IN HOC QVARTO VOLVMINE HÆC CONTINENTVR.

ARISTOTELIS de Physico auditu libri Octo, ex optimis codicibus castigati: ac in summas, & capita diuisi.

Quibus addita nuper fuit Simplicij lectio in libro Septimo, a textu decimo vsque ad vigesimum primum, diuersa ab ea, quæ passim legitur.

AVERROIS in eos Proœmium, antea quidem difficillimum, nunc autem ad maximam redactum facilitatem, tum ex Iacob Mantini noua translatione, tum ex antiqua castigatissima.

Commentaria in eosdem magna, simul cum ipsius textu, explurium, antiquorum, doctissimorumq; virorum collatione exemplarium emendata, ac non parum claritatis adepta.

Expositio media super Tres primos libros, Iacob Mantino interprete: super reliquos vero Quinque morte præreptus, eam intactam reliquit.

Quamplurimæ figuræ, proprijs insertæ locis, mirabili confectę artificio.

M. Antonij Zimarę super hos libros contradictionum Solutiones.

Eiusdem de primo cognito, Quæstio.

Summarum ac Capitum Index.

Index

INDEX SVMMARVM, AC CAPITVM LIBRORVM, qui in hoc volumine continentur.

Summæ ac Capita Primi libri de Physico Auditu.

Verrois Proœmium, duplicis doctrinæ tractandæ, Antiquæ scilicet & Nouæ. fol. 1. B

Summa Prima.

De modo procedendi in hac scientia. f. 5. G
De proposito huius scientiæ. ibidem.
De generibus demonstrationum quæ in hac scientia fiunt. Cap. 2. 6. H
De modo ordinis doctrinæ Cap 3. 7. E

Summa secunda.

ANtiquorum opiniones de principijs naturalibus examinat, easq; destruit. 8. H
De opinionibus antiquorum circa principia. Cap. 1. ibidem.
Ex dictis opinionibus quæ non à Physico destrui vel non destrui debeant. Caput. 2. 9. F
De opinionibus non naturaliter loquentium Cap. 3. 11. M
De confutatione syllogismorum pro eorum dictis opinionibus. Cap. 4. 15. I

Summa Tertia.

STrano fit eum illo qui circa principia proprium communiterunt errore. 20. L
Antiquorum de principio materiali naturalium opiniones, eorumq; opinionum reddatur causa. Cap. 1. ibidē.
Rationes afferuntur contra assertos prius eapsa esse infinita. Cap 2. 22. N

Summa Quarta.

DE numero principiorum rerum naturalium. 26 I
De contrarietate, ac pluralitate principiorum. Cap. 1. ibidem.
De numero principiorum naturalium secundum veritatem Cap. 2. 30. L
Deum esse actu, esse principia probatur, materiam &c formam, per materiam autē principia esse per accidens. Ca. 3. 34. F
Antiquorum dubitationes soluuntur per ea, quæ de prima materia essentia probantur. Cap. 4. 41. H
De incorruptibilitate materiæ, et quod est ingenita. Cap. 5. 46. G

Summæ, ac Capita Secundi libri de Physico Auditu.

Summa Prima.

DE natura est semo, & quot modis natura dicatur. 47. L
De Natura. Cap. 1. ibidem.
De iis quæ naturam habent. Ca. 2. 49. K
De rebus secundum naturam, & natura libus. Cap. 3. & 4. 50. B
Quod Natura est quid per se notum. Caput. 5. 50. C
Quot modis dicatur Natura, et quid natura nomine potius dignum sit, materia ne an forma. Cap. 6. & 7. 50. I

Summa Secunda.

DE differentia Naturalis, & Mathematici. 53. K
De differentia inter Physici, & Mathematici contemplationem de eadem Re,

Index

& quomodo magis percipiat qui penitus formas naturales a materia expolitas, quam Mathematici, qua tantummodo in cogitatione separatas. Cap. 1. & 2. ibidem. Naturalem non considerare formam sine materia. Cap. 3. 2. L

Summa Tertia.

DE causis, & earum in plura membra divisione 59. D
Quot, quaenam sint causae. Cap. 1. ibidem.
De causa, & fortuna. Cap. 2. 63. K

Summa Quarta.

QUomodo quod omne agens, agat propter finem. 75. H
De causa finali. Cap. 1. ibidem.
Ad quam causam naturalis in rebus naturalibus referatur. Cap. 2. 81 A

Summae ac Capita Tertij libri de Physico Auditu.

Summa Prima.

AD naturalem pertinet tractare de accidentibus communibus rerum naturalium. 85. E
De Accidentibus communibus rerum naturalium. Cap. 1. ibidem.

Summa Secunda.

QUid sit motus, quot eius species, et eius definitio. 86. E
De suppositis ante motus definitionem praeintelligendis. Cap. 1. ibidem.
Motus definitio ex rebus propriis traditur. Cap. 2. 87. K
Motus definitio ex rebus communibus esse dicitur. Cap. 3. 88. E
Quo pacto una, & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu. Cap. 4. 88. H
Destruuntur antiquorum opinio de motus definitione, & traditur eius definitionis difficultas. Cap. 5. 90. A
Motus an sit magis in mouente, an in mobili. Cap. 6. 91. E

Summa Tertia.

DE infinito, & quomodo reperiatur in rebus. 95. G
De Antiquorum opinionibus circa ipsum infinitum. Cap. 1. ibid.
De rationibus, quas infinitum esse apparet confirmant. Cap. 2. 98. M
Quot modis dicatur infinitum. C. 3. 100. E
Probatur non dari infinitum. C. 4 100. I
Probatur dari infinitum in potentia. Caput. 5. 110 L
Datur definitio infiniti, & refellitur ea quae Antiquorum. Cap 6. 115. D
Redditur causa, propter quam non potuit reperiri infinitum in actu, sed in potentia. Cap. 7. 116. M
Destruuntur rationes, quae probare videntur dari infinitum in actu. C 8. 119. H

Summa ac Capita Quarti libri Physicorum.

Summa Prima.

DE loco. 121. C
Famosa afferuntur rationes, tum affirmantes, tum negantes locum esse Caput. 1. ibidem
Afferuntur ea, quae facerent dubitare de essentia, ac qualitate loci. Cap 2. 126 C
Quot modis dicatur aliquid esse in aliquo Cap. 3. 129. M
Quod non potest dari aliquid esse in seipso. Cap. 4. 130. P

Solutus

Index

Soluitur dubium circa motum de ipso loco. Capu. 5. 132. F

Narrantur propositiones proportionales, ex quibus demonstratur conclusionum ipsius loci Cap. 6. 135. C

Tractatur de situ loci, & ex dictis propositionibus notificatur quid sit. Capu. 7. 136. A

Declaratur per aliam viam, quod definito tradito, est definitio loci. c. 8. 139. D

Quod definito assignata conuenit cum his corporibus simplicibus mobilibus. Capu. 9. 140. M

Soluuntur dubia circa esse loci, & notificatur quid per eam definitionem ipsorum natura cum mobilium causa haberi possit eorum motus & quietis. C. x. 145. A

Summa Secunda.

De vacuo. 147. B

Quod ad naturalem spectet considerare de vacuo, & quo ordine vtrumque atque asserentium vacuum rationes. Cap. 1. eadem.

Nonnullarum opinionum vacuum esse asserentium confutatio. Cap. 2. 150. D

Destruitur sermo probantium vacuum per motum ex ipso motu. Ca. 3. 154. H

Ostenditur vacuum non ei separatim quid a corporibus. Cap. 4. 165. D

Quod non sit vacuum corporibus mobilibus. Cap. 5. 167 C

Quod non obsiquæ rationes dubitandi possint vacuum esse, earumq; dubitationum solutio. Cap. 6. 169. F

Summa Tertia.

De Tempore. 173. G

Dubitat, an Tempus sit, vel ne. Capu. 1. eadem

Quæritur quid sit tempus, probaturq; ipsum non esse motum. Cap. 2. 175. L

Ostenditur tempus quamuis non sit motus, non tamen esse sine motu, & declaratur quid sit ipsum motus, vbi datur esse ipsius temporis definitio. Cap. 3. 177. E

Quam rationem habeat ipsum Nunc, ad ipsum tempus. Cap. 4. 181. H

Quo numerus sit, qui in definitione temporis accipitur, ex quo, non nullorum in ipso tempore redditur causa. C. 5. 196. C

Quod sit in tempore esse, quæ sunt ea quæ sunt in tempore, & quæ non sunt in tempore, tempusque vt motum sua & quietem mensurare. Cap. 6. 189. B

Quo pacto ipsum Nunc, continuat tempus, deque eius significato ipsum Nunc, & quod hæc significata aliquando, tam, non per, quandoquam, & repente, & quod tempus corruptionem per se magis, generationem autem magis per accidens est causa. Cap. 7. 195. L

Omnem mutationem esse in tempore ostenditur. Cap. 8. 200. A

Quædam addocuntur dubitationes circa ipsum tempus, & earum solutiones. Capu. 9. 201. F

Summæ ac Capita Quinti libri de Physico Auditu.

Summa Prima.

De motibus subiectionis motus 206. E

Distinguitur motus per se, à motu per accidens, et à motu secundum partē. Cap. 1. eadem.

Quot modis aliquod dicatur in aliud mutari. Cap. 2. 210. F

In quot, & quibus prædicamentis reperiatur proprie motus, & quot modis dicatur immobile. Cap. 3. 213. L

Summa

Index

Summa Secunda.

De vacuitate, & plenitudine motus. 221. G

Quid sit primum, quod reperiatur, quid sit ens per se, quid unum, quod Convertuntur, quid Convertuntur, et quid contrarium. C. 1 ibi. Quot significentur dicentur motus unus, et quot proprie unus, quotue plures. C. 2. 226 3

Summa Tertia.

De contrarietate motuum, & quietum 231. E

Quo motus, cui motui opponatur. Capot 1. ibidem.

Quo quies, cui motui, & cui quieti oppo natur. Cap 2. 239 D

Proponuntur in media circa predicta dubitationes, solumnmodo q. Cap 3. 241 G

Summæ ac Capita Sexti libri de Physico Auditu.

Summa Prima.

De motu, quod non componatur ex indivisibilibus. 246. H

Nullum continuum ex indivisibilibus componi. Cap. 1. ibidem

Ad divisionem magnitudinis, sequi divisionem Temporis, et econtra C. 2. 252. C

Fieri tum, & inibi tum eodem puncto moueri in magnitudine, & tempore. Capot. 3. 257. D

Summa Secunda.

Motum non momento, sed tempore mensurari, similiter & quietem. 261. L

Ipsum Nunc indivisibile esse ostenditur. Cap. 1. ibidem.

Quod in tpo Nũc, nihil fit mouetur, nec quies, ibi. Cap. 2. 263. I

Summa Tertia.

De divisione ipsius motus. 265. F

Indivisibile moueri non posse. Capot 1. ibidem

Quot inficiatur dividuum ipsũ Motus. Capot 2. 267. E

Eadem esse dubitationes ipsius temporis, ipsius motus, ipsius moueri, erus quod mouetur, & eius in quo fit motus. Capot. 3. 269. K

Summa Quarta.

De ordine partium motus. 271. M

Nõ dari primum, sed vltimum motus Cap. 1. ibidem.

Ea quæ sunt in motu fore præcedere Capot 2. 278. M

Infinito et infinito in motu. C. 1. 285. F

Eadem parte esse in eo quod dum Quietem tendit, & inquiete, vt etiam in motu, quod s. non detur in eo primum. Capot 4. 291. G

Summa Quinta.

Confutat errores quosdam, circa ipsum motum. 295. F

Solvit rationes Zenonis, motum auferentes. Cap. 1. ibidem.

Excludit errorem, quod impossibile moueatur. Cap. 2. 301. B

Nullam magnitudinem esse infinitã. Capot. 3. 304. A

Summæ ac Capita Septimi libri Physicorum.

Summa Prima.

De eo quod mouetur, quòd necesse ẽ habere motorem. 305. L

Demon-

Index

Demonſtratio probans omne quod mouetur, ab alio moueri, quamuis non apparet ipſum mouens. 306. A

Demonſtratio probans quod omne quod ceſſat a motu, per ceſſationem alterius ab alio mouetur. 307. B

Summa Secunda.

QVomo mota in loco reduci ad primũ quod mouetur, quod a motore qui eſt in eo mouetur, nec eſſe proceſſum in infinitum in mouentibus & motis. 308. B

Demonſtratio oſtendens per deductionem ad impoſsibile quod non procedatur in infinitum in mouentibus & motis. ſ. quod infinitum mouentur in finito tempore. 310. A

Summa Tertia.

PRimum mouens ſimul eſſe cum eo quod ab eo mouetur. 312. G

Latio rotæ, alteratio & augmentum motus eſt ſimul cum motore, & eo quod mouetur Cap. 1. ibidem.

Quod ea quæ patiuntur à ſenſibilibus patiuntur, cum primo ſine probatione acceptum fuerit, quodq; in parte animæ ſenſitiua eſt alteratio, in aliis autem in motu. Cap. 2. 317. M

Summa Quarta.

VTrum omnis motus habeat cũ omni motu comparationem. 315. B

Quis motus, cui motui ſit comparabilis. Cap. 1. ibidem.

Quo paſto mouentia, & quæ mouentur ſi oporteat inter ſe habeant in motu. Cap. 2. 334. C

Summæ ac Capitũ Octaui libri de Phyſico Auditu.

Summa Prima.

DE ſempiternitate motus. 338. B

Propriam de ſempiternitate motus ſententiam comprobat, vbi multa de Antiquorum interſerit opinionibus. Caput. 1. ibidem

Solutionem apparentium motũ non eſſe conſtitutiuam. Cap. 2. 352. D

Summa Secunda.

QVod primus motor ſit penitus immobilis, perpetuus, et vnus. 355. b

Diuiſionem exponit rerũ omnium quæ ad motum & quietem probatque nec omnia quieſcere, nec omnia moueri conſtare. Cap. 1. ibidem.

Omne quod mouetur ab aliquo moueri. Cap. 2. 363. L

Quod neceſſe ſit deuenire ad primum aliquod, quod vel ſit immobile, vel moueat ſe ipſum. Cap. 3. 372. I

Quod & ſi peruenimus ad primum ſe ipſum mouens, neceſſe tum ſit deuenire ad mouens penitus immobile. Caput. 4. 379 H

Primum mouens eſſe perpetuum & vnũ, ipſi inquã nec per ſe, nec per accidens moueri. Cap. 5. 385. D

Summa Tertia.

AN detur motus continuus, & quis motuum ſit primus. 394. L

Lationem eſſe cæterũ motibus priorem. Cap. 1. ibidem.

Quod motus aliq; à Latione non ſint continui. Cap. 2. 400. A

Nullam Lationem nec rectam neque circularem

reflexam, aliquam fuæ reflam, fuæ circularem posse esse perpetuo continuam. Cap. 3. 405. C
Quod motus solus circularis possit esse continuus. Cap 4. 416. G
Quod circularis primus sit motuum. Caput. 5. 418. L

Summa Quarti.

PRimum motorum vnum indivisibilem esse, non magnitudinem, nullamq; proprietatem habere. 423. C

FINIS.

Index Mediæ expositionis Auerroys, super tribus libris de Physico Auditu, summis ac capitibus iam notatis respondet.

ACVTISSIMI INTERPRETIS AVERROIS CORDVBENSIS IN LIBROS PHYSICORVM ARISTO. PROOEMIVM,

Duplici illustratum translatione, antiqua scilicet castigata, & nuella, recens Iacob Mantini Hebrei, viri doctissimi nunc primum in lucem edita.

ANTIQVA TRANSL.

B Sentio meā hoc ſet
mone eſt gloſſare li-
brū Ariſ. qui dſ audi
tus nālis: qa à nullo
expoſitorū ædita eſt
gloſſa cōpleta ſup ſingulis verborū
Ariſt. nec ab Alex verborū explana
tio cognita ē, niſi ſup partē primi, &
ſup ſecundū, quartū, quintū, ſextū,
& ſeptimum: & quod habet ſuper
partem octaui non eſt Alexandri.

Primum vero ſecundum vſum gloſſatorum, dicentium in princi-
pio libri octo capitula, ſcilicet Inten
C tionem libri, Vtilitatem, Ordinem,
Diuiſionem, Proportionem, Viam
Vide ſcā 5 primi phy. i fine. doctrinæ, Nomen libri, Nomen au
thoris, dicam & ego: licet plura ex
iſtis poſſint intelligi ex prooemio li
bri: ſicut in ſubſequentibus oſten-
demus.

Intentio ſcię nālis. Dico itaque quod intentio ſcien
tiæ naturalis in ſumma, cuius iſte
liber eſt pars, eſt cognoſcere cauſas
ſpe-

MANTINI TRANSL.

E Vius libri propoſitū
eſt exponere librum
ā phyſico auditu: cū
nulla adhuc integra
expoſitio alicuius ex
poſitoris ad literā viſa nobis fuerit.
quod vero hucuſq; vidimus ex Ale
xandri expōne fuit aliquid in pri-
mū, ſecundū, & quartū, quintū, ſex-
tū, atq; ſeptimū librū: immo q̄dā ꝑs
In ſextū librū nō ſunt verba Alex.

Conſentaneū tñ eſſe vt ꝓpono
namus q̄dam, q̄ ſolent ipſi expoſito
res in initio ſuorum librorū ꝓfati: q̄
F quidē ſummatim ſunt octo. Primū
eſt ꝓpoſitū libri: Secūdū eius vſus:
Tertiū ordo ipſius: Qartū eius par-
tes: Quintū eius rō ex proportione:
Sextū eſt modꝰ doctrinę: Septimū
quid nomē libri ſignificet: Octauū
quis eum ædiderit: & ſi maior pars
horum ſint virtute in prefatione ip
ſius libri: vt nos exponemus, cum il
luc peruenerimus.

Dicamus itaq; ꝓpoſitū ipſi⁹ ſciæ
naturalis in vniuerſum, cuius iſte li
ber eſt vna pars, eſſe ſcire cauſas

ſpēr̄ū ſenſibiliū,& cās eorū, q̄ ſunt eis,accidentiū: quia ſubiectū ſcientius artis non ſunt niſi res ſenſibiles, a q̄ tranſmutantur de ſe, ſm q̄ habent de ſe principium motus, & quietis.

b Et intētio h̄ libri ē cognoſcere de ȳtis cās cōes oibus reb̄ nālibus, ſ. Materiā, Formā, Finē, & Efficientē, & cognoſcere cās primas, ſm q̄ ē poſſe ſciri in hac ſcia, ſicut materiā primā, & mouēs primū: forma aūt prīa, & finis primus, a Metaphyſico cōſyderant: & cōſyderano in eō ſequentibus d cōibus oibus reb̄ naturalibus, ſicut loco & tpe, & his ſimilibus eſt inquiſitio naturalis.

Vtilitas eius eſt pars vtilitatis ſcię ſpeculatiuæ, & declaratū eſt in ſcia conſyderante in operationibus voluntarijs q̄ eſſe hominis ſm vltimā perfectionem ipſius, & ſubſtantia eius perfecta eſt ipſum eſſe pfectū per ſcientiam ſpeculatiuam: & iſta diſpoſitio eſt ſibi felicitas, & ſempiterna vita. Et in hac ſcientia manifeſtum eſt quod prædicatio nominis hominis perfecti a ſcientia ſpeculatiua, & non perfecti, ſiue non habentis aptitudinem q̄ perfici poſſit eſt æquiuoca: ſicut nomen hominis, quod prædicatur de hoſe viuo, & de homine mortuo: ſiue prędicatio hominis de rationali, & lapideo.

g Et cū hoc cōſequit̄ cognitionē ſcię ſpeculatiuæ ſcia de moralitate virtuoſa, q̄n ſcientes iſtā ſciam, cum erunt ſm ordinē naturalem, oportet eos de neceſſitate eſſe virtuoſos in oibus ſpēbus virtutū moralium, quæ ſunt Iuſtitia, Temperātia, Fortitudo, Magnanimitas, Liberalitas, Veritas, Fiducia, Māſuetudo, & aliæ de virtutibus hominum.

Et

ſpecierū ſenſibiliū, & cās accidēt̄, in eis exiſtēt̄ q̄n ſubiect̄, de quo hęc ars conſyderat, ſ. res ſenſu cognitæ, q̄ ſ. ex ſe tranſmutabiles q̄ hāt in ſe principium motus, & quietis.

Propoſitū vero h̄ libri ē ſcire cās cōes cunctis rebus naturalibus, q̄ ſ. Materia, Forma, Agens, atq. Finis, notificare q̄ h̄ res primas cās, vt poſſit in hac ſcia notificari, vt eſt ipſa mā prima, & primus motor: de pria vero forma, ac primo fine ad profeſſo tē ſcię. Diuinæ conſyderare ſpectat: necnō tractare de cōſequentib̄ cōibus cunctis rebus naturalibus, vt eſt L tēpus, locus, & reliqua his ſimilia.

Vſus aūt eius eſt pars iuuamenti ipſius ſcię ſpeculatiuæ. in ſcia ſt voluntaria, q̄ ſ. tractat de actionib̄ voluntarijs, iā fuit oſtenſum qđ id, qđ ducit hoſem ad ſuā vltimā pfectionē, & integrā eſſentiā, ē vt prędte obtineat ſciam cōtēplatiuam. Qđ aūt hoc ſit hoſis vltima felicitas, & vita ppetua p hanc ſciam ſatis apparet, cum nomen hoſis, qđ dr de eo, q̄ ē in ſcię tijs ſpeculatiuis conſummatior, & de eo, qui non eſt in eis pfectus, aut nō eſt habilis vt in eis proficiat, profecto æquiuoce dicat̄ de ipſis: quēadmodū quoq. dr hō de viuēte, & de mortuo: & vt dicitur etiam de homine rationali, & pcto in lapide. M

Adde ē q̄ ad cognitionē ſcię ſpeculatiuarū ſequunt̄ pſtātiſſimi, ac nobiliſſimi affect⁹, vel mores, nā q̄ has ſcientes ſcias, ſi ſm nālē cōſuetudinē ſe hēant, ꝓfecto oportet vt reddant ꝓbitoſ ignē virtutū moralū nobiliū, q̄ ſ. Iuſtitia, Tpantia, Fortitudo, Magnitudo alias, Liberalitas, & Veritas, & Fides, atq. Humilitas, & reliq̄ ȳtutes morales hūanę.

Alexan-

A ANTIQVA TRANSL.

Et declarauit Alexander in proœmio huius libri quo sequatur scientia harũ virtutum ad sciam speculatiuam. quia, cum nouerit sapiẽs paritatem vitæ suæ, & perpetuitatem sempiternam, & motum continuum, & quòd portio suæ vitæ ad tempus sempiternũ est sicut punctũ ad lineam, vel sicut minimum finitorum ad infinitum, non procurabit propriam vitam, & tunc erit fortis ex necessitate. & similiter, cum nouerit sapiens quòd mors est ex necessitate materiæ, & proprie cum habet perfectionem humanam, & dubitauerit ꝙ à perfectione expoletur, tunc non est mirum, si aliquando eligit mortem præ vita: sicut fecit Socrates cum Atheniensibus: quamuis opinetur de Socrate, ꝙ nõ fuerint ei declaratæ viæ disciplinæ communes, & propriæ: quia voluit ambulare in via propria cum populo.

Oppositus hꝰ vt velle philosophus. 1. 2. B

Vide cõ. 1. vide cont. 2.

C

Et similiter, cum sciuerit quòd perfectionem habere nõ potest, erit ei mors præeligenda super vitam. & manifestum est, cum dubitauerit sapiens se nõ esse perfectum, quòd eius tristitia nõ erit, nisi propter defici hanc perfectionem ab ipso.

Vide 1. Met. c. 5.

*aliq. an audacia non erit, nisi in acquirendo hanc perfectionem

Iterum oportet sapientes esse iustos, & temperantes. Iustũ: cum sciuerint naturam iustitiæ existentem in substantia rerum, tunc amant similari illi naturæ, & acquirere illam formam.

MANINZI TRANSL. D

Alexander vero in sua præfatione huius libri probat quo pacto sit necessarium vt ex cognitione scientiarum contemptarum sequantur huiusmodi virtutes. nam cũ sapiens norit brevitatem suæ vitæ in relatione ad præsens esse assiduũ, ac ad motum continuum, & ꝙ eadem est ratio vitæ eius ad ipsum ẽpus æternum, quæ est ipsius puncti ad lineam, & vt verbo dicam imperfectissimarum rerum finitarum ad eas, si sine carent, is mg̃ maxima vitæ solertia vt viuat, & sic efficietur omno fortis. cumq; nouerit insuper E ꝙ mors prouenit ex necessitate materiæ, præsertim cũ fuerit adeptus humanã pfectionem, tunc non timebit mortem: immo hoc tm̃ pertere facit eum, nẽpe ꝙ caret sua pfectione: quam, cum adipiscitur, nihil ꝓhibet quin aliquando existimet præeligendam esse ei mortem vita:

Vt Socrates se gessit cũ Atheniẽsibus: licet posset quis opinari ꝙ Socrates erat expers viarum doctrinę, tum communium, tum propriarũ: nam studebat profiteri ea, quæ sunt propria vulgo.

Adhæc, cũ sapiens ipse norit quo F que se esse priuatũ pfectione, tunc nihil interest siue viuat, siue moriatur: immo ꝓligenda est ei mors. notũ aũt est ꝙ, cũ ipse moleste ferat se carere huiusmodi pfectione, tũc nullus alꝰ erit finis suę fortitudinis, q̃ ferre hujusmodi pfectionem.

Nemĩ ẽ præterea latet ꝙ professores huius scĩæ debent esse iusti, ac tẽperati: Iusti quidẽ: quia, cũ cognouerint naturã æquitatis, quæ in substantia entiũ reperit, gerent assimilari illi nãe, & sequent illam formã.

G ANTIQVA TRANSL.

Temperantes: cum scuerint indignitatem voluptatum, quia non sunt de dispositionibus necessarijs ei esse hominum, nedum de perfectionibus ipsorum, sed sunt consequentia ex necessitate materiæ, de seipsis ejicient voluptates omnino, & erũt temperantes, & mansueti, & manutrocbunt leges diuinas, & immutabuntur ordines naturales.

Et manifestum est q̃ debent esse Liberales, cum sciant essentiæ pecuniæ vilitatem, & quod studiositas in
H *ea est vanum de desydentijs præter naturam.*

Similiter debent esse Magnanimi, & amantes veritatem in operationibus, & dictionibus ipsorũ, cum aliis cõsequentibus eas ex virtute hũana.

Dubium. *Si autem dicatur quod esse non testatur super hoc, quia plures, qui gloriantur in his scientijs hoc non repe, non sunt tales.*

Soluto. *Dicatur quod hoc accidit ex propter dispositionem in naturali, quæ eos ad talem consensum deduxit: & ista dispositio est declarata exercitatibus in disciplina practicæ.*

I *Et signũ super hoc, quod accidit ex extra naturam, est q̃ inuenimus Alexã. & alios, dicentes q̃ sapientes virtuosi fuerũt in tempore suo. & cum aliquis perscrutatus fuerit de hac dispositione, inueniet nullam aliam, huius rei causam esse, nisi qd illa perfectio, cui subijciunt assuetudine hominum, in qua nutriebant, valde est remota ab hac perfectione. sed non solum hoc accidit eis, sed et quod ex cõsuetudine, in qua nutriebant, credunt q̃ hæc perfectio e valde vilis:*

MANTINI TRANSL. K

Tẽperati vero: qñ, cũ nouerint perfectionẽ ipsarũ cupiditatum voluptuosarũ, ealq, nõ esse necessarias ad bois ppetuitatẽ, digerq, minus adipsas perfectiones, imo esse res, q̃ nocent ex necessitate naturæ, ipsi mãq, tũc penitus eas ejicient, atq, depellent, maximoq; eas odio, & abominatione prosequent. & sic efficient tpan, amplectentes diuinas leges, sequentesq; naturalia instituta.

Cõstatq, eos reddi meliores, ac Liberaliores aliis, cũ despicãt precuniarũ vilitũ, cognoscantq, eius ignobilitatẽ, & q̃ vanitas ad eũ acquirẽdũ L *est qd egrediens limites naturæ.*

Cõstatq, siquidem esse Magnanimos diligẽtes veritatẽ in suis verbis, & actionibus, & reliquis aliis, q̃ bonis, & virtutibus hũanis, q̃ nã debent esse.*

At, si quis dixerit hoc dictũ non correspõdere veritati: qm̃ nos videmus his nris tpibus oppositũ hõ in his, q̃ se iactat obtinere hmõi scias.

Ad hoc dicitur debes q̃ hoc cõtingit p̃ quendã affectũ non nãlẽ, q̃ induxit eos ad huiusmodi deliberationẽ q̃ q̃dẽ est notum illi, qui fuerit tãdiu exercitatus in scia practica, seu actiua, atq, de ea fuerit perscrutatus. M

Qd aũt hoc, qd accidit eis, sit res non nãlis, indicio est id, qd Alex. atque alij dixit, nempe sapientes ex viros bos, virtutibus, q̃ditos: qa ætate sua erat hoc sapientibus cõsuetũ. qd si hoc diligẽter inuestigaueris, nihil p̃fecto aliud inuenies, nisi q̃ illa p̃fectio legũ, cui a pueris, atq, ab ipsa cõsuetudine sic educati, ẽ de se remota ab hac p̃fectione. neq, hoc tñ ex eis accidit: sed sunt opiniati ex ipsa educatione qd hæc dignitas, & p̃fectio sit vilissima, & ignobilissima, ac ex quoq;

pro-

* a l. sapẽtes vero tẽporis hui⁹ qa a cõsuetudine gentium viles habẽtur, & principes existimãt qd nõ dignum regere ciuitatẽ, necdũ scire esse

ANTIQVA TRANSL.

vilis: & hoc non accidit eis ex lege, sed ex corrumpentibus eam.

Accidit igitur istis hominibus, cū incipiunt speculari illum modū per fectionis, cui subiecti erant. sed cum desperauerunt peruenire ad hāc perfectionem, & viderunt omnes homines contemnere eam, & credere q̄ expectantes eam non debent esse pars ciuitatis: aut credunt cum hoc q̄ omnia dicta de hac perfectione forte sunt similia dictis de illa prima perfectione, quam expulerunt, fillam, in qua nutriebantur: & tales sunt plures istius temporis, scilicet illi, qui modice speculationem attingunt: tunc omnino declinabunt ad appetitus, & accidit eis dispositio in naturalis, adeo q̄ non dicentur esse pars ciuitatis omnino: quoniam cū eis non potest fieri contractus ciuilis, neq; amicitia humana, neq; vtilitas alterius, sed omnes actiones eorum sunt ad seipsos. & ideo philosophia in hoc abhorretur. & iam existimus a nostra intentione, ad quā reuertimur.

Ordo autem huius libri est q̄ iste liber est primus librorū positorum ab Arist. in scientia naturali. quia res naturales diuiduntur ad diuersas naturas: &, cum diuersantur in eo, qd est proprium vnicuiq; eorum communicant tamen in rebus communibus existentibus in eis. & propter hoc diuiditur cōsyderatio huius artis in duas partes. Prima est consyderatio in rebus communibus omnibus

MANTINI TRANSL.

ꝑse flores sit? Ipsecti: hoc nō accidit eis nō pp legē. sed pp eos? q̄ eā vituperāt, & accusant. Hui? igit? generi holum cōtigit, cū aggrediunt? ipsam speculationē, vt vituperēt illud genꝰ ꝑfectionis, cui erāt inclinati. sed cū ipi remanerāt in ea re, īq̄ fuerūt educati, nēpe parū sunt ꝑ illi ꝑfectioni: & putāt se ipsectos esse, ꝑpea q̄ a hoīes vituperāt eos, & ipsos non ee dignos, vt ciuiles vocēt, existimāt neq; dignos ee, vt īter minimos eorū vn' ipsorū cōnumerē, vt cū eis afflocier. & cū nō sperēt ampli' attingere huiusce modi ꝑfectionē, opinā turq; id, qd dr de hac, non fit absilis ei, qd dicebat de illa pria ꝑfectione, quā expulerūt, posteaq̄ erāt īen educati. & hoc fit vrpīm nfo tpe: videlicet q̄ plures eorū tradūt se hoc tpe artilogice, q̄ tñ sī ad voluptates inclinati: ac accidit eis res maxime ꝑter naturalis ita, vt nō sint digni esse ꝑs Reip. vllo pacto: q̄a nulla actio ciuilis o῀no vere ꝑcedit ab eis: neq; vlla humana amicitia, nullaq; vtilitas alter? ab eis ꝓuenit: si eorū actiones oēs vñr ee, ꝓbæ in alo eorū. hīc fit vt hac tēpe late nfa ij, q̄ sciam ꝑfitent, sint īopprobriū, & maxime vitio affecti iudicent. sed iā reuertēdum est ad id, vñ digressi sumus.

Quod vero ad ordinē libri attinet, is q̄ dē liber est primus librorum ab Arist. positorū, q̄ in scia nāli legunt. qm̄, cū res nāles diuidā? i varias naturas, sq̄ q̄ dē naturæ, licet differāt inter se p ea, q̄ sunt propria vnicuiq; earū, tñ adhōc cōicant inter se in rebus vniuersalibus, quas obtinent.

Id ꝯ oportet vt prīo diuidat consideratio hꝰ artis in duas partes. In Prima consyderat de his rebꝰ vñbꝰ

G ANTIQVA TRANSL.

bus rebus naturalibus: Secunda est consyderatio in rebus propriis vnicuiq; generi naturarū diuersarū. & ista pars secunda diuidit̃ in numerum diuersorum generum. & propter hoc fuerunt libri positi in hac arte plures, sicut accidit in Logica, & aliis artibus speculatiuis.

1 Met. phy. c. 4 & 5 & 10 & 11. & 14. Causa autem, quare pars communis est prior partibus propriis, sunt tres in his artibus. Prima est quod commune est notius naturaliter ꝑ prius apud nos: Secunda q̃ idem in disciplina non erit pluries iteratū:

H Tertia quod propositiones vltimate in hac scientia erunt primæ, & propriæ. verbi gratia, qui demonstrat in triangulo angulos esse æquales duobus rectis demonstrat hoc per propositiones primas: qui autem demonstrat hoc in triangulo diuersorum laterum, vel æqualium laterum, tunc propositiones, quib̃ vtitur, non erunt primæ similiter qui demonstrat essentiam primæ materiæ hominī, vel animali, vel alijs rebus particularibus. ꝓpter hoc oportet præponere partem communem propriæ, sicut librum Priorum, & librum Perihermenias ante Posteriora, & Dialecticam, & alias.

Diuisio. Diuisiones autē huius libri sunt octo sermones: & quilibet sermo partitur in partes maiores, & minores, & maiores in minores partiuntur. & nos narrabimus istas partes in proœmio cuiuslibet sermonis.

Pro-

MANTINI TRANSL. K

cunctis rebus nālibus: in Scīa vero tractat̃ de reb̃ propriis vnicuiq; generi naturarū diuersarū. & hęc pars adhuc secunda diuidit̃ in numerū generum diuersorū. & ob hanc causam in hac arte reperiuntur plures libri positi, quib̃ accidit veluti id, qđ accidit arti Logicæ, & alijs artibus.

Verum pars cōsimilis his artib̃ ante reponit̃ in hac doctrina partibus ꝑ priis ꝓpter tres cās. Prima est, quia cōe notius est natura apud nos, q̃ proprium: Secunda, hoc in ipsa doctrina accidat repetitio: nempe vt eadē res cēs pluries repetat̃. Terna, vt pro- L positiones, q̃ fiunt circa hoc, sint primæ, atq; propriæ. vt, exempli gra, qui demōstrat triangulū simpl̃ habere angulos æquales duobus rectis, in profecto vtet demōstratione, q̃ cōstat ex propositionibus primis: sed q̃ demonstrat hoc de inæqualatero, vel æqualatero triangulo, tunc propositiones eius non erunt olno primæ. pari quoq; rōne si quis demōstrat holem, vel alal, vel aliqđ aliud particularium obtinere primā materiā. his vtiq; rebus oportet vt pars cōis, & vtis præcedat proprias, & particulares, vt præcedit liber Priorum, & liber M Perihermenias librum Posteriorū, & librū Topicorū, & reliquos quoque libros. Partes vero eius sunt octo, q̃ in octo libris positæ sunt: & quilibet liber diuidit̃ in magnas partes: & illæ magnæ in minores. & q̃ quæ minores in exiguores: & q̃q; non diuiduntur primæ partes: & q̃ quæ definet diuisio in plures q̃ tres partes: & hoc totū iuxta naturā rei, de qua tractatur & quandoque aliquæ res exposcunt vt ingrediantur suas diuisiones ꝓpordinē doctrinę: quas

A ANTIQVA TRANSL.

Proportio eius ostendit scientiæ speculatiuæ, s. comparatio scientiæ naturalis est fm proportionem partis ad totum, quia scię speculatiuę sunt duobus modis: † vnus est propter exercitium, sicut Mathematica: alius pp̃ perfectionem, propter quã ipsum exercitium est: & est scientia Naturalis, & Diuina.

Proportio aũt istius libri ad scientiam naturalem est sicut proportio elementorum rei ad rẽ: quia iste liber comprehendit res, q̃ sunt principia, & radices vtes illorum, de quibus vult alloqui naturalis.

Via doctrinæ huius libri sunt species doctrinæ vtitatæ in hac scientia: & sunt modi omnium disciplinarum, s. demonstratio signi, & demõstratio causæ, & demonstratio simpliciter: quamuis signum, & causa sint plus vtitata in hac scientia: & aliquando est vtilata demonstratio simpliciter.

Et manentes disciplinæ, quæ fit in definitione diuisionis, & inductionis, & exempli quia vnoquoq; istorum trium vtitur ars demonstratiua secundum modum datum in Posteriorib*: sed * vsus, quo vtitur exemplo, & inductione, est alius ab vsu, quo vtitur Rhetorica, & Dialectica.*

Nomen

B MANTINI TRANSL. D

quas quidem partes nos enumerabimus in pfatione vniuscuiusq; libri.

Rõ vero eius, seu ꝓportio, s. sciæ naturalis ad reliquas scias speculatiuas, est rõ partis ad totum. quia duplex est genus sciarũ speculatiuarũ: vnũ est, qđ vt pfm ponit ad vsum, & sunt ipsæ sciæ Mathematicæ: alterũ vero, qđ inter ipsas pfectiones cõnumerat ob quas, s. fit ipse vsus: q̃, & quidẽ ipsa scia Nãlis, & Diuina.

At rõ huius libri ad ipsam nãlem sciam est rõ, vel proportio elementorũ rei ad ipsam rem: nã hic liber continet ea, q̃ se hãt veluti principia, & vtes radices ad ea, quæ professor huius scientiæ vult tractare. E

Modus aũt doctrinæ, qui in eo fit, est ex generibus doctrinæ, quæ in hac scia fieri solent: qui quidem sunt modi omnium doctrinarum trium generum demstrationũ, nẽpe signorum, seu demonstrationũ quod est, & demonstrationũ pp̃ quid, necnõ demonstrationũ absolutarum, vel simpliciter: licet in hac arte maior pars demstrationũ, q̃ in ea fiunt, sint demonstrationes qđ est, & pp̃ qđ: raro enim fiunt in ea demonstrationes absolutæ: contra id, qđ fit in ipsis Mathematicis, in quibus s. fiunt vt pfm demonstrationes simpliciter, & absolutę. Vtit insup eo mõdoctrinę, q̃ fit p definitionẽ, & eo, q̃ p diuisionẽ, & eo, q̃ p enthymema, & eo, q̃ p inductionẽ, & eo, q̃ p exẽplũ. his etenim quinq; modis oibus vtunt ipsæ artes demstratiuæ, eo pacto, quo in lib. Posteriorũ traditũ fuit sed hæ alio mõ vtunt exẽplo, & inductione, q̃ vtat ars Dialectica, & ars Rhetorica: vtit. n. ars Dialectica Inductiõe, & ars Rhetorica exẽplo.

A iiij Quid

Proœmium Auerrois

G ANTIQVA TRANSL.

Nomen huius libri est audit⁹ naturalis, siue sermo naturalis: sed, cũ acciderit sermoni q̃ auditur, mutatum est loco sermonis auditus, secũdum trã sumptionem, & alternationem, propter delectationem, & extraneitatem existẽtẽ in verbis mutatis, secundum quod declaratum est in Rhetoricis & appropriat hoc nomine, quamuis sit commune to
H tn hnic arti: quia iste liber est principium, & radix totius istius artis. & vocatur pars nomine tot⁹: quia est in potentia omnes partes: sicut elementum est in potẽtia omnia generata ex eo.

Nomen authoris.

Nomen authoris est Aristoteles, filius Nichomachi, sapientissimus Grzcorum, qui composuit alios libros in hac arte, & in Logica, & in Metaphysica, & ipse inuenit, & compleuit has tres artes.

Cõpẽ. 1. cœ. cõ 68.

Inuenit quia quicquid fuerit scriptum ab antiquis in hac scientia non est dignum, quod sit pars hui⁹
I artis, nec ambiguitas etiam, nedum q̃ principia essent.

Com-

MANTINI TRANSL. K

Quid aũt nomen eius signẽt, intelligit q dẽ ipse p auscultationẽ physicam, ofonẽ physicã: sed cũ contingat ofonem fieri p auscultationem, ideo vsus est vocabulo auscultationis, vice ofonis, p modũ metaphoræ, & tranſmutationis, pp consonãtiã, & diſſonantiã, q̃ fieri solet i primis dictionibus, vt in libro Rhetoricorum explicatũ fuit. at indidit ei hoc proprũ nomẽ, licet sit cõmune totũ huic arti: quia hic liber ẽ fundamẽtũ, & principalis radix huius artis: ↄ pars vocat⁹ nomine totⁱ⁹: qa virtute eius oẽs partes quæ admodũ existũ ẽ virtute oẽs res, quæ ex ipso oriuntur. L

Author vero huius libri ẽ Aristotiles filius Nichomachi, manifestissimę fidę apud græcos, notus, q̃ fuit quoque author reliquorũ librorũ, qui hac arte habentur, ac eorũ, q in arte Logica reperiuntur, nec nõ tractatuũ quæ in scia Diuina fuerunt, ipse q fuit inuentor harũ trium artium, nẽpe artis Logicæ, & scię Diuinę, ac Naturalis scię, cuius ipse perfecit.

Qd aũt ipse eas adiuuerit patet. quia, si quid fuit dictum de his ab aliquo alio præter ipsum, nõ debet recipi p aliquo priusquo hatũ artium, neq; p aliqua priusquam, si qd reperit ab aliis dictũ de hoc, non debet pro dubio produci in his artib⁹, longeq; minꝰ dignũ est vt recipiat pro principio earũ. & hoc satis patet in suis libris, vbi facit verba de ipsis, proponendo eorũ verba in illustribus: nec hoc ex libris, q̃ nunc reperiuntur ascripti, licet sint admodũ pauci, maxime constat. nã post⁹ no tuerit libri, iuuis [illegible] eius fuerunt ab [illegible] lit. Inter libros vero, [illegible] M

ANTIQVA TRANSL.

Complenit, quia nullus eorum, cui secuti sunt eum vsque ad hoc tẽ pus, quod est mille & quingentorum annorum, nihil addidit, nec inuenit in eius verbis errorem alicuius quã tatis.

Et talem virtutem esse in indiui duo vno miraculosum, & extraneũ exitit & hîc dispositio, cum in vno homine reperitur, dignus est esse di uinus magis, quam humanus.

Et quoniam nos compleuimus capitula præcedentia ad hunc librũ & compendiose exposuimus illi, qui vult intelligere verba libri huius, ad exponenda verba libri iam transire debemus.

MANTINI TRANSL.

te ipsum æditi in his rebus p̃ viã do D
ctrinæ proximiores sunt libri Platonis: & si pauca admodũ sint ea, q̃ in eis continent, in relatione ad illa q̃ in libris huius sapiẽtis cõtinent, q̃ ét si pauciora in vna scia, q̃ in alia.

Quod aũt ipse p̃fecerit ipsos satis constat: cũ nullus posteriorũ ei⁹ vsque ad p̃sens tps, q̃ sũt fere mille & quingenti anni, potuit quicq̃ addere his, q̃ ipse tractauit: neq; aliquid impugnare, quod sit alicui⁹ momẽti, vel consyderationis.

Inuẽiri aũt hoc in vnico indiui duo est alienũ, ac maxime miracu- E
lũ. Hæc aũt, cũ reperiunt in aliquo viro, debent potius ascribi diuino statui, q̃ humano: & ideo antiqui vocabant eum diuinum.

Et postea q̃ fuerunt q̃ breuiter expositæ hæ octo intentiones, q̃ sunt veluti ꝑludia illi, q̃ desyderat intelligere id, qd ipse dicit q̃ hoc suo libro, consentaneũ est aggredi expositionẽ vniuscuiusq; librorum eius.

In hoc primo libro physicæ auscultatiõis primũ ei⁹ propositum est inuestigare quid sit prima cã materialis, cõis cunctis entibus naturalibus: & continet tres summas. F

In Prima summa agit de rebus, q̃bus ꝑfatus est hunc suũ librũ. In Secũda tractat de opinionibus antiquorũ, quas habebant de hoc principio earũq; destructionibus. In Tertia ponit opinionẽ suã de hoc principio. Prima summa cõtinet tria capita. In Primo ca. ponit ꝓpositũ h⁹ sciæ. In Secũdo de generib⁹ demõstrationũ, q̃ in hoc libro fiunt, agitur. In Tertio de modo ordinis doctrinæ, quo ꝓcedit in hoc libro, & in sequẽtibus.

Aristotelis

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV
LIBER PRIMVS,
Cuim Auerrois Cordubensis Commentarijs.

SVMMAE PRIMI PHYSICORVM.

A Text. primo vsque ad 6 ostenditur quis sit modus procedendi in scientia Naturali.
A 6 vsque ad 11. refelluntur veteres, qui non naturaliter fuere loquuti.
A 31 vsque ad 41 inducta principia priorum cum eorum declaratur.
A 41 vsque ad 60 ostenditur naturalium rerum principia esse tria.
A 60 vsque in finem de materia prima disputatur ac de privatione.

SVMMA PRIMA.

De modo procedendi in hac scientia.

De Proposito huius scientiae. Cap. 1.

QVoniã cognoscere, ac sciẽ cõtigit circa oẽs methodos, q̃rũ sunt principia, aut causæ, aut elementa, ex horũ cognitione: tunc.n. putamus cognoscere vnũquodq̃, cũ cãs primas cognouerimꝰ, & principia prima, & vsq; ad elementa: manifestũ est ꝙ & ea, q̃ sit circa principia sciæ, q̃ de natura ẽ, primũ determinãr tẽtãdũ.

Quoniã dispositio certitudinis, & sciæ in oibus vijs, habentibus principia, aut causas, aut elementa, non acquiritur nisi ex cognitione istorũ: credimus.n. in vnaquaq; rerum ipsam scire, cũ scimerimus causas eius simplices, & prima principia eius donec perueniamus ad elementa eius: manifestum est quod in scia naturali ẽt oportet primo quærere determinationem principiorum eius.

INcipit hunc librũ a cãpp quam fiat cõsyderatio huius sciæ in cognitione cãrum rerũ naturalium, & dicit. Quoniam dispositio, id est, quia declaratũ ẽ in posterioribus ꝙ dispositio sciæ certæ fit ex his quibus ambus demfatuis, cõsyderanti bus de rebus habẽtibus cãs, vel vnã quatuor causarũ, aut plures vna, aut oẽs, non acquiritꝰ nisi ex cognitiõe causarũ. Et non intẽdebat p̃sciam, & certitudiné syn onyma: * qm̃ nomina synonyma non vsitantur in sciẽa, & doctrina demonstratiua. sed quæru p.

M

* Nota q nonyma nõ vsitantur in doctrina demonstratiua: Idest in philosophia & in cæteris Quo manifestum synonyma vsitari dant doctrinæ demonstratiuæ vide pulchre Aue in c. 4 quarti p.

A sed intendebat disponem sicę certę: scia. n. certa est scia perfecta. Scia. n. alia est perfecta, & est illa, quę est p cām, alia est imperfecta, & est illa, quæ est sine causa. Et intendebat p vias artes speculatiuas, quæ dicunt vę: quia consyderans in eis vadit ex determinatis rebus ad res indeterminatas per res determinatas. Et dixit habentibus principia, aut causas, aut elementa. quia artium speculatiuarū, aut suarū partium sunt q̄dā, quę consyderant de rebus simplicibus cartibus principijs: & hęc est dispositio scię consyderantis de

B propriis principijs, & primis cuiusli bet artis, vel entis. Et dixit principia, aut causas, aut elementa, pp diuersitatē modorū quatuor cārū. & intendebat per principia in hoc loco causas agentes, & mouentes, & per causas fines, & p elementa causas, q̄ sunt partes rei, s. materiā, & formā. & vtitur hoc nole principium propne, & similiter hoc nomine causa, qa sunt nola synonyma, cū vsitentę cōiter. & sic, vt mihi vr, exponit Alexā. Et intendebat Arist. per hūc sermonē docere q̄ non oēs artes consyderant de oībus causis, sed quędā consyderant de cā formali tantū, s. Mathematicę, & quędā de trib⁹ causis, s. efficiente, formali, & fine, & est scia Diuina, & q̄dā de quatuor causis, & est scia Naturalis. &, quia hoc non fuit manifestū in hoc loco, induxit sermonē in formā dubitationis, & d. habentibus principia, aut causas, aut elementa. i. q̄n idem sequit, si ponat q̄ illę res habeāt principia agentia, aut finalia, aut elementaria, aut oia. & impossibile est vt hæc coniunctio, aut, sit sicut copulatiua: nam dispositio certæ scię in uenitur in rebus habentibus causas quasdā per sciam illarū causarum, sicut inuenitur in habentibus omnes causas. Et, cū posuit hanc propōnem, induxit testimonium ad verificādum illā, q̄ fere induxit in posteriorib⁹ Analyticis, & d. credimus. n. in vnaquaq; rerū, &c. i. & signum eius, qd̄ dixim⁹, q̄ dispositio scię certæ ad aliquo non acquiritur nisi ex cognitione causæ eius: q̄n omnis, qui dicit se scire aliq̄d, non dicit hoc nisi q̄n scit illud p suas omnes causas ꝓpinquas, & remotas: & hoc inuenitur in oī, qui aliquid scit in veritate, aut fm exi- E stimatione: & q̄ in ista propositione conueniunt oēs consyderantes, adeo q̄ & Sophistę, vt dixit in posteriorib⁹. D. d. cum sciuerimus causas eius simplices. & intendit, vt mihi vr, causas existentes in re, primas, nō cōpositas, & sunt prima materia, & vltima forma: quę. n. sunt præter primā materiā, & vltimā formā cuiuslibet rerū naturaliū sunt materiæ compositę, & formę cōpositæ. D. d & prima principia. & intē dit, vt videtur, per prima principia primas causas, quæ sunt extra re, s. primū agens, & vltimū finē oīum F rerū. D. d donec pueniamus ad elemēta eius & intēdit hic p elementa causas existētes in re, ꝓpinquas, & ēntiales. Et innuit p hoc, qd̄ dixit, q̄ doctrina ordinata ē incipere à cognitiōe cārū primarū rei cognoscē dę pfectę, deinde intēdere ad cognitionē aliarū cārū remotarū fm ordinē, donec perueniamus ad causas ꝓpinquas. & fm hoc vtf hoc nole cā, & elemētum alio mō ab eo, quo vsus ē illic pri⁹, fm suū morē l habēdo modicā sollicitudinē de nobis.

Et,

D

Vide com. 2um.

Vide com. 1um.

Vide com. 1um.

Vide com. 1um.

Vide com. 1um.

Vide com. 1um.

Vide com. 1um.

Primo posteriorū. c. 6. Vide com. 1. Ph. com. 2. & 1. Meta. com. 19. & 1. Phy. com. 82. Opposita Meta. com. 1. & vbi hoc. vide finem omnium rerum à Meta. considerat. Vide com. Zum. Vide com. 6. Meta. com. 22. & 38

Quod oportet vti verbo æquiuoco in doctrina elementi. 1. de anim. c. 20

G Et cum posuit hanc maiorem propositionem in hoc sermone dicentem q̃ scientia certa de rebus habentibus causas, & elementa non acquiritur nisi ex cognitione causarum, & elementorum eorum, dimisit minorem propositionem, & induxit cõclusionem, quam intendit per hunc sermonem, & dixit, manifestum est q̃ in scientia naturali, & cæ manifestum est quia ex hoc sequitur q̃ qui vult largiri scientiã de natura, oportet, q̃ a primis quæratur determinatione de causarum rerum naturaliũ habentium causas, & elementa. Et

H ille sermo componitur hic. Omnia naturalia habent principia, causas, & elementa sed habita causas principia, & elementa non fiunt nisi ex cognitione causarum, & elementorum: ergo omnia naturalia non fiunt nisi ex cognitione suarũ causarum, & elementorum.

De generibus demonstrationum, quæ illæ scientiæ sunt. Cap. 2.

INnata autem est ex notioribus nobis via, & manifestioribus ad manifestiora natu-

I ram, & notiora: non enim sunt eadem & nobis nota, & simpliciter. Quapropter necesse est ad hunc modum procedere ex immanifestioribus quidem natura, nobis at manifestioribus ad manifestiora natura, & notiora.

Et via ad illa est de rebus notioribus, & manifestioribus apud nos ad res, quæ sunt manifestiores in natura sua: non enim, quæ sunt cognita apud nos, sunt illa, quæ sunt cognita simpliciter. Et ideo K *oportet nos ire per hanc viam, & venire de rebus, quæ latentiores sunt apud naturam, & manifestiores apud nos, ad res, quæ sunt manifestiores, & notiores apud naturam.*

Cum declarauit q̃ oportet Naturalem largiri cognitionem causarum, & elementorum, incœpit declarare viam inducentem ad cognitionem causarum rerũ naturaliũ, & naturam demonstrationum largientium causas rerum naturaliũ, & d. Et via ad illa. i. via, inducens ad cognitionem causarum rerum naturaliũ, est de propositionibus acceptis ex rebus posterioribus nobis, quæ sunt notiores, & manifestiores apud nos, ad conclusiones priores & esse, quæ sunt notiores, & manifestiores apud naturam, & latentiores apud nos & est modus demonstrationum, qui dicitur ignum. Et, cũ declarauit naturam demonstrationis, qua vtitur hic, reddit causam, & dixit illa enim, quæ sunt cognita apud nos, &c. i. & causa in hoc q̃ via, per quam itur in hac scientia, debet esse a rebus posterioribus in esse ad res priores in esse, est quia illa, quæ sunt cognita apud nos in rebus naturalibus, non sunt illa, quæ sunt cognita simpliciter, id est naturaliter. Quod est contrarium in Mathematicis: illa enim quæ sunt cognita in illis simpliciter, & sunt causæ priores in esse, sunt cognita apud nos. Quia igitur naturaliter procedimus de noto apud nos ad ignotum, si cõtingit vt notum apud nos sit notũ apud naturam, tunc demonstrationes

2

L Idem de alia re & in 1. de anim. & in 1. de partib. & 2. & 3. de cœl.

M

Idem. 1. de cœlo & 1. de cœl. & 1. de alia c. 10.

Documentum.

A nes datæ in hac ſcia erũt demſtones cauſę, & eſſe: &, ſi contigerit vt nota apud nos non ſint nota apud naturã, quæ nõ ſunt priora in eſſe, ſed poſteriora, tunc demonſtrationes datæ in hac ſcia erũt de numero ſignorũ, non demſtones ſimpliciter. Et, cum notificauit q̃ via in hac ſcia eſt incipere a rebus notioribus apud nos, & intendere ad res notas apud naturã, & ignotas apud nos, & q̃ ipſe eſt aliter in hac ſcia incedere, incepit declarare q̃ per hanc viam opꝰ in hoc libro ire, ſcꝫ opꝰ ipſum cõſyderare de hoc, qđ eſt de rebus cognitis apud nos, procedendo ad

B res cognitas apud naturã, quæ ſunt cauſæ quæſitę, & d. Et ideo oportet nos, &c. Deinde demõſtrauit quæ ſint illa, quę ſunt cognita apud nos, & latentiora apud naturam, & quæ ſunt illa, quæ ſunt cognitiora apud naturam, & ignotiora apud nos.

Sunt autem primum nobis dilucida, ac manifeſta confuſa magis: poſterius autem ex his nota fiunt elementa, & principia rũ, qui diuidunt hæc.

C *Et illa, quæ primo ſunt apud nos euidentia, & manifeſta ſunt mixta, ſ. compoſita proprie: deinde in poſtremo efficiuntur nobis ex iſtis elementa, & principia manifeſta.*

Dicit & illa, q̃ ſunt cognita apud nos primo de rebꝰ naturalibus, ſunt compoſita cauſata ab elementis, & illa, q̃ ſunt ignota apud nos naturaliter, ſunt auſæ cõpoſitorũ. ſed poſſibile eſt ex rebus compoſitis, i. ex conſequẽtibus earum cognoſcere cauſas: adeo q̃ ex hoc erunt notæ D illę cauſę, ex quibus cõponunt. cauſæ autem ſunt notiores apud naturã: qa natura facit cõpoſita ex cauſis. vnde vi q̃ cauſæ ſunt notiores apud illã: ſicut eſt diſpoſitio in rebus artificialibus cũ artifice, ſ. qm̃ cauſę ſunt cognitiores apud illum. ſi igitur nos agꝰemus res naturales, tunc cauſę eſſent notiores apud nos: ſed, quia nos nõ habemus agere eas, ideo diſpoſitio in eis apud nos eſt contraria diſpoſitioni in rebus artificialibus.

De modo ordinis doctrinæ. Cap. 3. E Vide cõſeq. 3 tim. Vide opp. 2 poſte. 11 vbi d. q̃ à ſingularib⁹ ad vſia oportet p̃cedere.

QVapropter ex vſibus ad ſingularia, pcedere oportet. totum. n. fm ſenſum notius eſt: vſe autem totum quoddam eſt: multa enim comprehendit, vt partes, vſe.

Et ideo oportet procedere de rebus notis vniuerſalibus ad particulares. Vniuerſum. n. notius eſt in ſenſu: & vniuerſale eſt aliquod vniuerſum: vniuerſale. n. continet res plures, tanquam partes.

Cum declarauit q̃ cauſa, pp quã F 4 debemus ire in hac ſcia de poſteriobus ad priora, eſt quia ſemper debemus ire de illo, qđ eſt notum apud nos, ad illud, quod eſt ignotũ apud nos, hꝫ arguit q̃ pp hanc cãm, ſcꝫ ire de notiori apud nos ad latentius, oportet incipere in ordine doctrinæ a cognitione cãrum vſuum, & accidẽtium vſũ, & d. Et ideo oportet procedere, &c. 1. & cã, pp quam fuit neceſſe vt demſtones huius ſciæ fuerint ſigna, & eſt ire de notiori apud nos ad latentius, oportet etiã

nos

G nos procedere in doctrina de rebus vñibus ad particulares. Et intendit per vñia vniuersalissima subtracta, q̃ possunt inueniri in istis tebꝰ rerũ naturaliũ, scꝫ de cautis, & accidentibꝰ: qñ, quanto magis vñe fuerit cõius, tãto magis cõuenibit. Et ex hoc sermone declarat ꝙ intentio illius libri est loqui de rebusꝫ vñibus cõibꝰ oibus, quæ constituuntur p nam.

A Vñibꝰ omnium. Quæ sunt res vñes omnibus vñibꝰ cõs. vide in glo. cõi.

Et cum d. particularia, nõ intẽdit idiuidua, sed vltima species, aut illa, quæ sunt quasi vltimæ species. Et, cum declarauit modum ordinationis doctrinæ in hac scientia, & est ꝙ

H Quæ sit ea libri intentio vid. ibidem, & j. Cœli cõ. 2.

oportet procedere de illo, quod est magis cõe, ad illud, quod est magis proprium: quia illud, quod est magis cõe, est notius, quemadmodum via demonstrationis in hac scientia per hanc causam necesse fuit ire de posteriorib⁹ ad priora: incœpit dare causam, ꝙp quam fuit necesse vt vñe intelligibile sit notius particulari, quod est sub illo, & fuit vniuersum enim, & c. desit res vñes sunt notiores apud int. ll̃m q̃ particulares, s. spẽs: quia vñe assimilatur indiuiduo compositio: & cõpositũ est notius apud

Vide cõm. 2. 2.

I Idẽ infra. c. 8. 2. de Anim. c. 1. & 14. & 2. de Gene. tex. com 31.

sensum. q̃dãmodo illud vniuersum est notius apud sensum, qđ est quasi principium fidei, q̃ simplicia, quæ sunt causæ illius vniuersi, s. demonstrati, sisti vñia sunt notiora apud intellectum q̃ particularia. vñe enim est aliquod vniuersum, cum contineat multa. quia igit ita se habet ad intellectum, sicut compositũ particulare ad sensum, ideo dispositio vñis apud intellectum est dispositio particularis apud sensum. causa igitur in hoc, ꝙ viæ demonstrationum in hac scientia sunt de compositis ad simplicia, & in hoc, ꝙ principium doctrinæ est de rebus vñibus, K est, qñ vniuersum demonstratum est notius apud sensum q̃ partes ei⁹, & vñe est notius apud intellm q̃ prium. Et, cũ declarauit ꝙ vñe assimilat vniuerso compositio demonstrato, dedit modũ similitudinis, & dixit vniuersum enim cõtinet multas res, sicut partes. i. vñe. n. continet multas spẽs, q̃ sunt sub eo, sicut partes rerũ compositarũ indiuidualiũ.

Patiuntur aũt hoc idem quo dammodo & nomina ad rationem: totum enim quoddam, & indistincte significant, vt circulus: definitio aũt ipsius diuidit in singula. Ac pueri primũ quidem oẽs viros patres appellant, & matres fœminas: posterius autem determinãt horũ vtrunq;. L

Et tam accidit hoc idẽ quoquomodo, omnibus apud definitiones: significant enĩ aliquod vniuersum non determinatum: v.g. hoc nomẽ circulus, definitio eius distinguitur per particularia. Et puer existimat in principio omnẽ virum, quẽ videt, esse patrem eius, & omnem M *mulierem esse matrem eius: deinde in postremo distinguit, & determinat vtrunq;.*

Cum declarauit causam, propter quã vñe est notius particulari, quod est sub eo, incœpit docere ꝙ pp hãc causam illud, qđ significat nomen, est notius apud nos q̃ illud, qđ significat definitio apud intellectũ. & d. Et accidit sisti hoc idem. &c. i. & pp hãc cãm accidit sisti res, q̃ significant noia apud illa, quæ significãt definitiones,

A riones, ſ. qñ illa, quę ſignificãt nota, ſunt notiora ex, q̃ ſignãt definiões. D.d. ſignificat enim aliqd vniuerſum, &c. i. & cãin hoc, q̃ illa, q̃ ſignificãt nota, ſunt notiora definibus, eſt, qñ nomẽ eſt aliqd vniuerſum, & ẽ ſpes notata: & illud vniuerſum nõ eſt diſtinctũ: vt hoc nomẽ circulus, qđ ſignificat vniuerſum diſtinctum, definitio vero eius, q̃ eſt figura plana, intra quã eſt pũctus, à quo oẽs lineæ exeuntes ad circũferentiã ſunt æquales, eſt vniuerſum diſtinctũ, & determinatũ p elementa, ex quibus cõſtituit circulus, ſ. genus, &

B diria. & hoc intendebat, cum dixit diſtinguit p particularia. vocat enim elementa ſpes, & particularia cauſas indiuidui vniuerſi. Et dicit quoquomodo. qñ illa, quæ ſignificãt, ſ. nomina ſpecierũ, aſſimilantur vſi inquantũ continet cauſas, ex quibus conſtituitur ſpes, & differunt ab eo, in eo q̃ vſe continet ſpes. vſe ergo eſt aliquod vniuerſum ſpecierũ: & illud, quod ſignificãt nota, eſt aliqd vniuerſum, diuiſum aũt in cauſas, ex quibus conſtituitur ſpecies. vniuerſum vero in rei veritate eſt indiuiduum, cõpoſitum, demonſtratũ:

C & iſti partes in rei veritate, quę ſunt partes indiuidui: & ſunt illæ, de quibus dixit q̃ ſunt notiores in ſenſu q̃ cauſæ. & ex hoc, q̃ iſtud vniuerſum eſt notius apud ſenſum cauſis, ẽ cauſa in hoc, q̃ vſia intellecta ſunt notiora apud intellm q̃ ſuę partes intellectę: ſiue illę partes ſint ſpes, aut cauſæ: & iſti eſt cauſa in hoc, q̃ res poſteriores in eſſe ſunt notiores apud nos q̃ cauſę. Et quęret aliqs q̃ hoc, qđ dixit, q̃ illa, q̃ ſunt primo euidentiora apud nos, &c. & hoc, qđ dixit poſt, & accidit hoc idem in noſtris

Idem. Metaphy. 7. & 1. de cœlo & mũdo cõ. 19

Quæſtio.

apud definitiones, nõ ſunt idẽ: qñ impoſſe eſt ipſum intelligere per res miſtas cõpoſitas indiuidua demonſtrata: cũ ex iſtis non procedatur ad elementa, & principia intellectiua: nõ enim ſunt partes *ſylli: ſed procedit ad illud ex ſpecie cõpoſita non ex indiuiduo. ergo iſta eſt diſpoſitio ſpeciei apud ſuas cauſas, & diſpõ eius, quod ſignificãt nota apud illud, qđ ſignificant definitiones. q̃o igitur poſuit hic alium modum? Ad hoc aũt dicamus q̃ in primo ſermone fecit cõparationẽ inter ſpes, & ſuas cauſas ſm fidem, & dixit q̃ ſpes com

D

* A. l. ſimiles.

Prima ſoluto.

E poſitæ apud nos ſunt notiores ſuis cauſis, & q̃ ex illis ſpeciebus poſſemus ad cognitionẽ cauſarũ ſi mediantibus accidentibus exiſtẽtibus in eis in hoc aũt ſermone fecit cõparationem inter ſpes, & cauſas ſuas ſm imaginationem, & dixit q̃ illud, quod ſignificant nota, ſunt notiora apud nos, q̃ illud, quod ſignificant definitiones. Sunt igitur tres modi compoſitionis, ſ. cõpoſitio ſpeciei ex ſuis cauſis: & cõpoſitio generis ex ſpecie bus: & vtraq; iſtarũ compoſitionũ eſt notior apud intellectũ q̃ ſuæ partes: tertia aũt compoſitio eſt compoſitio indiuidui ex ſuis partibus, ſ.

Tres modi compoſitionis.

F

† quæ ſunt ſm ſui * qualitatẽ: & iſta cõpoſitio eſt notior apud ſenſum q̃ ſuæ partes: & eo q̃ iſta compoſitio ẽ notior apud ſenſum, ideo illi duo modi compoſitionis ſunt notiores apud intellm. Et ideo nõ eſt remotum ipſum intelligere p hoc, qđ dicit & illa, quæ ſunt apud nos manifeſta, ſunt miſta compoſita ſm duos modos compoſitionis, ſ. cõpõnem indiuidui, & cõpõnem ſpeciei: indiuiduũ enim compoſitũ, licet nõ ſit principium in doctrina demfatiua,

† Quę ſint prius ſecdm qualitatẽ. Vide. 4. Phy. c. 10. & 1. Cœli com. 12.

* a. l. quantitatem. Secunda ſoluto. Vide pro hoc in ſecundo Poſte. in fine.

tamen

Gramen est principium acquisitionis *Aristo. *Et quod est principii demonstratiuæ. Et cũ declarauit q̃ cõe est notius apud nos q̃ pr̃e priũ, quẽadmodum compositum est notius simplicibus: ac. 1. edit testimoniũ sup hoc, & dixit E. puer existimat, &c. 1. figuũ eius, quod cõe est notius apud nos, q̃ proprium, est, quia videmus cõ prehentionem cõem præcedere propriam cõprehentionẽ: infans enim in principio cõprehensionis existimat omnem virum esse patrẽ, & omnẽ mulierẽ esse matrem: & cum vigoratur intellectus eius, cognoscit patrem inter cæteros viros, & matrem inter cæteras mulieres. Ille igitur est prologus libri: & continet intentionem, & ordinem eius, & modum doctrinæ demonstratiuæ.

SVMMA SECVNDA.

Antiquorum opiniones de principiis naturalibus examinat, easq; destruit.

De opinionibus antiquorum circa principia. Cap. 1.

I NEcesse est autem aut vnũ esse principiũ; aut plura. Et, si vnũ, aut immobile, vt dicunt Parmenides, ac Melissus, aut mobile, vt Physici, hi quidẽ aerem asserentes esse, alĩ verò aquã primum principiũ. Si verò plura, aut finita, aut infinita. Et, si finita, plura autẽ vno, aut duo, aut tria, aut quatuor, aut ſm alium quẽpiam numerum. Et, si infinita, aut sic vt Democritus, genere quidem vnum, figura vero, vel specie differentia, aut etiam contraria.

K *Et oportet necessario vt principium sit vnum, aut plura vno. Si vnũ, aut immobile, vt dicunt Parmenides, & Melissus, aut mobile, vt dicut Naturales: quidam enim dicunt q̃ od primum principiũ est aer: quidam aũt aqua. Si verò principia fuerint plura vno, aut erunt finita, aut infinita. Si igitur fuerint plura vno, & finita, aut erũt duo, aut erũt tria, aut quatuor, aut alterius numeri necessario, quicũq; sit. Si aũt infinita, aut erunt, sicut* L *dixit Democritus, eadẽ in genere, sed in figura, & in forma diuersa, aut erunt cum hoc contraria.*

Finito prologo incœpit pscrutari de principijs cõibus omnium rerum naturaliũ, & dixit Et oportet necessario, &c. 1. & oportet ſm naturam diuisionis vt principiũ existens in re sit vnũ, aut plura vno: &, si aliquis posuerit principiũ esse vnum, tunc illud vnum aut erit nõ trãsmutabile, vt dicunt Parmenides, & Melissus, qui dicunt non nãſt, quia negant transmutationẽ, & motũ: aut M transmutabile, vt dicunt Naturales, qui nãſt loquuntur. & ſm naturam diuisionis deberent dicere & si vnũ, aut erit finitum, aut infinitũ: vt dicunt Parmenides, & Melissus. sed in nuit hanc diuisionẽ per diuisionem plurium principiorũ, finita, & infinita. Et dixit vt dicunt Parmenides, & Melissus. i. si imaginati fuerimus q̃ Parmenides, & Melissus vtantur hoc nõe ens pro pricipio: isti enim non dixerunt principiũ esse vnũ immobile, sed ens vnũ immobile. & sic

potest

A poteſt quis intelligere per hoc nomen ens non principium entis.& eſt conuenientius, vt dicet poſt. quoniam, ſi vtuntur hoc noſe ens pro principio,tunc non poſſunt dicere eas eſſe vnũ: qm̃ principiũ habet in ſe duo, principiũ, & illud, cuius eſt principium. Et,cùm ſdixit modos, quos pòt dicere qui dicit principiũ eſſe vnum,reuerſus eſt ét ad nume randũ oés modos, quos pòt dicere dicens principia eé plura vno,ſ. principia,quæ ſunt in re,& dixit. Et,ſi principia fuerit plura vno,&c. qm̃, ſi fuerint finita, neceſſario hñt numerum determinatũ. D.d Et, ſi infinita,&c.i.&, ſi infinita, aut erunt eadem in genere,diuerſa in forma, & figura,aut diuerſitate cõtraria, aut non contraria,Cinfinita: aut erunt eadé in ſpecie,diuerſa in quãtitate, vt dicebat Democritus. ſed innuit hoc conduidens hoc per primũ, vt eſt ſuus mos in abbreuiatione & in iſto modo eſt multitudo rerũ: multitudo.n.aut eſt ſm formã, aut ſm quantitatem.& has duas multitudines dixerunt antiqui de principijs. & tacuit diuiſionem pluriũ principiorum in motum,& in quietem:

Multitudo aut eſt rerũ eé ſm formã aut ſm quantitatem. Idé i me. Et.ii.

C nullus enim dixit plura principia quieſcentia eſſe:aut quia contentus eſt hac diuiſione in prio principio.

Similiter aũt quærunt & quærentes quot ſunt ea,quæ ſunt.ex quibus enim ſunt ea,quæ ſunt, quærũt primum vtrũ hęc vnũ, an multa ſint.& ſi multa,finita, an infinita. quare principium, ac elementum quærunt vtrum ſit vnum,an multa.

Et eodem modo quærunt illi, qui quærũs de entibus quot ſunt. primo enim quam perſcrutentur de illis, ex quibus ſunt entia, perſcrutantur de eis vtrũ ſint plura,aut vnũ. & ſi plura, vtrum finita,aut infinita. & ſic erit perſcrutatio eorũ, & de principio, & de elementis, vtrum ſint vnum, aut plura. D

Dixit.Et in hunc modum inquiſitionis diuiditur pſcrutatio eorũ, 7 qui perſcrutant̃ de entib⁹ quot ſint: & ſunt illi, qui vtunt̃ hoc noſe ens pro hoc nomine principium:exiſtimant.n.principia eſſe entia:quia ſolummodo perceperunt materiale principium,& non formale: quare non fecerunt differentiã inter principium,& ens.iſti. n. perſcrutantur de entibus vtrũ ſint vnum,aut plura:quia intendunt per hoc nomen ens principium: & ſic perſcrutatio eorum in nihilo differt à perſcrutatione de elementis vtrum ſint vnũ, aut plura:cum non differant niſi in voce tñ. Deinde dixit. priusenũ q̃ perſcrutentur de illis,ex quib⁹, &c. i.qm̃ iſti ex perſcrutatiõe ſua de rebus,quæ ſunt principia entium, perſcrũtant̃ primo de entibus vtrũ ſint vnum,aut plura,&,ſi plura,vtrũ finita,aut infinita. & ſic perſcrutatio de ente, vtrum ſit vnum, aut plura, eadem eſt cum pſcrutatione de principio,aut elemento, vtrũ ſit vnum, aut plura.

Antiq̃ petunt ſolum mille principia. E non fit.Aſtale. Idem 2. ph.c.9.1.de 2.de aia.c. 16.&. 8.c. 7.meta.

F

Ex dictis opinionibus quænam à Phyſico deſtrui, vel non deſtrui debeãt. c.2.

ITaq; ſi vnum, atq; immobile ſit id,quod eſt, conſyderare,non eſt de natura ſpeculatiui. Vt enim & Geometræ non amplꝰ eſt ratio ad eum, qui deſtruit principia,ſed aut alterius

G eſt ſciētiæ, aut omnium cōis, ſic neq; ei, qui de principiis non. n. amplius principium eſt, ſi vnū ſolū, & ita vnū eſt. aut. n. principiū cuiuſdam, aut aliquorū eſt.

Et dico nunc quod conſideratio de ente, vtrum ſit vnum immobile, non eſt conſideratio naturalis. Quemadmodum igitur Geometra non hēt diſputationē cū eo, qui negat principia Geometriæ ſed loquis de hoc ſpectat ad aliam ſcientiam a Geometria, aut ad ſciam cōem

H *omnibus ſcientijs: ſimiliter Naturalis non hēt loqui de principijs an ſint. non. n. erit hic principium omnino, ſi fuerit vnum tantū, & fuerit hmōi vnū principium. n. eſt alicuius principiū, aut aliquorum.*

2 Cum dixit, q illi, qui vtunt hoc nole ens pro principio, non differt pſcrutatio eorum, vtrū ens ſit vnū, aut plura a pſcrutatione eorū, qui pſcrutant, vtrum principiū ſit vnū aut plura, incepit dicere q illi, qui vtunt hoc nole ens pro ipſo ente, &

I non pro principio, dicentes ipſum eſſe vnum, & immobile, multū diſtant ab eis, qui vtunt hoc nole ens pro principio. conſyderatio. n. iſtorum eſt naturalis, illorū vero nō naturalis. Et dixit: Et dico nunc, &c. & conſyderatio nūc de ente, vtrū ſit vnū, aut plura, & mobile, aut immobile, quīa hoc nomen ens non ſignificat ipſum principium, eſt perſcrutatio innaturalis. D. dedit cauſam, & dixit, quemadmodum igitur Geometra, &c. i. qui dicit ens vnum eſſe, & immobile, negat principia, quæ ponit Naturalis, ſcientia naturalia plura eſſe, & mobilia, & habentia principia. i. compoſita. nam poſito ente eſſe vnum, nō erit illic principiū oīno: & ſiſt motu ablato non erit illic principium mouendi, ſi natura. & quicunq; hoc ponit negat principia poſita a Naturali: & rectū eſt vtcū eo non fiat diſputatio: quēadmodum Geometra non diſputat cum negantibus principia Geometriæ: ſed loqui cum hmōi hoibus pertinet ad aliam ſcīam, aut propriam, aut cōem oibus ſcientijs, ſ. primam philoſophiam, aut artem diſputandi. Et dixit: ſimiliter Naturalis nō habet loqui de principijs. i. ſimiliter aūt de principijs notis per ſe non oportet loqui in hac ſcientia: aut, ſi fuerit, erit alterius a Naturali. D. d. non. n. erit hic, &c. i. ſm n. ſermonē dicentis enſe eſſe vnū immobile nō erit hoc principium oīno, videlicet cauſa rerū naturalium ſi. n. eſt principium, eſt illud, cui' eſt principiū: quare ens non erit vnum, ſed plura vno. Qui igitur dicit ens eſſe vnū, & immobile, negat principia cognitionis. entia. n. eſſe plura, & mobilia eſſe. le principiū cognitionis in hac ſcientia: entia aūt naturalia habere principia, quæ ſunt cauſa motus, & quietis in eis, eſt principium cognitionis, & eſſe. hoc igit nomen principium vtitatur pro ambob'. Et ex poſuit hic modum, ex quo ſequit q dicens ens eſſe vnum negat principium eſſentiæ, & cognitionis, & tacuit modum, ex quo contingit dicē ti ens eſſe vnū negare principia cognitionis, & eſt pluralitas & motus. nam qui negat principium, negat pluralitatem, & motum: principiū eni eſt cā vtriuſq;. Et dixit: nō erit hic,

K

Motus ab

Qui negat principium negat pluralitatē, & motū: principiū. n. eſt cā vtriuſq.

L

M

A hic,&c. hm.n. dicentē ꝙ ens est vnū, intendēdo simplex,nō erit hic principium oīno, quia principium exigit compositionem, & pluralitatē, & dicere ens esse vnum exigit contrarium. non igit erit hic principiū, si ens fuerit vnum hoc modo, s. simplex. & hoc intendebat, cū dixit: & fuerit vnū hmōi. i. fuerit simplex.

Quo pri cipiū litcā mōnis vi de i mc t. e i ex deb sumōe sua si ē causa pñtiam ꝑ per mā re Lamōt a ꝑpter principiatu, &c.

Simile itaq; est consyderare an sic vnum est, & ad aliam quā libet positionem sermonis grā dictam disputare, vt Heraclitē,

B aut siquis dicat hominem vnū, id, quod est, esse.

Et perscrutari de vno, si fuerit hmōi, est simile alloqui in contradictione alterius positionis, quacūque sit positionis, quæ solummodo sunt ex eis, quæ simpliciter dicuntur verbis, vt sermo Heraclitī, aut sermo dicentis ens vnū hominem.

9 Hæc perscrutatio de ente, vtrum sit vnum, aut non vnū, & loqui de hoc est simile alloqui, & perscrutari de aliqua positione falsa, quæ nul

C lam habet rōnem, sed solummodo dī verbis: vt sermo Heraclitī ꝙ ola sunt mobilia: aut sermo dicētis ola entia esse vnum hoīem demonstratum. non n. est differentia inter sermonem dicentis ola esse vnum, & dicentis omnia esse vnum equum, aut ola esse vnum hominem.

Aut soluere litigiosam rōnē. qđ vtrq; quidem hñt rōnēs & Melissi, & Parmenidis: etenim falsa accipiunt, & non syllogizā tes sunt. magis autē Melissi one rosa est, & nō hīs dubitationē.

Vno ieon nemtu da sed vno inconuenienti dato alia consequuntur. hoc autem nihil difficile est.

D to alia cōtigūt. Idē litra. c. 22.

Et assimilatur quidam sermoni sophistico. & hoc inuenitur in vtroq; sermone, s. Melissi, & Parmenidis: accipiūt n. falsa, & quod non sequitur ex syllogismo. sed sermo Melissi est magis vanus: & non est in hoc dubium: concessit n. in eo improbabile, & induxit super ipsum rediuos sermones.

Cum dixit: ꝙ sermo dicentium E ens esse vnū est de genere sermonū fictorum sophisticorū, incœpit declarare primam naturam sermonis à quo acceperunt signū dicētes ens esse vnum, s. Parmenides, & Melissus, & dixit. Et assimilat, &c. i. sermo eorum, per quem ratiocinant super hoc ꝙ ens est vnū, fit is est q̄busdā sermonib⁹ sophisticis: & hoc sophisma inuenit in vtroq; sermone, per quē ratiocinant ambo. D. dixit accipiunt enim falsa, &c. i. ponunt. in suis syllogismis falsas propositiones quæ faciunt syllogismum non concludere, aut simpliciter, aut illud, F quod intendit cōcludere: & talis est sermo vanus, vt dictum est in sophistica, s. quia est ex falsis propositionibus, & ex mala forma. Deinde dixit, sed sermo Melissi, &c. i. sed sermo Melissi est magis van⁹ q̄ sermo Parmenidis: & non facit aliquā dubitationem: quia concessit in eo ꝓpositionem improbabile falsam: & est ꝙ, si ens non generatur, non hēt principium: syllogismus. n. eius est ꝙ, si ens generatur, habet principiū. Deinde destruxit antecedens, & cōclusit ꝙ non habet principiū, & pee

Sermo vanus ē, q est ex falsis ꝓpōnib⁹, & ex mala forma. Idē litra cō. 22.

G cauit in destructione cum hoc, quod propositio dicens quod ens non generatur, est falsa. Syllogismus aũt Parmenidis est, quod quicquid est preter ens est nõ ens: & quod est non ens nihil est: ergo ens est vnũ. Iste ẽt non conclusit illud, quod intendebat concludere, cum hoc, quod propositiones eius etiã non sunt verę, quia sunt duplices ex æquiuocatione conuenit igitur cũ syllogismo Melissi in hoc, quod est malus in materia, & forma. sed dixit in eo quod est minus vanus: quia propositio minor in eo non est negatiua, sed est infinita.* & tunc, propositio minor in prima figura erit concludens. sed non erit ita de negatiua: syllogismus enim non concludit. & intelligo per priuatiuam hoc, quod dixit quicquid est præter ens est nõ ens.* & quicquid est non ens est nihil. & ipse loquetur post in hoc, quod isti syllogismi sunt sophistici, & declarabit corruptionem eorum, sicut diximus.

*Quã ppõ minor est H infinita in prima figura [illegible] minime [illegible] negatiua [illegible] *in [illegible] 24 & 25.

Nobis autem supponatur ea, quæ sunt natura, aut omnia, aut quædam moueri. manifestum est autem ex inductione. Simul K autem neque conuenit omnia soluere, sed quæcunque ex principijs aliquis demonstrans mentitur, quæcunque vero non, minimè. vt Tetragonismum, eũ quidem, qui per sectiones Geometrici est dissoluere: illum autem, qui Antiphontis, non Geometrici est.

Nos autem ponamus quod oĩa naturaliter, aut quædam sunt mobilia. & hoc manifestum est ex inductione, vnde circa hoc non oportet contradicere omnibus sed solũmodo oportet contradicere eis, quorum declaratio fundata est super principia, sed sunt falsa eis autem quæ non sunt talia, non, verbi gratia. Quadratura circuli, quæ est secundum abscissionem, Geometer habet ei contradicere: quæ autem fit secundum Antiphontem, non habet Geometer. L

Hippocratis Chij Tetragonismus.

I M

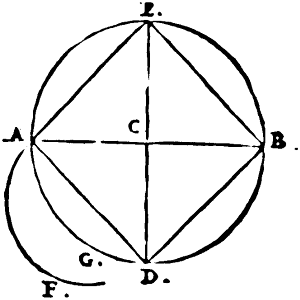

Brissonis Tetragonismus.

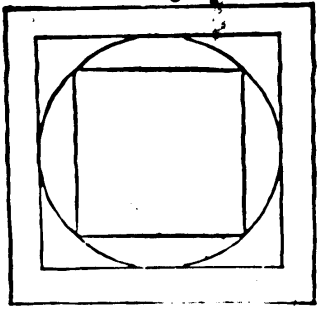

Tetragonismus Antiphontis.

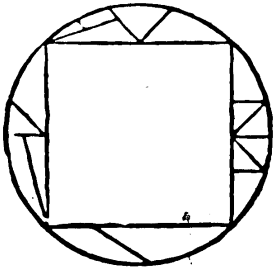

11 Cum declarauit ꝙ sermo dicens ꝙens est vnum, & immobile, non est sermo naturalis, & ꝙ naturalis non debet cõtradicere ei, dixit. Nos aũt ponamus, &c. 1. Nos aũt, cũ intẽdimus loqui naturaliter, ponamus primo ꝙ oĩa naturalia, aut quædã sunt mobilia. & hoc manifestũ est ex inductione rerum naturalium. Et dixit, aut quædam, præseruando se ab anima, & formis. est enim dubium vtrum sint mobiles aut non: sed, licet non moueantur, tamẽ sunt naturales secundum ꝙ sunt in mobili. aut dixit hoc, quia dubitatur de partibus, quæ sunt apud centrũ terræ, vtrum possint moueri, aut non. Et, cum dedit causam, propter quã posuit ista, & est ꝙ consyderatio ei° est naturalis.° & ꝙ intentio ei° prima non est contradicere opinionibus falsis in hac scientia, sed determinare

Vide de motu nãç 1. cœ. c. 57.
° Intentio pria Arist. non ẽ contradicere opinionibus

G nare ſubſtantias, & quidtatem rerũ naturalium, dedit ẽt ſecundũ eam ad hoc, & dixit & cum hoc non oportet contradicere oſtbus. i. & cũ hoc, ſi poſuerimus q̃ oportet artifices contradicere opinionibus falſis ſuæ artis, tñ nõ oſtbus: ſed ſolum modo debet contradicere eis, q̃ concludunt a primis propoſitionib⁹ illius artis, ſed cũ concluſione falſa: eis aũt, in quibus eſt peccatum in ipſis principijs, non oportet contradicere. v. g. qñ ſermo eius, qui exiſtimauit ſe quadrare circulum, cum quadrauit lunares figuras, quæ ſunt portiones circulorum, oportet Geometrã cõtradicere ei: quia peccauit in eis, q̃ ſunt poſt principia portiones. n. cadentes in circulo, licet poſſint facere quadrata æqualia eis, tñ non ſequit̃ ex hoc facere quadrata æqualia circulo: nam illæ portiones non conſumunt circulum p̃ diuiſionẽ. iſtud enim peccatum eſt eſſentiale Geometræ, & Geometer debet deſtruere ipſum, Antiphontu aũt nõ debet cõtradicere. qñ, cum ille fecit in circulo figuram æqualiũ laterũ, & angulorum, & fecit ſup quodlibet laterum triangulũ iſoſcelem, diuidẽdo arcus inſpicientes latera in Duo media, deducendo lineas ad extrema laterũ: & ſic fecit in circulo figuram æqualium laterũ, & angulorũ maiorem prima, cuius numerus laterum eſt duplus ad numerũ laterum primæ figuræ: & cum fecit ẽt hac figura illud, quod fecit in p̃ria, inuenit etiam in circulo figurã aliã maiorem ſecũda: & ſic exiſtimauit, cum fecerit ſic, q̃ diuiſio non procedit in infinitum, ſed perueniat ad hanc figuram æqualem circulo: &, cum ſecit quadratum æquale huic figuræ, exiſtimauit q̃ illud quadratũ erat æquale circulo. ſed iſtud peccatum non erat eſſentiale Geometriæ, ga Geometer habet principium, ſ. quod unſio procedit in infinitum: & ideo non debet ei contradicere.

K Geometra habet p̃ principio q̃ diuiſio procedit in infinitum de magnitudine finita & parua.

Sed, qm̃ de natura quidẽ, nõ aũt naturales dubitationes contingit dicere ipſos, forſitan quidem bene ſe habet aliquantulũ diſputare de ipſis. hẽt. n. philoſophiam hæc conſyderatio.

L *Sed quia accidit quod ſermo eorum eſt de natura, & ſi dubitationes eorum non ſunt naturales, rectum eſt incipere parum loqui de eis. conſyderatio enim de hoc eſt philoſophiæ,*

Cum declarauit q̃ non oportet naturalem loqui de dubitationib⁹ non naturalibus, & voluit loqui cũ eis ſm̃ diſputationem p̃p vtilitatem prouenientem ex hoc ei, qui incipit in hac arte, incepit declarare tãm cogentem ipſum ad loquendum de hoc, & dixit. Sed quia accidit, &c. i. ſed quia accidit iſtis duob⁹ viris loqui de naturis, vt de vacuo, & infinito, & aliis, rectum eſt loqui cũ eis in iſtis quæſtionibus diſputatiue, hẽt nõ ſint naturales: qm̃ & ſi loqui cum eis non oportet naturalem, tamẽ oportet Primum Philoſophũ.

M

De Oppoſitionibus non naturaliter loquentium. Cap. 3.

PRincipiũ aũt maxime omnium proprium. qm̃ multipliciter dr̃ id, qd̃ ẽ, quo dicunt dicentes vnum eſſe omnia: Vtrum ſubſtantiam oſa, an quanta, aut qualia: & iterũ vtrũ ſub-

G substantiam vnam ofa, vt hominem vnũ, aut equum vnum, aut animã vnam: an quale, vnũ aũt hoc, vt album, aut calidum, aut aliquid talium: hæc. n. omnia differunt multum, & sunt impossibilia dictu.

Et illud, quod est principiũ omnium istorũ, est istud, quia ens dicitur multipliciter. quomodo igitur dicãt illi, qui dicunt oia ea ẽ vna? Vtrum secundũ quod oĩa sunt substantia, aut quãtitates? & hoc dico, i vnum sam, aut qualitates? & ẽt, vtrũ oĩa sint vna substantia? V. g. vnus homo, aut vnus equus, aut vna aĩa? aut oĩa sint quale secũdũ V. g. album, aut calidũ, aut aliud plurium? omnia. n. ista multũ differunt: & dicere eadem esse impossibile est.

Dicit: Et illud, quod oportet ponere in loquendo de istis opinionib° non naturalibus, est istud. qm̃, cum sit notũ q̃ ens dr̃ multipliciter de decẽ p̃dicamentis, q̃d igit p̃dicamentum significat hoc nomen ens apud dicentes oĩa entia eẽ vnum? vtrũ sit hoc, q̃ oĩa entia sunt substantiæ, aut quãtitates, aut qualitates? i. vnum I substantia, aut vnum in quãtitate, aut vnum in qualitate? & sic vnũ fm genus, & plura fm spẽm. aut intendũt per hoc, quod dicunt, q̃ omnia entia sunt vnum individuũ, v. g. vnus hõ, aut vnus equus: & q̃ omnes q̃titates sunt vna quantitas fm individuũ: & q̃ oẽs qualitates sunt vna qualitas secundum individuũ, verbi gratia hoc calidum, & hoc albũ, aut aliorum individuorum aliorũ K
prædicamentorum. illa enim, quæ significant hoc nomen ens, multũ distant: & omnia sunt impossibilia: hoc enim nomen ens aut significat genus, aut vnum individuũ numero: & quomodocunque sit, ens erit multa. Et, cum dixit ista enĩ distãt multum, &c.° intendit intentiones, de quibus dicitur hoc nomẽ ens ex istis, quæ numerauim°, s. vse, & indi viduum illæ enim multũ differũt: & vnaquæq; earum est ipossibilis.

° Intẽtiões istæ, de quibus dicitur hoc nomẽ ens (vse, & individuum, multũ differũt q̃ hoc vel q̃ me. c. 5 quo oppo

Si enim erunt & substantia, & quale, & quantum, & hæc sine separata adinuicem, siue nõ, multa sunt q̃ sunt. Si vero omnia quale, aut quantũ, siue cum sit substantia, siue cum non sit, inconueniens est. si oportet inconueniens dicere qđ impossibile. nullum. n. aliorũ separabile est præter substantiã: oĩa nanq; de subiecto dr̃, ipsa subã. L

nanq vse, & prædicamenta. vide de 12. m. c. 2

*Quoniam, si fuerit hoc substantia, & quale, & quantũ: siue ista fuerint distincta adinuicem, aut non fuerint: entia erunt plura. &, M
si omnia fuerint quale, aut quantum, siue substantia fuerit, aut nõ fuerit, hoc erit improbabile: si impossibile, possit dici improbabile. nullum. n. caterorũ separatur a substantia, s. existens per se singularis, & distincta: omnia. n. dicuntur in subiecto, quod est substantia.*

Dicit: si enim concesserint hoc 14
esse substantiã, aut quale, aut quantum, contingit eis entia esse plura, aut secundum individuum, si

G non conceſſerint vniuerſale eſſe, aut ſm genus, & ſpecialiſſimum, ſi conceſſerint ipſum eſſe: & ſiue ponãt iſta ꝓdicamenta ſeparati ab inuicẽ, aut nõ, ſed q̃dam exiſtere ſq̃busdam, vt eſt verum. & hoc intendebat, cũ dixit ſiue fuerint diſtincta abinuicem, aut non fuerint diſtincta abinuicẽ. Et cũ declarauit hoc, & dixit: ſi conceſſerint hoc eſſe ſubſtantiam, & q̃rũ, & quale, & vlt plura q̃ vnũ prædicamentũ, contingeret ens entia eſſe plura, incœpit ét dicere poſſe cõtingens ens, ſi hoc nõ conceſſerint, & poſuerint eſſe aliquod cæterorum ꝓdicamentorũ ꝑter ſubſtãtiam: nam, ſi poſuerint ens eſſe in vno ꝓdicamento, aut ponent illud eſſe ſubſtantiã, aut in alio à ſubſtantia. Et dixit, & ſi ola fuerint quale, &c. i. &, ſi poſuerint ꝙ ꝓ hoc nomẽ ens intendunt aliqd ꝓdicamentorũ poſt ſubſtantiam, aut quale, aut q̃tum: ſiue conceſſerint ſubſtantiam eſſe, aut non: hoc erit impoſſe, & improbabile: ſi impoſſe poſſit dici improbabile: contingit enim ens omnino entia eſſe plura. nã, ſi poſuerint ꝙ ola ſunt qualitates tñ, aut quantitates, aut vnum cæterorũ ꝓdicamẽ

I torum, tunc aut concedent ſubſtantiam eſſe, aut non concedent. ſi concedent, tunc entia erunt plura: &, ſi non cõcedent illam eſſe, contunget illud ꝓdicamentum exiſtere per ſe, & ſeparati: & nullum cæterorũ ꝓdicamentorũ ꝑter ſubſtantiã põt ſeparari per ſe: ſed omnia dicunt in ſubiecto: vt declaratum eſt in cate-
In cap. de ſubſtãtia. goriis. &, cum prædicamentum, quod intendunt per hoc nomen ens, ſit in ſubiecto, ergo entia erunt plura.

Meliſſus autem quod eſt infinitum eſſe dicit, quantum itaq; aliquid eſt quod eſt. infinitum enim in quanto eſt. ſubſtãtiam autem infinitam, aut qualitatẽ, aut paſſionem eſſe non contingit, niſi ſm accidens, ſi ſimul & quanta aliqua ſint. Infiniti. n. rõ quanto vtitur, ſed non ſubſtantia, neq; quali. Si igitur & ſubſtãtia eſt, & quantum, duo, & non vnum eſt quod eſt. ſi verò ſubſtantia ſolũ ſit, non infinitũ eſt, neq; magnitudinẽ habebit vllã. quantum enim quoddam erit. E

Ens eſſe infinitum

Meliſſus verò dicit ens eſſe infinitũ: & ſecundũ hoc ens erit aliquod quantum. infinitum n. eſt aliquod collocatum in quanto. ſubſtãtia autem infinita, aut qualitas, aut vbi, impoſſibile eſt vt ſit, niſi per accidens: ſi aliqua ex eis cum eis, quæ ſunt habuerint quantitatem. definitio enim infiniti exigit quantitatem, & non ſubſtantiã, neq; qualitatem. Si igitur ens fuerit ſubſtantia, & quantum, erunt duo, & nõ vnum. & ſi fuerit ſubſtantia tantum, tunc ens non erit infinitum, neq; habebit menſuram omnino. nam ſi habuerit, erit aliquod quantum. L M

Cum declarauit ꝙ hoc nomen ens dꝫ de intentione vñi, & particulari, ſi diuiduo: & ꝙ, ſi intenderit pillud intentionẽ vlem, tñc nõ erit vnũ, ſed plura: &, ſi intẽderit pillud intentionẽ particulare, tunc aut erit de ꝓdicamento ſubã, aut de cæteris ꝓdicamẽtis: & manifeſtũ q̃m ipoſſe eſt vt ens ſit vnũ, ſi intendunt aliqd N

indiui-

A indiuiduũ cæterorũ ꝑdicamentorũ ꝓter ſubam, vt q̃tũ, aut quale: nã in diuidua cæterorũ ꝑdicamentorum exiſtunt in ſdiuiduis ſubę: & ſic ens talię erunt duo, indiuiduũ accidẽtis & indiuiduũ ſubſtantię: incꝛpit deſtruere reliquũ contradiuidens, & eſt ipſum eſſe indiuiduũ ſubſtãtię. & dixit. Meliſſus vero dicit, &c. i. &, ſi dixerint ꝙ intendunt ꝓ hoc, quod dicunt, ꝙ ens eſt vnũ, indiuiduum ſubſtantię, tunc ſermo eorũ deſtruitur ex hoc, qđ ponunt, qm̃ alter eorum dicit ens eſſe infinitum, ſ. Meliſſus, & alter dixit finitũ, ſ. Parmenides; & fm verũq; cõtingit, ſi ens fuerit vnum, vt ſit q̃tũ vnum. infinitũ enim, & finitum ſunt de differẽtijs quantitatis. & hoc intendebat, cum dixit infinitũ. i. eſt collocatũ in q̃to. D.d ſubſtantia vero infinita, &c. i ſubſtantiam dici infinitã, aut qualitatem, aut vbi, aut aliquod aliorũ ꝑdicamentorum impoſſibile eſt ꝓ ſe, aut fm qđ eſt ſubſtantia, aut vbi: ſed eſt poſſibile per accidens, cũ fuerit poſitũ hic eſſe aliquid ꝑdicamẽtorum, quæ cũ ſuo eſſe proprio hñt quantitatem, ita, ſ. ꝙ quantitas accidit eis. fm hunc modum igit̃ dr ꝙ ſubſtãtia eſt infinita, aut finita. i. fm ꝙ accidit ei, ꝙ fuerit quanta: & ſiſt de alijs ꝑdicamentis. Et, cum poſuit ꝙ infinitum eſt proprium quantitati, dedit rõem ſuper hoc, & dixit de finitio. n. Infiniti, &c. i. qm̃ definitio Infiniti eſt quantũ non terminatũ. quantũ igit̃ eſt genus infiniti, qa non dr in definitione ſubſtãtię, vel eius, ꝙ eſt ſuba, aut vbi. & hoc, qđ dixit de infinito, intelligendũ eſt de finito. D.d. ſi igit̃ ens, &c. &, cum declaratũ ſit ꝙ infinitũ ꝑdicat̃ de quãto eſſentialiter, & de alijs ꝑdicamentis per accidens: ſi intendunt, cum dicunt ꝙ ens eſt vnum, ſubſtantiã, & quantum: ſubſtantia. n. non dr infinita, niſi fm ꝙ eſt quanta: tunc ens erit duo, non vnum, ſ. ſubſtãtia, & quantum, fm ꝙ dr ipſa eſſe finita, aut infinita. &, ſi intendunt ſubſtantiam tm̃, tunc non dr infinita, neq; hſe menſurã oino. ſi. n. haberet mẽſuram eſſet quãta neceſſario. & iſta contradictio eſt ſecnndum ſermonem, non fm rem. B C D

Amplius, qm̃ & ipſum vnũ multipliciter dr, quemadmodũ & quod eſt, conſyderandũ eſt quo modo dicunt vnum eſſe oẽ. dr. n. Vnum, aut cõtinuum, aut indiuiſibile, aut quorum rõ eadẽ, & vna eſt ipſius quod quid erat eſſe: quemadmodum merum, & vinum. Vnum multipliciter dr. E

Et etiam, cum vnum dicatur multipliciter, ſicut ens dicitur, cõſyderandum eſt quo dicunt totum eſſe vnum. dicitur enim vnũ aut de continuo, aut de indiuiſibili, aut de eo, quorum ratio, qua ſignificat quiditatem eſt vna, vt vinum, & merum. F

Cum deſtruxit propoſitionẽ dicentẽ ꝙ ens eſt vnũ, dicendo oẽs intentiones, de quib⁹ dr ens fm famo ſitatem, quod eſt ſubiectum propoſitionis, incꝛpit deſtruere eam diuidendo intentiones, de quibus dicit vnũ, qđ eſt ꝑdicatum in propoſitione, & dixit. Et ẽt, cum vnum dicat̃, &c. i. & quemadmodũ nobis apparuit ex diuiſione intentionum, de quibus dr hoc nomen ens, ꝙ iſta ꝓpoſitio non eſt vera fm aliquã earũ ſimiliter 16

A ſiſt apparebit nobis, ſi diuiſerimus intentiones, de quib⁹ dr hoc nomẽ vnũ. Et, cum dixit hoc, incœpit diuidere ſm quot modos dr vnum in numero, & dixit q̃ de trib⁹ modis, quorũ vnus eſt continuũ. v. g. v a linea. & vnũ corp⁹. & vna ſuperficies: ſecundus eſt indiuiſibile, vt punctus: tertius vero noia, q̃ ſignificant idẽ ſm definitionẽ, v. g. vnum & merũ & intendit p̃ nomen, q̃ ſignat q̃litates, rerum definitiones.

Si igit̃ continuũ eſt, multa eſt id, qđ eſt infinitũ. n. diuiſibile ẽ continuum. Habet aũt dubitatiõnẽ de parte, & toto. fortaſſis aũt nihil ad oẽm, ſed ipſam ſm ſe ipſam, vtrũ vnum, an plura ſint: pars, & totum. Et quõ vnũ, aut plura. Et ſi plura, quõ plura. Et de partibus non continuis eadem eſt rõ. Et ſi toti vnũ vtraq; eſt, velut indiuiſibile, quũ & ipſæ ſibiipſis.

Et ſi per cõtinuum ens eſt vnũ, & multum continuum. n. diuiditur in infinitum. ſed eſt quæſtio de parte, & toto: & ſi non huius

C *ſermonis tractatus exiſtere per ſe. & eſt, vtrũ pars, & totus ſit vnũ, aut plura vno. Et ſecundum quem modu ſunt vnum, aut plura vno. Et partes ẽt non continua, ſi qualibet eſt totius, & vnaquæq; eſt idem: quia non ſeparatur ab eo ergo neceſſe eſt, vt quædam conueniant cum quibuſdam.*

17 Cum diuiſit intentiones, de quibus dr hoc nomen vnũ, incœpit declarare, & conſyderare de vnaquaq; earũ, vtrũ p̃dicet de ente, & dixit Et ſi p̃ continuum ens eſt vnũ, &c. & ſi intendunt p̃ hoc, qđ dicunt, q̃ ens eſt vnum, quod eſt continuũ, oportet eos concedere ipſum eſſe vnum quodã modo, & plura alio mõ. continuum n. non põt diuidi in infinitũ: & ſic eius non erit vnum ſimpliciter. n. vnum actu, & plura potentia, ſm diuiſibilitatem. Et quia etiã accidit in continuo, & in oĩbus partes, vt multitudo eius nõ ſolũ ſm ſm diuerſitatẽ partium a ſeinuicẽ, ſed ẽt ſm diuerſitatẽ partis a toto, incœpit etiam ſtare hanc diuerſitatem, & induxit qõnem continuentẽ. An tiquus in hoc, & dixit. Sed eſt qõ, &c. & eſt hic qõ de parte, & toto pendens ex hoc ſermone: & vtrum eſt, q̃ ſi non pendet de hoc ſermone neceſſario, ſi eſt qõ per ſe tractanda per ſe. Deinde induxit qõnem, & dixit: & eſt vtrum pars, & totũ ſit idẽ. &, ſi idem qũo poſſunt dici eſſe idem totum. n. vt eſſe aliud a parte, & etiã, ſi partes dnt a toto, qũodnt ee aliq̃ totum. n. nihil aliud eſt q̃ congregatio partium. Et, cum induxit hanc qõnem in continuo, dixit. Et partes ẽt non continuæ, &c. & etiã in partibus rerum continuarum, & nõ continuarũ. v. g. manu, & pede, & aliarũ partium cõpoſitarũ accidit hæc qõ: qũ, ſi vnaquæq; partiũ eſt idem cum toto, quia eſt totius, non ſeparata a toto, tunc vnaquæq; partiũ erit idẽ toti: & hæ oĩs partes erũt inter ſe eædem: ergo & caput, & manꝰ & collũ erunt idẽ: ergo pars non eſt in toto. & iſtud impoſſe, qđ ſequit, ſi totum, & pars fuerint idem, ſequit neceſſario. & ſermo oppoſitus illi non exprimit p̃p ſuam famoſitatẽ, & eſt q̃ oĩs pars eſt alia a toto: & totum

D

E

A tum nihil aliud est q̄ congregatio partium: ergo totum est aliud à se. Et istud Sophisma est cōpositionis, & diuisionis: qm̄ vnaquæq; partiū dē esse aliud à toto: sed oēs insimul non possunt dici esse aliud à toto.

At vero, si velut indiuisibile, nullum erit quantū, neq; quale. Neq; itaq; infinitū est id, qđ est sicut Melissus dicit, neq; finitū, sicut Parmenides. terminus. n. indiuisibilis est, neq; finitus est.

B *Et, si totum fuerit vnū, sta quod sit indiuisibile, tunc non erit quantum, aut quale. Et ēt eus non erit infinitum, vt dicit Melissus, neq; finitū, vt dicit Parmenides. indiuisibile n. est finu, non finitum.*

18 Cum induxit illud, quod contingit eis, si intenderint p vnum contradictionū, induxit etiam impossibile contingens eis, si intenderint p hoc nomen vnum indiuisibile, & dixit: Et, si totum fuerit vnum, &c.i. si aliqs dixit q̄, cum dixerit ens esse vnum, intendebat esse indiuisibile, tūc nō erit quantum, neq; quale, neq; substantia, neq; aliud aliquod prædicamentorū. qm̄ omnia ista sunt diuisibilia, aut per se, vt est quantū, aut per accidens, vt sunt reliqua. Et, cū declarauit q̄ dicens hoc non potest cōcedere hoc esse substantiam, aut quale, aut quantum, quod est valde improbabile, incœpit declarare impossibile, quod contingit his duobꝰ viis secundum hoc quod ponunt, non secundum rem in se, & dixit. Et ens etiam non erit infinitum, &c.i. & contingit Parmenidi, & Melisso similiter hoc q̄ dicunt q̄ ens non sit infinitum, vt Melissus dicit, neq; finitū, vt Parmenides: nam finitum, & infinitum non dicuntur nisi de quanto, non de fine quanti.

C *Et vnū de attributis dialectica.*

At verò, si ista, quæ sunt, rōne vnum sunt, vt indumentū, & tunica, Heraclito rōnem contingit ipsos dicere. idem. n. erit & bono, & malo, & non bono esse, & bono. quare idem erit bonū, & nōn bonū, & homo & equꝰ. & non de eo, q̄ vnum sunt, quæ sunt, rō erit, sed de eo, q̄ nihil sē. & tali esse, & tanto idem.

Et, si ista entia fuerint vnū secundum rōnem, vt vestis, & tunica, continget eis dicere quod Heraclitus dicit. esse. n. erit boni, & mali vnum, & nō boni, & nō boni. ex quo sequitur quod bonum, & non bonum erūt idem, & homo, & equus. & tunc sermo eorum nō erit i hoc, quòd entia sunt vnum, sed in hoc, quod nullum eorū est: & erit intētio quidditatis talis dispositionis, s. qualitatis: & antētio eius talis mēsuræ, s. quantitatis eadē intentio.

D libus, q ff i pria spē q̄litatis secūdū ipm l. 7. phy. c. 20. vt in p dicamento ro ad aug. Et vide patet. 5. m. c. 20. Idē. i. p̄dicamēntis in fermone de qua litate. Vide com. Zim.

E

F 19

Cum destruxit duos modos illorum trium, secundum quos dicitur hoc nomen vnum, incœpit destruere tertium, & d. Et, si omnia entia, &c.i. &, si intenderint per hoc quod dicunt, q̄ entia diuersorum, non-vnum, omnia sunt idem secundū definitionem: adeo q̄ significatio horum nominum, homo, equus, & asinus, sit sicut significatio horum nominum, vestis, & tunica, contingeret eis dicere, quod dixit. Heraclitus sophista, scilicet contraria esse idē.

G D.d eſſe.n erit boni, &c i. &, cũ ſignificationes nominũ ſint ex dẽ rerum contrariarum, & oppoſitarũ : ſicut vinum, & merum ſignificant idem, & veſtis, & tunica : tunc eſſe proprium bono, & malo erit vnum eſſe. Et hoc non ſolum modo inuenit in bono & malo, quę ſunt contraria, ſed i boro, & nõ bono, q̃ ſunt cõtradictoria: aueo q̃ eẽ erit nõ eẽ.

D.d.ez quo ſequit vt bonum, & non bonum ſint idẽ, & hõ, & equus, i. &, cũ eẽ proprũ oppoſitis ſit idẽ, eſſe cõtingęt q̃ oppoſita. v g. bonũ, & non bonũ ſint idem, & non ſolũ
H oppoſita, ſed & ſpecies diuerſę, v g. hõ, & equus. Deinde Iduxit improbabile contingens huic ſermoni, & dixit & tũc ſermo eorũ, &c. i. &, cũ poſuerint q̃ oppoſita, q̃ ſignãnt eẽ, & non eſſe, ſint idẽ, tunc ponunt q̃ aliud, qđ eſt non eſt : & ſm hoc priuant entia eſſentia, cũ dicant ea eſſe vnũ : & ſm hoc, quia volcrũt dare entibus aliquã diſpõnẽ, deſtruere ſunt ea eſſe. hoc igitur eſt vnũ improbabiliũ contingentiũ huic poſitioni. D. induxit aliud improbabile, & d. & erit ẽt intentio quiditatis, &c. i. & cõtingit huic põni vt aliqd
I eẽ in aliqua diſpõne, i. aliqua qualitate, v g albũ, aut calidũ, & ipſum eẽ in aliqua quantitate, v.g. longũ, & breue. hæc idẽ & ſm hoc oĩa prędicamenta erunt vnũ ſpdicamentũ.

* Mara. Tamal. habent.

Cõnturbabantur aũt & poſteriores, quẽadmodũ & Antiqui, ne forte accidat ipſis idẽ ſimul vnũ eſſe, et multa. Quapropter & alĩ quidẽ ipſum eſt aufe ferebant, quemadmodũ Lycophron : alĩ autem mutabant dicuonem, qm̃ hõ, non albus eſt,

* Mara. Tamal. habent.

ſed albatur, neq; ambulans eſt, K ſed ambulat : ne ipſum eſt adiacentes, multa faciant eſſe vnũ.

Et poſteriores Antiquorum ti, muerunt ne contingeret eis idem eſſe vnum, & plura inſimul. Quare quidam dimiſerunt hoc nomen eſſe, vt Lycophronius : & quidem quidem rectificauit dictionem, et dixit non oportet dicere hominem eſſe album, ſed hominem albeſcere, & non eſſe hominẽ ambulantẽ ſed hominẽ ambulare : ne, cũ imponunt in ſermone hoc verbũ eſſe, faciant de aliquo vno plura. L

Dicit : Et, quia Antiqui cõſenſerunt eis, ſ. Parmenidi, & Meliſſo ensſe vnũ, qđ eſt ſubſtãtiua, timuerunt exprimere in propõnibus hoc verbũ eſſe, nę contingeret eis aliq d eſſe vnũ & multa, quia nõ intelligebant p hoc nomẽ ens, niſi vnã intẽtionẽ, ſ ſubſtantiã. Quapropter dimiſerunt quidã dictiones, quę ſignificant eſſe in propõnibus, quarũ prędicata ſunt accidentia, vt fecit Lycophronius dicebat. n. qm̃ nõ M oportet dicere hoẽm eſſe ambulãtẽ, ſed hominẽ ambulare, quia ens tunc eẽt plusq̃ vnũ. & torũ hoc fuit, quia timebat, ſi in propõne, cuius ſubiectum eſt ſubſtantia, & ꝑdicatũ aliud prędicamentum, ſ accidentis, interponeret hoc verbũ eſſe, q̃ tũc ens eſſet plusq̃ vnũ. & hoc intendebat, cũ dixit imponũt i ſermõe, &c.

10 Ad opinionem Lycophronis.

Tãq̃ ſingulariter dicto vno, aut ente. Sed multa ſunt q̃ ſunt: aut ratione, vt aliud eſt albo eẽ, et muſico, eidẽ verovtraq̃. mul

ta

A ta itaq; vnū aut diuisione, quē admodum totū, & partes. Hic aūt iā dubitabant, et confitebātur vnū multa esse, tanq; nō cōtingeret idē vnum, & multa eē, non autem oppositū. est.n. vnū & potentia, & actu.

Quasi hoc nomen vnum, et hoc nomen ens diceretur singulariter. Sed entia sunt plura: aut secundum rationem, quoniam esse albi est aliud ab esse musici, & vnū erit vtriusque. & tunc vnum

B *erit multum: aut secundum diuisionem, vt totum, & partes. Sed non potuerunt se excusare in hoc modo, & concesserunt vnum esse plura, quasi esset impossibile aliquid esse vnum, et plura sine contradictione. vnū.n. ē potētia, et actu.*

In hoc cō cedit actū, & supplicatur

Dicit, Et iste sermo eorū sundatur super hoc, q̄ hoc nomen vnū, & hoc nomen ens semper significant idē: qđ non est verū. qm̄ hoc nomen ens df de pluribus fm definitionem, & vno fm subiectum. v.g. qm̄ vnus hō est albus, & musicus, & esse eius fm albedinem est aliud ab

C eē eius fm musicam, & est subiectū vtriusq; fm humanitatē: & sic aliquid erit vnū, & plura duobus modis diuersis, vnum fm subiectum, plura vero per accidens. Et similiter pōt esse aliquid vnū fm compositionem. fm aūt diuisionē plura. v.g. totū, & partes. D.d. Sed non potuerunt excusare se, &c. i. illi, qui non concesserunt pluralitatem ex pluralitate accidentiū in subiecto, potuerunt in multitudine accidentium dicere, aliquid, q̄ quia nō hāt verum esse, & cō potuerunt hoc dicere in partibus & toto. totū.n. est substantia, & similiter partes sunt substantiæ. & ideo non potuerunt excusare se in hac quæstione. D.d. quasi esset impossibile, &c. i. & dicēs hoc vt opinati idem esse vnū, & plura duobus modis diuersis eē impossibile. D. Incœpit dare istos duos modos in toto, & parte, & dixit vnum enim est potentia, & actu. i. totum enim est vnum actu, & plura potentia. quemadmodum est possibile in pluribus actu, vt sint vnū in posse, quoniam hoc non est impossibile.

Prīa instia. Hoc nomē ens dr de pluribus fm definitionem, & vno fm subiectū. v. g.

Secūda instia. Vna qđ unum.

Hoc igitur modo dicentibus impossibile videtur quæ sunt vnum esse. Et ex quibus ostendunt soluere non difficile est. vtrūq; n. cōtentiose syllogizāt, & Melissus, & Parmenides. nā & falsa accipiunt, & non syllogizantes sunt. Est autē Melissi magis onerosa ratio, & non habens dubitationem. sed vno in conuenienti dato, alia contingunt. hoc autē nihil difficile est.

Cū igitur processerint per hanc viā, apparebit impossibile eis entia eē vnū. Et nō est ēt difficile cōtradicere eis ex illo, ex quo nituntur declarare hoc. vtera.n. vtitur syllogismo sophistico, Melissus. s. et Parmenides. accipiūt.n. falsa, et nō sequuntur ex syllogismo. Sed sermo Melissi est magis vanus, et i eo nō est dubiū. cōcessit.n. vnū improbabile, et super ipsum fundauit suū sermonem. et in eo nō est difficultas.

Dicit.

D Vtra instantia.

Totū est vnū actu & plura i potentia, quēadmodū ē possi i pluribus actu, vt sint vnū i potentia.

E

Vno inconueniēti dato alia

F cōtingūt. Idē supra text. 10.

G Dicit. Cùm igitur conſideratis proceſſerint phanc viá conſyde
21 rationis, p quá nos proceſſimus, ap
Commune. parebit eis, quòd impoſſe eſt entia eé vnú, vt iſti dixerunt. &, cú cótradixit cóclusioni eorú ple, inceperit cótradicere argumétis hęc n. duo erant diſputationis & dixit. Et non eſt ét diſtincte, & ea & nó eſt diſtincte cótradicere ſyllo, quo vtunt in cófirmádo ſuá opinioné. Et, cú notificauit, q facile contradicit ſyllo eorú, dedit cám, & dixit vterq, n vtuntur ſyllo ſophiſtico. n. & cá in hoc, q facile contradicit ens eſt, qa argu
H mentatiónes eorú ſunt ſophiſticæ, & ſermones ſophiſtici contradicunt facilius, q̃ diſputatur. D demóſtrauit modú, ſm quę ſunt ſophiſtici, & d. accipiút n. & c. ponunt. n. propónes falſas, & cóponút eas compóne nó cócludente & ſermones, q ſunt hmói, dór vani, ſi qui peccát in materia, & forma. * Et ió d. Sed ſermo Meliſſi eſt magis vanus, quia o ino non concludit. ſermo aute Parmenidis concludit, ſed nó ſ ſunt ad ppoſitum ſuum. D d & in eo non eſt dubiú, & cum eo, quod eſt magis vanus, nullam facit dubitationem.
I propoſitiónes enim poſitę in eo ſunt falſæ, & improbabiles, vt cum dixit q ens non generatur.

Qui ſunt ſermones vani. Vide cóſimiles ſupra cóm. 8. * Cóparatio ſermonum.

De confutatione illius opinionis prędictorum Philoſophorum. Cap. 4.

QVod igitur paralogizat Meliſſus manifeſtũ eſt. opinat. n. accipere, ſi qd factũ eſt, oé habet principium, q & id, qd non factũ eſt, nõ habet. Poſtea et hoc inconueniens oís * eſſe principium rei, & non
a Leuiſſi. * mare eſſe tẽporis, et generationis nõ ſim-
plicis, ſed & alterationis, tanq̃ K
nõ momẽtanea facta mutatiõe.

Quoniã aũt Melliſſus peccat in ſyllogiſmo manifeſtum eſt. exiſtimat n. quod acceptũ eſt quod, ſi oé, quod generatur, habet principiũ, & omne quod non generatur, non habet principium. Deinde hoc eſt magis improbabile, ſ. exiſtimare quod omne, quod habet principium, eſt intenſio ſubſtantiæ. & nonne tempus habet principium, et principium ẽt neceſſe eſt eſſe in L *alteratione? & non contingeret ei, quod generatur ſimpliciter, ac ſi tranſmutatio non fieret ſubito.*

Dicit. Qñ aũt Meliſſus peccat in ſyllo manifeſtũ eſt. qa opinat q̃, ſi fuerit cóceſſum q oé, qd generat, habet principiũ, ſequitur q oé, qd non generatur, nõ habet principiũ. & hoc nõ ſequitur. qñ. ſi prædicatũ affirmat de eo, de quo affirmat ſubiectum, non ſequit vt neget ab eo, á quo negat ſubiectũ. Sm ponatur hoc, habet q̃, deſtructo antecedẽte conſequẽs, & cũ Meliſſus habuerit hoc pro vero, & cócedebat q oé, qd generatur, hẽt principiũ, exiſtimauit q oé, qd nõ generat, nõ habet principiũ. deinde cõtigit hunc q ens nõ gnãr, & cõcluſit q ens nõ hẽt principium. Et hęc propõ dicẽs q ens nõ gnãr, declarabatur eis, vt dicit Ariſt poſt hoc & é q̃, ſi ens gnãr, aut gnãr ex ente, aut ex nõ ente. q ſi ex nõ ente, tunc nõ ens mutat. In nãm entis & ex ente, tũc ens fuit anteq̃ generaret: ergo nõ gnãr. ergo nõ hẽt principiũ.

Deinde

A Deinde ex hoc, q̄ ens nō habet principium, concluſit ipſum eſſe vnū, & immobile principiū enim quod eſt extremū magnitudinis, cum fuerit non ens, magnitudo erit infinita, & erit vna: qa cū ea nō erit aliud. ipſa enim eſt infinita: ergo totū locum occupat. & erit Immobilis, qa non habebit locū, in quo moueat. & iſta dubitatio fuit Antiquoſante Ariſt. I maximū errorē, vt dicit poſt Ariſ.

Et, cū declarauit corruptionē ſermonis Meliſſi ſm̄ formā eius, incepit declarare corruptionem eius ſm̄ ſuam materiā, & dixit. Deinde

B hoc ē eſt magis improbabile. i. & ē magis improbabile hoc, quod exiſtimauit, q̄ hoc nomē principium dicit vno modo, ſ̄ de principio ſubſtantiæ tiū, principium enim eſt tps, & etiā alterationis. Si igit̄ vtitur hoc nole principiū pro principio tpali, tunc hoc, quod dixit, q̄ quicquid non generat̄ non hēt principiū, i. tpale, eſt verū, ſed nō eſt vtile in hoc, quod intendebat cōcludere, ſ̄ ens eſt vnū, & immobile, & infinitū. ſi autē vtitur eo pro principio alterationis, nō eſt verum. quū non oīs alteratio habet principium, vt alteratio ſubita.

C ſi vero vtitur eo pro principio magnitudinis, non eſt neceſſe vt omne, quod non generat̄, non habet principiū, quod eſt in ſubſtantia corpus enim cœleſte habet principiū, quod eſt in ſubſtātia & non generatur, vt poſt declarabit. Sed Ariſt. cōtentus eſt in cōtradictione iſtius ꝓpōnis, dicentis q̄ oē, quod generatur, hēt principiū ab alteratione, & fit ſubito, quo gnatur: ſed nō habet extremū, a quo incipiet gnāt o. Et hoc intendebat, cū d. & non cōtinget ei, quod gnatur ſimpli. i. & nō cōtingit apud iſtum virū, vt principiū generationis ſit illud, q̄ od ē in ſubſtātia tantum, vt ipſe volut, ſed & in alio, cū ſimpſit induxit hoc nomen generatio in propoſitione, & non determinauit ipſum. & hoc ē quaſi qui opinatur q̄ alteratio non fit ſubito.

D Deinde & propter qd eſt immobile, ſi vnū eſt? ſicut enim & pars vna cùm ſit, hæc aqua mouet in ſeipſa, quare non & totū? Poſtea alteratio ꝓpter qd non erit? At vero nec ſpecie poſſibile eſt vnū eſſe, niſi eo, ex quo. Sic autē

E & Phyſicorum quidam dicunt vnum, illo autem modo non. homo nanq̄ ab equo alterū eſt ſpecie, & contraria inuicem.

Deinde quare eſt neceſſe cū fuerit vnum, vt ſit immobile? & quē admodum pars, v.g. iſtius aquæ et pars vna mouetur in ſuo loco, quare & totum non mouetur, vel non eſt huiuſmodi? Et poſtea quare nō eſt alteratio? Et etiam impoſſibile eſt vt ſit vnum ſecundum formam,

F *niſi ſit ſecundū illud, a quo eſt. hoc quidē dixerunt quida Naturales, alio modo impoſſibile eſt. hoc enim alius eſt ab equo in forma, & ſili cōtraria diuerſa ſunt adinuicem.*

A oppoſitū habet. 4 Phy. c. 43 cōtra Themiſtium. Vide cōtra. 24

Cum declarauit corruptionē ſyllogiſmi Meliſſi, & q̄ ex eo nō ſequit̄ cōcluſio, quam nitebat̄ concludere dicit, & ſi cōcelleremus concluſionē eorū, & eſt q̄ ens eſt vnū, & infinitum, tñ nō ſequitur ex hoc vt ſit immobile. quū quemadmodū videm̄ q̄ pars totius, quod eſt infinitum, vt dicunt, v g. aer mouetur ſecūdū ſuas

Prima ſtantia.

partes

G partes toto permanẽte in ſuo loco, ſimiliter poſſe eſt vt hoc accidat in habito, & vt totũ moueatur ſm partes, non ſm totum. Deinde, ſi conceſſerimus ꝙ non habet motũ in loco, quare non habet motũ, qui eſt alteratio? & hoc intendebat, cum dixit. Deinde, quare non eſt alteratio? deinde poſt hunt ſermonẽ, ſi conceſſerimus ꝙ non habet motũ tranſlationis, quare non habet motũ alterationis? D.d. Et etiã poſſe eſt vt ſit vnũ in forma, &c. impoſſe eſt vt aliquis eaũ-met ꝙ ens eſt vnũ in ſubſtantia, niſi ſm illud, ex quo genera- H tur ſ. materia, vt plures Antiqui opinabantur, ꝙ enna ſunt ignis, aut terra, aut aer: quia apud eos componebant ex vno iſtorum. ꝙ autẽ enna ſint vnum in forma impoſſibile eſt opinari. homo enim manifeſtũ eſt ꝙ eſt aliud ab equo in forma, & manifeſtius eſt hoc ꝙ contraria differunt a ſeinuicem ſm formam.

Et ad Parmenidem aũt idem modus rationum eſt, & ſi aliqui aln ſunt, ppr̃. Et ſolutio eſt, partim quidẽ, quia falſa eſt: partim aũt, quia non cõcludit. Falſa qui- I dem, quia quod eſt accipit ſimpliciter dici, cũm multipliciter dicatur. Non concludit aũt, quia, ſi ſola alba capiãtur, ſignificante vnũ albo, nihilo minus multa alba ſunt, & non vnũ. non enim continuatione erit album vnũ, neq; rõne. aliud enim erit eſſe albo, & ſuſcipienti, & nõ erit præter album nihil ſeparabile. non enim quatenus ſeparabile eſt, ſed eſſe alterũ eſt albo, et ei cui ineſt. Sed hoc Parmenides nõdũ videbat.

Et hoc modo ſermonũ eſt contra K *dicere ſermonibus Parmenidis, & aliis modis, qui forte ſũt ei proprij. Quoniã manifeſtũ eſt quod ſermonis eſt falſus, & non concludens, quia vtitur ente, ac ſi nõ diceretur ſimpliciter, & dicitur multis modis. Eſt autẽ non concludens, quia, ſi poſuerimus ſola alba, & dixerimus quod alba in eo ſignificant vnũ, hoc non erit ſufficiens in hoc, quod album non ſit plura, ſed vnũ. albũ enim non eſt vnũ, neq; ſecundum continuationẽ, neq; ſecundum* L *rationem. ratio enim alios alia eſt ab ea, qua eſt recipientis, & etiã non ſine dubio quod poſſibile eſt, vt album ſit ſeparatũ. quoniã nos diximus hoc, quod diximus, non quia albũ ſeparatur, ſed quia eſt aliud ab eo, cuius eſt ſ. a recipiẽte. Sed hoc in tempore Parmenidis nõ dum erat terminatum.*

M

Cum cõtradixit ſyllo Meliſſi, re- 35
uerſus eſt ad contradicendũ Parme- Pag. cxx.
nidi, & dixit: Et hoc modo, &c. ſm illum modum, quo contradiximus Meliſſo contradicemus Parmenidi, & aliis modis propriis. eſt enim cõ- ceis, quia vtitur ꝓpõnibus falſis ſm æquiuocationẽ, quia vterq; non cõ- cludit illud, quod intendebat cõclu- dere. ſed ſyllogiſmus Meliſſi eſt non cõcludens ſolno, & ideo dixit ꝙ eſt magis Sed a cxx.
vanus. Et intendit ꝙ hoc, quod dixit, & aliis modis, &c. vt mihi videt hoc, ex quo contradixit concluſioni ex ipſis ꝓpõnibus, ex quibus Parmenides

A nides composuit syllogismũ,& ideo forte intendit p hoc,ꝙ dixit: & hoc modo sermonum.i. sermones, quibus vsus est in destructione conclusionis abſq; sermonibus, ex quibus concluserunt eam. videm⁹. n. ꝙ sermonum, quibus vsus est in destructione conclusionis, eorum quidã sunt fundati sup propositiones probabiles,& contradictio est obiectis, & quidam sunt sermones, ex quib⁹ concludit improbabile, & impossibile Parmenide, & est proprius Parmenidi. In contradictione vero Meliſſi nulla propositione earum vtitur,
B quas ponit in suo syllo, quia omnes sunt æquiuocæ. Et, cum narrauit ꝙ isti conuenũt in hoc, ꝙ corruptio syllogismi eorũ est fm materiã, & formam, & ita notificauit hoc in syl logismo Meliſſi, incœpit notificare hoc in syllo Parmenidis, & dixit: & Manifestum est ꝙ est falsus, & non concludens. i. & manifestum est ꝙ propositiones sui syllogismi sunt falsæ,& ꝙ syllo est non concludens illud, quod intendebat concludere, qñ propositiones eius sunt falsæ: quia vntur hoc nole ens, ita ꝙ dicit
C de vna intentione, sed dictum est de pluribus, i. in hoc, quod dixit, ꝙ qcquid est præter ens est non ens: & qcquid est non ens est nihil: qm hoc nomen ens, & non ens dñr de decẽ prædicamentis. Cum igit intendimus per hoc nomẽ ens vnũ decem ꝑdicamentorum. v. g. Substantia, aut Quantum, tunc non erit verum dicere, ꝙ quicquid est nõ ens est nihil: qm non sequit vt illud, qd est non quantum, neq; substantia, sit nihil. ergo propositiones eius non sunt veræ, nisi, cum intenderim⁹ p hoc nomen ens ola decem ꝑdiamẽta. sed tunc nõ concludet illud, qd D nitebatur cõcludere, ſ. ꝙ ens ẽ vnũ. sed, cum istæ propositiones ponent illo modo, quo sunt veræ, sequetur vt ens sit multum. Et, cum narrauit corruptionem existentem in syl logismo eius ex propositionib⁹, reuertsus est ad declarandũ corruptionem eius ex figura, & dixit. Est aũt non concludens, &c. i. est autẽ non concludens illud, quod intendebat concludere, ſ. ꝙ ens est vnum in numero. qm manifestum est ex hoc, ꝙ, si posuerimus loco huius nominis ens hoc nomen album,& accepe-
E rimus, ꝙ hoc nomen album significet idẽ de albis, sicut ipse accepit ꝙ hoc nomen ens significet idem de entibus,& posuerimus ꝙ nihil est ꝑter album, & composuerimus syllogismum sic, Quicquid est præter album est nõ album: & quicquid est non album est nihil: ergo quicquid est ꝑter album est nihil: aut solum albũ est ens, si coniunxerimus huic conclusioni aliam propositionẽ, & est, ꝙ quicquid est præter ꝙ nihil ẽ, solum est ens: & manifestum est ꝙ ex hoc enunciabili album solũ esse non sequitur album esse vnum nu
F mero, nisi contingat vt albũ sit vnũ fm continuationem, aut fm definitionem, & hoc per accidens.&, quia manifestum est, ꝙ album non est vnũ secundũ continuationem, neque fm definitionem, declaratũ est ex hoc exemplo, ꝙ iste sermo nõ est concludens illud, quod intendebat concludere. album. n. non est vnũ fm continuationem, neq; fm rõnẽ, i. fm definitionem. Sermo. n. cõcludens per se debet concludere in omni materia. & est manifestum ꝙ sermo, qui concludit aliquid esse solũ,

Corruptio secdm formam.

G non ſequit ex eo, vt illud ſit vnum numero, niſi contingat vt illud ſit vnum numero: neq; concludit q̃ ſit vnum ſecundum definitionẽ etiam ſimpliciter, vnũ n. ſimpliciter debet hic habere duas diſpoſitiones. Et, cum narrauit q̃ ex hac materia, in qua vſus eſt ſophiſto, oportet q̃ illud, quod accipit in eo, quod eſt albũ, non eſt vnum numero, neq; ſm continuationem, neq; ſm definitionẽ, dedit modum, ſm quem non eſt vnũ ſm definitionem, & dixit: ratio n. albi, & illud q̃ ſignat hoc nomen album, non eſt vnũ ſm definitionẽ, quia album ſignificat albedinem, & recipiens albedinẽ, definitio autẽ albi eſt alia a definitione recipientis albedinem. Et, cum narrauit q̃ definitio albedinis differt a definitione recipientis albedinem, narrauit q̃ nõ ſequit vt illud, q̃ differt in definitione differat eſſe: ne aliquis exiſtimet hoc ſequi. & d. & non intendimus, & c. nõ ſequit ex hoc, quod diximus, q̃ definitio albi eſt alia a definitione recipientis albedinem, vt albedo ſit ſeparata a re recipiente. intendimus. n. per hoc albedinẽ eſſe aliam a ſubſtantia, non aliã ſeparatam. Et, quia iſtæ intentiones inuentæ in hoc exemplo, quo demõſtrauit, q̃ iſte ſyllogiſmus non concludit illud, quod intendebat cõcludere, neceſſe eſt vt ſint probabiles, & vt ſint conceſſæ ab Aduerſario, ſi contradictio fuerit diſputatiua, & iſtæ intentiones non erant famoſæ in tempore Parmenidis, ſ. vt aliquid ſit vnũ & diuerſum ſm definitionẽ, excuſauit ipſum, & d. Sed hoc in tempore Parmenidis non erat terminatum, ſed iſta, quæ diximus in hoc exẽplo, per quę intendimus contradicere ſyllogiſmo Parmenidis, & declarauit ipſum eſſe non concludentem per ſe illud, quod intendebat cõcludere nondum erant terminata in tẽpore Parmenidis & ſic intelligitur iſte ſermo, & non ſm q̃ exponit Themiſtius & alij. K

Neceſſe eſt igitur accipere ens, qui dicũt quod eſt vnũ eſſe, nõ ſolum vnum ſignificare q̃d eſt, de quo vniq; prædicet, ſed & q̃d verè eſt, & quod verè vnũ eſt. accidens. n. de ſubiecto quodã dr. quare cui accidit quod eſt, non erit: alterum enim eſt ab eo quod eſt: erit itaque aliquid, q̃d non eſt. non ita q̃ erit aliq; inexiſtens quod verè eſt. non. n. erit ens ipſi eſſe, niſi multa q̃d eſt ſignificet, ſic, vt ſit aliquid vnum quodã. ſed ſupponitur q̃d eſt ſignificare vnum. L

Contingit igitur dicentis quod ens eſt vnum opinari quod ens nõ ſignificat vnum tantum, de quocũque dicatur, ſed ſignificat illud et, quod eſt ens, & illud, quod e vnũ. accidens. n. dicitur de ſubiecto alio quo ergo erit illud, cui accidit ens, non ens eſt. n. aliud ab ente. erit ergo quod nõ eſt ens aliquid. ergo neceſſe eſt, vt illud, quod eſt ens, non ſit aliquod accidens alteri. impoſſibile. n. eſt aliquid eſſe, ſi ens non ſignificat multas intentiones, adeo quod ſubſtantia, & accidens ſit vtrunq; aliqua intentio. ſed poſitũ eſt quod ens ſignificat vnam intentionem. M

Cùm

A Cùm contradixit syllo Parmenidis, incœpit cõtradicere conclusioni eius ex propositionibus, quas posuit in syllo: & est contradictio, quę dr redarguitio. & dixit. Contingit igitur, &c. i. & qui dicit ens esse vnũ non debet opinari ipsum esse quod cunq; vnũ sit, sed ens, quod est vnũ in rei veritate, & est substantia. Deinde dedit causam huc & dixit: accidens enim dr de subiecto. i. qm̃, si fuerit opinatus ipsum dici de non substantia, necessario dr de accidente & accidens indiget subiecto: sunt igit duo, accidens, & subiectum ac-

B cidentis: accidens. n. dr de subiecto aliquo. Deinde dixit: erit igitur illud, cui accidit. &c. i. illud igitur, qd est subiectum entis, quod ens est ei accidens, erit non ens. ille enim posuit, q̃ quicquid est p̃ter ens est non ens. Contingit igitur ei vt illud, qd est non ens, sit aliquod ens. D. d. ergo necesse est, &c. i. & cum illud impossibile sequit̃ [ex hoc, quod posuimus, q̃ ens significat accides, necesse est vt ens non significet accns.

C D. d impossibile est, vt aliquid sit, &c. i. & causa in hoc est, qm̃, cũ posuerimus, q̃ ens significet accidens, impossibile est vt accidens sit aliqd ens. nisi ponamus, q̃ hoc nomẽ ens significet saltem duo, accidens, & subiectum accidentis. sed quia Parmenides posuit q̃ ens significet vnũ, ideo accidit ei impossibile. hoc igitur nomen ens apud ipsum secũdum hanc positionem non potest significare accidens, si cum hoc significat vnum.

Si igitur quod vere est nulli accidit, sed illi aliquid, magis qd̃ vere est significat quod est. q̃ quod non est. Si enim erit qd̃ D verè est idem, & album, albo autem esse non est quod verè est: (neq; enim accidere ipsi possibile est quod est: nihil. n. quod est est, quod non verè sit:) non ergo qd̃ est albũ est. non sic aũt vt aliquid nõ sit, sed eẽ no nõ sit, erit. quod verè ita aq; est non est. verum. n. est dicere quod verè est quod album, hoc autem nõ qd̃ est significabat. quare, si & albũ significat quod verè est, multa E et ens significat quod est.

Et, si illud, quod est ens, non accidit alicui eẽo, sed ei dignum accidit illud, quod accidit: ergo ens significat illud, quod est ens, aut significat non ens. quoniam, si illud, quod est ens, sit album, quia intentio albi non est illud, quod est ens: nam impossibile est vt ens accidat ei: & quia non est ens nisi illud, quod est ens: ergo albũ non est ens. non ita quod sit illud, quod est ens, F sed ita quod est non ens omnino. ergo necesse est vt illud, quod est ens, sit non ens. dicere enim ipsum esse album est verũ: sed dicere hoc, significat nõ ens: ergo necesse est ex hoc vt albũ et significes ens: ergo ens significat plures intẽtiones.

Cùm redarguit Parmenidẽ hoc, 27
q̃ posuit q̃ ens signat vnũ, qd é accidẽs. Incepit et redarguere ipm, si posuerit ipm ens signare vnũ, qd est substa, &c. Et si illud qd é ens, &c. i. & si tẽdit, cũ d. q̃ ens é vnũ qd é illud

G quod nulli accidit omnino, ſed ola, quæ accidunt, et accidunt, tunc ens apud ipſum ſignificat illud, qđ é ens in rei veritate, & ens ſignificat non ens. Deinde incepit declarare, quio ſequit hoc, & dixit: qm̃, ſi illud, qđ eſt ens, &c. i. qm̃ illud, quod eſt ens, dicitur eſſe album: quia intentio albi eſt alia ab intentione entis: nam impoſſibile eſt, vt ens accidat ſibi.

Et in alia tranſlatione d. nã impoſſibile eſt vt accidat ei vt ſit ens qm̃ dicere aliquid eſſe non eſt prædicatio per accidens, ſicut prædicamo albedinis. D. d. & quia nõ eſt ens, &c.

H i. quia poſitum eſt ꝙ non eſt ens, niſi ſubiectum albi, ergo album non eſt ens: non ita ꝙ ſit non ens, qđ ponit Parmenides eſſe ens, & ens aliqđ ſed ita ꝙ ſit nõ ens omnino. D. d. ergo neceſſe eſt vt illud, quod é ens, ſit non ens. i. contingit igitur vt ſit ens illud, quod non eſt ens. Deinde declarauit hanc conſecutionem, & dixit: dicere enim ipſum eſſe album eſt verum, &c. i. dicere enim ꝙ ens eſt album, eſt ponere album eé ens: quia iſta propoſitio eſt vera: & iã declaratum eſt ꝙ hoc nomen albũ ſignificat non ens ſm pohtionem

I Aduerſarij: ex quo ſequit vt ens ſignificet illud, quod ipſe poſuit non ens. D. dixit: ergo ens, &c. i. ergo ens ſignificat illud, quod ipſe poſuit ens & eſt illud, quod recipit albedinem, & illud, quod poſuit non ens, ſcilicet albũ, ergo ens ſignificat plura.

Neque igitur magnitudinem habebit quod eſt, ſi quidem qđ verè eſt, eſt, quod eſt. vtriq; n. partium aliud eſt eſſe. Quod autem diuiditur quod verè eſt in quod verè eſt aliquid aliud etiã rõne manifeſtum eſt. vt homo, ſi eſt quod verè eſt aliquid, neceſſe eſt & ial, quod verè aliqđ eſt eſſe, & bipes. ſi. n. non quod verè eſt, eſt, accidẽna erunt. aut igitur homini, aut alicui alĩ ſubiecto. ſed impoſſibile é. accidẽs etenim dicit hoc, aut quod contingit eſſe, & non eſſe, aut cuius eſt in ratione hoc, cui accidit. vt ſedere quidẽ, velut ſeparabile. ſimo autẽ eſt ratio naris, cui dicimus accidere ſimum. K Accidit ꝙd

Et etiam ens non eſt magnitudo ſi ens eſt illud quod eſt ens. intentio vtriuſq; partis eſt alia ab altera. Et manifeſtum eſt quod illud, quod eſt ens, diuiditur ratione eorum aliquam partes, quæ ſunt et illud, quod eſt ens. v. g. homo, ſi ſit illud, quod eſt ens, neceſſe eſt vt ãal etiam ſit illud, quod eſt ens, & bipes. nam ſi non fuerit illud, quod eſt ens, ergo ſunt accidentia. aut ergo homini accidunt, aut alteri ſubiecto. Accidẽs enim dicitur aut de illo, quod poteſt eſſe alicuius, aut non eſſe, aut de illo, in cuius ratione accipitur illud, cui accidit. v. g. ſeſſio, aut quaſi ſeparatũ. ſimitas vero ratio naſi accipitur in eo, de quo dicimus quòd ſimitas accidit ei. L M

2 8 Prima rõ: contra antiquos.

Cùm redarguerit Parmenidem proprie, incœpit cõtradicere eis amborbus cõiter, & dixit: Et ens nõ eſt magnitudo, &c. i. & ét ens ſm hanc opinionem impoſſe eſt vt dicat eſſe

corpus

A corpos, eſſ ens apud eos fit ens principaliter: & corpus dſ de ſubſtantia, & quantitate: erit igitur cõe ad eſſe ſubſtantiæ, & ad eſſe quantitatis. Et forte intendit, q̃, ſi ens fuerit vnũ, impoſſe eſt vt ſit corpus. nam corp⁹ eſt diuiſibile. & hoc eſt manifeſtũ, vt mihi videtur. D.d. incœpit contradicere eis alio modo, & dixit: & manifeſtum eſt, & c. i. & vſt ſiue crediderint ipſum eſſe corpus, ſiue nõ, neceſſe eſt vt habeat definitionem, ex qua mœlligat eius ſubſtantia, ſ. vt habeat aliquid quaſi genus, & aliquid quaſi differentiam. D. induxit

B exemplum, & dixit. v.g. homo, &c. i. v.g. q̃m, ſi poſuerit q̃ ens, quod eſt vnũ apud eos, ſit homo, neceſſe eſt, vt alal, quod eſt genus hoīs, & bipes quod eſt eius differentia, ſint entia in rei veritate: nam partes rei, quæ ſunt ſm definitionem, poſſũt rem in eſſe. D. dedit rõnem ſup hoc & dixit: nam ſi non fuerint, &c. i. alal. n. & bipes, ſi non fuerint de natura illius, quod eſt ens, ergo erunt accidẽtia in eo: & tunc, aut erunt accidẽtia hoī, aut alterũ ſubiecto: ſed ipoſſibile eſt vt alal bipes ſint accidẽtia hoī. Accidens. n. inuenitur duob⁹ modis, aut ſeparatum, quod q̃que eſt in re, & q̃nq; non, vt ſeſſio, aut non ſeparatum, & eſt illud, in cuius

C definitione accipit̃ illud, cui⁹ eſt accidens. v.g. ſimitas, quę accidit naſo: naſus enim accipit̃ in eius definitione. D. induxit impoſſe, quod ſequit̃, ſi alal, & bipes fuerint alterius duorum modorum accidentis.

Amplius quæcunq; in definitiua ratione inſunt, aut ex quibus ſunt, in ratione horum non ineſt rõ totius, vt in bipede rõ hoſs, aut in albo ratio albi hoſs. D

Si igit hęc hoc ſe habent modo, & homini accidit bipes, neceſſe eſt ſeparabile eſſe ipſum. quare contiget vtiq; non bipedẽ eſſe hominem, aut in rõne bipedis inerit hominis ratio. ſed impoſſibile eſt. illud enim in illius rõne ineſt. Si autem alĩ accidũt bipes, & animal, & non eſt vtrunq; quod vere eſt aliquid, & hõ vtiq; erit accidentium alteri.

Et dicamus ẽt quod illa, q̃ accipiuntur in definitione definiẽte rẽ, E *aut illa, ex quibus inuenitur res, impoſſibile ẽ vt ratio illius rei vniuerſalis accipiatur in ratione illarum rerũ. v.g. vt ratio hominis accipiatur in bipede, aut ratio hoīs albi accipiatur in albo. Et ſi illa ſunt talia, & bipes accidit hominꝰ, neceſſe eſt autem vt aut illud ſeparatum ſit, ita quod ſit poſſibile vt homo non ſit bipes, aut rõ hominis accipiatur in ratione bipedis. ſed hoc eſt impoſſibile, nã hoc* F *accipitur in definitione illius. Et, ſi bipes, & alal accidant alteri, et vtrunq; etiam non eſt illud, quod eſt ens, neceſſe eſt vt hõ ſit vnum de rebus accidentibus alteri.*

Dicit: & manifeſtum eſt etiam q̃ 19 illa, quæ accipiũtur in definitione, vel rõne definiẽte rem, impoſſe eſt vt in definitionibus illorũ accipiantur illæ res: q̃m partes definitionis præcedunt definitum, non definitũ præcedit definitionem. v. gr. vt ho-

C mo,qui est posterior bipede,& animali,accipiatur in dehnitione bipe
Parmen. de dis,& alalis,aut homo albus,qui est
posterior albedine,& hole, accipia
tur in dehnitione hois,& albedinis.
quin,si ita esset, tunc caulatum præ-
cederet caulam. Et cum posuit hic
propositionem dicentem q̃ alal, &
bipes & vtrilla, ꝺ accipiuntur in de
finitionibus rerum, non dehniunt
per illas res, incipit facere mentio-
nem de propositionibus prædeclara-
tis,ſ q̃ accidentia ſunt duob' mo-
dis,vt in accidens ſeparabile, & inſe
parabile. & in dehnitionibus inſepa
H rabilium accipitur illud, de quo ſꝺ
dicantur. & congregat eas cum hac
propoſitione,& declarat inducẽdo
ad inconueniens illud,quod inten-
debat declarare,ſ q̃ alal,& bipes nõ
prædicantur de hoie ſm q̃ ſunt ac-
cidentia. Et dixit. Et, ſi illa ſunt ta-
lia,& c. & cum iſtæ propoſitiones
ſint poſitæ,ſ q̃ homo non accipit I
dehnitione bipedis,& q̃ accidentia
ſunt duob' modis,ſ modo, quo nõ
ſeparantur a ſubiecto, & in quorũ
dehnitione accipit ſubiectũ, & mo-
do,quo quiq; ſeparantur a ſubiecto,
manifeſtum eſt q̃, cum poſuerim'
I q̃ alal,& bipes ſint accidentia homi
ni,& coniunxerimus eis has propo-
ſitiones,ſ q̃ accidentium aliud eſt
ſeparabile, & aliud inſeparabile,&
q̃ in dehnitione inſeparabilis accip
itur ſubiectum,in quo eſt, ſequetur
ex hoc alterum duorum impoſibi
lium,quia,ſi bipes,& alal fuerint ac
cidentium ſeparabilium,ſequit ho
minem eſſe q̃q; non alal, & q̃q;
nõ bipedem, ſi vero inſeparabilũ,
ſequitur vt homo accipiat in deh-
nitione alalis,& bipedis: & vt unq;
eſt impoſe impoſe. n. eſt vt homo
ſit,& careat vita. & impoſſibile eſt K
ẽt vt homo accipiat in dehnitione
bipedis,ſed eſt ẽ conuerſo &, cum
illud impoſſibile ſequit, ſi poſuerim
us q̃ bipes,& animal ſint acciden
tia in homine, ergo manifeſtũ eſt
q̃ non ſunt accidẽtia in eo. D d. Et
ſi bipes,& alal,& c. ſi bipes,& alal,q̃
accipiuntur in dehnitione entis,ac
cidunt alicui ſubiecto alteri ab ho
mine,ex eis,q; ſꝺicant de hoie, quẽ
poſuimus ſimilem ent. apud eos,&
ſita accipiuntur in dehnitione ho
minis,manifeſtum eſt quin ex hoc ſequ
atur vt homo,qui eſt ſimilis enti
poſitione,ſit accidens. & ſic vnũ ens L
apud eos erit accidens,non ſubſtã
tia,quod eſt contra poſitum. Et ab
breuiato ſummæ illius ſermonis
eſt quin illa,q̃ accipiunt in dehnitio
ne entis, aut erunt de natura entis,
aut erunt accidentia: & aũt accidẽ
tia,aut ſubiectum eorũ erit ens, aut
aliud prædicabile de illo. ſi igit ſub
iectum eorũ erit ens, non erunt ac-
cidentia in eo,quin accidẽtia aut ſũt
ſeparabilia,aut inſeparabilia: ſepa-
rabilia aũt poſſunt eſſe extra illud,
in quo ſunt: ſed ab illis, quæ accipiũ
tur in dehnitionibus, impoſſibile ẽ
vt dehniatur ſeparatum: ſi ſeparabilia ãt M
dehniunt q̃ ſubiectum, ſed non ſub
iectum per illa. Vnde impoſſibile
eſt vt illa, q̃ accipiunt I dehnitione
entis, ſint accidentia in eo. & impoſ
ſibile eſt vt ſint accidentia in alio.
nam, ſi fuerint accidentia in alio, &
ſint accepta in dehnitione entis, cõ
tinget vt ens ſit de natura eorum: &
ſic vnũ ens apud eos erit accidens. &
hoc eſt contra illud, quod dicunt: ẽt
ſi dixerint ipſum eſſe accidens, ſeq-
tur impoſe pdictũ. Et cũ deſtruct
ſunt oẽs modi, ſm quos poſe eſt di
cere

A cere ꝙ illa, q̄ accipiunt in diffinitione entis, nō sunt de natura accidentis, remanet vt sint de natura entis, ergo ens est multa nō vnum. & hic est abbreuiatio istius sermonis.

Sed quod veré aliquid est sit accidens nulli. & de quo ambo, & vtrunq;, & quod est ex his, dicatur. ex indiuisibilibus itaq; est omne. Quidam autem rōnibus vtriſq; acquieuerunt. huic quidem, ꝙ omnia vnum sunt, si q̄d est vnum signat, ꝙ id est ét q̄d non est, ei autem, quæ ex diffe-

B ctione, indiuiduas facientes magnitudines.

Ponamus ergo quod illud, quod est ens, nulli accidat, & vniuersaliter dicatur illud de vtroq; & de illo, quod est ex eu sequitur ex hoc vt totum sit ex rebus indiuisibilibus Et videmus quosdam, qui obediunt vtriq; sermoni. obediunt n. sermoni dicenti quod oīa sunt vnū, si ens significat vnū: quia dicunt quod non est ens habet essentiam.

C *obediunt autē alteri sermoni, quia concedunt magnitudines esse indiuisibiles secundum diuisionem in duas medietates.*

10 Ponamus ergo. i. ponat igit, q̄ ratiocinatio Parmenidis secuda sup hoc, ꝙ ens é vnū, sit talis: Ens, q̄d hoc cō ēst vnum, est corpus deferens accitio den dentia, non accidens: ergo corpus cōtra est vnum, & indiuisibile. q̄m, si fuerit diuisibile, procedet diuisio semp in duas medietates, & p diuisionem in medietates deuenietur ad hoc, ꝙ corpus sit cōpositū ex punctis: & sic corp⁹ erit cōpositū ex nō magnitudine, & ex non corpe, q̄d é impossi. ergo corpus est vnū indiuisibile. Et hoc intēdebat, cū d. & vtr, &c. i. vt ponamus, ꝙ corpus diuidit in duas medietates, & ꝙ ens dī de vtraq; medietate, & congregato, q̄d est corp⁹, ex quo sequit vt corpus sit cōpositū ex non corpe nā illæ duæ medietates diuidunt in duas, & illæ duæ in duas alias, & ꝓcedet hoc adeo, ꝙ in corpore non remanebit magnitudo, sed diuidet fm totū, & deficiet, aut dissoluet in puncta, & vt in nō corpus: q̄d est impossi. D.d. Et videmus quosdā, &c. & intendit pillos duos sermones istū sermonē, & primā rōnē, in qua dixit, quicquid est ꝑter ens nō dī ens, &c. D.d. obediūt aūt, &c. i. obediūt aūt huic, q̄d dixit, ꝙ quicquid est ꝑter ens, non dī ens: quia existimant ꝙ ens solummodo dī vno modo. & ideo visi sunt contradicere huic sermoni, dicentes ꝙ quicquid est ꝓter ens, habet aliquam essentiam, & si non dicat ens. & innuit per hoc Platonē. D.d. obediunt verō, &c. i. alij non obediunt isti rationi, quia contradicunt ei ponendo corpora indiuisibilia. i. q̄m Parmenides cum dixit ꝙ, si corpus diuiditur in duas medietates, continget vt diuisio perueniat ad non corpus, contradixerunt huic sermoni alij holes, concedendo ꝙ diuisio cadit in totum: & est falsum. & dixerunt ꝙ ista diuisio non peruenit ad non corpus, sed peruenit ad corpora indiuisibilia, & sic fugerunt vnū falsum, & ceciderunt in aliud.

D

E

F

Manifestū aūt est & ꝙ nō verum est ꝙ, si vnum significat quod est, & non possibile est

G ſimul contradictionem eſſe, nihil erit quod non eſt. nihil. n. prohibet non ſimpliciter eſſe, ſed nõ ens aliquid eſſe quod non eſt. Dicere quoq;, niſi præter ipſum, qđ eſt, aliquid erit aliud, vnum ſola tore, inconueniens eſt. Aquis enim addiſcit ipſum quod eſt, niſi qđ verè eſt aliquid eſſe? ſi aũt hoc, nihil ſic prohibet multa qđ eſt eſſe, ſicut dictum eſt. Quod igit ſic vnum eſſe quod eſt impoſſibile ſit manifeſtum eſt.

H *Et manifeſtum eſt, quod dicere, quod ens ſignificat vnum, & quod contradictoria non poſſunt eſſe inſimul, impoſſibile eſt ut nõ ens habeat eſſentiam rationis, & non eſt verum. nihil. n. prohibet vt nõ ſit ſimpliciter, ſed non ens erit non aliquod ens. ex quo ſequitur vt dicere quod, ſi hoc non fuerit aliquod habens eſſentia præter ipſum ens, oia erũt vnum, ſit impoſſibile. nullus n. intelligit per hoc nomen ens, niſi illud, quod eſt ens. & ſic nihil*

I *prohibet, vt reputo, vt entia ſint plura, vt prædictum eſt. Quoniam autẽ impoſſibile eſt vt ens ſit vnũ hoc modo manifeſtum eſt.*

31 Dicit: Et manifeſtũ eſt, &c. i. & manifeſtũ eſt q, ſi aliquis poſuerit, q ens ſignificat vnum, & q impoſſe eſt vt contradictoria congregentur inſimul, eſſe, & non eſſe, & exiſtimauerit qđ ex iſtis propoſitionib. ſequitur q illud, quod non eſt illud ens, nõ hẽt eſſentiam, manifeſtum eſt q exiſtimatio eius non eſt vera.

D dedit cãm in hoc, & dixit: nihil K enim prohibet, &c. i. nihil prohibet vt illud, quod eſt non ens, quod dictum eſt, vno modo non ſit nõ ens ſimpliciter, ſed non illud, quod ſignificatur per hoc nomen ens. i. non ſimile ei. D. dicit ergo neceſſe eſt vt dicere, &c. ergo neceſſe eſt vt ſermo dicentis q, ſi non fuerit hic aliquod ens habens eſſentiam in rei veritate. ſ. ficti eſſentiam entis, oia erunt vnũ, ſit ſermo impoſſibilis poſſe eſt n. vt aliq̃ ſint, ſ. non habent eſſentiã ſimilem eſſentiæ entis D. d. nullus n. intelligit, &c. i. nullus enim intelligit per hoc nomen ens, niſi ens, quod ẽ ens L principaliter, & vere, ſ. ſubſtantia. &, cum illud ens verum ſit vnũ, poſſibile eſt vt entia, quæ ſunt ſub eo, in eſſe ſint plura D. d. Quoniam autem impoſſibile, eſt &c.

SVMMA TERTIA.

In oña hi ſermo cum illis, qui circa principia phyſicum cõmiſcuerunt errorem

Antiquorum de principio materiali narrãtur opiniones, eorumq; opinionũ reiectio per diuerſa. Cap. 1.

M TAutẽ Phyſici dicũt, duo modi ſunt. Hi. n. vnum faciẽtes quod eſt corp⁹ ſubiectum, aut trium aliquid, aut aliud, qđ eſt igne quidem denſius, aere verò ſubtilius. alia generant denſitate, & raritate, multa facientes: hæc autem ſunt contraria. Vniuerſaliter autem exceſſus, & defectus, ſicut magnum dicit Plato, & paruum: niſi q hic quidẽ hæc facit materiam, vnum aũt formam. Aiũ uerò vnum quidẽ ſub-

A subiectum, materiam, cõtraria autem differentias, & formas. Quidam autẽ ex vno inexistentes cõtrarietates segregant, quẽ admodum Anaximander dicit. Et quicunq; etiã vnum, & multa dicunt esse, q̃ sunt, sicut Empedocles, & Anaxagoras. ex cõmixtione nanq; & hi segregant alia. differunt autem abinuicẽ, eo q̃ ille circulationem facit horum, hic autem semel: & hic quidem infinita, & similes partes habentia, & contraria, ille verò
B vocata elementa solum.

Quod autem dicunt Naturales ens duobus modis. Quidam enim posuerunt ens vnum genus subiectum, aut vnum trium, aut aliud densius igne, & subtilius aere attribuunt alia densitati, & raritati, & posuerunt ea multa: & hæc duo sunt contraria: & vniuersaliter additio, & diminutio secundũ sententiam Platonis in magno, & parvo sed Plato ponit hæc duo loco
C *materiæ, & ponit vnũ loco formæ illi autem ponunt illud vnũ subiectum materiam, & ponunt duo contraria, differentias, & species. Et quidam dixerunt quod contraria sunt existentia in vno, & ex eo resoluuntur, & exeunt, vt dicit Anaximander. Et similiter etiam qui dixerũt quòd entia sunt vnum, & plura, vt Empedoc. & Anaxag. illi.n. attribuunt existũ aliorum rerũ dissolutioni, q̃ sit ex*
D *mixto. sed differunt: quoniam ille dicit hoc esse reciproce, ille autem dicit hoc esse semel: amplius ille dixit quod partes consimiles sunt infinita, & contraria, ille autẽ dicit contraria in eis, q̃ apud ipsum dicuntur, elementa tantum.*

Cùm contradixit opinionibus nõ 32
naturalibus in hac arte ſm disputationẽ, reuersus est ad cõtradicendũ, opinionibus naturalibus dictis ab eis qui concedunt principia esse, & vtũtur hoc noĩe ens pro principio: & q E
istorũ dicit, q̃ ens est vnũ, intendit q̃ principium est vnũ: & qui dicit entia esse plura, intendit principia esse plura. & incœpit Aristin opinionib⁹ istorum ab opinione dicentis principium esse vnũ, & dixit: Quod aũt dicunt Naturales, &c.i. Naturales aũt, qui vtunt hoc noĩe ens pro principio, & dicunt q̃ ens est vnum in qualitate generatiõis, sunt bipartiti: isti.n. conueniunt in hoc, quod dicunt, q̃ ens, ſ principium, est vnũ aut trium elementorum: qm̃ quidã dicunt q̃ istud principium est ignis & quidam aer, & quidam aqua, aut F
aliquid medium inter ignem & aerem, densius igne, & subtilius aere. Sed diuisi sunt in modo generationis eorum ex hoc principio vno in duas sectas. Quidam.n. ponunt generationes rerum ex hoc principio ſm raritatem, & densitatem: & isti quoquomodo ponũt principia plura: ponunt.n. vnum subiectum, & duo contraria, ſ raritatem, & densitatẽ, & vſq; additionẽ, & diminutionem, sub quibus collocatur magnũ & paruum, quæ dicit Plato. Sed isti fie-

istord. opinionem requirit i. p. primo nia ca.

G differunt a Platone in hoc: quoniã Plato ponit hæc duo contraria loco materiæ, & ponit vnum, quod eſt ſubiectum eorum loco formæ: iſti verò ponunt vnum, quod eſt ſubiectum, materiam, & ponunt contrarias differentias, & ſpecies materiæ, ſ quoniam vnum ponunt pro materia, & contraria pro forma. Et cũ nonficauit vnam ſententiam dicentium, principium eſſe vnum I modo generationis rerum ab illo principio, reuerſus eſt ad ſecundam ſententiam, & dixit: Et quidam dicunt ꝙ contraria, &c.i. & quidam eorũ,
H qui dicũt, ꝙ principium eſt vnum, non ponunt modum generationis ſm denſitatem, & rarit atem: ſed dicunt ꝙ contraria, & vniuerſaliter omnia diuerſarum ſpecierũ, & formarum ſunt exiſtentia in actu in illo vno principio ſm latentiam: & generatio nihil aliud eſt q̃ exitus illarum rerum latentium ex illo vno: vt dixit Anaximander naturalis.

D. d. qũo conueniunt quidam eorum, qui dicunt principia eſſe plura vno cum iſtis in hac opinione, ſ. I hoc, ꝙ generatio ex principijs eſt ſm diſſoluuonem, & exitum, & dixit: Et ſimiliter illi, qui dicunt, &c.i. talem opinionem de modis generationis opinantur illi, qui dicunt ꝙ principium eſt vnum, & qui dicũt principia eſſe plura, vt Anaxagoras, & Empedocles: iſti enim attribuũt generationem rerum exitui earum
Diſtinc. prin. a mixto. Et, cũ narrauit ꝙ iſti duo viri conueniunt in modo generationis, incepit narrare in quo differunt, & dixit: & differũt in hoc: qm̃ &c.i. Empedocles, & Anaxagoras differunt: qm̃ Empedocles opinat, ꝙ mixtio, & congregatio rerum habet tempus, quod eſt tempus corruptionis mundi, & ſegregatio earum K habet aliud tempus, & eſt tempus, generationis mundi: & quod iſta congregatio & ſegregatio ſemper eſt reciprocè in infinitum. Anaxagoras verò opinatur res eſſe mixtas tempore infinito: deinde intellect⁹ incœpit diſtinguere eas, & extrahere eas a mixto: & quod hoc erit in infinitum. Mundus igitur apud Empedoclem eſt quãdoque, & corrumpitur quandoque: apud Anaxagoram verò eſt ens factum à principio, ſed permanebit in infinitum. Deinde induxit alias differentias inter eos, & dixit: & iſte facit ſemel, &c.i. & non differunt in hoc tantũ, ſcilicet ꝙ Anaxagoras ponit generationem mundi ſemel, & Empedocles infinities, ſed enam in hoc, ꝙ Anaxagoras dicit, ꝙ omnia, quę diſſoluuntur, ſunt partes conſimiles, 3 contraria: & ideo accidet mũdo remanere in infinitum, eo ꝙ iſtæ partes ſunt infinitæ: quare nunquã eſſant exire. Empedocles autem dicit cõgregationem, & ſegregationem elementorum quatuor eſſe recipiendam: quia apud ipſum ſunt elementa eorũ, quæ ſunt conſimilium M partium: ſed apud Anaxagoram conuerſo, ſ. qm̃ omnia illa, quę ſunt conſimilium partium, ſunt apud ipſum elemẽta elementorũ quatuor.

Videſ aũt Anaxagoras ſic infinita opinari, qm̃ putabat communẽ opinionẽ Phyſicorũ eſſe veram, ꝙ nihil fit ex eo, qđ non eſt. pp hoc. n. ſic dicunt, erant ſi multa, & fieri hmõi ſtatuerũt alterari, Alĩ autem cõgregationem, & ſegregationem.

Et

A *Et forte Anaxagoras existimauit ea esse infinita: quia opinabatur quod illud, quod erat commune inter Naturales, est verū, scilicet quod nihil omnino generatur ex nō ente. quoniā propter hoc dixerunt, scilicet quòd omnia erant insimul in illo principio, & quòd generatio res demonstrata est alteratio. Et quidam dixerunt quòd est mixtio, & distinctio.*

Cùm numeraui opiniones istorum de principijs, & de mòdo generationis, incœpit notificare illud, q̄d mouit illos ad ponēdū hoc, & dixit: Et forte Anaxagoras, &c. i. posuit elemēta infinita consimiliū partiū: quia existimauit, q̄ propō concessa apud Naturales est vera omnibus modis: & est, q̄ impossē est vt aliquid fiat ex non ente omo. D.d. q̄ū pp hoc dixerūt, &c. i. pp hoc, q̄ concesserūt hanc ppōnem, dixerunt isti, q̄ omnia erant insimul, & q̄ generatio est cōgregatio, & corruptio est segregatio: licet quidā vocent generationē rei non distinctæ alterationem: q̄ū apud ipsum generatio rei veritatē nō est alteratio: & est Anaxagoras: & quidā vocāt eam mixtionē, & distinctionē: & isti magis conseruant nominationē fm intentionē suam.

Amplius aūt ex eo q̄ fiunt ex alterutris cōtrariā. inerant ergo. Si enim oē, quod fit, necesse est fieri aut ex ēs, quæ sunt, aut ex ēs, quæ non sunt, horum aūt id, quod est, ex ēs, quæ nō sunt, fieri impossē est: (de hac enim cōsueuerunt opinione oēs, qui de Natura:) reliquū iam cōtingere ex necessitate putauerūt, ex ēs quidē, quæ sunt, & insunt, fieri, sed propter paruitatē magnitudinū ex insensibilibus nobis, vnde dicūt oē in omni misceri, propterea q̄ oē ex omni videbant fieri: apparere aūt differentia, & appellari altera ab inuicē, ex eo quod maximè superabūdat propter multitudinem in mistura infinitorum. Synoere enim totum albū, aut nigrum, aut dulce, aut carnem, aut os non esse, sed, cuius plurimū vnumquodq̄ habet, hoc videri esse naturam rei.

Et etiā, si alterū contrariorum generatur ex reliquo. Quoniā, quia oē generatum necesse est vt generato eius sit ex rebus entibus, aut ex non entibus: & est impossibile aliquid generari ex non ente: Naturales enim oēs conuenerunt in hoc, & existimauerunt quòd sequitur necessario quòd generatio sit ex rebus existentibus in se propter paruitatē corporis eorū, erit generatio ex rebus insensibilibus apud nos: & ideo dicunt quòd quodlibet est mixtum cum quolibet, opinabantur enim quòd quodlibet generatur ex quolibet: & quòd illa, quæ videntur diuersa, & dicūtur alia à sensuicē, videntur ita propter illud, quod habet dominium in mixto. quoniā, vt dicunt, nihil est quod sit totum purum album, aut nigrum,

aut

G aut dulce, aut caro, aut os: sed in vnaquaq; rerum illud, quod vincit in ea, existimatur quod natura eius est illius.

34 Hoc, quod dicit, Et etiã, si alterũ contrariorũ, &c. est alia res, q̃ induxit eos dicere, q̃ entia erãt infimul: qm̃, quia opinabantur q̃ generatio est ex contrarijs: & q̃ cõtraria sunt, quæ sunt principia, oportet vt non fiant generabilia, neq; corruptibilia. & ideo oportet apud eos contraria esse infimul: & qua dã exeunt a quibusdã. Et, cum induxit illud primũ H indubitabile, q̃d mouit eos ad opinandum entia esse infimul, & q̃ generatio est exitus, & resolutio, incepit declarare illam ambiguitatẽ, & quoquomodo excusat Anaxa. eos, qui dicũt esse impossẽ, q̃ generatio est aliquid esse, quod non erat. & d. Qm̃, cum omne generatum, &c. & sermo ei⁹ in hoc manifestus est p se.

D.d. & pp paruitatem, &c. 1. excusant se in hoc, q̃ sensus contradicit huic opinioni, dicentes q̃ hoc, quod apparet sensui, si q̃ generatio sit ex non ente, est pp paruitatem partiũ, non q̃ in rei veritate est generatio I ex non ente. D.d. & ideo dicunt, &c. idest, & quia coacti sunt ad credendum, q̃ ens, quod generatur ex ente, & quod hoc, quod apparet sensui, est peccatũ sensus ex paruitate partiũ, ex quibus est generatio, dixerũt q̃ oẽ est mixtum cũ omni, licet non appareat sensui: & q̃ necesse est oẽ generari ex omni, non vt aliqua terminata generentur ex aliquibus generatis terminatis. D.d. & illa, quę videnť esse diuersa, &c. 1. & Anaxagoras, qui est coactus ad credẽdum oẽ generari ex omni, excusat se ex hoc, quod apparet sensui, si quia res K videnť diuersæ, dicẽdo & hoc, q̃ res videntur diuersæ, est pp illud, quod dominatur in illa re mixta ex partib⁹ infinitis, v. g. qm̃ tunc existimatur hoc esse aqua, qñ partes aquosæ fuerint in eo plures q̃ aliæ partes infinitæ mixtæ in eo. & tunc existimãtur q̃ hæc est caro, qñ partes carnosæ fuerint in eo plures aliis partibus infinitis cõmixtis in eo: nõ quia in carne non sint nisi partes carnosæ tm̃, sicut existimatur: neq; in aqua nisi partes aquosæ: sed in aqua, & aere, & in omni, quod distinguitur, non distinguitur nisi pp illud, quod habet L dominiũ in eo ex partibus consimilibus infinitis in numero, nõ in forma. dicunt igitur, q̃ nihil est hic, q̃ totum sit albũ purum, aut nigrũ purum, aut dulce purum, aut caro pura, aut os purũ, sed vnaquæq; res existimatur esse de natura illius, quod magis est in ea: & q̃ illud est de natura eius pura: & q̃ non est nisi illa natura pura: & hoc est falsum.

Rationes afferentium contra asserentes principia esse infinita. Cap. 2.

M

Si igitur infinitum, fm q̃ infinitum, ignotũ est, fm multitudinẽ quidẽ, aut magnitudinẽ infinitum ignotũ quantum quoddam est: fm formam quoq; infinitum ignotũ quale quoddã est. principijs autẽ existentibus infinitis fm multitudinem, & fm speciẽ, impossibile est ea, quæ sunt ex his, cognoscere: sic enim cognoscere compositum arbitramur, cum cognoscimus ex quibus, & quot sit.

Dicamus

A *Dicamus igitur quod, si infinitum secundū quod est infinitū, non scitur, ergo illud, quod est infinitum in numero, aut in magnitudine est quantum non scibile, & illud, quod est infinitū in forma est quale non scibile. & cū principia sint infinita in numero, & in forma, ergo nulla est via ad sciendū illa, quæ sunt ex eis: nos enim non existimamus scire compositū, nisi cū scierimus illa, ex quibus, &*

B *ex quot est compositum.*

Cum numeraueritopiniones Naturalium in numero principiorū,& in modo generationis, incœpit primo destruere sermonē dicentiū ea esse infinita. Et, cū hoc destruxerit, incœpit perstrutari vtrū sint vnum, aut plura &, si sint plura, quot sint: & posuit suum sermonē in hoc contra Anaxagoram, & si sit etiam contra Democritū, qui dicit partes esse indiuisibiles modo cōi,& non ꝓprio: cum in hoc libro, & in alio dicet de modo proprio. Et incœpit contradicere huic opinioni rōne logica.& dicit hic Logicam.i. argumentationem, cuius ꝓpōnes sunt declaratæ in Logica, & sunt acceptæ illic pro declaratis ꝑse. Logica enim vsitatur in scientiis duobus modis: aut sm ꝙ est instrumentum distinguens verū a falso: & hic est modus proprius: aut sm ꝙ ꝓpōnes, ꝙ sunt declarata in ea, accipiuntur pro maximis in destruendo, aut cōstruendo aliquid. & illa consideratio, cū vtitur in artibus particularibus, est nō propria, in arte autem vbi, i. Prima Philosophia, est ꝓpria. Et iste sermo est syllogismus in secunda figura, cuius altera ꝓpō est posita sine medio, & secunda est nō medio, quod cōponitur in prima figura, & altera ꝓpō eius est manifesta per se. altera verō duarum ꝓpōnum, quæ ponuntur in secūda figura est, Omne cōpositum ex principijs infinitis in quantitate, & forma est compositū, quod nō scitur ex quib⁹ componi, & ex quot: secunda verō est, Et oē compositū notum est compositū, quod scitur ex quot componi. & ex quibus: ergo in secunda figura, Oē cōpositum ex principijs infinitis est compositū ignotum. i. quod nō potest sciri. Propositio aūt dicens ꝙ oē cōpositum notum est compositum ex principijs, quorum quantitas, & qualitas est nota, est posita sine medio: & est illa, quā expressit, cū dixit, nos enim nō existimamus scire, &c. Propō verō posita cū medio in hoc syllogismo est, cum dicimus, ꝙ oē compositum ex principijs infinitis in quantitate, & forma est cōpositū ex principijs ignotis: & mediū est, ꝙ oē, quæ est infinitum in numero, aut in magnitudine est quantū non scibile, & oē, quod est infinitum in forma est quale non scibile & sic ista sermo cōponit in prima figura, Omne infinitum in numero, aut in magnitudine est quantū non scibile, & omne, quod est infinitū in forma, est quale non scibile, Omne cōpositū ex principijs infinitis in quātitate, aut qualitate est cōpositum ex magnitudinibus, aut numeris, aut qualitatibus nō scibilibus: ergo in prima figura, Omne cōpositum ex principijs infinitis in quātitate, & in forma est cōpositū ex principijs non scibilibus. Et ꝓpō minor istius syllogismi declaratur etiam ꝑ mediū, s. propositio dicens, ꝙ oē

C D E F

G quomne compositum ex principijs infinitis in quantitate, & qualitate est compositum ex magnitudinibus, aut numeris, aut qualitatibus non scibilibus: & medium, per qđ declaratur propositio, est propositio dicens, Infinitum ſm q̄ est infinitum est non scibile. & syllogismus componitur sic in prima figura, Omne, quod est infinitum. est non scibile: Sed omne, quod est infinitum in magnitudine, aut numero, aut qualitate, est infinitum ergo, Omne, quod est infinitum in numero, aut magnitudine, aut H qualitate, est non scibile. Sunt igitur tres syllogismi, & sex propositiones: & duo syllogismi sunt in prima figura, & vnus in secunda. propositionum autē duæ sunt manifestæ declaratæ cū medio, & quatuor sine medio. & Aristot. expressit ex istis duas propositiones tertij syllogismi, quæ sunt manifestę sine medio, cum dixit, q̄ infinitum ſm q̄ est infinitum, &c. deinde induxit vltimam conclusionem prouenientem ex istis tribus syllogismis, & dixit: &, cum principia sint infinita in numero, &c. deinde expressit alteram duarum propositionum primi syllogismi, qui est in secunda figura, quæ est declarata sine medio. nos enim non existimamus scire, &c. Aristote. igitur expressit ex ilbs sex propositionibus tres manifestas sine medio: & tacuit duas manifestas cum medio, cum sint in potentia in suo sermone, secundum quod sunt conclusiones: & vnam manifestam sine medio.

Epilogus.

Cōfer primo de Gener. c. 18.

Et vide quomodo est sermo huius boni hominis breuis. & forte est ita de quolibet verbo eius.

Amplius autem, si necesse est I cuius partē contingit quantitatē cuncq̄ ēē ſm magnitudinē, & paruitatē, et ipsum contingere, (dico a sit talium aliquā partiū, in quā, cum infine, diuiditur totū.) si autem impossibile est animal, aut plantam quantūcunq̄ esse ſm magnitudinem, & paruitatem, manifestū est q̄ neq̄ partiū quamlibet. erit.n. & totum similiter. caro autem, & os, & hmōi partes sunt animalis, & fructus plantarum. manifestum est igitur q̄ impossibile L est carnem, aut os, aut aliquid aliud quantūcunq̄ esse magnitudine, aut in mai⁹, aut I min⁹.

Nota de mai. & minori.

Et eius illud, cuius pars potest esse cuiuslibet mensura posita in magnitudine, aut in paruitate, necesse est vt illud etiam possit hoc. & intelligo aliquam partem ex talibus partibus ī quas diuiditur vniuersum, & est vnum. si igitur impossibile est vt animal, aut planta sit cuiuslibet quantitatis in magnitudine, aut paruitate, manifestum est quod impossibile est hoc etiam in alia parte eius. quoniam necesse est vt vniuersum sit tale: & caro, & os, & similia sunt partes animalis, & fructus sunt partes plantarum. ergo manifestū est quod impossibile est vt caro, aut os, aut alia, quæcunq̄ pars sit cuiuslibet mensura posita in magnitudine, aut in paruitate. M

Iste

A Iste est alius sermo, per quem de
36 struit corpora esse cõposita ex partibus infinitis ſm quantitatem. & abbreuiatio ſui ſermonis est, qm totum ſequitur partes, quæ ſunt ſm quantitatem in paruitate, & magnitudine, & finitate, & infinitate, & vltr terminatione, & interminatione: ergo, ſi compoſitum fuerit finitũ, & terminatę quantitatis, necesse est vt partes, ex quibus cõponitur, ſint finitæ in mẽſura, & in numero: ſed compoſita ſunt finitæ quantitatis, & terminatæ: ergo & partes eius ſunt terminatę, & finitę. & iſte ſermo cõponitur in .ij. figura ſyllorũ hypothencorum. Cũ igitur dixit qm illud, cuius pars, &c. est quaſi præcedens & intendit q̃ compoſitũ, cuius partes ſunt non terminatæ in quantitate, ſed poſſibile est vt ſint, in quacunq; menſura, ponatur in magnitudine, aut paruitate. D.d. neceſſe est vt illud poſſit: & hoc est conſequens: & intendit qd neceſſe est vt illud compoſitum ex illis partibus, quę poſſunt eſſe cuiuſcunq; menſuræ in magnitudine, & paruitate, non ſit ẽt terminatũ: ſi ſit poſſibile ipſum eſſe cuiuslibet menſuræ poſitæ in magnitudine, & paruitate D.d. & intelligo partẽ, &c.i. & diſtinguit illud, qđ intendebat per hoc nomen pars cum partes dicantur qñq; ſm qualitatem, & qñq; ſm quãtitatem: & hoc duobus modis: aut partes, quæ ſunt in potentia in toto: aut partes, quę ſunt in actu in toto. Et, quia nõ conſequitur vt totũ ſequatur partes in menſura, niſi in partibus, quę ſunt ſm quantitatẽ, quæ ſunt in toto in actu, declarauit q̃ illud intendebat hic per partẽ. & dixit: & intelligo hic partẽ, &c.i. & intelligo hic per partem, quę est de D
ſpecie partium, in quas totum diuiditur ſm quantitatẽ, & non ſm quas litaſtem: ſicut corpus diuiditur in materiam, & formam: neq; partes, quę ſunt in toto in potentia: ſed partes, in quas vniuerſum diuiditur: & ſunt illæ, quæ ſunt in toto in actu. Et, cum induxit præcedens, &* cõ- * a. Lineſ-
ſequens: ita q̃ conſecutio ferè est manifeſta per ſe: deſtruxit conſequẽs, & dixit ſi igitur est impoſſ vt animal, &c.i. & hoc intendebat concludere. Deinde dedit exemplũ de partibus compoſitorum, & dixit: neceſſe est. n. q̃ vniuerſum ſit tale: E
& caro & os, &c.i. neceſſe est. n. vt totum ſit in diſpoſitione partium: vt caro, & os, & ſimilia ſunt ptes animalis: & fructus, & ſimilia ſunt partes plantarum. D.d. & manifeſtum est, qm impoſſibile, &c.i. &, cum totum in cõpoſitis ſequitur partes in hoc, q̃ ſunt terminatæ: & totum, quod est animal, aut planta est terminatum: neceſſe est vt partes eius. i. caro, & os, & fructus ſint terminata. & manifeſtũ est, q̃ qui dicit q̃ in carne ſunt partes infinitæ: & q̃ exitus earum est in infinitum: opinatur q̃ partes, ex quibus animal componitur, aut planta, ſunt non terminatæ: ex quo ſequitur, vt totum etiam ſit non terminatum. F

Amplius, ſi omnia inſunt q̃dem hmõi ĩ inuicem, et nõ fiũt, ſed ſegregantur cum inſint, dicunt autẽ à pluri fit aũt ex quolibet q̃libet, vt ex carne aqua, ſegregata, & caro ex aqua: omne aũt corpus finitum conſumitur à corpore finito: manifeſtũ est q̃ nõ cõtingit in vnoquoq; vnum-

G vnumquodq; eſt. remota. n. ex aqua carne, et iterũ alia facta ex reliqua, ſegregatione, quamuis ſemper minor erit ſegregata, attamen non excedit magnitudinem aliquã paruitate. Quare, ſi quidẽ ſtabit ſegregatio, non oẽ omni inerit. in reliqua. n. aqua nõ inerit caro. Si verò non ſtabit, ſed habebit ſemp remotionẽ, in finita magnitudine, ſqualia finita inerũt, ſfinita fm multitudinem. hoc aũt impoſſ eſt.

H *Et etiam, ſi omnia iſta genera, et ſimilia ſunt omnia exiſtentia, aut quadam in quibuſdam, et nõ generantur, ſed diſſoluuntur, & exeunt, & non nominantur, niſi ſecundum illud, quod vincit in eis: & omne generatur ex omni. v. g. ex carne aqua, qua reſoluitur, & ex aqua caro & omne corpus finitum cõſumitur a corpore finito: manifeſtum eſt, quoniam impoſſibile eſt vt vnaquæq; verũ exiſtat in vnaquaq; re. quoniam, quando exit caro ex aqua, deinde ex aqua reſidua generatur alia caro ſecundum reſolutionem: tunc, & ſi illud, quod exit ex carne, ſit ſemper minus, tamen caro pertranſit in paruitate magnitudinem determinatam. Ex quo ſequitur, aut vt ceſſet reſolutio: & ſic non erit omne exiſtens in omni: quoniam in aqua reſiduum non erit caro, aut non ceſſet: ſed in ea erit quod ſemper reſoluitur: et ſic in magni* K *tudine terminata non erunt magnitudines æquales finita, ſed infinita i numero: quod eſt impoſſibile.*

Iſte ſermo poteſt eſſe cõtradictio 37
tertia, qua deſtruit, q; generatio ſit ſemper fm exitum, & vt quodlibet ſit in quolibet, vt dicunt: & pót fundari ſuper illud, qđ prędictum eſt, ſ. q; hic ſunt partes terminatę i paruitate. ſed eſt alia ratiocinatio. Et abbreuiatio iſtius ſermonis eſt, q; ſi ſpecies corporum cõſimilium fuerint omnes in ſeinuicem: & nihil generatur ab aliquo, ſed exeunt ex B ſeinuicem, vt dicunt: quia quodlibet eſt in quolibet: ſed vnũquodq; eorum nominatur fm illud, qđ vincit in eo: & ideo quodlibet generatur ex quolibet. v. g. qñ ex carne generatur aqua, quę reſoluitur, & exit ſemper: & ex aqua ęt caro. Et eſt regula, q; omne corpus finitum, quando ex eo exit corpus finitum multoties, neceſſario conſumet illud. Quare impoſſibile eſt, vt qdlibet ſit in quolibet: generatio n. fm hũc modũ neceſſario ceſſabit. qñ qñ ex aqua exit caro, deinde ab ea exit alia caro, & ſic in infinitũ, neceſſe eſt, aut vt exitus ceſſet, aut vt I C corpore finito ſint corpora æqualia ſinita. qñ nõ ſt aliq; dicere q;, cũ ex aqua exiuerit prima caro, deinde exiuit alia caro, q; illa caro ſecũda erit minor prĩa fm minorationem aquæ per exitum primæ carnis. & ſimiliter tertia caro erit minor ſecunda fm minorationẽ aquę per exitum ſecũdæ carnis: & q; hic procedit in infinitum, ſ. paruitas aquæ, & paruitas carnis exiſtentis. caro enim habet magnitudinem,

&

A & paruitatem terminatam, quam non pertranſit, ſ. q̃ non inuenitur caro habens magnitudinem minorem illa: illa igitur magnitudo terminata, quæ eſt carnis, quando exit ex aqua, ſemper neceſſe eſt alterum duorũ: aut vt ceſſet generatio: aut in magnitudine finita, & terminata: ſi in aqua erãt magnitudines ẽq̃les infinitæ: & eſt minor magnitudo carnis minima: quod eſt impoſſibile. Ergo ponere q̃ quodlibet eſt in quolibet, & quodlibet generatur ex quolibet ſm exitum ſemper, nõ
B ſm alterationem eſt impoſſibile.

D. dixit: Et etiam, ſi iſta omnia genera, &c. i. ſpes corporum conſimilium, quas ponit Anaxagoras q̃ elementũ, verbi gratia, caro, & os, & vt omnia corpora, quorum definitio totius & partis eſt eadem. D. dixit: & non generantur, i. & iſtæ partes non generantur ex inuicem ſecundum tranſmutationem, ſed ſm q̃ exeunt a ſe inuicem, & ante exitum erant in ſe inuicem: ſed vnũquodq; eorũ vocat diuerſum ab altero ſm illud, quod dominat in ſeipſo. D. dixit: qñ &, ſi illud qñ erit, &c. i. qñ,
C cum poſuerimus, q. illud, quod ex carne ſecunda exit, eſt min⁹ primo, & tertiũ eſt minus ſecundo, & quartum eſt minus tertio: & manifeſtũ eſt p ſe, & declaratũ eſt, q̃ caro hẽt menſurã terminatam in paruitate, quã non pertranſit: neceſſe eſt alterũ duorũ: aut vt generatio ceſſet, aut vt in corpore finito ſint corpa ẽquali a infinita. Et iſte ſermo eſt in forma vlſi hypothetici, cuius ꝓcedens eſt, & ẽt ſi iſta generatio &c. conſequens autẽ eſt, q̃ impoſſibile eſt, vt quodlibet ſit in quolibet, &c. ſermo reliquus declarat conſecutionem.

Ad hæc autem, ſi omne quidem corpus, remoto quodam, minus neceſſe eſt fieri: carnis autem determinata eſt quantitas & magnitudine, & paruitate: manifeſtũ eſt q̃ ex minima carne nullum ſegregabitur corp⁹, erit. n. minor minima. Amplius aũt infinitis corporibus ineſſet vtiq; iam caro infinita, & ſanguis, & cerebrũ, ſeparata tñ abinuicem, nihil autem minus entia, & infinitum vnumquodq;. hoc autem irrationabile eſt. D

Et cum hoc, ſi de corpus, quãdo ex eo diminuitur aliqua pars, neceſſario ſit minus: & quantitas carnis eſt terminata in magnitudine, & paruitate: manifeſtum eſt, quoniam impoſſibile eſt, vt ex minima carne exeat corpus ẽne. quoniam, ſi ex ea diminuitur aliquid, erit minor minima. Et etiam neceſſe eſt, vt in corporibus infinitis ſit caro infinita, & ſanguis infinitus, & medulla infinita: & vnũquodq; eorum non eſt minus illo in hoc, quod eſt infinitum: & hoc eſt extra rationem. E F

Et hæc eſt etiam quarta ratiocinatio, qua contradixit, vt generatio ſit ſecundum exitum corporum in infinitum, & dicit: Et, cum ſit manifeſtum per ſe, q̃ omne corpus, quãdo ex eo diminuitur aliquid fit minus: & etiam eſt manifeſtum per ſe, q̃ quantitas carnis eſt terminata in magnitudine, & paruitate: manifeſtũ eſt, q̃ ex minima carne, ſcilicet 38

G qua nulla caro est minor, impossibile est esse corpus consimile oleo. nam, qñ exitus procedit semper, & minorano corporis, ex quo est exitus: & si procedit semper, necesse est vt illud corp⁹, a quo exeunt hęc corpora, perueniat ad minimam quãtitatem illius speciei corporis: & tũc erit impossibile, vt ex eo exeat aliqd: qm̃ tunc fieret minus q̃ deberet eē: quod est contra positum: ergo necesse est vt cesset exitus. Et, cum cõpleuit hanc contradictionem, induxit et quintam rõnem, qua contradicit etiam, vt quodlibet sit in quo-
H libet, & vt exitus a quolibet sit in infinitum, & dixit: Et etiam necesse est, &c.i & etiam necesse est, si exit⁹ ab vnoquoq; corporum cõsimilis infinitorum fuerit infinit⁹, necesse est vt in vnoquoq; istorum corporum infinitorum sint corpora infinita, etiam in quantitate, & qualitate: & erunt hic corpora infinita necessario distincta ab inuicem in loco: & in vnoquoq; infinitorũ istorum, existentium in vnoquoq, infinitorum, erunt etiam corpora infinita in quantitate, & qualitate, distincta etiam in loco: & similiter et
I in vnoquoq; istorum erunt corpora infinita: & sic infinita erunt in infinitis infinities: quod est contra rõnẽ, (infinita multiplicari p infinita.

Nunquam autem segregatũ iri non sciẽter quidem dicitur, recte autẽ dicitur: passiones. n. inseparabiles sunt. Si igitur mixti sunt colores, & habitus, si segregentur, erit aliquid album, vel sanum, non alterum aliquid existens, neq; de subiecto. Quare inconueniens est, impossibilia quærens intellectus, si velit K quidem segregare, hoc aũt facere sit impossibile, & secundum quantum, & sm quale. secundũ quantum quidem, quia non est minima magnitudo: secundum quale autem, quia inseparabiles sunt passiones.

Hoc autem, quod dixit, quod res nunquam distinguentur, est sermo sine discretione, sed est verus: passiones enim sunt inseparabiles. Et quia corpora, & forma sunt mixta, si distinguantur, L tunc albedo erit existens', & sanitas erit existens per se sine indigentia alicuius alterius, existentia, & absq; eo, quod sit in subiecto. Et ideo intelligentia erit vilis, qua quærit impossibile, cum vult distinguere quod non potest neq; in quantitate, neq; in qualitate. in quantitate quidem, quoniam impossibile est, vt sit magnitudo, qua nulla est minor: in qualitate verò, quia passiones sunt inse- M *parabiles.*

Cum compleuit contradictionẽ 39
contra Anax. & notificauit qd collocet in eo de falso, incœpit notificare quid est in eo de veritate, & dixit: Hoc aũt, qd dixit, &c.i. qm̃ ē sermo verus sm̃ partẽ, nõ sm̃ totum, (hoc, quod dixit, p̃ res non distinguunt, neq; separant. & d. p̃ est sermo sine discretione: quia non distinguebat accidentia a subiectis, & corporibus. hoc n. qd dixit, qdlibet est mixtum cũ quolibet, exigit mixtionẽ corporum

A rum adinuicē,& mixtionem corporum cum accidentibus:cū corpora, & accidētia ſint duo. Et ideo ſermo eius,in quo dixit, ꝙ res non diſtinguit,eſt verus ſm partem.ſ. ꝙ accītia,& ſubſtantiæ non poſſunt ſeparari adinuicem.& ſm hoc, qđ exiſtimat,ꝙ cauſa in hoc eſt, quia qualitates multū fortiter ſunt mixtæ cū corporibus ſuis quia apud ipſum ſunt corpora:ſed q̄ qualitates ſunt accidentia non ſeparabilia & intendit hic per paſſiones ola accidentia.

Paſſio ab
. identē
capitur.

Et,cum notificauit ꝙ ſermo ei⁹ eſt verus in accītibus,& corporib⁹,incepit declarare hoc, & q̄o ſequit hoc ex ſermone eius,& dixit: Et q̄a corpora,&c.i.& quia corpora,& q̄litates in opinione iſti⁹ viri, aut ſm ꝙ ſequit ex ſuo ſermone, ſunt mixta.ſicut mixtio corporū conſimiliū partium eſt in ſeinuicem:cum non dum diſtīguebat mixtionem, cum exiſtimabat ꝙ mixtio corporū in ſeinuicem eſt ſicut mixtio accidentium cū corporibus. Et manifeſtū eſt,ꝙ non eſt ita: & ꝙ continuatio accidentium cū corporibus,ſi dicat mixtio,ſi impoſſe eſt vt mixta ſeparentur in eo,q̄m,ſi ſeparent,erunt accidentia exiſtentia per ſe: & ſic albedo erit exiſtens p ſe:& ſiſt ſanitas, ſine indigentia ad hoc vt ſint in corpore:& accidentia vſt non erunt in ſubiecto:quod eſt impoſſibile. Et, cum declarauit veritatem iſtius ſermonis,in quo dixit, ꝙ res nunq̄ diſtinguuntur, declarauit etiam improbabile contingens ei, ſi conceda tur ſm totum,& dixit: Et ideo intelligentia erit vilis,&c.i. & continget A nar hoc,quod dixit, ꝙ ola ſunt mixta adinuicem tempore infinito:deinde intelligentia,quæ apud ipſum eſt generans,diuidit,& ſeparat ea adinuicem. Sed iſta diuiſio.& ſeparatio nunq̄ completur .vt actio iſtius intelligentiæ nunq̄ compleat, & ſit otioſa,quia incœpit diſtinguere,quod nunquam complebitur: & tale agens eſt valde vile,quia nititur agere,quod nunq̄ complebitur, & dixit ꝙ non poteſt diſtinguere, nec in quantitate,nec in qualitate.in quantitate quidem,quia partes conſimiles,quas intelligentia diuidit ab inuicē,ſunt apud ipſum mixtæ mixtione infinita: in omni enim parte,quam diuidit, ſunt partes infinitæ:& ſic nititur diſtinguere ſecundum quantitatem, quod nunq̄ diſtinguet.diſtinguere autem qualitatem,aut qualitates à corporibus eſt impoſſibile:ſicut dixit: ꝙ paſſiones ſunt inſeparabiles.

B

C

Non recte autem negꝫ generationem accipit eorum, quę ſunt ſimilium partium.eſt enim, vt lutum fluta diuidit: eſt autem, vt non.& non idem modus eſt. vt lateres ex domo, & domꝰ ex lateribus. ſic autem aqua,& aer ex alterutris & ſunt, & fiunt.

D

Neq; etiam recte dixit in hoc, quod attribuit generationē conuenientibus in forma.eſt n. generatio ſecundū modū ſecundū quē vnum fruſtum luti diuiditur in fruſta lutea,& eſt alio mō.& eſt alium, & non eſt vnus modus. Verbi gratia generatio laterum ex luto, & generatio domus ex laterib⁹. & ſimiliter aqua,& aer, vterq; videtur generari ex reliquo.

E

D ij Dicit:

G Dicit: & Anaxa non bene dixit 40 hoc, ꝙ poſuit generationem ex elementis conuenientibus in forma: eſt gnianoſ. vt caro ſit ex multis carnibus, & oſea ex multis oſſibus, neq; induxit determinationé ſup hoc: eſt enim gnianoſ ex partibus conuenientibus in forma: & iſta corruptio eſt diuiſio, & reſolutio in partes conuenientes in forma: vt gnianoſ frusti luteꝰ ex frustis puris luti: & corruptio eius in illa parua. eſt aũt gnianoſ alia ex rebus non conuenientibus in forma, & iſta corruptio: vt generatio luti ex aqua, & terra, & eius reſolutio in aquam, & terram. & hoc intẽdebat, qñ dixit: & eſt alio modo. D. dixit & iſte alius modus, & ci & iſte modus generationis non eſt vnus. eſt n modus qui eſt vt generatio laterum ex luto, & idoli ex cupro: eſt aũt alius, vt generatio domus ex lateribus, & lapidibus, & hoſis ex membris conſimilibus, & diuerſis: eſt autem alius, vt generatio aquæ ex aere, & aeris ex aqua: & eſt proprium huic modo gnianoſ vtrũq; quod generatur ex reliquo. Et intendit in toto hoc ſermone declarare ꝙ omne, quod Anaxa induxit in hoc, eſt H ſine demonſtratione.

SVMMA QVARTA.

De numero principiorum rerum naturalium.

De Contrarietate, & pluralitate principiorum, Cap. 1.

MElius autem eſt pauciora, & finita recipere, quod quidem facit Empedocles. Omnes igit contraria, principia faciunt, & qui dicunt ꝙ ſit vnum oẽ, & immobile (etenim Parmenides calidum, & frigidũ principia facit. hæc aũt appellat igné & terram) & qui rarũ, & denſũ. & Democritus ſolidũ, & inane, quorũ aliud quidem, vt qđ eſt, aliud aũt, vt qđ non eſt, eſſe dicit. Adhuc poſitione, figura, & ordine. hæc aũt genera contrariorũ ſunt: poſitionis ſurſum & deorſum, añ & retro: figuræ angulare, trigulaꝝ, rectũ, rotũdũ.

Et melius eſt accipere principia finita, ſicut fecit Emped. Et oꝛ ponunt principia cõtraria, qui dicunt, quod totum eſt vnũ, & immobile, quoniã Parmenides ponit calidũ & frigidum principia, & vocat hæc duo ignem & terram: & ſuida dicunt raritate, & denſitate. & Democritus, cũ induxit plenũ, & vacuum primum vero principiũ ente, ſecundũ aũtẽ pro non ente. & cũ hoc dicit, quod à pleno & poſitio, aut alietas, qua entia diuerſantur ſecundũ poſitionẽ & figuram, & ordine, & ſunt contrariorũ genera iſta poſitio vero eſt genus ſuperiorum, & inferiorum, & poſteriorum, et anteriorus figura vero ẽ genus habentium angulos, & carentiũ angulis, & rectũ, & rotundi.

Cũm deſtruxit principia eſſe infinita, cœpit ponere ea eſſe finita, & declarare, ꝙ iſta poſitio nõ ſolũmodo eſt vera, ſed & melior etiã: deinde ſcrit quot ſunt, & dixit: Et melius eſt, &c. melius in hac ſcia eſt pone

re

A re principia finita: qm, cum posuerit ea hmõi, quis poterit cõplere naturam olum entium. q̃ sunt ex principijs: & nihil coget vt sint infinita: & date causas entium fm finitatem est melius, vt fecit Empedocles, cũ posuit sex principia. s. quatuor elementa, & amicitiam, & litem. Et, cũ declarauit, q̃ non solummodo est necesse ponere principia finita, sed & methus, incepit ꝗrere quot sunt: & posuit principium considerationis in hoc, ex hoc, q̃ oẽs Naturales fuerunt coacti à natura entis ad ponendum principia esse contraria,

B non solummodo qui eorum concedunt entia esse plura tm, sed etiam qui non concedunt hoc, s. qui dicit totum esse vnum. Parmenides aũt videbat hoc, quia opinabat q̃ entia sunt duobus modis, vera, & existimabilia: & q̃ vera sunt intelligibilia, & sunt vnũ: & q̃ existimabilia sunt sensibilia. & sunt plura: & ponebat principia istorũ plurũ duo cõtraria, ignem, & terram. D. dixit & quidam eorum densitatem, & raritatem eorum, qui dicũt principiũ esse vnum, aut vnũ elementorum quatuor, aut medium inter duo eorum. D. d. & Democritus, &c. i. & ẽt

C ponit principia esse contraria hoc, quod dixit, q̃ vacuum est inuolutũ cum ente in omnibus rebus: adeo q̃ principia rerũ sunt ipsum sunt vacuũ & plenum. vacuũ. n. apud ipm est contrarium pleno fm contrarietatem, q̃ est inter esse, & non ẽ. plenum. n est ens. & vacuum est non ens. Et hoc intendebat, cũ dixit: primum verò prorsus ente, i. plenũ verò, quod est primum in esse. est cõtrarium vacuo, fm q̃ est ens: & vacuũ, quod est secundũ in esse, contrariũ est pleno, fm q̃ est non ens. D. d. & cũ hoc dicit, q̃ in pleno, &c. i. & cũ hoc, q̃ dicit vacuum, & plenũ esse, q̃ sunt contraria fm esse. & non esse, ponit ẽt in pleno alietatẽ, & diuersitatẽ, cuius vis est sicut vis contrariorũ: & illa alietas est positio, figura, & ordo: entia. n. quia apud ipsum sunt vnius naturæ, s. partes indiuisibiles, indiget ponere aliã rẽ. quia entia cõposita ex partibus diuersent. & dixit: qm diuersãtur his trib⁹ dfijs. Arist. igit̃ dicit, q̃ Democritus dixit principia esse contraria duob⁹ modis, s. fm q̃ ponit plenũ, & vacuum: & fm q̃ ponit dfias entiũ fm positionẽ, & figuram, & ordinem. D. in corpit declarare, q̃ ista sunt genera rerum contrariarũ, & d. positio aũt est genus, & c. i. qm positio diuidit p dfias contrarias, q̃ sunt superius, & inferius, & anterius & posterius. & sistit figura diuidit p contraria fm esse & non esse, s. in hns angulos, & carens angulis. & sistit diuidit in contrarias dfias fm famositatẽ, s. in rectã & rotundã: rectũ. n. non est contrarium rotundo: qm rotundo nihil est contrariũ, cũ sit pfectio figurarũ in veritate, sed in primo aspectu. & sistit rotundo diuidit ẽt per dfias contrarias, s. prius & posterius: & tacuit ipsum, quia intelligit ex illis. Et notandũ est, q̃ hoc nomen contrarium vsitatur hic largè pro contrario, & priuatione & habitu: siue sit in rei veritate, siue fm famam: quod contrariũ, secundũ q̃ ego credo, nos appellamus disperatum.

D iij

Quod igitur contraria quodammodo ómnes faciunt principia manifestum est. Et hoc rõ nabiliter. Oportet. n. pricipia neq; ex

D. d. & cũ hoc dicit, q̃ in pleno, &c. i. & cũ hoc, q̃ dicit vacuum, & plenũ esse, q̃ sunt contraria fm esse. & non esse, ponit ẽt in pleno alietatẽ, & diuersitatẽ, cuius vis est sicut vis contrariorũ: & illa alietas est positio, figura, & ordo: entia. n. quia apud ipsum sunt vnius naturæ, s. partes indiuisibiles, indiget ponere aliã rẽ. quia entia cõposita ex partibus diuersent. & dixit: qm diuersãtur his trib⁹ dfijs. Arist. igit̃ dicit, q̃ Democritus dixit principia esse contraria duob⁹ modis, s. fm q̃ ponit plenũ, & vacuum: & fm q̃ ponit dfias entiũ fm positionẽ, & figuram, & ordinem. D. in corpit declarare, q̃ ista sunt genera rerum contrariarũ, & d. positio aũt est genus, & c. i. qm positio diuidit p dfias contrarias, q̃ sunt superius, & inferius, & anterius & posterius. & sistit figura diuidit p contraria fm esse & non esse, s. in hns angulos, & carens angulis. & sistit diuidit in contrarias dfias fm famositatẽ, s. in rectã & rotundã: rectũ. n. non est contrarium rotundo: qm rotundo nihil est contrariũ, cũ sit pfectio figurarũ in veritate, sed in primo aspectu. & sistit rotundo diuidit ẽt per dfias contrarias, s. prius & posterius: & tacuit ipsum, quia intelligit ex illis. Et notandũ est, q̃ hoc nomen contrarium vsitatur hic largè pro contrario, & priuatione & habitu: siue sit in rei veritate, siue fm famam: quod contrariũ, secundũ q̃ ego credo, nos appellamus disperatum.

D

E Rotundo nihil è cõtrariũ. Figura diuidit in contrarias differẽtias secũdum tamositatẽ: ex quo tollit cõtradictio huc, et 3. cœli. 70. vbi hr q̃ figurę nihil è contrariũ. Vide com. Zim.

F Contrarietas q̃que di de oppositis secũdũ priuationem & habitũ. Idẽ c. 41. & 2. m. c. 9 Principiorũ conditiones. Vide com. Zim.

G ex alterutris eſſe, neq; ex alijs, & ex his omnia, contrarijs autē primis inſunt hæc. ob id quidem ꝙ prima ſunt non ſunt ex alijs: ob id verò ꝙ ſunt contraria, nō ſunt ex alterutris.

Manifeſtum eſt igitur, quòd oēs ponunt principia contraria quo quomodo. Neceſſe eſt. n. vt principia non generentur ex inuicem, neque ex alijs, & vt omnia generentur ex ea. & hæc exiſtentia ſunt ex principijs cōtrarijs. ſecundùs quidem quòd ſunt principia, non generantur ex alijs: ſecundùs verò quòd ſunt cōtraria, nō ſunt ex inuicem.

H 41 Quia apparet ex ſermonib⁹ omnib⁹, ꝙ ponunt principia contraria licet non conueniant in eadē cōtrarietate, tñ vſt conueniunt in hoc, ꝙ ſunt contraria. & intendit notificare, ꝙ Antiqui conueniunt in hoc, ꝙ ſunt contraria principia, autē cōtrarietate, ppduo, & vt demonſtret ꝙ oēs concedūt principia eſſe plura vno, & etiam perſcrutet de hoc, quod dicuat, & ponat principium

I pſcrutationis de illo. deinde pſcrutabit poſt de hac contrarietate quid ſit: & vtrū eſt neceſſe ponere aliam naturam à contrarietate, aut non. Dixit: manifeſtum eſt igit, &c. i. manifeſtū eſt igit ex hoc, quod narrauimus, ꝙ oēs ponunt principia contraria aliquo modo contradictiōis, aut contrarietatis: licet non conueniant in hoc, quis, & ſit iſte modus. Deinde incepit notificare, ꝙ bene fecerunt, & inducere rationes, q̄ mouerunt eos ad dicendum hoc, & dixit: Neceſſe eſt, i. neceſſe ē enim vt

principia, &c. i. qñ, ſi generārent ex K inuicem, tunc eēnt idem principiū, & nō principium ſimul: ſiue ſint principia ad inuicem ſm reciprocationem, ſiue non. D. dixit: neq; ex alijs. & hoc manifeſtū eſt per ſe ēt, ſ. ꝙ principia non debent generari ex alijs, quia ſic eſſent prima, & nō prima. Deinde induxit tertiū proprium, & dixit: & vt ola generetur ex eis. & hoc manifeſtum eſt ēt ſm ꝙ principia debent eſſe cōia omnibus entibus, quæ ſunt ex principijs. Et, cum demonſtrauit iſta propria in principijs, incepit etiam demonſtrare, & declarare illa eſſe in cōtrarijs, & dixit: & hæc ſunt exiſtētia in L primis cōtrarijs, &c. i neceſſe eſt. n. vt non generentur ex alijs, quia ſunt ꝙ principia: & vt non generentur ex inuicem, quia ſunt contraria cōtrarium enim non generat ex contrario, i. non mutatur in illud.

Sed oportet hoc & in ratione conſyderare qualiter cōtingat. Accipiendum igit eſt primi ꝙ olum, q̄ ſſ, nihil neq; facere naturā eſt, neq; pāti contingens a contingenti. neq; fit q̄libet ex quolibet, niſi quis accipiat ſm accidens. qualiter enim fiet album ex muſico, niſi accidens ſit albo, aut nigro muſicum? ſed album quidem fit ex non albo: & hoc nō ex omni, ſed ex nigro, aut medijs. & muſicum ex nō muſico, ſed non ex omni, ſed ex immuſico, aut ſi aliquid ipſis medium.

Sed oportet conſyderare in hoc ſecundum rationem quomodo ſequitur. Dicamus igitur, quòd omnium

A *nunquam enim non quodlibet agit, aut patitur a quolibet, nec generatur a quolibet, nisi aliquis accipiat hoc per accidens: album enim non fit album ex musico, nisi accidat nigro, aut albo vt fit musicus, sed album ex non albo, & non ex omni nõ albo, sed ex nigro, aut ex medio, & musicus ex non musico, & nõ ex omni non musico, sed ex illo, quod nullam habet dignitatem in musica, aut ex eo, quod ẽ alterius*

B *diffe, sitionis: si sit aliqua hic dispositio inter has duas dispositiones.*

41 Quia illæ tres proprietates i principijs sunt manifestæ: in contrarijs vero duæ tm̃ sunt manifestæ: tertia vero. s. q̃ obligantur ex eis, non est manifesta per se: ideo incœpit declarare hoc per inductionem. & d. sed oportet consyderare, &c. i. sed oportet consyderare in tertio proprio per inductionẽ, s. q̃ oẽ, quod generatur, generatur ex contrario. D. d. Dicamus igitur, &c. i. qm̃, cum induxerimus ea entia, non inuenimus qd

C nec agere in quodlibet, neq; pati a quolibet: sed aliquod notum terminatum agit in aliquod terminatũ, & patit ab aliquo terminato: & sist in generatione, & vsq; in olus trãsmutationibus, quarum actio, & passio est quasi genus. D. d. nisi aliquis accipiat, i. nisi aliquis accipiat illud, quod est per se per accidens: quoniã tunc posset peccare in hoc. Apparet enim q̃ impossibile est album fieri ex musico, aut ex grammatico, nisi accidat nigro, ex quo fit album per se, vt fit musicus, aut grammaticus. & hoc intendebat, cum dixit: nisi accidat, &c. Deinde dixit: sed album, &c. id est omne, quod fit ex aliquo alio, generatur ex illo, quod ẽ aliud & nõ ex omni alio simpliciter: quoniam tunc quodlibet esset ex quolibet, sed ex aliquo illo, aut cõtrario, aut medio inter contraria, cum cõtraria fuerint mediata: vt cum albũ sit ex nigro, aut colore medio inter album & nigrum. Et intendit hic per contrarium, vt diximus, illud, q̃ est commune contrarijs, & priuationi, & habitui. Et ideo, cum induxit exemplum de cõtrarijs, s. albo & nigro, induxit aliud exemplum de priuatione & habitu, & dixit: & musicus ex non musico. i. & musicus non generatur etiam ex omni, de quo dicitur non musicus, sed ex illo, quod est non musicus, & est innatum recipere musicã, quod est homo ignorans musicam, quia nullam habet dignitatem in ea, sed habet potentiam addiscendi illam. D. d. aut ex eo, quod est alterius, &c. i. aut ex medio, quod est inter musicum, & priuationem musicæ, si sit possibile vt sit medium inter priuationẽ, & habitum. Et dixit hoc, non quia inter habitum, & priuationem inuenitur medium, sed ad verificandum propositionem minorem dicentem, q̃ omne, quod generatur, aut generatur ex contrarijs, aut ex medio, s. in contrarijs mediatis. & in hoc loco non curat quocunque módo sit, siue aliquis ponat, q̃ inter habitum & priuationem sit medium, aut nõ. Et, cum notificauit q̃ omne generatum est aut ex contrario, aut ex medio, incœpit declarare hoc i corruptione, & dixit.

1dẽ, 5. phy. 6. 19. & 5. c. ẽ in te quẽ. 1dẽ 1. c. 2. & 1. de gnat.

F 30. & 31. & 2. de anima & 11. 6. idẽ infra hic 12. com. 47.

G Neq; igitur corrumpitur in contingens primùm. vt album nõ ſ muſicũ, niſi forte ſm accẽs, ſed in non album, & in nõ albũ, non in contingens, ſed in nigrũ, aut medium. ſiſt autem & muſicum in non muſicũ: & hoc non incontingens, ſed in immuſicũ, aut ſi ipſe aliquid medium eſt.

Neq; aliquid etiam corrũpitur primitus in quodlibet. v.g. album in muſicum. niſi hoc caſtat in aliqua diſpoſitione per accidens, ſed

H *corrumpitur in non album, & non in quodlibet non album, ſed in nigrum, aut in medium. & ſimiliter muſicum corrumpitur in nõ muſicum, & non in quodlibet nõ muſicum, ſed in illud, quod non habet dignitatem in muſica, aut in aliquam diſpoſitionem inter hos duos diſpoſitiones.*

44 Neq; & corrumpit aliquid principaliter, & per ſe in quodlibet, ſed principaliter, & per ſe corrumpitur in aliquod terminarum vnũ, ſecun-

I dario verò, & per accidẽs nihil prohibet vt aliquod corrumpat in plura vno, aut in quodlibet. Eorum.n. in quæ fit corruptio, aliud eſt primum, & aliud eſt ſecundum: & eſt illud, in quod fit corruptio median te primo: & aliud eſt per accidens, & eſt illud, qđ fit in quodlibet. Illud aũt, qđ eſt p accẽs, differt à ſecũdo qm̃ ſcđm quoquomõ ẽ terminatũ, & illud, qđ eſt p accẽs, ẽ nõ terminatũ. Ariſt igit exigit priorit ate I corruptione, vt illud, I qđ fit corruptio, ſit vnũ, & exigit eſſentialitatẽ, vt ſit

Per accẽs differt a ſecundo.

terminatũ: & hoc idẽ intelligendũ eſt in generatione. Alia aũt dicta in corruptione in hoc cap. manifeſta ſunt ex eis, q dicit in generatione, & dicit vltr q corruptio ẽt principaliter, & per ſe eſt aut de contrario in contrarium, aut de habitu in priuationẽ, aut ad mediũ, ſicut eſt diſpoſitio in generatione, & q hoc manifeſtũ eſt p inductionẽ. Et, cũ notificat hoc I generatione ſimplici, in qua vnum fit ex vno, notificat etiam, q ita eſt in generatione compoſita, I qua vnũ fit ex pluribus vno.

K

Siſt aũt his & in alijs. qm̃ & non ſimplicia eorũ, q ſunt, ſed cõpoſita ſm eandem ſe habent rationẽ: ſed, propterea q oppoſitę diſpoſitiones nõ denominatæ ſunt, latet hoc contingens. ne ceſſe eſt. n. omne conſonans ex inconſonanti fieri, & inconſonãs ex conſonanti, & corrumpi conſonans in conſonantiam, & hãc nõ cõtingentẽ, ſed in oppoſitã.

L

Et ita eſt de aliis. Videmus.n. quod illa, quæ nõ ſunt ſimplicia ex entibus, ſed compoſita eodem modo habent diſpoſitionem: ſed, quia diſpoſitiones in compoſito non habent nominationem, ideo non percipiuntur: & ſi ſit neceſſarium. neceſſe eſt.n. vt omne compoſitum ſit compoſitum ex non compoſito, & vt compoſitum corrumpatur in nõ habens compoſitionem, ſed non in quodlibet non habens compoſitionem, ſed in illud, quod eſt oppoſitũ illi compoſitionis.

M

Dicit:

A Dicit: Et similiter est de omnib⁹
45 speciebus generabilium, & corrupti
bilium, s. quoniam generant ex cō
trario, & corrum; ·ur in contra-
rium. videmus. n. q illa, quæ gene-
rantur ex pluribus vno, & sunt illa,
quæ non sunt simplicia, sed compo
sita, talem dispositionem habent in
generatione, & corruptione. sed,
quia dispositiones oppositæ existē-
tes in istis rebus inter illud, quod ge
B neratur, & illud, ex quo generat, &
inter illud, quod corrumpitur, & il-
lud, in quod corrumpitur, non ha-
bent nomina, ideo latet contrarie-
tas existens in istis rebus, & non per
cipitur, sed, cum inspicitur, videtur
necessario existere in eis. necesse est
enim vt omne compositum fiat ex
non composito, & non ex quolibet
non compositō, sed ex non compo
sito terminato, & est illud, in quo ē
priuatio propria illi compositioni:
& similiter compositum corrumpi
tur in non compositum, & non in
quodlibet non compositum, sed
in illud, in quo est priuatio illius cō
C positionis. manifestum est igitur
etiam in hoc modo generationis, &
corruptionis, quod fit ex oppositis
secundum habitum, & priuationē.

Differt autem nihil in consonantia dicere, aut ordine, aut cō
positione: manifestum enim est
q eadem sit ratio. At verò & do
mus, & statua, & qdlibet aliud
fit sīr. domus enim fit ex eo, q
non composita', sed diuisa sunt
hæc sic: & statua, & figuratorū
aliquod ex ffigurato: & vnum-
quodq horum fm alia quidem
ordo, secundum alia verò com-
positio quædam est.

Et non est differētia inter hoc, D
quod ist e sermo fit in cōpositione, aut ī ordine, aut complexione: ma nifestum est enim quod est idem sermo Et similiter domus, & idolum, & alia generantur hoc mo do. domus n. generatur ex non com posito, sed separato, & sunt talia in tali dispositione: & similiter idolum, & vnumquodq habentis figuram fit ex non habente illam figuram: & vnumquodq, istorum quidem est ordo aliquis, & quidem aliqua compositio. E

Dicit: q non est dīa in hoc ser- 46
mone ter hoc, q aliqs ponat, q gña
tio istorū, s. q̄ gnant ex plurib⁹ vno
sit fm cōpositionē, aut fm ordinē,
aut alijs modis: eadē. n. est cōsydera
tio in hoc. Et ita est in artificialib⁹,
sicut in naturalib⁹. dom⁹. n. gnat ex
aliquo nō cōposito cōpōne dom⁹,
sed separato, sed illa separata sūt ter-
minata, & in dispōibus terminatis:
non. n, cōponit domus ex quolibet,
neq; ex illis, ex quibus innata est cō
poni, nisi sint in dispōnibus termi- F
natis, & hoc intendebat, cum dixit,
& sunt talia: tali dispōne. & sīr ido
lū, & vnūquodq, artificialiū, quo-
rū gnatio est in figura, gnant ex nō
habente illā figurā, ita q ista priua
tio sit propria. D. d. & vnumqdque
istorū, &c. i. vt mihi vī, & vnumqd-
que eorū, ex quibus gnat cōpositū
quoddā, habet ordinē proprium in es
se compositi, & quoddā hēt compo
sitionem propriā in esse eius. & d.
hoc demonstrando q cōpositū cō-
ponitur ex rebus terminatis.

Si

G Si ergo hoc verum est, oē vtique, quod fit, fieri, & corrumpi quod corrumpitur aut ex contrarijs, aut in contraria, & horū media: media autem ex contrarijs sunt, vt colores ex albo, & nigro: quare omnia vtique erunt, q̄ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrarijs.

Si igitur sit hoc verum, quod omne, quod generatur, & omne, quod corrumpitur, generatur, & corrumpitur, aut ex cōtrarijs, aut
H *in contraria, aut inter contraria: illa autem, quæ sunt inter contraria, sunt ex contrarijs. V̄g. aliquis color ex albo & nigro. ex quo necesse est, vt illa, quæ generantur per naturam, sint aut contraria, aut ex contrarijs.*

47 Dicit: & cū ista inductio sit vera, apparet q̄ ista ꝓpositio vlis ē vera, s. dicens, q̄ omne, quod generatur, generatur ex contrario, aut ex eis, quę sunt inter cōtraria: & omne, qd corrumpitur, corrūpitur, aut īcōtrariū, aut illa, q̄ sunt īter cōtraria D.
I dilla aūt, q̄ sunt īter cōtraria, &c. i. &, cū intuxerimus huic ꝓpōi aliā manifestā p̄ se, & est, q̄ oia, q̄ sunt īter cōtraria, sunt ex cōtrarijs, vt aliquis medius color ex albo, & nigro, sequit̄ q̄ oē, qd ghatur in nā, ghatur aut ex cōtrarijs, aut ex ghatis ex cōtrarijs. et hoc est in prima figura.

Hucusq̄ igitur ferè secuti sūt & aliorum plurimi, quēadmodum diximus prius. Omnes. n. elemēta, & ab ipsis vocata principia, quamuis sine ratione ponentes, tamen contraria dicunt, K
tanq̄ ab ipsa veritate coacti. Differūt autem ab inuicem, ex eo q̄ alij quidem priora, alij posteriora accipiunt: & q̄ hi quidem notiora fm rationem, illi autem fm sensum. Hi enim Calidum, & Frigidum, illi autem Humidum & Siccum, alij autem Impar, & Par, quidā autem Litem & Amicitiā causas ponunt generationis. hęc autem ab inuicem differunt secundum dictum modum.

In hoc igitur fere plures reſidunt L
rum conuenīt cum illis, vt prius diximus. Omnes enim ponunt elementa contraria, & ista, quæ vocant principia, dicēt sine ratione contraria, quasi compellantur ad hoc ex ipsa veritate. Sed differunt in hoc, quoniam quidam accipit ex eis illud, quod est prius in scientia, & quidam accipit ex eis illud, quod est posterius in scientia, & quida accipit ex eis illud, quod est notius in intellectu, & quidam illud, quod est notius in sensu. quidam enim ponunt causas generationis Calidum, & Frigidum, & quidam, Humidum, & Siccum, & quidam Par, & Impar, aut Amicitiam, & Litem. & illa differūt secundum modum, quem diximus. M

Dixit: In hoc igit tm̄ de cognitio 48
ne principiorū, s. ea esse contraria, fere oēs Antiqui cōueniunt cū illis quos diximꝰ. oēs. n. ponūt principia,

&

A & elementa esse contraria, & si sint sine ratione quoquomodo. sed natura veritatis compellit eos ad hoc. & si conueniunt in hoc, q̃ principia sunt cõtraria, tñ differunt etiam in hac contrarietate, quid sit fm ordinem eorum in priori, & posterius in contrariis Quidam n. accipiunt illud, qd est prius in scia. in cognitione per collationem, & quidã accipiunt prius apud intellectũ in cognitione, & est illud, qd est magis vle. & quidam accipiunt illud, qd est prius apud sensum, & est illud, qd est magis particulare, & est hoc B fm quod apparet vnicuiq; eorum. Et dixit hoc igitur tm, &c. i. & intendit per plures residuorum, illos, quos non numeraut. D.d. licet sit sine rõne a sine rõne ꝓfecta. nã Idu. cõduxit eos ad dicẽdũ hoc, s. inductio, in qua non inducuntur ois particularia. D.d quasi compellantur. &c. i. quasi vertens, quæ est inductione, compellat ad hoc eos. D. d. sed differunt, &c. & intendit per prius in scientia, vt mihi vr, illud, qd est notum per argumentationem, aut illud, cuius cognitio indiget argumentatione magis: isti. n. vt mihi vr, dicebant q̃ illud, qd est hmõi, est prius in esse. D. d. & quidã accipiunt illud, qd est notius in intellectu. & est illud, qd est magis vle. & comparatio inter comprehensibili ab intellectu, & a sensu non verificatur, nisi qñ accipitur in respectu, communis comprehensionis. D.d. & ista est differunt, &c. i. & ista, quæ dixim⁹, differunt fm tres modos prioritatis, quos diximus. qui. n. ponebant calidũ. & Frig. & Humidũ, & Siccum principia contraria, opinabant q̃ prius est illud, qd est notius in sensu: qui aũt ponebãt principia Par. & Impar, credebãt q̃ prius esse est illud, qd est notius apud intellectũ, & illud, qd est magis vle: illi aũt, q̃ ponebãt principia Amicitiæ, & Litis opinabant q̃ prius in esse est notum, per argumentationem autem notius. D. d. Arist. C D

Quare est eadem dicere quodammodo, & altera ab inuicẽ. altera quidem, quemadmodũ & videtur plurimis. eadem autem fm analogiã. accipiunt. n. ex eadem coordinatione. hæc n. continent, alia aũt continentur contrariorũ. Sic igitur similiter dicunt, & aliter, & peius, & melius. Et hi quidẽ notiora fm rationem, sicut dictum est prius, illi autem fm sensum: vle enim fm rationem notum est. singulare aũt fm sensum: rõ. n. vlis est, sensus aũt particularis. vt magnum, & paruum secundum rationem, rarum autem, & densum secundum sensum. E Vle notũ fm rationẽ, singulare fm sensum.

Et sic isti homines conueniunt quodammodo, & differunt. differunt. n. secundũ quòd videnr in eis plures hões. cõueniunt aũt secundũ quod sequũtur eãdẽ rõnẽ. accipiunt. n. ex eadẽ cõsuetione. cõtrariorũ n. quædã sunt determinãtia, et q̃dã determinata. Sũt igitur hoc mõ cõuenientes in sermone, et alio mõ differũt. quoniã q̃dã sũt viliora, et q̃dã nobiliora, et q̃dã notiora apud intellectum, vt prius diximus, et quædam notiora apud sensum. & F vle

G *Vniuersale est notius apud intellectum, & particulare est notius apud sensum: intelligere enim est vniuersale, sentire vero particulare. v.g. quantum magnum, & parum sunt in intellectu, & rarum, & densum in sensu.*

49 Cùm dixit, q Antiqui conueniũt in hoc, q principia sunt contraria quodam modo, & differũt alio modo, incepit numerare modos, si quibus conueniunt, & in q bus differũt. & d differt. n. fm, &c. i. dfnt diuersitate,

H quam plures boles sciunt, Cfamosa diuersitate. & conueniunt, quia procedunt in consideratione y eãdem argumentatione in gñe: oẽs. n. vtũtur inductione. est. n. cõe oibus contrarijs hoc, qm quædam sunt determinata, & q dam determinata. & conueniunt in hoc, q reducunt terminata ad terminantia p inductionem. v. g. qm qui dicit q principia sunt Calidum, & Frig. & Hu. & Sicut p inductionem reducere omnia contraria ad ista, & sifr qui dicit q principia sunt Par, & Impar, aut Additio & Diminutio. Secũdũ

I igit hunc modũ conueniunt hoc, q vtun eadem argumentatione in forma, sed differunt fm illud, quo arguunt. D. d. & alio modo, &c. i. & conueniũt et alio modo. illa. n. quæ dicunt esse principia conueniunt in hoc, q alterum contrariorũ est vilius, & reliquum nobilius, & in hoc, q sunt proportionalia, quia quædã sunt notiora apud intellectum, & q dam notiora apud sensum: & sic cõtraria, q sunt notiora apud intellectum, hñt inter se proportionem apud intellectũ, sicut proportio contrariorum, q sunt notiora apud sen K
sum, inter se fm sensum. D. declarat quod est notius apud intellm. & qd apud sensum, & dixit: vlte. n. &c. i. & fm hoc proportio Calidi, & Frigidi apud sensum est sicut proportio Paris, & Imparis apud intellm, & sicut proportio Additionis, & Diminutionis apud intellectum. Et, cum declarauit, q vlte est notius apud intellm & posterius apud sensum, dedit causam in hoc, & dixit: intelligere enim, &c. i. & est in hoc est, qm comprehẽsibile ab intellectu est vlte, & cõprehẽsibile a sensu est particulare D. d. v. g. &c. i. v. g. qm magnum & parũ sunt magis vlta q rarum, & densum: & ideo attribuuit magnum, & parum intellectui, q rarum, & densum magis sensui. Et hoc ita est, quia rarum, & densum comprehenduntur in corporibus sensibilibus naturalibus, magnum autem, & parum cõprehenduntur in corporibus naturalibus. & mathematicis.

De numero principiorum naturalium secundum veritatem. Cap. 2.

QVòd igit cõtraria oportet esse principia manifestum est. Consequens autem erit dicere vtrum duo, aut tria, aut plura sint. Vnũ enim sposibile est, qm nõ vnũ contraria. infinita autem non, qm neq; scibile quod est erit. Et vna contrarietas in omni genere vno, substantia autem vnum quoddam genus est. Et, quia cõtingit ex finitis: melius autẽ ex finitis, quemadmodum Empedocles, q ex infinitis. ola nanq; assignare opinat, quemadmodum

A dum Anaxag. ex infinitis. Amplius sunt alia aliis priora cõtraria. et fiunt altera ex aliis, vt dulce, & amarum, & album, & nigrum. principia autem semper oportet manere.

Apparet igitur, quòd necesse est vt principia sint contraria. Et sequitur hoc dicere, vtrum sint duo, aut plura. Impossibile enim est vt sint vnum, contraria enim non sunt vnum. neque etiam infinita, quoniam tunc ens non sciretur, Quia igitur in omni genere

B *est vnum contrarium, & substantia est vnum genus. Et, quia impossibile ē vt generatio sit ex principijs infinitis: & est melius vt sint finita, vt dicit Empedocles, quam infinita. potest enim complere omnia, quæ affirmauit Anaxagoras, cum posuit generationem esse ex infinitis. Et etiam, quia contrariorum sunt quædam priora aliis contrarijs, et quædam*

C *contraria, quæ generantur ex aliis contrarijs, vt dulce & amarum, & album & nigrum. principia vero necesse est vt sint permanentia æterna.*

50 Dicit: Manifestū est igitur vlr, ꝙ necesse est, ꝙ sint principia contraria, sed perscrutandum est primo, vtrum sint duo, vel plura duobus impossibile. n. est vt sint vnum principium, quia principia sunt cõtraria, & contraria sunt saltē duo. & impossibile etiam est vt sint infinita, quoniam tunc ens erit pũ scibile, vt prius diximus. Et etiam in vnoquoq; genere decem prædicamentorum est vna contrarietas: & substantia est vnum genus eorum, cuius principia sunt quærenda, cum substantia sit subiectum aliorum entium. vnde necesse est vt contrarietas existens in principijs non sit plus quam vna, & est contrarietas existens in substãtia, nedum vt sint infinita. Et hoc intendebat, cũ dixit: & substantia est vnum genus, sed tacuit conclusionem, & est, ꝙ contrarietas existens in ea est vna, & est principium aliorum entium. D E

Deinde dicit: Et, quia impossibile est, &c. dicit & etiam, si concesserimus dicentibus principia esse infinita hoc esse possibile, & ꝙ generatio possit etiam fieri ex eisdem, tunc dicens hoc posset concedere, ꝙ generatio posset fieri & ex principijs finitis. &, cum hæc duo sint possibilia, melius est, vt sint ex finitis, vt dicit Empedo. q̃ ex infinitis, vt dicit Anaxag. quoniã dicens principia finita esse, potest cõplere causas omnium apparentium, sicut potest complere dicens ea esse infinita, vt accidit Empedocli cum Anaxag. Et, cum concesserimus, ꝙ natura potest facere ex principijs finitis illud, quod facit ex infinitis, melius est, & rectius, vt faciat hoc ex finitis: & si nõ, tunc natura aget ociose. qui. n. põt saluare modica actione, ille agit actione artificiali: si autem laborauerit in actione maiori, ociosè faciet, & superfluè. & ita est de natura, sicut de arte. D. d. & etiã contrariorum, &c. i. & etiã non potest aliquis dicere, ꝙ ola contraria sint F

Vide cõmẽt. 8. ph. c. 48. & 2. cœl. t. c. 35. Qui põt sanare modica actione, ille aget actiõe

sint principia, nedū vt sint infinita. contrariorum enim quædam sunt priora quibusdā, & quędā generant ex quibusdā, vt sapores ex amaro & dulci, & colores ex albo & nigro: principia aūt sunt illa cōtraria, quæ non generantur ex aliis, neq; transmutantur vsq; principia enim debēt esse permanentia non transmutabilia, neq; generabilia ex aliis.

Quod igitur neq; vnum, neq; infinita sint manifestū ē ex his.

H Quoniam aūt finita, nō facere duo tm̄ habet quædam rationē. Dubitabit enim aliquis, quasi densitas raritatē facere apta nata sit, aut hæc densitatē, sist autē & alia quæcunq; contrarietas. non enim amicitia litem congregat, & tacit aliquid ex ipsa, neq; lis ex illa, sed vtraq; alterū quiddam tertium: Quidam autē & plura recipiunt, ex quibus cōficiunt eorum, quæ sunt, naturā.

Declaratum ēst igitur ex illis sermonibus, quod principia nō sunt vnum, neq; infinita. Et quia sunt finita, tunc in hoc sermone, Arcente quod sola duo non agunt, ēt locus dicendi. Homo enim ambigit, & nescit quō densitas agit raritatē, aut raritas densitatē, & similiter in alijs contrarijs. impossibile enim ēst vt amicitia ducat secūdū litē, & faciat ex ea aliquid, neq; lis facit ex amicitia, sed oēs faciunt aliud tertiū. Videmus enim quosdā, qui acceperūt aliqua plura vno, & posuerunt ex eis naturam entium.

Cūm declarauit, q̄ principia sunt finita, incepit perscrutari, vtrū sint plura duobus, & dixit: Et quia sunt finita, &c. i. & quia apparet, q̄ principia sunt finita, & q̄ non sunt pauciora duob⁹, ideo in sermone dicente, q̄ duo non sufficiunt in hoc, q̄ alterum patiatur a reliquo, est locus rationi: contrarium enim non recipit suum contrarium, s. non alteratur in eius forma: qm̄ frigidum non recipit ex frigido calidum sibi: ita frigus enim fm̄ q̄ est frigus, non recipit caliditatē, neq; alteratur in eā, &, cum sit impossibile vt calidum tollat ex frigore calidum sibi simile, impossibile est vt ex eo faciat illud vniuersaliter. & similiter densitas nihil facit ex raritate, neq; amicitia ex lite secundum Empedoclem, sed vnumquodq; cōtrarium agit in alterum, & ex tertio. Et cum declarauit, q̄ contraria nō sufficiunt in hoc q̄ sint principia, quia alterum nihil facit ex reliquo, dixit. Videm⁹ enim quosdam, & c. idest, & ideo videmus quosdā ponere aliqua principia plura vno, ex quibus componitur natura vniuscuiusq; entis entium transmutabilium, & q̄ corpus demonstratum est compositum, non simplex. Et dixit hoc, quoniam, si principia essent contraria tantum, tunc generatum esset simplex non compositum. & dixit hoc, quia est ex materia, & forma. Alteratio igitur contrariorum inuitē coegit omnes credere, q̄ omnia corpora sunt cōposita, non simplicia, & q̄ in eis sunt aliqua plura vno, & maxime prima corpora scilicet quatuor elementa: illa enim principia, de quibus perscrutatur, sunt cōmunia simplicib⁹, & compositis corporibus.

At

A Ad hæc aũt adhuc & hoc aliquis dubitauerit, nisi quis aliã suppoſuerit contrarijs naturã. Nullius enim videmus eorum, quæ ſunt, ſubſtantiã, contraria. principiũ autem nõ de ſubiecto oportet dici aliquo: erit enim principiũ principij. ſubiectum enim principiũ, & prius videt eſſe prædicato. Amplius nõ eſſe dicimus ſubſtantiam contrariã ſubſtantiæ. Quomodo igitur ex non ſubſtantijs ſubſtantia vtiq; erit? aut quomodo prius nõ ſub
B ſtantia q̃ ſubſtantia erit?

Et cum hoc etiã ambigit homo in hoc narrabo, ſi non poſuerit contrariorũ aliam naturã. Non enim videmus contrariam eſſe ſubſtantiam alicuius rei. & principiũ non oportet vt dicatur in ſubiecto aliquo debet enim eſſe principiũ principij. ſubiectum enim eſt aliquod principium, & exiſtimatur quod eſt prius prædicato de illo. Et ẽt nõ dicimus, quod ſubſtantia eſt con-
C *traria ſubſtantiæ Quomodo igitur poteſt eſſe ſubſtantia ex nõ ſubſtantia? & quomodo poteſt eſſe nõ ſubſtantia prior ſubſtantiæ?*

12 Quia ratio coegit principia eſſe contraria, induxit ſm ſermonem cõtradicentẽ illi, vt cõtradictio iſtorũ ductum ſermonũ cogat nos ad ponendum aliquod tertiũ aliud à contrarijs, vt eſt propriũ ſermonibus diſputatiuis dicentibus, ſ. qñ illud, quod accipitur ſimpl'r, in vtroq; terminatur ſm partẽ veram. & iſte ſermo diſputatiuus eſt, ꝙ cõtraria nõ
D ſunt ſubſtãtia alicuius. cõtraria n. dicunt in ſubiecto: ſubſtãtia aũt nõ ẽt in ſubiecto: ergo contraria non ſunt ſubſtãtiæ: ſed principia debent eſſe ſubſtãtiæ, quia principiũ ſubſtãtiæ eſt ſubſtãtia: ergo cõtraria non ſunt principia. ſed iſta cõſecutio nõ eſt recta, cũ apparuerit ꝙ prima cõtraria ſunt priuatio, & forma. Dein de induxit ſecũdã rationẽ iſtius generis, & eſt, ꝙ cõtraria nõ ſunt ſubſtantiæ, cũ ſubſtãtia non ſit contraria ſubſtãtiæ: & principia ſunt ſubſtãtiæ, qm̃ principia ſubẽ ſunt ſubẽ.

Principiũ ſubſtãtiæ eſt ſubſtãtia. ſed ſ. Meta. com. 12.

Et modus conuenientiæ, inter has
E duas rõnes eſt, qm̃, cùm poſuerimus ſubiectũ iſtorũ principiorũ, quod ẽ ſubſtantia, & ꝙ alterũ contrariorũ eſt priuatio, & ꝙ hoc eſt ſubiectum illi, & formæ, diſſoluentur oẽs quæſtiones, & verificabitur, ꝙ principia omnia ſunt contraria. & * ſimiliter ẽt nihil prohibet vt ſubſtantiæ ſint contrariæ ſm formas. non contrarię ſm ſubiectũ. & ſic dicere, ꝙ ſubſtantia nõ eſt contraria ſubſtãtiæ, eſt verum ſm ſubiectum, & ꝙ ſubſtantia eſt cõtraria ſubſtãtiæ ſm formã eſt verum. Et hoc adiuuat Alexandrum, cum dicit, ꝙ in ſubſtãtijs ſimplicibus põt eſſe contrarietas, nõ in compoſitis. Et Alexander intelligit hoc, quod Ariſt. dicit in p̃dicamentis, ꝙ proprium eſt ſubſtantiæ non habere contrarium, de ſubſtãtijs cõpoſitis, non de ſimplicibus. Ariſto. enim dicit in lib. de Generatione, ꝙ corpora ſimplicia ſunt contraria.

* al. vſr. Nihil prohibet vt ſubſtãtiæ ſint contrariæ ſedm formas. oppoſitũ. Phi. cõ. 10. & S. Met. cõ. Vide cõt. Zim.

2. de Gene. tex. c. 49.

Quocirca, ſi quis & priorem veram putabit eſſe rationem, & hanc, neceſſariũ eſt, ſi debet ſaluare vtraſq; rationes, ſubijcere quoddã

12 Ad hæc aũt adhuc & hoc aliquis dubitauerit, nisi quis aliã ſuppoſuerit contrarijs naturã. Nullius enim videmus eorum, quæ ſunt, ſubſtantiã, contraria. principiũ autem nõ de ſubiecto oportet dici aliquo: erit enim principiũ principij. ſubiectum enim principiũ, & prius videt eſſe prædicato. Amplius nõ eſſe dicimus ſubſtantiam contrariã ſubſtantiæ. Quomodo igitur ex non ſubſtantijs ſubſtantia vtiq; erit? aut quomodo prius nõ ſubſtantia q̃ ſubſtantia erit? Et cum hoc etiã ambigit homo in hoc narrabo, ſi non poſuerit contrariorũ aliam naturã. Non enim videmus contrariam eſſe ſubſtantiam alicuius rei. & principiũ non oportet vt dicatur in ſubiecto aliquo debet enim eſſe principiũ principij. ſubiectum enim eſt aliquod principium, & exiſtimatur quod eſt prius prædicato de illo. Et ẽt nõ dicimus, quod ſubſtantia eſt contraria ſubſtantiæ Quomodo igitur poteſt eſſe ſubſtantia ex nõ ſubſtantia? & quomodo poteſt eſſe nõ ſubſtantia prior ſubſtantiæ?

Quia ratio coegit principia eſſe contraria, induxit ſm ſermonem cõtradicentẽ illi, vt cõtradictio iſtorũ ductum ſermonũ cogat nos ad ponendum aliquod tertiũ aliud à contrarijs, vt eſt propriũ ſermonibus diſputatiuis dicentibus, ſ. qñ illud, quod accipitur ſimpl'r, in vtroq; terminatur ſm partẽ veram. & iſte ſermo diſputatiuus eſt, ꝙ cõtraria nõ ſunt ſubſtãtia alicuius. cõtraria n. dicunt in ſubiecto: ſubſtãtia aũt nõ ẽt in ſubiecto: ergo contraria non ſunt ſubſtãtiæ: ſed principia debent eſſe ſubſtãtiæ, quia principiũ ſubſtãtiæ eſt ſubſtãtia: ergo cõtraria non ſunt principia. ſed iſta cõſecutio nõ eſt recta, cũ apparuerit ꝙ prima cõtraria ſunt priuatio, & forma. Dein de induxit ſecũdã rationẽ iſtius generis, & eſt, ꝙ cõtraria nõ ſunt ſubſtantiæ, cũ ſubſtãtia non ſit contraria ſubſtãtiæ: & principia ſunt ſubſtãtiæ, qm̃ principia ſubẽ ſunt ſubẽ.

Et modus conuenientiæ, inter has duas rõnes eſt, qm̃, cùm poſuerimus ſubiectũ iſtorũ principiorũ, quod ẽ ſubſtantia, & ꝙ alterũ contrariorũ eſt priuatio, & ꝙ hoc eſt ſubiectum illi, & formæ, diſſoluentur oẽs quæſtiones, & verificabitur, ꝙ principia omnia ſunt contraria. & * ſimiliter ẽt nihil prohibet vt ſubſtantiæ ſint contrariæ ſm formas. non contrarię ſm ſubiectũ. & ſic dicere, ꝙ ſubſtantia nõ eſt contraria ſubſtãtiæ, eſt verum ſm ſubiectum, & ꝙ ſubſtantia eſt cõtraria ſubſtãtiæ ſm formã eſt verum. Et hoc adiuuat Alexandrum, cum dicit, ꝙ in ſubſtãtijs ſimplicibus põt eſſe contrarietas, nõ in compoſitis. Et Alexander intelligit hoc, quod Ariſt. dicit in p̃dicamentis, ꝙ proprium eſt ſubſtantiæ non habere contrarium, de ſubſtãtijs cõpoſitis, non de ſimplicibus. Ariſto. enim dicit in lib. de Generatione, ꝙ corpora ſimplicia ſunt contraria.

Quocirca, ſi quis & priorem veram putabit eſſe rationem, & hanc, neceſſariũ eſt, ſi debet ſaluare vtraſq; rationes, ſubijcere quoddã

6 quoddã tertium, quẽadmodum dicunt vnã quandam naturam dicẽtes eſſe vniuerſum, vt aquã, aut ignẽ, aut medium horum.

Et ideo qui credit quod primus ſermo eſt verus: et iſte ſermo cõtingeret ei neceſſario, ſi vellet quod iſti duo ſermones concederentur, ponere tertium, ſicut dixerunt ponentes totum vnius naturæ aquæ, aut ignis, aut medij horum.

I Dicit & pp hoc neceſſe eſt, vt qui opinatur ꝙ primus ſermo, dicẽs, ꝙ H principia ſunt contraria, eſt verus ſm partem, & ꝙ iſte ſermo, dicens ꝙ principia non ſunt contraria, eſt et verus ſm partẽ, & ꝙ iſti duo ſermones nõ ſunt falſi ſimpliciter, ſi ponat hic tertiam materiã: & eſt alterutro contrariorũ inuicem. qm̃ ponendo iſtã naturã poterit ſoluere dubitationẽ accidentẽ ex iſtis duobus ſermonibus oppoſitis. D.d. ſicut dixerũt, &c. ideſt ſicut dixerunt quidam, ꝙ oſa entia facta ſunt ex eadem natura, & ꝙ ſubſtantiæ rerũ diuerſarũ ſunt in rei veritate iſta natura vna, ex quib⁹ ſunt factæ. Quidam enim opinant, I ꝙ iſta natura cõis omnibus entibus eſt vnum elementum quatuor, quidam autem ipſam eſſe medium inter contraria eorum.

Videtur aũt medium magis. ignis eni & terra, & aer, & aqua, cõtrarietatibus complexa ſunt. Ideo non irrationabiliter faciũt, ſubiectũ alterũ ab his facientes. ✓ de cõtr. aliorum aũt quidam aerem: aer enim minimẽ aliorum habet differentias ſenſibiles. conſequens autem eſt aqua.

Et eſt intimatum, quod medium eſt K *ignis. ignis enim & terra, & aqua & aer ſunt mixta per cõtrarietatẽ. Et ideo qui ponit ſubiectũ aliud a contrarijs, non facit mentionem. & poſt illum in rectitudine eſt qui ponit ipſum aerẽ. aer enim eſt minimum aliorũ in diuerſitate ſenſibili, & ſequitur aqua.*

Dicit Et apparet ꝙ qui ponunt 14 iſtud ſubiectum aliquod medium inter aerem, & ignem, & vniuerſaliter inter duo vicinantium dicunt rectius. quoniam iſtud ſubiectum L oportet vt non habeat aliquam contrarietatem in ſua ſubſtantia, cum contrarium non recipit ſuum contrarium, & aqua, & ignis, & aer, & terra, vtrũq, habet contrariũ in ſua ſubſtantia, medium aũt nullam habet contrarietatẽ in ſubſtantia ſua, quare mediũ eſt propinquius naturæ ibus ſubiectis, q̃ quatuor elementa. Et hoc intendebat, cum dixit: Et ideo qui ponit, &c. D.d. & poſt illum, &c. i. & qui ponit ipſum aerẽ rectius facit, q̃ qui ponit ipſum vnum aliorũ, & poſt illum in rectitudine eſt, qui ponit ipſum aquã. Et dixit M hoc, nã qui ponit ipſum vnũ medium, ſ. aquæ & aeris, rectius facit, q̃ qui ponit vnũ extremorũ: contrarietas enim min⁹ eſt in medijs q̃ in extremis. Et qui ponit aerẽ rectius facit, q̃ qui ponit aquã, qm̃ dñæ ſenſibiles contrariæ pauciores ſunt ibi. & ideo dixit, & ſequitur qui ponit ipſum aquam, quia aqua euam eſt medium, ſicut aer: ſed aer excedit aquam in hoc, quia differentiæ aquæ ſunt manifeſtæ magis ſenſui, & differentiæ aeris ſunt latentiores.

Contrarietas minor in medio q̃ in extremis. Idem 5. Phy. com. Vide cõm. 2um.

Et inten-

A Ft intendit per diuersitates sensibi-
lo drias contrarias sensibiles. & di-
cit, q̃ qui ponit subiectũ hñs dñas
latentes, ponit rectius, quia subiectũ
in rei veritate est materia, cui⁹ esse
est in potentia.

Sed oẽs vnum hoc contrarijs figurant, vt densitate, & raritate, & eo, quod magis, & minus. hęc autem omnino sunt sup abũ dantia, videlicet, & defectus, sicut dictum est prius. Et vr̃ anti qua esse ẽt hæc opinio, q̃ Vnũ, & Superabundantia, & defect⁹
B principia entium sint. verũ nõ eodem modo. sed Antiqui duo quidem agere, vnum autem pati, posteriorum autẽ quidam è contrario, vnum quidẽ agere, duo autem pati dicunt magis.

Sed omnes figurant istud vnũ per contraria, vt densitatẽ & raritatem, & magu & minus. & manifestũ est quod ista vniuersalit er sunt in Additione, & Diminutione, vt diximus prius. Et for-
C *tasse est opinio antiqua, s. vt principia entium sunt Vnum, & Additio, & Diminutio. sed non eodẽ modo. Antiqui.n dicunt, quod illa duo agunt, & vnum patitur, alij autem, qui post venerunt, dixerũt e contrario, s. quod vnum agit, & duo patiuntur tantum.*

Cum narrauit, q̃ benẽ fecerunt
55 Antiqui in hoc, q̃ cũ contrarijs pe-
fuerunt sub̃m, incœpit ẽt narrare q̃
liter ponebant dispõne cõtrariorũ
ex hoc subiecto, & d. Sed oẽs figurãt
&c. i sed oẽs cõueniunt in hoc, q̃ fa D
ciũt sub̃m figurari p hæc duo con-
traria. i. q̃ ponũt sub̃m materiam,
& duo contraria formã, sm q̃ vnus
quisq; opinabat in contrarijs. q.n.
opinabant, q̃ dẽsitas, & raritas sunt
prima contraria, ponebãt illa dñas
subiecti: & sic̃ q opinabant, q̃ hæc
contraria sunt magis, & minus, po-
nebant hæc duo dñas isti⁹ subiecti.
D.d. & manifestũ est, &c. i. q̃ raritas
& dẽsitas, & magis, & minus omnia
sunt sub Additione, & Diminutiõe. E
D.d. & forte est opinio antiqua. &
intendebat, q̃ nõ est inuenta à Pla-
tone. Oẽs.n. & Plato opinabant, q̃
principia sunt vnũ subiectũ, & Addi-
tio, & Diminutio. sed opinio eorũ
in ordinatione istius vnius, & con-
trariorũ non est eadẽ. Antiqui.n.di
cebant, q̃ cõtraria sunt forma agẽs,
& subiectum est materia patiẽs. Po-
steriores vero, & Plato dicebant q̃
contraria sunt materia passiua, s. Ma
gnum & Paruum, & quod vnũ est
forma agens.

Tria igit dicere elemẽta esse, F
& ex his, & ex huiusmodi alijs
consyderantibus videbitur vti
que habere quanda.n rationẽ,
sicut prædiximus. plura autem
tribus non amplius. ad patien-
dum.n. sufficiens est vnum. Si
aũt quatuor existentibus duæ
erunt contrarietates, oportebit
seorsum ab vtraq; esse alteram
quandã naturã mediam. Si aũt
ex seinuicem possint generare,
ociosa vtiq; altera cõtrarietatũ
erit. simul autem & impossibile
est plures esse contrarietates pri
mas. substãtia.n. vnum quoddã
gen⁹ est entis. quare eô qđ pri⁹,

G & posterius differentes solum abinuicem principia, sed non gñe. semp. n. in vno gñe cõtrarietas vna est. Loës autem cõtrarietates reduci videntur ad vnam.

Dicere igitur elementa eẽ tria est secundum rationẽ quoquomodo cum consyderatũ fuerit hoc de istis rebus proprie, & similibus, vt diximus. plura aũt tribus non. in passione. n. sufficit vnũ. Si igitur fuerint quatuor sta quod contrarietates sint duæ, & indiget vtraq; con

H *trarietas per se alia natura existẽte sub illa. Si igitur possibile est vt vnũ contrariorũ sufficiat, tunc reliquum erit superfluum. & cũ hoc impossibile est vt prima contraria sint plura. substantia. n. est vnũ genus. & principia differunt abinuicem secundum prius, & posterius tantum, non secundũ genus. in vno enim genere vna est contrarietas, & omnes contrarietates videntur reduci ad vnam.*

I Dicit: quoquomodo, quia propõnes, quibus vtit hoc, sunt famosę. Et, cum declarauit, ꝙ principia non sunt vnũ, & apparuit ex disputatione ea esse tria, incœpit declarare, ꝙ non sunt plura tribus. deinde pcertabit demõne, vtrum sint duo, aut plura. D. d. plura aũt tribus nõ, i. qa in passione, ꝙ est fm gñationem, sufficit vna contrarietas: patiẽs aũt debet esse contrariũ ei, a quo patit. ergo duo contraria cũ subiecto sufficiunt in trãsmutatione, qa patiens quodãmõ est contrariũ, & quodam modo sine, & est modus, quo recipit actionẽ agentis, & hoc non est nisi ex subiecto. D. d. Si igit fuerint quatuor, &c. i. si igit cõtraria fuerint duplicia, tũc vtrũq; par. Idiget suo subiecto, & tertia natura cõi. & hoc intendebat, cũ dixit esse inter illa. qm̃ subm est mediũ inter cõtraria. Et ipse dixit, ꝙ subm est in similitudine medij. est. n. simile ei quoquomodo, quia est in potentia vtrunq; extremum, sed in subm est vtrũq; extremũ potentia pura, mediũ verò est vtrunq; extremũ nõ pura potẽtia, sed alia potẽtia. & in medio in est vtrunq; extremũ in actu, sed in nõ in vltima pfectione. est igit potentia vtrunq; extremũ quodãmõ, & in actu alio mõ. subm vero pura potentia est vtrunq; extremũ. D. d. Si igi alterũ contrariorũ sufficit, reliquum est superfluũ, i. si poneremus ꝙ principia essent sex, & quatuor cõtraria, & duo subiecta, tũc, si alterũ par contrariorũ cũ suo subiecto sufficiũt in hoc, ꝙ ex eis gñe coia, tũc reliquũ par erit superfluũ: & natura nihil agit superfluũ, alterũ aũt par cõtrariorũ sufficit. I gñatiõe oium entiũ: quia dictũ est, ꝙ prima principia debent esse cõia oibus entib. & signũ eius est hoc, ꝙ oia entia alterant in inuicẽ. D. induxit sẽdam rõnem, & dixit: Et cũ hoc impossibile est. i. & impossibile est vt prima contraria sint plura, quia prima contraria necesse est vt sint primi gñis, i. subz. & contraria in quolibet gñe sunt vnũ par, vñ necesse ẽ vt prima cõtraria sint vnũ Par. b D. d. & prima principia dicit, &c. põt intelligi, ꝙ prima principia contraria, ꝙ sunt in vnoquoq; gñe. x. pdicamentorũ, nõ differunt abinuicẽ fm genus, sed fm ꝙ quę-

A quædã sunt priora quibusdã, & cau
sa eorundã, & ola sunt in vno ge
nere, & reducunt ad prima contra
ria, q̃ sunt causæ aliorũ cõtrariorũ,
vt q̃n, si prima contraria in vno
quoq; gñe sint opposita fm esse, &
non esse, tunc opposita in substãtia
fm esse, & nõ esse sunt causæ aliorũ
oppositorũ existentiũ an alijs ꝓdica
mentis, & illa debent dici prima cõ
traria, q̃n hoc nomen prima cõtra
rietas in vnoquoq; gñe non dr
quoce, neq; vniuoce, sed fm prius
& posterius, & est vnus modorũ no
minũ ambiguorũ. Et põt intelli-
B gi alio modo, & est q̃ prima contra
ria, q̃ sunt in subãto, licet sint plura, q̃n
non differũt a se inuicẽ, nisi fm pri⁹
& posterius, non quia sunt in gnib⁹
diuersis & talia contraria reducunt
ad vnam cõtrarietatẽ, q̃ est prior o
rũ. Dicũ vno. n. genere, &c. forte
intendit dare cãm, ꝓpter quam q̃dam
contraria plura, q̃ sunt in eodẽ gñe,
sunt priora quibusdam fm secundã
exponem. Et forte ista est maior
propositio, ꝓ quam intendabat de-
clarare q̃ necesse est vt cõtrarietas,
ẽ est in primis principijs, est vna. &
sic hic componit, Prima principia
C contraria sunt illa, q̃ sunt in genere
substantiæ: & prima contrarietas, q̃
est in vno genere est vna: ergo pri-
ma principia contraria sunt vnum.
& fm hoc erit iste sermo præposte-
rus, & tunc sic debet legi: subãn. est
vnũ genus, & in vno genere est vna
contrarietas principia n. non diffe-
runt ab inuicem nisi fm prius, & po
steri⁹. fm verõ aliam exponẽ debet
legi vt in textu: sed debet intelligi si
cõmator propositio, dicẽs, q̃ i vno
genere est vna contrarieta., q̃n p̃si
lam complebitur conclusio. D. d. &
ola contraria vñr reduci, &c. potest D
intelligi q̃ ola contraria, q̃ sunt i eõ
dem genere, cum reducunt vnam
contrarietatem, sunt in potentia in
principio vno. Vel sic, q̃ ola contra Secunda.
ria, q̃ sunt in eodem genere fm vnũ
quodq; genus prædicamentorum,
cum reducuntur ad contraria, quæ
sunt in substantia, ola erunt vnum
in potentia, & fm respectum.

*Duo dominari esse principia probatur, Ma
terium s. & Formam. Principatum
autem principium esse per se
eorum. Cap. 3.*

E

QVòd igitur neq; vnũ sit Scdm nãs
elementum, neq; plura cõia pri-
duobus, vel tribus, mul. post-
ea propria
manifestum est. Horũ aũt vtrũ circa vnũ-
quemadmodum diximus dubi quodq; ẽ spe
tationem habet multam. Sic igi cialiũ, cõ-
tur nos dicamus primũ de ol similr. 3.
generatione aggredientes. est. n. huius te.
secundum naturam communia
primum dicentes, sic circa vnũ
quodq; propria speculari.

Manifestum est igitur, quòd elementum nõ est vnum, & quòd F
elementa non sunt plura duobus,
aut tribus. Vtrum autem sit ve-
rum habet maximam quæstio-
nem. Ponamus igitur sermonem
nostrum hoc modo. primo incipia-
mus, & cõsideremus de omni ge
neratione, quoniam tunc procede-
mus cursu naturali: & primo dica
mus vniuersalia communia, dein-
de cõsideremus post de propriis
existentibus in particularibus.

G Intendit hic petemẽtũ principia, 57 q̃ ſunt in re. & dixit, q̃ hẽt maximã q̃onem, licet iã apparuerit ex diſputatione principia eſſe tria, quia neceſſe é ponere illud, q̃d recipit eé gñatum, ipſum eſſe ſubiectũ, aut cõtrariũ. Si igit̃ fuerit contrariũ, cõtigeret *contrarium alterari in ſuũ contrariũ*, ita q̃ non eſſe alteret in eſſe, & mutet in illud: quod eſt valde improbabile. Et, *ſi poſuerimus q̃ ſubiectũ* eſt recipiens, & q̃ contrariũ recedit, continget vt in ſubſtantia nõ ſit generatio o no. ſubiectum. n. eſt aliq̃d demfatum in ſubſtantia & vſt con-

H tingit, vt aliquid ſit, anteq̃ ſit. q̃m, ſi non ſit niſi ex ſubſtantia, q̃ eſt ſubiectum, & iſta ſubſtantia ſit cõis oſb⁹ entibus, & ens non generat̃ niſi ex ente, ergo ens eſt anteq̃ generet̃. & iſta q̃ cogit plures Antiquos ad negandũ generationé. D.d tunc n. procedimus, &c. & in via doctrinæ. & q. d. & intendimus conſyderare prius de reb⁹ vñib⁹ cõibus, quia iſta doctrina eſt naturalis. eſt. n. doctrina, cuius propoſitiones accepte in ea ſunt maximę, & ſine mediis, & cũ hoc manifeſtiores, & non accidit in ea iteratio. *Et intendit p cõem generationem, generationé, q̃ fit ſub-*

I *ſtantia*, & in oĩbus p̃dicamentis, & de ſubſtantia gñationé cõem quatuor corporibus, ſigni, & aquæ, & aeri, & terræ, & corporib⁹ compoſitis, & vſt generationem, q̃ eſt vnius ex vno. iſta. n. generatio é quatuor elementorum, & compoſitorũ. generatio autem, q̃ eſt vnius ex pluribus, perſcrutanda eſt in libro de Generatione. & hoc intẽdebat, cũm dixit deinde conſyderabimus poſt de proprijs, i de proprijs exiſtentibus in generatione vniuſcuiuſq; generum generabilium, & hoc eſt in om K nibus partibus iſtius ſcientiæ de generatõe autem, & corruptione corporum ſimplicium, & compoſitorum loquit̃ in libro peri Geneſeos, & in 4. Meteororum: & de proprijs vniuſcuiuſq; compoſitorũ loquit̃ *in libro de Mineris*, & in lib. de Plãtis, & in lib de Animalibus ſed libr̃ũ de Mineris non habemus, neq; de Plantis, niſi *duos* tractatus.

Dicimus. n. fieri ex alio aliud, & ex altero alterum, aut ſimplicia dicẽtes, aut compoſita. dico autem hoc ſic. eſt. n. fieri hominem muſicum, eſt autem & non L muſicum quippiam fieri muſicum, aut nõ muſicum hominẽ, hoſem muſicũ. Simplex igitur dico quod factum eſt, hoſem, & non muſicum, & quod fit ſimplex, muſicum: compoſitũ ãũtẽ & quod fit, & quod factum eſt, cum non muſicũ hoſem dicim⁹ fieri muſicum hoſem. Horum ãũt hoc quidem non ſolũ dicit, hoc aliquid fieri, ſed etiã ex hoc, vt ex non muſico muſicus. hoc autem non dicitur in oĩbus. nõ enim ex hoſe factus eſt muſic⁹, M ſed homo factus eſt muſicus.

Dicamus igitur quod, cum dicimus aliquid generari ex aliquo alio, & quod vniuerſaliter generabile generatur ex aliquo, forte intendimus ſimplicia, & forte cõpoſita. & intelligo hoc, quod natta bo. homo fit muſicus, & non muſicus fit muſicus, & homo non muſicus fit homo muſicus. intelligo hic,

cum

Doctrina, q̃ incipit a reb⁹ vñib⁹ cõib⁹ & naln, rũ qa ꝓpões accepũ ſũt mediatę, rũ qa manifeſtiores rũ ẽt quã

nõ accidit reiteratio. Ide com. 1 procemio ſuo ſuper 1. phy.

A *cum dico generatum simplex, hominem, & non muſicum: & intelligo, cum dico generatum ſimplex hominem muſicum: & intelligo etiam per generatum compoſitum hominem non muſicum fieri hominem muſicum. Sed alterũ duorum illorũ dicitur fieri ex hoc, & fieri hoc. dicimus.n. quod ex nõ muſico fit muſicus, aut non muſicum fit muſicus, reliquum vero nõ in omni dicitur vtrunq;. non enim*

B *dicimus quod ex homine fit muſicus, ſed homo fit muſicus.*

§ Et eſt manifeſtum, ꝙ aliquid generaſ ex aliquo, aut ab aliquo. & intendimus alterũ duarũ intentionũ, qm̃ aut intendimus p hanc propoſitionem rẽ ſimplicẽ, aut compoſitã, v.g. cum dicimus ꝙ hõ fit muſicus, intendimus ꝙ muſicus fit ex ſimplici, quod eſt hõ, qui eſt ſubiectũ muſici. & ſiſ, cum dicimus ꝙ non muſicus fit muſicus, intendimus ꝙ muſicꝰ ẽt fit ex re ſimplici, q̃ eſt nõ muſicus, quæ eſt priuatio muſici. & ſiſ

C cum dicimus, ꝙ hõ non muſicus fit muſicus, intendimus ꝙ muſicus fit ex re ſimplici, quod eſt non muſicꝰ, quæ eſt priuatio muſici. &, cum dicimus q. homo non muſicus fit muſicus, intendimus ꝙ muſicus fit ex duobus, ſ. ex hoſe, & non muſico. & hoc intendebat, cùm dixit fortè intendimus ſimplicia, &c. Et cùm dixit: hõ im muſicus fit muſicus, intendit gñationẽ, q̃ attribuit ſubiecto, in quo eſt generatũ. Et, cùm dixit: & immuſicus fit muſicus, intẽdit generationem, q̃ attribuit oppoſito ſi

ue ſit contrariũ, ſiue ſit priuatio. Et, D cùm dixit: & homo non muſicus fit muſicus, intendit gñationem, q̃ attribuitur vtriq;, ſ. ſubiecto, & oppoſito. Deinde expoſuit hæc tria, & dixit: & intelligo, cùm dico generatũ ſimplex, &c. i. & intelligo, cùm dico ꝙ generatio generati attribuit rei ſimplici, ſubiectũ, quod eſt homo i hoc exemplo, & oppoſitum, q̃ eſt non muſicum: & intelligo p illud, cuius generatio attribuitur rei compoſitæ, illud, quod attribuit vtriq;, ſ. oppoſito, & ſubiecto, quod eſt homo non muſicus: & vlt dicit: ꝙ generatio attribuit oppoſito, & ſubiE ecto, & ambobus. & per oppoſitum intellige contrarium, & priuationẽ: & hoc eſt cõe, ſiue generatio ſit ſubſtantia, aut in alijs prædicamentis. Et, cùm notificauit ꝙ generatio attribuitur his duobus ſimplicib⁹, dedit diſiam inter illam ſm vocem, & ſm rem, & dixit: Sed alterum duorum, &c. i. ſed oppoſitum poteſt ꝓfieri duobus modis, dicitur enim ipſum fieri hoc, & ex ipſo fieri hoc. & hoc eſt ſm idioma Græcorũ. & ideo dixit: dicimus.n. ꝙ ex non muſico, &c. reliquum vero, ſ. ſubiectum nõ F proferẽ niſi vno modo, ſ. ipſum fieri hoc, non ex ipſo fieri hoc. non.n. dicimus ꝙ ex homine fit muſicus, ſed dicimus hoſem fieri muſicum. Et notandum eſt ꝙ hoc eſt ſm idiomꝰ. ma Græcorũ, & quodammodo acciDocumẽ. cum. dit in hoc tempore. hæc.n. præpoſitio Ex, in Arabico eſt cõ, qñq; igit̃ notat oppoſitum, & qñq; ſubiectũ. hæc autẽ præpoſitio Ab, notat cauſam efficientẽ, potiusq̃ ſubiectũ, & oppoſitũ. oppoſitũ vero ſ. nſo idiomate non dr fieri hoc, ſed tm̃ dicit in ſubiecto. hæc vero præpoſitio.

G Poſt, in noſtro idiomate dicimus de oppoſito, & non de ſubiecto: dicimus n. poſt non muſicum fit muſicum, & non dicim⁹ q̄ poſt holem fit muſicus. &, cum dicit dñs ſm vocem, dedit differentiā ſm rē, &c.

Eorum autem, quę vt ſimplicia dicimus fieri, aliud quidem permanens fit, aliud vero non permanens. homo. n. permanet factus muſicus homo, non muſicum aūt, & immuſicū, neq; ſimplex, neq; cōpoſitū permanet.

H *Et illa, quæ dicimus, ſecundum quod ſunt ſimplicia, generari, quædam generantur permanendo, & quædam nō permanendo. hō. n. per manens homo fit muſicus, non muſicus vero non permanet, neq; ſimplex, neq; quando compoſitur.*

I Et illa, q̄ dñt generari, & fieri aliquid aliud, ſm q̄ ſunt ſimplicia, & ſunt illa duo, q̄ prædiximus, alterū in hoc, q̄m alterum permanet, q̄i gñatur illud ex eo, alterum vero nō permanet, ſed deſtruit, & non eſt pars gñati, alterum vero pmanet, & eſt pars generati. v. g. muſicus, qui gñatur ex hole, & ex nō muſico. homo enim pmanet, q̄n fit muſic⁹, nō muſicus autem non permanet, cum ſit oppoſitus muſico, & ſi oppoſitū accipiatur ſingulariter, aut oppoſitū cum ſubiecto, &c.

Determinatis aūt his, ex omnibus, quæ fiunt, hoc eſt accipere, ſi aliquis inſpexerit, ſicut dicimus, q̄ oportet ſemper aliq̄d ſubēſſe, quod fit. & hoc, etſi numero eſt vnum, at forma quidē non vnū. forma. n. dico, & ratio ne idem. non. n. idem eſt homini, & immuſico eſſe: & illud quidem permanet, hoc vero non pmanet, etenim non oppoſitum permanet. hō. n. pmanet, muſicum aūt, & immuſicum non pmanet: neq; ex ambobus compoſitum, vt immuſicus homo. K

Et, cum determinauerimus iſta, ex omni, quod generatur, poteſt homo accipere hoc, ſi poſuerit ſua cōſyderationem ex hoc, quod dico, q̄ quoniam ſemper indiget aliquo, quod ſit ſubiectum illorum omnium, L *& eſt illud, quod eſt generabile. & illud, licet ſit vnum numero, tamen ſecundum formam non eſt vnum. & intendo per formam rationem. ratio. n. hominis non eſt ratio non muſici ſed illud permanet, & hoc non, illud autem, quod non habet oppoſitum, permanet. homo enim permanet non muſicus vero non neq; compoſitum ex eo, vt homo non muſicus.*

M

Et, cum declarata ſunt hæc duo ſimplicia, quibus attribuitur generatio, pōt homo accipere hæc duo eſſe neceſſaria in oi generatione, ſi cōſyderauerit in hoc, ex hoc, quod dico apparet eni bene, q̄ omne generatum ſemper idiget aliquo ſubiecto, & eſt illud, quod in rei veritate dī generari, ſin tempore, in quo generatur in actu, generatum. n. cōpletum fuit generatum, & nō eſt in actu generatio igitur, ſm q̄ eſt motus, neceſſario habet ſubiectū, & eſt illud, quod dī generari in actu. & hoc

A hoc,quod dixit, manifestum est in
substantia,& aliqs generatum.n.est
gnatum p motum, quem hét apud
gnationem. D.d. & istud, licet sit
vnum,&c.i. & istud, quod est gnā-
tum in actu,licet sit vnum a nume-
ro,i.subiecto,tñ non est vnū fm rōnem,i.fm definitionem apparēt. n.
in eo duo,quorū vnum est opposi-
tum rei,quod est principiū gnatio-
nis,& aliud recipiens illā ré. b & Op
positum æquiuocat in Arabico cū
eo,quod est finis generationis.rō.n.
hominis,qui fit musicus,non est rō
non musici,qui fit musicus: homo
enim permanet,musica generata in
Ipso,non musica vero non perma-
net,sed destruit,qō musica genera-
tur i subiecto. Et vt illud,quod ca-
ret opposito ex istis duobus perma
net,vt homo,si fit musicus: musica
enim non est opposita hoi,non mu
sica vero existens in hoie est oppo-
sita musicæ,vt non esse ad esse, & iō
deficit qñ fit musica.c Et hoc,quod
dixit,intelligendum est cōiter in o
bus prædicamentis,& in prædicamē
to substantiæ in spermate. n. quod
fit homo, necesse est vt sit aliquid,
& est illud, p quod dī sperma rō.n.
ho s,qui fit,est opposita rōni sper-
matis: & etiam vt eo sit aliquid re-
cipiens formam hois, d & est in rei
veritate illud,quod dī generari,illud,in quo inuenit iste motus. mo-
tus.n.debet esse in subiecto,sicut di-
ximus, & impossibile est vt sit in il-
lo,cui⁹ partes succesiuè destruunt
per gnationem partium illius,& est
illud,quod est oppositū generato,
sed iste motus est in subiecto. &,si
non esset subiectū, non esset hic ali
quid defereus istū motū,nec aliqd,
qđ diceret moueri,neq; aliqd,qđ es
set in potentia aliqd,& auferet na-
tura possibilitatis. Sed hoc ignorāt
Moderni pp consuetudinem. e Cō
suetudo.n.sicut dixit f Aristo.in.2.
metaphysicę,est maxima causa im-
pediens a pluribus rebus manifestis
per se.quemadmodum enim, cum
hō fuerit assuetus ad aliquas actio-
nes,licet nocentes illi,erunt faciles il
li,& credit p sint vtiles,similiter,cū
fuerit assuetus credere sermones fal
sos à puerita, erit illa consuetudo
eā ad negandum verū manifestū: si
cut quidam cum vñtan sunt come-
dere venenū in tīn,p erat eis cibus,
sic accidit Modernis dicētibus p ge
neratio fuit ex nō ente,& causa istī⁹
existimationis fuit consuetudo. Et
tu potes scire hoc ex hoc,quod dixit
g Arist. p omnes Antiqui cōuenīūt
in hoc,p nihil generatur ex nihilo.
& iā vidi quosdam socios dubitātes
in hac qōne,tamē obuiaui huic ali-
quantulum in tractatu de substan-
tia orbis. Et ista mala consuetudo
auferri potest per habere consuetu-
dinem audiendi contraria sua. quē
admodum enim malitiæ acquisitæ
per malam consuetudinem obuig-
mus per consuetudinem habituum
bonorum oppositorum illis,sic cre
dere res falsas per malam consuetu-
dinem destruit per habere consue-
tudinem rerum verarū, & ista con-
suetudo est impediens multos intel
lectus perfectos recipere veritatem.
Et ideo videmus Modernos loquē-
tes dicere p qui in principio adiscit
philosophiam,non pōt postea adi-
scere leges,& q primo adiscit leges,
ei absconditur post aliæ sciæ.& bene
dixerunt.in quo.n. cōgregat cōsue
tudo,& cōprehensibilitas veritatis,
ille non hēt impedimētū à veritate.

D re ghable
nō emi; n
q; form a
mi⁹ p acci
dēs.vididē
t.met.c.1.
Vide con.
2.m.
e Pars hęc
Proœmij
loco in 1.
ph. legi so-
lebat: cu;
th iuxta
Pauli Ma
eletæ vti
doctissimi
sniam h⁹
cōmēti fi
p.vide xj.
nos et⁹ ic
E
cuti oppo-
nej, et eo
ad hunc
trāsitum⁹
locū qđ ēt
1 Cod. An
tiquo apd
Frenuita-
nos frēs
Bononiæ,
ita scripū
reperies.
f An.2.m.
t.c.14.1dē.
t.ph.c. 71.
F
g 1.ph. te.
com. 14
Vide con.
2.m.

G ſed impedimentū ſemp à falſitate, vel ſaltem ab eo, in quo non eſt veritas, neq; falſitas, vt in legibus. ſed qui bēt conſuetudiné recipiendi falſum, aptus eſt vt impediat à veritate, quemadmodū in quo congregat cū nutrimento panis, qui eſt cib⁹ tē peratus, conſuetudo nutrimenti, re ctū eſt vt nō impediat in aliqua hora ab hoc, quin nutriat ab eo, & qui non accidat ei nutrimentū: ſed qui affluet⁹ eſt ad aliquid aliud, q̄ panē, bene poteſt impediri a nutrimento illius. Et ex hoc modo, ſ. p conſuetudinem æſtimatur q̄ Apologi pro-
H poſiti ciuitatum corrumpunt multa principia naturæ, & hoc eſt p aſſuetudiné. Et ideo fides vulgi é fortior q̄ fides Philoſophorū. qm̄ vulgus non affuerit audire aliud, Philoſophi aūt audiunt multa. & ideo, qn̄ diſputant, & conſyderant cōis eſt oibus, corrumpi fides vulgi: & ideo ſdam leges prohibent diſputare. Et pōt bene videri quantū opera tur audire res extraneas in oplone, q̄ eſt p conſuetudinem in hoc tpe. hoſtes. n. multi, cum intrauerunt res ſpeculatiuas, & audierunt res extraneas eis, cum fuerint aſſueti, ſtatim
I corrumpit opinio, quam habuerūt ex aſſuetudine: & non fuerūt tm̄ aſſueti ad iſtas res extraneas, vt poſſint recipere, & fuit deſtructa apud eos maior pars legum, & multiplicati ſunt hoſtes apud eos, qui dicebā tur Zenodic. & Algazel fuit maior cauſa huj⁹ cū ſuis cōpōnib⁹ mixtis.

Sed ex aliquo fieri aliquid, & non hoc fieri, magis quidem dī in non permanētibus. vt ex immuſico muſicum fieri, ex homine aūt non. At verò & in permanentibus aliqſi dī ſiſt. ex arte. n. ſtatuam dicim⁹ fieri, non ars ſtatuam. Hoc tm̄ ex oppoſito, q̄ nō permanent vtroq; modo dī, & ex hoc, hoc, & hoc, hoc. nanq; ex immuſico, & immuſicus fit muſicus. quocirca & in compoſito ſiſt. etenim ex immuſico homine, & immuſicus homo fieri dicitur muſicus.

Dicere vero aliquid generari ex aliquo, non ipſum generari, hoc dicitur proprie i rebus, quæ nō permanent. Vt cum dicimus quod muſicus fit ex non muſico, ex hoc aut non. Et maxiſſime dicitur eode modo in rebus, quæ permanent. dicimus. n. quod ex cupro fit idolū, & non dicimus quod cuprum fit idolum. in oppoſito vero, quod non permanet, vtimur ſermone vtroque modo. dicimus. n. ex hoc fieri hoc, & hoc fieri hoc. v. g. ex non muſico fieri muſicum, & non muſicum fieri muſicum. & ſimiliter dicimus in compoſito, v. g. ex homine non muſice fieri muſicum, & hominem non muſicum fieri muſicū.

Cūm dedit dīam inter illa duo, ex quibus eſt gnatio ſm vocē, & item, vult hic diſtinguere qūo vlta ex ſunt iſtæ propoſitiones apud eos & dixit: Dicere vero, &c. & intendit p illud, quod nō pmanet, oppoſitū. Et apparet ex ſermone eius, q̄ oppoſitū non dī fieri hoc, ſed ex ipſo fieri hoc. Et iā dixit, q̄ dī vtroq; mō, ſ. ex ipſo fieri hoc, & ipm fieri hoc. Vt igitur, q̄ ex ipſo eius exemplo, quod

A nō dixit, non ipsum fieri hoc, nō sit in rei veritate, sed large: qm illud, quod in rei veritate dr apud eos fieri hoc, est subiectum. D.d. ex hole vero non, i. ex subiecto vero nō dr fieri hoc v.g. ex hole fieri musicū. D.d sed rarissime, &c.i. sed rarissime, & transumptiue dicimus has ppositiones, Ex, & Ab, in rebus pmanentibus, s. subiectis. dicimus, n ex cupro fieri idolum, sed non dicim⁹ q cuprum fit idolum. & hoc est pro ptium idiomati Grecorū. D.d. in oppositio vero, &c.i. in oppositio vero vtimur vtraq; prapositione. dicimus n. q ex non musico fit musicus, & non musicus fit musicus, & sic facium in compositio, sicut dixit. & sermo eius est manifestus per se.

Multipliciter autem cū dicat fieri, & horum quidē non simpliciter fieri, sed hoc aliquid fieri, simplr aūt fieri, substantiarū solū, manifestū est q fm alia quidē necesse est subiici aliquid, qđ fit. etenim quantū, & quale, & ad alterū, & qñ, & vbi fiunt subiecto aliquo, ppterea q sola substantia de nullo alio dr subiecto sed alia oīa de substantia. Quod autem substantia, & ḡcunq; alia simplr entia ex subiecto quodā fiant, consyderanti fiet vtique manifestum. semp. n. est aliqd, quod subiicit, ex quo fit quod fit, vt plāte, & animalia ex semine.

Et, quia generatio dicitur multis modis, & sunt quedam, q̄ non dicuntur fieri, aut generari simpliciter, sed dicitur hoc fieri hoc, aut generari, dicitur aut simpliciter fieri, aut generari in substantijs tantum, in alijs quidem manifestum est quod necessario indigent aliquo subiecto, quod est generatum dicere. n. generari, aut fieri in quanto, aut in quali, & in relatione, & in quando, & in vbi non dicitur, nisi quando imaginati fuerimus aliquod subiectum, quia sola substantia non dicitur de alio subiecto omnino, alia vero omnia dicuntur de substantia. Et apparet per consyderationem quod substantia, & omnia entia simpliciter indigent in generatione subiecto. est enim hic semper subiectum, ex quo fit generatio generati. v.g. quoniā animalia, & vegetabilia generā tur ex spermate, & semine.

Quia generatio dr multipliciter: sunt enim q̄dam, q nō dnt generari simplr, sed generari hoc, aut fieri hoc, & sunt accidentia, generari aūt simpliciter proprie est substantiæ: manifestum est, q necessario indiget aliquo subiecto, quod dicatur generari. D. dedit cautam hoc, & dixit: dicere n generari, &c.i. & causa in hoc, q subiectum apparet in istis rebus, s. accidentibus est, qñ, cùm dicimus quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut qñ, nō dicimus, nisi qñ imaginati fuerimus aliqđ subiectum vniuscuiusq; eorū, qñ ista dnt de substantijs, substantia. n. sola non dr de subiecto. Et, cùm ponūt, q subiectum transmutationis aliqs ꝓdicamentis, ꝓter substāniā. est manifestum per se, incœpit declarare

62 Gnari simplr appue est subie. idē q. phy. t.c.7. & t.c.23.

G q̃ fiſt apparet in ſubſtantia, & dixit: Et apparet p cõſyderationẽ, &c. i. & ex natura generationis apparet illi, qui conſyderauerit, q̃ ſubſtantiæ, & ola generabilia indigent in gñatione in eo, q̃ generato, aliquo ſubiecto: ola.n. habent aliqd ſubiectũ, ex quo generant. v.g. in ſubſtantia, & eſt ſperma alaliũ, & ſemen vegetabilium. Et dixit hoc, quia ꝓfecte apparet, q̃ in ſpermate eſt aliquid, cuius proportio ad alal generatum ex ipſo eſt ſicut proportio ſubſtantiæ demõſtratæ ad album, & nigrũ, & vſt ad ꝑdicamenta accidẽtis. quẽ-

H admodum. n. generato albi, fm q̃ eſt motus, indiget principio oppoſito ei, quod generat, ex quo fit motus, & tertio ſubiecto motus, ſimiliter eſt in alis generationibus. & ſicut partes oppoſiti ſucceſſiue recedunt a ſubiecto, & hunt in ipſo partes generati, ſic eſt & in ſubſtantia. a in ſpermate. n. apud generationẽ hois non ceſſant partes ſpermatis recedere, & partes heri hois, donec forma humana perficiat: & hoc ſi forma recipit partitionem: ſi autẽ non iſtud neceſſario accidit in accidentibus proprijs formæ generatæ, vnde neceſſario generatio ſequit alterationem. Et, quia ſubiectum eſſe neceſſariũ in ſubſtantia apparet ẽt inductiõe, incepit nonficare hoc, & d.

Fiunt aũt quæ fiunt ſimplr, alia quidẽ transfiguratione, vt ſtatua, ex ære: alia verò appoſitione, vt q̃ augmentant: alia verò ſubtractiõe, vt ex lapide mercurius: cõpoſitione aũt alia, vt domus: alia verò alteratione, vt q̃ vertunt ſm materiã. ola aũt, q̃ ſic fiunt, manifeſtum eſt q̃ ex ſubiectis fiunt.

et illa, quæ generantur vnum K *ſaltem generantur quædã per tranſmutationem figuræ, vt idolum ex cupro & quædam per additionẽ, vt illa q̃ augmentantur. & quædam per diminutionem, vt ex lapide hermes. & quædam per cõpoſitionẽ, vt domus: & quædam per alterationem, vt illa quæ mutantur ſecundum materiam. manifeſtum eſt igitur quod generatio ſecundũ iſtos modos eſt ex ſubiectis.*

Dicit: Et apparet p inductionem L q̃ generatio indiget neceſſario ſubiecto, non ſolum modo in naturalibus, ſed & in artificialibꝰ. generatio enim aut eſt in qualitate, vt idolum ex cupro aut in quantitate, vt augmentũ, & diminuno: aut ſm cõpoſitionem, vt domus ex lateribus, & lapidibus: aut ſm tranſmutationem, q̃ eſt in ipſa ſubſtantia. & hoc intẽdebat, cum dixit: & q̃dam per alterationem, vt illa, q̃ mutant ſm materiam, i. quorum materia tranſmutat. & oia iſta vident eſſe ſubiecto & neceſſarium eſt vt oẽ generatum ſit ex ſubiecto. & in ſubiecto, & vt M rihcat hoc inductione. Et hæc dux tranſmutationes, ſ. q̃ eſt in accidentibus rei. & q̃ eſt in ſubſtantia, cõueniunt in hoc, q̃n̄ ſunt alteratio eiuſdem rei de vna qualitate in aliam, & de vna diſpoſitione in aliam. ſed quia viderunt ꝙ q̃n̄ res tranſmutatur in quibuſdam iſtis diſpoſitionibus, ſtatim nomen, & definitio eius tranſmutabunt, & in quibuſdã nõ, vocauerunt primum modum tranſmutationem in ſubſtantiam, & alterationem ſubſtantualem, & vocauerunt

* In ſperma apud ghatione hois non ceſſant p tes heri hominis, & p tes ſperma tis recede

re dom fora hũa ma phcat & hoc h fora rect pit gnatio nic libr. 5. ph. cõ. 39. Et quo p pnationẽ ſubſtãt ere ſucceſſiua cui⁹ th oppoſitum. cõ. 6 ph. com. 32. Vide com. tum.

A runt istas dispones substantiales: secundam vero trāsmutationem, in qua neq; nomen rei, nec eius definitio transmutat, vocauerunt alterationem accidentalem. Et, cum constituerūt illud, quod defert vtrāque transmutationem, inuenisti ipsum idē numero, & est corp⁹ demōstratum. videmus n. idem corpus in eodem loco transferri de carnetate in terrestreitatem, & de terrestreitate in vegetabilitatē, & mutabit nomen eius, & definitionē: & videmus et ipsum transferri de albedine in nigredinem, sed non amittit nomen,
B & definitionem. & ex hoc scitur, ꝙ corpus, quod est subiectū isti transmutationi, pmanet in nole, & definitione, & ꝙ est eius dispositio substantialis, qua fit vnū numero. corpus aute, cuius nomen, & definitio mutant p transmutationē dispositionum, non est vnū per dispōnem existentem in ipso, dātem ei nomē, & definitionem propriam. vnde ne cesse est vt istud subiectum sit vnū quia non hēt formam dantem nomen, & definitionem vnam. Et est necesse etiam vt tres dimensiones, quæ vnt inseparabiles ab ipso, & ex
C dem numero, ꝙ dñt corpus, sint accidentia, & vnum, quia subiectum eorū non hēt nomē, neq; definitionem vnam numero. non. n. est subiectum hīs formam substātialem: qm̄, si essent de dispōnibus substantiæ, non mutaret nomen istius subiecti, neq; eius definitio p mutationem alicuius dispōnis eius, & esset tota transmutatio in accidentibus. Et, cum ita sit, est igit vnū subiectū numero, non hīs dispōnem substāti alem, sed habens naturā recipiēdi istas dispōnes substantiales. est igit in potentia ens oēs dispōnes substātiales, & accidentales, & hæc dr prima materia, & prima hyle. Et manifestum est ꝙ ista materia* non denudatur à corporeitate, qm̄ tunc haberet dispositionem substantialem, & haberet nomen, & definitionem.

D Hab. 1. ca. 8 substantiæ &c. 3. me. t. c. 8.
* Cod. An. delet illud non.

Et ex hoc patet ꝙ qui ponit hanc naturam esse corpus peccat: & similiter qui ponit illud, quod defert dimēsiones, subiectum habes formam in actu, vt existimat Auicen.

Cont Auic.

Et hoc quidem verificato, dicam⁹ ꝙ generatio, & corruptio aut est alteratio in substantia, aut congregatio, & segregatio: & quōcunq; fuerit non erit nisi ex aliquo. & ideo Antiqui conueniunt in hac propositione. & quia non intelligebant naturam istius subiecti, negauerunt quidam ḡnationem, & corruptionem, & quidam posuerunt oēm transmutationem de genere alterationis, & quidam appropriauit generationē, & corruptionem, & congregationē, & segregationem. Quod aūt indiuiduum substātiæ, s. compositum ex materia, & forma fiat, & transmutetur fm totum de non esse in esse sine aliquo deferente transmutationem, impossibile est oīno, nisi non esse indiuidui compositi mutaret̄ esse indiuidui substātiæ cōpositi. & morari in hoc est supfluū. Et, quia corpus cœleste caret potentia ad ali
F quā dispōnem, nisi potētia ad vbi, ideo istud subiectū caret potentijs: & quia caret hoc subiecto, ideo caret forma, ꝙ sustentat̄ per hoc subiectum, & fuit necesse vt forma es⁹ esset liberata ab hoc subiecto, & vt nō hēret constitutionem p corpus cœleste, sed corpus cœleste constituitur per illam, vt scies alibi.

E

Cōtra tres leges.

Corp⁹ cœleste caret potētia ad aliquā dispōnē, nisi potētia ad vbi. id. 8. phy. c. 11. et 12. me. c. 1. & 2. ca. de substanna orbis.

Quare

G Quare manifestum est ex dictis ꝙ oē, qđ fit, semper cōpositū ē. et est quidē aliquid, qđ fit, est autē aliquid, qđ hoc fit: & hoc duplex: aut. n. subiectū, aut oppositum. Dicit autem oppositum immusicum, hominē autem subiectū: & infigurationem quidem, & informitatem, vel inordinationem oppositum, æs autē, vel lapidē, vel aurū subiectū.

Declaratum est igitur ex dictis quod omne generatū semper
H *est compositum ex aliquo, quod generatur, et ex aliquo quod ē generatū. et hoc duobus modis, aut subiectū, aut oppositū. Et per oppositū intelligo nō musicū, et per subiectū hoīem et similiter ēt nō figura, et non idolum, & non ordo est oppositum, cuprum vero, & lapis, & aurum est subiectum.*

64 Intendit per illud, qđ generatur, formam. Et, cum dixit & hoc duobus modis, innuit illud, qđ generatur. dicim⁹. n. subiectum fieri hoc,
I & similiter oppositum, sm ꝙ prædixit. Sed generatum in rei veritate est compositum ex forma, & subiecto: oppositum verò, quod est non esse, est de necessitate generationis, qm̄ necesse est vt non esse præcedat generatū: &, si non, non esset generatū: sed non esse recedit a forma, & remanet subiectum, & sic generatū in rei veritate est compositum ex materia, & forma. Quomodo igitur dixit ꝙ omne generatū est semper, & c. deinde diuisit illud, quod dicitur in duo, in nō esse, & in subiectū, & non esse recedit a
K generato, qđ est forma? Forte igitur intendit per generatū, nō illud, qđ est completū iam, sed illud, qđ est in via generationis: in hoc. n. tria exiguntur, subiectū, & & pars de nō esse, & pars de forma: & sic generatum sm hoc erit cōpositum ex tribus. Generatū vero completum est cōpositū ex duobus tm̄, subiecto & forma: & si illud subiectum non quā est extra non esse: sed nō esse quod semper est coniunctū cū forma. est priuatio formæ oppositæ formę. Autsermo eius ex aliquo, quod generat ex eo, erit ex aliquo generati, non quia est cōpositū ex aliquo, qđ generatur, & ex aliquo qđ est generatū. & est euidentius & intelligo per subiectū, i. subiectū muficæ. Dicuprum verò, & lapis, & aurum sunt subiectum, i. habentū figurā, & idolum, & ordinē, quibus sunt opposita, non figura, & nō idolum, & non ordo, quę sunt in eis ante figuram, & idolum, & ordinem.

Manifestū igit ꝙ, si quidē sunt causę, & principia eorum, quę natura sunt, ex quibus primis sunt, et facta sunt, non sm accidens, sed vnumqđq, qđ dicitur sm substantiā, ꝙ omne ex subiecto, et forma fit. componitur. n. muficus hō ex homine, & musico quodam mō. dissolues. n. rationes in rationes eorū.

Manifestum est igitur quod, si causa, et principia existentia naturaliter sunt illa, ex quibus primo sunt, aut generantur non accidentaliter, sed secundum intentionem, quā intendimus per vnū-

quodq;

A *quodq; eorum in sua substãtia, tũc generatio cuiuslibet est ex subiecto, & creatione. dicere.n. hominem musicum est compositum ex homine, & musico quodam modo compositionis. potes enim resolvere utrunque sermonem in suas definitiones.*

65 Cùm declarauit, ꝙ principia sunt tria, Forma, & Priuatio, & subiectũ, & ꝙ hæc tria exiguuntur in generatione, incœpit notificare quę eorũ sint per se, & quę per accidens: &
B dixit: Manifestum est igitur ꝙ, si causæ, & principia existentia naturaliter sunt illa, ex quibus primò fiunt illa, quorum sunt principia, aut generantur, si sint innata generari, & hoc non per accidens, sed per se, & est vt vnusquodq; eorũ habeat eẽ I substantia compositi. & hoc intendebat, cùm dixit: sed per intentionem, &c.i sed sunt principia sm intentionẽ, quã intelligimus ex principijs, quæ sunt pars substantiæ rei. Et, cùm induxit sermonem, qui est quasi præcedens, induxit illum, qui
C est quasi consequens, & est, ꝙ omne est ex subiecto. & forma tantũ, non ex priuatione, & tacuit de præcedente illud, per qd apparet consecutio consequentis, & est, ꝙ ex subiecto, & forma sit generatio rei p se. Et sylli componit sic. Si principia naturalia sunt illa, ex quibus generatur generabile per se, & principaliter: & talis est dispositio formæ, & subiecti: necesse est vt omne generabile generetur ex forma, & subiecto. Deinde dedit exemplũ, & dixit: dicere.n. hominẽ musicũ, &c.i. ex subiecto, & forma. & hoc, qđ dixit de qualitate, intelligendũ est in
D substantia, sed induxit exemplum in qualitate, quia est notius. D. d. protest. n. &c.i. potest. n. dissoluere rationem materiæ, & formę, & distinguere eas sm definitionẽ, licet non in esse: non.n. separant a seinuicem in esse, licet separentur ratione.

Manifestum igitur est ꝙ quę fiunt, fient ex his. est aũt subiectum numero quidẽ vnum, forma verò duo: homo.n. & aurũ, & omnino materia numerabilis. nã hoc aliquid magis, & qđ
E fit non sm accidens ex ipso fit. priuatio autẽ, & cõtrarietas accidens, vnum autem forma, vt ordo, aut musica, aut aliorum aliquid sic prædicantium.

Declaratum est igitur quod generatio cuiuslibet, quod generatur est ex istis duobus. sed subiectum in numero vero est vnum, in forma autem duo. homo.n. et aurum, & vniuersaliter materia est numerabilis: & potest numerari, qua est dignior vt sit demonstrata, & quod generatur ex ea, non
F *generatur per accidens. priuatio autem, & contrarietas est per accidens, forma verò est aliud, vt ordo, & musica, aut alia eorum, qua prædicantur hoc modo.*

Cùm declarauit ꝙ hoc generabile generatur p se ex subiecto, & forma, incœpit declarare quomodo accidit subiecto priuatio, & dat dfiã inter illa, quam ignorauit * Plato, quare non distinxit inter materiã, & 66

* Plato nõ distinxit inter mãm, & priuationem

G & priuationem, & dixit Eſt ex iſtis duobus ſm rationem duo, licet ſit vnum ſecundum ſubiectum: eſt. n. ens, & priuatio. D. d homo enim & aurum, &c. i. & prima materia eſt aliud a priuatõe, quia ita ſe habet ad res ſicut homo ad muſicam. & aurum ad annulum, & homo, & aurum. & vlt materia, ſm q̃ eſt materia, numeratur in entibus, quod nõ eſt in priuatione. & licet materia non ſit aliquid in actu ſm quòd eſt materia, tamen dignior eſt vt ſit aliquod demonſtratum, q̃ priuatio. i. tamẽ propiquior eſt dici eſſe in actu, quam priuatio. & dixit hoc, quia prima materia multum admittitur cum priuatione. D. induxit ſecundum differentiam. & dixit & quod generatur ex ea, &c. i. & priuatio etiam differt a materia, quoniã generatum eſt ex materia per ſe, cũ ſit pars eius, ex priuatione autem eſt aliquid per accidens, cum nõ remanet priuatio, ita q̃ ſit pars generati. Et intelligendum eſt hic per accidẽs, & neceſſarium. Illud enim quod eſt per Accidens, aliud eſt neceſſarium, aliud rariſſimum, quia eſt priuatio neceſſaria generationi, quia neceſſario præcedit generatũ: ſed, cùm attribuitur ſubſtantiæ generatæ inuenietur principium per accidens. ſed vniuerſaliter non ſeparatur a materia, ſed quandocunque materia admiſcetur cũ aliqua forma tantum, admiſcebitur cum priuatione formæ oppoſitæ illi. & ipſa eam non habet in ſe formam propriam, neque priuationem propriam. nam, ſi haberet formam propriam, non reciperet omnem formam, & ſimiliter, ſi haberet priuationem propriam.

Quocirca eſt quidem vt duo K dicenda ſint principia, eſt autẽ vt tria, & eſt quidem vt contraria, vt ſi aliquis dicat muſicum & immuſicum, aut calidum & frigidum, aut congruens & incongruens, eſt autẽ vt nõ. à ſenſu. n. contraria pati impoſſibile. Soluitur autẽ & hoc, propterea q̃ aliud eſt ſubiectum, hoc. n. non eſt contrarium. Quare neq; plura contrariis principia quodammodo, ſed duo (vt ſic dicam) numero. neq; iterum penitus duo, propterea q̃ alterum eſt eſſe ipſis, ſed tria: alterum enim eſt homini, et nõ muſico eſſe, & infigurato, & ærri. L

Et ideo põt quis dicere principia eſſe duo, et põt dicere eſſe tria, & poteſt dicere ea eſſe contraria. v. g. muſicum & non muſicum, aut calidum & frigidum, aut cõpoſitum & non compoſitum, & poteſt dicere quod non eſt ita. nã impoſſibile eſt contrariorum vnũ pati a reliquo. Sed iſta quæſtio diſſolueretur, quia ſubiectum eſt M *aliud hoc. n. non eſt cõtrarium. Ergo principia nõ ſunt plura numero contrariorũ quodammodo, ſed quaſi in numero ſunt duo. ſed tamen non ſunt duo eiſdem modis: accidet. n. eſſe eorũ aliud, ſed tria. dicere. n. in homine ipſum ee nõ muſicũ eſt aliud ab ipſo eſſe hoiem, et dicere in cupro ipſum eſſe ſine figura talis eſt aliud ab ipſo eſſe cuprum.*

Cùm

MI nemetas' ens bo'. l; & ſic aliqd in

H actu ſcd; qd mal qd quòd ſcilꝫ ꝑdd ſit vt dr. 4. Phy. 59. c.

Per accidẽs Neceſſe. ndRariſſ end. Vide eom ſilr. 4. Phi. c. 10.

I

MI ſi hẽ ſarmã ꝓpriũ, neq; priuatione ad ꝓpriũ. ſdd ſupra. c. 63. ſdd in fra. c. 69. ſdd ꝓ. cõſ.

67 Cùm declarauit ꝙ principia p se
A sunt duo, materia, & forma, & ꝙ, si
priuatio dicat principiũ, est p acci-
dens, dicit ꝙ ex hoc mõ dissoluẽtur
cõnes prædictæ, & dixit: Et ideo põt
quis dicere principia eē duo, s. cùm
intẽderit illa, q̃ sunt principia p se, &
põt dicere illa esse tria, cùm nõ fece-
rit distinctionẽ inter illa, q̃ sunt per
se, & p accidẽs, & põt dicere illa esse
cõtraria, i. cùm solũmodo cõsydera
uit inductionẽ, per quã fuit proba
uit principia esse cõtraria, aut fm ꝙ
principia, & contraria cõueniunt in
illis tribus propriis ꝓdictis, s. quĩ nõ
B sunt ex inuicẽ, neq; ex aliis, & ꝙ ola
sunt ex eis. D.d. & potest dicere ꝙ
non est ita, i. põt dicere ꝙ principia
non solummodo sunt contraria: cõ
traria. n. non patiunt ab inuicem: pa
tiens enim debet esse fiẽs, & non cõ
trarium. D.d. sed ista quæstio, &c. i.
sed hoc nõ ꝓhibet vt principia sint
cõtraria. & nõ notificat ꝙ priuatio
nõ est principium nisi per accẽs, sed
addit tertiũ, quod non est cõtrariũ,
& est subiectũ. D.d. Ergo princi-
pia, &c. i. ergo fm ꝙ diximus prius,
principia nõ sunt plura numero cõ-
trariorũ, quæ sunt duo, cùm princi-
C pia accipiant p se & hoc intendebat
cum dixit quodammodo. D.d. sed
quasi i numero sunt duo, &c. i. sunt
duo p se, & nõ duo, cum accipiẽtur
fm ꝙ sunt principia simpliciter, nõ
dittinguendo illa, quæ sunt per se,
ab illis, quæ sunt per accidens. acci-
dit enim principijs, quæ sunt per se,
aliud, & est priuatio, & sic erũt tria,
cum priuatio sit de necessitate gene
rationis. D.d. sed sunt tria, i. sed fm
hũc modũ sunt tria. dicere enim in
hoc ipsum esse non musicũ, quod
est priuatio musicæ, ẽ aliud à subie
cto, quod est hõ, & hõ, & non musi- D
cus sunt alia a musico. sunt igit̃ tria,
Forma, & Subiectum, & Priuatio.

Quot igitur principia sint re-
rum naturaliũ, quæ circa gene-
rationem, & qũo tot dictũ est.
Et manifestũ est ꝙ oportet subõ
ci aliquid cõtrarijs, & contraria
duo esse, quodã autẽ modo alio
nõ necessariũ est. sufficiẽs enim
erit alterũ contrariorũ absentia,
& præsentia facere mutationẽ.

Iam igitur diximus quot sunt principia rerũ generabilium, & vn- E
de sunt tot. Et ẽ declaratũ quòd cõtraria debent habere subiectũ, & quòd contraria sunt duo: alio verò modo non est necesse. sufficit enim alterum cõtrariorum in hoc, quòd agat transmutationem ipso præsente, & absente.

Cùm demõstrauit numerũ prin 68
cipiorũ, incœpit facere summã de
illis, q̃ declarauit, & dixit: Iam igit̃
diximus, i. declaratum est igit̃ quot
sunt principia rerũ naturaliũ, cùm
numerant̃ per se, aut cùm numeran F
tur p se, & per accidens, & causa, pp
quã sunt tali numero, & cũ hoc de-
claratũ est ꝙ necesse est vt in genera
tione in substãtia sit aliquod subie-
ctũ, & est prima mã, sicut est dispõ
in generationibus aliorum prædica
mentorum. D.d. & ꝙ cõtraria sunt
duo, i. cùm non distinguat illud, q̃
est per se, ab illo, quod est p accidẽs.
cùm aũt accipiuntur fm ꝙ sunt per
se, sufficium in hoc subiectũ, & hoc
ma. & hoc intẽdebat cùm dixit, aliõ
verò modo non est necesse. Et di-
cit hoc, quia sufficit in generatione

esse

G esse formæ, & in corruptione non esse eius & hoc intendebat, cùm dixit, sufficit alterum, deest forma.

Hoc a Pythagoreo Timæo sumpsit Arist.

Subiecta autẽ natura scibilis est fm analogiã. vt enim ad statuã æs, aut ad lectum lignũ, aut ad aliud aliquid habentium formam materia, & informe se habet, priusq; accipiat formam, sic hæc ad substantiã, & hoc aliqd, & quod est se habet. Vnũ igit principiũ hæc, non sic vnũ existens, neq; sic ens, vt hoc aliqd:

Vide cõm. Zam.

H vnum autem Ratio: amplius autem contrarium huic Priuatio.

Natura aũt subiecta cognoscitur per comparationẽ. sicut est comparatio cupri ad idolum, aut ligni ad scamnum, & sicut comparatur ad aliud habentiu creationẽ materia eius, & priuatio illius creationis antequam creatur, ita est comparatio ipsius naturæ ad istam substantiã, aut congregatã ex vtroq;, aut formã, & demonstratum: sed

I *dispositio eius apud eos vnum salter. ista igitur natura est vnum principium, & non est vna, neq; vnũ, vt demonstratũ & est aliud principium, quod est Ratio, & contrarium isti, & est Priuatio.*

69 Mi nõ pt intelligi p se, sed secũdũ cõparationẽ ldẽ ac ad substantiã oppositos, & 7. Met. t. c. 35. 4 Phy. 16. 1. Phy. 26.

Et ista natura, si est subiecta substantiæ, non pt intelligi p se, cum non sit aliquid in actu habens quidditatẽ, sed intelligitur fm comparationem pp latentiam suæ substãtiæ. & ideo, cum voluerimus dare substantiam eius, dicimus ipsam esse illud, cuius proportio ad substantiã est ut cuit proportio cupri ad idolum, aut ligni ad scamnũ. D.d.&, sicut cõparatur 1. & vt sicut comparatur ad aliud habens creationẽ, & formam ãs eius, & priuatio creationis eius, ita ista natura cõparatur ad substantiam, i. fm q̃ est subiecta substãtiæ & recipiens illã D.d aut congregatam ex vtroq;, hic exponit substantiam, cui comparat ista natura substantia enim dr de cõgregato ex hac mã. & forma, & dicitur de forma & dicit q̃ ista nã dicitur in respectu subsãtiæ, aut subsãtiæ aggregatæ ex vtroq;, sed individui demonstrati aut formæ, & est illud, p quod ista est demõstrata in actu D. ista igitur nã est vnũ principiũ, & idest & ista natura, quæ ẽ prima materia, est vnũ principium circa corruptibilibus, quia alterantur in innitẽ, sed non est vna in se, ita q̃ sit substãtia simplex existens actu, neq; ita q̃ sit aliquod compositum ex mã. & forma. nam, si haberet formã propriam, nullam aliã reciperet ipsa permanente, sed statim corrumperet q̃ cito alia forma generaret. & etiam quicquid recipit aliquid non recipit ipsum fm q̃ est in actu, sed fm q̃ est in potẽtia. sic igitur prima mã innata ẽ recipere oẽs formas, necesse est vt sit in potentia oẽs formæ, & vt non habeat in sua substantia formã propriam, qua esset materia & ẽt, si esset aliquod existẽs in actu. i. habens formam, tũc generatio in substantia esset alteratio, & formæ essent accidentia. D.d & est aliud principiũ. i & etiam hñt aliud principium a subiecto, & est forma sed primũ principiũ in hoc gñe nõ potuit scirri in hac scia, sicut primũ subm. D.d. & cõtrariũ istius. i. formæ.

Hæc

A Hæc autem quo duo, & quo plura dictum est in præcedentibus. Primum igitur dictum est q̃ cõtraria solũ principia sunt, posterius autem q̃ necesse est et aliud quippiam subiici, & esse tria. Ex ijs autem, quæ nunc manifestum est quæ sit dria contrariorum, & quo se hñt principia adinuicem, & quid subiectum. Vtrum aũt substãtia forma, aut subiectum sit, nondum manifestũ est: sed q̃ principia tria sint, & quo tria, & quis modus eorũ

B manifestum est.

Et iam diximus prius quomodo ista sunt duo, & quo plura. Diximus enim primo quod principia sunt contraria tantũ. & diximus post quod necesse est vt sit hoc aliquod aliud subiectum. Et iam apparuit ex dictis nunc differentia inter contraria, & quo se habent principia adinuicem, & quod est subiectum. Vtrum vero forma sit substantia, & subiectum nondum

C *est declaratum: sed declaratũ est quod principia sunt tria, & quomodo sunt tria: & declaratus est modus super quem fundatur quis modus sit.*

70 Et iam diximus prius, i. cum consyderant̃ per se, Emateria, & forma. D.d. & quo plura, i. cũ consyderant̃ fm necessitatem ḡnationis tm̃, & nõ distinguat̃ illud, quod est per se, ab illo, quod est per accidens: apparet enim q̃ fm hoc sunt tria, forma, & subiectũ, & priuatio. D.d. dixim°. n. &c. & innuit sermonẽ, in quo ꝓbauit q̃ principia sunt contraria. & ꝓbauit q̃ principia tm̃ sunt contraria. D.d. & iam diximus posti & innuit sermonem, in quo declarauit post q̃ est necesse vt cũ contrarijs sit aliquod subiectũ, non in ꝑdicamentis accidentium tm̃, sed I prædicamento substantiæ. D.d. & apparuit ex dictis nunc dita inter contraria, i. q̃si forma est principium p se, & priuatio est principium per accidens. D.d. & quo se hñt, &c. i. quũ subiectum sustentat formam fm q̃ forma b non põt esse sine subiecto, forma aũt sustentat subiectum fm q̃ est cõplementũ eius, & fm q̃ subiectum non põt denudari á forma. D.d. & quid est subiectũ, i. & mod° essendi eius est, q̃ non est demfatũ in actu, sed est quasi medium inter non esse simplr̃, & esse in actu. Et accidit substantiæ eius vt sit in potentia oẽs formæ: non q̃ potentia eius est in substantia, ita q̃ sit pars definitionis: d quĩ, si potentia esset in substantia eius, tunc esse eius destrueretur ablatione potentiæ, & priua formæ in actu, s. formæ, ad quam habebat potentiam vt reciperet: & vlt, si potentia esset in substãtia eius, tũc substantia eius corrumperet̃ apud ḡnationem, & esset in prædicamento ad aliquid, non in prædicamẽto substantiæ. I x his igit̃ patet q̃ istud subiectũ est substantia nõ potẽtia, neq; priuatio: e pars n. substãtiæ est substantia. & forte hoc intendebat, cũ dixit & quod é subiectũ. & ideo dixit post, vtrum vet̃ò, &c. & forte innuit ola, quæ diximus, & est melius. Et intendebat, cùm dixit: vtrũ verò forma, i. vtrũ vero forma est magis substantia q̃ subiectũ, aut sub

a Fota est principiũ p se, & priua no é principiũ per accñs lũe supra. 64. & 67.

E

b Nota quo mõ é cã fotæ & formarũ terræ. vide cõmẽ. phic. 30. phi. 65 & 2. d alia. c. 4. c Mod° essendi nõ est in actu, sed é quasi medium inter nõ esse simplr̃, & esse in actu. ide

F

1. meta. 21. & 2. a. c. 1. phy. c. 7. & ibi. d Potẽtia nõ est de subamẽ oppo. ca. de subaorbus. Vide com. Zim. e Pars substãtiæ est substa. ide 2. d alia. c. 1

Phy. cũ cõ. Auer. F iectũ

G iectum magiſq; forma, nondū declaratum eſt, ſed in ſecundo declarabitur. Et forte intendit q̄ hoc non eſt declarandum in hac ſcia, & é melius. D.d. ſed eſt declaratum q̄ principia ſunt tria, &c. i. & eſt declarati quot ſunt principia, & quomō ſunt ſ qñ duo eorum ſunt ſubſtantiæ, & tertium priuatio: & declaratus eſt modus, in quem vnumquodq; eorum eſt neceſſarium in eſſe generati, qñ ſuper hoc ſunt fundata.

Antiquorum dubitationi ſoluuntur per ea, quæ de prima materia eſſentia probantur. Cap. 4.

H QVot igitur, & quæ ſint principia ex his cōſyderef. Quod autem vnico modo ſic ſoluit & Antiquorū dubitatio, dicamus poſt hęc. quærentes. n. Philoſophi primi veritatem, & naturam entium conuerſi ſunt veluti in viā quādam aliam, depulſi ob ſexperiētiam. dicuntq; neq; fieri eorum, quę ſunt vllum, neq; corrumpi, propterea q̄ neceſſariū eſt fieri quod fit, aut ex eo, quod eſt, aut ex eo, quod non eſt: ex his autē I vtriſq; impoſſibile eſſe. neq. n. quod eſt fieri, eſſe. n. iam: & ex eo, quod non eſt, nihil vtiq; fieri, ſubñci. n. quippiā oportet.

Ex hu igitur conſyderatur, & ſcitur quot ſunt principia, & quæ ſunt. Et declarandum eſt poſt quod hoc ſolummodo diſſoluetur etiam qō, quā Antiqui quærebant. Antiquiſſimi. n. in philoſophia, cum fuerant perſcrutati de veritate, et nam entium, reflexi ſunt ab ea, et quaſi expulſi ad aliam viam pro- K *pter paucitatem exercitij. & dixerunt quod nullum entium recipit generationem & corruptionē, ma quæ quod generatur neceſſe eſt vt generetur, aut ex ente, aut ex nō ente ſed impoſſibile eſt aliquid generari ex aliquo iſtorum, ens. n. non generatur, quoniam iam eſt. & ex non ente nihil generatur. ſu digeretur enim in generatione: alio, quod ſit ſubiectum.*

Cum declarauit quot ſunt prin- L cipia, & quæ eorum ſunt per ſe, & ſ per accidens, & ſ actu, & ſ potētia, incipit declarare q̄ ex iſtis teb' diſſoluet cō, quam quærebant Antiq naturalium, ita q̄ coepit eos negare principia, & gñationem, & trāſmutationem, & multitudinē, & dixit: Ex iſtis igit, &c. i. ex iſtis igit ſ dixi mus, pōt quis ſcire numerū, & naturam eorum D.d. Et declarandū eſt poſt, i. quia ſermo demonſtratiuus innatus eſt ſoluere oēs cōnes dentes in re & hoc ſignificat etiam q̄ ip ſe inuenit hanc cām, ſ primam materiam, & iſtum numerum princi- M piorum & intendebat p Antiquos, Parmenidem, & Meliſſum. D incipit dicere qūo accidit Antiquis iſta qō, & ſ opiniones acciderunt eis pp hoc, & dixit: Antiquiſſimi. n. &c. i. Antiquiſſimi. n. cum intendebāt perſcrutari de entib', accidit eis iſta qō & non potuerunt ſoluere eā pp paucitatem exercitij in Dialectica. & nō reuerti ſunt à via perſcrutationis naturalis, declinantes ad res extrinſecas, dicentes nihil generari, & corrūpi, qñ gñatio aut eſt ex ente, aut ex

non

A non ente, sed non est ex ente, neque ex non ente, ergo ḡnatio non est. In destructione vtriusq; conditionentium vtunt duobus syllogismis in secunda figura per Primū. n. declarat ꝙ impossibile est vt ḡnatio sit ex ente &c. ḡnatum est illud, quod non est, dum ḡnatur: ens autem est illud quod est: ergo ens non ḡnat. In hoc autem, ꝙ quod declarant ꝙ non ens non ḡnatur, vtunt̄ duabus propositionibus, quarum vna est, ꝙ quicquid ḡnatur est aliquid, dum ḡnat: & non ens non est aliquid: ergo quicquid est non ens non ḡnat. & hoc intendebat, cùm dixit & ex non ente, &c. illud, quod dī ḡnari, dum ḡnatur ḡnatum n. completū dī generatū, quia ante generabatur. Et ideo qui ponit aliquid generari ex non ente, dicit, aliquid hīc dispōnī, quā nunq̄ habebat, neq; simpliciter, neq; in subiecto. qm̄, qm̄ non ens est generatum, & est in actu, habet hanc dispositionem, & ante q̄ generaret nō habuit illam. qui igit̄ dicit ꝙ generatū est ex non ente, contingit ei concedere alterum duorum, aut ꝙ est hic transmutatum sine trāsmutatione, aut ꝙ transmutatio est in priuatione, & totum hoc est impossibile. sed Moderni recipiunt tale impossibile pp hoc, q̄ assueti sunt a puericia audire ipm: cōsuetudo. n. ē altera nā.

B

C

Et sic itaq; q̄d cōsequenter accidit augentes, neq; eē multa dicunt, sed tm̄ ipsum q̄d est. Illi ergo talem acceperunt opinionē propter ea, quæ dicta sunt.

Et cum viderunt quid sequitur hāc positionē, & copulatur cū illa, dixerunt quod res non sunt plures sed solū ens. illi. n. opinati sunt hāc opinionem ex hoc, quod diximus.

D

Et cùm cōsyderauerūt q̄d sequit̄ ex hoc, q̄d dīt ꝙ ḡnatio, & corruptio nō sunt, cōsigit apud eos vt ola sint vnū. qm̄, cū non fuerit illic ḡnatio, nec corruptio, non erit mā. neque forma: &, cùm non fuerit fōa, neq; mā, quibus res transmutent̄, ola erunt vnū simplex. iste igit̄ sermo coegit eos opinari contra illud, quod apparet. Et ideo dixit Parmenides, si ens ḡnat̄ hēt principiū: sed nō ḡnat̄: ergo nō hēt principiū. sed iste sermo est vanus, vt declarātū est.

E

Nos aūt dicimus ꝙ ex eo, q̄d est, aut ex eo, q̄d nō est, fieri, aut quod non est, aut q̄d est, facere aliquid, aut pati, aut q̄dcunque hoc fieri, vno quidē modo nihil dīt, aut Medicū facere aliq̄d, aut pati, aut ex medico eē, aut fieri.

Nos autem vtemur in sermone alio modo a primo. dicere. n. quod generatio est ex ente, aut ex nō ente, aut quod non ens, aut ens agit aliquid, aut patitur, aut quod hoc fit aliquid ex quolibet non habet differentiam. n. n. est differētia inter hoc, quod dicamus, quod Medicus agit aliquid aut patitur, aut dicamus quod medicum ē aliquid, aut sit aliquid, quodcunque sit sim pliciter.

F

Cùm induxit q̄nem Antiquorū, incœpit dissoluere eā, & d. Nos aūt, &c. i. & locus deceptionis istorū hoīum est, quia vtunt̄ eo, q̄d dicit̄ multiplīr vno modo, & sic mixtū est eis verum cum falso. nos aūt debemus

G debem⁹ diſtinguere propoſitiones eorum, & demirate modum, ſm quę verificant, & ſm quem non verificatur. D. incœpit declarare hoc, & dixit: dicere n & incœpit ab hoc, ꝙ nõ eſt dria inter hoc, ꝙ aliquis dicat, ꝙ gnatio eſt ex ente, & non ente, & inter hoc, quod dicat, ꝙ non ens, aut ens agant aliquid, aut patiant. Et dixit hoc, qm̃, cum dicimus ꝙ generatio eſt ex ente, aut non ente, intidimus ꝙ gnatum fit ex paſſione non entis, aut entis, aut actione eorum. & hoc manifeſtum eſt. D. induxit exemplum, quod declarat hoc: ge-
H neratione, & dixit: non n. eſt dria, &. & quemadmodum non eſt dria inter hoc, ꝙ aliquis dicat ꝙ Medicus agit aliquid, aut patiꝫ, & qui dicit ꝙ a medico inueniꝫ, aut gnaꝫ aliquid, ſiſt non eſt dria inter hoc, ꝙ aliquis dicat ꝙ ex ente generatur aliquid, aut ens ſit aliquid, aut dicat ꝙ ex nõ ente generatur aliquid, aut non ens
* a. Le-ſit aliquid. Et, cùm declarauit * diffe-uentuam. renciam inter iſta, incœpit declarare ſecundõ quot modos dicitur aliquid agere hoc, aut pati, aut generari ex hoc.

Quare, cum hoc dupliciter dicatur manifeſtũ eſt ꝙ ex eo, qđ
I eſt, & id, quod eſt, aut facere aliquid, aut pati. ædificat igit Medicus, nõ ſm ꝙ medicus, ſed ſm ꝙ ædificator: & albus fit, non quatenus medicus, ſed quatenꝰ niger: medicatur autem, & non medicus fit, quatenus eſt medicus. cũ aũt maximè ꝓprie dicamꝰ medicũ facere aliqd, aut pati aut fieri ex medico, ſi ꝓpie dicus hæc patiaꝫ, aut faciat, manifeſtum ꝙ ex non ente fieri, & hoc ſignificat, quatenus nõ eſt. K quod illi quidem, non patiẽtes, aberrauerunt, & propter hanc ignorantiam tantũ inſuꝑ ignorauerunt, ꝙ nihil aliorum opinati ſunt fieri, aut eẽ, ſed autereꝫbant omnem generationem.

Et, cum hoc dicitur dupliciter, aut multipliciter, manifeſtum eſt quod ita eſt in hoc, quod dicimus ex ente, aut ens agit, aut patitur. Ad edificatorem igitur ædificat non ſecundum quod eſt medicus, ſed ſecundum quod eſt ædificator et medicus fit L *albus non ſecũdum quod medicus, ſed ſecundum quod niger. medicatur autem, & nõ medicinare eſt ſecundum quod eſt medicus. &, quia non dicimus proprie, & principaliter medicum agere, aut pati, aut aliquid generari a medico, niſi quando illud, quod agit, aut recipit fuerit ſecundum quod eſt medicus, manifeſtum eſt quod, cum dicimus quod generatio eſt ex non*
M *ente, intendimus hoc etiam, ſecũdum quod eſt non ens. &, quia illi non diſtinxerunt hoc, erraverunt, &, quia ignoraverunt hoc, peccaverunt, adeo quod exiſtimauerunt quod nihil generatur, & quod nihil fit omnino, ſed negauerunt generationem omnino*

Dixit: Et, cum hoc dĩ, &c. i. dicere N ꝙ a medico fit aliquid, aut ꝙ medicus agit, aut patiꝫ aliquid. qm̃, cum dicere ꝙ ex medico fit aliquid, aut me-

A medicus agit aliquid, aut patit, fuerit sicut dicere ꝙ ex non ente fit aliquid aut ꝙ non ens patit, & sicut dicere ꝙ ex nõ ente generat aliqd, aut ꝙ nõ ens patit, manifestum est ꝙ sm numerũ modorum, sm quos dr ꝙ medicus agit, aut patit, aut fit ex eo aliquid, dr ꝙ nõ ens agit hoc, aut patit, aut fit ex eo hoc. D. Iccirpit numerare modos, sm quos dr ꝙ medicus agit hoc, aut patit, & notificat ꝙ sunt duo modi, vnus p se, & alius per accidens, & dixit: Medicus igit ædificat, &c. i. & eidem attribuũtur plures actiones, aut passiones, ꝙdam B p se, quædam per accidens. v. g. qm medico attribuit actio ædificandi, & dr ꝙ medicus ædificat, aut ꝙ ex medico fit ædificatio & hoc est per accis non. n. ædificat sm ꝙ est medicus, sed sm ꝙ accidit ei ꝙ fuerit ædificator: & sic fit attributio ei pati ab aliedine, sed non sm ꝙ est medicus, sed sm ꝙ accidit medico ꝙ fuerit niger D. d. medicinare a sit, &c. i. medicinare autem, & nõ medicinare est ei per se, & sm ꝙ est medicus. dicere igitur medicum curare, aut à medico fieri cutationem est aliud à dicere medicum ædificare, aut albefieri, C aut a medico fieri ædificationẽ, aut albedinem. D. d. manifestũ est, &c. i. & cum passio, & actio non attribuãtur per se, nisi sm ꝙ é illud, cui attribuit, non sm ꝙ accidit ei aliud, & intentio est prædicanto, ꝙ est p se, manifestum est ꝙ dicere ꝙ non ens fit ens, & ꝙ ex non ente fit ens, intelligendum est ꝙ non ens, sm ꝙ est nõ ens, ut ens quod est impossibile. ꝙ autem non ens fit ens, non secundũ quod est non ens, sed secundum ꝙ est aliquod ens, non est impossibile. illi igitur Antiqui non distinxerũt inter illud, quod est per se, & illud, D quod est per accidens. illud. n. quod est per accidens, est possibile, immo necessarium, & illud, quod est per se, est impossibile. ideo exist mauerunt ꝙ illud, quod est per accidens, est impossibile: & sic destruxerunt generationes omnino: vnde dixerunt, ꝙ totum ens sensibile est vnũ.

Et declaratum est ꝙ priuatio est principium generationis per accidens, & ꝙ est necessarium in generatione, sm ꝙ accidit subiecto, ex quo est generatio, ergo necesse est vt generatio fit ex non ente per accidens, & est impossibile per se. Priuatio é principiũ gñationis p accis, & é necessariũ in gñatõe Idẽ fa. cõ. 64. 65. 66. & 67.

Nos autem & ipsi dicimꝰ fieri quidem nihil simpliciter ex eo, quod non est, sed tamen fieri ex eo, quod non est, vt secundũ accidens. ex priuatione enim, ꝙ est per se non ens, non ex eo, qđ ineſt, fit. Mirabile autẽ est hoc, & impossibile sic videt fieri aliquid ex eo, quod non est. E

Et nos etiam dicimus quod nihil fit omnino ex non ente simpliciter sed dicimus quod aliquid generatur ex non ente. v. g. per accidens. generatur enim aliquid ex F *priuatione, & est aliquod non ens per se absq; eo, quod fit in eo. Et hoc tenetur pro improbabili, & existimatur esse impossibile aliquid generari ex non ente.*

Et nos conuenimus cum his in 75 hoc, ꝙ nihil omnino fit ex simplici priuatione. quoniam, si ita esset, tunc ens inueniretur per se ex priuatione, & sic priuatio posset alterari. sed dicimus aliquid generari ex nõ

Gens per accidens. i. ex subiecto, cui accidit, q̄ i eo fuerit priuatio rei, ex qua gñatur, & hoc non esset, s. si priuatio formæ non precederet in subiecto, non generaret ex eo. D. d. generatur. n. aliquid ex priuatione, &c. i. necesse est. n. aliquid fiat ex priuatione, nullum impossibile est vt generatū inueniat per se absq; eo, q̄ priuatio eius sit in subiecto, ex quo generat per se. D d. & est non aliquod ens p se. i. & priuatio est non ens per se, & materia est nō ens per accidens. D d. absq; eo q̄ sit ens, i. p⁹ generati. Ex, cum declarauit q̄ priuatio necessaria est ī generatione, dixit: Et hoc tenet, pro impossibili. i. generationem fieri ex priuatione. & hoc non est possibile tm̄ fieri, sed necessariū, tm̄ p accidens. D. incepit ēt declarare q̄ simularet accidit hoc, q̄ generatio attribuitur ens. s. q̄m̄ est necessariū p accidens, & impossibile p se.

Priuatio ē non ens p se, nisi adH ē non ens per accid. nisi insta. c. 9. *al priuatio.

Similiter aūt neque ex eo qđ est, neq; id, quod est, fieri, nisi secundū accidēs. sic aūt & hoc fieri eodem modo, vt si ex animali animal vtiq; fiat, &, si ex quodā I animali quoddam animal, vt si canis ex equo fiat. fiet. n. non solū ex quodā animali canis, sed etiā ex animali, at nō quatenus est animal, est enim iā hoc. si aūt aliquid debet fieri animal, nō secundum accidens, non ex animali erit.

Et secundum hunc modum non generatur etiam ens ex ente, nisi per accidens. hoc enim etiam erit secundum illum eundem modum. v.g. quoniā generatur animal ex animali, et ex aliquo animali non animal. si igitur canis generatur ex equo, tunc generatio canis est ab aliquo animali, et ab animali simpliciter, sed generatio eius ex eo, non est secundum quod est animal cum habet rationē animalis. quod igitur innatum est fieri animal, non per accidens, necesse est vt generatio eius sit ex non animali. K

Hoc enim etiam fit illo eodem modo, i. quo generatum fit ex non ente, q̄ per accidens, impossibile n. est L vt gñatum sit ens, aut non ens, ante q̄ gñatur, nisi per accidēs. D d. v g &c. i. v g si aliquis dicat q̄ nos videm⁹ animal generari ex alali sibi simili, & aliq̄d alal ex anali diuerso in specie. v. g canem ex equo, &c. q̄ propter hoc possibile est vt alal gñet ex animali: adhoc aūt dicemus q̄, si canis gñetur ex equo per se, continget vt alal gñeret ex alali simpliciter, sed generatio alalis ex alali, & entis ex ente non poterit esse simpliciter, generabile. n. transmutatur ad illud, quod non habet, & ab alio est in generato. si igitur animal generatur M fm q̄ est alal, & animal ex animali, fm q̄ est animal, contingeret aliq̄d transmutari in spēm eius, quod habet in actu, quod est impossibile. & ideo necesse est vt omne, quod innatum est fieri animal per se, transferatur ex non animali. ergo, si generatio esset possibilis animalis simpliciter, tunc esset necesse vt ex non animali simpliciter generaret: sed, quia generatio est animalis demonstrati, continget vt sit ex nō animali demonstrato per accidēs, & canis animali

A

A ma'i demonſtrato per accidens. Et
ſi ita eſt, quod eſt per accidẽs, hæc
eſt nõ prima materia non pũ de-
nuo tarda forma, quemadmodũ cau-
ſa eius, quod eſt per accidens in gña
tione a priuatione eſt, ꝙ illud, quod
generandum eſt, debet eſſe priuatũ.

Et ſi aliquid ſit, non ex eo, qđ
eſt, neq; ex eo, quod nõ eſt. quod
enim ex eo, quod non eſt, dictũ
eſt nobis quid ſignificet, ꝙ qua-
tenus non eſt. Amplius autẽ &
eſſe omne, aut non eſſe non re-
mouebimus.

B Si igitur aliquid fuerit ens non
eſt ex non ente, neque ex ente. iam
enim diximus quid intendimus,
cum dicimus ex nõ ente. Et non au
feremus per hoc totum ens, neque
totum non ens.

Si igitur aliquid generatur, non
generatur ex ente ſimpliciter, neq;
ex non ente ſimpliciter, vt exiſtima
uerunt Antiqui. iam enim declara-
uimus quid intendimus, cum dici-
mus aliquid generari ex non ente,
& ex ente, & ꝙ quodam modo ge-
neratur ex non ente, & alio modo
C ex ente. Et, cum dicimus aliquid ge
nerari ex non ente, non intendimꝰ
negationem totius entis. &, cum di-
cimus aliquid generari ex ente, non
intendimus affirmationem totius
entis & hoc intendebat, cũ dixit:
Et non negamus per hoc, i. quia, cũ
dicimus aliquid generari ex non en
te, non intẽdimus negationem om-
nium modorum eſſendi, quoniam
hoc impoſſibile eſt: neq; cum di-
cimus aliquid generari ex ente, affir
mamus omnes modos eſſendi.

Vnus igitur modus hic eſt. D
Alius aũt ꝙ contingit eadẽ dice
re ſecundũ potentiã, et actũ. hoc
autem in alijs determinatũ eſt In 9. met.
cum diligẽtia magis. Quare, qđ
quidẽ dicebamus, dubitatiões
ſoluuntur, propter quas coacti
reinouent dictorum quædam.
propter hoc. n. tãtũ auerſi ſunt
Priores à via in generationem,
& corruptionem, & oſmo muta
tionem. hæc enim viſa natura
omnem ſoluit hanc ipſorũ igno
rantiam.

Iſte igitur eſt vnus modorum, E
quibus dicimur. Et eſt alius, quo-
niam poſſibile eſt dicere iſta eſſe
in potentia, & poſſibile eſt dicere
in actu. & iam determinauimus
hoc perfectius in alio loco. Iam igi
tur habemus illud, quod promiſi-
mus de diſſolutione quæſtionũ, qui-
bus Antiqui coacti ſunt ad negã
dum quædam dicta. quoniam hæc
cauſa declinauerunt Antiqui hac
declinatione a via ducente ad ge-
nerationem, & corruptionem, & F
vniuerſaliter tranſmutationem. ſi
enim inſpexiſſent hanc naturam,
tunc receſſiſſet omne, quod ignora
uerunt in hac intentione.

D. iſte igit, &c. i. iſte igit eſt vnus 7 8
modorum, quibꝰ diſſoluit iſta qõ.
D. induxit ſm modum, & dixit: Et
eſt alius, &. i. & iſta quæſtio prædi-
cta diſſoluitur. quoniam dicere, ens
eſſe aliquid aliud, aut ex eo fieri, ali-
quid, dr duobus modis, quorũ vnus
eſt de ente in actu, & alius de ente

G in potentia. ens igit generari ex ente in actu est falsum. & impossibile. sequitur. n. ex eo vt generatū sit ens q̄ generet: ens aūt generari ex ente in potentia est necessariū, ens. n. in potentia non est priuatio pura: ex quo sequitur vt ens sit ex nō ente: neq; actuo pura: ex quo sequitur vt generatum sit anteqū generet: & hæc sunt extrema contradictionis, ex quibus sequitur quæstio. Antiq; enim ignouerunt q̄ inter non ens & esse purum & esse purum est medium, aut aliqua natura. D.d. Iani igitur habemus illud, quod promisimus, &c. Quō igit coegit plures Naturales non concedere quædam illorum, quæ sequunt generationem, iam dissoluta est. omnes. n. concedunt subiectum, & non concedunt non esse, quia apud eos ens non generatur ex nō ente, & ēt expulsa sunt à natura generationis pp hoc, adeō q̄ posuerunt generationem esse cōgregationē, antegregationē, aut extrema à mixto. D.d & hac causa, &c. i. Antiqui verō pp hanc quæstionē negauerūt generationem olim, posteriores verō Naturales pp hanc causam ēt negauerunt non solum quædam sequentia generationem, sed ēt negauerunt veram generationem, & sic quodammodo concedūt illam. D.d. & si insperissent hāc naturam, &c. dicit &. si Naturales cōprehendissent essentiam istius naturæ. s. materiæ, sic auferretur omne, quod ignorauerunt in generatione. Et hoc significat ipsum inuenire hāc eam, & scire eam principaliter.

Inter non esse purum & esse purum aliqua alia media. Idem. 11. meta. com. 3.

Tangentes igitur & alii quidam fuerunt ipsarum, sed nō sufficienter. Primum enim confitentur simpliciter fieri aliquid ex eo, quod non est, quō Parmenidē rectē dicere. postea videntur ipsis, si quidē est numero vna. & potentia tm̄ esse: hoc aūt differt plurimū. Nos enim materiā & priuationē alterū esse dicimus & horum, materiam quidē non ens esse sm̄ accidens, priuationē aūt per se. & materiā quidē prope, & quodāmodo substantiam, priuationem autem nequaquā.

Videntur.

Et innumerum alios, qui aliquatulum tetigerunt eam, sed non quātum sufficit. Primo vero, quia dicunt simpliciter aliquid generari ex non ente, quia sermo Parmenidis apud eos est verus: deinde quia dicunt quod, cum sit vna numero, est etiam in potentia, & ratione vna. & in hoc est differētia magna. Nos autem dicimus quod materia, & priuatio differunt: et quod altera. s. materia non est per accidens, priuatio autem non est per se. & quod materia ē aliquid propinquum, & substantia quodammodo, priuatio aūt non ens.

Idest: Et videm̄ quosdam alios accedere cōprehensioni naturę istius materiæ, sed nō q̄ pertingant sufficienter: & innuit Platonē. D. incēpit nonficare in quo deficiunt, & dixit: Primo vero, &c. i. deficiūt. n. in cognitione naturæ eius in hoc, q̄ non distinguunt inter illam, & priuationem. primo. n. concedunt ipsam non esse. omnia concedunt argumentationē Parmenidis, & q̄ quicquid

A quid est ꝓter ens est nō ens, & ꝙ ens est vnū. D.d. deinde quia dīr, &c. i. secundo verō, quia dīr ipsam esse vnum numero, & ꝙ ꝓp hoc est vna definitione, & rōne: & ex hoc sequitur vt sit aliquod entium, ſ. ꝙ, si est vna numero fm subiectū, est vna secundū rōnem. fm igit primum serm̄onem concesserunt priuationem esse in substantia eius, & fm hunc sermonē secundū negauerunt priuationem esse in substantia eius: & hoc demonstrat ꝙ isti nō distinxerunt naturam eius à natura priuationis. Et cum notificauit ꝙ Plato

B solus fuit propinquꝰ videre verum in hac natura, sed rē non diuisit eā bene, incēpit dicere dñas veras inter materiam primā, & priuationem & dixit: Nos aūt dicimus, &c. & intēdit ꝓ propinquum. i. propinquum est, quod est in actu. & dixit: & quodammodo substantia, quia nō est subā in actu, & oppositæ istis differentijs sunt dñæ priuationis. D.d. priuatio autē non est nō, i. priuatio aūt non est, neq; propinque, neque remote, neq; est accidēs, nedū vt sit substātia. & dixit: ꝙ materia nō est per accidens, & ꝙ priuatio non est ꝓ

C se, diuidendo priuationem ab eo, qđ est in potentia. ens. n in potentia est aliquid, cui accidit priuatio nō i sua substantia, priuatio aūt fm ꝙ est priuatio, est non ens per se. Et ex hoc apparet ꝙ oē habens materiam est generabile, & corruptibile, nam in natura materię est priuatio formę: &, si in sua natura esset formata, nō reciperet formas, nisi ens generaretur ex ente: quemadmodū, si in sua natura esset priuatio simpliciter, tunc olno nihil generaretur ex ea: ē igit quasi composita ex esse, & non esse.

* (Et hoc declarabitur in de substātia orbis ꝙ corpora cœlestia nō habent materiam olnō, qm̄ nunc ēnt generabilia, & corruptibilia ꝓpter mixtionem priuationis cum* natura eorū. a nihil aliud. n. est causa generationis, & corruptionis q̄ prima materia propter nō esse, qđ mixtū est in substantia eius.

Quidā aūt qđ nō est magnū, & paruū simili, aut simul vtrūque, aūt seorsum vtrūq; quare penit⁹ alter est mod⁹ hic trinitatis, et ille. hucusq; n. ꝓcesserunt, ꝙ oportet quādā ſupponi naturā: hanc trī vnā faciunt. etenim, si aliquis dualitatē facit, dicens magnū, & paruū ipsam, nō minus idē facit. alterā. n. desperit. permanēs. n. cū forma causa est eorū, quæ fiunt, sicut mater: altera verō pars contrarietatis, ſpe per imaginationem videbit ad maleficium ipsius intēdenti intellectum, neq; esse penitus.

Illi autem ponunt non ens magnum, & parvum eodem modo, sine per ambo demonstrent illud, si sine per vtrumq; per se, & sic erit ista sententia trium atq; alia ab illa. Vsq; autem ad hunc locum bene dixerunt, quoniam necesse est vt sit hic aliqua natura subiecta: sed posuerunt istam naturā vnā. quia igitur si aliquis dixerit istā duas istatē, dicendo ipsam esse magnū, & parvum, nihil dicet diuersum à dicto. negat. n. aliam naturam, quoniam illa natura permanet, ea

D * a. Et hoc declarabitur ꝙ.

* a. l. materia.

a Nihil aliud est ēt ghationis, & corruptionis q̄ prima materia propter nō esse, qđ mixtū est in substantia eius. Idē 1. de ꝙ. ca. de

E substantia orbis & 1. cœli. c. 10.

est

G *est complexa cum creatione, qua creantur generabilia, vt mater: illa aũt alia natura, quæ est altera partium contrarietatis, multotiens facit existimare considerantem per suam mentè malitia actionis eius ipsum non esse omnino.*

80 Inducit ꝙ alium modũ indistin
ctionis priuationis a mã, & dicit: Illi aũt ponunt nõ ens magnũ, & paruũ, &c. Plato aũt non distinguit inter priuationẽ & mãm, cũm p non ens demonstret qd demiat per ma-
H gnum, & paruũ, & indifferẽter, siue demõstret illud per ambo insimul, aut per vtrumq. p se. D. d & sic erit ista sententia, &c. & hic iste modus trinitatis in principijs, li cõcedatur ipsum esse trinũ, cũ magnũ, & paruum reducant in mãm, erit alius a modo trinitatis, qa. dixim⁹. q trinitas eorũ de principijs, si est vnũ, & magnũ, & paruũ, erit alia a nra trinitate, si est priuatio, & mã & forma. & accidit esse modus erroris, qa dimisit considerare, de priuatione. D. d. vlq. aut ad hunc locũ, &c. in hoc aũt, ad qꝫ pertinent cõsideratio-
I eorũ in istis rebus, sin hoc, quod dicũt, q necesse vt sit hic aliqua natura subiecta gñibilũ, bene dixerunt, in illis aũt, si sunt ꝓter hoc, nihil recte dixerũt. D. d. qa igit, si aliqs, &c. istis in peccãt post illũ locũ, qa nõ numerauerũt priuationẽ sicm principiũ cum mã, neq. p se, neq; paccns, neq, posuerunt dualitatẽ in principijs, ex quibus est gñatio, sc. materialibus si q aliquis dixerit eos dicere dualitate, cum dixit q mã est magnũ, & paruum, nihil dicit diuersum ab eo, quod dixerant primo: magnum enim, & paruum reducunt in vnũ, K
vt dictum est in prædicta cõne, in duas naturas diuersas. & ꝙ hos, q ponunt dualitatẽ sm magno, & paruo, & si concessetimus illã gñalem dualitatem, negãt aliã naturam, priuationem esse de numero principiorum, & habere intentum generationem, neq. p se, neq. per accidens. Incipit dare causam, qcare latuit Platonem priuationem habere principium in generatione, & nõ latuit ipsum hoc in materia. & de ista enim natura pmanet, &c. & sunt manifesta ex dispositionibus naturæ. L materiæ. & latuit eos tertia natura, sc priuatio mirata cum materia, propter quã materia est parata ad recipiendum formas cum illa natura. sc materia pmanet in generatione, & forma non potest esse sine ea. & illa se habet ad generata sicut materia ad filios. & propter illa nõ latuit eos hanc naturam esse necessariam in generatione: alia autem natura, sc priuatio propter malitiã fugactionis in generabilib⁹ latuit eos, nam, cum accidit generabilibus priuatio illa & multoties qui inspexerit illam hoc mõ, credet ipsam magis esse tuae gñationem, q eã necessariam in M
gñatione. Et hoc intendebat, cum dixit multoties, &c. cum non facit generari, sed destruit generationẽ.

Exi stẽre. n. quod dam diuino, v
& bono, & appetibili, aliud quidem contrarium ipsi dicimus cẽ, aliud aũt, quod natura aptũ est appetere, & deryderare ipsum sm suam ipsius naturam. qbusdã aũt accidit contrarium appetere suam ipsius corruptionem. attamen neq; ipsum suam ipsi⁹

posti-

A possibile est appetere formam, ppterea ꝙ non est indigēs, neq; cōtrariū, corruptiua enim sunt diminutiuē contraria: sed hoc est materia, sicut si femina masculum, & turpe pulchrū: verū non per se turpe, sed fm accidēs: neq; femina, sed secundum accidēs.

Quoniā, quia est hic aliquid dubium, quod est bonū & appetibile, dicimus quod hoc est cōtrariū eius, & est illud, quod est innatū, idest

B *naturaliter appetere, & assimilari ipsum illi. aut contingit eu, vt contrarium appetat corruptionem sui ipsius. & impossibile est vt forma appetat se, quoniā non est diminuta, nec appetit suum contrariū, quia contraria corrumpunt se inuicem sed materia appetit formam, sicut fœmina mare, & turpe pulchrum non quia in se est turpe, sed per accidens. neq; quia est fœmina, sed per accidens.*

1: Cum declarauit quō apparet cō-
C sideran primo aspectu, ꝙ priuatio non habet dignitatē in generatione cū mā, incepit declarare ipsam habere intrōitum in generationem, & quō, & ꝙ mixtio eius cum materia est causa in hoc, ꝙ desyderium naturale est in materia ad formam, & hoc est causa in hoc, ꝙ res materiales sunt generabiles, & corruptibiles, & dixit: Qm̄, quia est hic aliquid dubium, &c. &, quia priuatio accidit materiæ de necessitate, & est hæc [illegible] pfectio duina maxima, cui omnia entia appetunt assimilari, & ex qua appetunt acquirere, fm ꝙ natura eorum pōt recipere, dicim⁹ nos ꝙ materia, fm ꝙ accidit ei priuatio, est innata appetere se assimilari prio principio fm ꝙ pōt, & hoc est appetere receptionē formæ. Et intelligit hic p appetitū illud, quod materia hēt de motu ad recipiendū formā. appetitus enim aliu⁹ est naturalis sine sensu, vt in plantis ad nutrimentum: & aliu⁹ est cū sensu, vt appetit⁹ animalium ad nutrimentū in mā igit̄ est appetitus naturalis ad recipiendum oēs formas. recipit igitur eas alternatim, quādo forma agens est prēsens. D. dille aūt, &c. i. qui aūt nō cōcedit

E priuationē coniungi cum mā, non pōt dicere quare ille appetitus naturalis est in entib⁹ ad recipiendū formam post formā qm̄, cum non concedunt priuationē esse mixtā cum mā, quapropter nō est in actu, contingeret eis dicere ꝙ istud desyderiū naturale est in entib⁹ naturalib⁹, fm ꝙ sunt cōpleta existentia in actu: ex quo cōtingeret eis aliqd appetere suū

F cōtrariū corrūpens ipsum: & sic aliquid appeteret se corrūpi. Et hoc, qđ dixit, manifestū est. qm̄, si non esset hic aliquid nō habēs formā, nō esset hic aliquod appetēs formā post formam: &, si esset, tunc nā ageret ocio se, quia poneret in entib⁹ potētiam ad corruptionem eorum, fm ꝙ sunt in actu: & totum hoc est impossē. oē enim ens, vt dictū est, diligit se permanere. sed mā diligit inducere formam post aliam pp diminutionem cōtingentē sibi. D.d. sed mā appetit formam sicut fœmina marem. & licet non vsitetur comparatio in doctrina demonstratiua, tū vsitatur in rebus non sensibilibus, quæ nō intelliguntur nisi per comparationem.

D similiarit̄ secundū ꝙ pnt. 1dē. 3. de Aia &c. 14. & 2. cō 2. c. 64.

Appetitus Naturalis & Aialis.

Oēs ens diligit se permanere. Excepta nō vsitata⁹ in doctrina diminutionis in rebus nō sensibilib⁹, q̄ nō intelligit⁹, nisi p, cōpositionē ad alterū, vsitati⁹ tñ sunt. vide continuale. 4. Hor. cō. 24. & [illegible] Aia. c. 6. et 14. & 2. de Aia. 149.

G Dd non quia est in se, sed per accidens. qa turpitudo accidit ei ex privatione mixta cum ipsa materia, & in se non est priuatio, est igitur turpis per accidens. & similiter est formosa per accidens: quia formosa est homo impfectus: formositas enim accidit ei ex priuatione.

De incorruptibilitate materie, & quid est ingenita. Cap. 5.

COrrumpitur aũt, & fit, est quidem vt sic, est autẽ, vt non. quatenus enim est, id in quo, fm se corrũpitur, quod
Vide obz. 2. H enim corrumpitur in hoc est priuatio: quatenus autẽ fm potentiam, non per se, sed incorruptibilem, & ingenitã, necesse est ipsam esse. si enim fiat, subĵci aliquid oportet primũ, ex quo inexistente fiat: hoc autẽ est ipsius
MI quid. 2. Phy. c. 1. & 3. Meta. c. 2. natura: quare erit, antequã fiat. dico enim Materiam, primum subiectum vnuscuiusq; ex quo fit aliquid, cũ insit, non fm accidens. & si corrumpit aliquid, in
I hoc abibit vltimũ: quare corrupta erit, anteq; corrumpatur.

Et corrumpitur, & generatur quodammodo, & alio modo nõ secundum eundem enim illud, quod est in ea, per se corrũpitur, illud enim, quod corrumpitur per se, in ea est priuatio: secundum aũt potentiã non corrumpitur per se, immo necesse est vt sit non corruptibilis, neq; generabilis. quoniã, si fuerit generata, indiget subiecto, ex quo generetur: & illud est ipsa natura: ergo erat, aut equa generaretur, dico enim Materiã, K primũ subiectũ, illud, ex quo generatur res, & est in ea nõ per accidens, & si fuerit corrupta, ad hoc venret in postremo: ergo erat corrupta, aut equum corrumperetur.

Cùm notificaret naturam primę materiæ, & in quo differt a priuatione, & dissoluit quæstiones contingentes Antequã in generatiõe, incepit declarare ipsam esse neq; generabilem, neq; corruptibilem. & quia generabile, & corruptibile dr duobus modis, per se, & per accidens, dixit: L Et corrumpitur, &c. i. qũ est generabilis, & corruptibilis per accidens, & non generabilis, neq; corruptibilis per se. D exposuit hoc, & dixit fm enim, &c. i. & dr esse corruptibilis, quia priuatio, quæ est in ea, est corruptibilis per se, & ideo esse eius est, causa corruptionis, & non esse eius est causa essendi, & q̃ non attribuit corruptioni, nisi fm rem corruptibilem, quæ est in ipso, attribuitur per accidens, & trãsumptiuè, vt dicim⁹ dolium acescat, qñ vinum, quod est in ipso, acescit. D.d. fm aũt potentiam, &c. i. & fm præsentiam priua- M tionis formæ in ea recipit corruptionem, non fm præsentiã potentiæ in ea, quia potentia non est corruptibilis per se, & materia est ẽt generabilis per accidens pp præsentiam ei⁹, quod est per se in ea, & est actus. Et, cùm nonnihcauit ipsam esse non generabilem, neq; corruptibilẽ, induxit super hoc demfationẽ, & dixit qñ, si fuerit generata, &c. i. & iste sermo est inducens ad inconueniens sic. materia est generata, & hoc est, in quo dubitatur: & omne generatum

habet

A habet ſubiectum, in quo eſt exiſtens in potentia, & hoc declaratum fuit ſuperius: igitur prima materia habet ſubiectū exiſtens in potentia. & ſubiectum, quod eſt in potentia, eſt vnum omniū generabilium: ergo prima materia, & ſuū ſubiectū ſunt vnū numero, ſ. vnum ſubiectum: & oē, quod cum ſuo ſubiecto, ex quo generatur, eſt vnū numero, eſt, antequam fit: ergo prima materia eſt anteqū fit, quod ē impoſſibile. & hoc impoſſibile ſequit̄ ex hoc, quod poſuimus, q̄ prima materia eſt generabilis. & hoc modo argumentandum

B declarauit ipſam eſſe nō corruptibilem per ſe: ſequitur enim vt ſit corrupta, anteqū corrumpatur. D d. dico enim Materiā, &c. intelligo eam materiam, primū ſubiectum, quod eſt in potētia, non ſubiectū, ex quo generatur res, & eſt in actu, & generatū ex eo eſt exiſtens per ſe, nō per accidens. hoc enim ſm ſubiectum, & primum cōueniunt in hoc, q̄ generatum inuenit ex eis per ſe, & diſcernunt in hoc, q̄ primū eſt in potentia, & ſm in actu, aut modo medio inter potentiā, & actum, ſicut eſt diſpoſitio in illo, quod generatur, ex

C plumbo vno ſubiecto. Et dixit hoc, quia, ſi ponatur in generatione materiæ primū ſubiectum, ſ. in potentia, nō contingit vt ſit cum materia vnum numero: & ſic non accidit impoſſibile prædictum. & ideo excluſit audiente ad intelligendū ex hoc, quod dixit, q̄ſi prima mā generat indiget ſubiecto, i. primo ſubiecto.

De principio autem ſm Formam, vtrū vnum, an plura, & quot, aut quæ ſunt cū diligentia primæ Philoſophiæ opus eſt de terminare. quapropter in illud D tempus reponat. de Phyſicis autem, & corruptibilibus formis in poſterius demōſtrandis dicemus. Quod igit̄ ſint principia, & q̄, & quot numero determinatū ſic à nobis ſit. Rurſus autē, aliud principiū capiētes, dicam⁹.

Conſyderare autē de principio ſecundum Formā, vtrū ſit vnum. aut plura, & quid ſit, & qua ſint perfecte, eſt de opere prima Philoſophiæ. vnde oportet nos expectare ad ipſam. de forma aūt Naturali, E *& corruptibili nos incipiemus declarare, & dicere, quod iam determinauimus per hunc ſermonē, quē cōpleuimus nūc, principia eſſe, & qua, & quot ſint. Et nos intēdimus in hoc ſermone aliud principium.*

Cùm notificauit principia eē tria, 83
duo p ſe, ſ. materia, & forma, & vnū per accidens, ſ. priuatio, & iā declarauit primā materiam eſſe de principijs, dicit: Conſyderare aūt de principio ſm formā, &c. i. conſyderare aūt de primo pricipio formali, vtrū F
ſit vnū, aut plura, & quæ eſt ſubſtantia eius, eſt propriū primæ Philoſophiæ. *formarū enim aliæ ſunt in materijs, aliæ non in materijs, vt de claratū eſt in hac ſcientia. & ideo cōſyderatio de formis eſt duarū ſcientiarū. quarū vna, ſ. Naturalis conſyderat de formis materialibus, ſecunda aūt de formis ſimplicibus abſtractis à mā. & eſt illa Scientia, quæ cōſyderat de ente ſimpſt. Sed notandum eſt, q̄ iſtud genus entiū, eſſe, ſ. ſeparatum à mā, nō declaratur niſi*

Formarū aliæ ſunt in materijs, aliæ non. Cōfir. 12. Meta. cap. & 2. Phyſi. 26.

in

¶ in hac scia naturali & q dicit q prima Philosophia nitit declarare entia separabilia esse, peccat. hec n. entia sunt subiecta prie Philosophiæ, & declaratū ē in posterioribus Anal. Scia efficitur suum subiectum esse, quia ē manifestū per se, aut quia demonstratū in alia scia. Vnde Auic. peccauit mazime, cum dixit q primus Philosophus demonstrat primū principiū esse, & processit in hoc in suo lib. de scia Diuina, p viā, quam existimauit esse necessariā, & essentialē in illa scia, & peccauit peccato manifesto. certum n. istorum sermonum, cuius vsus est in hoc, nō pertranſit ordinē sermonū probabilū: & iam cām innuimus huius alibi. Et peruſ est hoc, cū dicit, q ista scia accepit a primo Philosopho corpora cōponi ex materia, & forma. Negligens, est ne alia via ad sciendum hoc nisi ex transmutatiōe existēte in substantia? Sed sicut dicet Arist. Philosophus declarat subſtantiam materię, q sit pfectē, p cōparationē eius ad oēs differentias entiū, fm q sunt entia, ergo impoſe ē declarare ipſam eē, nisi in hac scia. D. d. q̄m. iā determinauimus p hunc sermonē, &c. i. & intēdit, cū dixit & q̄ sint. formā, & materiā. &, cū dixit & quot sint, intēdit duo p se, & tertiū p accēs. D. d & nos intēdimus aliud, &c. & innuit hoc, qđ vult incipere in secūdo tractatu de nā qđ sit, deīde de numeratiōe specierum causarum.

Et forte innuit primū principiū moues, qđ declaratē est in fine istī° libri. oē n. de quo loquit in hoc lib. principaliter est pp illud principiū: & iſte ē prim° locus, in quo N. alis inſpicit aliō modō essendi abſtō. de R quo cōſyderat, & apud illū cessat & [illegible] dimiſit cōſyderationē de co[illegible] scīam nobiliorē, q cōſyderat de ente, fm q est ens. Et totū hoc c[illegible] cōtrariū eius, qđ existimauit Auic. q̄m, ſi hic non demōſtrat eſſe modus entiū, ſ. ſeparabiliū, nō esset alia scia Naturalis, & Doctrinalis: & nō Antiqui Naturales existimabāt q̄ scia naturalis est prior oībus scientiis, dicētes q̄ subiecta ei° sunt priora oībus entibus. Et forte intendit p aliud principiū, aliud initiū doctrinę, q̄m principium doctrinæ in hoc libro debet esse a ſcto tractatu. & hoc ē euidētius est apud me.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV

LIBER SECVNDVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A textu primo vſq. ad 15. de natura est ſermo, ac quot modis ipſa natura ꝺicatur.
A textu 16. vſque ad 31. diſcrimen ponitur quod inter conſiderationem mathematici, & naturalis reperitur. M
A textu 32. vſque ad 41. de cauſis, ac earū modis & diuiſione agitur.
A textu 71. vſq. ad finē oſtenditur quod omne agens propter finem agit.

De Natura. Cap. 1.

IOrū, quæ ſunt, alia quidē ſunt natura, alia verò pp alias cauſas. Natura qdē [illegible] ſunt & animalia, et cōſtitutæ partes ipſorum, & plāte, & ſimplicia corpora, vt terra, et ignis, et aer, et aqua. hęc n. et hmōi natura

A tura esse dicimus. Ofa aũt, quæ dicta sunt, videnſ dña ab ñra, q̃ non natura existunt. q̃.n. natura sunt omnia videnſ habere in ſeipſis principiũ motus, & ſtatus, hęc quidẽ ſm locum, illa vero ſm augmentũ, & decrementũ, quędã aũt ſm alterationem.

Dicamus quod entium quæda sunt natura, & quædam ex aliis causis. illa autem, quæ sunt secunda Naturam sunt ſpecies animalium, & partes eorum, & ſpecies B *vegetabilium, & corpora ſimplicia, vt terra, ignis, aqua, et aer, & iſta. & ſimilia dicimus natura eſſe. Et videmus quod omnia iſta differunt ab eis, quæ non conſtituuntur per naturam. quoniam in vnoquoq; iſtorum eſt principiũ motus, & quietis cuiuſdam in loco, & cuiuſdam in augmento, & cuiuſdam in alteratione.*

Via, cũm intẽdit in hoc tractatu loqui de his, q̃ sunt quaſi fundamenta, & principia iſtius ſciæ, incepit notificare naturã quid ſit, & poſuit principium conſyderationis in hoc a rebus naturalibus, cũ ſint manifeſtiora q̃ nã, & dixit: Dicamus igitur, &c. a. & intẽdit p alias cauſas voluntatẽ, & caſum, &c. q̃ d. q̃ entium quędã sunt ex natura, & q̃dam sunt ex aliis cauſis. deinde numerauit illa, quę sunt ex natura, & dixit modũ, quo iſta corpora naturalia differunt a corporibus innaturalibus, & ſm quędmodũ dicũtur naturalia, & dixit: Et videmus, &c a. & vnũqđq; entiũ naturaliũ differt ab artificialibus in hoc, q̃m * vnũquodq; entiũ naturaliũ habet in ſe principiũ, quo q̃nq; tranſmutat, & q̃nq; quieſcit, qđ nõ videmus in rebus artificialibus. vnde naturalia dicunt naturalia ſm hoc principiũ. Deinde numeravit modos tranſmutationis, & dixit, q̃dã ſ loco. & in hoc collocant quatuor elementa, & habẽtia alas, & corpora † cœleſtia: & ſi principiũ in iſtis dicat ſere equiuoce: ſed tñ in talibus deſcriptionibus non põt quis facere plus iſto D. d. & q̃dã in augmẽto & innuit principiũ tranſmutationis proprię vegetabilis*, & augmẽtũ. Et, cũ dixit & q̃dã in alteratiõe, intendit tranſmutationẽ in ſubſtantia, quę dr generatio, & corruptio, & tranſmutationẽ in qualitate, q̃ dr alteratio: ac ſi vtrq; hoc nole alteratio hic large. & iſtud principiũ, qđ eſt in alterato ſimplici, & trãſmutato ſimplici, eſt aliud a pricipio, qđ ẽ in mobili loca liter, & in augmẽto ſm gen*, & i generabili*, & alterabili* cõpoſitis. qm̃ illud pricipiũ, qđ eſt i cõpoſitis, ẽ ſm formã, & in ſimplicibus eſt ſm materiã. ſed hoc nomẽ pricipiũ vſitat hic æquiuoce p̃ materia, & forma.

Et hoc ẽ ita. * qm̃ non inuenitur * corpus ſimplex, quod alteretur ex ſe, aut quod generetur ex ſe, ſicut in uenitur corpus ſimplex, qđ trãſfertur in loco ex ſe. † principium autẽ alterationis, quæ eſt in compoſitis, poteſt inueniri in ipſo alterato, ſ principium mouens, vt in alteratione, quæ eſt in animali aliud eſt ab eis, quæ aduenient corpori ſuo, & ſimiliter plantis. & iam expreſſit hoc Ariſt in libro de Generatione, & Corruptione.

Lectus

D *Nõ inuenitur corpus ſimplex, qđ alteret ex ſe, aut qđ generetur ex ſe, ſicut mouens corpꝰ ſimplex, quod tranſfert in loco ex ſe. 8. phy. c. 10. & 60 loc. 4. cœ. 24. idẽ. 2. de ala. c. 50.*

E *Tã vult op poſitũ 8. 7. Me. cõ. 18. vbi hꝰ. ſicut ẽ i mobilibꝰ i loco ita ẽ de ghabilibꝰ, nã ſicut q̃ dã mouẽt ex ſe in loco, & q̃dã ab alio ita et ẽ de generabilibꝰ, &c. Vide cõt. Zim.*

F *a. t. alat. & tũc vel lege corpꝰ cœleſte.*

† *Prica. alterationis, q̃ ẽ cõpoſitus, pt ineſſe in ipſo alterato. ſ principium mouẽs, p hoc vd. 4 cœ 24. & 2. de ala. 50 & 2. de gener. & corruptiõe. t.*

G Lectus autem, & indumentū, & ſi quid hmõi aliud genus eſt, ſm q̃ quidem fortitũ eſt ꝺicationem vnãquãq;, & quatenus eſt ab arte, ne vnum quidem habet *impetum mutationis innatum, quatenus autẽ accidit ipſis lapideis, aut terreis eſſe, aut mixta ex his, eatenus hñt.

*al principium.

Scamnum autem, & veſtes, & alia huiuſmodi generis, ſecundum quod vnumquodq; eorum habet nomen, inquantum eſt ex arte H *ficio, nõ habet in ſe principiũ tranſmutationis omnino, ſed ſecundum quod accidit eis vt ſint ex lapide, aut terra, aut aliquo mixto ex iſtis, & in hoc tantum habent dignitatem in natura.*

a Et nõ debet aliquis dicere q̃ ſcamnũ, & idolum, & vnumquodq; artificialium habet in ſe principium, quo mouetur, & quieſcit, qm̃ vnũquodq; artificialium, ſm q̃ habet nomen, eo ſignificatur, ſm q̃ eſt artificiale, nullum habet omnino principium, quo mouet, ſm verooq
I accidit corpori artificiali, q̃ ſuum ſubiectum fuit naturale habet principium in ſe. vt lapis, ex quo fit idolum, habet poſſe tiam, quo mouetur ad inferius. ſed hoc eſt ſm q̃ eſt naturale, non ſm q̃ eſt artificiale. idolum autẽ ſm q̃ eſt idolũ non habet potentiam, qua mouetur, ſicut habet homo, ſm q̃ ẽ homo, & vt ola naturalia, ſm q̃ ſunt naturalia. Naturalia ergo differunt ab Artificialibus in hoc, qm̃ in naturalibus eſt principium per ſe, in artificialibus veto non eſt principium per ſe. Et, etiam declarauit q̃ naturalia ſunt ha-
K bita, in q̃bus eſt principiũ per ſe, quo tranſmutantur, & ceſſant a tranſmutatione, demonſtrauit ex hoc naturam, quid ſit.

Diſſa inter naturalia, & artificialia.

Tanquam Natura ſit principium aliquod & cauſa mouendi, & quieſcendi, in quo eſt primum, per ſe, & non ſm accidẽs. Dico autẽ non ſm accidens, qm̃ fiet vtiq; ſibi ipſi aliquis cãtantatis, cum ſit medicus: attamen non, quatenus ſanatur, medicinam habet, ſed accidit eundem medicum eſſe, et ſanari. quapro
L pter & ſeparantur aliqñ abinuicem. Similiter autẽ & aliorum, quæ fiunt, vnumquodq;. nullũ .n. ipſorũ habet in ſeipſo factionis principium, ſed alia quidem in alijs, & ab exteriori, vt domus, & aliorum manufactorũ vnumquodq;: alia autẽ in ſeipſis quidem, ſed non ſm ſeipſa, quęcunque ſm accidens cauſæ fieri poſſunt ipſis. eſt igitur Natura quod dictum eſt.

Et ſic Natura erit principium M *aliquod, & cauſa vt moueatur, et quieſcat illud, in quo eſt primo, & per ſe, non per accidens. Et dico non per accidens, quoniam homo poteſt eſſe cauſa ſuppoſita ut ſanari ab infirmitate, cum fuerit medicus: ſed non, ſecundum quod recipit ſanitatem, habet artem ſanandi, ſed accidit ei eidem quod ſint medicum, et recipiens ſanitatem. & ideo forte hæc duo diſſe-*

runt

A *runt vnum ab altero. Et similiter est in rebus alijs rebus, quæ facta sunt. quorum nulla earum est, cuius principium factura est in se, sed in quibusdam est in alijs ab extrinseco, vt in domo, & in vnoquoque eorum, quæ fiunt manu: in quibusdam autem est in eo, sed non per se, & sunt causa, quas habet per accidens.*

5 Quia manifestũ est p se ꝙ naturalis sunt illa, q̃ hñt principium, quo transmutant, & cessant à transmutatione p se, & fm ꝙ sunt naturalia, & ꝙ p nam mouent, & cessant, & generant, & corrumpunt, fuit manifestũ ex hoc ꝙ Natura est principiũ, & cã, quo transmutat illud, in quo est, & quiescit primo, & p se, nõ per accidens. Est ista definitio naturæ est manifesta hic. & naturam ee est manifestum p se, vt post dicet Arist. & est vnum principiorum ist⁹ scientiæ. & non est declarandu a primo Philosopho, neq; est ex eis. q̃ non sunt nota p se, vt apparet ex verbis Auicennæ: nisi intendat ꝙ primus Philosophus debet contradicere eis, qui negãt illud principiũ esse, vt cõtradicit falsis opinionibus inductis de primis principijs. Et iste homo inducit signũ, ꝙ ista definitio non est, nota hic, quia iam declarauit in septimo, & octauo ꝙ oẽ motum habet motorem, & dixit illic ꝙ nõ est dubiũ in hoc, nisi de corporib⁹ simplicibus. Et põt ee rõcinari sup hoc ex hoc, ꝙ dixit Aristot. in 3. cœli, & mundi, qm̃ ẽnta hñt grauitatẽ, & leuitatem. Et hoc non est sicut existimauit. qm̃ nõ dubitam⁹ ꝙ ista mouent ex se, & non ex motore extrinseco, sed quatuor ẽnta, & ola corpora mota ex se. vtrũ aũt motor in eis sit alius à moto, pscrutatus est in illo libro. & cã hoc est hæc, ꝙ Plato opinabatur. ꝙ hic ẽ aliquid, quod mouet se. & manifestũ est ꝙ, si hic esset aliquid, quod moueret se, ꝙ illud esset dignius hñe hoc nomen natura fm hanc descriptionẽ, s. fm ꝙ dicit hic, ꝙ naturalia sunt illa, q̃ non mouent ex extrinseco. & manifestũ est ꝙ quicquid non mouet ex extrinseco, mouet ex se. sed vtrum iste motor in eis sit motũ, aut nõ motum, qñ mouet, aut est ipsum motũ, inde get declarandæ. Et, cùm notificauit q̃ sunt naturalia, dixit. Et sic Natura erit principium, &c. &. q. d. si naturalia sunt illa, quæ hñt principiũ, quo mouentur, & quiescũt ex se, & per se, non p accidens, & natura est illa, qua mouentur, & quiescunt, necesse est vt Natura sit principium, quo mouet, & quiescit illud in quo est, per se, & primo, non p accidens. & antecedens in hoc syllogismo est manifestum per se, & sibi consequens. Et non debet aliquis dicere ꝙ ista definitio propter hoc est conclusio demonstrationis. qm̃ est dictũ I prioribus Analyticis ꝙ per hmõi syllogismos hypotheticos nullum ignotum declarat olno, sed vtunt ad cõfirmandum illud, quod est manifestũ p se, tñ indiget modicula innuitione, sicut vsitat diuisio. & Iductio. Et d. primò & per se. qm̃ illud, qd ẽ p se, est magis vte q̃ illud, quod est primũ. oẽ. n. primum est per se, & non omne, quod est p se, est primũ, vt dictum est in Posterioribus. v. g. qm̃ nauis mouet ex principio in ipsa, sed non primò, sed mediante homine. Et addit non p accidens, pp

D Non dubi mus an elementa mouean. ex se, nõ x motor ex transeco. s. vtrũ motor ei⁹ sit alꝰ a moto. ex quo pt elemẽ ta ab extrin seco mo uert. Idem fac. 2. 1dẽ

E 4. phy. 70. idẽ 8 phy. 32. idem 3. cœ. 28. id⁹ 4. cœ. 2. 21. &. 24. 25. &. 2. cœ. 2. 81. & 89. & 3. ph. 18.

Occurrit tacitæ obiectioni.

F Pro hoc vide 1. principiũ t digressione propria de syllogismis hypothet. vide 8. ph. c. 4. 2. cœ. cõ. 2.

Phy. cũ cõ. Auer. G il-

G illud, quod dixit & accidit in quibusdam artificialibus vt principium sit in ipso facto secundum hoc, quod accidit quibusdam vt subiectum artificij, in quo agit, est subiectum artificij, in quo inuenitur scientia artificij, vt ars Medicinæ. quoniam subiectum eius, in quod agit, est corpus hominis secundum quod est homo, & ipse est subiectum, in quo inuenitur. [& hoc non est per accidens necessarium:] quoniam non omnis homo est aptus vt sit medicus, ita quod medicus agat in se. ergo ars Medicinæ, & aliæ artes sunt paratæ primo, & per se, vt agant in alia à subiecto, in quo sunt. Artes igitur, sicut diximus, sunt duobus modis, aut ars, cuius principium est extrinsecum necessario, vt ars Ædificatoria, & aliæ artes, quorum subiectum, in quod agit, est aliud a subiecto, in quo inueniuntur. ars autem Medicinæ agit in se per accidens. Et dixit quæ fiunt manu. quia pars Medicinæ, cui accidit agere in suum subiectum, est pars Theorica, non Practica: quoniam nullus phlebotomat in suo corpore. Sed est dubium de arte Saltitandi. Sed iste sermo non est nisi de artibus, ex quibus proueniunt acta,

H

I non solummodo actiones, & sic est de arte Musicæ, quæ est sine instrumento. Verum autem in istis principijs existentibus in rebus naturalibus est aliquid, quod non sustentatur per naturam perscrutandum est de eo. sed in hac scientia non considerat nisi in vnoquoque generum istorum principiorum, & in eis, quæ accidunt illis. Etiam diximus quod ista definitio non dicitur vnivoce, neque etiam æquiuoce, sed secundum prius & posterius. & in talibus incipiendum est à communiori, & veniendum ad propria, sicut fecit in definitione motus & loci. Et sciendum est quod subiectum istius libri est natura, & principia naturalia, cùm sint communia omnibus rebus naturalibus. & ideo in hoc libro non definit corpus, neque, alia, de quibus considerat Naturalis, sicut fecit in principio Cœli, & Mundi.

Ars Medicinæ, & aliæ artes sunt paratæ primo, & per se vt agant in alia a subiecto, in quo sunt. Idem 2. Cæli c. 2. & 1. Idem physic. c. 2.

Artes sunt duobus modis.

Definitio naturæ non dicitur vniuoce, neque æquiuoce, sed

K

De eis, quæ Naturam habent. Cap. 2.

NAturam autem habent quæcunque huiusmodi habent principium, & sunt hæc omnia substantia. Subiectum enim quoddam, & in subiecto est natura semper.

Quod autem habet Naturam est illud, quod habet tale principium, & hoc omne est substantia. natura enim semper est subiectum aliquod, & in subiecto semper. L

Cùm descripsit naturam, incepit describere habens naturam, & dicit. Quod autem habet naturam est illud, quod habet principium in se, quo transmutatur ex se, & cessat à transmutatione. D. d. & omne hoc est substantia, & c. i. & natura, & habens naturam scilicet materia, & forma, vtrunque est substantia. natura enim quæ dicitur de materia, est substantia, quia est subiecta, natura autem, quæ est forma, est substantia, quæ est in subiecto, quod sustentatur per illam. & hoc intendebat, cum dixit semper non quia est in subiecto, per quod sustentatur, sicut accidentia. & ex hoc declarabitur quod vtraque natura est substantia. Sed videtur quod hoc concedendum est a Naturali, & accipit a Philosopho, scilicet quod natura, quæ dicitur de forma, est substantia, & visus considerare de substantia non est proprium huic scientiæ. substantia enim & accidens sunt differentiæ entis secundum quod est ens. & apparet illic quod materia est substantia in potentia, & quod forma est alia, propter quam

A quam ens est substantia in actu.
Compositum igit̃ est dignio hſe hoc nomen substantia q̃ materia, quia est in actu, & materia est in potẽtia: & forma est dignior hſe hoc nomẽ substãtia q̃ compositum, qm̃ per illam est compositum in actu: & causa rei est dignior causato. & oẽs istæ propositiones sunt cẽes, & essentiales entis: & ideo ponendum hoc est in hac scientia positione.

De rebus secundum Naturam & Naturaliter. Cap. 3. & 4.

SEcundũ aũt Naturam sunt & hęc, & quęcunq; his inB sunt fm se. vt igni ferri sursum. hoc. n. natura quidem non est, neq; habet naturam, sed à natura, & fm naturam est.

Quod autem est secundum cursum Naturalem est illud, & illa, quæ inueniuntur in istu per se. v. g. quoniam ignis habet ascendere superius. hoc. n. non est natura, neque habens naturam sed est per naturam, et secundũ cursum naturalẽ.

Dicit Illa aũt, q̃ sunt fm cursum naturalẽ, sunt actiones, & passiones, C & sunt in rebus naturalibus p se, vt motus ignis superius, & terræ inferius actiones. n. rerum naturalium non sunt natura, neq; naturalia, sed fm cursum naturalem.

Quod Natura est quid per se notum. Cap. 5.

QVid igitur est natura dicitum est, & quid quod à natura, & fm naturam. Qd aũt sit Natura tentare demonstrare ridiculum est. manifestũ. n. est q̃ hmõi entia sunt multa: demonstrare autem manifesta p̃ immanifesta non potẽtis iudicare est quod p̃ seipsum, & non per seipsum notũ est. Qd aũt contingat hoc pati non immanifestũ est. syllogizare. n. q̃ possit de coloribus, cum à natiuitate sit cæc9: quare necesse est talibus de nominib9 esse sermonem, nihil autem intelligere. Vide comzim.

Iam igitur diximus naturam, quid sit, & quid est naturaliter, & secundum cursum naturalem.

Qui autem declarauit Naturam esse debet deridẽri. est. n. manifestum quòd plura entia sunt talia: & declarare manifestum per occultum est mos eius, qui non potest distinguere inter illud. quod est notum per se, & notũ per aliud. Et non latet quoniam possibile est hoc accidere. possibile enim est vt aliquis declaret ratione dispositionem colorum ei, qui est cæcus natura: & sic sermo eius, qui talem habet dispositionem, est de nominibus, et nihil intelligit omnino. E

Congregat illa, q̃ declarauit, & d. q̃ descripuo, q̃ descripsit nãm, ẽ descripno rei manifestæ p se, nõ cõcessæ hac scia, sicut quidã existimauerunt. & d. est. n. manifestum. & c. i. et nãm eẽ est manifestũ p se, qm̃ plura entia vñr hſe principiũ in se, quo mouent, & quiescunt ex se. Et d. plura. vt mihi vſ, quia dubiũ est de aliqbus vtrũ moueant ex se, aut ex cã exterisseca. & forte inuit p̃ hoc q̃ existimat q̃ motor sqbusdã reb9 ẽ ipsum

G ſum motꝰ. ſ. iſta, ſicut dixim⁹, nō é dubium, ꝙ moueat ex ſe, & vſt nō eſt dubium, ꝙ plura naturalia ſunt hmōi, & ſi non oia. D.d. & declarare manifeſtum, &c. i & querere declarare illud, quod eſt manifeſtum per ſe, quod accidit eis, qui inuitunt declarare illud, quod eſt manifeſtū p ſe p illud, quod eſt latens, cum nihil ſit manifeſtius illo, qđ eſt manifeſtum p ſe, eſt moſeus, qui nō pōt p ſuam naturā diſtinguere inter illud, qđ eſt manifeſtū per ſe, & illud, quod eſt manifeſtum p aliud. & iſte modus holum nunq̄ potuit philo-

H ſophari, nec pōt. D.d. & non latet, &c. i & non latet, qm̄ poſſe eſt inueniri in holbus aliquos, quorū natura ſit talis: & ſic rō vſitata cum iſtis in declaratione rerū manifeſtarum ſimilis eſt rationi, qua vſitatur cum cæco in declaratione colorum eſſe. D.d. & ſic ſermo eius, qui talem hēt intentionem, &c. i. & audiēs tales rationes, qui cæcus eſt oculo, vel corde, nihil comprehendit niſi verba: cùm verq; careat virtute, qua pōt comprehendere illud, quod intēdit declarare ratione cæcus. n. caret viſu, quare impoſſibile eſt ipſum cō-

I prehendere colores. & ille, qui dimi-

Pro hoc vi de. 2. met. tex. c. 15. nuitur in natura, caret virtute intellectus naturalis, quare impoſſibile eſt ipſum apprehendere ipſas primas propoſitiones.

Quot modis dicatur natura. & quod natura a nomine potius dignum ſit, materia ne an forma. c. 6. & 7.

VIdeſ autem nōnullis Natura, & ſubſtantia eorū, quæ natura ſunt eſſe qđ primum ineſt vnicuiq; nō formarum per ſeipſum, vt lecti ma-

ura lignum, ſtatuæ autem ꝓs. ſi K
gnum aūt, dixit Anuphon, qm̄ Annot.
ſi aliquis defoderit lectum, & accipiat potentiam putredo vt ſit germen, non vtiq; fiet lectum, ſed lignum: tanq̄ quod ſm accidēs eſt, eſſe diſpoſitionem ſm legem, & artem, ſubſtantiā autē eſſe illam, quæ etiam permanet, hæc patens continue.

Et quidā exiſtimauerunt quod natura, & ſubſtantia eorū, q̄ ſunt per naturam, eſt illud primum, ſ. quod eſt in quolibet, quod eſt non formatum per ſe. v.g. quoniā natura ſcamni eſt lignū, & natura idoli ē cupreū, verum n. eſt ſubiectum in materia. Dixit Anuphon & ſignum eius eſt, quoniā ſi in terra plantaretur ſcamnū, & fieret ex putrefactione virtus, & creſceret ex eo ramus, nō eſſet illud, quod generatur, non erit ſcamnum ſed lignū. quare illud, ſ. diſpoſitio, qua ē ſcāmū, & ars eſt ei per accidens, ſubſtantia autem eius eſt illud, M *quod permanet.*

Cum declarauit qđ ſit natura, & 7
naturale, & naturaliter, incœpit ꝺre re ſm quot modos dē natura, q̄ prꝰ definiuit, & dixit: Et qđā exiſtimauerunt, &c. i. & qđā opinati ſunt ꝙ natura, q̄ eſt ſubſtantia eorū, q̄ ſunt p naturā, eſt illud primū exiſtens vnaquæque rerū naturaliū, qđ ē nō formatū p ſe, & materia. v.g. qm̄ natura ſcāmi eſt lignū, nō figura, & natura idoli ē cupreū, nō forma, qm̄ hæc duo ſunt materia. D.d. Anuphon, &c. i. & natura

LIBRARY
UNIVERSITY OF KENTUCKY

A tura debet pmanere, sed scamnum non pmanet. & poetica istius sermonis est potentia duorū syllogismorum, quorum vnus est in secūda figura, & concludit ꝙ scamnū, qđ est simile formæ in entibus naturalib⁹, non est natura rei, ex duabus propositionibus, quarum vna est ꝙ natura pmanet: & scamnū non pmanet: ergo illud, quod est sine scamno in rebus naturalibus, nō pmanet, ſ forma ergo forma non est natura rei. D.d ergo illud, ſ. dispositio, &c. i. dicunt ergo ꝙ ista dispositio, ꝙ est in ligno, qua est scamnū, est ex p accīs

B quia non pmanet: ſuba aūt scamni est lignum pmanens apud gnationem. Et intendebat p hoc. qm, cum substātia scamni apud gnationem est lignum, non figura, & figura in scamno est similis formæ in rebus naturalib⁹, & lignum est sine materię, ergo substantia rerum naturalium est materia. &, quia figura non generat sibi sine, ergo forma naturalis non generat sibi simile. & intendebat concludere ex hoc, ꝙ formæ rum naturalium sunt accidētia, qa mutantur, & ꝙ materia est natura, quia non mutatur, & permanet.

C Si aūt & horū vnumqđq; ad aliud aliqđ idē hoc passum est (vt æs qdē, & aurū ad aquā, ossa aūt, & ligna ad terrā, sīr aūt & aliorum quodlibet) illa naturā esse, & substantiam ipsorum.

Et ſi dispō vtriuſq; istorū apud aliud ſit iſta eadē dispō: & ē ſicut dispō cupri, & auri apud aquā, et diſpoſitio oſſium, et ligni apud terrā, & ſimiliter de aliis. neceſſe ē vt illud ſit natura, & ſubſtantia eorū.

Ideſt, &, ſi dispositio ligni, & cupri apud aliud fuerit ſicut dispoſitio eorum apud formā idoli, & formā ſcāni. v. g. ſicut eſt diſpoſitio cupri, & auri apud aquā, & oſſis, & ligni reſpectu terræ, neceſſe eſt vt vltima materia iſtorū, & ſimiliū ſit natura, & ſubſtantia eorum. D.d. & ſimiliter de aliis, &c. & ſimiliter primum ſubiectum in oībus aliis reb⁹ ſicut in cupro, & in ligno, eſt illud, qđ pmanet, & non transmutat. D.d neceſſe eſt vt illud, &c. i. a ſubiectō vltimum, cōe omnibus rebus naturalibus: & eſt illud, de quo dicimus ipſum eſſe nō formarum per ſe, vel non formarū in reſpectu vniuſcuiuſq; ſpeciei, & ſunt materiæ ꝑpriæ vnicuiuſq; ſpeciei.

D 8

a Subēm vltimū, cōe oīb⁹ rebus naturalib⁹ ē illud, quod dicim⁹ eſſe nō formarū p ſe. ſ. ſubēm pro priā vnicuiuſq; ſpēi ē illud, qđ non ē formarū ſ reſpectus vniuſcuiuſq; ſpēi, vel cō ſimile. 3. cæli c. 67. & 8. met. 23. 12. & 14 c. Item. 12

Quocirca ſanē hi quidē terram, alii vero ignē, alii aerē dixē quidam autem aquā, quidā vero ꝙdam horum, ꝙdam aūt oſa hæc naturā eſſe eorum, ꝙ ſunt. quod. n. aliquis ipſorum exiſtimauit huiuſmodi, ſiue vnū, ſiue plura, hoc, & tot dicit eſſe omnē ſubſtantiam, alia autem omnia paſſiones iſtorum, & habitus, & diſpoſitiones.

F

Et ideo dixerunt quidam quod natura entium eſt ignis, & quida terra, & quidam aer, & quidam aqua, & quidam plures eorum, et quidam omnia. illud. n. quod exiſtimauit vnuſquiſq; eorum eſſe huiuſmodi ſiue vnum, ſiue plura, illud, vel illa poſuerunt totam ſubſtantia, & quod alia ſunt paſſiones accidētes iſtu, et diſpoēs, et forma.

mera. c. 11. idē infra t hoc. 1. cō. ſequenti. & 1. ph. c 1

177275

G Et ꝙ Antiq opinabant ꝙ subꝫ & natura ennum est vnum subiectum, ideo sola eorū in natura entium sequit̄ ista eorum in natura causæ istius. qui. n. eorum dicit ꝙ materia ennū ē ignis, dicit qđ natura olum entium est ignis: & ille qui dicit aquā aut aerē, aut aliud ex toto. aut plura, aut ola ipsa. vnusq; que n eorū posint naturam ennum illud, quod existimauit ee hmōi. & opinat: sunt ꝙ formæ, & alia existēta in ista natura sunt passiones, & accidentia, & ꝙ nulla est hic substā, nisi ista natura. D. illud. n. qđ existimauit, &c. illud. n qđ vnusq; H que Anquorum existimauit esse primum subiectum, & primā materiam olum ennum, siue vnum fuerit illud subiectum, siue plura, illud, vel illa subiecta dicunt esse subiantias olum rerum, & ꝙ ola alia præter illa sunt accidentia. Et d. hoc, qa tūc nondū sciebant cām formalē: neq; erat distincta ab alijs accidentib⁹, sicut dixit Alex. Et, cum dixit: & quidam terrā intendebat cum alijs elementis, vt dixit Parmenides, terrā, & ignem. nullus enim dixit solā terram esse principium.

Antiq opinabant ꝙ subꝫ & nā ennū ē vnum subiectum

Anūq nōdū sciebāt cām formalē: neq; erat distincta apud eos ab alijs accidentibus licet inesset eis.

I Et horum quidem quodlibet esse perpetuum, non. n. esse mutationem ipsis ex seipsis, alia aut fieri, & corrumpi infinities. Vno igit mō natura sic dr, prima vnicuiqꝫ subiecta materia hūtium in seipsis mot⁹ principiū, & mutationis: Alio aūt mō forma, & species, quæ fm rationem.

Et quodcunq; istorum sit ē æternum, non. n. habet transmutationē ex se, & alia generantur, & corrumpuntur infinities. Esse igitur est vnus modus secundum quē dicitur natura, s. prima materia substecta vnicuiq; eorum, in quibus est principium motus, & transmutationis: Et dicitur alio modo de creatione, & forma, quæ est secundum rationem.

K Dicit: Quicunq; istorū dicit esse ipsum esse subiectū, oēs conueniūt in hoc, ꝙ necesse est vt sit æternum. non hēt. n. transmutationem ex se quia non hēt subiectum, vt potuit esse, s. ipsum esse primum, in tractatu præcedenti: & alia, q̄ sunt in istis, generant & corrumpunt infinities. cessiue. &, qa ista crediderunt ꝙ ens debet esse permanens, nō tranſmutabile, & inuenerunt materiam eternalem, crediderunt eam esse talem naturam entis. D. ille igitur est modus eorum, fm quos dr natura prima materia subiecta oibus hō mis: quia non prima est composita ex forma & materia: quia, qd vnuquodq; ennum quod habet principium motus proprium, necesse est ipsum hre subiectum proprium: primum subiectū cōe: sed illa non est materia pura, sed composita est ex igit̄ his naturam, non natura. D. Et dē alio modo, &c. & intendit per rationem definitionē, & dixit hoc, quia forma cōprehēdit ꝓ itelfm.

Vt enim ars dr quod fm artem, & artificiale, & sic & natura quod fm naturam dicitur, & quod naturale, Neq; autē illud adhuc dicimus habere fm artē aliqđ, si potentia tm est lect⁹, nondum autem habet formā le

A ſti, neq; eſſe ſm artem, neq; ſ ſte, quæ natura ſubſiſtunt. potẽtia enim caro, aut os, neq; habet ad huc ſumpſius naturam, priusq; accipiat formam, quæ ſm ratio nẽ, quã definientes dicimus qd eſt caro, aut os, neq; natura eſt.

Quemadmodum artificiale, et artificium dicitur arte, ſimiliter naturale, & naturatum dicitur natura. Et nõ dicimus in hoc, quod habet aliquod artificiale omnino, dum fuerit ſcamnum in potẽtia tã

B *tum, & non habeat formam ſcãni, neq; quod eſt hoc ars. & non dicimus eſ naturatum in aliqua rerũ, quarum conſtitutio eſt per naturã cum eſt in potẽtia, vt caro, aut os, non habet aliquam naturam, donec recipiat illam formã, quæ eſt ſecundum rationem, per quã definitur, & dicitur caro quid ſit, & os quid ſit, neq; eſt natura diſter.*

11 Cũ poſuit q̃ natura non ſolũmodo dr de materia, vt Antiq opi-
C nabantur, ſed & de forma, incœpit declarare hoc, & dixit: Quemadmodum igitur, &c. i. qm̃ ſm q̃ ars attribuit artificiali, & artificiato, ſimiliter natura attribuitur naturali, & naturato, ſ. qm̃ quemadmodum quiditas artificij eſt in arte, ſimiliter quiditas naturati eſt in natura. D. incœpit declarare hoc in ens, & dixit: & nõ dicimus, &c. i. & ſignũ eius, quod eſt ſe artificij in actu eſt per artem, & naturam per naturam eſt, qm̃ nihil dicimus eſſe artificiale, donec hẽat artem in actu, vt ſcamnum: non. n. dicimus ipſum iam eſſe artificiale, aut ipſum habere artẽ, dũ fuerit ſcãnũ in potentia, & non habuerit formam ſcamni. cũm igit acquiſierit formam ſcãni, tunc dicet hſe artem & eẽ artificium. & ſiſt nihil dicim hſe naturam, aut eſſe naturale, dum fuerit in potentia, & non habuerit ſ actu illam naturã. v. g. qm̃ quicq d eſt in potentia caro, aut os, non dicitur habere naturã oſſis, aut carnis, donec recipiat formam carnis, aut oſſis, per quam reſponderur ad qd, & ex quo ſit definitio. D

Quare alio modo natura vtique erit habentiũ in ſeipſis motus principium, forma, & ſpẽs, E
c non ſeparabilis exiſtens: niſi ſecundũ rationem. Quod autẽ eſt ex his natura quidem non eſt, d ſed à natura, vt homo d & magis natura hæc eſt, q̃m materia. e vnũquodq; n. tunc dr, cũ actu ſit magis, q̃m cum potentia.

c Vide cõ. Zim.
d Fota eſt magis nã, q̃ materia
e Vndequeque dr, cũ actu ſit, et magis q̃ cũ potentia.

Iſte igitur modus, ſecundũ quẽ dicimus naturã eẽ creationẽ, & formã eius, in quo eſt per ſe principiũ motus, eſt alius ab illo mo: & F iſta forma eſt inſeparabilis niſi rõne. Compoſitum aũt ex iſtis nõ eſt natura, ſed per naturã. v. g. homo. illa aũt eſt dignior materia vt ſit natura. oẽ n. dicitur eẽ illud, quod eſt, cum fuerit in ſua perfectione. & illud tunc eſt dignius ei, quam cum fuerit potentia.

Secundũ igit hoc nomen nã, qd 12
dr de forma, dr alio modo ab eo, ſm quẽ dr de materia. D. d. &iſta forma, &c. i. non ſeparat à materia ſenſi-

G se, ita ꝙ possit esse sine materia, sed est separata à materia sm definitionē tm: a materia aũt differt à forma, sed nunq denudat a forma: immo cum separata a forma sit dua alia: qm, si denudaret ab oibus formis, s. prima materia, tunc qd non est in actu esset in actu. Et. cum nonficauit, ꝙ natura dr de forma, incœpit ēt declarare b formā esse dignioré hoc q̄ materiā, & dixit: illa aũt, &c. i. forma. D. induxit rōnē sup hoc, & dixit: oē. n. &c. i. oē. n. nō dr eē c tim plicter, nisi cum fuerit l'sua vltima pfectione, quod est habere formā: & tunc esse est dignius ei, q̄ cum fuerit in potentia.

Amplꝰ fit ex homine hō, sed non lectus ex lecto. quapropter etiā dicunt figurā non esse naturam, sed lignum, quoniam fiet vtique si germinabit, non lectꝰ, sed lignum. si ergo hoc est ars, & forma est natura. fit enim, ex homine homo.

Et etiam ex hoie generatur homo, sed non ex scamno scamnum. & ideo dicunt quod figura non est natura sed lignum, a illud, quod generatur ex eo apud ramificationē, non est scamnum, sed lignum. si igitur hoc est, forma etia est natura. ex homine enim generatur homo.

I J Cūm induxit rationē Antiphōtis sup hoc, ꝙ materia est natura, incœpit declarare ꝙ illud, ex quo existimauit ꝙ materia est natura, fuit nō ēt in forma naturali, non artificiali. & causa erroris eorū fuit, quia assimilabāt formam artificialem in hoc formæ naturali. & illud, ex quo existimauerunt materiam esse natura est: quia natura b illud, q̄ gnatur K fibi ipsi esse, & permanet. Et dixit, &c. i. & ēt videmus formam gnari ex forma, vt hoiem ex hoie. sed hoc licet inueniatur in forma naturali: nō inuenitur in formis artificialibus: nō. n. gnatur scamnū ex scāno. D. & iō dicūt, &c. i. & cū videūt ꝙ formæ artificiales non gnantur ex eis utcunq: & crediderūt pp hoc ex nō eē naturas, & existimauerūt ꝙ formæ naturales nō gnantur ex semi- eē, opinan sunt vt nulla formā esse naturā. & ꝙ natura ita se habet ad rē, sicut lignū ad scānū, qm ipsum solū pmanet: quod. n. gnatur ex ipso scamno apud ramificationē, non est scānū: sed lignum. D. d. igitur hoc est, &c. i. figit hoc est verū, ꝙ natura est illa, q̄ gnatur sibi ipsi esse, forma ēt erit natura. hōo gnat ex hoie sed nō scānū ex scāno. Et cā in hoc, quod dixit, est, qm formæ artificiales sunt accidentia in substantijs naturalibus, & formæ naturales sunt substantiæ: d sed formę artificiales, licet sint accidētia in corporibus naturalibus, tñ cōstituunt res artificiales, sm ꝙ sunt artificiales, quemadmodum formæ naturales cōstituūt res naturales. igitur naturalia sūt substantiæ, necesse est vt formæ naturales sint substantiæ: quemadmodum, quia artificialia, sm ꝙ sunt artificialia, sunt accidētia, ideo formę artificiales sunt accidentia.

Amplius aũt natura, dicta vt *generatio, via est ad naturam. non. n. vt medicatio dr non ad medicinā via, sed ad sanitatē (nec est e. n. est, à medicina, nō ad medicinā esse medicationē) * sic natura se habet ad naturā. sed qd nascitur ex quoddā in quoddā

tura

A venit, quatenus naſcitur. ad quod igitur naſcitur? non ad id ex quo, ſed ad quod.

Et etiã natura, qua dicitur de generatione, eſt via ad naturam. quoniam non eſt in hoc, ſicut eſt, cũ dicimus quòd via, per quã ipſius in medicinã do, nõ inducit ad medicinam, ſed ad ſanitatẽ neceſſe. n. eſt vt initiũ medicinãdi ſit ex medicina, & nõ inducit ad medicinã. & nõ eſt talis diſpõ natura apud naturã:

B *ſed naturatu ab aliquo ad aliquid venit, & naturatur aliquid. ipſum igitur naturati aliquid nõ eſt illud, ex quo incipit, ſed illud ad quod venit.*

14 Ita etiã eſt alia tõcinatio, ex qua declaratẽt q̃ natura dr de ſoſa qm̃ hoc nomen natura dr de gñatione, q̃ eſt via ad hoc, q̃ forma fiat, ideo forma dr̃ gnitor hoc hoc. n. nomẽ natur ſm̃ tati derivatur in rebus naturalib⁹ ab eo, ad quod eſt transmutatio ſ. ad in quod transmutat de ingrediẽte albedinem, dr albeſcere, non nigreſcere: & ſiſt dicimus q̃ illud quo fit ierarum de frigore in calorem dr calefieri, & non infrigidari. Dicunt aut q̃ naturalia in hoc differunt ab artificialibus, & dixit: non enim eſt in hoc, &c.i. nõ enim eſt in generabilib⁹ per naturã, ſicut eſt in generabilibus per artem: qm̃ in quibuſdam generabilibus partẽ derivatur hoc verbũ ab eo, ex quo fit transmutatio: & ſi transmutatio non inducat ad illud. Et cauſa hoc eſt, quia transmutatio in eis eſt de genere eius, ex quo fit trãſmutatio, magis q̃ de genere eius, ad quod eſt transmutatio: aut ipſam eſſe de genere eius, ex quo fit transmutatio, eſt famoſius, q̃ ipſam eſſe de genere eius, ad quã eſt transmutatio. vt via, q̃ inducit per curationem ad ſanitatem, q̃ dr̃ curari, & medicinari, q̃ derivatur ab hoc vocabulo medic⁹, & curator, non dicitur ſanari: licet iſta via non ĩducat ad medicinam, ſed ad ſanitatẽ. & q. d. diſpoſitio n. in hoc non eſt ſicut diſpoſitio. hoc quod dicimus, q̃ via per tranſeũda in curatione medicinæ, non inducit ad medicinam, ſed ad ſanitatẽ: ſed nomen eius derivatur ab eo, ex quo fit, ſ. medicina, nõ ab eo, ad quã C eſt. & hoc debet intelligi ex ſuis verbis D.d. & nõ eſt talis diſpoſitio naturæ, &c.i. & diſpoſitio viæ actionis medicinæ ad ſanitatem non eſt diſpoſitio naturæ, quæ eſt via inducẽs ad formam apud illud, ad quod inducit, ſ. q̃ũ via in rebus generabilibus per naturam eſt de ſpecie eius, ad quod venit: ſed differunt ſm̃ magis, & minus, hoc igitur nomen natura derivatur à noĩe eius, quod advenit, ſ. cum dicimus ipſum eſſe naturatum. & hoc intendebat, cùm dixit. ſed naturatum, &c.i. ſed naturatum ab illo, a quo generatur, ad aliquid venit, & dicit ipſum naturari aliquid. & illud nõ eſt illud, ex quo eſt principium generationis, ſed illud, ad quod venit generato.

Via ſ. rebus gñabilib⁹ p. nãm eſt de ſpẽ eius ad qđ venit: ſed differunt ſecũdũ magis, & minus. ſdẽ 5. phy. cõ. 9. F

Forma itaque natura eſt, ſed forma, & natura dupliciter dicitur. & enim priuatio forma quodammodo eſt. ſi autem eſt priuatio, & contrarium aliquod circa ſimplicem generationem, aut non eſt, poſterius conſyderandum.

Natura

G *Natura igitur est creatio. & creatio dicitur duobus modis. primo in quodammodo est forma. Verum vero in generatione simpliciter est privatio, & aliquod contrarium, aut non est, perstemus eadem est post.*

35 Cum declarauit ꝙ natura dr de forꝫ, incepit diuidere fm quot modos dr forma, & dixit eã dici duob⁹ modis. di. n. de formis pfectis in ee, cum quibus non cõiungit privatio & dr de diminutis, cum quibus con

H iungitur aliqua privatio, vt qñ fit motus de nigredine & in albedinẽ. albedo. n. est forma, cum qua nõ cõiungit privatio oppo. nigredo vero est forma, cum qua coniungit privatio albedinis. & fit vt in oibus cõtrarijs. a contrariũ igit, cum quo coniungit aliqua privatio, est vnũ eorum, de quibus dr forma. forma igit dr de contrario, cui non coniungit privatio: & dr de alio contrario, cui coniungitur privatio. Et forte intendit ꝙ forma dr duobus modis de habitu, & privatione existente in prima materia. ista enim b privatio quodammodo non est privatio simplex: immo est sicut forma materiæ. Et quia hoc manifestum est I contrarijs, q̃ sunt in qualitate, & nõ est manifestum qũo est de ghatiõe in substantia, si verum n privatio ne forma substantialis coniungat contrarium aut non, dixit verũ autem in ghatione, &c. i. verum autẽ in ghatione simplici inuenias coniunctũ cũ privatione aliqd contrariũ, ita ꝙ dicat hoc nomen forma et de isto contrario, cui cõiungitur ista privatio, & de privatione cõtra cũ hoc cõtrario, scz ꝙ est elmus K ẽa, aut non, pictruti dũ est post. i. in libro de Ghatione & Corruptione. illic. n declarabit ꝙ privatio, q̃ est prima materia, non denudat a primus contrarijs, q̃ sunt quatuor qualitates, & ꝙ ista cõtraria sunt prima olum, q̃ ghant, & corrumpuntur.

a Sep vnũ contrarioꝝ est privatio alterius. Idem 2. meta. c. 15. & 16. & 7. Ides. 4. me. t. c. 27 Idem. 1. de ghõe. t. c 18. idẽ. 2. cœ. I c. 18. idẽ. 2. de ghõe. c. 32. idẽ. 12. met. c. 22. idẽ. 1. met. c. 17. vbi hõ ꝙ privatio est aliquis habitus. idẽ. 3 de a. t. c. 25. consimile 4 phy. 49. & nõ.

b Privatio est 1 prima mate-

SVMMA SECVNDA.

De differentia Naturalis, & Mathematicæ

De *differentia inter Physicum, & Mathematicum contemplationem de eadem re, & quod magis perueniat ejus potest forma naturalis, a materia expolita in quam Mathematicus, qua tamen semper de materia sensibus separata.* Cap. 1 & 2.

L

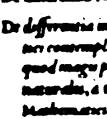

VOniam aũt determinarũ est quot modis natura dr, post hoc speculandum est quo dr Mathematicus a Physico. et enim plana, & solida hñt physica corpora, & longitudines, & puncta, de quibus consyderat Mathematicus.

M *Et cũ determinauerimus modos, secundum quos dicitur natura, oportet nos consyderare in differentia inter Mathematicũ, & Naturalẽ q̃ sit. corpus n. naturalis habet superficies, soliditates, & longitudines, & puncta, et sunt illa, de quibus consyderat Mathematicus.*

Dicit: Et cùm declarauimus natura qd sit, & fm quot modos dicit, oportet nos loqui de alio principio et nãli, & est dare dftam Iter consyderationẽ Nãlis, & Mathematici. cõuenit. n. I consyderatione de codẽ. 16

qm

A qm̃ corpora naturalia, quia habent
soliditates, & ſuperficies, & lineas, &
puncta, opꝫ vt conſyderatio de eis
ſit pars ſcię naturalis: & qa iſta ſunt
ſubiecta Geometrię, neceſſe eſt vt,
ſi Geometria ſit alia á ſcia Natura-
li, vtrabꝫ conſyderent in eis duo-
bus modis diuerſis, aut Geometria
ſit pars ſcię Naturalis. Et iſta per-
ſcrutatio licet perueneat ád logicá,
tñ mos eſt vt illud, qđ eſt cõe om-
nibus artibus, dicatur in Logica, &
illud, qđ eſt proprium vnicuiq; ar-
ti dicat in illa arte. Et, cùm quęſiuit
diam inter conſyderationẽ. Natu-
B ralem, & Geometricá ſ corporibus,
& ſuperficiebus, lineis & punctis, in
cerpit quærere diam ét inter cõſy-
derationẽ Naturalem & Aſtrolo-
gicam. conueniunt. u. in hoc, ꝙ cõ-
ſyderant de figura Lunæ & Solis, &
Terræ, & corporum cœleſtium.

Amplius autẽ ſi Aſtrologia
alia eſt, an pars Phyſicę. ſi. enim
Phyſici eſt qđ ſit Sol, aut Luna
ſcire, accidentium aũt ꝙ ſe nul-
lũ, inconueniens eſt, et pſertim,
cũ videanť dicere qui circa na-
turam verſanť, et de figura So-
C lis, & Lunę: et verum ſphærica
ſit terra, & mundus, an non.

Et ét vtrũ Aſtrologia ſit alia á ſcia Naturali, aut eſt pars eius. quia, ſi oportet Naturalẽ ſcire Solẽ, et Lunã. q̃ ſunt, et nõ oportet ipsũ ſcire cõſequẽtia eorũ, hoc ẽ inopinabile oi mo. et maxie, quia videmus illos, qui loquũtur de natura loqui ét de figura Lunæ, et Solis. et perſcrutari de mundo et terra, vtrum ſint ſphærica, aut non.

Et. d. Et quęrendum eſt ét, vtrũ D
Aſtrologia ſit alia á ſcia Naturali, 17.
aut ſit pars eius. cõſyderant. n. de eiſ
dẽ. ſ. de figuris corporum cœleſtiũ,
& ſtellarũ. conſyderatio. n. Mathe-
matici in hoc manifeſta eſt: cõſyde-
ratio vero Naturalis eſt, qa, cũ cõ-
ſyderauerit de natura & Solis, &
Lunæ, & vſt de corporibus cœleſti-
bus contingęt conſyderare de acci-
dentibus eorũ: figuræ aũt ſunt ac-
cidẽtia in eis. & iõ dixit: qm̃, ſi opor
tet Naturalẽ ſcire, &c. & hoc ẽ in-
opinabile. quia ꝓbabile eſt ꝙ qui p
ſcrutatur de natura alicuius debet
pſcrutari de accidẽtibus eius: & cũ F
hoc, qđ eſt probabile, eſt verum. &
dixit & maxime, quia probabile eſt
oppoſitum improbabili. Et, cum
narrauit ipſum eẽ improbabile, in-
duxit opinionẽ famoſam oppoſiti
illi: & eſt hæc, ꝙ oẽs Naturales cõ-
ueniunt in cõſyderatiõe de iſtis re-
bus: & dictum eſt ꝙ vnus modus
probabilitꝫ eſt ille, in quo cõueniũt
Artifices: & ſic famoſitas congre-
gat hic duobus modis, quorũ vnus
eſt in ipſa re, & ſecundus eſt in pro-
põne continente ipſam rem: & eſt,
ꝙ omnis Artifex debet cõſyderare F
de accidentibus ſui ſubiecti. Et, cũ Oẽs Artifex. dẽt cõſyderare de accidentibus ſui ſubiecti. Idẽ. t. poſte. t. c. 41. & 2. de aia. c. 3.
induxit teſtimonium cõmune, et
dixit & maxime. & quia ſequitur
ex hoc, aut vt Aſtrologia ſit pars ſci
entię Naturalis, aut vt cõſyderatio
diuerſetur in eis: ſed ipſam eſſe par
tẽ eius eſt impoſſibile: ergo neceſſe
eſt vt diuerſentur in conſyderatio-
ne. & ideo incœpit notificare mo-
dum conſyderationis eorum.

De his igit negociať et Mathe
maticꝰ, ſed nõ quatenꝰ phyſici
corporis terminus ẽ vnũqđq; ,
neq;

G neq; accidentia speculatur, quatenus talibus existentibus accidunt. quapropter & abstrahit. abstracta enim sunt intellectu à motu: & nihil refert: neq; sit mẽdacium abstrahentium.

Abstrahit. nõ est mendacium vide 3. de anim. 55.

Et Mathematicus etiam considerat de ista, sed considerat eius de eo non est secundum quod vnũquodque eorum est vltimum corporum naturalium, neque considerat eius etiam de accidentibus

H *eorum est, secundum quod accidit istis corporibus, quæ sunt transmoti. & ideo abstrahit & separat ea ab eo: separantur enim in mente a motu. & in hoc non est differẽtia: neq; accidit, cum separãtur, falsũ.*

I 18 Intendit hic per Mathematicum Geometram, & Astrologum, & intendit per ista, in quibus conueniũt Geometra, & Naturalis corpora, & superficies: & lineas, & puncta. & dicit: q Geometer nõ considerat de eis, fm q sunt vltima corporis naturalis, quia vltimum exigit subiectũ, cuius est vltimum, & ista considerat nõ est fm q sunt in materia, & est propria Naturali, cũm sit declaratũ ipsum considerare de rebus, fm q sunt in materijs, & mobiles. Geometer igitur cõsyderat de corpore, fm q habet tres dimensiones tantũ. Naturalis vero considerat de eo, fm q istæ dimẽsiones sunt vltima existẽtia in corpore transmutabili: & sist & considerat Geometer de superficie, fm q est superficies tm̃, Naturalis vero fm q est finis corporis naturalis: & sist etiam considerat de lineis, & punctis. D. d. neq; considerat etiã

K de accidentibus eorum. 1. Astrologus, qui considerat de pluribus accidentibus corporum cœlestium, de quibus Naturalis considerat. & dicit: q Astrologus non considerat de istis accidentibus, fm q accidunt naturæ istius corporis, sicut Naturalis considerat de eis, s. qm̃ non cõsyderat de figura lunæ, & solis, fm q natura illorum exigit illam figuram, sed fm q motus abstrahit ea a motu, & transmutatione, s. qm̃ considerat de figuris eorum, fm q sunt figuræ tm̃, non fm q sunt corpora cœlestia mobilia. & quia esse istarũ terũ ẽ alio modo ab eo, quo Astrologus considerat de eis: considerat enim de eis, fm q sunt abstractæ a materijs: sed extra animam sunt in materijs. D. d. non accidit falsum: qm̃ natura istorum exigit illa separari ratione, nullo modo falso accidente & non est ita de formis naturalibus. Sunt igitur aliqua, de quib' possibile est cõsyderare, fm q sunt in materijs, & fm quod extrahũtur à materijs: & sunt illa in quibus cõueniunt Mathematicus, & Naturalis: & sunt aliqua, de quibus impossi- M bile est consyderare, nisi cum materia: & ista proprie sunt naturalis. D. d. & non est in hoc differentia. & nõ debes intelligere q consyderatio in eis vtroq; modo inducat ad idem in omni loco, immo inducit ad dispositiones diuersas: sed intelligẽdum est q non est differentia in hoc, q vtraq; cõsyderatio de eis inducit ad veritatem. D. d. &, cum abstrahunt non accidit falsum. 1. licet consyderatio de eis sit alio modo, ab eo, quo sunt extra mentẽ, s. quia sunt in materia: & consyderatio de eis est fm q

Mathematicus abstrahit a mã sensibili. 1. de c. me. 1. 1. 2. & 3. met. 1. 1. & 7 met. 1. 15. & 1. 2. 8. 1. 2. cœ. 17. & 1. cœ. 92. & 7. tm. 34

A q nõ sunt in materia: & hoc ebe est
ueus Geometrę & Astrologo: sed cõsyde
ria ratio Geometrę é magis abstracta,
ni ma & magis remota à materia: cõsyde-
bstra rat.n de figura simplici: Astrolog⁹
te ỹ od figu. terminata. Leorye cœlesti.

a Latẽt autem qui hoc faciũt,
ga cõ et qui ideas dicunt.⁹ physica.n.
ai de abstrahũt, cũ minus sint abstra
alium cta mathematicis. Fiet aũt hoc
Aliis manifestũ, si aliqs vtrorũq; tẽta
de h uerit dicere terminos, & ipsorũ
ter et accidẽtiũ. ispar.n. erit et par,
ra: et rectũ et curuũ, adhuc autẽ et
ens numerus, et linea, et figura sine
B motu. caro aũt, et os, et hõ non
de cõ amplius. sed hæc, sicut nariſi-
ma, sed non sicut curuũ, dicunt.

Et dicentes formas facium hoc absq; eo quod percipiunt. Separant .n. formas naturales et in respectu mathematicorum minus separantur. Et hoc potes scire, si incœperis definire vtrumq; modum, scilicet naturam, & accidentia. inuenies .n. definitionem paru, & simpsu, & recti, & curui, & etiam numeri, & linea, & fi-
C *gura extra motum, quod non inuenies in definitione carnis, aut ossis, aut hominis. sed ista dicuntur sicut dicitur simus, non sicut dicitur curuus.*

19 Intendit per dictes formas Platonẽ. & contingit istis separare formas naturales ratione, quia sunt separatæ in esse apud eos: & manifestum est q̃ quicquid separatur ab esse, seperatur rõne, & non conuenitur, vt existimant dictes res mathematicas separari. & dixit dicentes formas, &c.i. & contingit dicentibus formas esse definire formas naturales abstractas à materia: vt facit Geometer in superficie, & linea: & non percipiunt hoc, quod contingit eis. D.d. separant.n. formas naturales, i cõtingit eis hoc. q̃a separãt formas nãles ẽ é à mã qua re continget eis facere similiter hoc in definitionibus, & nõ percipiunt. D.d. & in respectu mathematicorum, &c.i. &, cùm comparatur ista & mathematica, inuenietur, aut nõ separari omnino, aut separari minus q̃ illa. & dixit hoc, quia quædam formæ sunt magis separabiles à materia q̃ quædam. Deinde certificauit hoc ex definitionibus, & dixit: Et hoc potes scire, &c. & intẽdit per accidentia, illa, de q̃bus Geometer cõsyderat. & hoc, quod dixit, manifestum est per se. quoniã, cũ definiuerim⁹ par, & impar, sicut dixit, & vlt numerum, & accidentia numeri, & similiter magnitudines, & accidentia earum, non apparebit materia in definitione earum, quæ est causa transmutationis. q̃ũ autem definiuerimus carnem, &os, & alia naturalia, statim apparebit materia in definitione eorum. & ideo dixit in istis q̃ definiuntur, sicut definitur simitas, & vniuersaliter accidentia naturalia, non mathematica, sicut cururitas, & alia. Et induxit exemplum de simitate, quia manifestum est q̃ in definitione eius accipitur nasus, cùm dicitur. quòd simitas est nasus cauus, in cauitate autem non apparet materia: cauitas enim est depressio superficiei.

D

E

F

Documẽt. 18. In definitione simi apparet nũ, nõ aũt i definitione cõcaui. 1dd. 6 Met. t. c. 2. &. 7. Met. 14. &. 3. de aia. 15. 1dd infra hic te. 26. 21.

Demon-

Demonstrant astr & q ex Mathematicis magis Physica sunt, vt Perspectiua, & Harmonica, & Astrologia. ℮ contrario enim quodãmodo se habent ad Geometriã. Geometria enĩ de physica linea cõsyderat, sed nõ quatenꝰ est physica. Perspectiua autem mathematicam quidem lineã, sed nõ quatenus mathematica, sed quatenus physica est.

Et demonstrãt hoc etiã quòd de Mathematicis ℮ propinquius scientiæ Naturali, vt scia de Aspectibus & Musica, & Astronomia habent enim dispositionẽ quodammodo cõuersam dispositioni Geometria. Geometer enim consyderat de linea naturali sed nõ secundũ quòd est naturalis: Aspectiuus autem consyderat de linea mathematica, non secundum quòd est mathematica sed secũdũ quòd est naturalis.

Et declarabitur ꝙ in definitionibus naturalibus apparet materia ex hoc, qñ quod de mathematicis est propinquius scientiæ naturali magis permittet ad materiã, & magis apparet mã in definitionibus eius: licet minus apparerat q̃ in scientia Naturali: vt in scientia de Aspectib⁹, & Musica, & Astrologia. Et dixit quodãmodo. qñ illa, quæ sunt in hoc in conuersa dispositione Geometriæ simpli sunt definitiones scientiæ naturalis. Geometria enim consyderat de magnitudinibus abstractis a materia, Naturalis vero consyderat de eis fm ꝙ sunt in mã, Aspectiuus aũt consyderat de lineis in dispositione

Geometria consyderat de magnitudinibus abstractis à materia.

media inter illas duas consyderatio ꝙ non est non enim consyderat de linea fm ꝙ est linea simpliciter vt Geometer: neq; fm ꝙ ℮ linea spacij aut aeris vt Naturalis: sed fm ꝙ visibilis: istud enim esse est quasi medium inter naturale, & mathematicum. & sicut Musicus cõsyderat de proportionibus numerabilibus, non fm ꝙ sunt proportiones numerabiles, sed fm ꝙ sunt sonorum sensibilium. Et ideo, cùm dixit Aspectiuus aũt consyderat de linea mathematica non fm ꝙ est mathematica, sed fm ꝙ est naturalis, nõ debes intelligere ꝙ cõsyderatio eius est consyderatio nãlis, sed inadebas ꝙ cõsyderatio eius est propinquior cõsyderationi naturalis.

Naturalem non considerare formam sine materia. Cap. 3.

CVm autẽ natura dupliciter sit, & forma & materia, vt si de similitate quid sit consyderemꝰ, sic cõtemplandũ est. quare neq; sine materia, neque fm materiam quæ hmõi sunt.

Et enim iã & de hoc dubitabit qs cũ duæ naturæ sint, de vtra est Physici an de eo, qđ est ex vtrisq. sed, si de eo, qđ est ex vtrisq, & de vtraq.

Et, cum natura dicitur dupliciter scilicet de forma, & de materia, oportet nos ponere consyderationẽ de illa, sicut de simo quid sit, si perscrutaremur de eo, & non ponamus consyderationẽ de rebus naturalibus sine materia ꝙ q̃ de materia secundum materiã tantum. Homo enim dubitat in hoc ĩt, & dicit, cùm natura sint duæ, de quibus

A bus oportet Naturalē perſcrutari, & cum neceſſe eſt ipſum perſcrutari de compoſito ex eis. ſed ſi neceſſe eſt ei ipſum perſcrutari de cōpoſito, ergo neceſſe eſt ipſum perſcrutari de vtroq; vtrū igitur ſcientia vtriuſq; eſt eadem, aut ſcientia vtriuſq; eſt ſeparata ab alia.

Et cum natura dicat̄ de forma, & mā & forma nō inuenit niſi in materia: oportet Naturalē cōſyderare de forma, ſicut de ſūmo, ſ. fm q̄ eſt in mā, & hoc eſt ita. quia ex fundamentis, q̄ ponit Naturalis eſt, q̄ plures formæ naturales ſunt ſ. materia: & hoc manifeſtum eſt per ſe. de for
B ma aūt Naturali, an qua hoc non eſt manifeſtū per ſe, iſta ſcia perſcrutat vtrū ſit in mā, vel non. & in hoc nō eſt dubiū niſi de ala trā. Et cūm declarauit q̄ oportet Naturalē conſyderare de forma, fm q̄ eſt in mā, incepit declarare q̄ hoc neceſſe eſt in oībus rebus naturalibus: ſiue forma fuerit ſubſtātia, ſiue accidēs. & dixit & non ponamus conſyderationē de
G rebus naturalib⁹ ſine materia. D.d. necq; de materia i. trā: ſicut fecerunt Naturales, cūm cōſyderauerunt de illa, fm q̄ eſt vnum entiū: ſed debemus cōſyderare de illa, fm q̄ eſt mā formæ. conſyderatio enim de materia in reſpectu formæ eſt conſyderatio naturalis, & cōſyderatio de illa, fm q̄ eſt vnum entium, eſt conſyderatio primi Philoſophi. Et cū narrauit q̄ oportet Naturalē conſyderare de forma, fm q̄ eſt in materia, non fm q̄ eſt tantū, ſicut exiſtimauerunt quidā Antiqui, & cōſyderare de materia, fm q̄ eſt ſubiectū for mæ, nō eas per ſe, incepit mouere quæſtiones accidentes in hoc, & dixit: Homo enī dubitat, &c. i. & hoc, quod diximus de cōſyderatione naturali de forma, & materia, quia natura dicitur de vtroq;, quæredum eſt de eo ab aliquo. qm̄, ſi naturadi carut duobus modis, de qua igitur oportet Naturalē perſcrutari? vtrū de forma, aut de materia: ſi oportet ipſum perſcrutari de altera earū tm̄? aut nō oportet ipſum pſcrutari de altera illarum, ſed de compoſito ex eis. ſed, ſi fuerit cōceſſum q̄ neceſſe eſt ei perſcrutari de cōpoſito, neceſſe erit ei perſcrutari de vtroq;. ſed, ſi poſitū fuerit q̄ neceſſe eſt ei perſcrutari de vtroq;, non de altero, accidet quæſtio, ſ. vtrum ſcientia vtriuſq; ſit eadē, aut diuerſa. Et dixit hoc, qa exiſtimatur q̄ de rebus diuerſis conſyderant ſcientiæ diuerſæ. Deinde incœpit demōſtrare illa, quę faciūt dubitare in eis, & perſcrutari qūo ē vnius ſcientiæ conſyderare de materia, & forma, & quanta eſt conſyderatio iſtius ſcientiæ de vtroq;.

D & 1. phiſt. 2. Met. cō. vltima, inde conſimile 1. Met. c. 15 & 18. 4. Met. c. 1. & 6. Met. c. 1. 8. Met. c. 4 Idē 11. Me ta. c. 4. Idē 12. Meta. t. 5. & 6. cō. Idem ſupra in hoc 1. com. 4.

E

Vtrum igit eiuſdē, aut alteri⁹ vtranq; cognoſcere? Ad Antiquos enim aſpicienti videbitur vtriq; eſſe materiæ. ad exiguā enī partē quandam Empedocles, & Democritus formā, & quod qđ erat eſſe tetigerūt. ſi aūt ars imitatur naturā: eiuſdē aūt eſt ſcīæ cognoſcere formā, & materiam vtriq; ad aliquid vt Medici ſanitatem, & cholerā, & phlegma, in quibus eſt ſanitas: ſiſt aūtem & Ædificatoris formā domus, & materiā, lateres, ſ. & ligna: ſiſt autem & in aliis: & Phyſicæ vtriq; erit cognoſcere vtraſq; naturas.

F 4

Quoniā,

G *Quoniam, si tu posueris tuã cõsideratiõem secundum quod Antiqui fecerũt, videbis quod perfectio est de materia. Empedocles eorum, & Democritus inceperunt de forma, & quidditate medicinæ. & si ars sequitur naturam & scire formam, & materiam vsq; ad aliquem locum est vna scientia. v.g. quoniam medicus habet scire sanitatem, & coleram, & phlegma: & similiter ædificator habet scire quidditatẽ domus, & materiam eius, quæ est lateres, & ligna. & similiter de aliis artificijs: necesse est vt scientia naturalis notificet has duas naturas.*

H

11 Et, cũ homo cõsideranit in hoc ex testimonio Antiquorũ, & fuerit sustentatus in modo cõsiderationis eorum de entibus, necesse est vt maxima cõsideratio illius scientiæ sit de materia, maxime enim eorũ, de quibus Antiqui reddiderunt causas de rebus naturalibus, fm materiã sunt. Empedocles vero, & Democri

I tus inter eos reddiderunt causas quarundam rerum fm formam in paucis rebus: non enim perceperunt formam vltimam. & ideo dixit inceperunt de forma. reddiderunt causas rerum fm formam. cum aũt homo cõsyderauerit in hoc fm ꝙ vna ars consyderat de forma, & consyderat de istis vsq; ad aliquem terminum: & ars assimilatur naturæ in hoc: & consyderatio naturalis debet conuenire actioni naturæ, adeo, ꝙ illud, quod est notũ apud ipsum, sit illud, quod est notum apud naturam, quę est artifex rerum naturalium: manifestum est ꝙ vnius scientiæ est iste has duas naturas. D.d. & scire formam, & materiã, &c. idest, & scientia de forma, & de materia est in eadem arte: sed eadem ars non peruenit ad vltimã materiam, sed ad aliquem locum terminatum, & est propria formæ, scilicet propinqua et. v g qm̃ scientia medicinæ scit sanitatem, & peruenit de scientia materiæ sanitatis ad materiã propinquã sanitati, & est cholera, & phlegma: & similiter ædificator scit domum, & scit materiam propinquam illi. D.d oportet igitur Naturalem, &c. L idest non debes intelligere ꝙ debet scire formã simpliciter, & materiã ad aliquem terminum: sicut accidit hoc in aliquibus artificijs aliis: qm̃ hoc accidit artificijs, quia sunt rerũ particularium. si autem est hic aliqua ars cõs omnibus artificijs, necesse est vt illa ars peruenitat ad vltima subiecta earum: quemadmodũ, si est hic scientia naturalis cõs omnibus naturalibus, necesse est ipsam peruenire ad subiectum vltimũ entium naturaliũ, & formam earum vltimam. Auicenna aũt dicit ꝙ Naturalis non loquitur nisi de materia propinqua vnicuiq; entium: de prima aũt non consyderat nisi primus Philosophus. Et peccauit. cum enim audiuit in Posterioribus ꝙ nullus artifex demonstrat causas sui subiecti, de quo consyderat: qm̃, si demonstraret eas per res priores illis causis, tunc esset de genere superiori: quare illa declaratio esset de alia arte superiori, quæ consyderat de genere continente subiectum illius artis: &, cũ hoc audiuit, existimauit hoc esse impossibile in trib⁹ modis demõstrationũ,

M

A tionum,ſin a demonſtratione ſim
pſi:& demſtatione quia, & demon-
ſtratione ꝓp quid. Et nō eſt ita. hoc
enim non eſt impoſſ,niſi in demſta
tione ſimpſi,& demſtatione ꝓp qd.
in demonſtratione aūt quia, nō eſt
impoſſ: ſicut fecit Ariſt.in demon-
ſtratione primæ materiæ. & primi
motoris in hoc libro: q, ſi fuerit de
accidentibus proprijs entis, erit de-
mōſtratio Naturalis: &, ſi fuerit de
accidentibus proprijs entis ſimpſi,
erit demonſtratio Metaphyſica. &
vi ꝙ prima b Materia non poteſt
declarari eſſe propriè niſi ꝑ ſignum
B naturale primus aūt Motor impoſ-
ſibile eſt vt declaretur eſſe niſi ꝑ ſignū
naturale. Via aūt,qua ꝓceſſit Auic.
in probando primū principium,eſt
via loquentium: & ſermo eius ſem-
per uenit quaſi medius inter Peri-
patheticos,& Loquentes. Cum autē
cauſæ ſubtilis artis habuerint cau-
ſas priores,tunc demonſtratio illa-
rum cauſarū erit per demonſtratio
nem ſimpſi in arte continente illā
artem: & erit etiam per ſigna in illa
arte & hoc totum erit, quando cau
ſæ ſubtilis artis latuerint.

C

Inſuper eiuſdem eſt id cuius gratia,& finem, & quæcunque ſunt horum gratia. natura autē finis eſt,& id,cuius cauſa. quorū.n.continuo motu exiſtente, eſt aliquis finis ꝑfectus motꝰ, hic de vltimum eſt,& id,cuius cā.quo circa & Poeta deriſorie adduxit vt diceret.Habet finem,cuiꝰ quidem cauſa factus eſt.vult.n. nō oē vltimū eē finē, ſz optimū.

Et etiam illud,propter quod eſt illud,quod eſt,& finis intenta, et quod eſt cauſa illius,eſt vnius ſcie D *tia.natura autem eſt finis,& propter quod eſt quod eſt. quod enim de rebus habentibus motum conſtantem habet aliquem finem,ille finis eſt vltimum eius, & propter quod eſt.& ideo ſermo verſificatorum,cum dixit ipſum ire ad mortem,& eſt illud,propter quod fuit eſt deriſibile.non.n.oē vltimum eſt finis ſed vltimum nobilium.*

Hæc eſt alia rōcinatio,qua decla E
rat ꝙ Naturalis conſyderat de na- 25
tura,quę eſt forma,& de materia in
ſimul.& compoſitio iſti' ſermonis
eſt ex duabus propoſitionibus, qua
rum vna eſt,ꝙ oē,ꝙp quid eſt aliqd
cum illo,eſt vnius ſciæ: ſecunda au-
tem ꝙ natura,ꝙ eſt forma, eſt illud,
ꝙp quod ſunt aliæ res,quæ ſunt ſub
iecta illi:& concludit ex hoc ꝙ ſcie
te naturam, & res ſubiectas naturæ
eſt vnius ſcientiæ: ſed tacuit conclu-
ſionem,quia eſt manifeſta. D.d.qđ
enim de rebus, &c. hæc eſt propoſi-
tio maior alteriꝰ ſyllogiſmi, quo de F
clarat maiorem propoſitionem,di- 4
centem ꝙ natura eſt finis.& compo
nitur ſic. Natura eſt illud, apud qđ
ceſſant motus rerum generatarum,
& vltimum ſuorum motuum con-
tinuorum:& omne ex rebus haben
tibus motum continuum,& haben
tibus finem,finis eſt vltimum illius Ariſt.ꝙ
motus:ergo natura eſt finis in gene argui. ex
ratione. Sed eſt ex duabus affirmati duabus af
uis in ſecunda figura.& Ariſto. vtit firmatiuis
hoc,qñ maior propoſitio cōuertit in ſecūda
vlt,&qñ hoc eſt manifeſtum per ſe: figura, qñ
qñ tunc compoſitio erit quaſi i pri maior ꝓ-
ma figura. Et ideo notificauit qñ pō cōuerti
Phy.cū cō. Auer. H cō- tur vlt.id:
4.ph.c.
&.4.1.loc.
ncor.c.25.

G conuertitur iſta propō, & qđ non, ſ̄ q̄ oē, quod eſt vltimum motuum conuertitur, eſt finis, & dixit: & ideo ſermo Veriſicatoris, &c. i. & nō cōuertitur ita, q̄ oē, quod eſt vltimū motuum, ſit finis: niſi dicamus vltimum nobile, nō vltimū proueniēs ex neceſſitate materiæ, vt mori. &, cum Veriſicator exiſtimauit hoc conuerti ſ̄ q̄ oē, quod eſt vltimum, eſt finis, ideo ſermo eius fuit deriſibilis. quod igitur conuertit eſt q̄ oē vltimum nobilius priori eſt finis: et vltimum, quod eſt in motu generationis rerum eſt nobilius prioribus:
H ergo eſt finis. Et ſyllogiſmus componit ſic in prima figura. Naturæ eſt vltimum motuū generationis, ſ̄ eſt nobilius præcedentibus & omne, quod eſt tale eſt finis: ergo naturæ eſt finis. & mors, quæ eſt vltimū, diſtinguitur ab vltimo, quod eſt finis in hoc: qm̄ vltimum, quod eſt finis, eſt prima quies, ad quam venīt generata: mors autem eſt poſt illud vltimum, quod eſt finis: ergo primum vltimum, ad quod peruenit motus generationis, eſt finis.

I Qm̄ & faciunt artes materiā, aliæ quidem ſimpliciter, aliæ vero operi accommodā. & vtimur tanquam propter nos, oībus, q̄ ſunt. ſum⁹ enim quodammodo & nos finis. dupliciter. n. eſt id, cuius cauſa. dictum eſt aūt ſ̄ hīs, qui de Philoſophia.

Et etiam artes faciunt materiam, quædam ſimpliciter, & q̄dam ſecundum præparationem, ut ſit apta in operatione. nos autem vtimur illis, ſecundum quod ordinati ſunt propter nos. nos enim ipſi K *etiam ſumus finis quodammodo. illud enim, quod eſt propter quid, dicitur duobus modis. & hoc dictum eſt in noſtris ſermonibus de philoſophia.*

Hæc eſt ratiocinatio, qua declarat q̄ oportet naturalem conſyderare de materia, & intēdit q̄ artes operantur hāt ſolicitudinē circa materiā, quædam, quæ faciunt illam, ſicut ſtatuā faciunt formam, vt ars Ædificatoria qm̄, ſicut facit domum, q̄ eſt forma, ita facit lateres, quæ ſunt materia domus. quædam aūt, quia pparant materiā ad recipiendum formā, vt ars Nauificatiua. qm̄ cum hoc q̄ facit formam nauis, pparat ligna ad recipiendum formā nauis. &, quia ſcia in ente naturali eſt finis operationi rebus artificialib⁹, neceſſe eſt, ſi operatio artium pendet de materia, aut ſm q̄ faciunt illam, aut ſm q̄ pparant illam, vt conſyderatio ſciæ naturalis pēdeat de materia cum hoc, q̄ cōſyderat de forma. ſed tacuit cōſequens, quia intelligit ex hoc, quod dixit: Et ēt artes, &c. i. & quia artes artes faciūt materiam, aut ſimpl̄, aut L
M ſm pparationem, neceſſe eſt vt Naturalis conſyderet de materia. ſcientia. n. hæc eſt finis operationi illi. D. Dico hoc in 2. de a.a.

Et,

A Et,cum notificauit ꝙ illud, qđ est ante finẽ ſm primũ modũ, eſt notũ cũ fine,declarauit ꝙ ita eſt in ſecundo mõ,& ꝙ eadem eſt cauſa in hoc.

Duæ igit᷑ ſunt artes, q̃ dominant ipſi materiæ, & q̃ ſunt cognoſcentes, ea, q̃ vtitur. & Paſtua,quæ Architectonica ẽ quappe & quæ vtit Architectonica quodammodo eſt. differt aũt, q̃ tenus hæc quidem, q̃ formã cognoſcit, Architectonica eſt, alia autem vt effectrix materiæ.gubernator.n.qualis ſit forma alibi qua temonis cognoſcit, & præcipit,alius autem ex quo ligno, et quibus ex motibus eſt. In his igitur,quę ſunt ſm artem,nos facimus materiam propter op᷒,ſed in Phyſicis eſt.

Et artes continentes materiã, & cognoſcentes illam ſunt duæ: et de arte operationis eſt Geometria operatiua: & ideo ars operatiua attribuitur etiam quodammodo Geometriæ operatiuæ.ſed tamẽ differunt: illa enim attribuitur Geometriæ operatiuæ,ſecundum quod cognoſcit formam,iſta autem ſecundum quod ſcit materiam,gubernator enim ſcit formam remi, quomodo debet eſſe, & præcipit fieri huiuſmodi,& iſta alia ſcit de quibus lignis,& quibus motibus perficitur. Quod aũt ſit per artẽ,nos facimus materia in illa propter illud, quod intendimus,in rebus aũt Naturalibus eſt exiſtens.

Artes operatiuæ ſunt duobus modis,aut facientes artificium,aut vtentes illo. & ſunt principales,& quia principiant eis,quę ſunt ſub eis operari. &, cum ars, quæ eſt ſub eis, perficit operationem, tunc principalis vtit eo,quod fecit. Et,quia põt aliqs dicere ꝙ iſtæ artes nõ ſciunt materiã, incœpit declarare quòd iſtæ etiam ſciunt materiam: & iſtã vocat Geometriam operatiuam:&dixit: Et artes continẽtes,&c.i. cognoſcẽtes materiã,non facientes eam, ſunt duæ. vna aũt eſt,quæ vtit, q̃ non facit formã,neq; mãm,ſed ꝑcipit illi,q̃ ẽ ſub opari:& iſta dr Geometria opationũ ſimpꝛ,& principalis ſimpꝛ. Secunda vero eſt quodãmõ vtẽs.i. prę cipit,& quodãmodo facit.& hoc intendebat,cum dixit,& de arte operatiua eſt Geometria opatiua. & q.d. & de arte operatiua eſt ars,q̃ vtitur, idest præcipit. Deinde dicit, & ideo ars, quę vtitur, &cæt. & ſi ſit operans,tamen attribuitur Geometriæ operationum ſm ꝙ vtit, non ſm ꝙ facit. Et,quia vtraq; ars eſt Geometria opationũ, incœpit facere dr̃as inter illas,& d.ſed differũt, &c.i.ſed hæ duæ artes differunt. qm̃ prima principalis nouit formam, & ꝑcipit iuxta illam,& fiſt materiã: alia aũt nouit materiã, & præcipit circa illã tm̃,formam aũt facit. D.Iduxit exẽplum de duabus artibus,& d.gubernator enim,&c.i. & ars,quæ vtit ſimpliciter,quę ſcit vtrũq;, eſt ſicut ars gubernandi nauem:ſcit.n.formam remi,quæ debet eſſe, & præcipit ipſum fieri ſm illam formam. iſta aũt alia ars,quæ vtitur quodammodo, & facit alio modo, eſt ſicut ars faciẽdi naues:iſta.n.facit formam,& ſcit mãm.ſcit.n.ex quib᷒ lignis erit melior

D 25 Artes operatiuæ ſunt duobꝰ modis. Idem. 1. Ethi. cap. 1.

E

F

G lior forma n̄ aūis, & q̄ſo debent ab ſcindi, & ſcipi arti, q̄ eſt ſub ea, facere hoc, q̄ non vtſ omnino. Et intendebat p totum hoc declarare, q̄ materia eſt nota in oībus artib⁹ principalibus, & non principalibus, cum artes ſint tribus modis, aut operans ſimplr, aut vtens ſimplr, aut vtens quodāmodo, & operans alio modo, & omnes ſciunt materiam. D. d. in hoc aūt, quod ſit per artem, &c. i. & non eſt dicta in hoc inter arte, & naturam, ſed ars, ſicut facit formā, facit materiam: natura aūt facit formam, non materiam, cum ſit exitꝰ, quia eſt aeterna. & iſte inuenit̄ qui buſdam artib⁹ q̄ quarum mā eſt naturalis, q̄n ars non facit illam.

Deorum-tum.

H

Amplius, eorum, quæ ad aliquid, materia eſt. ad aliam. n. ſormam alia materia. Quouſq; ergo Phyſicum oportet cognoſcere formam, & ipſum quid eſt? An quemadmodum Medicum neruum, aut Fabrum æs, vſque ad alic uid: alicuius enim gratia vnumquodq;. & circa ea, quæ ſunt, ſeparabilia quidem forma, I in materia autem:⁹ hō. n. homi-

*al homo quidem. Sol. & hō gnant ho- minem.

nem generat, & ſol. quomō aūt ſe habeat hæc ſeparabilis, & qd ſit, Philoſophiæ primę eſt officium determinare.

Et etiam materia eſt de capitulo relationum. diuerſarum. in forma diuerſantur in materia. Vſque quo igitur oportet Naturalem peruenire in ſcientia formæ & quidit atꝰ dicamus, quoniam quemadmodū Medicum peruenit in ſcientia nerorum, & Operāi cuprum in ſcientia cupri peruenit ad illud propter quod eſt vtrumq;, ſimiliter eſt de iſto etiam. oportet. n. ipſum ſcire eam eſſe formam abſtractam. ad eſſe eius eſt in materia homo. n. generatur ab homine, & ſole. diſcipulo autē in abſtracto q̄ ſit, & quid ſit, eſt Prima Philoſophia.

K

Intendit etiam declarare q̄ oportet Naturalem conſyderare de forma, quia cōſyderat de materia. cūm materia eſt de genere relationis. enim in reſpectu formæ & iſte videtur eſſe de forma. oportet igit̄ conſyderantem de materia conſyderare de forma, & conſyderante de forma conſyderare de materia. & etiā materia eſt pp formam: & oportet conſyderantem de aliquo conſyderare de illo, pp q̄ eſt. Et dixit diuerſa. n. in forma diuerſant in materia. Hæc eſt ratio. nano, qua declarat q̄ materia dī in reſpectu formæ. & q. d. & ideo diuerſāt materia p diuerſitatem formarum, a deo q̄ materia alaliū eſt alia a materia vegetabilium, & materia hois eſt alia a materia aliarum ſpecieū. Et cū declarauit q̄ naturalis cōſyderat de forma p ſe, & de materia pp formā, incœpit quærere quouſq; debet conſyderare de forma. & dixit. Quouſque igitur, &c. i. ad quem igitur ordinem oportet Naturalem peruenire in ſcia formarum, & non ptranſire illum. cūm ſcientia quilibet ſtatis, nō in ſcia eius, quod é eſſe? ſed ſunt hic mulu ordines formarum. i. abſtractæ a materia, & non abſtractæ. D. d. dicamus igit̄, q̄n quemadmodū Medicus, &c. i. & eſt manifeſtū, q̄n

L

M

quem-

A quemadmodum Medicus oportet ipsum puenire de cognitiõe formarum existentiũ in suo subiecto, de quo considerat, vt neruis, & carne, ad cognitionem quiditatis vltimarum formarum existẽtiũ in sua materia non separabilium ab ea, similiter oportet Naturalẽ peruenire in considerationem de formis ad vltimam formam, pp quam fuit materia. v.g. ad formam hois. D.d. oportet. n. ipsum scire, &c i. oportet Naturalem puenire p suam considerationem ad formam abstractã, s. vltimam, si esse eius est in materia, ante

B q̃ puenias apud considerationẽ de forma hois: sed homo generat ab hoie, & a sole, & vtrunq; est forma in materia. Et dixit hic quasi cõtradicendo dicentibus formas separari, & innuendo q̃ formæ naturales sunt in materia. D.d. dispositio aũt in abstracto, & c.i. considerato autẽ de dispositionibus formarũ abstractarum, sin q̃ sunt abstractæ, & de quiditatib⁹ earũ, est propriæ Primæ Philosophiæ, non scientiæ Naturalis. Et notandum q̃ considerato in esse istarum formarum est in scientia Naturali, non in prima Philosophia: sicut existimat Aue. qm̃ in hac scia apparet istud genus formarum esse, deinde prima Philosophia considerat de quiditatibus, & dispõitibus earum. & hoc est rectum: impossibile est enim aliquam sciam vsem, & particularem declarare subiectum esse, siue per signum, siue p demonstrationem: quod non est ita in causis sui subiecti: qm̃ declarat eas per signum, non p demonem simpliciter. scia igit̃ naturalis cõsyderat de esse formarum, quousq; perueniat ad vltimam formarũ materialiũ, & primã abstractarũ, aut ad formas formarum, q̃ sunt mediæ I esse inter illas: sicut existimatur de forma hominis vltima.

D Fo. 4. hois vltima est media inter abstracta & materialia. Oppo. vid 1. me. c. 19. vbi hĩ nõ dan mediũ inter abstractũ & male. Vide con. Zam.

SVMMA TERTIA.

De Causis, & earum in plura membra diuisione.

Quot, quæ sint causæ. Cap. 1.

DEterminatis aũt his, considerandũ est de causis, & quę, & quot numero sunt. Cũ. n. sciẽdi gratia hoc negocium sit: scire autem nõ prius opinamur vnumquodq; q̃ vtiq; cœperimus pp quid circa vnumq̃q; hoc autẽ est accipere primã causam: manifestũ q̃ & nobis hoc faciendum est & de generatiõe, & corruptione, & de omni physica mutatione: vt scientes ipsorum principia, reducere ad ipsa tentemus q̃sitorum vnũq̃q.

E

Hæ igitur determinatis considerandum est de causis, quæ, & quot sunt. Intentio. n. istius cõsyderationis, quia est scia: & nos non credimus aliquid scire absque eo, quod prius determinemus illa, ex quibus ẽ, & hoc ẽ scire suas cãs primas: manifestũ ẽ quod oportet nos etiam facere hoc in generatione, et corruptione, & in omni transmutatione naturali: ita quod, cum scierimus principia eorum, quæremus reddere ad illa vnumquodq; eorũ, de quib. erimus perscrutati.

F

G Et, cum determinandum ſit nobis, q̃ 27 debeamus præcedere hãc ſcientiã, oportet et̃ perſcrutari de cauſis rerũ naturalium, q̃ ſunt, & quot. Et hoc eſt ne ceſſe. q̃m interuno iſtius conſyderationis de ſcia rerum naturalũ, eſt ſcia certificata perfecta: & nos non credim⁹ ſcire aliquid pfecte, niſi cũ ſciamus ipſum cum ſuis cauſis primis, donec perueniamus ad ſuas cauſas propinquas: & hoc erit, cum pr⁹ determinauerimus numerum cauſarum p̃grendarum in illo genere, quę ſunt, & quot ſunt: ergo manifeſtum eſt q̃ ſimiſt et debemus facere hanc H conſyderationem naturaliter: ita q̃, cum primo ſcierimus cauſas cões omnibus rebus naturalibus, & numerum earum, quaremus in vnoquoq; eorum, de quibus loquimur illas cauſas eſſe. Et cum dixit: & hoc eſt determinare ſuas primas cauſas: intendit q̃ iſta ſcientia perfecta acquiritur ab aliquo, q̃ prius ſcierit cauſas rei primas, donec perueniat ad cauſas eius propinquas.

Vno igitur modo cauſa dr̃, ex quo fit aliquid cum inſit: vt æs ſtatuæ, & argentum phialæ, & horum genera. Alio aũt modo I forma, & exemplũ. hæc aũt eſt rõ ipſius q̃d quid erat eſſe, & huius gña, vt ipſius diapaſon duo ad vnum, & omnino numerus, & partes, quę in ratione.

Ducamus igitur quod cauſa dicitur vno mõ de illo, ex quo fit res, & eſt in ea. v. g. cuprum idoli bonum, & argentum idoli annuli, et genera iſtorum. Et dicitur alio modo de forma, & imagine. & eſt rõ ſignificãs quidditatẽ rei, & genera iſtorum. & g. quid genus eius, quod eſt K *diapaſon, eſt proportio binarij ad unum & huiuſmodi ſalutet numerum, & partes conclauſa in tota.*

Et cũ dr̃ multis modis. dicit̃ cauſa materialis, vt cuprum idoli, & argentum annuli. & dicit̃ & eſt in ea, vt faciat differentiam inter materiam, & prius nominem. Et dicitur alio modo ſm formam, vt figura, & imago in cupro. & hæc eſt cauſa, quam dat ratio ſignificans quiditatem rei, ſ definitio & dicit̃ hoc, quia definitiones componuntur ex forma ſ L eſt genus, & propria, quę eſt dra d. & genera iſti⁹. i. & illa forma quæ ponitur ſ definitione, ita ſe habet ad propriam differentiam, ſicut cõe ad proprũ. v. g. q̃m forma cõ quæ eſt quaſi genus proinquũ ad diapaſon, eſt proportio duorum ad vnum. & genus concludens, & prius et æquiuocat⁹ in Arabico & vnum eſt numerus proprius, & vnum eſt forma.

Amplius vnde principiũ mutationis primum, aut quietis vt conſultor cauſa, & pater filij, & M oſno faciens factũ, & mutãs mutati. Præterea, vt finis. hic autem eſt id, cuius gratia, vt ambulãdi fanitas. propter quid enim ambulare dicimus, vt ſanus ſit. &, ita locuti, opinamur aſſignaſſe cauſam. & quæcunq; tam mouente alio, intermedia fiũt ipſi⁹ finis: vt ſanitatis macies, aut purgatio, aut medicamenta, aut organa. oſa nãq; hęc finis gr̃a sũt: dr̃nt tñ abinuicẽ, quia alia qdẽ ſunt opera, alia vero organa.

Et

A Et dicitur etiam illud, ex quo ē principium primum transmutationis, & quietu. v.g. quoniam consideni alicui est causa similiter pater filii, & vniuersaliter agens actu, et transmutans transmutati. Et dicitur et secundum finem intentum. & hoc est illud, propter quid. v.g. sanitas apud ambulationē. cum.n. dicitur quare ambulat sortes? dicemus propter hoc, quod suū corpus sanetur et hoc dicto reddimus cau-
B sam. & similiter ea, q̄ sunt apud motu alterius ut illud, & finē intentū. v.g. sanitas ex diminutione, & purgatione, & potatione medicina, & instrumenta. quoniam oia ista intenduntur propter finē: sed differunt, quoniam quædam sunt actiones, & q̄dam instrumenta.

10 Cum induxit causam materiale, & formalem, induxit et causam agentem, & finalem, & dixit. Et dicitur etiam finis intentus, & dicit causa et de causa finali: ut sanitas, q̄ est causa exercitij, & lignum eius est, q̄n, cum alii
C rogant nos, quare ambulat Sortes? dicimus respondendo, propter hoc, q̄ sit sanus. D.d. & sic illa, & ea, & sic omnia, quorum vnumquodq; est vltimum motus eius, q̄ est ante ipsum, ex illis multis, q̄ sunt inter primum agens, & vltimum finem, cum vnūquodq; eorū est finis eius, quod est ante, & oia sunt pp vltimum finē. v.g. ambulatio, q̄ est pp extenuationem, & extenuatio pp sanitatem. & sic potio medicinæ, & phlebotomia est pp extenuationē humoris vincētis in corpore, & hoc D est pp sanitatem. D.d. q̄n oia ista intenduntur propter finem. i. q̄n omne, quod est ante finem, est propter finem. v.g. q̄n ista, q̄ diximus, intenduntur pp sanitatem: sed differūt, q̄n quædā sunt actiones, vt ambulatio, & q̄dā instrumēta, vt phlebotomia.

Causæ igit̄ ferè tot modis dñr. Accidit aūt, cum multipl̄r dicā-
tur causæ, & multas eiusdē causas esse, non fm accidens: vt statuæ, & ars statuaria, & ars non fm alterū quid, sed quatenus est statua: sed non eodem modo: sed E hoc quidē vt materia, illud aūt vt vnde est motus. Sunt aūt q̄dam & adinuicem causæ: vt laborare causa est bonæ habitudinis, & hæc laborandi: sed non eo dem modo: sed hoc qdē vt finis, illud aūt vt principium motus. Amplius aūt eadem cā contrariorū est. qd.n. p̄sens causa hui⁹ est, hoc & absens facimus aliq̄n cām contrarij. vt absentiam gubernatoris nauis subuersionis, cuius erat p̄sentia causa salutis. F

Isti igitur sunt modi, secundū quos fere dicuntur causæ. Et accidit, si causæ sint multis modis, vt plures causæ sint vnius rei, & non per accidens. v.g. quoniam causa idoli hominis est ars statuandi, & causa eius est cuprum, & hoc non est alio modo, sed secundū quod dicebat statua sed non eodē modo sunt causæ sed hoc secundū materia, hoc autē secūdū quod est principiū motus.

G *Et ſunt aliqua, quæ ſunt cauſa ſui adinuicem. v. g. quoniam labor eſt cauſa bonæ conſtitutionis corporis, & bona conſtitutio eſt cauſa laboris ſed non eodem modo: bona. n. exiſtentia corporis eſt cauſa ſecundum finem, labor autem ſecundum quod eſt principium motus. Et etiã idem eſt cauſa duorum contrariorum. abſentia enim eius, cuius præ*
H *ſentia gubernatoris eſt cauſa ſubmerſionis nauis, eius præſentia erat cauſa ſalutis.*

30 Cum numerauit modos quatuor cauſarum, incepit dicere diſpoſitiones earum, & quomodo ſe habent ad cauſatas, & ad ſeinuicem, & dixit: q̃ accidit q̃ plures iſtarum cauſarũ q̃ vna ſunt cauſæ vnius rei. v. g. qſn cauſa ſtatuæ eſt cuprum, & agẽs: ſed duobus modis diuerſis: cuprum. n. ſm materiam, artifex vero, vel ars ſm agẽs. & ſiſt figura ſtatuæ eſt cauſa ſm formam, & illud, propter qđ

I ſunt facta eſt cauſa ſm finem. Et cõtingit etiam q̃ eadem cauſa eſt cauſa duorum contrariorum, ſed duabus diſpoſitionib⁹ diuerſis. v. g. qſn gubernator eſt cauſa ſaluationis nauis, & ſubmerſionis: ſaluationis quidem ipſo preſente: ſubmerſionis autem ipſo abſente. Cauſæ etiam habent ſe adinuicem, ita q̃ vtraq; duarum cauſarum in ſpecie diuerſarũ eſt cauſa reliquæ, ſed duobus modis diuerſis. v. g. qſn labor eſt cauſa ſanitatis ſm agẽs, ſanitas autem eſt cauſa laboris ſm finem. & ſiſt materia eſt cauſa formæ, ſm q̃ forma non

I pòt inueniri niſi pillam, forma autẽ eſt cauſa materiæ, ſm q̃ materia non poteſt eſſe in actu & demonſtrata niſi per illam, & præcipue prima materia.* D. d. iſti igit ſunt modi & dixit ferè quia poſſibile eſt inuenire aliqua, q̃ collocantur in numero iſtorũ quatuor modorum, vt illa, quæ aſſimilant iſtis. & inueniuntur in eis & ideo dixit ferè. quia non tat dubitationem, quouſq; declaret hoc per inductionem, cũ fuerit declaratum ſm quot modos dicitur eſſe quodq; eorum. & dixit Alex. q̃ dixit hoc ad excipiendum cauſas, quæ ſunt per accidens.

Omnes autem nũc dictę cauſæ quatuor cadunt modos manifeſtiſſimos. Elementa. n. ſyllabarum, & materia ſubſtibilis, & ignis, & hmõi corporum. & partes totius, & ſuppoſitiones concluſionis, vt id, ex q̃, cauſa ſunt. Harum autem aliæ quidẽ ſunt vt ſubiectum, vt partes, aliæ autem, vt quod quid erat eſſe, & totum, & compoſitio, & ſpes. Vt men nũc, & medicus, & conſultor, & omnino ipſum faciẽs omnia ſunt vnde principium mutationis, aut ſtat⁹, aut mot⁹. Alia autem vt finis, & bonũ aliorũ. id. n. cuius gratia, optimum, & finis aliorum vult eſſe. differat autem nihil idem dicere bonũ, vel apparens bonum.

Et iſta cauſa, quas diximus, omnes collocantur in quatuor modis, qui ſunt valde manifeſti. Littera enim doctorum, & materia artificio-

Vide
M

Vide
Fadd. ẽ cõ
cõtrariorũ
idem de
ipſemet de
uerſis. vide
met c. 2.
& 2. qq. 92.

A ficiorum, & ignis, & similia corporum, & partes totius, & propositiones conclusionis sunt causa secundus illud, ex quo est generatio. Sed quædam sunt quasi subiectum, vt partes, & quædam quasi quidditas, s. vniuersum, creatio, & compositio, & forma. Sperma autem, & semen, & medicus, & sol, & vniuersaliter agens, omnia sunt illud ex quo est principium trãsmutationis, & quietis. Et quædã sunt

B quasi finis intenta per alias res, et bonum illud. n. propter quid debet esse nobilius cæterorum, & causa earum. & non est differentia in hoc, quod dicamus ipsum esse bonum, aut dicamus ipsum existimari bonum.

31 Cum numerauit genera causarũ sm exemplũ, sœpit notificare quo vnaquæq; causarum collocatur sub istis quatuor generibus, & dixit: Et istæ causæ, &c. i. & omnis causa, aut

C est sm materiam, aut sm formã, aut sm agens, aut sm finem. D. d. Licet enim &c. i. omnia. n. ista sunt causæ sm illud, ex quo fit generatum. syllabæ. n. generantur ex literis, & sic corpora partium consimilium cõposita generant ex igne, & ex alijs elimis. & hoc intendebat, cum dixit & ignis, & sic corpora. i. & ignis, & alia elementa sunt materia corporum consimilũ, q generant ex eis. D. d. & partes totius, i. & partes sunt totius quasi materia. D. d. & propõnes conclusionis, i. & qũ conclusio fit ex propõnibus, assimilant igitur materiæ. Et ola ista conueniũt D in hoc q sunt materia, & differunt hoc, qm quædã sunt materia sm cõpositionẽ, vt lræ syllabarum, & lapides domus, & qdam sunt fm alterationem, vt panis sanguinis, & qdam fm alterationem. & cõpositionẽ, vt acetum, & mel oximellis, & quatuor elementa olum compositorum. & hæc duo sunt fundamenta materiæ, i. compositio, & alteratio, & tertium compositum ex eis partes autem, & totum posuit aliũ modum à cõpositione, vt reputo, sm q ptẽ debebat partes, q sunt in potentia, non q sunt in E actu, aut fm q intendebat vniuersũ congregatum tm. compositio. n. est congregatio propria partium: fit. n. ex qualitate, & ordine, & positione. propõnes aũt assimilantur materiæ, quia sunt in potentia cõclusio, & cõclusio est eis quasi forma. D d. sed qdam sunt quasi quiditas, i. sed istarum causarum qdam sunt quasi demonstrantes quiditatẽ rei, & illę in ueniunt fm numerum differentiarum, quibus differt illud, quod accipitur in quiditate, & sunt tria, vt forma vniuersi partium, & forma cõpositionis partiũ, & forma oximellis, mellis & aceti: & ideo dixit vniuersum, & compositio & forma. Et intendit p formam, q est fm alterationem, & aut sine cõpositione, aut cum compositione. & intẽdit p vniuersum congregationem partium tm. & intendit per cõpositionẽ congregationem illarũ trium, dispositionum in partibus, s. figuræ, ordinis, & positionis. Et, cum numerauit causas, q collocantur sub eã materiali, & formali, dixit: Sperma aũt, & semẽ, &c. i. sperma aũt alalisi, & semen vegetabilium, & medicus

D

E

Propositiones assimilantur materiæ, quia sunt in potentia conclusio, & conclusio est eis quasi forma Idẽ inf. 74

F Vniuersũ Compositio & forma.

G

G sanitatis,& vt agens actiu,omnia colligant sub causa, quæ est principiũ transmutationis,& suæ cessationis. D. induxit genus, quod est fm finé, & dixit: Et quædã fm finé,s. & sunt quædam causæ,quæ sunt quasi finis intẽtus per operationes, & quasi bonum intentum. D. induxit rationcinationes super hoc,& dixit: illud.n. ꝓpter quid,& c. qm illud ꝓpter qd, quia est nobilius illis, quæ quærunt propter illud, est bonum intentum per illas res & ideo est causa aliarum. agens enim & materia non sunt nisi propter finem & similiter

H formæ nõ sunt nisi propter vltimũ finem. D.d & non est differentia, &c. non est differentia inter hoc, ꝙ describemus istam causam, quod est bonum intẽtum per illa, ꝙ sunt ante illam in rei veritate, aut illud, quod existimatur esse bonum, licet non sit bonum in rei veritate & dixit hoc, vt declaret quo sit communis rebus volũtariis,& naturalibus qm vltimum intentum in rebus voluntarijs multotiens videtur bonum,& non est in rei veritate. intentũ vero in rebus naturalibus e bonũ verũ.

Vltimũ intentũ in rebus voluntarijs multotiens videtur bonum,& nõ est in rei

I veritate. intẽtũ vero in rebꝰ naturalibus e bonũ verum vide pro hoc illud. met.

Cau æ igitur tales,& tot sunt species. Modi aũt causarũ numero quidem sunt multi, in capita vero contrahũtur & sũt pauciores. dũr.n. causæ multiplicitẽr. & ipsarum,quæ similium specierum sunt, prior ac posterior alia, alia, vt sanitate medicus, & artifex, & ipso diapason duplum, & numerus, & semper quæ continẽt ad singulares.

Magnitudines sunt causæ, & tot sunt species earum. Modi aũt causarum sunt multi, sed cum adunantur fiunt pauciores. causæ.n. et dicuntur multiplicitẽr. dicitur. n. causis, quæ sunt eiusdẽ speciei, quod vna causa est prior, aut posterior alia. v.g. quoniam ea sanitatem est medicus, & causa eius est ars, & causa eius, quod est diapason, est duplum, & causa eius est numerus, & similiter semper in rebus in comparatione continentis ad particularia. K

I

Intendit p modos cãs diuidi tur p accidẽtia. Et, cum notificauit ꝙ modi causarũ concludunt tm quatuor, incepit numerare eos, & dixit de eis in causis, & c. causæ n sunt eiusdem speciei quatuor species earum, dixit causæ fm prius, & posterius. v.g. in causis agentibus, medicus, & ars medicus, in est posterior ars aut est prior. Et hoc in causis formalibꝰ. v.g. qm̃ forma diapason est duplũ, & forma dupli est numerus, & forma numeri est quantitas. & hoc inuenit semper proportio inter vlr, & particulare. & hoc intendebat, cum M dixit & hoc semper, & c. & hoc semper inuenitur comparatio cõs ad proprium, ꝙ qm̃ cõe est prius fm formam, aut fm genus proprium & hoc accidit priori, & posteriori vnaquæque specierum causarum, ꝙ ꝙ prius est quasi cõe ad posterius. Et prius, & posterius in materijs manifestatur. & hoc inuenitur in similibus extenuatio n est huius extenuati, & huius extenuationis est, quantitas.

Amplius autem, vt accidens, & horum genera: vt statuæ alter Polycletus, & aliter statuatius

A nus: qm accidit statuario Polycletum esse. & continentes et accidens: vt si homo causa sit statuæ, aut omnino aſal. sunt autē accidentium alia alijs remotiꝰ, & propinquiꝰ: vt si albꝰ, & musicus causa dicantur statuæ.

Et etiam secundum accidens, & genera istorum. v. g. quoniam causa statuæ est Polycletus quodammodo, & alio modo faciēs statuas: accidit. n. artifici statuarum quod fuit Polycletus. & continēti a sunt per illud, quod est accidens. v. gr.

B *quoniam homo est causa statuæ, et vniuersaliter animal. & accidentia quædam sunt remotiora, quædam propinquiora. v. g. quoniā albus, & musicus sunt causa statuæ.*

33 Cum declarauit ꝙ in oībus ſpēbus causarū inueniunt duo modi, ſ prius & poſterius, incœpit ēt declarare alios duos modos causarū, ſ ꝙ ſe, & per accidens, & dixit: Et etiam ſm accidens, & iſtæ causæ diuidūtur ſm accidens, & genera iſtarum

C collocant in hoc modo. v. g. cum dī ꝙ Polyclet⁹ fecit ſtatuam, & ꝙ artifex ſtatuarū fecit ſtatuam. hoc. n. eſt ꝑſe, illud aūt ꝑ accidens. accidit enim artifici ſtatuarum ꝙ fuit Polycletus, qm nō fecit ſtatuam ſm ꝙ eſt Polycletus, ſed ſecundum hoc ꝙ habet de arte ſtatuarum. Did & cōtinentia, & cō. & illa, quę conuenēt causis, & ſunt genera causarū, ſunt causæ per accidens. v. g. qm homo eſt causa ſtatuæ per accidens, & vſi animal homo aut eſt causa ſtatuæ per accidens, quia accidit artifici, q eſt causa per ſe, ꝙ fuit homo, aut aſal. D

Et cū narrauit ꝙ illo, quod eſt per accidens, inuenit propinquū, & remotum, dedit exemplū, & dixit. v. g. dicere ꝙ albus, & muſicus ſunt causa ſtatuæ albus enim eſt remotior, q muſicus: licet vterq; ſit causa ꝑ accidens: quia album eſt cōius hole: ergo eſt remotius q muſicum.

Præter omnes autem, & pro Ci in poſt
prie dictas, & ſecundū accidēs, ua, i actu.
alię quidem vt potētes dñr, aliæ vero vt operantes: veluti ædificandę domus ędificator, aut ędi E
ficans ædificator.

Et omnes causæ, quæ dicuntur conuenienter, & quæ dicuntur per accidens, quædam dicuntur causæ, quia possunt, & quædam dicuntur causæ, quia agunt. verbi gratia, quoniam causa domus est ædificator, domus ædificat.

Et omnes causæ, quæ dñr per ſe, 34
& quæ dicuntur per accidens, & propinquæ, aut remotæ dicuntur eſſe, aut actu, aut potentia. v. g. quoniam ędificator eſt causa domꝰ: ſed, cum F
ædificat, eſt causa in actu, & cum nō ædificat, eſt causa in potentia. & hoc intēdebat cum dixit. v. g. quoniam causa domꝰ eſt ędificator, &c. i. quoniam causa domus eſt ædificator: ſed dum ædificat eſt ædificator in actu, & dum non ædificat eſt ædificator in potentia. ſed tacuit hoc, qa intelligitur per oppoſitum.

Perinde aūt dicēt & in ñs, quo rum cauſę ſunt ipſæ cauſæ, atq in ñs, quæ dicta ſunt. vt huiꝰ ſta tuæ, aut ſtatuæ, aut etiam oīno ima-

imaginis, & gris huius, aut gris, aut omnino materiæ, & in accidentibus ſimiliter.

Et, ſecundum quod narratum, dicitur ēt in rebus, quarum cauſa ſunt cauſa. v. g. cauſa ſtatuæ iſtius hominis, aut cauſa ſtatuæ hominis, aut cauſa ſtatuæ vniuerſaliter, & etiam cauſa iſtius cupri, aut cauſa cupri, aut cauſa materiæ vniuerſaliter, & ſimiliter eſt de accidentibus.

§ Et ſicut hoc dicitur in cauſis, ſimiliter dī in cauſatis, ſ. ꝙ quædam propinqua ſunt, & q̄dā remota, & q̄dā per ſe, & quę dā per accidēs. & hoc intēdebat, cum dixit: Et ſm ꝙ narrauimus, dī etiam, &c. i. &, ſicut iſta inueniuntur in cauſis, inueniunt in eis, quorū ſunt illę cauſæ, ſic in cauſatis. D. induxit exemplū in propinquo, & remoto in cauſatis, & dixit: v. g. cauſa ſtatuæ, &c. i. q̄m faciens ſtatuam iſtius hois, & faciēs ſtatuā dī faciens ſtatuam hois, & dicit faciens ſtatuam vſr. ſtatua igitur hominis huius eſt cauſatum propinquum, ſtatua vero ſimpliciter eſt cauſatum remotum. Et ſimiliter, cum dicitur ꝙ hoc eſt cauſa cupri, aut cauſa materiæ. cuprum. n. eſt cauſatū propinquum, materia autem eſt cauſatum remotum. D. d. & ſimiliter: de accidentibus, i quoniā in cauſatis accidentibus inuenitur propinquum, & remotū: ſed ſicut inuenitur in eis per ſe. & hoc capitulum inuenitur in libro Alex. manifeſtius q̄ hic ſit. & eodem modo dī in rebus, quarum cauſę ſunt cauſæ, etiam ſicut iſta narrata. v. g. huius ſtatuę dicitur in rebus plumbeis q̄ dicitur ſtatua vſt & huius cupri magis q̄ cupri, & vſt materiæ. & in accidentibus etiam eodem modo.

Amphus aūt connexę ſūt hę, & illę dicentur: vt non Polyclētus, neq; ſtatuarius, ſed Polyclētus ſtatuarius. Attn oēs hę ſunt multitudine quidē ſex dictæ aūt dupliciter. aut. n. vt ſingulare, aut vt genꝰ, aut vt qđ ſm accidens, aut vt accidēs genus, aut vt connexę hæ, aut vt ſimplices dictæ: oēs autem, aut actu exiſtentes, aut ſm potentiam.

Et dicuntur etiā compoſite iſti cum illis, v. g. non dicere Polycletum, neq; dicere artificem ſtatuarium, ſed Polycletum artifice ſtatuarium. Sed omnium iſtorum numerus eſt Sex. modi vero, ſecundum quos dicuntur ſunt Duo. ſunt. n. aut quaſi pars, aut quaſi genus, aut quaſi accidens, aut quaſi genus accidentis, aut dicitur compoſite, aut figillatim, et omniā dicentur, aut actu, aut potentia.

Inducit hic tertium modū cauſarum, & eſt q̄m quidam iſtorum modorum dicunt figillatim, & quidam compoſitē. & hoc intendebat, cū dixit. Et dicuntur ēt, &c. D. induxit exemplū cōpoſiti ex eo, qđ eſt per ſe, & ex eo, qđ eſt per accidens. & dixit: v. g. non dicit, &c. i. v. g. compoſitum ex eo, qđ eſt p ſe, & ex eo, qđ eſt per accidens: non ita ꝙ dicatur ꝙ hō eſt factor ſtatuarū, ſed ꝙ Polycletus artifex ſtatuarum fecit ſtatuam. Et, cùm numeraūt ſecūdum

A dum exemplum modos causarum, fecit summam de numero eorum, & dixit: Sed olum istorũ, &c. i. sed illa, quæ numeauimus fm dñas, q̃ bus diuiduntur, sunt sex, ſ fm propinquitatem, & remotionem: & p se, & per accidens: & compositionẽ, & diuisionẽ. fm dñas, in quibus conueniunt, & sunt duæ, ſ. potẽtia, & actu: qm̃ vnusquisq; eorũ sex est potentia, & actu. erunt igitur omnes modi causarũ duodecim. D.d. aut sunt quasi pars, aut quasi gen°. & intendit per partem quasi cãm propinquam, & per genus quasi re-
B motam: propinquum. n. est quasi pars, id est propria, remotum autem est quasi genus: & maxime causæ, quæ sunt fm formam, & fm materiam. D.d. aut quasi accidens, aut quasi genus accidentis. i. aut quasi causa, quę est per accidens propinquum, aut quasi causa, quæ est per accidens remotum: & hoc vocauit genus accidentis.

Differunt autẽ tm̃, ꝙ actu q̃dem existentes, & singulares, et ea, quorũ sunt causę, simul, sũt, & non sunt. vt hic medens cũ
C hoc, quia sanatur, & hic ædificator cum hoc, quod ædificat. quæ autẽ sunt fm potẽtiam nõ, semper: corrumpitur. n. non simul domus, & ædificator.

Et differẽtia inter hæc duo est, quoniam causæ, quæ agunt particularia, sunt, & non sunt cum eis illa, quorum sunt causæ. v. g. quoniam iste medicus, cum hoc curato, et iste ædificator cum hoc ædificato. in potentia vero nõ semper D *sunt ista: corruptio. n. domus nõ est cum corruptione ædificatoris.*

Vult dare dñam ſter causas, quæ 37
sunt in potẽtia, & q̃ sunt in actu, & dixit: Et dña inter hæc duo, &c. & dña inter causas, quę sunt actu, & q̃ sunt potẽtia, est, qm̃ quę sunt actu, inueniunt cũ illis, quorũ sunt causæ, & deficiunt cũ illis. v. g. qm̃ iste medicus non est curator in actu, ni C i in actu
si cũ hoc curato in actu. causæ autẽ similẽ cũ
in potentia sunt, licet causata non effectu.
sint: nõ. n. corrumpitur domus in- 1. de 5. Me
simul cũ ædificatore. Et hoc capi- tæ. c. 3.
tulum inuenitur in lib. Alex. manifestius sic: & differunt in hoc, qm̃ causæ, quę agunt particularia, sunt, aut non sunt insimul cum illis, quo rũ sunt causæ. v. g. qm̃ iste curator cum hoc curato, & iste ædificator cum hoc ædificato. in potentia autem non semper: non. n. corrumpitur domus, & ædificator simul.

Oportet autem semper causam vniuscuiusq; summã quærere, vt & ſ aliã. vt hõ ædificat, qm̃ ædificator est: ædificator autem est fm ædificandi artẽ. hęc igitur prior causa est: & sic in F
omnibus. Amplius aliæ quidẽ genera sunt generum, aliæ autẽ singularia singulariũ: vt statua rius quidem statuę, hic autem huiusce. Et potentiæ quidẽ possibilium, actu autem existentes ad actu existentia.

Et oportet quærere in vnaquaque rerũ causam eius, quæ est extremum vltimum, sicut quæritur in alys rebus. v. g. quoniã hõ ædificat, quia est ædificator: et est ædi-

ficator,

G ficator, quia habet artem ædificandi. hæc igitur cauſa eſt prior: & ſimiliter de eis omnibus. Et ēi genera ſunt cauſa generum, et particularia cauſa particularium. v.g. quoniā artifex eſt cauſa ſtatuæ, & iſte artifex eſt cauſa huius artificiati. Et potentia ſunt cauſæ potentiarum, & quæ agunt ſunt in reſpectu actorum.

38 Cùm notificauit numerum modorum cauſarū, incepit narrare q H iſtorum modorū ſunt quærēdi principaliter. & dixit: Et oportet quærere, & oportet intendere, principaliter de cauſis cām vltimā in qōne, non vltimā in eſſe: & illa eſt cā propinqua: vltima n. in eſſe eſt cā remota v.g. qñ aliquis interrogat, quare ędificat aliquis hō? & dicetur, quia eſt ędificator: &, cū dī, & quare eſt ędificator? dicetur quia habet artem ędificandi: & hic ceſſat quæſtio. D.d. & ſimiliter de aliis, i. de ſpeciebus cauſarū, ſ. qm̄ oportet quærere ſemper cām priorem. Cū dedit iſtud præceptum, notificauit I ēt aliam diſpōnem de cauſis: & eſt, qm̄ aliæ ſunt vſus, aliæ particulares: quemadmodum cauſatorum alia vſus, alia particularia. & q̄ opinan dū eſt q̄ particulare eſt cā particularis, & vſe cauſa vſus. Et dixit hoc, ꝓſeruando ſe a Platonica opinione ſ. q̄ vſus ſunt cāę particularium v.g. qm̄ artifex ſimplex eſt cauſa ſtatuæ ſimplꝛ, & iſte artifex demonſtratus eſt cauſa iſtius ſtatuę demōſtratę. D. induxit aliam diſpoſitionem de cauſis, & dixit: Et potentię ſunt cauſæ potentiarum, i. & cauſę quæ ſunt in potentia, ſunt cauſę rum, quæ ſunt in potentia, & quæ ſunt in actu ſunt cauſæ eorum, quæ ſunt in actu. & hoc intendebat, cum dixit & quæ agunt in reſpectu actorum, i. & cauſæ, quæ ſunt in actu, dicuntur in reſpectu actorum, quę ſunt in actu.

De Caſu, & Fortuna. Cap. 1.

QVot igit cauſæ, & quomō cauſæ ſunt, ſint nobis determinata ſufficienter. Dicitur autem & fortuna, & Caſus de numero cauſarum eſſe: & multa & eſſe, & fieri propter fortunā, & caſum. Quo igitur modo in his cauſis eſt fortuna, & caſus, & vtrum idem ſint fortuna, & caſus, aut diuerſum, & oīno quid ſit fortuna, & caſus, cōſyderandū eſt.

Tam igitur determinatum eſt cauſas quot ſunt, et ſecundū quot modos ſunt ſufficienter. Et in numero cauſarum eſt Caſus, & ex ſe. dicitur enim in pluribus ſpeci, & eſſe caſu, & ex ſe. Oportet igitur conſyderare ſecundum quot modos collocantur caſus, & ex ſe in iſtis cauſis, & vtrū caſus, et ex ſe ſint idē, aut diuerſa, et vniuerſaliter quid ſit ex ſe, et quid caſus.

Intendit per quot ſunt numeri 39 ſpecierū D.d. Et in numero cauſarū, &c. i. & quia apparet de Caſu, & de illo, qđ dicitur Ex ſe, q̄ collocantur in numero cārū, oportet nos ꝓſecutari de eis cōſyderādo ſm quot modos poſſunt collocari in cauſis, & vtrū ſint idem ſm definitionem,

aut

A aut diuersa. & hoc sciemus, si sciuerimus substantiã vtriusq; perscrutatio enim de substantia vtriusq; perscrutatione cõtinet in se de eis, vtrũ sint diuersa, aut idẽ. & ideo dixit & vtrũ quid sit ex se, & quid sit casus.

Et, quia ista perscrutatio non potest fieri nisi cõcedendo casum, & ex se esse, & plures Antiqui negabãt, incepit prius dicere opiniones eorũ, & cõtradicere eis: quẽadmodũ multi ex Antiqui attribuebãt ola casui. & quod est ex se. Et hoc capitulum sic debet legi. qa & in numero causarũ est casus vtq, ad finem capituli.

B Quidã enim & si sint, an nõ, dubitãt. nihil enim fieri à fortuna dicunt, sed omniũ esse aliquã causam determinatã, quæcunq; dicim⁹ à casu fieri, aut à fortuna. vt venendi à fortuna in forum, & reperẽdi quem volebat: quidem, non aũt putabat. causa est velle, cum venerit, emere. sic autem & in aliis, quæ à fortuna dicuntur, semper aliquã esse accipere causam, sed non fortunam.

Quidam enim dubitauerunt in eis vtrũ sint, aut non. & dixerunt quod nihil fit casu, sed oẽ, quod dicitur fieri ex se, aut casu, habet aliquã causam terminatam. v.g. quoniam iuit causa emendi aliquid ad forũ, ita quod inueniat aliquem hominẽ, quem diligebat inuenire, sed non cogitabat ipsum inuenire illic, est ipsum velle ire ad forum dicũt. & similiter omnia, quæ dicuntur fieri casu, habent causam existentem, quæ non est casus.

Et perscrutatio de casu, & de eo, 40
quod est ex se, est necessaria. quidã D
enim negabãt ea esse, & dicebant, q̃
non sunt nisi nomina tm. habet ens
vnũquodq; eorũ, quæ dicunt fieri
casu, aut ex se, cãm notã, cui possit
attribui. v.g. qui vadit ad forũ, & in
uenit illic hominẽ, quẽ diligebat in
uenire, sed non iuit, vt inueniret ip-
sum, causa inueniendi eũ nõ est nisi
exit⁹ à foro, aut volũtas eundi aliàs.
& sic est de oibus aliis, quæ dicunt
fieri casu, sc. quia habent cãm termi-
natam. Et sermo ei⁹ sic debet legi,
v.g. qũ causa eundi aliquem ad fo-
rum, ita q̃ inueniat aliquẽ hoẽm, E
quem diligebat, sed non cogitabat
ipsum inuenire illic, i. quia nõ cogi-
tabat inuenire ipsum illic est, propter
ipsum velle ire ad forũ. Et iste syl-
logismus cõponitur sic. Si casus est,
causa est: sed non est causa, quia nõ
est terminatus, & causæ sunt termi-
natæ: ergo casus non est.

Quoniam, si aliquid esset fortuna, inconueniens vtiq; per q̃ vere videbit, & dubitabit vtiq; aliquis propter quid nullus Antiquorum sapientum causas de generatione, & corruptione discens, de fortuna quicquã determinauit, sed (vt videt) nihil opinabantur illi esse à fortuna.

Et dicunt & ẽt, si casus haberet rationẽ, esset inopinabile, & locus ambiguus, quo Philosophi Antiqui, loquentes de causis generationis, & corruptionis, nihil dixerunt de casu. videtur igitur quod illi non tacuerunt, nisi quia non opinabantur aliquid fieri casu.

Inducit

41 Induxit teſtimonium ſup hoc ꝙ ca
G ſus nihil eſt. qm̃, ſi eſſet, aliquis Anti
quorũ locutus fuiſſet de nã illius:
ſed nullus eorum fuit locutus de eo:
ergo non eſt. Et cum, induxit has
duas rationes deſtruentes caſum eũ,
& ex ſe, incœpit contradicere, & pri
mo primæ rationi.

Sed & hoc mirabile, multa.n.
& fiunt, & ſunt à fortuna, & ca
ſu, ꝯ non ignorãtes ꝙ licet refer
re ad aliquã cauſam vnũquodq;
eorũ, quæ fiũt, vt Antiquus ſer
mo dixit, deſtruens fortunam,
horũ tñ alia quidẽ eſſe dicũt oẽs
H à fortuna, alia vero ñ à fortuna.

Sed hoc eſt mirabile, ſ. quod plu
ra fiunt caſu, & ex ſe. & licet nõ
ignoremus quo reducitur vnum-
quodq; iſtorum ad aliquã cauſam
generationis, vt Antiqui duxerũt
negantes caſum, tamen omnes di
cimus quòd rerum quædam fiunt
caſu, & quædam non fiunt caſu.

41 Dicit mirabile ẽ ꝙ oẽs homines
conueniunt ꝙ hic ſunt aliqua, quæ
fiunt caſu, cũ hoc, ꝙ nullus ignorat
I ea reduci ad cauſas generationis. nos
enim, & illi cõuenimus in hac diui
ſione entium, ſcilicet qm̃ quædam
fiunt caſu, quædam non fiunt caſu.

Quocirca & quodammodo
erat faciẽda ipſis mẽtio. At vero
neq; illorũ quidem aliquid opi
nabantur eſſe fortunã, vt amici
tiam, aut litẽ, aut ignẽ, aut intel
lectũ, aut aliquid aliud talium.
Inconueniens eſt igit, ſiue non
putauerũt eſſe, ſiue putantes re
liquerunt, præſertim aliqſi vten
tes, vt Empedocles non ſemper
Empedo-
cles.
aſſeret ſegregari ſuperius dicit, ſed K
vt accidit. dicit enim in mũdita
brica. Sæpe alias aliter, ſed tunc
ſic forte cucurrit. & partes ala
hũ à fortuna fieri plurimas art.
Lap
pa

Oportet igitur dixiſſe quod illi di
xiſſent aliquid de eo. Et non vide
runt etiã quod caſus ſit aliquid i
llarum rerum, ſ. amicitia, aut litꝭ,
aut intelligẽtia, aut ignis, aut alio
rum ſimilium. Et malum eſt, ſi non opi
nabãtur ipſum eẽ aliquid exiſtẽs,
& malum eſt etiã, ſi opinabantur
ipſum eſſe, & nihil dixerũt de eo, L
licet forte aſſẽtur illis in verbis
ſuis, vt fecit Empedocles, cũ dixit
quòd aer non ſemper excutitur ad
ſuperius, ſed quandoq; ſit. dicit
enim cũ loquitur de ſalſura ma
ris, hæc verba ſic. Accidit caſu, vt
crenet in illo tempore, & forte eſt "
alio modo. & dicit in membris au "
malium plura accidunt caſu. "

Cum declarauit ꝙ illud, ꝙd Anti 43
qui induxerunt in negando caſum
ipſum eẽ vnũ ſuper hoc, ꝙ ſit caſus,
incœpit dicere ẽt ꝙ ratio, quam in
duxerunt de hoc ꝙ Antiqui nihil lo
cuti fuerunt de caſu, non eſt rõcina
tio, neq; demonſtratiua, neq; proba M
bilis, ſed ſolũmodo accuſatio Anti
quorũ, quia debebant loqui de illo,
& dicere aut ꝙ nihil aliud eſt a cau
ſis notis, aut ꝙ eſt aliqd aliud ab eis.

Et hoc intendebat, cũ dixit: Opor
tet igit omnino, &c. & hoc, ꝙ Anti
qui dimiſerunt loqui de illo, nõ eſt
rõcinatio ſuper hoc, ꝙ nõ ſit, ſed eſt
accuſatio eorũ, qui debebant dicere
aliquid

A aliquid de eo. D.d. & non viderunt
ei. & cū hoc, quod apparet, ꝙ
apud eos non est vna illarum causa
rum, quas dicunt, vt amicitiæ & li-
tis apud Empedoclem, & intelligen-
tiæ apud Anaxagorā, aut ignis, aut
aliorum corporū apud eos, qui non
concedunt nisi causas materiales tā
tum & hoc intendebat cum dixit, ſ.
amicitia, &c. D.d. & malum est, &c.
i. & malum est eos nō opinatos fuiſ-
ſe ipſum esse aliquid existēs, ſed est
vna illarum causarū, & non notifi-
care hoc dicit vt ēt ſit malum opinari
ipſum esse aliquid aliud ab eis, & ni
B hil dicere de eo omnino. D.d. ꝙ ap
paret ex Empedocle, & alijs ꝙ apud
eos est aliquid additū illis causis. &
non est ſic hoc ex eo, ꝙ Empedo-
cles attribuit aliqua casui dixit. n. ꝙ
congregatio mundi, & eius ſegrega
tio fuit ex amicitia, & lite: ſed hoc,
quod congregatio fit in aliquo tpe pro
pter, & ſegregatio in alio dicit ēē ca
su & ideo attribuit motū aeris ſupius
inordinatū tpib⁹, & non in quibuſdā
casui. & dicit ꝙ cā cōgregationis, ex
qua fit caput, pprie, & cōgregatiōis,
ex qua fit manus, est casus. & coact⁹
C dicit ad hoc, qñ, cum posuit causam
congregationis amicitiam ſimpliciter,
non potuit dare causam, pp quam
accidit aliqua congregatio, & non
alia & ideo attribuit hoc casui. ap-
paret igit ex Emped. ipſum ponere
casum eſſe aliud a ſuis principijs: ſed
go oportet ipm dicere qd ſit caſus.

Sunt aūt quidam, qui & cœ-
li huius, & mundanorum oſum
causam eſſe ponūt Caſum. à ca-
ſu. n. fieri dicunt reuolutionem,
& motū, qui diſcreuit, & conſti
tuit huc ordinem vniuerſum.

Et quidam alij poſuerunt ca- D
ſum iſtius cœli, & omnium mun-
danorum ex ſe. dixerunt. n. quod
ex ſe fuit ex circulo motus, qui di-
ſtinxit, & conſtituit totum ſecun-
dum hunc ordinem.

Vult deſtruere ſermonem dicen 44
tiū ꝙ Caſus est cā vltima oſum, &
incœpit inducere inopinabile con-
tingens iſtis, & est hoc, ꝙ ponūt ca-
ſus cœli, & oſum entiū caſum, & ex
ſe, & dixit: Et quidam alij. &c. D. in-
duxit illud, ex quo contingit hoc, &
dixit: dicunt. n. &c i. qñ, cum poſue
runt ꝙ ex ſe, & caſu fuit reuolutio E
corporis cœleſtis, & motus, qui largi
tur alijs entibus ordinem contingit
eis, vt oēs cauſæ inueniant in eis ex
caſu. qd. n. inueniſ ex illo, quod ſue-
nitur ex caſu, inuenitur ex caſu.

Et valde hoc ipſum admira- Cōſiſt pri
tione dignum eſt, ꝙ dicant ip- mo de pa
ſa quidem a ſalia, ac plātas à for- tibus a
tuna nec eſſe, nec fieri, ſed aut na lium. ca
turam, aut intellm, aut quippiā Non qē
tale aliud eſſe cauſam. non enim vnoquoq
quoduis ex ſemine vnoquoque hit iſſe. d
fit, ſed ex tali quidē olea, ex tali ph. c. 4
aūt homo: cœlū aūt, & diuinio- a me
ra ſenſibilium à caſu fieri: talem F
autem cauſam nullam eſſe. qua-
lem animalium, & plantarum.

Et hoc ipſum eſt mirabile, ſ. di-
cere in animalibus, & vegetabili-
bus ea non fieri, nec moueri caſu,
ſed habent cauſam, aut naturam,
aut intelligentiam, aut aliud ſimi-
liter. non enim generatur quodli-
bet ex qualibet ſemine, aut ex ſper-
mate, ſed ex hoc ſemine genera-

G *rur oluus,& ex hoc ſpermate ge-*
neratur homo. & dicunt de cælo,
& de corporibus q̃ ſunt de genere
aliorum corporum dimnorũ, ea fie
ri ex ſe,& non habere cauſam om-
nino vt animalia & vegetabilia.

Cum induxit primum inopina-
bile cõtingens eis, induxit aliud, &
dixit: Et hoc, quod dicunt, valde eſt
mirabile, ſ. opinari q̃ alalia, & vege
tabilia, & alia, q̃ ſunt viliora corpo-
ribus cœleſtibus, non gñantur, nec
corrumpunt̃ caſu, ſed ex cauſis ter-
minatis, aut natura, aut intelligẽtia,
aut alijs cauſis, cum appareat q̃ non
quodlibet generetur ex quolibet, &
opinari cum hoc de corporibus cæ-
leſtibus, q̃ ſunt principia iſtorum,
& quæ eis largiunt̃ ordinẽ, ea fieri
ex ſe, & non hic cauſam eſſno, quam
animalia, & vegetabilia habent.

Atqui, ſi ſic ſe habeat hoc ip-
ſum, dignum eſt cõſyderatione
& bene ſeſe hẽt dici aliquid de
hoc ipſo. Nã prætereã q̃ & alio-
qui abſurdum eſt qđ dr̃, adhuc
abſurdius eſt dicere hæc, cũ vi-
deant in cœlo nihil à caſu factũ,
in ñs aũt. q̃ non à fortuna, mul-
ta contingere à fortuna. attamẽ
par erat contrarium fieri.

Et ſi hoc eſt ita, exigit per ſe
conſyderationem, & rectum eſt
loqui de illo aliquantulum. iſte e.
ſermo, licet ſit irrationabilis omni
modo, tamen maximum inopina-
bile contingit etiam eis ex hoc lo-
co ſcilicet ex hoc, quod non inue-
nuunt in cœlo aliquid, quod ſit ex
ſe, & inueniunt in eis, quorum ge-
neratio non eſt caſu plura, quæ ac-
cidunt caſu. & neceſſe eſſet con-
trarium.

Quia iſte ſermo deſtruit primũ
principium eſt, ideo induxit ſermo-
nem in forma ſignificante q̃ neceſ
ſe eſt pſcrutari de hoc, & dixit " Et,
ſi hoc eſt ita, &c. & notificat q̃ pſcru
tari de hoc magis eſt neceſſarium,
q̃ perſcrutari de natura caſus & ei
xit & rectum eſt loqui aliquanto
lum. quia iſta conſyderatio non eſt
propria huic ſcientiæ, ſicut dixit ho
gẽs q̃ ens eſt vnum. Et, quia iſte ter
mo eſt inopinabilis, dixit. Iſte ſer
mo, licet ſit, &c. & rectum eſt lo
qui cum iſtis, quoniam, & iſte ſer
eorum eſt irrationabilis, tamen ma
xima inopinabilia accidunt cæ
cet quoniam attribuunt omnia q̃
apparent in cœlo, caſui, & cum hoc
q̃ nunq̃ ſenſerunt, neq; ſentiunt ali
quid in eis fieri caſu: & attribuunt
quæ apparent in omnibus, quę ſunt
ſub cœlo, ordini, & non caſui, cum
hoc q̃ plura eorum ſunt, quæ ſunt
caſu. & oportet ponentem caſum eſ
ſe principium ponere contrarium.

Sunt autem quidam, quibus
Fortuna videtur quidẽ eſſe cauſa, immanifeſta autem humano
intellectui, tanq̃ diuinũ quiddã
exiſtens, & fœlicius. Quare cõ-
ſyderandum eſt & quid ſit vtrũ
que, & ſi idem, an aliud & caſus
& fortuna, & quomodo ſi deter-
minatas cauſas incidunt.

Et aly exiſtimauerũt quod ca
ſus eſt aliqua cauſa, ſed eſt ſubti-
lior quam vt apprehendatur a mẽ

tc

A te hominis, quia est res diuina no-
bis: oportet igitur perscrutari de
ipsa, quid sit, & vtrum casus, et
fortuna sint idem, aut diuersa, & quo
modo reducuntur ad causas, quas
diximus.

Cum notificauit q̃ quidã negãt
casum esse, & quidam nimium ex-
tenuant ipsum, ita q̃ attribuunt cœ-
lo, & incœpit inducere tertiam se-
ctam, & sunt illi, qui concedunt ip-
sum esse, & dicunt q̃ nullus scit qui-
ditatem eius, sed est res diuina, & ta-
cuit illos, quia iste sermo é irratio-
nabilis, vt hit hic causa ignorata na
turaliter, & é contradictio eorũ est
concedendo eis q̃d sit casus. & sermo
eius rei huius manifestus est per se.

Primum igitur, cum videam⁹
alia quidé semper siri fieri, alia
autem frequenter, manifestũ est
q̃ neutri horum causa fortuna
dicit. n. quod à fortuna, neq; ei⁹
est, quod ex necessitate, & semp
neq; eius, quod est frequenter.
sed quãquã quædã fiunt & p̃ter hęc
& cõs hęc dicunt esse à fortuna,
manifestum q̃ aliquid est For-
tuna. & Casus. talia. n. à fortuna,
& à fortuna talia cẽ scimus.

Dicamus igitur primo, quod nos
videmus res quasdam esse semper
eodem modo, & quasdam in ma-
iori parte. manifestum est igitur
quod casus non dicitur esse causa
alicuius istorum duorum modorũ,
& quod casus non est illud, quod
est necessarium, & semper, nec il-
lud, quod est in maiori parte: sed,
quia sunt hic aliqua, quæ fiunt ex
tra istos duos modos, & homines
dicunt ista fieri casu, manifestum
est quod casus est aliquid, quod ẽ
Ex se. scimus. n. quod quicquid est
tale fit casu, & quicquid fit ca-
su est tale.

Primo pscrutat de natura, quę in- 48
uenitur ex casu. qm̃, cum fuerit de- Idē. 1. phy.
clarati hic esse naturam propriam com. 3.
ei, declarabit ipsum esse, & declara-
bit post q̃ causa est: causata. n. sunt
notiora apud nos causis. Et incœpit
diuidere res in aliqua, q̃ sunt semp, E
& alia, q̃ sunt in maiori parte, & po
suit q̃ neuter istorũ duorũ modo-
rũ fit casu. Et hoc, qđ posuit, manife
stũ est p se. qm̃, cum posuerimus q̃
non ola sunt necessaria, sequitur vt
q̃dam sint possibilia: & possibile di
uiditur in illud, quod est pose I ma
iori parte, & in illud, quod non est
possibile in maiori parte. & sit etiã
manifestum est q̃ illa, quæ fiunt in
maiori parte, non dicuntur fieri ca-
su. si igitur casus, & ex se sit aliquid,
necesse est vt sit in rebus, quæ non
sunt possibiles in maiori parte. Et F
positio istius sermonis est positio
sylli hypo. & cõponit sic. Casus aut
est in rebus necessarijs, aut possibus
in maiori parte, aut in illis, q̃ fiunt I
minori pte: sed nõ inuenit in neces-
sarijs, neq; in possibus I maiori pte:
ergo necessario inuenit in eis, q̃ sunt
in minori pte. D. induxit testimo-
niũ holum, & dixit, & holes dñt, &c. Casus non
& cõcinatur sup hoc etiam ex con- est I neces
uertione existente etiam inter ista. sarijs, neq;
manifestum est. n. per se, q̃ illud, qđ in his, q̃ fit
non est necessariũ, neq; possibile in ideo. d ge
maiori parte, fit casu, & quod fit neratio. c. 11.
Digressio.

I ij casu

G caſu nō eſt neceſſarium, neq; poſſe in maiori parte. ſed iſta, q̄ non ſunt neceſſaria, neq; poſſibilia in maiori parte, q̄dam ſunt poſſibilia æquaſt, & quædam in minori parte: Quærē dum igit, vtrum caſus ſueniatur in vtroq;: ſed, ſi exiſti mauerim° q̄ potentia iſtius ſermonis eſt poſita ſyllogiſmi hypothetici diuiſiui, neceſſe eſt ſm Ariſt. vt caſus ſit in vtroq;. Sed Poſteriores Peripatetici, vt narrauit Auer. dīt q̄ caſus inueniſ eis, quæ ſunt poſſibilia in minori parte, non in eis, q̄ ſunt æqualiter. & hęc eſt ſententia Themiſtij. Auicenna

H aſſit dicit, q̄ caſus eſt in vtroq;. & narrauit q̄ illi rationauit ſuper hoc, dicentes q̄ illa, quæ ſunt & non ſunt æqualiter, cum attribuunt potentiæ actiuæ, ſunt vt ambulano, & quies. cum. n. aliquis ambulat, nō dicim° q̄ ambulano eius fuerit caſu, neq;, ſi quieuerit, q̄ quies ei° fuerit caſu.

Auicenna autem cōtradixit huic ſic. Nō eſt impoſſibile ſuenire vnū, quod dicatur eſſe neceſſariū in reſpectu alicuius, & caſuale in reſpectu alterius: & ſiſt erit poſſibile in maiori parte in reſpectu alicuius, & in minori parte in reſpectu alterius. Et quaſi intendit q̄ ambulatio, ſi attribuit potentiæ mouenti in loco, erit caſualis, quia non eſt in natura iſtę potentiæ mouere plusq̄ quieſcere: &, ſi attribuitur ad appentū, qui facit motum, non erit caſualis. Sed, ſi hoc fuerit, non erit hoc contingens vt in paucioribus naturaliter, neq; vt in pluribus, neq; neceſſarium, q̄d eſt inopinabile. Et manifeſtum eſt q̄, q̄n dicimus q̄ contingit mihi q̄ comedi cum ſaueare, & hoc eſt caſu, & d̄ſ hoc caſu, vt me comedere p appetitum. ergo contingens æquale impoſſibile eſt vt inueniatur et eo I

Auic contra Themiſtium.

altera duarum actionum, nec altera cauſa conjuncta cū eo q̄ altera actio eſt dignior vt ſit ſecunda, & cum ita ſit, actio non inueniet eo, quod eſt contingens, q̄ſi ex aliqua cauſa extrinſeca coniuncta cū eo. Illa igit cauſa, ſi fuerit in pluribus, tunc illa actio non fiet ſicut caſu, ſ. q̄uen° illa actio ab eo fuerit in maiori parte. erit in pluribus, & ſi fuerit in minori parte, erit in pauciorib⁹. cū igit actio prouenit ab aliquo contingente per ſe, & primo, neceſſario aut eſt in maiori parte, aut in minori. actio L

Auerroes cōtra Auicennam.

te autem æqualiter nulla actio prouenit, ſm q̄ eſt contingens ex vtroq; ter, q̄n natura eius eſt natura materiæ, non natura formę. Actiones igitur, q̄ non ſunt neceſſariæ, nec contingentes vt in pluribus, neceſſario prouenient in minore parte. & ſm hoc caſus non erit in contingentibus æqualiter, neq; etiam Ariſt. dicit vnum modum actionum, in quib° inuenitur caſus. Et debes ſcire q̄ dia inter contingens vt in pluribus, & neceſſarium non eſt q̄ contingens vt in pluribus habet impedimentum M vt in pauciorib⁹, & neceſſariū non habet impedimentum, vt dicit Auer. ſm. n. hoc ſequit, vt omnia ſint naturaliter neceſſaria: immo contingens vt in pluribus eſt illud, in cuius natura eſt poſſibilitas vt actio eius deficiat in minori pte: & tū inuenit illic impedimentum extrinſecum. neceſſarium vero, quia non habet hoc in ſua natura, ideo non inuenit impedimentum illi extrinſecum. ergo non inuenit impedimentum extrinſecum ei, q̄d eſt contingēs vt in pluribus, contingeret tunc vt poſſibilitas

A bilitas in illo eſſet ocioſa: &, ſi inuenitur ei, quod eſt neceſſarij, impedimentum, tunc eſſet impedimẽtum ocioſum: & nã nihil agit ocioſe. Et, cum contingentia dſ de cauſa agente, & recipiente, pſcrutandum eſt de cauſis pfecte. Dicamus igit ꝙ prima materia eſt parata ad recipiendum duo contraria æqualiter, & ideo reſpectu vtriuſq; contrariorum eſt ei naturalis & iſt apparet de alia conſideranda, ſ ipſam eſſe pparatam ad actiones contrarias æqualiter. Iſtud igitur contingens non habet cauſas
b agentes contraria æqualiter in omni tempore, ſ illud, quod eſt naturale, & ſi non, tunc natura ageret ocioſe vnde neceſſe eſt vt illæ actiones attribuant agenti, ſ quod facit alterum contrariorum ita, ſm ꝙ in pluribus, non caſu. &, ſi eſſet hic aliqd, quod agit. & non agit æqualiter, tũc natura ageret ocioſe: potentia. n. ad eſſe. & non eſſe eſſet æqualis in eo p ſe. Et, cum dicimus ꝙ potentia ad eſſe in prima materia eſt æqualis potentiæ ad nõ eſſe, intẽdimus ꝙ duo
C contraria inueniuntur in ea in tem poribus æqualibus oppoſitis, vt pluuiam eſſe, & non eſſe æqualiter, ſed hic in hyeme, & hic in æſtate & cauſarum alternatio agẽtium hæc duo contingentia æqualiter eſt neceſſe in temporibus æqualibus, & actio eorum in cauſatis eſt in maiori parte, & ſunt corpora cœleſtia, & ideo ſunt cauſæ eorum, ꝙ ſunt, & nõ ſunt æqualiter. Apparet igitur ex hoc, ꝙ contingens æqualiter non inuenit in potentijs agentibus per ſe, ſed in potentijs paſſiuis, & in eis, quarum præparatio ad receptionem duorũ contrariorũ eſt æqualis, ſiue ſit alia, aut non alia, in potẽtijs aũt paſſiuis, quæ digniùs recipiunt alterum contrariorũ ꝙ reliquũ, non eſt contingentia æqualiter: & ſm contingens æqualiter inuenit in paſſione, nõ in actione. non. n. inueniunt actiones, ꝙ ſunt æqualiter. paſſiuum. n. non exit ad actum niſi à potentia actiua. & hæc eſt cauſa, quare Ariſt. dimiſit in hoc capſo contingens æqualiter. ſermo autem dicens ꝙ omnia ſunt neceſſaria nullus eſt, & in Metaphyſica contradicitur. a

D

a In Cod. An. addita ſſ hæc verba, & hoc eſt contra pontẽs pdeſtinatoné ſ orbus. ſed forte é gloſſa.

Eorum aũt, quæ fiunt, alia ꝙdem pp aliquid fiunt, alia vero non. horũ aũt, alia quidẽ ſm electionẽ, alia vero nõ ſm electionem ambo aũt ſunt in ñs, ꝙ propter aliquid. Quare manifeſtũ eſt ꝙ in ñs, quæ ſunt præter neceſſarium, & quod frequenter, ſunt quædam, circa quæ contingit eſſe id, quod eſt propter aliquid. Sũt autẽ propter aliquid, & quæcunq; ab intellectu vtiq; aguntur, & quæcunq; à natura.

E

Et poſtea illa, q̃ ſunt, quædã propter aliquid, & q̃dam non quædã enim ſunt per cognitionẽ, vel uoluF tatem, & electionẽ, & q̃dam nõ. ſed hæc duo collocantur in eis, quæ ſunt propter aliquid. Declaratum eſt igitur quod in eis, quæ ſunt extra neceſſarium, & extra illud, quod eſt in maiori parte, ſunt aliquæ, in quibus poſſibile eſt inuenire aliquid quod eſt propter aliud. Et illa, quæ ſunt propter aliquid, ſunt-ĩa, quæ facta ſunt per cognitionem, & ĩa quæ ſunt a natura.

G Cum declaratum ꝙ casus, & ex se
49 sunt in rebus, ꝙ sunt in minori par-
Conclusio te, & illa, quæ sunt in minori parte,
tas. quædã sunt a rebus, quæ non sunt
propter aliquid, vt actiones, ꝙ sunt
sine cognitione, vt casus capillorum
a confricatione barbæ, hoc. n. fit in
minori parte: & quædã fiunt in mi-
nori parte, sed a rebus, ꝙ sunt pp ali-
quem finẽ, sed sequitur ex eis aliud
ab illo finẽ, vt inuentio debitoris in
foro, hoc. n. est in minori parte, sed
fit ex itinere ad forum, quod fuit ꝓ
pter aliquem finem. Et, cum hoc se
H cit, incepit in hoc ter mone declara-
re quod casus, & ex se sunt in rebus,
ꝙ sunt in minori parte, ꝙ fiunt a re-
bus, ꝙ sunt pp aliquam causam, sed
et rauerunt in illa causa, & fuit inue
ta ab eis alia causa, & dixit: Et post-
Expõ tex ea, &c. i. postea illa, ex quibus sunt res
ꝙ sunt in minori parte, quædã sunt
propter aliud, & sunt actiones, quæ
sunt a cognitione, & voluntate, &
quædam sunt nõ pp aliud, & sũt actio
nes ociosę. D. d. sed hæc duo, &c. i.
sed casu, & ex se fiunt ex rebus, quæ
sunt propter aliquid, ex quibus in-
uenitur aliud in minori parte. D. d.
Declaratum est igit, &c. i. &, cum sit
I declaratum de rebus, quæ fiunt in
minori parte, ꝙ quædam fiũt ex re-
bus, quæ sunt pp aliud, & quædam
fiunt a rebus, ꝙ nõ sunt propter ali-
quem finem, manifestum est ꝙ in
illis, quæ non sunt necessaria, neque
contingentia in maiori parte, mue
uiuntur aliqua, quæ sunt in minori
parte, quæ fiunt a rebus, quę sunt ꝓ
pter aliquam causam, i. propter ali-
quem finem. Et, cum declarauit ꝙ
illa, quæ sunt in minori parte, sunt
duobus modis, modo, ſ. qui fit ex ali
quo, quod est propter aliquẽ finẽ,
& modo, qui fit non per a[illegible]
nem, & ꝙ illa, quæ fiunt ꝓ a[illegible]
sunt res perfecte a natura, & a
gaitione, incepit declarare ꝙ ꝓ
mo modo est casus. K

Huiusce modi igitur, cum fm
accidens fiunt, à fortuna dicti
esse. vt enim & quod est, aliud
quidẽ per seipsum est, aliud a
tem sẽm accidens, sic & ca
sam contingit esse. vt ipsius d
mus per se quidem causa est ędi
ficatiuum, fm accidẽs aũt alioꝰ,
aut musicum. itaq; p se causa de
finita est, quæ vero fm accidẽs L
definita. infinitarum vna accidet,
sicut igit dictum est, cũ in rebus
pp aliquid fiunt, hoc fiat, tũc di
citur à casu, & à fortuna.

Quod igitur est tale, cum acci-
dit per accidens, dicemus ipsum es-
se casum. & quemadmodum ens quod-
dam est per se, & quoddam per
accidens, similiter potest esse causa. v.g. quoniam causa essentialis
domus est ędificator, accidentalis
vero musicus. & causa essentialis
est terminata, accidentalis vero M
nõ terminata. eidem enim possunt
accidere infinita. & est, sicut dixi-
mus, quoniam, quando in rebus, quæ
sunt propter aliquid, fuerit hoc,
quod narrauimus, iam dicitur esse
tunc ex se, & casu.

Et illa, ꝙ sunt talia ex rebus, quæ
sunt pp aliquid, qui ex eis fit aliud ꝓ
accidens, dicꝙ illud fit casu. D. d. &
quemadmodum eius quoddam est
per se, &c. i. & quemadmodum eius
quod

A quoddam est per se, & est substātia, & quoddam est accidens ei, & est accidens, sicut est de causa, s. qñ causa, quædam dr causa per se, vt ædificator domus, & quædam p accidens, vt ædificator, cui accidit ꝙ fuit musicus in eo ꝙ musicus. dr. n. ꝙ musicus est causa domus p accidens, i. qa inuenitur in causa, quę est per se. Et dicta inter illud, quod agit casu, & inter causam, q̃ est per accidens, vt dicerunt expositores, est, qñ causa, q̃ est per accidens, vt Musica, aut Medicina, non operat in domū olino, nec agit in illā, sed dr causa p accīs, cui accidit causæ agenti, & dr illud agens per accidēs, quia ex eo fit aliquid per accidens, non illud propter quod est, & est illud, quod fit ex eo per se. D. d. causa aūt p accidens, & causa, quæ est p accidens, nō est terminata, cum possibile est vt accidant causæ, quæ est per se, infinita per accidens. Et prędixit hoc, vt notificet post ꝙ causa agens per accīs. illud, quod fit ex ipsa, est etiam causa non terminata: qñ illa acta, facta p accidens possunt fieri à pluribus causis diuersis inuenire. n. debitore potest esse abire ad forum, & ire ad scholas, & a pluribus. D. d. & est sicut diximus, &c. &, cum declarata sunt ista, & exposita, manifestum est ꝙ, cum a rebus agentibus, quæ sunt ꝓpter aliquam actionem, fuerit ille modus actionis, fit ex eis p accidens & sunt causæ eius agentes p accīs, & dicuntur fm hunc modum fieri casu, & ex se.

B

C

Ipsa autem adinuicem horū differentia posterius determinā da est. nunc vero hoc sit manifestum, ꝙ vtraq; sunt in ꝝ, quæ p ter aliquid sunt, vt causa recipiendi argētum venisset, reporD tatur⁹ pecunia, si sciuisset: venit aūt non huius gratia, sed accidit venisse, & fecisse hoc reportandi gratia: hoc autem neq; vt frequenter venientem ad locū, neq; ex necessitate. Est aūt finis reportatio, non causarum, q̃ in ipso, sed eligibilium, & ab intellectu, & dr̄ tunc à fortuna quidē venisse. si autem proponens, & huius gratia, aut semper veniēs aut frequenter reportans, non à fortuna.

E

Differentia autem, quæ est inter hæc duo in se, determinānda est possē. sed in hoc loco manifestum est quod ambo collocantur in eo, quod est propter aliquid. v. g. quoniam ille homo iret ad talem locum, vt acciperet a debitore suam pecuniam si sciret hoc: sed non propter hoc iuit ad illum locum, ille eius ad illum locum propter hoc, quod accipiet suam pecuniam, fuit accidens ei: & hoc erit, quando ille eius ad illum locum non fuerit cōsueta ei neque necessaria. Et finis, s. accipere pecuniam non est ex causis, quæ sunt in ipsa natura rei, sed ex causis, quæ sunt sine voluntate, & sine cognitione, & tunc dicitur quod contingunt casu. si igitur fuerit per voluntatem, & ille illu fuerit propter hoc semper, aut in maiori parte, tunc accipere pecuniam non erit casus.

F

G Differẽtia aũt inter hęc duo, &c. Si enim inter ea, & ea ſe D. in hoc ſit locus, quod declarati eſt ex eis eſt, qm̃ collocant causas, q̃ ſunt pp̃ aliquid, ſagentibus hoc modo ſe hẽt ad illa, ſicut genus, & illud, quod habet ſe ad illa, ſicut dictum eſt, vt ſint cauſæ agentes per accidens. Induxit etiam plũ, & dixit. Vnde & cauſæ agentes ſũt pp̃ aliquid eſſe cauſas alicuius per accns, & ſunt illa, ſ. dñs caſu, & ſunt, ſicut, ſi aliquis homo hẽt de bitorem, & eſt ibi aliquo loco, quem neſcit eſſe ibi, & ſi ſciret, tũc iret ad illum, accidit igit̃ illi hominis tẽ-

H re ad illum locum ad faciẽdũ aliud, cuius conſuetudo fuit vt ſieret in illo loco. Iſte igit̃ homo, qm̃ tẽtẽderit ad illum locum, & inuenerit ſuum debitorem in illo, & acceperit pecuniam ab eo, dicẽdo inuentio eius fuit caſu: & manifeſtum eſt q̃, cum exiuit ad illum locum, non intendebat accipere pecuniam. Exitus igit̃ eius ad illum locum fuit cauſa acceptionis pecuniæ per accidens, cum voluntas eius non intendebat accipere illam pecuniam. Et hoc intẽdebat, cum dixit non eſt ex cauſis, quę ſunt in ipſa natura rei, ſ. natura exi-

I tus ad illum locum, cum non ſit cõſuetudo ad inueniendum debitorẽ illic, ſed eſt cauſa p̃ accidens, cũ nõ cogitabat, nec, intendebat illud: & tunc dicitur q̃ acceptio pecuniæ eſt per accidens. Si autem tuo eius ad illum locum fuit ad hoc vt inueniret ſuum debitorem in illo loco, quia debitor eſt aſſuetus inueniri illic, aut ſemper, aut in maiori parte, & inuenit illum, tunc tuo erit cauſa acceptionis pecuniæ per ſe, & nullo modo acceptio pecuniæ fuit per accidens. Et hoc intendebat, cum dixit ſi igit fuerit p̃ voluntatem, &c. Manifeſtum igit̃ eius ad illum locum fuit propter

K aliquid. Quapropter videtur idem eſſe & intellectus, & voluntas, & eſt. electio enim non ſine intellectu eſt.

Declaratum eſt igitur quod ea ſunt cauſa per accidens in rebus, quæ ſunt voluntaria, & ex eis quæ ſunt propter aliquid. & hoc electio, & caſus ſunt in eodem. Voluntas enim non eſt ſine cognitione.

Hęc eſt definitio caſus, ſine ſermone præcedente. Et ex hoc apparuit ex ſermone præcedẽte, & ex hoc q̃ eſt cauſa p̃cedẽs, vt dictum eſt M inter illud, & cauſam eſſentiales. Et cum dixit in rebus, quæ ſunt voluntariæ, inter dictum in rebus voluntariis, quæ ſunt voluntariæ, & differentia, quæ eſt inter hoc, quod dicitur caſus ab eo, quod non dicitur caſus. Et cum dixit ex eis, quæ ſunt propter aliquid, ponit differentiam inter illud, & actiones naturales. Et hanc differentiam declarauit dicẽdo. Et contentus eſt ad hoc, quod ſit voluntarium, vt eſſet aliquid cauſatum eo, quod ſit ex ſe, & forte tacuit quia

quia norum est ꝙ illud, quod fit ex
natura, in hoc est, sicut illud, qđ fit
ex voluntate. Deinde d & ideo co-
gnitio, & casus sunt in eodem. i. &,
cuius casus est causa per accidens in
rebus, quæ sunt a voluntate, & pro-
pter aliquid, ideo scibile est casus,
& cognitio est idem: quin subie-
ctum casus, & voluntatis est idē: &
scitum non est extra cognitionē.
& similiter intelligendum de nata-
li, ꝙ subiectum casus, & rerum in
natura in eis est idem.

Indefinitas igit causas necesse ē
esse a quibus fiat quod est à for-
tuna. videt ꝛ fortuna indefiniti
esse & immanifesta hoi. Et ē, vt
nihil à fortuna videat. vtique fie-
ri non sinat. hæc recte dīr, quin rōna
biliter. est. n. vt fiat à fortuna, se
cundum accidens enim fit.

*Et causæ, ex quibus est illud, quod est casu, necesse est vt sint nō terminatæ, & ideo existimatur quod casus etiam est non terminatus, neq; manifestus hoi. Et quod i-
C medo rectum est existimari quod nihil fit casu. quoniā oēs isti sermo-
nes, quia sunt recti, sunt necessary in eis. est enim hic modus latens
eius, quod fit casu, & quoniam nō
fit, nihil per accidens.*

Et causæ, quæ sunt casu, non sunt
terminatæ, quia sunt causæ per acci
dens. & vt in paucioribus. Et intē-
dit per hoc notificare ꝙ cogni-
tio non continet casum, & ꝙ nulla
scientia speculativa perscrutatur de
eo, cum nullum ens intentum na-
turaliter proveniat ex eo, & entia,
quæ sunt ab eo, non possunt habere D
causas terminatas. D. d necesse est
vt sint non terminatæ, scilicet in se-
nsu extra mentem, cum non sint causæ vt in pluribus, sed in paucioribus
eorum, quæ fiunt ex eis. Deinde d.
& ideo existimatur, &c. i. ꝙ scientia
eius est nō terminata apud nos: quo
niam ex eo, ꝙ in se est causa, ſ. non
terminata, ideo scientia eius est non
terminata. D. d. & rectum est quo-
dammodo existimare, &c. i. propter
latentiam suæ naturæ existimatur
ipsum non esse, & causa latentiæ ei*
est, quia est per accidens, & quod est
per accidens est in minori parte, & E
quod est in minori parte existima-
tur non esse. & hoc intēdebat, cum
dixit: est enim hic modus, &c.

Et est causa, vt accidēs, fortu
na, vt aūt simplr nullius. vt do-
mus ædificator quidē cā est, sm
accūs aūt tibicē. & vt veniens
referat argentū, nō huius cā ve-
niēs, infinitæ sunt multitudine:
etenim videre aliquem volens,
& ꝓsequens, & vitur⁹, & fugiēs.

*Casus igitur est cā secūdū quòd F
est accidens, simpliciter aūt nō est
causa alicuius omnino. v. g quoniā
causa domus est ædificator per se,
per accidens vero musicus & ho-
minem ire ad aliquem locum. do-
nec apprehendat pecuniam, abs ꝙ
eo, quod propter illam pecuniā iuit
ad illum locum, habet causas infi-
nitas. v. g. velle inuenire ibi ali-
quem amicum, aut quærere fugiē-
tem, aut fugere quærentem.*

Dicit

G Dicit: ꝙ caſus eſt cauſa agens per
54 accidens, & nõ ſimpliciter. cauſa.n.
eſſentialis eſt vna eius, cuius eſt cauſa, cauſæ autem per accidens ſunt ꝓ
finitæ. v. g. quoniam cauſa domus
per ſe eſt ædificator, per accidens vero ſunt infinitæ, v. g muſicus, & me
dicus. & ſimiliter cauſæ caſus ſunt in
finitæ. ire enim ad aliquem locum,
vbi contingit inuenire debitorem,
à quo apprehenditur pecunia, hæc
cauſas infinitas ꝙ vadit enim illuc ꝓ
poter cauſas diuerſas, v. g. ad quærendum aliquem amicum, aut fugiendum aliquem inimicum. Et iſte
H ſermo eſt quaſi in prima figura. &
vna propoſitio eius eſt, ꝙ illud, qd
eſt caſu habet cauſas infinitas: ſecũda autem, ꝙ cauſæ infinitæ collocãtur in cauſis, quæ ſunt per accidens:
& concluditur ꝙ caſus eſt cauſa per
accidens. exemplum igitur, quod induxit de domo, & ædificatore, induxit ad verificandum maiorem propoſitionem, & exemplum, quod induxit de debitore, induxit ad verificandum minorem.

Et dicere eſſe aliquid præter
rationem fortunam recte eſt. ra
I tio enim eſt aut eorum, quę ſem
per ſunt, aut eorũ, q̃ frequenter:
fortuna autem eſt in ĥs, quę fiũt
præter hæc. quare, cum indefinitæ ſint quæ ſic ſunt cauſæ, &
fortuna indefinita eſt. Attamen
etiam in quibuſdam dubitabit
vtiq; aliquis, nunquid quæuis
ſint fortunę cauſę, vt ſanitatis,
aut ſpiritus, aut ęſtus, ſed nõ detonderi. ſunt enim aliæ alĩs proximiores earum, quę ſecũdum
accidens, cauſarum.

Cum igitur cauſa, quæ ſunt ſe- K
cundum hunc modum, ſunt nõ ter-
minatæ, & caſus etiam eſt non termi-
natus. Sed homo dubitat in vna-
quaq; earum, vtrum cauſa caſus
ſunt quærendæ, cauſa ſint ex ea, ex
quibus fit aliquid caſu. v. g. quod
cauſa ſanitatis ſint aduentus ven-
tri, & ſolis, non euacuatio. cum.n.
quæ ſunt per accidens, quæda ſunt
propinquiores quibuſdam rebus.

Hoc, quod dicit, manifeſtũ eſt ꝓ L
ſe. q̃m, cum cauſæ fuerint non ter-
minatæ, cauſarum etiam erit nõ terminatum, ſed, licet homo concedat
ꝙ cauſæ caſus ſunt non terminatæ,
dubitat in cauſis vnuſcuiuſq; eorũ,
quæ ſiunt, quæ earum attribuãtur caſui, & quæ non. quoniam quia cauſæ caſus ſunt cauſæ per accidens. &
cauſæ, quæ ſunt per accidens, quædã
ſunt propinquę, & quædam remotæ. remotę autem magis ſunt de capi. accidentis, q̃ propinquæ, & propinquæ magis ſunt de eo, quod eſt
per ſe, ideo conſyderans reuolutione
in iſtis cauſis. cum autem differentia fuerit manifeſta in eis, nõ reuo- M
uetur. ſinter cauſam eſſentiale, &
accidentalẽ. vt cum dicimus ꝙ cauſa ſanitatis caſualis eſt aduentus ventri, & ſolis, non euacuatio: manifeſtũ
eſt enim ꝙ aduentus venti eſt cauſa ſanitatis per accidens, euacuatio autẽ
per ſe. exemplum igitur, quod induxit, non eſt de cauſis, quæ faciunt dubitare de caſu, ſed de eis, quæ non faciunt dubitare, & induxit exemplũ
loco ſecundi modi. & quaſi dicat &
cauſarum in quibuſdam dubitatur,
& non poſſunt diſtingui illæ, quæ
ſunt

A sunt casu ab illis, quæ sunt per se, & eorundam non, vt cum dr ꝙ causa salubritatis fuit aduectus ventus, & solis, nõ euacuatio. Deinde induxit causam dubitationis accidẽtis in istis causis, & dixit: causæ enim, quæ sunt per accidens, &c. & hoc est ita. qm̃, cum in quolibet genere sũt aliqua nota naturaliter, & aliqua ignota, & casus est vnũ generum entium, accidit in eo etiam tale accidens. scilicet in eo est, quod est manifestũ per se ipsum ee causam, & quod non est manifestũ per se. Themistius verò exponit hoc capitulum ita, ꝙ intendebat nonti-
B care ꝙ causæ casus quædã sunt propinquæ, & quædã remotæ, & ꝙ hoc intendebat per exemplum, cũ dicit, ꝙ causa salubritatis fuit aduentus venti, &c. quasi intendit ꝙ alterum istorum est propinquius reliquo. Et in quibusdam libris inuenimus, non abradere caput. & secundum hoc intendit, ꝙ causæ remotæ, quæ sunt per accidens, non numerantur in causis casus. abradere enim caput est causa casualis remota: sol autem, & ventus est causa propinqua.

Fortuna aũt Bona quidẽ di-
C citur, cũ bonum aliquid euenit. Mala aũt, cum malum aliquid. Prosperitas vero fortunæ, & Infortunium, cum magnitudinẽ habent hæc. Quocirca, &, cũ parũ abest, vt quis malũ, aut bonũ capiat magnũ, est vel infortunatũ esse, vel bene fortunatum: qm̃, tanq̃ existeret, dicit intellectus. qđ enim parũ, tanq̃ nihil distare vr. Amplius aũt incerta est ꝓspera fortuna rõnabiliter. fortuna. n. incerta est. neq. n. semp̃, neq; frequenter poste est esse eorum, q̃ sunt a fortuna quicquã. D

Et dicitur quod Casus est bonus, cum finis eius fuerit laudabilis, & dicitur quod est Malus, quando finis eius fuit illaudabilis, et dicitur Bonitas casus, & Malitia casus, quãdo isti fines fuerunt maximi. Et ideo qui ferè venit ad maximum mali, aut maximũ boni, dicitur fortunatus casus, aut infortunatus: intellectus enim profert res secundũ quod sunt, aut ferè. illud enim quod E *diminuitur quasi nihil est. Sed fortunitas casus est res nõ certa. quod enim fit casu non est semper, neque in maiori parte.*

Et dr ꝙ casus est Bonus, cũ finis 56
eius fuerit laudabilis, & ecõtra. Bonitas aũt casus est, qñ illud laudabile fuerit maximũ & sic Malitia casus dr, qñ illud illaudabile fuerit maximum. Et quasi intẽdit ꝙ bonitas, & malitia casus vsitantur, qñ casus fuit maximus, magis q̃ vsitantur bonus casus, & malus casus. & forte hoc est 4
in vsu hominum. D.d. & ideo qui F
ferè venit, &c. i. & pp hoc, quod dixi mus ꝙ malitia, & bonitas casus dicit in maximis casib⁹, ideo dicunt in eo, qui ferè venit ad maximum malũ, & euadit ab ipso, qđ est Fortunati casus, & q ferè venit ad maximũ bonum, & nõ attingit ipsum, dr ꝙ est Mali casus. illud n. qđ est ꝓpinquũ ad habendũ, & existimat olim habere, est apud intellm quasi habitũ. & hoc intẽdebat, cũ dixit intellt. n. &c. ideo & hoses tenent illa, q̃ sunt propinqua ad habendum, quasi habita,

quia

G quia intellectus, præter res, fm q̃ sunt in se. sed forte diminuit aliquo modo, & existimatur q̃ nõ diminuit in aliquo, sicut accidit in istis rebus, quæ sunt propinquæ ad esse, deinde impediũtur a casu intellectus enim ponit eas q̃asi existentes. Et induxit totum hoc ad demonstrandum q̃ non dicunt malitiam, & bonitatem casus, nisi de finibus existentib⁹ in actu, aut de illis, q̃ sunt quasi existentes i actu. D.d. Sed fortunitas casus est non certa res. & dixit hoc, ne hõ decipiat in sua vita humana ex hoc, qđ accidit ei de bonitate casus.

H Sunt igitur ambo causæ, quẽ admodum dictum est, fm accidens, & fortuna, & casus, in ñs, quæ possunt fieri non simpliciter, neq; frequẽter. & horũ, quęcũq; vtiq; fient in ñs, quę pp aliquid.

Differunt autem, qm̃ casus in plus est. quod enim est à fortuna, est & à casu: hoc aũt non oẽ à fortuna est. Fortuna. n. & quod à fortuna est, ñs inest, qb⁹ & fortunatos esse inerit, & ofno actio.

Casus igitur, & ex anima ambo sunt causæ per accidens in rebus
I *contingentibus, nõ simpliciter, neq; vt in pluribus, & istorũ in eis, quæ sunt propter aliquid. Sed differũt, quoniam ex anima dicitur de pluribus ea, de quibus dicitur casus. oẽ enim quod est casu, ex se est, & non oẽ, quod est ex se, est casu, casus enim, & illud, quod est casu, inueniuntur in rebus, in quibus põt contingere bonitas casus, & vniuersaliter in rebus, quæ possunt operari.*

Cum declarauit naturã casus & eius, quod est ex se, incepit in alia re dicam inter illa, & primo dedit definitionem continentẽ illa. & dixit. Casus igit. & ex anima, & dixit per contingentia extra. & postea q̃ dixit non simpliciter, i. non illa, quæ sunt necessaria, neq; illa, quæ sunt in maiori parte, sed in eis, quæ sunt neq; necessaria, neq; vt in pluribus, & ex istis est in eis, quę sunt pp aliquid.

D.d. Sed differunt, &c. i. & ex istis magis generale q̃ casus omne ens quod est casu, dr esse ex se. & omne, quod est ex se, nõ dr esse casu. dr fm q̃ illud, quod significat illud est L est ex se, est quasi genꝰ eius, quod est casu, sed ex se. & casus in rei veritate sunt duæ ſpẽs, quarum altera est in rebus voluntarijs, & secunda in rebꝰ naturalibus. sed vtitur vno nomine istarum duarum ſpecierum q̃liter, & proprie, & est ex se. qnq. igitur significat casum in rebus naturalibus tantum, & qnq. significat casum in rebus naturalibus, & voluntarijs casus autem non significat nisi illud, quod fit in rebus voluntarijs tantũ. D.d casus enim, & c. casus enĩ significat illa, in quibus casus potest dici bonus, & sunt vlt res operatur. M

Quocirca & necesse est circa agẽda esse fortunã. Signum aũt est, qm̃ vr vel idẽ esse cũ felicitate Prospera fortuna, aut ppe. felicitas aũt actio quædã est. est enim bona actio. Quare quibus cunq; nõ cõtingit agere, ñs neq; à fortuna aliqd facere cõtinget.

Et ideo necesse ẽ, vt casus sit ex rebus, quæ fiunt. Et signũ eius est, quoniã existimatur quod Bonitas

casus,

casus, & fortunitas maximorũ est aliqua operatio: crescit, n. in operatione. Ex quo sequitur, vt quicquid nõ intendit operationẽ, impossibile est vt faciat aliquid casu.

Et quia bonitas casus inuenitur in rebus volũtarijs, necesse est vt casus fit in rebus voluntarijs, non naturalibus. D.d. Et signum eius est, quia existimat, &c.i. & signum est, quod Bonitas casus est in rebꝰ operatiuis, est, qm̃ bonitas casus est fortunitas eorũ, qui maximam habẽt fortunitatem: fortunitas aũt non est nisi in B actionibus. nihil enim aliud est nisi actiones finium laudabilium. & hoc intendebat, cum dixit: inuenitur. n. in opatione. Et, cũ declarauit ꝙ bonitas casus ẽ fortunitas: & fortunitas nõ inuenit̃ nisi i hois: ergo casus nõ inuenit̃ nisi in actionibus hois volũtarijs tm̃. & ideo dixit post? Ex quo sequit, &c.i. cũ posuerim⁹ ꝙ casus in uenit̃ in rebꝰ volũtarijs, sequitur vt ea, quę non habent voluntatẽ, neq; intentionem, vt nõ habeant casum. C

Ob idq; neq; inanimatũ, quippiã, neq; bestia: neq; puerulus, quicq; facit à fortuna, qm̃ nõ habent electionẽ: neq; prospera fortuna, neq; infortunũ, his ineſt, niſi fm̃ ſimilitudinem. vt dixit Protarchus *fortunatos eſſe lapides, ex quibus ſunt aræ, ꝙ honorentur, copulati aũt cum his cõculcentur. Pati autem à fortuna ineſt quodammodo & his, cum agens aliquid circa hæc agat à fortuna: aliter autem non eſt.*

Et propter hoc nihil agit caſu aliquid illud, quod non habet animam, neq; brutum, neq; infans, quo niam non habent electionẽ, neq; habent fortunitatẽ caſus, neq; infortunitatem niſi ſecundũ ſimilitudinẽ, ſecundum quod dixit, Protarchus, quoniam lapides, ex quibus fiunt idola, ſunt fortunati, quia ſunt glorioſi, & aly lapides incedũt ſuper ipſos. Paſſio enim caſus eſt iſtius etiam quodammodo, quando aliquod agẽs egerit aliquid caſu: alio vero modo non. D E

Cum declarauit ꝙ caſus eſt in rebus, quæ ſunt fm̃ cognitionẽ, incœpit declarare ꝙ ſequit̃ ex hoc, vt caſus nõ inueniat̃ in aliqua opatione rerum non animatarũ, & nõ habentium cognitionẽ: & dixit: Et, propter hoc, &c.i. & propter hoc, quod declaratum eſt, ꝙ caſus eſt in actionibus intentis, manifeſtũ eſt, ꝙ caſus non inuenit̃ in rebus carentibus anima, neq; in animalibꝰ brutis, neq; in infantibus, quia nõ habẽt cognitionẽ. 59

D. induxit exemplũ, & dixit: & in iſtis non inuenit̃ caſus, quia fortunatas, aut infortunitas nõ attribuitur alicui iſtorũ, niſi tranſumptiue fm̃ F paſſiones contingentes eis ex habentibus voluntatem, vt accidit quibuſdam lapidibus vt fiant idola glorificata, aut altaria. Et hoc intendebat, cum dixit Paſſio aũt eſt caſus iſtorum, i. qm̃ nõ habẽt caſum in actione, ſed in paſſione fm̃ actiones eorũ, quorum actionibus accidit caſus, & ſunt habentes voluntatem.

Sed caſus & alijs animalibus, & inanimatorũ multis. vt equꝰ caſu, dicimus venit, qm̃ ſaluatꝰ quidem eſt veniens, non ſalutis L. Alex. & inanimatus.

aute

G autem gratia venit. & tripes ca ſu cecidit: ſtetit.n.ſedẽdi cauſa, ſed non ſedendi cauſa cecidit.

Ex ſe autem eſt in aliis animalibus, etiã in plurib⁹ carentib⁹ anima. V.g. quoniã dicimus quod equus venit ex ſe, et ſaluatur ex ſuo aduentu, ſed aduentus eius ad nos, non fuit propter ſuam ſalutẽ. & dicimus quod ſe animum habẽs pedes cecidit ex ſe ſuper ſuos pedes, ita vt ſit aptum, vt ſedeat

H *quis ſuper ipſum, ſed cadere non fuit, vt quis ſederet ſuper ipſum.*

60 Vult narrare ꝙ ex 6 ſuenitur in operationibus carentium voluntate, vt accidit equo, quem cœpit inimicus, qui euaſit ad nos, & fugit ad nos pp cõſuetudinẽ, & accidit ei ſaluari ex ſe. dicimus.n. ꝙ iſte equus ſaluatur ex ſe, quia non intendebat per ſuũ aduentũ ſalutem. & ſimiliter, qñ accidit vt cadat ſcamnũ ſup ſuos pedes, ita ꝙ ſit aptum vt ſedeat ſuper ipſum: dicimus enim ꝙ ipſum cadere ſuper pedes fuit ex ſe.

Quare manifeſtum ẽſt ꝙ in

I ẽs, quæ ſimpliciter pp aliquid fiunt, cũ non eius, quod euenit, grana fiunt, cuius extra eſt cauſa, tunc à caſu dicimus. à fortuna autem horum, quæcunq; à caſu fiunt, eligibilium, in habentibus electionem.

Manifeſtum eſt igitur ex hoc, quòd illa, quæ ſunt ſimpliciter, & propter aliquid, cum non fuerint propter aliquid illud, quod accidit ex eis ex cã extranea, dicitur eẽ ex ſe, et quod ex iſtis, quæ

K *fiunt ex ſe, ex habentibus voluntatẽ, et per voluntatẽ, dicitur eſſe caſu.*

Et, cum ex ſe eſt cã per accidens, et & eſt ex cauſis, quæ ſunt propter aliquid, manifeſtũ eſt ꝙ illa, quæ ſunt propter aliquid ſimpliciter, qui ex eis nõ fuerit illud, propter qđ fuerint, ſed ex eis fuerit aliquid, qđ innatũ eſt, quærere ab aliis extrinſecus eſſe tualiter, manifeſtũ eſt ꝙ illa accidunt fieri ex ſe. &, ſi illa fuerint actiones habentium cognitionem, & prouenient ex cognitione dicuntur proprie caſus. &, ſi fuerint actio L nes non habentium cognitionem, & prouenient ex habentibus cognitionem, ſed non ex cognitione, dicuntur communiter ex ſe. Et cum dixit quæ ſunt ſimpliciter propter aliquid, intendebat quæ in ſua natura, & ſua ſubſtantia ſunt pp aliquid, nõ ſm quid. & quaſi intendit hic p ſimpliciter cõitatem, & vniuerſitatem. D. d. cum non fuerint propter aliquid, i. cum non ſequitur illud, pp qđ fuerint. D.d. qđ aũt accidit, &c. i. qđ autem ſit ex talibus, ex eis, quorũ cauſę eſſentiales ſunt extrinſecæ, illud dicitur fieri ex ſe, cũ nõ inuenitur a cauſis, à quibus innatũ eſt inueniri, ſed à rebus, à quibus non eſt inueniri innatum. & ſm hoc dicimus in iſtis cauſis, ꝙ ſunt ex ſe.

Signum autẽ eſt ipſum Fruſtra. qm̃ dicitur, cũ non fiat qđ pp aliud eſt, illius gratia. vt ambulare, ſi purgatiõis gratia eſt. ſi vero non facta fuit ambulanti, fruſtra dicimus ambulaſſe, et ꝙ ambulatio, fruſtra fuit. tanq̃ hoc ſit Fruſtra, qđ natum eſt alte- Quid ſit Fruſtra.

A alterius gratia, cum non perficiat illud, cuius gratia erat, natumq; erat. quoniam, si aliquis se totum dicat frustra, quia nõ defecit sol, ridiculus vtiq; erit: non enim erat hoc illius gratia.

Et signum eius, quod diximus, est quod dicitur aliquid esse Ocio-
sum, quando aliquid, quod est propter aliud, non est propter illud
aliud. v.g. quoniã, si hõ ambulat
ad laxandum ventrem, & non la-
B *xatur, dicitur quod ambulauerit*
ocioſe, et quod eius ambulatio fuit
ociosa. hoc.n. ē Ocioſum, ſ. vt illud,
quod innatũ ē peruenire ad aliud,
non peruenerat ad illud, propter
quod fuit. quoniam, ſi aliquis di-
xerit quod introitus in balneum
fuerit ocioſus, quia ſol non eclipſa-
tur, ſermo esset derisibilis: quo-
niam hoc non fuit propter illud.

62 Et signum q̃ illud, q̃d est ex se, inuenit a rebus quę non sunt innatũ, vt ab eis inueniatur illud, qđ at-
C tribuitur casui, q̃n ab eis inuenitur aliud casu in loco finis intentę, est, q̃n ista dicuntur fieri ocioſe. Ocioſum n. dicitur in rebus, q̃ sunt propter aliud, sed ab eis non inuenitur illud: v g. q̃n homo ambulat ad laxandum ventrem, & nõ laxat. tunc n. dicit̃ q̃ eius ambulatio fuit ocioſa. illa autẽ, quæ non sunt propter aliqua, cum non sequuntur se adinuicem, non dicuntur fieri ocioſe. si n. aliquis dixerit q̃ introitꝰ balnei fuerit ocioſus, quia sol non eclipſatur, est derisibilis: eclipſis enim nõ sequit introitũ balnei. Et, cũ declarauit q̃ ocioſa est illa cã, à qua non inuenit eius finis, & vult cõcludere ex hoc, q̃ ex se inuenitur á talibus causis, induxit minorẽ propoſitionem, & est, q̃ ex se est frustra. D

Si igitur casus iuxta nomen est, cũ ipsum frustra fit. decidit enim non percutiendi gratia lapis. à casu igitur decidit lapis, q̃n cecidiſſe potuit vtiq; à quo dam, & percutiendi gratia.

Et similiter est de automato. i.
ex se, quoniã secundũ ſuum nomen
non est, niſi quando fuerit automa E
tum. ſ. quando res fuerint frustra.
v.g. quoniam, ſi lapis ceciderit, &
interfecerit, tunc ipſum cadere
non fuit ad interficiendum. ex se
igitur cecidit adeo, quod interfe-
cit, quoniam poſsibile esſet vt ali-
quis proijceret ipſum, et intendiſ-
set propter ipſum interficere.

D. Et sic̃ est de automato, i. ex se. 63
& ideo dicit q̃n ē frustra. hoc.n. nomẽ deriuat apud eos ab hoc aduerbio frustra, & dicit: q̃n ex se ē frustra: F
& illud, qđ ē frustra, ē illud, cuius finis nõ ē ab eo: ergo ex se fit ex rebꝰ, ex quibus nõ inueniẽtur finis. D. induxit ex cõplũ, quo declarauit q̃ illud, qđ fit ex se, innatũ ē inueniri p se ab aliis, & dixit. v.g. q̃n, si lapis ceciderit, & interfecerit hoſtem, hoc erit ex se, cũ lapis p ſuũ deſcẽſum ad ſeriẽ nõ ē innatũ interficere hoſtẽ: ergo hoc fuit ab alio, à quo nõ ē innatũ fieri: ē.n. innatũ fieri à lapide, si aliq̃s hõ, piecerit lapidẽ ad interficiẽdũ aliũ hoſtem. Et debes scire q̃ res fiũt frustra, q̃n ex eis nõ inuenitur aliqđ, Documẽtum.

G id,& tunc dicunt frustra in rei veritate. & q̃nq; inuenit ex eis aliq̃d, ſed nõ ſunt pp illud,& hoc eſt illud, qd derivatur ab hoc adverbio frustra in idiomate Græcorum.

Vide 6 2 ſim. Maxime aũt eſt ſeparatũ qđ à fortuna eſt in ñs, quæ natura fiunt. nã, cum fit aliquid præter naturã, tum non à fortuna, ſed magis à caſu factũ eẽ dicimus. eſt autẽ & hoc alterũ: huius. n. extra eſt cauſa, illius vero intra.

Et hoc magis differt ab eo, quod
H *eſt caſu, in rebus, quæ ſunt per naturam. cũ. n. fuerit in curſu extra naturã, tunc non diceretur eſſe caſu, ſed magis diceretur ex ſe. ſed hoc eſt alia intentio naturæ ab illa. illud. n. cauſa eius eſt extrinſeca, hoc aũt cã eius eſt intrinſeca.*

64 Et diuerſitas eius, qđ eſt ex ſe, ab eo, qđ eſt caſu, magis apparet in rebus naturalib⁹, ſ. q̃ hoc magis apparet in naturalibus, q̃ in habentibus animas irrationabiles. naturalia enim q̃n currunt extra naturam, vt generaſ homo habens ſex digitos,
I non dicimus q̃ hoc accidit caſu, ſed ex ſe. D.d. Sed hic eſt alius modus naturæ: cauſa. n. illius eſt extrinſecus, & hominem generari cum ſex digitis eſt ex materia.

Quid igit ſit caſus, & qđ fortuna dictũ eſt, et quo à ſe inuicẽ differant. At de modis cauſarũ, in quibus eſt vnde principium motus, vtrũq; ipſorũ eſt. aut. n. eorum, quę ſunt natura, aut ab intellectu, cauſa ſemp eſt. ſed horũ multitudo indeterminata ẽ.

Iam igitur nota eſt ratio eius, quid ſit, et caſus, & in quo differunt. Et vtrumq; collocatur ex mẽ, ſecundum quę dicitur cauſa, in mõ cõmente illud, ex quo eſt principium motus. illud. n. quod eſt per naturã, aut per cognitionẽ, ſemper eſt cauſa. ſed numerus eorum eſt innumerabilis, neq; determinatus. K

Includit hic illa, quę iã declarauit de caſu, & ex ſe, & dicit: Iam igitur narrauimus. cõmuniter, & in quo differunt, ſ. fm vocẽ, & fm L & eſt declaratum q̃ vtrumq; collocatur de ſpecibus cauſarũ ſub ſpecie, quę eſt illud, ex quo eſt principium motus, & eſt cauſa mouens, & agens. D. d. qđ. n. fit p naturã, &c. i. & hoc ẽ ita, q̃n oĩ, qđ fit caſu, fit aut a cauſa naturali, aut a cã voluntaria, cum non ſit hic tertia cã agens alia ab illis duabus cauſis. D.d. tes ſ ſunt innumerabilia, & non terminata, ſ. ſed cã ſen, quę fit caſu, cet ſint ex cauſis agentibus, tñ ſunt non terminatę, & innumerabiles, quia caſus fit ex eis pẽ accidens. & M non ſunt innatæ vt ſequatur aliquis nihil illud, quod impeditur a caſu. & eſt actio prouenies a natura per ſe, aut a congitione.

Qm̃ autem caſus, atq; fortuna cauſæ ſunt eorũ, quorũ aut intellectus cauſa ſit, aut natura, cũ fm accidens cã aliqua fit horum ipſorum, nihil aũt fm accidens eſt prius ñs, quę p ſe ſunt, manifeſtum eſt q̃ neq; cã p accidens prior eſt ea, quę eſt per ſe.

Et

A Et, quia ex se, & casus sunt duæ causæ rerum, quarum causa sunt intellectus, & natura, & est causa illarum earundem rerum per accidens, & nihil, quod est per accidens, est prius illo, quod est per se, ita quod sit hoc ēt necessarium in causa, manifestum est quòd causa per accidēs nō præcedit eam per se.

66 Quia casus, & ex se sunt duæ cau-
sæ, s. natura, & intellectus, & natura,
& intellect⁹ sunt causæ duæ hoc mo
B do, s. fm q̄ dñr causæ casus p̄ accēs,
& nihil, quod est p̄ accidens, est pri⁹
illo, quod est per se, manifestum est
q̄ causa, quæ est per accidens, nō est
prior causa, quæ est per se.

Posterior itaq; casus est, atq; fortuna & intellectu, & natura. quare si q̄ maxime cœli causa ē casus, necesse est pri⁹ intellectū, & naturam esse & aliorū multorum, & huius vniuersi causam.

Ex se igitur, & casus sunt posteriores ab intellectu, & natura. ex quo sequitur si causa cœli prio-
C *rie est ex se, vt necessario intellectus, & natura sint duæ eāe primæ cœli, & aliarum rerum.*

67 Cum declarauit q̄ ex se, & casus sunt posteriores in hoc, q̄ sunt causæ ab intellectu, & natura, dixit: ex quo sequit⁹, si intellect⁹, & nā sunt duæ causæ, fm quas casus, & ex se, vt pri⁹ sint causæ cœli p̄ se, & aliarū primūq̄ cœli. & totum hoc est impossibile.

Quod autem sint causæ, & q̄ tot numero, quot dicimus, manifestum est, tot enim numero ipsum ℞℞ quid comprehendit. D Aut enim ad ipsum, quid est reducit ipsum ℞℞ quid vltimum in immobilib⁹, vt in Mathematicis. ad definitionē. n. recti, aut commensurabilis, aut alius cuiuspiam reducitur vltimum.

Et manifestum est quòd hæ sūt causæ existentes, & quod sunt tot, quot diximus. qō. n. per quare continet istum numerum. Quare enim aut reducitur ad quid elt res, & E *est vltimum eorū, ad q̄ reducitur in rebus immobilibus. v. g. in Mathematicis. non. n. reducuntur, nisi ad definitionem recti, aut simetri, aut ad aliud ab istis.*

Cum posuit prius q̄ gña causarū 68
sunt quatuor, & notificauit q̄ casus, & fortuna non sunt aliæ causæ ab illis, & q̄ collocanē in genere, q̄d est mouens, s, in eo, quod est per accēs, non per se, reuersus est ad certificandum causas esse quatuor, & dixit: Et manifestū est. &c. i. & declarauit q̄ hæc sunt causæ existentes, & sūt tot, quot diximus, quærere. n. per hanc Fa
coniunctionē, Quare, non vsitatur nisi istis quatuor modis, non in pluribus: & q̄ vbis interrogatio continet istum numerū. Et, cū narrauit modum dixit: Quare. n. aut reducit, &c. i. interrogare. n. p̄ quare, aut respondere ei est, aut per quid est, s. p causam formalem. ista n. causa est vltimū eorū, ad q̄ peruenit interrogatio p̄ quare, in rebus immobilib⁹, & apud illam cessat q̄s, & responsio. Et intendit per res immobiles ea, q̄ sunt in materia fm esse, non aūt fm

G definitionem, ſicut eſt definitio in Mathematicis: illa enim cõſyderãt de formis, & ideo cauſæ in eis ſunt ſm formã. Et deinde induxit exemplum de Mathematicis. & dixit. v. g. &c. i. v.g. quæſtiones accidentes in Mathematicis: qm̃ omnes reducuntur ad definitionem, vt ad definitionẽ ſimetri, & aſimetri, aut recti, aut circularis, aut aliud ab iſtis.

Aut ad mouens primum. vt pp quid certauerunt & qm̃ furati ſunt. Aut cuius gratia & vt dominentur. Aut in hs, q̃ fiunt, materia. Quod igitur cauſæ hæ, & H tot ſint manifeſtum eſt.

Aut reducitur ad primũ motorem. v.g. quare pugnãt? dicetur, quia deprædabantur. Aut reducitur ad illud propter quid. v. gr. vt regnarent. Aut reducitur in rebus generabilibus ad materiã. Apparet igitur quòd cauſa ſunt quatuor, & quot ſunt.

69 Hoc, quod dixit, manifeſtum eſt per ſe, & eſt declaratio ad confirmãdum per ſyllogiſmum dialecticũ. Dialecticus.n. ponit q̃ interrogatio I per quare reducit ad iſtas quatuor cãs, ita q̃ hoc eſt manifeſtũ p ſe. Et ſermo componit ſic. Cauſæ ſunt illæ, quæ inducunt ad quare: & illa, q̃ inducunt in reſponſione ad quare, ſunt quatuor: ergo cauſæ ſunt quatuor. Et exemplum reſponſionis, ad quare ſm materiam, cum dicit, quare corrumpit animal, eſt cum dicit quia compoſitum eſt ex contrarijs.

Cum aũt cauſæ quatuor ſint, de omnibus eſt Phyſici cognoſcere, & ad oẽs, reducens ipſum pp quid, aſſignabit phyſice ma K teriam, formam, ipſum mouẽs, & id, cuius gratia. Veniunt aũt tres in vnam plerũq. ipſum. n. quid eſt, & id, cui⁹ gr̃a, vna eſt: ipſum vero vnde motus primũ ſpecie eadẽ eſt his: homo enim hominem generat.

Et, quia cauſa ſunt quatuor, oportet Naturalem ſcire omnes, & reducere quæſtionem per quare ad illas omnes, & complere reſponſionem de eis ſecundũ eas ſm naturalem, ſ. ſecundum materiã, L & formam, & motorem, & propter quid. Et multotiens reducitur tria ad vnũ. quod enim eſt aliquid, eſt etiam illud propter quid eſt, et illud, ex quo primo eſt motus, & forma, & hoc eſt vnum: homo enim generat hominem.

D. q̃ oportet Naturalem dare in q̃ reſpõſione ad quare oẽs cauſas quatuor: qm̃ ſcia naturali apparet materia, & in quo eſt materia, ſunt oẽs cauſæ D. d. multotiens reducuntur tria ad vnum, i. & accidit in ſcientia M naturali vt tres cauſæ, agens, & forma, & finis ſint vnum ſm ſubiectũ, & plures ſm definitionem. & hoc accidit. qm̃, cũ Naturalis voluerit reddere cauſas gnationis, non cãs gnabilium, & generatio eſt ab æquali in ſpe. v. g. qm̃ homo gnat ex homine ideo gnans, & gnarum ſunt vnũ ſm formã, & forma gnata eſt finis motus materiæ ab agente. & ſic ſta⁹ forma erit agẽs, & finis, & forma. & ga hoc non eſt verũ in rebus, q̃ nõ generant ab æquali ſibi in ſpecie, neq;

in

A infinibus rerū gñabiliū, ideo finis gñationis est alia a fine generati. v. g. qm̃ finis hois in gñatione est ingressus in rem suā primam pfectionē, & finis eius, fm̃ q̃ est ens, est ipsum esse in sua vltima pfectione. & ideo dixit: Et multotiens & intendit p̃ illa tria Agēs, & Formā, & Finē, sicut dixim⁹

Atq; oīno quęcūq; mota mouent, quæcunq; aūt non, a non amplius Physicę sunt: non.n. in seipsis habentia motum, aut prīcipium motus, mouent, sed immobilia sunt. Quāobrem Tria sunt negocia, hoc quidem circa mobile, illud vero circa mobile quidē, sed incorruptibile, aliud autem circa corruptibilia.

Et vnuer saliter oē, quod, cum mouet, mouetur, quod aūt non est ita, non est de scientia Naturalis. oē enim quod est huiusmodi, nō mouet, quia in eo est motus, aut prīcipium motus, sed mouet, quia est immobile. Et ideo modi scientiæ sūt tres. Vnus n. cōsyderat de eo, quod mouetur, sed est corruptibile, Secundus autem consyderat de eo, quod mouetur, sed non est corruptibile, Tertius autem consyderat de eo, quod non corrumpitur, neque mouetur.

71 Idest oē, quod, cū mouet, mouet, & tunc in eo quatuor cāę, cum sit de scia Naturali: qđ aūt mouet, sed nō mouet, neq; ex se, neq; ex alio, & mouens, & non motum: & ista est fōa abstracta a mā. D. d. non mouet, qa in eo est mot⁹, &c. i. non mouet, qa est motū ab alio, & non est motum ex se. b Hoc aūt, qđ dixit, q̃ modi sciæ sunt tres, hēt cōnem. Vnus.n. modorū rerum sciæ est scia, q̃ consyderat de rebus mobilibus. & est scia Naturalis. Secundus est, qui consyderat de rebus mobilibus, sed sunt in mobilibus: & est scia Mathematica: mobilia aūt corruptibilia, & mobilia incorruptibilia sunt vnius sciæ. c Et ideo forte hic non intendit dicere modo q̃rtiū speculatiuarū, sed dicet modos entiū diuersorū, de quorū vnoquoq; oportet dicere p̃ se. ista.n. gña, q̃ dixit, sunt gña diuersa. & d scia Diuina non consyderat de rebus abstractis tm̃, sed & de rebus existētibus, fm̃ q̃ existunt. & ideo, cū ens diuidit fm̃ consyderationē de tribus, intrabit vna natura in duas artes, vt consyderatio Mathematici, & Diuini de numero, & sit consyderatio Mathematici, & Naturalis in corpore, & linea & superficie. Hic igit̃ non intendebat diuidere artes, sed dicere genera entium, quæ sunt diuersarum naturarum, &, cum consyderantur, inueniuntur, sicut dixit, tria.

Quare ipsum ꝙ quid, & ad materiam reducenti reddit, & ad ipsum quod quid est, & primum mouēs. de gñatione.n. maxime hoc modo causas cōsyderāt, qđ post quid fiat, & quid primum fecit, aut quid passum est, & sic semper quod deinceps est.

Necesse est igitur vt responsio ad quæ reducatur ad materiam & ad quid est, & ad primū motorem. perscrutari enim de generatione est hoc modo, ita quod consyderetur quod est post quid,

b Quæstio Consimilem dubitationē sciarū vid 6. m. t. c. 2.

c Soluto.

d Scia diuina si cō E syderat de rebus abstractis tm̃, sed & de rebus existentib⁹ secundū q̃ exist. opp. vid 7. met. t. vbi dicit q̃ de existentibus h est demōstratio neq; definitio. Vide com. 2. tm. F

Cū ens diuidit̃ sed; cōsydera - tionem de mōstratiuā, intrabit vna nā in duas artes consistēt sia. c. 1. 8.

C & quid eſt primum, quod egit, et quod receptū actionē, & ſimiliter conſyderatur in ſequentibus vnum poſt aliud ſemper.

71 Cum dixit: ꝙ Naturalis pſcrutat de quatuor cauſis, incœpit pſcrutari hoc, & prius de materia, & d. Nec eſſe eſt igit, &c. 1. & oportet igit Naturalem apud interrogationem per quare reſpondere p materiam, & p primum motorem cognino. n. generationē nō pſcit, niſi dando has duas cauſas. v. g. qm, cum quæritur ſcire gñationem hoīs, primo quæritur ex quo gñat, & à quo gñat. D. dita ꝙ conſyderemus, &c. 1. cum pſcrutati fuerimus in aliquo genere de iſtis duab⁹ cauſis, oportet primo perſcrutari de primis cauſis illius entis actiuis, & paſſiuis. d poſtea d alijs cauſis ſm ordinem, donec ꝓueniat ad cās rei propinquas, C incipiendo à primo motore, & ꝓueniendo ad vltimum motorē: & iſti incipiendo a prima materia, & ꝓueniendo ad vltimam materiā, propriā illi entis, de quo pſcrutat. & ideo oportet in hoc libro pſcrutari de prima materia, & primo motore. D. d. & quid eſt primum, quod egit, &c. 1. & incipiemus apud conſyderationem de iſtis cauſis, & ordinem earū, à primo agēte, & a primo patente, deinde deſcēdemus ſm cōſecutionem, & continuationem, donec ꝓueniamus ad cauſas propinquas.

Vide conſeq. 1. d generatio. c. 4.

H

Idd. 2. phy. c. 1. & 3. met. c. 12.

Duplicia autem ſunt principia mouentia phyſice, quorum alterum non Phyſicum eſt: nō enim hēt motus principium in ſeipſo. tale aūt eſt, ſi aliquid mouet, quod non mouet, vt id, qđ penitus eſt immobile, & qđ em Inium primum eſt.

vide conſeq. 2. tex.

Prima principia ſunt duo, vnū nō Naturale, quoniam in eo nō eſt principium motus. & quod eſt tale mouet, & non mouetur, vt id, quod non mouetur aliquo modo nullo, & eſt primum istum rerum.

Cum declarauit ꝙ oportet Naturalem conſyderare de cauſis motiuis, incœpit inducere modos earū, & dixit: ꝙ ſunt naturalis, & non naturalis. & hoc intendebat cum dixit non Naturalis. & intendebat hoc ꝙ conſyderatio de quidditate motoris non eſt naturalis, ſed tali modo conſyderat de hoc motore in probādo ipſum eſſe tm. Et narrauit ꝙ iſte motor non eſt naturalis, dedit cauſam, & dixit non eſt in eo principiū motus & iſte modo componitur ſic in ſecunda figura. Primus motor non habet principium motus, a quo mouet ſed motor naturalis habet in ſe principium motus, p quod mouetur: ergo primus motor nō eſt naturalis. D. d. & quod eſt tale, &c. hmōi motor neceſſe eſt, ſi fuerit, ipſum mouere ab alio quo eo, ꝙ mouetur. & non eſt ita de motore naturali. Deinde exponit ꝙ intendebat per hoc, ꝙ dixit, & non mouet, & dixit: vt illud, quod non mouet aliquo modo nullo. & intelligo per hoc, quod dico, quod nō mouetur. i. quod non recipit motū alterius naturaliter. D. induxit ſecundū principium iſtius motoris, & dixit, ꝙ primum eſt olum rerum. & hoc neceſſe eſt, ſi oēs motores, q ſunt ſub eo, non mouent niſi mouentes ab eo, & ipſe mouet ab ſq, eo, ꝙ mouetur.

Et

A Et ipsum quid est, & forma: finis, n. est, & cuius gratia. Quare, cum natura gꝓ aliquid sit, & hanc cognoscere oportet, & petitus reddendum est ipsum propter quid. vt ꝙ ex hoc necesse est hoc fieri. hoc autem ex hoc, aut simpliciter, aut frequenter. & si debet hoc fieri, vt ex ꝓpositionibus conclusio. & quia hoc erat quod quid erat esse. & quia melius est sic, non simpliciter, sed ad vnumcuiuscꝫ substantiã.

B *Et considerat de quiditate rei, & creatione eius, quia est finis, et propter quid. Et, quia igitur natura agit, & propter aliud, oportet scire hoc etiam, & oportet complere responsionem ad quare secundũ omnes modos. v.g. quoniam ex hoc necesse est vt sit hoc. & hoc esse ab hoc, aut est simpliciter, aut in maiori parte si. n. hoc fuerit, necesse est, si fuerit futurum. v.g. quoniã ex propositionibus est conclusio. & hoc est quiditas rei. & hic est modus nobilior, non simpliciter, sed secundum essentiam vnuscuiuscꝫ.*

C 74 Dicit: & oportet Naturalẽ cõsyderare etiam de quiditate, & forma rei: forma. n. est in generatione quasi finis, & quasi ꝓpter quod est aliquid. &, quia concedere hoc fundat super hoc, ꝙ natura agit oẽ, qđ agit, propter aliquid, sicut dispositio in arte, & hoc est maximum fundamẽtum istius scitx, dixit: Et, quia igitur natura agit pp aliquid, oportet scire hoc, i. Naturalem. D.d. & oportet complere responsionem, &c. i. oportet Naturalem complere responsionem ad interrogationem ꝓ quare, ꝓ causam agentem, & materialem ex omnibus modis, ex quibus accidit, vt causæ sint causæ agentes. qm̃ de gñib⁹ ennm est ꝙ ex agente sequitur actum necessario, & hoc est in rebus æternis, & ꝙ ex agente sequitur actum in maiori parte, & hoc est in rebus gñabilibus, & corruptibilibus. D.d. & hoc esse aut est simpliciter, i. consecutio necessaria. & q.d. & oportet Naturalem attribuere eis causatis modo attributionis illarũ causarũ causans suis. v.g. qm̃, si aliquis dixerit ꝙ ex tali causa ꝓuenit tale causatum, oportet dicere ꝙ hoc aut est necessario, aut in maiori parte. & ista dispositio inuenit̃ de quatuor causis in agente, & materia, & ꝙ causata earum sequunt causas I maiori parte, & hoc est in agente naturali. Et, cum notificauit hoc, incepit declarare modũ necessitatis existentis inter ista entia, & suas causas, & dixit: hoc. n. necesse ẽ vt sit, si fuerit futurum, i. sed ista, ꝙ sequuntur suas causas in maiori parte, cũ fuerit posita eẽ, sequitur necessario vt causæ eorum sint, s. qm̃, principia in eis sequẽtur vltima. & non conuertit̃. v.g. qm̃, si fuerit conclusio, necesse est vt sint propositiones, & non conuertit̃. & dixit: si igit̃ hoc fuerit necessario, intendebat causas. &, cum dixit si hoc fuerit futurum, intendebat causata. & quasi dicat, causa. n. necesse est, vt sit, si causatũ fuerit, necesse vt sit. v.g. qm̃ propositiones necesse est vt sint, si conclo esse. D.d. hoc n. est quiditas rei. i. ista. n. cũ, ꝙ, cũ ponat esse, sequit̃ necessario vt priora in gñatione sint, est qđitas,

D finẽ. Idem cõ. sequẽtu. & cap 4.

In ęternis ex agente seq̃t actũ necessario si ſ gñabilib⁹, & corruptibili. bus ex agẽ

E te sequit̃ actũ i maiori parte ex quo pt in ęternis esse agens vt ď cõsist. 2. ca. ď substantia or bis, si vide oppoſi. 12. me. c. 44.

F 4

G & forma rei. cum eam fuerit forma, necesse est vt prius sit materia, & agens. D. d. & hic est modus nobilitatis. & forma est in rebus naturalibus, vt eius sit dispositione nobilior, fm q est illud ens, non nobilius simpliciter: nobilius. s. in esse nō est nobilius simpliciter. Et dixit hoc, vt notificet q forma non sequitur naturam materiæ necessario, vt opinati sunt Auicen naturalium, sed natura inuenit eam propter hoc, q ens sit in sua natura nobilius. & ideo forma, q sequitur naturam entis, non est dicta nobilior, vt forma Mathematica: non enim dicimus q lineæ exeuntes a centro circuli ad peripheriam sunt æquales, vt circulus sit nobilior, sed hoc contingit naturæ circuli. & ideo nobilius non inuenitur in formis Mathematicis: hoc enim, s. nobilius non accidit formis, nisi secundum q est finis.

Forma nō sequit' ali, maiꝰ necessitatem, vt opinati sūt Auicen. addit. col. 87. & quæ sibi

H

In formis Mathematicis nō reperit' nobilitas, quare nobilitas hæc exhibet formæ, nisi secundū q est finis. Addit. 3. me. t. c. 1. Et vide ibi Cō.

I

quo hoc intelligendum sit.

SVMMA QVARTA.
Ostenditur q omnes agens agit propter finem.

De Causa finali. Cap. 1.

Dicendum igitur primum quidem q natura earum causarū est, quæ sunt propter aliqd, postea de necessario quomodo se habet in Physicis. ad hanc enim causam reducūt omnes, quia cum calidum tale natura sit, & frigidum, & vnumquodq talium: hæc autem ex necessitate sunt, & fiūt, & apta natura sunt. etenim etiam, si aliam causam dicant, solum tangentes valere finunt, hic quidem litē, & amicitiam, ille vero intellm.

Oportet nunc igitur loqui primo de hoc, quod natura est de causis, quæ agunt propter aliquid, deinde post loquemur de necessario, & quo se habet in rebus naturalibus, quæ agunt propter aliquid. ad eum enim ad hanc causam reducunt, & dicunt quod calidum est tale, & frigidum est tale, & similiter vnumquodq, similium, necesse est vt ex generentur ista quorum, et si imponunt aliud, & quidam dicit amicitiam, & litem, & quasi intelligentiam, tamen inspiciunt, sicut fulgur tantum, deinde dimittunt ipsum, & vadunt.

Quia ista propositio est maxima & fundamentum in hac scientia, & in scientia Diuina: quoniam, si Naturalis non concesserit eam, negat principium finale, & negat materiā esse propter formam, ex quo sequit ipsum negare agens: generās enim non generat, nisi propter aliquid. & similiter mouens mouet propter aliquid. &, cum sequitur formam, sequitur necessario materiæ natura. & si non, nascitur casu, & sic non erit agens: aut, si erit, erit frustra. & si, q Diuinus non concesserit eam, nō poterit probare q Deus habet solicitudinem circa ista, quæ sunt hic, ideo incœpit Arist. dicere q natura agit propter aliud, & q ab hoc debet incipere hic, & postea loquetur de necessitate, ad quam Antiqui reducebant gnationem, verum sit ire bus naturalibus, & quo se hēt ad cau les, quæ agunt ꝓpter aliud. Et hoc incendebat, cum dixit & quo se habet

M

A ber in rebus naturalibus, &c. D. d. omnes enim &c. i. omnes enim Antiqui reducebant, &c. i. attribuebãt omnia generabilia ad istam cãm, ex qua inuenitur necessitas in reb⁹, & est materia. dicebant enim quoniam ex necessitate caloris, & naturæ frigidi, & humidi, & licet necesse sit euenire omnia illa generabilia, s. ꝙ propter hoc, ꝙ calidum innatũ est admiscere cũ frigido, & humidũ cũ sicco, necesse est vt ab illis qualitatibus inueniant⁹ oia generabilia sine aliqua cãe extrinseca admiscente, & dante vnicuq; entiũ complexionẽ propriam. & sic dicebant, quia calidum innatum est ascendere superius, frigidum descendere inferius, ideo calidum, cum ascendit ad superiora plantarũ, fiunt flores, & folia: frigidũ, cum frigidũ descenderit ad inferius, fiunt radices. & sic faciebãt de oibus, de quibus videbant reddere causas actionum, quẽadmodum videbantur in hoc in generatiõe eorum. cadit enim est dispositio de causis generationis, & de causis actionũ. cum enim attribuit generationẽ necessitati, attribuit actiones necessitati. & qui attribuit eam fini intento, B attribuit generationem fini intẽto.

Et, quia quidam illorum dicunt agentes esse i prima generatione mũdi, nõ in oibus generationibus, vt Empedocles amicitiam, & litem, & Anaxagoras intelligentiam, dixit: quoniam, & si imponunt i. & dicim⁹ ꝙ illi homines reducunt oia ad cãm materialẽ, quia illi, & si ponunt causam aliam, s. agentem, vt Empedocles, & Anaxagoras, tñ modicum peceperunt eam, & concesserunt eam in principio generationis, deinde dimiserunt eam in alijs rebus.

Habet autem dubitationem, C quid prohibeat naturam nõ, ꝓpter aliquid facere, neq; qđ melius est, sed sicut pluit Iuppiter, non vt frumentum augeat, sed ex necessitate. quod. n. sursum latum est, frigefieri oportet: & quod frigefactũ est, aquã factũ, deorsum venire: augeri aũt, cũ hoc fiat, accidit frumẽtũ. sili ãt &, si cuipiã perit frumentum in area, non huius grã pluit, vt pereat, sed hoc accidit. Quare qđ prohibet sic & partes se hñe in natura, vt dẽtes ex necessitate oriD ri, anteriores qdẽ acutos, aptos ad diuidendũ, maxillares aũt latos, & vtiles ad terendum cibũ, cum non propter hoc facti sint, sed acciderit. sili aũt ẽ & de alijs partibus, in quibus vr̃ inesse ipsum ꝓpter aliquid. Vbi igr̃ oia acciderint. perinde atq; si ꝓpter aliqđ facta forent, ea quidẽ seruata sunt, à casu cõsiliẽtia apte, quicunq; vero non sic, periere, pereunteq; quẽdmodũ Emp. dicit ea, quæ prima hoiem referunt, & taurum parte secunda. E a.l. germinos.

F 4

Et est hic qõ. dicet. n. aliquis, quid prohibet vt natura non propter aliquid agat, neq; vt aliquid sit nobilius, sed sicut pluuia venit a cælo, non vt crescant messes, sed ex necessitate. quod. n. ascendit, necesse est vt infrigidetur: & cum infrigidatur, fit aqua, & descendit: et, cum hoc fuerit, accidit vt messes crescant. & eodem modo, si semen a.l. germinatiõ vis.

G *corrumpatur in acervo, aduentus pluuiæ non fuit ad hoc, vt ſemen corrumperetur, ſed hoc fuit per accidens. Ita nihil prohibet vt membra corporis talem habeant diſpoſitionem in natura. v. gr. vt dentes anteriores neceſſario ſint acuti ad inciſendum cibũ, & molares ſint lati ad molendum cibum, & non propter hoc fuerunt, ſed hoc accidit caſu. & eodẽ modo eſt de aliis membris, in quibus exiſtimatur*

H *eſſe illud, propter quod fiunt. v. gr. cum conueniunt omnes res, illa cõuenientia ſi eſſet propter aliquid, illic erit ſalus, & per manentia. accidit enim eis quod fuerunt conuenientes actioni ex ſe. & illud, cui non accidit hoc, corrumpitur, & deſtruitur, ut accidit ĩ vaccis, quas dixit Empedocles, quod quaſi pepererunt vaccas, quarum ſuperiora erant homines.*

76 Et hæc eſt quæſtio. Dicet n. aliquis ꝙ nihil prohibet ꝙ natura nõ

I agat propter aliquid, neq; vt aliqd ſit nobibus. qñ quemadmodũ pluuia vt ꝙ non venit à Deo vt creſcãt meſſes, ſed contigit neceſſario ex natura materiæ, neceſſe eſt. a. vt vapores calidi, & humidi aſcendãt ad locum frigidũ, & vt infrigident illic, & fiant aquæ, & contigit neceſſario vt deſcendant ad inferius, &, ſi inuenerit triticum in terra ſeminatum, accidet ei, vt creſcant meſſes, & ſi inuenerit ipſum in acerno, corrũpet ipſum. quemadmodum igit aduentus pluuiæ non fuit, vt corrumperet triticum in acerno, ſic nõ fuit vt creſcerẽt meſſes, ſed vtrunq; fuit per accidens. &, cum ita eſt de pluuia tum ſemine, nihil prohibet, vt hoc, ꝙ membra corporis ſint cõuenientia ad ſalutem corporis, ſit huiꝰ diſpoſitionis in natura. & ꝙ hoc accidat eis caſu, ſicut accidit meſſibꝰ creſcere p pluuiam v. g. qñ dentes neceſſe eſt in hoc, vt alal ſaluetur, vt anteriores ſint acuti, vt ſint apti ad inciſendum cibum, & poſteriores lati ad molendum cibum, ſed nõ pp hoc fuerũt, ſed accidit eis caſu ex natura materiæ. & eodem modo poſſet quis dicere ꝙ ita eſt de aliis vtilitatibus membrorum, de quibus exiſtimatur ꝙ membra fiunt pp illas vtilitates. & dicunt. v. g. accidit vt actiones membrorum conueniant hoc modo conuenientur, ꝙ non fecisẽt ſe, ac ſi iſta membra eſſent in principio propter iſtas actiones. & vtilitates illic. & eodem modo aſalia habebant ſalutem, non ꝙ illa conuenientia fuerit intenta, ſed accidit caſu iſte modus. dicunt & illud, cui nõ accidit caſu iſte modus conuenientiæ, deſtruet, & corrumpet, vt accidit in vaccis Empedoclis. accidit. n. eis hoc, quod nõ ola membra eorũ M fuerint apta ad actiones hois, neque ad actiones vaccarum, & ideo cito moriebant. Et dixit: ſed quemadmodum pluuiæ, &c. i. ſed quemadmodũ põt aliquis dicere ꝙ pluuia venit à cœlo, non vt meſſes creſcãt, ſed de neceſſitate materiæ. D. d. ꝙ. n. aſcendit, &c. i. & ex hoc poteſt quis opinari ꝙ pluuia eſt de neceſſitate. D. d. &, cum hoc fuerit, &c. i. &, cum aduentus pluuiæ eſt de neceſſitate materiæ, ergo cremẽtum meſſiũ eſt p accidẽs. D. d. & eodem modo, &c.

i. ap-

A i.appareat, qñ quemadmodum pluuia corrumpit triticũ in aceruo, sisit facit ipsum crescere, & quia ipm corrumpere est per accidẽs, necesse est vt ipsum facere crescere sit p accñs. Aduersarius.n. concedit ꝙ ipm corrumpere est p accidens D.d.v.g.i. v g &c. vt anteriores dentes sint acuti, non ad incidendũ cibũ, sed ex necessitate materiæ, ex qua gñant, & molæ etiã sunt latæ ad molendũ cibum. & hoc ẽt accidit eis de necessitate materiæ, & non fuit intentum

B apud naturam D.d. v.g. cõuenit, &c.i. v.g. conueniunt vtilitates omnium membrorũ in alali generato tali conuenientia: at si esset intenta a natura, illic erit salus, & pmanẽtia illius spẽi alalium: & illud, cui non accidit hoc, corrumpet, & destruet, vt accidit vaccis Empedoclis. D.d. accidit n.eis, &c.i. accidit membris alaliũ, ꝙ fuerint conuenientia actionibus ex se, & casu, non quia mẽbra fuerunt generata pp illas vtilitates.

Ratio igit, qua dubitauerit aliquis, hęc est ꝙ si qua talis alia ẽ.

C Sed impoſt ẽ ista hoc se hĩe modo. Hæc enĩ & oſa, q̃ natura sũt, aut semp sic fiũt, aut frequẽter, sed eorum, q̃ fiunt à fortuna, & casu, nihil. neq; n. à fortuna, neque à casu vĩ pluere sępe hyeme, sed si sub cane, neq; caumata sub cane, sed si hyeme. Si igit aut à casu vñr, aut pp aliquid esse, si non poſt esse ẽsse hæc aut a fortuna, aut à casu, pp aliqd vtique erunt. at vero natura sunt hmõi oſa, quemadmodũ & ipsi dixerint, qui hęc dñt. est itaq; ipsum pp aliqd l ips, q̃ natura fiũt, & sunt.

Hoc igitur & simile facit dubitationem. Et impoſsibile est vt sit hoc modo. Ista enim membra, vt omnia, quæ sunt per naturam, sunt in eo, quod sunt, aut semper, aut in maiori parte, & nihil eorum est tale eorum, quæ generantur casu, & ex se, impoſsibile.n. est existimare quod casu multiplicetur pluuia in hyeme, immo in ascensu canis, aut quòd casu vigoretur calor apud ascensum canis, immo in hyeme, si fuerit calor. Si igitur ista veneriſ ex se, aut casu, aut propter aliquid & impoſsibile est vt sint casu, & ex se: ergo necesse vt sint propter aliquid. sed omnia ista concedunt dicentes hoc, nedum alij ea fieri ex natura. necesse igitur est vt illud, quod est propter aliquid, sit in rebus existentibus per naturam. D

Cum induxit q̃nem destruẽs 77 ẽm finalẽ, incœpit declarare ꝙ impoſt ẽ dicere ꝙ istæ vtilitates, & causæ finales, q̃ apparent in ghabilibus sint ex necessitate materiæ, & casu, & dixit: Et impoſsibile est, &c.i. & impoſsibile est vt congregatio istarum vtilitatum in olbus membris iudiuidui generati fit casu. membra enim & oſa, q̃ generanẽ à natura, generanẽ l aliqua dispoſitione, aut semper, aut in maiori parte: monſtruosa.n. accidunt raro. &, cum poſsit ꝙ ista membra gñantur à natura, & ꝙ illud, quod gñatur à natura gñatur in eadem dispoſitione, aut semper, aut in maiori pte, sequit ꝙ ista membra generantur in illa dispoſitione E

Monſtruosa, & quæ sunt casu, & ex se. ra ro co nantgunt. 1dd sup. c. 48. 1dd. t. cum 148.

G tione conuenientia, in qua ſunt, aut ſemp, aut in maiori parte: & oē, qđ fit caſu, & ex ſe, non fit ſemp, neque in maiori parte, ſed raro. Syllogiſ ſic componit. Conuenientia, q̄ eſt ſiter membra, aut eſt ſemp, aut in maiori parte: & quod eſt ſemp, aut in maiori parte non eſt caſu: ergo iſta conuenientia non eſt caſu. D.d Si igit iſta, &c. ſi igit iſta conuenientia aut eſt caſu, aut a natura pp ſalutem alialis, & tam apparuit ex ſermone prædicto q̄ nō eſt caſu, remanet vt ſit pp aliquid, & eſt ſalus alialis.

H D.d ſed ola iſta, &c. qm̄. cum coniunctū fuerit huic ꝓpōi, q̄ concedūt, ſ. q̄ res exiſtes ſt a nā, i. hoc, q̄ res exiſtēs ſt pp aliquid, concludet in terna figura, q̄ quædam eorum, q̄ ſunt a natura, ſunt propter aliquid: & eſt verū. non n oē, quod eſt a natura, eſt pp aliquid. Et tacuit ſolutionem q̄ſtionis dictæ de pluuia, quia iam notificauit q̄ deſcenſus pluuiæ in hyeme ē in maiori parte, & apud aſcenſum canis eſt in minori parte, & calor e contrario, ex quo ſequit neceſſario vt pluuia ſit propter aliquid. & etiam apparet ex hoc ſermone q̄ meſſes non creſcūt a pluuia caſu, cum hoc ſit in maiori parte, corruptio autem tritici in acerno eſt in minori parte. & hoc, q̄ pluuia eſt de neceſſitate materiæ, non facit vt nō ſit propter aliquid. &, ſi conceſſerimus, q̄ non eſt pp meſſes, declaratur q̄ eſt propter aliud, & eſt æqualitas generationis in elementis: &, ſi non, corrumperet mundus. & Alexander dicit q̄ pluuia non eſt propter meſſes, qm̄ meſſes ſunt ab arte, & non a natura: ſed * natura complet multa, quę ſunt p artem, & ars multa, quæ ſunt per naturam.

Pluuia eſt pp generalitatē gliarū i cē. vide p hoc 6. 3. 4. phy.

* Nā complet multa, q̄ ſunt p artē, & ar: multa q̄ ſunt per nām. Idē 8. c. 7. 9.

Amplius in quibuſcūq; finis I
aliq; eſt, huius grā agit qđ pri⁹, quodq; conſequens eſt. ergo, vt agitur, ſic aptum natura eſt, &, vt aptū natura eſt, ſic agit vnūquodq; niſi quid impediat. agitur aūt, ꝓpter aliquid, & aptum itaq; natura eſt huius grā. vt, ſi domus eorū, q̄ natura fiunt, eēt, ſic vtiq; facta eiſſet, vt nūc abarte. ſi aūt q̄ natura, non ſolū natura, ſed & arte fierent, ſiſſt vtiq; fierent, vt apta natura ſunt. propter ergo alterum, alterum.

Et ēt illa, in quibus eſt finis L
tēta propter illum finē, agitur primum, quod agitur, & in illa, quæ ſunt poſt. & neceſſe eſt vt vnumquodq; eorū, q̄ aguntur, ſic agat, & ſimiliter eſt natū vt agat, & ſit eſt natū vt agat, ita agit, niſi impediatur. quod aūt agit propter aliquid eſt natu, vt agat propter aliquid. v.g quoniā, ſi domus generetur per naturā, tunc generatio eius eſſet ſicut generatio eius ab arte. & oē, quod eſt per naturā, & eſt M
per artē, ē eode mō ſecūdū quod eſt natū. neceſſe ē igitur in hoc iūnd, quod ſunt neceſſe in ſuo compari.

Nititur in hoc ſermone declara- N
re q̄ illa, q̄ habent finē, q̄n aguntur, ſunt pp hunc, & dixit: Et ēt, &c. & etiam oia, in quibus eſt finis intenta per aliquas actiões, prima, q̄ agitur ex illis actionibus, agitur propter illum finē, & actiones, quæ ſunt poſt ſecundum ordinem, ſunt propter illum finem. deinde addidit aliā propoſi-

A pōné, & vult declarare suā conuer-
sam. & dixit necesse ē vt aliq̄d agat,
&c. i. qñ aliq̄d agit aliquā actionē,
sicut agit illā actionē, ita est natum
vt agat illā actionē. i. q̄ natura eius
exigit illā actionē. Et, cū posuit hoc
q̄ intendebat, incēpit declarare ēt
ex hoc, q̄ acto nati debet ee in ma-
iori parte, & dixit: & sicut est natū,
&c. i. qñ qui agit aliquā actionē, ē
natū vt agat illā, ita q̄ est natum ad
agendū illā actionē aut sem p, aut i
maiori parte: & hoc erit, qñ nō im-
pediet ab aliquo. & sequit ex hoc vt
illud, q̄ est natum, agat, nisi impe-
B diatur ab aliquo. Et, cū posuit has
propōnes, s. q̄ omne, q̄ agit aliquā
actionē, est natū, & creatū pp illā,
& q̄ oē, q̄ est natū, actio ei⁹ est in
maiori parte, aut semper, & cōiun-
git huic, q̄ oia naturalia vident age
re pp aliquid, sequitur vt sint nata,
vt agant pp aliquid, & q̄ hoc fit in
maiori parte. Et sylfus sic compo-
nitur, Naturalia agunt pp aliq̄d: &
omne, q̄ agit pp aliquid, est creatū,
& natū ad illā actionē: ergo natu-
ralia sunt nata ad hoc, vt agāt pp
aliq̄d. & oē, q̄ est natū, agit in ma-
iori parte: ergo q̄ est naturale nō
C agit pp aliquid casu. sed dimisit ma
iorē propōnem, s. q̄ naturalia agunt
pp aliq̄d. Deinde incēpit demon-
strare, q̄ hoc appareat in arte, & na-
tura eodē mō, s. ex illis propōnibus.
qñ, quia manifestū est in arte, q̄ il
la, q̄ sunt ante finē, sunt pp finē, &
ita possumus cū hoc aliā propōnē,
& est, sicut est disp̄ō in natura, & ē,
q̄ illud, q̄d agit pp finē, sic est disp̄ō
in arte, vt agat pp finē, apparet q̄ nō
est dicta in hoc inter artē, & naturā.
& q̄, si domus generaret̄ à natura,
tunc omnia, quæ sunt ante domū,
pp domū generarent̄ à natura: si- D
cut est disp̄ō in arte, cum oē, quod
agit pp aliquid est natū, vt agat pp
aliq̄d, & q̄d est natū, vt agat, pp ali-
quid, illud habet finē. & hoc inté de
bat, cū dixit. v. g. &c. D. d. & oē, q̄d
est p naturam, &c. i. causa in hoc, q̄
eadē dispositio in arte, & natura in
hoc est, q̄ omne, q̄d est generatum
p naturā, aut per artē est, sm q̄ est
natum vt fit illud ab eo, non casu.
Et, cum declarauit q̄ eadē est disp̄ō
in arte, & natura, induxit conclusio
nē sequentem ex hoc, & dixit: ne-
cesse est igitur in hoc. &c. i. oportet
igitur inuenire in natura illud, q̄d E
inuenitur in arte de causa finali.

Et q̄no ars alia quidē perfi-
cit, quę natura non pōt efficere,
alia vero imitat. si ergo quę sm
artē sunt, pp aliquid fiant, ma-
nifestum q̄ & quæ sm naturā.
similiter. n. se habent inter sese,
in ñs, quę sm artem, atq; in ñs, q̄
sm naturā, posteriora ad prora.

Ars alia q̄
ficit, q̄ nā
la p̄t effi-
cere, alia
vero imi-
tatur.

Et vniuersaliter videmus quod ars in quibusdam rebus perficit diminutionem naturæ in eis, in quibus natura debilitatur ad perficiendum actionem, et in quibusdam rebus sequitur illam. si igitur quod agitur per artē, agitur propter aliquid, manifestum est quod similiter est de eo, quod est secundum cursum naturalem. relatio enim primorum ad vltima est eadem in eo, quod est secundum artem, & in eo, quod est secundum cursum naturalem.

Vide Ca-
uullū lo.
Grāmati-
ci cōtra
Arist. F

Cùm

G Cum declarauit quòd eadem eſt
79 diſpoſitio in arte, & in natura, ſcili-
Eadē ē diſpō in ali, & in arte i agēdo pp aliq̄d idē ſup. cō. p eadem, & 1 phi. c. 50. & quę ibi. ° Qđ mas rū eſt em ſſere caſu, non eſt in natu emſſere p

cet in hoc, quòd vtrunque agit pro
pter aliquid, incœpit confirmare ſi-
militudinem inter artem, & natu-
ram in hoc. quoniam, ſi natura age
ret aliquid propter aliquid caſu, tũc
ars non perficeret diminutionem
naturæ, neque ars aſſimilaretur in
pluribus ſuis actionib° naturæ. ° qđ
enim innatum eſt exiſtere caſu, non
eſt innatum exiſtere per intentio-
nem. Verbi gratia: quoniam, ſi ſa-
nitas proueniret à natura caſu, tunc
ars non compleret diminutionem
naturæ in hoc ita, quòd ſanitas fie-
ret ab ea in maiori parte. ſimiliter,
ſi ſanitas prouenies ab exitu ſan-
guinis a naribus in criticis, eſſet per
accidens, tunc ſanitas prouenies à
phlebotomia, quam præcepit ars
medicinæ, quia vult ſe aſſimilari na
turæ, prouenit et per accidens. quia
igitur ars quandoque eſt loco natu-
ræ, & ars agit propter aliquid, neceſ
ſe eſt vt natura agat ꝓpter aliquid.
& quia ars etiam ſequitur naturam,
& agit propter aliquid, neceſſe eſt
vt natura agat propter aliquid. Et
I intendit per prima, illa, quæ ſunt ad
te finem, & per poſtrema, ipſum fi-
nem. & intendit φ, ſi prima ſunt in
arte per ſe ꝓpter vltima, neceſſe eſt
vt ita ſit in natura immo dignius:
ars enim in hoc aſſimilatur naturę.

H tationes ſed oppo. ſup. t. c. 61. Vide com. tam.

Maxime autem manifeſtum
eſt in cæteris animalibus, quæ
neque arte, neque inquirendo,
neque deliberando faciũt. Qua-
propter dubitant quidam, vtrũ
intellectu, aut quodam alio ope
rentur & Aranei, & Formicæ,
& huiuſmodi. paulatim autem
ſic procedenti, & in plantis ap- K
parent conferentia quædam fie
ri ad finem, vt folia propter fru-
ctus cooperimentum. Quare,
ſi & natura, & propter aliquid
Hirundo nidum facit, & Ara-
neus telam, & plantæ folia gra-
tia fructuum, & radices non ſur
ſum, ſed deorſum, gratia nutri-
menti, manifeſtum quòd eſt
cauſa talis in ijs, quæ natura fi-
unt, & ſunt.

Et hoc apparet multum in aliis animalibus, quæ agunt non per L
artem, neque per rationem, & cogitationem. Et ideo quidam dubitant, vtrum hoc, quod agunt, agit per intellectum, aut per aliud, vt Aranei, & Apes, & ſimilia. & ſi tu conſideraueris, videbis in vegetabilibus, ſecundum in animalibus aliqua, quæ ſunt propter aliquam vtilitatem in fine intentã: verbi gratia, quoniam folia ſunt ad cooperiendum fructum. Si igitur natura, & propter aliquid ſa-
cit Hirundo ſuum nidum, & te- M
xit Araneus ſuam domum, & fi lia ſunt propter fructum in vegetabilibus, & ramuli radicibus, & vena oriuntur ad inferius, non ad ſuperius, quærentes cibum, manifeſtum eſt quòd iſta cauſa inuenitur in eis, quæ ſunt per naturã & quæ generantur per illam.

Cum induxit rõnes ſuper hoc, ꝓ Rion
narura agit propter aliquid, & non hanc
ſunt tuta ap

10

A sunt naturales, cū sit manifestum p se ꝙ natura agit pp aliquid, & tales rōnes vtuntur cum aduersario, scil. negantibus principia naturalia. incepit inducere modū certificatiōis istarum propōnum, ex quibus cōponunt illæ rōnes. & incepit à rebus, in quibus hoc est manifestum valde, & sunt habētia animas: actio enim istorū, quia prouenit ab imaginatione, & cōprehensione eius, qđ agit, scit necessario ꝙ ista agūt pp finē, sicut est dispositio in Hirū dimb' & Apibus. Et iō dixit & hoc apparet multum. &c. i. quæ faciunt actiones artificiales non per artē, neque per cognitionem. qm̄, si ageret hoc pp cognitionē, tunc transferrentur de aliquo in aliquid. &, quia hoc latuit quosdā, existimauerunt ea agere per cognitionē, & intellectum. Et, cū demonstrauit hoc in rebus, in quibus apparet hoc multū, incepit demonstrare hoc et in eis, quę sunt magis latentia: qm̄ sic acquiritur cognitio melius. i. qm̄, si hoc consyderauerit primo de actionibus habētium animas, & post de vtilitatibus membrorū, videbit ꝙ natura generat hęc membra pp vtilitates existētes I suis naturis. & hoc C inuenit in plantis, nedū in animalibus. folia. n. videnť ee in vegetabilibus ad cooperiendū, & ad custodiendū fructus. qm̄. n. arbor denudať à foliis, corrumpitur in maiori parte fructus, aut non erit in dispositiōe meliori. Et, cū verificauit ista per inductionē, posuit ea antecedens, & posuit vltimť consequens, & dixit: Sit igitur natura, & pp aliquid, &c & dixit hoc reseruādo se, ne aliquis existimet, ꝙ istæ actiones sunt per intellectum. qui. n. ponit ꝙ istæ actiones sunt p intellectū non sequitur apud ipsum istud consequens. Et iste syllogismus est in forma hypothetici. et potentia eius est potentia inductionis. & iste modus inductiōis est demonstratiuus, quia per consyderationem acquirimus certificationem, & vltimatem, anteq̄ cōplestur oīa particularia. & sm hoc inductio habebit introitū in demfone. iudicium. n. vſe non acquiritur in pluribus rebus, nisi post maximā consyderationē de pluribus inditis: & hoc diuersatur sm magis, & minus, sm naturam principij, & naturam consyderantis. D

In inductione demtia ouis acquirit certitudo, & vltimas, anteq̄ cōpleantur oīa particularia. ꝙ hoc vide: pulchre Auer. 2. prio rū. ca. 23. & 1. 8. Phi. com. 31.

E

Et qm̄ natura duplex est, alia quidē vt materia, alia vero vt forma, finis aūt est hęc, propter finem autem cætera, hæc vtiq̄ erit causa, cuius gratia.

Et cum natura est duobus modis, s. secundū materiā, et secūdū creationem, & finis est creatio, & alia residua sunt propter finē, ergo creatio est cā propter quid.

Et, quia natura dī de materia, & 81 forma, declaratum est ꝙ forma est A finis in generatione, & omnia, quę sunt ante finē, sunt pp finē, necesse est vt oīa, quæ sunt ante formam, sint propter formam. Et iste sermo componitur sic. Forma est finis: & finis est illud. ꝓpter quod sunt omnia, quæ sunt ante finem: ergo forma est illud, propter quod sunt omnia, quæ sunt ante illam. & necesse est vt forma sit finis in generatione, quia sequitur ab agente, aut semper, aut in maiori parte: & sequitur ex hoc, vt materia sit propter formam.

Peccarum

G Peccatum aũt fit & in ñs, quę fiunt ſm artem. ſcripſit enim, nõ recte Grammaticus, & propina uit non recte Medicus medicamentum. quare manifeſtũ eſt q cõtingit & in ñs, quæ ſm naturam fiunt. Si igit ſunt quædam ſm artẽ, in quib⁹ quod recte fit pp aliquid fit, in ñs aũt, quæ peccant, alicuius quidem gña aggredi, ſed tranſlatur, ſiſt vtiq; ſe habet & in Phyſicis, & monſtra peccata ſunt illi⁹, quod propter aliquid agit. & in ñs igit, quæ á H principio, vtiq; cõpoſitionibus bourgeuia, ſi nõ ad quendam terminum, ac finẽ poterant venire, corrupto vtiq; principio aliquo fiebant, vt nunc ſemine.

Sed accidit peccatũ in eo, quod fit per artem. Grammaticus enim barbarizat quandoq;, & Medicus nocet in dando medicinam: manifeſtum eſt igitur, quia poſſibile eſt ſimiliter accidere in eo, quod ẽ ſecundum curſum naturalem. Et in his, quæ ſunt per artẽ illud, quod cadit I *recte, eſt propter aliquid, & illud, in quo accidit peccatum, quæritur propter aliquid. ſed quoniam nõ in mente ſua intentione, & ſimiliter eſt de natura, & monſtruoſa ſunt res extranea ab illo, propter quod ſunt. illa enim vacca, cuius ſuperiora fuerũt humo, a principio fuit ex corruptione alicuius principij ſuorum principiorũ, ita quod non fuit poſſibile peruenire ad terminum, & ad finẽ ut enim, ſicut* K *mane in ſperma, quod corrumpitur.*

Quia illi dicebãt q̃ cauſa ordinis in generatione eſt caſus, quẽadmodum cauſa monſtruoſitatis caſus, incœpit dare diſtantiam inter attributo nem illius caſus ad naturã, & illius ad illam. cauſa enim illius caſus dicẽ illi dicũt, eſt natura, cauſa aũt illius eſt impedimentum naturæ, & peccatum eius a non veniendo ad eam intentionem. Deinde incœpit aſſimilare artem naturę in hoc, q̃ caſus accidit vtroq;, & dixit: Sed dicitur peccatum, & ex quemadmodũ poſſibile eſt vt accidat peccatũ in arte, vt Grammaticũ barbarizare, & Medicum errare in potione, ſiſi poſſibile eſt vt hoc accidat a natura. & dixit hoc, quia aliquis pót dicere, quia natura agit pp aliquid, impoſſibile eſt vt accidat hic caſus omnino, & hic aut non erunt monſtruoſitates omnino, aut monſtruoſitates erunt intentę a natura. & ideo nonſicaut q̃ iſtæ monſtruoſitates accidunt ex errore naturæ, ſicut accidit in arte.

Et, cum poſuit q̃ in actione naturæ eſt rectitudo, & peccatũ, ſicut eſt in actione artis, incœpit declarare q̃ rectitudo actionis naturæ eſt pp M aliquid, & peccatum eſt, qñ natura errat ab illo, pp quod agit, & poſuit hoc in arte, quia ars, & in nã, quando conſequẽs, & dixit illud, quod fit recte, &c. cum actio recta in arte eſt actio inducẽs ad finem intentũ ſine aliquo impedimento, peccatũ aũt in eo eſt, qñ nõ induxit ad illum finem quæ tendum, ſed ad aliud, non intentũ. ſiſi eſt de peccato naturę, & eius rectitudine. Et, cum declarauit q̃ in natura pót accidere peccatum,

ſicut

A sicut in arte', incepit declarare ꝙ monstruositates sunt de peccato naturæ & si cœlestis simus vaccas Empedocles effectúc ponebat simus hoc ex peccato naturæ: nõ ꝙ illa agat casu, vt ille dicebat. Et dixit monstruositates, &c. monstruositates quæ in tenera nã sunt ex peccato naturæ, & extinguibiles actionis abilio, ꝓ quod fuerunt aliquod impedimentum, & fecit eã errare a fine: causa igitur illius vaccæ, quã Empedocles dixit fuisse verum, est quia in prima generatione corruptũ fuit aliquod principiorũ in eo adeo, ꝙ nã non potuit B in fine illud principiũ ad finẽ intentũ: sicut inuenimus monstruositates in animalibꝫ accidere ex corruptione spermatis: nõ ꝙ fuit hic actio nãr sine aliquo accidente, vt dicunt illi, qui attribuũt actionẽ nãe casui

Amplius necesse est semen fieri primum', sed, non statim animalia. & ipsa massa quidẽ mollis prius semen erat. Amplius & in plantis inest ipsum ꝓꝓ aliqd, minus aũt distinctum est. Vtrũ igitur & in plantis fiebãt, vt bouigena vinprora, sic vitigena C oleoprora? An non inconueniẽs enim sed tamẽ oportebat, si quidem & in animalibus.

Et etia oportet in generatione animalis, vt primo præcedat sperma, deinde generetur, & non generatur subito. & totũ generatũ primo est sperma. Et ẽt in vegetabilibus videmus propter quid, et si nus non appareat. Vtrũ igitur sicut in vaccis generatur vacca, cuius superiora sunt hominum, similiter in vite generatur vua, cuius superiora D *sunt alia, aut non hoc enim est impossibile. sed oporteret vt hoc esset si ita est in animalibus.*

Dicit: Et ẽt. & hoc est, vt mihi vi, 83 ratiocinanti super hoc, ꝙ generatio alalis non est casu quin, cum posuerimus ꝙ oẽ alal generatũ ex spermate, nõ generatur nisi ex spermate, sequit necessario vt generatio eius ex spermate sit p se, & necessario. ergo generatio eius ex spermate nõ est casu. ergo sperma est ꝓp animal, aut ita ꝙ sit agẽs, aut mã, aut vtrunq;.

E Dd deinde generatur, &c. i. & necesse est vt sperma præcedat generationẽ animalis tpe, & ꝙ generetur ex eo in tpe terminato: & prim⁹ ordo eius in generatione est sperma, & vltimus alal. & innuebat per hoc, ꝙ alal per se fit a natura. cum enim posuerimus ꝙ alal est habens sperma, necesse est vt sperma præcedat ipsum: sperma igit est prius nãr animalis: est igitur causa eius p se. & similiter, cum concesserimus, ꝙ ex spermate non fit subito, sed in tpe terminato, apparebit ẽt ꝙ generatio ei⁹ est mediantibus alterationibus necessarijs, in generatione alalis, & ꝙ initium F istius motus est a re terminata, s. a spermate, & ad rem terminatam, s. alal, & pertrãsit sup media terminata. & totum hoc demfauit ꝙ generatio eius ex spermate est p se. D d. & ẽt in vegetabilibus videmus, &c. i & nõ hoc inuenit solũmodo in alalibus. s. illud, quod est ꝓp cãm finalẽ, vt sperma in alalib⁹, sed hoc ẽt inuenit in vegetabilib⁹, licet min⁹, s. qm in eis inuenit ꝓp quid, & est mã ei⁹, & causa eius agens. Et, eum declarauit hoc fundamentum, & est ꝙ

non

G nõ generat aliquid ab aliquo caſu, & ꝙ ita eſt de vegetabilibus, ſicut de animalibus, reuerſus eſt ad contradicendum Empedocli, & dicit: Verũ igitur, &c. i. ſi igitur hoc, quod dicit Empedocles, eſt verũ, ꝙ quædam vacca fuit, cuius ſuperiora fuerunt hoīs, & inferiora vaccæ, p locum à maiori, neceſſe eſt vt vitus generet, cuius ſuperiora ſint oliuæ: ordo enim in animalibꝫ magis eſt, q̃ in vegetabilibꝫ. D. d. hoc enim eſt inopinabile, i. vt ſit vitus, cuius ſuperiora ſunt oliuæ. ſed hoc inopinabile ſequit, ſi poſuerimꝰ hoc, quod Empedocles dicit de H generatione animaliũ. Et iſte ſermo ẽ quaſi hypothecticus cõmunis, in quo deſtruit conſequens, & concludit oppoſitum añtis, & accipitur p locum à maiori: qñ, ſi hoc inuenit in animalibus, circa q̃ maior eſt ſoli citudo, quãto magis I vegetabilibꝫ?

Amplius oportebat & I ſemi nibus fieri, vt accidit. Omnino aũt deſtruit ſic dicens ea, quę natura ſunt, & naturam. Natura enim ſunt quæcunq; ab aliquo in ſeipſis principio cõtinue mota peruenium ad aliquem finẽ. I ab vnoquoq; aũt non idẽ quibuſq; neq; quinis, ſemper tamẽ ad eundẽ, niſi aliqd impedierit.

Et etiã oportet vt diſpoſitio in modis ſpermatis, & ſeminũ in generatione eorũ, quæ generantur ex eis, ſit caſu, & quæcunq; accidit. Et vnuerſaliter qui hoc dicit, deſtruit illud, quod eſt per naturam, & ipſam naturam. quod enim eſt per Naturã eſt illud, quod mouetur cõtinue ab aliquo principio in ipſo, donec perueniat ad finẽ. & non ẽ principiũ vnuſcuiuſq; rei eorum, quæ ſunt per naturam, habet vnũ finẽ, neq; eſt ad quemlibet finẽ, ſed vnũ principium ſemper inducit ad vnum finem, niſi impediatur. K

Vult ẽt demonſtrare ex diſpoſitionibus entiũ, ꝙ natura agit pp aliquid, & dixit Et ẽt oportet, &c. i. & ſi generatio vniuſcuiuſq; ſpeciei eſſet caſu, & caſus eſt cauſa nõ terminata: poſſet eſſe vt vna ſpes generaretur a quolibet ſemine à qualibet mixtione elementorum: & hoc eſt cõtra ſenſum. L & quia iſtud principium eſt ex primis principijs ſciæ Naturalis, & non oportet Naturalem loqui de eo cũ negante ipſum, fm ꝙ eſt Naturalis, ſed fm ꝙ eſt Primus Philoſophus, aut fm ꝙ eſt Diſputator, dixit: & vniuerſaliter, &c. i. & iſte ſermo deſtruit ſubiectum iſtius ſciæ, quod eſt natura, & illud, quod generatur per naturam, quod enim fit p naturam, & a natura mouet cõtinue in generatione vniuſcuiuſq; entis, incepit n. à principio terminato, & pueniat ad finẽ terminatum. D. d. & non ex oI principio, &c. i. & non oẽ principiũ M habet vnũ finem, neq; quilibet finis eſt ab vno principio. quod aũt generatur caſu, non generat a natura, cũ non generet à principio terminato, neq; ad finẽ terminatum. ſi igit generata generent hoc modo, ergo nõ eſt nã, neq; generans a natura &, cũ poſuit ꝙ nã agit ex principio terminato, & ad finẽ terminatum, & hoc nõ eſt ſemp, dixit niſi impediatur.

Id aũt, cuius gratia, & quod huius gr̃a, fient vtiq; à fortuna. ſicuti dicimꝰ ꝙ à fortuna venit hoſpes,

A hoſpes, lotusq; abiuit, cum tanquam gratia huius veniens egerit, non aũt gratia huius venerit. & hoc ſm accidens. fortuna enim eſt earum, q̃ ſunt ſm accidens cauſarũ, quemadmodum & prius diximus. ſed, cum hoc ſemper, aut frequenter fiat, non ſm accidens, neq; à fortuna eſt: in phyſicis autem ſemper, ſic niſi quid impedierit.

Et illud, propter quid quandoq; eſt caſus. v.g. hoſpes venit caſu, & intrauit balneum, & receſſit. &

B *dicimus hoc, cum actio eius quaſi aduentus eius fuerit propter illã: ſed aduentus eius non fuit propter illã hoc. n. eſt per accidens, cum ea ſua ſit de cauſis, quæ ſunt per accidens, vt diximus ſuperius. ſi igitur hoc eſt ex eo ſemper, aut in maiori parte, non eſt per accidens, neque caſu: & res naturales ſemper ſunt i eodẽ curſu, niſi abſcindatur.*

1 Cum declarauit q̃ finis inuenit in rebus naturalibus p ſe, non caſu,

C icepit facere remeinorationem de hoc, quod ꝓdixit. q̃m q̃nq; a caſu in ueniuntur fines, ſed p accidens, cum ſint in minori parte: fines aũt eſſẽtes a natura, impoſſe eſt vt dicantur fieri a caſu, cũ ſint ſemp, aut in maiori parte. Et dixit. v.g. &c. i. v.g. q̃m intendit quieſcere nobiſcum, & accidit q̃ intrauit balneum, & receſſit. introitus enim balnei cauſa ei⁹ fuit hęc q̃ intẽdebat quieſcere apud nos & eſt finis ſuæ quietis apud nos, ſed non quieuit apud nos pp iſtum finem. D. d. & hoc erit, &c. i. & dicim⁹ q̃ aliquid eſt pp caſum, cum fuerimus exiſtimantes q̃ actio eius, quã egit. v.g. introitus balnei fuit pp aduentum eius ad nos: ſed in rei veritate non fuit propter ſuum aduentum ad nos, cũ non intendebat hoc. D. d. hoc enim eſt p accidens, &c. i. iſtæ enim actiones, quas fecit ex ſuo aduentu, ſunt p accidens, cum caſu accidunt ex ſuo aduentu, & declaratum eſt ex ſermone ꝓdicto q̃ caſus eſt de cauſis, q̃ ſunt p accidens. D. d. ſi aũt hoc, &c. i. ſi autem introit⁹ balnei ex ſuo aduentu fuit ſemper, aut in maiori parte, q̃m intenderit per ſuum aduẽtum introitũ balnei, nõ E dicimus q̃ introitus balnei a ſuo aduentu fuit p accidens, aut caſu. dein de poſuit quod ꝓuenit à natura. eſt aũt ſemper, aut in maiori parte. & dixit: & naturalia, &c. Et ſyllogiſm⁹ ſic componit. Propter quid proueniens à natura, aut eſt ſemp, aut in maiori parte: & pp quid proueniẽs ab aliquo ex ſe non prouenit ab eo, aut ſemp, aut in pluribus: ergo ſequtur in ſecunda figura q̃ illud, ꝓpter quid, proueniens à natura, non prouenit à caſu. Et vltr, quia iſti hoſtes cõcedunt q̃ illud, qđ prouenit à natura ex iſtis finibus, prouenit à caſu, F & non concedunt q̃ illud, quod prouenit à caſu, ꝓueniat in minori parte, & concedunt q̃ iſti fines non ꝓueniunt à natura in maiori parte, & hoc cõtingit eis ex hoc, quod declaratũ eſt de natura caſus, ideo reuerſus eſt cum eis ad verificandum iſtã propoſitionem: quia eſt propoſitio, in qua eſt diſputatio: in prima aũt poſuit hoc, quaſi uotum per ſe. ipſe igitur in illis, q̃ ſunt manifeſta p ſe, q̃nq; ponit ea pro manifeſtis apud eos, qui innati ſunt recipere illud,

D mus exiſtimantes q̃ actio eius, quã

Idẽ ſup. te, cõ. 40.

G quod est notum per se, & quia verè in declaratione eorum propositionibus famosorib⁹ eis ad confirmãdum & ideo iterauit sermonem in hoc, vt mihi videtur.

Inconueniens autem est non opinari propter aliquid fieri, ni si videant ipsum mouẽs deliberasse. Attamen ẽt ars non delibe rat. nanq; si esset in ligno nauis faciendæ ars, haud secus, atq; natura, faceret. quare, si ars arte inest ipsum pp aliquid, & in natura inest. maxime aũt manifestum H est, cũ quis medẽs ipse sibiipsi. huic enim similis ẽ natura. Qđ igit cã sit Natura, atq; ita vt ꝓpter aliquid, manifestum est.

Et malum est etiam, quod non opinantur ea fieri propter aliquid, si non inuenerint agens cogitare in sua actione & ipsi inuenerunt sine cogitatione artem. et, si ars adficandi naues esset in ipsis ligni, tunc operatio eorum esset ad modũ operationis naturæ. ex quo sequitur si in arte est propter aliquid, I *vt etiam sit hoc in natura. & magis quo declaratur hoc, est in illo, qui curat se in medicina. & natura assimilatur huic. Manifestum est igitur quod Natura est causa, & quod ẽ causa propter aliquid.*

86 Demonstrat hoc inopinabile cõtingens ei, qui non concedit cãm finalem esse in natura, pp hoc, q; ī nã non est cogitatio, & finis non inuenit apud eos, nisi in cogitatione, & est, qm̃ contingit eis, vt ista cã non inueniat in rebus artificialibus ut ars tibus cogitatione, & dixit. Et magis est ẽt eos nõ opinari ꝙ actiones nõ sunt pp aliquid, nisi agens agat cogitatione, & ipsi inueniunt artẽ agere pp aliquid, cum hoc, ꝙ agens nõ cogitat. Et dixit hoc in artibus quæ non vtuntur cogitatione, vt texere, & fuere, nõ sicut ars medicinæ, & naui gandi. D. reuertitur ad declarandum ꝙ natura in hoc conuenit cũ arte, declarando ꝙ illud, p quod pót quis existimare eas diuersari, ꝙ non diuersificant in eo, & p hoc phi fermo in cognitione modi similitudinis inter illas, & dixit. & hoc magis declaratur, &c. manifestum est ꝙ non est dña prima hanc inter naturã, & artem, sed ars agit extra, & natura intra. si igitur essem⁹ imaginan ꝙ ars est in re, tunc necessario cõtingeret agere, ac si esset extra. &, si hoc esset non esset illic dña inter nãm, & artẽ. & intendebat p hoc ꝙ, si actio artis pp aliquid esset, quia est extra, necesse esset, si imaginati essemus artẽ intra, vt non ageret pp aliquid sed, quia notum est per seipsam agere ꝓpter aliquid, siue sit extra, siue intra, manifestum est ꝙ hoc est, sm̃ ꝙ semp agit, aut in maiori parte. ars igit conM uenit in hoc cum natura. D. induxit illud, quod sequitur ex hoc, & dixit ex quo sequitur, &c. & ista consecutio est manifesta ex hoc, ꝙ declarauit, ꝙ illud, in quo differt ars a natura, nihil operatur in hoc, ꝙ agit pp aliqd & cum induxit testimonium super hoc, ex hoc, ꝙ, si ars esset in ipsa re, tunc ageret ac si esset extra, dixit, & hoc magis declaratur, &c. & ẽ, qm̃ ars inuenit in Medico, qui curat se agere in illud, I quo est ars, ac si esset extra. &, si hoc non esset, tunc ars non age-

A ageret propter aliquid, quia est extra &, cum destructū est φ actio ex trinseca operat in hoc, non est dfia in hoc intet artem, & naturam.

Ad quorum causam necessitas in rebus naturalibus referatur. Cap. 2.

QVod autem ex necessitate est vtrum ex suppositione sit, an & simpliciter. Nunc enim opinātur quod ex necessitate est esse in generatione, quemadmodum, si aliquorum ex necessitate existimaret esse factum, qm̄ grauia quidem deorsum ferri apta natura sunt, leuia aūt superne, quapropter lapides quidem deorsum, ac fundamēta, terra aūt sursum propter leuitatem, supra aūt maxime ligna, leuissima. n. sunt.

B *Et considerandum est de necessitate vtrū sit a positione, aut simpliciter. Opinantur enim quod necessitas in generatione est secundū modū, si aliquis existimasset quòd paries est necessario, quia grauia innata sunt descendere inferius, et leuia ascendere superius, & ideo lapides, & fundamentum est inferius, tectum, & lateres superius, quia sunt leuiora, & supra omnia ligna, quia sunt leuissima.*

C Et, cum declarauit φ natura agit propter aliquid, & φ existētia finis in rebus naturalibus, & conuenientia membrorum in salute entis naturalis non est casu, & omnes Antiqui, dicentes causam materialē tm̄ esse, nituntur ex illa reddere cās formarum & actionum. opinabantur enim φ formæ sequuntur de necessitate naturam materiæ, & φ diuersitas earum est ex diuersitate materiæ. ipse igitur vult destruere hoc: qm̄ ipse opinabat econtra, ſ. φ materia sequitur formam, & dixit: Et considerandum est, &c. i. & considerandum est de necessitate existente in rebus naturalibus, vtrū sit ex positione formæ, ſ. φ, cum posuerimus φ forma fit, sequitur vt materia fiat, aut necessitas inuenitur simpliciter, i. ex materia: qm̄ ista necessitas nō est propter aliquid, sed simpliciter, i. ex se non ex alio. D. d. opinant enim isti, &c. i. isti enim, qui opinabantur φ necessitas est in generatione generati ex materia, similes sunt in hoc, φ opinantur de rebº naturalibus eis, qui opinantur in rebus artificialibus φ domus generatur ita, φ fuerit custodiens à calore, & frigore ex necessitate, quia partes graues, quæ sunt in ea, descendunt ex necessitate naturæ grauis inferiº, & partes leues, quæ sunt in ea, ascendunt de necessitate etiam ex natura leui, & partes mediæ existunt mediocriter, vt ligna superius, & lapides inferius, & terra, & luteum in medio. Et ex hoc exemplo apparet φ natura est similis arti. qui enim dicit φ homo generatur ex hac generatione, quia necesse fuit vt partes graues, ſ sunt in eo, descenderent, & leues ascēderent, ē sicut qui dicit hoc in domo. & isti non euadunt p hūc sermonem ab esse casu l generatione entium. qm̄, si partes graues descenderent in plantis, & animalibus ex necessitate suæ naturæ, & leues ascēderent, tunc conuenientia actionū partium grauium, & actionum per

D mēta, & diuersificari p similia. ſ. Arist. remet oppo. 1. de cæl. cap. 7. & 8. & 1. de gen. 55 & 2. de anim. 36. &. 60. 1. de mot. an. hoc. 2. cō. 88. &. 90. &. 91.

E

F

G ium leuium in ſilue illius ſpeciei erit caſus. licet hoc in plurib⁹ rerum naturalium videatur e cõuerſo. ſanimalia enim teſtea. ſi natura non in tendiſſet cuſtodiam, deberet deſcendiſſe in eis pars teſtea.

Attamen non ſine his quidẽ factus eſt, non tñ propter hæc, niſi vt propter materiam, ſed cã abſcondendi quardam, & ſaluãdi. Similiter vero & in alijs omnibus, in quibuſcunq; ipſum p̃ pter aliquid eſt, non ſunt quidẽ ſine his, q̃ neceſſariã hñt naturã, H non tñ ſunt propter hæc, niſi vt materia ſunt, ſed propter aliqd vt propter quid ſerra eſt talis ꝛ vt hoc, & huius gratia ſit. hoc tamen cuius gratia, non poteſt fieri, ſi non ferrea ſit. neceſſe eſt igitur ferream eſſe, ſi ſerra erit, & opus ipſius. ex ſuppoſitione igitur neceſſarium eſt, ſed non vt finis. nã in materia neceſſarium eſt, id aũt, cuius gra ſit, in rõne.

Et verum eſt certe quod paries non eſſet ſine iſtis ſed eſſe eius non ſunt propter iſta, niſi intelligas per I *hanc præpoſitionem propter, materiam, ſed propter cuſtodiam, & ſalutem, & propter iſtas fuerunt illa. Et eodem modo eſt de omnibus quæ ſunt propter aliquid. nõ enim ſunt ſine illis, quæ habent aliquam naturam neceſſariam, ſed eſſe eorum non propter hoc exiſtimatur materia, ſed propter aliquid. ver. gr. ſerra quare eſt talis? & dicetur, vt agat aliquid, aut propter aliquid, & quod agit hoc, & eſt* K *propter illud, nõ eſt aptũ niſi ſit ex ferro. exquo ſequitur neceſſarium ut ſit ex ferro ſi fuerit ſerra, & ſua actio fuerit eius actio, expoſitione igitur eſt neceſſitas non ex fine in tenta. neceſſitas enim eſt in materia, & illud propter quod eſt in definitione.*

Et verum eſt ꝙ paries nõ poſſet eſ- 11
ſe ſine illis grauibus, & leuibus, quæ ita hñt ſe ad illum quaſi materia. ſed eſſe parietis non fuit pp hanc cãm, L
q̃ eſt graue, & leue. niſi quis intelligat p hanc præpoſitionem pp, cãm finalem intentam per artem, & eſt cuſtodia, & ſalus. tunc enim erit verum dicere, reſpondendo ad quare fuit paries, ꝙ paries fuit pp ſuã cuſtodiam. D.d. Et eodem modo, &c. & eodem modo eſt de oibus, quæ generant pp aliquem finem intrinſecum. quã impoſſibile eſt vt ſit aliquid ſine illis, quæ habent naturam neceſſariam in eſſe eius, ſed eſſe eius a tali materia, ſ. neceſſaria generatione ſua non facit exiſtimare ꝙ pp materiam fuit tale, ſed opinandum eſt ꝙ M
ipſum eſſe tale eſt pp̃ter aliquid. & intendebat hoc, cum dixit. ſed eſſe eius, &c. i. ſed ipſum eſſe hmõi, ſ. quæ illa ſunt neceſſaria i ſuo eſſe, pp̃ter hoc non debet q̃s exiſtimare ꝙ materia eſt cauſa eſſe eius, ſed opinandum eſt ꝙ eſſe eius eſt propter aliquid. Et in libro Alex. dicitur ſed non propter iſta, ſed propter materiam. i. & illa, quæ ſunt ante finem in re, non dicuntur eſſe cauſæ finis, niſi ſm modum, ſm quem materia eſt cauſa finis, immo finis eſt cauſa

eius

A eius principaliter. Et, cum posuit ꝙ signum, ꝙ pares, & alia corpora generata non generant ex necessitate materiæ, licet materia sit necessaria in esse eius, hoc ſ. signat ꝙ. cū aliqs interrogauerit quare est aliquid, nō respondebit p materialem cām, sed finalem, non ſic enim hoc p exemplū & dixit. v. g. qñ, cum aliquis quæſierit, quare ſerra habet multos dētes? & dicet, vt ſecet ligna, aut ꝓpter ſerrationem, & non dicet ꝙ habet multos dētes, quia est ex ferro, licet ſerra non poſſit eſſe niſi ex ferro. & hoc intendebat cum dixit, & hoc, ꝓ

B pter quod est non est aptum, &c. i. licet hoc, pp quod fuit ſerra, nō aptet, niſi ſerra ſit ex ferro. D. induxit illud, quod est quaſi concluſio iſtius ſermonis, & dixit: ſequit̄ igit̄ neceſſario vt ſit ex ferro, &c. i. ſequit̄ igit̄ ex hoc, quod dicimus, ꝙ ſerra est ꝓpter ſuam actionem, & ꝙ actio eius nō poteſt eſſe, niſi ſit ex ferro, vt neceſſitas in ſerra ſit ſm poſitionem, ſ. ſm poſitionē finis, non ſm materiā. & hoc intendebat, cum dixit: ex poſitione igit̄ erit neceſſitas ſm finem intentum. i. ex poſitione igitur finis

C quærenda erit neceſſitas materiæ cōuenientis illi actioni, & neceſſitas eſſe rerum ſequentium materiā, non ꝙ eē iſtorum est ꝓpter finem, neque ꝙ finis est ex neceſſitate materiæ illa enim, quę inueniuntur in rebus naturalibus de neceſſitate non ꝓpter aliquid, vt mors alalis pp materiam, & illa, quæ inueniuntur I ers ꝓpter aliquid, ſunt ꝓpter formā, & definitionem: & ideo nō ſunt neceſſaria ſimpliciter. & hoc intendebat cum dixit: neceſſitas enim est in materia, & ꝓpter quid est in definitione. Et innuebat per hoc diuerſitatem eſſentiæ: rerum ſequētium eſſentiam ex neceſſitate materiæ, q̄ non intenduntur pp aliquid: ex quibus Antiqui errauerunt, & exiſtimauerunt ꝙ ola, quæ accidunt rebus, ſunt de neceſſitate materiæ. Et hoc componit̄ in ſecunda figura ſic: Res neceſſariè non intentæ, ſunt ex materia: & res intentę non neceſſariè, non ſunt ex materia: ergo res intentæ, non ſunt neceſſariè non intętæ.

Quòd aūt res intentæ non ſint ex materia manifeſtū est. qñ res intentæ ſunt ex forma, & ideo nō ſunt neceſſariæ generationis: & forma non est pp materiam: ergo res intętæ nō L ſunt pp materiam. Et potentia totius ſermonis ꝑdicti est I tertia figura ſic. Qñ in reb⁹ generabilibus ſit̄ rogatur, quare generat, non reſpondetur ꝓ cauſam materialem: & quāndo in rebus generabilibus interrogat̄ quare, reſpondet̄ per cauſam finalem: ergo cauſa finalis est alia à cauſa materiali. Et oēs iſtæ rationes ſunt contra eos, qui non concedunt illud, quod est notum p ſe. ſ. in. cauſa finalis ſequeret̄ neceſſario cauſā materialem, tunc ad quæſtionem ꝓ quare reſponderetur cauſa materia

lis. hæc enim est diſpoſitio entis neceſſarij ſimpliciter, ſ. vt non ſit ꝓpter ſuam actionem, ſed actio eius pp ipſum. & iſte modus neceſſitatis inuenitur in reb⁹ æternis. & iſta est neceſſitas ſimpl̄r, quā Antiqui ęſtimabant eſſe in rebus naturalib⁹ generabilibus, & corruptibilib⁹. ſi igitur formæ ſequerent̄ materiā de neceſſitate, tunc ola eſſent neceſſaria.

Est autem neceſſarium & in Diſciplinis, & in ſis, q̄ ſm Naturam fiunt, quodammodo ſiſt.

A Hæc ē diſpō entis neceſſarij ſimpl̄r. ſ. vt non ſit ꝓ ſuam actionē, ſ. actio eius pp ipſum qđ qđo in rebꝫ ſic. vide. 2. cę. c. 17. et 21. &. 12. me. 36.

G cum enim rectum hoc ſit, neceſ-
ſe eſt triangulum duobus rectis
æquales hꝫe. ſed non, ſi hoc eſt,
illud eſt. ſed ſi hoc nõ eſt, neq; il-
lud rectũ eſt. In ꝭs aũt, q̃ ꝓpter
aliquid fiunt, econtrario, ſi finis
erit, aut eſt, & id, qđ ẽ ante, erit,
aut eſt. ſi vero nõ, ſicut ibi, ſi nõ
ſit concluſio, principiũ non erit
*a l. addit (non erit. aut nõ ẽ.) ſic & hic finis, & id, gratia cuiꝰ.
*principium enim & hoc eſt, nõ
actionis, ſed cogitationis, ibi au-
tem cogitationis, actiones enim
H non ſunt.

Et neceſſarium eſt in doctrina,
& in eu, q̃ ſecundũ curſum Natu-
ralem ſunt quodammodo ſimilia.
quoniã, quia rectum eſt tale, neceſ-
ſe eſt vt anguli, & triangulꝰ ſint
æquales duobus rectis & nõ, quia
fuerit tale, fuit illud. ſed hoc, ſi non
eſſet tale, illud non eſſet rectum. Et
illa, quæ ſunt propter aliquid, ſi fi-
I *nis intenta per illa fuerit præſens,*
aut futura fuerit, illa etiam, quæ
ſunt ante, erunt præſentia, aut fu-
tura. & ſi non ſunt, quemadmodũ
agitur illic, ſi concluſio non fuerit,
non erit principium, ſimiliter hæc
eſt diſpoſitio finis, & illud propter
quid. hoc enim etiam eſt principiũ
ſed non eſt principium operationis,
ſed cogitationis, & principium il-
lic eſt cogitationis, quia illic non
eſt operatio.

39 Ideſt & neceſſitatẽ eſſe in Doctri
na, & in Nãlibus eſt conſiſt quodã-
modo, ſ. qm̃ in vtroq; inuenit neceſ-
ſitas ex poſitione. Et dixit quodam K
modo, quia ex prioribus in doctri-
na conſequunt poſteriora, cũ con-
cluſio, q̃ eſt poſterior in ſcia fm tẽs,
ſequit ex ꝓpoſitionibus, q̃ ſunt prio
res in eſſe, aut illa, q̃ ſunt priora in te
pore, ſequunt poſteriora. Et ſimili-
tudo inter illa eſt. qm̃, ſi propones
fuerint, erit concluſio neceſſaria, &
non ſequit̃ e cõtrario: &, ſi hnc fue-
rint, erunt illa, q̃ ſunt ante finem. &
hoc diuerſant hæc duo. propoſi-
nes igitur fm hunc modum ali-
lantur fini, concluſio aũt aſſimila
ris, q̃ ſunt ante finem. Et, cum dixit
ꝙ neceſſitas eſt in eis conſimilis, in L
cœpit declarare ſimilitudinem. & di
xit: qm̃ quia rectum eſt tale, &c. & i
doctrina inuenit̃ aliquod ſimile ne
ceſſario, quod eſt ignatione. qm̃ ex
eſſe propoſitionum ſequit̃ eſſe con-
cluſionis v. g. quia angulus extrinſe
cus in triangulo valet duos intrinſe
cos ſibi oppoſitos, & cum angulo ſe-
quenti valet duos rectos, hæc eſt cã
in hoc, ꝙ anguli triãguli ſunt æqua-
les duobus rectis. propoſitiones igit̃
ſunt illa, pp quę eſt res, cõcluſio ve
ro eſt illud, quod eſt ante illud, pp
quod eſt. & intendebat p rectũ triã-
gulum rectoꝝ lateꝝ. & intende- M
bat per tale, hoc, qđ extrinſecus va-
let duos intrinſecos, & cum ſequit̃
valet duos rectos. D.d. & non, quia
hoc eſt tale, fuit illud tale. i. & non,
quia anguli triãguli valent duos rec-
tos, eſt neceſſe vt angulus extrinſe-
cus ſit talis. i. qm̃ hæc non eſt cauſa
illius. D.d. ſed, ſi hoc non fuerit, &c.
i. ſi non fuerint anguli æquales duo
bus rectis, triangulus non erit rec-
toꝝ tũ lateꝝ. D.d. & illa, q̃ ſunt pp ali-
quid, &c. i. & diſpoſitio concluſiõis
cũ propõnibus eſt diſpoſitio eorũ,

ouæ

A ¶ sunt pp aliquid, & cum illo pp qđ sunt cum. n. fuerit finis, pp quę sunt in actu, erunt illa in actu. &, si fuerit finis in potentia, illa erunt in potentia, licet nondum sint in actu. & hoc intendebat, cum dixit: &, h nō sunt. & sic, cū conclusio fuerit in actu, ꝓ pōnes erunt in actu, &, si conclusio fuerit in potentia, propōes erunt in potentia. Et, cum declarauit ꝙ ita se hint propōnes cum conclusione, sicut finis cum his, ¶ sunt ante finem, dixit: & quemadmodum illic, &c. i.

B quemadmodum, si non fuerit conclusio, non erūt propōnes, sic, si nō fuerint illa, ¶ sunt ante finē, nō erit finis illa. n. ¶ sunt in doctrina quasi finis, sunt propōnes, & illud, qđ est quasi illa, ¶ sunt ante finē, est cōclo. D. d hoc. n. est principiū, &c. & huius propōnes, ¶ sunt principium doctrinæ D d. sed non est principium operationis, sed cogitationis. & pseruat se, ne quis dicat ꝙ nos videm⁹ ꝙ ad ¶dam principia sequunt vltima, & sunt principia doctrinæ. & hoc est contra positum in natura. & respon sio ad hoc est, qm̄ hoc non est prin-

C cipiū opationis, sed principiū cogitationis, sermo aūt est de principijs opationum. & accidit vt ex principio cogitationis sequat illud ꝓpter quid. principiū. n. in cogitatione est finis in operatione, & finis in cogitatione est principiū in opatione. D. d. & principium illic, &c. i. in doctrina speculatiua. & d. hoc, ¶a sunt doctrinæ operatiuæ, & accidit eis, vt illic sint duo principia, principium cogitationis, & principium operationis, & similiter finis cogitationis & finis operationis.

Quare, si erit domus, hæc necesse est fieri, aut existere, aut esse, aut omnino materiam, quæ D ꝓpter aliquid est. vt lateres, & lapides, si domus. non tñ ꝓpter hæc est finis, nisi vt materiā, neque erit ꝓpter hæc. omnino tamen, si non sint, neq; domus, neque serra erit: illa quidem, si nō sint lapides, hæc vero, si non sit ferrum. neq; enim ibi principia, si non triangulū duobus rectis. Manifestum est igitur ꝙ necessarium est in Physicis, qđ vt materia dicitur, & motiones eius.

Necesse est igitur vt, si domus E *erit, vt ista sint necessario, aut vt sint, aut quod erunt præsentia, & vniuersaliter materia, quæ est propter aliquid v. g. quoniam lapides erunt, si erit domus, sed nō propter ista est finis intenta, sed secūdum quod est materia, sed illa, si nō fuerint, non erunt ista. domus igitur non erit, si lapides non fuerint: neq; serra erit, si ferrum non erit. illic enim principia non erunt, si anguli trianguli nō fuerint æquales duo-* F *bus rectis. Manifestū ē igitur quod necessarium in rebus naturalibus est illud, quod dicitur de materia, & eius motibus.*

Idest, necesse ē igit, si domus fue- 90
rit I actu, vt illa, ex q̄bus domus fit, sint aī domū, & hoc intēdebat, cum d. vt ista sint necessario. i. vt ista, ex q̄b⁹ domus fit, sint necessario I esse, aut ḡnata aī gnōē domus: & hoc duob⁹ modis, aut vt sint p̄sentia cū ea, aut ꝙ erūt p̄sentia. D d. & vsq; mā i. & vsq; ista est dispositio materiæ

G cũ illo, pp qđ fuit materia. D.d. v. g. i. v. g. qm̃ lateres, & lapides necesse é vt sint, si domus fuerit. sed non ex lateribus, & lapidibus sequit̃ necessario vt sit hæc. intentus. v. g. domus. neq; hñt introitum in fine, nisi fm materiam, ſ fm q materia est vna causarũm rei, cuius est materia. D. d & non erit pp ista. i. & forma non erit p materiam, sed p agẽs. D d. sed illa. i. materia. D d. si ista nõ fuerint. i forma, & finis. D.d. illic. n. &c. & q accidit ex hoc in generatione est simile ei, q accidit in Doctrina. i Doctrina enim ét non erunt propõnes,

H ti conclusio non fuerit. v. g qm̃ propositiones ex quibus declarat̃ q̃ an guli trianguli valẽt duos rectos, nõ erunt, si non fuerint æquales duob⁹ rectis. & iam ꝓdixit hoc, sed iterauit

Idẽ sup a c. 85. illud ad rememorationem. In libro vero Alex. neq; illic etiam erũt principia, si triangul⁹ habuerit angulos æquales duobus rectis. i. qm̃ non sequit̃ q̃, si conclusio sit, q̃ propositiones sint. D.d. Manifestum est igit̃, &c. i. manifestum est igit̃ q̃ necessitas in rebus naturalibus notat materiam, & illum, quod sequitur materiam de motibus, & non notat formam, ſ qm̃ materia inuenit̃ ꝓpter

I

Idẽ su. R 7 & q ibi. formam, non forma propter ipſam cum non sequitur materiam.

Et vtrq; quidẽ Physico dicẽdæ sunt causæ, magis aũt ea, cuius gr̃a. causa enim hæc materię est, sed non hæc ipſius finis. Et finis is, cuius gr̃a. & qui principiũ est, á definitione, & rõne peritẽ, sicut finis, q̃ fm artem. cũm, si domus est tale, hæc oportet fieri et esse ex necessitate. cũm sanitas hoc est, hæc oportet fieri ex necessitate, & eẽ. sic & si homo est hoc, hæc. si vero hæc, hæc. K

Et oportet Naturalem intendere has duas causas, sed magis debet intendere causam, qua est propter quid. quoniam ista est causa materiæ. Ipsa autem non est finis, propter quem & principium est definitionem, & rõne, sicut est in rebus, quæ sunt per artẽ. v. g. quoniam, quia domus est tale, necesse est vt sit hoc. & quia sanitas est talis, necesse est vt sit hoc. & similiter, quia homo est talis, necesse est vt sit hoc. L

Et oportet Naturalem reddere vtranq; cãm, quia constitutio rerũ naturaliũ est ex ambabus, ſ ex materia, & ex illo, pp qđ est materia. D. d. sed magis debet, &c. i. oportet Naturalẽ sollicitari magis circa causam finalẽ, cum pp cãm finalem sit causa materialis, & non pp cãm materialẽ est cã finalis. D.d. & principiũ est ex definitione, & rõne. i. principium, ex quo sequit̃, si fuerit necessitas materię, est illud, qđ continet definitio, & forma in rebus compositis. Et intendebat per hoc q̃, cũ definitio rei fuerit posita, sequitur materia necessario in eẽ eius. definitio enim continet formam cõem, & ꝓpriam. D.d. sicut est in rebus artificialibus. i. v. g. quia definitio domus est continens, cooperiens, defendẽs a calore, & frigore, necesse est vt sit composita ex tecto, & pariete. &, qa definitio hominis est animal rationale, necesse est vt sit compositũ ex carne, & osse: & quia definitio sanitatis est dispositio in membro, qua

M

Definitio continet formam & materiam.

agit

A agit suam actionem in membro, ne cesse est vt ista dispositio sit complexio. & hoc intendebat, cum dixit ꝙ domus est tale, &c.

Fortassis aũt & in rõne est ne cessarium. determinanti. n. oportet secandi ꝙ diuisio hmõi est, hæc aũt non erit, nisi habeat dentes tales, hi vero nõ, nisi ferrea sit. sic enim & i ratione q̃dam partes, vt materia rationis.

Et rectum est vt necessarium intret in definitione etiam. & hoc erit quando definierimus actionẽ serrationis, quoniã est scindere tali modo, quod non optatur, nisi serra habeat dentes tali modo: et hoc impossibile est vt sit hoc modo, nisi sit ex ferro, in definitione. n. cẽt quædam partes sunt, quasi materia.

9: Quia definitiones continent genera, & differentias, & genera sunt formæ vniuersales, & differẽtiæ formæ propriæ, & est declaratũ ꝙ materia sequitur necessario ex forma, rectũ est vt definitiones in hac scientia sint principium apparentiæ neC cessitatis materię. &, quia ex quibusdam definitionibus non solummodo apparet consectio materiæ, sed etiam in eis intrat materia, dixit: Et rectum est, &c.i. & rectum est vt in quibusdam definitionib⁹ nõ sequatur necessarium ex positione definitionis, sed intrat in definitione quia pars. in talibus igit definitionibus apparet materia, quasi pars, non formam colecutionem. D. d. si enim definiemus &c. hoc est exẽplũ definitionis, in qua apparet materia. serratio enim, quia non cõplet nisi p formã & materiam serræ, ideo intrat materD ia in definitione. serræ. n. si diceremus ipsam esse instrum habens dentes, non erit definitio, donec dicam⁹ ipsam esse ex ferro.

In huius Secũdi Libri fine, proœmij loco ipsius Tertij legebantur quædam, quæ, cum ex Pauli Israelita, & Ant. Codicis sententia. lx. cõ. primi ph. pars essent, ideo ea ex hoc ad illius deportauimus locũ.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV

LIBER TERTIVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A tertio primo vsq. ad. 2. ostendit ad naturalem pertinere tractare de accidentib⁹ communibus rerum naturalium.

A tertio 2. vsq. ad. 24. notificat quid sit motus, & quot eius species.

A tertio 24. vsq. in finem agitur de infinito & quo in entibus reperiatur.

De accidentibus communibus rerum naturalium. Cap. 1. E

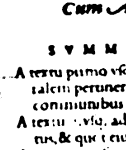

Voniam aũt natura quidem est principium motus, & mutatiõis: methodus autẽ nobis de natura est: non latere nos oportet quid sit motus. necessarium enim est, ignorato ipso, ignorari & naturã. Cũ aũt determinauerimus de motu, tentandũ erit eodẽ aggredi modo de iis, quæ consequenter sunt. Videtur aũt Vide duas con. Zim

motus

G motus continuorũ esse infinitũ aũt apparet primũ in cõtinuo: quapropter & definientibus cõtinuum accidit vti sæpenumero ratione infiniti: cũ in infinitum diuisibile continuum sit.

Quia natura est principium motus, & quietis, & transmutationis: & in hac scientia intendimus naturã: oportet nos naturæ primo motum quid sit. Deinde, cũ determinauerimus hoc, determinabimus vnumquodq; consequentiũ hoc mõ.

H *Et existimatur quod motus ẽ de rebus continuis: & primum eorum q̃ sequuntur scientiam de cõtinuo, est de infinito: & ideo accidit multoties, cũ definierimus continuum, vti in eius definitione infinitum: illud enim, quod diuiditur in infinitum, est continuum.*

1 Concinnatio.

Incepit notificare causam, ꝓp quam contigit ei loqui in hoc libro de motu, & de rebus, q̃ sequuntur motũ. qũ, cum cõsyderatio eius sit de natura, cuius definitio est principium motꝰ, & quietis, fuit necesse ei declarare fm quot modos dicitur principiũ, & ꝙ de materia, & forma, & primum principiũ materiale, & formale: sed primum principiũ materiale potuit declarare, antequã pscrutaretur de motu, & accidentibus motus, principium aũt, quod est primus motor non potuit pscrutari de eo, nisi post perscrutationẽ de motu & incepit hic declarare ꝙ ex definitione naturæ apparet ꝙ pscrutatio de motu est necessaria, & quod oportet Naturalem perfectum Ri de vnaquaq; illarum partiũ accepearum in definitiõe, & dixit: Quia [illegible] natura, &c. i. &, quia si apparuit ex ꝓdictis ꝙ definitio naturæ est principium motus, & quietus, i. transmutationis, & non transmutationis: & intendimus in hoc libro perscrutari de natura, cum intentio huius libri sit loqui de rebus cõibus cõibus rebus naturalibus: & iam locuti sumus de primo principio, qđ est quasi materia oĩm rerũ naturaliũ: oportet nos igit loqui de motu quid sit, &, cum determinauerim⁹. i. definierim⁹ motum, determinabim⁹ post vnumquodq; eorũ, q̃ accipiunt in definitione motus, & quæ sequuntur motũ. Et, cum dixit hoc, incepit dicere illa, quæ ita se habent ad motũ, & dixit: Et existimatur, &c. i. vnum diuiditur in indiuisibilia semp, aut in aliqua diuisibilia. D. incepit narrare ẽt ꝙ cõsyderato de continuo exigit ẽt cõsyderationem de infinito, & dixit: & primum eorũ, &c. i. & primum eorũ, quæ apparent ex cõsyderatione de continuo, est consyderare de infinito. D. dedit cãm in hoc, & dixit: & ideo accidit multotiens, &c. i. quia infinitum cõtingit continuo, aut est definitio eius, accidit multoties, cum definierimus continuum, accipere i sua definitione infinitum. continui enim est illud, quod diuiditur in infinitũ. D. induxit testimoniũ super hoc, & dixit: quod⁹ enim diuiditur in infinitum est continuum. i. & dixim⁹ ꝙ definitio continui est illud, qđ diuiditur in infinitum: quia illud, qđ diuiditur in infinitum est continuũ: quod enim ꝓdicatur fm q̃d, qñ conuertitur, est definitio. Et dixit, vt mi

Principiũ, qđ est primus motor, non potuit pscrutari, nisi post pscrutationẽ de motu. 8. phi. 4. 5. & 6.

M

hi

A hi vt, accidit multotiens ꝙ ista definitio continui apud dicētes ipsum non componi ex partibus indiuisibilibus est concessa: dicentes autem ꝙ continuum componit ex partib⁹ indiuisibilibus non concedunt hāc definitionē. Et q.d. ideo accidit pluribus eorum, qui vtuntur definitione continui, accipere in definitione ei⁹ infinitum. Et forte dixit hoc, quia continuum pōt habere aliā definitionem, vt in qua dī. cōtinuum est illud in cui⁹ medio pōt poni terminus communis duabus partibus.

B Adhæc aūt sine loco, & vacuo & tpe, impoſſe est motū esse. Manifestum igit est ꝙ & pp hæc, & propterea ꝙ cūctis sunt cōia, & vña hæc oībus, consyderandum erit, cum proposuerimus deynoquo ꝙ istorum. posterior enim est de propriis speculatio ea, quæ de communibus est.

Et, cum hoc impoſſibile est vt motus ſit, ſi locus, & tẽpus non fuerit. Manifeſtū eſt igitur quod propter hoc, & propter hoc, quod iſta ſunt communia omnibus, oportet perſcrutari de motu quoq; eorum. cõſideratio enim de propriis eſt poſt conſyderationem de rebus cõmunibus.

C Cum declarauit ꝙ ex definitione naturæ apparebit ꝙ oportet Naturalem perscrutari de motu, & consequentibus motum, & dixit ꝙ illotum, quæ sequuntur motum, quæ sunt propinqua substantiæ eius, est continuum, & ꝙ infinitum sequitur continuum, incēpit dicere, Et, quia locus, & tempus sequunt motum in rei veritate, & vacuum, vt dicunt quidam Naturales, oportet & consyderare de istis tribus cum consyderatione de illis tribus prædictis. D

Et dixit: Manifestum est igitur, &c. i. manifestū est igitur ꝙ ex hoc, quod diximus, ꝙ ista apparēt in definitione naturæ, &. quia euam ista sunt communia omnibus rebus naturalibus, a oportet nos in hoc libro loqui de istis rebus: cum iste liber sit primus liber, in quo loquitur de rebus naturalibus: & de communi oportet loqui pri⁹ q̄ de proprio: & ideo fuit necesse loqui de istis rebus in hoc libro. Et hinc expressit suam intentionem in b hoc libro, & illa, quæ sunt subiecta istius consyderationis: & sunt causæ communes, & accidentia communia, ꝙ apparent ex definitione naturæ. E

a Oportet prius loq. de cõi q̄ de proprio. Idē i prēmio huius 1. phi. &c

b Idē c. 2. 7 &c. 1. Idē. 2. de ala. cõ. 30. & ibi dē. c. 1. Idē 1. de gñõ A Aliā ca. 1. &c. 2. de gñõ. & Corrup. 1. com. 51.

SVMMA SECVNDA.

Quid ſit motus, quot eius ſpecies, & eius diffinitio.

De ſuppoſitis ante Motus definitionem præmittendis. Cap. 1.

vide cont. 2am.

PRimū aūt, ſicuti dixi- F
mus, de Motu. Eſt igi
tur eorū, q̄ ſunt, aliud
quidē actu ſolū, aliud
vero potentia. Et eorum, q̄ ſunt
actu, hoc quidē hoc aliquid, illud vero tm, aliud aūt tale, & in
alijs entis ꝑdicamentis ſiſt. Eorum aūt, quæ ſunt ad aliquid,
aliud quidem ſm ſuperabundā
tiam, & defectum dī, aliud autē
ſm actiuum, & paſſiuū, atq; oīno motiuum, & mobile. motiuum. n. motiuum mobilis eſt: et
mobile à motiuo eſt mobile.

Et

G *Et ſcipiemus ſicut diximus de Motu. Et diximus quod rerū q̄dā ſunt in perfectione, et quadam in potentia. Et iſtorum quoddā demonſtratur eſſe hoc, quoddam demonſtratur eſſe huius quātitatis, et quoddam demonſtratur eſſe huius diſpoſitionis, aut attribuitur hec modo alicui aliorum predicamentorum entis. Relatiuorum autem quædam dicuntur ſecundum magis & minus, & quædam ſecundum agens, et patiens, et vniuerſaliter ſecundum mouens, et motum. mouens. n. eſt mouens motum & motum eſt motum a mouente.*

H

I

Cum voluit definire motum, incepit de illis, quę ita ſe habēt ad id, q̄d vult definire, quaſi* propōnens. & incepit primo diuidere ens ſm actum, & potentia: & ſunt duo genera, extra quę non p̄ſt motus eſſe, aut nō eſſe mediū inter illa. deinde poſuit ſecundā propōnem, & eſt, q̄ entia diuiduntur in decē prædicamenta, ad hoc, q̄ vult ēt declarare q̄ motus inuenitur in quatuor eorū tm. Deinde poſuit tertiam propōnem, & eſt, q̄ p̄dicamēta relationis q̄nq, relatio ieo eſt ſm magis, & minus, vt duplum, & dimidiū, & multū, & paucum, & q̄nq. eſt relatio in eo ſm agens, & patiens. quēadmodum. n. duplū dſ in reſpectu dimidij. & dimidiū in reſpectu dupli, ſimiliter agēs dſ in reſpectu patientis, & patiens in reſpectu agentis. Et induxit hoc ad declarandū q̄ motus eſt actio motoris in moto, & q̄ nō habet eſſe niſi in moto, & iō K accipit rem motam, quaſi differentiam motus. D. d. & quoddam demonſtratur eſſe hoc, i individuum ſubſtantiæ, quoddam huius quantitatis, i. individuum quantitatis, & quoddam huius diſpoſitionis i. individuum qualitatis. D. d ſm magis, & minus, ideſt relatiuum, eſt in quantitate. D. dixit ſm agens & patiens. & intendit relatiuum, quod inuenitur in prædicamento agere, & pati. Et dixit & vniuerſaliter ſecundum mouens, & motum quia mouens, & motum ſunt * communiora quam agens, & patiens, cum omne agens ſit mouens, & non conuertitur.

*a l. reuoues.

Non eſt autē motus ſiter res. Mutatur. n. ſemp id, q̄d mutat, aut ſm ſubſtantiā, aut ſm quantū, aut ſm quale, aut ſm locum. cōe vero in his nihil eſt accipere, ſicuti diximus, q̄d neq; hoc, neq; quantum, neq; quale, neq; aliorū p̄dicamētorū vllum ſit. quare neq; motus, neq; mutatio vllius erit p̄ter ea, quę dicta ſunt, cum nihil ſit p̄ter, ea quæ dicta ſunt. M

Et non eſt motus extra ipſas res tranſmutatū. n. ſemper tranſmutatur, aut in ſubſtantia, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in loco. et nihil inuenitur oīno commune iſtu. q. d. quod non eſt ita, neque vnum aliorum prædicamentorū. Vnde neceſſe eſt quod non eſt motus, neq; tranſmutatio oīno alicuius, niſi iſtorum, quæ diximus.

Motus eſt actio n. o

Hoc

A Hoc etiam est quartum fundamentum ad hoc, qđ vult de definitione motus. & est, ꝙ motus inuenitur in pluribus vno prædicamento. Et dixit: Et non est motus, &c. i. & nō inuenitur motus extra decē prædicamēta. qm̄ transmutatū sem per transmutatur, aut in prædicamento substantiæ, aut quantitatis, aut qualitatis, aut vbi, aut in alio prædicamento: & transmutatio nō inuenitur nisi in transmutato: ex quo sequit̄ vt motus sit in pluribus vno prædicamento. Et iste sermo componitur sic. Motus est in moto: & B motum est in pluribus vno prædicamento. ergo motus est in pluribus vno prædicamento. & nihil inuenitur, &c. i. impossibile est inuenirī aliquid vnū cōe istis prædicamentis, in quibus inuenitur motus, v g. aliquod cōe istis quatuor, qđ nō sit vnum eorum, neq; aliorum prædicamentorū: ex quo sequitur vt motus non sit in alia natura à prædicamentis, & vt nō dicatur vniuoce. Et intendebat declarare. qm̄, qa motus non dī vniuoce, ideo nō habet definitionem dictam vniuoce, C sed fm prius, & posterius, sed m̄ tales definitiones intrant in artibus demonstratiuis. Et† quęrit de hoc, ꝙ d. hic, ꝙ motus nō inuenit̄ in vno prædicamēto, & dictū est in libro de prædicamentis ipsum esse in prædicamento passionis. & fm hoc aut non debemus computare prædicamentū passionis, aut nō debemus dicere ipsum inueniri pluribus vno prædicamento. Ad hoc autem dicamus, ꝙ motus fm ꝙ non differe a perfectione, ad quam vadit, nisi fm magis, & minus, necesse est vt sit de genere illius perfectionis. motus*. n. nihil aliud ē q̄ generatio partis post aliam illius perfectionis, ad quam intendit motus, donec perficiatur, & fit factu. vnde necesse est vt motus, qui est in substantia, inueniatur in genere substantiæ: & motus, qui est in quātitate, in genere quantitatis: & similiter, qui est in vbi, & qualitate. fm autem ꝙ est via ad perfectionem, quę est a'ia ab ipsa perfectione, necesse est vt sit genus per se. via enim ad rē est aliud ab ipsa re. & fm hoc fuit posit̄ prędicamentum per se. & iste modus est famosior, ille autem est verior. & ideo Aristot. induxit illum modum famosum in prædicamentis, & istum modū verū in hoc libro.

Vnūqđq; autē dupliciter inest omnibus. vt hoc, aliud. n. est forma ipsius, aliud vero priuatio: et fm Quale, hoc. n. est albū, illud autem nigrū: & fm Quantum, aliud. n. perfectū est, aliud vero imperfectum. similiter autem & fm Lationem, hoc enim sursum, illud vero deorsum, aut aliud quidem leue, aliud vero graue. quare motus, & mutationis species toti sunt, quot entis.

Et vnumquodq; istorū omnium est duobus modis. V. g. quoniā illud, quod demonstratur ē hoc, demōstratur per formā, et demōstratur per priuationem: & similiter in Qualitate: aliquod. n. est album, et aliquod nigrū: & similiter in quātitate, aliquod est perfectū, et aliquod diminutum, in Translatiōe, aliquod est superius, & aliquod

D Digressio. Quęritur vtrū motus sit in pluribus prædicamentis. Solutio. *Motus nō dīt à prōcesse, ad vadit, nisi quā secūdum magis, & minus, nō necesse ē vt sit de ghe illius pfectōis, ldē.

E 5. ph. c. 9. &. 17.

† Motus nihil aliud ē q̄ ghatio partis post aliā illius perfectiōis ad quā tēdit motus. donec perficiatur, & sit factus. Sic positum vt dicere. 4. phy. cō. 84. Vide consisse sicut hic. 5. ph. c. 47. Vide com. Zim.

F

est

eſt inferius, aliquod leue, & aliquod graue. Vnde neceſſe eſt vt tot ſint ſpecies motus & tranſmutationis, quot ſunt ſpecies entis.

5 Cum poſuit ꝙ definitio motus eſt ambigua, quia inuenitur in pluribus prædicamentis vno, incœpit declarare ét ꝙ non propter hoc ſolum eſt motus talis, ſed & quia motus inuenitur in vnoquoq; generũ motus in duo, vnum nobilius, & aliud vilius. motus.n. qui eſt in eodem genere de viliori oppoſitorũ ad nobilius eſt nobilior, & qui eſt H à contrario eſt vilior, vt motus de nõ eſſe in eſſe, & de eſſe in nõ eſſe. Et dixit: Et vnumquodq; iſtorũ, &c. i. & vnuſquiſq; quatuor motuũ inuenitur in eodẽ prædicamẽto duobus modis, qñ tranſmutatũ in ſubſtantia, cuius tranſmutatio eſt cõpleta, qñq; demonſtratur in eſſe, i. in forma, & qñq; demonſtratur in priuatione formæ. motus.n. in cuius fine demonſtratur ꝙ motũ habet formã, dr generatio, & in quo priuatur forma, dr corruptio. & ſimiliter in fine tranſmutationis in qualitate, qñq; demonſtrat, ſm ꝙ I eſt albũ, & qñq; ſm ꝙ eſt nigrũ: & ſimiliter in quantitate, qñq; ſm ꝙ eſt diminutum, & qñq; ſm eſt perfectũ: & ſimiliter in tranſmutatiõe, qñq; finis tranſmutationis eſt eſſe Primum. ſuperius, & qñq; eſt inferius. D.d. & aliquod leue, & aliqd graue. forte eſt exemplũ de motu vbi. i. ꝙ motum in loco qñq; mouet ad hoc, vt ſit leue ét in actu, i. aſcendens ſuper alia corpora, & qñq;, vt ſit graue in Secundo. actu, i. vt ſit ſub aljs corporibus. Et forte eſt exemplum de Generatione, & corruptione. elementa enim tranſmutantur de grauitate in leuitatem, & de leuitate in grauitatem. D.d. neceſſe eſt igitur ex hoc, &c. i. ne ceſſe eſt igitur ex hoc, quod dixi mus, vt ſpecies vltimæ motus ſint tot, quot ſunt ſpecies rerum motarum: & ſunt octo, vt hic apparebit, duæ, i. in vnoquoque prædicamento. Verum autem inuenitur motus in alio prædicamento ab illis quatuor, perfectualiter in Quanto.

Motus definitio ex rebus propriis traditur. Cap. 2.

Moꝰ dñr hoc mõ L uatus

Duliſo ſit ſm vnũqũq; genꝰ, hoc qdẽ eſt actu, aliꝰ aũt potẽtia, eiꝰ, qd potẽtia exiſtit actus, quatenꝰ hmõi, Motꝰ ẽ. vt alterabilis qdẽ, quatenus alterabile Alteratio: augmẽtabilis aũt, et oppoſiti decreſcibilis (nullũ.n. eſt cõe nomẽ in vtriſq;) Augmẽtũ, et Decremẽtũ: generabilis autẽ, & corruptibilis Generatio, & Corruptio: eius vero, qd fertur, Latio.

Et cum vnumquodq; iſtorũ generum diuidatur in illud, quod eſt actu, et illud, quod eſt potẽtia, tunc Motus erit perfectio eius, quod eſt M *in potentia, ſecundum quod eſt tale. v.g. quoniam perfectio alterati, quando alteratur, eſt Alteratio, et perfectio augmentati, & ſui oppoſiti, & eſt diminutio: & non habent vnum nomen commune ambobus, quod eſt Augmentum, & Diminutio: & perfectio generati, & corrupti eſt Generatio, & Corruptio: & perfectio tranſlati eſt Tranſlatio.*

Cum

6 Cum numerauit illa, quæ debent
A ſcedere hoc, quod dicit de definitio
ne motus, incœpit definire eũ, & di-
xit: Et, cum vnũquodq; &c. i. cum
vnũquodq; generũ motus diuidat
in potentiã, & actũ. qm̃ vnũquodq;
eorum qnq; eſt in potẽtia, qnq; eſt
in actu: & manifeſtũ eſt ꝙ motꝰ eſt
perfectio rei motæ: ergo manifeſtũ
eſt, ſi non fuerit perfectio eius, ſm ꝙ
Me eſt in actu, neceſſario erit perfectio
men eius, ſm ꝙ eſt in potentia. Et addi-
dit in diffinõe, ſm ꝙ eſt in potẽtia,
quia omne motũ, ſm ꝙ eſt in actu,
& habet potentiam, habet duas per-
B fectiones, perfectionẽ, ſ in actu, non
ſm ꝙ eſt motum, & perfectionẽ, ſed
ſm ꝙ eſt in potentia, quæ dr motus.
Deinde incœpit demonſtrare con
uenientiam iſthus definitionis vni-
cuiq; generũ motuum, & dixit. v. g.
qm̃ perfecto alterati, &c. i. v. g. qm̃
perfectio alterati, ſm ꝙ eſt in poten
tia, eſt illud, quod dr alterario: & per
fecto augmẽtari & diminuti, ſm ꝙ
ſunt in potentia, eſt illud, quod dicit
augmentum, & diminutio: & perfe
ctio generati, & corrupti, ſm ꝙ ſunt
in potẽtia, ẽ generatio & corruptio:
C & ꝓfecto tranſlati, ſm ꝙ eſt in potẽ
tia, eſt illud, quod dicitur trãſlatiõ.
ctio Et manifeſtũ eſt ꝙ iſta definitio
motus eſt cõis motui nouo, & æter
no & ſiſt etiam apparet ex hac de-
finitione continuatio motus. motus
enim, qm̃ quieſcit, erit perfectio eiꝰ,
quod eſt in actu. vnde videmꝰ ꝙ mo
tus augmẽti, & alterationis ſunt plu
res motus. non enim poſſumus di-
cere ꝙ augmentatũ eſt motum vno
motu de initio augmenti vſq; ad fi-
nem: apparet en im motꝰ eius in tpe
ſenſibili. & ſimiliter ẽ diſpoſitio in
pluribus alterationibus. & impoſſi-
bile eſt vt in toto tpe augmenti ſit
motum, & non comprehendatur à
ſenſu. motus igitur Augmẽti de ini
tio motus ad finẽ componitur plu-
ribus motibus, & pluribus quætibꝰ,
in vno autem motu translati, qui eſt
de principio ad finem, non interpo-
nitur quies. & ideo continuatio eſt
manifeſtior in eo. & credimus hoc
in augmento, & alteratione, quia vi
demus aliqua augeri per annũ vno
digito. & remotũ eſt vt ille digitus
diuidat per oẽs partes tpis illiꝰ anni,
qm̃ minimũ tempus ſenſibile non
habet ex eo partem ſenſibilem, cũ
non creſcat planta continue.

D

Motꝰ qui
dẽ augmẽti ẽ ini
tio motus
ad finẽ cõ
ponitur ex
plꝰ motꝰ
bus, & ex
plurib⁹ qe
tib⁹. Vide
ꝓ hoc. 8.
Phy. c. 13.

E

Motus definitio ex rebus communibus oſtenditur. Cap. 3.

QVod autẽ hoc ſit motus, hinc manifeſtum. Cum enſ ædificabile, quã tenꝰ tale ipſum dicimꝰ eſſe, actu fuerit, ædificatur, & hoc eſt ædificatio, ſimiliter autem & medicatio, & volutatio, & ſaltatio, et adoleſcentia, & ſeneſcentia.

Et declarabitur quòd motus eſt hoc, ex hoc, quod narrabo. Ædificatum enim non dicitur ædificari in actu, niſi dum nos ædificamus, & hoc eſt ædificari, & ſimiliter addiſcere, & mediçari, & labi, & titubare.

F

Dicit: Et declarabit, ꝙ motꝰ eſt pſe 7
ctio rei potẽtis, ſm ꝙ poteſt ex indu
ctione trãſmutabiliũ. ædificatũ enſ
nõ dr eſſe ædificatũ, qñ ceſſat ab ædi
ficatione, ueq; qñ nondũ ædificat,
ſed dũ ædificat, & illud eſt perfectio
ædificati, & ædificarum non eſt non
ædificarum, niſi ꝙ habet potentiã.

& ſiſt

G & similiter est de addiscente & medicinato, & de lapso. dicimus enim in vnoquoq; istorū esse tale, dū habet illam spēm transmutationis, fm q̄ est in potentia. Cum igit̄ ædificatio est p̄fectio ædificati, fm q̄ est ædificatū, & ista in aliis transmutationibus manifestū est q̄ motus est perfectio moti, fm q̄ est motū. & quia non est motū, nisi fm q̄ est in potētia, manifestum est q̄ motus est perfectio moti, fm q̄ est in potentia.

Motus est perfectio moti secundū q̄ est in potentia vide com. 4 Meta.

Quo pacto eadē, & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu. Cap. 4.

H QVoniam aūt quædā eadem & potentia, & actu sunt, at nō simul, aut non fm idem, sed vt calidū quidem potētia, frigidum aūt actu, multa iam agent, & patientur ā semuicē. omne enim erit simul actiuum, & passiuum: quare & mouens physice mobile est. oē enim hmōi mouet, cū & ipsum mouet. Videtur igitur quibusdā oē, quod mouet, mouere. sed de his quidē ex alīs erit manifestū qūo se habent. est enim quoddā I mouens & immobile.

Et, quia videmus aliqua eadē esse in potentia, & in actu, sed non simul secundū idem, v. g. calidū actu, & frigidum potentia: sunt enim plura, quæ agunt in inuicē, & patiūtur abinuicē. omnia enim ista sunt ex eis, quæ agunt insimul, & patiuntur. vnde necesse est vt quicquid mouet naturaliter, moueatur. Et quidam existimauerunt quòd omne, quod mouet, mouetur. sed hoc declarabitur alio modo. Hoc est enim aliquid, quod mouet, & non mouetur.

Quia videmus res sensibiles esse duobus modis, aut in potētia actu, sed non fm idem, & eodem do, qm̄ impossibile est aliquid esse calidum in actu, & calidum in potentia fm eundem modum sed idem in respectu eiusdem q̄nq. est in potentia q̄nq. in actu v. g. qm̄ aqua est calida in actu, & q̄nq. calida in potentia, in respectu aūt duorum in potentia, & in actu, fm in respectu alterius, & in actu respectu reliqui. & fiet in respectu eiusdē duob⁹ modis v. g. qm̄ cibus est agens in corpus, fm q̄ est panis in actu, & panes ab ipso, fm q̄ est corpus in potentia. necesse est igit̄ vt sint hic aliqua, quę mouent se abinuicē, & mouentur abinuicē, & q̄ hæc duo sint vera, s. agere & pati in simul, sed in respectu duorū, nō in respectu eiusdē. D.d necesse est igitur, &c. in cū sint aliqua, in quibus inuenit potentia, & actus insimul, necesse est vt illud, quod mouet fm hunc modum, moueatur. Et intendebat, cum dixit M turaliter, illud, quod mouet, fm q̄ est in potentia mouens. D.d & qui dam existimauerunt, &c. in fine hac determinatione, s. vt sit compositū ex potētia, & actu. sed non est verū sed in fine⁹ istius libri declarabitur q̄ hic est motor, qui non mouetur omnino, cùm in eo nō sit aliqua potentia: & innuit Platonem.

Eius aūt, quod potētia existit actus, cum actu existēs agit, aut idē, aut aliud, quatenus mobile, motus est. dico autem quatenus sic, est enim æs potentia statua, attamen

A attamẽ æris actus, quatenus ęs, motus, non est. non enim idem est æri esse, & potentia quadam mobili. qm̃, si idem esset simpliciter, & fm rationem, eẽt vtiq; æris, quatenus æ, actus motus.

Motus autem eius, quod est in potentia, est in eo, quod est, quando illud, quod ẽ in perfectione, agit aut per se, aut per aliud, secundum quod est motũ, & ītelligo per hoc, quod dico, secundum quod est motum, hoc, quod n.rr.abo. cuprum, s.

B *est in potentia idolũ, sed perfectio cupri, secundum quod est cuprũ, nõ est motus. quidtas.n.cupri, & ipsum esse motum per aliquam potẽtiam non habet eandem intentionem simpliciter. & , si haberet eandem intentionem simpliciter, tunc ẽt in definitione cupri esset motus.*

Cum declarauit ęntia naturalia sunt in potentia, & actu infimul, aut in duobus temporibus in respectu eiusdem, aut in eodem tempore respectu duorum, aut eiusdem, sed

C duobus modis, & ę motus est? hoc genere, incœpit declarare ę motus est plectio entis, fm ę est in potentia, non fm ę est in actu, & dixit: Motus autem eius, &c. i. motus autẽ eius, quod est in potentia, s. eius, qđ ex re de potẽtia, in actum, inuenitur in illo, quod est in actu, † [& quando illud, qđ est in actu, agit:] & hoc est fm ę est motũ, & non fm ę est in actu. v g. quoniam cuprum est in actu cuprum, & in potẽtia idolum, & perfectio cupri in actu, fm quod est cuprum, non est motus, quoniã tunc quiditas eius esset in motu, sed

D actio cupri, quæ est motus, est actio eius, fm ę est in potentia idolum, intendit quoniam, cùm potentia in aliquo fuerit aliud ab actu, & motꝰ non est perfectio rei, fm quod est in actu, necesse est vt sit perfectio eius, fm ę est in potentia. &, si motus esset perfectio actionis, tunc quiditates rerum essent motus, sed motꝰ nõ est perfectio actionis. quia quiditas cupri, quæ est perfectio eius in actu, non est ę habeat potentiã ad motum. quoniam, si hoc esset, tunc potentia, & actus essent idem.

Non est autem idem, quẽadmodum dictum est. Manifestũ est autem & in contrariis. posse enim valere, ac posse ęgrotare alterum est. nã ęgrotare quidẽ, & valere idem esset. subiectum autem, & id, quod valet, atque ęgrotat, siue humiditas, siue sanguis, vnum, & idem est. qm̃ aũt non est idem, quemadmodum nec ę color idem, & visibile, poꝰ sibilis, quatenus possibile, actꝰ, manifestum ę motus est.

E *Et intentio eorum non est eadẽ, vt diximus. Et hoc manifestũ est in contrarijs. sanũ enim in potẽtia aliud est ab infirmo in potentia. et secundum illum sermonem debent habere eandem intentionem. subiectum enim eorũ, & est illud, quod sanatur, & infirmatur, siue sit humor, aut sanguis, est idem. & cùm hoc non sit idem, sicut color, & visibile non sunt idem. manifestũ est quod perfectio eius, quod põt ali-*

quod, secundum quod potest, illud est motus.

10 Et interrio actus cū potentia in re demfata non est eadem, & si subiectum sit idē. & hoc est manifestū in cōtrarijs. subiectū .n. est idem, & sunt in maxima diuersitate. v.g. qm̄ hoc demfatum esse in potētia sanū, est aliud à dicere ipsum esse in potētia infirmum. &, si duo diuersa essent idem, pp hoc q̄ subiectum eorū est idem, contingeret, vt potentia ad infirmitatem esset eadē cum potentia ad sanitatem &, si hoc esset, tunc sanitas & infirmitas essent eadem. qđ est falsum. qm̄ potentiæ rerum contrariarū sunt contrariæ. D.d. & fm illum ser mouem. &c. 1. & esset necesse vt aliqua duo essent idē, quia subiectum est idem, s. q̄ aliquid esse sanum in potentia, & infirmum in potentia essent idem, quia subiectū sanitas, & infirmitas est idem, v.g. humor, aut sanguis, &c. & cum aliquid esse in actu, & in potentia non est idem, quia subiectum illius est idem, sicut color, & visibile nō sunt idem, & si subiectum sit idē, manifestum est q̄ ptecto ens, quod potest aliquid. fm q̄ potest illud, est mot⁹, non perfecto ens, fm q̄ est in actu. qm̄, si ptecto actionis esset motus, tunc quiescens esset motū, & tūc q̄ditates ipsarum rerum essent motus, vt dixit.

Potentiæ rerū cōtrariarū sunt contrariæ. Consile. 1. cor. c. 119. & 121.

Quod igit̄ est hic, & q̄ accidit tunc moueri, cum actus iste est, & neq; prius, neq; posterius, clarum est. contingit enim vnumqđq; qñq; quidē operari, qñq; aūt non. vt ædificabile, quatenꝰ ædificabile, & ædificabilis actꝰ, quatenus est ædificabile, ędificatio est. aut .n. huius ædificatio, aut domus actꝰ est ędificabilis. sed, cum domus sit, non amplꝰ ædificabile est. ædificatur autē ædificabile. necesse est ergo ædificationem actum esse: ædificatio aūt motus quidam est. At vero eadem conuenit ratio & in alijs motibus.

Et declaratum est quod intentio motus ē hæc, & quod esse eum debet esse in perfectione illius, nec ante, nec post. vtrunq; .n. est possibile. s. vt actus cadat aliqua hora, et non cadat. v.g. ædificatum. perfectio .n. ædificati, secundū quod est ædificatum, est ædificatio. ædificatio .n. est actio ædificati, aut domus. sed, cum domus est, tunc non ē ædificatio. ergo necesse est vt ædificatio sit actio: ædificatio enim est aliquis motus. Et iste sermo est cōmunis in cæteris motibus.

Et declaratum est q̄ definitio motus est ista, s. q̄ debet esse in actione, quæ est in potentia, dum est actio, neq; ante, neq; post. D.d. vtrunque enim est possibile, &c. 1. & hoc necesse est, q̄ vtrunq; istorum est possibile in moto, s. vt actio sit in eo, in alia hora cadens, & vt non cadat in alia, & impossibile est vt in eo sit motus, antequam actio cadat ex eo. v.g. qm̄ dicimus q̄ perfecto ędificari, fm q̄ est ædificatum, est ędificato, quę est motus ædificati, non ante, neque post: ante autem impossibile est, quia non habet actionem, quæ est ædificatio: remanet igitur vt ædificatio sit, aut actio ædificari, aut actio eius, quod

A quod iam ædificatū est. v.g. domus: sed domus non est ædificatum, neq; transmutatum: ergo necesse est vt ædificatio sit actio ædificati, sm q est ædificatum, i. sm q est etiam in potentia ædificatum.

Destruitur Antiquorum opinio de Motus definitione, & traditur viua definitionis difficultas. Cap. 5.

QVod aūt bene dictum sit manifestum & ex hīs, q alīq de ipso dicunt, & ex eō, q nō facile est definire aliter ipsum. neq; n. motum, atq; mutationem ponere in alio genere poterit vllus aliquis, neq; qui aliter dixerūt de ipso, recte faciunt. Manifestum aūt est consyderantibus q ponunt nōnulli ipsum alteritatē, inæqualitatem, & qd non est dicentes eē motum. quorū nullū necessariū est moueri, siue altera sint, siue inæqualia, siue non existentia.

Et declarabitur ēt hoc eē rectū ex hoc, quod alij dixerunt, & quia difficile est ipsum definire alio modo. impossibile enim est ponere motum, & transmutationem in alio genere. & iste sermo est rectus. Et hoc manifestum est ei, qui consyderauerit ipsum, secundum quod alij posuerunt ipsum. dixerūt enī quòd motus ē alietas, & exitus ab æqualitate, & quòd non est. & nullum illorum necesse est moueri, neq; illud, quod ē aliud, neq; illud, quod ē inæquale, neq; illud, quod non est.

Dicit: Et declarabitur etiam, &c. i. & apparet etiam q hoc, quod dixi mus de definitione motus, est rectū quando aliquis sciuerit quid alij dixerunt de illo. & quia sermo aduersarij non est contradictorius verus, dixit & quia difficile est, &c. i. & qa impossibile ē definire motum alio modo ab eo, quo nos definiuimus ipsum, quia nullus potest ponere motum sub alio genere ab eo, sub quo nos posuimus ipsum. Et, cum narrauit hoc, incœpit declarare errorem aliorū, & dixit: & iste sermo est rectus, &c. i. ci, qui cōsyderauerit definitionē, qua alij definierunt ipsum. quidam. n. dixerūt ipsum esse alteratem, & quidam exitū ab æqualitate, & quidā ipsum esse non ens. sed nullum istorū est motus. q̄m, si esset, tunc quod diceret aliqd istorū esse, esset motum. si igitur motus est alietas, tunc oē aliud esset motū, &, si esset exitus ab æqualitate, tunc omne exiens ab æqualitate esset motum. & est magis remotum vt sit nō ens, quoniam non ens non transmutatur. Deinde d. & nullum istorum mouetur, idest &, si aliquod istorū esset definitio motº, necesse esset q quicquid diceretur eē aliquod illorum, & ipsum primum haberet motum. Et debes scire, q̄ ista definitio non est manifesta per se, sed tantum debet inueniri per aliquam viam earum, in quibus inueniuntur huius generis definitiones, aut per viam diuisionis, aut per viā compositionis. definitionis autem ignotæ naturaliter necesse est vt in eis vtatur qs syllogismo, aut in declarando definitionem, & definitum esse, quōdo vtrunque fuerit ignotum, aut in declarādo quòd definitio est definitū,

B

C

D

E

F

Non ens ſi tranſmutatur. Idē. 1. ph. cō. 71. & c. 2. 74. & 77.

Documentum.

Definitiones nāſſi ignotæ ne ceſſe ē, vt in eis vtaſ quis ſyllo. &c. Idē. 2. de aia. c. 12

G qñ definitum fuerit manifeſtum p ſe.& definitio ignorata. Ariſt. igitur in declarando definitionem motus venitur tribus,ſ. diuiſione & inductione,& via accepta a contrario,in qua declarauit q̄,ſi eſt impoſſibile vt perfectio,quæ eſt motus rei motæ fit, ſm q̄ eſt in actu, eſt perfectio eius, ſm q̄ eſt in potẽtia:& eſt diſſoluno quæſtionis in illo loco.

Sed neq; mutatio,aut ad hęc, aut ex his magis eſt,q̄ ex oppoſitis. Cauſa aũt,cur in his ponãt illi,eſt,qñ indeterminatum q̄d
H dam vt eſſe motus. alterius aũt coordinationis principia,ex eo quia ſunt priuatiua,indeterminata ſunt.neq; enim hoc,neque tale,vllum ipſorum eſt,qñ neq; aliorũ quicquã p̃dicamẽtorũ.

Et etiam tranſmutationem vre ad iſta,& fieri ab iſtis non eſt de genus quam fieri ab oppoſitis. Et cauſa,propter quam poſuerunt motum in iſtis intentionibus,eſt, quoniam motus non videtur habere terminum,apud quem ceſſet, &
I *quod principia alterius partis, cum ſint in capitulo priuationis, non habent definitionem.nullius enim eorum eſt demonſtratum eſſe hoc, neque eſſe in hac diſpoſitione, neq; in aliis prædicamentis.*

Dict. Et etiam, &c. i. etiam dicere q̄ trãſmutatio eſt de non ente ad
13 non ens non eſt dignius, q̄ dicere ipſum venire de ente ad ens. videmus enim q̄ tranſmutatio venit de forma in formam,ſicut venit de alieta te in alietatẽ. iſta igit̃ ola ſunt accidentia motui,non q̄ iſta ſubſtantia motus cõſtituat. Et,cum deſtruxit definitiones, quibus vtebantur in motu, incepit narrare cãm, p quã definiebant motum iſtis definitionibus,& dixit: Et cauſa,& c. i & cauſa,pp quam iſti definiebant motũ iſtis definitionibus,eſt, qñ motus, cum ſit de rebus,q̄ non p manent,vt nõ hãt definitionẽ: definitiones n. ſunt rerum p manentiũ: & q̄, ſi haberet definitionem, ceſſaret, & ceſſ ueret: & q.d. q̄ motus vi non h e terminũ,apud quẽ ceſſet, vt manẽtes ſunt res p manẽt apud ſuas definitiones. cũm igit̃ exiſtimauerũt p motus non hẽt definitionẽ,& q̄ iſta, q̄ ſunt principia partis contrariæ partiẽ eſſendi,non hãt definitionem. L pars priuationis, exiſtimauerunt q̄ ſequi ex hoc vt motus ſit ſub hac parte,q̄ eſt pars priuationis. Et propoſitio iſtius ſermonis eſt ex duabus negatiuis in ſecunda figura. & vtraq; propoſitio eſt falſa. motus n. hẽt definitionem, vt declaratũ eſt,& priuationes ẽt quodammodo habent definitiones. Et intendit p parte hoc, quod Pythagorici opinabantur, q̄ principia rerum diuidũtur in duas partes contrarias, & q̄ vna pars con M tinet illa oppoſita, quæ ſunt magis in capitulo priuationis, & alia pars continet illa,quæ ſunt magis in capitulo habitus. & ponebant in vna parte decem,ſ. bonum,& æquale, & impar,& vnum,dextrum, & lumẽ, & maſculum,& quietum,& rectũ, & q̄dratũ, & oppoſita iſtorũ i cap. priuationis.&,q̄ omnia apud iſtos ſunt in altera iſtarũ duarum partiũ & motus non eſt in cap. entis, ergo eſt in capitulo priuationis, quæ eſt non æquale,& aliud.

Cur

A Cur autem videatur indeterminatus esse motus, causa est, ꝙ neq; in potentiam eorum, quæ sunt, neq; in actum, licet ponere ipsum simpliciter. neq; enim id, quod potest esse quantum, movetur ex necessitate, neq; id, qđ actu quantum est.

Et causa in hoc, quòd existimauerunt quod motus non habet desitionem est, quia impossibile est ipsum poni in potentia entium, aut in actione eorum simpliciter. quod
B *enim est in potentia aliquod quantum, non est necesse ipsum moueri, neq; illud, quod est aliquod quantum in actu.*

14 Cùm declarauit ꝙ causa in hoc, ꝙ posuerunt motũ in principio capituli priuationis est, quia existimabant ipsum eẽ priuationem, sccepit dare causam existimationis. & dixit: Et causa in hoc, ꝙ existimauerunt, &c. quia impossibile est ponere ꝙ genus eius est potentia simpliciter, aut actus simplr. nul us. n. potest dicere in eo, quod adhuc mouetur in
C potẽtia, ipsum mouerí in actu. v.g. qm illud, quod est in potẽtia aliqđ quantum, nondum mouet in quanto, neq; illud, quod est in actu etiã quantum, mouet, quia iã quieuit. &. cum motus non est sub potentia simplr. nec sub actu simpliciter: & hæc duo sunt duæ partes entis: ergo non est in capitulo entis, sed in priuatione. & latuit eos actus medius inter potentiam, & actum, qui est p fectio potentiæ, fm ꝙ est potentia.

Et motus actus quidem aliquis eẽ videtur, imperfectus tñ, causa autem est, qm̃ imperfectũ D est ipsum possibile, cui⁹ est actꝰ, motus. Et ob hoc iã difficile est accipere, quid ipsum sit. aut. n. in priuationem necesse est ponere, aut in potentiam, aut in actũ simplicem: horũ autem nullum videt esse posse: relinquitur igit dictus modus, actum quidem quendam esse, talem aũt actum, qualem diximus, difficilem qui dẽ cognitu, sed qui esse possit.

Et existimatur quòd motus sit actio aliqua, sed actio imperfecta. E *& causa in hoc est, quoniam illud, quod est in potentia motum, & est illud cuius actio est motus, est non perfectum. Et ideo scire quid sit est difficile. necesse est enim ipsum poni aut in priuatione, aut ī potẽtia, aut in actu simpliciter: & manifestum est, quoniam impossibile est ipsum poni in aliquo istorũ: remanet igitur modus, quem posuimus & est ipsum esse actum, sed uel ligere ipsum esse actu, secundum* F *modum, quem narrauimus, est difficile, sed tamen possibile.*

Cùm declarauit eã', pp quam 15 Antiqui posuerunt motũ sub genere priuationis, narrauit ꝙ motꝰ est positus in actu, non in priuatione, sed est actus non pfectus. vñ Antiq. existimauerunt ipsum esse sub priuatione, qñ actus non pfectus sit, ꝓpinquꝰ priuationi. D.d. quod. n. est in potentia, &c. i. & cã in hoc, ꝙ motus est actio nõ pfecta est, qm̃ illud, cuius actio est motus, est non perfectum

C ſtum, quia eſt in potentia, & qa eſt actus nõ perfectus, ideo difficile ſcit quid ſit. D. induxit rationem ſuper hoc, quod eſt actus nõ pfectus. & dixit: neceſſe e. u. &c. i. ſed apparet neceſſario ipſum eſſe actum non pfectum. neceſſe eſt. n. ipſum poni ſub priuatione, aut ſub potentia, aut ſub actu perfecto ſed non põt poni ſub aliquo iſtorum: ergo remanet ipm poni in actu nõ perfecto, & eſt actꝰ potentiæ. D. d. ſed intelligere, &c. i. ſed ipſum intelligere actum eſt difficile, quia eſt imperfectus in ſe difficile enim in ꝰ cognitione qñq; eſt propter rem latentem, & hoc erit ꝓ pter imperfectionem ſuæ naturæ. ac cidit igitur motui imperfecto pp obſcurationem eius cum potentia: & ideo eius definitio latuit. Annqueo. ſed, licet ſit difficilis, tñ ẽ poſſibilis.

ꝰ Difficultas i cognoſ H ndo qñq. conuenit ꝓp eſſ latꝛe & hoc erit pp imperfectu. ſui ſuæ nãr. conſule de ipſ hꝛ. 4. phy. & de inãe. c. 31. & in hoc 3. phi. c. 36. & de relatione. 13.

Motus autem & mouens, ſicut dictum eſt, omne, cũ ſit potẽtia mobile, & cunꝰ ſmobilitas quies eſt. cui. n. motꝰ ineſt, hunc immobilitas quies eſt. nam ad hoc agere, quatenus hmõi, idipſum mouere eſt: hoc autẽ facit tactus: quare ſimul & patiẽ. iccir co Motus eſt actus mobilis, quatenus mobile exiſtit.

I me. cõ. 11. Vide ample de hac mꝛ. 2. me. com 1. Vide cõm. 2um.

Et omne, quod mouet natum eſt moueri, vt dicimus, cum in potentia fuerit mouens, & ceſſatio eius a motu fuerit quies. ceſſatio. n. eius, cuius eſt motus, eſt quies. actus. n. eius eſt verſus hanc inde mouens, & ſecundum quod eſt tale eſt mouere: & facit hoc per contactum: ergo neceſſe eſt vt patiatur cum ſua actione, & ideo eius Motus eſt perfectio moti, ſecundum K quod eſt motum.

Dicit ꝙ omne, quod mouet, mo- 16
uetur, &c. i. &, quia motus rei eſt, ſecundum ꝙ eſt in potentia, ideo omne, quod mouet, mouetur, cum potentia fuerit mouens, ſ mouẽs quãdoque, & quandoq; non: translato enim huius motoris de potentia in actum eſt tranſmutatio. & quia eſt proprium huic motori, ꝙ eius ceſſatio à motu eſt quies, quia quies in tenetur in eo, quod recipit motum, & ideo exigit iſtam ſecundam ꝰ diſpoſitionem in eo, potentia enim, & habitus ſunt mouentes in potentia, cum aliquando mouent, & aliquãdo non, ſed non dicuntur quieſcere cùm non ſint corpora. & dixit & ceſſatio eius, &c. & q. d. & omne, quod mouet ex eis, quæ mouent in potentia, quando ceſſant a motu, & ceſſatio eius fuerit vera quies, nõ mouet, niſi moueat. ſed actio motoris non eſt moueri. illud enĩ, quod agit motum, ſecundũ ꝙ ceſſatio eius ab hac actione, eſt quies: actio enim, ꝙ pria ſibi, ſm ꝙ eſt mouẽs in actu, eſt mouere, non moueri: ſed, quia nõ agit hoc, niſi per contactum, cum ſit corpus, ideo cõtingit ei neceſſario moueri ab eo, quod mouet: ſed hoc nõ eſt, ſecundum ꝙ eſt mouens, ideſt ſecundum ꝙ eſt in actu, ſed ſm ꝙ eſt in potentia mouens: & tale mouens, & motum ſunt illa, quorum materia eſt eadem, vt declaratum eſt in libro peri Geneſeos: & ideo corpora cœleſtia non mouentur ab illis, quæ mouent. Et, cum notificauit hoc dixit: & ideo etiam Motus, &c. i. & propter hoc, quod diximus, qd motor mouet per accidẽs, ideo motus

ª i. ꝙ ꝓpoſitionem L

M

ꝛ de Cœlo & Cor ꝓne. 11. cum. 41.

A us est pfectio moti p se, i. fm φ est motum, non perfectio motoris. Et inducit hanc differentiam ad hoc, φ demat motum p istam aliam definitionem (quæ est nonor prima.) sed prima demonstrat magis subtilitatem motus. ista. n. definitio est materialis, prima aũt est fm formam.

Accidit aũt hoc tactu motiui. quare timul & parũ. Formã aũt semper afferet aliquã id, quod mouet, aut hanc, aut talem, aut tantam, quæ principiũ, atq; causa motus erit, cum moueãt. vt

B actu homo facit ex eo quod potentia existit homo, hominem.

Et hoc semper accidit per contactum motoris, & forma semper inducit illud, quod mouet, aut ad hoc aut ad hanc dispositionem, aut ad hanc quantitatẽ, & est illud, quod est principium, & cã motus quando mouet. v.g. quoniam homo, qui est in perfectione, facit hominem ex homine, qui est in potentia.

Dicit: & motus fit in moto p contactum motoris, & motor mouet p C tuam formam, & forma semp inducit illud, quod mouet, s. motum ad illud, ad quod naturaliter inducit. si igitur forma fuerit demõstrata simpliciter, s. in substantia, mouebit ad substantiam demõstratam, &, si fuerit qualis, mouebit ad qualitatẽ demõstratam, &, si fuerit quãta, mouebit ad quantitatem demõstratam, &, si habuerit naturam mouẽdi ad aliquẽ locum, mouebit ad illum. D. d. & est illud, qd est principiũ, s. & illud, qd est in actu in motore, per quod mouet, est illud, p quod motor induxit illud, quod est in potẽtia in actum. D v.g. quoniam homo, qui est in actu facit v.g. de sanguine menstruoso, qui est homo in potentia, hominẽ in actu. Et inducit hoc ad declarandum φ motor non mouet, nisi fm φ est in actu, & φ motum mouetur, fm φ est in potentia: & ideo, si motor mouetur, est per accidens. nõ secũdum φ est motor: ergo motꝰ est perfectio moti fm φ est motum.

Motus an sit magis in mouente, an in mobili. Cap. 6.

ET quod dubitatur ẽt manifestũ est, φ motus est in ipso mobili. actus. n. est huius, & ab ipso motiuo. motiui aũt actus non alius est. oportet enim esse actũ vtriusq;. Motiuũ enim est eo, φ potest, Mouens ãt eo, φ ãgi t: se est actiuũ ipsiꝰ mobilis. quare sist vnus est amborum actus. sicuti. n. idem spatiũ est vnũ ad duo, & duo ad vnũ, & accliue, & decliue: hæc enim vnũ quidem sunt, ratio tñ non vna est: similiter quoq; & i moueute, & in moto.

Apparet igitur ex hoc illud, in F *quo accidit qõ. & ẽ, quoniã motus est in moto, & est perfectio eius, quod est a motore. & actio motiui nihil aliud est quam hoc debet. n. eẽ perfectio vtriusq;. Motor. n. ẽ motor eius, quod põt ad motũ, & mouet, secũdũ quod agit, & ita se hẽt ad motum, sicut agẽs. actiõ igitur vtriusq; est eadẽ, & eodẽ modo. quẽadmodum idẽ spatium in respectu*

Motor nõ mouet, nisi sed m φ ẽ in actu, & motum mouet vt ẽ in potẽtia. 2 ldẽ. 2 de aia. t. c. 14. & 1. de aia c. 4. & in 2. de generatione t. cõ. 55. & 9. m. c. 20. idẽ E 8. phy. text. com. 40.

G *duorum vtrunq; eſt vnum, & in reſpectu vnius eſt duo, & ſimiliter aſcendere, & deſcendere: hæc enim duo ſunt idem, ſed definitio eorum non eſt eadem: & eodē modo eſt de motore, & moto.*

18 Et, cum ſit manifeſtum q̄ motor agit p ſuam formam, & ſm q̄ eſt in actu, & motum mouet, ſm q̄ eſt in potētia, diſſoluit quæſtionē, in qua dicitur, vtrū motus ſit in motore, aut in moto. & apparuit ex hoc ipſum Vide Auer. 3. phi. cō. 3. in fine. eſſe in moto, & ipſum eſſe actū, & p ſectionē in moto. & impoſſ eſt vt hoc ſit aliter. neceſſe eſt.n. vt motus ſit eadē p̄fectio vtriuſq;, ſ. motoris, & moti: & non qđ mouere ſit aliud à moueri nſi modis, ſ. aliquod exiſtens in eſſentia motoris, quemadmodum mot⁹ eſt in eſſentia moti. actio.n. motoris, q̄ eſt mouere, eſt eius, non in eo. & hoc intendebat, cū dixit, Motor enī, &c. i. actio. n. motoris eſt facere motum in aliud. D. d. & ita hēt ſe ad motū, ſicut agēs ad patiens, ſ. q̄m ſicut actio agētis, & patientis eſt vna in ſubiecto & duo in definitiōe, ſiſt eſt de motore, & moH to, & vſt in oībus relatiuē oppoſitis. q̄nemadmodū enim idem ſpatiū ſurſum ad deorſum, q̄n accipitur, ſm q̄ eſt proportio inter duo, erunt idem, & q̄n accipit, ſm q̄ illa duo ſt oppoſita, tunc erunt duo. vnū. n. dſ ſuperius, & alterū inferi⁹: & hęc duo ſunt oppoſita. & ſiſt idem motus p illud ſpatium dſ respectu ſuperioris aſcenſus, & in reſpectu ſ ferioris deſcēſus: proportio.n. eſt eadem, & illa duo, q̄ ſunt ſubſtātia proportionis, ſunt diuerſa ſm definitionē. Et dicit, q̄ſm quemadmodū idem ſpatium, &c. i. quemadmodū ſpatium I inter duo loca diuerſū, v.g. ſuperius, q̄n accipit, ſm q̄ eſt ꝓportio inter duo, erit vnum, & q̄n accipit, ſm q̄ illa duo ſunt diuerſa, erit duo. D d. & in reſpectu vnius eſt duo, i. & q̄n accipit ſm reſpectum vnius ad duo erit duo: proportio.n. primi ad ſecūdum eſt alia a proportione ſecundi ad primum. proportio.n iter vnū, & duo eſt eadem, ſm q̄ eſt iter duo, & eſt duæ, ſm q̄ eſt proportio vni⁹ ad duo, qđ eſt dimidium, & eſt alia à proportione duorum ad vnum, q̄ eſt dupla. & ſiſt aſcenſus, & deſcēſus ſunt idem, ſm q̄ ſunt motus inter L duo, & ſunt duo, q̄m in reſpectu ſuperioris dſ aſcenſus, & in reſpectu inferioris dſ deſcēſus. definitio tñ nō eſt eadem aſcenſus, & deſcēſus, licet ambo ſint idem ſm ſubiectum. & ſecundū hoc eſt de motore, & moto. q̄m actio facta inter illa eſt eādem, ſed in reſpectu alterius dſ mouere, & in reſpectu reliqui dicit moueri: & ſunt valde oppoſita.

Habet autem dubitationē rationalem. Neceſſe enim eſt fortaſſis eſſe quendam actum aliū actiui, atq; paſſiui. illud.n. actio M eſt, hoc vero paſſio. opus autē, & finis illius quidem factū huiꝰ aūt affectus. Cum igit vtraque ſint motus, ſi diuerſi quidem, in quo ſunt: aut.n. vtraq;, in patiēte, ac moto ſunt, aut actio quidē in agente, paſſio vero in patiente. ſi aūt oportet & hanc actionē vocare, æquiuoca vtiq; erit. At vero, ſi hoc eſt, motus in mouente erit. eadē enim eſt ratio ſ mouente, & in moto, quare aut om

ne

A ne mouens mouebitur, aut hñs motum non mouebit. Si autem vtraq; in moto sunt, & patiẽte, actio inquã, & passio, & doctio, & disciplina, quę duo sunt, in ip sis sunt discente. Primum quidẽ actus vniuscuiusq; non in vnoquoq; erit: Deinde inconueniẽs est duobus motib⁹ simul moueri. quæ dã nanq; erunt alterationes duæ vnius, & ad vnam formam. At ipossibile est. Sed vn⁹ erit actꝰ? At irrationabile ẽ duorum specie diuersorũ vnũ, ac eũ-

B dem esse actum. Atq; erit, si qui dẽ disciplina & doctio idẽ sũt, passiõ & actio, & docere idẽ qđ discere, & agere quod pati. quare oẽm docentem discere necesse erit, & agentem pati.

Et in hoc est locus quæstionis logicæ. Quoniam forte de necessitate agens, & actus habent aliã actionẽ, q̃ dicitur agere, & hoc dicitur agi, & erit actio ipsa operatio, & perfectio illius aut est actio, istius vero est passio. Si igitur ambo sũt

C *motus, & sunt diuersi, in quo igitur sunt? Quoniam aut ambo sunt in eo, quod patitur, aut in eo, quod agit, & transmutat, aut agere est in eo, quod agit, & agi in eo, quod patitur. & si est necesse vt passio & dicatur actio sunt æquiuoca. Si igitur sit secũdum hoc, motus erit in eo, quod mouet. eadem n. rõ dicitur in eo, quod mouet. & mouetur. & sic aut oẽ, quod mouet, mouetur aut habet motũ, & non mouetur.* D *Si igitur ambo sunt in eo, quod mouetur, & patitur s. agere, & agi, & in addiscente erunt ambo s. docere, & addiscere. Prima ac actio alterius erit in vtroq;. Deinde inopinabile est vt moueatur duobus motibus insimul. impossibile n. est vt duæ alterationes vnius rei deueniant ad vnam formã. Si igitur aliquis dixerit, summo est possibile, dicemus necesse est vt actio sit vna,* E *& impossibile est vt actio duorũ diuersorum secundum formam sit eadem. Et necesse est si doctrina, et disciplina sint idem, sicut actio, et passio sunt idem, vt docere & addiscere sint idem, & agere & pati similiter, & sic docens necessario erit addiscens, & omne agens necesse est vt patiatur.*

Et, cum non distinguatur dispo- 19
sitio de motu, dicendo q̃ est vnum secundum subiectum, & duo secundum rationem, & fuerit hoc acceptum simpliciter, s. vtrum agere, qđ F
est in motore, sit agi, quod est I moto, aut aliud. accidet quæstio disputanda. potest enim aliquis dicere. Quoniam necesse est, aut vt actio motoris, q̃ est agere, sit alia ab actione moti, quæ est agi, aut sint idem, adeo, q̃ hæc verba agere, & agi dicãtur de eodem. si igitur actio illius sit alia ab actione istius, & vnicuiq; est motus, necesse est vt isti duo motus sint, aut in patiente, aut in agente, aut agere in motore, & agi I moto. qm̃ conuersio non põt esse, nisi

quia

G quis vocet actionem paſſionẽ æquiuoce ſi igit agere eſt in motore, & agi in moto, motus eſt in motore, ſicut eſt I moto definitio enim ei⁹, quod mouetur, & mouet, eſt eadẽ ſm q̃ mouet ex quo ſequit̃ alterũ duorũ, ſ. aut q̃ois motor mouea⁹, aut q̃ aliquo fit motus, & nõ moueatur, & ſi ambo fuerint in moto adeo, q̃ doctrina, & diſciplina in ſimul ſint in addiſcente. Primo cõtinget q̃ actio alterius ſit in reliquo, & in ſe actio enim alicuius neceſſe eſt vt ſit in re, & ſic eadem erit actio in duobus: D contingit aliud inopina
H bile, & eſt vt idem numero moueat̃ duobus motis⁹ diuerſis, & ducat ad eundem finem. Si igit aliquis dixerit ſecũdo hoc eſt poſſibile, dicemus neceſſe eſt vt duo motus ſint idem, & ſic duo diuerſa ſm formam habebunt eandem actionẽ. &, ſi hoc fuerit adeo, q̃ doctrina, & diſciplina fuerint eadem, ſequit̃ vt docens addiſcat oẽ, quod docet, dum docet, & addiſcens doceat oẽ, quod addiſcit, dum addiſcit. & hoc eſt inopinabile. D d. fortaſſe. n. neceſſe eſt. & cum dicit & cõſequẽs eſt iſta, põt enim aliquis dicere, q̃n neceſſe ẽ vt actum
I habeat aliquam actionem propriã, & agens habeat aliam actionem ꝓpriam, & actio agentis dr agere. & actio patiẽtis dr agi, & hæ duæ actiones ſunt diuerſæ, & ſimiliter finis ꝓueniens ab operatione vtriuſq; erit diuerſa. & hoc intendebat, cũ dixit erit actio, &c. & q̃ inuit hoc q̃n quẽ admodum fines ſunt diuerſi, neceſſe eſt vt actio diuerſe. Et inuit hoc, quia diuerſitas in finibus eſt manifeſtior, q̃ in actionibus. D d. ſi igit ambo, &c. i. ſi igitur agere, & agi ſũt duo motus diuerſi omnib⁹ modis, ſ. diuerſæ eſſentiæ, quærere aliquid in
K quo ſunt. ſunt enim omnino in ſubiecto: cõtingit enim neceſſario, aut ambo ſint in patiente, aut in agente: aut agere ſit in eo, quod agit. & pati in eo, quod patitur. &, ſi alterũ dicitur nomine reliqui, etiam aliquo modo uoca. D. d ſi igitur: hoc fuerit ſedm hoc, &c. i. ſi igitur agere eſt motus exiſtens per ſe in agente, & agi eſt alius motus exiſtens per ſe in patiente, tunc mot⁹ inuenitur in eo, quod mouet, ſicut in eo, quod mouetur. definitio enim motus cõtinet vtrãque actionem. Deinde d. & ſic aut omne, quod mouet, mouetur, &c. i.
L ex hoc, quod ponimus, quod agere eſt motus exiſtens in agente per ſe, non ex agente in patiens, ſequit̃ alterum duorũ, ſ. aut vt omne, quod mouet, moueatur, aut ponere poſſibile eſſe aliquid habere motum. & non moueri, ſ. motorem. quod eſt valde inopinabile. Et, cum deſtruxit hãc partem, ſ. hoc q̃ agere ſit in agẽte per ſe, & agi in ſimul, incepit deſtruere ſecundam partem, & eſt q̃ vterque motus ſit in eo, quod patitur, & dixit. Si igit ambo, &c. i. primum enim inopinabilium eſt, q̃n
M vna actio eſſet in duob⁹, ſ. quoniam actio motoris eſt in motore, & in moto, quod eſt inopinabile. ſ. hoc q̃ doctrina ſit in addiſcente, & docente in ſimul. D. d. eſt inopinabile, &c. i. contingit aliud inopinabile. quoniam ſequitur vt duo motus diuerſi inducant ad eundem finem. res enim diuerſæ ducunt ad fines diuerſos. Deinde d. ſi igitur aliquis dixerit, &c. i. ſi igitur aliquis dixerit poſt q̃ hoc eſt poſſibile, ſ. q̃ mouere, & moueri ſint in ipſo moto, dicemus q̃ actio eorum debet eſſe eadẽ.

A D.d.& impossibile est vt actio duorum,&c.1 sicut dispositio motoris, & moti. Et syllogismus componatur: Motor,& motū sunt diuersa fm formam: & ꝙ sunt diuersa fm formam, non habent eandem actionē: ergo motor,& motū non habēt eandem actionē. D. induxit inopinabili a cōtingentia huic positioni, & dixit. Hoc necesse est, si doctrina, & disciplina,&c.1. & necesse est, si doctrina,& disciplina sint eædem, quia actio, & passio ponuntur eædem, necesse est vt hō addiscat,& doceat idem, quod est valde inopinabile ex quo sequitur B vt docēs addiscat necessario omne, quod docet, qñ docet, & vt agens erit ipsum patiēs &, si hoc fuerit possibile, opposita erunt idem.

At neq; alterius actū in altero esse incōueniens est. est enim doctio actus docentis, in quodā ū, & non decisus, sed huius in hoc. Neq; enim vnum duobus quicquā prohibet eundem esse, ūo vt est idem, vt vestis & indumentū, sed vt est id, quod potentia est, ad id, quod est actu.

C *Dicamus igitur quoniā non est inopinabile vt actio istius sit ī alio. doctrina enim est actio docētis, sed est in vno aliquo, & non absq; hoc, sed est ex hoc in hoc. Et nihil prohibet vt vna actio sit duorum, sed non ita, quod quidditates eorum sint eadē, sed sicut respectus eius, quod potest, ad illud, quod agit.*

10 Hic incipit dissoluere quæstionē vtrū motus sit in motore, aut in moto &, quia posuit ꝑ, si ponat ꝙ actio motoris sit in moto, accidit inopinabile, & ē ꝙ actio alicuius sit in alio, D incœpit declarare ꝙ hoc non est inopinabile, nec falsum, & dixit: Dicamus igitur, &c.1. & non est inopinabile vt actio agentis sit in alio. est. n. manifestum per se ꝙ doctrina est actio docentis, & est in addiscente. & hoc intendebat, cum dixit, sed in aliquo vno est.1. addiscente & non dicimus ꝙ actio agentis est in patiente, fm ꝙ abscinditur ab agente. qm̄, si hoc esset, non esset agētis, sed fm ꝙ est continua ex hoc in hoc.1. ab agente in patiente. Deinde incepit etiam declarare ꝙ ex hac positione non accidit inopinabile, & dixit: E Et nihil prohibet, &c.1. & nihil prohibet etiam vt eadem actio sit duorum. qñ illa actio non facit ea habere eandem quidditatem: & hoc erit, sicut, qñ eadem actio est duarū specierum. hoc quidē est impossibile. D.d. sed sicut respect⁹, &c.1. & actio, ex qua, si fuerit duorū, non sequitur vt quiditas illorū duorū sit vna, est de genere relatiōis: sicut relatio ei⁹ quod potest, ad illud, ad quod pōt. a. L. ebis. ista enim est dispō⁹ ois, quę refertur ad aliud. s. qñ relatio inter illa est vna dispō existens inter duo: & hoc F erit actionis, qñ fuerit vna fm vnū modum, & duo fm alium modum.

Neq; necesse est docentem discere, neq;, si pati, & agere idem est, non tamen vt ratio sit vna, quod quid erat esse dicens, sicut tunicæ, & indumento, sed vt via à Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas, quemadmodum dictum est & prius. nō enim eadem omnia ñs insunt, quæ quolibet modo eadē sunt, sed solum quibus esse idem est.

At

C At vero neq; si doctio, & disciplina sint idē, & discere, & docere idē erūt. sicuti neq; si spatium vnū distantiū sit, & distare hinc illuc, & illinc huc vnū, et idē est.

Et nō est etiam necesse vt docēs sit addiscens omne, & nō est impro babile vt actio, & passio sint idē, non itā, quod quidditas earū sit eadem, vt tunica, & vestis, sed sicut via de Asia ad Athenas, & de Athenis ad Asiam. nō enim oīa,

H *quæ sunt eorum, quæ dicuntur esse vnum, sunt vnum, sed sunt in eis, quorum quidditas est eadem. Neq; est necesse etiam vt doctrina, & disciplina sint eadem, neq; vt disciplina sit doctrina. quemadmodum spatiū inter duo, sine accipiatur de hoc ad hoc, aut de hoc ad hoc, ē idē.*

81 Et non sequitur ex hoc, quod posuimus, q̄ actio motoris, & motus est eadem, vt docens addiscat oē, quod docet, q̄n docet. nō enim est improbabile, vt doctrina, & disciplina, & vt actio, & passio significent idem,

I non sicut tunica, & vestis significāt idem fm quidditatē, sed intelligim⁹, & dicim⁹ hoc q̄ passio, & actio sunt idem fm subiectum, & duo fm definitionem, sicut est via de Asia ad Athenas, & ab Athenis ad Asiam. via enim est eadem, sed in respectu vnius regionis dicitur ascensus, & in respectu alterius descensus, vt dixi-

Text. 16 mus superius. D. d. non enim omnia, &c. idest, & illud inopinabile cōtingit, quia non omne, de quo dicit hoc nomen vnum, dicitur de eo fm hoc, q̄ quiditas sit eadem, vt vnum dicitur de tunica, & veste. & q d. & K esse omnium rerum, fm q̄ dicitur eas esse vnum, non est q̄ habeant vnam quidditatē. D. d. sed hoc est, & c. idest sed ista inuentio de vno nō inuenitur, sic in rebus, quarum quidditas est eadē. neq; sequitur ex hoc, quod posuimus, q̄ actio motoris, & motus est eadem fm subiectum, hoc, q̄ doctrina, & disciplina sint idem fm definitionem, neq; q̄ doctrina sit disciplina: sicut non sequitur, si spatium inter duo sit idem, vt ista duo sint idem fm definitionem, licet sursum, & deorsum. hoc enim inopinabile contingit. c., quæ ponit L q̄ actio eorum est eadem fm quidditatem. quæstio igitur contingit ex hoc q̄ accipimus illud, quod dicitur de pluribus, dici de vno: & cum distinguitur, dissoluitur quæstio. sunt igitur vnum fm vnum modum, & diuersa fm alium. & hoc conuenit, quod est manifestum per se. apparet enim q̄ sunt idem fm subiectū, & diuersa fm definitionem.

Omnino vero dicere ē quòd neq; doctio cū disciplina, neque actio cū passione idē proprie ē, sed, cui insunt hæc, motus. nam M huius ⁊ hoc, et huius ab hoc actū esse ratione diuersum est.

Et dicamus vniuersaliter quòd intentio doctrinæ apud disciplinā, & intentio actionis apud passionē non est eadem in rei veritate, sed secundum illud, per quod ista inueniuntur, est motus. dicere enim quod hoc est actio huius in hoc est aliud à dicere quòd hoc est actio huius ab hoc.

Dicit:

22 Dicit: sed secundum, &c. ideſt & A mouere, & moueri ſunt idē ſm ſubiectum, per quod inuenitur mouere, & moueri, & illud eſt motꝰ. D. d. dicere enim, &c. ideſt & mouere, & moueri non ſunt idem ſm quidditatem, quia definitio eorū eſt diuerſa. mouere enim eſt actio motoris in rem motam. moueri autē eſt paſſio moti a motore. & hoc intendebat, cum dixit: dicere enim &c. ideſt dicere enim ꝙ mouere eſt actio motoris in rem motam eſt aliud a dicere, ꝙ moueri eſt actio moti a motore. 1

B Quid igitur Motus ſit, & vniuerſaliter, & ſm partē dictū eſt non enim immanifeſtū eſt quomodo definietur ſpecierum vna quæq; ipſius. Alteratio enim alterabilis, quatenꝰ eſt alterabile, aſtꝰ eſt. Amplius aūt notius eſt eius, quod potētia actiua, ac paſſiua, quatenꝰ huiuſmodi, & ſimpliciter, & rurſum ſm vnumquodq;, vt ędificatio, aut medicatio. eodem aūt dicetur modo & de aliorū motuū vnoquoq.

C *tum igitur diximus motus quid ſit generaliter, & diſtincte. non.n. latet quomodo oportet definiri unā quamq; ſuarum ſpecierum. dicitur enim quod Alteratio eſt perfectio alterati, ſecundum quod eſt alteratum. Et notius eſt quam hoc dicere quod eſt perfectio agentis, & acti, ſecundum quod ſunt talia ſimpliciter, & etiā in particularibus, vt in edificatione, & in medicinatione. & debes ponere tuum ſermonem ſecundū hunc modum in vnoquoq; aliorum motuum.* D

Dicit & declaratum eſt igitur ex 23
hoc ſermone, quæ eſt definitio Motus vſt, & ſimiliter definitio ſuarū primarum ſpecierū. non enim latet quō oportet definire vnāquāq; ſpecierum primarū ex ſua definitione ſimpliciter, & maxime, cum ſuſtentatur ſuper alia definitione, in qua dicitur ꝙ eſt perfectio moti, ſm ꝙ eſt motum. eſt enim notior. & ſic & Alterato erit perfectio alterati, & Translatio perfectio trāslati, & Augmentatio perfectio augmentati. Et E
dixit Et notius eſt q̄ hoc dicere ꝙ perfectio agentis, &c. propter quæſtionem dictam de motu, vtrum ſit in motore, aut I moto, aut I vtroq;. & intendebat declarare, ꝙ dicere ipſum eſſe perfectionem motoris eſt notius q̄ dicere ipſum eſſe perfectionem moti, quemadmodum dicere ipſum eſſe perfectionē moti eſt notius q̄ dicere ipſum eſſe perfectionē eius, quod eſt in potentia, ſm ꝙ eſt in potentia, non ſm ꝙ eſt in actu, & ſi iſta definitio magis demonſtrat ſubſtantiam eius. & ſm hoc dicitur F
ꝙ alteratio eſt perfectio alterati, qđ eſt in potentia, ſecundum quòd eſt in potentia, & dicitur quòd translatio eſt perfectio translati, ſecundum ꝙ eſt in potentia. Deinde incœpit declarare etiam quòd ex hac definitione poteſt quis ſcire omnes definitiones vlt amarum ſpecierum, vt ędificationis, & medicinationis. Ædificatio enim eſt perfectio ædificati ſecundum quòd ædificatum. & ſimiliter Medicinatio eſt perfectio medicinati ſecundum quòd eſt medicinatum, & ſimiliter de aliis.

Summa

De infinito, & quòd reperiatur in entibus

De Antiquorum opinionibus circa ipsum infinitum. Cap. 1.

Voniam autem de natura scia est circa magnitudines, & motũ, & tempus, quorum vnumquodq; necesse est aut infinitũ, aut finitũ esse, & si non omne est aut infinitum, aut finitum, vt passio, aut punctus (talium.n. forsasse nullum necesse
H est in altero horum esse) conueniens vtiq; erit de natura ptractantem speculari de infinito, si est, aut non, &, si est, quid est.

Et, quia scia naturalis considerat de quantitatibus, et de motu, & de tempore, et est necesse vt vnumquodq; istorum sit aut finitum, aut infinitum, cum non sit necesse in omne, vt sit finitum, aut infinitũ, sicut est dispositio de puncto, quod.n. est tale, rectum est vt
I *nõ sit in altero istorum, necesse est ei, qui considerat de natura, considerare de infinito, vtrũ sit, aut non, &, si sit, quid est.*

14 Naturalis cõsiderat de quãtitatibus, sed ij quę sunt fines corporis naturalis. de. 2. ph. c. 18. & ij ibi.

Cum compleuit sermonem de motu, incepit loqui de infinito, & d. Et: quia, scia naturalis considerat de quantitatibus, i. fm q̃ sunt fines corporis naturalis, & est necesse vt vnumquodq; istorũ sit finitum, aut infinitum per se, non accidentaliter, s. quia ista sunt innata habere alterum istorum duorum oppositorum. D. induxit causam, pro- K pter quam contingit Naturali considerare de finito, aut infinito, ex consyderatione de mensuris, & motu, & tempore, & dixit, cum nõ sit necesse, &c. i. & oportet Naturalem cõsyderare definito, & infinito, pp hoc, q̃ cõsyderat de istis tribus: qa non omne, qđ continetur in hac re, dicitur finitum, aut infinitum p se, vt dixit de puncto, qui nõ est innatus dici finitus, aut infinitus opposita. n. quorũ proprię é poẽtia cõ tranorũ, non diuiduntur fm vetũ & falsum, nisi de eo, qđ est innatũ recipere illa. & ideo dicit rectum est. n. &c. i. punctus. n. & similia de rebus, quæ non habent mensuras, non debent esse sub altera istarum duarum partium adeo, q̃ altera sit vera, & reliqua falsa. Et potentia istius sermonis est hypothetica. & q.d. si scientia naturalis consyderat de mensuris, & motu, & tempore, & vnumquodque proprie eorum contingit ei, vt sit finitum, aut infinitũ, necesse est vt Naturalis consyderet de hoc: sed, quia Naturalis consyderat de istis, quæ sunt talia, oportet ponere consyderationem suam de infinito. M

Signum autem est, q̃ huius scię propria sit consyderatio de ipso. nam oẽs, qui videntur propter dignitatem tetigisse talem philosophiã, fecerunt sermonẽ de infinito, atq; oẽs tanq̃ principium quoddã ponunt eorum, q̃ sunt. Alĩ quidem, quemadmodum Pythagorei, atq; Plato, p se, nõ sicuti accidens alicui alteri, sed vt substantia ipsum esse infinitum.

A rum. verum Pythagorei quidem in sensibilibus: neq; n. abstractum faciũt numerũ: esseq; qđ extra cœlum est infinitum. Plato aũt extra quidẽ nullũ esse corpus, neq; ideas eo, q̃ nusq̃ sunt ipsæ, tamen infinitũ, & in sensibilibus, & in illis esse.

Et signum eius quod cõsideratio de ipso est istius scia est, quia omnes, qui existimantur incipere in hoc modo philosophiæ, aliquam habent locum circa de infinito, &

B *eos posuerunt ipsum quasi principium entium, vt Pythagorici, & Plato, & ipsum esse existens per se, & substantiam per se, non secundum quod accidit alij, sed secundũ quod est substantia per se. Sed Pythagorici posuerunt ipsum in sensibilibus. dicũt n. quod numerus non est aliud abstractum, & dicunt quod infinitũ est extra cœlum. Plato autem dicit quod extra cœlum non est corpus omnino,*

C *neque formæ, quæ apud ipsum, non sunt in loco omnino, sed tamẽ dicit quod infinitum est in sensibilibus, & in illis.*

Cum declarauit q̃ oportet Naturalem loqui de infinito, induxit testimonium super hoc ex Antiqs, & dixit q̃ omnes posuẽrũt ipsum, quasi principium entium, vt Pythagorici, & Plato. D. declarauit et q̃ isti posuerunt infinitum substantiam existentem per se, & non posuerunt ipsum esse quantum, sed posuerunt infinitum esse dñã substantialem quanti. & hoc, vt mihi videtur, est, quia posuerunt ipsum esse principiũ. & dixit q̃ est existẽs per se. i. & non posuerunt ipsum eẽ in alio, sicut debebant facere, sed posuerunt ipsum esse subiectũ existens per se, i. non existẽs in alio, et non posuerunt ipsum de genere eorum, quæ accidunt substantiæ, de aliis prædicamentis. Et, cum notificauit hoc, in quo Antiqui conueniunt, notificauit etiã illud, in quo differunt, & dixit: Sed Pythagorici, &c. i. sed Pythagorici opinabantur q̃ principia rerum, quibus sunt, D E quæ, sunt, sensibiles, sunt numeri. & quia numeri sunt infiniti, opinabantur eos substãtias, & infinitos. sunt quidem infiniti, quia infinitũ contingit naturæ numeri, sunt autem substantię, quia sunt principia substantiarum. D. d. & dicunt q̃ est infinitum extra cœlum, i. & dicunt hoc q̃ extra cœlum est aliqđ infinitum, sed non dicunt quid est. D. d. Plato aũt, &c. i. sed Plato differt à Pythagoricis, quia Plato ponit infinitum principiũ sensibilium, sed non dicit propter hoc, q̃ extra cœlum est aliqđ infinitum, neq; corpus, neq; formę, quas dixit dicit. n. q̃ non sunt extra mũndum, neque intra, quia apud ipsum non sunt in loco & Plato ponit infinitũ in causa materiali, quæ est apud ipsum magnum, & paruum. magnum. n. apud ipsum crescit in infinitum, et paruum diminuitur in infinitum. F

Et hi quidem infinitum esse par. hoc enim comprehensum, & ab impari terminatum tribuit ijs, quæ sunt, infinitatem.

Signum

G Signum aũt huius id eſſe, quod contingit in numeris. circumpoſitis enim gnomonibus circa vnum, & ſeorſum, aliquando quidem aliam ſemper fieri ſpeciem, aliquando aũt vnam.

Et in illis dicunt, quod infinitũ eſt par. dicunt enim et eſt vnum, quod quando paritur, & finitur ab impare, largitur entibus infinitatem. Dicunt & ſignum eius eſt hoc, quod accidit in numeris. numeri n. quando ponuntur vnum,

H *& quando ſeparantur ab eo, forte forma fiet alia a forma, quæ erat, & forte erit vna.*

16 Dicit: Et in illis dicunt, &c. & innuit Pythagoricos, qui dicunt qđ infinitum non accidit entibus, niſi ex natura paris. ſolum.n. par, qñ diuidit in duo, & inſinitatẽ à pari largitur corporibus p naturã diuiſionis in duo media, vt ſint infinita. oẽ. n. corpus diuiditur in duo media, & vtrunq; in duo media, & ſic in infinitũ. diuiſio igitur in duo media, cuius cã eſt natura paris, eſt cauſa

I in eſſendo in infinitũ: & impar, qa non diuidit, eſt cã illius indiuiſibilitatis entium: ergo eſt cã finitatis, quia finitũ eſt vnũ indiuiſibile. & hoc innuebat, cũ dixit: & finitur ab impare. & quidã dicũt q̃ innuebat p par materiã, & per impar formã. D. dedit aliã rõnẽ, & dixit: Dicunt & ſignũ eius eſt, &c. i. & et dicũt q̃ ſignum eius, q̃ par eſt cã multitudinis ſpecierum in entibus, non impar, eſt hoc, quod accidit numeris apud compoſitionem eorum, cum vno. primum. n. impar, & cum vno facit quadratum: & cum fm K impar componitur cum hoc quadrato facit aliud quadratum. & ſimiliter eſt diſpoſitio in omnibus imparibus, ſ quoniam ſemper conſeruant eandem formam, i. formã quadrati. primum enim par cũ vno facit triangulum, & quando componitur cũ hoc fm par, ſ. quatuor facit pentagonum, & quando cum hoc pentagono componitur ternũ par facit tetragonum, & ſic facit formas diuerſas infinitas, quare eſt cã multitudinis. & hoc intendebat, cum dixit: numeri n. &c. i. numeri enim quando adduntur vni, aut L quãdo diminuitur ex eis, forte forma numeri poſt additionem, erit alia à forma, quæ erat. & hoc erit, quando numerus additus, aut diminutus fuerit par. & forte forma numeri remanebit eadem, quando numerus additus, aut diminutus fuerit impar. & ideo vocabant imparia gnomones, quia obſeruant naturã numeri quadrati, quãdo adduntur numeris quadratis, ſicut gnomon conſeruat naturam quadran, qñ additur quadrato.

Plato autẽ duo infinita, ma- M gnum, & paruum. Qui autem de natura, omnes ſemper ſubiiciunt alteram quãdam naturã dictorum elementorum infinito, vt aquam, aut aerem, aut medium horum. Eorum vero, qui finita faciunt elementa, nullus infinita facit. Quicunq; autem infinita faciunt elementa, quemadmodum Anaxagoras, & Democritus, ille quidem ex ñs, quę ſunt ſimilium partium

hic

A hic autem ex omniseminario fi
gurarum tactu continuum infi
nitum esse dicunt.

Plato autem dicebat quod infinita sunt duo, magnum, & parum. Naturales autem omnes ponunt infinitum alicuam naturam ab ea, quæ dicitur elementum. v. g. aqua, aut aer, aut aliquod medium. Eorum autem, qui ponunt elementa finita, nullus ponit res infinitas. Illi autem, qui ponunt elementa infinita, vt Anaxagoras, & Democritus, dicunt quod infinitum est continuum per contactum, Anaxag. quidem ex partibus consimilibus, Democritus vero ex illo, quod vocat radicem omnis figuræ, & semen omnis figuræ.

Hic incœpit narrare sententiam
17 Platonis de natura infiniti, & dixit, q̃ Plato non posuit causam infiniti rem vnam, s. par, sicut fecerunt Pythagorici, sed duo, s. magnum, & parum: magnum aũt est causa additionis in infinitum, & paruum causa diminutionis. Et, cum narrauit
C sententias eorum, qui posuerunt infinitum differentiam substantialẽ, incœpit narrare sententias eorum, qui posuerunt ipsum accidens naturæ elementi, & dixit: Naturales autem, &c. i. Naturales autem philosophi omnes ponunt infinitum accñs principijs, & elementis rerũ mobilium. qui. n. dicunt elementum esse aquam, aut aerem, aut aliquod medium inter hæc, ponunt infinitum existere in magnitudine illius rei, cuius est elementũ. & dixit ab eis, q dicunt elementũ, i. quia posuerunt D
infinitum esse in hoc medio, nõ in alijs elementis. D. d. eorũ aũt, q̃ ponunt, &c. i. eorũ, qui ponunt elementa finita in numero, & in magnitudine, nullus concedit infinitũ esse. Illi aũt, qui ponunt elementa infinita numero, contingit eis corpus infinitum esse continuũ p cõtactum elementorum infinitorũ sui adinuicem: qm̃, cum fuerit positum hic esse partes infinitas existentes insimul necesse erit vt ex eis fiat vnũ corpus continuum fm̃ contactũ. D. d. Anaaũt. &c. i. contingit Anaxagoræ corpus esse continuum infinitũ ex cor E
poribus infinitis consimilium partium, Demo. vero ex partibus infinitis in numero & figura, quas vocat radices, & semina figurarum.

Atq; ille quidẽ quãlibet partem esse sibi misc̃llã toti ex eo, quia videt quodlibet ex quolibet fieri. hinc enim dicere vt et simul aliqñ omnes res fuisse, vt hæc caro, & hoc os, & sic quodlibet. & omnia itaq;, & simul igitur. principium. n. disgregationis non solum in vnoquoq;, sed 4
& omnium est. cum. n. oẽ, quod F
fit, ex tali fiat corpore: omnium autem sit gñatio, verum non simul: etiam quoddam principiũ esse oportet generatiõis. hoc autem est vnum, quẽ ille vocat intellectum. intellectus aũt à principio quodam operatur, cũ intellexit. quare necesse est simul omnia aliquando fuisse, & coepisse aliquando moueri.

Quoniam quãcunq; partem acceperis, innumeras eam maiorem ad

G *modum totum, quodlibet enim generatur ex quolibet. Videtur igitur quod necesse sit ex hoc dicere in aliqua hora omnia esse insimul. v.g. quoniã ista caro est, & istud os est, & similiter quodlibet mẽbrum. oia igitur membra sunt, ergo sunt insimul. principiũ. n. i vna quaque rerum non est principium distinctionis tãtum, sed cuiuslibet. quoniam, quia illud, quod generatur, generatur a corpore, quod est* H *tale, & oẽ habet generationẽ, sed non sunt insimul, ergo necesse est, vt generatio habeat aliquod principium. & hoc est vnũ, & est illud, quod vocat intelligentiam. & intelligẽtia ab aliquo principio intelligit, & est quado intelligit, ergo necesse est vt omnia in aliqua hora sint insimul, & vt incipiant in aliqua hora moueri.*

Et contingit Anaxagoræ coipª infinitum esse in actu ex patuªª cõtiguis, quia dixit: Qũ quamcunq; I parte acceperis ex mundo, inuenies eam mixtã cum quolibet, sicut est dispositio in toto mundo, & dixit hoc, quia opinabat, ꝙ quodlibet generat ex quolibet, & ꝙ totum generatur ex toto, & ꝙ generatur ex simili, non ex priuatione, neq; ex dissimili. D.d vt igitur, &c. i. videt igit ꝙ contingit dicenti hunc sermonẽ vt ola sint insimul in aliqua hora, si anteq̃ à toto distinguatur aliqui eorum, q̃ sunt consimilũ partium, vt est in hora, i qua a toto nihil distinguebat, vt dicimus in istis partibus ea esse, anteq̃ ab eis distinguat aliquid. Et hoc intẽdebat, cũ dixit, g. &c. i. v. g. qm̃ ista caro est anteq̃ ab ea distinguat aliquid. & insistud os, & sic oia in illa hora erunt in toto, & tunc totum erit compositum ex partibus consimilibus inh. Et, cum narrauit ꝙ ex hoc sequeretur vt oia in aliqua hora sint infima, dixit: principium. n. &c. i. & hoc contingit ꝙ necessarium est vt sit principiũ, quod distinguat res eas uicem, non absẽs partibus tm̃, sed à toto. Et in alia translatione dicit, principium enim segregationis nõ est in vnoquoq; tm̃, sed totius. Et L est necesse vt sit hic principium distinguens sm̃ hanc opinionẽ ostendit, quod generat apud ipsum, generatur a causa existente in re, a qua gignat. & oẽ hẽ gignationem, fit ex non generante: infimul. ergo necesse est vt oẽ generatum totale, & est principium distinctionis in eadem, habeat principium agens, sed Anaxagoras vocat intellectum, i. & istud principiũ est intelligẽtia, ab initio temporali intelligit, & est illa hora, in qua intellexit mũd̃ enim apud ipsum est nouus ex quo sequit vt, cum intellexit, & incepit M distinguere, vt oia in aliqua hora sint infimul, anteq̃ intelligeret a incepit distinguere & fecit totum illa hora erunt res infinitæ infimul.

Democritus autem nullum aliud ex alio fieri primorum dicit. sed tamen ipsum commune corpus omnium esse principiũ, magnitudine secundum partes, figuras q̃ diuersas.

Democritus vero non dicit quod in principijs nõ erit aliquid ex alio

quo

A quo alio. sed ipm corpus cõe oĩb. Vt detur ip̃m eẽ diuersum secũdũ suas partes in quantitate, & figura.

19 Dicit: Democrit⁹ vero, qa apud ipm nullũ efficiorũ gñaĩ ex eis adinuicẽ, sed ex partibus indiuisibilib⁹, sed opinat q̃ in corpore cõi oĩb⁹, quod est compositũ ex partibus indiuisibilibus, diuersant̃ ꝑm diuersitatem partium in quantitate, & figura ex quo sequitur vt totũ apud ipsum sit infinitũ, & corpus cõe. opinatur n.q̃ generatio est ꝑ cõgregationem partiũ, & corruptio ꝑ segregationẽ earũ, & q̃ entia diuersant̃ ꝑm diuersitatem partium in positione, & figura, & ordine.

B Quod igit cõueniens, sit Physicis hꝫ speculatio manifestum est ex his. Rõnabiliter aũt & principium ipsum ponũt oẽs. Neq; enim frustra possibile ipsum eẽ, neque aliam ipsi inesse potẽtiã, nisi vt principium. oĩa enim aut principium sunt, aut ex principio. infiniti autem non est principium: esset. n. ipsius vtique fines. Amplius autem & ingenitum, & icorruptibile, principiũ quoddam cũ sit. quod enim fit necesse est accipere finẽ. & finis, oĩs est corruptionis. Quare, sicut dicimus, nõ huius principii, sed hoc aliorũ vt esse, & continere oĩa, & oĩa gubernare, vt affirmant quicunque non facũt ꝑter infinitũ alias causas, vt intellectũ, aut amicitiã, & hoc esse diuinũ immortale. n est, perire q̃ non pot, vt affirmant Anaximãder, & plurimi Physiologorum.

C Declaratum est igitur ex hoc, D quod ista consideratio est necessaria Naturalibus, & necessario posuerunt oẽs ipsum principiũ. Non igitur frustra dixerunt ipsum eẽ, & ipsum non habere aliũ gradũ, nisi gradum principij. oẽ. n. aut est principium, aut a principio. sed infinitum non habet principiũ: quoniam, si haberet, esset finitum. Et, si est principium, infinitum est, neque generabile, neq; corruptibile. E generatum. n. habet vltimum, & vltimum cuiuslibet generationis est corruptio. Et ideo existimatur secundum hũc sermonẽ quod istud non hẽt principium, sed est principium aliorũ rerũ, & cõtinet quod libet, & regit quodlibet. Vt dicit qui non concedit alias causas ꝑter infinitũ, vt intelligentiam, & amicitiã, & litẽ, & quod hoc est Deus. est. n. immortale, & incorruptibile, sicut dixit Anaximãder, & plures loquentes de Natura. F

D Dicit: Declaratũ est igit ex hoc, 30 q̃ Naturales dixerunt de infinito, q̃ cõsyderatio de illo est Naturali necessaria. gñatio. n. q̃ vt esse infinita, oportet Naturalẽ reddere causam illius, & causam infinitatis in generabilib⁹. in primo enim aspectu vt q̃ hoc non sit, nisi infinitũ ponat̃ principium in principijs generationis.

D. declarauit q̃ hoc, ꝑ quo cõsueniũt sin ponendo principiũ, est necessarium: eius naturæ, si cõcedat̃ ipsum esse, & dixit: Non. n. frustra, &c. i. &

G recte posuerunt ipsum principium oēs qui concesserunt ipsum esse. necesse est n. vt non fit frustra, sed pp aliquam actionē, & impossē est pōnere ei actionem, aut ipsum habere ordinem aliquem, nisi ordinē principij. D. incœpit declarare hoc, & dixit oē n. aut est principium, aut ex principio, &c. i. oportet ponentē infinitū esse ponere ipsum principiū. quia infinitum, cum sit vnū ens: & oē ens aut est causa, aut causatū: necesse est vt infinitum sit, aut causa, aut causatum. D. destruxit alteram partem, & dixit: Sed, si habuerit principium, erit infinitū. & ita inuenit in libro. ℔. si sit verum, inquit q, si infinitū habuerit principiū, necesse est vt illud principium et sit infinitum, quia impossē est vt aliqd infinitum inueniat ab aliquo finito, & sic erunt duo infinita. & hoc non est concessum abeius. n. exigit finitatē, quia exigit discretionē, & discreta, cū q sunt discreta, sunt finita. & vtt vt de infinito q dignius est principiū, q̄ illud, quod sit ex principio. & etiam oē habens principiū, cum illud principium ponatur extrinsecum, continget vt illud, cuius est principium, ponat, & sit finitum in parte, extra quam est aliud, & sic infinitum erit finitū. & ideo qui ponit q infinitum est aliquid à principio extrinseco, continget ei necessario vt illud, quod ponit infinitum, sit finitum. &, si posuerit etiam ipsum esse principium in se, continget formam esse infinitam, & materiam in finitā. quod est impossē. & ideo melius est ponere ipsum principium, vt sit neq; generabile, neq, corruptibile. Et in alia translatione est, (& infinitū nō hēt principiū, quia tūc esset finitū. & hoc est manifestum. K

D declarauit q, si fuerit principiū, sequit vt sit neq; generabile, neque corruptibile, & dixit: Et, si fuerit principium, &c. i. & necessariū est vt generatum ēt habeat finē, & magnitudinē, quā, cum habuerit, complebit generatio, quāmodū necesse est ipsum hāe principiū in magnitudine, ex qua incœpit generari. &, cum habuerit principium, & finē in magnitudine, est finitū. & sīt hēt corruptionem. vltimum. n. ḡnationis est principiū corruptionis. & hoc intendebat, cum dixit, & vltimū, &c. L

Et in alia translatione dr. ḡnatio n. hēt complementū necessario, & oīs corruptio hēt complementū. & intendit q isti motus sunt finiti. Et, cum declarauit q qui concedit ipsum esse, oportet ipsum ponere ipsum esse principium, & non generabile, neque corruptibile, declarauit q̄ recte opinati sunt illi, qui non cōcedēt causam agētem in hoc, q posuerūt primum principium, & isti sunt oēs Antiqui, præter Anax & Emp. Anaxa. n. ponit causam agentē, intelligētiā, Emp. vero litem, & amicitiā. & hoc intendebat, cum dixit, vt dicit, qui non cōcedit, &c. vt intelligētia, quā concedit Anax. cum infinito, aut amicitia, & lis, quas concedit Emp. sed, vt mihi vī, non ponit infinitum. & sermo eius in hoc manifestus est per se. M

Prima expō hāc vltimo verbo & si hēt. H

Secūda expō super idem.

De rationibus, quæ infinitum esse apparēter concludunt. Cap. 2.

ESse autem aliquid infinitū fides ex quīq; maxime cōtinget consyderantib⁹. Ex tempore. hoc enim infinitū. Et ex ea, q̄ est in magnitudinibus, diui-

A diuisione. vtunſ enim & Mathematici infinito. Amplius ex eo, quia ſic ſolum non deficit generatio, & corruptio, ſi infinitū ſit vnde auferatur id, quod fit. Amplius ex eo, quia finitum ſemper ad aliquid finitur. quare neceſſe eſt nullum eē terminum, ſi ſemper terminari ſit neceſſe alterū ad alterum.

Et contingit conſiderātibus de infinito credere aliquid eſſe infinitum ex quīque rebus proprie. ſ. Ex tempore. tempus enim eſt infinitū.

B *Et ex diuiſione menſurarum. Mathematici enim & alij vtuntur in eo infinito Et etiam ex hoc, quia hoc modo eſt poſsibile quòd nunquā deficiant generatio, & corruptio. Et etiam quia finitum ſemper finitur ad aliquod. ex quo ſequitur vt non ſit finis omnium, ſi eſt neceſſe aliquid finiri ad aliud.*

11 Et iſte quinq; rationes ſunt probabiles, & q̄dam ſunt verę, & q̄dam falſę, & earum, ſi ſunt verę, quędā

C ſunt note p ſe, & q̄dam non. illa igit̄, quę eſt nota p ſe, & accidit ei, q̄ fuit probabilis, eſt de tpe. null⁹. n. poteſt intelligere tempus eſſe finitum, neque in initio, neq; in fine. qui enim ponit tempus generari, aut corrumpi, continget ei ponere ante illud tēpus, tempus generatū. n. nihil aliud eſt q̄ illud, quod eſt in inſtanti prę-

le con. le 8 ph. & ...

ſenti, & iſt corruptum, & inſtans p̄ſens neceſſario exigit tempus prętritum, & futurum, & vtr generatū, & corruptum eſt illud, cuius extrema exceduntur à tempore. ſi igitur tempus ponatur generatum, & corruptum, continget vt ſit illud cōdu ſum in tpe excedente ipſum in duabus extremitatibus & ideo, vt dicit Ariſt. oēs Antiqui conueniunt q̄ tēpus ſit æternum, prater Platonem. Diuiſio autem menſurarū in infinitum ſemper in duo media eſt principium maximū inter Mathematicos, & videtur eſſe notum per ſe. ſed qui ponit q̄ magnitudines componuntur ex magnitudinibus indiuiſibilibus, non concedet hanc diuiſionem, ſed tamen vnum eorū, quibus deſtruitur iſta opinio, eſt hoc principium, & deſtruit̄ q̄ principia naturalia, & illic exiſtimatur q̄ hoc demonſtrat̄ in ſcientia Naturali. Et non eſt remotum, vt iſtud principiū ſit notum p ſe, & magnitudines cōponi ex indiuiſibilibus, aut diuiſibilib⁹ ſit ignotum naturaliter, ſed, cū fuerit declaratū eas nō componi ex indiuiſibilibus, tunc ſcientia de hoc principio erit certificata. ſequitur. n. ex hac poſitione q̄ magnitudo diuiditur ſemper in diuiſibilia, vt declarauit Ariſtin. 6. forte igitur Geometer ponit hoc principium, & Naturalis diſſoluet hanc q̄ōem, vt dicamus q̄ iſtud principium indiget demonſtratione. & hoc erit in hac ſcientia, & de hoc perſcrutabitur in ſexto. D. d. Et etiam, quia hoc ſolū modo, &c. & iſta eſt Tertia ratiocinatio, & eſt neceſſaria, ſed nō eſt nota per ſe, ſed tamen eſt conceſſa ei, q̄ concedit generationem eē ex ente, & corruptionem eſſe in non ens. & intendit etiam hoc ſm̄ hunc ſolum modum, ſ. ponere infinitum, quia poſſumus dicere q̄ generatio, & corruptio nunquā deficiunt. qui enim negat infinitum non poteſt dicere

D

Diuiſio menſurarū in infinitū ſp in duo media eſt principium maximū inter Mathematicos, & vt eē p ſe notum. Id ſt nō cō.

E 59. & 60. & 56. Sed vid op po. 6. phy. ad principiū, vbi de mſr hoc. Sed hic ſolut, ſi bñ adnotas. Vide pro hoc calc. 7 c. 6. hui⁹ tertii, & 1. cor. c. 48. vide coos. Zim.

F

G q nunq; deficiet generatio, & corruptio. Quarta autem ratiocinatio, & est hæc, q existimatur q infinitum finitur ad aliud extra ipsum, est ratiocinatio famosa falsa, quoniã hoc accidit finito.

Maxime autem, & proprñ sisimum, quod cõem facit dubitationem obus. ob id. n. q illud, quodan cogitatione est, non deficit, & numerus vr infinitus esse, & mathematicæ magnitudines, & q est extra cœlũ. Infinitũ aũt cum sit quod extra est, &

H corpus infinitum esse vr, & mũ di. cur. n. magis vacui hic, quã ibi (qre si vno in loco, & vbiq;) necesse est esse molem. simul autem, si & vacuum est, & locꝰ infinitus, & corpus infinitũ necesse est esse. posse enim ab ipso eẽ nihil differt in perpetuis.

a. l. quod extra.

Et maximum eorũ, quæ faciũt omnes dubitare, & dignum est existimatione. opinari enim aliquid, quia non cessat. ideo numerus existimatur infinitus, et similiter mẽsuræ mathematicæ, et quod est extra cœlum. & si vacuum est infinitum existimatur corpus esse infinitum, & mundos esse infinitos. nihil enim coget vt locus mũdi sit in hoc loco vacuus dignius, quam in alio loco eius. si. igitur corpus est in vno loco, possibile est vt sit in omni loco. & cum hoc, si fuerit vacuum, & locus infinitus, necesse est vt sit corpus infinitum, in æternis enim non est differentia inter possibile, & illud, quod est.

Hæc est causa Quinta, q facit existimare infinitum ee, & est, quia homo opinat aliquid, postea ipsum opinari aliud extra illud, existimat q hoc, q accedit cogitatione, sequitur natura eius. Et facit oẽs dubitare in hoc q existimatur infinitum esse hoc maxime, s. opinio. hæc enim est causa hoc, q existimatur q numerus sit infinitus in additione, & diuisura, & in hoc, q existimatur q extra cœlum est vacuũ infinitum, & si sit possibile vt vacuum sit infinitum, & vacuum est illud in quo potest esse, possibile est vt sit corpus infinitum, & mundi infiniti. Dcd nihil eni coget. &c. & hæc est ratiocinatio in hoc, q ex vacuo sequitur vt sint plures vni mundo, immo mundi infiniti: qñ nullus eius vacui est dimensionatus, & diuisus; q alius, ergo possibile est vt sint mundi infiniti. Et posse in rebus æternis, quas non continet tempus, est necessariũ. q nihil est possibile vt sit, & vt nõ sit, est in rebus quæ percurrit tempus, quæ continet tempus. & hoc intendebat. cum dixit æternus. n. &c. i. qñ cum possibile est hoc esse vacuum infinitum, aut cũ infinitum, non sequitur ex hoc infinitum corpus esse possibile, aut impossibile, sed sequitur ex hoc corpus infinitum esse. & similiter cum fuerit possibile mũdos esse infinitos, erit necessarium æterna esse non continentur a tempore &c. cum fuerit possibile aliquid esse de natura rerum æternarum, illud erit necessarium non connotans.

Habet

Habet autem dubitationē ip
sa de infinito consyderatio. Et e-
nim non esse ponentibus multa
impossibilia accidunt, & esse. Am
plius autē vtro sit modo, vtrū
vt substantia, an vt accidēs per
se alicui naturæ, an neutro mō,
sed nihilominus sit infinitū, aut
infinita multitudine.

*Et certe in consyderatione de in
finito est quæstio. Quoniā, si aliquis
posuerit ipsum non esse, contingē-
rent ei plura impossibilia. Et, si po
suerit ipsum esse, quomodo igitur
ponit ipsum, vtrum substantiam,
aut quod in se accidit alicui natu-
ræ, aut quod non est secundum al-
terum istorum, & sine infinitum
potest vnū, aut plura in numero.*

31 Dicit, ꝙ consyderare de infinito
inducit maximam pscrutationē. de
claratum est. n. ꝙ, si aliquis ponat ip
sum non esse, contingent ei plura
impossibilia, & eorum vnū est tem-
pus non esse, neq; motum, neq; di-
uisionem mensurarē, neq; additio
nem numerorum. pscrutandū est
C igitur quomodo est, vtrū fm ꝙ est
substantia, aut fm ꝙ accidit alij na-
turæ, aut fm ꝙ non est alterum isto
rum indifferenter, siue ponamus fi-
nitum vnum in magnitudine infi-
nitum, aut plura infinita in nume-
ro, & quando posuerimus ꝙ infinitū
accidit alij naturæ.

Quot modis dicatur Infinitum. Cap. 3.

MAxime aūt Physici est
cōsyderare si est magni
tudo sensibilis infinita.
Primum igit determinandū est
quot modis dr̄ Infinitum. Vno
igit modo, quod impossibile est
transire, ex eo, quia nō est aptū
natura transiri, vt vox inuisibi-
lis. Aliter aūt, transitum habens
incōsumabilem. Aut quod vix.
Aut quod natura aptum est ha-
bere, non tn̄ habet transitū, aut
finem. Amplius, infinitum oē
aut est fm appositionē, aut fm
diuisionem, aut vtroq; modo.

D Quot mo-
dis dicitur in-
finitum.

*Et oportet Naturalem consyde
rare vtrum quantitas sensibilis sit
infinita. Oportet igitur primo de-
terminare secundum quot modos
dicitur infinitū. Vnus igitur eorū
est illud, in quo non est possibile in
cipi, quia nō est innatum acquiri,
sicut dicitur somum esse insuibilē.
Et dicitur de illo, cuius processus
non hēt finē. Aut de eo, cuius pro-
cessus est cum labore, & fatiga-
tiōe. Et dicitur de illo, quod ē aptū
vt procedatur in ipso, sed nos non
possumus procedere, & peruenire
ad finem. Et etiam dicuntur modi
esse ī finitis, aut in additione, aut di
uisione, aut in vtroq.*

E

F

34 Et oportet Naturalem consyde-
rare verum sit possibile vt magnitu
do sensibilis sit infinita, aut non. &
pri⁹ oport et perscrutari de hoc secū
dū quot modos dicitur infinitum,
quorum Vnus est illud, in quo nō
potest procedi, quia non habet lon
gitudinem, neq; finitam, neque in-
finitam, vt dicitur quòd color, aut
punctus est infinitus. & iste mōdus

G priuationis est vt aliquid careat illo, quod non est innatū, neq; suum genus hꝫ, si habeat genus, vt, cū dꝫ Deum esse non corpus. D d. Et dꝫ, &c. i. de illo, quod habet quantitatē, & longitudinem in actu, sed nō habet finem. & de isto modo perſcrutabitur hic. D. induxit tertium modum, & dixit: Et de illo, cui⁹ proceſſus est cum labore. i. & dꝫ infinitum transumptiue de illo, quod non pertransitur, nisi cum labore pp longitudinem spatij, sed habet finem, vt cum dꝫ ꝙ via longa est infinita. D. induxit quartum modū, & dixit. Et H de illo, qđ possibile est vt in illo ꝓcedat, fm ꝙ est quantum finitū, sed non possumus pertransire illud propter rem extrinsecam, vt cum dꝫ ꝙ profunditas maris est infinita. & tertius modus, & isti dñt infiniti transumptiue. D. induxit quintum modum, & est illud, quod dꝫ esse infinitum, fm ꝙ actus seo semper seruat potentiam, & est illud, quod potest esse tm̄, non secundus modus, s. numerus, & dixit. Et etiam, &c. i. & iste modus infinit est ille, qui dꝫ in additione actionis prouenientis a re, aut passionis: In additione ſt actionis, vt gñans, in passione vt diuisio mensurarum in partes. & iste modus infiniti manifestū est ꝙ est aliꝰ à secūdo, s. qui hēt quantitatem in actu, sed non habet finem.

Probatur non dari Infinitum. Cap. 4.

Pars Prima, in qua argumentatur contra ponētes Infinitū esse quid per se existens.

SEparabile igit esse à sensibilibus infinitū, ipsum quid existens infinitū, non ē possibile. Si. n. neq; magnitudo est, neq; multitudo, sed substātia ipsum est infinitum, & non accīs, I diuisibile erit. diuisibile. n. aut magnitudo erit, aut multitudo. si autem indiuisibile, non infinitum, nisi sicut vox indiuisibilis est. At neq; sic dñt esse affirmantes esse infinitū, neq; nos quærimus, sed vt intransibile.

Nunc aūt dicamus quòd impossibile est vt infinitum sit separatū a sensibilibus, & sit existes per se infinitum. Si. n. infinitum non est mēsura, neque numerus. sed est substantia, non accidens, necesse est vt sit indiuisibile. mēsura. n. est illud, quod est diuisibile, & numerus. et, si est indiuisibile, nō est infinitum, nisi eo mōo, quo dicitur, quod sonus est indiuisibilis. Sed non hoc modo vtuntur infinito dicentes ipsum esse, nec ēt nos perscrutamur de hoc modo, sed de illo, cuius intentio est ipsum esse non pertransibile L

Cum narrauit ꝙ oportet Naturalem perscrutari de infinito, vtrū sit corpus sensibile infinitū, aut corpora sensibilia infinita? actu. incēpit primo perscrutari fm exercitū disputatiuum de infinito, quod ponitur substantia separata a sensibilibus, vt plures Antiqui opinabātur, & dixit: Nunc autem dicamus, &c. i. qm̄ impossibile est vt finitum sit aliquod separatum a sensibilib⁹ demonstratus, fm ꝙ est substantia, cuius quidditas est in infinito. Deinde induxit rationem destructiuam infinitum positū hoc modo, & dixit: Qm̄, M

A Quoniam, si infinitum, &c. i. qm, si
na natura, quæ dicitur infinita nõ
de genere mensuræ, neq; de ge-
nere numeri, sed fuerit substantia p
re necesse est vt sit indiuisibilis. diui
sibilitas enim rei est fm ꝙ est men-
sura aut numerus. Et iste sermo est
secunda figura sic. Infinitum se-
paratum non est numer⁹, neq; quã
tum & omne diuisibile est nume-
rus aut quantũ: ergo infinitum se-
paratum est indiuisibile. D.d. & infi
nitum non est numerus. & hoc sic cõ-
cludit. Infinitum est substantia:
B & quantũ, & numerus non est sub-
stantia ergo infinitum nõ est quã-
tum neq; numerus. Et, cum decla
rauit ꝙ fm hoc infinitum est indi-
uisibile incepit declarare ꝙ ex hoc
sequitur vt non dicat infinitũ nisi
per accidens, sicut dicitur de puncto
& dixit ergo infinitum, &c. i. &, cũ
fuerit indiuisibile, tunc nõ dicetur
infinitum, nisi sicut dicitur de illo,
quod non est innatũ recipere finita
tem aut infinitatẽ, vt punctus, & co
lor. Iste syllogismus est in secũda
figura sic. Infinitum hoc modo est
indiuisibile & infinitum verum est
C diuisibile: ergo infinitũ hoc modo
non est verum infinitum. Quod au
tẽ infinitũ verum est diuisibile sic
declarabitur. verũ infinitũ, scilicet illud,
quod est innatum dici infinitũ, est
quantũ aut numerus: & oẽ quãtũ,
aut numerus est diuisibile: ergo ve
rũ infinitum est diuisibile. Et, cum
declarauit ꝙ contingit ei fm hoc ꝙ
infinitum est pũctus, aut color, aut
alia natura, incepit declarare ꝙ iste
modus infiniti non significat natu
ram terminatã, neq; Antiqui dicen
tes infinitũ esse substantiã existentẽ
per se intendebant hoc. iste. n. mod⁹
non significat in re, quod est substa D
tia magis, q̃ quod est punctus, neq;
quod est punctus magis, q̃ qd est co
lor. si igitur fuerit hæc substãtia exi
stens per se, tunc illa non dicet infi-
nita, nisi sicut dr punctus. & manife
stũ est ꝙ Antiqui non intendebant
hoc. & ideo dixit: Sed non hoc mo-
do, &c. i. sed dicẽtes infinitũ non
intendebant istum modũ. neq; etiam
persecutatio nostra est de tali infini
to, quod est per accidens, sed de illo
quod est infinitum per se, quod est
quantum non pertransibile.

Si vero fm accidẽs est infini- E
tum, non erit vtiq; elementum
eorum, quæ sunt, vt infinitum.
sicut neq; inuisibile locutionis,
quãuis vox sit inuisibilis. Am-
plius qũo contingit aliquid esse
ipsum infinitum. si non est & se
cundum numerum, & magnitu
dinem, quorum est per se passio
quædam infinitum: adhuc enim
minus esse necesse est, quam nu
merum, aut magnitudinem.

Et etiam, si infinitum est per ac-
cidens, non est elementum entium F
in eo, quod est infinitum, quemad-
modum inuisibile non est elemen-
tum idiomatis visi, & soni est in
uisibile. Et etiam quomodo est pos
sibile, vt infinitum sit existens per
se, & numerus, & mensura, quæ
sunt illa, quibus accidit ifinitum,
non sunt existentia per se

Hic incepit declarare ꝙ, si ponatur ipsum esse substantiam, erit per accidens, & sic si ponatur principiũ, & elementũ erit elementũ per accidens, & dixit: Et si infinitum, &c. i. & si

G ſi infinitum, vt declaratū eſt ex hoc ſermone, eſt ſm q̄ eſt infinitū p accidens, nō eſt eſſentum entium, in eo q̄ eſt infinitum, vt Antiqui ponūt: ſed, ſi fuerit eſſentū, erit ſm q̄ eſt ſubſtantia, vt ſonus non eſt eſſentum dictionum, ſm q̄ eſt inuiſibilis, ſed ſm q̄ eſt audibilis. quod igit exiſtimaueruntex hoc, q̄ eſt principium, & eſſentum, ſequit vt ſit infinitū, eſt falſum, ſi conceſſerimus aliquid eſſe tale, ſ. ſubſtantiā infinitam exiſtentem per ſe. q̄ nō infinitum eſt ſubſtantia per accidēs manifeſtum eſt. qm̄ ſubſtantia exiſtens per ſe infinita eſt elementū p accidēs, ſm q̄ eſt infinita, & nullum elementorū eſt elementum, ſm̄ q̄ accidit ei aliqd: ergo in ſecunda figura, ſubſtātia infinita non eſt elementum, ſm q̄ eſt infinita. Prima propoſitio manifeſta eſt ex prædictis, ſecūda vero manifeſta eſt per ſe. Et, cum declarauit, q̄ ſm q̄ eſt infinitū nō eſt principium, incepit deſtruere aliquid eſſe exiſtens per ſe infinitum & d. Et etiam, &c. i. &, ſi infinitū eſt exiſtens per ſe quanto magis vt illud, cui accidit infinitum, ſit exiſtens p ſe, ſ. ſubiectum. v. g numerus, & mē I ſura, ſed ſubiectum non eſt exiſtens per ſe, quanto magis infinitum nō erit exiſtens per ſe. & iſta declaratio eſt Logica, & demonſtratiua quodā modo. Quòd autem ſubiectum infiniti eſt dignius vt ſit ſeparatū magis q̄ infinitum declaratur p duas propoſitiones ſic. Infinitum dī in ſubiecto: & omne, quod dicitur in ſubiecto, ſubiectum eius eſt magis exiſtens per ſe q̄ illud. ergo ſubiectum infiniti magis eſt exiſtens per ſe q̄ infinitum: ſed quantū, & numerus ſunt ſubiecta infiniti. ergo quantū, & numer⁹ ſunt magis ſeparabilia q̄ K infinitū. deinde cōponit in ſyllogiſmo hypothetico. Si infinitū eſt ſeparatū, quantum & numerus erunt magis ſeparata. deinde deſtruet cōſequēs, & concludētur antecedēs. & in hoc ſermone ſunt duo ſyllogiſmi cathegorici, & vnus hypotheticus.

Manifeſtum aūt & q̄ non cōtingit eſſe infinitum, vt actu exiſtens, & vt ſubſtantiam, ac principium. erit enim quicquid ipſius accipiatur, infinitum, ſi partibile eſt. infinito enim eſſe, & infinitum idem eſt, ſi ſubſtātia infinitū ſit, & nō de ſubiecto. quare aut indiuiſibile eſt, aut infinita diuiſibile. multa aūt infinita eē idem impoſſibile eſt. At vero, vt aeris aer pars eſt, ſic & infinitum infiniti, ſi quidem ſubſtantia eſt, & principiū. Impartibile, ergo, & indiuiſibile eſt. At eſſe tale nequit quod actu eſt infinitum. quantum enim quid eſſe neceſſe eſt.

Et manifeſtum eſt quod impoſſibile eſt infinitum ſit, ſicut illa, q̄ ſunt in actu, & quaſi ſubſtantia, & principium. quoniā neceſſe eſt vt quodcunq; acceperis ex eo ſit infinitum, ſi eſt diuiſibile. quoniam, ſi infinitum eſt ſubſtantia, & non dicitur in ſubiecto, tunc quiditas infiniti, & infinitum erit idem. ergo neceſſe eſt, aut vt ſit indiuiſibile diuiſionibus, quarum nulla eſt non infinita, & ſic erunt plura infinita, & infinitum M idem.

A *idem quod est impossibile. Quemadmodũ n. pars aeris est aer, similiter pars infiniti est infinita, secũdum quod est substantia, et pricipiũ, et sic erit indiuisibile. Sed impossibile est vt illud, quod est ĩ actu infinitum, sit indiuisibile necesse n. est, vt sit aliquod quantum.*

37 Idest, & manifestum est ex hoc, qđ ego dico, ꝙ impossibile est vt infinitum, fm ꝙ est infinitũ, sit de natura substantiarũ, & principiorum existentiũ in actu, quę non sunt in

B subiecto. D.d qm necesse est vt qđcunq; acceperis, &c.i. quãcũq; partẽ. D. induxit cãm super hoc, & dixit. qm, si infinitũ, &c.i. qm, si infinitum fuerit substantia, & non dr in subiecto, tunc definitio eius, qđ dr infinitum, & definitio infinitariserunt eædem. ex quo sequit necessario, si fuerit diuisibile, vt ponũt, vt definitio totius, & partis sit eadem. pars. n. infiniti, si definitio dispõnis, & dispositi est eadem, necesse est ét vt sit infinita definitio. n. partiũ substantiarum cõsimilium partium, & definitio substãtię sunt

C eædem. v.g. qm pars aeris est aer, & pars aquę est aqua. D.d. & sic erunt plura, &c.i. & cũ pars infiniti est infinita, et unt plura infinita, sed impossibile est vt infinitum sit magis q vnũ. D. confirmauit hoc, & dixit: Quę admodũ. n pars aeris est, &c.i. & similiter necesse est vt pars infiniti sit ét infinita, fm ꝙ accidit substantię, & principio. D.d. erit igitur indiuisibile. & cũ hoc impossibile contingit, si fuerit diuisibile, ergo est indiuisibile. sed impossibile est vt aliquid, quod est in actu infinitum, sit indiuisibile: quod. n. est in

D finitum, necesse est vt sit aliquam habens quantitatem, & sic ponunt ipsum Antiqui. Et, cum posuit ꝙ illud, quod dicitur infinitum, necesse est vt sit quantũ, incœpit declarare quid sequitur ex hoc.

Secundũ ergo accidẽs est infinitum. Sed si sic, dictum est ꝙ non contingit ipsum principiũ dicere, sed illud, cui accidit, vt aerem, aut par. Quare absurde enunciant dicẽtes sicuti Pythagorei dicũt. simul. n. substantiã faciunt infinitum, et partiũtur.

E *Per accidens igitur est infinitum. Si igitur est secundũ hoc verum, iam diximus quod impossibile est ipsum dici principiũ, sed principium est illud, cui accidit, et est aer, aut par. Apparet igitur quod iste sermo est inopinabilis, cum consentiat ei, quod dicunt Pythagorici. dicentes enim ipsum ponunt infinitum substantiam, et cum hoc diuidunt ipsum.*

Dicit &, cũ infinitum est quantum, vt ponit, & fm ꝙ est in se, tũc 38
F eſt infinitũ, fm ꝙ est infinitũ, est ꝙ accidens iqm suũ esse essentiale est, fm ꝙ est quantũ, & accidit in quanto, ꝙ fust infinitũ. D.d. Si est igitur hoc niõ, &c.i. quia nihil dr principiũ, fm ꝙ accidit ei aliquid ꝙ accidens. Et dixit, vt mihi vł, iam diximus, innuẽdo illud, qđ ꝑdixit qm, si infinitum dr de illo, qđ non innatum est recipere finitatem, neq; infinitatẽ, & fuerit elementũ fm hũc modum, necesse est vt elementum

G sit elementum per accidens. potentia enim alius formæ, & potentia istius quã protulit hic, & si posuerint ipsum esse quantum, est eadem potentia quã, si posuerit ipsum esse quantum, & non fuerit omne quantum infinitum, tunc infinitum erit accidens quanto, & non erit in eo, secundum q̃ est quantũ & sic, si quãtum ponatur elementum, fm q̃ est infinitum, tunc elementum erit elementum fm accidens, siue illud accidés fuerit propinquum, aut remotum. si autem infinitum esset accẽs essentiale quibusdam speciebꝰ quã-

H tũ, non contingeret eas ista redargutio est enim aliquod elemẽtum fm accidens, qui illud accidens fuerit essentiale, vt dicimus q̃ ignis, & aqua sũt elementa fm primas qualitates. D. d. apparet igitur, &c. i. apparet igit q̃ alte sernio est improbabilis, cum sit conueniens ei, quod dicunt Pythagorici ponũt enim infinitum esse substantiam liberatam a quantitate. deinde diuidunt illam.

Sed fortasis hæc quidem est vniuersalis quæstio magis, si cõtingit infinitum & in Mathematicis esse, & in intelligibilibꝰ, &

I in ñs, quæ nullam habẽt magnitudinem. Nos autem cõsyderamus de sensibilibꝰ, ac de ñs, quorum facimus scientiam, vtrum in illis est, an non est corpus infinitum in augmentum.

Infinitum an in sensibilibus.

Sed perscrutatio, Vtrum sit possibile vt infinitum sit in Mathematicis, & intellectis, quæ non habẽt mensuram omnino, est perscrutatio vniuersalis. Et perscrutatio nostra est de illo, quod est in sensibilibus, & de illo, quod continetur in K *hac arte, & est consyderare vtrũ in istis sit corpus infinitum in augmento, aut non.*

Cum destruxit vt infinitum sit substantia existens per se denudata 19
a quantitate, & ista perscrutatio nõ est propria huic scię, sed ẽ Metaphysicę, dixit. Sed perscrutatio, &c. i. sed perscrutatio de vtrum inueniat infinitum in intellectis, aut in quantitate, fm q̃ est nõ in materia est scientiæ Diuinæ, & pscrutatur de infinito in intellectis, fm q̃ consyderat de L
intellectis, fm q̃ sunt intellecta, i. fm q̃ sunt abstracta a mensura, & pscrutatur de infinito in mensuris, fin q̃ sunt abstractæ à materia, & est principium, quod ponit Mathematicꝰ, Cinfinitum esse in rebus mensuris. possibile est. n. apud ipsum lineã exire in infinitum, & sisti superficiem, & corpus. Naturalis vero pscrutat de infinito, quod accidit mensuris, fm q̃ sunt in materia. Et hoc intendebat, cum dixit: Et perscrutatio nra est de infinito, &c. i. vtrũ sit mẽsura sensibilis infinita, & primo, vtrũ corpus sensibile ĩfinitum sit, qm̃, si hoc M
fuerit, erit linea sensibilis infinita, & superficies sensibilis infinita. &, quia ista scia consyderat de ĩfinito, quod est in actu, &, quod est in potentia, dixit: & ista scia continet, &c. & inté dit per augmentum additionem.

Pars Secunda, in qua probatur non dari Magnitudinẽ infinitam actu, neque bonis cõbus, & propriis.

LOgice igitur speculantibꝰ ex huiusmodi videbit vtique nõ esse. Si enim est corporis

poris ratio planitie terminatū, non vtiq; corpus vllum, aut intelligibile, aut sensibile ifinitū.

Qui aūt consyderat de hoc consyderatione Logica, ex isto videt quod non est in ens. cum ratio corporis sit ipsum esse terminatū per superficiem, impossibile est igitur vt aliquod corpus sit infinitum, neq; intelligibile, neq; sensibile.

Cum declarauit ꝙ propria perfectuatio huius scięę est, verū sit hoc corpus sensibile infinitū in actu, in cœpit destruere hoc, & dixit. Quiaūt hoc. n. corpe qnq; vtiq; ipse fm modū sermonū dialecticæ, & qnq; fm sermones Demonstratiuos. Et iste sermo cōponit sic. Oē corpus cōtinet ab vna superficie, aut a pluribus: & oē, qđ cōtinet ab vna supficie aut pluribus, est finitū: ergo oē corpus ē finitū. & hoc in prīa figura. Et propō dicens, ꝙ oē corpus cōtinet ab vna supficie, aut à pluribus declarat sic. Oē corpus ē figuratū: & oē figuratū, aut est rotundū, aut nō: ergo oē corpus aut est rotūdū, aut non. sed oē rotundū cōtinet ab vna superficie: & nō rotundū cōtinet a superficiebus finitis pluribus vna: ergo oē corpus cōtinet ab vna superficie, aut a pluribus, sed oē, qđ est tale, est finitū: ergo oē corpus ē finitū. Sed qui concēssit corpus infinitū esse, nō cōcessit ipsum habere figurā. Et hoc vt manifestū per se. omne n. corpus aut habet figurā sphęricā, aut non. & ideo, si poluerimus hoc esse corpus infinitum, nō erit verū dicere ipsum esse sphæricum, aut nō sphæricum, sicut nō est verū dicere punctum esse sphæricum, aut non sphęricum. D.d. terminatum per superficiem. i. terminatum per vnāquanq; superficiē, aut rotundam, aut rectam. D

At vero neq; numer⁹ sic, vt separatus, et ifinit⁹. numerabile. n. ē numer⁹, aut hūs numerū. si ergo nūerabile ꝑt numerari, et ꝑtransire vtiq; poſt erit infinitū.

Neq; numerus etiam pōt esse separatus, & ifinitus. numerus. n. & illud, cuius est numerus, est numeratum. si igitur numeratum potest numerari, possibile est peruenire ad infinitum. E

Cum declarauit vſt ꝙ infinitum nō est quātū continuū, incœpit declarare et vſt ꝙ infinitum non est quātū discretū. v. g. numerus, & dixit: Neq; numerus, &c. i. neq; ēt est possibile inuenire numerū in actu separatum à materia, aut nō separatum esse infinitum. numerus. n. & numeratū in actu est numeratū in actu, aut est possibile vt numeretur in actu, ſ. vt perficiatur numerari. &, cū posuerimus ꝙ ois numerus ē numerabilis, & oē numerabile possibile est vt numeret, tunc, cū posue rimus ꝙ inueniāliqs numerus infinitus, necesse erit vt infinitū numeret. quod est impossibile. ergo nō est hic numerus infinitus. Et forte etiā ista propositio est de genere propōnum notarum per se, ſ. ꝙ ois numerus est numeratus, & ꝙ omne numeratum in potentia, cū fuerit in actu, possibile est vt ſit numeratū in actu. sed ista propositio est cōmunis, non essentialis. ꝙ autem infinitum impossibile est vt sit numeratū in actu manifestū est ꝑ se. 41 F

Physice

G Phylice aũt magis speculantibus ex hiſce manifeſtum erit. neq; enim cõpoſitũ poteſt eſſe, neq; ſimplex. Compoſitum igit non erit infinitum corpus, ſi finita multitudine elementa ſint. neceſſe ẽ enim plura eſſ, & equari ſemper contraria. & non eſſe vnum eorũ infinitum. etſi enim quocunq; ſuperatur, quę in vno corpore, eſt potentia, ab altero (vt ſi ignis finitus ſit, aer aũt infinitus, ſit autem equalis ignis ad aerem æqualem, potentia quan
H tumlibet multiplicatus, ſolũ autem numerum aliquem habẽs) tamen manifeſtum eſt quòd infinitum excedet, & corrumpet finitum.

Qui aũt poſuit ſuam conſyderationem magis naturalem ex iſtis declarabit quoniã impoſſibile eſt corpus infinitum eſſe, neq; compoſitum, neq; ſimplex. Compoſitum ẽ ro ſi elementa fuerint finita in numero. neceſſe eſt enim vt contraria
I *valeãt ſibi ſemper. impoſſibile igitur eſt vt vnum eorũ ſit infinitũ, ſi potentia, quæ eſt in aliquo illorũ eorum, fuerit diminuta a potentia, quæ eſt in alio corpore, ſecundũ aliquam quantitatem, & ignis, v.g. fuerit finitus, & aer fuerit infinitus, & menſura ignis fuerit multiplex menſura aeris in potẽtia quacunq; multiplicitate, manifeſtum eſt quòd infinitum excedet finitũ, & corrumpet ipſum.*

Cum deſtruxit hoc p ſermonem 48
Dialecticos, incœpit deſtruere hoc K
deſtructione propria ſcię naturali,
dicens: Qui aũt ponit ſuã conſi-
derationẽ magis propriam ſcię natu-
rali ex iſtis propoſitis declarabit.

D. incœpit dicere, q̃ impoſſibile ẽ corpus infinitũ eſſe cõpoſitum, aut ſimplex. & q.d. & ſignũ eius, q̃ impoſſibile eſt corpus naturale eſſe infinitũ, eſt, q̃m, ſi fuerit, aut eſt compoſitũ, aut ſimplex: ſed nõ eſt cõpoſitum, nec ſimplex: ergo corpus infinitũ nõ ẽ.

D. incœpit declarare ipſum eſſe nõ compoſitũ, & dixit: ſi igitur fuerint finita numero, &c. i. & compoſitum L
infinitũ neceſſe eſt vt ſit infinitum, aut quia vnũ elementorũ, ex quib⁹ cõponitur, aut plura vno ſunt infinita in magnitudine, aut ea elementa, ex quibus cõponit, ſunt finita in magnitudine, ſed infinita in nũero.

D. incœpit deſtruere ipſum eſſe infinitũ, quia vnũ eorum eſt infinitũ in magnitudine, & dixit. Si igitur elementa, &c. i. ſi cõpoſitum fuerit cõpoſitũ ex elementis finitis v.g. qnq., aut ſex, impoſſibile eſt vt vnum eorũ ſit infinitũ, i. in magnitudine. D. induxit rõnem ſup hoc, & dixit: neceſſe eſt enim &c. & iſte ſermo eſt in pri- M
ma figura ſic. Elementa ſunt cõtraria: & contraria debent eſſe æquipotentia: ergo elementa, ex quibus cõponit̃ corpus compoſitum infinitũ, ſunt æquipotentia: ſed æquipotentium impoſſibile eſt vt quædam ſint finita, & quædã infinita: ergo elementorum, quæ ſunt in compoſito, impoſſibile eſt vt vnũ eorũ ſit infinitum.

D. induxit rõnẽ ſup hoc, q̃ elemẽta ſunt æquipotentia, & dixit: q̃m, ſi potentia, &c. i. q̃m, ſi potentia cõtraria, qua eſt in altero illorũ elementorũ, exiſtente

A existente in magnitudine equali ali cui magnitudini alterius elementi, fuerit immot potētiæ exillēte in magnitudine æquali alterius elemēti, & celeritas illa in quātitate terminata. v. g. q potētia i vna palma ignis fuerit dēt'a potētiq, ſ fit in vna palma aeris, cūtūc, ſi totus ignis fuerit finitus, & totus aer fuerit infinitus, cō ſequet neceſſario vt aer corrumpat ignē. & ſic elementū finitū non ſeruabit cum elemēto infinito: quare mundus corrumpet. Et poſuit, q potētia partis terminatæ elemēti finiti eſt maior potētia partis æqualis illi B ex infinito. q a pōt aliquis dicere, q totū elementū infinitū nō corrūpet finitū inſi poſuerim* q potētiq duarū partiū equalū in quātitate ſint æquales in qualitate. & ideo dixit, q idē ſequit. & ſi potētiæ partiū æqualiū in quantitate fuerint diuerſæ in cōtrarietate, nō enim accidit vt q dā exceſſus quandā, niſi quātitate finita. ſit manifeſtum q ſe q quanto magis augmentat quantitas corporis infiniti, magis augmentabitur potentia eius. & cum corpus diuiſibile habuerit quantitatem infinitam, ne ceſſario habebit potentiā maiorem potentia corporis finiti maioris. Et C obiectio ſolutio pōnes ſunt manifeſtæ per ſe, niſi propoſitio dicens elementa eſſe contraria: & accepit illam, aut ſimplicitatem, aut conceſſam, q a declarabitur in hac ſcientia. & hoc ē rectius quia ſic contradictio erit de ſcientia actiua, nō diſputatiua. &, cū obiectum ponit partem dicentē, compoſitum eſſe infinitum, quia vnum elementorū, ex quibus componit, aut plura vno, ſunt infinita in quantitate terminatus eſt ad ſecundam partē, ſ. vt vnum eorum ſit infinitum.

Vnumquodq; aſit infinitum D eſſe eſt impoſſibile. Corp⁹ enim eſt, quod omniquaq; dimenſionem habet. Infinitum aūt, quod infinite exten um eſt. Quare infinitū corpus vndequaq; extenſum erit in infinitum.

Et impoſſibile eſt etiā vt vnūquodq, eorum ſit infinitum. Corpus enim eſt illud, quod habet dimenſionem ad oēs partes. & infinitū eſt illud, quod habet dimenſionem infinitā. Ex quo ſequitur vt corpus infinitū habeat dimenſionē infinitam ad oēs partes, & ſic elemento rum vnū infinitorū implebit totū. E *Vbi igitur erunt reliqui?*

Dicit: Et impoſſ eſt etiā vt cōpoſitum ſit infinitū, quia vnūquodq; elemētorū, ex quibus componitur, eſt infinitum. qñ corpus eſt illud, quod habet dimenſionem in oībus partib⁹: & infinitum eſt illud, quod habet dimenſiones infinitas: ex quo ſequitur vt corpus infinitum ſit infinitū in omnibus partibus. Et hoc eſt neceſſe. qñ, cum aliquid fuerit cōpoſitum ex duobus, neceſſe eſt vt F definitio illius compoſiti ſit compoſita ex definitionibus illorū duorū. v. g. quia definitio corporis ē illud, quod expanditur ad oēs partes: & definitio infiniti eſt illud, quod nō habet finem: ideo definitio corporis infiniti eſt illud, quod extenditur ad oēs partes in infinitum. & iſte locus eſt verus. & quia, ſi vnū elementorū fuerit infinitū, impoſſ erit vt cum ipſo ſit aliud elementum finitum, nedum infinitum, dixit: & ſic vnum elementorum infinitorū, & cęteta.

43

Cū aliqd fuerit cōpoſitū ex duob⁹, neceſſe eſt vt definitio illius compoſiti ſit cōpoſita ex definitionib⁹ illoꝝ duoꝝ. vide cōſil. 2. & Aia. c. 158.

Et

G Et hoc quod dixit, manifeſtum eſt ex hoc, quod poſuit q̃ infinitum debet eſſe infinitum in oſibus tribus dimenſionibus, & ſunt ſex pres. & hoc intendebat per oēs partes. &, ſi non poſuiſſemus q̃ infinitū eſt infinitū in quadam parte, cōtinget infinitū eſſe maius infinito. poſſibile enim eſſet ponere in parte, in qua eſt infinitum, aliud corpus contiguum: & tunc congregatū ex duobus corporib⁹ eſſet maius vno corpe, & vtrūq; eſt infinitum, ſ congregatum, & ipſum infinitum quod eſt impoſſ.

H At vero neq; vnū, ac Simplex eſſe cōtingit infinitum corpus, neq; ſicut dicunt quidam, id, quod præter elemēta eſt, ex quo hæc generant, neq; ſimpliciter. Sunt enim quidā, qui hoc faciūt infinitū, ſed nō aerem, aut aquā, ne cętera corrumpantur ab infinito. habent enim ad ſeinuicem contrarietatē, vt aer quidē frigidus ē, aqua vero humida, ignis aūt calidus, quorum, ſi vnū eſſet infinitū, corrupta iam fuiſſent alia. nunc autē dicunt aliud eſſe I id, ex quo hæc ſunt.

Quod aūt impoſſibile eſt quòd infinitum ſit vnū corpus ſimplex ſic declarabitur. hoc enim non eſt poſſibile, neq; ſecundū dicentem ipſum eſſe aliquid extra elemēta, ex quo res generātur, neq; ſimpliciter. Quidam enim ponūt infinitum, vt diximus, & nō ponūt ipſum aquā, aut aerem, ne illud, quod ponunt infinitū, corrumpat alia. ſunt enim cōtraria adinuicem. v.g. quoniam aer eſt frigidus & aqua humida, & ignis calidus. & ſi aliquod istorum eſſet infinitū, tunc alia corriperentur. nunc igitur dicit hoc eſſe aliquid, ex quo generantur iſta.

K Cum deſtruxit q̃ corpus infinitū ſit compoſitū, quia illa ex quibus ponitur, ſunt infinita in magnitudine, anteq̃ deſtruēret ſecundam partem de cōpoſito infinito, & dixit, quod eſt infinitum, quia partes eius ſunt infinitæ in ſpecie, incepit deſtruere corp⁹ ſimplex eſſe infinitū, & dixit: Quòd aūt impoſſ. eſt & ideſt ex hoc, quod dicam &c. L intelligit duobus modis, aut, quia illud corpus eſt extra quatuor elemēta, & ex eo generantes elemēta, vt quidam dicunt, aut quia illud corp⁹ eſt vnū elementorum quatuor. deinde dixit: non enim eſt poſſ. &c. i. non poſſibile eſt vt corpus infinitū eſſet, ſiue ſm ponētes ipſum eē extra mūdum, ſiue ſimpliciter, ſ. in quocunq; modo ponat, ſiue extra, ſiue intra, ſiue vnum elemētorum, ſiue aliud.

M narrauit cauſam, p̃ quam quidam poſuerunt ipſum extra elementa, & dixit: Quidam enim ponuntū finitum, &c. i. in modo, in quo ſ. plus conſeruari, ſ. vt ſit extra elementa. & ſermo eius in hoc manifeſtus eſt, q̃m manifeſtum eſt iſta eſſe contraria quare, ſi vnū eorum eſſet infinitum, neceſſario corrumperentur reliqua. & ideo iſti fugierūt in hoc q̃ ſit vnum elementorum.

Impoſſibile autē eſt eſſe tale, non quia infinitū, (de hoc enim cōe aliquid dicendum eſt, de oī ſiſt & aere, & aqua, & quolibet) ſed qa nō eſt tale ſenſibile corp⁹, præter

A præter vocata elementa. oē nan
que, ex quo est, etiam resoluitur
in hoc. quare esset vtiq; hic præ
ter aerem, & ignem, & terram,
aut aquam aliud quippiam. vi-
detur autem nullum.

*Et impossibile est aliquid eē ita
le, nedum vt sit infinitum. sed de
hoc dicemus sermonem communē
omnibus eodem modo aeri, & aq̄,
& alijs elementis. & impossibile
est corpus simplex esse, ex quo ele-
menta generātur. sed nos dicemus*
B *in hoc loco in destructione eius ser
monem communem contra eos, qui
ponunt ipsum aliud ab elementis,
aut vnum eorum, quod nullum cor
pus est tale. omne enim ad illud, ex
quo fit, dissolvitur. quapropter ne-
cesse est hic, esse aliquid præter ae
rem, & ignem, & aquā, & ter-
ram. sed nos non videmus aliud.*

Cum præmisit sermonē cōem in
45 destruendo corpus simplex esse tale,
incēpit primo destruere ipsum esse
C extra elementa, & dixit, ꝙ nullū cor
pus est tale, &c. i. & impossē est cor-
pus infinitum esse aliud a quatuor
elementis & hoc intendebat cū di-
xit, tale. qm̄, si hoc corp⁹ esset aliud
ab elementis quatuor, ex quibus cō
ponerentur, tunc necesse esset, cum
corrūperent, vt viderent sensu dis-
solui illud. & hoc non vī. Et hoc
intendebat, cum dixit, quapropter,
&c. i. quapropter necesse esset hic eē
aliam naturam, in quam dissoluere
tur aer, & ignis, & aqua, & terra. Et,
cum destruxerit elementū simplex
esse extra quatuor elementa simplicia D
nedum infinitum, incēpit destrue
re vnū elementorū esse infinitum.

Neq; igitur ignis, neq; aliud
elementorū quicquā infinitum
quid esse potest. Omno enim &
præter id, ꝙ infinitum sit aliqd
ipsorum, impossē est ipsum vni-
uersum, & si finitum sit, aut esse,
aut fieri vnū quid ipsorū, sicuti
Heraclitus dicit, omnia fieri ali
quando ignem.

*Et impossibile est vt ignis,
aut aliquid elementorum sit infi-
nitum. Quoniam vniuersaliter, si* E
*nos diximus quod aliquod eorum
est infinitum, impossibile erit vt
omne totum fiat, & si sit finitum
vnum eorum, vt dicit Heraclitus
quod oia fient ī aliqua hora ignis.*

Dicit. Et impossibile est vt vnum 46
elemētorū sit infinitū, qm̄ illud ele-
mētum vinceret totum, & tot⁹ mū-
dus tunc conuerteret in illud elemtū.
vt enim est impossibile hoc, si nos
dixerimus aliquod elementorū eē
infinitum, nō vt ponit Heracli. om
nia esse finita, & opinat ꝙ oīa reuer F
tuntur in ignem. Et dixit hoc, nar-
rando ꝙ illa propositio, ꝙ sequitur,
si vnum elementorū fuerit infinitū
est impossibilis, si aliquis posuerit il-
lam, nisi ponat ꝙ aliquod elemē to-
tum est infinitum, vt fecit Heracli-
tus. Sed debes scire ꝙ ponens vnum
eorum esse infinitum, contingit ei
mundum fuisse corruptum necessa
rio. ponenti autē oīa esse finita, sed
ꝙ in aliquo eorum sit potentia ex-
cedens alias, quę exigit corruptionē
aliorum, vt Heraclit⁹ dicit de igne,

G non contradicitur hic. ſed declarabitur hoc, cū declarabit̄ q̄ impoſſe eſt mundum corrumpi naturaliter.

Eadē aūt eſt fō & in ipſo vno, quod faciunt, præter elementa, Phyſici. omnia nanq; mutātur ex contrario in contrarium, vt ex calido in frigidum. oportet autem de oī, & ex hiſce conſyderare, ſi poteſt, aut nō poteſt eſſe corpus infinitum ſenſibile.

Et hoc idē dicemus de vno, ſic
Naturales ponunt ipſum extra ele
H *menta. ſi igitur quodlibet trāſmutatur de contrario in contrarium, vt g. de caliditate in frigiditatem, & ex iſtis oportet conſyderare in vnoquoq; quatuor elemētorū, vtrū poſſit vt ſit, aut non.*

47 Cum deſtruxit vnū eſſentorū eſſe infinitum, quia tunc corrumpet rebiqua: oēs n. cōcedunt q̄ eſſenta ſunt contraria: ſcripſit narrare & q̄ iſtud impoſſe contingit dicētibus ipſum eſſe extra elementa. ſhoc, quod cōtingit dicentibus eſſentum eſſe infinitum. neceſſe eſt. n. vt iſtud corp⁹ ex I trinſecum ſit contrariū elementis, ſm q̄ ponunt q̄ ex eo gnant̄ eſſenta: &, ſi fuerit contrarium infinitū, neceſſario corrūpet reliqua. Et dixit: Et hoc idem, &c. i. & hoc impoſſe cōtingens ponētibus eſſentum aliquod eſſe infinitum, continget̄ ſiſt ponētibus vnum corpus eſſe extra eſſenta infinitum. &, cum narrauit q̄ idem contingit in hoc, incœpit declarare hoc, & dixit: ſi igit̄ quodlibet tranſmutat̄, &c. i. qm, ſi illud vnum tranſmutat̄ in elementa: & oē, quod trāſmutat̄, tranſmutatur de contrario in contrarium: neceſſe eſt vt illud K corpus vnum ſit contrarium elemē tis. quapropter, ſi ponat̄ infinitum, contingit illud idem, quod contingit ſi vnum elementorum fuerit infinitū. & ipſe expreſſit in hoc ſermone maiorem propoſitionē, & tacuit minorem, & concluſionem. D. d & er iſtis rebus, &c. i. & ex conſyderatione de hoc, q̄ elementa ſunt contraria, oportet conſyderare de vnoquoq; eorum, vtrū ſit poſſibile vt ſit finitum, aut infinitum.

Quod autem omnino impoſſibile ſit eſſe corpus infinitū ſenſibile ex hiſce manifeſtū eſt. Ap- L tū eſt enim natura oē ſenſibile alicubi eſſe, atque locus eſt aliqs & vniuſcuiuſq;, & idē eſt partis, et totius, vt totus terræ, & vnius glebæ, & ignis, atq; ſcintillæ. Quare, ſi ſit eiuſdē ſpēi, aut immobile erit, aut ſemper mouebit. At- qui ſpoſſibile eſt. cur enim magis deorſum q̄ ſurſum, aut quo uis dico aūt, vt ſi gleba ſit, quonam hæc mouebit, aut vbi manebit? locus. n. infinitus erit congenei ipſi corporis. Vtrum igit̄ M occupabit̄ totum locū? & quo? Quæ igit̄, & vbi quies, & motꝰ ipſius? an vbiq; manebit? nō ergo mouebitur. an vbiq; mouebitur? non ergo ſtabit.

Quod autem impoſſibile eſt vnū
uerſaliter corpus ſenſibile infinitū
ex hu declarabitur. Oē enim cor-
pus ſenſibile hēt vbi, & vnūquod
que habet aliquem locū, & vnus
locus eſt locus partis, & totius. &
quemadmodum locus totius terra eſt lo-

cus

A cus vnius glebæ, & locus totus
ignis est locus vnius scintillæ. Si
igitur infinitum totius est vna spes,
erit immobile, aut compelletur sẽ-
per. Sed hoc est impossibile. descen-
dere enim non est dignius, quam
ascendere, aut vt ad aliam partẽ.
& intelligo, vt si posuerint ipsam
glebã, quo igitur mouebitur illa,
& vbi quiescit? locus. n. corporis,
qui est huius generis, est infinitus.
Vtrum igitur occupat totum locũ,
B & quo erit hoc? Et quo quiescet, et
mouebitur, & vbi erit? hæc aũt ẽ
p omni loco quiescens, & mota.

41 Cum contradixit proprie dicentibus infinitum esse corpꝰ simplex extra elementa, & sist dicentibus ipsum esse vnum efatorũ, incepit cõtradicere eis communiter, vt promittit, & proposuit ad hoc propositiones, quarũ Prima est, ꝙ oẽ corpꝰ sensibile habet vbi, Secũda aũt est, ꝙ vniuersiusq; corporũ sensibiliũ locus partis naturalis, i quo quiescit, & locus totius sunt idem numero.

C Tertia vero est, ꝙ oẽ corpus hẽt locum naturalem, & locũ nõ naturalem, & ꝙ in naturali quiescit, & extra ipsum mouetur ad ipsum. & tacuit illam tertiã, quia sequitur ex secunda. D. iungit istis propositionẽ, s corpus simplex esse infinitũ, & induxit ad impossibile. infinitum. n. habet vnũ locũ infinitum. quapropter, si innatum est quiescere in illo vbi, necesse est vt nõ moueat, quia non habebit locum extra suum locum naturalem, sicut hñt corpora simplicia, ꝙ mouentur motu recto, aut mouebit semper p suas partes. D quod est impossibile. nam. n. posuimus, ꝙ pars naturaliter mouet sm ꝙ totum: sed totum nõ habet locũ distinctum naturaliter ab illo, quod est extra naturam: ergo non habet motũ: ergo neq; pars habebit motum, quia tunc nõ mouebit magis ad aliquam partem, q̃ ad oppositã. Et hoc intendebat, cum dixit: aut cõpellet semper, i. mouebitur semp p suas partes naturaliter ad supernã, aut ad inferius, sed descendere non est dignius, q̃ ascẽdere. sed causa in hoc est, quia non habet duo loca, s. locum naturalem, & innaturalẽ. v.g. B qm̃, si terra esset infinita, tunc gleba non haberet duo loca, in quorum vno moueret, & in reliquo quiesceret. locus. n. terræ esset vnus, quia est infinitus. & ideo dixit: Verum igitur occupat totum locum? i. verum igitur pars implet totum locum: & si non implet, quomodo moueturꝰ & quo modo quiescet? i. quomodo potest quis dare causam in motu partis illius corporis qñq; & in quiete illiꝰ qñque, & vbi quiescit, & vbi mouetur. quod enim est tale habet duo loca, sed infinitum habet vnum locũ.

D. d. aut est in omni loco, & c. i. & F ponens hoc, necessario debet concedere hãc diuisionem, quoniam aut ponet ꝙ locus quietis est alius à loco motus, aut quòd locus quietis, & motus est idem. ex quo sequitur ꝙ in eodem loco quiescat, & moueatur inmul, aut vt neque quiescat, neque moueatur. Et istæ propositiones sunt necessariæ in corporibꝰ mobilibus motu recto, & in motibus, quisunt corporis motiex se, non ab extrinseco. *corpus autem cœleste, quod non mouetur recte,

*Corpus in cœlestis sit eloc⁹ naturalis, & violentus.

G non ebrinetur in hac declaratione. & ideo iste sermo non est cōis simpliciter, sed sm̄ q̄ est notum in primo aspectu de natura corporū. nōdum. n. declaratum est, vtrū sit hoc corpus habens naturam extraistā naturam, aut non. a & ideo Aristotelis hanc q̄onem in cœlo, & Mūdo. illic. n. erit sermo cōis simpliciter, cum illic declarabit numerū spērū corporum simplicium. b Et ideo pōt intelligi per corpus sensibile non quolibet sensu, sed tactu. c corpus enim cœleste est sensibile visu, i. partes eius luminosæ, & est non tangibile omnino. Declaratum est igitur ex hoc sermone vlr, q̄ impossibile est corpus simplex tangibile infinitū esse, siue sit, elementum, siue non.

Si vero dissimile sit ipsum totum, dissimilia & loca erunt. & primum quidem non vnū corpus vniuersi est, nisi tangendo. deinde, aut finita hæc erunt, aut ifinita specie. Atq̄ finita quidē non esse possunt. erūt enim alia quidem finita, alia vero non, si totum infinitū est, vt ignis, aut aqua. corruptio aūt, tale contra rūs esset, sicut dictum est prius. Et q̄q̄ hoc nullus eorum, qui de natura dixerunt, vnū, & infinitum ignem fecit, aut terram, sed aut aquā, aut aerē, aut eorū mediū. q̄m locus vtriusq̄ manifestū erat, determinatusq̄. hæc autē vtroq̄ participant. eo, q̄ sursum, & eo, qui deorsum. Si autē ifinita, & simplicia sunt, & loca infinita, & infinita efinta erūt. Si vero hoc impossē, & loca finita sunt, & totum finitū esse necesse est. impossē. n. est non æquari locum, & corpus. neq̄. n. locus ois maior est, q̄ quantū contingit corpus simul esse. simul aūt neq̄ infinitum erit corpus, neq̄ corpus maius q̄ locus. aut. n. vacui erit aliquid, aut corpus, qd̄ nusq̄ aptum natura eit esse.

a Propter quid philosophus hanc rationem tacuit? q̄ sit in cœlo & mūdo ipse & alia. vide cōi principio c

b Per corpus sensibile

H

le q̄nq. ca pit tangibile. Idem sunt e ca. c Corpus cœleste è sensibile sensu visus & non est tangibile omno.

Et, si totum infinitū fuerit non consimile, loca eius ēt erunt non cōsimilia, & sic corpus totum nō erit vnum, nisi secundum contactū. & postea ista corpora aut erūt finita, aut infinita in formis. Sed impossibile est vt sint finita. quoddam. n. erit finitum, & quoddam nō, cum totum fuerit infinitum. & impossibile est vt vnū elementorū sit infinitū, vt ignis, aut aqua. & qđ est tale corrūpitur per cōtrarias. Et ideo nullus possit vnum infinitum ignem, neq̄ terrā, sed aquā, aut aerē, aut mediū. quoniā locus vtriusque est terminatus. & hæc duo declinant ad vtrāq̄ partē. in superiori, & in inferiori. Si igitur simplicia ēt fuerint infinita, loca eorum etiam erunt infinita, & sic & elementa erunt infinita. Si igitur hoc sit impossibile, quia loca sunt infinita, totum erit finitum, impossibile est enim vt locus non sit nisi corporis. impossibile est enim vt locus totalis sit maior quantitate corporis. ex quo sequitur vt corpus etiam

A etiam vt corpus sit maius loco. contingeret enim ex hoc aut vacuum esse, aut aliquod corpus sine loco.

49 Cum destruxit corpus compositum infinitū esse, ita ꝙ vnum corpo-
rum, ex quib⁹ componit, aut plura vno sunt infinita, & remanet fm diuisionē vt sit infinitum, ita ꝙ sit cō-
positum ex corporibus infinitis in
specie, licet sint finita in magnitudi-
ne. reuertit est ad destruēdū hanc
partē, & dixit: Si igit totum, &c. i. si
igit totum congregatum fm conta
ctū ex corporib⁹ simplicibus fuerit
B infinitum, quia illa corpora, ex qui
bus congregatur, sunt dissimilia. f.
sunt diuersarū definitionū, vt ignis,
& aqua, tunc loca totius erunt dissi
milia, & ista propositio apparet ex
hoc, quia oē corpus simplex hēt lo-
cum naturalē D.d. &, sic corpus to-
tius, &c. i. si cōtingat dicētibus hoc,
vt totus mundus non sit vnus, quia
cōtinet ab vno corpore, sed est vnū
fm contactum tm̄. Et, cum induxit
hoc improbabile, īduxit impossibi-
le quod sequit ex hac propositione,
& incepit diuisionem a principio,
& dixit: deinde hæc corpora. &c. &
C dixit hæc ad rememorationē de illo, quod ꝓdixit. declaratum est. n ꝙ
impossē ē corpus infinitū esse com
positū ex corporibus finitis in for-
ma, nisi vnū eorū, aut plura fuerint
infinita in magnitudine, & si nō to-
tum erit finitum. & hoc intendebat,
cum dixit: quoddam enim erit, fini
tū, & quoddā non. i. continget. n. di
centibus corpus infinitum congre-
gatū ex corporibus infinitis in for-
ma esse, vt quædam sint finita I ma-
gnitudine, & ꝙdam non, cum totū
sit cōgregatū. D.d. vt ignis, & aqua,
i. & illud infinitum in sua magnitu D
dine necesse est vt sit cōtrarium, vt
ignis, & aqua, ex quo sequit vt ipm
corrumpat. Et ipse ponit in hoc ser-
mone ꝙ simplicia dñr esse contra-
ria. & hoc nō est verum nisi de cor-
poribus, ꝙ mouent motu recto. &
hoc signat ꝙ perscrutatio eius hic
est de hac natura, qm̄ non apparuit
hic aliam naturā esse. Et, cum dixit
ꝙ, si corpus infinitum magnitudi-
ne fuerit, necesse est vt corrumpat
reliqua, quia est contrarium, natra
uit ꝙ pp hoc fugierūt Antiqui hu-
iusmodi corpus poni alterū extre-
morū elementorū, inter ꝙ apparet con- E
trarietas magis fm vnum mediorū.
media enim vñr quasi materia ex-
tremorū. & dixit: Et ideo null⁹, &c.
& intendit per hoc, quod dixit, quia
locus vtriusq;, &c. i. quia ignis non
habet nisi leuitatem tm̄, ꝙ est causa
motus ad superius, & locus eius est
terminatus: & silr terra non habet
nisi grauitatem tm̄, ꝙ est causa mo
tus ad inferius, & loc⁹ eius ēt est ter-
minatus. sunt igit valde contraria.
aqua aūt, & aer habēt vtrunq;, s. gra
uitatem, & leuitatē. aer enim est gra
uis in loco ignis, & leuis in loco ter- F
ræ, & in grauitate assimilatur aquę,
in leuitate aūt assimilat igni. & silr
est dispositio de aqua. est enim gra-
uis in loco ignis, & leuis in loco ter-
ræ. & hoc intendebat, cum dixit de
clinant ad vtranq; partem. i. aqua &
aer. & intendebat p vtranq; partem
superius sim plr, & inferius simplr.
Et induxit hoc ad declarādū ꝙ ista
propositio dicens, ꝙ contrariū cor-
rumpit contrarium, cum fuerit for
tius illo, est propositio concessa ab
Antiquis. immo declaratum est in
principio istius libri, ꝙ gñatio ē ex

G contrarijs,& q̃ inter aquam,& aerē
non eſt corpus in actu medium, de
1.ph̃.2. co. 41. & hic. audarum a dijs,ſacris,& aquæ con
trarijs,calore,& frigore. Et forte
dixit, q̃ Antiqui dicebant aquã, &
aerem eſſe in finitis, quia loca eorũ
non ſunt terminata.illud enim cui⁹
locus eſt terminatus, manifeſtũ eſt
q̃ eſt finitum.& quia loca illorum
dicebãt corporũ nõ ſunt terminata,
dixerunt ea eſſe infinita. & aduertat
hanc expoſitionem hoc, quod dixit
poſt,quia locus vtriuſq; eſt termi
natus. cum igit ex extrema ſint termi
nata,quanto magis media. Deinde
H reuertitur ad id, quod intendebat
declarare hic. ſ. q̃a impoſſibile eſt
corpus infinitum eſſe compoſitum
ex corporibus infinitis in ſpecie.&,
quia incœpit hanc declarationem a
duabus propoſitionibus, dicendo⁹
q̃,ſi ſimplicia fuerint diuerſa in ſpe
cie,loca erunt diuerſa in ſpecie,& q̃
ſpecies locorũ debẽt eſſe ſm̃ numeꝝ
rum ſpẽrum corporum ſimplicium,
dixit:Si igit ſimplicia,&c. Et hic eſt
quaſi rõclusio p̃ſe. eſtota. n. ſi fue
rit infinita,neceſſe eſt vt compoſita
ex eis ſint infinita.aut intendit q̃ ex
hoc ſequit vt motus compoſiti ſint
I infiniti in ſpecie. D. reuertitur eſt ad
id,quod intendebat declarare,&teſt,
q̃,ſi ſimplicia fuerint infinita in ſpe
cie,loca erunt infinita in ſpecie. D.
deſtruxit conſequens, & cõcluſit op
poſitum antecedentis,& dixit:Si igi
tur hoc eſt impoſſ.&c.i. ſi loca ſunt
infinita in ſpẽ,ergo ſimplicia ſunt fi
nita. & hoc,quod deſtruxit, manife
ſtum eſt, vt poſt dicet.omnis n. loc⁹
aut eſt ſuperius,aut inferius,aut dex
tra,aut ſiniſtra,aut anterius,aut po
ſterius.& apparebit in Cœlo.& Mũ
do q̃ loca naturalia ſunt ſuperi⁹, &
ſterius,& illa,q̃ ſunt inter iſta. &ap K
parebit etiam illic q̃ loca ſunt finita
in magnitudine.& ideo ſermo de
infinito p̃ſchor eſt illic. D. indu
xit modum,ex quo certificat q̃ co
pora ſunt ſm̃ numerum locorũ, &
æqualia ea,& q̃ ex hoc ſequit,q̃ oẽ
corpus ſimplex ſit finitum, & dixit
impoſſibile.n.eſt. &c.i. impoſſibile
enim eſt vt aliquis locus careat cor
pore ſibi proprio, & impoſſ eſt eũ
vt aliquis locus excedat ſuum corp⁹
naturale, aut quod corpus excedat
ſuum locum, vnde neceſſario locus
eſt æqualis corpori. ergo oẽ corpus
eſt finitum neceſſario. Et hãc eſt L
declarano,q̃ oīs locus eſt finitus in
ſua magnitudine. & declarat ex eo
& q̃ oẽ corpus ſimplex eſt finitum.
& ideo dixit:ex quo ſequit, vt non
ſit corpus infinitum. & quaſi inter
poſuit hanc aliam declarationẽ in
ſuo ſermone, quia ſua intentio fuit
hic ad declarandum, q̃ impoſſibile
eſt corpora eſſe finita in magnitu
dine,infinita in ſpecie.&,cum decla
rauit hoc ex locis.& iam declarauit
ex eis etiam q̃ impoſſibile eſt etiã
corpus ſimplex eſſe infinitum in ma
gnitudine,induxit hoc. Et ſyllogiſ-
mus ſic componitur: Omne corpus M
ſimplex eſt in loco ſibi æquali om
ne,quod ẽ æquale alicui, eſt finitũ:
ergo omne corp⁹ ſimplex eſt finitũ.
Infinitum.n.non dicit æquale.neq;
maius,neq; minus. & hoc, quod di
xit, q̃ impoſſ eſt vt locus ſit extra
corpus,declaratum erit,cũ declara
batur vacuum non eſſe, & ſimiliter
declarabatur ex hoc, q̃ impoſſibile
eſt vt vbi excedat locum.&, cum ſit
declaratum q̃ loca ſunt finita in ſpe
cie,& magnitudine, ergo corpora
ſunt finita neceſſario.

Anaxa-

Anaxagoras aũt inconuenien
ter dicit de infiniti mãsione. firmare.n. ipsum seipsum dicit infinitum. hoc autem, quia in seipso est (aliud. n. nihil continet) tanquam vbi vtiq; aliquid sit, ibi aptum natura sit eẽ. Hoc autem non verum. erit. n. vtique quicquam alicubi vi, & nõ vbi aptum natura est esse.

Anaxagoras aũt dicit sermonem inopinabilem in quete infinitũ dicit. n. quod sustentatur, & retinet se. quoniã hoc in eo dixit, non enim cõtinetur ab alio, et quasi sit innatũ vt sit aliquod vbi, & est hic. Sed sermo eius non est verus. est. n. alicuius vbi violente, non secundũ quod est innatũ vt sit, cum fuerit in remotiori loco, quam vt moueatur ad illũ secundum totũ.

Cum destruxit, vt in aliquo vbi sit corpus infinitũ, & q̃ impossẽ est vt in eo sit quiescens, aut motũ, reuertsus est ad illud, quod dixit Anax. q̃ causa quietis totius, quod est mixtũ, est ipsum eẽ infinitũ. & Anax. dicit q̃, si causa quietis alicuius corporis est, qa continet ab alio quiescente, & illud aliud continet ẽt ab alio quiescente necessario, tũc causa quietis totius nihil aliud est, nisi ipsum eẽ infinitũ. & ideo dixit, q̃ sustentat sup se, & retinet se. Et, cũ voluit destruere sententiam eius in hoc, dixit: Anaxa. vero, &c. i. Anax. vero dat in quiete infiniti, qd est mixtũ apud ipsum, cãm inopinabilẽ, dicit. n. q̃ cã quietis eius est, qa sustentat sup se, & retinet non ab alio. qñ, quia quiescẽs, qd continet ab alio, sustentat super illud aliud, & retinet ab illo, necesse est q̃ infinitum, sm q̃ non continetur ab alio, retineat se, & sustẽtet sup se. & dixit: & quasi innatũ est, &c. i. & infinitum, quia est quiescens p se, & continens totũ, ideo est quasi aliquod vbi eorum, q̃ sunt hic p se. aut intẽdit per hoc qd dicit: & est hic. i. & est in entibus tale, s. locus p se, & alia loca sunt quiescentia per illud. D. d Sed non ẽ verũ, i. & sermo eius non est verus. quia qñq; quiescit aliquid in aliquo loco violẽte, s. qã quieuerit in loco, qui est semotissimus locorũ ab illo, ad quẽ mouent res naturaliter sm totum, & sm partes, & est locus naturalis. & quasi intendebat q̃ non sequit, si ponat quiescens, vt sit quiescẽs naturaliter, immo rectius est vt sit quiescens violẽte. quasi ponit q̃ causa quietis eius est infinitum, quia non hẽt locũ, ad quem mouetur. quasi igit̃ caret motu violente, non naturaliter.

*a.l. si ponatur.

Si igit̃ q̃ maxime non moue tur totum (quod enim in seipso firmat, & in seipso est immobile esse necesse est) cur trĩ non aptũ natura sit moueri dicendũ erat. non enim satis est sic dicentem euadere. erit. n. vtiq; & quodlibet aliud non motum. sed aptũ natura esse nihil prohibet. qm̃ & terra non ferẽ, neq; si infinita esset, coercita trĩ à medio. sed non quia non est aliud, quo feratur, manebit trĩ medio, sed qa nõ est apta natura sic. sed trĩ licebit vtiq; dicere q̃ firmat seipsam. Si igit̃ neq; in terra hæc cã est, exñte infinita, sed qa grauitatẽ hẽt (graue autem manet in medio (terra autem in medio est)

*a.l. sed qa

†a.l. in hẽt (terra aũt medio

G similiter & ſinitum manet vtique in ſeipſo propter aliam quã dam cauſam.

Si igitur eſt retentum hoc modo retentum, & hoc eſt intento retentum ī ipſo, neceſſario eſt immobile. ſed oportet dicere quare nõ eſt innatũ moueri. videmus enim quod terra non transfertur, neque ſi eſſet infinita, quia eſt impedita à motu ex medio, & non, quia non habet locum alium, ad quem vadat, eſt quæ ſcens, ſed quia innata eſt hoc. Et poteſt quis dicere, ſi igitur in quiete terra, ſi eſſet infinita, non eſſet iſta cauſa, ſed quia eſt grauis, & grane ſi gitur in medio, & terra eſt in medio ſecundum hunc modum, oporteret quòd infinitum eſſet finitum per ſe propter aliam cauſam.

H

51 Ideſt, Si igitur infinitum eſt retentum naturaliter, & hæc eſt intentio eius, quod dixit, quod retinet ſe, neceſſe eſt vt ſit immobile naturaliter, ſi ue ſit finitum, ſiue infinitum. D. d. ſed oportet dicere, &c. 1. ſed, cum potatur ꝙ infinitum eſt quieſcens naturaliter, v. g. terra, oportet dare aliã cauſam ꝓter hoc, ꝙ eſt ſinita? hæc quiete, quam habet naturaliter. nõ enim eſt dicta in terra inter hoc, ꝙ ſit finita, aut infinita, in dãdo ꝙ medium eſt cauſa quietis eius. finitas enim & infinitas accidunt quieſcenti naturaliter. quapropter impoſſibile eſt vt ex altero eorũ reddat cauſa quietis eius, quod quieſcit, naturaliter. infinitũ. n. dignius eſt vt ſit

I

eſt quiens violenter non naturalis. D. d. & non, quia non habet, &c. ſi terra eſſet infinita, adeo, ꝙ non haberet locum, ad quem tranſferretur, hoc non eſſet cauſa quietis terræ in medio naturaliter, ſed cauſa quietis eſt hoc, ꝙ natura eius exigit hoc, & poſſibile eſt dicere in ea ꝓhanc naturam ipſam retinere ſe. D. d. ſignificat cauſa, &c. 1. ſi igitur nullus poteſt dicere ꝙ cauſa quietis terræ naturaliter, ſi eſſet infinita, eſt ipſam eſſe infinitam, ſed oportet dicere aliã cãm v. g. ipſam eſſe grauem, & quod grauc innatum eſt ſigi in medio, manifeſtum eſt ꝙ nullus poteſt dicere ꝙ cauſa in quiete infinita naturaliter eſt ipſum eſſe infinitum, ſed oportet dare aliam cauſam. quoniam, ſi hoc eſſet, tunc omne, quod poneretur quieſcens naturaliter, neceſſe eſſet dicere ꝙ cauſa quietis eius naturalis eſt ipſum eſſe infinitum.

K

L

Et non, quia infinitum eſt, & firmat ipſum ſeipſum. Simul ãt manifeſtum eſt ꝙ & quamlibet oportebit partẽ manere. vt. n. infinitum in ſeipſo manet ſe firmans, ſic & quæcunq; accipiat pars in ſeipſa manebit. totius. n. & partis eiuſdem ſunt ſpecierlo ca. vt totius terræ, & glebæ deorſum, & totius ignis, & ſcintillæ ſurſum. quare, ſi infiniti loc? in ſeipſo eſt, & partis idem erit, manebit igitur in ſeipſa.

M

Et non, quia eſt infinitum, & quòd ſuſtentat ſe, eſt neceſſe vt figatur per ſuam ſuſtentationem. et ſimiliter vt aliqua pars eius figatur, quæcunq; pars ſit. Et quemadmodum

A *modum igitur infinitum figitur, quia sustentat se, similiter quælibet pars eius figitur per se. locus: n totum, & partis est consimilis in specie. v.g. quoniã locus totius terræ, & gleba est inferius, & locus totius ignis, & scintilla est superius. si igitur infinitum habet locum, ergo pars habet illum eundẽ, ergo figitur per se.*

12 Idest, & hoc, quod dicunt, ꝙ sustinet se, & ꝙ ipsum est suus locus, ga est infinitũ, non pp hoc necesse est

B dicere ipsum figi naturaliter, & sm totum. & sist, cũ posuerit ꝙ aliqua pars eius figit naturaliter, non potuit dare causam, quam dedit I toto. & dixit hoc, quia notũ est per se ꝙ locus rei est aliud à re, & ꝙ res non potest sustentari super se. Et, cũ narrauit ꝙ hoc, quod dicunt de infinito, ꝙ ipsum est suus locus, nõ est verum, neq; de toto, neq; de parte naturaliter, incœpit declarare ꝙ illud, quod dixerunt de toto, illud idẽ cõtingit eis in parte, & dixit: Et quemadmodum infinitum, &c. i. &, si fuerit dictũ de ĩfinito ipsum figi, quia

C ipsum est suus locus, necesse est dicere in parte ipsam figi, quia est suus locus. locus enim totius, & partis est idem. Et intendebat ꝙ, si dictum fuerit de toto ipsum figi, quia est suus locus, quia est infinitum, oportet et dicere hoc de parte. & sic locus partium erunt partes. quod est impossibile. locus enim totius, & partis est consimilis in specie. Et intendebat ꝙ locus partis terræ, qñ est separata per se. est idem in specie cũ loco totius & sist. est dispositio in aliis essus. locus enim quem quærit gleba,

rus to-
& par
est sist
spẽ vñ
re cõ
5. 73.
o.

est idem in specie cum loco, quem D qrit tota terra, si esset extra cẽtrum. medium enim mundi non diversatur, sm ꝙ est medium I respectu totius, & partis, sed diversat in magnitudine, & parvitate. I ꝙ locus, I quo est totum, est maior loco, I quo est pars, & sist locus, quem quærit tot' ignis, & est vt maxime distet à medio, est idem cum eo, quem quærit scintilla. & sist oportet intelligere de aere, & eius partibus, & aqua & suis partibus. sic igit' intelligenda est ista propositio, dicens ꝙ locus totius, & partis est idẽ, & sæpe vtit' illa, & maxime in Cœlo, & Mundo. D. d. si igi E tur infinitum, &c. i. &, si ponatur ꝙ locus infiniti est ipsum, & iam positũ est ꝙ ita est de toto, sicut de parte, sequitur ꝙ pars sit locus suiipsi's sed hoc non est verum: ergo locus totius non est ipsum. Et iste sermo est hypotheticus, & destruit' consequens, & cõduditur oppositũ antis.

Omnino autem manifestum est ꝙ impossibile est simul infinitum dicere corpus, & locum quendam corporibus esse, si oẽ corp' sentibile; aut grauitatem habet, aut leuitatem. &, si grauis F 4 quidẽ est, ad medium habet lationem natura, si vero leue, sursum. necesse est. n. & infinitum corpus. impossibile autem est, aut totum vtrumlibet, aut dimidiatum, vtrunq; pati. quõ enim diuides, aut quomodo infiniti erit, hoc quidẽ sursum, illud vero deorsum, aut vltimũ, aut medium?

a.l. & medium.

Et manifestum est quidem vniuersaliter quod impossibile est dicere

G *cere corpus infinitum esse, & dicere cum hoc, quod corpora habent aliquem locum, cum omne corpus sensibile hēt grauitatem, aut leuitatem. si igitur fuerit graue, grauitas eius naturaliter erit ad medium, & si leue superius. ex quo sequitur necessario vt infinitum sit secundum hoc. & impossibile est vt totum sit secundum alterū istorum, neq; vt vtrq; medietas sit secundum vtrunq; istorum. impossi-*

H *bile est. n. ipsum diuidi ī duo equalia, neq; potest dicere quomō quoddam erit superius, & quoddam inferius, aut quoddam in altissimo, & quoddam in medio.*

J Ista est alia rōcinatio, ex qua declarat ꝙ impossē est corpus tangibile simplex esse infinitū, & d. Et manifestū est vlr, &c. i. & opinari hoc inducit ad contradictoria, s. cōcedere ꝙ oē corpus est in loco, & corpus tangibile infinitum esse. D.d. cum oē corpus, &c. i cum oē corpus tan-

I gibile est aut graue, aut leue. si igit graue, locus eius erit medium, si leue, superius. D.d. ex quo sequit vt infinitum sit fm hoc, i. ex quo sequitur, si corpus tangibile fuerit infinitum, vt habeat alteram istarū duarum dispositionum. D.d. & impossē est, &c. i. & impossē est vt infinitum sit in altera istarum duarū dispositionū. nam, si esset graue, non esset tunc corpus leue, cum infinitum nihil sit extra ipsum: & si sit, si esset leue, non esset hic corpus graue. & impossē est ét dicere ꝙ medietas eius est grauis, & in loco inferiori, & alia medietas leuis, & in loco superiori. hoc enim est impossē, qm̄ possē ē diuidere infinitū i duo æqualia. nā vtraq; pars esset infinita, & sic ꝙ esset equa in tot. & ét corpus infinitū esset extra corpus infinitū, & corpus infinitum debet esse infinitū in oibus dimensionibus. D.d neq; pōt dicere, &c. i. & superius, & inferius, qa sunt finita, impossē est vt p illa diuidatur corpus infinitū, adeo ꝙ dicat ꝙ quddam est superius, & quddam inferius. Et quasi ponit hoc notū esse p se, ꝙ superius, & inferius sunt loca nālia, & finita, qa sunt fines motuū nālium & hoc declarabit in Cœlo, & Mundo ad confirmādū si sit manifestum p se, aut ad probandum si sit ignotum. & qūcunq; sit, hoc ē re manifestum est p se, quia hoc nomen medium magis notat finitū, q̄ hoc nomen inferius. d & quddā in altissimo, & quoddā in medio.

Amplius oē corpus sensibile est in loco est. loci verò spēs, & differētię sunt sursum & deorsum, ante & retro, dextrū & sinistrū. atq; hæc non solum ad nos, & positione, sed & in ipso toto determinata sunt. impossē autē est in infinito hæc esse.

Et ét oē corpus sensibile est in loco, & differētiæ eius sunt superius & inferius, & dextrum & sinistrū, & ante & retro. & ista differentiæ nō sunt in respectu ad nos tantum, & secundum positionem, sed sunt distinctæ etiam in ipso toto. & impossibile est vt istæ differentiæ sint in corpore infinito.

Dicit

A Dicit: & ēt oē corpus sensibile, i4 tangibile est in loco, &c. & intendit dñas loci, non dñas corporis. Sed, si intellexerimus dñas specificas loci, tunc loca naturalia erūt ista sex. Sed, vt dictum est in Cœlo, & Mundo, loca naturalia sunt duo tm̄, ℓ superius & inferius: & ipse expressit hic ꝙ istę dñæ sunt nāliter. non posito ne. hæc igitur qō contingit, si intellexerimus p̄ superius locū ignis, & aeris, & p̄inferiꝰ locum terræ & aq, vt dicit Themistius, & alij exponentes, vt mihi vr, ſ. ꝙ dextrum, & sinistrum sunt loca naturalia in mūdo,

B & sūt ante, & retro. &, si intellexerimus p̄ superius, & inferius partes loci sequentes istas sex partes corporū naturaliū, tunc istud non erit verū de corporibus, nisi in alatis, vt dictū est in Cœlo, & Mundo. Ad hoc aūt dicamus, qm̄ ꝙ istę partes inueniūtur per se in omni corpore, non in respectu istorum, manifestum est p̄ se. quod autem superius & inferius, & dextrum & sinistrū, & ante & retro sunt distincta naturaliter, hoc nō inuenit, nisi in alatis. & fm hoc omne corpus habet sex partes, & sex loca, & sunt sex partes loci, q̄ superponuntur partibus corporis, & si oppo

C sitę ex istis partibus fm̄ loca nō sunt distinctæ naturaliter. &, cum ita sit, & infinitū non habet istas dñas partium, neq; locorum, ergo nullū infinitum est corpus. & secundū hāc expositionem, cum dixit & istæ differentiæ, &c. intendit ꝙ sex partes, & sex vbi superposita partibus corporis inueniuntur in toto mundo, fm̄ ꝙ est corpus per se, non in respectu ad aliud, sed non ita, quòd opposita earū sint distincta naturaliter, cum hoc non inueniatur nisi in animatis. Sed quæret aliquis, si, cum dixit distincta in ipso toto, intendebat in toto mundo, tunc mundus apud ipsum erit in loco, sed in 4. istius libri declarabit mundū non esse in loco, nisi per accidēs. Ad hoc autem dicamus ꝙ, cum dixit distincta in toto, intendebat in partibus totius: & est modus, secundum quē est verum dicere mundum esse in loco, scilicet secundum hoc, quod partes eius sunt in loco. &, cum ita sit, manifestum est quod infinitum non est in loco, neque fm̄ partem, neq; secundum totum, ergo nō est.

D Obiectio. 4 phy 41.

Solu.

In hac solutione dicit mūdū esse in loco sēdm̄ ptes & thoppo situ tenet 4. ph. c 45 cōtra Themistium.

Simplr aūt, si impossē est locū esse infinitum, in loco aūt est oē corpus, impossē est infinitū esse corpus aliquod. at vero qđ alicubi est, in loco est, & quod sit loco, alicubi. Si igit̄ neqs quantū possē est ipsum infinitū ēe (quantū. n. aliquod erit, vt bicubitū, aut tricubitum: hęc. n. significat ipsum quantum) sic & in loco, quod alicubi. hoc autem est aut sursum, aut deorsum, aut in alia aliqua distātia earū, q̄ sex sunt. horum autem vnumquodque

E Vide com. zim.

F terminus aliquis est.

Dicamus simpliciter quòd impossibile est ut locus sit infinitus, et oē corpus est in loco. cr ēt oē, quod est vbi, est in loco, cr oē, quod est in loco. est vbi. Si igitur impossibile est vt infinitum sit quantum, quo non erit quantum, nisi fuerit, verbi gratia bicubitum, aut tricubitum, quoniam hæc, cr similia

notant

not aut quantum. et ſimiliter erit diſpoſitio eius in loco, quia vbi eſt ſuperius, et inferius, aut alia pars ſex partium, et vnaquæque iſtarum eſt aliquus ſitus.

G

Iſte ſermo componitur ſic in prima figura. Oē corpus eſt in loco: & nullus locus eſt infinitus: ergo nullū corpus eſt in loco infinito: & oē infinitū eſt in loco infinito: ergo ſ ſecūda figura, nullū corpus eſt infinitum. Et propō, dicens ꝙ impoſſibile eſt vt aliquis locus ſit infinitus, declarabit ex hoc, qđ dixit, ꝙ partes loci ſunt ſuperius & inferius, ante & retro, dextrū & ſiniſtrū: & oīa iſta ſunt finita. D. induxit aliam declarationē, & dixit: & ēt, &c. & intendit ꝑ vbi ſpeciem, & ꝑ locū generis. & q.d. & oē habens aliū ſpēm vbi. v.g. ſuperius eſt in loco ſimpliciter, & econuerſo &c. D.d. Si igitur impoſſibile eſt, &c. i. ſi igitur impoſſibile eſt vt infinitū dicat quantū ſimpliciter, niſi ſm ꝙ habet aliū ſpēm quanti, v.g. ſm ꝙ eſt bicubitū, aut tricubitū: quantū. n. nō inuenit niſi in ſuis ſpeciebus. neceſſe eſt igitur vt qđ dē oē in loco ſimpliciter non dicat, niſi ſm ꝙ eſt in aliquo loco, aut ſuperius aut inferius, aut in alia ſpē loci: & oīs ſpēs loci eſt finita: ergo oīs locus eſt finitus: & oē, qđ eſt in finito, eſt finitum. Et debes intelligere hic de vbi tanquā vbitates partiū ciuſdē corpis, de quo dicit ꝙ quoddā eius ſupius, & quoddam inferius, & quoddā ante, & quoddā retro, & non vbitates, quæ ſunt totius corporis: in illis. n. non inuenit vbi naturale, qđ dicat dextrum, & ſiniſtrum. Et hic ſyllogiſmus componitur. Oē corpus non eſt in loco, niſi quia partes eius ſex ſunt ſex partibus loci finitis: & oē, qđ ē tale, eſt in loco finito: ergo oē corpus eſt in loco finito. Et ſignificat hoc, qđ intendebat per ſuperius, & inferius, partem hoc, quod dixit aut alia pars ſex partium. D.d. & vnaquæq;, &c. & intendebat ꝙ ſunt terminatæ, quia ſunt ſuperficies extraneæ, & ſunt partes corporis continentis locatum, & hoc dicetur in loco.

H

I

K

Probatur dari infinitum in potentia. Cap. 5.

QVod igitur actu non ſit corpus infinitum manifeſtū eſt ex his. Qđ vero, ſi non ſit infinitū ſimpliciter, multa ſequūtur impoſſibilia accidūt manifeſtū eſt. Temporis. n. eſt quoddā principium, atq; finis, & Magnitudines non erunt diuiſibiles ſ magnitudines, & Numerus non erit infinitus. cū aūt determinatis ſic neutra ex parte videat fieri poſſe, arbitrario iudice eſt opus. Atq; manifeſtū eſt, ꝙ quodāmodo quidem eſt, quodāmodo vero non eſt. Dicitur autē ipſum eſſe aliud quidē potentia, aliud vero actu. Et infinitum eſt quidē appoſitione, eſt ēt & ablatione. magnitudo aūt ꝙ ſm actum quidem nō ſit infinita dictū eſt, diuiſione autem eſt. nō enim difficile eſt tollere indiuiduas lineas.

L

M

Manifeſtū eſt igitur, quòd corpus infinitum non eſt in actu. Et manifeſtum ēt quòd, ſi infinitum non fuerit omnino, contingent plu-

Documentum.

ra

A *ra impossibilia. contingit n. Tempus habere vnũ principiũ, et Mensuram aliquam non diuidi in mensuras, & Numeros non esse infinitos. &, cum determinatum sit hãc determinatiõe, adeo, quòd nõ est possibile secundum alterũ istorum duorum modorum, & videtur indigere cõsideratione. Declarabitur igitur quòd quodammodo est, & quodammodo non. Ens n. dicitur potẽtia, et dicitur in actu.*

B *infinitum est in additione, et in diuisione. & mensura in actu eius nõ est infinita, in diuisione vero est infinita. non enim est difficile destruere lineas indiuisibiles.*

56 Cum declarauit corpus infinitũ sensibile nõ esse simpliciter, f. actu, fecit rememorationẽ de hoc, & dicit: Manifestum est igitur, &c. i. ex dictis. D.d. & Manifestũ est etiã, &c. i. & manifestum est ꝙ, si infinitum nõ fuerit omnino simpliciter, multa accident impossibilia. accidet

C n. tẽpus esse finitum. & primũ notum est tempus eẽ infinitũ. nullus n. generat tempus, cum sit generatum illud, postq̃ non fuit. & hæc ꝓpositio Post, notat tẽpus prædictũ.

Et accidit etiam Magnitudinẽ esse indiuisibilem, ficut est opinio dicentium partes esse indiuisibiles: & sm hoc nõ ois linea diuiditur in duo æqualia. & hoc est vnũ fundamentorũ, quę ponit Geometra. & similiter cõtinget vt Numerus nõ crescat in infinitum. & hoc est vnũ fundamentorũ, quæ ponit Arithmeticus. Et, cum induxit impossibilia contingentia, si infinitũ non fuerit simpliciter, & iam etiam dixerat impossibilia contingentia, si fuerit simpliciter, dixit: &, cum iam determinauimus, &c. i &, cũ iam determinauerimus sermonẽ de infinito sm disputationẽ sub istis duobus, Cqm̃ impossibile est vt sit simpliciter, & impossibile est vt non sit simpliciter, oportet nos consyderare, & demonstrare partem veri in vtroq; istorum duorum sermonũ oppositorum. tales n. sermones sunt falsi sm partem, nõ sm totum. D.d. Declarabitur igitur, &c. i. & declaran- E dum est ex prædictis, & ex eis, q̃ dicam, ipsum esse potentia, & nõ esse actu. quod autem non est actu, demonstratum est superius quod autem est potẽtia, declarabitur, si concesserimus additionem numerorũ in infinitum, & diuisionem mensurarum in infinitum. & ideo dixit. Et infinitum est in additione, &c. i. & infinitum potentia inuenitur in additione numerorum, & in diuisiõe mensurarũ. D.d. & mẽsura in actu eius non est infinita. i. vt declarauimus, in diuisione vero est infinita in potentia. & hoc manifestum est F etiam, cum declarabitur quòd nulla mensura est indiuisibilis. & hoc notum est etiam per se in additione numerorum, sed in diuisione mensurarum indiget declaratione. tempus autem esse infinitum latet, propter hoc, quòd substantia temporis latet, nõ quia infinitum non est manifestum per se in tempore. & forte tacuit hoc, quia est manifestum, & post declarabitur in motu, si declarabitur motum esse æternum.

D Tps ẽ infinitũ latet. ꝓp hoc ꝙ ſuba tpis latet. vide cõſilia ſup. cõ. 15. & q ibi.

Relinquitur

G Relinquitur igit̃ potẽtia eẽ ip ſum Infinitum. Nõ oportet aũt qđ potentia eſt accipere, quẽad modũ, ſi ꝑt hoc ſtatua eẽ, qđ & erit hoc ſtatua, ſic & infinitũ ali qđ, qđ erit actu. ſ. qm̃ multiplicabile eſſe, quẽadmodũ dies eſt, & certamẽ ex eo, qa ſemp aliud, et aliud ſit, ſic, et infinitũ. etenim hoc eſt & potentia, & actu eſſe. Olympia. n. ſunt ex eo, qa põt certamen fieri, & ex eo, quia fit. Aliter aũt & in tẽpore manifeſtum eſt ipſum infinitũ, et in ho

H minibus, * et in diuiſiõe magni tudinũ. omnino. n. ſic eſt infinitũ, vt ſemp aliud, atq; aliud accipiatur, & acceptũ qdẽ ſp finitũ ſit, ſed ſp alterũ, atq; alterũ.

*a.l. & in numeris.

*Habemus igitur quod infinitum eſt in potentia. Et non debet aliquis intelligere hic per potẽtiã illud, quod intelligit, cum dicimus aliquid eſſe in potentia idolũ. tunc. n. intendimus quod fiet idolum, adeo, quod intelligere quod infinitum exibit, ſed qua ens dicitur multis modis. quemadmodum igitur dicitur quod dies eſt, ſecũdum quod ſemper generatur ſucceſſiue, ſimiliter ẽt infinitũ. Et alio mõ declarabitur hoc i tẽpore, et i hominibus, et in diuiſioe miſurarũ vniuerſaliter. n. hac ẽ diſpõ infiniti. potes. n. accipere ex eo ſẽper aliquid poſt aliud, et oẽ, quod accipis ex eo eſt finitum, ſed ſemper eſt aliud ab eo, quod iam accepiſti.

Quia iam declaratũ eſt qđ infinitũ K inuenitur in potentia, non in actu, 17 & potẽtia dr hic alio mõ ab eo, quo dr in reſpectu ad actũ, dixit: Habemus igit̃, &c. declaratũ ẽ igit̃ qđ infinitũ eſt in potentia, nõ in actu. ſed iſta potẽtia nõ dicit̃ in reſpectu ad actũ, vt dicimus qđ cuprum in potẽtia eſt idolũ, quia iſta potẽtia inna ta eſt exire i actũ, ſed oportet intelligere hic, cũ dicimus qđ infinitum eſt in actu, hoc, qđ infinitũ eſſe in re nõ eſt, niſi ſm̃ potentiã exiſtentẽ in ea: quẽadmodũ dr̃ de ſubſtantiis plurũ rerum, qđ cõueruant ſuũ eſſe in cõiunctione potẽtiæ cũ eis, vt in L rebus, quarũ eſſe in motu eſt. Re- Vetus lib. rum. n. quędã ſunt in puro actu, vt & Ari. in hõ demonſtratus, & qđã ſunt, ſm̃ qđ be. nom potẽtia admiſcetur eẽ actu: &, ſi po- ta. tentia nõ fuerit, nõ erit actꝰ, vt dies: hoc. n. nomen dr̃ de parte tpis, & ité pus ẽ cũ motu, & vſt oẽ, qđ ẽ cũmotu. D. d. ſed qa ens, &c. i. ſed qa ens dr̃ de illo, qđ eſt i actu puro, & de illo, qđ in actu mixto cũ potentia, vt de illis, quorũ eſſe eſt in motu, ſiſt infinitũ eſt de hoc gñe, aut ſm̃ qđ ẽ ſpẽs eius, aut accidẽs. infinitũ n. eſt in cõtinuatõe huius cõiunctionis, M non incorruptione eius. infinitum .n. eſt quaſi accidens huius entis. & perfectio eius eſt in potentia cõiuncta cum actu, & non eſt accidens entis, cuius eſſe eſt in actu puro. D. d. Et alio modo, &c. põt intelligi qđ infinitum eẽ in tempore, & in hominibus eſt alio modo ab eo, quod eſt in menſuris. ex tẽpore. n. & hominibus recedit pars, & fit pars, in diuiſione aũt menſuratum illud, qđ fit ex diuiſione, nunq̃ recedit, ſed remanet mẽſura diuiſa, & fit ex diuiſiõe alia mẽſura, & ſic in ſfinitũ. Principale

&

A & non est ita de motu. Et forte intendit ꝙ infinitū esse hoc modo declarabit ex tpe, & hominibus, & mēsuris, alio modo ab eo, quo declarat hic ex modo, in quo admisceē potentia: qñ ex hoc modo apparet infinitum esse poste. D.d. vt enim &c.i. apparet enim vt ꝙ id, quod est cōe oibus speciebus infiniti, est, qñ pōt q; accipere ex eo aliquid post aliud in intellectu, & indifferenter: siue illud, quod imaginatur ex hoc fuerit actio mētis, vt est dispō in diuisione mensurarū, aut fuerit extra animā, sicut est dispositio in motu. & illud,
B quod mens accipit semper ex finito, est finitū, sed est aliud ab eo, quod accepit in præterito. qñ igitur ista actio mentis fuerit in aliquo entiū, dicitur ipsum esse infinitum.

¶ Amplius ipsum esse multipliciter dicitur. Quare infinitum non oportet accipere sicuti hoc aliquid, vt hominē, aut domum, sed vt diē dicit, & certamen, quibus esse, nō vt substantia quędā factum est, sed in generatione semper, aut corruptione finitū, sed semper alterū, atq; al-
C terū. at in magnitudinibus quidem, permanente accepto, hoc accidit: in hominib⁹ aūt, & tpe, corruptis sic, vt non deficiant.

Et ens dicitur multis modis. Oportet igitur vt intelligamus infinitum, non sicut intelligimus hoc demonstratum, v.g. homo, & domus, sed sicut dicitur dies, & lux, cuius esse nō est, secundū quòd est aliqua substantia iā generata, sed ita, quòd semper generatur, & semper corrumpitur, & si sit finitum, sed tamen semper generatur vnum post aliud, sed in mēsuris erit hoc remanente illo, quod accipitur: in tempore autem, & hominibus corrumpitur vnum post aliud, & non habet remanentiam. D

Cum declarauit modum, fm quē 58
infinitū est, & voluit declarare qūo inuenitur additio, & diminutio in infinitū, reuersus est á principio, & rememorat essentiam infiniti, & distinguit actum, qui est in eo, ab alijs actibus entiū, sicut distinxit potentiam eius ab alijs potentijs, & dixit: E
Ens dr trib⁹ modis, s. actu, & potētia, & sic fm cōpositionē ex actu, & potentia.. Quo tū ita intelligēdū hoc tertiū membri vide supra com. 9.
Et ens dicit, &c.i. &, quia ens dicitur tribus modis, s. actu, & potentia, & fm cōpositionē ex potentia & actu, non oportet intelligere de essentia infiniti actū demonstratū, vt hominem, & domū, sed actum compositum cū potentia: quēadmodum nō oportet intelligere ex ea parā potentiā. & dedit exemplū de die, & luce. ista enim sicut dixit, nō habent esse, fm ꝙ sunt substantia aliqua pfecta, sed fm ꝙ semper generantur, & corrumpuntur. D d. &, si sit finitū, &c. ideſt ſ& infinitū ſemp inuenitur in F
re, quæ semper generat: & ista actio est in se infinita, licet sit ſ finito, sed nō est finiti, nisi fm ꝙ fit successiue. Et, cū determinauit modum essendi, fm ꝙ dicitur infinitū, incœpit dare driam inter hoc, quod est in mensuris, & inter hoc, quod est in generatione. & iam innuit hoc superius fm alteram expositionē, & dixit sed in mensuris, &c.i. sed dria inter infinitum, quod est in diuisione mensurarum est, qñ secūda mensura in diuisione quarumlibet duarum fit,

prima

G prima remanẽte, in tpe vero prima corrũpitur p generationẽ ſecundæ.

Quod aũt eſt ſm appoſitionẽ idem quodãmodo eſt, & quod eſt ſm diuiſionẽ. nã in eo, quod finitum eſt, ſm appoſitionem fit ediuerſo. quatenꝰ enim diuiſum videt in infinitũ, eatenus appoſitum vjdebitur ad determinatũ. in magnitudine enim finita, ſi, accipiẽs quis determinatã, aſſumat eadem ratione, nõ eandem aliquam totius magnitudinem
ª.i.nõ habet (rõnẽ) H ªratione accipiens, non pertranſibit finitum. ſin vero ſic augeat rationẽ, vt ſemper aliquã eandẽ accipiat magnitudinẽ, pertranſibit, propterea q̃ omne finitum abſumitur quouis finito. Aliter igit̃ non eſt, ſed ſic eſt infinitum. potẽtia enim, & in diuiſione. Et actu ẽt eſt, ſicuti diẽ eſſe dicimꝰ, & certamen. Et potẽtia ſic ẽ, vt materia, & nõ p ſe, ſicut finitũ.

Quod aũt eſt ſecundum additionem ẽ quodãmodo, ſicut illud, quod eſt ſecundum diuiſionẽ. infinitum enim eſt ſecundum additionẽ econuerſo. ex modo enim ex quo, quãdo terminatũ diuiditur, videtur procedere in infinitũ, apparet additio, & eſt infinitũ. cum enim ſit enderis aliqua menſuram finitã, & ex ea acceperis aliquod terminatum, deinde acceperis ex ea etiam ſecundum illã proportionẽ ad totum, & non ſecundum illam menſurã, non peruenies ad finitũ. ſi autẽ addideris in diuiſione, ita, vt quod acceperis ex eo ſemper ſit in eadem menſura, peruenies. omne enim finitũ conſumitur per menſuram terminatam. Eſſe ergo infinitũ in potẽtia in diuiſione, & in perfectione, eſt ſicut dicitur ineſſe diei, & ei bello. Et eſt in potentia quaſi materia, non ſicut ipſum finitum. I

Cum declarauit illud, in quo differunt infinitum in menſura, & generatione, & tpe, incœpit declarare in quo conueniunt infinitũ in additione menſuratũ, & infinitũ in diminutione, & in quo differunt, & declarare modũ, quo infinitũ in diuiſione eſt impoſſe, & quo poſſibile, & fiſt in additione, & dixit: Quod aũt eſt ſm additionẽ, &c. i. & infinitum, quod eſt in additione menſuratum, eſt quodãmodo ſicut infinitum, q̃ eſt in diuiſione. &, quia dixit quodãmodo, dedit modũ, quo additio eſt ſicut diminutio, & dixit: infinitum enim, &c. i. & cauſa in hoc eſt, quia infinitũ in additione menſuræ non inuenit, niſi q̃n additio vſitat, & econtrario de infinito, quod eſt in diminutione, i. q̃n additio iſi menſura ponit ex parte diminuta. quẽadmodũ enim diuiſio tunc nõ finitur, ſiſt additio p diuiſionem. & ideo põt quis intelligere ex hoc, q̃ dixit, infinito enim eſt ſm additionem, vtrunq; ſ. modũ, quo affimilat, & modũ, quo differt. Et, cũ declarauit hoc, incœpit declarare modũ poſſibilẽ in eſſe infiniti in diuiſione, & impoſſibilẽ, & q̃, q̃n intelligeret aliquis hũc modum, poterit intelligere modũ poſſibilem in additione, & nõ in additione in infinitũ. & dixit: & modo enim, &c. i. &, cum ſit determinatus modus,

A modus, ſm quem poſſibile eſt vt diminutio menſuræ fit in infinitum, apparebit ex hoc modus, ſm quem additio eſt poſſibilis in infinitū, qñ additio fuerit ex parte diminuta.

D.d ſi enim intenderis, &c. i. & modus, quo poſſe eſt infinitum eſſe i diminutione menſuræ, eſt, qñ, cum aliqs intenderit aliquam menſuram terminatam, & diuiſerit illam i aliquas proportionem, deinde diuiſerit alteram partem in illa proportione, videbit diuiſionem procedere in infinitum, & nunq̄ venire ad finē: & nō accidit ita, ſi diuiſerit ſm vnam menſuram. & ideo dixit, non per illā menſurā, i. qñ, ſi diuiſeris menſuram ſecundū eādem proportionē, non ſm eandem menſuram, nunq̄ pertinies ad finem menſuræ D. in cepit narrare modum, quo diuiſio conſumit menſuram, & dixit: ſi aūt addideris, &c. i. ſi aūt diuiſeris menſuram ita, ꝙ accipias ex ea aliquam partem ęqualem primæ, & fiat ex remanente tertiam æqualem primæ, tunc conſumes menſuram. & cum dixit, ſi addideris in diuiſione, intēdebat ſi poſueris diuiſionē creſcere per eandem partē, tunc conſumes mēſuram, & nō procedet diuiſio in infinitum. D. induxit rationem ſuper hoc, & dixit: oē. n. finitū, &c. i. Omnis enim menſura eſt finita: & oē finitum conſumitur per eandē menſuram: ergo oīs menſura conſumit per eandem menſurā. & maior eſt manifeſta per ſe, & minor ex prædictis: qñ impoſſibile eſt menſuram infinitā eſſe in actu. Et, cum declarauit, ꝙ diminutio menſuræ in infinitum eſt ſimilis additioni, declarauit ꝙ modus eſſendi in eis eſt vnus, & dixit: Eſſe ergo infiniti in potentia, &c. i. infinitum igit̄ in additione, & diminutione eſt conſimile in hoc, quod eſt in ens in potētia, ſicut dē in die, & prælio. qm̄ non ſunt bellum, aut prælium, niſi ſm ꝙ admiſcentur cum potentia. Et, cum declarauit conuenientiam eorū in eſſe, dedit cauſam in infinito, & dixit: Et eſt in potentia, &c. i. & eſſe eius, ſm ꝙ eſt in potentia, eſt ſimile ad eſſe materiæ, non ſimile formæ. eſſentia enim materiæ, & infiniti eſt in potentia, forma aūt, & finis ſunt in actu. finitas igitur eſt ſibi formæ, & infinitas materiæ: vnde poſt declarabit ꝙ infinitas eſt in re ſm materiam, & finitas ſm formam.

Eſſentia mat̄iæ, & infiniti ē in potentia, forma aūt, & finis ſūt in actu. d mat̄ vide cōſe. i. c. d ſuba odus.

B

C

D

Et ſecundum appoſitionem igit̄ ſic infinitū potentia eſt, qđ idem dicimus quodāmodo eē, cum eo, quod eſt ſm diuiſionē. ſemper. n. aliquid ipſi⁹ extra eſt accipere, non tñ excedit oēm determinatam magnitudinem: vt in diuiſione excedit omnem determinatam, & erit minor. Vt aūt omnem excedat ſm appoſitionem, neq; potentia poſſibile eſt eſſe, ſiquidem non ſit ſm accidens actu infinitum, vt dicūt qui de natura diſſerunt id corpus, quod extra mūdum eſt, cuius ſubſtantia aer eſt, aut aliud quid tale, infinitū. Sed, ſi nō poſſibile eſt eſſe infinitū actu corp⁹ ſenſibile ſic, manifeſtū eſt ꝙ nec potētia vtiq; erit ſm appoſitionem, niſi (vt dictum eſt) contrario diuiſioni modo.

E

F

Et ſecundum additionem etiā eſt aliquid in potentia infinitum,

G *ſecundum illud quodammodo eorum, quibus dicimus infinitum cē ex diuiſioe. poſſumus enim ſemper inuenire aliquod excedens, ſed non pertranſit per diuiſionem omnem diuiſionem terminatam quemadmodum in diuiſione pertranſit in diminutione oēm mēſuram terminatam, & ſemper ſit minor. Et impoſſibile eſt vt aliquid in potentia pertranſeat per additionē oēm menſuram, niſi corpus ſit infinitū*

H *in actu, vt dicunt dicentes quod extra mundum eſt corpus infinitū in actu. Sed, quia hoc eſt impoſſibile, manifeſtum eſt quod impoſſibile eſt etiam vt ſit in potentia ſecūdum additionem, niſi ſecundū modum, quem diximus, ſcilicet econuerſo diuiſioni.*

Cum declarauit modum poſſibilem in diuiſione in infinitū, & poſſunt opponere, qñ hoc non declarabitur, donec declaret ꝙ oīs menſura ſemp diuidet in menſurā diuiſibilem, incœpit declarare moduꝫ,

I quo additio eſt poſſibilis in menſura, & dixit: Et ſm additionem, &c. i. & infinitū inuenit ēt in potentia in additione menſuræ quodammodo, ſ. ſm ꝙ dicimus ꝙ diuiſio eſt in infinitum, non oībus modis. poteſt n. quis imaginari ꝙ poſſibile eſt accipere vnicuiq; menſuræ menſuram maiorem illa, ſicut eſt poſſibile accipere oī mēſuræ menſuram minorē ipſa: & hoc eſt poſſibile apud ipſum: ſed additio non eſt poſſibilis apud ipſum in menſura, niſi quando additum fuerit diminutiſ er mē

K ſura & hoc intendebat, cum dixit, ſ. vt ſit econuerſio diminutioni. illa enim additio, quia ē ex diminutione infinita abſq; eo, ꝙ menſura ſumetur, continget vt additio fiat per abſq; eo, ꝙ magnitudo menſuræ creſcat. v. g. vt diuidamus menſuram a.b. c.d in duo æqualia, deinde addamus a.d. ad c.b deinde diuidamus a.d. in duo æqualia, & addam' ipſum illi: qñ hic ſemper diuidem' a.d. & addemus ipſum c. b. & ſicut a.d. non conſumit ꝙ diminutione, ſiſt. c.b. non peruenit per additionē

L ad totum a b nedum vt excedat. lud. Et hoc intendebat, cum dixit: poſſumus enim, &c. i. poſſumus n. in additione, ꝙ eſt ꝙ menſurā diminutam ſemp inuenire menſurā excedentem, non ꝙ pertranſeat paddition oēm menſuram terminatam, ita, ꝙ ad oēm menſuram inueniamus menſurā maiorē illa, ſicut in diuiſione poſſumus pertranſire oēm menſurā terminatam, & accipere minorem illa. Et, cum induxit modum poſſibilem in additione, & impoſſibilē, incœpit declarare quare eſt impoſſibile, & dixit: Et impoſſibile eſt, &c. & iſte ſermo eſt hypotheticus ſic, ſi magnitudo in poten-

M tia poteſt eſſe maior oī meſura, poſſibile erit magnitudinem in actu eſſe infinitā. deinde deſtruxit conſequens, & cōcluſit oppoſitum ānis. Deſtructum aūt in hoc ſyllogiſmo manifeſtum eſt ex dictis. conſecutio vero eſt manifeſta. qñ, ſi aliqua magnitudo haberet potentiam vt eſſet maior oī menſura, tunc inueniretur in actu maior oī menſura. &, ſi hoc eſſet, tunc eſſet hic magnitudo infinita in actu. qñ, ſi magnitudo habe-

A haberet naturam creſcẽdi in infinitum, tunc eſſet poſſe vt inueniretur in actu infinita, quod non eſt ita in diminutione: qm̃ poſſe eſt diminui in infinitum, & non accidet impoſſibile ſed impoſſe accidit, ſi diminutio ceſſat: qm̃ tunc aut peruenietur ad magnitudinem indiuiſibilẽ, aut ad nihil: & vtrunq; eſt impoſſibile. D. d manifeſtum eſt igit, &c. i. & cauſa in hoc eſſe impoſſibile eſt, qm̃, ſi poſſemus q magnitudo pot creſcere in infinitum, tunc infinitũ exiſtit in actum, & tunc potentia intelligeſt, ſicut intelligit, cum dicim⁹ q
B hoc eſt homo in potentia. &, cũ poſſemus q diminutio eſt in infinitum, non accidit impoſſe. & cauſa in hoc eſt, qm̃ diminuto eſt ire ad nihil, cuius cauſa eſt materia: & additio eſt ire ad eſſe, cuius cauſa eſt forma: & infinitas ſi uenit per materiã, ſicut finitas per formam. D. d. & eſt illud, quod eſt ſm conuerſionem diſtantiæ & hoc poteſt intelligi duobus modis ſibi propinquis, quorũ vnus eſt, vt illud, quod diminuim⁹ ab altera duarum menſurarũ, addamus reliquæ, aut vt illud, quod diminuimus extremo duarum mẽſurarum, addamus ſecũdo extremo.
C Ideo igitur oportet intelligere verba Ariſt in hoc loco. Sed eſt hic quæſtio non modica. quemadmodum enim vnum principiorũ, quę ponit Geometer, eſt, qm̃ poſſibile eſt accipere ad oẽm lineam, lineã minorem illa, ſibi etiam ponit, quoniam poſſibile eſt accipere ad oẽm lineã, lineam maiorem illa. additio igit menſuræ procedet in infinitum, ſi certus diminutio. & hoc eſſe poſſibile apparet ex verbis Alfarabij ſup hunc librum, & ex verbis Auempace. Sed, ſiquis conſyderauerit verba Ariſ. videbit ipſum dicere verũ cõſyderatio enim Naturalis de mẽſura eſt, ſm q eſt finis, & exiſtens in materia, conſyderatio vero Geometræ, ſm q eſt abſtracta à materia. &, cum menſura cõſyderatur his duobus modis, inuenitur ſecundum diſpoſitiones oppoſitas, & conuenientes. conuenientia enim eſt in hoc, quoniam ſemper diminuitur, ſiue conſyderetur ſecundum q eſt in materia, ſiue ſecundum q eſt in imaginatione, propoſitio igitur Geometræ eſt, qm̃ poſſe eſt imaginari ad oẽm lineam, lineã minorẽ illa, & propoſitio Naturalis cõueniens iſti eſt, q linea pot diminui in infinitũ: & propoſitio Geometrica, dicẽs quòd poſſibile ẽ imaginari ad oẽm lineã lineam maiorem illa eſt vera, Naturalis vero, dicens q oĩs linea poteſt creſcere in infinitum, eſt falſa. quia contingit ex ea magnitudinem eſſe infinitã in actu: quia tunc eſſet poſſibile inueniri magnitudinem maiorẽ oĩ magnitudine: ergo eſt infinita neceſſario: infinitum enim eſt maius omni magnitudine. &, cũ dicimus q poſſibile eſt inueniri magnitudinem maiorẽ omni magnitudine, intendimus ſuenire magnitudinem maiorẽ magnitudinibus infinitis. Et vſt additio menſuræ, qua vtĩ Geometer, eſt de cap. propoſitionum opinabilium, quæ ſunt quaſi fundamenta Geometriæ, abſque eo q ſunt extra aĩam. ſicut vt, cũ imaginat q figuræ habent poſitiones, & q, cum punctus mouet, facit lineam, & q, cum linea mouet, facit ſuperficiem, & ſuperficies corpora, & ſiſt videtur ponere diminuD
Magnitudo ſiue cõſyderet vt imã ſiue ſcẽm q ẽ in imaginatiõe, ſp diuidit in
E
infinitũ. Sed oppo vide c. 72. 4. phyſic. Vide com. 2um.
F
Propõnes Mathematicæ fere oẽs ſũt ad imaginatiõnẽ. Idẽ. 3. cœ. c. 72

G tra aſam eſt hc. & ſicut Geometer
pót accipere magnitudinem cuiuſ-
libet quantitatis, quod non pót Na
turalis, ita Geometer, cum poſuerit
magnitudinem cuiuſcunq; quanti
tatis, pót accipere maiorem illa.

Plato fecit numeros vſq; ad decem.

Quoniã & Plato ob hoc duo
infinita fecit. q& in auctione
vt excederet. atq; ſi finitum abi
re etiam in diuiſione, cum tñ fe
cerit duo, non vtitur. neq; n. in
numeris ſm diuiſionem infini-
tum exiſtit) vnitas enim mini-
H mum eſt) neq; in auctione. vſq;
enim ad denariũ facit numerũ.

Et videmus Platonem propter hoc ponere infinitum duo, quia existimabat quod res poteſt pertransire ſecundum augmẽtum, & procedere in infinitum, & ſecundum diminutionẽ. ſed poſuit illa duo, et non vtitur eis in numeris enim nõ eſt infinitum, neq; ſecundum diminutionem, cum minimum ſit unitas, neq; ſecundum augmentum numerus enim peruenit ad decem.

I

61 Cum declarauit q infinitum in-
uenitur i diminutione ſimplr, & in
additione non ſimplr, ſed in illa, q
eſt econtrario diminutioni, incepit
accuſare Platonẽ, quia æquauit infi
nitum in vtraq;, ſ. in additione, & di
minutione, & dixit: Et videm⁹ Pla-
tonem, &c. i. & Plato pp hoc, q exi-
ſtimauit q infinitũ procedit i aug-
mento in infinitum, & diminutio-
ne in infinitum, poſuit infiniti duas
ſpecies, in additione, & diminutio-
ne. & induxit hoc nomen augmen
tum loco huⁱ⁹ nominis additio, ad
diſtinguendum inter propõẽ Na- K
turalem, & Geometricam. Dicit
pit declarare q cum hoc, q erauit
in hoc, non ſeruauit ſua fundamen
ta, & dixit, ſed poſuit, &c. i. ſed non
conſeruauit ſua fundamenta i hoc,
ſ. quia ponit illa duo, & non dixit
la eſſe in numeris, cum diminutio
uenit ad vnitatem, q eſt indiuiſi-
bilis, & non procedit in infinitum.
in additione vero non concedit in
finitum. dicit. n. q ſpecies numero-
rum perueniunt ad decem, deinde
poſt decem iterãtur. i. & oportet ip-
ſum, cum opinetur q additio i men-
ſura poteſt eſſe in infinitum, & ad- L
dino numerorum eſt in ſpecie, opi-
nari, q numeri creſcunt in ſpecie
in infinitum.

Accidit autem contra eſſe in
finitũ, q̃ vt dicunt. Non enim
cuius eſt nihil extra, ſed cui⁹ ſẽ
per aliquid extra eſt, hoc infini-
tum eſt. Signum autem eſt. nam
annulos infinitos dicunt, nõ ha
bentes palam, qm̃ ſemper aliq̃d
extra eſt accipere, ſm ſimilitu-
dinem quidẽ quandã dicentes,
non tñ proprie. oportet enim,
& hoc eſſe, & nunq; idem acci- M
pi. in circulo aũt non fit ſic, ſed
ſemper quod eſt conſequenter
ſolum alterum.

Et infinitum debet eſſe contrarium ei, quod dicunt infinitum. Infinitũ enim non eſt illud, extra quod nihil eſt ſed illud, extra quod ſemper eſt aliquid. Et ſignum eius eſt. quoniam homines aſſueti ſunt dicere in annulo, qui non habet locũ gemma ipſum eſſe infinitum, quia

ſem-

A *semper est extra illud, quod accepit ex eo. & in hoc, quod dicūt, est quadam similitudo, sed non vera. in infinito enim necesse est vt hoc sit in eo, & quod ēt illud, quod accipitur ex eo, non erat omnino. & hoc non est in circulo, sed aliud in eo semper est in successione.*

61 Cum declarauit naturā infiniti fm exemplum, Icepit declarare definitionē eius, & primo narrare errorē Antiquorum in hoc, & d. Et infinitum, &c. i. & fm ꝙ dixim⁹ de na-
B tura infiniti, & ꝙ est fm potentiam, sequit ꝙ definitio eius sit econtrario ei, ꝙ dicunt. definitio. n. infiniti non est, vt Antiqui descripserunt. s. illud, extra quod nihil est, sed illud, extra quod semper est aliquid. Et signum eius est hoc, ꝙ oēs homines sunt assueti vocare annulos, quorū gēmæ sunt rotundæ infinitos. quia si acceperis ex eis aliquam gemmā, poteris accipere aliam extra illā. & tale exemplū recessit in isto tēpore. quia non est notum, nēdū vt sit famosum: sed in tēpore eⁱ⁹ erat famosum. Diuduxit etiam inter infini-
C tum, fm hoc exemplū, & verum infinitū, & dixit: & in hoc, quod dīt, &c. & hoc, quod dicūt de hmōi an nullis. s. eos esse infinitos, habet aliquam similitudinem ad infinitum, sed non est verū infinitum. in infinito enī vero duo exigūt. s. vt hoc, quod semper inuenit ex eo aliquid extra illud, sit ex naturaliter, nō potestate, & ꝙ illud, quod inuenit extra illud, sit aliquid, quod nunquā fuit prius. & hoc non est in circulo, sicut est dispositio in gemma annulata. sed infinitum in circulo est fm iterationem, & reuolutionem, non fm D
nouitatem. & hoc intendebat, cum dixit: & hoc non erit in circulo, &c. i. & in circulo non inuenit aliquid extra illud, quod accepit est ex eo, quod sit aliud ab eo, quod accipit semper. sed inuenit in eo aliqd extra illud, quod accipit fm iterationē & obsecutionem, s. fm iterationem eiusdem rei infinities.

Datur definitio Infiniti, & refellitur ea, quæ Antiquorum. Cap. 6.

INfinitum igitur id est, cui⁹, fm quantitatem accipientibus, semper aliquid accipere extra est. Cuius aūt nihil est extra, i. perfectum, & totum. sic. n. definimus Totum, cuius nihil abest: vt hominem totum, aut arculam. vt autem definim⁹ fm gulare, sic & quod proprie est, vt totum, cuius nihil est extra. cuius autem absentia est extra, non omne est, qcquid abest. Infinitum quid. E Totum quid.

Infinitum igitur est illud, ex quo, cum aliquid accipitur, possibile est semper accipere aliquid extra illud in quantitate. Et illud, ex F
tra quod nihil est, illud est perfectum totale. sic. n. definimus Totū, s. quia est illud, ex quo nihil est separatū ab eo: vt dicimus totus homo, & tota arca. & sicut est de particularibus, ita est in rei veritate, s. quòd totum est illud, extra quod nihil est. & illud, extra quod aliquid est separatum, nō est totū, quodcunq; sit illud separatum sive extraneum, sive non extraneum.

G 65 Idest definitio igit infinit eſt illud, extra quod, cum aliquid accipitur in actu, poſt eſt inuenire extra illud aliquid in quantitate, & hoc ſemper. & dixit in quantitate, quia impoſſe eſt ſumere aliquid extra illud in qualitate ſemper. & iſta definitio infiniti eſt manifeſta ex eo, qđ declaratū eſt, q infinitum eſt ſm potentiā, non ſm actum. Et, cum declarauit q iſta eſt definitio infiniti, incœpit declarare q definitio, qua Antiqui definiebant ipſum, magis eſt definitio finiti perfecti, q̄ infiniti, & dixit: Et illud, extra quod eſt H aliquid, &c. & intendit per hoc, qđ dixit illud, ex quo nihil eſt ſeparatum ab eo, hoc, ſ illud, a quo nihil eſt ſeparatū ex eis, ex quib⁹ eſt illud, quod eſt, ſ q̄n ex eo nihil diminuit ex eis, ex quibus eſt illud, quod eſt: vt cum dicimus totus homo, q̄n ex eo non diminuit membrū, & tota arca, q̄n ex ea non diminuit aliqua pars. Et, cū declarauit q iſta eſt definitio totius, & perfecti in reb⁹ particularib⁹, declarauit ēt q ita debet eſſe in definitione totius, ſ mundi, & dixit: & ſicut eſt de particularib⁹, &c. i. & ſicut eſt in definitione tou⁹ I in particularibus, quæ non ſunt totum in rei veritate, cum extra illa ſuematur aliquid, licet non ſit pars eorum, ita eſt in definitione totius in rei veritate, & eſt illud, extra qđ nihil eſt oino. q̄n, ſi extra oē totū inuenit aliquid, ſequitur neceſſario corpus inueniri in actu infinitū: ſed hoc eſt impoſſe ex prędictis: ergo totum i rei veritate eſt illud, extra qđ nihil eſt, neq, de ſua ſubſtantia, neque de alia ſubſtantia. & hoc intendebat, cum dixit, ſiue extraneū, &c. & dixit hoc, q̄n, ſi ſeparatum fuerit extraneum, tunc notum erit particulare, & non erit totum in rei veritate: &, ſi fuerit non extraneum, nō erit totū, neq; particulare, nec totale.

Totum autem, & perfectum aut idem penitus, aut proxima natura ſunt. Perfectum aūt nihil, non habens finem. finis aūt terminus. Quapropter melius exiſtimandū eſt Parmenidem Meliſſo dixiſſe. hic. n. infinitum totum dicit, ille aūt totum terminatū eſſe, ex q quo à medio diſtans. non. n. vt linū lino eſt cōtinuare vniuerſo, ac toti infinitū L

Et totum, & perfectū, aut ſunt infimum idem æquale, aut naturaliter ſunt propinqua. & perfectū non eſt, niſi illud, quod habet complementum. & complementū eſt finis. Vnde opinandum eſt quòd ſtemo Parmenides eſt rectior, quam Meliſſus. iſte. n. dixit quod infinitū eſt totum, ille autem quòd totū eſt finitum, æquivalens ex medio. nō enim oportet coniungere infinitū toti, & vniuerſo, quaſi applicare filum cum filo. M

Et totū, & complementū, od eſt oppoſitū ſinitū, aut noia ſunt homonyma, aut conſequentia. Et cū declarauit q ad totum ſequit complementū, declarauit q ad completū tertium finis, & dixit, & Completum, &c. & completū non eſt, niſi in eo, qđ habet complementū, & q complementū eſt finis: ergo completū eſt illud, qđ habet finem. & quia totum eſt completum. & completū eſt illud, quod habet complementū: & complementum

A tum est finis sequitur necessario vt totum habet finē. D.d. & ideo opinandū est, &c. & quia finis sequit totum, opinādum est ꝙ sermo Parmenidis rectior est sermone Melissi. Melissus enim dicit totum eē infinitum, Parmenides autem dixit totum esse finitum D.d. non. n. oportet, &c. ideſt & non enim oportet posse infinitum de consequentibus vniuersum, & totum, sicut dī in ꝓuerbio applicare filum cum filo, i. inducere rem, & suum consimile. & ideo dixit non enim oportet, i. quasi applicare aliquid ad illud, cū quo

B continuatur. & dixit æquialens ex medio, i. habens medium æquale inter extrema, i. quia æqualiter distat ab extremis, & quasi intendit hoc ipsum esse sphæricum.

Qm̄ hinc quidem hanc de infinito dignitatem accipiunt, ꝙa f. continere, & totum ipsum se ipso habere, propterea ꝙ habet quandam similitudinem cū toto. est. n. Infinitum perfectionis magnitudinis materia, & potē tia totum, actu vero non. Diuisibile autem est, & ad diuisionem

C & ad oppositam appositionem. Totum autem, & finitum, non sm se, sed sm aliud, & non continet, sed continet, quatenus in finitū ē. quocirca & ignotū est, quatenus est infinitum. formā enim non habet materia.

Et videmus eos distinguere, i. nobilificare ifinitum ex hoc loco, ſ. quia continet oē, quia inter illud. & totum est similitudo aliqua. infinitum enim est materia comple

menti mensura, in potentia vero D *est totum, in actu autem non. Et est diuisibile secundum diminutionem, & additionem, quæ est econtrario illi. Et non est totum, & infinitum per se, sed per aliud. & nō continet sed continetur, secundum quod ē infinitū. & ideo ē delatū, secundū quod est infinitum. in materia enim, non in forma*

Dicit: Et videmus eos magnificare infinitum, quia opinant ipsum esse totum, & continens oē. & causa E in hoc est, quia inter illud, & totum est similitudo, vnde existimauerūt ipsum esse totū. & similitudo inter illa est, quia illud, quod dī infinitū, est prima materia, ſ est subiecta cō plementi mensuræ, quæ est totum. vnde existimauerūt illud, quod est in potentia totum, & completum esse in actu totum, & completum. D. incœpit declarare modū, quo oportet, ꝙ esse eius est in potentia, & dicit. Et est diuisibile, &c. i. & est in potentia, quia infinitas non inuenitur in mensura, nisi sm diminutionem existentem in ea, & additionē, quæ F est econuerso diminutioni, vt declaratum est in sermone ꝓdicto. D.d. & nō est totū, &c i. & subiectū recipiens infinitatē, qđ est * mā, nō est totum, neq; finitū per se, sed p aliud ſ. per formam, & est contentum in composito ex materia, & forma, & forma continet illud. Et, quia infinitum accidit materiæ, secundū ꝙ est materia, dixit: sed continetur, secundum ꝙ est infinitum, i. subiecta infiniti est contentum, secundū ꝙ est infinitum, i. sm ꝙ est materia.

* Mī nō ē totū, nec finitū p te ſ. p aliud. ſ. p formā ex quo ꝑa tet forma ē cāpp hnitatis, &

mām infinitatis. idē ſu. 39. &c 60. idē. 1. c. de ſubſtantia orbis. idē 3. cœ. c. 72 idē hic iſtr. cō. 67. & 68. 72. cō iſſe. 4. ph. t. c. 38. & 49. idē. cœ. c. 61. & 3. cœ. c. 6. & 4. cœ. 40.

G D.d.& ideo est delatum, &c.i. &, quia subiectum recipiens infinitū est cōclusum in toto, ideo existit in alio, i. in composito, & non est existens per se, sed fm ꝙ recipit infinitum: & hoc est fm ꝙ é materia. a & causa in hoc est, quia materia non habet formam. nam, si haberet formam, esset per se & nō delata a alio. &, q dia nō habet formam, ideo est delata in alio. Et debes intelligere hic p delatum nō illud, quod dicit subiecto, aut á subiecto materia. nō dr in subiecto, neq; de subiecto. sed delatum accipit hic loco ei⁹, qd nō inuenitur, nisi in alio. & hæc est dispositio c materiæ, & dispositio accidentium, & formarū. sed accidētia, & formæ differunt a materia in hoc, ꝙ sunt in subiecto, aut de subiecto: materia aūt est ipsum subiectū. Intendebat igit per delatum illud, in quo materia conuenit cum accidentibus, & formis: & ꝙ non inuenit p se, sed in aliquo. s. in composito. & cū aliquo, s. cū forma. sed á materia inuenit ꝙ formam, fm ꝙ fota est pfectio eius, forma aūt inuenit p materiam fm hoc, ꝙ materia est subiectum eius, & fert accidentia.

a Infinitū accidit materiæ, secundū ꝙ est materia.
b Quare mā non é esse in alio cōperimur, & formæ, & accidentibus
H dint th. vi. de coniuge. 1. de a.a. com. 4. Quo mō é esse & esse vide coniuge. 1 phy. c. 9 & 1. phy. 3. & 2. de ala com. 4 &c.

I Quare manifestum est ꝙ magis in partis ratione infinitum fit, ꝙm in totius. pars enim materia totius est, sicut æs æneæ statuæ. qm, si continet in sensibilibus, & in intelligibilibus ipsum magnum, & paruū, oportebat continere intelligibilia. incōueniens autem, & impossibile est ignotum, & indeterminatū cōtinere, & determinare.

Apparet ergo ex hoc quòd infinitū magn est quasi pars, quasi totū. materia enim est pars totius, quemadmodum cuprum est pars statuæ cupreæ. & similiter, quod continet sensibilia, & intelligibilia, esset magnum, & paruum, tunc illud contineret intelligibilia. sed improbabile est, & impossibile vt ignotum non terminatum contineat terminatum.

K

Et, si illud infinitum, quod continet sensibilia, & intelligibilia esset magnum, & paruum secundum Platonis, quorum natura nō esset terminata, nec in tactu, nec in visu. & terminat terminatum, & notū intelligibilia, esset non terminatum, neq; notū. & inopinabile est vt terminat. neq; notū terminet terminatum, & notum. Et hoc contigit Platoni, quia ipse ponit materiā, & paruum esse infinitū, & ponit terminantia res sensibiles, & intelligibiles. & facit bene in hoc, ꝙ ponit infinitum in magno, & paruo, quia magnum, & paruum sunt fm materiam, sed infinitum non inuenitur in magno, nisi fm additionem mensuræ, quæ est conuersum diminutionis. & peccat in hoc, ꝙ ponit ipsum determinare totum.

L

M

Redditur causa, propter quam non reperiri infinitum in actu, sed in potentia. Cap. 7.

SEcundum rationē aūt accidit, vt & quod est fm appositionem non esse videatur infinitū sic, vt oēm excedat magnitudinem, in diuisione aūt esse. continet enim sicut materia intus, & infinitum, continet autem forma.

A *Et recte etiam contingit quod infinitum secundum additionem videtur esse impossibile pertransire omnem mensuram, secundum autem diuisionem possibile. materia enim continetur intra, & est res infinita, cõtinens aũt ẽ forma.*

Cum declarauit q̃ mensura non cessit in infinitum, & diminuitur in infinitum, & q̃ causa hoc, q̃ infinitum non est in actu est forma, & in hoc, q̃ infinitum est in potentia est materia, incepit declarare cõmentũ. eius, quod declarauit cũ ista causa, & dixit. Et recte etiã, &c. Accidit finitas accidentis rei ex forma, & infinitas ex materia, recte cõtingit q̃ magnitudo non possit pertransire oẽm mensuram in additione qm̃, si hoc esset, tunc esset possibile formam inuenire infinitam. & intelligo per hoc quod dico. qm̃ forma est causa terminationis, & continentia. & impossibile est vt ex ea accidat non terminato, & non continẽtia habenti formam. & sisti ẽt cõtingeret recte vt diminutio sit in infinitum. causa enim diminutionis est materia, quæ est terminata, non terminans & hoc intendebat, cum dixit. materia enim, &c. i. &, quia materia est terminata ab alio, non terminata in se, ideo non est impossibile vt sit infinitas, quæ est in potẽtia, ac cidat ex illa, non ex forma, qui est terminans ex illa enim, si esset infinitum, tunc possibile esset corp̃ in actu esse infinitum. & vlt apparet q̃ infinitum est cõtrariũ terminato.

Rationabiliter autem & hoc in Numero quidem esse versus minimum, terminũ, versus autem plura semper omnem excedere multitudinem. in Magnitudinibus vero econtrario. versus enim min⁹, omnem excedere magnitudinẽ, sed versus maius, non esse magnitudinem infinitam. causa autem est, qm̃ vnũ est indiuisibile, quodcunq; vnũ sit. vt homo, vnus homo, & nõ multi. numer⁹ autẽ est vna plura, & quãta quædam. quare necesse est stare ad idiuisibile. duo nãq;, & tria denominatiua sunt nomina: similiter autem & aliorum numerorum vnusquisq;. versus autem plus semper est intelligere: infinitæ enim sunt bipartitiones magnitudinis. quare potentia quidem est, actu autem non est: sed semper excedit acceptum oẽm determinatam multitudinem. at non separabilis est numer⁹ hic bipartitiõis, neq; manet ifinitas, sed fit, sicut & tempus, & numerus tẽporis.

Et recte etiam Numerus ī processu ad pauc itatem habet finem, & in processu ad multitudinẽ semper addit omni numero. & ī Atem sura est econtrario, s. quoniã in paucitatem pertransit omnem mensuram, in magnitudine autem impossibile est mensuram esse infinitam. & causa in hoc est, quia vnũ est indiuisibile, quodcunque vnum sit. v. g. homo, quis est vnus homo, non plures. & numerus est plures vnitates, & quantitates. oportet

igitur

G igitur ipſum ceſſare apud indiuiſibile. duo enim, & tria ſunt res, et ſimiliter vnusquisq; aliorum numerorum. proceſſus eius ad multitudinem poſsibile eſt ſemper imaginari, quoniam diuiſio mēſura i duas medietates, & medietatu i duas medietates procedit in infinitum, & ſic erit in potentia, in actu aūt non: ſed inuenitur in eo aliquid, quod ſemper addit omnis numero terminato. ſed iſte numerus non ſeparatur ab hac diuiſione, neq; inſtitutum eſt aliquod permanens, ſed ſemper generatur, & ſimiliter tēpus & numerus temporis.

68 Cum declarauit ꝙ recte menſura diuiditur in infinitum, & nō creſcit, & dedit cām in hoc, incepit declarare ēt ꝙ ex illa cauſa accidit in Numero contrariū, ſ. creſcere in infinitum, & non diminui. cauſa enī additionis in numero eſt materia: & diminutio in ea ducit ad formā vnitatis, quæ eſt indiuiſibilis. & dixit: Et recte ēt, i. & pp illud, quod dicimus ēt diuiſio numeri ad paucitatem vadit ad finem, ſed verſus partem multitudinis non hēt finē, ſed ſemper potes addere ol numero poſito in infinitum. in Menſura autē eſt econuerſo. D. d. in paruitatē aūt &c. i. diuiſio autem magnitudinis, & diminutio eius ad paruitatem ptranſit omnem menſuram, i. poteſt quis accipere ad omnem menſurā minorē illa quoniā, ſi hoc nō eſſet, tunc menſura non diuideretur ſemper. D. d. in magnitudine autem, &c. i. additio autem eius ſemper, ſecundum ꝙ eſt vna menſura impoſſibilis eſt. oīs impoſſibile eſt metiram infinitām eſſe in actu, vt declaratum eſt. Et, cum declarauit ꝙ diſpoſitio in numero eſt ecōtrario ei, quod eſt in menſura, exponit cauſam in hoc, & dicit: & cauſa in hoc eſt, &c. i. & cauſa in hoc, ꝙ numer diuiditur in indiuiſibile, eſt, qa omne vnum eſt indiuiſibile, vt vn homo, & vnus equus: eſt enim indiuiſibilis in illa ſpecie ideo vnum ſimpliciter, ſ. vle eſt indiuiſibile etiam. &, quia numerus eſt coacteruus vnitatum. numerus erit compoſit ex indiuiſibilibus: & diuidit in indiuiſibile: ergo numerus diuidit in indiuiſibile: & oē, quod diuiditur in indiuiſibile, diuiſio finitur in eo ergo diuiſio finitur, & ceſſat in numero. Deinde d. duo enim, & tria ſunt res indiuiſibiles, & non ſunt quantitas continua, & ſiſt aliq numeri &c. cauſa in hoc, ꝙ vnum eſt indiuiſibile, eſt, quia oīs res eſt vna per ſuam formam, & forma eſt indiuiſibilis ꝑ ſe. Deinde d. proceſſus aūt eius, &c. ideſt, proceſſus autem numeri ad multitudinem numerorum ſemper eſt poſſibilis, diſpoſitio enim in additione numerorum eſt ſicut diſpoſitio in diminutione menſurę. Quemadmodum enim cauſa in diminutione menſurę in infinitum eſt materia, ſimiliter eſt cauſa in additione vnitatum in infinitum, & ad additio numeri in infinitum eſt in potentia: non quōd additio infinita exeat in actum, ita, ꝙ inueniatur numerus in actu infinitus: ſed ꝙ additio nunq̄ ceſſet. Deinde d. ſed iſte numerus, &c. i. ſed numerus nō eſt ſeparatus ad hanc additionem, quę eſt in infinitum, neque infinitum exi-

A existens in eo est res fixa, sed infinitas in eo est in actu, & in transmutatione, sicut dispositio in tpe, & numero tpis. Et intendit per numerū tpis, numerum, qui est genus tpis, vt post declarabit. & dfia inter has duas additiones, vt diximus, est, qñ additio in continuo est ex forma, & in quātitate discreta est ex materia: & diuisio in eis est econuerso, s qñ diuisio in numero est ex forma, & in magnitudine ex materia.

In Magnitudinibus aūt contrarium est. etenim diuiditur in
B infinita continuum. versus aūt maius non est infinitū. quātum enim contingit potentia esse, & actu cōtingit tm esse. Quare, cū infinita nulla sit magnitudo sensibilis, nō cōtingit excessum eē ois determinatæ magnitudinis. esset enim aliquid cœlo maius.

In Magnitudine aūt est ecōtrario. continuum enim diuiditur in infinitū. sed in magnitudine non est infinitū. quoniā in quacunq; mensura potest esse in potentia, in illa mensura potest esse in actu. Et cū nulla mensura sensibilis est infinita, impossibile est vt excedat omnē mensuram terminatam, quoniam, si hoc esset possibile, tunc aliquid esset maius cœlo.

69 Dicit: In magnitudine, &c. i. sed mēsura impossibile est vt crescat in magnitudine in infinitū. qñ mensura demonstrata in quacūq; quantitate fuerit in potētia, in illa quātitate potest poni in actu. Et intendit ꝙ, si mensura demōstrata posset augeri, & crescere in infinitum, cuius possibile erit inueniri mensurā infinitam in
D actu. Deinde destruxit antecedens, & concluſit oppositū consequentis, & dixit: &, cum nulla mensura, &c. ideſt, &, cum posuerimus ꝙ in quacunq; quantitate fuerit possibile vt mensura sit in potentia in illa quātitate, erit possibile vt sit in actu. &, cū posuerimus ꝙ aliqua mēsura sit in potētia infinita, sequitur ꝙ illa erit mensura infinita in actu: sed nulla mensura est infinita in actu, vt declaratum est: ergo nulla mensura pōt crescere in infinitū. Deinde confirmauit istud destructū per aliud, præter illud, quod superius declarauit, &
E dixit: qñ si hoc esset posse, &c. i. qñ, si esset posse mensurā crescere in infinitum, tunc mensura non esset terminata naturaliter. & sic esset posse, vt aliqua esset maior mensura continente totum, & est cœli. Sed quæret aliquis in hac propositione, dicēte ꝙ in quacunq; quantitate ponat magnitudo in potentia, in illa quantitate pōt poni s actu, in quo differt ab hac propositione, ꝙ in quacūq; quātitate ponatur aliquis numerus demōstratus in potētia, in illa quantitate pōt poni in actu. vnde existimatur ꝙ non est differentia in hoc, ꝙ sit possibile infinitum esse in potentia in numero, & in magnitudine, vt dictum est. Sed, cum aliquis
F consyderauerit hoc, videbit ꝙ additio, in qua non cessat infinitū esse, & non sequitur, si ponatur ipsam exire in actū, quod ē impossē, est additio cuiuslibet partis generatæ, cuius possibilitas est alia a possibilitate alteri⁹ partis, & non sunt oēs partes vnius possibilitatis demōstratæ: & hoc est sicut est dispositio in motu, & tpe. in additione aūt cuiuslibet partis, cuius

Digressio, qua ꝗrit, vtrū sic ē ſter numerū, & magnitudinē ꝙ quo ad posse infinitū augen.

Solutio. Positates rebus augmentabili bꝰ in ſinitū fiant diuersarū dispositionū & nō sunt gtes vnius positatis. ſecus ē in nō augmētabilibus.

G cuius poſſibilitas eſt pars vnius poſſibilitatis demonſtratæ, iſta poſſibilitas, quòcunq. ponatur in potentia, ſequit ex ea vt inueniatur in actu in illa diſpoſitione: & ſi non, cõtingeret vt potentia eſſet friuſtra. & additio, quę eſt in magnitudine demſata, eſt de genere iſtius additionis. & additio, q̃ eſt in numero, é de genere primæ additionis & cá in hoc, q̃ potentiæ, quæ ſunt in additione vniuſcuiuſq. partis partiũ menſuræ, oés ſunt partes vnius potentiæ. & non eſt ita in numero, qm̃, ſicut menſura eſt vna, & cõtinua, & numerus non fm hoc

H igitur intelligendus eſt iſte locus.

Ex iſto ens dicitur Analogũ nõ ſigna re naturã vnam.

Infinitum autẽ non eſt idẽ in motu, & magnitudine, & tpe, tanq̃: & vna quædã natura. ſed poſterius dicit fm prius. vt motus quidẽ, quia prius eſt magnitudo, in qua mouet, aut alteratur, aut augmentatur, tempus autẽ propter motũ. Nunc igitur vtimur his, poſterius aũt tentabimus dicere & qd̃ ẽ vnũquodq. & propter quid oſs magnitudo ſit in magnitudines diuiſibilis.

I *Et intentio infiniti non eſt eadẽ in mẽſura, & in motu, & in tẽpore quaſi vna natura, ſed dicitur in poſtremo, quia eſt in priori. v. g. quoniã dicitur in motu, & in tẽpore, quia ẽ in mẽſura, in qua fit motus, aut alteratio, aut augmentũ, & dicitur in tẽpore propter motũ. Quoniã in iſtis locis accepimus iſtã acceptionẽ, et poſt dicemus de vnoquoq. eorũ, & de cauſa in hoc, quod oẽs menſura diuiditur in menſuras.*

Dicit: Et intentio infiniti in menſura & in motu, & in tpe non eſt dicta vniuoce, ita, q̃ ſignificet vnã naturam, ſed illud, quod dr̃ de poſterioribus dicitur pp̃ prius, ſ. qm̃ eſt dictum in eis fm prius, & poſterius fm hoc, q̃ menſura eſt prior motu, & motꝰ tpe. v. g. qm̃ infinitum non dicit̃ de motu, niſi quia dr̃ de menſura. menſura enim, quia eſt ſubiectũ motus, & menſura eſt cauſa infiniti exiſtentis in ipſa, fm q̃ mẽſura eſt ſubiectũ ipſius, & motus ẽt cauſa eſt infiniti exiſtẽtis in ipſo, fm q̃ motus eſt ſubiectũ, neceſſe eſt vt infinitũ, exiſtẽs in menſura, ita ſe habeat ad infinitũ K exiſtens in motu, ſicut menſura ad motũ. ſi igitur quantitas dicitur de menſura, & motu fm prius, & poſterius, neceſſe eſt vt infinitũ dicat̃ de eis fm prius, & poſterius. & iſti de motu cum tpe. quemadmodũ enim motus eſt prior tpe, ſimiliter infinitum exiſtens in motu eſt prius infinito exiſtente in tẽpore. D. d. q̃ in menſura, in qua fit motus, i translatio & intẽdit p̃ menſuram ſubiectũ motus trãſlationis, aut alterationis, aut augmenti, & eſt corpus. D. d. & dicitur in tpe, &c. 1. & dicitur in tpe quia dr̃ in translatione. D. d. & poſt M dicemus, &c. 1. & hoc, quod dixim⁹, q̃ quædam iſtorũ præcedunt quædam, eſt poſitum hic, & poſt declaratur. cum dicemus vtrũq; eorũ quid ſit ſ. motum, & tempus, & q̃o ſe habent adinuicem: qm̃ motus iã declaratus eſt. D. d. & cauſa in hoc q̃ omnis menſura, &c. 1. & declarabimus cauſam, pp̃ quam ſemper menſura diuiditur in diuiſibile. Et hoc Dicit ſignificat q̃ diuiſio menſuræ ſemp̃ eſt nota per ſe, & q̃ cauſa eiꝰ indiget demonſtratione, non ſicut quidam exiſtimauit

A existimauit quod Geometer accipit hoc esse a Naturali.

Non remouet autē ratio Mathematicos à cōtemplatione, auferens sic esse infinitum, vt actu sit versus augmentū, vt intransibile. neq; enim nunc indigēt infinito, neq; vtūtur, sed solū esse, quantācunq; velint, finitā. maximæ aūt magnitudini fm eandem est secari rationē, quantam cunq; magnitudinē alterā. quare ad demonstrandū quidē illo modo nihil differet, esse autē in
B existētibus erit magnitudinib⁹.

Et iste sermo non destruit scientiā Mathematicorū, scilicet hoc, quod dicimus quod infinitum non est, secundū quod nūquā finitur in augmento in actu. quoniā non indigent in sua scientia hoc infinito. semper enim indigent in ea, vt finitū sit quomodo voluerint. & possibile est diuidere secundum diuisionem maximæ mensuræ quamcunque aliam mensuram. ex quo declara-
C *tum est quod neq; illud accidit nocumentum in demonstratione, neque est hic aliquid cogens, vt hic fit in mensuris existentibus.*

1 Et hoc, quod dicimus, ϕ magnitudo nō potest crescere in infinitū, nullum fundamentū destruit Mathematicoꝝ, sicut qui dicit ϕ impossibile est magnitudinē diuidi in infinitum, destruit fundamentū Mathematicorū. non enim indigēt in sua scientia ponere ϕ mensura crescat in infinitū, sed indigent in sua scientia ponere mensurā in quacunq; quan
D titate voluerint. possunt enim ponere mensuram maiorem cœlo. &, cū dicunt, extrahamus lineam in infinitum, intendunt vt accipiant ex ea quantum voluerint. Et hoc accidit eis, quia non consyderant de mensura, fm ϕ est finis corporis naturalis, sed secundum ϕ est non in corpore omnino. D.d. & possibile est diuidere, &c. ideſt vt mihi videtur, & signū eius, quod Geometer nō indiget ponere lineam infinitam in additione est, quoniam illud, quod potest declarari in linea maiori, & si esset maxima, potest declarari in minori li-
E neā, quæcunque sit, vt diuidere lineam in aliqua proportione, & alia multa, quæ accidunt lineis. &, cum non est differentia inter magnum, & paruum in hoc, quo indigent, qd igitur coget eos ad ponēdum lineā infinitam in actu?

Quoniam autē causæ diuisæ sunt quadrifariā, manifestū est, ϕ vt materia, infinitū causa est: & ϕ esse quidē ipsius priuatio est, per se aūt subiectū, continuū ipsum, & sensibile est. Videntur aūt & omnes alij tanquā mate-
F ria, vtentes infinito. quocirca & inconueniens est, continens facere ipsum, & non contentum.

Et, cum causa sint quatuor, manifestum quod infinitum est causa, quasi materia, & quod quidditas eius est priuatio, & quod subiectū per se est continuum sensibile. Et videmus oēs, loquētes de infinito, vti ipso quasi materia. & ideo non est rectū vt sit cōtinens, nō contētum,

Et.

Vide pro hoc, 1. Phy. c. 10. et quæ ibi.

3 Et, cum genera causarū sunt quatuor, manifestum est φ causa infiniti est materia, & φ, si infinitū ponatur causa, erit cā fm materiam. eqm quiditas infinit est priuatio finis, & causa priuationis est materia, sed subiectū istius priuationis non est materia abstracta a forma. sed subiectum per se istius priuationis est corpus continuum sensibile, cōpositum ex materia, & forma, fm φ materiatum, non fm φ est formatum. D. d. Et videmus omnes loquentes de infinito, &c. i. vt Platonem, qui ponit ipsum magnum, & paruum, & illos, qui ponunt ipsum numeros, & ponūt ipsum quasi materiam, ideo necesse est vt sit contentum, non continens.

Ma'festū φ cā infinit ē mā. 3dd supra. 19. 20. 65 67. 69. a Quodlibus infinit ē priuatio huius & cā priuationis ē mā.

Destruuntur rationes, quæ probare videntur dari infinitū in actu. Cap. 8.

RElinquum est autē aggredi fm quas rationes infinitū esse vī, nō solū potentia, sed vt determinatum. Alia. n. ipsorum non necessaria sunt, alia aūt habent alias quasdam veras obiectiones. Neque 1 .n. vt generatio non deficiat, necessarium est actu infinitum eē corpus sensibile. cōtingit. n. alterius corruptionē generationez alterius esse, cū oē finitum fit.

Et oportet nunc narrare sermones, ex quibus existimatur non solum materiam esse in potentia, sed est existens per se. Quidam. n. eorum sermonum non est necessarius, & in quibusdam sunt obiectiones veræ. Quoniam. vt non generatio deficiat, est in actu corpus K infinitum sensibile. quoniam possibile est vt corruptio alterius sit generatio reliqui, & totum, & vtrunque finitum.

Cum numerauit quinq; rōnes 5 probando infinitum esse, incepit demōstrare deceptiones in eis. & dixit: Et oportet nunc .i. & postq̄ diximus de modo infinit possibili, & impossibili; oportet nos narrare sermones, ex quibus existimatur φ infinitum non est solum modo in potentia, sed in actu. quidam .n. I lorum sermonum sunt veri, sed nō sequitur ex eis illud, quod reputāt sequi, & quidam sunt falsi, & habēt cōtradictiones veras. Deinde incepit à ratiocinatione, quæ est ex rebus veris, sed non cōcludit illud, qđ existimant, & dixit: Qm̄ vt generatio non deficiat, &c. i. qm̄, non quia generatio non deficit, est necesse corpus in actu esse infinitum sensibile. generatum. n. quia occupat locum corrupti, non est necesse ex hoc, φ generatio est in infinitū, locum eē infinitū. qm̄, si locus fcessit generatū, & generatum est fa M ctū succedūt in infinitū, & generato generati non fit corruptio alterius, tunc necesse est locū esse infinitum, & vt totum addatur in potentia in infinitū, & sic poterit esse in actum: sed quia hoc non est, imo generatio alicui⁹ est corruptio eius, ex quo generat: iō non sequitur ex hoc illd, qđ existimabāt seq.

Amplius tangere, & finitum esse alterum est. illud. n. ad aliquid est, & alicuius (tangit. n. omne

A omne aliquid) & finitorum alicui accidit. finitum autem non ad aliquid est. neq; tangere cuiuslibet quoduis est.

Et etiam intentio cōtactus est alia ab intentione infiniti. contactum.n. est in respectu alicuius. si.n. aliquid tangit aliquid, et hoc accidit quibusdam finitis. finita autem non in respectu dicuntur. neque quodlibet tangit quodlibet.

B Hæc est rōcinatio, in qua dictū est. ꝙ corpus finitū finitē p̄ suā cōtinuationē cū alio corpore, & istud aliud cū alio. si igit corpa necesse ē vt tota sint in aliquid, necesse est vt totū sit infinitum. Et incēpit declarare deceptionē in hac rōcinatiōe, accipitur.n. in ea loco contactus finitus, & dixit: Et ét, &c.i. & istud, quod sequit in contactu, nō sequitur in finitate: cōtactus.n. aliud est a finitate: contactus.n. dī in respectu alterius: finitas aūt rei dī in respectu sui ipsius. vnde dī ꝙ corpus finitū est illud, qđ continet ab vno termino, aut terminis, quę sunt suæ

C superficies, non superficies corporum extraneorum. Et, cum declarauit ꝙ finitas nō est contactus, declarauit ét ꝙ non est necesse vt omne finitum tangat. &, si, siue per se, siue per accidens alterum istorum esset verū, ratiocinatio esset vera & dixit & hoc accidit quibusdam finitis. i. & hoc, s. contactus accidit quibusdā rebus finitis. oē.n. tangēs est finitum, sed non oē finitū est tangens. Deinde dixit finita aūt, &c.i. sed nō omne corpus dicit in respectu alicuius. quod.n. dī in respectu est pars totius & si, omne corpus dicet in respectu eius, a quo cōtinetur, & qđ tangit, sic nō esset illic totū omnino. &, cum totum non fuerit, non erit pars. Et ista ratiocinatio, vt mihi videt, est cōis, cū nō sit manifestum per se hoc, sed hoc declarabitur proprie, cum fuerit declaratum ꝙ extra mundum nō est vacuum, neq; plenum, i. & non omne tangens habet naturam tangendi quodlibet. res.n. non tangit, nisi illud, qđ est suum totū naturaliter. nō.n. qđlibet tangens tangit quodlibet, nedum vt quodlibet sit tangens. Et apparet ꝙ corpus circulare non est innatum tangere, cum sit completum per se: & ꝙ corpus rectum est natum tangere, cum sit finitum, & completum per aliud: & hoc inuenit in corpore circulari, & in elemētis, vt post declarabit. D Documētum. E Corpꝰ circulare nō est innatū tāgere, cū sit cōpletū p se: corpꝰ rectū ē innatū tāgere, cū sit cōpletū, & finitū p alterum. Idē. 4. ph. cō. 43. F

Intellectione aūt credere inconueniēs est. non.n. in re superabundantia, et defectus est, sed in intellectione. vnumquēq; n. nostrum intelliget vtiq; aliquis multo maiorem seipso, augmētans in infinitum. sed non propter id extra vrbem quispiam est, extra ve tantillam magnitudinem, quam habemus, qm intelligit aliquis, sed qm̄ est. hoc autē accidit. Tempus autem, et Motus infinita sunt, & Intellectio, non permanente accepto. Magnitudo autē, neq; diuisiōe, neq; intelligibili augmentatione est infinita. Sed de Infinito quidem quomodo est, & quō non est, & quid est, dictum est.

Et

G *Et non est rectum etiam credere illud, quod imaginatur imaginatione. additio enim, & diminutio non erit tunc in re, sed in imaginatione. potest.n. quis imaginari quod vnusquisq; nostrum crescit multoties in infinitū super quantitatem, in qua sumus. sed non sequitur, si aliquis imaginatur hoc in nobis, vt nos simus extra ciuitatem, sed, cū erimus sic, accidet hoc nobis, & tempus autem, & Mo*

H *tus sunt infinita, & similiter imaginatio absque eo, quod id, quod imaginatur ex eis, sit infinitum. Mensura autem neq; secundum diminutionem, neq; secundum additionem per imaginationē erit infinita. Tam igitur diximus de infinito quomodo est, et quomodo non est, & quid est.*

75 Imaginatio facit credere infinitum, in actu esse, & in potentia, in vero, & in falso. in vero quidem, quia possibile est imaginari infini-

I tum in additione numerorū, & in diminutione mensuræ, in falso verò quia possibile est imaginari mē suram crescere, sicut diminui. in eo aūt, qđ est in actu facit credere, vt dictum est supērius. non.n. possumus imaginari extra mundū, nisi corpus, aut vacuū: & illud vacuū, aut corpus, si ponatur finitum, tūc non possumus imaginari extra ipsum, nisi aut vacuum, aut corpus ex quo existimatur sequi ꝙ extra mūdum est corpus infinitum, aut vacuum, aut corpora infinita: & vbi imaginatur vacuum, posse est vt in K eo sit corpus: ergo, si vacuū fuerit infinitum, corpus erit infinitū immo necessariū hoc est, possibile.n. vt dicit Arist. in æternis est necessariū. Et cū imaginatio facit hoc, incœpit declarare ꝙ multa sunt, & possunt imaginari, & multa imaginantur, quæ non sunt. & dixit: Et non est rectum ét, &c.i. & nō est rectum credere ꝙ esse sequitur imaginationē augmentū.n. & diminutio, quę possunt imaginari in rebus existentibus, in quibus impossibile est additionem esse, aut diminutionē, non sequitur imaginationē, immo illud, quod est in imaginatiōe, non est nisi in anima tm. Vg. quoniā possibile est vt aliquis imaginetur ꝙ vnusquisq; nostrum crescat plus sua quantitate naturali, sed nō sequitur ex illa imaginatione vt simus in hac dispositione magnitudinis. Et dixit: sed non sequitur, &c forte intendit, sed, si aliquis imaginetur hoc in nobis, s. vt sit simus magni, adeo, ꝙ simus extra ciuitatē non sequitur ex hoc vt simus extra ciuitatem. Et forte est defectus in lib. & sic debet legi. & similiter potest quis imaginari nos esse extra M ciuitatem, sed non sequitur ex sua imaginatione nos esse extra ciuitatem, sed, cum fuerimus extra ciuitatem, tunc imaginatio illius erit vera, & erit accidens ei. & hoc intendebat, cum dixit sed, cum fuerimus sic, accidet hoc nobis, s. sed, cū fuerimus extra ciuitatem, accidet vt imaginatio sit talis imaginatio. n. sequitur ens, sed nō ens imaginationē. D.d. Tēpus aūt, &c.i. tempori aūt, & motui accidit ꝙ sunt in se infinita, & similiter imaginatio eorum.

A rum. sed illud, qđ inuenię de ſfinito in eis, nũ eſt fixũ, i exiſtens in actu. hoc enię impoſſe, ſed é ſucceſſiuũ. D.d. Menſura vero, &c. i. menſura vero nõ eſt ſfinita ſ additione, & diminutione pp hoc, qp imaginaſ diminui, & creſcere in infinitum, ſed in hoc, q eſt infinita in diminutione, cõueniunt eſſe, & imaginatio p accẽs. & in hoc, qđ eſt infinita in additione, non cõueniunt, vt declaratũ é ſuperius ex imaginatione igit non pót q̃ iudicare vero iudicio eſſentialt ipſam diminuí ſ infinitũ, aut creſcere. ſed, ſi iudicauerit ipſam diminui

B erit verũ iudiciũ p accẽs, &, ſi iudicauerit ipſã creſcere, erit falsũ ſimpliciter. Et, cũ cõpleuerit ſermonẽ de infinito, dixit: Iam igit diximus, &c. i. iã igit diximus qđo eſt infinitũ ſ. in potentia, & qđo nõ eſt, ſ. in actu, & quid eſt, ſ. & iã definiuimus ipm ſic, ſ quũ eſt illud, extra qđ ſp eſt aliqd.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER QVARTVS,

C *Cum Auer. Commen.*

SVMMAE LIBRI.

A tex. i vſq. ad 5. de loco eſt ſermo.
A 5. vſq. ad 9. diſputat de vacuo.
Ab 9. vero vſq. in finem agit de Tẽpore.

Famoſa aſſerunturrationes, tum affirmãtes, tum negantes Locum eſſe. C.1.

Similiter autem neceſſe eſt Naturalẽ & de Loco, vt & de infinito, cognoſcere ſi eſt, an non, & quomodo eſt, & quid eſt. Etenſi quæ ſunt, omnes exiſtimant alicubi eſſe, quod vero nõ eſt, nuſq; q̃ eſſe. vbi enim eſt Hircocerus, aut Sphinx? Atq; motuum cõmunis maxime, maximeq; prius ſm locum eſt, quem vocamus Lationem.

D

Et oportet Naturalem conſyderare de Loco, ſicut de infinito, donec ſciat vtrũ ſit, aut non, & quomodo, & quid ſit. Homines enim opinantur entia eſſe in vbi. quod enim non eſt, non eſt apud eos in loco. Hircocerum enim, & Chimera non habent vbi. Et quia cõis motuum, & manifeſtior eſt ille, qui ẽ in loco, qui dicitur Translatio.

E

F

1 Ntendit in hoc tractatu perſcrutari de Loco, & Tẽpore quid ſit ſubſtantia vtriuſq;, illa. n. eſſe manifeſtũ eſt per ſe. ſed apud p ſcrutationem de natura eorũ accidunt in hoc quæſtiones. Et poſt perſcrutationem de loco perſcrutabit de Vacuo etiam, vtrum ſit, aut nõ: quia aſſimilatur loco: & quia exiſtimatur eſſe locus, in quo non exiſtit corpus. Et primo incœpit perſcrutari de loco, & incœpit in hoc notificando quæ ſunt conſyderanda de loco, & dixit: Et oportet Naturalem conſyderare, &c. & intendit q̃ Naturalis debet cõſyderare de vtroq; vtrunq; enim eſt cõſequens corporis naturalis. Deindę dixit vtrũ ſit aut non. * Et non intendit perſcrutari de ſuo eſſe ſm demonſtrationẽ, ſed ſm dialecticam: † locum enim eſſe notum eſt per ſe. &, cũ perſcrutatur ſm dialecticã de quiditate eius,

* Documẽtũ primũ.
† Arist. ſi intendit perſcrutari de loci ſecundũ de mot. nẽ, ſi ſecũm dialecticã qa locũ eſſe é notum p ſe, &c.

G occurrunt hic quæſtiones, quæ faciunt dubitare in ſuo eſſe. Deinde dixit, & qũo, i. vtrum ſit de genere entium p ſe, aut de genere entium p aliud. & quid ſit, intendit definitionem, & ſubſtantiam. Et, cũ narrauit ꝙ oportet Naturalem pſcrutari de loco, Icœpit dare cauſam famoſam cogentem ad pſcrutationẽ de hoc, & dixit: Homines enim, &c. i. & oportet perſcrutari de loco, quoniam Antiqui opinabantur ipſum eſſe neceſſariũ in eſſe cuiuslibet entis. & cauſa illius opinionis eſt, qa, cum viderunt ꝙ illud, quod nõ eſt
H ens, vt Chimera, & Hircoceruus nõ eſt in loco, exiſtimauerunt ꝙ ſequitur ſecundum cõuerſionem quòd omne, quod eſt ens, eſt in loco. ſed declaratum eſt in Logica, ꝙ non tenet iſta conuerſio. ſunt enim entia, quæ non ſunt in loco. Et, cum dedit cauſam famoſam cogentem ad perſcrutãdum de loco, dedit in hoc cauſam naturalem, & dixit, Et quia cõmunior motuum proprie, &c. i. & cauſarum cogentium ad perſcrutandum de loco eſt, quòd ineſt motus localis, qui eſt communior motuum, ſcilicet extra quem nullum
I ens eſt naturale, & prior eorum, ſ. ſecundum tempus, & cauſam. & poſt declarabitur ꝙ neceſſarius eſt loc⁹. & cum Naturalis habet perſcrutari de motu, oportet ipſum etiam perſcrutari de loco.

Q. Io motus localis est communior motuum & prior tẽp. & cauſa. & ſecũdũ cauſam. vide ph. 2. t. 6. 5 & vlt. ad te. com. 61.

Habet autem multas dubitationes quidnam ſit Locus non enim idem videtur ſpeculantibus ex oſibus, quæ inſunt. Amplius aũt neq; habemus quicq; ab alijs, aut ante dubitatum, aut prius traditum de ipſo.

Et in intentione Loci, quid ſit, ſunt multæ quæſtiones. non enim in quacunq; parte inſpexerimus ipſum inuenemus ipſum vnum. Et etiam non habemus ab aliq; prædeceſſoribus aliquid dubitatum, neq; aliquid inuentum de ipſo. L

Cum narrauit ꝙ oportet Naturalem perſcrutari de loco, & dedit cauſam in hoc, incœpit narrare difficultatem cognitionis loci, & declarare cãm in hoc, & dixit: Et iſtius ne, quid ſit locus, ſunt multæ quæſtiones, i. in ſcire definitionẽ, & quidditatem loci ſunt multæ quæſtiones, & maxima difficultas. Dedit cauſam in hoc, & dixit non enim in quæcunq; parte, &c. i. & cauſa difficultatis quidditatis eius eſt, quia, cũ conſyderabimus de illo, non inueniemus ipſum vnũ dictum vniuoce in omnibus corporibus naturalibus, ſed quaſi dictum modo dubitatiuo. & ſcire quidditatem hmõi entium eſt difficile, quia appropiquat ei, quod non hꝫ cõem naturam & ideo latet. & definitio cõmunis declarat hanc naturam cõem, & huiusmodi definitiones difficile inuenitur p regulas dantes definitionem, quæ ſunt diuiſio, & compoſitio, & demonſtratio. b Aut intendit ꝙ cõſyderare de loco inducit conſyderare ad res diuerſas de diſpõe et ſunt. n. aliqua, quæ faciunt exiſtimare in ipſo res diuerſas, vt poſt declarabitur. Et, cũ dedit cauſam ex ipſa re, dedit aliam cauſam extrinſecã facientem etiam ſcire quidditatẽ loci eſſe difficilem, c & d. Et etiã non habemus ab alijs præcedẽtibus, &c. i. & etiam conſyderare de loco eſt diffi-

A difficile, quia nihil inuenimus in ipo dictum a præcedentibus, neque aliud, quod faciat dubitare in eo esse, nec aliquid inuentum de cognitione substantiæ eius.

Quod igitur loc⁹ sit, videtur manifestum esse ex trãslatione. Vbi nanq; nunc est aqua. hinc egrella tanquam ex vase, iterũ aer ineſt: aliquando autem eundem locum hũc aliud aliquod corporum obtinet. hoc autem abijs, quæ insunt, & transferũtur, omnibus alterum esse vide
B tur. in quo enim aer nunc est, aqua in hoc pri⁹ erat. quare manifestum est ꝙ locus, & regio aliquid erat diuersum ab vtriſque, ad quam, & ex qua transferebantur.

Et existimatur quod manifestum est locum esse aliquid ex mutatione, & translatione. vbi enim nunc est aqua, illic, quando exit aqua, est aer. v. gr. quando aqua exit a vase, erit etiam ibi aer: & forte secundum hunc modum erit
C *ibi aliquod corpus aliud. & existimatur hoc esse aliud ab omnibus rebus, quæ sunt, & transferũtur in ipsum. illud enim, in quo modo est aer, prius erat in ipso aqua. declaratum est igitur ex hoc locum esse aliquid aliud a duobus, ſ. illud ad quod, & a quo succedunt.*

Cum declarauit causam, propter quam oportet Naturalem consyderare de loco, & declarauit causam

Confirmatio Ar. A
cationis difficultatis, quæ est in cognitione substantiæ eius, incœpit numerare res famosas facientes locum esse, de inde post hoc numerauit res famosas &t, ꝙ faciunt dubitare in esse ei⁹, vt est eius mos, C in pordinando ser
mones logicos sermonibus de fatiuis, ꝙ bñt cum cognitione rei dissolutionẽ illorum sermonũ contrariorum. Et dixit: Et existimatur ꝙ manifestum est, &c.i. & apparet locũ esse ex mutatione fm translationem, ſ. pmutationem corporũ succedentium in ipso. apparet enim ꝙ illud vbi est aqua, qñ recedit ab eo.
succedit illi in illo vbi aer, aut aliud
E corpus. vt accidit in vase, ꝙ, cum ab eó exit aq̃, succedit ei aer, aut aliud corpus. & hoc intẽdebat, cum dixit. vbi enim est modo aqua, &c.i. apparet enim ꝙ vbi inuenit aqua, illic qñ exit aqua ab eo, sicut si exit à vase, inuenit aer. D.d. & forte hoc mõ erit illic aliqd corpus aliud, i. & forte fm successionẽ veniet in hunc locum, in quo fuit aqua, aliqd corpus aliud ab aere. D.d. existimatur igit, &c.i. scitur igitur ex successione, cuius causa est translatio, ꝙ locus est aliud à rebus succedentibus in ipſm.
F manifestum est enim quod illud, in quo modo est aer, iã in eo erat pri⁹ aqua: & ipsum est fixum, & recipiés successionem istorum duorũ corporum: & hæc duo corpora nõ sũt fixa, sed successiua: ergo ẽ aliud necessario à corporibus accidentibus. & hoc quod dixit, cũ hoc, quod est famosum, est notum per se etiam. D.d. declaratum est igitur ex hoc, &c.i. declaratũ est igitur ex hac cõſyderatione locũ esse aliquid aliud abillis duobus, quæ succedunt sibi in illo, & est illud, ad quod transferuntur, & in quo succedunt sibi.

D gos sermo
nes dem
stratiuus p
pientes. vi-
de cõsise.
2. de ala c.
116. & ſ 3.
me. c. 1. vi-
de hic inf.
cõ. 51. Sed
vide oppo.
1. cœ. c. 1.
vide ſoſo-
nem. c. 85
primi de
cœlo.

G Amplius aũt lationes phyſicorũ corporũ, & ſimplicium, vt ignis, & terræ, & talium nõ ſolum oſtendunt q̃ eſt aliquid locus, ſed q̃ & habet quandã potẽtiam. fertur enim vnũquodque in ſuum locum, non prohibitũ, illud quidem ſurſum, hoc vero deorſum. hæc autem ſunt loci partes, & ſpecies, ſurſum & deorſum, & reliquę diſtãtiarũ ſex.

Et modi translationis corporis naturalium ſimplicium, v.g. traſlationis ignis, & terræ, & ſimilium ſignificant cum hoc, quod ſignificant locum eſſe aliquid, et ipſum habere etiam aliquam potentiam. quodlibet enim eorum tranſfertur ad ſuum locum, quem hẽt, niſi impediatur ab aliquo. hoc igitur tranſfertur ſuperius, & hoc inferius. & iſtæ ſunt partes loci, & ſpecies illius, ſ. ſuperius, & inferius, & aliæ partes.

4 Ex hoc ẽt apparet q̃ locus eſt aliquod ens aliud a corporibus localibus. & apparet ex eo etiam ipſum habere potentiam naturalem conuenientem ei, quod mouetur ad ipſum: & ſi non, tunc corpora non mouentur ad ipſum. & apparet ex eo etiam tertium, q̃m diuiditur in ſpecies cõtrarias. & hoc apparet, ſicut dixit, ex conſyderatione modorum translationis corporum ſimplicium tranſlatione naturali, vt ignis ſuperius, & terra inferius, & aer ſup aquam, & ſub igne. apparet enim intuentibus hoc, q̃ illud, quod terra quærit per ſuum motum ad inferius, eſt locus illi cõueniens, & ſiſtit illud, quod ignis quærit per ſuum motũ ad ſuperius. Et apparet ex hoc, q̃ locus eſt perfectio motus ad ipſum. & hoc intendebat, cum dixit ipſum habere potentiam. i. q̃m apparet ex motu terræ ad inferius, & ignis ad ſuperius, quod fiunt per iſtũ motũ, vbi conueniens ſibi, q̃ conueniens nõ eſt, niſi per potentiam naturalẽ exiſtentem in illo vbi. D. d. & hoc tãſfert ad ſuperius, &c. i. & apparet etiã ex hoc, q̃ vnum corp⁹ ſimplex tãſfertur ad ſuperius, & aliud ad inferius, quod ſuperius, & inferius ſunt partes loci, in quas diuiditur. & q̃ genus diuiditur in ſuas differentias ſpecificas. & q̃ d. ſunt partes loci, q̃ ſunt ſpecies illius. & addit hoc, ne aliquis intelligat per partes, partes ẽ quantitatem, non ſm formã. & intẽdit per ſex partes, ſurſum, & alia.

Sunt aũt talia nõ ſolũ ad nos dextrum & ſiniſtrum, atq; ſurſum & deorſum. nobis enim nõ ſemp idem, ſed ſm poſitionem, vt conuertimur, fiunt. idcirco idem crebro dextrũ & ſiniſtrũ eſt, & ſurſum & deorſum, & ante & retro. In natura aũt determinatũ eſt ſeorſum vnũquodque. non enim quodcunq; contingit ſurſum eſt, ſed quo fertur ignis, & leue. ſiſtit vero & deorſum, non quodcunq; contigit, ſed quo habentia grauitatẽ, & terrea, tanq̃ non poſitione differentia ſolũ, ſed & potentia. Oſtẽdunt autem & Mathematica. cũ enim non ſint in loco, tñ ſm poſitionem ad nos habent dextra, & ſiniſtra (vt ſolum intelligat

ipſo-

Idd. 1. ph. t. c. 4. & 2. cœl. tex. 9.

1 loci pres. & ſpẽs vid. 1 ph. t. c. 14. & 2. cœl. t. 9. & 1 hoc t. ſeq.

G ipsorum positio) non habentia natura horum vnumquodq;.

Et ista, & eis similia non sunt in respectu ad nos, s. superius & inferius, & dextrum & sinistrum. non enim vnum eorum est vnum semper in respectu ad nos. pars enim non est apud nos semper vna, sed est secundum situm secundum motum nostrum. & ideo forte idem in nobis erit dextrum & sinistrum, & superius & inferius,

H *& ante & retro. Sed vnumquodq; istorum distinguitur per naturā. superius enim non est quilibet locus, sed locus, ad quem transfertur ignis, & leue, & similiter etiam inferius, nō quilibet locus, sed ille, ad quem transfertur graue, & corpora terrestria. Manifestum est igitur ex hoc, quod diuersitas eorum non est solummodo in situ sed in loco, & in potentia. Et hoc significat dispositio Mathematicorum,*

I *v.g. triangulus. quoniam, & si nō sunt in loco, tamen secundum suū situm, quando comparatur ad nos inuenitur in eis dextrum, & sinistrum. sed situs eorum est opinabilis tantum, non quia habent i sua natura quodlibet istorum.*

5 Cum declaratū sit q̄ ex hoc, q̄d superius, & inferius apparent, apparebit natura sperum loci, & superius & inferius sunt duobus modis: alia enim sunt, q̄ sunt I respectu ad nos, absq; eo, quod habēt esse extra animam in se, & alia sunt, quæ sunt habentia esse naturaliter: incœpit declarare q̄ superius & inferius, q̄ sunt species loci naturalis, non sunt illa, quæ sunt I respectu ad nos, & dixit, Et ista, & eis similia, &c. i. & istæ partes non sunt partes, quę dñr in respectu ad nos. D.d. pars enim, &c. i. pars enim, quæ est in respectu, non est vnum existens naturaliter, sed est fm nostrum situm, i. fm illud, quod est in nobis, in respectu ad nos, est fm locū rei ad nos. qm̄, si fuerit versus caput, erit superius, &, si versus pedes, dicetur esse inferius. D d. & ideo forte, &c. i. quia istæ partes nō K L sunt in se res existentes, sed sunt dispositiones collatę ad nos, forte accidit eidem vt sit dextrū, deinde erit sinistrum p̄ mutationē nostri situs in respectu ad ipsum, aut per mutationem sui I respectu ad nos. fit accidit ei q̄ quandoq; sit superius in respectu ad nos, & qñq; inferius, & qñq; ante, & qñq; retro. istæ. n. partes non sunt existētes in se, sed sunt collationes dictæ I respectu ad nos: & collatio distinguitur per trasmutationem vtriusq; collatorum. D. d. Sed quodlibet istorū est distinctū p̄ naturam, i. & istæ partes naturales M non sunt collatæ ad nos, sed quælibet earū est distincta naturaliter, superius enim naturale non est quælibet pars, sed pars, ad quam transfertur ignis, & vt corpus leue & fit inferius nō est quælibet pars, sed pars, ad quam transfertur terra, & vt corpora grauia. D.d. Declaratū est igitur ex hoc, &c. i. & declaratū est igitur ex hoc, q̄ corpora contraria fm naturā mouent ad ista loca contraria in loco qm̄ ista loca situs nō sūt contraria in loco tm̄, s. q. a sūt I duo-

G bus extremis vnius lineæ rectæ longissimæ, sed & cum hoc sunt contraria fm potentiam. res enim, quarũ substantiæ sunt similes contrarijs, habent substantias cõtrarias aliquo modo. D.d. Et significat hoc dispositio Mathematicorum, i. & differẽtia, quæ vt inter partes, quæ sunt in rebus naturalib⁹, & in rebus mathematicis. quũ mathematica non habẽt potentiam ad parteem, & naturalia habent hoc, ſ ignificat ꝙ partes rerum naturalium non sunt fm positionem, nec loca eorum sunt p existimationem, sicut est dispositio in rebus mathematicis. † {& sic nõ nor

H ?a l & sic nõ elict.

differẽtia inter corpora naturalia, & mathematica. D d. sed situs eorum, &c. i. sed & partes existentes in corporibus mathematicis nõ sũt partes existentes in eis extra intellectũ, fm ꝙ sunt mathematica, sicut est dispositio in corporibus naturalibus, ſ. qm̃ in eis inueniuntur partes ex distinctæ fm naturam: & hoc in animato, in inanimato vero nõ inueniuntur hæc, sed sunt res, ꝙ existimant in eis æstimatione tm̃, ita, ꝙ extra animam nõ sunt sicut sunt in anima. Et est Itelligẽdũ de hoc, quod dixit in eis, quæ sunt ꝑter superius. & inferi⁹, qm̃ sunt distincta naturaliter. quod intendebat p hoc, fm ꝙ sunt partes, nõ fm ꝙ sunt vbi, quoniam non ita de superiori. & in inferiori. inuenitur enim in eis aliquod distinctum, secundum quod est vbi, & secundum quod est pars, & iam exposuimus hoc in capitulo de infinito, vbi numerauit differentias loci naturales, & quod intendit quod istę partes ex non sunt distinctæ in mundo, sed in cœlo, secundũ ꝙ est animatum.

Dixit loc naſr sunt distincte alatm, sed in nalatis non inueniunt ex tra alam. sed i imaginatione

I tm̃. 1dd. t. phy c. 14 & 2. cp. 9.

Com. 14.

Amplius, vacuum affirmantes esse, locum esse dicunt. Vacuum. n. locus est vtiq⁹ priuatus corpore. Quod igit aliquid sit locus præter corpora, & omne corp⁹ sensibile in loco, plerisq; aliquis existimabit. Videbatur aũt vtiq⁹, & Hesiodus recte dicere, cũ fecit primũ ipsum Chaos. dicit enim Oium quidem primum Chaos factum esse, deinde postea terra lata. quasi oporteret primum, tuisse receptaculũ rerum, quę sunt, propterea ꝙ putabat, quemadmodum multi, esse omnia alicubi, atq⁹ in loco.

K

L

Et etiam dicentes Vacuum esse, dicunt locum. Vacuum enim est locus sine corpore. Exhinc igitur existimatur locus esse altitudo a corporibus, & quod omne corpus sensibile est in loco. Et existimatur quod Homer bene dixit in suis versibus, quod in mane fuit primo. & sermonis eius est talis. In principio fuit inane, & postea terra ampla, & spatiosa. & dixit hoc, quia intendebat quod primo necesse est locum esse entibus, quia existimabat illud, quod vulgus existimat, ſ. quod omnia sunt in aliquo vbi, & loco.

M

Ista est Tertia, famosa ratio etiã & accidit ei ꝙ fuit vera, sicut accidit duabus ꝓdecessorib⁹ ꝙ fuerunt, cum hoc, ꝙ fuerunt famosæ, veræ et. dicere enim vacuum esse, & q est locus sine corpore, é famosum ꝓpter existimationem, & est necessariũ i existimatione eis, qui generant mũdũ

fm

A fm totum. Existimare vacuũ p̃cedere necesse est. n. vt loc' p̃cedat corpus &, cum totum est generatũ, sequi vt vacuum p̃cedat generationem totius. Et ideo Loquentes nostræ legis dicunt vacuum esse, quia generant mũdum. & quia existimatio fmõ est cõis oibus generãtib' mundum fm totum, ideo dixit Hugutius q̃ Inane, i. vacuũ fuit primo, &. D. d. & dixit hoc, quia ſtẽ debat, &c. & ille verificator dixit hoc, quia existimabat illud, quod vulg' existimat, ſ. q̃ entia oĩa indigent loco, quia existimat, qñ, cum id, qd B non est ens, non est in loco, sequit̃ q̃ illud, quod est ens, est in loco. Et ita est quasi Quarta ratio famosa, & accidit ei q̃ fuit falsa & hoc ẽ vnũ eorum, quæ mouerunt Homerum ad dicendum hoc. tñ maxime induxit ipsum ad hoc existimatio cõis omnibus, ſ. q̃ vacuum debet p̃cedere generationem mundi. & hoc est vnum eorũ, quibus Aris. destruxit corpus generati ſ. npſt. qñ sequeret̃ vacuum p̃cedere ipm, & vacũ esse apud ipſum ẽ famosum.

Si autem tale est, mirabilis q̃ C dam erit loci potentia, & prior omnibus. Sine quo nanq; nullum aliorum est, illud autem ſine alĩs, necesse est primum esse. non enim perit locus, ñs, quę in eo sunt, corruptis.

Si igitur ista est dispositio loci, mirabilem habet potentiã, quonia p̃cedit omnia entia. illud. n. extra quod impoſsibile est vt alia ſint, & potest esse ſine illis, necesse est vt ſit primum. locus enim non corrumpit̃ cum corruptione eius, quod est in eo.

Si igitur dispositio loci est talis, ſ. quia est necessarius in esse omniũ entium, vt Antiqui dicebant, mirabilem habet potentiam. est enim qd p̃ior naturaliter omnibus entib'. alia enim entia fm hoc nõ possunt esse ſine ipſo, ille vero potest esse ſine illis: & quod est tale est prius naturaliter. Et ſic debet legi: & potest esse ſine illis. qñ locus non corrumpitur per corruptionem eius, quod est in eo: ergo necesse est vt ſit primum, i. prior naturaliter, nõ fm naturam, ſed fm tempus.

Illud est prius n: ſine al: & alia ſine ipſo: Idẽ cir: cap: de prior. 7

E

At vero dubitationem hẽt, ſi est, quid est, vtrũ moles aliqua corporis, aut quędam altera natura. Quærendum enim est genus ipſius primum. Distantias igitur hẽt tres, lõgitudinem, & latitudinem, atq; profunditatẽ, quibus determinatur corp' oẽ. impoſsibile autem est corp' locum esse. in eodem enim essent vtiq; duo corpora. Loci dimẽ tiones tres

Sed in ipſum esse ſunt loca dubitabilia, quæritur. n. vtrũ ſit corpus, aut alia natura. Perſcrutãdus est enim de ſuo genere, primo quid ſit. Dicamus igitur quod locus habet tres dimenſiones, longitudinem, ſ. & latitudinem, & profunditatem, & iſta terminant quodlibet corpus. & est impoſsibile locum esse corpus. ſequitur enim duo corpora esse in eodem loco. F

Cũ iduxit tõnes famosas in eo lo- 8
ci, incœpit numerare ét res famosas

G negantes ipsum esse, & dixit: Sed in ipsum esse sunt loca dubitationis. D. incœpit numerare illa, & d. q̃rit̃ .n. &c. i. q̃rit̃.n. vtrũ corp⁹ sit. adeo, ꝙ corpus sit locus corporis, s. adeo, ꝙ sit aliquod corpus, quod dr in respectu alterius corporis. locus. n. est locatus locati, aut est alia natura à corpore. Qm̃ primo oportet perscrutari de genere, sub quo collocat̃ loc⁹, quid sit. res. n. quæ sunt ignorate de finitionis, perscrutandũ est primo de genere earum, & post de differentia, q̃m vtraq; pars definitionis fuerit ignota esse, s. genus, & differẽtia:

H sicut est dispositio in loco. D. incœpit perscrutari de hoc, & d. Dicam⁹, &c. i. dicamus igitur, q̃m existimatur locus esse corpus non aliud, q̃m existimatur ꝙ loc⁹ habet tres dimẽsiones, longitudinem, s. & latitudinem, & profundum: & omne, quod habet tres dimensiones, est corpus:

Oꝫ, qđhẽ tres dimẽ siones, est corp⁹. idẽ ꝛ cæ. i. ergo locus est corpus. D. induxit impossibile, quod sequitur ex hac positione, & dixit: sed est impossibile vt sit corpus, &c. i. sed est impossibile locum esse corpus. cõtingit enim

I duo corpora esse in eodem loco fm penetrationem: q̃m continget vt dimensiones corporis locati penetrẽt dimensiones loci, quod est impossε.

Amplius, si est corporis loc⁹, ac receptaculum, manifestũ est ꝙ & superficiei, & reliquorum terminorum. eadem enim conueniet ratio vbi nãq; erant priꝰ aquæ plana, erunt rursum quæ sunt aeris. At vero differentiam nullam habemus puncti, & loci puncti. quare, si neque ab hoc est locus diuersus, neq; ab aliorum vllo, neq; est quicquam, præter vnumquodque horum, locus.

K

Et etiam, si corpus habet locũ, manifestum est quod planum etiã habet locum, & alia vltima, & quòd illa eadem ratio sequitur in illis. vbi enim primo fuerunt superficies aquæ, illic etiam sunt superficies aeris. Sed nulla differentia est apud nos inter punctum, et locum puncti. si igitur locus puncti non est aliud quam punctum, ergo neque locus alicuius alterius est

L *aliud ab eo, & locus nihil aliud est, quàm quodlibet istorum.*

Ista est quasi ratiocinatio per se 9 desit vens locum esse: & incœpit sermonem à syllogismo hypothetico continuo, dicente si corpus sit loc⁹, &c. & intendit per planum superficiem, & per alia vltima lineam, & punctum. superficies enim est vltimum corporis. Deinde incœpit declarare cõtinuationem istius syllogismi, & dixit: vbi enĩ primo fuerunt. &c. i. illud enim, quod sequitur ex trãslatione in hoc, quod corpus habet locum, idem sequitur in M hoc, ꝙ superficies habeat locum, & linea, & punctus. Syllogismus sic componitur. Superficies, & vniuersaliter vltima corporum ita succedunt super idem, sicut corpus: & omne, quod est tale, est in loco: ergo superficies, & vltima sunt in loco. Deinde induxit conclusionem, & dixit: Sed non est differentia, &cæt.

Et ista conclusio sequitur ex duabus propositionibus hypothetics, & duabus categoricis. Prima enim hypothetica est, quoniam, si vltima

sunt

A sunt in loco, punctus est in loco: Secunda vero si punctus est in loco, locus puncti idem est cum puncto.
Et ista continuatio declaratur per duos syllogismos categoricos. scilicet locus puncti est punctus: & punctus superponitur puncto: ergo punctus superponitur suo loco. Deinde coniungitur huic conclusioni, ꝙ superposita sunt vnum, & sequitur vt punctus, & locus eius sint idem.
Deinde induxit alium syllogismum hypothecum, & est si locus puncti non fuerit aliud a puncto, non est locus alicuius aliorum, superfi-
B cies, & linea aliud ab eo. deinde tangit inconueniens, quod est, ꝙ, cum locus rei sit res, erit res ipse. quod est impossibile. Et deceptio est in hoc sermone famoso, quia accipit illud quod est per se, in loco eius, quod est per accidens. translatio enim superficierum, & vniuersaliter vltimorum, & vniuersaliter successionum super vbi, est per accidens: quod non est ita in corporibus. & ideo non sequitur, si corpus debet habere locum per suam translationem, vt etiam superficies habeat, nisi in primo aspectu, & fm famam.

C Quid enim tãdem & nos ponemus esse locum? neq; n. elementum, neq; ex elementis, aut corporeis, aut incorporeis esse pōt talem habens naturam. magnitudinem enim habet, corpus autem nullum. sunt autem sensibilium corporum elementa corpora. ex intelligibilibus aũt elementis nulla fit magnitudo.

Quid igitur ponetur locus esse? impossibile enim est vt locus sit elementum, aut aliquod ex elementis. & ista natura non est de corporeis, neq; de incorporeis. de corporeis quidem prædicatis est, de incorporeis vero non, quia habēt mēsuram, corpus vero non. & elemēta corporum sensibilium sunt corpora. & ex intelligibilibus nō est mensura omnino.

Hæc est Tertia ratiocinatio apparens, quæ facit dubitare intellectum Habet enim aliquis dicere ꝙ, si locus sit, aut est elementum, aut compositum ex elemento, & verum E que est corpus. & locus vniuersaliter non est de natura corporea, neque de incorporea. de corporea quidem non est, quoniam aut erit corpus, aut elemẽtum corporis: sed nõ est corpus, quia tunc essent duo corpora in eodem loco: neq; elementum corporis, nam elementum corporis est corpus. neque est etiam de natura incorporea, v. gr. intelligibilium. locus enim videtur habere q̃titatem, & mensuram: & nihil, quod est de natura incorporea, habet quã F titatem: ergo, si locus est aliquid, nõ est de natura corporea, aut incorporea. quod est impossibile, & per hoc quod dixit, ꝙ habet mensuram, declarat ꝙ non est de incorporeis. Et in hoc sermone est ordo præposterus, & diminutio, & sic debet legi, neq; de incorporeis. locus enim habet mensuram, & incorporea, quæ sunt intelligibilia, non habent mensuram. corporeus vero non est etiã, quoniam aut est corpus, aut elemẽtum corporis: & non est corpus, neque elementum corporis, quia elementum corporis est corpus.

Am-

G Amplius autem & cuiuſnam ponet aliquis ñs, q̃ ſunt, cauſam eſſe locum: nulla enim quatuor cauſarum ipſi ineſt. Neq; enim eſt vt Materia, eorum, quæ ſũt. nam nihil ex ipſo conſtitutum eſt. neque vt Forma, & ratio rerum, neque vt Finis, neq; Mouet ea, quæ ſunt.

Et etiam propter quid oportet ponere locũ entibus. non enim eſt cauſa aliquo modo quatuor. Quo-
H *niam non eſt quaſi Materia entibus: nihil enim videmus conſtitutum per illum. neq; eſt etiam quaſi Forma, & ratio rerum, neq; eſt Complementum, neque etiam Motor, qui mouet entia.*

II Hæc etiã eſt Quarta ratio, q̃ facit dubitare in loco. Et d. etiã, ſi locus ſit, exiſtimatur eſſe aliqua cauſa rum entium. q̃ igit̃ cauſa pũt poni de quatuor cauſis? Materia quidem non. q̃ñ ex materia eſt conſtitutio entium, ex loco vero nihil cõ ſtituitur. & hoc intendebat, cum dixit nihil enim videmus conſtitui p
I ipſum, ſ. per locum. neq; ĉt eſt in eu tibus quaſi Forma q̃ñ, ſi ita eſſet, tunc, q̃ñ corpus mutatur de loco in locum, corrumperetur. & ipſe poſt perfecte pſcrutabitur de hoc, ſ. ipſum eſſe materiam, aut formam. hoc. n. exiſtimatum eſt & maxime materia. deinde aũt q̃ locus nõ eſt. Agẽs manifeſtum eſt p̃ſe & poſt declarabitur q̃ eſt tanq̃ Finis extrinſecus corporibus ſimplicibus, non in cõ-

Forma in rebus ghabi bꝰ quo dãm ſ. but q̃ poſitis. Et intẽdit p hoc, quod dixit, neq; ĉt eſt Complementum, hinc, q̃ eſt forma. ſ. in re. formiç. n. in re bus gñalibus quodammodo ſunt K formæ. & quodammõ fines, vtpꝛ dictum eſt & locus apparitur hac rõne eſt, q̃ñ locus nõ eſt de genere cauſarum, ſed de gñe ſequentium.

Amplius aũt & ipſe, ſi quid eſt eorum, quæ ſũt, alicubi erit. Zenonis enim dubitatio quã dam rõnem quærit. Si enim ens, quod eſt, in loco eſt, manifeſtũ eſt q̃ & loci locus erit: atq; hoc in infinitum procedet.

Et etiam ſi eſt de entibus, Vt eſt? quæſtio enim Zenonis dat ali-
L *quam rationẽ ſ. quod, ſi omne ens eſt in loco, manifeſtum eſt, quoniam locus habebit locum: & ita in infinitum.*

Iſta eſt Quita. & eſt q̃ñ Zenonis & deceptio eſt in ea in quoꝫ locis, in maiori, ſ. propoſitione, dicẽte q̃ oẽ exiſtens in aliquo, eſt i loco. aut q̃ omne ens eſt in loco. ſecunda autem eſt dicens q̃ locꝰ eſt in aliquo. iſta enim eſt propoſitio æquiuoca, & de multipliciter: vt poſt declarabit. Aiſt locũs enim eſt in aliquo, ſm q̃ accidens eſt in ſubiecto: & res eſt in loco, ſicut aqua i vaſe, & ideo antequam pſcrutetur de loco, pſcru- M tandum eſt ſm quot modos dicit. q̃d eſt in aliquo, ſicut facit Ariſt poſt

Amplius, ſi, vt oẽ corpus eſt in loco, ſic & oĩ in loco corpus eſt, q̃ñ ergo dicemꝰ de ñs, quæ augmẽtant? neceſſe. n. eſt ex his augmẽtari locum ſimul cũ ipſis, ſi neq; minor, neq; maior cuiuſq; locꝰ eſt. Propter hæc ergo non ſolum quid eſt, ſed etiam ſi eſt dubitare neceſſe eſt.

Et

A Et etiam quemadmodum omne corpus est in loco, ita in oī loco est corpus, quid igitur dicemus in rebus, quæ crescunt? sequitur. n. vt locus augmentaretur per summum augmentum, si locus cuiuslibet nō est minus, nec maius ipso. Ex istis igitur oportet dubitare in suo esse, vtrum in sua quiditate.

B Ista est etiam alia dubitatio. quī sicut existimat, quoꝺ corpus est in loco, & quoꝺ nullum corpus est extra locū, ita existimatur etiam quoꝺ locus nō est extra corpus, & maxime vacuo negato. &, cū in omni loco sit corpus, omnia loca sunt plena corporibus sibi æqualibus: cum sit notū de loco quoꝺ non est minus, aut maius locato. & quia multa corpora, quæ sunt in loco, crescunt, necesse est vt locus crescat cum cremento eorū. ex quo sequitur locum esse corpus: & sequitur etiam vt totum augmentetur per augmentū vnius corporis: & sic contingit vt corpora penetrentur. &, cum numerauit illa, ex quibus accidit quæstio de loco, dixit

C Existis igitur, &c.

Aggreditur ea, quæ faciunt dubitare de essentia, ac quiditate loci. Cap. 2.

QVoniam aūt aliud quidē fm se, aliud vero fm aliud dicitur, & locus, alius quidē est cōmunis, in quo omnia corpora sunt, alius vero, pprius, in quo primo. (dico autem, vt tu nunc in cœlo es, quia in aere, hic autē in cœlo, et in aere, quia est i terra: similiter aūt et in hac, quia in hoc loco, sī nihil plus ḋcr̄e cōtinet.) sī igit̄ locus D est quē primū cōtinet vnūquūq; corpus, termin⁹ vtiq; erit: quare videbit̄ species, ac forma cuiusq; Locus ee, quo terminat magnitudo, & materia magnitudinis. hæc enim est vniuscuiusque terminus.

Et, quia quædam dicuntur per se, et quædam alio modo, et locus etia alius est cōis, et est ille, in quo sunt omnia corpora, et alius proprius, et est ille, in quo primitus est res. v.g. quoniā te esse in cælo est, E quia es in aere, & es in aere, quia es in terra, et secundum hunc modum es in terra, quia es in tali loco eius, quis continet te, & circundat te solum, non maius. si igitur locus est primum continens omne corpus, secundum quod est vltimū, existimatur propter hoc quod Locus est forma, & creatio existens in qualibet re, per quam determinatur sua mensura, & materia sua mensuræ. ista enim est finis vtriusque eorum. F

Intendit adiuuare opinionē dicentē locū esse formā, & creationē, & hrmare ipsam, & silr opinionem dicentē ipsum esse materiā. & fecit hoc, qa intēdit cōtradicere ijs duabus opinionib⁹ pfecte, & maxīe dicētiq; nīl est locus existimat. n. Platonē intēdere hoc. Et, d. Et, quia q̄dā dicunt per se, &c. i. quia q̄dā dicunt primo, & q̄dā secdo, i quia quædam attribuunt rei primitus, & q̄dam secundo, s. propter primum. 14

&c.

G & hoc intendebat, cum dixit, per se, & alio modo. Sic ista est dispositio loci. qm alius est communis, & alius prius. non enim corpus attribuitur loco communi, nisi propter hoc, qd attribuit proprio. v. g. qm dicere Socratem esse in mundo, est, quia est in aere, qui est pars mundi. & dicit ipsum esse in aere, quia est I suo cõcauo continente ipsum, absque eo, q̃ sit maius, aut minus ipso. &, cum hoc fundamentum fuerit positum, s. q̃ locus est vltimum rei sibi equa

H le, existimat q̃ locus est forma. qm forma est vltimum rei, quam continet, & terminat materiã eius etiam. Et decepti o in hoc sermone est duplex qm̃ finis dicitur de loco, & forma æquiuoce. & etiam argumentatio est ex duabus affirmatiuis in secunda figura.

Sic ergo consyderantibus, locus vniuscuiusq; forma est. quatenus autẽ videtur locus esse distantia, magnitudinis materia. hæc nanq; diuersa est à magnitudine. hæc autem est id, quod continetur sub forma, ac definitur, vt sub plano, ac termino. est autem tale materia, & indefinitum. cum enim remoueant terminus, & passiones a sphæra, relinquitur nihil præter materiã. Quamobrem & Plato materiã, & receptaculum idem esse ait in Timæo. susceptiuum enim & receptaculum vnum, & idẽ. alio vero modo & ibi dicens susceptiuum, & in ijs, quæ vocantur nõ scripta dogmata, locum tamen, & receptaculum idem esse declarauit.

Posa ẽ vltimũ rei, q̃ cõtinet, & terminat. 3. mi. text. 19. 1. de gña. 1. cõ. 40. ad. hoc cõ seq. & c. 15. 1. de ph. 59. & quæ ibi.

Cum igitur inspexerimus hoc K *modo, erit locus forma cuiuslibet rei. secundum vero quòd existimatur quòd locus est dimẽsio, quæ est mensura, est materia. dimensio. n. est aliud a magnitudine. & dimẽsio est illud, quod continet formã, & determinat illud, v. gr. illud, quod continet planum, & vltimũ. & ista est dispositio materiæ, & eius, quod non est terminatum. cũ enim auferes a materia vltimũ, & dispositiones, nihil remanebit,* L *nisi materia. Et ideo dixit Plato in Timæo quod materia, & locus sunt idem. illud enim quod recipit mutationem, & locus sunt idem. sed ille disposuit illud, quod recipit mutationem alio modo ab eo, quo disposuit ipsum in suis opinionibus, quæ dicuntur sine titulo, sed iudicauit quòd locus, & subiectũ sunt idem.*

Vult declarare quòd locus est val 15
de similis materiæ, & q̃ hoc induxit Platonem ad existimandum locum esse materiam, & dixit: secundum vero quòd existimatur, & certũ est qui autem existimat q̃ locus est tres primæ dimensiones, quę primo existunt in materia, nihil habet pro loco, nisi materiam, quæ deseret dimensiones. Deinde d. dimensio enim, &c. i. & causa in hoc est. quoniam qui existimat dimensiones esse locum, debet existimare q̃ materia est locus. & causa est, quoniam dimensiones in se non sunt corpus deter-

A determinarum: & forma est determinans dimensiones, & materiã, quę dat eis terminum, & vltimum, q superficies connectentes corpus. & sic existimatur ꝙ dimẽsiões sunt materia, quia cõueniunt in hoc, ꝙ determinantur a forma, & in se nõ sunt determinatæ. D.d. qm̃, cum ruauferes a materia, &c. id est, & est necesse vt materia sit dimẽsio in potentia qm̃, cum abstuleris à materia vltimum, & figurã, nihil remanebit in ea, nisi dimensio nõ determinata, ſ quæ est corpus in poteu-

B tia. &, cum saltẽ determinat per vltima, ſ per superficies, fit corpus in actu. Et debes scire ꝙ vidit Arist. ꝙ dimensio non separatur à materia imaginatiõe, nedum in esse. qm̃ quando a materia auferũtur superficies, nihil remanet in ea, nisi dimensio: sed ista dimensio in ea est in potentia: &, cum determinatur per superficies, fit dimensio in actu, ſ corpus, & cũ auferuntur superficies, fit dimensio in potentia: ergo proprium est materiæ vt habeat dimensionem in potentia. & locus antequam ꝛeo existat locatum, ſm Arist. & in rei veritate est dimẽsio

C in potentia. & pp hãc similitudinẽ existimauit Plato locum esse materiam. Et, cum numerauit similitudines, quæ faciunt opinari locũ esse materiam, dixit: Et ideo dixit Plato, &c. n. & pp hanc similitudinem inter locũ, & materiam existimauit Plato locũ esse materiam, vt inuenitur in Timęo. dicit. n. illud, quod recipit mutationem, & successionẽ formarum, quod est materia, idem est cum loco, &c & in hoc non differt in suis libris à se, sed sermo eius diuersatur in definitione recipien-

tis. Et narrauit hoc, ne aliquis existimet ꝙ diuersitas sermonis eius in definitiõe recipientis est opinio diuersa in hoc, ſ ꝙ recipiens est locus apud ipsum. Et dixit: sed dispo suit, &c i. sermo eius non diuersus est in hoc, ꝙ illud, quod recipit mutationem, & successionem formarum ẽ locus, sed diuersatur in hoc, quia in Timęo definit recipiẽs alio modo ab eo, quo definit ipsum in suo libro, qui dicitur sine titulo. Et similitudo inter locum, & materiam est, qm̃ materia est subiectũ successionis formarum, & locus subiectum successionis corporum. & ideo existimatur ꝙ locus est mã.

D

E

Dicunt enim omnes aliquid esse locum, quid autem est, hic solus aggressus est dicere. Merito autem ex his consyderantibus, videbitur vtique esse difficile cognoscere quid est locus, ſiquidem horum vtrumuis est, siue materia, siue forma. hæc enim & altissimam habent speculationem, & seorsum à seinuicem non facile est ipsa cognoscere*.

*a.l.determinare.

F

Omnes enim dicunt locum esse aliquid. quid autem sit iste solus vir voluit narrare. Et rectum est vt recte quis cõsyderat ex istis, existimet difficile, vt sciat locum quid sit, ſi fuerit alterum istorum, aut forma, aut materia. quoniam cõsyderare de ipso inducit ad consyderationem vltimorum, et quia cognitio istorum duorum, alterũ absolutum à reliquo, non est facilis.

Cum

16 Cum declarauit similitudinē in-

G ter locum, & formam & materiam, & q̄ hæc sunt causa in hoc, q̄ Plato posuit materiam, & locum esse idē, incœpit declarare quantū habebant Antiqui de hoc, & difficultatē, accidentem apud cōsyderationem de ſ bilitatia loci existimantibus locū esse materiam, aut formam, & dixit: Omnes enim dicunt locum esse aliquid, &c. deest & eos Antiqui nihil dixerunt de loco, nisi ipsum esse Plato autē post illos, solus quæ sunt nat rare quid sit locꝰ, & definire ipsum.

Plato posuit materiam, & locū idē esse. Vide infra com. 59.

Et, cum notificauit illa, quæ inducunt ad opinandum q̄ quiditas loci

H est materia, aut forma, narrauit difficultatem cōsyderationis de loco accidentem in hoc quæ rentibus scire quiditatē eius hoc modo & quasi in hoc excusat Platonem, & dixit: Et rectum est, &c. i. qui opinatur locum esse alterū istorum, ſ materiā, aut formam, rectum est vt sit difficile ei scire quid sit locus. Deinde dicit causam in hoc, & dixit: q̄n̄ cōsyderare, &c. i. quoniam cōsyderare de quiditate loci hoc modo induxit ad sciēdum quæ sunt vltimæ causæ entium materia enim, & forma

I sunt prima principia simplicia entium. & scire quiditates principiorū vltimorum est difficile: & etiam scire formam absq; materia, & materiā absq; forma impoſsē est. Et intendit q̄ scire alterū non potest esse sine scientia alterius, & innuit non scire ea. Et, cum narrauit difficultatem accidentem cōsyderantibus de quiditate loci hoc modo, incœpit narrare q̄ leuiter posset sciri q̄ locus non est alterū istorum: vt declaret q̄ ista difficultas, quæ accidit istis in loco, est accidens.

Scire quiditates principiorū vltimorum est difficile: scire formam absq; materia, & materiā absq; forma impoſsē est. Vide Auer. com. 69. & ibi.

At vero q̄ impoſsē sit verūm

K horū esse locum non est difficile videre. forma enī, atq; materia nō separat à re, locum aūt cōtingit. in quo nanq; aer erat, in hoc rursus aqua, vt dicim⁹, fit, vicissim trāslatis, & aere, & aqua, & alīs corporibus silr. quare neq; pars, neq; habit⁹, sed separabilis locus est ab vnoquoq;. etenim videi tale quid esse locus, quale vas. est enim vas locus trāsferri valēs, vas aūt nihil est ipsius rei.

Scire vero quod locus impoſsibile est vt sit alterū istorum non est L *difficile. forma enim, & materia nō separantur vt ab intentione, locus vero pōt separari. locus enim, ī quo sunt aqua, sicut diximus, erit in eo aer secundū successionem, & similiter de alijs corporibus. necesse est igitur vt locus non sit pars, neq; forma, sed est separatū à quolibet eorū, quæ sunt in eo. existimatur enim quod locus est quasi vas. vas enim est locus translatus, &* M *vas non est aliquid ex re.*

Dicit forma enim & materia, &c. videlicet mā enim & forma nō separantur in actu, sed rōne. vnum enim eorum, quæ ponit Naturalis est q̄ forma nō separat̄ per se, ſ. non mutatur de mā in materiam, fm q̄ corpora mutant̄ de loco in locum, sed separatio eius à mā est corruptio &, cū forma non separat̄ à materia in actu, neq; materia separat̄ a formis: & locus separat̄ a materia: ergo in secunda figura, locus non est forma: & cū q̄n̄ forma non separatur a materia:

ergo

A ergo vtraq; est pars corporis: & loc⁹ nō est pars corporis, cū sit sepabilis: ergo locus non est alterum istorū. Et dixit existimat enim q̄ locus est quasi vas, &c. ad notificandū q̄ manifesta est dria per se inter collocationem rei ad locū, & collocationē formæ ad materiam: licet vtraq; collocatio demonstretur per hanc prælationē, In, dicere enim aliquid eē in loco, est sicut dicere esse aquā in vase & in nullo differunt, nisi sicut dixit vas est locus trāslatus, & logus est hmo. dicere vero q̄ figura est in ſcāno, & rationalitas in homine, est

B sicut forma in subiecto. Et, cum in duxit propositiones, ex quibus sequitur q̄ locus nō est materia, neq; formā generaliter, incœpit terminare modum, ex quo sequit̄ q̄ locus non est forma, neq; materia.

Quatenus igit̄ separabilis est à re, eatenus forma nō est: quatenus vero cōtinet, eatenus diuersus ē à materia. Videt̄ aūt semp id, qđ alicubi est, & ipsum eē aliqd, & aliud aliqd extra ipsum. Platoni tñ dicendū erat, si liceat digredientes dicere, quare nō sūt

C in loco & formæ & numeri: siquidem id, qđ particeps est, loc⁹ sit, siue magnū, atq; paruum sit id, qđ particeps est. siue materia, quēadmodū in Timæo scripsit.

Secundum igitur quod est separatus a re, secundum hoc nō est forma & secundū quod cōtinet, secundum hoc nō est materia. Et semper existimatur in illo, quod existit in loco, quod ē aliquid, & quod aliud est extra ipsum. sed oportet dicere Platonē, si est rectū pertrāsire modicū in sermone, quare forma, & numeri non sunt in loco, si locus est cōmune, siue commune fuerit magnum & paruum, siue materia, vt vocauit ipsum in Timæo.

Secundum igit̄ q̄ locus separat̄ à re, quæ est in eo, & forma nō est separata, locus non est forma. & fm q̄ locus continet illud, quod est in eo, materia aūt non, non est materia. Et pōt aliquis quærere, cū locus nō pōt dici separari, nisi fm opinionem dicentium vacuum esse, fm aūt opinionē Arist. nō separat̄ a locato, sed corrumpit̄ per corruptionem eius. vltimū enim aeris, in quo est aqua, qñ aqua transfert̄ ab eo, & intrat ipsum aliud corpus, corrūpit̄ illud vltimū, & fit aliud. &, cum ita sit, ista ꝓpō est famosa, nō vera. Et forte est dria inter separationē loci, & separationē formę, & si vtraq; corrūpit̄, qñ corrupto formæ est corruptio locati, & non sequit̄, si locatum separatur a loco absq; eo, q̄ corrumpat̄, vt locus separet̄ a locato absq; eo, q̄ corrumpat̄. Et, cū declarauit modum, ex quo apparet q̄ locus nō est forma, & modum, ex quo apparet q̄ locus non est materia, dixit: Et existimat̄ semper, &c. i. & notum est q̄ illud, quod existit in loco, aliud ē a loco, & q̄ locus est aliud extra illud: sed forma, & materia nō sunt aliud extra rem, q̄ est in loco, sed sunt partes ipsius. Et, cū contradixit huic opinioni ex ipsa re, incœpit cōtradicere ei fm vocē, dicentē &, quia talis cōtradictio, s. quæ est fm sermonem nō est necessaria, dixit, sed opꝰ dicere, &c. i. sed oportet Platonē dicere, si est

18 B Locꝰ secūdū opinionē Aristo. nō separatur a loco, sed corrūpitur p corruptionem eius.

Separatio loci, & separatio formæ dria.

G ſi eſt rectũ pertranſire in contradictione rem neceſſariã, quare formę, & numeri non ſunt in loco. contingit enim Platonẽ ponere ꝙ formæ, & numeri ſunt I loco. formæ enim, & numeri, & oĩa apud ipſum habẽt rem cõem: & ipſe vocat locum, rem cõem, ſiue cõe fuerit apud ipſum magnum, & paruum, vt exiſtimat quod ipſe dixit in quibuſdã libris, ſ ꝙ hæc duo ſunt quaſi materia, & ꝙ ſubiectũ eorũ eſt quaſi forma, ſiue cõe apud ipſum fuerit materia, ſubiectum, vt exiſtimatur in Timæo in telligere per cõe. & hoc intendebat,

H cum dixit, ſiue cõe, &c. i. ſiue res cõis apud ipſum oĩbus entib⁹ fuerit magnum, & paruum, ſiue ſubiectũ fuerit magnũ & paruum, contingit ei concedere ꝙ formæ ſunt in loco: cũ iam definiuit locum, ꝙ eſt cõe, & cõ ceſſit ꝙ cõe eſt omnibus entibus. & hoc contingit Platoni, niſi vocauerit locum, commune, ſm tranſumptionem, quia aſſimilatur materiæ. & ſic erit definitio Rhetorica non Demõſtratiua. quocũq; mõ igitur fuerit, non põt Plato vitare vitium.

Amplius cũ ferretur in ſuũ I locum, ſi locus eſſet materia, aut forma ⁊ impoſe enim eſt. cuius neq; eſt motus, neq; ſurſum, aut deorſum, locũ eſſe. quare quęrẽ

°a.1.in his. dus° in huiuſcemodi eſt locus.

Et etiam cũ trãſfertur res ad ſummũ locũ, ſi locus ſit materia, aut forma. impoſſibile enim ẽ vt illud, cui non attribuitur motus, neq; ſuperius, aut inferius, ſit locus. locus igitur non debet quæri, niſi in eis, quibus attribuitur hoc.

Per iſtam rationem declaratur ꝙ 19 locus non eſt materia, neq; forma. I notũ eſt enim de loco ꝙ eſt illud, ad quod eſt motus naturalis, cũ fuerit motus extra ipſum, vt mot⁹ lapidis ad medium, & ignis ad ſuperius. & ſiſt eſt notũ de loco ꝙ dręę eius ſunt ſuperius, & inferius. &, quia manifeſtum eſt etiã ꝙ materiæ, & formæ non attribuitur motus cum res mouetur ad illud, quod eſt pars ipſius: neq; etiam attribuitur ei ſuperius, aut inferius: ergo neq; forma, neq; materia eſt locus ſm ſecũdam figurã. D.d. locus igitur non debet quæri, &c. i. locus igitur non debet I quæri, niſi in genere entiũ, cui attribuit mot⁹, & pars, ſ. ſuperius, & inferius.

Si vero in ipſo locus eſt (oportet enim ſi quidẽ aut forma, aut materia eſt) erit locus I loco. mutatur enim ſimul cũ re, & mouetur & forma, & indefinitũ non ſemp in eodẽ, ſed vbi vtiq; eſt & ipſa res. quare loci erit locus.

Et, ſi locus eſt in re: & hoc neceſſe eſt, ſi locus eſt forma aut materia: neceſſe eſt vt locus ſit in loco. tranſmutatur enim cum tranſmutatione res, & mouetur per ſuum motum forma, & interminatum, & non ſunt ſemper in eodem loco, ſed vbi eſt res. ergo neceſſe eſt vt locus habeat locum. M

Iſta eſt Tertia ratio, & dixit: Et ſi 20 locus eſt in re, i. & ſi eſt pars locati, aut corpis. D.d. & hoc ẽ neceſſe, &c. ideſt & hoc eſt neceſſe ſm ponentes locũ eſſe formã, aut materiã. vtraq; enim iſtarũ eſt pars rei locatę: & hoc ſm qualitatẽ, non ſm quantitatem.

A D d. necesse est ex hoc vt loc⁹ fit in loco, i. sequi ex hac positione impossibile, s. q̃ loc⁹ indigeat loco. q̃m cõtingit in isto loco illud, quod cõtingit in primo, & ita procederet in infinitũ, quod est impossi. aut dicam⁹ ens q̃ manifestũ est per se q̃ locus non habet locum. Et, cũ narrauit impossibile sequés ex hac positione, incepit declarare modũ, ex quo cõtingit impossibile, & dixit trãsmutatum, & c. i. sequit. n. ex hac positione, vt locus trãsferatur per translationẽ locati q̃m, s̃m q̃ loc⁹ est pars rei, siue materię, siue formæ, necesse est vt B moueatur per motum rei, q̃m materia, & forma mouens per motum rei. D. d. & intermixtim. i. materia. D. d. & n̄ sunt in eodẽ loco, s. materia & forma, sed vbi est res, s. corpus compositum ex materia, & forma.

Sed potest aliquis quærere, & dicere q̃ iste sermo componit ex propositionib⁹, quarũ Prima est, q̃ forma, & materia mouentur per motũ corporis compositi ex ambob⁹. Secũda autem est, q̃m, s̃m q̃ mouens, indigent loco, Tertia vero est, q̃, si altera earum est locus, necesse est vt locus habeat locum. Secunda autẽ, & Tertia sunt verę, prima vero nõ. sequit. nec ea q̃ forma, & materia sint in loco, quod nõ dicit Arist. declarabit enim in sexto q̃ oẽ trãsmutabile est corp⁹. et, cum ita sit, materia igitur, & forma non mouentur nisi per accidens: ergo, si indigent loco, est per accidens: & nõ est impossibile vt locus habeat locum per accidens. ex hoc igitur apparet q̃ ista contradictio non est vera, neque essentialis.

Sed quia illud, quod est per accidẽs, est duobus modis, s. semper, & raro, videtur, q̃ illud, quod est semper, interest quoquo modo in numero demonstrationum verarum, non essentialium, quæ dicuntur demonstrationes Dialecticæ. & ista contradictio est huius generis sermonum. materia enim & forma, licet moueatur per accidẽs, s. s̃m q̃ sunt pars moti, tamen motus accidentalis inuenitur in eis semper cum motu corporis: ex quo sequitur vt inueniatur in eis semper locus, licet per accidens. sequitur igitur, si fuerit locus, q̃ loc⁹ habeat locum semper. et necessario, C formam, & materiam, licet per accidens: sed est manifestum q̃ locus non habet semper locum, neq; per se, neq; per accidens, nisi sit de genere accidentis, quod accidit raro. &, quando accidenti vltimo continẽti rem, moueri per motum corporis, cuius est vltimum, tũc igitur potest attribui loco mot⁹ per accidens, sed illud accidens est raro. ex hoc igitur modo iste sermo potest esse de numero sermonum contradicentium demonstrationum. Et Alexan. respondet. q̃m, cum fuerit positum q̃ forma, aut materia est locus: & loc⁹ est de quantitate, quia est æquale ei, q̃d est in eo: sequit q̃, cũ transfertur, D vt sit æquale loco, in quem transfertur: et sic forma erit in loco per se. locus erit, qui est forma, aut materia, est æqualis corpori translato, s. habẽti formã, & materiam: & corpus est æquale loco, in quẽ trãsfert: & sic forma, aut materia, vtra earũ sit locus, erit æqualis loco, I quẽ corp⁹ trãsfert, q̃a est æquale æquali ei, & oẽ, q̃d est æquale loco, é in loco essentialiter. Et hoc, q̃d dixit Alex. nõ é sine dubitatiõe. q̃m loc⁹, s̃m q̃ est quitas, nõ mouet, sed locus, s̃m q̃ est loc⁹, per se est nõ mobilis naturaliter, & essentialiter.

Phy. cũ cõ. Auer. R Am-

D. dubitatio dans, semper & raro. Sed vide oppositũ. 8. phy. c. 36. vbi habet quod illud, q̃d é p accidẽs, nõ est necessariũ, neq; semper, &c. vide Zim.

E

F

Contra. Alex.

G Amplius, qñ ex aere aqua facta eſt, perijt locus. non.n. in eodem loco eſt quod factū eſt corpus. quæ igitur corruptio?

Et etiã, cum ab aere fiat aqua, deſtruetur locus. non.n. eſt poſſibile vt corpus fiens ſit in illo eodem loco. quid igitur corrũpit ipſum?

H Iſte ſermo vt eſſe cõtradictio ꝓpria dicentibus locum eſſe formã. et intẽtio huius ſermonis eſt talis. & ẽt, cum diximus locum eſſe formam, & poſuerimus aquã fieri ab aere, cõtingit vt locus corrumpat, qui eſt forma aeris. non.n. eſt poſſibile vt aqua facta ſit in loco aeris, qñ forma eius eſt alia à forma aeris: & iam diximus ꝙ forma eſt locus. cõtingit igitur dicentibus hoc cum aliis impoſſibilibus dare cauſam, ꝙp quam debet locus corrumpi in motu locali, ſicut forma corrumpitur in generatiõe, ſ. cũ aqua ſuccedit aeri, & non generat ex ea, & maxime, ſi locus fuerit æqualis. & accidit hoc, vt translatio ſit corruptio, & propria. Et põt eſſe contradictio dicentibus locum eẽ materiam. & ſic intentio erit talis. & ẽt notum eſt, qñ, qñ ex aere demõſtrato fiet aqua, ꝙ locus aeris primus corrumpitur per ſuam tranſmutationem ad locum aquę, factũ primũ, ſ. per ſuam diuerſitatem in quantitate. impoſſibile. n. eſt vt corpus factum ſit in illo eodẽ loco, in quo fuit corpus, ex quo fit: niſi aliquis dicat ꝙ locus eſt ei ſm ſpẽm, non ſm numerũ. &, cũ ita ſit, & locus eſt materia cõtinget dicẽtibus, vt materia corrumpat apud corruptionẽ formę aeris, & gnationẽ formæ aquæ, quid igit corrũpit ipſũ? K & materia, declaratũ eſt ꝙ non, eſt ingenerabilis, neq, corruptibilis.

Ex quibus igit neceſſariũ eſt eſſe aliquid locũ, & rurſus ex quibus dubitabit vtiq; aliquis de ſubſtantia ipſius dictũ eſt. Poſt hæc autem accipiendũ eſt, quot modis aliud in alio eſt.

Iam igitur numerauimus illa, ex quibus apparet quod locus debet eſſe aliquid, et illa, ex quibus dubitatur in ſubſtantia, & eſſe eius. Et oportet poſt narrare aliquid eſſe in alio ſecundum quot modos dicitur. L

Cũ cõpleuit ſermones famoſos, ex quibus apparet locũ eẽ aliquid, & ſermones, qui facũt dubitare in ſuo eſſe, fecit remotionem de hoc, & narrauit illud, a quo debet incipere de loco, & eſt ſm quot modos dr aliquid eſſe in alio: qñ iſtis modis determinatis apparebit modus, ſm quẽ dr aliquid eſſe in loco, & diſſoluent plures qõnes accidentes in hoc. Et dixit in ſubſtãtia, & eſſe eius. qñ dubitare in eẽ eius accidit apud cõſyderationẽ, & de ſubſtantia, & quiditate eius. pluralis exiſtimant primo aſpectu eẽ ſubſtãtia loci, quia qñ ꝓſcrutat de eis, videntur non eſſe ſubſtantia eius, exiſtimatur locus non eſſe aliquid. M

Quot modis dicatur aliquid eſſe in aliquo. Cap. 3.

VNo igitur modo, vt digitus in manu, & omnino pars in toto. Alio vero, totum in partibus. non.n. eſt præter partes totum, Alio

aũt

A aũt modo, vt hõ in aſali, & omnino vt ſpecies in genere. Alio autem, vt genus in ſpecie, & oſno pars ſpeciei, in ſpeciei rõne. Amplius vt ſanitas i calidis, et frigidis, et omnino forma in materia. Amplius, vt in Rege Græcorum rex, et omnino in primo mouẽte. Amplius, vt in ipſo bono, & oino in ipſo fine. hoc aũt eſt id, cuius cã. Omniũ aũt maxime proprium eſt, quod vt in vaſe, & omnino quod in loco.

Omnia igitur illorũ modorũ eſt,

B *ſicut digitus in manu, & vniuerſaliter pars in toto. & Alio modo, ſicut dicitur totum in partibus, non.n. eſt totũ, niſi partes eius. & Alio mõ, ſicut hõ in animali, & vniuerſaliter ſicut ſpecies i genere. et Alio modo, ſicut genus in ſpecie, et vniuerſaliter pars ſpẽi in ſua definitione. Et ẽt ſicut ſanitas in rebus calidis, & frigidis, et vniuerſaliter forma in materia. Et ẽt ſicut dicit quòd conſtitutio diſpõ-*

C *num Græcorũ eſt in Rege, et vniuerſaliter in primo motore. Et ẽt ſecundum quòd eſt in bono, & vniuerſaliter in fine intento, & hoc eſt illud, propter quid. Et dignior omnium iſtorum, & magis principalis eſt aliquid eſſe in vaſe, & vniuerſaliter in loco.*

Iſti modi, quos hic numerauit, ſunt vlr octo, quatuor ſm totum et parte & vſe & priculare, & quatuor ſm quatuor cauſas. ſed dimiſit materiam, quia eſt propinqua parti in toto, & ſpeciei in genere. Quatuor igit primi ſunt, pars in toto, & econuerſo, & particulare in vſi, & econuerſo. Quatuor aũt ſecũdi ſunt forma in materia, & materia in cõpoſito ex materia, & forma, & res in agente, & in fine. & oſa iſta dñr trãſumptiue. Sed illud, quod dr vere, & principaliter eſt res in vaſe, & in loco, & alia dñr ſm ſimilitudinem iſtius. & propinquior illorum huic eſt forma in materia, deinde pars i toto, deide particulare in vſi. iſta.n. aſſimilantur ad aliquid eſſe in vaſe. totũ vero in ſuis partibus aſſimilatur formę in materia. eſt igitur ſiſte ſimili, & iſti vſe in particularibus. & remotius eſt res in ſuo agente, & ſuo fine, vt diximus bonũ in rege, & bonum in fortuna. Et numerauit iſtas intẽtiones ad diſtinguendum naturã, de qua perſcrutatur, & eſt aliquid eſſe in loco, & aliquid eẽ in vaſe. vt.n. dicere aliquid eẽ in loco, & aliquid eſſe in vaſe ſit in eodem ordine, ſicut primæ põnes idiomatis. & ideo numerauit hæc duo, quaſi vnum, & accepit alterũ, ſ. aliqua eſſe in vaſe in expoſitione alterius, ſ. aliquid eſſe in loco, vt ſtius accipiatur in expoſitione latẽ

D tioris ſecundum famoſitatem.

Quòd non poteſt dici aliquid exiſtere in ſeipſo. Cap. 4.

DVbitabit aũt aliqs, vtrũ quippiã in ſeipſo cõtingat eſſe, an nihil, ſed oſa aut nusq̃, aut ſ alio? Dupliciter aũt hoc ẽ, aut ſm ſe, aut ſm alterũ. Cũ.n. ſint ptes totiꝰ, et id, in quo, et id, qđ ſ hoc dicet totũ in ſeipſo, dicitur.n. et ſm partes, vt

R ij albus,

G albꝰ, quia superficies alba sit, & sciens, quia ratiocinatiuũ. Amphora igitur non erit in seipsa, neq; vinũ, vini vero amphora erit. qđ nanq; ineſt, & id, in quo est, vtraq; eiusdem partes sunt.

Et dubitatur etiam vtrum sit possibile etiã aliquid esse in se, aut nihil est in se, sed res aliqua, aut omne nõ est in vbi omnino, aut est in alio. Et hoc duobus modis, aut per se, aut per aliud. Cum igitur illud, in quo est aliquid, & illud,

H *quod est in eo, fuerint partes totius, dicetur quod totũ est in se. dicitur. enim in eo illud, quod dicitur in suis partibus. v.g. quoniam dicitur album, quia superficies eius est alba, & dicitur sciens propter rationalitatem. Et vas non est in se, neq; vinum: cyphus autem vas est in se, quando homo vtitur nominibus transumptiuis. ipse.n. est illud, quod est in eo transumti, sunt partes eiusdẽ.*

I 24 Cum nũerauit modos famosos, fm quos dicitur esse aliquid in aliquo, fm q̃ artifex demõstrauius distinguit nomina æquiuoca, incepit perscrutari etiam de quodã modo significationis, qui vsitabatur apud eos. dicebãt.n. aliquid esse in se, v.g. hominem esse in se, & dolium in se. & ga iste modus erat famosus apud eos, & est aliud a numeratis, & facit existimare aliquid esse in se, & sit locus rei non esset aliud ab ipsa re, dixit. Et dubitatur, &c. i. qm̃, si aliquid non fuerit in se, contingit alterum duorũ necessario, aut vt nihil sit in loco omnino, aut vt sit in alio. Dic K Et hoc duobus modis, aut per se, aut per aliud. & hoc est principium perscrutationis de aliquid esse in se. aliquid esse in se intelligitur duob' modis, quorum vnus est, vt aliquid sit in se primo, alius autem est, vt careat ipsum esse propter suã partẽ.

Artifex demonstrauius distinguit nomina æquiuoca. qđ quo sit in tellig. vide cõ. primũ ter tũ. & eã gau met.

Et, cum narrauit q̃ illud, quod intelligitur ex hoc, est duplex, incepit declarare modũ possibilem existere duobus, & est aliquid esse in se, non principaliter, sed secundario, i. per suam partem, et dixit Cum igitur illud, in quo est, &c. i. cum igitur fuerint duo, quorum vnũ existit in alterO, quę duo sunt partes alicuius vnius, quod est totum eorum, & hoc totũ fuerit nominatum a nomine partis, dicitur tunc illud esse in se. Et cum narrauit hoc, declarauit modum transumptum fm vsum, qui est possibilis in talibus rebus, in dicendo aliquid esse in se, & dixit: dicit.n. in eo illud, quod dicitur in suis partibus, &c. i. & est possibile in talibus dicere aliquid esse in se transumptiue. quãdo totum disponitur per illud, per quod disponitur pars. v.g. qñ dicitur cor- M pus album, quia superficies est alba &, si ipsum totũ non est albũ. & sic dicitur homo sciens, si non fm totũ est sciens, sed fm partem rationalitãtis. & dicit infirmus grana alicuius membri. &, cũ ita sit, & duæ partes, quarũ altera est in reliqua, fuerint partes alicuius vnius, quod est totũ, possibile est vt illud totũ disponat per illud, per quod disponuntur illæ partes. &, quia disponunt illæ partes per hoc, q̃ altera est in altera, possibile est vt totum disponatur per illã dispositionem, quando totum nominatur nomine partis. v.g. qñ, cum ratio-

A rationalitas inuenit in corpore homi-
nis, & rationalitas, & corpus sunt
partes hominis, & homo disponitur
per rationalitatē, possibile est dicere
rationale esse in se. Et intēdit, qm̄,
cum pars dicitur esse in toto, & totū
de esse illud, quod dicitur esse pars,
possibile est totum dici esse in se, i. in
suo toto, vt dē homo esse infimus
in ratiōe partis. v.g. oculi. D.d. cyphus
ponitur, &c.i. dicere autē aliquid esse
in se principaliter non, ſ. dicitur pro
pter partem. v.g. qm̄ vas, in quo est
vinū, nō dicitur esse in se, neq; vinū,
quod est in vase, dicit esse in se, quia
B non accidit ei, vt in eo sint duæ par-
tes, quarum altera est in reliqua, cō-
gregatum autem ex eis econuerso.
v.g. dolium, aut cyphus dicitur esse
in se, qm̄ pars ex eis est in toto, & est
in toto, quia est in secunda parte. &
hoc non accidit, nisi vbi totū nomi
natur a nomine partis. Et iste mo-
dus transumptiuus vsitatur in om-
nibus idiomatib⁹, scilicet vt aliquid
dicatur gratia suæ partis. sed ista trā
sumptio nō est vsitata apud Arabes,
scilicet dicere rationale esse in se, &
si secundum suum idioma deberet
esse, quoniam totū apud eos dispo-
(nitur per dispositionem partis,

Sic igitur cōtingit quippiam
in seipso esse. primo autē nō con
tingit vt albū in corpore. superfi-
cies. n. in corpore, scientia autē
in anima. ſm hęc aūt, quę partes
sunt, vt in homine, appellatiōes
existūt. amphora autē, & vinū,
cum seorsum quidē sunt, partes
nō sunt, sed cum simul. quapro-
pter, cū sint partes, erit ipsum in
seipso. vt albū in homine, qm̄ in
corpore: & in hoc, qm̄ in superfi
cie: in hac autē non amplius ſm D
aliud est. & diuersa quidem spe-
cie hæc sunt, & aliam naturam
habet vtrunque, & potentiam,
& superficies, & album.

Secundum igitur hunc modum
potest esse aliquid in se, principali-
ter vero non. superficies n. est in cor-
pore, & scientia in anima. & se-
cundum ista, quæ sunt partes, v.g.
in homine erūt nomina. cyphus au-
tem, & vinum, cum fuerint separa-
ta, non erunt partes. sed cū fue-
rint insimul. & ideo, cum fuerint
partes, erit ipsum in se. vt album
in homine, quia est in corpore eius:
& est in corpore eius, quia est in
superficie: ipsum autem esse in hoc
non est propter aliud. & hæc duo
diuersantur in forma, & vtrumq;
habet naturam et potentiam alia
a natura reliqui, et a potentia eius
scilicet superficies, & album.

Secundum igitur hūc modū, &c. 25
i. propter hoc, & aliquid dispōnitur
per illud, per quod dispōnitur aliud, F
propter hoc dispōnitur aliquid per
illud, quod inuenitur in illo primo.
D.d. principaliter vero, &c. i. qm̄ al-
bedo ſ corpore nō est principaliter,
neq; scientia in homine, sed albedo
principaliter est in superficie, & su-
perficies in corpore, & scientia in ala.
D.d. & ſm ista, &c. i. & in omnibus
inuenitur duæ significationes pri-
ma, ſ. & secunda, sicut in rebus. D.d.
cyphus vero, & vinum, i. vas autem,
in quo est vinum, & vinum, cū fue-
rint separata, ſ. quando vinum non

fuerit in vase, non erũt partes alicuius vnius, sed erunt partes alicuius vnius, cum fuerint insimul & ideo, cum fuerint partes alicuius vnius, erit possibile vt illud vnũ, qđ est cõpositum, dicatur esse in se non principaliter, s. quia aliqua pars eius ẽ i alia per, vt dicꝫ hõ ẽ albus, & hõ nõ ẽ albꝰ, nisi ipꝫ suã partẽ. albedo. n. ẽ in homine, quia est i corpore, & in corpore, quia est in superficie. D. d. ipsum autem esse in hoc, &c. i. superficiem aũt eẽ in corpore nõ est ipꝫ aliud, sed est ei principaliter. sed impossibile est, vt superficies, & corpus, in quo est, sint idem ita, qꝫ res inueniatur per se in se. sed res inuentꝫ per se i alio. superficies. n. v. g. & corpus, in quo est superficies, sunt duo in forma, & vtrunq. habet naturam aliã a natura reliqui, & potentiam aliã a potentia eius. & sisi est dispositio albedinis cum superficie. albedo. n. existit in superficie per se. Et. cum narrauit qꝫ impossibile est aliquid esse in se, & aliquid esse in alio dicitur multis modis præter hunc modum, vt prius numerauit, incepit narrare qꝫ impossibile est aliquid esse in se, aliquo modo eorum, quibus dicitur esse aliquid in aliquo.

Negs igitur, inductiue conferantibus, aliquid in seipso vt demus ſm aliquẽ determinatorum: & rõne manifestum qꝫ impossibile est. oportebit. n. ambo vtrunqꝫ esse (vt amphoram & vas, & vinum esse, atqꝫ vinũ vinum, & amphoram) liquidem cõtingit quippiã in seipso esse. quare, si quã maxie in sese sint, amphora qdẽ accipiet vinũ, nõ quatenus ipsa vinũ est, sed quatenus illa. Vinum aũt ineritin amphora, nõ quatenus amphora ipsum est, sed quatenus illa amphora est. Secundum igitur ipsum esse, qꝫ alterum sit, manifestum est. alia nanque ratio eiꝰ eius, in quo, et illiꝰ, qđ i hoc eſt.

Et non inuenimus aliquid se in se aliquo mõ eorũ, quos determinauimus, cum processerimus via inductionis: & declarabitur etiã ex definitiõe, quod hoc est impossibile. secundum. n. istum sermonẽ erũt ambo vtrunq, v. g. quoniam dolium erit vas, & vinum, et vinum erit dolium, & vinum, si sit possibile aliquid per se esse in se. igitur est possibile aliquo modo vt alterum eorum sit in reliquo, dolium erit recipiens vinum, nõ secundum quod dolium est vinum, sed secundum quod vinum est vinum, et vinum erit in dolio, non secundũ quod doliũ est vinũ, sed secundũ quod doliũ est dolium. Declaratum est igitur quod hæc duæ intentiones sunt diuersæ in esse definitio. n. eius, i quo est res, est alia a definitione eius, in quo est.

Cũ declaratum qꝫ impossibile est dicere aliquid eẽ in se, ſm hoc, qꝫ significat aquã esse in vase, incepit declarare qꝫ ipsum est impossibile est aliquid esse in se aliquo mõ eorũ, ſm quos dicimus aliquid esse in aliquo, & dicit nõ inuenimus aliquid eẽ in se, &c. i. &, nõ nos induximus nos modos, ſm quos dicimus aliquid eẽ i alio, eumus certi, qꝫ nihil

A est,qđ dr ek in se.D.narrauit ꝙ hoc
ẽt apparet alio mõ ab inductione
magis certe, l.fm definitionem, &
dixit. & declarabit ẽt fm definitio-
nẽ,&c.i. & declarabitur ẽt fm defi-
nitionem rei,ſ inuenit I aliquo, &
definitionẽ rei, I qua inuenit,ꝙ est
ipse vt aliquid ſit in se. fm.n.hoc
aliquid.t.esse in se illud,qđ est I ali-
quo,& illud,ī quo est aliquid,vtrũ-
que est reliquũ,adeo,ꝙ definitio vtriuſ
que est definitio reliqui, & est ma-
nifeſtũ necessario ꝙ definitiões eo-
rũ diuersãtur. D.d.v.g. vt dolium
ſit vas,&c. vinũ, &c.i.v.g.qm̃ conun
B git dicere ꝙ aliquid ſit in se, vt vas,
in quo est vinũ,ſit vas,& vinũ infi-
mul,& vinũ ſit vas, & vinum infi-
mul. qđ est impossibile. D.d.ſi igit
ẽ poſſe alio mõ, &c.i.qm̃, ſi aliquid
recipit aliquid ꝙ se, oportet vtrũq re
cipiat illud, nisi fm ꝙ definitiones
eorũ sunt diuerſę. v.g. qm̃ dolium
non recipit vinũ, nisi fm ꝙ vinũ ẽ
vinum, non fm ꝙ est dolium, & vi
num est in dolio, non fm ꝙ dolũ
ẽ vinum,sed fm ꝙ dolũ est dolũ.

At vero neꝙ fm accidens cõ
tingit. ſimul.n. duo corpora in
eodẽ inerunt. nã & ipſa ampho
C ra in ſeipſa erit,ſi id,cuius natu-
ra ſuſceptiua est, cõtingat in ſe-
ipſo esſe.et insup illud,cuius est
ſuſceptiuum, vt ſi vini vinum.
Qđ igit impoſſe ſit iñ ſeipſo ali-
quid eſſe prio manifeſtum est.

Neꝙ etiam eſt poſſibile vt ſit
per accidens.cõtingit.n. ex hoc vt
duo inſimul ſint in eodẽ loco. doliũ
.n.erit in ſe,ſi illud, cuius natura
est recipiens fuerit in ſe. poſſibile
eſt igitur vt aliquid ſit in ſe, et ẽt
illud, quod recipit. v.g. quoniam il D
lud, quod recipit vinum, eſt vinũ.
Manifeſtũ ẽ igitur quod ipoſſibi-
le ẽ vt aliquid ſit i ſe pricipaliter.

Dicit: Et impoſſe est vt aliquid 27
recipiat ſe per aliqđ accidẽs ſibi,ni-
ſi ponat ipſum recipere ſe eſſentia-
liter,vt declaratũ est prius. cõtin-
git.n.ex hoc vt recipiat in ſe duo in
ſimul.qm̃,ſi fuerit aliqđ,qđ habeat
naturam,vt recipiat ſe per accẽs in
ſe,poſſibile est vt recipiat ꝙ accidẽs
illud,qđ est in eo quãd modum, ſi
recipit ſe eſſentialiter, recipiet aliud E
in ſe: & ſic doliũ recipiet vinũ,& ſe
inſimul aliqua hora. ergo dolium
erit dolium,& vinũ inſimul,& adu
nabuntur.quoniam, qñ aliquid re
ceperit in ſe eſſentiã alicuius, adu-
nabuntur duæ eſſentiæ neceſſario:
& ſic res recipiet ſe. qđ est impoſſi-
bile, ſiue hoc fuerit poſitum eſſen-
tialiter, aut accidentaliter, i.in ali-
qua diſpoſitione. a Hæc est intẽ-
tio iſtius capituli. & debet legi ſic.
quoniam dolium,& illud,quod re-
cipit, est vinum. quoniam, ſi inue-
niatur aliquid, cuius natura reci-
pit accidẽs per ſe, poſſibile est vt ali
quid ſit in ſe, & etiã illud, quod ſi-
cipit. & ſic contingit primum im-
poſſibile, quod est aliquid recipere
ſe. verbi gratia quoniam recipiens
erit vinum. quod est impoſſibile.

a Hic vt Cõ. dicere ꝙ ipoſe ẽ ré recipe ſe, ſiue ꝑ ſe,ſiue ꝑ accſus. F

S; vid oppoſitũ de ſenſu.t.c. 8. i.d aia. Vide cõ. Zum.

Soluitur dubium Zenonis de ipſo
Loco. Cap. 5.

QVod autẽ Zeno dubita- Zeno.
bat,ꝙ,ſi locus est aliqd,
in aliquo erit,ſoluere nõ est difficile. Nihil.n.prohi

G bet, in alio quidem esse primũ locũ, nõ tñ in illo, vt in loco, sed vt sanitas quidẽ in calidis, sicut habit⁹, calor autem in corpore, vt passio. quare non necesse est in infinitum abire.

Zeno autem ponebat quæstionẽ hoc modo, & dixit si locus est aliquid, necesse est, ut sit in aliquo, ergo locus non est. Et dissolutio illius non est difficilis. quoniã nihil prohibet, vt locus, qui dicitur primo. sit in alio, sed non secundum locũ,

H *sed secundum quod sanitas est in rebus calidis secundum formam, et calidum in corpore secundum passionem, et corpus in loco secundum vas. et nõ sequitur ex hoc processus in infinitum.*

28 Cum declarauit fm quot modos dicitur aliquid esse in aliquo essentialiter, potuit dissoluere ex hoc, & opinione eius in loco, quæstionem Zenonis, & similiter sermonem dicentium locum esse materiam, aut formam. Et dixit Zeno vero, &c. Zeno vero negabat locum esse hoc

I modo, dicebat n. qñ, si locus est, necesse est, vt sit in aliquo: & omne, quod est in aliquo, est in loco: ergo locus est in loco. deinde reuertebatur interrogatio de hoc loco secundo, & sequitur vt sit in loco tertio, & sic in infinitum, & sic inuenientur loca in actu infinita. et, cum hoc est impossibile, sequitur q locus non sit. Dein cœpit dissoluere hanc quæstionem, & dixit: Et dissoluto illius non est difficilis, &c. i. qñ propositio, dicẽs q locus est aliquid in aliquo, est vera de primo loco, s. de primo corpore contento. & hoc intendebat, cum dixit, principaliter. scꝛ dicere locum esse in aliquo non est idem q dicere corp⁹ esse in loco, & aquam in vase, vt post declarabitur. d loco. Dicit ergo sicut sanitas est in rebus calidis, &c. i. sed locum esse in aliquo est, sicut forma in subiecto. vt sicut sanitas in temperatia calidi cum frigido, & sicut calidum, & frigidum in corpore: corpus vero in loco est sicut aqua in vase. termin⁹ igitur medius, quo Zeno vtebatur in syllogismo non est vnus: ergo non sequitur ex eo, id, quod existimauit sequi. Huius est L infinita. & hoc intendebat, cũ dixit, & non sequitur ex hoc processus in infinitum. Et ista soluto est per hoc, quod dicit fm Arist. dicentem q locus est superficies corporis continentis. superficies n. est forma in corpore quæ vero ponit locum esse dimensiones existentes in quibus differuntur loca, non potest euadere a quæstione Zenonis. & ideo hoc est vnũ eorũ quibus vtitur in destructione illius, q ponit, dicentis locum esse materiam, & vacuũ, quod est inter superficies vasis, non ipsa superficies vasis. sed qui ponit locum esse in corpore & M omne corpus esse in loco, continget ei necessario corpora esse infinita in actu, aut ponere q corpus continens totum non est in loco essentialiter. & hæc est opinio Aristo.

Illud autem manifestũ, q. vas nihil sit ei⁹, quod in ipso est (aliud. n. est primo, & quod inest, & id, in quo inest) non erit vtrũ aut materia aut forma locus, sed aliud. illi⁹ enim aliquid hęc sũt, quod inest, et materia, & forma.

Et

A Et manifestum est quod, cum
Vas non est illud, quod est in eo, cũ
illud, quod dicitur principaliter,
est aliud ab eo, quod est in eo, locus
non est materia, neq; forma, sed
aliud. hæc enim duo sunt ex re
existente in eis, scilicet materia,
& forma.

Cum etiam declarauit q̃ impossi
bile est vt aliquid sit in se principa-
liter, primo & essentialiter, & ali-
quid esse in loco dicitur, sicut aqua
dicitur esse in vase, incœpit declara-
B re cõtingit ex hoc, vt nõ sit for
ma aut materia, & dixit: Et est ma-
nifestum, &c. & est manifestũ per
hoc, cum dicitur aliquid esse in lo
co est sicut dicere aquam esse in va-
se. & vas non est aliquid ex eo, quod
est in eo, sed aliud: manifestum est
q̃ locus nõ est aliquid ex illo, quod
est in eo, sed aliud: cum sit declara-
tum q̃ illud, quod dicitur esse in lo-
co essentialiter, primo, est aliud ab
eo. quod dicitur esse in eo: ergo locꝰ nõ
est materia, neq; forma: materia. n.
& forma vtraq; est pars rei, quæ dici
tur esse in eis, hoc vero est compositum
C ex forma, & materia. Et compositi
quidẽ sermonis est in secũda figu-
ra tertij, locus nõ est pars locati. & for
ma, & materia sunt pars locati: ergo
locus non est forma, neq; materia.

Narrantur propositiones proportionatæ, ex quibus deuenimus in cognitionem ipsius Loci. Cap. 6.

HÆc igitur sint dubitata. Quid autẽ tãdem sit Lo-
cus hic vtiq; fiet manife
stum. Accipiamus autẽ de ipso
quæcũq; videnꝫ vere ſm se ineſ
se ipsi. Cẽſemus igitur locũ esse D
primum quidẽ, quod continet
illud, cuius locus est, & nihil ip-
sius rei esse. Amplius, primũ lo-
cum neq; minorẽ esse, neq; ma-
iorem. †{Præterea, neq; deseri} †a.l. Præ-
ab vnoquoq;, & separabilẽ esse. terea de-
Ad hæc autẽ, omnem locũ habe sen.
re sursum, & deorsum, & ferri
natura, & manere in propriis lo
cis vnũquodq; corporũ. hoc ãt
facere, aut sursum, aut deorsum.

Tantum igitur accidit in hoc de quæstione. Locus vero quid sit hoc modo apparebit. Et accipia- E
mus de illo ab eis, quæ existiman-
tur re vera esse ei essentialiter.
Dicamus igitur quod omnes con-
ueniunt in hoc quod locus primo
continet illud, cuius est locus, &
non est aliquid illius. Et posſ, quod
primus locus non est maius, aut mi
nus illo. †{*Et etiam est extra*} †a.l. non
aliquod singularium, et separatur est extra.
ab eo. Et cum hoc, est omne, de quo
dicitur superius, & inferius, &
vnumquodq; corporum trãs ferur F
natus aliter ad illud, & figitur in
suo loco proprio. & facit hoc, aut
superius, aut inferius.

Cum compleuit sermones famó 30
sos, ex quibus apparet locum esse, &
sermones, qui faciunt dubitare in
suo esse, & dissoluit quæſdã alias du
bitationes, incœpit consyderare de
natura eius, ex rebus essentialib⁹ ei,
quę sunt manifeſtę per ſe. ex talib⁹.
n. reb⁹ potest aliquis scire ſubſtantiã
eius,

G eius, & ſoluere oēs q̄ones accidēs in eo, illa vero, q̄ inueniunt in loco eſſe naliter, & primo, ſunt, ſicut dixit, quinq;. Primū eſt, q̄ locus cōtinet locatū ita, q̄ nō eſt aliquid de locato. & ſ hoc differt a forma: forma.n. & ſi cōtinet, tñ non eſt aliud a locato & in hoc differt à vacuo: vacuū.n. non cōtinet. Secundū aūt eſt, q̄m locus eſt q̄ualis locato. Tertium vero eſt, q̄m locus ſeparat a locato. & in hoc ēt differt à materia, & forma. & hoc intendebat cū dixit: Eſt ēt extra quodcunq; ſingularium, & ſeparat ab eis. Et in libro H Alex. habet loco iſtius, [& ēt nō eſt extra aliq̄ ſingularium, & eſt ſeparatum] & hoc eſt magis verū, ſed non eſt notum per ſe de loco. illi.n. qui dicunt locum eſſe vacuū, ſeparat loco a locato, & remanet loc' ſ actu & Alex. exponit hunc locum. quia Ariſt. intendebat q̄ locus non excedit locatum. & exponit ipſum ēt ſm ſuum modū, & dicit q̄ nō accidit ei hoc, qđ diximus, ſ. q̄ nō eſt notum per ſe de loco. Quartū vero eſt, q̄m dīę loci ſunt ſuperius, & infe- I rius naturaliter. Quintum vero eſt, q̄m locus eſt illud, ad qđ transfert locatū naturaliter, & q̄ iſta tranſlatio eſt quorundā corporum ſuperius, & quorundam inferius. & hoc etiam demonſtrat q̄ nō eſt vacuū. & hoc intendebat, cum dixit & facit hoc, i. facit tranſlationem ita, quod eſt cauſa finalis ei.

illa, ſ. cōperiunt loco ex natura loci, ſunt quinq.

Suppoſitis aūt his reliqua ſpeculari decet. Opo tet aūt tentare conſyderationē ſic facere, vt ipſum qd ē reddaſ, vt et q̄ dubi tanſ, ſoluanſ, et q̄ vīr eſſe loco, K inſint. & amplius, ipſa difficultatis, & earū, q̄ circa ipſum, dubitationū cauſa erit manifeſta. ſic enim pulcherrime demonſtrabitur vnumquodque.

Oportet igitur nos ponere conſyderationem de caeteris, ita, quod iſta ſint poſita nobis. Et oportet nos quaerere, vt perſcrutatio noſtra ſit talis, vt per illam compleatur locus quid ſit, ita, quod omnes q̄ones diſſoluantur, & illa, q̄ exiſtimantur eſſe ei, ſint, & appareat cum hoc cauſa difficultatis eius, & in quaeſtionibus accidentibus inest. hoc igitur modo declarabitur ſua definitio melius. L

Cum declarauit q̄ oportet ponere principium perſcrutationis de loco à principijs nobis naturaliter, dein de cū numerauit illa, ſcripſit declarare cuiuſmodi op ſit definitio, quā nunc dare loco ex iſtis rebus. cum hoc. n. q̄ definitio dat quiditatē loco, debet habere tria propria, quorū vnum eſt, vt per illā diſſoluatur q̄ones accidentes in eo, ſecundū vero, vt per illā appareat cauſa eſſe rerū exiſtentiū in loco per ſenſum, M cā oīum accidētiū ſenſibilium in eo. definitiones. n. cōpletę innatę ſunt reddere cām oīum accidentiū exiſtentiū in re, ſed non conuertitur, q̄m nō oē, ex quo redduntur cāę accidentiū, eſt vera definitio. & nō exiſtimat q̄ hęc eſt regula de true definitiones, nō verificās. Et hoc intendebat, cum dixit & illa, ſ. exiſtimant eſſe in eo ſunt, ſ. de cauſis apparentiū. Tertiū vero proprium eſt vt ex

definitio

A definitione data appareat difficultas accis in hoc, & hoc é ꝓprīū de finitionibus rerum difficilium definiri. Et illa tria necessaria sunt in definitione quęrenda in hoc loco. qñ, si vnum eorū diminuitur, aut cōno non erit definitio, aut, si erit, non erit perfecta. & ꝺ dixit: hoc est ꝙ modo, &c.i. qñ perscrutādo de tali definitione, & sciēdo illa, declarabit quid sit locus bene, & pfecte.

Primum igitur consyderasse oportet, ꝙ non quæreret vtiq; locus, si non motus aliquis fm locum esset. ꝙꝙ hoc.n. & cœlū maxime in loco putamus esse, quia semper est in motu. Huius autē aliud quidē est latio, aliud vero augmentū, & decremētū. etenim in augmento, & decremento mutantur, et quod prius erat hic, iterū translatum est in maius, aut minus. Est autē qđ mouetur, aliud quidē ꝙ se actu, aliud vero per accidēs. Eius autem, qđ fm accidens, aliud quidem potest moueri ꝙ se, vt partes corporis, & in nauigio clauus, alia vero nō pñt, sed semꝑ fm accidens, vt albedo, & scia. hæc.n. sic mutantur fm locum, quia id, in quo sunt, mutatur.

C

Dicamus igitur, quoniā sciendum est primo, quod locus non esset perscrutandus de illo, si motus nō esset in loco. propter hoc.n. existimamus cœlum proprie esse i loco, quia est semper i motu. Et iste motus alius est translatio, & alius augmentum, & diminutio. res.n. transmutatur secūdū augmentū, & diminutionē. illud igitur, quod hic erat translatum, attribuitur ad vltimum, aut maius. Motuum aūt aliud mouetur per se, et aliud mouetur per accidens. Et illud, quod mouetur per accidens, aliud est, quod potest moueri per se, v.g. membra hominis, & clauus in nauis. & aliud non potest, sed semper mouetur per accidēs, v.g. albedo, & cognitio. ista enim non mutāt sua loca, nisi quia illa, in quibus E *sunt, transferuntur.*

Cum incœpit perscrutari de definitione loci, incœpit dicere primo illud, qđ mouit hoīes ad credendū locū esse, & est motus localis, & dixit proprie motum, & non quieteꝫ, licet vtrunq; significet locum esse. quia motus est notior quiete. quies .n. est ꝓtiuatio, & motus habitus. & dixit: Dicamus igitur, &c.i. sciendū est ergo, ꝙ causa in hoc, ꝙ hoīes credunt ꝙ locus est vnū ens tum, de quibus perscrutandum est, est motus rei in loco. si.n. hoc nō esset, nō perciperēt ipsum esse. D.d. propter hoc.n. &c.i. qñ propter hoc, ꝙ cœlum mouetur, existimaꝫ ex hoc, vt sit in loco. & dixit hoc, quia cœlum habere locū latet. existimaꝫ.n. ꝙ illud, qđ mouetur in loco, debet mutare locum fm totū, & cœlum non mutat locū fm totum. & ideo opinatus est Auic. ꝙ non habet motū in loco. & ponere ꝙ mouet fm partes, & non mouetur fm totum est inopinabile. & ideo Zeno negauit ipsum moueri, † [vt post dicemus.] † C6. 41. Et

Mot⁹ est notior q̃ te. nā mot⁹ é habi-
F
t⁹, & q̃es é ꝓtiuatio ex quo vt habitū no notē esse ꝓtiuatē. 3, vid in stanā. 8. Phc. 27. Vide cōt. Zim.

G Et cum declarauit ꝙ trãslato fecit homines percipere locum esse, declarauit modos translationis facientis hoc, & dixit: Et iste modus alius est translato, &c. deinde dixit: & cum illud, quod erat translatum, &c. attribuitur ad vbi magnum, & paruũ. & in quibusdam libris loco ſ attribuitur legitur transfertur. Et induxit hoc, quia hoc etiam debet præponi cognitioni de loco, ſ. cũ locꝰ aliꝰ est maior, & alius æqualis, & ꝙ ipsum existere in maiori est propter suã existentiã in minori, ſ. in æquali, vt dictũ est. & ſm hoc vocauit æqualem minorem. locus. n. impossibile est vt sit minor locato. Aut intendebat augmentum, & diminutionẽ in exẽplari animalis. augmẽtabile. n. mouetur ad maiorem locum, & diminutum ad minorem locum.

H Et, cum declarauit ꝙ motũ, & motus fecerunt homines percipere locũ esse, declarauit modos mobilũ, vt distinguat ex eis illum modũ, qui fecit homines percipere locum esse essentialiter, & dixit: Motum autem aliud mouetur per se, &c. & intendebat per hoc innuere, ꝙ motũ, quod de necessitate habet locum, est motum essentialiter, & ꝙ hoc fecit homines percipere locũ esse. D dixit: Et illud, quod mouetur per accidẽs, &c. n. qñ membrum, qñ diuiditur à corpore, potest moueri per se quiescente corpore. qñ autem mouetur per motũ totius corporis, mouetur per accidẽs. & similiter, qñ clauus in naui mouetur per motũ nauis, mouetur per accidẽs, & qñ mouetur diuisim a naui, mouet per se. & iste modus motus per accidẽs est pars, cui attribuitur motus propter hoc, quod attribuitur tot. qm̃ id, quod mouet per accidẽs, est duobus modis, sicut R dixit. Vnus est, vt motus attribuatur parti propter hoc, ꝙ attribuitur n. & illud motum quidẽ per accidens potest moueri essentialiter, qñ pars diuiditur a toto, & fit totum per se.

Secundus vero est, vt motus attribuatur accidenti rei motæ, vt cũ attribuitur albedini, & nigredini, & talibus motũ per accidens impossibile est vt moueatur in aliqua hora per se, cũ accidentia, & vniuersaliter ola, quæ sunt in substãtia, non possint separari. & ista dispositio est omnium horum, quæ existunt in subiecto, & fiunt dictum de hoc modo mouetur accidens, sicut dixit, qm̃ ista non dicuntur mutare locũ, & mouere, nisi quia illud, in quo sunt, mutat locũ per se, & transfertur, sicut pars transfertur p translationem totius, & albedo per translationem corporis.

Quoniam autem dicim⁹ esse in cœlo, vt in loco, quia in aere, hic autem in cœlo est, & in aere autem non toto, sed propter vltimum ipsius, & continens, in aere esse dicimus. ſ. n. totus aer sit locus, non æqualis erit vniuscuiusq; locus, & vnumquodq; videtur autẽ æqualis esse. talis autem est primus, in quo est. M

Et dicimus aliquid esse in cælo, intendendo ipsum esse in loco, quia est in aere, & aer est in cælo, & dicimus ipsum esse in aere, nõ quia est in toto aere, sed quia vltimum eius, et illud, quod continet ipsum, est in aere. & si totus aer esset locus eius, tunc locus cuiuslibet, & quodlibet non essens æqualia. &

hoc

A *hoc existimatur. & hæc est dispositio primi loci, in quo est res.*

33 Vult declarare quid sit locus ex illis principijs manifestis per se, & incœpit in hoc etiam a principio manifesto per se, & est, qm̃ locus alius est primus, & alius secundus, & res est in secundo, quia est in primo, & dixit: Et dicimus, &c. i. & est manifestũ per se de loco. qm̃ qñq. dicimus aliquid esse in cœlo, i. in mũdo, quia est in aere mundi, & est in aere, quia est in vltimo fine continente ipsum

Et cum posuit ꝙ finis aeris, alia est B propria rei, quæ dicitur esse in aere, & alia est cõis, quæ continet ipsum, & aliud. v.g. finis totius aeris, incœpit declarare ꝙ ex quibusdã aliis propositionibus sequitur, vt locus non sit finis cõis, s. ex propositione, dicente ꝙ loc⁹ debet esse æqualis, & dixit: & si totus aer, &c. i. & si totus aer esset primus locus rei, quę dicit esse in aere, tunc locus rei, & res, quæ est in eo, non essent æquales: sed existimatur hoc esse necesse, s. locum, & locatum esse æqualia. & hoc intendebat, cum dixit & existimatur, i. & scitur necessario. Et forte vocauit existi- C mationem hoc, quia est de genere propositionum, quæ declarãtur per modicam persuasionem. Et forte dicit hoc, quia ibi propositionibus accidit ꝙ sunt famosæ, cum hoc, ꝙ fuerũt necessariæ. & multotiẽs fecit hoc An. Et cõpositio istius sermonis est sic in secunda figura. Primus locus est æqualis: & aer fm totũ nõ est æqualis: ergo aer nõ est primꝰ locꝰ. D. d & ista est dispositio primi loci, ĩ quo ẽ res, i. & æqualitas, est dispositio primi loci, qui ẽ vltimi finis aeris continentis locatũ: ex quo sequitur vt ista vltima sint locus, non vlti- ma cõtinens. Et compositio istius sermonis est ex duabus affirmatiuis in figura secũda. et forte fecit hoc, quia locũ esse æquale locato est propriũ loco. & qñ conuertio in talibus propositionibꝰ est manifesta per se, possibile est vti in demonstrationibus: qñ tunc poterit reuerti ad primã figuram. qm̃, cum tales propositiones cõponuntur in prima figura, tunc maior propositi⁹ erit prædicabilis nõ fm naturam: & ideo componit in secunda figura. Sed forte conuertio in hoc non est manifesta per se, existimatur. n. ꝙ inane, quod est inter vltimos fines aeris, est æquale. & ideo inducit post alia principia, ex quibus declarat ꝙ nõ est inane. & fm hoc, cum dixit & ista est dispositio primi loci, nõ intendit declarare ꝙ primos locus, s. vltimus finis aeris est locus in rei veritate, sed intendebat declarare ꝙ qui ponit locum esse vltimum finem, cõcreditur ei hæc propositio, s. dicens locum esse æqualẽ, & non negatur ei, sicut accidit dicentibus locum esse totum aerem. & intendebat per hoc notificare ꝙ illa omnia principia nõ concludunt, nisi ponẽtibus locũ esse vltimũ finis aeris, & continentẽ locatũ. D Quando termini sunt conuertibiles. & conuertio est manifesta per se, licet arguere ex ambabus affirmatiuis in. 2. figura. Idẽ. 2. phy. cõ. 23. Idẽ hic supra cõ. 33. & infra c. 42. E F

Cum igitur non diuisum est quod continet, sed continuum, nõ vt in loco dicitur esse in illo, sed vt pars in toto. cũ vero diuisum est, & tãgens, in primo quodam est, vltimo continentis, qd neq; pars est eius quod in ipso est, neq; maius spacio, sed æquale. in eodem. n. sunt vltima se tãgentium. Et, cum continuũ sit, non in illo mouetur, sed cũ illot diui-

G diuisum autē in illo. Et, siue moueatur continens, siue non, nihil minus. Amplius autem, cū non diuisum est, vt pars in toto dicitur, vt in oculo acies, & in corpore manꝰ. cum autem diuisum est, vt in cado aqua, aut in fictili vinum. manus enim cum corpore mouetur, aqua autē in cado.

Cum igitur continens non fuerit diuisum, sed continuum, non dicemus quod illud est in eo, sicut aliquid est in loco, sed sicut pars in toto. & cum fuerit diuisum, sed continens, H *tunc est in vltimo continentis, sicut aliquid est in primo loco, et hoc non est pars illius, in quo est, quod est in eo, ne q. manus, sed aqua le. quoniam vltima continentium sunt in eadem dispositione. Et, cum fuerit continuum, tunc motus eius non erit in eo, sed cum eo. Et, cū fuerit diuisum, mouetur in eo, & non mouetur cum eo, nisi continens moueatur, quod non dicunt. Et, si non* I *mouetur, & etiam cum non fuerit diuisum, dicetur ipsum esse quasi pars in toto. v. g. quoniam visus est in oculo, & manus in corpore. & cum fuerit diuisum, erit sicut aqua in cypho, & vinum in dolio. manus enim mouetur cum corpore, & aqua in cypho.*

14 Cum declarauit q locus impossibile est vt sit finis cōmunis locato, & alij: quoniam locus est æqualis, & finis cōis nō est æqualis: incœpit declarare eam q ipse finis, qui terminatur esse locus, (cōtinens, & quilis, nō est forma, neq. aliquod continuum cum illo, quod est in eo, vel est dispositio in parte cum toto. & intēdebat distinguere per hoc inter locatū esse in corpore, quod est vt eꝰ, & inter partē esse in toto. et hoc, q prius posuit, qm aliquid esse in loco est sicut aquam esse in vase. Et dixit: Cum igitur continens, & cū, cum posuerimus q locus est continens, & continens est duobꝰ modis, aut continuum cum locato, aut diuisum ab eo, sed continens, cum posuerimus q locus est continens continuum. v. g. superficies corporis tricillud corpus non erit in loco continenti, sicut aqua in vase, & sit verum tunc ipsum esse æquale, sed est quasi pars in toto. et iam diximus q locus non est talis. &, cum continēs fuerit diuisum, & contangens, tunc dicetur q locatum est sicut aqua in vase, & q est æquale. cōtinens igitur dicit de tribus, de fine cōtangenti, & de non contangenti, & de forma. & æqualitas fallit cui in fine nō contangenti, & est vera de contangenti. & dicere aliquid esse i loco, sicut aqua in vase, est verum de fine contangenti, & non contangenti, & fallit in forma. & facit differentiā inter locatū esse in corpore, quod est suū vbi, & inter partē esse in toto: ergo id, de quo vere dicunt ista tria principia, est finis cōtangens. & continēs fallit de inani, qđ est inter superficies vasis continentis aquam, quod imaginant esse locus apud dicētes vacuum esse: ergo hæc tria principia non vere dicuntur nisi de fine continēti. Et forte illud, quod cōgregat ex eis est proprium fini contangenti, & conuertitur

A uerit de illo,ita, ꝙ declaratio sit ta-
lis. Locus est continens,& equalis,& ui-
ret est in eo,sicut aqua in cypho: &
quod habet istas tres dispositiones
est finis contangens: ergo locus est
finis contangens. & ideo dixit post.

Traditur definitio Loci, & ex dictis propositionibus manifestatur quid sit. Ca 7.

IAm igitur manifestũ ex his quid est locus. Quatuor.n. ferè sunt,quorum necesse est locum vnum aliquid esse.aut.n. forma est, aut materia, aut spa-
B cium aliquod mediũ extremorũ, aut extrema, si nõ est vllum spa cium præter inexistentis corpo tis magnitudinem. Horum autem, ꝙ tria non possint esse manifestũ est.Sed,propterea ꝙ con
odem tinet,videtur Forma esse. in eo-
esse dem.n.sunt extrema continẽtis,
cons & contenti. Sunt igitur vtraque
tens termini,sed non eiusdem:sed for ma quidem rei,locus autem cõtinentis corporis.

Apparet igitur ex hoc quid sit locus. sunt enim Quatuor, quorum locus dignius est, vt sit aliquis eo-
C *rum: est.n.aut forma, aut materia, aut aliqua dimensio inter fines, aut finis, si nulla est dimensio præter dimensiones corporis, quod est in re. Et manifestum est quod impossibile est vt locus sit aliquod istorum trium. Sed propter cõtinentiam videtur esse Forma. fines.n. cõtinentes, et cõtenti sunt insimul. Dicamus igitur, quoniã sunt ambe fines sed nõ fines eiusdẽ, sed for-*
ma est finis eius, quod cõtinetur, locus D
quo vero est finis corporis cõtinẽtis.

Dicit: Apparet igit ex prędictis,& ex hoc,qd dicã quid sit locus. locus n. si est necesse vt sit vnũ Quatuor,s. aut materia, aut forma, aut inane, aut dimẽsio,quę est inter superficies vasis.& hoc intendebat,cũ dixit aut dimẽsio inter fines, i.inter supficies cõtinentes locati,aut vt locꝰ sit ipsę superficies cõtinentes. D.d. si nulla fuerit dimẽsio,&c.i. si nõ fuerint hic dimẽsiones tres separatę, i.existẽtes per se, præter dimẽsiones corporis lo cati.dicẽtes.n. locũ esse vacuũ.dicũt E tres dimẽsiones esse nõ in subiecto, in quibꝰ subsiciunt dimẽsiones corporis. D.d. Et manifestũ est, &c.& intẽdit per tria,formã, & materiã,& dimẽsiones,quę dñr vacuum.& ipse intendit declarare eniã cum destructione vniuscuiusq; istorũ triũ similitudiné inter vnũquodq; corũ,& locum,vnde existimat vnũquodq; locum esse.& incœpit dare causam,ex qua existimat ꝙ locus est Forma,& dixit. Sed propter contunentiã,&c.i. sed propter hoc, ꝙ locꝰ existimatur cõtinere,& forma existimat cõtinere etiã, s.superficies corporis locati, F quia dicitur in definitione corporis, ꝙ est illud, quod continetur ab vna supficie,aut superficieb⁹. D.incœpit dare differentiã inter hunc finem,& finẽ,qui est locus,& dixit: Dicamus igitur, &c.i.qm superficies corpꝰis cõtinentis,& superficies corpꝰis cõtenti, licet conueniant ꝙ sunt finis, & superficies & continens, tamen non sunt finis eiusdem. quoniã forma est finis corporis, & eius terminus,locus autẽ est finis corporis continentis corpus habens formam.

Cõtinere loci,& formæ dnr.

Ex

G Ex eo autem, ꝙ mutatur ſæpe, manente continẽte, contentum & diuiſum, vt ex vaſe aqua, ipſum medium eſſe aliquod videt Spacium, tanquam aliquid exiſtens præter ipſum corpus transmutum. Hoc autem non eſt, ſed quoduis incidit corpus eorum, quæ transferuntur, ac tangere apta natura ſunt.

Et propter hoc, quod contentum diuiſum multoties mutatur, continente permanente, v.g. aqua in H *vaſe, exiſtimatur quod eſt aliqua dimenſio inter fines, & quod eſt aliquid præter corpus, quod transfertur. Et nihil eſt hic tale, ſed cadit in ipſum quodlibet corpus, quod cunque corpus ſit corporum, quæ transferuntur, & nihil eſt hic tale, & innata ſunt tangi.*

36 Cum declarauit ꝙ locus non eſt ſoſa, neq, materia, & dedit ſimilitudinem, ex qua apparet ꝙ locꝰ eſt forma, & diſſoluit illam, incœpit dare ſimilitudinem, ex qua apparet etiã I ꝙ locus eſt Dimenſio, quæ eſt inter ſuperficies corporis continentis extranei. v.g. dimenſio, quæ eſt inter ſuperficies vaſis. iſta. n. eſt opinio magis apparens. qm̃ primum notũ eſt ꝙ aliquid eſſe in loco eſt ſicut aqua in cypho. Sed vtrum locus ſit ſuperficies cyphi, aut inane, quod intelligitur inter ſuperficies cyphi, habet perſcrutationẽ. videtur. n. ꝙ ſignificatio vulgaris huius præpoſitionis In, qm̃ dicũt aliquid eſſe in loco, eſt circa vacuũ, quod vulgus intelligit in vaſe. &, ſi fuerit demõſtratum ꝙ nihil eſt vacuum, tunc locus K neceſſario erit continens extraneũ: ſed, quia vulgus non percepit hoc, non poſuit hanc ſignificationẽ huius præpoſitionis In. & ideo iſta opinio eſt valde apparens. Incœpit igit declarare ſimilitudinẽ, ſicut dixim⁹, quę facit homines credere locum eſſe vacuum, ſ. tres dimenſiones, quæ intelliguntur in vaſe extra ſubiectũ. & dixit: Et, quia contentũ, &c. i. &, quia corpus, qđ continet finis continens, qui eſt locus in rei veritate, transfertur qnq̃, ſine manente non tranſmutabili, in quibuſdã rebus per trãſlationem corporis, vt accidit aquæ, quando trãsfertur a cypho, ſ. qm̃ ſuperficies L cyphi permanet, ſicut erat, qm̃ aqua erat in eo: & exiſtimatur ꝙ locus eſt tale, ſ. ꝙ non transfertur per translationem locati: ideo exiſtimat ꝙ locus eſt vacuũ, & dimenſio, quæ eſt inter ſuperficies corporis continentis locatum. & adiuuat etiam hanc exiſtimationem hoc, ꝙ aer exit a vaſ, nullum corpus remanet inter ſuperficies vaſis, ſicut dicit Ariſt. poſt.

D. incœpit contradicere huic opinioni, & dixit: Et nihil eſt hic tale, &c. i. & non ſunt hic dimenſiones ſeparatæ in vaſe, quæ remanẽt vacuę, poſtq̃ corpus ſeparatur ab eis. ſed, cũ M aliquod corpus ſeparatur a vaſe, ſtatim cadit in ipſum aliquod corpus, quodcunq, ſit, aut aer, aut aqua. & non eſt hic corpus, quod ſeparatur a corpore, ita, ꝙ inter illa ſit non corpus, ſed omnia corpora contangũt ſe, & non diuiduntur abinuicem. & hoc apparet d Cãtaplora, & de aliis, quæ dixit. Et dicit ꝙ, ſi eſſent hic dimẽſiones, in quas caderet corpus locatum, contingeret vt quilibet locꝰ eſſet locus cuuslibet corporis. & hic

ignis

A ignis non esset propriũ superiori, & te ra inferiori. Et causa hoc est. sin a in dimensionibus abstractis, & vacuo non sunt differẽtiæ, quib⁹ diuersantur, sed natura earũ est cõ similis: b fines autem corporum di uersantur fm diuersitatem naturarum corporũ: vnde in eis inuenitur superius & inferius: & ideo corpora mouẽtur ad sua vltima propria, vt pficiãtur per illa, & vt tẽgãt illa.

Si autem esset aliquod spatiũ aptum natura, ac manens in eo dẽ loco, infinita vtiq; essent loca. translato. n. aere, & aqua, idẽ facient partes omnes in toto, quod nunc tota aqua in vase. simul autem & locus erit mutatus: quare erit loci & alius loc⁹, & multa loca simul erunt, non est autem alius locus partis, in quo mouetur, cũ totũ vas transfertur, sed idẽ. in quo enim sũt, vicissim transferuntur aer, & aqua, aut partes aquæ, sed non, in quo sunt, loco, q̃ pars est eius & loci, qui est locus totius cœli.

Et, si esset aliqua dimensio nata permanens in eadem dispositione, tunc loca essent infinita. aqua. n. et aer, quado transferuntur partes facũt in toto, quod aqua tota facit in vase. & cu hoc locus erit translatum: & sic locus etiam habebit alium locum, & erunt multa loca insimul. & locus partis, in quo mouetur, quando transfertur totum vas, non est alius locus, sed idẽ. locus enim, in quo est aer, & aqua, & partes aquæ, est ille, quia transfertur, quia non venient in illum locum, quo est pars in loco, quia est locus ex toto cœlo.

Istæ sunt aliæ rationes, ex quib⁹ declarat q̃ impossibile est dimẽsiones esse separatas per se extra materiam, & formã, & oĩa accidentia, sicut existimant dicẽtes vacuũ esse.

Et dixit: Et, si esset hic dimẽsio nata, i. existẽs per se extra subiectũ, i. tres dimẽsiones, quibus corpus definit, existũt per se sine subiecto. D. d. pertinẽs in eadẽ dispõne, i. nõ trãsmutabilis, neq; translatabilis, fm q̃ existimãt opinantes hoc. D. d. tunc loca essent infinita, &c. i. qñ, si loc⁹ essent dimẽsiones abstractæ à materia, in quibus dimẽsiones corporis subijcient, contingeret loca esse infinita. contingit. n. vt totũ corpus locatũ, & partes eius sint in loco essentialiter. qñ, si locus sit tres dimẽsiones, in quibus subijciuntur dimensiones corporis, & corp⁹, & quælibet pars eius habet tres dimensiones, necesse est vt subiectio totⁱ in loco sit ad modum subiectionis partis adeo, q̃ qñ aer, aut aqua intrat in vas, subijcientur fm tres dimensiones in tribus dimẽsionibus vasis, quæ sunt inane. & sic contingit vt medietas aquę fm tres suas dimensiones subijciat in tribus dimẽsionibus, quę sunt medietas dimẽsionũ primi loci, & sic de medietate medietatis, & sic procedit in infinitũ, ex quo contingit loca esse infinita cum hoc, q̃ contingit q̃ dimensiones partis subijciunt etiã in dimensionibus, in quibus totum subijcit, & sic erunt dimensiones in dimensionibus in infinitũ. pars. n. indiget

G dimenſionibus per ſe, in quib⁹ exiſtat, ſicut totũ exiſtit. & differunt à toto dimẽſiones partis, quæ sũt ſuũ vbi, & indigent exiſtere in dimenſionibus totius, quę ſunt ſuum vbi, ita, φ ſint diuerſæ à dimenſionibus totius. Et hoc intendebat, cum dixit: partes.n. &c. i. qm̃ quemadmodũ ſm totũ aqua, quæ eſt in vaſe, indiget dimenſionibus, in quibus ſubijciatur, ita partes aquæ indigent dimenſionibus, in quibus ſubijciantur, quæ differunt à dimenſionibus totius. qm̃, ſi dimenſiones partis, in quibus ſubijcit, eſſent partes dimẽ-
H ſionum, in quibus totũ ſubijcitur, tunc pars non eſſet in loco per ſe, neq; totũ eũ. totũ.n. etiam eſt pars totius corporis continentis, & illud corpus alterius corporis continẽtis ita, φ ſit pars totius mundi. & contingeret in dimẽſionib⁹, in quibus ſubijcitur totũ, vt indigeãt dimẽſionibus, in quibus ſubijciant, & illæ dimẽſiones alijs dimẽſionibus, & ſic in infinitũ. D. induxit etiam aliud impoſſ, & dixit: & cũ hoc erit tranſlatum, &c. i. &, cũ poſuerimus dimẽſiones eſſe ſeparatas, in quib⁹ ſubijciuntur dimenſiones corporis, con-
I tinget vt loc⁹ moueat eſſentialiter, & indigeat loco. qm̃, cum vas tranſfertur de loco in locũ, & in eo fuerit aqua, aut aer, cõtinget neceſſario, ſicut vas ſm totum mutat locũ, vt dimẽſiones, in quibus eſt aqua, in vaſe mutẽt locũ. & ſic locus indiget loco. &, cũ tranſfertur ad alium locũ, fient in eo aliæ dimenſiones permanentes in vaſe, quæ mouentur per motum eius. & ſic cõtingit vt in vaſe ſint loca infinita, quia creſcũt in vaſe per motum, & totum remanet, quia aqua remanet. & ſiſt cõtingit etiam in partibus aquæ. Et hoc in K tendebat, cũ dixit & locus partis in quo mouetur, qm̃ tranſmittur totũ vas, non eſt alius locus, & iſte partes loci. & continget vt cum eo tranſmittantur dimẽſiones, in quibus ſubijciãtur aqua, & partes aquæ in vaſe. &, cum tranſfertur, continget, vt dimenſiones, quę ſunt in vaſe, ſubijciantur dimenſionibus, ad quas tranſfertur vas: & ſic, locus mouebitur p ſe, & erunt multa loca infinita. D. d. locus.n. in quo eſt aer, &c. i. dicimus.n. ſm noſtrã ſententiã, φ vas, in quo eſt aer, aut aqua, aut partes aquę, eſt illud, quod tranſfert partes L & aquæ exiſtit in vno loco, quod est vas: nõ quia aqua, aut partes eius feruntur per ſe, per tranſlationẽ vaſis ita, φ ſint ſ loco, qui eſt pars loci, ad quem tranſfertur totum vas, qđ eſt pars loci totius mundi. Et hæc ſunt multa impoſſia manifeſtiora vltis, quæ ſequuntur ex poſitione dimenſionum ſeparatarũ, quę poſt dicet Ari. qm̃ loquet de vacuo. ſed iſta impoſſibilia, quæ hic dixit, ſequuntur ex poſitione dimenſionis ſeparatæ, non ſm φ eſt dimẽſio ſeparata, ſed ſm φ ponit locus. Et Alexan. dicit M in hoc capitulo quod eſt valde difficile, & exponit ipſum duabus expoſitionibus. dixit. n. φ, cũ dixit Arist. aqua. n. & aer, quando tranſfertur, &c. forte intendit. qm̃, ſi locus eſſet dimẽſio, cõtingeret vt partes aquæ, quando aqua tranſfertur, ageret illud, quod agit aqua, quę eſt in vaſe, quando vas tranſfertur, i. qm̃ dimẽſiones, in quibus partes ſubijciuntur, debent tranſferri cum ipſis partibus: ſicut contingit, ſi aqua eſſet in vaſe in dimenſione, vt dimenſio, in qua eſt, tranſferatur cum vaſe. &

dicit

A dicit ꝙ similitudo inter hæc duo, quæ fecit hanc consecutionem est, quñ vtrũq; est pars totius, et pars nõ mouet per se, sc. quñ aqua, quæ est in vase, est pars congregati, sicut pars aquæ nãlatæ est pars totius aquę. & cũ illud, quod cõtingit in vtraq; parte, est idẽ, & vas, quñ transfertur, & aqua existit in eo, transfertur cũ eo dimensio, in qua est aqua, & contingit vt subijciat in alia dimensio nem. ita est de oĩbus partibus cuiuslibet mot. & cũ ita fit, quodcũq; corpus transferẽ, necesse est vt per trãslationem eius transferantur dimen

B siones partium eius, & subijciantur in dimensionibus loci, ad quę transferuntur: & sic in illo loco congregantur duæ dimensiones vni parti: & sibi de aliis partibus: et deinde, quñ secunda transfertur, transferuntur cum vnaquaq; parte duę dimensiones, & subijciẽtur in tertia dimẽsione: & sic vna pars in secunda translatione, i. in secundo loco habebit dimensiones tres: & sic quanto magis corpus mouebitur in loco, tãto magis habebit dimensiones: & sic

ecũda et vna pars habebit dimensiones infi
õ eũde. nitas infinitas simul. Secunda expositio

C est, & est manifestior, vt dixit & est, vt cõtradictio sit de partibus corporis, quod est in vase tantum. hoc. n. manifestum, s. ꝙ, si locus sit dimensio, ꝙ necesse est vt cum aqua, quæ est in vase, per translationem vasis, transferatur dimensio, quæ est in ipso. ex quo sequitur, vt aqua, quæ est in vase, habeat loca infinita. & hoc, sicut dixit, est manifestius, s. aquã quiescere essentialiter in vase, & moueri per accidens, q̃ partes esse in toto hoc modo. & etiam prima rõnatio nõ sequitur, nisi poſ̃ ponitur partes moueri per accidens. & forte hoc non concederetur, nisi posset concessionẽ eius, ꝙ est locũ esse cõtinens, qui vero ponit dimensionẽ, quæ est inter superficies continẽtes esse locũ, opinat partes esse in loco essentialiter. Et ideo vt ꝙ nostra expositio est rectior, quia est fundata sup hoc, ꝙ partes sunt in loco essentialiter: & hoc sequit ex sermõe eorũ. & impossibile, ad quod inducitur, est cũ manifestũ, s. ꝙ vnum translatũ transferẽ in locis infinitis. & sm hãc expositionẽ Iduxit aquã in vase, vt appareat ꝙ contingit eis ꝙ pars debet esse I loco essẽtialiter, D

ficut aqua I vase ẽ I loco essẽtialiter E

Et materia etiam videbitur vtiq; esse locus, si inquiescente aliquis consyderet, & nõ separato, sed continuo. Vt. n. si alteraẽ, est quippiã, quod nũc quidẽ albũ est, olim autẽ nigrũ, & nunc quidẽ durum, olim autẽ molle: (quapropter dicim⁹ esse aliqd materiã:) sic & locus per talem quãdã esse vr imaginationem. Verũ illud quidẽ, qm̃ quod erat aer, hoc nũc aqua est: loc⁹ vero, qm̃ vbi nũc erat aer, hic nũc est F aqua. Sed materia quidẽ, sicut dictum est in prioribus, neq; separabilis à re, neq; continẽs est locus autem ambo.

Et existimatur quòd Materia etiam est locus, quando consyderatio fuerit posita secundũ hoc, quòd in quiescente est aliquod transmutabile, absq; eo, quod separatur, sed remanet continuum. Vt in vase sit aqua, & non moueatur vas, &

G *transmutatur aqua, & non est separata a vase, sed continua cum eo, & fiet aer absq; eo, quod separatur, sed remanente continuo. Et quemadmodum in alteratione est aliquid, quod nunc est album, & prius fuit nigrum, & etiam quod nunc est durum, & prius fuit molle (ex quo dicimus materiam esse aliquid similiter existimamus locum esse hoc modo imaginationis.*

Sed illa existimamus propter hoc,
H *quod illud, quod fuit aer, est nunc aqua: locum vero existimamus esse, quia vbi fuit aer, illic nunc est aqua. Et materia, sicut diximus superius, non est separata a re, neque continens ipsam: in loco vero est vtrunque.*

38 Cum posuit ꝙ locus vt esse aliqd quatuor, & ꝙ non est aliquod trũ, forma, aut materia, aut dimensio inter vltima corporis continentis, & dedit similitudines, quæ faciunt existimare vnumquodq; eorum, &
I primo dedit similitudinem, quę facit existimare locũ esse formam, & quæ facit existimare locũ esse vacuum, incæpit etiã date similitudinẽ, quæ facit existimare ipsum esse materiã, et dixit: Et existimatur materiam esse locũ, i. et similitudo, quę est inter motum trãslationis, & motum transmutationis, quæ est generatio, & corruptio est, qñ vtrũq; indiget aliquo, in quo fit transmutatio. & ideo existimat ꝙ illud, in quo est transmutatio rm generationẽ, & corruptionem, quod est materia, fit subiectum translationis, scilicet K
& hoc existimatur maxime, qñ a. quod corpus trãsmutatur in aliud, etiam vbi quiescente, absq. eo, qđ separatur ab eo, sed remanet cõtinuũ cum illo vbi. vt aqua quę in cyphe, quæ transmutatur in aerem absq; eo, ꝙ vas moueatur, & absque eo ꝙ aqua diuidat a vase. qñ subiectum istius transmutationis esse intimal cũ vase, facit existimare ipsum esse locum. D.d. Et quemadmodũ in alteratione, &c.i. & illud, quod mouet nos ad credendum materiã esse, & locũ esse, est cõmune illud. n. quod mouet nos ad credendum materiam L
esse, est subiectum esse in alteratione. qñ quemadmodũ in alteratione aliquod est, super quod succedit sibi duo contraria, v. g. albedo, & nigredo, & dulcitudo, & mollitudo, ita, ꝙ in aliqua hora est album, & in alia nigrum, & similiter in transmutatione, quę est in substãtia, etiam est aliquod subiectũ, vt in transmutatione aquę in aerẽ, & actus in igne. & similiter existimauimus per motũ trãslationis locũ esse. locus in trase habet in motu trãslationis, sicut materia in motu rm substantiam, & subiectum in alteratione. & hoc M
intendebat, cum dixit: qđ existimatus locũ esse, &c. Et cũ dedit similitudinem inter causam faciente opinari locum esse, & materiam esse, dedit differentiã, & dixit: Sed illam, &c.i. & est differentia inter has duas transmutationes. qñ transmutatio, quę induxit nos ad credendum materiã esse, est trãsmutatio, a quę est in substãtia: trasmutatio autẽ quæ induxit nos ad credendũ locũ esse, est b trasmutatio in loco. & hoc intendebat, cum dixit: qñ illud, qđ fuit

aer,

A aer, est materia aquæ. i. quia transmutatur, & transfertur de forma aeris in formam aquæ. D. dixit signum declarationis q̃ materia est aliud a loco, & est, qñ materia non separatur a re, neq; continet ipsam: locus vero separatur, & cõtinet: ergo in se cunda figura, locus nõ est materia.

Si igitur nihil horum trium locus est, neq; forma, neq; materia, neq; spatiũ existens alterum, præter spatiũ rei translatæ, necesse est locũ esse reliquũ ex quatuor continentiis, scilicet terminum corporis. dico autem contentum corpus, quod mobile est ſm lationem.

Et, cum locus nõ sit forma, neq; materia, neq; dimensio: quoniam, si fuerit dimensio, continget vt sit hæc alia dimensio a dimẽsione rei translatæ sequitur vt locus sit residuum quatuor, quod est vltimũ corporis continentis, ſ. quod cõtinet corpus contentum, quod innatum est moueri motu translationis.

39 C Cum posuit hic quatuor, quasi cõtradictoria naturaliter, & destruit ea eorum dixit, Et, cum locus, & ce deest quoniam, si locus fuerit dimensio, quæ est inter superficies vasis, necesse est vt sint hic dimensiones separatæ, aliæ a dimensionibus corporis translati, quod subijcitur in loco. quod est impossibile. continget enim ex hoc vt sint dimensiones separatæ, & alia impossibilia, quæ dicentur apud sermonem in destructione vacui. Et iste sermo est hypotheticus diuisiuus. sed illa, quæ ponuntur in eo, non sunt contradictoria sibi naturaliter. & ideo existimatur esse probabile: ſ. non vtitur ipso nisi ad confirmãdum demonstrationem, super quã sustentatus est, quę est congregatio illorum existẽtium in loco cõtinente: &, quia conuertunt adinuicem.

D 36 Quomõdo syllogismo hypothetico vtimur possumus ad confirmandũ, vide, 2. phy. cõ. 3. &. 4. pr ortũ in digressione ppria de syllogismo hypothetico.

Declaratur per aliam viam, quòd definitio tradita, est definitio Loci. Ca. 8.

Videtur autẽ aliquid magnum esse, & difficile captu locus, tũ qm̃ esse materia videatur, atque forma, tũ qm̃ in ipso continente quiescente fit trãslatio eius, quod fertur. E posse. n. videtur esse spatiũ medium aliud quippiam a motis magnitudinibus. Confert autẽ aliquid & aer, apparens incorporeus esse. videntur enim non solum termini ipsius vasis esse locus, sed et quod intermedium est, vt vacuum.

Et existimatur quòd comprehendere locum est maximum & difficile, et hoc, quod apparet in eo de materia, et forma, et quia trãslatio translati est in continente, et E *ipsum est quiescens. Vnde & apparet hic esse aliquam dimensionem aliam a dimensione quantitatum mobilium. Et adiuuat hoc aliquantulum aer, qui apparet esse nõ corpus. & ideo facit apparere quòd locus non tãtum est vltimum vasis, sed cum hoc illud, quod est in medio, sta, quòd sit vacuum.*

Cum promisit dare definitionẽ 40 de loco, ex quo appareat natura lo- Supra. 1. cõ. 31.

G ci, & per quam difficultates quæstiones accidêres in eo, & appareat causa difficultatis in cognitione substantiæ eius, & secundum quam conueniat omnibus existentibus in loco, & tam apparuit q̃ primũ conuenit oibus existentibus in loco per se, & declarauit similitudinẽ, quæ est inter cõtinens, & materiam, & formam, & similitudinẽ, ex qua existimat' loci esse materiam, incepit declarare q̃ ista similitudo, quæ est inter continẽs, & ista, est causa difficultatis cognitionis loci, & dixit: Et existimat,

H &c. 2. propter similitudinem, quã diximus esse inter ipsum, & materiã, & formam, & propter hoc ét, q̃ quędã corpora translata transferuntur in cõtinente quescente, vt aquę in cypho quescẽte, & ideo existimat hic esse dimensiones separatas inter superficies cyphi, & q̃ illæ dimensiones sunt locus, s. lõgitudo, & latitudo, & profundũ, q̃ imaginant illic. qm̃, si superficies vasis corrũperẽtur apud exitum aquæ, non facerent apparere q̃ inter superficies eius esset inane. & ideo non existimatur hoc in columna, quę trãsfertur in aqua de

I loco in locum. Deinde dedit aliam causam, quam nõdum dixit, & est, quia aer, qui est in vase, est insensibilis. & est causa fortis. qm̃ propter hoc, qm̃ aqua extrahit'a vase, existimat' q̃ vas est vacuũ. & dixit: Et adiuuat hoc, &c. & ẽ sermo manifest'.

Vt autem vas locus est, qui trãsferri potest, sic locus vas immobile. Quapropter, cũ in eo, quod mouet, quippiã moueat, mutetur q̃ id, quod intus est, vt in flumine nauis, vt vase magis q̃ loco, vtit cõtinente. Vult aũt K immobilis esse loc'. quocirca totus magis fluui' loc' est, q̃ a imobilis tot' ẽ. Quare cõtinẽtis termin', Imobilis, prim', Loc' est.

Et quemadmodũ vas est locus transiatum, & similiter locus etiã est vas immobile. Et ideo, cũ fuerit aliquod continens, intra quod mouetur, et transfertur in aliquo modo, v. g. nauis, quæ mouetur in flumine, tũc cõtinens apud ipsum est quasi vas, non quasi locus. Vnde necesse est vt locus sit immobilis. & ideo, si cõtingat fluminẽ secundum totũ, est dignum vt sit locus, quia totũ est immobile. Vt sic minus igitur cõtinẽtis immobile primũ est locus. L

In definitione loci aliam diam et ponit inter ipsum, & vas & est, quin vas est cõtinens, et mobile essentialiter, locus vero est cõtinens immobile, nisi p accidẽs. D, dixit: Et ideo, cum fuerit aliquod cõtinens intrinsecũ, quod mouetur in aliquo mobili, vt nauis, tunc continens ita habebit se apud ipsum, sicut vas, non M sicut locus, i. &, quia loc' est immobilis essentialiter, ideo quando locatum fuerit intra aliquod, & illud intra quod est, i. in quo est, mouet'et, vt nauis, quæ mouetur intra fluminẽ per motum fluminis, tunc non dicemus q̃ istud continens habet se de contento, sicut locus, sed sicut vas. Deinde dixit: Vnde necesse est vt locus sit immobilis, i. &, si hoc sit manifestum de loco, necesse est vt loc' sit immobilis essentialiter. Et ideo melius est, si dixerimus q̃ fluminẽ est

locus

A locus nauis, dicere ꝙ totum flumen
est dignius hoc, q̄ continens nauē.
qm̄ flumen ſm totū est immobile:
non.n.est mobile, niſi ſm partes.
Et ſignificat ꝙ locus nō mouetur
eſſentialiter, ſed q̄ locus est illud, ad
quod mouet̄ res, & quieſcit in eo: &,
ſi aliquid mouet̄ ad motam rē, tūc
motus eius eſſet otioſus. & hoc ap-
paret in aliis locis. Et, cum dedit
hanc differentiā, dedit definitionē,
in qua perficiuntur omnes differen
tię determinantes naturā loci, & di
xit: Vltimū igit cōtinentis, &c. & in
tēdit per vltimū ſuperficiē contē
B tem, & per primū ſuperpoſitam cor
poti primū igitur eſt dria, per quā
differt cōtinens æquale ab inæqua
li: & per hoc, ꝙ dixit īmobilis eſſen-
tialiter, diſtinguitur finis extranē à
hac natura li, ſ.q eſt ſimilis locato.

Atq; propter hoc, medium
cœli, & vltimum ad nos circula
tionis videtur eſſe, hoc qui
dē ſurſum, illud vero deorſum,
maxime oīb⁹ proprie. qm̄ illud
quidē ſemp manet, circuli aute
vltimum, ſiſt ſe halbens manet.
Quare, cū leue quidē ſit, quod
C ſurſum ferē natura, graue vero,
qd̄ deorſum, qui verſus mediū
continet terminus deorſum eſt,
et ipſum medium. qui vero ver
ſus vltimum ſurſum, & ipſum
vltimum. & propter hoc vide-
tur planum quoddā eſſe, & ve-
luti vas locus. et continens. Am
plius, ſimul cum ipſa re quodā
modo etiam locus exiſtit. ſimul
enim cum finito fines ſunt.

Et propter hoc opinatur omnes homines quod medium cœli, & vltimum motus circularis eſt lo- D
cus. hoc quidem ſuperius, hoc vero
inferius principaliter, & uere, &
hoc eſt quoniā hoc eſt ſemper per-
manens, & vltimum circuli eſt
permanens in eadem diſpoſitione.
Cum igitur leue eſt translatabile
naturaliter ad ſuperius, & graue
ad inferius, tunc inferius eſt vlti-
mum cōtinens, quod eſt verſus me
dium, & ipſum medium, & ſupe
rius eſt vltimum continens, quod
eſt verſus extremum, & ipſum E
extremū. et ideo exiſtimatur quod
locus eſt aliquod planum, & quaſi
eſt vas cōtinens. Et etiam locus, et
res ſunt ſimul. fines enim, & ſi
mum apud ipſos ſunt ſimul.

Cum poſuit ꝙ locꝰ nō mouet̄ eſ- 42
ſentialiter, dedit ſup hoc rōnem fa-
moſam, & dixit: Et propter, &c. & in
tēdit ꝙ mediū cœli, mediū mūdi, &
p vltimū motꝰ circularis, concauū
orbis lunę D.d. hoc quidē ſuperi⁹, ſ.
vltimus motus circularis motuſ or
biſ, q̄ eſt orbis lunę D.d. hoc vero
inferi⁹. & intēdit mediū mundi, qd̄ F
eſt locꝰ terrę. Et dixit principaliꝰ, &
vere. qm̄ hęc duo loca ſunt ſupius,
& inferi⁹ ſimpliciter: qd̄ nō eſt ita de lo
co aquæ & aeris. locꝰ.n. aquæ eſt in Locꝰ aquæ
ferius, ſed non ſimpliciter, & ſiſt aeris lo eſt inferi⁹,
cus eſt ſuperius, ſed nō ſimpliciter, D.d. ſed nō ſim
quia illud eſt permanens. & intēdit pliciter, &
mediū verum mūdi. D.d. & vltimū locꝰ aeris
circuli eſt permanens in eadem di- eſt ſupius,
ſpoſitione, ſ. quod non poteſt tranſ ſed nō ſim
ferri ad inferius, neq; ad ſuperius, & pliciter.
ſi mouet̄ circulariter. Et iſte ſyllo Idē. 4. cœ
giſmus eſt ex duabus affirmatiuis in ſecun li. 26.
Dubium.

G da figura, & componit ſic. Superius debet eſſe fixũ: & vltimũ circulationis eſt fixum: ergo ſuperius eſt vltimũ circulationis. Et poteſt dici ad hoc. qm̃, qa ratio eſt famoſa, nõ curat vti in hoc duab⁹ affirmatiuis in ſecũda figura. Et põt dici ad hoc etiã propoſitio maior conuertit, qñ addit̃ eſt hoc, ſ. vt fixũ ſit I maximo ſuperiori. qñ tunc ſillſ componit̃ ſic, Superius ſimpliciter eſt fixũ, qd eſt in vltimo ſuperiori: & fixũ, quod eſt in vltimo ſuperiori, eſt vltimũ in circulatiõe: ergo qd ſuperius eſt ſimpliciter, eſt vltimũ in circulatione. & ſillſ dr̃ de inferiori, ſ. qñ cũ additione ei, quod eſt vltimo inferiori, tunc conuerſio erit vera. Et quia vere ꝙ definitiones debent conuenire oĩbus ſpẽcibus rei definitæ, inccepit declarare qſio iſta definitio loci conuenit duabus ſpẽciebus loci, ſ. ſuperiori, & inferiori, & dixit: Cum igitur leue, &c. i. cum igit̃ leue transferat̃ naturaliter ſuperi⁹, & transferat̃ naturaliter ad finem continentẽ: ergo ſuperius eſt finis cõtinens. Et exiſtimat ꝙ iſta cõcluſio eſt vĩs, & in tertia figura, quod nõ oportet. Sed iſta concluſio eſt vĩs, qa minor conuertit vĩs affirmatiua. vñ ſillſ componit̃ ſic in prima figura. Superius eſt id, ad qd̃ transfertur leue naturaliter: & illud, ad qd̃ trãſfertur leue naturaliter eſt finis vltimę circulationis: ergo ſuperius eſt finis continens, qui vicinat corpori vltimo. Et ſillſ concluditur ꝙ inferius eſt finis aquæ, ſ. concauum aquæ. Et dixit: & medium. quoniã graue non quærit hũc finem, ſ. finẽ aquę, niſi ſm ꝙ eſt medium totius, non ſm ꝙ eſt finis aquæ. &, ſi non, tunc terra moueretur ad aquã, vbi eſſet finis eius: ſicut ferrum mouetur ad magnetem, vbicunq; fuerit: & hoc non ſentimus de aqua. & ſi mo de hoc erit perfecte in libro de Cœlo, & Mundo. hic. n. loquitur de loco oĩ vniuerſali oĩbus corporibus naturalibus. D.d. & ideo exiſtimatur ꝙ locus eſt, &c. & quia corpora trãſeuntur naturaliter ad vltima. Cad ſu perficies continẽtes ipſa, & quælibet in eis ſecundum conuenientiam, & ſimilitudinem, neceſſe eſt vt locꝰ ſit vltimus: & quaſi eſt vas continens, nõ inane, quod eſt inter vltima. nõ enim eſt conuenientia inter inane, & corpus, neque in eo ſunt differentiæ, quibus diuidatur in ſuperi⁹, & inferius. D.d. & etiam locus, &c. & forte intendit, quoniam locus, & locatũ ſunt relatiua, et relatiua ſunt inſimul, & cum alterum aufertur, aufertur & reliquum. & hoc nõ inuenitur, niſi in loco, qui ẽ finis ſuus tm̃. bfinis. n. non inuenit, niſi qñ inuenitur illud, cuius eſt finis, & deficiet per ſuũ defectum. &, ſi locꝰ eſſet inane, non eſſet neceſſarium in ſuo eſſe locatum eſſe: & tunc inueniret̃ locus ſine locato. Et forte inducit per hoc rationem, qua declarat ꝙ locus debet eſſe permanens cũ permanentia corporis in eo.

Sollo prima. Sollo ſecũda. Quãdo ꝙ põ maior conuertit̃, poſſumus arguere ex ambabus affirmatiuis in 2 figura. Idẽ ſupra cõ. 31. Idẽ. 2. phyſi. 23.

Dubium. Soluitio.

I

H

M

Quod definitio aſſignata conuenit cum ſuis corporibus ſimplicibus mobilibus. Ca. 9.

CVi igit̃ corpori eſt aliqd corpus extra, cõtinens ip ſum, hoc I loco ẽ: cui vero nõ, minime. quocirca ẽt, ſi aqua fuerit hmõi, partes qdẽ mouebunt̃ ipſi⁹. cõtinẽt̃. n. a ſe inuicẽ. totũ aũt eſt qdẽ vt mouebit̃, eſt vero vt non. vt. n. totũ ſimul lo cũ nõ mutat, circulariter ãt mouebit̃ (partiũ. n. hic locꝰ ẽ) & ſur ſum

A sum quidē, & deorsum nō.circulariter autē nonnulla, alia vero sursum, & deorsum, quæcunque habent densitatem, & raritatem.

Dicamus nūc igitur, quòd quodlibet corpus, extra quod est aliud corpus, quod continet ipsum, illud corpus est in loco, et quodlibet corpus, extra quod non est aliud corpus, non est in loco. et ideo, si posuerimus aquam esse hmōi, tunc par
B *tes eius essent mobiles. quædam.n. essent continentes quædam. ipsa vero secūdum totum quodammodo est mobilis, & quodammodo immobilis. quoniam secundum quod est totum, non transmutat insimul locum, & alio modo monetur circulariter: iste.n.locus, est locus partium: et quædam moventur superius, & quædam inferius, non circulariter, & quæ-*
C *dam superius, & inferius, & est omne, quod habet densitatem, & raritatem.*

4) Cum declarauit, ꝙ locus est primum continens, & declarauit prius ꝙ nō oē corpus est cōtentum: qm̄, si ita esset, tūc infinitū esset in actu: sequitur ex istis duobus vt nō sit omne corpus sm̄ totū in loco essentialiter, sed illud, extra qđ est corpus: illud aūt, extra quod non est corpus, non est sm̄ totum in loco essentialiter. & ista est dispositio totius, scilicet ꝙ non est in loco essentialiter, est nihil sit extra ipsum. & ideo dixit: Dicamus nunc igitur, &c. D. incœpit declarare quid sequit̄ ex hac positione, s. ꝙ oē, extra qđ nihil est, non est in loco sm̄ totū, & dixit: & iō, si posuerimus eorum, &c. t. & pp hoc, si posuerimus totū esse aquā, tunc aqua non esset in loco sm̄ totum, & esset immobilis sm̄ totū, & tunc partes eius necessario moueren̄t in loco, cū essent cōtinuę. & iō partes mundi possunt moueri modis tribus motuū, s. qm̄ quędā partes mouent̄ circulariter, & quędam superius: & est oē, in quo est raritas, vt aer, & ignis: & quędam infimus: & est omne, in quo densitas est, vt aqua, & terra. Ergo diſpō I toto manifestū est, & non accidit in ea qō. & sīt non accidit qō in sphæris cōtentis de numero sphærarum cœlestium. sphęra aūt octaua nō contēta, si nō accidit ei motus, ꝓprius, & totus orbis, qui mouet̄ motu diurno, accidit in eo magna ḋsīo. qm̄ manifestū est ipsum mouerī: &, cū oē motū sit in loco, necesse est vt totus orbis sit in loco. ergo sumus inter duo, aut ponere ꝙ aliquod motum non est in loco, aut ponere ꝙ locus est inane, & dimensio. Ioānes vero pp hoc obedit huic, s. locū oē, & dimensionē, & vacuū, nō finem continentē, vt dicit Arist. licet apud ipsum non possit inane separari à corpore. qm̄ dicētes vacuū esse, sunt bipartiti. alij. n. dicunt ipsum separari à corporibus, & alij non, quorū est Ioānes grāmaticus. Et Arist. dicit, cū hoc post, qđ cœlū, & astra sunt in loco ꝑ accidēs. & in hoc dubitauerūt oēs expositores. Themist. vero dicit rndēdo ꝙ corp⁹ cœleste nō est I loco sm̄ totū, sed sm̄ ptes, s. sm̄ orbes,

D

Digressio vtrū octaua sphęra sit I loco.

E

F

Op. Ioānis grāmatici improbatio pcia.

Secta rō. infra. te. e. 41.

Op. Themistij, & ēt reqras. 6. phy cō. 54. &. 8. ph. c. 67.

Orbes, quos continet mamus orbis, sicut est dispositio in toto mundo. fingit. n. q̄ causa in hoc est, quīa corpus cœleste non ē mobile f̄m totum, sed f̄m partes, & apud ipsum partes cœli sunt in loco, quia continent suas partes, sed quia corpus altissimum. v. g. orbis stellarum hrarū non continet ab aliquo, concessit q̄ hoc corpus est in loco p̄p̄ suas partes intrinsecas tūs, s. quæ sunt in concauo eius. istę. n. partes mouentur circa conuexū, s. cōuexū corporis, circa q̄d reuoluunt, quasi circūdet ipsas, licet sit intra. Et hoc idem contingit toti orbi, q̄n mouet̄ motu diurno, s. q̄ est in loco f̄m partes quę sunt in concauo eius: si dicerimus q̄ motus stellati est alt̄ª motu orbis. ergo melius est dicere q̄ totū corpus cœleste est i loco, sicut dicimus in corpore vltimo, s. f̄m partes, q̄ sunt in concauo. aut dicamus ipsum esse in loco vtroq; modo, s. quia partes eius sunt in loco p̄ter vltimū, & quia partes cōcaui sunt i loco, si posuerimus q̄ motus diurnus est totius orbis essentialiter, & nō stellati. & hoc ē necesse f̄m sciētiā naturalē. Et i hoc, q̄d dixit Themistius, sunt q̄nes nō modicę. q̄n quō dicit sphæra moueri f̄m oēs partes, & non mouet̄ secundū totū: & totū nihil aliud ē q̄ partes. Et ēt videmus Arist. in vltio sexti, q̄n loquitur de q̄one Zenonis de motu sphęrico, ponere sphæram moueri secundū totū, & secundū partes, & q̄ secūdū totū mutat loca diuersa secūdū formā tm̄: secūdū aūt partes, secūdū formā & subiectū, vt i illo declarabit̄. nihil est igit̄ hoc, q̄d dicit Themist. q̄ cā in hoc, q̄ sphęra nō est in loco simpłi, est, quia mouetur secundū partes, non secundū totū. K

Si igitur aliquis diceret q̄ hęc est intentio Arist. cū dixit secundū quid est totum, &c. Dicemus ad hoc q̄, cū dixit secundū. n. q̄ est totum, non transmutat locū, non intendit corp⁹ q̄d mouet̄ circulariter, sed intendit totū mundū. & cum dixit & alio mō mouet̄ circulariter, intendit q̄ toti attribuit̄ mot⁹ circularis p̄p̄ quasdā partes, s. corpora cœlestia, sicut attribuit̄ ei rectus motus ꝑ accs motū elementorū, q̄æ sunt ei cuędam partes eius. D. d. iste. n. locus est locus partiū, i. locus eius, q̄d mouet̄ circulariter, cum illud, q̄d mouetur circulariter est pars totius. locus. n. simpłi corporis, q̄d mouetur circulariter, est locus eius partium. sicut vidimus Themistium intelligere ea verbis Arist. Et ēt secundū expōne Themistū, cū Arist. dicit q̄ cœlum est in loco p̄ accidens, intendit q̄ alterū cœlorum est in loco, scilicet & illud, q̄d apud Arist. attribuitur alicui p̄p̄ suam partē, est aliud ab eo, q̄d attribuitur alicui per accidēs. & nō oibus expōitoribus. vt dicit Themistius, d. licet vt cœlum sit in loco per accidens, & dicunt ipsum esse in loco secundū partes. Themist. vero dicit q̄ Arist. vtitur hic illo, quę p̄ accidens, large, de eo, q̄d est commune ad accns, & ad prę. & hoc debemus dicere, si nō inuenimus aliquē modū verū, secundū quē dicerēmus cœlū ēē in loco p̄ accidēs, oēs igit̄ hoīes, vt apparet de eis, nō potuerunt intelligere verba Aristotelis. Auempace vero tanti viri in hoc loco sic. q̄n sphæra, secundū q̄ est sphæra, nō est in loco, quia aliquid extrinsecum continet illā, & q̄ hoc proprium est corpori recto, nō corpori

Pria rō eōuaThem.

H

cda rō. Totū mI

Inl aliꝰ ē q̄ partes. idē. 1. ph. c. 6. 17. 6. ph. t. c. 85

A poti rotundo, & locus sphæræ qui
fingitur ab isto, secundū ꝙ est sphę
ra, est conuexum centri, circa qđ re
uoluitur . quasi igit locus eius est
superficies cōuexa, qđ cōtinet sphę
rā. Et mirtur dicere ꝙ definitio, quā
induxit Arist. in loco, qm est conti-
nēs diuisum à re, debet intelligi in
corporibus rectis ab extrinseco, & i
rotūdis ex intrinseco. Et dicit ꝙ cau-
sa in hoc est, qm corpus rotundū fi
nitur p se, & corpus rectarum dimē
sionū finitur per aliud. & ideo cor-
pora recta, sc. elementa indigēt in hoc,
B ꝙ finantur corpore rotundo: rotū-
dū vero non indiget corpore extrin
seco. & causa in hoc est, qm linea
rotunda est pfecta, & nō pōt recipe
ne additionē, aut diminutionē: li-
nea vero recta est diminuta . Et se-
cundū hoc sphęra erit in loco sim-
pliciter, & essentialiter, sicut erunt
corpora recta, & oēs sphęra sphęra-
rū cœlestium, qnā cōtinet alia sphę
ra, habebit hoc p accidens: & secū-
dū hoc oē corpus simplr erit i loco
essentialiter . Et vī mihi ꝙ hoc, qđ
narrant Auēpace, é opinio Alfara-
bij. Alfarabius. n. é, qui posuit se cō
C tradicentē cōmibus Ioannis. & vna
illarū quæstionū est ista, quę inue-
nitur in libris nostris, sicut inuenię
ex verbis Auēpace, & nō incidit in
manus nostras. Et, cū ita sit hoc, qđ
dicit Arist. ꝙ oē corpus, extra qđ ni-
hil est, nō est in loco, & ꝙ oē corpus
extra qđ est aliquid, est in loco, é fal
sum. Apparet. n. ex sermone eius in
hoc loco, ꝙ corpora naturalia apud
ipsum sunt tribus modis. est n. mo
dus, qui est in loco cōtinualiter, s. cor
pora recta, & modus, qui est in loco
p accidens, & hoc est corpora rotū-
da, & modus, qui est in loco pp suas
partes, & hoc est totus mūdus, s. cor
pus compositū ex corporibus sim-
plicibus quinq.. & totū hoc mani-
festum est ex suis verbis. Nos autē reuertamur, & dicam°, qm, cum sit notū per se ꝙ locus, secundū ꝙ est locus, est æqualis locato, manifestū est ꝙ superficies cōuexi centri sphę rę non est locus simplr. non. n. est æqualis, nisi superficiei cōcauæ, nō oībus supficiebus sphæræ: & locus est æqualis locato, quia oēs supficies eius sunt æquales oībus superficiebus locati. æqualitas. n. dr duobus modis. dī. n. secundū continentiā, & secundū hoc dr ꝙ circulus est æqualis figurę rectorum laterū: & dr hoc, qn duo æqualia habent mensurā cōem, qua mensurentur: & secū dū hoc dr corpus esse æquale corpo ri, & supficies supficiei: & ista æqualitas nō est vera de loco, nisi imane esset. æqualitas igit propria loco é, æqualitas secundū continentiā. ex hoc igit apparet manifesta ꝙ sphæ ra, secundū ꝙ est sphæra, nō est i lo co simplr, nisi accidat ei hoc, sicut accidit sphæris cœlestibus, quas cō tinet alia sphęra extrinseca. Et hoc apparet ēt ex hoc. qm primū notū est de loco, ꝙ collatio rei ad ipsum est sicut collatio † [contenti ad continens:] sicut dicimus ꝙ aqua in cypho non est sicut collatio totius ad partem, sed dicere sphęram esse in centro est sicut dicere totum esse in parte, non sicut dicere aquam esse in vase. & ideo, si conuexū centri dicatur esse continens sphęram, & illud extrinsecum dicatur esse cō tinens, erit secundum æquiuocationē, quia in altero sunt verę proprietates loci. est enim continens, &

Aver. solu. & ternā ꝙ proba uo.

D

E

A Equalitas dr duobus modis.

F

Quarta.

† a. l. continens ad continens.

● & æquale, & res eſt in eo ſicut aqua in cypho. hoc igit totũ demonſtrat veritatem opinionis Ariſt. & falſitatẽ eius, quod intendit Auempace, & qđ impoſſibile eſt exponere verba Ariſt. ita ꝙ definitio, quam induxit de loco, ſit cõis corpori ſimplici, & rotundo. Nos autẽ dicamus, qm̃, cũ ſit fixũ ſm totũ, neceſſe eſt vt hoc mõ ſit queſcens. &, quia quies eſt ei pp quietem cẽtri, qđ eſt in terra, & quies eſt, quia ẽ in loco eſſentialiter, ideo dr cœlum eſſe in eodem loco, & non tranſmutatur ab eo p accidens, i. quia cẽtrũ eius eſt in loco eſſentialiter. & hæc eſt intentio ſermonis Ariſt. dicentis, ꝙ cœlũ eſt in loco per accidẽs. Verum vero dicatur moueri I eodẽ loco, in quo ẽ p accidens, cũ nihil ſit extra ipſum ſm partes, aut ſm totum declarabitur, cum Ariſt. declarauerit ipſum moueri ſm totum, & mutare locũ, in quo eſt per accidẽs, I forma eius, non in materia. eſt igitur motũ, & queſcens in ſuo loco per accidẽs, ſ. pp centrum, qđ eſt in loco eſſentialiter. oẽ. n. quod inuenit in aliquo p accidens, inuenitur in eo, pp aliquđ, habens illud per ſe. & hęc eſt intẽtio eius, cũ dixit de aqua, & de quolibet corpore continente. ipſum vero ſm totũ quodammodo eſt mobile, &c. & ſm hoc erit opinio Ariſt. ꝙ oẽ corpus eſt in loco, & ꝙ oẽ motũ eſt in loco. ſed iſtorũ quoddam eſt in loco per accidens, & quoddã eſt in loco per ſe. & ſm hoc diuidit motũ. qm̃ aliud mouebitur in loco eſſentialiter, & aliud mouebit in loco per accidẽs. apparet igit ex hoc, ꝙ omne corpus attribuitur loco in motu, & quiete, aut per ſe, aut p accidens, & ꝙ nullum corpus eſt, qđ non eſt in loco, ſicut Alex. intendebat in expoſitiõe loci huius, vt poſt videbitur. Et apparet ex hoc ꝙ corpora attribuunt loco tribus modis, p ſe, & per accidẽs, & ſm partẽ. vt intendebat Ariſt. & ꝙ oẽs expoſitores non potuerunt attingere hanc expoſitionẽ, & ꝙ Auẽpace dimiſit ſet monem Ariſt. & errauit multũ. Sed quærẽt ſuper hoc, ſi corpus cœleſte eſt in loco per accidens, ergo mouetur per accidens. declarabitur. n. in hoc lib. ꝙ eſt primũ mobilium ſimpliciter. & ſic illud, qđ eſt per accidens, erit prius illo, quod eſt per ſe. Ad hoc autem dicendũ eſt ꝙ illa, ꝙ L mouent p ſe, indigẽt aliquo quieſcente, circa qđ mouentẽ, vt declarat Ariſto. in lib. de Motibus animaliũ localibus: & hoc queſcẽs forte erit locus per ſe, qm̃ non fuerit continẽs rem motã, & forte erit locus per accidens, qm̃ non fuerit continẽs rem motam in oſibus parvibus, ſicut eſt diſpoſitio I corporibus cœleſtibus. ergo locũ eſt per ſe nõ eſt de neceſſitate eſſendi rẽ motã per ſe, ſed dignitas eſt vt ſit de neceſſitate eſſendi rem queſcẽtẽ naturaliter. queſcens. n. queſcit propter ſimilitudinem continentis, & mouetur pp vnionẽ ſimilitudinis inter ipſum, & continens: & hoc erit, qm̃ mouetur in continente. & ideo cẽ motus eius, qđ mouetur in continente, eſt extra naturã, & eſt rem motam eẽ extra ſuum vbi naturale. & hęc eſt diſpoſitio corporũ ſimpliciũ, q̃ mouentur motu locali, ſ. quatuor elementorũ. qđ autem mouetur non in continente, ſed circa queſcẽs aliquod tm̃, eſt illud, cuius motus nõ eſt per accidens extrinſecus à natura: & hæc eſt diſpõ corporis rotundi.

Opio propria.

Oẽ, qđ mouẽ in alio.

I quo p accẽs, formal ſ oppo alio qđ habz illđ p ſe cõtẽ tẽra. c. 67. & c. 1. cer. t. c. 14 & 61.

Quidam

Quidam M

illud ad

continẽs

& mouẽ

ps pro

mouẽtis

tis ſi

terminẽ

cõtinẽs

& mouẽs

qđ mouẽ

i cõtinẽte

Et idem

ſha c. 69.

in hoc li

vid. t. c.

A di. & hoc, qđ accidit quibuſdã corporibus cœleſtibus, ſ. quia ſunt ī loco, quia cõtinentur ab aliis, eſt ꝙ ac cidens. ſm hoc igitur eſt intelligendus iſte locus, vt mihi vt. Alex. vero opinatur ꝙ ſphæra ſtellarum fixarum non eſt in loco, & dicit hãc eſ opinionẽ Ari. dicit. n. ꝙ nõ ẽ ī loco, niſi eo mõ, quo mouet & ñ mouet ꝙ ſe, neq; per accẽs, neq; ſm partes, aut totum, ergo non eſt in loco. & verificat ipſam non moueri per ſe, quia impoſſibile eſt vt moueat ſm totum, aut ſm partes. ſm totũ quidem. qm̃ non mutat locum: ſm autem partes, quia non ſunt diuiſæ à toto, & quia totum ẽt eſt quieſcẽs. & ſimiliter dicit ꝙ non mouetur p accidens. illud. n. qđ mouetur p accidens, non mouetur ſm partes per accidens, niſi quia motus totius eſt per ſe. & ſimiliter non eſt in actu, quia nõ ſunt diſtinctę, neq; in potentia, quia nunquã diſtinguẽtur, & pp hoc dicit præciſe ꝙ motus circularis non eſt in loco, & ꝙ non eſt translatio, & dicit ꝙ non eſt impoſſibile corpus eſſe non in loco. locus .n nõ eſt corporis eſſentia habet, qm̃ non accipitur in definitione corporis, neq; corpus in definitione loci.

B Item partes, quia non ſunt diuiſæ à toto, & quia totum ẽt eſt quieſcẽs. & ſimiliter dicit ꝙ non mouetur p accidens. illud. n. qđ mouetur p accidens, non mouetur ſm partes per accidens, niſi quia motus totius eſt per ſe. & ſimiliter non eſt in actu, quia nõ ſunt diſtinctę, neq; in potentia, quia nunquã diſtinguẽtur, & pp hoc dicit præciſe ꝙ motus circularis non eſt in loco, & ꝙ non eſt translatio, & dicit ꝙ non eſt impoſſibile corpus eſſe non in loco. locus .n nõ eſt corporis eſſentia habet, qm̃ non accipitur in definitione corporis, neq; corpus in definitione loci.

C Et, cũ locus, qui eſt finis, eſt in continente, non contento, & nos dicimus, ponatur ꝙ non eſt de neceſſitate corporis, vt ſit in loco, nõne ẽ de neceſſitate mot, vt ſit ī loco aut per ſe, aut per accidẽs? qm̃, cũ ſphæra non fuerit in loco per ſe, neq; p accidens, non erit in loco. &, cũ nõ fuerit in loco, quomodo igitur mouebitur? niſi dicatur ꝙ locus nõ eſt de neceſſitate motus. & totum hoc eſt impoſſibile.

Vt autem dictum eſt, alia quidem ſunt in loco ſm potẽtiam, alia vero ſm actũ. Quapropter, cum continuum quidem ſit id, qđ eſt ſimilium partiũ, ſm potentiam in loco partes ſunt: cũ vero ſeparata quidem ſunt, tamẽ ſunt ſe, vt aceruus, ſm actũ. D

Et res, ſicut diximus, alia ſunt in loco potentia, & alia ſunt in loco actu. Cum igitur illud, quod eſt conſimilium partium, fuerit continuũ, partes eius in potentia ſunt E *in loco, donec cum ſeparentur: ſed erunt contingentes, vt aceruus in loco in actu.*

Cum declarauit ꝙ quędam corpora ſunt ī loco p ſe, & ſunt illa, extra quę eſt aliqđ corpus continens, & quędã ſunt ī loco, quia partes eorum ſunt in loco, & hęc eſt diſpoſitio corporis totius mundi, & quędã ſunt in loco per accidẽs, vt illud, qđ mouetur circulariter, incœpit declarare ẽt ꝙ quædam attribuuntur loco potentia, & quędam actu, & dixit: Et res, ſicut diximus, &c. i. qm̃ P corporum aliud eſt in potentia in loco, quia põt eſſe in ipſo in actu, & aliud eſt in loco in actu. D.d. Cũ igitur corpora, &c. i. & corpora, quę ſunt in loco in potẽtia, ſunt partes corporis continui conſimilis partium, dum fuerit continuum, v.g. aqua: &, cum partes illius ſeparantur, & diuidũtur abinuicem, erit in loco in actu. Et in iſto ſermone eſt ordo præpoſterus. & debet ſic legi donec, cum ſeparantur, erunt in loco in actu, ſed erunt contingentes ſicut aceruus. & intendit, ſed acci-

dit

G dit eis vt contingãtur, & erit locus eorum vnum, vt aceruus tritici. corpus n. conſimilium partium, dum non diuiditur, partes eius ſunt in loco in potentia, & cũ diuiditur, tunc partes eius ſunt I loco in actu. ſi igitur ſeparant̃ partes eorum, erunt in locis diuerſis actu, & ſi non ſeparantur, ſed erunt contangentes, erunt in vno loco in actu, & tũc erũt quaſi medium inter illud, qđ eſt in potentia pura, & actum purum. & intendebat declarare per hoc, ꝙ totum non eſt in loco actu, aut potẽtia, & ſimiliter cœlum.

H Atq; alia quidem per ſe. vt oẽ corpus, aut ſm lationẽ, aut ſm augmentũ mobile, per ſe alicubi exiſtit. Cœlum aũt, ſicut dictum eſt, nõ eſt alicubi totum, neq; vllo in loco eſt, ſiquidẽ nullum corpus ipſum continet: in quo autem mouetur, hoc ẽt locus eſt partib⁹. altera. n. partiũ alteri adhęrẽs eſt. Alia vero ſm accidens, vt aſa, & cœlum. partes. n. I loco quodam modo oẽs ſunt. in circulum. n. cõtinet alia aliam. idcirco mouetur quidẽ circulariter ſolũ qđ ſurſum eſt.

Aſa, & cor ſũt I loco per accidens.

I Totum aũt non alicubi eſt. qđ n. alicubi eſt, & ipſum aliquid eſt, & adhuc aliud aliquid eſſe oportet præter hoc, in quo ſit, qđ continet. præter autem vniuerſum, ac totũ nihil extra eſt.

Et etiam quædam per ſe. v.g. quoniam omne corpus, quod mouetur ſecundum translationem, aut ſecundum augmentum, eſt per ſe in aliquo vbi. Et cœlum ſicut dixi-

mus, non eſt in aliquo vbi ſecundum totum, neq; in aliquo loco, cũ non contineatur a corpore omni: ſed ſecundum quod mouetur, ſecundum hoc partes eius habent locum. partes n. eius ſunt inſeparabiles abinuicem. Et quædam per accidens, v.g. anima, & cœlũ. partes n. aliquo modo omnes ſunt in loco. quædam n. continent quaſdam circulariter. et ideo pars mouetur circulariter. Totum vero non eſt in aliquo vbi. hoc n. eſt i vbi, quod eſt in ſe aliquid, & indiget aliquo alio, quod extra illud eſt, & quod continet illud. & non eſt aliquid præter totum, & vniuerſum extra totum.

L

Cum diuiſit illud, qđ eſt in loco, in actũ, & potentiam, incœpit ẽt diuidere illud in per ſe, & p accidens, & dixit: Et ẽt quędam per ſe, &c. ẽt quædam corpora mobilia ſunt in loco per ſe, & ſunt illa, quæ mouentur ſm rectam trãſlationẽ, aut ſm augmentum. illa. n. quę mouentur his motibus, continentur ab aliquo alio extrinſeco, cũ ſint naturaliter terminata, non terminantia. Et, cũ declarauit ẽt hanc propoſitionẽ, dicentẽ ꝙ oſa corpora, extra quæ eſt aliquid, ſunt I loco p ſe, poſuit alia, & eſt ꝙ cœlum non continet ab aliquo corpore oĩno, & illa propõ declarabitur proprie in Cœlo, & Mũdo: & concluſit in ſęda figura ꝙ cœlum nõ eſt I loco per ſe: & eſt, ſ. ſm totũ, i. orbis, qui mouet̃ motu diurno ſm totũ. & hoc intendebat, cũ dixit:

M

A dixit: Et cœlum sicut diximus, &c. iste.n. sermo continet conclusionē, & vnā propōnem. Et fortè intendit p hoc, q̄ dixit, nō est in vbi, neq; est in loco idē: & erūt nota synonyma: & talis docēdi mā vsitatur ad expositiones. Et quia quędā partes eius cōtinent ab aliquo extrinseco, excepit hoc. & dixit sed fm q̄ mouent, &c. i. sed fm q̄ partes eius mouentur, & partes eius cōtinent se adinuicē, dē q̄ partes eius sunt in loco simplr. & est intelligendū q̄, licet sint simplr in loco, tn hoc est eis per accidens. Sphæra.n. nō est innata moueri in

B sphæra, & vlt in continente. & non est ita de illo, qđ mouetur motu recto. mobilium igitur quędam sunt in loco vero, quędā sunt in loco p accidens, vt colores, & accidentia, q̄ sunt in loco, quia subiectum eorū est in loco, & * ptopē istum modum dicimus q̄ cœlum est in loco per accidens, s. quia aliqua pars eius est in loco, s. centrum. & illorū, quæ sunt in loco vero, quædam sunt per se. & sunt illa, quæ mouentur motu recto, & sunt p accidens quędā, & sunt sphæræ cœlestes contentæ: sphęa exterius præter primā, q̄

C habet motum proprium, est contenta. &, cum induxit modum corporum, quæ sunt in loco per se, dixit Et quędā per accidēs. v.g. aīa & cœlum, i. qm aīa est in loco, quia subiectum eius, qđ est corpus, est in loco. & cœlum ét fm totum est in loco, quia cētū eius est ī loco. Et illi sunt duo modi eius, qđ est p accēns, s. attribuere accidenti rei illud, qđ attribuitur rei, aut attribuere toti illud, qđ attribuitur parti. D.d. partes .n. &c. & innuit p hoc q̄ cœlum est in loco p accēns fm totū, partes vero eius sunt in loco vero. qđā.n. continent quasdam circulariter. Et dixit, hoc, quia vltimus orbis, qui hēt p- D prie motū diurnū, siue fuerit stella- rus, siue alius, nō debet habere motū proprīū, præter diurnum. Et dixit quodammodo qm hoc est accidens ei, cū corpus cœleste nō est in natura vt sit, contentū, sed cōtinēs. D.d. & ideo pars mouetur circulariter. & intendit per partem, partē mundi, q̄ est totū cœlū. & innuit q̄ ista pars est in loco p accidens. qđ .n. nō est in loco p se, neq; p accēns, nō habet motū p se. Et nō dixit, To tū vero non est in aliquo vbi. & in- E tendit per totū, totū mundū. & dixit in aliquo, vt concludat essentialiter, & accidentaliter. & q̄ d. totum vero non est o fno in vbi, i. neq, p se neq, p accēns. D.d. qm hoc vbi, &c. i. id.n. qđ ē in loco, ē ī se aliquid, & indiget aliquo alio cōtinente ipsum. sed extra totum nihil est continēs ipsum: qm hoc nomē totum significat q̄ extra ipsum non est corpus aliquod omnino. & hoc manifestū est. Et debes scire q̄ Auic. opinatur F q̄ corpus cœleste nō est in loco, neque per se. neq; per accidēs. dicit.n. quòd motus rotundi nō est translatio, sed motus in situ, & nō est necessarium in motu secundū situm, vt sit in loco. Et hoc est cōtra Arist. & contra verum. Primo quidem, quoniam in situ non est motus vt declaratum est in quinto. Et etiam, qm locus est prior situ, & acceptus in definitiōe eius, quomodo igitur habebit aliquem situm, & non habebit locum? Et etiam manifestū est per se quòd motus sphærę est translatio, & trāslatio est in loco. & hoc manifestū est in suis partibus:

Auic. opinio tenēs cœlū nō est ī loco neq; per se, neq; p accēns. quia 6. ph. cō. 8 & improbatio opinionis Auic.

qm

C quę mutant locum : uota uero sphęra non mutat locum, vt existimatur : Et Arist. declarat in vltimo ser-
4.phy.85. to, q̄ sphæra mutat locum secundū formam, non fm subiectum, vt declarabit in illo loco. Et existimauit Auicen. q̄ motus, qui mutat locum in forma, nō in subiecto, est motus in situ. & hic est error manifestus. & intelligo per formā hoc, qd trāsfertur circa conuexū centri ex conuexo perfectæ rotunditatis ad conuexū perfectæ rotunditatis: cū conuexū, diuidatur in multa conuexa, quorū vnūquodq; est perfectæ conue
Id xitatis, & rotunditatis, Et igit̄ vnū secundum subiectum, non fm formam. & ideo translatio corporis rotundi fm totum circa vocalitatem cētri, est mutatio loci fm formam eius, non fm subiectum. &, quia isti translationi accidit diuersitas situs, (situs totius sphæræ ad totum centrum, vocauit ipsum Auic. situalē. & dicere motum eē situalem, quia mutatur de situ in situm, est aliud q̄ dicere motum eē situalem, quia ē in ipso situ. Et hoc ignorauit Auicen. aut vitiose protulit. Et mouit ipsum ad dicendum hoc, quod dixit Alexan. q̄ orbis stellarus non est
I in loco per se, neque per accidens, & quòd iste motus non est in loco, & quòd non est translatio. & hoc totum nihil est.

Et propter hoc omnia in coelo sunt. cœlum.n. ipsum totum fortasse est. Est autem locus nō cœlum, sed cœli quiddam, vltimus, s. & tāgens mobile corpus terminus quiescens. & ob hoc terra quidem in aqua est, hæc vero in aere, hic autem in æthere, & æther, in cœlo, cœlum autem non amplius in alio est.

Cū dicepōdit Aristo.

Et propter hoc omnia erunt in cœlo. videtur enim quod cœlum est totum. Et cœlum non est in loco, sed aliquid ex cœlo, & est vltimū eius contangēs corpus, quod habet moueri. & ideo terra est in aqua, & aqua in aere, & aer in æthere, & æther in cœlo, cœlum vero non est in aliquo alio.

Quoniam omnia sunt in tot- 46
& totum est cœlum : ergo ola erūt L
in cœlo. & ipse induxit cōclusionē tantū, cū dixit : Et propter hoc ola erunt in cœlo, & conuersionem mations propositionis, cum dixit videt enim q̄ cœlum est totū. & fecit hoc, quia conuertio eius est manifesta, & minor propositio est manifesta. & dixit videtur, quia declarabitur, qñ declarabitur q̄ extra cœlum nō est aliquod corp⁹ omnino. Dicit Et cœlum non est locus, &c. & intēdit per vltimum contangens concauū orbis lunę, quod cōtinet ignem. et intēdit per corpus, quod habet mouēri, ignem, & intendit, vt mihi vi- M
dē, qđ habet mouēri ad illud, s. ad concauum orbis lunæ. & dixit hoc, ne existimetur q̄ locus sit corpus, & q̄ cœlum non est locus, nisi fm q̄ cōtinet. Et intendebat etiam per hoc declarare q̄ illud, quod est dictum in definitione loci inuenit esse conueniens in quatuor elementis. Terra.n. sicut dixit, inuenitur in vltimo aquæ, & aqua in vltimo aeris, & aer etiam, vt demonstratur in Cœlo, & Mundo, est in vltimo ignis, & ignis in vltimo orbis. sed posuit ista hic, ex positione,

A positione, ſ. ꝙ eſt ex iſtis non manifeſtum per ſe, donec declaret poſt. 42 & ſimiliter hoc, qđ dixit, cœlū vero non eſt in aliquo, declarabitur in Cœlo, & Mundo.

Solummodo dubia circa eſſe Loci, & motiſ catur quòd per eius definitionem ip ſorum ſecundum naturā modo bñ ſe habent poſſet, cœlo mo tui, et quietis. Ca. 10.

MAnifeſtum autē ex his ꝙ ōc̄ dubitationes ōmnes ſoluūtur, ſi hoc mō dicaī locus. Neq; n. ſimul augmentari neceſſe eſt locum, neq; B puncti eſſe locum, neq; duo corpora in eodē loco, neq; ſpatium aliqđ eſſe corporeū. corpus. n. ē medium loci quoduis, ſed non ſpatium corporis. Et eſt locus alicubi, nō autem vt in loco, ſed vt terminus in terminato, nō. n. oē qđ ē, ſ. loco ē, ſz mobile corp⁹.

Et declaratum eſt ex hoc, cū locus dicatur hoc modo, quod oēs qō nes diſſoluuntur. Non. n. eſt neceſſe quod aliquid neq; augeatur per augmentum eius, in quo eſt, neque C *vt punctus ſit locus, neq; vt duo corpora ſint in eodem loco, neq; vt locus ſit dimenſio aliqua corporalis, ſicut eſt ſinus in ſinuoſo. quoniam illud, quod eſt inter locum eſt, corpus, quodcunq; hoc corpus ſit, non dimenſio corporis. Locus vero eſt in vbi, non ita, quòd ſit in loco, ſed ſecundum quòd eſt finis in finito. quoniā nō omne ens eſt in loco, ſed corpus, quod habet moueri.*

Cum promiſit dare definitionē D loci cōuenientē oībus principijs in- 47 uentis in loco, & per quā diſſoluan tur oēs qōnes accidētes in eo, incepit declarare quomodo diſſoluantur quæſtiones prędictę ex hac definitione, & dixit: Et declaratū eſt ex hoc, &c. i. & declaratum ē ex prędictis ꝙ oēs qōnes contingentes in loco diſſoluunt ex hac definitione. D. incepit diſſoluere Vnam illarum qōnū, & dixit: Non. n. eſt neceſſe, &c. i. qm̄ quæſtio dicens, ꝙ ſi omne corpus eſt i loco, & in omni loco eſt corpus, neceſſe eſt qđ corp⁹ augetur, vt locus augeatur, ex quo E ſequitur locū eſſe corpus. iſta. n. quæſtio diſſoluitur hoc mō per hāc definitionem. qm̄ locus, ſecūdū ꝙ eſt finis, accidit ei augmentum per accidēs, ſecūdū ꝙ locus eſt finis corporū, qđ ſunt facilis paſſionis, ſaque & aeris, & qō cōtingit, qñ ponatur augeri eſſentialiter, ſ. vt ex ſuo augmento ſequat̄ vt ſit corpus. qm̄ hoc non ſequit̄, niſi augmentū eius eſſet per ſe. D. dedit Aliam qōnē, & dixit: neq; vt punctus habeaī locum. & eſt qō dicens. qm̄, ſi corpus habet locum, neceſſe eſt vt ſuperficies habeat locum, &, ſi ſuperficies ha- F bet locū, neceſſe eſt vt linea habeat locū, &, ſi linea, ſimiliter & punctus. iſta. n. ſunt proportionalia. hoc. n. non contingit, niſi ponentibus locum corporis eſſe corpus. ponentibus vero locum corporis eſſe vltimum continens non contingit hęc quæſtio. D. induxit Tertiam quæſtionem, & dixit neq; duo corpora erūt in eodem loco. & iſta quæſtio non contingit ēt, niſi ponentibus locum eſſe tres dimenſiones, & ſer-

G moni dicenti, qm̃ quemadmodum locus punctꝰ eſt pũctus, & locus ſuperficies eſt ſuperficies, ita contingeret vt locus corporis ſit corpus. ponentibus vero ipſum eſſe vltimum continens non contingit hæc quæſtio. D. induxit Quartam quæſtionẽ, & dixit neq, vt ſit nobis aliqua dimenſio in finito. illud. n. qđ eſt inter locum, &c. i. & non contingit nobis vt locus ſit dimenſio, quę eſt inter vltima. illud. n. qđ eſt inter vltima apud nos, ſemper in eo eſt aliqđ corpus non dimenſio abſtracta a corpore. & ſic non contingit nobis vt locus ſit dimenſio, quę eſt inter vltima.

H bis ſm hãc poſitionem vt locus inducat locꝰ. qm̃ locus apud nos, ſm φ eſt finis, eſt in aliquo, non ſm φ aliquid eſt in loco, ſed ſm φ ſuperficies eſt in corpore. & ideo nõ conceditur φ omne ens eſt in loco. & hoc intẽdebat, cum dixit Locus eſt in vbi, non ſm φ eſt in loco, ſed ſecundum φ eſt finis in finito. i. &, cũ dicitur locum eſſe in vbi, nõ eſt ſm φ eſt in loco, ſed ſm φ dicitur in fine, qui eſt vna ſuperficies, aut ſuperficies plures eſſe in finito, cuius ſunt ſuperficies. D. d. nõ n. omne ens eſt in loco, i. ſed quædam entia ſunt in ſubiecto, ſ. accidentia, & quędam in loco, ſ. individua ſubſtantiæ: & dixit ſed corpus quod habet mouendi dicenti, qm̃ quemadmodum locus punctꝰ eſt pũctus, & locus ſuperficies eſt ſuperficies, ita contingeret vt locus corporis ſit corpus. ponentibus vero ipſum eſſe vltimum continens non contingit hæc quæſtio. D. induxit Quartam quæſtionẽ, & dixit neq, vt ſit nobis aliqua dimenſio in finito. illud. n. qđ eſt inter locum, &c. i. & non contingit nobis vt locus ſit dimenſio, quę eſt inter vltima. illud. n. qđ eſt inter vltima apud nos, ſemper in eo eſt aliqđ corpus non dimenſio abſtracta a corpore. & ſic non contingit nobis vt locus ſit dimenſio, quę eſt inter vltima.

H bis ſm hãc poſitionem vt locus inducat locꝰ. qm̃ locus apud nos, ſm φ eſt finis, eſt in aliquo, non ſm φ aliquid eſt in loco, ſed ſm φ ſuperficies eſt in corpore. & ideo nõ conceditur φ omne ens eſt in loco. & hoc intẽdebat, cum dixit Locus eſt in vbi, non ſm φ eſt in loco, ſed ſecundum φ eſt finis in finito. i. &, cũ dicitur locum eſſe in vbi, nõ eſt ſm φ eſt in loco, ſed ſm φ dicitur in fine, qui eſt vna ſuperficies, aut ſuperficies plures eſſe in finito, cuius ſunt ſuperficies. D. d. nõ n. omne ens eſt in loco, i. ſed quædam entia ſunt in ſubiecto, ſ. accidentia, & quędam in loco, ſ. individua ſubſtantiæ: & dixit ſed corpus quod habet mouendi ad excipiendũ † corpus mathematicum quod non eſt in loco, niſi ſecundum imaginationem.

Locꝰ eſt in aliquo nõ vt đ, φ aliqđ eſt in loco, ſ. ſicut ſuperficies, ſuperficies eſt in corpore.

† corpꝰ mathematicũ eſt in loco, niſi ſecundũ imaginationẽ. vid. ſ. hoc 44 c. 1. d ſen. & hic infra c. cõ. 76.

Et fertur igitur ad ſuũ ipſius locũ vnumquodq; rõnabiliter. qđ. n. conſequenter eſt, & tãgit nõ vi, congeneũ eſt. atq; ſimul adnata ſ. paſſibilia ſunt: quę vero ſe tangunt, paſſiua, & actiua ſunt adinuicẽ. Et manet igitur natura oẽ in proprio loco, vnũ. quodq; nõ irrationabiliter. etenim pars hęc in toto loco, vt diuiſibilis ꝓs ad totũ eſt: vt, cũ aq̃ moueat aliquis partẽ, aut aeris.

I

K

Et recte vnumquodq; corpoꝝ transfertur ad eundẽ locum. ſcꝫ quod eſt conſequens aliquid, et tangens ipſum, nõ eſt violente vna generum cũ eo. cum igitur iſta fuerint, ex eo, quod eſſe continuũ, non agent in ſe adinuicẽ, & cum fuerint contangentia, agent in ſe adinuicem, aut patientur a ſeinuicẽ. Et qualibet rerũ naturaliũ quæſit in loco ſibi proprio. & hoc rectum eſt, cum pars eius quæſit in toto. & illud, quod eſt in loco, diſpoſitio eius eſt, ſicut diſpoſitio partis diuiſæ ad vniuerſum. v. g. cum aliquis motor mouerit partem aquæ, & aeris.

L

Cum dixit φ ex hac definitione diſſoluuntur quæſtiones accidentes in loco, incepit declarare ét φ ex iis M

48

his põt homo dare cauſam, ex qua vnumquodq; corporum habet ꝓprie locum proprium ex locis naturalibus, & φ qui dicit locũ eſſe manere non poteſt dare cãm eius, quod apparet ex diuerſitate ſpecierum loci propter diuerſitatem ſpecierum corporum, & dixit: Et recte, &c. i. &, cum locus ſit vltimum corporis continens locatum, rectum eſt vt vnumquodque corporum transferatur ad locum proprium, cũ tãſferꝫ ad vltimum corporis ſibi pro-

pin-

A prii. a omne.n.corpus mouetur naturaliter ad vltimū alterius corpus donec tangat ipsum,& illud cor pus,ad qđ mouetur,est vnigeneum cū eo. h causa igitur in hoc, qđ cor pora mouētur ad loca propria, est, quia vltimum corporis cōtenti cōuenit cū vltimo rei motę. & hoc no tm uenit i vacuo. ¶ Vacuo.n.nō est natura, neq; vnigenea, neq, dissita. Et hoc intendebat,cum dixit omne.n.quod est consequens, &c. hoc.n.quod mouet ad aliquid naturaliter,non violente,donec occurrat illi, est vnigeneū cū eo. & quia, mobilia videnť moueri ad vltimū contentis: & omne, qđ mouetur ad aliquid naturaliter, é vnigeneū cum eo: vltimum igitur necessario est vnigeneum. & sic in quolibet vltimo contacto elementorum, s.q aqua mouetur etiam ad vltimum aeris,quando aqua fuerit in suo loco proprio mundi, aut in aliquo loco violete. D.d. cum igitur ista, &c. d. cū igitur res vnigeneæ fuerint contiguæ non agunt in se adinuicem: &,cum fuerint cōtiguæ, agūt in se adinuicem. D.d. Et quęlibet rerum, &c. & iste sermo nititur dare cām quietis corporū in suis vbi naturalibus ex definitione loci, sicut dat ex illo cām motionis corporum ad sua vbi naturalia. & sermo sic cōponitur. Corpus in corpore continente ipsum est sicut pars diuisa à toto continuo: & omnis pars diuisa a toto continuo figitur. quando cōtinuatur: cū toto,& quiescit apud ipsum, v.g. pars aquę diuisa, qn mouetur ad vniuersum aquę, & continuatur cum eo: sequitur ex hoc vt corpus locatum figatur in loco, secundum qđ est pars illius.

Et nisi ēēt p hūc sermonē dare cām quietis naturalis,& vbis, cum cā inquietis est eadē cā, quæ in motu, & est similitudo, quę est in cōtinente, & dixit qđ dispō eius est sicut dispositio partis diuisę,&c. qua locatum quando tangit corpus continens ipsum,non copulatur cum eo,& similitudo inter illa est vnigenetas. D

Sic aūt & aer se hēt ad aquā. vt materia. n. illud autē forma. aqua quidem, materia aeris est, aer vero veluti actus qdā illius. nā aqua potentia aer est, aer aūt potētia aqua alio mō. Determinandū aūt est de his posterius. sed pp tēporis opportunitatem necesse fuit dixisse. in manifestę aūt nunc dictū tūc erit manifestius. Si igitur idē est materia, et actus(est.n.aqua ambo,sed hoc qdē potentia,illud vero actu) se habebit vt vtiq; ps quodāmō ad totū. quapp & his tactꝰē. copulatio aūt, cū ambo actu vnū facta fuerunt. Et de loco qdē & qđ est, & quid est dictum est. E

Et videtur etiam, quod collatio aeris apud aquam est quasi materia, & alia forma. aqua autē est tanquā materia aeris, aer vero est tanquam aliquis actus illius. aqua .n. est in potentia aer, aer vero est in potentia aqua alio mō. Et hoc determinandum est in postremo. sed necessitas cogit ad dicendum hoc, in hoc loco. si igitur sermo non sit manifestus in hoc loco, illic erit manifestus. F

G Cū igitur idē fuerit materia, & cōplementū, (sunt n. ambo aqua, sed illud est in potētia, et hoc secundum perfectionem) & ita habet se sicut pars ad aliquo mō apud totū. et sō hæc duo sunt contingētia, et sūt cōtinua, quādo fuerunt ambo vnū in actu. Hoc igitur sit dictum de loco si est, & quod est.

49 Nitiur ſ hoc ſermone dare cauſam in hoc, ꝙ cōtentū eſt ſimile cō
H tinenti. dicit. n. ꝙ a contentū ita ſe habet ad continēs, ſicut materia ad formam, ſ. & quēadmodū materia perficitur per formā, ita cōtentum perficitur per continēs. &, quia hoc eſt quaſi non manifeſtū in hoc loco, dixit Et vt, &c. i. & videſ ꝙ aqua eſt ſimilis materię, & aer eſt ſimilis formæ. & ꝓp hanc ſimilitudinē alterum perficitur per alterum, ſicut materia per formā. b Et differunt quia continens, & contentu ſunt in actu, & forma, & materia non ſunt in actu, ſ. vna q; per ſe. continēs igitur, & contentum aſſimilantur per ti, & toti quodammodo, & materię, & formæ quodammodo. Et, quia vtrunque vt quaſi materia reliquit: vtrunq; n elementorū vicinorū eſt in potentia reliquum: & fuerit poſitum ꝙ alterum eſt quaſi materia, ſ. contentū, & alterum quaſi forma, ſ. continens, incepit declarare ꝙ ꝓ tentia non dſ in eis eodem modo, & dixit aqua, n. eſt in potentia aer, &c. i. & dixim ꝙ aqua ē quaſi materia aeris, c ga aqua ē ꝑcta ī potētia primit°, & prīa intētione vt ſit aer, aer vero quaſi ē ī potēta ꝓp formā materię. & quaſi cā in hoc eſt, quia aer eſt quaſi ꝑfectio aquæ, & ignis K aeris d, ſ. quia continēs eſt nobilius ta cōtento ſecūdū hoc. & ēt alterū eſt quaſi priuatio, & alterū quaſi ſubi. & alterū quaſi generatio, & alterū quaſi corruptio. &, quia oīa illa nō ſunt manifeſta ī hoc loco, dixit Et determinādū eſt hoc in poſtremo, &c. i. & hoc, qđ diximus, ꝙ cōtinens eſt quaſi forma, & contentū quaſi materia, nō eſt manifeſtū in hoc loco, ſed accipiendū eſt hic pro cōcluſi quouſq; declaretur in aliis, ſ. i. Cœli, & Mundi. D. d Cū igitur idē fuerit materia, &c. vult declarare ꝓ iſtum ſermonem ꝙ alterū ē quaſi materiam, & alterum quaſi formā. l facit eū credere vt alterū ſit ſicut pars, & alterum quaſi totū, alio mō vt dictum eſt ſuperius. & dixit: Cū igitur idē, &c. i. cum igitur idē aqua fuerit compoſitū, ex materia, & forma: vtrunq; i. n. dicitur aqua, qm̄ materia dſ aqua in potentia. & forma dſ aqua in actu. manifeſtū eſt ꝙ e materia eſt tanq̄ pars, & hoc tanq̄ totū. qm̄ hoc nomen dicitur de parte in potēta, & de toto in actu. &, cum iſta ſit diſpoſitiōnis contentus de contento, manifeſtū eſt ꝙ continens ita ſe habet de contento, ſicut pars de toto. & eſt etiam quaſi alia cauſa in ſimilitudine, ſ. eſt inter illa. D. d. & ideo hæc duo ſunt contingentia, &c. ideſt &, quia illa habēt ſe adinuicem ſicut pars, & totum. ideo ſunt contangentia, & ſicut continua, ſcilicet continēs, & contentum, quando alterum tranſmutabitur in alterum. Hoc igitur ſit dictum de eſſe loci, & eius quiditate.

In

a Cōtētū ita ſe hēt ad cōtinēs ſicut mā ꝑ forma: ſ. ꝙ ēad modū mā ꝑficit̄ per formā, ita cōtētū ꝑficit̄ per cū p cōtinē. cōtinſe. i. de ghabite c. cō. 5°. Ideſ. 4. cō. 14. &. 35.

b Dſta iter cōtinēs & cōtētū, & iter mām & formā. °a. i. area.

c Potēta, qua aqua ē aer, & q aer ē aq̄. n dſ ī eis eo dē mō. a q̄. n. creata ē prima t° pria ītē tōne, vt ſit aer, aer ve o ē ī poſ

A In antecedentium librorum diuisionibus, vsque ad hunc locum, Auerrpem, cui hoc dictum est opus, in Media eius expositione, tanquam ducem secuti sumus: in posterum vero, cum ea nobis deest commentatio, vt rectius videbitur, partitiones accommodabimus.

SVMMA SECVNDA
De Vacuo.

Quòd ad Naturalem spectet considerare de Vacuo, et quo ordine, negationemque, atque assertionem Vacuum tractet. Cap. I.

B

QVodcunque aũt mõ existimãdum est esse Physici cõsyderare & de Vacuo, si est, aut non, & qũo est, aut quid est, sicut & de loco. nanq; similem habet et incredulitatem, & fidem ꝓ ea, quæ putantur. Vt locũ.n.quendã, & vas ipsum vacuũ ponunt esse dicentes. vr̃ autem plenum quidem esse, cum habet illam C molem, cuius susceptiuum est. cum vero priuatum est vacuũ: tanq; idem quidem sit vacuũ, & plenum, & locus: esse autem ipsis non idem est.

Et sciendum est quòd oportet Naturalem etiam cõsyderare de Vacuo hoc modo, quo de loco, & perscrutari de ipso quid sit, et vtrũ sit, aut non, & quomodo inter illa est propinquitas in negando, & cõcedendo illa ex hoc, quod pertranseunt mentem ex eis. Dicentes. n. Vacuum esse ponunt ipsum quasi dãs quem locum. & vas, quod existimatur esse plenum, quando in eo est corpus receptum, & quando caret illo, est vacuum, ita, quòd plenum, & vacũ, & locus sunt idẽ: sed esse eorum non est idem. D

Cum compleuit sermonẽ de loco, incœpit loq de Vacuo, & dixit. Et sciendum est, &c. i. ponere perscrutationẽ in ipso de tribus interrogationibus, de quibus perscrutatus est in loco, ſ vtrum sit, & quid, & quale. & Naturalis debet cõsyderare de vacuo, quia cõuenit fm imaginationẽ loco, & motui, & aliis naturalibus. & hoc mouit dicẽtes ipsum ad hoc credendũ. Et, quia locus est similis vacuo: vacuum.n. apud dicẽtes ipsum esse, est locus sine corpore: dixit, & ster illa est ꝓpinquitas. & ita inuenimus in lib. Alex. in lib. aũt nro inuenimus ꝙ inter illa est distantia. in Arabico aũt in scriptura cõueniunt propinquitas, & distãtia. & forte ẽ error scriptoris: & forte distãtia est, quia alterũ est vertũ, & alterũ est falsum. D. d. & pscrũtari quid sit, & vtrum sit. i. & pscrutari primo quid significat hoc nomen vacuũ, qñ quid est sterrogatur ad sciendũ significationem nominis. & ista interrogatio præcedit interrogationẽ de vtrũ sit in interrogationibus simplicibus. interrogatio aũt ꝙ quid sit, quę sterrogat de eius definitione, est post interrogationẽ ꝙ vtrũ. & ideo incœpit ab interrogatione per quid sit, & post induxit interrogationẽ per vtrum, & dixit & perscrutari, &c. i. vtrũ sit, aut nõ sit, E

Pria expõ. Qõ q d no minus ꝑce die qõnẽ fi ẽ in sterro gatiõibus simplicib⁹ idẽ. n. fra c. 57. F

G & si sit, quo est. Et forte in hoc sermone est oido ppositus, ita, ꝙ legatur sic & oportet primo perscrutari de vacuo, vtrū sit, aut non, & si sit, quid sit, & quale sit. D.d. Dicentes .n. vacuum, &c. hic dat causam, ppter quam oportet Naturalem considerare de vacuo. & est, quīdicentes vacuum esse, credunt ipsum esse, sicut locus, & vas: &, cum aliqd corp' est in eo, est plenū: &, cū careat illo corpore, est vacuū, ita, ꝙ cōtingit istis, vt locus, & plenum, & vacuum sint idem fm subiectū, & diuersa fm definitionem, scꝫ, cu nihil fuerit i eo, dicat' vacuū, & ecōuerso. hę .n. duæ

H dispositiones sunt oppositæ, &, si fuerit consideratum in respectu eius, qd subijcitur in eo, dicetur locus. cū igitur dixit idem, intendit fm subiectum. D.d. sed esse eorum nō est idem, id est fm definitionē. vacuū enim, & locus sunt idem secūdum subiectum, & duo secundum definitionem.

Hic sumūt aliqua ex dictis superius, & declarāda sunt, idē infra. 106. & 2. de aia. 147. & ibi vid hic infra. c. 61. &. 99. & 104. &. c. 122.

Incipere autem oportet considerationē capientes, & ea, q̄ dicunt, affirmantes esse, & rursus quę dicunt non affirmantes esse, et tertio cōes opiniones de

I ipsis. Alīꝫ igitur monstrare tentantes ꝙ non est, non qd hoies volunt dicere vacuum, hoc redarguūt, sed peccantes dicunt, vt Anaxagoras, et qui hoc mō redarguunt. demonstrant. n. ꝙ aliquid est aer, strictę ligantes vtres, demonstrantesqꝫ ꝙ fortis est aer, ac accipientes in Clepsydris. Alīꝫ autem homines volunt vacuum esse spatiū, in quo nullum est corpus sensibile,

Et oportet nos ponere principia K *considerationis, et narremus quid dicunt in hoc opinantes ipsum ēe, et quid dicunt ēt opinantes ipsum non esse, & ēt res cognoscantes eis. Dicamus igitur quod illi, qui nituntur probare ipsum non ēe, nō contradicunt ei, quod homines intendunt per hoc nomen Vacuum. sed ei, quod ipsi intendunt per hoc nomen peccādo, vt Anaxa. qui imit suā viā in contradictione probat .n. aerē esse aliquid per cōpressionē* L *veris instātis, & videt per hoc, quod aer habet virtutem, & per inclusionem eius in instrumentis, quæ dicuntur Cantaplora. Ideles vero intendunt, cum dicunt Vacuum, dimensionem, in qua nō ēt corpus sensibile omnino.*

Quia principium perscrutationis Naturalis est proponere sermones dialecticos sermonib' demonstrationis, & sermones eorum, qui ponunt vacuum, & qui destruunt ipsum tales, & maxime sermones eorum qui ponunt ipsum, dixit. Et oportet nos ponere, &c. i. & ponam' principium perscrutationem de suo esse per prima cognita, quæ naturaliter habemus in ipso. Deinde incepit dicere rōnes eorum, qui negant ipsum esse, & accusat eos, quia non contradicerunt ei, ꝙ significaret hoc nomen vacuum, ita quod contradictio eorum esset contradictio vlis, sed contradixerunt contradictione passionali, i. quod quidam eorū existimauerunt vacuum esse, & est aer inter sibilis.

A sibilis. & hoc intendebat, cum dixit & non cõtradixerunt, &c. i. quoniã non cõtradixerunt ei, qđ significat hoc nomen vacuum, vt oporteat in contradictionibus demonstrauis, sed contradixerunt intentioni particulari, quam ipsi intellexerunt per hoc nomen vacuum, aut opinabantur ipsum esse vacuum, s. aerem. & hoc, sicut d. quia exprimebãt vtres inflatos, donec sentiatur per tactũ exitus aeris ab eis. & declarabant p hoc q̃ aer non est vacuum, sed corpus. & similiter faciebant de introitu aeris in Cataplotis. hoc n. instrumẽtũ, ipsi superius clauditur, non fluit aqua ab inferiori, & cũ superius aperitur, fluit. & hoc accidit necessario ex introitu aeris i ipsum instrumẽtũ. ergo ipsi aqua exit ab eo, nõ remanet vacuum, sed succedit aer. & hoc, qđ dicunt, non destruit naturã vacui, sed destruit solũmodo vt aer sit vacuum. & dicens vacuũ esse põt dicere q̃ est dispersum i corporibus, non separatum ab eis, & qđ ideo ista contradictio fuit particularis. Deinde induxit descriptionẽ vacui apud dicentes ipsum esse, cui

B debet resisti, & dixit Homines vero intendunt, &c. & intendit homines dicẽtes vacuum esse, & dixit corpus sensibile ad excipiẽdum corpus mathematicum. non n. est differentia inter vacuum, & corpus mathematicum, cum vtrunque sint ties dimẽtiones abstractæ à materia.

AEstimantes aũt omne, qđ est, corpus esse, dicũt, in quo oño nihil est, illud esse vacuum. quapropter plenũ aere vacuũ esse. Non igitur hoc oportet demõstrare, q̃ est aliquid aer, sed q̃ nõ est spatiũ aliud à corporibus, aut separabile, aut actu existẽs, quod diuidit oẽ corpus, vt sit non continuum: quẽadmodum dicũt Democritus, et Leucippus, et alij multi Physiologorũ. aut ẽt si qđ est extra vniuersum corpus, existẽs cõtinuum.

Et, quia opinabatur quod oẽ ens est corpus, dixerũt quod id, in quo nihil est omnino, illud est vacuum. & ideo videbant quod illud, quod est plenum aere, est vacuum. Non E *igitur oportet declarare aerẽ esse aliquid, sed oportet declarare, quod nulla est hic dimensio præter dimensionem corporum, neq; separata, neq; existẽs in alio ita, quod misceatur cum toto corpore, et erit non continuum: sicut dicit Democritus, et Leucippus, et multi alij, qui loquuntur de Natura. nec est aliquid extra corpus vniuersale, & istud corpus est continuum.*

Cum dixit, quòd significatum 52
huius nominis vacuum, secũdum F
q̃ ipsi intẽdunt, est dimẽtio, in qua non est corpus sensibile, & ista expositio nominis, licet nõ sit data ab eis, tamẽ sequitur ex verbis eorum, incepit notificare hoc, & dixit: Et, quia opinabantur quòd omne ens est corpus, etcętr. id est &, quia illi opinabantur q̃ omne ens est corpus sensibile, intendebant per vacuum illud, in quo nihil est omnino, i. illud, in quo nõ est corpus sensibile. & quia ponebant ipsum esse

Antiq ponentes vacuũ existẽ mabãt q̃ oẽ ens est corp⁹. Idẽ inha. t. 6. 17.

T iij aliquid,

G aliquid,& nõ priuationẽ ſimpſi,ſed inane,& vacuũ,cõtingit vt ſit dimẽſio.ergo ſignificatum huius nominis vacuũ,ſm q̃ ipſi intelligunt, eſt dimenſio, in qua nõ eſt corpus ſenſibile. & intendit p̃ dimenſionẽ tres dimenſiones D.d.& ideo videbant, &c.i.&,quia opinabant q̃ vacuum eſt illud,in quo non eſt aliq̃d ſenſibile, & ideo eſt inſenſibilis, credidẽrũt q̃ illa,quę ſunt plena aere, ſunt vacua.D.d.Non igitur oportet,&c. i.&,cum ſit declaratũ ſm opinionẽ eorũ, q̃ ſignificatum huius nominis vacuũ apud eos eſt dimenſio,in H qua non eſt corpus ſenſibile, non oportet volentes contradicere huic opinioni veram cõtradictiõe declarare q̃ aer eſt aliq̃d corpus, ſed declarare q̃ non ſunt hic dimenſiones p̃ter dimenſiones corporũ exiſtentiũ in eis,neq; ſeparatæ, ſm opinionẽ dicentium q̃ vacuũ inuenit extra oſa corpora, & per ſe: neq; exiſtentes oẽs in actu in corporibus,& ſi non ſeparentꝰ a corporibus:ſed in nulla corporibus ita, q̃ nullũ corpus ſit continuũ in rei veritate, niſi ſm ſenſum: ſed in oibus corporibꝰ ſunt foramina plena vacuo, vt Democritus,& Leucippus intendunt, I & multi alij loquentiũ de Natura. D.d. neq; eſt aliquid extra corpus totale,&c.i.& ſm hoc deſtruitur ẽt opinio dicentium q̃ extra mundũ eſt vacuum infinitum, & q̃ in corpore totius non eſt vacuum & intẽdebat declarare q̃ cum deſtruxerit ſignificatum huius nominis vacuũ deſtruentur omnes opiniones dictę de vacuo.qui autem vult deſtruere vacuum per hoc, q̃ aer eſt corpus, non deſtruit niſi vnam opinionem particularem de vacuo.

Hi igitur non ſm portas ad K problema occurrit,ſed animi tes eſſe magis.dicũt autẽ vnam quidem, q̃ motus ſm locũ non vtiq; erit.hic autem eſt lapſus,et augmentatio.non.n. videbitur vtiq; motus eſſe, ſi non ſit vacuum.plenum.n. non poſſet recipere. ſi vero ſuſcipiat, ſint q̃ duo in eodem, continget vtiq; et quotlibet ſimul eſſe corpora differentiam.n. propter quam non vtiq; erit qđ dictum eſt,nõ eſt dicere. Si autem contingat hoc,& minimũ ſuſcipiet maximum. multa nãq; parua ipſum magnum eſt. quare, ſi multa æqualia cõtingit in eodem eſſe, & multa inæqualia.

Iſti vero non cõtradixerunt ſignificato ſecundum quod oportet. dicentes vero vacuum eſſe, ſermo eorum eſt conuenientior. dicunt.n. primo quod motus localis impoſſibile eſt vt ſit ſine vacuo, & iſte motus eſt tranſlatio, & augmentum, & diminutio. exiſtimant enim quod impoſſibile eſt vt ſit motus, niſi ſit vacuum. plenum.n.impoſſibile eſt recipere aliquid. quoniam, ſi recipit, erit poſſibile duo corpora eſſe in eodem loco, & forſitan quodlibet in ſimul. non.n. poſſet M quis dicere quod inter hoc, et illud eſt differentia, propter quam nõ poſſet eſſe, ſicut ẽ dictũ. Et, cũ ita ſit, poſſibile eſt vt minima rerũ recipiat maximam. magnum.n. diuiſi in

multa

A *multa parua. ergo, si est possibile vt multa æqualia sint in eodem loco, necesse est vt multa inæqualia etiam sint in eodem loco.*

Cum dixit ꝙ contradictio eorũ, qui dixerunt vacuum non esse, est dissolutio, incepit inducere rõnes eorum qui ponunt vacuum esse, & dicit ꝙ rationes eorũ sunt valde apparentes, et dixit. Isti vero, etc. i. qui dicebant vacuum. D. d. dicentes autem vacuum, scilicet eorum est contentionis. & rõnes eorum magis prompte ad sufficientiam, & appa-

B rentiam D. d. primo vero, quia motus localis non potest esse sine vacuo: & prima ratiocinatio eorum est, cum dicunt ꝙ, si vacuum non fuerit non erit motus localis: sed motus localis est: ergo vacuum est. vel, si motus est, vacuũ est: sed motus est: ergo vacuũ est. Et, quia continuatio non est manifesta, incœpit inducere rationes eorũ in continuatione, & dixit. existimatur enim ꝙ impossibile est. &c. i. existimatu enim ꝙ vacuũ sequitur ex motu, &, cum vacuum nõ est, motus nõ est. D. d. ple

C num enim non potest recipere aliquid, & existimatur ꝙ si motus est, vacuum est: cũ motum mouetur in aliquo recipiente ipsum. & illud aliud vacuũ, aut corpus. si corpus, tunc corpus recipit corpus, & erunt duo corpora in eodẽ loco, quod est impossibile. &, cum impossibile est vt recipiens sit corpus: ergo est vacuum. Deinde addidit huic impossibili impossibilitatem istam, & dixit. & multa corpora, &c. i. &, si fit possibile duo corpora esse in eodẽ loco, possibile est plura corpora esse in eodem loco, non enim potest aliquis dicere quòd est differentia inter hoc, ꝙ vnum corpus recipiet duo corpora, aut plura corpora, & ꝙ propter illam differentiam non est sicut fuit dictum, & ꝙ illud, quod cõtingit in duobus corporibus, cõtingit in pluribus. D. d. Et, cum ita sit, possibile est, &c. i. &, cum sit possibile vt multa corpora subiciantur in eodẽ loco, possibile est vt maximũ corpus subijciatur in loco minimi corporis, vt ꝙ mũdus subijciatur in loco finapis. possibile est enim corpus maximum diuidi in minima corpora æqualia corpori minimo, quæ omnia penetrant in loco minimi corporis. Deinde induxit aliud impossibile etiã, quod sequitur ex hoc, & dixit ergo, si possibile est, &c. i. quãdo inæqualia fient æqualia, scilicet maximum subijci in minimo, & sic deficiet excessus.

Si duo corpora essent in eodẽ loco, possibile esset vt maximũ corpus subijciatur loco minimi corporis,

D

E vt qd mũdus subijciatur in loco finapis.

Melissus igitur etiam ostẽdit ꝙ vniuersum immobile sit ex his. si enim mouebit, necesse est, inquit, esse vacuum. vacuũ autem non est eorum, quæ sunt.

F *Melissus igitur declarauit ex hoc, quod totũ non mouetur. dixit, quoniam, si mouetur, necesse est vt sit vacuum. sed vacuum non est.*

Et Melissus cũ obedit ad vacuũ esse, si motus est: & vacuum apud ipsum non est: igitur dixit totum non moueri. & accidit in peiu; vacuũ, quia negat motum esse.

54 Melissus videtur negare vacuum, quia negat motũ esse

Vno igit modo demonstrant ꝙ aliquid est vacuum. Alio vero, quia videtur aliqua cogi, ac constringi vt et vinũ dicunt cũ vtribus recipere dolia, tãquam in ea, quæ insunt vacua, subeun

te,

G te, quod densatur, corpore. Amplius autem & augmentatio videtur fieri omnibus per vacuũ. alimentum enim corpus esse, duo autem corpora impossibile simul esse.

Duo corpora impossibile simul esse.

Iste igitur est vnus modus, ex quo declarat vacuum esse aliquid.

& Alius modus est, quia nos videmus res, quæ congregantur adinuicem, & condensantur dicunt, v.g. vinum. dolia enim occupant ipsum cum vtribus, & sine. et hoc

H *significat hic esse loca vacua, ad quæ corpus congregatur, quando densatur. Et etiam augmẽtum omnes homines existimat ipsum esse mediante vacuo. dicũt enim quod nutrimentũ est corpus, & impossibile est ut duo corpora sint in simul.*

Cum declarauit ꝙ vnum eorũ, ex quibus probant vacuum esse, est motus translationis, dixit etiam ꝙ ex densitate probant etiam vacuũ. dicunt enim ꝙ vnum corpus videt constringi, & fieri minus q erat: &,

I si vacuum non esset, contingeret vt partes eius inuicem penetrarentur. quod est impossibile. Deinde induxit tertiam rationẽ, & dixit Et etiã augmentum, &c. q̃m nutrimentũ, quia est corpus aduenies corpori nutribili, & penetrãs ipsum, necesse est vt in corpore nutribili sint foramina vacua, in quibus intrat cibus. quoniam, si non essent illic foramina, contingeret corpus penetrari.

Scilꝫ rõ.

Tertia rõ.

Hæ igitur sunt tres rationes, quarum vna est ex motu translationis, & secunda ex densitate, & raritate, & tertia ex nutrimento. & imo

K bile, quod sequitur ex existimationem, est vnum, scilꝫ tran. & ratiocinatio est vtilis particularis, & reducitur ad ex densitate, & raritate.

Testimonium autem eius de cinere faciunt, ꝙ quãdam aquæ recipit, quãtum vas vacuum. Esse autem affirmauerũt & Pythagorei vacuũ, ipsum cœlum ex infinito spiritu, vel ti respirans ingredi. Et hoc esse vacuum, quod differentiat naturas: tanquam vacuum sit, ratio quædam sit eorum, quæ sunt consequenter, & differentiatio et hoc esse primum in numeris. vacuum enim differentiat naturam ipsorum.

Et testatur apud eos hoc, quod accidit cineri. recipit enim ex aqua tantum. quantum vas in quo erat cinis. Et Pythagorici dicebant vacuum esse, & quod per anhelitum intrat cœlum. cœlum enim attrahit ipsum cum hoc, quod attrahit, quando anhelat ex spiritu infinito. Et vacuũ etiam est illud, quod distinguit inter naturas quoniam vacuum est distinctio, & determinatio inter consequentia. dicit, & hoc primo inuenitur in numeris. vacuum enim apud eos distinguit naturam eorum.

M

Et hæc est alia ratio particularis & induxit ipsam pro testimonio di centium vacuum esse, dñt n. quãdam vas tantũ capit de aqua, q̃m est pleNum

A num cinere, quantũ capit de aqua, qñ est vacuum. & hoc non sum expertus. &, si est, sicut dicunt, non habet aliam causam, nisi quia aqua corrumpitur a cinere, aut fm totũ, si dixerimus ꝙ inter partes cineris non est aer diuisus ita, ꝙ ex eo non remaneat leo, nisi qualitas tñ, aut corumpantur ex eo partes aliquæ, & aer, qui est mixtus cũ cinere, succedunt ex eo partes aliquę, & diffolluuntur a cinere aliæ partes. & hoc é verius. Et signũ eʳ est, qñ, qñ cinis exprimitur, exit quędam pars aquę ab eo, & non tota, & qñ cinis deficatur, leuiorfitur minor q̃ erat. Et B Pythagorici inducebant quartam rationem vniuersale. dicebãt enim ꝙ causa diuisionis entium consequentium, i. non contingentium est vacuum, & dicebant, qñ, si diuisio est, vacuum est: sed diuisio est: ergo vacuum est. D. d. Et Pythagorici dixerunt vacuum esse. i. & Pythagorici opinabantur vacuum esse penetrãs totum mundum per anhelitum, & non separatum, cum mundus anhelet a spiritu infinito, i. vacuo. Deinde induxit aliam rationẽ ex distinctione, quæ inuenitur in rebus consequentibus, & dixit Et est illud, qđ C distinguit inter naturas, &c. i. & vacuum est illud, quod distinguit inter naturas distinctas apud eos. est enim apud eos causa distinctionis. & determinationis cõsequentium. & hoc primo inuenitur in numeris. &, quia consequens primo inuenitur in numeris, & mediante numero inuenitur in aliis entibus, dixerunt ꝙ vacuum est illud, quod distinxit naturã numerorum, & post distinxit naturas rerum per distinctionem naturæ numerorum.

Nouem illarum opinionum Vacuum esse, & Differentium confutatio. Cap. 2.

EX quibus igitur alĳ quidẽ dicũt esse, alĳ vero non dicũt, tot ferè, ac talia sunt. Vt aũt sciam⁹ vtro se modo habeat, oportet accipere quid ipsum nomẽ significat. Videl igit Vacuũ locus esse, in quo nihil ẽ. huius aũt causa est, quia qđ est corpus esse putãt: omne autem corpus in loco esse: vacuũ autẽ, in quo loco nullũ est corp⁹, qua re sicubi non est corp⁹, † ibi uacuũ esse. } Corp⁹ autem rursus E oẽ putant esse tangibile: hmõi autẽ est quodcũq; habet grauitatem, aut leuitatẽ: accidit ergo ex syllogismo hoc esse uacuũ, in quo non est graue quicq̃, aut leue. Hæc igit, sicut diximus etiã prius, ex syllogismo accidũt. In cõueniens aũt est, si punctũ vacuũ sit. oportet. n. locum esse, in quo corporis sit spatiũ tãgibilis

† a. Libi nihil esse.

Ista igitur, et similia fere sunt, per quæ ratiocinantur discentes Vacuum esse, & negantes ipsum. Et est necesse declarare quod istorum F *est necessarium secure significatum huius noũ. Et existimatur quod vacuum est locus in quo nihil est. et causa in hoc est, quia existimãt quod omne ens est corpus, et quod omne corpus est in loco, & quod vacuum est locus, in quo non est corpus, sequitur igitur quod, si alĳ quod vbi fuerit, in quo non est corpus, quod nihil sit illic omnino.*

Et

G *Et exiſtimant etiam quod omne corpus eſt tangibile: & illud, quod eſt tale, eſt illud, quod habet grauitatem, & leuitatem: ergo ſequitur ex hoc quod vacuum ſit illud, in quo nõ eſt grauitas, aut leuitas.*

a *Iſta igitur, ſicut diximus ſuperius, ſequuntur ſecundum rationem. Sed eſt inopinabile vt punctus ſit vacuum. quoniam ſequitur vt ſit locus, & illud eſt, in quo eſt dimenſio corporis tangibilis.*

H 57 Dicit hoc igitur, quod narrauimus, eſt ſicut totᵘ ſermo probantiũ vacuum eſſe, & improbãtium. & neceſſe eſt illi, qui intẽdit declarare q̃ ꝑ ſtotũ eſt neceſſariũ, ſcire qd ſignificat hoc nomen vacuum. Et dixit hoc, quia principiũ perſcrutationis per vtrum ſimpliciter, ſ. vtrum aliquid ſit, aut non, eſt exponere nomẽ per ſermonem compoſitum ex aliquo, quod eſt tanq̃ genᵘ, & alio, qđ eſt tanq̃ differẽtia. deinde q̃ntetur, ſi illud genus eſt [illi differentia,] ſi fuerit, verificabit̃ illud quęſitum: & ſi non, non, vt declaratũ eſt in Poſterioribus. D. d. Et exiſtimatum eſt q̃ vacuum eſt locus, in quo nihil eſt, i. exiſtimatur ſm opinionẽ eorum, q̃ hoc nomen vacuum ſignificat apud eos locum, in quo nihil eſt. D. d & cauſa in hoc eſt, &c. i. q̃n opinabantur, q̃ omne ens eſt corpus: & q̃ omne corpus eſt in loco: & q̃ vacuũ eſt locus, in quo non eſt corp⁹: ex quo ſequitur q̃ vacuũ eſt illud, in quo nihil eſt. D. d. Et exiſtimant q̃ omne corpus eſt tangibile, &c. i. & quia ponunt q̃ vacuũ eſt illud, in quo nõ eſt corpus: & ponũt etiam q̃ omne corpus eſt tãgibile & q̃ tangibile habet grauitatẽ aut leuitatem. ſequitur q̃ vacuum ſit illud, in quo non eſt grauitas aut leuitas. D. d. Ita igitur, &c. Iſta ſunt inopinabilia ſequuntur eis, q̃ ponunt hoc nomẽ vacuum talem poſitionem, ſ. quia continget eos vacuum ſit aliquid, in quo nõ eſt grauitas, aut leuitas. D. d. Dicit autem inopinabilium cõtingentium in hac poſitione, & dixit. Sed eſt inopinabile vt punctus ſit vacuum, &c. i. q̃n, cum cõtingit eis q̃ vacuũ ſit illud, in quo nõ eſt graue, aut leue, & hęc eſt deſcriptio vacui, & deſcriptio L uertitur ſuper deſcriptum, erit verũ q̃ illud, in quo non eſt graue, aut leue, eſt vacuum. ſed in puncto nõ eſt graue aut leue: ergo punctus eſt vacuũ. ſi igitur pũctus eſt vacuum: & vacuum eſt locus: ergo punctus eſt locus. ſed locus eſt diuiſibilis, cũ in eo eſt dimenſio corporis tangibilis: & pũctus eſt indiuiſibilis. quod eſt inconueniens. & hoc inde ꝓbatur, cũ dixit q̃n neceſſe eſt vt ſit locᵘs, &c. q̃n ſequitur ex hoc, q̃ punctus eſt vacuũ, & vacuũ eſt locus apud eos, vt pũctus ſit locus. & locᵘ apud eos eſt illud, in quo eſt dimenſio corpo M tis tangibilis: ex quo ſequitur vt dimenſiones ſubijciantur in puncto, ſ. diuiſibile indiuiſibili. & hoc contingit eis, quia negatio, per quã diſponitur ũt vacuum, eſt negatio vniuerſalis, per quã nõ intelligit̃ natura terminata, ſcilicet cum dicunt, q̃ eſt locus, in quo nõ eſt corpus. hoc enim eſt verum de colore, & de pũcto. & ideo illi, qui dicunt ipſum eſſe dimenſionem, in quo non eſt corpus, non contingit eis hoc inopinabile, q̃n dicere ipſum eſſe locum,

in quo

Principiũ perſcrutationis per vtrũ ſimpliciter ſolũ eſt vtrum aliq̃d ſit, aut nõ, eſt exponere nomẽ per ſermonẽ cõpoſitu

I ex aliquo, qđ eſt tanq̃ genᵘ, & alio, qđ eſt tanq̃ dria continuile ſupra cõ. 50.

A in quo non est corpus, non significat naturam terminatam, sicut figurat apud dicētes ipsum esse dimentionem in qua non est corpus.

Attamē videtur dici vacuū, Vno quidem modo † {non plenum tensibili} corpore fm tactum sensibile autem est secundum tactum quod grauitatem habet, vel leuitatem. Quocirca dubitauerit aliquis, quidnam dicent, si habeat spatium colorem, aut sonum, vtrum vacuū, an nō? An manifestum est, si cor

B pus quidem suscipiat tāgibile. vacuū esse, si vero nō, minime.

Et etiam videmus quod vacuum dicitur Vno modo illud, quod non est plenum corpore sensibili secundum tactum. & sensibile secundū tactum est illud, quod habet grauitatem, aut leuitatem. Quid igitur dicunt, si aliquis interrogauerit eos, & dixerit, si dimensio recipit colorem, aut sonum, quādo percutitur, vtrum sit vacuū, aut non.

C *Sed est manifestū quod, si recipit corpus tangibile, est vacuum, & si non recipit, non.*

§8 Cum destruxit descriptionem dicentem vacuū esse locū, in quo non est corpus, reuertitur est ad alias descriptiones, & dixit Et etiā videmus q̄ vacuum dicitur Vno modo, &c. & videmus q̄ vacuum describitur multis modis, quorum Vnus est, q̄ est dimentio nō plena corpore sensibili fm tactū. D.d. & sentibile fm tactū, &c. & contingit istis ex hoc, q̄ vacuum sit dimensio, in qua non est grauitas, aut leuitas tm̄. & ideo D dixit Quid igitur dicunt, &c. & dicendum est dicentibus hoc, qñ illa dimensio recipit colorem, & sonū, vtrum sit vacuum, aut nō. si vacuū, tūc vacuum erit num entium sensibilium non intelligibilium, quod non dicunt: si autem non vacuum, tunc vacuum non est illud, in quo non est corpus tangibile tm̄, sed in quo non est qualitas tāgibilis, neq; color, neq, sonus. D.d. Sed est manifestum, &c. i. sed deberent addere in definitione q̄ est illud, in quo nō est corpus tangibile, & recipit illud. non enim sequitur vt illud, in quo E nō est corpus tangibile, sit vacuum, cum cœlum sit huiusmodi, quia est illud, in quo non est qualitas tangibilis. Dixit Alexan. & in alio libro loco eius, in quo dicit quod nō est plenum corpore tangibili, est quod est plenum corpore tangibili. & fm hoc intendunt per illud, aerem. aer enim apud eos est sensibilis per tactum tm̄, & apud eos est vacuum: & ideo crediderunt ipsum esse sensibile per tactū tm̄. & fm hoc contradixit eis post, cum dixit qsñ, cum recipit alias qualitates a tangibilibus, vtrum remanet vacuum, aut non. F si igit remanet, destruet descriptio, si non remanet, tunc vacuū recipiet qualitates in loco corporum.

In cœlo nō ē qualitas tāgibilis. Idē primo & 2. capite de suba orbis. Idē 1. eq. t. c. 20.

Alio autem modo, in quo nō est hoc aliquid, neq; substantia aliqua corporea. Idcirco quidā dicunt vacuum esse corporum materiam: qui quidem & locū hoc idem dicentes, nō recte. materia enim separabilis non est *à corporibus: vacuum autem, quærunt, vt seperabile.

*a. 1. a rebus.

Et

C *Et alio modo dicitur illud, in quo non eſt aliquid demonſtratiũ, neq; ſubſtantia corporalis. Et ideo dixerũt quidam, quod vacuum eſt materia corporum: et iſti ſunt, qui dixerunt etiam quod locus eſt iſta. et non bene dixerũt. materia enim non eſt ſeparata á rebus: vacuum enim non perſcrutatur de illo, niſi ſecundum quod eſt ſeparatum.*

59 Et alij deſcribunt ipſum, q̃ eſt illud, in quo nihil eſt demonſtratũ, neq; accidens, neq; ſubſtãtia corporalis. &, quia iſta deſcriptio cõuenit materiæ, putauerũt quidã q̃ materia, & vacuum ſunt idẽ, ſicut exiſtimauerunt q̃ locus, & materia ſunt idẽ. & minuit, vt mihi videtur, Platonem. D. d. & nõ bene dixerũt, &c. H & nõ bene exiſtimauerũt. qm̃, cum dicimus q̃ in materia nihil eſt demonſtratũ in actu, non intelligim⁹ q̃ poſſit denudari a rebus demonſtratis in actu, ſed intendimus q̃ in ſua eſſentia nõ eſt aliquid demonſtratũ, neq; eſt in ſe aliquod demõſtratum. qm̃, ſi ita eſſet, nõ reciperet res demõſtratas. vacuũ vero é illud, I in quo nõ eſt aliquid demõſtratũ ita, q̃ vacuum inuenitur ſeparatũ á rebus demonſtratis, qm̃ dicit vacuũ.

Quoniam autẽ de loco determinatum eſt, et uacuum locum neceſſe eſt eſſe, ſi ſit, priuatiũ corpore, locus autem & cũ quo eſt, & quomodo non eſt, dictum eſt, manifeſtum eſt q̃ ſic quidẽ vacuum non eſt, aut ſeparatũ, aut inſeparabile. vacuum enim nõ corpus, ſed corporis ſpatium eſſe volunt.

Et iam determinauimus de locõ, et eſt neceſſe in vacuo etiam, ſi eſt poſſibile, vt ſit locus, qui careat corpore, & iam narrauimus locũ quomodo eſt, & quomodo nõ, manifeſtum eſt quod vacuum, quod dicitur hoc modo, non eſt ſeparatum neq; non ſeparatum. vacuum enim non eſt apud eos corpus, ſed dimenſio ſine corpore.

Cum deſtruxit deſcriptiones dicẽtes de vacuo, incepit declarare et q̃ illud, q̃d dicit in præcutatione de L loco, deſtruit deſcriptionẽ veri vacui, quę eſt ipſum eſſe dimenſionẽ, in qua nõ eſt corpus, & dixit Quia iam determinauimus, &c. i. & quia iam declarauimus locum quid ſit, & cũ quo eſt: quia declarauimus q̃ eſt primũ cõtinens extremũ: & q̃ non eſt hoc, dimẽſio exiſtẽs p ſe ſeparata a corporibus, neq; non ſeparata, ſed mixta cũ eis. & vacuum, ſi fuerit aliud eſt q̃ dimẽſio ſeparata manifeſtum eſt q̃ vacuũ non eſt. Et, cũ dixit ſeparata, neq; nõ ſeparata, intendit ſm opinionem dicentium q̃ vacuũ eſt ſeparatũ a corporibus, M & ſm opinionẽ dicentiũ q̃ eſt mixtum cũ corporibus, & non ſeparatũ ab eis. &, cum dixit vacuum enim apud eos, etc. innuit etiam modum, ex quo contingit vt nõ inueniatur dimenſio per ſe. illud enim, quod inuenitur per ſe eſt corpus, dimenſiones vero inueniuntur in corporib⁹. &, quia vacuum eſt dimẽſio exiſtẽs per ſe, ſequitur vt nõ ſit: quoniam, ſi eſſet, tunc prædicamentum quantitatis eſſet ſeparatum, & tunc quãtitas eſſet ſeparata á ſubſtantia.

Qua-

Plato exiſtimauit q̃ locꝰ, & mà ſit idẽ conſiſte ſupta. cõ. 16

Quomodo inferit dictũ cõe, vi, quod i mà nihil é demẽſtratũ i actu.

A Quapropter & vacuum videtur aliquid esse, quia & locꝰ, et per eadem. venit enim motꝰ, qui fm locum est, et ñs, qui locū dicunt esse aliquid præter inciditia corpora, & ñs, qui vacuū. causam autem motus putāt esse vacuum, sic, vt in quo mouenť. hoc autem tale erit, qualem locum dicunt quidam esse.

Et ideo dicut quòd vacuum est aliquid, quia locus etiā est aliquid, & eisdem causis dicunt hoc quòd
B *vacuum est. motus enim in loco coegit dicentes locū esse aliquid aliud a corporibus, quæ subijciuntur in eo. ad dicendum hoc, & coegit dicentes vacuū esse ad dicendū hoc. qui. n. existimauit vacuū esse causam motus, existimauit ipsum esse illud, in quo mouetur res mota. & ideo dixerūt quidam quòd hoc est tanquam locus.*

61 Idcirc. &, quia existimāt ꝙ locus, & vacuum sunt idem, & locus apud eos est aliquid, existimant etiā hoc C modo vacuū esse aliquid, i. ens D. d. per eadem causas, i. & per eadem causas crediderunt locum esse, & vacuum esse, & existimauerunt ea esse vnu fm subiectum. & duo fm motū. D. dedit causam. ex qua existimauerūt hoc, & dixit motꝰ enim in loco coegit, &c. i. qm̄ motus est illud, quod induxit homines ad credendum locum esse, & vacuum esse. sed opinari locū esse propter motū est vera opinio, opinari vero vacuum esse propter motū est falsum, & similiter hoc, quod opinantur ex hoc, ꝙ vacuū est locus, est falsum. D. d. qui enim existimauit, &c. i. qui enim existimauit vacuū esse causam motus, existimauit hoc, quia reputauit ipsum esse illud, in quo res mota mouetur, sicut reputat de loco. & ideo dixerūt ꝙ vacuū, & locꝰ sunt idē. Et, cū dixit ꝙ motꝰ induxit eos ad dicēdū vacuū esse, sequit̄ cōtradicere eis. D sed opinari locū esse pp motū est vera opinio. opinari vero vacuum esse pp motū, est falsum. Idē supra. cō. 3. & 38 & ibi.

Nulla autem necessitas est, si motus est, esse vacuū. omnino igit̄ omnis motionis, nequaq̄. quocirca & Melissum latuit. alterari nāq; potest plenum. Sed neq; fm locū motū. simul. n. cedere sibi inuicē contingit, nullo E existēte spatio separato, præter corpora mota. atq; hoc manifestū ē & in cōtinuorū reuolutionibꝰ, vt & in ñs, q̄ sūt hūidorū.

Et non est hic necessitas cogēs, si fuerit motus, vt vacuum sit. quoniā vniuersaliter nō est hoc necessarium de omni motu. & hoc ignorauit Melissus. possibile enim est vt plenū alteretur. Et postea, quoniā nec, est necessariū in motu locali. possibile enī est ut ambo cōgregētur. et sic corpora mobilia cedāt sibi in locis adinuicē, absq; eo, quod hic sit dimēsio separata, præter dimensionē eorū. et hoc est manifestū in cursu corporū cōtinuorū, et similiter ēt in cursu corporū hūidorū. F

Dixit Et nō est hic necessitas cogens, si motus fuerit, vt sit vacuum. Primo vero, qm̄, si vtamur motu vſr, & cōmuni, hoc manifestum est. ſ. ꝙ vacuum nō est necessarium in omni motu. motus enī alteratiuus, aut 62

G ar. Idiget pleno de neceſſitate, aut
illus exiſtimat ipſum indigere va
cuo. & hoc eſt manifeſtum per ſe. &
hoc ignorauit Meliſſus, cum dixit
ꝙ totũ eſt immobile quolibet gene
re motus, quia nõ eſt vacuum. Et,
cum declarauit ꝙ manifeſtum eſt
per ſe, ꝙ non omnis motus facit ex
ſtimari vacuũ eſſe, incœpit declara
re etiam ꝙ neq; ex motu in loco ſe
quitur vacuum eſſe, & dixit Et po
ſteà, &c. i. & poſtea, ſi conceſſerim
ꝙ ipſi non probant vacuũ ex omni
motu, ſed ex motu locali, apparebit
etiam ꝙ hoc non ſequitur etiam in
H motu locali. qm̃ poſſibile eſt motu
locale eſſe ſine vacuo. & hoc intẽ
dit, cum dixit poſſibile enim eſt vt
duo congregentur, ſ. motum eſſe, &
vacuũ nõ eſſe. D. d. quomodo, & di
xit & ſic corpa mobilia cedant ſibi,
&c. i. & hoc erit ita, ꝙ omnia corpo
ra mobilia, quando aliquod corpus
eorũ mouetur, cedat ei l loco aliud
corpus, ad quẽ trãſferẽ, & illi aliud,
abſq; eo, q̃ ibi ſit dimẽſio ſeparata,
in qua motum mouearui præter di
Præ expõ. menſionem corporũ mobilium. De
inde narrauit ꝙ iſte modus qualita
tis trãslationis mobilium manifeſtũ
I eſt de cauſis ſenſibilibus, & dixit &
hoc manifeſtũ eſt in curſu, &c. & in
tendit per corpora cõtinua contan
gentia. iſta. n. qm̃ mouentur, cedunt
ſibi adinuicem. &, ſi non, impediret
motus. & intẽdit per corpora humi
da motum partium aquæ, & aeris.
partes enim iſtorum mouentur, qm̃
cedunt ſibi in loco adinuicẽ. & ſimi
liter iſta corpora cedunt in loco na
turaliter rebus, quæ mouentur in eis,
Seqũda ex poſitio. ſ. mobilibus in aqua, & aere. Et for
te intẽdit per hoc, quod dixit in cur
ſu corporũ continuorum, corpora
mobilia ſm partes, ſicut aqua. & K
aer, & per hoc ꝙ dixit & ſimiliter
curſu corporum humidorum
dit ꝙ hoc manifeſtum eſt etiam in
curſu corporum humidorum
motus eorum eſt per motus eorum,
in quibus mouentur.

Contingit autem & deniari
nõ in vacuum, ſed propterea ꝙ
ea, quæ inſunt, elabuntur, vt aqua
colliſa, aerem, qui ineſt. Et aug
mentari, non ſolũ ingrediẽte ali
quo, ſed & alteratione, vt ex
aqua fiat aer. Omnino autẽ de
augmẽtatione ratio, & de aqua
in cinerẽ infuſa, ipſa ſeipſam im
pedit. aut enim nõ augeẽ quod
libet, aut non corpore, aut con
tingit duo corpora in eodẽ eſſe.
Dubitationẽ igitur communẽ
volunt ſoluere, ſed nõ vacuum
demonſtrant ꝙ eſt, aut totũ cor
pus vacuum eſſe neceſſariũ eſt,
ſi penitus augetur, & augetur
per vacuum. eadẽ autem ratio
& in cinere eſt.

Et poſſibile eſt etiam corpus cõ
denſari non ad vacuum, ſed quia
illud, quod eſt in eo, diſſoluitur, & M
exit ab eo. v. g. quoniam, quando
aqua, diſſoluitur, et exit abea aer,
qui eſt in ea. Et poſſibile eſt corpus
augeri, quia aliquid intrat ipſum
tantum. ſed augetur per alteratio
nem etiam. v. g. quando aer gene
ratur ex aqua. Et uniuerſaliter ſer
mo de augmẽto, et ſermo de aqua,
quæ ſunditur in cinerem, deſtruit
ſe adinuicem. quoniam aut nihil

augetur,

A augetur, aut augmentum eius fit per corpus, aut duo corpora congregantur in loco. Ipsi igitur per hoc, quod dicunt, non declarant vacuum esse, sed quærunt dissoluere quæstionem communem nobis, & [illegible] oportet etiam ut corpus sit vacuum, cum totum augetur, & augmentum sit mediante vacuo. & hoc idem dicimus de cinere.

Cum declarauit ꝙ non sequitur, si motus sit, vt vacuum sit, vt probã
B tes vacuum esse existimauerunt, inter, vt etiam declaratum ꝙ neq; etiã, sequitur ex dẽsitate, & tantitate, neq; ex augmẽto, & dixit. Et possibile est enim corpus condensari nõ ad vacuum, & possibile est existimari ꝙ corpora condensentur sine eo, ꝙ vacuum sit impositum in ipsis. & hoc intelligitur vt a corpore cõtradensato dicatur quædam partes, & exeant ab eo: & sic constringuntur partes reducẽs ad loca illarum partium: & hic corpus fiet minoris quãtitatis ablq; eo, ꝙ imaginetur ꝙ inter partes eius sunt foramina vacua,
C ad quæ constringuntur partes eius apud dẽsitatem. v.g. ꝙ quãdo aqua exprimitur, reducitur in minorem quantitatem: quia partes aereæ mixtę cum ea dissoluunt ab ea. & fit in lama. & filtro. & possibile est ꝙ densitas accidat non propter exitũ partium, sed ex alteratione tantum, quando corpus maioris quantitatis transfertur in minorem quantitatem. & similiter possibile etiam est, vt magnitudo eius crescat absq; eo, ꝙ admisceatur ei aliquid extrinsecum: vt aqua, quæ transmutatur in aerem. & hoc intendebat cum dixit Et possibile est corpus augeri. &, quia hoc dicitur augmentũ tran
D sumptiue: augmentum enim rei veritate non est nisi in animato, & per aliquod extrinsecum: & declarare quomodo sit augmentum verum manifestum impertinens est hic, incepit declarare ꝙ quæstio de augmento non dissoluitur ex positiõe vacui: sed remanet super illos, sicut remanet in hoc loco sup nos, & dixit Et vniuersaliter, &c. i. & vniuersaliter quæstio de augmento, & de aqua, quæ findituꝛ in cinere, remanet, licet ponatur vacuum. con-
E tinget enim, si corpus augetur per intromissionẽ alterius corporis in ipsum & augmentum est in omnibus partibus augmentabilis per intromissionem alicuius extrinseci, quod non possimus dicere ꝙ omnes partes corporis sunt vacuum. qm̃, si ita esset, non esset illic corporeitas omnino. ergo quæstio remanet supra illos, sicut super nos. sumus igitur inter tria. qm̃ augmentũ aut negabimus esse: aut negabimus ipsum fieri per additamentum corporis extrinseci: aut, si concesserimus, habebimus pro possibili corpus penetrate corpus, D. d.
F Ipsi igitur per hoc, quod dicit, &c. i. & maximum, quod faciũt, est quęrere à nobis dare causam augmenti non aliud. qm̃, cũ declarauim⁹ ꝙ vacuũ nõ sufficit in dãdo cãm augmẽti, oportet nos dare cãm illi⁹. Deinde notificauit quõ remanet sup eos, & dixit & oportet ẽt vt totum corp⁹, &c. i. & necesse est vt totũ corpus sit vacuũ, si posuerim⁹ ipsum augeri p oẽs partes: & augmentũ fit p intromissũ partiũ corporis, qđ est ex transeco in locis vacuis augmẽtati:

Augmẽtũ in rebꝰ animatis dicitur tã subpriue: augmẽtũ enim in rei veritate nõ est, nisi in animato. Vide prohoc tertiũ cõ. 2.

¶ qñ corpus ipsum non augmentat in oibus paruis, sed in quibusdã: qñ adiuuatur in eo pars, quę ante non erat: & hoc est additio, nõ augmentũ. D.d. & hoc idẽ dicimus de cinere, i. per positionem vacui erũ non dissoluit quęstio de cinere, nisi totum vas esset vacuũ. qñ, cum fuerit positum ꝙ tñ capit de aqua cũ cinere, sicut sine aqua. & vacuum, qđ est in cinere, est min⁹ necessario ꝙ inane totius vasis, remanebit qõ.

Destruitur sermo probationis Vacuum per motum, ex ipso motu. Cap 3.

HQVod igitur ea, ex quib⁹ demonstrãt vacuũ esse, soluere facile sit, manifestum est. Quod autem non est vacuum sic separatũ, vt quidam dicunt, dicamus rursum. Si enim est vniuscuiusq; simplicium corporum latio aliqua natura, vt ignis quidem sursum, terræ autem deorsum, & ad medium, manifestum est ꝙ vacuũ non erit causa lationis. Cui⁹ igitur causa erit vacuum? videtur enim esse causa motus secũdum locum. huius autem non est.

Manifestũ est igitur quòd sermo eorum de Vacuo destrui facilè est ex illis rebus, quibus probant ipsum esse. Et nos narrauimus prius quòd non est hoc Vacuum separatum, vt quidam dicunt. Dicamus igitur quoniam, cum vnumquodq; corporum simplicium habeat aliquam translationem. v.g. ignis superius, & terra inferius, et ad medium, manifestum est quod non est vectum vt Vacuum sit causa translationis. Quæ igitur motus poterit aliquis dicere quod Vacuũ est eius causa? cum non existimetur quod sit causa alicuius, nisi motus in loco, et nõ est causa nisi ipsius motus.

Idest manifestũ est igitur ꝙ sermo eorum in probando vacuũ per motũ destruetur ex ipso motu. apparet. n. ꝙ ex motu non sequitur Vacuum esse, immo ex illo destruitur vacuũ. Et dixit. Dicamus igitur &c. apparet ex illo sermone ꝙ nõ intendit in eo destruere vacuũ, vt promisit in principio sermonis. s. destruere rationẽ eorum de vacuo. destructio. n. aduenit̃ super rõnem cor̃ fuit destructio consecutionis, quam existimabant esse inter motum & vacuum. ille vero sermo est destructio eius, ꝙ vacuũ sit causa motꝰ tm finem. quasi igitur in primis sermonibus declarauit ꝙ vacuũ nõ est cã formalis motus: & in hoc sermone declarauit ꝙ non est causa finalis.

Et sermo syllogisticus cõponitur sic. Si vacuũ fuerit causa motus, tm ꝙ locus est nobis causa ei⁹, ꝙ talis tuo alia est ad superi⁹, & alia ad inferius: &, si fuerit causa diuisionis translationis, erit diuersę naturę nõ cõmilis: sed est cõsimilis naturę: ergo non est causa translationis: &, cum non fuerit causa tãslationis, nõ erit causa motus sm finem. Sed causa, quam ipsi dicunt de vacuo, non est ista. qñ causa, quã ipsi fingebãt de vacuo, quasi ẽ causa naturalis, sed causa, per quã aptatur motꝰ. & ideo incœpit declarare ꝙ Impossibile est motum fieri in vacuo: & etiam fingũt ipsum esse causam leuitatis, &

A num causam gravitatis. Et apparet ex hoc sermone bene ꝙ vacuū nō est locus. qm̄, si vacuū esset locꝰ, in quo non est corpus, & trāsferetur ad ipsum corpꝰ, essent in eo supius, & inferius: sed in eo non sunt superius & inferius: ergo in eo nō est locus. & cū non fuerit locus, non erit ens. qm̄ in definitione eius dr ꝙ est locus. & hoc intēdebat per hūc sermonem. & sermo eius erit talis. manifestum est ꝙ vacuū, cum non fuerit locus, ad quē trāsferunt corpora naturali, non erit ens. & forte, quia sermo cōtinet duas cōclusiones simul, p̄misit in principio sermonis, primā conclusionē, & propalauit in ipso sermone secundā conclusionē, & demōstrauit per hoc, ꝙ sermo cōtinet duas conclusiones infimul. & hoc sm̄ suū morem in abbreuiatione. D.d. Quis igitur motus, &c. 1. &, cum sit declaratum ꝙ nō est causa motus, qui existimat ꝙ est dignus vt vacuū sit causa eius, s. motus translationis, sequit vt non sit causa alicuius motus oīno: &, cum non fuerit causa illius, non sequitur ex positione motus vacuū esse, sed cōponit hunc locū ita. ꝙ, si natura sit causa translationis corporū naturalū, vacuū nō est cā trāslationis: &, cū non fuerit causa trāslationis, nō erit causa alicuius. &, cū non fuerit causa alicuius non erit ens oīno. & ista cōtradictio est propria ponentibus vacuū, quia est causa agēs translationis ad superius nō ponētibꝰ ipsum causam maternalē trāslationis.

Amplius, si est aliquid, vt locus priuatus corpore, cum est vacuum, quo mouebitur impositum in ipso corpus? non enim in omnem partem. Eadem ratio & ad eos, qui locū esse, qd separatum putant, in quē id fertur, † { quod ferē. } quomodo manēs fertur positum, aut manebit? Et de ipso sursum, & deorsum, & de vacuo conueniet eadem ratio meritō. vacuū enim locum faciunt, qui esse dicūt. Et quoniam modo inerit, aut in loco, aut in vacuo? non enim contingit, cum totum positum fuerit, vt in separato loco, ac permanente, corpus aliquod. pars enī, nisi feorsum ponatur, nō erit in loco, sed in toto. Amplius, si neq; locus est, neq; vacuum erit.

† a.l. non hēt (quod ferunt)

Et etiam, si vacuum sit, sicut locus communis corpori, cum fuerit positum in vacuo aliquod corpus, quò igitur attrahetur? impossibile enim est vt attrahatur ad ipsum totum. Et per hunc eundem sermonē cōtradiceret illis, qui existimāt locū esse aliquid separatū, ad quod fiet & translatio. quæretur agitur ab eis quomodo sit attractio corporis positi i eo, aut quies eius. Et quæritur de superiori, et inferiori, sicut fuit quæsitum in vacuo. necesse est enim vt sermo de illo sit sicut sermo de vacuo. dicentes enim vacuum esse ponunt ipsum locum. Et quæritur etiam quomodo erit aliquid in loco, aut in vacuo. hoc enim non adaptatur, quādo totum illius rei fuerit positum in loco separato,

C & illud corpus totale fuerit permanens. pars enim ſi non ponatur per ſe, non erit in loco, ſed in ſuo toto. Et etiam, ſi locus non fuerit, non erit Vacuum.

Expoſitio Auer.

C Hæc eſt Secũda declaratio, q̃ vacuum ſeparatum non eſt. & differt a prima, qñ in prima poſuit vacuũ eſſe non cõſimilium partium, & q̃ in eo non eſt potentia ſimilis motorũ a, q̃ motũ attrahatur ad ipſum ex illa potẽa, ſicut attrahit ad cõtinens ſibi proprũ, in hac vero quaſi H cõcedit q̃ in vacuo eſt potentia ſimilis motoꝝ, & q̃ motũ attrahitur ad illam. ſed, cum hoc fuerit poſitum: & fuerit manifeſtũ q̃, ſi vacuo ſit potentia cõſimilis, neceſſe eſt, cũ idem corpus fuerit poſitũ in vacuo, aut vt nõ moueatur, aut non pp̃ equalitatẽ attractionis ex qualibet parte equaliter. aut vt moueat ſ̃m totũ ad loca cõtraria, aut diuidat. ſed ipſum ſm totũ moueri ad loca cõtraria eſt impoſſibile & ipſum ẽt quieſcere in ſuo loco eſt impoſſibile, & diuiſio ei' ẽt nõ ſenſus. Et ipſe expreſſit in hoc ſermone primã iſtarũ diuiſionũ, & I tacuit duas, quia intelliguntur ex dictis. Et forte cõtentus eſt in hac diuiſione, & erit argumentũ per ſeſ. qñ motus naturalis fuerit cõſyderatus in eo tñ. quaſi d. & etiam argumentũ ſm eſt. qñ, cũ poſuerim' q̃ hoc nomẽ vacuũ ſignificat locum corporis, & poſuerim' ipſum, ſm q̃ eſt loc', habere potentia, per quã attrahũtur ad ipſum corpa, quę quieſcũt in eo naturaliter, cũ fuerint in eo, & mouent ad illud, cum fuerint extra, ad modũ eius, quod ſentit de loco, & poſuerim' in hoc vacuo aliquod corpus, non poterimus dicere K ipſum moueri naturaliter ꝓpter ordinem eius a contingente, ſicut dicim' hoc de loco. ſequitur enim ex hoc vt idem corpus ſm totum moueatur ad loca cõtraria. Et Alex. exponit hanc Et locum ita, q̃ illud, quod ſequitur in eo, non ſequitur, niſi quia vacuo ponitur infinitũ, ſicut ſequitur in Terra, vt motus non ſiſtat in corpore grauium & coegit ipſum ad hoc, q̃ expoſitio noſtra, exiſtimatur ab omnibus. diceret eam poſſe ꝓtrahere a dicta iſta. D. d. Et per hunc eundẽ ſermonem. & c. n. & illud, quod cõtingit contingentibus vacuum eſſe ex hoc, L quia in eo non erit ſuperius, & inferius naturaliter, neq; aliquid, propter hoc eadem res quieſcet in alio loco, & mouebitur in alio, contingentibus locum eſſe, diuiſibilem ꝓpter paratam a materia. D. d. Quare ſumitur ab eis, qñ, cum interrogantur de cauſa, quare quędã corpora mouentur in aliquo loco, & quieſcunt in alio loco, non poſſunt dare cauſam. dimentiones in qñ abſtrahuntur a materia, non habebunt potentiam, ne dum vt habeant potentiam non conſimilem, ita, ꝙ faciat eſſe in vno loco, & motum in alio. M & ſimiliter etiam, quando intelligantur de differentijs, quibus locus diuiditur in ſuperius, & inferius. poſſunt dare aliquid ex dimentionibus. & totum hoc eſt cõtra illud quod accidit dicentibus locum eſſe plumum continens. Et, cum declaraut q̃ idem impoſſibile contingit dicentibus locum eſſe dimentiones, & dicentibus vacuum eſſe, dixit cauſam in hoc, & dixit locum eſſe enim. & c. n. & hoc impoſſibile contingit vtriq;, qñ amittunt ponit vacuum,

A vacuum, & locum esse dimẽsiones, ſ. q̃ ſi non differunt apud eos, niſi fm modum, ſaltua, cũ accipitur, fm q̃ in eo exiſtit corpus, dr locus, &, cum accipitur, fm q̃ in eo non eſt corp⁹, ei vacuum. Dinduxit aliud inopinabile cõſequens, & dixit Et quicũq; quo modo, &c. i. & dicentes q̃ dimenſiones ſunt locus, & vacuũ nõ poſſunt dare cauſam, ex qua corpus fm totam eſt in loco per ſe, & fm partes in loco per accidens. manifeſtũ eſt enim q̃ cum pars non fuerit ſeparata a toto, q̃ non erit in loco p ſe, ſed in toto & hoc intẽdebat cum dixit.

B hoc enim nõ aptatur. & c. i. & interrogatur etiã quõ aliquid fm totũ eſt in loco per ſe, & fm partes in loco per accidens, cũ poſuerint dimenſiones ſeparatas eſſe locũ, & vacuũ. hoc enim non adaptatur, cũ res fm totum fuerit poſita in loco, qui eſt dimenſiones ſeparatæ, & illud corpus totale fuerit permanens in ſua diſpoſitione, non corruptũ, diuidendo ſe in ſuas partes. pars enim, cum non ponitur ſeparata a toto, nõ eſt in loco per ſe, ſed in toto. & fm hoc ſequitur vt diſpoſitio de toto, & parte ſit eadem, ſ. q̃ vtraq; ſit in loco p

C ſe. & hoc prædictum eſt in capſo de loco. D. d. Neq; etiam, ſi locus non fuerit, nõ erit vacuum, neq; etiã ſi locus non fuerit, qui eſt dimẽtio ſeparata, erit vacuum. vacuum enim, aut eſt priuatio omnium rerũ de monſtratarum, ſ. decem prædicamẽtorum, aut eſt dimenſio ſeparata.

Dixit Alex & in quibuſdam libris nõ inuenit ex hoc capitulo. ſ. ex poſtremo, niſi hoc, quod dixit interrogatur quõ aliquid erit in vacuo. & ſecũdũ hoc iſte ſermo nõ erit ita p ſe, ſed cõiunctus ſermoni prædicto.

Accidit autẽ dicentibus vacuum eſſe vt neceſſarium, ſi erit motus, contrariũ magis, ſi quis conſyderet, nõ poſſe moueri q̃ quam, ſi ſit vacuũ. vt enim qui propter ſimile dicũt terrã quieſcere, ſic & in vacuo neceſſe q̃ eſſet. non enim eſt, quo magis, aut minus mouebitur. quatenus enim vacuum eſt, nõ habet differentiam. D

Et contingit dicentibus vacuũ eſſe neceſſario, ſi fuerit motus contrarium ei, quod dicunt, ſi aliquis perſcrutatus fuerit perfecte de hoc, ſ. quoniam impoſſibile eſt aliquid moueri, ſi vacuum fuerit. quẽ admodum igitur dixerunt illi, qui fecerunt terram quieſcere propter ſimilitudinem, ita neceſſe eſt etiã quieſcere in vacuo, quoniam non erit vbi, ad quod motus ſit dignior, & remotior. quoniã ſecundũ quod eſt vacuum, nõ eſt in eo differentia. E

Cum narrauit q̃ ex ipſa ratione eorum improbatur ſua ratio, incepit narrare etiam q̃ ex illo eodem improbatur concluſio eorũ, ſ. illud, ex quo nixi ſunt probare ipſum, ſ. motum, & dixit. Et contingit dicentibus, &c. i. & illis, qui exiſtimant vacuum eſſe ex motu neceſſario, contingit contrarium ei, quod dicunt, ſ. q̃ ſi fuerit vacuum, non erit mot⁹. Dincepit numerare argumẽta, ex quibus apparet q̃, ſi fuerit vacuum, non erit motus, & dixit, quemadmodum igitur, &c. i. primum igitur eorum, quæ cõtingunt iſtis eſſe, quia vacuum eſt continuum, neceſſe eſt

66 Pria expõ. F

G vt in eo ſit quies,non motus. qm̃,ſi poſuerimus ipſum habere potentiã attractiuã, ſequitur vt ſit ſm̃ equali tatem, ex quo ſequitur vt motũ ſcias vbicunq; ponas, ſicut dixerunt fingẽtes q̃ cauſa in quiete terræ eſt, quia circunferentia orbis attrahit eam ex oſtibus partibus æqualiter. & non intendebat verificare ſermonẽ iſtorum de terra, ſed intendebat q̃, cũ fuerit poſitũ in cõtinente potentia attractiua, cõtinget vt res poſita quieſcat in medio. Et forte intẽdit q̃ contingit iſtis de inopinabili ſimile ei,quod cõtingit illis. qm̃ quẽ admodũ cõtingit illis q̃ omne corpus poſitũ in medio debet quieſcere in eo, adeo q̃ ignis etiam, ita contingit iſtis, vt corpora, vbicunq; ponantur in vacuo,quieſcãt. D d. qm̃ non eſt vbi, &c. i. qm̃, quia eſt conſimilis,non erit vbi, ad quod eſt motus,dignius attractione,& remotius ſimpliciter. q̃ illud,ex quo eſt motus, cũ † in vacuo nõ ſint dẽſæ, quibus diuidat in ſuperius,& inferius, & duo extrema diſtantia ſimpliciter non inueniũtur, niſi in ſuperiori & inferiori. ex quo ſequit vt omne motũ poſitũ in eo quieſcat, vbicunq; ponatur.

Secunda.

H

q̃ lauacro ſit ſtrictũ, q̃bus dam dat in ſuperi⁹ & inferius: ldc ſimr c. 42. & vbi. ldẽ ſtra c⁹. & ex. ſeq.

I Primum igitur, quoniã omnis motus, aut violentia, aut ſm̃ naturã fit, neceſſe aũt eſt, ſi quidem ſit violentus, eſſe & eũ, qui ſm̃ naturam. violẽtus enim præter naturam eſt: qui vero præter naturam eſt, poſterior eſt eo, q̃ eſt ſm̃ naturam. quare, ſi nõ eſt ſecundum naturam vnicuique naturalium corporum motus, neq; aliorum erit motuũ vllus. At vero natura quidẽ quomodo ẽrit, cum nulla ſit differentia ſm̃ vacuum, & infinitum? quatenus enim infinitum eſt, nihil erit ſurſum, aut deorſũ, aut medium: quatenus vero vacuũ, nihil differens erit deorſum, à ſurſum. vt enim nihili nulla eſt differentia, ſic & illi⁹, quod nõ eſt. vacuum autẽ non ens quippiã, & priuatio videtur eſſe. natura autem latio differens eſt. quare erũt quæ ſunt natura differẽtia. Aut igit nõ eſt natura vſquã vlla latio, aut, ſi hoc ẽ, nõ ẽ vacuũ.

Cũ mor⁹ aut violẽtus, aut naturalis.

Si motus violẽt⁹ ẽ, naturalis eſt. Motꝰ præter nãtũ ẽ poſterior natu rali.

Et poſt ea omnes motus, aut eſt violentus, aut naturalis, & ſequitur neceſſario, ſi motus violentus ſit, ut etiam naturalis ſit motus. n. violentus eſt extra naturalem, et motus, qui eſt extra naturalem, eſt poſt naturalem motum. ergo ſequitur, ſi vnumquodq; corporum naturalium non haberet naturalem motum, vt non haberet aliquẽ aliorum motuum. Quomodo igitur eſt poſſibile, vt motus ſit naturalis, & in vacuo non eſt ſuperius, neq; inferius differentia, et eſt in ſinistrum. ſecundũ. n. quod eſt infinitum, non eſt in eo ſuperius, neq; inferius neq; medium omnino. & ſecundum quod eſt vacuum, non differt in eo ſuperius ab inferiori. quẽ admodũ igitur in nihilo nõ eſt omnino diuerſitas, ſimiliter etiã in illo, quod nõ eſt ens. et vacuũ eſt aliquod nõ ens, & priuatio. hoc. n. exiſtimatur de illo, ſed traſlatio naturalis

A valde est diuersa. ergo hæc est diuersitas naturalis. Est igitur alterum diuorum, aut nulla translatio naturaliter est omnino alicuius rei ad aliquam partem, aut si est hic translatio naturalis, nõ é uacuũ.

Hæc est alia declaratio. & prima suarũ propõnũ est, q̃ oĩs mot⁹, aut est naturalis, aut violẽtus. n. extra naturã, & é manifesta p se. secũda aũt est, q̃ nõ hũs motum extra naturã habet motũ naturalẽ. & ista est etiã manifesta per se. qd enim est extra naturã, intelligit in respectu ei⁹, qd nõ est extra naturã. & existimat q̃ Aut. declarauit hãc propõnem per hoc, q̃ dixit motus. n. violẽtus, &c. sed dispõ in hoc est sicut dispositio & habitu, & priuatiõe: q̃m habitus est priot priuatione in re, quæ caret est habitu & hæc q̃põ, vt mihi vr, non cõcedẽda ab Aut. & est fatuitas illo. Itaq; posuit has duas q̃pões, cõclusit q̃ illud, qd mouet in vacuo, necessario mouet motu naturali. &, si non, nõ mouetur. q̃m, cum cõiungit propositionẽ, dicenti q̃ corp⁹ mot⁹ aut naturali, aut violẽte, q̃ motum in vacuo est corpus, cõclusit in prima figura q̃ motũ in vacuo, aut mouet naturaliter, aut violente. &, cõiungit hu⁹, illud, qd mouet violẽte, mouetur naturaliter, cõclusit corpus, qd mouet in vacuo, mouet naturaliter. & ét, cũ fuerit verũ q̃ quod mouet violente, mouet naturaliter, sequit verũ illud, q̃ nõ mouet naturaliter, nõ mouetur oĩno. Et hic est quali syllogismus inducẽs ad motum. & in forma illi⁹ inducit sui sermonẽ, cũ dixit: ego, cũ vno quodq; corpore, &c. & cũ verificauit q̃ corp⁹. qd mouet in vacuo, debet moueri motu naturali, incepit destruere vt aliquod corp⁹ in vacuo moueat motu naturali: & in vacuo nõ est supernus oĩno. & iste sermo est in secũda figura sic: Omne, quod mouetur naturali motu, mouet in aliquo, in quo est supernus, & infernus sed in vacuo nõ est supern⁹ oĩno: ergo illud, qd mouet motu naturali, non mouet in vacuo. D. incepit declarare q̃ in vacuo nõ est supernus, neq; infer⁹, & dixit: & est infinitum, i. q̃m vacuum est infinitũ, & infinitũ non habet supernus, & infer⁹: ergo vacuũ nõ habet super⁹, & infernus, qd est medũ totius. Et, cũ declarauit q̃ in vacuo nõ est super⁹, & infernus, q̃a est infinitũ, incepit declarare etiã hoc alio modo, & dixit: & tm qd est vacuũ, &c. i. q̃m in vacuo nõ est diuersitas naturaliter: sed supernus, & infernus differũt naturaliter: ergo in secunda figura in vacuo nõ est supernus, & infer⁹. D. verificauit propositionẽ dicentẽ q̃ in vacuo non est diuersitas, & dixit: quemadmodũ igit, &c. Et iste sermo cõponitur sic. Vacuũ est non ens: & quod est non ens est priuatio, ergo vacuum est priuatio: & in priuatione non est diuersitas: ergo in vacuo nõ est diuersitas. &, cũ dixit ita illud, quod nõ est ens. intẽdit ita illud, quod non est ens, cuius potentia est potẽtia nihil, qd est priuatio, nõ negatio simplr. vacuũ enim nõ est negatio simplr, i. priuatio perfecta, sed priuatio corporum naturalium, & illa, quorũ potentiæ diuersificantur, sunt corpora naturalia. D. d. & vacuũ est aliquod nõ ens, i. non implẽtur, sed priuatio corporis naturalis. Et, cũ verificauit, q̃ in

In priuatiõe nõ est diuersitas constituta p. a. c. 4. &

G vacuo non est diuersitas. &, cū in eo nō fuerit diuersitas, nō est in eo motus naturalis, declarata est cōtinuatio inter præcedēs, & cōsequens, scilicet q, si vacuū est, motus non est naturalis. D. destruxit cōsequens, & cōclusit vacuū non esse. & quia oppositum cōsequentis est manifestum per se, induxit hoc in forma redargutionis, & dixit: Est igitur alterum duorum, i. aduersarius igitur nō potest fugere alterum illorū, aut concedere vacuū esse, ex quo sequitur motum naturalem non esse, aut cōcedere motū naturalē esse, ex quo H sequitur necessario vacuū non esse. D. d. sed translatio naturalis, &c. per hoc verificat propositionē dicētem q superius, & inferius sunt diuersa naturaliter. & quasi dicat, & signū eius, q hæc sunt vbi diuersa natura luit, est, quoniam hic sunt mot' diuersi naturaliter. causa enim in diuersitate motuū est diuersitas naturarū locorū, & naturarū rerū motarum.

Causa in diuersitate motuū est diuersitas naturarū. & nō. ū rerū motarū consistit est supra. com. 56. - τὸ ἐφεξῆς τόπῳ.

Amplius, nunc quidē mouētur proiecta, eo, qui impulit, nō tangente, aut q̄n contrarij circū obsistētiā, sicut quidam dicūt, I aut ex eo, q pellit pulsus aer motu velociori, q̄ sit pulsi latio, q̄ fertur in propriū locū. in vacuo aūt nihil horū potest esse. nec enim ferri erit, nisi vt qđ vehit.

Et etiam videmus quod illud, quod monetur per expulsionē, monetur expellente separato. & hoc est aut secundum successionem, & motionē, vt quidam dicunt, aut, quia motus aeris expulsi est velocior trāslatione rei expulsæ in motu eius ad suum locum, quē habet. & q̄ nihil est ex hoc in vacuo, et trā slatio non potest esse in eo alio modo, v. g. secundum modum equitātis, aut nauigantis.

Cum declarauit prius q̄ si mot' 68
naturalis est, vacuū non est inuen-
ēt declarare hoc ex motu violēto, &
dixit Et videm', &c. i. & videmus q
illud, qđ mouet per expulsionē, mo-
uētur mouēri, postq̄ motor separat'
videmus in lapide proiecto, qui mo-
uet, postq̄ man' separatur ab eo. &
simust in sagitta directa, postq̄ sepa-
rata chorda. & hoc non pōt esse in
vacuo, nisi esset possibile aliqđ mo-
ueri sine motore. & ideo
uenitur in hoc, q causa illius mot'
est aer, aut fm successionē, vt Plato
dicit, scq̄n res expulsa vacuat lo-
cū, in quo est, per expellēs succedit
ei in loco alius aer, qui mouet illud
expulsum post separationē expellē-
tis, & ille aer, fm q vacuat locū sui
& succedit ei in eo alius aer, mouet
etiā ab aere succedente, & sic donec
motus quiescat: aut fm hoc q aer,
qui defert rē expulsam mouetur ab
expellente, postq̄ expellens separat'
ab eo, propter hoc, quia in natura
aeris est recipere moueri ab alio, &
retinere ipsum diu, postq̄ separatur
motore, & hoc fm formā suam
qm postq̄ separat' ab expellēte mo-
uetur à sua forma naturali, & ante
separationē mouetur ab vtroq;
ab expellente, & à sua forma: qua
pter mot' eius est velocior necessa-
rio q̄ mot' expulsi. & expulsum eni
nō hēt ī se principiū mot', cū mot'
ei' sit violēt' pur', aer vero hēt in se
principiū mot', vt alibi declaratū e

Et

A Et hoc intendebat, cum dixit, aut quia motus aeris expulsi, &c.i. per potentiã leuitatis, ꝙ est in aere, per quã innatus est cũ aliquo motu ad mo uendũ mouere ad supius. s. ꝙ e cau sa in motu lapidis post separationẽ pro ciẽtis, nõ est successio aeris, sed translato ipsius aeris. & hęc est sen tentia Arist. vt declaratũ est in lib. Cęli. & Mũdi. & vltimo istius libri. D.d & nihil est ex hoc vacuo, i. & non est in vacuo aliquid, de quo di catur succedere, aut illud, qđ defert B tẽ expulsam, est velocioris motus, q̃ ipla res, ita, ꝙ motus violentus re maneat post separationẽ expellen tis. Et iste terminus cõponit sic. Mo tus violentus post separationẽ ex pellẽtis fit, aut ex successione aeris, aut ex velocitate motus eius: sed in vacuo non est aliquid, ex quo sit possibile aliqđ istorum: ergo in se cunda figura motus nõ põt esse in vacuo. D.d. & translato nõ potest esse alio modo, &c.i. & impossibile est ẽt, vt translatio sit in vacuo, fm ꝙ equitans transiertut super aliqđ, i. delatum super deferens, aut fm ꝙ animal natat. volatile. n. transfer tur in aere fm alterum istorũ duo C tum modorum, aut fm vtrumque.

Amplius nullus vtiq; poterit dicere propter quid. quod mouetur stabit alicubi. cur. n. magis hic, q̃ ibi? quare aut gescet. aut in infinitũ necesse est ferri, ni si aliquid potẽtius impedierit.

Et etiam non posset aliquis dare causam, ex qua, cũ aliquid moueatur in eo, quiescit ex eo ī aliquo vbi. quare igitur dignius quiescit hic, quã hic? ex quo sequitur aut quiescere, aut moueri in infinitũ, D *cum non impeditur ab alio impediente fortiori.*

Cum destruxit vacuũ esse ex motu, incœpit etiã destruere ipsum ex quiete naturali. cẽ. n. in motu naturali est causa in quiete naturali: & hæc est similitudo cõtinentis ad cõtentum. Et dixit: Et ẽt non posset aliquis dare cãm, &c.i. nõ posset aliquis eorum. qui dicunt vacuum eẽ, dare causam, propter quam, q̃n aliquid mouetur in vacuo quiescit in aliquo loco magis q̃ in alio: quemadmodum non põt dare causam, E ꝓp quam corpus mouet moru naturali de vbi in vbi. D.d. quare igitur, &c.i. q̃m non possunt dare in hoc cãm ex vacuo, quę conueniat huic, quod sentitur, s. de corporibus ipsa quiescere in aliquo loco, & non in alio. & intendit hic per quietẽ, quietem naturalẽ. D.d. ex quo sequitur, &c.i. &, si concesserimus ꝙ naturaliter inter vacuum, & rem motam est aliqua consimilitudo, necesse est vt illa comparatio sit vna, & simplex, propter hoc, ꝙ vacuum est vnum, & simplex. ex quo sequitur ꝙ naturaliter in vacuo sit alterum duorum tm, s. aut quies, aut motus. ex F quo sequitur vt corpora naturalia, aut semper quiescant in eo, vbicũque ponatur, aut semper moueant. q̃n, si inter illud, & corpus naturale fuerit cõparatio similis, quæ est inter corpus, & suũ vbi proprium, tũc corpora quiescunt, vbicunq; ponãtur. &, si inter illud, & corpora naturalia fuerit comparatio, quæ est inter corpus, & vbi non naturale, erit necesse vt corpora semper moueantur in eo.

69 Cõsimotui nihil est cõtrarium in quiete nãli. & hęc ẽ ista similitudo cõtinentis ad cõtentũ 1. de sup. c. 36. & 43. & 46.

Amplius

● Amplius autem nunc quidē ſ vacuo, qñ cedit, ferri. vī in vacuo autem prorſus ſilr tale eſt: quare in oēm feretur partem.

Et ei motus exiſtimatur fieri nunc in locu vacuu ex aptatione: ſm ipſō vero vacuo hoc eſt eodem modo in omnibus ſuis partibus: ergo ſequitur vt illud, quod mouetur in eo, expellatur ad oēs partes.

70 Iſta eſt alia ratiocinatio, qua nititur deſtruere vacuum eſſe per motum violētū, plures. n. motus apud H expulſionē expellentis erunt in aliqua parte, & non in alia, pp diuerſitatem partium in aptatione, ſ. quia mouetur ad partem, qu eſt magis apta, adeo, ꝙ motum naturale mouetur pp aptationem contra ſuum motum naturalem, vt accidit in a ſub, vt moueatur ad inferius, qñ nō inuenit exitū ad ſupius. Et dicit ꝙ ponētes vacuū, ponunt ipſum, quia exiſtimant ipſum adaptari motui, &, ſi non eſſet, non eſſet hic aliqua pars magis adaptata, q alia. Et tū hoc contingit dicentibus vacuum eſſe ſeparatum, quibus intendit in I hoc ſermone contradicere. dicentibus vero ipſum eſſe non ſeparatū non contingit hoc, ſed impoſitum in corporibus. iſti. n. poſſunt ponere ſuperius, & inferius, & vſi mediū per quod fiant motus corporū ſimplicium. Dd. ergo neceſſe eſt, &c. t. ergo neceſſe eſt vt illud, quod mouetur in eo, expellatur ad oēs partes equaliter: & ſic nullum motum mouebitur pp aptationē ad aliqua partē alia ab ea, ad quam expellens expellit. qd nō ſentitur in plurimis mobilibus. Et in lib. Aceza. hoc capitulum inuenitur ſic. & etiā exiſt R matuī ꝙ translatio eſt nunc in vacuo propter aptationem. & hoc in vacuo eſt eodē modo ex omnibus partibus: ergo illud, qd mouetur in eo, expellitur ad omnes partes, ſ. ꝙ ſi vacuum eſt cauſa tranſlationis ꝓpter aptationem, ſicut fingunt iſti tes ipſum eē, neceſſe eſt vt illud, ad mouetur in eo, moueat ad oēs partes. qñ aptatio eſt in oibus equaliter, & hoc in infinitum: quia vacuū eſt infinitum apud eos. Et maxima eſt differentia inter ponere ꝙ aptatio eſt neceſſaria in eē motus, & ponere ipſam eſſe cam agentem motū. ſi igitur poſſemus ꝙ aptatio eſt de neceſſitate motus, expoſitio eſt illa, quam diximus: & ſi poſſemus ꝙ aptatio eſt cauſa agēs motus, expoſitio eſt Alexā. ſed eſt de ſtructio non firmum in ſe, ſed ſecundum ſermonem eorum. aptatio eſt de neceſſitate motꝰ, nō cā agēs.

Amplius autem & ex his manifeſtum eſt quod dī. videmus .m. eidem pondus, atq; corpus ve locius ferri ꝓp duas cauſas, aut, quia id differt, per quod, vt per aquam, aut terram, aut aerem, aut, quia id differt, quod fertur, ſi alia ſint eadem, ꝓp excellum grauitatis, aut leuitatis. hoc igitur, per qđ fertur, cā eſt, qñ impedit maxime quidem qđ contra fertur, deinde aūt & manēs: magis aūt id, qđ non facile diuidit: tale aūt eſt qđ craſſius eſt: id autem, in quo eſt. A. mouebitur per. B. eo, in quo. C. tēpore: per ipſum aūt D. cum ſit ſubtilius, eo, in quo. E. ſi æqualis ſit lon-

A Ngitudo ipsius B. cum ipso D. fm proportionem impedientis corporis. Sit.n. B. quidē aqua. D. vero aer. quanto ergo subtilior est aer aqua, & minus corporeus, tanto citius A. per. D. mouebitur, q̄ per. B. habeat ergo eādem rōnem, fm quam distat aer ab aqua, velocitas ad velocitatē. quare, si in duplo subtilius est, in duplo tēpore linea, quæ est ipsum. B. transibit, q̄ q̄ ipsum. D. & erit tēpus, in quo est. C. duplū eius, in quo est E.

B arq; semper quāto fuerit minus corporeum, minusq; impeditiuū, ac melius diuisibile id, q̄ quod terꝛur, citius mouebitur. Vacuum autem nullam habet rationem, qua excedatur à corpore, sicut neq; ipsum nihil ad numerum. Si.n. quatuor excedunt tria vno, pluribus autem duo, & adhuc vnū pluribus q̄ duo, ipsum sanè nihil non amplius habent rōnem, qua excedant. necesse. n. est diuidi id, q̄ excedit, & in excessum, et in id, quod exceditur. quare erunt ipsa quatuor, quæ excedunt, et nihil. Quapropter neq; linea pūctum excedit, nisi componatur ex punctis. Similiter autem & Vacuum ad plenum nullā possibile est habere rationem: quare neque motum.

Et apparet etiam hoc, quod diximus hoc modo. videmus.n. idem corpus velocitari in motu propter alterum duorum, aut propter hoc, quod illud, mediāte quo monetur, diuersatur. v.g. vt motus eius sit: in aqua, aut in terra, aut in aere, aut in igne, aut, quia motum diuersatur. si igitur alia fuerit eadem ex differentia grauitatis, et leuitatis, illud, mediante quo erit motus, erit causa pedit.n. motus, aut multum, quando motus illius fuerit contrarius motus eius, quod monetur in eo: aut minus, quando etiam fuerit quiescens: & magis quando non fuerit facilis diuisionis: & quod est tale, est illud, in quo est spissitudo. Expellatur igitur corpus A, mediante B in tempore C: mediāte vero D, quod est subtilius, in tempore H, in longitudine ex B, æquali logitudini ex D secundum corpus impediens. Et intentio illius est, quoniam B sit aqua, & D sit aer. & quanto aer est subtilior aqua, & leuioris corporeitatis, tanto A expellitur mediante D velocius, quam mediante B. & sit proportio velocitatis ad velocitate, sicut proportio excessus aeris super aquam, ita, quod, si fuerit duplu in subtilitate, pertransibit spatium B, in duplo temporis, in quo pertransit spatium D: & erit tempus C, duplum temporis H: & quanto magis fuerit illud, mediante quo erit motus leuioris corporeitatis, & minoris resistentiæ, sed facilioris diuisionis,

tanto

G tanto magis expulſio erit ſemper velocior. Vacuum vero nullã habet comparationem ad corpus, per quam corpus excedat ipſum, quẽadmodum nullam habet comparationem illud, quod non dicitur vnũ omnino ad illud, quod dicitur numerus. Quatuor enim, ſi excedunt tria per vnum, excedunt duo per magis, et excedunt vnum per magis ad non vnum, non vnum vero nullam habet proportionem, quã excedat ipſum. excedens enim diuiditur neceſſario in id, quod excedit, & augmentum. ergo quatuor diuiduntur in hac duo, in exceſſum, & ẽt in nõ vnum. Et ideo linea etiam non excedit punctũ, cum nõ componitur ex punctis. Et ſimiliter vacuum non habet ad plenum proportionem: ergo neque etiam motus erit in eo.

Demonſtratio exemplaris, oſtendens quod talis eſt proportio motus ad motum in velocitate, qualis eſt proportio medij ad medium in tenuitate.

N L

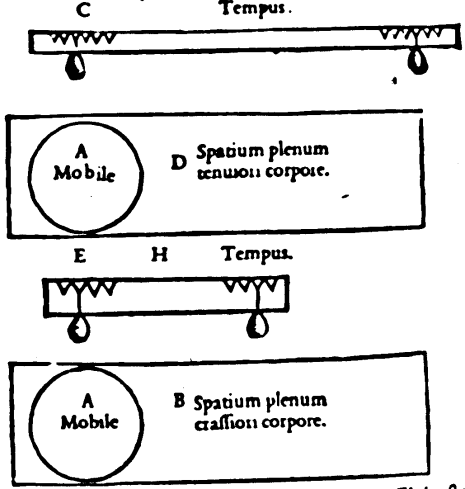

Hęc eſt alia demõſtratio, in qua declarat ꝙ impoſſibile eſt motum fieri mediante vacuo ſeparato. Et dixit: Et apparet, &c. i. & hoc, ꝙ diximus, ſ. ꝙ impoſſibile eſt vt motus fiat in vacuo, apparet ex hoc, ꝙ in vacuo ponimus corpora grauia diuerſarum magnitudinum ſecundum velocitatem, & tardi-

tatem

A ditatem per duo. quoniã, si corpus fuerit idem, aut fuerint duo ęqualia in declinatiõe, diuersitas erit fm illud, in quo mouentur, v.g qm̃ idẽ corpus velocius mouetur in aere, q̃ in aqua, & sint duo corpora ęqualia in grauitate, & figura, & magnitudine. si aut̃ corpora fuerint diuersa, & moueant in vno medio, tũc diuersitas in motu erit propter diuersitatem in grauitate, & leuitate, ſcp grauius illorũ erit velocius. Et, cum declarauit hãc propositionem, ſcp cã velocitatis, & tarditatis in corporibus mobilib⁹ ẽ, aut diuersitas me-

B dij in ſpissitudine, & tenuitate, aut diuersitas corporũ in grauitate, & leuitate, dixit: si igitur alia fuerint eadẽ, i. qm̃, si alia existentia in corporibus facientia velocitatẽ, & tarditatẽ, vt diuersitas corporũ in grauitate, & figura, & magnitudine, fuerint eadẽ in duobus corporibus nõ diuersis, & videmus ꝙ illud, qđ mouetur i aere, mouet velocius illo, qđ est in aqua, manifestum est ꝙ causa diuersitatis motus est illud, mediãte quo est motus. & similiter est in eodẽ corpore, ſ. cum videmus ꝙ motus eius in corpore subtilion est

C velocior, q̃ motus eius in corpore spissiori. D. dedit cãm, propter quã accidit hoc medio, & dixit: quia impedit multum, &c. i. & cã tarditatis est, qm̃ illud, mediante quo erat motus, resistebat rei motę. & hoc resistens diuersificatur fm magis, & minus. resistet. n. multum, qn̄ medũ mouetur motu contrario ei, qđ mouet in eo, & resistet minus, qn̄ fuerit quiescẽs. D. d. & magis, &c. i. & medium, qđ resistit per ſuum motũ ad contra-

ersitas dorũ in di- riam partẽ, resistit magis, qn̄ fuerit difficilis diuisionis, & passionis. diuersitas igitur mediorũ in istis duabus causis, ſ. in difficultate, & facilitate resistentię, aut motus, aut quietis erit. est causa in diuersitate motus eiusdem moti, aut mobilium consimilium. D. narrauit quid est difficilis diuisionis, & dixit: & est illud, in quo est multa spissitudo. Et, cũ posuit hanc propositionẽ, incœpit vti in hac doctrina per literas, & dixit: Expellatur ergo, &c. i. ponatur igit̃ A, corpus, qđ mouet̃ in medio, & medium, in quo mouetur, ponatur B, & tempus, in quo mouetur, sit C. ponat̃ ét moueri A in alio medio ſubtilion primo, & sit D: & tempus, in quo mouet̃ A, in hoc medio, sit H: & ponat̃ A moueri ex duob⁹ mediꝰ per duo ſpatia æqualia, ſ. ex B crassiori. & ex D ſubtilion: ſequitur igit̃ vt tẽpus, i quo pertrãsit hæc duo ſpatia ęqualia diuersificẽ. notum est n. ꝙ velocius pertransit idẽ ſpatiũ in minori tẽpe. &, quia cã velocitatis, & tarditatis his duobus motibus est diuersitas mediorum in tenuitate, & ſpissitudine; ſequitur vt proportio tẽporis ad tẽpus, sit sicut proportio ſpissitudinis, q̃ est in altero medio, ad illã, quę est in alio: & similiter proportio mot⁹ ad motũ. Et, cum dedit exemplũ ét de literis, dedit exẽplũ de materijs, vt demſo sit manifestior: & qđ videtur diminutum in vno exẽplo apparebit in alio. & dixit: Et intentio illius est, &c. v. g. ponatur i loco B, qđ est medium crassius, aqua, & in loco C, qđ est medium ſubtilius, aer: quanto igit̃ magis aer est ſubtilius aqua, & minoris resistentię contra rẽ motã, tãto magis erit velocitas motus A, in eo q̃ in aqua: proportio igit̃ velocitatis ad velocitatẽ erit sicut proportio

D uersitas moꝝ, &c.

E

F

si post exẽplũ ẽ literis adducat exẽplũ de materijs, demſatio erit manifestior.

G portio excessus subtilitatis aeris sup
subtilitatē aquę.& nō dixit: erit ipsi
proportio velocitatis ad velocitatē,
&c.i. sequitur igitur ex istis propōn-
bus, vt proportio velocitatis motus
A in B, ad motū eius in D, sit ut
proportio excessus subtilitatis aeris
supra subtilitatē aquæ. D.data q;si
fuerit duplum, &c.i.ita,q; sequitur,
si posuerimus q; aer est duplum ad
aquam in subtilitate, vt tes mota i
aqua pertranseat spatium æquale
spatio, qd pertransit in aere in tēpo
re duplo ad tempus,in quo pertran
sit ipsum in aere. tēpus igitur, qd ē
H C,& est illud,in quo pertransit spa-
tium tes mota in corpore spissiori,
est duplum ad tēpus H, in quo mo
uet per spatium equale illi i corpo
re subtiliori,qd ē D.tardius.n.tem
per pertransit idē spatiū in longiori
tēpore.& licet nō expresserit hanc ꝓ
portionē,intellecta tn est ex ipso ser
mone. D.d.& quanto magis fuerit
illud,mediante quo,&c.& hoc etiā
manifestum est ꝙ sic. Et,cum posuit
has propositiones,coniunxit et alias
propositionē,& dixit: Vacuum ve
ro &c.i. vacuum vero nullā habet
comparationē in subtilitate ad sub
I tilitatē corporis, mediante quo fit
motus.&,cū dixit,nullam habet cō
parationē ad corpus,intendit qd va
cuū nullā habet cōparationē, quę
corpus mediū excedit vacuum. v.g.
in subtilitate.in vacuo n.nō est sub
tilitas,qua dicat esse subtilius igne,
v.g. aut aere. D.d. quēadmodū non
habet comparationē, &c.i. & inter
vacuum, & corpus mediū nō est ꝓ
portio, cū i vacuo nō est subtilitas,
ē est illud, fm qd comparant me-
dia adinuicem i subtilitate, & spissi
tudine: quēadmodū non est cōpa-
ratio,neq; proportio in eo, qd non K
est vnū, ad illud,qd est numer'. nu-
meri.n. cōparantur adinuicē, quia
cōiuncta in vno. & vt ōia duo, quę
nō cōiuncta in eadē natura, nō hūt
cōparationē adinuicē & hoc inten-
debat,cum dixit: Si igitur quatuor
excedunt tria, &c.i & numeri excē-
dūt se adinuicē per vnitates,in qui-
bus cōiuncti,illud aūt,in quo nō est
vnum, nullā habet cōparationē ad
numerum. & similiter illud,in quo
non est subtilitas,nullā habet cōpa
rationē ad corpora habentia subti-
litatem. diuersa.n.fm magis, & mi
nus necessario cōiuncta in eadē na- L
tura. D.d. non vnū vero, &c.i. qd au
tem fuerit ex entibus, in quo nō in
uenitur vnū, non habet proportio-
nē ad illud,in quo est vnū, qua ca-
dat inter illa excessus: D.d. excessus
.n. &c.i. illud.n. qd dicatur excedere
aliquid, necessario diuidetur illud ꝙ
qd excedit, & i id, per qd excedit. v.
g. Quia quatuor excedunt duo, ne-
cesse est vt diuidant in duo, quibus
excedunt, & in duo, quę excedunt.
cū igitur fuerit aliqd, quod non di-
uiditur in aliqd, & fuerit aliud, qđ
diuiditur in ipsum, non dicet quod
illud, qđ diuiditur in illud, excedit
illud,qđ nō diuiditur. v.g. qm qua- M
tuor nō dr excedere aliquid,in quo
non est vnum. qm, si excederet, tūc
quatuor diuiderent in excessum. &
in illud,in quo nō est vnū,quod est
impossibile. & hoc intendebat cum
dixit, ergo necesse est vt quatuor di
uidant, &c.i. qm necesse est vt qua-
tuor diuidant in illud, per qd exce-
dūt illud,in quo est vnū, & in illud,
in quo non est vnū Et,quia propor
tio,qua intendit declarare,est com-
munis numeris, & aliis, & dedit exē
plum

A plum de numeris, vult & date exẽplum de magnitudinibus, & dixit: Linea.ii. non excedit punctũ.i.& ꝓ ptet hoc nõ inuenit ꝓportio inter lineã, & punctũ, qua proueniat excessus.qm̃,si ita esset, tunc excedẽs, & res excessa essent partes lineæ: & sic linea componeretur ex punctis. qd post declarabitur esse impossibile. Et, cum declarauit hanc propõé, dicentem ꝙ oẽ excedens aliquid debet diuidi in excessum,& in rẽ excessam, & vacuũ nõ diuiditur in illud,per qd excedit corpus, cum in eo non est subtilitas, dedit con-
B clusionẽ, quę sequitur ex hoc,& est, ꝙ vacuum non habet proportionẽ ad plenum, qua dicat excedere plenum in subtilitate, & dixit: Et sit & vacuum. Et iste syllus est etiã in secunda figura. & qd subiucuit, est rumor propositio. Et, cũ declarauit hanc conclusionẽ, dedit impossibile, quod sequit ex ea,si aliquid mouea tur in vacuo,& dixit: ergo neq; motus erit in eo.id est,&,cum vacuum non habet proportionẽ ad plenum I subtilitate, & ponitur aliquid moueri in eo, sequit ex hoc, ꝙ motus in vacuo nõ habet ꝓportionẽ ad
C motũ in pleno, & sic erit motus indiuisibilis i tempore indiuisibili, ſ. instanti. qd est impossibile, vt post declarabit. & quasi hic accipit pro constanti, qd declaratur in Sexto,ſ. ꝙ omnis motus est in tẽpore, & ꝙ motus ẽ diuisibilis. a Auempace au tẽ bene mouit hic qõnẽ. dicit.n.ꝙ non sequit vt proportio motꝰ eiusdẽ lapidis in aqua ad motũ eius in aere sit,sicut proportio spissitudinis aquę ad spissitudinẽ aeris, nisi motus lapidis esset in tẽpore, pp hoc,ꝙ mouetur in medio. &, si hoc esset, continger et vt nullus motus eẽt in tempore,nisi pp impediens: medium.n.videt impedire rem motam. & si ita esset, tũc corpora cœlestia nõ uerentur in instanti,cum nullũ medium impedens sit illic. & dicit ꝙ proportio subtilitatis aquæ ad subtilitatẽ aeris,est sicut proportio tarditatis accidentis motui in aqua ad tarditatem accidentem ei in aere. Et hęc sunt verba eius in Septimo sui libri,& dicit: Ista resistentia,quę est inter plenum, & corpus, qd mouet in eo,est illa,inter quã, & potẽtiam vacui fecit Aristo.proportionem in Quarto. & nõ est sicut existimatur D de eius opinione.proportio.n.aquę ad aerem in spissitudine non est sicut proportio motus lapidis I aqua ad motũ eius in aere: sed proportio potentiæ continuitatis aquę ad potẽtiam continuitatis aeris, est sicut proportio tarditatis accidentis rei motę ex illo,in quo mouetur,v.g.aqua, ad tarditatem accidentem ei,qm̃ mouetur in aere. qm̃,si esset, sicut ẽstimauerunt aliqui,tunc motus naturalis esset violentus.ergo,si illic non esset resistentia, quo esset motus? necesse est.n.vt esset in instanti. quid ergo dicetur de motu E circulari? & illic non est resistẽtia: qm̃ illic non est diuisio ofno: nam locus circuli idem est semper. non itaq; euacuatur vnus locus, & alius impletur. necesse est igitur vt motus circularis sit in instanti. sed nos videmus in eo maximam tarditatẽ, vt in motu stellarum fixarũ, & maximã velocitatẽ,vt I motu diurno: & hoc non est,nisi pp distantiã motoris in nobi itate à moto. cum igitur fuerit nobilior,tunc illud, qđ mouetur ab eo,erit velocius: &, cũ motor

G motor fuerit maioris nobilitatis, erit
n propinquior moto: & rõe mot⁹ erit
n tardior & hęc sunt verba eius. Et si
Improbatio opinionis Auicęnę. hoc, qđ dixit, concederatur, tunc dempto Arist. erit falsa. qm̃ si ꝓportio subtilitatis medij ad subtilitatẽ alterius medij est sicut proportio tarditatis accidentis moto in altero eo rum ad tarditatem accidentem ei in alio, nõ sicut ꝓportio ipsius motus, non sequit vt illud, qđ mouet in vacuo, moueatur in instanti. q̃a tunc non auferetur ab eo nisi tarditas, quę accidit ei pp medium, & remanet ei motus natural. s: & omnis motus est in tempore: ergo illud, qđ
H mouetur in vacuo, mouet in tẽpore necessario, & motu diuisibili: & nullum sequitur impossę. hęc igit̃ é qó
Opio Aue. Auẽpace. Nos aũt dicamus, ꝙ manifestũ est per se, ꝙ si cẽ ęqualitans rerũ motarũ cõuenientiũ in declinatione, & figura, & magnitudine, q̃n mouent̃ in vno medio, aut in duobus mediis ęqualibus in tenuitate, & crassitudine, est ęqualitas medij, manifestũ est ꝙ diuersitas eius in tenuitate fm magis, & minus est cẽ diuersitatis motus in velocitate, & tarditate, &, ꝙ ista diuersitas, cui⁹ cẽ est diuersitas medij, sequitur essen-
I tialiter subtilitatem, s. ꝙ augmẽtũ illius diuersitatis sequit̃ augmentũ subtilitatis, & diminutio illi⁹, diminuponẽ illius. ergo manifestũ est ꝙ proportio motuum est fm proportionẽ mediorum in spissitudine, & tenuitate. & istę propões sunt manifestæ p se, s. ꝙ cẽ fuerint duo mota ęqualia in grauitate, & leuitate, & figura, & magnitudine. & moueantur in vno medio, ꝙ motus eorũ erit ęqualis in velocitate, & ꝙ vtrũque pertransit ęquale spatium in tẽpore ęquali, &, si duo media fuerint diuersa in tenuitate, ꝙ motus eorum diuersabitur diuersitate ꝓportionali: & vt manifestum est, ꝙ causa diuersitatis, & ęqualitatis motuum est diuersitas, & ęqualitas ꝓportionis motoris ad rem motam. cum igitur fuerint duo motores, & duo mota, & proportio alterius motoris ad alterum motum fuerit, sicut proportio reliqui motoris ad reliquum motum, tunc duo motus erunt æquales in velocitate: &, cũ ꝓportio diuersabitur, diuersabitur motus fm illam proportionem. Et hoc idem est in motibus violentis, & naturalibus. sed in violentis, cũ
K duo motores fuerint æquales in potentia, diuersitas erit pp impedientia, in naturalibus vero diuersitas, aut ęqualitas é pp diuersitatẽ, aut ęqualitatem proportionis motoris ad tẽ motam: & non sequitur vt in eis sit ęqualitas apud ęqualitatẽ mouentium in potentia, q̃n proportio diuersatur, sicut non sequitur hoc in violentis, q̃n impediens diuersatur: q̃a per diuersitatẽ impedientis diuersabitur proportio. istæ igit̃ sunt
M propositiones manifestæ per se. Et, si hoc esset, sicut dicit Auempace, s. ꝙ in talibus motibus non est proportio motus ad motum, sicut proportio spissitudinis ad spissitudinẽ, sed sicut proportio tarditatis ad tarditatem, contingeret hoc in omnibus motibus violẽtis, ita, ꝙ illud dictum in vltimo Septimi, s. ꝙ cũ aliquod corpus mouerit aliud corpus per aliquod spatium in aliquo tempore, quod mouebit medietatem illius corporis per illud spatiũ in medietate illius temporis, erit falsum contingeret. n. fm Auẽpace, vt pro-

Tex. 63.

porto

A portio ꝺ̄portis ad ꝺ̄pus non eſſet, ni
ſi ſicut proportio tarditatis ad tar-
errou ditatē. Et cā iſtius erroris fuit exiſti
mare, ꝙ tarditas, & velocitas ſunt
mot⁹ additi motui, & diminuti ab
eo: ſicut linea, ꝙ additur lineæ, aut
diminuitur ab ea. cū igit exiſtima-
tur, ꝙ velocitas eſt additio ſup mo-
tū naturalē, & tarditas diminutio:
& cauſa iſtius additionis, & diminu
tionis fuerit reſiſtentia: ſequitur ex
hoc vt proportio reſiſtentis ad reſi-
ſtēs ſit ſicut proportio tarditatis ad
tarditatē, non ſicut proportio mo-
tus ad motū. qm̄-qm̄ quantitatibus
B proportionalibus additur eaꝺē quā-
titas, aut diminuitur, non manēt
proportionales. & Auempace exiſti-
mauit ꝙ motus ſenſibilis eſt illud,
qꝺ remanet ex motu naturali. & ex
iſtimauit, ꝙ mot⁹ naturalis eſt qua-
ſi vna menſura, ex qua diminuunt
duę menſurę ſm̄ proportionē alia-
rū duarū quātitatum. & vidit ꝙ, cū
hoc accidit in quantitatibus, nō ſe-
quitur vt proportio diminuti ad di
minutum ſit ſicut proportio rema-
nentis ad remanens. & exiſtimauit,
ꝙ accidit motui naturali ꝓp impe-
diens aliqua diminutio ſm̄ propor
C tionē impedientis ad impediens. &
exiſtimauit, ſicut diximus, ꝙ mot⁹
ſenſibilis eſt illud, qꝺ remanet ex
motu naturali poſt diminutionē,
ſicut remanet ex magnitudine poſt
diminutionē. & ſō iudicauit ꝙ non
ſequit vt proportio motus ſenſibi-
lis ad motū ſenſibilem ſit ſicut pro
portio ipedientis ad impediens, ſed
ſicut proportio tarditatis ad tardita
tē: ſicut nō ſequit in quātitatibus,
quę diminuunt ſm̄ aliquam pro-
portionem, vt reſiduū ſit in illa pro
portione: ſed differunt, quia, qn ex
quantitate mathematica diminui- D
tur aliqua quantitas in actu, remā-
net reſiduum quantitatis in actu:
& qn̄ motui naturali accidit dimi-
nutio, tunc motus naturalis nō ha-
bebat eſſe niſi in potentia. ergo tūc
motus ſenſibilis nō erit niſi motus
non naturalis, qui eſt diminutio ex
motu naturali, non motus natura-
lis, cui accidit diminutio. & ſiſt, cū
aliqꝺ motum mouet velocius mo-
tu naturali, tunc non erit illic mo-
tus naturalis & additio, ſed additio
tm̄. verum tm̄ dicimus, ꝙ proportio
tarditatis ad tarditatem eſt ſicut ꝓ
portio impedientis ad impediens, E
vt dicit Auempace: ſed non eſt il-
lic aliquid, niſi tarditas. & iſta quę-
ſtio eſt ſophiſtica: ſed eſt difficilis,
quia eſt ſm̄ cōmunicationē, qm̄, ª a. com-
quia motus aſſimilatur lineę, exiſti mutatio-
matur ꝙ illud, qꝺ cōtingit in linea, nem.
contingit in motu. Declaratum eſt Epilogus.
igitur ex hoc ſermone, ꝙ proportio
impedientis ad impediens eſt ſicut
proportio motus ad motum: & hoc
eſt in motibus violentis, qn̄ motor
fuerit idem, & ſuum impedimen-
tū fuerit ex medio, aut ex ipſo mo- F
to: & ꝙ hoc diuerſatur in motibus
naturalibus ſm̄ diuerſitatem pro-
portionū, q̄ ſunt inter motores, &
res motas, cū nullum ſit hic impe-
diens, ſed ſm̄ diuerſitatē proportio-
nis exceſſus potētię motoris primi
ſup rē motā ad exceſſum potentiæ
ſecūꝺi motoris ſup rē motā. Sed q̄- Obiectio.
ret aliquis, cū poſuerim⁹, ꝙ iſte mo
tus eſſet in medio, impeditus à me-
dio, nō ſequit, ꝙ ſi cōceſſerimus ꝙ
ꝓportio motuū, q̄ fuerit in medio,
adinuicē eſt ſicut ꝓportio impedi
tis ad impediē, vt qn̄ idē motū mo
uet in vacuo, moueat motu induu-

C ſibili, & in inſtanti, ſed ſequit' neceſſario vt moueatur in tpe, cuius pportio ad tpus, in quo mouetur in medio, ſit ſicut proportio exceſſus potētię motoris ſuper rē motā, ſm q̄ eſt mota tm, ſ. abſq; eo, q̄ illic ſit impediens extrinſecū ad exceſſum potētiæ motoris ſuper rem motam, ſm q̄ eſt ſpedita. vnde extimatur ét, q̄ licet concedant illæ propōnes, quibus vſus eſt, tñ nō inducet ad impoſſibile, ad q̄d nititur inducere. Et ad hoc eſt dicēdum, q̄ iſti motus, qui ſunt corporū ſimpliciū mediantibus a qua, & aere, nō ſunt motus impedīt a medio, vt appareat i primo aſpectu. qm̄, ſi ita eſſet, tūc eſſent hic motus naturales, qui nondum inuenti ſunt, neq; inuenient: niſi eēt poſſibile hęc corpora mouerī ſine medio. q̄d ē impoſſibile, niſi vacuum eſſet. Et cā in hoc eſt, quia iſta mota indigent medio: qm̄ a res mota neceſſario dēt habere cū motore aliquā reſiſtētiā, qua potentia motoris excedat potentiā illius: & hoc eſt in motibus naturalibus. &, ſi non, tunc quilibet motor moueret quodlibet corp°. & p̄p diuerſitatem iſtius proportionis, q̄ eſt ex reſiſtentia inter motorem, & rē motam ſimpſt diuerſantur motus corporum cœleſtium, vt quędā ſint velociora quibuſdā: & per hāc reſiſtentiā motor non mouet rem motā, niſi qm̄ potentia eius excedit potentiam rei motæ. b res. n. mota vſt eſt ſimilis quodammodo motori, & cōtraria alio modo. Et hoc intelligendū eſt de nobilitate, quā dicit Auempace in corporibus cœleſtibus. motor. n. cuius potentia eſt excedēs, eſt nobilior motore, cuius potentia eſt minor in exceſſu. & manifeſtum eſt q̄ iſta reſiſtentia inuenitur inter motorē, & rem motā. & qm̄ res mota fuerit diſtincta per ſe, ſicut ē diſpoſitio in corporibus cœleſtibus. & in elementis vero res mota eſt in potentia, & motor in actu, eum ſint cōpoſita ex prima materia, & formis ſimplicibus, & motor eſt forma, & res mota eſt materia. &, quia hęc corpora non diſtinguuntur in rē motam, & motorē ſ actu, impoſſibile eſt ea mouerī ſine medio. & Ariſto. declarauit q̄ propter hoc fuit neceſſe illa non mouerī ex ſe in e Octauo iſtius libri. Si igitur hæc corpora ſimplicia mouerentur ſine medio, non eſſet hic reſiſtēntia inter motorē, & rem motam: immo non eſſet hæc res mota omnino eſſentialiter. &, ſi hoc, contingeret ſ vt mouerentur in non tēpore, & in quolibet moto. ex hoc igit dixit Ariſto. q̄, ſi hæc corpora mouerentur in vacuo, ſequeretur vt mouerentur motu indiuiſibili & in tēpore indiuiſibili: ponendo q̄ hæc corpora moueri in medio eſt naturale ea. & eſt cā in hoc, q̄ mouēantur, non ſicut exiſtimatur, q̄ ſunt mota ex ſe nō motu naturali, ſicut exiſtimauit Auēpace. Auēpace igitur fecit dubitare in hoc ſermone in duobus locis. Vnus eorum eſt in quo dicit, q̄ proportio mot' ad motū nō eſt ſicut proportio ſpiſſitudinis medij ad ſpiſſitudinē medij. Secundus aūt eſt, q̄ iſti motus ſunt impediti ex medio, & nō naturales. & nullus peruenit ante ipſum ad iſtas q̄ones: & ideo, p̄fundus erat iſte ſuper alios. & in exemplari, a quo ſcripſimus, inuenimus quoddā folū p̄ Auempace Hiſpano. ſe, & inſcriptum erat hoc. Nos autem dicamus q̄ neceſſe eſt q̄ inter motorem,

So'gmo. a Res mota neceſſario dēt habere cum motore aliq reſiſtētiā, q̄ potētia motoris excedat potentiā illius. b Res mota vſt ē ſimilis quodāmō motori, & cōtraria alio mō. c Nota à quo eſt mota hēat re

I ſiſtētiā in motu locali. d In eſſē tia res mota ē i potēta, & motor ē i actu, cū ſint cōpoſita ex. mā & forma

Lauer. ma gna de Auempace Hiſpano.

motorem, & rem motam sit resistē
tia. motor. n. mouet rem motā, fm
id est contrarium, & res mota mo-
uetur ab illo, fm q̄ ē similis & ois
motus erit fm excessum potentiæ
motoris super rem motam, & diuer
sitas motuū in velocitate, & tardi-
tate est fm hanc proportionē, quæ
est inter duas potentias. & ista resi
stentia, aut erit ex ipso moto, qñ il-
lud, qđ mouetur ex se voluntate, di
uiditur in motorē in actu, & rē mo
tam in actu, sicut est dispositio in
animalibus, & in corporibus cœle-
stibus, aut erit ex ipso medio ī quo
fit motus. & hoc erit, qñ res mota non
diuidit ī motorē, & rē motā ī actu,
sicut est dispō ēt in corporibus sim
plicibus; aut resistētia erit ex vtro-
que, ex re mota, & ex medio, sicut
est dispō in animalibus, q̄ mouentē
in aqua. illa aūt, in quibus res mo-
ta ex se diuiditur in motorē ī actu.
& rē motam in actu, nō necessario
indigēt medio, sed, si fuerint, erit per
accidens. illa aūt, q̄ mouent ex se, q̄ nō
diuidunt in motorem, & rē motam
in actu, necessario indigent medio:
& hæc sunt corpora grauia, & leuia.
& si non, mouerentur in nō tempo
re: cū nihil sit actu illic, qđ resistat
potētię mouenti, & est impossē ēt vt
habeāt motus naturales, & sint sem
per impedita. & ió contingit, q̄, cū
ponerētur ista moueri in vacuo,
vt moueant in non tpe, & vt motus
grauis, & grauioris sit equalis ī ve-
locitate. qđ est impossibile. q̄ igitur
existimauit Auem. ē, qđ ista simpli
cia habēt motū naturales sine medio.

Sed, si per subtilissimū in tā-
to tēpore tāto motu fertur per
vacuū, omnem exuperat rōnē.
Sit. n. F. vacuum, æquale autem
magnitudine ipsis. B. & D. Ip-
sum ergo. A. si transibit, & no
uebit quidē in quodam tēpore,
eo. s. in quo est. G. in minori aūt
q̄ in quo est. E. & hanc habebit
rōnem vacuum ad plenū. sed in
tanto tpe, quantū est, ī quo est.
G. ipsius. D. A. trānsibit lineā. K.
transibit aūt, si ēt sit quippiam
subtilitate differens ab aere id,
in quo est. F. fm hanc proportionē, quā habet tpis, in quo est.
E. ad tempus, ī quo est. G. Si. n.
sit tanto subtilius corpus, ī quo
est. F. ipso. D. quanto exuperat
E. ipsum. G. econuerso trānsibit
velocitate in tanto, quantū. G.
Ipsum. F. ipsum, in quo est A. si
teratur. si ergo nullū sit corpus
in ipso. E. adhuc velocius. sed
erat in ipso. G. quare in æquali
tēpore transibit & qđ plenum
est, & vacuū. sed impossibile ē.

Sed, si res mota mouetur mediante subtilissimo corporum in tanto tempore per tantum spatiū, tunc mediante vacuo exit ab omni cōparatione. Sit igitur Z vacuū, et sit æquale B. Si igitur A pertrāsit vacuum, & mouetur in aliquo tempore, s. in tempore K si est brevius tempore H, tunc ista proportio non erit proportio vacui ad plenum. pertranseat igitur A in tempore æquali K. per spatium B, & pertranseat ēt secundū proportionalitatem, quæ est inter tē-

C pus H, & tempus K, aliquid addens in ſubtilitate ſuper aerē, quę eſt B: Quoniam ſi Z fuerit corpus ſubtilius quam B, ſecundum exceſſum H ſuper K, tunc pertranſitus Z in velocitate erit in tempore æquali K ſi A moueatur. ſi igitur in Z non fuerit corpus, tūc motus A in eo erit velocior. ſed erat in K. ergo ſequitur, vt pertranſitus eius per ipſum ſit in tempore æquali, ſiue fuerit plenum, ſiue vacuum: quod eſt impoſſibile.

Demonſtratio ducens ad impoſſibile, probans non eſſe poſſibile proportionem eſſe inter motum, qui fit per vacuum, & qui fit per plenum.

Prima litera deſeruiunt textui vero, ſecūda aūt textus Auerroi.

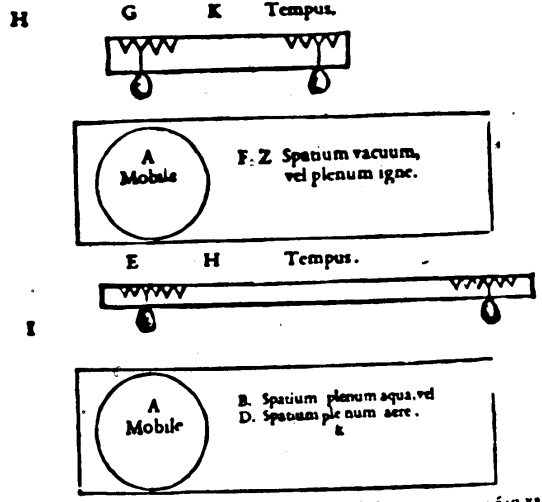

72 Abbreuiatio rōnis pātis textus.

Iſta ēt eſt alia declaratio ad confirmandū, qm̄, ſi aduerſarius nō cōceſſerit nobis impoſſe, qd ſequit̄ ex ſermone p̄dicto, qd eſt motū eē indiuiſibile, & in tpe indiuiſibili, & dicerit imo motus, qui ē in vacuo, eſt in tpe, demſabimus ei, qd ex hoc ſequit̄ poſſe, qd nō p̄t cōcedi. & hoc erit ponēdo, qp idē motū mouet̄ per ſpatiū ęquale ī vacuo, et pleno: v.g. in

A in aere cũ igit̃ posuerim⁹ ipsũ mouẽ p hęc duo ſpatia ęqualia, quorũ alterũ eſt in vacuo, & reliquũ in aere in duobus tẽporibus, manifeſtũ eſt ꝙ tps, in quo pertranſit ſpatiũ, ꝙd eſt in vacuo, erit breuius: qm in vacuo nõ eſt reſiſtẽtia. hoc igit̃ ẽ pus minus habebit alią proportionẽ terminatą ad hoc tẽpus maius. & manifeſtũ eſt, ꝙ ſi nos imaginati fuerimus corpus ſubtili⁹ aere fm additionẽ tpis maioris ſup tempus minus, manifeſtũ eſt ꝙ illud motũ pertąbit in corpore ſubtiliori ſpatiũ ęquale tẽpori, in quo pertranſiuit

B ipſum in vacuo: cũ poſuerimus ꝙ proportio tẽporis ad tẽpus eſt ſicut proportio ſubtilitatis alterius medij ad ſubtilitatẽ reliq medij: & ſic ıdẽ motũ pertąbit ſpatiũ ęquale in tẽpore ęquali, mediãte vacuo, & mediãte pleno. & hęc ẽ demſo etius

[illegible] in hoc loco. Et dixit: Sed, ſi res mota, &c. i. qm, ſi poſuerim⁹, ꝙ res mota mouẽt in aliquo corpore ſubtiliſſimo, & mouẽt ẽt I vacuo, neceſſario mouebit in vacuo veloci⁹. Et, cũ poſuit hãc propõnẽ, incepit inducere propoſitiones inducẽtes ad inconueniẽs, & d. Sit igit̃ Z vacuum.

C &c. i. ſit igitur ſpatiũ in vacuo Z: & ſit ęquale ſpatio B, qd ẽ I aere. D. d. ſi igit̃ A pertąt vacuũ, &c. i. A igit̃, qd ẽ in vacuo, ſ. Z. i. &, cũ cõceſſerimus ipſum moueri in eo in aliquo tpe, ſit igit̃ illud tps K: & ẽ manifeſtũ ꝙ hoc tps eſt breuius tpe H, in quo A mouet̃ in ſpatio B, qd eſt in aere. motũ. n. I vacuo ẽ veloci⁹ motio in aere. &, cũ ita ſit, tũc ꝓportio tẽporis K ad tps H, ẽ ſicut ꝓportio mot⁹ A I vacuo ad motũ ei⁹ I aere. & hoc intẽdebat, cũ d. tũc iſta proportio erit ſicut proportio vacui ad plenũ. D. d. pertąt igit̃ A, &c. i. &, cũ proportio tẽporis H ad tẽpus K, eſt ſicut proportio motus, qui eſt in vacuo, ad motũ, qui eſt I aere, ponatur igit̃ ꝙ A, qd eſt motũ, mouẽat I tpe ęquali K, & eſt illud, in quo mouet̃ in vacuo p ſpatiũ ęquale ſpatio vacui, & aeris in corpore ſubtiliori aere, & ſit illud ſpatiũ Z: eſt manifeſtũ ꝙ pertąbit illud ſpatiũ fm ꝓportionẽ tpis K ad tẽpus H, cũ poſuerimus ꝙ corpus, in quo ẽ ſpatiũ Z, eſt ſubtili⁹ aere fm ꝓportionẽ tẽporis H, ad tps K. i. qm pertranſiuit I E ſpatiũ Z, ad tps K, qd pertranſiuit I eo in vacuo. & hoc intẽdebat, cũ dixit: & pertąbit ẽt fm ꝓportionalitatẽ, &c. i. & eſt poſte ipſum pertąſſire hoc ſpatiũ, ſ. Z, fm ꝓportionẽ tẽporis motus in vacuo ad tps motus in aere, cũ poſuerimus hoc corpus, in quo eſt ſpatiũ Z, maius in ſubtilitate aere, ſ.⁹ tps H, eſt maius tpe K, ſ. ⁹ a. l. quan to. ſicut ꝓportio tpis mot⁹ I vacuo ad tps motus in aere. & hoc intẽdebat, cũ d. Qm ſi Z, &c. i. ſi igit̃ corp⁹ imaginatũ, ſ. Z, ſit ſubtilius B, ſ. aere fm exceſſum tẽporis H: & eſt illud, in quo A mouet̃ in vacuo p illud ſpatiũ terminatũ ſup tps K: & ẽ illud I F quo A mouet̃ in vacuo p illud ſpatiũ, tunc à pertąbit ſpatiũ Z, I velocitate in tpe ęquali ei, in quo pertąbit illud ſpatiũ in vacuo, qd eſt tps K, ſi poſuerimus A moueri I vacuo. D. incepit declarare impoſſe, qd ſequit̃ ex hoc, & dixit: ſi igit̃ in Z non fuerit corp⁹, i. ſi poſuerimus, ꝙ I vacuo nõ eſt corpus ſpĩno, manifeſtũ eſt, ꝙ motus A, erit in eo velocior, qm motus eius I corpore, qd poſuimus ſubtilius aere fm, ꝓportionẽ tẽporis motus A, in aere ad tẽpus motus

G eius ſ vacuo. ſed iam declarauimus φ motus eius mediante vacuo, & corpore ſubtilion eſt æqualis, quia eſt in eodem tẽpore. quod eſt inconuenies. motus.n. in vacuo debet eſſe velocior. Et Ariſt. induxit hanc demſonem ſecundam pp hoc, qđ ſcruit de qõne accidentis primę demonſtrationi. qm̃ in propoſitionibus huius demonſtrationis non eſt dubitandum, niſi in propõne dicente, φ poſſibile eſt imaginari corpus, cuius propoſitio ſ ſubtilitate ad aerem ſit ſicut proporno temporis, in quo eſt motus. v.g. in aere, aut in

H ignee, ad tps motus in vacuo. df.n. φ iſta propoſitno eſt falſa impoſſibilis, non falſa poſſibilis. impoſſibile .n. eſt inueniri extra animã corpus ſubtilius ignee. ergo impoſſibile, qđ exiſtimabatur ſequi, non ſequitur. qm̃ tunc poteſt dici φ illud impoſſibile ſequitur expoſitnone falſa, nõ expoſito. Et vt φ ita eſt de ſubtilitate et ſpiſſitudine, ſicut é de diuiſione linea:, & ſuperficiei. qm̃, quemadmodum linea, ſm φ eſt linea, poteſt diuidi in infinitum, qđ eſt impoſſibile, ſm φ eſt linea terreſtris, aut ignea, ita de ſubtilitate poteſt intelligi proceſſus in infinitum ex ſua natura, ſ. ſm φ é ſubtilitas ſimpliciter, non ſm φ eſt ſubtilitas corporis mobilis. & ſm hoc hęc propoſitio poſita eſt falſa poſſibilis, ſm φ fuit poſita. & ex falſo poſſibili non ſequitur falſum impoſſibile. & hoc modo declarationis multotiens vtitur Ariſt. & etiam Plato. & eſt vera declaratio. quoniam non ponitur falſum in eo, ſecundum φ eſt falſum impoſſibile, ſed ſecundum qđ eſt falſum poſſibile.

Dubium.

Solutio.

Quemadmodũ linea pt diuidi in infinitũ, ſed φ é linea, ita ſubtilitas ſm φ é terreſtris, vel ignea, ita ſubtilitas pt diuidi in infinitũ, ſm φ ſubtilitas, ſi ſit vt é corpus mobile. vide. 3. ph. c. 6 o. & quęſtiones.

Manifeſtũ eſt igitur φ, ſi erit K aliqđ tẽpus, in quo p vacuum quoduis ferretur, accidet hoc ſ poſſibile. in æquali.n. accipiet aliquid & qđ plenum eſt tranſire, & vacuũ. erit.n. aliquod proportionale corpus alterũ ad alterum, vt tps ad tps. Vt autẽ in ſumma dicã, manifeſta eſt eius, qđ euenit, cã. quia motus ſ dem oſs ad motum eſt proportio tẽporis ad tempus. (tempore.n. eſt:) temporis autẽ oſs eſt ad tempus, finitis vtriuſq; vacui autẽ ad plenum non eſt. L

Apparet igitur quod, ſi fuerit aliquod tẽpus, in quo aliquid expellatur ex vacuo, erit impoſſibile. quoniam inuenitur aliquid, quod pertranſiit in tempore æquali, ſine plenum, ſine vacuum fuerit illud in comparatione corporis, ſicut tẽpus habebit proportionem ad tempus. Et dico hoc, quod cauſa eius, quod ſequitur ex hoc, eſt manifeſta. & eſt quod quilibet motus habet ad quemlibet motum aliqui M *proportionem: motus.n. eſt in tempore: & omne tempus habet proportionem ad omne tempus, cum fuerint finita: ſed vacuum, aut plenum nõ habent proportionem.*

Hic inducit ſummam eius, quod ſ prædixit in hac demonſtratione, & dixit: Manifeſtũ eſt igitur ex hoc, ꝓ ſi fuerit poſitum aliquod tẽpus, in quo aliquid mouetur in vacuo, contingit impoſſibile. quod eſt aliquid pertranſiſſe in æquali tempore ſpatium

A tium æquale in vacuo, & pleno. & cauſa eius, quod ſequitur ex hoc, eſt, quoniam poſſibile eſt imaginari corpus, cuius proporno ad corpus mediante pleno, & mediãte vacuo, ſi poſuerimus aliquid moueri per idem ſpatium in aliquo tempore, ſit ſicut proporno temporis, in quo aliquid mouetur per illud ſpauum, mediante corpore poſito primo ad tempus, in quo mouetur per illud mediante vacuo. ex quo ſequitur aliquid moueri per idem ſpatium in aliquo tempore mediante vacuo, & pleno: quod eſt impoſſibile. D.d. &

B vſt cauſa eius, quod ſequitur, &c. i. & vſt propoſitiões, ex quibus ſequitur hoc impoſſibile, ſunt duę. quarum altera eſt, qm̃ quilibet motus habet proportionem ad quemlibet motum: quoniam quilibet eſt in tempore, & quodlibet tẽpus habet proportionem ad quodlibet tempus, cum fuerint finita. altera autem eſt, quòd vacuum non habet proportionem ad plenum. cum igitur coniungatur his duabus proportionibus motum eſſe in vacuo, ſequitur alterum duorum, aut ꝙ motus in vacuo eſt, non in tem-

C pore, cum poſuerimus quod cauſa eius, quòd motus eſt in tempore, eſt plenum, mediante quo fit motus, aut quod idem motum moueatur per idem ſpatium in eodem tempore, mediante vacuo, & pleno.

Quatenus igitur differũt ea, ꝙ ſ̃ferunt, hęc contingunt, ſm aũt eorũ, quæ ferunt, exceſſum, hęc. Videmus. n. ea, quę maiorẽ impetum habẽt aut grauitatis, aut leuitatis, ſi quo ad alia ſimiliter ſe habeãt figuris, citius ferri per equale ſpatium, & ſm rõnẽ, quã habẽt magnitudines ad inuicẽ. quare & per vacuũ. Sed impoſſibile eſt. Propter quã. n. cãm, ferentur velocius? in plenis. n. ex neceſſitate. velociꝰ. n. diuidit fortitudine maius. aut .n. figura diuidit, aut impetu, quẽ habet id, quod fertur, aut quod proiectum eſt. æque velocia ergo omnia erunt. ſed im poſſibile eſt. D

Hoc igitur contingit corporibus ex diuerſitate ex illo, median te quo fit motus, ex ſucceſſione autem corporũ mobilium hoc, quod narrabo. Dicamus igitur quod vt demus corpora, quæ ſunt magis ponderoſa, ſiue grauia, ſiue leuia, cum fuerint in alys diſpoſitiõibus in capitulo figura, eodẽ modo moueri in æquali loco velocius ſecundum proportiones eorum adinuicem. ergo ſequitur vt talis ſit diſpoſitio eorum in vacuo ẽt. Sed hoc eſt impoßibile. Quoniam non poteſt aliquis dicere, qua de cã expellitur in eo velocius: quoniã hoc in pleno eſt neceſſarium. quod. n. eſt fortius velocius diuidit illud. illud .n. quod mouetur, aut illud, quod cedit, aut per ſuapꝫ figuram diuidit, aut per ſuũ pondus. ex quo ſequitur vt motus omnium corporũ ſit æqualis in velocitate. quod eſt impoſſibile. E F

G Cum induxit duas demfones ac
74 ceptas ex diuersitate medij, in quo
corpora simplicia mouentur, vult
inducere demfonem acceptam ex
diuersitate potentiarum motiua-
tiſi, quæ ſunt in corporibus ſimpli-
cibus, & dixit · Hoc igitur contin-
git, &c. i. hoc igitur impoſſibile con
tingit huic poſitioni ex propoſitio-
nibus acceptis ex diuerſitate corpo
rum mobilium in velocitate, & tar
ditate, ſm illud, mediãte quo fit mo
tus. D.d. ſm vero ſucceſſionẽ corpo
rũ mobilium, &c. i. qđ autem cõtin
git huic poſitiõi ex propõnibus ac-
H ceptis ex ſucceſſione corporum mo
bilium, in velocitate, & tarditã-
te, ſm potẽtias eorum motuas eſt
hoc, qđ narrabo. D.d Dicamus igi-
tur, &c. i. manifeſtũ. n. eſt p ſe, q̃ cor
pora, quę ſunt maioris declinatio-
nis, ſiue fuerint leuia, ſiue grauia, cũ
fuerint æqualia in figura, & magni
tudine, & modo ſunt velocioris mo
tus, q̃ illa, quę ſunt minoris declina
tionis: & q̃ illud, qđ eſt maioris de-
clinationis pertrãſit idẽ ſpatium in
minori tẽpore illo, in quo pertranſi
fit illud, qđ eſt minoris declinatio-
nis: & q̃ proportio temporis ad tẽs
I pus eſt ſicut proportio potentiæ motiuæ ad potentiã motiuã, ita, q̃ ſi po-
ſuerimus duo corpora æqualia in fi
gura, & magnitudine, & grauitas
vnius fuerit dupla ad grauitatẽ al-
terius, tunc illud, qđ eſt minoris gra
uitatis, mouebitur per ſpatiũ in du-
plo tẽpore ad tẽpus, in quo mouẽ-
tur in illo grauius. D.d. ergo ſequi-
tur, &c. i. &, cum manifeſtũ ſit p ſe
q̃ corpus grauius eſt velocioris mo
tus: & hoc accidit pp. medium qđ
reſiſtit. non: quĩ, ſi illic nõ eſſet
mediũ, nõ eſſet illic reſiſtẽtia: ergo,
cum poſuerimus grauius mouer. K
vacuo, nõ eſt neceſſe vt ſit velocius
illo, qđ eſt minoris grauitatis quo-
niã nõ erit illic cã, ex qua grauius
expelletur velocius. ex quo ſequit
vt motus eorum non ſit ſummodo
ſit æqualis, ſed non in tẽpore, vt de-
clarauimus. Et, cũ declaraut q̃ im- Cum
poſſibile eſt dare cãm diuerſitatis
duorum motorũ diuerſorũ in deci
natiõe, & velocitate, & tarditate ex
vacuo, incepit declarare q̃ cã illius
manifeſta eſt ex pleno, & d hoc. n.
in pleno, &c. i. & grauius eſt velocio
ris motus neceſſariũ eſt, cum mo-
tus eius fuerit in pleno. & cã huius L
eſt, quĩ illud, qđ eſt maioris decli-
nationis, eſt tornus, & citius diuer-
plenum: & ſimiliter illud, qđ eſt acu-
toris figuræ, leuius diuidit aerem.
D.d. illud. n. quod mouet, &c. i. cor-
pus enim, quod mouetur in medio,
aut cedit ab eo, diuidit medium, aut
per grauitatem tm̃, aut per figurã
ſ. quĩ id, quod eſt acutioris figuræ,
diuidit citius, & ſimiliter grauius,
aut per vtrunq;. D.d ex quo ſequit
&c. & intendit in vacuo. & ex hoc
impoſſibili intelliguntur duo, q̃
omnia ſint æqualia in velocitate, ſ. M
motus grauioris, & minoris grau-
tatis, & cum hoc erit i tempore, aut
ſit cum hoc in non tempore. Si ergo
tui poſuerimus quod illud, quod ſe
quitur, eſt ipſum eſſe in nõ tempo-
re, tunc impoſſibile, quod intendit
concludere, accidit in eo quæ tho
Auempace, quam iam diſſolui-
mus. &, ſi diximus quod impoſ-
ſibile, quod intendit hic Ariſtot.
eſt vt illud, quod eſt maioris gra-
uitatis, non eſt velocius, euadi-
tur ab illa quæſtione. Sed poteſt
aliquis dicere, forte ex hoc non
accidit

A accidit impossibile. quoniam hoc non accidit graui, & leui, nisi ea sunt impedita à motu illa naturali. Sed responsio ad hoc est responsio prædicta, scilicet quòd graue, & leue non impeditur a medio, in quo mouetur: neq; motus ei⁹ in medio est violentus, sed naturalis.

Quod igitur, si vacuum est, accidit contrarium illius, propter quod probãt dicentes esse vacuum, ex dictis manifestum est. Hi igitur putant vacuũ esse, si erit ſm locum motus, separatum ſm se. hoc autem idem est, ac si dicamus locum esse quid separatum. hoc autem quòd impossibile sit dictum est prius.

B *Manifestum est igitur, quòd si vacuum fuerit, sequitur contrarium ei, propter quod ponunt vacuũ dicentes ipsum esse. Existimat enim vacuum esse, si motus in loco sit distinctum per se. et hoc est dicere locum esse aliquod separatũ. et iam positum hoc esse impossibile.*

C Dicit: Manifestum est igitur ex his demõstrationibus q; si vacuum fuerit, continget contrariũ illi, quod coegit dicentes vacuum esse, dicere ipsum scilicet motum esse. Existimabant enim q; si motus esset, vacuum foret. &, cum dixit distinctũ per se, intendit q; isti non opinãtur ipsum admiscen cum corporibus, sicut opinatur alia secta dicentium vacuum esse. D. d. & hoc est dicere, &c. & dicere vacuum esse separatũ nihil aliud est, quàm dicere locum esse dimensiones separatas: quod iam destruximus.

Ostenditur vacuum non esse separatum, D quod à corporibus. Cap. 4.

AT vero per se cõsyderantibus videbitur vtiq; dictum vacuum, perquã vere vacuum. Vt.n. in aqua, si ponat aliquis cubum, cedet tanta aqua, quãtus cubus, sic & in aere, sed sensu immanifestũ est. atq; semper itaq; in omni corpore habenti translationem, * in quo est aptum natura transferri, necesse est, nisi cõdensetur. cedere aut deorsum semp, si deorsum latio est, vt terræ, aut sursum, si ignis, aut ad vtraque, vt aer, siue quodcunq; aliud sit impositum. In vacuo autẽ hoc quidem impossibile est. non enim corpus est. per vacui autẽ æquale spatium trãsiuisse videbitur, quod quidẽ erat & prius in vacuo: tanq̃, si neq; aqua cederet ligneo cubo, neq; aer, sed omnia transirent per ipsum. At vero et cubus tantam habet magnitudinem, quantum occupat vacuum. quæ, etsi calida est, aut frigida, aut grauis aut leuis, nihilominus ipso esse altera ab omnibus passionibus est, etiam si separabilis non sit ab illis. dico autem lignei cubi molem. quare & si separetur ab omnib⁹ alijs, & neq; leuis, neq; grauis sit, occupabit æquale spatium, & in eadem erit & loci, & vacui parte æquali sibi. quid ergo differt corpus cubi ab æquali vacuo, & loco? & si duo talia, propter qd & non

Si ponat aliquis cubum. et dct tanta aqua, quãtus est cubus.

a. l. 1 qđ.

E

Si corpus cubũ ab omnibus qualitatib⁹ sensibilib⁹ separatũ fuerit, i aqua adhuc æquale spatiũ cõtinebit, ex quo vt corpora Mathematica sũ abstracta a loco. Idẽ supra cõ. 47. Et 1. de Gnõ. cõ. 42. 55. vide oppositũ. 3. Cœlt. t. c. 55. Vide cõ. Zim

G & non quodlibet in eodē erūt e Vnum igitur hoc inconuenies, & impoſsibile eſt.

Et cum aliquis fuerit perſcrutatus de vacuo, inueniet ipſum in
res veritate eſſe vacuum, ſicut dicetur. Quemadmodū, ſiquis poſuerit corpus cubicum in aqua, euacuabitur de aqua quātum corpus cubicum: ita eſt de aere, et ſi latet ſenſum. & in quocunq; corpore habente tranſlationem ponatur, ne-
H *ceſſe eſt, etiam ſi non congregetur, & condenſetur, vt tranſferatur, quo innatum eſt tranſferri, ſ. ad inferius, ſi trāſlatio eius fuerit ad inferius, vt terra, aut ad ſuperius, vt ignis, aut ad vtranq; partem, & quomodo fuerit corpus, in quo ponitur. In vacuo autem hoc eſt impoſsibile, quia non eſt corpus. ſed penetrabit ex eo in cubicum dimenſio aqualis dimenſionis eius, & illa dimenſio erit prius in va-*
I *cuo. & ſimiliter eſſet diſpoſitio, ſi aqua non cederet cubico, quod eſt ligneū, neq; aereū, ſed itraret ipſum. Sed cubicum habet quantitatem, ſicut eſt quantitas vacui, quam occupat. & hoc ſiue fuerit calidum, ſiue frigidum, ſiue graue, ſiue leue, eſſentia eius eſt alia ab omnibus accidentibus ſuis. & ſi non ſit ſeparata, ſcilicet corpus cubicum, quod eſt ex ligno, ſi imaginetur eſ-*
K *ſe ſeparatum ab omnibus aliis rebus, et non fuerit leue, neq; graue, tamen occupabit vacuum aquale ſibi, & erit in parte loci, & vacui aquale ſibi. quæ igitur erit differentia inter corpus cubicum & vacuum, aut locum aqualem ſibi? & ſi fuerit poſsibile vt duo ſint in hac diſpoſitione, quid igitur prohibet, vt in eodem loco ſint quot poſuerimus in numero? Hoc igitur eſt vnum capitulum de impoſsibilis, & inopinabilis.*
L

Cum compleuit deſtructionē va-6
cui ex motu, reuertſus eſt ad deſtruē
dum ipſum eſſe ex ſua natura, ſm
quā ponunt ipſum eſſe, ſm quā re-
cipit corpora, & dixit: Et cū aliquis
fuerit ꝓſcrutatus, i. &, cū aliquis per
ſcrutat⁹ fuerit de vacuo, vtrū ſit aut
nō, inueniet ipſum eſſe vacuū abſq;
ſe, ſ. ipſum eſſe priuationē purā, &
ꝙ nulla ē veritas in ponēdo ipſum
in reb⁹ naturalibus. Diuerſit in-
ducere propoſitiones, ex quibus ſe-
quit impoſſibile, ſi vacuū fuerit, &
dixit: Quemadmodū, ſi aliquis, &c. M
i. qm̄ apparet ſenſui ꝙ, ſi aliquis po
fuerit corpus cubicū in aqua, cedet
ex aqua, & fundet in aliū locū, quā-
tum eſt corp⁹ cubicū, ita neceſſe eſt
vt accidat in aere, qm̄ in eo fuerit po
ſitū corpus cubicū: licet hoc lateat
ſenſum. & hoc manifeſtū eſt ꝓ ſe.
D. d. & quodcūq; corp⁹ huius. & vi
manifeſtū eſt per ſe, quodcūq; cor-
pus innatū eſt trāſferri, qm̄ in eo fue
rit poſitū aliquod corpus, neceſſe eſt, ſi
illud corpus nō condenſet, & cōge
getur ad ſe, vt tranſferatur, & cedat
in loco,

A in loco,quantũ est illud corpus, vbi innatum est transferri naturaliter. Si igitur terra trãsferetur ad inferũ, si ignis, ad supernus,si aer,aut aqua, ad vtrãq, parte. qñ,cũ aqua fuerit in loco terræ, tunc transferetur ad supernus,&,cum in loco aeris,ad infernus:& aer,qñ est in loco aquæ ad supernus exit, & qñ in loco ignis ad infernus.& hoc intendebat, cum dixit,ad vtranq, partem,i.&, si corp⁹, in quo subijciatur cubicum, fuerit aer,aut aqua,& vniuersaliter corp⁹, in quo cõgregantur hæc duo, s.grauitas,& leuitas. Et, cum declarauit

B q̃ omne corp⁹, in quo possibilis est motus, possibile est vt in eo subijciatur aliquod corpus,v.g.cubicũ, aut ita,q̃ illud corpus condensetur, quãtum est corpus cubicum, aut vt trãsferat, incepit declarare q̃,sicut cõtingit hoc in omni corpore habẽte translationem, i.vt corpus, in quo subijcitur,moueatur,ita sequitur in corpore,quod subijcitur, cuiuscũq; modi sit,& dixit: & quãfuerit corpus,quod ponitur in eo.Et,cum declarauit hanc propositionẽ, dicentẽ q̃ omne corpus, quod subijcitur in aliquo loco, facit transferri de cor-

C pore existente in illo loco, quãtum est eius corpus, aut fm condensationem,aut fm trãslationem, incepit declarare hoc esse impossibile in vacuo, fm q̃ est corpus simplex,s.qñ impossibile est vt transferatur,quia est tres dimensiones separatæ,& dixit: In vacuo vero,&c.i.vacuũ vero impossibile est vt condensetur, aut moueatur, quia non est corpus naturale.& ideo,si cubicum,v.g. subijciatur in eo,necesse est vt transferãtur dimensiones vacui,s.longitudo, & latitudo, & profunditas æquales dimẽsionibus tribus cubiti,s.necesse est vt penetrent in dimẽsionibus ipsius cubiti. D.d. sed penetrabit ex eo cubitum,i. sed penetrabit ex vacuo in cubico posito in illo dimẽsio æqualis dimensioni eius, sic̃ dimensiones cubici penetrabũt,dimensiones vacui. D.dixit & illa dimensio fuit per vacuũ.& ista dimensio,quæ penetrat etiam cubicum,nõ est nisi per vacui naturã, cum vacuũ nihil aliud sit q̃ dimensiones separatæ. D.d. & sic esset di spositio,&c.i.& similiter cõtingit in aqua, & in aere, qñ in eis subijceret corpus cubicũ,s. q̃,si non cederent in loco, contingeret duo corpora penetrari, s.corpus cubicum,& corpus aquæ, aut aeris. & hoc intendebat,cũ dixit: & penetrarent in ipsum, scilicet & contingeret in aere,aut aqua,q̃ penetraret in cubicum. Et, quia possibile est existimari q̃ corpus subijci in eodẽ loco est impossibile in corporib⁹ naturalibus,hñtibus grauitatem, & leuitatem,non fm q̃ habẽt tres dimẽsiones tñ,dixit: Sed cubicum etiam habet,&c.i. & hoc, q̃ cubicũ debet habere in vacuo dimẽsionem q̃qualem, quam occupet,i.inane q̃quale, quod occupet,ita,q̃ dimẽsiones penetrent se adinuicem,scilicet dimẽsiones cubici in dimensiones vacui, non est, fm q̃ est cubicum calidũ, aut frigidum, aut graue, aut leue, sed hoc habet ex sua essẽtia,scilicet ex sua natura.essentia enim eius est alia à suis accidentibus. & hoc impossibile est vt separentur ab eo in esse,sed imaginatiõe tñ. a Et dixit hoc ad declarandum, q̃ impossibilitas penetrationis corporum accidit eis ex suis terminis mathematicis, nõ ex suis accidẽtibus sensibilibus.

D se est vt penetrent in dimẽsionibus

E aer duo corpora penetrari, s.corpus

F

a Impossibilitas penetrationis corporũ accidit eis ex suis terminis mathematicis, nõ ex suis accidẽtib⁹ sensibilibus.

Et

C Et cum declaraui ꝙ hoc est necesse in cubito ex natura dimensionũ, incepit declarare ꝙ non est differentia inter vacuum, & cubitum, qm̃ ab eo abstrahuntur accidentia eius in imaginatione. vacuũ n. nihil aliud est q̃ corpus abstractum ab accidentibus in imaginatione. & dixit: &, si imagine mus separatum, i. &, si cubitum imaginetur separatũ ab aliis accidentibus, necesse est vt occupet de vacuo dimensionem æqualẽ sibi. sicut est necesse cum non fuerit separatum ab accidentibus D.d. quia igitur erat differẽtia. &c. i. b &, cum cubitum ignicũ fuerit abstractum in imaginatione ab accidentibus, nulla erit differentia in accidentibus inter ipsum & vacuum: cum vtrunq; sit tunc dimensiones separatæ ab accidentibus. D.d & si fuerit possibile vt sint duo, &c. i. &, si fuerit possibile vt duo corpa ẽ penetrentur fm̃ dimensiones ita ꝙ subijciantur in vno loco, quid prohibet vt in eodem loco subijciantur multa corpora infinita? quod est inopinabile.

b Cũ corpus cubitũ fuerit abstractũ ymagina ne ab accidẽtibus. nulla erit differẽtia inter ipm in actu bus & vacuũ. cum vtrũq; sit tue dimẽ

c Si duo corpa pũt ee in eodẽ loco, et infinita possũt ee eodẽ loco. contra ide infra. tc 77.

Amplꝰ autem manifestum 1 est ꝙ hoc cubus habebit etiam, cũ transfertur, quod & alia corpora omnia habent. quare, si à loco nihil differat, quid oportet facere locum corporibꝰ, præter vtiusc̃uiusꝙ molem, si impassibilis moles est? nihil. n. confert, si alterum circa ipsum æquale spatium huiusmodi sit.

At manifestum est etiam, quod cubitum habebit, quado transfertur, etiam illud, quod habẽt omnia corpora. si ergo nulla differentia est inter hoc, & locum, ad quid igitur ponetur corpora habere locũ, nisi dimensiones cuiuslibet eorum, cum dimensiones non recipiat passionem? non enim est veritas, ni si inter cubitum eius sit alia dimensio huiusmodi æqualis ei.

D. Et manifestum est etiã ꝙ cubitum habet, qn̄ subijcitur in loco illud, quod habent omnia corpora, tres dimensiones. & est illud idẽ, quod isti ponunt in vacuo. si igitur nulla est differentia inter dimensiones cubiti, & dimensiones vacui. E est locus apud illos, quid igitur coget ad dicendum ꝙ corpora habẽt dimensiones, in quibus subsistũt præter suas dimensiones, & abstrahũtas a passionẽ. ab accidentibus? & hoc intendebat cum dicit, cum corpus non recipiat passionem. Et intendebat ꝙ hoc, ꝙ corpora indigent dimensionibus, sed non duobꝰ modis dimensionum. i. dimensionibus quibus constituantur, & dimensionibus, in quibus subsistantur. an̄ n. est necessitas vt habeat corpus dimensiones præter dimensiones suas ipsius. &, si ita esset, tunc inuenirentur dimensiones infinitæ. qm̃ dimensiones indigerent dimensionibus. in quibus subsisterent. D.d. non. n. est. &c. i. quæ igitur est necessitas ad ponendum hic esse dimensiones præter dimensiones corporis cum. in hac inuentione accusatio, & nulla est necessitas ponendo hic esse dimensionem extrinsecam continẽtẽ corpus quale illi, quæ est locus. Et intendebat per hoc inuenire ꝙ æqualitas loc̃ nõ est æqualitas dimensionum, sed æqualitas continentis, qm̃ ex hoc ꝙ locus

D Vacuũ

E M

A locus est æqualis: & æquale est dimentiones: existimauerunt locum esse dimẽsiones. & modus decepti nis in hoc est æquiuocatio in hoc nomine æqualitas.

¶ Amplius oportet manifestum esse quale vacuũ sit in his, quæ mouentur. nũc autem nusquam infra mundum. aer. n. aliquid est, nõ videtur autem neque aqua, si esset pisces ferrei. tactu n. fit iudicium eius, qđ tangit.

Et etiam oportet vt manifeste

B *tur nobis residuum vacui in mobilibus. sed hoc non videmus in aliquo intra mundum. aer. n. est aliquod existẽs, licet reputetur nihil esse. & similiter existimatur de aqua, et si ipsius tudo esset frustum ferri. iudicare enim de tagibili est per sensum tactus.*

Etsi esset, sicut dicentes vacuum esse fingunt, & vacuum esse separatum extra mundũ, in quo mundus existit, oporteret vt appareret nobis aliquod residuũ ex eo. sed nihil ex eo sentimus intra mundum. a aer enim sentitur sm tactum esse corpus: & si sm visum existimetur nihil esse, cũ non habeat colorem, & visus comprehendit colorata. D.d. &, si spissitudo esset, &c. n. & similiter separatorum, si spissitudo eius esset in tactu. fert. iudicare enim de tangibili non est per sensum visus, sed per sensum tactus.

Quod non sit vacuum corporibus imbibitum. Cap. 5.

QVod igitur non sit separatum vacuum ex his manifestũ est. Sunt autem quidam, qui per rarum, D & densum putant manifestum esse qđ est vacuum. Si. n. non esset rarum, & densum, neque coire, & densari possibile est. si vero hoc non sit, aut omnino motus non erit, aut totum fluctuabit, vt dixit Xuthus, aut in æquale semper mutari aerem, & aquam oportebit. dico autẽ, vt si ex aq̃ cyatho factus est aer, simul ex æquali aere tantam aquam fieri, aut vacuum esse ex necessitate. coarctari enim, ac dilatari non aliter contingit. Xuthi de vacuo sententia. E

Ex his igitur declarabitur vacuum separatum non esse. Et quidam existimant quod ex raro, & denso apparet vacuum esse. Quoniam, si rarum non esset, & densum, nihil congregaretur, & condensaretur. & si hoc non esset, aut non esset motus omnino, aut totum vniuersum moueretur, sicut dixit Casimedras, aut aqua et aer transmutarentur æqualiter. s. si ex vna vncia aquæ fit aer, possibile est ex F *illo aere fieri aut totum de aqua, aut vacuum esse. impossibile enim est constringi, & expandi alio modo ab istis.*

Cum destruxit vacuum esse ex 79 motu, & declarauit ꝙ, si motus est, vacuũ non est, & fuit perscrutatus post hoc de natura vacui. & declarauit ꝙ impossibile est ipsum recipere corpus, ex quo oẽs existimauerũt ipsum esse, s. ex receptione corporũ: & isti sunt illi, qui dixerũt vacuum esse.

G esse separatum: reuersus est eua ad dicētes vacuum esse imbibitum in corporibus,& penetrans illa, & incepit inducere rationes eorum, & dixit. Et quidam existimant, i. quemadmodum dicentes vacuum esse separatū mouebant ad hoc ex motu, sic dicētes vacuū esse penetrans in corpore dixerunt hoc ex hoc, q̄ sequebatur de raritate.& dēsitate in corporibus. dicunt.n. q̄si in corporib⁹ non esset raritas,& densitas,impossibile esset vt corpora congregarentur in se.& fierent minoris quātitatis, aut rarefierent,& essent maioris quantitatis. & hæc propositio est vera,sed dicēs hoc esse dēsum.& rarū,quę sunt causa in hoc, q̄ idē corpus q̄nq; minorat, & ēnādoq; fit mai⁹. D.d.aut non erit motus,&c.i.&, cum nō fuerit hæc congregatio. & constructio ad minorem quantitatem,sequitur vnum trium, scilicet aut q̄ non erit motus,si generatio, aut motus trāsmutationis rect⁹,aut totum mouetur, aut,si fuerit generatio,necesse est vt generatio sit æqualis,scz,si ex aqua trāsmutatur aliqua quātitas aerea, vt in illa hora trāsmutetur aqua in illa eadem quātitate: q̄n,si nō, mouebitur totū. Et hoc,quod dixerunt manifestum est per se. Nos.n. iam posuimus q̄ corpus non subijcitur in corpore,nisi q̄n corpus constringitur,scz.corpus, in quo subijcit,aut transfertur à suo loco. cum igit̄ corpus generatur à corpore, & generatum fuerit maioris quantitatis,q̄ illud, ex quo generat̄.v.g.ex vna vncia aquæ,cui⁹ magnitudo est pedalis,gñatur aer,cuius quantitas est bipedalis.sequit.n. ex hoc, aut vt corpus condensetur in se, aut contines expellat corpora vicinantia,& continentia ipsum, & hæc etiam expellant alia cōtinentia,donec tot⁹ indus expellatur,aut in illa nota generetur aqua ex aere.Alio loco qualis illi aēri.qui generat̄ hic ex aqua. D.d. aut vacuum esse.sed hoc nō sequitur ab ablatione ritorum appositorum, sed ex intertemptione ritorum sequitur vt sit densitas,& ex dēsitate, vt fingunt,sequitur vacuum esse:ergo ista appolita, quæ nolunt hic,sunt superflua. sed intēdebant declarare vacuum esse ex dēsitate,& raritate &, si intendebant declarare densitatem, & raritatē esse. tunc syllogismus eorum erit manifestus. qm tunc componeretur sic. Si vacuum nō est, neq; dēsitas & raritas est.&,si densitas,& raritas non est, non erit motus rectus, nisi corpora penetrarentur, aut totum expellatur,aut moueatur. neq; enim generatio erit,nisi æquafit.sed densitas,& raritas sunt. Et decepto hoc syllogismo est in hoc,q̄ existimant q̄ densitas,& raritas non possunt esse,nisi per vacuum. D.d.impossibile est.n.constringi, &c.i.q̄n,si fuerit impossē vt sit cōstructio, necesse ē vt aliquis istorū modorū sit possi.s. aut vt non fit gñatio, aut vt totum moueatur, aut generatum,& illud, in quo gñaz̄,sint æqualia in q̄tate.

Hæc propositio est vera.sed dicēs hoc esse dēsum.& rarū, q̄ sunt causa in hoc, quod idē corpus q̄nq; existit minoratum.& q̄nq; est maius.

Si igitur rarum dicunt, multa vacua separata habens, manifestum est q̄, si neq; vacuum esse potest separabile,sicut neq; locus habens spatium sumptius, neq; rarum sic.

Et, si intelligunt per rarum illud, in quo sint foramina multa vacua existentia per se manifestū

est

A *est quod si fuerit impossibile aut na-*
cuum sit existens per se, sicut est
impossibile etiam vt locus sit ha-
bens dimensionem per se, impossi-
bile est vt sit rarum hoc modo.

Cum complerit rationes eorũ, in-
cepit contradicere eis, & dixit: Et, si
intelligunt, &c. i. &, cũ rarum apud
eos est illud, in quo sunt multa fora-
mina vacua per se inter corp⁹ rarũ,
manifestũ est q̃ non est differentia
inter hãc positionem, & ponere va-
cuum existere per se. Si igit impossi-
bile est vacuum esse existens per se,
B cũ sit impossibile dimensionẽ esse
separatam per se, manifestum est q̃
est impossibile foramina esse in cor
pore vacuo. D.d. manifestũ est, &c.
& apparet ex hoc, q̃ vult destruere
vacuũ esse alio modo à prædicto. in
prædicto. n. destruxit vacuũ esse ex
penetratione dimensionum adinui
cem, & hoc cõtingit etiam in raro,
quod est tale. cum autẽ dixit, quem
admodum est impossibile aliquam
dimensionẽ existere per se, vult de-
struere ipsum alio modo. dimensio
nes. n. sunt vltima, & vlt accidentia,
quę non possunt existere per se. &
C vt q̃ ista destructio ẽ destructio va-
cui, ſm quod est vacuũ. destructio
autẽ prędicta est. ſm q̃ ponunt ip-
sum recipere corpora. & necesse est
vt qui dicit foramina esse vacua, di
cat vacuũ eẽ separatũ: quia forami
na habent tres dimẽtiones, s. longi-
tudiné, & latitudinem, & profundũ.

Si vero non separabile, sed ta
men ineſſe quid vacuum, min⁹
quidẽ impossibile est. Accidit
autem, primũ quidem non om
nis mot⁹ causam esse vacuum,
sed eius, qui sursum est. rarum enim leue: quapropter ignẽ ra-
rum esse dicũt. Deinde causam motus non sic esse vacuum, vt
in quo, sed vt vtres, ex eo, quia
feruntur sursum, ferũt quod ip-
sis continuum est, sic vacuũ sur
sum fert. Atqui qualiter possibi
le est esse lationem vacui, aut lo
cum vacui? vacui enim est va-
cuum, ad quod fertur. D

Si igitur non fuerit existẽs per
se, sed in eo fuerit aliquod subie-
ctum, tunc dicere hoc erit minus E
impossibile. Sed contingit ei pri-
mo vt vacuum non sit causa cuius
libet motus, sed causa motus ad su-
perius. rarum. n. est leue: & ideo
dicunt quod ignis est corpus rarũ.
Deinde continget ei etiam vt va-
cuum sit causa motus, nõ ita, quod
sit in eo, sed sicut vtres per suum
motum ad superius mouent illud,
quod pendet ex eis ad superius, ita
vacuũ mouet ad superius. Sed quo
modo est possibile vt vacuum, aut F
locus habeat translationem? tunc
enim vacuũ, aut locus habebit lo-
cum, ad quem transferatur. 81

Dicit, sed dicere vacuum nũ exi-
stere per se, sed esse positũ in corpo-
ribus, min⁹ est distãs à possibilitate,
q̃ dicere vacuũ esse separatum. ap-
paret. n. q̃ non contingit istis dicere
dimensiones esse separatas, cum po
nant eas non absolutas à corpori-
bus: sed, si posuerunt ipsum esse in
corporibus raris, ita, q̃ sit mixtũ cũ
eis, s. non existens in actu, continget
dimen-

G dimensiones penetrari, ſ. vacui, & corporis, &, ſi poſuerint ipſum ſicut foramina vacua, continget eis dimenſiones eſſe exiſtétes per ſe. Vt igitur q̄ cum dixit, Si igitur nō fuit exiſtens per ſe, &c. intendebat, ſi igitur non poſuerint ipſum exiſtés per ſe, ſed mixtum omnino, tūc ſermo erit eorū magis ſufficiens: quia tunc non continget eis dimenſionē eſſe ſeparatam. Et forte intendit etiam q̄ dicere vacuum eſſe foramina vacua in corpore vacuo, & quod eſt nō ſeparatū, eſt min⁹ impoſſibile, q̄ dicere vacuū eſſe ſeparatū. qa illi ſermoni cōtingūt multa impoſſibilia ex motu in loco, iſti aūt ſermoni non contingunt illa impoſſibilia: vnde videtur minus impoſſibile. & ideo poſt induxit inopinabile proprium huic, & dixit: Sed contingit eis, &c. i. & dicentes vacuum eſſe nō ſeparatum a corporibus, nō dāt ex eo cauſam cuiuslibet mot⁹, ſed motus leuis tantum. iſti. n. dicunt q̄ leue eſt illud, in quo eſt multum vacuum, & q̄ cauſa leuitatis ei⁹ eſt vacuum. Et, cū dixit quod iſti dicūt q̄ vacuum eſt cauſa mot⁹ leuis tm, & q̄ primo contingit eis q̄ hoc, q̄ I dicunt de vacuo, non eſt cōe omni motui. Deinde (dixit) continget, &c. i. & contingit iſtis, vt vacuum non ſit cauſa motus, ita, q̄ ſit loc⁹, vt opinabantur habētes primam opinionem · ſed vacuum eſt cauſa motus, ita, q̄ eſt motor, ſicut vtres mouent rem ligatam cum eis ad ſuperius, & ſimiliter vacuum mixtū cum corpore leui mouet ipſum ad ſuperi⁹. D. induxit inopinabile, & impoſſibile, quod ſequitur hunc ſermonē, & dixit: Sed quomodo eſt poſſibile, &c. i. & contingit huic ſermoni vt vacuum moueatur per ſe ad ſupe- K rius, quando mouet aliquod corp⁹ omne. n. quod mouet aliud per attrachionem, neceſſe eſt vt moueat ad locum, ad quem attrahit ipſum quod eſt inopinabile & maxime dixerimus q̄ vacuū eſt loc⁹, non eſt corpus. qui tunc continget vt locus transferatur, & indigeat eo. & hoc intēdebat, cum dixit: Sed quomodo locus, aut vacuum habebit translationem? ſed quo eſt poſſibile vt vacuum habeat translationem, aut locus, ſi poſuerimus quod vacuum eſt locus, vt ponunt dicentes vacuum eſſe. L

Priꝰ expō.

Secūda expoſitio.

H

Amplius autē quomodo in graui aſsignabit terri deorsū? Et inſuper manifeſtum eſt q̄, ſi quanto rarius, & magis vacuū fuerit, ſurſum ferei, ſi omnino ſit vacuum, velociſsime vtique feretur. Fortaſſe autē & hoc impoſsibile eſt moueri. ratio autē eadem. quoniā, vt & in vacuo ſmobilia ſunt omnia, ſic & vacuum q̄ immobile. incomparabiles enim ſunt velocitates.

Et etiam per quid ratiocinantur in deſcenſu grauia ad inferius. Et manifeſtum eſt etiam, ſi quis magis res fuerit rara, & vacua, tanto magis attrahitur ad inferius, quod quando fuerit vacuum perfectum, tunc motus eius erit valde velocius. Impoſsibile eſt igitur vt ſit impoſsibile ut moueatur. & eadem eſt ratiocinatio in hoc, quod omnia non habent motum in vacuo, & in hoc quod vacuum non M

mouetur

A mouetur. quoniam inter quantitates velocitatis non est comparatio.

8: Et cõtingit iſtis hoc. qm̃,cum dicerent ꝙ cauſa leuitatis ẽ vacuum, nõ poſſunt dicere quę ſit cauſa grauitatis.qm̃,ſi dixerint ipſum eẽ plenum, contingit vt non inueniatur graue ſimpli, neq; leue ſimpliciter, ſed grauius,& leuius, vt dictũ eſt in quarto cęli,& Mũdi. illic.n.cõtradictũ eſt iſtis perfecte. D. induxit etiam aliud inopinabile,& dixit: Et manifeſtum eſt etiã,&c.i.qm̃, ſi tantum eſt illud,quod penetrat vacuũ, & vacuum eſt cauſa motus ad ſuperius:manifeſtum eſt,ꝙ quanto corpus fuerit magis tarum, tanto magis mouebitur velocius ad ſuperi°: quia erit maioris vacuitatis: contingit igit neceſſario, cum aliqua duo mõta ex iſtis fuerint diuerſa in velocitate,& tarditate,vt proportio motus alteri° ad motũ reliqui ſit, ſicut proportio raritatis ad raritatem. cũ igitur imaginati fuerim° vacuum mouẽri, tunc illic non erit proportio.vnde neceſſe eſt vt motus ei° ſit indiuiſibilis,& in tempore indiuiſibili. Et ideo dixit: Dignius eſt igit vt ſit impoſſibile vt moueatur, i.vacuum: quia ſequitur vt motus eius ſit non in tempore. &, ſi non fuerit conceſſum nobis ꝙ mot° vacui eſt non in tempore,probabimus ꝙ poſſibile eſt inueniri aliquod motũ,cõpoſitum ex vacuo, & pleno, qđ pertranſit cum ſolo vacuo idem ſpatiũ in eodem tempore. quod eſt valde inopinabile. Et vniuerſaliter impoſſibile, quod contingit iſtis,eſt ſimile impoſſibili contingenti dicẽtibus vacuum eſſe cauſam mot° ſimpliciter.& ideo dixit: & ratiocinatio eſt eadem,&c.i. & impoſſibile contingens dicẽtibus vacuum eſſe cauſam tranſlationis ad ſuperi° eſt ſimpoſſibili, quod contingit dicentibus vacuũ eſſe cauſam motus in loco.nõ eſt.n.comparatio inter id, qđ mouetur in vacuo ſolo, & illud, qđ mouetur in pleno,apud dicentes vacuum eſſe cauſam tranſlationis ad ſuperi°,ita,ꝙ eſt vbi, nec inter illud, quod mouetur, cui admiſcetur vacuum,& ipſum vacuum, apud dicẽtes vacuum eſſe cauſam tranſlationis ad ſuperius,ita,ꝙ eſt motor pleni.&, cum contingit iſtis duob° ſermonibus vt inter velocitates nõ ſit proportio,& ꝙ vacuum mouẽ non in tempore,contingent hæ duæ demonſtrationes ſimiles,quæ contingunt illis, ſ. demonſtrationi inducẽti ad hoc,quod motus ſit non in tẽpore, & demonſtrationi inducenti ad hoc, ꝙ idem motum moueat in vacuo,& pleno,eodem ſpatio, & in eodem tempore.contingit.n.iſtis ꝙ plenum, & vacuũ moueantur eodẽ ſpatio,in eodem tempore. Hę igit duæ rationes, ſicut dixit, ſunt eædẽ ſm ſimilitudinem,& terminus medius in eis eſt idem ſm genus.

Quod non abſque ratione dubitent ponentes Vacuum eſſe, earumque dubitationum ſolutio. Cap. 6.

QVoniam autem vacuũ quidem non dicim° eſſe,alia vero dubitata ſunt vere, aut motus nõ erit, ſi non erit dẽſitas, & raritas,aut fluctuabit cœlum, aut ſemper æqualis aqua ex aere erit,& aer ex aqua. manifeſtũ.n.eſt quòd plus aeris ex aqua fit. Neceſſe eſt igitur, ſi non eſt conſtrictio,

G aut expulsum attiguum, vt vltimum fluctuet facere, aut alicubi alibi æquale mutari ex aere in aquam, vt tota moles totius æqualis sit, aut nihil moueri. semp. n. re mutata hoc accidet, nisi circulariter moueatur. non autem semper fit in circulum loci mutatio, sed & in rectum. hi igitur propter hæc vacuum alii quid esse dicerent.

Et nos etiam, si non dicimus ea cuum esse, tamen dicimus quod illa, in quibus dubitatur de illo sunt dubitanda. rectum enim fuit dictū quod, si non fuerit densitas, & raritas nō erit motus, aut cælum expelletur, aut semper erit æqualis generatio aquæ ex aere, & aeris ex aqua. sed manifestum est quod sit aer maioris quantitatis. vnde necesse est, si non fuerit hic aliqua constrictio, ut continua expellatur: & sic accidit postremo eorum, ad quem perueniet hoc, quasi in motu

I *suffocari, aut in aliquo alio loco trāsmutatur aqua æqualiter ex aere, sta vt corpus vniuersi sit æquale, aut vt nihil moueatur. hoc enim sequitur, si semper transferatur, nisi transferatur circulariter. sed motus non semper circularis est, sed quandoque rectus. per ista igitur dixerunt isti vacuum esse.*

H *la, in quibus dubitatur de illo sunt dubitanda. rectum enim fuit dictū*

8 Cum destruxit vacuum esse, incœpit dissoluere quæstiones accidē tes in hoc, & dixit: Et nos etiam, si non dicimus, & c. l. & nos, si non dicimus vacuum esse, tñ concedimus q illæ quæstiones, quæ induxerant illos ad dicēdum vacuum esse, sunt quæstiones, in quibus debet homo dubitare, & quas homo debet dissoluere. D. d. rectum. n. & c. verum n. est hoc, quod dicetur, q. h densitas, & raritas nō fuerint, sequit aut vt motus translationis rectus non sit, aut si fuerit, expellet vniuersum & similiter etiam sequitur, aut vt generatio nō sit, aut eorum expelletur, aut vt generatio sit in elementis æqualiter in eodem tempore, sequit in alia qua hora generatur ex vncia aquæ I aer I aliquo loco, oportet vt illa hora generetur ex aere vncia aquæ in loco alio. D. incepit declarare quo sequitur, si non fuerit densitas, & gnatio non fuerit æqualiter, aut vt vniuersum expelletur, aut vt nō sit hic motus gnationis, scq. translationis rectus omnino, & dixit: sed manifestum est, &c. i. & hoc est necesse. si non fuerit densitas, vt non sit hic generatio, nisi æqualiter, aut vt vniuersum expellatur. qm manifestū est, cum aer generatur ex aliqua quantitate aquæ, q erit maioris quantitatis aqua: & sic indiget necessario M maiori loco, q̄ sit locus aquæ, ex qua generatur. &, cū ita sit, & corpus continens aquam corruptā non potest constringi, ita, q locū impleatur aeris generati, necesse est vt illud corpus, quod continet aquā, & cōtinuatur cum ea, expellat, donec euacuet locum æqualem aeri. &, cū hoc corpus expellatur, continget ei vt expellat aliud, & illud aliud, & sic procederetur, si non fuerit densitas, donec motus perueniat ad rotum corpus continens: & sic accidit ei inundari,

& flu-

A & fluctuari. &, si hoc non acciderit, continget, qñ ex aere generat aqua in aliquo loco, vt in illa hora generet aer ex aqua tquali illi acti i alio loco, ita, ꝙ quantũ corpus continẽs aquã expellitur apud generationẽ aeris ex aqua, vt euacuet locũ, tantum constringetur corpus cõtinẽs aerẽ ab aqua, ex qua generatur: & sic quantũ corpus cõtinens illic euacuat ex illo, tñ occupat hoc ex hoc loco: & sic non continget inũdatio vniuersi, sed mor⁹ peruenit ad hũc locum vacuum, s. quem aer euacuauit, qñ ex eo generabatur aqua. D.

B dixit ita, ꝙ totum corpus vniuersi sit æquale, i. qñ non accidit inundatio, neq; additio i corpore vniuersi. qñ quantum additur in aliquo loco, tñ diminuit in alio: & sic vniuersum remanebit in eadẽ dispõne

D dixit: aut vt nihil moueatur, i. & cũ fuerit impossibile vniuersum mundari, & non concesserimus eũã ꝙ gñatio est insimul æqualis in eadem hora, sequitur ex hoc vt nõ sit translatio, neq; generatio omnino. Deinde incœpit declarare qũo sequitur hoc in trãslato, & dixit: hoc enim sequitur, &c. i. qñ motũ trãs-

C lationis auferri ex ablatione densitatis sequitur, si posuerimus ꝙ trãslatum expellit quod vicinatur ei, & illud expulsum eũã expellit aliud, & sic semper. qñ ex hoc sequit⁹ vt totum inũdetur, nisi aliquis ponat ꝙ omnis trãslatio est circularis. sed est manifestum per se, ꝙ non omnis translatio est circularis, cum sit hic translatio recta.

Nos autem dicimus ex suppositis, ꝙ est materia vna cõtrariorum, calidi, & frigidi, & aliarum naturaliũ contrarietatũ, et ex eo, quod potẽtia est id, qđ est D actu, fit. & nõ separabilis quidẽ est materia, ipso aũt esse diuersa est. & vna ẽ numero, si forte fuerit coloris, & caliditatis, & frigiditatis. Est autẽ & corporis materia, & magni, & parui eadem. manifestũ aũt est. cũ. n. ex aqua factus est aer, eadẽ materia non insup accipiẽs aliquid aliud facta est, sed qđ erat potentia actu facta est: atq; rursus aqua ex aere fit, aliqñ quidẽ in magnitudinẽ ex paruitate, aliqñ vero in paruitatẽ ex magnitudine. fit E igit si & aer, multus existens, in minori fiat mole, & ex minori maior, potẽtia existens fit materia vtraq;. V r. n. ex frigido fit calidũ, & ex calido frigidũ, eadẽ, quia erat potentia, sic & ex calido magis calidũ, nullo facto in materia calido, quod nõ erat calidum, qñ minus erat calidum. Sicut neq; maioris circuli circũferentia. & curuitas, si fiat minoris circuli, eadẽ cũ sit, aut alia, in nullo facta est curuitas, qđ erat F nõ curuũ, sed rectũ. nõ. n. ex eo, qa intermittit, ipsum min⁹, aut magis ẽ. neq; est accipere flãmæ magnitudinẽ aliquã, in qua & albedo, et caliditas nõ fiat. sic igitur & prior calor posteriori. q̃re & magnitudo, & paruitas sẽsibilis molis, nõ fiũt accipiẽte aliqd materia, extẽdit, sed qa potẽtia ẽ materia vtriusq;. q̃re ẽ idẽ densum, & rarũ, & vna materia ipsorũ est. est aũt ipsum quidẽ dẽsum graue, rarũ autem leue.

G Nos autem dicamus ſecundum fundamenta poſita à nobis, quod contraria habent eãdem materiam, ſcilicet calidum, & frigidum, & alia contraria naturalia, et quod generatio eſt ex illo, quod eſt in potentia, ad illud, quod eſt in actu, et quod materia non eſt ſeparata, ſed quiditas eius eſt aliud, & eſt eadem in numero, ſolum, v.g. & caliditate, & frigiditate, et corpus etiam magnum, & parvum habet eandem materiam. Et ſignum eius eſt hoc, quod narrabo. quoniã, cum ex aqua fit aer, tunc eadem materia non recipit additionem alterius, ſed illud, quod eſt in potentia fit in actu: & ſimiliter generatur ãqua ex aere, & ſic tranſfertur quandoq; de parvitate in magnitudinem, et quandoq; de magnitudine in parvitatem. & eodem modo etiam ipſe aer quandoq; fit in minori corpore, quando q; in materiam. qua eſt in potẽtia, fit vtruna. Quemadmodum ipſa eadem tranſferetur de calido in frigidum, & de frigido in calidum, quia erat in potentia, ſic etiam venit de caliditate in magnum calidum, abſq; eo, quod in ea fiat aliquod calidum, quod ante nõ erat: aqua enim erat minoris caliditatis. Quemadmodum, ſi incurvauerius arcum circuli maximi, quouſq; ipſe fiat idem, nõ alius circuli par- K
ui, non erit illic aliquid, in quo ſiet incurvatio, quod ante non fuit: curvum, ſed rectum. quoniam minus ex maiori non eſt exentia: nec poteſt inueniri ex flamma alia quantitas, in qua non eſt caliditas, aut albedo. & ſimiliter eſt de caliditate, qua eſt ante calidum. & caliditate, qua eſt in poſtremo: magnitudo igitur, & parvitas corporis ſenſibilis non eſt, quia materia recipit additionem, & exuitatur, ſed quia materia eſt vtruna in potentia. ergo neceſſe eſt vt densum ſum, & rarum ſint idem, & materia eorum eadem. et densum eſt grave, & rarum eſt leve. L

Cum induxit quæſtiones, quę ſa- 14
ciunt dicentes vacuum eſſe concedere hoc, & tam deſtruxit naturalia cui, incepit hic diſſoluere quæſtionem dicentem, impoſſibile eſſe tarum, aut denſum eſſe: tunc vacuo declarãdo q; hæc eſt alia cauſa rari, & denſi a vacuo. & incepit preponere M ad hoc, quod vult dicere, propoſitiones declaratas in Primo iſtius libri, & dixit: Nos autem dicamus, &c. nos autẽ preponamus ad hoc, quod volumus dicere de natura rari, & denſi, fundamenta, quę iam declaratum, quorum Primum eſt, q; omnia contraria. v.g. calidum, & frigidum, & alia contraria habent eandem materiam recipiẽtem illa alternatim. Secundũ autem eſt, q; generatum eſt aliquod inuentum in actu ex illo, ex eo, q; eſt in potẽtia, nõ in actu.

A & interuio illius est, qñ calidū ge-
neratum est calidum in actu ex ca-
lido in potentia,non actu & hoc in
tēdebat,cū dixit: & q generatio,&c.
cuius ignatio est trāsmutatio ex eo,
quod est aliquid in potētia, in hoc,
quod fit illud in actu. Tertium ve-
ro est,quod materia non separat ab
alterū contrariorum,cū hoc,q̄ qui-
ditas eius est aliud a quiditate con-
trariorum.Quartum autē est,quod
est idem in numero subiectū albi,
& nigri,& calidi,& frigidi,s.qñ quā
doq; recipit calidū, & qñq; frigidū.

Et cum posuit has propositiones,
B a & est manifestum,q rarū,& den-
sum sunt cōtraria in quantitate, cū
translatio corporis de raritate in dē
sitatē est translatio de maiori quan
titate in minorē,& econuerso,sequi
tur ex hoc vt materia densi, & rari
sit eadem,& q idem corpus trāsfera
tur de minori corpore in maius,nō
ab aliqua quantitate in actu aduc-
mēte ex qua fit maius: sed fit ma
ius ex eo, quod est in potentia ali-
quid,nō ex illo,quod est in actu; &
sic fit,qñ fit minus, non exeunt ab eo
partes in actu,sed materia tūc denu
dat a termino maioris quātitatis,&
recipit terminū minoris, eodē mo-
do,quo recipit calidum, & frigidū,
& alia cōtraria. Et hoc manifestū
est, cum illis propositionibus con-
iungetur q̄ densum, & rarum sunt
contraria, & maxime propositioni
dicenti, q̄ materia recipit contraria
ex eo,q̄ est in potentia cōtraria, nō
actu,& q̄ est eadem amborum con
trariorum.& hoc intendebat, cum
dixit post: & corpus etiam magnū,
& paruum habet eandem materiā.

D.d. Et signum eius est, &c.& hoc
non est principium demonstratio-
nis, sed cōfirmatio propositionis di- D
centis,q̄ materia contrariorū est ea
dem.est.n.sermo exēplaris. & qua-
d.& manifestū est ex hoc,q̄ corpus
magnum,& paruum habent eande
materiam, s.m hoc,q̄ magnum, &
paruum sunt contraria: & dictū est
q̄ cōtraria habent eādem materiā:
& signum eius est etiam hoc, quod
narrabo. D.incēpit inducere signū
super hoc, quod conclusit ex propo
sitionibus positis, s.q̄ materia eius-
dem corporis, quod transfertur de
magnitudine in paruitatem qñq;,
& quandoq; econuerso, est eadē: &
translatio eius ad magnitudinē nō E
fit partibus extrinsecis aduenientib⁹
ad foramina: neq; translatio ei⁹ de
magnitudine ad paruitatē ex parti
bus exclusis ab illis foraminib⁹,
ex quo constringuntur illa foramī-
na,& fit corpus minoris quātitatis:
& dixit,qñ,quando ex aliqua aqua
fit aer,&c.i.qñ, cum fit manifestū
in generatione,q̄, cum aliquod cor
pus maioris quantitatis generat ex
corpore quātitatis minoris, v.g. aer Consist. 1.
ex aqua, tunc materia recipiens for c.de su ba
mam aeris,recipit maiorem quanti orbis.
tatem post minorem, nullo extrin-
seco aduenīente,quo aer fit maioris F
quantitatis: sed illud,quod est in po
tentia maioris quātitatis,s.materia,
fit in actu maioris quātitatis nullo
extrinseco in actu aduenīente D.d.
& sili fit aqua ex aere,i.& sili,quan
do aqua fit ex aere. igit qñq; trans-
fert de magnitudine in paruitatē,
nullo exēūte,& qñq; econuerso,nul-
lo addito. Et, cū declarauit hoc de
gnātione, in qua est manifestū, in-
cēpit notificare,q̄ hoc est possibile
dici in causa rari, & dēsi absq; eo,q̄
sit necesse ponere vacuum esse,& di

¶ rit & eodem modo ipſe aer, &c. i. & ſm hunc modū, quē diximus, qui accidit in generatiōe, accidit etiam in ipſa alteratione in eodē corpore. aer enim, v. g. qñq; minor aſ ſine alio quo exeunte, & qñq, fit maior, ex hoc, ꝙ accidit ei de calore, nullo ad uenſente extrinſeco: ſed quia materia eius naturaliter recipit vtrāq; quātitatem, maiorē, ſ. & minorem, hāc qñq; & hāc qñq; ſine aliqua quantitate in actu addita, aut diminuta, quemadmodū naturaliter recipit qñq; caliditatē, & qñq, frigiditatē.

Et hoc, quod dixit, manifeſtū eſt H in doliis fuſis ex muſto, qñ muſtū fit maioris quantitatis nullo extrinſeco aduenſente: & vſt manifeſtum eſt in aere, qñ rarefit ex calore, & cō denſatur ex frigore. Et cū aſſimilauit quantitatē minorē fieri ex maiori, & econuerſo, hoc, ꝙ calor fit ex frigido, aut ecōuerſo: & exiſtimaſ ꝙ inter hæc duo eſt differentia: pōt. n. aliquis dicere ꝙ caliditatē fieri ex frigiditate, & econuerſo, non eſt ſicut quantitatem maiorem fieri ex minori, aut ecōuerſo: qm̄ ſ possibile eſt imaginari ꝙ caliditas augmēteretur ex frigiditate, cum ſint contraria: & I eſt poſſibile imaginari magnū augmentari ex partibus paruis additis: magnum. n. & paruum, licet ſint oppoſita, poſſibile ē imaginari alterū augmentari ex alio: & nō eſt ita de contrarijs, quę ſun in qualitate: &, cum percepērit hanc obiectionē, dixit & veniet de caliditate in caliditatem, &c. i. ſed ſicut dicimus, ꝙ materia veniet de hac caliditate demōſtrata ad maiorē caliditatem, nullis paruis calidis in actu aduenientibus, ſ. corporibus calidis: ſed trāſferuntur in maiorem caliditatem ex intenſione ipſius caliditatis: & ſic K materia trāſfertur de minori quā tate in maiorem, nulla quātitate in actu adueniente. Et poteſt aliquis * quærere ꝙ caliditas creſcit ex ca ditate aduenīte extrinſeca oportet iguur vtra ſit de quātitate a Dia nius igitur ꝙ additio caloris agētis in calorem corporis, non eſt fm ad ditionem partis in totū, & vſt pars materiæ in materiam, ſed fm ad tionem agentis in paſſionem pa tus, ſ. ꝙ qñ calor agētis vigorabi creſcat calor patientis, non fm ad ditionem paruum caliditatis extrī ſecarum, eſt ad patientem nō tra feratur aliqua pars ab agēte. ferēna eſt inter illa. qñ caliditas ab alia caliditate i actu: b quod nō inuenitur in quātitate, ſ. quia nō per aliam quantitatem fm viā g uonis: cū non ſit c quantitas de tentis actibus, ſed ſequitur potētias actiuas, & operatiōes earū, ſ. caliditas & frigidū. Intendebat igitur ꝙ caliditas nō creſcit ex alia caliditate fm tranſlationē: & hoc in alteratione de debilitate in vigorē: & ſiſt eſt diſpō in trāſlatione corpis de parua quantitate in magnam, aut econuerſo. M

Et, quia hoc eſt graue imaginari, ſ aliquid creſcere ſine quātitate extra ſecā aduenīte, aut diminuī ſine quātitate recedēte, vſus ē in hoc exē plo d Rhetorico: & tali vtitur ratio nis loci⁹ propter difficultatem imagi nandi: & dixit: aqua. n. erat minoris caliditatis, &c. i. & hoc, ꝙ aqua eſt modo minoris caliditatis, & poſſea fit maioris in qualibet parte ſuaū partium, non in partibus aliquibus propriis, ſi ſe eſt arcui circuli, qui cū incuruatur fit maioris incuruatiōis in qualibet parte, nō ita, ꝙ aliquæ

partes

A partes rectę erãt in eo, quę fiũt ma-
ioris incuruationis, sed in qualibet
partium eius recipit incuruationẽ.
& hoc intendebat, cũ dixit: nõ fiunt
hoc aliquid, in quo fit incuruatio,
&c.i. qñ incuruatio nõ est facta in
eo in aliquibus partibus, & non in
alijs, v.g. vt aliquis dicat q̃ partes re
ctę, quę erãt in arcu, incuruabãtur.
D.d minus.n.ex maiori nõ est eadẽ
ra,&c.i. qñ transmutatio corporis
de magnitudine in paruitatem nõ
fit per extentiam partium exeun-
tium a foraminibus, vt fingunt di-
centes vacuum esse, qñ, si ita esset,
B contingeret vt corpus calidũ nõ es-
set calidum tm oẽs partes, & sisti al
bum, sed solũmodo esset calidũ sm
ipta foramina: illud autẽ, quod in-
tenaret foramina, non dispoñt per
aliquid ex hoc, quod é impossibile.
& hoc intẽdebat, cum dixit, nec po-
test inueniri ex flamma, &c.i. sed q̃
libet pars flammę ignis, quę existi-
mat esse in fine raritatis, habet cali
ditatem equaliter. & sisti est de om-
nibus calidis. sed dedit exemplũ de
flamma propter suam raritatem. &
hoc intẽdebat, cum dixit: & sisti est
de calore, &c.i. qui crescit ex primo,
C q̃n est in oibus partibus. Et intẽ
debat per hoc, q̃ densitas, & raritas
sunt in oibus partibus rei: & hoc si-
gnificat q̃ nõ sunt ex foraminib⁹.
D.d. magnitudo igitur, & paruitas.
&c. declaratum est igitur ex hoc, q̃
magnitudo, & paruitas, q̃ inueniun
tur in eodem corpore sensibili, non
fiunt ita, q̃ materia, quãdo trãsfert
in magnitudinem, recipit additio-
nem corporum, qñ foramina expã
duntur, neq, cõstringuntur forami
na, qñ transfertur ad paruitatem:
sed cauta in hoc est, qñ materia est
in potẽtia magnũ, & paruum. &, cũ D
declarauit q̃ translatio corporis de
paruitate in magnitudinem, & eco-
uerso, non fit ex foraminib⁹ vacuis
in corpore, quæ qñq; constringun-
tur, & fit corpus minus, & qñq; am
pliatur, & fit maius, siue fuerint stri
cta apud exitum corporum, & am-
pla apud initium corporum, vt
opinantur dicentes vacuũ non esse
separatum, aut strictura, & ampliatio in eis fuerit sine strictu, & exitu
corporũ, vt opinantur in densitate
dicentes vacuum esse separatum:
&, cum declarauit hoc de paruita- E
te, & magnitudine: & densum, & ra
rum nihil aliud est q̃ idem corpus
transferri de paruo in magnum, &
econuerso, dicit: necesse est ergo vt
tarum, & densum, &c. ideſt &, cum
hoc declaratum sit, necesse est vt
corpus, quod quandoq; condensa-
tur, & quandoq; rarefit, sit idem,
absque eo, q̃ accidat additio ex in-
tuitu corporum extrinsecorum, &
diminutio ex exitu partium: sed qa
eadem materia recipit quandoque
maiorem quantitatem, & quãdoq;
minorem. D.d. & dẽsum est graue, Præcepõ.
& rarum est leue. potest intendere
contradictionem istorum. sequitur
n. sm sermonem eorum vt leue sit F
grauius, quia in eo sunt partes plu-
res, & densum sit leuius, quia in eo Secunda expositio.
sunt partes pauciores. Et potest in
telligi, qñ quemadmodũ materia
recipit graue, & leue, & est imporen
tia vtrunq;, nullo graui, aut leui ad-
uenient in actu, ita est de rato, &
deuso, cum vtrumq; sequatur iu-
uim compar.

† Amplius, sicut circuli cir- † In aliquibus codicibus glo-
cunferentia, conducta in minꝰ,

cis ille re-
nō fuerit
quē & re-
. tuus nō
t ablatus.

G non accepit aliud cōcauum, sed quod erat conductum est, sic & ignis, quēcūq; aliquis accipiat, ois calidus est, sic & omne congregatione, & distinctione eiusdem materiei. ⁊ duo. n. sunt in vtroq;, & dēſo & raro. graue. n. & durū densa vīr esse, & cōtraria, leue inq̄, & molle, rara. dissonant autem graue, & durum in plumbo, & ferro.

Et etiam, quemadmodū arcus circuli, quādo congregatur, & fit

H *minor, nihil fit in eo, quod non accidit ei ſ. incuruatio, ſed hoc, quod habebat, congregatur, et quodcūq; accipitur ab igne eſt calidum, ita eſt de toto: congregatio. n. et ſegregatio ſunt eiuſdem materia. ſunt n. hæc duo, quæ ſiunt ex vtroq; ex denſo, & raro. graue. n. & durum exiſtimantur eſſe denſa, & leue, et molle rara. grauitas enī, et durities ſegregātur in plūbo, & ferro.*

8 Ideſt, & quemadmodū idem arcus circuli aliquando recipit minorem incuruationē, & q̄nq; maiorē aliq; eo, q̄ in eo fiat aliquid, quod ante non fuit. ſed illud, quod erat in eo, ſ. incuruatio, aliq̄n inuenitur maior, aliquādo minor: & additio incuruationis in eo non eſt in aliqua parte, & nō in alia: ed quācūq; parte m acceperis, inuenies incuruationem additā in ea: queadmodū quelibet pars ignis é calida. D. d. & ſiſt eſt de toto, i. in hoc q̄ aliq̄n eſt denſum, & eſt congregatū, aliq̄n rarū, & eſt ſegregatum, ſ. q̄ denſitas, & rantas é in qualibet parte illius. Et

innuit per hoc, peccatum, quod accidit dicentibus q̄ denſitas, & rantas ſunt ex conſtrictione, & amplia tione ſoraminum. q̄n ſm hoc non quælibet pars corporis recipit denſitatem, & rantatem: & eſt manifeſtū per ſe q̄ dēſum eſt denſum ſm omnes partes, & ſiſt rarū. D. d. cōgregatio. n. & ſegregatio. &c, i. gnatio. n. et corruptio apud nos, quas Antiqui vocabant ſegreganonem, & cōgreganonem, ſunt eiuſdem materię, & non ſm congreganonem partiū, & ſegreganonem partium aliarum, & additio, & diminuno. D. d. ſunt. n. duo, &c. i. q̄n hæc duo ſequuntur L denſum, & rarū. denſum. n. ſequitur graue, & durū, rarū aūt leue, & mol

e. Et intendebat p hoc innuere. q̄ Dēſitas, & rantas nō ſunt de eſſentia quātitatis q̄n, ſi eſſent, tūc ſequerent ex eis iſtę q̄litates cōtrarię. D. d. ſed grauitas, & durities, &c. i. ſed i q̄bus dā corpibus ſeparant grauitas, & duritates, & non ſequunt dēſum, ſed alia quod grauius inuenit magis rarū, vt i plūbo, & ferro. a plumbū enim rarius eſt grauius ferro, & eſt magis rarū.

Ex dictis igitur manifeſtū eſt q̄ neq; diſgregatū eſt vacuum, neq; ſimpliciter, neq; raro, neq; M potētia. nihil quis velit omnino vocare vacuū cauſam lationis. ſic autē ipſi⁹ grauis, ac leuis materia, quatenus huiuſmodi, erit vacuum. denſum. n. & rarū ſm hanc contrarietatem lationis factiua ſunt, ſm aūt ipſum durū, & molle paſſionis, & impaſſibilitatis, & non lationis, ſed alterationis magis. Et de vacuo quidem quomodo eſt, & qūo non eſt determinatū ſit hoc modo.

Appa-

A *Apparet igitur ex hoc, quod diximus, quod non est vacuum diſtinctum per ſe ſimpliciter, neq; in rato, neq; in potentia. niſi aliquis voluerit omnino vocare cauſam translationis vacuum. tunc igitur erit materia grauis, & leuis vacuum, quoniã densitas, & raritas hoc modo contrarietatis recipiunt translationem. duricies autem, & mollities ſunt cauſa facilitatis, & difficultatis receptio-*

B *nis, non translationis, ſed alterationis proprie. Iam igitur determinauimus quomodo eſt vacuum, et quomodo non eſt, hoc modo determinationis.*

corporis. in quo fit trãſlatio. & tũc, D illud, qđ intendit per vacuũ, erit ipſa materia. D.d.qm̃ denſitas, & raritas hoc modo cõtrarietatis, &c.i. & materia eſt cã trãſlationis. qm̃ materia eſt cã dẽſitatis, & raritatis, vt declaratũ eſt: & corpora nõ recipiunt translationẽ in eis, niſi hoc mõ cõtrarietatis, ſ.ſm denſitatẽ, & raritatem. denſitas.n.& raritas recipiunt motũ trãſlationis, ſ. motus corporũ tranſlatorũ in aljs. &, cũ ita ſit, materia ẽ cã eius, ꝙ corpora recipiunt translationẽ p hoc, ꝙ recipiũt ex dẽ ſitate, & raritate. D.d. durities vero, & mollities, &cęt. i. durities vero, & E mollities nõ ſunt cã translationis, ſicut denſum, & rarũ, ſed ſunt cauſę facilitatis, & difficultatis tranſlationis. qm̃, cũ corpus, in quo eſt tranſlatio, fuerit molle, translatio erit facilis in eo ſicut in aere, &, cũ fuerit durũ, erit difficilis, aut impoſſibilis, ſicut in terra. D.d. nõ translationis ſed alterationis, i. & nõ ſunt cãe trãſlationis in loco, ſicut ſunt leue, & grue, ſed ſunt cãe tranſlationis, ppriæ. & intẽdit, vt mihi vĩ, ꝙ molle eſt cã paſſionis, & durũ actionis. molle.n. eſt paſſiuũ. & durũ actiuum. Et debes ſcire, ꝙ ex hoc, ꝙ materia eſt ea dẽ contrariorũ, & eſt in potẽtia, apparet p demonẽ ſm eãm ꝙ eſt cauſa dẽſitatis, & raritatis. & hoc apparet ex ſignis, q̃ induxit Arift. ſ. ex hoc ꝙ raritas, & denſitas inueniuntur in qualibet parte corpis rati: & denſi: & ſiſt apparet hoc ẽt ꝙ denſitaté, & raritaté ſequuntẽ qualitates contrarię. D.d. lã ſ. determinauimus qſio eſt vacuũ, i. ſiquis vocauerit materiã vacuum, & quomodo nõ eſt, ſi aliquis vocauerit vacuum dimenſiones ſeparatas hoc modo.

86 Cum complevit loqui de vacuo ſtduxit declarata ex illo, & dixit: Apparet igit, &c. & intẽdit p diſtinctũ p ſe, exiis, p ſe. & cũ d. ſimpt, neq; in rato: intendit ꝙ vacuũ non inueniturexiſtens per ſe, neq; exiſtens in alio, ſ. in rato. &, cũ dixit, neq; in potẽna: innuit opinionem dicentiũ, C ꝙ vacuum nõ eſt exua corpus. qm̃ ſm opmionẽ iſtorum vacuum erit ſemper in potentia, cum nunq̃ inueniatur in actu, ſ. extra corpus. Et, quia materia eſt cã paſſionis, quæ eſt cauſa trãſlationis, & materia ẽt eſt in potenna, vt dictum eſt de materia, & hoc nomen potentia dicitur equiuoce de vacuo eſſe in potẽtia apud ponentes ipſum eſſe nõ ſeparatũ, & de materia, præmuniuit ſe a deceptione in hoc, & dixit: niſi aliquis voluerit, &c. i. niſi aliquis vocet cãm trãslauc..is, quæ eſt paſſio

Si corpꝰ, ſ quo ẽ trãs latio ꝙue rit molli trãslat erit faci la eo, ſicut in aere vi de cõſtat i p. ph. c. 8. idẽ ſupra c. 68.

Summa

G SVMMA TERTIA

De Tempore.

Dubitat an Tempus sit, vel nō. Ca. 1.

CONsequens aūt est ad ea, quæ dicta sunt, aggredi de Tēpore. Primum aūt bene se habet dubitalle de ipso, & per exteras rationes, vtrum sit eorū, quæ sunt, an eorum, quæ non sunt, deinde ꝯ sit natura ipsius.

Et copulatur cum hoc, quod diximus, narrare de Tempore. Et re H *ctum est inducere primo dubitationes accidentes in eo, ex hoc, quod dixerunt extranei, & consideremus vtrū sit de rebus entibus, aut nō entibus, et quæ sit natura eius.*

87 Cum cōpleuit loqui de loco, & vacuo, incepit perſcrutari de Tempore, & dixit: Et ſequitur, quia ſermo de tempore* conuenit ſermoni de loco: qm̄ perſcrutatio de vacuo eſt pars perſcrutationis de loco. D.d. Et rectum eſt, &c.i. & rectum eſt ponere perſcrutationem de illo ex ſermonibus Logicis, qui faciunt I dubitare de illo. Et intendit per extraneos, Logicos, ſermones. n. Logicos vocat ſermones extraneos: & Philoſophiam, quę componitur ex ipſis, vocat Philoſophiam extraneā: vt dicitur q̄ ipſe compoſuit Philoſophiam extraneam. D.d. conſyderemus igitur vtrum ſit, &c.i. fm Logicam. om̄ a tempus eſſe manifeſtum eſt per ſe: quoniam fm hanc perſcrutationem multiplicantur plures ſermones, qui deſtruunt ſuam eſſe. D.d.& quæ ſit natura eius ꝓ.&, cum perſoluerimus illas dubitationes, tunc perſcrutabimur de natura eius perſcrutatione demonſtratiua. D incepit inducere ſermones Dialecticos, & dixit.

*a al copulatur.

aPhiſia facta ex tribꝰ Logicis tantū hoc vid. c. a Tps eſſe manifeſtū ē p ſe.

Quod igitur omnino nō ſit, aut vix, & obſcure, ex hijs alijs ſuſpicabitur. Aliud. n. ipſius factum eſt, & non eſt, aliud vero futurum eſt, & nondū eſt. ex his autem, & infinitū, & quod ſemp accipitur, tēpus cōponi, qđ autem ex ijs, q̄ non ſunt, cōponi fieri nō poſſe vī, vt poſſit deat aliquando ſubſtantiam.

Dicamus igitur quod cadit in mente in eo, quoniam aut non eſt ommno, aut ſi eſt, eſt valde debile, et latens ex hoc, quod dicam. Quoniā quoddam eius iam fuit, & non eſt, et quoddā eius eſt futurum, & non eſt. & ex his ducitur componitur tempus infinitū, quod inuenitur ſemper. et quod componitur ex non ente impoſſibile eſt imaginari ipſum habere communicationem in eſſe. M

Iſte ſermo ſic componitur. Tem- 88
pus componitur ex præterito, & futuro, quoniam inſtans diſtinguens non eſt tempus: ſed præteritum a defectu, & futurum nondum eſt: & hæc duo non ſunt: ergo tēpus cōponitur ex non ente. Et dixit autem ſic, eſt difficile, & occultum, cōex ſermonibus Logicis non patet: indicat quod aliquid ſit, aut nō eſt ſe, ſed fm exiſtimatos eſſe intrinſecam. D.d.& ex his componitur tē

pus

A pus infinitum, quod semper est. & ipsi ponunt ipsum hoc modo ad affirmandum ipsum esse semper. b Plures enim Antiquorum concedebant tempus esse infinitum, & ipsum esse semper, præter Platonem, qui generabat ipsum. Et deceptio in hoc sermone est, quia ita ē de motu. motus enim comprehenditur sensu: & nulla pars eius est in actu, sed quælibet pars demonstrata recellit: ergo est compositus ex hoc, quod iam defecit, & ex hoc, quod nōdum est. sed tempora non habent esse completum, sed esse eorum cōponitur ex actione animæ in eo, quod est in eis existentia animam: & entia d completa sunt illa, in quorum esse nihil facit anima, vt post declarabitur de tempore, scilicet de numero entium, quorum actus completur per animam. & forte hoc innuebat, cum dixit, aut erit difficile, & occultum, aut est in entibus latētibus, quia, si in anima non essent, non essent nisi in potentia.

Ad hæc aūt omnis rei partibilis, si quidem sit, necesse ē, qñ est, aut quasdam, aut oēs partes eius: temporis aūt aliæ fuerunt, aliæ vero futuræ sunt: nulla aūt est, cum sit diuisibile. ipsum autem nunc non est pars: ↑ nā & mēsurat pars }. & componi oportet totum ex partibus: tps aūt non vī componi ex ipsis nunc.

Et cum hoc, oē habēs partes necesse est, cū fuerit, vt oēs sua partes sint, aut quædam, sed temporis quædam partes iam fuerunt, & non sunt, & quædam sunt futuræ, & non sunt: ergo nulla earū D *est, si tempus habet partes. instās. Vero non est pars: quoniam pars mensurat. et est necesse vt totum componatur ex suis partibus: sed tempus existimatur non componi ex instantibus.*

Iste setmo ēt est Logicus, & facit dubitare de tempore, & componitur sic. Omne habens partes, necesse est vt partes eius sint oēs insimul, aut q̄dā, si fuerit ens: & tps habet partes, quarū nulla inuenitur I actu: ergo tēpus non est. Et ipse verificauit propōnē, dicentē q̄ nulla pars tēporis inuenit in actu p duas propōnes, quarum Vna est, q̄ ex tē pore nihil inuenitur in actu, nisi instans: & ista est manifesta p se: Secunda aūt est, q̄ instans nō est pars temporis: ergo ex tpe nulla pars inuenit in actu. Et ipse verificat propositionē, dicentem q̄ instans non est pars temporis sic. Ois pars mensurat: & instans non mensurat: ergo instans non est pars. Vel sic. Partes tunc cōponunt totū: & instans non componit tempus: ergo ipsūs non est pars temporis. & ista propō declarabitur perfecte in Sexto. F

89 E

Tex. c. 10. 11. & ide.

Amplius autē & ipsum nūc, quod vī distinguere præteritū, & futurum, verum vnū, & idē semper permaneat, an aliud fit, & aliud, non facile est videre. Si .n. semp alterū, & alterum est: nulla aūtem est earū, quæ sunt in tempore, alia, & alia pars simul, quæ non cōtinet, alia vero continuē, vt minus tempus sub

maiore:

G maiore: ipsum aũt nunc, quod non est, prius autem fuit, necesse corruptum esse aliqñ: & ipsa nunc simul quidem inter se nõ erũt. corruptum aũt esse necesse est semper prius. In seipso igitur corruptũ esse ſ possibile est, ex eo, quia tunc est. in alio autẽ nũc corrumpi ipsum prius nũc non contingit. sit. n. impossibile contigua esse adinuicem ipsa nunc, vt punctũ cum puncto. Signifi in eo, quod est cõsequenter, nõ corruptũ est, sed in alio, H in medñs nũc, quę sunt ſfinita, simul erit. hoc aũt impoſe est.

Et etiam est difficile ad sciendum hoc, ſ. Vtrum instans, quod videtur distinguere inter praeteritũ, et futurũ, ſit idem permanis semper, aut est vnum post aliud. Quoniam, si semper vnum fuerit post aliud, & ex tempore, non est aliqua pars, quae sit, & alia pars insimul nisi altera sit contenta, et altera continens, vt minus tempus in maiori, tunc instans, quod non I *est nunc, & fuit prius, necesse est & ipsum corrumpi. Et impoſsibile est vt corruptio eius ſit, quando fuit, quoniam tunc erat ens. et impoſsibile est vt prius instans corrũpatur in posteriori instanti. impoſsibile. n. est vt duo instantia copulentur, quemadmodum non continuantur duo puncta. Et, ſi non corrumpitur in illo, quod est post, ſed in alio, tunc inuenitur in instanti-* K *bus, q̃ sunt inter illa, q̃ sunt infinita, et insimul. quod est impoſsibile.*

Cum induxit sermones dubita- 90
biles de tempore, induxit et ſermones dubitabiles de instanti, & dixit: Et etiam est difficile, & est idest & est difficile de instanti. quod est distinguens inter praeteritum tempus, & futurum scire vnũ semper idem, ſ. praesens, & praeteritũ, aut sunt plura succedentia, ſ. vnũ post aliud. Et, cũ posuit q̃ instantia necesse è vt sint vnũ numero, aut plura, incipit prius inducere inopinabilia contingentia, si fuerint plura numero, L & dixit: Qñ, si semper fuerit vnũ post aliud, &c. i. &, si instãtia fuerint plura succedentia: & est impoſsibile vt ex tẽpore inuentiantur duo insimul, ſ. duę partes, aut duo instanta, qñ instantia non numerãtur, nisi per numerationẽ temporis, cũ sint vltima tẽporis: sequitur necesſario vt instans, quod nõ est nunc, & iam fuit in praeterito, corrumpatur. D. d. & ex tẽpore non est aliqua pars, &c. & intendit per partẽ, illud, qđ continet instans, & tempus. qñ pars temporis in rei veritate nõ est M instans, sed tempus. Et. cum posuit hanc propõnẽ, ſ. qñ ex tẽpore non inueniunt duo instanta insimul: qñ ex eo nõ inueniuntur duę partes insimul, nisi in vna earum accipiatur continens secundam, v. g. sicut diximus q̃ talis mensis est in tali anno, & talis dies est in tali mense: & hoc non nocet in vltitate illius propositionis. excepit hoc, ne aliquis existimet ipsũ ignorare illud: qñ in instanti non imaginat continens, & contentum. &, cũ posuit q̃

A ꝙ in tempore nō inueniuntur duo instantia insimul, sequitur necessario vt prius instans corrumpatur. & dixit: instans. n. qđ non est nunc, &c. i. instās. n. quod non est nūc, & fuit in prēterito, necesse est nūc corruptū esse. D. incēpit inducere qōnes contingētes ex hoc, & dixit: Et impossibile ē vt corruptio eius, &c. i. & si est corruptum, necesse est vt corruptio eius sit in tēpore, cum oē corruptum sit hmōi: & impossibile est vt corruptio eius sit in instāti presenti, qm̄ tunc non inuenit, nisi ipsum: & sic erit in se corruptum:

B id est impossibile. & hoc intendebat, cum dixit, in hora, quę est nūc. Et, cū declarauit ꝙ instans impossibile est vt corrumpatur in instanti ꝓsenti, aut in seipso: qm̄ ꝓsens idē est cum corrupto: incēpit declarare ēt, ꝙ impossē est vt ꝓsēs instās corrumpat̄ in instanti futuro: & dixit: & impossē est ēt vt prius instans corrumpat̄ in posterior, &c. i. qm̄, cū posuerimus ꝙ instans corrumpitur in instanti futuro, cōtinget vt illud instās cōtinuet̄ cū eo, ita, ꝙ suū esse cōtinuet̄ cum sua corruptione,

C & erit instās, in quo est, aliud ab instanti, in quo corrumpit̄, & post declarabimus ꝙ instans nō continuatur cū instanti, sicut nec ꝓ̄ctus cū puncto. D. d. Et, si nō corrumpitur in illo, qđ est post, &c. i. &, si nō corrumpitur in illo, ita, ꝙ sit continuū cū eo, corrumpetur in instanti, qđ est post, qđ non est continuum cū eo, qm̄ inter quęlibet duo instantia est tempus. ex quo sequitur, vt illud instans inueniatur in illo tēpore: & omne tēpus diuiditur in instantia infinita: ex quo sequitur, vt instās corruptum inueniatur in instanti-

bus infinitis, cum eis insimul. qđ D est impossē. & sicut est impossibile ipsum poni corruptum in instāti, qđ est ante: qm̄ tunc erit corruptū anteqū sit, & illa ꝙstio dissoluetur post.

At vero nec ꝙ semp idē ꝓmanere possibile est. nullius. n. diuisibilis finiti vnus terminus est, nec ꝙ. n. si ad vnū sit continuum. neque si ad plura. ipsum autem nunc terminus est, & tempus est accipere finitum.

Et impoßibile est vt idem sit semper permanens. quoniam nullum finitum diuiſibile habet vnū E *finem: neq; ſi fuerit continuum in vna parte, neq; ſi fuerit continuū in pluribus vna parte. ſed inſtans eſt finis, & poßibile eſt inuenire tempus finitum.*

Cum destruxit, ꝙ instantia sunt 91
plura, incēpit destruere ꝙ instans sit idem, quoniam, si instans fuerit, aut erit vnum, aut plura: &, cum hæc duo destruentur, destruet̄ instans esse. Et d. Et impossibile est F etiam vt sit idē, &c. idest, & impossibile est etiam vt sit ens, ita, quòd sit idem semper permanens. Et signum eius est, quia non inuenitur finitum aliquod continuū habens vnum finem, sed saltem duos, quibus sit finitum: neq; si fuerit continuum in vna parte, vt linea: quoniam linea habet duos fines tantū: neque si fuerit continuum in plures vna parte, vt superficies, & corpus: corpus enim habet tres fines, & superficies quatuor. D. d. sed instans est finis, & possibile est inueniri

Linea hēt duo fines tm̄. superficies quor corp⁹ vero tres.

G niri tempus finitum. iſta eſt propoſitio minor iſtius figuræ. Et iſte ſermo componitur ſic. Inſtans eſt finis alicuius finiti: & nihil quod eſt finis alicuius finiti, eſt vnum: ergo inſtans non eſt vnum.

Amplius, ſi ſimul eſſe ſm tẽpus, & neq; priꝰ, neq; poſteriꝰ, in eodẽ eſſe, & in ipſo nunc ſit, & ſi quę prius, aut poſterius in hocce nunc ſunt, ſimul vtiq; erunt quę ante decies millenos facta fuerunt annos cum ñs, q̃ H fiunt hodie, & neq; prius, neq; poſterius vllum aliud alio.

Et etiam, ſi intentio eſſendi in tempore non ante, neque poſt, eſt, vt ſint in eodem inſtanti, deinde illud, quod eſt ante, & illud, quod eſt poſt, ſint in eodem inſtanti demonſtrato, tunc illud, quod fuit tranſacto milleſimo, & quod eſt hodie ſunt inſimul, & neutrum præcedit reliquũ, aut eſt poſt illud.

92 Iſta eſt ſecunda ratiocinatio, & componitur ſecundũ inductionem: m I ad inconueniens. & iſta, & prędicta ſunt vera. & ſm ſignum eſt. qm̃, cũ intentio eius, q̃ dicimus de aliquibus duobus q̃ ſunt inſimul in aliquo tempore, quod non eſt ante, aut poſt, eſt, vt illa duo ſint in eodem inſtanti. Et, cum induxit illã propoſitionem veram conuertibilem, coniungit cum ſua conuerſa propoſitionem dubitatiuam, & induxit inconueniens, & dixit: deinde illud, quod eſt ante, & illud, quod eſt poſt, &c. i. &, cum cõuertimus conuerſę propoſitioni dicentis q̃ K la, quæ ſunt inſimul, ſunt in eodẽ inſtanti, & eſt, quia illa, quæ ſunt in eodẽ inſtanti, ſunt inſimul. hanc propoſitionem, ſ. q̃ eidem inſtãs eſt omnium entium, de quibus dicimus quædam eſſe ante, & quędam eẽ poſt, ſequitur vt illud, quod fuit tranſacto milleſimo, & illud, quod eſt hodie, ſint inſimul: quod eſt opinabile. Et ſyllogiſmus categoricus concludens inconueniens in hoc ſermone componitur ſic in prima figura, Omnes res mouentur in eodem inſtanti: & oia, quę ſunt in eodem inſtanti, ſunt inſimul. ergo omnia, quæ ſunt, ſunt ſimul. quod eſt impoſſibile. L

Quæritur quid ſit Tempus præſertim q̃ ipſum non eſſe motum. Cap. 2.

DE ñs igiſ, quæ ſunt ipſi, tot ſint dubitata. Quid autem eſt tempus, & q̃ ipſius natura, ſiſt & ex traditis in manifeſtum eſt, & ex ñs, quę ſurſum percurrentes prius. Nã quidam vniuerſi eſſe motũ dicunt. Alĩ ſphęram ipſam. Atq; circunlationis ẽt pars tempus M quoddã eſt, circũlatio vero nõ. pars. n. circunlationis eſt qđ acceptum eſt. ſed non circũlatio. Amplius aũt, ſi plures eẽnt cœli, ſimiliter vtiq; eſſet tempus cuiuslibet ipſorum motus. quare multa tempora ſimul.

Iſta igitur ſunt dubitabilia de rebus, quæ inueniuntur in tempore. Et etiam quid ipſum ſit, et quã habet naturam. Latet hoc modo ex

hoc,

A hoc, quod recepimus à prædecessoribus. Quidam enim dicunt ipsum esse motū totius. Et quidā dicūt ipsum esse sphæræ ipsam. Et, si pars temporis sit tempus, & pars revolutionis non sit revolutio. quoniā ei, sicut appellatur, pars revolutionis, non revolutio. Et etiam, si cœli essent plures vno, tunc tēpus esset eodem modo motus, cuiuscunque modi eorum & essent plura tempora insimul.

B Ista igitur, quæ diximus, sunt, 93 q̃ones, q̃ faciunt dubitare in esse temporis, acceptæ ex rebus existentibus in tempore, vt diximus de eē tempestam, & de esse præteriti, & futuri. esse ex cōsyderatione existentiū in istis rebus, prouenit dubitatio in tuo esse. D. d. Et ipsum ēt quid sit, &c.1. & scire etiam ipsum quid sit, & quæ sit natura eius, si concessimus ipsum eē, & similiter latet. & hoc manifestum est, qm̃ nullus prædecessorum dixit de eo aliqd rectum. D. 1. Quidam.n. dicunt, &c.1. & intendit per motum totus, reuo-

C lutionem totius completam. D. in- dixit inopinabile contingens dicē- tibus reuolutionem totius, s. motū eius num, & dixit: licet pars temporis sit tempus, &c 1. & iste sermo estimatur leuiter, si dicentium tempus eē reuolutionem completam, eiñ pars temporis reuolutiōis diuturnæ est tempus, vt dies, & nox, & pars reuolutionis nō est reuolutio. & si tēpus esset tota reuolutio, tunc pars reuolutiōis esset reuolutio. Deinde incepit inducere etiam secundam contradictionem, & est communis isti opinioni, & opinioni dicentium quòd tempus est motus totius cœli, & partes eius sunt partes temporis: & est opinio Platō. & est sufficientior omnibus aliis. & dixit: Et etiam, si cœli essent, &c.1. &, si tempus esset motus cœli, cuiuslibet eorum esset tempus. ex quo sequeretur plura tempora esse insimul. si enim tempora essent cœli, tunc ipsa essent multa secundum numerum cœlorum. si igitur essent plures cœli, vt dicunt Antiqui, dicentes plures mundos esse, tunc necesse esset vt motus cuiuslibet eorum esset tempus. ex quo sequeretur plura tempora esse insimul. quod est impossibile. Et ista ratiocinatio componitur ex propositione dubitabili, & alia, quæ videtur impossibilis, nisi secundum imaginationem. & est illa, in qua ponunt plures cœlos esse. &, cum ita sit, potest aliquis dicere q̃ illud falsum, quod sequitur ex hoc sermone, & est plura tempora esse insimul, nō sequitur ex positione eius, q̃ tempus est motus cœli, sed ex positione eius, q̃ est, plures cœlos eē vno: quod est falsum, & impossibile. Sed ista declaratio est alterius modi. quoniam, cum fuerint duo consequentia se complete, & posuerimus aliquid esse ipsum præcedens, aut dispōi per præcedens, necessario sequetur consequens, licet sit impossibile illud dispōi p̃ præcedens, v.g. qm̃, quia dies sequitur ortum solis, manifestum est q̃ in quacunque hora ponemus solem oriri, sequetur tunc diem esse, licet solē oriri in illa hora sit impossibile. & similiter oē, qđ ponitur volare, sequitur vt habeat alas, licet sit impossibile

D

E

Dogmatico

F

Solutio.

Ex hoc sumē aliq; cōsequentiā necessariā esse, cuius tñ ānās, & cōsequēs sūt impossia. Cōsiste. 7. ph. c. 1. & 8. phy. cō. 78.

G bile ipſum volare. &, quia tempus, & cœlum ſunt conſequenta ſe, vt ponit aduerſarius, dicens tẽpus eſſe motum cœli, neceſſe eſt, ſi poſuerimus plures cœlos eſſe, vt ſint plura tempora: ſed plura tẽpora eſſe eſt impoſſibile: ergo id, ex quo ſequitur hoc impoſſibile, eſt impoſſe: & eſt tempus eſſe motum cœli.

Vniuerſi autem ſphæra viſa eſt quidem dicentibus eſſe tempus. quia & in tempore omnia ſunt, et in ipſa vniuerſi ſphæra. Eſt autem ſtultius quod dictum eſt, quàm vt de eo impoſſibilia conſyderemus.

Idē 1. Top. corum. H

Et quidem dixerunt tempus eſſe ſphæram totius. & exiſtimauerunt hoc, quia omnia ſunt in tẽpore, & ſunt in mundi ſphæra. Et iſte ſermo eſt magis vanus, quam indigeat probatione.

94 Cum deſtruxit ſermonem dicentium tempus eſſe reuolutionem totius cœli, incœpit inducere aliã opinionẽ debiliorem: & eſt opinio dicentium ꝙ tempus eſt ſphæra totius. & induxit rõnem eorum. dicebant. n. ꝙ omnia ſunt in ſphæra totius: & omnia ſunt in tẽpore: ergo tempus eſt ſphæra totius. Et decipiẽbatur in hoc ꝙ duę affirmatiuę nõ concludunt in ſecunda figura. & ẽt dicere omnia eſſe in tempore, & in ſphæra mundi non ſignificat idẽ. & ſic ſermo eorum eſt in falſis propoſitionibus, & figuræ inconſtantis. &, quia concluſio eorum eſt impropabilis per ſe, & ẽt ſyllus eorum eſt falſus ſm formam, & materiam, dixit: Et iſte ſermo, &c. Et, quia magis ſufficiens iſtarum opinionum K

Duę affirmatiuę ſi cõcludũt I. 1. fig. Vi de hinc tionẽ I. 2. ph. e. 2. et 1 hoc. 4. e 33. & 42.

I

tium de tempore eſt ſermo dicentium ipſum eſſe motũ, reuerſus eſt ad contradicẽdum huic opinioni.

Quoniam autẽ vī maxime motus eſſe, ac mutatio quędam tempus, hoc conſyderandum erit. Vniuſcuiuſq; igitur mutatio, & motus in ipſo, qũ mutaẽ, eſt ſolum, aut vbi fuerit ipſum, quod mouetur, & mutatur: tẽpus autem ſimiliter & vbique, & apud omnia eſt.

Et, quia exiſtimatur quod dignus eſt vt ſit motus, & tranſmutatio, oportet nos intẽdere hac in perſecutatione, & conſyderatione. Dicamus igitur, quod tranſmutatio eſt in omni, quod tranſmutatur. & motus eius eſt in ipſo tranſmutato tantum: & vbi fuerit illud motum, tempus eſt eodem modo in oĩ loco, et apud quodlibet, & in reſpectu cuiuslibet. L

M

D. quòd tempus eſt dignior vt exiſtimetur ꝙ ſit motus, quoniam tempus impoſſibile eſt vt imaginetur, niſi cum motu, & multotiens exiſtimatur ꝙ illud, quod ſequitur rem, ſit ipſa res. Et in hoc ſermone ſunt propoſitiones, quarũ vna eſt, quòd Omnis tranſmutatio & omnis motus eſt in moto: & omne motũ eſt in aliquo vbi: ergo omnis motus eſt I aliquo vbi, &, quia plura mota ſunt in pluribus vbi, ſequitẽ vt plures motus ſint in pluribus vbi. Deinde coniungit huic hanc propoſitionem, dicentem ꝙ tempus

A tempus est vnum in omni loco, & apud quodlibet, & in respectu cuiuslibet, & concluſit in ſecunda figura, ꝙ motus non eſt tempus, ſic. Motus non eſt vnus in omni loco, & apud quodlibet: & tempus eſt vnum in omni loco, & apud quodlibet: ergo motus non eſt tempus.

Amplius autē mutatio quidē omnis velocior, aut tardior eſt, tempus autem non eſt. tardum.n. & velox tpe definiunt. Velox.n. eſt, qđ i pauco multū
B mouetur: Tardū aūt, qđ in multo parum, tempus aūt non definitur tpe, neque quo quantum quid eſt, neq; quo quale.

Et omnis transmutatio eſt velocior, aut tardior, & tempus non eſt tale. Velox.n. & tardum definiuntur per tempus. Velox enim eſt illud, quod eſt multum in tempore breui: & Tardum eſt illud, quod eſt modicum in tempore longo. & tempus non definitur per
C *tempus, neque ſecundum quod eſt quantum, neque ſecundum quod eſt quale.*

96 Iſta eſt ſecunda contradictio, & continet quatuor propōnes, quarū tres ſunt manifeſtę per ſe, & quarta declarabitur per duas illarū. cū igitur propoſitio concluſa ex duabus coniungetur ad tertiam manifeſtam per ſe, ſequetur concluſio. & compoſitio earum eſt ſic. Velox, & tardum in motibus definiuntur per tempus. ſed tempus non definitur per tempus: ergo in ſecunda figura in tempore nō eſt velocitas, & tarditas: ſed in omni motu eſt D velocitas, & tarditas: ergo in ſecūda figura, tempus non eſt motus. Et dixit: Velox.n. eſt illud, quod eſt multum, &c i. Velox.n. eſt illud, qđ pertranſit longum ſpatium in tempore breui: & Tardum eſt illud, qđ pertranſit breue ſpatium in longo tempore. Et, cum dixit: & tempus non definitur per tempus, &c. non intendit ꝙ in tempore ſit quodam modo quantum, & quodammodo quale: qm̄ tempus eſt quantū, nō quale: ſed intendit, ꝙ impoſſibile eſt vt aliquis definiat tempus per tē pus, neq; ſm quale, ſi haberet qua E le, neq; ſm quantum ſi haberet, vt inuenimus i motu definitum, ſ. qm̄ velocitas, & tarditas, quæ ſunt i eo, ſunt quale, & definiuntur per tempus: & ſimiliter quantum, qđ eſt in eo, definitur per tempus, cum dicitur ꝙ magnus motus eſt in tempore magno, & paruus in paruo.

Oſtendit tempus, quamuis non ſit motus, non tamen eſſe ſine motu, & declaratur, quid ſit ipſius motus: vbi datur etiam ipſius Temporis definitio. Cap. 3.

QVod igitur non eſt motus manifeſtum eſt. nihil aūt referat nobis dicere in præſentia motum, aut mutationem. At vero neq; ſine mutatione. cū. n. ipſi nihil mutamur ſm intelligentiam, aut latet nos mutari, non vī nobis fuiſſe tp̄s. ſicuti neq; ñs, q in Sardo fabuloſe dñr dormire apud Heroas, cū fuerit experrecti. copulant. n. primū nunc poſterio ri nūc, & faciunt vnū, remouē

G tes pp insensibilitatē mediū. Vt igit, si non esset alterū nunc, sed vnū, & idē, nō eēt tps, sic et, qñ latet alterū eē, nō vr qđ mediū est, eē tps. Si igit, vt nō putem⁹ esse tēpus, tunc accidit nobis, cū nō definim⁹ vllā mutationē. sed in vno, & indiuisibili vr ala manere: cū aūt senserim⁹, ac definiuerimus, tūc dicimus factū fuisse tps: manifestū est q nō est sine motu, ac mutatione tēpus.

H *Manifestum est igitur quod non est motus. et nō est differētia in hoc inter motum, et trasmutationē. Sed non est ēt extra motū. quoniā, si nos non fuerimus transmutati in nostra mente, aut fuerimus transmutati, sed non percepe rimus, non reputabimus tēpus eē, vt dicitur in Apologo de somno, qui accidit diuinis in insula Rhodos, scilicet quia non perceperunt, cum surrexerunt a somno, se dormiusse, et continuxerunt instans p̄cedens somnum ad secundum in-*

I *stans, & fecerunt ipsa vnum, & absulerunt illud, quod fuit inter, quia non perceperunt ipsum. Quēadmodum igitur, si instans non esset diuersum, sed idem, non esset tempus similiter et, si esset diuersum, & non percepissemus nos, nō reputaremus tempus iter illa duo instantia. Si igitur nos non comprehenderimus determinate trāsmutationem omnino sed existima-*

uerimus nos existere in eadē dis- K *positione indiuisibili, tunc accidet nobis existimare tempus non esse, et cum, sentserimus transmutationem terminatā, tunc dicemus tēpus fuisse. Manifestum est igitur quod tempus non est extra motum, & transmutationem.*

Cum declarauit q tempus non 97
est motus, incēpit innuere ipsum sequi motū, & accidere ei, & dixit: Manifestum est igitur, &c.i. & hoc nomine motus vtimur in hac persecutatione large, stanquā synonymo cū hoc nomine transmutatio, ita, q ex hac declaratione hic declaratur q tēpus non est aliqđ generū quatuor motuum. D.d. sed non est extra motum, &c.i. sed apparet per se q impossibile est vt tēpus sit sine motu. & hoc manifestum est. cm, cum nos nō intellexerimus motū, aut intellexerimus, & post tradiderimus oblitioni, non sciemus tempus, neq; comprehendemus ipsum omnino & hoc intendebat, cum di- [illegible]
xit: nō transmutabimur nos in no- [illegible]
stra mente, i. non cōprehendimus transmutationē. Non sicut existi- M
mauit Gal. Gal. n. credidit q Arist. intendebat q nos non cōprehendimus tēpus, nisi cū mouemur, i. qñ p imaginationem comprehendimus motum: & q hoc est signum q tēpus non est extra motum. & cum Gal. existimauerit hoc, contradixit Arist. & dixit q multotiens cōprehendimus res quiescentes, & moueri, cum ois imaginatio sit motus: vt quando comprehendimus polos mundi, & centrum. Sed Arist. non intendebat, nisi quod nos nō sentimus

A sentimus tempus, qñ non sentimus motum: & quia a tempus nõ imaginarur sine motu, & motus potest imaginari extra tempus, significat hoc, ꝙ motus præcedit tempus naturaliter, & ꝙ tps accidit motui: licet sint consequentia se cõplete. Et, cum dixit ꝙ qui non sentit motũ, nõ senut tempus, dedit testimoniũ de hoc, quod dicit de illis, qui dormierunt multis annis, & non perceperunt. ista. n. cum existimauerũt ꝙ instans præcedens sicum somnũ est instans secundum, aut prope ipsum: quia non percepetũt motum inter illa, existimauerũt ꝙ nõ dor-
B mierũt, aut ꝙ dormierunt modicũ. D. d. Quemadmodũ igit, &c. & hoc, scd d. significat ꝙ tps nõ habet esse extra aïam. & sermo eius stellectus est per se. f. qm̃ quemadmodũ, si instans fuerit idem, nõ fiet tẽpus omnino. similiter, si reputaremus ipsum esse idem, non reputabimus tẽpus fieri. sicut accidit illis hominibus, quos d. & forte erant illi, quos Macumet numerauit in Alcorano D d. Si igitur nos nõ cõprehenderimus, &c. i. qm̃, cum nos non percepim⁹, neq, imaginauerimus motũ determinatũ, f. finitum in duo ex-
C trema, sed existimauerimus ꝙ nullius motus est factus in nobis, neq, in alijs, & ꝙ nos sumus in esse indiuisibili, tunc, accidet nobis tunc nõ sentire tempus. Et hoc, quod dixit, multotiens accidit dormientibus multum. & etiam qui faciunt opus delectabile fit tempus ers breue: quia delectatio prohibet eos comprehendere motum. & econtrario ers, qui laborant. & ideo dixit verificator.

Quod igitur neq; motus; ne- D
que sine motu tẽpus est, manifestum est. Accipiendum est ꝓ hoc, qm̃ quærimus quid est tempus, hinc incipientibus, quidnã ipsius motus sit. simul. n. motum sentimus, & tempus. Etenim, si sint tenebrę, et nihil per corpus patiamur, motus autẽ quidam in anima insit, confestim simul vr quoddam factum fuisse et tẽpus. at vero &, cũ tẽpus vr fuisse aliquod, simul & motus quidã fuisse vr. quare aut motus, aut motus aliquid est tps. cum E
igitur non sit motus, necesse est motus aliquid esse ipsum.

Manifestum est igitur quod tẽ-
pus non est motus, neq, extra mo-
tum. Et, cum nostra intentio est
definire tempus, ponemus princi-
pium considerationis ex hoc loco.
cõsyderemus igitur quid sit de mo-
tu. quoniam insimul sentimus mo-
tũ, et tps. Quoniam, si fuerimus in
obscuro, & nihil acciderit nostris
corporibus, sed in anima nostra ac F
ciderit aliquis motus, statim repu-
tabimus tps fieri. & similiter et,
cum scierimus aliquod tps fieri,
statim reputabimus aliquem mo-
tum fieri. ex quo sequitur quod tẽ-
pus, aut est motus, aut aliquid mo-
tus. &, cũ non sit motus, sequitur
necessario vt sit aliquid motus.

Cum declarauit ꝙ tẽpus non est 98
motus, neq, extra motum, manifestauit hoc, & dixit, quòd necesse est ex

G hoc, vt sit accidens motui. &, cū intendo est hic scire quid sit tempus, oportet prius perscrutari quod accidentium genus sit tempus. accidentia n. motus sunt multa, & quia tēpus nō sentitur, nisi cum sentimus aliquem motum demonstratum, fm ꝙ sentitur cū motu multa accidentia eius sensibilia. qm̄, si ita esset, contingeret vt tempus multiplicaret fm multiplicationē motꝰ. &, si posuerimus ipsum sequi aliquē motum proprium, v. g. motum corporis cœlestis, tunc qui non sentiret in aliqua hora ipsum, nō sentiet H tempus, aut non sentiet ipsum omnino: vt dicit Pla. de incarceratis à puericia sub terra, s. ꝙ, si non comprehenderet nisi p comprehēsionē alicuius motus sensibilis, v. g. motꝰ cœli, tunc isti incarcerati non sentirent tempus, quia nunq̄ sentirēt motum corporis cœlestis. & ideo d. qm̄ insimul sentimus motum, & tēpus, &c. i. qm̄ sentire tempus nō est per sentire aliquem motū cōprehensum per aliquē sensum. nos n. sentimus tempus existendo in obscuro, ablq; eo, ꝙ accidat sensibus nostris aliquis motus. & hoc non est, I nisi quia sentimus motum in nostra anima qualemcūq;. qm̄, cum fuerimus imaginati in anima nostra aliquē motū, statim comprehendemus tps. Et in hoc, qd dicit, est qō non parua. qm̄, si tēpus nō sequitur aliquē motum, existente extra aīam, sed sequitur motū ima ginationis, & imaginatio non habet esse extra animā: motus quem consequitur tempus, non habebit esse extra aīam. quo rgle dicet Arist. post ipsum seq motū corporis cœlestis? & dat super continuationē motus ex continuatione temporis. K Et etiam, si sequitur motum corporis cœlestis, solum contingeret vt ego non percipiat tempus, qui nunquam percipit motum cœli. Et ēt, si sequitur oēm motum, contingeret vt tempus multiplicetur p multiplicationē motuū. qd est impossibile. apparet igitur ꝙ tēpus aut nō habet esse extra aīam: aut, si habet, sequitur oēm motū, & sic multiplicabitur per multiplicationem motuum: aut sequetur vnū motum, & sic qui non sentit illum motum, nō sentit tempus. quod est impossibile. Nos autem dicamus, qm̄ nos L sentire tēpus est apud sentire quēlibet motū, & apud imaginari quēlibet transmutationem manifestum est. n. ꝙ nos sentire tēpus apud sentire quemlibet motum primo, & essentialiter possibile est. quoniā, si ita esset, contingeret vt tempus multiplicaretur per multiplicationem motuum sensibilium, immo motuum imaginabilium. si autem sentire tempus per sentire quemlibet motum non fuerit primo, & essentialiter, sed pp hoc, quia, cu sentimus quemcunq; motū, sentimus aliquem vnū motum, cui accidit tempus, non accidet quæstio predicta, s. ꝙ qui non sentiet illum motum vnum, non sentiet tempus. qm̄ ille motꝰ vt sentus, qm̄ sentitur quicūq; motus, siue fuerit imaginatus, siue existens. Et apparet qm̄ quis intuebitur hoc, qd ips sentitur essentialiter, & primo, quando nos sentimus nos esse in esse moto: & hoc sentire, s. nos esse in esse moto est, qm̄ imaginati fuerimus quemcūq; motum. qm̄, cum fuerimus in esse indiuisibili in vna mutatione, ad

Digressio, q̄ quæritur, vtrū tēpus cōsequatur oēm motū: & prius arguit ꝙ sic cōsequatur motū vna generatiua.

Qd sic sequitur motū corporis cœlestis.

M

eſt

A est instans, non fiet tẽpus, neq; reputabimus ipsum fieri. cum autẽ fuerimus in eẽ diuisibili fm transmutationem, & non perceperimus nos esse in esse transmutabili, non percipiemus o tno tempus. si autẽ perceperimus nos esse in esse transmutabili, statim percipiemus tempus & hoc manifestũ est. & nos esse in esse trãsmutabili sentitur per se. nos. n. sentimus ꝙ instãs, in quo incœpimus scribere hũc sermonem, est aliud ab illo, in quo fuit cõpletus. motus igit, qui cũ sentitur, sentitur primo, & essentialiter tempus,

B cui motus, ex quo sentimus nos esse in esse transmutabili, & nos trãsmutari, quia sumus in hoc esse. nos igitur esse in esse transmutabili sentitur, sicut diximus, cum sensimus quemcũq; motũ. sentire igitur nos esse in esse transmutabili est illud, ex quo sequitur nos sentire tempus primo, & manifestũ est ꝙ nos non sentimus nos esse in eẽ transmutabili, nisi ex transmutatione cœli. &. si esset possibile ipsum quiescere, esset possibile nos esse in esse nõ trãsmutabili: sed hoc est impossibile: ergo necesse est vt sentiat hunc mo

C tũ qui nõ sentit motũ corporis cœlestis, ſ. per visum, sed dormiẽtes sentiunt ipsum, postquam surgunt à somno ex hoc, quòd rememorantur motus imaginationis in somno. cum autem somnus fuerit profundus, & non fuerint rememorantes aliquã imaginationẽ somni, neque aliquã transmutationem, tunc non percipiunt tẽpus, in quo dormierunt. Qd igitur debet intelligi ex sermone Arist. in quo dicit, ꝙ, cum nos nõ fuerimus transmutati, &c. nõ est ꝙ, cũ motus nõ fuerit factꝰ, aut fuerit factus, sed, cũ nos nõ per- D cepimus hoc, non reputabimus tempus fieri: sed, cũ nos non fuerimus transmutati in nobismetipsis, quia sumus in esse indiuisibili fm transmutationem, qd est instans, aut fuerimus in esse diuisibili fm trãsmutationẽ, sed non perceperimus, hoc reputabimus tẽpus nõ fieri. sed vna reputatio est vera, & altera non est vera. ꝓcipere. n. hãc trãsmutationẽ est illa res, quã sequitur percipere tẽ pus eẽntialiter: cũ tps accidat huic transmutanõi. & ideo coactus fuit Arist. ad hęc verba, ſ. cũ d. cum nos

E nõ fuerimus transmutati in nobismetipsis. & nõ dixit loco eius, cum non fuerit transmutatio, aut fuerit: sed nõ cõprehẽdimus ipsam, vt apparet ex expositoribus. Et in hoc ẽt peccauit Gal. qui intellexit ꝙ Arist. intendebat per hoc, qd dixit, cũ nos nõ fuerimus transmutati in nobismetipsis, ꝙ nos nõ cõprehẽdimus tẽpus, cum non fuerimus moti per imaginationẽ. Sunt. n. tres intẽtiones. quarum Vna est, ꝙ nos nõ ꝑcipimus tempus, nisi qn fuerimus moti in anima nostra. & hoc existimauit Gal. & est corrupta p se. Se-

F cunda aũt est, ꝙ nos non percipimus tps, nisi cum perceperimus aliquem motum, quicunq, sit. & hoc est percipere per accidẽs. Tertia veto est, ꝙ nos nõ percipimus motũ, neq, tẽpꝰ, nisi cũ perceperimus nos transmutari, quia sumus in eẽ trãsmutabili. & ista ꝓceptio est ꝓceptio, q̃ sequit tẽpus eẽntialiter: & nõ accidet ei aliqua ɔſtio. Et verba Arist. manifesta sunt ſm hanc intẽtionẽ, cum dixit: Si igit nos non cõprehẽderimus determinate, &cet. i. & fm hunc modum possumus ponere tẽ

Error Galeni.

G pus sequi motū corporis cœlestis: & q̄ sentiet tempus qui nunquam sensit corpus cœleste. & ideo omnes conueniunt in hoc, q̄ tempus sequitur motum cœli. & ista quæstiõ nõq̄ potuit dilucidari mihi, nisi post magnũ tẽpus: & quicquid scripsi de tempore, secutus sum expositores, sed hic non. Et, cũ numerauit q̄ tempus sentitur, q̄n motus sentitur, dixit: & similiter ét, &c. & intendebat per hoc declarare q̄ tẽpus, & ille motus sequuntur se adinuicem perfecte, s. motus, qui cum sentitur, sentitur tẽpus primo, & essennaliter. &, cum declarauit q̄ tẽpus non comprehenditur, nisi per comprehensionem istius motus, s. comprehensi per intellectum, & q̄ tempus non est motus, incœpit narare q̄ ex hoc sequitẽ vt sit accidens illi motui, & dixit: necesse est igitur vt tempus, &c. i. &, cum verum est qd tempus, & motus cõsequuntur se in esse, necesse est vt sit alterum duorum, s. aut vt tempus sit ipse motus, aut aliquid consequens motum: deinde excepit ipsum non esse motum: ergo sequitẽ vt sit aliquid motus, aut cõsequens, aut cã. I quoniam, cum sequitur ipsum, aut erit prius, aut posterius: sed, quia tempus non apparet in definitione motus, declaratur q̄ non est causa eius: ergo remanet vt sit accidens.

Quicqd cõmentator scripsit debet secutus et positores, sed hic fa.

a Necesse est vt ipsum sit motus, aut cõsequens motũ sed q. tp. nõ apparet de hõie motꝰ declaratur q̄ hẽ eã esse: ergo remanet vt sit accꝰ. Cõ

b Phisic. 8. ph. cõ. 10. & 11. met. c. 29. Idẽ q. phi. c. 3. & 15.

Quia magnitudo ẽ cõtinua, & motꝰ ẽ cõtinuus. Prius, & posterius i loco primũ sunt. Vide cõ. 21m.

Qm autem qđ mouetur, mouetur ex quodam in quoddã, & omnis magnitudo continua est, sequitur magnitudinẽ motus. ga. n. magnitudo continua est, & motus est continuus: quia vero motus, & tẽpus. quantus .n. motus est, tm & tempus sem per videtur fuisse. Prius autem, K et Posterius in loco primũ sunt, hic quidem positiõe. Qm autẽ in magnitudine est prius, & posterius, necesse est & in motu ee prius, & posterius proportionaliter ns, quæ sunt ibi. At vero et in tẽpore est prius, & posterius, ppea q̄ alterum sequitur semp alterum ipsorũ. Est aũt prius, et posterius ipsorũ in motu. id qdem, quod est, motus est, esse tñ ipsi alterum, & non motus.

Et, quia motum mouetur de L
aliquo in aliquid, & omnis mensura est cõtinua, ideo motus sequitur mensurã. &, quoniã mensura est continua, ideo motus est continuus. &, quia motus ẽt est continuus, tempus ẽt erit continuum: quoniã secundum motum existimatur semper tẽpus ee. & Prius, & posterius sunt primo in quantitate. sed hic sunt in situ. Et, quia prius, & posterius sunt in quantitate, necesse est vt prius, & posterius sint in motu ẽt, secundũ quid. M
Et in tempore ee sunt prius, & posterius, quoniam sequuntur se adinuicem semper. Et ee prius, & posterius sunt in motu secundum quidem quod sunt in aliqua hora sunt motus, in essentia aũt sunt aliud a motu.

Idest & vnũ b accidẽtiũ motus est cõtinuatio. & cã in hoc ẽ, quia pq̄ est motus, & est mensuratꝰ cõtinuũ: & motũ ẽt est tale. Et

A per hoc, qđ dixit, de aliquo in aliq̃d, de vbi in vbi, inter q̃ est mẽsura. &, quia ois mensura est continua, sequit vt motũ moueat per cõtinuũ: &, cum motum moueat per continuum, motus eius erit continuus. Et intẽdit hic per motũ translatũ. Et, quia apparet q̃ dispositio temporis de motu est sicut dispõ motus de continuo; per qđ est motus: & tempus est continuũ: sequit etiã vt causa continuationis eius sit cõtinuatio motus. quemadmodũ causa continuationis motus est mensura, supra quam est motus. D.d. qm̃ fm motũ, &c. i. & signum eius, q̃ cõ

B tinuatio accidit ei ex dimensione motus, est, qm̃ quãtitas a tẽporis sequit̃ est quantitatẽ motus, s. quia est æqualis ei. Et, cum declarauit, q̃ cõtinuatio est in motu ex cõtinuatione quãtitatis, per quã est motus, & q̃ continuatio motus est causa continuationis temporis, & intendebat declarare q̃, qñ motus accipitur cõtinuus, tempus erit continuum, &, si diuisus, tps erit diuisum, incœpit ẽt inducere aliud accidens, & dixit: & Prius, b & Posterius, &cęt. 1. & quia prius, & posterius inueniunt̃ in mẽsura, in qua fit motus primo: & est illa, q̃ est in situ: necesse est ẽt vt in

C motu inueniant̃ prius, & posterius, & si non habeat situ. qm̃ pars motus, q̃ est in parte mẽsuræ prioris fm initiũ, ex quo est motus, necesse est vt sit prior motu, qui est in parte cõsequente mensurã. D.d. Et in repõre ẽt, &c. i. & ex hoc q̃ prius, & posterius inueniunt̃ in partibus motus, sequit̃ vt inueniantur ẽt in ipso tẽpore. Et, cũ declarauit hoc, & vult declarare q̃ tps est prius, c & posterius in motu, & iam posuerit q̃ tps differt a motu, incœpit primo declarare q̃ prius, & posteri⁹, quę fugit in motu, habent quiditatẽ aliã a quiditate motus: licet sint cum motu idem in subiecto, & dixit: Et etiam prius, & posterius in motu, &c. & intendit per hoc, qđ dixit, Aliqua hora, i. secundum subiectum. & quasi dicat, & etiam de fundamentis ponendis ad hoc, quod quærimus scire supra illa, quæ posuimus, d est, quoniam prius, & posterius, cum fuerint accepta, secundum qđ sunt in subiecto, tunc erunt partes motus: cum autem fuerint considerata secundum definitionem, & quiditatem, tunc prius, & posterius erit aliud a motu: quoniam motus est in quantitate, & prius, & posterius sunt in numero.

D Numero ex quo p⁹ motũ definimus et quditatẽ et quitate. Oppositũ s. me. cõ. 18. vbi hẽt q̃ tps, & mot⁹ sunt de passionibus qrti, & fũd sub ftãtia quã ti. Vide cõ. 2. m.

E

At vero & tempus quidẽ cognoscimus, cum definiuerimus motũ, prius ac posterius definientes: atq; tunc dicimus fuisse tempus, qñ prioris, & posterioris in motu sensum ceperimus. determinamus aũt aliud, & aliud existimãdo ipsa, et mediũ quippiam inter ipsa alterũ. F cum. n. extrema altera a medio intellexerimus, duoq; dixerit aſa, ipsa nunc, hoc quidẽ prius, illud vero posterius, tũc & hoc dicimus eẽ tempus. quod enim determinatur ab ipsis nunc tẽpus esse vr̃, & supponatur.

Et tempus ẽt quon scimus, nisi motu determinato per prius, & posterius. & tunc dicemus tempus esse, cum sensserimus prius, &

G *posterius in motu. & tunc determinauimus illa, videndo illa diuersa. sicut quid iter illa sit aliud quamuis, cum viderimus per intellectū duo extrema, & inde euerit anima quod alterum instans est prius, et alterum est posterius, tūc dicimus esse tempus. quamuis hoc, quod modo diffinimus, existimatur esse tempus.*

100 Cū posuit ꝙ tempus sentitur pri
mo, & essentialiter, cū sensimus
H motū, i quo sentimus nos transmu
tari, i. esse in esse transmutabili, & po
suerimus ꝙ motus, sm ꝙ est mo
tus, inuenitur: in eo prius, & poste
rius, sicut inuenit in eo cōtinuatio,
& ꝙ extra prius, & posterius est
alia ab essentia motus, vult conun
gere hunc aliud motū de spore eius,
& est ꝙ nos percipere spūs ex per
ceptione motus non est ex percep
tione motus, sm ꝙ est motus, sed mo
tus, i quo sumus trāsmutari, sed qñ
determinauimus in imaginatione
aliquā partē illius determinatā: &
hoc erit, cū sensimus duo instan
I tia, prius, & posterius. qñ iste mo
tus nō diuiditur p instantia, nisi in
nostra mente, & nō determinat in
hoc aliqua pars eius determinata,
nisi qñ diuisimus motū per duo
instantia: quēadmodū linea non
determinatur, nisi qñ fuer duo pun
cta fuer it, sī sunt vltima eius. quēad
modū signatur puncta sunt vltima li
nearū terminantia illas, ex quibus
accidit eis numerario, ita instantia
sunt vltia priū istius motus, & sunt
cā in hoc, ꝙ numerant. Et hoc intē
debat, cū d. & scām tps, &c. i. & nos
cognoscimus tps, qñ determina- K
mus hīc motū per instans prius, &
posterius determinato. n. motꝰ erit
p determinationē instantis prioris,
& posterioris: quēadmodū deter
minato linee erit per duo puncta.
Et signum eius est, qñ a qui perci- a Qui p
pit vnum instans non percipit tem pus. sicut accidit ꝓ diuinis. Et, cum declarauit ꝙ determinato motus erit per determinationē duorū in stantium saltem, incepit declarare qđo determinatur per duo instan tia, & dixit, & nos determinabimus illa, &c. i. determinant per duo in stantia, qñ videmus illa duo instan tia esse diuersa. & hoc erit, qñ vide rimus inter illa duo esse aliud diui sum ab eis: sicut ē dispositio in de terminatione duorū punctorū. hoc .n. non erit, nisi qñ imaginari fuerimus aliquid tertium, sc. lineam. cū aūt abstulerimus lineam, quę est inter duo puncta, tunc duo puncta fierēt vnum: & similiter est duobus instā tibus. D. fecit summā de hoc, & di xit: & hoc erit, qñ viderimus, &c. & dixit alterum est prius, & alterū po sterius. qñ. si imaginari fuerimus duo instantia simul, nō fiet mo tus, sī diuiserimus motum p duo instantia, quorum alterum nō est M prius reliquo, & si fit falsa imagina tio. D. d. hoc. n. quod modo determi nauimus, &c. i. & sequitur ex hoc ser mone ꝙ motus diuisus p duo instā tia, quorū alterū est prꝰ, & alterū ē posterius, ē ipsum tps, sī sm ꝙ ē diui sus. Et cōpō istꝰ sermonis ē sic. Mo tus terminat ad duo instātia: & qđ terminat ad duo istātia est tps: igit motus, sm ꝙ terminat ab his duo bus instātibus, est tps. & dixit pona tur ita, quia post declarabit magis.

Qñ

A Quando igitur, tãquam vnũ ipsum nunc sentimus, & non, aut vt prius, & posterius in motu, aut vt idem quidem, non autem prioris, & posterioris cuiusdam, non videtur tempus factũ fuisse vllum, qñ nec motus. cũ autẽ prius, & posterius est, tunc dicim⁹ tempus. hoc. n. est Tempus, numerus motus fm prius, & posterius. Nõ ergo motus tẽpus est, sed quatenus numerum habet motus.

B *Cũ igitur senserimus aliquid, quasi in eodem instanti, & nõ perceperimus in motu prius, & posterius, aut sensserimus ipsum vnum vnius non ita, quod sit prius, & posterius, non reputabimus ipsum fieri in tempore, cum non habeat motum. et, cum sensserimus prius, & posterius, tunc dicemus tẽpus esse. secundum hoc igitur Tempus est numeratio motus secũdũ prius, & posterius. Tempus igitur non est motus, sed quodammodo est numerus motus.*

C 101 Cum intendit declarare tempus esse numerum motus fm prius, & posterius ex hoc, ꝙ nos sentim⁹ motum, cum diuisserimus ipsum fałtẽ per duo instãtia prius, ſ. & posteri⁹: & ista via est aliquid inuenire per aliud inuentum: & ista via est diminuta, nisi cõiungatur ei via ablationis, ſ. a sue modo causas, & definitiones rerum: reuertit⁹ est ad vtendum via ablationis, & dixit: Cum igitur sensserimus aliquid, &c. i. & quãd modum non sentimus aliquid esse in tempore, nisi, cum sensserimus ipsum fałtem esse in duobus instantibus prioribus, & posteriorib⁹ istãtis, cum sensserimus aliquid esse in eodẽ instanti, aut fuerimus imaginati duo instantia esse insimul, tũc nõ reputabimus tempus fieri. D. d. cũ non habeat motũ, i. quoniã, cũ fuerit imaginatum vnum instans tantũ, aut duo instantia insimul, non imaginabimur motum, & sic non imaginabimur tẽpus omnino. Et ex hoc potes videre ꝙ ipse intendit per hũc motum, nõ quemlibet motum, sed motum, per quem videm⁹ res quiescentes esse in transmutatione eterna, & quasi translatas, quia sunt in translatabili. Et, cum verificauerit per hanc viam ꝙ ista est substantia temporis, & ista via multonens vtique Arist. licet Alfarabius reprehendat illam, induxit definitionem temporis, & dixit: fm hoc igitur Tempus est numerare numerum mot⁹, &c. i. manifestum est igitur ex hoc sermone ꝙ definitio temporis est numerare numerum motus fm prius, & posterius. i. comprehensio numeratus motus, & hoc est numerus ei⁹. qñ, qñ numeram⁹ numerum motus, qui fit ex diuisione eius per instantia priora, & posteriora, tũc fit tempus: ergo tempus nihil aliud est ꝙ numeratio numeri motus, qui fit in eo ex diuisione eius secundum prius. & posterius instantiũ. &, quia tempus fit apud diuisionem motus per instantia: & hoc sequitur necessario numerationi: ideo numerus motus est tanꝙ genus in hac definitione, & fm prius. & posterius tanꝙ differentia. D. d. Tempus igitur nõ est motus, sed quodammodo est numerus

D ũctis ẽvi diminutã inuenit ei via ablationis.

Documẽtum.

E

F

G merus motus, ℭ sed ſm prius, & poſterius eſt numerus motus, i. numerat motum per ſuas partes priores, & poſteriores, ſecũdum ꝙ ſunt priores, & poſteriores, non ſm ꝙ ſunt in ſimul. Dixit Alexan. & non eſt intelligẽdum ex hoc, quod dixit in definitione temporis, ꝙ eſt numerus motus ſm prius, & poſteri⁹, ex hoc; ꝙ temp⁹ numerat motũ: ſed debet intelligi ex hoc, ꝙ tempus eſt numerus prioris, & poſterioris, exiſtẽtium in motu. & i libro Ale. nõ eſt numerare nũerũ motus, ſed nũer⁹ motus. definitio igit℔ qua nõ é dubitãdo, H eſt dicere, ꝙ tps eſt numeratũ prioris, & poſterioris, exiſtium in motu.

Expõ Ale.

Signum autem eſt. pl⁹ enim, & minus diſcernimus numero: motum autẽ plurem, & minorem tempore: Numerus itaque quidam tempus eſt. Quoniam autem numerus eſt duplex (ceterum quod numeratur, ac numerabile numerũ dicimus, & quo numeram⁹:) tempus autem eſt quod numeratur, † & nõ quo nũeramus. } eſt aũt alterũ quo numeramus, & quod numerat.

Nũer⁹ duplex, qui nũerat. & quo nũeramus.

† a. l. non hẽt & nõ l quo nũeramus.)

Et ſignũ eius eſt hoc, quod narrabo. quoniam nos determinamus per numerum magis, & minus: & per tempus determinamus motum magis, & minus: tempus igitur eſt aliquis Numerus. Et, cum numerus eſt duobus modis: dicimus n. numerum illud, quod numeratur, & numeratum, & illud, per quod nũeratur: tẽpus eſt illud, quod nũeratur, nõ illud, per quod numeratur. et illud, quod numeratur, eſt aliud ab illo, per quod numeratur. K

Cum poſuit ꝙ gen⁹ temporis eſt numerus motus, dedit ſignum de toto hoc, hoc modo. Per tempus determinatur magis, & minus ex motu: & omne, per quod determinatur magis, & minus ex aliquo, eſt numerus illius: ergo tempus eſt numerus eius, per quod determinatur. deinde coniungit huic, quod tempus determinatur per prius, & poſterius motus: ergo in tertia figura eſt numerus motus ſm prius, & poſterius, propter conuerſionẽ affirmatiuæ in eo vniuerſalis & eſt neceſſe vt illud, per quod determinatur magis, & minus ex aliquo, ſit aliquis numerus. qm̃ illud, per quod determinat⁹ magis, & minus ſimpliciter eſt numerus ſimpliciter. qm̃, ſi illud, quod eſt calidum ſimpliciter, eſt ignis ſimpliciter, illud, quod eſt aliquod calidum, eſt aliquis ignis. Et, quia omne, per qd numerantur omnia, aut eſt numerus ſimpliciter: & hoc eſt numerãs, non numeratum eſſentialiter, aut aliquis numerus alicuius generis. & hoc accidit: vt ſit numerans quodã modo, & numeratum alio modo. & iſta ſunt, quæ numerãtur per vnitates exiſtentes in illo genere, & nõ per vnitatẽ ſimplicẽ. & tẽpus eſt in hoc gñere, ſ. eſt numerus & nũeratũ: incepit declarare hoc, & dixit: Et, cũ nũerus, &c. i. & cũ nũerus eſt duob⁹ modis, ſ. numerãs tm̃, nõ numeratũ, & numerãs numeratum, & dixit. nos. n. dicimus nũerũ, &c. i. & nũerus eſt duob⁹ modis. Quia nos dicim⁹ numerũ illud, per qd numeratur

A rat aliquod genus, & in se est numerat̃, non numerãs. Et illud, qđ nũc rat ipsum in actu, & est numerat̃ in potẽtia, anteq̃ numeret illud, vt exponit Alex. Et vocamus numerũ etiã illud, per quod numerant̃ oĩa: & hoc est numerãs, non numeratũ oĩno essentialiter. D. incepit declarare q̃ nũerus accepit̃ in definitiõe tpis, nõ est numerus simpliciter, sed de genere nũeri, cui accidit q̃ sint nũerat̃, & dixit: tẽpus &c. i. &, cũ dicimus q̃ tẽpus est nũerus, intẽdim9 numerũ, qui numeratur, nõ illud, p quod numerat̃ simpliciter, qđ é numerus, nõ numeratũ. Et potest aliquis dicere q̃, si intẽdebat p numerũ acceptũ in definitiõe tẽporis, nu meratũ, s. prius, & posteri9 in motu, quare nõ dixit q̃ tẽpus est nũeratũ mot9, loco eius, qđ dixit, q̃ est nũerus motus. Dicamus igit̃ q̃ hoc, qđ tẽpus numerat motũ, & mẽsurat illud, est et essentialit̃, & q̃ ex hoc modo assimilat̃ numero simplr. ipsum aũt esse numeratũ p aliquid est per accẽs, s. q̃ accidit tẽpori etiã mẽsurari, & nũerari, aut p accidẽs simplr, aut p motũ. motus n. accidit mẽsurare tẽpus, vt dicem9 post. Et Themist9 exponit hic numerũ pro numerato, & nõ cõsyderat hoc, qđ diximus. Qm̃ vero numer9 mot9 est tanq̃ genus tẽporis, manifestũ est. nũerus n. motus ali9 est partũ motus, fm q̃ sunt simul, & ali9 est, fm q̃ in eis inuenit̃ prius, & posteri9, i. numerus prioris, & posterioris exñtũ in motu. & manifestũ est q̃ tempus fit, qñ mot9 numerat̃ p prius, & posteri9: ergo tẽpus nec essẽtiano é numer9 prioris, & posterioris exñtium in motu. Et intelligendũ é ex hoc, q̃ dicim9 ipsum eẽ numerũ mot9, i. numerũ cuiuslibet mot9: cũ sit impossibile imaginari ipsum, nisi fm q̃ numerat motũ: & ideo dr̃ q̃ est nũer9 motus. Et intelligẽdũ est p prius & posteri9, prius & posteri9 exñtia in motu, p cuius esse inuenit̃ tẽpus primo: & est ille, p qué intelligim9 nos trãsmutari, i. nos esse in esse trãsmutabili. & quasi d. tps é nũer9 cuiuslibet mot9 p pri9, & posteri9, q̃ sunt in motu, in quo sentim9 nos esse I esse trãsmutabili. qm̃, si esse tpis esset p esse prioris, & posterioris I quolibet motu, tũc tps multiplicaret p multiplicationẽ motuũ, aut nõ hret esse, nisi solũmodo I mẽte. sed ex hoc, q̃ é nũerus oĩum motuũ, hoc mõ nõ sequit̃ ipsum multiplicari p multiplicationẽ motuũ, vt post declarabit Ari. Et Ale. dicit q̃ hoc, qđ dicit, numer9 mot9 p prius, & post. rius, nõ é intelligẽdũ ipsum esse nũeratum p numeros partiu mot9 priorũ, & posteriorũ, nec, nũer9 earũ, sed nũer9 prioris, & posterioris in motu, i. nũeratũ eorũ. & p hoc distinguit̃ natura tẽporis à natura mot9 fm definitionẽ

Et, vt mot9 sp ali9 ẽ, & alius, sic & tps. Tps autẽ simul oẽ idẽ est, nã ipsũ nunc idẽ ẽ, fm id, qđ est esse. esse autem ipsũ alterum est.

Et, quẽadmodũ motus est semper vnus post aliũ, ita est tempus. Tempus vero esse insimul est impossibile. quoniam instans est idem, cũ fuerit: sed esse eius diuersatur.

Id est, & quẽadmodũ mot9 nõ in 103
uenitur tot partes eius insimul, sed q̃libet pars aut iã defecit, aut nõdũ venit, ita est tẽpus. Et intẽdebat p hoc dissoluere q̃stionẽ prædictã in esse temporis dicẽtem q̃, si tẽpus est, necesse est vt oẽs partes eius, aut qđã.

sint

D

E

Expõ. Al.

Vide obi. Zim.

F

G ſint inſimul. ſed non eſt ita. poſuit igitur hoc ꝙ rectũ eſt dicere ꝙ partes eius inueniuntur quædam poſt alias, non inſimul, ſicut eſt diſpoſito in partibus motus, ſ. qm̃ quædã inueniuntur poſt alias. Deinde dedit dſiam inter tempus, & motum, ne exiſtimet ꝙ tẽpus eſt motus: & dixit: Tempus vero eſſe inſimul eſt idem, i. ſed motus differt à tepore. qm̃ motus nõ eſt idẽ apud illa, quę mouentur inſimul, & tẽpus eſt idẽ illis, quæ ſunt in tpe inſimul. Et cauſa in hoc, ꝙ tẽpus eſt idem, eſt, qm̃ inſtãs, quod eſt agens tẽpus, eſt H idẽ in ol motu, cum fuerit demonſtratũ, ſed eſſe eius diuerſatur, ſ. per priorẽ, & poſteriorẽ.

Quam rationem habeat ipſum Nunc ad ipſum tempus. Cap. 4.

IPſum autem Nunc tempus metitur, quatenus prius eſt, atq; poſteri⁹. Ipſum autem Vide com. Zumal. nũc eſt quidem vt idem, eſt vero vt non idem. quatenus. n. in alio, & alio eſt, diuerſum ẽ. hoc autem erat ipſi nunc. quatenus vero eſt id, quod eſt, ipſum nũc, idem eſt. ſequitur. n. (vt dictum I eſt) magnitudinem motus: hũc autem tempus, vt dixim⁹. & ſimiliter igitur pũctum id, quod fertur, quo motũ cognoſcimus, & prius in ipſo, & poſteri⁹, hoc autem ſm id quidem, quod eſt, idem eſt. punctum. n. aut lapis, aut aliquid eiuſmodi eſt, ratiõe autem aliud eſt. ſicut Sophiſtæ accipiunt diuerſum Coriſcum in Lycio eſſe, & Coriſcum in foro. & hoc igitur, ex eo, quia alibi, & alibi eſt, diuerſum eſt. Ipſum autem nũc ſequitur id, qđ K fertur, vt tempus motum. eo. n. quod fertur, cognoſcimus pr⁹, & poſterius in motu. quatenus autem numerabile eſt prius, & poſterius, ipſum nunc eſt. Quare et in his id quidem, quod eſt, nunc, eſt idem. prius. n. aut poſterius eſt, quod in motu eſt: ipſum autem eſſe alterum. quatenus. n. numerabile eſt prius, & poſterius ipſum nunc eſt. & notum maxime hoc ẽ. etenim motus eſt per id, quod mouetur, & latio per id, quod fertur. hoc ali L quid. n. eſt id, quod fertur, mot⁹ autem non. Eſt igitur vt idem ipſum nunc dictum ſemper: eſt autem vt non idem. etenim ſimiliter & quod fertur.

Et inſtans menſurat tempus ſecundum quod terminat illud per prius & poſterius. Et potes dicere quod inſtans quod. nmmodo eſt idẽ, & quod. nmmodo non. quoniam ſecundum quod eſt vnum poſt aliud eſt diuerſum. & hæc eſt ratio inſtantis. ſecundum vero quod inſtãs M *eſt in aliqua hora eſt idem. quantũtatem. n. ſecũdum quod diximus, ſequitur motus: & motũ ſequitur tempus, ſicut diximus. & ſecundũ hunc modum tranſlatio ſequitur tranſlatum, & eſt illud, per quod cognoſcitur motus, & prius & poſterius in eo. & tranſlatum ſecundum quod eſt in aliqua hora, eſt idem. eſt. n. aut punctus, aut lapis, aut*

A aut aliud fensle, secundum autem comparationem diuersatur. sicut Sophiste dicunt, quod Socrates diuersatur, cum fuerit in domo, & cum fuerit in foro: quoniam ipsum esse in locis diuersis facit diuersitatem. Et instãs sequitur translatũ, sicut tempus sequitur motum. quoniam per translatum cognoscimus prius & posterius in motu, & secundum quod prius, & posterius sunt numeratum, est instans. Et so-

B militer etiam, secundum quod instans est in aliqua hora, est idem. quoniam prius, & posterius sunt in motu. in esse vero diuersatur. quoniam secundum quod prius, et posterius est numeratum, est instans. & hoc proprie est magis cognitum. motus. n. cognoscitur per rem motam, et translato per trãslatum. quoniam translatum est aliquod demonstratum, & motus non est sta. instãs igitur quodammodo est quasi idem semper, &

C quodammodo non est quasi idem. quoniam translatum est tale.

104 Vult hic dissoluere questionem dictam de instanti, dicentem quomodo dicitur instans esse vnũ, aut plura, & d. Et Instans mensurat tẽpus, &c.i. & instans est causa in mẽsuratione temporis: qm̃ diuidit motum in prius, & posterius. & hęc est diuisio ipsius temporis, ſqm̃, cum diuiserimus tempus per instantia, accidet in eo prius, & posterius. Causa igitur in mensuratione temporis D est instans: quemadmodum causa in mensuratione linee sunt puncta.

D.d. Et potes dicere, &c. i. & instãs quodammodo est idem, & quodãmodo diuersum. & ideo dissoluitur questio prędicta. qm̃ illa questio accidit ex hoc, q instãs accipitur vnũ, aut plura simpliciter. cum igitur accipitur vnum quodammodo, & plura alio modo, dissoluet quæstio. D. exposuit illos duos modos, & dixit: fm̃ n. q est in alio, & alio est diuersum, &c. i. qm̃ instans, fm̃ q accidit ei vt sit idem, inuenitur in rebus diuersis, vt vnum individuum, quod E inuenitur in plurib⁹ locis est diuersum, vt Socrates esse in foro, aliud est ab ipso esse in domo. D.d. & hęc est ratio instantis, i, & natura instantis est in diuersitate. qm̃ fm̃ numeratum, in quo est, ratione est numeratum, & fm̃ subiectum est idem. D.d. fm̃ vero q instans est in eodẽ subiecto est idem, i. fm̃ subiectum. & dixit in aliqua hora, in loco eius, quod est in subiecto, sicut fecit in priori, & posteriori, quia subiectum est in aliqua hora. & quasi dicat, fm̃ autem q est in aliquo vno, est vnũ, quia est in aliquo, & est in vna F hora, & translatũ est idem. & expositio debet esse talis, quia instãs nõ est in aliqua hora. Et sermo obponitur sic. Instans est in aliquo existente in dispositionibus diuersis: & quod est tale, est vnũ fm̃ subiectũ, & duo fm̃ rationem: ergo instãs est vnum in subiecto, & duo ratione.

Natura ſtatus ẽ ea dẽ ſubiecto, & rõne diſtincta. Idẽ in tra. cõ. 122.

D.d. quantitatem. n. &c. i. & causa in hoc, q instans est tale, est hoc, qđ dicam. iam. n. prędiximus q motus sequitur quantitatem in hoc, q sit continuus, & ens, ſqm̃ cõtinuario, & alia,

G & alia, quæ habet, fm φ est quantitas continua, sunt in eo ex mẽsura, similiter tempus cuꝰ sequitur motum. & fm hunc modum trãslatio sequitur translatum, & tempus instans: qm̃ instans agit tempus, sicut translatum translationem, & punctus mẽsuram, vt Geometræ dicũt. qm̃, cum mouetur facit mẽsuram. &, cum ista sequãtur sese adinuicẽ, necesse est etiam vt agentia ista consequant se inuicẽ, & sic instãs sequit translatum, sicut instans sequitur translationem agentem dimensionem, quemadmodũ sequitur motꝰ

H dimensiones. D. dixit & est illud, p quod cognoscitur motus, &c. i. trãslatum, cum hoc, quod agit motũ, est notius quantitate motus: cũ per ipsum cognoscit motus, & prius posterius, quæ sunt in eo, sunt p illud. ipsum. n. esse motũ facit ipsum esse in locis diuersis, & ipsum esse in locis diuersis dat partibus motus priotitatem, & posteritatem. & similiter instans est notius tempore. Deinde incœpit declarare φ translatum est vnum secundum subiectum, & plura secundum definitionem, & dixit, & translatum, secundum φ est, &c.

I id est, & translatum, secundũ quod est in vno subiecto continuo, est idem. & dixit, loco eius, in aliqua horã: quoniam, cum idem individuum corrumpitur, & postea reuertitur, erunt duo, nõ idem, vt post declarabitur. D, d. aut punctus &c. i. v. g. quòd translatum sit aut vnus punctus, vt imaginãtur Geometræ, aut vnus lapis, aut aliud. Et, cum declarauit φ translatum est idem, fm φ est non corruptibile, neq; generabile, s. quod, cũ trãslatũ corrumpit, & postea reuertitur, erit fm trãslatũ incœpit declarare modum, fm quẽ K est diuersum, & dixit: fm vero cõparationem, i. &, cum translatum acquirit per se esse vnum: &, cum acquirit in respectu ad loca diuersa, in quibus est apud suam translationẽ, erit diuersum fm priontatem, & posteritatem: & accidit ei numer⁹. vt Sophistæ dicũt, φ Socra. est aliud in foro ab ipso in domo: ergo Soct. est idẽ, & aliud. Et intendit φ, si non esset hic aliqua pluralitas, non possent Sophistæ accipere eꝰ ipsum plura simplẽ. & dicendũ est eis φ Soct. est idẽ quodã modo, & est fm subiectum, & diuersum alio modo, i. fm L definitionem. Et, cũ posuit φ translatum est tale, incœpit narrare φ instans sequitur translatũ, & dixit. Et instãs sequit translatũ, &c. i. & translatum, quod agit motũ, est causa in esse instantis, quod agit tẽpus: quemadmodũ tempus sequitur motũ. s. quia motus est causa eius, quia est subiectũ illius: quemadmodu magnitudo est causa motus, quoniam est subiectũ motus. D. dedit signũ super hoc, & dixit: qm̃ p trãslatũ, &c. i. & signũ eius est, qm ex cognitõe trãslati prioris, & posterioris cognoscit M priꝰ, & posterius in motu, & p hoc φ translatum prius, & posterius est numeratũ, erit instans numeratũ. & innuit φ esse trãslatum est causa in esse instantis, & numeratio eius est causa in numeratione isthus. Et cũ declarauit φ translatum est vnum fm subiectũ, & plura fm positionẽ, s. fm priorit ate, & posteritatem, & φ instans est, fm φ translatũ est, & numeratũ, fm φ trãslatum est numeratum, incœpit cõcludere exhoc φ instans est idem fm subiectum, & plura fm definitionem, i. fm pri-

nta-

A ritatem, & posteritatem, & dixit:
Et similiter etiam, &c. i. &, cum instans est per esse translati, & numeratur per numerationem illius, et iam posuimus ꝙ trãslatum est vnũ fm subiectum, et plura fm definitionem, et ita debet esse etiam in instanti. quoniam, fm ꝙ est in vno subiecto, semper est idem: quoniam ipsum est prius, et posterius in motu, sc. qm instãs prius, & posterius in motu est idem, quia translatum est idem, & est numeratum, quia translatum numeratur. Deinde iteravit causam in hoc, & dixit, qm, fm ꝙ
B prius, & posterius est numeratum, est instãs, i. & causa in hoc est illud, quod diximus, s. qm esse instãs & numerato eius est ex hoc, ꝙ translatum numeratur, i. multiplicat ꝑ prius, & posterius. D.d. & hoc proprie est notus, i. translatũ cũ hoc, ꝙ est prius instann in esse, est etiã notius apud nos. D.d. motus enim cognoscit, &c. i. vt mihi videtur, qm, cum motum est notius motu, quia est demonstratum, & motus nõ est demõstratus, s. cõgregatus insimul, sed mens facit ipsum, & motus est notior tempore, sequitur ꝙ translatum, quod agit motum, sit notꝰ instanti, cuius proportio ad tempus est sicut proportio translati ad motum,. Deinde fecit rememorationẽ de hoc, quod declaravit, & dixit. Instans igitur. &c. i. declaratum est igitur ex hoc sermone, quòd instãs quodammodo est quasi idem, et nunquam transmutabile, et quodã modo est transmutabile, et multiplicabile. et causa in hoc est, quia translatum est tale. et per hoc dissoluetur quæstio de instanti prædicta,

Manifestum est autem ꝙ, et tempus non sit, ipsum nunc nõ erit, &, si ipsum nunc nõ sit, tempus nõ erit. Vt enim simul sunt, id, quod fertur, & latio, sic & numerus eius, quod fertur, & lationis. tempus enim est lationis numerꝰ, ipsum autẽ nũc est vt qđ fertur, vt vnitas numeri. & cõtinuũ tempꝰ est ipso nũc: & diuidit fm ipsum nũc. sequit autem hoc lationẽ, & id, quod fert. etenim motus, et latio vna est ipso, qđ fert, quia vnũ, & non fm id, quod est (etenim deficeret) sed ratiõe. & disterminat priorem, & posteriorẽ motũ hoc. Sequit aũt & hoc quodãmodo pũctũ. etenſ pũctũ & cõtinuat *lõgitudinẽ, et disterminat. ẽ enſ huius quidẽ principiũ, illiꝰ vero finis. D Vide contradictionem Zimar E * a.l. addit quodammodo. F

Et manifestum est etiã quòd, cum non fuerit tempus, non erit instans, & cum non fuerit instãs, nõ erit tẽpus. Quemadmodum igitur translatio, & translatum sunt insimul, similiter numerus translationis, & numerus translati sunt insimul. numerus enim translationis est tempus, & instans est numerus translati, vt vnitas est de numero. tempus enim est continuum per instans, & dissum per instans. & hoc sequitur translationem & translatum. motus enim, & translatio sunt idem trãslati si fuerit idem, non sta, quòd sit in aliqua hora. hoc. n. deficit intentione.

G *tentione. & hoc etiam distinguit prius, & posterius in motu, et declarat. Et hoc etiam sequitur punctum quodammodo. punctus enim continuat longitudinem, & dividit illam. est enim principium, & finis huius.*

105 Cū declarauit, ꝙ instans est vnū quodammodo, & plura alio modo, vult declarare substantiā eius quid sit, & incepit hic, declarando ꝙ instans, & tempus consequuntur se in esse, & dixit: Et manifestum. &c. De

H inde dedit causam in hoc, & dixit: Quemadmodum igitur translatio, &c.i. & causa in hoc, ꝙ instans, & tempus sunt insimul, est, qm̄ instās est numerus translati, & tempus est numerus translationis, & numerus trā slati, & numerus translationis sunt insimul, quia translatio, & translatum sunt insimul. D.d. & instās est numerus translati, &c.i. & instans, quod est numerus trāslati, ita se habet de tēpore, sicut vnitas de numero. Deinde dedit modū, fm quem instans assimilat vnitati, & modū, in quo differt, & dixit: tēpus enim est continuum, &c.i. sed tempus cōtinuatur per instans, & dividit per ipsum, per vnitatem vero dividitur numerus, sed non cōtinuatur. & instans continuat tempus, cum accipitur pro termino cōi duobus temporibus, sicut pūctus accipitur vltimū cōe duabus lineis, & dividit illud, qm̄ accipitur pro principio futuri, & fine prāteriti, vt post declarabitur bene. Et, cum narrauit ꝙ tempus est vnum, fm ꝙ est continuum, dedit causam in hoc, & dixit: & hoc sequitur, &c.i. & continuato in tempore, & ipsum esse vnum sequitur I translationem, & translatū, ſ. ꝙ causa in hoc est, qm̄ translato, cui accidit tempus est vna, & continua. & causa in hoc, ꝙ ista translato est cōtinua, est quia est vnius trāslati, nō translati existentis in aliqua hora, & non in alia, qm̄ translatum, quādo deficit in esse in aliqua hora, deficit motum esse, ſ. ꝙ qn̄ priuatur in aliqua hora, priuatur mot': & similiter quando quiescit. & hoc intendebat, cum dixit, nō ita, ꝙ sit in aliqua hora: hoc enim diminuit mōtionem, i. qm̄ motus est vnus, & cōtinuus, cum fuerit vnius trāslati nō L deficientis in trāslatione in aliqua hora. qm̄, si tempus esset in trāslato deficiente in aliqua hora, tunc tempus deficeret i aliqua hora: & sic tēpus esset in tempore. & ex hoc apparet cōtinuatio motus, cui accidit tēpus, & ꝙ nunq̄ deficiet. D.d. & hoc etiam diuidit prius, & posterius, &c.i. & instans diuidit prius, & posterius in motu, qm̄ per illud diuiditur motus prior a posterior: & ita actio instantis sequitur actionem puncti, ſ. ꝙ ista actio, quæ est diuidere, & distinguere est pūcti principaliter, & instantis secundario. Et dixit, quo M dā modo. quia punctus in actu inuenitur super lineam, & instans inuenitur in potentia in motu, cum sit impossibile demonstrari vnum instans bis. Deinde dixit: punct' enim continuat longitudinem, &c. idest, qm̄ punctus cōtinuat lineam, cum intelligitur differentia communis, & diuidit illam, cū intelligitur principium vnius lineæ, & finis alterius lineæ. Et hoc intendebat, cum dixit: & erit principium istius, & finis illius, i. ista actio puncti erit, quādo accipitur

Quomō motus sit vnus mobilis, & eo dempe. Vide cuiū. 5. phy. c. 41. & 106. 54

Pūctus in actu inuenitur in linea, & in potentia in motu, qa impossibile est infinita demonstrari bis. Id dicit sequens tex.

A accipitur principiũ istius lineæ, & finis alterius lineæ ex duabus lineis connunis per illum punctum: & similiter est de instanti, scilicet qm̃ dividit tempus, & cõtinuat ipsum ét.

Sed, cum sic quidem accipiat aliquis, tanc̃ duob⁹ vtẽs vno, necesse ẽ stare, si erit principiũ, & finis idem punctus. ipsum autem nunc, ex eo, quia mouet id, quod fertur, semper alterũ est. Quare tempus numerus est, nõ vt ipsius puncti, quia & principium, & finis est, sed vt vltima B ipsius lineæ magis, & nõ vt partes propter id, quod dictum est. medio enim puncto, tanquam duobus, vtetur. quare, vt quiescat, accidet.

Sed, cum fuerit acceptum hoc, hoc modo, ita, quod vnus punctus accipiatur pro duobus, necesse est cessare, cum idem punctus sit principium, & finis, instans vero, quia translatu semper mouetur, diuersatur. Tempus igitur est numerus, non sicut attribuunt eidem puncto, C *quia est principium, & finis, sed sicut duo fines vnius lineæ, non sicut partes ex dicto. punctus enim medius accipitur pro duobus, ita, quod quies est necessaria ei.*

166 Cum assimilauit instans in tpe vnitati in numero, & dedit differentiam inter illã, deinde assimilauit illud pũcto, cui magis assimilat q̃ vnitati, incœpit dare differentiã inter illum, & punctum, Et dixit: Sed, cum fuerit hoc acceptũ, &c. i. sed instans differt à puncto. qm̃, cum instãs fuerit acceptum, sicut punctus accipiẽs, D ſ. q̃ possibile sit ipsum bis demõstrari, sicut est possibile punctum bis demonstrari, & ideo necesse est tẽpꝰ quiescere, non moueri, quod est impossibile. Et, cum dixit ita, q̃ vnus punctus accipiatur pro duobus, intendit ita, q̃ illud, qd est in eo, quasi vnus punctus in linea, accipiat bis, sicut vnus punctus in linea accipit bis, ſ. principiũ, & finis. & hoc intendebat, cũ dixit, duobus pũctis, i. bis. ex quo sequitur vt habeat fini, sicut linea, & vt sit quiescẽs. Et, cũ narrauit q̃, si instans fuerit imaginarum in tpe, fm q̃ imaginamur punctus in E linea, ſ. quiescere ad modũ puncti, sequit impossibile, quod est tẽpus, se q̃ ad quiescẽs. D. d. causam, ex qua fuit hoc necesse in pũcto, & dixit: cũ idẽ punctus sit principiũ, & finis, i. & est necesse vtiſte pũct⁹ sit in actu, cũ sit principiũ alicui⁹ in actu, & demonstrati, & finis alterius ét existẽtis in actu, ſ. principiũ. instans vero est finis deficientis, & principiũ deficientis, ſ. præteriti, & futuri. Et, cũ narrauit q̃ instans in hoc differt à pũcto, dedit causam in hoc, & dixit: instans vero, &c. id est, instans vero F nõ potest demonstrari bis, quia sequitur translatũ, quod semp mouetur: vnde necesse est ipsum diuersari, adeo, q̃ instãs, quod demõstrat⁹ in secũdo, sit aliud à demõstrato in primo. Et, cum dedit differentiã inter punctũ, & instans, ex qua accidit vt numeratio lineæ sit à puncto, & numeratio motus à tpe, incœpit narrare hoc. pũctus enim est causa numeri lineæ, quẽadmodũ instãs est causa numeri tpis. sed pũctus, fm q̃ est quiescens, est causa numeri lineæ, in quantũ accipitur principiũ vni⁹ li-

G nex,& finis ſecundæ. inſtans vero, quia eſt impoſſibile ipſum quieſcere, eſt impoſſibile vt ſit cauſa numeri temporis hoc modo, ſ. idē inſtans demōſtrati, itaq; ſit finis præteriti, & principij futuri. qm̄, ſi ita eſſet, tūc eſſet poſſibile idē inſtans demōſtrari bis. & hoc accidit in inſtanti, cū fuerit imaginatū ſicut punctus, & fuerimus imaginati tēpus ſicut lineam. & ideo neceſſe eſt vt inſtans mēſuret tēpus, ſaltem per duo inſtantia, prius, & poſterius, & ambo ſint fines eiuſdem temporis imaginati inter duo inſtantia, quemadmodū

H duo puncta ſunt fines eiuſdē lineæ. Et ideo dixit Ariſt. ſuperius, q̄, ſi nō perceperimus multiplicationem inſtantis, non percipiemus tempus.

Tex. 100. Opinio Themiſt. Themiſtius vero videtur concedere tempus percipi ad percepcionem vnius inſtantis: q̄m aſſimilatur inſtans puncto. & ſicut vnus punctus ſufficit in numeratione lineæ, ſine diuiſione eius, ſaltem in duo, ita eſt in inſtans. & hoc erit quando imaginat pars prior motus in illo inſtanti, & poſterior eo: & hoc erit in tribus inſtantibus præſentibus. Et non eſt ſicut exiſtimauit: niſi eſſet poſſibile

Improbatio. I vnū inſtans demonſtrari bis. & hoc nō eſſet poſſibile, niſi tēpus haberet fixū. Et dixit: Tēpus igitur numer' eſt, &c. i. tempus igitur eſt numerus attributus motui propter inſtans, non ſicut numerus, qui attribuitur lineæ, ex hoc, q̄ idem punctus accipitur principium. & finis, ſed fm̄ q̄ inſtans accipitur duo eiuſdē tēporis ſ. vnum principium eius, & alterum finis. & hoc intendebat, cum dixit: ſed ſicut duo fines eiuſdem lineæ. Deinde dixit: non ſicut partes, &c. i. ex dictis poſt. ſ. q̄ punctus, & inſtans ſunt indiuiſibilia, & non ſunt partes eorum, in quibus ſunt. Deinde dixit. q̄ctus enim, &c. i. hic dat cauſam, propter quam eſt poſſibile idē punctum accipi principium vnius lineæ, & finem alterius. & eſt, quoniam q̄ctus demonſtratur bis, ita, q̄ propter hoc accidit ei neceſſarie quies. & eſt impoſſibile in inſtanti, quoniam ſequeretur ex hoc vt inſtans quieſceret: quod eſt impoſſibile, q̄ia ſequitur tranſitum.

Et inſuper manifeſtum eſt q̄ neq; pars eſt ipſum nunc tēporis, neq; diuiſio mot⁹, ſicut neq; puncta ipſius lineæ. lineæ enim duæ partes vnius ſunt. Quatenus igitur terminus eſt ipſum nunc, non eſt tempus, ſed accidit, quatenus vero numerat, numerus. termini enim illi⁹ ſolum ſunt, cuius ſunt termini. numerus autem horum equorum, denarius ſcilicet & alibi eſt.

Et. quia manifeſtum eſt, quod inſtans non eſt pars temporis, neq; diuiſio pars motus, quemadmodū punct⁹ nō eſt pars Lineæ, ſed duæ M *lineæ ſunt partes vnius lineæ, tūc inſtans, ſecundum quod eſt finis, nō eſt tempus, ſed accidens, quod accidit ei, ſecundum autem quod numerat eſt numerus. quoniam fines ſunt fines illius ſolius, cuius ſunt fines. numerus vero, vt denarius, ſicut dicitur de vno vnitate, ſic dicitur de decem denarius, ut idem denarius eſt iſtorum equorum decē demonſtratorum, & alterum.*

Cum

A Cum declarauit differentiam in
ter numerum temporis ab instãti,
& numerũ lineæ a puncto, incœpit
declarare ét, ꝙ instãs nõ est pars tẽ-
poris, & dixit: Et quia manifestũ é,
&c.i.&, quia manifestũ est ꝙ instãs
nõ est pars tpis, quia est differentia
inter motũ priorẽ, & posterioré: &
differẽtia, quę est inter duos motus,
priorẽ, & posterioré non est pars
motus: ergo instans non est pars tẽ-
poris. D.d. sicut punctus, &c.i. cũ sit
differẽtia inter duas lineas. D.d. sed
duę lineę, &c.i. sed duę partes lineę,
B quas pũctus diuidit, sunt illæ duę li
neæ, non punctus, vt declarabitur in
Sexto perfecte, vbi declarabitur ꝙ
omne tps est semp diuisibile, & ꝙ in
stans est indiuisibile. D.d. instans
igitur, fm ꝙ est finis, &c.i. vult decla
rare, ꝙ cum hoc, ꝙ instans non est
pars tpis, est accidens ei, i. instãs, fm
ꝙ est finis in motu, non est tps, sed
ipsum esse finé est accidens ei. D.d.
fm aũt ꝙ numerat, &c.i. fm autẽ ꝙ
diuidit tps est numerus. D.d. fines
enim, &c. hic declarat causam, pro-
pter quã instans nõ est instans, fm
ines sunt ꝙ est finis alicui⁹ demonstrati: & est
ecoꝝ fm ꝙ est numerus: & est: quoniam
C fines sunt in eo, cuius sunt fines, &
rithes instans nõ inuenitur in aliquo pro
cipia prio, & nõ in alio, sicut est dispositio
& in numero. vnde dictũ est in defini
cõ tione eius, ꝙ est numerus translati.

numerus, quidam simpliciter, ꝙ D
dem est, vt dualitas, quidam aũ
tem numer⁹ est quidem vt est,
est autem vt non est. Vt lineę mi
nimus multitudine quidem est
duæ, aut vna, magnitudine aũt
nõ est minim⁹. semp enim diui
dit⁹ os linea. Quare similiter & Vide con-
tradictionẽ Zam.
tẽpus, minimũ enim fm nume
rum est vnũ, aut duo, secundũ
autem magnitudinem non est.

Manifestum est igitur, quod tempus est numerus motus secundum prius, & posterius, & quod E
est continuum, cum sit numerus cõtinui, & habemus accipere numerum minimum de numero simpliciter. Quod autem est aliquis numerus, possibile est quodammodo innotescere numerum, & alio modo impossibile. v.g. quoniam minimũ linea est vna linea, aut duæ, in mẽsura vero nõ habet minimum: quo mã omnis linea diuiditur semper. Et similiter est de tempore etiam. quoniam minimum tempus numerus est, v.g. aut vnus tẽpus, aut duo tempora, in mensura vero non est. F

Cum dedit differẽtiã inter nume 108
rũ acceptũ in definitiõe tpis, & nũe
rũ simpsit, & nũeraũ, q est instãs, qui
est causa in nũeratiõe prioris, & po
steriorꝝ, quẽadmodũ nũerus, quiesꝫ
pũcta, est causa in nũeratione lineę
p lineas, vult inducere accidẽtia, qui
bus nũerus accepit in definitiõe tẽ-
poris differt à numero simpsit, & di-
xit: Manifestũ est igit, i. qm est nũe-
rus mot⁹, nõ fm ꝙ mẽs accipit illud

Quis Numerus sit, qui in definitione temporis accipitur: ex quo nonnullorum in ip so tempore redditur causa. Cap. 5.

QVod igitur tempus numerus motus est, fm prius, & posterius, et continuum (nam cõtinui est) manifestum est. Minimus autẽ

habemus

G bens partes tantum, sed secundum
q accipit illud habens partes prio-
res,& posteriores. Et fecit rememo-
rationē d hoc i hoc loco ꝓpter hoc,
q vult cōsyderare de accidentibus
tempoꝝ, & ideo dixit: & quod est
continuum,i. & apparet ex hac defi
nitione,q est cōtinuum,cum sit nu
meroꝝ cōmuni,s. motus, Et,quia est
numerus cōtinuꝰ,& non est numerus
simplex, dedit differentiam inter nu
merū simplex in hoc, q pauciras in-
uenitur in eo,& inter numerū alicu
ius,vt desecēdat ad modū, quo inue-
nitur in eo paucitas, & multitudo,
H &.d.& habemus accipere,&c.i.& in
numero simplex inuenit minimū,v.
g. duo,aut vnum, si intelligerimus
p minimū illud,quod est indiuisibi
le,s. vnitatem. Et. cum declarauit
q in numero simplex possibile est in
uenire minimū,& indiuisibile,s. vni
tatem, declarauit q numerus alicu-
ius est econtrario,& q quodammō
inuenitur in eo minimū, & quodā-
modo nō,& dixit: Quod aūt est au
quis numer°,&c.i. illud autē, q est
numerus alicuius, potē est, fm q est
numerus vnitatē indiuisibiles,in il
lo genere inueniri minimū eius.&,
I fm q est numerus alicuius, cui acci
dit diuisio in infinitū,nō inuenit in
eo minimū. D.d.v.g. linea,&c.i. qm
cū linea accipiatur, fm q est mēsu-
rans,& numerans,tūc minimū eius
erit,aut vna linea: si intelligitur p
minimū illud, quod non est diuisi-
bile in illa mensura, s. per quod mē
suratur numerus illius lineæ, & est
illud, quod est ex eo quasi vnitas:
aut duæ lineæ,si intelligitur per mi
nimum prima multitudo numeri.
duo enī sunt huiusmodi,s. qui: sunt
minima multitudo numeralis. Et,
cum declarauit q accidit ei, fm q K
est numerus, vt ex eo inueniat̄ ma-
ximum illis duobus modis,quibus
inuenitur in numero,incepit decla
rare q,fm q est mensura,& nō nu-
merus simpliciter, accidit ei etiā vt
in eo non inueniatur minimum,&
est diuisibile in duo naturaliter, &
dixit: mensura,&c. idest, qm non di
uiditur in indiuisibile, sicut diuidit
numerus.& hoc declaraturi in sex
to huius libri. Et, cum declarauit q Tex. 4
in continuo quodammodo inuenium & sex.
tur propria numero,& quodammo
do propria continuo,& hoc erit, cū
numeraf,& tempus fuerit cōtinuū, L
concluſit ex hoc, q tēpus est limōs,
& dixit: Et similiter est de tepore,s.
& quia tps est cōtinuum,necesse est
vt in eo inueniatur. minimū quodā
mō,& alio mō nō inueniaf,fm quē
qd numeraf, inuenitf in eo minimū,
& est vnum tempus, per quod nu-
meratur, aut duo tempora: secun-
dum autem quōd est mensura,non
inuenitur in eo minimum.

Manifestum autē est & pro-
pter quid velox quidē & tardū
non dicitur, multum autem & M
paucum,& longū & breue. qua
tenus enim continuum est, lon-
gum & breue dicitur, quatenus
autē numerus, multū & paucū.
velox autem & tardum nō est.
non enim numerus, quo nume-
ramus, velox, & tardus vllus.

At an. sextum est igitur, quod in eo non dicitur velox & tardum, & dicitur in eo multum & paucum, & longum & breue. secundum enim quod est continuum est

tem

A *longum & breue, ſecundum autem quod eſt numerus eſt multum & paucum. velox vero, & tardum non eſt. quoniam neque numerus, per quem numeratur, eſt velox, aut tardus omnino.*

109 Hic dat tria propria tẽpori: quorum Vnum eſt ꝙ non ſit velox, aut tardum. Secundum autẽ eſt, qm̃ poteſt dici multum, & paucum, quod eſt proprium numero: Tertiũ autẽ eſt, qm̃ eſt longum & breue, qđ eſt B propriũ quantitatis cõtinuę. & hoc poteſt dici, fm̃ ꝙ eſt cõtinuũ, i. quia ſequitur continuum. multum vero & paucum poteſt dici, fm̃ ꝙ eſt numerus. velox aũt, & tardum nõ põt dici, quia eſt nſierus: & numerus nõ põt diſponi per alterũ iſtorũ oppoſitorum. et contraria ſunt falſa in eo, quod non eſt ſubiectũ propriũ eis. quod nõ accidit in cõtrarijs. Et quęret aliquis, ſi tẽpus quodãmodo eſt continuũ, & quodãmodo diſcretũ, quare definitum eſt per diſcretum, cum dicitur ipſum eſſe numerum? C Dicamus igit̃ ad hoc, ꝙ extra mẽtem non eſt niſi motũ, & tẽpus non fit, niſi qñ mens diuidit motum ſm̃ prius, & poſterius: & hæc eſt intẽtio numeri motus, i. motum eſſe numeratũ: ergo ſubſtãtia tẽporis, quæ eſt in ꝙ eo quaſi forma, eſt numerus, & quod é in eo, quaſi materia, eſt motus cõtinuus: qm̃ nou eſt numerus ſimpliciter, ſed numerus motus. cõtinuatio igitur accidit et gratia materiæ, & diſcretio, i. numerus gratia formæ. & eſt cõpoſitum ex duabus quantitatibus. ſ. diſcreta, & cõtinua. & iſta compoſitio accidit mẽſuris, quando diuiduntur. & cõſyderatio, quæ eſt in decimo Euclidis eſt de magnitudinibus. in illo enim tractatu conſyderat de magnitudinibus, fm̃ ꝙ ſunt numerus. D

Et idem etiã vbi ꝙ ſimul eſt. prius autẽ, et poſterius non idẽ. quia & mutatio preſens quidẽ vna eſt: facta vero, & futura, altera. Tempus autẽ numerus eſt, nõ quo numeramus, ſed qui numeratur. hoc aũt accidit fm̃ priꝰ, & poſterius ſemper alterum. ipſa enim nunc altera ſunt. Eſt autem numerus, vnus quidem, & idem centum equorum, & centum hominum: quorum autem numerus eſt, altera ſunt, equi ſcilicet ab hominibus. Tps ẽ nũc rus ſ. quo nũcram?, ſed qui numeratur. Idẽ ſupra tex. 102. E

Et in omni loco, quod vere eſt inſimul, eſt idem. prius autem, & poſterius non eſt idem. quoniã trãſmutatio etiam preſens nõ eſt idẽ: quod autem fuit, & erit, eſt diuerſum. Et tempus non numerus eſt, per quẽ numeratur, ſed numerus numeratus & contingit hoc, vt prius, & poſterius ex eo ſint ſemper diuerſa. quoniam inſtãtia ſunt diuerſa. Et numerus centum equorum, & numerus centum hominum eſt idem: illa autem, quorum eſt hoc, ſunt diuerſa, quia ſũt equi, & homines. E F

Nititur in hoc ſermone narrare accidentia, quæ accidunt tpi, fm̃ ꝙ eſt numerus, & accidẽtia, quibꝰ differt à numero, fm̃ ꝙ nõ eſt numerus ſimplr, ſed ꝑnmerus numeratꝰ. 110

Et dixit Et in oĩ loco, &c. i. & in oĩ

G hoc illud, quod accipitur de tẽpore
præsenti, i. sm actu est idem & in om
m motu, & in omni loco. & causa t
hoc est, qm̃ instans non multiplica
tur p multiplicationem motorum,
aut motuum, cum sit numerus eo-
rum, & numerus non multiplicat p
multiplicationẽ numeran. Et, cum
declarauit hoc, quod accipit qs, fm
ꝙ est numerus, incepit ẽt declarare
ꝙ accidit ei, fm ꝙ est numeratum. i.
numerus motus, & non numerus
simpliciter, & dixit, prius autẽ, & po
sterius, &c. i. prius, autẽ, & posterius
quia est idẽ fm subiectũ, sed ẽ diuer-
H sum fm definitionẽ. & hoc nõ acci-
dit in numero simplici, sed hoc acci-
dit tpi, quia tps est mẽsura trãsmuta
ti, & transmutatũ est idẽ fm defini-
tionẽ, & subiectũ. pn̄s vero, & poste
rius diuersant fm definitionẽ, Cũ
prioritate, & posteritate vt dictũ est
Com. 99. superi⁹. D.d. Et tps nõ est numerus,
&c. & intendebat declarare p hoc, ꝙ
ex hoc modo accidit ei diuersitas in
præterito, & futuro, & vltra prior, &
posterior: & hoc est ꝙuale instan-
ti, & tẽpori. & ideo dixit post: & cõ-
tingit hoc, &c. i. & sequit ex hoc ꝙ
tẽpus est numer⁹, & numeratum, i.
I numerus motus, vt pri⁹ ex eo, & po
sterius d. uersent fm definitionẽ, li-
cet sint vnũ fm subiectum. D.d. in-
stantia enim sunt diuersa, i. fm pno
mtatẽ, & posteritatẽ. D.d. Et nume-
rus cẽtum equorum, &c. declarauit
ex hoc qm̃ est proprũ numero sim
pli hoc, ꝙ non multiplicat per mul
tiplicationem suorum subiectorũ,
& ꝙ subiecta multiplicant, & ꝙ il-
lud, quod est numerus quodã mo-
do, et numeratũ alio modo, sicut ẽ
dispositio in tpe, accidit ei vtrũq;, ſ
multiplicari per multiplicationẽ su
biecti, et adunari p formã, fm ꝙ ẽ ſ
numer⁹. et ex hoc modo prius, et po
sterius in tpe sunt idẽ in omnibus
motibus, non multiplicata per mul
tiplicationẽ eorum: sicut est dispo
no in instanti. Et causa in hoc est,
qm̃ est prius, et posterius in motu
cõtinenti totũ. et ideo omnia sunt
in tẽpore, quia sunt in sphæra mun
di, vnde quidam existimauerunt tẽ
pus esse sphæram, aut mundum.

Amplius autẽ, vt cõtingit mo Nota fili
tum esse eundẽ, & vnum iterũ, & iterũ, sic & tẽpus cõtingit, vt annum, aut ver, aut autumnũ.

Et etiam sicut est possibile, vt idem motus iteretur post alium, similiter est hoc possibile etiam in tempore, verbi gratia hyemi, & ver, & autumnus.

Declarat hoc, ꝙ accidit tpi illud, qđ accidit motui circulari. & hoc demonstrat ipsum sequi motũ circularẽ, non motũ rectũ. mot⁹ enim, qui potest iterari iterum post aliũ, est idẽ cum circulari. & adduxit hoc monens fm modũ sermonis, dicens causam ei⁹, ꝙ est tẽpus circulare. Et quasi aliquis diceret, qđo est possibile tps reuolui? Et tunc dicit hic, quia declaratũ est ipsum sequi motum. &, quẽadmodũ possibile est eũdem motum reuolui in se, sic circularem, similiter temp⁹, v.g. hyemẽ, & autumnum, & æstatem, & ver, quoniam vnumquodq; reuoluitur.

Non solum autẽ motum tempore metimur, sed & motu tempus: propterea ꝙ à seruitem dẽ finiuntur. tempus enim definit motum, cum sit numerus ipsi⁹: motus autem tẽpus. & dicimus multum,

A multum, aut paucum tempus, motu metientes: sicuti numerabili numerū. vt equo vno equorum numerum. numero enim equorum multitudinem cognoscimus: rursus aūt in vno equo ipsum equorū numerū. similr aūt & in tpe, & motu. tpe enim motū, motu aūt tēpus mēsuramus.

Et non solūmodo motus mēsuratur per tempus. sed tempus per motū etiā: quoniam vtrunq; determinat reliquū. per tēpus enim determinatur motus. quia est numerus
B *illius: et quandoq; etiā tempus per motum. dicimus enim tempus magnum, & paruum nos mēsurando ipsum per motum. quemadmodum etiam per numeratum terminamus numerū. v.g. quoniā quādoq; notificamus numerū istorū equorū per vnum equum illorū. quemadmodum igitur per numerum notificamus numerum equorum, & per vnum equum etiam notificamus illum numerum, ita est etiā*
C *de tempore, et motu. mensuramus enim tempus per motum, & motum per tempus etiam.*

112 Quia substātia tpis ē aliquis numer°, & actio numeri est mēsurare, ideo actio substātię tēporis est mensurare motū. Et, quia numero accidit ei per accidēs ipsum numerari p numeratū, & ideo cōtingit pi etiā per accidēs ipsum mēsurari per motum, dixit: Et non solūmodo, &c. & intelligendū est ex hoc, q tps mēsurat motū, q hoc est essentiale ei, & D ex hoc, q motus mēsurat tps, quod hoc est accidēs ei. Et, cū narrasset q vtrūq; mēsurat reliquū hoc modo, quo diximus, dedit causam in hoc, & dixit: qm̄ vtrūq;, &c. i. & necesse ē vt vtrūq; mensuret reliquum, quia vtriusq; paucitas, & multitudo determinat in eo p reliquū: & omne, quod determinat p aliud, est mēsuratū per illud. D. distinxit hoc, & d. per tps enim, &c. i. per tēpus vero determinat mot° essentialiter, qm̄ substantia tpis est numerus motus. &, quia determinatio tpis per motū ē per accidēs, dixit: & qnq;, &c. i. & de E monstrat per hoc, q dixit, qnq;, q hoc raro accidit, & q est p accidens. D. declarauit hoc, & dixit: dicimus enim, &c. i. & nos cōprehendimus tps esse magnū, cum nos cōprehēdimus q motus, qué sequitur tps, est magnus. D. declarauit modum, ex quo accidit tēpori mensurari p motum, & est mod°, ex quo accidit numerato mēsurare numerū, & dixit: qm̄ mensuratur p motum, &c. i. & accidit nobis mensurare tps per motum, sicut accidit nobis numerare p numeratum in aliqua hora ipsum numerū: licet rectū sit nūerare numeratū per numerum. sed, cū dubitamus de nūero, tunc numeram° ipsum per numeratū: vt accidit numerantibus, qn̄ significāt numeros digitis: & accidit nobis, sicut dixit. numerare numerū istorū equorum per vnum equū illorum, qn̄ dubitamus de numero illorū: qm̄ prius cognoscimus per vnū numerum, numerum equorū: & cū dubitam° de numero illorū, cognoscim° hoc per ipsos equos. Et, quia proportionalitas in hoc inter numerū, & nume-

Licet rectū sit numerare numeratū p nūerū: tā cū dubitam° de nūero. tūc nūeram° ipm p nūeratū. F

G merati, & motum, & tẽpus, eſt vera, ſ. in hoc, ꝙ verũq; numerat reliquũ eo modo, quo diximus, ſ. qm̃ vnum numerat alterũ eſſentialiter, & alte rũ numerat illud p accidẽs, d. quẽad modum igit̃ cognoſcimus per mẽſu rum, &c, i. quẽadmodũ igit̃ per numerũ ſcimus numeratũ, ſic ſcimus numerum iſtorũ equorũ per nume rum, cũ numerus eorum fuerit cognitus. ſiſt per numeratũ, quod eſt equus vnus, ſcimus numerũ illorũ, cum acciderit nobis dubitare, aut er rare in numero illorũ. & ita eſt de tempore cũ motu, & accidit nobis H vt numerũ numerari p numeratũ ſit per accidẽs. qm̃ non facimus hoc ſemp in principio, ſicut facim⁹ hoc in mẽſuratione numerati p numeru: ſed facimus hoc per accẽs, ſ. ꝙ illud ꝙ eſt notius apud nos naturaliꝰ, eſt numer⁹, & ignoratũ naturaliter eſt numeratũ: & ſic ſemp per noti⁹, quod eſt numerus, ſcimus latẽtus, quod eſt numeratũ. &, ſi poſt hanc cognitionẽ accidit nobis errare, aut dubitare ſ numero, tũc reuertimur, & ſcim⁹ numerũ per ipſum numeratum. & ſm hoc eſt intelligẽdum de numero, & numerato, & motu, I & tẽpore, ſcilicet in hoc, ꝙ vtrunq; numerat reliquum.

Et hoc rationabiliter accidit. Sequitur enim magnitudinem motus, motum autẽ tempus, ex eo, quia quãta, & cõtinua, † & diſcreta ſunt. } propter ea enim ꝙ magnitudo ẽ huiuſmodi, motus hæc patitur: propter autem motum tempus. Atq; menſuram⁹ & magnitudinem, motu, & motũ magnitudine. multã erũ dicimus eſſe viam, ſi ambulatio multa eſt, & hãc, multam, ſi via K multa ſit: & tempus, ſi motus, & motum, ſi tempus.

† a. l. diuiſibilia ſita

Et recte ſequitur hoc. Quoniam motus ſequitur quantitatem, & tempus ſequitur motum, qua eſt de quantitate, & eſt de diuiſibili. quoniam, ſecundum quod menſura eſt talis, motus eſt talis: et quia motus eſt talis, tẽpus eſt tale. Et etiã menſura a menſurato fit per motum, & motus per menſuram. dicimus enim viam eſſe longam, quando L curſus fuerit longus, & dicimus curſum eſſe longum, quando via fuerit longa: & dicimus de tẽpore ſecundum motum, & de motu ſecundum tempus.

Id eſt recte cõtingit vt tps mẽſu- 111 ret motum. qm̃ quẽadmodum motus ſequit menſurã in hoc, qđ eſt de quãto, & de cõtinuo, & diuiſibili, ſ. qm̃ iſta eſſe in motu eſt, ꝓpter illa eſſe in mẽſura, ſimiliter tps ſequit̃ motum, in habendo iſta, ſ. quia eſt quantum diſcretum quodã modo, & cõtinuũ alio modo, i. ꝙ iſta ſunt in eo, ꝓpter hoc, ꝙ ſunt in motu. Et M hoc intendebat, cũ dixit: qm̃ ſm ꝙ mẽſura eſt talis, &c. i. qm̃, ſm ꝙ mẽſura eſt hmõi continuationis, & diſcretionis, & quãtitatis, ideo mot⁹ ẽ hmõi de quãtitate, & diſcretione, & cõtinuatione: & quia mot⁹ ẽ hmõi de cõtinuatione, aut diſcretiõe, ideo tps eſt hmõi. Et intẽdebat p hoc declarare ꝙ cauſa ſ hoc, ꝙ accidit tps, ſ. ꝙ menſurat̃ per motũ ẽ, quia mot⁹ eſt cauſa in eſſe ei⁹, ſm ꝙ ẽ ſubiectũ illi⁹. & ideo accidit ei, cũ fuerit ima-

A imaginatum ipſum eſſe mẽſuram extenſam per extenſionem motus, mentirari per motum ſm modũ, quo menſurat motũ. ſed differunt, qm̃ motum menſurare ipſum eſt accidens motui: tſs vero menſura re motum eſt illi eſſentiale: cũ eẽna eius ſit menſurare motum. Et, quia diſpoſitio temporis in hoc cũ motu eſt ſicut diſpoſitio motus cũ menſura, ſ. qm̃ menſurã eſſe eſt eũ eſſe motus, narrauit ꝙ ſimiliter accidit quantitati ẽt cum motu de menſuratione vtriuſq; à reliquo, ſicut accidit tempori cũ motu, & dixit: Et ẽt menſura menſuratur per motũ, &c. D. d. & dicamus de tẽpore ſm motum, i. & menſuramus tẽpus per motum. Sed ſciẽdum eſt ꝙ ſubſtantia motus nõ eſt in menſuratione ſpatij, ſicut ſubſtantia temporis eſt in menſuratione motus.

B

Quid ſit in Tempore eſſe. Quæ ſunt ea, q̃ ſunt in Tempore, et quæ non ſunt in tẽpore. Tempus ꝙ, ut motum, ita & quietem menſurare. Cap. 6.

C

QVoniam aũt tempus eſt mẽſura motus, ipſiuſq; moueri, metiſ aũt hoc motum determinando quendã motum, qui mẽſurabit totum, ſicut & longitudinem cubitus, determinando aliquam magnitudinem, quæ remetietur totã, & eſt motui, in tẽpore eſſe, menſurari tempore, & ipſum, & eẽ ipſius: ſimul. n. motum, & eſſe motus menſurat: et hoc eſt ipſi in tpe eſſe, menſurari ipſius eẽ.

Et, quia tempus menſurat motum, & moueri, & motus menſuratur, quando per illud terminatur aliquis motus, per quem menſuratur totus motus, ſicus per cubitum numeramus longum, quando per ipſum terminamus aliquam menſuram, per quam menſuratur totum. motum. n. eſſe in tempore eſt, quia tempus mẽſurat eſſentiã eius, quoniam menſurat ſubſtantiã motus, & eſſentiam eius. & intẽtio eius, quod eſt in tempore, eſt, quia numerat eſſentiam eius.

D

Intendit narrare qũo dr ꝙ trãſmutabilia ſunt in tempore, & incõe 114
pit à motu, cum manifeſtius ſe habeat ad tẽpus, & dixit: Et, quia tempus, &c. i. &, quia tẽpus eſt illud, per quod menſuratur motus. qm̃ nos menſuramus motũ, ita, ꝙ per tẽpus determinamus aliquam partẽ motus, ſ. qm̃ per aliquã partem terminatam tẽporis terminamus aliquã partem terminatam motus, ſ. ꝙlibet ei, & poſt per illam partẽ menſuramus totum motum. v. g. cum dixerimus ꝙ iſte motus fuerit I quinque horis. ulta. n. mẽſuratio motus eſt, qñ acceperimus vnã horam, & determinauerimus per illã aliquã partem motus ꝙualem ei, & poſt per illam partem mẽſuramus alias partes motus, ſicut accipimus vnũ cubitum, & terminamus per ipſum aliquam partem illius, qñ volumus numerare, & poſt menſuramus ipſum per illam partem cognitam. quemadmodum igitur cubitus hic eſt notior apud nos q̃ illud, qd mẽſuratur per cubitum, ita iſta pars tẽporis debet eẽ notior, q̃ motus mẽſuratus p tempus: & iſta pars tem-

E

F

poris

G poris debet ſciri per notiorem motuum,& priorem illorũ, qui eſt motus diurnus, vt poſt dicet. D.d. illud, quod ſequitur ex hoc,& eſt,ꝙ dicere motum eſſe in tẽpore eſt idẽ cũ dicere tẽpus menſurare illum motum,hęc eſt intẽtio eius,qđ dicim⁹, ꝙ numeratum eſt in numero.&c.d. motum.n.eſſe in tempore, &c.t.&, cũ ita ſit de mõ menſurationis motus a tempore, ergo intẽtio eius, qđ dicimus ꝙ motus eſt in tẽpore, eſt ꝙ motus menſuratur per tempus, ſ.qm̃ motus menſurat ipſum, non eſſe ipſius: tempus vero menſurat
H de motu vtrunq;.ſ.quantitatem, & eſſe. & hoc accidit motui: quia nõ eſt ens ſm oẽs ſuas partes ſ actu: ſicut eſt diſpoſitio in menſura. & fuit te hoc intendebat, cũ d. menſurat in ſimul, &c. D.d.& intentio eius, qđ eſt in tempore, &c.t.& intẽtio eius, qđ dicimus, ꝙ omnis motus eſt in tempore, nihil aliud eſt ꝙ hoc, ꝙ tẽpus menſurat eſſe eius.

Manifeſtum eſt ꝙ et alĩs hoc eſt ipſum in tempore eſſe, menſurari ipſorum eſſe á tpe. In tpe .n.eẽ duorum eſt alterum. vnũ
Vide cõt. 21ni. I quidem eſſe tunc, qm̃ tẽpus eſt, alterum aũt, vt quædam dicimus, ꝙ in numero ſunt. hoc autẽ ſignificat, aut vt partẽ numeri, & paſſionẽ, & oſno ꝙ numeri aliquid eſt, aut ꝙ eſt ipſius numerus. Qm̃ autẽ numerus tẽpus eſt, ipſum quidẽ nũc, & prius, & quæcũq; ſunt hmõi ſic in tẽpore ſunt, vt in numero vnitas, & impar & par. hæc.n. numeri aliquid, illa vero tẽporis aliquid ſunt. Res autẽ, vt in numero, ita in tẽpore ſunt ſi au K tem hoc eſt, cõtinent à numero, ſicut & ea, q̃ ſunt in loco, à loco.

Et manifeſtũ eſt quod de alq; intentio eius, quod ſunt in tempore, eſt quod tempus numerat quidditatem eorum. Quæcũq; aliquid eẽ in tempore habet duas intẽtiones. quarum vna eſt, vt aliquid ſit, cũ tempus fuerit, & alia, ſicut dicimus, de quibuſdã rebus, quod ſunt i numero. & iſte ſermo ſignificat, aut illud quod ẽ quaſi pars numeri, L aut accidens ei, & vniuerſaliter aliquod attributum numero, aut quod habet numerũ. Et, quia tempus eſt numerus, inſtãs prius, & poſterius, & alia ſimilia ſunt in tempore, ſicut vnitas in numero, & par, & impar. iſta.n. attribuuntur numero, & illa tempori. Et res ſunt in tempore, ſicut ſunt in numero. & cum ita ſit numerus continet illas, ſicut locus contnet illud, quod eſt in loco. M

Et manifeſtum eſt ẽt, ꝙ intento 115 eius, ꝙ alia ſunt i tpe, eſt ꝙ tempus menſurat eſſentiam illorum, i. eſſe eorum, & ꝙ attributio illorũ tẽpori eſt, ſm ꝙ tẽpus continet illa ad modum eius, ꝙ numerus continet numeratum. Et, cum poſuit hoc poſtiõe, incœpit declarare illud, &c. d. Qm̃ aliquid eſſe in tempore habet duas intentiones, &c.t.& hoc apparet, qm̃ dicere aliquid eſſe in tempore habet alteram iſtarum duarũ intentionum. Quarum vna eſt, vt

tempus

A tẽpus sit cõiunctum cum esse eius, ita, ꝙ sit aliud ab eo, non continuũ cum eo. sed separatum. cõiunctum tñ in esse. i. vt inter illa non sit ligatio, nisi in esse eorum insimul. Sed aũt intentio est vt intentio eius, qđ dicimus aliqđ esse i tpe est aliqđ eẽ in numero. Et facit hanc diuisionẽ bimembrem. qm̃ notum est ꝙ ens attribuitur tempori, fm̃ ꝙ est coniunctum ei, non fm̃ ꝙ accipitur in definitiõe res, tanq̃ pars illius, neq; ꝙ res accipiatur in definitiõe illius. &, cum tempus sit cõiunctũ, non remanet vt attribuatur ei illud, quod

B est in tempore, nisi aut sicut numeratũ attribuitur numero, aut sicut aliquid attribuitur illi, quod existit cum eo: licet aliquis possit dicere ꝙ adhuc est ista tertia pars possibilis, quæ est attributio partis rei ad rẽ, & accidẽtium illius ad ipsam tẽ. & ideo iam cito post diuisit illam, qũ diuisit aliquid attribui numero, cũ d. & iste sermo, &c. sed apparet vlt ꝙ suitentatus est in hac declaratione super hoc, quod prius declarauit ſ. ꝙ tempus est aliquis numerus: & illa, quæ induxit, sunt ad confirmãdũ. Et, cum posuit ꝙ res attribuitur

C tẽpori altero duorũ modorum, aut sicut res, quę inuenitur in numero, attribuitur numero, aut sicut illud est coniunctum alicui in esse ad ipsum, cui cõiungitur, reuersus est ad diuidendũ ipsum, quod est aliquid esse in numero, &c. d. & iste sermo significat, &c. i. Et intendit per partẽ illud, qđ est in numero, quasi ſpẽs, & differentię, & per accidens consequentia essentialia, & per attributum illud, qđ est cõe accidentibus. Et intendit per hoc, ꝙ dixit, aut ꝙ habet numerum hoc, ſ. aut qđ attri

buitur ei, ita, ꝙ sit numeratũ ab D eo, ita, quòd ipsum sit numerus illius. & quasi dicat, & res attribuit numero, aut sicut aliquid, qđ accipitur in definitiõe numeri, aut sicut aliquid, in cuius definitiõe accipitur numerus, ſ. accidentia essentialia, aut sicut ea, quorum vtrunq; accipitur in definitione alterius, & sunt correlauua, quæ sunt in numero, vt duplum, & dimidiũ, aut sicut numeratũ attribuitur ei: & hoc est simile attributioni continentis ad contentum. Et, cum posuit hoc, incepit narrare quid inuenit ex istis in tempore: licet hoc non fuerit in E tentio eius. qm̃ intentio eius fuit clarare, quo attribuuntur tempori res existentes in tpe, sed vidit ꝙ, cũ fuerit declararum quę sunt illa, quę sunt de tpe, sicut partes numeri de numero, & accidentia eius, declarabitur ex hoc ꝙ attributio rerũ tempori est alia. Et d. Et, quia tẽpus, &c. i. &, quia tempus est numerus, necesse est vt in eo sint ẽt aliqua, ꝙ ita sint in eo, sicut vnitas, & par de numero: & sunt instantia, quæ multiplicantur per prius, & posterius, vt declaratum est prius. propositio. n. istarũ ad tẽpus est similis ꝓportioni differẽtiarum numeri ad numerum. & hoc intendebat, cũ d. ista. n, attribuuntur numero, &c. Et, cũ posuit ꝙ tps est numer⁹, & ꝙ illa, quę attribuuntur numero, sunt duobus modis, aut de natura numeri, aut numerata, quę continet numerus. & est declaratũ ꝙ illa, ꝙ sunt in tpe, ꝙ sunt illa, ꝙ sunt de natura numeri sunt alia ab eis, ꝙ sunt in tpe, concluſit ex hoc, ꝙ illa, q sunt in tẽpore, attribuunt tpi, fm̃ ꝙ numeratũ attribuit numero, & dixit: Et res

sunt

G ſunt in tpe, &c. & forte induxit ciuo hanc cõclusionẽ, anteq̃ deſtrueret ter minũ diuiſionem, q̃ eſt vna diuiſionũ ſyllo: quia iam declarauit eſt q̃ tẽpus eſt numerus. &, cum ita ſit, illa, quæ attribuuntur ei, ſunt duobus modis, aut partes, aut accidentia ei, aut numerata ab eo. &, quia illa, q̃ ſunt ex eo quaſi partes, & accidentia, ſunt alia ab eis, quę dicunt eſſe in tpe, ſequitur vt illa, q̃ dicunt eſſe in tpe, attribuant ei, ſm q̃ numeratũ attribuit numero. & quaſi induxit tertiam diuiſionem ad cõfirmãdũ, no quia é neceſſaria ĩ hoc ſyllo.

H D.d. numerus. n. cõtinet illas, &c i. &, quia res ſunt in tpe, ſicut numerata in numero: & numerus cõtinet numerata ſm modũ ſimilẽ ei, ſm quem locus cõtinet locatum: neceſſe eſt vt tẽpus cõtineat numerata.

Manifeſtum aũt eſt et q̃ non eſt in tempore eſſe, eſſe q̃n tempus eſt, ſicut neq; in motu eſſe, neq; in loco, q̃n motus, et locus eſt. Si. n. erit id, qđ eſt in aliquo, ſic, omnes res in qđlibet erũt, et cœlum in milio. q̃n. n. milium eſt, & cœlum eſt. ſed hoc quidẽ accidit, illud aũt neceſſe eſt con I ſequi, & id, quod eſt in tpe, eſſe qđdã tps, q̃n & illud eſt, & id, quod eſt in motu, eẽ tũc motũ.

Et eſt manifeſtum, quod intentio eius, quod aliquid eſt in tempore, non eſt quod aliquid ſit, cum tẽpus fuerit, quemadmodum intentio eius, quod eſt aliquid eẽ in motu, non eſt vt ipſum ſit, cum fuerit motus, neq; intentio eius, quod eſt aliquid eẽ in loco, eſt vt ipſum ſit, cum fuerit locus. Quoniam, ſi aliquid eſſe in loco, habet hanc intentionẽ, neceſſe eſt vt omnia ſint in qualibet, & cœlum in milio quoniam, cum vnum eorũ nulla fuerit, cœlum erit ẽt, ſed per accidens. neceſſarium vero eſt, vt ſemper ſequatur aliquid eſſe in tempore aliquod tempus eſſe, cum illud fuerit, aut ſequatur aliquid eẽ in motu, motum eſſe in illa hora. K

Cum diuiſit attributionẽ rerum tẽpori in attributionem cõiunctionis, & in attributionẽ rei ad numerũ, & diuiſit attributionẽ rei ad numerũ in duo, quorũ vnum eſt attributio rerũ eſſentialium, q̃ ſunt ĩ numero ad numerũ, & aliud attributio eſt numerati ad numerũ, & declarauit quę ſunt illa, quæ ita attribuuntur tpi, ſicut res eſſentiales attribuũtur numero, cum tps ſit numerus, feſtinauit, & poſuit q̃, ꝓportio entiũ, q̃ ſunt in tpe, ad tps eſt ſicut proportio numerati ad numerum, anteq̃ deſtrueret terminũ diuiſionẽ. Et fecit hoc, ſicut diximus, quia conclusio erat verificata ei ꝓp hoc, qđ declarauit prĩo de tpe, q̃n eſt aliquis numerus. &, cũ fecit hoc, intendebat cõplere primã rõnem, a qua ſexpit. & ĩo reuerſus eſt ad deſtruẽdũ primã diuiſionẽ, a qua incœpit ſermonẽ, & dixit: Et manifeſtum eſt, &c. i. q̃n, cum manifeſtũ eſt per ſe, q̃ dicere aliquid eſt in tpe é ſicut dicere aliquid eſſe ĩ motu: & é manifeſtũ per ſe q̃ aliquid eſſe ĩ motu nõ eſt intẽtio eius, qđ eſt, q̃n motus fuerit: ergo neceſſe eſt vt intẽtio eĩ, q̃ aliquid ſit in tpe, nõ ſit, vt cũ fuerit, L 116 Cõmentũ M Expõlia

A rit,erit tps. &,quia proportio eſt ali
cuius ad tps eſt ſimilis proportioni
eſſe eius ad locū,& eſt manifeſtum
q̄res nō attribuatur loco,ita. q̄ erit,
cū fuerit locus,ideo neceſſe é, vt ita
attribuat tēpori.& iō dixit poſt,ne-
que intētio,&c. Et,cū dedit rōnē ad
deſtruendū vt aliquid attribuat lo-
co attributiōe cōiunctiōis, incepit
cōfirmare rōnem ſuam inducēdo
inopinabile ſequens hāc poſitionē
in loco,ſ.dicere q̄ intentio eius, q̄d
eſt aliquid eſſe in loco, eſt q̄, cū fue
rit locus,erit res & dixit: Qui, ſi in-
tento eius, q̄d eſt aliquid eſt loco,
B &c. q̄m ſi intentio eius, q̄d eſt ali-
quid eſſe i loco eſt vt ſit,q̄n loc⁹ fue
rit tūc intētio eius nō erit, niſi hoc,
q̄ locus res ſit oē, q̄d, cū fuerit,erit
res ſm cōiunctionem, nō ſm eſſentia-
lem.&,cū ita ſit, & coniunctiones
ſunt plures, tūc idē erit in pluribus
ſimilus.& magis inopinabile eſt q̄,
ſi locus eſt illud,q̄d,cum fuerit,erit
res,&,q̄n nullum fuerit, erit cœlū,
tunc ſequitur vt cœlum ſit in nullo.
D.d.ſed hoc eſt p accidēs, i.ſed iſta
conſecutio eſt p accidens, ſ.dicere,
q̄,cū fuerit nullū,erit cœlum. & ſi-
militer dicere, q̄,cum fuerit tps,erit
C homo,&,cum fuerit homo, erit tē-
pus. D.d.neceſſarium vero eſt,&c.i.
cōſecutio aūt neceſſaria eſt, vt ſem
per ſequat ex eſſe alicuius in tpe eē
tps proprij illi rei,non eſſe tps ſim
pliciter: & iſtā cōſecutio neceſſaria
motus ex eſſe alicuius,q̄d eſt in mo
tu,nō ē cōſecutio ſimplr,ſ.q̄, cū ali
quid fuerit, erit motus ſimplr: ſed
cōſecutio neceſſaria ſ hoc eſt, q̄,cū
aliquid fuerit, erit motus proprius
Declaratio. ei. Et intendebat per hoc declarare
dictum. diſtinctionē inter conſecutionē eſſentia-
lem, & accidentalem, dicēre.n.ali-
quid eſſe in tēpore proprio ſibi eſt D
dicere, q̄,cū fuerit, erit pp hoc illud
tempus proprium ei. iſta igitur eſt cō
cōſecutio neceſſaria.& non eſt diſtia
inter dicere q̄ aliquid eſt in tēpore,
aut dicere q̄, cum fuerit tēpus, erit
illud, quod eſt in illo tempore.

Qm̄ autē eſt, vt in numero,
eſſe in tempore, accipietur ali- 89
q̄d maius tempus omni eo, q̄d
eſt in tempore. Quapropter ne-
ceſſe eſt omnia ea, quæ in tem-
pore ſunt, contineri à tēpore, ſil-
cut, & alia, quęcunq; in aliquo
ſunt: vt ea, quæ in loco ſunt, à E
loco. Et p.n. itaq; aliquid à tem-
pore, ſicut & dicere cōſueim⁹
q̄ tabefacit tēpus, & ſeneſcunt
omnia tēpore, & obliuiſcuntur
propter tempus, ſed nō didicit,
nec nouū factū ē, nec pulchrū.
corruptionis.n. cauſa ſe ma
gis eſt tēpus.numerus.n. ipſius
motus eſt: motus autē expellit
id, q̄d ineſt. Quare manifeſtum
eſt q̄ ea, quæ ſemper ſunt, qua-
tenus ſemper ſunt, nō ſunt in tē
pore.non.n. cōtinent à tēpore,
neq; menſuratur eſſe ipſorū à tē
pore. Signū aūt huius eſt, q̄ ne-
que patiunt quicquā à tempo
re, tanq̄ non exiſtentia in tpe.

Tps corru
ptiōis cā.
Vide cōm.
Zim.
Ea,quę ſp
ſunt, ſi ſunt
i tpe, qua
tenꝰ ſemp
ſunt.
F

*Et, ſi res non inuenitur in tem
pore, niſi ſecundum quod eſt in nu
mero, poſſibile eſt inuenire tēpus
maius tempore cuiuslibet exiſten
tis in tempore. Vnde neceſſe eſt vt
omnia exiſtentia in tempore con-
tineantur a tempore, ſicut alia ex-*

iſtentia

G *iſt entia in aliquo : vt locus continens rem, quæ eſt in loco. Tempus igitur operatur aliquid in iſtis omnibus rebus, vt ſummus aſſueti docere quòd tempus induxit ſenectutem, & corruptionem omnia, & facit oblivisci omnia, et non discimus ipſum docere, & remanere, & mori. Et non operatur. tẽpus. n. per ſe dignius eſt vt ſit cauſa corruptionis, quia eſt numerus motus : & motus auferri eius. Manifeſtũ eſt igitur ex hoc,*

H *quòd res æterna, ſecundum quod ſunt æterna in eſſe, non ſunt in tẽpore, quia tempus non continet illas, neq; menſurat eſſentiam illarum. Et ſignum eius eſt, quia non operatur in eis omnino ſicut illud, quod non eſt in tempore.*

117 Intẽdit in hoc capitulo dare differentiam inter illa, quæ non ſunt in tpe, & quę ſunt, & dicit : Et, ſi aliquid non eſt. &c. & iſte ſermo potuit ſic. Oẽ, quod eſt in tpe, eſt in eo, vt numerarum in aliquo numero : & oẽ, qđ eſt in aliquo numero, numerus excedit ipſum in duobus extremis : ergo oẽ, qđ eſt in tẽpore, tempus excedit ipſum in duobus extremis. Et maior propõ in hoc ſermone, ſ. dicẽs φ res eſt in tẽpore, ſicut numeratum in numero, eſt manifeſta p ſe ex declarans, & ſiſt minor. D. d. Vnde neceſſe eſt, &c. i. vnde neceſſe ẽ vt oſa cõtineãtur à tpe, & tps excedat illa. Et intẽdit p hoc, qđ d. ſicut alia exiſtẽtia I aliquo, id eſt, ſicut oſa, q̃ attribuunt alicui cõtinenti. v. g. ſicut attribuit

I aliquid loco, vt aqua vaſi. locus. n. continet locatũ, & vas aquã : & ſiſt tps exiſtẽtia in illo, & numerus vt numeratũ. D. d. Tps igitur operat, &c. i. tps igit, frm φ cõtinet illa exiſtentia in ipſo, & ſequitur I hoc cõtinẽs operans, qđ eſt motus totius, neceſſe eſt dicere ipſum operari in res exiſtẽtes in ipſo paſſione corruptionis. & ió oẽs cõuenit in hoc, φ tps inducit ſenectutẽ, & corruptionẽ ad oſa, & nõ dicunt ipſum remanere, & docere. D. d. cũm, pp quam attribuit ei corruptio, & nõ gñatio: & ſi vtrunq; inueniat in ipſo, quia ſequit motũ circularem. & dixit, tempus. n. per ſe, &c. i. & hoẽs attribuũt ei corruptionẽ, & nõ generationẽ. qm̃, cum tps attribuitur per ſe operatiõi, dignius eſt vt attribuat operationi, quę inuenit eſſentialiter in re, quã ſequit tps, ſ. in motu & a motus naturaliter in ſe habet, vt p ipſum auferatur res à ſua ſubſtantia & iſta ablatio inducit per ſe corruptionẽ rei : licet inducat generationẽ I rebus generatis per accns. b ex motu igitur inuenit generatio p accidens, & corruptio p ſe : & ex re inuenitur vtrunq; per accidens : ſed generatio per accns accidentis. tps. n. accidit ei, cui accidit generatio ex motu, & ſequit ex illo, I quo inuenitur corruptio p ſe. corruptio igit attribuit ei, quaſi ſecũdario, & generatio quaſi per accidens putũ. Et, cum declarauit φ illa, quę ſunt I tpe, ſunt illa, q̃ tps excedit ex vtraq; parte, declarauit ex hoc φ res ęternę non ſunt in tpe, ſic. Tps nõ continet res ęternas: & continet res exiſtẽtes in tpe : ergo res ęternæ non ſunt in tpe. D. d. Et ſignũ eius, &c. induxit hoc ad confirmandum ex

K

L

a Mod
liter in
bet vt p
ſui eſſe
tur res
ha ſubſ
Vid tic
potest
ſtat. c
ph. c.
Vnde
ſtim.
M
b Et
ru ine
gnatio
accns.
corrupt
p ſe &
tpe ine
vtrũq;
accns
gnatio
accns
cũs. ac
reppon
to eſt
diſcdara
Et ide
hoc, ſta

A hoc, ꝙ apparet ſenſui. & inteḋit per res æternas corpora cœleſtia. apparet. u. ſenſui ꝙ tps non operatur in eis: ſed ola, quę ſunt in tpe, tempus operat in eis: ergo res æternæ non ſunt in tpe. D. d. ſicut illud, qđ non eſt in tpe. & innuit ſeparata a materia. corpora. n. cœleſtia, licet non ſint in tpe, & ſm ꝙ tps nõ cõtinet illa, tñ ſunt coexiſtentia cum tẽpore, ſ. ꝙ eſſe eorum, quod eſt i moꝫ, eſt coexiſtẽs cũ eſſe temporis, coexiſtẽtia quantitatis cum quantitate. res autem ſeparatæ non habent continentiam, neq; coexiſtẽtiam. & ideo
B dixit: ſicut illud, quod nõ eſt in tẽpore, ideſt in aliquo modo.

Qm̃ autem tps menſura motus eſt, erit & quietis menſura ſm accidens. omnis. n. quies in tempore eſt. non. n. vt quod eſt in motu neceſſe eſt moueri, ſic & quod in tempore. non. n. tempus motus eſt, ſed numerus motus. in numero autẽ motus põt eſſe & quieſcens. non a. n. omne
No of i- mobile q- ſcit, ſed priuatũ motum ap- C. ũ aũt nã moueri. phꝫ 16. immobile quieſcit, ſed priuatiũ motu, aptum aũt natura moueri, ſicut dictum eſt in prioribus. Eſſe aũt in numero eſt eſſe quẽdam numerũ rei, & menſurari eſſe ipſius numero, in quo eſt, quare, ſi eſt in tpe, à tpe. Menſurabit autem tempus id, qđ mouetur, & qđ quieſcit, quaterꝰ hoc quidem mouetur, illud vero quieſcit. motum. n. ipſorum menſurabit, & quietem, quanta quædam.

Et, cum tempus menſuret motum, menſurat ẽt quietem. omnis

n. quies eſt in tempore. quoniã non D
omne, quod eſt in motu, neceſſe eſt vt moueatur, ſimiliter ẽt quod eſt in tempore. tempus. n. non eſt motus, ſed numerus motus. & rectũ eſt vt quieſcens ſit in numero motus. & non omne, quod non mouetur, neceſſe eſt vt quieſcat, ſed omne, quod innatum eſt moueri, & caret motu, ſicut diximus ſuperius. Eſſe autem alicuius in mouero eſt, vt illud habeat aliquem numerũ, & quòd eſſentia illius mouE
ſuretur à numero, in quo eſt. et eſſe alicuius etiam in tempore eſt, vt menſuretur à tempore. Et tempus menſurat res motas, ſecundum quòd eſt res mota, & menſuras quieſcens, ſecundũ quòd eſt quieſcens. menſurat enim motum, & quietem, quotus eſt, & quota eſt.

Cum declarauit quòd illa, quæ 118
exiſtunt in tempore, ſunt in tempore, ſecundum ꝙ illa ſunt in numero: & omne, qđ eſt in numero, mẽſuratur ab illo numero: ergo neceſſe eſt vt omnia exiſtentia in tẽpore, menſurentur à tẽpore: &, quia tẽpus eſt numerus motus: neceſſe eſt vt mẽſuret res exiſtẽtes in ipſo, ſm ꝙ ſunt motę, aut in actu, & ſunt res motæ, aut in potentia, & ſunt quieſcentes. &, quia manifeſtius menſurat res motas quam quieſcentes, & ratio eſt in eis eadem, dixit: Et, cum tempus menſuret motum, menſurat etiam quietem. F

D. natra-

G D. narrauit quomodo assimilatur, & d. omnis. n. quies in tempore est .i. & necesse est vt dispositio motus in hoc sit sicut dispositio quietis, qm̃ quies dicitur esse in tempore fm̃ modum, quem dicimus motum esse in tempore, l. fm̃ q̃ mensuratur à tempore. Et, quia aliquis posset dicere q̃ res sunt in tempore, fm̃ q̃ sunt motæ: & quiescens est contrarium motu: ergo quiescens nõ est in tempore, secundum q̃ est quiescens, ideo dixit quoniam nõ omne, quod est in motu, &c. i. & nõ debet alquis dicere, q̃ res non est in H tempore, nisi sit mota. qm̃ quemadmodum illud, quod est in motu, i. in re mota, est sicut dispositio nostra cum motu totius, non contingit in eo q̃ sit motum, ita est dispositio in rebus, quæ sunt in tempore, idest quoniã sequitur in eis vt sint motæ. D. incœpit declarare q̃ tempus est dignius hoc, q̃ motus, secundum q̃ non est motus, sed numerus motus, &. d. tẽpus. n. non est motus, &c. i. & tẽpus est dignius in hoc q̃ motus, l. vt in eo inueniatur quiescens. qm̃ tempus non est motus, sed numerus motus. & possibile est I vt quiescens inueniatur in numero motus, cum sit possibile vt inueniatur in motu: sed esse eius in numero motus est dignius. Et, quia quiescens dicitur transumptiue, vt dicitur q̃ postquã sunt quæ scentes, & dicitur vere in eis, quę innata sunt moueri essentialiter, & quies, quę est in tempore, est vera quies, incœpit declarare hoc, ne I eo cadat deceptio, & dixit: & nõ omne motum necesse est, vt quiescat. &c. i. & non omne ens necesse est vt disponatur p̃ quiete, sed solummodo illa, quę innata sunt moueri essentialiter. & ideo K dicimus q̃ corpora quiescũt, & nõ Principiũ dicimus q̃ punctus est quiescens, cum non sit innatus moueri. & similis dispositio est in omnibus accidentibus. &, cum talis fuerit expositio, tunc, cum dixit: & non omne motum, intendit & non omne ens nisi sit error in libro. Et forte vult Secunda notificare modum motorum rerũ, quæ recipiunt motum qñque, & quærum quandoq; : & sunt mota, quæ innata sunt carere motu. &. q. d. & non omne motum necesse est vt quiescat, sed quiescat ex motus illud, quod naturaliter habet moueri, & caret motu apud quietẽ. & sic innuit quę mota, & quæ quiescentia sunt in tempore, & quę nõ sunt. L Mota. n. semper non sunt in tempore, vt orbis, & similiter quiescentia semper, vt terra, cum tempus nõ excedat ipsa. Et, cũ narrauit q̃ quies mensuratur per tempus, sicut motus mensuratur: qm̃ modus, quo dicimus q̃ quiescens est in tempore, est idem cũ modo, quo dicimus q̃ motum est in tempore: &, q̃ nõ sequitur vt, omne, quod est in tempore, sit motum, quemadmodum non sequitur vt illud, qđ est in motu, sit motum: immo illud, qđ est M in tẽpore, est remotus ab hoc, qm̃ tempus non est motus, sed numerus motus: &, cum sit possibile vt quiescẽs sit in motu, dignius est vt inueniatur in numero motũ: &, cũ narrauit ẽt q̃ quiescentia, quę sunt in tempore, sunt mota quę carent motu, incœpit demonstrare ex prędictis, q̃ necesse est ex prædictis vt tempus mensuret quiescẽs, & dixit: & sicut diximus superius, &c. i. &, cum posuerimus illud, quod declaratum

Quies aliãs dicit̃ priuatio, sicut ẽ q̃es polorũ, alias vera. q̃ hoc vid. 2. cœli. c. 14.

A ratum est prius, s. φ esse alicuius in numero est vt illud, qđ est in numero, habeat aliquem numerum, qui mensuret essentiam eius: &, cũ possumus φ esse alicuius in tempore est esse eius in numero: manifestum est, φ ex hoc concluditur φ esse alicuius in tempore est vt tempus mensuret essentiam eius. Et ipse expressit maiorem propositionẽ, & conclusionem, & tacuit minorẽ, quia est manifesta. Et, cum cõclusit, φ omne, quod est in tempore, mensuratur à tempore: & quiescẽs est in tempore: concluſit ex hoc, φ

B quiescens mensuratur à tempore: & similiter motum. Et, quia ista cõclusio est manifesta, & similiter minor propositio, in sermone hoc dimisit minorem propositionem, & contentus est inducere modum mensurationis motus, & quietis a tempore. qm̃ dicere modum cõclusionis habet in se conclusionem, licet nõ expresse. & ideo induxit modum conclusionis, s. modum mẽsurationis quietis, & motus a tempore. & hoc fecit fm̃ abbreuiationẽ. Et dixit post, s. postquã induxit cõclusionem, dicentem φ omne, qđ

C est in tempore, mensuratur per tẽpus: Et tempus mẽsurat rem motam, &c. i. &, cum sit declaratum ex hoc sermone q̃ tempus mensurat motum, & quietem: ergo mẽsurat rem motam, fm̃ φ res est mota, & quiescentem, fm̃ φ est quiescens, non fm̃ φ est mota. &, quia quies est priuatio motus: & priuationes terminantur in respectu habituũ, & mensurantur: necesse est vt mẽsuratio quietis à tẽpore nihil aliud sit q̃ mensurare priuationem motus: ergo mẽsurat motum, & eius priuationem. & hoc intendebat, cũ dixit, mensurat. n. motum, & quẽtem, quanta sunt: idest mensurat motum, quotus est, & priuationem eius. mensurat igitur motũ primo, & essentialiter, & quietem secũdo, & per accidens, scilicet fm̃ φ est priuatio motus. sicut accidit in comprehensione habituum, & priuationum. visus. n. comprehendit album per se, & nigrum per accidẽs, fm̃ φ est priuatio albi. & sic est de oĩbus habitibus, & priuationibus.

D fra. c. 120. Tps mẽsurat motũ prio. & est ẽtũ, & qrẽ scdo & pacciis ldẽ infra. c. 130.

Quare qđ mouetur non simpliciter erit mensurabile à tempore, quatenus quantũ quodđã, sed quatenus motus ipsius quantus est. Quare quæcunq; neq; mouentur, neq; quiescũt, non sunt in tempore. esse. n. in tempore est mensurari tempore: tempus autem motus, & quietis mensura est.

E Esse i tpe ẽ mẽsurari tpe. ldẽ sup. c. 114.

Motum igitur non simpliciter mensuratur à tempore, sed secundum quod motus eius est quantus. Ergo necesse est vt illud, quod numme mouetur, neque quiescit, non sit in tẽpore. intentio. n. eius, quod est aliquid esse in tẽpore, est ipsum mensurari per tempus: et tempus est mensura motus, & quietis.

F

Cum posuerat, φ res æternæ nõ mensurantur à tempore, quia non excedit illas, & declarauit etiam φ tempus mensurat motum, & quietem, mittitur etiã declarare ex hoc, φ illa, quæ non mouẽtur, neq; quiescunt, non sunt in tempore. & quia hoc non apparet, donec declaretur

119

G ꝙ tempus non mẽſurat entia, quæ
exercẽt, niſi ſecundum ꝙ ſunt mo-
ta, aut quieſcentia tãtum, dixit:
Motum igitur non ſimpliciter mẽ-
ſuratur à tempore, ideſt &, cum con
ſideratum fuerit menſurationem
motꝰ à tempore, apparebit ꝙ non
menſurat rem motam, ſecundum
ꝙ eſt mota ſimpliciter, verbi gratia
ſubſtantia, aut quantum, aut qua-
le, aut aliud modorum eſſendi, ſed
ſecundum ꝙ motum eſt in prædica
mento paſſionis: ſed motum, ſm
ꝙ eſt motum, eſt in prædicamen-
to, ſcilicet ſecundum quantitatem
H accidentem motui. & hoc intende
bat, cum dixit: ſed ſecundum ꝙ
motus eius eſt quantus. & eſt ma-
niſeſtum quòd, cum non menſu-
rauit rem motam, ſecundum quòd
eſt mota ſimpliciter, ſed ſecundum
quantitatem accidentem motui,
dignius eſt ipſum non menſurare
aliquid, ſm ꝙ eſt ens. & ſimiliter
eſt intelligẽdum de quieſcente. qm̃
non menſurat ipſum, niſi ſecundũ
quòd exiſtimatur in eo quantitas,
non ſecundum ꝙ eſt quieſcens ſim
pliciter, quãtas in quieſcente exi-
ſtimatur exiſtimatione quietis in
I reſpectu motus. Et, cum declara-
uit quòd tempus menſurat ens, ſe-
cundum ꝙ eſt motũ, aut quieſcẽs,
non ſimpliciter, ſed ſm quantita-
tem accidentem motui, & quietꝰ,
ſequitur ex hoc, vt quod non mo-
uetur, neq; quieſcit, non ſit in tẽ-
pore. & hoc ſm converſionem per
contrapoſitionem. quoniam hæc
propoſitio, Omne, quod menſura-
tur a tempore, eſt aut quieſcens, aut
motum, cõuertitur ſic, omne, quod
non mouetꝰ, neq; quieſcit, nõ men-
ſuratur à tempore. &, quia propoſi-
tio, cuius converſam per contrapo- K
ſitionem accepit, eſt dicens ꝙ om-
ne, quod eſt in tempore, eſt aut mo
tum, aut quieſcens, incepit declã-
rare hanc propoſitionem ex prædi-
ctis de ſubſtantia temporis, notã-
cando cauſam, propter quam tem
pus menſurat motum, & quietem
tantũ, & dixit: intento enim eius,
quod eſt aliquid eſſe in tẽpore, &c.
i. & ſignum eius, ꝙ omne, quod eſt
in tempore, eſt motũ, aut quieſcẽs,
eſt, qm̃ manifeſtum eſt per ſe, ꝙ di
cere aliquid eſſe in tempore, eſt ꝙ
tempus menſuret illud. &, quia ip- L
ſum tempus eſt menſura motus, &
quietis & menſurans debet eſſe de
genere menſurati: ſequitur vt om
ne, quod menſuratur à tempore,
menſuretur ſecũdum quòd eſt mo
tum, aut quieſcens. linea enim
menſuratur per lineã, & corpus
per corpus, & ſuperficies per ſuper
ficiem. & hoc manifeſtum eſt. Sed
induxit hanc rationem: quoniam
cum ſcitur cauſa cum ſcitu, tunc
ſcientia erit perfectior.

Manifeſtum igitur eſt ꝙ neq; M
omne, quod non eſt, erit in tem
pore, vt quæcunq; non poſſunt
aliter eſſe, vt diametrum eſſe la-
teri commẽſurabilem. omnino
.n. ſi mẽſura quidem eſt motus
tempus per ſe, aliorum autẽ ſm
accidens, manifeſtũ eſt ꝙ, quo-
rum eſſe mẽſurat, his omnibus
erit eẽ ſ quiete, aut motu. Quę-
cũq; igitur corruptibilia, & ge-
nerabilia ſunt, & omnino quæ
aliquando quidem ſunt, aliqñ
vero nõ, neceſſe eſt in tempore
eſſe, eſt, n., tempus quoddã ma-
ius,

A ius, quod excedet esse ipsorum, & id, quod mensurat substantiam. Eorum autem, quæ non sunt, quæcunq; quidē continet tempus, alia quidem erant, vt Homerus aliquando erat, alia vero erūt, vt futurorum aliqd, quæ ad vtrauis continet. & si ad ambo, vtraq; & erāt, et erūt. Quæ autem haudquaquam cōtinet, neq; erant, neq; sunt, neq; erunt. sunt autē huiusmodi eorum, quæ non sunt, quorum opposita sunt semper. vt incommensurabilem esse diametrum

B mensurabilem esse diametrum semper est: & non erit hoc in tempore: neq; ergo commensurabilem esse. quapropter semper non est, quoniam cōtrariū est ei, quod semper est. Quorū autem contrarium non semper est, hæc possunt & esse, & non esse, & est generatio, & corruptio ipsorum.

Et manifestum est quod, quod non est, non omne etiam est in tempore, v.g illud, quod ipossibile est vt sit aliter, vt diametrū esse assimetrum costæ. quoniam, si vniuersaliter tempus est mensura motus per se, & mensurat alia per accidens, manifestum est quod omne, cuius mensurat essentiam, es-

C *sentia omnis illius erit in hoc, quod* D *monetur, aut quod motus sit unico possibilis. Omne igitur corruptibile, aut generabile, & vniuersaliter omne, quod est in aliqua hora, et non est in alia, necesse est vt sit in tempore. est enim aliquod tempus, quod excedit essentiam istarum rerum & quantitatem substantiarum, quæ sunt in ea. Non ens vero illud, quod ex eo à tempore terminatur, aliud iam fuit, vt Homerus, qui iam fuit* E *in aliqua hora, & aliud erit, vt quædam futura. & tempus continet vtrunque modū, si ex vtralibet parte infixerit. Et quod ex non ente non determinatur à tempore nunquam fuit, neque est, neque erit, & illa, quæ sunt talia, sunt illa, quorum oppositæ sunt semper necessario, verbo gratia, vt diametrum esse assimetrum costa semper est. hoc igitur non erit* F *in tempore, neque simetrum. et ideo est non ens semper, quia est contrarium ei, quod est semper ens. Illa vero, quorū contraria non sunt semper, possunt esse, et non esse, & generatio, & corruptio semper est istorum.*

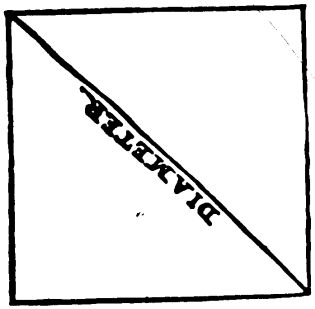

H

110 Quia ens eſt duobus modis, ens ſemper, & ens non ſemp, & non ens & eſt duobus modis, nō ens ſemper, & nō ens nō ſemper, & eſt iam declaratum ꝙ tempus non menſurat ens ſemper, ſed mēſurat ex eo illud, cuius eſſe non ſemper eſt, incœpit & declarare hic ꝙ tempus nō mēſurat non ens ſemper, ſed illud, cuius non eſſe nō eſt ſemper, &c. d. Et manifeſtum eſt, &c. i. & manifeſtū eſt igitur ꝙ illud, quod eſt nō ens, non ſunt eius duo modi in tempore. qm̄ modus eius, qui eſt nō ens ſemper, non eſt in tempore, quemadmodum modus entis, quod ſemper eſt, non eſt in tempore. & illud, qd eſt ſemper non ens, eſt illud, qd poſſibile eſt, vt ſit aliter ab eo modo, quo eſt, v. g. vt diameter ſit ſimeter coſtę. Et cum narrauit ꝙ tempus nō menſurat illud, qd eſt non ens ſemp, incœpit dare cauſam, pp quam tempus mēſurat illud, quod menſurat per ſe, & per accidens: cū ex hoc appareat impoſſibilitas mēſurationis eius ad illud, quod ſequitur menſurationem illius ſimpliciter: quoniam illud, quod nō menſurat per ſe, neq; per accidens, non menſurat illud omnino. Et dixit: quoniam ſi vſt, &c. i. & hoc, ꝙ dicimus de menſuratione, aut nō menſuratione priuatiōis à tempore apparet ex prędictis de menſuratione entis ab eo. qm̄, ſi vniuerſaliter tempus menſurat de entibus per ſe motum, & menſurat alia entia per accidens, i. quia coniunguntur cū motu, manifeſtum eſt ꝙ omne, cuius eſſe menſurat tempus, menſurat ipſum, ſecundum ꝙ eſt motum, aut ſm ꝙ eſt mobile: illud autem, ꝙd non poteſt moueri, eſſe eius nō mēſuratur à tempore. Et, cum declarauit ꝙ tempus mēſurat de entibus illud, in quo eſt motus, aut poteſt eſſe in eo, dixit: Omne igitur corruptibile, &c. i. omne igitur, quod fuerit corruptibile, aut generabile, & vniuerſaliter illud, cuius tempora in ſuo eſſe, & non eſſe ſunt terminata, neceſſe eſt vt eſſe eius, & non eſſe eius ſint in tempore: quia eſſe motus eſt poſſibile in non eſſe eius, & non eſt ita in eo, quod eſt nō ens ſemper.

M

L

A semper. quoniam priuationes istorum, cum sunt consyderatę in subiecto propinquo eis, sunt terminata per tps. Et quasi intendebat notificare ꝙ iste modus entium est ille, cuius esse, & non esse mensurat tẽpus, nõ ille cuius esse, & nõ esse est semp. Et, quia generabilia, & corruptibilia mensurantur à tempore duabus de causis, quarum vna est, quia sunt mota, aut mobilia, secunda aũt est, quia tps excedit illa in vtraq; parte, & ista dedit causam primam in hoc, & modo induxit secundam. & dixit est. n. tempus, &c. B i. &, esse generabilium, & non esse determinant à tempore, quia excedit esse eorum & esse subiectorum, quæ innata sunt, vt in eis inueniantur ista. qñ per hoc, quod excedit esse subiectorum, excedit tempora priuationis eorum. qñ tẽpora priuationum rerũ terminantur ꝑ tempora subiectorũ suorũ propinquorum, in quibus est possibilitas essendi illarum rerum. v.g. qñ priuatio Soc. fm quod precedit suũ esse, terminatur per tẽpus, qñ accipitur in respectu subiecti propinqui ei. v.g. ex quo sperma adiungebatur cum sanguine menstruo. cum autẽ priuatio eius accipitur ī respectu possibilitatis eius in prima materia, inuenietur infinita in ꝓteterito. & similiter priuatio eius, qñ priuat res in ꝓteterito, est infinita in futuro. fm hoc igitur, si dicatur in istis ꝙ tempus terminat priuationem eorum, erit fm vnum modum. ista. n. sicut iam diximus, non est possibile vt tempus mensuret suum non esse, nisi in respectu subiecti terminati. & hæc est priuatio, quę precedit esse, ſ. cum quo cõiungitur possibilitas essentiæ. priuatio vero, quę est post esse, cum non coniungitur cum ea possibilitas essendi secũdo: & hoc non est nisi in rebus reciprocatis: non mensuratur per tempus omnino. illud autem, per qđ mensuratur esse alicuius secũdo, & sunt illa, quę reciprocant tempora suarum priuationum, sunt terminata per tempus: vt qñ aqua generatur ex aere, & aer ex aqua. & substantiã rerum generabilium, & corruptibilium, ſ. propinquam, innuit, cum dixit: & quantitatem substantiarũ, in quibus sunt. qñ priuationes rerum terminatarum sunt in substãtijs, in quibus inueniuntur res. Et, cum declarauit ꝙ tempus nõ mensurat illa, quorũ priuatio ē semper, quia non mensurat priuationẽ alicuius, nisi in respectu sui esse, & ista nunquã habebunt esse, ideo tẽpus non mensurat nõ esse eorum, cum hoc, ꝙ tempus ēt non excedit non esse eorum. & declarauit cum hoc ꝙ tẽpus mensurat entia, fm ꝙ sunt mobilia motu nouo, & corruptibili, incepit ēt inducere fm modũ priuatorum, & sunt illa, quæ possunt mensurari à tempore, & dixit: Nõ ens vero, &c. i. modus vero nõ entis, in quo dicimus ꝙ tẽpus mensurat suã priuationem, necesse est ipsum esse, aut in ꝓteterito, vt Homerus, aut in futuro, vt eclipsis, et alia futura. & est necesse in priuatis, quę terminant à tempore, vt sint in ꝓterito, aut futuro, quia priuatio non imaginatur, nisi in respectu eius, cuius est priuatio. & ideo, cum ēt terminatur à tempore, erit per respectum eius ad tẽpus essentiæ illius rei priuatę. & ideo sequit, vt omne, cuius nõ esse est terminatũ, vt sit aut

C Habita. & corpebitia. ctuati: tpe dua de cau

Vocat ego priuatiu. ens ꝓpe ens, in libro ꝙ quo, vel (. ſ. tur to modo V. de esse. ens. cõ. to.

D

E

F

Priuatio nõ imagi natur nisi in respectu ei⁹, cuius ē priuatio. Idẽ sup. c. 11 S. & ibi.

C in ꝑteritо, aut in futuro. D.d.& tps continet, &c.i. & tempus continet iſtos duos modos eſſendi, C qđ iam fuit, & qđ erit: ſi ex vtralibet parte inſpexeris, ſ. ex futuro, aut ꝓteriто. Et intendebat innuere per hoc, ꝙ cauſa in hoc, ꝙ tempus terminat priuationes iſtarũ rerũ, ita, ꝙ poſſumus dicere ꝙ tot anni ſunt elapſi à tpe ecliptis, eſt hoc, ꝙ hoc tempus terminat illa. & nõ dixit poſt, Et qđ eſt ex non ente, nõ determinat à tẽpore, id eſt, & illud, qđ ẽ nõ ens, qđ determinatur à tpe, eſt ecõtrario nõ ens, qđ nõ determinatur à tpe. non

H ens. n. qđ determinatur à tpe, eſt illud, qđ fuit, aut erit: non ens aũt, qđ nõ determinatur à tẽpore, eſt illud, qđ nũquã fuit, aut erit, neq, eſt modo. Et, quia iſte modus non entis differt ab illo modo alio in hoc, ꝙ oppoſitum illius inuenitur ꝙnq;, & oppoſitũ iſtius inuenitur ſemp, dixit: & quę ſunt talia, &c.i. & eſt ꝓpriũ huic generi priuationis hoc, ꝙ oppoſitum eius eſt ſemper, vt dia metrum eſſe ſimetrũ coſtæ. diametrum. n. eſſe aſſimetrum eſt ſemp: & ideo ipſum eſſe ſimetrũ nunquã eſt. D.d.& hoc nõ eſt in tpe, neq; ſi-

I metrũ, i.& ipſum eſſe aſſimetrum non eſt in tpe, quia eſt neceſſariũ: neq, ẽt ipſum eſſe ſimetrum eſt in tpe, quia eſt oppoſitum ad aſſimetrum. D.d.& ideo eſt nõ ens ſemp, i.& nõ diametrũ eſſe ſimetrũ eſt nõ ens ſemper, quia eſt cõtrarium ei, qđ eſt ens ſemp, ſ. ad aſſimetrũ. Et, cum narrauit ꝙ illa, ꝙ ſunt ſemper priuata, ſunt illa, quorũ contraria ſunt ſemper: & ſunt illa, quorũ eſt, & nõ eſſe non terminat tps: narrauit ꝙ ſecundus modus priuationis eſt oppoſitus iſtis, & dixit illa aũt, quorũ contraria, &c.i priuata aũt, quorũ contraria, &c.i. priuata aũt quorum contraria non ſunt ſemper, poſſunt eſſe qñq; & nõ eſſe qn que, econtrario alio modo priuationis, & generatio, & corruptio ſunt ſemper hoc modo enuum.

Quo poſito ipſum Nunc cõtinuat tempus. Deq; alio ſignificato ipſius Nunc. Et quod hoc ſignificatum. ſ. Aliquando. Iam, Nuper, Quondam, & Repente. Et quod Tempus corruptionis per ſe magis, generationis autem magis per accidens eſt cauſa. Cap. 7.

L

IPſum autem nunc eſt continuatio temporis, ſicut dictũ eſt. continuat. n. tempus ꝑteritum, & futurum, & oino terminus temporis eſt. eſt. n. huius quidem principium, illius autẽ finis. Sed hoc non, vt in pũcto manente, manifeſtum eſt. diuidit autem* potentia. &, quatenus quidem hmõi, ſemper alterum eſt ipſum nunc: quatenus autem copulat, ſemper idẽ eſt. M Vt in mathematicis lineis. non .n. idem ſemper, vnumq; punctũ eſt intellectu: diuidentium .n.* aliud eſt: quatenus autem eſt vna, idem penitus eſt. Sic et ipſum nunc aliud quidem temporis diuiſio ſm potentiam eſt, aliud autem terminus vtrorũque, & vnio. eſt autem idem, & ſecundum idem diuiſio, & vnio: eſſe autem non eſt idem.

Inſtans vero eſt copulatio temporis, ſicut dictum eſt. copulat. n. tẽpus

*a. Repentina

*a. alia

*a. aliud

A *tempus præteritum cum futuro, et extremum temporis: quia est principium cuiusdam partis, & finis cuiusdã. Sed hoc non est manifestum, sicut est in puncto, quando figitur. & ipsum instans est punctus ex potentia. & secundũ quod instans est tale, semper est aliud ab alio: & secundũ quòd ligat, semper est idem. Et quẽadmodum igitur in lineis mathematicis, punctus acceptus in eis in ima*

B *ginatione non semper est idem: quoniã, cum diuiserimus lineã per illum erit diuersa: secundũ vero quod est vnum est necessario idẽ. Et similiter etiam instans est quodãmodo diuisio temporis in potentia, & quadãmodo extremũ, & aduniatio duorũ tẽporũ. & aduniatio, et diuisio sunt idem in eodem: essentia vero eorũ non est eadem.*

& est extremũ duorũ temporũ. fũ- D
tum nanq;, fm ꝙ est principiũ, præteritũ autem fm ꝙ est finis. Et, ga punctus in hoc est, sicut instans, s. in hoc, ꝙ copulat lineam, fm ꝙ est terminus cõis duabus lineis insimul, & diuidit illã, fm ꝙ est finis vnius, & principium alterius, dedit dictam in hoc inter instans, & punctum, & dixit: Sed hoc non est manifestũ, &c. i. sed hæc diuisio, quæ est in instanti, ℭ qm̃ est principium futuri, & finis præteriti, & similiter copulatio, non est manifesta, sicut est in

Pũctꝰ acceptꝰ in linea E

punctο. Et causa in hoc est, quoniam punctus acceptus in linea est fixus demonstratus bis, & instãs nõ est fixum, neq; demonstratum bis. D. d. & instans est punctus ex potẽtia, i. & instans, quia est non fixũ, idem est in potẽtia, & punctus, quia est fixus, est in actu: & sic instans secundum veram similitudinem est punctus in potentia. D. d. & secundum ꝙ instans est tale, &c. i. & secũdum ꝙ instans ligat tempus, & diuidit illud, quando accipitur, fm ꝙ est diuidens, est duo fm terminos: est. n. principium futuri, & finis præteriti: & principium est aliud a fine secundum definitionẽ, & secun- F
dum ꝙ est differentia, vel terminus communis est idem. & hoc intendebat, cum dixit: & secundũ quòd ligat est idem. Et, quia hoc manifestius est in punctο cum lineis, quàm in instanti cum tempore, d. Et quemadmodum igitur in lineis mathematicis, et eę idest quoniam non erunt idem omnibus modis, scilicet quia est idem vno modo, & & duo alio modo. D. dedit modũ, quo non sunt idem, & dixit: quoniam, cum diuiserimus lineam, &c.

Pũctꝰ acceptꝰ in linea ẽ dematꝰ bis. si istãs nõ ẽ fixũ, ne. ꝙ dematũ bis. Idẽ sup. c. 105 106.

121 Cum narrauit prius ꝙ instans in
C ve- tpe est tanq; punctus, & quo ẽ vnus
ritas punctus, & quo est vnus, & multus,
reuertitur ẽt hic, & complet intẽtionẽ in eo, quia intẽdit inducere modum, quo assimilatur pũcto, & quo differt. Et dixit: Instans vero est copulatio temporis. &c. id est, & istãs est cã in hoc, ꝙ tempus præteritum est copulatum cum futuro, non diuisum ab eo. & est eadem causa in hoc, ꝙ præteritum diuiditur à futuro. qm̃ per hoc, quod est differentia, vel terminus communis, est causa continuationis præteriti cum futuro. D. d. & extremum temporis, i.

G ideſt,quoniam, cum diuiſerimus lineam,per ipſum, erit finis vnius lineę,& principium alterius: & ſic ſecundum q̃ eſt principium, eſt alterius rationis ab ipſo,ſm q̃ eſt finis. D.d.ſm vero q̃ eſt vnum, &c.i. ſm vero q̃ eſt vnus pũctus,nõ eſt in eo diuerſitas. & intẽdit q̃ vn⁹ pũctus p ſe ẽ duo ſm rõnẽ : & ſm q̃ eſt duo diuidit lineam : & ſm q̃ eſt vnum copulat illam. Et,cũ declarauit hoc de puncto cum linea,incœpit declarare hoc de inſtanti cum tempore, & dixit : & ſimiliter inſtãs eſt quodammodo, &c.i. ſiſt inſtãs quodã modo eſt diuidens ipſs in potentia, nõ in actu in præteritũ, & futurũ: & eſt modus, ſm quẽ eſt duo, ſ.ſm q̃ eſt principiũ vnius, & finis alterius: & alſo mõ eſt extremũ cõe ambobus,q̃ facit illa adunari: & ẽ modus, ſm quẽ eſt vnũ : & ita eſt vnũ in potẽtia. D.d. & diuiſio,& adunatio ſunt idẽ in eodẽ,&c.i. & diuiſio, & adunatio ſunt vnius eſſentię, ſm vero eẽ rũ,& definitionẽ differũt : qm̃ definitiões eorũ ſunt cõtrariæ. & ita diuiſio,quę accidit pũcto,eſt diuiſio relat.ua,non in eius ſubſtãtia : qm̃ punctus nõ diuiditur, ſed ſolummõ diuiditur,ſm q̃ eſt principiũ in reſpectu, & finis i reſpectu.

Vn⁹ punctus p ſe ẽ duo ſm rõnẽ, vt dicit 6. phy.c.24.

H

Diuiſio. & accidit pũcto. ẽ diuiſio relatiua. I

Ipſorum igitur nũc hoc quidem ſic dr̃.aliud autem, cũ tps, q̃d eſt huius,ppẽ ſit. vt veniet nũc,qa hodie veniet: venit nũc, qa hodie venit. q̃ vero i Ilio geſta ſunt,fuerunt nõ nũc, neq; diluuiũ fuit nũc: & tũ cõtinuũ tẽpus eſt ad ipſa:ſed quia nõ,ppẽ.

ma. ſi.i. eſt ſubſta ldẽ. 6 phy.c6. 27.

Quædam igitur dicitur in eis inſtans ſic, & quædã dicitur alio modo in tempore propinquo iſti. K ſicut dicimus Socrates venit nũc, id eſt venit hodie: et venit nunc, i. venit hodie. bellũ vero, quod fuit in Ilion, non eſt nũc, quamuis tempus ſit ipſi continuum : quoniam tempus eius non eſt propinquum.

Cum declarauit q̃ inſtans eſt ſubſtãtia, quod ita ſe habet ad tempus ſicut punctus ad lineam, & hõc nomen inſtans vſi tatur tranſumptiue de tempore propinquo huic inſtanti vero,& de illo, quod connectit ipſum ex vtraq; pte,notificauit hoc. L ne aliquis exiſtimaret q̃ verum inſtans eſt diuiſibile,& dixit : Quędã igitur, &c.i. quędã igitur attribuũtur huic inſtanti vero, & quædam attribuuntur tempori propinquo illi, q̃ tempus nominatur nomine veri inſtãtis. vt dicimus,hoc venit nunc,i.in hoc inſtanti, intendendo q̃ veniet hodie, aut in tempore propinquo huic vero inſtanti. & D.d. bellũ vero,quod, fuit in Ilion,& bellum vero,quod fuit in Ilion, nõ dicitur eſſe nunc : licet hoc tempus idem ſit continuum cum vero inſtanti, in quo fuit bellum : quoniã M hoc tempus non eſt propinquum illi inſtanti vero.

Ipſum aũt Aliq̃n, tps ẽ determinatum ad prius, et poſterius nunc. vt aliq̃n capta eſt Troia, & aliq̃n erit diluuiũ. oportet.n. terminari ad ipſum nunc. erit ergo quantũ ad hoc tempus, et ad illud, & erat ad hoc tempus.

Quare [illegible] poſtremus natus [illegible] inſtans præterito. g. quando fuit capta Ilion, et quan

co

A do fuit diſtinuum. quoniam neceſſe eſt vt finiatur apud inſtans præſens. quando igitur futurum, eſt alia menſura temporis inter futurum, & illud quando præteritū eſt menſura temporis inter inſtans nunc, & præteritum.

123 Vult in hoc ſermone exponere dictiones ſignificatas, quæ ſignificāt in tempore exiſtentes in tempore, vt quando, & cum, & pauloante. & incepta quando, cum ſit famoſius, & dicit. Quando vero eſt tēpus ter-

B minatū apud inſtās præcedēs, hæc autē dictio Quando, ſignificat tempus terminatæ quātitatis per inſtās præcedens, quod eſt principium illius facti, de quo interrogatur, & inſtans poſterius, quod eſt finis illius facti, quādo illud tempus notæ fuerit diſtantiæ ab inſtanti præſenti.

D d neceſſe é enim vt finiatʒ apud inſtans, ideſt neceſſe eſt enim vt finiatur tempus, de quo interrogatur per quando, i. determinetur per inſtans præſens, ſ. diſtantia eius ab eo vg cum dicitur, quando fuit capta ſion, & dicetur, in tali die, talis mē-

C ſis, talis anni. dies etiam terminātur per menſem, & menſis per annum, & annus per ſuam diſtāiam ab inſtanti præſenti. & ſic dies, in qua capitur, terminatur per inſtās, qd eſt principium, & inſtans quod eſt [illegible] & per ſuam diſtantiam ab inſtanti præſenti. & ſimiliter, ſi capti [illegible] horis, aut ſex, tunc [illegible] horæ terminantur per tria inſtantia. D d. ſi igitur futurum, &c. [illegible] futurū eſt quantitatis inter duo inſtantia, futurū, ſ. quod eſt ante factū, & futurū, quod eſt poſt.

D d & quando præteritum eſt quā D titatis temporis inter futurū nunc, & præteritum. Et intendit inter futurū, quod eſt poſt factū, & præteritum, quod eſt ante ipſum. & hoc tēpus terminatū per duo inſtantia eſt terminatum per præſens inſtans.

Si vero nullum tempus eſt, quod non ſit aliquū, omne erit tēpus finitum. Deficiet ne igitur? An non. ſi quidē ſemper eſt motus. Aliud igitur, aut idem ſęper? Manifeſtum eſt, ꝙ vt motus, ſic & tēpus eſt. ſi enim vnus, & idē ſit aliquando, erit tempus vnū E & idem: ſin vero non, non erit.

Si igitur nō eſt tempus, niſi ſit quando, ergo omne tempus eſt finitum. Vtrum igitur tempus deficiet, aut non? Amplius vtrum eſt vnum poſt aliud, aut vtrum eſt idem iteratum? Dicamus igitur, quoniam diſpoſitio temporis in hoc eſt ſicut diſpoſitio motus. ſi igitur motus eſt in aliqua hora idem, & tempus erit idem: & ſi non, tempus non erit huiuſmodi.

F

Cum declarauit ꝙ, quando eſt tē 124
pus determinatum per inſtans præcedens, & inſtans poſterius, terminantia rem factam, eſt terminatū etiam per ſuam diſtantiam ab inſtanti præſenti, incœpit quetere de tempore, vtrum ſit finitum, aut nō, & dixit: Si igitur &c. i. ſi igitur omne tempus poteſt induci in reſponſione ad quando: & omne, quod poteſt induci in reſponſione ad quando. eſt terminatum: ergo omne tēpus eſt determinatum: & omne de-

ter mi-

G terminatum eſt finitū: ergo omne tempus eſt finitum. & cū vnaquęq; partū temporis eſt finita, quęrēdū eſt vtrū illud, quod eſt congregatū ex partibus finitis eſt finitū, aut infinitū. exiſtimat igit, ꝙ compoſitū ex partibus finitis eſt finitū. & ideo dicit poſt: Vtrū igitur, &c. i. verum igitur tps, &c. &, ſi oē tēpus, quod accipit pars tpis totalis, eſt finitū, quęrendum eſt, vtrum diſpoſitio in vniuerſo tempore eſt ſicut diſpoſitio I partibus, ſ. vtrū vniuerſum tēp⁹ eſt finitum, quemadmodū quęlibet ps eius eſt finita. &, ſi omne tēpus eſt finitum, deficit ſuū eſſe, & non continuatur. & hoc intēdebat, cum dixit: vtrū tps deficiet, aut non, i. an deficiat eſſe ſm gen⁹. D. d. Ampli⁹ vtrū eſt idem, &c. i. &, ſi non deficiat eſſe, vtrum eſt hoc, propter quod temp⁹ ſit vnum poſt illud, ita, ꝙ infinitas tēporis ſit propter generationem. & corruptionem perpetuam in partibus, ſicut eſt diſpoſitio in motibus cōſequentibus, & inæquidus generabilibus, aut eſt idem, ſed iteratur infinities, ſm ꝙ corp⁹ ſphęricū mouetur circulariter. Sed voluit exprimere, ꝙ impoſſibile eſt tēpus deficere, I licet poſt dicat hoc, qñ hoc manifeſtum eſt per ſe. quod enim deficit, deficit in aliquo tempore: &, ſi tēp⁹ deficiat tunc, erit tempus aliud à tēpore deficiēte. & ideo nullus poteſt auferre temp⁹, abſq; eo, quin ponat aliquod tempus vltimo qui aufert tempus, ponet ipſum neceſſario. &, cum impoſſibile eſt auferre temp⁹. remanet perſeuerari vtrum tempus acquirat æternitatem ex ſucceſſione, aut ex reciprocatione. &, quia tēpus ſequitur motum, dixit: ſi igitur motus, &c. i. ſi igitur fuerit poſſibile

Documentum.

Nullo pōt auferri tēpus abſque eo, qn ponat aliud tps. Vide conſe. 81. phyſi. 1. c. 20. &c.

inuenire aliquem motum vnū circularem, qui ſit cauſa in omnibus motibus, tunc erit idē in oībus motibus tps circulare etiam. &, ſi fuerit impoſſibile inuenire aliquē motū perpetuū, ſed cōſequens ſucceſſiuus, qua erunt ſucceſſiua: & erit impoſſibile inueniri idē tēpus reciprocatū, ſed ſuccedens, & ſucceſſiuum. K

Quoniam autē ipſum nūc, finis, & principiū tēporis eſt, ſed non eiuſdē, ſed prēteriti, idē finis, principiū autē futuri, vtha bebit circulus in eodē quodam modo curuū, & concauū, ſic & L tēpus ſem⁹ in principio erit, & fine. & ob hoc videtur ſemper alterum. nō. n. eiuſdē principiū, & finis ipſum nūc. ſimul enim. & ſm idem oppoſita eſſent. & non deficiet ita⁹ tempus, ſemper enim in principio eſt.

Et, quia inſtās eſt principium, & finis temporis, ſed non eiuſdem temporis, ſed eſt finis prætériti temporis, & principium temporis futuri, ideo diſpoſitio eius eſt ſicut diſpoſitio circuli. quemadmodum igit M *tur in circulo gibboſitas, & concauitas ſunt in eodem quodammodo, ſimiliter tempus etiam eſt ſemper in principio, & fine. & ideo exiſtimatur ſemper eſſe vnum poſt aliud. quoniam inſtans non eſt principium, et finis eiuſdem temporis. quoniam, ſi ita eſſet, tunc duo contraria eſſent in eodem inſimul. ergo non deficit, quoniam ſemper eſt in principio.*

Cum

A Cum quæsiuit verum tempus sit
1:(perpetuũ pp hoc, ꝙ est idẽ, aut pro-
pter hoc, ꝙ est successiuũ, & narra-
uit ꝙ dispositio in hoc in tpe sequit
dispositionẽ in motu, sœpit innue
re modũ. ex quo certificat ꝙ tps est
perpetuũ, & circulare, & ꝙ perpetui
tas est ei ex hoc modo, & dixit: Et.
quia instãs, &c. i. &, quia instans fm
suã substantiã, & suam naturã est fi
nis tpis pœteriti, & principiũ futu-
ri, & hoc non est in respectu eiusdẽ
tẽporis, sequit vt dispositio eius sit
sicut dispositio pũcti, qui ẽ in circu-
lo, non pũcti, qui est in linea recta.
B pũctus enim, qui est in linea recta,
imag. pot imaginari principiũ lineę absq;
eo, ꝙ sit finis lineę alterꝰ: & sic pot
imaginari finis lineę absq, eo, ꝙ sit
principiũ alterius instans vero, fm
ꝙ est presens, nõ pot imaginari, nisi
distinguẽs inter duo tẽpora. s. pręte
ritũ, & futurũ, vbicũq; ponat in tpe,
siue ponatur in millesimo pœteri
to, siue i millesimo futuro, sicut est
dispositio in puncto, qui ponitur in
circulo, vbicunq; ponatur. Et, cum
fuerit cõiunctũ huic, ꝙ tempus se-
quitur in sua specie specialissimꝰ,
C & est declaratũ ꝙ in omni instan-
ti, in quo inuenitur principium, est
& finis, & omne instans, in quo in-
uenitur finis, est principium, & ista
est dispositio lineæ circularis cũ pũ
cto imaginato in ea, necessario se-
quitur. motum circuli. est igit mo-
tus circularis, continuus, ætern⁹, vt
post declarabitur. Et, cum narra-
uit ꝙ instans est principium, & fi-
nis duorum diuersorum, ex quo exi
stimatur ꝙ instãs est diuisibile, aut
ꝙ contraria inueniũtur in eodem,
d. quemadmodum in circulo gib-
bositas, & concauitas. &c. i, & quem
admodum in circulo gibbositas, & D
cõcauitas sunt idẽ indiuisibile, & cir
culus subiectum gibbositatis, & cõ
cauitatis est idem indiuisibile, & est
linea circulata, ita instans, quod est
positum principiũ, & finis, est in se
indiuisibile, sed est diuisibile in re-
spectu duorum. Et intẽdebat, quo
niam quemadmodum nõ sequitur
ex hoc, quod posuimus, ꝙ linea cir-
culata habet gibbositatem, & con-
cauitatem, vt inter gibbositatem, &
concauitatem sit aliquod diuisibi-
le, scilicet vt linea sit diuisibilis lati-
tudine, ita est dispositio in instãti, s. E
quoniam non sequitur ex hoc, ꝙ
principium & finis, vt sit diuisibile.
Deinde dixit: vnde existimatur sem
per, &c. i. & quia instans diuidit tẽ-
pus pœteritum à futuro, qui est fi-
nis illius, & principium istius, existi
matur ꝙ tẽpora sunt multa, & fidẽ
vnum post aliud, & non est ita. qm̃,
& si instans diuidit tempus quodã
modo, tamen copulat ipsum alio
modo, vt post declarabitur. Deinde
dixit: similiter tempus, &c. i. &, quia
de tempore non dẽgnõstratur, nisi
instans tantũ, s. illud, quod est ex
eo, non est, nisi instãs tantum, & nõ
est ita, ꝙ demõstratur bis, & cũ hoc F
est principiũ futuri, & finis pœteri-
ti, ergo esse tpis est semp in principio,
& fine. &, quia instans diuidit illud,
existimatur esse vnum post aliud.
Deinde dicit: instans enim non est
princi, ium, &c. i. & est necesse vt tẽ
pus sit semper, & nũquam deficiat,
quia instãs est principium, & finis.
& impossibile est vt sit principium,
& finis eiusdẽ temporis. i. ex eadẽ
part⁹. qm̃, si ita esset, tũc idem esset
principium, & finis eiusdem, & eo-
dem modo, quod est impossi. &, cũ
in-

instans non fuerit principium, & finis eiusdem temporis, v g. præteriti aut futuri, sed duorum temporum, quorum, vnum est præteritum, & alterum futurum, ergo tempus nunquam deficiet. qm illud, quod est ex eo, est instans: & instans semper est principium temporis, & finis temporis & hoc intendebat, cũ dixit: tẽpus igitur semper est in principio.

Ipsum autẽ Iam, propinquũ præsenti nunc indiuisibili, pars est futuri temporis. quando ambulabis? iam. quia prope est tẽpus, in quo futurum est. & præteriti temporis id, quod nõ procul est ab ipso nunc. quãdo ambulabis? iã ambulaui. Ilion autẽ iam captum est, nõ dicimus, qa procul valde est ab ipso nunc.

Ecce vero est pars temporis futuri propinqua instanti præsenti indiuisibili. v.g. quando ambulabit? ecce. i. tempus, in quo est ambulandum, iam venit. & temporis præteriti illud, quod non est remotum ab instanti. v.g. quãdo ambulauit? ecce, iam ambulauit. & non dicimus quod Ilion ecce capta est, quoniam captio eius fuit valde remota ab instanti.

116 Cum descripsit quando, & soluit quæstionem accidẽtem ex eo in tẽpore, incœpit etiam declarare quid significat hæc dictio Ecce, & d. q ista dictio significat partem tẽporis propinquam vero instanti, sandiuisibili, & inducitur in responsione ad quando. pars enim aut erit in tpe futuro, aut in præterito. verbi gratia, sicut dixit Futuro dicere, qñ ambulabit Soc. et videtur, ecce ambulat. quando ambulatio fuerit propinqua instanti, in quo fuit interrogatus per hanc dictionem quando. & in præterito dicere, quando ambulauit Soc. & ecce, iã ambulauit. quãdo ambulatio fuit propinqua instanti, i quo fuit interrogatum. Et ignũ eius, q hæc dictio non significat tẽpus remotum ab instanti præsenti, est hoc, quia non respõdetur per illam ad interrogationem per quando in rebus remotis ab instanti præsenti. v.g. cũ dicitur quando fuit capta Ilion, quoniam tũc non dicitur ecce, iam fuit capta Ilion.

Ipsum autem Nuper, propinquum præsenti nũc, & pars præteriti est. quãdo venistis nuper, si sit tempus propinquum præsenti nunc. Quondam autem, quod procul est. Repente autẽ, quod in insensibili tempore propter paruitatem remotum est.

Et Paulo ante est etiam propinquum instanti præsenti, sed est pars temporis præteriti. v.g. quando venistis? & respondetur paulo ante, quando illa hora fuerit propinqua instanti præsenti. Item dicit autẽ, et, Antequam significat tempus remotũ. Subito significat illud, quod fit in tempore non sensibili.

Significata istarum omnium dictionum sunt quasi species earumque significat hæc dictio Quando. omnia enim sunt quando. inducũtur in responsione ad quando. Paulo ante igitur, sicut dixit, est quando propinquum est instanti præsenti,

sed

A sed non est nisi pars temporis præterit quod non est in ecce, quoniã est pars præteriti & futuri, ſ. propinqua instanti. v.g. dicere, sicut dixit quando venit Soc. & respondet Paulo ante, quando aduentus suus fuit propinquus instanti præsenti. Pindem vero, & Antiquitus significat, vt dixit, quãdo remotum est ab instanti præsenti, & sunt partes temporis præteriti. Deinde dicit: Subito autem significat aliquid esse in tempore insensibili, i. in tẽpore valde veloci, ita, q̃ ante nescit illud fieri, quin subito habeat in se hæc duo.

B Mutatio autem omnis natura remotiua est. in tempore autẽ omnia fiunt, & corrumpũtur. Quapropter & alĩ quidem sapientissimum dicebant. Pythagoreus autem Paro indoctissimum, quia obliuiscũtur & in hoc, dicens rectius. Manifestũ itaq; est q̃ corruptionis magis erit per se causa, q̃ generatiõis, sicut dictum est & prius. remotiuum enim mutatio per se est, generationis autem, & ipsi⁹ esse sm accidens. Signum autem sufficiens est, quia fit quidem nihil, nisi moueatur quodãmodo ipsum, & agat, corrumpitur autẽ, etiam cum nihil mouet. & hãc dicere maxime cõsueuimus à tempore corruptionem. sed neque hanc tempus facit, sed accidit in tempore fieri & hanc mutationem. Quod igitur tempus est, & quid est, et quot modis dicimus ipsum nunc, & quid ipsum aliquãdo, & nuper, & iã, & quondam, & repente, dictũ est.

Et omnis transmutatio naturæ D
liter est auferens, & in tempore generatur, & corrumpitur omne, quod generatur, & corrumpitur Et ideo quidam attribuunt ipsum maxime scientiæ. Pythagorici vero attribuunt ipsum maxime ignorantiæ, quæ facit trãsire oblitionis, & bene dixerunt. Manifestum est igitur, quod per se dignius est vt sit causa corruptionis, quàm causa generationis, ut diximus superius. transmutatio enim per se est auferens, generationis vero, & esse est E
per accidens. Et quod significat hoc perfectè est, quoniam nihil generatur, quin moueatur aliquo modo motus, sed potest aliquid corrũpi, & si non moueatur. & hoc proprie sumus assueti dicere corruptionem factam ex tempore. sed tamen author non est tempus, sed sequitur vt transmutatio ipsius sit in tempore, tam igitur narrauimus tempus esse, & quid sit, & F
secundum quot modos dicitur, & instans quid sit, et quando quid sit, & paulo ante, & ecce, & subito.

D.E. omnis transmutatio, &c. i. aufert substantiam trãsmutari: tũc mutatum enim trãsmutatur in sua substantia. omnis igitur trãsmutatio naturaliter auferit substantiam transmutati, in quacũq; specie fuerit transmutatio, nisi in loco. D.d. & in tempore generatur, & corrumpitur, &c. i. & quia omne generatũ, & cor- t.cõ. 59.

128 Oĩs transmutatio naturalis aufert substãtiam trãsmutati, in ĩjcũq; ſpẽ fuerit trãsmutatio, nisi i loco idẽ 8. ph.

G & corruptum in tempore generaꝫ, & corrumpitur, ideo qui consyderauit generationē, & attribuit ipsam tempori propter hoc, quod fit in tēpore, attribuit tempus maxime sensatæ. credidit enī ipsum esse causam scientiæ, & causam bonorū generabilium. & qui consyderauit ipsum ex hoc, ꝙ corruptio fit in eo, attribuit ipsum maximæ ignorantiæ, sicut narrauit de Pythagoricis. ista enim attribuunt ei obliuionē, & corruptionem. Et, cum induxit has duas sententias, rectificauit sententiam de Pythagoricis, & dixit: & bene dixerunt, i. quōm, si trāsmutatio attribuatur tempori aliquo modo essentiali, dignius est, & propinquius vt attribuat ei corruptio, ꝙ generatio, vt prædixit. D induxit causam hoc, & dixit: trāsmutatio enim p se, &c. i. & corruptionē attribuit ipsi est dignꝰ ꝙ generationem attribuere: quia sequitur transmutationem, & transmutatio per se aufert naturam entis. quōm trāsmutatio alicuius extrahit illud ab illo, cum quo est, & transmutatio non est causa esse, & generationis nisi per accidēs. Esse enim non est essentialiter in aliquo ente, nisi ex causa generātē, & agēte, quæ est aut natura, aut ars, aut intellectus. esse autem formę ęi generatæ ex transmutatione rei præcedente, quæ dicitur generatio, est per accidens. quoniam illa trāsmutatio in rei veritate aufert formam trāsmutatæ, quæ est cōtraria formæ generabili essentialiter. Est igitur causa formæ generabili p accidens. & corruptæ per se. D. d. Et quod significat hoc, &c. i, vt mihi videtur, & signum eius, ꝙ generatio non attribuitur tempori, & attribuitur ei corruptio, est ꝙ generatio, quia est in re ex causa extrinseca sensibili. ideo semper attribuitur illi causæ corruptio vero, quia est de essentia rei absq. eo, ꝙ habeat causam extrinsecam sensibilem, ideo homines attribuunt ipsam tempori. Et, cum corruptum est duobꝰ modis, modo, qui corrumpitur ex alio, & extrinseca eo, & modo, qui corrumpitur ex se, i. quoniam causa corrumpēs in eo & est in se, nonficauit ꝙ illud, cuius corruptio attribuitur tēpori, est corruptum, quod corrūpitur ex se propter latentiam suæ causæ. & dixit & hoc proprie, &c. & dixit hoc, quia ratio eius est propria quibusdam corruptibilibus: & in initio sermonis dixit expresse ꝙ corruptio attribuitur tempori simpliciter. & ideo declarauit hic ꝙ illud, quod fuit acceptum simpliciter, est particulare & ideo qui mortuus est gladio, non dicitur corrumpi ex tempore: & qui mortuus est ex se, vita humana cōpleta, dicitur ꝙ eius corruptio est ex tempore. Et, quia tempus non est transmutatio, & transmutatio est illud, cui attribuitur per se corruptio, tempori vero attribuitur, quia sequitur transmutationem, ideo declarauit hoc, & dixit: sed author illius, &c. i. sed illud, quod agit corruptionem rei, non est tempus: sed tēpus sequitur agentē corruptionem rei essentialiter. & est transmutatio: quoniam necesse est vt transmutatio sit in tempore. Et, cum declarauit ista de tempore, fecit rememorationem, & summam de hoc, quod declaratur, & dixit: Iā igitur narauimus, &c. i. nam igitur narauimus esse tempus, id est dissoluimus quæstiones accidentes in eius esse, & declara-

H si trāsmutatio attribuat tpi aliquo modo essentiali

I Corruptio per se dicitur de illo quod per se corrumpitur

K

L

M

A clarauimus post substantiam eius, quid est. & quot habet modos. D.d. & instãs quid sit, &c. ad est determinãdum has dictiones.

Omnem Mutationem esse in tempore. ostendit. Cap. 8.

HIs autem nobis sic determinatis, manifestum est ꝙ omnem mutationẽ, & omne, quod mouetur, necesse est moueri in tẽpore. velocius enim, & tardius fm omnem est mutationem. in omnibus enim sic videtur. Dico autem velociꝰ
B moueri, quod prius, dum transmutatur ab subiectum fm idẽ spatium, & regularem motum mouetur. vt in latione, si vtraq; fm circunferentiam mouẽtur, aut vtraq; fm rectam. similiter autẽ est & in alijs. At vero priꝰ in tpe est. prius enĩ, & posterius dicimus fm eam, quę ad ipsum nunc est distantiam. ipsum aũt nunc terminus præteriti, & futuri est. quare, qm̃ ipsum nũc in tempore, & prius, & posteriꝰ in tẽpore erũt. in quo. n. est ipsum
C nunc, & ipsius nunc distantia. Econtrario autem dicitur priꝰ & fm præteritum tempus, et futurum. in præterito enim prius dicimꝰ, quod lõgius est ab ipso nunc, posterius autẽ, quod propius est. in futuro aũt prius qui dẽ, qũ propinquius est, posteriꝰ autẽ, quod longius est. Quare, qm̃ prius in tempore est: omnẽ autem motum sequitur ipsum prius: manifestũ est ꝙ oĩs mutatio, et omnis motꝰ in tẽpore est.

Et, cum iam determinauimus D *hac hoc modo, manifestũ est quòd omnis trãsmutatio, et omnis motus est in tẽpore. Velocius enim, et tardius inuenĩtur in omni trãsmutatione, quoniã hoc manifestũ est in omni trãsmutatione. Et intelligo, cũ dico aliquid esse velocioris motus, illud, quod præacquirit in trãsmutatione rem intentã in eadẽ dimensione, et in æquali motu. Verbi gratia in trãslatione, ut, duo mota moueãtur in circunferentia circu-* E *lari, aut moueãtur in linea recta, et similiter in alijs motibus. Et præacquirens est præcedens in tẽpore: quoniã non dicitur posterius, nisi secundum suã distantiã ab instãti: et instãs est terminus inter tẽpus præteritũ, et tẽpus futurum. et ideo in instãs est in tẽpore: prius enim, et posterius etiã sunt in tempore. illud enim, in quo instans est, in eo est distãtia ab instãti. Et intentio eius,* F *quod ẽ prius in tẽpore præterito, est cõtraria intẽtioni eius, quod est in tẽpore futuro. in tẽpore enim præterito prius est illud, quod est remotius ab instãti, et posterius illud, quod est propinquius ei. ĩ tẽpore uero futuro prius ẽ illud, quod ẽ propinquius ei, et posterius remotius. Et, si prius ẽ ĩ tẽpore: et prius sequitur oẽm motũ: manifestũ ẽ ꝙ oĩs trãsmutatio, et oĩs motus est in tẽpore.*

Cum

G Cum declarauit ꝙ temp⁹ eſt nu-
219 merus motus,& ꝙ inſtãs eſt ter mi-
nus inter tempus præteritum,& fu-
turum, vult declarare ꝙ omnis trãſ
mutatio eſt in tempore,& ꝙ impoſ
ſibile eſt vt aliqua transmutatio ſit
non in tempore, v.g. in inſtanti, &
dixit: Et cum iam determinauim⁹,
&c.1.& , cum iam determinauimus
ſubſtantiam temporis hoc modo,
manifeſtũ eſt ex hoc,ꝙ omnis trãſ-
mutatio,& omnis motus eſt in tem
pore, & ꝙ impoſſibile eſt vt motus
fiat in inſtanti indiuiſibili. Et vide
tur ipſum intendere per motũ, mo-
H tũ translationis proprie,& per trã-
ſmutationẽ omnes modos motuũ:
& hoc erit ad confirmandum. Et,
ſi intẽdebat per motum illud,quod
intẽdebat per tranſmutationẽ,tunc
vteretur nominibus ſynommis, qd
† Diſpli- † diſplicet expoſitoribus. Et, cũ po
cet expoſi ſuit,qd illud,quod vult declarare in
toribꝰ Ar hoc loco,eſt quod omnis trãſmuta-
uu nomꝰ tio,& omnis motus eſt in tempore,
ſynomi- incepit declarare hoc,& dixit: velo
mus, Idẽ.1. cius enim,& tardꝰ,&c.1. manifeſtũ
phy. cõ.1. eſt enim per ſe ꝙ omnis tranſmuta
tio,& omnis motꝰ diſponitur in re-
ſpectu alterius motus, aut per velo-
I citatem,aut per tarditatem. Et,cũ
poſuit hanc propoſitionem,incepit
exponere nomẽ, quod ſignificat ve
locitatem,& dixit: Et intelligo,&c.
1.& quod dicit eſſe velocius altero
duorum motorũ eſt illud,quod præ
æquirit rem, ad quam mouetur in
dimẽſione æquali,& vno modo mo
tus.& hoc intendebat,cum dixit: in
motu æquali,i.in ſpecie, quoniam
non dicitur ꝙ illud,quod mouetur
in circulo,eſt velocꝰ illo, quod mo
Illud,qđ uetur in recto. D.iduxit exemplũ,
mouet in & dixit,v.g.in tranſlatione, &c.1.& illud,quod ante pertranſit circulum, K
aut lineam rectam,illud dicitur ve- locius. Et,cum poſuit ꝙ velocius eſt præacquirẽs dixit: Et præacquirens eſt præcedens. & hoc manifeſtũ eſt per ſe. Et, cũ concluſit ex his duabus propoſitionibus ꝙ omne tranſmutatũ,aut eſt prius, aut poſterius, poſuit etiã ꝙ omne prius, & poſterius eſt in tpe.& ad declarandũ hoc exposuit hęc noia prius,& posteri⁹, & dixit: dicitur enim posteri⁹, &c.1. & prius, & posterius in motu definiunt⁹ per ꝛſis. posterius enim duorũ motorũ eſt remotius ab inſtãti, ex L quo incꝑit motus, & priꝰ eorũ eſt propinquiꝰ. Et.cum poſuit ꝙ in definitione prioris,& poſterioris accipitur inſtãs,incꝑit definire inſtãs, ad declarandum ex hoc ꝙ prius, & poſterius ſunt in tẽpore,& dixit: & inſtãs eſt terminus,&c.1. differentia cõis,ſicut punctus, qui eſt terminus cõis inter duas lineas. ergo manifeſtũ eſt ꝙ inſtãs eſt i tpe, ſm ꝙ finis eſt in finito,& terminus in termi nato.& hoc intẽdebat,cũ dixit:& ideo inſtãs eſt etiã in tẽpore. Et ſyllogiſ- mus cõponitur ſic. Inſtãs eſt termi- nus duorũ tẽporum, & oĩs terminꝰ M eſt in re,cuius eſt terminus: ergo in inſtãs eſt in re, cuius eſt terminus: Et res,cuius eſt terminꝰ,eſt tẽpus: ergo inſtãs eſt in tẽpore,ſ. ſm ꝙ terminꝰ eſt in terminato. Et,cũ declarauit ꝙ in inſtãs eſt in tẽpore, & iam declara- uit ꝙ poſteri⁹ eſt remotius ab inſtã ti,& prius eſt propinquus,dixit: pri⁹ enim,& poſterius,&c.1.&c.cũ ſit de- claratum ꝙ poſteri⁹ eſt illud, quod eſt remotius ab inſtanti,& prius eſt propinquius,& inſtãs eſt in tempo- re, ſequitur ex hoc,ꝙ prius, & poſte rius ſunt in tempore. quoniã illud, in quo

A in quo est instās, est illud, in quo est illud, quod significat hoc, quod dicimus. f. remotius ab instanti, & propinquius est. &, quia iam declarauit ꝙ instās est in tempore: ergo remotius etiam, & propinquius sunt in tempore. sed ista sunt partes temporis, & instans est terminꝰ istorum temporum. Et, cū descripsit ꝙ prius est illud, qd est propinquius instanti, & posterius illud, quod est remotius, & hoc non est verū, nisi in prioribus, & posteriori in futuro, incepit declarare duos modos prioris, & posterioris in tempore futuro, & præteriti, & dixit: Et tantemto eius, quod est prius in tempore, &c. & sermo eius est manifestus. dicimus enim ꝙ Plato prior est Aleran. quia est remotior ab hoc instanti, & dicimus ꝙ Alexā. est posterior, quia est propinquior huic instāti, & econtrario est de tempore futuro. dicimus enim ꝙ ascensio solis in crastino est prior suo esse in meridie: qm̄ ascensus eiꝰ est propinquior huic instanti q̄ esse eius in meridie: & esse eius est remotius. quia est remotiꝰ ab hoc instanti. ergo prius hic est contrarium priori illic, & posteriꝰ posteriori. Et, C cum declarauit hoc, induxit cōclusionem ex istis propositionibus, & dixit: Et, ergo prius est in tempore, &c. i. s. cum manifestum est ex hoc, qd dicimꝰ ꝙ in oi trāsmutatione inuenit prius, & posterius: & prius, & posteriꝰ sunt in tpe: ergo manifestum est, ꝙ omnis trānsmutatio, & omnis motus sunt in tempore. Et quærit quō potest esse hoc. nos enim videmus trānsmutationes quasdā, quæ sunt non in tempore, vt illuminatio totius orizontis a sole, & totius domus a candela, & sicut factio formæ. rei generatæ in actu. existimatur enim ꝙ hoc est aliquod indiuisibile, sumus enim inter duo, aut concedere hanc demonstrationem esse vniuersalē, & dicere sensum peccare in istis rebus, & ꝙ non comprehendit tempus propter velocitatem earū: aut iste sermo erit particularis, ſ. qm̄ nō est verus, nisi de quibusdam trāsmutationibus, in quibus inuenit velocius, & tardius. Et ad hoc dicem' ꝙ trāsmutatio dicit equiuoce de trānsmutatione, quæ est per se, & de trānsmutatione, quæ non est per se, sed est finis trāsmutationis. finis enim rei non est de natura rei. † &, B quia trāsmutationes, quæ sunt non in tēpore, sunt fines transmutationis: & non sunt trāsmutationes nisi equiuoce: ergo in omni transmutatione vera inuenitur velocius, & tardius. Et omne, in quo inuenitur velocē, & tardius, inuenitur in eo priꝰ & posteriꝰ: & omne, in quo inuenit' prius, & posteriꝰ, est in tpe: ergo oīs transmutatio est in tpe: siue finis transmutationis fuerit de genere illius, siue de alio genere. & hoc declarabitur bene in Sexto.

Solutio.

Finis rei nō est de nā rei. idē. 6.

physi. 32.

† Trāsmutatiōes sūt huiꝰ nō sūt trāsmutatiōes, nisi equiuoce. idem. 6. physi. 32.

6. ph. c. 32

Quædam adducuntur dubitationes circa ipsum Tempus, et earū solutiones. C. 9.

D Ignum autē considerationē est & qūo tandem se habet tps ad aſam. Et propter quid in oībus videt esse tempus, & in terra, & in mari, & in cœlo. An, quia ipsi⁹ motus passio quædam est, vel habitus, cum numerus quidē tēpus sit: hęc aūt mobilia oſa: in loco enim oſa sunt: † tempus autē, & motus simul sunt & secundum potentiam, & sm̄ actum.

† a. l. loca, & motus. vt d. Alex. Tps, & motus simul sunt sm̄ potentiam, & actum.

Phy. cū cō. Auer. CC Et

G *Et quærendum eſt quomodo ſe habeat poſitio temporis eſt apud animã. Et quare homines dicunt quod tẽpus eſt in qualibet parte terræ, & in mari, & in cœlo. Dicamus igitur quòd tempus eſt accidens motus, & forma eius, cum ſit numerus illius: & iſta omnia innata ſunt moueri: omnia enim ſunt in loco: et tempus, et motus in potentia eadem eo, quod eſt in potentia, et quod eſt in actu eadem eo, quod eſt in actu.*

H Perſcrutatur hic in tempore de
130 duobus. Quorum vnum eſt, quomodo eſt diſpoſitio temporis in eſſe, ſcilicet ſi habet eſſe extra animã, ſicut eſt in anima, ita, quòd, ſi anima non eſſet, eſſet tẽp⁹: aut, ſi anima non eſſet, non eſſet tempus, niſi in potentia: quemadmodum numerus non eſt, niſi anima ſit, niſi in potentia. & hoc intẽdebat, cum dixit: quomodo eſt diſpoſitio, &c. Quæſtio autem ſecunda eſt, quare tempus inuenitur in quolibet, ſiue quieſcente, ſiue moto. Nos enim comprehendimus tempus in terra, & in
I mari, & in cœlo, ſicut dixit & tẽpus eſt accidens motui: vnde neceſſe eſt vt non inueniatur niſi in mobilib⁹. & hoc intẽdebat, cum dixit: Et quare homines dicunt. Et intendebat p terram quieſcens, & per cœlum motum. & quaſi dicat, & quare homines dicunt q̃ tempus ita eſt in quieſcẽte, ſicut in moto. D. incœpit ſolvere ſecundam quæſtionem, & dixit: Dicamus igitur quòd tempus eſt, i. & temp⁹ exiſtit in terra, & mari, & cœlo, quia eſt accidens motui, & forma eius, cum ſit numerus illius, ſcil. q̃m numerus eſt accidens numerati: &, cum tempus eſt numerus rerum mobilium, & numerus inuenitur in numerato: & iſta omnia, ſcilicet terra, cœlum, & mare naturaliter habẽt moueri: neceſſe eſt vt tempus inueniatur in eis. Sed ſciendum eſt q̃ non eodem ordine inuenitur in iſtis. q̃m primo inuenit in cœlo, & inuenitur in aliis motis ſecundo, propter hoc, q̃ inuenitur in cœlo: & inuenitur etiam in quieſcẽte, propter hoc, q̃ inuenit in moto. D. d. ſunt. n. oſa in loco, i. & cauſa in hoc, q̃ iſta, in quibus inuenitur tempus, innata ſunt moueri, eſt eſſe eorum in loco. omne. n. quod eſt in loco, innatum ẽ moueri, quia eſt corpus. D. d. & tempus, & motus, &c. & quod eſt ex iſtis rebus motum in potentia, & eſt illud, quod eſt quieſcens, tempus inuenitur in eo in potentia: & quod eſt motum in actu, tempus inuenitur in eo in actu.

Vtrum autem, cum non ſit anima, erit tempus, an non, dubitauerit aliquis. Cũ. n. impoſsibile ſit numeraturũ eſſe, impoſsibile eſt numerabile aliquod eſſe. quare eſt manifeſtum q̃ nec numerus eſt. numerus. n. eſt aut numeratum, aut ipſum numerabile. Si autem nihil aliud aptũ natura eſt q̃ anima numerare, & animæ intellectus, impoſsibile eſt tẽpus eſſe, cum non ſit anima. niſi hoc, quod aliquãdo exiſtens tempus eſt, vt, ſi contingit motum eſſe ſine anima. prius autem, & poſterius in motu eſt: tẽpus autem hæc ſunt, quatenus numerabilia ſunt.

Et

A Et quæritur etiam, vtrum sit possibile quòd tempus sit, licet anima non sit, aut est impossibile. Dicamus igitur quòd, cum numerãs non fuerit, numerare non erit. ergo manifestũ est quòd numerus etiã non erit numerus. n. est aut numeratum, aut illud, per quod numeratur. Et, cum nihil innatum sit numerare præter animam, & de anima intellectus, impossibile est vt tempus sit, cum anima non fue

B rit, nisi fuerit ex illo, quod, cũ fuerit, erit tempus, v.g. quoniam possibile est vt motus sit absque eo, quod sit anima: & quòd prius, & posterius sunt in motu: & quod tempus est hæc duo, secundum quòd sunt numerata.

111 Cum dissoluit secundam quæstionem, reuertitur est ad primam, & dixit: Et quæritur etiam vtrum sit possibile, &c.i. & quærit de tempore vtrum inueniatur extra animã, sicut est i anima. & sic erit, licet nõ

C comprehẽdatur ab anima, si posuerimus animam deficere, sicut erit, si apprehendatur ab anima. & ista est dispositio entium naturalium. aut est impossibile vt sit sine actu, nisi anima sit. Dimisit declarare hoc, & dixit: Dicamus igitur quòd, cum numerans non fuerit, ergo numerare nõ erit, &c. cum res numerans, quæ est anima, non fuerit, tunc numerare, quod est actio rei numerantis, non erit. D.d. manifestum est igitur quòd numer°, &c.i. & cum numerare, qd est actio numerãtis, non fuerit, manifestũ est quòd numerus nõ erit. numerus. n. est aut numeratum, aut actio numerãtis in numerato, i. illud, per qđ numerat numerãs. & hoc intendebat, vt mihi videtur, cũ dixit, aut illud, per quod numeratur, i. aut illud, per qđ numerat numerãs. &, cũ manifestũ est quòd numerans non est numeratũ, ergo est actio numerãtis in numerato. & est manifestum quòd, cum numerans non fuerit, actio eius nõ erit. D.d. Et, cũ nihil innatũ sit, &c.i. &, cum sit declaratum quòd, cum numerans non fuerit, nõ erit numerus: & est impossibile aliquid aliud numerare præter animam. & de anima intellectus: manifestum est quòd, si anima non fuerit, non erit numer°: &, cum numerus non fuerit, nõ erit tẽpus. † Et, quia esse numeri in alia nõ est omnibus modis esse in alia: * qñ, si ita esset, esset fictũ, & falsum, vt Chimera, & Hircocerui°: sed esse eius extra mentẽ est in potẽtia propter subiectum proprium, & esse eius in alia est in actu, s. qñ alia egerit illam actionẽ in subiecto præparato ad recipiendũ illam actionẽ, quę dr numer°, dixit, nisi ex illo sit, &c.i. &, cum non fuerit anima, non erit tẽpus. nisi aliquis dicat quòd, cum anima non fuerit, ex illo quòd, cum fuerit in actu, tempus erit in potentia. & hoc est propter suũ subiectum proprium, s. motũ. Et hoc intẽdebat, cum dicit, v.g. qñ posse est vt motus sit absque eo, quòd anima sit, i. motus erit, & si anima non erit. & secundum quòd prius & posteri° sunt in eo numerata in potentia, est tempus in potentia: & sm quòd sunt numerata in actu est tempus in actu. tempus igitur in actu nõ erit, nisi anima sit: in potentia vero erit, licet alia nõ sit.

† Esse numerat in alia nõ est omnibus modis, sed in alia est in actu, & est in alia in potentia. Ex hoc sumit Philoẽs ens in alia, cui nihil contradicere, & figmentũ

G Tps f actu h erit, nisi alia sit tps ϕ i poss. tia erit, licet anima non sit.

D.d. & ϕ prius, & posterius sunt in motu, i. & nō potest aliquis dicere ϕ tempus est, & si anima non erit, nisi quia motus est, & si aſa nō fuerit. & similiter sunt in eo prius, & posterius: & tempus nihil aliud est q̄ prius, & posterius in motu, sed fm ϕ sunt numerata. & ideo indiget in hoc, ϕ sit in actu, anima, ſ. fm ϕ est prius, & posterī numerata. Et qua si per hoc, quod dixit, & tempus est hæc duo, fm ϕ sunt numerata: innuit ϕ tempꝰ diminuitur ab eo ex esse perfecto extra animam hoc, ϕ numeratur ab aſa rationū. fm igitur

H † Latētia tps ē, q̄a est ens diminutū i se. consule de motu ſph. c. 15.

hunc modum dicitur tempus habere esse extra aſam simile perfecto, & si non sit perfectum. Et ista perfectuatio de tempore magis est phi loſophica, q̄ Naturalis. sed induxit ipſam in hoc loco, qa ē causa in ipsum † latere, ſ. qa est diminutū i se.

Dubitauerit autē aliquis & qualis motus numerus tempus sit. An qualiscūq. etenim generatur in tempore, & corrumpitur, & augmētatur, & alteratur in tempore, & fertur. Quatenꝰ igit motꝰ est, eatenus est vniuſ-

I cuiuſq motus numerꝰ. quapropter ipſiꝰ motus simpliciter est numerus continui, ſed nō cuiuſdam, ſed est nūc motum esse, & aliud, quorum vtriuſq motus erit numerus. Alterum igitur tempus erit, & simul duo æqualia tempora erunt? An non. omne nanq̄ tempus vnum similiter, & simul est, ſpecie autem & quæ non simul. ſi.n. ſint hi quidem canes, illi vero equi, vtriq̄ autem ſeptem, idem numerus est. ſic & motuum ſimul termi- K natorum idem tempus est, ſed hic quidem velox fortaſsis, aliꝰ vero non: & hic quidem lato, aliꝰ autem alteratio. tempus tamen idem est, ſi quidem & numerus æqualis ſit & alterationis, & latiōis, & simul ſint. Atq̄ propter hoc motus quidem alteri, & ſeorſum ſunt, tempus autem vbiq̄ est idem, quia & numerus vnus, & idem vbiq̄ est, qui est æqualium, & ſimul.

Et quærendum est etiam de tempore hoc, ſcuius motus est numerus. Dicamus igitur quod, ſi fuerit numerus cuiuſlibet motus, et omne, quod generatur, ſemper e in tempore, & ſimiliter quod augmentatur, & quod alteratur, & quod transfertur. Secūdum igitur quod tempus est numerus motus, ſecundum hoc est numerus vniuſcuiuſq; motuum. & ideo est numerus motus continui ſimpliciter, id est numerus cuiuſlibet motus continui, nō numerus alicuius motus M *ſed est poſsibile vt nunc moueatur aliquid, & cū eo moueatur aliud. tempus ergo est numerus vtriuſq; motus. Ergo est hic aliud tempus erunt igitur duo tempora inſimul æqualia? Dicamus igitur quod nō est ita. quoniam est idem tempus æqualiter, et inſimul, in forma. Vero non est inſimul. quoniam, ſi haberemus numerum cuius, & nu-*

merum

A merũ equorũ, et numerus vtriusq; esset septenarius, tunc numerus esset idẽ. et similiter tempus duorũ motuum coexistentium est idẽ. sed forte alter erit velox, & alter tardus: & forte alter erit motus trãslationis, et alter erit motus alterationis. tempus vero eorum est idẽ, cum numerus motus alterationis, & numerus motus translationis sunt aequales, et insimul. Et tamen causae motus sunt diuersae, tempus B uero est in omni loco idem, quia numeri rerum aequalium, quae sunt insimul, est idem in omni loco.

132 Et, cum declarauit de substantia temporis, q̃ est numerus motus fm prius, & posterius, quẽrit hic quis motus est iste, s. cuius numerus est tẽpus, s. vtrum est numerus cuiuslibet motus, aut alicuius. &, si est numerus cuiuslibet motus, vtrũ attribuat eis eodẽ modo, aut principaliter, & secundario. Et dixit: Et quaerẽdum est. &c. i. & ista quaestio accidit, sicut diximus. qm̃, si posuerim⁹ q̃ est numerus alicui⁹ motus, sequitur vt nõ numeret alios motus. &, si posuerimus q̃ est numerus cuiuslibet motus, sequitur vt tempus multiplicet C per multiplicationem motuũ. Et, cum narrauit q̃ in ista quaestione est difficultas: dixit: Dicam⁹ igitur in hoc, q̃ est numer⁹, &c. i. q̃ est numerus cuiuslibet motus, quia omnis motus est in tempore: & est in tempore, quia tempus numerat ipsum: & siue mot⁹ fuerit gn̄atio, aut corruptio, aut augmentatio, aut alteratio, aut translatio, tẽpus numerat ipsum, quia est in tempore. D

Sed debes scire q̃ tẽpus, licet sit numerus cuiuslibet motus, tamen nõ eodem modo, sed fm prius, & posterius. qm̃ est numer⁹ aliorũ motuũ praeter translationẽ, quia est numerus trãslationis. qm̃, si translatio nõ esset, non esset tempus. si alteratio non esset, neq; augmentatio, neque generatio, neq; corruptio. &, si esset trãslatio tm̃, esset temp⁹. &, si de motu trãslationis non esset translatio circularis, nõ esset tẽpus: & de circulari velocioris circulatiõis, s. diurni motus. tempus igitur, & si nõ est numerus cuiuslibet motus, tamẽ attribuit eis principaliter, & secundario. Documẽtum. Tps, licet sit nũcrus mot⁹ cuiuslibet, tm̃ eodem modo, sed fm prius, & posterius. cõsiliu. cõ. 130 E

Et, cum narrauit q̃ tempus est numerus cuiuslibet motus hoc modo. d. Secundum igitur q̃ tempus, &c. i. fm igitur q̃ tempus sequitur motum, & accidit ei q̃ est numerus cuiuslibet motus. &, quia sequitur motum simpliciter, quicũq; sit, necesse est vt sit numerus motus continui simpliciter, non numerus alicuius mot⁹, sed cuiuslibet motus cõtinui, quia est continuum. fm hoc igitur exponendus est iste locus. Et in quibusdam scripturis inuenit, fm hoc igitur q̃ tempus est motus, secundum hoc erit numerus vnius motuum. est igitur propter hoc numerus motus continui simpliciter, nõ numerus alicuius motus. Et intendebat fm hãc verba. qm̃, fm q̃ tempus accidit motui, & mot⁹ est prior naturaliter, necesse est vt sit numerus vnius motus primo, & essentialiter: & est motus, qui accipitur in definitione temporis. D. d. Est igitur propter hoc numerus motus, i. corporis cœlestis. D. d. non numerus alicuius motus, i. cuiuslibet mot⁹. & Prima expõ. Secunda expõ. F

¶ fm hanc expositionem intendebat φ fm hoc, φ in definitione tempo-
ris accipitur motus, sequitur vnum motum, & est numerus illius, pri-
mo, & essentialiter: &, fm φ mẽsurat omnes motus, est numerus cuiuslibet mot⁹. D.d. sed est possibile, &c. i. sed, si posuerimus ipsum esse numerum cuiuslibet motus, est fuerit numerus alicuius motus demonstrati, & in illa hora moueatur aliud motu æquali ei, tunc tẽpus erit numerus vtriusque illorum motuum: & sic multiplicabit per multiplicationem eorum: & sic essent duo tẽpora insimul. quod est impossibile.

¶ D. incepit dissoluere hanc quæstionem, & d. Dicamus igitur φ nõ est ita, &c. i. & hoc non sequitur. qm possibile est vt idem temp⁹ sit æquale ter duorum motuum insimul diuersorum absq; eo, φ tempus multiplicetur per multiplicationẽ motuum, & non sequitur necessario vt duo motus haberent duo tempora necessario. tempus. n. fm φ est numerus motuum, non multiplicabitur per multiplicationẽ motuum, & numerus nõ multiplicabitur per multiplicationem numerantium.

¶ v.g. quinarius, per quem numerantur quinq; canes, & quinq; equi, & alia genera, quoniam est idem. non ergo sequitur vt tempus multiplicetur per multiplicationẽ motuum.

Quæstio. Sed, si posuerimus φ dispositio tẽporis cum omni motu sit talis, sicut dispositio numeri cum numerato, sequitur vt temp⁹ non sit ens naturale, neq, mobile, sed imaginabile. tes, p, quæ sunt in mente, non accipitur motus in definitione earũ. Et, si posuerimus etiam † [φ tẽpus accipitur in definitione cuiuslibet motus.] sequitur vt multiplicetur per multiplicationem motuũ inter se est dispositio in albedine, & aliis accidentibus, quæ multiplicantur per multiplicationem subiecti. Si autem posuerimus φ dispositio eius cum motu vno est dispositio sequẽs, in cuius definitione accipitur illud, ad quod sequitur, & cum aliis motibus, sicut dispositio numeri cũ numerato, dissoluetur quelibo. & iã declaratum est prius φ non percipimus tempus, qn percipimus motũ, per quẽ sentimus nos esse in transmutatione cõtinua, & est mot⁹ circularis. Tẽpus igitur sequitur hunc motũ: & iste mot⁹ accipit in definitione ei⁹: & ipsum mẽsurat illũ, nõ fm φ numer⁹ mẽsurat numeratũ, sed fm φ mẽsurat aliquid, qđ é formã in re: alios vero mot⁹ mẽsurat, fm φ numer⁹ mẽsurat numeratũ. & φ numeratũ nõ accipit in definitione nũeri. Per hoc igit dissoluit quæstio Themistij, & aliorũ. & hoc manifestũ é ex sermõe ei⁹. & p hoc põt demõstrare ex hoc, φ tps é cõmunis cõmunitate mot⁹, ex hoc, φ tps est reciprocũ reciprocatiõe mot⁹. D.d. sed forte alter erit velox, &c. i. sed forte erit alter velox, & alter tardus, & si habebũt tps æquale, licet sit idem D.d. & forte alter erit, &c. & inuit φ nõ solũ mẽsurat mot⁹, q̃ sunt insimul eiusdẽ speciei, sed ét q̃ sunt specierũ diuersarũ. D.d. tps vero eorũ, &c. i. & dispositio in tẽpore duorũ motuum diuersorum in specie in hoc, φ tempus eorũ est idem, & æquale, si motus fuerint æquales, aut diuersum fm magis, & minus, si motus fuerint diuersi secundum magis, & minus, est dispositio in motibus, qui sunt vnius generis.

Quo-

A Quoniam autem est latio & huius circularis, numeratur autem vnumquodq; vno quodã cognato, vnitates vnitate, equi vero equo, sic & tempus tempore quodam finito. (mensuratur autem, sicut dximus, & tempꝰ motu, & motus tempore. hoc autem est, quia à determinato motu tempore mensuratur & ipsius motus quantitas, & temporis.) si igitur primum mensura omnium cognatorum est circumlatio, regularis mẽsura maxime erit, quia numerus huius notissimus est. Neq; igitur alteratio, neq; augmentatio, neque generatio regulares sunt, latio autem est. Quapropter & videtur tempus esse sphærę motus, quia hoc mensurantur alĩ motus, & tempus hoc motu. Propter hoc autem & quod consuetum est dici accidit. dicũt enim circulum esse humanas res, & aliorum motum habentium naturalem, & generationẽ, & corC ruptionem. hoc autem est, quia hæc omnia tempore dijudicantur, & accipiunt finem, & principium, ac si secundum quandã periodum fit. etenim tempus ipsum esse videtur circulꝰ quidã. hoc autem rursus videtur, quia huiusmodi lationis mẽsura est, & mensuratur ipsum ab huiusmodi. Quare dicere rerum eas, quæ fiũt, esse circulum, est dicere temporis esse quẽdam circulum. hoc autẽ est, quia mẽsurat circulatione. præter ↄ enim mẽsuram ↄ nihil aliud videtur esse D quod mensuratur, q̃ multę mẽsurę, totum.

Et hæc, quia est translatio, ex qua est motus circularis, & vnaquæq; rerũ numeratur per aliquid suis generis, quoniam vnitates numerantur per vnitatem, & equs per equum, similiter tempus necesse est vt mensuretur per aliquod tẽpus terminatum. sed tempus, sicut dximus, mensuratur per motũ, et motus per tẽpus. quoniã tẽpus motus terminat mẽsurat quãtitatẽ E *motus, et quantitatẽ tẽporis. et, cũ per prima mensurã mensurentur cęteræ, quæ sunt vnius generis, dignius motũ, vt sit mẽsurans, est motus circularis æqualis. quoniam numerus istius motus est notior numerorum. Et motus alterationis non est æqualis, neq; motus augmẽti, neq; motus generationis, translatio vero aliqua ẽ æqualis. Et ideo existimatur quod tẽpus est motus sphæræ,* F *quoniã per istum motũ mẽsurãtur isti cæteri motus tempus. Et ideo mos est dicere quod dispositiões hominum currunt secundum circulum. vt cum homines dicũt rotam infortunij, & similiter alia, quæ habent motum naturalem, & generationem, & corruptionem. & hoc dicitur, quia omnia experimẽtantur per tempus, & in eo desinunt, & incipiunt, quasi essent*

G *currentia per aliquam rotam. ipsum. n. tẽpus existimatur esse circulus. & hoc existimatur etiam, quia mensurat motum, quod est tale, et quia ipsum mensuratur etiã per motum, qui est talis. Decere igitur quod res, quæ sunt in generatione, currũt super circulum, est dicere quòd tempus est circulus. & intentio eius est, quoniam tempus mensurat motum circularem, & quoniam mensura nobil aliud est,*
H *quam mensuratus mensuratũ, præter hoc, quòd totum est plures mensuræ una.*

133 Cum declarauit ꝙ tẽp⁹ numerat quemlibet motum, incẽpit declarare tẽp⁹ primum esse ex hoc, ꝙ motus est primus, & dixit: Et hæc quia est translatio, &c. i &, quia hęc est translatio, in qua inuenitur trãslatio circularis, quæ est prior cęteris motibus, & tempus sequitur istam etiam, & vnaquæq; rerum numeratur per aliquod suæ speciei, v.g. qm̃ vnitates in numero numerãtur per vnitatem, & equi numerantur per vnum equum, necesse est vt tẽp⁹ etiam numeretur per aliquod tempus notum, & terminatum naturaliter. Et d. in præcedenti ꝙ hic est motus translationis, & circularis. qm̃, cum fuerit positum ꝙ tempus est numerus cuiuslibet mot⁹, & fuerit positum ꝙ hic est prior mot⁹ cæteris motibus, sequitur vt tempus istius motus sit prius cęteris temporibus, & numerans illa. Et, cum declarauit ꝙ necesse est vt sit hoc primum tẽpus, incẽpit declarare per qđ potest hoc tẽpus determinari, & R d. sed tẽp⁹, sicut diximus, mẽsurat per motũ, &c. i. sed tẽpus, quod est primũ mensurans, debet esse terminatum per motũ, cum iam dixim⁹ ꝙ tẽpus mensuratur per motũ, licet sit mẽsuratio accidẽtalis, & ꝙ mot⁹ mẽsuratur per tẽpus primo, & essentialiter, qm̃ per tẽpus motus terminati potest mensurari quãtas motus, & quantitas tẽporis, s. per tẽpus istius motus primi mẽsuratur quãtitas totius tẽporis, & quantitas motuum. Et, cum declarauit ꝙ illud tẽpus terminatur per motũ, incẽpit declarare per qué motũ, & d. &. cũ L prima mensura, &c. i. &, cum manifestum est ꝙ prima mensura, & indiuisibilis in aliquo genere, é illud, per qđ mensurãtur oĩa, quę sunt in illo genere, dignius motũ, vt suum tẽpus sit primum tempus, est mot⁹ circularis æqualis. & hoc est ita, qa iste motus est prior motũ, vt post declarabimus: & est prim⁹ naturaliter, & velocior: ergo primũ tẽpus est istius motus: qm̃ prima mensura talis est, s. ꝙ non diuiditur in illo genere. D. induxit rationẽ super hoc, & d. quoniam numer⁹ istius mot⁹, &c. i. & prima mẽsura debet esse no M tior. & syllogismus componitur sic. Numerus motus circularis est notior: & not⁹ in omni numerato est prima mensura: ergo numerus motus circularis est primus numer⁹ numerorum omnium motuũ. Deinde declarauit ꝙ motus alteratiuus, & motus generationis, & corruptionis sunt valde remoti ab hoc, ꝙ tẽpus sit numerus eorum, quoniã tẽpus est æquale, vnde sequitur vt sequatur motũ æqualé, non variablé in velocitate, & tarditate, & dixit:

Et

Vnaquæque rerũ numeratur p aliquid suæ ipẽi.

Idem ĩ. c. 9. & c. 10. Met. t. c. 4

A Et motus alterationis, &c. Et ſyllus compoſitus ſic. Numerus cæterorum motuum eſt numerus motuũ non æqualium: & tempus eſt numerus æqualis motus: ergo tempus non eſt numerus aliorum motuum. &, cum nõ eſt numerus aliorum eorum, dignius eſt vt prius numerus eius inueniatur exemplum illorum motuum. Deinde d. tranſlatio vero aliqua eſt æqualis. ideſt motus autem translationis poſſibile eſt vt ſit æqualis. & ideo exiſtimatur ꝙ primum tẽpus eſt numerus motus totus, ſcilicet diurni, ſcB licet qa iſte motus eſt motus tranſlationis, & quia per illũ menſurantur ceteri motus, & cętera tempora. & hoc manifeſtum eſt de iſtis motibus. ideo omnes conueniunt quod tempus menſuretur per illũ. Et aliquis poteſt quærere, quoniam nos videmus ꝙ prima menſura in rebus menſuratis eſt duobus modis, aut menſura, quę dicitur vniuocę cum menſuratis in illo genere, aut principaliter, & ſecundario. totum igitur tempus cum primo tẽpore menſurante, cuiuſmodi eſt illorum duorum modorum? Dica C mus igitur ꝙ, ſi tempus ſequeretur omnem motum, tunc primum tẽpus cum aliis temporibus diceretur principaliter, ſ. quoniam mẽſurat: quemadmodum motus, quem ſequitur, dicitur cum aliis motibus principaliter. ſi autem tempus totum ſequitur motum corporis rotundi, tunc primum tempus erit dictum cum alio tempore, quod mẽſurat, vniuoce: ſicut eſt diſpoſitio in vnitate cum numeris: quod non eſt ita de primo numerante cũ aliis numerantibus. ſecundum hoc igitur eſt intelligendus iſte locus, Et, D cum dedit demonſtrationem ſuper hoc induxit res famoſas ſecundum ſuum morem, & d. Et ideo mos eſt dicere, &c. ideſt, & hoc, quod homines dicunt ꝙ rota infortunij tranſiuit ſuper aliquem, quia percipiunt ꝙ cauſa infortunij eſt motus circularis, aut ſequens motum circularem, quod eſt tempus. D.d. & ſimiliter alia, &c. i. quoniam omnia attribuuntur circulo, & tempori. D.d. & hoc dicitur, &c. i. & illa, quæ generantur, & corrumpuntur dicuntur reuolui, & reciprocari, quia omnia tranſmutata numerantur per E tempus, & in eodem definunt, & incipiunt. &, quia tempus exiſtimatur eſſe circulus, ideo illa, quæ numerantur per tempus, exiſtimantur currere ſuper circulum, ſ. quaſi eſſet circulus. D.d. & exiſtimatur hoc, &c. i. & exiſtimatur ꝙ tempus eſt circulus, quoniam mẽſurat motum, qui eſt circularis, & quia menſuratur etiam per motum circularem. Et cum declarauit hoc fecit ſummã de illo, & dicit: Dicere igitur, &c. i. cum igitur vulgus dicit ꝙ res, quæ ſunt in generatione, cerrunt ſuper rotam, dicunt hoc, quia F *transmutantur per tempus, & tempus apud eos eſt circulus. D.d. & intentio eius eſt, &cę. ideſt, & tempus apud eos eſt circulus, quia tempus menſura* motum circularem, & menſuratur per motum circularẽ, & menſura in quolibet non eſt extra genus menſurati, ſed totũ menſuratũ eſt plures menſuræ. v.g. qñ vnum non eſt aliud à numero, ſed numerus plures vnitates. &, cũ menſurans, & menſuratum ſunt vnius generis: & menſurans tempus eſt circulares

*a. l. tempus.

G circulare : ergo tempus eſt circula-
re. & hoc exiſtimatur, &c. & quaſi
alicuius quæreret, quare exiſtima-
tur quod, cum tempus menſuraue
rit motum circulare, & fuerit men-
ſuratum etiam per motum circu-
latem, quod erit circularis. & di-
xit: quia exiſtimatur quod menſu-
rans, & menſuratum debent eſſe
vnius generis.

Dicitur autem recte & q̃ nu-
merus quidem eſt idem ouiũ,
& canum, ſi æqualis vterq; ſit.
H denarius autem non idem, neq;
decem eadem. ſicut neq; trian-
guli ñdem, æquilaterus, & qui
trium inæqualium laterum, &
tamen figura eadẽ eſt, quia am-
bo trianguli ſunt. Idem.n. dicit,
cuius non differt. dria, ſed non
cuius differt. vt triangulus triã
guli differentia differt (diuerſi
.n. trianguli ſunt) figuræ autem
non, ſed in vna, & eadem diui-
ſione. figura.n. talis quidem cir
culus eſt, talis vero triangulus.
huius autem talis quidem eſt
I æquilaterus, talis vero qui triũ
inæqualium laterum. figura igi
tur, & hęc: triãgulus.n. eſt: triã-
gulus autem non idem eſt. Et
numerus igitur idẽ.non.n. diſ-
fert numeri differẽtia numerus
horum. denarius autem nõ idẽ
eſt. in quibus enim dicitur, diſ-
ferunt: hęc enim canes, illa ve-
ro eq̃i ſunt. Et de tẽpore qui-
dem, & ipſo, & de ijs, quæ cir-
ca ipſum conſyderationi ſunt
propria dictum eſt.

idẽ di. cu
tus nõ dif
fert dia.

Et bene dicitur etiam quòd nu K
merus hominum, & numerus ca-
num eſt idem, cum vterq; numc-
rus fuerit aly æqualis. & dicitur
quod denarius numerus nõ eſt idc,
neq; decem res ſunt eadem. quod
medium triangulus æqualium, &
diuerſorũ laterum non ſunt idẽ, li
cet ſit eadem figura, quia ambo
ſunt trianguli. Dicitur enim ali-
quid eſſe idem, quando non differt
in differentia, & dicitur eſſe di-
uerſum, quando differentia eius L
fuerit diuerſa. ver. g. triangulus,
quoniam trianguli diuerſi differũt
in differentia eius, in figura
vero non differunt, ſed collocantur
in eadem diuiſione. quoniam figu-
ra illa, quæ eſt talis, eſt circulus,
& illa, quæ eſt talis, eſt trian-
gulus, & triangulus ille, qui eſt ta-
lis, eſt æqualium laterum, & ille
qui eſt talis, eſt diuerſorum late-
rum. & triangulus eſt eadem fi
gura, et non eſt eadem intentio in M
numero. Et numerus etiam eſt idc.
& non diuerſatur in rebus natu-
ralibus in differentia numeri. de
vero non ſunt idem. diuerſantur
.n. in rebus, de quibus dicuntur,
quoniam poſſunt eſſe numerus ca-
num, & numerus equorum. tam
igitur complecamur ſermonem de
tempore, & de rebus perſeruan-
dis in hac conſyderatione.

Complet

D

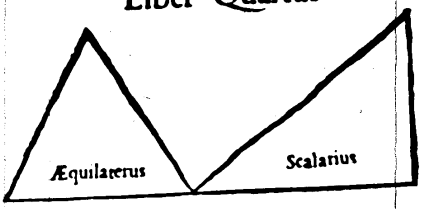

134 Complet capitulum, in quo dicitur, ꝙ æmpus non multiplicatur per multiplicationem motuum, & dat cauſam in hoc, & dixit: Et bene dicitur, &c. ideſt, & bene fuit dicꝫ
B tum in ſermone prædicto, ꝙ numerus non multiplicatur per multiplicationem numeratorū & ꝙ numerus illatū omnium decem, & numerus illorum canum decem eſt idem, cum non differant ſm numeram, cum ſint æqualia ſecundum numerum. D.d. & dicitur ꝙ denarius numerus, &cę. i. denarius autē collocatus ſub denario numerali nō eſt idem. iſte.n. denarius eſt denarius talis, ſ. decem alicuius generis, non decem ſimpliciter. & ideo poſt dixit: neq; decem res ſunt eędem. ideſt, & ſi acceꝑiſſemus vni-
C uerſalius genus entis, verbi gratia decem res. Et, cum narrauit differentiam inter numerum ſimpliciter, & numerum non ſimpliciter in hoc, ꝙ numerus ſimpliciter non multiplicatur, & eſt idem, & nō ſimpliciter multiplicabitur, dedit exemꝑium de illo, qui eſt non ſimpliciter, & dicit: quemadmodum triangulī equalium laterum, &c. i. & decem, quæ ſunt non ſimpliciter, v.g. decem anima ia nō ſunt eadem in ſpecie: quoniam hæc decē animalia, quędam ſunt decē equi, & quædam decem canes. quēadmodum triangulus non eſt idem: qm̄ alius eſt æqualium laterū, & alius diuerſorum laterum: licet cōueniant in hoc, quod ſunt eadē nu figura, quia ambo ſunt triangulus. Et, eſi narrauit hoc de vno ī ſpecie, & de vno
E in genere, dedit cauſam in hoc, & dixit: Dicitur.n. aliquid eſſe Idem, &c. i. & triangulī, & ſimilia nō ſunt eadem in ſpecie, quia diuerſantur ſecundum differentias: & res, quæ ſunt eædem in ſpecie, non diuerſantur ſm differentias: & diuerſa ſecūdum ſpeciem ſunt diuerſa ſecundum differentias. D.d. v.g. triangulus, &c. i. quoniam triangulus diuiditur in differentias, in quibus trāguli diuerſantur, ſecundum ꝙ ſunt trianguli. D.d. in figura autem, &c.
F i. quoniam nō diuerſantur in hoc, quod ſunt figura triangularis, ſed ſecundum hunc modum collocantur ſub eodē genere, quod eſt triangulus. D.d. figura enim illa, quę eſt talis, &cęt. ideſt figura enim, quæ eſt ex tribus lineis æqualibus, dicitur Iſopleuros, &, cum non fuerit æqualis, dicitur diuerſorum laterum. & triangulus eſt eadem figura ſecundum genus, & non eſt eadem ſecundum ſpeciem. Et, cum poſuerit quod illa, quæ diuerſantur ſecundum ſpeciem, ſunt illa,

quę

G quæ differunt secundum differentias, incerpit declarare quòd numerus nõ diuersatur ex numeratis essentialiter, cum non sint tanquam differentię ipsius, & dixit: Et numerus est etiam idem, &c. ideſt & numerus est idem secũdum speciem, & non diuersatur per res numeratas, sicut numerus diuersat ex suis differentijs, scilicet par, impar, & alijs differentijs. Et syllogismus eõponitur sic. Numerus non diuersatur in specie per differentias substãtiales ex numeratis: & omne, quod diuersatur in specie, diuersatur per H differentias substantiales: ergo numerus non diuersatur ex numeratis: sed tempus est numerus: ergo tempus nõ multiplicatur in specie per multiplicationem numerati. & hoc intendebat per hunc sermonẽ. Deinde dicit: denarius vero non est idem, &c. ideſt decem vero simpliciter, verbi gratia decem animalia non sunt idem in specie, quoniã diuersantur per differentias substantiales ex rebus, quæ sunt sub eis. verbi gratia quoniam animalitas est eadem, sed diuersatur per latrabile, & rationabile: quoniam istæ I sunt differentiæ substantiales, aut tanquam differentiæ. Deinde dicit: Iam igitur compleuimus, &c. ideſt iam igitur declarauimus perfecte quid sit tempus in sua natura, & declarauimus illa, quæ considerãda sunt apud considerationem de tempore.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV
LIBER QVINTVS,
Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A tex. 1. vsq. ad 11. loquitur de partibus subiectiuis motus.
A tex. 11. vsq. ad 46. agitur de vnitate & pluralitate motus, secundum genus, & speciem, & numerum.
A tex 46. vsq. in finem agitur de contrarietate motuũ, & quiete, & quo motus ad motũ, & quies ad quietẽ opponat. L

Assumitur motus per Se à motu per Accidens, & à motu secundum partem. Cap. 1.

MVtatur autem, qđ mutat, omne, hoc quidẽ sm accidẽs, vt cũ dicimus musicũ ambulare, qm, cui accidit musicum esse, hoc ambulat. Hoc aũt ex eo, qa huius aliquid mutatur, simplr dr mutari, vt quęcunq; dicunt se. M cundum partes. sanatur.n. corpus, qa oculus, aut thorax: hęc autem partes sunt totius corporis. Est autem aliquid, qđ neq; sm accidens mouet, neq; ex eo, quia aliud quid eorum, quę ipsis, sed ex eo, quia ipsum mouetur primum: & hoc est sm seipsum mobile. sm alium autem motum alterum est, vt alterabile, & alterationis sanabile, * & calefactabile alterum. * alium.

Omne

A Omne ergo, quod transmutatur, transmutatur aliud per accidens. v.g. musicũ currere, quia accidit ei, qui est musicus, vt currat. Et aliud, quia pars eius trãsmutatur dicetur simpliciter ipsũ trãsmutari. v.g. illud, quod dicitur secundum dispositionem suarũ partium. dicimus. n. Socratem sanari, quia oculus eius sanatur, aut pectus eius: & hæc duæ sunt duæ partes totius corporis. Et quædam B mouentur non per accidens, neque quia aliud existens in eo mouetur, sed quia ipsum in se primo mouetur: & hoc est motũ per se. & etiã est motum per alium motum cæterorum modorum motus, vt alteratum, & de alteratione etiam alteratum ad sanitatẽ est aliud ab alterato ad calefactionẽ.

1 NEdit in hoc tractatu loqui de speciebus motuum, & de accidẽtibus essentialibus eis. quod C lab. t. c declaratum est ex hoc in Tertio est quasi genus. & quia intẽdit numerare species motuum essentialiũ, incepit primo determinare mota essentialia a non essentialibus, & dixit: Quod transmutatũ vlt est tribus modis. Aut per accidens, vt cũ dicitur ꝙ musicus currit. nõ. n. currit fm ꝙ musicus, sed fm ꝙ est animal ambulãs, cui accidit, vt sit musicus, & sic cursus attribuitur ei per accidens. Secundus vero modus est illud, qd dr transmutatum simpr, quia transmutatur fm partem, vt cum dr Sortes est sanus, licet non sit D sanus, nisi fm oculum, & infirmus, quia est infirmus oculo. & hoc intẽdebat cũ d. Et aliud, quia ps eius, &c. i. & quoddã dr transmutari fm pliciter, tñ non trãsmutatur ex eo, nisi vna pars tñ. Et iste modus reducitur ad illum, qui est per accns, & est quasi medium inter illud, qd est per accidẽs, & illud qd est per se. pars. n. põt moueri per se, qñ distinguit a toto, qd est impossibile ĩ mutica, aut in albedine. primo. n. modo attribuitur motus gratia eius, qd non est innatũ moueri, s. qualitatũ, vt cũ dicimus ꝙ musicus currit, & medicus scribit: secundo vero attribuit motus gratia eius, qd innatũ est moueri. Et isti tres modi inueniuntur in eis, q̃ mouentur in loco, & in alteratione manifeste, illud, qd mouetur p accidẽs, aut gratia partis, aut quia mouetur per se. sed Arist. nõ indiget in hoc loco diuidere motum per se in hoc Quinto, sed in Septimo, & in Octauo faciet hoc. & contentus est ex his tribus modis, s. motu per accidens, & motu fm partẽ, & motu per se, ad declarandũ ꝙ sermo eius nõ est, ni si de moto per se, qñ nulla ars cõsyderat de moto p accns. D. d. & est motum per alium motum, i. & etiã mouetur per se motu also a motu trãslationis, vt illud, quod mouetur fm alterationem. &, quia alteratio dicitur quasi æquiuoce, & d. & de alteratione etiã, &c. 1. & illud, quod significat hoc nomen alteratio, quod est transmutatio ad sanitatem, est aliud ab illo, quod significat hoc nomen alteratio, quod est transmutatio ad caliditatem.

Documẽtũ primũ.

Pars põt moueri p se. qñ distinguit a toto, qd ĩpossibile est

E

Scribo. 1. de 4. ph. 32. & 8. phy. 27. & 1. de ala. 37. 1. de hlc. c. 17.

F

Nulla ars cõsyderat de moto p accns. Idẽ ifr. c. 6. viñ cã 6. Me. t. c. 6.

Est

Est autem & in mouente similiter. Aliud enim fm accidẽs mouet, Aliud vero fm partem, ex eo, quia partium huius aliqua, Aliud vero per seipsum primum, vt medicus quidem sanat, manus vero percutit.

Et ita est de motore. Quoniam aliud mouet per accidẽs, et Aliud mouet, quia pars eius mouet, & Aliud mouet per se primo, verbi gratia medicum sanare, & manum percutere.

H Cum declarauit q̃ motum dividitur in illos tres modos, declarat ét q̃ in motore inueniuntur illi tres modi, s. Motor per se. v. g. medicum sanare alium ab infirmitate, & Motor per accidens. v. g. musicus sanat se, quoniã accidit musico vt sit medicus, aut medicus sanans se. medicus. n. non sanat per se, nisi aliud, cum res artificiales nõ agant in se, nisi per accidens, ecõtrario ei, quod dictum est in definitione naturæ. Illud autem, quod dr̃ mouere, quia pars eius mouet, est, vt cũ dicimus Soc. mouet hoc pondus, licet non I moueat nisi manu tantum, D. d. & manum percutere. hoc est exemplum de illo, quod mouet fm partem, s. Soc. percutere, licet nõ percutiat, nisi manu: aut dicere manũ percutere, licet nõ percutiat, nisi per eius.

Res artificiales nõ agũt in se, nisi per accidens. Idem 2. phi c. 1. 3. & 5. de anima c. 18.

Qm̃ autem est quidem aliqd mouens primum, est autem aliquid, quod mouetur, ad hæc in quo ipse, & præter hæc ex quo, & in qũ. (ois. n. motus ex quodam, & i quiddam. alterũ. n. est qd̃ primum mouetur, & in qũ mouetur, & ex quo, vt ligneũ, et I calidum, & frigidum. horũ autem, aliud quidem qũ, aliud vero in qũ, aliud autem ex quo.) motus manifestum est q̃ in ligno est, nõ in forma. neq; enim mouet, neque mouetur forma, aut locus, aut ipsum tantum.

Et, quia est hic aliquis motor primo, & aliquid motum primo, & in hoc aliquid, in quo est motus, s. tempus, & praeter ista aliquid, ex quo ē, et aliquid, ad quod est. omnis. n. motus est ex aliquo, et I ad aliquid, & illud, quod primo mouetur, est aliud ab illo, ad quod mouetur, & ab illo, ex quo mouetur. v. g. quoniã ligneũ est aliud accalido, & frigido. & primum istorum est motum, & secundum est illud, ad quod est motus. et tertium est illud, ex quo est motus. manifestũ est igitur ex hoc quod motus in ligno non est forma. forma. n. non mouetur, neque mouet. neq; locus, neq; talis quantitas.

Cum distinxit illud, qd̃ est per se, M ab illo, quod est per accidẽs, in motore, & motu, incepit numerare cõsequentia motus ad declarandum, quę eorum sunt, quibus attribuitur motus p se. vt ex hoc veniat ad numerandum species motus, & dixit: Et quia est hic, &c. i. &, quia in omni motu inueniuntur quinq; (Motor per se, & Motum per se. Et hoc intendebat, cum dixit primo. primum. n. est qñq; synonymũ ei, qd̃ est per se, & qñq. dicitur magis pro

prie,

A prie, & est id, quod mouet non pp
alium motorem. Et sist primũ mo-
tum dr his duobus modis, s. de illo,
q est per se, & de illo, quod mouet
per se, non quia in eo est alia pars,
quę est primum motũ in ipso. sed
hoc intendebat per motum primũ
illud, qđ est per se simpliciter. Ter-
tium vero ẽ illud, sicut dixit, in quo
est motus, s. tẽpus. Et quartũ illud,
ex quo est motus. Et quintũ illud,
ad qđ est motus. Et hoc est ita. qm̃
ois motus est à motore, & in moto,
& in tempore, & ab aliquo, & in ali-
quid. q̃m vero motum esse a mo-
B re est positũ hic, & declarabit in
principio Septimi. & sist omnẽ mo
tum esse i tempore declarabit etiã
perfecte in Sexto, licet modicũ inde
declaratum sit in capitulo de tẽpo-
re. Qm̃ aũt oĩs motus naturalis re-
ctus est ex aliquo, & in aliquid ma
nifestum est per se in motu altera-
tionis, & augmenti, & translationis
recte. licet existimetur q̃ ipse pcẽtu
tabitur de hoc in alio loco. & vĩ q̃
ipse ponit hic ista, fm q̃ sunt famo
sa. & post perfectutabitur perfecte
de eis. D.d. motum. n. primo est ali-
quid. &c. & illud, qđ mouetur per
C se manifestum est ipsum esse aliud
ab illo, ad qđ mouet. & ista alietas
est ex primo, & essentialiter. p accĩs
verò non est remotũ, vt illud, quod
mouetur, & illud, ad qđ est motus,
sunt idẽ. & similiter ẽ de illo, ex quo
est motus, s. quia etiam est aliud à
moto. D.d. v.g. qm̃ lignũ, &c. i. qm̃
lignum est illud, qđ mouetur in al
teratiõe. & illud, ad qđ est alteratio,
est calidum, & frigidum, & lignum
est aliud a calido, aut frigido. D.d.
& primum istorũ est motum, &c. i.
illud ex istis, qđ magis dsponitur p
motum, est res mota. & sequitur ip
sum illud, ad quod est motus, cum
illud sit finis motus. & sequitur ista
illud, ex quo est motus, cũ ab hoc
separatur res mota, & trãsfertur ab
eo. Primum igit istorũ, & dignius
in motu est res mota, s. subiectum
motus. Deinde illud, ad qđ est mo-
tus. Delde illud, ex quo est motus.
Iste igitur ordo est istarum causa-
rum, ex quibus cõstituitur motus.
a motus. n. constituitur in subtan-
tia eius ex istis trib⁹ causis, s. de cau
sis existentibus in eo non extrinse-
cis. & ideo non numerauit moto-
rem, aut tempus, quia hmõi sunt de
accidentibus eius, & motor de cau-
sis extrinsecis. Et, cũ posuit ista, di-
xit: manifestum est igitur q̃ mo-
tus est in ligno, &c. i. &, cũ motũ est
aliud ab eo, ad qđ est motus, & ẽ for
ma, manifestũ ẽ q̃ motus est ī mo
to, nõ in illo, ad qđ est motus, & est
forma. Et hoc manifestũ est per se.
v.g. qm̃ calefactio ẽ in corpore cale
facto, nõ ī calore, qđ finis calefactio
nis. & sist translatio est in trãslato,
non in superiori, aut inferiori, quæ
sunt fines translan, & quantitas, q̃
est finis augmenti, nõ est in ea au-
gmentum. & ideo illud, ad qđ ẽ mo
tus, est aliud à moto per se. D.d. for-
ma. n. non mouet, neq; mouetur. et
intendit formam substantialem, q̃
est finis motus generationis, & qua
litates, quę sunt fines motus altera-
tionis. D.d. neq; talis quantitas. &
intendit quantitatem, ad quam p-
uenit motus augmenti, & diminu-
tionis. D.d. c forma. n. non mouet,
neq; mouetur, i. qm̃ motor, & mo-
tũ est compositũ ex materia, & for-
ma, & declaratum est in d Tertio q̃
motus est in moto, non in motore.
Sed

D

a Mot⁹ cõ
stituit in
subtãtia
ei⁹ ex istis
trib⁹ cãis.

E

b Subito,
termino
ad quem,
termino
à quo: lo-
quẽdo de
cãis extrin-
secis.

b Tps ẽ de
accẽtibus
mot⁹. Idẽ.
4. ph. cõ.
98. &. q
ibi
Manifestũ
ẽ q̃ mot⁹
ẽ ī moto,
s. illo, ad
qđ ẽ mo-
tus, & ẽ for
ma. idẽ i-

F

fra. c. 5. idẽ
1. phy. c. 3.
& ibi.
c Sola nõ
mouet. ne
q; mouet,
qm̃ mo-
tor, & mo
tũ ẽ cõpo-
situ ex mã
& forma.
d 3. ph. t 8.
19. 22. &
23.

G Sed est mouens, & quod mouetur, atq; in qđ mouetur. Magis autem ab eo, I qđ, q̃ ex quo mouetur, denominat̃ mutatio. quapropter et Corruptio in id, quod non est, mutatio est quãuis & ex eo, quod est, mutetur quod corrumpitur: & Generatio in id, quod est, quamuis ex eo, quod non est.

Mutatio denominatur magis ab eo, in qđ, quã ex quo mouetur. Vid cõm. 2. de ala. te. 49.

Sed hic est motor, & motum, & ad quod est motus. Transmutatio.n. magis nominatur ab illo, ad quod est motus, non ab illo, ex

H *quo est motus. & ideo Corruptio est transmutatio ad non ens, & si corruptum transmutatur ex alquo ente: & Generatio est transmutatio ad ens, & si transmutaretur à non ente.*

4 Idest. sed si hic sunt motor, & motum, & ex quo, & ad quod: & motus est in alıquo istorum præterq̃ in re mota: hoc nomen motus est acceptum ab illo, ad qđ est motus nõ ab illo, ex quo est mot⁹. & ideo motus ex ente in non ens dicitur Corruptio, quoniam non ens est corruptum, & non denominatur à nomine eius, e x quo est, scilicet ab ente. & hoc in tẽde bat, cum dixit: & ideo Corruptio. D.d. & Generatio, &c. i. & ens. i. & motus, qui dicitur generatio, dicitur, quia est transmutatio ad illud, quod est ens, & generatũ. licet transmutaretur de non ente, idest incipiat ex eo.

*a.l. nõ ẽ.

I

Quid igitur motus sit dictũ est prius. Formę autem, & passiones, & locus, ad q̃ mouentur ea, quæ mouentur, immobilia K sunt, vt scientia, & calor. Attamen dubitabit aliquis, si passiones motus sunt: albedo autem passio est: erit.n. ad motum mutatio, Sed fortassis non est albedo motus, sed dealbatio. Ita autem & in illis & quod est fm accidens, & qđ est fm partẽ, atq; fm aliud, & quod primo est, & non fm aliud, vt qđ fit album in id, qđ intelligitur, mutat fm accidens: colori.n. accidit intelligi: in colorem autẽ, quia albi pars est coloris: & in Europã, L qa pars Europæ Athenæ sunt: in album autem coloré per se. Quomodo igitur per se mouetur, & quomodo fm accidens. & quomodo fm aliud aliquid, & qũo idem primum & in mouente est, & in eo, quod mouetur, manifestum est: et q̃ motus non est in forma, sed in eo, qđ mouetur, & mobili fm actum.

Et iam narrauimus motum, quid sit, superius. Et forma, & M passiones, & qualitates, et locus, ad quem mouentur res mota, non mouentur, v.g. scientia, & calor. Sed hic est quæstio. in passionibus forte sunt motus, & albedo est passio: & sic transmutatio ad illã est transmutatio ad motum. Et ad hoc dicendum est quod dignius est vt albificatio sit motus, non albedo. Et in illis etiam est illud, quod est per accidens, & illud quod est

secundum

A *secundum partē, et illud quod est primo, non per aliud. v.g. quoniā trāsmutatio albificatis ad intellectū, est trāsmutatio per accidēs: intelligis.n est accidēs coloris: et trāsmutatio eius ad colorem, quia album est pars coloris: & similiter transfertur ad Europam, quando transfertur ad Athenas, quia Athenæ sunt pars Europæ. trāsmutatio vero eius ad colorem album est per se. Declaratum est*

B *igitur, quomodo est motus per se, & quomodo per accidens, et quomodo per aliud, & quomodo erit esse primo in motore, & in moto: et est declaratum quod motus nō est in forma, sed in moto, & est motum in actu.*

5 Et quia iam narrauimus prius motum quid sit, & definiuimus eum, quia est perfectio moti, fm ꝙ est motū, manifestū est ꝙ forma, & est illud, ad qd est motus in generatiōe, est immobilis, & similiter passiōes

C sunt id, ad qd est motus in alteratione, & sitr locus, & est illud, ad qd est motus in translatiōe. motus.n. non est perfectio alicuius istorū. D. dedit exemplū de qualitate, & dixit v.g. scia, & calor, i. qm̄ istæ passiōes non mouent per motū alterationis, cum sint fines eius. D.d. Sed hic est quæstio, &c.i. &, quia passiōes diuiduntur fm magis, & minus, & propter trāsmutationē sequentē illas, existimatur ꝙ albedo est motus, & sic motus ad illā erit motus ad motum &, quia manifestum est ꝙ albedo est forma quiescens immobilis: & qui fingit ipsam moueri, non est loquendū cum eo in hac scia. D.d. sed dignius est vt albificatio sit motus, non albedo, i. sed apparet per se ꝙ albificatio est motus, nō albedo, ad quā est motus albificationis. Et, quia accidit ei, ad qd est motus, vt in eo inueniatur illud, qđ est p se, & illud, qd est per accidēs, & illud, qđ ē fm partē, narrauit hoc ne aliquis decipereturꝫ & d. Et in illis, &c.i. & in illo, ad qđ est motus, inueniunt ēt illi tres modi, quos numerauim⁹ I motore, & moto. v.g. in illo, ad qđ

D *Qui fingit formas moueri, si ē amplius loquendū cū eo in hac scia. idē. 4. ph. c. 17. vide etiā ista⁹ sup. cō. 3. ad finē. c.*

E est trāsmutatio per accidens, est trāsmutatio albi ad hoc, quòd sit intellectū, s. ad hoc, ꝙ intelligatur ab homine. qm̄ hoc est albi per accidens, cum illud, qđ albificatur, nō habet naturam vt trāsmutetur ad hoc, vt sit intellectum, nisi per accidens. & hoc intendebat cum dixit: intelligi.n. &c.i. qm̄ intelligi est accidens, qđ accidit ei, qđ trāsmutat ad colorem, & est album. Et exemplum eius, quod dī trāsmutari gratia partis, est, vt cū dicimus hoc album demonstratum trāsmutari ad colorari: qm̄ non dī colorari, nisi quia trāsmutat ad partē coloris, s.

F ad aliquam speciem eius. & hoc intendebat, cū dixit: trāsmutatio eius ad colorem, &c.i. &, cum dicimus album colorari, dicimus hoc, quia trāsmutatur ad partē coloris, & est albedo. D. dedit exemplum de motu translatiōis, & dixit: & transfert ad Europā, quia transfert ad Athenas. i. & dicimus aliquid transferri ad aliquē locum, quia transfert ad partem illius rei, cui attribuit trāslatio. v.g. vt, cum dicimus ꝙ Socrates transfertur ad Hispaniam, licet nō

C trãsferatur, nisi ad Cordubam. D. d. transmutatio vero eius ad colorem album est per se, i. &, cũ dicimus de aliquo alterato in colore, transmutari de nigro ad album, est per se & ēt, cum dicimus ipsum trãsferri ab Hispania ad Cordubã, est per se. Et, cũ declarauit ista. perfecit sermonẽ in dando summam de his, quę declarauit, vt est mos in sermonibus demonstrantis, & dixit: Declaratum est igitur, &c. i. declaratum est igit ex hoc sermone, quo attribuit motus ei, ad qd est fm ipsum motum, & fm accidens, & fm partem.

H & sitr est declaratum quo mouens attribuit moto p se, & p accidens, & fm partẽ: & quo mouere attribuit ēt moton per se, & p accidẽs, & fm partẽ. Et declaratũ est cum hoc, q motus nõ est per se in eo, ad qd est motus, s forma. Et intelligit hic p formã, formã substantialẽ, & qualitatẽ, & quantitatẽ, & vbi. & vtr ea in hoc loco large, sicut fecit primo. & q̃nq, vtitur ea proprie, vt cũ dixit: forma. i. non mouet, nec locus, &c. & qm̃ in hoc loco vtitur forma pro passiõibus, & subiectis, & q̃nq; vtitur ea magis proprie, vt cũ d. tor

I mx, & passiones, & locus, &c. q̃nq; igitur vtitur forma large, & q̃noque pro subiectis tantum. Deinde d. & qd est primum, &c. & intendit hic per primum proximum, & essentiale, secundum quod declaratum est in Posterioribus analyticis.

Quæ igitur fm accidens est mutatio dimittatur. est. n. & in omnibus, & semper, & oĩum. quę vero non fm accidens non est in omnibus, sed in cõtrarijs, & mediis, & in contradictiõe. Huius aũt fides ex inductione. K Ex medio autẽ mutatur vt ex contrario. vtitur. n. ipso, vt contrario, ad vtrunq; est. n. quodã modo mediũ ipsum extrema. quapropter & hoc ad illa, & illa ad hoc quodammõ dñr contraria. vt media grauis ad vltimã, et acuta ad primã. atq; fuscũ albũ ad nigrũ, et nigrũ ad albũ.

Trãsmutatio vero per accidẽs omittẽda est, quia est in quolibet, et est semper necessario. Quod aũt non est per accidens, nõ est in quo- L libet, sed in contrarys, & inter illa, et in contradictorys. Et hoc creditur ex inductione. Transmutatio. n. est ex medio. quoniam ita se habet ad vtrunq; extremitatẽ sicut contrarium. medium. n. quodammodo est duo extrema. & sic dicuntur, cum cõparantur ad illa, & cum illa comparatur ad illud, sicut dicuntur contraria. v. g. quoniam neuma, quod dicitur mediũ in respectu toti, dicitur acutum, M & in respectu tuta, dicitur graue. & color pallidus in respectu nigri dicitur albus, & in respectu albi dicitur niger.

Cum declarauit q̃ omnis motus & constituitur per quinq;, i. motorẽ, & motum, & illud ex quo est. & illud, ad qd est, & illud in quo est, & etiam declarauit q̃ vnicuiq; istorũ quatuor attribuitur motus, aut per se, aut per accidens, i. motor, & motum, & illud, ad qd, & illud, ex quo, incœpit

A ...cerpit declarare ꝙ non est consy-
...derandum de illo, qđ est p accidés,
cum hoc non sit de arte demõstra-
...tiua, & dixit: Transmutatio vero
per accidens, &c. i. illud aũt, qđ at-
...tribuitur istis rebus ꝑ accidens di
...cendũ est. quia non habet subi-
...ectum determinatum. D.d. & est
...hmõi per necessariũ, ut transmutatio,
...quæ est per accidens, inuenitur insi
...sta in eadem re. qñ idem corpus
...potest dici ipsum non euadere à
...transmutatione per accidens, v.g. ꝙ
...albedo, deinde humefiat, deinde
...transferatur, deinde calefiat. & qđ
...est infinitum, & non habet naturã
...terminatam, non cõtinetur à scia,
...quo est pars artis demonstratiuæ.
...Et intẽdit hic per accidens illud, qđ
...est cõe ei, qđ est per accidens, & ei,
...quod est fm partem. Et, cum decla
...rauit ꝙ in illo, qđ est per accidens,
...non cõsiderat aliqua ars, dedit cau
...sam in hoc, & dixit: Quod autem
...non est per accidens, &c. i. & transmutatio, cuius natura subiecti est
...essentialiter terminata, non est nisi
...in contrariis, aut in illis, quæ sunt
...inter contraria, aut in contradicto-
...rias. Et intendit hic per cõtradicto-
...rias, illa, quæ opponuntur fm affir-
C ...mationem, & negationem, & ꝙ con
...traria, contraria, quę dicuntur pro-
...prie, vt dictum est i lib. Categoria-
...rum. D.d. Et hoc creditur ex induc-
...tione. & hoc certificatur, ſ. ꝙ om
...nis motus est de contrario in con-
...trarium, aut de cõtrario in mediũ,
...aut de medio in cõtrarium, aut de
...non esse in esse, aut de esse in non
...esse ex inductione. D.d. Transmu-
...tatio n. erit ex medio, &c. i. & causa
...in hoc, ꝙ transmutatio est ex me-
...dio, & ad mediũ est, qñ mediũ est
contrarium vtriq; extremo, fm ꝙ D
extrema sunt cõtraria. Et, cum nar
rauit ꝙ causa in transmutatiõe ex
medio, & ad medium est, ꝙ mediũ
est contrarium vtriq; extremo, de-
dit ei causam i hoc, & dixit: mediũ
.n. est quodammodo, &c. i. & causa
in hoc est, qñ in medio sunt duo
extrema in media dispositione. fm
vero ꝙ in eo inueniuntur duo ex-
trema in media dispõne, fm hoc
verum, q; extremum est contrarium
simplicibus duobus. v.g. color palli
dus est medius inter album & ni-
grum, quæ sunt duo extrema, & in
eo est albedo, & nigredo, ſ. quodam
modo potentiæ. fm igitur ꝙ habet
in se de albedine in potentia est cõ
trarium nigredini, quæ est in actu,
& fm illud, quod habet in se de ni-
gredine, & mõ medio inter actum,
& potentiam, est contrarium albe-
dini in actu, qđ est secundum ex-
tremum. Cum igitur propositio, di
cens ꝙ transmutatio est de contra-
riis in cõtraria, fuerit intellecta ita,
ꝙ hoc nomen contrarium dicitur
de illo, de quo intelligitur maius, &c
minus, ſ. illud, qđ est in potentia,
& verificabitur ꝙ omnis transmu- E
tatio est de contrario in contrariũ.
D.dicit: medium enim est quodã-
modo duo extrema. & intendit es-
se medium inter actum, & poten-
tiam, sicut diximus.

In me-
dio sunt
duo extre
ma ſ me-
dia dupõ
ne. qđ quũ
fit itelligẽ-
dũ vid. c.
26. 4. de
cœ. idẽ in-
frahic 19
32 idẽ. 10
E
Me. 23. &
12. Met. 6.

Quot modis aliquid dicatur in aliud mutari. Cap. 2.

QVoniam autem ois trãſmutatio est ex quodã in quiddã: manifestat autem & nomen. post aliud enim

G aliquid, & aliud quidem prius ſignificat, aliud aũt poſterius.) mutabitur qđ mutatur quadrifariam. Aut enim ex ſubiecto in ſubiectum, Aut ex non ſubiecto in non ſubiectum, Aut ex non ſubiecto in ſubiectum, Aut ex ſubiecto in non ſubiectum. dico autem Subiectum, quod affirmatione monſtratur. Quare neceſſe eſt ex ñs, quæ dicta ſunt, tres eſſe mutationes, eam quæ eſt ex ſubiecto in ſubiectũ, & eam, quæ ex ſubiecto in non
H ſubiectum, & eam, quæ ex non ſubiecto in ſubiectũ. quæ enim eſt ex non ſubiecto in non ſubiectum non eſt mutatio, propterea q̃ non eſt ſm oppoſitionẽ. neque enim contraria, neque
Vide cõ. 2am. contradictio eſt. Quæ igitur ex non ſubiecto eſt in ſubiectum mutatio ſecundũ contradictionem generatio eſt. alia quidem ſimpliciter ſimplex, alia vero quædam cuiuſdam. vt ea, quæ ex non albo in album, generatio huius eſt: ea vero, quæ ex
I eo, quod non eſt. ſimpliciter in ſubſtantiam, generatio ſimpliciter eſt, ſecundum quam ſimpliciter fieri, & non aliquid fieri dicimus. Quæ vero ex ſubiecto in non ſubiectum corruptio eſt, ſimpliciter quidẽ, quæ ex ſubſtantia ad ipſum non eſſe eſt: quædam autem ea, quæ eſt in oppoſitam negationem, ſicut dictum eſt & in generatione.

K Et, quia omnis tranſmutatio eſt de aliquo in aliquid, & hoc ſignificat ſuum nomen. ſignificat enim idiomate Græco, quod eſt aliquid, quod fit per aliud, & ſic ſignificat aliquid fuiſſe, & aliquid fore. et oẽ, quod tranſmutatur, tranſmutatur quatuor modis. Aut de ſubiecto in ſubiectũ, Aut de ſubiecto in non ſubiectum, Aut de nõ ſubiecto in ſubiectum, Aut a nõ ſubiecto in non ſubiectum. & intelligo per ſubiectum illud, quod L ſignificatur per affirmationem. Ergo neceſſe eſt ex hoc, quod diximus, quod modi tranſmutationis ſunt tres. quoniam tranſmutatio de non ſubiecto in non ſubiectum non eſt tranſmutatio. quia non ſunt oppoſita, quoniam non ſunt contraria, neq; cotradictoria. Tranſmutatio igitur de non ſubiecto in ſubiectum ſecundũ contradictionem eſt generatio. et tranſmutatio ſimpliciter erit ſimplici- M ter, & quod eſt tranſmutatio aliqua eſt in aliquo. Ver. g. quoniam tranſmutatio de non albo in albũ eſt generatio albi: tranſmutatio vero de nihilo ſimpliciter ad aliquã eſſentiam, eſt generatio ſimpliciter: & de hoc dicimus ſimpliciter aliquid generari. Tranſmutatio vero de ſubiecto in nõ ſubiectũ, aut eſt corruptio ſimpliciter,

cum

A *cũ fuerit transmutatio de aliqua entia in nihilum, aut erit corruptio aliqua, cum fuerit transmutatio in negationem cõtradicentẽ, sicut dictum est de generatione.*

7 Cum declarauit consequentia motorũ, quorum vnum est, ꝙ omne motum mouetur de aliquo in aliquid, & intendit numerare species motuum, incipit perscrutari de hoc, diuidendo illud, ex quo possibile est transmutarum trãsmutari, & ad qd, & ex quo est impossibile. qm̃

B istis numeratis determinabunt̃ species motuum. &c, quia iam numerauit ista ex inductione, cum dixit: quoniam erit de contrario, aut de contradictorio, vult nunc numerare illa fm diuisionem, quia est via certior, & dixit: Et quia oẽ transmutatum, &c. i. de aliquo terminato in aliquid terminatũ, nõ de quolibet. Et, licet hoc sit manifestum per se, dedit testimonium ex hoc, ꝙ hoc nomẽ trãsmutatio significat apud eos. & est bene manifestum per se, ꝙ omnis trãsmutatio est de aliquo in aliquid: qm̃, dum res fuerit in ea

C dem dispositione, tunc illic nõ erit transmutatio. cũ igitur transmutatur erit hoc, qm̃ trãsferetur in aliquã dispositionẽ ab aliqua dispositiõe. Et, quia istę dispositiones, fm ꝙ res diuiduntur in affirmationem, & negationem, s. in esse, & non esse, sunt quatuor modis, & dixit: & oẽ, quod transmutatur, &c. i. &, cum posuerimus ꝙ omnis transmutatio est de aliquo in aliquid: & hoc nomẽ aliquid dicitur simpliciter de esse, & non esse, aut de negatione, & affirmatione: necesse est vt ois transmutatio sit de subiecto in subiectum, D
idest de affirmatione in affirmationem, & de esse in esse oppositum, Aut de subiecto in non subiectum, idest de affirmatione in negationẽ, & de aliquo esse ad priuationem illius esse, Aut de nõ subiecto in subiectum, i de aliqua negatione in aliquam affirmationem, & de aliqua priuatione in aliqd esse, Aut de nõ subiecto in non subiectum. Vnde necesse est, vt modi trãsmutationũ sint tres, & non sit quartus. tres vero sunt, transmutatio de esse in esse oppositum, & de esse in non esse, & de non esse in esse. Et intelligo per E
non esse, non esse in actu, quod est esse in potentia, & vniuersaliter nõ esse, qd est proprium ptimæ materiæ, nõ negationem simpliciter. negatio. n. simpliciter significat non esse simpliciter, & a non esse simpliciter nõ recipit trãsmutationem. & hoc est intelligendum ex hoc, ꝙ dixit: & intelligo per Subiectũ, &c. dixit ne aliquis intelligat aliquem modorum ptiuationum famosarũ numerararum in lib. Predicamentorum. Ternus vero est de eẽ in nõ esse. quod autem euanuit est illud, qd est de non esse in non esse. non esse enim impossibile est transmutari: & non esse aliquid non opponitur ad non esse aliquid: & dictũ est quòd illud, ex quo est transmutatio, & ad quod est transmutatio, sunt opposita. b Et debes scire quòd transmutatio, quæ est de subiecto in subiectum, scilicet de contrario in contrarium, potest collocari in transmutatione, quæ est de non subiecto in subiectum, & de subiecto in non subiectũ. transmutatio enim alia est in substãtia,

Nõ esse in actu, qđ é est ī potẽtia é proprīũ primæ matę. idē. 1. ph. c. 70 & 12. Metaphi. & 14. cõ. idē. 1. Cœl. c. 29. & 1. ca. de sub. orb. idē hic. c. 8.

a Nõ esse simpli nõ recipit trã F
smutationem. idē. 1. ph. c. 71. 74. 75. 77. idem hic consequẽti.

b Documentum.

G alia in accidente. in ſubſtãtia uero, quia ſubſtantia non contraria eſt ſubſtãę, & tranſmutatio eſt de oppoſito in oppoſitum, non dicimus q̃ iſta tranſmutatio eſt de ſubiecto in ſubiectũ. &, ſi fit ita, aut ergo dicitur eſſe de nõ ſubiecto in ſubiectũ, & de negatione in affirmationem, aut cõtrario: cum oppoſito? hac tranſmutatione eſt in priuatiõe, & habitu, quæ eſt in ſubſtantia, nõ in contrarietate, ſicut eſt diſpoſito in tranſmutatione, quę eſt in accidente. tranſmutatio uero, quę eſt in accidente, quia eſt in contrarietate, &

H duo contraria ſunt exiſtentia, dicitur eſſe de ſubiecto in ſubiectum. &, quia illa, quæ opponuntur ſecundum contrarietatem, poſſunt opponi ſm priuationem, & habitum, & ſm affirmationem, & negationem, poſſibile eſt etiam dicere in eis, quę opponuntur ſm contrarietatem, illa tranſmutari de ſubiecto in non ſubiectum, v.g. de albo in nõ albũ: ſicut dicimus hoc de ſubſtantia in non ſubſtãtiam, ſicut dicimus aliquid trãſmutari de homine in nõ hominem, & ſimiliter dicimus etiã quòd tranſmutatur de nõ ſubiecto in ſubiectum in accidente, uerbi

I gratia de non albo in album: ſicut dicimus ſubſtantiam tranſmutari de non homine in hominem. Et, quia tranſmutatio uniuerſaliter, cũ accipitur de non ſubiecto in ſubiectum, dicitur generatio, & cum accipitur de ſubiecto in nõ ſubiectum, dicitur corruptio, & ſubiectũ, & nõ ſubiectum quædam dicuntur ſimpliciter, & ſunt illa, quæ ſunt in ſubſtantia, cum ſubſtantia ſit per ſe, & quædam non dicuntur ſimpliciter, & ſunt illa, quę ſunt in accidẽtibus, qũ hoc nomẽ eſſe, aut non eſſe di- K citur de ſubſtantia ſimpliciter, & de accidente non ſimpliciter, nõ tranſmutatio. quæ eſt in ſubſtantia, de non ſubiecto ſimpliciter, & de non ente ſimpliciter ad ens ſimpliciter dicit generatio ſimpli, & tranſmutatio de ente ſimpli i nõ ens ſimpliciter dicit corruptio ſimpli: & tranſmutatio, quæ eſt de non aliquo ente, idẽſt exiſtente in alio non ſimpliciter, quod eſt accidens, in aliqd ens, dicitur generatio aliqua, non ſimpliciter: & ſimiliter tranſmutatio, quę eſt de aliquo ente in non aliqd L ens, dicitur aliqua corruptio. Et q̃ hoc ſit declaratum, cum d. Tranſmutatio igitur de non ſubiecto in ſubiectum eſt generatio: intẽdit p tranſmutatio vñ, hue ſuum ee tert in accidente, ſiue in ſubſtantia, cum accipitur ſm q̃ eſt er nõ ſubiecto in ſubiectum, dicitur generatio. D.d. & tranſmutatio ſimpliciter, &c. idẽſt & tranſmutatio ſimpliciter: & eſt illa, quæ eſt de non ſubiecto in ſubiectum: & eſt illa, quæ eſt in ſubſtantia, dicitur generatio ſimpliciter, quia eſt in ente ſimpliciter, non in aliquo ente: & quæ eſt M de non ente aliquo in aliqd ens, & eſt accidens, dicit generatio aliqua, non generatio ſimpliciter, quia eſt in aliquo ente, non in ente ſimpliciter. D.d. tranſmutatio vero de minſo, &c. tranſmutatio de non ente ſimpliciter, de non ſubſtantia aliqua in ens ſimpliciter, in aliquam ſubſtantiam eſt generatio ſimpliciter, & tranſmutatio ſimpliciter. D. d. Tranſmutatio vero de ſubiecto in non ſubiectum, &c. tranſmutatio vero de ente in non ens eſt duobus modis etiam. qñ, ſi tranſmutatio

fuerit

Ma. q̃ opponũt ſm contrarietatẽ, pat opponi ſm priuationẽ, & habitũ. pro hoc vide. 1. Met. te. c. 16.

A fuerit in essentia indiuidui demonstratu, sic indiuiduu subsistentiq, donec fiat illud non indiuiduū, dicit corruptio simpliciter: cum autem fuerit in aliquo accidente, donec fiat non illud accidens, dicitur aliqua corruptio, non corruptio simpliciter. Intelligentiam est igitur in hoc loco per negationem priuationē, cum nō est propria alicui subiecto, & per affirmationem esse.

Si igitur, id, quod non est, dicitur multipliciter, & neque id,
B id est sm compositionem, aut diuisionem, contingit moueri, neque quod est sm potentiam, quod ei, quod est simpliciter, secundum actum, oppositum est. quod.n. est non album, aut non bonū fieri potest vt moueatur secundū accidens: fuerit. n. homo non album. quod autē simpliciter non hoc est nullo modo: impossibile enim est quod non est, moueri. si autem hoc, & generationem motum esse impossibile erit. generatur. n. quod non est. nam & si quàm
C maxime secundum accidens generatur, attamen est verum dicere de eo est id, quod non est, de eo, quod generatur simpliciter. similiter autē & quiescere. hæc igitur omnia accidūt difficilia, ad moueri id, quod nō est. &, si omne, quod mouet, in loco, est quod aut nō est, non est in loco. (esset. n. alicubi. Neq; ergo corruptio motus est. contrarium enim motui motus est, aut quies: corruptio autem generatio-
D ni contrarium.

Et dicamus nūc, quòd non ens, cum dicatur pluribus modis, & illud, quod dicitur ex eo secundum compositionem, & diuisionē, impossibile est vt sit motum: neque illud, quod dicitur secundum potentiam, & est illud, quod est oppositum ei, quod est simpliciter album. quoniam non album, aut nō bonum potest esse aliquo modo motum per accidens: quoniam pas-
E *sibile est vt non album sit homo. illud autem, quod simpliciter non est, & non est demonstratum, impossibile est vt moueatur: quoniā non ens impossibile est vt moueatur. & cūm ita sit, impossibile est vt generatio sit motus. quoniamo non ens est illud, quod generatur. quoniam, si illud, quod est per accidens proprie non ens, est illud, quod generatur, tamen verum*
F *dicitur quod non ens est in generatione simpliciter: & similiter est de quiete. & tale impossibile sequitur ex hoc, quòd omne motum est in loco. quoniam quod non est, non est in loco. quoniam, si fuerit in loco, est in aliquo vbi. Neque corruptio etiam est motus. corruptio enim est contrarium, aut motus, aut quies:*

G *sed corrp'io est contraria generationi, & quæst.*

8 Cũ declarauit, q̃ genera transmutationũ sunt tria, ſ. de ſubiecto in ſubiectum, & de non ſubiecto in ſubiectum, & de ſubiecto in non ſubiectum, & eſt illud, quod dicitur generatio, & corruptio: q̃m generatio, & corruptio numeratur in vna ſpecie ſpecierum tranſmutationis: ſicut motus numeratur de ſuperiori in inferius, & de inferiori in ſuperius in vna ſpecie, & eſt trãslatio recta: & ſicut tranſmutatio de albedine in nigredinẽ, & ecõuerſo numeratur in vna ſpecie alterationis: incœpit declarare, q̃ tranſmutatio, q̃ eſt de ſubiecto in non ſubiectũ, aut econuerſo, non eſt motus: ſ. q̃ hoc nomen tranſmutatio non dicit de illa, & de illa, quæ eſt de ſubiecto in ſubiectum vniuoce, neq; quaſi vniuoce, ſicut eſt in eis, quæ continentur ſub eadem definitione principaliter, & ſecundario. Et incœpit, & dixit: Et dicamus nunc q̃ non ens, &c. & quia non ens dicitur tribus modis, quorũ Vnus eſt ſm cõpoſitionem, & diuiſionem, i. affirmationem, & negationem, v. g. Chimera non eſt natura. Secundus verò eſt, vt cum dicimus in indiuiduo ſubſtantiæ demonſtrato eſſe non ens, & eſt ens in potentia, quod eſt oppoſitum ei, quod eſt in actu ens, & per ſe. Tertius eſt, vt cum dicimus in indiuiduo accidentis ipſum eſſe non ens, v. g. non album, & nõ coloratum: & hoc eſt non ens non ſimpliciter, ſed non ens aliquid. q̃d igitur ex iſtis dicitur ſm cõpoſitionem, & diuiſionem, ſ. q̃ falſitas ſit eo eſt ſm compoſitionem, aut diuiſionem, ſ. affirmationem, & negationem, manifeſtũ eſt q̃ impoſſibile eſt in eo vt ſit tranſmutatum: q̃d autem eſt non ens aliquod, v. g. non ens albũ, poſſibile eſt moueri per accidens, v. g. quoniam homo non albus fit albus, quoniam non fit albus per ſe, niſi ex nigro, non ex non albo, niſi per accidens: non album enim nõ trãſmutatur ſm q̃ eſt non album. quod autem tranſmutatur de non ente ſimpliciter in aliquid ens ſimpliciter, & eſt generatio, quæ eſt in ſubſtantia, non inuenit in eo tranſmutatio omnino, ſm q̃ res inuenitur in ſubiecto: q̃m ſubiectum tranſmutationis eſt in eo, q̃d eſt in potentia. & ideo impoſſibile eſt tranſmutari per ſe, aut per accidens, non ens vero non ſimpliciter poſſibile eſt vt moueatur. q̃m ſubiectum tranſmutatiõis in eo eſt in actu, & eſt illud, ad quod eſt tranſmutatio. &, cum motus attribuitur ei, ſm q̃ eſt ens, erit eſſentialiter, &, cum attribuitur ei ſm alietatem, erit per accidẽs. primo. n. non tranſmutat, ſed tranſmutatur ſubiectum priuationis, cũ fuerit exiſtens in actu, & idem demonſtratum in duabus extremitatibus motus. D. d. neq; illud quod dicitur ſecundum potentiam, &c. a ideſt neq; mouetur etiam de non ente illud, quod dicit de ente in potentia, quod eſt oppoſitum entis in actu: quoniam tranſmutatum eſt entis ſ actu neceſſario. Deinde d. nõ album enim, & non bonum, &c. illud. n. de non ente, quod d. de non aliquo ente, nõ de nõ ente, ſimpliciter eſt ens ſ actu. v. g. nõ albũ, & nõ bonum eſt ens in actu, & eſt poſſibile moueri per accidens, eſſentialiter vero non, ſ. ſecundũ q̃ eſt non ens.

Vide cor. Text.

Nõ ens dicitur tribus modis

Dein-

A Deinde dicit: quoniã possibile est [illegible] admiscetur actus omnino, impossibile est vt moueatur. Quia ergo in duabus extremitatibus illius motꝰ scilicet generationis, & corruptionis, existentes in substantia non est aliquod idem demonstratum dispositum per motum a principio vsque ad finem eius, & dixit: ergo impossibile est vt generatio sit motus: deinde dedit causam in hoc, & dixit eã non ens est illud, quod generatur, ideſt & causa in hoc, ꝙ generatio in substantia non est motus, est, quã generatum in ea est nõ ens simpliciter, & est ens in potẽtia, qũ trãsmutatur, & erat de potẽtia in actũ. quod non est ita in generatione accidentium, transmutatum enim in ea est in actu, licet transmutetur secundum ꝙ est in potẽtia. Et, quia dixit, ꝙ transmutatio in substantia est de non ente simpliciter, & quod est causa in hoc, ꝙ transmutatio in ea non est motus, & generatio eius est a non ente per accidens, & generatio eiusdẽ ab ente in potẽtia est per se, & sic, quasi excusando se in hoc, ꝙ dicit causam illius, ꝙ generatio simpliciter non est motus, quæ est causa, scilicet quia est quasi trãsmutatio ex non esse, & est causa per accidens, & dixit: quoniam, si illud, qđ est per accidens, &c. ideſt diximus, ꝙ generatio simpliciter est de non ente simpliciter, etsi generatum per se est ex ente in potentia, & de non ente per accidens, quia dicit: ꝙ in non ente simpliciter est generatio simpliciter est verum, licet sit per accidens. & quasi dicit: & diximus ꝙ causa in hoc, ꝙ in generatione non est motus, quia est de non ente, & ipsum esse de nõ ente est per accidẽs, & non essentialiter. & causa essentialis

D nis mate rix nõ a mouetur, actus om nino idẽ. c. 7. & 8.

E

F

In fi ente simpli ter est genitio p hys. Idẽ. 1. Phy. t. c. 74. 75. 76.

tialis in hoc eſt dicere ꝙ generatio non eſt motus, quia tranſmutatum in ea eſt de ente in potentia. Dein de dicit: & ſimiliter eſt de quiete. id eſt & cum in generatione non erit motus, non erit in ea priuatio motus, cui' proportio ad motum in loco eſt ſicut proportio priuationis, q̃ dicitur quies in rei veritate. Et determinato iſtius ſermonis eſt, q̃n, quia omnis generatio eſt factio alicuius, quod ante nõ fuit, neceſſe eſt vt priuatio omnis generationis præcedat illam in ſubiecto, ex quo generetur. † Si igitur ſubiectum fuerit ens in actu, tunc generatio erit motus. & iſta eſt diſpoſitio tranſmutationis in alteratione, & augmento, & tranſlatione. Et, ſi ſubiectũ fuerit in potentia, non erit illic motus, cum non ſit illic motum in actu, ſicut eſt diſpoſitio in ſubſtãtia: & dicitur generatio, & corruptio ſimpliciter. &, ſi aliæ tranſmutationes dicuntur generatio, & corruptio, tamen non ſimpliciter, ſed cũ determinatione. Deinde dicit: & ſequitur tale inopinabile. & eſt deſt & contingit dicẽtibus ꝙ generatio, & corruptio ſunt mot', aliud impoſſibile: & eſt, q̃ illud, quod nõ eſt ens, eſt in loco. q̃n omne motũ eſt in loco: * & q̃d non eſt ens, mouet: ergo quod non eſt ens, eſt in loco: &, cum contradictorię huius concluſionis coniungetur vna duarum vltarum propoſitionum vera, & eſt ꝙ omne motũ eſt in loco, concludetur in ſecunda figura q̃ illud, quod non eſt ens, nõ mouetur. Deinde dicit Nec; corruptio eſt motus. quoniam contrarium corruptionis eſt aut mot', aut quies, &c. id eſt & corruptio etiam non eſt motus, quia eſt cõtraria generationi, & impoſſibile eſt vt illud. R quod eſt motus, ſit contrarium ei quod non eſt motus. & intẽdit hic per quietem, priuationem motus.

Et ſyllogiſmus compoſitur ſic: Contraria corruptioni eſt generatio, & quies: & quies eſt priuatio motus: ergo contraria corruptioni eſt priuatio motus. &, cum contrarium corruptionis eſt priuatio motus: & contraria ſunt ſub eodem genere: impoſſibile eſt vt alterum illorum ſit ſub priuatione, & alterum ſub habitu, q̃n priuatio, & habitus non ſunt ſub eodẽ genere † & propoſitio dicens ꝙ cõtraria ſunt in eodem genere eſt famoſa, & verificabitur in prima Philoſophia.

In quot, & quibus prædicamentis reperiatur propriè motus. Et quot modis dicatur immobile. Cap. 3.

QVoniam autem omnis motus mutatio quædã eſt, mutationes autem tres, quę dictæ ſunt, harum autem eæ, quæ ſunt ſm generationem, & corruptionem, non ſunt motus, hæ autem ſunt, quę ſm contradictionem fiunt, neceſſe eſt eã, quæ ex ſubiecto eſt in ſubiectum mutationem, motum eſſe ſolum. Subiecta autẽ, aut cõtraria ſunt, aut media. etenim priuatio ponatur contrarium. & monſtrantur affirmatione nudum, & ſibũ, & nigrũ. Si igitur prædicamenta diuiſa ſunt ſubſtantia, & qualitate, & vbi, & quando, & ad aliquid, & quantitate, & ipſo agere, & pati, neceſſe eſt tres eſſe motus, cũ, qui

Dorami-cum.

¶ Subiectũ ꝓpriationis ſub ſtantiæ é

I potẽtia ſed ſubiectũ tranſmutatiõis accidẽtis eſt in actu. Idẽ. 2. de Aia. c. 4. & 8 Me. 4. & 1. Ph. 6. &. 1. cap. 2. ſubaorbis. ꝙ hoc vide. h mutatiõné. vide Gaudẽ.

85. & 24 vide ét cal cẽ. ꝓl mum ad Gene.

* Hic hẽt ꝙ in cõuerſione materia ſit in loco

Sed vide oppoſitũ. 1. de Ge. 20, cõ. 27. Vide cõt. Zim.

A qui quantitatis, & eũ, qui qualitatis, & eum, qui ſm locum eſt.

Et, quia omnis motus eſt tranſmutatio aliqua, & modi trãſmutationum ſunt tres prædicti, & iſtorum trium modorũ illud, quod eſt ſecundum generationem, et corruptionem, no eſt motus, in quo eſt contradictio, eſt neceſſe vt trãſmutatio ſola, qua eſt de ſubiecto i ſubiectum, ſit motus. Et duo ſubiecta ſunt aut contraria, aut media. quo

B *uſus noſ ponemus priuationem etiam contrarium. quoniam per illam ſignificatur ſicut ſignificatur nudum per affirmationem, vt album, & nigrum. Et, cum prædicamenta diuidantur in ſubſtantiam & qualitatem, & vbi, & ad aliquid, & quãtum, & agere, & pati, neceſſe eſt vt motus ſint motus qualitatis, & motus quantitatis, & motus in loco.*

9 Cum poſuerit ꝙ tranſmutatio, aut eſt de ſubiecto in ſubiectũ, aut

C de ſubiecto in non ſubiectũ, aut de non ſubiecto in ſubiectum, aut de non ſubiecto in non ſubiectum, & deſtruxit tres modos, remanſit vn⁹, qui eſt de ſubiecto in ſubiectum. Et dixit: Et quia tranſmutationes ſunt tres. & dixit tres, quia quartus modus manifeſtus eſt per ſe, ſcilicet quoniam tranſmutatio non fit de non ſubiecto in non ſubiectũ. Deinde dicit & iſtorum trium, &c. id eſt declaratum eſt ꝙ duo iſtorum trium, quæ dicuntur generatio, & corruptio, non ſunt motus, ergo neceſſe eſt vt vera tranſmutatio ſit de

D ſubiecto in ſubiectum. Deinde d. in quo eſt cõtradictio, i. de affirmatione in negationem, & econuerſo, vt prædiximus de generatione, & corruptione. Et, cum declarauit ꝙ vera tranſmutatio eſt illa, quæ fit de ſubiecto in ſubiectum, incœpit ꝛ rere ſpecies, aut genera iſtius tranſmutationis primæ, & dixit. tranſmutatio ſubiecti in ſubiectum eſt motus, ideſt, tranſmutatio, quæ eſt de ſubiecto in ſubiectum, eſt alteratio ſubiecti in ſubiectum, i. trãſmutatio alicuius affirmationis in ali-

E quam affirmationem, remanente eſſentia rei diſpoſitæ illis duabus diſpoſitiõibus. v. g. vt aliquod corpus demonſtratum mutetur de albedine in nigredinem, aut de vbi I vbi, aut de minori quantitate in maiorem. D. dicit: Et duo ſubiecta ſunt, aut contraria, &c. i. & quia manifeſtum eſt per ſe ꝙ tranſmutatio eſt de contrario in contrarium, ergo tranſmutatio, quę eſt de affirmatione in affirmationem eſt de affirmatione contraria in affirmationem contrariam. Et, quia duæ affirmationes, aut erunt habitus, aut altera

F erit habitus, & altera priuatio, d. Ponamus nos igitur hic priuationẽ, & cõtrarium. i. & intelligendũ eſt hic per cõtrarium illud, qđ eſt commune duobus. Deinde dedit cãm, propter quam vtitur hoc contrario large, & eſt, quia affirmationes cõtrariæ diuiduntur in hęc duo, i. in veram contrarietatẽ, & in priuationem, & habitũ. & iam poſuit, ꝙ tranſmutatio debet eſſe de affirmatiõe oppoſita in affirmationẽ oppoſitam, & dixit: quandoque. n. ſignificatur per illam, ſicut per affirmationem.

ideſt

C ideſt & poſſumus contraria ſm habitum, & p̃ uationem in affirmationẽ oppoſitis, quia priuatio quãdoq; ſignificatur per affirmationem, vt cum dicimus Socra. eſt nudus, quæ eſt affirmatio ſignificans priuationem illius: ſicut madmodum, cũ dicimus Socr. eſt niger, aut albus, eſt affirmatio, quæ ſignificat habitũ. & quaſi dicit. &, quia neceſſe eſt vt trãſmutatio ſit de affirmato oppoſito in affirmatum oppoſitum: & affirmatio oppoſita eſt duobus modis, neceſſe eſt vt omnis tranſmutatio ſit aut de contrario in contrariũ, aut de non eſſe in eſſe, aut econuerſo. & manifeſtum eſt q̃ illud nõ eſſe eſt aliud a nõ eſſe, ex quo eſt generatio. Et, quia manifeſtum eſt per ſe q̃ trãſmutatio, quæ eſt motus in rei veritate, eſt inter oppoſita mediata, & non eſt medium in tranſmutatione, quæ eſt de priuatione in habitum, quia inter priuationem, & habitum non eſt medium, dimiſit deſtruere hanc diuiſionẽ, quia eſt manifeſta. &, quia vera cõtraria mediata inueniũtur in tribus prædicamẽtis, neceſſe eſt vt motus ſit in tribus prædicamentis. ſed ipſe nõ complet hãc declarationem hoc modo: & quaſi dimiſit perſtitutionem diligẽti. Deinde incepit inducere aliam viam manifeſtiorem, & famoſiorem, in determinando genera motuum per determinationem generum prædicamentorum, in quibus inueniũtur motus, & dixit. Et, cũ ſint prædicamenta, &c. ideſt &, cum ſit declaratum q̃ motus eſt de ſubiecto contrario in ſubiectum contrarium, & eſt declaratum etiã in alia ſcientia q̃ prædicamenta ſunt decem, neceſſe eſt vt motus ſit in tribꝰ tãtum, in qualitate, & eſt Alteratio, in quantitate, & eſt Augmentum, & Diminutio, & in loco, & eſt Latio. cũ in iſtis prædicamentis reperiuntur contraria, & media licet lateat in loco aliquãtulum. & ideo declarabitur poſtea. Et expoſitores quærũt hic, quomodo hic ponit motum ſub tribus diuerſis generibus, & ipſum poſuit illud genus per ſe, ſcilicet prædicamentum paſſionis. & Quid igitur conceſſerunt ipſum eſſe ſub iſtis generibus. & dixerunt q̃ prædicamentum paſſionis eſt genus ſm conſiderationem receptionis motus, non ſm conſideratione motus. & iſti dicunt q̃ quale aliud eſt quieſcens, & aliud motum, & ſimiliter quantum, & locus alius eſt forma quieſcens, & alius eſt forma mutata. Et quibuſdã diſpliceat hoc & dicunt q̃ quale non eſt genus per ſe, niſi ſm q̃ eſt quieſcens, & ſimiliter locus, & quantum. cum autẽ iſta ſunt conſiderata, ſm q̃ ſunt mota, ſunt oppoſita in ſeipſis, cum ſunt quieſcẽtia. & impoſſibile eſt vt motum ſit ſpecies quieſcentis. & iſti dixerunt præciſe q̃ motus eſt in prædicamento paſſionis, & q̃ Ariſtoteles attribuit illum iſtis prædicamẽtis, quia iſta prædicamenta ſunt materia motus, nõ quia collocatur ſub eis. Et videtur q̃ſi potẽtia ad vnũquodq; prædicamentum eſt in illo genere prædicamenti, quod eſt in actu, & ſimiliter via de potentia ad actum, ſi potentia ad ſubſtantiam eſt quoquo modo in prædicaméto ſubſtantiæ, & ſimiliter via ad generationem ſubſtantiæ, & ſimiliter potentia ad quantum, & ad alia prædicaméta, vtſum eſt q̃ illud eſſe, quod eſt inter potentiam, & actum in illo genere,

Priuatio quãdoq; ſignificat per affirmationẽ. Idẽ 9. Met. tc. 17.

Documẽtum.

In 2 ſũm. tc. 9. & 5. Met. tc. 14 & 6. Met. tc. 4

K

L

A genere, sit sub illo genere quoniam esse medium inter potentiã, & actũ, quæ sunt in illo genere, necessario est de genere actus, qui est complementum: sed differunt fm magis, & minus. ut enim ad calorem est calor quoquo modo, & similiter ire ad frigus. Et fm hunc modum est verum dicere ꝙ motus est in genere, in quo est illud, ad quod est motus, scilicet fm suam materiam, fm vero ꝙ motus est forma in hac materia existimandum est, ꝙ motus est per se prædicamentum: & fm hoc fuit consyderatum in libro de prædicamentis. Motus igitur habet duplicem consyderationem. quoniam fm suam materiam est in genere eius, ad quod est motus, fm autem formam, deli fm ꝙ est transmutatio, coniuncta cum tempore, est in prædicamento passionis. Et propter famositatem istius diuisionis, fecerunt quã omnes intentiones diuiduntur in habitus quietcẽtes, & mobiles, conueniunt omnes gentes in hoc ꝙ posuerunt principia nominum nomẽ, & verbum, & posuerunt nomẽ cuilibet formæ quietcẽ (ti, & verbum cuilibet formæ mobili: & posuerunt indeclinabile ad collationem inter illa duo. Ponentes vero receptionem esse prædicamentum passionis non bene fecerunt. quoniam receptio est potentia ad rem: & iam diximus ꝙ potentia ad aliquam rem est de genere illi⁹ rei.

Secundum substantiam autẽ non est motus, propterea ꝙ nullum est entium substantiæ contrarium. Neq; ei, quod ad aliqd contingit enim, altero mutationem patiente, vere dici alterum nihil mutationis subire. quare fm accidens motus horum est. Neq; etiam agentis, & patientis, neq; omnis mouentis, & eius, quod mouetur: quia non est ipsius, motus nec generationis generatio, neque omnino mutatio mutationis. D

In substantia vero non est motus, quia nullum ens est contrariũ substantiæ. Neq; in relatione etiã est motus. quoniam possibile est vt alterum relationorum transmutetur absque eo, quod alterum transmutatur. motus igitur eorum est per accidens. Neq; in agere, & pati etiam est motus, neq; moturu, aut moti: quoniam motus non habet motum, neq; generatio habet generationem, & vniuersaliter neq; trãsmutatio transmutationẽ. E

Cum posuit ꝙ motus inuenitur in tribus prædicamentis tantum, in 10
cœpit destruere ipsum esse ĩ aliquo cæterorum, & incœpit a substantia, & dixit: In substantia vero, &c. i. in substantia vero non est motus: qm̃ F
omnis mot⁹ est de contrario ad cõtrarium: sed substantia non est contraria substantiæ, vt dictũ est in prædicamentis. Et intendit hic per cõtraria, contraria mediata, quorum vtunq; est forma, & habitus, & habent media. Sed quæritur hic quo modo dixit a in libro peri Geneseos ꝙ ignis est contrarius aquæ, & terra aeri. b Et Ale. dicit ad hoc ꝙ hoc, quod dixit in libro Prædicamentorum est de substantijs, quæ sunt cõpositæ ex forma, & materia, & in libro de Digressio

a In secũdo de Gñatione. 24. & 49. & 22.

b Alex. solutio vide cõtra primo ph. 51

Gbro de Generatiõe loquitur de simplicibus, scilicet de formis tantum, quæ sunt ſ prima materia. a Et ista ſoluto non ſufficit in hoc, q̃ dictum hic, quoniam hoc, quod est dictum hic, q̃ in ſubſtantia non est tranſmutatio, quia non habet contrarium, est ſermo ponẽs q̃ in ſubſtantia non est contrarietas fm̃ formam, aut ſubiectum. &, ſi in ſubſtãtia eſſet contrarietas fm̃ formam, non fm̃ ſubiectum, tunc ſermo Ariſ. nõ eſſet verus in hoc loco. b Et opinandum eſt q̃ ſubſtantiæ ſimplices ſunt contrariæ fm̃ ſuas qualitates, & propriæ qualitates in eis nõ ſunt ſubſtantiæ, & ſi aſſimilantur ſubſtãtijs. quoniam c impoſſibile eſt vt aliquid in aliquo ſit de aliquo prædicamento, & in alio de alio, ita, q̃ calor ſit in homine de qualitate, & ignis de ſubſtantia. d ſed eſt in igne propinquius ſubſtantiæ. & ideo accipitur in definitione loco differentiæ, e & in alijs compoſitis remotè à ſubſtantia. vtrum igitur ſequatur neceſſario dicere q̃ ſubſtantia, quantum propria ſunt contraria, debeãt eſſe contrariæ, aut dicere q̃ non ſequitur, niſi vt ſolummodo ſint diuerſæ, eſt conſyderandum, ſed non hic. Cum igitur conceſſerimus q̃ in ſubſtantia eſt contrarietas, tunc ſermo Ariſt non erit verus. & verũ ſequitur ex hoc q̃ in ſubſtantia ſit motus, ſicut exiſtimauit Alexan. adeo, q̃ diuiſit ſubſtantiam in formam & ſubiectũ, ſcilicet quia conceſſit quod prima ſimplicia ſunt cõtraria ſecundum formas, & non cõtraria fm̃ materias. quoniam quomodocunq; fuerint poſitæ ſubſtantiæ contrariæ, non ſequitur ex hoc vt in eis ſit mot⁹. Quoniam, ſi ponantur contraria fm̃ formas tantũ, non erit in eis motus, quia ſubiectũ eorum eſt in potentia: & , ſi eſſent ſ contraria fm̃ vtrũq;, ſcilicet fm̃ formam, & ſubiectum, non eſſet in eis tranſmutatio, nedum motus. non enim ſequitur, ſi poſuerimus q̃ in ſubſtantia ſit contrarietas, vt inde ſit motus. Et, cum Themiſtius crediſſet hanc conſecutionem valere, reſpondit q̃ ignis non tranſmutat ad aquam, niſi per medium. Et eſt ſermo valde debilis, cum hoc, quod eſt contra Ariſtot. in libro de Generatione, & Corruptione. quoniam, cum poſuerimus q̃ in ſubſtãtia eſt cõtrarietas, quia ignis eſt cõtrarius aquæ, & ipſe trãſmutatur ad aquã, & nõ deſtruunt hoc dicere ſer mouẽ, dicentem q̃ ignis tranſmutatur in aquam per medium, quia ſtatim de ſpoſito contrariorum mediatorũ, ſcilicet q̃ motus nõ eſt, niſi in iſtis, ergo quæſtio non diſſoluetur ſecundum q̃ exiſtimauit Themiſtius diſſoluſ, neq; fm̃ q̃ exiſtimauit Alex.

Et quæſtio non ſequitur omnino. quoniam non ſequitur, ſi dixerim⁹ q̃ in illo, in quo non eſt contrarietas, non eſt motus, vt in illo, in quo eſt contrarietas, ſit motus. in ponẽdo igitur q̃ in ſubſtantia eſt contrarietas, nihil malum eſt plus, quam deſtruere iudicium Ariſto. & quomodocunq; concedatur q̃ in ſubſtantia eſt contrarietas, deſtruetur ſignum Ariſtote quare ſolutiones Alexan. & Themiſtij non valent. Et iſta demonſtratio, qua declarauit Ariſtoteles, q̃ in ſubſtantia non eſt motus, fundatur ſuper hoc, q̃ in ſubſtantia non eſt contrarietas, & q̃ motus eſt in contrarijs. Et forte iſta declaratio eſt famoſa. & illa, qua

a Improbatio b Reſponſio Auer. c Impoſſe t. vt aliqd l aliquodlit de aliquo ꝓnũc, & d Calor in igne t ꝓpinquius

H ſubẽ, & ſ accipit in definitiõe loco diꝛ, vide conſi mile . 8. me. cõ. 1. & 4. Cœ 6. &. 24. 7. Me. 41. 8 Phy. 52. 1 de aia. 21 e Caſtitas in igne eſt ꝓpinquior ſubẽ, & in alijs cõpoſitis. f re-

I mortior a ſubſtãtia, videtur ligẽ ter ſ. ſtio c. 40. ſtru de Cœ. &c.

A qua sustentatus est, est illa, quã præ dixit, scꝫ transmutatio, quæ est in substantia, est generatio, & corruptio: & generatio, & corruptio non sunt motus, quia sunt in illo, quod est in potentia, non in actu: & motum est in actu. Et hoc, quod narrauimus de Alexan. est dictum in expositione eius in libro de Generatione. & idem in expositiõe sua habetur, quod nos dicimus de nobis, scꝫ elementa non sunt cõtraria, nisi fm qualitates, non fm formas: & eramus læti in hoc. Et, cum declarauit scꝫ in substantia non est motꝰ,
B declarauit etiam scꝫ in relatione nõ est motus, qm illud, scꝫ transmutat ad relationem, trãsmutatur se quiescente per transmutationem sui correlatiui. v.g. qm columna, quæ est in dextro Soc vertitur ad sinistrum Soc. quando Soc. trãsfertur in loco, transmutatio igitur in columna est per accidens: transmutatio vero relatiui, quæ est in Soc. licet sit per se, sequitur verum motum, scz translationem in loco. & hoc intendebat, cum dixit: qm quandoq; transmutatur alterum correlatiuorum, &c.

D.d. motus igitur eorum est per
C accidens in illo quidem, quod non transmutatur, manifestum est, in illo autem, quod transmutatur, trãsmutatio, per quã est relatiuum, est per accidens: quia relatio, quæ accidit ei, est propter suam trãsmutationem in loco per accidens. Est igitur verius, scꝫ per accidens. alterius quidem, quia est quiescens, reliqui vero, quia mouet motu diuerso a trãsmutatione accidente ei: qm sequit suam translationem in loco ipsum esse in dextro, aut in sinistro colũnæ. D.d. Neq; in actione, & passione, &c. Et intendit per actionem illud, quod est cõmune actioni agentis: siue fuerit agẽs verum motum, aut aliquam trãsmutationem, quæ non sit motus. & similiter intendit per passionem. & ideo induxit posit
* destructionem, & dixit: neq; motoris aut motꝰ. & quasi dicit scꝫ actio & passio non habent motus, neque motoris, & motꝰ, neq; generati, & generantis, & vt trãsmutantis, & transmutati. quoniam motus non habet motum, neque transmutatio habet transmutationẽ vt. Deinde incœpit declarare hoc, & dixit. D

* 2. Edit. distinctionem.

Primum enim dupliciter cõ- E
tingit motus esse motum. Aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutat. An ne sic & ipse motus, aut cale fit, aut frigefit, aut locum mutat aut augetur, aut diminuit? Hoc autem impossibile est. nõ enim subiectorum aliquid est ipsa mutatio.

Primo vero non est possibile vt motus habeat motum, nisi alterorum moderum. Aut ita, quod sit subiectum, verbi gratia quod F
homo mouetur, quia trãsmutatur de albedine in nigredinem: Aut, quia calefit, aut infrigidatur, aut mutat locum, aut augmentatur, aut diminuitur, sicut dicitur in motu. Sed hoc est impossibile. quoniam transmutatio non est de rebus subiectis.

Quia motum habere motum in 11
telligitur duobus modis, aut ita, scꝫ motus sit subiectꝰ motui, fm quod res mota est subiecta motui, aut ita scꝫ mo-

G ꝙ mot' habeat motum, indigeat ad hoc ꝙ sit, motu præcedente, vt ens generatum indigeat motu generationis, & impossibile est imaginari vt mot' habeat motum, nisi alterum istorum duorum modorum, incœpit perseruari de prima diuisione, & dixit: Aut ita, ꝙ sit subiectum, &c. i. aut ita, ꝙ motus sit subiectum motui, ita, ꝙ dicatur ꝙ motus mouetur per motum existentem in ipso, sicut dicitur ꝙ homo mouetur, quia trãsmutatur de albedine in nigredinẽ, aut de frigore in calorem, aut de loco in locum, aut de diminutione in
H augmentum, aut econuerso. Deinde dixit: licut dicitur in motu, i. sm hunc igitur modum dicitur, ꝙ motus mouetur, scilicet quia transmutatur, & mouetur per alium motũ, sicut dixim' hoc in re subiecta motui, scilicet ipsam moueri. D. d, sed hoc ẽ impossibile, &c. idest, sed hoc, ꝙ motus sit subiectum motui, manifestum est quod est impossibile
I qm̃, si mot' esset subiectum motui, tunc motus reciperet motũ, & quietem. qm̃ illud, quod innatũ est moueri, innatum e quiescere: & impossibile est vt motus recipiat quietẽ, qm̃ motus est contrarius quieti: ex hoc igitur apparet ꝙ impossibile est vt in motu sit motus, scilicet vt motus sit subiectum motui.

Aut ex eo, qa aliquod aliud subiectum ex mutatione mutatur in alteram formã, vt homo ex ęgritudine in sanitatem? Sed neq; hoc possibile est, nisi fm accidens. hic enim motus ex alia forma in aliam mutatio est. & generatio etiam, atq; corruptio similiter. verum hæ quidem in opposita sic, motus autem non K similiter. Simul igitur mutatur ex sanitate in ægritudinem, & ex hac ipsa mutatione in aliam. Manifestum autẽ ꝙ, cum æger fuerit, mutatus erit in quālibet. contingit. n. quiescere. Et amplius non ad quāuis semper. & illa ex quodam in quoddam alterum. Quare et oppolita erit transmutatio, sed ex eo, quia accidit. vt si ex recordatione in obliuionẽ mutaretur. quoniam, cum inest, illud mutatur, aliquando quidem in scientiam, aliquando vero in sanitatem. L

Alius vero modus est, vt sit aliud subiectum, cui accidit transmutatio, & transferatur ad aliam formam, v.g. homo de ægritudine in sanitatem. Et hoc etiam non est possibile in motu, nisi per accidens. ipse.n. motus est transmutatio de aliquo in aliquid aliud. generatio.n. et corruptio sunt tales, præter hoc, quod motus ad opposita est in hoc M *quodã modo, & in hoc alio modo. Transmutatum igitur transmutatur de ægritudine in sanitatem, et cum hoc de hac transmutatione in aliam. vt manifestũ est igitur, quod transmutatio eius, cum fuerit ad ægritudinem, erit ad aliquã transmutationem, quæcunq; sit. quoniã possibile est quiescere. Et etia possibile est vt semper transmutetur nõ ad quamlibet transmutationẽ:*

sed

A Sed illa transmutatio est de aliquo in aliud. Et quando erit in oppositum, & est sanitas per accidens. verbi gratia, quoniam transmutatio de rememoratione ad oblivionem est transmutatio accidēs illi, qui habet illam trasmutationem. quando igitur transmutatur ad scientiam, & quandoque transmutatur ad sanitatem.

exist. nuum de forma quiescēte in formam quiescentem. vnde sequitur vt translatio nō indigeat translatione, nisi per accidens. D.d. Generatio enim, & corruptio sunt tales, i. & hoc, quod sequitur de hoc in vero motu, similiter est de generatione, & corruptione: quoniam impossibile est vt generatio habeat generationem, aut corruptio corruptionem. Deinde d. præter hoc, q̄ motus, &c. i. & inter motū, & generationem, & corruptionem non est differentia, præter hoc q̄ generatio, & corruptio sunt i oppositione alia ab oppositione, in qua est motus, s. quoniam generatio, & corruptio sunt de non esse in esse, & de esse in nō esse, & alij motus sunt de esse contrario in esse contrarium. & hic non facit differentiā in hoc, q̄ sit impossibile transmutationem habere transmutationem, & motū habere motum essentialiter. Et, cū narrauit q̄ generatio, & corruptio sunt hoc sunt tanquā motus, incepit inducere impossibilia sequentia hāc positionem, & dixit: Erit igit transmutatio de sanitate in ægritudinē, & cum hoc de hac transmutatione in aliā. idest, &, cum transmutatio in transmutatū in aliam transmutationem: & transmutatio, quando transmutatur est in re, ad quā transmutatur: manifestum est quòd, si illud, quod transmutatur de sanitate in ægritudinem, transmutatur in aliam transmutationē, erit in duabus transmutationibus insimul, s. in ægritudine, & in transmutatione, ad quam transmutatur. omne. n. quod transmutatur de aliquo in aliquid, dum mouetur, semper separatur à parte illius, ex quo mouetur.

11 Cum destruxit primum modū, incepit destruere secūdum, qui est vt motus fiat a motu aliquo ad motum, & dixit: Alius vero modus, &c. i. modus vero secundus, s. m quē possibile est imaginari q̄ motus habet motum, est, non q̄ motus sit subiectum motui, sed q̄ ille sit aliud subiectum, ex quo sit motus ad motū, sicut homo mouetur de ægritudine ad sanitatem. & quasi dicat, ita, q̄ aliud subiectū sit ab ipso motu, cui subiecto accidat trāsmutatio. & trāsferatur de motu in motū, sicut subiectum transfertur de vna forma in aliā formam, vt homo de ægritudine in sanitatem. D.d. Et hoc est impossibile, &c. idest & non est possibile, vt motus sequatur essentialiter aliquem motum, sicut formæ quiescētes sequūtur motum. sed, si hoc fuerit, erit p accidens, scilicet vt esse motus sit perfectio eius, quod est in potentia, ita, q̄ motus sit perfectio motus, qui ad modū formæ quiescētes sunt p̄fectio mot'. Et, cū narrauit q̄ hoc est impossibile, nisi per accidens, dedit causam super hoc, & dixit: ipse enim motus, &c. i. & hoc est impossibile in motu essentialiter, quia motus est translatio rerū

B

C

D

E

F

Oē, q̄ trāsmutat de aliquo in aliquid, dū mouetur,

G tetur, & acquirit partem illius, ad quod mouetur. D. d. Manifeſtum eſt igitur, &c. 1. &, cum poſuerimus ꝙ illud, quod mouetur de ſanitate in ęgritudinem, eſt in duabus trãſmutationibus inſimul, ſ. trãſmutatione ad ęgritudinem, & in tranſmutatione ad trãſmutationem, ad quam tranſmutatur, manifeſtum eſt, ꝙ qñ tranſmutatur ad ęgritudinem, tranſmutatur cũ hoc ad quẽlibet tranſmutationem: cũ ſic ſuerit poſito dicentis ꝙ oĩs tranſmutatio eſt à tranſmutatione ſine determinatione. D. induxit id, qđ ſequitur ex hoc, & dixit: qui poſſibile eſt

H quieſcere, 1. &, cum trãſmutatur de ſanitate in ęgritudinem, & trãſmutatur cum hoc à qualibet tranſmutatiõe, poſſibile eſt ipſum tranſmutari ad priuationem tranſmutationis: & ſic erit ſimul tranſmutatum ad ęgritudinem, & non tranſmutatum inſimul: quod eſt impoſſibile. D. induxit aliud impoſſibile, & dixit: Et etiam poſſibile eſt, &c. i. & ęt poſſibile eſt ſm hoc vt tranſmutatũ tranſmutetur, ſed non ad qđlibet, ſed ad oppoſitum. qſm tranſ-

I mutatio eſſentialiter eſt de oppoſito in oppoſitũ. & ſic ſequitur vt res tranſmutetur duabus trãſmutationibus oppoſitis inſimul, adeo, ꝙ illud, qđ tranſmutatur de ſanitate in ęgritudinem, dum tranſmutatur, tranſmutatur de ęgritudine in ſanitatem. & hoc, quia accidit tranſmutationi tranſmutari ad cõtrarium. v.g. quoniam tranſmutatio de rememoratione ad obliuionem eſtimatur continuari cum tranſmutatione, quæ eſt de obliuione ad rememorationem, ſed per accidens. v.g. quoniam tranſmutatio de memoria alicuius intentionis, & obli- K uione eius eſt tranſmutatio accidẽs illi rei, cuius eſt illa intentio. Deinde dixit: quandoque igitur tranſmutatur ad ſcientiam, & cęt. id eſt, ſed hoc, quod eſt mos dicere, quòd translatio eſt de tranſmutatiõe cõtraria ad tranſmutationem cõtrariam, vt dicitur, quòd de memoria eſt tranſmutatio ad obliuionem, non eſt eſſentialiter, ſed hoc accidit propter tranſmutarum. quoniã, ſicut tranſmutatur aliquando ad ſcientiam, & aliquando ad ſanitatem, ita accidit tranſmutari quandoque de obliuione ad ſcientiam, L & de ęgritudine ad ſanitatem, & quandoque de ſcientia, & quandoque ad ſcientiam, & quandoque de ſanitate, & quandoque ad ſanitatẽ: non ita, quòd trãſmutatio, quę eſt de ſanitate in ęgritudinem, eſt eſſentialiter copulata, ſed ſtet illa eſt quies. quoniam, ſi hoc non eſſet, ſequeretur vt moueret duobus motibus oppoſitis inſimul.

Amplius aũt in infinitũ fiet abitio, ſi erit mutationis mutatio, & generationis generatio. Neceſſe igitur eſt eſſe primã, ſi vltima erit. vt, ſi ſimplex gene- M ratio fiebat aliqñ, et quod fit fiebat. quare nõdũ erat qđ fit ſimpliciter, ſed aliquid qđ fit, † { & qđ fit } iam, & rurſum fiebat hoc aliqñ. quare nondum erat tũc id, qđ fit. Qm̃ autem infinitorũ non eſt quicq̃ primũ, non erit primũ. quare neq; contiguum, neque fieri igitur, neque moueri poſſibile eſt, neque mutari quicquam.

† 2. & hoc (& qđ fit)

Et

A *Et etiam hoc precedit in infinitum, si transmutatio habet transmutationem, & generatio, generationē. Quoniam necesse est vt sit prius, si posterius est futurum, v. g. quoniam, si generatio simpliciter fuerit, erit generatio ui; aliqua hora generatio.n. generabatur. ex quo sequitur, vt generatio nōdum sit simpliciter generata. sed, cum fuerit generata, tunc existet generata, & iam fuit etiam generata*

B *in aliqua hora. ex quo sequitur vt generatio non fuerit generata. Et, cum infinita nō habent primum, impossibile est primum esse. ergo impossibile est consequens esse. ergo impossibile est secundū hoc, aliquid generari, et aliquid moueri.*

B] Cum declarauit, q̄ trāsmutatio nō potest transmutari ad transmutationem, nisi per accidens: quoniā trāsmutatio essentialiter ē de quiescente ad quiescentem: & intelligo hic per quiescentem illud, qđ caret

C] transmutatione siue in loco, siue in alio: incœpit inducere impossibilia contingentia huic positioni, si alius posuerit ipsām essentialiter, & dixit: Et ét hoc procedit in infinitum, i.&, si transmutatio sequitur transmutationē præcedentē essentialiter, contingit vt ante hanc trāsmutationē demonstratā sint transmutationes infinitæ. D.d. Necesse est enim vt prius sit, &c. ideſt & cōtingit huic opinioni vt ante transmutationē demonstratā sint transmutationes infinitæ, quia necesse est, cum ante transmutationem fuerit trāsmutatio, & posuerimus trāsmutationē posteriorū esse in actu, vt prior transmutatio sit actu ante. & hoc intendebat, cum dixit: & vt prius sit, & cum posterius fuerit futurum, ideſt cum posterius fuerit, erit prius. D.d. Ver. g. &c. intendit p hunc sermonem destruere generationem habere generationē, & vniuersaliter motum habere motum. & fundatur super duas propositiones, quarum altera est, q̄ res generata, cum fuerit in generatione, nōdum est illa res generata. v. g. quoniam homo, cum fuerit in generatione, nondum est homo: & hoc manifestum est per se: secunda autem est, q̄, cum generatio simpliciter fuerit generata, tunc generatur: Si igitur aliquis posuerit q̄ generatio generatur, sicut generatur individuum substantiæ, sequitur ex prima propositione vt generatio non sit, dum generatur: sicut homo nō est homo, dum generatur. & sequitur ex secunda q̄, cū generatio simpliciter existat, completa non erit. quia positum est ipsam generari, cum fuerit, & ipsam non esse, cū generatur: ex quo sequitur vt sit, & vt non sit in eodem instanti. quod est impossibile. impossibile igitur sequitur ex hoc, quod posuimus, q̄ generatio habet generationem. Et ēſt dixit, ver. g. quoniam, si generatio, & cęt. intendit. ver. gra. quoniam, si generatio simpliciter existit generata in actu, in aliqua hora tantum generatur. Deinde d. necesse est igitur ex hoc, &c. ideſt necesse est igit vt generatio simpliciter, dum generatur, non sit generata perfecte. D. d. sed, cum fuerit generata, & cęt.

D

E

Res ghata cū fuerit ſ ghatāde. ſi dū est illa res ghata. idē ſfra c. 6. vid cōſite. 6. ph. 99. & ſ. ph. 63.

F

G ideſt,ſed,cum fuerit generatio, tũc inuenitur generatum: ſed ante hoc hæc generatio, quæ eſt generata,in alio tempore,generabat. & hoc intendebat,cum dixit,& hoc ét generabatur i aliqua hora. D.d ergo neceſſe eſt, &c.i.ergo neceſſe eſt vt generatio ſimpliciter nondum ſit,ſi licet in illa hora, in qua eſt. qđ eſt impoſſibile. & licet,vt apparet, nõ induxit hoc exemplum, niſi ad deſtruendum hanc opinionẽ ex hoc, q̃ cõtingit ei, ſcilicet infinitum eſſe,tñ cõtinet aliam deſtructionẽ, cum hoc,quod ſtat exemplificationem,quam inducit. Et ideo reuer-

Hic ſpecit primã demonſtrationem. ſus eſt ad declarãdum illam primã deſtructionem,& dixit: Et,cũ infinita,&c.i.&, cum ante tranſmutationem demonſtratam in actu eſt alia tranſmutatio, & antè illã alia, & hoc eſt eſſentialiter,tũc inuenũtur tranſmutationes infinitę. &, cũ infinita non habent primum, ergo iſtæ tranſmutationes non habent primam. &, cũ prima trãſmutatio non eſt,non erit cõſequens. q̃n primum eſt neceſſarium in eſſe ſequẽ

I tur. &, cum ſequens non erit, non erit iſta tranſmutatio præſens. qđ eſt impoſſibile. a ergo ante trãſmutationem non eſt tranſmutatio eſſentialiter. per accidens vero eſt neceſſarium, ſ.q̃ ante omnem tranſmutationem ſit tranſmutatio. q̃n neceſſe ẽ vt ſit hȝc vnus motus ȝter nus, qui ſit cauſa q̃ ante oẽm motum factum ſit motus, vt declaratum eſt in Octauo. b Et, quia Moderni non diſtinguunt illud, qđ eſt per ſe, & illud, qđ eſt per accidens, exiſtimauerunt quod ſequitur ex hoc q̃, ſi homo ſemper generatur ab homine, & primum non fuerit, poſtremum non erit. c Et non eſt K ita.quoniam primum eſt, & eſt ſol. & intelligentia operans. hominem autem generari ab hoſie in infinitũ eſt verum per accidens, non per ſe.

Amplius eiuſdem eſt motus contrarius, & inſuper quies, & generatio, & corruptio, quare id,quod fit,cũ fit id,qđ fit,tunc corrũpitur. neq;n. quod mox fit,neq; poſterius. eſſe.n. oportet quod corrumpitur.

Et etiam motus per contrariũ L *erit eiuſdem rei, & quies etiam, & generatio,& corruptio. Sed ſtatur tunc generatio eſt generata, quando generatur, quando igitur corrumpitur? quoniam impoſſibile eſt vt generetur,& corrumpatur dum generatur. neq; in poſtremo. quoniam corruptum indiget vt generetur neceſſario.*

Ideſt hoc, quod dixit: Et etiam, 14
&c. fundatur ſuper tres propõnes: quarum Vna eſt, q̃ res mota in rebus, quę mouentur motibus oppoſitis eſt eadem.v.g.quoniam id, qđ M mouetur i loco, idem eſt cum illo, quod quieſcit. & ſimiliter illud,qđ generatur, idem eſt cum eo, quod corrumpitur. Secunda autem propoſitio eſt, q̃ omne generabile eſt corrumpibile. & hoc apparet per inductionem,& declarabitur perfecte in primo Cœli,& Mundi. Tertia vero eſt, q̃ corruptum non corrumpitur, dum generatur, neq; res mota quieſcit, dum mouetur. Cum ergo ſtatur poſuerimus q̃ generatio habet generationem, ſequitur vt habeat corruptionẽ:&, cũ habuerit corruptionem,

a Aſſumptionẽ eſt ſta liter ſi eſt trãſmutatio eſt nus. &c.11 conſiſe.8.Ph com. 47.

b Inuehit contra leges. vide conſiſe.8. Ph c6.15. &.47.

A ptionem, sequitur vt ipsa generatio recipiat corruptionem: & sic cōtrarium recipit suum contrarium. quod est impossibile. D.d. Si generatio tūc, &c.i. si igitur generatum ſ. generatur, est generatū, non corruptum, scilicet quia nō potest corrumpi apud generationem, qm̄ igitur corrumpitur, si generatio habet generationem? & quoniam impossibile est corrumpi apud generationē, neq; qm̄ cōsideretur generatio, qm̄ corruptum est ipsum generatum, sc. generatum est subiectum corruptiōis. si igitur generatio corrumpitur, tunc contrarium erit subiectum sui contrarij. & hoc intendebat cū dixit: neq; in postremo, &c.i. quia res corrupta indiget vt illa sit generata, & vt sit in eadem hora cum corruptione.

Amplius oportet materiam subesse & ei, quod fit, & ei, qđ mutatur. quæ igitur erit? vt alterabile, aut corpus, aut anima est, sic id, quod sit, motus, aut generatio.

Et etiam generatum transmutatum indiget, vt habeat materiam subiectam. quæ igitur est ista materia? quoniam quemadmodum alteratum est corpus, aut anima, ita generatum est aliquid motus, aut generatio.

B Ista est alia ratiocinatio. & est, qm̄, si transmutatio est generatio, & omne generatū habet materiā, necesse est vt transmutatio habeat materiam subiectam: & illa materia est, quę disponitur per illā trāsmutationem, sicut corpus, aut anima disponitur per transmutationē, D cum transmutatio fuerit in eis. Et dixit: quę igitur est ista materia? i. materia transmutationis, quæ est genus, in quo est transmutatio, nō materia, in qua est transmutatio, s. q̄ est de alio genere à genere transmutationis, si transmutatio fuerit transmutata. D.d. qm̄ quemadmodum igitur alteratum, &c.i. quemadmodum igitur transmutationis in substantia subiectū est aut corpus, aut anima, similiter subiectū generationis, si generatur, s. genus, in quo est generatio, debet esse aliquid aliud, aut motus vel quicunque, aut generatio. Vtitur igit hoc nomine alteratio pro transmutatione in substantia. quoniam, si non vteretur hic pro transmutatione in substantia, sed pro transmutatione in qualitate, tunc generatio non erit de substantia. Et quasi intendit declarare per hūc sermonem q̄ impossibilia contingentia ponenti bus q̄ motus habet motum, ita, q̄ motus sit subiectum motui, eadem contingunt ponentibus q̄ motus hēt motū, ita, q̄ subiectū sit aliud: qm̄ sequitur ex hac pōne vt motus moueat, sicut sequit ex prima. qm̄, sicut in trāsmutatione de albedine in nigredinem sequitur vt nigredo sit trāsmutata, sit, si genus motus, cuius est, fuerit motus, sequitur vt motus moueat, & si nō ponat q̄ motus est subiectū motui, vt posuimus in primo mō. Et hoc est ita: qm̄ subiectū motus intelligitur duobus modis, quorū Vnus est illud, in quo est motus, s. corpus motum. & sm hoc intelligitur primus modus in hoc, q̄ corpus moueatur, s. in hoc, q̄ motus sit subiectum motui, sicut cor- Documē- tum. E F

G pus eſt ſubiectum ei. Secundus vero modus eſt genus, in quo eſt motus, ſ. qualitas tranſmutabilis, aut ſubſtantia, aut quantitas, aut vbi. hoc. n. eſt ſubiectum motus: et alio modo. & ex hoc modo et ſequitur vt motus moueatur, ſi motus habeat motum, ita, q ſubiectum eius ſit aliud à ſubiecto motus. & iſte eſt ſecundus modus.

Et rurſus aliquid, in qđ mouent. oportet. n. q aliqđ ſit huius ex hoc in hoc motus, et non motus, aut generatio. Simul autem & quo erit, non. n. erit diſciplinatio diſciplinationis generatio. quare neq; gñatiõis generatio, neq; q̃dam cuiuſdam.

H *Et etiam illud igitur, ad quod eſt motus, quid eſt? neceſſe eſt. n. vt motus huius demonſtrati ſit de hoc in hoc aliquid, non motus. Et, cum hoc impoſſibile ſit hoc intelligi quomodo ſit impoſſibile. n. eſt vt ſcia fiat ſcia. ergo generatio nõ habet generationem omnino.*

16 Et etiam, ſi poſuerimus q mo-I tus habet generationẽ, quid igitur eſt illud, ad qđ generatur motus? quoniã neceſſe eſt vt motus rei ſit de hoc in hoc: & vt illud, ex quo eſt motus, & ad qđ eſt motus, ſit aliud à motu. &, cum poſuerimus q motus habet generationem, tũc illud, ad qđ eſt motus, & ex quo eſt motus, erit motus. quod non eſt intelligibile, ſ. quomodo ſciẽtia fit ſcientia, & motus fit motus. Quoniam generatum eſt illud, quod nondũ eſt in actu perfecto, ſ. quod eſt i via generationis. nam, ſi eſſet in actu, non eſſet illic generatio: qm̃ gene- K ratio eſt exitus eius, quod eſt in potentia in actum, & eſt eſſe non cõpletum. ſi igitur motus haberet generationem, tunc eſſe in rei via generationis eſſet eſſe eius perfecte in actu: & ſic res, quæ eſt iam cõplete generata, generaretur. & hoc intendebat, cum dixit: impoſſe. n. eſt vt ſcia fiat ſcia, i. qm̃ ſicut eſt impoſſibile vt ſcientia fiat ſcientia, ita eſt impoſſibile vt generatio generetur.

Amplius, ſi tres ſpecies motꝰ ſunt, harum aliquã neceſſe eſt eſſe ſubiectã naturam, et ea, in q̃ L mouent. vt neceſſe eſt loci mutationẽ alterari, aut ferri. Omnino aũt, quoniã mouetur oẽ, qđ mouet, tripliciter, aut quia ſm accidens, aut quia pars aliqua, aut quia per ſe, ſm accidẽs ſolũ continget mutari mutationẽ. vt, ſi is, qui ſanatur, currat, aut diſcat. eam autem, quæ ſm accidens, dimiſimus pridem.

Et etiam, ſi ſpecies motus ſunt tres, neceſſe eſt vt natura ſubiecta illis ſit vna earũ, & ſimiliter M *illud, ad quod mouetur. et ſic tranſlatio alterabitur, aut transferetur. Et vniuerſaliter, cum omne motũ mouetur tribus modis, aut per accidens, aut ſecundum partẽ, aut per ſe, poſſibile eſt vt tranſmutatio tranſmutetur. & vt infirmus ecce adhuc iam medicinatur, aut addiſcit. & iam dimiſimus ſuperius loqui de tranſmutatione per accidens.*

Cum

A Cum d.q.ſi motus hẽt motũ, ſe-
17 quit vt motus moueat, incepit in-
dicere ſopinabile cõtingẽs in hoc,
& d.E.q.ét ſi ſpẽs mot' ſunt tres, &c.
& ét. ſi in ſubiecto mẽto mot' fuerit
motus, q̃ materia mot' ſit motus,
ſicut materia alterationis ẽ in quali-
tate, & materia trãſlationis eſt ī vbi:
& ſic declaratũ ẽ prius q̃ ſpẽs mot'
ſint tres, trãſlatio, & alteratio, & di
minutio: neceſſe ẽ, ſi mot' eſt ī mo-
tu, ſicut alteratio ī qualitate, & trãſ-
latio in vbi, vnde motus ſit aut in
ſua ſpẽcie, aut ī aliã ſi in ſua, ſequit̃ vt
trãſlatio trãſeat, & alteratio alte-
B retur, q̃d ẽ inopinabile. ſi ī alia, ſequi-
tur vt trãſlatio alteret̃, & alteratio
trãſeat̃, q̃d eſt magis inopinabile.
D.c. neceſſe eſt vt natura ſubiecta,
&c. & intẽdit p̃ natũrã ſubiectã, ge-
nerationẽ quo eſt motus. ī. neceſſe ẽ vt
materia ſubiecta iſti motui ſit vn⁹
motuũ: & iſti neceſſe ẽ vt iſte mo-
tus, qui ẽ quãſi forma ī hac mate-
ria, ſit vnus trium motuũ: & hoc intẽ
debat. cũ d.& iſti illud, ad q̃d moue
tur: & iſti eſt neceſſe, vt ſora iſtius
mot' ſit vnus trium motuũ. & accipit
illud, ad q̃d mouet, loco mot', quia
illud, ad q̃ ẽ mot', ẽ de natura mo
C tus D.d Et vſi, &c. & intẽdit decla-
rare, quo ſequit̃ vt mot' ſit à motu
p accẽns. manifeſtũ ẽ. n. q̃ hoc ẽ ꝑis
motũ generatũ: & apparet in piſci
bꝰ Octaui. &. q.d. & quia oẽ motũ
mouet̃ aut p ſe, aut p accẽns. & decla
ratũ eſt, q̃ motus nõ ẽ ex motu p ſe:
neceſſe ẽ vt motus fiat a motu p ac
cidẽs. Et tacuit de illo, qui ẽ ſm ptẽ:
quia oẽ, q̃d hẽt motũ ſm̃ partẽ, poſſe
ẽ vt motus ſit ī toto: quia, cũ ꝑs diui
dit̃, ſit totũ. ſi igit̃ eet poſſe vt motus
moueret̃ ſm partẽ, eſſet poſſe vt mo
ueret̃ ſm totũ: & cũ eſt ꝑpoſſe vt mo
tus moueat̃ p ſe, aut ſm partẽ: ergo
eſt poſſe p accẽs. immo apparebat
q̃ eſt neceſſariũ, ſ. vt ante oẽm trãſ-
mutationẽ ſit tranſmutatio. D.d.v.
g. &c. ī. v.g. vt trãſmutatio de ægri-
tudine in ſcientiã. hæc. n. eſt tranſ-
mutatio ex tranſmutatione per ac-
cidens. & ſimiliter q̃n trãſmutatur de ægritudine in diſciplinam.

D toto: qa. cũ ꝑs diui dat̃ ſit to tũ. I dẽ ſu. e.i. & ita.

Qm̃ aũt neq; ſubſtantiæ, neq; ipſius ad aliq̃d, neq; ipſius facere, & pati relinquitur ſm̃ quã-
tatẽ, & quantitatẽ, & vbi mo-
tũ eſſe ſolũ. in vnoquoq; n. ho-
rum eſt contrarietas. Motus igi
tur ſm̃ qualitatẽ Alteratio ſit. E
hoc. n. inditum eſt cõe nomen,
Dico aũt qualitatẽ, nõ quæ in
ſubſtantia: (etenim dr̃ia quali-
tas eſt:) ſed quę paſſiua eſt, ſm̃
quã dicitur pati, aut impaſſibi-
le eſſe. Qui vero ſm̃ quantitatẽ
eſt ſm̃ cõe quidẽ innominatus
eſt, ſm̃ aũt vtrunq;, Augmenta
tio, &, Diminutio. is quidem,
qui eſt in perfectã magnitudi-
nẽ, augmentatio, q̃ vero ex hac
diminutio. Qui aũt ſm̃ locũ, F
& ſm̃ propriũ, & ſm̃ cõe inno-
minatus eſt. vocetur aũt Latio
nomine cõi. quãuis dicant̃ ter-
ri hęc ſola proprie, cũ non in ſe-
ipſis ſit, mutantibus locum, ſta-
re, & quæcunq; non ipſa ſeipſa
mouent ſm̃ locum.

Et, cum motus non eſt ſubſtan tiæ, neque relationis, neque actionis, neque paſſionis, remanet vt ſit in quantitate, & in qualita te, & vbi tantum, quoniam in vnoquoque iſtorum eſt contrarietas.

G *Motus igitur in qualitate fit Alteratio. quoniã hoc nomen communiter̃ est cum qualitate vniuersaliter. Et intelligo per quale, non eũ illud, quod est in substantia: quoniam differentia ẽt est qualitas: sed qualitas, quæ attribuitur passioni, & est illa, per quam dicitur aliquid pati, aut non pati. Motus autem in quantitate vniuersaliter nõ nominatur. Vnum autẽ eorum dicitur Augmentũ, aut Di-*

H *minutio: motus vero ad magnitudinem cõpletam dicitur augmẽtum, & motus ex hac dicitur diminutio. Motus vero in loco vniuersaliter, & proprie non nominatur. dicatur igitur Translatio. licet translatio non dicatur vere, nisi de illis rebus tantum, quæ mutant loca, & non habent quiescere, & quæ non mouent se in loco.*

18 Ista est conclusio, quam intẽdit. qm̃, cum posuit ꝙ motus inuenitur
I in tribus prædicamentis, & declarauit ꝙ non inuenitur in substantia, neq; in relatione, neq; in actione, aut passione, sequitur vt solummodo sit in istis tribus. Et dixit: qm̃ in vnoquoq; istorum est cõtrarietas. & innuit vltr hoc, ꝙ causa vltr, propter quam est possibile vt motus solummodo sit in his tribus prædicamentis est, quia cõtraria existunt in eis. hęc. n. necessaria cã est in esse eorũ. Et dixit: Motus igitur in qualitate, &c. i. & vocetur intẽtio vltis, quę est motuũ in quale, Alteratio. qm̃ hoc nomen positũ est vltr ossus moK bus, qui sunt in qualitate. & intendit per hoc, qđ dixit, coniunctum, i. positum ad placitum. D. d. Et intelligo, per quale, non illud, qđ est substantia, &c. i. & intelligo, per qualitatem, in qua inuenitur ille motus, non qualitatem, quę est in prędicamento substantię. v. g. differentias, quæ sunt qualitates substantiales, sed spẽm qualitatis, cui attribuitur passio, aut passibilis qualitas. & hoc intendebat, cum dixit: & est illa. p quam dr aliquid pati, aut nõ pati. & intẽdebat genus per hoc de prædicamento qualitatis passibilis, & po- L tentiam naturalẽ, & impotentiam. qm̃ per hoc, qđ dixit pati, continet duo genera simul, continet genus passiuum, & genus, qđ dr fm impotentiã naturalem, & per hoc, qđ dixit, & non pati innuit potentiã naturalem. Et dixit hoc fm considerationem large, sicut posuit genera tionem primo in definitiõe. qm̃ in Septo istius libri declarabit ꝙ motus alterationis nõ inuenit in prdicamẽto qualitatis, nisi I genere qualitatis passiuæ fm tactum, gustũ, & visum. nã istæ qualitates recipiunt magis, & minus. & nõ ẽ ita de qualitatibus, q̃ sunt in asa, & in alato, & in qualitate, q̃ est fm quantitatẽ. illa aũt, quę dr fm potentiã, & impotentiã naturalem, est propinqua passiuę. & vt ꝙ in ea nõ est motus. & in Septimo pscrutabitur de hoc. sed fm verba eius in hoc loco apparet ꝙ fm eam inuenit motus. D. d. Motus aũt in quãtate, &c. i. & motus cõis, qui est in ꝑdicamẽto quãtatis, ſq cõtinet duas spẽs, nõ habet nomẽ: sed altera duarũ specierum dr Augmẽtũ & reliqua Diminutio.

A D.d. Motus vero in loco, &c. i. & intrino cõis oibus motibus, qui sunt in loco, & est illa, q̃ est tanq̃ genus istius motus, non habet nomen. Et intendit per proprium motũ, qui ita se habet ad hunc motũ generalem sicut species. & hoc est ſm idioma Grecorũ. D.d. dicatur ipsitur Translatio, id est, nos autẽ vocemus illud, ꝙd inuenitur ī ſpẽbus istius motus, translationem. Et, quia hoc nomẽ translatio dr̃ in idiomate eorum de eis quæ mouentur in loco, quæ nõ hñt cessare in eo ex se, ſque mouẽtur violente, & de corporibus ipsis

B ſimplicibus, narrauit hoc, & dixit: licet translatio, &c. i. licet translatio in nostro idiomate dicatur vere de rebus, quę mutant sua loca, & non hñt cessare ex se, cum sint inanima

cerpſ ta D.d & quę non mouent se in loco & forte addidit hoc, quia hoc nomen translatio apud eos dicebatur

ſpera de motu violentis tm̃. qm̃ corrior pora quatuor simplicia existimanꝓria tur mouere se in loco, sed non hñt mimi quiescere ex se. ¶ Et forte hoc nomen translatio apud eos dicebatur de omni, quod mouet in loco, prę terq̃ de habentibus animas. c corpo ra. n. simplicia non mouẽt se in loco nisi per accidens. & illa, quę mouent se in loco, sunt alata. ſm hoc igitur animata sunt illa, quę quiescunt ex se. &, cũ dixit ꝙ istę duę dispones nõ inueniuntur in eis, de quibus dicitur hoc nomen translatio apud eos, demonstrauit ꝙ hoc nomen translatio apud eos dicebatur de non animatis, siue moueantur naturalitet, aut violenter.

Quę autem est in eadem forma mutatio in magis, & minus alteratio est. Quæ. n. ex contra- D
rio est in cõtrarium motus est, aut simpliciter, aut aliquo mõ. In minus. n. cum ierit, in contrarium dicetur mutari: in magis autem, vt ex contrario in seipsum. differt. n. nihil ſm ꝙd mutari, aut simpliciter. verum aliquo mõ oportebit cõtraria eẽ. magis aũt, & minus est ex eo, quia plus, aut minus contrarij inest, & nõ. Q̃ igit hi tres soli motus sint ex his manifestũ ẽ.

Et trasmutatio etiam, quæ est E
in eadem specie, in magis, & minus est alteratio. Quoniam est motus, aut ex contrario, aut ad contrarium, aut simpliciter, aut quodam modo. Transmutatio igitur, cũ est ad minus, dicitur quod res transmutatur ad contrarium: et, ſi ad magis, dicitur quod transmutatur ad illam ex contrario. quoniam non est differentia inter hoc quod res transmutetur quodã modo, & simpliciter, niſi in hoc, F
quod duo contraria necesse est vt sint existentia quodam mõ. et magis & minus sunt, vt contrarijs existens, aut non existens ſit quodam modo magis, et minus. Declaratum est igitur ex hoc, quod isti tres sunt motus tantum.

Cũ posuit ꝙ motus sint de con- 19
trario in contrarium, & quia hoc, qm̃ nos videmus eandẽ ſpẽm transmutari de simili in simile, vt cum album transmutatur ad magis

G gis album, aut nigrum ad magis nigrum, incœpit dissoluere hoc, & dixit: Et transmutatio etiam, &c. 1. & transmutatio nõ solum modo, quæ est de specie in speciem contrariam est alteratio, vt album in nigrum, sed trãsmutatio, quæ est in eadem specie fm magis, & minus, vt albũ in magis album, & econuerso. D. in eœpit declarare q̃ ista transmutatio, quæ est in eadem specie, est de contrario in contrarium, & dixit: Quñ est motus, &c. 1. & diximus q̃ ista transmutatio est motus de cõtrario in contrarium, aut simpliciter, aut quodammodo. & iste motus, s. qui est in eadem specie, est de cõtrario in contrarium quodã mõ. Et intendit, qm̃ quæstio sequetetur, si omnis motus esset de cõtrario in cõtrarium simpliciter: cum autem inueniatur duobus modis, i. in ter̃ie & extremitatum, & medij, non cõtingit quæstio. Et, cum narrauit q̃ motus, qui est in eadem specie, est de aliquo contrario in aliquod cõtrarium, incœpit declarare hoc, & dixit: Trãsmutatio igitur, cum est ad minus, &c. idest, & in transmutatõe, quæ est in eadem specie, inuenitur magis, & minus ex contrarietate. cum igitur trãsmutatio fuerit de magis in minus dicetur trãsmutari ad contrarium: quoniã nõ fit minus, nisi ex mixtione cõtrarij. v.g. qm̃ id, quod est magis album, quod trãsmutatur ad minus albũ, dicitur trapsmutari ad aliquod nigrum: &, cum econuerso, de transmutari ad aliquod album. D. d. qm̃ nõ est differentia, &c. 1. & l. hoc est necesse, quia non est dria inter hoc, q̃ res trãsmutetur quodammodo nõ simpliciter, & q̃ transmutetur simpliciter in hoc, q̃ vtraq. transmutatio indiget vt sit de cõtrario in contrarium, nisi in hoc, q̃ in transmutatiõe simpliciter duo cõtraria sunt contraria existẽtia simpliciter, & in transmũtatione quodam mõ sunt contraria quodammodo. Et hoc intẽdebat cum dixit: sed in cõtrarius &c. 1. sed contraria in transmutatione, quę est simpliciter, sunt contraria in ea existentia simplr, & in trãsmutatione quodam modo sunt cõtraria quodam modo. & hoc intendebat, cum dixit: sed in contrarius & c. idest, sed contraria in transmutatione, quæ est quodam modo, sunt contraria in ea quodam modo. & quasi per hoc dat causam, propter quam quædam trãsmutatio est de cõtrariis simpliciter, & quædam de aliquibus contrarijs. D. d & magis & minus, &c. & quasi dicat & magis & minus est vt contrarium, aut mediũ diuersent fm̃ min°, & magis.

Immobile autem est et quod omnino non potest moueri, sicut sonus est inuisibilis. Et qđ in multo tẽpore vix mouetur. Aut qđ tarde icipit, qđ dicitur ægre mobile. Et quod aptũ natura est, potestq̃ moueri, nõ mouetur aliꝗ tunc, cũ aptum natura est, & vbi, & quomodo: qđ quidem immobilũ solũ quiescere voco. contraria n. quies motui est. quare priuatio erit susceptiui.

Et immobile est illud, quod non potest moueri omnino, Verbi gratia sonus est inuisibilis. Et illud, quod mouetur tarde, & difficile

est

Nõ fit minus, nisi ex mixtione contrarij. Sic fit color oppositus. 2. de cœ. c. 15 Vide cõmẽtum.

I

K

L

M

In mot

A *est illud, quod dicitur difficilis motus. Et illud, quod innatum est moueri, & potest mouere omnino, sed non mouetur in illa hora, in qua innatum est, & vbi innatum est, & sicut est innatum. & hoc solū inter alia tenuit dicitur quiescens: et quies est cōtraria motui.*

10 Hic vult etiā declarare quid sit quies, quæ opponitur motui in rei veritate, & incēpit sermonem in declarando hoc, sm quot modos dicitur immobile, & dixit: Et immobile est illud, quod non potest moueri, &c. 1. & immobile dicitur multis modis. dicit n. immobile illud, cuius species non est innata recipere motum, vt dicitur ꝙ sonus est in utilibus, quia non est innatus vt videatur. D.d. Et illud, qđ mouetur tarde. &c. 1. & vt dicitur immobile et illud, quod difficile mouetur, & tarde. & ista duo modi dicunt immobile transumptiue. Et Alexan. dixit & quod illud, quod est tardi motus, est aliud ab illo, quod est difficilis motus. quoniam illud, quod est difficilis motus, est illud, qđ incipit tarde, non illud, quod mouetur tarde. D.d. Et illud, quod est innatum, &c. 1. & dicitur immobile tertio modo illud. quod habet naturam vt moueatur, sed nō mouetur in illa hora, in qua innatū est moueri, & in loco, in quo innatum est moueri, & qñ cessat à motu, quo innatum est moueri. & hoc intendebat cum d. & vbi est innatum, &c. i. est in loco, in quo innatum est moueri, & pōt moueri illo motu, quo innatum est moueri. quiescēs. n. in rei veritate est hoc, s. illud, qđ caret motu in tempore, in quo innatum D
est moueri, & in loco, in quo innatum est moueri, & in dispositione motus, secundum quam innatum est moueri. Sed ista quies videtur Dubium.
esse rei motę ex se, & quies violēta, non quies naturalis. Quiescens. n. naturaliter est illud, quod caret motu in loco, in quo non est innatum moueri. Sed forte contentus est à Solo pria.
descriptione quietis per hoc, quia est manifestius, & notius. & intendit declarare quòd quiescens in rei veritate est illud, quod opponitur vero motui, & est illud, quod caret motu vero, & tacet descriptionem aliorum modorū quietis. quiescēs E
.n. naturaliter innatum est moueri in alia hora. Et potest intelligi hic de innato, & possibili illud, quod est commune violento, & naturaliter. terra enim, cum quiescit in suo loco naturali, caret etiam cum hoc illo, quod innatum est habere violenter ex motu, & in loco, in quo innata est habere hunc, scilicet motum violentum, & in tempore. & secundum hoc ista descriptio erit communis omni quiescēti. & ideo intelligendum est hoc ex quiete priuatiua motus dicti de tribus modis, F
qui sunt motus in rei veritate. D. dixit: & hoc solum, &c ideſt & hoc postremum eius, quod dicitur immobile, est illud, quod dicit quiescens in rei veritate, & est id, quod dicitur esse cōtrarium vero motui.

Quid igitur est motus, & qđ quies, & quot mutationes, & quales motus manifestum est ex dictis.

Summa

SVMMA SECVNDA,
In qua agitur de Vnitate, & Pluralitate motus.

Quid sit simul, quid Separatim, quid Tangere, quid Inter, quid Consequêter, quid Cõtiguũ, et quid Continuum. Cap. 1.

POst hæc autem dicamus quid est Simul, & Separatim, et quid est Tangere, & quid est Inter, & quid Consequẽter, & quid Cõtiguum, et quid Cõtinuum, & quibus vnũquodq; horum ineſſe aptum natura ſit.

At manifeſtum eſt igitur ex his dictis, quid eſt motus, et quid eſt quies, & quot ſunt tranſmutationes. Dicamus nũc igitur quid eſt Simul, & quid eſt Separatim, et quid eſt tangere, & quid eſt Inter, & quid eſt ſequi, & quid è Succedere, & Cõtinuari, et vnũquodque iſtorum, in quibus inna-tum eſt inueniri.

1 21 Declaratum eſt igitur ex dictis quid eſt motus ſ rei veritate, & quorum eſt definitio motus ꝓdicta in Terno: qm̃ illic non diſtinxit inter generationẽ, & corruptionẽ, & alios motus. hic aũt declarauit ꝙ illa definitio nõ dr̃ ſimplr̃, niſi de iſtis tribus nm̃. perfectio. n. quę accepta eſt in definitione motus, quæ eſt tanq̃ genus, non inuenit̃ in trã̃ſmutatione, quę eſt in generatione, ſ. qm̃ a in ea nõ eſt perfectio diminuta de genere perfectiõis complete. & cauſa in K hoc eſt, qm̃ forma eſt indiuiſibilis, & quia generatio eſt de nõ eſſe. D. d. & quid eſt quies, ſ. quies oppoſita vero motui. D.d. & quot ſunt trãſmutationes, i. tranſmutatiões, quæ non ſunt motus, quæ inueniuntur in ſubſtantia, & in aliis prędicamẽtis prẽter tria. Et intendit ꝙ in hoc ſermone diſtinxit veram tranſmutationẽ à vero motu. Et, quia hoc ſermone declarata ſunt hæc dicta, incœpit hic quęrere ſm deſcriptionẽ, & ſermones faciẽtes ſcire illa, ſ accidunt motui, vt fiat præparatio ad illud, qđ vult perſcrutari de natura continui, & d. Dicamus nũc, &c. L ideſt dicamus igitur nunc intẽtionem eius, qđ dicimus corpora eſſe Imſimul, & Separatim, & Continua, & Conſequentia, & quid eſt intẽtionibus propoſitiõis, Inter, quæ eſt neceſſaria in motibus. D.d. & vnumquiq; iſtorum, &c. i. &, cum expoſuerimus iſtas intẽtiões declarabimus ſubiecta propria vnicuiq; eorũ. v.g. qm̃, cum fuerit declaratum qđ eſt continuatio, declarabitur, quę ſunt res continuæ, & quę ſunt res nõ continuæ, & ſimiliter de aliis.

M

Simul igit̃ dicuntur hæc eſſe ſm locum, ꝙcunq; in vno loco ſunt prio. Separatim aũt, quæcunq; ſunt in altero. Tãgere aũt ẽ, quorũ extrema ſunt ſimul. Inter vero, in qđ prius aptum natura eſt peruenire id, qđ mutatur, ꝙ in qđ vltimum mutatur, ſm naturam continue mutationẽ patiens. in paucisſimis autem eſt inter, tribus. vltimũ .n. eſt mutationis contrarium.

Dicimus

a Et ꝙ generatio ſ. ẽmot⁹, eſt qa ſ. nõ

A *Dicimus igitur simul in loco, in rebus, quæ sunt in eodem loco, ſ. in primo loco. Et dicimus Separatum in rebus, quæ sunt in locis diuersis Et dico Contigua, duum extrema sunt ī simul. Et dico inter, intelligendo illud, ad quod primo transmutatum immediate est ire, antequam eat ad illud, ad quod postremo transmutatur, cum transmutatio eius fuerit secundum cursum naturalem, & continua. &*

B *inter saltem inuenitur in tribus. finis enim transmutationis est contrarium.*

11 Simul dr multis modis, vt dictū est in lib. de Prædicamentis: sed hic intendit describere de illis illū modum, qui est fm locum tm. Et intēdit per primum locū, cōtinens primum, qui non est locus mediante alio. Et dixit, in eodem loco: quia, si continentia fuerint duo, erunt in duobus locis, nō in eodem loco. Et, quia separata sunt opposita eis, quę sunt insimul, incœpit describere illa, & dixit: Et dico Separatum in rebus, quæ sunt in locis diuersis, i. diuersis fm demonstrationem, ſ. mutatis non vno. D. d. Et dico Contigua, &c. i. & Cōtigua sunt corpora, quorū vltima, ſ. superficies sunt insimul, ita, q̄ inter illas nō est corpus extra neū. & hæc é cōtiguatio naturalis. contiguatio vero mathematica est in magnitudinibus, quorum vltima superponūtur. Si igitur fuerint corpora, superponuntur superficies eorū cōtiguę: &, si superficies, superponent lineę, & si linea, supponent puncta: sicut dicitur q̄ punctus superponitur puncto. Sed hic non intendit Mathematicam. qm in mathematicis duo vltima reuertuntur in vnum, & sic assimilantur continuo: in naturalibus vero duo vltima remanent duo demonstrata. & ideo dixit dū extremitates sunt insimul, i. & res contiguę sunt, quarum vltima, quæ sunt in actu, sunt insimul, & dicunt contigua, sicut dixit, dum vltima sunt insimul. & hoc significat q̄ contiguatio significat hanc intentionem. Et per simul, intendit hic illa, quæ sunt in loco. & fm hoc erit in loco per accidēs: qm vltima non sunt in loco essentialiter. D. d. & dico Inter, &c. i. & Inter est illud, ad qđ transmutatum trāsmutatur primo, i. anteq̄ transmutetur in illud, in quod transmutatur in postremo. Istud. n. est primum eius, ad quod transmutatur transmutatum, cum non transmutatur ad ipsum per suam transmutationem ad aliud, nisi si motus haberet motum. sed, cum motus nō habet motum, sicut prediximus: & motū, quando est in illo, ex quo est motus, dicitur nondum transmutari, &. cum fuerit in illo, ad qđ dicitur iam transmutari, & desinere in trāsmutatione: ergo non dr transmutari, nisi qn fuerit inter. Et inter necessario est de natura eius, ad quod est motus. qm, si motus fuerit in loco, Iter erit locus, ſ. primus locus, ad quem motum mouetur. & similiter, si motus fuerit ī qualitate, tūc inter ent prima qualitas, ad quam transmutatur transmutatū. quod autem necesse est vt sit hic primus locus, & quomodo primus apparet ex hoc, quod diximus, q̄ motus nō habet

D reuertunt in vnū, & sic assimilant cōtinuo. Sed in naturalibus duo vltima remanent duo fmōstrata. Idē iſtr. c. 10. Vide tari q̄ hoc iſtr. c. 19.

E Vltima non sunt i loco essentialiter, ſ. p accūs. oppositū. 1. de gene. c. 19. vbi hr q̄ neq; p se, neq; p accūs, &c. Vide cōm.

F

In mathematicis cōtactus. Ide 4. Phi. t. 76 & 1 de gene 44.

In mathematicis duo vltima

G habet motū. Et dixit, ꝙ necesse est vt motus sit ſm cursum naturalē, quoniam, si non fuerit ſm cursum naturalem, possibile est vt quiescat interim : & tunc inter erit illud ipsum, ad quod est motus. & ideo dixit dum fuerit continua. D.d. & inter est saltem in tribus. idest in duo bus contrarijs, & medio. qñ, si medium non fuerit non erit inter. Deinde d. finis enim transmutationis est cōtrarium, i. & inter inuenit in tribus. qñ finis, & principium trāsmutationis sunt duo contraria, & ita illa est aliquid, (inter cōtraria.

H Continue autē mouet, qđ nihil, aut paucissimum intermittit rei, non tēporis. nihil. n. ꝓhibet intermississe, & ita tm etiā post primā sonuisse vltimā, sed rei, in qua mouetur. hoc aūt &c. in ñs, quæ sunt ſm locum, & in alijs muratonibus manifestū ē.

Quid cōtinue.

Et illud, quod mouetur secundum Continuationē, est illud, quod non deficit omnino, & saltem in illa intentione, in qua est motus, non in tempore. quoniam nihil prohibet deficere, & ita tm euenire

I *neuma quod dicitur Bam, cū neumate, quod dicitur Zir. nos. n. intelligimus per hoc intentionem, in qua est motus. & hoc manifestum est in trāsmutatiōibus, q̄ sunt i loco, et in alijs transmutationibus.*

23 Cum accepit in definitione eius, quod est inter, continuationē motus, incēpit exponere continuationem in motu, & d. Et illud, quod mouetur, &c. i. & illud, quod mouetur secundum continuationem, sic K describitur, qñ est illud, quod non deficit omnino ſm intentionem, & ſm tempus : & , si deficerit secundum intentionem, erit paucum ſm vero tempus deficit ſm intētionem quæ quidem non deficit ſm illud : quoniam plura mota non deficiunt ſm tempus, & motus eorum nō est continuus . vt qui inducit neuma, ꝙ dicitur Bam, post neuma qđ dicitur Zir. ille enim non desistit secūdum tempus : desistit vero ſm motum, quoniam neuma , quod dicitur Bam , est aliud in intentione à neumate, quod dicitur Zir. & in cō L tinuis non potuit necessario vt nō deficiant omnino in intētiōe: quia plura mota continua deficiunt aliquantulum in intentione, vt animalia, quę ambulant : illa autem, quę natant, aut volant , non deficiūt in intentione omnino. D.d. nos enim intelligimus per hoc illam intēnionem, in qua est motus, idest & nos descripsimus continuationem hac descriptione . quia, cum diximus, motum continuum , intelligimus continuationem intētionis, in qua est motus, rei motę, scilicet quoniā. si motus eius fuerit in loco, contu- M nuatio eius erit in loco : &, si in alterationē, continuatio eius erit in alterationē . D.d. & hoc manifestū est in transmutationibus, quę sunt in loco, & in alijs transmutationibus, i. quoniam continuatio in eis est in intentione, in qua est transmutatio.

Contrariū autē ſm locum est quod ſm rectā distat plurimū, minima enim finita est: mensura autem finitum.

Et

A *Et cõtrarium in loco est distantissimum in rectitudine. quoniam minima linea recta est finita: et finitum est parum.*

14 Cum posuit q̃ omnis motus est de contrario in cõtrarium, incepit notificare quæ sunt contraria in loco. & dixit: Et cõtrariũ in loco, &c. & loca cõtraria sunt illa, inter quæ est maxima distãtia recta: & ista sunt superius & inferius simpliciter. & dixit in rectitudine: quia distãtia maxima, & minima non definiuntur, nisi per lineã rectã. &, si nõ, possibile est ponere inter quælibet pũcta distãtias inhnitas arcuales diuersas. B Et hoc intẽdebat, cum dixit: qm̃ minima linea recta est finita, i. qm̃ minima linea recta posita ĩter duas distãtias est vna, & hoc intẽdebat cũ dixit, finita. &, quia minima linea ducta inter duo pũcta est recta, necesse est vt maxima linea in mũdo, cuius vnius finis est supius simpliciter, & secundus est inferius simplr, finiatur per rectã. qm̃ hęc est finita, i. vna, a lineę aũt arcuales sũt inhnitæ. & ideo in eis nõ inuenitur maxima linea, neq; minima. D. d. & finitum est paruum. & intendit per finitũ, rectum, quia inter duo pũcta nõ cadit, ex eo nisi vnũ tm̃. C & intendit per paruũ, breue. i. & b linea recta est breuissima linea inducta inter duo pũcta opposita. & ista linea est mensura, cum mensura sit minima.

Consequenter autẽ est inter qd̃, posit principium solũ, existens aut positione, aut natura, aut alio aliquo sic determinatũ, nihil est eorum, quæ sunt in eo. D dem genere, & id, ad qd̃ consequenter est: dico autẽ, vt ad lineã, linea, vel lineę, aut ad vnitatem vnitas, vel vnitates, aut ad domũ domus: aliud autẽ nihil prohibet esse inter. Consequenter. n. ad aliquid est consequenter, & posterius aliqd est, non enim vnũ cõsequenter est ad duo, neq; nouæ Luna ad secũdã cõsequẽter ẽ, sed hęc ad illa.

Et dico Sequi in illo, quod est posit principium, aut in situ, aut E *forma, aut in alia intentione, &, cum hoc fuerit positum non erit inter illa aliquod illius generis. V. g. aut linea sequãtur lineam, aut vnitas, aut vnitates sequantur vnitatem, aut sequatur domus domum: & nihil prohibet vt inter hæc duo sit aliquid non illiusmodi. Sequẽs enim est sequens in aliquo priori, & in aliquo posteriori. non enim vnum sequitur duo, neq; nox nouilunij sequitur noctem futurã,* F *sed ista sequitur illam.*

Et dico Sequi, &c. i. & dicitur Se- 25 qui in re, quæ est post aliam, quæ est quasi principium, aut in situ, vt cum dicimus domum sequi aliquã domum, aut in forma specifica. v. gratia q̃ animal ambulans sequitur hominem. Et intendit per aliã intentionem seqtiẽs secundum naturam. verbi gratia quòd dualitas sequitur vnitatem, & trinitas dualitatem. &, vt cũ dicimus q̃ in sermonibus narratio seqt̃ exordiũ. &c

G & exiſtimatur ꝙ ſub hoc collocatur ſequens ſm placitum: & eſt oppoſitum ei, ꝙ eſt ſm naturam. D. d. & cum hoc fuerit poſitum, &c. i. & eſt neceſſe vt inter hæc duo, quæ dicuntur ſequi, non ſit aliquid ſui generis, ſ vt inter lineas conſequentes non ſit linea, & inter domus cõſequentes non ſit domus. & nihil prohibet vt inter illa ſit aliquid alterius generis. v. g. ꝙ inter domos cõſequentes ſit aliquid, quod non eſt domus. D. d. Sequens enim eſt ſequens, &cet. i. Sequens enim eſt ſequens aliquod præcedens ipſum ſui
H generis, & ipſum é poſterius ab eo. Cõſequentia igitur ſunt illa, in quibus ſunt prius, & poſterius, aut in ſitu, aut in ſpecie, aut in natura. & ſequens eſt poſterius, non prius. vnde nullus dicit quòd vnũ ſequitur duo, & nox nouilunij ſequitur futuram noctem, ſed econtrario.

Contiguum autẽ eſt qđ, cum conſequẽter eſt, tangit. Qm̃ autẽ omnis mutatio in oppoſitis eſt, oppoſita aũt ſunt, & contraria, & quæ ſm contradictionẽ ſunt, contradictionis autẽ nihil
I eſt medium, manifeſtum eſt ꝙ in cõtrarijs erit id, quod eſt Inter. Continuum autẽ eſt quidẽ quod contiguum quiddã eſt. di eo autem eſſe Continuum, cum idẽ fiat, et vnus vtriuſq; terminus, qnbus tangũt, et, vt ſignãt nomen, contineant. hoc aũt eſſe non põt, ſi duo ſint vltima.

Et Seſe ſuccedere eſt illud, quod eſt conſequens, & tangens. Et, quia omnis tranſmutatio eſt in oppoſitis, & oppoſita ſunt cõtraria, K *& contradictoria, et inter cõtradictoria non eſt medium, manifeſtum eſt quod inter eſſe in contrarijs Continuum vero eſt quodammodo ſeſe. ſed dico Continuũ, quando vltimum vtriuſque, in quo tangunt ſe, fuerit idem, & fuerint continua, ſecundũ quod ſignificat hoc nomen. quod eſt impoſſibile ſi vltima fuerint duo.*

Et Seſe eſt illud, ſ quo inuenitur 16
prius, & poſterius, in quo vltia ſant
inſimul. qm̃ hoc nomen ſeſe ſigni- L
ficat conſecutionem, & tactum in
ſimul. ſignificat igitur duo & ideo
dixit: Et Seſe eſt illud, quod eſt cõ-
ſequens, & tangens. quoniam tangentia ſunt de ſpeciebus diuerſis, ſe
le vero ſunt eiuſdem ſpeciei, ſicut
conſequentia. D. incœpit declarare vbi inuenitur inter, & dixit. ꝙ In
ter inuenitur in contrarijs mediatus: & propter hoc impoſſibile eſt vt
motus ſit in contradictoriis, aut in
cõtrarijs immediatus. & ſermo eius
in hoc manifeſtus eſt. D. d. Con- Continua
tinuum vero, &c. i. Continua autem ſunt quo-
ſunt ſeſe, i. quorum vltima adunan M
tur apud contactum, & fiunt vnu. ſ. vltima
& in hoc differt continuum a ſeſe. ſunt vnum
D. d. ſm ꝙ ſignificat hoc nomen. in re, &
in rebus naturalibus, & artificialibus. in naturalibus vero dicimus ꝙ
continua ſunt illa, quorum vltima
ſunt vnum naturaliter, vt in membris continuis: & in artificialibus,
qñ vltima eorum fiunt vnum per
artificium. i mathematicis vero dicimus continua, qñ vltimum vnũ
imaginantur eſſe commune cũ eis,
vt punctus, qui eſt cõmunis duabus
lineis

A lineis, & linea duabus superficieb⁹. & illa cõunuatio nõ ẽ naturalis: & hic intẽdimus describere continuationẽ naturalẽ, D.d. qđ est impoſſe, &c.t. & impoſſe est vt continuatio ſit duorũ continuorum, qñ vltima eorum non fuerint adunata. & hęc est differentia inter ſeſe, & cõunua.

Hoc autem determinato, manifeſtũ est ꝙ in ꝝs est continuũ, ex quibus vnũ quid aptũ natura est fieri ſm contactũ. & vt de mũ fit continuum vnum, ſic et torũ vnũ erit, vt aut clauo, aut B glutine, aut tactu, aut inſertu.

Manifeſtũ est igitur, quòd continuatio est in rebus, quæ innata ſunt, vt ex eis ſit vnum per cõunctionẽ. et quẽadmodũ copulatũ ſit vnum quandoq; ſimiliter totũ ſit vnum, v.g. per applicationem, & conclauationem, & per contactũ, & per conſolidationem.

27 Cum definiuit continua, ꝙ ſunt illa, ꝙ innata ſunt vltima eorũ ſint vnũ, dixit: Manifeſtũ est igit ex hac deſcriptiõe, ꝙ cõtinuatio est i reb⁹, ꝙ innatę ſunt vt ex eis ſit vnũ p cõ- C nũctionẽ, ſ. aut p ligamẽtũ, aut p applicationẽ, aut p cõſolidationẽ. illa at, i quib⁹ nõ aptant, hęc nõ hñt cõtinuationẽ. D.d. & quẽadmodũ copulatũ, &c.t. & quẽadmodũ copulatũ fit i aliq̃ hora vnũ, ſ. p adiũctionẽ vltimorũ, aut p ligamẽtũ, aut p alid ſiſt vtrũq;, ꝛtinuatorũ fit vnũ, qñ illic ñ fuerit vltimũ cõe i ter illa, ſ. qñ vltimũ deſtruit. Et q̃ſi intẽdit dicere quẽadmodũ ſeſe trãsferẽ de ſecatione ad cõtinuationẽ, ſiſt trãſferẽ de cõtinuatiõe ad adunationẽ. Documẽtum.

Manifeſtũ aũt est, & qđ prius est id, qđ conſequẽter est. qđ. n. tangit neceſſe est cõſequẽter eſſe, qđ aũt cõſequẽter ẽ nõ oẽ tangere. quapp & in prioribus rõne conſequẽter est, vt in numeris, tactus aũt non est. Et ſi quidẽ cõtinuũ est, neceſſe est tangere, ſi vero tangit, nõdũ cõtinuum est. nõ. n. neceſſe ẽ vnũ eẽ ipſorũ extrema, ſi ſimul ſint: ſed, ſi vnum ſunt. neceſſe est ſimul eſſe. quare vltima conſitio ſm generationẽ est. neceſſe est .n. tangere, ſi cõſita erũt extrema: ea vero, ꝙ tangunt, nõ oſa conſita ſunt. in quibus aũt non est tactus, manifeſtum est quòd neque est conſitio in his. D E

Manifeſtũ est ẽt, quod primũ iſtorũ est ſequi. tangens. n. neceſſario ſequitur, ſed nõ oẽ, quod ſequitur, eſt tangens. & ideo ſequi innitur ẽt in principijs in rõne, v.g. ã numeris, tãgere aũt nõ est in eis. Et quod eſt continuum neceſſario tangit, & quod eſt tangẽs nondũ eſt continuũ. quoniã non eſt neceſſe vt extremitates eorũ ſint vnũ, ſi fuerint inſimul: ſed ſi fuerint vnũ, erunt inſimul. Vnde ſequitur vt adunatio ſit poſtrema omnium eorũ in eſſe. illa. n. quorum extrema ſunt adunata, neceſſe ẽ vt ſint ſe tangentia. et tãgentia nõ neceſſario ſũt adunata. et illa, i quibus nõ est cõtactus, manifeſtũ ẽ quod i eis nõ ẽ cõtinuatio, neq; adunatio. F

G Intēdit per primū, prius naturali
28 ter. qm̄ oē tāgēs ē sequēs, & nō oē se
quēs est tāgēs. &, cū sequēs nō fue
rit, nō erit tāgēs. & hęc ē dilpō prio
ris naturaliter. Et, cū narrauit q̄ nō
oē, qđ sequit, tāgit, d. & 16 sequi in
uenit in principijs in rōne. & intēdit p principia in rōne, principia in
diffinitiōe, s. qm̄ inueniē ī pluribus
tebus, & in eis nō inueniē cōtactus,
vt est dispositio in numeris. Et intē
debat qm̄ hoc ē quasi genus, & ge
nus est primū in rōne. Et, cū declarauit q̄ cōsequēs p̄cedit naturaliter
H tāgēs, declarauit et q̄ tangēs p̄cedit naturaliter cōunuū. oē. n. cōtinuū
est tāgēs, & nō cōuertit qm̄ nō sequit vt ola tangentia adunent ſm
vltima. & hoc intendebat, cū dixit:
qm̄ nō est necesse vt extremitates
eorū sint vnū, si fuerit ſsimul, i. qm̄
nō sequit, si vltima eorū fuerint in
simul, vt sint vnū, ita, q̄ oē tangens
sit cōtinuum. D. d. sed, si extremitates, &c. i. sed sequit ecōuersio, i. qm̄, si
fuerint cōtinua, s. si extrema eorū
fuerint vnū, necesse est q̄ ante fuerint contacta, s. q̄ extrema eorū fue
rint insimul, i. qm̄ necesse est vt cōtinuū sit prius cōtactū, & post cōse
I cutionē, & tūc continuat'. Et, quia
adunatio est, qm̄ vltimū cōe, qđ est
inter duo cōtinua, destruit, & hoc
accidit necessario post cōtinuationē, quēadmodū cōtinuato accidit
post contactū, & cōtactus post consecutionē, dixit: necesse est igit, &c.
i. &, quia oē adunatū prius fuit con
tinuū, & oē continuū prius fuit cōtiguū: & non sequit vt omne con
tiguum sit continuū, nedū sit adunatum: & non sequitur sisti vt omne continuū sit adunatū: & cū cōsecutio non fuerit, cōtinuato non
erit: &, cum continuatio non fue K
rit, adunatio nō erit: ergo hęc quatuor p̄cedunt se adinuicē secundum ordinem naturaliter.

Quare, si est punctū, & vnitas, qualia dicunt separata, non
posse est vnitatem, & punctū eē
idē. his. n. ineſt tāgere, vnitatibus aūt cōsequēter. & inter hęc
quidē cōtingit esse aliquid: ois
. n. linea inter puncta est: inter il
las aūt non est necesse: nihil. n.
est inter dualitatem, & vnitatē.

Sequitur igitur ex hoc quod, si sint hae puncta, & vnitas, abso- L
luta, vt dicunt, impossibile erit vt vnitas, & punctum sint idem. quoniam punctus hēt tangere, vnitates vero sequi habent se adinuicē. & inter puncta pōt esse aliquid: quoniā ois linea est inter duo puncta. d. trāslator ita accidit in Greco. et videtur mihi quod deberet dicere, quod iter duo puncta ē linea. vnitates vero nō habent hac necessario: quoniā inter vnitatē, & dualitatem non est aliquid. M

Et, cū sequi sit aliud a tāgere ne 29
cesse est, si fuerint puncta, & vnitas
existēta p se, vt dicunt dicentes punc
cta esse elemēta corporū, vt punctus
sit aliud ab vnitate. Punctus. n. pōt
tangere. s. imaginari punctū tagere
punctū: & sic ē pole imaginari corpus cōponi ex eis: Vnitates v. o pōt
sequi, & nō tangere. & hoc. d. dixit
est ſm opinionē eorū. qm̄ in sexto
declarabit, q̄ impole est punctū tā
gere punctum. Et forte intendit p
hoc, qđ dixit, q̄ punctus hab. t tan
gere,

A ... linee ꝙ lineę tangunt ese sup pũ-
... & nõ est ita in vnitatibus. Et si-
... ter exponit Themist. hunc lo-
... & Alex. exponit hic tactũ ꝑ su-
... positõe. D.d. & inter pũcta, &c.
... & hoc est dña vera inter puncta, &
... tactũ inter vnitatẽ, & vnu-
... est aliquid, & inter punctũ
... & pũctũ ẽ linea. & ideo dr, ꝙ dria
... inter vnitatẽ, & pũctũ licet vtrũ
... aliquid indiuisibile. & ẽ ꝙ vni-
... habet situ, & pũctus habet:
... a alio loco demũstrato li-
... extremo, aut medio. D.d.
... linea est inter duo puncta, i. I-
... bet duo puncta est linea fm
... cta sunt vltima lineæ. Et di-
... mi in vlq; inter pũcta põt eẽ
... ꝙ duãbus punctis eẽ, hñt
... iter illa nõ eẽ aliquid-
... negant hoc eẽ posse, sicut ne
... ipsum de vnitatibus. Et videt
... ꝙ indicãt conuertiam propõ-
... dicẽs ꝙ inter quelibet
... puncta est linea, quia nõdũ ap-
... conuerſa eius est manife-
... est ꝙ oĩs linea est iter duo pũ
... cũ concedat ꝙ oĩs linea est
... duo puncta, cõuertet particu-
... ꝙ inter aliqua duo puncta
... linea. & fm. cũ concedat ꝙ oĩs li-
... est inter duo pũcta, declarabit
... inter. Sibet duo puncta possibile
... vt sit linea. q̃m. si fuerint impoſe,
... erit verũ dicere ꝙ oĩs linea est
... duo pũcta. q̃m. cũ fuerit verũ
... hoc ſ. nulla duo puncta sunt, in-
... est linea. erit vera cõuersa ei⁹,
... est nulla linea est inter duo pun-
... est ſ. nullum manifeste. & hoc
... me illud. ad intẽdit Arist.
... propter dimitt hanc propõnẽ,
... & dicerit conuersam licet transla-
... existimet ꝙ hic fuit error in li-
bro Græco. & intelligendum est B
hic per lineam, lineam finitam.

Quid igitur est simul, & sepa
ratim, et qd tãgere, et qd inter,
et qd cõsequẽter, & qd cõtiguũ
& quid cõtinuũ, et quib⁹ vnũ-
quodq; horum inest, dictũ est.

Et iam igitur posuimus quid
est esse insimul, et separatim, &
tangere, & inter, & sequi, et ese-
se, & continuum, et in quibus in-
uenitur vnumquodque istorum.

Quoniam ex hoc, ꝙ declaratum 30
est in descriptionibus istarũ, decla- B
rabitur in quibus inueniuntur. Et Dubium.
quæret aliquis, quoniã esse insimul
est tangere, quoniam omnia cõtin-
gua sunt insimul: & omnia, q̃ sunt
insimul in loco, sunt cõtingua: &
similiter est dispositio in ese. Dicẽ- Solutio.
dum est igitur adhuc, vt videtur, ꝙ Pria dria.
licet esse insimul, & tãgere ei sint idẽ
fm subiectum, tñ sunt duo fm de-
finitionem. quoniã esse insimul op
ponitur ad esse solum: & tangere
nõ opponitur ad esse solum, sed ad
esse separatũ. Et in definitione eius Secũda dria
non apparet locus, sed in definitio- F
ne eius, quod est esse insimul appa- a Cõtacto
ret locus. Sese autem separatur a cõ nãlis est p
tiguo. quoniam sese est contiguũ, corp⁹, sed
& sequens. & sese ẽt potest esse cor- cõtactus
pus, & potest esse non corpus, v. gra. mathema
motus, aut tempus. motus enim est tic⁹ pt et
sese ad motum, & tempus ad tẽpus. p lineam,
sed tempus nõ tangit tempus: quo aut p tup
niam contingua necessario sunt ma tic. idẽ.i
gnitudines. a in naturali⁹ vero est cor. c. 12.
corpus, in mathematicis autem po & 2. de ala
test esse linea, aut superficies. b sed t. c. 11. & 3
omne contiguum in mathema- Met. c. 8.
ticis est connuum. b Oẽ cõtigu
ũ. I ma
thematicis ẽ cõtinuũ. idẽ.
sup. c. 12.

G *Quotupliciter dicatur motus vnus: Et quis proprie vnus, quis vō plures. Cap. 2.*

VNus aūt motus dī multipliciter. Vnum.n. multipliciter dicimus. Genere igitur vnus est ſm figuras ꝑdicamēti. latio.n. omni lationi genere vnus est. alteratio aūt à latiōe diuersus genere est. Specie autem vnus est, cum genere sit vnus, & in indiuidua ſpē sit. vt coloris quidē sunt dīræ. Igitur
H alius ſpē denigratio, & dealbatio. ois igitur dealbatio oī dealbationi idē ſm speciem erit, & ois denigratio denigrationi: albedini aūt non amplius. quapropter specie vnus est dealbatio dealbationi oī. Si aūt sunt q̄dam, q̄ & genera simul, & ſpēs sunt, manifestum est q̄ ſpē quo dāmodo vnus erit, simpliciter aūt vnus specie nō. vt disciplinatio, ſi scīa ſpēs quidē ē existimatiōis, genus aūt scientiarū.

I *Et vnus motus dicitur multis modis. quomā vnū dicitur multis modis. vnus igitur in Genere est secundū figuras ꝑdicamēti. quomā, quādo translatio comparatur ad aliquā trāslationē, q̄cunq; sit, erit vnus in genere. alteratio vero est alia à translatione in genere. & vnus in specie est, quando fuerit vnus in genere, deinde fuerit sub specie, quæ nō diuiditur. v.g. quomā color est multis modis. Et ideo*

nigrificatio est alia ab albificatio K *ne in ſpē. et sic oīs albificatio conuenit in ſpē oī albificationi, & oīs nigrificatio oī nigrificationi: albificationi vero no conuenit. et iō albificatio cū omni albificatione comparatur per illam, vnū in ſpē. Conuenientes igitur in genere, & ſpē insimul manifestum est quod sunt vnus motus i ſpē, quod aūt sit ſm plicīter vnus motus in ſpē, non. v. g. quando disciplina sit scientia, quoniam est species considerationis, et genus, ſ. scientiarū, v. g. Grāmatica, & Geometria, & cæterarum scientiarum.* L

In hoc capitulo scripsit dicere ſm quot modos dī motus vn°. qñ hoc est vule. & necessarium de pcrutatione de motu, vtrū sit æternus, aut nō. & dixit: Et Vnus motus dī multis modis. i. & vnus motus dī multipliciter, quia vnum dī ét multipliciter. motus.n. dī vnus ſm Genus. & est ille, qui est vnus ſm formam ꝑdicamentorū, in quibus sunt, scilicet quia cōmunicant in vno ꝑdi- M camēto ꝑdicamētorū, in quibus inueniūt motus. v. g. translatio ad ſuperius, cū cōparat ad translationē ad infer°, qñ est ſm genus, vn° i quo est motus in loco, i in ꝑdicamento vbi. & hoc intendebat, cum dixit. i. qñ omnis translatio, qñ comparatur ad aliam translationē diuersām in forma, tunc duę translatiōes inuenientur vnum in genere. D. d. alteratio vero, &c. i. & hoc manifestū est. qñ prædicamentum alterationis, ſ. qualitatis, aliud est à prædicamento

A mento translatiõis, qđ est vbi. D.d. & vnus in Specie, &c.1. & dicit vnus motus sedo mõ, ſ.fm spẽm. & vnus motus in specie est, qñ duo motus fuerint vnus in genere, & vnus vltima spẽ, quę nõ diuidit in alias species. D.d.v.g.&c.i. & causa, pp quã quidã mot sunt diuersi fm spẽm, & quidã conuenientes fm spẽm, est diuersitas eius, ad qđ est motus in specie, aut cõuenientia eius in spẽ. v.g. quia colores, qui sunt fines motũ, qui sunt in colonbus, sunt multi modi, iõ motus, qui sunt in colonibus diuersis in specie, sunt diuersi B in spẽ, & qui sunt in cõuenientibus in spẽ, sunt cõuenientes in spẽ. v.g. cm nigrificatio, quia est ire ad nigredinẽ, & albificatio ẽ ire ad albedinem, & nigredo differt ab albedine in spẽ, ideo nigrificatio, quæ est motus ad nigredinẽ, differt ab albificatione in specie, ſ est motus ad albedinem. &, quia hæc albedo cõuenit in specie cũ hac alia albedine demĩata, ideo hęc albificatio cõuenit cũ hac albificatione in spẽ. D.d. albificationi vero nõ cõuenit, idest motus vero, qui est in albedine, nõ cõuenit in specie ei, qui est in nigre C dine: cũ nigredo differat ab albedine in specie. D.d. Conuenientes igitur, &c.1. manifestum est igit cp, cũ diximus cp omnis motus cõueniẽs in specie est cõueniẽs in genere, nõ sequitur vt omnis motus cõueniẽs in genere, & specie, i. vnus ſ genere, & specie sit vnus motus in spẽ simpliciter. qm quædam species sunt, quæ sunt genera. D.d.v.g.&, cum disciplina fuerit scia, &cęt.1. & vnus motus in genere, & spẽ nõ est vnus in specie simpliciter, Lcp scia ad disciplinam est species comprehẽsionis, cum comprehensio quædam D ẽ disciplina, i. ex disciplina, & quædam nõ ex disciplina. &, cum hoc, cp dixit spẽs est genus plurũ scienuarum disciplinatarum.

Dubitabit autem aliquis, ſi vnus specie motus sit, cũ ex eodẽ idem in idẽ mutetur. vt vnũ punctũ ex hoc loco in hũc locũ iterum, atcp iterum. Si aũt hoc est, erit circunlatio rectę latiõi eadẽ, & volutio ambulationi.

Et est hic locus quæstionis, ſcilicet quando idẽ transfertur de vno E *loco ad aliũ, v.g. quãdo idẽ punctum transfertur de hoc loco in hunc locũ vna vice post aliam, vtrum ille motus est vnus in spẽ. Quonã, ſi ita fuerit, tunc motus circularis conueniet motui recto, & tunc volutio conueniet ambulationi.*

Cum posuit cp motus, qui sunt 32
vnus in spẽ, sunt illi, ſ quibus illud, ad qđ motum mouetur, est idẽ in specie, & nõ existimatur cp isti motus sunt conuenientes fm spẽm sed motũ, qđ mouetur de eodẽ in idẽ, F sed in temporibus diuersis, induxit qõnẽ super hoc, & dixit: Et est hic locus quæstionis, idest & quæritur qñ aliqd idem trãsfertur de eodem loco in eundem locum multotiẽs, v.g. de pũcto B ad punctum C, vtrũ isti motus numerentur in illis, qui sunt idem specie, aut nõ. qñ, si ponatur cp motus, qui fuerint de vno puncto ad vnum pũctum, sunt cõueniẽtes in specie, & est possibile vt motum moueatur de eodem puncto ad idem punctum motu recto,

G & motu circulari, contingit ex hoc, vt motus circularis, & rect⁹ sint idē specie. quod est impossibile. &, si ponatur ꝙ sint idem numero, contingeret vt tēpus eorū sit idem numero. qđ est impossibile. Et cū induxit ſſhonem, incœpit dissoluere illam.

An determinatum est, si id, in quo est, alterū est specie, ꝙ diuersus motus est: circulare aūt à recto alterū specie. genere igitur, & specie mot⁹ vnus sic est.

Ad hoc igitur dicamus, quoniam iam determinauimus quod
H *illud, in quo est motus, cum fuerit aliud in specie, motus erit alius in specie: et circulare est etiam aliud specie à recto. secundum hoc igitur dicitur quod motus est vnus, in genere, & specie.*

§§ Quia motus recti diuersant⁹ fm illud ex quo, & ad qđ, & I motu circulari non est ex quo, & ad qđ & est dictum in definitiõe motus, qui est idem in specie, ꝙ est ille I quo, illud ex quo, & illud, ad qđ, sunt idē specie, in numero plura fm idem tps,
I v.g motus, qui est ex eodem pūcto ad idem punctum, aut plures motus cadentes inter duo puncta in tēporibus diuersis, accidet quęstio prędicta. qm̃ possibile est vt inter duo puncta demonstrata sit motus circularis, & rectus. & similiter possibile est vt inter duo loca conuenientia alijs duobus locis cadāt duo motus, vnus rectus, & alius circularis. & sic accidit quęstio. Cum igitur I definitiõe dicatur loco eius, qđ est, ad quod, & ex quo, illud, qđ est, in quo est motus, & ꝙ idem motus in specie est ille, in quo illud, I quo est K motus, est idem in specie. dissoluitur quæstio. qm̃ duo motus, q̃ fiunt ex eodem loco ad eundem locum, quorum vnus est rectus, & alius circularis, non erunt in eodē, per ea, qm̃ rectus est per lineam rectam, & circularis per rotundam: & circulare est aliud a recto in specie. Et hoc dixit: Dicamus igitur, qm̃ iam determinauimus ꝙ illud, in quo est motus, cum fuerit aliud in specie, motus erit alius in specie. D. d. & circulare est aliud a recto specie. ideſt, & isti definitiõi eiusdem motus in specie non contingit quęstio. qm̃ illud, L in quo ē motus rectus, erit aliud ab illo, in quo est circularis, econtrario primæ definitioni.

Quæstionis soluitio.

Simpliciter autem vnus motus est, qui substantia vnus, & numero est. Quis autem hmõi sit manifestū erit diuidentibus. Tria enim sunt numero, circa q̃ dicimus motum vnum, qđ, & in quo, & qm̃. Dico autem, qđ qm̃ necesse est esse aliquid, qđ mouetur, vt hominem, aut aurum. & in aliquo hoc moueri, M vt in loco, aut in passione. & qm̃: in tpe enim omne mouet.

Et dicitur quod motus est vnus simpliciter, cum fuerit vnus in se, & in numero. Et declarat⁹ quis motus est ille motus secundū diuisionē. Illa.n. in quibus dicitur motus, sunt tria, res, & quo est, & quando. Et intentio eius est quoniam necesse est vt sit hic aliquod motum. v.g. homo, aut aurū. et vt

motus

A motus istius rei sit in aliquo, v.g. i loco, aut in passione. & vt sit quando: quoniã omne, quod mouetur, mouetur in tempore.

34 Cum declarauit quid est idẽ motus genere, & specie, incœpit declarare quid est idem motus simpliciter, & dixit: cum fuerit idem in se, idest in sua subsitãna. & d. & in numero. qñ motus, qui est idem in subsitantia, alius est genere, & alius specie, & alius numero. & innuit ꝙ diuisio, qua vsus est in motu, est diuisio in subsitantia eius. qñ illud, B quod significat hoc nomen vnum, & essentia, & quiditas istis rebus, est idem. D. d. Et declaratur, &c.i. & per diuisionẽ motus in motus, qui conueniunt, & differũt in rebus tribus, ex quibus constituitur motus, declaratur quid est motus vnus in numero. Et, cum narrauit ꝙ ex ista via pòt declarari quid est vnus motus in numero, incœpit declarare hoc, & d. illa. n. i quibus est motus, & c. illa. n. ex quibus constituitur motus, sunt tria, res mota, & res, in qua est motus. v.g. vbi in translatione, id est genus, i quo est motus, & hoc intendebat, cum dixit: & res, in qua est. & intendit per qñ, tẽpus. qñ ex tribus fit motus. Et, cũ numerauit ista tria, ex quibus constituitur motus, dixit: Et intẽtio eius, &c.i. & hoc est ita. qñ manifestũ est per se ꝙ necesse est vt in oi motu fit aliqd motum, v.g. homo, vel fruitum aut, & vt motus sit in aliquo, v.g. in loco, aut qualitate. & intendit per illud, in quo est motus, materiam motus, i qua est motus, sicut formam. & hoc manifestũ est ꝙ non mouetur. & hoc distinctum est apud perscrutationem eius, qđ est vtrum motus habet motũ. D. d. & vt sit qñ. i. in tempore. & hoc declarabitur in Sexto. & existimatur ꝙ aliquantulum ex eo declaratum est in sermone de tempore. D

Horum autem genere quidem, aut specie esse vnum est in re, in qua mouetur. contiguum autem erat in tpe. Simpliciter autem vnum esse in omnibus his est. Etenim in quo est, vnũ oportet esse, & indiuisibile, vt formam. Et rursus ipsum quando, vt tempus vnum, & nõ intermittere. Et quod mouetur vnum esse, non secundum accidens, vt album nigrescere, & Coriscum ambulare. vnum autem est, & Coriscus, & album, sed secundum accidens. Neque cõmune. erit enim simul duos homines sanari secundum eandem sanationem, vt lippitudinis. sed non vnus hic est, sed specie vnus est. E

Et motum esse vnum in genere, aut specie est ex istis rebus, in quibus est motus. & sequitur hoc vt sit in tempore. Ipsum autem esse eundem simpliciter est in omnibus istis. illud enim, in quo est motus, debet esse vnum, scilicet indiuiduum demonstratum, verbi gratia in specie. Et quando, verbi gratia: quoniam tempus debet esse vnum sine defectu. Et motum debet esse vnum, F

G non per accidens, verbi gratia vt albus niger fiat, & Socrat. ambulat. & albus, & ſocr. ſunt idem, ſed per accidens. Neq; commune. quoniam poſsibile eſt vt homo ſanetur vna ſanitate ab ophthalmia oculi. ſed iſte motus non eſt vnus, niſi in ſpecie.

35 Cum declarauit quid eſt motus vnus in genere, & in ſpecie, & declarauit q̃ vnus motus ſimpliciter ſcitur p diuiſionem eius in illa, ex quibus fit motus, & notificauit illa eſſe

H tria, ſcꝛepit declarare q̃ motus erit vnus in genere, & in ſpecie, & in numero ſm iſta, & dixit: Et motum eſſe vnum in genere, & ſpecie, &c. i. & motus erit vnum in genere, aut in ſpecie, ſm illud, I quo eſt motus, & motum. a Et dimiſit diuiſionem quã innuit in motu, quia iã eſt declarata. q̃n, a equa in ſcꝛipetur ad declarãdum iſtos motus ſm cõuenientiam, & diuerſitatem eorum in iſtis rebus, deberet incipere a diuiſione, dicendo q̃ omnis motus aut nõ cõuenit in aliquo iſtorum, aut conuenit in quibuſdam, aut in om

I nibus. deinde cõuenientes, aut ſunt conuenientes in genere, aut ſm ſpeciẽ, aut ſm numeꝝ. ſed, quia hoc intelligitur ex hoc, qd dixit. & eſt manifeſtum per ſe, incꝛipit determinare ſpecies eius. & numerare diuiſiones vtiles ad ſciẽdum, ſm quot modos dicitur vnus motus, & dixit: Et motũ eſſe vnum in genere, &c. i. & motus eſt vnus in genere, aut ī ſpecie, ſm illud, in quo eſt motus, ſ. in natura, in qua eſt motus. q̃n, ſi illa natura fuerit vna ſm genus, vt q. qualitas, aut vbi, non erit vnus ſm genus. &, ſi illa natura fuerit vna ſm ſpeciẽ, motus erit vnus ſm ſpeciem. v. g. vt duo motus ſint albificatio, & nigrificatio, aut mãſlauo. Et, quia himõi motus, ſ. vnus in genere, aut vnus in ſpecie, nõ eſt neceſſe vt ſit vnus ſm tẽpus, dixit: & ſequitur tempus hoc, ideſt, & accidit huiuſmodi motibus vt ſint in tempore, aut vno, aut plurib' vno. ſ. q̃ non eſt neceſſe in eſſe eiuſmodi motus in genere, aut ī ſpecie, ſm q̃ eſt vnus in eis, vt ſint in vno tempore: ſed hoc ſequitur, & accidit naturæ motus, ſm q̃ eſt motus, ſ. vt ſit in tempore, non q̃ ſit motus, qui dicetur per tempus. Et, cum declarauit diſpoſitionem eſſentialem, qua motus eſt vnus in genere, aut in ſpecie ab accidentali, ideſt a diſpoſitione accidentali, incꝛipit declarare illa, quæ ſunt neceſſaria in eſſe eiuſdem motus ſimpliciter. eſt vnus ſm numerum, & dixit: Iſtum autem eſſe vnum ſimpliciter, &c. ideſt motum autem eſſe vnum ſimpliciter eſt, vt ſit vnus ſimpliciter in omnibus iſtis tribus, ſcilicet vt ſit vnus motus numero ī moto, & in eo in quo eſt motus, & in tpe.

b Deinde incꝛipit declarare hoc, & incꝛipit ab illo, in quo eſt motus, & dixit: Illud. n. in quo eſt motus, &c. & hoc eſt ita. quia, ſi motꝰ eſt vnus numero, neceſſe eſt vt illa natura, in qua eſt motus, ſit vna numero, ſm quam eſt motus. Et, cum narrauit diuiduum demõſtratum ſpeciei illius, in qua eſt motus. Et, cum narrauit q̃ eſt neceſſe in vno motu ſm numerum, vt illud, in quo eſt motus, ſit vnũ numero, ſ. materia motus, ſit vnũ numero,

incꝛipit

a Occurrit ita ꝛatio, ob quã dixit q̃ poſſet dicere. Arſt. fuit ſedimiuitum.

b Deinde incꝛipit declarare hoc, &

A incepit declarare ēt ꝙ necesse est, ꝙ tempus sit vnū numero,& dixit: Et cū,&c. adest ēt necesse est vt tempus motus sit vnū numero sine dubitatione, quoniam ipsum nō cadat quies, fuerit continuus qm̄ tunc non est vnus motus, quia tēpus eius nō esset vnū. a quo illud in quo est motus haberet sit vnum numero, similiter et mota, si mouebitur in tēporibus quibuscunq; tunc mot⁹ eius nō erit vnus numero. Deinde induxit tertium necessariū, & est ꝙ res mota debet esse vna numero,& hoc essentialiter non accidentaliter,& dixit: Et mota debet esse vnum, nō p accidens, &c. & in hoc ꝙ motus sit vnus in numero, necesse est ꝙ res mota sit vna in numero, nō per accidens. qm̄, fuerint vnā per accidens, tunc erit possibile vt moueatur duobus motibus insimul in eodē tempore. verbi gratia qm̄ albus, & Socrates sunt idem per accidens, qm̄ accidit quod Socrates sit albus. & ideo possibile est hoc vnum per accidēs moueri duobus motibus insimul, vt niger fiat, fm ꝙ est album. & ambulet, fm ꝙ est Socra. Deinde dixit: Neq; cōc. & intendit illud, in quo est motus. qm̄, cum declarauit, quōd necesse est vt illud, in quo est motus, & etiā tempus, sunt vnum in numero, vult declarare, ꝙ tempus esse vnum numero nō sufficit in hoc, quōd mot⁹ sit vnus numero, cum illud in quo est mot⁹, fuerit cōe, nō vnum numero. & quasi dicit, & impossibile est, si illud, in quo est motus, fuerit cōmune, vt motus sit vnus numero, licet tempus sit vnū numero. qm̄ possibile est, vt duo homines insimul fruātur ex vna infirmitate in specie in vno tempore, tñ tamen cōe nō erit vna in numero, sed in specie. s. D motus, quo mouentur, licet tempus sit idem.

Socratem aūt fm eādem quidem alterationem alterari specie, in alio autē tempore, & iterum in alio, si quidem cōtingit corruptum iterum vnum fieri numero, erit & hic vnus. si vero non, idem quidem erit, vnus autem non.

Si autem Socra. alteratur eadē alteratione in specie, sed hoc in alio E *quo tempore, deinde iterum in alio tempore. sed, si possibile est vt illud, quod iam corruptum est, reuertatur, & fiat vnum in numero, tunc motus possibile est, vt sit etiā vnus. & si illud fuerit impossibile, motus erit ille idem, sed non vnus*

Hæc est quæstio, circa hoc, quod 36
dictum est, ꝙ in hoc, ꝙ motus sit vnus numero, necesse est vt tēpus sit vnum numero. qm̄ pōt aliquis dicere ꝙ, cū idē motum moueatur eodē motu in spē vna vice post alterā. i. F
pluries, verbi gra. vt mō moueatur, deinde quiescat, & inde reuertat ad illum motum, quo mouebatur pri⁹ quod ille motus secundus, & prim⁹ sunt vnus in numero, eodem modo in generatione ꝙ, cum idem indiuiduum corrūpitur, deinde reuertit, sunt vnum in numero. Et iō dixit: Si autem Socra. &c. i. sed, cum posuerim⁹ ꝙ Socra. mouet in aliquo vno iterum post primam vicem. v. g alteratur iterum post, aliud aūt transfertur, tūc, si corruptum, qm̄ reuertitur, est vnum in numero mot⁹, Socra.

G era.qui reuertitur, postquam quies interuenit, est vnus.&, si illud non fuerit, hoc nõ erit.& hoc intẽdebat, cũ dixit: si igitur possibile est, &c.i. motus Socr. qui fuit modo, & post reuertit, possibile est, vt sit vn°. & ió dixit post: si igit illud fuerit impossibile, &c. hoc igitur est vnũ eorum, quę possunt intelligi ex hac qõne.

28. folio. Et forte intendit per hãc quæstionẽ venire ad quæstionem de motu cõtinuo, qũo motus est continuus cũ hoc, q in omni motu quædam pars corrumpitur. & quædam generat, &, cum corruptum nõ reuertitur, H nõ est hic vnus motus in numero. & fm hanc expositionem, cum dixit, tũc motus possibile est, vt sit ét vnus, intẽdit, si igitur est possibile vt illud. quod est corruptum reuertat, & fiat vnum in numero, possibile erit vt sit hic vnus motus in numero: &, si illud fuerit impossibile, non erit hic vn° motus I numero, sed impossibile est vt generatũ, & corruptũ sint idem numero: ergo impossibile est vt vnus mot°sit in numero: licet sit vnius subiecti numero, & in eodẽ, & cõtinu°. & hoc erit finis huius qõnis. Si autem cõcederemus q illud, quod generat, post corruptionẽ est vnum numero, non sequitur vt motus cõtinuus sit vn° mot°tũ: sed etiã motus, inter quos est quies, cũ subiectum eorum fuerit vnũ numero, & illud, in quo est motus, fuit ét vnum numero. Et videtur, si ista quæstio intelligatur de motu cõtinuo, q dria inter partes motus continui. & motus, qui reuertuntur iterũ post alũ, sit hæc. Q generatũ & corruptũ in istis motibus, vtrũq; distinguitur a reliquo p quietẽ interiacẽte m. in motu vero continuo generatum non distinguitur a corrupto, neq; demonstrat: sed est vnũ numero. possibile ẽ igit dicere fm hoc q motus cõtinu°est vnus numero, sed modo magis diminuto, q̃ mõ, quo dicim° in re quiescente, ipsam esse vnã fm numerũ. &, si intẽdit per hũc sermonẽ dubitare de motu, q̃ est iterũ post primũ, dissoluto est manifesta, cũ fuerit cõcellum q generatũ, & corruptũ nõ sunt idẽ in numero. & hoc manifestũ est p te. & illud, qđ dixit post, significat qđ intẽdit, nisi dicere de motu continuo, quasi dicat, si igitur ponerim° q Socra. trãsferat iterũ post primũ, si fuerit possibile, vt illud, qđ ẽ corruptũ, reuertat, & fiat vnũ in numero, tũc mot°iterat° p̃t esse vnus in numero, nedũ cõtinuus. & hic est intelligend° iste locus. & hic nõ accidet ista solutio in hoc, qđ cũ aliquid fuerit corruptũ, & post reuertat nõ est idẽ in nũero, Et quia ita est, dixit: Si ait Soc. &c.i. sed, cum posuerim° q Soc. mouet in aliquo vno iterũ post aliud. v.g. q alteret, aut trãsferat in tũ post aliud, tũc si illud, quod iam est corruptũ, reuertat, & fiat idem in numero, motus Socra. qui hẽri fuit, reuertet, idem quod est impossibile. Et forte ista expõ est dumeliõr. & manifestius est ex verbis ei°hoc, qd ipse intẽdit declarare, q necesse est in hoc, q vnus motus sit q tps sit vnum, sed fecit qõnẽ de cõtinuo. aut forte intẽdit vtrũq; qm ex illis, quę dicit post, apparet q ipse fecit qõnẽ de cõtinuo: quoniam duæ quæstiones sunt similes.

Si corruptũ, qđ ẽ vnũ ẽ. est vnũ numero, motus possibile reuertit, & fiat vnũ numero.

K

L

M

Habet autem dubitationem huic simile, & vtrũ vna sanitas, & oino habitus, & passiões sub stãa

Exp. The.

A ſtãtia ſint in corporibus.mouer
ri nãq; videntur habẽtia,& flue
re.Si igit eadẽ, & vna ſit mane,
& nunc ſanitas, cur non etiã,cũ
intermiſſã acceperit iterũ ſanita
tẽ,& hęc,& illa vna nũero erit?

Et eſt etiã quæſtio ſimilis iſti: Vtrum ſanitas eſt eadẽ, & manet ſaltem vtrũ forma, et paſſiões ſũt in corporibus in ſuis ſubſtãtijs. quo niã nos inuenimus illud, quod ha-
B *bẽt ex hoc in eis: dũ mouẽtur et flu*
unt. Si igitur ſanitas, quæ fuit in mane, & quæ eſt nunc, eſt eadem, quare ſanitas quæ fuit, & deſtruitur, & poſt reuertitur, illa & iſta non ſunt eadem in numero?

37 Quia quæſtio prædicta fundat
ſuper hoc.ſ.vtrum generatu, poſtq̃
corrumpitur, ſit idẽ in numero cũ
corrupto.& fuit poſitum q̃,ſi fuerit
idẽ in numero, cõtinget vt mor⁹. q̃
fuit Soc.hodie,& qui fuit heri, ſint
C idẽ in numero,&,ſi poſuerim⁹ q̃ eſt
aliud,cõtinget vt nõ ſit vt vnus mo
tus in numero,incepit dicere q̃ ta
lis q̃ accidit in formis quieſcẽtib⁹,
quia ſunt in trãſmutato,& dixit: Et
eſt q̃, &c.i. & eſt quæſtio ſimilis
q̃ũi dictæ de motu vno in nume
ro,& de formis, & vſt de paſſionib⁹
q̃ ſunt in corporib⁹, quæ ſunt ſ ſuis
ſubſtãtijs,vtrũ ſint eędem.dum cor
pus fuerit idẽ,aut nõ ſunt eędem, ſi
corpus deferẽs nõ fuerit idẽ.ſ.mul
tiplicatæ ſm multiplicationem cor
porum,aut quomodo eſt.nos.n. vi
demus hanc formam exiſtẽtem in
corporibus, & corpus moueri,ideſt
tranſmutari,& fluere ſemper. vnde
neceſſe eſt,vt ita ſit in formis, quæ
ſunt in iſtis corporibus,cum ſint in D
ſubſtãtia corporum trãſmutabiliũ,
ſi igitur ſanitas,quæ fuit hodie So
cra.& quæ fuit heri ſit eadem in nu
mero,neceſſe eſt vt ſanitas ei⁹ quæ
eſt,deinde deſtruitur,deinde reuer
titur,ſit eadem in numero.&,ſi hoc
eſt inopinabile, neceſſe eſt vt nõ ſit
hic eadem forma in numero. Dein
de dicit,vtrum ſanitas eſt eadem.i.
in numero.ſ.quæ fuit heri in Socr.
& quæ eſt hodie.D.d. & vſt, &c.i.&
hæc perſcrutatio vſt fundatur ſup
hoc.ſ.vtrum formę,& paſſiones exi
ſtant in ſubſtãtia corporum.qm̃,ſi
ita fuerit.neceſſe eſt vt illud, quod E
inuenitur in corporibus motis, &
fluentibus, moueatur,& fluat.vnde
ſequitur vt formæ moueãtur,& flu
ant.&,ſi formę fluũt,& ſunt eędem
ſ numero,neceſſe eſt vt forma,quæ
fuit heri, deinde reuertitur hodie,
poſtquam corrumpitur, ſit eadem
in numero. & hoc contingit in eo-
dem motu, quoniam dictum eſt q̃
neceſſe eſt vt ſubiectum eius ſit idẽ
numero. ſi igitur non eſt hęc eadẽ
forma in numero, ergo neque idẽ
motus numero.

Eadem enim ratio erit, verũ F
tantum intereſſ, quòd, ſi duo
idẽ hoc ſunt, ſicut numero vn⁹
& habit⁹ eſſe neceſſe eſt. vnus
enim numero act⁹ vni⁹ nũero
eſt. Si vero habit⁹ vn⁹ eſt, fortaſ
ſis alicui nõ videbit vn⁹ & act⁹
eſſe.cũ.n.ceſſauerit ambulãs nõ
amplius eſt ambulatio: rurſus
aũt ambulante erit. Si igitur v-
nus,& idem eſt,contiget vnũ,
& idem & corrumpi,& eſſe ſæ-
pe.Hæ igitur dubitatiões extra
præſentẽ ſunt conſyderationẽ.

Qũ

C *Quoniam eadē ratio est in hoc, præter hoc. s. in quod fferunt, quoniam duæ actiones & si sint duæ ex illo eodem necesse est vt forma etiam sint, sicut illæ duæ in numero. quoniam eadem actio in numero est eiusdem in numero. Et si forma fuerit eadem, dignius est, vt nullus existimet quòd actio etiam est eadem. quoniam homo, cum cessauerit ab ambulare, non erit tūc*
H *illud apud ipsum ambulatio: &, cum reuertitur, & ambulat, tunc erit ambulatio. Si igitur ambulatio est eadē: possibile est vt idem corrumpatur, & generetur multotiens. Sed ista quæstiones sunt extrinsecæ ab hac perscrutatione.*

C Quemadmodū ergō. Probō 1°

§ 8 Cum narrauit ꝙ in hoc ꝙ formę etiam sunt eædem in numero, accidit qū similis ei, quæ accidit ex hoc 1 dit similitudinē inter illa, incœpit dare differentiam, & dixit. Qū eadem ratio est, &c. s. in hoc, quod cōtingit in formis & in ipsis motibus. Qū, si forma iterata est eadem, motus. qui est hmōi, est idē. &, si forma quæ est hmōi, est plus vna, motus, qui est hmōi, erunt plures vno. & fiet ecōtrario. &, si forma, quæ hēt cōtinuum ee, fuerit vna, cū hoc, ꝙ suū subiectum est semper in trāsmutatione: ita mot⁹ cōnnuus in ee erit vnus in numero, cū hoc, ꝙ suū subiectū demōstratum est trāsmutatum. &, si ille, qui est hmōi, fuerit plusq; vnus, formæ, quæ sunt hmōi, erūt plures. Quia igitur inter mot⁹, & formas est ista similitudo manifesta, non est differentia inter motus & formas in qōnibus accidentib⁹ in eis, præterq; in hoc, ꝙ adunatio in motibus, & formis non est in rebus cōsequētibus. Qūm cum actio. s. mo tus fuerit eadem, sequitur. vt formæ subiectæ illius actionis sint eædem. & similiter forma agens s. illa. Et si forma fuerit eadē, non sequitur vt motus sit idē. qū, cum Socra ambulat hodie, & ambulauit heri, subiectū est idem, & motus sunt plures. & similiter ab eadē forma inuenīntur plures actiones in tēporibus diuersis. Si igitur diceret præterq; in hoc, quòd differunt. qm actio, cum fuerit vna forma, erit vna, cū vero forma fuerit vna, nō sequit⁹ vt actio sit vna, tunc sermo esset manifestus per se, sed dixit, præterq;. &c. Et ille sermo, vt apparet, non est verus, qm non sequitur, cum actiones fuerint plures I numero, vt formæ subiectæ illi⁹ actionis sint plures in numero, neq; formæ agentes. neq; sequitur ad hoc, ꝙ si eadem actio in numero, ꝙuenit ab eadem forma, aut est in eadem forma, quòd necesse est, vt plures actiones inueniantur, aut a pluribus formis, aut in pluri⁹ formis. nisi esset verum ꝙ posset cōuerti cōsecutio a destructiōe antecedētis. Sed ista differēta videt differētia inter hoc, ꝙ accidit in primo aspectu. existimatur enim quòd, cum vnus mot⁹ in numero fuerit vnus subiectū numero, ꝙ sequitur, ꝙ plures motus sunt plurū subiectorū. existimatur tm ꝙ nō ex eadē forma aut in eadem forma est eadē actio. Et hic iste sermo habet duas differētias. differentiam. s. m hoc, ꝙ accidit in primo aspectu, & differentiam s. m ipsam rem. & iō dixit, dignius est

Pria expō diuisa inter qōnes.

L Quia

I expō.

M

N expō.

igit

A igitur vt nullus, &c. i. & differẽtia in ter illa est. qm̃, cum actiones fuerint plures, existimatur ꝙ necesse est, vt formæ sint plures. quia existimat, cũ eadem actio fuerit ab eadem forma, ꝙ sequitur plures actiones esse a pluribus formis. & nullus existimat ꝙ, cum forma fuerit eadem, ꝙ necesse vt actio, quæ prouenit ex ea aut quæ est in ea, sit eadem. ille. n. homo demõstrat⁹, qm̃ cessiet ab ambulatione, non ꝓuenit ex eo ambulatio. & qm̃ reuertitur ad ambulationem, tũc prouenit secũda ambulatio. Et forte intendit. sed est dñia

B inter hoc, ꝙ sequitur ex hoc fm similitudinem, & fm ipsam rem. qm̃ ex similitudine, quæ est inter mot⁹, & formas, sequitur ꝙ, cum posuerimus plures motus esse, sequitur plures formas esse. sed non est necesse. qm̃ idem motus est eiusdẽ formæ: & ex eadem forma nõ est idẽ mot⁹.

Et forte intendit per duas actiões, duas passiones. qm̃, cum passiones fuerint duæ, sequitur vt formæ sint duæ. quod non sequitur in actione. & quasi intendit dare differentiam inter actionem, & passionẽ. & super hãc expositionem est sustinẽdum.

C Et, cum scripserã hoc, nõdum inspexeram librum Alexã. in hoc capũ, & post inuenim ipsum dicere ꝓpinquum huic. dicit. n. ꝙ actio dicta in hoc loco, dicta est æquiuoce. & ꝙ Arist. intendebat ꝑ actionẽ. cũ dixit, qm̃ actiones, si fuerint duę &c. subiectum actionis. & quasi. d. ꝙ, si subiectũ actionis fuerit duo, sequitur ꝙ formæ sint duæ. D. declarauit hoc, & dixit: qm̃ eadem actio in numero est eiusdem in numero, & hoc est ita: qm̃ vnum subiectũ in numero est vnius formæ. Et dedit rõnem super hãc expõnẽ, & dicit ñ D hoc, ꝙ inueni in quibusdã libris loco istius sic, sed differũt, qm̃, si fuerint duæ in numero, necesse est, vt formæ sint sic, & non dixit actionẽ. Deinde reuersus est ad primã quæstionem, & dixit: Si igitur ambulatio, &c. i. si igitur ambulatio Socratis, & ambulatio hodie est eadem, possibile est vt aliquid idẽ generet, & corrumpatur multotiẽs, & dicat ipsum esse idẽ: quod est valde inopinabile. Et, quia quęsito dicens qũo E formæ sunt eædem, & corpora sunt semper in trãsmutatione, nõ est huius scięti, aut huius loci, dixit. Sed istæ quæstiones, &c. i. & propter hãc quæstionẽ dixerunt quidã Antiqui ꝙ non est hæc scięntia necessaria, & ꝙ ola sunt in transmutatione, & est sermo sophisticus, vnde Loquentes in lege Mahumeu dicunt ꝙ, accidẽtia non remanent per duo tẽpora: & intẽdũt ꝙ omnia sunt mota præter substantiam.

Quoniam autem continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnum, & cõtinuũ esse necesse est, si omnis † quidẽ dirisibilis est. }-&, si cõtinu⁹ vn⁹, non. n. fiet omnis continu⁹ omni, sicut neq; aliud vllum cuiuis quoduis, sed quorũ vnum sunt vltima. vltima autem aliquorũ quidem non sunt, aliquorum autem sunt, sed specie differẽtia, & æquiuoca. quomodo nanq; tanget, aut vnum fiet vltimum linęæ, & ambulationis?

Motus ola cõtinu⁹ é. F

† a. L. qdẽ & diuisibilis est.

Et, quia omnis motus est continuus: ideo motus, qui est simpliciter vnus, debet esse continuus: cũ oĩs

G *omnis motus eſt diuiſibilis. & ſi motus fuerit continuus, erit vnus. quoniam non omnis motus eſt continuus cuius omnis motus, quæ dam in alijs non qualibet continuatur cū qualibet, ſed illa, quorū vltima ſunt vnum. & quædam nō habent vltima, & quædam habent, ſed in forma ſunt æquiuoca. quoniā impoſſibile eſt vt vltimū lineæ tāgat vltimū ambulationis, et ſic ſunt vnū.*

39 Cum declarauit, ꝙ vnus motus in numero eſt motus, qui eſt ī eodē in numero, & in eodē in tpe, & indu xit cōnes ſuper hoc, incepit dare rō nem, ꝙp quam neceſſe eſt in hoc, ꝙ motus ſit vnus in numero, vt tēpus ſit vnum, & ſubiectum ſit vnum. & eſt, quia eſt cōtinuus. Et dixit: Et, quia oīs mor⁹, &c.i. & quia omnis motus eſt cōtinu⁹, quia omnis motus eſt diuiſibilis, neceſſe eſt vt vn⁹ mor⁹ in numero ſit cōtinuus. Et, cū declarauit ꝙ omnes motus ſunt de natura cōtinui, dicit: &, ſi fuerit motus continuus, &c.i. ſi igitur motus, qui eſt vnius ſubiecti numero, & in eadē re numero habuit partes cōtinuas, tunc erit vn⁹. &, ſi partes ei⁹ nō fuerint cōtinuę, non erit vnus. & eſt in hoc, ꝙ quidam motus ſunt, qui nō ſunt cōtinui, eſt, qm̄ nō oīs motus pōt cōtinuari cū qualibet motu, quēadmodum impoſſibile eſt in alijs, ꝙ ſunt de ſpecieb⁹ continui, continuari ita, ꝙ quodlibet cōtinuetur cū qualibet. qm̄, ſi ita eſſet. tūc oīa eſſent cōtinua: ſed cōtinua ſunt illa, quorū vltima pñt eſſe vnum. & hoc intēdebat, cū dixit quēadmodū in alijs, &c.i. impoſſibile eſt vt quilibet mot⁹ cōtinuet cū quolibet motu, ſicut eſt impoſſe quodlibet continuari cū qualibet. Deinde induxit determinationē, ꝙ quā res fiūt continuæ, & dixit: ſed illa, quorū vltima ſunt vnū i. enna cōtinua ſunt illa, quorū vltima pñt eſſe vnū. ſed in coꝛporib⁹ naturalib⁹ cōtinuato ſit, qñ duo vltima fuerint vnū, abſq; eo, ꝙ vltimū cōe, quod eſt vnū, corrūpat. & fiēt eſt continuatio in magnitudinib⁹ mathematicis, definiunt. n. ꝙ ſunt illa, ꝙ pñt recipe vltimū cōe. & ſimiliter vē eſſe in motib⁹. & ſic, cū dixit: ſed illa, quorū vltima ſunt vnū, intēdit aut in imaginatione. & hoc eſt in motib⁹, & in tpe, & in magnitudinib⁹. qm̄ iſta ſcięntia conſyderat ēt de iſtis quodāmodo, aut in eſſe. & eſt hoc in coꝛporibus naturalibus cōtinuis, ſicut eſt diſpoſito in mēbris aīalium cōſolidatis. D. dedit cām, ꝙp quā ꝙdā entia recipiunt cōtinuationē, & quædā nō, & dixit: & quædā non hñt vltima. &c.i. & cū cōtinua ſunt illa, quorū vltima ſunt vnū, vt ꝙ cā in hoc, ꝙ non oīa ſunt continua, eſt, ꝙ non oīa entia hñt vltima: ſicut eſt diſpō in numeris. neq; oīa entia hñna vltima pñt continuari, neq, ēt in imaginatiōe. qm̄ ꝙdā entia hñt vltima diuerſa ī forma, ꝙ quib⁹ hoc nomē vltimū dē æquiuoce. & hoc intēdebat, cū dixit: ſed ſunt in forma æquiuoca. D. d. qm̄ impoſſibile eſt vt vltimū lineæ tangat. &c.i. & impoſſibile eſt dicere ꝙ vltimum lineæ tangit vltimū ambulationis, cum magnitudo nō tangat motum. quoniam vltimum in eis dicitur æquiuoce.

Cōtigui igitur erūt, & q neqꝫ ñdē ſpecie, neqꝫ genere. poſt quam

Ch. quare ad vnitatē mot⁹ req. vnitas tpis & ſub iect. &c. q cōtinu⁹.

Oīs motus ē cōtinuus, qa oīs motus ē diuiſibilis. vide in ſtātā de moti argumētū.

ph. c. 6. & 8. ph. 21. vide cōtinuum.

Continuatio

A q̃.n.cucurrit aliquis, statim febricitare poteſt.& veluti lãpas ex ſucceſſione,latio eſt cõtigua, continua autem nõ.ponitur.n. continuum,quorum vltima vnum iunt.Quare cõtigui, & cõ ſequẽter ſunt,& q̃ quia tempus continuum eſt,} cõtinuum au tẽ eſt,quia motus cõtinui ſunt, hoc autem eſt, cum vnum vltimum fuerit amborum.

Dicamus ergo,quod motus ſeſſi erũt,& ſi non cõuenient in ſpe

B *cie,aut in genere. v.g. quod homo curtit,& febricitat ſtatim. & ſicut motus cãdela ſucceßiuus ẽ trã ſlatio ſeſea,cõtinua vero nõ.poſitũ eſt.n. continuũ in rebus , quarum vltima ſunt vnũ. iſti igitur motus ſunt ſeſei,& cõſequentes,quia tẽpus eorum eſt cõtinuũ. & cõtinuatio temporis eſt per contimationẽ motus.& hoc erit,quando vltimũ amborum fuerit vnum.*

4ª Cum deſcripſit motus cõtinuos, C incepit poſt dicere motus ſeſeos,& & dixit: Dicamus, &c.i. & motꝰ dñr ſeſei,licet non cõueniãt i ſpẽ,aut in gñe,ſed eſt neceſſe ſolum modo, vt vltima eorum ſint inſimul .ſ. vt inter eos non ſit quies, vt dictum eſt in deſcriptiõe rerum ſeſearum ſim pliciter,ſiue fuerint motus,aut alia.

Et,cum induxit hoc,dedit duo exempla,vnũ de motibus ſeſeis diuerſis in gñe,& aliud in motibus ſeſeis conueniẽtibus in ſpecie.Et dixit.v. .g.q̃ homo curtit,&c.i.exemplum motuum ſeſeorum non conuenientium eſt,q̃ homo currat, & ſtatim accidit ei febricitatio. Et exẽplũ ſeD ſeorũ cõueniẽtũ in ſpecie eſt eſi de la, q̃ intrat manus hoſtium vna poſt aliã. D.d. continua vero non,&c. .i.& iſti motus, & ſimilia non dñr cõtinua:qm̃ poſitũ eſt q̃ continua ſunt illa, quæ pñt habere vltimum cõe.ſed iſti nõ pñt habere vltimum cõe. In illis aũt, quæ diuerſant fm ſpeciem,manifeſtum eſt, q̃ vltima eorũ ſunt diuerſa. In eis aũt, quæ conueniũt in ſpecie, vt motus cãde læ de vna manu in alterã, eſt ſeſe, quia quies non interponitur,& priuatur continuatione in rei veritate, quia motũ non eſt vnũ. D.d. iſti E igitur motus ſunt ſeſei,& conſequẽtes,quia tempus eorum eſt continuum.i.& motus ſeſei dicuntur ſeſei, & conſequi,quia tempus eorum eſt continuum in rei veritate,aut exiſtimatur eſſe continuũ, quia non interponitur illis quies ſenſibilis.& in rei veritate non eſt cõtinuũ,niſi q̃n inſtans,in quo fuit vltimum primi motus,in eo erit initium ſecũdi motus,vt motus motus, qui ſequit motũ vitæ.& iſti ſunt ſeſei in rei veritate. ſ.quorum tempus eſt cõtinuũ in F rei veritate. D.d.& tps eorũ eſt continuũ. &c.i.& tps motus continui p ſe eſt cõtinuũ p continuationẽ motuum cadẽtium in ipm.& hoc erit q̃n vltima illorũ motuum fuerint vnũ, vt mihi vr. & continuatio tpis motuum ſeſeorum eſt fm q̃ imaginatui q̃ vltima eorum ſunt vnum.

Quapropter neceſſe eſt eundẽ ſpecie eſſe, & vniꝰ,& I vno tpe ſimpliciter continuũ motũ, & vnũ. Tpe quidẽ, vt non immobilitas interſit:in intermittẽte, n,quieſcere neceſſe eſt,Multi igi-

Mot⁹ mul u. & hu⁹ het quos est ques.

G igitur, & nō vnus motus, inter quos quies est. quare, si aliquis motus statu intercipitur, neq; vnus est, neq; continuus. intercipitur autem, si in medio temp⁹ est. Eius vero, qui in specie non vnus est, non: & si non intermittitur tempus. tempus .n. vnum est: specie autem motus ali⁹ est. motum .n. vnum necesse est, & specie vnum esse: hunc aūt simpliciter vnum esse, non est necesse. Quis igit motus simpliciter
H vnus est, dictum est.

Et ideo necesse est in motu: qui est simpliciter continuus, & vnus: vt sit consentiens in specie: & eiusdem rei, in eodem tempore. In eodem vero tempore est: ne cadat interim defectus motus: quoniam in defectu necesse est vt sit quies. Et motus: in quo est quies, nō est vnus sed plures. ergo quilibet motus in quo est quies, non est vnus neq; continuus. & est in eo quies, quādo in
I *eo fuerit tempus. Motus aūte qui non est vnus in specie: licet non deficiat secundum tempus, est diuersus in specie. quoniam vnus motus necesse est etiam vt sit vnus in specie: & non est necesse vt ille sit simplex, & vnus. Iam igitur manifestauimus quis motus simpliciter est vnus.*

41 Cum declarauit q̄ vnus mot⁹ simpliciter. i. in numero debet esse cōtinuus, & iam declarauit q̄ vn⁹ mot⁹ in numero simpliciter est cōueniēs in specie, & eiusdē rei, & in eodē tē- K
pore, incēpit declarare q̄ sequit ex hoc, vt motus, qui est cōtinuus simpliciter, sit vnus. s. qui hēt has duas dispositiones. s. vt conueniat in illis tribus. s. in specie motus, & in hoc, q̄ motū sit vnum motum, & reciprocū vnum. Et dixit: Et nō necesse est in motu, &c. 1. &, quia vnus motus in numero est cōtinuus, necesse est, vt motus cōtinuus, & vnus simpliciter conueniēs in specie, & eiusdem motus & in eodem tpe. Qū, cum fuerit necesse vt vnus motus cōueniat in illis tribus: & motus continuus est vnus: sequitur vt cōtinuus, & vn⁹ conueniant in illis tribus. Et, cum narrauit q̄ necesse est vt sit vnus tm tēpus. s. vnus cōtinuus, dedit causam in hoc, & dixit: In eodem vero tpe. &c. 1. & vnus motus cōtinuus necesse est vt sit in eodem tpe. quia, si nō fuerit eodem tpe, tunc in eodē subiecto interponitur defectus motus & in eodē subiecto necesse est, vt q̄n motus deficit, sit quies. & hoc intendebat, cum dixit, q̄n in defectu. Et, cum declarauit q̄ motus, cuius tps nō est vnū, habet in se quietem, declarauit q̄ motus, in quo est quies, est plures motus nō vnus. & intendit, sed positum est ipsum esse vnū, & hoc est impossibile. s. q̄ in vno motu sit quies. Et, cum declarauit hāc conclusionē, dixit: quilibet igitur motus, &c. & hoc sequitur in destructionem cōsequentis, q̄n. cū fuerit verum q̄ vnus motus continuus non hēt in se quietem, sequit ex hoc, q̄ ille motus, qui hēt in se quietem, nō est vnus, neq; cōtinu⁹. D. d. & habet in se quietem. s. & ques interponitur motui, q̄n ipti motui interponitur tps, in quo tes nō mo-
uet.

A uetur. Et, cũ dixit φ in hoc, φ vnus motus sit, necesse est vt tempus sit vnũ, incœpit narrare φ hoc inuenite in motu conueniẽti ſm genus, & diuerſo ſm ſpẽm non exuahet ipſm a ſuo gñe. ſ. vt ſit diuerſus ſm gen', ſed conueniẽs in ſpẽ, aut i numero. Et dixit: Motus vero, qui nõ eſt vn' in ſpecie, &c. i. & ſimiliter eſt de motu conuenienti in ſpecie, diuerſo in numero. ſ. φ licet tps nõ deficit, non facit ipſm eſſe vnũ in numero. D. d. ciſi vnus mot' neceſſe eſt vt ſit vn' in ſpecie, &c. Et minuit φ mot', qui eſt vnus in ſpecie, eſt prior naturaliter vno motu in numero. & ſimiliter B eſt dispõ vnius mot' in gñe cũ motu vno in ſpecie. & ſiſr eſt diſpoſitio vnius motus in numero cũ illo, cuius tps eſt vnum. ſ. φ cum vn' motus fuerit in numero, tps eius erit vnum & cũ tẽpus erit vnum, nõ ſequitur vt ſit vnus in nuuero. Et pp hãc ſimilitudinẽ, ſ. eſt inter illa, ponunt hoc, φ, ſi motus fuerit vnus in nũero, erit vnus in ſpecie, & nõ ecõuerſo, tanquã cãm huius, φ, ſi fuerit vnus in numero, erit in vno tps, & non econuerſo. & ẽt induxit ſermone in forma cõnis, & dixit: Motus C autẽ, qui non eſt vnus in ſpecie, &c. i. qñ diſpoſitio in hoc, φ, ſi motus fuerit vnus in numero, ſequitur vt tempus eius ſit vnũ, & non econuerſo, eſt ſicut diſpoſitio i hoc, φ ſi motus fuerit vnus in numero, ſequitur φ ſit vnus in ſpecie, & non eſt econuerſio & ſimiliter vnus in ſpecie eſt vnus in genere, & non econuerſo.

D. d. Iam igitur narrauimus quis motus eſt. &c. i. & declaratum eſt igitur ex hoc ſermone quis motus eſt vnus ſimpliciter, & eſt vnus in numero.

Amplius autẽ dicitur vnus, D & perfectus, ſiue ſm genus, ſiue ſm ſpeciem, ſiue ſm ſubſtantiã ſit, ſicut & in alijs perfectum, & totũ ipſius vnius eſt. Eſt autem quãdo, & ſi imperfectus ſit, vnus dicitur, ſi ſolum ſit continuus.

Et dicitur etiam vnus motus, motus completus, ſi in ſpecie fuerit completus, aut in ſubſtãtia: quemadmodum in alijs rebus non attribuitur vni, niſi illud, quod eſt perfectum, & completum. Et ſorte dicetur motus vnus, & ſi non ſit per E *fectus, dummodo ſit continuus.*

Cum declarauit, quid ſit motus vnus in numero, incœpit declarare 42 φ vnus motus in numero eſt duoꝝ mod's, cõpletus, & nõ complet'. &, quia complet' eſt dignior hoc noĩe vn' nũero, incœpit declarare hoc, & dixit: Et dr ẽt, &c. i. & vn' mot' dr de motu cõpleto: ſiue fuerit cõpletus, quia ẽ de ſpẽ cõpleta, vt mot' circularis: aut quia eſt de gñe cõpleto, vt motus tãſlatiuꝰ, qui eſt perfectior eꝰ tetus motiuꝰ, cũ ſit perfectus in nũero. & hoc intẽdebat, cũ dixit, vt mihi vr, aut in ſuba. a & cõpletũ in ſpẽ mot', eſt mot', in quo nõ põt eẽ addit̃io, aut diminutio, & eſt circularis finit' p ſe, in ſubſtãtia aũt eſt mot', b quia eſt prior motuũ naturaliter, & perfectior: & eſt mot' trãſlatiuꝰ, vt poſt declarabitur. D. d. quemadmodũ in alijs rebus, &c. i. & mot' completus digni' eſt vt attribuatur vni numero: quẽadmodum in alijs rebus non attribuit vni in maiori parte, niſi illud, quod eſt perfectum, & cõpletũ. &, quia mot' non cõpleꝰ

a Motus cõpletus ſ ſpẽ ẽ, cuĩ F ſi põt fieri additio, aut diminutio, & ẽ motus circularis. Idẽ 8. phi. t. c. 75. & 76

b Motus trãſlationis ẽ prior motuũ nã ri, & perfectior, vide 8 hoc. 8. phy. a. t. c. 55 vſq. ad t. c. 6.

C dſ vnus numero modo ſecundo, in
dixit hoc vocabulum: & dixit: Et
forte dicetur vnus motus &c. 1. cum
ſolùmodo fuerit continuus. ſ. quia,
cum continuatione non erit ſec-
tio. & hæc eſt diſpò motus recti.

Amplius aũt aliter præter di
ctos, dr̃ motus vnus, regularis,
irregularis. n. eſt quidẽ vt nõ vi
deatur vn⁹, ſed magis regularis,
vt rect⁹. irregularis. n. diuiſibilis
In oi mo eſt. vr̃ autẽ differre, ſicut magis,
tu é qđ é & minus. Eſt aũt in oi motu qđ
regulũ aut regularitер eſt, aut non. etenim
non. alterabitur regulariter⁹, & feret
ſuper regulare, vt circulum, aut
rectam: & circa augmentatio-
nem ſimiliter, & diminutionẽ.

*Et dicitur vnus motus alio mo
do ab iſtis dictis motus æqualis.
quoniã motus diuerſus quaſi non
exiſtimatur eẽ vnus, ſed motus æ-
qualis ẽ dignior hic vt linea recta:
quoniã motus diuerſus eſt diuiſibi
lis, videtur igitur quòd diuerſitas
I ĩter duos motus ẽ quaſi additio, et
diminutio. Et ĩ quolibet motus eſt
æqualitas & inæqualitas. quoniã
quãdoq; alteratur res æqualiter, et
trãſfertur ex aliquo æqualiter, v.
gr. per circulum, aut per lineam
rectam: & ſimiliter & ĩ augmẽ
to, et diminutione.*

43 Cum declarauit, ꝙ vnus motus
in numero eſt duobus modis, com-
pletus, & non completus, & ꝙ com-
pletus eſt dignior vt ſit vnus nume
ro, vult declarare etiam ꝙ de iſto
eſt dignior vt ſit vnus numero ille,
qui eſt æqualis. & ſic motus contí- K
nuus perfectus æqualis erit ille, qui dſ
dignius vnus numero. Et dixit: Et
dſ vnus motus alio modo, &c. 1. &
vnus motus in numero dſ alio mõ
a duobus modis prædictis. ſ. motus
cõtinuus cõpletus æqualis, qui eſt
dignior vt ſit vnus. v g. mot⁹ p lineã
rectam, qui eſt dignior vt ſit vn⁹, q̃
mot⁹ per lineã tortuoſam. qm̃, que
admodũ linea tortuoſa exiſtimat⁹
eſſe compoſita ex recta, & circulari,
ſiſti motus p illã eſt diuerſus, & mo-
tus diuerſus exiſtimatur eſſe plus q̃
vn⁹ mot⁹. ſed mot⁹ æqualis eſt digni
or vt ſit vnus: & eſt ille, qui eſt p li- L
neam rectã. D. dedit cãm, pp quã
motus diuerſus nõ eſt vnus in re
veritate. & dixit: qm̃ mot⁹ diuerſus
eſt diuiſibilis. i. & cauſa ſ hoc, ꝙ mo
tus diuerſus non eſt vnus ſimpliciter, ẽ,
qu̇a diuiditur in velocitatẽ, & tar-
dit. tẽ, & ille mod⁹ diuerſitatis eſt ſi
mil⁹ diuerſitati, quæ eſt ſm additi-
onẽ, & diminutionẽ ſ reb⁹ diuerſis
ſm magis, & minus. Et intẽdit qm̃
eſt diuerſitas, q̃ nõ extrahit motũ ã
vna ſpẽ ſ alĩã, ſed facit aliquã mul-
titudinẽ, & hoc intẽdebat, cũ dixit:
vt igitur ꝙ diuerſitas, &c. i. ꝙ iſta di
uerſitas eſt de gñe diuerſitatis, q̃ ac-
cidit in reb⁹ ſm additionẽ, & dimi-
nutionẽ. Et intẽdebat ꝙ velocitas,
& tarditas nõ diuidũt motũ, ſm ꝙ
gen⁹ diuiditur in ſpẽs. & dixit: quaſi
additio & diminutio, quia velocitas a In quo
& tarditas ſunt de qualitate, & addi libet mo
tio, & diminutio ſunt de quãtate. tu é æqua
D. d. a Et ſ quolibet motu eſt æqua litas, & in
litas, & inæqualitas. i. & in quolibet æqualitas.
gñe motuũ ſ uenit̃ æqualitas, & inæ qđ quo ſit
qualitas, qñ ſ alteratione inuenit̃ in ſecũdũ ſe
æqualitas. qm̃ alterato eſt ſ quibuſ ſed ſecũ
dã prius eiuſdẽ mot⁹ intẽſior, & ve dũ. a. ph.
c. 129 &
6 ph. cõ.
31. & hic
cõ. 45.
locior

A locior, & in quibusdam partib' remissior, & tardior. & inuenitur ēt in ea æqualitas, quando partes eī' motus sunt æquales in velocitate, & tarditate. & similiter est de augmento, & in translatione, & eius termino in hoc est manifestus.

Irregularitatis aūt dr̄ia est alicui quidē in quo mouet. impossibile est. n. regularē eē motū nō in regulari magnitudine. vt motº fractæ. aut gyratiuæ, aut alius magnitudinis, quorū quæuis ad q̄libet partē minime coaptat. Ali-

B qñ autē neq; in vbi, neq; in qñ, neq; in eo, ad quod, sed in ipso modo, velocitate. n. & tarditate aliqñ determinat. cuius. n. eadē ē velocitas, regularis ē, cuiº aūt nō, irregularis. Quapropter neque species motus, neque differentiæ, velocitas, & tarditas, qa omnes sequuntur differētes fm spēm. quare neq; grauitas, neq; leuitas, quæ ad idē est, vt terræ, ad ipsam, aut ignis, ad spēm.

Et ī diuersis est differētia, qua

C *forte est ex illo, per quod ē motus. impossibile. n. est vt motus sit æqualis, & magnitudo, per quā est motus, non est æqualis. v. g. motus gyratiuus, aut motus tortuosus, aut motus alterius quantitatis, quantitatium, quarum qualibet pars nō superponitur cuilibet parti. Et forte erit non in re, neque in tempore. neq; in illo, ad quod, sed vniuersaliter in illo, in quo est, qua si in via velocitatis, & tarditatis in eo, qui est solus motus. motus igitur, cuius velocitas est eadem, est motus æqualis, & qui non est talis est diuersus. Et ideo velocitas, & tarditas non sunt species, neq; differentia motus, qua sequuntur omnes modos eius, ergo neque grauitas, neque leuitas inducentes ad eundem locum, verbi gratia inducentes terram ad terram, & ignē ad ignēm sunt species, aut differētia motus.* D E

Cum declarauit q̄ motus æqua- 44
lis est dignior vt sit vnus, & dedit, dr̄iam inter motū æqualē, & diuersum cuiº gñis ē, & quare motº inæqualis nō est vnº, vult declarare hic cās inæqualitatis, & q̄ motº nō diuidit in æqualē, & in inæqualē, fm q̄ genº diuidit dr̄ias, sed fm q̄ gña, & spēs diuidunt modos, & accīntia, & primº incœpit declarare cās, ex quibº motº est inæqualis, & dixit: Et īdiuersis, &c. i. & in motibus diuersis sunt dr̄iæ. qm̄ quidā sunt, quorum cāe diuersitatis sunt ex illo, per qd est motus, quando fuerit inæquale. quoniam possibile est vt sit translatio inæqualis, sicut dixit: si magnitudo, per quam fit translatio non fuerit æqualis, scilicet recta. D. d. v. g. motº p lineam tortuosam, aut per lineā gyratiuā, &c. i. & vniuersaliter motus, qui est inæqualis p illud, p quod est motº, est ille, qui est p aliquā quantitatē, cuiº oēs partes nō superponunt sibi adinuicē. qm̄ ista quātitas ē cōtraria quātitati rectæ: cū recta sit illa, cuiº partes superponuntur sibi adinuicē. Et, cum dixit hanc causam inæqualitatis mo- F

C rus,incepit dare eſim ſecũdam, & dixit: Et forte erit non in re,&c.i. & forte motus erit inequalis,non per illud,per quod eſt motus.v.gr.p locũ,neque per tẽpus,neq; per finem. & hoc intẽdebat,vt mihi videtur,cũ dixit:neque in illo ad quod,ſed vniuerſaliter,&c.i. ſed ex ipſius motus natura,aut mot.ſ.qñ fuerit innata velocitari in quibuſdã mob°, & tardari in quibuſdã. Et hoc intẽdebat, vt mihi vi,cũ dixit in eo,quod eſt I via velocitatis i.in eo, quod innatũ eſt velocius fieri,aut tardari,eſt natura ipſius mob°, aut moti. Et poſui H mus hũc ſermonẽ ſic. quia cũ oĩs velocitatis,& tarditatis oĩs accĩtus i motu ſunt hæc quatuor.ſ.aut diuerſitas eius,per quod eſt motus,aut diuerſitas diſpoſitionis mobĩlis,ſe, aut diſpoſitionis mouẽtis,aut diſpoſitionis eius, ad quod eſt motus.& intẽdit p hũc ſermonẽ quaſi determinare cãs diuerſitatis motus. D.d.in eo, quod eſt ſolũ.i.illud, quod eſt I via velocitatis,& tarditatis,ſ.qđ aliqñ velocẽſcit,& aliqñ tardat, ſm φ ſolũ hẽt hãc diſpõnẽ proprie. ſ. quia I hẽt velocitatẽ, & tarditatẽ proprie, & ſolum ſm φ eſt motum. D.d.motus igit, &c. i. cui° velocitas paritũ eſt eadẽ: quia hoc eſt in accĩdentibus eiuſdem mot°.& dixit: & ideo velocitas,& tarditas,&c.i. & cã I hoc, φ velocitas, & tarditas non ſunt driæ mot°:ita,φ motus velox, & tardus ſint ſpẽs eius,eſt,quia velocitas, & tarditas ſequunt vnũquẽq; modũ motus.& iſta eſt diſpõ accĩdentium ſeparabilium.ſ.φ inueniũtur in quolibet ſpẽ qñq;,&nõ ſemper inueniũtur qñq; in quibuſdam ſpẽb°. D.d,ergo neq; grauitas,&c.i.& ſignũ ſ. velocitas, & tarditas non ſunt differẽtiæ motus:ita,φ per illas duas ſpẽs, E eſt,qñ graue,& leue,qñ duo illorũ mouẽtur ad eũdẽ locum, & alterũ eſt grauĩ°, aut leuius reliquo, tũc alterum neceſſario erit velocius reliquo.& motus eorũ eſt idẽ in ſpecie, qñ.ſi mouẽtur ad locum terræ,tũc motus grauioris erit velocior, & vterque eſt motus idem ſpẽ ad medium.&,ſi mouentur ad locũ ignis, tũc motus leuioris erit velocior, & vterq; eſt idẽ mot° in ſpecie,& ẽ motus a medio. & hoc intẽdebat,cũ dixit.v.gr.inducẽs terram ad terram. &c.i.& v.g.motus, qui iducit terrã ad terram, aut motus, qui inducit L ignem ad ignem.v.g. motus ad medium,aut a medio.

Vnus igitur irregularis eſt, quã eſt cõtinuꝰ minus aũt, qđ fractæ accidit lationi.id aũt, qđ eſt minꝰ, cõmiſtio ſemp cõtrariũ eſt, Si aũt oẽm, vnũ cõtingit, & regularẽ eſſe,& nõ, nõ erunt & ipſi,qui nõ ſm ſpẽm cõtigui ſunt, vnus,& cõtinuus. qũo.n. erit regularis motus ex alteratione cõpoſitus, & lauõe: oportet enim coaptari. M

Et dicamus quod motus diuerſus eſt vnus,ſi fuerit cõtinuus.ſed eſt in hoc minus.et hoc accidit tranſlationi ſecũdã tortuoſitatẽ. et minus ſemper eſt per maximũ cõtrariorũ. Si igitur omnis motus vnus poſſibile eſt vt ſit ſecũdã æqualitatẽ, aut inæqualitatẽ, poſſibile eſt vt motus ſeſeus nõ ſecũdã ſpẽm, ſit adẽ motus cõtinuus. quoniã impoſſibile eſt vt motus cõpoſitus ex alte-

ratio-

Iſta eſt diſpõ accĩdentiũ ſeparabiliũ.ſ. φ inueniũtur qualibet ſpẽ qñq;. & ſi inueniũtur qñq; I qbuſdã ſpẽbus &c.

Doctrina.

A rotatione, & translatione sit aqualis. quoniam necesse est, si esset aqualis, vt superponeretur sibi.

41 Et dicamus. &c. i. apparet ꝙ motus diuersus fm velocitatē, & tarditatem ẽst vnus numero, cum fuerit cōtinuus: sed in vnitate est in dispone minori. & æqualis in hoc in dispone perfectiori. D. d. & hoc accidit trāslatiōi fm tortuositatem. i. & hoc, ꝙ vnus motus numero, qui necessario est inæqualis, accidit trāslationi, quæ est p lineā rectā necessario. q. d. nō est vn9 in numero. Deinde dedit causam, pp quam motus inæqualis nō est vnus, sed cōpositꝰ, & dixit: & minus est per mixtionē cōtrariorū. i. & cum motus inæqualis fuerit motus magis diminutus: in capitulo eiusdē motus in numero: & diminutū in oī genere est diminutum per mixtionem cōtrarij: sequitur vt motꝰ inæqualis sit cōpositus ex cōtrarijs. & sic nō est vnus I rei veritate. Et, cū narrauit ꝙ motꝰ inæqualis est inæqualis p mixtionē cōtrarij, & mixtio est possibilis I oī motu, fmꝙ est motus, dixit: qm̃ oīs motꝰ vn9 &c. i. &, cum ita sit, possibile est vt oīs motꝰ sit æqualis, & inæqualis. Sed quærit, quo ista præpōsita est vniuersalis? & declaratum est in Cœlo & Mundo, ꝙ motus corporis cœlestis nullā hēt in se diuersitatē. Et ad hoc dicēdū est, ꝙ hoc ꝓprium est corporis cœlestis, fm ꝙ cœleste, nō inquātū motum. & sermo in hoc loco est de motu, nō fm ꝙ est motus alicuius corporis. Et, cū narrauit ꝙ vnus motꝰ ifiero recipit æqualitatē, & inæqualitatē, incœpit declarare ex hoc, ꝙ motus sefes non possunt continuari. & dixit: impossibile est, &c. i. impossibile est vt ex motib9 sefes nō conuenientibus in specie fiat vnus motꝰ cōtinuus, qm̃ motus cōtinuꝰ recipit ꝙualitatē: & quod recipit æqualitatē recipit superpositionē: & motꝰ compositus ex trāslatione, & alteratiōe, nō recipit æqualitatem. Et iste sermo est I secunda figura. &, quia iste cōponitur ex duabus ꝓpositionibus, quarum affirmatiua declarata est, iam incœpit declarare secūdam, & dixit: qm̃, si esset æqualis, necesse esset vt superponeretur. i. & signum eius, ꝙ motꝰ cōpositus ex speciebus diuersis nō pōt recipere æqualitatem, est, quia motus, qui possunt recipere æqualitatem sunt illi, quorum partes possunt superponi sibi adinuicē: & motus diuersi fm speciem nō superponuntur sibi: quia impossibile est vt trāslatio superponatur alterationi, aut augmentum trāslationi. & iste sermo est in secunda figura.

SVMMA TERTIA.

De contrarietate motuum, & quietum.

Quis Motus, cui motus opponatur. Ca. 1.

AMplius autem determinandum est quālis motus est contrarius motui, & ꝙ quite quo ꝙ eodem modo. Diuidēdum est aūt primo, vtrū cōtrarius motus sit qui est ex eodem, ei. qui est in idē, vt qui est ex sanitate ei, qui est in sanitatem, vt & generatio, & corruptio videtur: Aut qui ẽ ex cōtrarijs, vt ꝙ est ex sanitate ei, ꝙ est ex ægritudine: Aut qui est I cōtraria, vt ꝙ est in sanitatē ei, qui est in ægritudinē: Aut ꝙ ẽ ex cōtrario ei, ꝙ ẽ I cōtrariū, vt qui ẽ ex sanitate

G el, qui est in ægritudinem: Aut qui est ex cõtrario ſ cõtrariũ ei, qui est ex cõtrario in cõtrariũ, vt g est ex sanitate ſ ægritudinẽ ei, qui est ex ægritudine in sanitatẽ. necesse ẽ. n. aut vnũ aliquẽ horum esse modorũ, aut plures, non enim est aliter opponere.

Et determinãdũ est cẽ quis motus est contrarius cui, & de quiete etiã hoc modo. Sed prius dicendum est vtrũ motus de aliquo est
H *contrarius motus ad ipsum. v. g. vtrum motus de sanitate est cõtrarius motus ad sanitatem, & secũdum quòd existimatur de generatione, et corruptiõe: Aut qui sunt ex cõtrarijs. v. g. quòd motus ex sanitate est cõtrarius motus ex ægritudie: Aut ad cõtraria, v. g. quod motus ad sanitatem est cõtrarius motus ad ægritudinẽ: Aut motus*
I *de cõtrario est cõtrarius motus ad cõtrarium, vt motus de sanitate motus in ægritudinẽ: Aut motus de contrario in suum contrarium est contrarius motus de hoc contrario in illud. v g. quòd motus de sanitate in ægritudinem est contrarius motus de ægritudine in sanitatem. quoniam necesse est vt sit vnus istorum modorum, aut plures vno. oppositio. n. impossibile est vt sit alio modo.*

Cum declarauit quis motus est
46 nus mot⁹ in numero in rei veritate, incœpit declarare de motu, & quiete duo. ſ qui motus sunt cõtra- K
rij, & qui non, & ét quæ duarũ quietũ coniũctarum cũ motu. ſ. quies, ſ eo, ex quo est motus, & quies in eo, ad quod est, est contraria motui. & hoc intendebat, cũ dixit: & de quiete ét hoc mõ. i. quę quies est contraria cui quietu, & quę quies est cõtraria cui motui, & quis mot⁹ est cõtrarius cui motui. D. incœpit perfectu tari de hoc, & dixit: Sed prius dicendũ est, &c. i. sed prius q̃ pcturemur de hoc, diuidẽdũ est, & dicẽdũ de oſ bus modis, quib⁹ potest aliquis dicere ꝙ motus est cõtrarius motus, dici de consyderãdũ quis corũ est possi- L
bilis, & quis nõ. Et primo vtrũ motus ex aliquo est contrari⁹ motui ad ipsum. v. g. mot⁹ de sanitate ad ægritudinem est cõtrar⁹ motui de ægritudine in sanitatem. & ſm hũc modũ cõtrarietatis existimat ꝙ gñatio ẽ cõtraria corruptioni. motus. n. de sanitate in ægritudinem est corruptio sanitatis, & de ægritudine i sanitatem est gñatio. Et hoc intendebat, cum dixit: & ſm ꝙ existimat de gñatione, & corruptione. i. & ſm hũc modũ contrarietatis existimat
M ꝙ gñatio, & corruptio sunt contraria. D. induxit Secũdũ modũ, & dixit: Aut ille, qui est ex contrarijs. i. aut mot⁹ contrarij sunt illi, qui incipiũt a contrarijs, ſm ꝙ incipiũt ex eis, v. g. vt motus ex sanitate sit contrar⁹ motui ex ægritudine. qm̃ ille incœpit ex ægritudine, & iste ex sanitate, & sanitas est contraria ægritudini. Et, cũ induxit hũc modũ, dedit Tertiũ, qui est oppositꝰ illi, & dixit: Aut illi, qui sunt ad contraria. i. aut mot⁹ contrarij non sunt contrarij, ſm ꝙ sunt ex reb⁹ contrarijs, sed ſm ꝙ ad res contrarias. v. g. vt mot⁹ de

A de ſanitate ad ægritudinem non ſit contrarius motui de ægritudine in ſanitatē, ſm q̄ eſt ex rebus contrarijs, ſed ex hoc, q̄ ſunt ad contraria. Deinde adduxit Quartū modū, & dixit. Aut mot⁹ de contrario eſt contrarij motui ad contrariū. i. aut motus contrarius motui eſt ille, qui incepit ex aliquo contrario illi, ad q̄d pueniſſet ſecundus motus. v.g. q̄ iſte motus demonſtrat⁹ de hac ęgritudine ſit contrarius motui demonſtrato ad hāc ſanitatem, quia iſte eſt de ægritudine, & ille ad ſanitatē. D. in B dixit Quintū modū, & eſt verus, & dixit: Aut motus contrarij ſunt illi, qui ſunt contrarij ſm illud, ex quo, & ſm illd, ad quod. Et ſcīdū eſt q̄ contrarietas mot⁹ eſt in motib⁹, qui ſunt ex contrarijs ad contraria: ſed ęgitur hic modus verus, quo ſunt contrarij. Deinde cū compleuit hāc diuiſionē, dicit: qm̄ neceſſe eſt vt ſit vnus iſtorū, &c. i. & dixit q̄ motus contrarij neceſſe eſt vt ſint contrarij aliquo iſtorū modorū, aut pluribus vno, quia apparet q̄ neceſſe ē, cū dixim⁹ i talib⁹ iſtis motib⁹, q̄s ſūt contrarij, vt contrarietas ſint in eis C aliquo iſtorū quinq. modorū, aut plurib⁹ vno. motus. n. de ſanitate I ægritudinē, ſi eſt contrarius motui d ęgritudine I ſanitatē, neceſſe ē vt ſit ſm q̄ illud, ex quo ſcripſit iſte mot⁹, ad ipm̄ pueniſſet iſte alius. Et hic oppoſitio inter eos erit de gñe oppoſitionis, q̄ eſt inter principiū, & finē. ſ. q̄ illud, quod eſt principiū in altero, erit finis in reliquo. Aut oppoſitio inter eos erit, ſm q̄ ſunt ex reb⁹ contrarijs, aut ad res contrarias, aut q̄ alter eſt ex aliquo contrario illi, ad q̄d ē ali⁹ mot⁹. Aut contrarietas erit inter eos ſm vtrūq;. ſ. ſm illd, ex quo, & ſm illud, ad q̄d. manifeſtū eſt. n. p D ſe ſm diuiſionem q̄ impoſſibile eſt vt alius modus ſit, quo dicat⁹ q̄ motus de ſanitate I ægritudinē eſt contrarius motui de ęgritudine in ſanitatē. Et, cū ita ſit, neceſſe eſt vt contrarietas inter eos ſit vno modo iſtorū modorū, aut plib⁹ vno, aut oib⁹.

Eſt autem qui ex contrario ei, qui eſt in contrarium, nō cōtrarius, vt qui eſt ex ſanitate ei, qui eſt in ægritudinē. idem. n. E & vnus eſt, eſſe tñ nō idē eſt ipſis. ſicut non idē eſt ex ſanitate mutari, & in ægritudinem.

Sed motus ex cōtrario non eſt cōtrarius motus ad cōtrariū. v.g. quōd motus de ſanitate nō eſt contrarius motus ad agritudinē. quoniam idem motus eſt, & ſi eſſentia non eſt eadem. quemadmodū motus de ſanitate non eſt idem cū motu ad agritudinem.

47 Cum numerauit oēs modos, qui bus ꝓt imaginari q̄ mot⁹ eſt contra rius motui, incēpit deſtruere illos, F qui non ſūt vera, & dixit: Sed mot⁹, &c. i. ſed mot⁹ non ſūt contrarij ſm contrarietatē eius, ex quo ē motus, & eius, ad q̄d eſt motus. qm̄ idē motus eſt contrarius ſibi, ſm illud, ex quo, & ſm illud, ad q̄d eſt. ſi igitur motus eſſent contrarij hoc modo, tūc cadē res eēt contraria ſibi. quod impoſſe eſt. & hoc intēdebat, cū dixit: eſt. n. idē mot⁹. i. in nūero. D. d. & ſi eēntia non eſt eadē. i. licet non ſit idē ſm definitionē. motū. n. d ſanitate, ſm q̄ ē motū d ſanitate, non ē idē ſm definitionē cū motu ad ęgritudinē, ita ſit idē ſm ſubiectū. ſ. qm̄

G motorum de sanitate est motū ad ægritudinē, sed illa, quæ sunt idē fm subiectū, & diuersa fm definitionē. nō sunt cōtraria. & nō posuit istū modū in prima diuisione, qm̄ manifestū est q̄ est idem motus.

Neq; qui est ex cōtrario ei, q̄ est ex contrario. simul.n. accidit ex contrario & in cōtrariū, aut in medium. verū de hoc quidē posterius dicemus. Sed magis in cōtrarium mutari videbitur cā esse contrarietatis, quām ex cōtrario. hic.n. discretio a cōtrarie H tate, ille vero acceptio. atque dicitur vnusquisq; eo, q̄ quod mutatur magis, quām eo, ex quo. vt sanatio, qui in sanitatē, ægrotatio aūt, qui in ægritudinem. Relinquitur igitur qui est in cōtraria, & qui ad contraria ex cōtrarijs. Forsitan igitur accidit eos, qui in contraria, & ex contrarijs esse, sed ipsum esse forte nō idē. dico autem qui est in sanitatē ei, q̄ est ex ægritudine, & q̄ ex sanitate ei, q̄ ē ægritudinē.

I *Neq; enim motus ex contrario est idē ei, qui est ex contrario. quoniā necesse est vt cum motu ex cōtrario sit motus etiā ad contrariū, aut ad medium. sed sermo de hoc post determinabitur. Immo translatio ad contrarium magis existimatur esse causa contrarietatis, quam translatio de contrario. ista .n. translatio est separatio a cōtrarietate, & ista est acquisitio eius, & quilibet nominatur ab illo, ad quod transfertur, non ex quo transfertur. & g. quoniā dicimus Socratem sanari, quando transfertur ad sanitatē, & ægrotari, quādo trāsfertur ad ægritudinem. Remanet igitur motus ad cōtraria, & motus de cōtrarijs ad cōtraria. Et rectū est, vt illud, quod mouetur ad cōtraria, necesse est vt moueatur ex cōtrarijs, sed forte essentia non est eadē .s. quoniā motus ad sanitatem non est idē cum motu ad ægritudinē.*

Hic vult loqui d relquis modis, & dicit: Neq; motus ēt est cōtrarius motui ūm fm cōtrarietatē eius, ex quo est alter motus, et, ex quo est reliqu⁹. qm̄ quilibet duo motus tales 48 inueniūtur cōtrarij fm illā. ad quod, sicut inueniūt' cōtrarij fm illā, ex quo, Et quia ista rōcinatio nō sufficit. l. vt motus nō sint cōtrarij fm illud, ex quo, tales motus inueniūtur contrarij fm illud, ad quod, cū aliquis pōt dicere q̄ hoc accidit motib⁹ cōtrarijs. l. hoc, q̄ sūt ad cōtraria, & q̄ cōtrarietas nō inuenitur in eis, nisi fm q̄ sunt ex reb⁹ cōtrarijs, dixit: sed sermo de hoc, &c. i. & in fine ist⁹ sermonis. D incepit declarare q̄ nō M pōt aliquis dicere q̄ cōtrarietas motuū fm illud. ad quod, est accīs, & fm illud ex qno, est p̄ se, & dixit: Immo trāslatio, &c. i. immo magis est existimādum q̄ trās atio motuum ad contraria est causa in cōtrarietate motuū, quā trāslatio ā cōtrarijs.

D. dedit rationem super hoc, & dixit: ista trāslatio, &c. i. & causa i hoc est, quia trāslatio rei motæ de contrario, a quo mouetur, est separatio ab illo, & translatio eius ad contrariū,

A rium, ad qđ mouet, est receptio, & acquisitio. & hoc est ita, quia motꝰ nihil aliud est q̄ acquirere partem post aliā ex illo, ad qđ res mota mouet, donec acquirat illud, ad qđ mouetur perfecte, & tūc cessat. &, cum motus de esse cōtrarius motui alicuius illorum, dignius est vt sit contrarius fm illud, qđ acquirit, & perqđ pficitur, non fm illud, à quo separatur. a qñ illud, a quo separat, nō est pars subſtātię eius, sed est accidēs ei: & illud, qđ acquirit est pars subſtantię. &, cum ita sit, ergo motus aut sunt contrarij, fm illud ad qđ, & nō fm illud ex quo, aut erunt contrarij magis fm hunc modum.

B D. dedit aliam ratiocinationē, & dixit: & quilibet nominat, &c. i. & qa subſtātia motus est de natura eius, ad qđ est, nō eius, ex quo est, iō motus denominat ab illo, ad qđ est, cū dr̄ q̄ motus de albedine ad nigredinem est nigrificatio, nō albificatio & sīt dr̄ q̄ illud, qđ mouet de ꝛgritudine ad sanitatē, est ipsum sanari, non infirmari. Et, cū posuit ibos quinq, modos, & posuit q̄ impoſſe est vt motus sint cōtrarij, fm cōtrarietatē eius, ex quo, ad illud, ad qđ, & posuit q̄ dignius est vt sint contrarij fm illud, ad qđ, q̄ fm illud, ex

C quo, & nō pręcise direxit sermonē in hoc, dixit: Remanet igitur, &c. i. &, cum destructi sunt duo illorum modorū, remanet tres, ſ. vt motus sint cōtrarij, aut fm translationem eorum ad cōtraria, aut ex cōtrarijs, aut fm vtrunq;. D. d. & rectū est vt illud, qđ mouetur, &c. i. & bene apparet ex dictis q̄ necesse est vt oīa duo mota, quę mouentur ad cōtraria moueatur ex cōtrarijs. & d. hoc, quia trāſmutatiōes, quę sunt ad cōtraria, sunt motus in rei veritate, ſ. D de subiecto cōtrario in subiectū cōtrarium. qđ nō est ita de aliis transmutationibus, ſ. q̄ sunt de affirmatione in negationē, & de negatiōe in affirmationē. & istæ sunt cōtrariæ fm hoc, q̄ altera est ex illo, ad qđ é alia, vt generatio, & corruptio. Et, cū posuit q̄ motus, qui sunt ad cōtraria, necesse est vt sint ex cōtrarijs, fm q̄ sunt motus, & intēdebat declarare ex hoc, q̄ motus cōtrarij sunt contrarij fm vtrunq;, ſ. fm cōtrarietatem eius ex quo, ad illud ex quo, & fm cōtrarietatē eius ad qđ ad illud ad qđ, & iam declarauit q̄ E motus, qui dr̄ esse cōtrarij fm cōtrarietatē eius ex quo, ad illud, ad qđ, sunt idē motus, & q̄ nō est necesse pp hoc, & rectū vt dicant cōtrarij. incœpit primo declarare de motibus, qui ponunt contrarij fm vtrunq;, q̄ nō cōtingit eis illud impoſſe, qđ contingit primo mō, ſ. vt sit idē in numero. & fecit hoc, ne aliquis existimet q̄ in hac posītōe sequitur illud impoſſe, q̄ cōtingit in primo, ſ. in hoc, q̄ motus est cōtrarius motui, fm illud, ex quo, & secundum illud, ad quod. Et dixit: Sed forte essentia, &cę. ideſt sed es- F sentia duorum motuū, qui ponunt contrarij fm cōtrarietatē eorū, ex quo sunt, & fm contrarietatē eorū, ad qđ sunt, non sequitur ex hoc vt duo motus sint vnius, sicut sequitur, si ponant cōtrarij per cōtrarietatem eius, ex quo, ad illud, ad qđ. qm̄ motus ad sanitatem ex ęgritudine nō idem est cum motu de sanitate ad ęgritudinē, sed sunt duo. D. incœpit dare cām, pp quā necesse é vt motꝰ cōtrarij sint cōtrarij p vtrūq;, ſ. fm illud ex quo, & fm illud, ad quod.

Qm

G Quẽ autem differt mutatio â motu: (quę.n.est ex quodã subiecto in quoddã subiectũ mutatio est motus:) qui est ex cõtrario in cõtrariũ est, q̃ ex cõtrario e in cõtrariũ, motꝰ cõtrarius ẽ. vt qui ex sanitate in ęgritudinẽ est, q̃ ex ęgritudine in sanitatẽ.

Motꝰ qui ppriꝰ cõtrarius.

Et, quia transmutatio differt a motu in hoc, quoniam motus est transmutatio de subiecto in subiectũ, motus igitur cõtrarius est de cõtrario in cõtrariũ, v.g. de sanitate in ęgritudinem est cõtrarius motus de ęgritudine in sanitatẽ.

H

49 Dicit: Et, quia trãsmutatio differt à motu ĩ hoc, ꝙ motus est trãsmutatio de subiecto cõtrario ĩ subiectum cõtrariũ, vt declaratũ est in principio ilius tractatus: transmutatio aũt est de non subiecto in subiectũ, & de subiecto in nõ subiectum: necesse est vt motus cõtrarij sint cõtrarij fm illud, ex quo, & illud, ad qd, ambo qũ eos esse de cõtrario est essentialiter eis, quę admodũ ipsos esse ad contrariũ est eis essentialiter. &, cũ vtrũq; est eis essentialiter, & res cõtrarię sunt cõtrarię per dĩas, & dispõnes contrarias, necesse est vt motus contrarij sint cõtrarij per illas duas dispositiones, s. per contrarietatem eius ex quo, & eius ad quod: licet magis sint contrarij secundum illud, ad quod.

I

Manifestum est aũt & ex inductione qualia videntur contraria esse. Aegrotare.n. ipsi sanari, et discere ipsi decipi non ꝙ seipsum: in cõtraria.n. vt.n. scięntiam, sic et deceptionẽ est et per seipsum consequi, & per aliud.

K

Et ea, q̃ sursum latio, ei, quæ est deorsum. contraria.n. hęc sunt in longitudine. Et quę a dextra, ei, q̃ ẽ ad sinistrã: cõtraria.n. hæc sunt in latitudine. Et quæ in ante, ei, quæ in retro: contraria.n. hæc sunt in profunditate.

Et declaratum est secundum inductionẽ quæ intentiones existimantur esse contrariæ. Nos.n. videmus quod contrariũ eius, quod est hominem sanari, est ipsum infirmari, & ipsum addiscere est contrarium ad ipsum male scire, non ex se quoniam hic est motus ad contraria. quemadmodum possibile est accipere scientiam ex se, & ex alio, et similiter potest decipi ex se, & ex alio. Et translatio ad superius est contraria translationi ad inferius. quoniam hæc duo sunt contraria in longitudine. Et translatio ad dextrũ est contraria translationi ad sinistrum. quæ sunt contraria in latitudine. Et translatio ad anterius M *ẽ cõtraria trãslatiõi ad posterius. q̃ sunt ẽt contraria in altitudine.*

Cũ declarauit prõnẽ qui motus sũt contrarij, & fm ꝙ sunt cõtrarij, incepit declarare ꝙ fm inductionẽ ẽt apparet hoc, & dixit: Et ex inductione ẽt, &c. & intendit per intentiões motus, aut fines motuũ. D.d. Nos.n. videmus, &c. qm̃ ex inductione apparet ꝙ motus contrarij sunt illi, qui sunt ex cõtrarijs, & ad cõtraria. v.g. motus ex ęgritudine in sanitatem.

A tur. q̃m manifestũ est per se q̃ est contrarius illi, qui est de sanitate in egritudiné. & sibi descendere est cõtrariũ ad ascẽdere, & cõtrarium est augeri ad diminui. D.d. & addiscere, &c.i. & sibi est dispõ in motibus contrarijs aiẽs, s.q̃m per inductionẽ
Alex. ét apparet hoc, & dixit q̃ contrarij sunt ex contrarijs & ad cõtraria, vt addiscere, & decipi, quę sunt cõtraria. dimotus de scia falsa ad veră est cõtrarius motui de vera ad falsam. sed, quia translatio essentialiter de scia alterorsũ est ex deceptione, sibi ex errore ad scíam, tũc addiscere est
B cõtrarium ad erriare ex alio non se: cũ hõ non eruet ex se, sed ex alio, sicut addiscet ex alio, nõ ex se. & ideo dixit non ex se. ita dixit Alex. Et potest intelligi sic, q̃ scia, q̃ est ex alio, opponit errori, qui é ex alio, & quæ contrapositiua, opponit illi, qui est ex ipsa ars. & tollatur huic hoc, qd dixit postea, quo admodũ possibile é, &c. D.d. Et translatio ad superius, &c.i. & hoc est per inductionẽ, p quã vult declarare q̃ motus cõtrarij sunt cõtrarij, fm illud ex quo, & fm illud, ad quod. & ideo debet legi cõtinuum cũ hoc, qd dixit, Nos.n. videmus,
C &c. Et, cum declarauit q̃ duo motus, q̃ sunt in longitudine, sunt contrarij fm illud, ex quo, & illud, ad q̃d, postea ostendit ét q̃ ita est de motibus eorũ, qui sunt in latitudine, & profundo, & dixit. Et translatio ad dextũ, &c. & termo eius est manifestꝰ.

Quę aũt est in contrariũ solum nõ est motus, sed mutatio: vt fieri albũ nõ ex aliquo. Quibus autem non est aliqd cõtrarii, mutatio, quę est ex ipso, ei, quæ est in ipsum, contraria est, q̃propter generatio corruptioni contraria est, & abiectio acceptioni. hę aũt mutationes quidem sunt, motus autem non. D

Ire aũt ad contrariũ nõ est motus sed transmutatio. v.g. generatio albi non ex aliquo. Oẽ igitur, quod non habet contrariũ, sua generatio ex seipso ad seipsum sunt transmutationes cõtrariæ. et ideo generatio est contraria corruptioni, et demutatio forma ẽ cõtraria formæ inestitiõi. et ista ita sunt modi transmutationis, non motus. E

Idest, Ire aũt ad contrariũ, q̃n accipitur, fm q̃ est ex nõ cõtrario, nõ est motus, sed transmutatio. est.n. ire de non esse ad esse, & est declaratiũ q̃ hic non est motus. v.g. q̃ albũ generatur nõ ex nigro, sed ex nõ albo. q̃m generatio albi, q̃n accipit, fm q̃ accidit ei, q̃ fuit ex nõ albo, est transmutatio, nõ motus. Et inẽdebat declarare ex hoc, q̃ oẽ, qd generatur ex non contrario, nõ est motus, nõ q̃ albũ generatur ex nõ cõtrario: q̃m oẽ album generat̃ ex nigro, aut ex medijs: sed, cũ consyderatur fm hoc, q̃ accidit nigro, qd fuit non albũ, est transmutatio, nõ motus. sed hoc est ei p accidens, nõ per se. Trãsmutatio aũt, s.q̃ est de cõtrario, non omnino est transmutatio per se, & non inuenitur in ea cõtrarietas fm esse, nisi fm vnũ, s.q̃n accipitur q̃ trãsmutatio est ex illo, & ad illud. Et hoc intendebat, cum dixit: Omne igitur, qd non habet contrarium, &c.i. & oẽ ens, qd non habet contrariũ, trãsmutatio eius, cuius principium est ex seipso, & est corruptio

51

Cũ albũ sit ex nal bo, fit ig. accidit nigro q̃ fit F h albũ, é trãsmutatio, n motꝰ. & hoc é ei p accẽs, hp se. Idé. 5. c. & 12. Me. c. 6. Idem hic infr. c. 55.

C corruptio eius, & transmutatio eius ad seipsum, & é generatio eius, sunt transmutationes cõtrariæ in his duobus generibus, econtrario de transmutatione, q̃ est motus ſ rei veritate, & est transmutatio, q̃ est in rebus, quę hñt cõtraria. D. d. & ꝯ generatio, &c. i. & pp hoc, ſ. q̃m illud, qđ non habet cõtrariũ, cõtingit vt trãſmutationes contrarię in eo ſint de re in ipſam rẽ, ideo generatio est cõtraria corruptioni. & cõtrarietas accipitur hic ex vno extremo ſm diuerſum reſpectum ad aliud, qa cõtrariũ est aliqđ ens. & in hac transmutatione nõ é eẽ, niſi in vno extremo, in generatiõe autẽ ſ fine, in corruptiõe vero in principio. Et intendit ſ hoc ſermone declarare q̃ hoc, qđ apparet in generatiõe, & corruptiõe, nõ nocet ei, qđ apparet ex inductione, ſ. q̃ motus contrarij ſunt de cõtrarijs, & ad cõtraria, eũ generatio, & corruptio non ſunt motus.

H

Deuant-ium

Qui aũt ad medium motus ſunt, quibuſcunq; cõtrariorum aliquid est medium, tanq̃ in cõtraria quodammõ ponẽdi sũt. nã vt contrario vtiſ medio ipſe

I motus, ad vtrauis fiat mutatio. vt ex fuſco quidẽ in albũ, tanq̃ ex nigro, & ex albo in fuſcum, tanq̃ in nigrũ. ex nigro autẽ in fuſcũ, ꝫ ſ tanq̃ in albũ. fuſcum .n. mediũ ad vtrũq; dicit ſ quodammodo extremorũ, ſicut dictum est prius. Motus igit motui contrarius est ſic, qui ex cõtrario in contrarium est ei, qui ex contrario in contrarium.

ꝫ a. l. tanq̃ l albũ fuſ cũ mediũ .n. adverq; ꝫs di.

Motus vero ad illud, quod est inter contraria, in contrarijs habentibus inter ponendi ſunt tam quam illi ſunt ad cõtrarium quodammodo. quoniam apud motus inter, est quaſi contrarium apud tranſmutationem, q̃ vtrumlibet ſit tranſmutatio. v. g quoniam in tranſmutatione de viridi in albũ viride nominatur quaſi nigrum, & ſimiliter tranſmutatio de albo in viride. & tranſmutatio de nigro in viride nominatur quaſi ſi albũ. medium.n. dicitur quodammodo vtrũq; extremorum, quando L *comparatur ad vtrumq; extremorum, vt diximus ſuperius. Et ſecundum hoc motus erit cõtrarius motus, quando fuerit de contrario in contrarium.*

Cum poſuit q̃ motus contrarij ſt ſunt illi, qui ſunt de rebus contrarijs, & ad res cõtrarias, & accidit in hoc qđ in motibus, qui ſunt de extremis in media, incepit declarare q̃ illi mot' ſunt ad media, ſm illud, qđ habent de cõtrarietate ad extremũ, ex quo incipit motus, & dixit: M Motus vero, &c. i. mot' vero, qui pueniunt ad vnũ mediorũ, quę ſunt inter illud, ex quo eſt motus, & illud, ad qđ eſt motus, debent reputari de ſpẽ motus, qui eſt de contrario in contrariũ quodammodo, nõ ſimpliciter. Et dixit in contrarijs habẽtibus inter, quia nõ ſunt hic motus de contrarijs in contraria, quę non habent inter, quoniam hoc declaratum eſt in principio iſtius tractatus: ſed. q. d. motus vero, qui ſunt ad illud, qđ eſt inter cõtraria, qđ accidit

A cidit in contrarijs habẽtibus inter, ponẽdi sunt de numero motuum, qui sunt ad contraria quodammodo Et dixit tanq̃ ad contraria quodammodo. a quia medium est contranũ vtriq; extremorum, nõ simpliciter, sicut alterum extremũ est contranũ reliquo: sed medium est contranũ vtriq; per illud, qd est in eo de reliquo extremo. & contrarietas eius differt à contrarietate extremi in hoc, qm̃ cõtranũ in eo, cui nõ extremum non est in sua vltima perfectione, sicut est in ipso extremo. D.d. qm̃ apud motus, &c.t. & cautela in hoc, q motus, qui sunt ad inuicem, sunt ad contranũ quodammõdo, qm̃, inter est de motibus peruenientibus ad ipsum, quasi contrarium, apud transmutationẽ eius ad vtrumlibet extremum. b qm̃ inter, est cõtranum vtriq; extremo, quia vtrunq; extremũ inuenit in eo nõ perfecte. v.g. qm̃ in transmutatõe, quæ fit de viridi ī album, vide est quasi nigrum. virde. n. non trãsmutatur in album, nisi fm q̃ est in eo de nigro, non fm q̃ est in eo de albo. & ẽt, qm̃ viride transmutatur in nigrum, transmutatur fm q̃ est in eo de albo, & silr, qõ album trãsmutatur in viride, transmutatur in nigrum, qd est in viridi, & qm̃ nigrũ transmutatur in viride, transmutatur in albũ, qd est in eo & hoc intẽdebat cum d.v.g. qm̃ in trãsmutatione, &c.t. viride in eo reputat, quasi nigrum: qm̃ transmutatio ex eo non est, nisi ex parte nigra, q̃ est in eo. D. d. & similiter trãsmutatio de albo in viride, i. qm̃ tunc viride tenetur quasi nigrũ. D.d. & transmutatio de nigro ad viride reputatur quasi albũ, i. q̃ viride tenetur ī hac transmutatiõe, quasi album. D.d. medium. n. opponit quodammõ vtriq; extremo, qm̃ comparatur, i. & cũ in hoc, qm̃ medium est vtrunq; extremũ. D.d. Et fm hoc, &c.t. fm hoc igitur ois motus, qui est cõtrarius alij motui est contrarius fm illud, ex quo, & fm illud, ad qd, siue fiant motus ad media, aut ad extrema duo. & sic est ītelligẽdũ de motibus, qui sunt de medio in mediũ.

B C D

Quæ Quies cuo motui, & cui quieti opponatur. Cap. 2.

QVoniam aũt motui non solum vẽ motus esse cõtrario, sed et quies, hoc determinandũ est. simplr. n. cõtrarium est motus motui. Opponitur aũt & ges priuatio. n. est. Est aũt, vt & priuatio contraria dicatur. qualis aũt quali, vt ei, qui est fm locum, ea, quæ est fm locũ. sed hoc quidẽ nũc dicitur simpliciter. vtrũ. n. ei, q̃ est hic, quieti is, qui est ex hoc, aut qui ẽ in hoc, motꝰ opponit.

E

Et quia existimatur quod illud, quod ẽ cõtrarius motus, nõ ẽ motus tantũ, sed quies, oportet ẽt nos determinare hoc. Dicamus igitur quòd motus opponitur motui, & ẽt quieti, quia est priuatio. Et quo dammodo dicitur quòd priuatio est cõtrarius, i. quòd priuatio alicuius motus, v.g. quoniã cõtrarium motus in loco est quies in loco. sed hoc dictum est indefinite. quoniã perfectus audiũ est vtrum illud, quod opponitur quieti, est motus ex hoc, aut motus ad hoc.

F

Cum

G Cum declarauit qui motus sunt contrarij,& apparet vti,q; quies opponitur motui fm priuationem,& habitum, vult hic perscrutari quæ duarum quietum opponit motui,s. quies in eo, ex quo est motus, aut quies in eo,ad quod est motus,& dixit: Et quia existimat,&c.i.& quia vi q; motus non tolit modo opponitur motui,sed & quieti: qm motus opponit motui fm cõtrarietatẽ,& quieti fm priuationẽ,& habitũ. D.d. Dicamus igitur q; motus opponit motui,s.fm cõtrarietatẽ. D.d.& quieti fm priuationẽ. D.d. Et quodãmodo dĩ, &c.i.& ille modus opponitur quodammodo dĩ contrariũ: qm aliquis motus est contrarius alicui priuationi,s.priuationi illius motus. Et dixit,alicuius motus, ne aliquis existimet q; intendebat priuationẽ motus simpliciter hoc.n.nõ vt ee, nisi fm opinionẽ generãtiũ corpus simpli. D.d.v.g.qm contrariũ motui in loco ẽ quies in loco,v.g.qm quies est cõtraria motui,tali mõ,q; quies in loco est cõtraria motui in loco.&, quia hoc manifestũ est per se,s.q; quies in loco ẽ cõtraria motui in loco fm priuationẽ, & habitũ, & hoc põt intelligi de quiete, q; est in eo, ex quo est motus, aut de quiete in eo,ad qđ est motus,d. sed hoc dictũ ẽ simpliciter, sed hoc, qđ dictũ est hic, non est distinctum. qm nondũ est determinatum hic quã quietem intendimus. & ideo pertractandũ est vtrum q; opponitur motui est quies, quæ est ex hoc,s. quæ est ex illo,ex quo ẽ motus,aut quies in illo, ad quod est motus.

Manifestũ est igitur q;, quia in duobus motus subiectus est, H huic quidẽ, qui ex hoc est in cõtrariũ, ea, q; ẽ in hoc. quies, huic aũt, qui est ex contrario in hoc, ea, q; in cõtrario. simul aũt et in unicem cõtrarię hæ sunt. etenim inconueniẽs est, si motus quidẽ contrarĩ sunt, quietes aũt oppositæ non sunt. sunt aũt hæ, q; in cõtrariis, vt q; est in sanitate ei, q; est in ægritudine, quies: motui aũt, qui ex sanitate in ęgritudinem. ei.n. qui est ex ęgritudine in sanitatẽ, irrationabile ẽ.as.n. motus, qui ad ipsum est, in quo stat, quietatio magis ẽ, q; I accidit simul fieri cũ motu. nec esse aũt est aut hanc, aut illam esse. non.n. ea quidem, quæ est in albedine, quies contraria est ei, quæ est in sanitate.

Dicamus igitur quod motus, quia est in duobus subiectis, tunc contrariũ motus ex hoc ad ſuũ cõtrariũ est quies in hoc, & contrarium motus ex ſuo contrario ad ipſum est quies in ſuo contrario. & cũ hoc hæ duæ etiam ſunt contraria. quoniã impoſſibile ẽ vt in motibus ſit contrarietas, & quies nõ ſit contraria quieti. et non ſunt niſi in cõtrarijs. v.g. quoniã quies in ſanitate eſt contraria quieti in infirmitate, et cõtraria motui de ſanitate in egritudinem. quoniã impoſſibile eſt vt ſit contraria motus de egritudine in ſanitatẽ. quoniã motus ret ad illud, ąpud quod erit M

quietem,

A *Quæ cum, dignius est vt sit quies quam motus. illud.n. quod generatur cum illo motu, necessario est contrarium huic. & ideo impossibile est vt quies in albedine sit cōtraria quieti in sanitate.*

14 Dicamus igit̄ q̄ motus, quia est, & ē. de subiecto in subiectū ex contrario tū̄ mutatiōi, quę est de affirmatione in negatione, aut de negatiōe in affirmatione. D.d. cōtrariū motus, &c.i. &, quia motus ē de cōtrario in cōtrariū, nō contrariū motus B quę ē de hoc cōtrario, ad hoc contrariū de fatum, est quies, q̄ est in hoc, fit ex cōtrario, ex quo est mot⁹.

C Et dixit hoc, quia manifestū ē p se, q̄ quies in eo, ex quo, ē cōtraria motui. & cōtrariū motui, qui ē de contrario, ad id illud, ad qd̄ pueni ille motus positus, est quies in illo contrario. v.g. q̄n sanari est motus de ęgritudine in sanitatē. quies igitur cōtraria isti motui est quies i ęgritudine, nō i sanitate: q̄n ista quies est ꝑfectio motus: & ꝑfectio nō ē cōtraria ei, cuius est ꝑfectio. & sic cōtrariū motui de sanitate in ęgritudinē est quies in sanitate. D.d. &, cū hoc ēt hæ duę sunt cōtrarię.i. &, cū hoc, q̄ motus ē cōtrar⁹ quieti, ista duę ēt quietes sunt cōtrarię. q̄n, si i motibus est cōtrarietas, & i quiete ēt debet esse cōtrarietas. D.d. & nō sunt nisi in cōtrarijs. i. & quies nō ē cōtraria quieti, nisi quia duę quietes sunt in cōtrarijs: quēadmodum motus non est cōtrarius motui, nisi quia sunt de cōtrarijs & in contraria. D.d. v.g. q̄n quies, &c.i. q̄n ęgritudo in sanitate ē contraria quieti ęgritudine. q̄n sanitas est cōtraria ęgritudini, & est cōtraria ipsi motui: quia impossē est vt sit cōtraria motui de ęgritudine in sanitate, cū quies, ad quā peruenit motus, dignior est vt sit ꝑfectio motus, q̄ vt sit cōtraria. & hoc intēdebat, cū dixit: q̄n ipossē est motū. i. q̄n impossē est vt quies, q̄ est i sanitate, sit cōtraria motui, q̄ est ad sanitatē: q̄n dignius ē vt motus de ęgritudine ad sanitatē sit via ad sanitatem. Et hoc ē ita: q̄n motus ē de gne ꝑfectionis, ad quā pueni, sed ē ꝑfectio diminuta, quia ē cōiūcta cū potētia, & cē vltę ꝑfectiōis est in quiete. si igit̄ mot⁹ de ęgritudine in sanitate est ad quietē in sanitate, necesse est vt motus de ęgritudine in sanitate sit factiēs quietē i sanitate, ſ. q̄n in eo inuenit̄ vna ꝑs quæ ē cōiūcta cū potētia, & cē vltę ꝑfectiōis post aliā quietus, ad quā puenit, sicut inuenit̄ in eo vna ꝑs post aliā, habitus, ad quā peruenit. &, quia substātia motus ē de genere quietis, ad quā puenit: & illa, q̄ diuersant ē fm magis, & min⁹ non sunt cōtrariæ: ergo quies, ad quā puenit motus, nō est cōtraria motui, sed finis eius: ergo ques, q̄ est i eo, ex quo est mot⁹, ē contraria motui: & ē illa, q̄ corrūpitur p ęgnationē motus, n quies, q̄ generat̄ paulatim p generationē motus. Et ex hoc declarabit̄ q̄ quies, q̄ ē i re, ad quā ē mot⁹, ē contraria qeti, q̄ ē i eo, ex quo ē motus. Q̄n, cū mot⁹ ē cōtrar⁹ qeti in eo, ex quo est mot⁹: & qes, ad q̄ est mot⁹, gnat̄ cū motu: ergo ista quies ē cōtraria qeti i eo, ex quo ē mot⁹. Et hoc intēdebat, cū dixit illud. n. q̄d generat̄ cū illo motu, &c.i. q̄n quies, q̄ generat̄ cū ęgnatione motus necessario est contraria qeti, ex qua est mot⁹: cū ista quies destruat̄ per ęgnationē mot⁹. D.d. impossibile. n. est. vt quies i albedine,

Documentum. Mot⁹ ē de gne ſfectiōis, ad quā pueD nit ſfectio diminuta, quia ē cōiūcta cū potētia, & cē vltę ſfectiōis, est quies. Idē. 5. cō. 2. & 47. Idē. 3 ph. c. 4.

G bedine, &c. i. quia quies I alterò nõ
corrumpit̃ per generationẽ quietis
I reliquo, ſ. ꝙ quies in albedine nõ
generatur per corruptionem quie-
tis in ſanitate, & ſimiliter quies in
ſanitate non generatur per corru-
ptionem quietis in albedine.

Quibus aũt non ſunt cõtra-
ria, horum mutatio quidem eſt
oppoſita, ea quæ eſt ex ipſo, ei,
quæ eſt in ipſum: motus autẽ
non eſt. vt ea, quę eſt ex ente, ei,
ꝙ eſt in ens. Et quies quidẽ ho-
rum nõ eſt, immutabilitas aũt
H eſt. &, ſi quidẽ aliquid erit ſub-
iectum, ea, ꝙ in ente eſt immuta
bilitas, ei, quæ eſt in nõ ente, cõ
traria erit. Si vero nõ ẽ aliquid,
id, qđ non eſt, dubitabit aliquis
cui contraria ſit ea, quę eſt in en
te, Imutabilitas, & an quies ſit.
ſi autẽ hoc eſt, aut nõ ola quies
motui eſt contraria, aut genera-
tio, & corruptio mot⁹ ſunt. Ma
nifeſtum eſt igitur, ꝙ quies qui
dẽ non dicenda eſt, ſi non & hæc
motus. ſimile aũt aliquid eſt et
I immutabilitas. contraria autẽ
eſt, aut nulli, aut ei, ꝙ eſt in non
ente, aut corruptioni. hęc. n. ex
ipſa eſt, generatio aũt ſ ipſam.

Intentiones vero, in quibus nõ eſt contrarietas, & ſunt, illæ quæ tranſmutationem oppoſitã habẽt, ſ. tranſmutationẽ, quæ eſt de aliquo oppoſito tranſmutationis, quæ peruenit ad illud: motum autem non habent. v.g. quoniã tranſmutatio ex eſſe eſt oppoſita tranſmutationi ad non eſſe. Quoniã in intentionibus iſtis non eſt quies, ſed K
illud, quod eſt in eis, eſt priuatio tranſmutationis, ſi nõ eius fuerit alicuius ſubiecti, v.g. quoniã, ſi tranſmutatio deficit in ente, tranſmutatio deficiet in nõ ente. Si igitur nihil eius fuerit, ambiget hõ, & non videt quod priuatio tranſmutationis in ente, & quies in eo ſit contraria alicui. & ſi hoc fuerit, tunc aut non omnis quies eſt contraria motui, aut generatio, & corruptio ſunt motus. Sed eſt ma- L
niſeſtũ quod non debet dici quies, ſed ſimile eſt. & priuatio tranſmutationis aut non eſt contraria alicui, aut eſt cõtraria corruptioni. quoniam corruptio ex illa ſit, generatio autem ad illam.

Cum declarauit ꝙ quies eſt con SS
traria motui, vult perſcrutari de eo
dem in tranſmutatione, ſ. vtrum in
tranſmutatione eſt quies oppoſita
tranſmutationi, ſicut eſt in motu,
aut non eſt quies, & d. Intentiones
vero, &c. i. tranſmutationes vero, ꝙ M
ſunt in intentionibus, in quibus nõ
eſt contrarietas. D. d. &, ſunt illæ, ꝙ,
&c. i. tranſmutatões vero, quę ſunt
in intentionibus, in quibus non eſt
contrarietas, ſunt illæ, quæ habent
tranſmutatões oppoſitas. D. expo-
ſuit hoc, & dixit, ſ. &c. i. ſ. ꝙ trãſmu-
tatio, quę eſt de aliquo, eſt oppoſita
in illo genere tranſmutationi, quæ
peruenit ad illud. D d. motum vero
non habent. i. & in iſtis intentioni-
bus, in quibus nõ eſt contrarietas,
non eſt motus, nedum vt ſint con-

trariæ

A trarię illo mõ, quo motus sunt cõtrarij. D.d. exẽplũ & dixit. v.g. qm̃ transmutatio de esse,&c.i.& exemplũ eius,qđ est vt trãsmutatio sit opposita trãsmutationi,s ꝙ ex illo, ex quo est altera transmutatio ad idẽ sit: reliqua, est transmutatio de esse in non esse,ꝙ est corruptio, & trãsmutatio de non esse in eẽ, ꝙ est generatio. & ista trãsmutatio non est opposita p illud ad qđ: & si esse opponitur ad non eẽ.quia non est hic motus exins̃ p se oppositus alij motui: quia trãsmutatio de non eẽ est per accẽs, & transmutatio de subiecto.s. de contrario est p se, aut ẽ ꝙ pinquius vt sit p se.trãsmutatio veto subiecti,qđ defert contrarium ex illo contrario ad suũ contrariũ, est per se. & hoc non inuenit in generatione,& corruptione. Et,cũ narrauit ꝙ cont ãietas in talibus transmutationibus est fm ꝙ trãsmutatio vna in eis est ad illud,ex quo est secunda transmutatio, cũ eẽ in istis duabus trãsmutationibus non est, nisi in alterũ extremo, incœpit narrare ꝙ ẽt non inuenitur in talibus trãsmutationibus quies contraria quieti, sicut inuenit in motibus:ne que ẽt quies est contraria trãsmutationi.D.d.Qm̃ in illis intẽtionibus, &c.i. in illis. n. intẽtionibus,in quibus est generatio, & corruptio,non est quies oĩno, sed est in eis priuatio trãsmutationis.& hoc erit, si ponemus ꝙ non ens, ex quo est generatio, & aliud,ad qđ ẽ corruptio, est aliquid actu.qm̃,si hoc posuerimus,tũc erunt illic duo non esse, & priuatio in non ente, fm ꝙ posuerimus ipsum eẽ aliquid, & priuatio ĩ ente.Priuatio igit̃,ꝙ est in ente,si posuerimus ipsam esse quietẽ, sequit vt sit contraria priuationi trãsmuta- D
tionis, ꝙ est in non ente: & priuatio transmutationis, quę est in non ente,est eadẽ cũ priuatione trãsmutationis,quę est in ente. & sic inter illas non erit contrarietas oĩno. qm̃ quies ĩ eo, ad qđ est motus, non est contraria quieti in eo, ex quo, nisi quia sunt ĩ duobus contrarijs. D.d. Si igit̃ non ens nihil fuerit, &c.i. si igitur non ens non fuerit subiectũ, impossibile est imaginari ꝙ priuatio transmutationis, ꝙ est in ente, est quies.qm̃ ĩpolẽ est imaginari ipsam esse contrariã motui. neq; priuatio existimaẽ esse ges.qm̃,si non E
ens non ẽ aliquid, non erit illic priuatio, ꝙ possit imaginari ꝙ ẽ quies opposita quieti, ꝙ est in ente. neq; imaginaẽ ꝙ ista priuatio, quæ est ĩ ente,ẽt est quies opposita trãsmutationi ex eo.qm̃ transmutatio ex eo non est motus: & oĩs quies est contraria motui, aut quieti. Si igit̃ posuerimus ipsum esse quietẽ, tũc erimus ĩter duo, aut ponemus ꝙ non oĩ quieti opponit̃ motus, aut dicemus ꝙ generatio, & corruptio sunt motus. & vtrunq; est impoſe. D.d. Sed est manifestum, &c.i.qm̃ non F
est quies in rei veritate.&, cum non fuerit quies ĩ rei veritate, sed priuatio transmutationis, dissoluetur ꝙstio dicens ꝙ non oĩs quies est contraria motui, aut contraria quieti. qm̃ hęc in rei veritate non ẽ quies, sed similis quieti. D.d. aut non erit contraria alicui oĩno.i.& ista priuatio, quæ est quies fm similitudinẽ, opinandum est, aut ꝙ non est contraria alicui omnino,aut ꝙ est contraria transmutationi, quæ est corruptio: quoniam ex eo est principium motus corruptionis.

G Proponuntur nonulla circa predicta dubitationes, solumuerq;. Cap. 3.

DVbitabit aũt aliqs, quare in mutatiõe quidem fm locũ sunt & fm naturã, & p̃ter naturã & quietes, & motus, in alĩs autẽ nõ. Vt alteratio, hæc quidem fm naturã, si la vero p̃ter naturã. nihil.n. magis sanato, q̃ ęgrotatio fm naturã, aut p̃ter naturã, aut dealbatio, q̃ denigratio. Sifr aũt est & in augmentatiõe, & diminutione. neq; n. hæ sunt inuicẽ cõtrarię, vt fm naturã, & p̃ter naturã, neq; augmentatio augmẽtationi. Et in gñatiõe, & corruptione eadẽ rõ est. neq; n. gñatio quidẽ fm naturã, corruptio aũt p̃ter naturã. senescere.n. fm naturã est. neq; gñationẽ videmus, aliam quidem fm naturã, aliam vero p̃ter naturam.

H

Et quærit hõ, quare in trãsmutatione in loco sunt modi motuũ, & modi quietu naturales, et non naturales, quod non est in alijs modis transmutationis. v.g. in alteratione, sita, quod alia esset naturalis, & alia innaturalis. quoniã hominẽ sanari, aut infirmari, neutrum est dignius, vt sit naturalis, aut non naturalis, neq; albificatio, neq; nigrificatio. Et secundum hoc est de augmento, et diminutione, quoniã contrarietas istorum duorum non est secundum naturam, & extra naturam. ergo augmentum non est contrarium augmento. Et iste idem sermo dicetur de generatione, & corruptione. quoniam generatio non est naturalis, & corruptio innaturalis. quia hominem senescere est naturale. et ẽt nõ inuenimus aliqua generatio nẽ naturalẽ, et alia innaturalem.

I

E

Cum narrauit qui motus sunt contrarij in spẽ, & quę quies est cõtraria cui motui, & cui quieti. & motibus in vĩ inuenit cõtrarios fm naturã, & non naturã, & quiete, incepit perlustrare ceteris motibus cõtrarios

K

L

hic modus cõtrarietatis, & rit hõ. & ex quare i trãslatiõe fuerunt duo modi, fnaturalis, & innaturalis. cũ mot' lapidis ad pensus é violẽt'. & ifensus cõtrarius fnaturalis. & isti inueniũt de eadẽ quiete i spẽ cũ quies ifensa cõtraria quieti supius. cũ enim sit é naturalis terre, & supensus innaturalis: & isti quies supius é contrarius naturalis, & ifensus innaturalis.

M

Quęrit igit quare i hoc loco inuenit' duo modi cõtrarij hoc mõ, & nõ i alijs gñib' motuũ cõtrariorũ. v.g. i alteratiõe. cũ ñ possem' dicere q̃ alia é naturalis, & alia innaturalis v.g. hoiem sanari, & hominẽ infirmari. nõ.n. euidentius hoc e naturale, & hoc é innaturale, fm eadẽ spẽ, v.g. hoiem ęgrotare. Et hoc intendebat, cũ d. cũ hominẽ sanari, aut ęgrotare, &c. cũ neutra istarũ dispõnũ é dignior vt sit naturalis alicui. & isti é de albificatione aut nigrificatiõe, fcũ nulla albificatio, aut nigrificatio est dignior vt sit magis naturalis, q̃ alia.

Et,

A Et cum narrauit ꝙ in primo aspectu non inuenit in modis alterationis nisi modus cõtrarietatis quieti, scꝫ ꝙ nec ẽt in motu augmẽti, & de hoc ẽm huic modũ est ẽt de augmento, & diminutiõe, s. quia de augmento non inuenit aliud naturale, & aliud violẽtũ. & sili in gñatione & corruptiõe. qñ hoiẽ senescere ꝛ ei via ad corruptionẽ. sed senescere nõ dicit̃ naturale. & in innaturale. & sili inuenescere est via ad generationẽ. sed non existimat ꝙ illud sit naturale, & aliud innaturale.

At si ett qđ violentia fit, ꝑter B naturã, & corruptio corruptioni cõtraria erit, ea, q̃ est violẽta, vt q̃ ꝑter naturã ẽt, ei, q̃ fm naturã. Sunt igit & generatiões q̃ dã violẽtę, & non fato determinatę, quibus cõtrarię sunt eę, q̃ fm naturam. Et augmentationes sunt violentę, & diminutiones. vt augmentatiões eorum, qui velociter ꝓp alimẽtum pubescunt, & frumenta, quæ cito adolescunt, et nõ sunt cõstricta.

Dicamus igitur quod, si id, quod C *fit, violenter, est extra naturã, tunc aliqua corruptio est contraria alicui corruptioni, s. corruptio violenta, qua fit extra naturam, corruptioni naturali. Sunt igitur modi generationis violenti: & generatio non est mensurata aliqua mensuratione. erunt igitur contraria eius modi generationis naturalis. Et sunt modi augmenti violenti, et modi diminutionis. v.g. augmẽtum puberum propter luxum in comestione, & semen luxurioD sum, cuius corpus impinguatur, & non condensatur.*

Cũ narrauit ꝙ in primo aspectu existimat ꝙ in vna spẽ motũ, qui sunt in alteratiõe, & qui sunt in augmẽto, & diminutiõe, & vlt in aliis trã mutatiõibus nõ inuenit cõtrarietas, sicut in morbus, qui sunt in loco, incœpit narrare ꝙ hoc accidit ī primo aspectu. &, cũ hoc bñ cõsyderaꝫ, apparet ꝙ ī vnaquaq; spẽ istorũ fuerit cõtrarietas fm naturã, & nõ naturã. &, si hoc fuerit, posse erit vt in spẽb⁹ oppositus inueniat cõtrarietas hoc mõ. & d. Dicam⁹ igit, &c. i. qñ, si hic fuerit corruptio violenta: qđ est violẽtũ ẽ extra naturã: sequit̃ vt sit cõtraria corruptio corruptiõi. &, cũ in hoc syllo hypothetico ponit̃ ans, erit cõclo, q̃ corruptio erit cõtraria corruptiõi. & hoc ẽ illud, qđ intẽdebat declarare. D. declarauit qũo cõsequẽs sequit̃ ans, & dixit: corruptio, s. violẽta &c. i. Quia corruptio violẽta est extra naturã: & qđ est extra naturã est contrariũ naturali: ergo corruptio naturalis, & violẽta sunt cõtrarię. Et, cũ narrauit ꝙ corruptio al a est violẽta, alia E nõ violenta, incœpit narrare qđ ī generatione inuenit hoc sili, & dixit: Sunt igitur modi generationis, &c. i. & generatio violenta est multorum modorũ: qñ generatio violẽta non est terminata, i. vna species tñ. erunt igitur contraria istorum modorum modi generationis omnis naturalis. Et hoc, qđ dixit, existimatur non sequi. quoniã, & si infirmitas est multarum specierum, existimatur vt non sequatur q̃ contraria earum sint species sanitatis: F

Dubium.

Solutio. Tot sunt spēs sanitatis, quot sūt spēs ęgritudinis sed ń hāt nōia. Idē hēt ęplē 3. Colligere cā. & 4. Cōe. c. 18.

G qm̄ sanitas est vna, & ęgritudines sunt multę. Sed forte vt ꝙ vna sanitas continet multas particulares oppositas illis multis ęgritudinib⁹. sed non hāt nōia: & ideo latent. Et cum narrauit ꝙ in generatione, & corruptione inuenit contrarietas, ſ. in vna spē, incepit narrare ꝙ similiter inuenit augmēto, & diminutione, & d. Et sunt modi augmenti, &c.1. & sūt sunt modi violēti augmentationis, & modi non violenti. & sic ēt augmentatū, ēt est contrariū augmentatū ſm naturā, & non naturā. qm̄ violentum est extra naturā, & augmentū violentū est augmentū puberū: qđ festinat ante tēpus affluentum pp̄ multitudinem in luxu, & sicut semen abundās in aliquo, cuius corpus crescit, & nō condensatur pp̄ multitudinē humoris.

H In alteratiōe aūt quo pacto ? An similiter. erūt. n. aliæ quidē violētæ, aliæ vero naturales. vel qui liberanť alīq nō in iudicatorīs diebus, alīq aūt in iudicatorīs: illi quidē prēter naturā alteranť, hi vero ſm naturā. Erūt ergo corruptiōes cōtrariæ adinI uicem, nō generationi solū. Et quid phibet? ē. n. vt sic. etenim, si hęc quidē suauis, illa vero tristis esset. Quare nō simplr corruptioni corruptio cōtraria est, sed quatenus ipsarum hæc quidem hmōi, alia vero talis est.

Sed quomodo erit hoc in alteratione? Dicamus igitur quod similiter est de illa. quoniā possibile est vt sint aliqua ex ea violenta, & alia naturalia. v.g. quoniā quidē hoies euadūt ab ęgritudie nō i die K *critica, et quędā in die critica illis igitur sunt alteriati non naturaliter, illis aūt naturaliter. Et sic erit corruptio contraria corruptioi, nō generationi. Et nihil prohibet hoc. quoniā possibile ē vt altera corruptio sit contristabilis, & alia delectabilis. Et erit corruptio contraria corruptioni, nō simpliciter, sed cum altera corruptio fuerit talis dispōnis, & alia talis dispositionis.*

Cum declarauit ꝙ in generatio- L
ne, & corruptione, & augmento in- 68
uenitur contrarietas, incepit declarare ꝙ sīſi est in alteratione. &, quia latet in alteratione magis q̄ in gnatione, & corruptione, d. Sed qūo erit hoc in alteratione? D. d. Dicam⁹ igitur. i. ꝙ in vno motu in spē inuenīť contrarietas in alteratione, sicut in gnatione & corruptione, & augmēto & diminutione. D. d. qm̄ pole ē, &c.1. qm̄ pole est vt qđā alterata alterentť violēter, & qđā non violēter. v. g. in alteratione infirmorū de ęgritudine in sanitatē. qm̄ qđā ē in die critica, & ē alteratio naturalis, & qđā non i die critica, & hęc ē alteratio innaturalis. D. d. illi igit sunt alterati, &c.1. ille, cui accidit crisis non in die critica, vt i sexta. D. d. isti āt. &c.1. qbus accidit i die critica. v. g. i septia. Et, quia hoc ń est manifestū in oībus alterationib⁹, d. pole ē igit vt sint aliqua, &c. & ń d. pole ē igit vt in qualibet spē alterationis inueniať aliqua violēta, & naturalis. dimisit hoc, quia difficile est verificare hoc p̄ inductionē. D. fecit ręmemorationē de illis, q̄ declarauit, M

&

A & d. Et ſic erit corruptio contraria corruptiõi & ñ gñatiõi, i. ñ gñatiõi, ſed ipſi corruptiõi. D. dedit aliũ modũ, ex quo imaginat eé poſſe vt corruptio ſit cõtraria corruptioni, & dixit: Et nihil prohibet hoc, &c. & intendit per contriſtabilẽ, corruptionẽ violentã, & per delectabilẽ, corruptionẽ naturalẽ. Et forte intẽdit hoc p delectabilẽ id, qđ ẽ minoris cõtriſtatiõis: qm̃ oĩs corruptio eſt cõtriſtabilis neceſſario, ſed violenta magis contriſtabilis. D.d. Et erit corruptio cõtraria corruptioni nõ ſimplr, ſed cũ altera corruptio B fuerit in aliqua diſpõne vno mõ, & alia alio mõ: cũ ſit ſpẽs nõ ſibi contraria. ſ; cũ accidit alteri corruptioni vt ſit vno modo, & alia alio mõ contrario, vt natura, & violentia, & contriſtatio, & delectatio.

Omnino igiſ cõtrarij motꝰ, & qetes dicẽtur mõ ſunt. vt quæ eſt ſurſum, ei, qui eſt deorſum. loci. n. cõtrarietates hę ſunt. ferũ aũt ea quidẽ, q̃ ſurſum eſt, latione, natura ignis, ea vero, q̃ deorſum, terræ et contrarię ipſorum lationes ſunt. ignis autẽ ſurſum C quidẽ natura, deorſum aũt prꝫ ter naturã. Et cõtrarius quidẽ motus eſt, qui eſt ſm naturam ipſius, ei, qui eſt prꝫeter naturã.

Secundũ hoc igitur, quod narrauimus, vniuerſaliter erunt modi motũ, & modi quietis cõtrarij. v.g. quoniã ſuperius ex hoc eſt cõtrarium inferiori. quoniam hæc duo ſunt contraria in loco. & iſta duæ intentiones vniuerſaliter ſunt dignores principaliter. quoniã illud, quod tranſfertur naturaliter D *ſuperius eſt ignis, & inferius eſt terra: & tranſlationes earũ ſunt contrariæ. & locus ignis eſt ſuperius naturaliter, & locus eius eſt inferius extra naturam. Et naturale eſt contrarium innaturali.*

Hic facit rememorationẽ de modis prædictis, ſm quos motus ſunt cõtrarij, & quies eſt contraria, & dat exẽplũ de hoc, qđ iã declarauit, ꝙ motuũ cõtrariorũ qdã ſunt diuerſi ſ ſpẽ: & iſti ſũt cõtrarij ſm formas, E qa ſunt ad cõtraria, & ex cõtrarijs, & cõtrariorũ: & ẽt ſunt cõtrarij ſm naturã, & nõ naturã ſ reſpectu eiuſdẽ: & iſti ſunt idẽ in ſpẽ, & ſunt cõtrarij ſm naturã, & ñ naturã. quies vero, declarauit eſt de illa, ꝙ contranũ in eo motui eſt quies, q̃ eſt ſ eo, ex quo eſt motus, nõ quies, quæ eſt in eo, ad qđ ẽ motus, & ꝙ duę quietes cõtrarię ſunt quies ſ eo, ex quo, & quies in eo, ad qđ. Et dixit: Secũdũ igiſ hoc, qđ narrauimus, &c. & intendit p modos motuũ, duos modos motuũ contrariorũ. ſ. contrariorũ diuerſorũ in ſpẽ, & cõuenien F tiũ in ſpẽ, & contrariorũ ſm naturã, & non naturã. Et ſtẽdit p modos qetis, quietẽ, q̃ ẽ cõtraria motui. & quaſi dicit, ſm hũc igiſ modũ, quẽ narrauimus, erunt modi motuum cõtrarij, & modi qetis cõtrarij motibus, & quietib' ipſius. D. induxit exẽpla ſm ſpẽm in trãſlatiõe, & dixit v.g. qm̃ ſuperius, &c. i. v.g. quia ſuperius eſt cõtrarium inferiori in loco, ideo illud, qđ tranſfertur naturaliter ſuperius, eſt contrarium adinferius translato naturali: & ideo

G translatio est cõtraria translationi. D.d. & ille duæ intẽtiones, &c. & intendit, vt mihi vi, q̃ illæ duæ contrarietates sunt illa, q̃ dñr cõtraria principaliter, cũ definitio cõtrariorũ, quę est, q̃ contraria sunt illa, q̃ maxime distant, nõ inuenit primo. & principaliter, nisi in eis, q̃ sunt in loco, deide dr in qualitate fm similitudinẽ. Et forte intendit q̃ cõtrarietatem cę superius simplr, & inferius simplr, est dignius q̃ vt sit in inferiori, & suprõ nõ simplr, sed in respectu, vt in loco aeris, & loco aq. & forte p̃ hoc dicit illud ignẽ, qđ trãsfertur naturaliter superius. i. simpliciter. Et hoc capitulũ diminutũ est i quibusdã libris & in lib. Alex inuenitur sic: illa ignẽ sunt sicut principaliter, & prõ. & Alex exponit hæc verba duobus modis. dicit. n. q̃ cũ dixit illa, intuit il. 2, q̃ dispositũ prõ per motus, & qeres cõtrarias. i. illa, q̃ habent illas intẽtiones primo, & essentialiter. & illa expõ non conuenit verbis Arist. fm q̃ accidit nobis. Et sola expositio est propinqua nostrę. D.d. & translationes eorũ sunt contrariæ. i. & quia sunt cõtrariæ, ideo translationes eorũ sunt I contrariæ. D.d. & locus ignis est superius, &c. & intendit, vt mihi vr, q̃ ista duo motus. i. ad superius, & ad inferius, qñ imaginatus, fm q̃ sunt duorũ corporum naturaliter, v.g. ignis, & terræ, tunc vterq; erit contrarius reliquo, fm illud, ad qđ mouetur naturaliter: & cum accipiuntur, fm q̃ sunt vnius corporis, v.g. ignis, aut terræ, tunc alter erit contrarius reliquo fm naturam, & nõ naturam, verbi gratia motus lapidis ad inferius, & superius.

Cõtrarię sunt quę maxime distant.

Et quietes ẽt sibi. q̃ nam est K sursum quies ei, q̃ est de sursum in deorsum, motui cõtrario est, est aũt terræ illa quidẽ quies pter naturã, motus aũt huic fm naturã. Quare motus quies cõtraria est, q̃ est pter naturam, ei, q̃ est fm naturã eiusdẽ. etenim motus eiusdẽ contrarius sic erit. alter. n. fm naturã ipsorum erit qui sursum, aut qui deorsum, alter autem pter naturam.

Et similiter ẽt ẽ de motu quietis. quoniam quies superius est cõtraria motus de superiori ad inferius. & si quies illic erit terræ extra naturã, & iste motus erit naturalis. Quies igitur contraria motui: est quies, q̃ est extra naturam motui naturali in eadem re. motus. n. qui est in eadem re, nõ est in eo cõtrarietas, nisi hoc mõ, quia alius est ei naturalis, aut hic, qui est ad superius, aut ille, qui est ad inferius, & alius non naturalis. L

Cum narrauit q̃ motus contrarij sunt illi, qui sunt contrarij mihi M lud, ad qđ, & illud, ex quo, vt sursum, & inferius in motibus corporũ simplicium, & q̃ accidit q̃ in eodẽ re opponuntur sibi illi duo motus fm naturam, & non naturã, incipit narrare q̃ quies est cõtraria motui in eadem re hoc modo, & dixit. Et similiter, &c. i. & quemadmodum duo motus in eadẽ re, qui sunt ad loca contraria, sunt contrarij, quia sunt ad loca contraria, & quia alter est naturalis, & reliquus non naturalis, ita est de contrarietate quietis

ad

A ad motū in eadem re, ſ. q̄ quies, q̄ eſt in cōtrario loco, loco, in quo eſt quies, ad quā eſt motus, & q̄, ſi motus ſint naturalis illi rei, erit quies non naturalis. v.g. q̄n quies ſuperius eſt contraria motui de ſuperiori ad inferius. ſi igitur quieſcēs fuit ibi, tenta ſ ſuperius erit ſm violentiam, & tūc motus ex illo loco erit naturalis. &, ſi quieſcens fuerit illic igniſ, tunc quies erit naturalis ei, & motus ex eo erit violentus. D. dixit: Quies igitur, &c. i. & quies contraria motui naturali eſt quies violenta, quæ eſt extra naturā. & d. in eadem re, quia quies ſuperius eſt contraria motui de ſuperiori ſimplr, & quies ei ſimpliciter ſuperius eſt cōtraria quieti in inferiori ſm naturam, & nō naturā, ſm q̄ ambę ſunt naturales duobus contrarijs. Et qua ſumtē ſit declarare q̄ diſpoſitio cōtrarietatis, exiſtentis in eadem re, eſt ſm naturam, & non naturam, & ſue fuerit contrarietas i motu, aut in motu, & quiete. & ideo dixit: motus n. qui eſt, &c. i. q̄n motº nō eſt cōtrarius motui in reſpectu eiuſdē, nāſ ſm modum, quo quies in eadē re eſt contraria motui, & quies contraria quieti, non ſm modum, quo C motus, qui ſunt i pluribus vna ſpē, ſunt contrarij, & quietes, quæ ſunt in pluribus vna ſpē. q̄n iſti ſunt cōtrarij, quia ſunt ex contrarijs, & ad

ocum: contraria, & contrarium motū. Et debes ſcire, q̄ intendebat declarare, quoniam quemadmodum vni motui in numero accidit contrarietas ſm naturam, & nō naturam, ita eſt de motibus contrarijs in ſpecie in reſpectu eiuſdem, ſ. q̄ accidit eis contrarietas ſm naturam, & non naturam, vt motus ad ſuperius, & ad inferi°: q̄n in reſpectu terrę, aut ignis B alter ē naturalis, & alter nō naturalis. & ſiſt ē de cōtrarietate q̄tis ad motū, ſ. q̄tis, ex qua ē motº. ſed, q̄a iſta cōtrarietas nō imaginat, niſi i eadē re, ñ accidit vt ambę ſint naturales, ſicut accidit in duob° motib° i ſpē cōtrarijs, q̄n accipiunt i reſpectu duorū diuerſorū. vt motº ignis ad ſup°, et terrę ad iferi° q̄n ſūt cōtrarij, et nāles, iſte igni, & iſte terræ.

Habet aūt dubitationē, ſi eſt oīs quietis, q̄ non ſemp eſt, gñatio, & hæc eſt ipſum ſtare, eius igit, q̄d præter naturā quieſcit, E vt terrę ſurſum, erit gñatio. cū ergo ferebat ſurſum violentia, ſtabat. ſed q̄d ſtat ſemper vī ferri velocius: q̄d aūt violēta contra, nō factū, ergo quieſcēs erit quieſcens. † {Amplius vī ipſū ſtare, proprie dici, aut oīno eſſe in eo, q̄d eſt ſm naturam in ſuū locū ferri, aut accidere ſimul.}

† al. Amplio vī ipſi ſtare, pro prie dicit eo, q̄d ſm nā i. præuādat locū, ſ. in eū, q̄ ſtet nām, aut omnino q̄d ē ſui locū ferri F aut accidere &c.

Et eſt hic locus. q̄ōis. quoniā, ſi oīs quies nō ē ſemper generata, cū nō eſt, deinde eſt, et generatio eius eſt ceſſatio, tunc ques rei quieſcit non naturaliter, v.g. quies terræ ſuperius habebit generationē. quoniam illud, quod tranſfertur ſuperius violente, ceſſabit. ſed illud, quod ceſſat ſemper, exiſtimabitur quod translatio eſt velocior: & quod tranſfertur violente eſt econtrario. erit igitur quieſcens abſq; eo, quod quieſcat. Et exiſtimatur etiam quod dicere aliquid ceſſa-

Gre, aut est dicere quod transfertur vniuersaliter ad locum, quem habet, aut vt sequatur insimul.

61 Et est q̄ vtrū quies violēta habeat generationē. qm̄, si quies violēta nō est semp: et ois quies, q̄ non est semper, est generata: necesse est vt quies violēta sit generata. & Itelligo p generatione quietē facta cū motu, & hoc intendebat, cū d. qm̄, si ois quies, &c. q̄m̄, si ois quies nō est semp. q̄m̄ mō nō ē, deinde erit, necesse est vt quies violēta habeat gnationē. & Itelligo p cessationem

Hire ad cessandū. Et, cū declarauit q̄ ex hoc sermone sequit̄ q̄ quies violenta est generata, i. facta ex motu violento, induxit impossē, q̄d sequit̄ ex hoc, & d. qm̄ illud, qd trāsfertur supertius violēte, cessabit. i. sed, si posuerimus q̄ quies violēta habet generationē, sicut habet quies naturalis, sequitur ex hoc, vt illud, qd trāsfert violente, transferatur vt cessat, sicut illd, qd mouet naturaliter. D. d. sed illud, qd cessat, &c. i. sed illud, qd cessat, fm q̄ cessatio eius generatur, i. fit ex motu naturali, apparet q̄ trāslatio eius erit velocior, qñ ap

I propinquat loco, in quo innatū est cessare, sicut est dispō in motu naturaliter. & motū violentū est cōtrarium. s. qm̄ ois motus ē remissior, qñ appropinquat loco, cū quo cessat. & iō motus eius non est pp quietē. &, cum ita sit, cessatio eius non erit generata, & sic quesceret, ita, q̄ nūq̄ veniret ad quietem. Et hoc intendebat, cum d. ergo erit quescens, &c. i. & cum illud, qd mouetur violente, nō mouetur, vt cessat, tunc illud, quod mouetur, erit quescens absq; eo, q̄ quies eius ger. ter. qd est impossibile. D. d. Et existimat, &c. i. & apparet q̄ cū dicimus aliquid cessare, medium alterū duorū, aut ire ad cessandū, & trāsferri ad ipsum, aut q̄ motus, & quies sunt insimul. i. aut q̄ quies est inseparabilis a motu, aut pñata cū motu: & hæc duo nō inueniunt̄ in illo, qd quiescit violēte: ergo necesse est vt illud, quod quiescit violente, non veniat ad quiescendum: & sic quies eius non habebit generationem.

Habet aūt dubitationē, si cōtraria est quies, q̄ est hic, et, qui hinc est, motus. cū. n. moueat ex L hoc, aut ēt abīcit, adhuc vī habere id, qd abīcit. quare, si hæc quies cōtraria est ei, qui hinc ē in contrariū, motui, simul erūt contraria. An aliquo mō quiescet, si adhuc manet. oīno autem eius, q̄d mouetur, aliud quidē ibi, aliud autem est, in q̄d mutatur. quapropter & magis mot⁹ motui contrarius, quàm quies.

Et est q̄o vtrum quies hic est cōtraria motui ex hoc. quoniā, quando mouetur aliquid ab aliquo. & M *separatur ab eo, existimatur quod i eo est illud, a quo separatur. si igitur ista quies est contraria motui, ex hoc erūt duo cōtraria insimul. Ad hoc autem dicamus, quoniā, et si adhuc est quiescēs, quies eius ē quod. ammō. et vniuersaliter motus quoddam est illic, & quoddā in eo, ad quod transmutatur. quoniā motus dignior est vt sit contrarius motui, quam quies.*

Et

62 Fr est quæstio de hoc, quod posui
A in principio, q̃ quies, q̃ est in re, ex
qua est motus, est contraria motui
ex hac quiete, vt postmodum prius.
Deinduxit quæstionem. & dixit: quū
q̃ quod mouet, &c. i. apparet. n.
quod aliquid mouet de aliqua
re separatur ab eo aliquid, quod
est in eo de illa re, a qua separatur,
cum mouetur, quū, q̃ separatur
ab eo tali modo, tunc perficitur mo-
tus. & aliud remanet in eo de illo, à
quo mouetur. Et cum ponit q̃ quū
adhuc mouetur, adhuc est
in eo, ex quo mouetur, di-
B cit, si igitur illa quies, &c. i. si igitur
remotio est quietis ab illo, ex quo
mouetur, dum mouetur: & quies è
contraria motui: tūc in re mota iue-
nientur duo contraria insimul. s.
quies, & motus. Et cū induxit hāc
quæstionem, incepit dissoluere eā,
& dixit: Ad hoc autem dicam, &c.
Et quæstio non completur, nisi ex
hoc, quod accipim⁹ primū quietem
simpliciter in eo, ex quo mouetur,
& non est in eo quies, nisi quodā
modo. D. declarauit hūc modum,
quies est, & dixit: motū. n. quoddā est
finale, &c. i. &, cum a quo motū est di-
uisibile, vt post declarabit, tunc mo
tum non est quies in eo, ex quo
mouetur, nisi fm partē, non fm to-
tum. i. simpliciter, quū, dum mouetur, q-
dam pars eius est in eo, ex quo mo-
uetur, & quædam pars in eo, ad qd
mouetur, & sic non sequitur, vt duo
contraria inueniantur in eodē sub-
iecto. Et iam concessit in hac quæ
stione q̃ quies est contraria motui,
incepit etiam declarare, q̃ b quies
non est, nisi priuatio motꝰ, & q̃ con
trarium i rei veritate motui est mo
tus oppositus ei. & ideo possibile est
vt quies, & motus inueniant in dua D
bus partib⁹ motꝰ: & non est posse vt
duo motus contrarij inueniant in
duabus partibus eius, sed necessario
impedit se adinuicem. Et ideo di-
xit: quū motus dignior est, &c. i. &
quia motus potest congregari cum
quiete in eadem re mota, & non cū
motu contrario, neq; in duab⁹ par-
tibus diuersis. Et secūdū est, q̃ quies Docuit.
coniuncta cū motu, non est distin-
cta a motu. i. in parte distincta. quū
sequeretur ex hoc vt aliquid moueret
in aliqua parte, & quiesceret. Alia.
&, cum non est distincta, ergo est in
potentia, non in actu. E

Et de motu quidem & quiete,
quomodo vtrumq; vnū est, &
quæ quibus contraria sunt, di-
ctum est.

*Iam igitur narrauimus de mo
tu, & quiete, quomodo vterq; est
vnus, & quo contrariantur sibi.*

De motu quot modis est vnus iā 63
dixit, & de quiete aūt, innuēdo per
ipsum motum. & sic etiā quies erit
vna trib⁹ modis. i. vna genere, & vna
specie, & vna numero. & illa, q̃ sunt
necessaria in vnoquoq; istorū, sunt
illa, quæ sunt necessaria in motu. F

Dubitabit autē quis & de ip
so stare, si & quicunq; sunt inter
naturā motus, his est quies op-
posita. si quidem igitur nō, erit
inconueniens. manet. n. sed vio
lentia. quare quiescens aliquid
erit non semper sine fieri. Sed
palam quod erit. sicut. n. mouet
præter naturā, & quiescit vtiq;
aliquid præter naturam.

Isti duo t.
sequētes s
ali⁹ exem
di. ex. si
reponūt.

*Et quæret homo etiam de cessa
tione, vtrū omnes motus, qui sunt*

ex-

G *extra naturam, habent quietem oppositam. si igitur non habet hoc erit inopinabile. quoniam tunc remanebit res in violentia, & erit aliquid, quod nunquã quiescet sine generatione. Manifestum est ergo quod habet. quoniam quemadmodũ res, quæ mouetur extra naturam, quiescet extra naturam.*

64 Ista est prima qõ, quam induxit prius, & non inuenit in quibusdã libris, & forte iterauit eã ad complẽdum sermonẽ. qm̃ in illo sermone negauit vt quies, quæ est extra naturã, habet generationem: ergo est semper. qd est inopinabile. & quies, quæ est extra naturam, vt fieri per sensum semp: Dissoluit igitur hãc qõnem ita, q̃ gñatio dr de illo, & d quiete naturali multiplicitet, & dixit: Et quæret homo, &c. t. & quæret homo, sicut diximus, de ceſſatione, q̃ est ire ad ceſſandũ in motũ, qui sunt extra naturã, vtrũ hñt quieté intrã, sicut hñt motus naturales. Et nõ intendit p quieté oppositam, quieté, de qua dixit prius q̃ est contraria motui. s. quieté in eo, ex quo: sed intendebat quietẽ ad quam est motus. & dixit oppositam, large. Et cũ narrauit q̃ filio est d quietis eé nõ naturalis, q̃ est motuum non naturaliũ, dixit: si igitur non hñt, hoc erit inopinabile. i. si igitur non hñt quieté vt dctm̃ est prius, quia nõ hñt gñatione, erit inopinabile. apparet. n. sensui q̃ hic sunt aliqua, q̃ quiescunt violenter, & non naturaliter. & hoc intẽdebat, cũ dixit: qm̃ aliquid remanet in violentia. i. qm̃ apparet sensui q̃ aliquid quiescit i loco per violentiam. D. d. & hic erit aliquid, quod nunq̃ quiescit sine generatione. i. & nullum inopinabile est maius q̃ ponere q̃ quies violenta est facta, & non hẽt gñationem. D. d. Manifestum est ergo q̃ hoc, &c. i. &. cum quies violenta est motuum, postq̃ nõ sunt p sensum, manifestum est q̃ hẽt gñationẽ, sed generatio in hac quiete non hẽt eandem intentionem cum generatione in quiete naturali. & hoc fuit negatum in sermone prædicto a motib⁹ nõ naturalibus. sed ista quies hꝫ a motu, qui est extra naturam, & modo, quo iste motus, qui est extra naturã, inuenit in corpore. s. qm̃ quẽadmodũ ille mot⁹ est a cã extrinseca violẽta, sic quies violenta inuenit post illum motũ, sicut quies naturalis, quæ est a cã q̃ est in re, inuenitur post motũ naturalem, qui est in re a natura. i. a causa existente in re. Et hoc intẽdebat, cũ dixit, quẽadmodũ res, quę mouetur extra naturã, &c. i. & quies est ei, fm̃ q̃ est motus, quẽadmodũ quies est in re, fm̃ q̃ est mot⁹ naturalis. s. qm̃, sicut motus d. multiplicitet de naturali, & violẽto, ita est de quiete naturali, & violenta. & quæ hõ accidit ex hoc, q̃ ponebantur vniuoca.

Quoniam autẽ est quibusdã motus fm̃ naturam, & præter naturã: puta ignis, qui sursum secundum naturam, qui autem deorsum præter naturam: vtrũ hic cõtrarius, aut qui terrę: hæc enim fertur secundum naturã deorsum. Aut palam quia amabo, sed nõ eodem modo. sed qui quidem secundum naturam est secundum naturam existentis: eius autẽ, qui ipsius, qui sursum, ignis

G ignis ei, qui deorsum, vt ſm naturam exiſtens præter naturam exiſtenti. ſimiliter autem & in manſionibus. Forte aũt quieti motus aliquatenus opponit. cũ .n. moueatur ex hoc, & abĩciat, adhuc videtur habere ꝙ abĩcitur. quare, ſi ipſa quies contraria ei, qui hinc in contrariũ, motui, ſimul exiſtent contraria, aut aliquatenus quieſcit, ſi adhuc manet. omnino aũt eius, qđ mouetur, hoc quidem ibi, hoc autẽ in quòd mutat. pp ꝙ magis motus motui contrarium, quã qui H es. Quis quidem igitur motus ſimpliciter vnus dictum eſt. & de motu quidem, & quiete quo modo vterq; vnus, & qui cõtrarũ quibus dictum eſt.

Et, quia quadam habẽt motũ naturalem, & quadam extranaturam. Verbi gratia quoniã ignis habet motum ad ſuperius naturalem, & ad inferius innaturalem, quærendum eſt vtrum iſte eſt contrarius illi, aut motus terræ. quoniam terra mouetur naturaliter ad inferius. Dicamus igitur, quoniam vtrunque iſtorum eſt verum, ſed non eodem modo. ſed motus naturales ſunt cõtrarij contrarietate naturali. & in ipſo igne eſt contrarius motus ad ſuperius motui ad inferius ſecundum naturam, & non naturã. & ſecũdũ hũc modũ ſunt cõtrarij modi quietis. et dignũ ẽ vt quies ſit oppoſita motus

Et, quia ꝙdã hñt motũ naturalẽ. K
& nõ naturalẽ, & motus non natu- 65
ralis eſt naturalis alteri corpori. ver.
g. qm̃ terra hẽt motũ naturalẽ. ſ. ad
inferius, & nõ naturalẽ. ſ. ad ſuprius,
& ignis hẽt motũ naturalẽ. ſ. ad ſu
prius, & nõ naturalẽ. ſ. ad inferi°, &
iſte, qui eſt ad inferi°, eſt naturalis
terræ, ſtrẽdũ eſt igitur quis iſtorum
motuũ eſt cõtrarius vni motui na-
turali. ſ. vtrũ cõtrariũ opp ſitum ei
eſt, ſm ꝙ eſt naturalis alteri, aut ſm
ꝙ eſt nõ naturalis illi, qui hẽt mo-
tũ naturalẽ. v.g. vtrũ mot° cõtrar°
motui terræ ad inferi° eſt mot° terræ
ad ſuprius, qui eſt violẽtus terræ, aut
mot° ad ſuprius, qui ẽ naturalis igni. L

Et ipſe dicit, ꝙ vtrũq; eſt verũ, ſ. ꝙ
vterq; motus eſt cõtrarij° motui na
turali, ſed duobus modis diuerſis. ſ.
ſm ꝙ eſt naturalis alteri, & ſm ꝙ ẽ
nõ naturalis ipſi. v.g. qm̃ iã motus
ignis naturalis ad ſuprius ẽ cõtrarij°
motui terræ ad inferi°, ſm ꝙ eſt na
turalis terræ, & motui ignis ad infe
rius, ſm ꝙ eſt non naturalis igni.
D. d. & ſm hũc modũ eſt de modis
veris. i. qm̃ vna quies naturalis hẽt
duas quietes cõtrarias. ſ. quietẽ illi°
rei extra naturã, & quietẽ naturalẽ
alteri. v.g. qm̃ quies terræ ſi ferius eſt M
naturalis terræ, & quies ſuprius ter-
ræ eſt cõtraria huic quieti ſm natu
ralẽ: ignis vero eſt cõtrari° huic quie
ti, ſm ꝙ res naturalis eſt cõtraria ali
cui rei naturali. & ſimiliter quies
ignis ſuprius hẽt duas quietes cõtra
rias. ſ. quietẽ inferi° violẽtã, & quie-
tẽ terræ inferi° naturaliter. Et, quia
notificauit ꝙ quies non opponitur
motui in rei veritate, ſed ſm priua-
tionem, & habitum, notificauit hic
ꝙ quodammodo opponuntur, licet
non ſicut motus opponitur motui.

Quies nõ oppo nit motui in rei vitate ſed ſm pri uationẽ & habitũ Idẽ. 3. 8. &

Ariſt. 6

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER SEXTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

Auer. 1 vsq. ad 14. declarat Motum non componi ex indiuisibilibus.

A 14 vsq. ad 32. Motum docet non momento, sed tempore mensurari: similiter & Quietem.

H A 33 vsq. ad 40. pertractat de Diuisione motus.

A 40 vsq. ad 76 de Ordine agit partium motus

A 74 vsq. in finem confutat errores quosdam circa ipsum motum.

Nullum continuum ex indiuisibilibus componi. Cap. 1.

¶ a.l. qm aũt ẽ cõtinuũ. & qđ tangitur.

†{I aũt est continuũ, & tangens} & consequenter, vt definitum est prius, (continua quidem, quorum vltima sunt vnum: tangentia vero, quorum I simul: consequẽter autem, inter quæ nihil est eiusdem generis,) impossibile est ex indiuisibilibus esse aliquid cõtinuum. vt lineam esse ex punctis: si linea quidem continuum est, punctũ autem indiuisibile. neq; n. vnũ sunt vltima punctorum: non. n. est hoc quidem vltimũ, illud vero alia quędã pars ipsius indiuisibilis. neq; simul sunt vltima. non. n. est vltimum vllum eius, quod impartibile est: alterum .n. ẽ vltimũ, et id, cui⁹ ẽ vltimũ. Si continuum, & consequum, & consequens sunt, secundu quod determinauimus prius. s. quod continua sunt, quorum vltima sunt vnum & contigua sunt, quorum vltima sunt insimul: & consequẽtia se adinuicẽ sunt illa, inter quæ non est aliquid sui generis, impossibile est vt aliquod continuum sit compositum ex indiuisibilibus. v. g. Vt linea sit continua, & punctus sit indiuisibilis, & linea sit compo L sita ex punctis: cum linea sit continua, & punctus indiuisibilis. quoniam punctum non habet vltimum vnum. quoniam indiuisibile nõ habet partem vltimam, & alia pars vltimam, sicque habent vltima insimul. quod enim non habet partem, non habet vltimum omnino. nam vltimum est aliud, ab eo, cuius est vltimum. M

Ste tractatus, sicut dixit Alexan. sequitur Quintum, cum in principio eius vtatur illis definitionibus, quas posuit i Quinto tertium continuarum, & contiguarũ, & consequẽtium. Et dicit, si illa, quę dicta sunt de definitione continui, & contigui, & consequentis sunt vera. s. q̃ continua sunt illa, quorũ vltima sunt vnum: & contigua sunt illa, quorũ vltima sunt insimul: & consequẽta sunt illa, inter quę non est aliquod sui generis, impossibile est vt aliquod continuum componatur ex indiuisibilibus. Et, cum posunt

A fuit hoc,& positio antecedentis est manifesta ex hoc,qd dixit in Quinto,& consecutio non est manifesta per se, incepit declarare eam, &.d. punctus.n.non habet vltimũ, & vltimum,&c. Et ille sermo cõponit se in secunda figura. Oia,ex quib⁹ componitur cõtinuum, diuidũtur in vltima,& in habẽs vltimum: vltimum.n.est vltimum alicuius rei:&
* pũctus nõ diuidi tur in hãc duo:et go continuum non componitur ex pũctis,& vlt ex indiuisibilibus. Et etiam.anteq̃ cõtinuum cõtinuetur, necesse est vt cõtiguetur: & cõtigua
B etiã diuidũtur in vltimum, & in habẽs vltimum,pũcta autem nõ ergo ex punctis non componitur linea, neq;.ex lineis superficies,neq; ex superficiebus corpus. D.d. qm quod non diuiditur, non habet partem, &c.i.qm omne indiuisibile non habet duas partes diuersas,quarũ vna est vltimum,& alia illud, quod hẽt vltimum. Et in hoc syllogismo nõ expressit,nisi minorem propõnem, & pertinuit maiorem, quia est manifesta.D.d.neq; habent vltima in simul.i. q̃ contigua debẽt habere. continua.n.sicut diximus,conugua
C buntur, antequam continuentur,

Amplius necesse est aut cõtinua esse puncta, aut tangentia se inuicem,ex quibus est continuum.eadem autem ratio est et in omnibus indiuisibilibus.Cõtinua quidem non erunt;ppter dictam rationem. Tanget autẽ omne,aut totum totũ, aut pars partem,aut totum pars. Quoniam autem impartibile est ipsum indiuisibile,necesse est totũ tangere totum.totum autem,totum tangens, non erit cõtinuũ. D
continuum.n. habet hanc quidẽ aliam,illam vero aliam partem, & diuiditur in sic⁹ diuersas,& loco separatas. At vero ne que consequenter erit punctus ad punctum, aut ipsum nũc ad nunc ipsum,vt ex his sit longitudo,aut tempus.consequenter .n.sunt, inter quæ nihil est eiusdem generis. inter puncta autẽ semper est linea, & inter ipsa nunc tempus.

*a l.diuisibile. primo Simp.

Et sequitur necessario vt ista E
puncta sint aut contigua, aut continua.s.puncta,ex quibus fit continuũ.& iste sermo sequitur in omni indiuisibili. Sed impossibile est vt puncta sint continua ex pũctis. Et contiguatio fit, aut ista, quod aliquid contiguetur secundum totum,aut aliqua pars eius cõtiguetur cum aliqua parte alterius,aut aliqua pars cum toto.Et,quia indiuisibile nõ habet partem sequitur vt contiguetur secundum totum. F
&, cum aliquod totum contiguabitur cum aliquo toto, non fiet ex hoc continuum.quoniam continuũ habet partes diuersas adinuicem, & diuiditur in huiusmodi partes, & segregatas in loco. Et impossibile est etiam vt punctum sequatur punctum, aut instans instans ista, quod ex eis fiat longitudo,& tempus.consequentia.n. sunt ista,inter quæ nihil est medium.& inter

quę-

G *quelibet duo puncta semper est linea, & inter quelibet duo ista semper est tempus.*

2 Iste est sexꝰ dubꝰ sꝫ logismꝰ. & cõponitur sic. Si continuum componitur ex indiuisibilibus. v. gr. punctis, necesse est, cum cõtinuum componitur ex illis, vt sint, aut contigua, aut cõtigua, aut cõsequẽtia. Deinde excepit ea esse cõtinua ex illo, qꝫ declarauit in demonstratione prædicta. & hoc intendebat, cum dixit: Sed impossibile est vt puncta sint cõtinua ex punctis. Deinde declarauit H qꝫ impossibile est etiã qꝫ puncta sint cõtigua, & dixit: Et contiguatio. & quam dicat, &, cum non sunt continua, remanet vt sint aut contigua, aut consequentia, sed, si fuerint contigua, necesse est vt vnum cõtigue tur cum alio fm totum, aut fm partem, aut vnum fm totum, & aliud fm partẽ. Deinde incœpit destruere vnumquodq; istorum trium modorum, & dixit: Et, cum illud, quod non diuiditur non habet partem, &c. i. sed, quia illud, quod est indiuisibile, non habet partem, impossibile I imaginari aliquem istorum modorum triũ, nisi illũ, qui est fm totũ. qm̃ duo modi restidui contiguationis nõ inueniũtur, nisi in habẽtꝫ partem: & indiuisibile non hẽt partem. & iste sermo est in secũda figura. Et, cũm posuit qꝫ, si fuerint contigua, necesse est vt cõtiguẽtur fm totum, induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, & dixit: &, cum aliquod totum cõtiguabitur, &c. i. sed contiguatio rei fm totũ cum alia rẽ fm totum est suppositio: & ex supposi tione nõ fit magnitudo, quæ ante non erat, neq; aliquid habens partes. vnde ex superpositione linee K per lineam non fit magnitudo latitudine: cum nõ superponatur nisi ex parte latitudinis. fm qꝫ est linea indiuisibilis. & sisti superficierum non facit profunditatem. &, quia punctus est indiuisibilis in omni parte, non facit aliquas hãs partes: & cõtinuum hẽt partes. Et compositio illius sermonis est ista secũda figura. Continuum hẽt ex tribus, ex quarum continuatione fit magnitudo, & est id, quod hẽt partes: & omne indiuisibile non hẽt ex sua cõtinuatione magnitudo, nec L aliquid habens partes, cum continuatur, qm̃ continuatio, & cõtiguatio eius nihil aliud est q̃ superpositio: ergo continuum nõ componit ex indiuisibilibus. & hoc intendebat cũ dixit: qm̃ continuum habet partes diuersas adinuicem. i. & superpositum non habet partes. D. d. & diuiditur in huiusmodi partes, &c. i. & continuum diuiditur in hmõi partes, nõ solum modo in mente, sed in loco aut intendit non in qualitate, sed in quãtitate. Et, cum destruxit continuum componi ex indiuisibilibus fm continuationem, aut contiguationem, & aliquis proteruꝰ posset dicere illud componi ex illis fm consecutionem, incepit destruere istũ modum compositiõis, & dixit: Et impossibile est, vt punctꝰ cõsequatur punctum. &c. & iste sermo est componitur in secũda figura sic. Et consequẽta sunt illa, inter quæ nihil est vnigeneum: sed inter puncta, & instãtia semper est aliquid vnigeneũ. s. puncta, & instãtia: ergo cõtinuũ non componitur ex sequentibus & declarabitur qꝫ Iter quilibet duo puncta est linea ex hoc, quia punctꝰ M

non

A non cõtiguatur cum puncto. & hoc declaratũ est ex partibus istius syllogismi. & ex hoc q punctа impossibile est vt separentur a linea. & hoc manifestum est ex hoc, q pũcta sunt vltima linеæ. & destruxit illum modum ad cõtrarium. quũ notum est per se q cõtinuum non cõponit ex consequentibus tm: quia consequentia sunt non contigua: & inter ipsa est aliquod heterogeneũ. & impossibile est vt vnũ fiat cõtinuatione componat ex diuersis in specie. & ex impossibile est imaginari q inter conse-
B quentia sit vacuum: quia vacuum iã destructum est. & etiã istud vacuũ aut est indiuisibile, aut diuisibile: si diuisibile, tũc illæ partes indiuisibiles erãt vltima eius, & tunc contiguum componetur ex vacuo: si autem indiuisibile, & partes sunt indiuisibiles, & tũc ex eis non fit diuisibile.

Amplius autem diuideretur in indiuisibilia, si, ex quibus est vtrunq; in ipsa diuiditur. sed nullum est continuorum in impartibilia diuisibile. nullum aũt aliud genus potest esse inter pũcta, & inter ipsa nunc. si. n. erit, manifestum est q aut diuisibile aut indiuisibile erit. & si diuisibile, aut in indiuisibilia, aut in semper diuisibilia. hoc autẽ est cõtinuum. Manifestum autem est q & omne continuum est diuisibile in semper diuisibilia. si enim in indiuisibilia diuidetur, erit indiuisibile indiuisibile tãgẽs. vnũ enim est vltimum continuorum, & tangunt.

Et etiam, si ita esset, tunc diuideretur in indiuisibile, cũ in illa, ex quibus componitur, vtrumque D *diuiditur. Sed iam declarauimus quod nullum continuum diuiditur in aliquod non habens partes. & impossibile est vt inter hæc duo sit medium genus. res. n. est aut indiuisibilis, aut diuisibilis. si diuisibilis, aut diuiditur in indiuisibile, aut in diuisibile semper. & hoc est continuum. Et manifestum est etiã quod omne continuum diuiditur semper in diuisibile. continuum. n. si diuiditur in indiuisibile, tunc in* Ẽ *diuisibile continuatur cum indiuisibili. quoniam partes continuorũ sunt continuæ, & sunt vnum.*

Hęc est quasi alia declaratio sup hoc, q continuum nõ componitur ex indiuisibilibus. & istæ declarationes sunt quasi abundantes. & ipse q cedit ex hoc ad declarandum q cõtinuum diuiditur semper in diuisibilia. Et dixit: Et etiã, si ita esset, &c. i. &, cum etiam manifestum est q, si continuũ esset compositum ex indiuisibilibus, tũc continuum diuideretur in indiuisibile. i. tũc diuisio eius peruenireт ad partes indiuisibiles: cum oẽ cõpositum diuidatur in minima eorum, ex quibus componitur. & hoc intendebat, cum dixit: cũ in illa, ex quibus cõponitur, &c. i. qñ, cum posuerim* duas partes, quarum vtraq; componitur ex duabus partibus indiuisibilibus, tunc vtraq; diuiditur i indiuisibile: cum illa, ex quibus componitur vtraque pars, in illa diuiditur. Et, cum induxit syllogismum hypotheticum, in quo dicit q, si ita esset, &c. deinde in duxit

Oẽ cõpositũ diuiditur, & in minima eorũ, ex q̃bꝰ ipsa cõponit. idẽ 3 cõ. 11.

G duxit categoricum ad probandum consecutionem in hoc syllogismo, in quo dixit: cum in illa, ex quibus componitur, &c destruxit cõsequẽs ad cõcludẽdum oppositum præcedẽtis: & est ꝙ cõtinuum nõ dividit in indivisibile. & hoc fecit innuẽdo ꝙ ista sunt manifesta ex prædictis. Et dixit: sed iam declarauimus ꝙ nullum continuum, &c. i. qm̃, si diuideretur in indivisibile, tũc divisibile haberet partes: & tunc illud, qđ ponebatur indivisibile, esset divisibile. Et, cum dixit ꝙ continuum non dividitur in indivisibile, incepit de

H clarare ꝙ ex hoc sequitur, vt cõtinuum dividatur semper in divisibile: & dixit: & impossibile est, vt inter hæc duo sit medium genus, &c. i. inter divisibile, & indivisibile. D. d. qm̃ res aut est divisibilis, &c. i. qm̃ omnis res necessario aut recipit divisionem, aut non recipit. &, si recipit divisionem sicut est dictũ in cõtinuo aut dividitur in indivisibile, aut in semper divisibile. D. d. & hoc est continuum, &c. i. & illa est descriptio continui. s. ꝙ est illud, quod semper dividitur in divisibile, vt apparet ex hoc sermone. D. declarauit cũ sequitur hoc, ex hoc sermone, & iterauit ipsum, vt sit magis manifestum, & dixit: Et manifestum est etiam, &c. i. & manifestum est ex sermone prædicto, cũ posuerimus ꝙ inter illud, quod dividitur in indivisibile, & in divisibile, nõ est medium, ꝙ omne continuum semper dividitur in divisibile. qm̃, si dividatur in indivisibile, tunc aliquid indivisibile contiguatur cũ aliquo indivisibili. qm̃ continua sunt contigua. & declaratum est ꝙ indivisibile non coniuguatur cum indivisibili, quia contigua sunt illa, quæ habent vltima alia a se: vnde apparet ꝙ sunt divisibilia.

I

Eiusdem autem rationis est & magnitudinem, & tempus, & motum, ex indivisibilibus cõponi, & dividi in indivisibilia, aut nullum.

Et ratio eadem est in magnitudine, & tempore & motu. s. quoniam sunt composita ex indivisibilibus, & quod dividuntur in indivisibilia, aut quod nullum eorũ est ita.

K L

Dixit: Et ratio eadem est in hoc in tribus speciebus continui. s. in magnitudine, & motu, & tempore: cum illud, quod contingit in aliquo eorum, contingit in reliquis. s. quorum fuerit indivisibile, sequitur et reliqua sint indivisibilia. & composita ex indivisibilibus. & ꝙ fuerit vnum compositum ex divisibilibus. s. quatur vt reliqua sint talia. Et, cum dixit quòd eadem ratio est in eis, incepit declarare hoc esse impossibile in motu ad declarãdum hoc esse possibile in magnitudine. & incepit prius declarare ꝙ in magnitudine componitur ex indivisibilibus, coniungit vt reliqua sint talia.

M

Manifestum est autẽ ex his. si enim magnitudo ex indivisibilibus componitur, & motꝰ, qui huius est, ex æqualibus motibꝰ erit indivisibilibus. Vt, si ipsa A BC ex ipsis A B C sit indivisibilibus, & motꝰ in quo D E F, quo motum est ipsum P, super dimẽsionem A B C, vnamquamque partem habet indivisibilem.

Et

A Et hoc declarabitur ex hoc, quod nō. dabo. quoniā, si magnitudo cōponatur ex indiuisibilibus, tūc motus ipsius etiam erit compositus ex motibus æqualibus īdiuisibilibus. V. g. quoniam, si magnitudo, scilicet A B C, fuerit composita ex partibus indiuisibilibus A B C, tūc motus per illā D H Z, quo mouebitur K, per lōgitudinē A B C, quælibet pars eius erit īdiuisibilis.

In horum, librorum figuris hæc obseruabis. Quoties literas duplicatas, & proximas inuicem, prima quidem textui fideli, secunda vero Auerroïs textui deseruiet. vt in hac subscripta figura P littera, quæ prima est, & K, quæ secunda. Eodem pacto & si vltra alteri superpositam videbis, superior primo, inferior secundo aptabitur textui. vt figura. 23. textui F littera, quæ superior, & H, quæ inferior. similiter, & F F, & Z. Quæ autem literæ vnæ tantum erunt, ex vtique, vtique textui accommodabitur. Quod si quid peculiare pro aliqua figura fuerit, id ibi prope annotatum reperies. D

B E

Demonstratio, probans quod partes motus correspondent partibus magnitudinis.

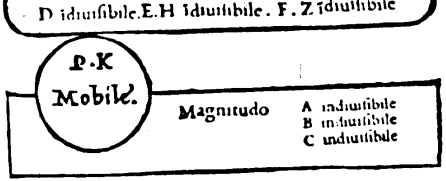

C Vult declarare φ, si magnitudo componatur ex indiuisibili, necesse est etiam vt motus componat ex īdiuisibili, deinde, cum hoc declauerit, inducet impossibile sequens ex hoc, φ motus sit compositus ex īdiuisibili: ex quo declarabitur φ neq; magnitudo etiam est cōposita ex īdiuisibili. & hæc est eius intētio. Et manifestū est, φ si magnitudo fuerit composita ex indiuisibili, φ motus etiā erit compositus ex īdiuisibili: quā cā continuationis motus est cōtinuatio magnitudinis: & φ motus est æqualis magnitudini: & ptes eius partibus istius. Et, quia hoc ē manifestum per se, contentus est in hac declaratiōe solo exemplo, & posuit magnitudinē hāc A B C, cōpositā ex tribus magnitudinib⁹ īdiuisibilib⁹, .s. A B C. &, cum ita fuerit, manifestum est φ motus per magnitudinē A B C erit æqualis ei: silr partes partibus. ponat igit, sicut dixit, motum D H Z per magnitudinem A B C: & manifestum φ totus motus D H Z erit æqualis magnitudini A B C, & partes partibus: erunt igitur tres partes motus H D Z æquales tribus partibus magnitudinibus A B C: & partes A B C sunt indiuisibiles: ergo partes ties D H Z sunt indiuisibiles. & F

G sic erit pars D æqualis parti A, & H parti B, & Z parti C. &, quia magnitudines sunt Idiuisibiles, not° erunt Idiuisibiles. Et, cũ declarauit qd, cũ magnitudo fuerit composita ex indiuisibili, & motus erit cõpositus ex indiuisibili, declarauit etiam ꝙ, cũ motus fuerit indiuisibilis, res mota etiam erit indiuisibilis. ſ. B.

Si igitur, præſente motu, neceſſe eſt moueri quippiam, &, ſi mouetur quippiam, neceſſe eſt adeſſe motũ, & moueri iſpm erit H ex indiuiſibilibus. Per A igitur motum eſt ipſum F, quo D motũ eſt motu, B vero, quo ipſum E, & ipſum C ſimiliter, quo F.

Si igitur neceſſe eſt, cum motus fuerit, vt aliquid moueatur. & cum aliquid mouetur, vt motus ſit, neceſſe eſt vt motũ ſit compoſitũ ex indiuiſibili. k igitur mouetur perfecte per A motu D, & per B motu H, & per C ſimiliter motum.

6 Cum poſuit ꝙ, cum fuerit mot°, I neceſſe eſt vt res mota ſit, & iam poſuerat ꝙ mota, quæ ſunt ſuper magnitudinem indiuiſibilem, ſunt Idiuiſibilia, ſequitur vt iſti motus indiuiſibiles habeãt rem motam. nam omnis motus ſuenitur in moto. &, quia iſti motus ſunt indiuiſibiles, neceſſe eſt vt res mota ſit indiuiſibilis. impoſſibile enim eſt vt motũ ſit maius motu. Et Iduxit hũc ſermonem in forma ſyllogiſmi hypothetici, & dixit: Si igitur, &c. i. ſi igitur neceſſe eſt, cum fuerit motus, vt res mota ſit: & poſuerimus motus indiuiſibiles per magnitudinem indiuiſibilem: & res mota nõ eſt maior K motu, neq; magnitudine, p quam mouetur: neceſſe eſt vt res mota primo ſit indiuiſibilis. ex quo ſequitur vt mota compoſita, ſint composita ex indiuiſibilib°. ſ. mota nõ primo. D. dedit exemplũ, & dixit: k igitur mouetur, &c. k igitur, quod eſt res mota, mouetur per A Idiuiſibile, q̃ eſt pars A C, motu indiuiſibili, qui eſt pars D Z. ſ. motu D, & mouetur p B, quod eſt pars magnitudinis motu H, & mouetur per partem indiuiſibilem, quæ eſt C, motu indiuiſibili, quod eſt Z k igitur quod eſt res mota, neceſſario eſt indiuiſibilis. L

Si igitur neceſſe ẽ id, q̃d mouetur aliquãdo aliquo, non ſimul moueri, & motũ eẽ, quo mouebaſ, q̃n mouebatur: (vt, ſi Thebas quis it, impoſſe eſt ſimul ire Thebas, & iuiſſe Thebas:) per A igitur impartibile motũ ẽ ipm P, quaten° D motus aderat. Quare, ſi poſterius quidem trãſiuit, quam trãſibat, diuiſibile vtiq° erit. cum. n. tranſibat, neq; quieſcebat, neq; trãſierat, ſed in medio erat. Si aũt ſimul tranſit, & tranſiuit, id, quod proficiſcitur, M cum proficiſcitur, profectũ eo erit, & motum, quo mouetur.

Si igitur neceſſe eſt in moto de Vbi in Vbi, vt non inſimul moueatur, & iam ſit motum ad illud, ad quod mouebatur: verbi gratia quoniam ſi aliquis ambulat ad aliquam ciuitatem, impoſſibile eſt vt inſimul ambulet ad illam ciuitatem, & iam ambulauit ad illam ciuitatem: & in moto k, per ſpa-

Impoſſe ẽ vt motũ ſit maius motu.

A ſpatium A, quod non habet partem, fuit motus exiſtẽs, ſcilicet D. Ergo neceſſe eſt, ſi motum non pertranſit ſpatium, niſi poſt quam mouetur per illud, vt ſit diuiſibile. quoniam, dum mouetur per illud ſpatium, impoſſibile eſt vt ſit quieſcens, aut pertranſeat illud, ſed eſt in diſpoſitione media. Et, ſi inſimul ſunt pertranſire, & pertranſiſſe, tunc ambulat, dum ambulat, iam B ambulauit, & peruenit ad illud, quod intendebat, & mouebatur ad illud, quo mouetur.

7 Cum declarauit φ, cum magnitudo fuerit indiuiſibilis, neceſſe eſt vt motus ſit indiuiſibilis, & motio ſ. paſſio ſit indiuiſibilis, & ſiſt motũ. cum cã cõtinuat ionis motus eſt cõtinuatio magnitudinis, incœpit declarare impoſſibile, quod accidit ex hoc, φ motum ſit indiuiſibile, & per magnitudinẽ indiuiſibilẽ, & dixit: ſi igitur, &c. i. ſi igitur neceſſe eſt vt in oĩ motu de loco in locum, vt non inſimul moueat, & perficiat C motum, & pueniat ad locũ, quo mouebatur, dum mouetur: qm̃ motus inuenitur, anteq̃ motus perficiatur.

Et, cũ poſuit φ impoſſibile eſt vt res mota moueat inſimul, & φ iam perfecit motũ. ſ. φ in eodẽ inſtãti ſunt vera hæc duo: nam inſtans, in quo mouetur per magnitudinẽ, eſt aliud ab inſtãti, in quo perficit motus: dedit exẽplum de hoc: & dixit. v. g. &c. i. qm̃ inſtans, in quo dr̃ ambulare, eſt aliud ab inſtanti, in quo dr̃ ambulaſſe. Et, cũ poſuit hanc propoſitionẽ, quæ eſt manifeſta per ſe, contingit ei propoſitionẽ, quã intendebat deſtruere, & dixit: & in moto z, D &c. i. &, cum declaratum eſt φ impoſſe eſt vt res mota inſimul pertranſeat ſpatium, & φ iam pertranſiuit ipm, & fuit poſitum φ motum K, quod eſt Idiuiſibile, per ſpatium A, quod eſt indiuiſibile, hẽt motũ exĩtem. ſ. z, qui eſt pars motus D H Z, ergo neceſſe eſt vt iſtud ſpatiũ ſit diuiſibile, quod eſt contra poſitum: ergo impoſſe eſt vt motus indiuiſibilis ſit per ſpatium indiuiſibile. Et, cum poſuit in hoc ſermone φ qñ K mouetur per ſpatium A B C, quod eſt cõ E poſitũ ex magnitudinibus indiuiſibilibus, quod habet motum per partem A indiuiſibilem, & poterit aliqs dicere, φ K non habet motum exiſtentem, niſi per totam magnitudinem, non per partes, incœpit declarare φ, eãm fuerit motum per totã magnitudinẽ, ſequit̃ vt habeat motum per vnamquãq; partium, & dixit: qm̃ dum mouet, &c. i. & neceſſe eſt vt motũ K habeat motũ exĩtem p vnamquãq; illarum partium indiuiſibiliũ. quia motũ K, dũ mouet p illud ſpatium, quod eſt A B C, impoſſe eſt vt quieſcat in vnaquaq; illarũ partium, ſed neceſſe vt moueat F p vnamquãq, earum. motum. n. dũ mouetur, non eſt in eo ex quo, neq; in eo ad quod, ſed ſicut dixit, inter vtrũq;. Et, cum declarauit φ motũ indiuiſibile per vnamquãq; partũ indiuiſibilium facit motum, dixit: Et, ſi ſimul, &c. i. ſi igitur iſtud motum mouebatur per vnamquamq iſtarum partium indiuiſibilium, neceſſe eſt ſm hoc, φ vnaquæq; earũ ſit indiuiſibilis, vt inſimul pertranſeat, & φ iam pertranſiuit. ſ. φ inſtans, in quo dr̃ ipſum pertrãſire eã, ſit idẽ cũ inſtãti, in quo dr̃ ipm pertrã ſiuiſſe.

Motũ. dũ mouet, h ẽ in eo, ex quo, neq; eo, ad quẽ ſed inter vtrũq. ſ. 6. 7. 8. c. 2. 1dẽ 6. ph. 54. & 62.

G fuisse. & hoc sequit̃ necessario pp hoc, q̃ magnitudo, & mot⁹ sunt indiuisibiles. D. induxit inopinabile, qd est in hoc, & dixit: Et, si insimul, &c. i. ex quo sequit̃ vt ambulãs dicatur vere iam ambulasse in loco, in quo ambulat, & in loco in quo vere dr iam ambulasse, dicatur vere ambulare. & sic mot⁹ eius erit otiosus. q̃n, si homo; quando ambulat ad balneum, est in balneo, mot⁹ eⁱ⁹ est otiosus: & similiter, si ambulat ad balneũ, quando est in balneo.

H Si vero per totum A B C moueatur aliquid, & motus, quo mouetur, est D E F, per ipm̃ aũt A impartibile nihil moueri, sed motum esse, erit vtiq; motus nõ ex motibus, sed ex mom̃tis, & motum esse aliquid non motũ. A. n. transiuit nõ transiẽs. quare erit aliqd trãsisse nũq; transiẽs. hoc. n. trãsiuit, nõ trãsiens hoc.

Immobilem motum.

Et, si aliquid mouetur per ſpatiũ A B C, motus, quo mouetur, est D H Z. sed nihil mouetur oĩno per

I *aliquid, quod non habet partẽ, & est pars A, sed ia mouebatur: motus igitur erit cõpositus non ex motibus, & aliquid mouetur: & iã mouebatur absq; eo, quod semper mouebatur: ia. n. per transiuit per ſpatium A, absq; eo, quod sit ens. erit igitur aliquid, quod ia ambulauit, absq; eo, quod in oĩ hora ambulabat. iam. n. ambulauit per hoc ſpatium, absq; eo, quod fuit ambulans in hoc ſpatio. i. omni, quod innatum est moueri.*

Cum induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, q̃ motum indiuisibile habeat motũ per vnamquamq; partium indiuisibilium, & aduersarius forte nõ concedit hoc, licet iam declarauit ipsum, incepit inducere ipossibile, quod sequit̃, si nõ fuerit motũ per vnam. quãq; earum, & est illud, quod sequitur ex ipsa re cõtingit. n. ei, vt motus, per magnitudinẽ indiuisibilem sit compositus ex hmõi bus motuum, nõ ex mombus: & est aliud impossle: aut cõcedit q̃ mouet̃ per vnamquãq; partium: & tũc cõtingit impossibile p̃dictum, & dixit: Et, si aliquid mouetur per ſpatium. &c. i. &, si potuerimus q̃ aliqd indiuisibile mouetur per E tot̃ ſpatium A B C, ablq; eo, q̃ mouebat p vnamquamq; partium indiuisibilium A B C, sequitur vt motus per hanc totam magnitudinem sit cõpositus ex motibus D H Z. Dicitur nihil oĩno mouetur, &c. i. & cũ motus per totam magnitudinem A B C fuerit compositus ex motu, qui est per magnitudinem A, & per magnitudinem B, & per magnitudinem C, & nihil omnino mouet̃ per aliquid, quod non hẽt partem. sed non vere M dẽ de illo, quod mouet̃ in vnamquãq; illatum partium indiuisibilium. si ipsum iam fuisse. i. perfecte motũ, & quieſcere nõ moueri, ex quo sequit̃ vt mot⁹, qui est per magnitudinem compositã ex indiuisibilẽ, sit compositus ex vltimis motuum, tũ ex motib⁹, sed ex quietib⁹. & tm hoc erit aliquid, quod iam mouebatur, absq; eo, quod prius mouetur. Et intẽdebat hoc, cũ dixit & erit aliquid motum, & iam mouebatur, &c. i. contingit. n. in moto per magnitudinem A indiuisibilem vt mo

ueat

A reatur per illam absq; eo, ꝙ in alia hora iuiſſet ad ipſam. D. indúxit exemplum impoſſibilitatis in hoc, & diuiſerit igitur aliquid, &c. ſequitur ex hac poſitione vt ſit aliqd, quod iam ambulauit per aliquod ſpatium abſq; eo, ꝙ in aliqua hora eſſet ambulans ad ipſum. quod eſt valde impoſſibile. D.d. ſed in oſ, qđ innatum eſt moueri, &c. & hoc neceſſe eſt in oſ, quod innatũ eſt moueri: vt non vere dicatur ꝙ iam eſt motum, niſi poſtquam mouetur. ſ.

B ꝙ hoc eſt inopinabile in omni, qđ innatum eſt mouerı. ſ. dicere ꝙ iam eſt motũ, ablq; eo, ꝙ prius mouebat.

Si igitur neceſſe eſt oē, aut quieſcere, aut moueri, quieſcit ſane in vnoquoq; eorum, quæ ſunt A B C. quare erit aliquid, qđ cõtinue quieſcit ſimul, & mouetur. per totũ. n. A B C mouebatur, & quieſcebat ſm quamlibet partem, quare & per totum. Et, ſi diuiſibilia quidem D E F motus ſunt, motu præſente, continget vtiq; non moueri, ſed quieſcere.

C ſin vero non ſunt motus, motũ non ex motibus eſſe.

Si igitur neceſſe eſt ĩ quolibet, aut vt ſit quieſcés, aut vt moueatur, ſequitur vt ſit quieſcẽs in vnaquaq; partium A B C. ex quo ſequitur vt aliquid ſit ĩſimul continue quietum, & moueatur. quoniam eſt motum in toto ſpatio A B C, & quieſcens in vnaquaq; partium, ergo eſt quieſcens in toto. Et, ſi partes motus D H Z indiuiſibiles ſunt motus, poſſibile eſt vt motus ſit, & nihil mouetur, ſed eſt D *quieſcens. & ſi non fuerit motus, poſſibile eſt vt motus non ſit compoſitus ex motibus.*

Hic congregat prædicta, & vult 9 inducere impoſſe, quod ſequitur ex oĩbus diuiſionibus, q̃bus vſus eſt in deſtructione eius, quod motus ſit in diuiſibilis, aut compoſitus ex ĩdiuiſibili. Et abbreuiatio iſtius ſyllogiſmi eſt talis. Si oſs res neceſſe eſt vt ſit, aut quieſcẽs, aut mota, tunc motum K indiuiſibile p̃ er ſpatium A B C, quorum vnumquodq; eſt ĩdiuiſibile, aut eſt motum p̃ vnãquamq; partium A B C, aut quieſcens. & ſi K E iam eſt motum, tunc impoſſe eſt vt moueat. qm̃, qm̃ aliquid fuerit in ĩdiuiſibili, dr̃ iã eſſe motum, ex quo ſequitur vt aut inſimul moueatur, & iam eſt motum, aut vt ſit motũ, ablq; eo, quod ꝓtius mouebatur. & totum hoc eſt impoſſibile. Et, ſi nõ fuerit motum in aliqua hora p̃ vnã quãq; partium A B C, neceſſe eſt vt ſit quieſcens in vnamquãq; earũ. qm̃, ſi innatum eſt moueri, & non Qđ ẽ ĩnatũ mouetur, erit quieſcens, & ſic motꝰ per magnitudinem A B C eſt compoſitus ex quiete: & erit quieſcens ſ tota magnitudine, cum eſt quieſcẽs in vnaquaque partium. ſed poſitũ eſt ipſum moueri per totam magnitudinem. quod eſt inconueniens. Et, cum declarauit impoſſe, quod ſequitur ex hoc, ꝙ motum ſit quieſcens ſ vnaquaque partium magnitudinis ſdiuiſibilis, declarat impoſſe, qđ ſequit ex hoc, ꝙ ſit motum, & dixit: Et, ſi partes motus D H Z, &c. i. impoſſe erit, vt motus ſit ſine moto. impoſſe. n. eſt, vt motũ moueat ꝓ in diuiſibile, & vſi per æquale ſibi, cũ

tũ mouetri, & non F mouerı, & neceſſitate qeſcit

G fuerit diuisibile, nedum cum fuerit indiuisibile. &, cum non fuerit motum, erit quiescens. D. d. posse est vt sit motus compositus non ex motibus, sed aut ex quietibus, aut ex vltimis motuū. & totum hoc est posse. Et, cū destruxit consequens in hoc syllogismo, quem primo posuit, dicente q, si magnitudo fuerit indiuisibilis, q motus erit indiuisibilis. i. cōpositus ex indiuisibili, cōclusit oppositū ꝓcedentis, & est q magnitudo non est cōposita ex indiuisibili.

Abbreuia ato text q motus.

H Et iste sermo componitur ex syllogismis hypotheticis, quorum Primus est, Quòd, si magnitudo fuerit indiuisibilis, motus erit indiuisibilis. Secundus autem est, Quòd, si motꝰ fuerit indiuisibilis, motum erit indiuisibile. Tertius vero est, Quòd, si motum fuerit indiuisibile, tunc motum infimul iā est motū, & mouet, aut motꝰ erit cōpositꝰ ex quietibus.

Perinde autē necesse est, atq; longitudo, motusq;, indiuisibile esse tempus, componiq; ex ipsis nunc, & his quidem indiuisibilibus. sī. n. omnis diuisibilis ē, I in minore autem tempore æque velox transibit minus, diuisibile erit & tempus. si autē tempus diuisibile est, I quo fertur aliqd per A, & A erit diuisibile.

Et ad modum longitudinis, & motus necessario sequitur vt tēpus sit indiuisibile, & compositum ex instantibus, quæ sunt indiuisibilia. si igitur hoc fuerit diuisibile, & illud, quod est æqualis velocitatis, pertransit in minori tempore per minus ſpatium, tunc tempus erit diuisibile. & si tempus, in quo illud mouetur per ſpatium A, fuerit diuisibile, tunc ſpatium, quod est pars A, erit diuisibile. K

Cū declarauit q magnitudo nō est indiuisibilis: qm̄, si fuerit indiuisibilis, motus erit indiuisibilis. &, si motus erit indiuisibilis, motus non erit: incœpit declarare q sīt declarabitur & ex tpe etiam. I. q cum fuerit positū q magnitudo est indiuisibilis continget in tempore illud, qd contingit in motu. Cvt sit indiuisibile. ex quo accidit vt non sit velox, & tardius, vt post dicet. Et hoc intēdebat, cum dixit: Et ad modū, &c. i. &, sicut cōtingit I lōgitudine, & motu q, si lōgitudo fuerit indiuisibilis, sequitur vt motꝰ sit indiuisibilis, sīc cōtingit in lōgitudine, & tpe. I. q. cū longitudo, per quam est motꝰ, fuerit indiuisibilis, sequit̄ vt tēpus ēt sit I diuisibile. i. cōpositum ex instantibus, quæ sunt indiuisibilia. Et, cum narrauit q, cum magnitudo fuerit cōposita ex indiuisibilꝫ, sequitur vt tempus sit cōpositum ex indiuisibilibus, scripsit declarare quō sequitur, q, si alterum fuerit diuisibile, te M liquum erit diuisibile, qm̄ hoc declararo declarabit contrarium. & d. si igitur fuerit diuisibile, &c. i. si igit magnitudo, per quam est motꝰ, fuerit diuisibilis, & ē notū per se, q illd, quod est æqualis velocitatis, si ptā sit p aliquā magnitudinē in aliquo tpe, necesse est vt pertranseat p aliquā ptē illiꝰ magnitudinis in quo dā illius temporis qm̄, cum magnitudo fuerit diuisibilis, necesse est vt tēpus sit diuisibile. nā, cū posuerimꝰ magnitudinem diuisibilem, p aliquā mouetur idem motū in aliquo tpe, posse

A poſſe eſt vt moueat per medietatem illius i medietate illius temporis: & hoc tep' diuidetur neceſſario. Et, cũ dicit & illud, quod eſt æqualis velocitatis, pertranſit, &c. intendit cõcluſum ex ſpatio illud, quod eſt æqualis velocitatis, pertranſit ſpatium minus in tempore minori. & propter hoc venit ad hoc q, cum magnitudo diuiditur, tempus diuiditur. Et forte erat error in ſcriptura. qm̃ in libro Alexandri inuenimus loco iſtius, & in minori æqualis motus pertranſit minus: & in minori magnitudine il-
B lud, quod eſt æqualis motus, pertranſit minus. Et forte, cum declarauit q, cum magnitudo fuerit indiuiſibilis, tẽpus erit diuiſibile, declarauit etiam conuerſam, quod ſcilicet cum tempus fuerit diuiſibile, magnitudo erit diuiſibilis. & hoc manifeſtũ eſt ex hoc, qm̃, cum motum, quod eſt æqualis velocitatis, mouetur per aliquã magnitudinem, cum diuiſit tempus, diuidit magnitudinem &, cum declarauit, q, tempus fuerit diuiſibile, magnitudo erit diuiſibilis, fuit declaratum q, ſi magnitudo fuerit indiuiſi-
C bilis, tẽpus erit indiuiſibile. qm̃ deſtructo conſequenti ſequitur oppoſitum præcedentis & in hoc capitulo intendebat declarare habitudinem, quæ eſt inter ſpatium, & tempus, ſicut eſt diſpoſitio inter ſpatiũ, & motum.

Ad diuiſionem magnitudinis ſequi diuiſionem temporis, & contra.

Cap. 2.

QVonia aũt oĩs magnitudo in magnitudines diuiſibilis eſt: (oſtenſum .n. eſt q̃s impoſſe eſt ex ſ̃diuiduis D aliquod continuum eſſe: magnitudo aũt oĩs continua eſt:) neceſſe eſt velocius in æquali tempore maius, & in minori æquale, & in minori plus moueri: ſicut definiũt quidã ipſum velocius. Sit. n. ipſum, in quo A, eo, ſ quo B, velocius. qm̃ igitur velociꝰ eſt id, quod prius mutatur, in quo tpe ipſum A mutatũ eſt ab ipſo C in ipſum D, veluti in tpe F G, in hoc, ipſum B nondũ erit iuxta ipſum D, ſed citra erit. quare in æquali tempore plus tranſit E ipſum velocius.

Et, cũ oĩs magnitudo eſt diuiſibilis in magnitudines: nã declaratũ eſt quod impoſſibile eſt vt magnitudo cõponatur ex indiuiſibilibus: & oĩs magnitudo eſt cõtinua: neceſſe eſt vt velocius in æquali tẽpore cũ motu tardiori per maius, & in minori tẽpore moueatur per maius, & etiam in minori tẽpore per æquale. vt quidã determinant velocius. Sit igitur A velocius, quã B. quoniam velocius eſt illud, quod citius mutatur, & tempus, in quo mutatur A de C in D, & ſit Z H, non poteſt in eo B peruenire ad D: ergo in æquali tẽpore velocius pertranſit per maius ſpatium. F

A Demonstratio, quod mobile velocius, mouetur in equali tempore per maiorem magnitudinem, quam mobile tardius.

Liber VI. In Aristotelis textum commentarius primus.

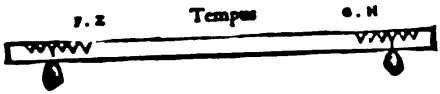

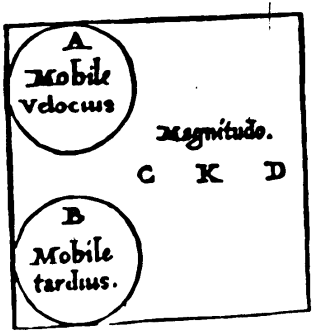

11 Cum declarauit ꝙ magnitudo, & tẽpus consequuntur se in diuisibilitate. & I indiuisibilitate, inuidit declarare ꝙ per velocius, & tardius, C quæ sunt infinitum in motu, apparet ꝙ tempus est diuisibile, & ꝙ magnitudo est diuisibilis semp, & qui aufert diuisibilitatem, a tempore, & a magnitudine, aufert velocitatem & tarditatem. s. ponit velocissimũ, quo nihil est velocius, & tardissimum, quo nihil est tardius, & dixit: Et, cum omnis magnitudo diuiditur in magnitudinem .i. diuisibilẽ. D. d. nam declaratum est, &c. idest qm̃ omne compositum diuiditur I ea, ex quibus componit: & est declaratum ꝙ impossẽ est vt aliqua magnitudo cõponatur ex indiuisibilibus: manifestum est ꝙ oĩs magnitudo diuiditur in magnitudinem .i. diuisibilẽ: qm̃ non est illic, nisi diuisibile, aut idiuisibile. Et, cũ ponit ꝙ oĩs magnitudo diuidit̃ in magnitudinẽ diuisibilẽ, dixit & oĩs magnitudo est cõtinua. i. sequitur ex hoc ꝙ oĩs magnitudo diuidat̃ in cõtinuũ. Et, cũ posuit ꝙ oĩs magnitudo diuiditur in cõtinuũ, loco precedentis in hoc syllogismo induxit cõsequens, & dixit: necesse est vt velocius, &c. i. &, cum magnitudo diuiditur semper in diuisibile, & tempus, sequitur vt velocius, & tardius sit, vt quidam determinant. velocius. n. dicitur in respectu tardioris: & est illud, quod per-

A pertransit in tempore æquali tẽpo-
ris pertransitus tardioris maius spa-
tium: immo pertransit maius ẽt in
minori tpe, & ẽt pertransit æquale.
Demonstrabat per hoc φ, cũ velocius
habeat has tres dispositiones, mani-
festũ est φ pertransit spatium, per
quod mouetur tardius, in minori
tempore, & pertransit tardius in tẽ-
pore æquali motu velocioris per
minus spatium. Si igitur magnitu-
do non diuideretur in rem diuisibi-
lem, non esset possibile, cum velo-
cius moueretur per magnitudinẽ
indiuisibilem in aliquo tempore,
B vt moueretur tardius in illo tempo
re ẽsũ tunc diuideretur illud, quod
nõ est diuisibile: & sic destrueretur
definitio tardioris: & est quòd mo-
uetur in tempore, in quo mouetur
velocius per spatiũ minus. &, cum
destruit definitio tardioris, destruet
definitio velocioris: & est φ moue-
tur in tempore æquali per maiorẽ
magnitudinem. & tacuit definitionem tardioris, quia intelligit ex de-
finitione velocioris, & dixit, mouetur in minori tẽpore spatium ma-
ius: vt appareat ex eo magis φ, cũ
minori tempore mouetur p spatiũ
C maius, quãto magis mouebitur in
eo per spatium æquale. Et, cum de-
clarauit φ, ponendo magnitudinẽ
esse compositam ex diuisibilibus,
venit cabuntur definitiões, quibus
definitur velocius, & tardius, incœ-
pit declarare hoc, & primo declara
te φ velocius pertransit in æquali
tempore maius spatiũ, & dixit: Sit
igitur A. &c. i. ponantur igitur duo
mota, s. A, & B, & sit A velocius B, &
moueatur per spatium C D. &, quia
velocius, s. A, peruenit ad D in mino
ri tempore, quã tempus, in quo per
uenit B, quod est tardius, qđ est ve- D
locioris translationis, sit hoc tẽpus
Z H. & manifestum est φ in hoc tẽ-
pore nõ peruenit tardius de C ad D,
ergo necessario mouebit̃ p minus
spatium, q̃ spatium C D. sit igitur C
K. ergo velocius est illud, quod sem
per mouetur in æquali tempore per
spatiũ maius, & tardius per spatiũ
minus. Et, cum declarauit hoc per
exemplũ, incœpit declarare ẽt φ in
minori tpe mouetur per maius spa
tium: & est secunda demonstratio.

At ꝟero & in minori plus. In
quo enim ipsum A fuit iuxta ip E
sum D, ipsum B tardius existẽs
erit iuxta E. ergo, quoniam ip-
sum A iuxta ipsum D fuit toto ſ
tempore F G, iuxta ipsum H erit
in minori isto. & sit in F K. ip-
sum igitur C H, quod transiuit
ipsum A, maius est ipso C E. tem
pus autem, quod est F K, minus
est toto F G. quare in minori
transibit maius.

Et etiã in minori tempore pertrãsit maius. Ponatur igitur quod in tempore, in quo A peruenit ad F
D, peruenit B, quod est tardius, ad K: & A, quia A peruenit ad D in toto tempore Z H, peruentus ergo eius ad T erit in minori tempore. sit igitur ĩ tempore Z L: B igitur pertransit C K in tempore Z H, & A pertransit C T in Z L, ergo illud, quod pertransit A, est maius quam C K. et tempus Z L est minus, quam totũ Z L H, ergo in minori tẽpore pertrãsit maius.

Demon-

Demonstratio, quòd nullum velocius pertranseat maiorem magnitudinem in minori tempore, quam tardius mobile.

F. Z. K. L. Tempus G. H

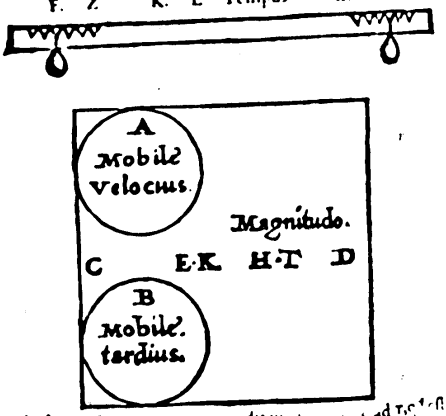

12 Vult declarare ex pertransitu exempli gratia, quòd omne velocius pertranseat in minori tempore spatium maius, ponendo ꝙ velocius est A. & tardius B. & velocius moueatur per longitudinem C D in tempore Z H. tardius igitur, scilicet B, pertransit in hoc tempore dimensionem minorem, quæ C D. sit igitur C K. & ponamus igitur ꝙ velocius, quod mouetur per longitudinem maiorem C K minore C D. & sit longitudo C K T. manifestum est igitur ꝙ pertransibit illam in minori tempore, quæ tempus, in quo pertransiit totum C D, scilicet tempus Z H. sit igitur hoc tempus Z L. ergo A velocius pertransit in tempore Z L, qd est minus tempore Z H, spatium C K T, qd est maius spatio K C, qd pertransiit tardius in tempore Z L H, maius. Hoc intendebat declarare, cum dicit ergo puentus eius ad T. &, cum interdum pu[illegible] ad T, qd est positum inter K, & D, in a, ꝙ magnitudo K T, maior K T, & minor C D, & pertransit eius talis cum in minori tpe, qd sit tempus in quo velocius puenit de c ad D, & tardius de c ad K. & sermo residuus est manifestus. Et ex hoc manifestum est, quòd necesse est vt magnitudo diuidat̃ sp in diuisibilia: quemadmodũ, cũ fuerit positũ ꝙ magnitudo est talis, sequit̃ vt velocius, & tardi⁹ sint talia. Sed pria cõsecutio est cõsecutio fcedẽs ex posteriori. Secunda vero est posteriorum a priori. & ió in hac declaratione non est contrarietas, vt existimant quidã.

Manifestum autem est ex his & ꝙ ipsum velocius in minore tempore transibit æquale. Quoniam enim maiorẽ in minori tempore, qd sit tardius est, ipsum

A autem ſm ſeipſum acceptū in pluri tempore maiorem minori, vt eam, quæ eſt L M, ea q̄ eſt L O, maius vtiq; erit tēpus Q R, in quo L M tranſit, q̄ tempus Q S, in quo lineam L O. quare, ſi tēpus Q R minus eſt tempore Q Y, in quo id, qđ tardius eſt, tranſit lineam L O, & tēpus Q S minus erit eo, in quo Q Y. nam tempore Q R minus eſt. quod aūt minore minus eſt, & ipſum minus eſt. quare in minori mouebi- B tur per æquale.

Et apparet etiam ex hoc, quod Velocius in minori tēpore pertranſit ſpatium æquale. Quoniā, cum pertranſit ſpatium longius in minori tempore, quam ſit tempus, in quo pertranſit illud tardius, cum D *accipitur per ſe, tunc pertranſibit ſpatium longius in maiori tempore, quā tempus, in quo pertrāſiuit brevius ſpatium. V.g. quod ſpatiū L M eſt longius ſpatio L N, et tēpus Z H, in quo pertrāſit ſpatium L N, eſt maius tēpore Z Q, in quo pertranſit ſpatium L M: ex quo ſequitur ſi tempus Z Q. fuerit minus tempore Z H, in quo tardius pertrāſit ſpatium L N, vt Z F ſit minus tempore Z H. quoniam eſt* E *minus tempore Z Q. & quod eſt minus minore, eſt etiam minus. ergo neceſſe eſt vt moueatur in tēpore minori æqualiter.*

Demonſtratio, quod mobile velocius moueatur per æqualem magnitudinem in minori tempore, quam mobile tardius.

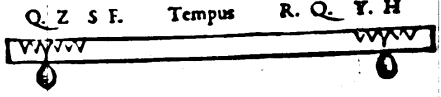

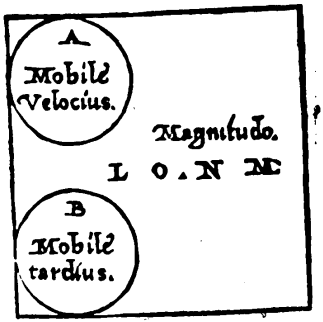

Vule

C Vult & declarare ꝙ velocius pertransit in tempore minori spatium æquale. Q̃n̄, cū pertransit in tempore minore spatium maius, q̄ illud, qđ pertransit tardius, necesse est vt pertranseat spatiū, qđ pertransiuit tardius in minori tempore, q̄ tēpus, in quo pertrāsiuit maius spatium: & qđ est minus minore, est minus necessario. Et dixit: Q̃n̄, cū pertransit, &c. i. q̃n̄, cū velocius pertransit longius spatiū in minori tpe, q̄ tps, in quo pertransiuit illud tardius, vt declaratū est, tunc, cū velocius accipitur p se, & fuerit considerati quo pertransit
H vtrunq; spatiū, s. spatiū, qđ pertransit tardius, & spatiū, qđ est maius illo, fm ꝙ velocius pertrāsit in minori tpe, tunc pertransibit spatiū, qđ est maius, in tpe maiori tpe, in quo pertransiuit spatium breuius, s. per qđ mouebatur tardius. &, quia maius illorū duorū tēporū est minus tpe, in quo tardius pertransit illud spatiū terminatū, manifestū est ꝙ minus tēpus tpe maiori, & est illud, I quo pertrāsit velocius breuius spatiū, s. spatium, p qđ mouet tardius, ē minus multū, q̄ tēpus, in quo pertransit illud tardius. D d. v. g. &c. i. ponatur igitur spatium L M, longius spatio L N, & ponatur tēpus Z H, in quo tardius pertransit spatium L N, & tēpus Z Q, in quo velocius pertransit spatium L M, maius, & minus, q̄ tēpus Z H, vt prius declaratum est. Et, cum posuit duo spatia inequalia, & posuit ꝙ velocius mouetur p maiorē longitudiné in minori tēpore, q̄ sit tēpus, I quo mouet tardius p minorē longitudiné, & accepit loco spatij maioris L M, & minoris L N, & loco tēporis maioris Z H, & minoris Z Q, dixit ex quo sequitur, si tempus Z Q, &c. i. sequit ergo, si ē
I pus Z Q, in quo velocius mouetur p maiorē magnitudiné, quę est magnitudo L M, fuerit minus tpe Z H, quo tardius mouetur per minorē magnitudinem, s. per spatium L N, vt tēpus, in quo velocius mouet, per minus spatium, s. L N, & sit tēpus Z I, fit minus multū, q̄ tēpus, in quo tardius pertransiuit hoc spatium. L minus & est tempus Z H. cum necessario erit minus tēpore Z Q. qđ idem motū mouetur p minus spatium in minori tpe. ergo tēpus Z I, in quo velocius mouetur p spatiū, p qđ mouetur tardius, est minus necessario tpe, in quo mouetur p magnitudinem maiorē hac magnitudine: & iam posuimus ꝙ illud tempus est minus tempore, in quo tardius mouetur per minorē magnitudinem: ergo tps, I quo velocius mouetur p minorē magnitudinem est minus multū, q̄ tēpus, I quo tardius mouet p hanc magnitudiné. D d. sequitur igit vt mouea in maiori tēpore æqualiter. i. declaratū est igitur ex hoc, ꝙ possibile est in velociori, vt pertranseat spatium æquale ei, per qđ tardius mouetur in tēpore minori. & hoc intendebatur. M

Amplius autem, si omne necesse quidem est aut in æquali tempore, aut minori, aut in pluri moueri, & id quidem, quod I pluri, tardius ē, qđ autē in æquali æque velox, velocius aūt, neq; æque velox ē, neq; tardius, neq; vtiq; I æquali, neq; in pluri mouebit ipsum velocius, relinquitur igitur in minori. quare necesse est æqualem magnitudinem

A nem in minori tempore transi-
reid, quod velocius est.

*Et etiam, si omne motum ne-
cesse est vt moueatur, aut in tẽpo-
re æquali, aut in minori, aut in ma-
iori, & illud, quod mouetur in tẽ-
pore æquali est æquale in velocita-
te, & velocius non est æqualis ve-
locitatis, neque tardius, impossi-
bile est vt velocius moueatur in
æquali, aut in maiori tempore.
ergo remanet vt velocius tráseat*
B *in minori tempore.*

14 Hęc est alia declaratio, quod ve-
locius pertransit spatium æquale in
minori tempore. & cõpositio eiu
est talis. Quælibet duo mota, quæ
pertranseunt idem spatium, quo-
rum alterum est velocius reliquo,
necesse est vt velocius pertranseat
illud spatium, aut in æquali tempo
re tempori pertrãsitus tardioris, aut
in minori, aut in maiori: sed im-
possibile est vt velocius pertranseat
illud in maiori tempore, qm illud,
qd mouetur in maiori tẽpore, est
tardius: & similiter etiam est im-
C posse vt pertranseat illud in æquali
tempore: &, cum velocius non mo
uetur per illud spatium in maiori
tempore, neque in æquali, necessa-
rio mouetur in minore.

Quoniam autem omnis qui
dem motus in tpe est, & in om-
ni tempore possibile est mouc-
ueri: oẽ autem, qđ mouetur, po
test et velociꝰ moueri, et tardiꝰ:
in omni tẽpore erit ipsum veloc
cius moueri, & tardius. His au-
tem existentibus, necesse est &
tempus continuũ esse. Dico au- D
tẽ continuum id, quod est diui-
sibile in semper diuisibilia. tali
enim supposito cõtinuo necess
se est continuum esse tempus.

*Et, quia omnis motus est in tẽ-
pore, & in omni tempore potest
esse motus: & omne motum pos-
sibile est vt moueatur velocius, et
tardius: ergo in omni tempore est
motus tardior, et velocior. Et, cũ
sta sit, necesse est vt tempus sit
continuum. Et intelligo per con-
tinuum diuisibile semper in diui-* E
*sibile, continuum enim cum tale
modo est positum, necesse est vt
tempus sit continuum.*

Cũ prius declarauit ꝓ, si magni- 15
tudo fuerit diuisibilis in infinitũ, ꝓ
velocius & tardius inueniunt in in-
finitum, vult declarare econuerso.
& est tilud, qđ intendit in hoc ser-
mone: & est ꝓ, ex hoc, ꝓ velocius,
& tardius pertranseunt in infinitũ,
sequitur ꝓ magnitudo semp diui-
detur in diuisibile: & prius declara
uit ꝓ, si magnitudo fuerit diuisibi- F
lis, ꝓ velocius, & tardius erunt diui
sibilia in infinitũ, quia diuisibili-
tas magnitudinis est cã in diuisibi-
litate velocitatis, & tarditatis in in-
finitũ, & velocitas, & tarditas sunt
signa diuisibilitatis: & signa demõ
strativa sunt illa, q conuertunt cũ
suis causis, ſ. ꝓ, cum ponatur causa,
sequetur signum, & econuerso: & ió
incœpit primo declarare cõsecutio
nem signi ex causa, deinde conse-
cutionem causæ ex signo, & dixit,
Et, quia declaratum est ꝓ oẽs mo-
tus

G tus eſt in tempore: & eſt manifeſtum per ſe ꝙ in omni tempore poteſt eſſe motus: & ꝙ omne motum aliquo motu poteſt mouere velociꝰ illo motu poſito, & neceſſario cadet in aliqua parte illius temporis: &, cum hoc fuerit poſitum, ſ. ꝙ in omni tempore poteſt eſſe motus velocior motu poſito, ita, ꝙ ſit in parte illius temporis: neceſſe eſt vt tẽpus ſit continuum. Qm̃ autem omnis motus eſt in tempore, declaratum eſt in ſermone de tempore, quoniã in omni motu eſt prius, & poſterius: & prius, & poſterius ſunt in tẽpore:

H ergo omnis motus eſt in tempore. & hoc declarabitur poſt. & induxit hanc propoſitionẽ, ſ. ꝙ omnis motus eſt in tempore. & nõ eſt contẽtus hac concluſione, quam intendebat per duas propoſitiones, quas, vt videtur, ſufficiunt ad illam concluſionem, ſ. dicentes ꝙ in omni tẽpore poteſt eẽ motus: & ꝙ omnis motus poteſt eſſe velocior, & tardior. qm̃ ex hoc ſequitur ꝙ in omni tẽpore poteſt eſſe motus velocior, & tardior. ſed quia poteſt alĩ quis dicere, etiam ſi concedamus ꝙ in omni tempore poteſt eẽ motus velocior:

I ſed ille motus velocior cadet nõ in omni tempore, ſed in inſtanti: ideo induxit conuerſionẽ, ſ. ꝙ omnis motus eſt in tempore. a Et quẽritur de hac propõne, dicente ꝙ omne motum poteſt mouere motu velocior ſuo motu. Nam declaratum eſt ꝙ motus motorũ naturalium eſt terminatus in velocitate, & tarditate: & cœlum impoſſibile eſt vt ſit velocius, b vt poſt declarabitur: ergo ꝙ põ, quę ponit hic poſſibilis, eſt impoſſibilis. Ad hoc autẽ dicamus, ꝙ omne motum, ſm ꝙ eſt motum, poſſibile eſt vt moueatur motu velocior ſuo motu, ſm ꝙ eſt motus. Et cauſa i hoc eſt, qm̃ motus eſt de cõtinuo, & velocitas, quæ eſt in motu, eſt ſimilis diuiſibilitati in continuo. Quemadmodum igitur diuiſibilitas poterit in continuo in infinitum, ſimiliter velocitas in motu. qm̃, ſi velocitas finiretur in motu, ſm ꝙ eſt motus, eſſet poſſibile motum fieri in inſtãti. & forte propter hoc dixit prius ꝙ omnis motus eſt i tempore. & ſic iſta propoſitio eſt poſſibilis per ſe, impoſſibilis per accidẽs, ſ. quia accidit motui, qđ fit in rebus naturalibus, i. materialibus. Cum igitur coniuncta fuerit huic propoſitioni propoſitio, in qua dubitatur, & concludetur impoſſibile, ſcilicet ꝙ illud impoſſibile non ſequitur ex poſſibili, ſm ꝙ eſt poſſibile. Et Alex. reſpondet huic quęſtioni duobus modis. Primo ꝙ corpora cœleſtia, ſm ꝙ motus eorum eſt voluntarius, poſſunt mouere velocius, & ſi non mouentur. quemadmodum boni poſſunt mouere ad non bonũ, licet non moueant. Secunda reſponſio eſt ꝙ iſta poſſibilitas non pendet a motu, ſed a motu. omnis .n. motus poſitus in aliquo motu poſſibile eſt, vt imaginetur i alio motu velociori, & tardiori, & hoc impoſſibile eſt in eodem motu, cũ motus omnis motus eſt terminatus. Nos aũt dicamus ꝙ hęc eſt reſponſio Eudemi. & eſt confidẽtandum in hoc, ꝙ dixit corpia cœleſtia poſſunt mouere velocius. Et, cũ poſuit hanc propoſitionem, incepit declarare qũo accidit, ſi tẽpus & magnitudo fuerint cõpoſita ex indiuiſibilibus, vt velocitas & tarditas nõ ꝓportionentur in infinitũ, & dixit: cõtinuũ cedant in infinitũ, &

K

L

M

a Digreſſio qua exponit, vtrum omne motum poſſit mouere motu velociori ſuo motu b 2. cœli. 18

Solutio eſt motui, ſm ꝙ eſt motus.

A n. cum fuerit tale, neceſſe eſt vt tẽpus ſit continuum. ideſt quoniam, cum continuũ p. natur huiuſmodi, & tempus etiam fuerit huiuſmodi, ſequitur vt tempus ſit continuũ.

Quoniam. n. oſtenſum eſt ꝙ velocius minori tempore tranſibit æquale, ſit id quidẽ, in quo A, velocius, id aũt, in quo B, tardius, & ſit motũ id, ꝙd tardius eſt, per magnitudinem, in qua C D, in tempore Z G, manifeſtũ eſt igitur, ꝙ velocius i minori, B ꝙ hoc, mouebitur per eam ſem magnitudinem: & ſit motum in tempore F H. Rurſus autem, quoniam id, quod velocius eſt, in tempore F H tranſiuit totam lineam C D, ipſum tardius in eo dem tempore minorem tranſibit. ſit igitur, in qua C K. Quoniam autem ipſum tardius, qđ eſt B, in tempore F H ipſam C K tranſiuit, id, qđ velocius eſt, in minori tranſibit. quare iterum diuidetur tempus F H. hoc au- C tẽ diuiſo, & magnitudo C K diuidetur ſecundum eandem rationem. ſi vero magnitudo, & tempus. & ſemper hoc erit, accipientibus poſt velocius tardius, et poſt tardius velocius, et eo, quod demonſtratũ eſt, vtentibus. diuidet. n. id. quod eſt velocius, tempus, tardius autem longitudinem. Si igitur ſemper quidem verum eſt conuerti, cõuerſo autem, ſemper fit diuiſio, manifeſtum eſt quòd omne tẽpus continuum eſt.

Quoniam, cum declarauimus D quòd velocius pertranſit in minori tempore æqualiter ſit A velocius, & B tardius, & mouetur tardius per menſuram C D in tẽpore Z H: manifeſtum eſt igitur quod velocius in minori, hoc tempore mouebitur per hanc menſuram. mouetur igitur in tempore Z T. Et etiam, quia velocius pertranſit in tempore Z T totum ſpatium C D ideo tardius pertranſit in tempore Z T minus ſpatio, E quam ſpatium C D. ſit igitur ſpatium C K. Et, quia tardius, ſcilicet B, pertranſit in tempore Z T ſpatium C K, ideo velocius pertranſit illud in minori. ex quo ſequitur vt tempus Z T ſit diuiſibile. & , cum fuerit diuiſibile, tunc magnitudo C K, erit etiam diuiſibilis ſecundum illam proportionem. & , ſi magnitudo fuerit diuiſibilis, tempus etiam erit diuiſibile. & hoc ſequitur ſemper, ſi translati fuerimus de velocius in tardius, & econuerſo. F nam velocius diuidit tempus, & tardius magnitudinem. Et, cum iſta reflexio ſemper eſt vera, & , cum hoc vtitur, ſemper ſequitur diuiſibilitas, manifeſtum eſt quòd omne tempus neceſſe eſt, vt ſit continuum.

Demonſtratio

Demonstratio, quòd similiter diuidatur tempus, & magnitudo.

F. Z Tempus H. T G. H

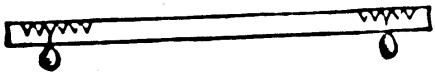

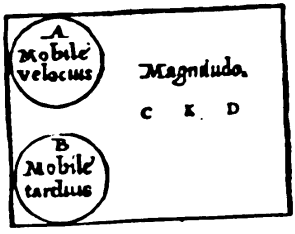

16 Cum posuit ꝙ velocius pertransit magnitudinẽ, quã pertransit tardius ī minori tpe, & ꝙ tardius pertransit in illo tpe, in quo pertransit velocius magnitudinẽ minore magnitudine, quã pertransit velocius, & ꝙ velocitas, & tarditas ꝓcedunt in infinitũ, concluſit ex hoc ꝙ diuiſibilitas in magnitudine, & tpe ꝓcedit ꝓ diuiſionẽ tẽporis à velociori, & magnitudinis à tardiori in infinitũ. &, cũ diuiſio eſt in eis ſemp: & hoc é, definitio cõtinui. neceſſe eſt vt magnitudo, & tps ſint continua. Et declarauit hoc, ponẽdo ꝙ tardius mouetur ꝓ aliquã magnitudinẽ terminatã in tpe terminato, & ꝙ velocius mouet per illã in tpe minori tpe, in quo mouet tardius. velocius igit diuidit tps, in quo mouet tardius. &, cũ poſuerimus ꝙ tardius mouet in hoc tpe, in quo mouet velocius ꝓ illã magnitudinẽ terminatã, nõ eſt dubiũ ꝙ mouebit ꝓ magnitudinẽ minorẽ illa. &, ſi nõ, tunc tardius, & velocius mouebunt in eodẽ tpore per eandẽ magnitudinẽ. &, cũ tardius mouet in tpe, in quo velocius pertrãſit minorẽ magnitudinẽ, neceſſario diuidet magnitudinẽ. Cũigit poſuerimus ꝙ velocius mouet ꝓ illã magnitudinẽ, per quã tardius mouet, pertrãſit ipſam et in minori tpe q̃ minus tps, ſ. q̃ tpus, in quo mouet per illã magnitudinẽ. Et cũ M poſuerimus et ꝙ tardius mouet in hoc tpe ꝓ illã magnitudinẽ, ꝓ quã mouet velocius, neceſſario mouet per magnitudinẽ minorem illa minore. & ſic in infinitũ ſemper velocius diuidit tps, & tardius diuidit magnitudinem. Auſt. vtitur in hoc literis, vt ſit hoc magis manifeſtũ. & ſermo eius in hoc eſt manifeſt. & intendit per reflexionem hic, ſ velocius ſemper dimidit tempus, & tardius magnitudinem. & ꝙ hoc eſt quaſi circulare, & reciprocum.

Simul

Deſiñ continui vt ſit ſp diuiſibile. cõſile. 5. 5.

A Simul autem manifestum est ꝙ & magnitudo oīs continua est.eisdem.n.& ęqualibus diuisionibus & tēpus, & magnitudo diuiditur. Amplius autē & ex consuetis rationibus dici manifestum est ꝙ.si tempus continuum est, ꝙ & magnitudo, sicdem in dimidio tempore dimidium transit, & simpliciter in minori minus. eædem nanque diuisiones erunt temporis, & magnitudinis.

Et cum hoc omnis magnitudo
B *est continua. quoniā eiusdem partibus, & aqualibus diuiditur tēpus & magnitudo. Et hoc apparet ex hoc, quod homines sunt assueti ad dicendum, ſ. quod ſi tempus fuerit continuum, magnitudo etiam erit continua, cum dicunt quod in medietate temporis pertranſit medietatem ſpatij, et vniuerſaliter pertranſit in minori tēpore minus ſpatium. partes enim eadem nominātur temporis, &*
C *magnitudinis.*

17 Cum declarauit ꝙ magnitudo, & tempus ſunt continua, dicit: & apparet ꝙ magnitudo eſt cōtinua ex tēpore. magnitudo n.& tēpus in diuiſibilitate ſunt in eadē diſpōne. apparet.n. ꝙ tps, & magnitudo diuidūtur eiſdē, & ęqualibus partibus, ꝙ cū aliquod motum pertrāſit per aliquam magnitudinem in aliquo tempore, pertranſibit in medietate illius temporis medietatem illius magnitudinis, & i medietate illius medietatis medietatem illius medietatis. Si igitur medietates procedūt in tempore in infinitum, quia eſt continuum, vt quidam dicunt, in hoc neceſſario procedunt in magnitudine in infinitum: quoniam partes in eis ſunt eædem in numero, & proportione. D

Finitum, & Infinitum eodem modo inueniri in magnitudine, et tpe. Ca. 3.

ET ſi alterutrum infinitum eſt, & alterum, & vt alterum, & alterū. vt, ſi extremis quidem infinitum eſt tps, & longitudo extremis. ſi vero E diuiſione, & diuiſione longitudo. ſi autem vtriſque tempus vtriſque & * magnitudo.

Et, cum alterum fuerit infinitum, reliquum erit infinitum, & ſicut diſpoſitio alterius in hoc erit diſpō reliqui. v.g. quod, ſi tempus ſecūdum vltima eſt infinitum, et etiam longitudo ſecundum vltima erit infinita. & , ſi tempus ſecundum diuiſionem erit infinitū, etiam longitudo ſecundum diuiſionem erit infinita. & , ſi tempus F *vtroque modo fuerit infinitum, et ēt magnitudo vtroq; erit infinita.*

D. & tempus, & magnitudo ſequuntur ſe adinuicē omnibus modis, quibus dīr infinita. v.g. ꝙ, ſi tēpus fuerit infinitum ex duobus extremis, longitudo ét erit infinita ex duobus extremis. &, ſi tēpus ét fuerit infinitum ſm diuiſionē, longitudo ét erit infinita ſm diuiſionē. &, ſi tempus fuerit infinitum vtroque modo. ſ. actu, i. in duobus extremis, 18

* al. lōgitudo.

G aut altero, & ſm diuiſionē, tunc lō-
gitudo ēt erit ſſinita vtroq; modo.

Zenonis rō. Quapropter & Zenonis rō falſum accipit, non eſt poſſibile infinita pertranſire, aut tangere infinita ſm vnumquodq; finito in tēpore. Dupliciter. n. dr̄ et longitudo, & tēpus infinitū, & ommino oē continuū, aut ſm diuiſionē, aut extremis. Infinita igitur ſm quantitatē non cōtin
H git tāgere in tpe finito: quę vero ſunt infinita ſm diuiſionem contingit. etenim ipſum tpe ſic infinitū eſt. quare in infinito, et non finito accidit tranſire infinitū, & tāgere infinita. infinitis nō finitis. Neq; ergo infinitū ꝑt in tēpore finito trāſire, neq; in ſinito finitū. ſed, ſi tēpus quidē infinitum ſit, et magnitudo erit infinita: et ſi magnitudo, et tpe.

Et ideo ſermo Zenonis eſt ſermo, in quo accipitur falſum: et eſt quòd impoſſibile eſt vt infinitum pertranſeatur, aut vt infinita con
I *tāgantur ſecundum individua in tempore finito. Quoniam longitudo, & tempus, & vniuerſaliter omne continuum dicitur infinitū duobus modis. aut ſecundum diuiſionem, aut ſecundum vltima. Quod autem eſt infinitum, impoſſibile eſt vt tangat in tempore finito: quod autem eſt infinitum ſecundum diuiſionem, poſſibile eſt vt tangat. quoniam tempus eodē modo eſt infinitum. vnde neceſſe eſt, vt infinitū pertranſeat in infi-* K
nito tempore, non infinito, & vt infinita tangat infinita, non finita. impoſſibile eſt igitur vt infinita pertrāſeantur i tēpore finito, aut vt infinitū pertrāſeatur i tēpore finito. ſed, ſi tempus fuerit infinitum, & magnitudo erit infinita: & ſi magnitudo fuerit finita, et tempus etiam erit finitum. 19

Et, quia tēpus, & magnitudo cō ſequunt̄ ſe adinuicem ſm modos, quibus dicūtur infinita, aut finita, L & hæc dicuntur multis modis, non bene dixit Zeno in ſuis propoſitiō bus, quas poſuit in deſtruchōe motus. dicit. n. ꝙ magnitudo, per quā eſt motus, diuidit in duo, & vtraque in duo, & ſic in infinitum. cōtingit ꝙ, cum aliquod motum mouetur de extremo ſpatij finiti, ſpoſſibile eſt vt perueniat ad extremū ſpatij poſiti: quia pertranſit magnitudines infinitas. Et hoc intelligebat, cum dixit: & eſt, ꝙ impoſſibile ē, &c. i. & ex hoc apparet ꝙ ſermo Zenonis in deſtruchone motus, collocatur in eo falſum. & eſt M ꝙ, ſi motus fuerit, poſſe eſt vt motū pertranſeat ſpatium infinitum, ita, ꝙ vnum indiuiduum tangat indiuidua magnitudinis infinita in tēpore finito. D. d. Quoniam longitudo, & tempus, &c. i. & ſermo Zenonis eſt corruptus. quia lōgitudo, & tempus, & vlt omne continuum videntur dici infinita duobus modis, aut ſm diuiſionem, aut ſm extrema. i. in actu. & hoc intendebat, cum dixit, aut ſm vltima. Quod autem eſt infinitum ex extremis, im-

poſſi-

A possibile est vt motum in eo tãgat magnitudines infinitas in tpe finito. & hoc intendebat, cũ dixit: Qđ autem est infinitum impossibile est vt tangat in tẽpore finito. qđ autẽ dicitur infinitum fm diuisionem, & finitũ fm extrema, posse é vt motũ in eo tãgat pres spatij infinitas fm diuisioné, i tpe infinito fm diuisionẽ. Et hoc itẽdebat, cũ d. qđ aũ est infinitũ fm diuisionẽ, &c. i. magnitudo aũt infinita fm diuisionẽ posse é vt in ea motũ tãgat magnitudines infinitas fm diuisionem in tpe infinito fm diuisionẽ, & finito fm extrema. Si igit accepisset finitum in magnitudine, & tpe, eodem modo, tũc sermo eius esset verus. Zeno igitur decipitur in argumẽtatione, qa vnã nomine æquiuoco. Et dẽ ꝙ ista cõtradictio est contradictio fm sermonẽ, non fm rem. quia Arist. cõcedit in hoc falsum: & est ꝙ motũ pertrãsit de magnitudine, per quã mouetur, partes infinitas. D. ex hoc sequitur verũ: & est ꝙ, si pertransit magnitudines infinitas, pertransit eas in tpe infinito: & sic destruitur cõclusio eius dicens ꝙ ptransit magnitudines infinitas in tpe finito. in

B Octauo vero cõtradicit ei fm rẽ: & est ꝙ nõ pertrãsit medietates infinitas. D. d. vnde necesse est, vt infinitũ pertransit, &c. i. sequit igit ex hoc, ꝙ diximus, ꝙ ifinitũ, quocũq; mõ accipiatur, siue fm extrema, siue secũdum diuisionem, pertranseat de tempore infinito, s. ꝙ, si magnitudo fuerit infinita fm extrema, & tẽpus similiter, &, si fm diuisionem, & similiter tempus: non vt infinitum pertrãseat in finito, vt Zeno fingit. D. d. & vt infinita tangant, &c. i. & illud, ꝙ sequitur, est vt motum tangat spatia infinita fm diuisionẽ in temporibus infinitis secundum diuisionem, non infinitis secundũ exuema, vt existimauit Zeno. Deinde. d. Impossibile igitur est vt pertrãseat, &c. i. manifestũ est igitur ꝙ ꝙ Ipossibile est vt p transeat spatiũ infinitum in tẽpore finito: quoniã intelligitur de infinito spatio, & in tpe eodem modo: & ét pertranseat spatium infinitum in tpe infinito. C D

Sit. n. magnitudo finita, s quo A B, tps aũt infinitũ, in quo C. accipiaꝫ igit temporis aliquid finitũ, in quo C D, in hoc ergo trã E sibit aliquid magnitudinis: & sit qđ trãsitũ est, in quo B E. hoc aũt aut mẽsurabit id, s quo A B, aut deficiet, aut excedet, differt .n. nihil. Si. n. semper æqualẽ ei, q̃ est B E, magnitudinẽ in æquali tpe transibit: hoc aũt mensurat totũ: finitum erit omne tẽpus, in quo transiuit. in æqualia .n. diuidet, sicut & magnitudo.

Sit igitur magnitudo finita A B, & tempus infinitum C D, & ex tempore accipiatur aliquod finitum, & sit H D. in hoc igitur tempore pertransit quandam partem illius spaty. sit igitur B K: et ista pars aut mensurat A B, aut est minor, aut maior. Si igitur magnitudo fuerit aqualis, s. B K, per transit in tempore aquali: & ista magnitudo est aqualis totꝰ: necesse est vt totũ tempus, in quo pertransit. sit finitum. diuiditur .n. per partes aquales magnitudinis.

Demonſtratio Prima, per quam probatur quòd ſi magnitudo eſt finita, quòd tempus eſt finitum: & ſumatur hæc demonſtratio ex proportione partis ad totum.

Hæc literæ D ſuperior ſolo Auerrois textum deſerunt.

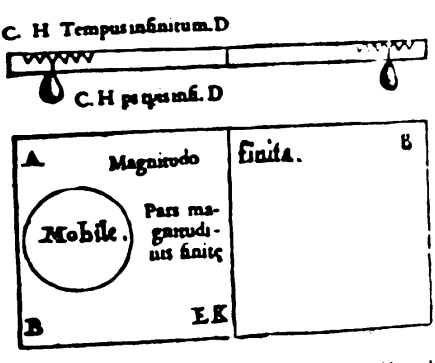

10 Vult demonſtrare illud, qd poſſit prius, ſ. φ impoſſibile eſt vt magnitudo finita pertranſeatur in tẽpore infinito, ponendo magnitudinem terminatam, & φ poſſibile eſt vt per illam moueatur aliquid in tẽpore ſinito. deinde abſcidit de illa
I magnitudine partẽ terminatam, & poſuit φ manifeſtum eſt vt motum moueatur per illã partem magnitudinis in tempore minori, q̃ I quo mouetur per totum, & illud tẽpus neceſſario eſt finitum. &, quia motum æqualis velocitatis mouetur p magnitudines æquales in temporibus æqualibus, neceſſe eſt vt motũ moueatur per partes æquales magnitudinis poſitæ, parti poſitę, & in tẽporibus æqualibus tẽpori, in quo pertranſit partẽ poſitã, & pars poſita magnitudinis, aut mẽſuras magnitudinẽ, aut excedit illã, aut diminuit ab illa: & quocunq. fuerit, conſumit illa. Et cũ diuiſio magnitudinis per hanc partẽ conſumẽ, & iſtæ partes æquales magnitudinis pertranſeuntur in partibus æqualibus tẽporis, in quo pertrãſit totam magnitudinẽ, & habet eundem numerum, manifeſtum eſt φ tempus eſt finitum. nam illud, qd componitur ex partibus finitis in numero, neceſſario eſt finitum. D. Sit igitur magnitudo finita, &c. i. ponamus igitur magnitudinem finitam A B, & pertranſeatur iſta magnitudo, vt diceit aduerſarius in tẽpe infinito, ſ. in tẽpore C D, qd eſt finitum ex parte D. Et, cum poſuit hoc dubitatum, dixit: & accipiatur ex tẽpore. &c. i. poſſibile eſt vt ex hoc tẽpore infinito accipiatur ex extremo finito, ſ. D

M

pars

A pars finita. & fit de H D. hoc igitur tẽpore pertrãsit, &c. i. &, cũ acceperimus partẽ finitam ex tẽpore infinito, in quo motũ pertransit totum spatiũ, tunc in hoc tẽpore, quod est pars, pertransiuit quandã partem illius spatij necessario. itã positũ est ꝙ pertransit totũ in tpe infinito: & impossibile est vt pertranseat totũ, & partẽ in eodem tpe idem motũ æqualis velocitatis, nedum vt pertranseat illa in tpe infinito. Et cum declaratum ꝙ necesse est vt motum pertranseat in hac parte tẽporis finita partẽ magnitudinis ét finitã, B dicit: ista igitur pars aut mẽsurat, &c. i. & ista pars mensurę, quã pertransit in parte tẽporis finita, necesse est, sm ꝙ mensurat est finita, qñ mensurãdo p illam, aut excedat illam, qñ ex magnitudine remanet minus, qđ minus mẽsurãdo per illã, aut vt excedatur, qñ non mensurando per illã illud minus. Et, cum posuit qđ ista pars magnitudinis necesse est vt consumat per mensurationem totã magnitudinem, incepit declarare q̃ illa pars tẽporis, in quo pertransit illam partẽ magnitudinis, necesse est vt consumat C ipsa per mensurationem ét, s. aut ꝙ mẽsuret illud, aut ꝙ excedat illud, s. tempus, in quo pertransit illã totã magnitudinem: & oẽ, qđ consumitur a mensuratione finiti, est finitũ sed positum est esse infinitũ. quod est inconueniens. D. d. Si igitur magnitudo, &c. i. si omnes partes æquales parti B K, quæ consumunt totã magnitudinẽ pertransit illas motu æqualis velocitatis in tpe æquali, necesse est vt tempora, in quibus pertransit istas partes sint æqualia ét, & vt numerus earum sit sicut numerus partium magnitudinis. &, D cum partes magnitudinis consumant magnitudinem, necesse est vt partes temporis consumant tempus, in quo motum mouetur per totam magnitudinem. vnde necesse est vt tempus, in quo pertranlit totam magnitudinem, sit finitum.

Dd. qđ ꝙ mensuratio mensurãdo finiti finitũ. ex 1 phy. 37.

Amplius autem, si non omnem magnitudinem in infinito tempore transibit, sed contingit aliquam & in finito tempore transire, vt eam, quę est B E: hæc autem mensurabit totam, et æqualẽ in æquali transibit: E quare finitum erit & tempus. Quod autẽ non in infinito transibit eam, quæ est B E, manifestum est, si accipiatur altera ex quarte finitum tempus. s. l. n. in minori partem transibit, hanc necesse est finitam esse, altero sidem termino existente.

Et etiam, si non omnis magnitudo pertransitur in tempore infinito, sicut magnitudo B k: & hoc mensurat totum, & æqualis F *magnitudo pertransitur in tempore æquali: necesse est vt tempus etiam sit finitum. Et apparet quod pars, quæ est B k, non pertransitur in infinito, si posuerimus ipsam finitam ex altera parte. quoniam, si pars pertransitur in minori tempore, necesse est vt hoc sit finitum: quoniam altera pars est finis eius.*

Demonstratio Secunda, per quam probatur idem, quod supra: & sumitur ex proportione cuiuslibet finiti ad quodlibet finitum, assumendo tempus infinitum, & magnitudinem finitam.

C Tempus infinitum.

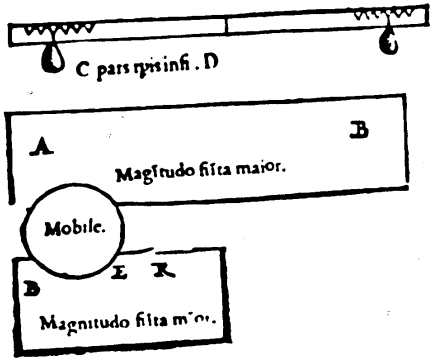

11 Cõmunis.

Cũ declarauit ꝙ impossibile est vt motum pertranseat spatium finitum in tempore infinito, & posuit quòd pertransit partem illius magnitudinis in parte illius temporis, & ꝙ illa magnitudo consumit totã magnitudinẽ, & ꝙ totũ ips diuidit in tẽpora æqualia numero magnitudinibus, in quas diuiditur magnitudo, cum quælibet magnitudo earum pertranseantur in tempore finito, & omne, quod componitur ex finito in numero, & magnitudine, est finitum, & ista demonstratio fundatur super hoc, qđ conceditur, quòd non omnis magnitudo pertrãsitur in tempore infinito, incepit notificare quomodo istud positum est necessarium in hac demonstratione, & verificare propositionem, dicentem quod non omnis magnitudo pertransitur in tempore infinito. aduertatius enim, cum posuerit quod aliqua magnitudo pertrãsiret in tempore infinito, non posset ponere hoc, nisi in toto, non in parte. & si non, tunc totum, & pars pertransirentur in eodem tempore. quod est impossibile. & hæc est eius intento in hoc capitulo. Et incepit declarare quomodo verificabitur demonstratio eius, cum aduertatius concesserit quòd non omnis magnitudo pertransitur in tempore infinito, & dixit: Et etiam, si non omnis magnitudo, &c. id est & manifestum est quòd, cum posuerimus quod

A quòd non omnis magnitudo pertranſitur in tempore infinito, verbi gratia magnitudo, quæ eſt pars totius magnitudinis, ſcilicet a k, & poſuerimus quòd iſta magnitudo, quam pertranſit in tempore finito menſurat totum, & poſuerimus ꝙ magnitudines æquales pertranſit illud, quod eſt æqualis velocitatis in temporibus æqualibus, neceſſe eſt vt tempus, in quo pertranſit partem magnitudinis, menſuret totum tempus, ſicut illa pars magnitudinis menſurat totam magnitudinem &, cum ita ſit, neceſſe eſt ꝙ tempus, in quo pertranſit totam magnitudinē, ſit finitum. Et, cum iſtæ ſint propoſitiones, ex quibus ſequitur vt omnis magnitudo pertranſeatur in tempore finito, & vna earum ſit, quod quædam magnitudines pertranſeantur in tempore finito, cuna aduerſarius forte nō concedet hanc, incœpit declarare illam, & dixit. Et apparet, &c. ideſt & apparet quòd pars magnitudinis neceſſe eſt vt pertranſeatur in tempore finito, quoniam, cum poſuerimus tempus finitū ex altero extremo: & eſt extremum, in quo in-

C cœpit motum moueri: & poſuerimus quòd motum incœpit mouere in extremo iſtius temporis, & extremo illius magnitudinis, & pertranſiuit ex illo aliquam partem: manifeſtum eſt, quòd pertranſiuit iſta parte in tpe finito. nam notum eſt per ſe quod in minori tempore pertranſitur pars, quàm tempus, in quo pertranſitur totum: & minus, quam infinitum, eſt finitum neceſſario. Deinde dixit ergo neceſſe eſt vt ſit finitum, &cę. ideſt quoniam, cum poſuerimus tempus finitū ex altero extremo, ſcilicet ex vltimo, D ex quo motū incœpit pertrāſire ſpatium, & poſuerimus ipſum pertrāſire partes magnitudinis, & totum tempus partis diſtinguetur p duo vltima, ſcilicet vltimū, ex quo motū incœpit moueri ex extremo magnitudinis, & vltimum, ſcilicet ad quod peruenit motū ad vltimam partem magnitudinis. & poſſit tēpus finitū ex altero extremo: quo- 59
niam difficile eſt, aut impoſſibile imaginari quòd aliquod motum pertrāſeat magnitudinem finitam ex vtroque extremo, tempore infinito ex vtroque extremo. nam il- E
lud tempus manifeſtum eſt quòd eſt finitum ex extremo, in quo incœpit motum moueri, & ex extremo magnitudinis.

Eadem autem demonſtratio eſt, etiam ſi longitudo quidem infinita ſit, tempus autem finitum. Manifeſtum eſt igitur ex dictis ꝙ neq; linea, neq; planū, neque omnino continuorum vllum eſt indiuiduum, non ſolum propter id, quod nunc dictum eſt, ſed & quia accidet di F
uidi indiuiduum.

Et iſta eadem demonſtratio ſequitur, ſi magnitudo fuerit infinita, & tempus fuerit finitum manifeſtum. Manifeſtum eſt igitur ex dictis quòd neque linea, neque ſuperficies, neque aliquod continuum eſt indiuiſibile. & declaratio illius eſt ex hoc, quod nunc diximus, & ex hoc, quia ſequitur quòd indiuiſibile ſit diuiſibile.

Demonstratio, probãs idẽ, quod supra, assumendo ips finitũ, et magnitudinẽ infinitã.

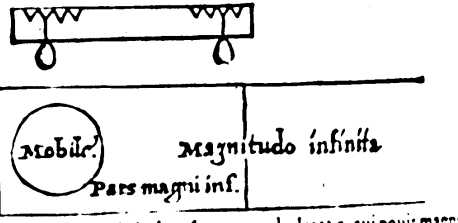

22 Idest, demõso, per quã declaratur q̃ impossẽ est vt spatiũ finitũ pertranseant in tpe infinito, p̃ illã eandem declarabit q̃ impossẽ est ẽt, vt aliqd motũ pertranseat magnitudinẽ infinitã in tpe finito. qm, qñ idẽ motu pertransibit illã magnitudinem infinitã in tpe finito, necessario ptrãsibit partẽ illius magnitudinis p̃ parte illius tẽporis. & illa pars cõsumet totũ tempus, & mẽsurat illud, cũ fuerit finitũ, & p̃ tẽporibus q̃ualibus finitis pertrãsit motũ magnitudines q̃uales s̃m numerũ tẽporũ: ex quo sequit̃ vt tota magnitudo sit finita. D. d. Manifestũ est igitur ex dictis, &c. i. declaratũ est igit̃ ex dictis q̃ impossibile est, vt aliqd continuũ componatur ex indiuisibilibus, v. g. linea, aut superficies, aut corpus, aut tẽpus, aut motus. D. d. & declaratio illius, &c. i. ex demõstrationibus p̃dictis. illa n. ex qb⁹ declaratur q̃ magnitudines non sunt indiuisibiles, sunt tria genera, quorum vnũ est ex natura continuorũ, & contiguorum: Secũdũ aũt est ex natura moti, & motus: Tertiũ aũt ex natura velocitatis, & tardionis. vt ipse vult ẽt inducere aliã demõstrationem ex natura velocitatis, & tardionis, in qua declarat q̃ qui ponit magnitudinẽ indiuisibilem continget eam velocius vt diuidatur. & hoc intendebat, cũ dixit &, quia sequit̃ vt indiuisibile sit diuisibile. & hoc apparet ẽt, s̃m q̃ declaratum est̃ sequitur vt indiuisibile sit diuisibile.

L

Qm̃. n. in omni tpe velocius, & tardius est, velocius aũt plus transit in æquali tempore, contingit autem & duplã, & tesquialteram transire longitudinem. (erit enim hęc ratio velocis.) Feratur igit id, qđ velocius est per tesquialterã i eodẽ tẽpore, & diuidanẽ magnitudines, eę quidẽ quę velocioris sunt, in quo A B, B C, C D i tres impartibiles, quę vero sunt tardioris in duas, in quibus E F, F G, itaque & tempus diuidetur in tria impartibilia. æqualem enim in æquali tẽpore transibit. Diuidatur igitur tempus in K L, L M, M N. Rursus autẽ qm̃ tardius delatũ est per E F, F G, & tempus diuidetur in duas partes. diuidẽs ergo id, quod indiuiduum, &

quod

M. ex q̃b⁹ Arist. declarauit q̃ magnitudines non sunt indiuisibiles, sunt tria genera.

A quod impartibile non in impartibili translibit. sed in pluri. Manifestum est ergo quod nullum est continuorum impartibile.

Quoniã, quia in omni tempore mouetur velocius, & tardius, et velocius pertransit maius in æquali tempore, & potest transire longitudinem duplam longitudinis, aut æqualem, & dimidiam, contingit ex hoc vt velocitas sit in hac proportione Ponatur igitur quod velocius pertranseat æqualem, & dimidium illius, quod pertransit alterum in æquali tempore, & diuidamus mensuras velocioris. ſ. A B C, in tria indiuiſibilia, & mensuras tardioris in duo. ſ. H Z, ergo neceſſe eſt etiam vt tempus diuidatur in tria tempora indiuiſibilia. mensura n. æqualis pertranſitur in tempore æquali. Diuidemus igitur tempus in Q M N. Et etiam, quia tardius pertranſit ſpatium H Z, neceſſe eſt etiam vt tempus diuidatur in duo æqualia, ergo diuiditur illud, quod eſt indiuiſibile, quoniam pertranſitus eius nõ erit in tempore indiuiſibili, ſed in maioris quam tempus velocioris. Manifeſtum eſt igitur quod nullum continuum eſt indiuiſibile.

D

E

B

Demonſtratio, quod nullum continuum eſt compoſitum ex indiuiſibilibus, quia accideret indiuiſibile diuidi.

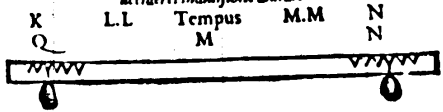

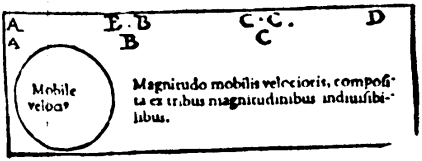

C

F

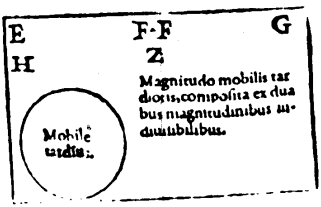

C Ista declaratio fundatur super p
23 positiones, quarum vna est, ϕ velo
cius pertranſit in æquali tpe maius
ſpatium, quam illud, quod pertrā ſit
tardius. &, cum ita ſit, & velocius, &
tardius ſunt multis modis, poſſe eſt,
cum poſuerimus ϕ aliquod tardius
mouetur per aliquod ſpatium in
aliquo tempore, inuenire aliquod
velocius, quod mouetur illo tẽpore
per æquale, & dimidium illius ſpa
tij, & ϕ motum pertranſit mediete
tem ſpatij, per quod mouetur i me
dietate illius temporis. Et, cum de
claratū hoc, poſſit aliquod tardi⁹,
H quod mouetur per aliquod ſpatiũ
compoſitum ex duabus partibus in
diuiſibilibus in aliquo tempore, &
poſſit aliquod velocius mouere i il
lo tempore per æquale, & dimidiũ
illius ſpatij. & hoc poſſibile eſt. vide
neceſſe eſt vt ſpatium, per quod mo
uetur hoc velocius, componatur ex
tribus partibus indiuiſibilibus: cũ
proportio trium ad duo ſit ſexqui
altera. &, quia tempus, in quo per
tranſitur magnitudo, eſt æquale ma
gnitudini, & diuiſibile in partes æ
quales numero partibus, quibus di
I uiditur magnitudo, vt declaratũ eſt
ex prædicta demonſtratione, ſequi
tur vt illud tempus, in quo velocius
pertranſit magnitudinem compoſi
tam ex tribus magnitudinibus indi
uiſibilibus, ſit etiam cõpoſitum ex
tribus temporibus indiuiſibilibus.
Et, quia tardius pertranſiuit in hoc
tempore magnitudinem compoſi
tam ex magnitudinibus indiuiſibi
libus, pertranſibit medietatẽ iſti⁹ ma
gnitudinis cõpoſitæ ex duab⁹ partiũ
bus indiuiſibilibus, in medietate il
lius tpis. Et, quia iſtud tempus com
poni ex tribus partibus indiuiſibi
libus, ſequitur vt pertranſeat illam in K
parte, & dimidia tpis: & ita diuiſ
indiuiſibile. Et hoc intendebat, cũ
dixit: Et ét, quia tardius & celerius
dius pertranſit medietatem illi
H 2. qm notum eſt ϕ, cum aliquod
motum pertranſit aliquod ſpati
in aliquo tempore, ϕ pertranſit
medietatem illius ſpatij in me
te illius temporis. Et etiam ſi po
rimus hoc motum tardius mou
per totum ſpatium, per quod velo
cius mouetur, pertranſibit tale
maiori tempore. & nouebitur
dietate illius tpis per medietatem L
ſpatij compoſiti ex tribus partibus
indiuiſibilibus. & ita diuiſibile indi
uiſibile. & hoc intendebat, cũ dixit
quoniam pertranſitus eius nõ erit
in tẽpore æquali in tẽpore maiori,
necdum vt ſit in tempore indiuiſibili.

SVMMA SECVNDA.

Morum non momento ſed tẽpore me
ſurari ſimilibret & Quinto.

Ipſum Nunc indiuiſibile eſſe oſtenditur.

Cap. I.

NEceſſe autem eſt & ipſum Nunc, quod non ſm alterũ, ſed per ſe, & primũ dr, M
indiuiſibile eſſe, & in oi tẽpore tale ineſſe. Eſt.n. vltimũ quod
dam præteriti, cuius verſus hẽc nihil futuri eſt: & rurſus futuri, cuius ver ſus illa nihil eſt præte riti: quod vtique dixim⁹ vtrorumq; eſſe terminum.

Et neceſſe eſt vt inſtans ét, quod non dicitur per aliud, ſed per ſe, et principaliter, ſit indiuiſibile, & quod eſt in toto tẽpore vnũ vno modo. Eſt.n. vltimum eius, quod fuit, &

& nihil ex eo eſt futuri: & eſt vltimum futuri, & nihil ex eo eſt eius, quod fuit: & hoc eſt, quod dicimus quod eſt extremum vtrumq;

Vult declarare ꝙ inſtãs, qđ dr in-
tis præteriti, & principiũ futuri, eſt
vnũ indiuiſibile ſm ſubiectũ, ſed ẽ
diuiſibile ſm rationẽ. ſ. ꝙ vltimum
præteriti non eſt aliud in ſubiecto à
principio futuri. Et, quia inſtãs in rei
veritate dr de illo, qđ nõ dicit oſ-
tio & dr trãſumptiue de tpe breui, I
cui' medio eſt hoc inſtãs, qđ vulg'
appellat tps pns, a & hoc tps in rei
veritate componitur ex duob' tem
poribus. ſ. præterito & futuro, dixit:
et neceſſe eſt vt inſtans ẽt, &c. i. pre
teriũdo ſe ab iſto tempore, de quo
dicimus non principaliter. d. nar
rauit ꝙ verum inſtans neceſſe eſt
vt ſit indiuiſibile, & vt ſit vnum I to
to tempore. Et, cum narrauit ꝙ ne
ceſſe eſt vt ſit vnũ indiuiſibile, incę
pit declarare hoc, & dixit: Eſt. n. vl-
timũ, &c. i. & neceſſe eſt vt ſit indiui
ſibile: quia eſt vltimum finis tpis
præteriti, & non eſt pars temporis fu-
turi & eſt etiam principium tempo
ris futuri, & non eſt pars tẽporis præ
teriti. D. d. & hoc eſt, qđ dixim', &c.
i. & iſtud inſtãs eſt illud, de quo di
ximus, cũ locuti fuimus de tẽpore,
ꝙ eſt extremũ tpis præteriti, & futu-
ri. ſ. finis præteriti, & principiũ futuri.

Hoc autem, ſi demonſtretur
ꝙ huiuſmodi eſt per ſe, & idem
ſimul manifeſtũ erit & quod in
diuiſibile eſt.

Et, cum declaratum eſt in hoc quod eſt tale, & quod eſt vnũ, ap parebit cũ hoc quod eſt idiuiſibile.

Et, cum declaratum eſt verũ inſtans eſt tale. ſ. ꝙ non eſt pars tpis præteriti, aut futuri, manifeſtum eſt ꝙ eſt vnum, & quòd cum hoc eſt indiuiſibile. Et non intendit ꝙ, cum fuerit declaratum ꝙ eſt vnum, apparebit per medium, quod eſt indiuiſibile. qm̃ ſcire ipſum eſſe vnum, & ſcire ipſum eſſe indiuiſibile, eſt I eodem ordine, & nõ dixit: apparebit cum hoc. nam aliquis põt dicere, etiam ſi concedamus ꝙ inſtans eſt indiuiſibile, tm̃ nõ cõcedemus ꝙ eſt vnum, ſed duo: vnũ finis præteriti, & ſm principium erit futuri: & ambo ſunt indiuiſibilia. Cũ igitur appa-
ret quod eſt vnum, declarabit cum
hoc ꝙ eſt indiuiſibile ſm dualitatẽ.
Hoc igitur, quod declarauit hic de indiuiſibilitate, eſt aliud ab illo, qđ declarauit in tempore, & fundat ſu per duo fundamenta: quorũ Vnũ ẽ ꝙ inſtans non eſt pars præteriti, aut futuri: Secũdum vero eſt ꝙ indiuiſi bile non continuatur cum indiuiſi bili. Et, cum narrauit ꝙ, cum Iſtãs fuerit tale, neceſſe eſt vt ſit vnũ, non diuiſibile in duo. na. n declarauit eſt ꝙ in ſe non eſt diuiſibile. ſed quæri tur hic quare non diuiditur in duo. & nõ incepit declarare hoc, & dixit.

Neceſſe eſt° igitur idẽ eſſe ip- °a. l. aut ẽ.
ſum nunc, qđ vltimũ vtrorũq; temporũ eſt. Si. n. alterum eſt, cõſequenter non erit alterũ alte ri, propterea quòd cõtinuũ nõ eſt ex impartibilibus. ſi aũt ſeor ſum eſt vtrũq;. inter ea erit tem pus. oẽ. n. continuam hmõi eſt, vt aliquid ſit vniuocum inter ſi nes. At vero, ſi tempus medium eſt, diuiſibile erit. oẽ. n. tempus oſtẽſum eſt quòd diuiſibile ſit. quare diuiſibile erit ipſum nũc.

Si

G Si autem diuisibile est ipsum nunc, erit aliquid prǽteriti in futuro. & futuri in prǽterito. secundum quod enim diuidetur, hoc terminabit prǽteritum, & futurum tempus.

Et necesse est vt instans, quod est vltimum duorum temporum, sit vnum. Quoniam, si fuerit vnū post aliud, impossibile est vt vnū sequatur aliud, quoniam tunc con

H *tinuum: erit compositum ex indiuisibilibus. & si vtrunq; fuerit separatum a reliquo, tunc inter illa erit tempus. quoniam hoc est diffinitio continuitatis. ergo necesse est vt inter duo extrema sit aliquod magnum. sed, si inter duo extrema fuerit tempus, diuidetur. nam declaratum est quod omne tempus est diuisibile. & sic instans erit diuisibile. Et, si instans fuerit diuisibile, sequitur vt aliquod prǽteritū*

I *sit in futuro, & aliquid ex futuro sit in prǽterito. quoniam vbi hoc distinguitur, ibi est differentia inter prǽteritum tempus, & futurū.*

26 Et, cum hoc sit declaratum, necessario sequitur vt instans, quod est finis prǽteriti, & principium futuri, sit idem indiuisibile, nisi secundum definitionem tm. Et, cum narrauit quod est vnum, dedit rationem super hoc, & dixit: Quia si fuerit vnum post aliud &c. i. quia, si finis prǽteriti fuerit vnū instans, & principium futuri fuerit aliud instās, necesse est, aut vt instās sequatur instans, & tangat ipsum, K aut vt alterum non tangat reliquū. sed impossibile est vt alterum tāgat reliquū: quia tunc continuum esset compositum ex indiuisibilibus, quod est impossibile. & etiam impossibile est vt alterum sit separatū a reliquo non tangens. quia tunc inter vtrumque esset tempus. nam impossibile est vt cōtinuum sit compositum ex segregatis, inter quæ impossibile est vt aliquid sit contrigeneum. & hoc intendebat, cum dixit quia hæc est diffinitio cuiuslibet continui, & videlicet, quoniam in omni continuo necesse est vt inter duo vltima posita sit aliquid de genere illorum duorum vltimorum. Si igitur fuerint puncta, necesse est vt inter illa sit linea. & si superficies, necesse est vt inter illas sit corpus. & si linea, necesse est vt inter illas sit superficies. & si instantia, necesse est vt inter illa sit tempus. vltima enim non intelliguntur nisi habentibus vltima. & quæ puncta non sunt nisi in linea, & instantia in tempore. Et impossibile est vt continuum componatur nō ex suo genere, aut ex rebus separatis. & etiam impossibile est vt vltima segregationis. Dicit deinde quod inter duo extrema diuersi tēporis &c. L nam positum est quod instans est indiuisibile. & non est pars temporis prǽteriti, aut futuri. Dimittimus ergo quod dixit, quia est manifestum. & exponit: Et similiter dicendum est de instanti, quod est principium futuri &c. quia instans non est pars temporis sed indicat, per verum modum, tempus prǽteritum & futurum. & quia est terminus inter prǽteritum & futurum vel videlicet necesse est vt pars prǽterita, quæ est in eodem tempore ratione distinguatur ab vltimo, quod est inter tempus prǽteritum, & instans

A stans diuisibile. Et sic sequitur vt pars futura sit præterita.qm̃ erunt illic tria vltima.s.vltimum, p quod diuiditur instans, & vltimum, per quod continuatur cum præterito,& vltimum,per quod continuatur cũ futuro. Et vniuersaliter, cum illud tempus accipitur, secundum, ꝙ est post præteritum,erit futurum,& cũ accipitur, secundum quòd est ante futurum, erit præteritum.& similiter partes eius,quoniam,cum diuiditur in duo,diuiditur in præteritũ, & futurum : & vtrunq; est præteritum,& futurum insimul. quod est
B impossibile.

Simul autem, nec per se erit ipsum nunc, sed per alterum.diuisio.n.non est ipsius, quod per se est.Ad hęc aũt ipsius nũc hoc quidem præteritum erit, illud autem futurum,& non semper idem prꝛteritum,aut futurum. Neq; igitur ipsum nunc idem: multipliciter.n. diuisibile tꝑs.

C *Et erit cum hoc instans non illud,quod est per se, sed illud,quod est alio modo.diuisio.n.non est ei in se. Et cum hoc instans non habet quandam partem præteritam,& quandam futuram, & quod est vnum non fuit,& erit. Et instans non erit idem: tempus.n.diuiditur in multas diuisiones.*

27 Cum declarauit ꝙ vnum impossibilium contingentium ponentibus quod instans est tempus,est, vt sit pars futuri pꝛeterita,& pars præteriti sit futura,incꝛpit inducere aliud impossibi'e,& dixit: Et erit eũ hoc instans.non illud, quod est per se.i.& cũ hoc istãs nõ est instãs, qđ est p se primo,&pꝛcipaliter,sed illud quod dicitur secundum similitudinem.D.d.diuisio enim, &c.i. & ista impossibilia contingunt ponẽtibus quod instans est tempus:quia diuisio non est in essentia.i. in natura instantis,nisi per accidens. cum sit terminus inter præteritum,& futurum. D.induxit etiam aliud impossibile,& dixit:Et cum hoc, &c. & ẽt sequitur tertium impossibile, si instans fuerit tempus. s. vt quædam pars instantis sit præterita, & quædam sit futura, & vnius quidã pars non est futura,& quædam præterita.nam vtraque pars non est. & impossibile est vt vnum ens componatur ex duobus non entibus. Deinde induxit quartam rationem, & dixit: Et instans nõ erit idem,ideſt & impossibile est, si instans fuerit tẽpus, vt sit indiuisibile. nam omne tẽpus est diuisibile.

D Diuiſio ſi ẽ ſecẽs. i.nã ista tus,niſi p accis. qđ quo ſit in tẽligẽdũ vid. 4.phi. cõ.111.

E

e Quare,si impossibile est hæc ineſſe ipsi nunc.necesse est idem esse quod in vtroq; est nunc. At vero:si idẽ est, manifestũ est ꝙ & indiuisibile est. si enim diuisibile est,rursus accident eadem, quæ & prius.

F *Cum igitur ista sunt impossibilia,necesse est vt instans sit idem, scilicet instans,quod est in vtroq;. Sed,si fuerit idem, manifestũ est quòd est etiam indiuisibile.quoniã si fuerit diuisibile, sequuntur ex hoc etiam illa, quæ prius sequebantur.*

Cum

a8 Cum declarauit primo ꝙ inſtãs
G impoſſibile eſt vt diuidatur in indi
uiſibile, deinde declarauit ſecũdo ꝙ
impoſſibile eſt etiam vt diuidatur
in diuiſibile, dixit: Cum igitur iſta
ſint impoſſibilia. &c. ideſt &, cum
iſta impoſſibilia prædicta ſequan-
tur ponentes ꝙ inſtans eſt diuiſibi-
le, ſiue indiuiſibile, neceſſe eſt vt in
ſtans ſit idem, ſcilicet inſtans com-
mune vtrique tempori præterito, &
futuro. & hoc intendebat cum dixit,
ſcilicet inſtans, quod eſt in vtroq;
ideſt inſtans, quod eſt differentia
H communis vtrique tempori. Et, cũ
declarauit ꝙ neceſſe eſt vt ſit idem,
quia eſt indiuiſibile, declarauit e-
tiam conuerſam, ſcilicet ꝙ, cum fue
rint idem, ſequitur vt ſit indiuiſibile.
& quaſi intendebat ꝙ conuerſio eſt
manifeſta per ſe: & ipſum eſſe indi-
uiſibile non eſt manifeſtum per ſe.
& ideo dixit: Sed ſi fuerit idem, &c.

Quod in ipſo Nunc nihil nec mouetur, nec quieſcit. Cap. 2.

I QVod igitur ſit aliquid i tempore indiuiſibile, quod dicimus eſſe ipſum nunc, manifeſtum eſt ex his, quę dicta ſunt. Quod autem nihil in ipſo nunc mouetur ex his manifeſtum eſt. Si enim eſt, contingit & velocius moueri in ipſo, & tardius. Sit igitur ipſum nunc, in quo N. moueatur K autem in ipſo id, quod velocius eſt, per lineam A B. ergo quod tardius eſt in eodem per minorem ea, quæ eſt A B, mouebitur, vt per A C. quoniam autem tardius in toto ipſo nunc motum eſt per A C, velocius in minori, quam hoc, mouebitur: quare diuidetur ipſum nunc. ſed erat in diuiſibile. non ergo eſt moueri in ipſo nunc.

Declaratum eſt igitur ex dictis, quod in tempore eſt aliquod L *indiuiſibile, quod dicitur inſtans. Et nos declaremus primo, quod nihil mouetur in hoc inſtanti. Si igitur poſſibile eſt vt moueatur de locum & tardius: ſit igitur inſtans N & moueatur in illo aliquod de locum per ſpatium A B. ergo tardius mouebitur in illo per minus ſpatium, quam per ſpatium A B, verbi gratia ſpatium A C ſi-* M *gitur tardius in toto inſtanti mouetur per ſpatium A C, tunc velocius mouebitur per minus. vnde ſequitur vt inſtans ſit diuiſibile. ſed eſt indiuiſibile: ergo impoſſibile eſt vt aliquid moueatur in inſtanti.*

De-

Demonstratio, ostendens quod in ipso nunc motus esse non potest.

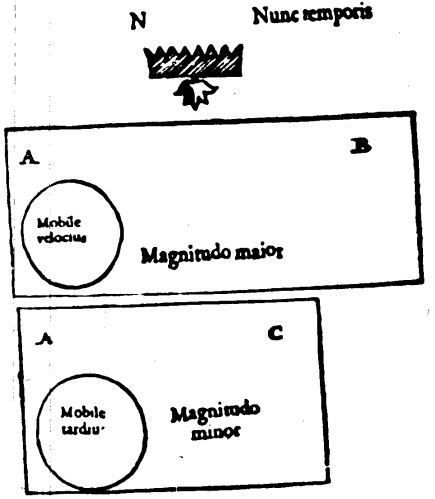

Cum declarauit ꝙ instans est indiuisibile, vult declarare, ꝙ impossibile est vt motus fiat ī instāti declaratio ne perfecta. & præponit ad hoc ꝙ ī qualibet parte temporis, in qua motus pōt fieri, posse est vt duo mota moueantur, vnū velocius, & aliud tardius. Cū igit hoc fuerit positum, & posuerimus duo mota, vnum velocius. & aliud tardiꝰ moueri in instāti p aliquod spatiū, nō est dubiū ꝙn tardius moueatur in illo p spatium minꝰ. Et, cū posuerimꝰ ꝙ velociꝰ mouebit p illd spatiū minꝰ: & motū velociꝰ mouet p spatiū minus ī minori tpe: manifestum est ꝙ velocius pertransibit hoc spatium in tpe minori instanti. qđ est cōtra positū. & sermo eius in hoc capitulo est manifestus, Et iam declarat ꝙ impossibile est vt motus fiat in instanti ex prædictis, scilicet quia omne velociꝰ possibile est ponere velocius ipso. qm̄ non pōt aliquis dicere ꝙ illud, quo nihil est velocius, est illud, qđ mouetur in instāti: & illud, quo nihil est tardius, est illud, quod mouet p magnitudinē indiuisibilē. &, si hoc nō esset, nō esset, proportio inter illū motū, & alios motus. ſ. q̄ est ī maxima velocitate, & maxima tarditate: quia non est proportio inter lineam, & punctū. Sed notū est per se ꝙ motꝰ sūt, ꝓportionales ſm velociꝰ, & tardiꝰ

A

G Quod sit quiescere.

At vero neq; quiescere. Quiescere. n. dicebamus id, quod aptum est natura moueri, & non mouetur, quando aptum natura est, & vbi, & quo pacto, quare, quoniam in ipso nunc nihil aptum est natura moueri, manifestum est, q; neq; quiescere.

Neq; autem est possibile quiescere. Quoniam iam diximus, quod quies non dicitur nisi in eo, quod innatum est moueri. cum non mouetur, quando innatum est moueri, & quo innatum est moueri, et quo est. quia igitur impossibile est aliquid innatum esse moueri in instanti manifestum est quod nihil omnino est innatum quiescere in eo.

H

Cum declarauit q; ipse est motum fieri in instanti, vult declarare q; sit est in quiete. & posuit a. q; quiescens non dicitur quiescere, nisi quando fm suam naturam, & locum, & tempus fuerit innatum moueri, & non mouetur. Et hoc intendebat, cum dixit: Quoniam iam diximus q; quies. &c. & intendebat, cum dixit in eo, quod innatum est moueri, in eo, quod habet naturam recipiendi motum. Et, cum dixit q;, intendit in tempore, in quo innatus est moueri. Et, cum dixit & in quo innatum est, intendit & ad locum, quo innatum est moueri. Et, cum d. fm quem innatum est, intendit, & cum fuerit in ea dispõne, qua innatum est moueri. Et, cum posuit q; quiescens est illud, quod innatum est moueri in tempore, in quo est innatum, & ad locum, in quo est innatum, & sit in aliis dispõnibus, dicit: quia igitur impossibile est. &c

I

K

Et consecutio istius sermonis est manifesta q;, quia quiescens non quiescit, nisi in tempore, in quo innatum est moueri & instans nõ est tempus, in quo potest aliquid moueri, concluditur in secunda figura, quod tempus, in quo aliquid quiescit, non est instans.

Amplius, si idem nũc in vtrisque temporibus est, contingit autem in hoc quidem moueri: in illo autem quiescere toto, id autem, quod in toto mouetur tempore, in quouis mouebitur L eorum, quæ huius sunt, fm q; aptum est natura moueri, & quiescens similiter quiescet, accidet idem simul quiescere, & moueri: idem enim vltimum temporum vtrorumq; ipsum nũc erit. Amplius autem quiescere quidem dicimus id, quod similiter se habet & ipsum, & partes nũc & prius: in ipso autem nunc nõ est prius: quare neq; quiescere. Necesse est ergo & moueri id, quod mouetur, in tempore, & M quiescere id, quod quiescit.

Et etiam, si instans est idem in vtroq; tempore, & est possibile vt secundum aliquid totum moueatur in altero, & quiescat, et in eo, quod mouetur secundum totum in aliquo tempore, mouetur in quolibet loco eiusdem temporis locorum, in quibus innatum est vt motus fiat, & quod quiescit, similiter quiescit in eodem modo, sequitur necessario vt

10 a Quies est q; dicitur quiescens nisi quando fm suam naturam & locũ, & tempus fuerit innatũ moueri, & mouetur. 4 Phy. c. 11. & 12. huius & 7. c. 6 & 7. & 7. 2. & 7. 1.

loc

A *idem sit motum, & quiescēs: nam instans idem est vltimum duorum temporum.*

31 Ista alia est declaratio, & intētio eius est: qm̄, quia motum mouetur in tpe. & quiescit I alio, & instās, qđ diuidit hꝛc duo tpa. est idē, vt prædictum est. & oīs pars, in qua demō strat̄ res mota in ea, & omnis pars, in qua demonstratur res quiescens in tempore, in quo quiescit, est in ea quiescens. si dispositio motus in in-

B stanti, quod diuidit hꝛc duo tempora. i. tempus quietis, & tempus motus sit ista dispositio, sequitur vt in hoc instanti I quiescēs, & motum indimul: quia est cōmune vtriq; tēporis. & illud, quod mouetur in vno tpe. est quiescēs in toto, & in toto alterius est motum. Si igitur quiescit I hac parte communi, necessario mouebitur in eadem quo sequitur vt illud sit in instanti quiescens, & motū indimul. D.d. Et etiam, si instans, &c. i. & cum posuerimus ꝙ instans

C est idem, vt declaratum est, & commune vtriq; temporis, & est posse vt idem moueatur fm totum in altero duorum temporum, quæ diuidit instās, & quiescit in altero. Et, cum posuerit hanc propositionem, continuit eī aliam, & dixit: & illud, qđ mouet fm totū, &c. i. & omne, quod mouetur fm totum in toto aliquo tpe, necessario mouetur in qualibet parte illius temporis, cum sit positū ipsum moueri in oībus partibus eius. ſ. ꝙ motus eius est possibilis in qualibet parte tpis, in quo mouetur fm totū. & sic qđ quiescit est quiescens in oībus partibus temporis, in quo quiescit. Et, cum posuit has propositiones, quasi præcedentes, quarum Vna est, ꝙ instans est cōe duobus tpibus insimul, & est vnū indiuisibile, & Secūda é, ꝙ posse é vt idē fm totū moueat̄ in vno tpe fm totū, & quiescat in alio. ſ. in duob⁹ tēporibus, quæ diuidit instans cōe: & Tertia est, ꝙ in qualibet parte tpis, in quo res mota mouetur, est mota, & in qualibet parte tpis, I quo quiescit, est quiescēs, induxit consequēs, & dixit: sequitur necessario, &c. & ista consecuio manifesta est. qm̄, cum instans fuerit cōmune vtriq; tēpori, motum mouetur in omnib⁹ D partib⁹ vnius temporis, & quiescit I omnibus partibus alterius temporis. & si fuerit possibile ipsum quiescere in instanti, necessario mouebitur in eo: & sic erit in eo quiescēs, & motū. quod est impossē. ergo in hac parte neq; quiescit, neq; mouet. Et, cū verificauit ꝙ impossē é vt aliqđ moueat̄, aut quiescat I instāti, necesse igit̄ est vt motū nō moueat, & quiescēs nō quiescat, nisi in tempore

E

F

SVMMA TERTIA.

De diuisione ipsius motus.

Indiuisibile moueri non posse.

Cap. 1.

QVod aūt mutatur oē diuisibile esse necesse est. Qm̄. n. ex quo dam in quoddā oīs mutatio est: &, cum quidem est in hoc, in quod mutatum est, non amplius mutatur: cum aūt est in eo, ex quo mutatur, & ipsum, & partes oēs non mutant: quod. n. similiter se habet, & ipsum, & partes id non mutatur:

C neceſſe eſt igitur, hoc quidē, ab quo eius, quod mutat, in hoc eſt, aliud verum aliter, neq; in virtute, neq; in actu eſſe poſſibile. Dicit ait: ut quod mutatur permutationē, vt localem, aut augmentū, non poteſt eſſe ut, quō mutat, in virtute eſſe extremorum manifeſtū igitur eſt quōniam id, quod mutat, erit diuiſibile.

Et omne tranſmutabile neceſſe

li 10 eſt diuiſibile. Quoniam, quia id tranſmutatur eſt ab aliquo, & ad aliquid. & ſic quando mutat ab illo, ad quod tranſmutatur, nunc tranſmutatur, & quando mutat ab illo, a quo tranſmutatur, nunc mutat ſuas partes, nunc non tranſmutatur. & quoniam illud, quod eſt ſine partibus, indiuiſibile eſt, & ſine partibus indiuiſibile tranſmutatur. ſequitur neceſſario vt tranſmutatum ſecundum quandam partem ſit in hoc, & ſecundum aliam ſit in hoc quando impoſſibile eſt vt in vtroque ſit, aut ſit in neutro. Et intendit per hoc, quod dicit, in quo tranſmutatur primum in tranſmutatione, verbi gratia ex albo in palidum, non in nigrum quoniam non eſt neceſſarium de tranſmutatio ſit aut in hoc extremo, aut in hoc. ergo manifeſtum eſt quod illud, quod tranſmutatur, eſt diuiſibile.

11 In hac q̄one accidit expoſitoribꝰ q̄ꝫ, quaſi inſolubilis obſta Ariſt. di-

cunt. q. ſ. intelligere de tranſmu- [illegible]
tatione motus [illegible]
dit in tra. predicamenti in [illegible]
quando. & vocat quali. tunc [illegible]
ens non cōtinue tranſmutatum [illegible]
ſubſtantia. & manifeſtum eſt q [illegible]
lum, quod tranſmutatur in [illegible]
ta eſt diuiſibile, ſicut illud, [illegible]
mutatur in alio motu. & tam [illegible]
tam dixit ſupra non q̄ tra [illegible]
motu ſubſtantia non collocatur [illegible]
hac declaratione vnde omnia [illegible]
q̄ vnus ex tranſmutatione [illegible]
bur tranſmutationibus. [illegible]
motu fuerit intellectus ille [illegible]
excipiuntur tunc tranſmutationes
quæ ſunt non in q̄. & ita ſi [illegible]
tantis ſunt diuiſibilia. & corpora
& in demonſtratur ens permā [illegible]
ta. & oēs eſſe vltra [illegible]
xemus per tranſmutabile [illegible]
tranſmutatur in q̄. & non [illegible]
portionata demōſtratur non [illegible]
ta. nam tranſmutatum non [illegible]
pore non eſt in quandam [illegible]
eſſet quā. & ſic alia in [illegible]
Et ab expoſitione ambigit [illegible]
ne in ita loca. & dicit q̄ Ariſt [illegible]
nit q̄ oēs tranſmutatæ eſt in q̄ [illegible]
ſcam tam ſenſum. Theſ [illegible]
dixit q̄ Ariſt non ſolum [illegible]
ſolumque tranſmutatæ non [illegible]
* ſingit ſi ſtatim tranſmutatio [illegible]
eſſe diuiſibilem. & quoc̄ [illegible]
eſt per ſe tranſmutationem [illegible]
tempore. & in motu [illegible]
tabo in omnibus partibus [illegible]
autem contrarie. in hoc [illegible]
& magno magiſtro oēs Ariſt. & [illegible]
oēs Peripatici dicit hic [illegible]
tationes [illegible]
eſt manifeſtū in illuminatione [illegible]
& ſimilibus ergo [illegible]
ois tranſmutabo eſt in q̄ [illegible]

A solutio aũt Themistij corrumpit ex hoc, qm̃ ignorare trãsmutatũ esse diuisibile, aut indiuisibile per transmutationẽ diuisibilẽ, aut indiuisibilem est in eodẽ ordine. sed dignius est vt sit latẽtius naturaliter trãsmutatiõ et diuisibile per transmutationẽ indiuisibilẽ. existimat enim, q trãsmutatio indiuisibilis debet esse in indiuisibili. Et ẽt demonstratio, qua Arist. vtitur in hoc, non erit prima, & essentialis, qm̃ diuisibilitas eius, quod transmutatur in tpe, nõ inest ei, fm q est in tpe, cũ inueniatur in eo, qd

B non transmutatur in tpe. & sic illd, quod accipitur causa in hac demõstratione, non est cã. & erit, ac si aliquis diceret, q homo est ambulãs, quia est rationabilis. rationalitas enim non est causa ambulationis, nisi p accidens. Aucmpace aũt rndit ad hoc, q diuisibilitas, quam Aristoteles intendit in hoc loco, non est diuisibilitas fm vltima, sed diuisibilitas, quæ est in corpore per accñs a oppolita. qm̃, cũ transmutatur trãsmutatur de contrario in contrarium, necessario diuiditur per duo cõtraria, dum transmutatur. Et ee te

C ista diuisibilitas est prima trãsmutatio in tpe, & non accidit ei idẽ, quod accidit Themistio. sed ista diuisibilitas est per accñs in continuo. & Arist. non considerat in hoc loco nisi diuisibilitatem, quæ est cõmunis essentialiter. f. fm vltima. Ego aũt diu sustinui opinionem Aucpace, sed modo non. qm̃ transmutatiões sunt duobus modis: modus existẽs per se, & est transmutatio, quæ est de quiete in quietem. & mod⁹ exñs non per se, & est trãsmutatio, quæ est finis alterius trãsmutatiõis. v. gr. illuminatio domus, quæ fit a motu cãdelæ, & mutatio colũnæ de dextro ſ sinistrũ a motu colũnæ. Et manifestũ est q ista trãsmutatiões fũt nõ in tpe: quia sunt fines trãsmutationũ: & a finis est diuisibilis, & differt ab illo, cuius est finis. Et est manifestũ q Ipole é vt sit p se. ergo trãsmutationes, q sunt principales sunt duob⁹ modis, Aut trãsmutatio, cuius finis est de gñe illi⁹ trãsmutatiõis, Aut trãsmutatio, cuius finis é de alio gñe, & vtraq, é trãsmutatio ſ tpe. & quædam est in eo, ex quo, & quædã in eo, ad quod: & indifferenter, siue finis trãsmutationis fuerit de genere ipsius, aut nõ d gñe. ergo trãsmutabilia, quæ sunt non in tpe eadem ipsa sunt transmutabilia, quæ sunt in tpe ergo, cum fuerit declaratum de istis, quæ sunt in tempore, quod sunt diuisibilia, declarabuntur omnia transmutabilia esse diuisibilia: cum omne transmutabile non in tempore est transmutabile in tpe: & etiam trãsmutari aliquid nõ in tpe est per accidens, cum consequatur trãsmutationẽ aliã. Qũo igitur accusatur Arist. si de mõstratio ipsius nõ cõtinet ipsa m̃ cum illud, quod est per accñs, non habeat demõstrationem cum hoc, q cognitio ei⁹ collocatur in cognitione trãsmutabilis p se. qm̃ illud, quod est per accñs, sequitur illud, quod est p se. & etiam finis trãsmutatiõis nõ est trãsmutatio: qm̃ finis rei nõ é illa res. Si igit dicat trãsmutatio, erit p æquiuocatiõnẽ. & ió Arist. non apponit mẽtẽ illi, cũ hoc, qd apparet ſ sua declaratiõe. & sic Arist. intẽtio latet oẽs expositores. D. d. Qm̃, quia omnis transmutatio est de aliquo, idest de aliquo, quod est quiescens. & ista, sicut diximus, est transmutatio, q est

D

Trãsmutatio duplex. p se. & p accñs. Vide cõsimilẽ distinctiõẽ. 4. ph. c. 129. a finis é ſ diuisibilis, & differt ab eo, cuius é finis

E

Idẽ. t. cõ. 46.

Finis trãsmutationis nõ é trãsmutatio: & si dicat trãsmutatio erit p æquiuocationẽ. Cõsule. 5. phy. cõ. 8. & 4. ph. c. 129. Idẽ 8 ph. cõ. 7

G essentialiter. ſ. de quiete in quietē, trāſmutatio vero, quæ ſequitur trāſmutationē, non eſt de quiete i quietem: & ſō nō eſt tranſmutatio exīs per ſe. Et, cū poſuit ꝙ omnis trāſmutatio eſt de quiete in quietē, dixit: & res, qñ manet in illo, &c. i. & res trāſmutabilis, qñ quieſcit in illo, ad qđ tranſmutatur, tunc non trāſmutatur: quoniam iam tranſmutata eſt & ſimiliter, qñ qeſcit in illo, a quo trāſmutatur ſm oēs ſuas partes, non dū tūc trāſmutan ipſam. Et, cū poſuit ꝙ, cū aliqđ ſm ſuas oēs ptes fuerit in illo, ad qđ trāſmutat, nō trāſmutat, qñ iā trāſmutatū eſt, & ſiſt, qñ fuerit ſm omnes partes in eo, a quo tranſmutatur, qñ nondum trāſmutatur, dixit: ſequit̄ neceſſario, &c. i. ſequitur neceſſario vt tranſmutatū in prima trāſmutatione ſit ſm quādam partem in eo, a quo eſt trāſmutatio, & ſm aliam i eo, ad qđ eſt tranſmutatio primo, nam impoſſe eſt vt in tpe trāſmutationis ſit in vtroq, inſimul ſm oēs partes: qñ tūc eſſet qeſcens, & mortum inſimul. Et impoſſe eſt ét vt in prima tranſmutatione ſit in neutro. ſ. neq; in illo, ex quo eſt trāſmutatio, neq; in eo, ad quod eſt trāſmutatio primo qñ inter illud, ad quod eſt trāſmutatio, & illud, ex quo eſt tranſmutatio primo, non eſt medium. Et, cum poſuit hoc, dixit: ſequitur neceſſario vt trāſmutatum, &c. D. declarauit ꝙ ſunt hæc duo, & dixit: Et intelligo, &c. ideſt & intelligo per hoc, quod dixit, ꝙ trāſmutatum in prima trāſmutatione debet eſſe ſm quandam partem in eo, a quo eſt trāſmutatio, & ſm aliam in eo, ad quod eſt tranſmutatio primo, nō poſtremo. qñ non eſt neceſſe vt trāſmutatū in prima tranſmutatione ſit ſm quādam K parte in eo, ex quo, & ſm aliam in eo, ad qđ eſt trāſmutatio in primo, cū inter hæc duo ſit medium. Et induxit exemplum de trāſmutatione in qualitate. & de qualitate in coloribus, cū primū appareat i hac trāſmutatione bene apparet. in ꝙ in coloribus eſt color, inter quos, & illum, a quo eſt tranſmutatio, non eſt medius. Et conſyderandum eſt quid ſit primum in vnaquaq; qualitatuor tranſmutationum. nam ita demonſtratio fundatur ſuper hoc, ꝙ hoc primū inueniatur in oib⁹ trāſmutationib⁹. Dicam⁹ igitur ꝙ hoc primū eſt naturali in trāſmutationibus, quæ ſunt i qualitate. & manifeſtū eſt in coloribus, cū bene appareat ꝙ inter colores ſint media finita numero naturali. Et intelligo hoc de medio nō illō, quod diuerſatur ſm magis, & minus, ſed illud, quod diuerſatur ſm formam, & qualitatem, qñ palidum nō differt ab albo ſm magis, & minus, ſed ſm qualitatem, &, ſi non eſſent eiuſdem ſpeciei. In guſtabilibus aūt vi ꝙ ita eſt, ſicut in coloribus. In primis autem qualitatibus. ſ. calditate, & frigiditate, vi. ꝙ medium eſt temperatū. trāſmutatum enim in primo, cum trāſmutatur de calido in frigidum, dicitur ꝙ quoddam eſt in calido, & quoddam in temperato: cum inter calidum, & temperatum non eſt qualitas media diuerſa ſm formam, ſed ſm magis, & minus. Qñ manifeſtū eſt p ſe, cum tranſmutatū amittit parte calidi, & acquirit partē frigidi, ꝙ quedā pars eſt in calido, & quædā in tpato. qñ non eſt calidū ſm totū, neq; temperatū ſm totum. Et ſiſt, qñ amittit aliquā partem

1dē. 1. phi. cō. 61.

A tem albi,& acquirit aliquam partem albedi, non est in albo fm totum, neq; in palido fm totũ, sed quiddã in albo,& quiddam in palido. licet hoc quiddam non distinguatur in actu, sed in potentia: qm̃, cum fuerit in actu, desinet ibi motus. Primum vero in translatione est locꝰ, eum sequitur locum, ex quo mouetur res mota. Si igitur motum fuerit naturaliter. & finitum de primo extremo ad vltimum extremum, tũc erit ille primum naturaliter. v.g. ꝙ, si

B terra moueatur de superiori in infimum, v.g. de vltimo ignis ad locum inferiorem, tunc primum erit locus aeris: qm̃ non est locus medius inter locum ignis. & aeris. &, si nõ fuerit motum naturaliter, non erit ille primũ naturaliter. Sed, quia locus, ex quo mouetur res mota, est alius a loco, in quo quieſcit necessario, & inter quælibet duo loca est corpus. cum inter quaslibet duas superficies est corpus, qm̃ superficies non sequitur superficiẽ, necesse est vt motum quiddam sit in loco, a quo mouetur, & quidam in loco, qui est inter locum, a quo mouetur, & lo-

C cum, ad quem mouetur. f. in corpore, quod est in potentia locus inter hæc duo loca. f. primum, & postremũ. & iõ inter quelibet duo loca é locus. Et, si locus sequeretur locum, & posuerimus ꝙ motũ, qm̃ fuerit totum i loco, a quo mouetur, est quiescens, & quando etiam fuerit totũ in loco, ad quem mouetur, est quieſc, necesse est, cum fuerit motum, vt quiddam sit in loco, ad quẽ mouetur. &, si posuerimus motum esse indiuisibilem, & loca esse indiuisibi-

D lia, & consequenter, sequitur vt motum sit diuisibile. Et iõ Arist. non vtitur in hac declaratione ꝙ inter quslibet duo loca est locus, & ꝙ locus non sequitur locum: sicut opinatus est Auẽpace. f. ꝙ ista demonstratio nõ p̃ficit, nisi vtẽdo hac p̃positiõe. Primũ aũt in gñatiõe, & corruptiõe est minima pars, quæ potest inueniri de generato. minimum. n. de oi generato est terminatæ quantitatis. v.g. ꝙ minima pars ignis est terminata. f. minima pars, quæ põt eẽ ignis. D. d. man: sectum est igit ꝙ omne, quod trãsmutatur, est diuisibile. & hoc demonstrat ꝙ intendebat diuisibilitatem simpliciter. f. fm vltima, non sicut existimauit Auẽpace.

Qui d'primũ i gñatione. Minima gẽ ignis é terminata. Idẽ i. cõ. 91. Idẽ. 8. ph. 44. idẽ 1. phy. 16. 17. &c. 38. idẽ 2. de

E asa. 41. & 97. idẽ 7. phy. cõ. 2. & 18. ph. 62. & 1. cœ 116. idẽ hic i. c. 49 & 59. & 3 cœ. c. 9.

Quotupliciter diuidatur ipse motus.

Cap. 2.

MOtꝰ aũt est diuisibilis dupliciter. vno quidẽ mõ tpe, alio vero fm motꝰ partiũ eiꝰ, quod mouetur. Vt, si ipsum A C mouet totum, & A B mouebitur, & B C. Sit igitur ipsius quidem A B, motus D E, ipsius autem B C, E F motꝰ partiũ. necesse est igit totũ, in quo D F, ipsius A C esse motũ. mouebitur .n. fm hũc. qm̃. n. vtraq; partiũ mouet fm vtrũq; : nihil .n. mouet fm alterũ motũ: quare totꝰ motꝰ totiusẽ magnitudinis motus.

Duplicẽ est motꝰ diuisionis, cuo ad tẽpꝰ, & quo ad id, quẽ mouet.

F a. Lauret.

Et motus est diuisibilis duobus modis. Vnus est in tempore, & alius secundum partes motꝰ. v.g. quoniam, cum mouetur A B C, mouetur secundũ totũ pars A B, & mouebitur etiam similiter pars B C. Sit igitur motus partis A B, D H, & motus B C, H Z, erit igit

Gtur D H Z motus partiũ A B C. Vnde neceſſe eſt vt totus motus D H Z ſit motus magnitudinis A B C, cum vtraq; pars eius moueatur vno motu illorum, & neutra moueatur hoc motu toto: Vnde neceſſe ẽ vt iſte motus totus ſit iſtius totius magnitudinis.

Prima demõſtratio oſtendẽs, quòd motus dicuntur ſecundum diuiſionem moliẽs.

H

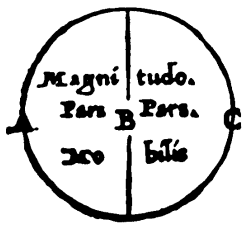

I

Motus

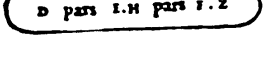

33 Cum declarauit φ of motũ eſt diuiſibile, & fuit neceſſe, vt diuiſibilitas accidat motui ſm temp°, & ſm motum, incœpit nonificare hoc, & dixit: Et motus eſt diuiſibilis duob° modis, &c. & intẽdit p partes moti, partes, quæ mouentur de principio patu vſq; ad finem. & ſimiliter eſt intelligendum de partitione mot° ſecundum partitionem partiũ: quoniam iſta partitio differt a partitione eius ſm partitionem temporis. K D. induxit exemplum, & dixit: v.g. &c. 1. qm vtraq; iſtarum partium mouebitur de motu ſpatij vſq. ad finem, ſicut totum mouetur. D. d. Sit igitur motus, &c. 1. &, cum fuerit neceſſe vt vtraq; pars. I. a B, & B C moueatur apud motum totius A B C, neceſſe eſt vt vtraq; pars A B, & B C habeat motum. Sit igitur D H mot° partis A B, & H Z motus B C: erit igit motus cõpoſitus ex duobus motib° D H, & H Z. D. d. vnde neceſſe eſt, &c. 1. vñ neceſſe eſt vt iſte tot° mot°, qui eſt compoſitus ex duobus motibus partiũ D H, & H Z ſit mot° magnitudinis A B C, cuius partes ſunt A B, & B C. D. dedit cãm huius conſecutionis, & dixit: cum vtraq. pars, &c. 1. & cauſa in hoc eſt, quoniam tota magnitudo A B C non dicitur moueri ſm totum, niſi cũ vtraq; pars eius mouebitur vno motu. & hoc intendebat. cum dixit. cum vtraq; pars, &c. Et, cũ declarauit φ a quolibet non dr mouerí ſm totum, niſi cum quælibet ſuarum partium moueat motu vno. dixit: & neutra moueat, &c. 1. &, quia motus, quem habet tota magnitudo, non eſt ei, niſi cum partes eius fuerint motæ, & eſt impoſſibile vt motus totius attribuat partiũ, ſequitur vt mot° totius ſit omnium partium. nam impoſſibile eſt vt motus alicuius attribuatur alij ab eo, quod mouetur illo motu. Et intendit in declaratione eius, quod é, φ mot° partiũ ſit mot° tot°, declarare ex hoc, φ motus totius ẽ tot° diuiſibilis ſm diuiſibilitatem motus. & iſte modus diuiſibilitatis eſt alius ab eo, quẽ habet ſecundum ſuam extenſionem cum tempore. L M

Am-

A Amplius autem, si omnis quidem motus alicuius est, totꝰ autem motus, in quo D F, neq; partiũ est alterius: (partis. n. vterq; est, neq; vllius alius: cuius. n. totus totius, & partes partiũ sunt: partes autẽ motus D F sunt partium A B C, & non aliarum: plurium. n. non est vnus motus:) & totꝰ vtiq; erit magnitudis A B C.

Et etiam si omnis motus est alicuius, et motus D H Z est neutrius

B *partis: quoniam vtraque pars est pars partis, non alterius omnino: quoniã illud, cuius est totus est totius motus, partes motus sunt partium eius: & partes eius sunt partium A B C, nõ alterius omnino: quoniam, si vnus motus nõ est plurium vno necesse est, vt iste motus totus et sit magnitudinis A B C.*

34 Ista est alia demonstratio quodammodo, & cõfirmat ꝓdictã alio

C modo. Et dixit, Et etiam &c.i. si omnis motus est moti, & motus compositus ex motibus partium, v.gra. motus D H Z, qui est compositus ex motibꝰ D H, & H Z, qui sunt partiũ A B, & B C, & nõ est alterius ptis istiꝰ moti, necesse est totꝰ sit totius. Sed, antequam induceret exẽplum, fecit verificare hoc, quod posuit in ꝓcedenti. s.q; motꝰ cõgregatꝰ ex ptibꝰ moti, cum nõ fuerit alterius partiũ motꝰ, necesse est vt sit totꝰ moti. & hoc acceptũ fuit in prima demonstratiõe pro manifesto. Et dixit: qm̃ vtraq; pars est pars, &c.i. motus congregatus ex motu, partis non est vnius partiũ ita, q; totum, & pars sit eiusdem. qm̃ quælibet pars habet D parte illius motus. & impossẽ est vt motus congregatus ex motibus istarum partium sit vnius istarum partium, ita q; totum, & pars sint eiusdẽ: ergo necesse est vt sit totius. D. induxit alium sermonẽ, ex quo sequitur ista cõclusio prima cõsecutione, & dixit: qm̃ illud, cuius totꝰ, &c.i. qm̃ non est dubiũ in hoc. s. q; partes motus, cuius totum est totiꝰ moti, sunt partium moti, sed est dubium de cõuerso. s. q; motus, qui est partiũ moti, est motus totius. s. omnium partiũ. Sed dicimus, q; ista cõ E uersio est vera. qm̃, cũ fuerit ipsoꝰ vt partes sint alterius rei a partibus moti, necesse est vt motus totius sit congregatus ex motibus partium. qm̃, si hoc nõ fuerit, tunc motus totius erit magis vtis, quam id, quod congregatur ex motibus partium, & sic erunt partes motus totius in partibus totius in aliquo alio a partibꝰ totius, si motus eius, quod congregatur ex partibus, fuerit magis particularis, q̃ motus totius. Et hoc intendebat, cum dixit. qm̃, si vnus motus nõ fuerit, &c.i. qm̃, si partes motus totius põ fuerint, nisi partiũ F totius, cum sit impossẽ vt vnus motus sit plurium vno moto, necesse est vt motus congregatꝰ ex motibꝰ partium sit motus totius: quemadmodum partes motus totius sunt partium moti. s. q; ista propositio conuertitur. Et ista declaratio est vtilis T.cõ. 79 & inde. in eis, quibus vtitur in fine Octaui, s. q; motus infinitus non est corporis finiti.

Amplꝰ aũt, si est quidem totius motus alius, vt in quo H I, remouebuntur ab eo vtrarũq;

G partiß motꝰ.hi ſint ęquales erũt motibus D E, E F. vnus.n.vnius eſt motus. Quare, ſi totꝰquidẽ diuidet, qui eſt H I, in partium motus, ęqualis erit H I motui D F. Si vero ſupereſt aliquid, vt K I, hic nullius erit motus, neq; .n.totius, neq; partium; ꝓpterea ꝙ vnius vnus eſt, neq; alterius vllius.cõtinuus.n. motus eſt cõ tinuorũ quorundã. Simiſt aũt eſt & ſi excedit ſm diuiſionem. Quare, ſi hoc impoſſibile eſt, ne H ceſſe eſt eundem eſſe & æqualẽ. Hæc igitur diuiſio ſm partium motus eſt, & neceſſe eſt cuiuſuis partibilis ipſam eſſe.

Et ĩt, ſi motus totius magnitudinis ſit alius ab iſto, v.g. T F dicatur ex eo, quòd motus vtriuſq; partis, & erunt iſti duo æquales K duobus motibus D H Z. quoniam vnum habet vnum motum. Ergo neceſſe eſt, ſi motus T F totus diuidatur in duos motus partiũ, vt motus T F, ſit æqualis duobus motibus D Z. Si igitur diminuat aliquid, v.g. pars Q F, tunc iſta pars non eſt diſcretus omnino. nam iſte motus non eſt totius, neq; partiũ: quoniã vnus nõ habet niſi vnũ motũ. neq; eſt alterius ergo: quoniam L motus continuus eſt verum continuorũ. Et ſimiliter ẽ ſi addat apud diuiſionẽ. Vnde neceſſe ẽ, ſi hoc eſt impoſſibile, vt ſit idẽ æqualis illis. Ergo iſta diuiſio eſt ſecũdã partes, et neceſſario inerunt ĩ oi partibili

Demonſtratio tertia, Oſtendens idem, quod ſupra.

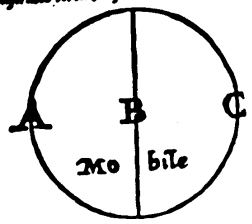

I M

Motus

Motus

Iſta

A Ista est tertia declaratio, & dicit: 30 Et ẽt si motus totius magnitudinis fuerit aliꝰ, i. aliꝰ à motu cõpositꝰ ex duobus motibus partiũ magnitudinis D H Z v.g. motus T F. D. d. diuideretur eo, &c. i. qm̃ magnitudo, cuꝰ diuidimus in duas ptes equales, ſ. A B, & B C, & poſuimus D H motũ A B, & H Z motũ B C, ſi poſuerimus q̃ motus iſtius totius magnitudinis, ſ. A B C, ſit aliꝰ à motu cõgregato ex D H H Z, qui ſunt motus partiũ illius, ſ. A B B C, v.g. motus T F, neceſſe eſt vt iſte motus T F diuiB datur in duos motus, ſ. in motum vtriuſq; partiũ magnitudinis, ſ. A B B C. qm̃, cũ totũ mouet, partes mouebunt. D. d. & erunt iſti duo, &c. i. erunt iſti duo motus, in quos diuiditur motus T F, quẽ poſuimus eẽ aliꝰ motũ à motu D Z, æquales duobus motibus, in quos diuiditur motus D Z, ſ. motus D H Z. & cũ iſti duo motus fuerint æquales eis, ſ motibus duarũ magnitudinũ, ergo ſunt vn motus idẽ, ſ. q̃ motus T Q erit motus D H, & motus Q F, erit motus H Z. qm̃ poſſe ẽ vt vna magnitudo habeat, niſi vnũ motũ, ſ. magnitudo A C B, & magnitudo B C, q̃ ſunt ptes totius magnitudinis. Et hoc intendebat, cum dixit: qm̃ vnũ habet vnũ motũ. i. cũ fuerit vnus motus T Q Q F, quę ſunt partes motꝰ T F equales duobus motibus D H H Z, quæ ſunt partes duorũ motuum D Z, & ptes T Q, & D H ſunt vnius magnitudinis, ſ. magnitudinis A B, & ſũt equales, & motus Q F, & H Z ſunt vnius magnitudinis ẽt, ſ. B C, & ſunt ẽt equales: & vna magnitudo non hẽt niſi vnũ motũ; ergo motus T Q eſt idẽ cum motu D H, & motus Q F eſt idẽ cũ motu H Z. Et, cũ declarauit hoc, d. ergo neceſſe ẽ, ſi motꝰ T F, &c. i. & D cũ motꝰ T F, quẽ poſuimꝰ aliũ à motu D Z, & poſuerimꝰ q̃ motꝰ magnitudinis diuidit in duas ptes motus D Z, quę ſunt partes A B B C: neceſſe eſt vt motꝰ T F ſit æqualis motui D Z: &, cũ ſint æquales, & ſunt I vna magnitudine, ergo ſunt idẽ. cũ vnũ motũ nõ habeat, niſi vnũ motũ. Et cũ voluit cõfirmare eos eẽ æquales, d. Si igit̃ diminuit, &c. i. & totus motus T F, ſi diminuit à toto motu D Z, tũc nihil inuenit, cui attribuat iſte motus diminutus, neq; toti, neque parti. toti vero, ga illd, qđ diminuit ab hoc motu, eſt motus partiũ, aut E q̃ motus diminutus ẽ ille, qui diuiditur in oẽs ptes, ſ. ptes motꝰ. & iõ d. Si igit̃ diminuit, &c. i. & iſta ps diminuta à motu nõ inuenit aliquid de magnitudine, cui attribuat, niſi eſſet poſſe vt vna magnitudo haberet plus q̃ vnũ motũ. vnde impoſſe ẽ vt hęc diminutio attribuat alicui oĩno toti, aut parti: qm̃ totũ, & partes habẽt motus alios ab iſtis. D. d. neq; alterius oĩno, &c. i. & iſta diminuno, q̃ eſt in motu, ſ. poſſibile ẽ vt attribuatur alij motꝰ à toto, & à parte. qm̃ impoſſibile ẽ vt diminutio exiſtẽs in motu iſtius magnitudinis attribuatur alij motꝰ. qm̃, cũ duo mota fuerint diuerſa abinuicẽ, tunc motus eorũ nõ erit cõtinuus: &, cũ non fuerint continuus: & non erit vnus. D. d. Et ſiſt, &c. i. & ſimiliter motus addens non erit alicuius motu oĩno, quia addidit ſup partes motu, quia vnũ motũ nõ habet, niſi vnũ motũ, & vlt ſequitur vt motus ſit partis, & non ſit. Motũ auẽ non eſſe partis eſt, qa motus totiui diuiſus eſt in oẽs partes, & diminuẽtur ex eo iſte motus. Ipſum vero eẽ partis

F Cũ duo mota fuerint diuerſa abinuicem, motus eorũ non erit continuus. Idẽ 5. ph. t. cõ. 34. 41. & 4. ph. 105.

G partis est, quia is posuimus primo
q̃ est vnus motuũ partiũ qm̃ p illũ
excedit illud, qđ cõgregat ex mot-
bus partiũ motuũ totius positum.

Alia aũt est fm tẽpus. Nam,
cum omnis motus i tẽpore: sit
tempus aũt oẽ diuisibile sit, in
minori autem minor motus sit,
necesse est omnem motum diui
di secundum tempus.

*Et alia diuisio est secundum tẽ
pus. Quoniã omnis motus est in tẽ
pore: & oẽ tempus est diuisibile,*
H *& motus in minori tẽpore est mi
nor: & sequitur necessario vt oĩs
motus sit diuisibilis secũdũ tẽpus.*

36 Cum declarauit q̃ motus est di-
uisibilis fm diuisibilitatẽ mobi,vult
declarare et ipsum esse diuisibilem
fm diuisibilitatẽ temporis,& sylli
componit sic.Oĩs motus est in tem
pore, & hoc declaratũ est: & tẽpus
omne est diuisibile, & hoc et declara-
tũ est. & existimatur qđ sequitur
ex hoc,q̃ oĩs motus sit diuisibilis.
sed nõ est ita,donec ꝓbet q̃ omnis
motus est in tẽpore sibi æquali. Et
I ideo d. & motus est in tẽpore mino
ri minor. qm̃,si hoc non esset, esset
possibile motum esse indiuisibilẽ,
& tẽpus diuisibile. vnde necesse est
dicere q̃ omnis motus est i tẽpore
equali ei: & omne tẽpus est diuisibi
le: ergo oĩs motus est diuisibilis: er
go diuisibilitas motus est fm mo
tum,& fm tẽpus. Et, quia diuisibili
tas i eo est diuersa,quia motus sunt
in generibus diuersis,incepit reme
morare hoc, & dixit: & necesse est
vt sit in oĩ partibili. Et põt intelligi
subiectum motus,nõ diuisio eius q̃
tẽ notam, fm q̃ est res mota: qm̃ K
hoc declaratũ est. Et intelligo per
subiectũ motus, illud in quo est, v.
g. locum in motu locali & Alteratio
est & omne motum habet mobi.

Eadem esse Diuisiones ipsius temporis, & ipsius mobilis, & ipsius moueri, & eius, in quo fit motus. Cap. 3.

QVoniam aũt omne, qđ
mouet, in aliquo moue
tur, & tpe quodã, & to-
tius eius, qđ mouetur, é motus,
necesse est easdẽ esse diuisiones
& tẽporis, & motus, & ipsius L
moueri, & eius, qđ mouetur, &
eius, in quo motus est. Verũ nõ
omniũ similiter, in quibus mo-
tus est, sed quantitatis quidem
fm se, qualitatis autem fm acci
dens. Accipiatur.n. tempus, in
quo mouetur, in quo A, & mo-
tus, in quo B. Sit igitur secũdum
totum motum in toto tempore
est motum, in dimidio secundi
minorem. & rursus hoc diuiso
fm minorẽ hoc, & semper hic.
Similiter aũt & si motus diuisi M
bilis, & tempus diuisibile.dico.n.
toto in toto, dimidio i dimidio,
& rursus minore in minore.

*Et, quia omne motum mouetur
in aliquo, & in aliquo tẽpore, &
omnis motus habet motum, neces-
se est vt tempus, & motus, & mo
tum, & motio, & illud in quo est
motus, habeant eandem diuisionẽ:
præter hoc, quod non sunt eodem
modo in omnibus rebus, in quibus
est*

A est motus, sed sunt quantitates essentialiter, & qualitates per accidens. Sit igitur tempus in quo est motus, A, & motus sit B. Si igitur iste totus motus est in hoc toto tempore, ille, qui erit in medietate erit minor, & cum hoc dividetur, iste erit minor. Eodem modo, si motus etiam erit divisibilis, & tempus etiam erit divisibile. quoniam, si in toto est totus, medietas erit in medietate, deinde minor in minori. D

Demonstratio, ostendens quòd motus dividitur secundum divisionem temporis.

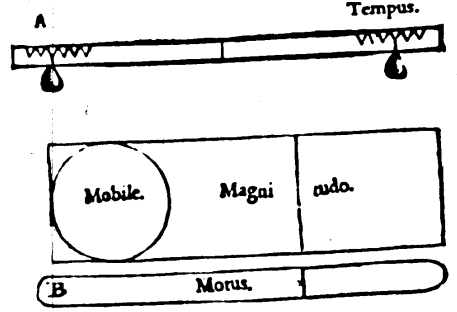

C Et, quia oē motū mouetur in ali
17 quo.i. aut in vbi, aut in quale, aut in cūate, & oīs motus inuenit in isthis tribus. s. in motu, & in eo, in quo est motus, & in tēpore. Et vī mihi q̄ illud, q̄d facit in textu, ē melius q̄ correctio Alex. qm̄, si ponerim⁹ q̄ tps, & motū, & genus, in quo est mot⁹, habeāt motū, sequeret̄ necessario vt tps sit diuisibile, & motū, & motio. qm̄, si ista habēt motū aliquē: & o. quod habet motū, est diuisibile: cōcludet̄ ex hoc, q̄ oīa ista sint diuisibilia: qd nō cōcludit, si ponerimus q̄ oē motū habet motū. Et, cū d. q̄ motus attribuit vnicuiq; istorū trium corporū, d. necesse est vt ēpus, & mot⁹, & motio, & motū, &c. 1. &, cū motus dē esse in illo, in quo mouet, & in tpe, & in moto, necesse ē vt ista diuidant̄ p diuisiões ęquales, s. q̄ medietates motus sint i medietate tpis, & i medietate ei⁹, i quo est motus, & i medietate moti, & sīlr ē motus, & i medietate medietatis, & sic i infinitū. D. d. pter hoc, &c. 1. & licet mot⁹, & illud, i quo ē motus, & tps diuidant̄ diuisibus ęqualibus, tñ diuisio in illo, in quo ē motus, nō attribuit̄ eis, in quo est motus eodē mō, sed

Diuisio essentialis quantitatis. Idē. 5. Met. 18. &. 3. cœli. 7.

G sed attribuitur motui in quantitate per se, cum diuisio sit essentialis quantitati, & attribuitur motui in qualitate per accidés. Et intelligendum est hoc de qualitate cum motu augmenti, & diminutionis, & motu locali. locus enim numeratur in quanto, & accidet ei diuisio essentialiter. Deinde induxit exemplũ de litteris. & sermo eius in hoc est manifestus. & intentio eius est, si posuerimus quòd aliquis totus motus est in aliquo toto tempore, medietas erit in medietate, & vniuersaliter minor in minori. &, sicut motus diuiditur per diuisionẽ temporis, similiter tempus diuiditur per diuisionem motus.

Locꝰ numerat 1 q̃ sex. 1dé. 5. Ma. 18.

H

Eodem autem modo, & ipsum moueri diuidetur. Sit.n. in quo C, ipsum moueri. ſm igitur dimidiũ motum minus erit toto, & rursus ſm dimidiũ dimidium, † {& sic semper.} Est autem &, cum quis designauerit ipsum ſm vtrunq; motuum moueri, vt ſm D C, & C E, dicere ꝙ totum erit secundum totum. ſi.n. aliud, plura erunt mouerí secundum eundem motũ, sicut determinauimus & motũ diuisibilem in partium motus esse. accepto.n. ipso moueri ſm vtrunq;, continuũ erit totum.

K

Et secundum hunc modum it diuiditur motum. Sit igitur motum C: in medietate igitur illius motus erit motum minus, quam totum motum similiter in medietate medietatis, & sic semper. Et debemus etiam ponere, & dicere quòd motum vtroque motuum, verbi gratia C D, & motum D H totum etiam est illud, quod est totius illius. quamuis si fuerit aliud, tunc plusquam vnum mouebitur vno motu, vt declarauimus, cum motus etiam diuiditur in motus partium. quoniam, si partitio accipiatur vtroque eorum, totum erit continuum.

L

Pa. 1 & 6 & semp.

I Demonstratio, ostẽdens quòd motus diuiditur secundum diuisionem ipsius moueri. M

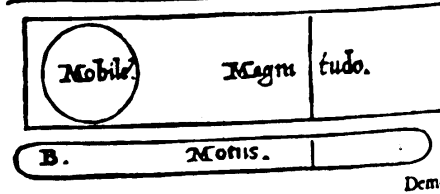

Demonstratio

Demonstratio, ostendens quòd ipsum mouens dividitur secundum diuisionem motus.

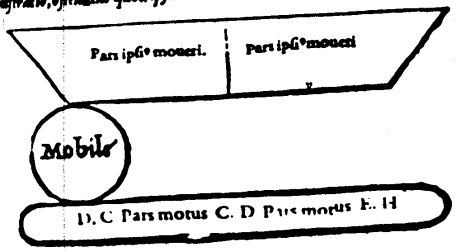

38 Cū declarauit qūo motus, & tps
B diuidūtur diuisionibus ęqualibus, vult declarare ēt qūo ipsa motio ēt diuidit̄ per diuisionē motus, ſ. motio mori, & d. Et ſm hunc modum ēt diuidit̄ motio .i. &, cū poſuerimus ꝙ tota motio eſt totius mot⁹, manifeſtum eſt ꝙ motū ēt diuidit̄ p diuiſionē motus, ſ. † [ꝙ medietas motus erit medietatis motꝰ, qđ pertranſit ſpatiū de initio vſq; ad finē.] qm iſte partes, ſunt ille, p quas diuidit totus motus, vt dictū eſt, nō partes, quę ſunt ſm diuiſionē tēporis. D. d. igitur tota motio. &c. i. ꝙ pars motꝰ, ꝙ mouet̄ p medietatem illius motus de initio ſpatij ad finē
C erit neceſſario motꝰ minor, q̄ illud, qđ mouetur toto motu, & illud, qđ mouet̄ in medietate illius, neceſſario erit minus. D. d. Et debemus ēt ponere, &c. i. & debemus ēt dicere ꝙ, cum poſuerimus duas motiones vtriuſq; motuū, qui ſunt pres vni⁹ motus, v. g. motionē, ꝙ eſt motus C D, & motionē, ꝙ eſt motus D H, dico ꝙ tota motio, ꝙ ē cōgregatū motio nis duorū motuū, ē tota motio, ꝙ ē tot⁹ mot⁹, ex cōgregat̄ ex duob⁹ motib⁹ C D, D H. D. iduxit demōnē, & dixit: qm, ſi fuerit alıq d, &c. i. qm, ſi tota motio, ꝙ cōgregat̄ ex duabus motionibus, ꝙ ſunt duarū partium motus, fuerit alia à motione, ꝙ eſt totius motus, & fuerint partes motiōis, ꝙ eſt totius motus, vt narrauimus, motiōis partiū mot⁹, tūc plus q̄ vna motio erit vnius motus. qm vnaquęq; pars habebit duos mot⁹, motū ſuiipſius, & motū, qui eſt pe motus totius. nā poſitū eſt ꝙ partes motus totius ſpatij ſunt partiū motū. D. d. vt declarauimus, &c. i. vt declarauimus ꝙ motus diuidit̄ in partes, & motus partiū ī partes motuū totius. D. d. qm, cū accipiat̄ motio, &c. i. qm, cū motio accipiat̄ vtriuſq; partiū motuū, i. auferat̄ finis, ꝙ imaginat̄ inter illas, tūc motus erit cōtinu⁹, & tota motio erit cōtinua, & vna: & cū finis imaginat̄, erit pūs. E F

Similiter aūt demōrabit̄ & lō gitudo diuiſibilis, & oſno omne illud, in quo eſt mutatio. Verū quędā ſm accidens, qm id, qđ mutat̄, eſt diuiſibile. vno. n. diuiſo oſa diuident̄. & ī hoc, qđ ipſa finita eſſe, aut ſfinita, ſiſt ſe habebit in oſbus. Secutum eſt

aute

G autem maxime hoc, diuidi ola, & infinita esse, ab eo, quod mutatur. statim.n. inest ei, qđ mutatur, diuisibile, & infinitū. diuisibile igit ostensum est prius: infinitum autem in sequētibus erit manifestum.

Et eodem modo declarabitur, quod longitudo diuiditur, & uniuersaliter omne, in quo est transmutatio. Sed quoddam diuiditur per accidens, quia transmutatum H *est diuisibile. quoniam, cum uno diuiditur, omnia diuidentur. & in hoc, quod diuisiones eorum sunt finitæ, aut infinitæ, eodem modo est de omnibus ex. Et sequitur proprie ut oia ista sint diuisibilia, et ut diuisio sit infinita eorum propter transmutatum. quoniam cũ intellexerit trãsmutatum, statim intelliget diuisionem, & quod est infinita. diuisio autem in eo declarata est superius: ipsam autem esse infinitam declarabitur post.*

I

39

Oē ꝑdicatū, i quo inuenit trãsmutatio, i uenit i eo diuisibilitas, nō ſe ꝑ accīs. Vide. l. 3. te. c. 17.

Trãſmutatio, q̃ ē in vbi, nūerat ur i q̃ntitate. ex quo ꝑ & loco, & vbi sūt idem.

Dicit: Et eodem modo declarabitur ꝙ ſpatiū, per quod est motus in vbi, diuiditur ꝑ diuisionē motus. & vſt oē prædicatum, in quo inuenit trãſmutatio, inuenitur in eo diuisibilitas. ſed in q̃busdã ꝑ ſe. ſ. in q̃ntitate, & in quibusdam ꝑ accīs. ſ. i qualitate: & a transmutatio, quæ est in vbi, numeratur in quantitate. D.d. quia transmutatum est diuisibile. i. & diuisibilitas accidit transmutationi per transmutatum. q̃n oē transmutatū est diuisibile essentialiter, vt declaratum est: & sunt æqualia i accidentibus diuisionis. ſ. ꝙ ſi vnū est diuisibile, oia erunt diuisibilia, .ſ. ꝙſi vnum ponatur diuisibile. declarabitur ꝙ alia sunt diuisibilia. D.d. & in hoc ꝙ diuisiones, &c. & illud, quod contingit in vno de hac tate, aut infinitate, cõtingit in alijs. D.d Et sequitur proprie vt oia ista sint diuisibilia, &c.i. & necesse est vt motus, & tempus, & motum sint diuisibilia in infinitum, & vſt yt sint continua: quia trãſmutatū est diuisibile, & de nātura cōtinui. b Quoniam causa in hoc, ꝙ tempus sit cōtinuum, est motum esse continuū: & causa in hoc, ꝙ motus sit continuus, est, quia motum est cōtinuū. D.d. q̃n, cum intellexeris trãſmutatum, &c.i. q̃n, ſi tu intellexeris transmutationem, ſtatim intelliges diuisibilitatem in infinitum. diuisibilitatem autem, quia transmutatū nō intellegitur esse in transmutatione, niſi quando imaginatur esse in eo, ex quo, & in eo ad quod ipſum vero esse infinitum declarabitur: postea declarabit ꝙ omne, quod transmutatur, prius transmutabatur, & oē, quod trãſmutabatur, prius trãſmutabatur, & ſic in infinitum.

SVMMA QVARTA.

De Ordine partium motus.

Nō dari primū, ſed vltimū motū. Ca. 1.

Voniam aũt oē, quod mutatur, ex quodã in quoddã mutat, necesse est id, qđ mutatum est, q̃n primū mutatū est, eē in quo mutatum est. qđ.n. mutatur ab eo, ex quo mutat, discedit, aut relinquit ipsum. & aut idē est mutari, et reliquere, aut relinquere ſequi mutari, relinquiſſe

A quisse autē mutatū esse. sitr.n. vtrunq; se habet ad vtrunque.

Et, quia oīs transmutatio est de aliquo, et in aliquid, necesse est vt illud, quod transmutatur, quādo est in principio transmutationis, sit in illo, in quo transmutatur. trāsmutatum n. remouetur ab eo, à quo transmutatur, et separatur ab eo. licet transmutatio, & separatio sint idem, aut separatio sequitur transmutationem, necesse est vt illud, quod transmutatur,

B *separetur. quoniam eodem modo se habent adinuicem.*

42 Vult hic declarare q̄ transmutatum in initio transmutatiōis dicit iam transmutatum esse, nō trāsmutari: q̄m hęc duo sunt opposita. Et intēdit hic pr̄: trāsmutationē, trāsmutationē, quę dr̄ de quatuor trāsmutationibus. s. substantia, & vbi, & quale & quātū. & d. de aliquo & in aliquid. i. de aliquo, in quo ē quescens, & in aliquid, i quo est quiescēs. D. d. necesse est, &c. i. &, cum omnis transmutatio est de aliquo & in ali-

C quid, inter q̄ est transmutatio: & inter primā trāsmutationē, & quietē, q̄ est in eo, ex quo, nō est medium: necesse est vt transmutatū primo, cū transmutat̄, recedat ab eo, à quo trāsmutat̄. & veniat ad illud, ad qđ transmutat̄ primo, nō secūdo. q̄m, cū separatur à quiete, q̄ est in eo, ex quo, statim veniet ad primū, ad qđ est transmutatio necessario. D. d. licet transmutatio, & separatio, &c. i. transmutatū primo, cū transmutatur, separatur ab eo, à quo trāsmutat̄ in instāti, aut quia separatio, & transmutatio sunt idē, aut quia sequunt̄ se. Et non curat in hoc, quō D est, cū sit manifestū eas eē insimul. Et, cum posuerit hoc, dixit: necesse est vt illud, qđ transmutat̄, &c. i. &, cū trāsmutatio, & separatio sint eē sequētia, sequet̄ vt illud, qđ trāsmutat̄ ab aliquo, separetur ab illo. & quia iter quietē in eo, ex quo, & initiū eius, ad qđ est trāsmutatio, nō, est medium, sequit̄ vt, cū transmutatum separatur à quiete, sit in eodem initio eius, ad quod transmutatio est necessario, cū eodem modo habeat se, s. q̄, cum trāsmutatio fuerit, separatio erit, & econuerso,

Quoniam ergo vna mutatio E num, quæ fm contradictionem est, qñ mutatum ē ex eo, qđ nō est, i id, qđ est, de reliquit id, qđ non est. erit igitur in eo, quod est. omne. n. necesse est aut esse, aut nō esse. Manifestum igitur est q̄ in mutatione fm contradictionē qđ mutatū ē erit i quo mutatum est. si autē in hac, et in alīs. similiter. n. i vna, & in alīs.

Et, quia vna transmutationū est F *illa, q̄ est secundum contradictoria, quando aliquid transmutatur de non ente in ens, tunc separatur à non ente. erit igitur in ente. quoniam necesse est, vt omne, aut sit ens, aut non sit ens. Declaratum est igitur, quod in transmutatione secūdū contradictoria illud, quod transmutatur, erit in illo, in quo transmutatur. & si hoc est necessarium in hac transmutatione, necessarium est etiam in alys transmutatiōibus. dispō. n. i vno mō trāsmutationum ē sicut in alys modis.*

Vult

G 41 Vult declarare, ꝙ hoc, qđ dictū est de transmutationibus vñ, manifestum est p se in trāsmutatiõe, quæ dr trāsmutatio principaliter, & est illa, quę est de affirmatiua in negatiuā, & de negatiua in affirmatiuā, quæ dr generatio, & corruptio. Et dixit: Et, quia vna transmutationum, &c. i. &, quia hoc nomē trāsmutatio dr principaliter de ea, q est de non ente in ens, & de ente in nō ens, vt dictū est in 4 Quinto. & est manifestū in hac transmutatiõe, ꝙ non habet medīū, ꝙ, cū aliq̄d trāsmutat a nō ente, statim separatur a nō ente, vnde necesse est vt sit in ente: b quia nō est medīū inter ens, & nō ens. Et, cū dixit ꝙ ista eius intentio manifesta est in trāsmutatione, ꝙ est in substātia, &c, si hoc est necessariū i hac trāsmutatiõe, &c. Et hoc, ꝙ declarauit, nō est declaratio exēplaris, sed ē declaratio ad diligendū considerationē. non quia hoc declaratur in aliis trāsmutationibus, fm ꝙ declarat illud, quod ē ignotū naturaliter a noto, sed fm ꝙ declarat illud, qđ est minoris latentię eo, ꝙ est ignotū naturaliter, p illud, qđ est manifestius. c Et fm hūc modū vsitat in descriptiõibus, & definitiõibus via diuisiõis, & exēplificationis. qm terminus medius in istis est idē: & est ꝙ illud, qđ trāsmutat, statim separat ab eo, a quo transmutat, & venit ad illud, ad qđ trāsmutat: cū nō sit medium inter illud, a quo transmutat primo, & illud, ad qđ trāsmutat p1o. sed hoc apparet magis in transmutatiõe, q est in substātia, cū illic nō est medium inter illud, a quo, & illud postremum, ad qđ est transmutatio: sed primū medium est in aliis trāsmutationibus, quāñ illud, ad qđ in hac transmutatione. Ista igit trāsmutatio in duobus extremis habet dispositionem, sicut est dispositio aliarum transmutationum inter illud, a quo, & illud, ad qđ primo venit transmutatum.

Amplius ō per se vnāquāq; accipientibus manifestū est, liquid ē necesse est id, *{quod est ad mutatū, }esse alicubi, aut in alio quo. qm n. ex quo mutatū est reliquit, ō necesse ē eē alicubi, aut in hoc, aut in alio ent. Sigitur in alio, vt in ipso c, qđ ipsum a mutatū est, rursus ex ipso c mutatur in ipsum b. nō. n. erat contiguum ipsi a. mutatio .n. continua est. quare qđ mutatū est, qñ mutatum ē, mutatur in qđ mutatū est. hoc aūt ē impossibile. necesse ē ergo qđ mutatū est eē in hoc, i qđ mutatum est.

Et etiam hoc apparet iã, qui considerauerit vnumquemq; mediū transmutationis, cū sit necessariū quod oē, quod transmutatur ē. sit in aliquo vbi, aut in aliquare. M quoniã, cū separatur ab illo, a quo transmutatur, necesse est vt sit in aliquo vbi, aut in alio, aut in hoc. Si igitur illud, quod transmutatur ad B est i alio, v.g. in C semper ēt transmutabuntur de C ad B. quoniã C non est continuum ad B, & transmutatio est continua. ergo necesse est vt illud, quod is transmutatum est, cū transmutatum est, semper transmutetur ad illud, ad quod

Trāsmutatio i subdit principaliter trāsmutatio. Opposita d. 1. cõ. 3. & .5. phy. c. 8. & 1. c. 45. lr. vbi h 1 & est trāsmutatio, si ē sequitur trāsmutatiõē. Vide cõt. Zam.

H a Aver. c. 7. & 8.

b Nõ ē medium inter ens, & nõ ens. Oppositũ 1. ph. 78. & 12. Met. c. 11. Vide cõt. Zam.

c Nota q̄ liter i descriptionib9, & definitiõibus vtitur via diuisiõis.

I & explicationis. Vide cõsiste 1. Priorũ i digressiõne d stylo hypotheticõ, & 1. 2. ph. c. 3. & 2. cõ. c. 2.

A quod transmutatur: quod est impossibile. ergo necesse est vt illud, quod iam transmutatur, sit in illo, ad quod transmutatur. D

Demonstratio, probans quòd illud, quod mutatum est, est in eo, in quod mutatio est.

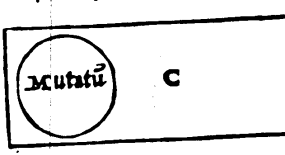

41 Cum declarauit hic ostensiue, & post fm exemplificationem, vult ēt declarare hoc ducendo ad inconueniens, & dixit: Et etiam, &c. 1. & non solùm modo apparet hoc in aliis trāsmutationibus ex hoc, quod apparet in transmutatione, q̄ est in substātia, sed hoc apparet vbi in oibus transmutationibus, q̄n oē trāsmutatum cum transmutatur, venit in aliud ab eo, a quo trāsmutatur, aut vbi, aut quale, aut quantum. D. d. q̄n, cum separatur ab illo, &c. 1. & hoc, quod diximus necesse est, q̄n, cum transmutatū separatur ab eo, a quo transmutatur, necesse est vt sit in aliquo: & illud aut erit, aut q̄d B est transmutatio primo, aut erit aliud ab eo, ad quod est trāsmutatio non primo. Et, cū dixit: aut in hoc, intendit illud, ad quod transmutatum transmutatur primo. Et, cū dixit, aut in alio: intendit ab eo, ad q̄d est transmutatio non primo, quod est medium in transmutationibus habentibus medium, aut illud, ad quod est trāsmutatio postremo in trāsmutationibus, quæ sunt fm cōtinuū, vel habitū. Et cū dixit, q̄, cū transmutatū separatur ab eo, a quo trāsmutatur, & est in aliquo, aut in illo, ad quod est transmutatio primo, aut fm alio, dixit: Sit igit illud, q̄d trāsmutatur ad B, &c. 1. ponat igitur aliquod trāsmutatū separari ab eo, à quo trāsmutat, & venire ad illud, ad quod transmutatio est primo, & sit B, & ponat cp cum hoc trāsmutatum transmuttetur ad B, quod est in alio. v. g. in C, sequitur necessario vt semp in C trāsmutet ad B, & vt in B sit iam transmutatū. Deinde dedit cām in hoc, & dixit: q̄n C nō est cōtinuū ad B, &c. 1. & necesse est vt sit in C continuæ trāsmutationis, quia C non est continuū ad B, vt trāsmutatum sit in eo quiescens: & cū in C non fuerit quiescens, necessario est in eo transmutatum. Et, cū declarauit hoc, dedit impossē, quod sequit, si transmutatū fuerit in aliquo alio ab eo, ad quod est transmutatio primo, & dixit: ergo necesse ē vt illud, quod iā transmutatū est, &c. 1. ergo necesse est vt transmutatū trāsmutet sp ad illud, ad quod iā transmutabat. &, cū posuit cp est in primo, à quo transmutat, sequit vt transmutet ad illud, ad quod transmutabatur: & sic ambulans ad aliquē locū est in illo loco, dū ambulat ad ipm. &, cū cōtingit ei hoc impossē, sequit C F

G vt transmutatū in primo, cū transmutat, sit iam trāsmutatū. qm̄ sequit, si hoc nō fuerit, vt trāsmutatū transmutet ad illud in quo é, s. trāsfert ad illud, in quo est, aut trāsfert, cū translatū é. & sic p̄terītū erit futurū. Et, cum declarauit impossē, qd sequit hoc, dedit cōclusionē, q̄ é cōtradictoria impoſſi, & d. ergo nec esse est vt illud, qd transmutat sit in illo, ad quod transmutatur primo

Manifestū igit est q̄ et id, qđ factū est, cū factū est, erit, & id, qđ corruptū est, nō erit. nam et H vſt dictum est de oī mutatiōe: & maxime est manifestū in ea, q̄ est fm cōtradictionē. Q̄d igit id, qđ mutatū est, cū mutatū é primū, in illo est, manifestū est.

Manifestum est igitur quod illud, quod fuit, est, cum fuit ens, & illud, quod corrumpitur, nō est ens. quoniā iam diximus vniuersaliter in omni transmutatione: & hoc manifestius est in ea, quae est secundum contradictionem. Manifestū est igitur quod illud, quod

I *transmutatum est in instio transmutationis est in illo, ad quod transmutatur.*

43 Vult nonficare q̄ hoc, qđ intēdebat declarare, est manifestū in trāsmutatiōe, q̄ est inter cōtradictoria ex declaratiōe, q̄ cōtinet alias trāsmutatiōes. & si manifestus é i hac trāsmutatiōe, s. q̄ fit fm cōtradictoria: qm̄ hic est manifestū p̄ se, & in alijs p̄ mediū. Et quasi dicit, Manifestū é igit i alijs trāsmutatiōib⁹ q̄ illud, qđ iam trāsmutatū é in instio trāsmutatiōis é illo, ad qđ trāsmutatur: quēadmodū apparet i hac trāsmutatiōe, q̄ est fm cōtradictionē. licet hoc sit manifestū i hac trāsmutatiōe. D. d. Manifestū est igit &c. manifestū é igit q̄ nihil, qđ generat, é ens i instio, cū fuerit i ente. & imperatā nō ente, & fuit illud, qđ est corrupt, est in instio eius, cū corrūpit, est in nō ente. & hoc intēdebat, cū dixit illud, qđ corrūpit, nō est ens. Dicā igit diximus vlt i oī trāsmutatiōe. i. iā declarauim⁹ hoc, licet sit manifestius i trāsmutatiōe i substātia. & cā in hoc é, quia nō habet mediū.

L In quo autē primo mutatū é id, qđ mutatū est, necesse est im partibile esse. Dico aūt primū, qđ nō ppēa q̄ alterū aliq̄d ipsi⁹ sit, hmōi é. Sit igit diuisibile ipsum A C, et diuidat fm B. si igit i A B mutatū est, aut rursus i B C, nō vtiq̄ in prio, qđ é A C, mutatū erit. si aūt i vtroq̄ mutabat: (necesse ē. n. aut mutatū eē, aut mutari i vtroq̄:) et in toto vtiq̄ mutabat. at erat mutatū. Eadē rō aūt est, & si i hoc qđē mutat, M s hoc aūt mutatū é. erit. n. aliq̄d prio prius. quare non erit vtiq̄ diuisibile illud, in q̄ mutatū est.

Et illud, in quo fuit transmutatum in instio transmutationis, necesse est vt sit indiuisibile. Et intelligo per instiū, illud, quod est tale, non propter hoc, quod aliud est tale. Sit ergo A C diuisibile, & dividatur in B: si igitur transmutatur in A B, & in B C, tūc instiū trāsmutatiōis nō erit in A C.

quo-

A quamã in vtrag, eorum aut transmutatũ est, aut adhuc transmutatur. Vnde necesse est vt ī toto etiã transmutetur. sed iã trãsmutatũ ẽ. Et ista eadẽ rõcinatio sequitur, si aliquid pro parte trãsmutetur, D & pro parte transmutatum est. quousq; sequitur vt sit primus primo. Vnde necesse est vt idem, in quo est res, non sit diuisibile.

Demonstrat. 9. ostendens quòd id, in quo aliquid primo mutatum est, non est tempus, neque aliquid diuisibile, sed instans, & indiuisibile.

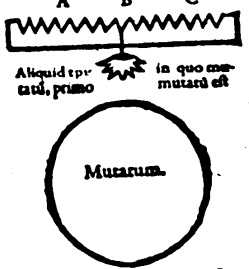

44 Cũ declarauit ꝙ ī initio eius, qđ trãsmutat, res trãsmutabilis venit ī illđ, ī quo trãsmutat, vult declarare ꝙ initũ illi⁹, ī qđ ẽ trãsmutatio, ẽ indiuisibile, & d. Et illđ, ī quo, &c. i. & illđ, ī quo trãsmutatũ erit in initio trãsmutatiõis, necesse ẽ vt sit indiuisibile, & sit id, ad qđ puenit. & hæc ẽ cã ī hoc, ꝙ finis, & principiũ trãsmutatiõis sint indiuisibilia. Et, cũ d. ꝙ initũ ei⁹, ī qđ trãsmutatũ trãsmutat, & finis ei⁹ dẽt eẽ indiuisibile, expo fuit illđ, qđ stẽdit, & d. Et stelligo p primũ. &c. i. & stelligo p primũ, illđ qđ dr trãsmutari, ñ qa aliq̃ ps ei⁹ ẽ talis, primũ. n. ẽ illđ, qđ ñ pdicat de aliquo pp alid. D. Accipit declarat ꝙ primũ, qđ tale ẽ, dẽt eẽ indiuisibile, et d. Sit ergo AC, &c. i. dico ꝙ initũ ei⁹, ī qđ trãsmutat, dẽt eẽ indiuisibile, si ãt sit diuisibile, & sit AC, & diuidat ī B, dico igit ꝙ, si magnitudo ABC fuit diuisibilis, necesse ẽ vt trãsmutatũ sit trãsmutatũ ī vtraq; ptẽ AB C, aut adhuc trãsmutet. Si ãt trãsmutatũ ẽ ī vtraq; ptẽ, tũc trãsmutatio ei⁹ I AB e toto ñ erit prĩa. ſ; positũ est ita. qđ ẽ Icõueniẽs. Et, si ī vtraq; adhuc trãsmutet, & ñ est trãsmutatũ, cõtinget vt ī toto trãsmutet. ſ; positũ ẽ ipsũ iã trãsmutatũ eẽ. Et hoc ītẽdebat, cũ d. si igit transmutat. i. si igit trãsmutatũ ī vtraq, ptẽ AB C, ñ ẽ dr iã eẽ trãsmutatũ. qm̃ seq̃t ex eo, vt nõ sit initiũ trãsmutatiõis, ſ; sp trãsmutat. ergo necesse ẽ vt sit in toto, ſ. I AE sp trãsmutarique necesse ẽ vt sit ī vtroq;, aut vere dicat ſp trãsmutari, aut iã trãsmutatũ eẽ. Si igit nõ vere d: iã trãsmutatũ eẽ, necesse ẽ vt ī vtraq; trãsmutet: ergo ī toto ẽ tale, ī trãsmutari. & positũ ẽ ꝙ in toto trãsmutat: ergo ī eodẽ sp ꝙ in toto trãsmutat: ergo ī eodẽ sp trãsmutat, & ẽ trãsmutatũ ī simul. qđ ẽ ipossẽ. Et abbreuiatio hui⁹ de-

G mutationis est talis: Necesse est vt illud, quod transmutatur in tota magnitudine, sit in vtraq; parte. s. cum est in altera parte, aut nondū trāsmutatur, aut iā trāsmutatū est, aut sp transmutat. Si aūt nondū transmutatur, ergo est quieſcēs in oibus partibus magnitudinis, & in toto iā transmutatū est: & hoc est inconueniens. Et, si iā transmutatum est in vtraq; tunc in magnitudine iā trāsmutatū est, non in primo. Et si ens semper transmutet, ergo in A B C toto transmutat. sed positū est iā trāsmutatum esse: ergo in eodē trāsmu
I tatur, & est iā trāsmutatum. & hoc est impoſe. Sed Arist. tacuit diuisionē, dicentem q̄ in vtraq; erit quieſcens, quia est manifesta, & quia iā vsus est hac propositione in initio huius tractatus. D. d. Et ista eadem ſōcinatio sequit, &c. 1. & illud impoſe sequitur etiam, si posuerimus ipsum in vna parte iā transmutatū esse, & in alia adhuc transmutan. v. g. in parte A B iam transmutatū esse, & in parte B C adhuc transmutari. q̄m rō in hoc eadem est, s. quia sequitur vt illud, quod positū est primū, non sit primū. D. d. ergo neceſ-
M se est vt illud, &c. i. sequit igitur ex hoc sermone vt illd, qd̄ ē initiū, in quo ē trāsmutatio, nō sit diuisibile, neq; vltimū eius quo ē trāsmutatio. Et ſeqḹ gēdū ē hoc ēt ī tpe trāsmutatōis, s. q̄ initiū eius ē idiuisibile, & q̄ non est tempus, sed instans.

Manifestū est igit q̄ & id, qd̄ corruptū est, & qd̄ genitū ē, in impartibili illud qdē corruptū, hoc aūt genitum. Dr̄ aūt id, in quo primo mutatū est, dupliciter. Aliud qdē, in quo primo pfecta est mutatio: tunc. n. verum K est dicere q̄ mutatū est. Aliud vero, in quo prio cepit mutari.

Manifestum est igitur quod illud, quod corrumpitur, & quod fit, fit in indiuisibili. Et hoc, quod dicimus mutatum esse, in quo est transmutatio, est duobus modis. Quorum vnus est illud, in quo perficitur transmutatio: quoniam tunc dicitur vere aliquid iam transmutatum esse. Alius vero est tunc, in quo incepit transmutatio. L

Ista demōstratio pfecta est in trā- 45
mutationibus diuisibilibus, & hnt principiū, & finē. trāsmutationes vero indiuisibiles, (q̄) sunt in indiui-
sibili. v. g. ḡnatio, & corruptio sunt in forma: forma. n. est indiuisibilis. manifestū est igit de eis, q̄ illæ trā- mutationes sunt in rebus indiuisibilibus. D. d. Manifestū est igit, &c. 1. manifestum est igit q̄ illud, quod corrumpit, corūpit in indiuisibili, & illud, quod fit, fit in indiuisibili. Et nō intendit q̄ hoc apparet ex pfecta demōstratione. nā ḡnatio, & corruptio non sunt diuisibiles, ita q̄ habeāt principiū & finē. sed forte trāmittit nos ad hoc, quod dictum est M prius, q̄ ḡnatio, & corruptio sunt hnes trāsmutationis Et declarātū est hic q̄ finis trāsmutationis est indiuisibilis. Et intelligo p trāsmutationē illud, cui⁹ finis est ḡnatio, & corruptio, s. trāsmutatione alterationis, & ḡnatio est finis alterationis, & nō est trāsmutatio, sed est sequens trāsmutationē: quia non dividit in magis, & minus: quia non intelligitur homo esse magis q̄ hō, neq; equus est

A est magis q̄ equus: sicut ſœlligie albu magis, q̄ album. & nō gñatio, & corruptio nō ſunt motus, neq; exiſtūt ſic, ſ̄ ſequuntur motū. & nō fortē intēdit p indiuiſibile in gñatiōe, & corruptiōe formā. D. d. Et hoc, ad dicim⁹, &c. i. & dixit hoc, ga nō erit locutus, niſi in principio tm. qm̄ demo ro ſuper ea eadem eſt. & forte hoc nomen primum in idiomate eotu ſignificat principium, & finē.

finē.

Qd̄ igit̄ circa finē mutatiōis primū dr̄, exiſtit, & eſt. cōtigit .n. perfici mutationē. et eſt mutatiōis finis, q̄ iā & oſtēſus eſt I-diuiſibilis eſſe, ꝓpea q̄ finis eſt. qd̄ autē ſm̄ pricipiū ē oſno nō elt. nō. n. eſt principiū mutationis, neq; id tēporis, in quo priō mutabat. Sit. n. primū, in quo A D. hoc igit̄ idiuiſibile qdē nō ē. accider. n. cōtigua eē ipſa nunc. Amplꝰ, ſi in C A tpe toto qeſcit (ponat. n. qeſcēs) et in A qeſcet. Quare, ſi impartibile eſt A D ſimul qeſcet, et mutatū erit. nā in A quieſcit, ſ̄ D aūt mutatum eſt.

B

Primū vero, quod dicitur propter complementū tranſmutationis, eſt exiſtens per ſe, quoniā poſſibile eſt vt perficiatur tranſmutatio. & vltimū tranſmutationis eſt illud, quod iam declarauimus eſſe indiuiſibile, quia eſt finis. primum vero, quod dicitur pro principio, non eſt ens omnino. quoniā tranſmutatio non habebit principium, neq; erit ex primo tempore aliquid, in quo tranſmutetur res. Sit igitur primū A D: iſtud igitur primū nō eſt indiuiſibile. quoniā ſequitur in oī indiuiſibili vt inſtantia ſint ſeſea. Et etiā, ſi in tēpore toto C A fuerit queſcēs, ponemus ipſum eē queſcens in A etiā. ſequitur igitur, ſi A D fuerit queſcēs, et indiuiſibile, vt ſit queſcens, & iam tranſmutatum inſimul. quoniam in A erit queſcens, & in D erit iam tranſmutatum.

D

E

F

C

Demonſtratio Prima ſumpta ex parte tēporis, oſtendens quòd non eſt accipere primū, in quo mutatum eſt, ex parte principij. Figura hac deſeruit etiam textui ſequenti, & litera B illo tantum.

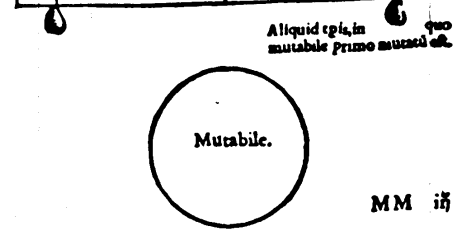

C Cū declarauit q̄ principio ei⁹, 46 qđ transmutat, cū separat ab eo, in quo trāsmutat, venit in illud, i quo ptio trāsmutat, & q̄ inītū, & finis trāsmutationis sunt idiuisibilia, vult declarare q̄ inītū transmutationis nō est in actu, sed in potēia, & sīl inītū eius, i quo ē trāsmutatio, nō est in actu, sed in potēia: finis aut trāsmutationis in actu est, & demōstrato: & sīl finis eius, i quo ē trāsmutatio. Qm̄, si est necesse vt trāsmutatū in inītio trāsmutationis sit Illo, in qđ transmutat primo, & nō transmutat, nisi in idiuisibili, & inH trū eius, in quo trāsmutat, est idiuisibile: sequit vt nō transmutat in inītio trāsmutationis, & cū trāsmutatio nō sit ens trāsmutatū, nisi sit trā trāsmutatū, manifestū est q̄ transmutatio nō habet principium, nisi trāsmutatio est cōpolita ex indiuisibili, & ipa sīl. ergo illud principiū necessario est i potēia: & ē illud, de quo declaratū ē in sermone p̄dicto ipsum ee idiuisibile. Et expositores dubitabāt in hoc: quia existimabāt q̄ isti duo sermones sunt contradictorij, q̄ dicēs q̄ est indiuisibile, & dicens q̄ nō est ens. Et nō sunt cōtradictorij, nisi esset declaratū q̄ nō ē ens e nō: sed nō fuit declaratū, nisi q̄ est nō ens in actu. & hoc ignorāt oēs expositores in hoc loco. ió inuenimus Alex. trāstulisse declarationē ad tēpus. Hoc, qđ declarauit q̄ inītū transmutatiōis est indiuisibile. D.d. ipsum esse nō ens. & forte intēdit p hoc, qđ declarauit, ipsum esse Idiuisibile, ipsum ee nō ens i actu. & quasi dicit: si istud principiū fuerit ens in actu, necesse est vt sit indiuisibile. D. declarauit q̄, si fuerit indiuisibile, necesse est vt nō sit ens: &, si ponatur esse, accidet impoſ. & K iste modus declarationis est modus verus. Expositores autem non intēdrūt diam inter sermonē de principio, & fine in hac demōne, & dixerunt, quō motus habebit finem, & nō habebit principiū. & hoc, cū od existimauerūt de hoc, est in primo aſpectu ad decipiēdū. D.d. Inītū vero, &c. indiuisibile vero, qđ oritur de fine transmutationis, & fine eius, in quo est trāsmutatio, est entis existens in actu, & pōt demōstrari. Et cū narrauit hoc, dedit eam, & dixit: qm̄ possibile est vt perficiatur, &c. & hoc est ita: quia transmutatū pōt L perfici in sua trāsmutatiōe. & perfecto trāsmutationis est res entis in actu, sicut ahę p̄fectiōes, & d. monstrata magis q̄ i vno instāti. Et hoc manifestū ē in oi transmutatione. qm̄ p̄fecto in vbi ē lupus, & i qualitate est albū, vel nigrū, & in quantitate ē quātitas terminata. Illa igitur, quia sunt i actu, ió finis in eis, qui est indiuisibilis, & est vltimum trāsmutationis, est ens in actu. Inītium principiū vero transmutatiōis. quia nō est principiū alicuius permanentis, sicut est dispō in principio lineę, & illud, qđ est ens i actu, est mota trāsmutatio, & in trāsmutatione nō est inītii naturaliter, necesse ē vt illud principiū nō sit ens, neq; existens. Cū igitur posuit q̄ posse est vt perficiatur trāsmutatio trāsmutationis, & q̄ illa perfectio est in actu, & q̄ habet finē, fuit necesse vt finis eius sit in actu, sicut est finis lineę, & finis in actu, sicut est finis lineę, & finis supficiei. Et cā in hoc est, quia motus, & tps nō habent situm, & linea habet sitū: & declaratum est q̄ est indiuisibilis: ergo finis motus indiuisibilis est in actu. Deinceps ad

pun-

A principiũ mot⁹, de quo declaratũ ẽ ꝙ, si fuerit ens, nõ erit idiuisibile, & declarauit ipsum eẽ ñ ens, nisi ſ potẽna, ſ. fm ꝙ iſtãs ẽ ī tpe, & d. primũ vero, &c.i. principiũ vero trãſmutationis, de quo dixim⁹ ꝙ, ſi fuerit ens, qd nõ erit diuiſibile, nõ ẽ neceſſe vt ſit ens oĩno, qa eſt indiuiſibile ſ ſua natura, ſ principiũ, fm ꝙ ẽ principiũ. D.d. qm trãſmutatio non habebit principiũ, &c.i. qm trãſmutatio ñ habebit principiũ, q ẽ tranſmutatio. nã principiũ ẽ indiuiſibile, & trãſmutatio eſt diuiſibilis. neq; ẽt in hoc tpe, qd ẽ idiuiſibile cadit trãſmutatio:

B qm tranſmutatio eſt diuiſibilis, & nõ cadit niſi in tpe diuiſibili, vt declaratũ eſt in ſimo illius tractat⁹. & hoc intendebat, cũ d. Sit igit primũ, &c.i. ſit igit primũ eius, in quo ẽ trãſmutatio. v.g. primũ ſpatij AD. D.d. illud primũ igit, &c.i. ſeq; igit vt primũ ſpatij, in quo eſt motus in actu, nõ ſit indiuiſibile, ſed diuiſibile neceſſario. Et, cũ narrauit qđ illud primũ debet eẽ diuiſibile ecõtrario primo, qd eſt principiũ et⁹, in quo eſt motus non in ſimo eius, qđ moue

C tur, & ẽ principiũ motus et⁹, dedit ſponſa cõſequẽtia, ſi ponat idiuiſibile, & d. qm ſeq;, ſi fuerit idiuiſibile, &c.i. qm, ſi principiũ eius, in quo dematur mot⁹, fuerit idiuiſibile, ita, ꝙ ſit ps mot⁹, cõtingit motũ inuenirī ſpatio indiuiſibili, & tpe idiuiſibili, ſ. iſtãs. & ſic tps, & mot⁹ erũt cõpoſita ex idiuiſibilibus. qd ẽ ſpoſe. D.d. Et ẽt, ſi in tpe c A, &c.i. & ſi ps tpis, in qua ẽ ſimũ qetis, fuerit ps, ī qua ẽ vltimũ mot⁹, fm ꝙ ẽ aliqđ idiuiſibile, cũ iſtãs nõ ſequit iſtãs, neq; iter ſine qetis, & ſimũ mot⁹ ẽ tps, manifeſtũ ẽ ꝙ, ſi ī hac pte tps ī diuiſibilis fuerit poſis motus, poſis

D erit qes. & ſic res erit mota, & qeſcẽs in eodẽ: quia finis eſt qetis, & initiũ motus. Ponat igit, ſ. motũ moueri in toto tpe AD, & ponat ẽt ipſum quieſcere in fine illius tẽporis, ſ. D, mouet igit ẽt in ſimo ei⁹, qđ eſt A. ergo neceſſe ẽ, ſi ille finis, & initiũ, qđ eſt indiuiſibile, poſſet in eo fieri motus, & ques, vt illud, qđ mouetur in eo, ſit quieſcens, & motũ inſimul. qm in A D, qđ eſt indiuiſibile, erit quieſcens, fm ꝙ eſt finis qetis, & erit in A motũ, fm ꝙ eſt initium motus: & ſic in eadem re erit quieſcens, & motum inſimul.

E

Quoniã aũt non eſt impartibile, neceſſe eſt diuiſibile eſſe, et in quauis partiũ huius mutatũ eſſe. Diuiſo. n. ipſo AD, ſi in neutra quidẽ mutatũ eſt, neq; ī ipſo toto. ſi vero in ambabus mutat, & in toto. ſi aũt in altera mutatũ eſt, non in toto primo. quare neceſſe in quauis mutatũ eẽ. manifeſtum igitur eſt ꝙ nõ eſt in quo primo mutatum. eſt in finitæ enim diuiſiones ſunt.

F *Si igitur A D non eſt indiſibile, neceſſe eſt vt ſit diuiſibile, & ī qualibet iſtius accipiatur, tranſmutabitur in eo, quando A D diuidetur. Et, ſi non tranſmutatur, neque in altera duarum partium, ergo neque in toto tranſmutabitur. et, ſi i eis ſemper trãſmutatur, iſta erit diſpõ eius ī toto. et, ſi trãſmutatur ī altero, nõ erit primũ eius ī quo trãſmutatur to-*

MM iiij tũ.

G *tũ. ergo necesse ẽ vt trãsmutetur ĩ quocunq; eius accipiatur. ergo manifestum est quod non est primum eius, in quo transmutatur. quoniã diuisio eius est infinita.*

47 Dicit: Si igitur A D, in quo posuimus principiũ trãsmutationis exĩtis in actu, nõ fuerit indiuisibile, necesse est vt semp diuidat in diuisibile, & vt ſ qualibet parte ponat trãſmutan in actu, necesse est vt prius transmuteꝛ, ſ. ꝙ ante hanc transmutationẽ posita sit transmutatio: qm̃
H magnitudo, ſ qua posita est trãſmutando, ẽ diuisibilis necessario. & hoc intendebat, cũ dixit: qm̃ diuidet A D. Et cũ narrauit ꝙ, cũ transmutat in hac magnitudine, necesse est vt sit transmutatum in partibus, incepit declarare hoc, & dixit: Et, ſi nõ trãſmutat, &c. i. &, cſi posuerimus ꝙ primũ eius, in quo demũ fat transmutatũ, & eius, in quo est trãſmutatio, ẽ diuisibile. v. g. A D diuidet in B. ſi igitur non trãſmutat in altera parte, ſ. in A B B D, ergo neq; in tota magnitudine A D, quod est contra positũ. &, ſi trãſmutat in eis semp. tunc di-
I ſpositio eius in toto erit talis. ſed poſitũ est ꝙ iſta trãſmutatio est principiũ trãſmutationis. & hoc est impoſſe. Et, ſi trãſmutat in altera, & nõ in reliqua, tunc totũ nõ erit principiũ eius, in quo trãſmutat: ſed positũ est primũ. & hoc est meſoueniẽs. Et hoc intendebat, cũ dixit &, ſi trãſmutat in altera, &c. &, cũ sit impoſſe vt in vtraq; fit quieſcẽs, aut in eis ſp transmuteꝛ, & in alia nõ trãſmutatur, ſequiſ ex hoc vt in vtraq; fit iã trãſmutatũ. Et dixit: ergo necesse ẽ, &c. ĩ. quæcũq, pars accipiat ex illo primo, necesse est vt trãſmutatꝰ in K eo fit iã transmutatũ. ergo trãſmutatio erit añ trãſmutationẽ, & ante hanc alia, ſicut est dispõ in diuiſione magnitudinis in infinitũ & hoc intendebat, cũ dixit: ergo manifeſtũ est, &c. i. ergo manifeſtũ est ꝙ in eo nõ est principiũ eius, qđ trãſmutat: quia diuiſio eius est in infinitum.

Neq; igitur eius, quod mutatũ est, aliquid primũ est, quod mutatũ ſit. Sit. n. D F primũ mutatum ipſius D E. omne. n. quod mutatur, diuiſibile eſſe demõſtratum est. tempus autẽ, in quo ipL ſum D F mutatum est, ſit in quo H I. ſi ergo in toto ipſum D F mutatum est in dimidio minus erit id, quod mutatũ est, & prius ipſo D F, & rurſus hoc aliud, & illo aliud, & semp ſic. quare eius, qđ mutatur, nihil erit primum, quod mutatum est.

Neq; ex illo, quod transmutatum est, est aliquid, quod est primũ eius, quod transmutatum est. Sit ergo D Z primũ eius, quod transmutatur ex D H. quoniã iam declarauimus, quod oẽ transmutatũ M *est diuiſibile. & tẽpus ſit B C: ſi igitur D Z transmutatur in hoc tempore, ergo in ſua medietate erit illud, quod transmutabatur prius, & ante iſtud aliud minus prius, & ante illud aliud minus prius, & ſic ſemper. vnde neceſſe eſt vt in trãſmutato non ſit aliquid omnino, quod ſit primus eius. quod transmutatur.*

Demon-

Demonſtratio Secunda, oſtendens idem, quod ſupra, ſumpta ex parte mobilis.

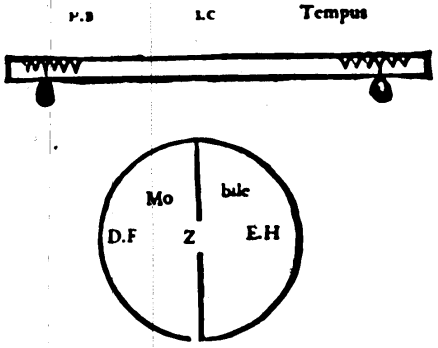

Vult declarare etiam ꝙ tranſmutatum non eſt aliqua pars, quæ ſit primum eius, quod trãſmutatur, i. ꝙ ante ipſum non eſt alia pars, quę dicatur tranſmutari. qm̃ aũt tranſmutatum debet habere partem, manifeſtum eſt ex prædictis: nam oē tranſmutabile eſt diuiſibile. qm̃ ve ro in iſta diuiſione non inuenitur pars prima, manifeſtum eſt ex hoc, quod eſt declaratum, ꝙ tranſmutatum, & tempus, & trãſmutatio oĩa ſunt de natura continui, & ꝙ continuum ſemper diuiditur in diuiſibile. Et, quia diuiſibilitas mot eſt manifeſtior ex diuiſibilitate eius, in quo mouetur incepit declarare ꝙ, ſi eſſet hoc primum trãſmutatum, tunc eſſet prima longitudo, & primum tempus. ſed quia hoc eſt manifeſtius in tpe, dixit: Neq; ex illo, quod tranſmutatum eſt, &c. 1. neq; in tranſmutato inuenitur pars, quę ſit primum eius, quod tranſmutat. D. poſuit trãſmutatum D H, & poſuit partem illius primo D Z, vt declararet, ducendo ad inconueniens, ꝙ iſta pars non eſt primũ, & dixit: D Z, &c. &, quia aliquis poteſt dicere, ꝙ iſta poſitio nõ eſt vera, niſi eſſet verum, ꝙ oē tranſmutatum eſt diuiſibile, dixit. qm̃ iam declarauimus ꝙ oē tranſmutabile eſt diuiſibile. Et, cum poſuit hoc, & iam declarauit ꝙ oē tranſmutatum tranſmutatur in tpe, neceſſe eſt vt iſta pars tranſmuretur in tpe, & dixit, & tempus, in quo tranſmutatur, ſit B C. Et, cum declarauit ꝙ iſta trãſmutatio debet eſſe in tpe, dicit: ſit igiẽ illud tempus, in quo pars D Z trãſmutatur, B C. Deinde d. ſi igiẽ D Z, & C, ſ. pars tranſmutati, quã poſuimus primum eius. quod trãſmutatur, tunc in medietate iſtius tẽporis erit illud, quod trãſmutatur de iſta parte

Supra. 32

G parte minus. qđ illud, qđ trãsmutatur in minori tpe, est minus, ſin æqua h velocitate. & erit trãsmutatio, quæ est in medietate ibus ante trãsmutationem, quæ est in toto illo tempore, quæ posita est prima, & sic erit non prima. Et, quia tẽpus diuiditur in medietates in infinitũ, necesse est vt diuidatur in minus, & minus in minori secundum diuiſionem temporis in infinitum. & ſimiliter in prius, & in prius priori, & sic in infinitum. &, cum declarauit qđ trãsmutatum non habet primũ, dixit: vnde necesse est, &c. ſicut est H necesse in ipſa trãsmutatione, & in eo, in quo est trãsmutatio.

Quod igitur neq; eius, quod mutatur, neq; in quo mutatur tempore, primum quicquã sit, manifestum est ex ħs, quę dicta sunt. Illud autem, quòd mutatur, aut id, ſm quod mutatur, nõ amplius ſimiliter se habebit.

Trãſmutatio

Tria nanq; sunt, quę esse dicunt in mutatione. & quod mutatur & in quo, & ſm quod mutatur. vt homo, & tempus, & album. homo igitur, & tempus, diuiſibilia sunt: de albo autem alia ratio est. verum ſecũdum accidẽs quidem omnia diuiſibilia sunt: cui. n. accidit quale, aut album, illud diuiſibile est. qm̃ neq; in ħs erit primum, quæ quidem ſecundum se dicũtur diuiſibilia, & non ſecundum accidens, vt ſ magnitudinibus. Sit. n. in quo A B, magnitudo, motum autem ſit ex B in C primum. igitur, ſi in diuiſibile quidem erit B C, impartibile impartibili erit contiguum. ſi vero diuiſibile, erit ali I quid ipſo C prius, in quod mutatum est, & illo rursus aliud, & ſemper sic: propter ea qꝺ nũquã deficit diuiſio. quare nõ erit primum, in quod mutatum est. Similiter autem est & in quanti mutatione. etenim hæc in continuo est. Manifestum igitur est, quòd in ſolo motu, qui ſecundũ quale est, contingit indiuiſibile per ſe esse.

Manifeſtum est igitur ex dictis, quod neq; ex trãsmutato, neque ex tempore, in quo est trãsmutatio, est aliquid omnino, quod ſit primum. Et illud ipſum, in quo est trãsmutatio, non habet talem diſpoſitionem, sunt. n. tria quæ ſunt circa in trãsmutatione. ſ. trãsmutatum, & illud, in quo est trãsmutatio, & ad quod. v. g. homo, & tẽpus, & album. homo vero, & tẽpus ſunt diuiſibilia: ſermo aut de albo est alius a ſermone de iſtis. ſed omnia ſunt diuiſibilia per accidens. illud. n. cui accidit album, & quale, est diuiſibile. in illis autem omnibus, quæ dicuntur diuidi per ſe, non per accidens, non est etiam primum. ver. gr. in magnitudinibus. Sit igitur A B C magnitudo, & moueatur de A ad B primo motu. ſi igitur A B fuerit indiuiſibile, tunc impartibile ſequitur impartibile. & ſi fuerit diuiſibile, tunc erit aliquid ante B, in quod L M

cecidit

A cecidit transmutatio, & ante illud aliud, & sic semper. quoniam non erit ad diuisionē aliquod nouū. ergo non est hoc primum eius, in quod cadit transmutatio. Et similiter de transmutatione quantitatis. quoniam ista transmutatio D erit etiam est in continuo. Ergo manifestum est quòd in motu in qualitate sola inter alios motus potest esse indiuisibile per se.

Demonstratio tertia. Ostendens idem, quod supra, semper ex parte magnitudinis.

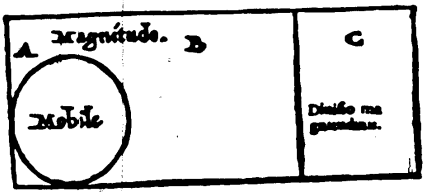

B E

47 Dicit: Manifestum est igitur ex prædictis, q̄ non est aliquod primū ...idiuisibile ex trāsmutatione, neque ex tempore, in quo fit transmutatio. sm q̄ est transmutatio, & frō q̄ est tempus, neque per se, neq; p accidens. D.d. Et illud ipsum, &c. & intendit illud, in quo est genus transmutationis. & dixit hoc. q̄m transC mutabilium sunt quædam, in quibus non inuenitur primum per accidens. s. quæ sunt qualitates, in eis autem, quæ sunt in vbi, & quanto non inuenitur primum omnino, neque per se, neq; per accidens. Et, cū narrauit q̄ dispō in eo, in quo est transmutatio, in hoc nō est sicut dispositio in trāsmutato, & tempore, incepit exponere hoc, & dixit: Sunt .n. tria, &c. i. sunt. n. tria in transmutatione: & sunt illa, de quibus diximꝰ ipsa non habere primum. D.d. s. trāsmutatum. & intendit per illud, in quo est transmutatio, tempus, & p illud, ad quod est transmutatio, genus motus. v. g. homo, qui albescit: q̄m sunt in eo tria, homo, & tempꝰ, & color albus, & dixit motum. qui est in qualitate, nouificando q̄ in illo non inuenitur primum per accīs. Sin eo, ad quod est motus, non in motu, neq; in tempore. & hoc intēdebat, cum dixit: homo vero. &c. i. homo vero, quod est transmutatū s hoc motu, & tempus, in quo est motus non habent primum omnino, neq, per se, neq; per accidens, quia sunt diuisibilia per se. album vero, & similiter de rebus, ad quas fit trāsmutatio in qualitate, non habent talem dispōnem: q̄m ista non diuiduntur per se. s. qualitates, sed p accidens. D.d. sed ola sunt diuisibilia per accidens. i. omnes qualitates. D. narrauit q̄o diuiduntur per accīs, & dixit: illud. n. cui accidit album, &c.

Qualitas ē diuꝰ ddē p se. s. p accēs 1ā. 1. c 37. 59. 8c. 59

● &c. i. album vero, & vniuersaliter qualitates sunt diuisibilia, quia sũt in corpore, quod est diuisibile p se. Et, cum narrauit q diuisibilium ex istis tribus quædam sunt, quæ semper diuiduntur per se. s. tempus, & transmutatũ, & quædam sunt, quorum quædam diuiduntur per se. & quædam per accidens, & est illud, ad quod est transmutatio, narrauit q in illo, quod diuiditur per se in istis, non inuenitur primum per se, & in illo, quod diuiditur per accidens, inuenitur primum per se, & non p
H accidens. & dixit in illis autem omnibus, &c. i. in transmutato, & tẽpore, & transmutatione, quæ est I vbi, & quanto: qm̃ ista sunt diuisibilia per se. Et, cum narrauit q in istis nõ inuenitur primum diuisibile, iterauit suam demõstrationem sup̃ ista diuisibilia, cum in declarationibus prædictis non distinguitur illud, qđ diuidit per se, ab illo, quod diuidit per accidens, & dixit: Si igitur ABC, &c. i. sit igitur spatium, per quod motum moueretur primum spatium
I A B c, & motus eius ex A ad B sit primus motus. D. d. ii igitur A B, &c. i. si igitur A B, quod est ex spatio primum eius, per quod fit primus motus, fuerit magnitudo indiuisibilis, tunc motus per illud erit indiuisibilis. & sic tu diuisibile sequitur indiuisibile: & sic magnitudo, & motus erũt compositi ex indiuisibilibus: quod est impossibile. D. d. &, si fuerit diuisibile, &c. i. si igit spatiũ A B fuerit diuisibile, tũc erit hoc spatiũ ante spatiũ A B, in quod cecidit trãsmutatio, antequam caderet in spatium A B. v. g. medietas spatij A B. & similiter sequitur vt ante transmutationem, quæ est in medietate istius spatij, sit minor transmutatio, & est il-K la, quę fit in medietate istius medietatis: & sic procedit in infinitum. D. d. ergo hic non est primum, &c. i. in motu locali. D. d. & similiter est de transmutatione quantitatis, i. in augmento, & diminutione. Et causa in hoc est, q transmutatio in quanto est trãsmutatio in cõtinuo per se, & declaratum est q cõtinuũ semper diuiditur in diuisibile, econuerso transmutationi in qualitate, s. quia nõ est in cõtinuo D. d manifestum est igitur q in motu, &c. i. q possibile est vt in eo sit primum indiuisibile per se, & si fit diuisibile p L
accidens. & hoc est ita, quia a minimus color est terminatus per se, quemadmodũ minima forma est terminata. s. q minimum ei⁹, quod potest esse coloratum in actu est terminatum: quemadmodum minimum eius, quod potest esse aliquod denominatum est terminatum. v. g. qm̃ minima a qua est terminata. & similiter de aliis corporibus simplicibus, & compositis.

a Mini color e minat fe. subi mobi tum a ri nata est minatu cum ma aqua c minata lib. est aliquo bus hu plicibus & cõpo ris. Idẽ cõ ibi.

Ea quæ sunt in motu, sese præcedere.
Cap. 2.

QVoniam autem omne, quod mutatur, in tẽpore mutatur: dicitur autẽ in tempore mutari & vt in primo, & vt secundum alterum, vt in anno, quia in die mutatur: in quo primo tempore mutatũ id, quod mutatur, in quauis huius parte mutari necesse est. manifestum est igitur & ex definitiõe. primum. n. sic dicebamus.

M Oẽ mutat tpe mut

Et, quia omne, quod transmutatur, transmutatur in tempore: & dũ

A *dicitur aliquid transmutari in tẽ pore, quia est primum tempus, in quo transmutatur, & quia transmutatur in alio. v.g. quoniam dicitur aliud transmutari in tali anno, quia transmutatur in aliqua die illius anni: quoniam primum tempus, in quo transmutatũ transmutatur, necesse est vt in qualibet parte illius transmutetur. & hoc manifestum est ex eius definitione: quoniam hoc intelligimus per primum.*

10 Cum declarauit, q̃ motus nõ habet primum, neq; illud, in quo est motus, neq; tempus, vult declarare q̃ illud, quod transmutarũ est, prius trãsmutabatur, & dixit: Et, quia oẽ transmutarum, &c. i. vt declaratum est supernus. D.d. & dicunt aliquid transmutari, &c. i. & manifestũ est per se q̃ dicitur aliquid transmutari in aliquo tempore, quia illud tem

Dñ mini mũ tẽp. in q̃ aliqd dr trãsmutari.

pus est minimum tempus, in quo potest transmutari, & hoc intendebat, cum dixit: quia est primum tẽpus, &c. q̃n omne, quod attribuit C rei non propter suam partem, est primum illius rei, vt declaratũ est alibi: & quia transmutato non attribuitur tempori equali ei, quia in tenetur in tempore minori ipso: nõ necesse est vt illud tempus sit primũ illius transmutari: econtrario de tempore, quod excedit transmutationem. s. quia non est primum: q̃n transmutato non attribuitur ei, nisi gratia suæ partis. & hoc intẽdebat, cũ dixit: & quia transmutat in alio. i. & attribuitur etiam transmutato tempori: quia transmutat in alio, cum tempus, cui attribuit, D excesserit idem tempus æquale ei. D.d.v. g. &c. i, v. g. q̃n bellum fuit in tali anno, quia fuit in tali die illius anni: vnde attributio ei° ad annum non est prima. D.d. q̃n primum tempus, &c. i. &, cũ res habeat tempus primum, in quo transmutat, necesse est vt in qualibet parte illius temporis mutentur illa res transmutari. q̃n hoc est manifestũ ex definitione primi. quoniam primum est tempus æquale transmutationi, cui transmutatio non attribuitur gratia partis: ergo necesse é in toto. q̃n omnis transmutatio, q̃ E attribuitur tempori, necesse est vt attribuatur ei aut propter partem, aut propter totum: sed primo non attribuitur propter partem: ergo propter totum.

Sed & ex his manifestum est. Sit enim in quo primo mouet̃ id, quod mouetur, in quo Y R, & diuidatur secũdum K. omne .n. tempus diuisibile est. in tempore igitur Y K aut mouet, aut non mouetur: & rursus in tempore K R similiter. Si igitur in F neutro mouetur, quiescit vtiq; in toto. moueri enim id, quod f nulla partium huius mouetur, impossibile est: si vero in altera sola mouetur, non vtiq; in primo mouetur, quod est Y R. secundum .n. alterum motus est. necesse est igitur in quouis ipsi° Y R motum esse.

Et hoc apparet etiam ex hoc, quod narrabimus. Sit igitur tempus, in quo motum mouetur primo

2 C.

G z c, & diuidatur in b: ſi igitur omne tempus eſt diuiſibile: & motus aut in tempore z b c mouetur, aut non mouetur: & ſimiliter etiam in duobus temporibus z b c: ſi igitur non mouetur in altero eorum, ergo quieſcet in hoc toto tempore. nam impoſſibile eſt vt ſit motus, & non mouetur in altera partium z b c: & ſi mouetur in altero eorum tantum, tunc iſtud z c non eſt primum tempus, in quo mouetur. quoniam motus eius eſt in vtroque eorũ. ergo neceſſe eſt vt moueatur in qualibet parte z c. H

Demonſtratio, probans quòd id, quod mouetur primo in aliquo tempore, mouetur in qualibet parte illius temporis.

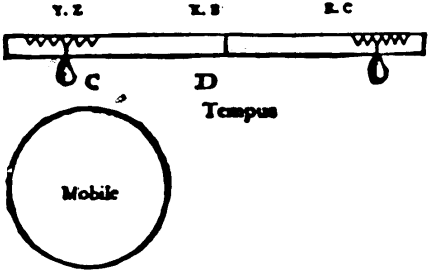

I

51 Dicit: Et hoc apparet ex hoc, qđ dico. qm̃, cum primum tempus fuerit demonſtratum. v.g. tempus z c, & fuerit diuiſum in duo in b, cum omne tempus ſit diuiſibile, & illud, quod mouet, neceſſe eſt ipſum moueri in tempore z c, quod eſt poſitum primum. aut nõ moueri, & manifeſtum eſt φ non eſt quieſcens in eo, ergo mouetur. Et, cum poſuerit φ in hoc tempore neceſſe eſt vt ſit motum in toto, & φ aduerſarius nõ poteſt ponere ipſum in eo quieſcẽs, dixit: & ſimiliter etiam, &c. i. & ſimiliter etiam interrogabimus aduerſarium, & dicemus ei φ iſtud motũ, quod tu concedis moueri in tempore z c, aut concedis eriã ipſum moueri in vtraq; parte eius, aut quieſcere in vtraq;, aut mouere in altera, & quieſcere in reliqua. D. d. Si igitur non mouetur, &c. i. quæ ſunt partes magnitudinis, cum ſit impoſſibile vt in ea ſit quieſcens. & quaſi dicat, φ, ſi fuerit quieſcens in vtraq; parte magnitudinis, ſequitur maximum impoſſ. ſ. vt aliquid moueatur per aliquid, & quieſcat in omnibus partibus eius. Et, cum deſtruxit ipſum quieſcere in vtraq; parte, deſtruxit etiam ipſum quieſcere in altera, & mouere in reliqua, & dixit: & ſi mo- M

uet

A uerũ in altera tantum. i. tunc tempus congregatum ex istis duobus temporibus nõ erit tempus primũ. sed positum est primum. Et hoc est ita, quia primum est illud, in cuius oibus partibus est motus. & hoc intendebat, cum dixit: quin motus eius est in vtroq; i. qm̃ necesse est, cũ sit primum, vt motus sit in vtraq; parte eius. Et, cum destruxit ista duo cõdiuidentia, concluſit tertium, & dixit ergo necesse est, &c. & hoc manifestum est.

Hoc autem ostenso, manifestum est ꝙ omne, quod mouet, B necesse est motum esse prius. Si enim in Y R tẽpore primo magnitudo K L mota est, ſ dimidio quod æque velociter mouetur, & simul incœpit, per dimidiũ erit motum. Si autem æque velox in eodem tempore motum sit aliquid, & alterũ necesse est per eandem motum esse magnitudinem. quare motum erit id, quod mouetur. D

Hoc quidem declarato manifestũ est quod omne, quod mouetur, necessario mouebatur prius. Quoniam ſi mouetur per ſpatium Q, L in tempore Z C, quod eſt primum tempus, ſunc æquale ei in velocitate motus, & incipiens cum ipſo moueri, mouebitur per medietatẽ in medietate. Si igitur illud, quod eſt æquale ei in velocitate, mouetur per aliquid in hoc tempore, necceſſario aliud etiã mouebitur per illud ſpatium. Vnde neceſſe eſt vt illud, quod mouetur, iã moueb atur E

Demonſtratio prima, probans, quòd omne mouri prouenit motum eſſe, ſumpta à magnitudine.

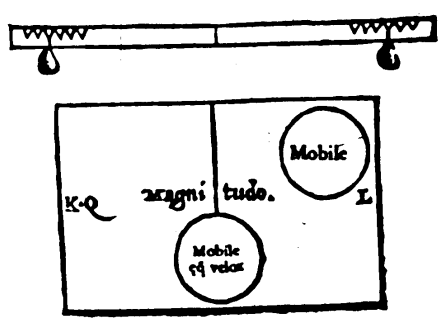

F

G 52 Et,cum hoc sit declaratum.s. q illud,quod mouetur in primo tempore, necessario mouetur in omnibus partibus illius temporis, manifestum est ex hoc q in quolibet instanti,ante quodlibet instans,I quo demonstratur moueri, sit motum, D.incepit declarare hanc consecutionem,& dixit: Q uoniã,si mouetur.&c.i.v.g.qm̃,si aliquod motum mouetur per aliquod spatium in aliquo tempore, v.g. per spatium a b.in tempore z c, & illud temp⁹ fuerit primum illius moti,tunc, si posuerimus aliquod motum æquale I velocitate incipere cum illo mouen,in medietate illius temporis tm̃, necesse est vt peranseat medietatem illius spatij D.dixit: Si igitur mouetur per aliquid,&c.i.si igitur motũ, quod est æquale in velocitate moto posito pertransire illud spatium terminatum in illo tempore terminato,pertransiuerit aliquam partẽ ma
H gnitudinis in aliqua parte illi⁹ temporis posiu.necesse est vt primũ motum,quod pertransiuit, pertranseat spatium,per quod ꝫm motum mouebatur, antequam pertranseat totum spatium. D.d.ergo necesse est vt primum motum demõstratum, quod mouetur in vltimo spatij,q prius mouebatur.i. compleuit motum,quo mouebat illud, quod est æquale ei in velocitate in quadam parte illius temporis. & similiter,si posuerimus primum motũ demonstratum in vltimo spatij, per quod ꝫm motum mouebatur, sequitur q prius mouebatur.nam illud spatiũ diuiditur in duas medietates,& posumus ponere aliud motum æquale ei in velocitate pertransire illud I medietate illius temporis, & sic I in finitum. Et causa in hoc est, quia I magnitudo , & tempus diuiduntur in infinitum. vnde necesse est vt an te quodlibet vltimũ, in quo res mota demonstratur, moueatur,Sed ipse vsus est in hac declaratione secũdo modo, quia est manifestus. Nã aduersarius potest cõcedere ipsum pertransire totum spatium , sed nõ pertransit medietatẽ,antequam per transeat totum,cum pertrãsire medietatem sit pertransire in potẽtia, non in actu . & ideo vtitur secundo modo,& posuit ipsum pertrãsire in actu,qm̃ hoc non potest aduersarius negare. Et,cum concessit hic ei ipsum,quod pertransit motũ æquale ei in velocitate in quadam parte illius temporis, necessario concedet q primum motum,qñ mouet per totum spatium , pertransibit illud spatium,quod pertransiuit illud,qd est æquale ei in velocitate.s. illud, quod mouetur in minori illo tẽ.

Amplius autem, si in toto tẽpore Y R motum esse dicimus, aut omnino, aut in quouis tempore,ex eo, quia accepimus vltimum ipsius nunc:(hoc enim est id, quod terminat, & mediũ ipsorum nunc tempus est :) & in alijs vtiq; similiter dicetur motum esse. dimidij autem vltimũ diuisio est. quare & in dimidio motum erit,& omnino in quauis partium.semper.n.simul cũ ipsa diuisione tempus est terminatũ ab ipsis nunc. Si igitur omne quidem tẽpus diuisibile est: quod autem est inter ipsa nunc tempus est:omne, quod mutaꝫ, infinities mutatum erit.

M

Et

A Et etiam ſi dicitur aliquid mo ueri in tempore Z C toto, & vni uerſaliter in aliquo tẽpore, quod cũ ſit, cũ acceperimus iſtãs, quod eſt vltimũ eius: quoniã hoc determinat illud, & inter duo inſtãtia eſt tẽpus: & in aliis inſtãtibus dicitur in eo quod mouetur, ipſum iã moueri. & vltimũ medietatis eſt differentia, neceſſe eſt vt in medie D tate ẽt moueatur, & vniuerſaliter in qualibet pãrte. quoniã cũ ca ſu diuiſionis determinatur tempus per inſtantia. Cũ igitur oẽ tempus eſt diuiſibile: & inter duo inſtatia eſt tempus: neceſſe eſt vt oẽ, quod trãſmutatur, trãſmutetur i ſpatiũ

B Demonſtratio ſecunda i. Probans idem, quod antea, ſumpta a Tempore.

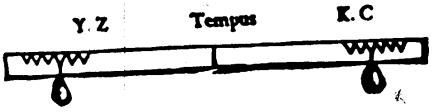

C Iſta declaratio eſt alia, quia prima eſt ex ſpatio, & iſta ex tempore. Et dicit: Et eſt etiam aliud ſignum, quãdo non dicimus aliquid moueri ſi nisi quo tempore, niſi, cum acceperimus inſtans, quod eſt finis trãſmutationis, & inſtãs. quod eſt principiũ ſequẽs. qm̃ p hæc duo inſtantia determinatur tempus, in quo eſt trãſmutatio. ſed tacuit inſtãs, quod eſt principium, quia hoc intellectum eſt. nam omne tempus finitum non habet finitum, niſi accipiendo illud inter duo inſtãnia. Et iõ dixit: & inter duo inſtantia eſt tempus. i. cum poſueri mus q oẽ tẽpus terminatur p duo inſtãnia, & inter quælibet duo inſtãtia eſt tps, vt declaratum eſt, & poſuerimus q finis medietatis illi⁹ tẽporis, in quo motum totum mouetur. ſ. tps Z C, terminatur ab inſtanti, q eſt dria inter illas duas medietates, manifeſtum eſt q, cum motum fuerit in hoc inſtãti ſ. q diuidit hoc tempus in duas medietates, dicetur vere iam motum eſſe, & in alia medietate moueri. ergo illud, quod mouetur, iam motum eſt. & ſimiliter, cum diuiſerimus illam medietatẽ, q duas medietates, tunc in alia medietate vere dicetur moueri. ergo & in dria, q eſt inter duas medietates manifeſtum eſt, q cum moueri fuerit ipſum iam eſſe motũ, & ſiſt in medietate medietans, & ſic in infinitũ. ergo oẽ, quod mouet, iã mouebat. Et hoc inſtriebat, cum dixit: & vltimũ medietatis eſt dria. i. & inſtans, quod eſt finis alterius medietatis, & principiũ ſecũdę, eſt dria inter has duas medietates. ergo neceſſe eſt vt motum in prima medietate dicat iã motũ eſſ, & in alia dicat moueri. ergo antęq̃ moueat, iã mouebat. D. d. & vlr, &c. i. qm̃ q libet pars tpis, cũ accipiat, põt diuidi ſ duas medietates

G tes,& motum in vltima medietate dī moueri,& in alia dī iam motum esse. si igitur diuisio temporis in medietates procedit in infinitum,ergo oē,quod mouet,necessario mouebatur. Et hoc intendebat, cum dixit: Cū igitur oē ips est diuisibile.&c.i. & vīt, cū posuerimus ꝙ oē tempus est diuisibile per instāntia,inter quæ libet duo instantia est tēpus, & ꝙ ista diuisio procedit in tempore demōstrato in infinitū, & qd in quolibet instanti trāsmutatum dī ibi eē transmutatum, & in quolibet tēpo H re dicitur trāsmutari necessario,aut illud transmutabatur infinities.

Amplius autem, si id, quod continue mutatur, & neq; corruptū est, neq; cessauit a mutatione,aut mutari,aut mutatum esse necesse est in quouis:in ipso aūt nūc non est mutari: necesse ē mutatū esse ſm vnūquodq; ipsorum nunc.quare, si ipsa nunc infinita sunt,omne, quod mutatur,infinite erit mutatum.

Et etiam ſi omne, quod transmutatur continue abſq; eo, quod corrūpatur, aut ceſſat trāſmutari, aut trāſmutatur, aut iā transmutatum eſt, neceſſario in quacūque parte accepta fuerit ex eo: & eſt impoſſibile aliquid trāſmutari in inſtanti: neceſſe eſt vt in vnoquoq; inſtantium ſit iam transmutatū: & ſi inſtantia ſint infinita.

I

34 Hæc est declaratio quasi vnius propositionum, quibus vsus est in prædicto sermone.ſ. dicēdo ꝙ quolibet instanti dī transmutatum ibi esse trāſmutatum. Et declaratio eius est talis.ſ. Omne transmutatum eſt K tiens transmutatione, dum transmutatur,dī in tempore, in quo trāſmutatur ipsum iam esse trāſmutatum in quacūq; parte temporis de monſtretur: & omne tempus diuidī in tempora,& instantia determinantia illa tempora infinita: & est impoſſe ipsum transmutari in instantibus,qm in instanti nō fit trāſmutatio:ergo neceſſe est vt in instanti fit iam trāſmutatū. &, ſi instantia ſint infinita, ſequit vt illud,qd trāſmutatur, fit transmutatū iam infinities. D.d. aut transmutat,aut iam transmutatum est,&c.i. qm oē trāſ- L mutatum transmutatione cōtinua dī in quolibet temporis eē trāſmutatum,& transmutat. Et,cū poſint hanc propoſitionem.& iam prædixerat ꝙ oē tempus est diuiſibile in tpa infinita,& in instantia infinita, dixit & est impoſſe aliquid trāſmutari in instanti,&c.i.&,ſi in instanti nō dī transmutari, ergo neceſſe est dici,iam esse transmutatum.& hoc est ita,quia omnis pars temporis,in quo est motus, necessario attribuit ei motū. &, quia impoſſe est ipsum attribui instantib⁹.ſ. trāſmutari in eis,remaneret vt attribuatur eis ita,ꝙ M fit iam trāſmutatum qm.ſi hoc nō fuerit,non habebit attributionē ad istas partes. ſed positum est ipsum attribui omnibus partibus temporis indiuiſibilibus, & indiuiſibilibus. & hoc est impoſſe.Et vocare hoc inſtās partem,est trāſumptiue,& intē debat ꝙ, quia instans est dria inter ctps primum,& ſm,manifestum est Vocant ꝙ oē,quod mouetur in ſecūdo tem instans pore,iam motum est in tpore,qd tpus, & est inter illud,& primum. ſumptiue vide.i.d.

Non 14

A Non solū aūt id, quod mutatur, necesse est mutatū eē, sed ēt mutatum necesse est mutari prius. omne. n. quod ex quodam, I quiddā mutatū est, I tempore mutatū est. Sit. n. in ipso nūc, ex A in B mutatum. ergo in eodem quidem nunc, in quo est in ipso A, nō mutatum est. simul. n. erit in ipso A, & I ipso B. quod. n. mutatum est, quando mutatū est, ꝙ nō est I hoc ostēsum est prio. si vero in alio est, I medio ē tpe: non. n. contigua sunt ipsa nūc.

B Et nō solūmodo illud, quod trāsmutatur, est necesse vt iam sit trāsmutatum, sed etiā illud, quod est transmutatum ad aliquid, necesse est quod prius transmutabatur. oē .s. quod transmutatum est de aliquo in aliquid. transmutatum est in tempore. Sit igitur aliquid, & transmutetur de A in B: ergo necesse est vt in instanti, in quo est in A, iam sit iam transmutatū. quāmā erit in A, & in B. nā iā declarauimus superius, quòd illud, quod trāsmutatū est, nō est in hoc, sī egitur fuerit in alio, inter illa est tempus: quoniā ī ēstātia nō sunt sesea. C

Demonstratio probans quòd oportet quòd omne, quod mutatum, mutatur in tempore.

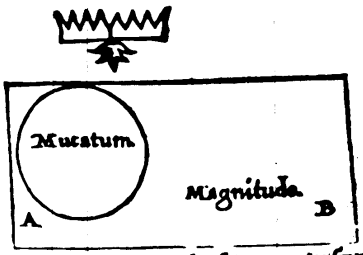

C

D

E

F

Cum declarauit ꝙ omne, quod transmutatur, tam prius trāsmutatum est, vult declarare conuersum, .s. ꝙ omne, quod transmutatū est, prius ēt transmutabatur. Et ideo dixit: Et non solummodo, &c. i. quoniam hoc similiter est in eis. Deinde incœpit declarare hoc, & dixit: omne enim, quod transmutatū est, &c. & ista propositio declarata est, .s. ꝙ omne transmutatum est in tēpore. Et, cum posuit hoc, posuit trāsmutatum aliquod de aliquo terminato I aliquod terminatū, quod est primum eius, ad quod transmutatur. verbi gratia de A in B, & dixit: Sit igitur aliquid, &c. i. de aliquo cōtrario. s. A ad contrarium, ad quod primo fit transmutatio. s. inter quas non est medium, vt declaratū est superius

G perius, q illud, quod trãsmutat primo, cum transmutatur, est in illo ad quod, non in illo ex quo. & hoc intendebat, cum dixit: est. n. in A, &c. i est n. in instanti alio ab instanti n, in quo est in B. quoniam declaratum est q illud, quod transmutat, non est in hoc. i. in eo, ex quo est trãsmutatio. Dem. d. si igitur fuerit in alio, &c. i si igitur fuerit in eo, ex quo, in alio instanti ab eo, quo est in eo, ad quod, tunc inter illa erit tempus: & in hoc tempore movebi
H tur necessario: & omne, quod dicit is motum esse, dicitur prius moueri: quemadmodum illud, quod trãsmutatur, dr prius fuisse trãsmutatũ.

Quoniam igitur in tempore mutatum est, tempus autẽ omne diuisibile, in dimidio aliud erit mutatum, & rursus in illius dimidio aliud, & semp sic. quare mutabatur vtiq; prius.

Et etiam: quia trãsmutatũ est in tẽpore, & omne tẽpus est diuisi
I *bile, in medietate eius erit transmutatio, & etiam in medietate illius medietatis transmutatur aliud, & sic semper. quare necesse est quod prius transmutabitur.*

56 Hæc est alia declaratio, & est q, si oẽ trãsmutatũ trãsmutet in tpe, & oẽ tps est diuisibile, tũc in medietate illius tpis dicet trãsmutatũ trãsmutari, & tũc dicet ipꝫ iã eẽ trãsmutatũ i medietate illi⁹ medietatis. & fiet, qñ fuerit i medietate illi⁹ medietatis, dicet trãsmutari, & in medietate medietatis illius medietatis ipm esse transmutatum, & sic in infinitum, ergo illud, quod trãsmutatur, iam est transmutatum.
K

Ampli⁹ aũt in magnitudine manifestius est, quod dictũ est, propterea quòd continua ẽ magnitudo, in qua mutat id, quod mutatur. Sit. n. quippiã mutatũ ex C in D. ergo, si indiuisibile quidem est ipsum C D, id, quod impartibile est, impartibili, erit contiguum. qm autem hoc im
L possibile est, necesse est magnitudinẽ eẽ id, quod est inter, & i infinita esse diuisibile. quare in illa mutatur pri⁹. necesse est ergo omne, quod mutatum est, mutari prius.

Et etiam declaratum est hoc manifeste in magnitudine. magnitudo. n. est continua, & est illud, in quo transmutatũ transmutatur. Trãsmutetur igitur aliquid de C
M *in D: vnde necesse est, si C D est indiuisibile, vt illud, quod est indiuisibile, sequatur idiuisibile. sed hoc est ipossibile: ergo inter illa est magnitudo, & est diuisibile in infinitũ. ergo trãsmutabatur, antequã trãsmutaretur de C ad D. vnde necesse est vt omne, quod transmutatum est, prius transmutabatur.*

Demon-

A Demonstratio, probans quid unde omne mutatum in esse, prius desit mutari. D

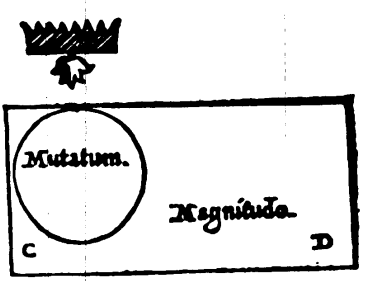

B E

17 Cū declarauit ꝙ oē transmutatū transmutabat, anteq̄ transmutaret, qm̄ oē transmutatum est in tēpore, & omne tempus est diuisibile in infinitum, declarauit hoc idem p magnitudinem, & dixit: Et cuam declaratum est hoc, &c. i. & declaratum est illud, quod declarauimus per tēpus, per magnitudinem: &, hoc est in transmutato in loco, & in quanto tate. & ista declaratio est manifestior qm̄ magnitudo est manifestior in hoc, ꝙ transmutatio sit talis: sed non est ita in tempore. Et Alex. d. ꝙ non intendit, ꝙ declaratio, quæ est ex magnitudine, est manifestior q̄ illa, quæ est ex tempore, cū uerūq; sit continuum, sed intendebat ꝙ declaratio, quæ est in motibus quantitatis, est manifestior, q̄ ꝙ est in motibus qualitatis. & uerba Alex sunt ista. & ēt hoc, quod diximus declaratur magis in spatio. nam spatiū, in quo transmutatū transmutatur, est continuum. D. d. Trāsmutet igitur aliquid, &c. i. ponatur igit aliqd transmutari p aliq̄ magnitudinē de c ad D, sequit igit, vt, si inter pūctū C, & D non fuerit linea diuisibilis, vt indiuisibile tangat indiuisibile: qđ est impossē. D. d. necesse est ergo vt inter illa sit magnitudo. i. &, cū sit impossē indiuisibile sequi indiuisibile, necesse est vt inter vltimum indiuisibile, ex quo motum mouetur, & indiuisibile, ad quod mouetur, sit magnitudo diuisibilis in infinitū. &, cū posuit hoc, dixit: ergo trāsmutabatur, &c. i. &, cum inter c, & D sit magnitudo semp diuisibilis, & ī q̄li bet magnitudine earum trāsmutat trāsmutarū, necesse est ꝙ trāsmutabat, anteq̄ trāsmutet de c in D. Et similiter sequit in oī vltimo vltimotū, quib⁹ diuidit. ſ. ꝙ necesse est ꝙ ipsum trāsmutabat, anteq̄ trāsmutatū sit ipso. ſ. anteq̄ pertranseat illā magnitudinē. vnde necesse est, vt dixit, ꝙ illud, quod iā trāsmutatū é, prius transmutabat. Qm̄, si hoc nō esset. a tunc inueniretur finis trānsmutationis sine transmutatione: & sic inuenirentur finis sine eo, cui⁹ est finis quod est impossibile. b nihil

F a Impossē est vt finis sit sine eo cui⁹ finis ldē. 4. ph. 41. 129. 107. & 1. de Gñatione. 19. b Nihil de iā trāsmutatū ee, nisi fuerit f vitio trāsmutatio nis. cōsilt .I. c. 52.

G enim dicitur iam transmutatum esse, nisi cum fuerit in vltimo transmutationis.

Eadem. n. demonstratio est & in non continuis, vt & in contrarijs, vt & in contradictione. Accipiem⁹. n. ipsa, in quo mutatū ē & rursus eadē dicem⁹. quare necesse est id, quod mutatū ē, mutari, & quod mutatur, mutatū esse. & est ipso quidē mutari mutatū eē pri⁹, ipso aūt mutatū eē
H mutari, & nunc̄ accipietur primū. Causa aūt huius est, nō esse impartibile impartibili contiguum in infinitum. n. diuisio fit, vt in ꝭ, quę aigentur, & diminuuntur lineis.

Sequitur igitur necessario vt illud, quod iam transmutatum est, prius transmutabatur. Quoniā demonstratio eadē est in eo, quod nō est continuum omnino. v.g. in contrarijs, & in contradictione. Accipiemus tempus, in quo transmu-
I *tatur, & dicemus etiam hoc idē. ergo necesse est vt illud, quod trāsmutatum est, iam transmutabatur. illud igitur, quod transmutatur, prius erat transmutatum, & quod transmutatū fuit, prius trāsmutabatur, & impossibile est alio modo inuenire primū. Et causa huius est, quia impossibile est impartibile sequi impartibile. nā diuisio est in infinitum, sicut in lineis, quia additur. & diminuitur.*

Ideſt, manifeſtū eſt igitur ex hac K demonſtratione, qua vſi ſumus in § 8 tranſmutato ſm quantitatem, q̄ oē tranſmutatum ſimpliciter tranſmutabatur, anteqū ſit tranſmutatum, ſiue in quantitate, ſiue in qualitate, aut in ſubſtantia. Demonſtratio. n. qua vſi ſumus in tranſmutato, eſt ꝑ cuncta poſſitia in alio, & eadem eſt demonſtratio in tranſmutatione in qualitate, & in ſubſtantia. quā nō eſt dicta aliqua inter duas demōſtrationes, ſicut dixit, ſed declarato, qua vſi ſumus in magnitudine, & i quā tate, tranſfertur ad tempus, cum oē tranſmutatū ſit in tpe. D.d.v.p. L in contrarijs, & contradictorijs. & intendit per contraria tranſmutationem in qualitate, & per cōtradictoria tranſmutationē in ſubſtantia: q̄ eſt de affirmatiua in negatiuam, & econuerſo. D.d. Accipiemus. n. tps, &c.i. & tranſferamus illā demonſtrationem ad tps, ponēdo ꝙ vnūquodq; iſtorum tranſmutet in tpe, & ꝙ oē tps eſt ſemper diuiſibile. Et dicit in Docet ter hanc demſtrationem, quā innuit, qua vſus eſt in his duabus tranſmutationib⁹ ex tpe, & duas demſtrationes, a quibus incepit loqui in hac declaratione, q̄ ſunt ex tpe, eſt, q̄ illæ duæ declarationes fuerunt cōes M oi tranſmutationi, & iſta eſt quaſi ꝓpria his duab⁹ tranſmutationibus. D.d. ergo neceſſe eſt, &c.i. duo quæſita, q̄ intendebat declarare, ſ. ꝙ trāſmutatū eſt, prius trāſmutabat, & ꝙ illud, quod tranſmutat prius, tranſmutatū eſt. D.d. illud igitur, quod tranſmutatur, &c.i. ſequitur igitur ex iſtis duabus concluſionibus, ꝙ omne inſtans, in quo demonſtrat tranſmutatum tranſmutari, neceſſario ante illam tranſmutationem

erat

erat transmutatum, adeo, ꝙ impossibile est reperire aliquam transmutationis: sed ante transmutationē est transmutatio in infinitum. s. in potētia. D.d. & impossibile est in aliquo modo fuerit primū. i. inueniri prima transmutationē demota in actu. D.d. Et causa in hoc est, & a. s. quia hoc est, quia magnitudo, & motus & tempus nō componuntur ex indiuisibilibus, quia si motus diuideretur in indiuisibile, tūc esset illa prima motus, & prima magnitudo, & primus tempus. D.d. dicunt. n. est infinita, quemadmodum in lineis, ꝙ augmentant, & diminuunt. s. ꝙ procedit in additione, & diminutione i infinitum, vt declaratum est i. Tertio.

Manifestū igitur ꝙ & id, quod factū est, necesse est fieri prius, & quod fit factū esse, quæcūq; diuisibilia, & continua sunt: nō tū semper id, quod fit, sed & aliud aliquid, vt illius aliquid, sicut fundamētum domꝰ. Sic aūt & in eo, quod corrumpitur, & eo, quod corruptū est. itaq; n. inest ei, quod fit, & quod corrumpitur, eū sit continuū, infinitū quoddā. & non est, aut fieri non factum aliquid, aut factū esse quod nō fit aliquid. sic aūt & in ipso corrūpi, & incorruptū esse. semper. n. est ipso corrumpi corruptū esse prius: ipso autem corruptum esse corrumpi. Manifestum est igitur, ꝙ & id, quod factum est, necesse est fieri prius, & quod fit factum esse. omnis. n. magnitudo, & oē tempꝰ semper diuisibilia sunt. quare, in quocunq; fit, non erit vltimū, vt primo.

Et manifestum est, quod illud, quod generatū est, necesse est quod prius generabatur, & quod generatur prius generatum fuit, & quod est ex hoc diuisibile, & continuum. sed non semper erit illud, quod generatur, sed aliud, ver. gr. quidā illius, vt fundamētū ex domo. Et eodem modo est de eo, quod corrumpitur, & quod corruptum est. est enim necessario in eo, quod generatur, & corrumpitur aliquod infinitum, cum sit continuum. ergo impossibile est aliquid generari, quod prius non generabatur, & aliquid quod iam generatum sit, non prius generari, & si minister est de eo, quod corrumpitur, & quod corruptum est. semper. n. inuenimus antequā res corrumpatur, iam corrupta esse, & antequā sit corrupta, corrumpebatur. Ergo manifestum est quod illud, quod generatū est, necesse est quod generabatur, & illud, quod generatur, necesse est quod fuit generatum. omnis enim magnitudo, & omne tempus semper sunt diuisibilia. ex quo sequitur quod illud, in quo generatur, impossibile est vt sit ita, quod sit primum.

Cum declarauit, ꝙ omne, quod transmutabatur in magnitudine, prius fuit transmutatum, & omne, quod fuit transmutatum, prius transmutabatur propria declaratione, &

G declaranit hoc in transmutatione qualitatis,& substantiæ declaratiõe cõi, vult declarare hoc declaratione ꝓpria de gñatione, ꝙ gñatio quodammodo est in magnitudine. sed differunt, vt dicit, ꝙa partes magnitudinis, ex ꝙbus gñatũ gñatur, sunt diuersæ in spẽ,& sunt in motu loca h,& augmento eædem in spẽ,& diuersæ in numero. Et dixit: & quod est ex hoc diuisibile,& continuum, .l.& oẽ,ꝙd est ex gñabilibus diuisibile,& continuum, dr in eo,quod gñatũ est,ꝙd prĩ⁹ gñabat,& ĩ eo, ꝙd gñatur,quod prius gñatum fuit. Et dixit hoc, ꝑseruãdo se ex hoc, ꝙa sunt hæc gñabilia indiuisibilia, vt sentire,& intelligere. Et, quia gñatio est transmutano de nõ subiecto in subiectum,& corruptio est trãsmutatio de subiecto in non subiectũ. iõ transmutatũ nõ est idẽ in ea de initio transmutatiõis vsq; ad finẽ: quare ẽt nec trãsmutatio est eiusdẽ speciei. nam motus gñationis,& corruptionis est cõpositus ex transmutatione in qualitate,& transmutatiõe in substanna: & trãsmutatio, ꝙ est I in substantia, est non in tempore. s. prouentus formæ substãtialis. Et est ẽt motus gñati alicuius totius compositus ex motibus partium in gñabilibus cõpositis ex transmutationibus diuersis. & propter hunc modũ extremum excepit hoc in gñatiõe, & dixit: sed semp ẽ illud, &c. i. sed non sequitur vt trãsmutatũ præcẽs in ea sit de spẽ trãsmutati posteriori, sed de alia spẽ: licet transmutatio sit eiusdẽ spẽi. D. induxit exemplũ, & dixit. v.g. quidã illius rei. qm̃ domus, quia cõponit ex gñatiõe aliorum corporũ, nõ sequitur vt partes transmutationis, aut trãsmutati in ea sint de spẽ postremę trãsmutationis. Et hoc fit accidit in gñatione alialiũ,& aliorũ corporũ organicorũ. In corporib⁹ vero simplicib⁹ nõ K accidit hoc, vt in gñatiõe ignis, & aquæ. sed sequit necessario, vt ante trãsmutationẽ posita sit alia transmutatio, siue illa trãsmutatio accipiatur diuisibilis, aut indiuisibilis, s. finis transmutatiõis solũmodo, ita, ꝙ nõ sit finis trãsmutatiõis in gñatione. nã finis trãsmutatiõis in gñatione necessario est de alia spẽ motus: cum finis sit in substãtia, & trãsmutatio. cuius est finis, est in qualitate. sed ista transmutatio, ꝙ est in L qualitate nõ est ĩ aliqua vna specie eius. v.g. qm̃, cum sanguis gñat, caro necessario alterabitur in plus ꝙ ĩ vnã qualitatem, donec expellat formã sanguinis, & habeat formã carnis. & sic est intelligẽdũ gñatio corporũ consimiliũ. nã gñatio est trib⁹ modis, aut gñatio simplicium, aut organicorum, aut complexionis, & mixtionis. D. d. Et eodẽ modo ẽ de illo, quod corrumpitur, & quod corruptum est. i. qm̃ ĩ motu corruptionis non reperitur primum naturaliter, sed ante quemlibet motum inuenitur ĩ actu inuenitur motus, & M finis. Sed forte illud, quod est ante, nõ est de genere eius, quod est post, in generatione compositorũ ex corporibus diuersis. &, quia hoc inuenitur in generato per accidens, & nõ in qualitate, quia est in continuo, quod non est ita in loco, & quãto. s. ꝙ ista diuisio est in istis duob⁹ motibus essentialiter, susceptauit intẽtiones hominum ad hoc, & declarauit ꝙ propter illud, ꝙ hoc inuenitur in motu, qui est in magnitudine, declarabitur ipsum esse in motu gñationis,

Partes magnitudis, ex q̃b⁹ generatũ generat, sũt diuersæ ĩ spẽ. ꝙ hoc vid 4. cœ. c. 41.

A ais, & corruptionis: cum generatio, & corruptio non sunt, nisi in habẽtibus magnitudinem. qm̃, vt hoc fuerit declaratum in aliis transmutatiõibus, quæ sunt in magnitudinibus, & generatio, & corruptio non sunt extra magnitudinẽ, licet non sint in ipsa magnitudine, sequitur vt accidat et illud, qđ est in magnitudinẽ, si vt in eis nõ inueniatur primũ naturaliter. Et dixit ē. n. necessario in eo, cui generat, & corũpit, aliq̃ infinitũ, cũ sit continuũ. i. & necesse est vt in eo, qđ generatur, & corrumpit, sit aliqđ non habẽs primũ: quia generabile, & corruptibile sunt in aliquo carẽ primo, quia est diuisibile in infinitum, ſ. magnitudine. Et hoc, qđ dixit de generatione, & corruptione, intelligendũ est de motu in qualitate. igitur hoc est transmutationis, quæ est in qualitate, & substantia per accidẽs, transmutationis vero in ubi, & quãto p se. a Sed quæri de generatione. qm̃ vnum est in ea primũ naturaliter. in generabilibus aũt, quę componũtur ex corporibꝰ diuersis, ſ. nõ similibus, manifestũ est de hoc, sicut est in animalibus, q̃ est prima pars. & similiter ēt in similibus corporibus.

C hoc̃ prima quãtitas carnis est terminata: qm̃ caro, sm̃ q̃ est caro, nõ diuiditur in infinitũ. Nos aũt dicamus q̃ generatio primę partis componit ex alteratione, & generatiõe. qm̃, cum aliquid generat ex aliquo vt caro ex sanguine, primo amittit̃ qualitates, & accidẽtia propria sanguinis, & fiunt accidẽtia propria carni, donec amittatur forma sanguinis, & fiat forma carnis. & hoc ſ. sine motu. ſ. nõ in tempore. Si igit in transmutatione, q̃ est in qualitate, nõ inuenit̃ primum naturaliter, quia est in aliquo carenti prio naturaliter. & generatio est in tẽpore, quia sequit̃ alterationẽ: manifestũ est q̃ in eo non est primũ naturaliter. Et dixit: ergo impossẽ, &c. i. &, cum generatio nõ habeat primam partẽ naturaliter, ſpossẽ est aliquid demonstrari in gnanone, qđ prius nõ generabat̃. qm̃, cũ sit diuisibile, cũ fuerit transmutatum in illo vltimo, quo diuiditur, dicetur iã generatum esse: & sicut illud, qđ iam generatum est, dr̃ pr̃ generati. D. d. & similiter est de eo, qđ corrumpitur. Et debes scire q̃ ille processus in infinitũ est ī potẽtia nõ in actu. &, si nõ nullus motus fieret ī eo olino. Et, cum compleuit hãc declarationẽ, repetuit illd, qđ declarauit, & d. Ergo manifestũ est, &c. i. causa in hoc est, quia gnatio est in magnitudine, & in tpe, & vtrunq; est diuisibile. D. d. ex quo sequit̃ q̃ illud, in quo generatur, impossẽ est vt sit ita, q̃ sit prima pars magnitudinis, in qua incœpit motus generationis. Et nõ est intelligendũ ex hoc, q̃ nõ inuenitur prima magnitudo ex generato, qđ est ex partibus diuersis. sed intẽtio eius est, q̃ nõ inuenitur pria magnitudo ex generato ex magnitudine, ſ. qua incœpit generatio, & magnitudo, quę sit prima, ſ. quia nõ inuenit̃ pria magnitudo ex magnitudine rei, à qua ſcœpit gnano.

D tates, & accidẽtia pria sanguinis, donec amittatur forma sanguinis, & fiat forma carnis. 1. ph. 62.

E Doctrina tuna.

Sed. 1. ca. de subs orb. vt dicere oppoſitũ, v. i. q̃ accidẽtia terminata inducunt̃ post formam. Vide cõmẽtum.

F

De Finito, & Infinito in mota. Cap. 3.

QVoniam aũt oẽ id, qđ mouetur, in tpe mouet, et in pluri maior magnitudo, in ſfinito tẽpore impossibile est per finitam mouere non eãdem semp, & illum aliquid,

G aliquid, qđ mouet, ſed in toto totũ. Quod igit, ſi quid mouetaſ ꝙue velocior, neceſſe eſt finitũ in finito moueri, manifeſtũ eſt. acceꝑta.n.parte, ꝙ menſurabit totã, ſi tot æqualibus tẽporibꝫ, quot partes ſunt, per totã motũ eſt. Quare, qm̃ hæ finitę ſunt, et quanto vnaquæꝙ, ẽ numero oẽs, ẽ tẽs vtiꝙ erit finitum. toties.n.erit tantum, quantũ partis tempus multiplicatum ſecũdum multitudinem partium.

H *Et, quia omne motum mouetur in tempore, & in maiori tempore mouetur per maius ſpatium, impoſsibile eſt vt in tempore infinito moueatur motu finito, ſine eo, quod motus ſit idem ſemper, & erit motum, quod mouetur, quoddam illius motus, ſed mouetur ipſe in toto in eo toto. Quoniam manifeſtum eſt quod, ſi aliquid fuerit æqualis velocitatis in motu, neceſſe eſt quod per finitum mouea-tur in infinito. quoniam,* I *cum fuerit accepta aliqua pars, quæ menſuret ipſum totum, mouebitur per illud totum in tempore æquali. Ergo, ſi illæ partes omnes fuerint finitæ, & quantitas cuiuslibet earum, & numerus omnium, neceſſe eſt vt tempus etiam ſit finitum. quoniam numerus eius erit ſecundum tempus partis, cum fuerit duplicatum per numerum partium.*

Iã declarauit hoc, cũ declarauit ꝙ ois magnitudo, & oẽ tẽpus eſt diuiſibile ſemp. ſed illa declaratio illic fuit per accidẽs. & ideo vult perſeruetari de hoc. nã declarato, qua vſus eſt illic, nõ diſtinguit inter motũ æqualem, & diuerſum, & inter diuiſiones finitas, & infinitas. Et dicit: Et, quia oẽ motũ mouetur in tẽpore, & incepit ab hoc, quia, t. homo nõ conceſſerat ꝙ ois motus eſt in tẽpore, nõ poterit dicere ꝙ ois motus finitus eſt in tẽpore finito. Et cum ſit impoſſibile apud ipſum motũ eſſe non in tempore, & hoc manifeſtũ eſt per ſe, & induxit hanc propoſi- L quaſi partẽ præcedentis, induxit alia partem, ꝙ eſt ea in cõſecutiõe eius, qđ voluit declarare, & d. & in maiori tẽpore, &c. &, cum poſſit hoc, d. impoſſe eſt, &c. D. poſſit hic conditioné, & d. ſine eo, ꝙ mot', &c. impoſſibile eſt vt motus moueatur in tempore infinito vno motu, niſi ille motus fuerit ſemp. & infinitus in tempore infinito: ſed illud, qđ eſt impoſſibile, eſt vt ſit motus infinitus. D. d. & erit motũ, non quia mouetur, &c. ſi illud motũ non attribuat tẽporis infinito, quia eſt vnũ, & mouetur in quodã illius motus M infiniti, & hoc ſm perpetuitatem. Et addit hanc conditioné præcludãdo ſe a corpore cœleſti: quia mouetur qdda motus ifiniti in quodã tẽporis infiniti. & ió addit hoc, & d. ſed mouetur, &c. i. & ſm illud motum, de quo dicimus ꝙ impoſſibile eſt vt moueat motu finito in tẽpore infinito, non dicit hoc ideo, niſi intelligendo ꝙ mouetur toto motu in toto illius tẽporis. Et, cum induxit in hoc ſermone illud, quod eſt quaſi præcedens, deinde induxit co-

A cõsequens, & incepit declarare cõtinuationẽ, & d. Qñ manifestũ est, &c. n. qñ manifestũ est, ꝙ istud motũ aut erit ęqualis velocitatis, aut diuersę: si ęqualis, declarabit ex hoc, ed dicam, ꝙ non mouetur motu finito, nisi i tẽpore finito. D. narrauit quo sequit hoc, & d. qñ, cum fuerit accepta, &c. n. qñ, cum posuerimus aliquid moueri motu terminato p spatiũ terminatũ. v. g. per spatiũ H B, & deinde accepimus ex hoc spatio partẽ, manifestũ est ꝙ pertransiit illã partem in parte temporis, in quo ptransiuit totum spatium, & ꝙ

B cũ pertransiuit illud idẽ spatium, p tantẽ dio es illas partes æquales, in quas spatium est diuisum, quod ẽt pertransiunt eas in tribus ęqualibus, quorũ numerus est, sicut illarũ partium: cũ necesse sit vt numerus temporũ sit sicut numerus partiũ spatij, & vt tempora sint æqualia, cuia partes sunt ęquales, & motus est æqualis. D. d. Ergo necesse est, si illæ partes, &c. n. &, cum necesse sit vt numerus partium tẽporis, i quo totum motu mouet, sit finitus, & vtrąq; pars est finita, cũ sint æquales partibus spatij, & partes spatij

C sunt finitæ, necesse est vt tẽpus cõpositum ex illis partibus finitis sit finitum nã cõpositũ ex partibus finitis in magnitudine, & numero æqualibus est finitũ necessario. D. d. qñ numerus eorũ, &c. n. qñ numerus partiũ, q̃ sunt duplę ꝓportionẽ mensurãtis illud, sit numerus duplicũ partis tẽporis, in quo ptransiue rit illud spatiũ, d. qđ, si i spatio fuerit decuplũ illius partis, & in tẽpore etiam erit decuplum partis, in qua motum pertransiunt partes spatij.

Sed, & si non ęque velociter, D refert nihil. Sit. n. in qua A, & B, spatiũ finitũ, per qđ motum sit in infinito tpe, et tẽpus finitũ, in quo C D. Si igitur necesse est prius p alterũ altero motũ esse: hoc aũt manifestũ est ꝙ tẽporis in priori, & posteriori p alterũ est motũ: semp. n. in pluri p alterũ erit motũ, siue ęque velociter, siue nõ ęque velociter mutetur, siue intendat motus, siue remittat, siue maneat, nihil minus. Accipiatur igit spatij A B aliquid, qđ sit A F, qđ mensurabit A B. Hoc itaq; in aliquo infiniti absolutũ est tẽpore. in infinito. n. non est posśibile. totũ. n. in infinito. Et rursus alterũ, si cœpero quantũ est A E, necesse est in infinito tpe. totum. n. in infinito: & sic accipiendo. Qm̃ igitur infiniti quidẽ nulla pars est, quæ mensuret: (impossibile. n. est infinitum esse ex finitis, & ęqualibus, et inęqualibus, ꝓpea ꝙ mensurabuntur ꝺ finita sunt multitudine, & magnitudine â quodã vno, siue ęqualia sint, siue inæqualia, definita aũt magnitudine nihil minus: spatiũ aũt finitũ quantis A E mẽsurat:) in finito tẽpore A B mouebitur. Silr aũt et in qete. Quare neq; fieri, neq; corrũpi posse est semper aliquid vnum, et idem.

Et, si ẽt fuerit inæqualis velocitatu, nõ est in hoc differẽtia. Sit igitur A B lõgitudo, per quã est motus finita, et sit per quã res moueatur

C uetur in infinito, & ſit tps infinitum C D: Cũ igitur neceſſe eſt vt quidda moti moueatur ante quid dam: & hoc manifeſtum eſt, quia priori, & poſteriori ex tempore mouetur vnum poſſ alsud: quia in maiori ſemper motũ eſt alsud a precedẽs, ſiue tranſmutatio eius fuerit aequalis in velocitate, aut non aequalis, & ſiue motus eius augmentetur, aut diminuatur, et non minus ſi remanet in eade diH ſpoſitione. Accipiatur igitur ex longitudine A B aliqua pars, & ſit A H, quæ mẽſuret A B: iſta igitur pars in quo tempore fuit de tempore infinito? quoniã impoſſibile eſt vt ſit infinitum: quoniã tota menſuratur in infinito. Et, ſi ẽt acceperimus alsã partem ſecundũ mẽſuram A H neceſſe eſt vt ſit in tempore finito, quia totum fuit K in infinito: & ſic ſecerimus in eo, quæ accepimus ex eo. Quia autem ex infinito non eſt aliqua pars omnino, ad quam mẽſuretur: quoniã infinitũ impoſſibile eſt vt ſit compoſitum ex finitis aequalibus, aut inaequalibus: & cũ finita fuerint, numerus aut magnitudo, menſurabit illa vnum, ſiue fuerint aequalia, & nõ minus ſi fuerint inaequalia, poſſ quãdo fuerint terminata in magnitudine ſaltem: & longi- L tudo finita eſt longitudo, q̃ menſuratur ab aliqua menſura, vt A H: ergo in tempore finito neceſſe eſt aliquid ad illud moueri per lõgitudinem A B. Et ſimiliter eſt de generatione. Vnde ſequitur quod impoſſibile eſt idem generari, & corrumpi ſemper.

Demonſtratio, probãs quòd ſi magnitudo eſt finita, quòd tps infinitum eſſe nõ põt.

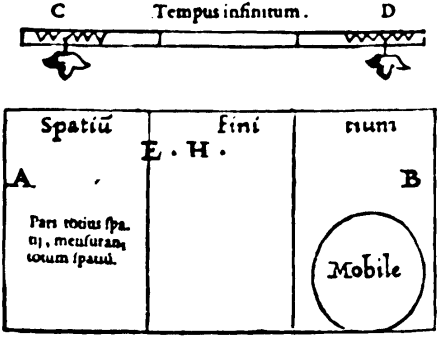

Cum

A Cum declarauit, ꝙ ꝓssibile est
61 vt spatiũ finitũ pertranseatur in tẽ-
pore infinito in motu æqualis velo-
citatis, dicit ꝙ similiter est in motu
inæqualis velocitatis, &c. i. & indif-
ferenter, siue motũ fuerit æqualis ve-
locitatis, siue non. D. incœpit decla-
rare hoc, & dixit: Sit igitur A B, &c.
i. sit igitur longitudo finita, p quã
est vnus motus finitus, qui est in tẽ-
pore infinito, longitudo A B: & sit
tẽpus infinitum tps C D. Deinde ꝓ-
posuit ad hoc declarandũ propositionem necessariã in hac prædicta
B declaratione, sed non prædixit eam
prius, confidendo quelibet consi-
derantem habere eã in mente, & d.
Cum igitur necesse est, &cę. i. &, cũ
hoc posuerimus, & coniunxerimus
ei aliam propõnem uotã, & est ꝙ
necesse est vt in eadem motu quod
dã moueatur ante quoddã, v. g. in
motu qualitatis quędã partes ante
quasdã, & in quantitate ꝙdam par-
tes quantitatis ante quasdam, & in
vbi sit, s. ꝙ motũ mouebit quibus-
dã partibus motus ante quasdam.
Decum- Et non intendit partes rei, quæ est
mun. subiectũ motus, s. indiuiduum sub-
C stantiæ motũ. qm hoc non est ve-
rum de eo in omnibus motibus, ꝙ
quędã partes eius præcedunt quas-
dã. hoc. n. non est verũ, nisi in qua-
litate, & similiter in generato dissi-
milium partium: in motu vero lo-
cali, aut motu augmenti nõ. partes
. n. istorum motuũ sunt in toto mo
to, quẽadmodum tot' motus est in
toto. Sed & quia motus habet du-
plex subiectũ, s. genus prædicamen-
torũ, in quo est motus, & substan-
tiã subiectam illi generi, & vtrunq;
dicitur esse motus, intelligendũ est hic ꝓ
motũ naturam subiectã motui, nõ
indiuiduum substantiæ deferens il-
lud. a D. induxit illud, ex quo appa-
ret hoc perfecte, & d. & hoc manife
stum est, &c. i. & hoc, ꝙ motũ quã-
dam est post quiddam manifestũ
est. nam in tẽpore priori erit prius
eo, & in posteriori posterius. qm,
quia tẽpus habet prius, & posteri', ideo motũ in eo habet prius, poste-
rius. D. d. qm in maiori, &c. i. qm in
maiori tẽpore erit motum aliud à
priori, qd est in minori tẽpore, siue
fuerit æquale in velocitate, aut inæ-
quale, & d. hoc, quia hęc propositio
est vera in vtraq; declaratione, s. in
declarare hoc de motu, ꝙ est æqua-
lis velocitatis, & diuersę velocitatis.
b Et, quia illud, qd est diuersę velo-
citatis, inuenit in tribus modis: aut
in. crescit, aut diminuit, aut in vtro
que modo: & hoc est inæquale in
ea, s. cũ hoc, ꝙ partes motũ sint ꝙ-
dam ante quasdam, d. &, si motus
eius, &c. i. & hoc, ꝙ ꝙdã partes ꝓce-
dunt quasdam, inuenitur ẽt in di-
uersis hoc mõ diuersitatis, non mi-
nus q̃ inæqualibus. Et sit est intelli
gendũ hoc, si quandoq; crescit, &
qñq, diminuitur. Et, cum dixit: &,
cum necesse est vt quiddã motũ sit
ante, de se accidit ei declarare hoc,
induxit consequẽs, & d. Accipiatur
igitur ex longitudine A B aliqua pẽ,
i. longitudo, quã primo posuit. & q.
d. &, cum posuerimus longitudinẽ
finitam, s. A B, in tempore infinito,
s. C D. & fuerit positũ nobis ꝙ ꝙdam
partes motus, & moti ꝓcedit quasdã, accipiamus ex hac lõgitudine,
quam posuimus, s. A B, aliquã par-
tem mensurantẽ illã, & sit A H. D. d.
Ista igitur pars, &c. i. ista igitur pars
mensurans in quo tpe temporis in-
finiti fuit accepta? nã impossẽ est vt
tps

a Motũ; duplex subiectũ.

b illud, qđ ẽ diuersis velocita-tis, inuenit tribꝰ mo dis.

G tēs sit infinitū, & tempus in quo motum pertransit hanc partē: quī totū istud spatium pertransiſt in tpe infinito. sed est impoſsē vt pars, & totū pertrāseant in eodē tpe. D.d. Et, etiam si accepertimus, &c.i. si igitur accepertimus ex illo spatio aliā partem æqualē parti A H, quam poſsumus mensurare spatiū, necesse est vt motū pertranseat hanc partē, ēt in tpe finito. nam iā poſsumus motum pertrāsire ipſam in tpe infinito, & indifferenter, siue poſsuerimus q̄ motus eius per hanc sectam partē fuerit velocior, aut tardior quam

H motus eius per aliā partē, aut æqualis. D.d. si igitur accepertimus, &c.i. silr, si diuiſerimus tertiam mensurā æqualē primę, sequitur vt motū pertranseat illā in tpe finito. &, cum sic fecerimus, in diuiſione consumet spatiū, & congregabitur ex pubus, in quas diuidit illud spatiū, numerus terminatus finitus, & ex tēporibus, in quorū vnoquoq; pertransit vnāquāq; illarū partiū spatij: a & q̄d cōponit ex finitis est finitum: & necessario est ergo q̄ tēpus, in quo hoc pertrāsit totum spatiū, est finitū necessario. & hoc intendebat, cū

I d. &, cum fecerimus, &c.i. & silr, cū fecerimus diuidendo spatiū, necesse est tēpus diuidi in partes æquales I numero partibus spatij: & si partes tēporum nō fuerint æquales in se: & erit tps congregatum finitū. q̄n pole mēsurari per partē eius: & infinitū nullam habet partem, a qua mensuretur. nā infinitū impoſsē est cōponi ex finitis æqualib⁹, aut inæqualibus. & iā poſsumus q̄ istud tēpus cōponitur ex finitis. D.d. cū finita fuerint numerus, &c.i. & cū numerus, & magnitudo, qui cōponuntur ex finitis, mensurant ab vno. si- K
ue fuerint æqualia, siue inæqualia. Et ordinatio illarū propōnum est talis. Q̄n primū poſsunt q̄ infinitū impoſsē est mēsurari a ſua parte. D. dedit cām in hoc, & est quia infinitum non cōponitur ex finitis æqualibus, aut inæqualibus. D. induxit aliā propoſitionē, & est q̄ magnitudo finita, aut numerus finitus pōt mensurari a ſua parte, siue magnitudo, aut numerus componatur ex æqualibus, aut inæqualibus. Et hic silr componitur in ſcta figura tali mō. Tempus, in quo motum pertransit hoc ſpatium, pōt mensurari L
a ſua parte, cum sit cōpoſitū ex partibus finitis, licet non æqualibus: & tēs infinitum non pōt mēsurari ex ſua parte: ergo tēpus, in quo motū inæqualis velocitatis pertrāsit ſpatium finitū, non est infinitū. & hoc est inconueniens. Ipſe aūt vi quali non ordinare iſtum ſyllm hoc mō do, ſed poſsunt poſt has duas propoſitiones, q̄ longitudo, in qua transmutat tranſmutatū, mēſurat a ſua parte. & hoc intendebat, cū d. & lōgitudo finita mensurat ab aliqua mēſura, vt A H. D.d. ergo in tpe finito &c.i. q̄n, cū iſta trāſmutatio mē suret a ſua parte: & silr tps, in quo M
est motus, per mensurā magnitudinis ex rebus finitis. Tempus igitur, in quo tranſmutatio fit, mensurat a ſua parte: & quicquid mensurat a ſua parte est finitū: ergo hoc tempus est finitū. D. d. Et ſiſi de gñatione. i.q̄n impoſsē est aliquid generari generatione finita in tēpore infinito: generatio. n. est tranſmutatio in magnitudine. & iō potēta istius declarationis est vis declarationis, quæ communis est modis omnū

tranſ-

a Q̄d cōpoſitū ex finitis ē finitū. Idē i. e. 60. & q̄ ibi.

A transmutationum, ſ quatuor, ſunt n corpora. Et in libro Ioannis loco huius dictionis generatio ponebatur hæc dictio quies. Et, ſi hoc fuerit, tũc inſtãs erit ꝙ ita eſt de quiete in hoc, ſicut de motu. Qñ, cum quies ſit priuatio motus, qui innatus eſt exiſtere in quieſcente: & motus infinitus impoſſibile eſt vt ſit i tẽpore infinito: ergo & quies finita impoſſibile eſt vt ſit in tẽpore infinito. Dixit Ioannes. & qdã intellexit hic quietẽ ire ad quietẽ & dixerũt hoc, nã quies nõ determinat, niſi p tps.

B Vnde ſequit ꝙ impoſſe eſt, &c. In qñ generatio, & corruptio, quia finitæ videnť: & tranſmutatio finita eſt in tẽpore finito: ergo nihil generatur ſemp, aut corrumpit ſemper aut intendit ꝙ, cũ fuerit poſitũ aliquid tranſmutari trãſmutatione finita in tempore infinito, tũc illud generabitur, & corrumpet̃ inſimul ſemp, cum neutra trãſmutatio habeat tẽpus proprium. Et, cũ fuerit declaratũ impoſſibile eſſe tranſmutationẽ finitam eſſe in tempore infinito, ſequit vt nullũ idem generetur, & corrumpat̃ inſimul ſemp. Et

C nõ intendit ꝙ hoc eſſet impoſſibile: quia declaratur per hoc ꝙ primum eſt impoſſibile. nã hoc eſſe impoſſibile manifeſtius eſt ꝙ illud eſſe impoſſibile, qđ acceptum eſt in declaratione iſtius. ſed induxit ipſum hoc modo innuendo aliud impoſſe contingens huic, & eſt generabile, & corruptibile ſemper generari, & corrumpi inſimul. &. q. d. &, cũ hęc poſitio fuerit verificata, auferet impoſſibile contingens cõtradictoriæ eius. ex quo apparet confirmatio iſtius ſermonis, ſicut apparet deſtructio ſuæ contradictoriæ.

Eadẽ aũt ratio eſt & ꝙ neq; D infinito tpe per infinitũ poſſe ẽ moueri, aut quieſcere, ſiue regulariter moueat̃, ſiue irregulariter. Accepta. n. quadam parte, q̃ metietur totũ tps, in hac quã tum aliq̃d pertrãſibit ipſius magnitudinis, & non totã. in toto .n. totã, & rurſus in æquali aliã, & in vnoquoq; ſiſt, ſiue æqualis ſit, ſiue inæqualis ei, q̃ ẽ à prĩcipio. refert aũt nihil, dũmodo ſit finitum quoddã vnaquæq;. manifeſtũ. n. eſt ꝙ cõſumpto tẽpore infinitũ non conſumetur, & finita ablatione facta, & per ipſum quantũ, & ipſum quoties. quare non tranſibit in tpe finito infinitum. nihilq; refert magnitudinẽ, verſus alteram, aut verſus vtranq; partem eſſe infinitam. eadem enim erit ratio.

Et eadem ratione ratiocinatur ad hoc quòd impoſſibile eſt etiam infinitum moueri tempore finito, aut quieſcere, ſiue motus fuerit æqualis, aut diuerſus. Nam, cum accipietur aliqua pars, quæ menſuret totum tempus, tunc in illa parte mouebitur per aliquam partem illius ſpatij non per totum per totum enim mouetur in toto tempore. & in æquali mouebitur etiam per aliam partem, & in vnaquaque partium ſimiliter, ſiue fuerit æqualis præcedenti, aut inæqualis. nulla enim eſt differẽtia in hoc ſolummodo, quòd

vnaquęq;

G Vnaquæq; illarũ partium ſit finita, vnde manifeſtum eſt quod, cum tempus conſumitur, non conſumitur infinitum. partitio.n.eſt finita in menſura, & in numero. ergo nõ mouetur infinitum tẽpore finito. & nulla differentia eſt ſiue illa menſura fuerit finita altera parte, aut infinita vtraque. quo eadem eſt ratio. K

Demonſtratio, probans ſi ipſi eſt finitum, quod magnitudo non poſſit eſſe infinita.

Potes autem & per literas, vt & in priori demonſtrare. Aduerte tñ Auerroim hac demonſtratione aſſumere ipſum mobile infinitum, cum tñ finitum aſſumi debeat.

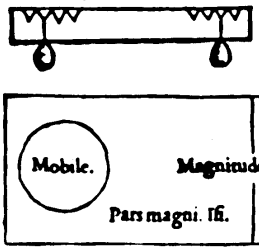

62 Cum declarauit ꝙ impoſſe eſt aliquod finitũ moueri per ſpatiũ finitũ in tpe infinito, declarat ẽt ꝙ impoſſe eſt vt aliqđ infinitum moueat in tẽpore finito. nam neceſſariũ eſt vt infinitũ moueat per ſpatium infinitũ ergo ſequitur aliquid peràſire ſpatium infinitum in tpe finito. & hoc eſt conuerſum eius, qđ prius declarauit eẽ impoſſibile, ſ. aliquid pertranſire ſpatiũ finitum tpe infinito. Et, quia hæc duo ſunt ſimilia, & eadẽ ẽ declaratio in eis, ſ. aliquid moueri per ſpatium finitũ in tẽpore infinito, aut aliquid moueri per ſpatium infinitum i tẽpore finito. nam illud, qđ illic fecimus, diuiden do ſpatium finitũ, ex quo ſequitur tẽpus eſſe finitum, faciemus hic diuidẽdo tẽpus, & ſequitur ſpatiu eſſe finitum. Et ideo d. Et eadẽ tõne, &c. i. qñ impoſſe eſt infinitum moueri in tẽpore finito, ſequitur.n. ipſum moueri per ſpatium infinitũ in tpe finito. D.d. Nam, cũ accipietur aliqua pars, &c. i. & demio illius. qñ, I cum poſuerimus motum infinitũ M in tẽpore finito, & accepimus vnquam partẽ illius tẽporis, tunc motum mouetur in illa parte p aliquã partem ſpatij. nam impoſſibile eſt vt per idẽ ſpatiũ moueatur in pte, & in toto tẽporis. D.d. & in æquali ẽt mouebitur per aliã partem, &c. i. deinde, ſi poſuerimus ipſum moueri in aliam partẽ temporis æqualẽ primæ partι menſuranti, deinde in tertia, deinde in quarta, & ſimiliter vnaquaq; partium tẽporis donec tempus conſumatur, tunc congregabuntur

A gabuntur ex hoc ſpatia finita men
ſura,& numero, & indifferenter ſi-
ue motus eius in illis ptibus fuerit
equalis,aut diuerſus. Et hoc intendebat,cũ d.ſiue fuerit æqualis præcedenn, aut inæqualis.i. ſiue motus eius in ſcda parte fuerit equalis motui eius i prima,aut inequalis. Qm̃ non eſt differẽtia inter hoc, qđ ſit equalis,aũt inęqualis in illis tẽporibus equalibus: cũ vnaquęq. partiũ ſpatij,quas motũ pertrãſiit in illis tẽporibus,fuerit finita: qm̃ cõgregatũ erit finitũ,licet motꝰ nõ ſit equalis in ſe. D.d. vnde manifeſtũ ẽ, &c.

B Manifeſtũ eſt igitur ex his q̃,cum tps cõſumetur per motũ illius mobilis p vnamquãq, partium æqualiũ parti menſurati,q̃ illud,p qđ mouetur,nõ cõſumet. nã infinitum mouetur per ſpatium ſinitũ. D.d. partium.n eſt finita.i. & declaratũ eſt ſupernus,qm̃ neceſſe eſt ſpatiũ, per quod eſt motus, conſumi. nam partes tẽporis,p quas motũ mouet in illo tpe, ſunt finitę menſura,& numero, ſ.qm̃ vnaquęq, eſt finita in ſe, & numerus omnium eſt finitus. ſed poſitũ eſt eas eſſe infinitas. & hoc eſt impoſſe. D.d. ergo infinitũ non mouetur in

C tẽpore finito.i. declaratũ eſt igit̃ ex hoc,q̃ aliquod infinitũ non mouet i tpe finito.qm̃ ſequit ex hoc vt aliquod infinitũ moueatur p ſpatiũ finitum: & ſic aliquid mouetur per ſpatium minus: ipſo qđ eſt impoſſe. Et debes ſcire, q̃ ex hoc apparet q̃ impoſſe eſt infinitũ moueri ol̃no.nã q̃ non mouetur tpe infinito neceſſe eſt ipſum moueri ſemper tẽporibus finitus ſm continuationẽ, & perpetuitatẽ.D.d.& nulla eſt differentia,&c.i. qm̃ ſequitur motum pertrãſire ſpatiũ infinitum in tpe finito, dico ergo q̃ ſequit ex hoc, vt motus eſt in toto tpe vnus, ſ.motus infinitus. D

His aũt demõſtratis, manifeſtum eſt q̃ neq; finitam magnitudinẽ infinitũ contingit trãſire in finito tẽpore propter eandẽ cãm. in parte.n. tẽporis finitam tranſibit,& in vnaquaq; ſimiliter: quare in toto finitam.

Hoc quidẽ declarato, manifeſtum eſt eſſe impoſſibile ẽt magnitudinem finitam pertranſire infinitum in tempore finito, propter illam eandẽ cauſam ſ.quoniam in E *parte tẽporis pertranſit finitum, & in vnaquaq; partiũ ſimiliter: ergo in toto pertranſibit finitum.*

Cum declarauit q̃ impoſſe eſt aliq̃ finitũ pertrãſire ſpatiũ finitum tpe infinito, neq; aliquod infinitũ i tpe finito, dixit q̃ ex hoc patet cõuerſum primi eſſe impoſſibile, qđ eſt, aliqđ finitũ pertranſire magnitudinẽ infinitã in tpe finito. Nam, cũ tps diuidetur in partes equales, ſtatim ſpatiũ erit ſimiliter ſm illũ numerũ, ſiue motus fuerit equalis, aut inęqualis. ex quo ſequit ſpatiũ F eſſe finitum. D.d. pp illam eandem cauſam.i.& hoc manifeſtũ eſt ex illa eadẽ propoñe, qua vſi ſumus in prędictis declarationibus, ſ.dicente q̃ in parte temporis mouebit̃ p partem ſpatij finitam. impoſſe.n. eſt totum, & partem pertrãſiri in eodem tẽpore. D.d.&, ſimiliter in vnaquaque partium,i. pratiũ tẽporis equalium primæ. D.d. ergo & in toto, &c. ideſt, ergo neceſſe eſt vt motum pertranſeat in toto tempore finito ſpatium finitum.

G Qm̃ aũt finitum nõ trãsibit infinitam infinito rpe, manifestum est q̃ neq; infinitum finitã. ſi.n. infinitum finitã, necesse est & finitam transire infinitũ. nihil.n. refert vtrumuis esse id, qđ mouetur. vtroq;.n. mõ finitum transibit infinitũ. Cum.n. moueat infinitum, in quo est A, erit aliqd ipsius ſm B finitũ, vt C D. & rursus aliud, et aliud, & semp̃ sic. quare sisr accidet infinitũ motum esse p̃ finitum, & finitum trãsisse infinitum. Ne-
H que.n. fortas sis possibile est aliter infinitum moueri per finitũ, q̃ q̃ finitũ transeat infinitũ, aut latiõe vtendo, aut mouẽdo. quare, qm̃ hoc impossibile est, non transibit infinitum finitũ.

Et, cum finitũ non pertranſeat infinitum in tempore finito, manifestum est per ſe quod neq; etiam infinitum pertransit finitum. ſi enim infinitum pertranſit finitũ, neceſſe eſt finitum pertranſire infinitum. Quoniam, cum moueatur infinitum, ſit A, tũc quiddam eius erit in B finito, v.g. C D. & erit etiam aliud ex eo poſt aliquid, & ſic ſemper. ex quo ſequitur vt infinitum moueatur per finitum, & finitum pertranſeat infinitũ. Quo
K *niam videtur mihi quod impoſ-*
L *bile eſt infinitum moueri per finitum alio modo, niſi vt finitũ pertranſeat infinitũ, aut curſu, aut menſuratione. & cum ſit hoc impoſſibile, eſt impoſsibile, infinitum pertranſire finitum.*

Demonſtratio, probans quod mobile infinitum non poteſt pertranſire magnitudinem finitam in tempore finito.

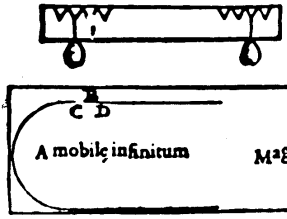

64 Hoc eſt Quartum queſitum. & eſt, q̃ motum infinitũ non põt pertrãſire ſpatiũ finitum, ſicut declaratũ eſt qm̃ impoſſe eſt moueri tẽpore finito. Et d. Et, cum finitũ, &c. & modus cõtinuationis in eo eſt, qm̃, quia declaratum eſt finitum nõ pertranſire ſpatium infinitum in tempore finito, declaratũ eſt ipſum nõ pertranſire finitum omnino. Nã, ſi per-

A pertransfuerit, pertransibit in tẽpore finito: & qđ est tale, est finitum. &, cũ declaratũ sit ꝙ finitum non pertransit oĩno spatium infinitũ: manifestũ est ꝙ motũ infinitũ non pertransibit spatium finitũ. D. Conclusionẽ super hãc cõtinuatio. & dicit sic. infinitũ pertrãsibit finitum. &c. i. & declaratum est ipsum nõ pertransire illud. qm̃, si infinitũ pertransibit finitũ, pertrãsibit illud in tpe finito: sed declaratum est ipsum non pertransire illud in tpe finito: ergo oĩno nõ pertransibit illud. D. induxit exemplificationẽ, qua certificatur hoc, & d. Qm̃, cum infinitũ, s. a mouea, &cę. i. & ita cõsecutio est vera. quia, cũ posuimus ꝙ infinitum pertrãsit spatium finitum, s. a, tunc quidđ infinitum erit hoc spatio, qđ est b, & erit hoc quidđ æquale huic spatio. sit igitur hoc quidđam c D. Et, cũ posuit ꝙ necesse est vt pars finita motũ infinitum sit in spatio finito, per qđ movetur. & vt illa pars sit æqualis spatio huius, & dixit, & erit ẽt alid, &c. i. & necesse est, cũ istud motũ infinitum trãsferat, vt illa pars eius ẽt sit æqualis spatio, per qđ mouet alia a C prima parte, & per secundam ẽt tertia pars, & sic semp. D. d. ex quo sequit. &c. i. qm̃, quia spatiũ superpositum rei motę, & minus mensurat maius. necesse est, cũ motum fuerit maius spatio, vt mensuret motũ a spatio &, cum motum fuerit minus spatio, necesse est vt motũ mẽsuret spatium. & non erit dĩa inter hoc, ꝙ infinitũ pertranseat spatiũ finitum. & inter hoc, ꝙ finitũ pertranseat spatiũ infinitũ: qđ est impossibile, cum in motu infinito necesse est mensuran ꝑ spatium finitum, & motu finito mensurare spatiũ infinitum. qm̃ nulla differentia est in hoc, ꝙ mensuret spatium: sed mẽsurans in motu finito per spatium infinitum est motũ: & mensurans motũ infinitũ per spatiũ finitũ est quiescens. Deinde cõfirmauit hoc, & d. Qm̃ mihi vt, &c. i. qm̃ impossibile est imaginari ꝙ motũ infinitũ pertranseat fm totũ finitum, alio modo ab eo, quo imaginatur ꝙ motũ finitum pertrãseat spatium finitũ. Si igit hoc fuerit impossibile, illud erit impossibile. i. fm ꝙ imaginatur ipsum pertransire illud cursu, aut mensuratione. Et induxit hoc ꝓ diffinitum, aut qm̃ motum finitũ, cum pertransuerit spatium infinitũ, pertransibit illud cursu. &, cum motũ infinitũ pertransuerit spatiũ finitum, pertransibit illud mẽsuratione, non cursu. & non est differentia inter istos duos pertransitus in hoc, ꝙ impossibile sequatur. D E

At vero neq; infinitũ in finito tpe transibit infinitũ. s. i. n. infinitũ, & finitũ. inest. n. infinito finitũ. Amplius autem & tẽpore accepto eadem erit demõ. F

Neq; infinitum pertransit in tempore finito infinitum. quoniã, si pertransit infinitum, pertransibit ẽt finitum. quoniam in infinito est finitum. Et, cum ẽt consideratũ fuerit de hoc secũdũ tps, similiter proueniet ex demõstratione.

Hæc est Quinta declaratio, & est de illo, qđ remanet ex diuisiõe, s. vt motum infinitum moueatur tempore finito. qm̃ illud, quod est tale, aut mouetur per spatium infinitũ, aut G

C aut finitum, ſ. vt moueatur infinitū per infinitum in tempore finito. Et dixit: qm̃. ſi tranſiuerit infinitū, p̃ tranſibit ꝛ finitum, i. qm̃, cū poſitū ſit infinitū pertranſire ſpatium finitum in tpe infinito, neceſſe eſt vt ſi itum pertrāſeat ſpatiū infinitum in tempore finito: qđ eſt impoſſibile, vt declaratum eſt. D. d. qm̃ in infinito eſt finitū, i. & neceſſe eſt, cum infinitū pertranſiuerit infinitum in tpe finito, vt finitum pertranſeat infinitum. qm̃ in infinito pertranſito eſt pars finita neceſſario, q̃ pertranſit ſpatium infinitum in tē-
H pore finito. D. d. Et, cum ꝛ conſyderatum fuerit ſm tempus, &c. i. prouenit etiam demſo, ex qua declaratum eſt ꝙ impoſſibile eſt infinitū moueri tēpore finito. & illa demōſtratio eſt per diuiſionem temporis quoniam per diuiſionem temporis diuiditur ſpatium. Si igitur tēpus fuerit finitum, & ſpatium erit finitum: ſed quia poſitum eſt ipſum eſſe infinitum, hoc eſt impoſſibile.

Qm̃ aũt neq; finitum infinitū tranſibit, neq; infinitū finitū, ſ. neq; infinitū in finito tēpore
I mouetur, manifeſtum eſt ꝙ neque motus erit infinitus in finito tempore. quid. n. refert motum, aut magnitudinem, infinitū facere ꝛ neceſſe. n. eſt, ſi vtrūuis, & alterum, eſſe infinitum. omnis enim latio in loco eſt.

¶ a. l. neq; infinitum finitum.

Et, cum ſit impoßibile finitum moueri per infinitum, aut infinitū per finitum, aut infinitum in tēpore finito, manifeſtū eſt quod motus infinitus non erit in tēpore finito. nam. n. eſt differentia inter K *hoc quod motus ſit finitus, aut magnitudo. quoniam neceſſe eſt, ſi alterum fuerit infinitum, vt reliquum ſit infinitum. omnis enim translatio eſt in loco.*

Cū declarauit, ꝙ impoſſibile eſt 66
aliquod finitū moueri per ſpatium infinitum ī tpe finito, aut aliquod infinitum in tēpore finito, ſiue ſpatium fuerit finitū aut non fuerit, declaratur impoſſibile eſſe vt motus infinitus ſit in tempore finito. Qm̃ hoc aut erit per ſpatiū, aut per tem L
motū. ſi autem per ſpatium, tūc aliqđ infinitum mouebitur per ſpatiū infinitum in tpe finito. ſi vero infinitas in motu fuerit per tē motum, tūc aliqđ infinitum mouebitur in tēpore finito, aut per magnitudinē finitam, aut infinitam: ſed hęc deſtructa ſunt: ergo deſtructū eſt aliquem motū infinitū eſſe in tēpore finito. & hoc intendebat declarare ſuperius. & ipſe vtetur hoc tāq̃ fundamento in Septimo. Et dixit: Et, cū ſit impoſſibile, &c. i. &, cum ſit declaratum, qm̃ impoſſe eſt motum infinitum pertranſire ſpatiū infinitum M
in tēpore finito, aut motū infinitū ſpatium finitum, vel infinitū in tempore finito, manifeſtum eſt ex hoc, qm̃ impoſſe eſt vt motus ſ finitus ſit in tempore finito. D. declarauit conſecutionem, & dixit: non. n. eſt dicta, &c. i. qm̃, cū ſit impoſſibile vt motū finitū moueat per ſpatiū infinitum in tēpore finito, aut motū infinitum in tpe finito, manifeſtū eſt, ꝙ impoſſibile eſt vt motus ſ finitus ſit in tpe finito. qm̃, ſi fuerit infinitus, aut erit per magnitudinē infinitam,

A tam, aut motũ infiniti: sed hęc duo
sunt impossibilia: ergo impossę erit,
vt motus infinitus sit in tpe finito.
D.d.nõ.n. est dicta, &c.i. cum nõ sit
dicta, siue ponat ꝙ motus infinitus
est in tẽpore finito, aut ꝙ magnitu-
do infinita mouetur in tpe finito.
D.d. qm̃ necesse est, &c.i. qm̃ neces-
se est, si motus fuerit infinitus, vt ma
gnitudo sit infinita, aut illa, p quã
est motus, aut illa, quę mouetur. &
similiter, si alterũ istorũ fuerit infi-
nitum, motus erit infinitus. D.d. oĩs
.n. translatio est in loco, i. & illa enã
contecutio est in motu locali, s. qm̃,
B cũ fuerit positũ ꝙ motus in loco ẽ
infinitus, necessario erit magnitu-
do infinita, aut illa, per quã est mo-
tus, aut locus, & motũ simul. Si-
militer, si alterũ istorũ fuerit infini
tũ, motus erit infinitus. sed, cũ mo-
tum fuerit infinitũ, spatiũ erit infi-
Boet. de Tri. nitum: & nõ conuertit. Vtrum au-
tẽ, si augmentũ fuerit infinitũ, ma-
gnitudo erit infinita, sicut &, si altera
tio fuerit infinita, alteratũ erit infi-
nitum, consyderandũ est. & nõ ap-
paret sicut in translatione. & ideo
d post, omnis. n. translatio est in lo
C co. vnde opinandum est ꝙ hoc no
mine motum vtitur in hac declara
tione proprie, s. in loco. & in vltimo
de hoc c. istius tractat' declarabitur simpst.
sequẽ. 5. qm̃ impossę est ꝙ aliqs motus qua
tuor motuum sit infinitus præter
translationem circularem.

Eodem pacto esse in eo, quod in Quietem tendit, et in Quiete, vt etiam in motu, quod .s. non detur in eis primum. Cap. 4.

QVoniam aũt oẽ aut mo
uet, aut quiescit, qđ ap-
tum natura est, qm̃ aptũ
est, & vbi, & quo pacto, necesse D
est oẽ, qđ stat, cũ stat moueri. si
enim nõ mouetur quiescet, sed
non contingit vt ad quietẽ ten-
dat quiescens.

Et, quia omne aut mouetur, aut quiescit, .s. quod innatum est, & quo, & secundũ quod, necesse est vt cessans, cum cessat, moueatur, nam si omnino non mouetur, quiesc[e]t. et impossibile est vt quiescens sic tendat ad quietem.

Cum declarauit prius ꝙ neq; in 67
motu, neq; in primo tpe, qđ super- E
ponitur motui, inuenit primũ na-
turaliter, s. prim⁹ motus, aut primũ
tps, cum motus, & tps sem per sint
diuisibilia, vult nũc declarare ꝙ ita
est in re ad quietẽ, & in ipsa quie-
te, sicut in motu, s. qm̃ non inuenit
prima quies naturaliter in re quie-
scẽte, neq; primũ tps, quod est pars
tẽporis, in quo quiescẽs quiescit, s.
temporis ęqualis quieti: sicut neq; in
uenit primũ tps, in quo motum va
dit ad quietẽ, quod dr cessatio. Et in Dispõens
cœpit declarare prius hoc in cessan quiescẽs,
te, & dixit: Et, quia oẽ, &c.i. & quia & motũ.
F oẽ, de quo vere dr ipsum eẽ aut ge- Vide et. 4.
scens, aut motũ, est illud, qđ innatũ ph. t.c. 118
est recipere motũ, & quietẽ, & est in & hic. t.c.
loco, in quo innatũ est recipere mo 30.
tũ, & quietem, & sic dispõne, sm quã
innatum est recipere motũ, & quie
tem. Et dixit: quod innatum est mo Pria expõ
ueri. nã illud, quod non est innatũ
moueri, v.g. punctus, nõ dr quiesce
re, aut moueri. Et d. & quo nã illud,
quo mouet, mouet in re diuisibili:
&, cũ fuerit in instanti, nõ dr quie-
scere, neq; moueri. Et d. & sm ꝙ. vt
distingueret inter illud, qđ mouet

G in potentia, & illud, qđ mouetur in actu, ſ. cẽ motũ eſſe in potẽtia, aut ſ actu. ſi.n. fuerit in potẽtia, erit mota in potẽtia, & erit innata moueri in
Scia erpõ potẽtia, &, ſi in actu, actu. Vel dixit hoc diſtinguendo inter motũ, quo res mota innata eſt moueri, & inter illud, quo nõ eſt innata moueri. & eſt euidentius. Cũ poſſunt hoc quaſi
ſpecies, d. ergo neceſſe é vt ceſſans, &c. 1. ergo neceſſe eſt ſ ceſſantẽ, qđ ſuenit in eo, qđ mouet, aut quieſcat non in eo, qđ ſemp mouet, vt cũ dr
ceſſare, tunc dicat moueri: cum ſit impoſſibile dicere tunc ipſum quie
H ſcere. nã, cum ceſſat, tendit ad quietem: & impoſſibile eſt vt illud, qđ tendit ad quietem, ſit quieſcens.

Hoc aũt demonſtrato manifeſtum eſt qꝫ et in tempore ſtare neceſſe eſt. quod enim mouet, in tempore mouetur: quod autem ſtat oſtenſum eſt moueri: quare neceſſe eſt ſ tẽpore ſtare.

Hoc quidem declarato manifeſtum eſt, quod ceſſans ceſſat in tempore, cum motum moueatur in tempore: & ſit declaratũ quod
I *ceſſans eſt motum: ergo neceſſe eſt ipſum ceſſare in tempore.*

68 Quia omne ceſſans eſt motũ: & oẽ motum eſt in tempore: ergo omne ceſſans eſt ſ tempore. minor autem declarata: a eſt. qm̃ ceſſans eſt illud, quod innatum eſt moueri, aut quieſcens non eſt ſine altero: ergo omne ceſſans aut eſt motũ, aut quieſcens: ſed non eſt quieſcens: nam ceſſans tendit ad quietem: & quicquid tendit ad aliquid non eſt in illo: ergo ceſſans non eſt quieſcens: ergo omne ceſſans eſt motum.

Amplius autem, ſi velocius K quidem, & tardius in tempore dicimus, ſtare autem eſt velocius, & tardius.

Et etiam non dicitur velocius, & tardius, niſi in tẽpore, & ceſſatio eſt velocior, & tardior.

Omne ceſſans eſt aut velocius, 69
aut tardius: & omne velocius, aut tardius eſt in tempore: ergo oc ceſſans eſt in tempore.

In quo aũt tẽpore primo id, quod ſtat, ſtat in quouis huius neceſſe eſt ſtare. diuiſo.n. tempore, ſi in neutra quidem partium ſtat, neq; ſ toto: quare nõ vtiqꝫ ſtat id, quod ſtat. ſi vero ſ altera nõ vtiqꝫ in prio toto ſtat. ſm.n. ° vtrũqꝫ in hoc ſtat, ſicut dictum eſt, & in eo, qđ mouet, prius. Vt autem id, qđ mouet, non eſt in quo primo mouetur, ſic neq; ſ quo ſtat id, quod ſtat.

Et primum tempus, in quo ceſſans ceſſat, neceſſe eſt vt in quodlibet eius ceſſet. nam, ſi aliud tempus diuidatur in duo, ſtat ſi in neutra parte ceſſet, ergo neq; in toto M
ceſſabit, ergo ceſſans non ceſſat. &, ſi in altera parte ceſſat, ergo non totum eſt primum eius, in quo ceſſat. quoniam ceſſauit in alio: & eſt illa pars, vt dictum eſt de moto. Quemadmodum ergo in moto non eſt aliquod primum, in quo mouetur, ſimiliter neq; in ceſſante eſt aliquod primum, in quo ceſſat. -o

Cum declarauit qꝫ ceſſans ceſſat in tẽpe, vult declarare etia qꝫ non eſt pri-

A primum tps, in quo ceſſat. & vt ꝙ ceſſans ſit idē cum moto omnimodo: ſed nō eſt verum: ſed motū. & ceſſans ſunt idē fm ſubiectū, & duo fm modū. corpus.n. cum accipiat fm qualitatē quieſcentem, dr quieſcens, & cū accipiatur fm ꝙ hēt qualitatem tranſmutatam, dr motū. &, cum tranſmutatum in qualitate vadit ad qualitatē mobilem, fm hoc dr motum. Motū igitur eſt motū, fm ꝙ tranſmutatur in alia qualitatē. & tranſfertur in ea ad finē, fm ꝙ hoc eſt complemētū tm illius motus v.g. fm ꝙ tranſmutat de albedi
B ne imperfecta in migredinē. eſt autē ceſſans, fm ꝙ tranſfertur ad quietē. & quia quies accidit cōpleméto, ad id eſt motus, ideo ceſſatio accidit moto. & nō ſunt vnū fm ſubiectū,
a & duo fm modū. Aut dicamus ꝙ eſt ceſſans fm partē habitā, & motum fm partē habendam. Dicit: Et primū tps. &c.n. & neceſſe eſt vt ceſſans d. caſ. ceſſare in qualibet parte tēporis, qđ ē æquale ceſſanti. omne.n. tempus eſt diuiſibile. Deinde incipit declarare hoc, & d. nam, ſi illud tps diuidatur in duo, &c.n. & neceſſe eſt vt ceſſans ceſſet in quali
C cūq; parte primi tēporis. ſi.n. illud tēpus diuidatur in duo æqualia, cum cō tempus ſit diuiſibile, tūc ceſſans aut non ceſſabit in aliqua parte: & ſic non ceſſabit in toto illo tpe, qđ eſt contra poſitū, aut ceſſabit in altera tm: & ſic illud tēpus non erit primū. cum nō dr ceſſare in eo, niſi quia ceſſat in aliqua parte eius. & hoc intendebat, cū d. nō eſt totum primū, in quo ceſſat. &. & ſequit hāc poſitionē, vt non ſit illud tps totū, qđ eſt compoſitū ex duabus partibus primū, in quo ceſſans ceſſat. D. d. ceſſauit. n. Talio: & eſt illa pars. i. D
qm̄, ſi poſitū fuerit ꝙ ceſſans ceſſet in aliqua parte primi tēporis, tūc illud tēpus non erit primū: qm̄ ceſſauit in alio, antequā ceſſaret in illo tēpore: & illud aliud eſt aliud ab alia parte poſita: & ſic illud tēpus non erit primū. & intendit per hoc, quod d. & illa pars, partē primi temporis, in quo poſitū fuerit ceſſans. D. d. vt dictū eſt de moto, i. qm̄ declaratio eadem eſt in eis. nam, cum poſuerimus primum tēpus, in quo motum mouet, & diuiſerimus illud tempus i duo, & proceſſerimus hac via demſationis, ſequitur vt in hoc E
non inueniatur primum æquale. & ideo d. Quemadmodum igitur in moto, &c. i. quemadmodum igitur in moto non inuenitur ex tempore aliquod primum, in quo incēpit moueri, ſimiliter neque in ceſſante inuenitur aliquod primum, in quo incēpit ceſſare.

Neq; n. ipſi⁹ moueri, neq; ipſius ſtare aliquid eſt primū. Sit .n. in quo primo ſtat, ſ quo A B. hoc igit impartibile qđē nō cōtingit eſſe. motus.n. nō eſt ſ impartibili, ppea ꝙ motum eſt aliF
qđ ipſius: qđ autē ſtat demonſtratū eſt moueri. At vero, ſi diuiſibile eſt, in quauis partiū ipſius ſtat. hoc.n. oſtēſum ē pri⁹, ꝙ in quo ſtat primo, in quauis parte illius ſtat. Qm̄ ergo tempus eſt, in quo prio ſtat, & non impartibile: omne autem tempus in infinita diuiſibile: nō eſt in quo primo ſtatur.

Quoniam neq; ex moto, neq; ex ceſſante eſt aliquod primū. Et de-

G mõſtratio illius ſit illud, in quo pri mo erit ceſſans A B. impoſsibile eſt igitur hoc eſſe indiuiſibile. motus.n. non ſit in indiuiſibili: nam erit aliquid, & iam ex ipſo mouetur. Et declaratum eſt, quod ceſſans eſt motum, & ſi fuerit diuiſibile, erit ceſſans in quacunq; parte eius. nã hoc declaratũ, quoniã, K cum fuerit aliquid, in quo erit primo ceſſans, tunc ceſſans erit i qua cunq; parte illius. Et, quia illud, in quo eſt primo ceſſans, eſt tempus, non indiuiſibile: omne.n. tẽpus eſt diuiſibile in infinitum. ergo nihil eſt, in quo primo erit ceſſatio.

Demonſtratio, oſtendens quod non eſt accipere pr mum tẽporis in ſtatione mobilis.

A Primum temporis B Tempus.

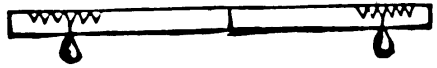

I L

71 Cum declarauit hoc ſermone, re peut declaratioũe p exẽplũ, & dicit. Qñ neq, ex moto, neq, ex ceſſante, &c i.qñ neq, motum, neq, ceſſans H habet primã partẽ motus, aut ceſſationis. nã ſi hoc eſſet, tunc motus, & tẽpus, & vſt continuum cõponerentur ex indiuiſibilibus. D.d. ſit igitur illud, in quo, &c.i. ſit igitur primũ tps, in quo erit prima ceſſatio A B. D.d. & impoſsibile eſt vt hoc ſit indiuiſibile, i. primum tps, i quo ponitur prima ceſſatio A B. D.d. motꝰ. n. nõ eſt in aliquo. i. & diximus ꝙ iſtud primũ tẽpus neceſſe eſt vt ſit diuiſibile: quia iam declaratum eſt ꝙ a Motꝰ oẽ ceſſans eſt motum, i & ꝙ motus non ſit in aliquo indiuiſibili: qñ pars recedens, & accedens motus eſſet eadẽ: & ſic pars antecedẽs fuit ex ſe, & fuit anteq eſſet. Et hoc intendebat, cum d. nam erit aliqd. M & iam mouetur ex ſeipſo, nam ſequitur ex hoc ꝙ aliquid mouetur ex ſeipſo, & hoc eſt ſimile ei, quod dixit in initio iſtius tractatus. quia ſi motus eſſet indiuiſibilis, tunc tes, cũ mouetur, iam eſſet mota. &, cũ motus ſit diuiſibilis, neceſſe eſt vt illud, in quo eſt motus, ſit diuiſibile, ſ. tẽpus, & locus. Deinde d. & ſi fuerit diuiſibile, &cet. ideſt &, ſi illud primum tempus fuerit diuiſibile, vt ſumus coacti per rationem, tunc ceſſans erit ceſſans in qualibet parte eius, ſicut in toto: & ſic erit ceſſans

A sans in medietate, ſicut in toto, & in medietate medietatis, ſicut in medietate, & ſic in infinitum. & hoc eſt in potentia. & ſic non contingeret vt ante ceſſationem eſſet ceſſatio. & ante motum eſſet motū in infinitum. quod eſt impoſſe. quia ſic hoc non fieret motus. Sin hoc ipſo intelligendum eſt hoc. D.d. c. hoc declaratū eſt, &c. & intēdit hic per primum ipſi æquale: & eſt ille ſenſus: vtitur hic pro principio, in declarando q̄ initium ceſſationis nō habet primum tempus. & quaſi dicat: & quia declaratū eſt q̄ in quali B parte ipſi æqualis ceſſationi ceſſat ceſſare, neceſſe eſt vt nō ſit tēpus primum, in quo incœpit ceſſare. & hoc intendebat, cum dixit: & q̄ aliquid, in quo eſt, &c. non mouetur aliquod primum, in quo eſt prima ceſſatio. ſ. neq; ex ipſo tpe. ne q̄ ex loco, in quo eſt ceſſatio, neq; ex alia ceſſatione. & cōtinuatio cō ſequentis cum præcedente in hac ſolutione manifeſta eſt ex dictis.

Nec igitur quieſcens, quando primum quieuit, eſt. in impartibili enim non quieuit, propterea q̄ non eſt motus in ſpartibili. in quo autem eſt ipſum quieſcere, & ipſum moueri. tale enim dicimus quieſcere, quādo, & in quo aptum natura eſt mouerri non mouetur id, quod aptum natura eſt.

Neque quieſcens etiam quieſcit in primo tempore. quoniā non quieſcit in indiuiſibili. motus enim non eſt in indiuiſibili. & in illo, in quo eſt quies, in ipſo eſt motus. declaratum eſt enim quoniam tunc D *dicitur aliquid quieſcere, cum illud, quod innatum eſt moueri, non mouetur in eo, in quo innatum eſt moueri.*

Cum declarauit, q̄ neq; motum neq; ceſſans habet primum. vult oſtendere hoc etiam in quieſcente, & dixit: Neq; etiam quieſcēs habet tēpus primum, in quo quieſcit. D. dedit cauſam, & dixit: quoniam non quieſcit in indiuiſibili. i. cum ſit impoſſe ipſum quieſcere in tempore indiuiſibili, cum motus non ſit in indiuiſibili, &c. i. & neceſſe eſt vt quies non ſit in indiuiſibili propter duo, E quorum alterum eſt, quoniam motus impoſſe eſt vt ſit in indiuiſibili, & hoc demonſtratum eſt: alterum vero eſt, q̄ illud ex tempore, in quo motus poteſt eſſe, in illo poteſt eſſe quies, & illud, in quo motus nō poteſt eſſe, neq; poteſt etiam quies eſſe in eo. D. incœpit declarare hoc, & dixit: declaratum eſt enim. &c. i. & neceſſe eſt vt aliquid non poſſit quieſcere, niſi in eo, in quo poteſt moueri: quia deſcribimus quieſcēs, quod eſt quieſcens principaliter, & vere, & non tranſmutue, quod eſt innatū F moueri, cum non mouetur in illo, in quo eſt innatum moueri. ſ. tempore, & loco. & ideo neceſſe eſt vt omne quieſcens quieſcat in tempore, & loco. &, ſi eſſet poſſe aliquid quieſcere in inſtanti, in quo eſt impoſſe moueri: tunc diceretur quieſcens, ſicut dicitur q̄ punctus eſt quieſcēs, ſ. in figura. Et ſyllogiſmus componitur ſic. Oē quieſcens quieſcit in eo, in quo innatum eſt moueri: & illud, in quo innatum eſt moueri, eſt diuiſibile: ergo omne quieſcens

De quiete vltima. 4. phy. cō. 118

quie-

G quieſcit in diuiſibili .&, cum ſit declaratum ipſum quieſcere in diuiſibili, declarabitur ꝙ quies quieſcentis non habet primum tempus per illam demonſtrauonem, per quam fuit hoc declaratum in ceſſante, & moto.

Amplius autem & tunc dicimus quieſcere, cum ſimiliter ſe habet nunc, & prius, tanquam non vno quodam dñudicantes, ſed duobus minimis. quare nõ
H erit in quo quieſcit, impartibile. Si vero partibile eſt, tempus vtiq; erit, & in quauis ipſi⁹ partium quieſcet. eodem enim modo demonſtrabitur, quo & in prioribus. quare nihil primum
* a.l. huic autem. erit. *hæc autem cauſa eſt, quia quieſcit quidem, & mouet omne in tempore. tempus autẽ nõ eſt primum, neq; magnitudo, neque omnino vllum cõtinuum: omne.n. i infinita partibile eſt.

Et etiam dicimus aliquid quieſcere, cum eodem modo fuerit nunc,
I *& prius, quaſi non conſideramus ipſum ſecundum vnum, ſed falſe ſecundum duo. vnde neceſſe eſt vt illud, in quo eſt quies, non ſit indiuiſibile. Si igitur fuerit diuiſibile, neceſſe eſt vt ſit tempus, & vt ſit quieſcens in quacunque parte eius. hoc enim declarabitur per illud idem, per quod declaratum fuit prius. ergo nõ eſt hic primum, & cauſa huius eſt: quoniam omne, quod quieſcit, aut mouetur: quieſcit, aut mouetur in tempore: & non eſt primum tempus, neque prima magni* K *tudo: & vniuerſaliter non eſt primum continuum: quoniam quodcunque talium eſt diuiſibile in infinitum.*

Hæc eſt ſecunda declaratio. cũ J quies non habet primum tempus, in quo quieſcens quieſcit primo. Et dicit: Et etiam dicimus, &c.i. & etiam manifeſtum eſt ꝙ nunc dicimus aliquid quieſcere, cum fuerit in eodem ſtatu, & in hoc inſtanti: & in alio inſtãti præcedenti, & ſaltem in duobus inſtãbus & cauſa huius eſt, ꝙ motum, aut quieſcens non in L uenitur in actu, niſi in eo, ꝙ eſt in actu tps. ſ. in ipſo tempore, non in inſtanti. qm̃ inſtans eſt in potẽtia. Et, quia hæc eſt actio animæ in quieſcente, qm̃ anima tunc intelligit quẽtem, qm̃ intellexerit idem corpus in eodem ſtatu, ſaltem in duobus inſtãbus, dixit: quaſi non conſidera mus, &c.i. & videmus quali qui nõ cõſyderat, neq; intelligit rem per vnum, ſed per duo.i. per duo inſtãtia. & quia quieſcere non intelligit & comprehenditur niſi comprehendendo duo inſtantia: & cum declaratum eſt ꝙ inter quælibet duo iſtãta eſt tempus: neceſſe eſt vt omne quieſcens quieſcat in tempore: & omne tempus eſt diuiſibile. & ideo dixit poſt, vnde neceſſe eſt vt illud, in quo eſt ques. &c.i. vnde neceſſe eſt vt pars temporis, in qua eſt quies, non ſit indiuiſibilis. v.g. inſtans, ſed diuiſibilis. D.d. Si igitur fuerit diuiſibile, neceſſe eſt vt ſit tempus. i. ſi igitur fuerit diuiſibile in duo iſtãta: & inter quælibet duo inſtanta eſt tempus, neceſſe eſt vt quies ſit in in tempore. D.d. & vt ſit quieſcens M

in

A in qualibet parte eius. i. & similiter, in quo est quies, sit tempus: & omne tempus est diuisibile in tempora: ne cesse est vt sit quiescés in quacunq; parte accipiatur de illo tempore: ex isto declarabitur q̄ quiescens non habet primum tempus per illam eā demonstrationem, per quā declarāt fieri hoc in motu, & cessante. & hoc intendebat, cum dixit: hoc .n. declarabitur, &c. Et, cum declarauerit hoc, repetit conclusionem, & dixit quapropter necesse est primū non esse primum tempus. deinde dedit causam in hoc motu, & quie-
B scens, & dixit: & causa in hoc est, q̄n. &c. n. & sciendum, q̄ ista causa in quiescente non est vera in hoc motu, & quiescente ēt nam diuisibilitas temporis est causa vt quiescés non habeat primam quietem, Imo to autem tempus non est causa huius sed concomitatur causam. & cū in hoc, q̄ motum est tale. s. non habens primum motum est. q̄n motum est continua magnitudo, & in magnitudine continua, sicut diximus. ista. n. prioritas est impossibilis in istis rebus propter cōtinuationem. & continuatio in istis primo
C inuenitur in magnitudine, & ppter magnitudinē inuenitur in motu, & propter motum in tempore: tempus ergo primo caret, eo q̄ motꝰ caret illo, motus vero caret illo, eo q̄ magnitudo caret illo etiam.

Quoniam autem omne, qđ mouetur, in tempore mouetur: & ex quodam in quoddam mutatur, in quo tempore mouetur secundum se, & non quia in illius aliquo, impossibile est tunc ſm aliquid esse primum quod mouetur. quiescere. n. est in eo- D dem esse, tempore aliquo & ipsum, & partium vnamquamq; sic. n. dicimus quiescere, q̄n in alio, & alio nunc verum sit dicere q̄ in eodem & ipsum, & partes sunt. Si aūt hoc est quiescere, non contingit id, quod mutaſ, ſm aliquid esse totum ſm primum tempus. tempus. n. omne diuisibile est. quare in alia, & alia ipsius parte verum erit dicere q̄ in eodē sit & ipsum, & partes. Si vero non sic est, sed vno solo nunc est, non erit tempore E vllo ſm aliqd, sed ſm terminū temporis. in ipso autem nunc est quidem semper ſm aliquid manens: non tamen quiescit. neque. n. moueri, neq; quiescere ē in ipso nunc. sed non moueri quidem verum est in ipso nunc, & esse ſm aliquid, in tempore aūte non contingit esse, ſm quod quiscit. accideret enim id, quod fertur quiescere.

Et, quia omne motum mouetur in tempore, & transmutatur de F *aliquo in aliquid, ideo tempus, in quo mouetur per se, non quia est in quadam parte illius temporis: impossibile est vt motum sit ī aliquo eius. quoniam permanentia alicuius, & vnusquisque suarum partium in eadem re in aliquo tempore. quoniā sic dicimus aliquid quiescere. s. cum in instanti post aliud instans erit verum dicere illud manere: & suas partes in aliquo Et,*

cum

G *cum hoc ſit quies, impoſsibile eſt vt illud, quod tranſmutatur aliquo modo tranſmutationis, ſit ſecundum totum in primo tempore ī aliquo. nam omne tempus eſt diuiſibile. neceſſe eſt igitur vt ſit verum ī vna parte per aliam diuidi in eadem diſpoſitione. Et, cum hoc non ſit ita, ſed hoc eſt in vno inſtanti tantum inſtantium: ergo nullus modus tranſmutationis erit in tempore omnino, ſed in extremo tempo-*

H *ris. quoniam in inſtāti poſsibile eſt vt res ſit permanens aliquo modo, quieſcens autem non. impoſsibile eſt enim in inſtanti motum, aut quietem fieri. ſed dicere motū non eſſe in inſtanti eſt verum, & quod aliquid eſt in eo quodammodo in tempore, aut impoſsibile vt ſit, ſecundum quod eſt in quiete.*

74 Vult declarare, ꝙ tranſmutatum nō eſt in eo, in quo tranſmutatur, i tempore omnino, neq; in primo tē

I pore, in quo tranſmutatur. ſ. æquali tranſmutationi, neq; in aliqua parte eius, ſed eſt in trāſmutatione ī inſtanti, v. g. quīi translatum per magnitudinem non eſt in magnitudine in primo tempore, neq; in parte eius, ſed in inſtanti, & dicit: Et, quia omne motum, &c. i. & quia declaratum eſt ꝙ omne motum mouet in tempore, & ꝙ tranſmutatur de aliquo in aliquid continue, ideo tempus, in quo motum mouetur per ſe, .ſ. primum tempus, quod eſt æquale motui eius, in quo motum nō dicit moueri gratia partis, impoſſ. eſt vt motum ſit in illo, in quo mouetur

K in hoc tempore, aut in aliqua parte illius. D. induxit impoſſ. quod ſequitur ex oppoſito huius poſitionis, & dixit: quīn permanētia alicuius, &c. i. & impoſſ eſt vt trāſmutatum ſit in re, in qua tranſmutatur, in tēpore primæ tranſmutationis, nec. in parte illius. quīn, ſi tranſmutatū fuerit in prima tranſmutatione ī tempore, ſequetur vt ipſum & ſuæ partes ſint in eadem diſpōne in illo tēpore, in quo dīcitur eſſe in tranſmutatione: & aliquid eſſe in tranſmutatiōe ſm omnes ſuas partes in eodem ſta

L tu eſt quieſcere: & ſic tranſmutatū erit quieſcens in tranſmutatiōe nō tranſmutatū. D. expoſuit hoc magis, & dixit: quīn ſic dicim⁹, &c. i. quīn, cum dicimus aliquid quieſcere, nihil aliud intendimus, q̄ vt in plus q̄ in vno inſtanti ſit in eodem ſtatu ſine aliqua mutatione. D. d. Et, cum hoc ſit quies, &c. i. cum hoc ſit impoſſ. ſ. motum eſſe quieſcens apud tranſmutationem eius, impoſſ. eſt vt in tranſmutato aliquo modo trā ſmutationis vt tranſmutatum ſit in eo ſm oēs ſuas partes in aliquo tpe, .ſ. in tempore primæ tranſmutatio-

M nis, aut in aliqua parte eius. Et, cum notificauit, quīn neceſſe eſt, cum trāſmutatum fuerit in tranſmutatione in tempore, vt ſm omnes partes ſit inſimul in tempore, quīn hoc eſt ꝓprium eius, quod eſt in aliquo tempore, & quod eſt tale, eſt quieſcēs in illo, in quo eſt, ſcripſit declarare cauſam, propter quam neceſſe eſt vt illud, quod inuenitur in tempore, ſue matur in eo, & ſuæ partes eodē modo, & dixit: omne. n. tempus eſt diuiſibile, &c. i. & neceſſe eſt vt illud, qđ inuenitur in tempore, inueniat, & ſuæ

partes eodem modo plusq̃ in vno I-
stanti.q̃m omne,quod inuenitur in
tempore ex istis, inuenitur in diuisi
bili, cum omne tempus sit diuisibi
le:& omne, quod inuenit̃ in tẽpore
diuisibili fm prius,& posterius, ne-
cesse est vt verum sit dicere de eo in
vnaquaq; parte primi temporis,in
quo est,q̃ fm omnes partes est I ea
dem dispõne:& quod est tale est qe
scens. D.d.Et, cum hoc non sit ita,
&c.i.&. cum sit impossẽ vt transmu
tatum sit in eadem transmutatiõe
in instanti post aliud, nam hoc est
quiescens:necesse est vt transmuta-
tum sit in transmutatione in Istan-
ti,non in tempore.D.d ergo nullus
modus transmutationis est in tem-
pore,sed in extremo tẽporis.D.d.&,
cum ita sit,non erit transmutatum
aliquo modo transmutationis, qđ
sit in tempore,sed erit in transmuta
tione de intimo ad finem in instãti.
D.d.q̃n in instanti posse est,&c.i.&
ex ista positione non sequitur pri-
mum impossẽ.nam transmutatum,
cum ponat̃ in transmutatione I in-
stanti,tũc positum est aliquod ens
in eo,ita,q̃ non sit quiescens.ens,n.
in instanti non est ens I eo, ita , q̃ sit
quiescens,neq; motum,sed tali mõ
essendi, in quo hæc duo contraria
falsa sunt.&,si dicat̃ quies,erit æqui
uocꝫ. & hoc intendebat,cum dixit:
q̃n in instanti posse est,&c.D.d. sed
dicere,&c.i.sed dicere aliquid esse I
instanti I aliquo,quodammodo nõ
est neq; motus,neq; quies,est verũ.
D.d.in tempore,vere,&c.i.& vlr ap
paret q̃ motum in motu impossẽ
vt sit in tpe fm modum , quo dr vt
quiescens sit in tempore. Et hæc de
claratio est communis in omnibus
transmutationibus. & nulla dubita
tio accidit ex eo in motu,eo q̃ con-
tinuatio in motu locali est manife-
sta per se,& quia impossẽ est imagi-
nari aliquam partem eius existere
subito. in cæteris autem motib⁹ est
quæstio non parua. videl n.q̃ aliq̃
partes eorum existunt subito, & q̃
continuatio nõ est manifesta I eis.
& nos persecutabimur de hoc soli-
cite alias.

D Cõtinua-tiõ motu locali est manifesta p se,sed in cæteris motib⁹ é qõ nõ p-ua p hoc vide 8.ph. cõ.23.

SVMMA QVINTA.

Confutat errores quosdam circa ipsum motum.

Solsit rationes Zenonis motum auferẽtes. Cap. 1.

E

Eno autem male ra-
tiocinatur.Si.n. sem
per(inquit) quiescit
omne,aut mouetur,
cum est secũdum æquale:est au
tem semper id, quod fertur, I ip
so nunc fm æquale: immobilẽ
eã esse sagittam,quæ fertur.

Zeno vero fallitur in argumen to. Dicit enim quoniam omne est in aliquo sibi æquali,aut quiescit, aut mouetur in eo:& translatum semper est in instanti : ergo sagitta translata non mouetur.

F

Et Zeno cum æquiuocatiõe vtꝫ
tur in illo,quo vult destruere motũ
.Sequia motum per magnitudinem
est in instanti in longitudine æqua
li sibi,ideo argumentum ei⁹ est sõ
phisticum.D.d. Dicit.n . &c.i. dicit
.n.q̃ notum est & primum q̃ quod
libet corpus, cum fuerit in vbi sibi
æquali, aut ponetur in eo quiescẽs,
aut motum:sed impossẽ est põi in
longitudine sibi æquali motum:er
go

7

go eſt quieſcens in eo. D. Induxit minorē propoſitionem, & dixit: & trāslatū ſemper eſt in inſtanti. i. & eſt notum per ſe ꝙ translatum eſt I in ſtanti in lōgitudine æquali ſibi. Et, cum induxit has duas propoſitiōes induxit concluſionem, & dixit: ergo ſagitta, &c. i. cum translatum eſt in longitudine ſibi æquali: & omne, quod eſt tale, eſt quieſcens: ergo & trāslatum. &, ſi eſſet velociſſimum omnium. v. g. ſagitta eſt immobilis ergo nihil eſt motus.

H Hoc autem falſum eſt. non. n. componitur tēpus ex ipſis nūc indiuiſibilib⁹, ſicut nec alia magnitudo vlla.

Sed hoc eſt falſum. tempus. n. non componitur ex inſtantibus indiuiſibilibus: ſimiliter neq; aliqua aliarum magnitudinum.

76 Quia tempus non componit̄r inſtantibus, iccirco in inſtantib⁹ nō non fit motus, neq; quies. &, quia translatum in inſtanti non eſt quieſcens: ergo non eſt in longitudine I ſibi æquali, niſi in potentia, non in actu. Et cauſa in hoc eſt, qm̄ iſtans non eſt in actu in tempore: & ideo motum non eſt in longitudine ſibi æquali, niſi in potentia: & ſic nō ſequit̄ vt ſit quieſcens. & ideo dixit: Sed hoc eſt falſum, &c. i. & iſta qō contingeret, ſi inſtans in actu eſſet in tempore, ita, ꝙ tempus eſſet compoſitum ex inſtantibus: qm̄ tūc nō eſſet motus omnino. Deceptio igit̄ eſt in propoſitione. dicēte ꝙ omne, quod eſt in longitudine ſibi æquali, eſt quieſcens. hoc. n. eſt verum in illo, quod eſt in longitudine ſibi æquali in actu, non in potentia: & res mota eſt in longitudine ſibi æquali I in potentia. & ideo, cum mouet̄ per magnitudinem, non deſcribit punctum, & motum. &, quia pertranſit ſpatium, neceſſe eſt menſurare illd. &, quia mēſurat illud, neceſſe eſt vt ſit ea eo in longitudine ſibi æquali. nam menſurans eſt huiuſmodi. ergo, cum potentia non diſtinguatur ab actu, accidit quæſtio Zenonis.

Quatuor autem ſunt ratiōes de motu Zenonis, præbētes difficultatem ſoluentibus. Prima quidem eſt ea, quę de ipſo non moueri eſt, propterea ꝙ pri⁹ ad L medium oportet peruenire id, quod fertur, q̄ ad finem: de qua diuiſimus in prioribꝰ rationib⁹

Et rationes Zenonis in motu, quæ difficile ſoluuntur, ſunt quatuor. Prima autem eſt. quamis mobile non eſt, quia translatum debet peruenire ad medietatē ſpatij ante quam ad finem: & iam determinauimus hoc.

Cum fuit coactus ad diſſoluēdū 77 quæſtionem Zenonis in motu, in- M duxit quæſtiones illius in motu, & dixit eas eſſe quatuor. Prima autē eſt ꝙ ſi motus ſit, neceſſe eſt vt trāſlatum pertranſeat medietatē magnitudinis ante totum, & medietatē illius medietatis ante illam, & ſic in infinitum. vnde neceſſe eſt in ſum pertranſire medietates. ſ magnitudines infinitas, in tempore finito. qđ eſt impoſſe. Et iam determinauim⁹ 78 hoc ſuperius. ſed illic contradixim⁹ ei ſm ſermonem, & poſt contradicetur ſecundum ipſam rem.

Zenonis Prima

Scda

A Secunda autem ea, quæ vocatur Achilles. Est autem hęc, ꝙ tardius nunquam apprehendetur currens à velocissimo. ante .n. necesse est eat persequens. vnde impetum cœpit fugiens. quare semper aliquo id, quod tardius est, antecedere necesse est.

Secunda autem est, quæ dicitur Achilles. Et est quoniam tardissimum in cursu non potest attingi a velocissimo in cursu. quoniam necesse est vt quærens perueniat ad locum, a quo fugiens separatur. vnde necesse est vt semper tardius habeat aliquem excessum.

B Ista dubitatio est talis. Si motus sit, cui velocissimum non potuerit attingere tardissimum. sit igitur velocissimum equus, & tardissimum tortuca & non est dubium quin habeant aliquam proportionem in motu. sit igitur vna pas centum, & ponatur ꝙ inter equum, & tortucam est vna leuca: equus igitur I tempore, in quo transit illam leucam, per C transibit tortuca centesimam partē illius leucæ: & equus etiam in tpe, I quo pertransibit illam partem centesimam, pertransibit tortuca partem centesimam illius partis: & equus etiam in tempore, in quo pertransit hanc partem, pertransibit etiam tortuca, partem centesimam illius partis: & sic I infinitum. & sic equꝰ nunquam attingeret tortucam. Et hoc intendebat, cum dixit: qñ necesse est vt quærens, &c. i. qñ necesse est vt fugiens semper excedat quærens aliquo excessu nominato a primo excessu. scꝫ, si primus excessus erit quartum spatij, tunc secundus excessus erit quartum illius quarti, & tertius quartus isthius quarti, & sic I infinitum. &, cum iste excessus semper est diuisibilis in infinitum, nunquā quærens perueniet ad fugiens. sed hoc est falsum. ergo motus non est. D

Est autem & hæc ratio eadē illi, quæ in duo æqualia fit sectioni: differt autem in diuidendo non in duo acceptam magnitudinem. Non attingi igitur tardius accidit ex ratione. fit autē propter idem cum bipartitiōe. in vtrisqꝫ. n. accidit non peruenire ad terminum, diuisa quodāmodo magnitudine. Sed additur I hac, ꝙ neqꝫ velocissimū tragice dictum, in persequendo tardius. quare necesse est solutionem esse eandem. Putare autē ꝙ præcedens nō attingitur, falsum est. cum enim præcedit, nō attingitur: sed tamen attinget, si oporteat trāsire finitum. hæ igitur sunt rationes duæ. E

Et ista est eadem ratio, cum illa, qua vsus est in mediatione: sed differunt, quoniam diuisio hic magnitudinis excedentis non erit in duo media. Et ista ratio sequitur ex illo eodem, ex quo sequitur ratio, quæ fit secundum mediationē. sequitur enim in vtraque ratione nō peruenire vsque ad extremum per diuisionem magnitudinis alicuius modo diuisionis. Sed additum est in ista, quod non peruenit ad illud neque id, quod est valde velo- F

G *ciſſimum, quærendo illud, quod eſt valde tardiſſimum. Vnde neceſſe eſt eadem eſſe ſolutionem in vtraque quæſtione. Hoc autem, quod affirmauit, quod præcedens non attingitur, eſt falſum. quoniam, cũ ſit præcedens, tunc non attingitur: ſed attingitur, ſi dederit finitum pertranſire. ha igitur ſunt duæ rationes.*

79 Ideſt. & iſta rõcinatio, & illa, in
H qua concludit ꝙ motum non pertuenit ad extremum ſpatij, quia per tranſit medietates infinitas, ſunt eædem genere, aut ſpecie. D. d. ſed differunt, &c. i. qm̃ diuiſio in prima rõne eſt ſm̃ medietatem. ſin mediera te ipſius magnitudinis, hæc autẽ diuiſio infinita eſt ſm̃ exceſſum, qui eſt inter duo mota, & nõ eſt ſm̃ medietatem, ſed eſt diuiſio nominata a proportione, quæ eſt inter motũ velocis, & tardi, vt declarauimus. Et iſta tõ ſequit̃, &c. i. ſm̃ diuiſionẽ, ꝙ accipitur in vtraq; infinita in magnitudine. ſequit̃. n. in vtraq; rõne non
I peruenire ad extremum, &c. i. qm̃ quemadmodum in qõne medij ſequit̃ vt motum non peruenıat ad extremum ſpatij, ita hic ſequit̃ vt velocius non peruenıat ad vltimũ, I quo eſt tardius. Et dixit aliquo mõ diuiſionis. qm̃ omnis diuiſio, qua magnitudo diuidit̃, eſt infinita, vt dictum eſt in ſcimone de infinito. D. d. Sed additum eſt in iſta, &c. i. ſed conſequens acceptum in hoc ſyllogiſmo eſt aliud a conſequente ī primo. illic. n fuit dictum ꝙ, ſi motus fit, ſequitur vt nullum motum pertranſeat aliquod ſpatium: hic autẽ dī ꝙ, ſi motus ſit, ſequit̃ velociſſimũ K nunquam attingere tardiſſimum. D. d. ex quo neceſſe eſt vt diſſoluto &c. i. &, cum conſequens eſt in eis idem, ex quo accidit deceptio, neceſſe eſt vt diſſoluto cõmis ſit eadem in eis. i. in hoc, quod poſt dicet. qm̃ motum non pertrãſit medietates in actu in ſpatio. & hoc manifeſtũ eſt ex dictis ꝙ motum eſt in ſpatio in inſtanti. D. d. Hoc autem, quod affirmauit, &c. i. hoc autem, quod putauit ex hoc, quod dixit, ꝙ præcedes non attingit̃, eſt falſum, ita, ꝙ ſecundum æquiuocant̃ in Arabis. qm̃, & ſi nõ attigitur, dum præcedit, neceſſario, L cum fuerit præcedens, & elongabit̃ ſpatium, attingetur, cum conceſſerit ꝙ motum pertranſibit ſpatium. qm̃, cum hoc fuerit poſitum, & velocius mouetur per maius ſpatium in tempore æquali, neceſſe eſt vt velocius moueatur in tempore mot̃ tardioris per ſpatium excedens ſpatiũ tardioris, ſm̃ quantum diſtant. qm̃ ſm̃ velocitatem eius minorat̃ ſpatium excedẽs, donec perficiat̃, ſicut perficit̃ ſpatium, per quod motum mouetur. cum igitur conceſſerimꝰ ꝙ motum pertranſit ſpatium, ſequitur vt velocius attingat tardum. M

Tertia autem, quæ nunc dicta eſt, ꝙ ſagitta, quę fertur, ſtat. Accidit autem propterea ꝙ limit tempus componi ex ipſis nunc. non dato enim hoc non erit ſyllogiſmus.

Tertia autem ratiocinatio eſt, quam iam diximus ī hoc loco, quoniam ſagitta transfertur, & eſt queſcens. Et iſta ſequitur ex hoc, quod compoſuit tempus ex inſtan-

tibus,

A tibus.fi.n. hoc non cõcederatur nihil concludet ex ſyllogiſmo.

80 Tertia vero ratiocinatio eſt illa, quam induximus in initio iſti⁹ ſermonis,ex qua apparet ſagittam geſtere dum transfertur D.d.& illa ſequitur,&c. 1. vt ꝙ illa rõcinatione hoc ſequitur,quia opinatus eſt ꝙ tẽpus componitur ex inſtantibus.qd, ſi eſſet,inſtantia eſſent in actu, &,ſi hoc eſſet,& eſſet poſitũ ꝙ illud, qđ mouet⁹ aliq̃ magnitudinem,eſt in eo in inſtãti,cõtingeret motũ quie ſcere in magnitudine.D.d.ſi.n.hoc non concedat,&c. & hoc, qđ dixit, manifeſtum eſt.

Quarta autem ea, quæ de ⁹ns eſt,quæ in ſtadio mouentur ecõtrario æqualibus magnitudinibus iuxta æquales, his quidem a fine ſtadij,illis vero a medio æquali velocitate. in quo accidere putat æquale eſſe tempus dimidium duplo.

Quarta vero ratiocinatio eſt, qua poſuit in magnitudinibus æqualibus,quæ mouentur cõtra magnitudines æquales ſibi motu contrario ita,quod illa mouentur a fine ſtadij,hæ vero a medio,motu æquali in velocitate.ex quo videtur ſequi quod tempus dimidiũ ſit æquale duplo.

81 Iſta decepno fundatur ſup hoc ꝙſi motus ſit,tunc mota æqualia i velocitate non ptranſibunt in æquali tempore ſpatium æquale,ſed i eodem tempore videtur pertranſire vnum ſpatium,& ſuum duplum. & poſt declarabit hanc decepuonem.

Et dicit,quam poſuit in magnitudinibus,&c.1. quã accepit ex magnitudinibus æqualibus,quorũ vtrũq; mouetur motu æquali cõtrario motui reliqui in ſpatio æquali.D.d.ita ꝙ illæ moueantur,&c.1.& tunc contingit in iſtis magnitudinibus ęqualibus,quæ mouentur,ſicut homines mouentur in ſtadio,vt altera videat⁹ ſenſu moueri in eodem tẽpore p idem ſpatium,& ſuum duplũ. aut altera moueat⁹ per ſpatium duplum ei,per quod reliqua mouetur: cum poſuerimus magnitudines, quarũ duæ ſunt æquales ſtadio, & omnes ſunt æquales,& poſuerimus ꝙ aliæ duæ incipiant moueri in ordine a medio ſtadij, & aliæ duę incipiant moueri ab initio ſtadij i ordine ad partem contrariam ei,ad quã aliæ mouentur.hoc.n. poſito apparebit duas magnitudines æquales eſſe in velocitate,quarum altera in eodem tempore pertranſit duplum ei⁹, qđ pertranſit reliqua, vt declarabitur poſt. D.d ex quo videtur ſequi, &c. 1.& ex hoc videtur ſequi,ꝙ tempus dimidiũ ſit æquale ſuo duplo. qm, cum poſuerimus ꝙ idem motũ æqualis velocitatis pertranſit magnitudines æquales in tempore æquali,& ꝙ pertranſit duplum ſpatium i tempore duplo.& illud,quod mouetur ex his magnitudinibus,videt⁹ pertranſire vnum ſpatium,& ſuum duplum in eodem tẽpe, ſequit,ſi retinentes fuerimus hoc,ꝙ motum pertranſit duplũ ſpatij in duplo tẽpis,vt duplũ tẽpis ſit æquale ſuo dimidio. & hoc intendebat,cum dixit,vt tempus dimidium ſit æquale duplo, ſi ſequitur ex hoc vt tempus dimidiũ ſit æquale ſuo duplo.

G Est autem deceptio in eo, ꝙ hoc quidem iuxta quod mouetur, illud autem iuxta id, quod quiescit. per æqualem magnitudinem censet æquali velocitate æquali tpe ferri. hoc autem falsum est. Vt sint stantes æquales magnitudines, in quibꝫ ipsa A AAA, aliæ autem, in quibus ipsa BBBB, incipientes a medio ipsorum A, ęquales fm numerũ his, & magnitudinem, aliæ autem, in quibꝫ ipsa CCCC, ab vltimo, ęquales his numero, & magnitu
H dine, & ęque veloces ipsis B. Accidit igitur primum B simul in vltimo esse, & primum C, eorũ, quæ iuxta seinuicem mouẽtur. Accidit igitur ipm C iuxta ois ipsa A trãsisse, ipsa aũt B iuxta dimidium ipsorũ. quare & medium esse tempus. æquali. n. vtrunq; est iuxta vnumquodq;. Simul ãt accidit ipsa B iuxta oia C transisse. simul. n. erit primũ C, & primum B in contrarijs vltimis, æquali tempore motum
I iuxta vnumquodq; ipsorum B, quanto circa vnumquodq; ipsorũ A, vt inqt, ꝓpea ꝙ vtraq; ęquali tpe iuxta ipsa A fiunt. Kõ igit hęc est. accidit aũt ob id, qđ dictum est, falsum,

Et deceptio i rõne accidit. quia posuit quod alterũ eorũ, quæ sunt æqualis velocitatis mouetur ad partem moti, reliquum autem ad partem quiescentis per æqualẽ mensurã, & hoc est falsum. V. g. sint magnitudines AA, æqualia quiescẽtia, & magnitudines BB, æquales ipsis numero, & quantitate, & sit motum motus eorum a medio illarum magnitudinum. s. AA, & magnitudines CC sint æquales ipsis numero, & quantitate, & velocitate, & sit motus motus eorum ad finem magnitudinum BB. Cũ igitur ipsæ magnitudines moueantur contra inuicem, necesse erit vt prima magnitudo magnitudinum
K B perueniat ad finem ipsius, cum
L perueniet prima magnitudinum C ad finem eius. & necesse erit C pertransire per omnes magnitudines B, & B transire per dimidia eorum. ex quo sequitur vt tempus sit dimidium. nam vtrũq; dimidiorum magnitudinum æquale est vtrique eorum, cõtra qua mouetur. Cum quo sequitur vt B B pertranseat per omnes magnitudines CC. insimul. n. peruenit prima magni
M tudo magnitudinum C, & prima magnitudo magnitudinum B, ad finem contrariorum. & sic tẽpus, dixit in eius pertransitu per magnitudines C erit æquale tempori in pertransitu eius per magnitudines A, quia transeunt per magnitudines A, in tempore æquali. Ratio vero hæc est: & contingit ex falso prædicto.

De-

A Demonstratio probans 9. magnitudinibus æqualibus, & æque velociter motis, tertia æqualem sibi quidem a fine, illa vero a medio stadij, æquale erit tempus dimidio duplo. Quoniam hic textus diuersimode exponitur, eppur quod & diuersas exigit figuras, ideo eas omnes vt variis deseruirent expositionibus, designauimus.

Aduerte eam in textu primo demonstrationem fieri per quatuor magnitudines, scilicet AAAA BBBB CCCC, in textu autem Auerroys per binas tm, scilicet AA BB CC. 9. tamen in idem redit.

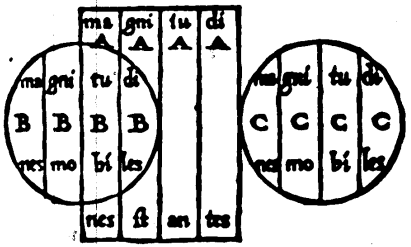

B

E

Tempus.

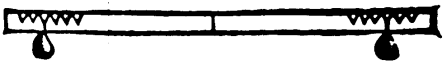

C

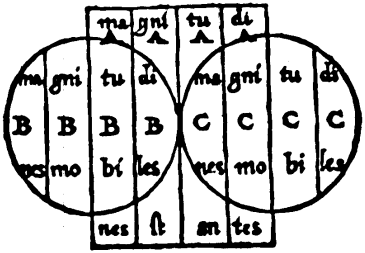

F

It Ideſt, & deceptio accidit in hoc. quoniam, quia neceſſe eſt. ſ. vt alterum duorum mororum æqualium in velocitate moueatur per quieſcés reliquum autem per motum ad eõ trariam partẽ, ideo neceſſe eſt hoc in duobus motus æqualibus in velocitate, quorum vterq; mouetur per

C quiescentem magnitudinē. qm in his necesse est vt pertranseat spaū æquale in tpe æquali. & ipse decipit videndo q illud, quod contingit in duobus motis, quæ mouentur per rem quiescentem, contingit sibi in eis, quorum vnum mouet per rem quiescentem, reliquum aūt per rem motam. & hæc deceptio est tm qd, & simpliciter. D. induxit exemplū, & dixit: V.g. &c.t. ponant igit duæ magnitudines æquales, cōmunie quiescentes v.g AA, & sint aliæ duæ magnitudines æquales illis duab⁹ ma-
H gnitudinibus, & sint ordinatæ i motu tali, q sint contiguæ, & motæ per has duas magnitudines, imaginando q prima illarum erat quiescens p primam magnitudinem AA. deinde mouerit & moueri & sic erit motus istarum duarum magnitudinum, incipiens a medio duarum magnitudinum quiescentium, & sint illæ duæ magnitudines BB, & sit prima magnitudinum B ante motū super primam magnitudinū A, & sic in-
I uenimus motus istarum duarū magnitudinum erit a medio duarum magnitudinum quiescentium. D. d. & magnitudines cc, &c.t. sint aliæ duæ magnitudines continuæ etiam, & moueant ordinatæ, & consequenter, & sint cc æquales duab⁹ magnitudinibus BB, & quantitate, & velocitate, & sit initium motus eorū ex magnitudinibus BB motis ad cōtrariam partem. ad quam mouent ma gnitudines cc. D. d. &c.t. igitur mouentur illæ magnitudines, &c.t. cū igitur magnitudines BB mouebitur a duobus medijs magnitudinū AA, & magnitudines cc mouebuntur a fine magnitudinum BB motu contrario motui magnitudinum BB, & æquale et in velocitate, necesse est K vt prima magnitudo magnitudinū BB, & est illa, quæ mouet ex duob⁹ medijs magnitudinum AA quiescentium, peruenerat ad finem magnitudinum AA cum peruētu primæ magnitudinis, & etiam magnitudinū cc ad finem magnitudinum BB, vt figuraliter assignauimus. Nam in tempore, in quo prima magnitudinum BB pertransiit aliam magnitudinem magnitudinum AA quiescentiū, in eo pertransiit prima magnitudinum cc duas magnitudines rs, cum moueantur ad contrariū motui magnitudinum cc motu æqua L li motui magnitudinum BB, & magnitudines sunt æquales. D. d. Et necesse erit vt cc tranſeat &c.t. quia c primum, cum tranſierit per magnitudines BB i tempore, in quo illæ fuit per medietatem magnitudinū duarum AA, & duæ magnitudines BB sunt æquales duabus magnitudinibus AA necesse est vt c tranſeat per duas magnitudines BB. de magnitudinibus aūt AA non tranſit nisi per medietatem tantum, & hoc i tempore æquali. D. d. ex quo sequitur vt tempus sit dimidium. n. ergo necesse est vt tempus, in quo c primum tranſit per magnitudinem A M secundam, sit medietas temporis, in quo c primum tranſit per duas magnitudines BB, cum duæ magnitudines BB, sint duplum magnitudinis A secundæ. Et hoc intendebat, cum dixit: quoniam vtique, dimidium magnitudinum, &c.t. quoniam autem peruenerat magnitudo prima magnitudinum cc ad finem magnitudinis A secundæ, & pertransiit prima magnitudo magnitudinum cc ad finem duarum magnitudinum con-

A contrariarum.f.magnitudinum BB quia sunt æquales, & æqualis motus.D.d.& sic erit tps, &c.i. ex quo sequetur.vt fingit, si motus sit, vt c primum transeat per magnitudies BB in tempore æquali transitus eius per alteram duarum magnitudinũ AA.&,quia altera duarum magnitudinum AA est dimidium duarũ magnitudinum cc necesse est, vt p transeat illam in medietate istius tẽporis & sic medietas temporis, erit æqualis ron.Et,cum complexit hãc rõnem dixit:Rano vero hæc est: & continuit ex falso prædicto .i. nam

B propositio, dicẽs q̃ duo mota æqualia in velocitate pertranseunt spatiũ æquale,non est vera, nisi cum hac determinatione.f.vt illud,per quod est motus,sit æquale quietẽs.si autem motum,falsa erit propositio.ergo illud,quod verum est secundum quid, existimauit esse verũ simpliciter.

At vero sm eam,quæ in contradictione est, mutationem,nihil nobis imposse. vt,si ex nõ albo in album mutatur, & in neutro est,sic vtrq; , neq; album est, neq; non album. non.n.si nõ to

C tũ in vtrouis sit, non dicetur album,aut non album. album. n. dicimus,aut nõ album,nõ quia totũ sit hmõi,sed quia plurimę, aut maxime præcipuæ partes. non idem autem est & non esse in hoc,& nõ esse in hoc totum. Similiter autem & in eo, quod est,& in eo, quod non est, & in aliis,quæ sm contradictionem

D al' erit in neutro entitate sunt,{erit.non.n. ex necessitate}-in altero oppositorũ,in neutro autem totum semper.

Neq; ẽt cõtingit nobis impossibile omnino ex trãsmutatiõe, quæ est in contradictoria. v.g. quoniã, si aliquid transmutatur de albo in album,non est in altero eorũ, & sic neque erit album aut non albũ. quoniam, non,si secundum totũ nõ fuerit aliquid in altero eorũ, quod cum sit,non dicetur esse albũ,aut non album.dicimus.n.aliquid esse albũ, aut nõ albũ, nõ quia totũ est tale,sed quia maxima partes eius & plures sunt tales.& nõ est intẽtio in hoc,quod aliquid sit tale,ea- E *dẽ intẽtio in hoc,quod aliquid totũ sit tale. Et secũdũ hoc est ẽt de ente,& de non ente,& de alijs,quæ dicuntur secundum cõtradictionẽ. quoniam necesse est vt res sit in altero eorum .i quod secundum totũ non est altero eorum.*

Ista quæstio est quæstio per se in esse motus præter quæstionem Zenonis. Et compositio eius est talis. Si transmutatio sit de non esse in esse,aut de esse in non esse,necessario, dum transmutatio est,transmutati aut erit in esse,aut non esse, aut in vtroq;: sed impossibile est ipsum esse in non esse,cum nondum est,nedum vt sit transmutatum: & impossibile est ipsum transmutari in esse, nam esse est quies quoquomodo:similiter & impossibile est etiam vt sit ens , & non ens insimul : & cum hæc tria sint impossibilia: ergo impossibile est transmutationem fieri de non esse in esse, aut econtrario. Et dixit:Neq; contingit nobis, &c.

Rõnis abbreuiatio

F

Expositio textus.

A .i.quæ sit de esse in non esse, aut eò tra rio, aut quę sit etiam de cõtrario in contrarium. accidit.n.huic, vt sit de non esse in esse quodam modo. D.induxit quæstionem, & dissoluit eam, & dixit: v.g. &c.i. nam non sequitur, si illud, quod transmutat in albedinem, dum trãsmutatur, neq; est album, neq; est non album, vt neutrum sit simpliciter. hoc .n. est impossi. sed illud, quod sequitur, est, vt dum transmutatio est, sit secũdũ quãdam partem album, & sm aliã nõ album. & sm hoc non sequitur impossi Et hoc intendebat, cum di-

B xit: qm̃, non, si sm totum non fuerit aliquid, &c.i. qm̃, si aliquid non fuerit sm totum in altero duorum oppositorum, non sequitur ipsum non dispoñi ab vtroq; oppositorum duabus partibus diuersis, sed sequitur ipsum non dispoñi vtroq; oppositorum simul, & simpliciter. q, cum non fuerit verum aliquid esse album, & nõ album totaliter, non erit verum ipsum esse album, & non album insimul. nam erit verum ipsum esse album in parte, & non album in alia parte. & hoc intendebat cum dixit: dicimus e. im, &c. D. confirmauit

C hoc, & dixit: & non est inconueniens in hoc, q aliquid sit tale, &c.i. & dicere aliquid esse tale sm partem, & sm esse tale secundum totum, non est idem. a impossibile.n. non accidit, nisi cum aliquid dicitur contraria habere insimul secundum totum, sm particulas vero non est impossibile. D.d. Et sm hoc est de ente & non ente, &c.i. qm̃ dissoluto est eadem in eis. D.d. qm̃ necesse est, &c. potest intelligi. qm̃ necesse est vt aliquid sit in altero duorum oppositorum: & est, qm̃ illud sm totum nõ est in vno eorum. Vel potest intelligi. qm̃ necesse est vt duo opposita sint in aliquo insimul, cum neutrũ sit in ipso toto: & q non est necesse q in aliquo sit alterum oppositorũ, cum in eo toto sit alterum eorum. sm igitur primam expositionẽ erit hęc dictio, altero, superflua, sm autẽ secundam diminuitur a suis verbis negato, ita, q sic legatur. qm̃ necesse est vt nõ sit aliquid in altero duorum oppositorum, cum illud totũ non fuerit in altero eorum. Aut in ipsis verbis forte est inuoluno: ita, q sic debet legi. qm̃ aliquid necesse est vt sit in altero duorum oppositorum, cum totum fuerit in altero eorum, & ipsum non sm totum in hoc tra transmutationis est in altero eorum. & ista expositio est euidẽs.

D Rursus in circulo, & in sphæra, & omnino ijs, quæ in seipsis mouentur, qm̃ accidet ipsa quiescere. in eodem.n. loco sm tempus quoddam erunt & ipsa, & partes. quare quiescent simul, & mouebuntur.

E *Et etiam necesse est in circulo, & sphæra, & vniuersaliter in hijs, quæ mouentur in eis, vt sint quiescentes. nam hæc & suæ partes sunt aliquo tempore in eodem loco. ex quo sequitur vt sint quiescentes, & motæ insimul.*

F Hęc est Quinta q̃ Zenonis in destruendo motum. qm̃, si motus sit, necesse est vt circulus, & sphæra sint quiescentes, & moti insimul. nã cum sphæra mouetur, non separatur a loco, in quo mouetur, neq; sm totum, neq; sm partes: sed omne, quod mo-

a Impossi fi accidit, nisi cũ ali qđ dr hre cõtraria i simul sm totũ, q p tes i o si ẽ impossi.).erpõ.

A mouetur, ſeparatur: ergo ſphæra ẽ
quieſcens, & mota. quod eſt Impoſſ.
ergo motus non eſt ex hoc.n. ſequi
tur impoſſibile. D.d. hæc.n.& ſuæ
partes, &c.n.& cum circulariter mo
ueat ſ. circa ſuũ cẽtrũ, & i eodẽ loco.

Primo nanq; partes non ſunt
in eodem vllo tpe. Deinde & to
tum ſemper mutatur in alterũ.
non.n. eadem eſt ea, quæ in ipſo
A ſumitur, circunferẽtia, & ea,
quæ ab ipſo B, & quæ ab ipſo C,
& aliorum vnoquoq; ſignorũ,
B niſi vt muſicus homo & homo
qa accidit. quare mutat ſemp al
tera in alteram, & nunquã quie
ſcet. Eodem autem modo & in
ſphæra, & alijs, quę in ſeipſis
mouentur.

Ad hoc autẽ dicamus primo, quoniam partes nõ retinent eundẽ locum aliquo tempore oim. Deinde totũ ẽt trãſfertur ſemper ad aliud ab eo, in quo erat. arcus.n. quis accipitur, cuius principium eſt a puncto A, non eſt idem cum arcu, cuius principium eſt a puncto B, aut a puncto C, aut ab aliquo alio rum punctorum: niſi ſicut muſicus & homo ſunt homo, quia accidit ei. Vnde neceſſe eſt vt vnus eorũdẽ arcuum tranſferatur alter ad alterum ſemper, & nunquam quieſcat. Et ſimiliter de ſphæra etiam, & de alijs, quæ in eis mouentur. D E

Demonſtratio, quòd totum ex circulo trãſfertur ſicut tr. inferuntur par. ei.

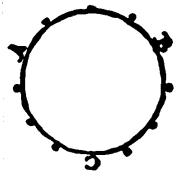

Cum induxit quæſtionem Zeno
nis in ſphæra, & circulo, incæpit diſ
ſolucre illã, & dixit: Ad hoc autẽ di
camus, & c. Dicat igit in diſſolutio-
nem iſtius q̃ſtionis. primo quidem, quia
hoc, quod poſuit, q̃ partes eius ſunt
ſeparabiles ab eodẽ loco. eſt falſũ.
D.d. Deinde totũ ẽt tranſfert, &c.n.
ſecundo vero dicamus, q̃n totum ex
ſphæra, & circulo tranſfert, ſicut trã
ſit. similiter partes. tranſfert.n. de alio in aliud ab eo, in quo erat. Et, cum narrauit hoc de ſphæra, & de circulo, incæpit declarare hoc in circulo, vt tranſferat determinatio de circulo ad ſphęram, & dixit: ar cus .n &c.n. neceſſe eſt vt totus circulus tranſfertur apud motum circa cẽtrum de alio in alſquid. q̃n, ſi imaginati fuerim' multa puncta eſſe in conuexo eiuſdẽ circuli, tunc ille cu cuius diuidet' p illa pũcta in multos

G circulos.ois.n. ꝑct⁹ posit⁹ circulꝰ describit circulꝰ alius ab eo,qué describit ali⁹ ꝑct⁹.ſ.cꝫ nuer⁹ circulorꝰ erit ſm nuerꝰ ꝑctorꝰ.&,cꝰ ita ſit, tunc circulus,cꝰ transfert⁹ cõcauo, aut ſuper cõuexꝰ circuli, trãsfert de circulo in circulꝰ, diuerſum ab eo rõne:& ſi ſint idem ſubiecto. &, cꝰ iſth circuli, qui ſunt in rotũdo,ſ quo eſt translatio ſm numerꝰ circulorꝰ qui ſunt in rotũdo,qđ transfert,neceſſe eſt vt circulus transferatur de circulo in circulꝰ, ergo circul⁹ trãſfert ſm totum de loco in locꝰ diuerſum ſm formam:licet non ſit diH uerſus ſm materiam. Et ſiſt eſt de ſphæra.ſphæra.n.diuiditur in ſphæras infinitas per lineas, quæ imaginantur in circunferentia, exeuntes à polo ad polum.ſ.medietates circulorum.nam iſtę medietates diuidũt ſphęram in multas ſphæras, ſicut puncta diuidũt circulos. D.d.arcus .n.&c. & intendit per arcum arcum completæ circulationis.i. qm̃ circulus,ſicut diximus, diuidit⁹ per ꝑcta in multos circulos ſecũdum numerꝰ punctorꝰ. D.d.niſi ſicut muſic⁹,

I &c.i. & circulus,quem diuidit alius punctus,non df idem numero, niſi ſicut df cꝫ homo & muſic⁹ ſunt idẽ in numero.i. quia accidit eis,cꝫ fuerunt idem,nõ per ſe.homo.n. & mu ſicus ſunt idem ſm ſubiectum : a & quod eſt idem ſm ſubiectũ eſt idẽ per accidens. idem.n.in rei veritate eſt idem ſm formam & ſiſt circuli, quos puncta diuidunt.ſ.quæ imaginantur in eodem circulo,ſunt idem per accidens, quia ſubiectum eorũ eſt idem:& ſunt plures,quia formæ eorum ſunt plures.ſi igitur illud,qđ mouet in loco,neceſſe eſt ipm mutare locum:locus autem differt a loco.aut per ſe tm̃,aut etiam per ſe,& per accẽs:neceſſe eſt vt oẽ motum mutet locũ,aut ſm formam.ſ.ſicut eſt in ſphæra,aut ſm forma,& ſubiecto ſicut eſt in eis, quæ mouent motu recto. Zeno aũ,cum videret ſphęram non mutare locum per accidens, exiſtimauit ipſam non mutare illud per ſe:ex quo dixit ſphæram quieſcere. ¶ Auicen. vero, quia nõ diſtinxit alietatem,quæ eſt in loco per ſe, ab ea,quæ eſt per accidens.ſ.alietatem,quæ eſt ſecundum ſubiectum, non ſm formam,& conceſſit ſphæram moueri, coactus eſt appellare motũ ſphæręmotũ in ſitu. Vnde mititur,vt dictum eſt, ſanare ęgritudinem per maius egrum. Declaratũ eſt.n.cꝫ in prędicamento ſitus non eſt motus,quia eſt ad aliquid: & illud,quod eſt ad aliquid, eſt indiuiſibile.Si igitur intendebat cꝫ iſte motus eſt in prędicamento poſitionis, quod eſt in ipſa poſitione:qa ſphęra transfert de poſitione in aliam poſitionẽ erit verum:ſed tamẽ motus eius non erit in poſitione,ſed de poſitione in aliam. & hoc inuenit de translatis in loco recte: qm̃ trãſferunt de poſitione in aliã,aut diuerſam ſecũdũ numerũ,aut ſecũdũ M ſpeciẽ: ſphera aũt transfertur de poſitione in aliã diuerſam ſm numerũ.Quid igit⁹ vule dedit nobis,cum dixit cꝫ iſte motus eſt in ſitu⁹ niſi intẽdebat cꝫ illud,quod mouetur hoc motu,nõ diuerſamꝫ ſm ſitum.hoc .n. ꝓprũ eſt huic motui.ſed tm̃ non ſequitur ex hoc,cꝫ motus eius eſt in ſitu.nã iſte ſermo valde eſt ſophiſticus. D.d.ergo neceſſe eſt vt vnius arcuum &c i.ergo neceſſe eſt vt vnus arcuum perſectorum circuli, quem deſcribit aliquis punctus tranſe-

a Qđ ẽ idẽ ſ. ſubi; ẽ idẽ p acc dẽ idẽ.n.i rei verita te ẽ idẽ ſ; formam.

K

b Ne

c Op

laſ

A rat semp ab arcu cõpleto circuli, cui superponitur, ad aliũ arcũ completum ẽt, deinde de illo ad aliũ, & sic deinceps, donec reuertatur ad arcum cõplerum, a quo est separatus. & tunc vnus arcuũ transfertur ſm totum, quia transfert de vno arcu ad aliũ. Et forte intendit, ergo necesse est vt vnus arcus transferatur semper per translationẽ alterius arcus sequentis ad alium sequentẽ. & hoc est apparẽtius. Dein. d. Et similiter est de ſphæra, &c. i. & transfertur ſm totum, vt diximus in circulo.

B Excludit errorem, quod Impartibile moueatur. Cap. 2.

DEmonſtratis aũt his, dicimus cꝙ id, qđ impartibile est, nõ contingit moueri, niſi ſm accidẽs, vt corpore moto, aut magnitudine, in qꝫ ẽ. ſicuti ſi id, quod naui est, moueatur nauis motu, aut pars totius motu. Impartibile aũt dico id, qđ est ſm quantũ indiuiſibile. etenim partium motus alterni sunt, & ſm ipſas partes, et ſm totiꝰ motũ. Viderit aũt aliquis, C & in ſphæra maxime, dũmodo. non .n. eadẽ velocitas erit & partiũ, quę sunt iuxta centrũ, & qꝫ extra, & totius, tanquã non vno existẽte motu. Vt igit̃ diximus, ſic quidẽ contingit moueri id, qđ impartibile est, vt is, qui in naui, sedet naui currente, per ſe autem non contingit.

Hoc quidẽ declarato dicendũ est, quod indiuiſibile moueri ꝑ impoſſibile est, niſi per accidẽs. v.g. cum corpus, aut magnitudo mouetur per illud, in quo est. vt illud, quod D *est in naui, per curſum nauis, aut ſicut pars mouetur per motum totius. Et dico idiuiſibile illud, quod non dimidiatur in quantitate. motus.n. partium ẽt sunt diuerſi ſecundum ipſas partes, & ſecundũ motum totius. Et iſta diuerſitas ſcitur in ſphæra proprie: velocitas enim eius, quod vicinatur centro, & eius, quod est extra, & velocitas eiuſdem ipſius non est eadem velocitas, ac ſi motus non eſ-* E *ſet vnus. Est igitur, vt diximus. ſecundum quidem hunc modũ poſſibile vt impartibile moueatur, ſ. ſecundum quem mouentur ſedentes in naui, cum nauis currit, per ſe autem impoſſibile est.*

Cum induxit qõnes Zenonis in 86
motu, vult declarare ꝙ indiuiſibile non mouetur, niſi p accidens, deinde oſtendit motũ, qui est per accidens. & d. v. g. &c. i. & vnum eorũ, q̃ dicuntur moueri est, cum ſint in re mota, vt illi, qui ſunt in naui, dicun F tur moueri, licet per ſe quieſcant, & vſt, vt dicitur. ꝙ pars mouet ꝑ motũ totius. Et, quia indiuiſibile dſt illud, cuius genitus nõ est receptiuũ diuiſionis, & illud, cuius genus recepit diuiſionẽ, hoc aũt principaliter dſt impartibile, & indiuiſibile, dixit: Et dico Indiuiſibile, &c. qſm hoc dſt idiuiſibile pricipaliter, de quo vult hic declarare ipſum eẽ immobile. Et, quia dixit ꝙ illud, qđ mouetur ꝑ accidens, est ſicut motus partium ꝑ motum totius, ſed inter motum ꝑ acci-

G accidens, & motũ partium per motum totius est dicta, deinde dedit illas, & d motus.n.partiũ, &c.i. & signũ eius, q motus partium per motũ totius nõ est motus per accidẽs, est, quia motus partiũ differt a motu totius, & ipsi a seinuicẽ. Et intendebat, vt mihi vr, qñ, si motus earum esset p accñs a motu totius, nõ differret a toto in suo motu, neq; a seipsis abinuicẽ. nã corpora, q mouentur per se, sunt hmõi. Et, cũ induxit hoc, incœpit declarare ī quo motu apparet hoc, & d. Et ista diuersitas, &c. i. quia illę, quę magis vicinã

H tur centro, pertranseũt minores circulos circulis, quos permanent partes, quę magis vicinantur circunferentię, & in tempore ęquali, necesse est vt partes propinquiores centro sint tardiores, & remotiores velociores. D. d. & velocitas ipsius, &c. i. neque velocitas totius sphęię et velocitas partium est eadẽ velocitas. Potest aũt aliquis dicere, q hoc nõ inuenitur, nisi in motu circulari, in tecto vero motus partium sunt ęquales; & isti motus totius ī eo est ęqualis motui partiũ. Sed forte dicet in

I hoc q partes sphęię q videnť mouentur per se magis, q illud, qđ mouetur tecte. cũ sphęra vr permanere ſm totũ, & moueri ſm partes. sed non est verũ, vt declaratũ est, sed ſm totum mouent. & cũ declaratum est q partes sphęię nõ mouenť per se, quãto magis partes eius, qđ est recti motus, nõ mouebunť per se. Et quasi intendit cõgregare hic duo: quorũ vnũ est notificare q motᵒ partiũ p motũ totius, non est p accñs pure, neq; p se principaliter. a partes.n. non mouenť per se, quia mouenť in moto, in quo conueniunt cũ accñtibus, & formis, q nõ sunt innata mo K uere p se. &, cum declaratũ est q accidentia, & formę mouenť per accidens p motũ subiecti, & partes sunt tales, visum est q partes mouent p accñs. & hoc apparet ex verbis Ant & nõ excepit illũ modũ motus, & induxit exemplũ extraneũ ab vno loco, & d pole est vt ipartibile, &c. & manifestũ est, q motus puncti p motũ corporis est huiusmodi. D. d. per se autem impossibile est, & d est, est autem motus indiuisibilis p se, & primo impossibilis est

Mutetur.n. ex A B, in B C, siue ex magnitudine in magnitudinẽ, siue ex forma in formã, siue ſm contradictionẽ. tempus aũt sit, in quo primo mutat, in quo D. Ergo necesse ẽ ipsum eo, quo mutat, tpe, aut i A B, aut eẽ i B C, aut aliud quidẽ qđ huius i hoc, aliud aũt quid i altero. oẽ.n.qđ mutat, sic se habebat. In vtroq; igitur nõ erit aliqđ ipsius: partibile.n. erit. At vero neq; in B C. V mutatũ.n. erit: supponitur aũt mutari. Relinquit igit ipsum in A B eẽ eo, quo mutatur, tępore. quiescet ergo.in eodem.n. eẽ tępore quodam quiescere est.

Ponatur igitur ipsum transferri de A B, in B C, siue de magnitudine in magnitudinem, siue de forma in formam, siue secundum contradictionem. et sit tempus, in quo primo transfertur, D. necesse est igitur, vt in tępore, in quo transfertur, sit aut in A B, aut in B C, aut quiddam est in hoc, et quidda

in

Cauilla-tio.

Solutio.

a Partes ſi mouenť p se, qa mouetur i moto.

A in hoc. declaratum est.n. quòd hæc est dispositio cuiuslibet, quod trãsmutatur. Impossibile est igitur vt quiddam eius sit in vtroq; quoniã tunc erit diuisibile quod non est. Nec; etiam in B C. quoniam tunc erit iam translatum: sed positum est transferri. Remanet igitur vt sit in A B, in tẽpore, in quo transfertur. erit igitur quiescés. quoniã iam declarauimus quod manere in eodẽ aliquo tempore quies est. D

Demonstratio, quòd impossibile est Impartibile per se moueri.

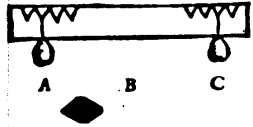

B E

Mobile indiuisibile.

67 Ponatur igitur vt transmutetur aut in loco, v.g. de B in C, aut in augmento, & diminutione, v.g. de minore magnitudine in maiorẽ, aut I qualitate. & hoc intendebat, cum d. de hoc in formã. aut in substantiã & hoc intendebat per contradictionem. D. d. & sit tps, &c. & intendit per A B, illud, ex quo mouet, sicut fuerit vbi, aut quale, aut quantũ, aut substãtia. & stetit per B C, illud, C ad quod trãsmutat'. & q.d. necesse est igitur vt tranismutatum in tpe, in quo tranismutatur, sit aut in eo, ex quo transmutat', aut in eo, ad qd. aut qdã in eo, ex quo, & quiddã in eo, ad Supra. 3. qd D.d declaratum est.n. &c. i. declaratũ est.n. cum declarauimus ꝙ omne motũ est diuisibile, ꝙ de moto, qd mouetur, quedã pars eius est in eo, ex quo, & qdã in eo, ad qd. Et, cum posuit hoc fundamentũ, dixit: Impossibile est igit' vt quiddã eius sit in vtroq;: qm̃ tũc erit diuisibile, i. qd est cõpositũ. D. declarauit hoc fm rememorationẽ, & d. Nec; et I B C, qm̃ tũc erit iã trãslatũ: sed positũ est trãsferri. i. & ipse est, dũ mouet' vt sit I eo, ad qd, i. I B C, qm̃ tũc cõplebit' motus: sed ipsum positũ ẽ adhuc moueri. D.d. Remanet igit', vt sit I A B in tpe, in quo trãsfert'. i. si igit' nõ fuerit I eo, ad qd ẽ motus, s. I B C, remanet vt sit I eo, ex quo ẽ motus, s. in A B, in tpe, in quo mouetur. D. induxit ipse, q. sequit' ex hoc, & d. erit igit' quiescés. qm̃ iã declarauimus ꝙ manere in eodẽ aliquo tpe est quies. i. &, si motũ, dũ mouetur, fuerit in eo, ex quo, tũc erit quiescés, & motũ simul. ipsum. n. esse I eo, ex quo, est i tpe. & iã declarauimus ꝙ oẽ, qd est in aliquo tpe, i. demõstratũ in actu, est i eo quiescés. & sic, dũ mouet, erit quiescés: qd est impossibile. &, cũ dest' uxit hęc duo, remanet tertiũ, & est vt quedã pars eius sit in eo, ex quo, & quidam in eo, ad quod, non in actu, sed in mistanti. qm̃ tunc esset quiescés, non motũ. F

G tum. &, cū quędā pars eius fuerit in eo, ex quo, & quędā in eo, ad qđ, necessario diuiditur: qđ est cōtra positū. positū. n. é ipsum eē indiuisibile.

Quare non contingit id, qđ impartibile est, moueri, aut omnino mutari. Vnice. n. hoc pacto esset ipsius motus, si tps eēt ex ipsis nunc. semper. n. in ipso nunc motum esset, & mutatū, vt moueatur quidē nunquam, motum aūt sit semper. Hoc autem ꝙ impossibile sit demonstratum est & prius. neq; n. ex H ipsis nūc est tempus, neq; linea * Mutatio. ex punctis, neq; motus ex momētis ē. nihil. n. aliud facit hoc dicens, cp̄ motum ex impartibilibus. sicut si tps ex ipsis nunc, aut magnitudinem ex punctis.

Impossibile est igitur impartibile moueri, aut transmutari omnino. Posset. n. hoc modo moueri, s. si tempus componeretur ex instantibus. quoniā semper moueretur, & transmutaretur in instants, et sic nunquā moueretur, & esset iā I I *motum. Et iam declarauimus hoc esse impossibile. tempus. n. non cōponitur ex instantibus, neq; linea ex punctis, neq; motus ex finibus. dicēs. n. hoc nihil magn dicit, quā quod motus componitur ex partibus indiuisibilibus. ac si diceret quòd tempus cōponitur ex instantibus, & longitudo ex punctis.*

88 Cum declarauit, ꝙ indiuisibile nō mouet, vult dare cām in hoc, & est, quia tps, & motus, & magnitudo sunt continua, & ꝙ hoc nō esset possibile, nisi tps componeretur ex instantibus, & motus ex finibus motuū, & magnitudo ex punctis. & hoc intendebat, cū dixit: Posset. n. moueri, &c. D. d. qm̄ semp̄ moueret, &c. i. ex hoc. n. sequeretur vt motū semp̄ transferretur de instanti ad instans, & de magnitudine indiuisibili ad magnitudinē indiuisibilē. motū. n. indiuisibile tunc eēt, si esset in magnitudine indiuisibili, & in tpe indiuisibili, & eēt mot' cōpositus ex finibus motuum. D induxit impoſſe, qđ sequitur ex hoc, & L d. qđ semp̄ moueretur in instanti, &c. i. si ita esset, tunc motū iam eēt motū, & trāsmutatū absq; eo, ꝙ an te moueret, i. tunc finis motus esset sine motu. nā motus, qui est in tempore indiuisibili, necesse est vt sit in diuisibilis: & sic eēt finis motus. & in fine motus dē motum iā eē motum. & hoc intēdebat. cum d. & sic nunquā moueret, &c. D. d. dicēs. n. hoc, &c. i. dicens. n. motū esse indiuisibile, cōtingit ei dicere, ꝙ motus componit ex motibus indiuisibilibus, & ꝙ magnitudo cōponitur ex punctis. Et hoc, ꝙ dixit, manifestū M est. qm̄ a causa in cōtinuatiōe motus est hæc, ꝙ motum est de natura continui. & hæc est causa ēt in hoc, ꝙ tempus sit de natura continui.

Amplius aūt et ex his manifestū est ꝙ neq; pūctū, neq; aliud indiuisibile vllū contingit moueri. Omne. n. qđ mouet, impossibile est per maius moueri seipso prius, cp̄ aut per æquale, aut minus. siaūt hoc, manifestū est ꝙ & punctū per minus, aut æquale

A æquale mouebitur primũ. qm̃ autem indiuisibile est, impossibile est minus moueri prius. ꝙ æquale ergo sibi ipsi. quare erit linea ex punctis. semper. n. cum per æquale mouetur, omnem lineam punctum mensurabit. si autẽ hoc impossibile est, & mouerí idiuisibile impossibile est.

Et apparet etiam ex dictu quoniam impossibile est punctum moueri neq; aliud indiuisibile. Omne .n. motum impossibile est moueri

B *per spatium maius ipso, antequã mouetur aut per æquale, aut per minus. ergo manifestum est etiã quod, cum punctus mouetur, prius mouebitur, aut per minus seipso, aut per æquale: sed punctus est indiuisibile: ergo non mouebitur per minus: ergo mouebitur per æquale. quapropter linea cõponetur ex punctis. nam, cum punctus semper mouetur per æquale, mensurabit tm̃ lineam: sed hoc est impossi*

C *bile: ergo & impossibile est indiuisibile moueri.*

89 Hæc est alia declaratio à prædicta in prima. n. vtitur eisdẽ propõnibus, quibus vsus est, cũ declarauit ꝙ oẽ motum est diuisibile, & declarauit per eas inducendo ad impossi. declarauit, ſ. ꝙ oẽ, qđ nõ diuiditur, nõ mouet &, si apparet ſm conuersionẽ per cõtrapositionem ꝙ, si omne motũ est diuisibile: ergo oẽ, qđ nõ diuiditur, non mouetur. sed Arist. intendit in oĩbus, q̃ declarauit, naturã rei, de qua loquit, nõ res accidentales. Auẽpa. vero nõ bene d. fingit. n. ꝙ diuisibilitas, quã negauit à motu, est alia à diuisibilitate, quam dedit hic moto: & ꝙ illa diuisibilitas, quã illic declarauit, est diuisibilitas cõtinui, ſm illud, ex quo, & ſm illud, ad qđ. & iã determinauimus hoc ſupenius. Hæc autẽ declaratio fundata est ſup̃ propoſitiões alias. Quarũ vna est, ꝙ impossibile est aliquid pertrãsire ſpatiũ maius ipſo, quin prius pertranſeat aut æquale, aut minus: deinde posuit, ꝙ punctus impoſſe est vt pertranſeat minus ẽ, anteqũ mouet per maius: ex quo ſequit ipſum moueri p æquale. & hoc ſequitur lineã cõponi ex punctis: qđ est falſum. impossibile ergo illud, ex quo ſequitur, est impoſſibile. Quòd autẽ, ſi indiuiſibile mouetur p æquale, linea erit cõpoſita ex punctis, manifeſtum est. qm̃ motũ tunc pertranſit ſpatium, qm̃ menſurat illud per ſe. ſi igitur indiuiſibile menſurat lineã, quam pertranſit ergo menſurat illã per puncta contigua, q̃ ſunt partes illius, & qđ est tale, videtur componi ex punctis. Et hoc, qđ dixit neceſſe est. & ſi non, contingeret queſtiõ Zenonis. Nam, ſi motum eſſet indiuiſibile, & moueretur per ſdiuiſibilia, ſ. per puncta, & puncta in linea ſunt infinita, neceſſario ſequitur nunquam motum peruenire ad finem ſpatij. & iſta conſecutio hic est alio modo ab eo, quo vtitur ea Zeno.

D

In hoc ſex ea. c. 32.

E

F

Amplius aũt, ſi omne in tempore mouetur, in ipſo aũt nunc nihil, oẽ autem diuiſibile tẽpus eſt, erit aliq̃ũ tẽpus minus quouis eorum, quæ mouentur, in quo mouetur per tm̃, quantum ipſum

G ipsum est. Hoc igitur erit tps, I quo mouetur ppria q oē t tpe mouet. tps aūt oē diuisibile esse demōstrāt est pri⁹. Si ergo pūctū mouetur, aliqd erit tempus minus, in quo ipsum motū est. sed impossibile est: in minori.n. per minus necesse ē moueri. quare erit diuisibile id, qđ indiuisibile est in minus, sicuti & tēpus in tempus. vnico.n. modo moueret id, qđ impartibile est, & indiuisibile, si esset in ipso nūc im partibili moueri possibile. eusdem.n. rōnis est in ipso nūc mo H ueri, & indiuisibile qđ moueri.

Et declaratum est etiam, quod omne tempus est diuisibile. Si aūt punctus mouetur, erit tempus minus tempore, in quo mouetur secūdum illud. sed hoc est impossibile: nam illud, quod mouetur in tempore minori, necesse est vt sit minus: ergo indiuisibile erit diuisibile in minus secundum proportionem illius temporis ad istud. quoniā hoc I *solummodo posset impartibile, & indiuisibile moueri, scilicet si esset possibile impartibile moueri i instanti. vana.n. eadem est in hoc, quod motus sit in instanti, & in hoc, quod indiuisibile moueatur.*

90 Hæc est tertia declaratio, q omne indiuisibile non mouet. & fundatur sup hoc, qđ narrabo. Primo aute ponit q omne, qđ mouet, mouetur in tpe: deinde q oē tps est diuisibile in tēpora: ergo omne motum mouetur in tpe diuisibili in tē K pora. Deinde posuit, q oē tps, quod est pars tēporis motꝰ, motū mouet in eo per spatium minus spatio, p qđ mouet in toto tempore: ex quo cōcluditur q oē motum mouet in tēpore in partibus illius tēporis, per minorē magnitudinem. D. posuit q omne motū in aliquo tpe p spatium æquale suę magnitudini, mouet in partibus illius tpis p minus sua magnitudine: ex quo sequitur: vt omne motum sit diuisibile. Et dicit: Et declaratū est q oē tps est Tertia pa diuisibile. si igit punctus moueat erit hoc tps minus tpe, in quo punL ctus mouetur p spatiū æquale suæ magnitudini. qđ est impose. D.d. qđ.n. mouetur minus, &c.i. & hoc sequit, quia iā posuimus q oē, qđ mouet in tpe minori tpe, i quo mouet aliqd æquale magnitudini eius, necesse est vt moueat in eo per aliqd minus magnitudine eius. Si igitur punctus mouetur in tēpore minori tpe, in quo mouet æquale. contingit ipsum esse diuisibile fm proportionē temporis, i quo mouetur æquale et, & ad tps, qđ est minus. In hoc igitur syllo nō expreſſit, quia duas propōnes. quarum vna est, q M omne tps est diuisibile. secunda autem, q, cū motum mouetur, minori tpe mouet p minus, q̄ per qđ mouet in maiori tpe. & dimisit propōnē dicentē, q in oī tpe pōt fieri motus. & similiter dimisit conclusiōes, quas nos exposuimus superius. D. d. qm̄ hoc solum modo. &c.i. &, qa sequitur ex hoc, vt non sit tps minus tpe, in quo punctus mouet per aliquod sibi æquale: ex quo nō sequitur impossibile. D.d. eadem.n. ratio est, &c.i. qm̄ vtrunq; sequitur

ad

A ad reliquum, ſ quoniam poſito alicuo indiuiſibili moueri, ſequitur motum eſſe in inſtanti: & ſimiliter poſito quòd motus ſit in inſtanti, ſequitur indiuiſibile moueri.

Nulla magnitudinẽ eſſe infinitã. Cap. 3.

MVtatio aũt nulla eſt infinita. omnis.n. ẽ ex quodam in quiddã, & ea, q̃ eſt in cõtradictione, & q̃ eſt in cõtrarijs. Quare earũ, q̃ ſm cõtradictionẽ ſunt, affirmatio, &

B negatio terminus eſt. vt generatiõs quidẽ id, qđ eſt, corruptionis vero id, qđ non eſt. Earũ autem, quę ſunt in contrarijs, ipſa contraria. hæc.n. ſunt extrema mutationis. quare & alterationis omnis eſt, contrarijs.n. quibuſdã eſt alteratio. Similiter autẽ & augmentatiõis, & diminutionis. augmentationis.n. terminus eſt qui ſm naturã propriã eſt perfectę magnitudinis, diminutionis vero huius remotio.

C *Et nulla tranſmutatio eſt infinita. iam.n. declarauimus, quòd tranſmutatio eſt de aliquo in aliquid, aut in contradictorys, aut in contrarys. In contradictorys vero fines erunt affirmatio, & negatio. Quoniam finis generationis eſt eſſe, corruptionis vero finis non eſſe. In contrarys vero fines ſunt duo cõtraria. hic.n. duo ſunt extrema tranſmutationis. ſunt igitur fines omnis alterationis: alteratio enim fit ex contrarys. Et ſecundũ* D *hoc & augmenti, & diminutionis erunt fines. finis.n. augmenti eſt peruenire ad perfectam quantitatem propriam rei, finis vero diminutionis eſt maxime diſtare ab hac diſpoſitione.*

Intendit declarare q̃ nullus quatuor motuum eſt infinitus, neq; ex vtroq; extremo, neque extremo, ad qđ eſt motus, p̃ter translationẽ circulare poſita. n. infinita ex vtroque extremo ſequitur impoſſe. Et d. Et nulla tranſmutatio eſt infinita. & intendit hic per tranſmutationem, modos quatuor motuũ. D.d.ita.n. declaraui mus, i. in initio Quinti. D. d. aut in contrarijs. Et intendit per contraria oppoſita, quę inueniunt in alteratione, quę dicunt cõtraria principaliter, & proprie, & quę inueniunt in augmẽto, & diminutione, ſ. magnũ & paruũ. D.d. In cõtrarijs vero fines eorũ erunt contraria, i. q̃ dicunt p̃prie D.d. Et ſm hoc & augmẽn, & diminutiõis erũt fines. i. q̃m maximũ augmẽtũ, & maxima diminutio erũt fines corũ. oẽ.n. generabile naturale hẽt aliq̃ quãtitatẽ naturaliter in initio g̃nationis, & fine, & iſta quãtitas habet extrema & mediũ. v.g. q̃m quantitates embryonũ ſũt termĩatę, ſ. minimi embryõis, & maximi embryõis: & iſtę quãtitates hoĩum ſunt terminatę, ſ. maximi & minimi. vñ impoſſe eſt augeri in infinitũ, aut diminui. nã ſi trãſiuerit quãtitatẽ naturalẽ i diminutiõe, & in additiõe, ſtatim corrũpet̃ens. actio. n. cuiuslibet entis p̃ficit̃ p̃ quãtitatẽ, & qualitatẽ terminatã: ſicut ẽ diſpõ i entib⁹ artificialibus.

Latio

91 Nullꝰ motꝰ ẽ infinitꝰ p̃ter motũ circulare. Idẽ iſt. c. 94.

E Cõtraria ſũt alteratiõe cõtraria principaliter, & p̃prie. vide p̃ hoc. 4. cæ. c. 38.

F Oẽ ġnabile naſſe h̃ aliquã q̃ntitatẽ naſſi i initio ġnatiõis, & fine. & iſta q̃titas hẽt extrema, & mediũ vidẽ cõſiſe 3. c. 3. & q̃ ibi.

G Latio autem sic quidē nō erit finita. non.n.ofs ſ cōtrarīe est. Sed, qm̄ impossibile ē diuisum esse sic ex eo, quia non cōtingit esse diuisum: (multipliciter.n. dr impossibile:) diuidi non cō tingit id, qđ sic impossibile est diuidi, nec omnino qđ impoſe est fieri, fieri: neq; quod mutari ſpoſe eſt, contingeт vtiq; mutari in id, in qđ poſe est mutari.

Sed translatio hoc mō non erit finita. quoniam non omnis translatio est in contrarys. Hoc autem, quia illud, quod impoſsibile est diuidi hoc modo, ſ. non recipit diuiſibilitatem: cum illud, quod impoſsibile est diuidi dicitur multis modis: impoſsibile est illud, quod hoc modo non poteſt diuidi, vt ſit diuiſum, & quod impoſsibile est mutari ſaliter eſſe non erit: & quod impoſsibile eſt eſſe tranſmutari, non tranſmutatur ad illud, ad

H

92 *quod non poteſt tranſmutari.*

I Quia cōtrarietas in loco non inuenitur in oībus trāslationibus, ſicut in trāslatiōe animali, & in quibus inuenit, nō manifeſte inuenit cōtrarietas in eis, vt in trāslatiōe naturali in loco, ſ. quatuor elementorum: a translatio.n. alia est ex anima, & alia a natura, & alia recta, & alia circularis: incœpit hic demonſtrare q̄ non pōt declarari translatiōne rectam eſſe finitā eo mō, quo declaratur hoc in cęteris motibus, & d. Sed trāslatio hoc mō, &c.i. ſed ex hoc mō declarationis nō apparet translationē eſſe finitam. & eam ſa in hoc est. qm̄ non ofs translatio é de cōtrario in cōtrariū, vt est trāſlatio animaliū. D. dedit modū, quo pōt hoc declarari in translatiōe, & d. Hoc autē, quia illud, qđ impoſsibile est diuidi hoc mō, &c.i. fm autem q̄ manifeſtū est per ſe, q̄ illud, qđ impoſsibile est diuidi, i. quia nō recipit diuiſibilitatem, impoſsibile est vt incipiat diuidi: & ſimiliter illud, qđ impoſsibile est generari, impoſsibile est ipſum incipere generari: & vſt illud, qđ impoſe est vt trāſmutetur, nunquā incipiet tranſmutari. ex hoc autē pōt hoc apparere.

K

L Et d. cum illud, qđ ſpoſſibile est diuidi, dicitur multis modis, præſtuando se ab æquiuocatione. Nā indiuiſibile dr illud, cuius genus inna tum est diuidi: vt cum dicimus q̄ corpus cœleſte est indiuiſibile. & dicitur ét illud, cuius genus nō est innatū diuidi: vt cū dicimus q̄ vox est indiuiſibilis. & ipſe intendit hic q̄ indiuiſibile illud, qđ est de genere diuiſibili. D. d. impoſſibile est illud, qđ hoc mō, &c.i. & dico q̄ nunq̄ diuidetur illud, qđ impoſſibile est diuidi, cū ſ̄lectū fuerit ex hoc illud, qđ intendimus per indiuiſibile: cū

Indiuiſibile dupl.

M indiuiſibile dicatur multipliciter. &, quia diuiſibilitas est ſimilis in hac intentione tranſmutationi, dixit: & quod impoſſibile est vniuerſaliter, &c.i. & hoc, qđ diximus de diuiſibilitate, commune est generationi, & tranſmutationi, ſ. q̄ omne, q̄ impoſſibile est generari, impoſſibile est ipſum incipere in generatione: & a vniuerſaliter omne, quod impoſſibile est tranſmutari, impoſſibile est ipſum incipere in tranſmutatione.

Si

Cōtrietas ſ loco ſ inuenit ſ oīb⁹ trāſmutatiōibus et ſ q̄ b⁹ inuenit ſ é manifeſta. Idē. 5. ph. c. 9. et. 8. ph. c. 16. & 6. &. 4. cœl. c. 3.

a Translatio ex alia à nā recta circularis.

a Vſt of. qđ poſe é tranſmutari. ſ. ipſum incipere tranſmutari. ſ. ſic. 1 cœl. c. 3. & 4. cœl. c. 3.

A Si ergo id, quod fertur, mutetur in aliquid, & possibile erit mutari. quare non est infinitus motus, neq; feretur infinito motu. impossibile. n. est transire illum. Quod igitur sic non est infinita mutatio, vt non finiatur terminis, manifestum est.

Et, si translatum transmutatur ad aliquid. possibile est transmutari. ex quo sequitur vt nullus motus sit infinitus, & vt motus non recipiat aeternitatem. quoniã

B *impossibile est pertransiri. Vt ausectum est igitur, quod impossibile est vt transmutatio sit aeterna secundum hunc modum, scilicet vt non habeat finem terminatũ.*

9) Cum posuit principiũ, scꝫ illud, q̃ impoſſe est trãsmutari, nunq̃ incipiet in trãsmutatiõe, posuit aliud principiũ, & est ꝫ illud, qđ transmutatur recte, tũc põt transmutari, cũ trasmutatur ad aliquẽ finẽ. nã impossibile est ipsum transmutari ad nullũ qm̃, si hoc esset, tunc motus eẽt otiosus. D. posuit ẽt ꝫ quod trãs

C mutat trãsmutat ad aliqđ ẽt in trãsmutatione, q̃ est via ad esse, & concluſit, ꝫ illud, qđ transmutat ad infinitũ, impoſſe est transmutari. deinde coniungit huic, ꝫ illud, qđ impossibile est transmutari, nunq̃ incipiet trãsmutari, & cõclusit ꝫ trãslatum in infinitũ impoſſe est vt incipiat in translatione, ergo translatũ recte in infinitũ impoſſe est esse. Et d. Et, si translatũ transmutatur ad aliquid, poſſe est transmutari: &, si trãsmutetur ad nihil, id est ad non finẽ, impoſſe est trãsmutari. & totũ hoc intelligẽdũ est de trãsmutatione, q̃ est via ad esse. D. d. ex quo sequitur vt nullus motus sit infinitus, i. rectus. nã illud, qđ mouet in infinitũ, non mouet ad aliqđ ens. D. d. cãm in hoc, & d. qm̃ impossibile est pertrãsiri. qm̃ illud, qđ mouetur in infinitũ, nunq̃ pertrãsibit spatiũ: sed illud, qđ impossibile est fieri, nunq̃ incipiet fieri: ergo translatũ in infinitum non est, & hoc intendebat cum d. Manifestũ est igit ꝫ impoſſe est transmutationem esse q̃ernam hoc modo, i. recte, & hoc essentialiter. Et ipſe non expreſſit in hoc sermone, nisi solummodo propõnes, D

E quæ sunt necessariæ in concludendo illud, qđ in tẽdit concludere fm̃ suum morem in abbreuiatione.

Sed, si esse poslit sic, vt tẽpore sit infinita, vna, & eadem existens, cõsyderandũ est. Nã vna quidẽ, si non fiat, nihil sortassis prohibet. vt si post lationẽ alteratio sit, & post alterationẽ augmentatio, & rursus generatio. sic. n. semper quidẽ erit tpe motus, sed nõ vnus, ppea ꝫ nõ est vnus ex omnibus. Vt autẽ fiat

F vnus, non contingit infinitum esse tempore, prꝫter vnũ. hic autem est vnus, ipſa circulo latio.

Sed considerandum est vtrum sit possibile vt sit hoc modo, scꝫ vt in aliquo tempore sit transmutatio infinita, & eadẽ. Si aũt nõ vnus, nihil prohibet, vt si post translationem sit alteratio, & post alterationem sit augmentũ, deinde generatio. hoc. n. modo potest esse in tempore principium motus, sed nõ

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER SEPTIMVS,

Cum Aver. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A tex. 1. vsq; ad 9. declarat, omne quod mouetur, habere contrarium.

A tex. 9. vsq; ad 14. probat, omnia mota in loco recto reduci ad primum, nec esse possibile ut in infinitum moueatur circulariter.

A tex. 14. vsq; ad 21. ostendit primum motum esse unum simul et continuum, quod habeat contrarium.

A tex. 21. vsq. in finē quartæ, vtrū omne quod habeat cum eo motu comparationem.

G *Vnus. nam ille, qui fit ex istis omnibus, nō est vnus. sed, cum fuerit vnus, impossibile est vt sit infinitus in tempore præter vnū. & est translatio vna. q̄ fit circulariter.*

94 Cum declarauit, q̄ impossibile est vt vnus motus rectus sit infinitus, vult perscrutari de hoc simpliciter, vtrum sit possibile, vt vnus motus sit infinitus, & si non rectus. Et d. Sed considerandū est, &c. vsq. sed considerandum est vtrum nullus motus vnus sit infinitus, aut aliquis vnus motus H sit infinitus. q̄d declaratum est esse impossibile in motibus rectis. Et, cum induxit illud, de quo perscrutandum est hic, dixit: Si autem non vnus, nihil prohibet vt hoc sit, &c. si autem iste motus non fuerit vnus, sed tales, nullum impossibile videtur sequi ex hoc: imo in Octauo istius libri declarabitur hoc esse possibile. D d. q̄n hoc modo erit in tempore principium motus, vt mihi videtur, q̄n hoc modo poterit esse in tempore, quod semper fuit, & erit motus factus. & si non, tunc omnis motus esset æternus. & hoc est accidēs I motui. D. d. sed nō vnus. idest, quia motus congregati ex pluribus vno motu istorum non est vnus, sicut qui est finitus. &, cum iste non est vnus, infinitus non erit vnus. & hoc declaratum est ex illo, quod dictū est in vno motu, in Quinto istius libri. D. d. Sed, cum fuerit vnus, &c. vsq. sed, cum posuerimus vnum motū, impossibile est vt sit infinitus præter translationem circularem: ex qua non sequitur impossibile: immo declarabit in Octauo hoc esse necessarium.

OMne, q̄d mouetur, necesse è ab aliquo moueri. si igit in seipso nō habet principiū motus. manifestum est q̄ ab altero moueri. Si autem in seipso, accipiat in quo A B, q̄d moueat, non ex eo, quia partiū huius aliqua mouetur. Primū igitur opinari A B à seipso moueri, ppea q̄ totū mouet, & à nullo externorum, simile è, M ac si qs ipso D E mouēte ipsum E F, et illo moto opinet D E à se ipso moueri. ppea q̄ nō inferet vtrū ab vtro moueat, vtrū D E ab E F, an E F ab ipso D E.

Omne motum necessario mouetur ab aliquo. si autem principiū motus non fuerit ex ipso, manifestum est, ipsum moueri ab alio: nā motor eius erit aliud. si aūt principium motus huius fuerit ex ipso,

acci-

A accipiatur per se, et sit A B ita, quod moueatur, non quia aliquid ex eo mouetur. Dicamus igitur prie, si fuerimus imaginati quòd A B non mouetur ab aliquo, quia secundum totum mouetur, et motus eius nō est ab aliquo extrinseco, ex quo aliquis est opinatus, cū D H mouet H Z, et mouetur, quòd D Z non mouetur ab aliquo: quod non scit quod mouet, et quia mouetur, vtrum Z H mouetur a D H, aut D H a Z H. D

Demonstratio, probans, omne, quod mouetur, ab alio moueri, quamuis non appareat ipsum mouens.

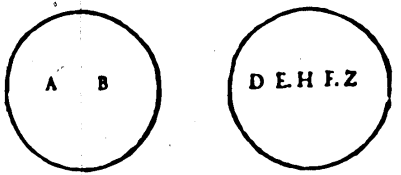

IN hoc tractatu incipit perscrutari, vtrū oē motū hēat motoré, cū appareat, sensui aliqd moueri ex se, absq; eo, q̄ distinguat motū a moto sensu, vt in quatuor elementis. & quidā dicūt q̄ ista demonstratio induxit in hoc tractatu nō est necessaria, adeo q̄ Gal. fecit in hoc tractatu quo nitit declarare corruptiones istius demonstrationis. & quidā exponentes dicūt, q̄ illud, qđ declarauit in principio istius tractatus, est superfluū, cū hoc sit declaratū p̄cedentibus i Octauo & nos cōsiderabimus hīc hoc. Et dicit: Oē motū, &c. i. ex hoc, qđ oē id, quod tetū motatū alia mouet ex se. & alia mouet ab extrinseco, in quibus manifestū est ea moueri a motore, d si aūt principiū motus, &c. i. mota aūt, q̄ mouent ab aliquo extrinseco, nō ex se, manifestū est ipsa moueri ab alio motore. Horū apparet esse aliud, vt motus lapidis a baculo, & baculi a manu. D. d. si aūt principium motus, &c. i. mota vero, q̄ videntur moueri ex se, nō ex extrinseco, sunt illa. de quibus in tēdim° declarare ipsa moueri à motore alio. ponat igitur tale motum moueri per se, non per partē eius, i. moueri fm totū, nō quia pars eius mouetur tetū. illud. n. qđ mouetur fm totum. quia pars eius mouet totum, est motum per accidēs, vt motus cor poris totius animalis p motum caloris naturalis, aut musculorum. a motum enim primum per se in animalibus est cor, quod non mouet fm totū, quia pars eius mouet se, & mouet totū. & hoc ē intelligendū ex hoc, q̄d dixit & moueat A B, nō qa aliquid ex eo mouetur. Et dixit hoc, quia istud motū, de quo vult perscrutari, s. q̄ mouetur per se, debet esse motum secundum totum, E F

a Motū primū p se i alialib° est cor. Idē in fra c. 4. & 6. ph. 59. & 3. d aia. 55. & 2. cœ. 12. op positū. 1. d aia. 37. vbi d. q̄ sūt pedes. Vide cōz.

G tum, non fm partē, vt dictum est in principio Quinti, ꝙ rei motę quidā attribuitur motus, quia pars eius mouetur tm̄, reliquū aūt mouetur ab ista parte. qm̄ hoc intellectū fecit Gal. & multos hoīes errare in Iētuōe huius demōnis: & existima uerunt ꝙ ex ist̄is propōnibus propositis hic non sequit illud, qđ intēdebat cōcludere. Et, cū induxit genus motus, f quo est dubitatio, & determinationē, quā debet ee in moto, de quo vult declarare ipsum habere motorē, & est ipsum non moueri fm totū, quia pars eius mouet
H se. & mouet totū cum tale cōpositū est ex pluribus vno moto, pfecturo aūt est hāc de vno moto simpli ci, dixit: Dicamus igitur primo, &c. i. dicamus ergo ꝙ existimare hic cē aliqua, quę mouet se, pp hoc, ꝙ apparet sensui, non est sufficiens. nā illa, q̄ videm̄ moueri fm totum, & sunt cōtinua, p̄nt diuidi in duas p̄tes, motorē, s. & motū. & existimat ꝙ motor in eis nō est distinctus à moto. v.g. vt sit motor i illa re D H, & motū H Z, & D Z totū motū mouetur ex se, per qđ existimat ꝙ totū mouet se, & est D Z, cum non sentitur, vtrū vnū eorū moueat reliquū.
I Et, cum induxit causam, qua accidit homini dubitare in quibusdam motis, & existimare ipsam moueri ex se sine motore, incepit declarare quòd omne motum habet primum motorem.

Amplius id, qđ à seipso mouetur, nunquā cessabit moueri ꝓpea ꝙ aliquid aliud stetit, qđ mouebatur. Necesse est ergo, si quid definat moueri eò, ꝙ aliud aliquid stetit, hoc ab altero mo ueri. hoc aūt, cū manifestum sa K ctū sit, necesse est oē, quod mouet, moueri ab aliquo. Qm̄. n. acceptum est A B moueri, diuisibile erit. omne. n. qđ mouet, diuisibile est. diuidatur igitur I C. necesse est igitur, B C quiescēte, quiescere & A B. fi. n. nō accipiatur moueri. B C igitur quiescente, mouebitur vnq; A C. nō ergo mouet per se A B. sed supponebatur, per seipsum moueri primum. manifestū est igit ꝙ C B quiescēte, quiescet & B A, et tunc definet moueri. sed, si qđ L ex eo, qa aliud qieuit, stat & cessat moueri, hoc ab altero mouetur. manifestū est igitur ꝙ omne, quod mouet, ab aliquo mouetur. diuisibile enim est omne, quod mouetur: & parte quiescente, quiescet totum.

Et dico etiam, quod omne, quod non mouetur ab aliquo, non cessat a motu, si aliquid aliud cesset. Ergo necesse est quod omne, quod cessat a motu per cessationem alterius, moueatur ab alio. quoniam, M *hoc si fuerit manifestum, necesse erit quod omne motū, cum sit diuisibile, moueatur ab aliquo. Quoniā cum videmus A B moueri, necesse est vt sit diuisibile. quoniam iam declarauimus quod omne motum est diuisibile. diuidatur igitur ī C: ergo necesse est si C B quiescat, vt A C quiescat. si igitur non quieuerit, moueatur. ergo C H*

quiescat.

A *quieſcit, & C A mouetur. ergo A B non mouetur per ſe. ſed poſitum eſt ipſum moueri per ſe. ergo declaratum eſt quod, cum C B quieuerit, quieſcet B A ēt a motu. ſed, cum fuerit aliquid, quod quieſcet a motu per quietem alterius, illud mouetur ab illo neceſſario. ergo manifeſtum eſt quod omne motum mouetur ab aliquo. nā omne motum eſt diuiſibile: & ,cū pars quieuerit, totum quieſcet.*

B

Demonſtratio, probans quod omne, quod ceſſat a motu, per ceſſationem alterius, ab alio mouetur.

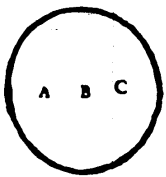

1 Quia manifeſtū eſt ꝙ oē, quod
C non mouetur ab aliquo, non ceſſat per ceſſationem alicuius, qm̄ non quieſcit niſi à ſe: &, cum poſuit hāc propoſitionē, ſ. dicentē ꝙ omne, qd non mouet ab aliquo, omnino nō ceſſat à ſuo motu per ceſſationē alterius: & hoc per ſe, nō per accidēs. & ſiue ceſſatio alterius fuerit per quieteˊ, aut per corruptionē, ſequit̄ per conuerſionē per contrapoſitionem ꝙ oē, qd ceſſat per ceſſationē alterius à motu, mouetur ab alio. Et hoc intendebat, cum d. Ergo ne ceſſe eſt, ſi aliquid ceſſat à ſuo motu, &c. i. & ſiue illud, per cuius ceſſationē, aut ꝑ cuius corruptionem ceſſat motus, fuerit ipſe motor, aut aliquid, ex quo ſequit̄ quies, aut corruptio motoris. Et, cū poſuit ꝙ omne qd quieſcit per quietē alterius eſſen tialiter, mouet̄ ab illo: & ſi illud, per cuius quietē quieſcit, nō fit motor, ſed aliquid, ex cuius quiete ſequit̄ quies motoris, aut eius corruptio: qm̄ omne, qd ceſſat eēntialiter per ceſſationē alterius, neceſſe eſt vt illud alterū ſit, aut ipſe motor, aut aliquid ex cuius quiete ſequitur quies motoris, aut corruptio motoris: ſi E autē hoc non fuerit, erit quieſcens ab alio ꝑ accidens. D. d. qm̄, ſi hoc fuerit manifeſtū, &c. i. &, cū poſitū ſit ꝙ quicquid quieſcit ꝑ quietē alterius, mouet̄ ab alio: & eſt declaratum ꝙ oē motum eſt diuiſibile: apparet ex hoc ꝙ oē motū mouet̄ ab alio. D. incœpit narrare modū conſecutionis, & d. Qm̄, cum videmus A B moueri, &c. i. qm̄, cum poſuerimus primum, & per ſe, i. nō per aliquā partē ipſi, neceſſe eſt vt iſtud primū ſit diuiſibile. nam declaratū eſt ꝙ oē motum eſt diuiſibile. D. d. diuidatur in c. i. & cum oē motum F eſt diuiſibile, diuidat̄ igitur primū motum, qd ponimus in puncto c. neceſſe eſt igit̄, cū imaginati fuerimus ex hoc moto ꝙ eſt aliqua pars quieſcens, v. g. c B, neceſſe eſt vt totū quieſcat, ſ. A B. i. qm̄, cum pars c B quierit, quieſcet pars A c. &, cum pars quieſcit, neceſſe eſt vt totū quieſcat. Et, cum poſuit ꝙ neceſſe eſt vt iſtud motū quieſcat, cum quieuerit aliqua pars eius, incœpit declarare hoc, ducendo ad inconueniens, & d. ſi igit̄ nō quieuerit, &c. i. ſi igitur to

G ta magnitudo A B nõ quieuerit, eſ quieuerit pars C B, tũc pars A C mo tiebitur poſt quieté C B. & ſic illud motum non erit motũ, primo, & p ſe, ſed erit motum per illam partẽ, quę remanſit mota poſt quieté par tis quieſcentis: ſed poſitum eſt pri mum motum, & inconueniens eſt. Et hoc, quod dixit, q motũ, ex quo quieſcit aliqua pars, & corrumpit, & reliqua remanet mota, nõ eſt pri mum motum, eſt manifeſtum per ſe, cum concedatur hic eſſe primũ motum: & eſt manifeſtum per ſe hic eſſe primum motum hmõi. Et iſtam propoſitionẽ ignorauit Gal. & alij, qui non intellexerunt hanc demonem. exiſtimauerunt. n. q illud, quod mouetur per ſe, nõ ſequi tur cũ aliqua pars eius quieuerit, vt totum quieſcat, ſed ſequitur vt re manentat motum per partem, non p totum: quia intellexerunt hic per motum per ſe, illud, quod opponi tur motu per accidens, non motu p partem eius. Et, quia hoc intellexe runt per motum per ſe, ideo nõ fuit neceſſe apud eos, cum in hoc mo to quieuerit aliqua pars eius. vt reſi duum quieſcat. & ideo nõ apparuit eis modus declarationis, quẽ Ariſt. intendebat in hoc loco. Et neceſſe eſt hic eſſe prima mota, quia corpo ra naturalia nõ diuiduntur in infinitũ in eo, q ſunt corpora naturalia. v.g. qñ primum motũ in igne eſt minima pars, quę põt eſſe ignis in actu: & ſimiliter primũ motum ca loris naturalis animaliũ eſt ẽt minima pars, quę poteſt mouere illud animal. & manifeſtum eſt in hoc modo motus, q̃s, cum fuerit imagi natum q̃, cum pars eius quieſcit, to tum quieſcit. cum igitur fuerit de claratum q̃, cum pars primi moti K quieuerit, ſtatim totum quieſcet: & omne, qđ quieſcit a motu p quie tem alterius neceſſario mouetur ab alio: concludit in prima figura, q̃ primum motum eſt motum per aliud. &, quia omne motũ ex ſe ne ceſſe eſt, ſi ipſum non fuerit primũ motum, vt in eo ſit primum motũ, ſequit vt omne motũ ex ſe habeat motorem, & in hoc erat dubiũ de elementis, in animalibus vero ma niſeſtum eſt q̃ motor differt a mo to. Declaratum eſt igitur ex hoc ſer mone q̃ iſta demonſtrano eſt vera, & quod eſt de genere ſignorum ter L torum: licet non ſit de genere de- mronum † ſimplicium. Et põt quis dicere q̃ propoſitões, q̃ vltas, ſunt in ea, non ſunt vſes omni moto ex ſe. cum in corpore cœleſti impoſſi bile eſt dicere q̃s, cum quieuerit ps, quieſcit totum, cum imaginari hoc ſit impoſſibile. iſta auté demo ſtra data eſt ſuper hoc, q̃ partẽ quieſce re in omni moto eſt poſſibile. quod eſt impoſſibile in corpore cœleſti: & ſili in alia, quam Pla. ponit mo uere ſe. Ad hoc aũt dicendũ eſt, q̃ partem quieſcere corporis, & de quę M bus demtum eſt, qñ impoſſibile eſt vt corrumpant, aut quieſcant, quodammodo eſt poſſibile, quo dammodo impoſſibile. eſt. n. poſ ſibile, ſm q̃ eſt corpus, impoſſibile eſt auté, ſm q̃ eſt aliq̃ corpus, q neq, leue, neq, graue. &, quia cõ deratio hæc eſt de corpore, ſm q̃ corpus, cum motum, ſm quod eſt motum, eſt corpus, ideo illud, qđ poſitum eſt hic, eſt tollibile, ergo poſſibilitas hæc non datur corpo ribus cœleſti, niſi modo poſt etc. Et ſciendum eſt, quod multa neceſſe

Digreſſio, in qua oſtenditur error Gal. & alioru ſ intelligentia.

Hęc ſententia demonem Ariſt.

Corpa naturalia diuidunt in infinitũ ideo, q̃ ſunt corpa nãlia. Idé 6. ph. 3. & ibi diſſiue.

SVMMA SECVNDA.

Omnia mota in loco feruntur ad primum, quod mouetur, quod à motore, qui est in eo, mouetur, nec esse processum in infinitū, in motoribus, & motis.

A ria sequūtur p se multa possibilia. & q propter hoc est possibile in signis, vt propositiones eorum sint cōpositę ex possibilibus, & necessarijs: sed tamē necesse est, vt maiores sint necessarię: quoniam hoc mō contingit q conclusio sit necessaria, sicut in hac demōstratione, & plures demonstrationes Sexti vltimus libri sunt huiusmodi. Sed dissoluto, sup quā sustentandū est in hoc loco est, qm propositionum syllogismi inducentis ad inconueniens, aliæ sunt categoricę. aliæ hypothetice. Hypothetice autem sunt duobus modis. est enim modus, in quo precedens est possibile, aut necessarium, si consecutio necessaria, v.g. si sol ascendit, dies est. & in hoc ponitur precedens, & concluditur consequens, aut destruitur oppositum cōsequentis. Est alius modus, in quo precedēs est impossibile. & in hoc semp destruitur cōsequens, & nunquam ponitur antecedens. sed talibus propositionibus vtuntur in syllogismo ducente ad inconuenies. Cum igitur dixerimus quod, si corpus cœleste, quòd si pars eius quieuerit, totum quiesceret, necessario mouetur ab alio, est consecutio vera: ac si diceremus q, si lapis volat, habet alas: licet lapidem volare sit impossibile: quem admodum corpus cœleste impossibile est vt pars eius quiescat. sed, cū posuerimus cœlum moueri ex se, sequitur necessario oppositum precedentis illius cōtinuationis, quod est partem quiescere, ita, quòd totum non quiescat: ac si poneremus aliud, ex quo sequeretur quòd id, quod volat, non habet alas, verbi gratia si poneremus quòd volatile esset retentibile in aere per se.

D

Voniā aūt oē, qđ mouet, ab aliquo mouet, necesse ē et oē, qđ mouet ſ loco, moueri ab alio. & id igit, qđ mouet, ab altero, qm & ipſum mouet, & rursus hoc ab altero. nō aūt in infinitum abibit, sed ſtabit alicubi, & erit aliquid, quod primo causa erit motus.

E

Et quia motū mouetur ab aliquo, necesse est vt omne motum in loco moueatur ab alio, & motor mouetur ab aliquo alio. sed hoc nō est in infinitū, sed necesse est quiescere apud aliquid. erit igitur aliquid primū, quod est causa motus.

De motis, q mouent ab extrinseco. māifestū est q mouent

Cū declarauit, q oē motū mouet ex aliquo, qm đ motis, q mouet ex extrinseco, manifestū ē, & sūt oia, q mouent fm gnationē, & corruptionē, et augmētū, & alterationē, & ſdā, q mouent trāslatiōe. & declarātū ē p hūc fmonē, q illa, q mouēt i trāslatiōe ñ ab aliquo extrinseco, necessario mouentur ab alio, iō vltas istū ppōnis vera ē, & ē q oē trāsmutabile trāsmutat ab alio, deide accepit hāc, ppōnē, declarādo q oē motū in loco mouet ab alio: & hoc sit declaratū, cū declarauit vltatē minoris ppōnis, quā scepit i hoc fmone: & d. Et ga motū, &c. &, ga trāslatū i loco trāsmutat: & oē trāsmutatū trāsmutat ab alio: necesse est vt oē trāslatum transferatur ab alio.

3 ab altero, & ita ſt q mouent fm gnationē, & corruptionē, & augmētū, & alterationē. ſi qđ đ augmēto, & alteratiōe cōpositorū. q ab intrinseco mouet. 2. ph. c. 1. & 2. de gla. c. 50. cōſyderā. Pria expō. Quſ ſit iō

G Sed iste declaratio, sicut diximus, est Logicalis & utitur ad confirmandum. nam propō, dicens q̄ oē transmutatum transmutat ab aliquo, ve rificata est nobis, quia q̄dcunq; est mutata per se, & quodā est demonstrata, sm translatis. ergo nihil est cōcludere translata, mediante illa propōne: sed, sicut diximus, vtitur illa ad confirmandum. Et potest intelligi sic. &, quia primum motum in loco ex se declaratum est q̄ non mouetur, nisi ab alio, necesse est vt omne motū i loco moueatur ab alio. at hoc est euidētius. Et, I cū declarauit hanc propōnē, scz oē translatū in loco mouet ab alio, siue fuerit in illo motor, siue extra, d. & motor mouet ab alio, &c. i. &, cū oē motum in loco mouet ab alio, si illud aliud fuerit extra, necessario nō mouet, nisi moueat. hoc. n. notū est de corporibus mouentibus alia corpora sm trāslationē; & ipse verificabit hāc ꝓpōnē posth. cū igit motor extrinsecus i loco nō mouet, nisi moueat: & oē motū mouet a motore: necesse est, si motor extrinsec⁹ mouet, et a motore extrinseco, vt hoc nō procedat in infinitū, sed ꝓueniat H motus ad motū, qd mouetur non a motore extrinseco, sed a motore intrinseco. Et hoc īdebat. cū d. sed necesse est vt cesset apud aliqd, &c. i. necesse est vt ꝓueniat i corporib⁹, q̄ mouēt se ad inuicē i loco, aut mouet a motore, quī nō mouet ꝓ se: & iste necesse ē vt sit in ꝓsto moto, nō extra illud. aut itēdit q̄ necesse ē vt hoc ꝓueniat ad aliqd motū ex scī. ꝓ ptē ipōi i eo, nō ex extrinseco, q̄m vtrūq; illoz segr ex dmīne dictā.

Logicalis declaratio & applicatio ad phisicā.

Si. n. non, sed in infinitū, ꝓcedat, sit A quidē id, qđ ab ipso B mouetur, B vero ab ipso C, et C tem ab ipso D, atq; hoc igit modo in infinitū procedat. q̄n ergo simul & ipsum mouens mouet, manifestū est, q̄ simul mouebitur & A, et B. cum. n. mouetur ipsum B, mouebitur & A, & cum mouetur B, & ipsum C, & cū C, ipsum D. erit igitur simul & motus ipsius A, & ipsius B, et ipsius C, & reliquorū cuiusq̄. & accipere igit vnūquodq; ipsorū poterimus. etenim, si vnūquodq; ab vnoquoq; mouet, non min⁹ vnus numero est cuiusq; L motus, & non infinitus extremis. quoniam qđ mouetur oē ex quodā in quiddā mouetur.

Si igitur nō sit ita, sed hoc, quod posſumus, procedit in infinitum, moneatur A ex B, & B ex C, et C ex D, & sic in infinitum: &, quia insimul mouetur motum cū M *motore, manifestum est quod insimul mouebuntur A, & B quando. n. B mouetur, A mouetur, &, quando B mouetur, C mouetur, et, quando mouetur C, D mouetur, et sic motus A, & B, & cæterorū erunt insimul. possumus. n. accipere vnumquemq; ipsorum motuum: si vnumquodq; eorum mouetur ab vnoquoq; hoc non procedit in hoc, quod motus vniuscuiusq; eorū sit vnus in numero, & nō sit infinitus apud vltima. nam omne motum ab aliquo, & ad aliquid mouetur.*

Idest,

A Ideſt ponamus igitur mota mo-
4 uentia ſe adinuicem ex extinſeco,
& procedat hoc in infinitum. v. gr.
A inducit ex B, & B moueri ex C, cũ
ſit impoſſ. mouere A, niſi moueatur
& C ex D, cum impoſſ. eſt C, mo-
ueri niſi moueat, ſm q̃ eſt motor
exterius. Ex corpus, & ponam' hoc
poſſe deſcr. in infinitum. Et, cum po
ſſit fieri, quod nititur deſtruere, in
C erit ponere veras ꝓpoſitiones, ſi
eius contingantur huic poſito, ſe-
quitur impoſſ. & dixit &, quia infi-
nita, &c. &, quia notum eſt per ſe.
q̃ omne corpus, quod mouet aliud
B corpus, non mouet ipſm, niſi moueа
tur cum eo in tempore, in quo mo-
uet ipſum, manifeſtum eſt, q̃ infi'
mobilibuntur A, & B, & B, & C, & C, &
& ſic motus A, & B, & C, & D oĩum
eſſent infinita'. Et notandum eſt, q̃
in motu naturali in motu, non in quie-
te, poſſibile eſt vt omnia moueã-
tur naturali in eodem tempore, ſi
omnium mouentur. & non ſequi-
tur, eorum quieſcat, q̃ oĩa
quiescant ſimul. primum. n. motũ
poſſibile eſt ceſſare, & vltimũ remanere
in motu. Et quia Gale. opinatus
eſt quibusdam motoribus, & motis
ſecundum vtrumq; ſimul, & cor,
cui vitam cum extrahitur ab anima-
li, ſcilicet mouet per duos paſſus,
ſcilicet q̃ cor non eſt primum principiũ
motionis aĩæ in loco: & quia ani
mal non mouetur, poſtq̃ caput ab-
ſcinditur, ſcilicet q̃ principium mot'
eſt caput. Ego autem vidi aſcetem,
poſtq̃ caput fuit abſciſſum, ambula
re huc, & illuc multotiens. D. d. poſ-
ſumus n. accipere, &c. i. & iſta mo-
tuum quæ poſuimus infinita ſunt mo-
ta ſimul, & mouentia ſe adinuic-
em. q̃n, & ſi poſita ſint infinita, tũ
poſſe eſt accipere vnum quodq; eo-
rum: quoniam in vno quoq; eorum
inueniũtur ea, quæ ſunt neceſſaria
in hoc, q̃ motus ſit vnus numero, &
hoc, per quod poſuimus ea moueri
à ſeinuicem in infinitum, nõ prohi
bet vt motus vnuſquiſq; eorũ ſit
vnus numero, & finitus i ſe: & ſi po
nantur infinita in numero. nã vnũ
quodq; eorum incipit moueri ab
aliquo, & peruenit ad aliquid. Et di
xit hoc, quia, cum declaratũ ſit q̃n
motus rectus infinitus non eſt, ideo
aliquis poteſt dicere ei, q̃ te ponere
talia mota eſt ponere motum rectũ E
infinitum. & quam d. tñdẽdo q̃ hoc
non eſt verum. q̃n omnis mot' iſto
rum eſt vnus numero, & finitus. &
non indiget in hac demonſtratiõe
accipere vnum iſtorum motuum. ſ.
ponere ipſum eſſe, & tunc conclu-
dere. Et, cum narrauit q̃ vnuſquiſq;
iſtorum eſt vnus numero, fecit mẽ-
tionem de illo, quod declaratũ eſt
in Quinto de vno motu, & ſecun-
dum quot modos dicitur q̃ motus
eſt vnus.

Aut enim numero accidit eũ
dem eſſe motũ, aut genere, aut F
ſpecie. Numero igitur dico eun
dem motum, qui ex eodem in
idem numero in eodem tempo
re numero fit. vt ex hoc albo,
quod eſt vnum numero, in hoc
nigrum ſecũdum hoc tempus,
quod eſt vnum numero. ſi enĩ
ſecundum aliud, non amplius
vn⁹ erit numero, ſed ſpecie. Ge
nere autem idem eſt motus, qui
in eodem prædicamento ſubſtã
tiæ, vel alterius generis eſt. Spe-
cie autem, qui eſt ex eodẽ ſpecie
in

G in idem ſpecie. vt ex albo in nigrum, aut ex bono in malum. hæcquãt dicta ſunt & priorib⁹.

At motus n. eſt idem aut in numero, aut in genere, aut in ſpecie. in Numero autem dico eundem motum illum, qui eſt de eodem in idẽ vnum in numero, & in tempore eodem. ver. g. de hoc albo, quod eſt vnum in numero ad hoc nigrum, quod eſt in vno tempore idem numero. nam, ſi fuerit in tẽpore poſt tempus, iam non erit vnus in numero, ſed in ſpecie. in Genere vero motus eſt idem, cum fuerit in vno prædicamento, aut ſubſtantia, aut alicuius generis. in ſpecie vero eſt ille, qui eſt de aliquo in aliquod idem. v. gr. de vna albedine in eandem nigredinem, & de malo in bonum. & iam determinauimus hoc ſuperius.

H

§ Hoc totum declaratũ eſt. Quin to: ſed iterum illud hic ad rememorandũ. & abbreuiando eius eſt, q̃ motus aut eſt vnus numero, aut ſpecie, aut genere. In hoc autem, q̃ motus ſit vnus numero, tria exiguntur, ſcilicet: vt ſit vnius motu numero, & in vno tempore numero, & de vno numero in vnum numero. Et motus vnus in ſpecie eſt ille, qui eſt de vno in ſpecie in vnum ſpecie. vt motus, qui ſunt in coloribus, & tranſlatione. Et qui eſt vnus genere eſt ille, qui eſt de vno genere in vnum genere. vt motus, qui ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, aut quantitatis, & vbi.

Vide phoc 5 ph. t. c 34. & 41. l

Accipiatur igitur motus ipſius A, & ſit in quo E, & ipſius B, in quo F, & ipſi⁹ C, & D, i quo G, & H. & tempus, in quo moueatur A, ſit K. determinato autem motu ipſius A, determinatũ erit & tempus, & non infinitum, quod eſt K: ſed in eodem tẽpore mouebatur A, & B, & reliquorum vnumquodq; accidit ergo motum E F G H, infinitum exiſtentem, in tẽpore finito moueri, quod eſt K. in quo enim A mouebatur, & quæ poſt A conſequẽter ſunt, omnia mouebantur infinita exiſtentia. quare in eodem mouentur. etenim, aut æqualis erit motus ipſius A motui ipſius B, aut maior. refert autem nihil. prorſus enim infinito motui in tempore finito accidit moueri. hoc autem impoſſibile eſt. K L

Accipiatur igitur motus A, & ſit H, & motus B, & ſit Z, et motus C, & motus D ſit Q. & T, & tempus, in quo mouetur A, ſit G. ſi igitur motus A fuerit terminatus, & tempus etiam erit terminatum, non æternum. ſed declaratum eſt quod in eodem tempore mouetur A, & B, & vnumquodq; ceterorum. ex quo ſequitur vt motus H Z Q T, & eſt infinitus, ſit in tempore terminato. i. in G. nam in tempore, i quo mouetur A, in eo mouentur omnia, quæ ſe quuntur A, & ſunt infinita. & M

A *sit omnia mouebuntur in hoc eodē tempore nam motus eorum omnium, aut erit aqualis motui A, aut* *maior, et nō est dicta in hoc nā, quē- cūq; fuerit sequitur vt motus ſfinis motus sit i tēpore finito. quod ē ipoſſi-* D

Demonſtratio, oſtendens per deductionem ad impoſſibile quòd non procedatur in infinitum in motoribus, & motu, ſcilicet quia infinitum monetur in finito ſ tempore.

Figura hoc deſeruit etiam textui octauo.

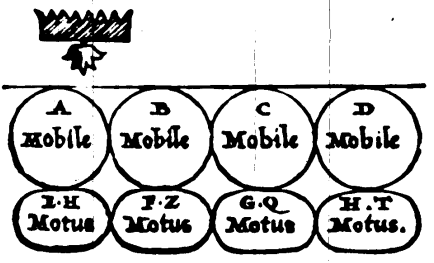

6 Cū poſuit ꝙ primū notū ē ꝙ duo mota, & mouēta, q ſ'h mōi ſſi'f, mouent, & ꝙ mot⁹ cuiuſlibet eorū ē vn⁹ C i nūero, & finit⁹, ſ cōgregarū ſit ſſi nitū. vult declarare ꝙ ex hoc ſequitur vt mot⁹ ſinit⁹ ſit ī tpe finito, & ſcēpſit ponere exēplar mobiliū, q ſunt ſimōi, & motuū, &c.d. Accipiat igit, &c.d. & qa iā poſuim⁹ ꝙ primū motū ſſtorū ē A, & ſecūdū ē K, & tertiū e. & quartū D, & ſic ī ſſinitū: ponat igit q mot⁹ A ſit H, & mot⁹ B ſit Z, & motus C ſit Q, & mot⁹ D ſit T, & ſic ī ſſinitū. cū poſſe ſit nobis accipe vnūquēque ſſtorū motuū. D. d. & tps, ī quo mouet A, ſit G. L. & ponat ꝙ tps, ī quo mouet A, qđ eſt primū motū. ſit tps terminatū, cū mot⁹ A, ſit mot⁹ termi- nat⁹. v. g. o. &, cū poſuit hoc. d. ſed declaratū ē ꝙ in eodē tpe, &c. i. ex quo ſequit vt mot⁹ ſſinit⁹. ſ. mot⁹ H Z Q T & cæterorū ī ſſinitū ſint ī tpe finito .ſ. ī tpe O, ī quo motū eſt primū motū. ſ. A. D. expreſſit modū ꝓſecutiōis &c. d. ſed declaratū eſt ꝙ ī eodē tpe, &c. i. & neceſſe ē, cū iſta mota ſint ſinita, cū vnū eoꝝ mouea. v. g. poſtremū ī tpe terminato, vt mot⁹ ſſinit⁹ ſit ī tpe finito. qa iā poſuim⁹ ꝙ ī eodē tpe, ī quo poſuimus vnū eorū moueti, in eo mouebuntur oſa cū eo. ex quo ſequitur vt motus inſſiniti ſint in tempore finito. Et dixit: nā motus eorum oſum, aut erit æqualis motui A. aut maior, &c. i. & hoc ſequitur ponendo ꝙ motus vniuſ- ⁊ cuiuſ F

G cuiuſlibet eorum eſt maior motu a primum, aut æqualis ei, aut minor. ſed, quia impoſſibile eſt vt motꝰ motu ſit minor motu motoris, quo motuetur, & poteſt eſſe maior, diximus motus eorum motuum, &c. Nos autem diximus, ꝙ non eſt dubium in hoc ſiue ponatur maior, aut minor, licet non poſſit minor poni. & hoc neceſſe eſt, ſi conceſſerimus ꝙ omnis motus eſt diuiſibilis. Et, quia illud, quod ſequitur ex hoc ſermone, eſt ꝙ motus infiniti ſunt in tempore finito, nõ motus infinitus i tempore finito, quod declaratum eſt eſſe impoſ-
H ſibile in Sexto, dixit:

Sic igitur videbitur demonſtratum id, quod ab initio diximus: non tamen demonſtratur, propterea ꝙ nullum inconueniens accidit. contingit enim in tẽpore finito infinitum motum eſſe, non autem eundem, ſed alterum, & alterum, multis motis, & infinitis. quod quidem accidit & in iis, quæ nunc diximus.

Secundum igitur hunc modum exiſtimatur quod illud, quod intẽ-
I *debatur ex principio, declaratum eſt. ſed non eſt declaratum, quoniam ex dictis non ſequitur improbabile. poſſibile enim eſt vt in tempore finito ſint motus infiniti, ita, quod non ſit vnus motus, ſed motus præter alium, cum fuerint multa, quæ mouentur, & infinita. & hoc accidit in iſtis motis, in quibus loquemur.*

7 Quia ex hoc ſermone ſequitur vt motus infiniti ſint inſimul in tẽpore finito. non vt motus infinitus K ſit in tempore finito, & eſt illud, quod declaratum eſt eſſe impoſſibile in Sexto, dixit: Secundũ igitur hũc modum exiſtimatur, &c. i. ſm igitur hunc ſermonem prædictum exiſtimatur ꝙ illud, quod intendebatur declarare, ſũ impoſſibile eſt vt iſta motus præcedãt in infinitum, declaratũ eſt. ſed, cum hoc fuerit bene conſyderatum, apparebit ꝙ non declaratum eſt nã ex hoc ſyllogiſmo, quẽ induxit, non ſequitur impoſſibile rei veritate, ſed impoſſe, vt videtur. Et hoc intendebat, cum dixit: quia ex hoc non ſequitur improbabile. L impoſſe. D. demõſtrauit ꝙ illud, ꝙ concluditur ex hoc ſyllogiſmo inducente ad inconueniens eſt poſſe, nõ impoſſe, & dixit: poſſe. n. eſt vt in tempore finito, &c. i. poſſe. n. eſt vt in tẽpore finito ſint motus infiniti inſimul, ita, ꝙ congregatum ex eis non ſit vnus motus. ſed vnuſquiſq; eorũ differat a reliquo, ita, ꝙ ſint multa infinita, quorum vnum, quod moueatur per ſe ſingulariter, & omnia mouentur in tempore æquali. hoc .n. poſſe eſt, & eſt illud, quod concluſit iſte ſermo prædictus, non impoſſibile, vt videbatur. D. d. & hoc accidit, &c. i. vt vnumquodq; eorum. i. infinitorum poſitorũ moueat motu proprio, & omnia infimul, quod eſt poſſibile, non impoſſe, vt videtur in prime aſpectu. M

Sed, ſi id, quod mouetur primo ſecundum locum, & corporali motu, neceſſe eſt tãgere, aut continuum eſſe mouenti, vt videmus in omnibus hoc contingere, erit ex omnibus vnum ipſum totum, aut continuũ. Hoc igit

A igitur possibile accipiatur, & sit magnitudo quidē, aut continuum, in quo A B C D. huius autem motus E F G H. referat autem nihil finita sit, an ſfinita. similiter enim in tempore finito K mouebitur, aut finita, aut infinita. hoc autē vtrūq; possibile est.

Sed, si motor primo motu corporali necesse est vt cōtiguetur cū moto, aut continuetur cum eo, quē admodum hoc videtur contingere in omnibus, ergo necesse est vt cō-

B *gregatum ex omnibus istis sit vnum, & continuum. Accipiatur igitur quodcunque sit possibile, & sit vna magnitudo continua A B C D, & motus eius H Z Q T. & non est differentia inter hoc, quod sit finitus, aut infinitus. est enim in tempore finito. ſſ, eodem modo, siue fuerit finitus, aut infinitus. quod est impossibile vtroque modo.*

1 Nimirum ideirco in sermone illud, ex quo sequitur impossibile in illo syllogismo inducente ad inconuenies:

C & est quia istæ magnitudines sunt vna magnitudo, aut ſm vnam continuationem, aut ſm contiguationem. nam, cum fuerit vna magnitudo, habebunt vnum motum. qſn, cum fuerit positum q̄ ista magnitudo cōgregata ex eis est infinita, tūc motus erit infinitus. &, cum fuerit positum q̄ vnum eorum mouetur in tempore terminato, & oia mouētur insimul, posse est vt moueant in illo tempore terminato. ſ. finito per magnitudinem infinitam. &, quia magnitudo infinita debet moueri motu infinito, necesse est ex hoc vt D motus infinitus sit in tempore finito. quod est contra illud, quod declaratum est in Sexto. De. d. Sed, si motor primo, &c. i. sed, si illd, quod primo mouet postremum motum, ſ. A, fuerit corpus, necesse est vt iste motor, cum mouet, aut contingat postremum motum. ſ. B, sicut videmus hoc in corporibus discretis, q̄ mouent se adinuicem in loco. ſ. qm̄ non mouent se adinuicem, nisi cū continguntur, aut iste motor sit cōtinuum cum moto, sicut videmus hoc in membris animalium. vt chordæ, quæ mouent manū, & mu E sculi, qui mouēt chordas. Dein. d. sicut videmus contingere in omnibus. i. & hoc, quod diximus de motore propinquo primo cum postremo moto est consequens. & contingens est, sicut est contingens omnibus. ſ. fm q̄ posuimus ea esse corpora infinita, quæ mouent se adinuicem. D. d. ergo necesse est vt congregatum ex istis, &c. i. &, cum sequit̄ in istis omnibus corporib⁹, quæ mouent se adinuicem, vt sint in tempore motus, aut cōtigua, aut cōtinua, necesse est vt illud, quod congregat̄ ex istis in tēpore motus, sit vna ma F gnitudo, aut secundum contiguationem, aut secundum continuationem. D. d. Accipiatur igitur. i. ponat̄ igitur vtcumlibet istorum sit posse, cum illud, quod sequit̄ ex vtrolibet sit illud. ſ. q̄ ista corpora mota, & mouentia sint vnum secundum cōtiguationem, aut continuationem, & q̄ motus eorum est vnus eodem modo. D. d. & sit vna magnitudo &c. i. ponatur igitur magnitudo cō⁹ gregata ex istis, aut vna secundum contiguationem, aut secundū continua-

G tinuationem vt sit magnitudo, quæ congregatur ex magnitudinibus A B C D, quorum motus est H Z Q T. D.d.& non est differentia,&c. a.&,cum posuerimus ꝙ istæ magnitudines sunt tales, & mouetur vnū eorum, verbi gratia postremum in tempore e, necesse est vt omnia moueantur insimul, quasi vna magnitudo in hoc posito tempore finito. Et, siue posuerimus ꝙ istæ magnitudines sint finitæ, aut infinitę, consecutio eadem erit, idest sed, cum posuerimus ipsas esse infinitas, continget impossibile. & est vt vnus mot⁹ H infinitos sit in tempore finito. Deinde dixit, quod est impossibile vtrumq; modo, scilicet hue fuerit vnū secundum continuationem, aut secundum contiguationem.

Manifestum est igitur ꝙ stabit aliquando, & non in infinitum abibit quod semper ab altero, sed erit aliquid, quod primum mouebitur. Nihil autem referat, suppositio quedam, hoc demonstrari. eo enim quod esse potest, posito, nullum inconueI niens oportebat accidere. Primum autem mouens, nō vt id, cuius causa, sed vnde principiū motus est, simul cū eo est, quod mouetur. Simul autem dico, qa nihil inter ipsa est. hoc.n. cōe est i omni, quod mouetur, & quod mouet.

At manifestum est igitur, quod generatio cessabit in aliqua hora, et non durabit in infinitum, sed erit hic aliquod primum, quod mouetur. Et non accidit huic demonstrationis diminutio, quia non sequitur K *nisi a positione eius, quod ponitur. positum enim si sit possibile, nō debet sequi ex eo aliquod improbabile. Et primum motum non est tale quia est illud, propter quod, sed illud, quod est primus motor, secundum quod ex eo est principium motus, est ei locus ex loco eius, quod mouetur ab eo. Et dico ex loco, id. est quod est inter ea non est medium. hoc.n. commune est omni moto, & motori.* L

Cū declarauit, ꝙ impossibile est 9 vt mota, & mouentia sint hmōi, & ꝙ necesse est ea peruenire ad primū motum, quod non mouetur ab aliquo extrinseco, sed ex se, declarauit hoc, & dixit: Manifestum est igitur ꝙ motus ab alio quiescet in aliqua hora, &c.i. manifestū est igitur ex hoc ꝙ motus, qui sentitur hic i istis corporibus, quæ mouentur a semotacem, & non sentitur primum motū ex eis, necessario quiesceret apud primum motum ex se, quod non indiget motore alio ex se. D.d. Et nō accidit huic demonstrationi diminutio, &c.i. & non accidit ibi demon- M strationi diminutio, quoniam impossibile non sequitur in ea, nisi ex oppositio quæstis: licet positiões vere coniunctæ oppositio quæstis nō sint necessariæ, sed possibiles nam, si oppositum quæstis esset possibile, & propositiones coniunctæ essent possibiles, tūc nullum accideret impossibile. impossibile.n. non accidit ex posit. & intendit hic per improbabile impossibile. D.d. Et ꝙ primum motū, &c. & ita inuenit in exemplari. & intendit

A dit sic.& sist non accidet huic declarationi diminutio.quoniam motor ad quem induxit,est primus,secundum illud,ex quo est motus,nõ primũ,ad quod est motus. & est fere manifestum per se.& nõ contingit vt sit in loco ex primo moto ex eo,sed contingit in eo, fm ꝙ mouet motum ex eo,quasi agens. & signũ est' est hoc,qđ dixit post:sed illd,qđ est primus motor, fm ꝙ ex eo,&c. Et forte hic est error scriptoris, qui debebat ponere loco huius nois motum,hoc nomen motor. & tunc intentio erit talis,& ꝙ primus motor, ad quem induxit sermonem ipsum, esse non motum,non est motor fm hnc Et tunc intentio istius sermõis est notificare,ꝙ ex hoc sermone nõ declaratur, vtrum iste primꝰ motor sit motor, quasi agens, & finis ultimus, aut motor fm finẽ sit aliud a motore in eo fm agẽs.Et dixit hoc, quia ista nondum sunt declarata d hoc primo motore, & ipse declarabit ea in Octauo.hic autem intendit declarare hoc esse primũ motũ, & primum motorẽ, vade in principio Octaui ponit, ꝙ hic est primus motus,& primũ motũ:& perscrutabitur de hoc motu,vtrũ sit æternus,aut ghat'.Et iõ qui dicit,ꝙ ista declaratio est superflua, nam illa,ꝙ est in Octauo sufficit,vt fecit Themistius,peccat. intentiones.n.diuersæ sunt. Hoc n.quod declaratũ est hic præponitur ei, quod declaratũ est.s.id motum æternũ esse: & illud,quod dictum est in Octauo,est quo est dispũ in primo motore.Et ideo processit in æternitate motus per duas vias quarum Prima est ex primo moto:& Secunda ex cõsyderatione de natura eorum, quæ nouerunt ex se,& est magis propria. D.d.sed illud,quod est primꝰ motor .i.& non intelligo hic per primum motorem,nisi illd, quod dr primo: quia locus eius,ex quo est principiũ sui motus,est locus eius, quod movetur ex eo. & hoc manifestum est in moto ex se.Cum locus eiꝰ,ex quo incipit motus,est locus moti.& accidit hoc,quia iste motor non est corpus,sed forma in corpore.Cum igitur attribuatur loco, non attribuitur,nisi loco eius,quod mouetur ex eo.& ideo dixit:Et dico locum,&c.i. & dico ꝙ locus eorum est idem .i. quia inter illa non est medium. quoniã, cum inter motorem , & motum nõ fuerit aliud motum, tunc locus eorum erit vnus necessario. D.d.hoc enim commune est,ideſt vt mihi videtur,ꝙ omnis motor,& motum,inter quę non est medium,sunt communia,scilicet in hoc, ꝙ locus eorũ est vnus.&,si primus motor non est corpus,non est in loco:sed,cum attribuitur loco,non attribuitur , nisi loco moti.non enim est in loco,nisi quia motum ex eo est in loco, cũ sit forma in moto.& hoc erit, si intellexerimus hic per primum motum,potentiam, quæ est in postremo moto. sed, si intellexerimus ipsum primum motum,tunc primus motor,& motum ex eo sine medio erunt in loco: quia sunt insimul in eodem loco.illa enim,quæ sunt insimul in loco, attribuuntur eidem loco.

Sũma

Primum Mouens simul esse cum eo, quod ab eo mouetur. Incipit autem propriè in textu superiori, ibi. Primum autem.

Mot⁹ triplex.

Voniam autem tres sunt motus, & is, q̃ secũdum locum, & qui secundum quale, & qui fm quantum, necesse est & ea, quæ mouentur, tria esse. qui quidem est secundum locum. Latio, qui vero fm quale, Alteratio, qui vero secũdũ quãtum, Augmentatio, & Diminutio. Primum igitur de latiõe dicamus: hæc.n. primus motuum est. Omne itaq; quod fertur, aut ipsum a seipso mouetur, aut ab altero, Si igitur a seipso, manifestum est q̃, cum in ipso mouens sit, simul erit mouens, & quod mouetur. atq; nihil inter ipsa erit. Quod autem ab alio mouetur, quadrifariam mouetur. motus.n. ab altero quatuor sunt Pulsio, Tractio, Vectio. Vertigo. etenim alios omnes ad hos reduci congruum est. Pulsionis igitur alia quidem est impulsio, alia vero expulsio. Impulsio igitur est, cum mouens, id, quod mouetur, non relinquit. Expulsio vero, q̃n expellẽs relinquit. Vectio autem in tribus erit motibus. nam quod vehitur non secundum se mouetur, sed secũdũ accidẽs. ex eo.n. mouetur, quia in eo, quod mouetur, est, aut supra id, quod mouetur. id autẽ, quod vehit, mouetur aut pulsũ, aut tractum, aut vertigine actũ. manifestum est igitur q̃ vectio in tribus erit motibus. Tractio autem, aut cum ad seipsum, aut ad alterum velocior est motus trahentis, non separatus a motu eius, quod trahitur. etenim ad seipsum est tractio, & ad alterũ. Et reliquæ etiam tractiones eædem specie ad has reducentur, vt Inspiratio, & Expiratio, & Sputatio, & quæcunq; corporũ excretiuæ, aut receptiuæ sunt, & † {Spathatio etiam, & Radiatio.} horum.n. aliud quidẽ cõgregatio est, aliud vero disgregatio: & omnis itaq; motus fm locum congregatio, & disgregatio est. Vertigo autem componitur extractione, & pulsione. id.n. quod mouet, pellit hoc, trahit autem illud. Manifestum igitur est q̃, si simul pellens, & trahens est cum eo, quod pellitur, & eo, quod trahitur, nihil est medium inter id, quod mouet, & id, quod mouetur. Hoc autem manifestum est † {ex dictis} nã pulsio aut a seipso, aut ab aliquo aliud motus est: Tractio autem ab alio ad seipsum, aut ad aliud. Ad hæc autem Compulsio, & Depulsio. Protectio autẽ, quando velocior motus fit eo, qui est secundum naturam eius, quod fertur, vehementiore facta pulsione, & eousq; facta accidit ferri, quousq; vehementior fit motus eius, quousq; ferẽt. Manifestũ est igit q̃ id quod mouet, & mouetur simul sunt, & nihil inter ipsa medium.

Latio primus motuum.

Motus ab alio quadruplex.

Quũ

A Quoniam ab hoc textu. 10. vsque ad 21. lectionem Simplicius diuersa ab ea est, quæ communiter legantur, ideo, ne quid huic operi deesse videretur, etiam Simplicij lectionem hic annexa re congruum esse censuimus.

Omne itaq; quod fertur, aut a seipso mouetur, aut ab alio. Quæcũq; igitur a seipsis mouentur, manifestum in his quod simul sunt, id quod mo
B uetur, & mouens, inest. n. ipsis primum mouẽs: quare nihil est intermediũ. Quæcũq; vero ab alio mouentur, quadrifariã necesse est fieri. quatuor. n. species latiõis ab alio, Tractio, Pulsio, Vectio, Vertigo. omnes. n. fm locum motus in hos reducuntur. Impulsio n pulsio quędam est, cum mouens ab ipso insequẽs pellat. Expulsio vero, cum id, quod mouerit, non insequat.
C Proiectio vero, quando vehementiorem fecerit, qui ab ipso, motum fm naturam latione, & vsq; ad tantũ ferat, quoad motus vicerit. rursus Depulsio, & Compulsio expulsio, & tractio sunt. Depulsio. n expulsio est. vel. n. ab ipso, vel ab alio ẽ expulsio. Cõpulsio vero tractio, etenim ad ipsum, & ad aliũ tractio. quare & quæcunq; harũ species, vt Spathatio, & Radiatio: illa. n. compulsio, hæc vero depulsio: Similiter autem & aliæ congregationes, & disgregationes. omnes. n. erunt depulsiones, aut compulsiones: præterq; quæcunq; sunt in generatione, ac corruptione. Simul autem manifestum ꝙ neq; est aliud ꝗd genꝰ motus q̃ congregatio, & disgregatio. omnes. n. distribuũtur in harum aliquas. Amplius autem Inspiratio quidem tractio, Expiratio vero pulsio sunt. Sitr autem & Sputatio. & quicũq; alij per corpus vel excretiui, vel receptiui motꝰ. hi. n. tractiões, illi vero expulsiones. Oportet autẽ & alios, qui secundum locum, reducere. omnes. n. cadũt in hos quatuor. Horũ autem rursus vectio, atq; vertigo i tractionẽ, pulsionemque. Vectio. n. fm aliquem trium est modorũ. quod. n. vehitur per accidens mouetur. quoniam in eo est, quod mouetur, aut in eius, quod mouetur aliquo. pellẽs vero vehit aut quod trahitur, aut quod pellitur, aut qđ vertigine ducitur. quare communis est omnium vectio. Vertigo vero ex tractione, pulsioneq; componitur. ne-

D

E

F

G ceſſe enim quod in vertigi-
nem mouet, illud quidē tra-
here, hoc autem pellere: hoc
enim ab ipſo, illud autem ad
ipſum ducit quare, ſi pellens,
& trahēs ſimul ſunt cum eo,
quod pellitur, & eo, quod tra
hitur, manifeſtum quod eo,
quod ſecundum locum mo-
uetur, & eius, quod mouet, ni
hil eſt medium. Sed hoc qui-
dem & ex definitionibus ma
H niſeſtum. Pulſio enim eſt aut
ab ipſo, aut ab alio ad aliud
motus. Tractio vero aut ab
alio ad ipſum, aut ad alium,
cum velocior trahentis mo-
tus fuerit, continua abinuicē
ſeparans ſic enim ſimul attra
hitur alterum. Fortaſſis autē
videbitur vti-
aliqua eſſe &
alio modo tractio. lignum. n.
ignem trahit non hoc modo.
hoc autem nihil differt eo,
quod mouetur, trahente, vel
I manente trahere. aliquando
enim trahit vbi eſt, aliquādo
vero vbi erat. impoſſibile au
tem vel ab ipſo ad aliud, vel
ab alio ad ipſum mouere, nō
tangens. quare manifeſtū eſt
quod eius, quod mouetur, &
mouentis nullum eſt mediū.

Tex. uer. *Et, cum motus ſunt tres, ſcili-*
cet in loco, in qualitate, in quanti-
tate, neceſſe eſt etiam vt mota ſint
tria. motus igitur in loco eſt tran-

ſlatio, & in qualitate eſt Alte- K
ratio, & in quantitate eſt Augmē-
tum, & Diminutio. Et primo lo-
quemur de trāſlatiōe eſt. n. primus
motuum. Dicamus ergo, quod om
ne tranſlatum aut ipſum mouetur
ex ſe, aut ex alio. Si igitur ex ſe
mouetur, manifeſtum eſt, cum mo
tor eius ſit in eo, quod motor, &
motum erunt in eo inſimul, & in
ter illa non erit medium omnino.
Motus autem eorum, quæ mouen-
tur ex alio, eſt quatuor modis. At L
tractio, & Expulſio, & Latio, &
Volutio. alij enim motus reducun-
tur ad iſtos. De expulſione vero
eſt ductio, & ex eo eſt electio. Du
ctio vero eſt, quando motor non ſe
parat a moto. Electio vero quan
do ejciens ſeparatur. Latio vero
eſt in tribus motibus. & latum
non eſt per ſe, ſed mouetur, quia
eſt in moto, aut ſuper motum. defe
rens vero mouetur aut expulſione,
aut attractione, aut circulariter.
manifeſtum eſt igitur quod latio M
eſt in tribus motibus. Attractio
vero eſt, aut quando attrahens at-
trahit ad ſe, aut ad aliud, cum mo
tus attrahentis, cum ſingulariter
eſt, ſit velocior quam motus attra
cti. attractio enim de attrahente
quandoque eſt ad ſe, & quandoque
ad aliud. Et alij modi attractionū
ſunt eiuſdem modi: & ad hæc duo

A *reducuntur Abhelatio, & Expe*
ratio, & Expultio, & Percussio,
Persecutile, & Persecutale. illud est
segregare, hic autem est congrega
re. Circulatio autem est composita
ex expulsione, & attractione. mo
tor enim expellit quiddam, & at
trahit quiddam. Manifestum est
igitur quod, si expellens, & attra
hens fuerint cum expulso, & at-
tracto, quod inter motorem, &
B *motum non erit medium. & hoc*
declarabitur ex hoc, ex quo decla-
rauimus has intentiones. Exectio
enim sine motu, qua est aut dicas
ab aliquo, aut dicas ab aliquo ad
aliud. Et Attractio est vna inten
tio, & est Tiratio. Et Projectio est
quando motus translati fuerit ve-
locior motu naturæ. quoniam per
expulsionem fit fortior. Et necesse
est vt translatum non cesset mouere
illo motu, donec motus eius fiat
C *fortior. Manifestum est igitur quod*
inter motorem, & motum nō est
medium.

Intendit in hoc capitulo declara re ꝙ nullum medium est inter motorem propinquum, & illd, quod mouetur ab eo, neq; plenum, neq; vacuum. & ꝙ eius motor est cum moto. & hoc necessariū est in demonstratione prædicta, & est maximū fundamentum in pluribus rebus naturalibus: est. n. necessarium in prædicta demonstratione. nā impossibile est imaginari ex illis magnitudinibus

fieri vnam magnitudinem infinitā D
sm contactum, nisi cōcederetur ꝙ inter motorem, & motum ab eo non est medium. Et, quia intendit declarare hoc vlt in omni moto, incepit narrare genera mobilium, & dixit ꝙ mobilia sunt tium generum, nā genera motuum sunt tria, vt declaratum est in Quinto. & forte tacuit generationē, qm̄ hoc manifestum est in ea magis q̄ in alijs. s. ꝙ generans est cum generato. sed in pluribus transmutationibus est dubiū, vtrum motor tangat motum, aut non: & fit in multis motorib⁹ sm alterationem, vt in magnete. Et, cū E
narrauit modos mobilium, incepit de translatione, & dixit: Et primo loquemur, &c. i. declarando ꝙ inter motorem in loco, & illud, quod mouetur ab eo, nō est medium, immo sunt insimul. & incepit in hoc diuidēdo motū in loco in illud, qđ mouetur ex se, & illud, quod mouetur ex aliquo extrinseco, & posuit ꝙ illud, quod mouetur ex se, manifestū est in eo ꝙ motor est insimul cum moto: cum declaratū sit ipsum habere motorē existentem in eo: & ꝙ nihil mouet se, & dixit: Si igitur motum ex se mouetur, &c. & hoc necesse est, cum posuerimus ꝙ in eo est F
motor alius a moto, vt declaratum est in initio istius tractatus. D. reuertitur ad illud, quod mouetur ex extrinseco, & nititur declarare hoc, diuidendo species motionis ex extrinseco, & dixit: Motus autem eorum, quæ mouentur ex alio, &c. D. induxit rationem, ex qua apparet ꝙ omne, quod mouetur in loco, reducit ad hæc genera quatuor. nam oēs motiones reducūtur ad ista. i. & posset quis scire, ꝙ species mutationis

G omnes reducunt ad hæc quatuor. qm̃. cum inducentur, videbũtur reduci ad aliquod istorum generum. v.g. qm̃ eductio, & erectio reducũt ad expulsionem. sed differũt i hoc: qm̃ in eductione motor non separatur a moto ab initio motus vsq, ad finem: in erectione autem separat. Et, quia accepit latonem vno modo illorum quatuor: & est per accidens, dixit: Latio vero, &c.i. & ideo latum dicitur motum per accidens, quia inuenitur in vnoquoq, trium, quæ sunt mota in loco per se: & oẽ, quod mouetur, quia est in moto, dr mouen per accidens. & ideo dixit:
H non. n. mouetur, nisi quia est in moto, aut super motum. D.d deferens vero, &c.i. & diximus q̃ delati mouetur in vnoquoq; istorum trium motuum, & est super deferens. nam deferens aut mouetur expulsione, aut attractione, aut circulatione: esi non sit vnus alius modus motõs. Et in rei veritate circulatio est composita, vt ipse dicit, ex expulsione, & attractione. & sic motiones simplices sunt duæ, expulsio, & attractio. sed tamen non sequitur ex hoc q̃ motus simplices sunt duo. Imo mo
I tus circularis est magis simplex q̃ cæteri. Et non intelligit per deferẽs attrahens, aut expellens, aut gyrãs, sed expulsum, & attractum, & circulatum. D.d. q̃ Attractio est duobus modis, &c. & hoc manifestum est. sed attractio, quæ est in rebus naturalibus, est attrahere aliquid ad se, i voluntarijs autem inuenitur vtrunque. D.d. & ad hæc duo reducũt Anhelatio, & Expiratio, &c.i. qm̃ anhelatio est attractio, & expiratio est expulsio. & sifft expiratio est cõposita ex duobus motibus expulsione, & attractione. D.d. & Percussio, &c.i. K
qm̃ percussio per alterum istorum: duorum instrumentorum est segregatio: & segregatio est expulsio & congregatio est attractio. & vt mihi q̃ intendit opus textoris cũ sua manu, & suo pede. D.d. Circulatio vero est composita, &c.i. circulatio vero, quæ fit ex circulante. D.d. motor. n. expellit quiddam, &c. &. cum posuit q̃ omne mouete, aut est expellere, aut attrahere, aut compositũ ex illis, ostendit q̃, si fuerit declaratum cum hoc, q̃ non est medium inter expellens, & attrahens & inter
expulsum, & attractum, sequitur et L
hoc q̃ nõ est medium inter aliquẽ motorem, & aliud quod mouetur ab eo. Et ille syllogismus talis est. Omne motor in loco est aut expellens, aut attrahẽs: &. nullum medium est inter expellens, & attrahens, expulsũ, & attractum: ergo nullum medium est inter aliquem motorem, & [illegible], quod mouetur ab eo. Et hoc intendebat, cum dixit: Manifestum est igitur q̃ in expellens, & attrahẽs [illegible] rit, &c. Et, cum dixit q̃, cum fuerit declaratum, statim declarabitur q̃ inter motorem, & motum non est
medium, incepit declarare hoc in M
speciebus expellentis, & attrahens, & dixit: & hoc declarabitur, &c. & declarabitur q̃ in omnibus speciebus mononum, quæ sunt [illegible] sione, & attractione, motor tangit motum ex hoc, q̃ declara[illegible] illis intentionibus. Et dixit [illegible] mihi vi, q̃n hoc apparent[illegible] expellente. & attrahente, q̃ in [illegible] speciebus, quæ collocantur in [illegible] & est in expellente manifestius attrahente. & ideo incepit exp[illegible] re intentiones eius, & dixit: Exemo

[illegible]

A n &c.i.& signum eius, qđ inter ejiciens,& ejectum non est mediũ,est, qm̃ electio,siue dicas ꝙ est motᵘ ab aliquo.i.ab ejiciente,aut dicas ꝙ est motus ab aliquo in aliquid,i ab ejiciente in aliquid,ꝙ quod est electio, aut qũocũq; dixeris in descriptione ejectionis,manifestum est ꝙ ejiciés in eo est a principio cum ejecto. Sed quærit quo ejiciens separat' ab ejecto,& ejectum remanet motũ,ex quo vt ꝙ ejiciens non est tunc motor.sed aer, qui naturaliter mouet ex se,cum mouetur ex alio,vt dicet in Cœlo,& Mun. D.d. Et Attractio est vna intentio,& est Tirratio. a fortè intendit declarare per hoc, ꝙ attrahens est cum attracto.qm̃ , cum attractio sit tirratio,& tirrans sit cum tirrato, necesse est vt attrahens sit cũ attracto. Et forte intendit declarare ꝙ tirratio est attractio , & declaratũ est ꝙ attrahens , & attractum insiſ sunt,ergo & tirrans cum tirrato. Et prima intentio est manifestior . nã tirrans esse cũ tirrato,manifestius est ij attrahens esse cum attracto:cum multa vñr attrahere absq; eo, ꝙ tangant,vt magnetes. & existimatur ꝙ virtus attractiua in plantis, & afalibus est talis. Et diximus ꝙ Secunda intentio põt esse, qm̃ I hoc ꝙ attractio reducat ad tirrationem est latenta. & quasi fm hanc expositionem volunt notificare ꝙ tirratio est de attractione. Ad hoc autem,quod quæritur,qm̃ pluta attrahẽtia vñr attrahere sine tactu,& sine motu,dicendum est ꝙ hæc dr attractio æquiuoce.attractio.n.in rei veritate est illa, in qua attrahens mouetur cum attracto.& hoc.qm̃ attractum ad ipsũ non fuerit quiescens . necesse est.n. vt motus attrahentis sit velocior ij motus attracti. & hoc inuenitur in virtutibus voluntarijs,& in non voluntarijs . & inuenitur in pluribus virtutib⁹ naturalib⁹,& ⁹ vitalibus.& iõ posita sunt ista in mẽbris afaliũ. Attractio aũt, in qua attrahens est quiescens,& attractum motum,nõ est attractio in rei veritate.sed attractum mouetur ex se ad attrahẽs,vt perficiat se. vt lapis mouet ad ferrum.& ignis ad superᵃ. Et sisᵗ oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem,& nutrimenti ad membra.v.g de motu sanguinis ad superiora corporis,& vltᵗ nutrimenti ad horum ad superiora eorum. Sed est dria inter ista,& illa,quę mouentur ad locum proprium.qm̃ illa mouẽtur ad locum siue fuerit propinquᵃ, aut remotus: nutrimenta vero non mouentur ad nutriẽdum, nisi cum fuerint in aliqua dispositione de nutrito.& similiter ferrum non mouetur ad magnetem, nisi cum fuerit I aliqua qualitate de magnete. & iõ, quãdo magnes fricatur cum alleo, amittit virtutem . nam ferrum tũc non acquirit de lapide in illa dispositione qualitatem,per quam innatum est moueri per se ad lapidẽ. & hoc manifestum est I ambra, quòd attrahit paleam,quando calefit. Ergo iste modus motionis, si dicatur attractio,non intendebatur ab Aristote.in hoc nomine attractio,cum collocetur in his,quæ mouentur ex se. Dein.dicit : b Et proiectio est, &c. idest quando transferens mouet translatum ad partem , ad quã mouetur naturaliter, mouet motu velociori suo motu naturali, verbi gratia proiectio lapidi ad inferius. Deinde dicit: Et necesse est vt translatum non cessiet , &c . idest donec

RR iij motᵘ

D

ᵃ a.l.6 afatus. Attractio duplex.

E

F

b In ꝓiechone. in qua motᵘ ꝓiciẽs ẽ cõtra motũ ille: ꝙ iectiõ cessit motᵘ trãslati ve locior suo motu nãli, &c.

G motᵒ eius naturalis fiat velocior. & ſm hanc expõnem non erit iſta ꝓiectio cõis oĩbus modis proiectionis. in proiectione. n. in qua motus proiicientis eſt contra morum naturalẽ proiecti, non erit motᵒ trãſlati velocior ſuo motu naturali, ſed contrarius ei. Vnde põt quis intelligere ex hoc ſermone aliquod cõe vtrique, ita, ꝙ ex hoc, qđ dixit, & proiectio erit, qñ motus trãſlati fuerit velocior motu naturali, intelligatur formor. Si igitur fuerit contrarius, vincet, & ſi cõsequens, addet ei. & ideo dixit quoniam per expulſionem fit formor. motus. n. expellentis in vtroque modo eſt formor motu expulſi:
H & ſiue motus expulſi cõueniat motui expellentis, aut ſit ei contrarius. & ſic intelligetur reſiduum.

At vero neq; inter id, quod alteratur, & alterans quippiam medium eſt. hoc autem manifeſtum eſt ex inductione. In omnibus enim ſimul eſſe accidit alterans vltimum, & primum, qđ alteratur. quale enim alteratur, ex eo, quia ſenſibile eſt. Senſibilia autem ſunt, quibus differũt
I corpora a ſeinuicem, vt grauitas, leuitas, durities, mollities, ſonus, ſilentium, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, ſiccitas, denſitas, raritas, & horum media. ſimiliter autẽ & alia, quæ ſub ſenſibus ſunt, quorum eſt & calor, & frigus, & lætitas, & aſperitas. hæc enĩ ſunt paſſiones ſubiectæ qualitatis. his enim differunt ſenſibilia corpora, aut ſecundum horum aliquid magis & minꝰ, & quia patiuntur aliquid horum. nam K quia calefiunt, aut frigefiũt, aut dulceſcunt, aut amaricãtur, aut ſecundum aliquid aliud prædictorum. ° ſimiliter & animata corpora, & inanimata, & animatorum partes, quæcũq; ſunt inanimatę.

At vero neque eius, quod alteratur, & alterantis. hoc autem manifeſtum eſt ex inductione. In omnibus enim cõtingit ſimul eſſe vltimum alterãs, & quod alteratur ſub dictis. hæc enim paſſiões ſunt ſubiectæ qualitatis. aut enim L calefactum, aut dulceſcẽs, aut condenſatum, aut exiccatũ, aut albefactum alterari dicimus, ſimiliterq; inanimatum, & animatum dicentes. & rurſus animatorũ, & quæ non ſenſitiuæ partes, & ipſos ſenſus.

Neque etiam inter alterans, et alteratum eſt medium. & hoc declarabitur per inductionẽ. In omnibus. n. alterationibus neceſſe eſt M vt poſtremum alteratum, & primum alterans ſint ſimul. deſinit enim alteratũ non alterare, niſi quia eſt ſenſibile. Et ſenſibilia ſunt quibus differunt corpora a ſeinuicem, verbi gratia grauitate, & leuitate, duritie, & mollitie, albedine, & nigredine, dulcedine, & amaritudine, humiditate, & ſiccitate,

A tate, densitate, & raritate, et eis, quæ sunt inter ista quoniã per ista differũt corpora sẽsibilia, aut secũdum magis & minus i aliquo istorũ aut secũdũ quod patiũtur aliquod istorum. corpora enim animata, et similiter inanimata, et illud, quod est ex partibus animatorum, non animatum, quando calefacta sunt aut infrigidata, aut amarificata, aut dulcefacta, aut passa aliqua predictorum, alterata sunt.

B Cũ declarauit quòis motor motu loca'is, q̃ sit causa agens, non est in dubiũ inter illud, quod mouet, & illud, quod mouet ab eo, vult declarare et hoc in alteratione. a Et, qa qualitatũ attributarum alterationi aliæ sunt primæ, vt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, & aliæ secundæ, & sunt illæ, quæ fiũt ex istis, vt g. dẽsum, & rarũ, & color, & sapor. Cũ igitur hoc nõ appareat inductiõe, nisi cõcedatur q̃ illæ secũdæ fiunt ex primis, deinde ponatur per inductionẽ q̃ primę nõ fiant, nisi motor tangat motum, b v.g. calefaciẽs calefactũ, incepit dicere quòd sequit ex hoc, si aliquod corp⁹ cõdẽset, vt condẽsans tãgat ipm, fm q̃ infrigidans tãgit infrigidatũ: & sili illd, qđ rarefit, vt tangatur a rarefaciẽte, fm q̃ ẽ calefaciens. & iõ dixit: dẽsum. n. &c. n. densum. n. affert qõnẽ in hoc, qm̃ põt aliquis dicere q̃ non est necesse vt illud, qđ densat, nõ denset, donec tangat ab alio dẽso. c & adhuc dẽ sum non alterat, nisi fm q̃ est sensibile, & fm q̃ est in capso qualitatis, non in capso positionis. &, cũ sit in capso qualitatis, tunc principiũ motus eius erit aut a caliditate, aut a frigiditate: & caliditas, & frigiditas sũt principia alterationis: & alterãs necessario est cũ alterato. D.d. Et sensibilia sunt, &c. & intendit corpa constituta ex istis partibus. d dixit. n. istorũ sunt in sensibilib⁹ p quinq; sensus: & prima sensibilia sunt primæ qualitates actiuæ earũ: & sunt caliditas, & frigiditas, & hũiditas, & siccitas. Et, quia intẽdit syllogizare qđ esum, & rarũ sunt qualitates, nõ positiones, sic dẽsum, & rarũ sunt vltimæ differentiæ corporũ cõsimilium: & differentiæ corporũ cõsimilium sunt sensibiles: ergo densum, & rarũ sunt de qualitate. e & grauitas, & leuitas sunt nũeratæ in tactu, & sunt duricies, & mollities, & son⁹, & silẽtiũ in auditu, & albedo, & nigredo i visu, & dulcedo, & amaritudo i gustu & voluit nũerare eas, vt appareat p inductionẽ q̃ vnaquæq; earũ nõ cõplectitur, nisi p alterationẽ: & in alteratione alterans semper est cũ alterato. D.d. aut fm q̃ patiunt aliquod istorũ. i. & q̃ ista corpora mota nõ diuertant, nisi patiẽdo fm aliquã istarũ qualitatũ: siue corpa fiuerit alata, aut inalata. & dixit hoc, q̃ corp⁹ nõ agit aliquã istarũ qualitatũ, nisi qa disponit q̃ illã. Et, cũ posuit q̃ illæ sunt differentiæ sensibiliũ, & fuit manifestũ i 1 ob⁹, qm̃ idiget i hoc q̃ patiant fm vnãquãq; istarũ qualitatũ, vt calefiãt, aut frigidentur, sed, qa calefaciẽs, & frigidãs tãgit calefactũ, & frigidatũ, verificauit illud, qđ intẽdebat declarare, & est, q̃ oẽ alterãs tãgit alteratũ. & hoc intẽdebat, cũ dixit: corpa. n. alata, &c. i. & necesse est vt ista sint modi alterationis. quia oẽ corpus alatum, aut inanimatum non dr alterari, nisi cum calefit, aut infrigidatur, aut patitur

D

d Dicę corpora cõstituta prius sunt i sensibilib⁹ p quinq; sensus. et quia vt velle dicas esse istorũ esse qualitates & p cõsequens q̃ sint substãtiæ Sed vide oppo

E

situ. 5. ph. c. 10. & 8. Met. c. 5. Vid cõm. Zima

e Grauitas & leuitas sũ nũeratę i tactu. ex quo patet q̃ sũ qualitates. Sed vide oppo situ. 2. de Aia. c. 108 vbi d q̃ sũ substãtiæ, & 5

F

Meta. 18. d. q̃ sũ qualitates. Vide cõtra. Zim.

G fm aliquam istarū qualitatū, quas numeramus, ſ priorum ſenſibiliū.

Atque etiam ipſi ſenſus alterantur: patiuntur enim. actus enim ipſorum motus eſt per corpus, patiente aliquid ſenſu. Secundum quæ igitur inanimata alterantur, & animata. ſecundū hæc omnia alterantur, ſecundū autem, quæ animata alterātur, ſecundum ea non alterātur inanimata. ſecundum enim ſenſus, non alterantur: & latet inanima
H ta, cum alterantur. nihil autem prohibet & latere animata, cū alterantur, quando non ſecundum ſenſus accidit ipſis alteratio. Si igitur ſenſibiles quidem paſſiones ſunt: per has autem alteratio eſt, hoc iam manifeſtum eſt, quòd patiens, & paſſio ſunt ſimul. & inter hæc medium nihil eſt. huic enim aer eſt continuus, aeri autem coniungitur corpus. & ſuperficies quidē ad lumen, lumen autem ad viſum.
I ſimiliter autem & auditus, & odoratus ad mouens ipſos primum. eodem autē modo ſimul & guſtus, & ſapor eſt.

Ter. 3ſpi. Alterantur enim quodam modo & ſenſus: ſenſus enim ſecundum actum motus eſt per corpus, patiente aliquid ipſo ſenſu. ſecundum quæcū que igitur inanimatum alteratur, & animatum: ſecundū quæcunque vero animatum non ſecūdum eadem omnia inanimatum. non enim alte- K
rantur ſecundum ſenſus. & hoc quidem latet, illud vero non latet patiēs. nihil autem prohibet & animatum latere, quando non ſecūdum ſenſus alteratio fiat. Si igitur alteratur id, quod alteratur a ſenſibilibus, in omnibus his manifeſtum, quòd ſimul eſt vltimum alterans, & primum, quod alteratur. huic enim cō tinuus eſt aer, aeri vero cor- L
pus. rurſus autem color quidem lumini, lumen vero viſui. eodem autem modo & auditus, & odoratus. primum enim mouēs ad id, quod mouetur, aer. & i guſtu ſimiliter. ſimul enim cum guſtu ſapor.

Et ipſi etiam ſenſus alterātur, Ter. 2000
quia patiuntur: actio enim eorum eſt motus. Et omne, ſecūdum quod alteratur inanimata, per illud ſit alteratur animata. ſed non per oē M
illud, per quod ānata alterantur, alterantur inanimata non enim alterantur per ſenſus. & cū accidet etiam vt alteratio illorum ſit ſine ſenſibilibus, non percipiemus alterationem. Et, cum paſſiones præcedunt, tunc forma erunt ſenſibiles, & mediātibus formis erit alteratio. ergo manifeſtū eſt quod facies paſſionē, & patiens inſimul ſunt, & inter illa non eſt mediū. aer. n.

eſt

A est continuum, & corpus est continctum aeri. et superficies sequitur lumen, et lumen visum. & secundū hunc modum ēt auditus, et olfactus sequūtur primū motorē. & similiter gustans, & gustus.

11 Cum declarauit q̄ in oībus alterationibus apparet, q̄ inter alterās, & alteratum non est mediū, & existimatur q̄ sensus patiuntur quodammodo modorū sensibilium, q̄ alterant eos, vult declarare in istis etiā q̄ necesse est vt alterans, & alterātū primū sint simul, & dixit: Et ip

B si ēt sensus alterantur. i. & in sensibilibus ēt inuenitur aliqua alteratio quodāmodo. D.d. quia patiuntur. s. q̄m actio eorum est motus. i. mouem, non mouere, & pati, non agere. sunt. n. de virtutibus passiuis, nō actiuis. Et. cum narrauit q̄ in sensibus inuenitur modus alterationis alius a mō alterationis, q̄ est in ipsis sensibilibus, cū ista alteratio sit corporalis, & illa spiritualis, vt declaratū est in libro de Anima, narrauit q̄ res animatę alterant q̄ duas alterationes insimul, s. spiritualem,

C existentem in sensibus, & corporalem existentē in sensibilibus. inanimata aūt non alterant, nisi altero genere tantū. Et dixit: Et omne, fm quod alterātur, &c. i & cā hoc est. q̄m animata alterant q̄ sensus, & p non sensus: inanimata aūt alteran tur per nō sensus tm̄, cū nō habeāt sensus. D d. & cum accidet ēt. i. &, cum accidet animatis alterari sine sensibus, tunc alteratio non cōprehendet, neq; percipietur, quēadmodum inanimata non comprehēdūt hoc. q̄ nō ē ita, q̄n alterant fm sensus: q̄n tunc comprehendemus alterationem. D. d. Et, cum passiones p̄cedunt, &c. i. &, cum passiones p̄cedūt sensus, & media, q̄ sunt inter sensus, & qualitates sensibiles, tūc qualitates erunt sensibiles, i. comprehēsibiles a sensu. Et intendebat p hoc, q̄ passio communis ē necessaria in hoc, q̄ sensus comprehendat sensibilia: sed in omni passione declaratum est q̄ alterans est cū alterato: ergo necesse est vt passio sensuū sit hmōi, s. q̄ inter eos, & inter postremum agens nō sit mediū, & q̄ D

altrās in eis sit cum alterato. D. d. & mediantibus formis, &c. i. & me- E diātibus qualitatibus sensibilibus, & existentibus in corpore, q̄d sequitur sensus, alterabunt sensus. Et, cū declarauit hūc sermonē, d. ergo manifestum, &c. i. & intēdit per faciēs passionē, qualitatē, quę est in corpore tangente instrumentū sensus: & per passionem, passionē existētē in instrumēto. D. d. aer. n. est cōtinuū, &c. i. & non debet aliquis dubitare de sensibus, qui mouent a sensibilibus de remoto, vt in visu color. n. mouet aerē, & aer mouet sensum: aer. n. continuus est cū sensu, & corpus sensibile coniunctū est cū aere. F D. d. & superficies, &c. i. & superficies, in qua est color, tangit corpus illuminatum, s. aerem luminatum, & aer illuminatus tangit visum. & accepit hic lumen loco illuminati. & intendit per luminatum, diaphanū in actu. non illuminatū ex se. D. d, & fm hunc modū ēt, &c. i. & intendit per primū motorē I auditu, motum, qui est in aere, qui percutit eō cauū auris. in olfactu vero est odor peruenies ad nares. D. d. & sic, &c. i. & ita est de sensibus, quorū sensibilia

G lia sunt separata, sicut de sensibus, quorũ sensibilia sunt tangentia v. gra. in gustu, & tactu. in sensibus enim quorum instrumenta tangunt sensibilia, non est dubium in hoc, sicut est in eis, qui sunt separati a sensibilibus. Et, cum declarauit q̃ inter motorẽ, & motum primum in alteratione non est mediũ, neq; in ipsis sensibus, si vocatur alteratio, incœpit declarare hoc in augmento, & dixit.

Similiter aũt & in inanimatis, & insensibilibus. et id, quod augetur ẽt, & augens. appositio .n. quẽdã est Augmentatro. quare simul sunt & quod augetur, & augẽs. & Diminutio quoq; diminutionis autem cã est ablatio q̃dã. † {Manifestum est igitur q̃ inter mouens vltimum, & quod mouetur primũ nihil est } in medio consistens eius, qđ mouet, et eius, quod mouet.

† 1. Manifestũ ẽ igr qđ inter id qđ mouetur, & motũ primũ & vltimũ ad id, qđ mouet. ni hil est. Tex. Sip.

Similiter autẽ & inanimatis, & in insensibilibus Quare nihil erit inter id, quod alteratur, & alterans, neque id, quod augetur, & augens. auget n primũ augens, cũ adijcitur, vt vnum fiat totum: et rursum decrescit decrescens, abeunte aliquo eius, q̃ decrescit. necesse igitur cõtinuũ esse & augens, & decrescens: cõtinuorum aũt nihil est mediũ. Manifestũ igitur q̃ inter id, qđ mouetur, & mouens primum, & vltimum ad id, qđ mouetur, nullum est mediũ.

Et similiter est de augente, & augibili. Augmentum. n. est additio. & sic augmentans, & augmentatũ erunt simul. & similiter Diminutio est subtractio. Manifestum est igitur, quòd inter primum motum, & primum motorem non est aliud medium.

Et similiter declaratur q̃ inter augmentans, & augmentatum non est medium. Augmentũ .n. est illud cui augmentato, sed inter illud, cui additur, & illud, quod additur, non est medium & hoc manifestũ est. vnde necesse est q̃ augmẽtans, & augmẽtatũ sint intimul, & similiter diminutiõe. Diminutio .n. est subtractio diminuti & sustractorum. Manifestum est igitur cũ in illo, a quo fit subtractio D. d. Manifestũ est igitur q̃ inter, & & vocat ipsum primum motorem, quia mouet sine medio, non sic est primus naturaliter. & in quibusdam libris dicit, Manifestum est igitur q̃ inter postremum motorem, & primum motum, non aliquid est omnino. & intendit q̃ inter primum motorem a motore, & illa quæ mouentur aliquid sit huc motor fuerit, scilicet q̃ inter postremum, scilicet q̃ primum motum ab aliquo motore mouetur fm tactum.

Quod ea, quæ patiuntur, & sensibilia sunt immixta, & non possunt separari, & quòd primum sensibile fm quod fit sensatio est alteratio, & augmentum, & motus. Cap. 2.

QVod autẽ ea, q̃ alterant, & omnia a sensibilibus alterant, & sensibilium alteratio ẽ, q̃ fm ea dicũtur abijs, ex his cõsyderabimꝰ. Quã

A *Quoniam autem omne, quod alteratur, alteratur a sensibilibus & quòd alteratio est istorum solorum, & illorum, quæ recipiunt passionem ab istis, scietur ex hoc, quod narrabimus.*

14 Incæpit hic persecutari de hoc q̃ motus alterationis est de p̃dicamento qualitatis, in genere qualitatis passiuę, &d. Q̃m autem oe, quod alteratur, &c. i. q̃n aũt omne, quod mouet motu alterativo, mouet in genere sensibili, s. in tangibilibus, B aut in sapore, aut in colore. Et consyderandum est verũ iste motus inuenitur in oibus sensibilibus, aut in quibusdã. Et est manifestum q̃ ista alteratio inuenit in prima contrarietate, q̃ est in tactu, s. calidi, & frigidi, & hũidi, & sicci, & humidi. & sibi vi- esse in contrariis sequentibus ista, vi. g. durities, mollities. sed ũ primo ẽ in primis qualitatibus, in istis aute secundo, & mediantibus primis. Et similiter in gustu. In sonis aute vi- d. q̃ alteratio de graui in leue est mõ equiuoco cũ istis: cũ sonus sit patho facta in acie à percussiõe cor- C porũ. In odoribus vero qualitates manifestæ sunt: sed cõtraria latẽt in eis, vt dictum est in libro de Aĩa. Et cum ita sit, cum d. alterantur à sensibilibus, intelligendũ est ab oĩbus sensibilibus, si intellexerimus vltatẽ. sin aũt, excipiem° sonos. D. d. & q̃ alteratio est istorũ solorum. i. & manifestum est q̃ motus alterationis est istius generis tũ de p̃dicamento qualitatis. D. d. & corũ, q̃ recipiunt istas qualitates ab alijs p se, non per accidens. i. d. q̃ iste motus attribuitur qualitatibus, q̃ sunt in hoc genere, & rebus, quæ recipiunt per se istas qualitates.

Aliorũ. n. maxime vtiq; quis existimabit ĩ figuris, & formis, & habitus, & in horum remotionibus, & acceptionibus alterationem esse. vr. n. esse alteratio. Non est aũt neq; in his, sed fiunt, cũ quędã alterantur, hæc. nam densata, aut rarefacta, aut calefacta, aut rigefacta materia: alteratio aũt nõ est. id. n. ex quo forma statuq; est, nõ dicimus formã, neq; id, ex quo figura pyramidis est, aut lecti, sed denominantes hoc quidẽ æneum, illud vero °cæreũ, aliud aũt ligneũ, hoccine, quod alteratur dicimus. æs. n. humidũ eẽ dicimus, aut calidum, aut durũ. & nõ solum sic, sed & ipsum humidũ, & calidum es, æquiuoce dicentes cum passione materiã. Q̃m igitur ex quo quidẽ forma, & figura, & quod factum est æquiuoce non dr̃ cum figuris, q̃ ex illo sunt: quod autem alteratur cum passionibus æquiuoce dicitur: manifestum est q̃ in solis F sensibilibus alteratio est.

Dicamus igitur de alteratiõe, quòd proprie videtur eẽ iter alias qualitates in figuris, & formis, & vestitu eas, & denudat. Et non ẽt sunt in istis, sed ista sunt, quando aliqua alterantur, quando materia densatur, & rarefit, & calefit, aut infrigidatur: alteratio vero non. quoniam id, ex quo

° a l. retreum.

tur

G *ſit forma idoli, non dicimus ipſum eſſe formam, neq; illud, ex quo ſit figura idoli, aut figura lecti, dicitur eſſe figura, ſed denominantur nomina, vt dicimus in illo, quod eſt cupreum, in hoc aũt æreum, & in alio ligneum. in alterato ve ro dicimus illud. dicimus.n. in cupro, quod eſt humidum, aut calidum, aut durum. & hoc non hoc tantum, ſed dicimus quod humidum, & quod calidum eſt cuprũ.*

I *et ſunt communia in nomine propter hoc, quod materia recipit paſſionem. Cũ igitur illud, ex quo fit forma, aut figura facta, nõ habet communicationem ī nomine cum figuris, ex quibus facta ſunt: alteratum autẽ conuenit in nomine cum paſſionibus, ex quibus alteratur: manifeſtum eſt quod in ſolis ſenſibilibus eſt alteratio.*

15 Cum voluit declarare ꝙ tranſmutatio, quę dr alteratio, non inue
H nitur de generibus qualitatum qua tuor, niſi in genere ſenſibilium: &, ſi quis videbit eam eſſe in alio gene re, dignius eſt vt ſit in genere quali tatis exiſtentis in quantitate, & in formis, quę ſunt in animato, ſm ꝙ eſt animatum: incœpit declarare hoc hic, ꝙ nõ inuenit in iſtis gene ribus. ex quo apparebit ꝙ, cum in iſtis nõ inueniatur, quãto magis in cęteris generibus qualitatis, nõ inuenit, & d. Dicamus igitur de altera tione, &c. i. qm̃, ſi tranſmutatio, quę dr alteratio, fuerit in alio genere ꝑ
ter genus qualitatũ paſſiuarũ, exi- K
ſtimatum eſt ipſam eſſe in figuris, quę ſunt in genere qualitatis, quæ eſt in quantitate, ſm ꝙ eſt quantitas, & in formis, quę ſunt in anima, & animato, qđ ẽ alrud genus. D.d. & veſtit, & denudat. i. & dr aliquid alterari, qñ recipit aliquã iſtarum figurarum, & qñ denudatur ab ea. Et intẽdebat declarare ꝙ motus alterationis, ſi exiſtimat eſſe in iſtis rebus, exiſtimat apud generationẽ, & corruptionem earũ, non qñ ſunt fixæ. Et, cum declarauit ꝙ nullus exiſtimat alterationẽ eſſe in aliquo ge
nere qualitatis, niſi ſit I iſtis duob', L
incœpit declarare ꝙ non inuenitur in iſtis duobus, & d. ſed iſta fiũt, qñ alterantur aliqua. i. & in iſtis duobus generibus non inuenitur alteratio. ſed generatio rerum exiſtentium in iſtis duobus generibus ſequitur veram alterationẽ: nõ quia alteratio exiſtit in eis, ſicut I rebus, quę alterant in rei veritate. Et hoc intẽdebat, cum d. ſed iſta fiunt, &c. i. ſed iſtę qualitates fiunt, qñ alterãtur illæ, quæ ſunt qualitates alterabiles in rei veritate. D. narrauit quo accidit hoc, & d. qñ materia denſatur, &c. i. & generatio formarum, & M
figurarum ſequitur alterationẽ materię, aut qñ condenſatur, & rarefit ſm dictẽs ꝙ raritas, & dẽſitas ſunt cauſæ generationis: & corruptiõis. aut qñ calefit, aut infrigidatur, ſm ꝙ eſt verum in ſe ita, vt mihi videtur, eſt intelligendus iſte locus. denſitas.n. & raritas ſunt apud rerum qualitates ſequentes calidum, & frigidum. Denſitas.n.nil aliud eſt, ni Dẽſitas
ſi tranſmutatio alicuius ad mino- raritas
rem magnitudinem, & Raritas ad qualitas
maiorem. Antiqui vero dicebãt ꝙ ſ. ſ. ſ. neceſſe
denſitas

densitas est cõstrictio pororum cor-
porum, & raritas expansio, & q̃ hę
duę sunt causę generationis, & cor-
ruptionis: cũ generatio apud eos sit
cõgregatio, & segregatio. & hoc bñ
conuenit in corporibus habẽ-
tibus poros: sed non sunt eis gene-
rationis, & corruptiõis, vt fingebãt,
sed sequunt generationẽ, & corru-
ptionẽ. D.d. alteratio vero non. i. q̃
autem generatio figurarum, & for-
marũ sit alteratio impossibile est.
materię. n. quę recipiũt formas, nõ
dicunt formę. v. g. qm̃ cuprum non
dr idolum, ſ. quia cupro non datur
hoc nomen, neq; ligno hoc nomen
lectus. D.d. neq; illud, ex quo fit fi-
gura, &c. i. neq; illud, ex quo fit figu-
ra, & est cęra, dr figura. similiter li-
gnum non dr lectus, neq; ęt econ-
uerſo, ſ. q̃ forma nominet a nomi-
ne materię. v. g. vt lect⁹ dicat lignũ.
D.d. sed denominãt, &c. i. formę, li-
cet nõ nominent a nose materię, tñ
denominant. vt, cũ dr q̃ idolum est
cupreum, nõ cuprũ. Et, cum posuit
q̃ figurę, & formæ, q̃ sunt in ala, &
aiato, non nominant a nose mate-
rię, sed denominant, incœpit narra
re q̃ nõ est ita in alteratiõe, & d. al-
teratũ vero, &c. i. illud aũt, qđ reci-
pit alterationẽ, nominat a nomine
eius, in qđ alterat. vt, cũ dr q̃ cuprũ,
q̃ alterat ad caliditatẽ, aut ad frigi
ditatẽ, est calidum, aut frigidũ: sed
cuprum, qđ alterat ad aliquã figu-
ram, nõ dr illa figura. v. g. vt cuprũ
sit triangulus. D.d. alteratum vero
dr illud. i. qm̃ subiectũ alterationis
denominat a qualitate, q̃ est in alte
ratiõe. dicimus n. frigidũ, & humi-
dũ intendẽdo subiectum frigidita-
tis, & humiditatis. Et, cũ d. hoc dein
de dedit cãm, & d. & sunt commu-
nia i nomie, &c. i. & subiectũ, & ac- D
cidens communicant in eodem no
mine. quia subiectum nõ exit a sua
substantia existẽte accidente, sicut
subiectũ recipiens formã exit a sua
substãtia existẽte forma, & hęc est
differentia inter formam, & accñs.
D. induxit ſyllm̃ super hoc, & dixit:
Cum igitur illud, ex quo fit forma,
&c. & cõpositio isthus sermonis est
in secunda figura sic. Illa, quę reci-
piunt formas, non communicãt in
nomine in rebus alteratis: sed alte-
rabilia communicant in nomine
cum passionibus: ergo illa, quę re-
cipiunt formas, nõ sunt alterabilia. E

Amplius, et aliter sc̃ouenięs
est. dicere. n. hominem alteratũ
esse, aut domum, quæ accepit fi
nem ridiculum est, si perfectio- ἀριστον
nem aut domus parietem, aut
tegulam dixerimus alteratio-
nem esse, &, cũ parietibus clau-
ditur domus, aut tegula tegi-
tur, alterari domum.

*Et contingit etiam inopinabi-
le hoc modo. dicere enim hominem
alterari, et domum alterari, cum
completur, & perficitur, est deri- F
sibile. quoniam, si dixerimus quòd
perfectio domus, quæ est cooper-
rectum tegulis, & facere tegu-
las, est alteratio, dicemus quòd, cũ
domus est cooperta, & fuerint te-
gulæ, quòd alteratur.*

Iste est alius sermo, in quo decla 16
rat q̃ figurarum generatio non est
alteratio, & q̃, si aliquis posuerit q̃
generatio figurarum est alteratio,
continget ei ponere q̃ generatio in
substan-

G ſubſtãtia ẽ alteratio. qđ ẽ valde im
probabile. & ſimilitudo inter illa ẽ:
qm̃ ſubiectum in eis non eſt idẽ de
principio generationis ad finem: &
ideo generatum non nominatur à
nomine ſubiecti. Quia igitur iã ap
paruit ex prędicto ſermone q̃ figu
rę in hoc ſunt ſimiles formis ſub
ſtantialibus, & q̃ idẽ cõtingit in eis,
incepit declarare qđ accidit de ino
pinabile, ſi dixerimus q̃ figure, dũ
generantur, alterantur, & dixit: Et cõ
tingit ẽt inopinabile, &c. i. & dicens
q̃ generatio figurarũ eſt alteratio,
contingit ei magnum inopinabile.

H & eſt dicere in homine, cũ generatur, q̃ alteratur, & ſimiliter in domo. cõueniunt enim in hoc, q̃ ſubiectũ
eorũ nõ eſt idẽ de principio motus uſq; ad finẽ. Induxit autẽ illud inopinabile, & d. q̃m. ſi dixerimus q̃ perfectio domus, &c. i. qm̃ impoſſibile eſt dicere domũ alterari cũ generatur: niſi dicamus q̃ domus, q̃ iam perfecta eſt, qđ declaratũ eſt ipſam eſſe ſubſtantiam, vt rectum, & tegulæ, eſt ex genere qualitatis, qđ dicit alteratio. i. qm̃, ſi dixerimus q̃ perfectio domus, quę eſt ligna, & tegulę, tunc poſſumus dicere q̃ generatio
I domus eſt alteratio. Et exiſtimatur Dubium. q̃ in hoc ſermone deſtruxit antecedens. qđ apparet ex hoc, qm̃ intendebat. ſed hoc nõ dicitur in domo, Solu. qm̃ ſua generatio perficit. ergo neque hoc dicit in eo, dũ generatur. Sed tũ hoc verum eſt in conſecutione conuertibili, ſicut in illa. Nã, cũ poſuerimus q̃ illud, qđ generatur, alteratur, ſequitur vt generatum ſit in capitulo alterationis. Et, ſimiliter cum poſuerimus quod generatum eſt in capitulo alterationis, ſequitur vt generatio ſit alteratio.

Manifeſtum autem eſt q̃ alte K
ratio non eſt in his, quæ ſunt. neque enim in habitibus. habitus .n. virtutes, & vitia ſunt. virtus aũt omnis, & vitium eorum, q̃ ad aliquid, ſicut ſanitas quidẽ calidorum, & frigidorum commenſuratio quędam eſt, aut eorum, quæ ſunt intra, aut ad cõtinens. ſimiliter autẽ & pulchritudo, & robur eorum ſunt, quæ ad aliquid ſunt. diſpõnes enim quædam eius, qđ præſtantiſſimum eſt, ad optimũ ſunt. dico I autẽ præſtantiſſimũ, quod conſeruat, & diſponit circa naturam. Qm̃ ergo virtutes quidẽ, & vitia ſunt ad aliquid: hæc aũt neque generationes ſunt, neq; ipſorũ eſt generatio, neq; oino alteratio: manifeſtum eſt q̃ nõ ẽ oino ipſa alteratio circa habit⁹.

Declaratum eſt igitur quod alteratio non eſt in eo, quod generatur. quoniam neq; in formis. formæ .n. ſunt virtutes, aut vitia. & virtus, & vitium ſunt de capitulo re M
lationis. quemadmodũ ſanitas, eſt de aliqua temperatia ex rebus calidis, & frigidis, aut intrinſece, aut in reſpectu aeris continentis. & ſimiliter pulchritudo etiam, & fortitudo ſunt de capitulo relationis. ſunt enim diſpoſitiones animalium ī reſpectu nobiliſſimi animalium. et dico laudabiliſſimam diſpoſitionem, illam, quæ eſt naturalis pura. Et, cum virtutes, et vi-

tia

A *tia sunt de capitulo ad aliquid: et ita, à sunt de capitulo ad aliquid, habent generationē, neq; aliter alterationē: manifestū est, quod alteratio nō est in formis.*

17 Cum declarauit q̄ ſ genere qualitatis, quæ eſt in quantitate, non eſt alteratio, incēpit etiā declarare hoc in alio genere prædicamēti qualitatis, ſ. in formis, quæ ſunt in animatis, & in animato. & incēpit a formis, quæ ſunt in corpore, & dixit: Declaratum eſt igitur q̄ alteratio,

B & ideſt &, cum declaratum ſit q̄ alteratio non eſt in eo, quod generatur per se, in eo, qd eſt de genere generationis, de genere formarum, manifeſtum eſt q̄ nō eſt etiam in formis quæ ſunt in animato. & narrat hoc. & d. formæ n. ſunt virtutes, aut vitia, ſ. quīn omne, quod attribuit corpori animalium, eſt aut virtus, aut vitium, ſ. aut virtus corporis, vt pulchritudo, & fortitudo, aut vitium, vt turpitudo. Deinde poſuit aliam propōnem, & eſt q̄ virtutes, & vitia ſunt relatiua. Et, quia hoc in quibuſdam manifeſtius eſt, q̄ in

C in quibuſdam, incēpit exemplificare de apparentibus, vt declararet illa quæ latent, & d. quemadmodum ſanitas, &c. ideſt & quemadmodū manifeſtū eſt q̄ ſanitas eſt aliqua temperantia, ideſt mediocritas inter res calidas, & frigidas, aut in cōplexionibus corporis & membrorum, aut in rebus cōtinentibus corpus in reſpectu corporis: medium autem relationum dicitur reſpectu extremorum. ſimiliter apparet hoc in fortitudine, & pulchritudine, q̄m ſunt relatiua. Et, cum declarauit q̄ fortitudo, & pulchritudo ſunt ſicut D ſanitas, incēpit dicere illud, in quo conueniunt, ex quo certificatur ea eſſe relatiua. & dixit: ſunt. n. diſpoſitiones, &c. n. & pulchritudo, & fortitudo ſunt in capitulo ad aliquid, ſicut in ſanitate: quia pulchritudo, & fortitudo, & aliæ formæ corporales ſimiles his ſunt diſpoſitiōes laudabiles in animalibus, quę non intelliguntur, niſi in reſpectu laudabiliſſimę diſpoſitionis, ſ. in reſpectu animalis nobiliſſimæ compoſitionis: & omne, qđ intelligitur in reſpectu alterius, eſt ad aliquid neceſſario. Diſpoſitio. n. laudabiliſſima E animalis eſt, vt in omnibus diſpoſitionibus ſuis ſit ſecundum curſum naturæ: & pulchritudo in aliquo animali eſt diſpoſitio ſ. forma creaturæ, conſyderata ſm diſpoſitionē, quam habet in creatione reſpectu nobiliſſimi animalū in illa ſpecie: & eſt illud, quod in omnibus ſuis diſpoſitionibus eſt ſm curſum naturę. & ſimiliter fortitudo eſt diſpō ſm curſum naturę eius in potētia. Et q̄ fortitudo eſt ad aliquid manifeſtum eſt. nō. n. dī, niſi in reſpectu debilitatis. & iſti eſt de pulchritudine, cum dicatur in reſpectu turpitu F dinis. eſt. n. vīi proportio inter mēbra media, & extrema. Et, cū declarauit q̄ iſtæ formę ſunt ad aliquid, dixit: Et, cum virtutes, &c. n. &c. cum ſit declaratum q̄ formæ, & virtutes corporales ſunt ad aliquid: & ſit de declaratum in Quinto iſtius libri o T.c.10. in prædicamento ad aliquid nō eſt generatio, neq; tranſmutatio, neq; alteratio: manifeſtum eſt, quod ſequitur in prima figura, q̄ in formis corporalibus, & inanimatis, nō eſt alteratio.

Neq;

C Neq; igit, circa ası virtutes & vitia. Virtus. n. perfectio ꝺđ est. vnumquodq; n. tunc maxime perfectum est, cum adeptū est propriam virtutem, et maxime ſm̃ naturā. vt circulus tunc maxime ſm̃ naturā est, cum maxime circulus est. Vitiū aūt corruptio horum, & remotio est.

Neq; ēt in virtutibus, & vitijs anima. Virtus enim est aliqua perfectio. vnaquæq; n. rerum tunc est perfecta in illa hora propria, in

H *qua pervenit ad virtutē propriā, et erit in fine dispositionis naturalis. quemadmodū circulus tūc erit in dispositione naturali, cum erit circulus in fine. Vitium autem ds fiat, & separatur ab illa.*

28 Cum declarauit ꝙ alteratio non est in genere qualitatis, quæ est in quantitate, in eo ꝙ est qualitas, incœpit declarare hoc in formis animans, & incœpit I hoc à virtutibus moralibus anteq̃ à comprehēſiuis, & d. Neq; ēt in virtutibus, & vitijs

I animę. D. induxit ſignum ſup hoc, & d. Virtus. n. est aliqua pfectio. i. & in perfectione nō est motus alterationis: ergo in virtute nō est alteratio, cū generatio eius non ſit alteratio. Et, cum poſuit ꝙ virtutes sunt pfectio, & ītēdit declarare ꝙ pfectio nō é alteratio, ſcœpit declarare ꝓpō nē, p quā declaratur hoc, & est ꝙ pfectio non est diuiſibilis: alteratio aūt est in re diuiſibili ſm̃ magis, & minus, vt dictū est I Quinto de motu, ſꝙ non inuenit, niſi in rebus diuiſibilibus. Et d. qm̃ vnaquæq; rerū est perfecta in illo tempore, in quo K perueniunt, &c. i. & perfectio est indiuiſibilis. qm̃ aliquid non ſit perfectum, niſi in tempore, in quo peruenit ad perfectionem. & causa in hoc, ꝙ iſtud tempus est īdiuiſibile, est, qm̃ illud, ad qđ peruenit in illa hora est īdiuiſibile: & est perfectio, & quia est finis rei naturalis: & finis est indiuiſibilis. D. d. & erit in fine rei naturalis. i. & ens erit in eo in fine rei naturalis. &, cum hora, in qua inuenitur perfectio, est indiuiſibilis, & est declaratū ꝙ omnis motus est in diuiſibili, manifeſtum est ꝙ alteratio non est in perfectione. L Et, cum poſuit ꝙ perfectio est in fine rei naturalis, & ꝙ finis rei naturalis est indiuiſibilis, incœpit demōſtrare hoc in circulo, cū hoc manifeſtū ſit in eo. Cqm̃ est pfectio indiuiſibilis. non. n. est circulus magis q̃ circulus. & d. quemadmodū circulus, &c. i. & perfectio rerū naturalium est indiuiſibilis, quia ſunt I fine, non ante: ſicut est diſpō in circulo qm̃ perfectio ei⁹ est, qñ fuerit I fine. nō. n. é circul⁹ ante finē. & q. d. & perfectiones ſunt indiuiſibiles, quia pfectiōes ſunt ſimiles pfectioni circuli, quēadmodū circulus nō M est circulus ante finē. ſiſt est in aliis pfectiōibus. Et, cū declarauit ꝙ virtus est indiuiſibilis, declarauit hoc ēt in vitio, & d. Vitiū aūt, &c. i. & vitiū est ſeparatio, & remotio ab illo fine īdiuiſibili. &, cum iſte finis est indiuiſibilis: ergo & illud, qđ diſtat ab eo maxime est indiuiſibile: & hoc non est medium inter virtutem, & vitium. motus autem est in eis, inter quæ est medium, vt declaratum est in Quinto. & totum hoc intellectū est ex ſuis verbis poſſet aliter.

Fit

A Fit igitur cũ alteratur quippiã, & acceptio virtutis, & vitij abiectio: alteratio tñ horũ neutrum est. Qđ aũt altereſ aliqd
Virtus. manifeſtũ eſt. virtus. n. aut impaſſibilitas quædã eſt, aut paſ
Vitium. ſiuum ſic. vitium autẽ paſſiuũ, aut contraria paſſio virtuti. Et in totum, moralem virtutem in voluptatibus, & triſtitijs eſſe accidit. aut. n. ſecũdum actum voluptas eſt, aut per memoriam, aut per ſpem. Si igitur ſm actũ, ſenſus cauſa eſt: ſi autem p me-
B moriam, aut per ſpem, ab ipſo eſt. aut enim ſimilia paſſi ſumus ijs, qui reminiſcunt voluptatis, aut ſimilia patiemur ſperãtib⁹.

Et diminutio a virtute, et denudatio a vitio fiunt, quando aliquid alteratur. ſed neutrũ eſt alteratio. Et ſignum eius quòd aliqua alteratur manifeſtũ ẽ. virtus. n. eſt aut ireceptibilitas paſſionũ, aut receptio earũ tali modo. Vitiũ aũt eſt receptio paſſionum cõtrario modo
C *illi, quo virtus recepit eas. Et vniuerſaliter accidit quòd virtus moralis ſit in modu voluptatis, et triſtitiæ. Voluptas enim aut eſt actu, aut per rememorationem, aut ſpe. Eius autem, quod eſt actu, ea eſt ſenſus: illud autem, quod eſt per rememorationẽ, aut per ſpem, erit ſecundũ hoc. Voluptas n accidit nobis, aut per rememorationẽ eius, quod habuimus ex ea, aut per ſpẽ ad illud, quod habendum eſt.*

Cum declarauit φ in qualitate, D
quę eſt in quãtitate, non eſt alte- 19
ratio, & φ generatio eius ſequit altera
tionẽ, & declarauit, φ in virtutibus
animę non eſt alteratio, vult declarare φ ſequunt alterationẽ. qđ non
fecit in formis corporalibus: quia
manifeſtum eſt eas ſequi alteratio-
nem. Et d. Et diminutio, &c. i. & vitiũ, & virtus fiũt à rebus alteratiuis:
ſed factio earũ ſ ſe nõ eſt alteratio,
cum ſint indiuiſibiles, vt declaratũ
eſt. D. induxit ſignum ſup hoc, &
d. Et ſignum, φ aliqua alterantę, ma
nifeſtũ eſt, quorũ alterationẽ ſequitur factio virtutum, & vitiorũ. Vir- E
tus. n. aut eſt prohibitio vitioſi à receptiõe paſſionũ corporalium, aut
eſt receptio paſſionum mõ terminato: & qũocunq; fuerit neceſſe eſt
vt ſequant paſſionem. Si aũt fuerſt
mediꝫ in paſſione, ſicut eſt verum,
manifeſtum eſt, qm̃ ſequuntur me
dium in paſſione. ipſa. n. paſſio corporalis erit p alterationẽ, immo eſt
ipſa alteratio. & ſimiliter ſi ſegt im
paſſibilitatẽ. prohibitio. n. à paſſione praua erit p paſſionem cõtrariã
illi paſſioni prauę. Et, cum d. φ vir- F
tus ſequitur alterationẽ, cum ſequi
tur paſſionẽ, & paſſio eſt alteratio,
d. hoc ẽt in vitio, & d. vitium aute
eſt, &c. i. vitium autem ſequit̃ receptionẽ paſſionũ, quę ſunt contrarię
paſſionibus, quas ſequunt̃ virtutes.
Sed quęritur qũo dr φ virtus ſequi Dubium.
tur paſſionẽ laudabilem, & vitium
paſſionẽ illaudabilem, & paſſio laudabilis, & illaudabilis ſequunt̃ virtutem, & vitium. Virtus. n. eſt habitus, per quẽ patitur paſſionem laudabilem, & Vitium eſt habitus, per
quem patiatur paſſionem illaudabilem. Ad hoc aũt dicendum eſt φ Solutio.

G iſti duo habitus acquirunt̃ conſue-
tudine paſſionum laudabiliũ, aut
illaudabilium. ergo exiſtentia eorũ
perfecte neceſſario ſequitur paſſio-
né. Et, cum ſit declaratum ꝙ virtus,
& vitium ſequuntur paſſionẽ, & eſt
declaratũ ꝙ paſſio eſt alteratio: ſe-
quitur ex hoc, ꝙ virtus, & vitium ſe
quunt̃ alterationem. D. d. Et vſr ac-
cidit, &c. 1. & virtus moralis eſt I vo
luptabili, & contriſtabili. ſ. in ffrendo voluptabile, & fugiẽdo cõtriſta-
bile, ſm ꝙ oportet, & qñ oportet, & ſm
intendebat ꝓ hoc dicere ꝙ virtus ſe
quit̃ paſſionẽ. ná querere voluptabi
H le, & fugere contriſtabile ſequunt̃
paſſionẽ. Et ſyllr componitur ſic.
Virtus inuenitur in contriſtabili, &
voluptabili: & contriſtabile, & vo-
luptabile ſequuntur paſſionẽ: ergo
virtus ſequitur paſſionẽ. Et ſimili-
ter declarabitur per hunc ſyllm in
vitio. Et, quia voluptabile aliud eſt
in prætcrito, & aliud in futuro, de-
clarauit hoc, & d. voluptas. n. aut ẽ
in actu. &c. & intendit per actũ tem
pus preſens, & per rememorationẽ
prꝛteritum, & per ſpẽ futurũ. Et, ga
vnuſquiſq; iſtorum trium modorum
voluptatis proprius eſt alicui virtu-
I ti virtutum aſſ, d. Eius vero, quę eſt
I actu, cauſa eſt ſenſus. n. voluptatis
. n. quę eſt in actu, cã eſt, quia com-
prehendit ſenſu, qui eſt in actu. &
eius, ſ, eſt per ſpẽ, cauſa eſt ſenſus.
ſed de ſenſu, qui eſt in potẽtia, ille,
qui iã exiuit in actum proprium, eſt
virtuti rememoratiuę, & ille, qui fu
turus eſt imaginatiuę. delectamur
. n. ꝓ rememorationẽ, qñ imaginati
ſumus illud rememoratũ, quaſi iã
exiſtet in actũ. & ſiſr eſt de ſperato.
oĩa igitur pẽdent a ſenſu. & iõ d. vo
luptas, n. accidit nobis, &c. Et quaſi
intendebat per hoc cõfirmare ꝙ vo K
luptas fit a paſſiõe, ſ, fit a ſenſibili.
&, quia voluptatio eſt ꝓ ſpatiũ, & il
lud qd fiẽdum eſt, põt hic fieri cõ *a l. qa
cluſio, ſ. ꝙ voluptas ſequitur paſſio-
né a ſenſibili. qñ neceſſe eſt, ſi volu
ptas ſit paſſio, aut ſequat̃ paſſionẽ,
vt facta ſit a paſſione ſenſibili: cũ
ſit poſitum ꝙ paſſiones fiant a ſen-
ſibilibus, & inſenſibilibus. Et ideo
diſſoluit qõnẽ, narrãdo ꝙ voluptas
I ptcrito, & futuro ẽ ſenſibile I poté
tia. & ꝙ cõ prehẽſio ſenſibilis i poté
tia, & in actu, ſeq; eã nec tio paſſio.

At vero neqꝫ in intellectiua
parte animę eſt alteratio. ſcicns L
. n. maxime eorũ, quæ ad aliqd
dicitur. Hoc autem manifeſtũ
eſt. Secundum. n. nullam poten
tiam motis, fit in nobis ſcientia,
ſed, cum exiterit aliquid. ex ea
. n. quę eſt ſm partem experien-
tia, vſtem accipimus ſciam. Ne-
que itaqꝫ actus generatio eſt: ni
ſi quis & reſpectionem, et taſtũ
gñationẽs dicat. tale. n. eſt actus.
quæ autẽ à principio acceptio
ſcientiæ nec eſt generatio, nec al-
teratio. nam, quia quieta eſt, re- M
ſidetqꝫ anima, ſciens fit, & pru-
dẽs. Vt igitur, neqꝫ cũ dormiẽs
excitatus eſt aliquis, aut ebrius
eſſe deſiit, aut ægrotãs reualuit,
factus eſt ſciens, quamuis prius
non poterat vti, & ſm ſcientiam
agere, ſed abeunte perturbatio
ne, & ad tranquillitatẽ venien-
te mente, inerat potentia ad ſcię
vſum, ſic vtiqꝫ hmõi aliquid fit
id, qđ eſt à principio, in ſcientię
exiſtentia. perturbationis enim
quies quędã eſt, & trãquillitas.

Nec,

A Neq; igitur pueri possunt quid dicere, neq; iudicare sensibus, similiter atq; seniores. multa. n. perturbatio circa ipsos fit, & motus. Sedantur autem, & desinũt perturbari, aliq; quidem à natura, aliq; vero ab alijs. Vtrisq; autem his alterari aliquid accidit, sicuti cum excitatur, et fit vigilans ad actum. Manifestũ est igitur q̃ alteratio in sensibilibus est, & in sensibili parte animæ, in alia autem nulla. nisi secundum accidens.

B *Neq; in parte distinguente de anima est alteratio. cognoscens. n. dignius dicetur de capitulo ad aliquid. Et hoc manifestum est. Quoniam cognitio non est in cognoscente ita, quod aliqua potentia omnino moueatur, sed cum aliquid fuerit. quoniam ex experientia verũ particularium cõparamus cognitionem vniuersalem. Neq; intellectus est etiam generatio: nisi quis dicat quòd videre etiam, & sentire est generatio: & quòd tale est intelligere: & acquirere cognitionem: in principio non est generatio, neq; alteratio. homo. n. fit sciẽs,* C *& intelligens, quando anima eius quiescit, & firmatur. Quemadmodum igitur hõ, quando expergefit a somno, aut quando deinebriatur, aut quando fuit infirmus, non dicitur ipse fieri sciens, licet prius nõ haberet potẽtiam vtendi scientia, neq; operandi ea, deinde post-* D *quam recessit illa conturbatio, & quieuit intellectus, inuenitur in eo ista potentia, qua sit, ita est in eo, quod inuenitur in principio in dispositione cognitionis. cognitio. n. est quies, & rectitudo. Neq; pueri et possunt addiscere, aut communicare in sensibus, sicut plurium annorum. n. am conturbatio, & motus in pueris est multa. Et ista conturbatio rectificatur, & cessat, quadam a natura, & quadam in* E *alijs rebus, vt à disciplina, & à similibus. et in istis duobus necesse est vt aliquid alteretur, sicut est dispositio eius, qui expergefit à somno, et est somnus apud actum. Manifestum est igitur quòd alteratio est in sensibilibus, & in parte sensibili animæ, in alijs autem non, nisi per accidens.*

Cum declarauit q̃ in parte rationabili operatiua nõ est transmutatio, vult declarare q̃ neq; in parte comprehensiua animę fit transmutatio, neq; alteratio, & d. Neq; i pte distinguẽte. & intendit per partem distinguentẽ, comprehendentẽ. & est virtus sensibilis, & imaginatiua, & rationabilis, D.d. cognoscens. n. dignius est, &c. t. & signum eius est, q̃ generatio istorũ videt esse de genere relatiõis, & maxime partis rationabilis. a est. n. dignius vt existimetur esse de capitulo ad aliquid q̃ de qualitate. & intendit q̃ esse comprehensionem in nobis non est ali- 20

F Oppositũ Me. 10 c. 12. & i p. dicamẽtis Vide cõt. Zim. a Scia, & cognitio dignio est vt sint ut ca. ad aliquid, q̃ i q̃lt tate, & hoc vid. 5 Me. c. 20.

G quid factũ in se, sed in respectu ad nos, s. qñ anima fuerit ꝑparata ad recipiendũ illas comprehensiones. vt sermum ꝓparatur per terfitudiné ad recipiendum lucé, & alios colores, & formas: non ꝙ cõprehẽsiones generentur in se, ita, ꝙ ante non erant. Et hoc, qđ dixit, manifestius est s intellectu, q̃ in aliis virtutibus comprehensiuis, & nõ d cognoscens. n. &c. Sed intendebat ꝓ cognoscens intellectum. Et forte intendit ꝓ cognoscens, oés virtutes comprehensiuas. & erit ista cõparatio inter illas ad alias partes animę non rationa-

H biles, s. morales. D. d. Et hoc manifestum est, &c. i. qñ cognitio non fit in cognoscẽte, ita, ꝙ pars cognoscés sit transmutata, sed fit qñ aliud aliquid trãsmutatur, sicut est dispõ in omnibus relatiuis, v. g. in columna. columna. n. nõ transmutatur in se, qñ de finistra posita est in dextra, sed aliud. v. g. Soc. & similiter est dispositio in factione cognitiõis. qñ hoc non fit ita, ꝙ pars cognoscens transmutetur, sed ꝙ aliud transmutatur, & est illud, in respectu cuius dicitur illa cognito. Et, cum narratur ꝙ cognitio fit in nobis, non ita,

I ꝙ pars cognoscens trãsmutetur, sed aliud, dixit quod est illud aliud, & d. Qñ ex experientia, &c. i. qñ cognitio fit in nobis, qñ transmutatur ꝓ receptionem particularium, & con-

Cũ cõsyderam° particularia, fit ex hoc cognitio vtis in nobis fm relationem ad illa. s. ꝙ, cum apud nos fit ex aliqua specie plus q̃ vnum particulare, istarum fit in nobis species vniuersalis, absq; eo, ꝙ in ipsa fiat transmutatio. D. d. Neq; intellectus ẽt, &c. i. & dicens ꝙ intelligere est generatio non habet viam ad dicendum hoc, nisi dicat ꝙ videre, & vlr sentire est generatio. Et d. hoc quia proportio intellectus ad intellectum est sicut proportio sensus ad sensitum. Si igitur aliquis diceret ꝙ factio istorum est passio, & transmutatio, s. ꝙ sequitur alterationem, secõdum ꝙ est vera generatio, potest dicere hoc in intellectu, qui aũt nõ dicit hoc s sensibus, minus dicit in intellectu. Deinde incꝑit probare ꝙ cognitio fit in nobis sine generatione per rationes probabiles, & d. & acquisitio cognitiõis, &c. & intendit a principio, non fm rememorationem. D. d. homo. n. &c. i. & necesse est vt cognito fiat in nobis sine generatione, quia visum est ꝙ homo non fit cognoscens, nisi quando quieuerit, & rectificata fuerint accidentia animæ apud separationem a puentia. Et intendit ꝙ scia non est in puentia in actu, sed accidentia appetibilia, & vlr humores, vt dixit Plato, impediunt puerum. & ideo assimilauit ipsum dormienti & ebrio, & infirmo. Et d. Quemadmodum igitur homo, &c. i. deest, & quemadmodum, quãdo homo

M fuerit dormiens, & expergefit, & reuersa est ad illum cognitio eius, aut quando est liberatus ab ebrietate, aut ab infirmitate, non dicimus acquirere sciam, quam non habebat prius, s. sciam generatam in se, post quam non fuit, ita ẽt non dicimus in scia, quæ acquiritur a principio, ꝙ est scientia generata in se, sed generatio eius in sciente est fm relationem: sicut lux generatur in speculo ferri terso. D. d. licet prius non habebat potentiam, &c. i. qñ quẽadmodum dicimus in dormiente,

K

proportio intellectus ad intellectum est sicut proportio sensus ad sensitum

L

qñ

A ɑſi expergeſit, ipſum habere ſcientiam, quam prius habebat, non potentiâ vtendi, i. qſi non erat exiſtẽs in actu in anima eius, ita dicimus in ſcientia acquiſita a principio. Et non intendebat per hoc, quod dixit in dormiente, ꝙ ſcia reuertit ad illam, quã prius non habebat in potentia vtendi, & hoc, ꝙ aſſimilauit ſciam acquiſitam à principio ſcię acquiſitæ poſt ſomnum, ita, ꝙ ſcia acquiſita a principio acquiratur illo mõ, quo acquirit poſt ſomnum. nam hoc eſt impoſſibile. ſed intendebat per potentiam vtendi ipſam
B eſſe in anima eius in actu, non à generatione. D. induxit aliud ſignũ, & dixit: cognitio. n. eſt quies, & rectitudo. i. & ideo cognito exiſtit in nobis in principio per quietem animę, & rectitudinem accidentium. &, ſi generetur, tunc exiſtentia eius eſſet apud tranſmutationem. D. induxit ſignum de pueris, & d. Neque puer ét, &c. i. & hęc eſt cauſa in hoc, ꝙ pueri non addiſcunt, anteq̃ pertranſeant puertiam, neq; communicãt cum eis, qui ſunt plurium annorũ
C in quantitate eius, ꝙ comprehendunt de differentijs ſenſibilium, ſcilicet quia humor, & motus abũdat in eis. D. d. Et iſta conturbatio, &c. & intendit per naturam ætatę, & p alias res conſuetudinem, & exercitium. exercitium. n. largitur naturę hominis præparationem, quę in ea non erat ante. & non eſt remotum vt virtus, ſ. moralis operet in hoc, & maxime caſtitas. D. d. & in iſtis duobus, &c. i. & in iſta translatiõe, quã habent pueri de ignorantia ad cognitionem propter ætatem, aut per diſciplinam, neceſſe eſt vt alteret, v. g. ſubiectũ animæ, qđ eſt calor naturalis, ſicut accidit ei, qui expergeſit à ſomno, vt alteretur per alterationẽ alterius partis in eo, à parte, q̃ intelligit, ver. g. caloris naturalis. Et intẽdebat per omnia iſta ponere ꝙ anima non alteratur per ſe, ſed per accidens. Si autem facta eſt, tũc eſſe eius ſequitur eſſentialiter alterationem. Si autẽ non eſt facta, nunc eſſe eius in nobis ſequitur alterationẽ, nõ eſſe eius in ſe, ſicut eſt diſpoſitio
D ſomno. Et hoc manifeſtius eſt in intellectu, q̃ in cęteris partibus animæ cognoſcentibus. Et iam declarauit ipſe in libro de Anima ꝙ eſſe
E comprehenſibilium ſenſus ſequitur in ſe alterationem eſſentialiter, poſtquã im induxit iſta ſigna ſufficientia quibus vſus eſt hic. in intellectu aũt multum latet. & iam conſyderauimus de hoc in lib. de Anima. Hic aũt non intendebat declarare ꝙ anima intelligibilis, aut intellectus nõ ſequit in ſuo eſſe tranſmutationem eſſentialiter, ſed intendebat declarare ꝙ in ea nõ eſt tranſmutatio. Sunt. n. tria: quorum Vnũ eſt, vtrum in ſubſtantia intellectus, aut animæ ſit tranſmutatio, & alteratio: Secundum vero eſt, vtrũ ſuſſ
F eſſe in ſe ſequat tranſmutationẽ, & alterationem eſſentialiter ita, ꝙ ſit facta in rei veritate: Tertium autẽ eſt, vtrum ſuum eſſe ſequatur alterationem per accidẽs, ſ. fm ꝙ eſt in nobis, non fm ꝙ eſt in ſe. Et quia, ſi fuerit declaratum ipſam eſſe alteratam per accidens, tũc dignior erit, vt nõ ſit alterata in ſua ſubſtantia, q̃ vt ſequatur alterationẽ eſſentialiter, & ꝙ, ſi ex vtraq; opinione ſequit vt non ſit alterata in ſua ſubſtantia, & eſt illud, qđ intendebat, vidit ꝙ melior doctrina I hoc eſt inducere ſer-

monet, ex quibus videtur ipsam eē alteratam per accidens. qm̄, cū hoc fuerit existimatum, s. ipsam esse alteratam p accidens, tunc mens non cogitabit in hoc, ꝙ non sit alterata in sua substantia: sed illud, de quo cogitabit tunc, est, vtrum sit possibile, vt in suo esse sequatur alterationem essentialiter, aut non. Et, cū non accidit ei hoc, nisi altera duarum cogitationum, propter illa signa sufficientia, quæ sunt in prima cognitione, s. qm̄ non accidit ei, vt sit alterata in sua substantia, manifestum est quod qui audiuerit ista

H signa, non dubitabit in hoc, ꝙ est non transmutata in sua substātia, sed remanebit ei secunda possibilitas. a Hoc igitur est quod Arist. intendebat in hoc loco, ꝙ anima est transmutata per accidēs, s. in nobis, non ꝙ hæc sit opinio eius: sed intendebat demonstrare vim istius opinionis: vt, cum hō scierit illa signa, habebit pro impossibili, vt sit alterata in sua substantia, & non remanebit ei cognitio, nisi inter duas alias intentiones D. d. Manifestum

I est igitur de alteratione, &c. & intēdit per sensibilia tangibilia, & colores, & sapores, & odores, & per partē sensibilē corporalem, animę passiones, factas in virtute concupiscibili, quas sequuntur passiones corporales, vt robur verecundiam, & pallor timorem. & vocauit hanc partē corporalē, quia indiget corpore. & hō nullus existimat ꝙ illa pars animæ potest separari. Sed quērit hic, quare tacuit hic speciē qualitatis, quæ dicitur potentia, & impotentia naturalis. Et Alexan. dicit ꝙ iam declaratum est vniuersaliter. ꝙ non est qualitas. & intendit, vt mihi videtur, ꝙ res agunt per suas formas, & patiuntur per suas materias: & formæ, & materię sunt substantiæ necessario. Et forte intendit ꝙ declaratum est vniuersaliter quod nō est qualitas alterabilis, quoniam est forma: & declaratum est quod formæ non sunt alterauo, sed sequuntur alterationem.

Quoniam lectio Simplicii à tex. 14. vsq; ad 21. incongruam patitur diuisionē, nostra Auerrois commentaria, ideo tam tota à summi in fine capitis appositimus

Quod aūt id, quod altera tur, oē à sensibilibus alterat, & in his solis alteratio dicitur, qua cunq; per se patiuntur, ex his consyderandum. Aliorum enim optime quis vtrique existimabit in figuris, et in formis, & in habitibus, & horum assumptiōibus, atque depōnibus alterationem existere. In neutris autē est. nā qđ figuratur. cū perfectū factum fuerit, non dicimus illud, ex quo est, vt statuā, aut pyramidem eçram, aut lectū lignum, sed denominantes illam quidem eneam, hanc vero cæream, hunc aūt ligneū. quod autem passum est, & alteratum appellamus. siccum ,n & humidum, & durum, et calidum æs dicimus, ꝙ ductuoce cum passione materiā appellantes. Quare, si fm figuram, & formam nō dī quod

factum

alia nō ē op. Arist. s. intēdebat dmra re v. alia opinio.

Dubium.

Solo Ale.

A factum est, in quo est figura, fm passiones autem, & alterationes dicitur, manifestum quod non erunt generationes hæ alterationes. Amplius autem & sic dicere inconueniens vtiq; videbitur, alteratum esse hominem, aut domũ, aut aliud quodcunq; eorũ, q̃ facta sunt: sed fieri quidem fortasse vnumq̃dq; necessariũ, si alteretur aliquid, vt, si materia condẽsetur, aut rarefiat, aut calefiat, aut refrigeretur. Non tñ ea, q̃ fiunt, alterantur, neq; horum generatio alteratio ẽ. At vero neq; habit⁹, neq; corpis virtutes. hi n. virtutes, illi vero vitia, habituũ. nõ ẽ aũt neq; virt⁹, neq; vitiũ alteratio. sed Virtus quidẽ perfectio q̃dam est. Cum n. assumpserit sunpsius virtutẽ, tũc dr perfectũ vnũquodque. tũc n. maxie est qđ C fm naturam. quẽadmodum perfectus circulus, cum maxime fiat circulus optimus. Vitium vero corruptio huius, atq; remotio. Quemadmodum igitur neq; domus pfectionẽ alterationem dicim⁹. absurdum. n. si * corona, & tegula alteratio: vel si, cũ corona circũsepitur, & tegula tegitur, alteratur, sed nõ perficit domus. eodem mõ & in virtutibus, & vitijs, & habentibus, vel assumentibus illæ. enim perfectiones, hæc vero remotiones sunt: quare non alterationes. Amplius aũt & oẽs eẽ virtutes dicimus in ad aliquid quodãmodo se habere. eas. n. quæ sunt corporis, vt sanitatẽ, & bonam habitudinẽ, in temperatura, cõmensuratioque calidorũ, et frigidorum ponimus, vel ipsa ad ea, quæ sunt intus, vel ad ipsum continẽs. similiter autem & pulchritudinem, et robur, & alias virtutes, et vitia: vnumq̃que. n. est in aliquid quodãmõ se habere: & circa proprias passiones bene, vel male disponũt ipsum habẽs. domus aũt sub quo fieri, atque corrumpi nata est. Qm igitur ea, q̃ ad aliquid, neque ipsa sunt alterationes, neq; ipsorũ est alteratio, neq; generatio, nec oino mutatio nulla, manifestũ qđ neq; habit⁹, neq; habituũ abiectiones, & assumptiões alterationes sunt: sed fieri quidem fortasse & hos, & corrũpi, cum alterantur quẽdã, necesse est: quemadmodum & speciem, & formã, vt calidorum, & frigidorũ, siccorumue, & humidorũ vel, in quibus insunt, primis. circa hæc. n. vnumquodq; dr

SS iiij vitiũ,

G vitiũ,& virtus, à quibus natum eſt alterari ipſum habẽs. virtꝰ.n. impaſſibile facit, vel vt oportet paſſiuũ : vitium vero paſſiuum ecõtrario, & impaſſibile. Siſr aũt & in animæ habitibus . oẽs.n. & hi in aliquid quodãmõ ſe habere . et virtutes quidẽ perfectiões, vitia vero remotiones. Amplius virtus qdẽ, ſi diſponit, ad proprias paſſiones, vitiũ vero male. quare neque hæc
H erũt alteratiões,neq; vtiq;,et horũ abiectiones,atq; aſſumptiões. fieri ãt has neceſſariũ, cũ alterat ſenſitiua pars. alterabit aũt á ſenſibilibus.oĩs.n. moralis virtus circa voluptates , doloreſq; corporeos : hi vero aut in agẽdo,aut i remorando,aut in ſperando. q̃ igit in actiõe, fm ſenſũ ſunt , vt á ſenſibili aliquo mouean tur : q̃ vero in memoria , &
I ſpe,ab hac ſunt. vel.n.qualia paſſi ſunt rememorãtes delectant,vl ſperãtes q̃ expectãt. quare neceſſe ẽ oẽm huiuſcemodi voluptatẽ á ſenſibilib⁹ fieri. Qm̃ aũt voluptate, doloreq; inato,& virtus, & vitiũ innaſcit : in his.n. ſunt:voluptates vero , & dolores alteratiões ſunt ſenſitiui: manifeſtũ q; ... alteretur aliqd, neceſſe et ... aliq ... aq; aſſumere . Prꝛterea generatio q̃ K
dẽ ipſorũ cũ alteratione, ipſa aũt nõ eſt alteratio . At vero neq; in intellectiua parte aiæ eſt alteratio . ſciens n. maxie eorũ, q̃ ad aliqd dñr . hoc aũt manifeſtũ eſt fm.n. nullã potentiã motꝰ ſcia innaſcit: ſed cũ extiterit aliquid. ex ea.n q̃ fm partẽ,experiẽtia,vlem accipim⁹ ſciam . Neq; itaq; actꝰ generatio eſt : niſi quis & reſpectionẽ, & tactũ generatio L
nes dicat.tale.n eſt actus.rurſus aũt ipſius vſus , et ipſius actus nõ ẽ gñatio:niſi quis reſpectionis, & tactus putat generationẽ eſſe,& ipſum operari his fiſr . q̃ vero à principio ſciẽ acceptio,nec eſt generatio,nec alteratio . nã , quia quietus eſt , reſidetq; diſcurſus,ſcire,ſapereq; dicimus.ad ipſum aũt quieſcere nõ ẽ gñatio. oino.n.nulli⁹ mutatiõis, M
quẽadmodũ dictũ eſt prius . Prꝛterea veluti,cum ex ipſo ebrium eſſe, dormire ue, vel ægrotare i cõtraria mutatus fuerit aliquis,nõ dicimus ſciẽtẽ factũ eſſe rurſus : q̃uis impotẽs erat vti ſcia prius: cum neq; qñ à pricipio habitũ aſſumat.nã,quia reſidet aia, ex morali virtute prudẽs fit qd, & ſciens. quocirca & pueri neque addiſcere poſſunt, ne-

que

A que ſecundum ſenſus ſimiliter, atq; ſeniores iudicaſſ. multa enim perturbatio, & motus ſedantur autem, & quieſcunt, aliquãdo quidem a natura, aliquãdo vero ab alijs: in vtriſq; autem, cum quædã eorum, quæ in corpore alterantur: quemadmodum i excitatione, & actione, quando ſit vigilans, & excitatur. Manifeſtũ igitur ex dictis quod B alterari, & alteratio i ſenſibilibus fit, & in ſenſitiua animę parte, in alia vero nulla, niſi ſecundum accidens.

SVMMA QVARTA.

Vtrum omnis motus habeat cum omni motu comparationem.

Quis motus cui motui ſit comparabilis. Cap. 1.

C Vbitabit autem aliquis, vtrum omnis motus omni comparabilis eſt, an non. Si igitur omnis comparabilis eſt, & æque velox eſt, quod i æqua li tempore per æquale mouetur, erit circularis quædam æqualis rectę, & maior etiam, & minor. Amplius alteratio, & latio quædam æqualis erit, cum in æquali tempore aliud alteratum ſit, aliud vero latum. erit ergo paſſio æqualis longitudini. ſed impoſſibile eſt. At, cum in æquali tempore per æquale mota fuerit, tunc æque velox eſt: æqualis autem non eſt paſſio omnis longi- D tudini: quare nõ eſt alteratio lationi æqualis, aut minor: quare non omnis comparabilis eſt.

Et quæritur, Vtrum motus coniungetur cum motu, aut non. Quoniam, ſi omnes motus coniunguntur ſibi, & conuenientia in velocitate ſunt illa, quæ i tempore æquali mouentur per æquale, tunc aliquis motus circularis erit æqualis recto. ergo aliquis motus circularis erit maior, aut minor illo. Et alteratio, & translatio erũt æquales, E *cum in tempore æquali hoc alteratur, & hoc mutat locum. ergo paſſio erit æqualis, longitudini: ſed hoc eſt impoſſibile. Quoniam tunc velocitas eſt æqualis, quando duo pertranſeũt in æquali tempore aliquod æquale. ſed paſſio, & longitudo non ſunt æquales: ergo neque alteratio, & translatio ſunt æquales, neque vna minor eſt alia: ergo* F *neceſſe eſt vt non omnis motus coniungatur cum omni motu.*

Hæc eſt Quarta quæſtio iſtius 25 tractatus. In prima. n. declarauit ꝙ omne motum habet motorem. In ſecunda vero, quòd omnia mota I loco reducuntur ad primum motũ, quod mouetur a motore in ipſo. Tertia autem eſt, ꝙ omnis motor eſt infimul cum eo, quod ab eo mouetur in loco. Quarta vero eſt iſta, vtrum omnis motus habet proportionem cum omni motu. Et dixit: Et quæritur, &c. & intendit per con-

ſum-

G Iunctionem ſuperpoſitionē, & men
ſurationem, ita, ꝙ omnes motꝰ poſ-
ſunt diuerſari ſm magis, & minus.
D.d. Quoniã, ſi omnes motus, &c.
.i. qm̃, ſi omnes motus menſurẽt ſe
adinuicem, aut ſuperponuntur ſibi
adinuicem, ſequitur vt motus circu
Motus cir cularis ſit ẽ equalis recto. Idẽ 4 phy. c. 119.
laris ſit æqualis recto. Qm̃, ſi duo
motus fuerint ſuperpoſiti, aut men
ſurantes ſe adinuicem, tũc duo ſpa-
tia, per quæ eſt motus, erunt talia.
Et hoc intendebat, cum dixit: & cõ
uenientia in velocitate. &c. Et, cum
induxit hoc impoſsibile, induxit
H aliud maius, & dixit: Et alteratio, & translatio erunt æquales, &c. i. &, ſi
quilibet motus mẽſuret quemlibet
motum, ſequitur aliud inopinabili-
us prædicto, & eſt, vt alteratio ſit æ-
qualis translationi, cum fuerint po
ſitæ in tempore æquali. D. induxit
impoſsibile, quod ſequitur ex hoc,
& dixit: ergo paſſio erit æqualis lon
gitudini. i. & ſi alteratio eſt æqualis
longitudini, neceſſe eſt vt qualitas
ſit æqualis loco, aut minor, aut ma-
ior. D. Iduxit cãm hoc, qđ ẽ ipoſſe,
et dixit: ſed hoc ẽ ipoſſe, &c. i. ſed hoc
I eſt ipoſſe, quia æqualia in velocitate
dicuntur æqualia, quia in eodem tẽ
pore pertranſeunt idem ſpatium in
quantitate. & qualitate. &, ſi in tran
ſlatione, & alteratione inuenitur æ-
qualitas, neceſſe eſt vt qualitas ſit
æqualis loco: quod eſt valde inopi-
nabile. Et, cum hoc multum appa-
ret in alteratiõne, & translatione. ſ.
qm̃ non dicuntur vniuoce, induxit
concluſionem intentam, ita, ꝙ iam
complcuit ſi. ã declaratiõnem, & di
xit: ergo nec alteratio eſt æqualis
trãſlationi. Et cum declarauit ꝙ al-
teratio non eſt æqualis translatiõi:
.d. ergo neceſſe eſt vt nõ oĩs motꝰ,
&c. i. vt nõ oĩs motꝰ menſuret oẽm K
motũ, cũ alteratio, & translatio ſint
motꝰ, tũ nõ æquales: & menſurãtia
ſe adinuicem ſunt illa, in quibus in
uenitur æqualitas, &, quia aliquan-
tulum eſt dubium de coniunctione
motus translationis rectæ cum cir-
culari, reuerſus eſt ad illum.

In circulo autẽ, & recta, quo-
modo accidet? Inconueniens. n.
eſt, niſi ſit circulariter ſimiliter
hoc moueri, & hoc ſuper rectã.
ſed conſeſtim neceſſe eſt aut ve-
locius, aut tardius: vt, ſi hoc de-
cliue ſit, hoc autem accliue. L

Sed conſiderandum quomodo eſt de circulo, & linea recta. Malum enim eſt dicere quod hoc impoſsibile eſt, vt moueatur circulariter, & moueatur idem recte, & eodem modo. ſed neceſſe eſt, vt cũ mouetur taliter vt motus eius ſit velocior, & tardior ſicut eſt neceſſe in eo, quod mouetur quandoque ſuperius, & quandoque inferius. & hoc non nocet.

Cum induxit inopinabile, quod M
cõingit, ſi motus rectus ſit propor-
tionalis motui circulari, incepit in
ducere modum, quo poteſt quis exi-
ſtimare ꝙ iſti poſitioni non ſequa-
tur improbabile, & dixit: Sed conſi-
derandum eſt, &c. i. quoniam mani
feſtum eſt quòd motus alteratiõis
non eſt proportionalis motui tran-
ſlationis, ſed illud, de quo perſcrutã
dum eſt, eſt vtrum motus rectus ſit
proportion alis motui circulari, &
ipſe circulus lineæ rectæ. &, cum in-
ter motum circularem, & rectũ ſit
pro-

A proportio, necesse est vt causa hoc sit, quoniam inter lineam circularem & rectam est proportio. & ideo perscrutatus est hic de circulo, & linea recta, & dixit: Sed considerandum est, &c. Deinde induxit modum, quomodo existimatur quòd non sequatur hanc positionem improbabile, & dixit: Malum enim est dicere, & videtur inconueniens est enim dicere quòd impossibile est vt aliquid moueatur circulariter motu æquali in velocitate sui motus recto, sed necesse est in eo, quod mouetur circulariter, & mouetur recte, vt B alter motus sit alio velocior, aut tardior, aut æqualis. Et hoc intendebat, cum dixit: sed necesse est, cum mouetur, &c. videlicet, quoniam quem admodum motus rectus est velocior, & tardior alio motu recto, & similiter circularis cum circulari, ita est de recto cum circulari. Deinde dicit: & hoc non nocet, videlicet, & existimatur quòd nullum inopinabile sequitur ex hac positione.

Amplius nihil differt ratione, si quis dicat necessarium esse confestim velocius, aut tardius C moueri. erit enim maior, & minor circularis recta, quare & æqualis. Si enim A tempore, hoc quidem lineam B transijt, illud vero lineam C, maior erit linea B linea C. sic enim quod velocius est dicebatur. ergo, si & in minori æquale, velocius est. quare erit aliqua pars ipsius A, in qua B circuli partem * æqualem transibit, & illud in toto A lineam C. *a. Lalgd*

Si igitur aliquis dixerit, quòd hoc necesse est, vt motus in loco sit velocior, & tardior, quoniam motus circularis debet esse maior, aut minor motu recto, ex quo sequitur vt sit æqualis et. Quoniam, si aliquod motum mouetur in tempore A motu B, velocius quam motu C. quoniam hoc modo vocabimus velocius. ergo necesse est, si mouetur in minori tempore aequaliter, vt sit velocius. ex quo sequitur, vt tempus in quo B pertranſit circulum, sit pars temporis A, & in quo pertranſit A lineam C, sit totum tempus. D E F

Demõ.

G *Demonſtratio quòd, ſi motus circularis ſit maior, vel minor in velocitate quam rectus, quòd poſſit eſſe æqualis eſſe.* K

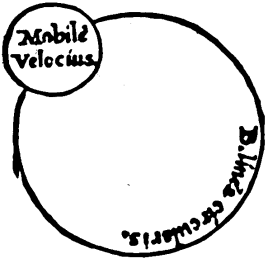

H L

A Tempus.

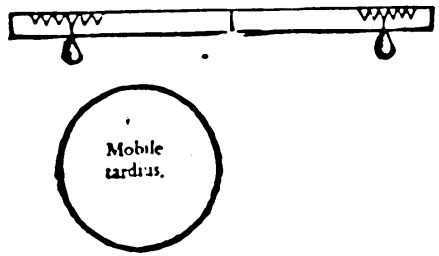

I M

C linea recta.

---

23 Cũ dixit ꝙ viſum eſt ꝙ inter motum circularem, & rectum eſt comparatio ſm velocitatem, & tarditatẽ, ſicut accidit hoc in motibus rectis, cum omnes ſint in loco, incœpit declarare quõ ſequitur, ſi dicant velociores, & tardiores, vt dicantur æquales. & retinuit ſermonem a capite, & dixit: Si igitur aliquis dixerit &c. i. ſi igitur aliquis dixerit ꝙ neceſſe eſt, vt in quibuſlibet duobus motib⁹ poſitis in loco, vt alter ſit velocior,

A rior,& alter tardior. quoniam oēs duo motus diuersi in loco, alter est maior,alter minor: & cum magnitudo,& paruitas inueniantur i eis: ergo velocitas, & tarditas: ergo & qualitas. omne enim,in quo potest esse velocius,& tardi⁹,pōt esse æquale. Et,cum ponunt q̄ omnes duo motus in loco possibile est vt alter sit maior,& reliquus minor,& in omni,in quo inuenitur velocitas,& tarditas,inuenitur æquale, & ponit q̄ motus rectus,& circularis,fm q̄ ambo sunt in loco, inueniuntur in eis velocitas,& tarditas,secundum magis
B & minus: concluſit q̄ in motu recto & circulari inuenitur velocius,& tardius,ergo & æquale. Et,quia ad certificandum propositionem dicentē q̄ omne,in quo inuenitur velocius, & tardius inuenitur in eo æquale, melius est vti exemplificatione, dicit: Qm̄,si aliquod motum mouetur in tempore A, &c. i. ponat igitur q̄ aliquod motum circulare, v.g. B, mouetur in tempore A motu velocium, q̄ motus alterius motꝰ, quod mouetur in eo, v.g. C. ergo necesse est vt, velocius pertranseat spatium æquale ei, quod pertransit tardius i
C tempore minori. talis. n. est defunctio velocious. D. dixit: ergo necesse est &c. i. &, cum sit positum q̄ velocius est illud, quod in minori tēpore pertransit æquale spatium, erit ēt verum conuertendum. s. q̄ illud, quod mouetur in minori tpe per æquale spatium, est velocius. & intendebat per hoc verificare definitionem. &, cum fuerit conūctum huic, q̄ motum circulare potest esse velocius, aut tardius recto: cōcludetur ex hoc q̄ motum circulare, & rectum mouentur per spatium æquale in minori tpe. Et hoc intēdebat, cū dixit: D ex quo sequitur, vt tempus. i. & sequitur, cum posuerimus q̄ motum circulare. s. a est velocius q̄ motum c, & mota sunt in eodem tempore, .s. in A, & B circulare perficiat circulum in parte temporis A, in quo toto compleuit c lineam rectā. & sic possibile est vt aliud motum per lineam rectam sit velocius, q̄ motum c, ita, q̄ velocitas sui motus ad motum c, erit sicut velocitas motus B, ad motum c. ex quo sequitur vt motus rectus sit æqualis circulari. Et hoc intendebat concludere, vt videtur. & dimisit conclusionem, quia E bene apparet ex propositionibus, quas induxit. deinde induxit inopinabile, quod opponitur huic conclusioni.

At vero, si sunt comparabilia, accidit id, quod nuper est dictum, esse æqualem rectam circulo. sed comparabilia nō sunt: neq; igitur ipsi motus. Sed quæcunq; non sunt æquiuoca, omnia comparabilia sunt. veluti, cur comparabile non est, vtrū acutius sit stilus, an vinum, aut vltima. quia. n. æquiuoca sunt, F non comparantur. sed vltima ip si, quæ est iuxta vltimam comparabilis est: quoniam idem significat acutum in vtrisq;. ergo non idem velox, hic, & ibi. multo autem adhuc minus in alteratione, & latione. Cōparabilū condītiones.

Sed, si coniungantur, continget illud, quod prius diximus, scilicet quod linea recta sit æqualis circu

G culo sed non coniunguntur, neque coniunguntur etiam motus. Sed cum ita, quæ non sunt vniuoca, non coniunguntur. Verbi gratia dicere, quare ista non coniunguntur, scilicet est acutum perforans, aut vinū, aut neuma, quod dicitur vita. Dicamus quia ista sunt æquiuoca, et ideo non coniunguntur. sed neuma, quod dicitur vita, non coniungunt-
H tur cum neumate, quod dicitur amara vita: quia acumen in eis ha-
bet eandem rationem. & forte ve-
locitas hic non est velocitas illic. & hoc dignius est in alteratione, & translatione.

24 Cum induxit sermonem, ex quo existimatur ꝙ motus rectus est proportionalis motui circulari, reuersus est ad improbabile, quod contingit huic positioni, & dixit: Sed, si cōiungātur, &c. i. & sequetur quia motus rectus non habet rectitudinem, nisi propter magnitudinem rectā, & similiter motus circularis propter magnitudinem circularem. Si igi-
I tur motus rectus sit æqualis motui circulari, cōtingit necessario vt magnitudo recta sit æqualis circulari: ergo superponuntur. sed notum est ꝙ linea recta non superponitur circulari: & necesse est, vt illa, quæ mē surant se adinuicem, vt superponantur sibi adinuicem. Et dixit illud, qđ diximus prius, & per se non dixit prius, quod sequitur ex hac positione, vt linea recta sit æqualis circulari. quoniam hoc sequitur ex illo, qđ sequitur ex prima positione, scilicet ꝙ vt motus circularis coniungatur cum motu recto, & est vt motus cir- K
cularis sit æqualis recto. Quoniam, si ex hoc, quod ponitur quod duo isti motus coniunguntur, sequitur vt sint æquales, & ex hoc, ꝙ sunt æquales, sequitur vt magnitudo recta sit æqualis circulari. D. dixit: sed non coniunguntur. i. non habebūt proportionem inter se, quia non superponuntur sibi. D. d. neq; etiā motus cōiunguntur. i. &, cum inter magnitudines non est proportio, ergo neque inter motus. Deinde dedit causam, quare non coniunguntur, & dixit: Sed omnia, quę non sunt vniuoca, non coniunguntur. Dein- L
de induxit exemplum de æquiuocis & dixit: verbi gratia, &c. idest, qm̄, si aliquis quæriuent quare non est cōparatio inter acumen sibi perforans, & vini, & neumatis acuti, quod dicitur acutus acuto, dicitur, quia hoc nomen acumen dr in eis æquiuoce. in instrumento enim ratio eſ est abscindere ligna, in vino autem pungere linguam, in neumate vero percutere auditum fortiter. Deinde dicit: & forte velocitas hic, &c. idest, & forte hoc verbum velocitas dicti de motu circulari, & de motu recto M
est etiam æquiuocum & dixit, forte, quia non ita apparet æquiuocatio in eo, sicut in hoc nomine acumen. Et, quia hoc apparentius est velocitate, quæ dicitur de alteratione, dixit: & dignius est, &c. idest, & cum dicimus ꝙ hoc nomen a velocitas æquiuoce dicitur de motu circulari, & recto, quanto magis dicetur æquiuoce de alteratione, & translatione.

a Velocitas æquiuoce dicitur de motu circulari & recto & multo magis de alteratione & translatione.

An primum quidem hoc nō verum est, ꝙ, si non sint æqui-
uoca,

A uoca, comparabilia sunt. Multũ enim idem significat in aqua, & aere, & comparabilia non sunt. Si autem non, duplum quidem idem (duo. n. ad vnum) & non comparabilia sunt.

Et potest quis dicere, primo quidem, quòd iste sermo non est verus scilicet quòd illa, quæ nõ sunt æquiuoca, coniunguntur. Hoc enim nomen Magnum debet habere eandem rationem in aqua, & aere: et non coniunguntur. Deinde si nõ sueB rit hoc, necessario duplum erit in eadem ratione. est enim proportio binarij ad vnum: & non coniunguntur.

C Cum posuit quòd illa, quæ non sunt vniuoca, non coniunguntur, incepit dubitare super hoc, & dixit: Et potest aliquis obijcere nobis in declaratione eius, quòd motus circularis nõ coniungitur cum recto. Primo quidem vero in propositione, dicente q illa, quæ non sunt æquiuoca, sunt proportionalia. nõ enim omnia vniuoca sunt proportionalia, verbi gratia, quoniam hoc nomen magnum eandem habet rationem in aqua, & aere. sed aqua non coniungitur cum aere, cum sint diuersa duabus differentijs cõtrarijs. & etiam duplum eandem habet rationem, nihil enim aliud est, quam proportio binarij ad vnum. & non omnia, quæ sunt dupla, coniunguntur. cum enim istud mel sit duplũ istius aceti, tamen inter mel, & acetum non est comparatio. Et hoc intendebat, cum dixit: est enim proportio, &c. i. definitio enũ dupli est proportio binarij ad vnũ. vniuoca D autem sunt illa, quorum definitio est eadem, & non coniunguntur, sicut illa, quę sunt dupla adinuicem.

An & in his eadem ratio. etenim & multum æquiuocũ est. sed quorundam & rationes æquiuocæ sunt. vt, si dicat aliquis q multum est tantum, & adhuc aliud tãtum, & æquale æquiuocum. & vnum quoq, si contingit, confestim æquiuocum. si autem hoc, & duo.

Ad hoc autem dicamus, quòd sermo de istis duobus idem est. magnum enim etiam est de æquiuocis. sed quorundam nominum definitiones etiã sunt æquiuocæ, verbi gratia, quoniam si aliquis dixerit quòd magnum est illud: quod est talis quantitatis, & talis excessus, & quod duplum est æquale bis, tunc dicere est talis quantitatis, & æquale erit æquiuocum. & vnum etiam est æquiuocum necessario. & si vnum est tale, & binarius etiam erit tale. E

F Cũ dubitauit in, q̃ position, dicẽs q̃ vniuoca sunt coniungibilia, qñ multũ, & paucũ sunt vniuoca, cũ habeant easdẽ definitiões, tñ nõ cõiugunt in obus, si dñr multa, & pauca, & sit de duplo, & dimidio, dicit dissoluendo q̃ ista, & similia nõ sũt vniuoca vera. Vniuoca. n. sunt illa, quorũ definitiones sunt eædẽ voce, & rõne. definitiões aũt istorũ sunt eędẽ fm vocẽ, & diuersę fm rõnẽ. Et dixit: Ad hoc ãt dicam⁹ &c. i. ad hoc ãt dicam⁹, q̃ dissolutio I istius duab⁹ 16 Idẽ 5 Metaphysicæ cap. 1.

de

G de quib⁹ induximus exemplum, eſt prima diſſolutio, quam diximus in cauſa eorum, quæ non coniunguntur, & eſt, quia ſunt æquiuoca. Æquiuocorum. n. alia ſunt, quorum definitiones ſunt diuerſæ uoce, & ratione. alia uero ſunt, quorum definitiones ſunt æquiuocæ, ſicut nomina eorum. & hoc intendebat, cum dixit, ſed quorundam etiam definitiones ſunt æquiuocæ. & iſta, de quibus dubitamus, ſunt hmõi. & hoc, q̃ definitiones eorum ſunt æquiuocæ, facit exiſtimari ea eſſe eadem in

H ratione ſicut eſt diſpoſitio in multo, & pauco, & duplo, & dimidio. Et, cum dixit q̃ definitiones iſtorum ſunt æquiuocæ, declarauit hoc, & dixit. v. g. &c. i. & hoc, q̃ definitiones iſtorũ ſunt æquiuocæ, apparet, q̃n, ſi aliquis dixerit in definitione magni, quod eſt talis quantitatis. tunc hoc nomen quantitas erit æquiuocum. & ſiſi, cum dixerit in definitione dupli, q̃ eſt æquale bis, tunc hoc nomen æquale erit æquiuocum. Et, cum narrauit q̃ iſta nomina ſunt æquiuoca in hac definitione, narrauit etiam q̃ in definitione etiam dicẽtẽ, q̃ eſt illud, cuius proportio ad

I illud, cuius eſt duplum, eſt ſicut proportio binarij ad vnitatem, eſt enã æquiuocatio, & dixit: & vnũ etiam eſt æquiuocum. i. q̃ accipitur in definitione dupli. &, ſi hoc nomẽ vnũ eſt æquiuocum, ergo & binarius erit etiam æquiuocum. Sed notandum eſt q̃ non ſunt æquiuoca pura, ſed de modo æquiuocorum, quæ dicuntur ambigua.

Æq̃ uocũ duplex.

Verum propter quid alia cõparabilia ſunt, alia uero non, ſi vna quidẽ eſt natura? An, quia ſunt in alio primo ſuſceptiuo. e- K quus igitur, & canis comparabilia ſunt, vtrum albius. in quo enim primo idem eſt, ſuperficies: & ſecundum magnitudinẽ ſimiliter, aqua autem, & vox nõ: in alio nanque.

Et ſi hoc non fuerit ita, quare quædam coniunguntur & quædã non, & natura eorum eſt eadem? Et poteſt aliquis dicere, quod hoc eſt, quoniam inuenire hoc in primo recipiente eſt diuerſum. equus igitur, & canis coniunguntur in ra- L *tione, ſecundum quam dicitur v-* 9 *trum ſit albius. illud enim, in quo primo inuenitur, eſt idem, ſcilicet ſuperficies: & ſimiliter coniunguntur in magnitudine. aqua autem, & ſonus non coniunguntur, quia ſunt in diuerſo.*

Et ſi diſſolutio in magno, & du- 17
plo non ſit, ſicut diximus, & fuerit vniuoca, accidet ambiguitas. ſ. quare quædam vniuoca coniunguntur ſecundum magis, & minus, & quædam non coniunguntur, & natura rationis, quam ſignificant vniuoca, M habent eandem. & dixit hoc, quia notum eſt per ſe q̃ omnia vniuoca debent coniungi ſecundum oia, ex quibus continuantur. D. incepit contradicere huic q̃ſti, & dixit Et poteſt aliquis dicere, &c. i. & poteſt aliquis diſſoluere hanc q̃ſtionem q̃n magnum, & paruum, & duplum, & dimidium, etſi ſint vniuoca, ſunt non coniungibilia, & econtra alijs vniuocis per accidens. ſ. propter ſcientem q̃n illud, quod ſignificat hoc

nomẽ

A nomen magnum,& duplum, non diuersatur in se, sed secundum diuersitatem recipientis. Si igitur accidant istis diuersitas, erit propter recipiens. Ista igitur nō coniunguntur, qm subiectum eorū est diuersum: & coniunguntur, quia eandem habent rationem. Deinduxit exemplum super hoc. & dixit: equus igit, & canis, &c. illa, in quibus accidit, vt sint coniungibilia, fm q sunt vniuoca, & coniungibilia, fm q sunt æquiuoca. s. fm subiectum eorum, sunt sicut equus albus, & canis alb⁹, cui coniunguntur fm albedinem.

B di enim q alter est albior reliquo. albedo enim in eis eandem habet rationem. nam illud, in quo inuenitur albedo, est idem. s. superficies. Et intendebat, quòd ista cōiūguntur secundum illud, quod est vniuocū in eis, & est color albus, & non coniunguntur secundum subiectum remotum coloris, & est equus, & canis. & sifi est dispositio de magno, & paruo in eis. & hoc intendebat, cū dixit: & similiter coniunguntur in magnitudine. i quia magnitudo in eis est eadem. D. d. aqua autem, & cadest, vt mihi videtur, aqua aūt,

C & sonus non coniunguntur, cū ratio magnitudinis in eis est diuersū in se, scilicet cum dicimus aqua magna, & sonus magnus. Et hoc nomen coniunctio, quo vtitur, in rei veritate est cōtinuatio: ita, q ex istis fit vnum.

An manifestum est q erit sic quidem omnia vnum facere. in alio autē dicere vnumquod q esse, & erit idem æquale, & dulce, & album. sed in alio.

Dicamus autem in hoc: quoniā D *manifestum est, si hoc fuerit tale, possibile erit vt omnia ponantur idem: & dicantur, si vnumquodq; eorum est in aliquo alio ab eo: in quo est aliud: & sequitur, æquale erit idem, & dulce, & album. sed illud, in quo est hoc, est aliud ab eo in quo est hoc.*

Vult dubitare in secunda solutio 28
ne, quam dixit de magno, & paruo, E
vbi dixit, qm̄ sunt vniuoca, sed accidit eis vt non coniungantur propter diuersitatem recipientis, sed secūdū se coniunguntur. Et dixit: Dicamus igitur in hoc, &c. i. sed dicam⁹, qm̄ manifestum est, si posuerimus talia ex rebus vniuocis, q contingit ex hoc, vt omnia sint idem præter hoc quod dicamus q vnumquodq; eorum est in aliquo alio ab eo, in quo est reliquum. Et intendebat q quędam vniuoca diuersantur secūdum subiectum, v. g. color. Si igitur posuerimus q magnum, & paruum, & talia æquiuoca non diuersant, ni si fm subiectum, contingit vt oīa F
sint vniuoca. & sic æquale habebit eandem rationē in numeris, & magnitudine, & tempore. Et intēdebat q, cum fuerit concessum q eorum, quæ sunt alia, diuersantur fm subiectum tantum, & conueniunt in se, & alia conueniunt fm vtrūq;, & q non est hic alia diuersitas, & in vniuocis inueniuntur isti duo modi, necesse est vt omnia sint vniuoca: nisi ponantur hic esse aliqua quæ diuersantur in vtroq;. s. in ratione, & in subiecto rōnis: ita, q nō conueniāt in aliquo. & tale non est.

G Amplius ſuſcepciuum nō qđ uis eſt, ſed vnum vnius primū. Sed non ſolum oportet comparabilia non æquiuoca eſſe, ſed & non habere differentiam, neque quod, neq; in quo. dico autem, vt color habet diuiſionem. Non ergo eſt comparabile ſm hoc, vt vtrum coloratum ſit magis album, quam nigrum. hæc enim comparantur, non ſm aliquem colorem, ſed quatenꝰ color eſt, ſed ſecundum albedinē. Sic & circa motum, æque velox H quod in æquali tempore mouetur per æquale, † {tantum longitudinis in hoc.}

† a.l. ſm ſpatiū diſt hoc, aliud.

Et etiam primum recipiens nō eſt quodcunque vnum, ſed eſt vnum, quod recipit vnum. Et nō ſufficit vt coniungibilia non ſint æquiuoca tantum, ſed cum hoc indigent, vt inter illa non ſit diuerſitas, neque in ratione, neque in eo, in quo ſunt. verbi gratia, quoniam in colore accidit diuiſio. Ergo in I *hoc nō coniunguntur duo, vt a, quod dicatur, vtrum ſit magis coloratum, non intelligēdo vtrum ſit magis in eodem colore, ſed in capitulo coloris, & coniunguntur ſecundum albedinem. Et ſic dicimus etiam in motu, quoniam eſt etiam conueniens in velocitate, cum in tempore æquali pertranſierit ſpatium æquale talis quantitatis.*

29 Cum perſcrutatus eſt de hoc. ſ. inter quos motus inuenitur compa rato ſecundum magis, & minus, & K declarauit ꝙ motus diuerſi in genere non coniunguntur, vt velocitas, & tarditas in translatione, & alteratione, & dubitauit in motibus conuenientibus in genere, & diuerſis in ſpecie, vt motus rectus, & circularis, & declarauit ꝙ non coniunguntur propter hoc, ꝙ illa, quæ coniunguntur, oportet vt non habeāt nomina æquiuoca, neq; in recipiente, incōpit dicere hoc, & dixit: Et etiam primum recipiens, &c. i. & hoc, quod dictum eſt, ꝙ eadem res inuenitur in ſubiectis diuerſis, non eſt verū. qm̄, ſi ita eſſet, tunc idem reciperet L a quocunq;: & ſic nō eſſent hic materię propriæ formis naturalibus, neq; præparatio propria. & ideo ne ceſſe eſt vt vnius tranſmutati tranſmutatum ſit vnum ſubiectum neceſſario. ſ. propinquum. ex quo vi ꝙ genus non eſt ſubiectum propinquum formarum. Et deinde dicit: Et non ſufficit, &c. i. & non ſufficit in rebus, in quibus inuenitur coniuncto, vt non ſint æquiuoca, ſed vt ēt non diuerſentur in ratione, neq; in ſubiecto propinquo. & iſtæ ſunt vltimæ ſpecies. Illa autem, quæ conueniunt in ratione generali, & diuerſantur in differentijs, & ſubiectis ꝓprijs, vt color, qui eſt vnum quid genere, ſed diuerſatur ſecundum differentias, & ſecundum ſubiectum proprium vnicuiq;, dicę non coniungūtur. & hoc intendebat, cum dixit. v. g quoniam in colore, &c. i. qm̄ color non coniungitur cum colore, ſecundum ꝙ eſt color tantum. quoniam color diuiditur per differentias attributas colori diuiſiuas: & iſtæ differentiæ ſunt diuerſæ ſecundum formas. & ſubiectum: niſi com M

pa-

A paratio cadat inter illa duo in eadē ſpecie coloris: qñ in iſtis poteſt eſſe comparatio, & coniunctio, ver. g. in duobus albis: qñ poſſe eſt dicere alterum eſſe albius reliquo, aut ſiſt. & hoc intendebat cum dixit: non intelligendo, &c. i. & illa, quę conueniunt in colore, qui eſt genus, & diuerſantur ſecundum differentias, verbi g. albū, & nigrū, non comparantur adinuicem, ita, q̄ dicatur q̄ hoc eſt magis coloratum, q̄ hoc, ſine eo, q̄ comparatio cadat inter illa in eodē colore. qñ tunc comparatio erit ve

B ra. nam idem color in ſpecie eſt idē in forma, & ſubiecto. D. d. ſed in caſu coloris. i. & diximus, q̄ comparatio inter illa non eſt vera in gñe coloris, non in ſpecie. & ſō dixit: & coniunguntur ſecūdū albedinē. i. & coniunguntur, qñ accipiunt, ſm q̄ ſunt in eadē ſpecie. v. g. in albedine. Et, cum verificauit quæ ſunt cōrungibilia, & q̄ ſunt ea, q̄ conueniūt in rōne, & ſubiecto, declarauit q̄ motus, qui coniungunt debēt eē hmōi & quod non dr eos eſſe ęquales, niſi conueniant in rōne motus, & ī ſubiecto motus, quod eſt magnitudo,

C deinde d. Et ſic dicimus ī motu, &c. Et intendebat per hoc, q̄ impoſſibile eſt de quantitatibus eſſe æquales niſi rectas tantum, aut circulares tā tum, ſcilicet quę ſunt eiuſdem ſpeciei, cum iſtę ſibi ſuperponant. & ſō dicimus q̄ quantitates cuiuæ non æquabuntur, niſi ſint eiuſdem circuli. Quod autem dicunt Geometrę, q̄ linea recta eſt breuiſſima linea, ducta inter duo puncta, dicitur large. & ęqualitas dicitur de eis fere ęquiuoce. & ſimiliter hoc, quod dicunt, quōd circunferentia alicuius circuli eſt æqualis figuræ polygo-

D nię, dixit: & Geometer decipiēt hoc quia poſsibile eſt exiſtimare lineā rectam, quæ incuruetur, & fiat circularis. &, quia hoc accidit in mente, attribuit hoc proprie Geometræ.

Si autem aliud quidē alteratum eſt, aliud vero latum, æqua liſnē erit hæc alteratio, & æque velox lationi: ſed inconueniens eſt. cauſa autem, quia motus habet ſpecies. quare, ſi quæ ī æqua li tempore lata ſunt per æqualē longitudinem, æque velocia erūt æqualis recta, & circularis. Verum ergo cauſa ſit, quia latio

E genus ſit, an quia linea genus: tempus enim ſemper idem, impartibile ſpecie. An ſimī illa ſpecie differunt. etenim latio ſpēs habet, ſi illud, ſuper quod mouetur ſpecies habeat. Amplius autem, ſi per quod, vt ſi pedes, ambulatio, ſi alæ, volatio. An non. ſed figuris latio eſt. Quare quæ in ęquali tempore mouentur ſ eandem magnitudinem, æque velocia ſunt. eandem autem in-

F differentem ſpecie, & motu indifferentem ſpecie.

Si igitur aliquis dixerit quòd, quando in iſta longitudine demonſtrata, hoc alteratur, hoc vero tranſfertur, ergo ipſa alteratio conuenit in velocitate cum tranſlatione, dicemus quòd hoc eſt improbabile. et cauſa in hoc eſt, quia motus hēt ſpecies. ergo neceſſe eſt, ſi illa, quæ mutāt in tēpore æquali lōgitudies æquales, ſint æqualis velocitatis,

G *Vt motus rectus sit æqualis motui circulari. Vtrum igitur sit causa quòd trãslatio est genus, aut quod linea est genus? temporis enĩ semper duæ species sunt indiuisibiles. Dicamus igitur quòd hæc duo sunt insimul, scilicet diuersitas ĩ specie. trãslatio enim habet species: quas illud per quod fit iste motus habet species. Et forte erit hoc, cum fuerint eius per quod fit motus. Verbis*

H *gratia quoniam quod habet pedes motus eius est ambulatio, & quod habet alas motus eius est volatio. Sed non est ita, scilicet quoniã motus translationis nõ diuersatur in specie propter diuersitatem instrumenti sed translatio erit in hoc diuersa secundum figuras. Ergo necesse est vt illa, quæ in tempore æquali mouẽtur per idem spatium: sint æqualis velocitatis. & dico idem: in quo non est diuersitas ĩ specie, neque in motu.*

I 30 Quia definitio motuum æqualiũ est pertransire in tpe æquali spatiũ æquale. Eadem ĩ specie, teneri sus est etiam ad dubitandũ sup hãc definitionem, ex qua sequitur vt alteratio sit æqualis trãslationi, quãuis posset inueniri aliqua trãslatio in aliqua lõgitudine dimẽsata, & aliqua alteratio in illa eadem longitudine. ex quo sequitur vt alteratio sit æqualis translationi, quę sunt diuersę in specie. Et hoc intendebat, cum dixit: Si igitur aliquis dixerit. &c. Deinde induxit causam, ex qua accidit inæqualitas in motu: & est, ꝙa K sunt diuersæ in specie, nedum in genere. & ideo dixit: & causa in hoc, &c. D. ergo necesse est, si illa, q̃ mutant, &c. ergo necesse est, si in duobus motibus conuenientibus in velocitate nõ determinetur, vt eiusdẽ speciei sint, quod non erit, nisi motus sint eiusdẽ spẽi, & illud, p̃ quod est motus, eiusdẽ spẽi, sed solummodo dicat ꝙ æqualia in velocitate sunt illa, quę in tpe æquali pertranseant longitudines æquales sine aliqua determinatione, necesse est vt motus non sint æquales. & si non, tunc motus circularis, & rectus essent æqua- L les. Et tũc, cum posuerimus conuenientiam in eo, in quo sunt mot' in specie, & non posuerimus conuenientiam duorum ipsorum motuũ. Et, si accidit, cum duo motus fuerint eiusdem gẽris, vt conueniant in spẽ p conuenientiam eius, per quod sunt in specie, & vt diuersentur per diuersitatem eius, vt accidit motui circulari, & recto. D. d. Vtrum igitur est cã, &c. vtrum igitur est causa in hoc, ꝙ trãslatio circularis nõ sit æqualis trãslationi recte, q̃ vtrum hoc ꝙ translatio est genus, & circularis, & recta sunt spẽs eius? aut hoc, ꝙ linea M est genus, & circularis, & recta sunt spẽs eius? D. d. tps. n. & ca. tempꝰ n. est idem in specie. & impossibile est existimare ipsum esse causam in diuersitate trãslationis rectæ ad circulare. & intendebat, vt mihi vi, per quas species eꝝ, præteritum, & futurum. Deinde dicit. Dicamꝰ igitur, q̃ hęc duo sunt insimul, &c. dicamus igitur ꝙ hęc diuersitas motus recti, & circularis sit ex ambobus insimul. scilicet ex diuersitate eius, spẽi quod est motus in specie, & diuersitate ip-

ius

gus motus. Et quia causa in diuersitate motus circularis a recto in specie est diuersitas magnitudinis rectæ a circulari specie, dixit: translatio enim habet species, &c. 1. sed trãslatio est species quia magnitudo, per quam est motus, est species. D. d. Et forte etiã, &c. 1. & forte existimatur q diuersitas translationis in specie est propter diuersitatem instrumentorum, quibus fit trãslatio eiã specie, v. g. quoniam ambulatio differt a volatione, vt vr. quia instria, quibus fit ambulatio, differunt ab instrũ, quibus fit volatio, s. pedes, ab ala. D. d. Sed non est ita. 1. sed hoc, quod existimatur, non est verum. nã, cum hoc fuerit bene consydera tum, apparebit q translatio nõ differt in specie propter diuersitatem instrũ, quo fit translatio. Diuersitas instrumenti facit in translatione diuersitatem figuræ, diuersitas autẽ, quæ est in figura, non est secũdum differentias substantiales rei. Figura enim est qualitas. differẽtia autem translationis debet esse de natura generis, in quo fit translatio, scilicet de natura vbi. Et, cum declarauit ex omnibus istis definitionem motuum qualium, dixit: Ergo necesse est, vt illa, quæ mouentur, &c. 1. ergo necesse est, vt illa, quę mouentur p idem spatium, aut numero, aut specie, quorum motus est idem in specie, vt sint equalia, & ideo dixit, & dico idem, &c

Quare hoc consyderandum, quæ sit differentia motus. Et significat sermo iste a q genus non vnum quid est, sed ob hoc latent multa. Sunt autem b æquocationum aliæ quidem multum distantes, aliæ autem habẽtes quandam similitudinẽ, aliæ vero propinquæ, aut genere, aut similitudine rationis. quapropter non videntur equiuocationes esse, cum sint. Quando igitur altera est species, si idem in alio, aut si aliud in alio? Et quæ nam definitio, aut quo discernemus q idem est album, & dulce, aut aliud, ex eo ne, quia in alio videtur alterum, an qui omnino non idem?

Et ideo consyderandum est diuersitas in motu quid sit. Et iste sermo significat quod genus nõ est idem. & deceptio inuenitur ex hoc loco ĩ pluribus absque eo: quod participatur. Æquiuocorum autem alia distant multum: alia autem in eis est quædam ambiguitas, & alia sunt propinqua aut in genere: aut in comparatione. & ideo non existimatur illud, quod est huiusmodi de æquiuocis: quæ sunt talia, & quæ talia. Quando igitur erit species diuersa. Vtrum quando eadem fuerint in alio, sed quando aliud fuerit in alio? Et quis est terminus illius? terminus eius est distinguere, & perscrutari, vtrum album sit idem, & vtrum dulce sit idem, aut diuersatur, quia inuenitur in alio, aut quia vniuersaliter non est idem?

Cũ narrauit q equalia sunt cõuenientia in specie mot⁹, & i eo, s quo

G est motus & scire hoc est difficile, dixit: Et ideo considerandum est, &c. .i. & ideo considerandū est quid sit diuersitas specifica in motu. D.d. Et iste sermo, &c. i. & iste sermo in definitione est sermo, qui significat per se ꝙ genus, in quo est motus, est diuersum. Et hoc, quod dixit manifestum est. qñ definitio, quæ notificat ꝙ illa, de quibus dicitur, sunt diuersa, est definitio, q̃ declarat ꝙ genus illarum rerum est diuersum. & hoc commune est omnibus æquiuocis. v. g. quia definitiones eorum, de

H quibus dr hoc nomen canis, sunt diuersę, videtur ꝙ illa sunt diuersa in genere. Si igitur hoc fuerit manifestum per se, tunc erit manifestū per se, ꝙ hoc nomen canis dr æquiuoce de illis, de quibus dicitur. sed, quia hoc non apparet per se ex definitionibus in omni materia, accidit errare in hoc pluribus. Et ideo dixit: & deceptio accidit, &c. i. & definitiones quorundam faciunt opinari quòd natura eorum est eadem: vnde existimantur esse vniuoca, & nō sunt. Et, cum narrauit ꝙ in definitionib⁹

I non est sufficientia dare in omni loco ꝙ genus est diuersum, aut nō diuersum, incepit declarare in quib⁹ locis apparet hoc ex definitionibus manifeste, & in quibus nō, & dixit: Aequiuocorum autem, &c. i. æquiuocorum autem alia sunt diuersa per se, alia sunt maxime diuersa in se: & in illis non latet ex definitionibus quod nomen est æquiuocum. In aliis vero est quędam ambiguitas, & latent aliquantulum, sed tamen sunt propinqua illis. alia vero sunt valde propinqua, aut in genere, aut in cōparatione. Et, quia ille tertius modus latet valde, dixit: & ideo non existimatur, &c. i. propter ambiguitatem K

istius modi æquiuocorum fuit existimatum, quod eorum est de modo vniuocorum ꝑm existimationem incertam. & hoc intendebat, cum dixit: ꝙ sunt talia, & quę talia .i. quę sunt equiuoca, & quæ vniuoca. D.d. Quãdo igitur, &c. i. cum illa ambiguitas in diuersitate specierum sit propter propinquitatem naturarum istarū, qñ igitur erit species diuersa a specie? idest, qñ igitur erunt duæ naturæ ambiguæ duæ species, vtrum qñ eadem fuerint in diuersis, aut qñ diuersa fuerint secundum formam, &

L subiectum: & hoc intendebat cum dixit, sed cum fuerit aliud in alio. D.d. Et quæ est definitio illius, &c. .i. &, cum illa ambiguitas est in eis, quæ igitur est definitio eorum, quę conueniunt in specie, idest. & definitio eorum, cum dispositio in eis ambigua sit, vtrū sint idem, aut diuersum, & cū hoc nō sit manifestū per se, perscrutandum est de illo, vtrum sit idem, aut nō. v. g. de albo, vtrum sit idem I olbus, de quibus dr albū. & similiter dulce, vtrum sit idem et in omnibus, de quib⁹ dr dulce. Et intendebat, ꝙ est ars inducens ad cognitionem conuenientię, & diuersi- M

tatis in speciebus, cum non fuerint manifestę per se, est secundum regulas datas in Septimo Topicorum vbi sunt dati loci de eodem, aut diuerso. Deinde dicit: aut diuersatur, quia fuerit ut, &c. i. quoniam perscrutandum est vtrum sit idem, aut diuersum, quia est in subiectis diuersis, aut quia est diuersum in se. & qa existimatur ꝙ causę diuersitatis sūt plures istis duabus causis, dixit: aut quia vniuersaliter non est idem.

De

A De alteratiõe autem quomodo est æque velox alteri alteratio? Si itaq; est sanari alterari, est autem hunc quidem velociter, illum autẽ tarde sanari, & simul quosdam, quare est alteratio q̃ velox. in æquali enim tempore alteratum est. Sed quid alteratum est? æquale enim hic non dicitur, sed, vt in quantitate æqualitas, ita hic similitudo. Sed sit idem, quod mutatur in æquali tempore, æque velox. Vtrum ergo eo, in quo passio, an passio B ne oportet comparare? hic igitur, quòd sanitas eadem sit, est accipere, aut quòd neq; magis, neq; minus, sed sit? existit. Si autem altera passio sit, vt alteratur id, quod dealbatur, & id, quod sanatur, his nihil ineſt idẽ, neq; æquale, neq; simile, vt iam hæc species facit alterationis. & nõ est vna, vt neq; latio. quare considerandum est quot sunt species alterationis, & quot latiõis. Si igitur quæ mouentur specie differunt, quorum sunt motus C eccundum se, & non fm accñs, & motus ipsi specie differunt: si autem genere, genere: si vero numero, numero.

Et consyderandum est de alteratione quomodo vna erit æqualis alteri. Dicamus igitur quod, si acquisitio sanitatis est alteratio, & sit possibile illud sanari velociter, & illud tarde, & duo sanentur in simul, ergo aliqua alteratio erit æqualis in velocitate: fiunt enim D *in æquali tempore. Quid igitur alteratur? æqualitas enim non dicitur hic, sed illud, in quo dicitur de quantitate æqualitas, dicitur in eo hic similitudo. Sit igitur æqualitas in velocitate in eis, quæ transmutantur, eadem transmutatione in æquali tempore. In vtroque igitur quærenda est conuenientio in re, in qua est passio, aut in ipsa passione. hic autem possumus accipere eandem sanitatem, quia nõ est ad-* E *dens, neque diminuta, sed est eodẽ modo. Si autem fuerit diuersum, vt, cum dicimus alterari ī eo quod acquirit albedinem, & in eo, quod acquirit sanitatem, & hoc non est idem, neque æquale, neque simile: sed ex istis nunc fiunt species alterationis. & non est eadem alteratio, quemadmodum non est eadem translatio. & ideo sciendum quot sunt species alterationis, & species translationis. Si igitur mota fuerint diuersa in specie, scilicet* F *quæ habent motus essentialiter, non accidentaliter, tunc motus eorum etiam erunt separati in specie: & si fuerint diuersa in genere, in genere: & si in numero, in numero.*

× Cum declarauit q̃ translatio est æqualis alicui translationi, vult quæ rere hoc etiam in motu alterationis, & dixit: Et consyderãdum est, &c. 1.

G & considerandum est de alteratione, quomodo qualitas imaginatur in ea, cum continuo non imagine tur in motibus, ut per qualitatē, & dixit hoc, quia equalitas est propria quantitatis, non qualitatis. D.d. Dicamus igitur q, si acquisito sani tatis, &c. i. cum, cum fuerit positū q acquisito sanitate est alteratio, & q possibile est aliquem hominem sanari velocius, q alium hominem, & possibile est vt duo homines sanentur simul ab vna egritudine in tempore equali, tunc alteratio erit equalis alterationi. D.d fiunt. n. in tempore equali. & iste duę sani H tates dicuntur equales, quia fiunt I equali tpe. Et, quia tempus est extrī secum a re, & non sequitur ex equalitate eius equalitas motuū, si equalitas non fuerit in subiantia motuum, incipit quęrere qualitatem, in qua inuenitur de alterabilibus, & dixit. Quid igitur alteratur. i. sed, si posuerimus q alteratio est equalis alterationi, quid igitur alteratur, ita q recipit equalitatem? si est necesse vt equalitas inueniatur in eis secundum subiantiam. D.d. equalitas enim, &c. i. equalitas enim impossi I bile est vt dicat in qualitate. sed illa de quibus dī equalitas in quantitate, dicitur similitudo suis respōdentibus in qualitate. Et intendebat, q equalitas, quę dī de quantitatibus, quę nec; addunt, neq; diminuūtur adinuicem. est igit respondens similitudini, quę dicitur de qualitatibᵒ, quę non sunt fortiores, aut debiliores se adinuicem D.d. S; igitur equalitas in velocitate, &c. i. &, cum ita sit, si equalitas dicitur de alteratione, intelligendum est in eis, quæ trasmutantur. eadem transmutatione, nec addente, nec diminuente in equali tempore: qū tunc non esset diuersa ter illd, qd intelligit de qualitate, i qualitate, & illud, quod intelligitur de similitudine. Et q̄a aliquis pōt dicere, forte æqualitas attributa alterationi est vera p subiectum alterationis. subiectum. n. eius est quantū necessario, dixit: In vtroq; igitur, &c. i. & dicendū hoc dicendum est in vtroq; igitur est quęrenda continuatio, vtrū in subiecto passionis, aut ipsi passioni. contingit. n. dicere q equalitas est in ea fm subiectum tatū, vt; continuatio sit subiecti, no passionis. & hoc accidit passioni sicut L eius p accens. Sed necesse est continuare vtrumne, vt post declarabimus. & iste sermo esset possibilis, si esset possibile inuenire duas passiones similes. & ideo dixit possibile aūt possimus accipere, &c. i. & continuatio nō inuenitur in ea, fm subiectum. cū possimus inuenire duas sanitates similes eisdem modis, quarum altera non addit, neq; diminuit a reliqua. D.d. si autem passio fuerit diuersa, &c. i. si aūt duę passiones. i. qualitates fuerint diuersę in specie. v.g. vt aliquid saneſ. & aliquid albificetur; tunc nō dīr esse eędem in specie, ne M que equales: & si qualitas earū sit i tpe equalis neq; similes. & hoc est dixit manifestum est per se. Deinde dicit: sed ex istis, &c. ndesl, si a tali diuersitate existente inter sanitatem, & albedinem fuerit species alterationis. Deinde dixit: & non est eadē alteratio. i. & ista maxima diuersitas in alteratione inuenitur, quia alteratio nō est eadem in specie, quēadmodū neq; translatio est eadem in specie. D.d. & ideo sciendum est, .i. & ió, cū voluerimus scire motus

con-

A coniungibiles qui sunt, oportet nos
[illegible] species alterationis, & species
translationis, quot sunt. Deinde de-
dit regulam in hoc, & dixit: Si igi-
tur motus fuerit diuersi, &c. i. & via
numerandum species motuum
est considerare mota per se, non p
accidens, scilicet translata per se, &
alterata per se. Si igitur fuerint di-
uersa, & motus eorum erunt diuer-
si in specie, &, si in genere, in gene-
re, & si in numero, in numero. Et
ita via est via numerandi motum:
cuius motum apud nos est notus
motu.

B Sed verum oportet ad passio
nem respicere, si eadem sit, aut
similis, si eque veloces sint alte-
rationes? an ad id, quod altera
tur, vt si huius quidem tale
dealbatum sit, huius autem tan
tum? An ad vtrumque. Et eadē
quidem, aut alia passiōe, si pas-
sio eadem sit: æqualis autē, aut
inæqualis, si illud sit inæquale.

Sed oportet nos considerare, vt
cognoscamus duas alterationes, q̄
sunt æquales in velocitate in pas-
C *sione, vtrum passio sit eadem in*
ea, aut similis, aut in alterato. v.
g. vt consideremus quod istud est
album talis quantitatis, & istud
talis quantitatis. Dicamus igitur
respondendo quoniam oportet con-
siderare de vtroq; ita, quòd dica-
mus de alteratione quòd est eadē,
aut non eadem secundum passio-
nem, cum sit eadem. Et dicamus
in ea quòd est æqualis, aut nō æqua
lis, secundum diuersitatem illius.

Cum quæsiuit prius in vtroque, D
an oporteat quærere coniunctionem 55
in illo, in quo est passio, aut in ipsa
passione, respondit primo illic, quo
niam possibile est accipere coniun-
ctionem in passione. & cum nō nat
rauit, vtrum cum hoc oporteat con-
siderare subiectum, aut non consi
derare, iterauit hic quæstionem, &
dixit. Sed oportet, &c. ideſt sed opor
tet nos perscrutari, & scire illud, per
qd alterationes sunt æquales, vtrum,
quia passio in eis est eadem in spe-
cie, aut sunt similes propter alterā-
tum, scilicet quia quantitas, quę al-
teratur in eis, est vna. Et, cum dixit, E
aut l alterato, exposuit hoc, & dixit:
verbi gratia vt consideremus, &cę.
ideſt vt consideremus de similitu
dine duarum passionum æqualita-
tem subiectorum. Deinde d. Dica-
mus igitur respondendo, &cę. ideſt
dicamus igitur quòd vtrunque est
considerandum, scilicet similitudi
nem passionis, & æqualitatem sub-
iecti. Deinde exposuit modum con
siderandi, & dixit: ita, quòd dica-
mus in alteratione, &cę. ideſt quo-
niam necesse est considerare vtrum
que, ita, quòd sciamus de duabus
alterationibus, vtrum sint eædem F
in specie, aut non, ideſt similes. &
hoc erit, quando subiectum fuerit
idem. Et dixit hoc, quoniam, cum
quantitas subiecti fuerit diuersa, di
uersabitur passio necessario. & hoc
intendebat, cum dixit: Et dicamus
in ea, quòd est æqualis, aut inæqua-
lis, &cętę. ideſt & quasi cum exigit
cum æqualitate passionis vt subie-
ctum sit idem, ideſt æquale, induxit
rationem super hoc, & d. & necesse
est considerare subiectum: quia di
cimus quòd passiones sunt æqua-
les,

Documentum.

G les, aut inæquales ſecundum ſubiectum. Et debes ſcire q̃ conſideratio coniunctionis in alteratione, ſi fuerit ſecundum ſubiectum tantũ, erit per accidens. &, ſi fuerit ſecundum ſolam paſſionem, non erit illic æqualitas perfecta, ſed ſolummodo ſimilitudo. ergo in conſideratione æqualitatis perfectæ hæc duo exiguntur, ſcilicet ſimilitudo paſſionis, & æqualitas ſubiecti.

Et in generatione quoque, et corruptione idem conſyderandum eſt, quomodo æque velox generatio eſt, ſi in æquali tẽpore generetur idem, & indiuiſibile, vt homo, ſed non animal. velocior autem, ſi in æquali aliud. non enim habemus aliquod duorum, in quibus ipſa diuerſitas, vt diſſimilitudo. Et, ſi eſt numerus ſubſtantia, maior, & minor numerus eiuſdem ſpẽi eſt. ſed eſt innominatũ q̃d commune eſt, & vtrunque, vt maior paſſio, aut excedens magis, quantum autem maius.

I *Et conſyderandum eſt de generatione, & corruptione, & quomodo generatio eſt æqualis velocitatis. & forte erit talis, cum æquali tempore generatur idem indiuiſibile, vt homo, non animal. & erit velocior, cum non fuerit in æquali tempore. non enim habemus nomen, quod continet duo hæc, neque aliud, vt hoc nomen diſſimile. Et, ſi ſubſtantia eſt numerus, dicemus numerum maiorem, aut minorem de numeris conuenientibus, in ſpecie: ſed illud, quod commune eſt eis, & illud, quod eſt proprium vtrique, non habet nomen, ſicut paſſio maior dicitur fortior, & quantum dicitur maius.*

K

Cum declarauit illa, quæ exiguntur in coniunctione alterationis, & modum conſiderandi, vult declarare hoc ſimiliter in motu generationis, ſcilicet qui coniunguntur de eis, & qui non coniunguntur, & dixit: Et conſyderandum eſt de generatione, & corruptione, &c. ideſt quomodo dicitur generatio æqualis generationi. & dixit hoc, quia ſcito modo æqualitatis, ſcietur coniunctio, cum æqualitas ſit proprũ cõiunctionis. D.d. & forte erit hoc, &c. i. & forte ſufficit in hoc, q̃ generatio ſit æqualis generationi vt ſint in tempore æquali, & vt ſit idem indiuiſibile in ſpecie non in genere, vt aĩal, cum aĩal ſit diuiſibile ſpẽs. D.d. & erit velocior, &c. ideſt in talibus iſtis generationibus, quæ ſunt in eadem ſpecie, dicitur in eis q̃ una eſt velocior altera, cum non fuerint in æquali tempore. Deinde dixit non enim habemus nomẽ, &c. ideſt contenti ſumus in definitione velocitatis, & æqualis in generatione ad hoc. quia duæ generationes cõuenientes in ſpecie, & in tpe nomẽ nõ habent, ſicut habẽt qualitates conuenientes in tpe, & ſpecie. & eſt ſimilitudo, & diſſimilitudo in diuerſis: & æqualitas in conuenientibus in quantitate, & inæqualitas in diuerſis. Deinde dixit. Et, ſi ſubſtãtia eſt numerus, &c. ideſt et conuenientia

J

L

M

uenientia duarum substantiarū generalium non habent nomen, ni si substātiæ diuersentur secundum numeros, secūdum quòd sunt compositę ex numeris, vt quidam Antiqui dicebant. quoniam, si hoc fuit, possemus dicere in substantijs quod quædam sunt maioris numeri, aut minoris de numeris conuenientibus in specie. Et intendebat quòd, si substantiæ sunt numeri, tunc cōiungibilia in substātia sunt conuenientia in specie numerali, & incoiungibilia sunt diuersa secundum magis, & minus. Deide dixit: sed illud, quod est commune, &c. i. sed illud, quod est commune substantijs, non habet nomen, neque pallio, quæ est propria eius, scilicet quòd non inuenitur nomen conuenientibus ex eis, neque diuersis, sicut hoc inuenitur in eis, in quibus diuersantur in qualitate, & in quibus conueniunt. Illa enim, quę diuersantur in qualitate, dicūtur fortiora, & debiliora, in quantitate vero maiora, & minora. a Conuenientia aūt in qualitate dicuntur consimilia, in quantitate vero æqualia.

Quę patio mouentia, & quæ mouentur proportionem inter se habeant in motu. Cap. 2.

C QVoniam autem mouēs, mouet semper aliquid, & in aliquo, & vsq; ad aliquid. dico autem in aliquo, quia in tempore: vsque ad aliquid autem, quia per quātam aliquam lōgitudinem. sem per enim simul mouet, & mouit. quare quantū aliquid erit, per quod motum est, & in quāto. si igitur A est mouens, B autem id, quod mouetur, per quā autem motum est, longitudo C in quāto autem tempus, in quo D. In æquali igitur tempore æqualis potētia ipsi A dimidium ipsius B per duplā ipsius C mouebit: per C autem in dimidio ipsius D. sic enim erit proportio. D E

Et, quia motor semper mouet aliquid, quod est in aliquo, & mouet ad aliquid. & dico in aliquo, scilicet in tempore: & dico ad aliquid, id est ad aliquam mensuram longitudinis. semper enim mouet, & mouetur. ergo necesse est vt illud, à quo mouetur, sit aliquod quantum, & in quanto. Si ergo motor fuerit A, & motum B, & longitudo C, & tempus, in quo mouet D, tunc potentia æqua F lis, scilicet A, mouebit in tempore æquali dimidium B per duplum spatium C: & mouebit ipsum per lōgitudinem C. quoniam hoc modo erit finita.

Demon-

G Demonſtratio, oſtendens quòd, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod ſpatium, in aliquo tempore, mouebit etiam illius mobilis medietatem eadem, vel æqualis potentia, per duplum ſpatium, in eodem tempore, vel per idem ſpatium, in medietate temporis.

Hæ duæ figuræ ambas deſignant proportiones.

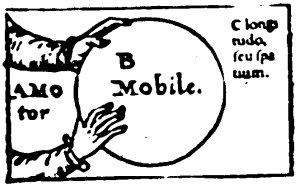

H

D Tempus.

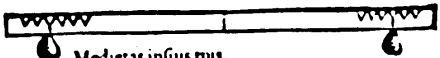

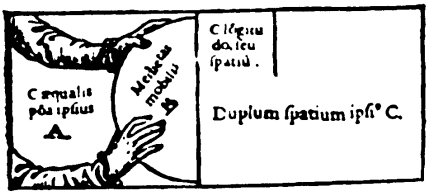

I

§ Cum compleuit ſermonem in diſtinguendo motus coniungibiles à motibus nō cōiungibilibus, vult declarare alia propria motori ſ moto. Primo vero, q̄ omnis motor, qui mouet aliquod motum per aliq̄d ſpatium in aliquo tēpore, mouet dimidium illius moti in illo tempore per duplū illius ſpatij, & mouet ipſum per illud ſpatium ſ dimidio illius tēporis. Et, d. Et, quia motor, &c. i. motor extrinſecus, qui eſt corpus, non ille, qui eſt virtus in corpore. & hoc manifeſtum eſt ex hoc, quod dicit, ſemper. n. mouet, & mouetur. motor. n. qui, qñ mouet, mouetur, eſt corpus neceſſario. & ideo d. ergo neceſſe eſt vt illud. per quod mouet, ſit aliq̄d quantum, i. ſpatiū terminatū, & in quanto, i. in tēpore terminato. & hoc accidit motori. ſecundum q̄ eſt corpus, aut virtus in corpore. D. d. Si igitur motor fuerit A. i. ponatur igitur in loco motoris,

A, &

A a,& in loco moti a,& in loco ſpatij c,& in loco temporis, in quo mouetur per iſtud ſpatium, d: dico ꝙ oīs motor, cuius potentia eſt æqualis iſti motori, ſ. a, mouet in hoc tempore dimidium a, quod eſt motum per duplū iſtius ſpatij, quod eſt c,& mouet ipſum per totum iſtud ſpatium in medietate temporis d. Deinde d. ſīm hoc mō erit finita, i. potentia motoris. Et hoc eſt ita, ꝙ velocitas propria vnicuiq; motui ſeq; exceſſum potentię motoris ſup potentiā moti. & ideo, cū diuiſerimus motū, contingit neceſſario vt proB portio potentię motoris ad motum ſit dupla illius proportionis: & ſic velocitas erit dupla ad illam velocitatem: ergo mouebitur in illo tpe per duplum illius ſpatij, & in dimidio eius per totū ſpatium. & hoc cō mune eſt in omni motore, cuius potentia eſt finita. Verum vero hoc ſit commune, & potentijs mouentibus non corporalibus, ſi aliquid ſit tale, habet qōnem difficilē. Neceſſario in debet eſſe reſiſtentia inter motorē, & rem motam, ſiue motio fuerit naturalis, aut innaturalis: & iſta reſiſtentia cōis eſt, ſm ꝙ alterum eſt agens, & reliquū patiens. Vnde dicimus in virtutibus cœleſtibus mouentibus ꝙ non mouet quęcunq; potentia quicunq; corpus cœleſte, ſed ſolū habet potētia mouet corpus proprīū in velocitate propria. ſed oēs cōuenīunt in hoc, ꝙ mouent in infinitū. Et ſm hunc modū non eſt proportio inter eas. & motum. ſm vero ꝙ vnaquæq; earum mouet corpus proprīū velocitate propria, ſm hoc habēt proportionē propriā ad motū, vel cū moto. Sed iſta proportio eſt indiuiſibilis. Vnde igitur accidit iſtus potentiis iſtud? Et forte hoc accidit ex diuerſitate naturarum motuentium, quæ non ſunt in materia in nobilitate ſm magis, & minus, & diuerſitate naturarum corporū, quæ mouentur ex eis. Hoc autem, ꝙ motus eorum, ſ. corporum cœleſtium eſt in tempore, licet non ſit ꝓportio inter potentias mouuas, & mobiles, accidit ex natura motus. Motores aūt, qui ſunt in materia, ſi aliquis eorum haberet potentiā infinitam, contingeret vt motus eſſet in non tempore. & hæc declarabūtur in vltimo Octaui libri. & Ariſt. nō loquitur hic, niſi de motoribus materialibus. qīū iſta perſcrutatio eſt vtilis in diſpoſitionibus motorū non materialium, vt poſt declarabitur. & in alio libro dixit, hoc. n. motori erit proportionatus. & qđ eſt in hac trāslatiōe, ſ. noſtra, eſt melius.

B Vid. 2. coe li. 38.

T.c. 78.& 79. Vid et

E ꝓhoc l.li. de ſubſtantia orb. ca. 3. ad finē.

Et, ſi eadem potētia idem in hoc tpe per tantā mouet, & per dimidiam ſ dimidio mouebit: & dimidia virtus per dimidiū mouebit in æquali tempore per æquale. vt ipſius a potentię ſit dimidia, quę ipſum e, & ipſius a ipſum f dimidium. Similiter igitur ſe habet, & ſm proportionem virtus ad grauitatem. quare per æquale, & in æquali tempore mouebunt.

F

Et, ſi eadem potentia mouet idem in tali tempore per tale ſpatium, mouebit ipſum per dimidiū illius ſpatij in dimidio illius temporis: & dimidium illius potentiæ mouebit dimidium illius rei in æquals tempore per æqualem lon-

G *longitudinem. V.g. ſit medietas po* *potentia ad iſtud pondus eſt ſicut* K
tentiæ A H. & medietas ipſius *illa proportio. & ideo mouent per*
B quieſcit ad Z. Ergo proportio iſtius *æquale, in tempore æquali.*

Demonſtratio, oſtendens quòd, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile, per ali-
quod ſpatium, in aliquo tempore, dimidiata potentia, medietatem mo-
bilis mouebit, per idem ſpatium, in eodem tempore.

D Tempus.

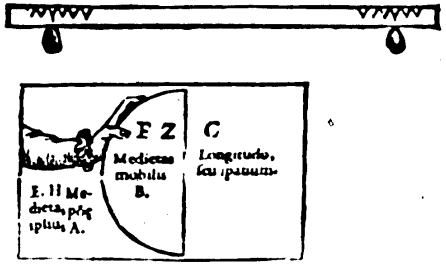

36 Cum declarabit ꝙ eadē potentia mouet medietatē mobilē tempore, I quo mouet totum p duplū ſpatij, qđ mouet in illo tpe, & mouet ipſum per totū ſpatiū in medietate tēporis, in quo mouet totum p illud ſpatium, vult declarare ēt ꝙ, cū fuerit vnus motor aliquis, qui mouet I aliqđ motum per aliqđ ſpatium in aliquo tēpore, mouebit medietatē illius ſpatij in medietate illius tēporis: & ꝙ medietas eius mouebit medietatē illius motꝰ per illud ſpatiū in medietate temporis illius. Et eſt neceſſe, ſicut dixit, vt moueatur medietas motꝰ per illud ſpatium in illo tpe. qm̄ velocitas motus, quā habebat totum motum ad totū motorē, eſt ſm ꝓportionē exceſſus potentiæ motoris ſuper potentiā motꝰ. Et, cū diuiſerimus motū in duas medietates, & ſimiliter motorem, tunc proportio motoris, quę eſt medietas, & ad motum, qđ eſt medietas, erit ſicut proportio totius motoris ad totum motum, vt vſi declarauerunt Geometræ. & ſic duæ velocitates erunt æquales neceſſario, ſcilicet velocitas totius motꝰ, & velocitas medietatis. ex quo ſequitur neceſſario vt pertranſeant idē ſpatium in eodem tempore. & ſermo eius in hoc manifeſtus eſt per ſe. M

Et ſi, ipſum E ipſum F mouet in ipſo D per ipſam C, non neceſſarium eſt inęquali tēpore id, in quo E, duplum ipſius F mouere per dimidiam ipſius C. Si igitur ipſum A ipſam B mouebit in ipſo D per tantam, quanta eſt ipſa C, dimidium ipſius A, in quo E, ipſum B nō mouebit in tempore,

A re, in quo D, neq; aliquo ipsius
D p̃ aliquid ipsius C, fm q̃ ana-
logum est ad totam C, vt A ē ad
I. omnino. n. si contigerit, non
mouebit aliquid. si. n. tota vir-
tus per totam mouit, dimidia
non mouebit, neq; p̃ quātāuis,
neq; in quantouis. vnus. n. mo-
uebit nauem, si nauē quidē tra-
hentium diuidat virtus in nu-
merum, & in longitudinem, p̃
quā oēs mouerūt. Propter hoc
Zenonis ratio non est vera, q̃ so
2 net milij quæuis pars. nihil. n.
B prohibet nō mouere eū aerem
in vllo tempore, quem mouit,
dū caderet totus modius. neq;
itaq; p̃ tēm, quātū mouebit cū
toto, si sit p̃ se, hoc mouet. neq;
.n. villa est, nisi potentia in toto.

D a. 1. hoc fi mouet.

Et, si H mouet Z, in tempore D, per spatium C, necesse est vt H illo tempore non mouerat duplum Z, in dimidio spatij C. Si igitur A mouet pondus, quod est B, in tempore D, per spatiū C, tunc, quā do a medietate A diminuitur pars, cuius quantitas ex toto est quantitas, quæ mouet, tunc illa pars singularis non per se mouebi tur. Nihil enim aliud est, nisi quod est in potentia in tanto.

Te. iste. c. 17. é diminut⁹, detiet. n. abea pte of-no n. vsq; in finé. Cōmēdé é diminutū, qa si exponit prima pars té. tex.

E

Demonstratio, probans quod, si aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod spatium, in aliquo temp. re, dimidium illius potentiæ non mouebit duplum illius mobilis, per medietatem illius spatij, in eodem tempore, neque in aliqua parte illius temporis, per aliquam partem illius spatij.

Figura hæc, ambas designat disproportiones.

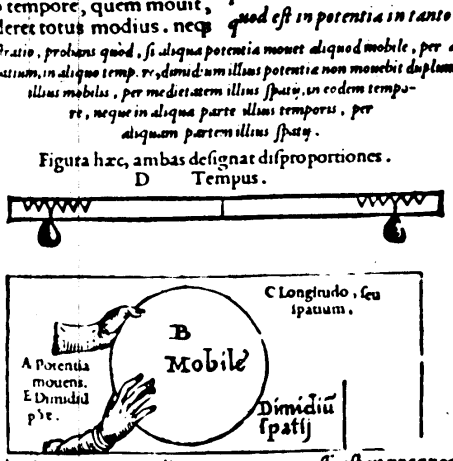

1ª Dicebat Zeno q̃ mina milij, qa, cū cadit, facit sonum, necesse est q̃ odlibet granū per se faciat sonū. & similiter gurtæ aquę succedētes super lapidem, ita, q̃ faciāt in ipso fo-
Vide pro hoc. 8. ph. t. c. 23.
ueam, necesse est vt vnaquęq; earū operetur in lapide. qm̃, si nulla operatur, ergo nec oēs operant. Et iste sermo est sophisticus. qm̃ vna pars nō operatur in actu, sed in potēna.
qm̃

G qñ vnus vir de triginta nõ mouet nauem ſolus. &, cum motio eius eõ iungitur cũ præparatione, & potentia prouenientę a viginti & nouem hominibus mouebit nauẽ neceſſario, ergo vnuſquiſq; de triginta largitur nauí de pparatiõe ad moueri, qđ nauis non habebat prius. Illud igitur, q̃ viginti & nouem largiuntur de pparatiõe, é illud, q̃ vltimus motor extrahet I actu. Et ſimiliter eſt de mina milij. Et d. Et ideo ſermo Zenonis non eſt verus. & eſt q̃ vnum granum milij, quodcũq; ſit, qñ cadit, facit ſonum, i. ſed nõ qđli bet motum: qñ potentia motoris eſt terminata. Et, cum potentia motoris eſt terminata, ſ. prima potẽtia, quæ põt mouere vnamquãq; partium, nõ mouet in tpe omnino, qñ cadit, ergo ſermo Zenonis nõ eſt verus I hoc, q̃ fingit, q̃ quodlibet granum milij debet facere ſonum. D. d. nam impoſſe eſt vt nõ moueat in tpe oĩno illum aerẽ, quẽ mouet tota mina, qñ cadit. i. qñ impoſſe eſt dicere q̃ vnaquęq; partium nõ mouet in tpe oĩno, qñ cadet, aerẽ, per quẽ tranſit, motione, ex quã auditꝰ ſonus. ſicut auditur a mina, ſ. q̃ nõ H mouet ipſam I actu motione faciẽte ſonum. &, ſi vnaquęq; partũ largitur aeri ad recipiendum ſonũ pparationem, quã prius non habebat. D. d. neq; pars, &c. i. qñ vnaquęq; partũ motoris nõ debet per ſe ſingulariter mouere, neq; pars, quæ, cum additur aliis partibus, mouet totum, v. g. trigeſimus vn. Et d. quia iſta pars non vt iter alias partes cẽ fortuor in motu, niſi pp̃ præparationẽ præcedentẽ in moto, D. d. Nihil. n. aliud eſt, &c. Aut intendit q̃, cũ pars eſt in cõtinuo, nihil eſt I actu, ſed eſt in potentia in toto. Aut intẽ dit quód pars non mouet in actu, ſed mouet in potentia in toto. K

Si vero duo, & vtrunq; horũ vtrunq; mouet per tm̃ in tẽpo, & compoſitę potẽtiæ cõpoſitũ ex ponderibus per æqualẽ mouebunt longitudinẽ, et in æquali tempore: analogum enim eſt.

Et, ſi fuerint duo, quorũ vtrunque mouet vnum, & vtrunq; mouet per tale ſpatium in tali tempore, duæ potentiæ congregatæ mouebunt congregatum ex duobus ponderibus per æqualem longitudinem in æquali tempore. Sunt. n. proportionalia. Et iſte ſermo diſtinguendus eſt ita, quod tripliciter intelligendum eſt in eo, & ſint duæ intentiones. L

Hęc eſt alia intentio à prędicta; & eſt q̃, cum duo mouẽtia diuerſa, vtrũq; mouet aliqđ pondus p̃ æquale ſpatium in æquali tpe, tunc duæ potentiæ motiuæ cõgregatę mouebunt congregatũ ex duobus ponderibus per illud ſpatium in illo tpe. & hoc erit, qñ æqualiter mouẽt duo pondera diuerſa in ſpatio, & tpe. cũ M aũt diuerſantur ſpatio. v. g. q̃ alterũ mouet vnam arronã in vna hora p̃ medietatẽ vnius leucę, & alius mouet duas arronas in vna hora p̃ vnam leucã, nõ ſequit, cũ duo motores fuerint congregati, & arronæ fuerint congregatę, vt moueantur ab eis in illa hora, neq; per vnã leucam, neq; per dimidiã. qñ proportio eius, qđ congregatur ex duabus potentijs ad duo pondera nõ eſt ſicut proportio ſolius potẽtię ad vnũ pondus.

A pondus. Cum autem spatium fuerit vnum, & tempus vnum, tunc proportio eius, quod congregatur ex duabus potentijs motuis ad duo pondera mota, erit eadem proportioni: & hæc potentia ponderum, & potentiæ motorum cõueniant, aut diuertentur. vel hi gratia quoniam, si aliquis motor habet aliquam proportionem ad aliquod motum, & alius motor, cuius potentia habet illam eandem proportionem ad potentiã ponderis, quo mouetur ab eo. Declaratum est enim in libro Elementorum quòd, cum fuerint quælibet
B quantitates, & totidem earum compares, tunc proportio omnium ad omnes est, sicut proportio vnius ad vnam. Deinde dixit. Et iste sermo distinguẽdus est, & cætera, & sic inuenitur in quibusdam libris. & intendit quòd, cum duo motores mouent aliquod pondus per aliquod spatium, quòd possibile est, cum diuersemus motores, & diuersemus pondus, ita, quòd, proportio vtriusque partis ad vtrunque motorem sit, sicut proportio totius ad totum, quod proportio motus remanebit eadem. & hoc secundum propor-
C tionem est verum: sed secundum quod existimatur quòd quolibet illorum duorum. ideo dixit, vt mihi videtur, ita, quòd considerandũ est. videmus enim quòd duo, & tres homines mouent congregatum, qđ non possunt mouere secundum segregationem.

Num igitur sic est & in alteratione, & in augmentatione? Aliquid enim est augens, aliqd autem & id, quod augetur. in quanto autem tempore, et quãtum, aliud quidem auget, aliud D autem augetur. Et alterans, & id, quod alteratur similiter. & aliquid, & quantum secundum ipsum magis, & minus alterata sunt, & in quanto tempore, in duplo duplum, aut duplum in duplo: dimidium autem in dimidio tempore, aut in dimidio dimidium, aut in æquali duplum. Si vero alterans, aut augens tantum, in tãto, aut auget, aut alterat, non necesse est & dimidium in dimidio, & in dimidio dimidium. sed, si cõtigerit, E nihil alterabit, aut augmẽtabit, sicuti & in pondere.

Et similiter est de alteratione, et in augmento. Est enim aliquid, quod auget. Et alterans etiam similiter est alteratum. & secundum aliquam quantitatem in additione, & diminutione erit alteratio. & in aliqua quantitate temporis in duplo erit duplum, & duplum erit in duplo. & quod est in tempore æquali est duplum. Si F *igitur alterans, & augmentans augmentat: & alterat tantum in tali tempore, non est necesse ut medietas etiam faciat hoc in medietate, aut in medietate agat medietas. & forte accidit ut non alteret omnino, aut ut non auget, sicut diximus in pondere.*

Vult declarare, quòd omnia, quę 39
dixit de moto, & motore in loco, sunt vera in augmento, & altera-

G tione, & dicit: Et ſimiliter eſt de alteratione, ideſt & omnia, quæ dicta ſunt de moto, & mororem in loco, ſcilicet quod duplum motoris mouet illud motum per illud ſpatium ſ dimidio illius temporis, aut per duplum illius ſpatij in illo tempore, & quod motor mouet dimidium moti per illud ſpatium in dimidio illius temporis, &, cum motor diuiditur in duo æqualia, & motum in duo æqualia, motus erit idē in velocitate, omnia accidunt ſimiliter in augmento, & alterato. Et, eū narrauit hoc, dedit cauſam, & d. Iſt
H enim aliquid, quod auget, & aliquid quod augetur, & in aliquo tēpore hoc auget, & hoc augetꝫ, ideſt, & ita eſt de augmento, ſicut de translatione. quoniam eſt aliquid qđ auget, & eſt reſpondens motoꝛi in loco, & aliquid quod augetur, & eſt reſpondens moto, & tempus, in quo fit iſte motus, & quantitas, in quo eſt. D. d. Et alterans ſimiliter, &c. t. & quemadmodum augens, & augmentatū eſt aliquid terminatæ potentiæ, ſimiliter alterans etiam, & alteratum ſunt terminata: & ſecundum exceſſum potentiæ alterantis
I ſupra potentiam alterati erit velocitas alterationis, & quantitas temporis, ſ quo eſt alteratio, ſ. q. hæc duo ſequuntur proportionem inter alterans, & alteratum. Si igitur proporno fuerit magna, velocitas erit magna, & tempus breue, & eccōuerſo. D. d & in duplo duplum, ideſt & in tempore, in quo aliqua paſſio in aliquo alterato ab aliquo alterante, in duplo eius erit in duplum K illius paſſionis. Deinde dicit. & duplum in duplo, ideſt & alteratio, ſ eſt dupla ad alterationem poſitam ab aliquo alterante, duplum eius erit in duplo illius temporis. & eſt conuerſum primæ. & intendebat declarare quæ ſunt proportionabilia. Deinde dixit: Si igitur alterā, &cætera. ideſt &, ſi omne alterans, & augmentans alterat, & augmentat aliquod terminatum, & in tempore terminato, & non augmentat quidlibet quodlibet, neque alterat quidlibet quodlibet, non ſequitur, cum diuiſerimus alterans in duas L medietates, vt medietas moueat illud alteratum in duplo illius temporis: cum accidit forte vt non alteret illud omnino. & hoc contingit, quando potentia medietatis motoris nō excedit potentiam motu. D. d. ſicut diximus in pondere, i. in grauitate ad leuitatem.

In huius Septimi Libri fine, in impreſſis hactenus codicib⁹ omnibus legebatur ad verbum ea pars, pœmñ ipſius Auerroꝛs, Primi, Phyſicorum, incipiens, M Vtilitas autem, vſque ad illud, Ordo vero, quam, veluti illegitime, ſuperfluę, ac vitioſe hoc in loco poſitā, abſcidimus. præcipue autem ad id Pauli Iſraelitæ, Hebræi, viri doctiſſimi ſententia coadiuuante, nonnullisque Antiquis codicibus, eam non legentibus.

Ariſtotelis

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER OCTAVVS,

Cum Averr. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A text. 1. vsq; ad 11. demõstrat motũ ante, retroque, semp̃ fuisse fore.

A 11. vsq; ad 45. ostendit q̃ primus motor sit penitus immobilis, ꝑpetuus, & vn⁹.

A 45. vsq; ad 74. quærit an detur motus continuus, & quis motuum sit primus.

A 74. vsq; in finem, ostendit primum motũ totem indiuisibilem esse, & impartibilẽ, nullaq; prorsus habere magnitudinẽ.

SVMMA PRIMA.

B De sempiternitate motus.

Propriam de sempiternitate motus sententiam comprobat, vbi multa de Antiquorum interpretibus opinionibus. Cap. 1.

VTrum autem factũ est aliquando motus, cum non esset prius, & corrumpitur rursus, adeo, vt moueatur nihil, an nec̃ factus est, neque corrumpitur, sed semper erat, & semper erit, et hoc immortale, & sine quiete ins̃ ineſt, C quæ sunt, veluti vita quædam, quę ineſt natura subsistentibus omnibus? Esse igitur motum omnes affirmant, de natura aliquid dicẽtes, propterea q̃ mundum faciunt, et de generatione. & corruptione est cõtemplatio omnibus ipsis, quam impossibile est esse, nisi sit motus. Sed quotquot quidẽ infinitos mundos & esse dicunt, & quosdam quidem fieri, quosdam autem corrumpi mundos, semper dicunt esse motum. necessarium D enim est generationes, & corruptiones ipsorum esse cum motu. Quicunque autem vnum, aut non esse semper, et de motu supponunt fm rationem.

Vtrum autem motus aliquando fuit, & non fuit, & corrumpetur in corruptione, in qua nihil mouebitur omnino. aut motus nec fuit generatus, neque corrumpetur, sed semper fuit, & semper erit, & hoc non habet corruptionem, nec fugit ab entibus, sed est E *quasi vita omnibus, quæ constituuntur per naturam. Omnis.n. qui aliquid dixit de natura, dixit motum esse. non enim possunt loqui de fabrica mundi, & consydere in eo, secundum quòd currit generatio, & corruptio, si motus non sit. Sed dicentes plures mundos infinitos esse, quorum quidam generatur, & quidam corrumpitur, dicunt motum aternum esse. modos enim generationis, & corruptionis cum motibus esse necesse est. Dicentes uero unum mundum esse, & non aternum, secundum hoc etiam litigant de motu.* F

I

Pria intẽtio eius est perscrutari de primo motore.

VIa prima intentio eius est perscrutari de primo motore, incœpit perscrutari de motu, vtrum sit nouus, aut antiquus, s. fm̃ genus. & †q̃ ẽ ante istũ tractatũ, aut ẽ necessariũ huic tractui, aut est pp̃ meli⁹.

† Liber ꝛ. aut est pp̃ necessitatẽ, aut est pp̃ melio.

VV ij Et,

G Et,cum dixit: Vtrū autem motus non intendit motū aliquē proprium, sed intēdit vtrū isti motus existētes in partibus mūdi fuerint, postq̄ nulla pars partiū mūdi moueba℞ o℞no, & vtrū destruent oēs,ita, ꝙ nulla ps mundi moueat. Aut isti motus existētes in partibus mūdi fuerūt semper,& erunt in futuro in hac dispōne,sī qua sunt mō. Ista auté perscrutatio est necessaria, quia apparet ꝙ in mundo nō est nisi alterū horum duorū, aut plures motus succedentes,aut vnus motus cōtinuus. ſ. motus corporis cœlestis. Quæritur igit̄ H vtrū est possibile in his duobus modis sensibilibus incipi tali mō,ꝙ ante nihil fuit de eis: & siue incœpit vnus eorū ante alterū, aut incœperunt simul,ſ. motus, qui sentiuntur cōtinui,& succedentes: & vtrū corrumpentur hęc duo genera talis corruptione,cū qua nihil mouebit̄ omnino: aut hæc duo genera nō cessabunt,neq; cessabunt esse. D.d.sed ē quasi vita. & innuit per hoc,ꝙ necesse est in motu non cessare in ꝑtrito, & in futuro, si est necesse hoc I entibus naturalib⁹. Apparet.n.ꝙ cōstituto entiū naturaliū,& illud, qđ est in eis quasi vita,est motū eē. principiū.n. motus de oīb⁹ mobilibus ē sicut alia de rebus viuis. & hęc ꝑscrutatio nō est tīn necessaria in cognitiōe primi motoris, sed ēt in cognitiōe eē mūdi, ſ. vtrū sit ęternus, aut nouus. necesse est.n.ꝑscrutationem de hmōi intētione I motu ꝓcedere perscrutationē de illa in mūdo. Et, quia ista perscrutatio magis vt procedere in ꝑscrutatiōe de dispositione mundi in generatione, & corruptiōe nouificauit istā perscrutationem continere in se perscrutationē de mundo. & induxit signum,dicēdo ꝙ qui aliquid d. de mundo, debet ducere tale de motu,& d.Omnis .n. &c.i. & posuimus ꝑscrutationē primo de motu vt in loco ꝑscrutatione de dispōne mundi in generatiōe, & corruptiōe: quia hoc est naturale in ꝑscrutatione oīs n. qui locut⁹ fuerit de entibus naturalib⁹, cōcedat motū esse. D. dedit. causam in hoc, & d. nō.n. possunt loqui, &c.i. & oēs cōcedāt motū eē, quia ipse est aliquē loqui de factura mūdi, i. de natura illius,& considerare quō est in generatiōe, & corruptiōe ſm totum, aut ſm partem, ſi non conL cesserit motum esse, ſi possibile est I eo generationem, & corruptionē, aut impossibile: &, si est possibile, quō, D.d. Sed dicētes,&c.i. sed cōsyderantes de mundo, licet oēs concedant motū, tñ ita opinant de generatiōe, & corruptiōe in motu, sicut in mundo toto. q igit̄ dixit illorum plures mūdos esse, quorū corruptio vnius est generatio alter⁹, & ꝙ hoc procedet in infinitū, cōcessit motū esse,q semp fuit,& erit. D.dedit causam in hoc, & d. modos.n. generationis,& corruptionis.&c.& hoc qđ d. manifestum est. qm̄, cum opinatu M sunt ꝙ corruptio uniuscuiusq, mūdorū existentium est generatio alterius, sicut est dispō in partibus isti⁹ mūdi, ſ.ꝙ corruptio alicuius indiuidui est generatio alter⁹, & quilibet mundus eorū non est extra motū, manifestū est eos dicere motū ętternum succedentem. D.d. Dicentes vero vnum mūdum esse,& nō ętternum,&c. & hoc intellectū est per se, ſ. ꝙ qui opinatur mundū esse non ętternum,& generatum, postq̄ nihil mouebatur, & corruptibilem I res, quę

A pparet ꝙ cōstituto I tio entiū naturaliū,& illud,qđ est i eis quasi vita, ē motū eē. principium.n. motus de oīb⁹ mobilib⁹ ē, sicut alia de rebus viuis. Vide ꝙ hoc. 2. cœli. c. 68

A que non mouebunt, neceſſe eſt ipſum opinari hanc opinionē in motu. Et, quia hoc opinari in mundo
p̄t intelligi duobus modis, incœpit diſtinguere hoc, & d. Si igitur. Dico
q̄ hec expō, quā mō dixi, eſt, q̄ intel
ligitur primo aſpectu, & hoc intelle
xit Alfarabius, ſm q̄ d. in lib. ſuo de
entibus tranſmutabilib⁹. & hoc idē
intellexit Auic. & Auempace Hiſpa
nus, ſ. q̄ intentio Ariſt. I primo iſti⁹
tractatus eſt declarare q̄ ante oēm
motum eſt motus, & ante oēm trāſ
mutationem eſt tranſmutatio, &
B quod motus nō deficiet ſecundum
genus: vt procedat ex hoc ad decla
randū motū eē primum, & eternū,
qui cōtinet omnia, aut vnū, aut plu
res. & in hac declaratione eſt difficultas. Et ideo intendit Alfarabius
in ſuo lib. de entibus tranſmutabili
bus cōplere ſermonē de hoc, in quo
perſcrutatus eſt ſm quot modos p̄t
imaginari ante oēm tranſmutatio-
nē eſſe tranſmutationē, & quid p̄t
eſſe verum de hoc, & quid nō. qua-
pp̄ inuoluta eſt ſua perſcrutatio in
hoc. Ego autem, cum hoc q̄ crede-
bā expoſitionē iſtius loci eſſe iſtam
C tm̄, erā aliquantulū in errore, ſ. in
hoc q̄ declarato Ariſt. eſt declara-
no diminuta. & ſemp fui perſcruta-
tus de hac declaratione, quouſq; ap
paruit mihi intentio, quam inten-
dit Ariſto. perſcrutari. Et inueni ſer
mones ſuos conuenientes ſibi adin
uicē, ſm illam intentionē, non ſm
primam expoſitionē, quæ videtur I
primo aſpectu. Ariſt. n. intendit hic
declarare vtrū primus motus conti
nens mundum, aut primi motus, ſi
ſint plures vno, ſint facti de nouo,
ita, q̄ ante eos nō fuit motus o nō,
ita, q̄ motus propter hoc ſit nouus
ſm genus, & oſa incœpērunt move D
ri, poſtq̄ nihil mouebatur. Aut primus motus, qui cōtinet oſa, exiſtēs
in primo moto, aut in primis motis, ſi fuerit plures vno motu, ſit æternus, qui nunquā ceſſauit, nec ceſſabit, ſed eſt, ſicut dixit quaſi vita eorum, quę conſtituuntur per naturā. Et induxit ipſe declarationem de
diffinitione motus prædicta ad oſtē
dendum talem motum eſſe: non
quia induxit diffinitionē motus ad
declarandum, q̄ ante oēm motum
eſt motus: ſicut credidit Alfarabi⁹,
& alij. Perſcrutatio. n. quam hic in- E
tendit, eſt vſq; toti mundo. & non
eſt verum ſm opinionē Ariſt. vt ante motum continentē totum ſit motus, aut ante trāſmutationē, quę eſt
prima tranſmutatio, ſit tranſmutatio. Falſa igitur fuit hæc exiſtimatio illorum. hæc. n. eſt particularis.
& eſt vertū de motibus particularibus, quos cōtinet motus vſq; ſm q̄
hoc ſequitur motū vltm. non quia
hoc exiſtit in eis primo, & eſſentialiter: q̄m hoc apud ipſum impoſſe
eſt, vt apparebit poſt. Non igit̄ poneret æternam continuationē exiſtentē in iſtis motibus per accidens, F
ſigitum ad æternā continuationem
exiſtentē in ipſo primo motu, aut
primis, cum hoc, q̄ nondū declaratum eſt hic de eis. Cens eſſe tales per
accidens. & hoc manifeſtum eſt, & poſt declarabitur magis.

Si igit̄ contingit aliq̄n nihil mouerī, dupſtr neceſſe eſt hoc accidere. Aut. n. vt Anaxagoras anaxago
dicit. inquit. n. ille, ſimul omnibus exiſtentibus, aut quieſcētibus infinito tēpore, mentem ſeciſſe motum, et diſgregaſſe. Aut

Empedoc. G vt Empedocles, in parte mouer-
ri, & rursus quiescere. moueri q
dem, eum amicitia ex multis fa
cit vnum, aut lis multa ex vno:
quiescere vero in tempedijs tẽ
poribus, sic dicens. Quatenus
" vnũ gdẽ ex pluribus consueuit
" nasci, Et rursus vno generato
" plura perficiunt, Eatenus quidem & fiunt, & non est ipsis fir
" mum æuum. Quatenus vero p
" mutantur olno, neq; simul desi
" nunt, Eatenus semp sunt immo
" bilem sm circulum. Hoc. n. qua
H tenus permutantur, hinc illuc
dicere ipsum opinandum est.

Si igitur possibile est in aliqua hora nihil moueri, necesse est hoc accidere duobus modis. Aut sicut dixit Anaxagoras, qui d. quod oĩa fuerunt insimul, & quiescentia tempore infinito, et quod intelligentia fecit in eis motum, et distinxit ea. Aut sicut dixit Empedocles, quòd quandoq; mouẽtur, et quandoq; quiescunt. mouentur. n. quando amicitia facit de pluribus
I *unum, aut quando lis facit de uno plura, & quiescũt in temporibus,*
" *qua sunt interim, cum dixit. Secũ*
" *dum autem quod unum innatum*
" *est oriri ex pluribus, Et quod com*
" *pletum est unum, rarificantur ex*
" *eo plura, Secundũ hunc modũ ge*
" *nerantur, & sic non erit secũdum*
" *eos æternum. Secũdum uero quod*
" *hæc duo mutantur, et non finiun*
" *tur cum hoc, Secundum hunc mo-*
dum semper mouentur circulari- K
ter. Intelligẽdum enim est ex hoc, quod dixit, Secundum uero quod hæc duo, deest Secundum uero quod hæc duo transmutantur.

Quia natura diuisiõis facit duos 2
modos in hoc, quod posuit φ motũ sm totũ deficit ab entibus, quos modos Antiqui dicebant, Caut φ mundus fuit ex rebus quiescẽtibus tempore infinito, s. non transmutabilibus, & φ post corrumpetur tali modo, φ omnia erunt quiescentia tempore infinito, vt Anaxa. opinabatur, aut φ entia quiescant in aliqua hora, & in aliqua mouentur, vt videbat Empedocles, induxit tẽmoné vtriusq; istorũ, & tacuit opinionem Platonis de mundo, qui dicit mũdum esse genetarum, sed nõ corruptibilẽ: quia non dixit φ omnia erant quiescentia ante generationẽ mundi. sed φ mouebant motu inordinato, & φ Deus induxit ipsa ad ordinem, sicut ipse dixit. Et hoc, quod narrauit de Anaxag. qui L
dicebat φ omnia erant insimul, intendit per omnia corpora conimilia, quæ opinabatur esse elementa mundi. & intendit per hoc, qd dixit erãt insil, φ erãt latẽa in mixto M
infinito. opinabat. n. contraria existere insimul in illo mixto tempore infinito, & φ post incepit intellectus, qui est Deus apud ipsum, distinguere ea ex mixto, & extrahere ea de latitatione in actum. & ita cõtradixit ei in Primo istius lib. Empedo. vero generat mundũ ex quatuor elemẽtis, q habet p rebus materialibus. res autem agentes sunt apud ipsum duæ, ad congregãdum hæc elementa & facere ea vnũ animã,

A cia, ad segregandum lis. Mundus igit corrumpit, qñ elementa adunã tur per amicitiam, & generatur qñ multiplicatio fit per litẽ. partes vero mundi compositæ generantur apud ipsum ẽt, vt mihi vr, ex amicitia, & corrumpuntur ex litẽ. & simi liter partes existentes in individuo segregatæ, & distinctę segregantur per litem. & ideo, vt mihi vr, qa in sphęra cœlesti nõ sunt partes diuer sæ, nõ est ibi lis apud ipsum, sed cõ ponitur apud ipsum ex amicitia, & elementis, & habet ipsam pro Deo. Et hoc, qd narrauit de Empedoc. ꝙ

B qñq; mouebantur, intẽdit quatuor elementa. & intendit per quietem tẽpus, in quo mũdus est corruptus: & per motũ, tempus in quo mũdus generatus, & est eius. D.d. mouentur .n. qñ amicitia, &c. i. apst corruptio nẽ, aut generationẽ mundi. D.d. & quiescunt in temporibus, quę sunt interim. & intendit per vnã quietẽ hoc, qd est post corruptionem mũdi. per secundã aũt non põt intendere, nisi post generationẽ mundi. sed, quia mũdus apud suum eẽ mouetur, remanet ipsum non intendere p quietẽ in hac dispõne, nisi cor-

C ruptionẽ motus vl'is, quo est generatio totius mũdi. Et, cũ induxit opinionẽ Emped. in generatiõe, & corruptione mũdi, induxit verba illi⁹, & dixit, uarrando, Secundũ autem, &c. i. fm aũt ꝙ mundus generatur qñq;, & corrũpit qñq; motus non erit ęternus, cũ interim fiat quies: fm vero ꝙ hæc duo sp succedũt sibi, mot⁹ erit ęternus. & vocauit ipm circulare, qa ptes mũdi qñq; dissoluunt, & qnq, ligant. ex quo segt ipsum hre duas qtes, qtẽ post cõgregationẽ, & qtẽ post segregationẽ.

Consyderandum igitur de hoc qũo se habet. operæ preciũ .n. est nõ solum ad eam, quæ de natura est, consyderationẽ aspicere veritatem, sed & ad methodum, q̃ de principio primo est. D

Et oportet nos considerare de hoc, quousque sciamus quomodo est. hoc enim non tantũ est utile in uere sciendo aliquid in scientia naturali tantum, sed etiam prodest in usa inducente ad considerationẽ de primo principio.

E

Dicit: Et oportet nos consyderare de hac intentione ſ motu. hęc. n. perscrutatio nõ tm̃ est utilis in scia naturali tm̃, sed ſ scia diuina. & hoc intendebat, cũ d. in via, i. in arte. Diuinus. n. accipit prima principia mouẽtia à Naturali: & nullã habet viã ad demonstrandũ eẽ primũ motorẽ, nisi accipiat ipsum pro cõstãti à Naturali. † Et qd existimauit Auicen. ꝙ Diuinus dẽt mõstrare primũ principiũ eẽ, ẽ falsum. & via eius, quã induxit ipsum inuenisse eẽ, qua vsus est in suo lib. & fuit Algazel sequẽs ipsum, est via tenuis, & nõ ẽ demõstratiua aliquo mõ. Nos autem de hoc fecimus tractatum singularem super hoc. & qui voluerit accipere qõnes accidentes in ea, videat hoc ex lib. Algazelis. plures enim, quas induxit contra alios, veræ sunt.

Incipiemus autem primum ex definitis à nobis prius ſ physicis. Dicimus itaq; motum eẽ actum mobilis, fm qđ est mobile. Necesse est ergo existere res, quę possunt moueri fm vnum-

3 Diuin⁹ accipit pria principia mouentia à Nili: & nullã hẽt viã demõstratiuam ad hoc. vide t ph. c. vl. 3c q ubi.

† Contra Auicẽ. & Algazelẽ.

F

G quęq; motũ. Et ſine ẽt mot⁹ definitione omnis vtiq; confitebitur neceſſarium eſſe moueri id, quod põt moueri ſm vnũquẽque motum. vt alterari quidẽ alterabile, ferri autẽ ſm locum mutabile. quare prius oportet cõbuſtibile eẽ anteq; cõburaſ, & cõbuſtiuũ, prius q̃ cõburat.

Incipiamus igitur ex prædictis, in quibus prædiximus diſtinctionem, & determinationem in artibus & nos incipiemus in rebus determinatis prius in rebus naturalibus. Dicamus igitur quod motus eſt actus, eius quod innatũ eſt moueri, ſecũdũ quod innatũ eſt moueri. Neceſſe eſt igitur illa eſſe, in quorum potentia eſt moueri vnoquoq; motuum. Et ſine hac definitione oẽs homines concedunt quòd non eſt neceſſe moueri niſi illud, quod poteſt moueri: & hoc neceſſe eſt vnoquoq; motuum verbi gra. quod non alteratur niſi illud, quod innatum eſt alterari, nec transfertur niſi illud, quod innatũ eſt trãſferri in loco. neceſſe eſt igitur vt res ſit innata combuſti prius, antequam comburatur, & combure re, antequam cõburat.

4 Ideſt, incipiamus igitur primo à rebus, ſ̃m os eſt vt determinent in initijs artium, quæ ſunt quaſi principia earum. & incipiamus ex iſtis in hac ſcia à rebus, quatum definitiões determinauimus ex rebus naturalibus. Et ſecrpit ponere ad hoc propõnem notam & eſt. Omne, eſt eſt, poſtq; nõ fuit, neceſſe eſt ipſum fuiſſe ante: & q̃ motus generatus talis eſt, ſ̃q omne, quod mouetur, poſtquam non mouebatur neceſſe eſt vt ante eſſe poſſet moueretur. Et induxit ad hoc certificandum duos modos, quorũ vnus eſt ex hoc, quod declaratum eſt ex definitione motus, & ſecundus ex inductione, & d. Dicamus igitur q̃ motus, &c. i. dicam⁹ igitur, quia cũ declaratum eſt in Tertio iſtius libri quod altera definitionum motus eſt entelechia mobilis, ſecundum quod eſt mobile, ideſt & entelechia eius, quod innatum eſt moueri, neceſſe eſt vt res mobiles ſint ante motum in vnoquoque generum motuum. & cũ res mobiles fuerint ante motum, tunc potentia ad motum erit ante motum. Et intelligendum eſt ex hoc quod motum eſt prius tempore motu duobus modis. Quorũ vnus eſt motum, in quo eſt potentia, ſit alterius ſpeciei à ſpecie motus, in quo eſt ipſe motus. Secundus eſt, vt illud mobile, in quo eſt potentia ad motum, ſit motum in actu, ſcilicet quod motum in potentia eſt idem in numero cum motu in actu. Primus autem modus inuenitur in duobus, ſcilicet in motu generationis, & corruptionis, & in motibus tranſlationis, quæ eſt corporum ſimplicium. motus enim, cuius generatio eſt finis, & complementum, ſuum ſubiectum eſt illud, ex quo eſt generatio: & ſimiliter eſt de corruptione. ſubiectum vero motus tranſlationis elementorum, in quo eſt potentia precedens hunc motum, in tempore,

Alta rabij.

eſt

A est corpus, ex quo est generatio elementi.v.g.quia,quando ignis generatur secũdum totum,statim habet vbi,cui est superius fm totum: & dum generatur pars singula illi⁹, statim habet singulam partẽ illius vbi. Potẽtia igitur istius motus nõ est in subiecto,qđ est ignis in actu, sed in subiecto, ex quo generatur ignis,v.g.ligno cõbusto, aut oleo inflammato. a Et hoc ignorauit Ioannes Grammaticus. & existimauit,q̃ quædam potẽtiæ inueniũtur cum illo,ad quod est potentia. b Et decepit alios in hanc potentiam esse coniunctam cum forma ignis, q̃ est in actu, per potentiam, quæ est coniuncta cum ea, quando violentatur ab aliquo,q̃n generat,ne moueatur superius. Et ista potentia est dicta a naturali,cum sit violenta.naturalis autem impossibile est vt sit coniuncta cum forma ignis,scilicet potentia, quæ est in igne ad motũ sursum. Et si hoc esset,tunc duo cõtraria essent simul eodem subiecto, & in eodem tempore.s. potentia motus, & motus insimul,quod est impossibile. c Hoc manifestũ est. Et ex hac definitione motus apparet bene impossibile esse generationem esse ex nõ esse puro generatio.n.est motus: & est necessarium rem motam esse in actu ad esse motus. d & ideo impossibile est aliquod ens generari a moto,quod est in potentia ens tm̃.v.g. a prima materia, fm q̃ potest intelligi nuda a forma, nedum vt generetur ex non esse. d Et etiam apparet hoc idem ex significato huius sermonis,hoc generari ex hoc.v.g. album fieri ex nigro, e & vsr contrarium ex contrario, non est dicere q̃ ipsum contrarium mutatur in suum contrarium. illã.n. albedinẽ fieri nigredinẽ impossẽ, aut ipsum calorẽ frigus. Illud igitur, qđ possibile est tãsmutari in subiectum generati,est illud,ex quo ẽ generatio: & illud est subiectum contrarij. Et, cum ita sit,& non esse est vnum cõtrariorũ,impossẽ est eius naturã mutari in esse: ergo impossẽ est aliquid generari ex eo, nisi per accidens. iõ dr q̃ dies fit ex nocte.i. post recessũ noctis, & frigidum ex calore.i. post calorem. Est igitur necessario aliqd cũ quo adiungr̃ non esse,ex quo fit generatio essentialiter & hoc motũ est per se, f & Antiqui omnes conueniunt in hoc loquentes autẽ Sarracẽm habẽt pro posita aliquid gñari ex nihilo, & negant hoc principiũ. Et cã erroris eorũ fuit hæc,q̃ sentiũtur q̃ multa comprehensibilia visu generantur ex rebus incomprehensibilib⁹ visu.v.g.ignis ex acte: & sic imaginantur primo aspectu possibile esse aliquid generari ex nihilo. vulgus.n. non intelligit de non esse nisi illud, quod non cõprehenditur visu. & sic accipiunt rem assimilatã rei loco veræ rei, & existimant impossẽ esse posse. g Et nituntur ad cõfirmandum hoc ex hoc, q̃ mos est dicere q̃ subiectum esse necessariũ agenti.s.subiectum,ex quo fit gñatio,est diminutio agentis, h Et omnia ita sunt existimationes vulgares, valde sufficiẽtes fm cursum, fm quem nutriuntur homines in eis, non fm sermones sufficientes. i Agens.n.non posse agere aliquod impossẽ non dr esse diminutio: sed dicere ipsum facere aliqđ ipossibile,est posse facere est deceptio. Et, cum declaratum est hoc fundamẽtũ, dicamus, & quia hoc nitebantur de-

D

d Ex sigfia to fmõis. e Cõtrariũ fi mutat fi suũ cõtrariũ. Idē.i ph.42.51. 54.57. 18 c.ph. 7.& 8.cõ. &.t. 8 gña. 47

E

f Ab auctoritate.

F

g Argñ.ſa racenorũ.

h Solutio. i Agẽs nõ posse agere aliquid ipossibile dr eẽ diminutio: sed dicere ipsũ facere aliqd ipossibile, & posse facere est deceptio.

G clarare. ſ. ꝙ potẽtia motus eſt priot tempore motu, eſt manifeſtũ ſine definitione motus. Et dixit: Et ſine hac definitione, &c. 1. & ſine definitione motus apparet etiam ex inductiõe ꝙ non mouetur niſi illud, qđ anteq̃ moueretur, erat poſſe mouen. q̃m, ſi non eſſet poſſe mouẽri, nõ moueretur. v.g. ꝙ non alteratur, niſi illud, quod poſſe erat alterari, & ſimiliter non mouetur, niſi illud, qđ ante erat poſſe mouẽri. Et intelligẽdum eſt de hac intentiõe duos modos potentiæ. ſ. quæ inuenitur in ipſo moto, & quæ inuenitur in mate-

H ria mota. D.d. Neceſſe ẽ igitur, &c. 1. neceſſe eſt igitur, vt potentia ad illud, quod generatur, exiſtat ſeo ante ipſum gñatum. v.g. ꝙ illud, quod comburitur, & ſit ignis innatũ erat comburi, anteq̃ comburereꝛur. Et iſta potentia nõ tm̃ præcedit paſſionem exiſtentem in paſſiuo ſm tempus, ſed etiam præcedit ſm tempus virtutem agentem in agente. quod enim comburit innatum erit ante comburere. & ideo oẽ agens, quod poteſt agere q̃nq;, & q̃nq; non, neceſſario inuenitur q̃nq; potentia, & q̃nq; non, & omnia iſta ſunt neceſ-

I ſaria, & vera. Et hoc, quod dicũt Loquentes noſtræ legis, immo inuoluentes, ꝙ poſſe eſt ꝓuenire actionẽ nouam. ſ. poſtq̃ non fuerit ꝙe infinito ab agente antiquo, abſq; eo, ꝙ illic ſit cauſa, quæ fecit illud agens agere in aliqua hora magis q̃ alia eſt ſermo ſophiſticus, & deceptiu⁹.

Quid p loquentes. Vide. 3. phiſic. cõ. 15.

Auer. exp. Dico ſm hanc expoſitionem intellexit Alpharab. & alij hoc capitulum. ſ. ꝙ induxit definitionẽ motus ad declarandam potentiam eſſe ante actum. & hoc non eſt propriũ motui, ſm ꝙ eſt motus, ſed eſt propriũ nouo facto, ſm ꝙ eſt nouum factũ, K
. ſ. vt potentia, & poſſe noui præcedat ipſum ſm tps. Secundum autẽ noſtram expoſitionem induxit definitionem motus, ad declarãdum ꝙ motus ẽ in moto. q̃n, cum dictũ ſit in definitione eius ꝙ eſt entelechia moti, neceſſe eſt vt ſit in moto. omnis. n. perfectio neceſſe eſt vt ſit in re, quę perficitur. Et ſm hoc inuenimus Alex. in ſuo lib. de principijs inducere definitionẽ motus, ad declarandum motum eſſe ęternũ. Et hoc, quod dixit: Et ſine hac definitione, &c. hoc decepit homines in L
hoc: & exiſtimauerũt ipſum declarare potentiam eſſe ante actum in tpe. & ipſe intendebat dicere ꝙ nõ di mouẽri, niſi illud, in cuius natura eſt motus. ſ. corpus mobile: & qđ non inuenitur in immobili.

Ergo & hæc neceſſarium eſt aut facta aliquando eſſe, cũ non eſſent, aut perpetua eſſe.

Iſta etiam neceſſe eſt, aut ut non ſint talia, niſi in aliqua hora abſque eo, quod talia erant, aut ut ſint talia æterne. M

Dicit: Iſta igitur ſenſibilia neceſ- ſ. ſ. ꝙ
ſe eſt, aut vt nõ ſint, ſicut vi. ſ. ꝙ ſ dam ſemper mouentur, & quędam ſemper quieſcunt, aut ſemper ſuccedunt ſibi hæc duo in aliqua hora. ſ. motus, & quies, abſq; eo, ꝙ ante illã eſſent huius oppoſitiõis, ſed omnia erãt quieſcentia, deinde incœpẽrũt ab aliquo moueri, ſm ꝙ modo ſentiuntur, aut ſemper fuerunt, ſm ꝙ modo ſentũtur. & cum dixit ꝙ hoc eſt quęrendum primo, incœpit declarare ipſum. Dico ꝙ hæc eſt expõ vera, dixit & quia apparuit iam pri-

ma

A ma mota esse,aut primum motum qđ est causa in motibus eorum, q̄ mouentur q̄nq, ex istis rebus, quæ sunt hic, & quiescunt q̄nq;, & nun quam apparet q̄ ista mota qescũt, neq, in aliqua hora.ſ. corpora cœlestia, cõsyderandũ est vtrum fuerint istius dispositiõis in aliqua hora.ſ. ipsa esse primo mota,aut semp fuerint istius dispositionis.ſ. mota æternа. Et dixit hoc, quia declaratũ est in principio Septimi, impossibile eſ corpus mouere corpus in infinitũ, & ideo necesse est mũdum habere primum motum,aut prima mota,

B &,si nõ inueniretur magnitudo infinita in actu : & inueniretur motum infinitum pertranſire in tẽpore finito spatium infinitum, vt declaratum est in principio Septimi.

Si igitur factum est mobiliũ, ac motiuorum vnumquodq̄, necessarium est prius, quã accepta,aliam esse factam mutationem,et motum,ſm quẽ factum est id,quod potest esse motum, aut mouisse.

C *Si igitur vnumquodque mobilium non mouetur, nisi postquam in sua potentia erit ut moueretur, necesse est ut ante transmutationem dictam,fuisset alia transmutatio, & motus, in quo fuit possibile moueri,aut mouere.*

6 Si igitur hoc,quod narrauimus, q̄ omne motum, & omne mouens necesse est, vt antequã inueniatur mouere, & moueri in actu,vt inueniatur mouere,& moueri in potentia, & posuerimus q̄ ista potẽtia, & posse est pouum, necesse est q̄ ante primum motum, quem posuimus D primum,fit alius motus, per quem fuit posse præcedens primũ motũ, qui positus fuit primus. posse.n.qđ præcedit motum fieri de nouo, necessario præcedit motum.sed iã posuimus ipsum primum. & hoc est inconuenies. Et fiet accidit in trãsmutatione,p quam fuit posse,si posuerimus ipsam esse primam.ſ. q̄m sequitur,vt potentia ad ipsam præcedat ipsam ſm tẽpus, & q̄ ista potentia sit facta ex transmutatione. Et quod apparet ex hoc sermone ẽ, q̄ necesse vt ante illum motum, qui ponitur primus, est alius mo- E tus. sed non sequitur ex hoc, vt secundus motus succedat antecedenti statum : sed sequitur vt sequaĉ ipsum interpollatum.ſ. q̄ Iter illos sit tempus quietis, in quo inueniebaĉ posse. Cum autẽ dixerimus q̄ posſi Solutio. bile non exit in actum, nisi per aliquid in actu.ſ. per motorem, necesse est illos motus eẽ.ſ. succedẽtes.ſ. q̄ nullum tempus sit extra motum & si esset in fine paruitatis . motor .n. mouet ipsum in tẽpore, in quo mouet,& nõ ante,nisi quia ante nõ habebat dispositionẽ, qua posse erat F Ieo ipsa dispositio, tũc incœpit mouere. Et ista dispõ, aut est I ipso motore,aut in moto,aut in vtroque. & est aut quia motor non fuit, & post fuit, aut quia fuit, sed diminuebatur ab ipso dispositio, per quã mouet . & hoc est aut propter aliquam dispositionem in eo,aut propter dispositionem in moto, aut sicut distantia, & impedimentum. Et istæ tres dispõnes forte deficiũt aut plures earum,aut vna in moto. & hæc erit causa.q̄ motor nõ mouĉat. ergo

G go necesse est ut ipsum mouere succedat motui præcedenti, s. q̃ principium sui mouere sit finis motionis ãtus ipsum. Et mouere illud præcedens aut fuit in moto, aut in motore, aut in extrinseco. s. aut gñatio, aut alteratio eorum, aut in vtroque, aut dispõ in altero eorum, aut in vtroque, aut appropinquatio in loco, aut recessus impedimenti. ergo necesse est q̃ ante transmutationẽ cẽt transmutatio: aut trãsmutatio non est continua, per quam transmutatum fuit posse vt transmutaret: aut transmutatio continua est cum ea,

H per quam transmutans fuit trãsmutans, postquam fuit in posse. Et forte tacuit hunc modum, quia apparet ex secundo conduidente, quod post induceret: & est q̃ aliquis dicat q̃ posse, quod præcedit primũ motum, est antiquum, fm q̃ ponũt ipsum dicentes mundum fieri, postq̃ non fuit in aliqua hora. Et forte tacuit ipsum, quia non indiget eo in hac declaratione.

Excusat auct. abi subsidens

Si autem quæ sunt, ante erãt semper, motu nõ existente, irrationabile quidem videtur etiã

I ñs, qui à seipsis sciunt. At vero magis vltra progressis hoc necessarium est accidere. Si.n. alĩs quidẽ mobilibus existentibus, alijs autem motiuis, aliq̃n quidem est quid primum mouens, aliquid autem, quod mouetur, aliquãdo autem nihil, sed quiescit, oportet hoc mutari prius. erat enim aliquid causa quietis. quies enim priuatio motus est. quare ante primam mutationẽ erit mutatio prior.

Et, si in præterito semper fuerit K *talis dispositionis, sed non fuit motus, apparebit ex isto ipso sermone cum fuerit consideratus ipsum nõ habere modũ: & hoc apparet manifeste. Et sequitur in eo magna improbabilitas, quando inuestigauerit quæ bene. Quoniam, si illa, quæ innata sunt mouere, & illa, quæ innata sunt moueri, sint, et quandoque erit hic primus motor, & erit hoc motum, & quandoque nõ* L *erit utrumq̃, sed quies, necesse est ut in hac dispositione ante illud sit transmutatio. quies enim aliquã habuit causam. nam quies est priuatio motus. quapropter necesse est ut ante primam transmutationẽ sit transmutatio præcedens.*

Quia hoc, quod potuit in hoc q̃- 7
sito, quasi fundamentum, sup quod fundauit demonem est hoc, q̃ hic est primus motus, & primũ motũ, & primum mouens, v. g. motus cæ-
lestis primus, & illud, quod mouet M
tur hoc motu, & quod mouet hoc motu, vt declaratum est i Septimo & Quinto, s. q̃ ante motum nõ est motus essentialiter, incepit perseruatiõ verum motus, qui est huius dispõnis, possit esse primus fm tempus, & fm naturam, aut non possit esse primus, nisi fm naturam tñ, s. q̃ semper fuit, & erit. D. posuit perseruationẽ suam de hoc in rebus motus, & dixit q̃ illud, quod mouetur prio motu temporali, si sit hmõi motus talis huius dispõnis, necesse est, aut ut sit generatũ, aut æternum. s. q̃ semper fuit

A fuit, & erit. ſed motus eius primus fuit temporalis. Si igit fuit generatū tūc ante primū motum tēporalem fuit alius motus: & ſic ille motus, q fuit poſitus primus, non eſt primus, nec tempore, nec natura. motus n. ante quē eſt motus, non eſt primus, neq; ſm tempus, neq; ſm naturam, Et, ſi motum fuerit æternum, & primus motus, quo mouetur, fuerit primus iñ tempore, ſ. q̄ moueatur poſt quietem infinitam, neceſſe eſt q̄, cū motor ſit æternus, & motū ſit æternum, & nulla cauſa ſit agens quòd illud motum ſit quieſcēs in aliqua
B hora, & motum in alia, neceſſe eſt vt non quieſcat, & ut non moueat: cum eandem habeant proportionē ad motum, & ad priuationem motus. Quapropter neceſſe eſt illic eſſe cauſam agentem, & motorem, qui moueat, poſtquam non mouerit, & tem motam vt moueatur, poſtquā non mouebatur, aut cauſam faciendi vtrunq;: & erit cauſa, aut per eius ablationem, aut per eius abſentiam. Et quomodocunq; fiat, neceſſe eſt vt ante illum motum, poſitū primum motum ſit alius motus: &
C hic non erit primus, ſicut fuit poſitū neq; ſm tps, neq; ſecundum naturam. Ergo neceſſe eſt vt ſit hic primus motus naturaliter, qui ſp fuerit, & motum tale, & motor talis, ſi non fuit ſm tempus, & q̄ nō ſit hic motus primus alio modo. quod eſt impoſſe. Et iſta declarabitur q̄ ſemper erit. Et inducere hanc expōnem ſm verba Ariſt. non eſt difficile: immo iſta expō eſt, qua non poteſt eſſe verior. Et non debet aliquis dicere q̄ primus motus temporalis eſt motus generationis. motus. n. gñatiōis nō eſt motus, ſed finis motus, & impoſſe eſt vt ſit primꝰ ſm tempus, aut
D ſm naturam. nec motus, cuius finis eſt generatio, eſt poſſe, vt ſit primus. nam iſte motus eſt motus alteratiuus: & primus motus debet eſſe æternus. & eſt declaratum in vltimo Sexti, q̄ impoſſibile eſt vt motus æternus ſit, niſi motus circularis.

Alia enim mouent ſingulariter: alia autem & ſecundū contrarios motus. vt ignis quidem calefacit, frigefacit autem non: ſcientia autem videtur contrariorum eſſe vna. Videtur igitur
E & illic eſſe aliquid eiuſmodi. frigidum enim calefacit, verſum quodammodo, & abſcedens, ſicut & peccat voluntarius ſciēs, quando econtrario vtitur ſcientia. At vero quęcunque poſſunt facere, aut pati, aut mouere, aut moueri, ea moueri non penitus poſſunt, ſed ſi ſic ſe habeant, & appropinquent ſibi inuicē. quare, cū propinqua fuerint, & ita fuerit, vt ſit hoc quidem motiuum, illud autem mobile, aliud
F quidem mouet, aliud autē mouetur.

Et quadam mouent ſingulariter, & quadam mouent duos motus inſimul. verbi gratia quoniam ignis calefacit, & non infrigidat: cognitio uero exiſtimatur eſſe duorum contrariorum eadem. Sed q̄ paret etiā illic aliquod ſimile hoc modo. frigus enim quandoque calefacit, quandoq; reuertitur quoquo modo, ſicut ſciens peccat quandoq;,

G *quando vtitur ſua ſcientia peruerſe. Sed non omnia, quæ poſſunt agere, aut pati, aut mouere, aut moueri, neceſſario poſſunt hoc, ſed quando fuerunt talis diſpoſitionis, aut quando fuerint vicinantia ſibi ad inuicem: ita, quòd quando fuerint vicinantia ſibi, hoc monebit, & hoc monebitur, & cum fuerint in illa diſpoſitione, in qua hoc innatum erit mouere. & hoc innatum eſt moueri.*

H 8 Cum poſuit ꝙ cauſa quietis eſt alia a cauſa motus, & ꝙ cum fuerit poſitum aliquod motum, poſtea nõ mouebatur, ꝙ neceſſe eſt vt auferat cauſa quietis, & ꝙ ablato illius eſt tranſmutatio, aut ſequens tranſmutationem, & eſt manifeſtum hic eſſe aliqua, q̃ faciunt duo contraria inſimul, & apparet in eis mouere abſq; eo, ꝙ præcedat ea alius motus, & ſunt entia rationalia, incepit declarare hoc, & nititur diſſoluere quæſtionem accidentem in eo, & dixit: Et quædam mouent. i. & apparet ꝙ quædam mouent motu ſingulari tãtum. ſ. vno duorũ motuum contrariorum, & quædã mouent duobus motibus inſimul. ſ. horis diuerſis. † Illa. n. quæ mouent motu vno tãtum, & non habent potentiã ad cõtrarium ſunt illa, quæ mouent p virtutes naturales in eis. v. g. ignis, qui calefacit tñ, & non infrigidat. ſ. cõnaliter: & nix, q̃ infrigidat, & nõ calefacit. Illa autem, quæ habent potentiã ad vtrunq; cõtrariũ, ſunt virtutes. ſ. comprehenſiuæ. Et hoc intẽdebat, cum dixit: cognitio vera, &c. i. virtutes autem rationales videnꝫ habere poſſe ad vtrunq; contrariũ. K Et intendit hic per hanc diſtinctionem exiſtimatur, cõcedi ab omnib' aut a pluribus. Et, quia virtutes naturales agunt alterum contrariorum, & q̃q; reliquum per accidens, dixit: Sed apparet, &c. i. ſed in virtutibus naturalibus eſt aliquod ſimile ei, quod inuenitur in virtutibus rationabilibus de hoc. ſ. ꝙ agunt vtrũq; contrariũ: quia altera actio eſt virtutum naturalium per ſe, & reliqua per accidens: in virtutibus autẽ rationabilibus duæ actiones cõtrariæ ſunt eſſentialiter. Et, cũ nonficauit ꝙ virtutes naturales habent etiam L hoc, dedit exemplum, & dixit: * frigus. n. &c. & intendit per hoc, quod dixit reuertitur. hoc, quod calor exiſtens in re reuertitur de extrinſeco intrinſecum per frigus: ex quo accidit ꝙ illud ens calefacit modo accidentali. & hoc intendebat, cum dixit, quoquo modo. Et quia iſte modus trãſmutationis, ſ. qui eſt per accidens, fit ex virtutibus naturalibus, ſicut fit ex virtutibus naturalibus, notificauit hoc, ꝙ dixit: ſicut ſciés, &c. i. ꝙ frigidũ calefacere per accñs eſt ſiſe peccato artificis, qui erraueritcirca contraria vero. & iſte eſt M ille, qui vtitur ſua ſcientia peruerſe. ſ. qui vtitur ſua ſcientia econtrario ei, quo deberet vti. Et forte induxit hoc poſt illud, quod intendebat declarare de improbabilitate, conuenjente ponentibus omnia fuiſſe qeſcentia tempore infinito propter alterum duorum: aut ad declarandũ ꝙ ſi fuerit poſitum ꝙ omnia erant quieſcentia, deinde incœperunt moueri, ꝙ nõ ſequitur in omnib' hoc, ſ. vt cauſa motus ſit alia a cã quietis, & cauſa motus illius cauſæ ſit

aliud

A aliud à causa quietis eius, sicut sequebatur in initio sermonis. existimatur .n. quod hoc non contingit, nisi in motoribus, qui agunt alterum contrariorum duorum tantum. in virtutibus autem, quæ agunt duo contraria insimul, non contingit vt causa quietis non sit causa motus: cum illud, quod agit quietem in istis virtutibus, est illud, quod agit motum. sed contingit hoc in quibusdam: cum ille, qui ponit hunc sermonem, nõ possit ponere omnia de genere virtutum, quæ agunt contraria. Et secundum hoc dedit responsionem ad hanc quæstionem, dicendo: Sed non omnia, quæ possunt, &c.
B i. & ponens hunc sermonem, & dans hanc rationem, non potest dicere hoc in omnibus rebus: cum plures rerum non sint rationales, sed plures rerum, quæ mouent, & mouentur, nõ incipiunt mouere, & moueri, nisi cum fuerint in aliqua dispositione ex extrinseco: & reperiuntur quiescere, cum fuerint ex extrinseco in contrario illius dispositionis, in qua erant, in qua mouebantur, & mouentur. Et hoc intendebat, cum dixit: sed quando fuerint talis dispositionis, &c. i. sed rerum naturalium res naturales ea, quę
I sunt inata mouere, et moueri, post quam erant, non mouent, aut mouentur, nisi aut quia diminuebatur ex eis dispositio, per quam hoc mouet, & hoc mouetur, aut quia distant abinuicem, aut quia illic est aliquod impedimentum. Cum igitur vtrumque eorum fuerit in dispositione, qua hoc mouet, & hoc mouetur, & fuerit propinquum vnum alij, & non fuerit illic impediens, tunc necesse erit vt hoc moueat, & hoc moueatur. Sed adhuc remanet eadem quęstio. potest .n. aliquis dicere quod primus motor totius est ex habentibus virtutes D rationales, cum habentia virtutes rationales incipiunt mouere post quietem, & quiescere post motum, absque eo, quod deficiat dispositio, per quam hoc mouet, & hoc mouetur, & absque eo, quod deficiat appropinquatio in tempore quietis: & sic totum erit quiescens per quietem illius motoris. &, cum inceperit totum moueri, erunt omnia mouentia, & mota extrinseca, reducta ad talem motorem. Secundum igitur hanc expositionem forte dimisit dissolutionem illius quæstionis vsque, post, cum aperte dicet hanc quęstionem. & secundum hanc expositionem est intelligendum, sed non E omnia, hoc quod intelligitur de particulari negatiua, & per hoc, quod dixit, sed cum fuerint talis dispositionis, quod intelligitur de particulari affirmatiua. Secunda autem expositio est, vt intelligatur ex hoc, quod dixit, sed non omnia, hoc, quod intelligitur de vniuersali negatiua. & quasi diceret quod nõ omnia possunt mouere, postquam nõ mouerint, absque eo, quod illic sit causa facta, quæ sit causa, si aliquid eorum, quæ innata sunt mouere, fuerit mouens in actu: & eorum, quæ sunt innata moueri, fuerit motum in actu. F & secundum hoc, sermo eius erit vniuersalis in omnibus virtutibus motiuis, scilicet rationalibus, & irrationalibus. & hoc manifestum est. Quoniam autem rationales non quiescunt quandoque, & mouentur quandoque, nisi propter renouationem trasmutationum factarum in eis ex extrinseco, aut in anima, aut in corpore, manifestum est quod prolixe loquimur de hoc † post. Quando enim animal mouetur, post quam non mouebatur, necesse est vt in eo sit aut appetitus, qui ante non

2 eiusdem expõ.

† cõ. 15.

G non erat, aut illa concupiſcẽtia, aut appetitus non fuerit, niſi per tranſmutationem precedentẽ ab aliquo ente extra animam. & hoc erit, qñ illud ens fecerit aliquam paſſionẽ ī corpore eius, ex qua fiet concupiſcẽtia, quæ nõ erat ante, aut appetitus. & ex comprehenſione illius entis, aut ex paſſione ſuæ comprehenſionis ab eo accidet ei imaginatio, & ſcientia, & appetitus, qui ante non erat, & concupiſcentia motus, quæ ante non erat. Si autem poſuerimus ipſum in omnibus ſuis diſpoſitionibus exiſtentibus in ipſo, & extinſe
H cis in diſpoſitione quietis idem cũ ipſo in diſpoſitione motus, tunc neceſſe eſt q̃ nõ ſit dignius mouere ī aliqua hora, quam quieſcere: & ſic aut non quieſcet, neq; mouebitur, aut quieſcet, & mouebitur inſimul. qd eſt impoſſe. qm̃, cũ proportio illius qd habet potentiam agẽdi duo contraria, fuerit eadem, non faciet alterum illorum. & ideo, cum fuit impoſſe ī talibus iſtis virtutibus eandem proportionem eſſe inter duas actiones contrarias, ideo impoſſibile fuit vt eſſent extra ambo. v. g. vt animal eſſet extra motum, & quie-
I tem. Et quod dicunt Loquẽtes noſtræ legis voluntatem dependere de actione entis noui in aliqua hora: ita q̃ illud ens fiat apud præſentiã illius horæ abſq; eo, vt fiat illic trãſmutatio, eſt ſermo non intelligibi-
ſa. l. fertur ad agẽdũ. lis. Voluntas. n. cum ſ fuerit ad inueniendum aliquod ens in aliqua hora, neceſſe eſt vt in volente fiat ī illa hora concupiſcentia in agente, quæ non erat ante: & illa eſt cauſa propinqua ad agendum in illa hora, & non ante. Et cauſa illius cõcupiſcentiæ eſt præſentia temporis, & præſentia temporis, quæ nõ erat an K te, eſt tranſmutatio neceſſario. aut ſequens tranſmutationem. Concupiſcentia igitur, facta per præſentiã téporis, eſt tranſmutatio extra trãſmutationem. ante igitur tranſmutationem, quæ eſt poſita prima, eſt alia tranſmutatio. & non poteſt homo ſanus fugere hanc fidem exiſtimatione præſente.

Si igitur nõ ſemper moueba tur, manifeſtum eſt q̃ non ſic ſe habebãt, vt poſſet hoc quidem mouere: illud autẽ moueri, ſed oportebat mutari alterum ipſo L rum. neceſſe. n. eſt ī ñs, quę ſunt ad aliquid, hoc accidere. vt, ſi non erat duplum, nunc duplũ eſt, mutari, ſi non vtrunq;, alterum. erit ergo quædã mutatio prior prima.

Si igitur nõ fuerint ſemper mota, manifeſtum eſt quod non erunt illius diſpoſitionis, in qua hoc poterat mouere, & hoc moueri, ſed alterum eorũ tranſmutatur. neceſſe eſt enim hoc ſequi in eis, quæ ſunt M *in capitulo ad aliquid. uerbi gratia quod, ſi hoc non fuerit duplum iſtius, & eſt modo neceſſe eſt tranſmutationem eſſe, & ſi non in utroque, in altero. quapropter neceſſe eſt ut primam tranſmutationem precedat tranſmutatio.*

Si igitur non fuerint entia præſen- 9
ta, quæ ſemper mouebantur, ſed in aliquo tpe fuerint quieſcentia, aut finito, aut infinito, manifeſtũ eſt q̃ in tempore illius quietis non erant

in

A in dispõne, in qua posse erat vt mo-
ri moueret, & motum moueret. &,
cum ita sit, & postea venerunt ad di
spõnem, i qua motor mouet actu,
& motum mouet in actu, manife-
stũ est ꝙ illud impedimentum iam
ablatum est ex quo necesse est ꝙ al
latum eorũ, aut vtriuꝙ, transmutet.
& hoc intendebat, cum dixit: sed trã
smutatur alterum. Et cum potuit ꝙ
necesse est in motore, & in moto, cũ
fuerint mutata ex dispõne, in qua
non fuit motus, ad dispõnem, i qua
est motus, ꝙ necesse est vt illi moto

B sit ac moto accidat transmutatio,
aut vtriuꝙ, aut per accis, aut essentia
li. incepit declarare hoc, & dixit: ne
cesse est. n. &c. t. & hoc necesse est,
quia motor, & motum sunt in ca-
pito ad aliquid. &, cum in aliquo tẽ
pore hoc non moueret, & hoc non
mouebit etetur. & post hoc mouerit, &
non est mouere manifestum est ꝙ in
ter illa fuit facta relatio, quę nõ fuit
ante. & omnis relatio sequit transmu
tationẽ: ergo necesse est vt ante trã s
mutationem positam sit aliqua trã
smutatio in motore, aut in moto,
aut in vtroꝙ, aut in extrinseco. v. g.

C ꝙ sit illic aliquod impedimentum,
quod aufertur post. & hoc intende-
bat, cum dixit: necesse est igitur vt
sit tran mutatio, &c. D. d. qua, ꝓpter
necesse est vt primam trãsmutatio-
nem præcedat transmutatio. Et hęc
demonstratio, quam induxit, est vlis in
oi motore, siue in virtute rationali,
siue in non rõnali. & hoc induxit
nos ad exponenda verba eius, sicut
prius expositum est. Et oportet nos p
scrutari in hoc loco quid intendit p
hunc sermonem. vtrum intendit ꝙ
motus i m genus semper fuit, aut in
tendit hoc, esse motum ꝑternũ vnũ
in specie. Est. n. in hoc aliqua diffi- D
cultas. qm̃, si intendit declarare, ꝙ
motus non deficit i m genus in ali-
qua hora, existimatur ꝙ impossibile est
ipsum continuari i m genus, secũdũ
quemcunq; modum fuerit positus.
Sed sunt positiones impossibiles, & pos
sibiles quędam. & hoc, quod est pos
sibile, est illud, quod necessario seq
tur ex istis propõnibus, quas posuit
hic. s. potentiam præcedere actum
i m tempus: & i m hoc est illud, qđ
intendit de hac intensione, diminu
tum. & ideo videmus Alfarabiũ in
suo libro de enubus transmutabili-
bus nitũ enumerare modos, in qui- E
bus posse est motum præcedere mo
tum alium: & hoc in motore, & in
moto, deinde declarasse quis possi-
bilis, & quis impossibilis, & ꝙ possibilis est necessa-
rius i m definitionem motus. Et
i m hoc erit opus Alfarabij quasi
complementum ad illud, quod de-
clarauit Arist. hic: licet Arist. fecerit
illud, quod fecit Alfarabius, in ij. li-
bro de Gnatione. in illo. n. libro de
clarauit qualiter est posse omne mo
tum ꝓcedere motum, & quõ est im
posse. & sic sermo eius in hoc libro ẽ F
diminutꝰ, & complebitur post. Aut ij. expõ.
dicamus ꝙ Arist. non intendit per & ẽ The.
hanc declarationem declarare ꝙ i-
posse est mundum esse in aliqua ho
ra extra vnum motum, sed declara-
re ꝙ mundus impossibile est vt sit extra
motũ i m genꝰ. & quõ inuenitur oẽ
motũ ꝓcedere motũ, est alia qõ. Et
i m hoc vi quasi intendere contra-
dicere sermoni dicẽtiũ motũ defice
re in aliqua hora, non probare mo- iij. expõ
tum esse ꝑternum. Et forte etiam in aliorum.
tẽdit p hũc sermonem ꝓbare mun
dum esse semp i m hãc dispõnem, i
quo est mõ. qm̃, cum posuerim' ꝙ

G iſta ordinatio eſt naturalis, & ꝙ im-
poſſe eſt mundū habere aliā ordina-
tionē ꝑter iſtā. ſ. ꝙ oēs motus redu-
cuntur ad corp⁹ cœleſte, & ꝙ propin-
quitas corpis ad qualdā res, & ſua
remotio a quibuſdā eſt cā, pp quā
quædam mouent q̄nq;, & quædam
quieſcūt q̄nq;, & pp quam omnem
motū ſequit motus, & eſt declaratū
ꝙ impoſſe eſt motū deficere in alī-
qua hora, ergo manifeſtū eſt ꝙ mū-
dus ſemper fuit, & erit in hac diſpō-
ne. q̄m, ſi deficeret, non deficeret ni-
ſi per quietem, nō p mutationē ad
H aliam formam. Et, cū impoſſe ſit ip-
ſum mutari ad aliā formā, aut ge-
ſcere, neceſſe eſt vt motus corporū,
q̄ ſunt æterni mot⁹, q̄ ſunt ſemp in
motu, ſint in hac diſpōne ſemp, in
prēterito, & in futuro. q̄m, ſi quieſce-
ret totum, nihil aliud eſſet cā quie-
tis eius, niſi quies eorū. quę admodū
cā mot⁹ eorū. q̄ mouent q̄nq;, & qe
ntis eorū, q̄ quieſcunt q̄nq;, nihil ali-
ud eſt, niſi motus eorum ſemper in
propinquitate, & diſtantia. Si igitur
poſſe eſſet corpora cœleſtia qeſcere,
neceſſe eſt vt eſſent pars alter⁹ mū-
di, & vt eſſent hic alia corpora, quæ
mouerent circulariter, q̄ eēnt cā qe
I us iſtorū q̄nq;, & mot⁹ iſtorū q̄nq;.
ſm hoc ergo poſſumus intelligere
hūc locū. Et qđ apparuit mihi poſt
Auer. longā ꝑſcrutationē eſt, ꝙ ex hoc, qđ
hic induxit, apparet motū vnū cōti-
nuū primum æternum eē, cū adiun
ctū fuerit hoc, quod declaratum eſt
hic. ſ. ꝙ nō eſt hic motus prim⁹ no-
tus, illi, quod declaratū eſt in Septi-
mo. ſ. ꝙ, ſi eſt neceſſe vt in motu in
loco ſit primū motū, & primus mo-
tor, ꝙ neceſſe eſt vt iſte primus mo-
tor, & iſtud primū motū ſemp fuerint in hac diſpōne. ſ. hoc mouere,
& hoc moueri. q̄m, ſi fuerit poſitum K
ipſm incipere mouere in aliqua ho-
ra, contingeret vt ipſm ꝑcederet mo-
tus prior motu illius, & motū prius
moto illius, & motoꝝ prioꝝ eo. &
ſic hoc, quod fuit poſitum, quod ip-
ſe fuit primus motor, nō fuit vērū.
Et, cum hic fuerit motor, qui ſemp
mouet, tunc erit hic motū. qđ ſemp
mouetur. ſ. ꝙ etiam eſt æternum. Et
ſi non, contingeret vt ante primum
motorem eſſet motor prior illo. Et ſi
poſuerim⁹ illā. qđ mouet ab eo, q̄na
ri, aut tranſmutari aliquo mō trāſ-
mutationis, niſi ſm motum ſ loco.
&, cum hic fuerit motū æternum, L
hic eſt motus æternus & maxime,
cum adiunctum fuerit his duabus
propōnibus hoc, quod apparet ſen-
ſui. ſ. ꝙ omnes mot⁹ reducuntur ad
motum localem, ꝙ iſte motus eſt
prior eis naturaſſ. Et bene ꝓt hoc
apparere generaliter. ſ. hic eſſe tranſ
mutationem cōtinuam neceſſario,
quoniam, cum neceſſe eſt hic eſſe tā
ſmutationem primam naturaliter,
& eſt impoſſe tranſmutationem pri
mam naturaliter eſſe I tempore no
uam, neceſſe eſt hic eſſe vnā tranſ
mutationem continuam: quæ eſt
cauſa in hoc, quod ante oēm tranſ- M
mutationem eſt tranſmutatio.

Ad hęc autem, prius, & poſte-
rius quoniam modo erunt, ſpe
non exiſtente, aut tempus, non
exiſtente motu: Si vero tempus
eſt ipſi⁹ mot⁹ numer⁹, aut mot⁹
quidam, ſi quidē tēpus ſemper
eſt, neceſſe eſt & motum perpe
tuum eſſe. At vero de ipſo qdē
tempore, præter vnū, cōcordes
eſſe videntur omnes. ingenitū
.n. eſſe dicūt, & propter hoc De

mo-

A Democritus monstrat ꝙ impossibile est omnia esse facta. temp⁹ .n.⁹ ingenitū esse. Plato vero ipsum gñat solus. simul.n. ipsum cum cœlo factum esse: cælū autem factum esse ait.

Deinde cū hoc, quomodo potest esse prius & posterius, si tempus non sit? & quomodo erit tempus si motus non sit? Si igitur tempus est numerus motus, aut alicuius motus, tunc tempus, si fuerit æternū, B *necesse est vt motus sit æternus. Sed videmus omnes, præter vnū, conuenire in hoc de tempore. dicūt enim ipsum esse non generatum. s. non nonum. & per hoc declarat Democritus impossibile omnia esse generata. dixit, quia tempus est non generatum. Plato vero generat ipsum. dicit enim ipsum generari: cum cælo: & quod cælū est generatum, & nouum.*

10 C Cum declarauit ꝙ ex definitiõe motus apparet ꝙ motus est æter⁹, dicit, ꝙ hoc idem etiam apparet in tempore. omne enim generatū, necesse est vt suum non esse præcedat ipsum. Et quomodo potest aliquis intelligere prius, & posterius, si tempus non sit? tempus enim facit pri⁹. & posterius in rebus, quæ non mouentur: in rebus autem, quæ mouẽtur, prius, & posterius existit per se. Et, cum posuit ꝙ prius, & posterius non erit, si tempus non fuerit: & ꝙ nouum non erit, si prius, & poster⁹ non fuerit: sequitur ex hoc ꝙ nouū non erit, si tempus non fuerit. Et, cū apparuit ei ꝙ nouum non erit, nisi D tempus sit, & tempus non potest esse, nisi mot⁹ sit per hoc, quod declaratum est ꝙ tempus est numer⁹ motus secundum prius, & posterius, incœpit declarare ꝙ necesse est, si tempus sit æternum, vt motus sit æter⁹ motus, scilicet cuius tempus est numerus, & dixit: Si igitur tempus est numerus motus. Et ista consecutio est manifesta ex definitione temporis declarata in Quarto istius libri. & potest declarari ex ipsa natura tẽ E poris. est enim notum per se, ꝙ tempus aut est motus, aut sequitur motum, & dixit, aut alicuius mot⁹, quia non curat in hoc loco, siue tempus sit motus, siue numerus alicui⁹ motus. Et, cum verificauit consecutionem in hoc syllogismo, incœpit inducere opiniones Antiquorũ, & dixit: Sed videmus omnes, præter vnũ &c. i. & sermo eius in hoc est intellectus per se. & apparet, quia Antiqui percipiebant tempus esse æternum, sed non percipiebant ipsum sequi motum. & ideo dixit Democritus, dando rationem, ꝙ impossibile est vt omnia essent generata, ex hoc, ꝙ tẽ F pus est vna rerum, & non est generatum. &, si Antiqui percepissent ꝙ tempus non esset extra motum, credidissent motum esse æternum. Platoni autem accidit contrariũ, quod accidit Antiquis. concessit enim tẽpus sequi motum cœli, sed non concessit ipsum esse æternũ, sed gñatũ.

Per se notũ é ꝙ ipsum é motũ, aut cõsequens motũ. Id 12. Met. c. 20. &. 4. ph. c. 96.

Idẽ 3. ph. cõm. 31.

Si igitur impossibile est & esse, & intelligere tempus sine ipso nunc: nunc autem est mediũ quoddam, & principiũ, & finẽ habens simul, principium quidem futuri tpis, finẽ vero præte

 rit

G rii: necesse est semper esse ẽpa. vltimum.n.finiti accepti q̃ is f aliquo ipsorum nunc erit. nihil .n.est accipere f tpe,præter nũc. Quare,quñ est & principiũ, & finis ipsum nunc, necesse est ipsius vtraq; ex parte semper esse tempus.at vero,si tempus, manifestum est q̃ necesse est & motum esse.siquidem tempus passio quædam motus est.

Et etiam, si possibile est vt sit tempus, aut vt intelligatur extra H *instans: & instans est medium,et est principium & finis,sed principium temporis futuri,& finis temporis præteriti: necesse est vt tempus sit æternum.quoniam si fuerit acceptum vltimum tempus, post quod non est tempus,necesse est vt sit in aliqua hora. impossibile est enim vt in tempore sit aliquid omnino,nisi instans. Si igitur instans est principium,& finis,necesse est vt etiam ex vtraq; parte sit tem-* I *pus. si igitur fuerit ex vtraq; parte tempus, manifestum est vt motus sit etiam.tempus.n.est aliquod accidentium motus.*

11 Cõ declarauit q̃ necesse est, si tẽ pus sit, vt sit motus, scilicet motus cuius numerus est,tempus,incepit declarare tempus esse æternum, & proposuit ad hoc duas propositiones.Quarum vna est q̃ instans nũquam inuenitur, nisi in tempore: Et q̃ impossibile est tempus esse extra instans.Et causa in hoc est,quia instans facit tempus.& ideo qui nõ percipit ad minus duo instantia,nõ K percipit tempus. Et ideo,cum positum fuit q̃ impossibile est tempus esse extra instans,& cum positum est in instans,positum est tempus.consequitur huic aliam propositionem, scilicet q̃ instans est principium futuri, & finis præteriti.& ista propositio est manifesta per se.instans enim est illud,quod accipit intellectus pro differentia inter præteritum & futurum, scilicet prius,& posterius in motu. Et,cum natura instantis est ista,manifestum est q̃ impossibile est imaginari instans,quod non est finis præteriti,& principium futuri. Et causa in hoc est, quia nihil inuenitur de L tempore in actu,nisi instans. & cum hoc impossibile est demonstrari,sicut demonstratur punctus,quando demonstratur,manifestatur. Et nullus potest imaginari instans principium futuri absq; eo, q̃ sit finis temporis præteriti, aut finem præteriti absq; eo,q̃ sit principium futuri. si extimetur tempus aliter quam lineam rectam,& immotam,in hoc est superfluum. Et, cum posuit instans esse principium,& finem,incepit declarare quomodo sequitur ex hoc, vt tempus sit æternum,& finis enim temporis vltimi, post q̃ M non est tempus,cum fuerit acceptus, necesse est vt sit in quibusdam instantibus,ideſt quoniam principii temporis,ante quod aduersarius dicit non esse tempus,necesse est vt sit in instanti:& similiter finis,postquam aduersarius fingit non esse tempus, necesse est vt sit etiam in instanti: & sic necessario ante tempus erit tẽpus,& post tempus tempus. Deinde dicit impossibile est enim,&c.ideſt & necesse est vt extremitas tempo-

ris

A nesse in instanti: quia impossibile est inuenire ex tempore aliquid in actu, nisi instans. Et verificatio quæstionis est, quoniam necesse est, si instans fuerit acceptum, aut demonstratur in actu, sicut demonstratur punctus, aut non demonstratur. Si demonstratur, destruitur natura temporis motus enim destruetur necessario, si fuerit impossibile ipsum demonstrari, nisi in motu, necesse est vt ante ipsum sit motus, & post ipsum sit motus. Et, si non, runc erit acceptum quiescens. & tũc erit qua si punctus, non instans. Et vniuersa

B liter omne, quod diuidit motum, necesse est vt ante ipsum. & post ipm sit motus. Et cum posuit, ꝙ extremitas temporis, quod ponitur generatum, aut corrumpi, necesse est vt sit in instanti, dixit: Si igitur instans, &c. idest, si igitur extremitas temporis, quod ponitur generatum, & non-esse, scilicet ꝙ ante ipsum non est tempus: & instans est principium tẽporis futuri, & finis præteriti: necesse est vt ex duobus terminatis ad ipm componatur tempus, & sic ante ipsum erit tps, & post ipsum tps. D. d. si igit fuerint. si igit ex istis duobus

C terminatis ad ipsum fuerint temp, manifestum est, &c. i. & cum declaratum sit ꝙ in duobus terminatis cuiuslibet instantis sit tempus: & tẽpus est consequens, & inseparabile a motu: manifestum est ꝙ in duabus partibus cuiuslibet instantis est motus: ergo motus est æternus necessario. Et forte scitur de hac demonstratione hoc, ꝙ motus æternꝰ est motus diurnus. declaratum est enim in Quarto ꝙ tempus non sequitur primo, & essentialiter, nisi hunc motum.

Eadem autem est ratio & de D eo, quod est incorruptibilem esse motum. Vt. n. in eo, quod est factum esse motum. accidit quãdam esse priorẽ mutationẽ prima, sic hic posteriorem vltima. non. n. simul definet moueri, & esse mobile, vt comburi, & esse cõbustibile. dõtingit. n. combustibile esse, quod non cõburitur nec motiuum, & mouens.

Et iste idem sermo dicitur in hoc quod motus non corrumpitur. Quoniam, sicut cõtingit dicẽtibus E *motũ generari, vt trãsmutatio aliqua præcedat primam transmutationem, ita cõtingit hoc, vt aliqua trãsmutatio sit post vltimam trãsmutationem. quoniã aliquid cessare a motu, & cessare ab hoc, quod innatum est moueri. non sunt insimul. v. g. vt comburatur, & vt sit innatũ cõburi. quoniã possibile est vt sit ĩnatũ cõburi absq; eo, quod cõburatur. neq; etiã aliquid cessare ab hoc, vt sit innatũ mouere, & cessare a mouere erunt insimul.* F

Idest, & per illud, per quod sunt declaratũ ꝙ primus motus est ęternus, & non generatus, declarabitur ipsum non corrũpi. Qm̃ sicut cõtingit ex positione eius, ꝙ primus motus sit nouus, vt non sit primus, sed ante ipsum sit transmutatio prior, sic contingit, si posuerimus ꝙ primus motꝰ corrumpitur, vt post corruptionem primi motus sit motus, manifestum est, si primꝰ motus corrũpit, ꝙ post ipsum nõ erit motus,

G quę damodũ non erat ante. ergo, si
posuerimus ipsum generari, erit an
te motus, &, si corrumpi, erit post.
D. incœpit declarare quo contingit
vt post corruptionem primi motus
sit alius motus, & dixit: qm̃ cessare
aliquid, &c. i. qm̃, si primus motus,
quieuerit quiete, in qua impossę erit
vt illud, qd mouebat, moueat post.
necesse est vt post quietẽ moti hat i
eo aliqua dispõ, quæ faciat ipsum
nõ moueri post. & ista dispositio ne
cessario est motus, aut aliqd sequés
motum. & sic post primum motum
H erit motus. quod est impossibile. Et
si sit, si cessauerit primꝰ motor a mo
uere, cõtinget vt ante ipsum sit aliꝰ
motor, qui dedit ei dispõnem, p quã
fuit impossibile vt moueret, postq̃
erat possibile.

Et ipsum autem corruptibile
oportebit corruptum esse, cum
corrũpitur. & huiꝰ corruptiuũ
rursus posteriꝰ. corruptio. n. mu
tatio quædam est. Si igitur hæc
impossibilia sunt, manifestũ est
I q̃ est perpetuus motus, & non
aliquando quidem est, aliquan
do autem non. etenim ste dicere
figmento magis assimulatur.

*Et etiam necesse est vt corrum
pens corrũpatur: quado corrũpet,
& quod illud, quod corrũpit illud,
corrũpatur ẽt, postquam corrũpit
illud. corruptio. n. est aliqua trans
mutatio. Et, cum hoc fuerit impos
sibile, manifestũ est quod motus ẽ
æternus, & quod nõ est quandoq;
& quãdoq; nõ. & quod sermo dice
tis hoc magis assimulatur stulto.*

Cum declarauit q̃ primus, aut K
primi motus necesse est vt semper
fuerint pp hoc, q̃ illud, quod moue
tur illo motu, aut illa, quæ mouent
illis motibus, si motus eorũ fuerint
noui absq; eo, q̃ precederet eos mo
tus, necesse est alterum duorũ, aut
illud, quod mouet illo motu sit gna
tum, aut æternum. & manifestũ est
q̃, si fuerit gnatum, necesse est vt an
te primum motum sit alius motus,
& ante illũ alius: & cũ primus non
erit, non erit vltimus. &, si illud, qd
mouetur primo motu, fuerit æter
nũ, & postea generatur suus motus,
postq̃ non fuit, necesse est vt ãñ pri- L
mum motum sit motus, & ante pri
mum motorem sit motor: quod est
impossę. Et, cum declarauit hoc,
vult declarare per istã viam, q̃ im
possę est vt motus vltimus sit ita, q̃
post illum non moueatur aliquid, p
illam eandem viam, per quã declara
uit vt primus motus sit prior ẽm
ptis cæteris motibus. Illud. n. qd mo
uetur hoc motu vltimo, necesse est
vt sit, aut æternum, aut corruptibile.
Si corruptibile habebit corrumpẽs,
& reuertetur q̃ de illo corrũpente,
vtrum sit æternum, aut habet cor
rumpens. si igitur est corruptibile, M
erit necesse vt hic procedat in infini
tum. quod est impossę. ergo necesse
est vt illud, quod mouetur vltimo
motu, sit æternum. Si igitur fuerit
æternum, & motor illius sit æternꝰ,
reuertet questio in eo, qua de causa
motor æternus, & motum æternũ
semper fuerint in hac dispositione,
scilicet hoc mouere, & hoc moueri, & po
stea cessauerunt a motu, postq̃ fue
rũt in motu tpe infinito. Ergo illic
est necessarium vt ante primũ mo
tũ, & primã rẽ motã, & primũ moto

rẽ

A Item sit motus prior, & motor prior, & motū prius, quod est impossē. Sed tacuit hoc conclusiōnē vltimum de duobus cōcludentibus, super quæ fundauit hanc demōstrationem, cum iam induxerat ipsum in generatiōe motus. Et, cum compleuit hic in positione eius, ꝙ illud, quod mouet hoc motu vltimo, est corruptibile, est illud, quod abbreuiabit in positione eius, ꝙ illud, quod mouetur primo motu est gñātū. s. ꝙ ante generans est generans, & procedit sic in infinitū. Et ideo cōpleuit hūc sermonem, dicendo: Et, cum hoc
B facit impossibile, manifestum est, &c. Dd. Et etiam necesse est vt corrumpens, &c. & si aliquis posuerit ꝙ illud, quod mouetur vltimo motu, est corruptibile, & illud, quod mouetur vltimo motu, est corruptibile ab alio corrumpente, & illud ab alio, procedit sic in infinitū. qđ est impossē. Ergo necesse est vt illud, quod mouetur vltimo motu, sit æternū. &, cum sit motum æternū, & motor æternus, necesse est vt motus illius sit incorruptibilis, sicut sunt ingenerabilis. & si non, qua de causa cessabit a motu illud, quod semper fuit
C motus & ista expositio est vera.

Similiter autem & dicere ꝙ aptū natura sic est, & hoc oportere putare principiū esse. qđ quidem videtur Empedocles dixisse, ꝙ vincere, & mouere in parte amicitiam, & litem ineſt rebꝰ ipsis ex necessitate, quiescere vero in medio tempore. Empedo.

Et sermo dicentium hoc, magis assimilatur figmento. & similiter eius, qui dixit quod sic debet esse

re natura rerum, & qui existimauit quod principium est illud, de quo diximus ipsum esse, secundum quod fecit similitudinem Empedocles de dominio amicitiæ, & litis, huius quidē, & huius quidē, quæ mouēt res necessario, et quies existit interim in tempore. D

Idest, & sermo dicentium ꝙ motus nō fuit ante, & postea fuit, est similis sermōibus fictis. & sīlr sermo dicentiū ꝙ quies, & trāsmutatio succedunt sibi in oībus entibus: & ꝙ natura totius entis mou facit hoc, E non quia est aliquid, quod sit causa illius, est. s. sermo fingentiū. Et sīlr sermo dicentium sermonem similem sermoni Empedoclis, ꝙ principiū, sm ꝙ ē necessariū ad esse, aut primi pia cōtraria facīūt alterū contrariorū in aliqua hora, & nō facit alterū absq; eo, ꝙ illic nō sit cā cogēs ipm ad hoc, quia principiū nō hēt cām, est sermo sīlis ēt figmēto. Ex isto sermone ēt puenit, vt motus sit sine motore. Et cū dixit & qui existimauit ꝙ principiū, &c. & intendit Naturales existimātes ꝙ primum principiū gñans entia pōse est in eo, sm F ꝙ est principium simile. s. sermoni Empe. qui posuit principiū entium amicitiam, & litē, secundum similitudinem amicitiæ, & litis existentium in hominibus, scilicet quemadmodum amicitia congregat homines, lis aūt segregat, ita in entibꝰ sunt etiam duo sīlia istis. s. amicitia naturalis, & odiū naturale, ita, ꝙ qñ que mouet alterum, & qñq; reliquū ad contrariū eius, ad quod primum mouebat. Et quies est in tēpore, qđ est inter has duas actiōes cōtrarias,

G abſq; eo,q illic ſit cauſa cogés ami
citiã agere in vna hora,& litẽ agere
in alia: cũ ſint principia neceſſariæ
actionis,& eẽtiæ neceſſariæ. Et ille
ſermo eſt ẽt ſimilis figmento. ſequi
tur.n.ex eo vt mot⁹ ſit ſine motore.

Fortaſſis autem & vnum pri
cipium faciẽtes, vt & Anaxago
ras, ſic vtiq; dixerint. At vero
nihil inordinatum eſt eorũ,quę
natura, & ſm naturã fiũt. a na
tura.n.cauſa ordinis eſt oibus:
infinitum autem ad infinitum
nullam rationẽ habet: ordo aũt
H omnis ratio eſt. Infinito aũt ẽe
quieſcere, poſtea motũ eſſe ali
qñ,huius autem nullam eſſe dif
ferentiam quare nunc potius q̃
prius,neq; rurſus aliquẽ ordinẽ
hẽre non amplius naturæ ẽ op⁹,
aut.n.ſimpliciter ſe habeẽ opor
tet id, quod natura eſt, & nõ ali
qñ quidem ſic,aliqñ vero aliter:
(vt ignis ſurſum natura fertur,
& non aliqñ quidem, aliqñ ve
ro non :) aut rationẽ habere qđ
non ſimpliciter. Quare melius eſt,vt
I Empedocles, & ſi quis alius di
xit,ſic ſe habere,in parte vniuer
ſum quieſcere, ac rurſus moue
ri.n.iam quendam hẽt quod ta
le eſt. Sed & hoc dicentem opor
tet non affirmare ſolum, ſed &
cauſam ipſius dicere,& non po
nere, neq; cenſere vllam ſenten
tiam irrationabilem, ſed aut in
ductionem, aut demõſtrationẽ
afferre. hæc enim, quæ ſuppoſi
ta ſunt,cauſæ non ſunt. neq; hoc
erat litis, vel amicitię eſſe, ſed hu
ius quidem congregare illi⁹ ve
ro diſgregare. Si vero inſup de
terminetur ipſum in parte, dicẽ
dũ eſt in quibus ſic: vt qđ eſt
aliquid, quod congregat homi
nes. amicitia, & fugiunt inimi
ci abinuicẽ. hoc. n. ſupponitur
& in toto eſſe. videtur.n.in qui
buſdam ſic eſſe. hoc autem & p
æqualia tempora indiget aliqua
ratione. Omnino autem exiſti
mare principium eſſe hoc ſuſci
tẽs, q̃ ſemper aut eſt ſic, aut fit,
non recte eſt opinari : ad quod
Democritus reducit de natura
cauſas, q̃ ſic & prius fiebat: ip
ſius autem ſemper non vult pri
cipium quærere, dicens in qui
buſdam recte, in omnibus autẽ
non recte. etenim triangulus ha
bet duobus rectis ſemper angu
los æquales. ſed tũ eſt quædam
perpetuitatis huius altera cau
ſa. principiorum tñ, quæ perpe
tua ſunt, nõ eſt altera cauſa. Qđ
igitur nullum tempus aut erat
aut erit, quando motus nõ erat,
aut non erit, tot dicta ſint.

Et forte etiam illi, qui ponunt principium vnum, ſicut Anaxagoras, ratiocinantur tali ratione. Sed nihil omnino naturale aut existens curſu naturali eſt ſine ordine. natura.n.eſt cã ordinis in oĩ, i quo eſt. & non eſt de actione naturæ aliquo mõ vt omnia ſint quieſcentia tempore infinito, & poſt mouentur quandoq;. Et nulla differentia eſt in hoc omnino, faciens quod motus ſit magis nunc, quam ante.

&

Anaxago
Nihil inordinatũ eſt eorũ quę ſunt & fm naturã fiũt a Nãca e ordinis oĩbus.

Empedo.

A & nullius ordo erit in hoc aliquo modo. quod.n.currit secundum naturam aut erit simplex ita, quod non sit quandoq; tale. & quandoque tale. Ver g. quod ignis ascendit superius naturaliter, absq; eo, quod quandoq; est ascendens, & quandoq; non. aut, si nan fuerit semper vnius modi, conseruabit aliquam proportionem. Et ideo sermo Empedoclis est melior, s. quod totum quieuit quandoq;, deinde mouetur.

B Ille.n. sermo facit aliquem ordinē. sed deberet dicens hunc sermonē non esse contentus in dicēdo illum narrationē tantum, sed deberet dicere causam eius, & non deberet aliquid ponere sine aliqua ratiōe, sed aut inductione, aut demonstratione illud affirmare. ista.n. posita non sunt causa. nec iste est, sed alia res sunt per amicitiam, aut per litem, & illa congregat, & ista segregat. Et, si hæc duo sint determinata

C in aliquibus duobus diuersis, oportet dicere illa duo, quæ sunt: sicut est determinatum in hominibus, quod illud, quod cōgregat eos est amor, & quod inimici sunt illi, qui fugiunt se adinuicem. ponit.n. quod in toto etiam est talis cursus. & dicunt quoniam hoc existit in quibusdam rebus. sed hoc existere in temporibus æqualibus etiam indiget ratione verificante illud. Et vniuersaliter existimare quod principium sufficiens in hoc D est, quod semper talis est cursus, & quod semper talis erit, non est rectum. & hoc est illud, ad quod reddit Democritus causas, in natura, s. quod primus fuit, & non finxit: & non oportet quærere qualiter semper fuit principium. & hoc iudicium in quibusdam rebus non est verum. triangulus.n. semper habet angulos æquales duobus rectis, sed principium est ad hanc rem æternam. principia vero non E habent alias causas, & sunt æterna. Hoc igitur sit dictum in hoc, quod non erat, aut erit tempus, cum motus non erat, aut non erit.

Cum destruxit sermonem dicentiū q̄ motus incœpit, positq̄ nō fuit 15
oīno, & cōtūpet corruptione, positquā nō erit motus oīno, & sermonē dicētiū & ipsum qescere q̄nq;, & q̄nq; moueri, & d. q̄ ratiocinatio illius in hoc nō est rōcinatio, s. hoc, qđ dixit, q̄ nō est q̄rendū de principio, quare facit hoc in aliqua hora, F
& non facit hoc in alia, quia quęre re quare est, est q̄rere cām, & principium non habet cām, qa est necessarium, dicit. Et forte ēt illi, qui ponunt principiū vnū, &c. i. & forte illi, qui dicunt vnū principiū esse, & q̄ semp fuit quiescens, & deinde incœpit mouere, rōcinant ēt ex hoc p rōnem Empe. & est, q̄ in principio nō est quęrendū quare, quia est necessarium in esse. Et, cum d. q̄ ratio Anaxa. est quoquo mō istis sermoni Empea. sed debilior, incœpit declarare

G clarare debilitatem sermonis Anaxa.& dixit: Sed nihil o ino &c.& intēdit p ordinē, vt cursus eius sit vnº modi, aut modorū diuersorū in tēporibus determinatis,& q illud,qđ est vnius modi fit per vnam cām, & illud, qđ est modis diuersis in tēporibus diuersis, fit p diuersas causas, quę reuertunt etiā in se circulariter. D.d & natura est cā ordinis.& ista ē rōcinatio, q tes naturales nō sunt extra ordinē. illud.n.qđ est cā ordinis,est dignius ordine,nisi raro sit extra ordinem casualiter. D.d. & non est de actiōe naturę. &c 1.q.in

H his duobº sermonibus sunt duo cōtraria cōiuncta fundamentis naturalibus,quorū vnū est vt aliquid sit posse tpe infinito in futuro, & post extrahatur in esse. Res.n.quiescentes tpe infinito, aut hñt naturam vt moueanț, aut non. Si igitur hñt naturā vt moueanț,qñ quiescunt, vio

Impose ē motº violentus tpis mai° ec.q tpis motº nāli⁹ &c. P̄to hoc vid.1. cœ. e6.15.

lēte quiescunt.si vero habent naturā vt quiescant, qñ mouent, motus est violētus. & motus violētus, & tēpus motus violenti impose est vt sit matus q̄ tps naturale, nedū q sit tē pore infinito. potentia.n.illius, in quo est potentia, exit in tēpore infinito vicibus infinitis necessario.

I Aliud aūt,qđ est ēt extra naturā, in hac opinione, est ponere motū, & motorē existētia tpe infinito,& motorē non mouere, & motū non moueri,& post incipere in motu in aliqua hora abs q̄ eo, q illic fuit causa,p quam moueret in illa hora, & non prius. Et ista positio est similis positioni,quā ponunt Loquētes nostrę legis. Sed quia ponunt motorē mouere voluntarie,ideo vīr magis sustentari q qui ponit ipsum mouere naturaliter. Naturalia.n.vīr habere ordinē terminatū, f̄ curret eo K

Digressio cōtra Sarracenos ponentes motorē, & motū tpe infinit

dē mō, aut semper, aut frequentius. Illa aūt,quorū principū est voluntas, vīr diuersificari,& nō secundē dem modū actus. Sed,licut dixim° q voluns mouet, posīq nō mouetur, aut mouet, posīq nō mouetur necesse est tunc aliquā proportionē fieri inter ipsum & motū,quā ante non erat.&,si non,nō magis moueret in hoc tpe posito q in alio. &, si non,nō esset aliud,licut dicimus si p̄sentia tēporis imaginari n. tēpus est transmutatio secundū trāsmutationē, f̄ imaginari p̄sentiam L lius. Et nos dicimus q voluntas,qa quando actione voluntariā,quę tendū est, quēadmodum impose est,vt voluntas noua dependeat de actione antiqua,& voluntas antiqua dependeat de actione noua. Et nos dicimus q̄ apparet, & apparebit impose esse, vt actio noua hat per voluntatē antiquā, nisi fit actio antiqua media. Voluntas.n. non ponit facere qđ intendit, nisi gratia existentiā alicuius intentionis in re intenta, quę nō erat in tēpore volūtatis.&,si non esset,necesse est vt il- M lud,qđ est volitū, esset cū volūtate. Cū igitur posuerimus voluntatem esse, in qua° possibile ponit volitū, hoc erit pp existentiā alicuius, qđ nondū erat, f̄ pp defectum alicuius causę, aut alicuius dispōnis.neque erit tps, neq. aliud, cū iam posuimus, q ista voluntas est primus motuum, manifestū est q tunc volitum debet esse cū ea. Si igitur posuerimus ipsam esse antiquā, volūtatē erit antiquū. In quo igit istorum duorū fundamentorū pōt aliquid negare Loquētes? Fundamētum aūt dicens q voluntatum non posit-

A poſtponiſ q̃ volũtati, niſi pp hoc, q̃ aliquid deficit in volũtate, & eſt ſaltem p̃ſẽtũa temporis, impoſſibile eſt vt negetur ab hoſte per ſuã intrinſecam rõnẽ: ſed, ſi neget, erit per extrinſecã. Secundũ aũt fundamentũ, qd eſt q̃ ante iſtam voluntatem, ſm q̃ eſt prima, non eſt trãſmutatio, concedit ab aduerſarijs, ſ. a Loquentibus. Sic igit fuerit dictũ, q̃ iſtud eſt iudicium voluntatis non ex in antiqua, aut poſtponi põt ſine cauſa, dicemus interrogãdo, nõ concedimus q̃ p̃ſẽtia temporis eſt cã in eſſendo volitum? ergo hic eſt

B cauſa. Si igitur dixerint q̃ tempus ẽt inuentum ex illa antiqua voluntate, reuerteretur qõ ſuper illos in factura illius temporis. Tps, quod fit, poſtq̃ nõ fuit, indiget tẽpore, I quo fiat, & p qd approp. retur ſua factio, & detemineꝰ &, ſi non, eſſet ſemp.

D & hoc manifeſtũ eſt per ſe. Et, ſi fuerit dictũ quõ poſſet inuenire noua actio ſin hãc opinionẽ ab antiqua voluntate, dicemus mediante motu antiquo a voluntate antiq̃. iſtud in motũ appropinquabit aliquid, & diſtabit ab aliquo: & ſic erit cã geneſ. & motus aliquorũ, cũ hoc, q̃ eſt

C exterꝰ. Et ẽt, ſi fuerit hic volũtas antiqua, quã antecedit volitum nouum ſine mediatione motꝰ, neceſſe eſt vt ſuũ volitum nõ poſtponat ab ea donec definat in infinitũ. & hoc eſſentialiter, & nõ accidentaliter, q̃n qui ponit voluntatũ nouũ inuenire a voluntate antiqua mediante motu, non cõtingit ei vt voluntas p̃cedat volitum tẽpore infinito, niſi per accidens. & hoc manifeſtum eſt exercitantibus in cognitione eius, qd eſt eſſentialiter, & eius, qd ẽ accidentaliter. Et, ſi in hac propõne nõ diſtinguat illud, qd eſt

D eſſentialiter ab eo, qd eſt accidentaliter, erit ſophiſtica. Et ex hoc habuerunt Loquẽtes noſtre legis pro impoſſibili, q̃ in eodẽ ſubiecto ſuccedãt ſibi facta infinita. fingunt. n. q̃, ſi generatum fuerit in eo, cõtinget ipſum nõ eſſe, niſi p̃cedant ipſum facta infinita: & dicunt q̃ eſt impoſſibile. Nos aũt dicimus q̃ ẽ impoſſibile eſſentialiter, non accidẽtaliter, ſ. q̃ cũ aliq̃d agens fuerit, cuius eẽ nõ habet inittũ, cõtingit q̃ actiones eiꝰ nõ habeãt inittũ. vnde accidet vt ante quãlibet actionẽ eiꝰ ſit actio, & ante quãlibet actionẽ eius E ſint actiones infinitę, ſed p accidẽs, nõ quia q̃dã ſunt neceſſariæ in eſſe quotũdã. q̃n, ſi ita eẽt, contingeret vt nõ fuerunt ex eis aliq̃d, niſi poſit definitionẽ infinitorũ. qd eſt Iporſe. Cũ igit Loquẽtes acceperunt loco eiꝰ, qd eſt per accidẽs, illud, qd eſt eſſentialiter, & dixerũt impoſſe eſſe facta nõ habere primũ: & eſt poſt q̃ accidens: immo ẽ neceſſariũ ex hoc, q̃ ponit agens, cuius eſſe nõ habet primũ: ſed eſt impoſſe eſſentialiter, vt actiones infinitę ſint neceſſariæ in eẽ nouã actionẽ. Et iã Ariſto. d. hoc aperte in Quinto iſtius libri, cũ fuit p̃ſcrutatus vtrũ motus habeat motũ, & generatio generationẽ. & ſimiliter in ſẽdo lib. de Gener. cum perſcrutatus ẽ de finitate elementorũ. Et verificatio ſermonis ih agẽte violente eſt, q̃ agẽs, & mouẽs vſt eſt illud, ex quo, puenit mouere, & actio prouenies ex eo dr mot, & motꝰ, qd eſt hmõi, eſt duobus modis, mouẽs, qui mouet abſq; eo, q̃ p̃cedat ipſum appetitus, aut voluntas, aut deſyderiũ, aut q̃ocũq; voluerit appellare: & hoc mouere dr naturale:

7. ph. te. c. 13. et. 1. cor F li. c. 22. idẽ ifr. hic. c. 6. 47. Vide dr̃a iret agens & mouẽs t. c. 45. 1. de Gener.

G le: & mouens, in quo precedit appetitus, & volũtas ad mouendũ: & dicit actio volũtaria. Et est manifestũ q̃ istud mouens mouet primo a volito, aut ex imaginatione illius, aut ex ptesentia illius. & ille motus dr appetitus. Ois igit motor, a quo precedit appetit' ad mouere, est motor vno mõ, & mouens alio mõ. Et, cũ hoc sit positũ, dicamus q̃ ois volutatis nouæ mouere, qd sequitur ipsam a volẽte, est nouũ necessario & ois volũtatis antiquę mouere, qd sequit ipsam a volẽte, est antiquũ necessario. Qñ, si fuerit nouũ, necesse est vt illud mouere precedat appetit' ad ipsum infinit', quare igit ille appetitus fuit cã motõis I aliqua hora, & nõ in alia, cũ sit eiusdẽ dispõnis? Necesse est igit vt ab hoc appetitu nõ proueniat mouere o'no, aut vt ꝓueniat ab eo semp, aut vt sit illic appetitus nouus, qui est cã nouitatis motionis volẽtis ad volitũ nouum. Et hoc cõtingit necessario ex hac positõe, q̃ motus voluntatis a volente sequit appetitũ, & voluntatẽ volentis. Si igit necesse fuerit hoc esse motorẽ antiquũ, vel voluntatẽ antiquã, necesse est vt appetitus ei' sit antiquus, & suũ mouere sit antiquũ, & suũ volitũ sit antiquũ, sine pricipio, & sine fine. qñ, si volitũ desierit, desinet volũtas, &, si desinet volũtas, desinet appetit', qd nõ põt eẽ in volẽte antiquo, & volũtate antiqua. Et vlt demõ Aristo. est vlis oi motori, qui posit' primus, siue fuerit positus per appetitũ, siue nõ, s. q̃ impossẽ est vt agat I aliqua hora, & nõ in alia, quia tũc erit illic motor prior ipso. Et q̃ dicunt Loquẽtes q̃ volitum nouũ nõ postponit' a volũtate antiqua, nisi quia volũtas antiqua, pendet cũ eo in hora termina- K ta. Qñ, si appetitus, qui facit mouere nõ pendet cũ eo, nisi in hora terminata, necesse est vt apud ꝑsentã illius tẽporis sequat' q̃ mouere volẽtis sequat' appetitũ volitũ. Appetitus igitur, qui facit mouere, est nouus cũ nouitate tẽporis. & similiter mouere, & nõ est appetitus antiquus. Aut dicamus q̃ appetitũ non fuit factũ mouere o'no, sed ex volũtate, s. ex se: aut fuit factũ ex mouente antiquo, sed nõ operabat' in motu ꝓp defectũ eius, qd necessariũ est I motu. &, cũ illud fuit ꝓsens posit, s. tẽpus, tũc aget mouens, & mouebitur L motũ. Hoc igit mouere nõ sequit voluntatẽ in illo tẽpore. mãget igitur motore priore ipso. q factũ illi, qd est necessariũ i factura volit. Et quærendũ est in nouitate illius rei necessariæ eandẽ q̃nẽ, vtrũ sit. s. ab agẽte volẽte, aut nõ volẽte: & reuertẽ cõsecutio impolis a pricipio. Et totũ hoc est manifestũ exercitato i hmõi demõstrationibus. & sano capite, & nõ impedito a ꝑturbationibus so phisticæ ꝓcedẽtibus politis, vt sunt opiniões mundanę. D. d. & non est M de achone naturę, &c. i. & nõ est natura innata facere quiescere res naturales, in quibus est, ꝑpe infinito, & post mouebunt' sine aliqua causa nouа, q̃ facit eas mouere tũc magis, q̃ in alio tẽpe. Et hoc intẽdebat, cum d. Et nulla dãa est in hoc o'no, &c. i. dicẽs hunc sermonẽ nullã dñam dat in entibus in dispõne quietis, & motus, sed in eadẽ dispositõe sunt apud quietẽ, & apud motum: q̃ est valde inopinabile. Et hoc, qd dixit manifestũ est de definitione naturæ. Dictũ est. n. naturam esse principiũ motus, & quietis. necesse est igitur

Motus dupli.

De appetitu vide. 3 phy. c. 8.

Obiectio loquẽtiũ.

A tur aut ipſam agere in alterũ contrariorũ cõtinue, ſ. in motu aut quiete, aut agat vtrunq; nõ continue, ſ. quietẽ qnq;,& motũ qnq;, cõtinuatio.n. in ſucceſſione iſtarũ duarum actionũ eſt ordinatio, & curſus ſ. ea dẽ diſpõne. Et hoc intẽdebat, cũ d. aut erit ſimplex, &c.i. q̃ natura innata eſt in alterũ duorum, ſ. aut vt actio eius erit ſimplex, & vna, ſ. q̃ fa cit alterũ contrariorũ tm̃: & hoc intendebat p ſimplex: aut faciet duo contraria ſucceſſiue. Et intendebat declarare p hoc q̃ ſermo dicentiũ q̃ uia erant quieſcentia tpe infinito deinde mouebant, eſt ſermo nõ naturalis. hoc.n. nõ vi eſſe de actione naturę, neceſſe eſt.n. in actionibus naturę eſſe cõtinuatione, & ꝗtẽnitate, aut in agendo alterũ contrariorũ tm̃, v.g. vt motus ignis ad ſuperius ſemp, & terrę ad inferius, aut in agendo duo cõtraria ſucceſſiue, ſicut hoc, q̃d inuenit̃ de generatione, & corruptiõe cõſequẽtibus motum ſolis, & aliis cõtrarijs ſequentibus iſtũ motũ. Et, quia Emped. dicebat mundũ generari q̃nq;, & corũpi q̃nq;, fm cõtinuationẽ, d. q̃ ſermo illius magis participat ſermonibus naturalibus. D. d. iſte.n. ſermo, &c.i. qui.n. d. iſtũ ſermonẽ de mũdo, ſapſum mouere q̃nq;,& quieſcere q̃nq;, in tpibus determinatis, facit naturã habere aliquẽ ordinem, inquantũ agit illud, q̃d agit continue, licet muterur de cõtrario in cõtrariũ. Et d. aliquẽ ordinẽ, quia ordo cõpletus eſt agere alterũ cõtrariorũ continue. Et, cu d. q̃ iſte ſermo magis cõueat cũ ſermonib⁹ naturalibus d. poſt hoc in quo egredi tur ab eis, & d. Sed deberet dicẽs hũc ſermonẽ, &c. i. ſed dicens hunc ſermonem deberet dicere aliquam nõ D
né, per quã affirmaret ipſum, & aliquã cãm, per quã eſſet. dicẽs. n. hoc deberet dare duo, ſ. dẽmſonẽ, q̃a aut pp quid, aut vtrunq;. Et hoc intendebat, cũ d. ſed deberet dicere cãm, &c. & oporter, ſicut dixit, dicentẽ aliquẽ ſermonẽ affirmare ipſum, aut per demſonẽ, aut p inductionẽ, nõ ponere ipſum ſine aliqua rõne. Et p hoc, q̃d d. nõ ponere aliquid. poſſumus intelligere, & nõ ponere ipſam opinionẽ, & põt intelligi & cã opinionis. Empedocles.n. cũ poſuit opinionẽ ſuã in hac intẽtione, ponere ẽt debuit cãm opinionis. D. d. iſta E
.n. poſita nõ ſunt cauſę. & intedit illud, q̃d poſuit Anaxa. cũ d. & intelligentia ꝓpit diſtinguere mixtum, poſtq; nõ diſtinxerat ipſum tẽpore infinito. & q̃ poſuit ẽt Empedocles de amicitia, & lite non ſunt primæ cãę: iſtę.n. indigent cauſis. Et, quia cã, quã Emped. dedit in hoc, nõ eſt vera, nec põt euadere ab obiectionibus, d. nec iſte, &c.i. nec Empe. ẽt dedit cãm verã in hoc, q̃ mũdus quieſcit q̃nq;, & mouet q̃nq;, cũ d. & cã iſtorũ duorũ motuũ cõtrariorũ in mundo, ſ. in cõgregatione, & ſegregatiõe partiũ eſt lis, & amicitia, ſ. q̃ F
amicitia congregat multa, & facit ea vnũ, & lis ſegregat vnũ, & facit ipſum multa. Et, cũ d. q̃ Emped. nihil induxit in hãc cãm, incœpit dare corruptionẽ iſtius cãę: & d. Et, ſi hęc duo, &c.i. &, ſi hęc duo contraria ſunt determinata in ſe, neceſſe ẽ vt illa duo, in q̃bus exiſtunt ex reb⁹ naturalibus ſint determinata in ſe: cũ impoſſibile eſt vt contraria ſint in eodẽ. Quapp oporter dicentem hunc ſermonẽ determinare illa, in quibus exiſtit lis, & diſtinguere ea, ſ.

quibus

G quibus existit amicitia, sicut distinguit hoc in hoibus, & vocare debet modū entū, in q bus ē amicitia, amicos, & in q bus est lis, inimicos. Sed hoc nō potuit facere Emped. I entib*, s. distinguere I eis istos duos modos. deinde, si distinguet, non posset dare cām in hoc, q mundus totus cōgregat q̄nq; , & segregatur q̄nq;, nisi ita q̄ inimici reuerterentur amici, & amici inimici. q̄l igit fingit fallum est, & extra naturā. Et in ꝛ̄ debebat p. hoc, q̄ sermo eius, cū hoc, q̄d est ornatus, nō bñ sequit similitudinē, quā deberet seq. lis. n. & amicitia nō inuenit, nisi in alalibus, & H ꝓcipue rōnalibus, nō in ers, que nō sunt alalia. Emped. igit assimilauit irrōnalia rōnabilus, & rudicauit ea eodē mō, & fecit plus, q̄d non sequitur similitudinē in oibus accidentibus suis. sermo igit eius, cū hoc q̄ ē ornatus, nō est perfecte ornatus. D. d. ponit. n. &c. istaest narratio rōnis Empe. d. n. quia lis, & amicitia I q̄busda rebus segregat, & cōgregat, necesse est, vt talis sit cursus in oīb' rebus. natura. n. partis, & totus est eadē. & manifestū est q̄ istle sermo ē rhetoricus. Et, cū dedit rōnē eius, I scripsit dicere q̄ deberet dare ex eadē sis cōcedēdo hāc opinionē, & hanc rōnē, & d. sed hoc esse in tēporibus equalibus, &c. i. sed hoc, q̄ posuit, q̄ istī duo motus contrarij sunt in tēpore æquali, aut q̄ tps mot' ē equali tpi quietis, indiget ēt ratione alia ab ista. Et dixit hoc, quia res, in q̄bus existit amicitia, & lis, s. res alatę nō inueniunt agere in temporibus equalibus, ita, q̄ oēs hoīes sint aliquo tpe amici, & in alio tpe inimici, ita, q̄ tępora inimicitię sint equalia tēporibus amicitiæ. hoc. n. totū nō inuenit in suo exēplo. & iō debe K ret dare aliam rōnē, aut alias rōnes ab illis, quas accepit ab hoibus. Et, cū d. hoc, q̄ diminuebat ei ipsa positione, d. Et vlt existimare, &c. i. & vlt existimare q̄ principiū sufficiens in hoc est dicere, q̄ natura eius est, q̄ dat agere res cōtrarias, nō est vltimo rectus: nec hoc, q̄d dat in hoc, sufficit in cā vltr* pōnis. D. d. & hoc est illud, ad q̄d fecit redire causas in natura, &c. i. & hoc, q̄d d. Emped in principio, cū quęsitū fuit ab eo, cuius agit res cōtrarias, illud idē d. Demo critus in cōtrarietate existēte in rebus naturalibus, s. q̄ accedit quærere L cām in actione primi principij. Et hoc nō debebat, cū d. s. q̄ antecedens ēt est tale. i. quia I cā precedit nō diplus in hoc, s. q̄ agit contraria, nisi hoc, q̄ talē habet natura. D. d. & nō oportet q̄rere, &c. i. & nō oportet q̄rere cām actiōis eius, cuius ēt ē necessariū. Cā. n. nō debet q̄ri, nisi I eo cuius ēt nō est necessariū. i. q̄ non oportet q̄rere cām actionis eius necessarij. Et induxit Anaxag. ad hoc, qa pōebāt principiū mūdi ēt ęternū, & mundū esse nouū. Vnde, cū q̄rebat aberis, quare fuerat mundus ab eo m talī tępore, & nō in alio, co M gebant dicere illud pōdus, s. q̄ non op' q̄rere I ęterno, quare. Et nō est, sicut existimauerūt. verūtn op' vt nō det cā in actiōe principij, q̄n actio eius fuerit æterna. si aut actio eius fuerit noua, op' vt hēat principiū in illa actiōe. Et, cū narrauit sermonē Demo. in hoc, incœpit notificare q̄ iste sermo nō est verus, & d. & illud iudiciū in quibusdā rebus nō est verū, &c. i. & sermo Demo. & sequentiū eius, q̄ res necessariæ nō debent habere causas, est verus I quibusdā rebus,

A rebus, falsus in quibusdã. triangulũ ... habere angulos ęquales duobus ... est necessariũ, tũ habet cãm. ... vero necessariũ, q̃ sunt principia, ... habent cãm. &, si nõ, tunc principiũ habetur principiũ, & procede ... hoc in infinitũ. Et intrẽdebat deinde q̃ multa necessaria habent ... & q̃ principia ęterna, quorũ actiões ponunt nouæ, sicut actiões principiorũ nõ ęternorũ, sunt digniora vt habẽt principia: & hic primũ principiũ reuerti nõ primũ. Et iõ Antiqui dubitabant, vtrũ principia corruptibilia sint corruptibilia, aut ęterna. &, cũ ponebãt illa corruptibilia, sequebatur ipsã nõ esse principia: &, cum ponebant ea ęterna, ... ęternum esse ęterna: & iõ cogebant dicere illa vana. Cum aũt per ... mutatus est finem cursum naturalem de istis rebus, vidit hoc esse ens medium iter ęternũ, & generabile, & corruptibile: & q̃ quodã mõ est æternũ, & alio mõ generabile, & nouũ: & est corpus, qđ mouet circulariter, quod est generabile, & corruptibile quantũ ad vbi, & manẽs quãtũ ad substantiã. & sic dissoluebat ab eo ... hęc q̃õ, ponendo hũc motũ. & fuit possibile vt generabile nouum mediãte ęterno sit cã rerũ gñabiliũ. D. d. hoc igit̃ fit dictũ in hoc, &c. i. ifte igit̃ sermo sit sufficiens in hoc, qđ declaratũ fuit hic, ſ. q̃ siue nõ fuerit motor, qui moueat in actu, aut fuerit ille motor, sed nõ est motus, q̃ necesse est vt nõ sit illic tẽpus oĩno. &, cũ nõ fuerit tempus, nõ erit ens nouũ oĩno. motus. n. necessarius ẽ in ẽndo tps, & sisle hoc, qđ d. in tpe, apparet in loco. & iõ nullum potest generare tempus, & locum. &, si esset, esset valde inuerecundum.

Solutis rationum apparentiis, motũ non D *esse constructum. Cap. 2.*

COntraria autem his non difficile est soluere. Videbiť aũt ex hiſce consyderãtibus cõtingere maxime motũ esse aliq̃n, cũ nõ eẽt oĩno. Primo quidẽ, qa nulla ꝓpetua mutatio est. mutatio. n. oĩs apta natura ẽ eẽ ex quodã in qđdã. quare necesse est oĩs mutatiõis terminũ esse cõtraria, i quibus fit: i infinitũ autem moueri nihil.

Et non est difficile dissoluere il E *lud, per quod contradicitur huic. illa autẽ, ex quibus existimatur, cũ consyderatũ fuerit de motu, possibile esse quod motus sit quãdoq;, ita, quod ante nõ fuit omnino, sunt ista prima. Quia non erit transmutatio aeterna oĩno. omnis. n. trãsmutatio est ex aliquo in aliquid. et iõ necesse est vt duo contraria, in quibus est transmutatio, sint fines cuiuslibet transmutationis: et* F *nihil mouetur sine fine.*

Cũ cõpleuit declarare hic eẽ mo 16
tũ vnũ ęternũ, vult ét Iducere dubitatiões, q̃ pñt Iduci sup hũc sermonẽ. Et qõ sic cõponiť. Oĩs trãsmutatio ẽ ex aliquo cõtrario I alid cõtrariũ. &, si nõ, tũc motꝰ eẽt ociosus, & supfluus, ſ. si i Id, ex quo ẽ motꝰ, est idẽ, cũ eo, ad qđ ẽ motꝰ: & cõtraria sũt finita: & qđ ẽ Iter ea ẽ finitũ: ergo & oẽ, qđ ẽ I finito, ẽ finitũ: ergo oĩs motꝰ ẽ finitꝰ D. d. oĩs. n. trãsmutatio ẽ ex aliquo I aliqd. i. ex cõtrario I ꝑtiũ. D. d. & iõ ẽ necesse &c.

i. qñ,

Gà qñ, cũ poſuerimus q̃ motus ẽ ex cõtrario in cõtrariũ, neceſſe erit vt cõtraria ſint fines tranſmutationis.

Priusꝓ. D.d & nihil mouet ſine fine.i.&, cũ poſuerimus q̃ oẽ motũ mouetur in cõtraria, continget q̃ nihil mouet ſine fine. qm̃, ſi mouet ad infinitũ, mouetur ad nõ cõtraria: ſed poſitũ eſt q̃ oẽ motũ mouet ad cõtrariũ: eſt ergo hoc inconueniens. Et forte intelligit ꝓ hoc, qd d. & nihil mouet ſine fine, hoc, q̃, ſi aliq̃d eẽt tale, tũc motus eius eẽt ſuperfluus, & otioſus. & erit hæc quaſi alia rõ ab ea, in qua fuit dictum, q̃ oẽ motũ mouet, fuit cõtraria. Et forte iſta rõ eſt ſufficientior prima in motu locali. a contrarietas. n. naturalis in loco nõ eſt nota p ſe. & nõ, cũ voluit Ariſt. b declarare in vltimo Sexti, q̃ omnis motus rectus eſt finitus, vius eſt loco à contrariis, ꝓut in declaratione motus localis. Et vius eſt eẽ declaratiõe motus localis alio mõ, ſcꝫ illud, qđ impoſſibile eſt vt fiat, impoſſibile eſt vt incipiat fieri.

Sed a ꝓpõ

Tertia ꝓpõ. tũc te cũda ratio nis ſolutio nẽ ſtat, q̃ locus nõ ẽ nota p ſe. idẽ. c ph. c. 9. idẽ hic ſtxt. c. 61. &. 1. cor. c. 86. b 6. ph. t. 06. 91. 92. & inde.

Amplius videmus q̃ poſſibile eſt id moueri, qđ neq; mouet, neq; habet in ſeipſo vllum motũ: vt in inanimatis, quorũ neq; pars vlla, neq; totum mouet, ſed quieſcens mouetur aliquando. oportebat aũt vt ſemp moueri, aut nunq̃, ſi nõ fit, cũ non eſſet. Multo aũt magis qđ tale ẽ in animatis manifeſtũ eſt. cũ. n. I nobis nullus inſit motꝰ aliq̃, ſed qeſcamus, mouemur tñ aliq̃, & fit aliq̃ I nobis ex nobiſipſis pricipiũ motus, & ſi nihil extrinſecus moueat. hoc. n. I inanimatis ſimiliter nõ videmus, ſed ſp mouet ipſa aliquid aliud eorũ, quę ſunt extra animal aũt ipſum dicimus ſeipſum mouere. quare, ſi quieſcat aliq̃ penitus, in I mobili motus vtiq; fiet à ſeipſo, et non ab externo. Si autẽ in animali hoc poſſibile ẽ fieri, quid prohibet idẽ hoc accidere & in vniuerſo? ſi. n. in paruo mundo fit, & in magno, &, ſi I mundo, & in infinito: ſi contingit quidẽ moueri infinitum totum, & quieſcere.

K

Et ẽt videmus quod poſſibile eſt, vt moueatur illud, quod nõ eſt L *motum, neq; in eo eſt motus omnimo. v. g. in non animatis. Videmus. n. iſtas res, quod nec pars rei mouetur, nec totum, ſed eſt quieſcies, deinde mouetur quandoq;, & eſſet neceſſe aut vt nõ moueretur in alia hora, ſi motus non fit. poſt quã non fuit, aut moueretur ſemper. Et hoc magis apparet in habentibus anim.ũ. quandoque. n. ſumus quieſcentes, & nullus motus exiſtit in nobis omnino, deinde mouebimur, & fiet in nobis ex nobis-* M *metipſis principium motus, licet nullum extrinſecum moneat nos. hoc. n. non videtur hmõi in vitacarentibus. ſed iſta ſemper mouentur ab aliq̃ ſo extrinſeco alio. Vnum aũt dicitur mouere ſe. & ſo, cum quandoq; ſit quieſces completẽ, neceſſe eſt vt fiat i eo, quod mouetur, motus ex ſe, non extrinſecus. Quoniam, ſi hoc poſſibile eſt*

vt

A *Vt fiat in animalibus, quid igitur prohibet vt hoc sit in toto ēt? quo niam, si hoc est in mūdo paruo, est etiam in magno. & si est in mundo, erit etiam in infinito: si sit possibile, vt infinitum moueatur, et quescat secundum totum.*

17 Idest, & ēt videmus ꝺ̄ꝺ̄, quę mouentꝫ, postꝙ nō mouebantꝫ neq; ſm totum, neq; ſm partem: ſed ſm totū, & partes quieſcūt, deinde mouētur. D. d. & eſſet neceſſariū, &c. i. & eſſet neceſſariū, ſi ſit hic motor ęter
B nus, & motus ęternus, vt nō eēt motus nouus. motus. n. nouꝰ dēt habere motorē nouū. immo, & ē neceſſariū vt oē, qđ ſentit quieſcere, quieſceret ſemp. & oē, qđ ſentit moueri, moueret ſemp. Et, cū induxit hanc qōnē, induxit ēt aliam manifeſtioré pria: & eſt hoc, ꝙ apparet in habētibus animas: qō. n. in eis eſt difficilioris diſſoluuoniꝭ. & d. Et hoc magis apparet in habentibus animas. i. & hoc. ſ. eſſe poſſe vt motus fiat, poſtꝙ erat ſine motu p̄cedēti, eſt manifeſtius in habētibus aīas, q̄ in carentibus. Videmus. n. ſemina, &
C aīalia quieſcere ſine aliquo motu, poſtꝙ mouebantꝫ, nō ex motore extrinſeco, ſed ex ſe p̄ principiū exīs in eis, ita, ꝙ exiſtimatꝫ ꝙ hoc principiū, qđ eſt in eis, p̄t moueri qñq; & quieſcere ſine aliquo extrinſeco. Et, cū dixit ꝙ dubitatio de hoc ī rebus aīatis eſt manifeſtior, q̄ in rebꝰ inanimatis, dedit cām in hoc, & d. hoc. n. nō vī, &c. i. & habentia aīas ſunt manifeſtiora in hoc, quia videmus ea īcipere moueri ſine aliquo extrinſeco mouēte, illa aūt nō mouentꝫ, niſi qñ mouerit ea aliqđ extrī ſecū. videmus. n. ꝙ motꝰ, qui fiūt in D
rebus carētibus aīa, ꝙ ſunt poſt motus: in motibus aūt, qui fiunt ī habētibus aīas, nō videmus ꝙ ante ipſos eſt motus extrinſecus. Et apparet ex hoc, ꝙ qō in carentibus aīa nō ordinat ex hoc, ꝙ motus eorum ſit à motore ęterno, ſed quia in quibuſdā ſentiunt motꝰ nouī, abſq; eo, ꝙ in eis ſentiat motus extrīſecꝰ. Et vt ꝙ, ſi hoc eſt vnī eorū, qđ intēdit p hunc ſermonē, ꝙ hoc nō: eſt, niſi de motibus p naturā, ſ. ꝙ mouentur p ſe, per ĩclinationē, ꝙ eſt in eis. Sed
apparet ex primo ſermone ꝙ eſt q̄ſtio p̄dicta ex hoc, ꝙ motus eorum E
fuerit à motore ęterno. neceſſe ē. n. ponere motorē ęternū eſſe. & ī hoc cōueniunt oēs. ſed differūt cōſyderantes in hoc, vtrum primus motor poſſit mouere qñq;, & qñq; nō, aut eſt impoſſe, ſed eſt neceſſe vt ſemper moueat. Et forte Ariſt. intēdit duos Solutio.
modos qōnis. & propalauit primū modū, & innuit ſm per hoc, ꝙ d. Et hoc apparet magis, &c. apparet. n. ex hoc ſermone ꝙ qō cōtingens in hoc eſt eiuſdē generis in habētibus aīas, & carētibus. ſed ē manifeſtior in habētibus, ſ. ꝙ īcipiūt moueri ſine aliquo motu, qui fiat in eis, neq; F
in toto, neq; in ptē. D. d. hoc. n. non vī, &c. i. & hoc magis apparet ī hīnūbꝰ aīas: ga nō videmus motū ī eis ex extrinſeco manifeſte, ſicut vī in carētibꝰ aīa. Et hoc apparet magis in carētibus aīa, qa iſta aut mouentur violēte, aut naturaliter: & manifeſtū ē ꝙ motor in eis, q̄ mouentur violēte, ē extrīſecus: & nō accidit in iſtis, qō, ſ. ex mō hoc, ſ. ex quo accidit ī hīnūbꝰ aīas. In eis aūt, q̄ mouētur naturaliꝫ, accidit qō, ſi īdigentia iſtorū ad motorē extrīſecū eſt ma-

& ior, q̃ indigentia habentñ alias. de motus.n. naturaliter apparet ꝙ non mouent, nisi generent̃ loci extranei, aut patiant̃ violẽte quietem, & post recedet violẽtia. & vlt motor ẽ generãs in eis, aut auferẽs violẽtã, vt declarabitur post. Et nõ d. sed ista semp mouent̃ ab aliquo extrinseco. viuũ aũt dr̃ mouere se. & verũq; in rei veritate, vt post declarabit̃, indiget motore extrinseco: sed ẽ latẽtꝰ in hñubus alias. Et ista dr̃ nota ex se, illa aũt nõ: quia ista existimãtur posse moueri, & quiescere ex se. qd ñ inuenit̃ in eis, ꝙ mouent̃ naturali-
H ter. Et, cũ posuit hanc ꝓpõné, dicẽ-dũ ꝙ in habẽtibus alias fit motus sine motu ꝓcedente. dixit posse ẽ hoc in toto. D. induxit similitudinẽ inter ea, & d. qñ si hoc est in mũdo, &c. i. qñ alias, qd mouet̃ ex se, assimilatur toti in hoc, ꝙ totũ mouet̃ ex se, s. corpus cœleste. Similitudo. n. inter animalia, & corpus cœleste est, qñ vtrunq; mouetur ex se. & quẽadmodũ alij motus reducunt̃ in alias ad primũ motorẽ, qui nõ mouet, ita ẽ in mũdo magno. & nõ dr̃, ꝙ hõ est mundus paruus. Et iste sermo est rhetoricus, quãuis iudicũ in radice
I non sit verũ, s. ꝙ motus nouus sit in animali sine motu ꝓcedenti: & nõ dat ꝙ necesse est vt motus nouꝰ sit, sed dat hoc esse posse. Est igitur qõ super sermonẽ prędictũ. a D. d. &, si est in mũdo, &c. & d. hoc contradicendo Antiquis, dicẽtibus mundũ generari ex re infinita, sicut plures dicunt I cã materiali sicut Anaxag. I mixto. D. igit̃, si est posse vt finitũ moueat̃ fm totũ, postq̃ nõ moueba tur ol'no, posse erit hoc in infinito, si est posse vt infinitum recipiat vnũ motum in omnibus suis partibus.

a Cur hõ sit parvus mundus. Vide etiã 2. phi. an cum actu sit infinitum, non sit actu. 6.

Horum igitur id, qđ primũ K
dictum est non eundẽ iemp, & vnũ numero esse motũ, qui ad oppositа fit, recte dr̃. hoc. n. tor tasis necessarium est, si nõ semꝑ vnũ, & eundem esse possibile est vnius & eiusdem motũ. dico aũt vt vtrum vnius chordæ vnus, et idẽ sonus sit, an semper alius, ipsa similiter se habẽte, & mota. Attamen qualitercunq; tandẽ se habeat, nihil prohibet vnum, & eundem esse aliquem, quo continuus est, atque perpetuus. manifestum autem L
erit magis ex ñs, quæ posterius.

Dicamus igitur ad hoc. sermo aũt, quꝰ primo fuit dictus, s. quod motus ad contraria nõ est semper idem in numero, rectum est. dignius est igitur, vt sit necessarium, si motus eiusdẽ rei non semper est possibile vt sit idẽ, s. v. g. vtrum sonus eiusdem chordæ sit idem, aut: est semper vnus post alium, licet chorda sit eiusdem dispositionis. Et, licet M
moueatur, sed secundum vtrumlibet istorũ fuerit, nihil prohibet vt sit hic vnus motus, ex hoc, quod ẽ continuum, & æternus. & hoc declarabitur post magis.

Cum induxit has ties gõnes, in- 18
cœpit dissoluere eas. & primo de ẽsthone, dicente ꝙ impossibile est vt inueniat̃ motus infinitus: qñ ois motꝰ est ex cõtrario ad cõtrariũ. Et, quia põt aliquis rñdendo dicere ꝙ, licet motꝰ sint finiti, quia sunt ex cõtrario, & in cõtrariũ, tñ nõ est remotũ

vt

A vt cõtinuatio, & ęternitas sit ſ eis ex
iteratione inter cõtraria, ſ. iteratione
limita. Et, quia iſta ſolutio nõ eſt ve-
ra, ęa poſt declarabit in hoc tracta-
tu q̃ talis motꝰ nõ eſt vnus, nec cõ-
tinuus, d. Dicamus igit ad hoc, &c.
i. & intẽdit q̃, cũ fuerit iteratus. & q.
d. & nõ non oportet nos rẽdere hac
rõne in diſſolutõe iſtius q̃onis.
D. facit quaſi dubitationẽ in hoc, ſ.
vtrũ motus eiuſdẽ rei iteratus inter
duos hures ſit vnus motus cõtinuus,
aut nõ continuus, & d. dignius é igi
tur, &c. i. & eſt dignius vt ſit neceſſa
rũ vt motus iteratꝰ nõ ſit vnus mo
B tus, & ſi nõ eſt neceſſarũ vt idẽ mo
tũ moueat eodẽ motu, ſed põt mo-
ueri pluribus motibus. D. dedit exẽ-
plũ de hoc, & d. v.g. vtrũ ſonus, &c.
idẽſt. v.g. dicere, vtrũ ſonus eiuſdẽ
chordę, ſuper quã iteratur mãnus p
cutientis ſine pauſatione, ſit idẽ ſo-
nus, aut plures. Et hoc intẽdebat, cũ
d. aut eſt ſemp vnus poſt alium. i. q̃
quilibet ſonus eorũ eſt alius ab al-
tero, dũ percuſſio fuerit continua. q̃n
nõ eſt dubũ q̃, ſi percuſſio nõ fuer
cõtinua, q̃ ſoni erũt plures. D. d.
licet chorda, &c. i. & iſta qõ nõ ſtelli
gẽ, niſi qñ chorda fuerit in tẽpore
C percuſſionis in eadẽ diſpõne fortitu-
dinis. & ſiſt percuſſio, & chorda ſ hoc
ꝙ apparęat moueri nõ quieſcere. ſ
talis igit diſpõne dubitatur in motu
chordę ad duas ptes oppoſitas, vtrũ
ſit vnꝰ motꝰ, aut plures. D. d. ſed ſm
vtrũlibet, &c. i. & ſm vtrũlibet iſtoꝝ
duorũ motorũ fuerit diſpõ de mo-
tu iterato, ſ. ſiue fuerit vnꝰ, ſiue nõ,
hoc nõ ꝓhibet, q̃n hic ſueniat vnꝰ
motꝰ ſimplr, ꝓp hoc, q̃ é cõtinuꝰ, &
ętern⁹. D. d. & hoc declarabit poſt ma
gis. & itẽdit cũ locutꝰ fuerit d motu
ꝓuo, & declarabit ipſe eſſe motũ diurnũ.

Moueri aũt id, qđ nõ mouet, D
nullũ eſt inconueniens, ſi aliqñ q
dẽ ſit id, qđ mouet, extrinſecus,
aliqñ aũt nõ. Hoc tñ, qũo vtiq;
erit, inquirendũ eſt. dico aũt, vt
idẽ ab eodẽ motiuo exiſtẽte ali-
qñ quidem moueat, aliqñ autẽ
non. nihil. n. aliud dubitat hoc
dicens, q̃s propter quid nõ ſem
per eorum, quę ſunt, alia quidẽ
quieſcunt, alia vero mouentur.

Aliquid aũt moueri, poſtquã
nõ mouebatur, nõ eſt inopinabile,
cũ poſitũ fuerit quod motus illius E
eſt extrinſecus ab eo. Et non inten-
dimus hic q̃rere qũo ſit hoc, ſ. qũo
erit illud, quod mouet, & illud,
quod mouetur, & eſt idem quan-
doq; mouens, quandoq; non. dicens
.n. hoc non dubitat, niſi in hac in-
tentione ſola, ſcilicet quare quę-
dam entia non ſunt ſemper quie-
ſcentia, et quędam ſemper mota.

Cũ diſſoluit primã qõnẽ, ſcępit 19
diſſoluere ſẽdam, in qua dictũ fuit
qualiter cõtingit, q̃ hic ſit motꝰ cõti
nuus, vt q̃dã terũ moueant q̃ꝙ;, & F
quieſcãt q̃ꝙ;, & d. Aliquid aũt mo
ueri, &c. i. qõ aũt, in qua q̃ſt, quare
plures terũ mouentẽ, poſtq; nõ mo-
uebant, nõ eſt difficilis ad diſſoluẽ-
dũ in rebus, quarũ motor eſt extrĩ-
ſecus. notũ. n. eſt per ſe ꝙ cã in hoc
eſt aut abſentia motoris, aut diſtan
tia eius, aut ꝓſentia impedimẽti. Et
quaſi innuit ſ hoc, ꝙ diſſolutio qõ-
nis in hoc eſt, ꝙ corpora ſimplicia
nõ mouentẽ ex ſe. Et, quia iſta quæ-
ſtio inducit q̃rentẽ ad dicendũ quo
mõ, ꝓuenit motus nouus à motore

G ternо. qñ, eſt motor extrinſec⁹ mouet: a, ꝙ mouea, neceſſe eſt vt habeat motoꝝ. Si igit illic motor fuerit extrinſecus, ſicut dictū fuit in Septimo, cōtingit vt mouea, a moto, & illud motū ēt a moto, & ꝓcedet in infinitū: aut inuenit primū motū, qđ mouebit ex ſe: & quæret de illo, ſi mouet ſemper, qūo inuenū tur q̄dam habere motoꝝ qñq;, & quæda nō. & q̄rere hoc eſt quaſi extrinſecum ab eo, qđ declaratū eſt, ſ. ꝙ hic eſt motus ꝛternus. hoc. n. q̄re re eſt quærere, quare oia, q̄ mouentur, nō mouent ſemper, & oia, quæ
H quieſcunt. nō quieſcunt ſemp. Et nō d. Et nō intendimus hic q̄rere, &c. i. quærere qūo inueniuntur motus noui eſt quærere qūo eſt poſſe vt in quibuſdā rebus ſit motor præſens, & motū præſens, & tñ qñq; mouet, qñq; non & nō intēdimus pſcrutari de hoc in hoc loco, quaſi debeamus tñdere ad illud. Iſta. n. qō eſt cōis dicentibus ꝙ motus eſt nouus, & dicētibus ꝙ motus eſt annquus. ſed dicentes ꝙ motus eſt nouus ſm genus, poſtq̄ nō fuit, nō pñt tñdere ad hāc qōnē. D.d. dicens. n. hoc, &c. i. quare nō diuiduntur in hęc duo tā
I tum, ſed inueniꝝ in eis aliquid, i quo ſuccedunt ſibi hæc duo, & aliquid, qđ ꝓprie habet alterū eorū, ſ. quieſcē ſemp, aut motū ſemp. & intendebat ꝙ iſta qō ſit alia à ꝓdicta, cū in rei veritate nō ſ, niſi pſcrutatio de cā eā⁹, qđ cōprehendit⁹ in iſtis trib⁹ modis. Videmus. n. ꝙ q̄dā entia mouēt̄ ſemper ſine ceſſatiōe, ſ. corpora cœleſtia, & q̄dā quieſcūt ſemp, ſ. terra, ſup quā mouent hęc corpora, & q̄dā mouent̄ qñq;, & quieſcunt qñq;, & ſunt illa, quę ſunt ſub corporibus cœleſtibus, & ſupra terrā.

Maxime aūt videbitur Tertium habere dubitationē, ꝓpea ꝙ fit, cū non eſſet prius, motus: id videlicet, qđ accidit ſanimatis. quieſcēs. n. prius poſtea vadit, mouēte exteriorū nullo, vt vr̄. Hoc aūt falſum eſt. cōſpicimus. n. ſemper aliquid eorū, q̄ congenita ſunt, moueri in aſali. huius autē motus ipſum aſal cā non eſt, ſed cōtinens forſitan. Ipſum aūt dicim⁹ ſeipſum mouere nō ſm oēm motū, ſed ſm motum ſm locū. Nihil igitur prohibet, magis aūt fortaſſis neceſ- L ſariū eſt in corpore multos fieri motus à continente. horū autē quibuſdam intellectū, aut appetitum mouere: illo autē totū iā aſal mouere, quale accidit circa ſomnos. ſenſibili. n. nullo inexiſtēte motu, inexiſtēte tñ aliquo rurſus exeitant aſalia. ſed mānifeſtū erit et de his ex ſequēt⁹.

Sermo autem Tertius proprie exiſtimatur eſſe locus dubitationis, ſ. vt fiat motus, qui non fuit ante: & eſt illud, quod accidit in habentibus animas. animal. n primo quieſcit, & poſt ambulat ſine aliquo extrinſeco mouente ipſum, ſecundum quòd exiſtimatur. Sed hoc eſt falſum. ſemper. n. inuenimus aliquid moueri in animali, quòd eſt naturale i eo, & eā iſtum motus animalis nō eſt anima eius, ſed aer, qui continet animal in eo, quod reputo. Et, cū dicimus ipſum M

mouei

A *moueri à se, non intendimus omne motu, sed motu locali. Et nihil prohibet, immo dignum est vt sit necessarium, vt in corpore fiant plures motus à continente, quorũ quidam mouent volunt atè, et appetitum, & tunc ist a mouebunt animal secundũ totum. V.g hoc, quod accidit apud somnium. quoniam, licet dormiens nõ habet motum sensus omnino, tamen animal non expergefit a somno, nisi quia aliquis*
B *motus est in eo. sed hoc etiam apparebit in sequentibus.*

20 Ista est Terna q̃ō, sicut d. Et é locus dubitatiõis in hoc, Lin ponẽdo possibile eẽ vt motus fiat absq; eo, q̃ in moto p̃cedat motus oẽo. vide mus. n. aĩal, sicut d. moueri post quẽtem, & sine motu p̃cedẽti sentito in eo. Et, quia istud dictũ est valde sufficiens, iõ Loquẽtes nostrę legis posuerunt primũ principiũ æternum mouere per voluntatẽ potẽm. Et totũ hoc est existimatio falsa. sicut d. Arist. semper. n. in uenimus aliquid moueri in animali, q̃d est naturale
C in eo, & intendit p hoc alterationẽ, quæ est in corporibus aĩalis ex aĩa nutritiua per caloręm naturalẽ, qui é in eo. nunq. n. cessat actio istius caloris naturalis. cũ. n. cessat, tunc est mors. Iste igit est vnus motuum, ex quibus nõ fugiũt corpora aĩalium. Secundus aũt motus est motus alterationis, qui fit ex continenti extrinseco. Et iõ d. & cã istius motus animalis, &c. i. q̃, cũ animal incipit moueri post quietẽ, nõ Icipit ita, q̃ primus motor in hoc sit aĩa, ita, q̃ nõ p̃cedat I corpore eius, aut in ala ei⁹ alius motor. Et dixit hoc, vt reputo, quia põt aliquis fingere plures motus fieri semp in corporibus aĩaliũ, qui nõ vident eẽ cãę in hoc, q̃d animal mouet post quietẽ. Et, quia hoc nomẽ motus é æquiuocũ, & ista dubitatio nõ est de motu locali, d. Et, cũ dicimus, &c. & ista dubitatio est propria motui locali, quia nõ inuenit aliquid moueri ex se, nisi in motu locali: I cęteris aũt motibus motor est extrinsecus. Et, cũ d. in dissolutione istius q̃onis q̃ hoc, q̃d existimat q̃ animal mouet sine motu facto in eo, nõ est, sicut existimat, sed cã motus eius post quietẽ est hęc, q̃ aeri cõtinens ipsum extrinsecus mouet ipsum, Et incępit declarare quo sit hoc, & d. Et nihil prohibet, &c. i. & necesse est vt principiũ motuum aĩalis sit ex cõtinente: quia nihil, q̃ prohibet vt plures motus fiant in animali à cõtinẽte: imo hoc est necessariũ. Et, quia posuit q̃ in corpore aĩalis fiũt plures motꝰ ex cõtinẽte, narrauit quo accidit ex istis motibus vt animal moueat I loco, & d. quorũ quædã mouent, &c. i. & hoc est ita, q̃ in aĩali fiet ab eo, q̃d accidit sibi, opinio volũtas, & appetitus ad morti, aut ad expellendũ nocumentũ contingens ex cõtinẽte, aut
F ad inducendũ iumentũ. Et intẽdit hic p opinionẽ aliquid cõe virtuti imaginatiuę, & rõnali aĩali. n. ñ accidit appetitus, nisi ex imaginatiõe. v.g. q̃, cũ patitur sitim imaginatur aquã, & appetit eã, & mouetur ad illã: & sist, cum patitur famẽ: &, cũ timet, fugit: &, cũ auferuntur appetitus, quiescit: aut, cum accidit ei fatigatio, & appetit quietẽ. Et Arist. dedit exemplũ in somno. quies. n. animalis in somno est quies per se-

Cessatio motiuꝰ ca lis ex aĩa lis & mors. cũ. n. cessat tunc est & mors.

Nomẽ motꝰ é æquiuocũ, pro hoc vid. 3. ph. c. 4.

Nõ inuenit aliq̃d moueri ex se, nisi i motu locali.

Oppositũ vide. 2. de aĩa. c. 50. Vide cõt. 2. in.

D

E

 dissi-

G ctissima, quę & post motū: & experge factio ab eo est pfectissimus motus post quietē perfectā. existimat.n.q, cum alal dormit & nō mouetur olno: &, cū expergefit q tūc inuenit in eo motus, quē nō præcedit motus alius. Et d.v.g. &c. & interim motū actionis virtutis nutritiuę in cibo. qñ. n illa virtus fuerit operata in nutrimēto q caloré naturalē, humefaciet ex eo mębia, quæ sunt cā somni, ſ cor, & cerebrū, & tunc dormiet animal necessario. Et, cū actio virtutis nutritiuę cōpletur in cibo, & ceſſauerint vapores, qui fiunt ex

H digestiōe cibi, tunc expergefiet animal. & post declarabit hanc intentionem bene, ſicut dixit.

In libr. de somno, & v.g.

SVMMA SECVNDA.

Quod primus motor sit penitus immobilis, perpetuus, & vnus.

Diuisionem examinat rerum omnium, quod ad motum, & quietem: probat q; nec omnia quiescere, nec omnia moueri contingit. Cap. 1.

I

RIncipium aūt cōſyderationis id erit, qđ x dictæ dubitatiōis, quare quædā eorū, q̄ sunt, aliqñ quidem mouentur, aliqñ autem rursus quiescunt. Neceſſe est aūt, aut omnia quiescere semper, aut oſa semp moueri, aut alia quidē moueri, alia aūt quieſcere. Et rursus horum aut ea, q̄ mouenť, moueri semp, quæ vero quieſcunt quieſcere, aut omnia apta nata eſſe similiter moueri, & quieſcere, aut reliquū adhuc & tertium, contingit.n. eorū, quæ sunt, alia quidē K semper immobilia eſſe, alia vero semp moueri, alia aūt vtraq; participare. qđ quidem à nobis dicendum est. hoc.n. habet ſolutionem ofum dubitatorum, & finis nobis est huius negocij.

Et principium iſtius perſcrutationis eſt, quod dictum fuit in quæſtione prædicta, ſ quare quædam entia quandoq; mouentur, & quandoque quieſcunt. Dicamus igitur quod neceſſe eſt aut vt omnia quæ L *ſcant semper, aut oia moueantur semper, aut vt quæda moueantur, & qda quieſcant. Et iſtorū etiam aut, vt illa, quæ mouentur, moueantur semper, & illa, q̄ quieſcunt, quieſcant ſemper, aut vt oia ſint nata eodem mō moueri, aut quieſcere, aut tertium remanens. poſſibile.n. eſt vt entium quædam non moueantur semper, & quæda moueantur semper, & qđa in quibus ſuccedit vtrumq;, quod oportet nos dicere. per illud.n. diſſoluetur quæſtio contingens in hoc, & complebitur iſta ſcientia, in qua ſumus.* M

Cū declarauit neceſſe eē vt ſit motus ęternus, & diſſoluit qōne contingentes in hoc, incepit perfectuari de hoc per viā rerum motarum, quæ mouētur ex ſe apud nos aliq; & quieſcunt. qñq;. qñ ex iſta via potent demonſtrare motorem ętercum eſſe, & motū ętrnū. & hoc facto perficitur ſcia de oibus, quæ mouentur, & quieſcunt. ſcia.n. de motu non

A non perficitur, nisi cū fuerit declaratum quō est cursus de hoc in omnibus partibus mundi, & in dispositione motus. hoc.n. scito perficitur cognitio de motu. Et dixit: Et principium istius perscrutationis, &c. t. & principium perscrutationis, quæ continet sciam de dispositione motus, & quietis in omnibus partibus mundi in nouitate, & antiquitate, est ponere cōsyderationem de hoc. s. de illo, qđ dictum fuit in quæstione predicta. & est quare quædā entia q̄nq; mouent, & q̄nq; quiescūt. Et, cū dixit q̄ principium perscrutationis debet esse de hac perscrutatione, &c. hoc erit perscrutando vtī de ordinibus, quam habent dispōne in hac intentiōe, incepit dicere, & d. Dicamus igit. &c. t. & diuisio, quæ pōt esse i entibus naturalibus in hac intentiōe est talis, quæ diuidit in tres partes primo, quarum vna diuidit in tres: & sic erunt q̄nque condiuidentia. Prima igitur pōtium partium est, vt oīa sint quiescentia semper. Secunda aūt, vt oīa sint mota semper. Tertia est media inter hæc duo, s. vt quędā quiescant, & quędam moueant. & hoc B tribus modis. Quorum vnus est, vt quiescentia sint semper quiescētia, et mota sint semper mota. Secūdus, vt illa quiescentia sint mota, & illa mota quiescentia, ita, q̄ omnia entia moueantur, & quiescant quandoque. Tertius est, vt in entibus inueniantur isti tres modi, s. vt quædam moueantur semper, & q̄dam quiescant semp, & quędā moueantur q̄nq;, & quiescant q̄nq;, vt visum est de rebus. Diuisio autem determinans hoc est dicere q̄ res vna aut erit semper quiescens, aut semp mota, aut q̄nq, quiescens, & q̄nque mota. Et istæ tres diuisiones imaginant ſm septē modos, s. aut vt oīa quiescant semp: aut vt oīa moueantur semp: aut vt oīa recipiāt motū, & quietem: aut vt quędam quiescant semp: aut vt quędā moueantur semp, & q̄dā mouean q̄nq;, & quiescāt q̄nq;: aut vt q̄dā quiescāt semper, & quędā moueantur q̄nq;, & quiescant q̄nq;: aut vt inueniantur in eis tres modi, s. q̄ quædā moueantur semper: & q̄dā quiescant semper: & quędam moueātur q̄nque, & quiescant q̄nq;. Entia enim aut erunt sicut vna tes accepta; & C tunc disponentur per vnū istorum trium, s. aut per motum semp, aut per quietē semper, aut p vtrūq;, s. p motum quandoque, & quietem quandoq;: aut diuidentur entia in duas partes, aut in tres. Si igitur diuisērimus entia in duas partes, tunc diuisio erit triplex, scilicet aut vt altera par. sit semper in motu, & altera semper in quiete: aut vt altera pars sit semper in motu, & reliqua quandoque in motu, & quandoq; in quiete: aut vt altera pars sit semper in quiete, & reliqua quandoque in motu, quandoque in quiete. Si igitur entia fuerint diuisa in tres partes, tunc quælibet pars eorum disponitur per vnumquodque istorum trium, scilicet vt quædam quiescant semper, & quædam moueantur, & quædam faciant vtrūque: & sic condiuidentia erunt septem. Sed Aristo. contentus fuit in quinque, & tacuit partem, dicentem quōd entia diuidutur in duo. Quorum vnum est vt altera pars quiescat semper, & reliqua moueatur quandoque, & quiescat quan- D E F

G doque. Secũdũ eſt vt altera pars mo
ueatur ſemp, & reliqua faciat vtrũ
que. Et nõ iduxit de modis diuiſio
nis ennum in duas partes, niſi vnũ
modum tm̃. & eſt vt altera pars ge
ſcat ſemp, & altera moueat ſemper.
Et forte fecit hoc abbreuiãdo. Q̃m,
cũ declaratũ fuerit entia eſſ ſm tres
partes, ſ. qđ quędã pars ſemp quie
ſcit, & quędã ſemp mouetur, & qđã
facit vtrunq; „deſtruent alię diuiſio
nes. Iſtarũ. n. diuiſionũ ſemper tres
ſunt falſę manifeſtæ per ſe, & qua
tuor ignotæ. Tres aũt falſæ ſunt, vt
oſa ſint ſemp quieſcẽtia: aut vt oſa
H ſint ſemp mota: aut vt qđã ſint ſp
quieſcentia, & qđã ſint ſemper mo
ta. iſtę. n. tres diuiſiones cõtradicũ
tur per ſenſum: quatuor aũt ſunt
ignotę. Et hoc, qđ quærit hic, decla
ratũ eſt ĩã de potentia ꝑdictorum:
ſed ipſe vult cõplere perſcrutationẽ
de eo in hoc loco. Modus aũt decla
rationis iſtius intẽtionis de ꝑdictis
talis eſt. Declaratũ eſt quidẽ in Se
ptimo ab Ariſt. hoc eſſe primũ mo
tũ in loco ex ſe, ad quẽ peruenũt cę
teri motus locales. & eſt manifeſtũ
per ſe ꝙ cæteri motus inueniunt̃ p
I ſenſum reduci ad motũ ĩ loco, ſ. ad
corpus cœleſte. Et, cũ hoc fuerit cõ
ſũctũ ad illud, qđ declaratũ fuit pri
mo in hoc tractatu, ſ. ꝙ primũ mo
tũ eſt ęterni motus, erit neceſſe hic
eſſe aliqđ quieſcẽs ætternũ, ſuper qđ
moueat hoc primũ motum. & hoc
motũ ętternũ, qđ declaratũ eſt, eſt il
lud, qđ vi ſenſu moueri ſemp: & eſt
eo ꝙ cœleſte & quieſcẽs, qđ vi ſen
ſu ſemper quieſcere, eſt terra. & eſt
illud, qđ declaratum eſt rõne. nihil
.n. eſt hic, qđ poſſet cõuenire ei, qđ
declaratum eſt ratione, niſi iſtud.
Et forte illud qđ videtur ſemp quie
ſcere. eſt primus motor iſtius mo- K
tus, & eſt illud, qđ poſt declarabit
ſed iſtud non dicitur eſſe quieſcẽs,
niſi æquoce. Et propinquitas iſtius
motus ad quædam quandoq;, & re
motio eius a quibuſdam quando-
que eſt cauſa tertię diuiſionis, ſ. vt
quædam moueant̃ qñq;, & quie-
ſcant quandoq;. Sed in hoc tracta-
tu vult ꝓſequtari a principio de iſtis
propoſitionibus, & complere ſer-
monem de hoc communi. Et qua-
ſi illa, quę generaliter prædixit, vult
modo diſtinguere, & determinare.
& poſuit principium perſcrutatio-
nis de hoc in hac diuiſione, in qua L
diuiſit ennia in ſeptem.

Dicere igit oſa gelcere, & hu
ius rõnẽ q̃rere, dimittentes ſen-
ſum, infirmitas qđã eſt intelle-
ctus. et de toto aliquo, ſed nõ de
parte ambiguitas eſt. neq; ſolũ
contra Phyſicũ, ſed ad oẽs ſcien
tias (vt ita dicã) & oẽs opinio-
nes, ꝓpea ꝙ motu vtuntur oẽs.
Amplius aũt de principĩs inſtãt
tię, vt in ijs, quę circa Mathema
ta ſunt, ratiõibus nihil ſunt ad
Mathematicũ, ſilr autem & in M
alĩs, ſic neq; de eo qđ nũc dictũ
eſt, ad Phyſicũ. ſuppoſitio. n. eſt
ꝙ natura principium motus eſt.

*Dicere autem omnia eſſe quie
ſcentia, & quærere rationem ſu-
per hoc, & dimittere teſtimonia
ſenſus in hoc, eſt debilitatio diſce
tionis. & dubitatio in hoc eſt in
toto, non in parte. & hoc ẽt non ſo
lummodo contradicit ſcientię Na
turali, ſed & omnibus ſcientijs*

2

A *& omnibus opinionibus. omnia.n. ista tollitur motu. Et etiam, quem admodum negare principia ī Mathematicis, non est contradicere Mathematico & similiter ī alijs scientijs, & similiter negare hoc, quod dximus modo, non est cōtradicere Naturali. fundamentum enim positum est ei, quod natura principium motus est.*

11 Cū numerauit illos modos, vult modo declarare quis eorum est maxime destructionis, & quis non, & incepit a modo, qui est valde improbabilis, & est dicens ꝙ oēs res sunt quiescentes. ille n. sermo valde contradicit sensui. & ille sermo est sermo Zenonis. Et dixit: Dicere autē oīa esse quiescentia, &c. i. & qui ponit hoc, facit opinionē vincere sensum, apparet. n. sensui plures res moueri, & motū esse. & qui facit hoc. s. qui querit rationes, quibus destruat illud, quod apparet sensui, est debilis deliberationis. Verax. n. conclusiones non declarantur, nisi a propōnibus, & propositiones a sensu: & experimentum sermonum verorum non est, nisi vt cōueniat sensatis, nō cōuerso, sicut ista factū. Et, cū posuit quomodo ista opinio est cōtra naturā, & ꝙ causa pōnis illius est debilitas capitis, quia facit vincere res apparētes res sensibiles, aut sermōes sophisticos accētales in res sensibiles veras, incepit nonficare iocum, in quo est dubitatio in hac intitulōe & dixit, & dubitatio in hoc, &c. i. & dubitatio de motu est in oībus entibus, quīn oīa entia mouentur. & qui dubitat de motu dubitat de principio motus. & si de principio dubitat, B dubitat de oībus entibus. Et, cum dixit ꝙ ista propositio est extra naturam, inc. a pit declarare ꝙ ista opinio cū hoc est extranea a fundamentis naturalibus, & non naturalibus, & ꝙ est in fine improbabilitatis, & cum hoc non debet Naturalis contradicere ei. Naturalis. n. non debet cōtradicere ei, qui negat sua principia. hoc. n. debet facere primus philosophus, aut Dialeticus. Et iā dixit hoc in primo tractatu huius. Et dixit: & hæc nō est solūmodo cōtradictio scientiæ naturalis, &c. & intēdit ꝙ oēs scientiæ, scientias volūtarias, & artes mechanicas. oēs. n. istæ vtūtur motu: &, cū motus destruit, destruunt oīa ista. Et, cū dixit impro- Primus Philosophi, aut Dialecticus cōtradicere videtur. vide. 1. phy. tc. 8. & 3. cœ. c. 4. idē hic. 3. cō. 25.
babilitatem, quæ est in hoc sermone, incepit declarare ꝙ nō est de numero opinionū falsarū, quas Naturalē oportet destruere, quīa nō est cōtradictio essentialis, & dixit: & etiā quemadmodū negare principia, &c. quīa, cū vnū principiorū, quæ ponit artifex huius scīæ est motū esse: & nullus artifex alicuī scīæ, fm ꝙ est artifex illius, debet contradicere ei, C qui negat principia illius scīæ, vt declaratū est in posterioribus, vet. g. ꝙ Mathematicus nō debet cōtradicere ei, qui negat aliqd principiū Mathematicū, vt magnitudines diuidi ī infinitū, aut punctū esse, & sic in alia scīēntia, manifestum ꝙ Naturalis nō debet contradicere ei, qui negat motum esse. Deinde dicit: fundamentum enim positum, &c. idest, & motum esse est principium in hac arte. quia qui negat motum, negat naturam. dictum enim est in definitione naturę ipsam esse principium motus, & quietis: & qui negat natura- D E F

G ram, negat naturalia. & qui negat ſubiectum alicuius artis, nullū hēt ſermonē cum eo artifex illius artis, cum non habeat principia, per quæ loquatur cum eo: quia negat principia, ex quibus fundantur omnes demōſtrationes negationis ſubiecti.

Fere aūt & oīa dicere mouēri falſum quidem eſt, minꝰ aūt hoc præter methodum. poſita.n.eſt natura in naturalibꝰ principium ſicuti motus, & quietis: tamē phyſicum magis ē motꝰ. Et dicunt quidam mouēri eorū
H quæ ſunt, nō aliqua quidē, alia vero nō, ſed oīa, & ſemper, ſed latere hoc noſtrum tenium. Ad quos, quanuis non determinēt, quo motu dicant, an oībus, non eſt difficile occurrere, neq; n. augeri, neq; minui poſſibile eſt, nō tinue, ſed eſt & medium. Eſt aūt tē ſimilis rō illi, quę ē de eo, qđ eſt guttam conterere, & enaicen tia lapides diſcindere. non.n. ſi tīm expulit, aut remouit gutta, & dimidium i dimidio tempore prius. ſed vt nauis tractio, ita & guttæ tot tīm mouēt: pars au
I tem illarum in nullo tempore tā tum. diuiditur.n. quod remotū eſt in plura, ſed nihil eorum mo tum eſt ſeorſum, ſed ſimul. Manifeſtum eſt igitur ꝙ non eſt ne ceſſariū ſemp aliquid abire, qa diuidit ipſa diminutio i infinita, ſed totū aliquā abire. Siſr aūt & i alteratione qualibet. nō. n. ſi paſſibile eſt in infinitū id, quod alteratur, ob id & alteratio, ſed ſiſr vniuerſa fit ſæpe, ſicut congelatio. Amplius, cū ægrotauerit aliquis, neceſſe ē tps fieri, i quo tanabiſ, & nō i termino tpis mutari. neceſſe ē aūt i ſanitatē mutari, & in aliud nihil. Quare dicere cōtinue alterari valde manifeſtis eſt aduerſari. in contrarium enim alteratio eſt. Atq; lapis neq; durior fit, neq; mollior.

Nec augeri, nec minui poſſibile eſt cōtinue. Vide & medium. Vide cōtinuum. Zim.

K

Et fere ſermo, dicens etia quod omnia mouentur eſt falſus, ſed motus extra naturam. natura enim eſt in rebus naturalibus principiū
L *quietis, ſicut & motus. & ſecundum hunc modum non eſt res naturalis. Sed quidam dixerūt quod entia mota non ſunt quædam, & quædam non mota, ſed omnia mouentur, & motus eorum eſt ſemper, ſed hoc etiam abſconditum eſt a noſtro ſenſu. Et iſti homines, etſi non determinant quem motum intendant, aut ſi intendāt omnes motus, tamen non eſt difficile contra dicere eis. impoſſibile eſt enim aliquid augeri, aut diminui ſemper*
M *ſed inter ea eſt medium. ſ. æquale, ad quod peruenit augmentum, & a quo incæpit diminutio. Et iſte ſermo eſt ſimilis ei, quod dicitur de diſtillatione ſuper lapides, & diuiſione lapidis a planta poſita. eſt.n. quæſtio ſimilis prædictæ. Si igitur nos diſſoluerimus iſtam quæſtionē, ſtatim diſſoluemus hāc quæſtionē, in qua ſumus. & bonus verſificator*

A tor dixit quod distillatio continua perforat lapidem. Quærendum est igitur, si acciderit vt lapis perforetur hoc modo a centum guttis distillatis, non enim est necesse, si gutta cadentes faciunt aliquam quantitatem, vt medium fiat in medio tanto, sed ita est de guttis, sicut de motibus. s. quod aliquantulum guttarum mouet aliquam quantitatem. pars. n. illarum non mouet tempore sino illa quantitatem. illud B .n. quod diuiditur per distillationem, diuiditur in multas partes. sed nulla illarum partium mouetur per se. ed in simul mouentur. Manifestum est igitur quod non est necesse ex hoc, quod diminutio diuidatur in infinitum, quod ex diminutione recedat semper aliquid, sed forte recedet ipsum totum. Et secundum hunc modum est cursus de alteratione etiam, quæcunq; alteratio fit. quanta nō est necesse, si alteratum C diuiditur in infinitum, vt propter hoc diuidatur etiam alteratio in infinitum, sed multotiens erit subito, sicut est congelatio. Et etiā processus infirmi ad sanitatem debet esse in tempore. & nō erit trāsmutatio eius in extremo temporis. & trāsmutatio eius erit ad sanitatē, non ad aliud. Sermo igitur dicētis habēte hāc dispositionem, quod semper alteratur, est dubitatio in eo, quod est valde manifestū. alteratio. n. non est nisi ad contrarium. Et etiam lapis non fit magis durus, & magis mollis quam sit. D

Cum declarauit improbabilitatem, quæ est in sermone dicentis ꝙ omnia quiescūt, & ꝙ dicens hoc negat principia Naturalium, incœpit etiam declarare errorem dicentis ꝙ omnia mouent, & dixit: Et fere sermo, &c. 1. & dicere etiam ꝙ omnia mouentur, & negare quietē in entibus naturalibus est falsum, sicut est falsum dicere ꝙ omnia quiescunt, sed minus extraneum a via naturali: & ideo dixit: Et fere. 1. fere é æqua E lis et in falsitate. D. incepit declarare quomodo cōuenit̄ ista opinio, & prædicta in hoc, ꝙ non debet ei cōtradici a Naturali, & dixit natura. n. &c. 1. & cā in hoc, ꝙ sermo dicētis ꝙ omnia mouent, est sermo nō naturalis, sicut sermo dicētis ꝙ oia quiescunt, est quia a Naturalis ponit naturā cē quasi ꝓ fundamētō: & dictum est in definitione naturæ ꝙ est principium quietis, sicut mot⁹. quia igitur quies, & motus accipiuntur in definitione naturæ, ideo ponere quietem, & motū esse est fundamentum naturale: & Naturalis nō hēt ꝓpositiones, per quas possit contradicere negantibus alteū istorū. F Dicere autem ꝙ oia mouentur est sufficiens⁹ q̄ dicere ꝙ oia quiescūt: b quia motus apud nos est manifestior quiete: quies. n. est priuatio, & motus est habitus. Et isti illi, qui fingunt ꝙ omnia mouent, possunt habere aliquam rationē: & est, qm quemadmodum sunt hic res motę quæ nō apparent moueri, nisi in lōgo tempore, sed existimantur cesse re

a Nālis ponit nā cē quasi ꝓ fundamēto.

Idē. 2. ph. c. 3. & 5. c. 6. Idē 1. cœ. cō. 1.

b Mot⁹ pōt nos esse manifestiores quietes. n. est priuatio, & motꝰ é habitꝰ. Vt de ꝓ hoc. 4. phy. c. 11 b. & 12 o & 4. d alia tex. cō. 25.

G re, ita nō est remotum in rebus, quę existimantur quiescere vt appareat motus earum in ęribus, in quibus pertrāsierūt vtmultæ vitæ humanæ. Et hoc intendebat cum dixit: Sed q dam dicunt, &c. Et cū dixit hanc opinionem, & rationem istorū hominum, dixit: Et isti homines, &c. i. & isti homines, & si nō determināt qui motus absc̄duntur a sensu, ita q̄ non comprehenduntur ab ipso, q̄ pter tarditatem eorum, vtrum sint quædam genera motuum, aut omnia, tamen non est difficile contradicere eis. Et dixit hoc, vt reputo,
H quia ista dubitatio in motibus augmentationis, & alterationis est fortior, cxistimatur. n. q̄ isti mot⁹ sunt continui: sed continuatio eorum latet sensus Et ideo possunt contradictionem eorum in his duobus generibus, & dixit: impossē est enim, &c. id est, & impossibile est vt aliquis fingat q̄ motus contrarij continuātur adinuicem: immo inter quoslibet duos motus contrarios est medium quiescens: & est illud, ad quod pervenit alter duorum motuum cōtrariorum, & ex quo incœpit reliquus motus. quoniam inter augmentū,
I & diminutionem est mediū: & est illud, ad quod pervenit augmentum, & ex quo incœpit diminuto. Et, cū dixit illum cōtradictionē, incœpit etiā dicere q̄ ista opinio est similis opinioni ponēnis q̄ res, quæ sunt agentes, aut existētes in potētia, sunt agētes in actu, aut existentes. quietes enim in actu est motum in potentia: & deceptio in hoc est de gne deceptionis in hoc alio. Quia igit̄ po fuerit q̄ illud, quod est in potentia, est illud, quod est in actu, & non distinxerit inter ea, posuit q̄ omnes res semper mouentur. Et, quia intendit K declarare hoc, & dixit. Et iste sermo est similis ei, &c. i. & qui dicit q̄ ola apd quietē mouent, sed motus eorū latet sensum, est sicis dicēti in distillationibus aquæ super lapidem, q̄ quælibet gutta aquæ habet oppositionē existēte in actu in illo lapide. & sicut etiā qui dicit in plāta, quę ontur in lapide, donec diuidit illum, q̄ in qualibet parte reperis, in qua ertus, diuidit partem lapidis, donec cōpleatur diuisio in illo tpe, in quo diuiditur in actu. Et secūdū hoc, quādo aliquid creuerit fm quantitatē
L digiti in vno anno, augmentabitur etiam in qualibet parte, existente in actu partium illius tēporis pars existens partium illius digiti in actu, ita, q̄ digitus diuiditur in partes in actu, quarum numerus est, sicut numerus partium, i quas diuiditur annus quod est impossē. Et, cum narrauit q̄ sermo dicens q̄ res, quæ apparēt moueri post quietem, in tēpore quieius mouētur etiā, sed latēt ens sum, est similis sermoni dicentis, q̄ quælibet guttarū aquæ, quæ operātur in lapidem, habent in illa operatione aliquā partem, incœpit narra
M re corruptionē istius sermonis, & dixit: nō enim est necesse, &c. id est nō enim est necessariū, quādo vna collectio guttarum operatur in lapide primam operationem, quæ apparet in actu in aliquo tēpore, vt illæ guttæ faciāt medietatē illius operationis in medietate illius tpis. Et dixit hoc, quia, si operarēt in medietate illius temporis, operabūtur in medietate istius temporis medietatē illius passionis, & in medietate illius medietatis medietatem medietatis, & sic in infinitum. &, cū ita sit, tūc nō in-

A uenitur illa, nisi post definẽtiã passionum infinitarum. & iã declaratũ est hoc eẽ impossibile in Quinto huius .s. vt fact:o motus sequatur essentialiter aliũ motũ. & ideo necesse est vt prima pars, quę fit in actu ex motu, partes eius sint simul, vt post dicet

Et, cũ narrauit q̃ non sequit, si congregatio guttarũ descendẽtium in illo cpe, in quo apparuit passio illarum in lapide, facit aliquã passionẽ q̃ non sequit, vt quælibet gutta earũ operet in illum lapidẽ, dicit: sed ita est de guttis, & cũ sed ita ẽ de gut

B tis, quarum congregatio operatur in lapide, sicut de multis hominibus, qui mouent nauem. qm̃, si quemadmodũ vnusquisq; eorum solus non mouet nauem, & omnes mouẽt, ita si congregatio illarũ guttarum operatur in lapide, non sequitur, vt quælibet gutta operetur per se I lapide. Et hoc intendebat, cum dixit, q̃ alicuantulum, &c. idest, & quantitas terminata gutarum mouet quantitatem terminatam lapidis, quemadmodum numerus terminatus hominum mouet nauem terminatã.

C pars autẽ illarum guttarum nõ mouet in tempore omnino ex illa quãtitate aliquid, cuius proportio ad totam passionẽ sit sicut proportio illius partis ad cõgregationem guttarum operantiũ in lapide, quemadmodum non mouet vnus hominũ nauem, quam mouebãt omnes in tempore omnino. Deinde dixit: illud. n. quod diuidit, &c. i. qm̃ illud, quod diuidit per diffinitio. ẽ a lapide. illud, quod recessit ab eo, diuiditur in multas partes. sed non quilibet illarum partiũ recessit per se ab aliqua parte illarũ guttarũ: sed oẽs partes recedũt insimul a cõgregatione guttarũ determinatarũ. sequeretur D .n. vt vnaquæq; partium guttarum perforatũ lapidẽ moueret, si quælibet pars partis recedẽtis recederet a lapide per aliquam partem partiũ guttarũ. &, si ita esset, tunc recederet aliqua pars lapidis per primã guttã descendentem supet illum. Et quasi intendit inuenire per hũc sermonẽ q̃, licet illa passio sit diuisibilis, tamẽ nõ sequit vt quælibet pars illius passionis fiat a quacunq; parte guttarum descẽdẽtium, sicut posset existimari. immo illud, quod fit ex eo in actu, fit subito. & hoc intendebat, cũ dixit, sed simul mouent. E

Et rõ super hoc est illud, quod dixit .s. quoniam impossibile est, vt passio manifesta, quę apparet I multis annis, diuidat per tempus illorũ annorum, ita, q̃ quælibet pars sensibilis illi⁹ temporis habeat partem sensibilem illius passionis. & hoc intendebat, cum dixit: Manifestũ est igit, &c. idest, manifestum est igit q̃ non est necesse, si posuerimus q̃ diminutio diuiditur in infinitum, fm q̃ est trãsmutatio in tempore, vt apparuit in Sexto, vt recedat ex diminuto in tempore diminutiõis aliquid I actu F in infinitum. quoniam fm hoc contingeret vt nunq̃ diminutum cõsumeret: sed nos videmus ipsum cõsumi fm totum. Et intẽdebat p hoc, q̃ diuisio fm hũc modũ est finita I trãsmutatione, quæ est in quãto, & quali, & in vbi. qm̃ illa diuisio infinita motus, quæ declarata est I Sexto, est diuisio in potẽtia. ista autem est diuisio in actu. Et, si diuisio infinita esset in actu, non inueniretur motus generatus, neq; corruptus. declaratum est. n. q̃ id, quod trãsmutatur, transmutabatur iam, & quod

trans-

G transmutatur, trāsmutatur semper. Et intendebat per totum hoc, q̄, si passio, quæ fit a gutta aquæ, diuideretur in actu, fm diuisionem partiū guttarum, contingeret vt fieret in actu a quacunq; parte cadēte sup̄ illum ex guttis aquæ. Sed dicimus q̄ in passione, quæ fit in lapide, est quædam pars, quę est prima pars facta in actu, & non fit a quacūq; parte in actu cadēte sup̄ illum ex guttis, sed partes in eis terminatæ. & si nō, tunc quælibet pars moueret qs libet: & similiter in omni trāsmutatione. Et secūdū hūc modū est de alteratione quæcunq; alteratio fit. non enim est necesse, si alteratū di-
H uiditur in infinitum, vt propter hoc diuidatur etiam alteratio in infinitum. Cinquātum fit ab altēte ita, q̄si imaginati fuerimus alterās alterate, cōtinget vt illic fit alteratio, & si non apparet sēsui: immo prima pars, q̄ fit ex alteratione in actu est determinata, & alterans agēs ipsum est determinatum. Et si prima pars, quæ fit ex trāsmutatione, non esset determinata, & agens trāsmutēs ipsum non esset determinatę virtutis, tunc omnia, sicut illi fingunt,
I essent in continua trāsmutatione, & cōtingeret vt inter duas transmutationes sensibiles non esset quies omnino. D.d. sed multo pens est subito, sicut est cōgelatio. s. sed prima pars in actu motuum, qui fiūt, huc fuerit trāsmutatio in loco, aut i qualitate, fit in quantitate, fit subito. s. in instanti, non in tempore. &, si nō tunc ante transmutationē esset trāsmutatio, & non inueniretur trāsmu-
Obiectio. tatio noua omnino. Et existimat, q̄ totum hoc cōtradicit ei, quod dictum fuit in Sexto. s. q̄ trāsmutatio nō habet partē, quæ sit prima, sed K
oē, quod trāsmutat, tam tranſmutabile. Ioannes autem dubitauit in hoc loco, & expositores dubitauerūt in Sexto in alteratione, & dixerūt q̄ si prima pars sit in eis subito, non sequitur tunc vt alteratio non habeat primum: & ipse concessit hic q̄ prima pars alterationis fit subito. Dicamus nos q̄ prima pars, q̄ fit ex motu, quodāmodo est in actu, & quodammodo in potētia. Quoniam secundum q̄ illud, quod erat in actu, est determinatum, sc. sēdū hūc modum est indiuisibile. & sēcūdum q̄ L
motus est continuus, est diuisibilis, & non est in eo primum naturaliter in actu, nisi quiesceret motū. Cum igitur considerauerit hic de motu, fm q̄ est continuus, dixit q̄ non habet primam partem. &, cum cōsideraueri hic sēcūdum q̄ est generatus, postquam non fuit, & generatū est determinatę quantitatis, dixit q̄ habet primum. Deinde. Et etiā q̄ cellus ægri ad sanitatē, &c. & oportet sēcundum sermonem, dicentem q̄ omnia mouentur vt ægritudo trāsmutet in sanitatem in tēpore ægri- M
tudinis, ita, q̄ in eo existāt cōtraria insimul. omne. n. trāsmutatum trāsmutatur in tempore, nō in extremo temporis. sīn instanti. Igitur tempus, in quo ægre trāsmutatur ad sanitatē, non fuerit aliud a tempore, i quo transmutatur de sanitate in ægritudinem, continget vt transmutetur ad sanitatē, & infirmitatem insimul. Et sic continget vt in tēpore sanitatis quiescat in sanitate, & in tēpore ęgritudinis quiescat in ægritudine. &, si non, tūc in sanitate mouebitur ad sanitatem, & ad ægritudinem. quod est impossibile, & similiter

A liter contingit q̃ a dispositione q̃gn
tantus moueatur ad sanitatem. &
alio dato. & transmutatio eius erit
ad sanitatem, & nõ ad aliud. 1. & neces
se est vt res quiescat in eo. ad quod
est transmutatio. &, si nõ, nihil mo
ueretur ad finem. & manifestum est
q̃ omnes sunt a contrariis ad cõtra
ria. Dicit. Sermo igitur, &c. deest
& intendit per valde manifestum, il
lud, cuius destructio est valde mani
festa per se, & ex prædictis. per se au
tem, quia manifestum est apud nos
hic esse res quiescentes, & motus fa
ctos post quietem. ex sermõe vero,
B quia motus est ex cõtrario in cõtra
rium, & oportet debeat quiescere i cõ
trarium, ad quæ mouentur, & ex qui
bus mouentur. & hoc intẽdebat, cũ
dixit, alteratio enim, &c. Deinde. d.
Et etiam lapis, &c. deest q̃ alteratio,
per quam generatur lapis, est trans
mutatio prouenies ad rem quiescẽ
tẽ. & est durities, verbi gratia, lapis
enim impossibile est vt fiat magis
durus, aut magis mollis. Dicamus
igitur q̃ est in motu continuo. Et
C omnes hoc negat intellecta prima,
& contradicit huic opinioni secun
dum Dialecticam, vt declararet ex
cõtentionem, quæ nõ erat nota:
& dicit q̃ nõ est hic motus cõtinuus
[illegible] veritate, nisi motꝰ localis, quia
[illegible] motuum. Et hoc
[illegible] illud, quod augmentat,
[illegible] gratia digitali tei vno anno,
[illegible] possumus dicere, q̃ in qualibet
parte temporis demõstrata inuenia
mus partẽ magnitudinis fieri, sicut
accidit hoc in motu in vbi. Et causa
in hoc est, quia minima partiũ ma
gnitudinis factarum est determina
ta in intellectu in actu, & quælibet
earũ fit in instanti, cum sit indiuisi-
bilis in factione. vnde necesse est vt D
istæ partes non cõtinuent in motu,
nisi cõtinuent instãtia adinuicem.
Et etiã nõ possumus diuidere istas
partes fm numerum partium tem-
poris sensibilium ita, q̃ gñatio ista-
rum partium continuet per conti-
nuationem generationis partiũ tem-
poris, in quo dicimus rẽ augeri digi
taliter. f. vt sint nõ distinctæ abinui
cẽ. Nõ. n. potest aliquis fingere hic
esse partes, quæ fiunt in actu, nõ di-
stinctæ abinuicem, quarũ esse non
comprehẽditur a sensu. Terminus
.n. enus in actu est vt sit tãgibile, cũ
sit impossibile inuenire corpus non tan
gibile: & omne tangibile comprehẽ E
ditur per sensum tactus: ergo omne
eius in actu est. Et, cum ita sit, sicut
narrauimus, bene apparet q̃ illud,
quod dixit Alfarabius in principio
sui libri de omnibus transmutabilib⁹
. f. q̃ de definitione motus in vniuer
sali apparet continuatio, est sermo De rõne
non verus. Sed non apparet hoc, ni- motꝰ nõ ẽ
si in motibus localibus, de quib⁹ di- vt sit cõti
citur hoc nomen motus principali- nuꝰ. vide
ter. in aliis autem motibus, in quib⁹ ꝓph. c. 6.
dam est possibile vt appareat conti
nuatio. f. vt partes eorum inueniã
tur indistinctę abinuicem, & in qui F
busdam non apparet hoc, quia par
tes eorum nõ inueniunt fm illum
modum. Et similiter illud, quod di
cit Alfarabius in prędicamentis de
definitione eius, quod est agere, &
pati, non est verum. ex illa. n. defini
tione apparet q̃ omnis actio, & pas-
sio est continua, in quo attribuit il-
la res actioni, & passioni.

Et de ipso ferri mirabile est, si
latus lapis qui deorsũ fert, aut
manens in terra. Amplius autẽ ter-

G terra, & aliorum vnumquodq; ex necessitate manent quidem I propriis locis, mouent aũt violente ex his. Si igitur quædã ipsorũ sunt in, pprijs locis, necesse est neq; fm locum omnia moueri. Q̃d igitur impossi sit aut ſem per ofa moueri, aut ſemper ofa quiescere, ex his, & alijs ſimilibus ereuiderit vtiq; aliquis. At vero neq; alia quidem cõtingit ſemp quiescere, alia vero ſemp moue ri: aliqñ aũt quiescere, & aliqñ moueri nihil. Dicendum est aũt H q; impoſſe sit, quẽadmodũ & in dictis prius, & I his. videm⁹. n. I eiſdẽ fieri dictas mutationes. Et ad hæc, quia aduersatur manife ſtis qui contẽdit. neq; n. augmẽ tatio, neq; violentus erit motus, ſi nõ mouebit p̃ter naturã quie ſcens prius. Corruptione igitur au ferri, & corruptione hoc ſermo. fe rẽ aũt & ipſm moueri, fieri quip piã, & corrũpi videtur ofibus. I quod. n. mutatur, fit hoc, aut in hoc. ex quo autem mutatur cor rumpitur hoc, aut hinc.

L *Et mirum est etiam vt lapis in ſuo motu tradatur ignorantiæ in ſuo deſcenſu ad inferius, aut in ſua quiete ſuper terram, ita quod non percipiatur. Et etiã ſi terra, & vna q̃q; aliarum rerum ſunt quieſcentes in ſuis locis propriis, et mobiles ab eis violẽte. Si ergo quædã res ſunt in ſuis locis propriis, ſequi tur vt non omnia moueantur. Ex iſtis igitur, & alijs ſimilibus ere-* K *ditur quod impoſſibile eſt vt oĩa mouentur ſemper, aut vt oĩa quie ſcant ſemper. Neque etiam eſt poſ ſibile vt quædam ſint ſemper quie ſcentia, & quæda ſemper mota, ita quod nulla res moueatur quado ;, & quieſcat quado ;. Et dicendum eſt, in deſtruendo hoc, illud, quod di ximus in deſtruẽdo illud, quod fuit ante dictum. inuenimus enim mo das tranſmutationis, quas prædixi mus, fieri in eiſdem rebus. Et cum hoc, qui dubitat in hoc non contra-* L *dicit, niſi rebus manifeſtis. quoniã ſi non mouetur extra ſuam natu ram, & ante erat quieſcens, non erit hic augmentum, nec motus violẽtus. iſte igitur ſermo deſtruit generationem, & corruptionem. & fere deſtruit motum etiam. oĩs enim hoies opinabantur quod gene ratio, & corruptio cuiuſlibet res eſt motus. illud. n. ad quod tranſmu tatur aliquid ipſum generatur, aut id in eo. & illud, ex quo tranſ mutatur, ipſum corrumpitur, aut* M *ex illo.*

Cum deſtruxit ſermonem dicen 14
tem q̃ omnia mouentur, qui eſt ſi milis ſermoni dicentiũ q̃ quilibet guttarum facientium aliquam paſ ſionem in lapide habet aliquã paſ ſionem exiſtentem in actu, ſed non cõprehenditur a ſenſu, & contradi xit huic ſermoni fm poſſe, & deſtru xit ipſum etiam ex hoc, q̃ mot⁹ per ueniunt ad contraria, in quibus de bent

A bet quieſcere,& ꝙ,ſi hoc non eſſet, oporteret vt eadē res moueret duobus motib⁹ cōtrarijs ſimul,& contradiret ēt ei tertia cōtradictiōe:qm̄ plures qualitates trāſmutabiles videnť nō recipere magis, & minus: vnde neceſſe eſt ꝙ illa quieſcat, qm̄ perueniens ad eas incēpit notificare impoſſibilitatem,& improbabilitatē,&dixit:Et mirum eſt, &c.1. & qui dicit ꝙ quieſcens exiſtimat⁹ moueri,& motum exiſtimatur quieſcere,contingit ei vt nullam certitudinem habeamus in motu eius,quod mouet,aut ſi quietē eius,quod quieB ſcit.ſed oē,quod ſentimus moueri, pōt eē eorū,quæ quieſcūt,& oē, qđ ſentimus quieſcere,pōt eē eorum, q̄ mouent.& ſic, qm̄ ſentim⁹ lapidem moueri de ſuperiori ad inferius, nō hēmus certitudinē ī hoc, ꝙ mouet, ſed forte non percipim⁹ quietē illius: & ēt, qm̄ ſenſerimus ipm quieſcere interius,nō hēmus certitudinem in hoc,ꝙ quieſcat, qm̄ forte mouetur. Deinduxit quintā rōnē, & dixit: Et ēt terra,&c.1. & etiam manifeſtum eſt per ſe ꝙ nos videmus terram, & alia elemēta,ſ.aquam,& aerem moueri ad ſua loca propria,& moueri, C & quieſcere in eis naturaliť.&,ſi mouent ab eis,non mouent niſi violente,nō naturaliť. Et,cum notum ſit ꝙ quædam rerum quieſcunt naturaliter in ſuis locis propijs,& ꝙ mouentur ab eis violēte, & ꝙ iſte mot⁹ eſt contrarius quieti,neceſſe eſt vt non omnia moueant. D.d. Ex iſtis igit, & alijs ſimilibus, &c.&, quia iſta,pq̄ contradicit ſermoni dicēti,omnia moueri,& ſermoni dicenti,omnia quieſcere, ſunt eadem cum eis, per quæ contradicit ſermoni dicenti,omnia diuidi in duas partes,quarum altera ſemp quieſcit,& reliqua D ſemper mouet, dicit:ex iſtis igit, & aliis ſimilibus,&c.apparet enim hic eſſe plura,quę mouent q̄nq;,& quieſcunt quādoq;.& iſte ſermo poteſt ei cōtradici euā per illas contradictiōes prędictas.ſ.ſermo dicentis,ꝙ quędam pars entium ſemper mouetur,& reliqua pars ſemper quieſcit. quia dicens hoc negat quietē, quæ apparet in quibuſdam entib⁹ quandoq;,& motū q̄nq;.iſta enim, quæ nos ſentimus moueri q̄nq;,& quieſcere quandoq;,neceſſe eſt.vt ponat dicens hunc ſermonem alterā duarum partium,ī quas diuidit omnia E entia.ſ.ꝙ neceſſe eſt ei opinari ipſa eſſe in eis,quæ quieſcūt ſemper,aut in eis,quæ mouent ſemper,aut quædam in iſtis,& quædam in illis. & quocūq; modo ſit,ponit hic eē res, quæ videnť moueri, & in rei veritate quieſcunt: & videnť quieſcere, & in rei veritate mouenť. q̄m̄,ſi iſtam partem entium,quæ mouent quandoq;,& quieſcunt quandoq;,nume rauit in eis,quæ mouent ſemper,ponit ꝙ quieſcētium ſunt quędam, q̄ apparet quieſcere, & mouentiū tpe quietis apparētis. &,ſi poſitum fuerit ipſum eē ex quieſcētibus, tūc poF nit ꝙ quieſcētiū ſunt quædam,quę apparet moueri,tamen quieſcūt: & iſſt,ſi fuerit poſitum,ꝙ quædā ſunt in quieſcētibus, & quædam in mobilibus,tunc ponit vtrunq;. Et omnia iſta vniuerſaliter ſunt poſitiōes ſophiſticę.Nullam enim rationem poteſt dicere, dicens hunc ſermonem, niſi aſſumi laueriť ſenſibilia vera ſenſibilibus falſis.& eſt primum principiorum Sophiſtarum, qui negant ſcientiam,& ꝙ nullum verum comprehendiť, ſicut dixit Epicu-

G rus,& alij. Quomodo autem mutabuntur contradictiones dictæ in duobus modis vniuerſalibus cõtrarijs ad ſermonem, qui eſt inter illos duos modos, dicentem ꝙ quædã entia quieſcunt ſemper, & quędã mouentur ſemper, non eſt difficile ei, qui voluerit conſyderare in hoc aliquantulum. Quod enim eſt vniuerſale ex illis contradictionibus prędictis põt aliqs cõtradicere ex eo huic opinioni particulari. & quod eſt ex eis particulare, nõ poteſt aliquis ex eo cõtradicere huic opinioni. ver. g. quoniam cõtradictio, dicẽs ꝙ ſi om
H nia mouentur, ſequitur vt terra moueat ſemper in ſuo loco ꝓprio, non contradicit huic opinioni, quia eſt particularis. & iſta opinio eſt particularis. Contradictio autem dicens ꝙ motus ſunt in contrarijs inſimul, ſi ſunt hic res, quæ mouent ſemper, eſt ſermo communis ad deſtruẽdũ ſermonem dicẽtis ꝙ oĩa mouent, & ſermonem dicentis ꝙ illa, quę exiſtimant quieſcere qnq;, & mouẽri qnq;, ſunt ſemper mota. & hoc intẽdebat, cũ dixit: Et dicẽdum eſt i deſtruendo hoc, &c. D.d. inuenimus enim modos tranſmutationis. i. &
I ſenſus cõtradicit iſtis tribus opinionibus ſ. dicentibus omnia quieſcere, aut oĩa mouẽri: aut quędam mouẽri ſemper, & quædam quieſcere ſemper nos. n. inuenimus ſenſu ꝙ modi trium motuũ fuerint in eadẽ re, poſtquam nõ fuerint. inuenimꝰ. n. aliquid moueri in loco, poſtq̃ nõ mouebat, & alterari, poſtq̃ nõ alterabat. & augmentari, poſtq̃ nõ augmentabatur. D.d. Et cum hoc, qui dubitat in hoc, &c. i. qm̃, ſi hic non fuerint res, quæ mouentur quãdoque. & quieſcũt quãdoq;, nihil erit hic, quod moueatur extra ſuam naK turam. ſ. violente. quod. n. mouetur violente, non mouetur, niſi quies ſit ei naturalis. & ſimiliter non erit hic etiam augmentum, poſtquam non erat. D.d. Iſte igitur ſermo deſtruit generationem, & corruptionem. i. ſermo dicẽtis ꝙ nihil mouetur quãdoq;, & quieſcit quandoq;. Et dixit, & fere deſtruit motum. quoniam, cum generatio fuerit, erunt: aliꝙ motus: & quaſi eſt finis eorum. & qui deſtruit finem, fere deſtruit ea, quę ſunt ante finem. aut, quia ſalbis motibus inuenitur generatio, & corruptio. & ideo dixit: omnes enſ hoies L opinantur, &c. Et cum. d. ꝙ omnis generatio, & omnis corruptio ẽ motus, dedit cauſam in hoc, & dixit illud enim, ad quod tranſmutatur aliquid, &c. i. & generatio eſt cũ motu, & corruptio eſt cum motu. quia oĩs tranſmutatio eſt de aliquo ſ aliqd: & trãſmutatio rei ad illud, ad quod tranſmutatur, eſt generatio illius rei: & tranſmutatio eius ex illo, in quo erat, eſt corruptio illius rei. ver. g. ꝙ trãſmutatio rei ex albedine ſ nigredinem eſt corruptio albedinis, & generatio nigredinis. D.d. illud enſ, ad quod trãſmutatꝫ, &c. & dixit hoc, M quia trãſmutationum quędam eſt ſ vbi, & quędã in quale. Illud. n. ad qđ eſt trãſmutatio in qualitate, iſtm erit trãſmutatũ. v. ꝓ. illud, qđ trãſmutatꝫ ex albedine ſ nigredine, erit nigrum. illud aũt, qđ trãſmutatꝫ de vbi ſ vbi, non erit vbi, ſed in vbi. Et hoc eſt ita. quia trãſmutabilia qdã diſponuntur ſimpliciter, & quędã ſecundum ad aliquid. & ideo dixit: & illud, ad quod eſt tranſmutatio, aut erit ipſum, aut in eo. D.d. & illud, ex quo eſt tranſmutatio, &c. i.

Text 8 ſimo. 15. 16 ph.

&

A & illud, ex quo est trāsmutatio, aut corrumpetur in se, ideſt in ſubſtantia illius, aut in aliqua diſpōne ſua tum diſpoſitionū. verbi gratia quādo trāsmutatio fuerit ā quali ī qua le, aut corrumpetur in ſuo vbi, ex quo transmutatur, quando tranſmutatio fuerit in loco.

Quare manifeſtum eſt, ꝙ alia quidem mouentur, alia vero qe ſcunt. cenſere autem oſa aliquādo quidem quieſcere, aliquādo vero moueri, hoc iam coniūgendum eſt ad olim dictas rōnes.

B Principium autem rurſus idem faciendum eſt a nūc determinatis, a quo quidē incœpimꝰ priꝰ.

Declaratum eſt igitur ex hoc, quòd quædam res ſorte mouentur, & quædam ſorte quieſcunt. Docere autem quòd omnia quādoq; mouentur, & quandoq; quieſcūt, oportet modo habere ſolicitudinem de ipſo ſecūdum ſermones prædictos, & ponere principium illius etiam de illis intentionibus, quos modo

C *determinauimus, ſcilicet illud idem principium, a quo incœpimus primo.*

15 Cum narrauit ꝙ principium perſcrutationis naturalis de motus depoſitione in hac intentione eſt conſiderate de ipſo in oībus entibꝰ, numerando primo oēs modos diuiſionis in entibus ſm conſyderationem motus, & quietis in eis, & nouitatis, & antiquitatis, incœpit primo, & determinauit illas diuiſiones. D. contradixit ex eis opinionibus improbabilibus. D. reuertetur ad id, quod primo intendit de perſcrutatione: D poſtq; fecit rememoratione de illo, qđ declaratū eſt de cōtradictiōe Antiquorū in illis opinionibꝰ. Et dixit: Declaratum eſt igitur ex hoc, &c. & hoc, quod dixit, manifeſtum eſt. & nō cōtradixit eis, ſicut diximus, niſi ad confirmandū ſermonē ſm Dialecticam: qm̄ hoc nō eſt, ppriū huic arti. D. dixit: Dicere aūt ꝙ oſa quā Vi. 8. c. 8. doq; mouent, &c. i. qm̄ hoc eſt ignotū naturalr: & eſt illd, ex quo oportet perſcrutari, & hr̄e ſolicitudinem circa ipſum: & eſt vtrum oſa entia naturalia mouent qñq; „ & quieſcūt E qñq;: aut Iueniē in eis aliquid, quod ſemp̄ mouet, aut ſemp̄ qeſcit. Qm̄ hoc, ꝙ quædā quieſcūt qñq;, & mouentur qñq;, eſt manifeſtum p ſe. ſed eſt quęrendum vtrum hoc, qđ apparet in parte, eſt poſſibile ī toto, aut impoſſe. D. dixit: & habere ſolicitudinem, &c. i. & perſcrutari de eo per illa principia, quæ declarata ſūt ſupr̄ꝰ. & Inuit ea, q̄ declarata ſunt in Quſto, Sexto, & Septimo de motu. D. dixit & ponēr principiū illi, &c. i. ex illa diuiſiōe determinante diſpōnes entiū ī motu, & qete. &, cū dixit hoc, Iœpit iterate illā diuiſionem. F

Aut enī omniā quieſcūt, aut omnia mouentur: aut eorū, quę ſunt, hæc quidem quieſcūt, hæc autem mouentur. Et ſi eorum, quę ſunt, alia quidem quieſcūt, alia vero mouenť, neceſſe ē aut oſa aliqñ qđē qeſcere, aliqñ vero moueri: aut ipſorū qđā quidē ſemp̄ quieſcere, alia vero ſemper moueri: alia autem aliqñ qdem quieſcere, aliquando vero moueri. Quod igitur non poſſibile ſit oſa quieſcere dictū qui-

G dē est, & prius: dicamus aūt & nūc. Et si.n. ſm veritatē sic se habet, sicut quidam dicunt, eē id, quod est infinitum & immobile, attamen non videtur aliquid ſm sensum, sed mouentur multa eorum, quæ sunt. Si igitur sit opinio falsa, aut ofno opinio, & motus est. & si imaginatio sit, & si aliqñ quidem hic videat esse, aliqñ autem aliter. imaginatio .n. & opinio motus quidā esse videntur. Sed de hoc quidē cō-
H sydrare, & quærere rationē eorum, quæ melius habemus, ꝙs si rōne indigeremus, male iudicare et id, quod melius est & potius, & credibile & non credibile, & principium & non principium. Sit autem impoſſe est & omnia moueri, aut alia quidem semper moueri, alia vero semp quiescere. ad omnia .n. hæc sufficiens est vna fides. videmus .n. quædam aliquando quidē moueri, aliquando autē quiescere. Quare manifestum est ꝙ impoſ-
I sibile sit sit omnia quiescere, & a.l.& omnia moueri continue, eo ꝙ alia quidem semper mouentur, alia vero quiescunt semper.

Dicamus igitur, quoniā oīa entia, aut erunt quiescentia, aut oīa mota, aut quædam quiescentia, et quædam mota. Si igitur quædam sunt quiescentia, & quædam mota, necesse est, aut vt omnia quandoque quiescat, & quadoq; moueatur: aut vt quæda quiescat semper,

& quædam moueatur semper K
& vt quædam quandoq; quiescat, & quadoq; moueatur. Quoniam autem impoſsibile est, vt omnia entia sint quiescentia, ita dictum est superius & nos dicemus etiam ipſum nūc. Quoniam si in rei veritate, eēt ſicut quidam dicunt, quod totum ens esset infinitum, & non motum: ſed tamē hoc non appareret ſenſui, ſed videmus ſenſu quod plures rerum entium mouentur. Si L
igitur ſit hic exiſtimatio falſa, et vniuerſaliter exiſtimatio, erit hic motus. & ſimiliter, ſi fuerit hic imaginatio, & ſi fuerit hic exiſtimatio quandoque, quod res est talis diſpoſitionis, & quandoque cōtrario. exiſtimatio enim, & imaginatio exiſtimantur eſſe motus. Sed perſcrutari de hoc, & quærere rationem in eo, cuius ſcientia apud nos est ita firma, quod non indiget ratione, eſt de opere eius, qui no poſ- M
test diſtinguere inter nobilius & ignobilius, & inter certum & incertum, & inter principium, & illud, quod nō est principium. Et ſecūdum hunc modum ipoſsibile e et vt oīa entia moueatur, aut quæda mouentur ſemper, quædam quieſcat ſemper. Quod.n. ſufficit in contraducendo totū hoc vniuerſaliter eſt vnū certum. & eſt, quoniā quæda entia videtur moueri quadoq; et quieſcere

qñq.

A *quandoq;. Vt aute manifestum est igitur quod impossibile est vt quæda quie scant semper, & quædam moueantur semper, quemadmodum apparuit quod impossibile est vt omnia quiescant semper, aut vt oia moueantur semper.*

26 Ista diuisio, quam hic incepit dicere, iã predicta é. & ipse tacuit duo cõdiuidẽta: Quorum vnum est vt omnia entia sint duob⁹ modis, modo, qui semper mouetur, & modo, cui qnq; mouet, & qnq; quiescit:

B Altera aute pars est, vt quædã quiescãt semper, & quædam alia moueãtur qnq;, & quiescant quandoque. Veritatẽ, sicut diximus, sufficit in persecutatione de his duob⁹ modis persecutatio de modo, dicẽte ꝙ quædam mouent semper, & quædam quiescũt semper, & quædam faciũt vtũq;: qñ, cum declarauerit hunc modum esse, destruentur isti duo modi esse. Et, cum induxit prædictas diuisiones, quas prius induxerat fm modum, quem determinauimus, incepit dicere illud, qđ dr de eis prius & vult addere in contradictione eo-

C rum alia, quæ prius non dixerat, & dixit: Qñ autem impossẽ est, &c.i. & dictum est quid existit in eis de entiate, & modo erit dictum. D.di. Qñ, si in rei veritate esset, &c.i. qñ & si ratiocinatio dicentis motũ nõ esse est similis ratiocinatiõi, quę dr in rei veritate propter difficultatem suæ dissolutionis. & est dicẽs ꝙ ens nõ mouet, quia opinatur ꝙ ens est infinitum: & ꝙ infinitũ impossẽ est vt moueatur, quia non hẽt locũ, in quo moueat, vt narrauit in primo istũ libri de Melisso: tñ rõ ista est cõtraria sensui. Et hoc intẽdebat, cum D dixit: sed tñ hoc nõ apparet sensui, &c.i. ꝙ ista opinio contradicit sensui. & omnis opinio, cui contradicit sensus, nõ est bona opinio. Apparet .n. hic res, quæ mouent in rei veritate: & iudicat sensus præcise eas moueri in rei veritate propter congregationẽ qnq, sensuũ in testimonio eõrum ei, quod apparet visui, ꝙ aliqua apparent moueri, sed nõ mouentur. Et ideo opinandum est ꝙ quædã sensibilia sunt, quæ pcise iudicantur esse vera, & quædã sunt, q̃ pcise iudicant esse falsa, licet sentãtur, vt apparet in deceptionibus vi- E sus: & quædam sunt ignota, donec surgat demtratio, sicut apparet de paruitate corporis solis. qui .n. nescit demtrationẽ de magnitudine illius, dubitat, & dicit, qm hoc forte erit ꝓpter remotionẽ, & forte est in rei veritate. Dem. induxit demtrationem, quam non induxit prius, & est de genere contradictionum falsarũ opinionũ, sicut sermo dicẽtis nihil comprehenditur, ex quo sequit aliquod comprehendi. Et dixit: Si igitur sit hic existimatio falsa, &c.i. & F ponens hanc opinionẽ nõ põt euadere, quĩ ponat aliquid moueri. Existimare .n. hic nihil moueri, est existimare posse quam non fuerit: & existimare motũ esse, est falsum apud eos: & falsum põt tã mutari ad verũ. &, si fuerit existimatio aliqua falsa, aut vera, posq̃ nõ fuit, erit mot⁹. qm̃ eẽ hanc existimationẽ est generatio: & oĩs gnatio est motus, aut sequẽs motũ. D.d. & silr, si fuerit hic imaginatio. i. & sequit eẽ imaginationẽ, eẽ motũ imaginatio .n. ẽ gnatio: & oĩs gnatio est motus, aut sequens motũ. Dein. d. &, si fuerit hic

C existimatio qñq; aliquid esse talis dispõnis,&c.1.& hoc apparet magis in existimationibus, quæ mutant in re fm tempora.qm̃,cum apd nos fuerit aliqua existimatio de aliquo, quod sit talis dispositionis in tali tẽpore,& alterius dispõnis in alio tpe. mutatio.n.nostra de existimatione in existimationem est transmutatio necessaria. & intendebat ꝙ, quia ola sunt quiescentia, cõtingit vt nũ quã mutent existimationes in eadẽ re.s.vt in eadẽ re non existimentur existimationes diuersæ in tribus diuersis ita, ꝙ eadẽ existimatio sit de

H Socrate esse in domo, aut exire a domo.quod est valde improbabile.Et quia existimationé, & imaginationem eé motũ,aut sequi motũ non est manifestũ p se, d.existimatio.n. & imaginatio existimant eé motẽ, i. aut sequi motũ. Et,quia oés istæ rõnes sunt ꝓbabiles, & nulla fides é in eis,nisi fm ꝙ ꝓpositões sunt magis probabiles q cõclusio,non quia sunt manifestiores cõclusiõe apd intellectum,dicit: Sed perscrutari de hoc,&c.1.sed perscrutari de hoc, cuius scientia est manifesta per se,& q̃ reterre rõnem super illud, cuius scien-

I tia apud nos est ita certa,ꝙ nõ indiget rõne,est de oꝑe eius,qui non habet discretionem in distinguẽdo.Et eum compleuit cõtradictionẽ istẽ opinionis, reuertitur ad contradicẽdum opinioni secũdæ, & dixit: Et fm hũc modũ,&c.1.&, cum sit manifestum apud nos ꝙ quędã entia mouentur quandoq;, & quiescunt qñq;: & sumus certi ꝙ ista comprehensio non est ex fallacia sensus:nõ istud principium sufficit nobis ꝙ nõ mouentur omnia semper,aut quiescũt semper:aut omnia entia diuidi in duas partes,quarum vna quiescit K semper, & reliqua mouetur semp. Et,cum destruxit istas tres diuisiones ꝓpositas, ꝓdictas, fecit rememorationẽ de hoc,& dixit: Manifestum est igitur, &c.1.& iam igitur apparuit ꝙ entia non diuiduntur in duas partes,quarum vna quiescit semper,& reliqua mouet semper:quemadmodũ apparuit,ꝙ impossibile est vt omnia sint quiescẽtia,& omnia sint mota, & omne hoc apparet ex hoc,ꝙ quædã quiescũt qñq;, & quædã mouentur qñq;. iste enim modus opponitur tribus modis prædictis.

Omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur. L

Cap. 2.

RElinquũ est igitur considerandũ, vtrum oia sint huiusmodi vt moueant, & quiescant: an aliqua quidem sic, aliqua vero semp quiescant, aliqua autem semper moueant. hoc.n.demonstrandum est a nobis.Mouentium igitur,& eorum, quæ mouent, alia quidẽ per accidens mouent, & mouent, alia aũt per se. Per accidẽs quidem, vt quæcunq; ex eo,quia sunt in M *mouentibus*,aut ñs,quæ mouẽtur,& quę per partem.Per se autem,quæcunq; non ex eo, quia sint in mouente, aut in eo,quod mouetur, neq; ex eo, quia pars aliqua ipsorum mouet,aut mouetur.horũ aũt, q̃ p se, alia quidẽ a seipsis,alia vero ab alio. Et alia quidem a natura, alia vero violentia, & ꝓter naturã.quod .n. ipsum a seipso mouetur natura mouetur, vt vnumq;q; aia-

lud.

A lium.mouet.n. animal ipsum a
ipso.quorũcũq; aũt motꝰ prin
cipium in ipsis est hæc natura
dicimꝰ moueri.quapropter a tal
quidem totum natura ipsum se
ipsum mouet: corpus tñ contin
git & natura, & præter naturã
moueri.refert.n. & quali motu
moueatur,& ex quali elemento
cõstet. Et eorũ, quæ ab alio mo-
uentur,alia quidem mouent na
tura,alia vero præter naturam.
Præter naturã quidẽ, vt terrea
B sum,& ignis deorsum. Am-
plius autem partes animalium
sæpe mouentur præter naturã
iuxta positiões,& motꝰ modos.

Remanet nunc igitur considerare, vtrum omnia entia sint talis dispositionis vt moueãtur,& quæ sciat aut quæda sint talis dispõnis, & quædam quiescunt semper,& quæda mouẽtur semper. hoc.n.est, quod oportet nos nunc declarare. Dicamus igitur, quod mouẽtia, et mota mouent, & mouentur quæ-
C *dam per accidens,& quædam per se. Per accidens autem sicut omnia existentia in motu, aut mouentibus,& sicut illud, quod est quasi pars. Per se vero sunt omnia, quæ mouent, aut mouentur, non quia existunt in motore, aut in moto, nec quia pars eorũ mouet, aut mouetur. Eorum autem, quæ mouentur per se, quædam mouentur ex se,& quædam ex alio. Et istorum quædam naturaliter, & quædam* D *violente,& extra naturam. quod enim mouetur ex se,mouetur naturaliter, sicut vnumquodq; animaliũ. animal enim mouetur ex se. & omne, cuius principium motus est in eo, dicitur moueri naturaliter. & ideo animal secundũ totum naturaliter mouet se: sunm corpus autẽ possibile est vt moueatur naturaliter, & extra naturã. hoc.n. diuersatur secundum motum, cui* E *contingit vt moueatur secundũ ipsum, & secundum elementum, ex quo contingit vt constituatur. Et illa,quæ mouentur ex alijs, quædã mouentur naturaliter, & quædã extra naturam. Extra naturã vero est sicut motus corporum terrestrium ad superius,& motus ignis ad inferius. Et membra animaliũ etiam multotiens mouentur extra suam naturam propter modos sui situs, aut propter partes sui motus.* F

27 Cum declarauit ꝙ impossibile est vt motus primus sit, si motus æternus non fuerit. f. vt primus sit æternus: &, si nõ, nõ erit primꝰ: & declaratũ ẽ de dissolutiõe qõnum cõtingẽtiũ, ꝙ necesse ẽ vt ista pscrutatio sit vlis, ita, ꝙ cognoscat, quo est dispõsitum entiũ in hoc. f. in motu, & quiete, incepit pscrutari de hoc ã principio, & iterare pscrutationem de rẽb̃ declaratis prius pscrutatio. n. de eis in hoc loco est magis, ppria. & istę res, qñ fuerint adiũctæ ei, quod declaratũ est in primo isthꝰ tractatꝰ, appare-

G bit ꝙ est hic mot°, & ꝙ est hic vnus mot° ꝙrtn°. Et sunt, sicut diximus, duæ ꝓpones. Quatũ vna est, ꝙ omne motũ hẽt motorẽ. Secũda, ꝙ oĩa, ꝙ mouent in loco, reducunt ad rem motã p principiũ extrinsecũ in ea, nõ motũ oĩno. Et primo incepit pscrutari de prima propõne, dicẽte ꝙ omne motũ hẽt motorẽ: & fecit rememorationẽ de hoc, qđ declaratũ est in principio Quinti de diuisione motoris, & moti ad illud, quod est p se, & ad illud, quod est p accns. & narrauit primo de mõ modorũ diuisionũ entiũ in motu, & in quiete, quẽ

H vult ferre in hoc loco. Et Arist. qui primo processit in doctrina istº intẽtionis de motu. s. in declaratione motũ extrinsecũ eẽ, ita, p est res manifesta ex suis sermonibus in cõgregationibus tractatuũ suorũ, vidit ꝙ ista doctrina ẽ diminuta, & iõ iterauit ipsum. & quidã expositores ignorauerunt hoc, & opinati sunt ꝙ illud, qđ declaratũ ẽ in principio Septimi, ẽ superfluũ, & iõ abscidẽrũt illud a suis libris Et, quia ista est intẽtio eº, incepit diuidere dispones entium in motu, & quiete de illo, qđ est ignotũ ex eis, & dixit: Remanet igit, &c. .i. &, quia manifestũ p se ꝙ non oĩa entia quiescũt, neq; oĩa mouentur, nec ẽdam mouent semp, & reliqua quiescũt semp, cũ ẽdã videant quiescere qñq;, et moueri qñq;, remanet igit pscrutari de hoc. s. vtrũ est posse vt oĩa moueant qñq;, & quiescant qñq; vt sentit in quibusdã: aut sunt aliqua, in quibus hoc est impossibile. s. ꝙ semp mouent, aut ꝙ semper quiescunt. Et iõ nõ curauit de duobus modis, qui dant intelligi a diuisõe, .s. vt entia sint duobº modis, modo, qui semp mouẽt, & modo, qui qñq; mouẽt, & qñq. quiescit. Aut vt oĩa K sint duobus modis, modo, qui semp quiescit, & modo, qui qñq; mouẽt, & qñq; quiescit. Et, cũ distinxit illd, de quo intẽdit perscrutari, incepit diuidere motorẽ, & motũ, & dixit: Dicam° igit, &c. .i. ꝙ illud est horũ .s. motoris, & moti est res, aut p se, aut p accns. Erũt igit quatuor, motor p se, & motor p accns, & motũ p se, & motũ p accns. Et incepit distinguere illud, qđ est p se, ab illo, quod est p accns: quia illud, quod est per accns, decipit scrutationẽ, qñ fuit admixtũ cũ eo, quod ẽ per se. Et vult in hoc, quod dixit p accns i principio istius diuisionis accntis, quod L dẽ vsr. posuit enim ipsum oppositũ eis, quod est per se, quod dicit generaliter. Deinde diuisit illud, quod ẽ per accidẽs, in illud, quod est per accidens, quod dicit principaliter, & illd, quod mouet per suã partem, quod dẽ secũdario, & dixit: Per accidẽs vero .i. illud, quod dẽ principaliter est sicut omne, quod existit in mouẽte & mouetur, idest, ꝙ illud, quod mouet per accidens, est omne, quod dicitur mouere, quia est in moto. Et hoc ẽ duobus modis: modo, qui est impossibile vt moueat oĩno, vt aĩa in corpore & modo, qui ẽ posse vt moueatur, vt homines sedentes in nauibus. Et similiter etiam motor per accns est illud, quod est in motore, sicut rubedo, quæ est in igne, q̃ est combusti- M bile per accns. Et, cum diuisit illd, quod est per accidẽs gñale, in illud, quod est per accidens principaliter, & in illud, quod mouet per suam partẽ, qđ dẽ secundario, dedit exemplum de hoc, & dixit: & sicut illud, qđ est quasi pars .i. ꝙ illd, quod mouetur p accns, quod dicit generaliter, quod-

dam

(Qui sint isti expositores vide q cõ. 33.)

A dã est per accidẽs, qđ dr principaliter,& quodãmodo secũdario : & ẽ illud, qđ mouetur per partẽ, ſ. illud cui attribuitur mouere, aut moueri propter partẽ. v.g. ſicut dicimus in illo, cuius manus mouetr, ipſum mouere & ſiſti accidit in motore, ſicut dicimus, iſte homo percuſſit iſtũ, licet nõ percuſſit eũ, niſi cum manu. Et, cum deſcripſit duos modos eius, qđ eſt p accidens generaliter, incœpit deſcribere illud, qđ eſt p ſe, qđ oppoſitũ eſt, & illud, qđ principaliter dr p ſe, p negationẽ duorũ modorum eius, qđ eſt p accẽs. Et fecit hoc, qm̃
B illud, qđ eſt p accidẽs, ẽ notius illo, qđ eſt p ſe & iõ accidit in quibuſdã locis deſcribere habitũ p negationẽ priuationũ. & d. Per ſe aũt, & c. i. mouentia aũt, & mota per ſe ſunt illa, quę mouent, aut mouentr, neq; per accidens, neq; per partem. Et accepit in deſcriptione eius, qđ eſt p ſe, negationẽ duorũ modorũ eius, qđ eſt p accidens generaliter. Et, cũ diſtinxit illud, qđ eſt per ſe, ab illo, qđ eſt p accidens, & intẽdit conſyderare in eo, qđ eſt p ſe, incœpit diuidere ipſum, & d. Eorũ aũt, quæ mouentur per ſe, quędã mouentr ex ſe, & q-
C dã ex alio, & corũ, quę mouentur per ſe, nõ p accẽs, neq; per partem, ſ. dã mouentr per principiũ exiſtens in eis, vt habenna aïas: & quædã mouentr ab aliquo extrinſeco, vt carentia animabus. D. diuiſit iſta in duo, & dixit: Et iſtorũ quædã naturaliter, &c. D. incœpit dcc arare qđ aïal, fm qđ mouetr ex ſe, eſt motũ naturaliter, & d. qđ. n. n mouetur ex ſe, &cę. Et, cũ narrauit qđ aïal mouetur naturaliter, qa mouetr ex ſe, dedit cauſam in hoc, & d. animal. n. mouetur ex ſe, &c. Et portẽa iſtius ſermonis eſt ſimilis tali mõ. aïalia mouentur ex ſe: & qđ mouetr ex ſe mouetur à principio in eo: & oẽ, qđ mouetr p principiũ in ipſo, mouetur naturaliter: qm̃ oẽ, qđ mouetr p principiũ ſ eo, mouetr p naturã. dictũ ẽ. n. in definitione naturę, qđ eſt principium in re, per qđ mouetr, & quieſcit: vnde neceſſe eſt vt illud, qđ mouetur per principiũ in ipſo, moueatur per naturã. definitiones. n. conuertunt neceſſario cũ definito. Et, cũ declarauit qđ aïal mouetr naturaliter, d. & ideo aïal fm totũ naturaliter mouetr ſe, i. &, cũ dicim⁹ qđ animal mouetur naturaliter, intẽdimus qđ aïal
D mouet corpus per ſuã naturã, & corpus mouetr p ſuã naturã ab ea: ſed mouetur fm qđ eſt corpus ſuo motu naturali. & ideo d. corpus autem ſuũ eſt poſſibile vt moueatr naturaliter, & extra naturã, i. qđ, cũ mouetr ſi motus à ſua aïa naturaliter, mouetr qñq; naturaliter, & qñq; extra naturam: motus aũt eius fm qđ ẽ aïal ẽ naturaliter: cũ nõ moueatr, fm qđ ẽ aïal, niſi ab aïa: & aïa mouet corpus naturaliter. Et dedit has oẽs rationes, qa poteſt aliquis dicere, qđ motus corporis ab aïa, v.g. ad ſuperius, ẽ motus extra naturã, cũ moueat ipſum e contrario ſuo motu naturali. corpus. n. aïalis innatũ eſt moueri ad inferius, ſed tñ, quia aïa aïalis ẽ forma ſui corporis naturaliter, neceſſe eſt vt motus eius à ſua aïa ſit naturaliter. ſed, ſi fuerit inuentum aliqđ motum p principiũ in eo, ita qđ in ſuo corpore nõ ſit principiũ contrariũ motui animę, tunc illud motũ erit motum naturaliter ſimpliciter, ſ. p aïam, & p corpus, vt declaratum erit de corpore cœleſti. Et, cũ dixit, qđ poſſe eſt vt aïal moueatr naturaliter,

E Mouetur aïal fm qđ ẽ corpus per ẽ. & extranaturã; motus eius, fm qđ ẽ aïal, ẽ ſp naturalis. Vide 2. cap. de tuba orb.

F

Motus corporis cœleſtis eſt

G liter, & extra naturã, d. hoc. n. diuer
simplena
lis, & ex
te aq. &
ex pte cor
pus. Vi. le
oppoſitũ
a cor. c.
Vide cõ.
tum.
ſatur, & c. & cã i hoc, q̃ corpus ani
malis q̃q. moueſ ab alia ipſius na
turaliter, & q̃nque extra naturam,
eſt diuerſitas partium, quas moue
ant ad illas partes locales, ad quas
mouentur elementa. Si igitur contin
git, q̃ alia moueat corpus ad partẽ,
ad quã moueſ corpus ſm motũ ele
mẽti dñantis i ipſo, tũc motus cor
poris ab alia erit naturaliter, & tũc
cõtingit in eo naturalitas ex mo
tore, & moto. v. g. q̃q̃ ala moueſ
ex ſe deſcẽdẽdo, tũc motus eius erit
naturalis: ſi aũt motus eius erit ecõ
H trario motui elementi, tunc motus
corporis ab ala erit nõ naturalis. v.
g. q̃n hõ ſaltat in ſurſum. Et, cũ de
clarauit q̃ illd, q̃d mouet ex ſe, mo
ueſ naturaliter, nõ violente, nec cõ
ſequẽter ſtatus fuerit motus ſui corporis
in ſet, ſcitu quotundã motuũ aiæ,
incepit notificare ét q̃ i eo, q̃d mo
uetur ex alio, ſuentunt iſti duo mo
di, ſ. motũ naturaliter, & motũ ex
tra naturã, & d. Et illa, cũq̃ mouen
tur ex alio, &c. & intendit per illud,
q̃d mouetur naturaliter, motũ lapi
dis ad ima ferius, & motus ignis ad ſu
perã. & poſſunt iſta moueri ex alijs,
Elementa
non dãt
motum ex
alijs, niſi
q̃a & dan
J tur extra naturã, motũ illorum ad
mouẽ ex ſe, donec moueant ex alijs.
Id eſt. 29
contrariam partem debitam. v. g. li
cut dixit motum corporum terre
ſtrium ad ſuperius, & motũ ignis
ad inferius. Dicit et membra animã
lis multotiens, & nec ſi diceret, cor
pus autem eius poſſibile eſt vt mo
ueatur naturaliter, & extra naturã.
Et intendit per ſitum modum mo
tus. Et intendit per partes motuum
ſuperius, & inferius.

Et maxíe moueri ab aliquo K
id, q̃d mouetur, in his, q̃ ſunt natu
raliter mouenti, eſt manifeſtũ, pro
pterea q̃ manifeſtũ eſt ab alio
moueri. Poſtea aũt quæ ſunt p̃
ter naturã, eorum, q̃ ſunt ſm na
turã, ipſa, q̃ à ſeipſis, vt anima
lia. nõ. n. hoc eſt ſm naturalitatem
an ab aliquo moueri, ſed quo
oportet accipere id ipſius, q̃d mo
uet, & id, q̃d mouetur. Vi. n.
vt in nauibus, & in his, q̃rũ na
tura cõſtat, ſic & in animalibus
eſſe diuiſum id, q̃d mouet, et id,
q̃d mouetur, & ſic totũ ipſum
ſeipſum mouere. Maxime aũt L
dubitatur reliquum diuiſæ vltimæ diuiſionis. eorũ. n. q̃ ab alio
moueri, hæc quidẽ præter naturã poſuimus moueri, alia aũt
reliquuntur opponi, quia natura. Hæc aũt ſunt, quæ dubitatio
nẽ afferunt, à quo mouean, vt leuia, & grauia. hæc. n. ad oppoſita quidẽ loca violentia mouẽtur ad propria aũt, leue quidẽ ſurſum, graue aũt deorſum natura.

Et in rebus, quæ mouentur extra naturã, apparet proprie ſed M
illud, quod mouetur, mouetur ab aliquo, quoniam in his, q̃ mouentur ab alijs, manifeſtum eſt. Deinde ꝓ illa, q̃ mouentur extra naturam, illa ex illis, quæ mouentur extra naturã ſunt, quæ mouentur ex ſe, Vt animalium. non. n. latet de illis mouere ab aliquo, ſed oportet determinare in animalibus motore a moto. Videtur. n. ſcire quod quẽ-

admodũ

A admodū in nauibus, et ī alijs, quorum constitutio non est naturalis, sic & in animalibus motor distinguitur a moto, & secundum hunc modum erit ipsum secundum totū mouens se. Sed illud, in quo est dubitatio proprie, est illud, quod remanet de diuisione prædicta. diximus.n. quòd eorum, quæ mouentur ex alijs, q̄dam mouentur extra naturā. ponendum est igitur quòd q̄dā mouentur naturaliter. Et ista

B faciunt dubitare, si mouentur ab aliquo. v.g. leuia, & grauia. ista n. mouentur ad duo loca opposita violente: & mouentur ad sua loca propria, leue quidem ad superius naturaliter, graue autem ad inferius naturaliter.

28 Cum diuisit motorē, & motū in illud, qd est p se, & in illud, qđ est p accidēs, incœpit cōsyderare in modis eorū, quæ mouentur per se, & perscrutari vtrū omne motum eorum habeat motorē, aut non. Et est qō,

C de qua perscrutatus est in principio Septimi: cum sit prima qō, de qua deberet perscrutari ille, qui vult ḡre vtrū sit hic motus æternus. Et fecit hoc, quia voluit declarare dispōnē in hoc de corporibus simplicib⁹ sermone proprio. ista.n. fecerūt dubitationē in hoc, q̄ eē motū habet motorē. Et iteravit ea dicta, quibus est vsus in declarādo hāc qōnē, quia voluit incipere p̄scrutationē à principio de illis rebus dictis: & cōpleuit sermonē in eo. oē.n. qđ fuit declaratū de eo, fuit decisum in

eis diuersis: & mō vult congregare D illd, & cōplere p̄scrutationē de illo. Et qa prius diuisit illa, q̄ mouentur p se in tres modos, in motū violente, & motū naturaliter, & diuisit ea, q̄ mouentur naturaliter in duo, scī habentia aīam, & in ea, q̄ mouentur per declinationē, s. per grauitatem, & leuitatem, incœpit dicere in quibus istorū apparet motū habere motorem, & in quibus latet, & dixit: Et in rebus, quę mouentur extra naturā, &c. i. &, cū res moteę sint tribus modis, manifestum est q̄ illa, quę mouentur violenter, & extra naturā, sicut terra ad superius, & ignis ad inferius, E mouentur ab alio, s. manifestum est ī istis q̄ motor in eis aliud est à moto. D. d. Deinde post illa, q̄ mouentur, &c. i. & post ista apparet hoc in eis, quę mouentur naturaliter ex se, sicut in modis animalium, s. q̄ motor in eis apparet esse aliud a moto. Et d. Deinde post illa. qa ista intentio magis apparet in eis, quę mouentur violente, & post ista apparet in animalibus. nullus.n. dubitat q̄ aīal mouet ab aīa, & q̄ anima est motor, & corpus est motū. & ideo d. non.n. latet, &cę. & in hoc modo dicimus q̄ motor differt à moto, F quia non latet aliquem in animalibus q̄ corpora sua mouentur à principio existente in eis alio ab eis. sed latet de eis hoc, qūo ē existēna motoris in eis, s. vtrum est distinctus ab eis econtrario eis, quæ mouentur à motore extrinseco, s. quia in istis apparet manifeste q̄ motor est distinctus à moto. Et intēdit per hoc exDocumentum. pergefacere hoīes ad appetendum quærere de parubus aīæ, & d. Videtur.n. ferē q̄ quemadmodū in nauibus, &c. & intelligendum hic per distin-

G distinctionē distinctionē in esse, nō distinctionē in definitione. motorē .n. in alijs esse distinctū a moto p definitionē est manifestū p se, sed est ignotū vtrum distinguatur, aut nō distinguat, nisi sē, & hoc intēdebat, cū d. sed quō oportet determinare, &c. i. determinare qualis ē dispō motoris ad motū. Et, cū d. q̄ de hoc est p̄scrutādū in alijs libus, dicit dubitationē, quę facit credere q̄ motor sit alijs p̄t distingui fm se, & d. Vt. n. fere, &c. i. & hoc est dubiū. qa nō aliquis dicere q̄ forte ita est i dispōne motoris ad motū in alijs H bus, sicut in rebꝰ artificialibꝰ, q̄ mouentq̄ principiū in eis, sicut i nauibus, & in alijs artificialibus. Qm̄, cū d. hoc, reuertit̄ est ad distinguēdū illud, qd est manifestū de alijs libus, & d. & fm hunc modū, &c. i. & fm hāc opinionē de alijs, ipsum cōponi ex motore, & moto, quorū vtrūq; distinguit̄ a reliquo naturaliter, intelligendū est q̄n dicimus q̄ alia mouet le fm totū, i. fm q̄ cōponit̄ ex motore, & moto, & nō ita, q̄ motor, & motū sint in eo idem i actu. D. d. Sed illud, in quo est dubitatio, proprie est illud, qd emanet ex diuisione. i. & dubitatio nō est nisi in tertio mō. lā. n. diuisimus ea, q̄ mouentē essentialiter, & diximus q̄ quę dā mouentē violente, & q̄dā naturaliter, & eorum, quę mouentē naturaliter, q̄dā videt̄ moueri ab aliquo alio. & sunt alia alijs, & in quibusdā latet hoc, & sunt corpora simplicia. a In istis. n. nō apparet alietas motoris a moto, sicut apparet in habētibus alias, immō in eis nō est alietas fine, & sunt sicut d. graue, & leue. Ista. n. inueniuntur moueri ad sua loca naturalia ex se, & ad loca opposita suis locis naturalibus ex I alijs. v. g. quia lapis ad inferius mouetur per se naturaliter, & ad superius p violentiā, & econtrario ignis. & hoc intendebat, cum d. ista enim mouent ad duo loca opposita duobus suis locis naturalibus, & mouētur naturaliter ad sua loca propria.

A quo aūt, non adhuc manifestum, vt cū mouentur præter naturā. etenim ipsa á seipsis dicere impossē est. vitale. n. hoc, & animatorum est propriū. Et sistere possent seipsa. dico aūt, vt si ambulādi causa sit sibi, & nō L ambulādi. quare, si in ipso igne est sursum ferri, manifestum q̄ in ipso & deorsum. irrationabile aūt ē illud, vno motu moueri solū à seipsis, sed ipsa seipsa mouēt.

A quo mouentur, non est manifestum in eis, sicut est manifestū, quando mouentur extra naturam. dicere. n. ea moueri ex se impossibile est. hoc. n. est proprium animalibus, & est proprium habētibus animas. Et, si ita esset, tunc esset M *possibile eis quiescere ex se. & dico, v. g. quod, si aliquis est cā suspensus in ambulatione, est ēt cā suspensus in dimittendo sui ambulationem. & ideo, si ascensus ad superius est ex ipso igne. manifestum est quod descensus ignis etiā ad inferius est ex ipso igne. & dicere ēt quod res, quæ mouentur ex se, vno motu tantum mouentur, non est de ratione, si mouent se.*

Idest

a In corpꝰ simplicibꝰ nō est alietas motoris a motor, sicut apparet i hꝰ tibus alijs. Vide 4 phy. cō. 71.

A Idest in corporibus aũt simplicibus nõ apparet ipsa moueri à motore alio motu, sicut apparet hoc in eis, q̃ mouent ab extrinseco. D.d.dicere n. &c.1. & non possumus ẽt dicere in eis, quę mouentꝰ à principio i eis addito ei, qđ mouet ex eis absq; eo q̃ indigeãt cã extrinseca, sicut diximus in eis, q̃ mouentꝰ ex se, q̃ mouentꝰ à principio in eis sine indigentia causę extrinsecę: sicut est dispõ in habentibus aĩas. hoc.n. impossibile est. D. incepit declarare qũo ẽ impossibile, & d. q̃m hoc nõ est, nisi in aĩalibus, s. quę mouentur a principio in eis sine indigentia causę extrinsecæ. D. dedit rõnẽ super hoc, & d. Et, si ita esset, &c.1. v. g. si ignis eẽt cã in se, p quã posset moueri sine indigentia cãę extrinsecæ, tunc p istã causam posset quiescere sine indigentia cãę extrinsecę. Res.n. in qua est cã, qua põt moueri sine indigentia causę extrinsecę, sicut aĩal, i quo ẽ aĩa, p illã põt quiescere. D.d. & dicere ẽt, &c.1. & dicere in eo, qđ mouetur p principiũ in eo sine indigẽtia alicuius extrinseci, qđ mouetur vno motu, nõ est fm rõnem. principia enim, quæ sunt huiusmodi, C ĩnata sunt mouere motibꝰ diuersis.

Amplius qũo contingit cõtinuũ aliq̃d & cõpositũ, ipsum se ipsum mouere? Quatenꝰ enim vnum, & cõtinuũ, nõ tactu, eatenus impassibile est. sed quatenus separatũ est, eatenus hoc qdẽ aptũ natura est facere, illud vero pati. Neq; ergo horũ vllũ ipsum seipsum mouet (consitꝝ.n. sunt) neq; aliud continuũ vllũ: sed necesse est diuidi mouẽs in vnoquoq; ab eo, qđ mouet: vt in inanimatis videmus, cum D aliquod animatorũ mouet illa.

Et etsa quo est possibile vt aliquid continuum naturaliter consentiens moueat seipsum? Secundum.n. quod est vnum, continuum, nõ cõtigũ, est irreceptibile passionũ. & secundum quod est se gregariũ, erit tale, quod quiddam eius est innatum recipere, et quiddam agere. Nullum igitur istorũ mouet seipsum, cum sit consentiẽs, neq; aliquid omnino cõtinuum: sed E *necesse est vt motor in quolibet eorum sit distinctus a moto: sicut videmus in carentibus anima, quando mouerit illa aliquod habẽtium animas.*

Cum declarauit q̃ illa, q̃ mouentur naturaliter, nõ mouentꝰ p principiũ in eis, quia nõ mouentꝰ ex se, induxit ẽt secundã declarationẽ, p quã declarat q̃ illa ẽt nõ mouentꝰ p principiũ in eis. Et abbreuiatio eiꝰ. qđ dicit, est. Et, quia illa, q̃ mouentur p principia in eis, necesse est vt diuidant fm definitionẽ in motorẽ, & motũ, & vt non sint idẽ fm de F finitionẽ, & essentiã: motor. n. debet eẽ distinctus à moto, aut fm definitionẽ, & esse insimul, sicut illa, q̃ mouentꝰ ab extrinseco: aut fm definitionẽ tm̃, sicut est dispõ in habentibus aĩas. Anima. n. quę est motor in eis, distinguitꝰ a corpore, qđ ẽ motum fm definitionẽ: licet nõ distinguatꝰ fm eẽ, s. q̃ impossibile est aĩam eẽ sine corpore, nisi æquiuocæ. Et, quia corpora simplicia sunt vna fm definitionẽ, & nullũ eorũ põt diuidi i motorẽ,

motoré, & motū: necesse est vt non sint mota ex se, nisi eēt posse vt motor esset ipsum motū. Sit igitur aliquis dixerit q̄ sunt corpora simplicia cōpōsita ex materia, & forma, quorū vtrūq; est distinctū fm̄ definitionē a reliquo, dicemus aut hoc, q̄ prima materia nō est ens in actu, & illud, qd mouetur est ens, de Ens diuidit in motorem, & motū in actu: cū illud, qd est in potentia, neq; mouet, neq; mouet. Si igitur ipsum q̄ mouetur ex se, cōtingeret vt esset mouens, & motū eodē mō

Obiectio.

Solū. Ex hoc vide q̄ non sint pres sorū subiu

H fm̄ formā: cū nō est ens in actu, nisi fm̄ formā. qd est impossibile. D. d. & ēt quōcūq; est posse, &c. intendit p cōmunē illud, qd est vnū non per cōtiguitatē: & intendit p cōueniēs illud, qd est cōsimilitū partū, cuius definitio partis, & totius est vna, & illud, qd nō est diuersę subiantię. D. d. Secundū igit̄ q̄ est continuū, &c. ea quę sunt continua, fm̄ q̄ sunt continuę, nō contigua, impossibile est vt recipiant passionē, a motū ex se: cū non diuidant̄ i motoré & motū: nisi essent cōtinuę copulatę fm̄ contiguitatē. Et d. hoc, q̄ illud, qd mouetur ex se, aut erit diuisibile fm̄ definitionē in motoré, & motū, aut erit diuisibile i partes fm̄ cōtiguitatē: sicut qd segregatur ex aliquibus, qd est cōtinuū fm̄ cōtiguitatē. Oē igitur, q̄ mouet ex se, aut erit distinctū, aut diuisibile fm̄ definitionem, aut fm̄ quantitatē, i. partes. & cum corpora simplicia nō diuidant̄ alterō modo tū illorum, sequit̄ q̄ nō moueant ex se oino. D. d. & fm̄ o. est segregatū. & c. illa aūt, q̄ diuidunt aut fm̄ definitionē, aut fm̄ quantitatem, pole est vt diuidant̄ in motorem, & in recipientem motum. Et, cum potuit q̄ res continuę consimiles impossibile est vt moueantur ex se: mihil enim qd̄ mouetur per illud, per qd̄ mouetur res, mouet se, nisi fm̄ illud, qd̄ est nō cōsimile. i. fm̄ q̄ diuidunt̄ in motoré, & motū, dicit: Nullū igitur illorū, &c. & ista est conclusio, quā intēdit per hunc sermonē. Et ille sermo sic cōponitur. Corpora naturalia sunt consimilū partiū simplicium: & illa, q̄ sunt cōsimilū partiū simplicū, impossibile est vt moueāt se: ergo corpora naturalia nō mouent se. Et, cū dedit conclusionē, induxit terminū medīū istius cōclusionis, & d. cum fit conuenies, &c. i. cū ista sint cōuenientia, & nullū cōsimile mouet se. Et quasi mot̄ pr: primo, & verificauit maiorē propositionē, s. q̄ impossibile est vt aliq̄d moueat se, fm̄ q̄ est vnū continuū, sed fm̄ q̄ est segregatū differētū. D. induxit conclusionē, & post̄ indixit syllogismū, & rāsiit, proponē m̄ maiorē, & minorē, cū d. cū fit conuenies, & nullū aliq̄d, fm̄ q̄ est cōtinuū, mouet se, i. cū corpora naturalia sint continua, & nullum vnū cōtinuū mouet se. Et, cū declarauit q̄ non mouent ex se, incepit declarare q̄ necesse est vt moueant̄ ex alijs, & d. sed necesse ē, &c. & cū fit declaratū q̄ nō mouent̄ ex se, sequitur necessario vt moueantur ex aliis ex extrinsecis. Et hoc intendebat, cum dixit, & motor in quolibet eorum distinctus a motu in quolibet eorum. Deinde dedit exemplū in hoc, & dixit: sicut inuenimus in carentibus anima, &c. q̄ deest quōd motor in eis est necessario extrinsecus, sicut motus lapidis ad supernus ab homine.

Nullū de tribus fm̄ q̄ sunt cōtinua mouet se. Et. 4. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Sed

A Sed accidit & hæc ab aliquo semp moueri. fiet aũt vtiq; ma-
nifestiũ diuidentibus causas. Est
aũt & in mouẽtibus accipere q̃
dicta sunt. Alia. n. præter natu-
rã ipsorũ motiua sunt, vt vectis
nõ natura ponderis motiuus ẽ:
Alia vero natura, vt actu cali-
dum motiuũ est calidi potẽtia.
similiter aũt & in alijs hmõi. Et
mobile quoq; similiter natura,
qđ est potentia quale, aut quan
tũ, aut vbi, cũ habeat principiũ
tale in seipso, & nõ fm accidẽs.
B erit. n. idẽ, & quantũ, & quale,
sed alterũ alteri accidit, & nõ se
cundum se ineſt. Ignis itaq;, &
terra mouentur ab alio, violen-
tia quidem, cum præter naturã,
natura autem, cum ad suos ipso
rum actus potentia existunt.

Sed sequitur in istis, si mouen-
tur naturaliter, vt semper moueã
tur ab alio. & hoc apparet diui-
dendo causas. Et debemus accipe-
re in motoribus ẽt illas intentiões,
C *quas diximus Quemadmodum. n.*
quadã sunt mota extra naturam,
v. g. quoniã sagittam manganella
mouere lapidẽ non est naturale: Et
quadam naturaliter, v. g. quod ca-
lidũ in actu mouet calidũ in poten
tia. & secundum hunc modum est
dispositio de alijs similibus. Et si-
militer ẽt illud, quod mouetur na-
turaliter, est illud, quod est in po-
tentia quale, aut quantum, aut
vbi, cum principiũ, quod est tale,
fuerit in eo non accidentaliter. idẽ D
n. est quale, & quantũ, sed alterũ
eorum est in altero per accidẽs, nõ
per se. Ignis igitur, & terra mo-
uentur ex alio, aut violente, quan-
do mouentur extra naturam, aut
naturaliter, quando mouentur ad
suas actiões, quas habẽt i potẽtia.

Cum declarauit q̃ illa, q̃ mouen § 1
tur naturaliter, q̃ sunt carentia ani-
mabus, s. corpora simplicia nõ mo-
uentur ex se, fuit necesse vt moue-
rentur ex aliquo extrinseco. omne
. n. motũ ab aliquo, necesse est aut E
vt motor sit in eo: & tunc erit mo-
tũ ex se: aut extra illud. Et forte hoc
nõ sequit, nisi cũ declarabitur q̃ oẽ
motũ habet motorẽ: & q̃ nihil mo
uet se ita, q̃ motor sit ipsum motũ.
Cũ igitur declarauit, sicut diximus,
q̃ illa, quę mouẽtur naturaliter, &
carent alabus, non mouent ex se, di
xit: Sed sequitur in istis, &c. i. & se-
quit ex sermone p̃dicto vt nõ mo-
ueant nisi ab aliquo extrinseco, cũ
nõ moueant a principio in eis. D. in-
cœpit declarare hoc alio mõ, & d. &
hoc apparet diuidendo causas, &c.
i. & apparet ẽt q̃ ista, quæ mouen- F
tur naturaliter, & nõ aãta, sunt mo
ta naturaliter ab aliquo extrinseco,
diuidẽdo causas in suas primas spe
cies. deinde accipiemus similia il-
lis in motoribus. mouentia. n. sunt
vnus modorũ causarum. Et intende-
bat q̃, quia causę diuiduntur pri
mo in duas partes, quarũ vna est vt
sint causæ fm violentiã, secunda vt
sint causę fm naturã, necesse est vt
mouentia diuidant in has duas par
tes. Et hoc intendebat, cũ d. Et de-
bemus accipere, &c. i. & debemus di
uidere

G uidere ét mouétia in istos duos modos, I quos diuisimus causas fm naturá, & extra naturam. D.d.quéadmodum.n. quędá mouentur extra naturá, &c. & hoc intellectũ est per se. D.d. & quædam naturaliter, &c. i. & quædam mouéna mouent per suá naturá: sicut calidum in actu, qđ habet naturá mouendi illud, qđ est calidum in potentia, vt fiat calidum in actu. D.d. & fm hunc modum, &cę.i. & alię virtutes achuæ, q̃ habent naturam facere ea, q̃ sunt in potentia, sibi similia in actu. Et, cum d. motoré fm naturá, incœpit H dicere de moto fm naturá, & d. Et simiter, ét &c.i. & quędadmodũ illa, q̃ mouent naturaliter sunt illa, I quibus natura é mouere aliquid, & ad aliqd, donec faciat illud in actu, ita ét illud, qđ mouetur naturaliter, qđ est in potétia, aliqua intentio þdicamentorũ decé, v.g. vt sit in potétia quale, aut quantũ, aut vbi. Et, cũ oć, qđ est in potentia motũ, est illud, I cuius natura est recipere aliqđ þdicamentorũ decé, sequitur q̃ motor naturaliter sit omne, qđ pót mouere illud, qđ est in potentia aliqđ þdicamentorũ decé, vt faciat illud þdi- I camentum in actu. Et iõ d. necesse est esse in hoc, q̃ motũ naturaliter sit hoc, q̃ principiũ mouẽs sit. & dicit, cum habeat principiũ, &c. & dicit hoc, q̃ñ res mouetur ab aliquo essentialiter. Cum igitur mouetur ab aliquo essentialiter, tunc mouetur ab eo per suá naturá: &, cũ mouetur accidẽtaliter, nõ mouetur ab eo p suá naturá. D. declarauit hoc, & d. idem. n. est quale, & quantũ. i. & exemplũ eius, qđ mouetur p accidens est, vt aliquis motor moueat aliquid, qđ est in potentia, v.g. quale. &, cũ facit ipsum quale in actu, K sequitur illud habere quantum, qđ prius non habebat. v.g. q̃, cũ aqua mouet aciem ad frigus, sequit̃ illud minor quantitas. & similiter ét forte mouet aliquid in quantitate ẽntialiter, & sequit̃ illud qualitas p accidẽs, v.g. ex quo nutrit̃ ał. a mul- totiens. n. sequitur quantitaté in ea aliqua qualitas. & d. idem. n. ht quale, & quantũ. i. ab eodẽ motore. Et cum ita sit, necesse ẽ vt alterũ sit ab eo essentialiter, & alterũ accidentaliter, ſ. q̃, si quantitas fuerit ab eo essentialiter, qualitas erit accidẽtaliter, & econuerso. & ideo d. sed alterum eorũ est in altero p accidens. i. sed alterũ eorum sequitur necessario vt inueniat̃ ab illo agente vno p accidẽs. b vnũ. n. agens non hét naturá largiendi, nisi vnũ tñ. Et, cũ declarauit q̃ omne, qđ in quolibet þdicamento, mouetur naturaliter ab eius motore extrinseco naturaliter, cũ fuerit in sua potentia vt moueatur naturaliter ad illud, v.g. ad quale, & quantum, & vbi, & posuit q̃ illud, quod mouetur accidentaliter, & violenter, est illud, quod mouetur ecõtrario illi, quod in sua potentia est vt moueatur, & similiter M é d. illo, qđ mouet, cõclusit ex hoc q̃ terra, & ignis, & alia corpora simplicia habent istos duos modos vt moueant, & moueantur. habent. n. virtutem naturalem, & violentam, accidentalem. Et dixit: Ignis igitur, & terra, &c. i. q̃ ista mouentur violente, quando mouentur per virtutem violentam, quæ est in eis. & mouentur naturaliter, quando mouentur ab eo, quod generat ipsa. Et intẽdebat declarare ex hoc sermone, q̃ motus corporum naturalium

L

A in loco est in rei veritate ab eo, qđ generat ip̄sa, sicut alia accidentia, q̄ inueniuntur generari in re p̄ generationē ipsius: & q̄ ista sunt magis digniora esse de numero eorū, quæ mouent ab extrinseco, q̄ de numero eorū, quę mouent p̄ principiū in eis: & q̄ nulla est cōtradictio in eis in ponēdo illa moueri naturaliter, & ex extrinseco: cū plura generabilia naturaliu generent naturaliter ex extrinseco. Et, cum declarauit in istis q̄ necesse est, vt numerētur in eis, quę mouent ex extrinseco, & iā posuit ea moueri naturaliter, declarauit ſm quot modos dī in eis moueri naturaliter, cum eo, quod mouetur ex extrinseco: cum apparet I primo aspectu q̄ omne motum ex extrinseco mouetur violente.

B Qm̄ aūt, qđ potētia est, multipliciter dicitur, hæc causa est, vt non sit manifestū á quo hæc moueant. vt ignis, sursum, et terra deorsum. Est aūt potētia aliter sciēs qui discit, & qui habet iā, & non contēplat. semp autē, cū simul actiuū, & passiuū sint, fit aliq̄ actu, qđ est potētia, vt

C ipsum discens. & ex eo, qđ potētia est, alterū fit potētia. qui. n. habet sciam, non aūt contēplatur, potētia est sciens quodāmodo, sed ñ vt et antea q̄ disceret. cū aūt sic se habet, si aliquid nō prohibeat, operat, & cōtēplat, aut erit in cōtradictiōe, & ignorantia. Similiter aūt hæc se habent & in physicis. frigidū. n. potētia calidū est. cū aūt fuerit mutatū, iam ignis est: vrit aūt, nisi q̄d prohibeat, & ipediat, simiſiter aūt se habet & circa gra- D ue, & leue. leue. n. fit ex graui, vt ex aqua aer. hoc. n. potentia primū, & iā leue est, & operabitur confestim, nisi quid prohibeat. actus aūt ipsi⁹ leuis est alicubi esse, & sursum prohibetur aūt, cū in contrario loco est. & hoc similiter sese habet & in quāto, & in quali. Attamen quæritur hoc, quare ad suū locū mouent leuia, & grauia. Causa autē est, quia apta natura sunt aliquo. et hoc inest ipsi graui, & leui esse, hoc quidē ipso sursum, illud au E tē ipso deorsum determinatū. Potentia aūt est & leue, & grave multipliciter, sicut dictum est. cū. n. est aqua potētia quodāmodo est leue. &, cū aer ē, adhuc potētia est. contingit. n. impeditū, & nō sursum esse. sed, si auferatur impediēs, agit, et sem p̄ superiu fit. Sist aūt & quale, vt actu sit, mutatur. illico. n. cōtēplat sciēs, nisi aliq̄d ,phibeat. et ipsum quantū extēditur, nisi qđ prohibeat. Qui aūt id, qđ sustinet, et phibet, mouit, ē vt moueat, ē vero vt nō: vt qui columnā diuulsit, aut qui lapidē remouit à vase in aqua. ſm accidens. n. mouet: sicut reflexa sphæra nō à pariete mota est, sed à ,pjciēte. Qđ igit nihil horū ipsum mouet seipsum manifestū ē, sed motus habet principiū, nō mouēdi, neq̄ faciendi, sed patiēdi.

Et, quia illud, quod est in potentia, dicitur multis modis, hæc sunt

G cā vt illud, ex quo mouentur iſta, et ſimilia, eſt non manifeſtū. v.g. quod ignis mouetur ad ſuperius, et terra ad inferius. Et addiſcens eſt in potentia ſciens alio mō ab eo, ſe cundum quem illud, quod habet ſciam, ſed non ſcit eſt ſciens in potētia. et illud, quod eſt in potētia, ſorte erit ī actu, quādo fuerit ſemper cōgregatū agēs, et recipiēs. v. g. quod addiſcens fit ſciens ab eo, cuius ſcia in potentia erat aliud in H potētia. quod.n. habet ſciā, ſed non ſcit, eſt ſciens ī potētia quoquo mō. ſed iſte modus potentiæ nō eſt ille modus, in quo erat prius, antequā addiſceret. cū igitur fuerit in hac diſpōne, aget ſua actionē, & ſciet tunc, niſi aliquid impediat. &c. ſi non, contingeret vt eſſet in oppoſito ſcientiæ, ſcilicet ignorantiæ. Et ſecundum hunc modum currit diſpoſitio de rebus naturalibus etiā. frigidum.n. eſt in potentia calidū. I & , cum fuerit tranſmutatum, erit tunc ignis, & combureret, niſi aliquid impediat. & ſimiliter eſt de grauibus & leuibus ēt. quandoq; .n. ex graui generatur leue, v.g. ex aqua aer, primo.n. erat tale in potentia, & tunc fiet leue, & faciet ſtatim ſuam actionem, niſi aliquid impediat. actio.n. leuis eſt vt ſit in aliqua vbi. & ſuperius. impedimentum autem accidit ei, quando fuerit in contrario loci eius. et ſecundum hoc eſt curſus in quantitate K etiam, & in qualitate. Quamuis hoc debet quari, ſ. quare leuia mouentur ad vnum locum, & ſimiliter grauia. Et cauſa i hoc eſt, quia ſunt nata vt ſint in aliquo vbi. & eſſentia grauis, & leuis eſt ipſa, illud vbi tari inferius & iſtud ſuperius. Sed leue, & graue in potentia ſunt multis modis, ſicut diximus. aqua.n. dum eſt aqua, eſt in potentia leuis quoquo modo &, cū fuerit aer, poſsibile eſt vt impedia L tur, quin ſit ſuperius. ſed, ſi illud impedimentum auferatur, ſtatim auget ſuā actionem, & erit ſemper ſuperius. et ſecundū hunc modum tranſmutatur quale etiā ad illud, quod eſt in actu. ſcīēs.n. ſtatī ſciet, n: ſi impediatur & ipſum ēt quātū extenditur, ſi nihil ſit, quod impediat. illud autē, quod auſert impedimētum, quoquo mō eſt motor, et quoquo modo nō eſt motor. v.g. quod, ſi aliquis homo auferat co. M nam ſuſtinentem pondus, aut auferat lapidem poſitum ſuper vtrē in aqua, tunc mouebit iſta, ſed per accidens: quemadmodum pila, q̄ a pariete reflectitur, non mouetur a pariete, ſed a proſciente. Declarātum eſt igitur quod nullum iſtorum mouet ſe ita, quod in eo ſit principium motus, vt moueat, aut vt agat, ſed vt recipiat actionem.

Cum

A Cū declarauit ꝙ lapis, & vſt cor-
ij pora naturalia ſimplicia nō mouẽ-
tur ex ſe,cū nō diuidant in motorẽ,
& motū, & ꝙ pp hoc neceſſe eſt vt
motor eorū ſit extrinſecus, & decla
rauit ꝙ motor eorū eſt extrinſecus,
cū hoc ꝙ ſunt mota naturaliter, &
ꝙ hoc in eis eſt p potentiã natura-
lẽ, ꝙ eſt l eis vt moueant ad ſua lo-
ca propria, ſicut potentia exiſtẽs in
re generata in ſubſtantia ad recipiẽ
B da alia ꝓdicamẽta,ſ.ꝙ motor in eis
ẽ naturalis,& extrinſecus,& ꝙ hoc,
ꝙ mouent in loco, prouenit eis à ge
nerãte,ſicut prouenit qualitas pro-
pria, & alia accidẽtia, vult declara-
re ꝙ latentia motoris iſtorũ eſt eſ-
ſentialiter, pp mixtionem potentię,
quã habet accidentaliter cũ poten-
tia,quã habet eſſentialiter. & ſ6 ha
bet duos motores, motorẽ acciden
taliter, & motorẽ eſſentialiter. & ſ6
motor,qui eſt eſſentialiter,admiſce
tur cũ eo,qui eſt accidentaliter, ita,
ꝙ exiſtimat ꝙ iſta mouẽt ſe.& hoc
intendit declarare in hoc cap. Et d.
Et,quia illud,qđ eſt in potẽtia , &c.
i. & nõ eſt manifeſtũ illud mouẽs,
ex quo mouent eſſentialiter corpo-
ra ſimplicia . quia potentia ad mo-
C tum dr duobus modis. Quorũ vnus
eſt de potẽtia eſſentiali,quę eſt ma-
teria, ex qua generata ſunt,& ẽ na-
turalis. Alius aũt eſt de potẽtia vio-
lẽta,ꝙ eſt accidẽtalis . Deinde dedit
exẽplũ,& d.& potentia violẽta, &c.
v.g.ꝙ ignis mouet, &c.i. & exẽplũ
potentiæ eſſentialis, quæ nõ exit in
actũ,niſi a motore eſſentialiter , eſt
potẽtia, ꝙ eſt in igne vt moueat ad
inferius,cum reuertitur terra:& po-
tẽtia,quę eſt in terra,vt ſit ignis , &
vt moueatur ad ſuperius, ꝙ eſt ſimi
lis potentię,quę eſt in addiſcẽte , vt
fit ſciẽs.Exemplũ vero potẽtię, quę D
eſt accidẽtaliter,eſt potẽtia, quę eſt
in ipſo igne, qñ impedit à motu ad
ſuperius: & potẽtia,ꝙ eſt in ipſa ter-
ra, vt moueat ad inferius, qñ impe-
ditur.& iſta potẽtia eſt ſimilis potẽ-
tię,ꝙ eſt in ſciẽnte, qñ nõ ſcit.i.non
vtit ſua ſcia,& eſt violenta. Et, quia
altera iſtarũ eſt eſſentialis,& altera
accidẽtalis , aſſimilauit eſſentialem
potentię, ꝙ eſt in addiſcente, vt fiat
ſciens:& potẽtia accidẽtalẽ ei , quæ
eſt in ſciente,qñ nõ vtit ſcia,pp ali-
qđ impedimẽtũ . Et hoc intẽdebat,
cum d. Et addiſcens eſt in potẽtia ,
&c.i.& addiſcẽs, anteq̃ addiſcat, dr E
eſſe ſciẽs in potẽtia alio mõ ab eo ,
quo dr l eo,qđ habet ſciam in tpe ,
quo nõ vtit ſua ſcia , qđ ipsũ ẽ ſciẽs
in potentia. pria.n. eſt de genere po
tentię eſſentialis,ſeda vero de gene-
re potẽtię accidẽtalis.& ſ6 potentia
eſſentialis indiget in hoc, ꝙ exeat l
actũ,agente eſſentialiter . ſeda aute
nõ indiget agente in hoc, ꝙ exeat l
actũ,niſi p accidẽs. qm nõ eſt in po
tẽtia,niſi pp impediens, aut pp defe
ctum ſubiecti, in quo agit.v.g. qm
ignis eſt combuiens in potẽtia , qñ F
nõ ſuenit materiã,quã cõburat. cũ
igit inuenit materiã, quã cõburat,
tunc fit cõburens in actu ſine indi-
gentia motoris extrinſeci.& ſimili-
ter ignis habet duas potentias,potẽ
tiã eſſentialẽ, & eſt potẽtia, ꝙ eſt in
corpore, ex quo generat, & potẽtiã
accidentalem,& eſt potẽtia,ꝙ eſt in
igne,qñ impedit: & iſta , ſm ꝙ eſt
accidẽtalis, indiget motore accidẽ-
tali,econtrario primę potẽtię.Et,cũ
ita ſit,quæſtio igit dicens , vtrũ iſta
corpora ſimplicia moueant in loco
à motore exiſteco,aut ex ſe,diſtin-
guendũ eſt in rñſione ad illã . Qm

Generans é illd, qd dat corpi simplici ghato suã formã, & o a accẽtia cõgetia forẽ, quorum vnũ é motus ſ loca ldẽ ſ.c. 31 & ꝙ hoc vid. ꝙ cor. 28.

G motus, qui é ſ poẽtia vera naturali. & é poẽtia, ꝙ eſt in re, ex qua generat corpus ſimplex, in quo fuerit motus, neceſſario idiget motore eſſentialiter: & eſt illud, qd eſt extrinſecũ, ſ. generãs. generãs. n. é illud, qd dat corpi ſimplici generato formã ſuã, & oĩa accidentia contingentia formę: quorũ vnũ eſt motus in loco. & nõ, cum forma fuerit cõpleta I eo, cõplebit vbi ſuũ debitũ, & alia accidẽtia, niſi aliquid impediat Poẽtia vero ad motũ, quæ accidit inueniri in corpore ſimplici, qñ impeditum tpe ſuę generatiõis, quin moueat ad ſuũ locũ naturalem ab aliquo impedimẽto, qñ generat in loco extraneo, aut qñ exit à ſuo loco

H naturali ab aliquo extrahẽte, nõ indiget in hoc, ꝙ exeat in actũ, motore extrinſeco eſſentialiter, cũ ſit poẽtia accidẽtalis. Et, eſt ita ſit: & illud, qd mouet eſſentialiter, é illud, in quo eſt potentia vera ad motũ, ſ. potẽtia receptionis motus: tunc illud, qd mouet ſ rei veritate hoc motu, eſt materia, ex qua generat corpus ſimplex. v. g. ꝙ aer, qui eſt in poẽtia ignis, & ſuperius, eſt illud, qd mouet in rei veritate eẽntialiter ad

I ſuperius, qñ fit ignis. Et, cũ diſtinxit potentiã accidentalẽ a potentia eſſentiali, incœpit propriè dicere poteſtã eſſentialẽ, & d. & illud, qd eſt in potẽtia, forte erit in actu, &c. 1. & ꝓpriũ eſt potẽtię eſſentialiter, vt non fiat ſ actu, niſi pp motorẽ eſſentialẽ, & ꝙ nõ venit ad actũ, niſi qñ cõgregant duo, ſ. recipiens, & agẽs, ecõtrario potẽtię accidẽtali, ꝙ nõ indiget ad hoc, ꝙ exeat ad actũ, motore extrinſeco, niſi p accidẽs, & é receſſus ſ pedimẽti. Et d. forte. qñ qñq; congregant agens, & recipiẽs, & nullus fit motus. D. dedit exẽplũ poẽ- K tiæ eſſentialis naturalis, & d. v. g. ꝙ addiſcẽs fit ſciens. 1. ab eo, qd eſt in potẽtia vera, facit ipſum ſcientẽ in rei veritate. D. d illud. n. qd habet ſciam, &c. 1. ille. n. qui eſt ſciens, qñ nõ vtt ſua ſcia, dr eſſe ſciens in potẽtia, alio mõ ab eo, quo dr in addiſcente eẽ ſciens in potẽtia antęq; addiſcat, ſ. qñ illa eſt potẽtia accidẽtalis, & iſta eſt potẽtia eẽntialis. D d. cũ igitur fuerit talis diſpõnis, &c. 1. & qñ ſciens fuerit ſciens in actu, tũc nõ indiget ſua actiõe motore extrinſeco in actu, ſed aget ſua actione, niſi aliqd impediat. Et, ſi aliquis L dicerẽt ꝙ, ſi ſciẽs, qñ ſ vtt ſua ſcia, eſt ſciens in potentia eo mõ, quo dicimus in addiſcẽte eſſe ſciens in potẽtia, cõtingeret vt ſciẽs, qñ nõ vtt ſua ſcia, eẽt ignorãs, ſicut addiſcẽs, qui eſt ſciens in potẽtia. & hoc intẽdebat, cũ d. &, ſi nõ, cõtingeret, &c. Et, cũ declarauit ꝙ potẽtia dr duobus modis, ſ. de potẽtia accidentali, & eſſentiali, & ꝙ accidẽtalis nõ indiget motore extrinſeco, niſi p acti dẽs, incœpit nõtificare ꝙ potẽtia, ꝙ exiſtit ſ lapide ad inferius, é de hoc genere, ſ. accidẽtalis. &, cũ ita ſit, tũc iſta nõ mouet ex ſe, ſ. eẽntialiter. Et M d. Et ſm hũc modũ, &c. 1. & ſm modũ duarũ potentiarũ, ꝙ exiſtunt in addiſcente, & ſciente, inueniunt iſtę duę potentię in corporibus ſimplicibus naturalibus ẽt. Quemadmodum. n. dicẽs eſt ſciens in potẽtia, &, cũ fuerit ſciens in actu, operabitur ſua ſcia, niſi aliquid impediat, ſi militer corp, qd eſt ī potẽtia ignis, aut calidũ, aut motum ad ſuperius, cum fiet ignis in actu, fiet ſuperius in actu, niſi aliquid impediat. D. d. & iſſt eſt de gratu, & leui, ſ. ꝙ potẽtia

A tia in eis dī duobus modis dictis in addiscente,& sciente. & q illud, ex quo generatur graue,& leue, est potentia grauis,& leuis in rei veritate.& cū exierint de potētia in actum erit leue in actu, aut graue in actu, nisi aliquid impediat. Et hoc intēdebat, cū d. qñq; n. generat ex graui, &c. & potentia vera, q̄ est actio leuis, s. motus ad sup̄ius, ē in graui in actu, qđ est leue in posse. Et intendit p totū hoc q̄, cū potentia vera, q̄ est ad motū istorū corporū, fuerit in eo, ex quo generātur: & ista potentia nō exit in actū, nisi à generante, & agente graue, aut leue: necesse ē vt motor istorū corporū simplicium, s. grauis, aut leuis sit generans, nō q̄ mouetur ex se. D.d. impedimentū autē accidit ei, &c. i. & graui, & leui accidit vt impediant ab vbi, qđ deberēt habere a genetāte ea, eo mō, sm quem habēt alia accidentia, q̄ñ generatum fuerit in loco extraneo, & impedit illic aliquo impedimento. Et hoc intendebat, cum d. & sm hunc modū est de quanto, & quali. i. quemadmodū potētia, quæ est ad quantū, & quale quæ sunt propria generato, est in materia, ex qua generatur, ita ē de vbi proprio. & quēadmodum quantū & quale exeunt de potentia in actū à generante, ita est de vbi, q̄ñ generatum fuerit nō in suo loco naturali. D.d. Quāuis hoc, &c. i. & cū fuerit dictū q̄ motᵘ ad superius corporis leuis, & corporis grauis ad inferius fuerit a generante, quę rendū est ab aliquo, quare motus leuis est ad cōtrariā partē et, ad quam mouet graue, & quare oēs partes grauis mouent ad eundē locū, & similiter oēs partes leuis. Dicendū est ad hoc q̄ hoc sit in eis naturaliter, & perseruatur de hoc s libro. ij. Cœli, & mundi. Et cū opposita fuit ei hęc quęstio, dedit risionē ad illā, sm q̄ pertinet ad hūc locū, & d. Et cā in hoc est, &c. i. & causa in hoc, q̄ mouent ad loca opposita, s. graue, & leue, é quia sunt nata vt sint in locis proprijs, s. q̄ esse eorū non cōpletur, nisi eēndo in illis locis, sicut cōplent alia accidentia, & propria sequētia subitātiā vnuscuiusq; eorū. Et ideo d. & essentia grauis, & leuis est ista, q̄ essentia grauis, & leuis facit vt leue vbiuē superius & graue inferi'. & hęc vbitatio aut collocat in definitiōe grauis, & leuis, aut est actio in tēnonis, q̄ collocat in definitiōe eorū. leue. n. & grue describunt per hāc actionem. & hoc declarabitur ét in Cœlo & mūdo. Et, cū compleuit oīa ista, reuertit sus est ad faciendū rememorationē de prędictis, & d. Sed leue, & graue s potētia sunt multis modis, sicut diximus i. q̄ñ dicunt per potentiam naturalē passiuā, & violentā, q̄ erit, q̄ñ impeditur ab aliquo. D.d. aqua .n. &c. i. aqua. n. dum est aqua, est in potentia naturali leuis, &, cū fuerit aer erit leuis in actu, nisi aliqd impediat, ita, q̄ non agat actionē leuis, & sic inuenietur in ea potētia violēta. & ista, sicut diximus, distinguunt à vera potentia: q̄ñ ista est violēta, & illa naturalis. D.d. & sm hunc modū, &c. i. & illud, qđ est s potētia aliqđ quale, cū transmutatū fuerit de potentia in actum, tunc illud quale aget suā actionē, nisi aliquid impediat. sicut addiscēs, q̄ñ fuerit sciens in actu. ager. n. actionē scientis, nisi aliquid impediat. & similiter aqua, cum fuerit aer, aget actionem aeris, nisi aliquid impediat, i. vbi tabi-

D T. cō. 26. vers⁹ fine.

Hęc vbitatio, aut col E locat s definōe grauis, & leuis, aut est actio intēnōis, q̄ collocat s definitiōe illorū. Vid 4. cœs cō. 26.

F

G tur ſuperius D.d.illud autẽ, qđ aufert impedimentũ, &c.1.& intendit q̃ iſtud eſt mouẽs per accidẽs non eſſentialiter. D.dedit exemplũ,& d. v.g.ſi aliquis hõ, &c.1.v g.ſi aliquis hõ aufert columnã ſuſtentantẽ põdus,tunc ille hõ mouebit illud pondus ad infertius,& cadet illud põdoſum ad infertius p accidẽs. & ſiſt, qñ aufert lapidem poſitum ſup vtrẽ inflatum,ille homo dr̃ mouere illũ vtrem per accidẽs. & dr̃ mouere per accidens,quia iſta potẽtia eſt violẽta,ſ. potẽtia impedita. D.d.quemad modum pila,&c.1.quẽadmodũ, qñ
H proiiciens proiecit pilam ad parietẽ,& reflectitur ab eo, non dr̃ q̃ paries mouet illã illo motu reflexo p ſe,ſed proiiciens:& paries,ſi dicatur mouere, dr̃ per accidẽs.& ita dicit illud, qđ aufert impedimentũ,mouere lapidẽ p accidẽs: & qđ generat ipſum,mouere ipſum eẽntialiter. Et, cũ cõpleuit hãc declarationẽ, fecit rememorationẽ de hoc,& d. Declarati eſt igitur,&c.1.declaratũ ẽ igit q̃ nullũ corporũ ſimpliciũ naturaliũ,ſ.q̃ terrę,& ignis& cęterorũ mouet ſe,pp hoc,q̃ in eo eſt principiũ, quo moueat ſe, & hoc eſſentialiter,
I nõ accidentaliter,ſed in eo eſt eſſentialiter principium receptionis, vt moueatur ab extrinſeco, non principium actionis, niſi per accidens.

Si igitur omnia, q̃ mouẽtur, aut natura mouentẽ, aut p̃ter naturã,& violentia:&,q̃ vi & prę ter naturã omnia à quodam,& ab alio: eorũ autẽ, q̃ natura rurſus, & quæ à ſeipſis mouentur, ab aliquo mouentẽ, & q̃ nõ à ſeipſis,vt grauia, & leuia (aut.n. ab eo,qđ generauit,et fecit leue aut graue, aut ab eo, qđ impe- K
dientia & prohibentia ſoluit:)
oſa vtiq̃,quę mouentur,ab aliquo mouebuntur. Hoc autẽ dupliciter. Aut.n.non per ſeipſum mouens, ſed p alterum,qđ mouet mouẽs, aut per ſeipſum. Et hoc,aut primũ poſt vltimũ,aut per plura. vt baculus mouet lapidem,& mouetur à manu mota ab hoſe: hic autẽ non amplius ex eo, quia ab alio moueatur. Vtraq; igit mouere dicimus, & primũ, & vltimũ mouentium, L
ſed magis primũ. illũ.n.mouet vltimũ,ſed nõ hoc primũ. & ſine primo qdẽ vltimũ nõ mouebit,illud tñ ſine hoc. vt baculus nõ mouebit nõ mouente hoſe.

Et, cum omnia mota, aut mouẽtur naturaliter, aut extra naturã & violente: & omnia mota violente & extra naturam, mouentur ab aliquo alio: & ea, quæ mouentur naturaliter, & ex ſe, mouentur ab aliquo etiam: & ſimiliter ea, quæ non mouentur ex ſe, vt M
grauia, et leuia, mouentur aut ex tranſmutante, & agente leue, aut graue, aut ex auferente impedimentum: neceſſe eſt igitur vt omnia mota moueatur ab alio. Et hoc duobus modis. Motor enim aut non per ſe mouet motum, ſed quia aliud mouet ipſum, aut ita, quod ipſe moueat per ſe. Et iſte motor aut erit primum poſt illud aliud, aut erit medium plusquam vnu-

A *v.g. quod baculus mouet lapidem, et mouetur a manu, et manus ab homine, homo autem non mouetur ab alio. Et nos dicimus in omnibus eis moueri, sunt primo, et postremo, sed primum est dignius. ipsum enim mouet postremum, & non postremum primum. postremum igitur non mouet sine primo, primum vero mouet sine postremo. verbi gratia, quod baculus non mouet, si manus non*
B *mouerit.*

33 Existimatur ꝙ capitulū ꝓdictū ante proximū intendit ꝙ Arist. intendit per ipsum, ꝙ oē motū habet motorem & ió dimisit Themist. declarationem eius, q̄ est in principio Septimi, & contentus est in hac declaratione hic. & opinatus est eā eē magis certam q̄ primā: cū illa, quæ illic est, signū, ista aūt existimat eē inductio. Et videtur ꝙ inductio nō sufficit in hoc: & maxime apud ponentes hic esse aliqd, qđ mouet se, sicut ponit Plato. Et vē mihi ꝙ ipse intendit p hanc declarationē hic dis-
C soluere qōnē accidētē in propōne, dicente ꝙ omne motum habet motoré ex motis simplicibus. ista. n. apparent moueri per se, cū fuerint extra sua loca naturalia, & sunt simplicia non diuisibilia, s. ꝙ motor in eis est ipsum motum. ista igit̄, quia facit̄ dubitare in hac qōne, ſm ꝙ Arist. d. in principio Septimi, ió incepit illic demonstrare hac propōne, s. ꝙ omne motum habet motorē, sed non dissoluit illic qōnē accidentem in eis ex his simplicibus. in hoc aūt loco dissoluit illam qōnē,
& declarauit ꝙ ista mouent ab extrinseco, & ꝙ non mouent ex se, nisi p accidens: & sic cōpleuit sermonē suum in hoc, ꝙ oē motū habet ab aliquo. & ipse post pfecte pscrutabitur de hoc, s. declarando ꝙ impoſſe est vt aliquid moueat se. Et, d. Et, cū ola, &c. i. &, cum declaratum sit, ꝙ cum oē motū aut mouet violēte, aut naturaliter: & illa, q̄ mouētur naturaliter, aut mouent ex se, s. habentia alas, aut erūt corpora grauia & leuia, & iā apparuit istis tribus modis ipsa moueri ab aliquo alio: illa aūt, q̄ mouentur violēte, & grauia & leuia mouent à motore extrinseco, animalia aūt mouentur à motore existēte in eis: ergo necesse est vt oē motū moueat ab aliquo alio. Et intendebat ꝙ ista propō declarata est hic perfecte, cū qō, quæ accidit in ea ex corporibus grauibus, & leuibus, sit dissoluta: & demſo facta sit de ipsa in pncipio Septimi: non, quia inductio, qua vtit hic, sit sufficiens in hoc, inductio. n. in qua nō percipit ꝙ ꝓdicatio é essentialis, non dat certitudinē naturalē, licet inducant in ea ola particularia. Et, cū verificauit hanc propōnē, & est, ꝙ oē motum mouet ab
F alio, incēpit declarare ꝙ illa, q̄ mouent in loco, reducunt̄ ad aliqd motū ex se, & d. Et hoc duobus modis, &c. i. &, cū declaratū sit ꝙ oē motū habet motorē, & est manifestum ꝙ motores sunt duobus modis, aut ꝙ motor mouet motū, quia aliud extrinsecū mouet ipsum, aut quia motor mouet, nō, quia aliud mouet ipsum, & ista propō est manifesta per se, deinde induxit aliā propōnem, & d. Et iste motor, &cc. i. & omnis motor aut erit primus motor, quia

D Tex. exp.

E

Inductio, in q̄ fit percep. ꝓdicatio ee essentialis, fit dat certitudinē nā

Ié, i. in ea ola particularia inducāt. pro hoc vid. 2 Priot. ca. 23.

G mouet postremũ motũ, ſ. motũ ſequens, aut erit illic mediũ inter primũ motorẽ, & inter postremũ motũ: & iſtud mediũ aut erit vnũ, aut plus q̃ vnũ. Et intendit p primum motorẽ, illud, qđ non mouet, quia aliud mouet ipſum, ſed per ſe: & p mediũ, illđ, qđ mouet, qa aliud mouet ipſum. & ideo ꝓdixit ꝙ oĩs motor aut mouet p ſe, aut p aliud. Sũt igitur tria, primꝰ motor, & medius motor, qđ eſt motum, & postremũ motum, qđ nõ mouet oĩno. v. g. ꝙ baculus mouet lapidẽ, & manus baculum, & hõ manum. D. d. hoc vero, &c. i hõ vero in hoc exemplo eſt primus motor. & intendit p hominẽ virtutẽ mouentẽ manum hoĩs. & medius motor eſt manus, & baculus, & postremũ motũ é lapis. D. d. Et nos dicimus in eis, &c. & intendit in primo, & medio. & hoc intendebat cũ d. postremum. D. d. ſed dignius eſt primũ. i. ſed dignius é mouere primum. D. d. ipſum. n. mouet postremũ, non postremũ primũ. i. qm̃ primũ non indiget ſolo vt ſit motor, ſicut ſm mediũ ſdiget vt ſit motor primo: & ideo mediũ nõ eſt motor in actu, niſi per primũ. Primũ igitur eſt prius illo ſm naturã, & ſm cãm. ſm naturam aũt, quia, cũ auferꝛ, auferꝛ mediũ: & cũ fuerit, nõ ſequiꝛ vt ſit mediũ: ſed, cũ fuerit mediũ, ſequiꝛ ꝙ primũ ſit neceſſario.

H

Primꝰ motor é primus

I

or medio motore, & ſm ſi & ſm cã

Vid cõtra-dic infr. t. com. 8. & c 3ª.

Quod neceſſe ſit deuenire ad primum aliquod, quod vel ſit immobile, vel moueat ſe ipſum. Cap. 3.

SI ergo neceſſe eſt omne, qđ mouetur, ab aliquo moueri, et aut ab eo, qđ mouet ab alio, aut non: & ſi ab alio quidem, quod mouetur, neceſſe eſt aliquid eſſe primum mouens, K qđ non ab alio. Si aũt hmõi eſt primũ, non neceſſe eſt eſſe alterum. impoſsibile. n. eſt in infinitum abire mouẽs, & ipſum, qđ mouetur ab alio. Infinitorum. n. nihil eſt primũ. Si ergo oẽ quidem, qđ mouet, ab aliquo mouetur, primum aũt mouens mouetur quidẽ, non aũt ab alio, neceſſe eſt ipſum á ſeipſo moueri.

Si igitur eſt neceſſarium, vt oẽ motum moueatur ab alio, & vt motus eius ſit ab alio, aut ita, L *quod non ſit motum, aut ita, quod ſit motum: et ſi motus eius fuerit ex alio moto, neceſſe eſt hic eẽ primum motorem, qui non mouetur ab alio. Et, ſi non, ſequitur, ſi primum fuerit huiuſmodi, vt postremum ſit neceſſario. impoſsibile. n. ẽ hoc procedere in infinitum, hoc, quod motum ſit motum ſẽper ex alio. infinita. n. nõ habẽt principiũ oĩno. Si igitur oẽ motum mouetur* M *ab alio, & primus motor mouetur, ſed nõ mouetur ab aliquo, ſequitur necio vt moueatur ex ſe.*

Cũ poſuit ꝙ oẽ motũ hẽt motorẽ: & poſuit ſecundo ꝙ oĩs motor aut mouet, quia aliud mouet ipſũ, aut mouet, qa ipſm mouet, & ſi mouet: & poſuit tertio ꝙ motor é duobus modis, primꝰ, & mediꝰ iter primũ, & ipſũ motũ: & poſuit quarto ꝙ primꝰ motor prior eſt nãliter medio, vult congregare iſtas propõnes in duobꝰ ſyllogiſmis hypotheticis, quorũ

A motorum vnus est diuisiuus, & alius continuus, & concludere ex hoc illud, quod intendit cõcludere, & est q̃ mouẽtia, quæ mouent in loco, reducuntur necessario ad motum ex se, quod est primũ mouẽtum, quæ mouent. Et d. Si igitur est necessarium, &c. i. si igitur est necesse, q̃ omne mobile habet motorem alium a se, ut est declaratũ est in Septimo, & cõstitũ in hoc tractatu, necesse est ex hoc vt oĩs motor, qui mouetur, aut mouetur ex se, aut ex motore extrinseco. Et motor extrinsecus aut mouetur ita, q̃ mouetur, aut mouet et nõ B mouet: sed impossibile est vt moueatur a motore extrinseco, qui non moueatur: ergo necesse est vt moueatur a motore, moto. Et ipse diminuit a sillogismo diuisiuo vnũ extremum trium, scilicet moueantur ex se, quia hoc intendit declarare. Et sillogismum diminuit destructionẽ alterius partis, & est, q̃ illud, quod mouetur ab extrinseco, impossibile est vt moueat a motore, qui non mouetur, nisi per accẽs, sicut fuit dictum in auferente impedimẽtũ, & stante in rebus naturalibus. Et, cum concluserit ex hoc sillogismo illud, C quod mouetur ab alio, necesse est vt moueat a motore, qui mouetur, inducit sillogismum hypothecum continuum, cuius ans est pars verificata ex duabus partibus sillogismi diuisiui, &c. d. &, si motus eius est ab alio, qui mouetur, &c. D. d. Et, si non, sequitur, &c. a. & istud est necessarium, quia, cũ postremum fuerit, sequitur vt primũ fuit: & si nõ, sequitur, cũ primum fuerit, vt postremũ sit. D. d. impossibile est, &c. i. &, cũ manifestum ẽ per se ex positis q̃, cum primũ non fuerit, nõ erit postremum, nec mediũ: q̃m mediũ non mouet sine primo: dicamus q̃ impossibile est vt media procedãt D in infinitum: immo necessariũ est ipsa puenire ad motum, quod mouetur ex se, non ab aliquo extrinseco. D. Incepit declarare modũ istius consecutionis, &. d. infinita. n. non hũt primum. i. &, cum posuerimus q̃ media sunt infinita. s. q̃ motũ mouetur semper ab alio extrinseco, & illud aliud ẽt mouet a motore, quod mouetur etiam ab alio extrinseco, tunc impossibile erit illa media habere primum. &, cum primũ non fuerit, nõ erit postremum: q̃m, cum extremũ est, sequitur primum esse, sicut diximus: manifestum est q̃, cũ pri- E mũ nõ fuerit, sequitur q̃ postremũ nõ sit. Et, cum declarauit q̃ necesse est in rebus, in quibus inueniuntur plures motores vt in eis sit primum motũ, ad quod reducuntur, incepit declarare q̃ illud motum primũ debet ẽ motũ ex se, & d. Si igitur omne motum, &c. i. &, cum posuerimus q̃ omne motũ habet motorem, & posuerimus q̃ primus motor necesse est vt moueat, q̃ mouet in loco, quia est corpus, necesse ẽ vt moueat ex se. i. per principium existens. Deo: F cum sit impossibile vt moueat a motore extrinseco. qd est cõtra positum.

Amplius autem & sic ipsam hanc rationem est aggredi. Omne. n. mouens & aliquid mouet, et aliquo, aut. n. seipso mouet, ipsum mouens, aut alio. vt homo seipso, aut baculo. & ventus deiecit aut ipse, aut lapis, quem impulit. impossibile est autem mouere sine eo, qd̃ seipso mouet id, quo mouet. Sed, si ipsum seipso mouet, non necesse est aliud eẽ, quo mouet. si vero sit alterũ id, quo mo-

G mouet, eſt aliquid, quod mouebit, non quodam, ſed ſeipſo, aut in infinitum abibit. Si igitur aliquid, quod mouetur, mouet, ne ceſſe eſt ſtare, & non in infinitū ire. ſi enim baculus mouet ex eo quia mouetur a manu, manus mouet baculum. ſi autē & hanc aliud mouet, & hunc aliud aliquid mouens eſt. Cum itaq; ali quo moueat ſemper alterum, ne ceſſe eſt prius ipſum eſſe ſeipſo mouens. Si igitur mouetur qui dem hoc, non autē eſt aliud mo
H uens ipſum, neceſſe eſt ipſum ſe ipſo mouere. quare & ſm hanc rationem, aut mox id, quod mouetur ab eo, quod ipſum ſeipſo mouet, mouebitur, aut venit ali quando ad aliquid tale.

Et poſsibile eſt etiam hoc idem declarare ſecundum hunc modum. Omnis motor mouet aliquid, & per aliquid. motor enim aut mouet aliquid per ſe, aut per aliud. v.g. quod homo aut mouet per ſe, aut per baculum. & projcit aliquid
I *aut ipſe vētus, aut lapis, quem ele uat vētus. & impoſsibile eſt quod moueat illud, per quod mouet, ſine eo, quod mouet ſe. Si igitur fuerit aliquid, quod mouet ſe, non eſt neceſſe vt cum eo ſit aliquid aliud, per quod mouet. et, ſi aliquid aliud ſit, per quod mouet, neceſſario erit illic aliquid mouens etiam, nō per aliquod, ſed per ſe. & ſi non, procederetur in infinitum. Si igitur motum mouetur ab alio, neceſſe eſt vt* K *hoc ceſſet, & non procedat in infinitum. baculus enim, ſi mouet, mouetur à manu, & manus mouet baculum. et ſi manus mouetur ab aliquo alio, tunc mouens baculum erit aliquid aliud. Si igitur hic eſt ſemper aliquid aliud, quod mouet per aliquod, neceſſe eſt vt aliquid ſit primū, quod mouet ſe. Si igitur hoc mouetur, & non ab alio, ſequitur neceſſario vt ipſum moueat ſe. ſecūdum igitur hunc modum etiā* L *ſequitur neceſſario vt illud, quod mouetur, aut mouetur ex motore ſui ſine medio, aut veniet poſt ad talem motorem.*

Iſte eſt modus declarationis alius a primo: ſed non differt a prima declaratione, niſi in modo vtendi quibuſdam propoſitionib⁹, nō in ſcipſa. In prima. n. declaratione poſuit ꝙ motor eſt duob⁹ modis, primus ſ. & medius, & ꝙ medius non mouet ſine primo. deide declarauit ex hoc ꝙ medij impoſsibile eſt vt ꝓcedant in infinitū. &, cum primus non fuerit, M non erit poſtremus. In hac autem declaratiōe poſuit ꝙ omne, qd mouet aliquid aut ipſe per ſe. i. ſine inſtrumēto, aut per inſtrumentū. Et iſta propoſitio eſt loco primæ ꝓpoſitionis, in qua dictū fuit i prima declaratione, ꝙ omnis metor aut eſt primus, aut medius inter motore, & motū. i. poſtremum. & manifeſtum eſt ꝙ illa propoſitio & iſta ſunt duę ſm modum, ſed eadem ſm ſubiectū. D. poſuit ſecundo ꝙ illud, per quod mouet motor, nō mouet ſine mo-

A motore.i.ꝙ inſtrumẽtum non mouet ſine eo, quod mouet inſtrumentum. Et iſta ꝓpoſitio eſt in hac demſtatione loco illius, in qua dictum fuit in prima declaratione, ꝙ mediũ impoſſe eſt vt moueat ſine primo: & ſunt, ſicut diximus, eædem in ſubiecto, & dnæ ſm modum. deinde, cũ cõiunctum fuerit huic ꝙ motor, ꝙ mouet ita, ꝙ mouet, aut ab extrinſeco, aut ex principio in eo, eſt illud, ꝓ quod mouet motor, cõcludunt duę cõcluſiones, quarum vna eſt, ꝙ primus motor, qui mouetur, mouetur ex ſe: & ſecunda, ꝙ primus motor

B nõ mouet oĩno. & iõ neceſſe eſt vt non ſit corpus. Et declaratio inducitur ſic. ſi ſunt hic mouẽtia, quæ mouent ex aliis ex extrinſeco, neceſſe ẽ vt perueniãt ad motorẽ, qui mouet ex ſe, aut ad motorem, qui nõ mouetur oĩno, neq; ex ſe, neque ex alio. qm̃, ſi non peruenerit ad hæc duo, tũc erunt inſtrumẽta infinita: &, cũ fuerint inſtrumenta infinita, non erit illic motor, qui mouetur eis. quod eſt contra poſitum. Si igitur poſuerimus in hac demſtatione ꝙ omnis motor, qui mouet ab extrinſeco, eſt inſtrm, concludetur ex hac demſta-

C tione ꝙ eſt neceſſe vt hoc ſit motũ ex ſe in loco. & tũc iſta cõcluſio erit eadem cum concluſione primę demſtationis. Et, ſi poſuerimus ꝙ oĩs motor, qui mouetur ex extrinſeco, aut ex principio in eo, eſt inſtrumẽtum, cõcluderut hic eſſe primũ motorem, qui nõ mouet oĩno. & iſta ẽ alia cõcluſio ab ea, quam concluſit in prima demſtatione. & nos ꝑſcrutabimur, quam iſtarum intẽdit Ariſto. concludere in hac demſtatione.

ꝺ tex. Et dixit: Et poſſe eſt declarare, &c. apparet ex hoc, ꝙ illud, quod intendit declarare per hunc ſermonẽ, eſt D illud, quod declarauit in prima declaratione. ſ. ꝙ mouẽtia, quæ mouẽtur in loco, reducunt ad motorem, qui mouetur ex ſe. Et poſſe eſt vt in hoc ſermone ſit aliquis pertrãſitus: & erit concluſio iſtius demſtationis primitus hic, ꝙ mouẽtia, quę mouẽtur in loco, reducuntur ad motorẽ, qui non mouetur eſſentialr ex ſe: & ſequitur ex hoc aliquid, quod mouetur ex ſe eſſe, ſ. compoſitũ ex corpore, per quod mouet, ſ. inſtrumentum, & ex hoc motore, qui non eſt corpus. corpus enim impoſſe eſt vt moueat in loco ſine eo, quod mouetur eſſentialr. Et, cum narrauit ꝙ E poſſe eſt declarare illud, quod prius declarauit, per aliam declarationẽ, incœpit ꝓponere ꝓpoſitionẽ iſtius declarationis ſecundæ, & dixit: Oĩs motor, &c. i. omnis motor mouet aliquod neceſſario, aut per ſe, aut ꝑ aliud. i. per inſtrumentũ. Et hoc manifeſtum eſt ex hoc, per quod expoſuit ſermonem ſuum, cũ dixit: motor. n. aut mouet aliquid per ſe, aut mouet per aliud. Si igitur intellexerimus per aliud, aliquid diſtinctum à motore, tunc motum ex ſe colloca

F tur in eo, quod mouet per ſe, nõ per aliud. & tunc iſta demſtatio inducet nos ad motum ex ſe. Et, ſi intellexerimus ex motu ꝑ aliud numerationem tm̃, tũc illud, quod mouet per ſe, non per aliud, eſt motor, qui nõ mouetur oĩno, motum. n. ex ſe componit ex motore, et moto. Motor igitur, qui eſt in eo, mouet motum primum per ſe. ſ. corpus, & mouet illd, quod eſt ſub primo moto, mediãte alio, quod eſt primum motum. v. g. ala in animali eſt mouẽs per ſe, cũ mouet corpus animalis ſine medio

.i.

G .i. sine instro,& mouet illud,quod é extra corpus animalis per instrm, quod est corpus aĩalis. sed exẽplum eius sonat magis sm primam expõnem & hoc est qđ dixit.v.g.q. hõ.i. aut mouet aliquid per se, aut p̃ baculum. Hic igitur posuit illud,p̃ qđ mouet distinctum a primo motore, & posuit motorem per se illud, qđ nõ indiget instro extrinseco. & sm hoc ista declarano concludet illud idẽ,quod prima declaratio cõclusit. D.d.& proiecit aliquid aut ipse ventus,&c & istud est exemplum cõfirmãs hũc intellectum.& hẽdit q̃ vẽ

H tus aliq̃n mouet aliquid per se, & q̃q. mouet aliquid, mediante lapide,quem eleuat. Et põt aliquis quærere de vento, verum sit de numero eorũ,quæ mouẽtur ex se,aut de numero eorum,quæ mouẽtur ex alio. Et sisti quærere de motu ferri ad magnetẽ,verum ferrũ in hoc motu mouet ex se,aut ex alio. Et est manifestum q̃ vẽtus est de gñe eorum,quę mouent naturaliter,cum non mouet, nisi a generãte ipsum . & i hoc loco induxit exemplũ largũ. & sili ferrũ est quoquo modo de numero eorũ, quæ naturali mouent, cum nõ mouet a magnete, nisi p̃ alterationem, quam acquirit, mediãte aere a magnete . & iõ qñ cõplexio magnetis transmutat, non attrahit: sicut accidit et, qñ cõficat cum allijs, & vt dicit. Et hoc manifestum est i lapidi, qui nõ attrahit paleas , donec calefiat. Et, cũ posuit q̃ motor est duobus modis. s. qui mouet per se. et motor, qui mouet per aliud. i. per instrumẽtum , posuit secũdam propõnẽ, & dixit: & ipse est vt moueat, &c. .i. & impossẽ est vt illud, per qđ mouet motor, moueat sine illo, qđ mouet ex se. & hoc demũstat q̃ ipse ponit motum p̃ se de gñe motoris per se. s. sine instro. D narrauit q̃ motor per se præcedit naturali motorẽ per aliud, & dixit: sed, si aliquid fuerit, quod mouẽat se, &c. .i. illud, qđ mouet per se, si ponatur esse, non sequitur vt motor per aliud sit, sicut sequitur, cum motor per aliud fuerit, vt motor per se sit. & ista est a dissolutio prioris naturali . Et, cum posuit has duas propositiones, incepit cõcludere illud, quod intẽdebat concludere,& dixit: Si igitur fuerit aliquid aliud, &c. .i. si igitur fuerit positũ hic aliquis motor, qui mouet, quia aliud mouet ipsum, & illud aliud mouet, quia aliud mouet ipsum, etiã necesse est vt sit aliquid, qđ mouet: non quia aliquid aliud mouet ipsum ex extrinseco, sed quia ipsum mouet seipsum, & impossẽ est vt mouẽtia, quæ mouent ex alijs, procedãt in infinitũ. D. induxit exemplum de hoc,& dixit. Si igitur motor mouet ab alio, necesse est vt hoc cesset, & non procedat in infinitum . i. si igit motor mouetur ab alio motore, & tunc mouet ipse, & ille alius motor est talis. s. q̃ non mouet, nisi moueatur ab aliquo extrinseco, necesse est vt hoc cesset,& non procedatur in infinitum. D. dedit exemplum,& dixit. baculus. n . & c. .i. igitur hic est semp aliquid aliud, quod mouet, necesse est vt hic sit pr̃ aliquid, quod mouet se. ver g. q. si baculus mouet lapidem, & nõ mouet ipsum, donec moueatur a manu,& manus etiam nõ mouet, nisi moueatur ab aliquo alio, tũc ille, qui est baculi motor, in rei veritate é aliquid aliud a manu. manus enim. & bacul' in hoc sunt i eodem ordine. & hoc intẽdebat, cũ dixit:

Dubiũ & vene.

Solutio.

De motu ferri ad magnet.

L Vid & v. ph cõ. 10. quia d op positum. Vid cõm

K

L

M

A dixit: si igitur mouet manum aliqd aliud, tunc mouẽs baculũ erit aliqd aliud. i. præter manum. D.d. Si igit hic est aliquid aliud. i. alius motor præter manum, necesse est vt hic sit aliquid prius, quod mouet se. i. necesse est vt hic sit motor prior naturaliter manu, qui mouet se. & iste ẽ homo. & quod est tale in rei veritate est calor naturalis. Et hoc est necesse. qm̃ iam posuit ꝙ, cum illũ, per quod est mouere, fuerit, necesse est vt primus motor sit. &, cum primus motor fuerit, impossẽ est vt mouentia, quæ mouent, ꝓcedãt in infinitum. Et dixit: Si igitur hoc mouet, & non mouet ab alio aliquo, sequitur necessario vt ipse moueat se. aduersarius. n. aut concedet ꝙ iste primus motor mouet, & nõ mouetur, aut ponet ꝙ non mouet, nisi mouea tur. Si igitur cõcesserit primum, hoc est quæsitũ: si nõ cõcesserit, tunc necesse est vt concedat primũ motorẽ enuum esse, qui mouet se. & iõ dixit post: fm igitur hunc modũ, &c. sequitur ergo necessario ex hoc, vt omne motũ aut moueat a moto p se, aut reducatur ad talem motum.

B

C Post ea autẽ, quæ dicta sunt, & sic consyderantibus accident hæc eadẽ. Si. n. ab eo, quod mouetur, mouetur omne, quod mouetur, aut hoc rebus ipsis inest secundum accidens, vt moueat quidem id, quod mouetur, non tamen propterea ꝙ mouet ipm̃ semper, aut non, sed per se. Primum igitur, si secundum accidens, non est necesse moueri id, quod mouetur. Si autẽ hoc est, manifestum est ꝙ contingit aliquando nihil moueri eorum, q̃ D
sunt. non enim necessarium ẽ accidens, sed contingit non esse. Si ergo ponamus possibile esse, nullum impossibile accidet, falsum autem fortassis. sed motum nõ esse impossibile est. ost ẽsum enꝫ est prius hoc, ꝙ necesse est motum semper esse.

Et hoc idem sequitur, si posueri mus consyderationem secundũ hũc modum. Quoniam, si omne motum mouetur a moto, tunc necesse est aut vt hoc accidat rebus per acci E
dens, ita, quod res, & si non mouet, nisi moueatur, sed tamen non quia mouetur: aut non sit ita, sed hoc est essentialiter. Primo vero, si fuerit per accidens, nõ sequitur necessario vt motor moueatur. Et, si ita fuerit, manifestum est quòd est possibile in aliqua dispositione vt nullum ens moueatur. quod enim est per accidens, non est necessariũ, sed potest quin sit. & , si posuerimus illud, quod est possibile, quòd non sit, nullum sequitur impossibile, sed forte falsum. sed defectus motus, ita, quòd nullus motus sit, est impossibile. iam enim declarauimus quòd necesse est vt semper sit motus.

Cum iã declarauit ꝙ primꝰ motor in mundo dẽt eẽ motor, ꝙ quem 36
mouet motum ex se primum, non motus omnino, neq; accñtalr, neq; cllentualr. qm̃, si fuerit motꝰ altero

ist-

G rum duorum modorũ, nõ erit motor primus, incerpit declarare declaratione ꝓpria ꝙ impoſſe eſt vt ſit motum p accñs, ſicut eſt diſpoſitio in motoribꝫ, & motis ex ſe, quæ ſunt hæc. ſ. gñabilibus, & corruptibilibꝫ, & dixit: Et hoc idem ſequitur, ſi poſuerimus, &c. 1. ꝙ primus motor totius nõ mouetur p accñs: ſicut eſt diſpoſitio in alalibus, ꝙ ſunt hic. D.d. Quñ, ſi nõ motũ, &c. 1. qñ, ſi omne motũ mouetur a motore, qui mouetur, neceſſe eſt aut vt motus exiſtẽs in motoribus accidat in motoribꝫ p accñs ita, ꝙ, cum aliquid mouerit, & mouebitur, non mouebit, ſm ꝙ mouebitur, ſed hoc fuit in eo per ac
H cñs. Et dixit illud, quod ſequit ex hoc: qñ fuit manifeſtũ: & eſt, ꝙ, ſi mouerit, qñ mouet, eſt in eo per accidens, neceſſe eſt vt ſit hic motor, cui non accidat hoc, & maxime primus. D.d. aut vt non ſit ita, ſed hoc eſt eſſentiale. 1. aut moueri motoris non eſt per accidens, ſed eſſentiale ita, ꝙ motor in eo, quod eſt motor, non mouet, niſi moueatur. D.d. Primo vero, &c. 1. &, ſi hoc fuerit neceſſarium in mouere motoris in hoc, ꝙ motor moueat, & poſuerimꝰ motorem talem moueri per accidens, ſi
I cut eſt diſpoſitio in anima cum animato. Et, cũ non eſt neceſſe vt motuere iſtius motoris ſit ſemper, & neceſſario, ſed poſſe eſt vt in aliqua hora non moueat. D.d. Et, ſi ita fuerit, manifeſtum eſt, &c. 1. &, ſi moueri primi motoris totius é neceſſariũ in ſuo mouere, &, ſi fuerit motum p accidens, manifeſtum eſt ꝙ poſſe eſt vt iſte motor primus non moueat. &, ſi hoc fuerit poſſe, & motus oſtum entium ſit a primo motore, poſſe eſt in aliqua hora, vt nihil moueatur.

D. incerpit declarare quomodo ſequitur hoc, & dixit quod enim eſt per accidens, non eſt neceſſarium 1. cũ poſuerimus ꝙ iſte motor non mouet, niſi moueatur, & poſuerimus ipſum moueri per accidens, poſſibile eſt vt aliqua hora veniat, in qua nõ mouebitur. quod enim eſt per accidens, nõ eſt ſemper, neq. neceſſarũ. Et, cum fuerit poſſibile vt non moueatur, erit poſſibile vt nõ moueat, cum ſit ita, ꝙ ſuum moueri eſt neceſſarium in ſuo mouere. D.d. &, ſi poſuerimꝰ ꝙ eſt poſſibile, &c. 1. &, ſi
L poſuerimus illud, quod eſt poſſibile vt non ſit, non ſequitur falſum impoſſe, ſed falſum poſſibile: & ex falſo poſſibili non ſequitur impoſſibile: vt dicitur in analyticis. D.d. ſed dele clus motus, &c. 1. ſed defect motus in aliqua hora, qui ſequitur ex hac poſitione eſt impoſſibilis. declaratũ eſt enim in principio iſtius tractatꝰ ꝙ eſt hic motus æternus ſemper. Illud igitur, quod eſt poſſibile. 1. ꝙ primus motor eſt poſſe ꝙ non moueat in aliqua hora, eſt impoſſibile: & illud, ex quo ſequitur impoſſibile, eſt impoſſe: & eſt, ꝙ primus motor non
M mouet, niſi moueatur per accñs. Et, quia non recte eſt poſe vt ponat ꝙ primus motor mouet eſſentiali, & hoc eſt manifeſtum ex prædictis, tacuit hanc diuiſionem, & per deſtructionem eius complebit demũ.

Et rationabiliter hoc accidit. Tria. n. neceſſe eſt eẽ, quod mouetur, & mouens, & id, quo mouet. Id igitur, qđ mouet, neceſſe eſt quidem moueri, mouere autem non neceſſe eſt. id autẽ, quo mouet, & mouẽ, & moueri. pariter. n. mutatur hoc, ſimul, & ſe cũdũ

A gũdũ idẽ cũ eo, quod mouetur, existens. manifestiũ aũt ẽt mouentibus fm locum. tangant.n. seinuicem necesse est sic vsq; ad aliquid. mouẽs autem sic, vt sit non id, quo mouet, immobile. Qm̃ autem videmus vltimum, quod moueri quidem põt, motionis autem principiũ non habet, & quod mouetur quidẽ, ab alio autem, sed non a seipso, rõnabile ẽt (vt ne necessarium dicamus) & tertiũ esse, quod mouet quidem, cum sit immobile.

B Quapropter & Anaxagoras recte dicit mentẽ impassibilem in quiens, & immistã esse, quoniã motus principium ipsum facit esse. sic.n. vtiq; solũ mouebit, cũ sit immobilis, & vincet, cum sit immistus.

Et de necessitate sequitur hoc. Necesse est.n tria esse, motum & motorem, & per quod mouet. Motum autẽ necesse est vt moueatur: & non est necesse vt moueat. & illud per quod mouet motor, necesse

C *est vt moueat: hoc enim etiã trasmutatur: & cum hoc est cõtactũ cum moto. & hoc manifestum est in motoribus in loco: quia necessario sunt contacta in aliquo spatio. illud autem quod mouet, non quia illud per quod fit mouere, non mouetur omnino. Cum igitur inuenimus postremum, & est illud quod mouetur, sed in eo non est principiũ motus: & inuenimus aliquid, quod mouetur, sed non ex alio, sed* D *ex se, & est primũ non ratione: necesse est vt tertium etiã sit, & esse illud quod mouet, & nõ mouetur. Et ideo Anaxagoras etiam bene dixit, cum dixit, quòd intelligẽtia non mouetur, neq; recipit passionẽ, nec admisceatur cum alio, cum posuerit ipsam principium motus. secundum.n. hunc modum solũ erit motor, scilicet vt sit non motum: & secundum hunc modum erit dominans, scilicet vt sit non admixtum.* E

Idest, & recte sequitur hoc, scilicet vt primus motor non moueatur omnino neq; per se, neq; per accidens ex hoc, quod dicam. Deinde incœpit inducere propositiones, quibus vtitur in hac declaratione, & dixit: Necesse est enim, &c. idest manifestum enim est per se, quòd in rebus, quæ attribuuntur motui, sunt tria genera, scilicet motor, & illud, per quod mouet motor, & est illud, quod sequitur motorem, & motũ, F verbi gratia in animali. quoniã motor est anima, illud autem, per quod mouet iste motor, est musculus, aut calor naturalis, qui est i lacertis, motum autem est corpus. Deinde incœpit dicere propria vniuscuiusque istorum generum triũ, & dixit: Motum autem necesse est vt moueatur &c. i. motum autem, quod est tertiũ, non est necesse vt moueat, quando mouetur: sed forte mouet, & forte non. & sequitur ex hoc, q̃ postremum motum in mundo nihil mouet omnino. &, si non, procederetur in

37

Musculꝰ, aut calor nãlis ẽ motor instrumentalis. ſ; oppoſit. d. de calore nãli. cõ. 55.

G in infinitum. Et cum dixit illd, qđ est ꝓprium postremo motoꝝ, incœpit dicere illud, quod est ꝓprij ei, ꝙ quod mouet primꝰ motor. Ē institio. & dixit: & illud, per quod mouet, ne cesse est vt moueat, & vt moueat. Et. & proprium est ei, per quod mouet motor, vt moueat, & vt moueat' insimul. D incœpit declarare ꝙ necesse est in hoc vt moueatur, qñ mouet, & dixit: hoc.n. ēt trāsmutatur. qñ hoc nō mouet, nisi qñ primus motor mouet ipm, necessario seqꝫ vt, qñ mouet moueatur. D.d.& cū hoc est cōiūctum cum moto, & c.i.

H & cum hoc apparet ꝙ illud, ꝙ quod mouet primꝰ motor, mouet, qñ mouet postremum motum, quia tāgit illud postremū motum. Et hoc manifestum est in eis, quæ mouent in loco. apparet.n. ꝙ motum nō transfertur, nisi trāsferatur cum eo cōtēctū per aliqđ ſpatiū. & dixit ꝙ hoc apparet in motis in loco: qm illud, ꝙ qđ alterat primum alterās, existimarur in pluribus nō alterari, sicut manus motificat' mediāte rete piscis rachada, vel rabada narcha nostra, & sicut sol, calefacit aerē mediantibus corporibus cœlestibus. Et.d. ali quod ſpatium, & nō dixit totū ſpatium. quia apparet ꝙ instrumētū, ꝙ quod fit mouere, forte associat' motoꝝ vſq; ad finem motus, & forte associatur ei ꝙ aliquod ſpatium, sicut chorda, quæ dirigit sagittam, & manus, quæ ꝓiicit lapidē. Et, cum induxit ꝓprια postremi, & medij, Iduxit ꝓprium primi, & dixit: illud autē, quod mouet, &c.i. & est proprū ei, quod mouet per ſe, nō quia mouet per aliud, hoc, vt nō moueatur omnino. & intēdit hāc dispōnem esse in primo motore totius. & hoc nitit declarare ex hoc sermone. Et, cum K posuit hāc cōclusionē positionem, incœpit declarare quō sequitur ex ꝓprijs mot, & eius, ꝙ quod mouet, cum eo, quod est ꝓprū eiꝰ primo, ſm ꝙ est primus motor totius. & dixit: Cum igitur inuenimus, &c.i. &, cum inuenimus postremū i mūdo: & est motum ſeparatū a motore, cū sit proprium huic vt nō moueat: & inuenimus illud, per quod est motꝰ istius postremi moti, puenire in mūdo ad motum ex ſe. i. a motore i eo, ꝙ est primum, & principium totꝰ: & primum, ſm ꝙ est primū, nō dēt esse prius eo, quod est post. Sūmo- L do ſm definitionem, sed ſm esse, & definitionem, ecōtrario dispōni in motore, per quem mouent' mota ex ſe. ſ. gñabilia, & corruptibilia, necesse est vt iste motor sit ſeparat' a moto oīno, & non sit motum omnino.

a Quoniā, cum aliquid fuerit com- a positum ex duobus oppoſitis, quorum vtrūq; existit per ſe, & alterum eorum fuerit ſeparatum a reliquo, necesse est vt reliquum sit ſeparatū. v.g. ꝙ, si terra, & aqua sint ſeparata i mixto, & vtraq. earum existit pte, i ꝙ neutrum est necessarium in esse alterius, & aqua fuerit abstracta a terra i aliquo loco, necesse est vt terra sit abstracta ab aqua i aliquo loco: sunt.n. duo extrema, & mediū. cum igitur alterum extremum tuerit, necesse est vt aliud sit. & ſi est d primo motore cū mediꝰ, & postremo moto. media.n. licet sint plura, eandem habēt naturam. Illud, per quod sit motus. Sunt igitur in secūdo ordine ſequente primum motorem, & motum est in tertio ordine.

Si igitur non fuerit dictū ꝙ primꝰ motor necesse est vt sit existens per ſe,

ſm qđ alterat primū alterās existimat' ſ. Philo alterari inde ꝙ hoc. 2.ccs. cō. 42.

A se,non sequitur ex hoc,ꝙ postremū mouetur, & non mouet,hoc,ꝙ primum mouetur,& non mouet. & ideo addidit illis duobus propriis, ꝙ posuit quod primū,& principiū,sm ꝙ est principiū,est separatū in esse,nō in diffinitione tuā. Cū igit posuerit ipsm esse separatū esse cū illis duobus ꝓpriis modis moti,& eius, ꝙ qd fit mot', declarabit tūc tertiū ꝓprii qd est quæsitum in primo motore. Et non sufficit in hac declaratione, ꝙ primus motor sit separat' in esse. quia pōt aliquis dicere,licet sit separatus esse, tñ ē mixtū cū eo, quod mouet ab eo tali mixtione, ꝙ non pōt euadere quin moueat cū motu mobili.sicut si aliquis dixerit, ꝙ elemēta nunq̄ inueniunt, nisi mixta. Cū igit fuerit positū ꝓprii postremi,& est ipsm eē separatū a motore, tūc verificabit ꝓpriū primi principii,sm ꝙ ē motor, & principiū.s. qd nō mouet. Et, si ēt fuerit positū ꝓprii postremi,& nō fuerit positū propriū principii,nō cōplebit demōstratio,sicut fecit Themistius in sua expositione. Et vocauit ꝓpriū tertiū, quia est tertiū eorū, quæ posuit ex C propositionibus,non quia est tertiū trium generū,sed est primū eorū & postremū ē tertiū motū,& secundū est mediū,aut media. Et quia Anaxa.fuit primus eorū,qui inuenerūt hoc ꝓpriū de prio principio dixit: Et nō Anaxa.&c.& intēdebat p hoc, quod dixit,nō recipiēs passionē,nō alterabile,nec transmutabile.& intendit per non mixtum, non corp', neq; in corpore. D.d.Secundū igitur hunc modū solum erit motor, i.secundum igitur hunc modū erit motor vltimus, scilicet vt nō sit motum aliquo modo trāsmutationū, & ꝙ vlt non admiscetur materia. D D.d. & secundum hunc modū erit dominans.i. dñans res passiuas,generabiles,& corruptibiles. nā, si eēt in materia, pateretur a rebus, quas mouet, & sic conuingeret transmutatio,& corruptio, & non esset motor æternus.

At vero, si non sm accīs,sed ex necessitate mouetur mouēs, si autem non moueatur, non vtiq; mouebit,necesse est mouēs, quatenꝰ mouetur, aut sic moueri, vt sm eandem spēm motus, aut sm alterā. dico aūt, ꝙ quale * est aut calefaciens & ipsum calefieri, & sanans sanari, & ferens ferri,aut sanans ferri, ferens aūt augeri. Sed manifestū est ꝙ impossibile est.oportet igitur vsq; ad indiuidua diuidentē dicere. vt sicut docet Geometrice operari,hoc docet Geometrice operari sm idē:aut,si ꝑncipia sm eundem modū,diectionis. Aut non sic quidem,sed sm aliud ex alio gñe.vt quod fert quidē augeri:quod aūt hoc auget, alterari ab alio:quod autem hoc alterat, sm aliū quēdā moueri motū.sed necesse est stare. finiti.n. sunt motꝰ ipsi.Rursus aūt reflectere,& alterans dicere ferri,idē facere est,ac si mox dicat ferens ferri,& doceri docēs. manifestū .n.est ꝙ & a superiore mouente mouetur id,quod mouetur omne,& magis a primo mouētiū. At vero hoc quidem impossibile est.docens. n. accidit discere, quorū hoc qdē nō habere,illud

G aũt habere scientiam necessariũ est. Amplius aũt his magis irrationabile est, ꝙ accidit, oẽ motiuũ esse mobile, si oẽ, quod mouetur, alio eo, quod mouet, mouebit. erit.n. mobile. vt. si aliquis dicat ꝙ oẽ sanatiuũ & sanans, & sanabile erit: & ædificatiuũ ædificabile, aut statim, aut per plura. dico aũt, vt, si mobile quidem ab alio est omne motiuũ, sed nõ secũdũ eundẽ motũ mobile, quo mouet propinquũ, sed ſm altertũ. vt sanatiuũ discibile. sed hoc H ascendendo perueniet aliquãdo ad eandem speciẽ, vt diximus prius: Alterum igitur horũ impoſe est, alterum autem figmentũ. inconueniẽs.n. est alteratiuũ augmẽtabile ex necessitate esse.

*Et postea si motor nõ mouet per accidẽs, sed necessario. & si nõ mouetur, non mouet: sequitur necessario si motor mouetur, vt moueatur aut illo eodẽ modo quo mouet, aut alio. v.g. aut vt calefaciens ipſum calefiat ipſum: & sanãs ipſum sanetur: & ipſum transferens transferatur, aut vt trãsferatur sanãs: & sanetur transferẽs, aut vt augmentetur. Sed manifestum est hoc esse impoſsibile. necesse est enim vt diuisio perueniat ad indiuidua v.g. quod qui scit Geometriam alicuius rei: addiscit Geometriam illius eiusdem rei: & quod proiecit aliquid, proiicitur illo modo proiectionis. Aut vt non sit secundum hunc modum: sed vnumquodq; mouetur secundum vnumquodq; genus. v. g. vt transferens augmentetur: & augmentans alteretur ab aliquo: & alterãs ſstud moueatur alio mõ. sed si hoc fuerit, continget vt motus cesset. medi.n. motus sunt finiti. Si aũt aliquis dixerit, quod hoc reciprocatur ita, quod alterans transferatur: tunc erit sermo illi ſsimilis si dixerit de principio quod transfertur: & sciens addiscit. manifestũ est.n. quod oẽ motũ ẽt mouetur a motore ſsuperiori: & maxime a primo mouẽtiũ sed hoc est impoſsibile. sequitur.n. vt docens addiscat illud de cuius quodam non habet scientiam: & de quoda hẽt scientia. Et magis ſprobabile ẽt est hoc, quod sequitur ex hoc. vt oẽ quod innatũ est mouere, sit innatum moueri si oẽ quod mouetur, moueatur a motore moto. Hoc.n. est ſsimile sermoni dicenti, I quod oẽ quod innatum est ſsanare, M est innatũ ſsanari: & omne quod ẽ innatũ ædificare, est innatũ ædificari aut ex primo, aut per plura media. v.g. quod omne quod innatum est mouere, innatum est moueri ab alio. sed motus quo innatũ est moueri secundum ipſum, nõ est motus, secundum quem innatum est moueri ſsimum compar, sed alius motus. v.g. quod illud quod innatũ est K

ædi-

A *edificari, innatum est doceri. sed si ascenderu ex hoc ad principium in aliqua dispositiõe: venies ad illum eundem modum: sicut diximus superius. Quoddã igitur horum quod diximus hic, est impossibile: & quod dam fictum: & hoc est improbabile dicere. ſ quod illud quod est innatum alterare. necessario innatum est augeri.*

31 Cũ posuit ꝙ, ſi fuerit neceſſariũ in hoc, ꝙ motor moueat, ipſum mo
B ueri, & est necesse, ſi hoc fuerit, ita vt moueri ſit ſ eo aut eſſentialiter, aut accidentaliter, & deſtruxit ꝙ moue ri in eo ſit accidentaliter, vult igitur hic deſtruere ſecũdũ cõiungendo, qđ eſt, ꝙ moueri ſit in eo eſſentialiter, & dixit: Et poſtea, &c. i. & poſt hanc declarationem prædictã. ſ. ꝙ neceſſe eſt hic eſſe motorem, qui nõ moueatur accidentaliter, ſi fuerit motũ eſſentialiter: & omnis motor non mouet, niſi moueatur: neceſſe eſt vt motor moueatur illo modo mot⁹, quo mouet, aut alio modo motus. & hic eſt ſyllogiſmus hypotheticus
C continuus, cuius conſequens diuiditur in duo oppoſita. Deinde dedit exemplum de hoc, & dixit: v. g. &c. ideſt & exemplũ eius, ꝙ motor moueatur illo modo motus, quo agit, eſt vt calefaciens calefiat, qñ calefacit, & ſanans ſanetur, qñ ſanat, & tranſferens trãsferatur, qñ transfert. Et exemplum eius, quod mouetur alio modo motus a modo, quo agit, hoc eſt, vt ſanans transferatur, & tunc ſanet, ſcilicet ꝙ translatio ſit neceſſaria in ſanatione eius, trãsferens etiã moueatur alio modo motus, verbi gra. augeatur. Et cum induxit iſtos
D duos modos, ſ. cõſequens in hoc ſyllogiſmo, incepit deſtruere eos, & dixit: ſed manifeſtum eſt hoc eſſe impoſſe, ſ. duos modos eſſe ſimul. D. incepit deſtruere alterum modum, & eſt, ꝙ motor mouetur neceſſario illo mõ motus, quo agit. & dixit: neceſſe eſt n. vt diuiſio perueniat, &c. i. & eſt impoſſe, vt tranſmutans trãſmutatũ trãſmutet mõ trãſmutationis, ſm quã trãſmutat. qñ, cum diuiſerimus tranſmutationẽ, quouſq; perueniamus ad indiuidua, quæ ſunt
E in mõ illius tranſmutationis, cõtinget vt idẽ ſit tranſmutatum, & trãſmutans eodẽ mõ. v. g. ꝙ, cum nos diuiſerimus tranſmutationem, & trãſmutatum in tres tranſmutationes, quæ ſunt alteratio, augmentatio, diminutio, & translatio, & diuiſerim⁹ vnam earum in ſuas proprias ſpẽs, verbi gratia, vt diuidamus qualitatem ſ ſua propria genera, & accipiamus ex eis vnam ſpeciem, ver. gra. formã, quæ eſt in animato, ſecũdũ
F ꝙ eſt aiatũ, & acceperimus ex iſtis ſanitatem, & acceperimus ex iſtis vnum indiuiduũ, quod agat, vel patiatur, coniunget ⁊ ſanans, quod eſt medicus, v. g. ſanetur: quod eſt valde improbabile, ſcilicet vt ille, qui ſanat a febre, ſanetur ab ea, quando ſanat. & ſimiliter, ſi acceperimus aliquod indiuiduum indiuiduorũ formarum, quę ſunt in anima. verbi gratia ſciens Geometriam. continget enim vt ſciat aliquid de Geometria, & addiſcat inſimul. verbi gra. vt ſciat menſuram trianguli, & addiſcat ipſam ſimul. Et, cum deſtruxit primam diuiſionẽ, & eſt vt motor moueatur modo mot⁹, quo mouet, deinde d. Aut vt non ſit ita, &c.

G .i. aut diſpō mouentiū non erit talis,ſ. vt moueantur illo modo motᵒ, quo mouēt: ſed vnūquodq; mouētium mouet gñe motus alio a gñe, quo mouet. v. g. vt trāsferens augeatur,& augmentans alteretur, & alterans moueatur alio motu. D.d. ſed, ſi hoc fuerit,i. ſed contingit ex hoc peruenire ad motorem, qui nō mouetur. genera enim motuum, quibᵒ mouentur motores, ſunt finita. verbi gratia q̄,ſi transferens transfert, quando alteratur, & alterans alterat, quando augetur, ſequitur neceſſario vt augmentans augmentetur, non ita,q̄ transmutetur, cum nullū
H hoc ſit genus quartum motus: & ſecundum hoc nō omnis motor mouetur, neque illo modo, quo mouet, neq; alio modo. Et, quia aliquis poterit dicere q̄ poſſibile eſt vt hoc ſit reciprocetur, ſ. vt transferens transferat, cum alteratur, & alterans, cum augmeutat,& augmentans, quādo transfertur, & ſequitur ex hoc primum impoſſibile, quod eſt vt idem transferat,& transferatur eodē modo,& ſanetur, ſecūdū q̄ ſanat, dixit: Si autē dixerit aliquis,&c. i. ex iſta poſitione ſequitur
I vt res moueat eo modo, quo mouet: ſicut ſequitur ex prima poſitione, & in nihilo differunt. ſed in prima res alterat, quando alteratur ſine medio, hoc autem cū medio.& idē eſt impoſſe, ſiue aliquid moueat aliquid, ſm q̄ mouet illo modo motus cū medio, aut ſine medio. Et, quia conſecutio iſta nō apparet, niſi quando fuerit poſitum q̄ mouēta, quæ mouentur ſecūdū hunc modū, neceſſe eſt vt reducant ad primū motorē, qui eſt cauſa inmouendo motū in eis,& ſine ipſo non moueret, dixit: manifeſtum eſt .n. quod oē motū, &c. i. & neceſſe ē K q̄ in iſtis ſequatur ipoſſe prædictū: & eſt aliquid moueri illo mō motᵒ, quo mouet, quia manifeſtū ē q̄ ē motū cuiuſcūq; gñis ſit generū motus, ſi mouet qñ mouetur, non mouetur niſi a motore, qui eſt ante ipſum.& hoc intēdebat p motorē ſuperiorem. Et dixit: & maxime a primo mouētiū. qñ, cū mouēta mouētur ex aliis, poſtremum eorū nō mouet, niſi per motorē, qui eſt ante ipm. ſ. qui mouet ipm: & ſiſt illud ſm non mouet, niſi per tertium: & eſt ante ipſum: & omnia nō mouet, niſi per primum motorem. Si igitur L poſuerimus, v g. q̄ generans generat, qñ alteratur,& alterans alterat, quando transfertur, ſequitur neceſſario vt trāſferens ſit principiū iſtorū motuū,& motoꝝ iſtius motus eſt primᵒ motor,& ſiſt illud, quod mouetur ab eo. Et, cum ita ſit, & poſitum vt trāſferēs, quod eſt primū, v.g. transferatur, quando generat,& generatum non poteſt eſſe, niſi quādo trāſferens fuerit, qñ ita fuit poſitum, ſequitur neceſſario vt transferens non ſit transferens, niſi transferatur. Sed, quia impoſſibile nō ap- M paret in hoc loco bene in motoribꝰ eo: ex iſtimatur enim q̄ motor in loco mouet ſe, induxit modū motus, in quo apparet impoſſe ſequēs hanc propoſitionem vñ,& dixit: ſequitur enim vt ſciens addiſcat,&c. i. ſequitur enim ex hac poſitione vt primᵒ motor, verbi gratia in alteratione, vt ſciēs doceat idem numero,& addiſcat ipſe inſimul, ita, q̄ qui docet angulos trianguli eſſe æquales duobus rectis, addiſcat demonſtrationē eius, quando docet ipſam. ſequitur enim hoc vt idem ſciatur, & ignoꝝ

A tetur insimul. addiscere. n. est secun
dū ignorantiam, & docere fm scien
tiā. Et deinde d. Et magis improba
bile est, &c. i. & vlr qui dicit q̄ mo
tor non mouet, nisi fm q̄ mouet, se
quitur et incōueniēs, qd cōtingit di
centi, q̄ sanans non sanat, nisi fm
q̄ sanat. D. incepit dicere qūo con
tingit hoc incōueniens, & dixit: aut
ex primo, aut per media plura vno,
aut ex primo, quando mouetur il
lo modo motus, quo monet. si autē
posuerimus q̄ mouetur alio modo
motus ab eo, quo mouet, veniet idē
impossibile. s. mouere per medium.

B Et iste sermo, & prædictus sunt idē,
& eadem demōstratio: sed induxit
primum in forma demonstratiōis
ducētis ad impossibile, & fm in for
ma demonstrationis ducētis ad im
possibile improbabile. in hac. n. positiōe
adunata sunt hæc duo. s. impossibi
litas, & improbabilitas.

Nō ergo necesse est semp mo
ueri qđ mouet ab alio, eoq; mo
to. stabitur ergo. quare aut a qe
scente mouebitur id, quod mo
uebit. At vero, si oportet et con
C syderare vtrum causa motionis
sit & principiū, ipsum seipsum
mouens, an id, quod ab alio mo
uetur: illud omnis vtiq; ponet.
id. n. quod per se est causa, semp
prius est eo, quod secundum al
terum, & ipso existente.

*Nō igitur est necessariū vt mo
tū moueatur ab aliquo semper, vt
istud aliud moueatur. cessabit hoc
igitur. & primum igitur motum
aut mouebitur à quiescente, aut ip
sum mouebit se. Si igitur est neces*
D *sarium considerare quod istorum
duorum est causa, & principiū mo
tus: vtrum illud quod mouetur ex
se, aut ab alio. quilibet. n. homo fe
stinat ad ponendum hoc. illud. n.
quod per se mouet in aliqua dispos
itiōe semper est causa prima eius,
cuius transmutatio est in illa dispo
sitione etiam.*

Idest, &, cum declaratū est q̄ im 39
posse est vt aliquid moueatur ab ali
quo extrinseco moto, & q̄ aliud ēt
moueatur ab alio extrinseco moto, E
& sic in infinitū: sed necesse est vt
hoc cesset, sicut declaratū fuit prius,
apud primū motum, quod non mo
uetur a motore extrinseco moto.
D. d. primum igitur motū, aut mo
uebitur a quiescēte, &c. i. necesse est
igitur vt primū motum in loco mo
ueatur a motore, qui non est innatū
moueri, aut moueatur a motore,
qui mouet se: vt intendit Plato fm
suam positionem, q̄ ois motor de
necessitate mouetur. D. d. Si igitur
necesse est cōsyderare, &c. i. &, si
necessarium est in hac perscrutatio
ne cōsyderare quę istarū rerū mota F
rū est dignior vt ponat primū, vtrū
illud, quod mouet ex se, aut illd, qđ
mouetur ex alio extrinseco. quilibet
. n. hō cōuenit nobiscū in hoc, q̄ il
lud, quod mouetur ex se, est digni⁹
vt sit primū principiū, q̄ illud, quod
mouet ex alio. Et, cum dixit: quili
bet. n. hō festinat ad ponendū hoc,
dedit causam in hoc, & dixit: illud
. n. quod per se mouet, &c. i. & hoc
manifestum est oībus, & cōcessum
eis. qm illud, quod p se est in dispo

G ſitione, per quam eſt mouens, ſemp eſt cā ꝓcedentis illud, per quod aliud eſt in illa diſpoſitione, ſ. per quā eſt mouens. Et dixit hoc. qm, ſi hoc eſt neceſſariu ſ hoc, ꝙ aliquid moueat, vt moueatur, tūc motor, qui habet in ſe iſtam diſpoſitionē, eſt dignior vt ſit motor, q̄ illd, quod habet hāc diſpoſitionem ex alio.

Quod. & ſi peruenimus ad primum ſeipſum mouens, neceſſe tamen ſit deue nire ad mouens penitus immobile.

Cap. 4.

H QVare hoc conſyderādū eſt, ſumpto alio principio, ſi quid mouet ſeipſum, quo mō mouet, & ſm quē modū. Neceſſe igitur ē oē, quod mouetur, eſſe diuiſibile in ſemp diuiſibilia. hoc. n. oſtē ſum eſt prius in ñs, quæ vſt de natura, ꝙ omne, quod ꝓ ſe mouetur, continuū eſt. Impoſſ igit eſt ipſum mouens ſeipſum penitus mouere ipſum ſeipſum. feretur. n. totum, & feret ſm eandē lationem, vnum exiſtens, & indiuiduum ſpecie, & alteralbiſ, & alterabit quare docebit vtiq̄, & docebiſ ſimul, & ſanabit, & ſanabitur ſm eandem ſanitatem. Amplius aūt determinatū eſt ꝙ moueſ id, quod mobile eſt. hoc aūt eſt potētia, cū mouetur, non actu. quod aūt potētia ē ad actū pergit. eſt autem motus actꝰ mobilis imperfectus: mouens autē iam actu eſt: vt calefacit calidū, & omnino id, quod habet formam, generat. quare ſimul idē,

Oē mō uere eſt di uiſibile. Lect. 46 & 6. phy. 12 & 1. pā. 62.

I & ſecundum idem calidum erit K & non calidum. ſimiliter aūt & aliorum vnumquodq̄ eorum, quæ neceſſe eſt mouens habere vniuocum. eius ergo, quod ſeip ſum mouet, hoc quidem mouet illud autem mouetur.

Oportet igitur nos conſyderare nunc de hoc, incipiendo alio modo, ſ. ſi aliquid mouet ſe, qualiter mouet, & quo modo. Dicamus igitur, quoniam neceſſe eſt vt omne motum diuidatur i diuiſibilia. hoc L .n. declaratum eſt prius in noſtro ſermōe de ſummis de natura. oē. n. motū per ſe eſt continuum. Et impoſſibile ē vt illud, quod mouet ſe, moueat ſe ſecūdum totum. quoniā tunc ſecundum totum tranſferret, & tranſferretur eodem mō tralationis, & eſt vnum indiuiſibile in ſua ſpecie, & tunc idem alteraretur, & alterabit. & ſic ſeiet, et addiſcet inſimul, et ſanabit, & ſanabitur eadem ſanatione. Et iam M determinauimus ēt quid intendimus, cū dicimus, quod aliquid mouetur, ſecundum quod mouetur et eſt quod in potentia mouetur, & nō in actu. & illud quod mouetur, ſemper nititur ad perfectione. & motus eſt perfectio non cōpleta ei, quod innatum eſt mouere. & motor aūt ita exiſtit in actu. v. g. quod calefaciēs eſt calidum, & vniuerſaliter eſt illud, quod ita habet formam

A mũ.& sic idẽ in eodẽ modo erit ca lidum,& nõ calidũ insimul.& se cundum hunc modum est de quali bet aliarum rerum motarum,quarum motor est vnuocum secundum formam.

Cum declarauit ꝙ omne motũ I ideo reducetur ad motum ex se, & ꝙ illud,quod sequitur de hoc in motis postremis particularibus, sequit hic in motis primis vltibus. siue fuerit vnũ, siue pluta,& declarauit ꝙ ne cesse est vt motor, per quem mouet motu ex se primũ,nõ moueat oino neq; essentiali,neq; accitalr, & declarauit ꝙ idem impossibile est vt moueat, & nmoueat eodem modo, sult perfectutati de moto ex se, fm ꝙ est motũ ex se,q̃o mouetur,& à uuo mouetur.& intẽdebat hoc.qm̃ videbatur Platoni,ꝙ motũ ex se cõponitur ex moto,& motore,qui mouet se.Et ideo dixit: Oportet igitur nos nunc considerare,&c.i. & intẽdit per hoc,illud,quod mouet ex se, sed manifestum est esse motũ ex se. D.d. Dicamus igitur,ꝙ necesse est, &c.& intẽdit ꝑ hoc, illud, quod declaratũ fuit prius.s.ꝙ oẽ motum est corpus,& ꝙ omne corpus diuiditur in corpora diuisibilia semꝑ,& ꝙ impossibile est corpus diuidi in indiuisibilia,sicut dicũt Platonici. Et,cũ dixit ꝙ est continuũ,innuit causam,quare facit motum esse continuũ. motus in quia est cõtinuus, fuit necesse vt subiectum eius sit de natura continui, & non de natura discreti. Et, cũ posuit hanc propositionem, dicẽ eam ꝙ oẽ motũ est diuisibile,sequit vt oẽ motũ sit corpus, siue ponatur mouere se,aut moueri a motoꝛ alio. Et cum verificauit hanc cõsecutionem,& iam declarauerat ꝙ impossibile est vt idẽ,fm ꝙ est corpus, moueat se ita.ꝙ moueat se, & moueatur eodem modo, posuit etiam hanc propositionẽ,& dixit:& impossibile est vt illud,&c.i.& iste sermo est Itellectus ex prædicto,s.ꝙ impossibile est ꝙ aliqd moueat,fm ꝙ mouet. & hoc est in motis,& mouentibus,q̃ dixit vniuocce. & dixit hoc, quia hoc nõ ẽ impossibile, nisi i motoribus,quæ sunt corpora,aut virtutes in corporibus. Et ideo existimauit Plato, ꝙ mota ex se mouẽtur a motoribus abstractis, s quia ponebat ꝙ mouens se est abstractum, & ꝙ abstractum est mouẽs se.Sed,si hoc fuerit ita,tũc motꝰ & mouere illic dicẽtur æquiuoce esse motu,qui est hic.Et error contingit Platoni ex hoc,quod opinabatur ꝙ primus motor ẽ corpore,qui mouet ex se,non est corpus. & est vera opinio.& opinans est cum hoc , ꝙ oĩs motor,siue fuerit corꝰ, siue nõ,nõ mouet,nisi moueatur vno mõ motus, dicto vniuoce. & fuit ꝑposse apd ipsum vt motor,qui est corpus,moueat se,& sibi qui est virtus in corpore,& tũc cõclusit ex hoc, ꝙ aĩa non est in corpore,& ꝙ est æterna , cum moueat se . Et hoc esset verũ, si aĩa moueret se essentialr,& moueret se motu ꝓpio abstractis,s.vt ẽ Itellectꝰ, & intellectũ in ea eẽnt idẽ,vt declaratũ est de primo motore,& de cæteris motoribus abstractis . sed iste motus dr æquiuoce cum motu, qui est a motoribus, qui sunt corpora, aut virtutes in corporibus.& omne hoc manifestum est exercitantibus se in istis scientijs.

Quod aũt nõ est ipm seipm mouẽs sic, vt vtrũq; ab vtroq;

G mouetur, ex his manifestū est. neq; n. erit primum mouens vl lū, si vtrūq; vtrūq; mouebit. qđ n. prius magis causa est mouendi, q̄ sequēs, & mouebit magis. Dupliciter. n. mouere est, aliud quidem id ipsum, quod ab alio mouetur, aliud autē seipso. primius aūt est quod lōgius est ab eo, quod mouetur a principio, quam quod in medio est. Amplius non necesse est mouēs moueri, nisi a seipso. fm accīs ergo contra mouet alterū. at sumpsi
H contingere non mouere. erit ergo aliud quidem, quod mouet, aliud aūt mouēs īmobile. Amplī nō necesse est mouēs cōtra moueri, sed aut īmobile aliquid mouere necesse est, aut ipsum a seipso moueri: si necesse quidē ē semper motū esse. Amplius fm quē mouet motū ēt vtiq; mouebitur. quare calefaciens calefit.

Q3 pri⁹ ē magis est cā mouēdi q̄ sequēs. Idē. t.t.c. 38.

Necesse ē igitur, vt illud, quod mouet se, sit quidda motor, & quid dam motum. & apparet ex hoc,
I *quod nos dicemus, quod illud, quod mouet se, nō mouet ita, quod vtraque pars eius mouetur ab vtraque parte. tunc. n. neutra pars erit motor primus, cū vtraq; pars moueat se. quoniā vt sit cā motionis illud, quod est prius, ē dignius quā vt sit cā motionis cōsequentis: & simum mouere ad illud est magis. Mouere autem fit duobus modis. quorū vnus est vt motum moueatur ab alio & alius est vt moueat per se.* K *& illud quod est remotius a moto est propinquius principio. Et etiā non sequitur necessario vt motum sic moueat, si motum ex se non fuerit. per accidens igitur mouet vtrumq; eorum reliquum. ergo possibile est vt vtrumque eorum no moueat alterum. alterum igitur eorū erit motum tantum, & alterum motor non motum. Et etiam nō est necessarium vt motor reuertatur & moueatur: sed est necessarium* L *vt sit aliquid quod moueat, & nō moueatur, aut aliquid, quod moueatur ex se: si est necessarium vt semper sit motus. & si non, tunc moueretur motu, quo moueret, & sic calefaciens calefieret.*

Idest, &, cum motū ex se impos- 41
sibile est vt moueat se, ita, ꝙ motor in eo sit motum idem, necesse est vt sit compositum ex motore, qui nō mouetur, & ex moto. Quoniam, si motor in eo fuerit motum, tunc ipsum erit primum motum ex se. & M
reuertetur quæstio, vtrum motum i eo sit motor, aut quidda est motor, qui non mouetur, & quiddam motum. Et est manifestum ꝙ motor, a quo mouetur motū per se, non est corpus. qm, si esset corpus, non moueret, nisi moueretur. Si Arist. igitur esset contextus in hac declaratiõe de dispositiõe motus ex se, est sufficies in hoc, quod intēdit. sed, quia aliqs potest defendere Platonem dicēdo, quid prohibet ꝙ vtraque pars mot ex se moueat reliquā, ita, ꝙ motus eius

A eius sit quasi reciprocatus in se, d. & apparet ex hoc, q̃ nos dicemus, &c. & intendit essentialiter, & nõ accidẽtaliter. D. d. tũc. n. &c. 1. sed, cũ hoc fuerit positũ, sequit vt neutra earũ sit primũ motũ ex se. D. d. cũ vtraq; moueat se, &c 1. & sequit vt neutra earũ sit primũ motũ. q̃m neutra earũ est dignior, vt sit cã eius, qd est se mouere seipsum, q̃ vt sit cã se mouere aliud. q̃m, si mouere aliud est cõsequẽs mediante se, mouere seipsum est p̃cedẽs. & nõ est ecõtrario. & est, q̃m vtriusq; earũ mouere seipsum est se mouere aliud. Prior igi
B tur duarũ motionũ ẽ mouere aliud, & consequẽs, & posterius ẽ mouere se: qd est ecõtrario ei, qd mouet ex se, D. d. Mouere. n. fuit duobus modis, &c. & demonstrat destructionẽ istius positionis, s. vt duo mota, aut plura vtrũq; eorũ moueat reliquũ essentialiter ex hoc, qd declaratũ ẽ q̃ motũ, qd inuenit in eis, q̃ mouẽtur simul, q̃ sunt duo, & plus, ẽ duobus modis. quorũ vnus ẽ motũ, qd mouet ab alio, & alterũ motũ, qd mouet p se: & est illud, ad qd̃ peruenitur mota ex alijs. & illud, qd ẽ remotus a postremo moto: & ẽ illud,
C qd est propinquius principio, qd est motũ ex se: est digni' mouere q̃ propinquius ei. Et sm hoc erit impossibile vt vtrũq; duorũ motorũ moueat reliquũ essentialiter. tũc. n. vtrũq; erit motũ, & motor simul eodẽ mõ, & nõ erit illic prim' motor, nec primũ motũ ex se, nec postremũ motum, nec media. Et totũ hoc est ecõtrario ei, qd positum fuit de dispõne l
alm oto ' loco Sed quia hoc non prohibet, hoc ẽ p accidens, s. vt illud, qd̃ mouet p se, accidat ei, vt moueat aliud, d. Et ẽt nõ sequitur necessario, &c. i. &, cũ l motis, que sunt hmõi, s. quo D rum vtrunq; mouet reliquũ essentialiter, nõ fuerit motũ ex se, nõ sequitur vt motũ eorũ moueat aliud. hoc. n. nõ est necesse, nisi in medio, qd est ĩter motũ ex se, & postremũ motũ, qd nõ mouet, vt declaratum fuit prius. Et, cũ omne hoc est, sicut narrauimus, tũc nõ ẽ posse vt vtrũq; eorũ moueat vtrunq;, nisi p accns, & q̃ vtrunq; eorũ sit motũ ex se. & hoc est econtrario ei, qd posuit aduersarius. D. d. ergo posse est, &c. 1. & cũ vtrunq; eorũ nõ mouet reliquũ, nisi p accns, posse ẽ vt neutrum moueat reliquũ ita, q̃ ex ambobus nõ E fiat motũ ex se nisi p accns: & aduersarius ponit q̃ motũ ex se mouet se essentialiter, & semp. D. induxit cõclusionẽ, que demõstrata est prius, & d. alterũ igitur erit motũ, &c. i. &, cũ motũ ex se nõ ꝑt cõponi ex duabus partibus, quarũ vtraq; moueat reliquũ, sequit necessario vt componatur ex duabus partibus, quarũ altera est motor tm̃, nõ mota, & alia mota tm̃. D. d. & ẽt non est necessariũ, &c. i. & ẽt nõ est necessarium vt motor nõ moueat, nisi reuertatur, & moueat a se, & tũc moueat, siue moueat se per mediũ, aut sine F medio. contingit. n. vt calefaciẽs calefaciat se. &, cũ hoc est impossibile, necesse est, si motus est semp, vt sit hic primus motor, qui nõ mouet, & motũ ex se. &, si nõ, contingeret, sicut d. q̃ calefaciens calefaceret se, & tũc calefaceret aliquid. qd̃ est impossibile.

At vero neq; ipsi' primo seipsum mouẽtis aut vna ꝑs, aut plures mouebunt ipsa seipsam vnaquęq; totũ. n. si mouet ipsũ a seipso, aut ab aliquo eorũ, quę sunt

G sunt ipsius, mouebitur, aut totũ à toto. Si igitur, quia mouet aliqua pars ipsa à seipsa, hęc uti que erit illud primũ ipsum seipsum mouens. separata. n. hęc quidẽ mouebit ipsa seipsam, totũ autem non amplius. Si uero totũ à toto mouetur, ſm accidens hæ mouebũt ipsæ seipsas. Quare, si non necessario, accipiãtur non moueri à seipsis. Ipsius igitur totius aliud mouebit, cũ immobile sit, aliũ aũt mouebitur. solum. n. sic posẽ est aliquid per
H seipsum motiuũ esse. Amplius, si tota ipsa seipsam mouet, hoc quidẽ mouebit ipsius, illud autem mouebit. Quæ igitur A B, & à seipsa mouebitur, & ab A.

Et impossibile est ẽt, ut nulla pars eius, quod prio mouet se, nec plures ẽna, moueat seipsum. quoniam ipsum totum, si mouetur ex K *se, aut mouetur ab aliqua parte suarum partium, aut ipsum totũ mouetur a seipso toto. Si ergo mouetur ita, quòd aliqua pars eius mouetur ex se, tunc illa pars est primum, quod mouet seipsum. quo mã illa pars singulariter mouet seipsam, illud autem secundum totum nõ. Et, si illud totum mouetur a seipso toto, tunc ista, ſ. partes, ẽt mouent se per accidens. Et, si hoc non est necessarium, nec ponatur* L *eas non moueri ex se, tunc igitur quiddam totius mouet, & nõ mouetur, & quiddam mouetur. Et et, iam, si aliquid secundum totum mouet se, & quiddam est motor, & quiddam motum, A B igo mouetur ex se, & ex A.*

A mouens. B motum.

Tota linea ex seipsa mouetur, et ab A primo.

42 Ista est declaratio, in qua sustentatus est Arist. in hoc, ꝙ motum ex
I se cõponit ex motore, q nõ mouet, & ex moto: nõ ex moto, & motor. q natus est mouere se, vt Plato dicebat. Expositores autẽ, ſ. Themist. & Alexa. inducunt demtonẽ sup hoc alio mõ, existimado ipsam esse breuiorem, & certiorẽ demtone Arist. dicunt. n. ꝙ motum ex se non põt euadere à quinq, partibus cõtradicẽtibus, ſ. Aut diuiditur in duas partes, motoré nõ motum, & ré motã, Aut vt totũ moueat se, Aut vt vtraq, pars moueat vtranq., Aut vt pars moueat totum, Aut vt totum moueat pré. Et ducunt ad inconueniẽs ex hoc eis eadẽ via. & é, quia motor est ipsum motum. Dicunt. n. ipsum totum mouet totum, erit mouens nec cum moto. quod est impossibile. Et, si pars mouerit totum, tunc eadem pars erit in eo motor, & motum. Et similiter, si vtraque pars mouerit vtranq. partem, tunc vtraq. eadem mouebit se. nõ. n. est dria inter hoc, ꝙ aliquid moueat se cũ medio, aut sine medio. Et sili dicũt, si totũ mouet se ipsũ parte, sequitur vt totum mouet se. Et totum hoc est error, & deceptio. i rimo. n. decipiuntur, peccates in hoc, ꝙ existimant, ꝙ aliquo, qua

M

Digressio contra Themistiũ, & Alex.

Prima ratio.

A qua uti ſi in hac declaratiõe, eſt diui
ſio in cõtradicentibũs : & ꝙ demo
cõpoſitũ, qñ quatuor cõtradicentia
deſtruent, & remanebit quintũ, qd
eſt, ꝙ motũ ex ſe cõponit ex moto
& nõ moto, qd nõ eſt corpus, & ex
moto, qd eſt corpus. Et nõ eſt, ſicut
exiſtimauerũt. qñ, cũ poſuerimus,
ꝙ impoſſe ẽ vt motũ ſit ipſe motor,
nõ neceſſe erit vt motũ ex ſe diui-
datur in duas partes, ſ. in motorẽ, qui
nõ mouet, & tẽ, quę mouet tñ mõ.
Sed quia Ariſt. vidit ꝙ ſunt hic alij
modi ab his duob⁹ modis, & ꝓt alij
non exiſtimare, ꝙ motũ ex ſe forte
B eſt ſm aliquẽ eorũ, incœpit deſtruc
re eos ad cõfirmãdũ ſuã demonſtrõ.
& nõ induxit in vnoquoq; eorũ cõ-
cluſionẽ, quã induxit in priꝰa demſtra-
tione. & ſi demõ eius eſſet fundata ſu
per modũ cõtradictiõis, nõ induceret
cõcluſionẽ, niſi ſemel. Et, quia exiſti-
matio magis apparens eſt, ꝙ vtraq;
pars motꝰ ex ſe mouet reliquã ſm
reciprocationẽ, incœpit deſtruere,
hoc dicendo, hoc aut erit eſſentialiter,
aut accidẽtaliter. Et, ſi fuerit eſ-
ſentialiter, continget vt nõ ſit in eis
C motũ ex ſe, & ẽt vt aliquid moueat
ſe, ſm ꝙ mouet. &, cum deſtruxerit
duas diuiſiões, deſtructũ erit vt illd,
qd mouet ex ſe, ſit tale. Expoſitores
autẽ, cũ deſtruxerunt diuiſionẽ, q̃ ẽ
eſſentialiter, exiſtimauerũt ꝙ poſi-
tio eẽt deſtructa. & hoc eſt ſm pec-
catũ. Et hoc ẽt, qd dicunt, ꝙ ſi totũ
mouet à parte, continget vt pars, q̃
mouet, moueat eſſentialiter, immo
ſequẽt vt illa pars moueat ex ſe, ne
deſtarũ eſt vt deſtruat iſta poſitio,
dicendo, ꝙ qõ reuertitur in hoc, qd
mouet ex ſe, qũo mouet, & cõtingit
ẽt, ꝙ illud, qd fuit poſitũ motũ pri-
mũ, nõ ſit primũ motũ. & ẽt totum
moueri à parte eſt ꝓ accidẽs. Rñſio D
igitur remanebit ſ mõ, qui eſt ꝓ ac-
cidẽs ipſum eſſe. impoſſe eſt. n. in rei
veritate de mõ, ſm quẽ pars mouet
partẽ, cũ nullo mõ imaginat ꝙ pars
mouet totum, niſi ꝓ accidens: & re-
motus eſt imaginari ꝙ totum mo
uet partẽ eſſentialiter. Nõ eſt igitur
vtẽdum iſtis duobus modis, donec
diuidant ſm eſſe eſſentialiter, & ac-
cidentaliter, ſicut fecit Ariſt. Sed hoc
nõ fecit in his duobus modis, neq;
habuit curã de eis, cum nullus exi-
ſtimet in primo motoex ſe ꝙ pars
illius mouet totũ, aut ꝙ totum mo
uet partẽ : cum pars mouens debet E
diſtingui à parte mota ſm eſſe, aut
ſm definitionẽ. Et, cum ita fuerit,
tunc motũ ex ſe diuidetur in duas
partes, in motum ex ſe, & motũ à mo
to ex ſe: & tunc nõ imaginabitur ꝙ
ꝑs mouet totum, aut ꝙ totum mo-
uet partẽ, niſi ꝓ accẽs. Et, quia iſti
duo modi, q̃ ſunt ꝓ accẽs, ſunt ma-
nifeſti, non habuit curã de eis Ariſt.
ſed habuit curã deſtruere eos, in q̃-
bus nõ bene apparet eos eſſe ꝓ acci
dens, ſicut fecit partibus, q̃ mouẽt
ſe adinuicẽ, & in ponendo ꝙ ſ̃ubet F
pars mouet ſe, in quo dixit ꝙ, ſi mo
tum ex ſe fuerit tale, cõtinget vt illę
partes moueant, ſed ꝓ accidẽs. Ariſ.
igit nõ vult de iſtis modis, niſi eis, in
quibus latet eos eſſe ꝓ accidẽs: & ſunt
illi modi, de quibus põt aliquis exi-
ſtimare ꝙ aliquis eorũ ẽ motum ꝑ
ſe. De eis autẽ, de quibus apparet ac
cidẽtalitas, non habuit curã Ariſt.
& tunt ꝙ totum mouet partẽ, aut
ꝙ pars mouet totum. Si igit aliquis Dubium.
dixerit ꝙ Ariſt. debet deſtruere iſtos
modos, ſ. totum mouere partẽ, & ꝑ-
tem mouere totum, ſm ꝙ ſunt per
accidens, dicemus ad hoc, ꝙ Ariſtõ. Soluſio.
dimiſit

G dimisit eos pp hoc, q accidentalitas
est manifesta in eis: & nō voluit de
struere, nisi eos, in quibus accidē-
talitas non est manifesta p se. cū hoc,
sicut diximus, q nullus existimat vt
motum ex se sit tale, s. de eis, in qui
bus accidentalitas ē manifesta p se.

Qm aūt mouet aliud quidē,
qđ mouetur ab alio, aliud autē
immobile existens: & mouetur
hoc quidē mouens, illud aūt ni-
hil mouens, ipsum seipsum mo
uens necesse est ex ſmobili esse,
mouente tn̄, & adhuc ex eo, qđ
H mouetur, non mouet aūt ex ne-
cessitate, sed qualitercunq; euē-
nit. Sit. n. A mouens quidē, & I-
mobile: B vero id, qđ & mouet
ab A, & mouet id, in quo C: hoc
aūt motū quidē ab ipso B, mo-
uēs aūt nihil. ſt. n. & p plura ve-
niat aliqn̄ in C, ſit per vnū ſolū.
totum ergo A B C ipsum seipsū
mouet: sed, ſi aufero ipsum C,
ipsum quidē A B mouebit ipsū
seipsum: ipsum. n. A est mouēs,
B vero, id qđ mouet: ipsum au-
tem C non mouebit ipsum seip-
I sum, neq; penitus mouebit. At
vero neq; B C mouebit ipsa seip
sam sine ipso A. nā B mouet ex
eo, quia mouetur ab alio, nō qa
à seipso parte aliqua. ipsum igit
A B solum seipsum mouet. Ne-
cesse est igit ipsum seipsum mo
uens habere mouens, immobi-
le tn̄, & id, qđ mouetur, nihil au
tē mouet ex necessitate, tangen
tia aūt aut vtraq; seinuicē, aut
alterum alterum. Si igit conti-
nuum est id, qđ mouet: (qđ. n.
mouetur continuū esse necessa- K
rium est:) manifestum est: q to
tū ipsum seipsum mouet, nō eō,
q ipsius aliquid hmōi sit, vt ip
sum seipsum moueat, sed totum
mouet ipsum seipsū, & mouēs,
& motū, eō, q ipsius aliquid est
ipsum mouens, & id, qđ mouē-
tur. non. n. totū mouet, neq; to-
tum mouetur, sed mouet qdē
ipsum A, mouetur autem ipsum
B solum. ipsum autē C ab ipso B
non amplius. impossē enim est.

Et quia aliquid mouet, aut ita, L
quod moueatur ab alio, aut ita,
quod nō moueatur: & aliquid mo
uetur, aut ita, quod moueat, aut
ita, quod non moueat omnino, ne-
cesse est, vt illud, quod mouet se,
sit ex non moto, sed est motor et ex
moto, sed non necessario est motor,
sed currit secundum vtrūlibet. Si
igitur A motor, sed non motum:
& B motum ab A, & mouens
C: & C moueatur ex B, & nihil
moueat omnino. quoniā, cū ad hoc M
peruenerimus cum medijs pluribus
vno, ponatur vnum medium tātū
esse. A B C igitur totum mouet
se. sed, si abstulerimus C, remanebit
A B mouens se: A. n. est mo
tor, & B motum: et C non mouet
se, immo non erit omnino motor.
Neque B C mouebit se sine A: B
. n. mouet, quia mouetur ab alio,
non à parte aliqua ipsius: A B. n.
solum mouet se. Necesse est igitur

vt

A Vt illud, quod mouet se, habeat in se motorem, sed est non motum, et motum. sed est non motor alicuius necessario, dum vtrunq; conuenit cum reliquo, aut tangit ipsum. Si igitur motor fuerit contimuus: motum vero necessario est continuū: manifestum est quòd tota res erit

mouēs se, nō quia quidda ipsius est tale, ſ. mouens se, sed tota res mouet se, sed est motū, & motor, ita, quòd quidda eius ē motor, et quidda est motū. non. n. ipsum secundum totū mouetur, neq; ipsum secundū totum mouet, sed mouet secūdum A, & mouetur secundū B tantū. D

Motor tantum. A — Motum, & mouens. B — Motum tantum. C

Anima. — Calor naturalis. — Corpus muſculi.

B

41 Cum declarauit q̄ moti ex se q̄dā pars est motor, qui nō mouetur, & ē forma, & q̄dā pars mouet, vult declarare q̄ oē motū ex se primū & essentialiter cōponitur ex parte, q̄ mouet tm̄, & ex parte, q̄ mouet: & q̄ pars mota non est de necessitate pp̄ hoc, vt sit motor alterius partis, sed in quibuſdā motis ex se erit motor, ſ. in eis, quę ſunt nō prima, & in quibuſdā nō erit, ſ. in primis. Et intendebat declarare p̄ hoc, q̄ neceſſe est vt m motis ex se, in quibus ſunt plura vno modo fit motū ex se primum. q̄m, ſi pars mota eēt ſemper motor, cōtingeret vt motū ex se diuideret in plures partes duabus. Ipſe igit̄ ponit has partes eſſe finitas, & declarat q̄ motū primū ex ſe in talibus cōponit ex motore, & moto tm̄. Et, cū voluit declarare hoc, ſ. oēm diuidere modos motoris, & d. Et quia aliquid mouet, &c. i. & q̄a mōtor est duobus modis, aut motor, q̄ non mouet: oīno, q̄n mouet, & eſt illud, ad q̄d inducit nos ſermo: aut motor, qui mouet, q̄n mouet: illud auē, q̄d mouet, & tūc mouet, nō ē neceſſe ſp̄ vt ſit motor, ſed forte erit motor & motū, & forte erit motū non motor alicuius rei: neceſſe est vt motū ex ſe componat ex motore nō moto, & ex moto, ſed q̄d non de neceſſitate eſt motor. & hoc est, q̄d eſt motū ex ſe primū, ſ. q̄d nō mouet à ſua parte. Illud aūt, q̄d mouetur ex ſe pp̄ aliquā parte ipſi⁹, ſicut ē diſpō in aſalu ſm̄ totū, & primum motū in eo eſt motor neceſſario. ſicut calor naturalis, qui ē motor & motū in animali neceſſario. q̄n, cū fuerit ſeparatus à mēbris, q̄ mouentur, corrūpet. Hoc igit̄ eſt illud, q̄d intendebat declarare in hoc ſermone, ſ. q̄ motū ex ſe cōponit ex duabus partibus tm̄, quarū vna eſt motor tm̄, & alia motū, & q̄ motū ex ſe continuū naturaliter, ſi primitus nō fuerit tale, neceſſario ē i eo motor talis. Et, cū d. hoc, dedit exēplū de litteris, & d. Sit igit̄ A, &c. i. ſit igitur motū ex ſe, compoſitū ex motore, qui nō mouet, ſ. A, & ex motore, qui mouet ex A, plus vno, v.g. vt ſit cōpoſitū ex A, & B, & C: A aūt mouebit B, & nō mouet: & B mouet C, & Z

Calor naturalis eſt motor, & mōtū ī aſalu. F

Id. 1. c. 37 & c. 7. phyſ. cō. 1.

G & mouet ab A, & c mouet ex B, & nihil mouet. D.d. qñ, cũ ad hoc peruenimus, &c. 1. & indifferenter ſiue illud motũ ex ſe cõpoſitũ ponatur cõponi ex motis, & motoribus multis, ita, q primus motor mouet poſtremũ motũ cũ plurib⁹ mediis, aut cũ vno medio, in hoc, qd intẽdit m⁹ declarare, ſ. q in ol moto ex ſe tali é motũ ex ſe primũ, qd cõponitur ex duabus partib⁹ tũ, & q illud é motũ ex ſe, nõ aliqua alia pars potũ, q ſunt in illo. D.d. ponat igit eſſe per vnũ mediũ tm. 1. &, cũ nulla dicta é in hoc, q ponat mouere cũ plurib⁹ H mediis ſimilis, aut cũ vno medio, ponat mouere cũ vno medio, ſ. ponat cõponi ex tribus mediis. n. vnũ ex illis in tali numero. D.d. A B C igit totũ mouet ſe. 1. &, cũ poſuerim⁹ q mouens ſe mouet parte poſtremã ipſius, ſ. A, manifeſtũ eſt q illud ex ſe motũ cõponi⁹ ex A, & B, & C. v. g. q muſculus eſt motũ ex ſe, & cõponi⁹ ex tribus, ſ. ex corpore muſculi, & é poſtremũ motũ, & ex calore naturali, q eſt motor, & motũ, qui tranſit in ſenectus, & alia mouẽte, q eſt hoc ma in illo calore naturali. D. 1. ted, ſi abſtulerimus c, &c. 1. ſed, ſi abſtulerimus c, ex hoc moto ex ſe, qd cõponi⁹ ex A B C, tũc remanebit illd, qd componi⁹ ex A B, motũ ex ſe Et, cũ d q illud remanẽs, cõpoſitũ ex A B, eſt illud, qd in rei veritate mouet ſe, dedit cãm in hoc, & d. A. n. é motor, &c. 1 & ſequit neceſſario vt illd, qd mouet ſe, ſit cõpoſitũ ex A B: qa A eſt motor, cũ ſit neceſſariũ vt mouẽs ſe habeat motũ, & B eſt primũ motũ ab A. c autẽ nõ eſt motũ. qd é neceſſariũ inuenẽdo motũ ex ſe, ſquia c nõ eſt pars, qua mouet ab eo. & hoc intendebat, cũ d. & c non mouet ſe. i. & c nõ eſt illud, q⁹ I mouet ſe, nec eſt motũ, qd eſt motũ, q⁹ mouet ſe, cũ ſit declaratũ q illd, q⁹ mouet ſe, cõponi⁹ ex duobus, ſ. A, & B. & c forte non erit ol no motor. & remanebit retinduũ motũ ex ſe, illud, qd cõponi⁹ ex A, & B. D.d. Nec, B c ét mouet ſe ſine A. 1. nec, poſſumus ét dicere, q B & c eſt illud, q⁹ mouet ſe ſine A. Et intẽdebat cõcludere diuiſionẽ, qñ nõ poſſumus dicere, q illud, qd ponit⁹ ex A & B, & c, eſt illud, qd mouet ſe. qñ, ſi autẽ c, remanebit A B mouens ſe. nec, ét poſſumus dicere hoc in ſolo A. 1. nõ mouet ſine B: nec, ſi ſolo B, ſine L A: qñ neceſſe eſt vt B habeat motorẽ: remanet de neceſſitate vt illud, de quo dicimus mouere ſe, ſit cõpoſitũ ex A, & B. Et, cũ narrauit q B nõ é mouẽs ſe, dedit cãm in hoc, & d. B. n. mouet, qa mouet, &c. 1. & B nõ eſt motũ ex ſe, quia poſitũ fuit mouere ex alio, ſ. ex A, nõ ab aliqua parte ipſius. qñ, ſi mouetet ab aliqua parte in ipſo, tunc illa pars eſſet mouens ſe. D.d. qñ A B ſoũ eſt illud, qd mouet ſe. 1. qñ illd, qd cõponi⁹ ex A B, é illud, qd eſt neceſſe vt moueatur ex ſe. & intẽdebat q B nõ fuit poſitũ in põne diuidi in parte, q eſt motor, no motũ, & in parte, q é motũ, ſed poſuimus A motore, & B motũ. Et, cu poſuit oſa illa, dedit cõcluſione, & d. Neceſſe eſt igit, &c. declaratũ é igit ex hoc, q illud, qd eſt motũ ex ſe, in rei veritate cõponi⁹ ex motore, qui nõ mouet, & ex primo moto. Iã igit cõcluſit illud, qd intendebat declarare, & é, q motũ ex ſe cõponi⁹ ex duabus partibus, ſ. ex motore nõ moto, & ex moto, qd nõ mouet de neceſſitate. D.d. dũ conuenit vtrunq, reliquo, aut tãgit ipſum. 1.

Alia é fota 1 calor nã 1

1. 1dd. 7. Met. c. 31.

A q̃ nõ sequ̇t vt motũ moueat de necessitate, dũ mouet̃ à suo motore. ista.n. cõcomitãta erũt ex duobus. in prio aũt moto erit, dũ fuerit cõuenientia inter ipsum, & motorẽ: in medio aũt dum tangit tertiũ. medium aũt necesse ẽ vt tãgat corpus. primus aũt motor necesse est vt cõuemat. D.d. Si igit̃ motor fuerit cõtinuus, &c. n. si igit̃ primus motor est de natura continui, quia est in cõtinuo in rei veritate, qđ est motũ, manifestũ est q̃ totũ est in toto continuo moto, nõ t quodã eius. q̃m nõ possumus ipsum pp suã continuita-
B te cum aliqua parte eius, sed cũ toto &, cum ita sit, motũ ex se est fm totum, sed non eodem mõ, sed motor pp A. & motũ pp B. Et d. Si igit̃ motor fuerit cõtinuus, quia primus motor nõ est virtus in corpore, ita, q̃ diceret cõtinuum pp naturã cõtinuum cum ipso, s. corporis. D.d. sed est motum, & motor, &c. n. non continuum, d. q̃ in eo est motor, & motũ intimul, sed est, sicut d. mouens. secundum A, & mouet̃ fm B tantum.

Dubitationẽ aũt hẽt, si auferat aliq̃s aut ab ipso A, si cõtinuũ
C est, id, qđ mouet quidẽ, sed ĩmobile est, aut ab ipso B, qđ mouetur, an reliquũ vtiq̃ ipsi⁹ A mouebit, aut reliquũ ipsius B mouebit. si. n. hoc, non vtiq̃ erit, q̃ primo mouet̃ â seipsa, quæ A B. remota. n. ab A B adhuc mouebit seipsam reliqua A B. An potẽtia quidem vtrunq̃ nihil prohibet, aut alterũ, id. s. qđ mouetur diuisibile eẽ, actu aũt indiuisibile. si aũt diuidat̃, nõ vlterius eẽ eãdẽ hãs potẽtiã. quare nihil prohibet ĩ hs, q̃ diuidi pñt, potẽtia prio ineſſe. Manifestũ est igitur ex his q̃ est primũ mouens ĩmobile. siue. n. confestim id, qđ mouet̃, ab aliquo ãt mouet̃, stet ad immobile primũ, siue ad id, qđ mouetur quidẽ, ipsum aũt seipsum mouẽs est, & sistẽs, vtroq̃ mõ accidit vtiq̃ id, qđ primũ mouet, si oĩb⁹ eẽ motis ĩmobile.

D

Et quæritur in hoc, si ex A, si fuerit cõtinuũ, et est motor ni motũ, aut ex B, quod est motũ, luminatur aliquid, vtrũ illud, quod remanet ex A, sit motor, et illud, quod remanet ex B, sit motũ. Quoniã, si hoc fuerit, tũc A B nõ erit primũ motũ ex se. quoniã ex A et B auferetur aliquid, et reliquũ mouet se. Dicamus igitur ad hoc quod nõ est inopinabile vt vtrũq̃, aut alterũ, s. motum sit in potẽtia diuisibile, in actu autem nõ. sed, si diuidatur, tunc natura eius non erit illa eadem natura. & ideo nõ est inopinabile vt in diuisibilibus sit in potentia aliquid primum. Apparet igitur ex hoc, quòd primus motor nõ est motũ. quoniam, si motum cessabit cito, & mouetur ab aliquo, peruenietur ad primum motorem, qui non mouetur, & si peruenietur ad motum, sed est illud, quod mouet se, & facit ipsum quiescere, sequitur ex illo modo, & ex illo insimul vt primum in oĩbus motis sit non motũ.

E

F

Cum

G Cum declarauit q motũ ex se cõ
44 ponitur ex motore non moto, & ex moto, qd non mouet de necessitate, & q, si mouens inueniat̃ compositũ ex pluribus vno moto, necesse est vt dissoluat̃ I motũ ex se primũ, s. I illud, cui ẽ ꝓpriũ vt primũ motũ in ipso non moueat de necessitate: motũ. n. ex se, quia est duobus modis, mõ, in quo primũ motũ à prio motore mouet de necessitate, & mõ, in quo primũ motum nihil mouet de necessitate, Icœpit dubitare de hoc, s. in motũ primũ ex se eẽ. Potest. n. aliquis dicere, q nõ est possibile vt
H primum motum per se sit, neq, primus motor. qm̃ motũ est cõtinuũ per se, & motor ẽt ẽ cõtinuus, quia est in continuo, & cõtinuũ diuidit̃ semp in diuisibilia. Et ideo d. Et q̃ritur de hoc, &c. i. & q̃ritur in hoc, qd diximus, s. q mouẽs se primum est, qd componit̃ ex motore nõ moto, & ex moto indiuisibili, i. nõ motore tali mõ. Potest. n. aliquis dicere q, si ex motore, qui nõ mouetur (si motor sit de natura cõtinui, qa est forma continui) diminuatur aliquid, aut ex moto, cũ de necessitate
I sit de natura continui, aut ex motore (si accidit ei continuitas) remanebit residuum motum ex se: & sic nõ erit hoc mouẽs seipsum primũ, neq; motor primus. Et hoc intẽdebat cũ d. Qm̃, si hoc fuerit, &c. D. dedit solutionẽ, & d. Dicamus igit̃ ad hoc, &c. i. dicamus igitur soluendo q non est remotũ vt vtrunq, sit diuisibile in potentia in infinitum, si vtrunq, fuerit continuũ, aut alterũ, s. motum, si nõ fuerit positũ q motor est de natura eius, cui accidit cõtinuitas, & est materialis, vt declaratũ est, in actu aũt est impossi. D. d.

Sed si diuidatur, &c. i. & est impossi K vt motum diuidatur in actu in infinitũ, & sit motor. qm̃ tũc diuisio perueniet ad hoc, q eorũ natura corrumpet̃. v. g. q, si primum motũ ex se fuerit ignis iste demõratus, a quo auferrem⁹ partẽ, & postea aliã, & postea aliã, perueniem⁹ ad talẽ quãtitatẽ, q̃ si diuidatur, corrũpet̃ ignis, cũ minima quãtitas ignis sit determinata. Et sic est de aĩali annulloso, ex quo, si diuisa fuerit aliqua ps, remanebit residuũ non motũ ex se. &, cum ista diuisio non procedat in infinitũ, manifestũ est hoc esse motum ex se primum, & motorẽ primũ. Et tale motum esse posuit pro
L principio, in principio Septimi, ad declarandũ q oẽ motũ habet motorem. D. d. & ideo nõ est inopinabile, &c. i. & ideo non est impossie vt in diuisibilibus in potentia sit aliquid primũ: licet, sm q est in potentia, nõ sit in eis primũ: sed est necesse hic esse primum. &, si non, nõ esset motus. Et d. in motore. qm̃ primi motores apud ipsum sunt duobus modis, s. motor materialis, i. qui cõstituitur per rẽ motam, & hoc est ĩ
M rebus generabilibus, & corruptibilibus. & motor nõ materialis, & hoc nõ dr̃ continuum, nisi per accidẽs. continuitas. n. essentialiter est ipossibilis in oĩ moto primo. qm̃ est nõ corpus. non. n. loquit̃ in hoc loco, nisi in moto ex se simpliciter: I moto aũt ex se, qd est impossi esse in toto primus motor, manifestũ est q non dr̃ continuũ oĩno, quia nõ mouet̃ neq, essentialiter, neq, accidentaliter. & hoc nõ accidit, nisi in motoribus, qui constituunt̃ per rẽ motã ab eis, sicut in animabus aĩaliũ. principia aũt prima, q̃ sunt in mo-

Minima quantitas ignis ẽ determinata. Idem [illegible] Cœ. 6.

ph [illegible] Cœ. [illegible]

Motor [illegible]

tus

A tis ex se ęterna, motor in eis nō est diuisibilis neq; essentialiter, neq; accidentaliter. D.d. Apparet ex hoc igitur, &c. 1. &, cū manifestū sit ꝙ motum ex se non pōt diuidi in infinitum, manifestum est ꝙ in motis ex se est talis motor, ſ. qui nō mouetur omnino. D. dedit modum, ex quo apparet hoc & d. qm̄, si motum cessabit, &c. 1. si mouetur ex se non ex alio. & hoc intēdebat cum d. cessābit. & oē motum mouetur ab aliquo, peruenietur in hoc motō ex se ad motorem, qui non mouet. qm̄, si componitur ex pluribus vno mo

B to, necesse est puenire ad motorē, q̄ nō mouetur. &, quia tale nō est medium inter motorē, qui nō mouetur in eo, & inter motum, nō d. cessabit cito. D.d. &, si perueniat ad motum, &c. 1. &, si motum positum nō mouet se, sed perueniat ad mouens se, vt prius declaratum fuit: & omne mouens se est in eo motor, qui non mouetur: sequit necessario ex illo moto, & ex isto, vt hic sit primꝰ motor, qui non mouetur. Et quasi diceret, &, quia oē motum non fugit alterum istorū, ſ. ꝙ aut erit motum ex se, aut ex alio: & motum ex

C alio ponit ad motum ex se: & motum ex se habet motorē, qui nō mouet: sequitur ex vtroq; mō, vt omne motum habeat motorem, q̄ nō mouetur, i. ꝙ omnes motus reducū tur ad talem motorem, aut ad vnū, aut ad plures vno. a Et dixit: est illud, quod mouet se, & facit ipsum quiescere. quia iam accepit in descriptiōe moti ex se, quod est illud. qđ habet quiescere ex se. & in hoc differt motum ex se secundum suā opinionē, á motibꝰ corporū simpliciū, cū ista existiment moueri ꝙ se.

a Motū ex se: alibi dr a mō ex se: corpo ribꝰ simplicibus.

Primum motū esse perpetuum, et vnum, ipsumq; nec per se, nec per accidens moueri. Cap. 5. D

QVoniā aūt oportet motū semp esse, & nō intermitti, necessarium est esse aliquid perpetuum, qđ primum mouet, siue vnum sit, siue plura, & primum mouens immobile esse.

Et quia motus necesse est vt sit semper, et nunquā deficiat, sequitur necessario vt sit hīc aliquis primus motor, siue vnum, siue plura, et quòd primus motor nō sit motus. E

Cum declarauit in Sexto ꝙ est ſ- 45
posse ꝙ motus æternus sit, nisi circularis, & declarauit ī principio Septimi ꝙ oē motum habet motorem, & postea declarauit in illo tractatu ꝙ mota mouentia se adinuicē in loco reducunt ad motum ex se, & declarauit ī principio istius tractatus ꝙ nunq̄ motus deficiet, neq; in ſte rito, neq; ī futuro, sequit ex hoc, ꝙ primum motum ex se, ad quod reducūtur oēs motus ex se in loco, sit ęternum. &, si non, esset possibile vt motus deficeret in aliqua hora, cū F
ipsum sit cā illi⁹. & ꝙ ꝓp hoc necesse est vt sit hic vnus motꝰ æternus: & est ille, ſm quē mouet istud motum primū. D.d. post hoc quęstiones contingentes in hoc, et vidit ꝙ necesse est iterare pscrutationē de motu in hoc tractatu, & cōplere sermonē de hoc ī propōnibus, quibus vsus est in Sexto, & Septimo. Et vt vidit ꝙ melius est congregare illud totū, & declarare qđ remanet ad declarandū de dispōne entiū ī motu, & quiete, & declarare qs motus sit

G iſte motus,& vtrum motor illius ſit in materia, aut non in materia. Et incepit diuidere entia in oēs diſpō nes, quę poſſibile eſt vt exiſtimetur eſſe ſm ipſas in motu, & quiete. Et poſtea diſſoluit quæſtionē contingentem hoc, ꝙ omne motum habet motorem ex motibus corporū ſimplicium, & declarauit ꝙ iſta nō mouētur ex ſe. D. declarauit ꝙ oīa mouentia, quæ mouentur in loco, reducunt ad motū ex ſe. Et poſtea declarauit,ꝙ motū iſtud, & motor componitur ex vno moto, & ex primo motore,qui nō mouetur. Et cū complcuit hanc declarationem perfecte,& eſt illa, quā declarauit in Septimo non perfecte : qm illic nō declarauit ꝙ primum motum debet componi ex motore,qui nō mouetur, & ex primo moto : reuertūs eſt etiam ad illud, quod declarauit in principio iſtius tractatus, ſ. ꝙ nulla eſt hora,in qua deficit motꝰ,ad cōcludendū illam eandē concluſionē, quam concluſit in principio iſtius tractatus, ex hoc, qđ declaratū fuit in eo, ꝙ motus nunq̄ deficit,& ex illo,qđ declaratum fuit in Septimo,ſ. ꝙ mouentia, quę mouentur in loco,reducūtur ad motum ex ſe. qm illa concluſio perfectius apparebit hic,cum ſermo de propoſitionibus, ſuper quas fundata concluſio eſt pfectior hoc tractatu. & cōcluſio eſt, ꝙ eſt hic motus vnus ęternus. Et ęa omnia iſta ſunt, ſicut narrauimus, reuerſus eſt ad primā propoſitionē,quam verificauit in principio iſtius tractatus. & d. Et, quia motus, &c. i. &, cū declaratum ſit ꝙ omnia mouēta, quæ mouentur, reducuntur ad primum motum ex ſe,quod componitur ex primo moto,& ex motore, q non mouetur, & iſt declaratū eſt ꝙ in nulla hora deficit motus, neceſſe eſt vt primus motor,ad quem reducuntur alij motus,ſit ęternus, & ſit abſolutus ab oī tranſmutatione, & vt motum ab eo ēt ſit abſolutū ab oī tranſmutatione, niſi a motu in loco: & ſiue ille motor, qui eſt talis fuerit vnꝰ,aut plures. Et fuit neceſſe vt ipſe non quieſcat a mouere, nec illud,qđ mouet ab eo a motu, quia eſt cā motuū . Et demonſtratū eſt ꝙ motus nunq̄ deficit.&,ſi ille motor in aliqua hora nō moueret, tūc deficeret motus. Et fuit neceſſe etiā vt non ſit tranſmutabile,neq. eſſen taliter,neq, accidētaliter. qm,ſi ita eſſet,tunc eſſet motor prior illo. Et, cū manifeſtum ſit, ęternū eſſe motorem , & motum ab eo ęternum. qm,ſi non eſſet ęternum, tunc mouereturab eo per accidens,& ſic eēt illic motor prior illo : ergo neceſſe ē vt ſit hic motus ętern. Vtrū autē iſte motor eſt vnus, aut plures perſcrutandum eſt in alia ſcientia.

Nota qua liter dec. H

tio ſeptimi ē imperfecta. vide ꝙ hoc ēt 4. cœl. cō. 25.

I

Expō ter.

K

L

Vide tex. Met. A 4. & 8. huius

* Vnumquodq igit immobilium quidē, mouentium aūt, perpetuum eſſe nihil ad pſentē ſermonē. Quod aūt neceſſariū eſt eſſe aliquid , quod ſemp immobile quidem ipſum ſit omni extranea mutatione , & ſimpliciter,& ſm accidens, motiuum aūt alterius manifeſtum eſt conſyderantibus ſic. Sit aūt, ſi quis velit, in quibuſdam contingēs, vt ſit aliqñ,& non ſit ſine generatione, & cōruptione. fortaſſis.n.neceſſarium eſt,ſi quid impartibile aliqñ quidē eſt, aliqñ aūt nō eſt,ſine mutatione aliqñ

quidem

* Vide tex. Met. A 4. & 8.

A quidē esse, aliqñ aūt non esse oē tale. Et principiorū immobiliū quidē, motiuorū aūt quędā aliqñ quidē esse, aliqñ aūt nō esse, cōtigat & hoc. sed nequaq̄ oīa quidē possibile ē. manifestū. n. est, q̄ causa q̄dā ns, q̄ ipsa seipsa mouent, ineſt, vt aliqñ quidem sint, aliqñ aūt nō sint. qđ. n. ipsum seipsum mouēs ē, oē necesse est magnitudinē hre, ſi nihil mouetur impartibile. ad aūt. qđ mouet, nulla necessitate ē ex dictis. Vt igit̄ alia quidē generen-

B tur, alia vero corrumpantur, & hoc sit continue, nulla cā est immobilū quidē, non semper autē existentiū. neq; rursus eorū, quæ semper quidē hæc mouēt, horū aūt alia. ipsius. n. qđ semp est, & continui neq; vnūqđque ipsorum cā est, neq; omnia. nā sic se habere perpetuum. & ex necessitate est. omnia autem in finita, & non simul omnia sunt.

Vtrum aūt vnumquodq; mouē

C *tium, q̄ non mouētur, sit æternum, non est intrans modo ad propositū. Quoniā aūt necesse ē vt sit hic aliquid, quod in se non sit motum, & sit absolutum ab omni transmutatione simpliciter, & per accidēs, quod moueat aliquod aliud, declarabitur hoc modo. Panatur igitur hoc ee posſibile in quibuſdā vt ſit quandoq;, et nō ſit quādoq; ſine generatione, & corruptione. dignius eſt. n. illud, quod nō dimittitur, quā-*

D *do fuerit quandoq;, & non fuerit quandoq;, vt esse cuiuslibet talis, aut nō esse sit necessariū, vt sit ſine tranſmutatiōe. Ponatur igitur quod poſsibile eſt vt quædam principia, ēt q̄ ſunt non mota, ſed ſunt mouentia, ſint q̄ndoq;, & quādoq; nō ſint. ſed nō eſt poſsibile vt oīa ſint talia. manifeſtū eſt. n. quod hic eſt alia cā eorū, q̄ mouent ſe in eē eorū quādoq;, et nō eē eorū quādoq;. oē. n. mouēs ſe, neceſſe ē vt ha-*

E *beat magnitudinē, cū illud, quod non diuiditur, non mouetur. motor autem non ſequitur aliquo mō vt habeat magnitudinem. Cauſa vero in hoc, quod quædā generātur, & quædam corrumpuntur, et hoc eſſe perpetuum, non eſt vnū eorū, quæ ſunt nō mota. ſed nō ſunt ſemper in eſſe mota, ita, quòd iſta moueant ſemper, & per hoc moueāt alia. quod enim eſt tale, nec non vnum huius, neq; omnia erunt cā rei perpetuæ continuæ. iſta. n. diſpoſitio, ſecundum quam ſunt iſta, eſt æterna, & neceſſaria. iſta autem omnia ſunt infinita: ſed non omnia exiſtunt inſimul.*

F

Cum declarauit q̄ neceſſe eſt vt 46
ſit hoc motum ex ſe æternum, compoſitum ex motore, qui non mouetur, & ex moto æterno, d. Vtrū aūt vnūqđq;, &c. & intēdit alias aīaliū, q̄ ſunt hic. iſtę. n. animę mouent, & non mouentur. & quęſtio in eis eſt

G eristens. Plato. n. dicit ꝙ oē mouēs se est ꝑternū: & anima apud ipsum est ꝑternū. Et quia ista perscrutatio magis pertinet ad perscrutationem de ala, d. ꝙ nō intrat mō sermonis hic. & intēdit ꝙ ista ꝑscrutatio est alia ab illa. Et in lib. à quo extraxi verbū Aristo. inuenit talē litterā (si aūt vnumquodq; mouentū, ꝙ nō mouent, fuerit aliqd ꝑternū, nō intrat hunc sermonē). i. quęrere autē vtrū vna aliarum sit ꝑterna, aut oēs sint generabiles, & corruptibiles, nō pertinet ad hūc locū. & hoc est quasi meli⁹: qm̄ ꝺdā partes alę vtr oē ge-
H nerabiles, & corruptibiles: sed dubitatur de eis in motore, qui dr intellectus. Et in lb. Themistij inuenim⁹ loco istius, qm̄ aūt oē ꝑternum mouet, ita, ꝙ nō mouet, nō intrat hunc sermonē. & est ternius ser.mo à ꝺdictis. D. d. Qm̄ aūt necesse est, &c. i, qm̄ aūt necesse est vt sit hic motor, qui nō mouet, absolutus ab oī trāsmutatiōe simplr, s. eēntialiter, & accidētaliter, qui mouet aliquid aliud semp. & est primū motū ab ipso, vt declaratū est à ꝺdictis, & declarabit ēt hoc mō. Et intendebat ꝙ hoc, qd dixit, aliquid aliud, qđ in se nō mo-
I uet, mouet, qui nō mouet, qui ē altera duarū partiū motꝰ ex se. Et intendit ꝙ hoc, qd dixit: absoluū ab oī trāsmutatiōe, qđ non accidit ei alicui⁹ mod⁹ trāsmutatiōis, nec generatio, nec corruptio, nec alteratio, nec augmētatio, nec diminutio, nec
Priscia. fi. motus localis. Et, cū d. simplr, & per accidēs, forte intēdit ꝙ simplr illud, qđ est cōe ei, qđ est essentialiter, & ei, qđ est accidētaliter. trāsmutatio. n. simplr diuidit in essentialiter, & accidētaliter. & ꝺm hāc expōnē dixit rememoratiōnē de altero duorū modorū, in quos diuidit trāsmutatio simplr, & tacuit reliquū, s. propalauit ꝺmodū, qui est ꝙ accidens, & tacuit modū, qui est essentialiter.
Et forte intēdit ꝙ simplr essentialiter. Transmutatio. n. simplr est essentialis, cū sit transmutatio vera: transmutatio aūt non simplr est accidentalis simplr. n. ꝺf de transmutatiōe in substātia: nō simplr vero de trāsmutatiōibus cæterorū ꝺdicamentorū. Et intendit ꝙ hoc, ꝙ d. ꝙ mouet aliquid aliud, patet, ꝙ est primū motū, qđ ē ꝺcta pars primi motus ex se. Et, cū voluit hoc declarare also mō à ꝺdictō, d. Ponatur igit ꝙ hoc sit posse in quibuscūq;, &c. i. & posnat ꝙ ꝺdictorū mouētiū, ꝙ nō mouent, sed mouentia, ꝙ nō, & ꝙ nō, nō ꝺm modū ꝙ generant, ꝙ nō, c̄ntialiter, aut corrumpunt, cū nō sint corpora, sed ꝺm ꝙ esse, & non esse corū sequit illud, qđ generat, & corrūpit essentialiter. Et cū narrauit ꝙ hoc posse est ponī i quibuscūq; motorib⁹, qui nō mouent, incēpit narrare ꝙ hoc impossē est vt sit in oibus, s. vt sint generabilia, & corruptibilia p accidens, & d. sed nō est posse, &c. i. sed, si posuerimus oīa mouentia, ꝙ M nō mouent, esse talia, nō erit possibile D. incēpit declarare qualiter ē hoc, impossē i oibus, & d. manifestū ē. n. &c. i. apparet. n. ꝙ nō ē necesse est vt sit hic aliquid mouens se, ita, ꝙ ipsum sit causa in hoc, ꝙ quędā mouentia se mouent ꝙ nō, & ꝙ nō, non. & hoc erit ꝺm diuersitatē suę dispositionis ad ea in propinquitate, & remotione tūc, s. in loco. Et ęqa illa positio nō pōt esse in eo, quod mouet se, nisi sit corpus. qđ. n. non est corpus, nō mouet, dedit cām, pp quam fuit ista positio posita, s. ponere

A re ꝙ primũ mouentiũ se est mouẽs se ꝙternũ, & d. oẽ. n. mouens se, &c. & q. d. & diximus ꝙ principiũ mouentiũ istorũ, quę sunt qñq;, qñq; nõ, debet esse mouens semp, ſ. cõpositũ ex motore, qui non mouet, ꝙternus, & ex moto ab ipso ꝙterno. Qm̃, si posuerimus cãm istius esse motũ ꝙternũ sine moto ꝙterno, non possemus dicere qũo erit causa eius, qd est qñq;, & deficit qñq;. Si igitur dicerim⁹ ꝙ mouet se, erit hoc posse, qm̃ tũc erit corpus, & sm suã ꝓpinquitatẽ, & remotionẽ à re erit causa vt agat in ipsas dispões contrarias. Et hęc est cã, ꝓp quã quæsiuit hoc in hoc loco. & nõ d. motor autẽ nõ est necesse aliquo mõ vt habeat magnitudinẽ. & intendit ꝙ est motor, & non motũ. oẽ. n. corpus non mouet in loco, nisi moueatur, vt positũ est in Septimo. Et, cũ narrauit ꝙ necesse est vt sit hoc aliquid mouens se semp, qđ sit cã in ęsse eorũ, quę mouens se qñq;, & qñq; nõ, in corpit notificare consecutionem in hoc, & d. Cã aũt hoc est ꝙ qđam, &c. i. &, quia est manifestum ꝓ se ꝙ mota ex se, ꝙ sunt hic, qđã generantur, & qđã corrumpuntur: & hoc in C uenit semp in eis: nõ possumus ponere cãm esse in hoc ꝙternũ, vnum eorũ, quę mouẽtur ex se, & nõ sunt perpetuę causę. D. d. ita, ꝙ ista moueant se semper. i. ita, ꝙ ponamus ꝙ vnum eorũ, quæ mouent se, aut plura vno moueant se semp: & propter hoc mouent alia fm cõtinuitatẽ, & perpetuitatẽ. D. d. qđ. n. ẽ tale, &c. i. & necesse est, cũ generatio, & corruptio eorũ, ꝙ sunt apud nos, ꝓpetuę sint, ponere motũ ex se semp, qm̃ nullũ eorũ, ꝙ mouentur ex se, ꝙ sunt generabilia, & coeruptibilia, nec ossa possunt esse cã rei perpetuæ D continuę. D. dedit cãm, ꝓp quã fuit necesse vt ista generabilia, & corruptibilia nõ sint quædã causæ quorundam, sicut põt aliquis dicere, v. g. ꝙ hõ generatur semper ab hoie, & equũ ab equo, & d. ista. n. dispositio, &c. i. & impossẽ est vt ista dispõ perpetua sit ẽis ꝓp vnũ eorũ. vnũqđq;. n. eorũ est corruptibile, & non est ẽt posse vt hoc sit in eis ex seipsis, ſ. vt quædam sint cãæ quorundam essentialiter. causę. n. quę sunt essentialiter de necessitate, sunt finitę, & insimul. & ista nõ sunt talia. Et hoc intẽdebat, cũ d. ista aũt ossa sunt in- E finita, & non sunt insimul. Qm̃ aũt Digressio ista sunt ꝓpetuę generationis, & corruptionis, manifestũ est ꝓp hoc, qđ declaratũ est hic, & ꝙ est hic motus primus ꝙternus, qui continet totũ. Et hoc apparet ẽt per se. qm̃, si esset posse vt hõ generaretur à non semine hois, tunc de necessitate ille homo diceretur hõ æquiuoce cũ isto Qñ nil homine. qm̃, qñ materia fuerit diuersa, diuersabit & forma. & si nõ, fuerit diuersa, diuersabit, & forma. nõ essent hic materię proprię, neq; idẽ. 4. cœ. formę proprię: & tunc qđlibet gene- F raretur à quolibet, & in qđlibet. & c. 37. &. 8. tũc vlt materię essent ociosę, & Me. t. c. 11. superfluę. Qm̃, si esset possibile vt hõ generaretur à terra, sicut vermis, tunc aut esset necessarium, aut in maiori parte, aut in minori parte. Et, si eẽt necessariũ, tunc hõ non generaretur ab hoie oino. Et, si esset in maiori parte, tunc hõ generaretur ab homine in minori parte. & sic hoc eẽt casualiter. Sed si hoc esset in mino- Prima rõ. ri parte, ſ. casu, tunc eadẽ species inueniretur natura, & casu. &, quod Secũda rõ. fit casu, semp est oppositũ ei, qđ fit natura. Et ẽt, si ita esset, tũc cõpara-

G tio,& respectus causarum ad causata non esset,& sic auferretur natura necessarij. Et ét declaratú est ꝙ illd, qd fit casu, fit a causis inuentis pp aliquam cām naturalē, & in maiori parte, qñ impediunt ab inuenīdo causarum ab eis. qd non est innatum fieri ab eis. Et, cum ita sit, esset possibile vt hō generaretur ex semine asini, aut ex semine equi,& vt ex infinitis materijs. & ideo nulla species inueniretur casu: sed illa, q̄ inueniuntur casu, sunt monstruosa non naturalia. & totum hoc manifestū est per se. Sed dixim⁹ ista contra negantes hoc esse manifestū per se: sicut Auic. qui dicit pole ex homine generari a terra, sed cōuenientius in matrice & iste termino ab hole,q dat se licq,est valde fatuus. Si igit dicatur ꝙ non apparet ex istis generabilibꝫ ꝙ sunt ēterna,nisi fm prēterītum:& demio non cōplebitur, nisi ponant ēterna in prēterito,& in futuro: dicemus ad hoc,qñ,cū declaratū sit ꝙ impossibile est vt deficiāt in prēterito infinito,declarabitur ꝙ ē impossibile in eis vt deficiant in futuro.qñ,si deficerent in futuro,deficerēt in prēterito infinito.qñ illud, in quo est potēcia infinita, non est d. terminatū magis ad vnū ēpus,q̄ ad aliud.&, si deficerent in prēterito, non essent nūc: ergo impole est vt deficiant olno . a Si igitur aliquis dixerit ꝙ,cu declaratū sit de naturis istorū,ꝙ nunq̄ deficiunt genere,qd indigent motore,& moto, quę non deficiunt fm individuum? & sic indigent hoc de necessitate, quo deuenimus ad hoc ꝙ ista indigent motore extrinseco, vt largiatur eis esse, nedum perpetuitatē,qñ,si ista non haberent eam primā in motu,esse nō essent.&, si essent,esset pole vt esse ēterna. q̄n ꝙdam essent tunc causæ quorundā per accidēs: & q̄ esset p accidens,non est semp, nec inest istarū. Quo aūt indigent de necessitate moto ex se extrinseco, qui semp moueat, aut qui contineat totum? Dicamus ꝙ mota non generabilia manifestū est ꝙ indigent apud generationē moto ex se. generatio.n. in eis non est ex sophisticō, est, quia quædam non generant quædam & ideo esse istorū nō fuit perpetuum. In generabilibus aūt generās propinquū est in ipsis, & non fuit ēternū,ſ.ꝙ generans in illis nō dat, nisi principiū generationis, deinde dimittit generabile, quousq; perficiatur sua generatio, necesse est vt hic cōplens illud generatum ex se ꝙ principium, qd est in eo,& continuans ipsum & hoc est largiendo calorē similem calori,quē largitus est primus generās, aut conferendo illum caloré,per quē generatum fuit generatū ex se. qñ, quēadmodum motū in loco, hoc ex se indiget motore extrinseco, ita est in generabilibus ex se. Et, cū ita sit, necesse est non compleat generatio aliquorū eorū,q̄ generāt se,nisi sit illic generās extrinsecū ēter generās ꝙpriū, qd est in ipso generato,per qd generatū fuit generatū ex se, ſ. qd esset principium generandi. Et, quia generans extrinsecum est alterians necessario, necesse est, fm ꝙ sequitur, vt alteratio eius sit alteratio temperatis,

Terra in Aspera cō. 48.

Nulla species inuenitur casu. Met. 2.

Vide de hac cōtra Auic. 2. Met. 1. 15.

Dubium.

Solu.

Illd. f. quo ē pōa infinita, nō ē magis determinatū ad vnū ēpus,q̄ ad aliud. Idem cōe. 128. 1. 3 et 14. a Obiectio Solutio.

A rata, ſ. ſimilis calori naturali, p quẽ cõpletur illud ens, neceſſe ẽ vt alterans cum alterato nõ ſit in eodem ſitu in toto tempore cremẽti, ſed qñq; appropinquatur ei, & qñq; remouetur ab eo, ita, ꝙ generatũ acq̃rat ex hoc vnũ caloꝛẽ in forma in toto tẽpore ſui cremẽti. Et, cum ita ſit, neceſſe eſt vt alterans appropinquetur qñq; alterato, & remoueat qñq; ab alterato. Et, cũ ita ſit, ẽ motũ in loco: & oẽ motum in loco reducitur neceſſario ad motũ ex ſe: ergo neceſſe ẽ vt extra iſta generabilia ſit motũ ex ſe, aut vnũ, aut plura

B vno, qđ ſemper mouet. Et nõ ſequitur ex hoc, vt appropinquetur, & remoueatur, ſed, & ſm ꝙ agit duo cõtraria: ſimul, ſ. generationẽ, & corruptionẽ. Cum igitur declaratum ſit ꝙ iſta, indigent in ſua generatione moto ex ſe extrinſeco, & poſuerimus ꝙ generatio iſtorum eſt ẽterna, neceſſe eſt vt iſtud motũ ex ſe, quod eſt neceſſarium in generatione eorũ, & corruptione ſit ẽterne, & vt ſit ſemper. &, ſi nõ, indigent motore priori ipſõ. & ſic in ĩfinitũ. Et, cum declarauit hoc, iterauit ipſum ad rememorationem, & dixit.

C Manifeſtum eſt igit ꝙ quamuis decies milies aliqua principia immobilium quidẽ, mouẽtiũ aũt, & multa eorũ, q̃ ipſa ſe ipſa mouent, corrũpant, alia vero inſuper generent, & hoc qđẽ immobile exiſtens hoc mouet, alterũ ãt hoc, at nihilo min⁹ aliqđ eẽ, qđ cõtinet. & hoc præter vnũqđq; eẽ id, qđ eſt cã vt alia quidẽ ſint, alia vero nõ, & cõtinuę mutationis. et hoc qđẽ his, hæc aũt aliꝭ cauſa motus ſint.

Manifeſtum eſt igitur quod, ſi D *eſſent hic principia innumerabilia, ſ. principiorum, q̃ mouent, & non mouentur, & plura mouentium corrumpuntur, deinde generatur, & iſtud, quod non eſt motum, mouet aliud, & aliud mouet aliud, hoc non faceret aliquo modo, niſi eſſet hic aliquid, quod cõtineret ẽt hoc in vnaquaq; rerum, quod eſt cauſa in eſſe quorundam, & non eſſe quorunda in hac tranſmutatione continua, ita, quod hoc ſit* E *cauſa motus iſtorum, & iſta ſunt cauſa motus aliorum.*

Manifeſtum eſt igitur ꝙ, ſi fuerint hic principia infinita ex mouẽtibus, quę non mouent ex ſe, & ex motis ex ſe, q̃ componunt ex iſtis principijs, q̃ non ſunt corpora, & ex primis corporib⁹ motis ab eis, quorum qđlibet corrumpit, deinde reuertit ipſum, & mouẽt ſe adinuicẽ, ſ. vt quęcũq; generent q̃dã, ita, ꝙ motor in eis nõ mouetur ab alio, ſed ex ſe, v.g. ꝙ iſtud mouet illud ita, ꝙ nõ mouetur ab alio, & iſte motor F mouetur ab alio, & ſic in infinitũ, v.g. vt Soc. generet Platonem ex ſe, & Soc. generetur à Ciceróne, & Cicero à Virgilio, & vnũquodq; iſtorũ in hoc motu mouet ex ſe, & ſic in infinitũ, manifeſtũ eſt ꝙ hoc non erit, neq; eſt poſſe alio mõ ab eis, ſm ꝙ poſſibile eſt ponere, ꝙ hic eſt motũ ex ſe, qđ continet iſta ex extrinſeco, quod eſt cauſa in eſſe quorundam iſtorum, & in non eſſe quorundam ſm continuitatem, & perpetuitatẽ, ita, ꝙ motor æternus ſit cauſa mo-

tus

G rus iſtorum, quę mouentur ex ſe generabiliũ, & corruptibiliũ ſm perpetuitatem: & erũt iſta cauſę aliarum rerum, q̃ mouent. Et, cũ d. & iſtud, quod non eſt motum, &c. i. & iſtud demõſtratum ex iſtis mouet hoc demonſtratum, & eſt non motum ab alio, ſed ex ſe. & aliud ẽt ab illo mouet aliud ab illo, & ſic erit ī infinitũ: impoſſe eſt vt iſta ſint, niſi ponat hic aliq̃d motum ex ſe, continens omnia iſta aliquo mõ continentię. Et hoc intendebat, cum d. hoc nõ faceret aliquo modo, &c. & intendit alio mõ ab eis, ſm quorũ

H vnũ imaginatur hic eſſe motum ex ſe continens oſa: immo neceſſe eſt imaginari motum ex ſe continens ea aliquo mõ continentię. & nos iã declarauimus modũ continentiæ, quem innuit. Et non dimiſit ipſum non diſtinctũ, vt mihi vī, niſi quia manifeſtũ eſt p ſe q̃, ſi iſta mota ex ſe generabilia, & corruptibilia non eſſent determinata, & continuata à motibus corporum cœleſtium, nõ eſſent, nedum vt continuaretur eſſe in eis. & ſic, ſi poſitũ fuerit totũ generari, contingeret vt eſſet pars alterius mundi. Et modus generationis iſtorũ, q̃ mouent ſe adinuicem, per accidẽs eſt. quia ſunt quaſi inſtrumẽta, per quę mouent corpora cœleſtia, ſ. q̃ hõ non dat in generatione hominis, niſi illud, qđ eſt quaſi inſtrũm: & corpa cœleſtia ſunt quaſi artifex, & virtutes īformatiuę. quas vocat Ariſt. virtutes aſę ī lib. de animalibus, fiunt ẽt a corporibus cœleſtibus. Et tu bene ſcis q̃ non de neceſſitate debet inſtrũm eſſe finitum, ſed neceſſe eſt, ſi fuerit hic artifex, q̃ operatur per inſtrũm generabilia, & corruptibilia, & ſemp operatur, aut ſint hic inſtrumenta infinita. & ẽt K quando Socra. generat Platonem, & Plato Ciceronem, tunc Plato nõ generat Ciceronem propter generationem eius ex Socrat. ſed propter voluntatem eius, ſcilicet, quia proiecere voluit ſemen in illam hominam. a Socrat. enim generatur Ciceronem eſt per accidens. Ergo illud, quod Loquentes noſtræ legis exiſtimauerunt eſſe impoſſibile, iam apparuit eſſe neceſſarium. & errauerunt in hoc, quia acceperunt illud, quod eſt eſſentialiter loco eius, quod eſt accidentaliter & exiſtimauerunt eſſe impoſſibile L illud, quod non eſt impoſſibile, ſcilicet quòd cauſas eſſe infinitas eſt impoſſibile eſſentialiter, & poſſibile accidentaliter.

Si igitur ꝓpetuus motus eſt, perpetuũ erit & mouẽs primũ, ſi vnũ eſt. ſin vero plura, plura ꝓpetua. Vnũ aũt magis q̃ multa, & finita q̃ infinita opz exiſtimare. eiſdẽ. n. accidẽtibus ſemp finita magis accipere oportet. ñs enim quæ natura ſunt, oportet finitum, & id, quod melius eſt, ſi contingat, eſſe magis. ſufficiens autem eſt, etiam ſi vnũ, quod, cum primum immobilium perpetuum ſit, erit alīs principium motus. M

Et, ſi motus fuerit æternus, tũc primus motor erit æternus, ſi fuerit vnus. et, ſi fuerint plures vno, tũc æterna erunt plura vno. Sed melius ẽ opinari ipsũ eẽ vnũ, nõ plures. hoc. n. cõplebitur per tria. et, ſi

fuerint

Primũ documentũ. Idẽ i Meteor. ca. 1.

Secundũ.

Modꝰ ghationis iſtorũ, q̃ mouẽt ſe adinuicẽ eſt g accſs.

Tertium.

A fuerint plures, melius est opinari ipsos esse finitos, quam infinitos. cõtingentia enim, cum sint eadem, oportet esse melius habere finitos. res.n. quæ sunt per naturam, oportet vt accipiatur ī eis pars finita, & melior in eo quod est possibile, & vnum sufficit. et prima rerum quæ non mouentur, erit æterna, & principium motus in aliis rebus.

48 Cum declaratum sit ꝙ, si necessa
rio est hic motus æternus, ꝙ necessa
rio erit hic motor æternus, & motū æternum. &, quia non apparet hoc, vtrum sit vnum, aut plura, sed hoc tantum apparuit, ꝙ necesse est vt sit hic motor talis, incœpit consyderare quid est dignius ponere ī hoc loco. Est.n. perscrutatio propria ē Metaphysicæ. Et dixit. & si fuerint plures vno, &c. n. & si iste motor, qui declaratus fuit esse ęternus, fuerit vn⁹, æternum erit vnū: &, si plures, æterna erunt plura. D. d. Sed melius est opinari, &c. t. vt mihi vī ꝙ est melⁱᵘˢ opinari ꝙ iste motor est vnus, quia cit sensibile, s. mūdus complebitur per tria, s. per motorem ęternum, & motum æternū ab eo, & per motū non motorem: & ista cõplebuntur ī vnū. &, cum complebitur ꝑ vnū, melius est vt inueniatur per vnum, non per plura. D. d. & si fuerint plures, melius est, &c. D. dedit causam in hoc, & dixit: contingentia. n. &c. n. cm̃, si illud, quod contingit ī mūdo a positione istorum principiorū, vt sint finita, & esse infinita sit idē, tunc ponere ea esse infinita est superfluum, & extra naturam. Et intēdebat per contingentia, apparētia hic, scilla, quę cogunt nos ponere hic eē principia æterna. Et quasi d. quoniam, quando illa, quę apparēt hic, perficiuntur, ponēdo principia ęterna, siue finita, siue infinita, tunc melius erit ponere ea finita. illud. n. qđ perficitur per finitum, melius est vt inueniatur per finitum. D. dixit: & vnum sufficit, i. & vnum motum ex se semper sufficit in reddēdo causas eorum, quæ apparent hic. ponendo .n. hoc, tunc res motoris habebunt principium æternum, & tunc illud principium mediante moto æterno erit principium rerum, quæ mouentur quandoque, & quiescunt quandoq, semper: & per hanc positionē complebitur hic esse. &, si non, esset difficile, immo impossibile ponere æternum esse principium generabile, & corruptibile. D

Illā, qđ perficit p finitū, melius est vt inueniat⁹ p finitū. Idē. phi. tex. 50.

Manifestū autē est ex hoc, ꝙ necesse est esse aliquid vnū, & perpetuū primū mouens. Ostēsum est. n. ꝙ necesse est semper motū esse. si vero semper, necesse est & continuū esse. eternī qđ semper est, continuū est: quod autem consequenter est, non est continuū. At vero, si continuus est, vnus est. vnus autē, si & ab vno mouēte, & vnius sit, quod mouetur. si. n. quiddā aliud, & aliud mouebit, non cōtinuus totus motus, sed consequēter erit. Ex his igitur crediderit aliquis esse quid primum immobile. E

Et apparet ex hoc quod nos dicemus etiā, quod est necessarium vt motor primus sit vnum æternū. Declaratum est. n. quod necesse F

est

G *eſt quòd motus ſit ſemper. et ſi motus fuerit ſemper, neceſſe eſt vt ſit continuus ſemper. æternum .n. eſt continuum: ſucceſſiuum autem nõ eſt continuum. Sed ſi fuerit continuus, erit vnus. & vnus motus erit ab vno motore, & ab vno moto. quoniã ſi mouet ſucceſſiue, tunc ille motus non erit cõtinuus. Ex iſtis igitur erit homo certus hic eſſe ali quod primum non motum.*

49 H Iſta eſt alia declaratio, q̃ primus motor eſt vnus. Et.d. Declaratũ eſt .n. q̃ neceſſe eſt, &c. iam declarauimus q̃ neceſſe eſt vt ſit hic primus motor perpetuus non æterni. Et manifeſtum eſt q̃, cum poſuerimus hic eſſe motum æternum, quod mouetur motu perpetuo, neceſſe erit vt motus iſthus moti ſit motus continuus, non ſucceſſiuus. motus. n. ſucceſſiui, licet ſint in eodem moto, tñ non ſunt continui, nec dicuntur eſſe perpetui, cum q̃libet ſit I eis quies. D.d. Sed, ſi fuerit continuus, erit vn⁹ motus. & hoc eſt notum per ſe. D.d. & vnus motus erit, qui prouenit ab

I vno motore. D. dedit cauſam I hoc, & d. quoniam, ſi mouet ſucceſſiue, &c. i. quoniam, ſi vnum motũ mouentia ſ. luribus vno motore ſucceſſiue, tunc ille motus non erit continuus. D.d. Ex iſtis igitur, &c. & intendit per primum. primum oĩum mõuentium. i. &, ſi fuerint hic alia mouentia ab eo, quæ non mouent, tunc illa mouentia ſequuntur ipſum. q̃m mot⁹ eorũ ſequunt motũ illius mon primi, q̃ ẽ velocitim⁹ motuũ.

Hoc vi dicet ad vltã nũeratiõ⁹ te ꝓ vltã. i. o- ne 4. ad 5.

Et rurſus, cum reſpexerit ad principia mouẽtiũ. Eſſe igitur quædam entium, quæ aliqñ qui K dẽ mouentur, aliquando vero quieſcant, manifeſtũ eſt. Et per hoc factũ fuit manifeſtũ q̃ neq; oſa mouent, neq; oſa quieſcũt, neq; alia quidem ſemper quieſcũt, alia vero ſemper mouẽtur. quę nanq; ad ambo prona ſunt, & potentiã hñt vt aliquãdo quidem moueantur, aliquando vero quieſcant, demonſtrant de ipſis. Qñ autẽ huiuſcemodi oĩbus ſunt manifeſta: volumus autẽ demonſtrare & duorũ vtrãq; L natură, q̃ ſunt alia quidẽ ſemp ĩmobilia, alia autẽ, quæ ſemper mouentur: procedentes autẽ ad hoc, & ponentes oẽ, quod mouetur ab aliquo moueri, & hoc eſſe aut ĩmobile, aut quod mouetur, & quod mouetur aut a ſe ipſo, aut ab alio ſemper, procedẽmus vt accipiamus q̃ eorũ, quę mouentur, eſt principium. eorũ quidem, quæ mouentur, id, qđ ipſũ ſeipſum mouet: oĩum aũt id, quod ĩmmobile eſt. videm⁹ aũt & manifeſte eẽ ciuſcemodi, M q̃ mouẽt ipſa ſeipſa, vt animatorũ, & animalium genus. Hæc igitur & opinionẽ p̃bebãt, ne forte cõtingat motum fieri, cũ nõ eẽt oĩno: ꝓpterea q̃ nos in his videmus hoc cõtingere. ĩmobilia enim cum ſint aliquando, mouentur rurſus, vt videtur.

Et erit magis certus in hoc it, quando conſyderauerit principia motuum. Quoniam, cum manifeſtum ſit, quod entium quædã quæ

deq;

A dq̃ mouentur & quandoq̃ quiescunt. & per hoc fuit declaratum quod non omnia mouentur, neque omnia quiescũt, sed quædam quiescunt semper, & quædam mouentur semper illud enim quod habet vtrunq̃, & habet potentiam vt moueatur, & vt quiescat, declarat ista. Et quia illud, quod habet talem dispositionem, manifestum est cuilibet: & intendimus declarare etiã naturam vtriusq̃ duorũ

B modorum, s. quòd quædam entium semper non mouentur, & quæda semper mouentur: & incæpimus in hoc, & posuimus quòd omne motum mouetur ab aliquo, & quòd illud aut est non motum, aut motor, & ex se motum, aut ex alio semper, & peruenimus ad hoc, quod mota habent principium motum, quod mouet se. & principium omnium est illud, quod non mouetur. & nos videmus aliqua talia,

C & sunt illa, quæ mouent se, v. gr. genus habentium animas, & genus modorum animaliũ. Istatis tur faciunt existimare quòd forte possibile est vt fiat motus sine eo, quod ante fuit omnino: quia nos inuenimus quòd hoc accidit in istis: sunt enim quandoq̃ non mota, deinde mouentur, secundum quòd existimantur.

50 Quia viæ, per quas iuit Aristo. in declarando q̃ hic est motor ętern⁹, & q̃ nõ mouetur sunt duæ, Quarũ D una est probando q̃ motus est æternus, Secunda autẽ est ex consyderatione de motis ex se, quæ sunt hic, & processit per hanc viam, postq̃ declarauit q̃ hic est motus ętern⁹, qñ consyderauit de natura eorum, quæ mouentur apud nos qñq;, & quiescunt qñq;, & iam declarauit prius motorem non motũ esse per hoc, q̃ motus æternus est, & vult nunc nouificare q̃ homo erit magis certus in hoc, quãdo cõsyderauerit in natura eorum, quę mouent ex se, quæ sunt hic. qñ, qñ homo cõsyderauerit in motibus particularibus, qui sunt in E hoc mundo, inuenet eos reduci ad motum ex se: & ideo necesse est vt ita sit in toto. Hic autem vult facere rememorationẽ ad illa via, ex qua declaratur etiam q̃ motũ habet primum motorẽ, qui non mouetur, & q̃ motus æternus est in moto ętherno, & econtrario primæ viæ. In prima. n. probauimus ex motu æterno motorem esse, qui nõ mouetur. hic autem probauimus q̃ motus æternus est ex hoc, q̃ motor, q̃ nõ mouetur est. &, cũ istæ duæ viæ fuerint cõiunctæ, tunc firmior erit scientia. Et ideo d. Et erit magis certus, &c. i. ficut fecimus superius. D. d. Quoniã, F cũ manifestum sit, &c. D. d. illud. n. quod habet vtrunq;, &c. i. ex illis. n. quæ videmus moueri ex se qñq;, & quiescere qñq;, scimus q̃ in entibus sunt quædam, quæ mouentur semper, & quædam, quæ nunq̃ mouentur: quia non habent naturã vt moueantur. Et, cũ hoc fecit, s. quia cõsyderauit in hoc de motis ex se, fecit rememorationem, & d. Et quia illud, quod habet talẽ dispositionẽ, est manifestum cuilibet. i. aliqua eę, quæ

Hic expresse cõcedit dari regressum vide dem 7. c. 1. viæ cõ. 1. 2. ph. cõ. 12. & 13. & 1. de cæl. c. 12.

G quæ monẽtur ex se, & quiescunt ex se, deinde dꝛ. & intendimus etiam, &c. i. & hoc intellectum est per sẽ. D. d. quo fecit hoc, & d. & posuimus ꝙ omne motum, &c. i. qñ, cum cõsyderauit de natura eorum, quę mouentur hic, fuit declaratũ ꝙ omne motum habet motorẽ. &, cũ cõsyderauit de natura ipsius motoris, vidit ꝙ iste motor nõ pót fugere aliquã trium dispositionum. i. aut vt moueat & non moueatur, aut vt moueat, & moueatur ex se, aut vt moueat, & moueatur ex alio, & fuit necesse ꝙ istã, quod mouet ex alio, perueniat ad

H motum ex se per motorem, qui nõ mouetur, sequitur vt principiũ omnium sit huius. s. motũ ex se à motore, qui nõ mouetur. Et, quia istas propõnes nõ accepit, nisi ex motis ex se, quæ sunt hic, & apud consyderationem de istis cum hoc, ꝙ induerunt nos ad quæsitum, faciunt nos etiam dubitare in primo principio, quod forte posse é, vt quiescat, quia ista qñq; quiescunt, & mouentur quãdoq;. dixit. & nos videmus aliqua, &c. i. & licut sequitur vt omnia habeant principium ex se motum: & hoc, quod apparet de istis motis ex

L se, qui sunt hic: alij enim motus reducuntur ad istos: fuit etiam facilis dubitare in primo moto. qñ, cum apparet ꝙ ista mouentur sine motu precedenti, sed post quietem per fectam. fuit possibile vt hoc esset ẽt possibile in primo moto.

Vide post dicto. I. c. 20.

Hoc autem oportet accipere ꝙ secundum vnum motum ipsa mouent, & ꝙ secundum hũc non proprie. non. n. ex ipsis est causa, sed insunt alĩ motus naturales animalibus, sm quos non mouentur per seipsa, vt augmẽtatio, diminutio, respiratio, quibus mouetur animalium vnũquodq;, cum quiescit, & nõ mouetur secundum eum motũ, qui est a seipso. Huius autem causa est continens, & multa ingrediẽtium, vt quorundam alimentũ. nam, dum concoquitur, dormiunt, dum autem digregatur, excitantur, & mouent seipsa, cum primum principiũ ab externo fit. quapropter non semper mouentur continue a seipsis. aliud

L enim est mouens ipsum, quod mouetur, & mutatur ad vnum quodq; mouentium seipsa. In omnibus autem his mouẽs primum mouẽs, & causa vt ipsum seipsum moueat a seipso, sm accidens tamen. mutat enim locũ corpus: quare & quod in corpore existit: & quod in vẽte mouens seipsum.

Sed debemus facere ita, quod motor essentialiter non moueat, nisi vno motu, & quod ipse mouet M *isto motu, non quia est primum, quoniam non est causa ex se. sed in animalibus sunt alij motus naturales, qui non sunt ex illo, v. g. augmentum, & diminutio, & anhelitus. & istis motibus mouetur quilibet moderum animaliũ sine eo, quod mouetur ex se, sed etiã quiescit. Et causa istorum motuum est illud, quod continet ipsum, & multa adueniencia suo corpori, v. g. ns*

timen

A *trimentum in animalibus quibuſ dam. quoniam, cum digeritur, dor miunt, & cum diſtinguitur, exper gefiunt, & mouent ſe. & primum principium eſt extrinſecũ. & ideo non mouentur ſemper ex ſe continue. motor enim illorum eſt aliud ab eo, quod eſt, quando mouentur, & laborant ſecundum vnũquodq; mouentium. Et in omnibus iſtis mouetur primus motor, qui eſt cauſa eius, quod moueant ſe ex ſe: ſed*

B *motus eius erit per accidẽs. corpus enim mouet ſuum locum: & ideo mouet etiam locum illud, quod eſt in corpore: & quod eſt in vnoquoq; mouente ſe.*

Et non eſt opinandum, ꝙ primꝰ motor in iſtis mouet pluribus motibus ex ſe. vnus. n. motor nõ mouet eſſentialit, niſi vno motu. & hoc, qđ mouentur in iſtis motus. habentibꝰ animas, ꝙ vnus motor in iſtis mouet pluribus motibus, eſt per accĩs. Et hoc intendebat cũ dixit: & hoc, quod mouet iſto motu, non eſt ita, ꝙ eſt primus. i. opinandum eſt ꝙ

C vnus motor iſtorum, ſ. qui nõ mouentur, non mouet eſſentialit, niſi vno motu. & hoc, quod mouet iſtis pluribus motibus in eis, quæ ſunt apud nos, non eſt ita, ꝙ ipſe prima cauſa ſit in iſtis pluribus motibus. Qñ, ſi eſſet cauſa prima iſtorum motuũ, tunc non moueret, niſi vno motu neceſſario. Ab vno. n. nõ prouenit eſſentialit, niſi vnũ motũ: ſed multa intrant ipſum per accĩs, quę abſcindunt motum eius, & alia, quę ſunt cauſa in hoc, quæ faciunt motum poſt quietem. Et hoc intendebat, cum dixit: qñ non eſt cauſa extra ſe, &c. i. & cauſa i hoc, ꝙ prima cauſa i hoc, ꝙ hñtia aĩas, quæ ſunt hic, mouentur qñq;, & quieſcunt qñq;, nõ eſt ex ſe. i. ꝙ iſta cauſa non ẽ cauſa, propter quam mouetur ex ſe, ſed alia cauſa ex rebus cõtinuãb⁹, & ad uenientibus ex extrinſeco facit in aſalibus motus naturales. & illi motus erunt cauſę vt motoi, per quem mouentur ex ſe, moueat quandoq;, & qñq; nõ moueat. D. dedit exemplum iſtorũ motuum, & quomodo accidit ex eis hoc, & d. v. g. augmentum, & c. i. v. g. hoc, quod accidit animali in ſuo corpore de motu augmenti a nutrimento, & de motu diminutionis a reb⁹ extrinſecis, & a defectu nutrimẽti etiam. & hoc, quod accidit ei, & de motu in qualitate apud anhelitũ. anhelitus. n. eſt i aſalibus ad infrigidãlum caloꝛe naturalẽ, & temperandũ ipſum. motꝰ igitur anhelitus dat animalibus qualitatem. D. d. ex iſtis igitur motibus, &c. i. in iſtis motibus, ſ. augmẽto, diminutione, & alteratione mouetur animal, ſine eo, ꝙ moueatur ex ſe, ſed etiam quieſcens. D. d. Et cauſa iſtorum motuũ, &c. i. & cauſa iſtorum motuũ, qui ſunt in aſali, nõ ex

D ſe, eſt corpus cõtinens, & illa, quę intrant ſuum corpus. Et intendebat ꝙ cauſa iſtorum motuum ſunt res diſtinctæ ab animali, aut extrinſece, aut intrinſece. D. dedit exemplum mouentium intrinſecus, cum ſint latentiora, & qũo erunt cauſæ quietis eius qñq; ex ſe, & motꝰ eius quãdoq; ex ſe, & d. v. g. nutrimentũ in quibuſdam aſalibus, &c. i. v. g. nutrimentũ aduenies corpori aſalis in quibuſdam animalibus, ſ. quæ in-

E ſuuamentũ anhelitꝰ. vid. ꝙ hoc. i. d aia. 86. & 89.

F

C.xxv. ſeno. & vigilia. vel de c. 20. & 1 lc d 16 & vi

G innata ſunt dormire. Nutrimentū .n.cum aduenerit corpori iſthus animalis,& operatus fuerit calor in ipſum,aſcendet ab ipſo vapor humidus ad caput,& cor,& ſic grauabit animal,& laxabuntur inſtia mot°, ita,q̄ quieſcet in loco,& dormiet & cum nutrimentum fuerit digeſtū, tunc membra animalis mouentia alleuabūtur,& expergefiet animal, & mouebitur ex ſe in loco.&, cum ita ſit,tūc primus motor animalis I loco,& faciens ipſum quieſcere,non eſt motor,qui eſt in eo,qui non mouetur,ſ.per quem mouetur ex ſe,ſed primus motor in eo eſt illud extrinſecum,aut illud aduenies corpori.

H Et hoc intendebat,cum dixit:& primum principium eſt extrinſecum. D.d. & ideo non mouetur ſemper, &c.i.quia corp° alis mouetur ab extrinſeco,ideo non mouetur ſemp ex ſe cōtinue.&,ſi nō, tunc neceſſe eſſet,ſm q̄ eſt motū ex ſe, aut moueturſemper.& continue, cū vnus motor,ſicut dictum eſt,nō moueat, niſi vno motu tantū. D.dedit cām, propter quā fuit alal hmōi in abſciſione ſui motus, & dixit:motor.n.illorum eſt aliud,&c.i.& cauſa i hoc, q̄ motor, qui nō mouetur in iſtis,

I mouet qñq.,& qñq; non, eſt, quia non eſt prim° motor in hoc motu. ſed primus motor in iſtis eſt aliud extrinſecum, quando mouetur, & uanſmutatur iſte motor ab illo extrinſeco ſm naturam cuiuſlibet eorum,que mouent ipſum,ſ.q̄, ſi natura eius facit ipſum quieſcere,quieſcit:&,ſi natura ei° facit ipſum mouere,mouebitur. Et, cum declarauit q̄ primus motor,qui non mouetur in hoc motu,mouetur ab extrinſeco,incepit declarare modū, quo mouetur,& di. Et in iſtis omnibus, &c.i.& in iſtis motus ex ſe omnibus generabilibus,& corruptibilib° mouetur primus motor in eis, per quē mouetur ex ſe a reb°extrinſecis.ſed motus ab eis nō eſt eſſentialiter,ſed accidentaliter.motus aūt eius eſt accidentali,licet ſit indiuiſibilis: eiꝰ conſtituuntur per ſubiectum,ſ.per corpus.& ideo accidit ei mouen,q̄ corpus mouetur:&omne,quod mouetur,quia eſt in moto, eſt motum per accidens. Et hoc intēdebat,cū d.corpus.n.mutat ſuum locum,&c. .i.& cū in hoc, q̄ iſte motor mouet per accīs,eſt,quia cōſtituuntur p corpus,& ſic transfertur per accīs, per trāſlationem corporis,oē, quod eſt in corpore,licet ſit motor. Et debes ſcire q̄ hoc non eſt, ſicut tranſlato partis cum trāſlatione totius,ſed ſicut albedinis cum trāſlatione ſubiecti:cum ſit declaratum q̄ iſte motor non eſt corpus,cum moueat, & non moueatur. & ideo dixit: & q̄ ē in vniuerſo mouens ſe. cōſeruando ſe a partibus,q̄ę ſunt in corpore:licet hic,& illę moueantur per accīs.

Et debes ſcire, q̄ non intēdebat q̄ motus eius, qui eſt p accīs,ſ.motoris, qui non mouetur in animali a cauſis extrinſecis, eſt motus eius in loco propter motum ſui ſubiecti.ſ. corporis: ſed intēdebat q̄ mot°eius a cauſis extrinſecis eſt propter motum ſui ſubiecti ab eis in loco, ſ.vt augmentetur,aut alteretur,eſt ſicut motus eius in loco a moto ſui ſubiecti.ſ.corporis.vi.n.q̄ manifeſtum eſt hic, q̄ omnis motor in ſubiecto mouetur per accīs,propter motum ſui ſubiecti,deſe.entis ipſum.ſm loco. Verum autem omne,quod mouetur in loco per ſuū ſubiectū,trāſmu-

K

L

Docuit

Docuit

M

Docuit

A ſmutetur etiam per trāſmutationē ſui ſubiecti. ſ. tranſmutatione alterata, nō trāſmutatione in loco, non dem eſt declaratū. Cū.n. hoc fuerit declaratum, declarabitur ꝙ, ſi illud nō trāſmutabit̄ ab extrinſeco, non mouebitur ex motu ſui ſubiecti in loco. licet appareat ex verbis Ariſtotelis futuris ꝙ ipſe ponet ꝙ omne, qđ non tranſmutatur ab extrinſeco p accīs, non mouet ex ſuo corpore p
Per. 4. accīs, vt patebit poſt. Et forte Ariſto. tacuit complemētum demōſtrationis, quam intēdit hic, qm̄ eſt manifeſtū. qm̄, cū verificatum fuerit ex
B hoc, ꝙ omne motū ex ſe, quod quiescit qnq̄., & mouetur qnq̄., mouet ab extrinſeco, & eſt declaratū ꝙ primū motum ex ſe nihil eſt extra ipſum, ſequitur manifeſte in ſecunda figura ꝙ primum motū ex ſe non quieſcit omnino. Et erit iſta demōſtratio alia a prędictis. qm̄ illud, qđ hunc ſequitur ſermonem, quod apparet eſſe complemētū iſtius demōſtrationis, idem apparet cum demōſtratione prædicta: & patet ex ſuis verbis in principio iſtius capituli ipſam eē aliā demſtrationē a ꝓdicta.

Ex quibus credere licet ꝙ, ſi
C quid eſt immobiliū quidē, mouētium autem, & ipſorum, quæ mouentur ſecundum accidens, impoſſe eſt continuo motu mouere. Quare, ſi neceſſe eſt quidē continue eſſe motum, eſſe quid oportet primum mouēs immobile, & non ſm accidens, ſi futurum eſt (vt diximus) in rēs, quæ ſunt, vt ſit inceſſabilis quidam, & immortalis motus, & manere ens ipſum ſ ſeipſo, & in eodē. principio. n. manente neceſſe & omne manere, continuum exiſtens ad principium. Non eſt autem idem moueri ſecundum accidens a ſeipſo, & ab altero. moueri enim ab alio, & eorum, quę ſunt in cœlo, quibuſdam principiis pñs ineſt, quæ ſecundum plures ferunt lationes: alterum autē corruptibilibus ſolum. D

Ex hoc igitur erit homo certus quod, ſi aliquid fuerit ex eis, quæ non mouentur ſed mouetur etiam per accidēs, impoſſibile eſt vt motus ſit aternus. Et ideo, ſi fuerit neceſſe vt motus ſit aternus, neceſſe E *eſt vt primus motor ſit, qui nō mouetur neque per accidens. ſed neceſſe eſt, ſicut diximus ſuperius, vt in entibus ſit aliquis motus, qui nō ceſſat, & quod remaneat ipſum & etiam in eadem diſpoſitione. quoniam, cum principium remanſerit, totum neceſſario remanebit, cum ſit continuum cum principio. Et aliquid moueri per accidens ex ſe, aut ex alio, non eſt idem. illud* F *enim quod mouetur ex alio, inuenitur etiam in quibuſdam principijs rerum, quæ ſunt in cœlo, ſcilicet ea, quæ tranſferuntur modis tranſlationis pluribus vno: aliud autem inuenitur in corruptibilibus tantum.*

Ideſt, Ex hoc igitur, quod appa- 52
ruit in motoribus non motis, quæ ſunt in aſalibus, ſ. quæ ſunt mota p accidēs, erit hō certus in hoc, ꝙ aliquid,

G quid,ſi ponatur mouere totũ, & ponatur cum hoc moueri per accẽs,ſicut alĩ aialium,ꝙ motus totius nõ erit æternus. D.di.neceſſe eſt vt ſit primus motor,&c.i.&. cum declaratum ſit ꝙ iſta mouentia mota quã doq; mouentur, & qñq; non mouẽtur per accẽs,eſt neceſſe, ſicut diximus,ſi vnus motus eſt cõunꝰ, qui non ceſſat, vt motor illius ſit non
Decimũ. motus per accẽs. Et intẽdebat per hunc ſermonẽ,vt vi,diſſoluere quæſtionem contingentẽ ex iſtis motus ex ſe,quæ quieſcũt qñq;„ & mouentur qñq;. Quoniam, cũ declarauit
H ꝙ motor in iſtis eſt motus per accidẽs, & demtrauit ꝙ primus motor totius non eſt motũ nec accñtaſt, nec eſſentialĩ, diſſoluet ex his duobus quæſtio,contingens ex his ſ primo motore ex ſe. iſta.n.exiſtimantur quieſcere, & moueri ſine eo, ꝙ motor in eis moueatur oſno. Et,cũ apparuit ꝙ motor in eis mouetur per accidens,& fuit demtratum ꝙ motor totius non mouetur per accñs, diſſoluetur qõ, contingens ex iſtis ſ motu ton°. Et poteſt ĩtelligi ex hoc ſermone ꝙ eſt demtano per ſe,ſicut diximus. D.d.& ꝙ remaneat ens ipſum,&c.i.& neceſſe eſt vt ſit hic primus motor,nõ trãſmutabilis,vnus,
I qui ſit cauſa,ꝙ mũd° remaneat idẽ, & ſm eãdem diſpõnem. principiũ.n.cum remãſerit vnũ, tunc illũd, cuius eſt principium,ſ.totum remanebit neceſſario:cũ totũ ſit cõtinuum cum eo,ſ.cum parte ipſius non gñabili,neq; corruptibili,ſ. cum primo moto ab iſto principio. qñ, ſi iſta pars continua cum eo, fuerit gñabilis,aut corruptibilis, tunc mũd° nõ remanebit idem. & erit ille principium prius ipſo,cum neceſſe ſit vt motus ſit ante motum inuentũ ab eo. Et intendebat declarare ꝙ,cum fuerit verum ꝙ totum ens eſt eiuſdem diſpoſitionis eſſentialis,neceſſe eſt vt hoc ſit a principio, quod eſt principium per ſe,nõ propter aliquid accñs. Et,ſi poſuerimus ꝙ iſtud principium mouetur per accñs,& fuerit iſte motus neceſſarius ipſo mouere,continget vt aliquid ſit efficiẽtia ſui in aliqua diſpõne a principio,quod eſt principium per accñs. quod eſt impoſſe. D.d. & aliquid mouẽs per accñs,&c. & dixit hoc,quia forte aliquis poteſt dubitare in hoc,ꝙ dixit. apparet.n.ꝙ ipſe ponit iſtud principium mouens nõ motum, nõ quia L
alteratur,nec quia augmentatur ex extrinſeco,neq; quia mouet ſe in loco per accñs: ſicut accidit aliꝭ alĩ alium,quia conſtituũtur per primũ ſubiectum,qđ mouet. a Sed iſtud principium nõ cõſtituitur per ſubiectum,quod mouetur ab ipſo:ſ. ſit econuerſo,ſ.ꝙ permanẽtia ſubiecti eſt ſm illud.Et hoc patebit perfecte cũ fuerit declaratũ ꝙ iſte motor nõ eſt in materia. Cum igitur poſuerit ſicut dixit,ꝙ iſtud principium non mouet ſe in loco per accñs,& apparet in quibuſdam principijs æternis hoc,ꝙ mouentur ex alijs mõ accñtalĩ:& ſunt corpora cœleſtia, in quibus mueniunt motus plures vno,ſicut eſt diſpõ i planetis erraticis.motor.n.cuiuſlibet ſtellæ,ex eis, ſ quæ eſt proprius vnicuiq; eorum: & eſt ille, qui mouet illam motu ab occidente in orieñ,mouet ꝑ accñs a maiori motore in primo moto mario, & eſt motor a motu orientali: qñ orbes iſtorũ oĩum ſequuntur maximẽ orbẽ i hoc motu.v.g. qñ orbis ſolis mouet a ſuo motore proprio ab

A ab occidẽte in oriẽtẽ, ſ. ſuo motu ꝓprio annuo, & mouetur ſuus motor a ſuo motore maximo motu diurno: & ſic accidit ſuo motori ꝓprio per accẽs a maximo motore totius ex hoc, ꝙ mouet ſuũ motũ ꝓprium ab eo, ꝙ eſt orbis ſolis. quia igitur inuenitur i motoribus, qui ſunt i corporibus cœleſtibus, aliquid, qđ mouetur ab alio, hoc modo accẽtali, non ex ſe, ideo fecit hanc exceptionẽ. Et dẽt intelligi ex hoc, ꝙ mouentia, quæ ſunt hic, ſunt illa, quæ mouentur ex ſe, & ex aliis per accidens, ſ. ex motu ſui ſubiecti. i. primi motoris ab eis. Et hoc eſt, quia motor conſtituitur per primũ motum ab ipſo ſ. quia motor eſt i eo forma, & motũ materia: & eſt acceptum in definitione formæ, ſm ꝙ materiæ accipiuntur in definitionibus formarũ. & hoc eſt id, de quo dr moueri per accns in rei veritate. Motoi autem i corporibus cœleſtibus non conſtituitur per ſubiectum ipſius: & ideo nõ mouetur per motum ſubiecti moti ab ipſo hoc mõ accidentali. Quod autem eorum habet ſubiectũ, quod mouetur ex alio motore proprio, dr ꝙ ille motor proprius mouetur per accidens, ſ. ex hoc, ꝙ ſuum ſubiectũ mouetur ab alio. quia accidit ei, ſ. motori proprio quidam mod⁹ mouendi. & eſt, quia ſubiectũ eius mouetur ab alio: non quia ipſe mouetur per motũ ſui ſubiecti, ſicut eſt diſpoſitio in motoribus, qui ſunt hic. Et ideo dicẽt in eis motor per accidens, & dicetur æquiuoce. ſ. in illo, quod mouetur per ſubiectum acceptum in ſua definitione, & per ſubiectum, quod non habet introitum in ſua diſpõne. Et iſta diſpoſitio eſt diminuto in motore corporis cœleſtis, cui accidit vt ſuum motum moueatur ab alio. & ideo pfectior mouentũ eſt mouẽs in motu diurno, cũ nõ accidat ſibi hoc. Secũdũ hoc igit̃ẽ Itelligẽd⁹ iſte locus hic. Et ſtẽtat⁹ eſt in hoc ſermõe ſuper hoc, ꝙ mota ex ſe, quæ ſunt hic, ſunt mota ex ſe p accns: cũ motor in eis nõ ſit prim⁹ motor, & motũ ex ſe eſſentialit nõ inueniãt niſi in corporibus cœleſtib⁹ & iõ iſta fuerũt ẽterna, & illa gñabilia & corruptibilia. Si igit̃ fuerint inuẽtũ in motis ex ſe motũ p accns, ſ. qđ accidit moto ex ſe eẽntialr, ſ. vt moueat, nõ eſt, quia i ſua natura eſt motũ ex ſe p accns, ſicut eſt diſpõ in motis ex ſe per accns, quæ ſunt hic. & ideo accẽtalitas operat̃ eſſe iſtorum, & non operatur in eſſe illorum, ſ. ꝙ moueri per accns non operatur in eo, quod eſt motum ex ſe eſſentialr. & hoc eſt illud, in quo motor eſt primus motor.

B C D E F

At vero, ſi aliquid eſt ſemper huiuſmodi, mouens quidẽ, ſi mobile autẽ, & ipſum perpetuum, neceſſe ẽ & ipſum primũ, quod ab hoc mouetur, perpetuũ eſſe. Eſt autẽ hoc manifeſtũ quidem & ex eo, ꝙ non aliter eſſet generatio, & corruptio, & mutatio ſi alĩs, niſi aliquid moueat id, qđ mouet. ſi mobile, n. eodẽ, & vno motu ſemper mouebit eodem modo, tanquã nihil ipſm mutet ad id, quod mouetur. quod autem mouetur ab eo quidem, qđ mouetur, ab immobili autẽ mouetur iam, propterea ꝙ aliter, ac aliter ſe habet ad res ipſas, non eiuſdẽ motus erit cauſa: ſed propterea, ꝙ ſi cõtrarĩs eſt locis, aut

G formis, contrarie ꝓſtabit vt mo
ueatur vnumquodq; aliorū, &
aliqñ quidē quieſcat, aliquādo
autē moueatur. Manifeſtum igi
tur factum eſt ex dictis & quod
in principio dubitabamus, cur-
nam non oīa aut mouentur, aut
quieſcūt, aut alia quidem mouē
tur ſemper, alia verō quieſcunt,
ſed quædam aliqñ quidem, aliq
quando autē non. Huius.n. cau
ſa manifeſta nunc eſt, ꝙ alia qui
dē ab immobili ſempiterno mo
uentur, quapropter ſemper mu-
H tātur, alia vero ab eo, quod mo-
uetur, & mutatur, quare & ipſa
neceſſarium eſt mutari. Immo-
bile aūt vt dictū eſt, tāq; ſimpli-
citer, & eodē modo, & i eodem
permanens, ſecundum vnū, &
ſimplicem mouebit motum.

Et hoc declarabitur poſt. primo autem, quia hoc impoſſibile eſt a-
lio modo vt ſit generatio, & cor-
ruptio, & trāſmutatio aliorū, niſi
I *ſit hic aliquid, quod mouet, & mo*
uetur illud. .v. quod non mouetur,
ſemper mouet eodem modo, quia
nunquam trāſmutatur omnino in
* Aeer le. moue. *reſpectum motꝰ.* * *motum autem ab*
alio, quod mouet, quia ſit in diſpoſi
tionibus diuerſis in reſpectu re-
rum, ideo non erit cauſa eiuſdem
motus. & propter hoc, quia erit in
locu, aut formis contrarijs, ideo lo
gitur per ſuum motum res contra
rias, & quandoque erit quieſcens
ſic, & quandoque motum. Et ap
paret etiam ex hoc illud, in quo du
K *bitabamus prius, ſcilicet quare*
non omnes res mouentur, aut om-
nes quieſcunt, aut ſunt diuiſæ in
duas partes, quarum vna eſt mo-
tum ſemper, & alia quieſcens ſem
per, ſed ſunt hæc res, quæ mouen-
tur quandoque, & quieſcunt quan
doque. Eſt enim in hoc eſt manifeſta. & eſt quod quædam res mo
uentur a non moto æterno. & ideo
mouentur ſemper, & quædam nō
L *mouentur niſi a moto tranſmuta-*
bili, & ideo neceſſe eſt etiam vt
ſint tranſmutabilia. Illa autem,
quod eſt non motum, quia eſt, ſunt
diximus ſimplex, & permanens
in eadem diſpoſitione, mouet vno
motu ſimplici.

Nitur i hoc ſermone inducere
cautam, propter quā fuit neceſſe v
primū motum a motore nō tranſ-
mutabili ſit æternū, & motū in lo-
co. & eſt conuerſio ex quod dicta
tum eſt in principio huius tractā.
ſ. ꝙ ex prebatione eſſentia iſti⁹ mo
n fuit probatū primū motore eſſe.
Et ex hoc apparet etiam illud, quod du
uit in principio ſ. hoc ꝙ quædā res
mouētur ſemper, & quædā inuenū
tur in vtraq; diſpone, & quædā non
mouentē ſemper. Et cauſa in hoc eſt
cōcluſio prædictorū, ſcilicet quia
tū eſt hic eſſe motorem æternū, &
motū ab eo æternū, vult in hoc ſer
mone inducere ex hac concluſione,
ſ. hoc eſſe motoꝝ æternū, cum ipꝑ
quā fuit motū æternū, & reſi mo
uentur quādoq; & quieſcunt q[illegible]
tū

A ſm q̃ eſt cõſuetudo in hac ſcientia .ſ. ꝓcedere de poſterioribus ad prio
ra in primo, & poſt dare de prioribꝰ
cãm poſteriorũ. Et iõ incœpit hoc a
priori, qd demſtratũ eſt ex poſteriori
bus in dãdo cãs poſteriorũ, & ẽ mo
tor, qui nõ mouet, & d. Si igit̃ fuerit
hoc aliquid, &c. & hoc eſt cõuerſum
ꝓdictũ. in ꝓdicto. n. ꝓceſſit de poſte
riori ad prius. Declaratũ. n. fuit hoc,
.ſ. q̃, ſi eſt motus æternꝰ, neceſſe eſt
vt ſit hoc motũ æternũ. & quia hoc
eſt motũ æternũ, neceſſe ẽ vt ſit hic
motor æternꝰ. hic anté intendit con
uerſum, ſ. quia hic ẽ motor æternꝰ,
neceſſe ẽ vt motũ ab eo ſit æternũ.
B &, ſi nõ, tunc ſuũ mouere non eſſet
æternum. D. d. Et hoc declarabitur
poſt. primo aũt, &c. i. & hoc apparet
etiam ex poſitione eius, quod eſt na
turam mouentem eſſe huiuſmodi,
.ſ. non motam, & ex poſitione etiã
eius, quod eſt mota eſſe gñabilia, &
corruptibilia. Sequitur enim ex his
duobus vt illic ſit motum æternum
medium inter hunc motorem, qui
non mouetur, & inter mota gñabi
lia & corruptibilia, quod mouet ab
illo primo motore, & moueat iſta.
Et, cum dixit hoc, incœpit inducere
modum, ex quo patet hoc, & d. illd
C .n. quod non mouetur, &c. i. & cauſa in hoc eſt, q̃ illud, quod non mo
uetur, neq; eſſentialiter, neq; accidẽ
taliter, non mouet niſi vno motu
ſemper, & in eadem diſpoſitione.
Deinde dedit cauſam in hoc, & di.
quia uunq̃ tranſmutatur, &c. ideſt
ex hoc, quod declaratum eſt, ſ. q̃ nõ
eſt motum per accñs, i. ex motu ab
ipſo: ſicut accideret, ſi primſi motũ
ab eo eſſet gñabile, & corruptibile.
Sed intendebat q̃, cum poſuerimus
q̃ iſte motor eſt non motũ per acci

dens. & q̃ motor generabilium, & D
corruptibiliũ eſt motũ, aut eſſentia
liter, aut accidentaliter: ſequitur ex
hoc vt primum motũ ab iſto moto
re non ſit gñabile, & corruptibile: & Vid. phoc
q̃, cũ fuerit poſitum motum æternũ, 2. & Gnat.
moueri ab hoc motore, qui nõ mo- t.c. 56. &
uet in loco, erit poſſe in hoc moto, 12. Met. t.
vt ſit cauſa generabilium, & corru cõ. 33.
ptibilium ſecundum propinquitatẽ
eius, & remotionem ab eis, & erit ne
ceſſe vt ipſum ſit primum motum
ab illo motore, qui non mouetur.
Et hoc intendebat, cum di. motor
autem, &c. i. & motor, qui mouetur
a motore non moto, cõtingit ei ne- E
ceſſario vt ſit in diuerſis diſpoſitio
nibus de rebus, quas mouet, ſ. in ꝓ
pinquitate, & remotione. Deinde
d. ideo non erit cauſa eiuſdem mo
tus. i. & impoſſibile eſt vt iſte motor
motus ſit cauſa vnius motus tantũ.
ſed diuerſorum motuum, propter
hoc, q̃ motor, qui mouet, erit in lo
cis diuerſis, & diſpoſitionibus diuer
ſis: & ſic aget idem duo contraria,
verbi gratia q̃ quando ſol fuerit in
tropico hyemali, habebit reſpectũ
ad illa, quæ ſunt ſub tropico æſtiua
li in diſpoſitione contraria ei, ſecũ
dum q̃ erit in tropico æſtiuali. D. F
d. & propter hoc, &c. i. & propter, ꝓ
pinquitatem, & remotionem, verbi
gratia, quoniam ſol, quando fuerit,
ſicut diximus, in tropico æſtiuali,
tunc largitur cuilibet entium tranſ
mutationem contrariam tranſmu
tationi, quam largitur ei, quando
fuerit in tropico hyemali. Deinde
dicit: & quandoq; erit quieſcens ſic.
ideſt & ſic acquiritur ens quodlibet
ex motore æterno, qui mouetur, vt
quandoq; moueatur ab eo, ſcilicet
quando fuerit propinquum, & quã

G doq; quieſcat, ſcilicet quando fuerit remotum. Et declarauit quomodo ſequitur neceſſario vt primum motum, quod, quando mouetur a motore, qui non mouetur, ſit æternum, & quomodo ſequitur ex hoc vt ſit cauſa motuum cõtrariorum, apparuit: et ex hoc illud, de quo quę fuerat primo, & eſt quare quædam enim mouentur quandoq;, & quieſcunt quandoq;, & quædam mouẽtur ſemper, & quędam nunq̃. Et d. Et apparet etiam ex hoc, &c. i ex prędictis igitur apparet illud, in quo dubitabamus primo, & eſt, q̃ non om
H nes res mouentur, neq; omnes quieſcunt. & cauſa in hoc eſt, q̃ iſta etiã non diuiduntur in duos modos tantũ, quorũ vnus eſt motum ſemper, & alius quieſcens ſemp, ſed ſunt hic aliqua, quæ mouent qñq;, & quieſcunt qñq;, & alia, quæ mouẽtur ſemper, & quieſcunt ſemper. Et q̃ cauſa in toto declarata eſt nunc ex hoc ſermone. & eſt, q̃ quædam mouentur a motore æterno, qui nõ mouetur, & nõ iſta mouẽtur ſemper: & quædam mouent a motore moto, & ideo contingit etiam vt iſta moueantur qñq;, & qñq; quieſcant: &
I quędam nũquam mouentur, & eſt motor æternus, de quo diximus eẽ motorem vno motu tantum. Et hoc intendebat, cum dixit: Illud autem, quod eſt non motum, &c. i. ens autem, quod eſt nõ motum, mouet eodem modo vno motu ſimplici: quia eſt ſimplex, non compoſitum, i. non habens materiam. Iam igitur apparent hæ tres diſpoſitiões cũ ſuis cauſis. & eſt, q̃ quædam eorum nunq̃ mouent: & cauſa ei⁹ eſt, quia eſt ſimplex, non compoſitum. &, q̃ quædam ſemper mouentur: & cauſa illius eſt, quia mouentur ab hoc K
motore ſimplici. & quædam, q̃ mouentur quandoq;, & quieſcunt quãdoq;: & cauſa illius eſt, q̃ motorum mouetur. Et debes intelligere hic per motum, & quietem, omnes tranſmutationes compoſitas, & de motu æterno motum, localem tantum. Et debes ſcire q̃ ſecundum hunc modum poſſibile eſt vt motus noui fiant a motore non moto, licet mediãte moto æterno. Ideo, qui poſuit principium æternum, & primum motum eſſe nouum, non potuit diſſoluere quæſtionem accidentem in hoc, ſicut accidit Loquẽtibus noſtræ legis. L

SVMMA TERTIA.

An detur motus continuus & qui motuum ſit primus.

Latorem eſſe cæteris motibus priorem.

Cap. 1.

AT vero & alio facto principio, magis erit de his manifeſtum. conſyderandum. n. eſt, vtrũ aliquẽ motũ contingat eſſe continuum, an non. &, ſicõtingit, quis eſt hic, & quis primus eſt motuum. Manifeſtũ. n. eſt q̃, ſi neceſſarium quidem eſt ſemp motũ eẽ, primꝰ aũt hic, & cõtinuus eſt, q̃ primũ mouens mouet ſecundum hũc motum, quem neceſſarium eſt vnum, & eundem eſſe, & continuum, & primum. M

Deinde hoc apparebit manifeſtius magis, conſyderando alio modo. conſyderadum eſt enim, vtrum

ſit

A *sit possibile quòd aliquis motus sit continuus, aut non. & si hoc fuerit possibile, quis motus est iste, & quis motus est primus motuū. Manifestum est enim quòd si fuerit necesse est vt motus aternus sit, & fuerit aliquis motus demonstratus primus, & continuus, necesse est vt primus motor moueat hoc motu, qui est necesse vt sit vnus, & continuus & primus.*

14 Dixit: Deinde hoc apparebit, &c. idest ex perscrutatione de hoc, scilicet quis motus est iste motus. quoniam si apparebit demonstratus in mundo, tunc sensus conuenient demonstrationi. & est, sicut diximus manifestus, scilicet quoniam tunc verificabitur modus, qui est causa I quiete quorundam entium quandoque, & in motu eorum quandoque. & ipse, sicut dixit, perscrutatur hic de duobus, scilicet quis motus est iste motus, & quis motus est primus motus motuum sensibilium. Manifestum enim est, sicut dixim⁹ quòd, si fuerit hic motus primus cõ C tinuus, quòd primus motor debet mouere hoc motu: cum prim⁹ motus necesse é vt sit a primo motore. & perscrutatus est in Sexto quis motus est, qui potest esse infinitus. sed hic complebit perscrutationem bene de hoc. Deinde dicit: Manifestũ est enim quòd, si fuerit necesse, &c. idest & necesse est perscrutari de primo motu quis motu sit. quoniam manifestum est quòd, si fuerit necesse vt sit hoc motus æternus continuus, oportet consyderare quis motus sit ille, qui potest esse cõtinuus. quoniam necesse est vt iste mot⁹ sit primi motoris. i. quoniam, cum declaratum sit q̃ est hic motus prim⁹, continuus, demõstratus, necesse est vt ille motus sit ille, quo mouet primus motor. D

Tribus autẽ existentibus motibus, alio quidem secundum magnitudinem, & alio secundum passionem, & alio secundum locum, quem vocamus lationẽ, hunc necessariũ est esse primũ. Impossi. n. est augmentationẽ esse, alteratione non præexistente. quod. n. augmentatur, est quidẽ vt simili augeatur, est autẽ vt dissimili. contrariũ. n. alimer. tũ dicitur esse cõtrario. adiungitur autẽ omne factum simile simili. necesse igitur est alterationem esse eã, quę in contrarium est, mutationem. At vero, si alteratur, oportebit esse alterans, & agens ex potentia calido actu calidum. Manifestum est igitur q̃ mouens non similiter se habet, sed aliquando quidem propinquius est, aliquãdo autem longius ab eo, quod alteratur, est. hæc autẽ sine latione non contingit esse. Si ergo necesse est semp motũ esse, necesse est & lationẽ eẽ semper primã motuũ. &, si lationis alia quidẽ prior, alia vero posterior ẽ, primã. Amplius autẽ omniũ passionũ principium est densitas, & raritas. etenim graue & leue, & molle & durũ, & calidũ & frigidũ, densitates videnť esse, & raritates quædam. densitas autem, & Latio ẽ primi motuum. Videcõ. Zim. E Videcõ. Zi.

G raritas congregatio.& disgrega tio, secundum quas generatio, & corruptio substantiarum dicitur.quæ autem congregãtur, & disgregantur,necesse est & secũdum locum mutari. At vero & eius, quod augmentatur, & diminuitur, mutatur secũdum locum magnitudo.

Dicamus igitur quod, cum motus sunt tres,s.in magnitudine,& in passione, & in loco, & necesse est, vt iste sit primus motuum.Im H *possibile est.n.augeri sine alterari. augmẽtabile.n.potes dicere ipsum augeri simile, & potes dicere ipsum augeri per dissimile. nutrimẽtum enim dicitur contrarium ad contrarium. & non copulatur in omne generato, nisi simile cum simili.necesse est igitur vt transmutatio ad contrarium sit alteratio. Sed,cum fuerit alteratio, necesse est vt aliquod alterans sit,quod extrahit illud, quod est in potentia* L *calidum,in calidum i actu. Et manifestum est,quod dispositio motus tunc non currit eodem modo, sed forte quandoque erit propinquior alterato, & quandoque remotior. & hoc non potest esse sine trãslatione. Si igitur sit necessarium vt motus aternus sit, sequitur necessario vt trãslatio aterna sit primus motuum.& si aliqua trãslatio est prior,& alia posterior,necesse est,vt prior sit aterna. Et cũ principium omnium passionum est densitudo,& raritas. grauitas.n. & leuitas,& mollities, & duricies,& caliditas,& frigiditas existimantur esse modi densitudinis, & raritatis.& densitudo,& raritas sunt congregatio,& segregatio,per quas dicitur substantia generari,& corrumpi.& quòd congregatum est,aut segregatum, necesse est vt mutet locum. Et etiam augmẽtabile,& diminuibile mutant locũ secũdũ magnitudinem.* K L

Cũ promisit pscrutari quis motus sit iste motus continuus,& quis motus sit primus, quoniam motus necesse est vt sit vnus, incepit pscrutari de hoc,scilicet quis motꝰ sit primus motus, &c. Dicamus igitur, &c. & intẽdit per motum in magnitudine motum augmenti,& diminutionis. iste enim motus declaratus est esse in quantitate.& intendit per motum in passione, motum alterationum. Deinde di. necesse est vt iste sit primus motuum.idest motus in loco.& potuit motus tres, secundum ꝙ declaratum est in Quinto. Deinde incepit demonstrare ꝙ motus localis pręcedit omnes alios. quoniã necesse est, vt omne quod alteratur,aut augmentatur, aut diminuitur,prius transferatur:& non apparet de natura translati ꝙ necesse est vt alteretur, aut augmẽtetur, nisi per accidens. Et incœpit in hoc demutat hoc in motu augmenti,& dixit: Impossibile est enim aliquod augeri sine alteratione. Et,cũ dixit ꝙ M

A q augmentabile, & diminutibile ne
ceſſe eſt vt alteratio præcedat illa, de
clarauit hoc, & d. augmẽtũ n. potes
dicere, &c. i. & neceſſe eſt vt augmẽ
tabile alteretur: & tunc augebitur
quodãmodo à ſimili, & quodãmõ à
contrario. i. qñ nutrimentum, per
quod fit augmẽtũ, quodãmodo eſt
ſimile, & quodammodo contrarũ.
Et cum dixit hoc de nutrimento,
dedit cãm in hoc, & dixit: nutrimẽ
tum, n. dr eſſe contrarium ad cõtra
rium, & ita eſt n. conceſſum q nihil
agit in aliquod, niſi contrarium. &,
quia nutribile agit in nutrimentũ,
neceſſe eſt vt in nutrimento ſit ali
qua pars contraria, &, quia nutrimẽ
tum copulatur in poſtremo cum
nutribili, neceſſe eſt vt in eo ſit ali
qua pars ſimilis. & hoc innuebat, cũ
dixit: & non copulatur in omni ge
neratio, &c. Et, cũ declarauit q nu
trimẽtum eſt cõtrarium, & q trãſ
mutatio de contrarietate in ſimilitudi
nem. i. de contrario in cõtrarium, &
tranſmutatio, quæ eſt in contrarijs,
eſt alteratio, concluſit ex hoc q nu
trimẽtũ alteratur, & tunc auget, &
dixit: neceſſe eſt vt tranſmutatio de
contrario in contrarium ſit alterati
o. D. d. Sed, cum fuerit alteratio,
C neceſſe eſt vt ſit aliquod alterans. &
hoc manifeſtum eſt per ſe. D. mani
feſtauit hoc, & d. q extrahit illud,
quod eſt potẽtia, &c. i. & neceſſe eſt
vt alterãs ſit extra alteratũ, & aliud
ab eo. quoniam alterans eſt illud,
quod extrahit rẽ de potẽtia in actũ
in qualitate, ſecundum q alterat. v.
gr. quoniam facit illud, quod eſt in
potentia calidum, vel frigidum, cali
dum in actu, aut frigidum. & impoſ
ſibile eſt vt illud, quod eſt in poten
tia calidum, aut frigidũ, fiat calidũ
in actu, aut frigidum in actu, niſi D
tranſmutãs ſit calidum in actu, vel
frigidũ in actu. D. d. Et manifeſtũ
é q diſpoſitio motoris, &c. i. & quia
primũ alterãs, quod nõ alteratur, non
alterat ſemper, ſed qñq, neceſſe eſt
vt non habeat ſe cum alterato. i. ea
dẽ diſpõne, ſed qñq, appropinquet
ei, & alteret, & qñq; remoueatur, &
non alteret: & propinquitas, & diſtã
tia non eſt, niſi per translationẽ: er
go trãſlatio præcedit naturaliter al
terationem, ſcilicet q, cum vtraque
fuerit in actu: deinde alterans altera
uit, poſtquam non alterabat: neceſ
ſe eſt vt alterum moueatur in loco,
aut alterãs, aut alteratũ, aut vtrũq;. E
Si autem alterum fuerit generatũ,
aut vtrũq;, & poſuerimus hoc eſſe
cauſam eius, quod quãdoq; alteret,
& quandoq; non, manifeſtabitur q
translatio debet præcedere eodẽ mo
do, cum alteratio etiam præcedat
generationem. generatio enim aut
eſt alteratio, aut ſequitur alteratio
nem. Et, cum declarauit q transla
tio præcedit iſtos duos motus, & di
xit: Si igitur fuerit neceſſarũ vt mo
tus continuus ſit, &c. ideſt, & hoc,
quod dixit, bene ſequitur. quoniam
cum fuerit, neceſſe eſt vt ſit hic mo
tus æternus: & motus æternus é pri- F
mus, & motus primus eſt trãslatio:
neceſſe eſt, ſi fuerit hic motus æter
nus, vt ſit hic translatio æterna. Et,
quia translatio quædam eſt prior,
ſ. circularis, & quædam poſterior, ſ.
recta, d. &, ſi aliqua trãslatio é prior,
&c. i. & appareret etiam ex hoc ſermo
ne i hoc loco, ſi trãslatio fuerit duo
bus modis. ſ. prior, & poſterior, q
prior eſt æterna. & iſta prioritas, ſi-
cut dixim*, declarabitur hic eo mo
do, ſecundum quem ſequit vt trãſ-

G latio ſit æterna. Et quia aliquis po
ſſit dicere ꝙ forte trāſmutatio, quę
eſt in ſubſtantia, eſt prior aliis mo
tibus, quia prædicamentū ſubſtantiæ
eſt prius aliis prædicamentis, incēpit declarare etiam ꝙ motus localis
præcedit tranſmutationē in ſubſtā
tia, quæ dicitur generatio, & corru
ptio, & d. Et etiam principium om
nium paſſionum, &c. i. & etiam prī
cipium oſum qualitatū apſi Antiquos eſt denſitas, & raritas. Exiſtimāt. n. ꝙ oēs primæ qualitates, ſicut
grauitas & leuitas, mollities & dur
ties reducunt ad iſtas duas qualita
H tes. exiſtimatur. n. ꝙ graue ē dēſum
quodam modo, & leue rarum quo
dam modo. & ſimiliter exiſtimatur
ꝙ durū eſt denſum, & molle rarū.
& ſimiliter calidum exiſtimatur eſ
ſe rarum, & frigidum denſum. Et
Et hæc non eſt opinio Ariſt. ſed in
tendebat declarare ꝙ hoc commu
ne eſt duabus opinionibus, ſcilicet
opinioni Ariſt. qui dicit ꝙ principia
trāſmutationis ſunt qualitates qua
tuor, ſcilicet caliditas, & frigiditas, &
humiditas, & ſiccitas, & opinioni eo
rum, qui dicunt ꝙ principium om
I nium qualitatum eſt denſitas, & ra
a l. prīci pia. ritas: & ſunt illi, qui dicūt partes eē
atomos. Et, cum poſuit ꝙ fundamenta qualitatum apud iſtos ſunt
denſitas, & raritas, d. & dēſitas, & ra
ritas ſunt congregatio, &c. ideſt &
denſitas, & raritas ſecūdum opinio
nem iſtorum eſt congregatio, & ſe
gregatio partium. & ſunt modi, ſe
cundum quos dicunt ſubſtantias ge
nerari, & corrūpi, illi, qui concedūt
ſubſtantias gñari, & corrūpi. dicebāt
n. ꝙ gñatio indiuidui ē cōgregatio
partium, & corruptio eſt ſegregatio
illarum. Et, quia omnia iſta reducū
tur ad ſegregationem & congrega- K
tionem, & congregatio, & ſegregatio
videntur eſſe in loco, d. & quod con
gregatur, aut ſegregatur neceſſe eſt
&c. i. &, cum ita ſit, neceſſe eſt vt mo
tus localis præcedat omnes trāſmu-
tationes ſecundum hanc opinionē,
& ſili ſm opinionem veram. Deinde dedit aliam rationem in augmē
tabili a prædicta, & d. & etiam aug-
mentabile, & diminuibile mutant
locum ſecundum magnitudinem.
i. vt mihi videtur, ꝙ augmentabile
neceſſe eſt ꝙ nutrimentum trāſfe-
ratur ad ipſum, & tunc augeatur,
& ſimiliter diminuibile neceſſe eſt L
vt tranſferat ab eo aliqua pars eius,
& tunc diminuatur, & ſecundū hoc
motus localis præcedit motum aug
menti, & diminutionis.

Amplius & hinc conſyſiderā
tibus erit manifeſtū ꝙ latio pri
ma eſt. primū. n. vt & Ialīs, ſic
& in motu dicetur vtī ꝙ multi- p. ea
fariā. Dicitur aūt prius, & quo non exīte nō erūt alia, illud ve- ro ſine reliquis. Et quod tpe. Et quod ſm ſubſtantiā. Quare, qm motū quidē neceſſariū eſt eſſe continue, erit aūt continue, aut qui continuus eſt, aut qui conſe quēter, magis autē qui cōtinuꝰ eſt, & melius eſt continuū, quā conſequenter eſſe: quod aūt me lius eſt, ſemper arbitramur ſi na tura eē, ſi poſſe eſt: poſſibile autē eſt continuū eſſe, demonſtrabi- tur autē poſterius, nunc aūt hoc ſupponatur, & hunc nullū poſ ſe eſſe niſi latione: neceſſe eſt ita- que latione eſſe primā. nulla. n. neceſſitas eſt aut augmētari, aut alte-

A alterari id, qđ fert: neq; igit̃ generari aut corrũpi. horũ ãt nullũ eſt cõtingit, ſi cõtinuꝰ nõ ſit, ſm quẽ mouet primũ mouens.

Et apparet ẽt quod translatio eſt primus motuũ, conſiderãdo hoc modo. Primum. n. quemadmodum dicitur multiplex in aliis rebus, ita ẽt dicitur in motu. Dicitur. n. prius illud, quod, cum non fuerit, non erunt alia, et poteſt eſſe extra alia. Et dicitur prius illud, quod

B *eſt prius in tempore, aut in eſſentia. Quia igitur ẽ neceſſarium vt motus ſit æternus, et non æternus, niſi, aut quia ẽ cõtinuus, aut quia eſt ſucceſſiuus: & eſt dignius vt ſit continuus, quam vt ſit ſucceſſiuus, & melius: et opinamur quod illud, quod eſt ſecũdũ naturam, eſt melius, ſi eſt poſſibile: & poſſibile eſt vt ſit continuus, et hoc declarabitur poſt, ſed nũc ponatur quod*

C *impoſſibile eſt vt aliquis motus ſit continuus, niſi localis: neceſſe eſt igitur vt tranſlatio ſit primus motuum. non. n. neceſſe eſt vt tranſlatus moueatur alio motu omnino, neq; ſecundum augmentum, neq; ſecundũ alterationem, neq; vt generetur, neq; vt corrumpatur. Sed impoſſibile ẽ vt aliquis iſtorũ ſit, niſi ſit motus localis, ſecundũ quẽ mouet primus motor.*

56 Cum declarauit ꝙ motus tranſlationis ꝓcedit naturaliter alios motus, & nõ ſolũ ꝓcedit nãliter, ſed ꝙ D ẽt, & ſubſtantia, incꝓpit declarare ẽt quõ ſequit̃ vt ꝓcedat ſm tps. & incꝓpit notificare ꝓio ſm quot modos dr̃ pr⁹, & d. Et apparet ẽt, &c. i. ꝙ trãſlatio eſt primus motuũ, indu cẽdo tõnes, ſm quas di primũ i motibus, & demonſtrando ꝙ motus translationis dr̃ prior ſm vnũqdq; eorum. D. incꝓpit ĩducere modos, ſm quos dr̃ ꝙ motus ꝓcedit motũ, & d. Primũ. n. quẽadmodũ dr̃, &c. i. prius. n. ſicut dr̃ i aliis rebus de pluribus vno, ita ẽt in motu dr̃ de pluribus vno modo. & intendit ꝙ, ſm oẽs modos, ſm quos dr̃ prius, & poE ſterius in oĩbus reb⁹, aut ſm plures dr̃ prius, & poſterius in motu. D.d. Dr̃. n. prius, &c. i. & prius dr̃ in aliis Prius ſm rebus, & in motibus multis modis. dr̃. n. prius ſm naturã, & ẽ illud, qđ cũ non fuerit, nõ erit ſm: &, cũ fuerit, nõ de neceſſitate erit ſm. v. gra. vnum, & duo. quia, qñ vnũ non fuerit, duo non erunt. &, ſi vnũ fuerit, non tñ ſequitur vt duo ſint. Et intẽdit qđ iam declaratũ eſt ꝙ talis eſt diſpoſitio motus localis ad ẽteros motus. & poſt declarabitur, ſ. ꝙ, cũ F alij motus fuerint, erit motus localis: &, cum motus localis fuerit, nõ ſequitur vt alij motus ſint. D. incꝓpit dicere ſm modũ prioris, & d. Et dr̃ prius ꝙe, & eſſentia. i. ſm cãm. D.d. Quia igitur eſt neceſſarium vt motus ſit ẽternus, i. & motus eſt ẽt ẽternus, aut quia eſt vnus cõtinuꝰ, vt declaratũ eſt de motu continuo, aut quia cõponitur ex motibus ſuc ceſſiuis, ſ. quorũ vnus eſt ante aliũ, & vnus poſt aliũ, ità, ꝙ finis ꝓcedentis ſit cũ principio cõſequẽtis. D.d. & eſt dignius vt ſit continuus, &c. i. & ẽ manifeſtũ ꝙ dignius eſt, & me-

liũs

G Ius ꝙ motus eternus ſit vnus, & cõtinuus,ꝙ vt ſit ſucceſſiuus. æternitas .n. eſt in cõtinuo eſſentialiter, & in ſucceſſiuo accidentaliter D.d.& opinamur,&c.n.&, cũ melius ſit vt motus ęternus ſit continuus,& nos opinamur ꝙ,oẽ,ꝙd prouenit a natura, ſemp eſt melius inter poſſibilia. D.d. & poſſibile eſt vt ſit continuus.i. &, cũ poſuerimus ꝙ illud,ꝙd prouenit a natura,eſt melius inter poſſibilia: & motus ętern⁹ eſt melius vt ſit cõtinuus : & poſe eſt vt motus localis ſit continuus: ſequit ꝙ motus localis,in quo inuenit ęternitas,ſit continuus. Et,cũ nõ fuit manifeſtũ hic ꝙ ſola trãſlatio eſt cõtinua, & d & hoc declarabit⁹ poſt. Et ſed accipiamus hoc pro vero in hoc loco, ſ.ꝙ nullius motus eſt cõtinuus in ęternitate, niſi mot⁹ localis.&,cũ ita ſit, neceſſe ẽ vt motus localis ſit ẽt primus in tẽpore . Et abbreuiatio iſti⁹ ſermonis eſt talis. Si ẽ melius vt motus ęternus ſit continuus : & melius in oi poſſibili eſt illud, qd eſt naturaliter : neceſſe eſt vt motus ętern⁹ ſit cõtinuus. Si igit⁹ motus cõtinuus ſit translatio tm̃, neceſſe eſt vt motus ęternus ſit translatio.&, ſi mot⁹ ęternus eſt prior ſm tps, neceſſe eſt vt translatio ſit prior ſm tps. & iſti debet eſſe prior ſm naturam, & ſm cãm. Et, cũ deſcripſit prio prius ſm naturã, incepit declarare ex prędictis,& ex hac deſcriptiõe ꝙ iſte motus,ſ.localis eſt prior ſm naturã ęteris motibus,& d. neceſſe eſt igitur vt translatio ſit prima, &c.i. neceſſe eſt igitur, vt motus localis ſit prior naturaliter ęteris motibus. nõ.n.ẽ neceſſe vt translatũ moueatur alio mõ motuũ , ſed alij motus nõ poſſunt eſſe ſine motu locali . Motus igitur localis, cum non fuerit, non ſ. K eſſent alij motus : &, cũ alij motus fuerint,erit motus localis.& hoc acquitur ꝙ, cũ mot⁹ localis cõmunis fuerit, vt alij motus ſint: & hoc intendebat, cum d. ſed impoſſibile eſt vt aliquis iſtorum motuum, &c.

Adhuc, tpe primũ. perpetuus .n. ſolum competit moueri ſm hunc . Sed in vnoquoq; eorum quidẽ , quæ habent generationẽ, lationẽ neceſſe eſt poſt primũ eẽ motum . poſt. n. generationẽ primum alteratio eſt,& augmẽtatio . ſed latio iam pfectorum L motus eſt . Sed alterum neceſſe eſt moueri ſm lationem prius, quã & generationis cẽ entus, ſ. fiunt,non generatũ, vt ſol,qd generauit,eo,qd generatum eſt. Videbitur añt generatio vtiq; eẽ prima motuũ, pręterea ꝙ factum eſſe oportet rem primũ. hoc autẽ in vno quidẽ quouis eorũ, ſ. fiunt, ſic ſe habet, ſed alterũ qd neceſſe eſt prius moueri ex his, quę fiunt,qd ex ipſum nõ fit, et hoc alterum prius. Quũ añt generationẽ impoſſibile eſt eẽ primã: (oſa.n.ꝙ mouentur,eſſent corruptibilia:) manifeſtũ eſt ꝙ neq; eorũ, ꝙ conſequenter iunctorum vllus prior eſt. Dico aũt cõſequẽter, augmentationem, poſtea alterationem,& damnationẽ, & corruptionẽ,oẽs.n.poſteriores ſunt generatione. Quare, ſi neq; generatio prior latiõe eſt, neq; aliarũ vlla mutationũ.

Et et eſt primus in tempore. ẽ

Sũma tõnus Mich⁹ tẽp poſt ẽ illũ, qd ẽ nãt. l.de cœ.t.co. 44.

cundum. n. aternitate tantũ poſt, ſ. moueri

A moueri hoc motn. Sed indiuiduum quidcunq;, quod habet generationem, habet motum localem post omnes motus necessario. non.n. generatur, nisi postquàm est alteratio, & augmentum. motus autem localis est motus perfectionis. Sed necesse est, vt aliud ab eo moueatur ante motum trãslationis, quod est causa ẽt in generatione generatiliũ. absq; eo, quòd ipsum generetur, v.g. quòd generans est cã

B genti. Et, si non esset ita, existimaretur quod generatio esset primus motuum, quoniã necesse est vt primo generetur. sed, licet dispositio sit talis in indiuiduo quoq; generabiliũ, tamẽ necesse est vt sit hic aliquid prius generabilibus, quod moueatur, & in se semper existat, & sit non generatum, et istud ẽt habet aliquid aliud prius ipsũ. Et, quia est impossibile vt generatum sit primum: quoniã tunc

C omnia mota essent generabilia et corruptibilia: manifestũ est quòd nullius motuum consequentium est prior, s. augmentum, et alteratio, diminutio, & corruptio. omnia.n. ista sunt post generationem. Et, si generatio non est prior translatione, ergo nullus motorum transmutationis est prior translatione.

57 Cũ declaratum, ꝙ motus, pp quẽ inuenitur ẽternitas in motibus, est motus localis: & motus ẽternus est prior tpe cæteris motibus generabilibus, & corruptibilibus: necesse est vt motus localis sit prior tẽpore cæteris motibus. Et, qa accidit in hoc qõ ex animalibus ambulantibus, in quibus motus localis ẽ posterior fm rẽs alijs motibus, incœpit declarare hoc, & dissoluere qõnẽ, & d. Et ẽt est primus in tẽpore. i. & etiã motus localis ẽternus est prior in tẽpore alijs motibus. D.d. fm ẽternitatẽ .n. &c. i. qm̃ p ẽternitatẽ existẽtẽ in hoc motu põt moueri hoc motu, s. motu priori tpe ẽteris motib⁹. Et, cũ d. ꝙ mot⁹ trãslatiõis ẽ prior oib⁹ motibus in mundo fm tẽpus, & fm D

E natura, s. in mundo maiori d. ꝙ est eõuerso in mundo minori, s. homine, & in animalibus. Et d. Sed indiuiduũ, &c. i. sed hoc in indiuiduo demonstrato, motore se, generabili, & corruptibili est ecõtrario ei, qđ est in mundo. Motus.n. localis in indiuiduis motis ex se generabilibus est postremus motuũ. Hoc.n. & animalibus motus localis est postremus, cũ nõ ambulet, nisi, postq; perfic: ẽ per motũ augmenti, & alterationis: & ante ista est motus generationis. D.d. motus aũt localis est F motus perfectionis, i. motus localis nõ inuenitur in animali, nisi postq; perficitur in creatura. Et, cũ d. hoc, põt & aliqs dicere ꝙ forte ita est de mũdo magno, sicut de paruo, s. ꝙ motus generatiõis in eo est prior, & localis posterior in tpe. & in natura, d. Sed necesse est, vt aliqd aliud moueatur, &c. i. sed ipse est hoc eẽ in moto ex se generabili, ita, ꝙ non sit hic motũ ex se motu locali præditi hunc motũ in generatione, qui est cã in isto esse semp generabilis cõtinue, fm ꝙ declaratũ fuit prius, & fm

Hõ ẽ parvus mundus. idẽ. t.c. 17.

Sup. t.c. 53

G ſm q̄ apparet ēt hic, ſ. q̄ motus loca
lis p̄cedit eſſentialiter generatio
nem. D.d. v. g. q̄ generās, &c. ſicut
inuenīſ in aliis agentibus, ſ. q̄
gignens eſt cauſa gentis pp̄ transla
tionē. & d. hoc, q̄ia manifeſtū ē q̄
translatio gignentis p̄cedit gene
rationē ſuam: translatio aut̄, cui
p̄cedit generationē non gignen
tium, eſt translatio mundi magni
generans totum, & conſeruans ip
ſum. &, cum ita ſit, manifeſtum eſt
q̄ trāslatio eſt poſterior in animali
generato motu generationis per ac
cidens. & ideo d. poſt. Et, ſi nō eſſet
H ita, & c. i. niſi trāslatio p̄cederet de
neceſſitate generationē gignentis,
tunc exiſtimaretur q̄ generatio eēt
primus motuū. q̄m̄ apparet in iſtis
q̄ generatio eſt primus motuum in
eis. Diceraut hoc cōſtimādo, & d.
ſed licet diſpō ſit talis I ind. uiduo,
&c. i. ſed licet hoc accidat in indiui
duo iſtorū generabiliū, tm̄ non acci
dit hoc in oibus generabilibus. i. qa
declaratū eſt q̄ motus localis p̄ce
dit naturaliter motū generatiōis, &
q̄ neceſſe ē vt ante generationē ſit
aliqd trāſlatū ex ſe. &, ſi nō, nō eſſet
gñatio oīno. Si igit̄ oē trāſlatū ex ſe
I eēt generatū, tūc generatū haberet
cauſas infinitas. cōtingeret. n. vt ante
translatū per ſe, eſſet aliud tranſ-
latum per ſe, & ſic in infinitū. D.d.
& ēt iſtud habet aliud prius ipſo. i.
& neceſſe eſt vt iſtud motū, ſ. tranſ-
latū, ex ſe nō generabile, neq; corru
ptibile habeat aliquid prius ipſo: &
eſt illud, qđ mouet ipſum, & nō mo
uetur. D.d. Et, quia impoſſibile eſt,
&c. i. &, quia impoſſibile eſt vt mo-
tus generationis ſit prior natura, &
tempore alijs motibus. q̄m̄, ſi ita eſ-
ſet, tunc mota ex ſe, ſ. in loco oīa eſ-
ſent generabilia & corruptibilia. &, K
ſi ita eſſet, non inuenīretur gene-
rabile, & corruptibile, vt declaratum
eſt. D.d. manifeſtum eſt, &c. i. &, cū
generatio non ſit prior, manifeſtū
eſt q̄ nullus aliorū motuum, qui ſe
quūtur generationē, pōt eſſe prior
natura, & tēpore, ſ. motus alteratio-
nis, & diminutionis, & corruptiōis,
q̄m̄ generatio p̄cedit iſtos motus.
Et conſideranduꝫ eſt q̄m̄ tempo
re p̄cedit iſtos motus. Oē. n. q̄d ge-
neratur ſm opinionē Ariſt. neceſſe
eſt vt alteretur: & ex hoc exiſtima-
tur q̄ alteratio p̄cedit generationē.
Sed, quia nos videmus q̄ oē, qđ aīte L
ratur, ante fuit generatū, & ex hoc
exiſtimat q̄ diſpoſitio in iſtis ē cir-
cularis, & q̄ neutret iſtorū motuum
p̄cedit alterū, q̄m̄ igitur dixit Ariſt.
q̄ generatio p̄cedit alios motus p̄ce
ter localem, q̄m̄ in augmento, &
diminutione, & corruptione manifeſ-
tū eſt eos eſſe poſteriores generā
tione. Et, ſi ēt non inueniē in iſtis, p
primum prioris ſm naturā. oē. n. ge-
nerabile ē augmētabile, & diminu
bile, & corruptibile, & oē augmēta-
bile, aut corruptibile, aut diminu-
bile ē gñabile. Dicam⁹ igit̄, q̄ cōſy- c.9.
deratio prioris, & poſterioris in hoc M
loco ē, ſicut cōſyderatio priorita-
tis, & poſteritatis i ſ. ſubcaméris, iqb⁹
ē motus. Subſtātia. n. quia eſt prior
naturaliter cęteris ſ. dicaméris: q̄m̄,
cū aufertur, auferunt̄ alia prædica-
menta: &, cum fuerit, nō ſequitur
vt ſint alia prędicaméta, ſm q̄ ſub-
ſtantia eſt prior eis: & ſi, ſequitur
vt ſint: in ſubſtantia ex natura ma-
terię, & ſcipe ex natura quantitatis:
manifeſtū eſt q̄ via ad eſſe ſubſtā-
tię eſt prior via ad eſſe aliorū prędi
camentorū. Et intelligo p̄ viā mo-
tum

A ſũ generationis vniuſcuiuslibet ꝑdicamentorũ. Secundum igit̃ hũc dum d. Ariſt. ꝙ motus generatiõis ꝓcedit alios motus, & ꝙ motus alte rationis ꝓcedit generatiõẽ p accidens, ſ. fm ꝙ formæ elementorũ ſũt qualitates aut qualitates ſequũtur eas. Et, cũ poſuit ꝙ motus generationis ꝓcedit alia ꝑdicamenta, d. Et, ſi generatio nõ eſt prior trãſlatiõe, &c.i. & cũ generatio ẽ prior cæteris motibus: & translatio eſt prior gñatione: manifeſtũ ẽ ꝙ nullo modorũ motꝰ ẽ prior trãſlatiõe.

Omnino aũt videtur, id, qđ B fit, eſſe imperfectũ, & ad principiũ ire. quo fit. vt qđ generatione posterius eſt, natura prius ſit. vltimo aũt latio ineſt oĩbus ñs, q̃ ſunt in generatione. Quapropter viuentiũ alia qdẽ oĩno immobilia ſunt, propter indigentiã inſtrumẽti, vt plãtæ, & multa genera animahũ: alĩs aũt, cũ perficiunt, eſt. Quare, ſi magis eſt latio ñs, q̃ magis nacta ſunt naturã, & motꝰ hic primus aliorum erit ſecundum ſubſtantiã.

C *Et vniuerſaliter manifeſtum eſt, quod generatum eſt diminutum, & ſemper currit ad principiũ. & ſic poſterius in generatiõe eſt prius in natura. & translatio eſt poſtremũ eius, quod inuenitur in generato. Et ideo quædam viua non mouentur omnino propter priuationem inſtrumenti, v.g. plantæ & plura generata animalium: in perfectis autem eſt. Cum igitur translatio nõ inuenitur, niſi in eis, quæ habent maiorem partem in* D *natura, neceſſe eſt vt iſte motus etiam eſſentialiter ſit primus cæteris motibus.*

Iſta eſt alia declaratio, ꝙ trãſlatio eſt prior aliis motibus. Et d. Et vlt̃, &c.i. & vlt̃ manifeſtũ eſt, ꝙ omne generatũ eſt diminutũ, & oẽ diminutũ mouetur ad principiũ ſem per, qđ eſt complementũ & finis, ſ. qđ eſt prius aliis principijs. Et manifeſtũ eſt per ſe ꝙ generatũ eſt diminutum. qm̃, ſi nõ eẽt diminutũ, non moueretur ad cõplementũ. D. d. & ſic poſterius, &c.i. & neceſſe eſt E igitur vt oẽ poſterius fm tps in generatione ſit prius fm naturam. Et, cũ verificaũt hanc propõnem, d. & translatio eſt poſtremũ, &c.i. ſequitur igitur ex his duabus propõnibꝰ vt translatio in generato ſit posterior fm tps aliis tranſmutatiõibus, & prior in natura. Omne. n. posterius fm tps in generabili ex rebus, quibus perficit, eſt prius in natura: & translatio eſt talis: ergo ſequitur in ꝓma figura vt translatio ſit prior natura aliis motibus. D. d. Et ideo quędã viua non mouent̃. i. &, quia translatio eſt prior fm perfectionẽ F aliis motibus, ideo aſalia, quæ non ſunt perfecta, non transferuntur. i. qm̃, cu fuerint diminuta, & careãt inſtro, quo fit translatio, iõ carent translatione: & ſiſſ in plantis. aſalia vero perfecta habent inſtrumẽta, & translationẽ. D. d. Cum igitur translatio, &c.i. &, cũ translatio nõ inuenit̃, niſi in eis, quę ſunt ꝓfectiora rerũ naturaliũ, neceſſe eſt vt iſte ſit motus perfectior aliis motibus: perfectius eſt prius in natura: ergo iſte motus eſt primus motuum. Et

hoc

58

Oẽ poſterius gñatione. fm tps ẽ prius fm nãm. idẽ 9. Me. te. c. 15 &. 2. đ ꝓbꝰ aſalia. ca. 1.

G hoc componit ſic. Trãſlato eſt ter perfectionis: & qd eſt ter perfectionis eſt perfectius: ergo translato eſt perfectior alijs motibus. In hoc igitur ſermone declarauit per demonẽ eſſe, & cauſę ꝙ trãſlato ſit prior cæteris motibus. deinde declarauit ex hac cõſone ẽm eius, ꝙ trãſlatio ex ſtat in alijs pfectis. & hæc eſt demõſtratio cauſæ tm. deinde accepit poſterius, & declarauit per ipſum prius. & fuit demõſtratio per ſignum. & eſt, ꝙ translato eſt prior, quia eſt I prior. In hoc igitur ſermone ſunt tres demõſtrationes, ſ. cauſæ & eſſe, & cãę tm, & demonſtratio ſigni.

Nota hoc multi cre nere de mirum eſſe Auſt.

H Et propter hæc, & quia minime, motuum, id, qđ mouetur, dum tertur, à ſubſtantia diſcedit. ſm. n. ſolã nihil mutatur ab eẽ. vt, cũ, qd alteratur, quale, cũ vero augeri & dminuit, quãtum.

Et non propter iſta tantum eſt prior, ſed propter hoc ẽt, quia eſt inter alios motus talis, quod nõ remouetur illud, quod mouetur ſecũdum illud a ſubſtantia ſua. iſte. n. ſolus non tranſmutat ipſum omnino in ſua eſſentia, ſicut tranſmutatur apud alterationẽ ſecundũ qualitatẽ, et apud augmẽtum, & diminutionẽ ſecundum quantitatem.

I 59 Iſta eſt Terna declaratio, ꝙ trãſlatio eſt primus motuũ. Et fundat ſuper duas pmiſſiones, quarum Vna eſt, ꝙ illud, qd mouetur ſm translationem. non diſtat a ſua ſubſtantia apud ſuam tranſmutationem. ſ. ꝙ non accidit ei tunc in ſua ſubſtãtia tranſmutatio, quæ cogat ipſum exire a ſua ſubſtantia, cum illud, qđ mouetur, non tranſmutatur, K tantum in vbi, & non ſequitur ex mutatione vbi, mutatio ſubſtantię motꝰ. ꝙ non contingit in alijs motibus, ſ. ꝙ i alijs motibus accidit motꝰ tranſmutatio in ſua ſubſtantia, ſicut in motu alterationis, & augmẽti, ſ. ꝙ alteratũ mutatur in ſua ſubſtantia, aut appropinquat mutationi, cum alteratio ſit via ad corruptionem. & ſimiliter in augmento, cum contingit ab eo vt res dicet ſeruti quantitate &, cum hoc intenditur, erit via ad corruptionem. Et, cum declaratum ſit ꝙ illud, qđ L mouetur hoc motu, non tranſmutatur in ſua ſubſtantia, qđ non accidit in alijs motibus, & communiter mus huic ſecundam propõnem. & eſt, ꝙ motus, in quo motũ nõ trãſmutatur in ſua ſubſtãa omnino, aut, ſi tranſmutatur, nihilominus tranſmutatur mmus, eſt melior, qua eſt propinquior naturæ, cum non facit rem tranſmutari a ſua natura, ſequitur ex duabus propoſitionibus, ꝙ translato eſt pfectior motuũ. & qđ eſt pfectius eſt prius natura: ergo trãſlato eſt prior in nã. M

Maxime autem manifeſtum ẽ, ꝙ mouẽs ipſum ſeipſum maxime ſm hunc mouet proprie, qui ſm locum eſt. & etiam dicimus hoc eſſe eorum, quæ mouẽtur, & mouent, principiũ, et primum ſis, qꝫ mouentur, id. ſ. qđ ipſum ſeipſum mouet.

Et manifeſtum eſt, quod ſe proprie hoc motu mouet prima intentione. et dicimus quod primũ principium in motis, & motoribus eſt illud, ſcilicet illud, quod mouet ſe.

Iſta

A Ista est Quarta declaratio quòd translato est primus motuum naturaliter. Et fundatur ſuper tres ꝓpoſitiones, quarum Una eſt, ꝙ motum ex ſe nõ inuenitur niſi in hoc motu. nihil n. eſt alteratum ex ſe, neq; alteratur ſe, niſi per accidens. Secunda aũt eſt ꝙ motũ ex ſe eſt primum rerum motarum. Tertia vero eſt ꝙ motus, qui inuenit in primo motu, eſt primus motuum. Et d. primã intentionẽ. qm̃ accidit ei p accidens qñq;, vt moueat illud, qđ mouetur ab ipſo alio mõ motuum: ſicut accidit animalibus, qñ mouentur in loco, ſ. ꝙ corpus caleſcit. animal. n. i tali motu, ſ. alteratiõe, mouetur ex ſe, ſed nõ primitus, ſed mediãte motu locali. & augmẽtatũ ẽt in exiſtimat augeri ex ſe, ſ; p accns.

Quod motus aliq; à Latione non ſint continui. C. 2.

QVod igitur latio primus motuum ſit, manifeſtũ eſt ex his. Quę aũt latio prima ſit, nunc demõſtrandum eſt. ſimul autem & quod nunc, & quod prius ſuppoſitum eſt, ꝙ contingit quendam motum continuum eſſe, & perpetuum, manifeſtum erit eadem methodo.

C

Apparet igitur ex hoc quòd translatio eſt primus motuum. Quæ autem translatio ſit prima, declaratum erit nunc. & manifeſtabitur cum hoc per hanc eandem viam tũd, quod poſuimus poſitione in hoc loco, & prius, ſcilicet quoniã poſſibile eſt vt aliquis motus ſit continuus, et æternus. D

Declaratum eſt igitur ex oibus 61
iſtis demonſtrationibus ꝙ translatio eſt primus motuum natura, & tẽpore. & iſta propoſitio erat prius accepta pro vera, & declarauit ipsã hic. Et, quia translatio eſt duobus modis, recta, & circularis, & fuit declaratum ꝙ motus ęternus eſt continuus, & accepit pro vero ꝙ motus cõtinuus eſt motus localis, ex quo declarauit ꝙ motus localis eſt primus motuũ ſm ips, incepit hoc declarare, & quęrere in quo motu inE uenitur cõtinuatio, p qđ declarabitur ꝙ translatio ſit continua, & quę translatio in rei veritate eſt prima. Et ideo d. Quę autem trãſlatio, &c. & d. hoc, quia nondum eſt declaratum, niſi hoc, ſ. ꝙ translatio ſimpliciter eſt prior. D. d. & manifeſtabitur cum hoc per hanc eandẽ viam, i. per hunc modum conſyderandi. & intendit per prius, illud, qđ dixit in Sexto, ſ. ꝙ motus circularis ſolus põt eſſe ætternus: ſed illic non compleuit perſcrutationem de hoc. In initio vero tractatus iſtius, & ante hunc ſermonẽ nõ ſolummõ declaF rauit poſſe eſſe, vt ſit hic motus continuus, ſed declarauit ꝙ neceſſe eſt vt ſit hic motus continuus. Ex hoc ergo ſermone, quem nititur declarare, apparent duo. Quorũ vnũ eſt illud, quod prius poſuit. ſ. ꝙ poſſe ẽ vt ſit hic motus continuus, ętternus. Secũdum autem eſt quis motus ſit motus continuus, quem declarare tum eſt eſſe ætternum neceſſario. & hoc declarabitur, quando declarabit quod motũ impoſſibile eſt eſſe cononuum. Documẽtum.

Quod

G Quod igitur aliorū motuū continuum nullū contingit esse ex his manifestum est. Omnes .n. ex oppositis ad opposita sūt, & motus, & mutationes. vt generationi quidē, & corruptiōi ens, & non ens termini sunt. alterationi aūt cōtrarię passiōes. augmentatiōi vero, & diminutiōi aut magnitudo, et paruitas, aut perfectio magnitudinis, & imperfectio. cōtrarię aūt, qui in contraria. id aūt, qđ non semp mouetur hac motiōe, existit au H tē prius, necesse est prius quiescere. manifestū est igitur ꝙ qescet in cōtrario id, qđ mutatur. Similiter aūt & in mutatiōib⁹. opponuntur enim generatio, et corruptio simpliciter, & singularis singulari. Quare, si impossibile ē simul mutari ſm oppositas, non erit continua mutatio, sed inter ipsas mediū erit tē pus. nihil .n. differt contrarias, aut non cōtrarias esse, q ſm cōtradictionē sunt, mutationes, si modo impoſſ sit simul eidē ad I esse. hoc .n. ratiōi nihil vtile est. Nec si non necesse est qescere in cōtradictione, neq; est mutatio quieti cōtrariū: non .n. fortasſis quiescit, qđ non est, corruptio aūt est in nō ens. sed si solū mediū sit tp̄s: sic .n. non est mutatio continua. neq; .n. in prioribus contrarietas vtilis erat, sed non contingere simul esse. Non oportet aūt turbari ꝙ idē pluribus erit cōtrariū, vt motus statui, & motui, qui est in contrariū: sed solum hoc accipere, qđ K opponitur quodāmodo & motui, & quieti motus contrarius, vt æquale, & mediocre excedēti, & ei, qđ exceditur: & ꝙ non contingit simul oppositos esse, aut motus, aut mutationes.

Dicamus igitur, quod apparet impossibile esse aliquem motum aliorum esse continuum ex hoc ſermone. Motus enim, & omnes modi transmutationis sunt de oppoſito in oppoſitū. v.g. quoniā duo termini generationis, & corruptiōis L *sunt esse, et non esse. & duo termini alterationis sunt duo contraria. & duo termini augmēti sunt magnitudo, et paruitas, aut perfectio, & diminutio magnitudinis. & illa, quæ sunt ad partes contrarias sunt contraria. & quod nunquam mouetur motu demōſtrato, et fuit ante necessario quiescens. manifeſtum est igitur quod transmutatum quieſcit, quando peruenerit in contrarium. Et ſecundum hunc* M *modum est de modis trāſmutationum. corruptio .n. et generatio ſunt oppoſita ſimpliciter, & quæ ſunt i vnoquoq; individuo ſunt oppoſita eis, quæ ſunt in alio. Et ideo, ſi nō fuerit poſſibile vt aliquid tranſmutetur inſimul duobus modis tranſmutationis oppoſitis, impoſſibile est vt tranſmutatio ſit continua, ſed neceſſe eſt vt inter eas ſit tempus. non .n. eſt differentia inter*

hoc

A hoc, quod modi transmutatiõis cõtradictory sint contrary, aut non contrary, dum hoc solum sit impossibile in eis, s. vt ĩsimul existãt in eodẽ. hoc.n. nõ indigetur in hoc sermone. Nec etiã indigetur hoc, s. quod nõ est necessarium vt generatio sit in cõtradictorys. Nec hoc etiam, quod transmutatio est contraria quieti. quod.n. non est, dignum est, vt non sit possibile vt quiescat: corruptio autem inducit

B ad non esse. sed illud, quo indigetur in hoc sermone, est hoc solum, s. vtrum inter ea sit tẽpus. quoniã, si hoc fuerit, impossibile erit vt transmutatio sit continua. nostris n. indigentia in primis duabus rebus non fuit ad contrarietatẽ, sed ad hoc, quod impossibile est vt existant insimul. Et non debemus peccare propter hoc, quod idem erit cõtrarium pluribus. v.g. quod motus est contrarius quieti, & con-

C trarius motui, qui est ad contrarium: sed non debemus nos considerare in hoc solo, s. quodammodo vno, et non quodammodo alio. motus igitur, & quies opponuntur motui contrario, v.g. quod equalitas, & temperamentũ superabundantiæ, & diminutionis: & quod impossibile est vt sit insimul, neq; duo motus oppositi, neq; duo modi transmutationis oppositi.

Intendit in hoc sermone declarare, q motus succedĩui, qui inueniunt in eodẽ moto, qui sunt idem genere, & diuersi spẽ, non sunt cõtinui, & hoc in quatuor transmutationibus. Et ipse incepit declarare hoc in tribus illorũ, cum sit manifestius ip eis, s. in alteratiõe: & in quãtitate, & in substãtia, quę dr generatio, & corruptio. Et fundat suũ sermonẽ sup quatuor propõnes. Quarũ prima est, q oĩs motus istorũ est de oppositis in oppositũ. Secũda autem est, q illa, q sunt de oppositis in oppositã, sunt opposita. Tertia est, qd idẽ motũ, qñ mouet motib' oppositis, necesse est vt inter eos sit tẽpus. Quarta vero est, q motus, inter quos est tps, non sunt continui. Ex quo sequit necessario q oẽ motum aliquo istorũ motuũ trium fm successionem impossibile est vt motus ęius sit continuus. Et propõ, dicens q inter oẽs duos motus oppositos eiusdẽ moti ẽ tẽpus, est talis, q possibile ẽ qñq; vt illo tpe sit illud motũ quiescẽs, & qñq; impossibile, s. motu gnationis, & corruptiõis, vt post declarabitur. & qũocunq, sit, cõsecutio ẽ eadẽ. hæc est igitur summa huius capituli expositio. D. Dicamus igit q apparet impossibile esse, &c. Eqñ fuerit positus motus esse vnius moti, dicens. n. hunc sermonẽ, aut ponet q illud motũ, qd est cõtinui motus, mouetur altero duorũ motuũ oppositorũ, v.g. augmẽtatione tñ, aut diminutione tñ, aut ponet q est cõtinui motus, pp hoc, q mouet duobus motibus oppositis fm cõtinuationem. Et incepit primo destruere primã intentionem, dicẽdo. Motus.n. &cę.i. & intendit per hoc tres transmutationes tantum.

D 62 Abbreuiatio.

E

Tex. expõ F

G a in motu. n. locali non apparet cõtrarietas, sicut apparet in istis. & post declarabit hoc. Et, cũ narrauit q̃ transmutatio in istis tribus est de oppositis in oppositũ, incepit dicere oppositas in vnoquoq; eorũ, & d. v.g. q̃n duo termini, &c. t. v. g. q̃n oppositi i generatione, & corruptione, q̃ terminant istos duos motus, sunt esse, & nõ esse. Generatio. n. est de non esse in eẽ, corruptio vero de esse in nõ esse. & nõ intellexit hic p nõ eẽ, nõ eẽ simpr, sed nõ eẽ alicuius, ſ nõ esse huius generati, vel huius corrupti. D. d. & duo termini alterationis sunt duo cõtraria, i. & duo termini motꝰ alterationis sũt duo cõtraria, iter q̃ fit iste motus. vt albũ, & nigrũ in colorib⁹, & calidũ, & frigidũ in tangibilibus, & alia cõtraria existẽtia i modis istorũ motuũ, q̃ declarata sunt in Septimo istius libri. illic. n. declarauit in quo genere qualitatũ inuenit iste motus. Et, cũ induxit opposita, q̃ sunt in generatione, & corruptione, & alterationẽ, induxit ẽt ea, q̃ sunt in motu quãtitatis, & d. & duo termini augmenti & diminutionis, &c. t. & duo termini oppositi augmẽto, & diminutioni sunt magnũ, & paruũ. Et est ita, sicut d. q̃n res naturales habẽt magnitudines terminatas. minimꝰ igitur hõ est terminatus naturaliter, & sist maximus. si. n. magnitudines rerũ nõ eẽnt terminatę, tũc magnitudines nõ haberẽt pfectionẽ quę si eã i natura per motũ augmẽtu. manifestũ est. n. per se, q̃n, quẽadmodũ non ẽst libet actio sit p quamlibet qualitatẽ, ſ. per quãlibet formã, ita est manifestũ per se esse impoſſe vt quęlibet actio entium sit p quãlibet magnitudinem. ſed vnaquæq; actio actionũ propriarũ cuilibet entium habet qualitatẽ propriã, & quãtitatem propriã. Sicut igitur actio hominis non pot prouenire nisi a forma hois, ita impoſſe est vt actio eius prouenirat, nisi a tua magnitudine. magnitudo igit hois est terminata naturaliter, & similiter sua forma, & sist in vnaquaq; rerũ naturaliũ. D. d. aut pfectio, aut diminutio magnitudinis. i. in motu augmenti, & diminutiõis. Et, cũ declarauit q̃ impoſſibile est, q̃ isti motus sint continui, eterni, fm q̃ sunt idẽ motus, cũ sint de cõtrario in cõtrariũ, & de opposito in oppositũ, & qd est tale, est finitũ, & pot aliquis dicere forte, q̃ cõtinuatio in eis est pp translationẽ ipsius moti de alio motu, in motum oppositi ei in illo genere, ita, q̃ interim nõ sit quies, v. g. vt altera rũ moueat de albedine in nigredinẽ, deinde de nigredine i albedinẽ, ita, q̃ nõ in medio sit quies, & sic in infinitũ, d. rndendo, & illa, q̃ sunt i parte contraria sunt contraria. i. & non est dicendũ q̃ motus oppositi istarũ rerũ sint continui. motus. n. q̃ sunt ad partes oppositas, sunt oppositi. & intendit p partes oppositas cõtraria in alteratione D. d. qd non mouetur, dẽp sunt, &c. i. & oẽ, qd mouetur motu, qui habet principiũ, & finẽ, & anteq̃ moueba, erat ens, necesse vt est mouear, postq̃ quiẽtẽ, non post motũ, si prius mouebar motu contrario posterioꝝ. & d. hic q̃ omnis motus desinens nõ desinit, nisi q̃ aufertur potentia ab eo, in quo fuit transmutatio. & hoc erit, q̃n illud ẽ in actu. & oẽ, qd est in actu, est quiescens necessario: q̃n, si mouebitur, esset in potentia: & si esset in potentia, tunc motus non finiretur. quod est

a In motu circulari nõ quiescit contrarietas. vt. 8. huius. t. 16 & 17 & 18 cõ. 9 6 ph. t. 16. idẽ cõ. 86.

H

e. ph. t. 6. 14. 15 que. 2. t. 6. c. 20

I

na sue res naturales determinate sunt p magnitudines & nũ & sibi.

K

L

M

A est contra positũ, & hæc declaratio cõis est duobus motibus, s. alteratio nis, & augmenti. In trãsmutatione aũt generationis, & corruptionis nõ apparet aliquas duorũ motuũ ex qte moti inter eos: cũ illud, qđ trãsmutat hoc motu trãsmutatiõis, nõ est aliq; demõstratũ in duobus extremis motuum. & ideo processit i hoc per aliã viã cõem aliis trãsmutationibus: & est, qm̃ inter oẽs duos motus oppositos est tps necessario. &cũ ita sit, d. Et fm hũc modum, &c. Et intendit p modos transmutationis transmutationes residuas, &

B s. p generatio, & corruptio sunt opposita simplr, quia opponuntur sibi fm esse, & nõ esse. D.d. & q̃ sunt vnoquoq; indiuiduo, &c 1. & generatio existens in aliquo indiuiduo, est opposita corruptioni, existenti in illo eodem indiuiduo. 1. quoniã impossibile est vt generatio, & corruptio insimul sint in eodẽ indiuiduo in eodẽ tpe: ergo inter illos est tps necessarius. Et, cum posuit q̃ istę duę trãsmutationes sunt oppositę dixit ideo, si non fuerit possibile, &c. 1. &cũ fuerit positũ q̃ duę transmutationes oppositę sint continuæ sine

C aliquo tpe interposito, cõtinget necessario vt idẽ trãsmutetur duabus trãsmutatiõibus oppositis ĩsimul. Qm̃, si motus de albedine in nigredinẽ si continuus cũ motu de nigredine in albedinẽ, tunc illud, qđ moueꝛtur de albedine, mouet ad albedinẽ. Sed m igitur q̃ mouet de albedine dimittit eã, & acquirit nigredinẽ: & fm q̃ mouet ad albedinẽ dimittit nigredinẽ, & acquirit albedinẽ. ergo i eadẽ dispõne acquirit eãdẽ partẽ albedinis, & dimittit illã: & mouet ẽt duobus motibus cõtrariis insimul. qđ est impossẽ. Et similiter accidit in generatione, & corruptiõe, & ĩ aliis trãsmutatiõibus abesse, & in motu localĩ. demõstro. n. cõis est oĩbus trãsmutationibus. &, cũ duo motus nõ fuerint insimul, sequtur q̃ inter eos sit tps necessario. Et ista demõstratiõ non debet intelligi, nisi in eodẽ moto, qđ mouet duob⁹ motibus cõtrariis, nõ tribus principiũ, & finẽ. nõ in motibus successiuis, qui sunt in pluribus motibus, sicut motus chordarũ apud percussionẽ earũ oĩum neq; in duobus motibus, quorũ alter est pfectio alterius ĩ eo dẽ moto. qm̃ inter oẽs istos non est

E tps: neq; aliquis eorũ est motus pfectus, s. habet principiũ, & finẽ. finis. n. motus naturaliter nõ é mot⁹, sed quies. & sĩr principiũ mot⁹ é ex nõ motu, nisi sit p accidẽs. fm hoc igit est ĩtelligẽda ista demõstratio. Et, qa ista declaratio est cõis oĩbus trãsmutatiõibus, prima aũt propria trãsmutabilibus, q̃ recipiunt quietẽ, d. non. n. est dria, &c. 1. & in ista demõstratiõ nõ indigetur ponere duas trãsmutatiões cõtrarias eẽ, sicut fuit factũ in prima, sed tm̃ indiget in ea hoc, s. q̃ impossẽ est vt cõtradictoria opposita sint insimul. D.d. nec etiam

F indigetur hoc. 1. & ista demõstratio non indiget illo, quod acceptum fuit in prima, s. q̃ in eodẽ non existũt duo cõtraria insimul, neq; ẽt indigetur in hac demõstratione illo tertio posito in pria, s. q̃ qes é cõtraria motui. D. dedit cãm ĩ hoc, & d. qđ. n. nõ é, &c. 1. & cã ĩ hoc, q̃ ista trãsmutatio nõ puenit ad quietẽ, est: qm̃ trãsmutatio, q̃ é corruptio, puenit ad nõ ens: & nõ ens nõ dr quiescere, nec trãsmutari, nec esse cõtrariũ. & oĩa ista eraut accepta in prima demõstratione.

D Documẽ.

Nõ ens nõ dr quiescere, nec transmutari.

C mutari. idē. 5. phy. 7. &. 8. c. idē. 1 ph. 51. idē. hic c. 4.

D.d. sed illud, quo indigetur in hoc sermone, &c. i. illud. n. qđ indiget declaratiõe in hac demõne vĩs, est hoc vnũ solum, s. q̃ inter oēs duas transmutationes oppositas quocũque mõ fit modorũ transmutationis, est tps. hoc. n. verificato, verificabitur impoſſe eſſe duas trãſmutationes oppositas eſſe cõtinuas. D.d. non ſtra. n. indigenna i hoc, &c. i. & illę duę demſones differũt, ya demõſtra. quia vere hic in hoc, q̃ duę transmutationes oppositę nõ ſunt cõtinuę, non inducit ad hoc, q̃ duo cõtraria exiſtãt in eodē inſimul, ſed ad hoc,

H quod impoſſibile eſt vt duo oppoſita ſint inſimul, ſ. ens, & non ens. quoniam duo prima, ſ. duo oppoſita, de quibus dictũ fuit in hac demſone q̃ ea eē inſimul eſt impoſſe, ſ. impoſſe, ad qđ induxit iſta demſo non ſunt hoc, ſ. duo cõtraria exiſtere in eodē inſimul, ſed duo cõtradictoria exiſtere inſimul, ſ. ens, & non ens. Et, quia in prima demſatione fuit acceptũ q̃ transmutationes oppoſitæ ſunt contrariæ adinuicem, & q̃ quietes, quæ ſunt inter eas, ſunt etiam oppoſitæ, & contingit in hoc

I quæſtio, vtrum vnum contrarium habeat plus vno contrario, cum fit famoſum q̃ vnum contrarium non habet niſi vnum contrarium, incepit diſſoluere hanc q̃ſtiõē, & d. Et non debemus peccare. i. & nõ debemus decipi i hoc, q̃ poſuim⁹ ſermonẽ ducẽtis, q̃ contingit nobis vt idē habeat duo contraria. q̃ũ tã poſuimus q̃ vterq, duorũ motuũ oppoſitorũ eſt cõtrarius reliquo: & q̃ quies, ex qua ſcepit vterq. motuũ, eſt contraria ipſi motui. & ſic motus habebit duo cõtraria, ſ. motũ, & quietẽ. D. dedit tũſionẽ in hoc, & d. ſed nõ debemus cõſyderare in hoc K ſolo, & nõ in alio. i. & iſta nõ q̃ dit in p̃ mbus: & nõ non eſt cõſyderanda in hoc loco ſolo. D.d. motus igitur, & ques opponunt, &c. i. nõ. n. eſt impoſſe dicere q̃ motus ẽ cõtrarius quieti, & motui, ſicut dicit q̃ æquale eſt contrariũ magno, & paruo, & mediocre eſt contrariũ intenſo, & diminuto. Et intendebat per hoc nonificare q̃ poſſe eſt idẽ habere plura vno contrario. Aut qñ cõtrarietas, q̃ eſt inter ea, nõ eſt maxima, ſicut media, q̃ ſunt inter cõtraria. Aut qñ idẽ habebit plura contraria diuerſis modis. Et iſta eſt diſpõ motus. modus. n. ſm quẽ motus L eſt cõtrarius motui, eſt alius a mõ. ſm quẽ motus eſt cõtrarius quieti. & æquale ẽ cõtrariũ magno, & paruo, ſm hoc, q̃ cõtrarietas, q̃ eſt inter æquale, & nõ æquale, eſt vna. & ſiſt vt eſſe in oĩbus mediis cũ extremis. D.d. & q̃ impoſſe ẽ vt ſint inſimul, &c. i. nõ. n. idiget in hac declaratione ponere contrarium habere vnũ contrarium, ſed hoc tantum indigetur, ſ. impoſſibile eſſe duos motus oppoſitos exiſtere inſimul.

Amplius aũt & in generatione, & corruptiõe ẽt penitus abſurdũ eẽ videbit, ſi factũ conteſtim neceſſe ẽ corrũpi, & nullo tp̃e p̃manere. Quare ex his vtiq̃ fides aliꝭ ñet. phyſicũ. n. eſt ſi multiter ſcie habere in omnibus. M

Et ẽt malum eſt omnimo exiſtimare de generatione, & corruptione, quòd res, quãdo generatur, neceſſe eſt vt corrumpatur ſtatim, & non remanet tempore oĩno. Et hoc erit certitudo de hac inſtione in

A *aliis partibus. cursus eorum est in illo omnibus eodem modo.*

Idest. & inopinabile est existimare q motꝰ generatiõis est cõtinuus cũ motu corruptiõis, ita. q generatũ nõ habeat eẽ oĩno, nisi in potẽtia: qm̃, si ish duo motus eẽnt cõtinui, tũc nõ haberet generatũ eẽ in actu. eẽ.n. existens in actu est ad tẽpus, ſ demõſtrato. & tũc nã ageret oppoſe. Et quia, qñ hõ ſtelliget hoc eſſe impoſſ in generatione, ſtatim intelligit ipſum eſſe im poſſ in aliis tranſmutatiõibus, d. Et per hoc erit

B certitudo, &c. n. & p cognitionẽ iſtiꝰ intẽtiõis in generatiõe erit certitudo cognitiõis eius in aliis trãſmutatiõib⁹. qm̃ natura currit in entibus eodẽ mõ, ſ q finis eſſe nõ eſt corruptio. qm̃ oĩs motus eſt via ad generationẽ, aut in ſubſtãtia, aut I quale, aut in quãtitate. &, ſi motꝰ cõtinuꝰ cõtinuaret, deſtrueret gñatio.

Nullam lationem, nec nullam, neq; ẽt reflexam aliquam, ſiue rectã, ſint circulares poſſe eſſe perpetuo continuam. Cap. 3.

C QVod autẽ contingit eſſe quendã infinitum vnũ exiſtentẽ, & continuũ, & hic ẽ circularis, nũc dicam⁹. Oẽ.n. qđ fertur, mouet aut circulari, aut recto, aut mixto. quare, ſi neq; illorũ alter continuus ẽ, neq; illũ, qui ex vtriſq; cõpoſitus eſt, eſſe eſt poſſibile. q aũt id, qđ fertur recto, & finito, nõ iteratur cõtinue, manifeſtũ ẽ. reflectitur. n. reflexũ aũt recto cõtrarijs mouet motib⁹. cõtrarius. n. fm locum eſt is, qui eſt ſurſum, ei, q eſt deorſum: & qui eſt in ante, ei, q eſt in retro: & q eſt ad ſiniſtra, ei, q eſt ad dextra. loci. n. cõtrarietates hę ſunt. Quis aũt eſt vnus, & cõtinuus motꝰ, prius definitũ eſt, q is, q ẽ vnꝰ, & in vno tpe, & in non differenti ſm ſpeciẽ. Tria. n. ſunt, & qđ mouetur, vt hõ, aut Deus: & qũ, vt tps: & tertiũ id, in quo. hoc añs ẽ aut paſſio, aut forma, aut locus, aut magnitudo. contraria aũt differunt ſpẽ, & non vnũ ſunt. loci aũt ſunt dictę differentię. Signũ aũt eſt q motus cõtrarius eſt, q eſt ab A ad B ei, q E eſt ab ipſo. B ad A, quia ſiſtunt, & ceſſare faciũt ſeiuicẽ, ſi ſimul fiant. Et in circulo ſimiliter. Vt qui eſt ab A ad B ei, qui eſt ab A ad C. ſiſtunt. n. ſi continui ſint, & nõ fiat reflexio, ppea q cõtraria mutuo ſe corrumpunt, & impediunt. ſed non ita, qui eſt in latus, ei, qui eſt ſurſum.

Et nos declarabimus mõ, quòd poſſibile eſt vt ſit hic motus, infinitus, vnus, & continuus. eſt. n. aut totius translati, aut circularis ter. Dicamus igitur quòd oẽ ẽ trãslatum, aut circulariter, aut recte, aut motu mixto. ſi igitur alterum iſtorum nõ fuerit cõtinuus, ipoſſibile erit vt cõpoſitus ex ambobus ſit cõtinuus. et manifeſtũ eſt quòd translatũ per lineã rectã finitã nõ mouetur cõtinue: reuertitur. n. recte: et quod reuertitur recte, mouetur duobus motibus contrarijs. motus. n. in loco ad ſuperius eſt cõtra-

D

E

Motus localis in circulo eſt in & contra.

G rius motus ad inferius : & motus ad anterius est cõtrarius motus ad posterius : et motus ad sinistrũ est cõtrarius motus ad dextrũ . istũ.n. sunt modi cõtrarietatis in loco. Et ũ determinauimus prius quis motus sit vnus cõtrarius, & duorum quod est motus , qui est eiusdẽ rei in vno tempore, & in eo, quod non diuersatur secũdũ forma, s. secũdũ ſpẽm. illa.n. per q̃ cõplebitur hoc , sunt tria, motum, s. v.g. hominis, aut

H Deus: et quãdo, v.g. tepus : et tertiũ est illud, in quo est motus, s. locus, aut paſsio, aut forma , aut magnitudo. contrary ãũ differunt se

cundũ formã, & nõ secundũ materiã. At illi autem modi, quos diximus, differunt secundũ locũ. Et igniũ quod motus de A ad B est contrarius motus ex B ad A. q. quia contradicunt sibi, & reſistũt, quando fuerint insimul. Et similiter est, cum fuerit i circulo. v.g. de motu ab A versus B , & de B versus A. quoniã reſistunt, et contradicunt sibi. ſi igitur fuerint contrarii non habebunt reuersionem, ne

I que reflexionem , quoniam cõtraria sunt se corrumpentia , & sibi reſistentia . et motus ad latus non reſistit motus ad superius.

Demonſtratio , quòd in linea rectã motus ex oppoſitis locis ſunt contrarij.

A B

Demonſtratio eiuſdem in circulo.

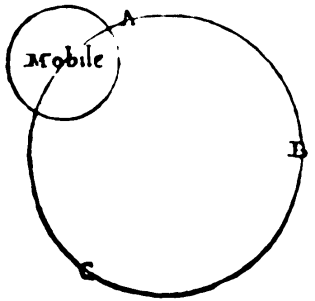

M

Cum

A Cum declarauit ꝙ impoſſe eſt vt
64 tranſmutatio in qualitate, aut quã-
titate, aut in ſubſtãtia ſit motus cõ-
tinuus in infinitũ, vult in hoc capi-
tulo declarare ꝙ hoc ẽt impoſſibile
eſt, vt ſit, niſi in motu circulari tñ
ad vnã partem, nõ in recto, neq; in
eo, qui reuertitur ſuper vnã lineam
rectam, aut circularem, & d. Et nos
declarabimus, &c. & intendit per to
tum translatũ, motũ, in quo illud,
q̃ mouetur, occupat totum locum.
D.d. Dicamus igitur ꝙ oẽ translati-
um, &c. & iſta propoſitio eſt mani
feſta p ſe, ſed de motu mixto ex duo
B bus motibus intelliguntur duo, ꝙ
ambo ſint actu equaliter, ſicut ꝙ al
ter motus ſit victus, & alter vincens
ſit medius inter duos motus, ſicut
motus, qui eſt per lineã curuam. Et
hoc vt magis intendere in hoc lo-
co. & prima intẽtione intẽdebat in
primo de cœlo, & mundo. & pãt in-
teriigi ambę. D.d. ſi igitur alter, &c.
& hoc eſt manifeſtũ per ſe in motu
cõpoſito ex duob⁹ motibus. v.g. ꝙ
ſi fuerit impoſſibile vt mot⁹ recti⁹
ſit infinitus, impoſſibile erit vt cur-
uus, aut gyrauus ſit infinitus. Si
aũt intellexerimus per cõpoſitũ ſe-
C cundã intentionẽ, tunc difficile cõ-
prehendet in iſta demiſione. Qm̃, ſi
vincens eſt ille, in quo impoſſe eſt
vt ſit infinitus, manifeſtũ eſt vt iſte
motus iſtorũ impoſſe eſt vt ſit infi-
nitus. Si aũt vincens eſt ille, in quo
eſt poſſe eſſe priuationẽ finitatis, exi
ſtimat ꝙ nõ appet in eo hoc, qđ di
xit Ariſt. ſ. ꝙ, ſi alter fuerit impoſſi-
bile vt ſit infinitus, impoſſe erit hoc
in cõpoſito. ſimplices. n. motus, in
quibus impoſſibile eſt hoc, ſunt in
hac mixtione in potẽtia. in mixtio-
ne aũt ſm primã intẽtionẽ ſunt in
actu. & iõ difficile pñt adaptari ſua D
vocabula huic mõ mixtionis, niſi
coniungat ei aliud fundamentũ: &
eſt, ꝙ oẽ, qđ eſt in potentia aliquid,
neceſſario exibit in actũ. & ſi non,
tunc natura ageret ocioſe. Tũc igi-
tur verificabit nobis, ꝙ impoſſe eſt
vt motus mixtus ex recto, & circula
ri ſit ſ finitus, & ſi poſuerim⁹ ꝙ circu
laris eſt vincẽs, qm̃ erit finit⁹ in, in-
quãtũ habet in ſe de potẽa motus
recti. & pp laretiã iſtius intentiõis
diximus ꝙ prima expõ eſt manife-
ſtior. Et cũ declaratũ fuit in Sexto
ꝙ impoſſibile eſt vt motus recti⁹ ſit
infinitus, & põt aliquis dicere, qm̃ E
forte infinitas eſt poſſibilitas in eo
ſm reflexionẽ moti in eodẽ ſpatio
finito victibus infinitis, d. & manife
ſtũ ẽ ꝙ trãslatio p lineã rectã, &c. i.
& manifeſtũ ẽ ꝙ trãslatũ ſup lineã
rectã finitã erit co, & reuertẽdo, non
mouet vno motu, ſed duobus mo-
tibus contrarijs. D. declarauit quo
ſunt cõtrarij, & d. motus. n. in loco
ad ſupius, &c. i. & neceſſe eſt vt duo
motus, quibus mouet vnũ motũ in
eodẽ ſpatio ſm reuerſionẽ, ſint con
trarij. qm̃, ſi alter mot⁹ fuerit ad ſu Cur ſex
perius, reliquus erit oppoſit⁹ ei, qm̃ ſint duæ
ad inferius. &, ſi ad inferi⁹, reliquus F loci.
erit ad ſupius: &, ſi ad anterius, reli-
quus erit ad poſterius: &, ſi ad dex-
trũ, reliquus erit ad ſiniſtrũ, aut eõ
uerſo. Et hoc fuit neceſſariũ, qm̃ di
menſiões corporũ ſunt tres, lõgitudo
latitudo, & ꝓfunditas. Extrema lõ-
gitudinis dnt ſupius, & inferi⁹, lati-
tudinis dextrũ, & ſiniſtrũ, & ꝓfun-
ditatis anterius, & poſteri⁹. Et debes Docuit.
ſcire ꝙ iſtę ꝓtes ſunt diſtinctę natu
ra in hoie, & ſiſt in mundo: ſed in
homine ſunt manifeſtæ per ſe, in
mundo autem per demtrationem.

Sed diſcipulo
rum
tiunt in
e & in
modo. I
Lucius
rio: cor
i c. 9. &
de Et. i.
ra. c. 14
a Ariſtot.
c. 9.

G Et, qa manifeſtũ eſt ꝙ iſti ſunt modi cõtrarietatis I loco, d. iſti. n. ſunt modi contrarietatis in loco. Et, cũ concluſit ꝙ iſti duo motus ſunt oppoſiti, incepit declarare ꝙ duo motus oppoſiti nõ ſunt vnus, ad cõcludẽdũ ꝙ duo motus, qui ſunt hmõi, ſ. fm reuerſionẽ, nõ ſunt vnus, a & d. Et iam determinauimus prius. i. motus, qui eſt vnius mon, & in vno ſpe, & in eadẽ ſpẽ, i. nõ diuerſa duabus differẽtijs oppoſitus. D. declarauit hęc tria, & d. Illa. n. per, ſ cõpletur hęc, ſunt tria, &c. & intendit ꝙ locus eſt genus, in qđ eſt motus trãſlationis, & paſſio eſt genus, in quã eſt motus alterationis, & forma eſt natura, in quã eſt motus generatiõis, & corruptiõis, & magnitudo eſt genus, in qđ eſt motus augmẽti, & diminutionis. Et intendit p Deũ aliqđ corpus cęleſte: ſicut erat tũc famoſum. Et, cũ poſuit ꝙ vnus motꝰ eſt ille, qui non diuerſatur nec; fm rẽ motã, neq; fm ipſs, neq; fm formã. ſ. ſpẽm, d. cõtrarij vero differũt fm formã, &c. i. &, cũ declaratum ſit ꝙ motus reflexi ſunt cõtrarij: & motꝰ cõtrarij differunt fm formã, & naturã: & vnus motus nõ differt a ſe fm formã, ſeqt ex hoc in ſcda figura, ꝙ duo motꝰ reflexi nõ ſunt vnꝰ. Et, cũ poſuit ꝙ motꝰ reflexi nõ ſunt vnus, pp hoc, quia ſunt cõtrarij, notificauit in quo genere differũt fm formã, & d. illi aut modi, quos diximus, &c. i. & illi motus reflexi, quos diximꝰ, ꝙ ſunt aliqui triũ modorũ, quos diximꝰ, differũt fm formã op poſita in loco, ſ. ſuperius & inferꝰ, aut dextrũ & ſiniſtrũ, aut ante & retro. Et qa vna ꝓpõnũ, quas poſuit I hoc ſermone, eſt ꝙ motus, qui ſunt a punctis oppoſitis, ſunt cõtrarij, & hoc eſt manifeſtũ in motibus, qui ſunt ſup dimentiões rectas, & latꝰ in eis, qui ſunt ſuper dimẽſiões circulares. in circularibus. n. exiſtimatur ꝙ motus in eis nõ inuenit I partibus oppoſitis ſex ꝺdictis, ſ. dextrũ, & ſiniſtrũ, &c. Incepit declarare hãc propõnẽ, & notificare qũo inuenit cõtrarietas in eo, & d. Et ſignũ eius, ꝙ motus, &c. i. & ſignũ eius, ꝙ motꝰ, q ſunt ex locis oppoſitis, ſunt cõtrarij, ſiue fuerint in ſpatijs rectis, aut rotũdis, eſt, quia reſiſtũt ſibi. ſ. qñ impoſſe eſt vt vnũ motum moueatur ſm ea ſimul. V. g. ponatur magnitudo recta, A B linea, et vnũ motum moueatur qñq, ex A ad A, qñq, ex A ad B, dico ꝙ iſti duo motus ſunt oppoſiti: quia reſiſtũt ſibi: & impoſſe eſt vt idẽ motum moueatur his duobus motibus ſimul. & ſimiliter eſt, ſi poſuerimus lineã A B eſſe arcũ circuli, ſiue ſemicirculi, ſiue maioré, ſiue minoré. Sed quæritur hic, & dí, qũo motus ex A ad B, & ex B ad A ſunt contrarij, qñ fuerint in dimenſione circulari, & ipſe iã declarauit in Cœlo, & mundo ꝙ motus circularis non eſt cõtrarius motui circulari. qñ, ſi contrarietas eſſet in circularibus motibus, cõtingeret vt corpora mota circulariter motibus oppoſitis eẽnt cõtraria, ſicẽt corpora ſimplicia, q̃ mouentur motibus rectis contrarijs, ſ. aqua, & ignis. Et, cũ ita ſit, contrarietas igit, in qua communicatur hoc corpus circulare, & rectum, debet intelligi ſic, ſ. duo motus, quibus impoſſibile eſt aliqđ corpus mouẽri infimul, nõ duo motus, in quibus eſt neceſſe vt morũ fm alterum ſit cõtrarium moto fm reliquum. fm hoc igit debet intelligi cõtrarietas I hoc loco.

H

I

K

L

Obiect. 8.

M

Solutio.

Obiectio contra ea. Videtur.

Et, c. 87.

A Et, cum declarauit q̃ isti mot⁹ sunt contrarij hoc modo, s. quia resistũt sibi in vno corpore, & corrumpunt se adinuicẽ, & declarauit ex hoc impossibile esse vt motus compositꝰ ex eis sit continuus, dixit: si igitur fuerint continui, & c. i. si igitur posuerimꝰ q̃ illi duo motus sint continui, sequit̃ vt neq; habeant reflexionem, neq; reuertantur. quoniã contraria sunt directio, & reuersio: & contrana destruunt se adinuicem: & illa, q̃ sunt talia, non continuantur. D. d. & motus ad latus, & c. i. & motus contrarij sunt illi, qui sunt in eadem oppositione: illi autem, qui non sunt in eadem oppositione, non sunt contrarij: sicut motus ex dextro ad similtr̃ cum moto ab inferiori ad superius.

B Et hoc, quod dixit, est manifestũ per se. & illi non sunt contrarij: quoniam nõ est impossibile vt idẽ motum moueatur illis motibus, s. vt moueatur ad superius, & ad dextrũ infimul, & per illis sit motus cõpositus, & ex motibus contrarijs non componitur vnus motus.

Maxime autem manifestum
C est q̃ impossibile est, eum motũ esse continuum, qui super recta fit. quia reflexum necessariũ est stare, non solum super recta, sed etiam si secundum circulum feratur. non enim idem est circulo ferri, & circulum. est enim aliquando quidem vt id cõtinuet, quod mouetur, aliquando autẽ vt idem profectum, vnde moueri cœpit, reflectatur iterum. Quod autem necesse est stare, fides est non solum in sensu. sed & in ratione. Principium autẽ hoc est. tribus enim existentibus D principio, medio, & fine, mediũ ad vtrumq; ambo est, & numero quidem vnum, ratione vero duo. Amplius autẽ aliud est esse potentia, & esse actu. Quare rectæ quodlibet signum eorum, quę inter extrema sunt, potẽtia quidem est medium, actu autẽ non est, nisi diuiserit hanc, & superstans iterum cœperit mouere. sic autem medium ipsum principium fit, & finis principium quidem posterioris, finis autem E prioris. Dico autẽ, vt si A, quod fertur. stet in B, & iterum ferat in C. cum autem continue feratur, neq; adesse, neq; abesse potest A in B signo, sed solum esse in ipso nunc, in tempore autem nullo, nisi cuius ipsum nunc diuisio est, in toto. Si autem assumse ponat aliquis, & abstulisse, semper stabit A, quod fertur. impossibile enim est simul & assumse A in B, & abstulisse. in alio ergo, & alio signo temporis. tempus igitur erit, quod in medio est. F quare quiescet A in B. similiter autem & in alijs signis. eadem enim ratio est & in omnib⁹. Cũ autem vtatur ipsum A, quod fertur, ipso in medio, & fine, & principio, necesse est stare, propterea q̃ duo facit similiter, atq; si cogitauerit. sed ab A quidem signo abstulit, principio, in C autem assumit, cum finierit, & steterit.

Et hoc apparet magis, scilicet quod impossibile est vt motus per

Iunctã

G Lineā rectā sit continuus, ex hoc ſ. quod illud, quod reflectitur, neceſſe eſt quod queſcat, nō ſolummodo illud, quod mouetur ſecundum lineam rectā, ſed etiam illud, quod mouetur per circulum. non.n. eſt eadem intentio aliquid moueri circulariter, & aliquid moueri per circulum. forte.n. mouetur cūdo ſuper ipſum, et forte, cum peruenerit ad illum locum, à quo incœpit moueri, reuertetur. & homo certus eſt,

H quoniam talis motus neceſſe eſt vt queſcat non ſenſu tantum, ſed ratione. Et hoc eſt principium illius. quoniā hic ſunt tria, principium, & medium, & poſtremum, medium apud vtrunq; extremorum eſt vtrunq;, & eſt in numero vnum, & in reſpectu duo. Et etiam illud, quod eſt in potētiā, eſt aliud ab eo, quod eſt in actu Et ideo quodcunq; punctum imaginauerit inter duo

I extrema. eſt medium in potentia, & non eſt in actu, niſi quando diuiſerit illam, & quando ceſſauerit queſcēs apud illum punctum, deinde incœperit moueri, tunc igitur medius punctus erit principium, & finis, principium poſtremi & finis primi. Verbi gratia quod A moueatur, & queſcat apud B, deinde moueatur ad C. cum autem mouetur ſecundum continuationem, impoſsibile erit vt A ſit in B, aut ſeparetur ab ipſo, ſed erit in eo tantum in inſtāti, non in tempore omnino, & inſtas non dividit totum, ſ. lineam. Si igitur aliquis poſuerit quod, cum A tranſferetur, erit in B, & ſeparabitur ab eo, K L tunc erit queſcens. impoſsibile.n. eſt vt A ſit in ſimul in B, & ſeparetur ab eo. ergo hoc erit in duobus punctis diuerſis temporibus. ex quo ſequitur vt A queſcat in puncto B. & ſimiliter in aliis punctis. quoniam ratio eſt eadem in omnibus. Quando autem A mo- M tum vertitur B, quod medium eſt pro principio, & fine, neceſſe eſt vt queſcat, quia ponit ipſum duo. ſed quia incœpit a puncto A, ſeparatur a principio, & ſic in puncto C, cum completur ſuus motus. queſcat.

Demonſtratio, quod medium ſit principium, & finis actu.

A B C

Linea, ſiue magnitudo.

65 Quia declaratio p̄dicta ſup hoc, q̄ illud, quod mouetur, & poſt reflectitur ſup lineā rectā, nō eſt motus cō tinuus, eſt declaratio vtis oīb⁹ quatuor tāſmutationibus, incœpit declarare hoc de moto l loco. &, qa declaratio

A dratio propria est magis pfecta,' & magis manifesta, dixit: Et hoc appa ret magis, &c.1. & apparet magis ꝙ impoſſ elt vt motus cõmunis æternus ſit ſup lineã rectã, ſm reflexionẽ, & reuerſionem, ex hoc, ſ. qñ oẽ, quod reflectitur, neceſſe eſt vtq; ſcat inter duos motus, ſ. vt habeat quatuor diſpõnes, duos motus, & duas quietes. Et, quia hoc nõ ſolum mõ declarat in motu ſup dimenſio nẽ rectã, ſed in motu ſup circulũ, di xit: nõ ſolũmõ illud, qđ mouet ſup lineã rectã, &c.1. & hoc, qđ dixim', nõ tñ declarabit in eo, qđ mouetur
B ſup lineam rectam, ſed in eo, qđ mo uetur ſuper circulum. Et, quia illd, qđ mouet ſuper circulũ, mouet duo bus modis, qñ, aut perficit circulũ, aut mouet in eo ſuper arcũ, deinde reuertitur ſup illũ eundẽ arcum ad cõtrariã parte, & alter iſtorũ modo rum eſt poſſ, & reliqꝰ impoſſ, ſ. re uerti ſuper eũdẽ arcũ, diſtinxit iſtos duos modos, & dixit: nõ eſt in eadẽ intentio, &c.1. immo iſta intẽtio de clarabit in eo, qđ mouetur ſup circulũ, qñ mouebit ſuper illũ motu circulari, ſ. ne, & reuertã. nõ. n. eſt ea dẽ intentio, aliquid moueri circula-
C riter, & aliquid moueri per circulũ, .1. & diximus motus circularis. 1. attributus circulo. qñ non eſt eadem intentio aliquid moueri motu attri buto circulo, ſm ꝙ eſt ſuper circulũ tñ, & aliquid moueri ſuper totum circulũ. Et dixit hoc, qñ illud, qđ mouet ſuper circulũ vno motu, & ad vnã partẽ, dꝫ moueri circulariter in rei veritate: illud autẽ, qđ mouet in eũdo, & redeundo ſup circulum, mouetur motu attributo circulo. & hoc ſtẽdebat cum dixit, circulr. mo tum igit ſup circulũ vno mõ dicit moueri circulr: & motũ ſup circulũ D eũdo, & reuertendo non dicit moue ri circulr, ſed p circulum. D. d. forte .n. mouet, &c.i. forte. n. aliqnd mo uet, & ẽ declarũ ſup circulũ, & dꝫ mo ueri in eo circulr: & forte, qñ puene nit ad locũ, ex quo incꝛpit moueri, reflectit, & tũc dr moueri p circulũ, Et, cũ expoſuit intẽtionẽ, quã intẽ debat, & diſtinxit illa, in quib' mani feſtabit hoc, incꝛpit declarare, & di xit: Et hõ erit certus, &c.i. & hõ erit cert', ꝙ illd, qđ mouet eũdo, & reuer tẽdo, hẽt duas quietes ſenſu, & rõne

Et dixit hoc, qñ apparet ſenſui, ꝙ oſa mota, eũdo, & reuertendo, hñt duas quietes. & hoc manifeſtũ eſt I E eis, q̃ mouent motu volũtario, ſalta lib', & I eis, q̃ mouent naturalt iſtis duob' motib', vt pulſus. Medici. n. fingũt cõprehẽdere ſenſu duas quie tes, ſ. in fine ſyſtoles, & diaſtoles. Et ꝙret aliqs, ſi ſit manifeſtũ ſenſui ꝙ oẽ motũ, qđ reflectit, q̃eſcit, tũc vi ſermõe I declarat hoc. Et eſt ſupfluũ. Soſo. j.
Dicam', igit ad hoc, ꝙ hõc, qđ appa ret ſenſui, ẽ teſtimonii illi, qđ appa ret tõni: ſed illud, qđ apparet ſenſui nõ ſufficit in hoc, ꝙ oẽ tale motum quieſcit, cũ nõ ſit remotũ ꝙ plura talia mota ſint, quorũ quies nõ cõ- F
prehendit ſenſu, & ſic eẽt poſſe exiſti mare ipſa nõ quieſcere. Cũ igit cã fuerit data in hoc, ſ. cã faciens quie tem, tũc declarabit ꝙ oẽ tale motũ quieſcit neceſſario. Et poſſum' dice re ꝙ ſenſus ſufficit in hoc, ſ. I eſſe, & ſcipue hoc, qđ apparet ꝙ duo mota æqualis velocitatis, qñ alterum mo Secũda.
uet reflectẽdo, & alterũ recte, appa- a Ex hoc
ret ſenſui ꝙ rectũ incedit velocius, patet qđ
vt poſt dicet Arift. a Et ſm hoc nõ int dmra
data hic erat cauſa in hoc eſſe tñ. tio cũ tñ
& ſic ſcientia hui' erit magis certa. vide, plue

qñ

quoniam scire aliquid est cum sua causa est certus scientia, quę est in sensu tantum. Et, cum dixit q̄ hoc non tantum apparet sensu, sed rōne .i. demonstratione, incēpit, & dixit: Et hoc est principium illius, &c. i. & quia in his duob⁹ motibus, s. recto, & reflexo sunt tria, s. principium, & medium, & est illud, qd est inter duos motus: & illud medium est vnū numero, & duo rōne: necesse est vt ille motus sint duo. motus. n. cōtinuus nō habet medium, quod sit vnum numero, s. in actu, sed potētia. D. induxit aliam declarationem, & dixit: Et H est enī illud, qd est in potentia, &c. i. & omne motum super lineā rectā ſm q̄ mouetur super ipſam motu finito, necessario describit in ea duo pūcta in actu, s. punctū, ex quo mouetur, & punctū, ad qđ mouetur: & nullum punctū describit in actu in aet hæc duo pūcta, nisi quiesceret I medio. & hoc intēdebat, cū dixit: & non est in actu, &c. i. & motum nō describit pūctum in actu inter duo pūcta, inter quæ mouetur, nisi diuiserit magnitudinē, super quā mouetur, & quieuerit in medio. Si igitur reuertatur in motu ad cōtrariā partem, a qua mouebat, tūc pūctus me I dius, qđ describit in actu, erit principiū motus, & finis. erit. n. finis primi motus, & principiū secūdi motus Et hoc intendebat, cum dixit: & non est in actu, &c. i. & incēpit mouerī. s. ad contrariam partem ei, ad quam mouebatur. D. d. tunc igitur medius pūctus erit principium, & finis. i. tunc igit pūctus medi⁹, quem describit in actu, erit principium, & finis. & siue motum quieuerit I pūcto medio, deinde reuertum est ad motū ad cōtrariū illius partis, aut quieuerit in fine ſpatij, deinde reuertum est ad contrarium illius partis, describit igit pūctum in actu, quod est principiū, & finis infimul. s. principium posterioris motus, & finis primi. Et, cum dixit hoc dedit exemplū, & dixit: V. g. &c. i. v. g. ponere q̄ a moueat ex c ad b, & quiescat in b s. q̄ facta b esse punctū in actu, deinde reuertatur est, & moueatur ex b ad c, tunc igitur b erit finis primi motus, & principium secūdi. D. d. cum autē mouet ſm continuationē, &c. i. & illud, qd mouet cōtinue, impossibile est vt superpona⁹ alicui, & vt separetur ab eo. qm̄ tale est super magnitudinem i tempore. qm̄ diuidit magnitudinē in actu. & ideo quiescit necessario inter duos motus, & non in instāti. & illud, quod est cōtinuus motus, est super magnitudinem in instāti, non in tpe olino. D. d. & in ſtās nō diuidit. i. & motum, cū fuerit in instāti, nō diuidit magnitudinem I actu. D. d. Si igitur aliquis posuerit, &c. i. si igitur aliquis posuerit q̄ aliquod motum fuerit super aliquid in actu, deinde ſq̄ atet ab eo, tunc cōtinget necessario vt quiescat in illo. Deinde dedit rōnem sup hoc, quod est conuertsum positi, & dixit: M impossē est n. vt a sit infimul in b, & separatū ab eo. i. & hoc fuit tra. qm̄ impossē est vt motum sit I extremo magnitudinis, deinde separet ab eo, ad cōtrarium illius partis, ad quam mouebat in vno istāti. v. g. q̄ a fuit ex b ad c, & fuit super c, deinde moueatur ab eo ad b in vno instanti. D. d. ergo hoc erit in duobus pūctis diuersis. i. &, cum fuerit impossē vt aliquod motū sit super extremū alicuius magnitudinis, & reflectatur ab eo in eodē in instāti, tūc instans, in

quo

quoniam scire aliquid est cum sua causa est certus scientia, quę est in sensu tantum. Et, cum dixit q̄ hoc non tantum apparet sensu, sed rōne .i. demonstratione, incēpit, & dixit: Et hoc est principium illius, &c. i. & quia in his duob⁹ motibus, s. recto, & reflexo sunt tria, s. principium, & medium, & est illud, qd est inter duos motus: & illud medium est vnū numero, & duo rōne: necesse est vt ille motus sint duo. motus. n. cōtinuus nō habet medium, quod sit vnum numero, s. in actu, sed potētia. D. induxit aliam declarationem, & dixit: Et H est enī illud, qd est in potentia, &c. i. & omne motum super lineā rectā ſm q̄ mouetur super ipſam motu finito, necessario describit in ea duo pūcta in actu, s. punctū, ex quo mouetur, & punctū, ad qđ mouetur: & nullum punctū describit in actu in aet hæc duo pūcta, nisi quiesceret I medio. & hoc intēdebat, cū dixit: & non est in actu, &c. i. & motum nō describit pūctum in actu inter duo pūcta, inter quæ mouetur, nisi diuiserit magnitudinē, super quā mouetur, & quieuerit in medio. Si igitur reuertatur in motu ad cōtrariā partem, a qua mouebat, tūc pūctus me I dius, qđ describit in actu, erit principiū motus, & finis. erit. n. finis primi motus, & principiū secūdi motus Et hoc intendebat, cum dixit: & non est in actu, &c. i. & incēpit mouerī. s. ad contrariam partem ei, ad quam mouebatur. D. d. tunc igitur medius pūctus erit principium, & finis. i. tunc igit pūctus medi⁹, quem describit in actu, erit principium, & finis. & siue motum quieuerit I pūcto medio, deinde reuertum est ad motū ad cōtrariū illius partis, aut quieuerit in fine ſpatij, deinde reuertum est ad contrarium illius partis, describit igit pūctum in actu, quod est principiū, & finis infimul. s. principium posterioris motus, & finis primi. Et, cum dixit hoc dedit exemplū, & dixit: V. g. &c. i. v. g. ponere q̄ a moueat ex c ad b, & quiescat in b s. q̄ facta b esse punctū in actu, deinde reuertatur est, & moueatur ex b ad c, tunc igitur b erit finis primi motus, & principium secūdi. D. d. cum autē mouet ſm continuationē, &c. i. & illud, qd mouet cōtinue, impossibile est vt superpona⁹ alicui, & vt separetur ab eo. qm̄ tale est super magnitudinem i tempore. qm̄ diuidit magnitudinē in actu. & ideo quiescit necessario inter duos motus, & non in instāti. & illud, quod est cōtinuus motus, est super magnitudinem in instāti, non in tpe olino. D. d. & in ſtās nō diuidit. i. & motum, cū fuerit in instāti, nō diuidit magnitudinem I actu. D. d. Si igitur aliquis posuerit, &c. i. si igitur aliquis posuerit q̄ aliquod motum fuerit super aliquid in actu, deinde ſq̄ atet ab eo, tunc cōtinget necessario vt quiescat in illo. Deinde dedit rōnem sup hoc, quod est conuertsum positi, & dixit: M impossē est n. vt a sit infimul in b, & separatū ab eo. i. & hoc fuit tra. qm̄ impossē est vt motum sit I extremo magnitudinis, deinde separet ab eo, ad cōtrarium illius partis, ad quam mouebat in vno istāti. v. g. q̄ a fuit ex b ad c, & fuit super c, deinde moueatur ab eo ad b in vno instanti. D. d. ergo hoc erit in duobus pūctis diuersis. i. &, cum fuerit impossē vt aliquod motū sit super extremū alicuius magnitudinis, & reflectatur ab eo in eodē in instāti, tūc instans, in

quo

A quo fuerit ſup illud extremum, eſt aliud ab eo, in quo ſeparatur. D.d. er quo ſequit vt A quieſcat ſup pũctum B.i & cum inſtãs, in quo motum eſt ſuper extremũ magnitudinis, eſt aliud ab inſtãti, in quo ſeparat ab eo, & eſt declaratum ꝙ inter quælibet duo inſtãtia eſt tps, neceſſe eſt vt motũ quieſcat ſuper extremũ magnitudinis. qm̃ in quohbet tpe aut corpus mouet, aut quieſcit. D.d. & ſiſi eſt in aliis punctis, &c.i. & ſiſi eſt de aliis pũctis acceptis in tpe. inſtãtibus: quoniam rõ eſt eadem in eis. Et intendit, vt mihi vi-

B detur, in hoc ꝙ inter quælibet duo eorum eſt tempus. declaratũ eſt n. ꝙ inſtãs non ſequitur inſtãs. & põt intelligi ſic, & ſiſi de aliis pũctis imaginans ſuper lineam. qm̃, cum motũ deſcribit vnum eorum in actu, tũc quieſcit neceſſario: ſiue poſuerim ꝙ iſte punctus eſt in extremo lineę, aut in medio. Et ideo dixit poſt: Qm̃ aũt motum vtitur medio, &c.i. &, cũ imaginauerimus ꝙ motum vtitur aliquo pũcto medio magnitudinis pro fine primi motus, & principio ſecundi motus, ſequitur neceſſario vt quieſcat: ſicut eſt diſpoſitio ſ pũ-

C cto, qui eſt in extremo magnitudinis. ratio. n. in omnibus punctis eſt eadem. D.d. quia ponit ipſum duo, &c.i. qm̃ motũ, cum fuerit reflexũ ſuper duo oppoſita, tunc faciet finẽ primi motus, & principiũ ſecundi motus. & impoſſibile eſt vt duo in actu ſint in vno inſtãti. inſtãs. n. eſt ī potẽtia, nedum vt oppoſita ſint in eo. D.d. ſed, quia incepit ex puncto A, &c.i. & neceſſe eſt vt quieſcat. qm̃, cũ inceperit moueri, incipit a puncto ī actu, &, cum finitur, deſcripſit punctum in actu, ergo ſequitur vt

quieſcat, quemadmodũ non incepit ex puncto, niſi illud, quod erat quieſcens, antequam inciperet. D

Quapropter & ad dubitationem hoc eſt dicẽdum. habet. n. dubitationem hanc. Si enim ſit ipſa E ipſi F æqualis, & A feratur cõtinue ab extremo ad C, ſimul autem ſit A in B ſigno, & D feratur ab F extremo ipſius ad G regulariter, & velocitate eadẽ ipſi A, ipſum D ante veniet ad ipſũ G, quam ipſum A ad C. prius. n. ſe mouens, & diſcedens priꝰ venire neceſſe eſt. Non ergo ſimul E affuit A in B, & abfuit ab eodẽ. quapropter & poſterius fit. ſi enim ſimul, nõ poſteriꝰ erit, ſed neceſſe erit ſtare. Non ergo ponendum eſt, cum A affuit ī B, ipſum D moueri ſimul ab F extremo. ſi enim affuerit A in B, erit & abfuiſſe, & nõ ſimul, ſed erat in ſectione temporis, & non in tempore. Hic igitur eſt impoſſibile ſic dicere in cõtinuo, ſed in eo, quod reflectitur, neceſſe eſt ſic dicere. Si. n. G feratur ad ipſum D, & iterum reflectẽs deor- F ſum ſeratur, extremo D fine, & principio vtetur vno ſigno, vt duobus. quapropter ſtet neceſſe eſt, & non ſimul affuit in ipſo D, & abſit ab ipſo D. ibi. n. ſimul eſſet, & non eſſet in eodem nũc.

Et ideo oportet nos ratiocinari per hoc in diſſolutione quæſtionis. eſt enim locus dubitationis. Quoniam ſi ſpatium H eſt æquale ſpatio Z, & A moueatur continue de

ex-

G extremitate H ad B, ad H reuer tendo, & insimul fiat in puncto B, & C mouetur de extremitate Z æqualiter, & in eadem velocitate, tunc C incedit citius ad G, quam A ad H. illud enim quod incedit in processu, necesse est vt incedat citius. A igitur non fuit in E, & separabitur ab eo insimul & similiter fiet diuersum. quoniam, si esset insimul, non diuersaretur, sed necesse est vt quiescat.

H Ergo non oportet ponere quod, cum A fuit in B, moueb atur A ab extremo B. quoniam si A fuit ī B, & separatum est ab eo, et hoc impossibile est esse insimul, quoniam I positum est quod hoc fuit in differentia temporis, non in tempore. Manifestum est igitur, quod in cōtinuo impossibile est vt hoc dicatur. in reflexo vero necesse est vt hoc dicatur, s. quies quoniā, si quando A mouetur, fuerit extremum B, finis, & principium, tunc vno puncto. vtetur pro duobus. & ideo necesse est quiescere, non ita, quod insimul prouenias ad B, & recedat a B. &, si non, tunc ille insimul esset, & non esset in eodem instanti. K L

Ratio, quæ debeatur quòd id, quod continuo mouetur, aliquo signo quiescat.

I M

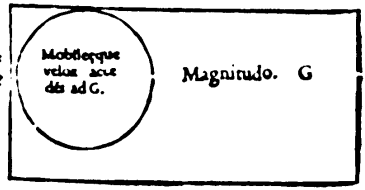

Ostensio

A *Oſtenſo, quòd neceſſe ſit mobile, quod reflectitur, quieſcere ſtatu ſigno, a quo reflectitur.* D

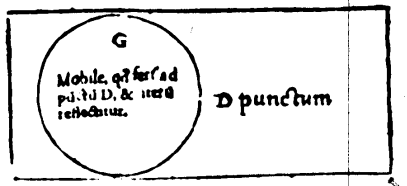

Cũ declarauit ꝙ illud, quod mouetur recte, qñ reflectitur neceſſe eſt vt quieſcat, & non continuetur ſuus motus, vult diſſoluere quæſtionem ex hoc, ſi qua dicitur, quare duo mota æqualia in velocitate, quãdo mouẽtur inſimul per duo ſpatia æqualia. & incipiunt inſimul moueri, ſed cum alterum peruenit ad medium ſpatij reflectitur ad extremũ, ex quo incepit moueri, & reliquũ directe procedit ad finem, quare motũ, qđ non reflectitur, peruenit ad finem ſpatij, anteq̃ reflexum perueniat ad locum, ſi quo incepit, hoc duo ſpatia ſint æqualia. dicendũ eſt igit ei, qui hoc quærit, quoniã motum reflexũ quieſcit. Et hoc intẽdebat, cũ C dixit: Et ideo oportet nos ratiocinari, &c. D. incepit dicere quæſtionẽ, & dixit: eſt enim in hoc locus dubitationis, &c. 1. quoniam, cum poſuerimus A moueri ad B, deide reflecti ab eo, ita, ꝙ in vno inſtanti fuit ſ pũcto B, & receſſit ab eo, tunc non debet C incedere ad G, antequam A ad H. &, cum C incedit ad O antequam A ad H. continget ꝙ A nõ exiſtet in B. & fuit ſeparatum ſimul. quoniã, ſi ita eſſe, tunc nõ diuerſaretur motus eius a motu C. ſic igitur eſt intelligendus iſte locus. Et ideo videtur mihi ꝙ aliquid eſt diminutũ a verbis Ariſtot. in lib. quoniam, ſecundũ ꝙ inuenitur in libro non inducitur in forma ſyllogiſmi inducentis ad inconueniens. & ideo ſic debet legi. & in illa eadẽ velocitate neceſſe eſt vt prouentus C ad G, & A ad H ſit inſimul. ſed non ſunt inſimul: quoniã C citius incedit ad O, quam A ad H. D. d. non igitur oportet ponere, &c. i. ſed qui ponit motum continuum eſſe, ponit ꝙ eſſe A in B, & ſeparationem eius ex B, reuertendo, eſt in differentia temporis indiuiſibili, nõ in tpe. quod é impoſſe. ergo ille motor non eſt cõtinuus. Et hoc intẽdebat, cum dixit: Manifeſtũ eſt igitur ſ eõ F tinuo ꝙ eſt impoſſe hoc dicere, ſ. motum reflecti. D. d. in reflexo vero, &c. 1. ꝙ motus nõ é continuus, & ꝙ quieſcit. D. dedit cauſam in hoc, & dixit: Quoniam, ſi, quando A mouetur, fuerit extremum B, finis, & principiũ, &c. i. ꝙ, cum pũct⁹ fuit ſ actu, diuiſit tempus in duo: & ideo fuit tempus inter ea. Deinde. d. &, ſi nõ tunc illic, &c. 1. & ſi non, tunc A eſſet in B in actu, & non eſſet in eodem inſtanti: & inſtans non eſt, niſi in potentia.

At

G At vero, quæ olim illata fuit solutio, non dicenda est. Non. n. contingit dicere q̃ est in DIPM c in sectione. neque affuit, neq; abfuit. necesse. n. est ad finem venire, qui actu est, non potentia. quod igitur in medio est, potentia est, hoc autem actu, & finis quidem a deorsum, principium autem de iursum. Et motum ergo similiter. necesse est ergo stare quod reflectitur super recta. non igitur contingit cõtinuum motũ esse perpetuum super recta. Eodem aũt modo occurrẽdum est & ñs, qui interrogant Zenonis rationem, & volunt si semper dimidium trãsire oportet: hęc autem infinita sunt: infinita aũt transire impossibile est. Aut vt eandem hanc rõnem quidã aliter interrogant, volẽtes simul, cum quid mouetur, dimidium prius numerare. cum adest, ſm vnũquodq; dimidium. quare, cum pertransierit totam, infinitum accidit numerasse nũerũ. I hoc aũt in cõfesso ẽ impossibile esse.

Zenonis rō.

Et non oportet dicere illa solutione in prædicta quæstiõe prius. Quoniã impossibile est dicere quod motum erit super C H, aut super B, in loco differentia temporis sita quòd non fuit in ipso, neq; separatũ ab eo. illud enim quod est in actu, non in potentia, necesse est vt perueniat ad finem, & puncta, quæ sunt in dimidio, sunt in potentia, ista autem sunt in actu, & est finis ab superiori, & principium a superiori. Et similiter etiam est de motibus. Necesse est igitur vt reflectũ super lineam rectam quæ sit impossibile est igitur vt in linea recta sit motus continuus æternus. Et secundum hunc modum debemus opponere sermoni Zenonis, dicentis quoniam illud, quod pertransiit spatium, necesse est semper pertransire medietates: sed medietates sunt infinitæ: & infinita non possunt pertransiri: impossibile est ergo illud spatium pertransiri. Aut qui hoc dicit alio modo. sunt aly dicunt, quod necesse est, dum hemo mouetur, vt numeret medietates, vnam post aliam. Et tunc, cum pertransit totam medietatem, tũc numerat numeros infinitos. & manifestũ est quod hoc est impossibile.

K L M

Et cum declaratũ sit hic de motu, quũ non fuerit in magnitudine ãte quam mouetur punctũ fuerit, nisi cũ quieuerit, & tũc non oportet dissoluere quæstionem Zenonis de motu illam dissolutione, per quã fuit dissoluta i Sexto. Dd Quoniã impossibile est dicere, &c. i. cũ impossibile est dicere q̃ motor, qui pertenuit ad extremum magnitudinis, quæ est C H, aut B, perueniat ad ipsum in differẽtia temporis indiuisibilis, i. ita tã, ita, q̃ non fuit in extremo magnitudinis, a quo separatur ab eo. Dd. necesse est vt perueniat ad finem, &c. i. &, cum motũ mouetur, superat magnitudinem finitã in actu, necesse est vt perueniat ad extremũ magnitu-

A gnitudinis, quod est punctū ſ actu, & finis motus. puncta autem, quæ ſunt inter principiū,& finē magnitudinis,ſunt in potētia:cuni magnitudo diuidatur ſm illa potentia,nō in actu. pūctus autem,qui est finis magnitudinis,est in actu,& est finis primi motus,& principium ſecūdi, v.g.finis motus ab inferiori ad ſuperius,& principiū motus a ſuperiori ad inferius. D.d.Et ſimiliter est de motibus.i.& hoc neceſſe est in oīb⁹ motibus finitis. D.d.Neceſſe est igitur vt reflexum, &c.i. manifeſtū est igitur, ex dando cauſam in hoc, ꝙ
B motum deſcribit punctum in actu ſuper magnitudinē, & est magnitudinē esſe finitam in actu, ꝙ neceſſe est ipſum quieſcere. In ſermone.n. dedit cauſam, ꝙ cauſa quietus in extremo magnitudinis est,quia deſcribit in ea punctum in actu,hic autē dedit cauſam in hoc,ꝙ deſcribit ſuper ipſum punctum in actu, & est magnitudinē rectā esſe finitam in actu. Et ideo dixit:Neceſſe igitur ē vt reflexum, &c. i. manifeſtum est igitur hoc esſe neceſſe in oībus ſuis cauſis propinquis,& remotis. D.d. impoſſe est igit' vt ſuper lineā rectā
C ſit motus continuus æternus.i. qm̄ motus eius,quod mouet ſuper lineā rectā,est finitus. quia linea recta est finita,& reflexum quieſcit inter motus:& quod quieſcit in ſuo motu,non mouetur continue. Et cū dixit,ꝙ non oporteat contradicere Zenoni per illam contradictionē prædictam in Sexto,cum illa ſit ſm ſermonem,non ſecundum rem,reuertitur ſus est ad narrādum ꝙ ſm hūc modū diſſoluitur illa queſtio. & est ꝙ, dum motū mouetur,nō diuidit magnitudinem in actu, ℓſuper quam mouetur. D.d. qm̄ illud, quod pertransit ſpatium,neceſſe est,&c.i. & qō ē talis. qm̄ omne,quod pertranſit ſpatiū, neceſſe est, vt anteq̄ pertranseat totum ſpatiū,pertranſeat medietatē, & neceſſe est vt anteq̄ pertranſeat illam medietatē, pertranſeat medietatem illius medietatis,& ſic in infinitum.qm̄,cum magnitudo diuidit' ſ medietates ſinitas,neceſſe ē vt illā, qd pertranſit totā magnitudinē, añq̄ pertranſeat illā,pertranſeat magnitudies infinitas.&,cū ita ſit, cōtiget vt motū pertranſeat ſ tpe finito magnitudies infinitas. qd ē ſpoſſe. D.d. Aut q hoc D
dicit alio mō.&c.i.aut q inducit qō E
nem alio modo,dicendo ꝙ qui mouetur p aliquod ſpatium,potest numerare medietatem illius ſpatii ante illud ſpatium, & medietatē illius medietatis ante aliam medietatem, & ſic in infinitum . ex quo cōtingit ꝙ, ſi aliquis homo pertranſiuerit p aliquod ſpatium,vt numeret numeros infinitos. quod est impoſſe. Et, cum dixit,vt numeret medietates, vnam poſt aliam,intendit numerare medietates,quæ conſequuntur ſe adinuicem,ſicut numerās numerat vnitates,quæ conſequuntur ſe adinuicē.ſed,quia medietates ſunt infini F
tæ,ſequitur numerare numeros infinitos,& iſte mod⁹ impoſſis est alius a prædicto, & est manifeſtior,& nō poteſt cōtradici ſecūdū ſermonem per contradictionem dictam in Sexto.illic.n.fuit dictū ꝙ, ſi pertranſit medietates infinitas, neceſſe est vt pertranſeat eas in tēporibus infinitis. Et, cum poſuit hanc queſtionē, incœpit diſſoluere eam,& dixit:

In primis ergo de motu ſermonibus ſoluebam⁹, quia tempus

G infinita hẽt in seipso. nihil. n. absurdũ est, si in infinito tempore infinita trãsit aliquis. sit aũt infinitũ & in longitudine est, & tpe. Sed hęc solo ad interrogantem qui dẽ se habet sufficienter. interrogabatur enim, si in finito tempore cõtingit infinita trãsire, aut numerare: ad rem autẽ ipsam, atq; veritatem non sufficienter. si. n. aliquis dimittens magnitudinem, & interrogationem, si in finito tpe contingit infinita transire, interroget de ipso tpe hæc (habet. n. tempus infinitas diuisiones) non amplius sufficiens erit hęc solutio, sed verũ illud dicendũ est, quod quidem diximus in nuper dictis sermonibus. Si. n. aliquis cõtinuũ diuiserit in duo dimidia, hic vno signo, tanq; duobus, vtitur. facit. n. ipsum & principium, & finẽ. sic autem facit & qui numerat, & qui ī dimidia diuidit. Sic autẽ diuidente, neq; erit continua linea, neq; motus. continuus. n. motus continui est in continuo I autem insunt quidẽ infinita dimidia, sed nõ actu, sed potentia. Si vero faciat actu nõ faciet continuũ, sed stabit. quod quidẽ in numerãte dimidia manifestũ ẽ q; accidit. vnũ. n. signum necesse est ipsi numerare duo. alteri⁹. n. dimidij principium, alterius aũt finis erit, si non vnã numeret cõtinuam, sed duo dimidia. Quare dicendum est ad interrogantem, si contingit infinita trãsire, aut in tempore, aut in longitudine, q; est quidem sic, est aũt K non sic. actu. n. si sint, non cõtingit, potẽtia autẽ contingit. quia. n. continue mouetur fm accñs, infinita transiuit, simplr autem non accidit. n. lineæ infinita dimidia esse. substantia autem ipsa altera est, & esse.

Dicamus igitur ad hoc, quod in præteritis sermonibus dissoluimus hãc qõnẽ, cũ diximus quoniã ī tẽpore sunt partes infinitæ. quoniã nõ est impossibile vt aliquid pertrãseat res infinitas in tempore finito. & infinitũ eode mõ existit in lõgitudine, & tẽpore. sed ista responsio sufficit in hac qõne. quæstio. n. est, vtrũ sit possibile in tẽpore finito pertransire, & numerare res infinitas secundũ aũt rẽ, & in res veritate non sufficit. quoniã, si hõ dixerit lõgitudinem, & dixerit quærere, vtrum sit possibile ī tẽpore finito pertransire res infinitas, deinde quæsierit hoc in ipso tẽpore: nã tẽpus hẽt differentias infinitas: tũc ista responsio nõ erit sufficiẽs. Sed oportet nos dicere verum, & est illud, quod prius diximus, s. quòd, cũ aliquod diuidens diuiserit cõtinuum in duo media, tunc vtetur hic eode pũcto pro duobus. facit. n. ipsum principium, & finem. et similiter facit qui nũerat, aut qui diuidit medietates. Cũ igitur fuerit aliquid diuisum hac diuisione, M

non

A non erit continuū, siue fuerit linea, siue motus. motus . n. continuus est continuus; & in cōtinuo certa sunt medietates infinitæ, non in actu, sed in potentia. Cum igitur posuerimus mediet ates in actu, tunc nō erit continuum, sed necesse est vt quiescat. & hoc sequitur manifeste in eo, qui numerat mediet ates. necess. rio. n. numerat idem punctum pro duobus. quoniam erit finis alterius duarum mediet atum,

B & principium alterius mediet atis sed non numerat cōtinuum pro vno, sed pro duabus mediet atibus. Et ideo respondendum est quærenti vtrum sit possibile pertransire res infinitas, aut in tempore, aut in lōgitudine, sic, quoniam quodammodo hoc est possibile, & quodammodo impossibile. in actu quidem est impossibile, in potentia vero possibile. quoniam illud, quod mouetur continue, per accidens pertransit

C res infinitas, simpliciter vero non. accidens enim est, quod accidit lineæ, vt essent mediet ates infinitæ, secundum autē suā essentiā nō.

68 Cum narrauit ꝙ rīsio ꝓdicta in qōne Zenonis non sufficit, incipit narrare modū, ex quo illa rīsio nō est sufficiens, & primo iterauit illā rīsionem, & dixit: i sermonibus. n. preteritis. illa solutio nō sufficit. qm̄ nos diximus illic in rīsione ad sermonem dicentis ꝙ. si motum pertransit spatium, cōungit ipsum pertransire spatia infinita in tempore infinito, diximus hoc, s. ꝙ, si pertransit spatia infinita, pertransit ea in tēporibus infinitis. tempus. n. in quo est motus, diuiditur in infinitum, sicut diuiditur magnitudo, per quam est motus. Et hoc intendebat, cum dixit: disoluimus quæstionem, &c. Et, cū dixit cōtradictionē, qua contradixit illi qōni, demfauit diminutionē, q est in illa cōtradictiōe. Quoniā, cū dictū fuit in qōne ꝙ, si motū pertransit spatium, sequit vt pertranseat spatia infinita in tpe finito, non intēditur in ea ad destruendum ipsum pertransire spatia infinita, sicut oporet, sed dictū fuit indendo ꝙ, si pertranseat spatia infinita, pertranbit illa i tēporibus infinitis, non in tpe finito, sicut dictum fuit in qōne. Et in hoc vt quasi concedere posse esse pertransire spatia infinita ex hoc, quod dixit ꝙ pertransit ea in tpibus infinitis. Sed hoc in se est impossē, s. pertrāsiri spatia infinita. sed, si hoc fuerit concessum rīsio erit vera. Et hoc intendebat, cum dixit: qm̄ non est impossibile, &c. i. rīsio autem ꝓdicta illic, s. ꝙ, si pertranseat spatia infinita, pertransibit ea in tpibus infinitis, est verū qm̄ non est impossē pertransire spatia infinita in tpibus infinitis. D. dixit: Sed ista rīsio sufficit, &c. i. sed rīsio ꝓdicta in Sexto est sufficiens quātū ad quæstionē. dicens. n. hanc qōnē quęrit vtrum est possē pertrāsire, aut numerare in tpe finito res infinitas. &, cum dictū fuit ei hoc esse impossē, dixit ꝙ illud, quod pertransit spatiū, pertransit res infinitas in tpe infinito. & ad hoc fuit dictum, ꝙ illā, quod pertransit spatiū, si pertrāsit in finita, pertrāsit ea i tpibus infinitis, qm̄, si componit spatium ex infinitis

D

E

F

G tis spatijs, necesse est vt tempus, in quo pertranſit ſpatium, componat ex temporibus infinitis. Et ideo iſta contradictio ſufficiens eſt quærenti ad quærentem: ſed ſecundum rem in ſe non eſt ſufficiens. & ideo dixit: ſecundum autem rem, & in rei veritate non ſufficit. Et, cum dixit, quia non eſt hæc quæſtio ſufficiens, dedit cauſam in hoc, & dixit: Quoniã ſi homo diuiſerit, &c. & intendit per differentias, inſtantia. & intendit q̃ quæſtio remanet, ſi quærens dimiſerit illud, quod exiſtimauit ſequi ad motum, ſcilicet q̃ motum pertranſit ſpatia infinita in tempore infinito, & mutauerit quæſtionem ad tẽpus, quærẽdo q̃ tempus, in quo motum mouetur, componitur ex temporibus infinitis, cum diuiditur per inſtantia infinita: & motum mouetur per totum ſpatium in toto illo tempore: ex quo contingit vt motũ pertranſeat res infinitas. quoniam pertranſit tempus, & ſpatium. quod eſt impoſſibile. infinitum enim nũquam deſinit, neq. pertranſitur. Si hoc igitur fecerit quærens, tunc reſponſio prima non erit ſufficiens ſi diſſolutione iſtius quæſtionis. & hoc, quod dixit, manifeſtũ eſt. quoniam illic accepit pro poſſibili pertranſire ſpatia infinita. Et, cum declarauit q̃ reſponſio prædicta non ſufficit ſecundum rem ipſam, dixit: Sed oportet nos dicere verum, &c. & reſponſio ſufficiens in hoc eſt illud, quod declaratum eſt, ſcilicet q̃ ſpatium, ſuper quod mouetur motum, eſt idem in actu, & continuũ, & indiuiſum. motum enim non diuidit ſpacium in actu, niſi quando deſcribit in eo aliquod punctum in actu. & ſi, poſtquam deſcribit aliqd

Infinitũ nunq̃ diſtinct neq. p tranſitur

punctũ in actu, mouetur, vtetur tũc illo púcto pro principio, & finc & erit neceſſe vt quieſcat neceſſario inter duos motus. Motum igitur ſm continuationẽ nõ diuidit magnitudinem in actu: ergo magnitudo eſt vna. & nõ ſunt illic medietates infinitæ, niſi in poſſe: ergo motũ non pertranſit medietates infinitas in actu in quę infinito, & eſt illud, q̃d eſt impoſſe. pertranſire aũt medietates infinitas in potentia in quę finito facta non eſt impoſſibile, ſed eſt neceſſarium. D. d. & ſiſt facit, qui numerat, &c. ideſt, & qui numerat partes ſpatij, non numerat eas, niſi diuidendo illud in actu in partes æquales. & cum hoc fecerit, tũc numeratio erit finita neceſſario. & tunc diuiditur res in partes finitas numeratas. diuiſio enim ſ partes æquales terminat continuum, & numerat ipſum. diuiſio vero, quæ non terminat ipſum, eſt diuiſio, in qua magis ſemper diuiditur in minus. D. d. Cum igitur fuerit aliquid diuiſum hac diuiſione, &c. & intendit diuiſionem, quæ eſt in actu. D. d. motus enim continuus eſt continuus. & cauſa in hoc eſt, quoniam continuatio motꝰ eſt propter continuationem magnitudinis. cum igitur magnitudo diuiſa datur, neceſſe erit vt motus diuidatur neceſſario, & non remaneat continuus: cũ magnitudo, ſ eſt cauſa continuationis illius, non remaneat continua. D. d. & in continuo certo, &c. & hoc, quod dixit demonſtratũ eſt in principio Sexti, ſicut eſt declaratum in Tertio, q̃ impoſſe eſt vtm continuo ſint partes in actu infinitę. D. d. Cum igitur poſuerimus medietates in actu, &c. i. & cũ poſuerimus medietates ſpatij, ſuper quod mouetur

A tur motum, esse in actu, tunc motꝰ non remanebit continuus, & vnus, sed necesse erit vt motꝰ quiescat apd quamlibet medietatem. D.d. & hoc sequitur, &c.i. & hoc bene apparet I eo, qui numerat medietates spanj, ſ. qui diuisit illud in actu. qui. n. diuidit magnitudinem vñã, & cõtinuã I actu in duas medietates, & medietatem in duas medietates, vtiq; vno puncto pro principio, & fine. vnde sequitur vt motus eius non sit continuus. Sed quæritur hic. qm̃, cum motum diuiserit magnitudinem I duas medietates in actu, quiescẽdo B in eade inde diuiserit illam medietatem in duas medietates, quiescendo etiam, tũc sequit etiam, si medietates sunt infinitæ, ꝙ motum nunq; perueniet ad extremũ magnitudinis. sed peruenit: ergo magnitudo non diuidit in magnitudines infinitas. qm̃, si diuiditur, tũc qõ Zenonis tenanet, sicut dicunt quidã nostri socij. Et rñsio, vt mihi vi, I hoc est, ꝙ motꝰ, antq; diuidat magnitudinẽ in duas m. dietates, diuidit illã medietatẽ in partes æquales in potẽtia, & sunt æquales ibi. vnde necesse ẽ vt magnitudo consumatur ꝑ hanc C diuisionẽ, vt declaratũ est. qm̃, cum diuiserit medietates residuas, diuidet etc. ꝑ hanc diuisionem æquale, & sic consumetur magnitudo ne cessario. Diuisio igit magnitudinis fm medietates est diuisio ꝑ accñs: & diuisio, quæ est fm medietates, q̃ nõ finiuntur, est diuisio, cum qua non coniungitur diuisio, quæ facit finitatẽ, neq; in potẽtia, neq; in actu, ſ. diuisio, q̃ est fm partes æquales. ista in diuisio consumit magnitudinẽ, siue fuerit potentia siue actu. Cũ igitur diuisio, quæ consumit magnitudinẽ, fuerit cõiuncta cũ diuisiõe, q̃ D non cõsumit ipsam, accidet diuisionẽ, q̃ nõ cõsumit magnitudinem, vt cõsumat eã. & ió accidit deceptio ex mixtiõe eius, quod est ꝑ se, cum eo, quod est ꝑ accñs. & hoc manifestũ est patenti veritatẽ. D.d. & tõ rñdendum est, &c.i. & propter hoc, qđ diximus, non oportet rñdere quærenti, vtrum sit posse vt motũ pertranseat de tpe, in quo mouetur, aut de magnitudine, per quam mouetur, per medietates infinitas rñsione simplici. sed dicetur ei, quia quodammodo est posse, & quodammodo impose. fm quidem ꝙ illæ medietates sunt existẽtes in actu, est impose, fm autem ꝙ sunt in potentia, est posse, ſ. vt motum pertranseat res infinitas potentia, non in actu. D.d. qm̃ illd, qđ mouetur continue, &c.i. &, quia accidit, vt ſpatium finitũ, vnũ in actu, continuum possit diuidi in res infinitas. & ideo accidit moto, pertranseunti illud ſpatium, pertransire res infinitas non essentialiter, & primo. Et hoc intendebat, cum dixit: simpliciter vero non. Deinde d. accñs enim accidit lineæ. idest &, quando motum pertransit lineam, non pertransit medietates infinitas, quia diuisio lineæ in medietates infinitas I est ei per accidens. Et hoc intendit, cũ dixit: est. n. per accidens. i. ꝙ hoc non est ei, fm ꝙ est vna, non discreta. sed, si fuerit, erit, fm ꝙ est multa, qm̃ definitio, & essentia eius, secundũ ꝙ é linea, q̃nt finitatẽ. Et innuit hoc, qđ dictũ é I definitiõe lineę, ſ. linea é, cuiꝰ vltima sunt duo puncta,

Manifestum autem est & ꝙ, nisi aliquis faciat temporis ſignum (quod prius, & posterius

G diuidit) ſemper poſterioris ad ipſam rem erit ſimul idem ens, & non ens, &, quando factum erit, nõ erit. ſignum igit vtriſq; commune eſt, & priori, & poſteriori, & idem, & vnum numero, ratione autem non idem. huius enim finis eſt, alterius autẽ principium: ad ipſam autem rẽ ſemper poſteriores paſſiõis eſt. Sit enim tempus, in quo A C B, res in quo D. hæc in A quidem tempore alba, in B vero non alba: in C ergo alba, & non alba. in H quolibet enim ipſius A verum eſt dicere albam, ſi toto hoc tempore erat alba, & in N non albã: C autem in vtriſq; non ergo dãdum eſt in toto, ſed prꝛter vltimum nunc. in quo C: hoc autem iam poſterius. &, ſi fiebat nõ album, & ſi corrumpebatur albũ in toto A, factum eſt, aut corruptum in C. quare album, aut nõ album primum in illo verũ eſt dicere, aut, cum eſt factum, non erit, &, cum corruptum eſt, erit: I aut ſimul album, & non album, & omnino ens, & non ens eſſe neceſſe eſt. Si vero quod fuerit prius non ens, neceſſe eſt fieri ens, &, cum fit, non eſt, non eſt poſſibile in impartibilia tempora diuidi tempus. ſi enim in A tempore fiebat D album, factũ eſt autem ſimul & in altero impartibili tempore, ſed contiguo in B, ſi in A fiebat & non erat, in B vero eſt, generationem oportet eſſe quandam mediam. quare & tempus erat, in quo fiebat. Non enim eadem ratio erit & K ijs, qui non impartibilia dicũt: ſed ipſius temporis, in quo fiebat, factum eſt, & eſt in vltimo ſigno, cui nullum eſt contiguũ, aut conſequenter: impartibilia autem tempora conſequenter ſunt. Manifeſtum autem q, ſi in A toto tempore fiebat, q nõ eſt maius tempus, in quo factũ eſt, & fiebat, quam id, in quo toto ſolum fiebat.

Et manifeſtum eſt quod, ſi homo non poſuerit punctum in tempore, diſtinguẽs prius, & poſterius poſteriorem rei in re, ſemper tunc idem erit ens, & non ens: & cum eſt ens, non eſt ens punctum. n. qui eſt ambobus, & continuum priori, & poſteriori, eſt idem in numero, ſed in reſpectu non eſt idem. eſt. n. finis illius, & principium iſtius. in paſſione vero ſemper eſt poſtrema paſſionis. Sit igitur tempus A B, & paſſio C. & hæc paſſio ſit in toto tempore A album, & in tẽpore B non album. in tempore igitur C erit album, & non album. quoniam in quocunq; loco fuerit acceptum in A, dicetur vere quod in eo eſt album, quoniam in hoc toto tempore fuit album. & in B eſt non album: & in C eſt interim. non ergo oportet concedere quod eſt in inſtãti inſimul, ſed in inſtãti, quod eſt finis: & eſt illud, in quo eſt B, & hoc eſt poſtremum. & ſi ſit albũ, L M

A bum, & corrumpitur album in toto A, tunc illud non fit, aut corrumpitur, nisi in B. & ideo igitur, si fuerit album, aut non album, tunc primo erit verum dicere hoc in eo. & si non, quando fit aliquid, non est illud, & quando corrumpitur, est illud, a quo transmutatur. aut erit necesse vt insimul sit album, & non album, & vniuersaliter tale esse, & illud non esse. Si igitur illud, quod est nunc, & non fuit ante, necesse è vt generetur, & quod generatur, dum generatur, non est illud apud generationem, impossibile est igitur vt tempus diuidatur in tempora indiuisibilia, quoniam, si fuerit C in tempore A, erit album, deinde insimul erit album. est igitur album in alio tempore indiuisibili, sed est consequēs, D sint in tempore B. & quia in tempore A non fuit album, in B vero fuit album, ideo necesse est vt inter sit aliqua generatio. & ideo necesse est vt etiam sit tempus, in quo fuit generatio. Et ista ratio nō contingit eis, qui non dicunt partes esse indiuisibiles. in puncto. n. qui est finis, & desitio temporis, in quo generatur res, in eo efficitur res generata, & ens, ita, quod omnino non sit consequēs. tempora autem indiuisibilia sunt successiua. Manifestum est igitur quod, quando aliquid in toto tempore A generatur, tunc illud tempus, in quo generatur, non est, in quo fuit addens toti tempori, in quo generabitur tantum. E

Exemplaris ostensio, qua dubitatur quid id, quod generatur, vel corrumpitur, in eodem instanti sit, & non sit.

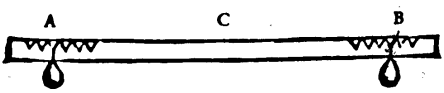

Tempus.

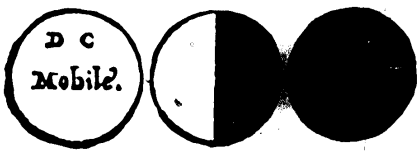

Obſcura, quòd tempus non dividatur in indiuiſibilia.

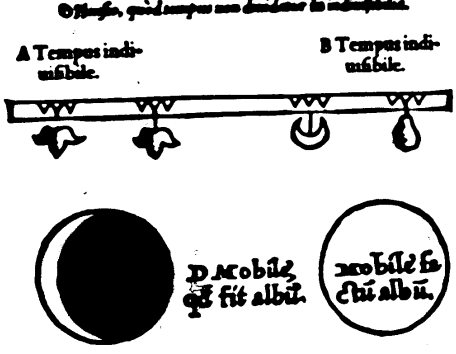

H

I

K

69 Cum declarauit q̄ dꝛia inter contraria motus tpis eſt tps, vult narrare ꝯ q̄ dꝛia tpis, quæ diſtinguit inter motus priores, & poſteriores, ſm q̄ illud, ad quꝰ eſt motus, aut ecōuerſo, ſ. dꝛia tpis, ſit diſtinguens inter prius, quꝰ eſt illud, ex quo ē motꝰ, & poſterius ex tpis motꝰ, eſt aliqd indiuiſibile, & q̄ modo eſt ecōtrario illi, quod ſunt in motibus cōtrarijs. quīn ſcꝫtia eius eſt complemētū ſuę intentionis. Et dixit: Et manifeſtū eſt q̄, ſi hō, &c. i. & manifeſtum eſt per ſe q̄, ſi homo non poſuerit iſtãs diſtinguens inter prius, & poſterius temporis ex motibus, & conſequentibus motus poſteriores, aut inter prius, ſm illud, ex quo eſt motus, & inter motus, ad quos* poſterius ſem per eſt dignum habere ꝓportionē, & poſuerit ipſum tempus indiuiſibile, continget ei vt aliquid ſit ens, & nō ens in eodem tempore. & hoc intendebat cum dixit: Et q̄ neceſſe eſt vt idē ſit ens, & non ens. D. d. &, cum eſt ens, nō eſt ens. i. & cōtingit huic poſitiōi. &, cum aliquid ponat eē nō ens. D. d. pōt. n. eſt ambobus, &c. i. & dixim⁹ q̄ neceſſe eſt vt in tpe accipiam⁹ aliqd tale. quia tale inſtans, qđ eſt in tpe, eſt fixū pūcto in linea, & eſt cōe prioris, & poſterioris ex rebus, quas diximus, & ē indiuiſibile in ſe: & ſi ſit diuiſibile reſpectu eius, quod eſt ante, & in reſpectu eius, quod eſt poſt. eſt. n. finis eius, quod eſt ante, & principiū eī, quod eſt poſt. Et eſt dignius q̄ attribuatur ei, quod eſt poſt, ſ. poſterioꝝ. ſ. qualitatū, quæ ſit ex trāſmutatione, q̄ vt attribuatur tranſmutatiōi prioꝝ. & hoc fuit ita, quoniam principiū paſſionis, quæ ſit a tranſmutatione, eſt aliquod ens, & trāſmutatio eſt non ens. Et, quia dignius eſt attribuere enti quàm non enti, ideo d. paſſione vero, &c. i. & paſſio dignꝰ eſt attribui paſſioni poſterioꝝ, quæ ſit, quàm attribui trāſmutatiōi prioꝝ, ſ. inſtanti, quod eſt principium eſſentiæ paſſionis, quæ ſit. Et, cū narrauit q̄, ſi non fuerit poſitum quòd

*al. poſteriorum.

M

tps

A tps motus est aliud à tpe rei, in quo
pficitur motus p instans, qđ distin-
guit ista, fm φ est indiuisibile, sequ-
tur vt aliquid sit ens, & nō ens infi-
mul. D. dedit exemplum de hoc ad
notificandū, qūo prouenit ista cō-
secutio, & d. Sit igitur tps, &c. i. sint
igit tēpora, ſ quorū vtroq; est trāſ-
mutatio, & in altero est pfectio trāſ
mutationis duo tēpora a, n, & sit qua
litas, q est in eo albedo, ſ. c, & sit tē-
pus a, illud, in quo c fuit albū, & tē-
pus n, illud, in quo c fuit nō albū, i.
transmutatū in albedine. in tēpore
In tpe trā mutationis B verū ē dicere φ res trāſmuta ta nō ē il lic ad qđ transmu tat. Idē ſ. ph. 11. &. 16 idē. 6. de. 33. .n. trāſmutationis verū est dicere φ
res trāſmutata non est illud, ad qđ
transmutatur: qm̄, si aliquid transe
mutet in aliqđ, necesse est vt nō sit
illud. Et, cū posuit φ in tpe trāſmu-
tationis nō albi in albedinē vere dr
in toto illo tēpore esse nō albū, & in
illo tpe, in quo est albū in actu, ne-
cessario dr in eo toto tpe ipsum esse
albū, d. in tpe igit c erit albū, & nō
albū, &c. i. &, cū fuerit positū φ dīa
inter hęc duo tēpora est diuisibilis,
tūc ista dīa erit pars vtriusq; tēpo-
ris: &, cū hoc fuerit, necesse erit vt
istud tps, qđ ē dīa, sit pars vtriusq;
tēporis, ſ. cōe inter illa. i. necesse est
C vt c sit in a infimul. & sic erit albū,
& nō albū. Et, cū hoc sit impossibi-
le, oportet ponere φ finis motus, &
principiū perfectionis motus est in
re indiuisibili. Et hoc intēdebat, cū
d. non igit oportet cōcedere, &c. i.
nō igit oportet cōcedere φ c est in
tpe cōi istis duobus tēporibus: qm̄
contingit vt in eo sit infimul albū,
& nō albū. sed op; ponere φ ſ istā
indiuisibili, qđ distinguit ter duo
tēpora, puenit finis motus, & est al-
bū, ſ. c, & principiū sui esse albi. D.
d. & hoc est postremū. i. illud, qđ sit
ex transmutatiōe. finis. n. trāſmutatiōnis est posterior trāſmutatiōe: &
ipsi rectius est, sicut d. attribuere in
stis. Et, cū narrauit, φ tēpus motus
generati est aliud à tpe suæ ēentiæ,
& φ necesse est, vt distinguat p ali-
qđ indiuisibile, incœpit narrare etiā
φ necesse est vt tps generati distin-
guat p aliqđ indiuisibile à tpe suæ
corruptiōis, & φ, si fuerit diuisibile,
cōtiget vt res sit generata, corrupta
ſimul. & d. & si sit albū, & corrūpit, &c.
i. & si aliqđ esse albū, & ipsum trāſ-
mutari ab albedine sunt contraria,
necesse ē vt tps, in quo dr ipsum esse
albū, sit aliud à tpe, ſ quo dr ipsum D
esse albū, & sic erit ens in tpe suę corruptiōis.
Et intēdebat p vtrū hoc notificare
φ, cū sit hoc impossē vt tps genera-
tionis rei sit tps suæ essentię, ſ possi-
bile est vt illud, qđ distinguit inter
ea, sit tēpus. D. d. Si igitur illud, qđ
est nunc, & nō fuit prius, necesse ē E
vt generet, &c. i. cū aliquid fuit mō
ens, qđ ante nō fuit, necesse ē vt ge-
neret, antequā sit ens in actu. D. d.
&, qđ generat, dum generat, nō est
illud, qđ generat, i. perfecte. & hoc ē
manifestū. qm̄, si apud generationē
esset, tūc generaret illud, qđ genera-
tum iā ē perfecte. & intēdit, qm̄ ne-
cesse est, vt tps generatiōis sit aliud
à tpe essentiæ illius generati. Et, cū
declarauit φ instans, in quo incœ-
pit generari, necesse est vt sit aliud
ab instanti, in quo est generatum in
actu,

G actu, ita, ꝙ vtrũq; eorũ ſit aliqd indiuiſibile, d. impoſſibile eſt igitur vt tempus diuidatur, &c. i. &, cum tps generationis ſit aliud à tempore eſſentiæ generati, & differẽtia inter ea eſt aliqd diuiſibile, impoſſibile eſt vt tps componatur ex temporibus indiuiſibilibus, (vt tẽpus generationis ſit aliqd indiuiſibile: & ſimiliter tempus eſſentiæ generati: & ꝙ duo tempora eſſent contigua. Deinde dixit: quoniam, ſi c fuerit in tempore, &c. ideſt quoniam, ſi c, ꝙ eſt in loco albi, fiat in tempore A album, & fuerit tempus A diuiſibi-

H le deinde fuerit non album in alio tempore indiuiſibili, tangenti tps A, ſ conſequenti, & ſit tempus B, tũc ipſum eſſe album, & no album eſt in duobus temporibus indiuiſibilibus quorum alterum ſequitur ſecundum, ideſt tangit ipſum. Deinde dixit: & quia in tempore A non fuit album, &cet. i. & cum in tempore A indiuiſibili non fuit album: quoniã tunc non fuit albũ: & in tempore indiuiſibili B fuit album, neceſſe eſt vt inter l ꝙ duo tempora tranſmutetur de nõ albo in album. Deinde dixit: ideo neceſſe eſt vt ſit tẽ-

I pus in quo fit generatio, ideſt &, cum neceſſe eſt vt tranſmutetur, & generetur inter duo tempora indiuiſibilia, ſcilicet inſtans, in quo tranſmutabile fuit non album, & inſtans, in quo fuit album, neceſſe eſt vt inter duo tempora indiuiſibilia ſit tempus, in quo eſt tranſmutatio, omnis. n. tranſmutatio inter duo cõtraria eſt in tempore, vt declaratum eſt. ergo inſtans non ſequitur inſtans. Et, cum induxit impoſſibile, quod ſequitur ex hac intentione, dicentibus tempus com-

poni ex temporibus indiuiſibilibus, K
ſcilicet inſtãtibus, dixit, quod iſtud impoſſibile non ſequitur non dicẽtibus hoc, & dixit. Et iſta ratio non contingit, &cete. ideſt & iſtud impoſſibile prædictum non contingit nobis, quia punctus temporis indiuiſibilis, quem nos ponimus eſſe finem generationis, in eo dicimus aliquid fieri in actu generati, &cete. ideſt quòd ipſum punctum ponimus eſſe principium eſſentiæ generati, ita, quòd non ponimus ipſum ſequi punctum, in quo erat non generatum, ex quo continget nobis vt ex conſequentibus eſſe vt L
pus, ideſt quoniam, cum nos poſſumus quòd inter omnia duo inſtantia eſt tempus, ideo fermo noſter conuenit rei. Deinde dixit: Manifeſtum eſt igitur quod, cum res fuerit in toto tempore A, & cætera ideſt, & manifeſtum eſt igitur ex eo, quod diximus, quod res non perfecte eſt in actu in tempore adito tempori ſuæ generationis, ſed eſt ibi perfecte in tempore indiuiſibili, ideſt in fine illius temporis.

Quibus igitur aliquis tanq̃ M
propriis crederet rationibus, hæ,
& hmõi quędã ſunt. Logice aũt
conſyderantibus ex his videbitur alicui idẽ hoc accidere. Omne. n. qđ continue mouetur, ſi à nullo prohibeatur, in qđ quidẽ venit ſm ſationẽ, in hoc & priꝰ ferebatur. vt, ſi ad B venit, ferebatur ab A ad nõ, cũ prope erat, ſed mox vt cœpit moueri, cur. n. magis nunc, q̃ prius? ſimiliter autem & in alijs. Qđ aũt ab A ad C fertur, rurſus venit ad A,

continue

A continue motum. Cū ergo ab a ad c ferebatur, tūc & ad a ferr, eo, q a c est, motu. quare simul contrarijs. cōtrarij. n. sunt, q fm rectā fiunt. simul autē & ex hoc mutat, in quo non est. si igitur hoc impossibile est, necesse est stetur in c. nō est ergo vnus motus. qui enim statu sī ercipitur, non est vnus.

ista. n. sunt rationes, & quibus homo debet esse certus, quousq; sunt consentientes, & conse-

B *quentes de suis similibus. Si autē posuerit cōsiderationem de hoc secūdum Dadeclicam, sequitur hoc idē alijs modis, quas narrauimus. Dicamus igitur, quod omne motum secundum continuationem, nisi aliquid occurrat ei, illud, quod est trāsmutatum ad ipsum, monebatur i primo. v. g. quod, si a fuit ad b, ad ipsum fuit finis motus eius in primo: & non solummodo intendit ad ipsum, quādo fuit pro-* D *pe ipsum, sed intendebat illud a principio motus. non n. est illic cā, propter quam sit dignius vt tunc intenderet in ipsum magis quam primo. et similiter est de alijs. Et illud, quod transfertur ex a, si, quando peruenerit in b, reuertatur ad a, si mouetur secundū continuationem, tunc, quando monebatur de a ad b, in illo ēt tēpore monebatur ad a, motu, qui est c.*

secundum igitur hoc mouetur duo E *bus motibus cōtrarijs in simul. isti n. duo motus secundū rectitudinē sunt contrarij. & cū hoc cōtingit, vt trāsferatur ab eo, in quo nō est, s. ab eo, in quo non fuit. &, cū hoc sit impossibile, necessario quiesceret tunc. & sic motus non erit vnus motus. in quo enim interponitur quies, non est vnus.*

C Ratio Prima, qua ostenditur quòd motus reflexus non possit esse continuus. F

G Idest, istę igit demſones ſunt il-
70 læ, de quibus debet hō habere cer-
titudinē, qm̃ conueniūt rebus. Et in
tēdit p conuenientes ipſas eē eſſen-
tiales, & primas. & innuit per hoc il
lud, qđ dictū eſt de translato reflexo, quia, cū reflectit, deſcribit punctū in actu, & cū deſcribit punctū I actu, quieſcit. iſta. n. rōcinatio é p̄pria translato. Et intendit p Dialectica ſermones veros, qui cōponuntur ex accidentibus vſibus, non propriis. Et manifeſtū eſt q illa rōcinatio, quā induxit, é vſus. fundat. n. ſup duas propōnes. Quarū vna eſt, qm̃ tranſmutatū eſt in poſtrema illud, ad qđ trāſmutatur in poſtremū: &, ſiue fuerit p̄pinquū, ſiue remotū, neceſſe eſt q in ſua tranſmutatione amittat partē ſucceſſiue poſt aliā illius, a quo tranſmutat, & acquirat ſucceſſiue partē illius, qđ tranſmutatur. ergo illud, ex quo trāſmutat, & illud, ad qđ tranſmutat, ſunt oppoſita neceſſario: & vtrunq; illorū eſt m parte tranſmutati, alia à parte, in qua eſt re'iquū: ſed ſunt non determinata in ſe, neq; apud nos. & hoc vīe eſt, & cōe oī tranſmutato. Et, cū fuerit cōiunctū huic, q aliquid eſt tranſmutatū de eodem in idē, motu vno cōtinuo, cōtinget vt illud, ex quo trāſmutat, ſit illud, ad qđ trāſmutat. ex quo cōtingit vt illud, qđ amittat per trāſmutationē, illud idē acquirat. qđ eſt impoſſe. & iſta propō eſt cōis, & nō propria. Et vſt manifeſtū eſt iſtā rōnē eſſe Logicā. Propō. n. dicens q duo oppoſita non pñt congregari inſimul, eſt cōis plurib⁹ vna ſcia. Et dicēs q illud, ex quo é trāſmutatio, & ad qđ eſt trāſmutatio, ſunt oppoſita, eſt cōis ſm ſubiectū, & ſm p̄dicatum.

Sermones Dialectici ſūt ſermones veri, & p̄ſumūtur cōbuſti. 1. cæ.

H cō. 70. & 4. ph. 87.

I

ſubiectū. n. eſt cōe oī trāſmutabili: & p̄dicatū aūt eſt de accidentibus oibꝰ ens. Et ió vt intendere p ſermones Dialecticos duos modos, ſ. demſones, quę cōponunt ex accidentibus cōibus plurib⁹ in vna arte, aut demſones, quarū ꝰ prædicata ſunt propria Dialecticę. Rebus. n. Dialecticę vtimur duobus modis, aut ſm inſtm, & eſt magis p̄prū, aut qa. ſi fundamēta poſita eo mō, ſ. qđ aliqua ars vtit⁹, q̄ declarata ſunt I alia. Et d. Dicamus igit, q oē motū ſm cōtinuationē, &c. & intelligendū eſt hoc de moto naturaliter, aut voluntarie, nō de moto violente. & hoc manifeſtū eſt in vtroq; moto. Et d. niſi aliquid occurrat. qm̃, ſi aliquid occurrerit, qđ impediat ipſum ab eo, qđ eſt naturale ei, tūc nō mouebit cōtinue ad illud, ad qđ primo mouebat, quaſi diceret, & cū trāſlatū tranſferat de primo principio ad illud, ad qđ tranſferē poſtremo, neceſſe é, vt motus eius ad illud ſit cōtinuus: niſi aliquid impediēs occurrat illi. Hoc igit, qđ d. niſi aliquid occurrat, non eſt excepto ex illo, q̄ res mouet ad illud, ad qđ peruenit in poſtremo, ſed eſt excepto eius q̄ motus eſt cōtinuus. illud. n. qđ mouetur naturaliter, ſemp mouet ad illud, ad qđ peruenit in poſtremo, ſiue occurratur ei, ſiue nō. D. d. & nō ſolūmō intendit ad illud, &c. & dixit hoc, ne aliquis dicat q̄ illud, qđ mouet ſm cōtinuationē ex A ad B, & ex B ad A, reflectendo, nō mouetur I primo de B ad A, ſed mouetur ad A, qñ peruenit ad B. & ió d. rñdēdo q̄, cū poſuerimus q̄ iſti duo motus ſunt vnus, tūc motus nō ent ſolū ad poſtremū finē, qñ ei appropīquat, ſed a principio, cū nulla ſit li-

K Sensus Dialectici capitis.

L

M

hc

A Sic ꝯ cogẽs, vt motus fit ad illud vltimũ, qñ ei appropinquat magis, q̃ qñ est remotũ. D.d. & similiter est de aliis. i. de aliis motibus, puer motũ localem, ſ reſ-ra um. iſta. n. demõſtratio cõis est oĩbus. Et, cũ declarauit ꝙ de primo mouet illud, qđ mouet ab illo, à quo mouet ad illud, ad qđ mouet, & reflexũ mouetur de eo dẽ in idẽ, cõtingit necessario, ſi fuerit poſitũ ꝙ motus eius, qđ mouetur iſtis duobus motibus, est vnus, vt moueatur duobus motibus contrarijs inſimul D.d. & cũ hoc cõtingit, vt transferatur ab eo, in quo nõ
B est. i. & trãslatũ ſm nã nõ trãsferẽ, niſi ab eo, in quo ẽ, ad illud, ĩ quo ñ ẽ. Si igit̃ poſuerimus ꝙ aliquid trãſfertur ad illud, à quo transferẽ, continget vt trãsferat ab eo, in quo nõ est. qđ est impoſſe. D.d. &, cum hoc ſit impoſſe, necessario quieſcit. i. &, cũ illud impoſſe ſequit̃ ex hoc, qđ poſuimus, ꝙ tranſmutatũ nõ quieſcit, qñ mouet iſtis duobus motib⁹ contrarijs, ergo necesſe est vt quieſcat. ergo motus nõ erit vnus, & cõtinuus. oĩs. n. motus, in quo interponit̃ quies, nõ est vnus, & continuus.

Amplius autẽ & ex his manifeſtũ est vſt magis de oĩ motu.
C Si. n. omne, qđ mouetur, mouetur aliquo dictorum motuũ, & quieſcat aliqua oppoſitarũ getũ: (nõ. n. erat ali⁹ prꝑter iſtos:) qđ aũt nõ ſemp mouet ſm hũc motũ, dico aũt quicũq; ſunt diuerſi ſpecie, & nõ ſi qua pars est totius, neceſſe est prius quieſcere ſm oppoſitã quietẽ. quies. n. priuatio motus est. Si igit̃ contrarij quidẽ mot⁹ ſunt, qui ſm rectã fiunt, ſimul aũt non cõtingit moueri contrarijs motibus, D
qđ ab A ad C fertur, nõ vtiq; ferẽ ſimul & ab ipſo C ad A. Qñ aũt nõ ſimul fertur, mouebitur autẽ ſm hunc motũ, neceſſe est prius quieſcat apud C. hęc. n. est oppoſita quies rei, q̃ est à C, motui. Manifeſtũ igit̃ ẽ ex ñs, q̃ dicta ſunt, ꝙ nõ ẽ cõtinuus mot⁹.

Et hoc apparet magis in oĩ motu ex hoc ſermone ẽt. Quoniã, ſi oẽ motũ nõ mouetur, niſi aliquo iſtorum motuũ ꝓdictorũ, neceſſe ẽ vt
E *quieſcat quiete oppoſita illis motus quo mouetur. nullus. n. ẽ motus hic prꝑter illos. & motũ non mouetur ſemper iſto modo motus ſ. motibus diuerſis in ſpecie, neq; eſt ẽt aliqua pars totius motꝰ, ergo neceſſe ẽ vt prius quieſcat quiete oppoſita motui. quies. n. est priuatio motus. Si igitur motus rectꝰ ſunt con. arij, et est impoſſibile vt moueatur als*
F *quod duobus motibus contrarijs in ſimul, tunc illud, quod tranſfertur de A ad C, impoſſibile est vt inſimul tranſferatur ex C ad A. &, cum non mouetur iſtis duobus motibus contrarijs inſimul, & mouetur hoc motu, neceſſe est vt quieſcat, antequã moueatur ad C. iſta. n. ges ẽ oppoſita motus ex C. Et declaratũ ẽ igitur ex hoc, quod diximus, quòd iſte mot⁹ nõ ẽ cõtinuus.*

Iſta est alia declaratio ꝓpinqua 71
primę, & fundatur ſuper duas propõnes. Quarũ vna est, ꝙ oẽ motũ,
qđ

G qđ mouet vno motu motuũ finitorũ diuersorũ fm spẽm, necesse est vt moueatur à qete oppolita illi motui, s.a quiete, quam habet in illo, à quo mouet, vt declaratũ est I Quinto. Secũda aũt est, q̃ oẽ qđ mouetur duobus motibus oppositis, necesse ẽ vt singulariter moueat eum, cũ sit impossibile moueri insimul. Et ex his duab⁹ propõnibus sequit̃ q̃ oẽ motum duobus motibus oppositis necesse est vt moueat vtroque motu post quietẽ. Iste igit̃ duę demtiones conueniunt in propõne, dicente q̃ impolę est vt duo motus contrarij H sint insimul, & differunt in secũda propõne. In prima. n. demtione fuit acceptũ q̃, si duo motus oppositi fuerint conunui, necesse erit vt duo motus oppositi sint insimul, & postea fuit dictũ, & cũ non sint continui necesse est vt inter eos sit quies. In hac aũt demtone fuit dictum q̃, cũ sit impose vt duo motus oppositi sint insimul, necesse est vt vterq; motus sit per se. D. cõtinuũ fuit huic q̃ ois motus vnus p se incipit à quiete cõtraria. Et d. Qm̃, si oẽ motũ nõ mouet, nisi &c. i. dicamus igitur q̃, si oẽ motũ nõ mouet in eode I tpe, nisi altero duorũ motuũ oppotorũ, quibus innatũ est moueri, necesse ẽ vt in illo, ex quo incepit moueri, sit quiescens quiete oppolita motui, vt declaratũ est in Quinto. D. incepit declarare istã consecutionẽ, & d. nullus. n. motus ẽ hic p̃ter illos 1. & hoc est necessariũ, qm̃ i illo tẽpore, in quo est positũ moueri altero illorũ duorũ motuum, nõ inuenit moueri alio motu, p̃ter illum vnũ motum. D. d & motũ nõ mouet semp̃ isto mõ motus, &c. i. &, cum motũ nõ mouetur eodem tpe, nisi altero duorũ motuum oppositorũ: & motũ nõ semp̃ mouet altero motuũ oppositorũ diuersorũ in spẽ, neq, iste motus, quo mouet, est pars totus, i. pars motus totius: necesse est vt motum sit prius quiescens. Et hoc, qđ d. manichęum est per se. Qm̃ ois motus, qui non est pars motus, neq, est perpetuus, necesse est vt incipiat post quietẽ motus. n. nõ sequitur motũ, nisi qñ secundus fuerit perfectio primi, non oppositus ei. aut hoc cõtinget p accidẽs, sicut illuminatio domus per candelã, q̃ sequit̃ motum candelæ. L Et, cum posuit has propõnes, incepit congregare hoc, & inducere exemplũ in hoc, qđ intendit declarare, & d. Sigit̃ motus recti, &c. i. sigitur motus, qui sunt super vnã lineã rectam ad partes cõtrarias, sunt cõtrarij, & est impolę q̃ aliquid moueatur duobus motibus contrarijs insimul, & nõ moueatur altero semper, necesse est vt trãslatũ quiescat inter duos motus. V. g. qm̃, si trãslatum impolę est, vt moueatur super lineã rectã A C ex A ad C, & ex C ad A simul, & moueatur vtroq; illorũ motuum per se, & in tempore proprio, necesse est vt illud translatum M quiescat in A, anteq̃ moueatur ab eo ad C, & quiescat in C, antequam moueatur ab eo ad A. quies enim in A est oppolita motui ex A ad C: & quies in C est oppolita motui ex C ad A. & quasi D. &, cum impossibile sit duo motus oppositi, sint insimul: & si non, tunc alter eorum esset perfecto alterius: tunc necesse est, vt inter eos sit quies necessario, & non est alter eorum perfecto alterius.

Amplius

Amplius aſit et hęc rō magis
ꝓpria eſt ēs, q̄ dicta ſunt ſimul
.n. corruptū ē nō albū, & factū
eſt albū. ſi igit cōtinua alteratio
eſt ad albū, et ex albo, & nō ma
net aliquo tpe, ſimul corruptū
eſt nō albū, & factū eſt nō albū.
triū. n. erit idē tēpus. Amplius
nō ſi continuū eſt tēpus, & mo
tus, ſed conſequēter. qūo. n. erit
vltimū idē contrariorum, vt de
albationis, & denigrationis?

Et ēt iſte ſermo eſt magis conueniēs, quam p̄dictus. et eſt vt inſimul corrumpatur nō album, & fiat album. Cum igitur alteratio fuerit cōtinua ad album, & ex albo, et hoc non durat aliquo tēpore, tunc inſimul corrumpitur non album, & fit album, deinde fit non album. Vnū igitur tps erit tribus. Et ēt non ſequitur, ſi tempus eſt cōtinuum, vt motus ſint cōtinui, ſed ſucceſſiui. Et, ſi non, q̄uo erit idem poſtremum cōtrariorum duorum, v.g. poſtremum albedinis, & poſtremum nigredinis?

Cum iſta declaratio, quā cōpleuit, eſt de propōnibus remotionib⁹ à natura eius, de quo conſyderatur, q̄ propōnes, quas mittunt dicere in hac demſone d. Et enā iſte ſermo, &c. n. & etiam iſte ſermo, quem mō volumus dicere, eſt cōuenientior ꝑ dicto. D. induxit ſermonem, & dixit: eſt vt inſimul corrumpat, &c. i. cōtingit. n. hoc, vt ponimus vt motus contrarij ſint cōtinui. v.g. ꝙ motus de non albo in albū, & de albo in nō albū ſint continui, contingit vt in eodē inſtāti corrumpat nō albū, & fiat album. & ſic in eodem inſtanti erit aliquid ens, & nō ens. Et, quia ſuper iſtud impoſſ eſt fuſſe intatus in ꝓcedendo in hac demōſtratione, induxit impoſſibile, maius, ꝓpter qđ iterauit hunc ſermonē, &c. d. Cum igitur alteratio &c. i. cū igitur poſuerimus ꝙ alterationes contrariæ ſunt continuæ. v.g. alteratio ex non albo in albū, & ex albo in non album, & poſuerim⁹ ꝙ albū nō durat tempore, cōtinget neceſſario vt in eodē inſtanti corrumpatur non album, & fiat albū, & corrumpetur album ad non albū: & ſic iſta tria contraria erunt in eodē inſtanti, qđ eſt impoſſ, & valde inopinabile. Et, quia iſtę oēs demſones ſunt fundatæ ſuper hoc, ꝙ motus contrarij impoſſ eſt vt ſint continui: q̄n neceſſe eſt vt interueniat eos quies: & apparet de natura corū, ꝙ impoſſ eſt vt ſint continui, & ſi ſit poſitum ꝙ inter eos non eſt quies: continuatio. n. non eſt in eis, niſi ex tpe tūm. Ih autem impoſſ eſt vt ſint cōtinui, cum ſint contrarij. d. Et ēt non ſequitur, &c. i. & ēt, ſi conceſſerimus ꝙ inter motus cōtrarios nō eſt quies, & ꝙ tempus duorum motuū eſt continuum, non ſequitur, ſi tempus ſit vnum, vt motus contrarij ſint continui. a D. induxit cauſam in hoc, & dixit: Et ſi nō, quomodo erit idē poſtremum, &c. i. & neceſſe eſt vt duo motus contrarij non ſint continui quia continua ſunt illa, quoꝝ vltima ſunt idem, ſed vltima contrariorum non ſunt idem, cum ſint contraria, verbi gratia nigredinis & albedinis, quorum vltima impoſſibile eſt vt ſint idem.

a Nō ſequit̄, ſi tps ſit vnum, vt motꝰ cōtrarij ſint cōtinui.

Quod

Quod motus ſolus circularis poſſit eſſe continuus. Cap. 4.

QVi autē ſup circularē ſit, erit vnus, & continuus. nihil.n. impoſſe cōtigit. Quod.n.ex A mouetur, ſimul mouebit ad A, ſm idē ppoſitū. ad qđ.n. veniet, et mouetur ad hoc: ſed nō ſimul mouebitur contrarijs, neq; oppoſitis. Non.n. oſs, qui eſt ad hoc, ei, qui eſt ex hoc, cōtrarius eſt, aut oppoſitus. Sed contrarius quidē eſt, q ſuper recta ſit. huic.n. eſt contra H rius ſm locū, vt qui ſm diametrum ſit: diſtat.n. plurimū. Oppoſitus aūt eſt, qui eſt ſm eādē longitudinē. quare nihil prohibet continue moueri, et nullo tē pore deficere. Circularis.n. motus eſt, qui ° ab eodē in idē. Rectus aūt, qui ab ° eodē ſ aliud. Et qui in circulo quidē fit, nunquā in eiſdē eſt: qui vero ſm rectā ſæpe in eiſdē. Eo igit, qui ſp ſ alio, et alio fit, cōtingit moueri cōtinue: eo vero, q ſ eiſdē ſæpe, I nō contingit, neceſſe.n. eſſet ſimul mouere oppoſitis. Quare neq; in ſemicirculo, neq; in alia circūferentia vlla cōtingit moueri cōtinue. ſæpe.n. neceſſe eſt ſz eadē moueri, et cōtrarijs mutari mutatiōibus. nō.n. copulat principio finis: q autē circuli eſt, copulat, & ſolus eſt perfectus.

Circularis motus qs. Rectus qs.
° a.l. a loco ſo i locū i.
° e. l. a loco in.

Motus aūt circularis eſt vnus, & continuus. nō.n. ſequitur ex hoc aliquo mō ipoſſibile. Quoniā illud, quod mouetur ex A, mouetur ad A eadē intentione. ad illud.n. ad quod peruenit, ad illud et mouetur: ſed non mouetur duobus motibus contrarijs ſimul, neq; oppoſitis. Non.n. eis motus ad aliquid eſt contrarius ei, qui eſt ab illo, neque oppoſitus. Sed cōtrarij ſunt illi, qui ſunt recte, iſti n. ſunt contrarij ſecundū locum, v.g. illi, qui ſunt ſecundū diametrum, qui maxime diſtat. Oppoſiti aūt ſunt illi, qui ſunt in eadē longitudine. & ideo nō eſt remotum quod ille motus ſit cōtinuus, & nunquā ceſſet eius. Motus.n. circularis eſt ab aliquo loco ad illū eūdē locū: Motus aūt rectus ē de vno loco ad aliud. Et motus et i eadē reuolutiōe nō erit illud, quod mouetur ſecundū illū i eiſdē locis nūo: illud aūt, quod mouetur motu recto, erit i eiſdē locis multotiēs. Motus igitur, i quo illud, quod mouetur, erit in loco poſt alia, pōt ee continuus: motus aūt eius, in quo illud, quod mouetur, erit in eodem loco multotiēs, nō pōt ee cōtinuus: quoniā neceſſe eſt vt illud, quod mouetur ſecundū illud, moueatur duobus motibus oppoſitis ſimul. Et sō impoſſibile ē, vt aliquid moueatur in ſemicirculo, aut i alio arcu eius ſecundū cōtinuationē. neceſſe eſt.n. vt multotiēs moueatur eiſdē motib⁹, et, vt trāſmoueatur modis trāſmutatiōis cōtrarijs. quoniā finis nō cōiungitur cū principio: in circulo aūt eſt iſtis, et eſt ſolus perfectus. K M

Demon-

Demonſtratio, quod motus circularis ſolus eſt vnus, & continuus.

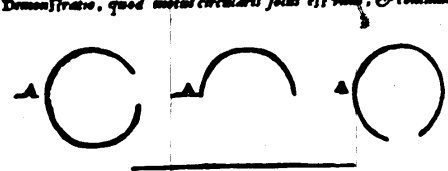

71 Cum declarauit ꝙ nullus motuſ rectorũ eſt continuus, & ꝑpetuus, & ꝙ impoſſe eſt vt ex pluribꝰ vno motu corſi cõponatur vnus motus cõtinuus, & ꝑpetuus, vult declarare ꝙ motus circularis in hoc eſt ecõtrario recti, & ꝙ ille ſolus põt eſſe continuus perpetuus, cũ nõ accidant ei illa impoſſibilia, q̃ accidunt ex poſitione eius, ꝙ motus rectus eſt cõtinuus, neq; aliud impoſſe: & illud, ex quo nullũ accidit impoſſe, eſt poſſe. Et d. Motus aũt circularis, & c. i. motus aũt circularis põt eẽ vnus, & cõtinuus, & perpetꝰ. nullũ. n. impoſſe accidit ex hoc. D. dedit cãm in hoc, & d. Qñ illud, qđ mouet ex a mouetur ad a eadẽ intẽtione. i illud. n. qđ mouet circulariter, mouet ad illud idẽ, ad qđ mouebat, i. ad illud pũctũ: qñ nõ reuertit ſup illã eandẽ lineã, ſuper quã mouebat ad cõtrariã partẽ illi, ad quã mouebatur: ſicut accidit illi, qđ mouetur ſup lineã rectã. D. d. ad illud. n. ad qđ peruenit, mouet. i. locus. n. ad, quẽ peruenit illud, qđ mouet ſuper circulũ, ex ipſo mouet ſuper ipſum, & iõ cõtingit vt iſte motus ſit perpetuus. D. d. ſed nõ mouetur duobus motibus cõtrarijs inſimul, nec oppoſitis. i. & cã in eſſe hoc poſſibile, ſ. vt qđ mouetur ſup circulũ, moueatur ad locũ, ex quo mouebat, eſt, quia nõ accidit ei in hoc, vt moueatur duobus motibus contrarijs inſimul, vñ oppoſitis: ſicut accidit hoc ei, quod mouet recte, & poſtea reflectit. Deinde dedit cãm in hoc: & d. Non. n. omnis motus, &c. i & cauſa in hoc, ꝙ illud, qđ mouet circulariter, mouetur ad illud idẽ, ex quo mouebatur, ita, ꝙ nõ accidit ei moueri duobus motibus oppoſitis inſimul, eſt, qñ nõ ois motus ad aliquid eſt cõtrarius motui, qui eſt ab illo, neque oppoſitus: qñ hoc nõ cõtingit niſi in motu recto, ſ. vt motus ad aliqđ ſit contrarius motui ab illo, aut oppoſitus. Et cauſa in hoc eſt, qñ illud, ex quo ẽ motus rectus, & ad qđ eſt, ſunt loca contraria. Et cã in hoc eſt, quia contraria ſunt, ſicut deſcribunt illa, q̃ maxime diſtãt, & maxima diſtantia nõ inuenit niſi i linea recta. D. d. v. g. illi, qui ſunt ſm diametrũ. i. qñ in circulo nõ inueniũtur duo magis diſtanta, q̃ hęc duo: & in rei veritate maxima diſtantia nõ conſyderat in inter duo loca, niſi ſm ꝙ ſunt contraria in ſe. &, quia in ſphęra nihil eſt tale, niſi cẽtrũ, & circumferẽtia, neceſſe eſt vt maxima diſtãtia inter duo loca naturalia contraria ſit diſtãtia, quę eſt inter centrũ, & circũferentiã. Sed ipſe non indiget hac declaratiõe in hoc loco, cũ non ſit neceſſaria in hoc,

B

C

E

F

Max*a diſtãtia ſi inuenit, niſi i linea recta. ſ3 vid oppoſitũ. 5. ph. 23. & 1. cœ. 28. vbi h3 ꝙ linea recta ẽ brouiſſima. Vide cõ. Zim.

G qđ intendit hic,quẽadmodũ nõ intendit declarare hic qꝫ,cũ corpꝰ circulare moueꝛ, non mutat locũ ſm totũ,neq, eſt l eo punctus in actu,à quo incepit, & ad qué peruenit, & vntur loco eius illo , qđ moueꝛ ſup ſpatium circulare , cum ſit manifeſtius in hoc loco. D.d. Oppoſiti vero &c.1. & alia cauſa eſt ét,l.qñ motus contrarij non ſunt niſi motus, qui ſunt in eadẽ longitudine ſm reflexionẽ.D.d.& ideo non eſt remoti , &c.1. motus aũt ſuper circulum nõ eſt reflexus, & iõ nõ eſt remotũ vt iſte motus ſit continuus,& perpe
H tuus. D.d. Et motus ét in eadẽ,&c.1. & illud,qđ mouetur motu circulari nõ erit in eodẽ loco, ſm reuerſionẽ ad illud. motus aũt,in quo illud,qđ moueꝛ, ꝓueniet ad locũ poſt aliud ſine reuerſione ad locũ,ex quo mouebaꝛ,poſſe ẽ vt ſit motus cõtinuus. D.d.motus aũt,in quo illud,qđ mouetur, eſt in eodẽ loco multotiens, impoſſe eſt vt ſit cõtinuus.1.motus, in quo illud,qđ mouetur, erit in eodẽ loco ſ ſ reflexionẽ,& reuerſionẽ, Ipoſſibile eſt vt ſit continuus.& motus,in quo illud,qđ moueꝛ, erit i eodem loco multotiens,non ſm reflexionẽ,poſſibile eſt vt ſit continuus.
I qñ illud, qđ moueꝛ ſm reflexionẽ, neceſſario ꝙeſcit,Et illud qđ nõ mouetur ſm reflexionẽ, non eſt neceſſarium vt quieſcat. D.d.cãm, ꝓpter quam eſt impoſſibile vt illud, qđ ꝓcerſit in eundem locũ ſm reflexionem,moueatur continue , & d.qñ neceſſe eſt, vt illud, qđ moueꝛ hoc motu , moueatur duobus motibus oppoſitis inſimul, vt declaratũ eſt l ꝓcẽdicto ſermone. D.d. Et ideo impoſſibile eſt vt aliquid moueaꝛ, &c. 1.& hoc non accidit in reflexo , ſm ꝙ eſt reflexũ ſuper lineã rectã , qñ
K hoc accidit ét in reflexo ſuper lineã circularem, aut ſequitur ſemicirculũ, aut ſuper alium arcũ, aut maiorẽ,aut minorem. D.d.neceſſe eſt.n. vt moueatur multotiẽs eiſdẽ motibus.1.& cauſa in hoc eſt , qñ illud, qđ moueꝛ reflexe, nõ mouetur vno motu , ſed neceſſe eſt vt moueatur multotiens motibus eiſdem in ſpecie, & diuerſis in numero pluribus. D.d.& vt tranſmutetur modis tãſmutationis cõtrarij.1.& neceſſe eſt vt illud,qđ mouetur reflexe,moueatur modis motuũ contrarij,& tranſmutationes cõtrariæ impoſſibile eſt, L
vt ſint eędem. D.d. qñ finis nõ cõiungitur cum principio,&c.1 & cauſa in hoc eſt, qñ punctus qui eſt finis, & punctus, qui eſt principiũ in motu non circulari , ſunt duo ratione, & ſubiecto , & non coniunguntur adinuicẽ, ſicut ꝙ ſit idẽ in ſubiecto, principium . & finis motus, & finis alterius . & hoc intendebat, cum d. qñ finis non coniungitur cũ principio : motus autem , qui eſt ſuper circulũ, punctus,qui eſt in eo principium , idem eſt cum fine, ſcilicet quoniã ſunt vnum ſubiecto, & duo ratione . finis igitur in eo eſt coniunctus cum principio . in circulo enim nullus eſt punctus naturaliter, ideſt actu, qui ſit principiũ. aut finis : &, cum fuerit imaginatus in circulo , tunc erit principium, & finis . extremitates veto lineæ rectæ ſunt duo puncta in actu .

Manifeſtum aũt eſt & ex hac diuiſiõe ꝙ nõ alios cõtingit motus eſſe cõtinuos. in oſibus. nam cidit ſm eadẽ moueri ſæpe. vel alteratiõe ꝓ media, & in eo,qui eſt quantitatis, per medias magni-

A gnitudines,& in generatiõe,& corruptione fiſt. nihil.n. differt ea pauca,vel multa facere, in q̃bus eſt mutatio, aut mediũ addere q̃ppiã, vel auferre. vtroq; .n.modo accidit q̃ eadẽ moueri ſæpe. Manifeſtũ ẽ igitur ex his, q̃ neq; qui de natura differunt, bene dicunt, qui oſa ſenſibilia moueri ſemp̃ dicunt. moueri.n. neceſſe ẽ aliquo illorũ motuũ, & maxime ſm illos eſt alterari. fluere.n.dicunt ſemper, atq; diminui. amplioãũt & generatiõẽ, & corruptionẽ, alterationẽ eſſe dicunt. Ratio aũt nunc dixit vſt de oĩ motu, q̃ nullo motu contingit moueri continue, p̃ter q̃ circulari. quare neque ſm alterationẽ, neq; ſm augmẽtationem. Quod igitur neq; infinita ſit mutatio vlla, neq; continua, p̃ter circularem lationem, totã nobis dicta ſint.

Et apparet ex hac diuiſiõe, quod impoſſibile eſt, vt aly motus ſint cõtinui. cõtinget.n. vt in oĩbus iſtis C *iterentur motus. v.g. in alteratione erit iteratio ĩter duo extrema, & in quãtitate erit iteratio in magnitudinibus, quæ ſunt in medio, & in generatione, & corruptione ſimiliter. & nulla eſt differentia in hoc quod res, in quibus eſt tranſmutatio, ſint multæ, aut paucæ, neq; in hoc vt in medio ponatur aliquid, aut auferatur. contiget.n. vtroq; mõ vt idẽ iteretur. Declaratũ eſt igitur ex hoc, quod de loquentibus in naturis non bene* D *dicũt, qui dicũt oĩa ſenſibilia ſẽper moueri. quoniam neceſſe eſt vt nõ moueantur, niſi altero iſtorum motuum, & dignior motuum in hoc apud eos eſt alteratio. dicunt enim quod omnia ſemper fluunt, et diminuuntur. & poſuerunt generationem, & corruptionem eſſe alterationem. Et declaratũ eſt hoc vniuerſaliter ĩ oĩ motu, ſ. quod impoſſibile eſt vt aliquid moueatur omnino ſecũdum cõtinuationẽ, niſi in* E *motu circulari. et iõ impoſſibile ẽ vt moueatur ſecundũ cõtinuationẽ in alteratione, aut augmento. Hoc igitur dicimus, quoniam nulla tranſmutatio eſt infinita, et cõtinua, niſi motꝰ localis circularis.*

Et apparet ex iſta diuiſione ratio 74
cauſatum contrariarũ, exiſtentium
in motu recto,& circulari, q̃ remouent continuationẽ à recto, & dant ipſam circulari. D.d. contingit.n. in iſtis oĩbus, &c. i. contingit.n. ſi cęteri motus ponantur perpetui, vt cęteris motibus ſit perpetuitas pp iterationem, in qua eſt quies neceſſario. D.d.v.g. &c. i. ſicut quies, q̃ eſt apud iterationem ĩter duas extremitates, quę ſunt duæ paſſiões cõtrariæ, v. g. albũ & nigrũ. D.d. & in quantitate, &c. & intendit per quãtitatẽ motum augmenti, & diminutionis. i. & ſicut quies, q̃ eſt apud iterationem exiſtentẽ in hoc motu, ſ. qñ magnitudines naturales peruenĩunt ad finẽ naturalẽ, deinde incipiunt diminui, qñ inter iſtos duos motus eſt tempus, in quo eſt quieſcens, vt de-

Inter, motū a gmē ti. & ornā nutrit & ips ſtatus. Idē t. c. 2. t. iſtud. 3. de Aia. t. c. 59.

G claratum eſt. & d. in magnitudinibus, quę ſunt in medio, qm̄ iteratio non eſt, niſi in medio, qđ eſt inter duos motus oppoſitos. D.d & in generatione, & corruptione ſiſt. t. q̄ inter eas eſt iteratio, q̄ eſt cā quietis. D.d. & nulla eſt dria, &c. t. & nulla eſt dria in hoc, qđ ſequit̄ inter hoc, q̄ alij motus p̄ter circulare, qñ iterantur, tranſeant bis per partes medias inter duas extremitates, vt illæ partes mediæ ſint paucæ, aut multæ. t. qñ neceſſe eſt vt per q̄libet earū pertranſeat bis in duobus motibus: & ſiſt non eſt dria inter hoc.

H q̄ medium ſit eſſe, aut diuiſio eēndi. & d. hoc pp generationē, & corruptionem D.d. Declaratū eſt igitur ex hoc, &c. t. & ex hoc ēt declaratum eſt aliud ab eo, qđ intendimus declarare, & eſt q̄ ſermo Antiquorum, dicentū q̄ oīa ſenſibilia ſemper mouētur, falſus eſt. D.d. qm̄ neceſſe eſt, &c. t. qm̄ q̄ ponit entia ſemper moueri, neceſſe eſt ea ponere ſp moueri aliquo iſtorū motuū ſenſibilium, aut pluribus vno: ſed declaratum eſt q̄ impoſſibile eſt, vt aliquis iſtorum ſit ſemper: ex quo apparet error ſermonis Antiquorum.

I D.d. & dignior motuū, &c. t. & apparet ex ſermone eorū, q̄ motus alterationis eſt, qui eſt magis dignus vt ſm ipſum ſint entia in tranſmutatione perpetua. D. induxit rōnē eorum ſuper hoc, & d. dicunt. n. q̄ oīa fluunt. t. & ratiocinantur ſup hoc dicendo q̄ nos videmus entia ſemper in fluxu: & ideo accidit eis conſumptio. & hæc eſt cā, pp quam animatum indiget cibo. & errauerunt in hoc, quia acceperunt tranſmutationem, quę eſt in potēcia in actu. Et Loquentes noſtræ legis ſequuntur Antiquos in hoc, & dicunt q̄ accidentia non remanent p duo tempora: ſed ſermo Antiquorū currit ſm̄ naturę, ſermo vero Loquentū noſtrę legis eſt vanus, quia non coguntur ad dicendū hoc, niſi qa volunt defendere fundamenta ficta: quia exiſtimant q̄ lex non defendi tur, niſi per illa fundamenta. D.d. & poſuerunt generationē, & corruptionē eſſe alterationem. t. & Antiqui poſuerunt generationē, & corruptionem eē de genere alterationis: &, cum dicunt alterationē eſſe perpetuam, intelligunt alterationē, L & generationem, & corruptionem. Et, cum compleuit hoc, fecit rememorationem de omnibus declaratis, & dixit: Et declaratum eſt hoc vniuerſaliter, &c. t. & ſermo eius in hoc eſt manifeſtius.

Quod circulare ſit primus ſui motus. Ca. 5.

QVod aūt lationū circulatio prima ſit manifeſtū eſt. Omne. n. latio, ſicut et prius diximus, aut circularis eſt, aut ſup recta, aut miſta. Hac aūt neceſſe eſt priores eſſe illas: ex illis. n. conſtat. Recta aūt circularis: ſimplex. n. & perfecta M eſt magis. in infinitū igitur nō eſt ſm rectam ferri. qđ. n. ſic eſt, infinitum nō eſt. ſed neq̄, ſi eēt, moueretur vtiq̄ aliquid. nō. n. id fit, qđ impoſſ eſt: tranſire aut ē infinitam impoſſ eſt. Ea aūt latio, quæ ſuper finita recta fit, ſi reflectatur quidē, cōpoſita ē, & duo motus: ſi vero nō reflectat, imperfecta eſt, & corruptibilis. Prius aūt & natura, & ratione, & tpe, qđ perfectū quidē eſt,

A est, imperfecto est, corrupcibili aũt incorruptibile. Amplius, motus prior est, quẽ contingit perpetuũ esse, eo, quem non cõtingit. Circularẽ igitur contingit perpetuum esse, aliorum aũtẽ neq; corruptionẽ, neq; aliũ vllum. statum.n. oportet fieri. si aũt status est, corruptus est.

a l'latio m.

Et manifestum est, quòd motus circularis est primus motuum localium. Oĩs.n. translatio, sicut diximus prius, aut ẽ circularis, aut
B *recta, aut mixta: Mixtã aũt necesse est vt præcedant illa duæ: ex illis.n. existit. & vt rectã præcedat circularis, quia est simplex, et perfectior. quoniã impossibile est, vt aliquid moueatur per lineã rectã infinitam. quoniã nihil est aliquid hmõi infinitum. neq; ẽt si esset, esset aliquid, quod moueretur per illud. quod.n. est impossibile, nõ erit: & pertransire infinitũ est impossibile. Motus autem per lineam rectam finitã, si reflectatur, erit cõpositus, & erunt duo motus. & si*
C *non reflectetur, erit diminutus, et corruptibilis. Et in natura, & in rõne, & in tempore præcedit perfectũ diminutũ, et incorruptibile corruptibile. Et ẽt motus, qui pt eẽ aternus, pcedit motũ, in quo ẽ hoc impossibile. Et motus circularis est possibile vt sit aternus, alij vero non, neq; corruptibiles, neq; alij moderum cessantium est possibile vt sint aterni. cessatio enim est necessaria in eis: & cessatio non est nisi in corruptione motus.* D

Cum declarauit q̃ impoſe est vt aliquis motus sit vnus, & cõtinuus, nisi motus circularis, & iã declarauerat q̃ trãslatio præcedit alios motus, & promisit declarare q̃ translatio circularis est prior recta, incepit declarare hoc, d. Et manifestum est q̃ motus circularis, & c. i. & manifestum est q̃ motus circularis est prior natura, & diffinitione, & tẽpore motu recto. D. d. Omnis.n. trãslatio, sicut diximus, & c. i. & hoc, qđ diximus, manifestũ est. & causa in hoc est q̃ oĩs translatio simplex est, aut circularis, aut recta: quia simplices dimensiones sunt istę duæ, & motus mixtus, est sicut mor9 super lineã gyratiuam, aut cuius: ista. n. linea cõponit ex recta, & circulari. D. d. Mixtam aũt necesse est vt præcedant illę duę, i. & necesse est vt motum cõpositũ præcedant illi duo motus componẽtes: qm̃ esse illius est propter illos. & hoc manifestũ est. Et, cũ declarauit q̃ modi motuũ in loco sunt tres, duo simplices, & vn9 cõpositus, & declarauit q̃ compositus est posterior simplicibus, incœpit declarare q̃ circularis ẽ prior recto. i. quoniam motus circularis est prior recto natura, & tempore: quoniam motus circularis est perfectus, & motus rectus est diminutus, & perfectum præcedit diminutum. ex quo sequitur necessario vt motus circularis sit prior recto. Et, quia iste syllꝰ fundatur super duas propositiones, Quarum vna est, q̃ motus circularis est pfectus, & mo-

E Cũ, pp q̃ mor9 simplices sũt duo, ẽ, qa magnitudines simplices sũt duę. idẽ. i cœ. te. c. 5. & vide c. ibiq̃ sit itelligẽdũ

F Oſa, quotũ vnũ ẽp fectũ, & reliquũ di-

G tus rectus est diminutus, Secūda est
q̄ ola duo, quorum vnum est dimi-
nutum, reliquum perfectum, & pse
cū est prius diminuto, & ista pro-
positio est manifesta, incepit verifi
care minorē. Et, quia circulare mo-
tū esse perfectū fere manifestū est
per se, incepit declarare q̄ motus
rectus est diminutus, & d qm̄ ipossi
bile est, vt aliquid moueatur super
lineā rectā infinitā. t. & necesse est
vt motus super lineā rectam sit di-
minutus. qm̄, si eēt cōp'etus, neces-
se esset vt esset talis, qm̄ in eam non
posset fieri additio: a cū hāc sit de-
finitio completu. t. t, si motus rectus
esset cōpletus, necesse esset vt linea,
sup quā mouetur, esset completa, s.
linea recta. &, si ista esset, esset infini
ta. qm̄, si aliqua linea recta est com
pleta, in qua non pōt additio fieri,
necesse est vt sit infinita. D. incepit
declarare q̄ impossibile é vt aliqua
linea recta sit infinita, vt concludat
q̄ motus rectus nō est cōpletus, sed
diminutus, & d. qm̄ nihil est aliqd
tale infinitum. t. & talē lineā, s. infi-
nitā impose est vt sit, vt declaratū
est in Tertio istius libri. Et, si aliqua
linea esset infinita, impose esset vt
sup illā esset motus infinitus. D. d.
q̄ n. est impossibile, non erit, &c. t.
& est impose vt motus infinitus sit,
licet concedamus lineā infinitā eē.
Qm̄ motus super lineā rectā est ad
aliquid terminatū, s. ad illud, ad qd
peruenit, postq̄ pertransit magni-
tudinem super quam mouetur. &,
si non, tūc motus esset ociosus. Tūc
ergo necesse est, si motus infinitus
sit, vt compleat post pertransitum
infinitum. &, quia infinitum per-
trāsiri est ēt impossibile, motus im-
posse est vt sit īmotus. Et ista demō
stratio est propinqua ei, qua vtit̄ in
vltimo Sexti. Et, quia posuit hoc, q̄,
si motus rectus est perfectus, debet
esse infinitus, & infinitū potest in-
telligi fm rectitudinem, & fm refle
xionem super eandem lineā finitā,
& iam destruxit vt motus infinitus
sit fm rectitudinē, incepit destruere
etiam, vt sit fm reflexionē, & dixit: Motus aūt super lineam rectā
finitam, &c. q. t. & non debet aliquis
ponere q̄ motus sup lineā rectā fi-
nitam est infinitus, fm ire, & redire
in infinitum: nā ille motus est cō-
positus ex duobus motibus, quorū
vterq; est finitus, in quem pōt fieri
additio, & diminutio: ergo non est
cōpletus. D. d. &, si non reflectetur,
erit diminutus, & corruptus. t. &, cū
declaratū sit q̄ impossibile est vt mo-
tus rectus sit infinitus, & est declara
tum q̄ motus reflexus nō est vnus
motus, remanet vt vnus motus re-
ctus sit finitus, non reflexus, & mo-
tus finitus est diminutus, & corrup-
tibilis, quia in eo potest fieri ad
tio, s. quia inuenit perfectior ipso. Et,
cū verificauit illā propōnem mino
rem, induxit maiorē, & d. Et in na
tura, & in ratiōe, & in tempore, &c.
t. & manifestum est per se q̄ perfe-
ctum est prius diminuto natura,
& ratione, & tempore. & intendit p
rationem definitionē, motus circu
laris accipitur in definitione mo
tus recti: qm̄ motus rectus est ille,
qui est a medio, & ad medium, & me
diū non inuenit, nisi in circulari D.
d. & incorruptibile præcedit corru
ptibile. & hāc est quasi alia declara
tio, quā post cōpleuit. Et, cū cōple
uit hāc declarationē, incepit indu
cere aliā, quā innuit per hoc, q̄ d.
& incorruptibile ∫ cedit corruptibi-
le,

minutū, ∫ ēt tū est per diminuto. idē 1. cor. te. c. 11 & 2. cor. t. c. 3.

a cōp'etū dēbō e cō

H

id cor. 21. dic. o hēri hpt. 1. 56. 3. M e t. c. 21. cōsle. 7. pn. t. c. 18. et. t. cor c. 4. & 12.

K

M

M

M

M

M

A le, & d. Et ēt motus, qui pōt eē ęternus, &c.i. qm̄ solus motus circularis est possibile vt sit ęternus, vt declaratum fuit prius. cæteri autē motus, cuius cessatio est corruptio motꝰ, neq; alij modorū motuum, apud quorū cessationes nō corrumpitur motū, possunt esse ęterni. qm̄ manifestū est ꝙ motus cessat, i. quiescit in eis, & quies est corruptio motus necessario. in eis autē, i quibus cessatio est corruptio motꝰ, manifestū est. & ideo non ratiocinatur p istos esse corruptibiles, sed induxit ratiocinem de his, qui sunt in loco.

B Rationabiliter aūt accidit circularem vnū esse, & continuū, & non eū, qui sup recta fit. Eius .n. qui super recta fit, determinatum est & principiū, & mediū, & finis, & oſa habet in seipso. quare est vnde id scipiat, qđ mouetur, et vbi desinat. apud .n. terminos quiescit oē, aut vñ † aut vbi. Ipsius aūt circularis ī determinata sunt. cur. n. magis quoduis eorū, q̄ sunt ī linea, termin⁹ erit? similiter. n. vnūqđꝙ

C & principiū, & mediū, et finis est, vt semp̄ q̄dā sint ī pricipio, & fine, et nunquā. Quare mouetur, & quiescit quodāmō sphęra: eundē. n. occupat locū. Cā ſt est, qm̄ oſa hęc, acciderunt ipſi centro: principiū. n. & mediū magnitudinis, & finis est. Quare fit, vt ꝓpea ꝙ hoc extra circūferentiam est, non sit vbi id, qđ fertur, quiescat, quasi transierit. semper. n. ferꝰ circa mediū, sed non ad extremum. ꝓpea aūt, ꝙ hoc manet, & semp̄ qescit quo- D dāmodo totū, & mouet continue. Accidit autē econuerso. etenim, qm̄ mēsura motuū circūlatio est, primū necesse est ipsam esse, oſa. n. mensuranē primo. et, qa primus est, mensura est aliorū. Amplius aūt & regularē cōtingit circularem esse solū. qui .n. super recta fiunt, irregulariter, & à principio ferūtur, & ad finem. omnia. n. quanto plus distant ab eo, quod quiescit, ferūtur velocius. circularis autem solius neq; principium, neq; fi- E nis in ipso natura est, sed extra.

Et recte contingit vt motus circularis sit vnus, & continuus, non motus rectus. in recto. n. principiū est terminatum, & finis, & medium, & omnia ista sunt existentia in eo. & ideo incœpit motum in eo ab aliquo loco, & completur ſuus motus. eē. n. quod mouetur super ipsum, quiescit apud extrema, aut incœpit, aut ex quo est. in circulari vero vltima sunt non terminata. quoniā in circunferentia non est locus, qui sit dignior vt sit extremū, quā alius. quilibet. n. eodē mō est principiū, & mediū, et finis. et ꝛō motū super ipsum semper est in principio, et in medio, et in fine, et non est in aliquo eorum in aliquo tempore. Et ideo ſphæra mouetur, & quiescit quodammodo, quia tenet eundem locum. F

GGG iiij Et

G *Et causa in hoc est, quia oia ista accidunt centro, est.n. principiū magnitudinis, et medium, et finis. Et iō, quia est extra circumferētiā, et iō circulus nō hēt locū, i quo quiescat, postquā pervenerit ad illum, quia semper movetur circa medium, & nō ad vltimū. et iō totū permanet semper, cum sit quiescens quodamō, & movetur secundū continuationem. Contingit aūt in hoc motu aliquid, & suum cōtrarium.*

H *motus .n. circularis, quia ē mēsura oīum motuū, necesse est vt sit primus. oia .n. mensurātur per primā mensurā. & quia est primus, est mensura aliorū motuū. Amplius aūt motus circularis solus est possibilis vt sit aequalis. res.n. quae moventur recte diuersantur in motu ex principio ad finē. ea.n. quanto magis remouentur a quiescente, tanto velocius movētur. in motu autem circulari non est principiū*

I *naturale, neq; finis, sed extra ipsum, in quo est motus recte.*

76 Cum declarauit q̄ motus circularis est prior recto ex duob⁹, s. quō motus circularis est pfectus, rectus aūt diminutus, & ēt, quia motus circularis pōt esse cōtinuus, & perpetuus, rectus aūt nō, & in pteritis declarauit cām, pp quam fuit possibile vt motus localis esset perpetuus, sed illic dedit cām remotā, incēpit hic dare cām propinquam, vt complcat illud, qd intendit declarare, q̄ motus circularis est perpetuus, & cō K
tinuus. Et d. Et recte cōtingit hoc, &c. i. & cā, pp quā ne cesse est vt motus circularis sit continuus, econtrario recto, est, qm̄ in recto est principiū terminatū naturaliter, & finis, & medium, s. q̄ ista tria sunt i eo i actu. Et cā in hoc est, quia motus rectus est super magnitudinē rectā, & magnitudo recta est finita, & habet naturaliter duas extremitates terminatas, & medium, D.d. & nō incēpit motum in eo, & c. i. & pp hoc necesse est vt cō, qd movetur sup magnitudinē rectam, habeat duas quietes naturaliter, quietem, s. in initio ma L
gnitudinis, a quo movet, & quietē in fine. D. incēpit negare hoc a magnitudine, sup quā est motus circularis, & d. In circulari vero vltima nō sunt terminata. i. in circulari vero non est punctus in actu, qui sit principium, & finis. qm̄ in circūferentia non est locus, qui naturaliter sit dignior, vt sit principium, q̄ vt sit finis, quicunq; locus sit in circumferētia circuli. D.d quilibet .n. eorū movetur eodem mō, & c. nam .n. punctus imaginatus in circulo possibile est vt ponatur principiū magnitudinis, & finis, & medium. D. M
d. & ideo motum super ipsum semper est in principio, & c. i. & ideo illud, quod movetur super circulum, pōt imaginari in quolibet puncto i principio, & i fine, & i medio. qm̄ possibile est imaginari ille punctus principium arcus alicuius, & finis alterius, & medium alterius. D.d. & nō est in aliquo eorum in aliqua hora .i. & nunq; erit in circumferētia circuli in puncto, qui sit solummodo principiū, aut solummodo finis. qd non accidit in magnitudine recta.

Et

A Et debes scire ꝙ istæ cāæ, quas dixit hic, quodammō sunt naturales, & quodāmodo mathematicæ. accidit .n. causis mathematicis, s. principiis in matheſi, vt sint cāæ primę plurium rērū naturalū, ſicut accidit ſcientijs ſubalternatib' cū ſubalternatis, ſicut Arithmetica, Muſica, & Geometria, & Aſpectiua. Quū, cū diuerſitas duorū extremorū lōgitudinis rectæ eſt prima cā in hoc, ꝙ contrarietas exiſtit in locis, neceſſe eſt, vt illud ſit prima cā in eſſe primos motus contrarios, quia id eſt in locis cōtrarijs. Et, cum finita dimēſiōis rectæ ē prima cā ēt in eſſe motus rectos, & eſt finita, neceſſe eſt vt motus recti ſint finiti. Et, quia in circulari nō eſt extremitas in actu, neq; vlt punctus I actu, neceſſe eſt vt in eo non ſint loca contraria, neq; dimēſiōes finitæ. & cum ita ſit, neceſſe eſt vt motus eius ſit vnus, & continuus, & perpetuus: cū motū ſup ipſum nō moueat ad loca contraria. Et exiſtimatur ꝙ iſta cā, quā dedit Ariſt. hic, nō ſolūmō dat ꝙ ſit poſſe motum circulare eſſe ꝑpetuū, immo ꝙ ſit neceſſariū. ſic igitur dēt intelligi iſte locus. Et, cum declarauit ꝙ in circulo nō eſt C punctus in actu, qui ſit principium, aut finis, aut medium, & ꝙ quilibet punctus in eo in potentia eſt hęc tria pūcta, ſ. principiū finis, & medīū, narrauit ꝙ iſta eſt cā, ꝓp quā ſphęra eſt indiuiſibilis ab eodē loco, & quodāmō eſt quieſcēs, & quodāmō mota, & dixit. Et nō ſphæra mouet, &c. i. &, quia ſphæra mouetur circa gibboſitatem centri, & in conuexo nō eſt pūctus in actu, neceſſe eſt vt ſphæra ſit in eodē loco, numero, & in pluribus locis ſm formam, vt declaratum eſt in Sexto. Et hoc intēdebat, cum dixit: Et iō ſphæra mouetur, & eſt quieſcens quodāmodo, quia nō mutat locū alium nūero, i. ſm ſubiectum, & materiā, & eſt mota, quia mutat loca diuerſa ſm formā, non quia ſphæra, ſicut exiſtimatur, mouet ſm partes, & quieſcit ſm totum. ponete. n. corpus motū ſm partes, & quieſcere ſm totū eſt impoſſ: imo tota ſphæra, & oēs partes mouentur, ſed totū mouet in locis diuerſis ſm formā tōi, & partes mouētur i locis diuerſis ſm formā, & ſubiectum. D. d. Et cauſa in hoc eſt, ꝙ iſta accidunt centro, i. & cā ineſſe iſta propria in ſphæra, eſt centrū. E Et pōt intelligere per centrū, centrū mathematicū, ſ. pūctū. & poteſt intēdere cētrū naturale, & eſt corpus ſphæricum, ſuper quod mouet corpus circulare. ſphæra. n. diuiditur naturaliter in duas partes, in centrum, & circūferentiam. Si igitur voluit cētrū mathematicū, ſic intellegēda eſt hæc littera. eſt. n principiū magnitudinis, & medium, & finis, i. punctus .n. qui eſt centrū ſphæræ, eſt principium, eo ꝙ lineæ rectæ æquales ex eo exeuntes prouenīūt ad circūferētiā. & c finis, quia oēs lineæ a circūferentia exeuntes, ꝓueniunt ad eū. F eſt aūt mediū, eo ꝙ diſtat æque ab omnibus partibus, & hæc eſt expō Themiſtij. Si aūt intellexit cētrum naturale, tunc per principiū magnitudinis vult principiū eſſe ſm materiā, & per finem. i. vltimū, quia circulate mouet circa ipſum. D. d. & iō, quia eſt extra circūferentiā, &c. i. &, quia centrum eſt principium, & finis, & hæc ſunt cāæ quietis, & motus, centrū autem nō fiunt in ipſa circumferentia, ſed extra, iō nō habuit circulus locum, ꝓp quem quieſcat,

D Sphæra mouet ſ. totū. n. ſ. ſubiū, & mūm, ſ. ſm infora. ſſid 4. ph. 5. &. 4. ph. 41. & 45 & n. c. 5 l. c. 31.

G .i. eo ꝙ circulus mouetur circa finē, nō ad cū. & quia finis eſt ꝑmanens i eodē loco eſt, ergo ꝑmanens eſt vno mō, & mota cōtinue alio mō. mota quidē, eo ꝙ nō peruenit ad finē: quieſcens vero eo, ꝙ finis eſt quieſcēs. & vſt, ſi principiū, & finis, & medium in his eſt idē, conuenit vtrunq; fieri.

D. dixit: Cōtingit aūt in hoc motu hoc, & eius conuerſum, &c. i. ꝙ ſit primus, eo ꝙ eſt mēſura oīum motuū, & cōuerſo, ſ. ꝙ ſit menſura, eo ꝙ eſt primus. Dicit autem hoc, quia neceſſe eſt ꝙ menſura ſit primū, & ꝙ primū ſit mēſura. Et in hoc loco

Neceſſe eſt vt mēſura ſit primū & ꝙ ſit

H teuertur ad intentionē in qua prius incꝛperat, ſ. ipſum eſſe primū: & eſt Tertia declaratio. D. induxit Quatū ꝓbationē, & dixit: Amplius autē motus circularis, &c. amplius aliter poteſt ꝓbari ꝙ ſolus motus circularis pōt eſſe cōtinuus, cu æque diſtet a fine, ad quem mouet, ſ. a medio: ꝙ aūt recte mouens nō æque diſtāt a fine in oībus partibus longitudinis, vade ꝙ naturaliter mouens recte velocius mouetur, quāto appropinquat finī. & hoc ē, quod voluit dicere, cū dicit quāto. n. diſtāt a quieſcēte, &c. i.

mēſura. Idē 10 met. t. c. 7.

Quæ nāturaliter mouentur recte, velocius mouētur quāto appropinquāt ſuis ap propriatis. Idē. 2. cæl. t. cō. 33. & 92.

I quāto. n. diſtāt a loco, in quo quieſcēs eſt, cū appropinquant ad locū, ad quē mouentur, tāto velocius mouentur. D. dixit: in motu aūt circulari, &c. i. in motu aūt circulari nō eſt principium naturale, neq; finis naturalis, ſed principium, & finis eius ſunt extra magnitudinem, ſm quā fit motus, ſ. in medio. & magnitudo circundat ipſum, exiſtente ipſo eodem, ſcilicet centro.

Quod autem ea, quæ eſt ſm locum latio, prim⁹ motuū ſit, te ſtant oēs, quicunq; de motu ſe-

cerunt mētionem. principia. n. K ipſius tribuunt mouentib⁹ ſm hmōi motū. Diſgregatio. n. & congregatio motus ſm locum ſunt. ſic aūt mouent amicitia, & lis: ipſarum. n. hæc diſgregat, illa aūt congregat. Atq; mentem primū mouentē dicit Anaxago Anaxag. ras diſgregare. Sūt autē & quicunq; talē quidē nullam cām dicunt, ſed propter vacuū mouēri dicunt. etenim hi eo, qui ſm locum eſt, motu naturā moueri dicūt. motus. n. qui propter vacuū fit, latio eſt, & vt i loco: aliorum autem nullū neceſſe primis, L ſed ñs, quæ ſunt ex his, putant, augmentari. n. & diminui, & alterari, cū congregātur, & diſgregantur, impartibilia corpora dicunt. Eodem autem modo & q cunq; per dēſitatē, aut raritatē conficiunt gñationem, aut corruptionem: congregatione. n. & diſgregatiōe hæc diſponūt. Amplius aūt & ꝓter hos, qui aiam cām motus faciunt. ipſum. n. ſeipſum mouēs principium eē di M cunt eorū, quæ mouent. mouet aūt aſal ſeipſum, & oē aſatū eo, qui ſm locum eſt, motu. Et proprie quoq; moueri dicimus ſolū, quod mouetur eo, qui ſm locum eſt, motu. ſi autem quieſcat quidē in eodē, augmētetur aūt, aut diminuatur, aut alteretur, quodāmodo moueri, ſimpliciter autem moueri, non dicim⁹. Quod igitur ſemper & motus erat, & erit oī tpe, & quodnā ſit principiū perpetui motus, a hac autem

A tem quis motus primus, & quę motum perpetuũ contingit solum esse, & ꝙ primum mouens immobile sit dictum est.

Quoniã autem motus localis sit primus motuum testantur omnes, qui aliquid dixerunt de motu in libro. attribuunt. n. principia eius, qui hoc motu mouentur. Separatio.n. & congregatio sunt motus locales. sic autem opinati sunt ante eã, & listę mouere: hæc.n. separat, illa vero congregat. Anaxagoras autem dicit de itellectu, qui est primus motor, ipsum separare, & discernere. Similiter autem se habent & qui non concedunt aliquod agens huiusmodi, sed dicunt oia moueri per vacuum. illi.n. dicãt naturam moueri localiter. motus.n. propter vacuum est motus localis. impossibile est enim quod aliquis aliorum motuum sit i primo, sed in his, quæ generaliter fiunt a primo. dicunt.n. augmẽtum, & alterationem fieri in congregatis, et separatis corporibus indiuisibilibus. Et similiter qui dicunt generationem, & corruptionem fieri ex spissitudine, & raritate. hæc.n. ordinant in congregatione, & separatione. Et similiter alij ponentes animam causam esse motus. dicunt.n. illud, quod mouet seipsum, esse principium motuum. animalia autem, & quicquid habet animã, mouent se motu locali. Amplius, si dixerit aliquod moueri hic primo, apprehendet anima ipsum, s moueri tantum in loco. quæsces autem ab hoc motu, & si continue augetur, aut diminuitur, aut alteratur, dicetur moueri sic, simpliciter autem non dicetur moueri. Dictum est, quoniam motus simpliciter fuit, & erit toto tempore, & principiũ motus æterni quid sit, et motus æternus quis sit, & motus, qui solus potest eẽ æternus, quis sit, et quod primus motor sit immobilis.

B C D E

Cum declarauit ꝙ motus circularis est prior recto, & iam prius probauerat motũ primũ eẽ motũ localẽ, sisit vult hic notificare motũ localẽ priorẽ eẽ cæteris motibus, Iducẽs testimoniũ super hoc, ꝙ oẽs dicẽtes motũ generari sm varietatẽ eorũ, oẽs coegit natura dicere motum localẽ priorem eẽ cæteris motib⁹. Et hoc est, quod d. Qm̃ asit motus, &c. i. qm̃ oẽs dicẽtes fieri motũ, ponũt motũ localẽ priorẽ esse cæteris motibus. ipsum. n. eẽ coegit eos ad hoc. D. dedit cãm, & dixit, attribuunt. n. &c. i. dicunt. n. principia omniũ motuũ moueri motu locali, aut dicunt principia oẽum motuũ moueri hoc motu primo. Qui. n. dicunt principia agentia, dicunt primam motionẽ horũ principiorũ eẽ localẽ. Qui autem dicunt oẽa ex se moueri, Cũ naturalia, dicunt ipsa primo hoc motu moueri. Et, cum dixit ꝙ omnes dicentes mundum gñari, dicit motum localẽ priorem esse, incepit dicere opinionẽ Empedoclis, dicens:

77

• Vel mũdum.

F

Op. Emp.

Sepa-

G Separatio a.& cõgregatio,&c.i. Empedocles.n. ponit motum localem priorē cæteris motibus,eo q̃ separatio,quã dixit fecisse litem,& congregatio,quã dixit fecisse amicitiam,ſ gnationem mũdi, & eius corruptionem: Oſ. Anaxagoras dixit motũ localẽ priorem eſſe omnibus motibus dixit n intellectum in cœpiſſe diſcernere partes confuſas,q̃ ſunt iuxta ſuam opinionem elemẽta,& extraxiſſe illa a mixto: diſcretio aũt eſt ſi paratio, ſeparatio aũt motus localis. D.dixit: Siſt autem ſe hãt,qui nõ cõcedunt,&c.i.ſiſt ſe habent negantes cãm agentem incipi cuiuſcunq; gnãtionem mundũ,& innuit Oſ. Democritum & alios. Democritus.n. opinabatur elementa,q̃ dicebat corpora atomia eſſe,& infinita,per ſe moueri per vacuum,in quo ſunt,quibꝰ inuoluris generabat ens.ſic ergo dſ motũ localẽ priorẽ eſſe aliis. D.dixit.n.n.dicũt naturã moueri localiter.& ſi iſti nõ dicũt cãm agentẽ, q̃ aliqñ incœpit mouere elementa mundi, aut partes eius ad gnationẽ,ponunt tñ has partes priꝰ moueri,eo q̃ ſunt in vacuo.quod aũt moueãt eo,q̃ eſt in vacuo,moueãt localiter. D.dixit:impoſſe.n.ẽ q̃ aliquis aliorum motuũ ſit in primo.i. hoc autem dicũt eo, q̃ nullus motus præter localem põt numerari ſ monꝰ primis,ſed ſ his, q̃ a primis gnantur. Dꝯ. notificauit quomõ iſti, ſ.ſecta Democriti,redũcit oẽs motus ad localẽ, qui eſt primus,& dixit:dicunt. n. augmentũ, &c.i.dicunt.n.augmentũ, & diminutionem,& alterationem accidere rebus ex compoſitione atomorũ, q̃ fit per cõgregationem,& ſeparationẽ.i.vt in hi vt q̃ illi opinant hoc fieri,ſequentes amplitudinem ſtatumũ,& ſtructuram. amplitudo autem,& ſtructura eſt ſeparatio,& congregatio. D.dixit:Et iſti qui dicunt gnationem, & corruptionẽ fieri ex ſpiſſitudine,& raritate.i. & iſti qui dicunt elementum eſſe vnum aliud corporum ſimplicium, aut aliquod medium inter illa,& faciunt hoc ex hoc oſa alia gnãti ſm ſpiſſitudinẽ, & raritatẽ, dicunt et motũ localem priorẽ cẽ cæteris motibꝰ.dicãm.n & rariſicari ſunt motus locales.& hoc eſt,q̃ voluit dicere:hæc.n. ordinãt in cõgregatione,& ſeparatione.collocãt.n.denſitatẽ,& raritatem in gnẽ cõgregationis,& ſegregationis,& ſeparationis. D.dixit:Et iſti aliq̃ faciẽtes aliam,&c.i.& iſti qui dicunt principiũ motuum eſſe aliam,& opinant ſunt aliam ſeipſam mouere, dicunt primum motuũ eſſe localẽ. & innuit vt vi,Platonem.i. qui opinabatur principium motuũ eſſe aliam,& ipſam ſeipſam mouere.& nõ dixit:aliã aũt,& quicquid hãt aliam, mouent ſe motu locali. Et, cũ dixit q̃ oẽs Antiqui cõuenĩũt in hoc,q̃ motus localis eſt primus motuum,& ſi differunt in mõ,deinde innuit tñ dialecticã, q̃ iuuat in hoc,q̃ ipſe eſt primꝰ motuum,ſ.q̃ motus localis ẽ notior oĩbus motibꝰ, dixit: Amplꝰ, ſi dixeris aliquid moueri,&c.i.amplius ex hoc noie ſimpli motus nõ intelligitur,niſi motus localis, cum hoc nomen motus dicatur de motu locali,&de aliis ſm prius,& poſterius,& ſimpli,& ſm determinationem Horum aũt,de quibus nomẽ dſ ſm prius, & poſterius, & ſimpli, & ſm determinationem,illi,ſ quo dſ prius,eſt cã eius,de quo dſ poſterius.Iõ dixit,quieſcẽs autem ab hoc motu,&c.i.& nomen motus ab eo,

A φ localr mouet, dr simplr. si autem fuerit quiescens in loco, quanuis augeatur, & diminuatur, & alteretur, aut moueatur aliis pluribus motibus, nõ dicimus ipm simplr mouetu, sed cum determinatione. vt si dicat ipm moueri fm alterationẽ, aut augmẽtationẽ. sicut hoc nomẽ ens, qđ dr de subãa, & de aliis prædicamẽtis cum determinatione: vnde subãa prior est oĩbus prædicamẽtis. Et, cũ cõpleuit totum hunc sermonem, in quo dixit summatim oĩa, q̃ præcesserũt, quod habet in sermonibus, demratiuis, sicut conclusio in oĩonib⁹, & dixit: Dictũ est φ motus, &c. i. mot⁹ cõtinuus, quem probauimus esse, & principiũ motus æterni quid sit, s. qm̃ non corrumpitur. & mot⁹ æternus quis motus sit, s. motus circuli, & mot⁹, qui solus põt esse æternus, i. & declarauimus cũ hoc, φ motus circularis est æternus hic, φ ipse solus põt cẽ æternus. sunt. n. duæ qõnes, aut vult, qm̃, cum sit declaratũ motum esse. & hoc necesse est, & sit declaratum φ aliquis motuum sensibilium põt esse æternus solus, declarabitur φ hic motus sensibilis sit æternus, i. motus corporalis cœlestis inter omnes alios motus, & φ motor primus est immobilis, neq; per se, neq; per accidens.

B

C

SVMMA QVARTA.

Primum motorem indiuisibilem esse, & impartibilem, nullamque prorsus habere magnitudinem.

Vod autẽ hoc necesse est impartibile eẽ, & nullã habere magnitudinẽ, nunc dicamus, primũ de prioribus ipso determinãtes. Horũ aũt vnũ quidem est, φ impossibile est vllum finitũ mouere infinito tpe. tria. n. sunt, quod mouetur, & mouens, & tertiũ, in quo, s. temp⁹. hæc autem, aut oĩa finita sunt, aut oĩa finita, aut aliqua, vt duo aut vnũ. Sit igitur A mouens, quod autem mouetur B. tẽpus infinitum, in quo C. Ipsum igit D mouebat aliquam partẽ ipsius B, quæ sit in quo F. Non igitur æqualẽ ipsi C. in maiore. n. mai⁹. quare non est infinitũ tps illud, quod est ipsius F. sic itaq; ipsi D addendo consumã ipm A, & ipsi F ipsum B. tps aũt non consumã, semper remouẽs æquale: infinitum. n. est: quare totũ A totũ B mouebit i tpe finito ipsius C. Non ergo possibile est a finito moueri aliquid secundũ infinitũ motum. Quod igitur non cõtingit finitum infinito tempore movere manifestum est. D E

Nunc autem volumus hoc probare, hunc motorẽ impartibilem esse non habentem magnitudinẽ, determinãtes prius quædam, quæ præcedunt hanc propositionẽ. Quorum vnum est motorem finitum tempore infinito mouere impossibile esse. Sunt. n. tria. motor, s. & quod mouetur, & in quo fit motus, scilicet tempus. hæc autẽ tria, aut omnia infinita, aut omnia finita aut quædam sic, quædam sic, vt si dicas duo, aut vnum. Sit ergo A, quod mouet, & B, quod mouet F

* al. hic

G uetur, & tempus infinitum C, & mouebit D pars eius, partem eius, quæ eſt E. Non ergo mouebit illud in tempore æquali C, cum maius debet mouere, & longiori tempore. non erit ergo tunc tempus infinitum. ſit ergo tempus, in quo D mouet E. tempus. Z. ſi ergo addidimus A, conſumemus A, & ſi addiderimus B cõſumabimus B: C tempus autem ſi diminuerimus K ſemper æqualiter, non conſumetur: eſt enim infinitum. neceſſe eſt ergo quod totum A moueat totũ B in tempore finito: C. ergo finitum erit. Impoſſibile eſt ergo aliquod finitum mouere motu infinito. Vnde manifeſtum eſt finitum mouere aliquod tempore infinito impoſſibile eſſe.

Demonſtratio, qua probatur quòd finitum mouens, non poteſt mouere aliquod in tempore infinito.

H L

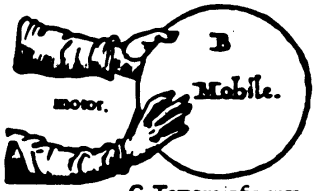

C Tempus infinitum.

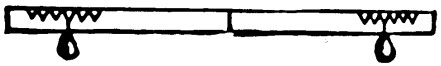

I M

F.Z Partis tpis C.

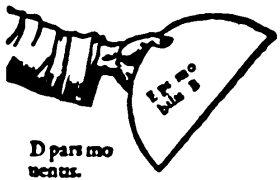

D pars mo uentis.

78 In hoc capitulo vult declarare ꝙ hic motor primus non eſt in materia, ſed ſubſiſtens per ſe. & hoc, ſicut declaratum ſit, hic proprius declarabitur. Dixit ergo: Nunc autẽ volumus declarare hunc motorẽ eſſe im-

A immobilẽ,neq; p ſe,neq; per accſis, neq; eſt potẽtia ī corpore, qđ intendit ꝓbatie. In prædictis.n. ꝓbatū eſt ipm eſſe nõ corpus,neq, mobile per accñs. ſed hæc ꝓbatio eſt magis ꝓpria, in qua ꝓbatur ipm eſſe extra materiã. D. inducit ea,q̃ ſe habẽt ſicut ꝓpoſitiones ad habẽdam certitudinẽ de hac cõne, & dixit: determinátes prius,&c. hoc actũ dicit, eò ꝙ declaratũ eſt corp⁹ infinitum eſſe impoſſe eſſe: ſed iã declaratũ eſt motoré infinitũ eẽ, & tps infinitũ eſſe: vult ergo probare cuiuſmodi eſſe ẽ eſſe huius motoris. Et dixit: Sit ergo
B A motor, & qđ mouet B,&c.i. dico ergo ꝙ impoſſe eſt motoré finitũ mouere tpe infinito.v.g. ſit A,quod mouet,& B, quod mouetur,& c tps infinitum,& accipiamus partẽ motoris,quæ ẽ A,& illa pars ſit D,& moueat partẽ eius,quod mouet, ſ. B, & illa pars ſit E. & hæc diuiſio ẽ poſis, eò,ꝙ motor,qui eſt potẽtia ī corpore,põt diuidi. D.dixit: Nõ ergo mouebit illud,&c.i. D ergo non mouebit E in tpe æquali tempori c infinito,in quo A mouet B,cum D ſit pars A, potẽtia aũt partis minor eſt potẽ
C tia totius, & maius totum eſt,& qđ maius eſt mouet tpe longiori. hæc .n. ꝓpoſitio verificata eſt in plurib⁹ locis,vt in fine Septimi. D.dixit: nõ ergo erit tps infinitum.i. non ergo D mouebit E tpe infinito,in quo poſitum fuerat ꝙ A,qđ eſt totum mouens,mouebit B,quod eſt totũ mobile. D. dixit: ſit ergo tempus,I quo D mouet E,tempus Z,&c. i. &, cum proportio temporis Z ad tempus C ſit compoſita ex proportione D ad A,& ex proportione E ad B,quia tẽpus vtriuſq; motus ſequitur ꝓportionẽ motoris ad mobile, quod I eo mouetur: proportio autem D ad A D
eſt finita,quia D multiplicatum cõ ſumit A, & proportio E ad B eſt finita, quia E etiam cõſumit B: & omnis proportio compoſita ex duabus proportionibus finitis eſt finita neceſſario: proportio ergo temporis Z ad tempus C eſt finita: Z igitur conſumabit C:e autem eſt infinitum,vt poſitum eſt primo. quod eſt inconueniens. Tempus ergo C neceſſario eſt finitum. D.d. Impoſſibile eſt ergo aliquod finitum,&c. ideſt poſito ergo ꝙ motor finitus nõ poteſt mouere aliquod ſfinitum,nec aliquod finitum tempore finito, manifeſtũ eſt finitum non poſſe mouere tem- E
pore infinito. Dicit autem hoc,eo ꝙ, ſi finitũ moueret magnitudinẽ infinitam,moueret in tempore infinito.ſed ꝙ corpus finitum moueat corpus ſfinitum per ſeipſum eſt impoſſe,potentiam.n. motoris neceſſe eſt ſuperare potentiam mobilis, in qua eſt. Sed notandum eſt ꝙ propoſitiones cõditionales,quas poſuit Ariſto. hic. ſunt propoſitiones veræ de corpore cœleſti,cum poſuit ꝙ potentiæ motiuæ eius ſunt formæ in materia,quapropter actus eius non perficietur,niſi iunctis partibus illi⁹ F
materiæ, ſecundum * propẽquitatẽ terminatam. hoc autẽ, quod eſt huiuſmodi, potentia totius eſt maior potẽtia partis,& eſt diuiſibilis per diuiſionẽ partis materiæ. Si ergo partes materiæ fuerint finitæ,& potentia erit finita. ſi vero potentia ſit infinita,partes ſunt infinitæ. omne autem corpus eſt finitarũm partium: actio.n ipſius eſt finita: hæc omnia ſequentur neceſſario ex hac poſitione,ſ. ꝙ corpus cœleſte eſt forma, ſiue antecedẽs I eis poſuerit verũ, aut falſum.

*Aliter ẽquitatem.

G falsum. oēs. n. positio, ꝙ exigit destru
ctionē huius cōsequētiæ, ē falsa, sicut
ois positio, ꝙ exigit destructionē hu
ius consequentiæ, si lapis volat, hēt
alas, ꝙ positio falsa : & si impossit sit
Vide cōsilia 4. ph. 91. & 7. ph. 62. lapidē volare. Sufficit quod ponit in cœlo
aliquā positionē, ex qua sequit̄ de
structio huius cōsequentiæ, s. ꝙ si cœ
lū habeat partes, necesse est ꝙ potē
tia partis differat a potētia totius: &
si sit impossibile habere partes, ne
dum si ponerētur habere partes tres
in actu : & quāto magis est ponere
ipm esse impossibile, ꝙ ponere ipm
H ma exīs in materia. a Amplꝰ, cū
a 26 j. cō mētato. Finitas est ex pte ma teriæ. oppositū. 3. phw. c. 60 vel 66. 2. oē cōpositū ex materia, & forma in
uenim⁹ ipm habere actū finitū, dixi
mus infinitate actionis, puenire aut
ex parte formæ, aut ex parte mate
riæ: sed forma nō pōt dici finita: re
stat igit̄ ꝙ finitas est ex finitate ma
teriæ. Et, si sit actio aliqua infinita,
nō necesse est ipsam esse, aut in mate
ria finita, aut formæ exīs in mate
ria, qua posita sequuntur inconue
Secunda. Oī formæ exīti in mā accidit diuisibilitas. Vide cā. 1. niētia, ꝙ Arist intulit. Itē oī formæ
exīti in materia contingit diuisibi
litas. vel positas, s. potēia diuidendi
ex parte materiæ, sinest potēia di
I uisibilitatis. posita ergo aliqua for
ma, cui nō accidit diuisibilitas, hæc
c. 8 subsequens. ꝓculdubio nō erit in materia, qđ. n.
denudatū est a cōpositione, & factū
est, est substantia vna simplex, sicut
simplex, sicut simplex hmōi. Hæc
o. ꝓpositio est conuertibilis, ꝙ ē
simplex, caret potēia, & qđ caret po
tētia, est simplex. potēia. n. est cau
sa cōpositionis alicuius ex duab⁹ sub
stantijs, si illa, vel aliqua substantia
est vna i actu, & potēia illa erit sim
plex: hmōi aūt suut corpora cœle
stia: simplex aūt, vt declaratum est,
non mouet̄ ex se, nili quod mouet
eēt primū: qđ mouet̄: corpora ergo K
cœlestia sunt materiæ simplices, &
formæ eorū sunt formæ nō i mate
riis. Habito ergo hoc patet eorum
error, qui obiciunt Arist. ꝙ in cor
poribus cœlestib⁹ impossibilis ē diuisibi
litas, quā Arist posuit in sua demō
ne & est positis in eis, inquātum pōsi
ta sunt ipsa eē formas in materijs: positis vero, inquātū sunt simplicia,
& formæ eorū nō sunt in materia.
Illi ergo sic se habēt, sicut cū in tē
plo ducēte ad incōueniēs obiciūt dē
lationem, aut ꝙ sequit̄ ex illatione
esse verū. & dicunt fuisse peccare.
qđ plurimū accidit Modernis philo L
sophantibus, qui solis libris Auicē.
contenti sunt in sua philosophia. &
maxime q̄ vir ille trāstulit ab Arist
in libris suis, hmōi vīr esse demō
strationes Arist. in prima facie, nō sunt
aūt in veritate. vnde libri hui⁹ vi
potēs facit̄ a sapiētia recedere, ꝙ ip
sam largiant. & vltra dico hoc nō so
lū Auicē. ꝙ prīū eē, sed & oī, q vsus
est loqui de hmōi, nō obstantibus vi
Arist. opinādo in eis, ꝙ intelligant fi
primo aspectu ipsa eē demōstrationes
Arist. sicut sepius contingit Gale. &
mox incipit cōtradicere et nescius
ipsimet in veritate cōtradicere. Et
sicut accidit Alfarabio in hoc, ꝙ ego M
narus est, ꝙ illa via, quam ipse Arist.
intendit ad æternitatē motus, est illa,
quam imposuit libro suo de cor
bus transmutabilibus. Neq; solum
in hoc accidit huic viro hoc cū Ari
stot. sed in alijs demonstrauit, in
qua ipse incedit alia via, & Arist opi
nans illam esse veram, aut certans in
scientia Arist. & nos iam declarauit⁹
hoc in cōmento nostro super
posteriorib⁹, & dixim⁹ quedam de
hmōi in nostris quæstionibus.

Quod

A Quod autem omnino nõ contingit in magnitudine finita in finitam esse potentiam ex his manifestum est. Sit enim maior potentia semper, quæ æquale in minori tempore facit, vt quę calefacit, aut dulcefacit, aut prorsũs, & omnino mouet. Necesse est ergo & à finito quidem, infinitam autem habente potentiã, pati aliquid patiens, & plus q̃ ab alio. maior enim est infinita potentia. At vero tempus quidem non contingit esse vllum. B Si enim sit in quo A. tempus, in quo infinita vis calefecit, aut pepulit, A B aũt, in quo finita quędam, ad hanc, maiorem semper accipiendo finitam, peruenias aliquando ad id, quod est in A tempore mouisse. ad finitum enim semper addens excedam omne determinatũ: & auferens semper deficere faciã similiter: in æquali ergo tempore mouebunt finita, ac infinita. hoc autẽ C est impossibile. nullum itaq; finitum contingit infinitam potẽtiam habere.

Quoniam aũt impossibile ẽ oĩno in magnitudine finita esse potẽtiã infinitã ex ijsdẽ manifestũ est. Sit a maior potẽtia, quæ agit æqua liter in tẽpore minori, v.g. quæ calefacit, aut sanat, & vniuersaliter mouet. Necesse ẽ ergo ifinitũ, cũ potentia eius sit infinita, agere in passibile maiorẽ passionẽ, quam quod finita. infinitum. n. maius est. Non autem hmõi põt esse tempus. Si. n. A sit tempus, in quo potentia infinita calefacit, aut eleuat, & in tẽpore A agit illam eandem actionem potentia finita: accipientes. n. semper potentiam maiorem, ac finitam, necesse est aliquando peruenire ad quod moueat in tẽpore A: augentes enim semper finitum superat omne terminatum, & diminuentes semper diminuitur similiter: mouet ergo finitum in tempore, in quo infinitũ mouet. quod est impossibile. non ergo finita est potentia infinita. D E B

Demonstratio, quòd nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam

G

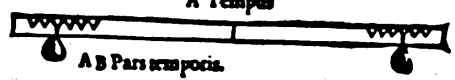

D potentia finita

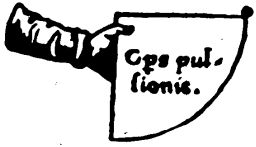

H

79 Cum declarauit impoſſibile eſſ, ꝙ motor finitus moueat aliquod ſi nitum tpe infinito, & hoc, quod dicimus motor finitus, ſtelligim⁹ motorem finitum potentia, & magnitudine. ſed hoc quidem, ꝙ motor, cum fuerit corpus, ſit finitæ magnitudinis, iam probatum eſt I Tertio: ꝙ autem finitæ potentiæ, cum ſit corpus finitum, hoc nondũ manifeſtũ eſt, vult illud hic probare. Cũ.n. habuit ꝙ omnis corporis potentia eſt finita, & adiuxit huic propoſitionẽ. I quam prius probauit, ſ. ꝙ habẽs potentiam finitã non põt mouere corpus finitum tpe infinito, habebit ꝙ hic motus, cuius tps, vt demſtratum eſt, eſt infinitũ, nõ põt fieri a corpore, neq; potentia in corpore exiſtente. Et dixit: Qm̃ aũt ſpoſſe eſt o'no, &c. i. quoniam aũt impoſſe eſt I corpore compoſito ex materia, & forma, ꝙ forma eius agat actione infinita, ex his patebit. Potentia.n. hęc dicta intelligenda eſt potentia activa: potẽtia.n. dupliciter dicitur, activa. ſ. & paſſiua. D. incœpit inducere propoſitiones, quibus conatus eſt hoc ꝓbare, & dixit: Sitq; maior potẽtia, &c. ſit ergo nobis primum, tanq̃ notum per ſe, ꝙ maior potẽtia agit actionem æqualem actioni minoris potentiæ in tpe minori tempore, in quo agit minor illam actionem. Deinde dixit: Neceſſe eſt ergo finitum, &c. i. cum igitur maior potẽtia agit actionem æqualem actioni potentiæ minoris in minori tempore, neceſſe eſt in æquali tempore ipſam agere actionem maiorem quã minor. Vnde neceſſe eſt quòd corpus, cuius potentia eſt infinita, cum ege M rit in id, quod natum eſt ſuſcipere actionem eius, vt cum infrigidauerit, aut caleſcerit, agat in aliquo tẽpore actionem multo maiorem actione corporis finiti in eidem paſſibile in illo tempore. Deinde dixit: Non autem huiuſmodi poteſt eſſe ſemper. i. deſt, corpus autem, cui⁹ potentia eſt infinita, non agere poteſt actionem æqualem corporis finitæ potentiæ in tempore omnino, ſed in inſtãs, quod eſt impoſſibile. omnis enim tranſmutatio, vt demonſtratum eſt, eſt in tempore. Deinde

incœpit

A incipit hoc declarare, & dixit: Si enim A fuerit tempus, &c. si enim po-
fuerimus aliquod tempus, vt A, in
quo potentia infinita agit actionẽ
finitam, vt calefacere, aut eleuare,
aut vniuersaliter mouere, & posueri-
mus φ in hoc eodem tempore, scili-
cet A, agit potentia finita illam ean-
dem actionem: hoc enim possibile
est: continget φ finitum, & infinitum
agant eandem actionem in eo
dem tempore. quod est impossibi-
le. si enim manus in minori tempo-
re facit actionem minorem, quanto
magis agit I minori tempore actio-
B nem illdd, quod est infinitæ potentiæ? Deinde narrauit quomodo po
test inueniri potentia finita, agens
in illo tempore posito, in quo agit
potentia infinita actionem æqualẽ
illi actioni, & dixit: accipiẽtes enim
semper, &c. idest & hoc possibile est
scilicet si posuerimus potentiam in
finitam, quæ agit I tempore aliquo
actionem finitam, & inuenimus po-
tentiam finitam, quę in illo eodem
tempore agat illam eandem actio-
nem, scilicet æqualem illi, eo φ, si po
suerimus potentiam finitam, quæ
C agit in illo tempore actionem mi-
norem illa, quam in eo agit infini-
ta, poterimus augere potentiam fi-
nitam continue, & sic augmentabi-
tur actio eius in illo tempore. sic er-
go continue facientes peruenietur
ad hoc, φ agat actionem æqualem
illi actioni in illo tẽpore. Verbi gra-
tia sit B potentia infinita, & C actio
eius, & A sit tempus huius actionis,
& sit D potentia finita, quę agit in il
lo tempore partem C, vt Quartam,
aut Quintam partem: multiplican
tes ergo D, ita, φ proportio totius ma-
gnitudinis ad D sit sicut proportio
partis B ad C, manifestum est neces- D
se esse, quia illa magnitudo agat C
in tempore A, in quo B, quod est po
tentia infinita, agit, in eodem ergo
tempore agit potentia finita, & infi
nita. Nec potest aliquis dicere nun-
quam peruenire, addendo in magni
tudine finita ad magnitudinem fi-
nitam agentem in illo tempore ac-
tionem, quam agit magnitudo in-
finita: possumus enim semper adde
re super magnitudinem, quousque
actio eius actionem superet, quam-
cunq; determinatam posuerimus.
Posito ergo φ actio terminata est
infinita in tempore terminato, pote E
rimus augere illam magnitudinem
terminatam, quæ deficit in illo tem
pore, actionem augere illam in toto,
φ agat illam in illo eodem tẽpore.
Et hoc est, quod dicitur, necesse est
aliquando peruenire, &c. i. addentes
enim continue super finitum aug-
mentabitur actio eius, ita, φ superet
hoc quodcunq; actionem terminatam
posuerimus: fiet, si continue dimi-
nuentes illud, deficiet actio eius a
quacunq; actione terminata, quam
posuerimus. Et intendis per hoc di-
cere φ illud, quod sequitur addendo F
cõtinue, est simile ei, quod sequitur
diminuendo: non autem voluit pos-
sibile esse magnitudinẽ crescere in
infinitum, sicut est possibile ipsam 3. ph. t. 68. & 69.
diminui in infinitum. Dictum est
n. in Tertio huius libri, & φ aliter se
habet in hoc additio, & diminutio.
Participant autem in hoc, quod hic
intendit, s. φ, si aliqua magnitudo
ponatur terminata, cuius actio est
terminata, & alia magnitudo maior
illa, cuius actio est minor, poterim⁹
augere minorẽ intãtũ, φ adequabit
maiori I actiõe, aut supabit illam, &

G similiter poterimus in tantum dimi
nuere maiorē, q̄ ager actionē æqua
lem minoris: & minorem: & hoc. ſ.
in eodem tempore. Et iſte diſtulit il
Prim⁹ mo lationem huius demōſtrationis ad
d⁹ to mbi finem huius libri. Hæc autem de-
di rōnem monſtratio multiplicitet poteſt fie-
Ariſt. ri, & formari. Poteſt.n. ſic. Hic mo-
tor habet actionem infinitam: omne autem corpus, aut potentia ſ cor
Sz. ſiddas pore non habet infinitam actionē:
hic ergo motor non eſt corpus. Ali
ter autem formatur ſic. Si actio hęc,
quæ eſt infinita, eſt corporis, aut po
tentiæ q̄ corporis: & actio hæc non
H eſt, niſi potentię infinitę talis: & om
ne corpus finitū: neceſſe eſt corpo-
ris finiti eſſe potentiam infinitam.
Deſtruetur conſequens ſic. Non
autem corporis finiti eſt potēta in-
finita, & ſequitur oppoſitum ante-
cedentis, ſ. q̄ actio hæc non eſt cor-
poris, neq; potentiæ corporeæ. Ariſ.
autem perfecit hanc demōſtratio
Deprecſio nē in fine huius libri. In propoſitio
Dubiū. 1. ne autem aſſumpta hic, qua dicitur
q̄ omnis corporis eſt potentia fini-
ta, dubitari poteſt, vtrum contineat
corp⁹ cœleſte, aut non. Si enim
I continet corpus cœleſte, tunc corporis
cœleſtis eſt potentia finita: cui⁹ au-
Dubiū. 2. tem eſt potentia finita, eſt corrupti
bile. Similiter dubitatur de propo
ſitione, qua vtitur in declaratione hu
ius, q̄ omnis corporis eſt potentia fi
nita, qua ſcilicet dicitur q̄, ſi eſſet
potentia infinita, cōtingeret q̄ mo
tus eſſet in inſtanti. Dicet.n. aliquis,
vt quid Ari. dicit conſequens eſſe, ſi
potentia corporea habet actionem
infinitam, ipſam agere non in tem-
So⁹o pre. pore: & non eſt ſequens, ſi actio
infinita ſit potentiæ non corporeę,
q̄ agat non in tempore. Prima qui
dem queſtio valde difficilis eſt, & K
multum ſcrupoloſa. Et Alex. in quo Alex.
buſdam ſuis tractatibus inquit, q̄
corpus cœleſte adeptum fuiſſe q̄ti
tatem a ſuo motore, qui non eſt i
materia ſecūdum hoc ergo eſt ali-
quid, quod poteſt corrūpi, & tamen
nunquam corrumpetur. & hęc Pla-
tonis eſt opinio, ſ. aliquid æternum
eſſe, quod poteſt corrumpi. Ari. Lau
tem in fine primi li. de Cœ. & mun
do probauit impoſſibile eſſe æter-
num, cui inſit potēta ad corruptio-
nem. Ioannes autem Grammaticus
nemine ſibi renuit quæſtionem con
tra Peripateticos in eo, q̄ opinat q̄
mundus ſit corruptibilis & genera-
bilis. Et hęc dubitatio è fortior om
nibus dubitationibus, quę poſſunt
accidere his: maxime cum Ariſt. ex-
preſſe dicat in ſecundo de Cœlo, &
mundo q̄ Cœli eſt potentia finita:
vbi reddit cauſam quare nō ſunt
Cœlo ſtellę maiores his, quę ſunt
illi. ſi enim (dicit) hoc eſſet, fatigare
Audiens autem Auic. verba hęc Ari Auic⁹ in
ſtbo. qui tam audiet at verba Alexan. 2. cœlo.
opinatus eſt duplex eſſe neceſſarium,
neceſſarium. ſ. ex altero contingēs,
& poſſibile ex ſcipſo, & neceſſarium
ex ſe. neceſſarium quidem ex alio,
vt Cœlum, neceſſarium vero ex ſe, vt
motores Cœli. Nos autem dicim⁹ Auerroi
q̄ ex vi verborum Ari. in hac demō ſtratione apparet q̄ potentia ei⁹ paſ ſibilis
ſiua, ſ. ſuſceptiua motionis eſt finita. ſicut.n. actio infinita non eſt for
mæ in corpore, ſic paſſio finita nō
eſt formę in corpore, ſ. cōpoſito ex
materia, & forma. Omnis forma
eſt potentia finita, ſiue ſit actiua, ſi
ue paſſiua, cum ſit diuiſibilis ſecūdū
diuiſibilitatem corporis, & omne cor
pus ſit finitū. Et, ſi poſſet eſſe, q̄ poté

A tia in corpore, compositō ex materia, & forma susciperet motionē in infinitum, tunc infinitum eēt maī infinito. idē. n. corpus sensibile, quō maius fuerit, tanto tempus, I quo susciput motionem a suo motore, erit maius. Si ergo aliquod corpus posuerimꝰ hmōi, ſ. q susciperet motionē infinitam, tunc quod maī est debet suscipere motionem longiori tempore, & sic infinitum susciperet infinitum, quod est impossē. Ex hoc ergo patet corpus a cœleste nō cōponi ex materia & forma, & ipm esse simplex, & q forma ipsius nō habet subsistere per ipsum, & q ipsa ē, quæ mouet ipsum, & q in ipso non est forma materialis omnino. Dubitabat aliquis ex hoc, quod dictū est in libro de Cœlo, & mundo ipsum, esse neq; graue, neq; leue, & ipm habere naturam, quæ est hmōi: qđ nos illic declarabimus: & sicꝛ declarabimus illic verbum Ari. quo dixit Cœlū habere potentiam finitā. Dupliciter enim potentię motiuę pñt dici infinitæ, aut quia actio earum nunquam cessat, aut quia motio earum est tantę velocitatis, q non inuenit̄ magis, ſ. q illud, quod ab his mouetur, velocius mouetur oī mobili. Quòd aūt aliqua potētia sit infinitę motionis ſm hunc modū impossē est, nisi motus posset fieri ſ instanti, ſ. q aliqua potētia sit, quę instātā facit velocitatē in ipsum, qđ mouetur. quāto. n. maior fuerit motor, tanto motio eius erit velocior. Motores igitur, siue materiales fuerint, siue non materiales ſm hunc modum conueniunt in hoc, q motio eorum sit finita. vnde corpora cœlestia excedunt se inuicem in velocitate, q̄ius motores eorū sunt nō in materia. Ergo ſm hunc modū dixit, Cœli potētiā esse finitam, & q̄, si ineſſent ipsi ſbłię plures, aut maiores, aut destrueretur motus eī, aut tardaret. sed hoc diligentius manifestabitur in suo loco. Et hęc dubitatio est maxima dubitationum, quę accidunt in hac ſcientia: & non mihi determinata nisi cum grandi labore, & in temporevitę meę nō mo dico. Ad secundam autem qōnē, qua q̄rit, vt q̄, si posuerimus actionem infinitam in corpore, sequitur q̄ motus sit non in tempore, & non sequitur, si posuerimus actionē infinitam esse potentię non in corpore, sic respondentes dicimus q̄, si posuerimus actionem propriam esse corporis, sequitur q̄ insit ei potentia infinita: si autem posuerimus aliquꝰ non corporis, tunc potentia illiꝰ nō poterit dici finita, aut infinita. finitū. n. & infinitum solum de corporib⁹ dici possunt. & sic sola actio illiꝰ dicetur infinita. Si autem potentiā infinitā posueris in corpore, sequitur q̄ motio eius sit non in tempore. qđ est impossibile. Si vero illam posueris non in corpore, tunc non dicetur finitum, aut infinitum, eō, q̄ nō est in corpore. Non ergo sequitur q̄ sit mouens non in tpe. cum in his non poterit intelligi vna potentia maior alia, eō, q̄ non sint corporeę potentię. maius. n. & minus solius est quātitatis. Vnde, si dixerimus potentias esse in corporibus, tunc actio earum erit proportionalis, ſ. q proportio potentię motiuę ad potentiam motuam est sicut proportio velocitatis motus ad velocitatem. Existentibꝰ autem non in corpore non est proportio. cum proportio sit hus est magnitudinis ad magnitudinem, vel

Sopra. 40. Melioré ſ de solutē qre. ſ. e. d ſuba oēb.

Finitū, & infinitū solū de corpi bꝰ dicipñt idē 1. ph. t. 15. & 3 ph. 55. & 56.

In potentijs coelestibus non ſ̄ intelligi, q vna sit maior altera: nā maius & minus sunt solū ſm quantitatē. d. phoc 35 7. phy.

G eorum,quæ inſunt magnitudini,eo
q inſunt ei. & hæc manifeſta ſunt
per ſe. Reuertamur ergo ad verba
Ariſtotelis.

Neq igitur nec in infinito finitum.attamen continget in minori magnitudine,maiorem potentiam eſſe,ſed adhuc magis in maiori maiorem. Sit igitur id, in quo A B,infinitum. pars igitur B C habet potentiam aliquã quæ ſ aliquo tempore mouit D, in tempore,ſcilicet in quo E F. Si igitur ipſius B C duplum ac
H capiam, in dimidio mouebit tẽpore ipſius E F: ſit enim hęc proportio: quare in F H mouebit. ergo ſic accipiendo, ſemper ipſum A B nunquam tranſibo:tẽpore autem dato,ſemper minus accipiam:infinita ergo potẽtia erit: omnem enim finitam potentiam excedit. Omnis autem finitæ potentiæ neceſſe eſt finitum eſſe & tempus. ſi enim in quodam tanta,maior in minori quidem,ſed determinato mouebit tempore,ſecundum conuer-
I ſionem proportionis. Infinita autem omnis potentia eſt, vt & multitudo,& magnitudo, quæ excedit omnem finitam.

Neque infinitum habere virtutem finitam eſt poſsibile, licet in minori magnitudine poteſt ineſſe maior potentia: tamen, cum hoc fuerit,dignum erit quod in maiori ſit maior. Sit ergo A B infinitum. B C igitur eſt potentia, quæ mouet D in aliquo tempore.ſit ergo illud tempus H Z. B C ergo duplicatum mouet in medietate temporis H Z. proceda mus ſic igitur, & ſit illud tempus Z T. cum ergo ſic proceſſerimus ſemper, nũquam K *perueniemus ad conſumationem A B: de tempore vero poſito ſemper accipiemus minus: ſic igitur erit virtus infinita. Neceſſe eſt enim cuiuslibet potentiæ finitæ tempus etiam eſſe finitum. nam ſi hæc potentia mouet in hoc tempore,quæ maior eſt illa, mouet i tempore minori illo: ſed tamen illud tempus eſt determinatum, cuius proceſſus eſt econuerſo. Virtus autem* M *eſt infinita eo modo,quo numerus. magnitudo vero,quæ excedit omne determinatum.*

De-

A *Demonſtratio, quod nullum quantum infinitum habet potentiam finitam.* D

Tempus minimum, in quo quantum infinitum potentiæ finitæ mouet B.

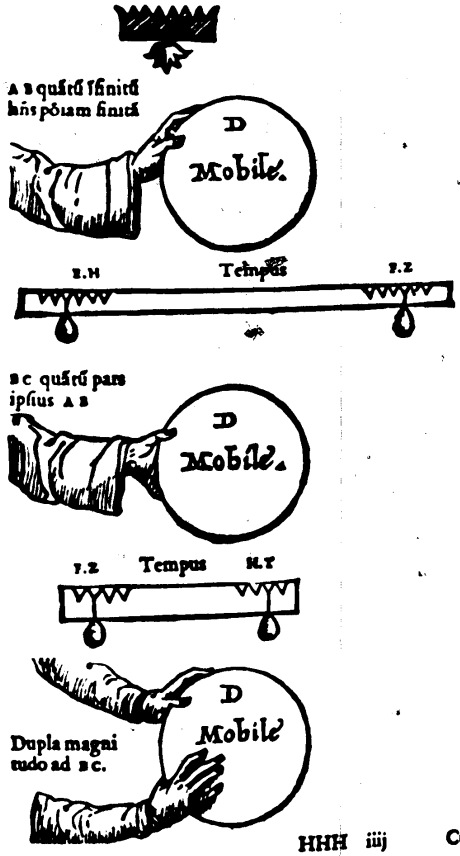

G Cum dicturus ꝙ in magnitudi
ne finita impoſſ est esse potẽtiã
infinitã, vult nũc ecõuerſo dicere, ſ. qñ
in magnitudine infinita nõ põt eſſe
potẽtia finita, dicẽdo: Neq; ĩfinitũ
habere, &c. i. & ſicut in magnitudĩe
finita nõ põt eſſe potẽtia ĩfinita, ita ẽt
ecõuerſo ĩ magnitudĩe infinita nõ
põt eſſe potẽtia finita, ſed finitũ finito,
& infinitũ ĩfinito. Sed, quia ĩ hoc
ducit ambiguitatẽ hoc, ꝙ in corpore maiori inuenit̃ potẽtia minor, &
ĩ minori maior, dixit: licet ĩ minori,
&c. hoc c.n. facit dubitare aliquẽ, cũ
poſſet dicere, cum in maiori corpo-
H re inuenim⁹ minorẽ potẽtiã, qd ĩgit̃
phibet in infinito, eo, qd eſt maius
minori, ineſſe potẽtiã eĩ, ꝙ ineſt finito, eõ, qd eſt minus. ſed hoc non
põt ſtare, quia, cũ cõtinue duplicauerim⁹ mai⁹ corp⁹, cui⁹ potentia eſt
minor, peruenietm⁹ ad corp⁹, cui⁹ virtus eſt maior minoris corporis. &,
quia infinitũ ſemper põt duplicari,
iõ potẽtia eius dẽt eſſe maiori potentia cuiuſlibet corpis: immo nõ ẽ aliqua cõparatio inter illas, & potẽtias
infinitorũ corporũ. vnde dixit quaſi
ſoluens: tñ cũ hoc fuerit, &c. D. litte
ris explificat, poſito ꝙ corp⁹ infiniI tũ hẽt potẽtiã finitã, ſiſt minori corpori ineſſe maiorẽ potentiã, eiuſdẽ
videlicet ſpẽi, & dixit. Sit ergo A B
infinitũ, &c. i. ſit ergo magnitudo ſinita A B, & de ĩfinito A B ſumem⁹
aliquã partẽ, vt B C, ponẽdo ꝙ ĩ hac
parte ẽ potẽtia, q̃ mouet illã mobile, qd mouet infinitũ corp⁹ ĩ aliquo
tpe, & illã mobile, qd. ſ. mouet ab in
finito corpe, & idẽ a parte illi⁹ ſit D.
D. dixit: ſit ergo illud tpꝰ H Z. & vult
quidẽ dicere, quia manifeſtũ ẽ ꝙ B C
qd ẽ pars A B, mouet in minori ptẽ
tpis eo. ĩ quo totũ A B mouet, D, cũ
potẽtia A B, ſit maior potẽtia B E. K
Poſtea dixit: B C ergo duplicatũ, &c. Proprie
quia iã ꝓbatũ eſt ꝙ maior motor
idẽ mouet mobile in minori tpe, &
ꝙ tpis ad tpis ꝓportio ẽ ſicut motoris ad mobile. Poſt hoc dixit: ſi ergo hoc neceſſerim⁹ &c. i. &, cũ hoc mõ
neceſſerim⁹ ĩ duplicatione illi⁹ partis, ſ. ꝙ duplũ duplicet, & hoc duplũ
ſic duplicet, cõſtat ꝙ neceſſe eſt peruenire ad magnitudinẽ aliquã, quę
moueat D in tpe minori eo, in quo
mouet A magnitudine illa infinita,
cuius potẽtia eſt finita. Ponat igit̃
nos peruenire ad illã magnitudinẽ, L
eã infinita magnitudo nõ cõſumat
p ſuas duplicãdas partes, tpis vero diminuit ſemp parte duplicata, & illd
tpis ſit H Z. Et hoc voluit dicere his
verbis: cũ ergo ſic neceſſerim⁹, &c. i.
duplicatio quidẽ p B C dẽt eſſe aliqua pars A B, quia nunq̃ per duplicationem partis B peruenietmus
ad A B conſumendũ, cum ſit infinitũ. D. d. de tpe vero poſito, &c. i. &,
cũ talis duplicatio ſemper ſit poſſibilis, & impoſſe eſt ad tpus peruenire minus illo poſito, in quo A B mouet D p aliquod ſpacium, ſ. magnitudo infinita, cuius virtus eſt finita. M
Poſt dixit: ſic igitur erit virt⁹ infinita, &c. i. ex quo ſequitur ꝙ in infinito corpore ſit potẽtia infinita: quod
eſt contra poſitum. D. d. Neceſſe eſt
. n. &c. i. hæc quidem virtus eſt infinita: quia tpus, in quo mouet, ſem
per minoratur in infinitũ: tpis vero
potẽtiæ finitæ eſt finitum, cum moueat tpe, in quo minor nõ põt movere. Et hoc intendebat, cũ dixit:
nã ſi hæc potẽtia, &c. i. & hoc neceſſe eſt. nam, ſi aliqua potẽtia mouet
aliquid in aliquo tpe, potentia, quę
eſt maior illa, mouebit in minori

tpe

A tpe illud idē: sed, qa excessus est determinat⁹, necesse é puenire ad tps determinatū in paruitate, i. q̄ I minori illo aliqd nō pōt mouere. Et I-tēdit p hoc, qđ d. ecōuerso, q̄ si maior magnitudo fuerit dupla minoris, erit tps motiōis illius huius mediet⁹, cū cōcāt qdē reuertim, sed é ecōuerso. Post d. Virtus aūt est infinita eo mō, quo numerus. i. potētia aūt, q̄ in hoc corpe infinito posito, s. q̄ est infinitū, erit infinita, qa crescit p cremētū corporis: cū aūt crementū corporis est infinitū, cōstat q̄ & virtus ét in infinitū est: quare
B virtus é infinita. D. magnitudo vero, &c. hęc vero magnitudo é ifinita, cū habeat infiniti diffinitionē. é. n. maior oī magnitudīe termīata.

Est aūt & sic demīrare hoc. ac cipiemus. n. quandā potētiam, eandē genere ei, q̄ est in infinita magnitudine, in magnitudine finita existētē, q̄ mensurabit eā, quę in infinita est, finitam potētiam. Quod igitur non infinitam contingit esse potētiam in finita magnitudine, neq̄ finitam in ifinita ex his palam est.

Hoc quidē aliter pōt declarari
C *sic, ponendo quōd aliqua potentia eiusdē generis illius potētię, q̄ est i magnitudine infinita, sit in potētia finita. fic ergo erit potentia in quatitate potētię finite in īfinito. Quoniā aūt īpoßibile ē potētiā infinitā in finita esse magnitudine, aut potentiā finitam esse in infinita magnitudine manifestum est.*

81 Dicit & hoc idē possumus oñdere alia via. cū. n. poluerimus infinitū corpus, in quo sit virtus † infinita, pole erit ponere virtutē eiusdem generis cū illa prīa virtute, et ei equalē in magnitudine finita: & sic potētia, q̄ est in corpore finito, erit equalis potētię, q̄ est I corpore ifinito. qđ est impolē, virtus. n. eiusdē generis, q̄ corpori iest maiori, maior existit, quāto magis q̄ est in ifinito corpore erit maior illa, q̄ é I finito. Et, cū oñdit hęc duo, fecit de eis mētionē, & d. Q̄m aūt impolē est, &c. & hæc cōuersio nō facit ad ꝓpositū declarādū, sed tñ oſtēdit illud, vt ex eo ac quiratur, q̄m est causa propinqua. D ta. L. hanka

De ißs aūt, q̄ feruntur, bene se habet dubitare quandā dubitationē primū. Si. n. oē, qđ mouetur, mouet ab aliquo, q̄cūq; nō ipsa seipsa mouent, quō mouēt aliqua cōtinue, nō tāgēte eo, qđ mouit, vt proiecta. Si aūt simul mouet & aliud qd, is q̄ mouit, vt aerē, qui, cū mouet, mouet, sīt impolē est primo nō tāgēte, neq̄ mouēte moueri, sed simul ośa & moueri, & q̄escere, cū id, qđ primū mouet, cessauerit. & si facit, quēadmodū lapis, velut si mouet id, qđ mouit. Necesse aūt est hoc qdē dicere, q̄ primū mouēs facit, vt possit mouere aut aer hic, aut aqua, aut aliud qd hmōi, qđ aptū natura est mouere, & moueri, sed nō simul cessat mouere, & moueri, sed moueri qdem simul, cū mouens cessauerit moueri, mouēs ət adhuc ē. quapp mouet quid alīq cōtiguū. et hoc eadē rō est. Cessat aūt, cū I ipso cōtiguo minor fuerit virtus, q̄ vt moueat. tūdē

G tãdẽ aũt ceſſat, eſſi nõ ampli⁹ fe-
cerit prius mouẽs, ſed motũ pa-
tiẽs ſolũ. hęc aũt neceſſe ẽ ſimul
ceſſare, hoc quidẽ mouere, hoc
ãt moueri, & totã motionẽ. Hic
igr̃ ſ ꝝs, q̃ pñt aliqñ qdẽ moue-
ri, aliqñ aũt ceſſare, fit mot⁹, &
nõ cõtinuus, ſed vr̃. aut. n. exi-
ſtẽtũ cõſequẽter eſt, aut ſe tan-
gẽtiũ: nõ. n. vnũ mouẽs ẽ, ſed cõ
tigua adinuicẽ ſunt. Quapp et ſ
aere, & ſ aqua fit hmõi motus,
quẽ dicunt qdẽ circũobſiſtẽtiã
eẽ. Impoſſt aũt ẽ aliter dubitata
H ſoluere, mſi dicto mõ. Circũob-
ſiſtẽtia aũt fit' oſa moueri facit,
& mouere: quare et ceſſant: nũc
ãt vr̃ vnũ aliqd cõtinue moue-
ri: ab aliquo igr̃: nõ. n. ab eodẽ.

De hu aũt, q̃ loc aliter mouen-
tur, bonũ eſt prius inducere quãdã
dubitationẽ. Nã ſi oẽ, quod mone-
tur, ab aliquo mouetur, ſ. dũ illud
a ſe nõ mouetur, quo q̃dã continue
monẽtur ſine eo, quod cõtingat mo-
torẽ, v.g. quod proijcitur, aut quod
ſagittatur. Et ſi motor moueat cũ
I *hoc ẽt aliud, vt aerẽ, et, cũ mouẽ-*
tur hoc, monet, tamẽ ipoſſibile eſt
ipſũ moueri, niſi primũ tagat, aut
moueatur: ũmo neceſſe ẽ ſimul oĩa
moueri, et ſimul quieſcere, cũ pri-
mus motor quieuerit. ſimiliter eſt
et, ſi etiã facit, ſicut facit lapis, ſ.
magnetes, v.g. quoniã illud, quod
mouet lapis, quod ẽ ferrũ, mouet, ſ.
attrahit ferrũ, a quo mouetur, &
ſic monet. Hoc autẽ debet conceda-
de neceſſitate, ſ. quod primus mo- K
tor ẽ, qui hoc facit. v.g. qui mouet
aerẽ, cũ fuerit hmõi, aut aqua, aut
aliud, quod tamẽ eſt mouere, &
moueri, ſed nõ debet in ſimul quie-
ſcere ab hoc, quod mouet, et mo-
ueatur, ũmo ceſſat ab hoc move-
ri, quod mouetur, ceſſãte eius mo-
tore a mouere, et ad hoc remanet
monendo. vnde vnũ mouet aliud ſ
hs ſuccedẽs. et procedit iſtud aliud
ẽt hoc eodẽ proceſſu. Motus aũt ſi-
lius queſcet, cũ virtus mouẽdi di- L
minuitur in ſucceſſiõe paulatim.
et vltio ceſſat, quãdo motor pẽnul-
timus pervenerit ad hoc, quod ni-
hil agat, ſed ſolũmõ monetur. hoc
aũt neceſſario ſunt ſimul, ſ. motorẽ
quieſcere a mouere, et motũ a mo-
ueri, & ipſe motus oĩo. Hic quidẽ
motus, eſt motus, qui ſit in eis,
q̃ poſſunt aliquãdo moueri, aliquã-
do quieſcere, et nõ cõtinuus, ſed vi-
detur motor. n. nõ ẽ vnus, ſed ſunt
q̃ ſuccedunt ſibi inuicẽ. Vnde tale M
motus nõ fit, niſi ĩ aere, aut aqua,
qui a quibuſdã attribuitur, et ſuc
ceſſoris, et ab ea denominatur. Sed
pdictã a qõnes aliter, quã nec ani-
mus, nõ poſſunt ſolus. Succeſſio aũt
facit omnia ea mouere, & moue-
ri: vnde oportet quod quieſcant:
ſed nos videmus vnum idem con-
tinue moueri: quare neceſſe eſt ip
ſum moueri ab aliquo: mouetur
enim ab vno eodem.

Hzc

A Hꝛe qꝫ, vt d. auctor eſt. Si oꝫ, qđ
81 mouet, mouet ab aliquo motore, q̄
re ꝯđ mobilia mouẽt, cũ motor il-
lorũ ſit ſquiete. ex hoc. n. ſequt alte-
rũ triũ: aut ꝙ ahḡd moueat ſine mo
tore, aut ꝙ motor, cũ ſit corpus, mo
ueat aliquid abſq; eo, ꝙ moueatur,
& ſine eo, ꝙ tangat illud, qđ moue-
tur, aut dicatur ꝙ primus motor ꝑt
mouere, non continue. Quę aũt in-
ducunt hãc q̄ñe ſunt illa, quę pro
ijciuntur, aut ſagittantur. videmus
.n. lapidẽ proiectum moueri, cum
manus, quę mouerit, iam quieſcit:
ſili de ſagitta a chorda. Hanc quę-
B dem q̄ñe opponit illis propoñibus
qbus vſus eſt in ꝓdicta declaratio-
ne, ſ. oꝫ motũ habere motorẽ, & ip-
ſum nõ mouere, niſi cũ moueatur,
cum ſit corpus, & ſuper hoc funda-
bat prius hoc, qđ fuit declarare, ſ.
ꝙ ille motor nõ eſt corpus. &, quia
ẽt contradicit huic, qđ oſtẽſum eſt:
q̄ñ primus motor cõtinue mouet.
& ió d qũo ꝯđ continue moueantur.
&c. Poſſ d. Et, ſi motor mouet
ẽt hoc aliud, vt aeré, &, cũ hoc mo-
ueatur, mouet. i. &, ſi aliquis dixerit
ꝙ huius cã eſt, ꝙ motor in hmõi
mouet cũ illo, qđ mouetur ab illo,
C aliud, qđ mouet illud motum, q̄ñ
primus motor ceſſat. v.g. q̄ñ man⁹
mouet lapidem, mouet cũ illo aeré.
quare accidit ꝙ, cum manus ẽt nõ
mouet lapidẽ, ſtatim ſuccedit et aer
in mouendo lapidẽ: deinde mouet
ẽt eodem motu aliũ aeré cum lapi-
de: vnde accidit ꝙ ſecũdus aer mo-
uet lapidẽ primo quieſcente motus
ergo lapidis vt quaſi cõtinuus, cũ
ſint ſucceſſiue à pluribus: ſucceſſio
quidẽ nõ ceſſat, quouſq; motus ceſ
ſet. Poſt hoc d. tñ impoſſibile eſt ip-
ſum moueri, niſi primũ tangat, aut
moueat: Imo neceſſe ẽ, &c. ſ hmõi D
ſolo nihil aliud eſt q̄ mutare quæ-
ſtionẽ de lapide ad aeré, aut aquã,
& vſq; ad illud, qđ, cum primo mo-
to mouetur à primo motore. Quę-
rendum eſt. n. ẽt de aere, quare poſt
quietem manus remanet aeré mo-
uere lapidem, cum non moueat la-
pidem, niſi moueatur, nec moueа-
tur, niſi manus moueat. oportet igi
tur omnia omnino quieſcere, quã-
do primus motor quieſcit, & moue
ri, cum ipſe moueat. Et hoc voluit,
cum d. Imo neceſſe eſt ſimul om-
ma moueri, & ſimul quieſcere, cũ
primus motor quieuerit, i. aer aut E
chorda, aut his ſimilia. Poſt d. ſimi-
liter eſt & ſi etiã facit, ſicut facit la-
pis, ſ. magnetes, &c. i. ſimiliter rema
net qõ. manus. n. non mouet illud
proiectũ, niſi mouẽdo prius aerem:
vt dicamus ꝙ lapis magnetis attra-
het ferrũ, qđ ponitur v tra primum
ferrum, mediante attractione eius
ad primũ ferrũ. D. d. hoc aũt debet
concedi de neceſſitate, ſ. ꝙ primus
motor eſt, qui hoc facit. i. ſed opor-
tet nos concedere de hmõi mobili-
bus primum motorem ẽ cauſam
motus eorum oĩum de primo ad vl
timum. Quod autẽ eſt conſideran- F
dum, eſt, qũo ſit cauſa eorum mo-
tus. hoc quidem, vt d. auctor, conce
dendum eſt, cum huius mobilium
motus ſequatur in velocitate, & tar
ditate potentiam primi motoris, &
eius debilitatem, ex quo poſſumus
ſcire primum motorem ẽ cauſam
huius motus de initio ad finem. D.
innuit modum, quo hmõi motus
põt fieri exemplificando, & d. v. g.
qui mouet aerem, cũ fuerit hmõi,
aut aquam, aut aliud, &c. i. v. gra. ꝙ
primus motor, vt dicas, manus mo-
uet

G uet aere, aut aqua, & vſq; medio, qđ innatũ ẽ mouere, & moueri. Poſt dicit: cum fuerit huiuſmodi. i. cũ fuerit eo modo, quo eſt mediũ, ſ. quia expirtur ad hoc, q̃ ſimplicia corpora moueant ſ illo, oñium ẽ. n. qſm ni ſi mediũ eſt, nunq; lapis, neq. aliqđ ſimplicium corporũ moueret, neq. naturaliter, neq. ſm violẽtã. hoc autẽ ꝓfecte declarabit l. iij. de Cœ. & mũdo. D. d. ſed ñ dẽt ſil yeſcere ab hoc, q̃ mouet, & mouetur: ſed de motu horũ ſimplicium partiũ cõuerſio eſt ex, qđ ẽ de rebus mobilib⁹, terminatã figurã hñtib⁹ in ꝓtibus: i. ſimplicium corporũ paſſibilitũ nõ opꝰ vt ſiſt ceſſet idẽ a mouere. & a moueri: ſicut accidit hic in ꝓtib⁹ corporũ, terminatã figurã hñtiũ, & ſ corporib⁹ cõtrarijs, q̃ ſibi adhęret iuicẽ, ſ. hñtib⁹ figurã. Poſt d. 3mo ceſſat ab hoc, q̃ mouetur, ceſſante ei⁹ motore à mouere. & ad hoc remanet mouẽdo. i. ſi re ec ꝙ mouetur. Et hoc, qđ autor dicit, manifeſte vr ſenſu ſ motu aq̃ à lapide ꝓiecto in illã. Videmus. n. ꝓpẽ, ſ ſeq; lapidẽ. moueri vndiq; D. trãſferẽ motus ab illa parte ad partẽ cõſequẽtẽ: D. de illa ad alia, quouſq; ceſſet. Partes vero aq̃ nõ ſiſ moueri, ſicut ſiſ mouentur ꝓtes figuratæ corporis. & hoc patet ſ circulis, q̃ in aqua fiũt, qñ lapides cadũt in ea. Sic igit hui⁹ mot⁹ eẽt ſimilis motui ſ rebus mobilib⁹ terminabilibus, oportereſet eos ꝓtes aeris, & aq̃ ſiſ moueri de primo vſq; ad vltimũ, & expelli in eũb⁹ ꝓtib⁹ mũdi intãtũ, q̃ ſ totũ fieret imũdatio, aut corpus intraret corpus. qđ ẽ impoſſe. Sed hęc corpora ab extrũſecis recipiũt dẽſitatẽ, & raritatẽ, & recipiẽdo dẽſitatẽ quaſi recipiũt aliquã penetrationẽ in ſuis partib⁹. Nã, ſi nõ reciperet penetrationẽ, aliquã, oporteret ẽt q̃ motus K eorũ olim ſiſ eſſet, ita, q̃ vltim⁹ terminꝰ mũdi expelleret ẽt. &, ſi iſte ꝓtes ꝓfecte penetrarẽt ſe inuicẽ, tñc nõ moueretur de aqua, niſi quãtũ poſſibet corp⁹, qđ cedãt illa. Eſt igit quaſi mediũ ſuer eẽ ſpirituale, & corporale. ſm ergo naturã ſpirit⁹ accidit in ꝓtib⁹ aliqua penetratio: vñ vidam⁹ diuerſos mot⁹ nõ ſpedim a ſeminicẽ ſ aqua: ſm vero corporeitatẽ expelliũt ſe inuicẽ, ita, q̃ ex eis duob⁹ ẽnitia q̃ act mot⁹ in eis ẽ, q̃ trãſferꝰ ꝓ ſe, & lapis proiectus de neceſſitate trãſferꝰ ꝓ trãſlationẽ illa⁹ ꝓtis, q̃ deſert motũ, & ceſſat illa ceſſante. Illa L qđẽ ꝓs nõ ẽ eadẽ, nec ille mot⁹ ẽt hic ſiſ plumb⁹ ꝓtib⁹: ſed fit quaſi ſucceſſiue, & ſm trãſlationẽ de vna ꝓte ſ aliã: vt accidit eis, in quibus cadit trãſferẽ de vna ꝓte ſ aliã. Et vſq; motus ſagittę in aere ſimilis ẽ multum motui nauis in vnda, q̃ portat eã: q̃ exiſtimat eẽ vn⁹, cũ ſit mot⁹ ſucceſſiuus ꝓ vndationẽ, q̃ fit ſ aqua: & talis vndatio fit ſ aere. Manifeſtũ ẽt ergo, ꝙ cã huius, q̃ iſte ꝓtes nõ eẽs ſiſ mouẽt, ẽ penetratio, q̃ accidit eis inuicẽ: ſm. n. hũc modũ aſſimilat eis, q̃ mouet ab intimo ſpatij vſq; ad hnẽ, qđ mouet ꝓ ſe. Aqua. n. & aer talem M hñt naturã, q̃, cũ accipiũt ꝓtis ſpiũ mouẽdi ab alio, mouent ꝓ ſe: ſm vero q̃ illa penetratio nõ ẽ vera, cũ ille expulſuo, accidit q̃ mot⁹ expellẽtis, & expulſi ſunt ſiſ. Cã ãt huius olim ẽ, qa hęc corpa carẽt figura, & termino, & multũ vicinant in natura naturę materiei. Sic igit dẽt ſ telligi mot⁹ horũ ſimplicium humidorũ. Et qñ differũt ſ hoc a liccis, & hñtib⁹ terminũ, & figurã poſt d. vñ vnũ mouet aliud ſibi ſuccedens, &c. i. &, qa mot⁹ ꝓũ horũ corporũ nõ

Sunt modo ꝓprie alterum ꝓtes corporis moueri aliter, vt violenter. Met. 4. lib. 7. & 8. cap. 15. & 4. cæl. 22.

H

Ratio quare mot⁹ ceſſat.

A nō fiūt fil, qñ mouēt sese uicē, accidit q̄ thot⁹ i eis sit tali mō, q̄ succedāt sibi inuicē, & sequant sese uicē, & nō mouent sil. D.d. Motus aūt illi⁹ quescat, cū uirtus mouēdi diminuit, &c. i. motus aūt istarū partiū iō quescit, quia uirt⁹ motiua ñ cessat diminui, & deprimi in illis ꝑtibus, q̄ mouēt sem inuicē successiue, adeo, q̄ in ultia parte nō remanet mouere, sed solū modo mouere. sm. n. q̄ intrat aliā, nō habet nisi uirtutē, qua moueat illā, sm uero q̄ intrat, mouet. quare nō sequit q̄ mouere, & moueri inci piat hīc, nec ēt q̄ nē, qđ mouet ex eis,

B moueat. nā, si hoc esset, o nō totus mūd⁹ expelleret. Et iō d. & ultio cessat, qñ motor penultimus puenerit ad hoc, q̄ nihil agat. i. & ille pres cessant a motu, qñ illud, qđ mouet, qđ sequit ꝑs quiescēs, nō pōt mouere, neq, agere, sed solūmō mouet. hæc .n. uirtus nō cessat diminui ī ꝓtib⁹, q̄ mouēt, adeo, q̄ cesset. Et tu debes scire, qm hç. expō nēa nō intelligitur ex expōne Themist. ī hoc loco. vñ ut nobis q̄ ēt nos nō ītellexim⁹ ꝑfecte hūc locū, misi apd laboré nostrū circa expōné huius libi. Et, cū narrauit modū, sm quē mouēt sese

C uicē hmōi mobilia, q̄ nō actu sunt distincta, nec sunt pres ei terminatę, & figurate, incepit ēt narrare quali ter sit de mobilibus, q̄ figurā habēt, & terminū. Et d. hoc aūt necessario sum sil, i. motoré quiescere a mouere, & ré motā a mouēti: & ipse motus o nō. i. q̄ nō accidit ī corporib⁹ humidis carētib⁹ figuris. huius aūt cām ā ꝑdixim⁹. Post hoc d. Hic q̄dē mot⁹ est talis mot⁹, qui fit ī eis, q̄ ꝑt aliq̄n moueri, aliq̄n quiescere. i. tā talis motus nunq̄ ꝑt fieri ī corpore cœlesti. hoc. n. corp⁹ sp mouet i tū ē, hæc uero aliq̄n mouent, aliq̄n quiescūt. Post hoc d. & ñ ē cōtinu⁹, sed ui. i. & ille mot⁹, sl apsdrs: aere, siue ī aqua, nō ē uere cōtinu⁹, cū tñ sensui uideat cōtinu⁹. D. dedit ca ī, quare caret cōtinuatiōe. & d. motor .n. nō ē vn⁹, sed sunt aliqua, q̄ succedūt sibi inuicē. i. huius aūt cā ē, qm mot⁹ cōtinuus nō pōt ee, nisi unius motoris, & vn⁹ moti. in his aūt motor nū ē unus, sed plura, q̄ succedūt sibi inuicē tali mō, q̄ vn⁹ mouet post aliū successiue vnā ré motā. Et, qa talis successio ē propria eis, q̄ mouētur ī corporib⁹ humidis simplicib⁹, d Vñ talis motus nō fit nisi in aere, aut ī aqua. D.d qui quibusdā attribuit successioni, & ab ea denominatur. i. & iste mot⁹ ē, qui a quibusdā hoibus attribuit successiōi. i. dicunt successionē eē cām illius, s. successio né partū aeris expulsi in loco, cum ꝑtia ꝑs aeris, q̄ expellit a proijciēte, expellat partē aeris succedēt⁹, & succedat ei ī illo loco, & sic seda tertiā, & tertia quartā, & unaquaq; cedit ꝑcedēti. & pp hoc appellant hmōi motū successiuū opinātes successio né esse cām motus illius, qđ ꝓiicit ī aere, aut in aqua. Et post hoc d. Sed ꝑdictę cōnes aliter, q̄ ſnarrauim⁹, nō ꝑt solui. i. sed illa qō, quā ꝑdixi mus de motu, nō soluit dicēdo successionē eē cām hmōi mot⁹, & vīr, nec alio mō, q̄ ꝑdixim⁹. Post dedit eām, quare nō ꝑt solui ꝑ successionē, & d. Successio āt facit ea oīa moueri, & moueri: vñ op⁹ q̄ quiescāt i. succ⁹ un. n. videri mouere scīnuicē, & moueri illi⁹: quapp debēt ī simul quiescere. q. d nō accidit ī ꝓtibus aeris successiuis. D.d sed nō, videm⁹ nū idē cōtinue moueri: quare necesse est ipsum moueri ab aliquo.

D ꝓ moueri innati ē. lib. 9 me. c. 17.

E Vid. c. 69 q̄ra. ꝑ. et 86. Opio Platonis.

F

Corp⁹ cœlle sta-

G quo.i.sed iã probatũ est aliquid eẽ, qđ continuc mouetur: quare oportet ꝙ moueatur ab vno motore. ex predictis.n. patet, ꝙñ eius, qđ a pluribus mouet, mot⁹ nõ erit cõtinuus. Idẽ ex hoc declaratur, quo ꝙ stellarũ motus nõ est i medio, nã, si eẽt, nõ eẽt cõtinuus, posit d. mouetur. n. ab vno eode. t. nõ. n. mouet, nisi ab vno eode, s. cuius mot⁹ est cõtinuus.

Mot⁹ erit, qđ a plurib⁹ mouet, si est cõtinuus. Idẽ Lucas 49.

Qñ aũt in ijs, q̃ sunt, necesse est sp motũ eẽ continuũ: hic aũt vnus ẽ: necesse aũt ẽ vnũ & magnitudinis alicui⁹ eẽ: (nõ. n. mouet qđ magnitudine caret:) & vnius, & ab vno: nõ. n. eẽt cõtinuus, sed cõtigu⁹ alter alteri, et diuisus: mouẽs igit, si vnũ ẽ, aut subiẽs motũ mouet, aut ſmobile exitẽs. Si igit motũ subiens. cõsequi oportebit, & mutari ꝑ se ipsum, simul aũt moueri ab aliquo: q̃re stabit, & pueniet ad id, qđ ẽ mouens ab ſmobili. hoc. n. ñ necesse est sic mutari, sed sp potent aliqđ mouere. nã sine labore est sic mouere. Et regularis hic motus, aut sol⁹, aut maxie. ĩ. n. hẽt

H

I mutationem vllã id, qđ mouet. opz aũt id, qđ mouet ab illo, nõ hãre mutationẽ, vt sic sit mot⁹.

Et, quia necesse est vt sẽper in eis, q̃ sunt, sit motus cõtinuus. cõtinua aũt sunt vnita: et oportet etiã quod sit alicuius magnitudinis: quod. n. nõ hẽt magnitudinẽ, nõ mouetur: et quod sit vnius, et in vno: nã, si eẽt alter. nõ eẽt cõtinuus, sed successiuus, & diuisibilis: motor aũt, cũ sit vnus, aut mouet, & mouetur, aut nõ mouetur. Et, siquidẽ mouetur, sequitur ipsum transmutari propter ipsum trãsmutari ab aliquo, necesse est quod hoc cesset, & perueniat ad aliquid, quod moueat ab q̃ eo, quod mouetur. quod. n. est tale, nõ transmutatur cũ eo, quod transmutat, sed põt sẽper mouere, cum in talis mõ mouendi nõ est fatigatio. Et talis motus solus est aequalis, et ẽ dignior in hoc caeteris motibus. motor. n. nullã habet mediã trãsmutatiõis. et oportet quod, neq; quod mouetur prope hoc ab hoc habeat transmutationem, vt motus sit confimilis.

K

L

Dicit & sicut patet de motu continuo, qñ debet eẽ vnius motoris, sic patet de illo, qñ debet eẽ vnius moti. & q. d. &, quia manifestũ est motũ esse cõtinuũ: motus aũt nõ est, nisi corporis, qñ qđ nõ est corpus ñ mouet, vt in Sexto declaratũ ẽ, & horum corporũ, si est motus cõtinuus, necesse ẽ ipsum esse vnũ, si-

M

cut oportuit hoc in motore: ex quo sequit ꝙ motus continuus sit vnius moti, & vni⁹ motoris. nã, si hoc nõ eẽt, nõ eẽt cõtinuus, sed successiuus & multus. & hoc voluit Aristoteles per hoc nomen diuisibilis. D. d. Motor aũt, cũ sit vnus, &c. i. &, cũ sit manifestum, qñ motus continuus debet esse vnius moti, & vnius motoris: motor aũt cum sit vnus, necesse est ꝙ sit primus: &, cum sit primus, impossibile est ipsum moueri, neq; ꝑ se, neq; per accidens: & patet qm motus, qui fit à motore tali, est cõtinuus, & motus, qui inest rei motę,

est

A est vere continuus. Post. d. qđ. n. est tale, non transmutatur cum eo, qđ transmutat. i. & hmõi motor, s. in quo nõ est transmutatio aliqua, nõ transmutatur per accis ex illo, qđ ab ipso transmutatur, vt accidit primo motori in animalibus, a ste. n. transmutat per trãsmutationẽ subiecti in loco, s. ala a sal is, q̃ mouet ipsum, & ẽt mutat se ab eo, qđ mouet illam fm finem. D. d. sed põt semper mouere, &c. i. & quia iste motor nõ mouet, cum mouet, ideo nõ accidit ei fatigatio in sua motiõe. qđ nõ accidit motoribus, qui cum mouẽt, mouent. cã. n. fatigationis nihil aliud est, q̃ hoc, q̃ motor mouetur, q̃n mouet: hoc quidẽ prouenit, qa est i materia. Post d. Et talis motus fõlis est æqualis, s. dignior cæteris motibus, &c. i. & iste motus est dignior aliis motibus æqualitate hac, videlicet tõne. quia inæqualitas nõ accidit, nisi pp hoc, q̃ motori accidit quidam modus trãsmutandi, quare aliq̃n vigoratur, aliq̃n debilitat: sed iste motus oĩno caret trãsmutatiõe: ergo motus eius ẽ æqualis simplr. Post d. & oportet q̃ neq; qđ mouet, ꝑpe hoc ab hoc habeat transmutationẽ, vt motus sit consimilis. i. &, quia iste motus est continuus æqualis, oportet q̃ illud, quod mouet hoc motu, nullo mõ transmutetur, vt motus eius sit æqualis, & cõsimilis. cũ. n. illud, qđ mouet, transmutat aliquo mõ trãsmutationis ab illo, a quo mouet, accidit ei ẽt inæqualitas motus. Vnde videmus Arist. opinari q̃ corpus cœleste non põt ex se, fm suã naturã recipere transmutationẽ, & q̃ eã eius est, quia nõ componitur ex materia, & forma, & q̃ est necessariũ ex se, non ex alio, vt Auic. dixit. verũ tñ necessitas est in ipso in mõ recipiendi, in motore vero in modo agendi.

D

cõmẽ. 1dũ 1. ca. 8c. 2. ac. 3. & sub Simonẽ, &c. 1. com. 20.

Primũ mouens fedens i cœlo.

Necesse est aũt aut in medio aut in circulo esse, hæc. n. principia sunt: sed celerrime mouentur quæ proxima sunt mouẽti: huiusmodi aũt est ipsius totius * mot⁹: illic ergo ipsum mouẽs.

* alia. Lege cali mot⁹

Igitur necesse est, aut quod sit in medio, aut in circũferentia, hæc. n. sunt duo principia. sed illud quod magis appropinquat motori, ẽ velocius in motu: & sic est de motu totius: motor ergo est illic.

E

Quia iste motor, de quo iã declaratum est ipsum esse, nõ est in materia, nõ restat dicere, nisi ipsum esse in illis locis, in quibus effectus eius apparet, & maxime in loco, in quo motio ei⁹ æqualiter parti⁹ omnes partes illius, qđ mouet, ab illo. Et, quia nõ est hic, nisi medii, aut circũferẽtia: actus aũt ei⁹ magis apparet in circũferentia, & ẽt motio eius magis est illic æqualis, q̃ motio eius in alio circulo: iõ attribuit illi loco. Vnde ois leges cõuenit in hoc, qđ Deus habitat i cœlo. Post d. hęc. n. duo sunt principia. i. principia totius, fm q̃ totũ est sphæricum. medium quidẽ est principiũ, fm q̃ super ipsum est motus, circum ferẽtia vero, quia ex illa est initium motus. Et declaratum est in libro de motibus animalium fm locum, q̃n omne, quod mouetur, habet corpus quiescens, circa quod volutur, & q̃ virtus quiescẽtis debet esse firmior virtute illius, quod mouetur. &, si aliter esset, totum expelleretur.

84

F

Ois leges cõuenit in hoc, q̃ Deus habitat i cœlo. idẽ i. Cœ. t. c. 22. &. 96. et. 100 & 80 Cœ. t. c. 2. et. 6. 74.

Existentia

Substantia mobilis habet duobus virtutibus perfici, s. virtute quietis, & virtute mouendi, q̄ est contraria illi. vt igitur hoc intellexisse p̄ duo principia. D. d. sed illud, q̄d magis appropinquat motori, est velocius. i. &, quia necesse est q̄ partes rei motæ, q̄ magis sunt veloces, sint illæ, q̄ magis appropinquant motori, pees autē velocissimæ cęterarum, q̄ sunt in sphęra mobilis, sunt maximi circuli, qui sunt in ea, necesse est q̄ illic locus sphęræ sit propinquior cęteris motoribus. pars aūt propinquarū proportionaliter ad illū dignior est p̄ portube aliarū ad illū. &, cū sit ita, constat q̄ sit illic. i. & sic est de motu non°, s. q̄ quāto magis appropinquat motori, tāto erit velocius. motor igit̄ est in partibus velocioribus mobilis, s. in circulo maxīo orbis maximi, qui facit diurnū motū. Hanc aūt appropinquationē debemus intelligere sm esse, nō sm locū. q̄d. n. est nō in corpore, nō est in loco. & quasi innuit p hoc, q̄m principium mouendi est ex nobiliori, s. ex medio sphęræ, quę est maximus circulus. & hoc manifestum est sensui, quoniam motio corporis sphærici à suo medio est melior, & nobilior.

Documentum.

Habet aūt dubitationē, si cōtingat aliquid, q̄d mouet, mouere cōtinue, sed non, vt id, q̄d pellit iterū & iterū, & eo q̄ cōsequēter sit, cōtinue. Aut. n. ipsum opz pellere, aut trahere, vel vtrunq; aut alterum aliq̄d exciēs aliud ab alio, sicut dudū dictū est in hīs, q̄ proxime, sī, cū diuisibilis sit aer, aut aqua, mouet, sed vt q̄ semp mouet. s. vtroque aūt mō nō potest esse vnus cē, sed cōtinuus. Solus itaq; is cōtinuus est, quo ipsum immobile mouet. semp. n. similiter se habens, & ad id, q̄d mouetur similiter se habebit, & continue.

Sed est hoc q̄ difficile. motor quidē pōt mouere continue, & nō secundū idē, secundū quod expellit vnum post aliud: et sic cōtinuatio eius est successio. Ad quod est dicendū, quoniam necesse est, aut quod semper expellat, aut attrahat, aut agat vtrunq;, aut agat aliud, cui succedit vnum post aliud, vt diximus superius in re prouella. aer. n. qua est aptus vt diuidatur, similiter et aqua, mouet per suū motū semper modis diuersis. Sed impossibile est secundū vtrunq; modū quod motus sit vnus, sed successiuus. cōtinuus igitur est solus, qui mouetur a non moto. quoniā, cū semper sit eodem modo, & ideo etiā apud illud, quod ab illo mouetur, est eodem modo continue.

Vult declarare in hoc capitulo, q̄m ex ipsa cōtinuatione motus sequitur q̄ iste motor non sit corpus, sicut oportet eum q̄ sit vnus, & q̄ illud, q̄d mouet ab illo, sit motū vnū. Motor. n. corporeus, quia non mouet, nisi expellēdo, aut attrahendo, aut vtrunq; agendo: attrahens autē, & expellens nō eodē mō se hāt circa illud, q̄d mouet. Imino expulsionis, aut attractiōis, & in fine, in propinquitate, & remotione: motor ergo, qui est corpus, nō est cōmunis dispōnū apud illud, q̄d mouet: motus

A motus ergo ab illo non est continuus. Et d. Sed est hic quæstio difficilis. motor quidem p̃ se mouere continue, i. motu continuo vero. & hoc non sic procedit in statu mouẽdi, sicut procedit corpus, quod mouet aliquid expellendo vnum post aliud, i. expulsione post aliam. quod .n. natum est sic mouere, nõ mouet continue in rei veritate, sed fm sensum, veruntñ successiue mouet. Et hoc intendebat, cum dixit: & sic cõtinuatio eius est successio. i. & cõtinuatio eius, quę videtur sensu, est successio vera. Dicta pt̃ soluete hãc

B quæstionẽ, q̃m impossibile est aliquẽ motorem, qui mouet, continue mouere, & d. Ad qd est dicendum, q̃m necesse est, aut p̃ semper expellat, aut attrahat, aut agat vtrunq;. deest q̃m necesse ẽ, ponito q̃ motor sit corpus, & p̃ mouet motu continuo, p̃ semper expellat vnum post aliud, aut p̃ semper attrahat, aut p̃ aliq̃n expellat, aliquando attrahat: & hoc etiã semper. Post dixit: aut agat aliud, cui succedit, &c. i. aut p̃ motor, cuius motus existimatur esse continuus, sit plusq̃ vnũ, qui mouebit rem motam successiue, vt

C dixim⁹ de motu lapidis. expellentis .n. modi isti sunt, i. aut qd separetur ab expulso, & remaneat expulsum in motu, aut p̃ non separetur ab illo. Post d. aer. n. quia est aptus vt diuidarur, &c. i. & motus, qui fit per expulsionem, in qua expulsum non separatur ab expellente, nõ est continuus. fit .n. aut in aere, aut in aqua. sed, quia aer, & aqua multum sunt apti ad diuisionẽ, & pallionẽ, ideo mouent per suum motum illud, quod in eis mouetur motu inæquali, sed diuersimode. aputudo. n. in eis ad diuisionem, & passionem D non est eodem modo in omnibus suis partibus. Et videtur p̃ hoc sermo communis est oĩbus quę in medio mouẽtur, siue expellens separetur ab expulso, siue nõ. Et, cum dedit causam, qua motus expulsi non est æqualis, dixit: sed impossibile est fm vtrũq; modum, &c. i. & corpus mouere corpus motu æquali in rei veritate impossibile est: siue motor sit vnus ex infinitis motus vsq; ad finẽ, siue plures: vt accidit in motu lapidis. Nã, cum posuerimus virtutem motoris infinitam infinitabilem, similiter virtutem illius, quod mouE tur, impossibile est hoc poni in illo medio, in quo sit motus propter diuersitatem partium in aptione. quare necesse est q̃ status motoris apud illud, qd mouet, diuersificetur in motu. Post induxit conclusionem, quã intendit. D. inducet cãm, qua motus illius, quod mouet, & non mouetur, sit æqualis, & est contraria illi, & d. Continuus igit̃ solus est qui mouetur à non moto. D. dedit causam in hoc, & d. q̃n, cum semper sit eodem modo, &c. i. motus autẽ, qui fit a motore, qui non mouetur, F est continuus, & vnus, quia motor eodem modo se habet ad rem motam, cum sit immobilis, & intransmutabilis: motor vero, qui mouet, non eodẽ modo se habet, quia mouetur: & ió nõ æquali motu mouet.

Expellẽs ita sunt modi, aut q̃ separetur ab expulso, & remaneat expulsum in motu, aut q̃ non separetur ab illo. Post d. aer. n. quia est aptus vt diuidarur, &c. i. & motus, qui fit per expulsionem, in qua expulsum non separatur ab expellente, nõ est continuus. fit. n. aut in aere, aut in aqua. sed, quia aer, & aqua multum sunt apti ad diuisionẽ, & pallionẽ, ideo mouent per suum motum illud, quod in eis mouetur motu inæquali, sed diuersimode. aputudo. n. 7. phy. c. 30.

Determinatis autẽ his, manifestum est q̃ impossibile est primum mouens, & immobile habere aliquam magnitudinem. Si. n. magnitudinem habet, necesse est aut finitam ipsam esse, aut infinitam. Quod igitur infi

G nitam non contingat magnitudinem esse ostēsum est prius in Physicis. Quod autem finitam impossibile est habere infinitā potentiam. & ꝙ impossibile est à finita moueri aliquid infinito tempore demonstratū est nūc: primum autem mouens perpetuo mouet motu, & infinito tēpore: manifestum itaq; est ꝙ indiuisibile est, & impartibile, & nullam habēs magnitudinem.

H *Hiis ergo distinctis manifestum est quod primus motor, qui nō mouetur, non potest habere magnitudinem omnino. Nam, si haberet, necesse esset vt esset finita, aut infinita. Et iam declarauimus in sermone nostro naturali, quoniā impossibile est magnitudinem esse infinitam. Et nunc declarauimus quoniam finitum non potest habere virtutem infinitam, & quod finitum non potest mouere tempore infinito: sed primus motor mouet motu aterno, tempore infinito: ergo manifestum est ipsum esse indiuisibilem, & impartibilem, et nullam habere magnitudinem.*

I 86 In hoc capitulo induxit conclusionem, quā a primo intendit. Qm̄, cum induxit propositiones, quę necessarię fuut ad hoc, & soluit quæstiones, quę accidunt in illis propōnibus, quibus vsus est, concludit ꝙ primus motor, de quo declaratum est ipsum non moueri, non habet corpus, ideſt non habet formam in materia. Et d. manifestum est ꝙ primus motor, qui nunquam mouetur, non potest habere magnitudinem. n. &, cum iam ostendimus ꝙ omnis corporis finiti actio est finita, & similiter omnis virtus i corpore, & ꝙ primi motoris actio est infinita, manifestum est ꝙ primus motor non habet magnitudinem omnino. Post dixit: Nam si haberet magnitudinem, &c. n. nā, si hoc non est verum, contradictoriū eius erit verum, ſ. ꝙ habet magnitudinē. & posuit hoc, quasi antecedens, & d. &, si habet magnitudinem, necesse est ꝙ sit finita, aut infinita. D. destruxit vtranq; partē consequentis, vt consequēte destructo destruat antecedens, & d. Et iam declaratum in sermone, &c. in Tertio tractatu huius libri. illic. n. declarauit qm̄ omne corpus est finitum. D. d. Et nunc declarauimus, &c. n. &, si est corpus finitum, cōstat ꝙ virtus eius est finita: in corpore. n. finito non potest eē virtus infinita. Post dixit: sed prim⁹ motor mouet motu ęterno, tempore infinito. ideſt ergo virtus eius est infinita. &, cum sit manifestum, quoniam omnis corporis virtus est finita, & ꝙ primi motoris virtus est infinita, concluditur in secunda figura primum motorem non esse corpus, nec virtutem in corpore.

K primus motor, de quo declaratum est ipsum non moueri, non habet corpus, ideſt non habet formam in materia. Et d. manifestum est ꝙ primus motor, qui nunquam mouetur, non potest habere magnitudinem. n. &, cum iam ostendimus ꝙ omnis corporis finiti actio est finita, & similiter omnis virtus i corpore, & ꝙ primi motoris actio est infinita, manifestum est ꝙ primus motor non habet magnitudinem omnino. Post dixit: Nam si haberet magnitudinem, &c. n. nā, si hoc

L non est verum, contradictoriū eius erit verum, ſ. ꝙ habet magnitudinē. & posuit hoc, quasi antecedens, & d. &, si habet magnitudinem, necesse est ꝙ sit finita, aut infinita. D. destruxit vtranq; partē consequentis, vt consequēte destructo destruat antecedens, & d. Et iam declaratum in sermone, &c. in Tertio tractatu huius libri. illic. n. declarauit qm̄ omne corpus est finitum. D. d. Et nunc declarauimus, &c. n. &, si est corpus finitum, cōstat ꝙ virtus eius est finita: in corpore. n. finito non potest eē virtus infinita. Post dixit:

M sed prim⁹ motor mouet motu ętherno, tempore infinito. ideſt ergo virtus eius est infinita. &, cum sit manifestum, quoniam omnis corporis virtus est finita, & ꝙ primi motoris virtus est infinita, concluditur in secunda figura primum motorem non esse corpus, nec virtutem in corpore.

Librorum Octo de Physico auditu finis.

AVERROIS CORDVBENSIS

EXPOSITIONIS MEDIAE SVPER LIBROS PHYSICORVM ARISTOTELIS

LIBER PRIMVS,

Iacob Mantino Hebræo, medico, interprete.

PRincipale huius libri propositum est, inuestigare causam materialem primã, cõmunem omnibus rebus naturalibus: & tres amplectit partes, seu summas. Primã cõtinet ea, q̃, vt libri exordium, se hñt. Secunda Antiquorum opiniões de hmõi principio, earum q̃ demq̃ destructionem. Tertia propriam de huiusce principio opinionem.

Prima Summa tria amplectitur capita.

In Primo agit de huius scię cõsyderatõe.
In Secundo de generibus demonstrationum, quæ in ea fiunt.
In Tertio verò de modo doctrinę, qua præcedere debemus in hac scientia.

De proposito huius scientiæ. Cap. 1.

DIcamus igitur q̃, cũ hæc ars, & de rebus speculat mobilibus, sit cõtẽplatiua: & propositũ artis cõtẽplatiuę est scire causas rei, de qua consyderatur in illa arte: videmur .n. vnũq̃q, exacte scire, cũ causas, & prima principia illius rei cognoscimus, & tandẽ eius elemẽta, & simplicia, ex quibus cõstat: hoc aũt ita se habet in oĩbus rebus, q̃ quatuor obtinẽt causas: &, cũ hęc ars sit vna ex speculatiuis: eius igitur propositũ, seu intentũ est quatuor rerũ naturaliũ causas pertingere, hoc est, Materiam, Formã, Efficiẽs, & Finẽ, tum remotas, tũ propinquas, tũ etiã proprias, tum cões. & ppea huius libri propositũ est reddere causas primas, cões oĩbus rebus naturalibus, & communia consequentia. & hoc, prout vires huius scię se extẽdũt, hoc est, primã materiã, & cãm vltimã mouentẽ. nã ad cognitionẽ primæ formę, & primi finis, non dantur in hac scia propões, quæ in eo ducant, vt post hoc ostendetur immo de his duobus ad scientiam Diuinam attinet tractare.

De demonstrationum generibus, quæ fiunt in hac scia. Cap. 2.

GEnera demõnũ, quibus nam ciscimur causas, q̃ in hac scia quęruntur, sunt demõnes, quia, seu signa nominatę. Nã via, q̃ ad hæc habeti solet, est a rebus notioribus nobis, q̃ quidẽ sunt posteriores ad priores, q̃ sunt apud nãm notiores: res aũt posteriores sunt sensibilia composita, vt hæc terra particularis, & hoc aal indiuiduũ, seu singulare:

G priores vero sunt ipsæ causæ, & elementa, ex quibus sensata constant. eá autē, ob quā maior pars demonstrationum ducēnum in notitiam causarum, quę in hac exspectantur scīa, sunt de genere signorum est, quia quæ cognita sunt in hac scīa, non sunt priora . quē admodū fit in Mathematicis scientijs. & propterea in Mathematicis via scīæ oppolita est huic: ibi.n.a prion ad posteriora, hic vero a posteriori ad pri°. ibi igitur cognita apud nos sunt simplicia et cognita, & apud naturā : hic qd & ipsę demonstrationes, quę ibi fiunt, sunt

H absolutę, seu simplices. sed quę hic, non sunt simplīt cognita, & apud naturam: iccirco maior pars demō strationum, quæ hic fiunt, sunt à signo, seu demonstrationes quia.

De modo docendi in hac scīa. Cap. 3.

4 5 MOdus vero doctrinę, q in hac scīa fit, est primo contemplari, q̄ cōia sunt cunctis rebus naturalibus, et causas, q̄ cōsequēta: ex his mox ad partialia, pficisci, vt rō huius libri se habet ad alios, sibi posse notes, qui positi sunt in hac scīa: q̄

I quidem res ita se habet, propterea quia cōmunia sunt propriis notiora nobis, vt composita simplicibus. eadē igitur ea, ob quam ad horum cognitionē procedimus à compositis ad simplicia, pficiscimur i ordine doctrinę à cōmuni ad proprīū, hoc est velle inter agere à notioribus nobis ad ignotius. Ipsa aūt communitas, seu vniuersitas in hoc negocio se habet ad partialitatē, velut composita ad simplicia. Hinc est qd totum notius est sensu eius partibus: quēadmodū nomina sunt apud intellectum notiora definitionibus.

Indicīū vero, ostendens scīam, seu K notitiā cōrum esse propriū, apud inspriorē, est qd puer statum, cū in eo vire° dignoscitur ortus, puta: mulierē, quēcunq. viderit, esse eius matrē, & vitū quēlibet, patrem. Itaq; adhuc alia causa, ob quā in ordine doctrinę procedit a cōi ad proprium, quia videlicet ea doctrina nō cōpetit repetere declarationem eius rei. nā, si ad demōnes hac nō prius derem° doctrina, cogeremur fortū probare res cōes inesse cūctis rebus, quibus sunt cōes: vt probare oportet obtinere materiā primam, & hominē, atq; inanimati, & sūpē. Adde L ēt qd propōnes eiusmodi demonstrandi generis non essent propriæ, neq. primæ: vt medicis, euenire solet, cūm demōstratur quatuor elementa inesse homini probare tentant, Hæc igitur sunt, quæ in præfatione huius libri continentur.

Summula Secundæ Primo in duas secatur partes.

In prima parte adducūtur opiniones eorū, qui de principijs rerū sensibilīū afferūt, habeturq. sermo cum his, qui hac in re errorem non proprium commiserunt

In Secunda fit verbum cum illis, qui circa principia proprium, atq. propriū naturam commiserunt errorem. M

Prima pars diuiditur in quatuor capita.

In primo capite continentur opiniones, quæ de hoc principio afferri possunt, & earum authores.

In Secundo earum genera varia, & quę ad Physico destruī, vel non destrui deberant quod, si cum eo genere formonem faciet, quod non spectat ad Physicum eis contradicere, loquetur quidem vt Philosophus, non vt Physicus, huiusq. rei rationem reddet.

In Tertio destruet opiniones illorum, qui non sunt naturaliter locuti, præter destructionem syllogismorum eorum.

In Quarto destruet ipsorum syllogismos.

Caput

A

Caput Primum.

6 Dicamus aũt. Principium vel vnum, vel plura opꝫ esse. &, si vnum, vel mobile, vt nonnulli Physici Aerem, alii vero Aquam esse principium autumant: vel immobile, vt Parmenides, & Melissus censere videntur: vel finitum in magnitudine, aut infinitum. Et, si plura, vel mobilia quoq; , vel immobilia, licet nemo ita censeat, vel finita, vel infinita, vt opinati sunt Anaxagoras, & Democritus. & hoc, vel quia per se, & rm formã sint vnũ, sed infinita ſ
B multitudine, & numero, vt sunt partes indiuisibiles, quæ atomi vocan-
7 tur, ſm opinionẽ Democriti: putabat. n. ipse res naturales conflare ex rebus indiuisibilibus infinitis, differẽtibus nũ numero, & figura: vel vt sint infinita, eo qđ sunt partes similares, vt Anaxagoras opinatus ſt: credit nãq; ipse ex qualibet similari particula, vt osse, & carne, prouenire infinitas partes similares, q̃ q̃dẽ differãt in qualitatib⁹ cõtrarijs.

Caput Secundum.

8 QVi igitur asserit principiũ esse vnum, & immobile, errat, ꝑse
C sto in hac arte, errore ſproprio, cũ tollat motum: huius autem sciæ professor contemplatur de entibus naturalibus, prout sunt mobilia: itcirco: qui hãc profitetur sciam, nequit sermonẽ proprium secum habere, posteq̃ primas propositiões naturales ei negauerit. Itidem neque cum eo, qui pluralitatem, & motũ negat, & dicit ens esse vnum, & immobile, & non intelligit per nomẽ entis, id, quod uomen principij denotat. Et hoc quidem est, quod primo conijci potest ex Parmenide, & Melisso. nã licet ex verbis Antiquo D
tũ habeti possit eos vti nomine entis, vice nominis principij, idéq; indicare, nõ tñ decet nos censere ita eos intelligere, præsertim cum dicant ens esse vnum, & immobile, ita, vt intelligant principium, cum ipsum principium exposcat aliquid, cuius est principium adeo, vt adsit ibi pluralitas de necessitate, videlicet principium ipsum, & id, cuius est principium: & ideo non decet sciam Naturalem profitentẽ, facere sermonẽ cum his duobus viris, cum ipsi negent pluralitatem rerũ, quarũ causa est ipsa compositio, quę resultat E
ex pluralitate principiorum, eorũq; varietate, cum negent principia ipsa, neganteq, naturam, cũ motũ negent. Hæc autem sunt veluti radices, & prepositiones, quæ supponit tanq̃ per se nota, atq; cognita huius sciæ professor. Quilibet aũt artifex põt deceptionibus contra ipsum inductis contradicere, si eę intra principia sint, qñ obiectiones ꝑ hus vtetur ad fallacias: illas amouendas, ex principijs quidẽ in ea arte cõcessis eas componet, siue ſ ea arte fuerint per se notæ, siue ab alia receptę fuerint. Si vero delictũ, vel deceptiones F
in ipsismet existant principijs, nequaq̃ potest habere principia ad ea, quatenus est illius artis professor, quibus demoliatur illas deceptiones. Si igitur non fuerint de se notæ, ad eã tunc attinet sciam, in qua demõstratiue probantẽ. At, si fuerint de se manifestæ, tunc ad artem ſpectat vſem hſe sermonẽ contra eũ, qui in eis delinquit: hoc autem vel artis Dialecticæ vel prim ę Philoso-
phiæ est officium. Exemplũ autem II
tum propriæ, tum impropriæ de-

G ceptionis est, veluti conuenit illis duobus Antiquis in quadratura circuli: nam alter putabat se circulū quadrasse, eū lunarem quadrauerit figurā: alter vero, cum fecisset in circulo figuram triangularem æquilateram, & super quamlibet eius costā formaret triangulū æquicrurū cēsebat, si ita semper egisset, coniungere costas vltimi trianguli super circuli circunferētiā. Ad Geometram nanq; spectat primum refellere errorem, respondereq; ei, probando circulum non diuidi, vsque quo desinat in figuras lunares, im-
H possibileq. fit, ipsas figuras lunares circulum mensurare. Secundo vero delicto nequit Geometra contradicere. qm̄ ille, q eo vsus est, vnū ex Geometrę fundamētis profecto negat, quod est, omne quantū posse in infinitum diuidi. Hęc ergo est potissima causa, ob quam tenetur qui hanc defendit sciam, non habere sermonē cum his duobus, ſ. Parmenide, & Melisso. Sed huius sciæ profectior cogitur supponere quod datur pluralitas in rebus sensibilibus, varięq; principia, ex quibus oriI tur huiuscemodi pluralitas, & natura quoq;, q̄ quidem est principium
10 motus harū rerum sensibilium. Secunda autem causa est, quia huiusmodi opinio est falsa in arte Dialectię. & sensui aduersatur, veluti q dicit contraria eadem esse simul. In syllogismis quoq; quos hi duo viri ad hāc sniam afferūt, per spicuum quippe est peccatum, vt ex eorū rationibus manifeste haberi potest: & si Melissi ratio sit satis pessima, cum & in figura, & propositionibus delinquat. propter hęc igitur non tenetur pro sectore huius scię loqui cum his duobus viris. At, licet non teneatur secū K alloqui, nihilominus verbum cum iis eis facere Dialecticū, vt inquit Aristo. habet aliquid Philosophiæ.

Caput Tertium.

IN hoc capite incipit arguere cōtra conclusionē, quam inferunt, quę est, Ens est vnum: cōtra quos dupliciter inuehit. Primo ratione nominis subiecti, diuidendo. ſ. nomen ipsius entis in omnia ea, de quibus dicitur in Dialectica arte, & probabit ens nō esse vnū, aliquo illorum modorum, quibus dicitur nomen entis in ea arte, ſ. Dialectica. Secundo ratione prdicati: & hoc eūa diuL dendo ipsum vnum ī eas res ī mosas, de quibus dicitur in arte Dialectica, & pmbat neutro illorum modorum ens esse vnum.

Primum Argumentum.

Nos interrogamus eos vtrū hoc 13
nomen ens significet primo apud
eos vnam rem, vel plures. Et, si dix- 14
cant plures, vt nos quoq; dicimus significare decē prædicamenta, tunc concedunt pluralitatem. Et, si vnā, tunc iterum quæremus vtrum illa res sit vna genere, vel specie, aut indiuiduo. Si igitur dicant vnam genere, vel specie, concedent quidem ens esse plura, qm̄ genus in species diuiditur, & ipsa species in individua. At, si dicant esse vnā numero, tunc quæremus ab eis vtrum individuo subsistāte, vel accidentis. &, si accidentis, tunc dicemus accidēs nō posse esse sine subiecto. ens igit̄ erit duplex, ſ. accidens. & subiectum. &, si substantię, tunc id esse impossibile asseremus, cum oporteat ipsum vel finitum, vel infinitum, quę sunt quantitatis affectus denominare.

ent

A erit igitur duplex ēt, videlicet substā
tia, & quantitas. deinceps interroga
bimus eos vtrū ipsum ens, qđ é vnū
indiuiduo, habeat definitioné, vel
ne: &, si definitioné habere negent,
negabunt ergo ipsum habere natu
ram. si vero definitioné habere af-
firmant, ergo habebit o no partes de
finitionis, quę cum definito existāt.
vt gra exempli homo sit ens vnum
oportebit inquā ineſſe ei partes de-
finitionis, hoc est animal, & ratio-
nale, q̄ sunt ei⁹ definitio. neq; potest
quis censere hæc esse accidentia in
homine, videlicet animalitas, & ra-
B tionalitas: qm̄ oporteret & ipsum
compositum ex ipſis esse accidens.
Hac igit rōne entia sunt plura: licet
nō distinguant ab ente, qđ est vnū.

Secundum Argumentum.

16 Identidē eos interrogabimus de
hoc noie, Vnum numero, quid. s. de
rebus famosis. de qbus ipsum vnū
df, per ipsum significare velint. nā
hoc nomen, Vnum, de tribus dicit
quidem, Primo de continuo, vt cū
dicimus lineam aliquam esse vnā,
Secundo de indiuisibili, vt cum di-
cimus punctum esse vnū, & finem
vnū, Tertio de re, quæ habet duo
C nomina synonyma, vt cū dicimus
17 veſtem, & indumentū esse vnum. Si
igitur dicant significare continuū,
tunc dicemus eis corpora continua
esse duplicia, similia, i. vt caro, & os,
& dissimilaria, vt manꝰ, & pes. Si au
tē de similaribus intelligere velint,
tūc dicemus ipsum similiare corpus
quāuis sit vnū, esse tamē plura fm
diuisionē: & sic sequet idē eē vnū, &
plura sil, neq; dicere pñt ipsum esse
vnū actu, plura tñ potentia, vt nos
dicimus: qm̄ ipsi nō intelligūt vnū,
vel plura dici multifariam, ita, qđ
aliquid sit partim vnum, partim D
plura. &, si acceptum fuerit hoc ab
eis, quidnā dicent de continuo dis-
similarium partium, vt homo, &
equus? manus. n. hominis non est
homo, neq; caput est manus. Et, si
velint partem ⁹ non esse præter to- ⁹ al. nihil
tum, & moueant illud pulcrum du- aliud ee q̄
bium, quod solet dubitari, videlicet totū.
ꝙ, si quælibet pars set esset aliud à
toto, esset & ipsum totum aliud ⁹ a ⁹ al. pter
seipso, cū omnes partes sint ipsum se.
totum. Cuius solutio nō est admo-
dum ardua. si enim vnaquęq; pars
seorsum sit ⁹ aliud a toto, non pro- ⁹ al. pter
pterea sequitur vt omnes sint aliud totum.
a toto. quoniam id, quod est verū E
diuisim non est verum in composi
to, vt in libro Elenchorum, & Inter 18
pretationis ostensum est. Sed, si in-
diuisibile intelligere velint, tunc ip
sum ens neque quantitas erit, neq;
qualitas, vel substātia, aut aliquod
aliud prædicamentum, neque dabi
tur aliquod finitum, vt ponit Par-
menides, neque infinitum, vt Me-
lissus. nam finis aliud est quam res,
cuius est finis: & sic res erunt pun- 19
ctum, vel aliquod indiuisibile. At,
si rem, quæ, cum sit eadem, duo no
mina synonyma habet, intelligere F
velint per hoc nomen vnum, seque
retur quòd contrariorum nomina,
vt album, & nigrum, calidum & fri
gidum idem significarent: sic enim
omnia erunt synonyma: hocq; no
men animal, & strps, atque ina-
nimatum idem indicabunt: nom
na quoque oppositorum. Et, si nō
bis dicant hoc idem, quod nos in
ferimus de ente, sequetur etiam de
vno, & eodem indiuiduo: nam plu
ra ascribetis ei, cum sit tamen vnū.
asserimus igitur vnum esse plura.

G Hoc autem respondemus q, cum
20 Antiqui intellexerint hoc nomen vnum, & ens idem semper significare, ideo fuerunt perplexi circa hoc dubium, hoc est quo pacto eadem res pluribus cognominet denominationibus, ita vt exempli gratia dicant Socratem esse in se vnũ, & longum, & albũ, atq; scripsorẽ. Ad qd nonnulli eorum rndebant q, cũ de eadem re prædicetur aliqd horũ prædicatorum, oportet demere hoc verbum est, & hac conditione propõ nebant enuntiatum, dubiumq; adhuc restat in suo robore. Sed Pla
H tonis rndebat ad id, debere iterare, seu gemmatare eã dubitatiõẽ, quę prædicatum significat, & nõ dicatur homo est albus, vt dr hõ ens est, sed homo est dealbatus. Et hoc totum est quę dã fuga: quia hoc nomẽ vnum, & ens, plura significant, cũ ipsi tamen
21 putent vnũ, & idẽ significare. Dicimus autem nos Socratẽ esse vnum subiecto, plura ratione, & denominatione, seu attributo: hocq; nomen Vnum, & plura de pluribus, variisq; dici, vt de potentia, & actu. est n. aliquid actu vnum, potentia vero plura, & econuerso. fuerũt autem coacti Antiqui dicere ens esse vnum actu, propterea quia negabãt vnum esse plura: cum ipsi per vnũ, & plura, duo intelligãt opposita tãtum. erat nanq; fallum apud eos dicere rem esse vnam, & plures, cum ex hoc non perciperẽt res diuersas.

I tem coacti Antiqui dicere ens esse vnum actu, propterea quia negabãt vnum esse plura: cum ipsi per vnũ, & plura, duo intelligãt opposita tãtum. erat nanq; fallum apud eos dicere rem esse vnam, & plures, cum ex hoc non perciperẽt res diuersas. ens est genitum, ergo habet principium. nox destruit antecedens, sed non est genitum, ergo non habet principium. deinceps sequitur ex hoc ipsum esse infinitum, atq; vnũ, & immobile, cum nõ habeat locũ in quo moueatur. Hmõi autẽ syllogismi tum figura, tum præmissæ delictum obtinent. peccat. n. in figura ipsa, cum sit hypotheticus coniunctiuus, in quo reassumitur oppositi antecedentis, & infertur consequentis oppositum: cuius corruptela in lib. Priorum tam declarata est. Ratione quoq; præmissarum eius prauitas neminem latet, cum nomine principij vtatur tanq; vniuoco, cum tamen trifariam affirmatur. Primo quidem mõ, ceu principium in tẽpore, Secundo, vt principiũ in magnitudine, vt est linea principium, Tertio vero smõ. Si igitur temporis principium intelligat, tunc vere cõsequens ex eius præmissis pendit, syllogismus q. concludit. nã tempore principium est ipsi genito proprium: iccirco, cum reassumit oppositum antecedentis oppositũ infert consequẽtis. at id, qd proposuerat, non concludit, videlicet ens esse magnitudine infinitum, sed tpe. Merito esse infinitum infert: hoc autẽ non erat eius intentũ. Si vero principium magnitudine intelligat, vt eius conclusio indicare videtur, tũc
* eius propositiones falsę coniũctionis etunt, falsęq; in reassumendo. sunt n. falsę coniunctionis: qm nõ oẽ generabile habet principium in magnitudine. hoc tn bene est verũ de generabili in tempore: sed quod fm oẽs eius partes in instanti generat, nec prius, nec posteri magnitudine obtinet: iccirco neq; vlla hẽt

*al. ens est genitum & finitum &

Caput Quartum.

23 IN syllis autem eorum, quos ad hmõi conclusionẽ inferendã attulerunt, perspicuum est delictum, & falsitas. Meliss. n. is est syllus. si

parte,

A partem, a qua motus ſcipiat. Eſt autem falſum quoq; ipſum reaſſumptum: qm̃ non eſt verum id, quod non gñatur. non habere principiũ in magnitudine. cum cœli ſm Peripatheticorum ſententiam ſunt proſe ctolingeniti, habent tñ principium magnitudine. at, ſi per principium cãm velit, propoſitiones erunt ſane veræ, nõ tñ id, quod decreuerat, in-
24 ferꝛ. Admiratione autẽ affectꝰ ſum, cur non conſyderauit qs, ſi ens eſſet vnum, & infinitũ nõ poſſet adhuc moueri ſm partes, & ſi non ſm eiꝰ totũ, vel moueri, quia alteretur. Ne-
B que poteſt dicere ens eſſe vnum forma, ac definitione, qm̃ rerũ formæ variæ ſunt: niſi ſorte capiat hoc nomẽ ens vice nominis principij, vt naturales captiunt. diceret autem tunc id, quod nonnulli Phyſicorũ dicũt. ſcil, cum non ſit id ꝓpoſitũ eius, erit igitur eius concluſio falſa, & inter vilillimos deceptorum ſyllogiſmos is locati debet, qui corruptus generẽ nũcupat. eſt autem materia, ac
25 forma cõrruptus. Parmenidis vero ſyllogiſmus is eſt. Quicquid eſt citra ens, eſt non ens: & quod non eſt ens, nihil eſt: ens igitur eſt vnũ. Hu-
C ius quoq; ſyllogiſmi propoſitiones ſunt falſæ, neq; quam propoſuerat cõcluſionem concludit, qũuis eius figura ſit vera. Sunt aũt eius ꝓpoſitæ falſæ, qm̃ vſus eſt nomine entis, ac ſi vnam ſignificet tñ rẽ, cum tñ de variis dicatur rebus. eſt. n. eiꝰ ſenſus, ac ſi quis dicat quicquid eſt præter canem eſt non canis. hoc autem eſt falſum: quia quod eſt pręter canem maritimum, eſt canis latrabilis. Si vero per illud nomen ens ſubſtãtiã intelligat, idem eſt, ac ſi dicat, quicquid eſt præter ſubſtantiam, nõ eſt ſubſtantia. & id ꝓfecto verum eſt. D
ſed quod eſt præter ſubſtantiam, nõ eſt priuatum, immo eſt quãtitas, vꝰ qualitas. idetidem, ſi aliquod aliud velit ꝓdicamẽtum, nõ propterea ſequetur q̃ quicquid eſt pter illd præ dicamentum ſit nihil. Ipſum quoq; non concludere quod ꝓpoſuerat ſatis ꝓſpicuum erit, ſi pro eius ꝓpõnibus alias ſingam⁹, & pro ente albũ capiamus, ſyllogiſmuſq; ex duabus ꝓmiſſis ita cõſtruatur. Quicquid é ꝑter album non eſt ens: & quicquid eſt nõ ens nihil eſt: ergo in prima figura infertꝰ per dici de oĩ q̃ quicqd
E eſt ꝑter albũ nihil eſt. non q̃ album ſit vnũ, quemadmodum ipſe cõcluſit. Aſpexit aũt Ari. huius viri ſyllogiſmum, quia eius minor propoſitio, qua vſus eſt, nõ eſt negatiua, ſed indefinita. nam, ſi minor fuiſſet negatiua, nequaq; concluderet in prima figura. Atqui, & ſi ſyllogiſmꝰ ſit verus in figura, quæſitum tñ minime concludit. Ad hæc, quanq̃ hanc concedamus cõcluſionem, quidnã prohibet album eſſe plura, vt cignꝰ & nix, reliquaq;? Si tandem ex his 26
propoſitionibus ponamus cõcluſionem, q̃ ens eſt vnum, idem profecto inconueniens ſequetur ex iiſdem, ꝙ F
propoſitionibus, quibus vſus eſt ad inferẽdam cõcluſionem. qm̃, cũ hoc nomen ens pro accñte capiatur, ſubſtantia inq̃ exit, & non erit ſimul. erit quidem, ſi accñs ponatur eſſe ens: accidens. n. non extat, niſi ſi ſubſtantia. nõ erit vero, ſi ponatur id, quod eſt præter ens, quod eſt accñs, 27
eſſe non ens. At, ſi ens pro ſubſtantia capiat, quod quidam potius credendum eſt, tunc verum eſſet dicere ipſum eſſe album vnum, vel aliquod aliud prædicamen, quod de

ſub-

G substantia vere dicatur. de his. n. p-
dicatis ſm rationem eius dicet ab-
ſolute non ens, cum ipſe dicat quic-
quid eſt præter ens. & ſic ens erit nõ
ens. Differt autem hæc deſtructio a
præcedente. qm̃ illa erat ex propoſi
tionibus ab ipſis in interrogatione
acceptis, hæc vero eſt ex ipſimet p-
poſitionibus, quas ille vt concedit,
facien, hic ſyllogiſmum: & pperea
memorauimus hanc deſtructionẽ i
hoc loco. is autem ſyllogiſmus, qui
ſit hic ad hanc concluſionẽ deſtruẽ
dam, eſt ex gñe ſyllogiſmorum, qui
ex oppoſitis conſtruuntur propoſi-
H nonibus in eadem ſententia inuẽtus,
qui adducitur ad deſtruendam illã
ſententiam, quam conantur crede-
re: in libro aũt Priorũ iam oſtẽſum
eſt qualiter horum ſyllogiſmorum
30 gña conſtruantur. Plato, vt vſ, acce
ptabat illas duas propoſitiones Par
menidis, hoc eſt, q̃ quicquid eſt pre
ter ens, eſt non ens, & quod non eſt
ens, nihil eſt: ſed ens putabat eẽ for-
mam, & nõ ens materiã: ſenſibileq,
eſſe compoſitum ex forma, & mate
ria: quorum alterum ens, alterũ nõ
31 ens eſſe exiſtimabat. Cogebatur er
go fateri vel non ens eſſe aliquod
I ens. cum nulla res componatur ex
priuatione, vel nomen entis plura ſi
gnificare. Sed hæc contradictio ſur
git cõtra ipſum, propterea quia nõ
diſtinguit apud eum, ipm ens ad plu
ra, & ad ens in actu, & potentia.

Secunda pars huius ſummæ Duo habet capita.

In Primo enarrantur opiniones Antiquorum Naturalium de principio materiali redditurq. cauſa, ob quam ita opinati fuerunt.

In Secundo vero afferrtur ratio eorum, qui aſſerebant principia eſſe infinita.

Caput Primum. K

ORum autem, qui noſ ẽ
entis vice principii no-
minis vtuntur, cum cæ
teris Phyſicis tenetur
ſermonem facere, cum nullum prin
cipiorum artis denegent quidã vnũ
eſſe principium autumant, quidam
vero plura. & qui vnum, gnationẽ
quippe ex contrariis, & eorum ſubie
cto fieri concedunt: putant. n. res ex
ſuis gñari contrariis. Et hi haſiam
ſectati ſunt. nam eorum quidã po-
nunt vnum ex quatuor elemẽtis eſ-
ſe ſubiectum contrariorum, ipſum
contraria, quæ ſunt dnæ rerũ, apud L
eos eſſe denſitatem, & rarit ate (ſeu
ſungoſitatem) & denig; magnum,
& paruum: tanq, hi ſunt gnationẽ
per alterationem fieri, cum ipſi con-
ſideant res ipſas dẽſitate huius vnius
ſubiecti, vt ſpõgoſitate fieri. Alium
arbitrati ſunt illud vnum ſubiectũ
eſſe aliquid, q̃ igne craſſius, aere ve
ro tenuius. &, ſi quid videatur gnari
id ex illo gñari affirmãt, cum ea ex
ipſo amoueantur, & egrediantur,
cum in eo actu exiſtant.

Plato tñ magnum, & paruũ ma-
teriam, vnum vero ipſam formã M
eã eſſe cenſet. Alij autem præter
ipſum magnum, ac paruum eſſe for
mam, & ipſum vnum eſſe eorũ re-
ceptiuum ponunt.

Hęc igitur eſt opinionũ ſumma
eorum, qui principium materiale
eſſe vnum aiunt.

Eorum vero, qui plura eſſe princi
pia faciẽtur, nonnulli finita, vt Em
pedocles, qui quatuor elementa ea
eſſe opinatus eſt, quidam vero alij
ea infinita faciunt, vt Anaxagoras,
& Democritus: cõcordes enim ſunt
ponere generationem fieri per deſe
ctũ.

A ctum. Empedocles tamen putabat res segregari, & ex quatuor egredi elementis, mox dissolui, & ad quatuor reuerti elementa, & id circulariter fieri. Sed Anaxagoras quodlibet in quolibet existere censebat, atque quodlibet ex quolibet prouenire, hoc est similares ex similaribus partibus, quas elementa esse credit: atq; id habuisse initium nō negat, in futurumq; in infinitum processurum. & ex aqua sanguinem, parteſq; carnosas, & ossicas egredi infinitas: identidem ex sale aquam & duce infinitam: omne tandem corp⁹

B similare ex omni similari in infinitum exire autumant, alterumq; illo tū, aqua, vel sal iuxta magis dñans denominari, plenum tñ esse ex similaribus partibus infinitis⁹ situ, & numero. Habes igitur summatim Anaxagorum opinionem de ipsis principijs. sed quid eos ad hmōi duxerit sententias, nūc dicam. Anaxagoras autem, cum in confesso habuisset gñationem ex nihilo non fieri, sed ex contrarijs, ipsamq; infinitam eē, cogitur profecto fateri oīa contraria in seinuicem in infinitum existere. fin.n. generatio ex ⁹ priuatione

C oritur, &, si finita, generatio ꝓfūs cessaret. Sed qui generationem alterationem esse dicunt, qui quidē nū subiectum, & contraria dant generationi, cum generationem ex nihilo nō fieri acceperint, cōtrariaq; nō posse sibi inuicem inesse, tenent credere gñationem in substantia nequaq; dari: secus. n. res in seinuicem manerent. Contra quos oīa hæc insurgunt inconuenientia, quia inter id, quod in potentia, & id, qđ in actu minime distinguūt. Cōtra eos quoque, ꝓpterea quia vnū eē subiectū gñationis in actu arbitrantur, hæc militant inopinabilia, videlicet gñationē in substātia eē alterationē, vel res sese mutuo habere, aut gñationē ex nihilo fieri. Quidā alij censebant, qđ erat minus incōmodū eius opinioni cū assentirent gñationem ex nihilo non fieri. D

Caput Secundum, in quo quatuor affert rationes contra Anaxagoram, qui ponit similares partes esse infinitas.

PRima rō ē vlis Logicalis, hęc. ſ. Si principia forma, & nūero infinita eēnt, ſcognita, ꝓfecto eēnt, neq; ā eis ſcīa haberi posset: sed principia debēt eē cognita: ergo principia debēt eē finita. Scīa ē. Si similares partes, ex q b⁹ alia, ſtipes, cęteraq; corpora cōstāt, eēnt ſinita, oporteret quidē alīalium, arq; plātarū magnitudines, & quātitates ſfinitas eē: sed eę finitę ſunt: igit & partes, ex q bus cōponunt ſūt finitę: qm qđ ex finitis cōstat pūb⁹, infinitū necessario est. Tertia. Si similaria corpora ex ſeſuicē ꝓdirēt in gñatione, oporteret oīno ea minui, ac pauciora reddi, hoc ē, si ex carne partes exeāt carnis. & ossis, oportebit eam minorē, q̄ erat, effici. Quod, si ita res se habuerit, alterum duorū necessariū erit, videlicet vel disgregationem, exitumq; sistere. quoniam, cum ea ro exempli grātia in paruitate eius desinat ad minimam particulam, q̄ formam carnis recipere potest, nullatenus poterit ex ea egredi carnis particula, neq; alicuius alterius rei. Sistet igitur ipsa gñatio. hoc autem falsum est. neq; Anaxagoras ipse id assentiret. Vel erit dicendum ex corpore partibus finito, infinitas egredi

E 16

F 17

di: portiones. quod est impossibile.

38 Quarta. Sequeretur eius opinionem, res infinitas in ipso finito, situ differre, & in qualibet illarum infinitarum partium partes infinitas infinitues existere, neq; esse actu distinctas. quo quidem nihil absurdius. hoc aut sequi ex hoc, quod dicit, q libet ee in quolibet, & q libet ex quolibet incessanter prodire.

Tertia Summa in Quotquot fecatur corpus.

In Primo rationes adducuntur famosi, q principia contraria esse, atque plura, qui vnum affirmant.

H In Secundo, quæ contraria nō sufficere ad hoc vt sint principia, ostenditur. necessarium, esse tertiam dare naturam, quæ est primum subiectum: neq; oportere principia ee plura tribus, quemadmodū neq; res esse plura vno.

In Tertio probatur vera principia esse duo duracinæ, videlicet materiam, & formam ipsarum: & quod primatio oppositæ formæ non est materia, sed quid ei accidens: & q si primatio esset principium, id quidem per accidens foret. ostenditur quoq; essentia primæ materiæ, & quod esse habeat.

In Quarto ostenditur q illa, quibus Antiqui dubitabant de esse generationis, solumentur per ea, quæ de essentia materiæ primæ probatur, eosq; octo locutos fuisse de essentia huius naturæ, sed veritatem non attigisse: quibq; alij aliis exactius te I asserunt sunt.

In Quinto Aristotes probabit huiusmodi naturam ingenitam, & incorruptibilē, esse.

Caput Primum.

41 Icimus igitur Antiquorum neminem principia esse contraria negare: tametsi quid sit natura primorum cōtrariorum, quæ sunt principia ipsa inter se disceptēt. nam quidam eorum densitatem, & fungositatem esse asserunt: alij calidum & frigidum: nonnulli vero vacuum, & plenum, vt Democrite: sed quidam alij magnum, & parū K esse autumant. Duo aūt sunt, quæ principia esse contraria persuadere faciunt, videlicet syllogismus, & inductio.

Syllogismo quidem, qui eisdem 42 vtūr habere ꝓprietates ipsa principia, quas ipsamet cōtraria. quarum Prima est, nequaq; ex se inuicem heri. qm̄, si prima principia ex seinuicem mutuo orirent, minime essent prima principia. Secunda est, ea ex aliis non fieri, ob eandemmet ratonem. Tertia, omnes particulas ex ipsis fieri. hæc. n. est natura principiorum communium omniū reb⁹: cōtrariis autem hæ insunt ꝓprietates: in sequitur igitur in secunda figura principia esse contraria. Et quia huiusmodi ꝓprietates sunt connubiles, nō ex duabus affirmatiuis cōcludit in secunda figura. Inductio 43 ne quoq; id ostendi licet. liquidem res perquirantur, videlicet nihil ex quocunq; gñari, neq; cuiuscunq; rei gratia, neq. in quodcunq; corrūpi, sed ex terminatis contrariis in terminata contraria, vt in alterationē gra exempli album ex nigro vel medio colore fieri nō a calido, nisi forte id per accīs fiat, sicut dicim⁹ albū ex calido gigni, cum contingit calidum esse nigrum. Idemdem in cō 44 positione, & cōiunctione perspicuū 45 est. constituatur nanq; res ex priuatione, compositione propria alicui composito⁹ vt ædes gratia exempli, quę ex lateribus constituuntur, & lignis, quæ forma cathedræ dom⁹, sed nō * alia ex qualibet * priuatione. Idemq; 46 in generatione, & corruptiōe visum 47 est. gignitur. n. res ex priuatione ꝓpria illi rei. Inductione igitur hoc habito, sequitur omnem gnationē ex cōtrarijs fieri, vel ex mediꝭ inter

ipsa

A ipsa. Intellipo autem in hoc loco p
contraria, ipsa oppolita. quælibet
quoq; corruptio ad contraria fit, vt
48 ad media inter ipsa. Antiqui autem
49 ideo asserunt principia esse contra-
ria, quia res ipsa sese manifestat, ac
si ab ipsa veritate cogantur id fate-
ri. Sed in contrariorum principatu
inter se discrepant: quia in quo ipse
contraria inuicem præcedant, & q
sunt aliis principaliora, plecto non
sunt concordes. Nam eorum nonnul
li putabāt horū vsie, seu cōe proprio
esse principalius, seu prius. Alij vero
huius sententiæ oppositum tari sūt.
B sed quidam alij putabant notius in
intellectu debere esse principiū sen-
su notioris, aliqui alij econtra. exem
plum de notioie sensu est denitas,
& tantas, in intellectu vero magnū,
& paruum. Oēs tñ in confesso ha-
bent principia debere esse cōtraria,
ac diuersa in quibusius contrariis.
hoc autem satis consonum est, cū
vniuersale sit partiali notius.

Caput Secundum.

50 CVm principia non esse infini-
ta probauerit, plutaq; esse, cū
sint contraria aggreditur probare
C non sufficere esse prima principia
duo contraria tantum, hoc est prin-
cipia esse tantum duo. ad quam sen
tentiam tres afferi rationes.

51 Prima ratio est, quia cōtraria nō
agunt: seinuicem, neq; sese mutuo
recipiunt: calidum. n. in frigidū nō
agit, neq; ipsum recipit, neq, frigi-
dū calidum. cum autem gñatio ex
principio fiat agente, & recipiente:
sed ipsa contraria non agunt in se
inuicem, neq; sese recipiūt: ergo cō-
traria non sunt principia gñatiōis.

52 Secunda ratio est, quia contraria
sunt in subiecto: & quicquid est in D
subiecto nō est principium: qm̄ in
digere principio ipsum principiū,
quod est, f. subiectum.

Tertia ratio est, quia cōtraria nō 53
sunt substantiæ, neq; in substantijs
sunt contraria, cum nulla sit substā
tia alteri contraria: sed substantiæ
principia debent esse substantiæ: er
go contraria nō sunt principia sub-
stantiæ. Cum autem primæ rōnes
cogerent contraria esse principia,
hæc vero contrariorum probat, solué-
dum igitur est hoc dubium fortas-
se, si ponamus principia esse tria, vi-
delicet ipsa contraria duo, & eorum E
subiectum. nam, cū maior pars ho-
minum gñationem ex cōtrarijs fie-
ri putent, sed sese contraria mutuo
recipere negent penitus, iō vna vo-
ce omnes tertiam naturam, quæ est
subiectum duorum contrariorū da
re conant. Sed quid sit hmōi natu- 54
ra inter se discrepant. quidam. n. co
rum ignem, quidam vero aquam,
nonnulli aerem, alij etiam terrā esse
censent, aliqui tamen id mediam
esse naturam inter ignem, & aerem
affirmant. Qui aūt ipsum putat es-
se naturam mediam inter duas na-
turas, hoc est * inter duo elmentorū F
quatuor, magis accedit ad naturæ
materiæ primæ cognitionem, q̄ qui
vnum horum elementorū quatuor
& qui ignem dicūt, ipsum profectō
propinquius essentiæ ipsius poten-
tiæ ponunt. & qui aerem, magis q̄ q̄
aquam: qm̄ aer minus sensu perce-
pit q̄ aqua, cum non percipiatur vi
su. est igitur eius essentia magis in-
cognita q̄ quæ aquæ: ac si magis es
sentiæ accedat potentiæ: quæ quidē
est vere materia, vt post hoc ostende
tur. & iō dicebant principia eē tria, 55
vide

* Participa re naturā duorū ele mētorum

videlicet ipsum vnum, & * augmentum, & decrementum. natura nãq; ternaria apud Antiquos extabat: verũ eorum quidam illud vnum passiuum, aq. duo agẽtia esse credebãt, alij tñ huius oppositum rati sunt,

96 & est ipse Plato. Rõ autem quæ ponit, ex dictis manifestum, principia esse tria, est satis sufficiens: quæ vero plura tribus imponit: & q plura vno est necessaria. Sed ea non esse plura q̃ tria ostensum est ex eo, quia vnum subiectũ sufficit ad recipiendum, & vna cõtrarietas ad agendum. &, si essent contraria duo, tunc illud fm vel esset in eo-

H dem subiecto, in quo primum, vel secundo: &, si in secũdo, tũc corpora omnia nequaq̃ transmutarent ad inuicem. transmutatio autem elementorũ inter se inuicem, simpliciũ, atq, aliorum ad ea, & ipsam plantã, & aial ad sese mutuo conuertentiũ, & tãdem cõcta corpora gñabilia, & corruptibilia sese inuicem trãsmutare sensu cognoscitur. Hac igitur rõne non posse inueniri duo contraria in duobus subiectis satis perspicuũ est. Si aũt in vno existerẽt subiecto, tũc oportet alterum alterio communi*, atq, prius esse. qñ nõ inueniuntur in

I vno genere supremo, nisi vna cõtrarietas suprema, ad quã extera aliq; contrarietates illius gñis ascendũt, vllaq; est illis principium. ita et se habet vnum in gñe substantiæ, i quo fit, gñatio, & corruptio. &, si impossibile est duo contraria esse principia, hoc est duo gña contrariorũ, nec i vno, neq; in duobus subiectis, sequit̃ manifeste principia non oportere esse plura quam tria. patet quoque ipsa esse plura quam vnum. sed vtrũ duo, vel tria, id protinus inquirendum est.

* a.l. esset fus, defectiuus.

IN hoc capite incipit ostendere gñationem ex tribus principijs. 97 ex priuatione videlicet precedente i subiecto gñationis, ter subiecto generationis, & forma genita. & quia liber genitum est compositũ ex subiecto, & forma. hoc aũt patebit ex hac nostra vsi contemplatione. hoc est, si contemplemur vniuersale genus transmutationis cum vniuersale, seu commune proprio sit notũ, ab eoq; ad cognitionem proprij gñeficiemur.

Dicamus igitur q, cum nos dicimus aliquid ex aliquo fieri, vel aliquid genitum, & effectum esse aliquid, id quidem alterum duorũ simplicium significare pót, vel ex illis duobus compositum. vna aũt talium simplicium rerum est, vt dicamus, ex non grammatico grammaticus fit, vel non grammaticus efficitur grammaticus. Primum igitur simplex est ipsa priuatio, q̃ in subiecto precedit. Secũdũ vero simplex est, vt dicamus, nõ factus est grammaticus, vel ex hoc factũ esse grammaticũ: & hoc fm simplex, est subiectũ gñationis. Tertiũ autem ex his cõpositũ est, vt si dicamus ex hoc nõ grammatico factũ est grammaticum. hoc itaq; duo simplicia, ex quibus hmõi tertium componitur, manifeste reperiuntur inter se differre. nam hõ, quicquidem est subiectum, extat in esse suo, sed non grammaticum, quod est ipsa priuatio minime, & recedit ad cẽ formam. In idiomate aũt Græco aliquã in dictionibus horum duorum extat dñia, sed in nro non ita apertæ discrepantia cognoscitur. Nam hæc dictio ex, æquiuocum est nomẽ, cũ priuationẽ nõnunq̃, qñq; vero subiectũ

A iectum denotet: quis de subiecto ve
re dicatur, & largo mō de priuatione. C ū igitur appareat has duas na
turas inter se fm esse distingui, ideo
alterā priuationem, alteram vero
materiam appellamus. inuestigandum igitur est vtrum in omni gnatione, & corruptione fiat necessariō,
vel ne: &, si necessariæ, quo nam pacto id se habeat. Et dicamus manifestum esse oportere priuationem p
cedere in subiecto ipsum gnatum.
aliter. n. non fieret genitum, nam genitum est, quod post priuationē inuenitur. Subiectum quoq; inueniri
B manifestum est. id quoq; esse necessarium ad gnationem accidit: nā
accidia dicuntur in subiecto. sed qđ
necessario inueniatur in gnatione
simplici, quę est substantiæ gnatio,
est immanifestum. At, si id vī contemplatione consyderetur, satis per
spicuum erit.

Nam quodlibet genitum, tū substantia, tum aliquod aliud videt ex
aliquo gnari subiecto. Etenim aīal
ex genitura, ut ps ex semine, aqua
ex igne gnatur. Idemtudem quicqd ī
qualitate passibili gnatur, vt albū,
& nigrum, & in impassibili, vt figu
C ra, & compositio, itidem & incremē
tum, & decrementum aptę vīt indigere subiecto. Cuncta igit gnabilia
subiecto indigent, nihilq; ex quolibet gnari, longe ergo minus ex priuatione. Hoc aūt ita se hēt, propterea quia gnari est motus, & trāsmutatio ex aliquo in aliquod in subiectā
tia. oportet igitur dari subiectum illi transmutationi, & motui. & ideo
Antiqui concedūt gnationē nequa
quā fieri, nisi ex ente. qīn, si ex priuatione fieret, non daretur ibi positas,
neq; vnus motus, qui scipiat ab aliquo, & desinat in aliquod: & tunc est D
set potius successio, seu vicissitudo l
loco, & permutatio, nō aūt gnatio.
ex hoc ergo patet quodlibet genitū
esse cō positū ex subiecto, & forma,
q̄ quidem est ipsa res, qua est genitum. Cum igitur rerum principia
per se sint hæ duæ cāæ, hoc est materia, & forma, manifestū est ex his
cuncta constare sensibilia. sed, cum
ens, ideo ext, quia eius causæ, quæ
sunt eius pars, vel partes, extāt, hinc
est q̄ oportet naturam materię esse
a natura priuationis distinctā: qm̄
priuatio non est de natura gnatōis
ita, vt sit pars geniti, sed tanq̄ quid
accīs subiecto quod est pars geniti. E
at est gnationi necessāria: quapropter, si principium, id quidē per accīs nuncupat. Differunt quoq; ma
nifeste inter se subiectum, & forma,
cum hæc sit in actu, subiectum vero per se nequaq̄, immo in potētia.
sin aūt, gnatio alterato esset vt Antiquorum complures opinati fuere.
Hac igitur rōne materię primæ natura iam satis apparet, ipsam. l esse
mediam inter priuationem, & actū,
esseq; in potētia. Intelligo autem p
esse in potentia, ipsam ab eo, quod ī F
actu, non expoliari, hoc est, q̄ non
denudatur a formis et successiue ad
uenientibus, neq, a posītate, q̄ sibi
debet. & iō eius natura non fuit Antiquis cognīta, adeo, q̄ quidam eorū ponebant eam in actu: & sic seq
tur apud eos gnationem in substan
tia esse alterationem: quidam vero
alij priuationem esse asserebant: &
sic apud eos oporteret priuationem
aliquid esse. Natura autem huius ma 69
teriæ, vt inquit Aristot. concipit per
analogiam, seu comparationem. nā
eius ꝓportio ad formam est vt ligni

qua-

G nuatenus est cella, in postria ad ipsius cellæ formam. Ex his igit, quot sint principia, duoq, esse p̃ncipia, & vnū p accens, aperte habent potest, & eorsi vnumquodq, quid sit, & quasi sensuicem habeant, alterumq, contrariorum in gnatione esse priuationem, alterum vero formam, & horum subiectum esse materiā primā ostensum est iam. Nec nos latere deceat potentiam, ac possibilitatem non esse de essentia materiæ, sed vnum ex consequentibus eē. Immo re vera materia est subiectum potentiæ, & possibilitas. &, si potentia esset de substantia essentia, tunc materia esset sibi ipsi materia: cum potētia dicatur in relatiõe ad aliud. recepta igitur forma remouet ab ea ipsa potentia: quapropter ponus nomē subiecti, q̃ potentiæ tunc sibi vendicare, seu vsurpare debet. Differt quoq, manifeste ipsa priuatio a potentia. q̃m potentia aliquid est, (seu est aliquod eē,) priuatio vero negatio est absoluta (seu simpst.) Materia igitur prima est quid vnum subiecto, plura potētia, & priuationibus in ea exñtibus, velut cæra, quæ quidem est subiecto vna, aptitudine tñ, quam habet ad figuras recipiendas, plures. Quid igitur interest inter subiectum, potentiam, & priuationem ex his habenH potest.

Caput Quartum.

71 EX his autem, quæ de essentia huius naturæ declarata fuere, dubiū, quo Antiqui ipsam gñationem tollebant, ensq; esse vnum putabant, & q̃ id, quod ex ipsa gñatione comprehendi potest, est aggregatio, & disgregatio, vel dissipatio, & exitus, vt nonnulli opinati sunt, solucre quidem haud difficile est. Dubium autem ita format. Si aliquod ens gñatur, vel ex ente, vel ex non ente gñatur. sed nõ ex nõ ente, cum impossi sit, aliquid ex nihilo gigni, cum priuatio nequaq; possit transmutari, q̃m priuatio nõ recipit talem mutationem neq, ex ente, quoniā oporteret genitum inuenire antej sit. Incurrebant autem hanc ambiguitatem adeo, q̃ fuerunt coacti negare gñationis sensum abnegare, propterea quia in Logica facultate parum exercitati erant. Nos autem dubium soluimus, cum dicimus q̃, si aliquid gñari, vel ex nõ ente, vel ex ente, & eãdem quicquid agit aliquid, vel ab aliquo patitur, id quidē dupsi dici, vno mõ p se. vt cum dicimus medicum mederi. alio vero p accēns, vt cum dicimus medicū ædificare, si accidat ipsum medicū ædificare. His igitur sic stantibus, cum dicimus gñationem ex non ente, hoc intelligi pōst. Primo, q̃ se, ita, vt priuatio sit gñationis subiectum: & hoc est illud impossibile, quod imaginati sunt Antiqui, videlicet non dari quid aliud. Secundo vero, vt sit ex non ente p accēns, hoc est, quia ipsa priuatio accidit naturæ subiecti gñationis, qd dicimus non esse in actu, sed in potentia. quamvis hmõi accēns sit quid necessariū ad esse ipsius gñationis. & sic non sequitur in hoc loco inconueniens, cum dicimus gñationem fieri ex non ente p accēns, ea rõne, quam diximus, neq, si dicimus priuationem hic esse eam p accēns, volumus id accidisse causæ essentiali, & ea non indigemus ad gñationem, vt dicimus medicum esse ædificatorem, sed eo pacto, quod diximus. Eodemq, exēplo gña-

A gnationem fieri ex ente pot dupl'r dici, vno mo p se, videlicet p ens in actu sit subiectu ipsi' genit'. & hoc est impoſſe. qm sequeretur, cu aqua ex aere fit, vt sit aer, & aqua simul, vl p non des gnatio in substantia. & hoc est id, quod putabant Antiqui, s. non dari quid aliud, seu alienum, idq; esse impoſſe probabant. Alio mo p accns, cum, s. accidit huic naturæ ipsius subiecti gnationis non denudari a forma in gnatione rei ab ea, quæ quidem remouet, & recedit ab eo in aduentu formæ genitæ

B in ipsum, non p ipsamet forma, q est in subiecto, recipiat formã, quę gnatur. & sic nedum erit impoſſe, immo neceſſarium, s. gnationẽ fieri ex ente per accns, & sic id p accns fit. Huic tandẽ naturę duo accidũt, priuatio. s. & forma, q præcedit ei secundum esse ante nouam formã, q gnatur: & tunc gnatio ex ea fiet p se sed per accns ex illis duabus naturis quæ ei accidunt, hoc est ex priuatione, & forma. Is igitur est vnus modus, quo hoc dubium soluitur, ponẽdo hanc naturam.

Secundus est, quia ens dr de potẽtia, & actu. Ipſa quoq; priuatio de duob' dr, videlicet de negatione abſoluta (seu simplr) & de priuatione propria, quæ ineſt alicui subiecto, & alicui rei. Impoſſe ergo est gnationẽ fieri ex ente s actu, sed nõ ab eo, qd in potẽtia, & ex priuato simplr, sed non a priuatione indefinita.

Plato aũt vt magis auferre huiusmodi principium, q̃ qui ipm in actu ponit. qm opinatus est ipſe generationem fieri ex non ente, cum tñ fateat materiam eẽ vnum entũ, & sic sequit' fm ipm ens nõ eẽ ens. acceptat. n. ipſe dictũ Parmenidis, qui dicit quicquid est præter ens eẽ D non ens abſolute: mox ponit materiam eſſe ens, cum aſſerat tñ ipſam eſſe præter ens. Nos autem distinguimus, & dicim' materiam eſſe in potentia, & priuationem eſſe quid accns ei. Differunt tñ, cum hęc sit pars geniti illa vero non. Corruptio autem, q est ipſum malum, ingredi tur quidem res propter priuationẽ, quam hæc natura recipe ſolet: at ipſum eſſe, quod est bonum, res inſequitur propter formam. Hmõi ergo natura apta est recipe bonum, quod est forma, vel malum, quod ẽ priuatio & corruptio. Aeternitatis quoq; priuatio rebus ineſt propter E hmõi naturam, hoc est eo, quod accidit ei poſſibilitas priuationis. Hęc quoq, natura ob eius defectum appetit recipe formam, quemadmodũ & imperfectum pfectionẽ, sed non appetit corruptionem, immo ipſa corruptio est quid accidens ei rõne priuationis. Habes igitur modos, quibus ſoluitur dubium, quo Antiqui gnationem negabant.

Caput Quintum.

AD hęc dicimus huiuſcemodi 82
naturam nec genitam p se, F
nec corruptibilẽ eẽ. Quoniã, ſi gnaretur, haberet ſubiectum, ex quo gigneret. &, ſi sic, tunc ipſamet eẽt sibi ipſi ſubiectũ. nam id, quod in potẽtia, non separat, neq; diſtinguit ab eo, quod est in potentia, & sic eẽt anteq̃ fuiſſet, vel erit in actu. indem, ſi corrũperet, oporteret ipſam hãe ſubiectum. &, ſi hãet ſubiectum, tunc alterum illorũ duorũ ſequeret' ſcõueniens, videlicet vel corrumpi anteq̃ corrũpat, vl eẽ quid in actu. per accns tñ nihil ꝓhibet dicere ipſam

corrumpi, vel gñari, propterea quia res in ea exiſtens accidit gñatio, & corruptio. quemadmodum dicim⁹ lagenam corrumpi, cum vinū, qđ I ea exiſtit corrumpitur, eāq; melio rem reddi, cum clarificatur.

Ex his ergo patet, q̄ datur materia prima, q̄ ē ingenita, & incorruptibilis, & eſt primū ſubiectum oīum rerum gñabilium, corruptibiliūue. Tractate autē de eē primæ formæ, 83 & quid ſit, & vtrum vna, vel plures, & corruptibilis, vel incorruptibilis, & vtra earum ſit ſubſtãtia, i. forma, H an materia, vt vtraq;, & ſi vtrq; cui magis conueniat nomē ſubſtãtiæ, hoc inq̄ totum ad primum ſpectat Philoſophum, qui de ente, quatenꝰ eſt ens, conſyderat.

Atqui conſiderari naturales formas mobiles, q̄ ſunt principia rerū gñabilium, & corruptibiliū ad hãc proprie attinet ſcientiam, de qua re fiet ſermo, cum de ſingulo ennum naturaliū ſenſibiliū tractabit. Quod aūt deē primus motor rerū naturaliū, in fine huius operis probabit. & hic deſinit quicquid cõtinet hic Primus liber de rebus viſibus, mira ti I breuitate pro virili noſtro, ac veluti pertranſeundo. & ſolus Deus, qui ad bonum dirigit, laudetur.

AVERROIS
EXPOSITIO MEDIA
IN SECVNDVM LIB. PHYSICORVM.

VIt in hoc Secundo libro tractare de his quæ in hac ſcientia velut prænotiones, & principia præſup ponenda ſunt: & qui hanc profite- K tur ſcientiam, ea præintelligere, experturſque in eis eſſe debet: quæ omnia in tribus continentur ſummulis.

In Prima Sũmula fiet ſermo de ipſa natura, & de quocunq; ad eam refertur, & quot dicatur modis.

In Secunda, qualis ſit huius ſcientiæ ꝓfectioris contemplatio, & i quo differat ab ea, quæ Mathematici & tãdem afferet Logicales regulas, ꝑ quas huius ſcientiæ.

In Tertia vero de cauſis, & earum diuiſione in id, quod per ſe, & id, quod per accidens, & in aliquas L alias diſſectiones.

Prima Summula capita ſunt Septem.

In Primo capite habetur quid ſit natura.
In Secundo, quid ſit id, quod habet naturã.
In Tertio, quid ſit id, quod eſt ſecundum naturam.
In Quarto, quid ſint res naturales
In Quinto, naturam eſſe, quid notum per ſe eſſe.
In Sexto, quot modis dicatur natura.
In Septimo, verum materia potius nomen naturæ ſibi vendicet, quam forma, vel econtra.

M

Caput Primum.

Icam⁹ igitur iam eſſe p ſe notum q̄ rerū, quædam a natura, ddã ab aliis prodeunt cauſis, vt quæ ex electione, & arte fiunt, & q̄ a caſu, & fortuna: & q̄ corpora, quę a natura producuntur, ſunt corporū ſimplicium genera, vt ignis, aer, aqua, & terra, & quæ ex his componuntur, vt animalia, & ſtirpes: & q̄ hæc ab his, quę non ſunt a natura differunt, cum quodlibet norū naturalium habeat in ſe principiū mo

tu

A tus & quietis, vtpote cœlestia corpo
ra habent in se principium motus
translationis tantum, quædam vero
alia corpora habent in se principiũ
incrementi & decrementi, nonnul-
la alia generationis motum & quæ
dam alia alterationis obtinent mo
rum: & horum quædam vnum dũ-
taxat illorum motuum adipiscun-
tur, quædam vero plures, & quædam
2 alia omnes obtinent motus. At in
artificialibus principium alteratio-
nis, & motus in seipsis non reperi-
tur, quatenus sunt corpora artifica
lia, sed extrinsecus. inest enim motus
B deorsum ipsi scamno, non quatenꝰ
est scamnum, sed eo ꝙ est naturale
corpus. Inuenitur tamen in artifi-
cialibus rebus aliquid, cuius trans-
mutationis principium est in ipso
per accidens, nõ per se, vt Medicus,
qui seipsum sanat: principium enim
sanitatis in eo existit, non tamẽ per
se, sed per accidens, hoc est, quia ac-
cidit ægroto Medicum sibi esse. Di
tui adhuc nonnulla artificialia, quo
tum motus principium ineſt eis per
se, non tamen primo: vt est motus
corporis nauis, qui fit a corpore nau
C tæ. mouet enim ipsam mediantibꝰ
3 suis membris. Si igitur artificialiũ
principium est per se extra, vel in ip
sis met, sed non primo, sequitur ergo
ꝙ naturalia sunt, quorum transmu
tationis principium est in essentia
rei, & intra se, & ex primo propo
sito: & res naturales sunt, quę habẽt
naturam: ergo ex his duabus propo
sitionibus manifeste infertur, ꝙ na-
tura est principium, & causa ad hoc
vt moueatur, & quiescat res, in qua
est, primo, & per se, non per accidẽs.
a. alterationem. Intelligit autem hic per motum, & quietem transmutationem simpliciter, & eius priuationem. Et dixit primo, propterea quia motus factꝰ ab arte naticularia non est primo in naui, sed medio nauta. Dixit autem non per accidens, vt excludat Medicum, qui seipse curat. D

Caput Secundum.

REs autem, quæ naturam habent, sunt quicquid habet huiusmodi principium, quoniam naturales res ex materia constant, & forma. Natura autem de his duabꝰ dicitur causis: & quidquid ex eis habet naturam habet. 4 E

Caput tertium.

EA vero, quæ secundum ordinẽ naturæ esse dicuntur, sunt motus, & operationes, quæ a rebus prouenient naturalibus eo pacto, quo natæ sunt prouenire, vt est ascensus ignis sursum, & terræ descensus deorsum. Natura autem est ipsum principium: & res naturalis est, quæ habet naturam: & id, quod est fm naturalem ordinem, est actio, quæ prouenit ex ipso principio. 5

Caput Quartum.

ID vero, quod naturale dicitur, seu secundum naturam ex operationibus naturæ est quid commu nius quam id, quod dicitur esse secundum ordinem naturalem. quoniam dicitur de operationibus prouenientibus a natura, prout innatæ sunt prouenire ab ea, & prout aliter quam sint innatæ prouenire cueniant, vt defectus membrorum, vel eorum additio, & mutilatio. Ex his igitur habetur quid natura sit, & quid res naturales, quidue secundũ ordinẽ naturalẽ, & qd fm naturã. 6

6 NAturam autem esse est quid per se notum. & qui eam esse in suo ratiocinio intrinseco negauerit, id quidem non nisi ex defectu eius virtutis rationalis, quem a natura acquisiuit, prouenire potest: quemadmodum & aliæ virtutes apprehensiuæ defectum incurrunt. Sicut enim qui cæcus natus est, non potest ratione cognoscere colores esse, ita etiam qui de esse naturæ veritatem non attingat, in prima eius procreatione nequaquam potuit id ratione assequi. At ille, qui putat H definitionē naturæ notificari, posse quam fuerit declaratum q̄ omne, quod mouetur, ab alio mouetur, est profecto ignorans, eo modo videlicet, quo posita est hic definitio naturæ. nam suppositum est hic naturam esse principium motus & quietis: siue principium mobilitatis in se, sit principium motionis in aliquibus entibus, siue sint duo principia distincta in omnibus entibus. hoc enim neminem impedit cognoscere naturam esse.

Caput Sextum.

I NOmen autem naturæ de tribus dicitur. Primo modo dicitur de materia. quæ quidem duplex est, propinqua videlicet & remota: propinqua quidem est propria materia rei, vt lateres domus: remota vero, vt fundamenta eius.

Secundo modo de forma, & figura. Tertio modo de transmutatione, & motu, qui est transitus ad formam in * generatione & iter ad esse. hoc autem ideo dicitur natura, quia est via ad prouentum veræ naturæ,

*a.Laterationē.

Caput Septimum.

SEd verum materia, vel forma 7 debeat potius appellari natura, contemplatione id dignum est. nā nonnulli opinati sunt materiam debere potius naturam nuncupari, & quod essentia rerum est hæc ipsa natura, & quicquid est præter hanc naturam sunt accidentia & affectus quæ accidunt huic naturæ. & ideo opinio, quam habebant de essentia rerum, erat cognata illi, quam habebant de hac natura. Ex his autem, 8 qui putabant hanc naturam non esse L tantum vnam, sed plures, existimabant substantias rerum esse tot numero, quot illa natura. Quicun- 9 que igitur opinabatur eam esse vnā putabat quoque substantiam rei esse illud vnum: vt gratia exempli, si quis censebat huiusmodi naturā esse quatuor elementa, arbitrabatur quoq; essentias rerum esse ipsa quatuor elementa. sed qui vnum elementorum, & illud quidem putabat quoque esse rerum substantiā. & opinabatur eam tantum naturā esse æternam, reliqua vero mutabi- M lia, & variabilia. Inter Antiquos au- 19 tem Antiphon probabat materiam esse quid stabile & firmum, formā vero transmutari. id vero, quod est permanentius, debetur et potius esse, & primo debet esse substantia. Dixit. Et indicio haberi potest quod materia permanet, & forma permutatur, & transmutatur. quoniam, si quis arcam in terra plantet, & putrescat, pulluletq; aliquod germen, nō erit arca profecto id, quod ex ea oritur, sed lignum. Dixit. forma igitur arcę non est permanens vt lignum.

hoc

A hoc autem contigit * ipsi rei per-
* Fi re manenti, quæ est lignum, quod qui-
gnum te dem est rei substantia. Hęc tamen
ratio non est vera. quoniam, si velit
subiectum rerum generabilium es-
se aliquod vnum in actu designa-
tum, seu singulare, tunc illud erit in
accidentibus non in forma naturali:
& hoc est manifestum per exem-
plum illud, quod induxit. nam for-
ma arcæ, seu lecti, & reliquę formæ
artificiales sunt profecto accidẽtia.
si vero intelligat subiectum esse vnum
specie in rebus generabilibus
B inter se inuicem, nos quoque idem
de forma videmus. homo namque
11 ex homine sibi simili in specie fit.

Aristoteles vero dicit formam ve
rius, & simpliciter nomen naturæ si
bi vsurpare, quam materiam. & hoc
tribus probat rationibus.

12 Prima est sumpta a similitudine
causarum rerum naturalium ad res
* a fa- artificiales. nam quemadmodum
cto esse aliquid, cum est * in fieri in poten
tia, non appellatur factum, neque
videtur assecutum fuisse id, quo sim
pliciter dicatur de eo nomen artis,
pari ratione in rebus naturalibus
C res se habet, cum videamus iam ad-
eptum fuisse id, quo nuncupatur na
turale, cũ aduenerit sibi forma, qua
res est id, quod est. hoc autẽ est ex-
emplum, non syllogismus.

13 Secunda sic formatur. forma est
id, quo res naturalis est in actu, &
ex qua proueniunt operationes rei
habentis formam: sed materia est
id, quo res existit in potentia: id ve-
ro, in quo res naturalis existit in a-
ctu, potius debetur ei simpliciter no
men naturæ quam rei, cui inest in
potentia.

14 Tertia, quia motus in generatio-
ne est ex subiecto ad formam, & si- D
cut motus ad terminum ad quem
dicitur natura, quæ est forma, non
in termino a quo, manifestum est,
quòd nomen naturæ plus debetur
formæ quam materiæ. cuius rei in-
dicium sumitur. quia motus sem-
per denominatur nomine formæ,
ad quam fit motus, non rei a qua
fit motus. vt exempli gratia moue-
ri ab ęgritudine ad sanitatem dici-
tur sanari, non ęgrotare, & econtra
motus, qui est a sanitate ad ęgritu-
dinem dicitur ęgrotatio non sana-
tio. & si vniuscuiusque rei mobilis
motus nuncupatur & denominatur E
a nomine rei, ad quam fit: ergo ma
nifestum est quòd motus simplici-
ter appellatur natura nomine finis,
ad quem proficiscitur, qui quidem
est ipsa forma. &, cum motus con-
stet ex materia, & forma, hoc est q
in eo existit pars, a quo, appellatur
tũ natura ab eo, quod habet ab ip-
sa forma, non a materia. Igitur plus
conuenit huiusmodi nomẽ ipsi for-
mę quam materię.

Secunda Summula Tria habet Capita. F

In Primo habetur differẽtia, quæ est inter
contemplationem Physici & Mathema-
tici de eadem re.

In Secundo ostenditur q. non sequitur cõ
tra Mathematicos consyderantes formã
rerum mathematicarum denudatarum
a materia illud inconuenięs, quod sequi
tur contra contemplantes formas natura
les expoliatas a materia. differentia au-
tem inter has duas abstractiones est satis
manifesta.

In Tertio probatur non decere professo
rem naturalis scientiæ formam sine ma-
teria contemplari, neq; materiã sine for-
mis: immo oportere se vtrunque simul cõ
syderare, sed materiam quatenꝰ est for-

G mę fabricatum, formam vero ponit ꝺ per fectio materiæ.

16 *Caput Primum.*

Eminé laret huius scié tę professorem,& Mathematicum in eusdé rei cōsyderatione cō municare. vterq; enim corpora,sū 17 perficies,lineas,atq; puncta cōtemplatur . Idemidem huius scientiæ, Mathematicæq. professores figurā cœlestis corporis, terræq;, atque syderum speculantur, diuersimode ta 18 men. Mathematicus enim quatenꝰ H hæc a materię ratione denudat, in eusq; cogitatione ea a suis subiectis separat.& hoc ideo eis accidit, quia consyderantur, prout sunt quanta, hoc est prout sunt lineæ,vel superfi cies,aut puncta . Naturalis vero eadem cōsyderat,quatenus sunt fines, seu extrema corporum naturaliū . & ideo ea cum materia consyderat. 19 Tibi autem satis patebit, ꝙ Mathematici consyderatio est materiæ expers . Naturalis vero eiusdem est compos,si animaduertas quo pacto vterque eorum definitione vtatur. nam in terum mathematicarum I definitionibus,vt trianguli, & circu li nihil materiæ pertinacium est. na turaliū vero vt in hominis, atque equi definitione materia profecto 20 satis apparet . Quod quidem argumento iudicari potest , cùm quoduis mathematicum fuerit scientiæ Naturali propinquius, id quidem minus a materia denudatum existit, vt Geometrica , & Perspectiua scientia exempli causa , quarum vtraq; quidem lineam cōsyderat,sed Geometra quatenus est duntaxat li nea, Perspectiuus vero, vt radiosa sensibilis. materiam igitur quoqꝰ K modo innuit . Eademq. est Arithmeticæ & Musicæ ratio ad proportiones numerales , vt est proportio dupli, vel aliqua alia.nam alter eas consyderat,eo ꝙ sunt numerales ꝓportiones , alter vero quatenus sunt voces sensibiles.

Caput Secundum.

ETsi Mathematici abstrahant formam a materia , diuersum tamen eorum abstractio abstrahendi facit,qui ideas separatas ponunt. quoniam Mathematici ratione tantum , & non secundum esse abstrahunt formas mathematicas hoc n. propriū est ipsis formis mathemati cis,ꝙ sola ratione duntaxat,& non re liter secundum esse abstrahant a naturales formæ neq; ratione,neq; secundum esse abstrahuntur . quia propter ꝙ formas separatas ponunt seu ideas, tam abstrahunt quod ratione abstrahi non potest,longe ma nus secundum esse. L

Caput Tertium.

VTrum autem scientiæ Naturalis professor formam expers 21 materiæ contemplari tentatur, aut seorsum materiam,vel vtrunque,id M dubium habet, cum hæc duplex sit natura . de qua igitur harum inuestigare debeat Physicus ambiguitas est : vtrum scilicet alterum horum tantum scrutari debeat, an cogatur vtrunq; inuestigare,postquam tenetur perquirere compositū ex ipsis. &, si vtrunq;, vtrum eadem vtriusq; habeatur scientia,vel dux sint notitiæ. Si quis igitur Antiquorū ve 22 ba perspexerit , putabit profecto de materia speculandum esse: quoniā de

A de forma conſyderationem admodum imbecillem habuerunt. Sed, cum ars imitetur naturam: & in arte ad eundem ſpectet ſcire formã, & materiam, vt gratia exempli ad Medicam ſcientiam ſcire ſanitatẽ, & eius ſubiectum, quod eſt pituita, & bilis: & ad Aedificatoriam artem formam ædium cognoſcere, earundemq; materiam, quæ eſt trabes, & tabulæ: oportet igitur vt ad Phyſicam ſcientiam hoc magis attineat, ſcire videlicet vtrãſq; has naturas.

23 Adde etiam q̃ forma eſt finis, & materia eſt ſubiectum finis & præparatio ad eum: oportet autem finem, & id, ad quod eſt finis, eiuſdem eſſe ſcientiæ. finis etenim, & id, quod ꝓpter finem, eſt correlatiuum: relatiua autem ad eandem ſpectant ſcientiã, eorumq; ſcientia eadem exiſtit. Quod autẽ forma ſit finis indicio eſt, quia eſt finis motus in generatione: quãuis non ſit neceſſe omne vltimum eſſe finem, niſi optimum fuerit. eccleo mors vltimum eſt, nõ

24 tamen finis. Oſtenditur iterum notitiam materiæ, & formæ in eadem exiſtere ſcientia. q̃m Effectrices artes quædam materiam & faciunt,

C & adinueniunt, quædã vero eã ſimpliciter adinueniunt, vt Aedificatoria ars, quæ clauos, & lateres, ex quibus ædes conficiuntur, adinuenit. ſ. dam aliæ materiam præparant, vt ars extruendarum nauium: ſ. quidem nauem producit, & quo pacto ligna incidi debeant ipſa edocet. Si artes igitur factiuæ materiã de nouo efficiunt, opus erit profecto naturalis ſcientiæ profeſſorem eam cognoſcere: nam, ſicut ſe hẽt ars ad artificialia, ita ſcientia i rebus naturalib⁹: cõtinent. n. in cognoſcendo. diſ-

ſeruunt tñ naturales res ab artificiali D
bus, q̃m hæ * efficiuntur, naturales *a.l. efficiunt. finis
vero non. Neq; inconuenit dicere eſt facere.
artes inferiores, quæ ſcilicet Archi- 25
tectonicis inſeruiũt, materiã ꝓcreare, ꝓpterea quia Architectonicæ artes, quarũ finis eſt forma, & artes ſibi inferiores ad ſuum dirigunt finẽ, ſolent eas artes inferiores ad cognoſcẽdã materiã inſtituere. q̃m q̃nãtum Architectonicæ artes duę ſunt. Alia quidẽ, ſ. artem ſibi ſubiectã edocet, artem formę. materiamq; ꝓpriam illi formę duntaxat notificat, vt Naticulatia, quæ lignariam particularem ſibi ſuppoſitam docet, figurãq, meliorem, qua nauis nauigare valeat: inſtituitq; quo pacto præeligẽda ſint ligna, idonea ad perficiendũ E
huius figurę opificium. Alia vero ẽ ars, quæ formam efficit, aliam tamẽ ſtatuit ad præparandã materiã illi formæ, vt ars nauigia, quæ formam nauis conficit, & aĩtẽ incidẽdi ligna ꝓ nauis. formã incidẽdi docet: nã nõ ex quauis ſectione ligna erũt apta vt ex eis fiat nauis. oportet ergo ſeruiles artes, ſ. quidẽ ſub ſe nullam aliã cõtinẽt artẽ, materiã Inouare.
Et hæc oſa cogit Phyſicũ de mate- 26
ria diſſerere: eſt. n. materia ad aliqd dicta: & iõ quaten⁹ refert ad formã, eã cõſiderat, & formã, quaten⁹ eſt F
materia. quo fit, vt ſi nĩa conſydera tio vſq; ad formas ſe extẽdat, nõ tñ ſequit. ſi ad formas materialib⁹, immo definit Immaterialiorẽ eatẽ, vt ẽ aĩa: verũ eã cõſyderat, put ad materiã ſeſe refert. Quod aũt naturales formæ ſint materiales tõne oñdit, cũ oẽs a materialib⁹ gignãt formis. hominem. n. homo gnat, & ſol: homo autem propinquum eſt agens, ſol vero remotũ. ſed tractare de for-

G mis ſeparatis ad primã ſpectat Philoſophiam. Ex his igitur habes phyſicum conſydetare vtrunq; & qualiter ea contempletur.

Tertius Summulæ habet quatuor capua.

In Primo capite habetur quot ſint cauſæ.
In Secundo de actu, & horum tractatur
In Tertio ſoluuntur dubia, quæ in cauſis finalibus occurrunt.
In Quarto habetur ad quam neceſſitatem in rebus naturalibus referatur cauſam.

Caput Primum.

28 H Auſam quadrifariam dici annuimus. Prima eſt ea cauſa, ex qua res fit, & eſt ipſa materia: vt ęs ſe habet ad ſtatuam. & aurum ad annulum. hęc autem multiplex exiſtit. nam vel eſt materia per modum cõpoſitionis, vt ſunt literę materia ſyllabarum, & dictionum: vel tranſmutationis, vt panis, qui ſanguinis eſt materia: vel eſt materia vtroq; modo inſimul, videlicet compoſitionis, & tranſmutationis, vt aqua, & terra, quę animalium, & plãtarum exiſtunt materia. Dicimus quoq; partes eſſe ſubiectum ipſius I totius, ſed non eo modo quo ſupra. Identidem propõnes ſyllogiſmi ſubiectum appellamus cõcluſionis, ſed alio modo a prędictis omnibus. Secunda eſt forma, & ratio ſignificãs quid eſt eſſentiam rei. & hęc quoq; cauſa tripliciter dr. Vno modo, ſ. de toto, quod reſultat ex partib⁹, & eſt id, quo aliquid dicitur eſſe totum, & completum. Alio modo de cõpoſitione, quę reſultat in ipſis cõpoſitis. Alio vero de forma naturali in 29 materia. Tertia eſt de efficiente, a quo principium actionis oritr, vt ſe habet medicus ad ſanitatem. & ædificator ad ędes. Quarta eſt id, cuius gratia res eſt, quę quidem finis exiſtit, vt ſanitas exempli gratia, & exercitium: eſt enim exercitium ſanitatis gratia: & ſummatim quęcũq; ſunt ante finem, propter finẽ ſunt. & horum alterum alterius eſt gratia iuxta rationem. cui ad finẽ magis accedit, vt medicamina potio exempli cauſa eſt gratia extractionis humoris, qui morbum facit. & humoris extractio eſt ſanitatis gratia: horum autem omnium propoſitum eſt ipſa ſanitas: diſſident tn inter ſe, cum alia artes, alia vero inſtrumenta exiſtant. Quod autem gene K ra harum cauſarum his quatuor cõtineantur ſatis eſt manifeſtũ, cum tantum his quatuor reſpondeatur interroganti propter quid aliquid fit: quibus habitis deſyderium ſiſtit neq; deſceps quęritur propter quid fit: &, ſi tandem reſponſiones, quę ad interrogationem propter quid perquirantur, non niſi in vna harũ cauſarum inuenientur. nam quandoq; per formam reſpondemus, vt ſi quęramus in Geometria propter quid iſtę lineę ſunt ęquales, & reſpõdemus quia a centro circuli ad M circũferentiam exeunt. Sed nonnũ 69 quam per primum mouens reſpondemus, vt ſi interrogemur, propter quid illi homines, qui Camelos equitant, currunt contra nos, reſpondemus ad interficiendum Platonem. Aliquando tamen per finalem reſpondemus cauſam, vt, ſi quęratur cur bellum gerimus contra huiuſmodi populum, reſpondebimus vt fidẽ, quã obſeruare tenentẽ, eos ſubire cogamus. Nõnunq; vero per materialẽ, vt ſi quęratur, quare ſcãnẽ eſt

A est putrefactū, & respōdeatur quia est ex ligno. Physicus aūt ad vnum quęsitum, vel ad plura potest oībus his causis respondere. Vni quidem, vt, si iterrogetur, quam ob causam hō interijt, poterimus in huius respōsione quatuor afferre causas, vt ꝙ dicatur, quia est animal rationale, ve quia eius causa efficiens, aut custodiēs remotior, vel ꝓpinquior ei exitit, hoc est ipse sol, vel quia ex cōtrarijs cōstat, vel quia melius est eum mori. pluribus aūt, atq; variis interrogationibus itidem fiet, vt, si quęrat cur homo moriatur, & affe-
B ratur causa materialis ad id, & dicatur quia est compositus ex contrarijs, vel aliquis quærat cur hō remanet viuus post mortem, & respondeatur per causam formalem, & dicatur quia est rationalis.

7 Tres aūt causæ in generatione multarum rerum generabiliū contingit qnq; vt eędem sint subiecto, & specie, tres tm in respectu, & comparatiōe, agens videlicet, & forma, & finis. qđ patet in rebus, quę a sibi similibus in specie generantur. vt causa efficiens hominis exempli cā est ipsa forma hominis, & est vna specie: eius autem finalis causa in
C generatiōe est forma ipsius quoq;: nam ea perfecta ab agente, cessat agens mouere. est igitur finis in cōparatione ad motum, sed in comparatiōe ad rem generatam est forma, & in respectu ad generans est efficiēs. Tres igit hę causę ī ꝓpatione sunt vna subiecto, tres ī respectu.

71 Hoc tm accidit in rebus, q̄ mouētur a motore propinquo, q̄ est eiusdē speciei ipsius mobilis, cum fuerit ēt mobile. Sed de motore remoto ī mobili non considerat huius sciæ professor. sufficit n. sibi attingere ip D
sum eē. & ꝓp hoc tres sunt cōmētarij, qui de rebus habent. Primus est de rebus mobilibus corruptibilibus. Secūdus de mobilibus incorruptibilibus. Tertius vero de immobilibus, atq; incorruptibilibus: & is primæ Philosophiæ sciam habet.

Principia igitur mouentia duo 73
sunt genere, vnum naturale, qđ quidem mouet, & mouetur, aliud non naturale, qđ mouet, & nō mouetur. Cū igit ex dictis pateant q̄. & quot genere sint ipsa principia, indagandū modo est quo pacto ad ea, quorū sunt principia, quaue rōne ad se E
inuicem referantur. Dicamus ergo hęc quatuor ad eandē rem se referre eisdemmet quatuor modis, q̄bus ei sunt causę. Vnum, videlicet se esse agens, aliud materiā, aliud vero formā, quartū deniq; finē dicimus. vt, si dixerimus aliquid ex quo fuerit, & a quo, & quid sit ei⁹ quiditas, & ꝓp qd, & fortasse p hæc quatuor respōdemus, vt paulo ante diximꝰ, rīndendo ad interrogationē propter quid de eadem re, & forte per duo, vel tria respondebimus. Idemque 30
noununq̄ fortasse referetur ad aliquid, & ad eius cōtrarium, vario, ac F
vario tm modo, vt nauta gratia exēpli, qui si naui pręest, est causa eius liberationis, si vero abest, eius perditiōis causa erit. Sunt & harū causarum aliæ alijs inuicem causæ, vt exempli causa exercitium est causa sanitatis, atq; roboris corporis, huiusq; robur est cā exercitij: hoc tm vt efficiēs causa, illud vero vt finis. Eademq; est ratio materiæ, & formæ, videlicet ꝙ materia est cā formæ, eo quod est eius materia, & forma est causa materiæ, eo quod

est

G est eius perfectio, seu actus.

32 Et, postquã declarata est propositio, quã habent causæ ter ad ipsam rem, & ad seinuicem, nunc de numero specierũ inuentarum in vnoquoq. quatuor generum considerandũ est: videntur. n. in his species generibus similes esse. de generibus autem sermo iã prætermissus, restat igitur de speciebus verbum facere. Dicam° ergo species causarũ summam esse quatuor, propinquã. s. partialem, vel remotam vsum, vel p se, vel per accidens, vel simplicem, vel compositã, & harũ quælibet est vel H in potentia, vel in actu. propinquæ autem exemplum est, vt medicus, q est causa sanitatis propinqua: remo

33 ta vero est ipsa ars medica. per se quoq., cum dicimus medicum esse causam sanitatis, sed per accidẽs, vt cum dicimus egrotũ esse cãm sanitatis, in accidat medico esse egroto.

36 Hmõi aũt causæ per accidẽs pñt vel simplices, vel compositæ eẽ: simplices quidẽ, vt quæ nunc dicta est causa, cõposita vero, vt si dicamus medicum egrotum. Itidem & simplices. atq. cõpositæ possunt aliquo modo esse per se, vt ferrum cõpon-I tum est cã muctonis, & ars deauratum est causa candelabri.

37 At, quæ sunt in actu causæ, sunt illæ, quę cum rebus, quarũ sunt causæ, reperiuntur, vt qd incidit cum re incisa, & secans cum re secata. Quę vero in potentia sunt illę, quæ cum passo non inueniũtur, neq. priuantur ad eius priuationẽ, nam ędifcator inuenitur priuata adhuc domo, non tñ corrumpitur ad eius corru-

38 ptionem. Vnusquisq. tñ ter tem per propinquiorem cãm inuestigare debemus: in eã. n. fubit intentio-gatio pp quid. Scire quoq: oportet K causarũ genera esse generum causas, indiuiduorũ vero, & singularũ singulares, vt ars Medica (exempli grãa) est cã sanitatis, & singularis medicæ° est causa sanitatis Platonis, causæ quoq. in potentia sunt earũ rerum, quę in potẽtia sunt, & quæ in actu earum, quæ in actu. Habes igitur ex his quę, & quot sunt causæ, ex quo pacto ad rem, cuius sunt causę ad seinuicem referant. Nec te latet, cognitionem numeri causarũ esse necessariam illi, qui hanc scientiã contẽplari cupit: qm̃ habitis generibus vlibus omniũ natura con- L stantium inuestigabũtur deinceps huiusce modi cãę in qualibet re particulari. Hæc igitur est vna prænotio, quam præscire debet, qui hanc artem contemplatur.

Caput Secundum.

POstq̃ Arist. tractauit de causis, s. 39 quæ, & quot sint, incœpit deinceps scrutari de rebus, quarũ cœntus ad casum refertur, & ad id, quod sponte fit, vtrum videlicet casus, & id, qd sponte fit, seu fm quod ipsum sint aliqua prędictarũ causarum, vel aliquid aliud: &, si aliud, quid nam sit illud. &, si aliud, quod M inter sit inter fortuna, & id, qd sponte fit. Et dicit primo duas esse Au- 40 tuquorum opiniones de ipsa fortuna, & eo, qd sponte fit. Vna est, quę tenet ea esse vnam ex præcedentibus causis, efficientem videlicet cãm, & q̃ fortuna, & casus, & id, qd sponte fit, nihil proprium significãt in voce sua, quod duabus probant rõnibus. Prima est, q̃ ea, quæ a casu fiũt, non possunt referri ad causas finales determinatas. Secunda est, q̃ fortuna significaret aliud genus causarum

A q̄ prædictarum, Antiqui non subti-
41 cuissent ipsum. Alia opinio est, q̄ se
42 net fortuná esse aliam cás̄ præter
illas quatuor prædictas, diuinam ta
men, cuius essentia est ignota. hæ
43 igitur duę fuerunt Antiquorũ opi-
nones de fortuna, & eo, quod spon
41 te. Quòd aũt ipsa fortuna, & id, qđ
sponte, sint aliud, q̄ prædictæ quatuor
causę, est de se notũ. dicimus. n. Soc.
interfecisse Platonẽ ex electione, nõ
dicimus tñ eum interfecisse à fortu
na: dicimus tñ interfecisse sibi ob-
uium à fortuna: & ideo dicimus
persecutum fuisse quempiã, quem
B offendisse Deus voluit. Id igitur qđ
casu fit, & id, qđ per electionẽ, ma-
nifestè sunt duæ res distinctæ. Iden
tidem qđ a fortuna, & id, qđ à natu
ra prouenit. nam sextus digitus di-
citur a fortuna productus, non tñ à
natura. sunt igitur, & hęc duo inter
se distincta, fortuna videlicet, & na
tura, cum id, qđ ex eis prodijt, sit di-
uersum. Ratio aũt, quam afferunt,
φ Antiqui nihil de fortuna locuti
fuerunt, nulla est: qm̄ tempus po-
test veritatem ostendere. qui. n. fue-
runt illis recentiores locuti sunt de
fortuna, ad eamq; aliquid rerũ aſeri
C pserunt: & nõ ei id adscribunt, quia
nihil aliud cognoscunt, cui possunt
id attribuere, & ppea dicunt multa
hois membra esse à fortuna, quia
ignorant eorum causas, & propter
44 hoc nonnulli eorum cœlum, eiusq;
motum, & ordinem ad fortunã re-
ferunt: latent. n. eos hmõi rerũ cau
sæ, & hinc apparet φ nomen fortu-
næ nihil prædictarum causarũ po-
45 test significare apud eos. Qui aũt
46 putat multas harum rerum inferio
rum ad fortunam refern, magis ex
cusatione dignus est, q̄ qui ordinẽ,
ac rectitudinem apparentem à cor- D
poribus cœlestibus ei attribuit. nã
nihil à fortuna i hoc genere rerum
videtur innouari, sicut in generabi-
lium genere videtur, quę subiicium
tur, s. cœlestibus corporibus. & ppea
Arist. potius arguit cõtra Democri-
tum, & qui cœlestia corpora ad for
tunam refert, q̄ contra eũ, qui mul
ta inferiora illis ad fortunã referat.
Habito igit φ fortuna est aliquid i
re, inuestigandum est quid sit.

Dicamus ergo neminẽ latere φ 48
eorũ, quę fiunt, quædam semper, vt
solis ortus, atq; occasus, quędã vero
vt frequenter fiunt, vt calor in æsta- E
te, & frigus i hyeme, alia tñ vt raro,
sicut frigus in æstate, & calor in hye
me. ea aũt, quę a fortuna fiunt, nec
in rebus necessarijs, neq; in his, quę
vt in pluribus sunt, fieri manifestũ
est, sed in his, quæ vt i paucioribus
sunt, quæ à natura, & electiõe fiũt.
Sed, cum ea, quę raro fiunt, dupliciter
se habeant: nam quędam pro-
pter aliquam cãm, atq; finem fiũt,
vt res, q̄ à natura, & electione sunt.
qm̄ ea, q̄ à natura, & electione oriũ-
tur, pp aliquã cãm certe fiunt, cum
natura nihil frustra agat: quędam
vero alia à rebus, quę nullam cau- F
sam intendunt, oĩno fiunt, vt cum
temere pilos è mẽto euellimus, nul
loq; proposito ad id habito. Cõstat
autem ea, quæ a fortuna fiunt, non
eé huius generis, qđ raro fit, sed eo,
quod propter aliquam fit causam,
& si raro ĕt fiat: vt grana exempli,
siquis domum egreditur, ad quidé
pp aliquã agit causam, siue vt bal-
neum, vel plateam, aliquodue ora-
culum petat, aut aliqua alia causa
proposita. Si autem in itinere con-
tingat te aureum inuenire, tunc di-
cimus

G cimus autem inuentionem fuisse á fortuna, ipsumq; fuisse inuentum propter rem, quæ est a fortuna, quę est. est id, qđ raro est, qđ fuit ex egressu domus, qui fuit propter aliquam causam. Constat igitur in genere eius, quod raro euenit, fieri aliquid *pp aliquam causam*. Habens duabus propõnibus nons, quarum una est, ꝙ fortuna fit in his, quę sunt, vt in pauciorib⁹, alia vero, ꝙ fortuna fit ex his, quę sunt alicuius cãę gratia, cõcluditur in tertia figura ꝙ aliquid eorum, quę raro fiunt, proueniet ex rebus, quæ sunt pp aliquam
H causam. Duo igitur habemus hic, s. fortunã, & id, quod á fortuna prodijt ipsa autem fortuna est causa, & qđ ab ea prouenit, causatum. si autem id, quod á fortuna ortur, raro quidem, & ex his, quę alicuius causæ gratia fit. habemus igitur fortunam esse causam rei, quæ per accidens euenit. nã ideo Socrates è domo egressus fuit, vt balneum, vel forum ad mercaturam peteret: & hoc fit vt in pluribus, & p se: sed ꝙ autem inuenerit in itinere, cã quidé per accidés fuit ipse exitus è domo. Constat igitur fortunam esse cãm
I efficientem per accidens rei, quę raro fit, eo, qđ hmõi res oriur ex rebus, quę sunt alicuius causę gratia: quę quidem res (vt diximus) à natura, & arte prouenisũt. cũ aũt dicimus fortunam esse cãm per accñs, intelligi debet ꝙ id, quod ex ea prouenit, est raro: non ꝙ sit quid accidens causæ per se, præter hoc, ꝙ agat a'iquid in id, qđ per accidens, & á fortuna. nã in hoc differt à cęteris causis per accidens. dicimus. n. Geometram esse causam sanitatis per accidens, & raro, cum accidit Geometram esse Medicũ: sed nihil K penitus agit Geometria in rem aliquam tam vt raro, quam vt frequẽter, sed hoc est quid accidens causę per se, quę est ipsa medicina. fortuna autem refertur ad res, quæ fiunt a natura, & intellectu pp aliquam causam, cũ hmõi res non assequuntur suum finẽ, propter quę sunt. & prodeunt ex eis res nõ intentę, etiã; ex causis efficientibus, per accidens. ñ. Cum igit nec id, qđ proponitur, neq. aliud prodijt, tunc dicimus id esse inane, & frustra. sed, si id, quod nõ est propositũ proueniat aberis, tunc á fortuna id, quenire dicimus L sed, quia fortuna est causa per accidens, ideo est imperfecta, & interminata, & incognoscibilis. & quemadmodum in causis per se datur aliqđ propinquum, & remotum, ita in cã per accidens. vt si quis ægrotans egrediatur domũ alicuius rei causa, & eum ventus offenderit, vel caput abraserit ob aliquam cãm, & inde sanatus fuerit. nã ventus est propinquior cã sanitatis, q̃ abrasio capitis: qm̃ ventus ideo valitudinem efficit, quia ægroto temperaturam contrariã eius ægrotanuę temperatur M præstat, cuius cã sanitatem adeptus est: sed capitis rasio ideo fuit sanitatis cã, quia induxit fungositatem capitis, qua vapores transirant: & sic ex vaporum exhalatione prouenit sanitas. Bona autem 56 fortuna est, cùm quis offendit aliquem finẽ, quẽ desiderabat præter hoc, ꝙ eum proposuerit: mala vero, cùm eius rei fini quis obuius fuerit, á qua se præcauebat. Sed casus, p̃ sperus est inuenire á fortuna multas res desyderatas: quemadmodũ infelix est malas reperire res fortuna

A runa quadam. hinc fit ꝙ ſi fortuna,
caſuq; ſuiſci firma ſpes haberi nõ
decet, neq; quis ſeipſum iiſdem cõ-
57 ſolari. Id vero, quod ſponte (ſeu
ex ſe) fit, inuolitur quoq; in rebus,
quę raro fiũt, & ex his, q̃ ob aliquã
cauſam. Intereſt aũt inter hęc, q̃m
quod ſponte fit, communius eſt eo,
qđ fortuna, & caſu. Quod. n. ex ſe
fit, in rebus, quę a natura, & electio
ne reperitur: id vero, qđ a fortuna,
in his duntaxat, quæ ab electione:
quę quidem ſunt res, quę aguntur.
58 cuius rei indicium eſt, q̃m commu-
nis opinio, quæ putat bonum ca-
B ſum, atq; fortunam eſſe quoddam
ſuccicitatis genus, adeo, ꝙ vulgꝰ nul-
lam aliam præter hanc cognoſcũt
ſuccicitatem, hoc eſt, vt cùm hõ am
bulat ad ſua negotia agenda, acci-
dant ei caſus peropportuni, & res lau-
dabiles, præter hoc, qđ eas decreue-
59 rit. Quamobrẽ, nulli ſuccicitas, &
caſus optimus præterq̃ homini aſcri-
bitur, niſi forte ſimilitudine quadã,
atq; translatione (ſeu tranſumptio
ne) vt cum lapides, ex quibus idо-
lum conficitur, beatos vocamus.
60 Id vero, quod ſponte, & in ani-
mantibus. & in multis inanimatis
C reperitur, vt cùm dicimus equum
currentem ſponte venuſſe ad nos, ſi
contigerit eum arripuiſſe fugam,
& nos acceperimus ipſum: vel, cũ
dicimus lapidem cecidiſſe, & fuiſſe
ſedes ex ſe, ſuper quę aliqui ſedeãt:
vt ſi, cùm in tertiã ruit, contingat eũ
ſibi contrahere ſitum, qui, vt ſuper
61 ipſum ſedeatur, idoneus ſit. Identi-
62 dem quod ſponte fit in humana ar
63 te, quod bonæ, & malæ fortunæ ꝓ-
64 priũ nomen ſibi vſurpauit, & apud
vulgus ſuccicitas, & infuccicitas, (ſeu
dolor) nuncupatur. hoc aũt nomẽ,
ſ. quod ex ſe, vel ſponte, à Græca lin D
gua originem aſſumpſit ab eo vi-
delicet, quod eſt in ante, ſeu temere.
qm̃, cùm aliquę res ꝓ aliquem te-
perimtur finẽ (vt diximus) & hu-
iuſcemodi ea rum finis nõ eueniat,
dicimus tũc eas temere euenuſſe: &,
ſi in eis inuenerimus aliquid, quod
non ſoleat euenire ex ipſis, tunc id
ſponte fieri aſſerimus. In idiomate
tamen noſtro, videtur nomen fortu
næ eſſe commune ad id, quod à na
tura, & electione prouenit, vel dici-
tur largo mõ de eo, qđ à natura ori
tur. ſed, vtcunq; ſit, hęc non eſt præ-
ſentis contẽplationis. &, quia id, qđ E
ex ſe fit, non prouenit ex ſuis ꝓprijs
cauſis, ſed ex eo, quod per accidens,
ideo ex rebus, quę numero vacant,
prodire põt. nam ex multis rebus
theſaurus reperiri poteſt, vt fodien-
do terrã ad arbores plantandas, vel
puteum fiendũ, aut ſtruendas ędes,
vel his ſimilibus, ex quibus theſau-
rus à fortuna prodire poteſt. Quid 65
igitur ſit fortuna, quidq; id, quod
ſponte, quid demq; inter ipſa interſit iam habes: diximus. n. ea ad ge-
nus efficientis cauſarũ per accidens
referri, hoc eſt cauſarum, quę à na-
tura, & electione proueniunt. F
Et, quia iã expoſitum eſt fortu- 66
nam ipſam, atque id, qđ ſponte in
his, quæ ab intellectu, & natura ꝓ-
ueniunt, inueniri. intellectus igitur,
& natura priora ſunt fortuna, & eo,
quod ex ſe: q̃m ea, quæ per ſe prio-
ra ſunt his, quæ per accidens. Hinc 67
quoque haberi licet crimẽ eorum,
qui cauſam vniuerſi fortunæ aſcri-
bunt. quoniam, ſi darentur cauſæ,
e quibus vniuerſum fortuna prodi-
ret, tunc non darentur res, q̃ pro-
uenirent ab illis cauſis per ſe: & ſic
id,

G id, quod per accidens, eſſet experti, quæ per ſe, & prius ea, quod eſt falſum.

Caput Tertium.

72 QVoniam aũt ex quatuor cauſis Antiqui tantum Materialẽ conſyderauerunt: ni de Formali, Finali, atq; *Efficiente minimũ* quid attigerunt: ideo id, qd forma vocatur, & finis, inſequi naturã materię putarunt, ex eaq; de neceſſitate prouenire, & tũ primum, tum vl-
76 timum negauerunt finem. Videtur .n. inquiunt, pluuiã non vt fruges germinent deſcendere, ſed quia ac-
H cidit ipſi vapori aſcendẽti infrigidari in ſuperiori parte aeris, ex quo fit pluuia, quę deſcendit, & ſemina pululate facit. Indẽ in membrorũ animalis generatione, ita, vt dẽtes gratia exempli quidam lati, quidã vero acuti reperiuntur, non vt ad terendum lati, & ad incidendum acuti exiſtãt, ſed quia ipſos molares, quæ ex materia terrena, craſſaq, oriuntur, contingit eſſe latos, & ex materię tenuitate acutorũ dentium acutos oriri de neceſſitate. Dicunt aũt generationẽ animalis tunc perfici, & idoneam reddi, cũm limõi con-
I tingentia (ſeu fortuna) accidit in
¶ al. dele- omnibus eius membris, ſed † defe-
tu ſtatio ctus (ſeu deſtructio) accidit in generatione eius, cũm hmõi contingens non euenit in oĩbus eius mẽbris, q̃ ex ipſo animali genita ſunt. Quare naturã poſſe procreare individua animalia, ex pluribus ſpẽbus compoſita certe affirmant: vt forte fortuna cõtigit cuidam animali habere quædã eius membra alterius animalis, & alteri alterius, vt Empedocles aſſerit poſſe oriri animal, cuius ſuperiores partes ſint humanę, in ſeriores vero bouinę, his igit̃ rõ- K nibus priores tollebant finaĺ cãm. hac quoq; rõne res gigni exiſtimabant. Nos tñ dicimus quicquid a 77 natura generatur, id vel vt ſemper gigni, vt animal, qđ ex mare, & fœmina procreatum eſt, vel vt in pluribus, vt quibus digitus in homine, vel vt in paucioribus, vt ſeatus. in prius autem dictis aperte patent ea, quę raro fiunt, ſpõte, & fortuna nẽ. Quod igitur ex animali gignit̃, atq, planta, oportet a fortuna, vel a natura prodire: ſed non a fortuna: qñ tunc animal, & planta raro inuenirentur: & oporteret id, qđ eſt p L accidens, eſſe denudatum ab eo, qđ per ſe, & vt non poſtponatur ei. Iam ũ eſt probatum ipſam fortunã, & id, quod ſponte, eſſe poſteriora rebus naturali. hinc autem manifeſtũ põte vera nã alicuius rei gratia agit.

Poteſt adhuc idem monſtrari, ſi 78 naturam arti comparemus. eſt .n. ipſa cauſa finalis apertiſſima in arte. idẽtidem quicquid eſt ante finem, eſſe propter finem, nemo ambigit. ſi rem igitur ammaduertas, non te 79 latebit naturam in hoc æqua lance cum arte procedere. nam, ſi domus gratia exempli a natura procrearetur, M non niſi vt ab arte produceret. hoc tamen primo naturæ, q̃ arti aſcribendum eſt. ars .n. naturã imitat. Iccirco ſuis figuris (ſeu deſcriptionibus) inuenimus eam perficere id, in quo natura deficit, vel illę opus facile reddit, vt ars Medica, & Agricultura. conſtat igitur eandem eſſe proportionẽ priorum ad poſteriora in arte, quę eſt in natura. priora videlicet in his pp poſteriora exiſtere: ſed, ſi in naturalibus priora poſteriorũ gratia fiunt, & itaq; ſe habet

A bet natura, quæ dī de materia cum
ea, quæ de forma. patet ergo mate-
riam ꝓp formā existere, formāq;
esse finem in generatione. Neq; qd
casu in rebus naturalibus euenire
solet, prohibet naturam non agere
81 ꝓpter aliquid. Quemadmodum
si in arte aliqd committatur crimē,
non ꝓpea oportet eam non propter
aliquid operari. nam, si grammati
cus in suis delinquat sermonibus,
medicusq; in potionis exhibitione,
id quidem raro, & per accidens cō-
tingit. peccata itidem, quæ in ani-
malīū procreatione euenire solent,
B sunt prorsum huius generis, videli-
cet quod raro euenit, & ex necessita
te materię, corruptioneq; principii,
quod est promptū finē assequi, sed
eum imperfectum adipiscitur: non
q̄ corruptio ei aduenīat ad recipiē-
dum alium finem. & ideo nos non
assentimus aliquod animal gigni,
cui⁹ superior pars media sit huma-
na, & media sferior alterius animā-
lis, vt multi Antiquorū id pro possi
bili inconfesso habent. Nā quodli-
bet non fit, neq; quodlibet princi-
pium est cuiuslibet finis principiū:
immo proportiones finis in genera
C tione, ad sua principia sunt profec-
to terminatæ. Impossibile igit̄ est
dari illa portenta, quæ Antiqui ar-
bitrati sunt. Si tamen accidat aliqd
monstrum in procreationibus, id
quidem in vna duntaxat specie re-
pertur: vt, si agnus cum duobus ca
pitibus nasci videatur. quod etiam
86 raro euenit. Antiquorum adhuc q-
dam arbitrati sunt causam finalē
inueniri in artibus tm̄, quæ intelle-
ctu, & consultatione vtuntur. nihil
tamen dicunt. quoniam id, cuius
gratia, perspicuum est in artibus, q̄
non exercent intellectum, quem- D
admodum & in his, quæ eo vtitur,
vt Lignaria, Fabrilis, & Sutoria. ne-
minem. n. latet has propter aliquid
operari: & si Sutor non consyderet
peruentum finis illius, neque etiā
Faber lignarius, vt consyderat Me-
dicus atque Nauta. In his igitur re-
bus nihil interest inter cunctas ar-
tes inuicem, neq; inter artem, & na
turam, nisi q̄ ars extra, natura vero
intra rem existit. Adest & Tertia ra 80
tio, quæ ostendit naturam ꝓp ali-
quid agere perquirendo. videlicet
† singulas operationes eius, tum in † a.l. per
animalibus, tum in stirpibus, & ꝑ- opationd
serum in animalibus † discurrenti E
bus, quæ operationes agunt termi- † a.l. ꝓpa
nat as, non ab arte ordinatas, neq; rationes.
intellectu, vt araneā texere, & apes
cellulas sexagonas struere, reliqua-
que animalia. ex quorum operatiōibus abunde apparet ea propter
aliquam agere causam, quod & ex
vulitantibus membrorum animaliū
satis aperte constat. In plantis quo-
que idem perspicuum est, & si mi-
nus pateat, vt folia emittere pro fru
ctus custodia, corticem vero gratio-
rum pro eorundem tutela. Porrō F
quod de pluuia in argumētum af-
ferunt nos non assentimus: neque
diximus pluuiam à casu euenire,
sed dicimus hoc, vt semper ex mo-
tu, s. solis in circulo obliquo. id au-
tē, quod est vt semper, & necessarīō,
nō fit à casu, immo propter aliquē
finem. quod quidem ob duo euc-
nit, quorum alterum necessarium,
alterum vero melius existit. Neces-
sarium quidē est, vt scilicet elemen
ta remaneant in specie seruata: &
ideo ex ipse inuicē quibusdam ter-
minatis temporibus generantur.

nam

G nam generatio, & corruptio accidit eis propter contrarietates, quas habent: ordo tamen, & rectitudo pp motus cœlestes. Id vero, qđ præsidij, seu melioris notæ gratia exiſtit, eſt propter mixtionem aquæ cum terra, vt plátæ, cęteraq; corpora ex elementis genita ostantur. Ex his igitur habes naturam propter aliquid agere, causamq; rei finalem esse ipsam formam.

Caput Quartum.

87 QVoniam Antiqui præponebãt neceſſitatẽ ipſi materię in generatione: putabant n. ma-

H teriam eſſ generationem, ac ſi quis diceret murum, ideo eſſe de neceſſitate murum, quia natura ipſius grauis eſt deorſum mergi, leuis veto ſurſum eleuari: & ideo lapis infernus, lignum vero ſupernus exiſtit: conſentaneũ igitur eſt perquirere vtrum neceſſitas rebus naturalibus tribuatur ratione finis earum, qui eſt ipſarum forma, vel ratione ma-

88 teriæ. Conſtat autem neceſſitatem inuentam in generatione parietis contra id, quod ipſi arbitrabantur, ſeſe habere. non. n. adminũs lignis, & lapidibus, clauiſq, paries inueni-

I tur de neceſſitate: immo econtra. ſ. dato pariete, oportet lapides ‘ateresq; dari. Hoc aũt patet p interrogationem, propter quid. nam, ſi quis nos interroget ppqđ paries ex ligno, & lapidibus cõſtet? reſpõdebimus protectionis gratia, & non dicamus, quia ex ligno, & lapidibus eſt, ideo protegit. Idẽtidem in naturalibus rebus neceſſitas debet referri ad id, quod in artificialibus refertur. qđquid aũt eſt ante finẽ, debet neceſſario inueniri, cum finis inuenitur.

89 Extat & in doctrinis neceſſitas quoqũo ſimilis ei, quæ in naturalibus. intellecto illud neceſſarium, qđ inter duo ſe conſequẽtia exiſtit ex ſuppoſitione. nã. ſi ſmiſſę ſunt, oportet dari concluſionẽ de neceſſitate, neq; hoc conuertitur ita, quod data concluſione dentur præmiſſę per ſe exiſtentes. Verumtñ in doctrinis oppoſito mõ conſecutionis res ſe habet cum his, quæ ex natura quoniã in his ex poſterioribus quę intelliguntur prora tempore, veluti ſe habet materia cum forma, in illis veto poſteriora tempore, hoc eſt ipſa concluſio, a prioribus tempore intelligitur, quæ ſunt ipſę præmiſſę. ſed, quia

L principium cogitationis in rebus actiuis eſt finis actionis, ideo ſmiſſæ re vera ſunt finis, quę quidem in actione fuerunt principium, & ipſa concluſio ponitur perinde, ac ſi ante finem. qđquidem mõ euenit, quia accidit rebus poſterioribus in generatione, vt ſint priores cognitione, & econtra poſterioribus cognitio, vt ſint priores generatione. & propter hoc conſecutio ratione cognitionis eſt oppoſita ei, quæ ratione generationis, & principium cognitionis non eſt principium generationis, & neque finis cogitationis

M eſt finis generationis.

Ex his ergo habemus q, ſi forma 90 adeſt oportet materia quoq; priorem ei de neceſſitate adeſſe. & q neceſſitas † rebus naturalibus eſt vel- † a[illegible]
luti proportio eſt materiæ ad formam. & ppea in hac ſcia nulla poteſt dari definitio, quin in ea appareat materia: cum impoſſibile ſit inueniri ipſam formam denudatã à materia. Sed reliqua neceſſaria, quæ res inſequuntur naturales, vt eſt ipſa corruptio, & defectus, ra-

mone

A tione quidem materiæ, eiusq; motuum ens insequũtur: ea vero, quę prædicti gratia res sectantur, id qui dem ratione formæ fit. Interest tamen hæc necessitas ab ea, quę inter prima, & vltima. quin hæc est ex ipsamet natura materiæ, illa vero ex proportione causarum ad sese inuicem. Antiqui tamen has duas necessitates dominas censebant, formamq; esse quid existens ex necessitate materiæ, quemadmodum & multa accidẽtia ex eis necessitate reperiuntur. & hic definit. ij. Liber.

AVERROIS EXPOSITIO MEDIA IN TERTIVM LIBRVM PHYSICORVM.

Hic liber Tertius, tres continet Summulas.

In prima Summula probat, ad professorẽ huius scientię necessario attinere tractare de accidentibus, seu consequẽtibus communitus rerum naturalium: & huius rei causam assignabit, & est veluti præparatio ad ea, quæ postea dicentur.

In Secunda notificat quid sit motus, & eius definitionem tradit, vt ex natura sui tradi possit.

C In Tertia inuestigat de infinito, & declarat quo pacto reperiatur.

Prima Summula.

1 DIcamus q; cum in definitione Naturæ accipiatur motus: cum dictum iam sit Naturam esse principium motus, & quietis: cogaturq; Physicus tractare de istis partib⁹ huius definitionis, & de eius consequentibus, ergo cogitur tractare de definitione motus.

Porrò, cum in definitiõe motus D ipsum continuum appareat: in ipso autem continuo appareat infinitum: ergo qui de motu cõsyderat, cõgitur quoq; de infinito consyderare, atq; de continuo. Præterea, cũ 2 tempus, & locus sint de his, quę motũ consequuntur, ideo cogitur etiã huius scientiæ professor de eisdem consyderare. Et quoniam vacuum similatur loco, & plures Antiquorũ putabant ipsum fuisse necessarium pro multis rebus naturalibus, iccirco cogitur & de eo inquirere.

Hæc inquã sunt vniuersalia cõ- E sequentia, quæ cunctis entibus naturalibus sunt cõmunia, de quibus cogitur primo tractare huius scię professor in hoc libro, antequam de propriis consyderet, atq; cõtemplet: quemadmodum hoc idem cogitur agere de causis vltimis, vt iam in huius libri præfatione dictũ fuit. Quapropter huius libri propositũ nihil aliud est q̃ de causis vltimis, ac de vltimis cõsequẽtibus cõsyderare.

Secunda Summula, sex continet capita.

In Primo capite agitur de his, quę præponi, ac præcedere maximè debent, quæ tanquam recepta, & parata propriè esse debent apud eum, qui motum definire intendit. F

In Secundo traditur definitio motus ex illis rebus propriis.

In Tertio traditur adhuc alia definitio motus ex rebus communibus, nõ propriis, quas Logicales vocant.

In Quarto, quo nam pacto vna, & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu.

In Quinto destruitur opinio Antiquorum de definitione motus, & talis destructio est ratio ad id, quod diximus de motu. Item traditur in eo causa, ob quam sit difficile venari definitionem eius, nec non quantum assequatur mouens, & mobile de potentia, & de actu.

G In Sexto ſoluitur dubium de motu, videlicet in quo natura magis ſuperat motus, an in mouente, vel in mobili.

Caput Primum.

J EST autē, quæ præſcire debet, qui vult verā motus definitionem inuenire, ſ. ſunt videlicet tres propoſitiones. quarum Prima eſt, q̄ entia naturalia quandoque in potentia, q̄nque in actu reperiuntur, & q̄ hoc eſt commune omnibus decem prædicamentis.

Secunda propoſitio eſt, q̄ motus H habet rationem relationis, (ſeu ad aliquid, quamuis in aliquo alio p̄dicamento reperiri poſſit: quoniā agens, & patiens, & mouens, & mobile, quodlibet horum dicitur in relatione, & reſpectu ad aliud: licet mouens dicatur eſſe in predicamēto, quod eſt agere, & mobile in prędicamento quod eſt pati. cuius ratio eſt, quia aliqua eſt relatio per ſe exiſtens, ſicut quantitas, & ſubſtantia, velun duplum, & dimidiū, pater, & filius: aliqua vero conſequitur reliqua prædicamenta, hoc eſt, q̄ ſe habet velun quoddam conſe- I quens illius prædicamenti. Relatio vero, quæ reliqua conſequitur prædicamenta, exempli cauſa eſt ipſorum quinq; reſpectuum, (ſeu habituum, ſeu proportionum) hoc eſt prædicamentum quīq;, & vbi, & habere, atq; agere, & pati.

4 Tertia propoſitio eſt, q̄ hoc no-
5 men motus dē quodā genere analogiæ, & q̄ non eſt ex nominibus vniuocis, neq; ex mere æquiuocis.

Ex vniuocis autem ideo nō eſt, quia motus non reperitur primo, niſi in mobili.

Mobile vero aliud eſt in ſubſtan K tia, aliud in quātitate, aliud in qualitate, aliud in prædicamento vbi: infinita, vnicum, horum prædicamentorum. duo genera motus contraria, alterum quidem * ignobilius, alterum vero * nobilius, vt motus generationis, & corruptionis in ſubſtantia, motus incrementi, & decrementi in quātitate, & allcdinis, & nigredinis ſ qualitate, & ſurſum, ac deorſum in prædicamento vbi: hæc aūt quatuor p̄dicamēta nullū habent genus cōe eis: neceſſum igitur eſt, nomen motus dici de eis eo L modo, quo dīr de eis nomen entis, & principij. Manifeſtū quoq; eſt nomen motus non dici de eis eo modo, quo dīr de eis nomina mere equiuoca. nam, ſi ita eſſet, tunc nullum reperiretur prædicamentum, q̄ ea amplecteretur: verum illud eſt ex nominibus, quę dīr ſm̄ prius, & poſterius (vt ita dixerim) velun reliqua nomina, quæ de reliquis omnibus dicuntur prædicamentis, aut de pluribus vno.

Caput Secundum.

His igitur ſic expoſitis dicam⁹, 6 neminē poſſe ambigere motum non poſſe ingredi ſub genus M eorū, quę ſunt in actu: q̄ſi hęc deſinunt, neq; ēt ſub genus eorum quę ſunt in potentia pura: q̄n, dum p̄ſecutant eſſe in potēna, ſunt priuata. Si motus ergo non pōt eſſe ſub aliquo horum generum, relinquīt igitur vt cōſtet ex aliqua re, quæ ſit in potentia & actu: vt ſolent ea ipſa media, quæ inter duo extrema oppoſita, contrariaq; reperiuntur. Hoc aūt ita ſe habere neceſſariū eſt, cum ipſe motus ſit quidam inceſſus procedēs ab ipſa potentia ad actum.

A ...sum in ...lico ipsum, esse quendam transitū ipsius mobilis, eiusq; exitum de potentia ad actū. Manifestum igitur est, ipsum Motum esse actum (seu perfectionē) rei, quę est in potentia, ea tōne, qua est in potentia. Addidimus autem hęc verba, Ea tōne, qua est in potentia, quoniā hoc est propria eius dria, q̄ eius esse custodit. Q̄n ipse actus (seu perfectio) vel est actus quiescēs, I quo nihil potēcię relictū est, quatenus est talis actus: & hoc quidem est finis ipsius motus, vel est actus imperfectus, qui nondum est perfectus, q̄

B ...eruat id, quod est in potētia. hoc autem est illud, quod contrahit ipsi motui, cuiq; conuenit. exempli causa figura aēris, quę quidem habet tria tempora: Aliud autem, sub quo est figura in potentia: Aliud vero, sub quo est figura in actu: Aliud adhuc, sub quo efficitur figura: nempe cū mouetur de potentia ad actū. & propterea eius motus est actus rei, quę est in potentia figura, ad id, q̄d est in actu figura. Manifestumq; est hanc potētiā custodire id, quod est in potētia, in ipsis contrarijs, q̄ habent medium.

C Nā in contrarijs, in quibus non datur medium, nō reperitur hmōi actus. hinc fit, q̄ non reperitur motus, nisi in contrarijs habentibus mediū, vt I Quinto libro huius operis exacte probabitur. Hinc aūt apparere pōt q̄ continuū (seu continuatio) est de natura motus. q̄n, cū ipsum mobile quieuerit, destruitur eius motus, neq; vlla potentia in eo relicta est, quatenus iam quieuerit. verum, si in eo fuerit aliqua potentia, id q̄

*al. solet dem erit ea ratiōe, qua *potest moueri alio motu: & ideo corrupta potentia corrumpitur & motus. si D ergo motus debet reperiri, oportet subijcere q̄ reperiatur potentia coniuncta actui eius: & ob id ipsa potentia est eius propria dria. Constat autem hanc definitionem, cum cīs generibus motus inhærere. nā motus in substantia est actus rei, q̄ in potentia substātia, quatenus est in potentia. Idemdem de motu in qualitate, & in quolibet quatuor predicamentorum. Hæc inquā est definitio motus, sumpta ex rebus propijs, (seu proportionalibus.)

Caput Tertium.

Dicit adhuc Arist. q̄ motus est 7
actus ipsius mobilis, quatenus E
est mobile. hęc autem definitio patet inductiue a similibus, & particularibus. nam Ædificatio est actus ædificabilis, quatenus est ædificabile: & Reuolutio est actus reuolubilis, quatenus est reuolubile: itidem & Calefactio est actus calefactibilis, inquantū est calefactibile. Ædificatio non est cum perfectione domus, neq; dum domus est in potentia: immo ipsa ædificatio est via à priuatiōe domus ad esse ipsius domus in actu, & perfectē. ex hac ergo inductione probatur motū esse actum mobilis, in quantum é mobile. Sumitur autem ipsum mobile F
in definitione motus, pp id, q̄d iam prędiximus: nempe, quia inest motui vt sit ad aliquid. sed accipimus ipsum mobile in definitiōe motus, quia est notius motu. Hęc autem dria, quę in hac definitione sumit', licet non sit illa dria sumpta in prima definitione, cū hæc sit dria sumpta rōne subiecti, tñ adhuc ipsa magis pstat q̄ illa, q̄ in prīa definitiōe fuit sumpta: cū nō habeat eā equi-

G uocationem, quam habet nomen potentię. qm̃ potentia reperitur in decem prædicamentis: sed illa potentia, quæ in definitione motus accipitur, est illa, quæ in quatuor prædicamentis reperitur.

Caput Quartum.

1 CVm autem potentia, & actus sint vna, & eadẽ res, hæc duabus diuersis rationibus, & in relatione ad duas res: vt aqua calida, quæ est actu calida, & frigida potẽtia. hæc respectu eiusdem rei, sed duobus variis temporibus: ideo necesse est, vt quicquid est huius generis, vide-
H licet, quicquid habet in se actum, & potentiã, & est ex ipsum cõpositũ ex materia, & forma, vt mouens moueatur a mobili, ita vt hæc vna mobilque eorum mouens, & mobile: quia eorũ alterum mouet alterum, quatenus est in actu, & mouetur ab eo, quatenus est in potentia. Vtrum autem oẽ mobile ita se habeat post hoc inuestigabitur: cum probatũ sit dari mouens, in quo nulla sit potentia: & tale mouens non põt esse
9 mobile. Mouet aũt aliquid ratione suæ formæ. sed mouetur ratione suæ materię, sed quia id, q̃ est in
I potentia, non mouet, quatenus est in potentia, cum sit hæc ratiõe priuatio, & iõ materia nunq̃ mouetur, sõ est necesse vt mobile ut aliquid in actu. verũ non mouetur, in quãtum est in actu, quia hac tõne quiesceret, sed mouetur, quatenus est in potentia. Si ergo aliqua res fuerit aliquid in actu, & aliquid aliud in potentia, tunc eius actio, quatenus est in potentia, erit ipse motus, vt gratia exempli, æs est in potẽtia statua, sed in actu æs: sed non mouetur, quatenus est in actu æs, sed mouet, quatenus est in potẽtia statua. Hoc K
aũt ita se habet, quia hæc duo essunt diuersa, videlicet potentia, & actus. nam, si essent idem, nõ posset imaginari aliquid tale q̃ moueatur. Quod aũt hęc duo sint diuer- 10
sa, & q̃ sint vnum subiecto, & duo ratione, ratio est, quia nos inuenimus vnum, & idem corpus esse diuersum p potẽtias contrarias, quas habet, sicut homo potest sanari, & ægrotare. Quòd si hõ, & pollibilitas, quam obtinet, esset idẽ, tũc vnaquæque potentiæ contrariæ esset vna, quod est impole. Igitur medie est in actu vna res, & in potentia alia L
res, & eius actio, quia habet, nõquam tum est in potentia, est ipse motus, & sic debet intelligi potentia, & actus in ipso mobili.

Caput Quartum.

EX reprobatione eorũ, quæ Anti- 12
qui dicebant de definitione motus, probatum est definitionem motus esse, vt diximus. Nam eorum quidam dicebant motum esse alietatem (seu non ens, seu nihil, seu aliud) & exitum ab qualitate, alii dicebant ipsum non esse. Et, si motus esse alietas, vt dicunt, loquitur q̃ quicquid esset aliud, mouetur. M
omnia aũt extra sunt alia ad inuicem, nõ tñ omnia mouentur. Et, si dicant q̃ per aliud intelligant alterationem, (seu translationem) tunc dicemus eos permutare tantum nomen (vnum) pro alio, vt ensis est gladius. Antiqui autem 13
ideo motum denominabant hũ de nominationibus, quia putabat ipsum non habere definitionem, cũ non habeat aliquam partem particularem, seu determinatam, vel individuam in actu, nec in substãtia,

nec

A nenue in quantitate, neq; in qualitate, neque in vbi, vel in reliquis prædicamentis. enua autem indiuidua
14 in actu quiescunt quidem. putabāt igitur q̄, cū non sit ens in actu, esse priuatio: quia non datur medium apud eos inter ens in actu, & priuationem. Si ergo est priuatio, nō habet definitionem: & ideo dicebant q̄ est abiectus, & quid non existens, & nō ens. erat autem apud eos difficile dare eis definitionem, cum nō pollirent eum ponere in ipso actu, ne que in priuatione, quia videbant ipsum esse aliquid, & q̄ differat à
H priuatione. & ideo dicendum est, q̄ licet sit manifestum ex se ipsum esse actum imperfectum, nihilominus est difficilis apprehensionis, & conceptionis: & ideo erat res difficilis apud Antiquos.

Caput Sextum.

18 CVm autem dictum sit à nobis, motum esse actum ipsius mobilis: ex hoc aūt videatur sequi quibuam quoddam, videlicet si ponamus motum esse in ipso mobili, & non in motore: quod quidem dubium dignum est consideratione. Dubium igitur tale est. Si mouens
C est aliud a mobili, & eorū actio simul est motus, vtrum eorū actio sit vna, vel duæ. Qūm, si actio mouētis est eadem mmet actio ipsius mobilis, tunc sequeret q̄ agens, & passum essent idē, & docens, & discēs.
19 quod est absurdum. At, si eorum actiones sint diuersę, vt re vera videtur esse, cum altera motio, altera vero mobilitas nūcupetur, vtrum igitur ipsa motio existat in agente, & mobilitas in patiente, vel vtraq; simul reperiantur siue in agente, siue in patiente. nā non est danda quarta diuisio super has tres diuisiones: D
qm̄ dicere q̄ motio sit in patiente, & mobilitas in agente esset absurdum. sed, si dicamus mobilitatem esse in passo, & motionem in agente, ea ratione, qua sunt duæ res, idest duo motus, tunc alterum duorū sequeret, videlicet vel q̄ oē mouēs † est mobile, vel q̄ motus reperiatur in re immobili, &, vt semel dicam, sequeretur ex hoc vt res moueret ipsam. Quod, si & motio, & mobilitas essent simul vtraq; in agēte, aut in patiente, tunc sequeretur hoc inconueniens, s. q̄ actio propria alicuius rei nō esset in ea re: & erit actio E
ipsius mobilis in ipso mouente, & actio mouentis in ipso mobili: & sic mobile erit mouēs, & mouēs erit mobile respectu eiusdem. quod est absurdum. Ad hæc sequeretur, vt in eadēm re reperirentur duo motus vatu simul. Quid igitur obsecro erunt ij duo motus? Tandem, si ponamus vtrumq; motum simul esse in mouente, tunc sequeretur, q̄ † mobile non moueretur. &, si ponantur in ipso mobili, tunc sequetur q̄ † mouens non mouebit. Hæ igitur sunt difficultates, & ambiguitates, quæ insurgunt, si ponamus has duas actiones esse simpliciter vnam, aut duas simpliciter, & absoiute.

† al. mouetur.

† al. mouēs si moueret.

† al. mobile nō mouebitur. F

Nos autem dicimus q̄ eorū actio 20
est partim vna, partim duæ.

Vna quidē ratione subiecti eorū, 21
quod vocatur motus, Duæ vero in respectu. seu in relatione. qm̄, si capiatur id, quod vocatur motus per se, erit quidem in ipso mobili, sed, si referatur ad mouens, vocabitur Motio, &, si ad mobile referatur, vocabitur Mobilitas: nam eadem est ratio huius, quæ est reliquorū respe- 22

G Actum relationis. Sicut.n. scientia, quę prouenit ex docente in discentem est una, & eadem. & prouenit in ipsum discipulum ab ipso docto re. sed, si capiatur in relatione ad docentem, vocabitur Doctrina. (i. si referamus eam ad doctorem). si vero capiatur in relatione ad discipulum, vocabitur Disciplina. ita etiã illa actio, quæ vocatur Motus, agit quidem eam ipsum mouens in ipso mobili, & reperitur in ipso mobili: sed, si referamus eã ad agens, vocatur Motio: sed, si ad patiens te
2 I feratur, vocatur Mobilitas. Ex di-
H ctis igitur patet quid sit motus, & quòd est in ipso mobili, & error Antiquorum de motu.

Summa Tertia, in qua agitur de infinito vtrum scilicet detur, vel ne: & si datur, quo pacto datur, & quid sit: & ꝙ finitum, & infinitum sunt affectus ipsius quantitatis: idẽ tudem & motus, & tempus, de quibus cõsyderat prohoemiator huius scientiæ. & diuiditur haec summa in Octo capita.

I In Primo capite agitur de opinione Antiquorum de infinito.
In Secundo, de rationibus famosis, seu apparentibus de ipso infinito absolute.
In Tertio, quot modis dicatur infinitum.
In Quarto probatur non dari infinitum.
In Quinto probatur dari infinitũ in potentia.
In Sexto datur definitio infiniti, vbi datur, & refellitur definitio habita ab Antiquis de ipso.
In Septimo redditur causa, ob quam non potest reperiri infinitũ in actu, & possit reperiri in potentia.
In Octauo destruuntur rationes, quæ videtur probare dari infinitum in actu.

Caput Primum. K

TRactare aũt de infinito, 4
vt dictũ est, ad Naturalem attinet: & ió quicunq; de hac scia fecit initium tractauit de eo. Qui vero de eo tractarunt bifariam diuisi sunt: nam alij Naturales, alij Diuini fuerunt. 5
Diuini aũt, seu Metaphysici magni fecerunt ipsum, dixeruntq; illud ee principium per se existens. non ꝙ sit corpus, aut in corpore, sed ꝙ est substãtia, cuius quiditas est separata, non habens finem, & ꝙ est prin- 6
cipium omnium entium. ij autem cõueniũt simul in hoc, de hoc principio, sed discrepant in eate, quæ ita se habet, quid nam sit.

Secta aũt Pythagoræ putabat ꝙ infinitum, qd ita se habet, sunt numeri. putabãt.n. numeros esse principia rerum sensibilium: & cũ hoc credebant ipsos non esse separatos ab omnibus sensibilibus.

Plato vero ponebat hoc principiũ ee duplex, f. naturam Magni, & Parui, quæ sunt vna intelligibilia separata. qñ ipse ponebat formas separatas, quas dicebat esse Numeros, & principium numeri ee Dualitatẽ, & principiũ dualitatis Magni, & Parui, & Paucitatẽ, & Multitudinẽ, & Excessum, & Defectum, & est ipsa materia, quę est infinita.

Quidam vero Antiquorũ, inter quos est Anaxagoras, putabãt principium esse ipsum Deum. hi autem sunt quicunq; nõ credũt dari cãm efficientẽ rerum generabilium: nõ Intellectum quidẽ, quem ponebat Anaxagoras: neq; Amicitiam, & Litem, quas ponebat Empedocles.

Physici vero sunt opinati ꝙ infi-
nitum

A nitũ accidit illi rei, quã putant eẽ principiũ materiale, oibus entibus naturalibus: & quicunq; illorũ putabat hoc principium esse Aquam, aut Terrã, aut Aeré, aut Ignem, aut aliquid mediũ inter illorũ duo, dicebat Infinitũ esse ex affectibus illius rei, quam putabat esse principium: igitur ponebant Infinitum magnitudine.

Sed illi Physici, qui dicebãt principia istorũ sensibiliũ esse partes indiuisibiles, (Atomos vocant) infinitas, vt Democritus, vel partes similares, (Homogeneas appellant) in-
B finitas, vt Anaxagoras, putabant quidẽ Infinitum esse primũ ratione multitudinis, & quantitatis discretę, nõ ratione magnitudinis, & quãtitatis continuę. vt dicebãt priores. cogunturq; autẽ concedere priuationem hanc, ratione magnitudinis: quia illæ partes, quæ numero non consumuntur, necessario sunt infinitæ magnitudine etiam, & hoc siue tactu, siue continuitate.

Inquit Arist. recte quidẽ conuenit oes dicere ipsum esse principium, &, ꝙ est ingenitũ, & incorru-
C ptibile. & ideo putarunt aliqui eorũ qẽ esset ipse Deus gloriosus. Qñ quælibet res vel est principium, vel ex principio. sed qd infinitum est, non debet habere principiũ. si igitur non habet principium, ergo ipsum erit principium cęteris rebus, & est ingenitum, & incorruptibile. & ideo dicebat Anaximander ipsum esse Deum gloriosum, qui omnia amplectitur, atq; gubernat, & regit.

Caput Secundum.

31 QVinq; aũt sunt, quę inducunt credere infinitũ dari. Primũ est, Tps. nã ex ſu natura videtur esse infinitum, cum nõ possit D imaginari ipsum ęq generabile, neque corruptibile. quoniam, si quis posuerit ipsum esse generabile, aut corruptibile, ponat quidem tempus in tempore, cum quodlibet generabile, ac corruptibile sit in tempore. & hanc propositionem concedunt ipsi Antiqui.

Secundũ est, Diuisio, quę in magnitudinibus fit, quæ quidem est infinita. hoc enim est vnum ex suppositis, quæ a Mathematicis supponuntur.

Tertium autem est sumptum ex ipsa generatione, & corruptione. E quoniam, cum Antiqui viderint ipsas nullo tempore deficere, iudicarunt oportere principium generabilium, & corruptibiliũ esse infinitũ.

Quartum, ex natura ipsius finiti. id persuaderi potest, cum res finita desinat in aliam rem, & illa in aliã, & sic oportebit dari infinitum.

Quintum ex ipsa cogitatione, & 32
opinione, (seu intellectione,) cum nemo possit cogitare, vel imaginari finem alicuius corporis quin fi-
mat, (seu attingat) aliam rem. Sed F
ex ipsa cogitatione, seu ratiocinio habetur, vel quòd totum vniuersum non finiatur, vel, si desinat, quòd desinat in ipsum vacuum: & ob hoc sunt opinati multi quòd extra cœlum datur vacuum infinitũ: & ꝙ possint dari in eo infiniti mundi. qñ, si detur locus infinitus, potent quidem dari infinitum corpus, vel corpora infinita. Prętera nõ videtur ꝙ magis cõueniat, vt sit mundus in vno loco ipsius vacui, quam in alio. &, si esset de natura vacui, vt in eo esset is mundus, oporteret vt in eo esſent mundi infiniti.

G 34 At quia rationes, quæ circa hoc fiunt, non distinguunt quot modis dicatur infinitum, ideo qui hoc q̃ nt exacte scire, cogitur quidé prio distinguere quot modis dicatur infinitũ, & tũc incipiat inuestigare de hoc, q̃n maximá hét difficultaté.

Caput Tertium.

INfinitum autem quinq; modis dr. Primo de eo, de cuius natura non est recipere finé: vt di de punctis q̃ sunt infinita: & vocé esse inuisibilem, quia non est de eius natura vt sit visibilis.

Secundo de eo, cuius transitus, & H magnitudo non habet finem in se: & hoc est infinitum in actu.

Tertio de infinito, metaphorice dicto. & hoc bifariam quidem, nẽpe vel pp eã magnitudiné, licet sit vere finitum, vel ꝓpter quod cũ difficultate transitur: vt cum dicimus mare esse infinitę profunditatis, qa non potest ipsum transiri.

Quinto, quod dr infinitum pp diuisionem: & hoc vel pp additionem, vel pp diminutionem: & hoc est infinitum in potentia.

Illud vero, de quo debet fieri inuestigatio hic, est de infinito I actu, I & de infinito in potentia. q̃n illud, quod dicitur metaphorice, & illud quod dr per abnegationem vlem, non tractatur in scientijs.

Caput Quartum.

HOc capitulum diuidit I duas partes. In prima arguit cõtra ponentes infinitum esse quid per se existens ita, vt sit quędam substantia, nõ accidens sine alicuius rei. & in hoc Dialectica procedit, & vniuersali quadam speculatione: non q̃ hoc attineat ad professorem huius scientię: q̃n sermo, qui cum his habere debet, est ille, qui Diuino debetur, Metaphysicoue, non ipse Physico.

In secunda parte arguit contra illos, qui dicunt q̃ est accidens corporis sensibilis: ij autem sunt Naturales, cum quibus loqui debet ipse Naturalis philosophus.

In prima ergo parte dicendum 35 est q̃ non pót reperiri infinitum p se existens, seorsum separatũ a sensibilibus. q̃n necesse est vel q̃ sit diuisibile, vel indiuisibile: si indiuisibile, ergo nõ dicetur infinitum, nisi eo mõ, quo dicitur punctum infinitũ, & color inaudibilis. hoc aũt nemo eorum, qui ipsum ponunt, diceret, nec; debet in consideratione venire. Adde ét, quia impossibile est reperiri aliquid, q̃d sit quantũ infinitũ, & tãlibi nominis sit indiuisibile.

Si vero sit diuisibile, tunc necessa- 36 rio recipiet diuisionem, vel quia est quantitas separata, vel quantitas existens in subiecto, vel vt sit aliqua substantia separata: sed non potest esse quantitas separata, cum numerus, & magnitudo non sint separata a sensibili: ergo sequitur q̃ id, quod accidit numero, & magnitudini, nõ sit † separabile ei, quę est priuatio finis. nam habere finem, & non habere finem sunt duo accidentia, quæ insunt numero, & magnitudini: quoniam quidditas numeri, & magnitudinis non est quidditas infiniti. si igitur non est quantitas separabilis, relinquitur ergo quòd erit quantitas inseparabilis: ergo erit ex his, quæ sunt in subiecto: ergo hoc subiectum erit principium, non ipsum infinitum. ipsi autem hoc non concedunt.

K

L

M

† vel separatum.

A Et posſit ꝙ habuim⁹ ꝙ nō est quā
37 tas sep̄abilis, nec, in separabilis,
ergo nihil aliud dicēdum relinquit,
nisi vt sit substātia separata, vt nos di
cimus de ala. & intellectu, ita vt sit
ꝛe quod supponit cē infinitum. i. qđ
denominat infinitū, & cū infinitū
sit idē definitione, & quiditate, non
diuersum tōne. Verū, si ita dicam⁹,
& fuerit eius cēnna sm tuā definitionē, tūc quidē, vt est infinitū, oportet dicere vel ꝙ ē diuisibile, vl indiuisibile. si diuisibile, tunc definitio
ꝑtis, & totius ipsi⁹ erit eadē. Si hoc, vt sit in rebus simplicibus, similarib⁹. & sic
B erit quidē ꝑs plus infinito infinita.
cūm necesse sit vt partes differāt a toto infinito definitione, vel nō differāt. si differāt, tūc infinitū erit compositū. & non simplex, & separatū. &, si nō differāt, tūc definito partis, & totius erit eōdem definitione: cūm hoc sit necessariū. Ex oibus rebus similibus, sicut. n. pars aeris ē aer, & ꝑs carnis caro, sic etiā pars infiniti erit infinita, cum fuerit pars, & totū in eis idē definitōe, & quiditate. Sed vero, atq, diuersitas partium in corpibus similarib⁹ ex ꝓpria subiectū re
C spōdet partes nō ꝓpriam formam. quū, si imaginemur formā corporis similaris sine subiecto, tūc erit ꝑs, & totū eius idē secundū formam. & non diuersum. sed, si dicat ꝙ sit idiuisibile, vt est de natura separatū, vt separatū ē, tunc nō dicet cē infinitū, nisi eo mō, quo dicūctū infinitū. deniq; tractare de re separata infinita nō attinet ad hāc scientiam.

In Secunda vero pte dicēdū ē ꝙ id, quod erat ꝓpositor huius scīæ, est vtrū det corpus sensibile infinitum actu, vl non possit dari. Aristot. aūt incipit primo ꝓbare tōne vl ꝙ nō
pōt reperi magnitudo infinita actu naturalis, tu mathematica: mox probabit rationibus quibusdam ꝙ pars ꝙ non potest reperiri aliquod corpus sensibile infinitum. D

Prima aūt rō harū est. Oē corpus 40
circulare vna continetur superficie, plurib⁹ vero nō circulare: sed quecunq; continetur vna superficie, vel plurib⁹ ē finitū: ergo oē corpus ē finitū: & sic ē corp⁹ ē finitū: ergo omnis superficies ē finita, & omnis linea finita. quia superficies nō separat a corpe, & linea nō separatur a superficie: ergo omnis magnitudo in actu est finita.

Identidē ꝓbabit oēm numerū in 41
actu ē finitū: quia omnis numerus in E
actu⁹ est numeratus actu: & oē nu- a. b. unde
meratū ē vl par, vl impar: ergo om- rabilis.
ne numeratū est finitum.

De mutationē aūt naturales, qui- 42
bus Arist. vtitur sunt Quatuor.

Prima demōstrat ō. Quia oē corpus tangibile infinitū ē vl simplex, vel cōpositū: &, si cōpositū, ergo, si elemēta, ex quib⁹ cōstat, sunt finita nūero, vt iā ꝓbatū est. nō posse reperiri elemēta finita nūero in ipso cōposito ex ipsis in primo libro huius operis ergo necesse erit vt vnum illorū sit infinitū magnitudine, vl plura vnoalias. & nō dicet ipm compositū cē infinitū. sed, si vnum eorum cēt infinitū, manifestū ē ꝙ reliqua simplicia, ex quib⁹ cōstat ipm cōpositum, corrūpant in ipm: cum elementa sint contraria. remanebit aūt in ea æquitate, & mediocritate, quæ in eorū vitibus seu potēt̄ias extat. &, si potētia, vl vis, q̄ inest vni potū cula elemēti infiniti fuerit imbecillior, q̄ illa, q̄ inest vni cule elemēti finiti, æquali illi particulæ illius ele
mēti infiniti: vt si dicat ꝙ potētia, & F
vis,

G vis quæ est in vno tractu aeris, é debilior q̄ illa, q̄ est in vno tractu aq̄, & terræ, nihil quidé hoc phūlet qn ipsum tot. tum totum corrumpat ipm finitum. qm̄, si duplicauerim hanc portionem, quę habet vim im becillem in infinitum, aggregabit quidem ex eo id, quod erat validius, q̄ illa pars finita omnino.

43 Quod si infinitū fuerit ex pūb simplicib, ergo vnū eorū implebit locum, & non relinquet reliquis locus qm̄, cum corp sequatur oēs dimentiones, i. ipsas sex positiones, seu angulos, ergo corpus infinitū, qua H tenus est corpus infinitū, erit sine ob angulis, seu positionib, & hoc idé sequet, si ponam vnū tm̄ infinitū sine ob angulis ita, vt non remaneat locus reliquis, siue sint finita, siue infinita. &, si oēs hæ diuisiones sunt impossibiles, ergo nō poterit reperiri corpus compositum infinitum.

44 Ad hæc dicēdū est nō posse reperiri corpus simplex infinitū tangibile, siue sit vnum ex quatuor elemētis, aut medium inter ipsa, vt asserunt aliqui naturalū, vt euitent id, quod sequit fm ipsos, i. vt reliquū eorum pat, aut vt sit elemētū additū superI quatuor elemētis, licet videat sp nō dari elementum aliud præter Ignem, Aerē, Aquam, & Terram. qm̄, si darēt elmtum quintum, tunc ipsa compo nentia viderent dissolui ipsum qm̄, si daretur elmtum, vt est elmtum, infinitum esse, tunc oporteret reliqua elmta corrumpi, hunc q̄ mundum trāsmutari in naturam illius elmti: quia elmtum est elmtum per qualitates contrarias in eo repertas. & ob hoc oportet vt illud elmtum mutū, quod aliqui ponūt habere in se cōtrarietatem, inquatum est elmtum, sit finitum &, si esset infinitum, cor- K rumperētur reliqua. Sequitur postea 45 mus elmta finita, non timebimus nūdum transmutari in futurum in naturam vnius eorum, vt Heraclitus putabat mundum mutatum in ignem. Ex his patet non posse dari elmtum infinitum, nec, compositi ex elmto infinito, vt dicunt naturales de elmtis, quod ideo putant esse necessarium, quia vident generationem continuari.

Secunda demōstratio talis est. Dico 45 adhuc q̄, cum subiciatur omne corpus sensibile, tangibile vel, generabile, & corruptibile habere aptum L vbi, ac locū, ad quē mouet, & in eo quiescat, & quicquid mouetur, & quiescit, fmotu recto, eius quidem locus totus, & partis est idē specie. nā locus vnius miliaris est idem locus totius terræ, qui est locus infimus: & locus vnius scintillę est idem locus totius ignis, qui est supremus. & ad hunc locum, qui est propinquus toti, mouebitur pars, & in eo quiescet. His igitur duabus propositionibus exinibus veris, reuertemur, & dicemus q̄ corpus infinitum, necessario vel erit simile, & idē spē, vel dissimile, & plura species. &, si simpliciter simM le, vel mouebitur naturali motu recto, vel circulari sed, si recto, tunc locus totius, & partis eius erit idē. &, si locus totius, & partis esset idē, & sit infinitum, ergo nō mouebit vllo pacto naturali, ergo nec erit corp naturale, quia omne corpus naturale est mobile. q̄ autem non moueatur vllo pacto, hoc fit, quia quicquid est infinitum eius locus est infini- 45 & 46 tus. si igitur locus totius sit infinitus, ergo non dabitur locus, quo quę sit pars, qui sit prior quam ei motus,

A tus, & locus, & in quo mouebitur, prior ij eius quietis. quia nõ dabuntur hic duo loca, alter ſ. in quo res mouebatur, & alter in quo quieſcat, vt in corporibus ſimplicibus res ſe habet. At, ſi ponamus omnes eius partes naturaliter quieſcere, ergo nullus dabitur motus rectus naturaliter: quia oportebit vel totum quieſcere, vel ꝙ moueatur circulariter. Senſus tamen affirmat dari motum rectum: & quia motus rectus repetitur: ergo corpus mobile erit finitũ: quia cauſa motus recti eſt diuiſio ipſius vbi ad corpus mobile naturalis, & non naturalis. Diuidi autem ipſum vbi B ideo contingit: quia eſt finitũ: ipſum vero eſſe finitũ determinat de neceſſitate extremitatem corporis, qd capitur in eo, eſſe locum. Eodẽ modo quoq; ſequitur vt auferatur motus rectus. ſi detur infinitum, quod moueatur circulariter. His igitur ſic habitis reſpondebimus, & dicemus ꝙ, ſi datur motus rectus, non dabitur corpus ſimplex infinitum. Quoniã, ſi eẽt infinitum, tunc eẽt infinitũ p oẽs ſuos diametros: & ſic ipſum totum vel quieſceret, vel mouebit p ſuas partes circulariter: ſed datur motus rectus: ergo non datur corpus ſimplex infinitum.

C 49 At, ſi ipſum infinitum ſit diſſimilare, & compoſitũ, tunc oportebit vt illæ partes diſſimilares, ex quib' cõſtat, ſint vel infinitæ ſpẽi, vel ꝙ ſit vna earum, vel plures infinitæ magnitudinis, ti ſint finitæ ſpeciei. ſed, ſi ſint infinitæ formæ, & ſpeciei, tunc oportebit loca eẽ infinita: quia loca ſimplicium variantur ad varietatẽ formarum earum: vt diuerſus eſt locus terræ a loco ignis. ſed, ſi fuerit vna earũ infinita magnitudine, vel plures, tunc cõtineret totũ. ſiue fuerit infinitũ numero, vel magnitudine illud, qd reſultat, vnũ: quia ex infinito fit p cõtractũ, & cõtinuata tẽ vnũ infinitũ magnitudine. ſed iã probatũ eſt antea ꝙ nõ põt reperiri corpus ſimulare infinitũ, quia, ſi reperitur, nõ daret motus rectus: ſed, cum loca ſint finita qualitate, i. forma, & quantitate: ergo eẽnta ſunt neceſſario finita q̃tate, & qualitate: &, ſi ſimplicia ſunt finita, ergo totũ aggregatum ex eis erit neceſſario finitũ. quia corp' nõ põt eẽ mai' ſuo loco, neq; ſu' loc' naturalis maior ipſo

Cauſa aũt, ob quã Anaxagoras dicit ꝙ ipſum ambies infinitũ nõ mouetur in ſe toto, ſed per ſuas ptes mouetur, eſt quidẽ cã per accẽs: quia, ſi eẽt cã per ſe, tunc idẽ ſequeretur de partibus, quod de toto. Nam dicit ipſe ꝙ eſt immobile, quia eſt infinitũ, & non hẽt locũ, ad quẽ moueatur: & ideo eſt velut ſe ipſum ſuſtentans, & habet * ſtabilitatẽ naturalẽ, & eius partes mouentur. id aũt, quod facit ipſum quieſcere, eſt cauſa violẽta. qñ, ſi eſſet infinitũ, prohiberetur ab eo motus, cũ nõ haberet locũ, ad quẽ moueretur: ergo, ſi eſſet aptum moueri, ſi moueret, haberet locũ. Quies igitur ineſt ei, ꝓpter priuationem loci, non quia eius natura determinet ei quietem. &, ſi quieſceret naturaliter, oporteret vt quælibet eius pars quieſceret naturaliter: cum locus quietis totius ſit locus quietis partis: & ſic nullus dabitur motus: ergo infinitum non poteſt quieſcere naturaliter, & mouere ſecundum ſuas partes.

Tertia demſtratio talis eſt. Oẽ corpus * tangibile hẽt grauitatem, vel leuitatem. ſed, ſi eſſet corp' tãgibile infinitũ neceſſario habebit grauitatẽ vel

D *al. ſequitur. *al. ꝓpter

E *al. locũ.

F *al. ſenſibile.

G vel leuitatē. si grauitatem, ergo erit in loco infimo. & esset separatus ab eo locus ille: quod est falsum &, si fuerit leue, tūc erit in loco sursum, & erit separatus ab eo loc° deorsum &, si esset in vtroq;, tūc esset simul grauc, & leue. quod est absurdum.

54 Quarta demōstratio hmōi est. Si oē corp° sensibile ē I loco: & loca sunt finita spē, atq; magnitudine, hoc est qualitate, & qntate: ergo oē corpus erit finitū. nā nemo ambigit q̄ erit in aliquo loco naturali. & huiusmodi locus est finit°: ergo & ipsum erit finitū: quia corp° nō° distinguit a loco. Quod autem loca sint finita spē patet: quia eorum diuersa sunt fini tes, quæ sunt Sursum Deorsum, Ante Retro, Dextrum, & Sinistrum.

* a. l. exte dit locū. H

55 Idcirco q̄ libet eorū erit finitū qntate. eāq; hæ diuersiones finitis * a. l. dilata ūps. in ° diuersionibus finitis: quia nō erunt cognita hæc loca naturali, cū nō haberēt terminos naturales sed in respectu (seu relatiōe) erūt: q̄ batū aūt erūt ipsi erūt naturaliter terminata ex motu ipsorū mobiliū, quæ ad ipsa mouent, & quia in eis quiescunt. hoc aūt clarū q̄ babit, cū declarabit q̄ locus est vltimū ambiens: Ex his I ergo hr̄ nō pot reperi corpus actu Infinitū, siue simplex, siue cōpositū. Veruntamen demōstrationū ḡdam hūt vltiores cōclusiones, q̄dam vero nō. sed ego contēdo tūm q̄ hæc q̄ nō reperitur corp° simplex infinitum: nā q̄dā earū q̄ dant nō posse reperi corpus simplex infinitū, quatenus est elementū, q̄dā vero aliæ q̄ dant nō posse reperi infinitū corp° simplex, quatenus mouet motu recto, nonnullæ vero aliæ q̄ dant nō posse reperi corpus simplex infinitū, quouis motu moueatur in infinitū, hoc aūt partim cuīs, & ḡpric q̄ babit in libro de Cœlo, & mundo, postq̄ fuerit ibi probatus numerus generum corporū simplicium similarium partium. K

Caput Quintum.

56 Dicamus insuper q̄, si non concedamus reperi infinitū, tunc sequet q̄ ips habebit principium, & finem: quod quidem nō pōt cōcipi ex natura ips. Adde ēt q̄ adhuc q̄ babitur ips insequi aliquē motum æternū. Sequet adhuc, si tollatur ab so'ute ifinitum, q̄ tollet diuisio magnitudinū in infinitū. quod est vnū ex suppositis ipsius Geometræ. hoc L tū in Sexto libro huius opis exacte q̄babit, postq̄ ibi q̄batū fuerit oēm magnitudinē diuidi in simp diuisibilia. Cum hæc igitur, & dicta sunt, affirmēt infinitū reperi, sed demōstrationes supius dictæ tollāt eē ei°, relinquitur igitur vt alias reperiatur, alias non reperiatur.

57 Manifestū aūt est, q̄ ratio, qua tollit eius eē demōstrationibus iam p̄dictis, est quidē nō aptius actus, hoc est non reperiri infinitū in actu, & q̄ ea, q̄ affirmāt infinitum reperiri, si que & magnitudine, illud quidē si M quitur nōne potētiæ, nō nōne act°. Neq; intelligo hic per potētiam, eā potentiā, quæ deducitur ad actum, f̄m se totam: vt cum dicimus æs eē in potētia statuam, q̄n hæc potentia deducet° ad actū. &, si infinitū reperitur in potentia hoc pacto, deducētū ad actū, tūc reperiet° infinitum in actu. At q̄ infinitū reperatur in potentia intelligitur, q̄ potētia est semper in eo fīruata. & quis egrediat de eo aliqua pars ad actū, adhuc erit I eo alia potentia ad aliam partem, & hoc in infinitū, ita, vt actus ipsi° infini-

A finiti, vt infinitū est, custodiat semp potentia: quēadmodū actꝰ ipsiꝰ mobilis, quatenus est mobile, est custodire potētiā: actus aūt ipsiꝰ infiniti semp adheret potentiæ. si igitur ponamus hanc potentiam, tollet quidem ipsum infinitum: & ió, cū dicimus hāc potētiā repiri, non dēt intelligi q̄ deducatur ad actum pōēs eius prec, sed dēt cōcipi eē, vt esse ipsius tpis, & motus: quorū quidem pars, dū qua repertaſ, in ea certe reperitur potētias ad aliā partē. & quoties cōtāmputat ex eis aliqua pars, totaſ alia ps. quia pres ipsius infiniti

B repe. untur simul.

59 Cum dicimus quoq; magnitudinē haudi potentia i infinitū, intelligim⁹ inesse eis potētiā, q̄ custodit in eis cōtinuā diuisionē in infinitum. nō q̄ sit in eis potētia qua diuidaſ actu in partes infinitas. nā multū interest dicere inesse alicui rei potētiā ad diuisionē infinitā. & dicere inesse ei potētiā ad res diuisibiles actu in infinitū, videlicet in diuisas, quarū diuisio desit ad infinitū. In hoc tñ differūt magnitudines, & ipse circa hoc. quia illa ps q̄ē potētia in tpe, nō dicuntur ad actū, nisi fuerint tam pri-

C uata alia pars, si in tpe reperiaſ aliqua pars actu: sed in magnitudinib⁹ reperiunt pres diuisibiles sil actu, & ipsa met diuisibilitas i infinitū, i ipsisq; magnitudinib⁹, vt dixim⁹, reperitur diuisibilitas i infinitū, & additio in infinitum: ipsa aūt diuisibilitas, quę est inesse potentia, polita q̄, ad ipm infinitū cōsideraſ quidem, si diuisertimus aliquā magnitudinē i diuidua p intellectum, primo in duas medietates, mox vnam medietatē in alias duas medietates, & iterum medietatē in duas medietates, & sic i infinitū

p̄ter q̄d desinat diuisio qñ, si desinere diuisio, tūc reperitur aliqua magnitudo, q̄ nō diuideret in duas medietates: natura aūt magnitudinis hoc respuit: huiusce modi tñ diuisio pertinet a Mathematico. Additio aūt in magnitudine, quatenus magnitudo est in materia, nō p̄cedet quidē i infinitū eo mō, quo p̄cedebat i diuisione magnitudinis, videlicet accipiēdo sup̄ius magnitudinē aliam magnitudine maiorē illa. nā si hoc eēt posse, quatenus magnitudo ē in materia, tūc posset reperiri corp⁹ infinitū in actu: sed nō pōt reperiri magnitudo maior mundo: longe ergo min⁹ E potent reperiri infinita.

At appositio, quam putat Arist. 59 posse fieri i magnitudine, quatenus est ª finis corpus naturalis, est illa appositio, q̄ fit cōtrario mō ipsi diuisioni, videlicet vt addas sup̄ eādem magnitudinē eā partē, quā minuis ab ea, & sic semp. nā hoc ē illd incremētū, qd pōt fieri, quatenus est ª finis corpus naturalis: & hic modus incremēti magnitudinis i infinitū, ē ille, quē putat Arist. eē posse tñ. Et, si quispiā dixerit lineā diuidi i infinitū, ea rōne, qua ē linea tñ, sed ea tō ne, qua ē linea ignis, vel aquę nō di F uidet in infinitū, sed diuidet i magnitudinē indiuisibilē, & est illa exigua magnitudo, quę non pōt recipere formam ignis, q̄n hæc est magnitudo terminata natura, sic ét nō pōt fieri appositio in infinitū, quatenus ē linea ignis, vel aquę, & vt verbo dicā, quatenus est corpus sensibile, verū quatenus ē linea tñ, pōt fieri appositio in ea i infinitū, vt pōt fieri diuisio i ea, Geometra. n. pōt ponere lineam maiorē mūdo, quare ergo Arist. dicit q̄ pōt fieri infinita diuisio i magnitu

ª a l. extremum.

ª a l. extremum.

dine

G dine, nõ abit ſinita appoſito, ſcu in
infinitũ. Intendũ eſt q̃ præſtor hu
ius ſcię conſyderat magnitudines,
q̃ut ſunt lineę, ſeu extrema, vel ter
mini corporis naturalis mobilis, dui
ſio vero in infinitũ accidit ma
gnitudini ratione materię, nõ rõne
formæ. Finis autem in diuiſione ac
cidit ei rõne formæ & nõ n̄ pót di
uidi magnitudo ignis in infinitum
quatenus eſt magnitudo ignis, ſed
accidit ipſi magnitudini diuiſio in
infinitum, nõ quatenꝰ eſt magnitudo
ignis, ſed quatenus eſt tñ magnitu
H do, nõ quatenus eſt magnitudo cor
poris naturalis, qđ cõſyderat præſtor
huius ſcię de magnitudine hoc aũt
nihil a'liud eſt q̃ eſſe in materia.

60 Incrementum igitur in infinitum
hac ratione, videlicet quatenus ma
gnitudo eſt in materia, eſt impoſſe I
ipſa magnitudine, quia materia cõ
tinetur in magnitudine mundi, &
extra iſm nulla exiſtit materia, ne
que pót repiri aliqđ corpus vllo pa
cto, vt in libro de Cœlo, & mundo
probatũ eſt. &, ſi nõ datur ibi mate
ria olno, neq; etiã dabitur ibi locus.
& ſic ponere magnitudinem maio
rẽ mundo eſt falſum. Geometra au
I tem manifeſtũ ẽ q̃, licet ponat quã
titatẽ, & conſyderet eam, non tñ eã
conſyderat, prout eſt extremũ, ſeu fi
nis corporis naturalis, vt Naturalis
cõſyderat: ipſe etenim abſtrahit rõne
id, qđ pót abſtrahi rõne tñ, eſt
tñ non eſt abſtractum ſm eſſe, ſed
eſt in materia, hoc eſt, q̃ quicquid
abſtrahit (ſeu denudat) ipſe, non eſt
denudatũ ſm eſſe. Ergo, ſi Mathe
maticus ponat lineam maioré mũ
do, ſic ponet rem fictam mendacẽ,
quia id, qđ ponit eſt rõne abſtractũ,
nõ eſt ita ſm eſſe olno: longe ergo
min⁹ erit abſtractum ſm eſſe, nec K
cogit Geometra ponere talẽ lineã,
quia demonſtrato de linea magna, &
pua eſt eadem: & nõ, licet ponat ip
ſam hoc pacto, nõ ſequit ex hoc in
ſua demonſtratione inconueniens, quis
ſit falſum. & hõc ſic aũt dicit Geome
tram perahere lineam in infinitũ,
intelligitur ipſum ponere lineã in
quacunque magnitudine velit.

In numero vero oppoſito mũ res 61
ſe habet, quã in magnitudine circa
hoc, cũ numerus nõ poteſt diuidi
in infinitũ: quia forma vnitatis in
terdicit, atq; intercipit ipſam. eſt. n̄
indiuiſibilis, additio vero in eo eſt L
poſſis in infinitũ. Cuius rei cã ẽ quia in
crementũ in infinitum in ipſo nu
mero ẽ res neceſſaria ex natura ma
terię: cũ cã pluralitatis ſit ipſa ma
teria, quẽadmodum forma eſt cã vni
tatis. & nõ definit diuiſio I ipſo nũe
ro, cum fuerit ipſa forma cã, ob quã
definit diuiſio. Ex his ergo patet, q̃
datur infinitum potẽtia, & quo pa
cto reperiatur.

Caput Septimum.

EX his igitur, quæ probata ſunt 63
de natura infiniti in poténa, vi
q̃ eius definitio ſibi congrua eſt, ſ
q̃ ẽ id, a quo, ſi capiat aliquid actu, M
poterit capi adhuc ſemp, & ingredi
aliquid extra iſm ſecundum quan
titatem. Diximus autem ſecundum
quantitatem, quia ꝓpter ipſam pri
uatur iſm ens ſenſibile fine in diui
ſione. diuiſio. n. q̃ fit rõne qualitatis
eſt quidem finita: & ideo, cum diui
ditur res tõne q̃ntitatis, remanet eius
qualitas, & forma, vt ſunt. quia pars
lineæ eſt linea: ſed diuiſio lineæ in
ſuas ſpecies per ſuas qualitates eſt
quidem ſinita, videlicet diuiſio I re
ctam, & curuam, & arcuatam.

Illa

A Ila vero definitio data ab Anaxi. quæ est ꝙ infinitu est id, extra
" od impleri nō possit vt reperiatur quic̄q̄, videnti ꝙ ponus debeat eē definitio ipius totius perfecti seu integri, fm̄ eē in actu, quam sit definitio ipi⁹ infiniti in potentia. Nos. n. definimus totū, perfectūq̄, oibus reb⁹ particularib⁹, ꝙ est id, extra quod nihil reperitur, neq. aliquid est separatū ab eo, id possit ipm̄ pficere: vt, cum dicimus phialā totam, & arcā totā, cū nihil, quod sit pars quiditatis ei⁹, desit eis, eadē autē est rō de ipso toto continente ois, quatenus est totum
B & perfectū, quæ est de toto particulari, hoc est, ꝙ vtrumq; eorū é vnū, quatenus est totum. Totū ꝓterea, & pfectū vel significāt vnā rē. vel duas res⁹ similes, seu cōuertibiles. (qm̄ totum dicitur in relatione ad partes, a quibus nihil deest. pfectū vero dr, cui nihil deest rōne q̄ditatis, & formæ, vt, cum dicimus Medicum perfectū, & Grāmaticū pfectū. Totum autem est pfectū in suis pnb⁹. & nō melius dicebat Parmenides, q̄ Melis⁹ sus: qa Parmenides dicit ꝙ totū é finitū, Melissus vero dicit, totū nō eē finitū, ita, vt ei⁹ dictū ipsicet cōtrariū sil, totū, & infinitū, sed, quia putabāt infinitū nihil habere extra se, & ꝙ é perfectū, & totū, ō magnificiunt ipm̄, & ponunt ipm̄ cōtinere oia, & ꝑfecti oēm rē. hoc ät epithetū, (seu denotatio) cōpetit ēi ſactiu, non enti ſpotēa, cū nō cōtineat ſ ſeipso. Ex his igit patet ꝙ sit definitio ſinitiſ potēa: ꝓbātūq; fuit definitionē Anaxagorꝛ esse corruptā.

Caput Septimum.

67 QVod aūt ēt, ob quā reperiat infinitū, sit materia, sicut ēt finiti est forma, ex his, quæ nūc dicam, perspicuum est. Quōm. cū infini C tū sit priuatiū, priuatio autē subiecto aūt est affectus, quidam ipius materiæ: ergo & infinitum erit affectus ipsi⁹ materiæ. Adhæc nemo ambigit diuisionem magnitudinis fieri in materia, nō in forma, cū forma per se remaneat, finis autem, & pfectio, arq; totū ipsius rei est ꝓpter formā. & iō conuenientius est dicere infinitum continere, quā continere, quia materia includit, & cōtinet in ipsa forma tot⁹: & ob hāc cām pōt fieri diuisio magnitudinis in infinitū. sed appositio in infinitū est imposis, quia totū, & pfectū obtinebūt ei: nihil autē est extra totū, sed ma- E tra includit in eo. Et ob hanc cām 69
D pōt fieri additio in eis in infinitum: quia hoc est posse pp materiā, & nō est ibi forma, quæ obuiet ei: sed nō potest fieri diuisio in eis in infinitū, quia forma vnitatis irecipiet ipm̄. Patet igitur ex hoc ꝙ infinitum reperitur propter materiā, & ꝙ finis, & perfectio reperitur pp formam.

Scire aūt debes ꝙ hoc, quod di- 70
cimus de esse ipius infiniti, dicitur F
quidem secundum prius, & posterius. dicitur enim Primo de magnitudine, Secundo de motu, Tertio de tempore, & ꝙ reperitur in tempore, propterea ꝙ reperitur in motu, & reperitur in motu, quia reperitur in magnitudine.

Caput Octauum.

AD solōnē aūt illi⁹ imaginatio 71
nis, ob quam putabat ꝙ infinitum in actu reperitur, dicendum est quōd huiusmodi imaginatio, seu consyderatio est triplex, vt diximus. Prima est consyderatio sum-

G sumpta a pseuerationē gñanonis: qñ Gñanio potest eē pceptus. nec ex hoc sequit vt det infinitū in actu: quia, cū gñat vna ps, corrūpit alia: & forma rōis seu vniuersi, seruat i suo statu, sine additione, vl diminu-
74 tione. Sola vero cōsyderando, seu imaginando ē alia, d dicit q̄ finitū de finit in aliquid, & illd in aliud, & hic procedit infinitū. hanc aūt imagina tio soluitur, eo quod aliud ē dicere q̄ res definat in seipsa, q̄ q̄ desinat i aliā ré, & abscindat. & no sequit vt quicquid ē finitū i se, desin at i aliq̄ ré: hoc aūt accidit cuilibet rei, q̄ est H ps tot⁹ (seu vniuersi) vt ē tot⁹ ignis, & totus aer, &, vt verbo dicā, oia, q̄ sunt ps mūdi: sed illd totū, extra qd nihil ē, hoc nō accidit: ergo hoc accidit tot, non inquantum est totū, sed inquātū ē ps. & ió nō sequit vt quicquid nō ē ps rei, vt desinat i ré, q̄ est extra. Adde ét, q̄ ex hoc, qd dr, q̄ finitū desinit in aliquā ré, & illa i aliā, sequit q̄ semp reputat aliqua res extra ipsam ré: hoc aūt est infini tū i potētia, nō infinitum in actu, qd ē id, qd putabāt inferre ex illo dicto: sed dicimus q̄ id, qd sequit ex hoc, ē q̄ totū nō est infinitū. qm̄, cū dicimus q̄ infinitū ē illd, extra qd semp K reputat aliquid, & dr im' q̄ extra to tū nihil reputat, intelligit ex hoc, q̄ to tū nō ē infinitū. & Vna harū ē positionū sequit ex dicto communi, q̄ quālibet res desinit i aliq̄ alia extra ipsam. Secūda ē, q̄ est ex tra totū nihil est, notū ē ex toto.

Tertia imaginatio est, q̄ mota ex cogitatione, seu imaginatione L nā i possum' imaginari q̄ finat aliq̄ corp⁹, nisi in respectu vel ad corpus, vel ad vacuū. & d quia hoc accidit cogitationi, seu imaginationi, quia corpa imaginata, vel sensata ita se habēt. Nec ppterea quic quid nō pot nō imaginari est men dacium. nam, si ita esset, tunc oē verū, qd hō nō cōciperet seu imaginare tur, ipm est mendacium: cū tñ sit iam declaratū q̄ dantur res veræ, quæ non pōt ab hoie imaginari, vt est materia prima, & res abstractæ. ꝓbatumq; est in libro de Cœlo, & Mundo, q̄ extra corpora cœlestia nō est locus, neq; vacuū, neq; corpus. Ex dictis ergo ꝓbatum est quot modis reputatur infinitū in rēb⁹ naturalib⁹, & quot modis nō. & hac finit liber.

I M

Trium præcedentium librorum, hanc Medicam Auerrois expositionem cum Iacob Mantinus Hebræus, Philosophus, ac Medicus excellentissimus fidelissime fuisset interpretatus, super reliquos quinq; morte præceptus eam intactam reliquit.

MARCI ANTONII ZIMARAE

Quæstio de Primo Cognito, in Gymnasio Patauino publice examinata.

Verbatur in lectionibus olim super prologo physicæ auditorum, verum magis vniuersalia essent in intellectu nostro notiora an sua prima naturali cognitione quæ sensibilia. Et videbatur q̃ non. Nã nec hoc est in prima operatione intellectꝰ, quæ est formatiua nec in secunda, quæ est iudex, seu diffinitiua: igitur nullo modo vlr magis est notum minus vlr an talis cognitio sit. Consequentia nota, quia illa duo actus sunt circa vnum obiectum, scilicet quidditatem rei, ut patet vltimo de anima. tex. cõm. 16. Antecedens quantum ad primam eius partem probatur, nam in cognitione incomplexa, quæ est in prima intellectꝰ operatione nomina definitorum sunt notiora nobis in cognitione confusa: talia aũt sũt Auer. vbi in cõmento sunt species nominum: igitur species in cognitione prima est notior aliis magis vlribus, qualia sunt genera & differentiæ. Nec valet, si dicatur, vt dicit Beatus doctor ibi, q̃ definiens ad definitũ duplicater comparari potest. Vno modo absolute, & isto modo magis vlia sunt notiora in cognitione confusa minus vlribus, quę sic absolute considerantur. Alio modo vlia magis possunt comparari minus vlribus, vt sunt definientia ea. & isto modo minus vlia sunt notiora nobis magis vlibus. Contra. magis vlia vt definientia, sunt prius nota minus vlibꝰ. quia definitio minus vtis haberi non põt, ignorata definitione magis vtis, cũm definitio dr̃ per prora & notiora, ex secto topico. Secunda pars antecedentis ostenditur. nam in secundo actu intellꝰ, qui est cum compositione. & dicitur, confusa magis sunt nobis notiora q̃ Philosophum. 1. phy. tex. cõ. 2. &. 3. vbi dicit q̃ prima nostra cognitio naturalis procedit a notioribus nobis, quæ sunt cõfusa magis. Illa aũt, quæ sunt confusa magis, sunt ipsa composita cautata ex elementis, sicut exponit Cõmẽ. ibi in cõ. 3. per talia aũt intelleuntur ipsæ species, & non singularia. quia talia nõ ingrediuntur formaliter syllogismum demonstratiuum: ergo etiã in cognitione prima habita per discursum minus vtia sunt notiora magis vtibus. igitur absolute omne dicendum est minus vtia in prima cognitione nostra naturali esse notiora, cum prima nostra naturalis cognitio, aut cõplexa, aut incomplexa sit. & in vtraq. probatum fuit propositum nostrum. Ad oppositum dicit esse Arist. & commẽta. 1. phy. tex. cõ. 4. & in infinitis aliis locis.

In ista quæstione difficillima ita procedam. Primo exponam vtiusq; quæstionis. Secundo ponam opiniones famosas in hac materia. Et postremo ponam opinionem, quam credo veram esse.

Debes scire q̃ vtr dupliciter sumi potest, vel formaliter, vel fundamentaliter. formaliter dicit vtr ipsam, quæ est secunda intentio: et est accidens rationis cautatum. fundamentaliter aũt est prima intentio, & prima res nota. Ista diuisio colligitur de intentione Auer. 7. meta. cõ. 46. vb. habet, q̃ vtia habent aliquã dispositionem dispositionum subiectalium, & qualitatem accidentem eis. Vle aũt pro prima intentione sumptum adhuc dupliciter cõsueuimus sumi. Vno modo pro vtr in causando. & sic consueuimus Deum & intelligentias vtia nuncupare. & isto modo sumpsit Philosophus vtr in proœmio suæ metaphysicę, dum dixit vtia sunt difficillima ad cognoscendum, cuius sunt à sensibus remotissima. Alio modo sumimus vtr in prædicando, & est illud, quod aptum natum est de pluribus prædicari. Et sic sumpsit vtr Philosophus in. 1. perihermenias, & in. 7. meta. tex. cõ. 45 &. 47. In hac igitur quæstione non loquimur de vtr pro secunda intentione, sed de vtr pro prima intentione. Et adhuc de isto non loquimur, vt supponit pro vtr in causando, quia de hoc conuenerunt omnes Peripatetici, q̃ est posterius cognitum à nobis. Loquimur igitur de vtr pro prima intentione, vt supponit pro vtr in docendo: sicut est animal, et homo, et huiusmodi. Secundo debes intelligere q̃ cognitio in nobis duplex est, quædam est, quę procedit à nobis magis notis, qualia sunt effectꝰ vt in pluribus, & ipsa accidẽtia. & ista cognitio appellatur ab Auer. prima cognitio naturalis. nã cum intellectꝰ ut naturaliter intelligat concurrentibus phantasmatibus. 3. de anima. tex. cõ. 39. illa igitur appellatur prima hominis naturalis cognitio, quæ ortum habet immediate à rebus magis phantasiatis, qualia sunt effectus, & ipsa accidentia. & ista a Latinis dicitur cognitio confu-

ſa & indiſtincta. & talis, ſi fuerit complexa, habetur per demonſtrationem ſigni, vel aliqua alia conſimili. ſi incomplexa, habetur per definitionem quod nomen, vel per aliquod ſibi ſimile. & eſt, q̃ homo cognoſcit aliquid ſolum quòd ad quid nominis. Alia vero eſt cognitio diſtincta. & iſta procedit à cauſis, & a rebus naturæ prioribus, & notioribus. & iſta habetur per definitionem quod reſpondet à priori, ſi fuerit complexa præcipue autem mouetur quæſtio de cognitione confuſa in complexa licet enim de complexa dicerem illud, quod nobis apparet. Hæc de primo.

Opinio Buriel, & Nominalium.

Quantum ad ſecundum principale tenet opinio Buridani & Gregorium Arimunenſem, quem Nominales præ ceteris habent, qui in primo ſententiarũ diſtinctione 3. quæſtione 3. arti. 2. tenent q̃ ſingulare eſt primo cognitum in cognitione confuſa, ſuæ complexa. Suæ incomplexa fuerit: motus variis argumentis & rationibus. Supponit aũt in primis vnum de intentione Commentatoris, q̃ vſie non eſt aliquid extra animam exiſtẽs, ſed eſt conceptus fictus, ſeu formatus per animam communi pluribus, de quibus prædicatur. quo ſuppoſito tenet, probat propoſitum ſuum ſic. Antequam vſie formetur, ſeu fingatur ab intellectu, aliquod ſingulare eſt cognitum: igitur ſingulare eſt primo cognitum ab intellectu. conſequentia eſt manifeſta. & antecedens probatur ab iſto. vna impoſſibile eſt, vt dicit abſtrahere, & fingere aliquem conceptum ab aliquibus rebus, niſi illæ res, vel aliqua earum ſint apprehenſæ: q̃m de rebus omnino ignotis nullus cõceptus oino formari põt. Nec valet, ſi dicat ad hoc, q̃ tale, à quo fit abſtractio, ſit prius notũ. quo ad ſenſum, non aũt quò ad intellectum, na hoc directe contradicit Arit. & ſuo Commentatori in 1. meta. cõ. 4. vbi habet, vſia apud Arift ſunt collecta ex particularibus in intellectu. qui accipit inter ea conſimilitudinem, & facit ea vnam intentionem. Nec eſt imaginabile vt dicit q̃ vna virtus comprehendat ſingularia & conuenientiam eorum, & alia formet ipſum vſie. nam hoc eſſet ſimile, ac ſi vnus homo apprehenderet ſingularia, & alter hõ apprehenderet vſie quod eſt abſurdum. Et pro hoc videtur facere ſententia Philoſophi in 1. de anima in tex. commen. 146. vbi conſimili modo arguit de ſenſu communi. habet. n. q̃ virtus apprehendens conuenientiam, & differentiam inter aliqua eadem, comprehendit illa ſub rationibus proprijs, quæ adunicum conueniunt & differunt. Et confirmatur adhuc, illa poſitio authoritate Auer. primo phyſico commen. 1. vbi habet q̃ ens ſingulare non ſit principium in ſcientia demonſtratiua. eſt tamen principium accidentis vſie, quod eſt ipſum ſubiectum demonſtratur. Secundo ſic. ens a Philoſophus in calce. 1. de poſſe. Tertio ſic. principale argumentũ ſic. Primo, quia ab intellectu non eſt aliquid ab intellectu tale cauſa vſie. eſt humanum per ſe ipſum. ergo vſie non eſt primo cognitum ab intellectu: relinquitur ergo q̃ ſingulare ſit primo cognitum. difficultas motus cum maneat. & maior probatur. nam intelligibile intellectionem naturã præcedit, ſicut actum præcedit obiectum. maior patet ex ſuppoſito, vt dicimus. & eſt etiam ipſius Auer. in primo de anima commentum 8. vbi ſic ait. intellectus eſt, qui facit vtrumlibet in rerũ. Tertio principaliter, & aliud argumentum eſt eiam eſt Burlei in prologũ primi phyſi. Si vſie eſſet primo cognitum ab intellectuali, non poſſet cõferre ad intellectionem ſingularium: quia, cum illa habitudo ſit à ſingularibus, mediante illo non deueniremus ad cognitionem vnius ſingularis poſtquàm ad cognitionem alterius. aut ergo per illud deueniremus ad cognitionem omnium, aut ad cognitionem nullius quorum vnum quodque abſurdum eſt. Amplius nullus imponit nomen rei, quam ignorat per Philoſophum 4. meta. text. cõmen. 16. & per Auer. 1. meta. tex. commen. 14. ſed intellectus imponit nomina primo ſingularibus. ergo illa ſunt tale primo nota. Nec valet, ſi dicatur q̃ ſingulare non cognoſcitur ab intellectu, quia, vt dicunt, intellectus ponit conuenientiam & differentiam inter ſingulare & ſic intellectus in inductione procedit à ſingularibus ad vſia. & cum procedat ex perfecta cognitione, ſequitur ipſum ſingulare cognoſcere. ſimiliter intellectus format illam propoſitionem, Socrates eſt homo. Socrates eſt animal: ergo oportet ipſum extrema præcognoſcere. Hæc & alia conſimilia dicunt in hac materia ſuſtinentes ſingulare eſſe primo cognitum ab intellectu in prima cognitione, quæ confuſa dicitur.

Quidquid ſit ex parte rei de iſta opinione, mihi tñ videtur ſalua reuerentia talium ſenſuũ, q̃ iſta opinio non eſt ex intentione Arittũ & ſui Commenta Auer. Nam ſic ait ſcribit Commentator 3. de anima cõmen. 36 ex ſententia Auenpace, quòd intellectus non habet formam corporalem neq;

qui-

spiritualem, cui sufficienter ꝛ̃ ꝛ̃ intellim, vt declaratum est, non sit individuū. Vnde. 6 ethicorum fert opinio, sensatam Perspare cognitum ꝙ intellecto singulari materiali recognat intellectus, vt intelligibile est, nō quatenus singulare, sed quatenus materiale est. Vnde Com. in 6 super libro de diuinatione somnium, ꝙ declaratum est in prima philosophia, ꝙ intelligentiæ non intelligunt nisi naturas vniuersales, & non dant nisi formale cuiuscunq; quod habent. impossibile est. n. vt detur inuentionem individualem omnino, cùm non habeant naturam comprehendentem particularem inuentionem, & illæ formæ non individuantur nisi per materiam. &, si intelligentiæ abstractæ comprehenderent individuum, tunc necessario essent materiales. Hæc Cō vnde. si alicui intellectui cōperit cognoscere singulare, hoc non est inquantum intellectus est: quia vt sic vult habet cognoscere. sic. n. ponitur dicta inter receptionem materiæ & inter receptionem intellectus, sicut patet tertio de anima cō. 4. &. 28. nam materia est causa receptionis signatæ, intellectus aut est causa receptionis abstractæ. ergo hoc alicui intellectui competet, hoc erit inquantum materialis. inquantum a materia cuius operando aliquo modo dependet. Hic est de intellectu nostro possibili, cuius est infimus in genere abstractorū. 4 de anima cōm. 9 accidit tibi inquantum intellectus est, ipsum talem habere habitudinem ad hominem, ꝙ vt sic sine phantasmate non possit intelligere, aut homo per ipsum. Nisi, inter intellectus noster conuertibilitate & obiecto & tempore, nullo pacto possit cognoscere. Et ideo fuit maxima dicordia inter Antiquos, qualiter & quo intellectus iste singulare cognoscat. nullus aut ex Antiquis dant singulare esse primo cognitum, cū dubium sit apud ipsos an cognoscat quoad ab intellectu. & de modo cognitionis eius. Et ideo opinio ista non videtur Aristotelica, nec rationes ipsius opinionis cogunt.

Solutio ad rationes Auer. Ad primum dico, admittendo suppositū ad istum intellectum, videlicet ꝙ ipse nō est aliquid extra animam distinctum à singulari, sed est aliquid causatum ab intellectu agente vnà cum phantasmate. Et tunc dico ꝙ cum intellectus agens sit, qui facit vniuersalitatem in rebus. de anima cō. 6. vbi dicit ꝙ intellectus est, qui facit vniuersalitatem in rebus. iste autē intellectus, faciens apud ipsum, agens intellectus est nam licet non dicat Auer. exponere per Auer. inum em hoc, quod dicimus ipse. n. 3. de anima cō. 18. habet ꝙ intellectus agens est, qui transfert res de ordine in ordinē, & facit de potentia intelligibilis actu intellecta. sed iste intellectus abstrahendo non cognoscit singularia, à quibus abstrahit. sicut n. scribit Cōm. 1. de anima cōm. 19. & ante ipsum Themistius. 3. de anima super expositione tex. cō. 11. Talis intellectus non cognoscit aliquid eorum, quæ sunt hic: tale autem vt abstractum ab intellectu agente est illud, quod immediate mouet intellectum possibilem: quia materiale immediate agere nō potest. immateriale. Vnde Cōmen. 1 de anima. cōm. 5. &. 18. habet ꝙ intentiones imaginatæ non possunt mouere actu intellectū. nisi postquam fuerunt actu intellectæ. non fiunt aut actu intellectæ, nisi per intellectum agentem, qui operatur in hoc, sicut agens naturale. Abstrahit. n. vt a singulari, & non cognoscit singulare materiale, a quo abstrahit. sicut ignis combuttit lignum, & nescit se combuere illud. Et, quia Gregorius credebat tale vt hoc ab intellu possibili, hunc est ꝙ graviter decipitur, ni fallor. Et sic formaliter ad argumentum dico, ꝙ istat intellectum possibilem primo cognoscere vt, quod vt est ab intellectu agente, abstrahente naturam à singularitate sine cognitione, sed mere naturaliter. Et ideo, si argumentum aliquid probaret, maxime probaret singulare esse primo cognitum ab intellectu agente: quia ille est qui abstrahit. nullus aut dixit hoc. nam iudicium est in capitulo perfectionis iudicis fm Auer. 1. de anima cōm. 19. talis autem iudex cognoscens & discernens est intellectus possibilis, & non intellectus agens vt cognitione ista, quæ communiter nobis solet contingere. Ad authoritatem Cōmen. in 11. meta. cōm. 4. respondetur ꝙ ibi loquitur de vt pro formali, quod est secunda intentio: & ideo non est ad propositum. Pro quo dicendum ꝙ vniuersale duo importat, materiale & formale: materiale est esse in multis, formale autē est dici de multis, & quo ad istud, sicut mihi videtur, causatur ab intellectu possibili taliter comparante vnum obiectum cognitum ad aliud quàm accipit intellectus inter singularia, ex tali vt, quod est secunda intentio, & est quò ad id, quod est dici de pluribus. Dicunt Iohannes de Gandauo, & alij Moderni, quicquid velint, dico vt pro formali sic ab intellectu possibili causari, et nō ab intellu agēte, quia intellectus agens non cognoscit singularia,

quæ ſunt hic ſm Cõm. modo vſt pro ſecunda intentione cauſatur ex ſingularium cognitione: ideo non poteſt ab intellectu agente cognoſci, & per conſequens neq; cauſari. No ta tñ q, licet intellectus poſſibilis prius cognoſcat ſingularia, ex quorũ ſimilitudine cauſat vſt pro ſecunda intentione, nõ tñ ea cognoſcit, niſi mediante ſenſu. & vt eſt phãtaſie cognoſcibilis, vt patet. 3. de anima cõ. 9. Sed loquendo de vſt pro prima intentione bene ponit illud ab intellectu agẽte cauſari, & illud prius innouerit intellectus poſſibili ſ̃ ſingulare. Et. q̃ dicebatur q, impoſſibile eſt q, ſingulare cognoſcat ab vna potẽtia & vſt in cauſarium ab alia, dicit quod vnus ſarat antecedens, & alius cõſequens: Reſpondetur q, loquamur de vſt pro ſecunda intentione, cauſatur ab intellectu poſſibili cognoſcente ſingularia, ex quorũ ſimilitudine conſparata cauſat tale vſt. & ſingularia illa innouerunt tibi mediante ſenſu in cognitione autem vſu pro prima intentione, ſi loquamur de vſt incompoſito, tale cauſatur ab intellectu agente, qua ille eſt, qui tranſfert res de ordine in ordinem, & facit de potentia intelligibis actu intellecta. & ille in cauſando non cognoſcit ſingularia, a quibus abſtrahit tales. a. actio procedit ab ipſo per modum nature. De vſt aũt completo videtur Themiſtius, & multi magne auctoritatis vir, q, non inconuenit, q, in inductione premiſſe ſint cognitæ a virtute cogitatiua. & concluſio fiat ab intellectu poſſibili propter eſſentialem ordinem exiſtentem inter illas virtutes, quę ita ſe habent, q, vna ipſarum exit ad actum, alia etiam per cõcomitan. ita eſt etiam in actu. vnde Philoſophus in libro de memoria, & reminiſcentia dixit q, qñ intellꝰ intelligit quantum in vſt potentia ſenſitiua aliquod quantum in particulari contemplatur. Vñ de hac ſunt verba Themiſtij ſuper. 2. poſte. cõ. 36. Porro hanc inductionem qua ſenſus vicem obtinet ſumptorum, vſt concluſionis nos. ſta. im. à ſumptis ſequitur cõclu ſionẽ nec pa. io tempore abſoluitur, ſed inter ſumpta, & concluſionem aliquanta vi intẽ dit temporis. nam ſumpta illico incipit aſſormare ſenſus: ſed, cum proceſſit admodũ, ac diu exercitus eſt, in ea vis animi, quæ intellectus nominatur, cõcluſionem ipſam ſubungit. In hoc aũt opꝰ eſt ætate & vſu multo, quia quod effuſum ſparſumq. eſt, niſi ſpacio temporis cogs, & in vnum conferri non poteſt. Hoc etiam videtur ſentire Auer. in cõmento ſuo ſuper libro de Diuinatione, vbi volens declarare modum, quo ſomnia vera cauſantur in nobis ab intelligentia, dixit q, intelligentia dat intentiones vtiles, & imaginatiuæ recipit eas particulariter, quemadmodũ Medicus enumerat quod accidit corpori fortis, & eius animæ in aliquo tempore terminato per duas propoſitiones, quarum vna eſt vſt intelligibilis, & alia particularis ſenſibilis. & hæc videtur eſſe ſuę mentis eius in illo loco, ſi conſideretur bene verba eius. Hoc idem videtur ſuiſſe de mente Philoſophi. 2. poſte. in 1. tex cõ. 33. vbi oſtendit q, deficiente aliquo ſenſu a natiuitate, impoſſibile eſt ſcientiam illius ſenſibilis ex intellectu gigni. Sequidem addit ſermo. aut per demonſtrationem, aut per inductionem. inductio aũt eſt de his quæ particularia ſunt, demonſtratio aũtem de vtibus impoſſibile eſt ad vſtã ſpeculari nã per inductionem. inducere aũtem non habentem ſenſum impoſſibile eſt. ſingularium enim ſen tus eſt. non enim contingit accipere ipſorum ſcientiam. neque enim ex vſtbꝰ eſt ſine inductione. neque per inductionẽ, ſine ſenſu. Et propter hoc dixit ipſe in. 1. phy. tex. cõm. 6 q, oportet de colloribus diſputare, de nominibus ſolis rationem habẽtes, niſi th intelliget. Et ideo cauenti qui tenent de intentione Philoſophi circum a naturitate poſſe habere ſcientiam, non per inductionẽ, ſed per doctrinam. immo ſentẽtia ſua fuit, nullo modo ſcientiam in eo cauſari poſſe. Et, ſi ex quæras quo eſt hoc poſſibile, quod in vno diſcurſu præmiſſe ſiant a b vna virtute & concluſio ab alia virtute, dicerem q, hoc non deberi videri aliquo mirabile. nã hoc eſt in magno mundo, in quo videmꝰ q, ex omnibus corporibus corleſtibus, & ex omnibus ſuis motoribus fit vnum animal magnum, ita q, ex eis fit vnꝰ actus, ſicut ſcribit Cõmen. 2. cęli cõmen. 42. &. 12. cap. de ſubſtantia orbis. &. 12. meta. 44. cõm. & in libro deſtructio deſtructionum in diſputatione. 3. in ſolutione. 18. dubi, ſic dicimus in homine, qui eſt paruus mundus, contingere poſſe q, propter eſſentialem ordinem, & colligationem intellectus cum cogitatiua virtute fuit hoc, q, ad vnam operationẽ concurrant ambæ ſm diuerſas rationes. & tunc illud, quod adducitur a Gregorio Armiſenſi tanquam impoſſibile, videtur eſſe neceſſarium. Et, qñ dicebat q, hoc eſſet, ac ſi vnus homo faceret antecedẽs, & alter cõſequens: Reſpondetur negando ſimilitudinem, quia non eſt ordo eſſentialis in intelligendo vnius hominis reſpectu alterius, ſi-cut

cur est de simili interiori respectu inferioris⁹. Et licet ista opinio videatur noua, tñ videtur esse Antiqua, satis, sicut vides. Aut aliter potest dici q⁹ in cognitione complexa vltra, quæ per inductionem habetur, eadem virtus intellectus possibilis est, qui formas primarias & conclusiones. quia ſm Philosophum. 2. de anima. text. 30. com. 146. videtur velle eandem virtutem esse, quæ cognoscit extrema & medium, in quo conuenit. Et tunc diceretur ſm illam viam non esse inconueniens in complexa cognitione singularia prius intellecta intuescere quàm vniuersalia. tamen ista singularia cognoscuntur ab intellectu possibili, vt reflectitur, & virtute phantasiæ virtutis, non vt intellectus practicus. & in se considerata. Et, si ista via teneretur, possent glosari omnes authoritates. & Themistij, & Auer. & Arist. quæ solitarie videntur præmissas in ydactione causare virtute sensitiua interiori, & collationem ab intellectu isto modo nam pro quanto vltra conclusio non potest sequi ex vna singulari præcipue in materia probabili, & in materia, quæ est in hac, quæ vt in pluribus contingunt, necessarie in est virtutem experimentiuam, quæ est cogitatiua, maxime verisimilem esse in cognitione singularium, ex quibus eadem intellectus vltra conclusionem deducit. Illud igitur experimentū sensitiuæ partis est, quo habito intellectus ipse singulares vltra præmissas tam diu per cogitatiuam virtutem notas adnuicenti componit, quibus sic compositis ipse conclusionē enata infert. Discursus iste virtute præmissarū ad conclusionem vltra per inductionē offendam ab intellectu possibili: sit tam quò ad præmissas, quàm quò ad cōclusionē: sed quia ad discurrendum isto modo intellectus possibilis motus fuit a cogitatiua virtute, in qua ista cognitio singularium præexistebat. pro quanto cogitatiua virtus occasio fuit intellectui ad discurrendum à talibus præmissis præcognitis diu ante ab ipsa q⁹ ab ipso intellectu. pro tanto dixit Themistius, & Commentator inductionis antecedens formam à virtute sensitiua interiori, conclusionem autem ab intellectu. Et ista via est magis vera, vt mihi videtur: sicut etiam infra dicam. Quidquid ch sit de hoc, dico q⁹ nos loquimur de cognitione incomplexa, qñ quærimus quid sit primo cognitū in ta li cognitione confusa. Ad rertium arguēnē tum Gregorij respondetur distinguendo illam, dum dicit illud, quod primo cognoscitur ab intellu, non causat ab intellu. quia si hoc referat ad vtrū. & eundē intellm, puta possibilem eundem, vera est: quia quælibet potentia recepiua præsupponit obiectum suum, à quo mouetur primo. & sic, cū ego teneam vltra pro prima intentione esse primo cognitum ab intellu possibili, dico illud non esse causatum, vt sic ab intellu: obiectiua, sed ab intellu agente intentiones. n. imaginatæ, sicut scribit Cō. ni. 1. de anima. cō. 5. & cō. 18. non possunt mouere intellm possibilem, nisi postquam fuerint actu intellectæ. non sunt aūt neq. fiunt actu intellectæ, ſm ipsum, nisi per intellm agentem transeūnē rentem eas de ordine in ordinem. pro quāto de esse materiali & signato transfert eas ad ordinem immaterialium & vñum. Alio modo hoc pōt referri ad diuersos intellos. s. q⁹ illud, quod primo cognoscitur ab intellu non causatur ab intellu. siue ille sit possibilis, siue ille sit agens. & sic negatur. immo dico q⁹ ista duo stant simul, q⁹ intellus possibilis cognoscat, & iudicet illud, quod ab intellu agente producitum est iudicium. n. ficut scribit Auer. 3. de anima. cō. 19. est in capitulo perfectionis iudicij. actio autem non est ſm illum modum in capitulo perfectionis agentis. Et hoc non dimisit Commentator. nisi tenuisset alium esse intellm distinguentem, & cognoscentem, & alium intellectum vltra producentem. Illud igitur, quod fecit ipsum hominem errare, si ita licet loqui de tanto viro, fuit, quia credidit quodlibet vltra causari ab in ellu possibili. Sed non est verum. licet. n. vltra, vt est secunda intentio causetur ex actu collatio intellectus possibilis, comparantis vnum obiectū cognitū ad aliud obiectum cognitum, non tñ vltra, prout est prima intentio, ab intellu possibili causatur, sed ab intellu agente vna cum phantasmate. Ad tertium principale, quod est Burlei, respondetur q⁹ vltra primo cognoscitur, & directe ab intellu: sed singulare non cognoscitur, nisi reflexe & mediante sensu, sicut scribit Cōmmentator. 3. de anima. cōm. 9. vbi dicit q⁹ si vltra & singulare ita se habeant q⁹ vtrūque per se & solitarie cognoscitur, tunc vltra per se ab intellectu cognoscitur, singulare autem à sensu, sed, si ista adnuicem comparantur, cognoscuntur ab vna & eadem virtute ſm diuersas habitudines se habentes, puta quando comparantur quò ad conuenientiam & differentiā. vnde intellectus est ille, qui cognoscit conuenientiam & differentiam inter singulare & vniuersale, sed diuersis modis, quia vltra per se cognoscit sub ratione, scilicet quia in

intellectus eſt, & ſingulare cognoſcit mediante ſimili, hoc eſt inquantum conſyderatur, vt eſt phantaſma, & ſimpliciter collegatum. nam vt ipſe dicit ibidem, illud, quod cognoſcit alterum inter duo, neceſſe eſt, vt ſit vnum vno modo, & multa alio modo. Vt hæc ſunt verba Auer. ibi. Cùm ſuerit declaratum ꝙ ſenſibilia diuidentia in duplex eſſe, ſ. in hoc ſingulare, & in iſtam formam, neceſſe eſt vt virtus experimentatiua .i. comprehenſiua comprehendat eam, aut per duas virtutes, aut per vnam. ſed duabus diſputationibus dixerit ſic. Cùm duabus autem virtutibus erit, quibus verùm comprehenderit per ſe, ſ. indiuiduũ ſingulariter, & formã ſingulariter. Per vnã verò virtutẽ, & diſputationẽ diuerſam erit, qñ cõprehenderit alterum ex, quæ eſt inter has duas vtrationes. quod .n. comprehendit alterum inter duo, neceſſe eſt vt dicta ratione eſt, ſ. in .2. de anima tex. cõ. 146. vt ſit vnum vno modo, & multa alio modo. Et iſta eſt diſputatio intellectus in intelligendo alterum, quæ eſt inter formam & indiuiduum comprehendat .n. formam per ſe, & indiuiduum mediante ſenſu. hoc eſt dictu intellectus, quatenus intellectus, vltra eſt comprehenſiuus: ſed quatenus ſenſus cõſtituitur, eſt enim ſingularis cõprehenſiuꝰ. poſt quæro igitur i tellectꝰ conuertit ſe ad phantaſmata ſingulare cognoſcit. Et ſi quæratur quo intellectus deueniat ad cognitionem talis ſingularis per tale phantaſma, aut tanquam per aliquod a eorum, aut tanquam per ignotum. ſi primum, cùm phantaſma ſit quod ſingulare: ergo ſequitur ꝙ prius ſingulare cognoſcatur ꝙ vltima ſecundum, hoc eſt inconueniẽs quia per ignotum nihil fit notũ. Primum argumentum ſtat adhuc in ſuo rigore, ꝙ ſi intellectꝰ primo cognoſcit vltimum, quàm ſingulare, tunc ergo non magis deueniet in cognitionem vnius ſingularis quàm alterius, aut ipſum omnia ſingularia ſimul cognoſcet, aut nullum: quod videtur abſurdum ſtare ex inconuenienti. Adhuc reſpondetur ꝙ & ſi intellectus cognoſcit ſingulare mediante phantaſmate, non eſt neceſſarium phantaſma illud intellectui prænotum eſſe. Et ſi arguat contra. propter quid vniuerſale, tale, & illud magis .i. poſt. 8. c. 4. cùm igitur ſingulare cognoſcatur ab intellectu mediante phantaſmate ergo phantaſma magis intelligitur. Solui⁹ per propoſitio illa ſatis ſic intelligitur à nobis in hominibus noſtris, qñ eſt aliqua diſpoſitio, quæ denominat eum ſanum & ſanum, & in canibus reperitur propter cauſam, magis tunc canis, ꝙ cauſato attribuit denominatio illius diſpoſitionis & hoc eſt verum in omni genere cauſæ: quicquid dicant Latini ſuper hoc. modo, ſi argumenta mihi non debet valere, debeteo hic argumentari, ſingulare intelligit, & phantaſma intelligit: & ſingulare intelligit propter phantaſma: ergo phantaſma magis intelligitur in illa negatur, ꝙ phantaſma intelligatur in hoc caſu, & prio illo intendendo non valet vnde, ſicut in vi ſu obiectum videtur mediante ſpecie viſibili, non tñ ſequit ſpecies magis videtur, ſic dico in illo caſu. Ad aliud dicunt aliqui ꝙ intellectus magis deuenit ad cognitionem vnius ſingularis ꝙ ad cognitionem alterius, pro quanto ſortius innititur à phantaſmate vnius ꝙ a phantaſmate alterius. Mihi tñ videtur, talibus ſemper meliori rationi, ꝙ differentia illa, quam intelligit & tacet mens vltra ſingularis, eſt ꝙ tale ſingulare non ſit ſingulare aliquod ſignatum, ſed eſt ſingulare aliquod vagum ſtatu ſubſtitutæ particularitatis. Vnde ego video ſic loquendum in libro priorum, vbi dixerit ſyllogiſmare ex præmiſſis vltimis, & abſolute, ꝙ deſinat vltima, particularem, & in ſchinas propoſitionem, nullam de ſingulari mentionẽ faciens. Video ipſum in prædicamentis, vbi de prima ſubſtantia loquendo, ſemper exemplificare de indiuiduo vago, vt de aliquo homine, & aliquo bove. Et hoc non fuiſſet, ni ſi vidiſſet ꝙ cum ſyllogizare ſit actus intellectus, non poteſt ad ſieri ex ſingularibus: cum ab ipſo non cognoſcantur. Et quia intellectus noſter ſingulare illud ſignatum, vt ſignatum eſt, non poteſt cognoſcere cum modus ſibi proprius cognoſcendi ſit hoc ente to oppoſitus, videtur mihi ꝙ, ſi intellectus ſuper intelligit ſingulare, ꝙ hoc eſt in ordine ad vltima, quo ad conuenientiam & differentiã & quo ad vniuerſalitatem, cui ſupponitur tanquam pars. Et hoc, ſicut videtur mihi eſſe de mente Commentatoris, rem tode anima. commen. 10. ſi bene conſyderemus verba eius. Et ſtante hoc fundamento, ſoluitur argumentum Buridani quia ipſe imaginatur intellectum de hoc ad cognitionem ſingularis ſignati, ſi ſignatum eſt, & hoc fuit negatum. Ad alia, quæ adducebantur ad probandum ſingulare per ſe cognoſci ab intellectu, quia imponit ſibi nomina, & quia formas propoſitionum ſtatim Socrates eſt homo, & huiuſmodi, vacua reſponſione dicunt ꝙ Socrates, vt eſt ſuppoſitũ humanum, cognoſcitur ab intellectu, ſicut habitudi-

nem

lem habet ad ipsum vlq; sub quo cognoscitur non aut inquisitum Socrates dicit mihi, in quidum signitatum loco & tempore: quia vtic a sensu cognoscitur. Et ideo dicit Comes de anima cō. 9. q. singulare per se cognoscitur, & vt signatū à sensu cognoscitur. sed, qm contingeret ut in ordine, & in habitudine ad vlc. quo ad alterate & connexionē, sic ab intellectu cognosceit & ista non videtur Modernis, licut potens videre

Solutio doctor primo sententiarum distinctione. 3 quæst. 1. habet q. loquendo de priorate ordinis, primo videndum est in cognitione actuali quid sit primo cognitū ab intellectu nostro, primum aut aliqua supponit. Primum q; aliqs est conceptus simpliciter simplex, & alius est conceptus simplex nō simpliciter simplex. Simpliciter simplex est conceptus de illo, quod non est resolubile in quid, & in quale, licut est conceptus entis & partiorum suarū, & conceptus virtutū differentiarum. Conceptū simplex non simplex simplex est conceptus, qui à tu simplicis intelligentur cognoscibile, & est resolubile in quid, & in quale. Secundo supponit q. aliud est confuse intelligere, & aliud est confuse intelligere. Confusum idem est quod indistinctum: & licut duplex est indistinguibilitas, s. totius vt in suas partes, & totius essentialis in suas partes ita est duplex totum confusum. igitur intelligitur, qñ intelligitur aliquod illorum duorū indistinctorū, s. totū essentiale, aut totum vt. Confuse aut aliquid concipi dicimus, qñ concipitur aliquod, licut exprimit per nomen. sed distincte aliquid concipitur qñ concipitur, licut exprimitur per definitionem. His stantibus ponit duas conclusiones. Prima conclusio talis est, in cognitione actuali via originis & generationis eorum, quæ concipiuntur confuse, primum actualiter cognitum confuse est species specialissima, cuius singulare formam nouem sensum, siue sit audibile, siue visibile, siue aliquid aliud. Et hoc supposito, q. singulare nō possit ab intellectu intelligi, ista conclusio probatur tribus rationibus. Et primo sic. Causa naturalis agit ad effectum suum sm virtutem potentiæ suæ, qñ non est impedita: igitur ad effectum perfectissimum, qué primo potest producere, primo agit. sed omnia concurrentia ad istum primū actum intellectus, sunt tantū mere naturales, quia præcedunt omnem actum voluntatis, & non sunt impedire, vt patet: ergo producunt perfectissimum effectum, quem possunt: ille aut non est nisi conceptus speciei specialissimæ. tenemus aliquas alias esse conceptus, puta conceptus communiorum alicuius, vle esset perfectissimus, in quem ista possunt, & cum conceptus illius communioris sit imperfectior conceptu speciei specialissimæ. sicut pars est imperfectior toto, sequeretur q. illa non possent in conceptu illius speciei, & ita nunquam causarem conceptui rium, quod est absurdum. Secundo principali. Secundum Auic. Metaphysica est ultima via doctrinæ: ergo principia omnium aliarum scientiarum possunt concipi, & etiā termini illarum: ante principia metaphysicæ. sed hoc nō esset, si oporteret primo concipere actua liter conceptus communiores, q. conceptū specierum specialissimarum tunc n. primo oporteret concipiens esse huiusmodi, & ita Metaphysica esset prior via doctrinæ, quod est absurdum. Tertio principali. Si vle magis cognitione actuali primo cognoscerēt, quam minus vle confuse, sequeret q. intellectus magnum tempus appareret, antequam deduceretur in cognitionem speciei, cuius singulare erit primo sentiatum: quia prius oporteret intelligere omnia prædicata quidditatiua ad ipsam, antequam ipsam cognoscerer: quod est contra experimentum.

Secunda conclusio principalis est ista. In cognitione distincta magis vt a sunt primo cognita cognitione actuali, & illa propinquiora sunt priora, & quæ sunt remotiora perfectiora sunt. Ista conclusio sic probatur ab ipso Nil intelligitur distincte, nisi qñ in intelligua sua, quæ sunt in intima rōne eius, & essentialis eius aut includit in rōne essentiali cuiuslibet inferioris ad ens: conceptū quidditatiuum, ergo nullus conceptus inferior distincte concipi pōt, non concepto ente Ens aut non pōt concipi, nisi distincte, quia non habet conceptum, nisi simpli sim pliciter ergo ens est primus conceptus, qui distincte cōcipi pōt cognitione actuali, quia alij conceptus non possunt distincte concipi sine conceptu ipsum aut bene sine alijs concipi pōt. Et ex hoc infert vnum pulchrū, q. principia aliarū scientiarū sunt per se nota et confusa rōne terminorū, & ex Metaphysica sunt ficta. Potest inuiper duas alias conclusiones: quarū vna pertinet ad cognitionē habitualē, seu essentialē, & de primo cognito priorate perfectionis, de quib⁹ nihil ad præsens. Sed in duab⁹ primis conclusionib⁹ vi. Potest de hac scire q. in secunda conclusione, q. est de cognitione distincta, oēs vnanimiter cōcedunt q. magis vt sunt primo cognita: nisi

quidam, qui de nouo incipit philosophari, qui opponendum opponatur, de quo non sit nobis curæ. nam vt scribit Philosophus in. 10. poet. cap. 9. quoniam proferentes contraria opinantibus laperuntur, de quibus solicitudo esse studio est. Sed in prima conclusione principes nostræ militiæ, videlicet beatus Dionisius, & Scotus videntur esse discordes. Nã sanctus Doctor in prima parte Summæ quæstio. 8. articu. 3. tenet magnã vim in cognitione confusa non ortã esse ex minoribus. Et ideo Posteriores huius opinionis fauentes ei insistentes reflectere argumenta sic ordinauerunt, quæ addunt pro prima conclusione cõtra ipsum. Prima ratio reflectitur sic. quia data illa ratione, sequitur q̃ intellectus prius haberet cognitionem distinctam de ipsa re, q̃ confusam: quia illa perfectior est cognitione confusa. cum igitur causæ prohibeant veritasque cognitionis naturalis sint, et natura nihil agit, & non sint impeditæ, videtur q̃ prius percipiatur distincta cognitionem, q̃ confusam. Quod si Scotus dicat q̃ ante distinctam cognitionem necesse est intellectum per vnã dispositionem cognitionem confusam, à qua discam tibi, intellectus antequam habeat cognitionem confusam species specialissimæ, debet ipsum prius disponi per confusam cognitum genera, & alias vsque. Et hic solutionem pro vtroq., & magis pro Thoma, dicentes aliquid esse dispositum ad recipiendum aliquam formã contingere dupliciter, positiue, & priuatiue. Priuatiue aliquod subiectum esse dispositum, qã non habet contrarium respectu formæ inducendæ, & sic diaphanum dicitur esse summe dispositum pro receptione luminis. Et sic intellectus noster etiam est dispositus ad omnia intelligibilia, cum sit omnia recipiens. de anima text. cõ. 1. & 14. & 17. Alio modo aliquid dicitur esse dispositum positiue pro inductione alicuius formæ. Et hoc est in casu, quo vna forma non potest induci in aliquo subiecto, nisi prius inducta aliqua priore, sicut dicimus, q̃ aer, antequã recipiat colorem speciei, necesse est ipsum dispositum esse per lumen, sicut patet. 2. de anima, cõm. 67. Et sic materia prima, antequam recipiat formam vltimam, oportet eam præ dispositam per vltimam. 1. meta. 17. cõ. Sic enim dicit de intellectu, q̃ antequã recipiat intelligibile, oportet eũ præ recipere magis vile. Et tũc ad formã argumenti dicunt q̃ maior illa sic debet glossari. agens naturale debite applicatum passo & nõ impedimentum producit effectum perfectissimum, quem potest, vel si est, si illud passum fuerit prius tunc, & potuisset dispositum pro recipiendã illa forma. Et eadem ratione negatur in hoc sensu licere intellectui passibili priuatiue dispositum ad pro recipiendum conceptus specificos, nec ita positiue dispositus est, antequam recipiat conceptus recipiat, & si quæratur ab eis in hoc, dicunt illud prouenire ex efficacia ordinis existentis inter illos conceptus, ita vt se habent. q̃ postea non potest, nisi non inducto priori, & vt non secundum argumentum. Scotus reflectunt quia patet, quod dictum tibi, ibi de ea præcedere ex obiectorum abstractorum phantasmatum. Ipse tenet, q̃ cepti species q̃ realissimæ notionem concipiens generalissimo. Et ideo à argumento Scoti dicendum, si magis vila esset primo cognita in cognitione confusa actuali tunc Metaphysica via doctrinæ præcederet alias scientias, dicunt cõcedendo totum. Vnde distinguunt de Metaphysica quandam in parte sui considerat de sensibilibus, & quandam de abstractis & tunc dicunt Metaphysicã quoad illam sui partem, quæ de sensibilibus non stat, præcedere omnes alias scientias via doctrinæ, & quo ad illam partem, in qua pertractat de abstractis subsistentibus, dicunt illã viã doctrinæ viã manifestã esse & hic contuetur glossa are authoritatem Aue. & Auer. 6. meta. cõ. 1. dicentium diuinam scientiam esse viltimam via doctrinæ. Ista responsio non est vera, nec est de intentione sancti Thomæ. nam, cum dominatio hæc sit perabundantem, cum maxima pars Metaphysicæ de sensibilibus pertractet, minima autem particula eius de abstractis, ad solum in illa Metaphysica incipiat de eis pertractare, à text. cõ. 1. 9. vers. in fine. sed totum præcedens, & omnes alias præcedentes libri de sensibilibus, & transcendentibus per indifferentiam se habentibus ad materialia & immaterialia pertractant. ergo sequitur q̃ absolute concedendum esset diuinam esse priorem via doctrinæ, & tm quod posterius: quod est absurdum. Aegidius talsum est, quod dicunt, q̃ Metaphysica quo ad illam partem, quæ de sensibilibus agit, sit via doctrinæ prior. nam Arist. in. 1. met. in text. cõ. 6. vbi probat non esse processum in infinitum in causis mouentibus, facit rationem, quia motus tollitur, & quia naturaliter cognitio præsupponit: sicut scribit ibi Com. similiter. 7. meta. vbi impugnat ideas Platonis. qã probat q̃ nõ sunt ponendæ propter esse generationis, dicit q̃ hoc est. quia nõ possunt materiam transmutare. nam transmutatio ob fit per contrarium. talis autem sit ratione quia-

quia deficit. consequentia. n. 5. phys. 12. sunt, eorum vicissim simul sunt. vnde patet solutione eorum & illorum tertium & tales rationes pertinuponunt scientiam Naturalem. Similiter illud. 1. est de intentione Sancti Thomæ. Sed non permittunt mota. in libro. 6. super libro de passu Philosophus. vbi tenet simpliciter, quod ad quodcunque datur tale mobile, quod in illo non est primo motum, & in illo non est primo motum. Et hoc videtur esse contra Philosophum. Quia vt inquit, videtur contradicere sibi Philosophus in. 2. de cœlo. text. 36. & vbi opponunt videtur re mouere. text. 37. vbi tunc nobis primo nota & manifesto dicit quod vbi in cognitione complexa ubi notiora nobis minus vbi. vnde. cum vniuersalium ordo sit ens, & res, sequitur quod prima cognitione complexa sit de ente. Auicen. Ens & res prima impressione imprimuntur in anima nostra. vnde, sicut in esse naturæ prius est animal, q̃ homo, ita natura de imperfecto ad perfectum procedit, sic enim est in, ad intellectum autem in cognitione prima prius concipit animal, q̃ homo sed in cognitione complexa, & in inuestigatione naturalium proprietatu, & causarum prius sunt nota minus communia, eo q̃ per causas particulares, quæ sunt vnius generis & speciei, perueniunt in causas vniuersales. Ex hac patet 8m viam Sancti Doctoris solutio ad 8m argumentu Scoti probantis Metaphysicam vtilem doctrinæ præcedere reliquas scientias. Deco q̃ licet Thomas in cognitione quo ad simplicem apprehensionē terminorū teneant magis vtile esse notiora minus vtilibus. tñ hoc non tenet in cognitione per discursum habita, qualis est cognitio Metaphysicæ & aliarum scientiarum. Et hoc patet inductiue, in qua a singularibus tanquam ex præcognitis deuenimus ad vtilia. licut patet in. 1. polit. ad principium. & hoc videtur esse de intentione Auerroi. phy. in 8m. q̃ vbi verbum illud in tex. 1. Sunt aũt nobis prius nota confusa magis, dupliciter exponit. & in secunda expositione dicit q̃ per confusa magis, exponi potest ipsum singulare quod licet non sit principium scientiæ, est tñ principium inquisitionis vtis, qd est principium actus & discursus. & 8m primam expositionem per confusa magis exponit specifica. & quomodocunque sit, patet q̃ ibi loquitur de via doctrinæ, quæ est cognitio habita per demonstrationem, sicut ipse habet in expositione tex. cõm. 1. Et sic 8m Auerr. videtur q̃ in cognitione habita per discursum non est necessarium a magis vtibus semper incipere, quo ad viam doctrinæ. Sequitur ad 8m Scoti dicentis, si magis vtile esset primo notum, tunc intellectus magnum tempus apponeret, antequã deueniret in cognitionē specialissimæ, quæ est vtilissima. patet consequentia. nam eadem est via ab Athenas ad Thebas, & a Thebis ad Athenas. Et ideo soluendo dicunt q̃ intellectus aliquando magnum tempus apponit, antequam deueniat in cognitionem specialissimæ, & hoc in casu, quo non est inuestigatus per superiores, & vniuersales. quo posito, sed quamprimum tales conceptus haberet, tantum deduceretur in cognitionem specialissimæ. Hæc cõmunitet & passim dicuntur contra Scotũ, et ad argumenta sua hæ solutiones sunt famosæ.

Opinio S Thomæ.

Alia opinio famosa satis est opinio, quæ fastentatur sanctus Thomas in prima parte summæ quæst. 85. art. 1. vbi habet q̃ in cognitione nostri intellectus duo oportet cõsiderare. Vnum, q̃ nostra cognitio intellectiua aliquo modo a sensitiua primordii sumit & quia sensus est singularium, intellectus vero vtilium, necesse est q̃ cognitio singularium quo ad nos prior sit, q̃ cognitio vtilium. Secundo oportet considerare q̃ intellectus noster de potentia ad actum procedit. omne aũt, quod procedit de potentia ad actum, prius pertransit ad actum incompletum, qui est medius inter potentiam & actum, quam ad actum perfectum. actus aũt perfectus, ad quem pertransit intellectus, est scientia completa, per quam distinctæ & determinate cognoscitur res. & ideo antequam intellectus ad talem cognitionem deueniat ex para negationis ignorantia, necesse est ipsum deuenire prius in cognitionem alicuius, in qua res sub confusione quadam, & in vtilis cognoscuntur. Et ideo concludit q̃ cognitio alicuius vtilis confusa mediat inter puram potentiã, & actum purum & distinctũ. & vult q̃ primum cognitum cognitione confusa sit magis vtile, loquendo de actualis cognitione. Et quia sensus est actus de potentia ad actũ, quia sensibus etiam est de potentia ad actũ, cõsimilem ordinem etiam in sensu ponit. vnde 8m sensum prius iudicamus, & 8m eũ pus. & 8m locum aliquid magis commune quã aliquid minus commune. 8m etiam quidem nam pueri, vt inquit Philosophus. 1. de mi. text. cõm. 5. prius appellant oẽs viros patres, & oẽs fœminas matres, posterius autẽ determinant vnumquodq. 8m locum aũt, quia

quia prius comprehenditur aliquem venientem à remoto, ille cui pus quam anima, & prius q̃ sit animal q̃ homo. & prius q̃ sit homo, q̃ hic homo, puta Callias, vel Plato. Contra istam opinionem, quæ communiter tenetur solet dici. quam ab Auerroe, inductam. &c. primo quantum ad primam rationem, in qua dicitur q̃ intellectus primo devenit ad actum medium, qui vltimus est, & imperfectus, quam ad actum completum, quia ro aut iste transitus sit per omnia media, aut per aliqua tm, & per aliqua non, nõ potest dici primum: quia hoc est impossibile. Primum certe Philosopha. 7 meta. text. com. 28 plura genera rerum sunt innominata, & incognita nobis. nec potest dici secundum: quia non est maior ratio de vno quam de alio cum vnumquodque istorum æque bene habeat ratio nem medij inter extrema, sicut aliud. ratio igitur ista innixa rationi medij inter extrema non videtur efficax. Et confirmatur. quia iste ordo aut est essentialis, aut accidentalis. cum omne accidentale removibile sit, & fiat cõ tradictione separari quæras, sequet ergo q̃ intellectus posset habere indistinctum speciei conceptũ, non habens alios conceptibus superioribus: quod ipse habet pro inconuenienti. & si est essentialis, cum sequatur q̃ intellectus per omnia ista media transibit, antequam deueniat in extremum: quia in essentialiter ordinatis quidquid per se competit vni, per se competit alteri. & ideo, si vni mediorum essentialiter competat, q̃ medijs prius deueniat ad illud q̃ ad extremũ, & ordo in alijs medijs essentialis est. sequetur q̃ ita erit in omnibus reliquis: quod tñ falsum est, & cõtra Philosophum. Amplius. Actus est ratio cognoscendi: sed minus vile & præpositum cognitus species specialissimæ plus habet de actu q̃ conceptus generis. ergo sequitur cõceptum specificũ esse primo notum, maior est Philosophi. 9. metaphysi. text. commen. septimo, & ratio est Porphyrij in capitulo de differentia dicentis. Differentia est, qua species abundat à genere: & per consequens plus actualitatis includit species quam genus. Amplius, si intellectus primo cognoscit magis vniuersale, quam minus vniuersale, aut hoc est merito intellectus, aut hoc est merito obiecti, aut hoc est merito ordinis existentis inter conceptus obiectales ipsius intellectus. non potest dici q̃ hoc sit merito intellectus, quia aut hoc est respectu intellectus possibilis, aut hoc est merito intellectus agentis. nõ potest dari primum, quia intellectus possibilis est omnia fieri, & est pura potentia intelligibilium omnium, cuiuscunque rei sit distinctum. non est enim ex parte intellectus agentis quia ipse est omnia facere per indifferentiam se habens, sicut patet tertio de anima text. commen. 20. nec est merito obiecti in se, quia obiectum formaliter mouet intellectum. hoc est inquantũ est actus, vel actui participatus, modo illa sunt nobis cõmunè plus actualitatem habere q̃ magis communia. dicitur in quæstione proposita de hac materia super primo Sententiarum distinctione. 2 quæst. 2. Si maior vniuersitas esset primo cognitum cognoscibile, & actualis sequeretur q̃ conceptus eius esset primo cognitus cognitione confusa. & consequens est falsum, quia conceptus entis non potest confuse cognosci, sed totum distincte. non habet aliquid, per quod possit ignorari, & aliquid per quod possit ignorari, cum sit simpliciter simplex. cõsequentia clara est de se nam inter oĩa conceptũ conceptui entis vltimus est. Amplius, & est argumentum eiusdem illud, quod est difficilioris abstractionis, est difficilioris cognitionis. sed conceptus generis est difficilioris abstractionis conceptu specifico. ergo. Tunc vera, quæ sunt difficilioris cognitionis posterius cognoscuntur: conceptus generis sunt difficilioris cognitionis conceptibus specificis. ergo posterius cognoscuntur. Minor principalis probatur auctoritate Boetij dicẽtis q̃ species est tertius finalis modo individuorũ. & genus magis tenuis q̃ species. & per consequens difficilior est abstractio generis q̃ speciei. Amplius. quod habet rationem totius est prius notum eo, quod habet rationem partis, sicut colligitur ex intentione Philosophi in primo physi. text. commen. 4. sed species specialissima respectu generis & differentiæ habet rationem totius, cum species sit quod tam totum compositum ex genere, & differentia, sicut dicit Commenta. primo physi. cõmento quinto. ergo species videtur habere rationem prius cognitam confuse. Hæc sunt, quæ contra hanc viam obiici solent.

Dico q̃ ista quæstio est multum difficilis, quia vbi Subtilis doctor discrepat a beato doctore, difficile est videre veritatem. cognoscere tñ ostendere veritatem in hac materia, quantum multo possibile fuerit. Et propter hoc

Opinio propria

hoc debes scire aliqua, quæ sunt tanquam radices, & suppositiones : dissolutione istæ quæstionis. Prima radix est ista, ꝙ intellectio nostra, quæ communiter consurgit nobis, omnem habet à sensu. hoc est de intentione Philosophi, 1 de anima tex. com. 20. & 19. vbi habetur ꝙ sine intellectu passivo, qui, vt exponit ibi Commen. cognitivus virtutis est, nihil intelligit anima. & ideo dixit. 19 tertij Primi quidem intellectus qui differentia, vt non phantasmata sint & soluendo respondit. Aut neq; hi phantasmata sunt, sed non sine phantasmatibus. Secunda radix est ista, ꝙ. cum intellect⁹ dupliciter sit pro nunc, agens .s. & possibiliter est omnia fieri, aliter est omnia facere. 1. de anima tex. com. 17. &. quia intellectus possibilis nulli aliam habet naturam, nisi hanc, ꝙ possibilis sit, qui vocatur animæ intellectus studet tex. com. 5. de sequuntur ꝙ, cù ens in potentia non deducatur ad actum, nisi ab aliquo ente in actu. 9. metaphy. tex. commen. 11. ꝙ illud, quod intelligitur ab intellectu nostro intelligatur frm ꝙ est in actu & ista est clara sententia Aristot. 9. metaphy. tex. cō. 10. Vnde debet scire ꝙ intelligibilitas secundū doctrinam Aristotelis, & Auerroꝛ est passio primo, & per se conuenies ens in actu, quatenus ens actu, non autem est passio primo conueniens ens inquantum ens est. Et hoc demonstrant alias hic illa est passio primo conueniens alicui, quæ competit illi ente illius, ita quod posito illo, ponat immediate talis passio, & illo primo remoto, primo remoueatur illa passio secundum doctrinam Aristotelis primo posteriorum in capite de vniuersali. sed actualitas est huiusmodi respectu intelligibilitatis, quia posita illa, immediate ponitur intelligibilitas, non enim est dare ens actu, quod non sit intelligibile. similiter remota actualitate ab aliquo, remanente qualibet alia ratione priori, illud non est intelligibile facere est de materia prima secundum se, & solitarie consideratam, quæ licet vt sic ens sit, nō tamen intelligibile est secundum vnam Aristotelis 7 primo metaphysicæ textu cōmenti. 35. vbi habetur ꝙ materia secundū se est ignota, & tamen materia est ens. Nec valet si dicatur, vt quidam dicere conantur materiam, quòd hoc intelligatur quantū ad actū non quantum ad potentiam. Nam Philosophus primo physicorum textu cōmen. 69. habet, subiecta quidem natura scibilis est per analogiam ad formā. vbi loquitur Philosophus, quòd ad potentiam & ignotum, ne dum quantū ad actum. Et commentator ibi in commento dicit, & ista natura subiecta per se non potest intelligi per se, cùm non sit aliquid in actu habens quidditatem. Ecce quò Commentator secundum negat actū, vetum etiam potentiā, ad hoc, ꝙ materia intelligibilis sit per se & solitarie considerata: & hoc non propter aliam causam, nisi quia nō habet quidditatē in actu, ergo actualitas est prima ratio intelligibilitatis, cū frm actum, ꝙ frm potentiam. Amplius. Cōmen. 4. physicorum, commen. 16. dicit ꝙ materia non pōt intelligi sine forma. Amplius, Commentator duodecimo metaphysicæ, commento. 14. dicit loquendo de prima materia. ista natura, quia non habet formā, ideo non habet intentionem intellectam ab ea. ecce igitur ꝙ. 1 mota actualitate ab aliquo remanente in illo ente tale, remouet intelligibilitas, secundum actu, verum etiam potentia. Quod etiam ratione dementis trahitur. Nam eadem est potentia, cuius est actus subiectiue loquendo, sicut colligitur de intentione Philosophi libro de somno, & vigilia. per hoc. n. probat ibi ꝙ. cum act⁹ sentiendi sit compositus, sic etiam & potentia erit in composito tanquam in subiecto. si igitur materia vt ens præcise & solitarie consideratā potest intelligi frm potentiam, non erit inconueniens, ꝙ etiam frm actum intelligatur. Amplius Commentator tertio physicorum commento. 15. ex intentione Philosophi dicit motum esse diffinibile cognitionis propter imperfectionem suæ naturæ propter ipsum habere commixtionem cum potentia. & consimile dicit de tempore & numero, quarto physi. cōm 131. Arguatur ergo sic. oppositorū primi, & per se effectus & proprietates sunt oppositæ: sed proprietas primo & per se insequens potentiam est oculatum: ergo proprietas primo, & per se insequens actum est manifestatio. Et confirmatur per Auerroem, & per Aristotelem in secundo metaphysicæ textu cōmenti secundi, qui duplicem difficultatis causam in intellectione assignant, vnam ex parte obiecti, aliam ex parte potentiæ. Ille Commentator ibi in commento dicit, ꝙ difficultas in cognitione rerum materialiū est ex parte ipsarum, quia non sunt actu intellectæ, sed potentia intellectæ: cum includant materiā, quæ radix est potentialitatis, quæ est ratio opposita agendi tam in actione realiꝙ spirituali, tam formæ sic agere in secundo de generatione. 53. &. 3. phy. 17. & 12. metaphysicæ. 30. & nono metaphysi. 2 &.

Quòd

Quòd ſi quis inſtare voluerit: ens eſſe primum: intelligibile tantum ſubiectum, auctoritate Philoſophi 4. met. tex. cō. 4. vbi habet ꝙ res ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habet ad veritatem, ſecundum hoc horum verum eſt: Sed aduertamus illi, ꝙ ens dicitur de ente in actu & de ente in potentia analogice & tunc ſen ſus eſt ille, ꝙ, ſi aliquid fuerit ens actu, illud eſt primo intelligibile, ſi aut aliquid eſt ens in potentia, illud potentia eſt intelligibile, ratione quę actus percipiat. tanquam n. intelligibilitas entis in potentia tribuatur, non ratione entis in actu, tanquam ratione illius ad quod primo & per ſe conſequatur intelligibilitas. Vnde Cōmen. 9. meta. cō. 10. ſcribit ꝙ in. elligere, quod eſt in potentia, non venit ad actum, niſi per aliud intelligere, quod eſt in actu & hoc non eſt dubium imaginari in ſuper hoc eſt ſuperfluum. Docate Scotus & Modernis, quibuſquid velint, meo ſenſu iſta ſunt indubitata Auerro ſententia, ꝙ intelligibilitas eſt prima paſſio entis in actu. & non eſt, niſi eo modo, quo riſibilitas dicereture paſſio animalis. Stantibus ergo iſtis radicibus iſtorum verę materiarum ſine dubio rationem ſuam ſtatim in cognitionem veritatis. Dico ꝙ, ſi volumus videre quod ſit primum cognitum in cognitione complexa, oportet recurrere ad ſenſum. Nā illud, ſicut mihi videtur, eſt principium fundamentum, ſuper quo fundatur Auer. in hoc prologo. 1. phy. tanquā. n. 4. & 5. cō. ꝙ cauſa, propter quam via doctrinę ſunt nobis notę conſtat magis. & cauſa, propter quam magis vſta ſunt notiora ſunt ſpecierbus, ex quibus componuntur. & cauſa, propter quā notiora ſpecierum ſunt notiora ſuis partibus debent omnino apud intellectum eſſe, quia ſingulare, quod eſt quoddam totum, eſt cognitum apud ſenſum prius ſuis partibus. Si igitur inſpectamus ad iſtam radicē, videbimus inde pullulare iſtam veritatem, & eſt ꝙ ſenſus vt in pluribus accidentia vni uerſaliora ſunt notiora ſibi. & ſm tempus, & ſm locum accidentibus minus vſibus. ſm locum quidem. nam, vt ait Themiſtius ſuper expoſitione tex. cō 4. 1. phy. in ſenſibilibus videre licet accedendo procul animalia colorum eorum corpus, ꝙ caput, aut manū, aut partem aliquam comprehendi. eodem modo promptus eſt dicere id, quod patet omnibus, animal eſſe ꝙ hominem. ita & in his, quorum rationes quærimus, vt vſia ſunt communia manifeſtiora ſunt nobis. ꝙ proxima & particularia. ſm tempus veroquia vt habet Philoſophus in tertio poeti prius appellant omnes viros patres, & omnes fœminas matres. tanquam. vt inquit ibi Themiſtius, qui matrem & furtivam prendit, ac communia quidam quędam vocabula prius cognoſcit. vt ſed vbi regenoribus ſenſibus fuerint diſpoſita ad magis communia accedunt. Recte igitur dixit Auer. ꝙ ex hoc, quod in dixum demonſtratum nobius eſt apud ſenſum, ꝙ ſunt partes, eſt cauſa in hoc, ꝙ ſit duo tota ſunt notiora apud intellectum. Et confirmat hoc, videlicet ꝙ accidentia ſint vt in pluribus notiora ſunt nobis. nam, vt ſcribit Cōm. 8. phy. & 1. de ſenſu & ſenſato. cō. 21. experimentum terminorum veterum eſt, vt concordent ſententiam videmus ꝙ, in aliqua planta, vel aliquo lapide parvo, aut alio modo ſimili, primo nobis hoc illud, vel illud, vel lapidem eſſe in genere: quale aut hoc vel quodq;. iſtorum in ſpecie dignoſcere non poteſt. & hoc non eſt propter aliā cauſam, niſi quia magis videtur, niſi quia accidentia generis, notiora ſunt ſenſui accidentibus ſpeciei & ideo, cùm intellectus noſter in intelligendo imitetur ſenſum, à parte videtur ſe conceptus genericus illius lapidis, vel plantę prius percipiatur ab intellectu, ꝙ conceptus ſpecificus, qui adhuc ſenſui ignotus eſt. quod n. probabile in illo priori conceptu illū intellectus innoteſcere nō video. Quod ſi in aliquo caſu contingeret accidentia inſequentia ſpecierem & naturam magis cōmunem notiora eſſe accidentibus inſequētibus naturam magis communem, dico ꝙ loquādo de cognitione cōfuſa actuali, quid quod ſit de habituali, prius intellectus percipit conceptum ſpecificum ꝙ conceptum genericum. & hoc ſicut mihi videtur, nullo ſani capitis negare poteſt. nam ſm Philoſophum 7. meta. tex. cō 14. ſunt aliqua genera inter media innominata aliquod. n. eſt genus proximū equo & aſino, quod innominatum eſt. Et non eſt dubium ꝙ accidentia inſequentia naturas ſpecificas iſtorum, ſ. equi & aſini notiora ſunt accidentibus inſequentibus tale innominatum genus. ſtante igitur cognitione illorum in ſenſu, talia poſſunt agere in intellectu mere naturaliter, quòd ad primā immutationem. Et nihilo tamen minus accidentia magis vſta non agunt in intellectum, cùm per caſum ſint ſenſui ignota: ergo in illo priori, in quo ita ſunt nota, & ita ignota, ſine ita immeuare intellectum, qui de ſe eſt omnia fieri, antequam accidētia vltora ſint ſenſui nota. non. n. eſt ibi actio aliqua ſubiacens imperio voluntatis, quæ retinere poſſit obiectum mutuo com-

communæ non agere, niſi priꝰ obiectũ magis commune agat. nam obiectum relatũ in phãtaſmate nanq; aliter agit in intellectũ, & aptum natum eſt ad immutationem intellectus, quod ad cognitionem ſui, & non alterius. ſicut qui labet ſũ capeus ſcire poteſt. Quia ex philoſophis nobis Antiqua negat mihi, eq; & alias conceptum prius in intellectu innouiſcere conceptu generis innominati, in quo iſta cõuenium? Ratio igitur, q̃ prius aliquid innoteſcat intellectui, non eſt, quia aliud alio ſit magis commune abſolute, ſed requiritur q̃ ſit magis ſenſatũ quia intellectus noſter in intelligendo dependet à ſenſu. ſi igitur qhq; contingeret minus commune eſſe magis ſenſatum magis communi, non videtur quo ad actualem cognitionẽ, quicquid ſit de habituali, quin minus cõmune in hoc caſu prius intelligat ab intellectu q̃ magis commune. Et iſta eſt ſententia Philoſophi ſine dubio. V ade in. 6 topico. cap. 4 dicit q̃ corpus eſt magis notum quo ad nos, quam ſuperficies, et ſuperficies magis q̃ linea, quia magis ſub ſenſu cadunt, ſecus aũt eſt quo ad naturã. Et, ſi Sub iſta doctor habuerit iſtũ ſenſum, ſicut prætendunt verba eius, credo opinionem illã veram eſſe. Nec Sancto doctori repugnabit quantum ad hoc. Nam ipſe dicit q̃ conceptus ſpecierũ, cuius ſingulare ſortium mouet ſenſum, eſt primo cognitꝰ ab intellectu. ſed Moderni ſequaces volunt ſuſtinere iſtã viã viri, ſicut ſequaces ſancti Thomæ vt volunt tenere q̃ magis vtia ſunt notiora. Sed nos mediando inter iſtas duas vias dicimus q̃ qhq; vtia ſunt notiora minus vtibus, & hoc qñ ex fuerint magis ſenſata. & qhq; contingit oppoſitum, videlicet q̃ minus vtia ſunt primo cognita: & hoc, qñ illa fuerint magis ſenſata magis vtibus. Sed propter quid eſt, q̃ communiter dicitur magis vtia notiora eſſe minus vtibus? Dico q̃, quia in pluribus contingit accidentia ſingularium ipſorum magis vtium eſſe magis ſenſata accidentibus ſingularium minus vtium, & quia denominatio ſit à ſupereminenti, ideo hoc contingit, ita illud non eſt vtì verum, ſicut quidam proterui ſuſtinere volunt. Scitis iſti propoſitiones naturales non ſemper verificari vtì, ſufficit qhq; eas verificari, vt in pluribus eorũ. nam natura fiunt, quæ dã ſunt ſemper, & quæ dam frequenter. Radicaliter iſtius veritatis ſuſtenſus, ſicut vidiſti. & hoc eſt at qui d Chus. in hoc prologo plerunque ad hanc radicem aſpiciens dicebat, q̃ ratio propter quam vtia, quod eſt quoddam notũ. notius eſt apud intellectum, eſt quia particulare, quod eſt quoddam totum, et. non apud ſenſum. Ad quæſtionem ergo quærentem, verum magis vtia notius ſit minus vtì cognitione confuſa & actuali, non eſt ſimpliciter reſpondendum, quia quæſtio multiplex eſt, ſed debemus diſtinguere. Quia, aut comparatur magis vtia ad minus vtia, vt eſt quoddam totum, & minus vtia eſt pars magis vtius, aut comparatio talium eſt conuerſo modo ita q̃ magis vtia conſyſteretur vt eſt pars minus vtis: quod accidit vtì, qñ minus vtia conſyderatur vt eſt definitũ quoddam, & confuſum, & totius rationem habens, & minus vtia, vt eſt definiẽs, & eſt pars definitionis eius. Si primo modo fiat comparatio diſtinguendum eſt adhuc. nã aut ſingulare magis vtia eſt magis ſenſatum, q̃ ſingulare minus vtia, aut econtra. ſi primũ, ſic magis vtia eſt notius prius intellectus, q̃ minus vtia: ſi detur autẽ oppoſitum, dico tunc q̃ minus vtia eſt notius magis vtia. Si autem comparatio fuit inter magis vtia, & minus vtia, vt vnum eſt definiens, & aliud definiatum, dico q̃ in prima cognitione actuali & confuſa prius occurrit intellectui minus vtia, quod eſt quoddam totum, q̃ magis vtia, quod eſt pars eius, vt ſic, Et ratio iſtius eſt, quia particulare, qđ eſt quoddã totũ priꝰ, innoteſcit ſenſui q̃ illæ partes, vade, ſi quis ingrediatur in aliquam domum, prius occurrit ſibi tota compoſitio, q̃ partes eius, hæ nomina ſpecierum definitarum, quæ confunduntur in ſe partes, ex quibus componuntur, notiora ſunt nominibus partium definientium. Et hoc voluit Ariſt. 1. phy. text. 1cõ, 5. & Themiſtius ibi in commento. & hoc ſentit etiam Sanctus doctor in prima parte ſummæ, quæſt. 8 5. art. 3. & in expoſitione iſtius prologi. vbi ipſe ſoluit cõtradictionem Philoſophi in text. 3. & 4. ex vna parte, & in text. 5. ex alia parte. ſicut igitur ſen'us prius fertur in totum, q̃ in partes, & prius in confuſam cognitionem, q̃ in diſtinctam. ſic primæ cognitiones naturalis noſtri intellectus ordo eſt, vt prius in nomen definiti ſe traſferat, q̃ in nomina definientium, & prius cognitionem quid nominis, quæ confuſa eſt, attingat, q̃ attingat definitionem quid rei, quæ diſtincta eſt. Recte igitur diximus, q̃ radix ducens nos ad veritatem iſtius quæſtionis, ſenſus eſt. & iſta radix communicat cum illa alia, quæ eſt q̃ ratio cognoſcendi eſt ab actu. & ideo res magis ſenſatæ magis & prius innoteſcunt intellectui, quia tales magis ſunt in actu ad mouendum intellectum,

tum, q̃ sint res mere fictæ. Vnde Cõm. 2. de anima cõ. 92. dicit q̃ comprehensio differentiarũ formalium a sensu causa est cõprehensionis earũ ab intellectu. Et ideo dicit Philosophus ibidem, q̃ non est manifestũ quale quid sit odor. Et reddens causam huius, inquit, causa autem huius est, quia sensum bene non habemus certũ, sed percipere multos animalium, scil. q̃ quos agnoscimus eandem dictum, probando magis vsia notiora esse nobis vsibus, inquantum definitio datur per notiora. Item ordinatus q̃ definitio datur per notiora. Item ordinatus q̃ definitum ad id quod est definitio quid nominis. Sed modo quo ad definitionem quid res definitum. & alio modo habentur per verum genus & verã differentiam. Et primo quidem modo dico, q̃ magis vsi est nobis notum, quia habet rationem totius & partis. & minus vsi est magis notũ, quia habet rationem confusi & confusi. sed in cognitione distincta dico q̃ est econtra. quia causa notiores sunt, & priores naturæ, q̃ sint effectus distincta ad cognitionem procedentes ex notioribus & prioribus quo ad naturam, non quo ad nos, per istum modũ igit̃ soluendi tolluntur omnes distinctiones, & eorũ ad uisiones. Vnde ratio sancti Thomæ in prima parte summæ quæst. 85. artic. 3. in qua dicit q̃ transitus de extremo ad extremium, & de potentia pura in actũ, primo debet transire per medium, &c. Dico q̃ verum est sed nõ est necessarius ille transitus quo ad cognitionem actualẽ, sta q̃ hæc propositio non est necessaria. nam in talia media nõ fuerunt sensata, aut male sensata, nõ est necessarium intellectum prius in cognitionem istorum deuenire, q̃ in cognitionem specierum. Vnde, sicut dicit Cõmenta. de anima cõ. 109. Albedo, q̃ transmittitur ad nos gredientem, q̃hq. tranlit mediante chymo, & in aliquo transit mediante charopodio: intellectus noster quo ad actualem cognitionem transit a magis vsi ad minus vsi, vbi tale fuerit magis sensatum. & si fuerint aliqua minus vsia, quæ nerbem, quæ non fuerint sensata, non opus est intellectum per ea actualiter transire, quia tunc magnum tempus apponeret, antequam ad actualem cognitionem speciei sensatæ deueniri posset: quod est contra experientiam. Licet igit̃ intellectus, quo ad habitualẽ, vel virtualem cognitionem prius apetus natus sit procedere a magis vsibus, & a communioribus ad minus communia, sicut bene dixit in hoc Sabella dicebat certa distinctione prius, quia sicut forma, quæ apta nata perficere aliquod perfectibile, ordine quodam natus sunt perficere mediatius, & mox mediate, sta si esset forma virtualiter plures formas & communiorum formarum ordinaturi, quasi continuum ordine perficiet illud perfectibile. sicut, si forma substantiæ & forma corporis essent aliæ formæ, in aliquo prius informarent forma substantiæ q̃ forma corporis-ca, & sua forma virtualiter in aliquo commoretur virtutesque formæ perfectionem, prius informarent naturã sub gradu communiori q̃ sub gradu minus communi, cum natura procedat de potentia ad actum. Vnde Cõm. vbi supra cõ. 109. dicit q̃ materia prius recepit formas magis vsi, q̃ minus vsi, & mediantibus eis recipit particulares formas, non q̃ aliæ velit formam vlimi realiter distinctam esse a forma minus vsi, sicut quidam tenuerunt ex intentione eo̲ sed vna & eadem forma prius naturã perficit materiam sub abstractiorem gradum, quam secundum gradum minus abstractũ. Et hoc est, quod in intellectu nostro quando ad habitualem cognitionem possumus venire. sed quantum ad cognitionẽ actualẽ ineuitabiliter credo illud prius intelligo ab intellectu, rei singulare fortius mouet sentiens. & hoc siue illud visibile sit, siue audibile, siue aliquo alio sensu percepibile. Et ideo opinio illa Herues Thomistarum acutissimi tenentis accidens concretiue sumptum esse primũ cognitum ab intellectu nostro in cognitione confusa, est opinio vera loquendo, de accidentibus magis sensatis. Vnde, si accidentia in sequentia naturas vbiores fuerint magis sensata, tuba concretiue sumpta sunt in cognitione confusa nostra nobis in cognitione actuali. Si vero accidentia insequentia naturas minus communes fuerint magis sensata accidentibus insequentibus naturã magis vsis, tuba nostra sunt, sta q̃ in hoc semper recurrendum est ad sensum. sed, quia vt in pluribus contingit accidentia magis vsibus nostra esse accidentibus minus vsi uersalium, inde accidit q̃ magis vniuersalia dicuntur communiter nostra esse minus vniuersalibus in cognitione confusa. tã hoc est vt in pluribus verum, sed q̃hq. oppositum potest contingere, sicut ratione & authoritate probauimus. Ista igitur opinio medias inter duas opiniones extremas, & est tollens omnes ambiguitates, & difficultates, & est opinio sensata. Et per cõsequens mihi videt, salua omni

reuerenda. ꝙ sit opinio vera. experimenta enim sermonum verorum est, vt concordet sensatis. h. phylicorum, & .1. cœli vtrobique cõm. 22. per hoc patet. cui ad rationes Scotistarum probantium. semper conceptum speciei nobiorem esse, quia species est magis in actu, & actus est ratio cognoscendi. Respondetur. n ꝙ hoc est verum: tñ tunc obtenta dicitur esse magis in actu ad inuntas, dum intellecta sit, qñ est magis sensatum. Vnde Philosophus in prooemio metaphysicæ dicit ꝙ vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum, eò quia sunt à sensibus remotissima. & loquitur de vniuersalibus in essendo ſm communem exposition em. sic dico, si singulare speciei magis sensatum fuerit singulare generis, tũc species erit prio actualiter cognita cognitione confusa, q̃ genus. si vero fuerit oppositio modo, oppositũ contingit. Et si quæras, vnde hoc est, dico ꝙ non est alia causa nisi propter modũ naturalem intelligendi. intellectus noster qui in intelligendo dependet à sensu, & præcipue in prima vita naturali cognitione ſm Philosophum sententiam. i. de anima tex. cõ. 19. &. 21. Ad aliud Scoti, dicentis magis vtia esse difficultatis abstractionis, & p cõsequens posterius cognosci. Respondetur, ꝙ abstractio primi obiecti motiui intellectus possibilis fit ab intellectu agente, qui non cognoscit ea, a quibus abstrahit. i. de anima cõ. 18. & sic illa vltima sint magis sensata. prio intelligentur ab intellectu, q̃ minus vltima. si vero oppositum, oppositum etiam contingeret, comprehensio in differentiarum à sensu est causa comprehentionis eorum ab intellectu. i. de anima cõ. 91. Ad aliud, qñ dicitur species habet rationem totius, & genus rationem partis. ergo notior erit species genere. Respondetur totum contra dendo. Nã aliter consideratæ speciei, ꝙ habeat rationẽ totius. & indistincte et confuse, sic notior est genere, vt habet rationem partis. & hoc est, quia sicut sensus primo fertur in totum q̃ in partes, sic intellectus imitans sensum prius deuenit in cognitione confusa in conceptũ speciei definitæ, qui habet rationem totius, q̃ in conceptum generis, aut differẽtiæ. sed qñ species cõparatur generi in ratione partis, tunc illa est ignotior propter eandem causam. Et omnia ista veritatem habent, cõcurrente attestatione sensus; quia sine sensu nihil fieri potest in tali casu: quia ipse est radix vniuersæ cognitionis humanæ. Ad argumentum principale respondetur, negando assumptum, ꝙ videlicet in nulla cognitione magis vniuersale possit esse notius minus vniuersali. Vnde dico ꝙ in cognitione complexa, vbi singulare eius fuerit magis sensatum, q̃ singulare minus vniuersalis. tale magis vniuersale prius cognoscetur ab intellectu q̃ minus vniuersale: & præcipue qñ comparatur sibi, sicut totum ad partes. Si vero contingat oppositum, oppositio modo dicendum est, quia non inconuenit idem respectu eiusdem posse notius & ignotius esse ſm oppositas causas & rationes. Ista pauca sunt, quæ mihi vsa sunt dicenda in tam peraridua materia, & antiqua quæstione. in qua rogo, vt si veritatem ipsam assecutus sum, vt credo, illud Deo attribuatur. si vero illam non sim assecutus, ascribatur hoc ruditati intellectus mei: salte dedi modum perscrutandi veritatẽ fratribus meis. Deo laus sempiterna, & honor immortalis.

Quæstionis de Primo Cognito finis.

MARCI ANTONII ZIMARAE.

Sancti Petrinatis, & Hydruntini, Solutiones Contradictionum in dictis Aristotelis, & Auerrois.

Super Primo Physicorum.

[illegible] prima. [illegible]

AVerrois in suo prooemio super Primo Physicorum in secundo capitulo vbi ponit vtilitatem scientiae speculatiuae, dicit q hominem esse perfectum per scientias speculatiuas est hominem habere suam vltimam perfectionem, & tali dispositio est sibi foelicitas vltima & sempiterna vita. Nos autem inuenimus oppositum ab ipso tertio de Anima. cō. 36 & 9 meta cō vlti. vbi habet ista verba. Et declarauimus super 3 de anima commento allegato, q foelicitas maxima, quae est in specie intellectus separatum est per potentiam, quae fit in intellectu speculatiuo apud suam vltimam perfectionem similem potentiae, quae fuit in visu apud aspectum ad colores, non per potentiam de modo potentiarum cogitatiuarū. quae acquiruntur per cognitionē quia nō est sicut existimauit Auempace, q hoc acquirit per cogitationem. Et in hoc etiam ipse accusat Alfarabium 3. de anima, vbi supra, sicut patet intuenti. Contradictio igitur consistit in hoc, quia hic in prooemio dicit foelicitatē hominis consistere in acquisitione scientiarum speculatiuarum, in alijs vero locis allegatis dicit foelicitatem hominis non consistere in huiusmodi scientijs, quę per discursum acquiruntur, sed in intuitiua cognitione [illegible], quę habetur per intellectum adeptum. et hoc etiam videtur velle Themistius, sicut

Solutio prima. ipse allegat. 3. de anima. Ad hoc soluentes dicimus q. 3. de anima, vbi erat locus proprius discutiendi istam difficultatem, locutus est ex propria sententia: hic vero locutus

Solutio secunda. est scdm mentem aliorum. Aut aliter & subtilius potest prima controuersia conciliari, vt dicamus foelicitatem hominis consistere in acquisitione scientiarum speculatiuarū duplr posse intelligi, vel dispositiue, vel cōpletiue. Et tunc dicimus q primo modo est verum scdm viam Auer. secundo vero modo est falsum. primo modo loquitur hic, secundo mō loquit 3. de anima, & 9. meta. vbi negat foelicitatē consistere in scientijs speculatiuis cōpletiue. [illegible] nam cognitio scientiarum speculatiuarum non est foelicitas [illegible] ad [illegible] quia [illegible] via ad terminū consueuit sumere [illegible] a termino, [illegible] naturae, quia est via in naturam, ita etiam scientia speculatiua est foelicitas, quia est via ad foelicitatem [illegible] foelicitas est primum [illegible] dependens, & natura [illegible] patet [illegible] 12. meta. & tex. & commen. [illegible]

Secunda contradictio est ista. Quia declarans quid ad scientiarum speculatiuarum acquisitionem consequantur [illegible] virtutes morales, ostendit quomodo [illegible] magnanimitas, & inquit q sapiens [illegible] cognouerit paruitatem vitae suae, & perpetuitatem sempiternam, & motum continuum, & q proportio suae vitae ad tempus [illegible] est, sicut puncti ad lineam, vel sicut minimi finitorum ad infinitum [illegible] habet propriam vitam. & parum [illegible] dit q eligit mortem prae vita [illegible] oppositum nos inuenimus ab Arist. in [illegible] corum, cap. 11. vbi habet ipse quanto [illegible] magis omni virtute pollet, quanto [illegible] foelicior est, tanto magis illi mors molesta est. nam huiusmodi vir maxime dignus est vita, & maximis bonis priuatur ipsum sciens. Sed ad hoc soluentes dicimus q Philosophus [illegible] alio casu loquitur et [illegible] alio casu loquit Aue. hic. Nā si cōparentur foelix & miser [illegible] nō [illegible] scientiam, tunc sine dubio foelix magis timebit mortē, quam miser. & ratio est quia plus perdit qn moritur q miser. Auer. autē hoc loquitur in casu, quo sapiens dubitat ne foelicitatem amittat, tunc. n. in illo casu debet praeeligere mortem prae vita. Et hoc expresse sonat verba eius. inquit. n. & propterea cum habet perfectionem humanam, & dubitauerit q a perfectione expolietur, tunc non est mirum si aliquando eligit mortem prae vita. & sic sedatur contradictio. Sed hic est locus dubitationis contra Auer. petat [illegible] dus. Tum, quia malum non habet ratiōnē appetibilis: sicut patet ex primo ethi. cap. [illegible] Bonum ipsum est, quod omnia appetūt, & 3. ethi. malum à nullo appetitur. mors autē malum: ergo, &c. Amplius est contradictio in dictis eius. Quia ipse dicit q sapiens debet eligere mortē, ne expolietur foelicitate. Sed hoc nihil est scdm fatuam opinionem eius de vnitate intellectus. Et videtur esse etiam cōtra Philosophum. 3. ethi. cap. 9. vbi reddens causam, quare mors omnium terribilissimū,

inquit.

inquit. Mors adē maxime omnium rerum est horribilis: quappe cum terminus sit nihilq; amplius homini morteo, neq; bonum, neq; malū esse videat. Et primo rethoco cap. 14. maximum latrocinem non dicemus. ista sunt, quæ tactum dubitationem in hac materia. Et nos solumus proferre in superiori anno in expositione nostra superquatuor primos de physica auscultatione. Pro nunc ut breuiter dicendum puto, quòd sententia Auerro. non consentiens Philosopho ad intellectum latum: immo ipsemet Aristoteles nono rethoricorum capitu. nono expresse tenet quod sapiens appetitu conformi rationi recte debet vitam propriam mutuo exponere c. meta. n. ois eligit opum ob. probus vero menui obtemperat. Verum aūt est qd de probo viro dr, cum amicorum causa, & patriæ multa agere, etiam ti pro ipius mortem oppetenda nam & pecuniam, & honores proijcere, & demum ea bona, quæ in certamen apud homines veniunt: dum quod honestū est, libenter vēdicant. Breui. n. tpe ls tam vehementer magis eligent, q̄ longo tpe uiuere & viuere honeste vno anno, q̄ multis quomodolibet. vnam item actionem bonestam, & magnam, quam multas & parvas. hoc aūt qs fortasse euenit, qui p aliis nocetem obuie consueuerunt. Eligunt n. magnū quoddam honestum tibi ipsis, &c. Et ex istis verbis clare patet solutio ad obiecta. mors enim non est illud, quod primo appetitur, sed bonitas, & honestas actus, quem exercet sapiens in tali casu. Nam, sicut patuit in verbis Philosophi, maximum bonum sapiens sibi tribuit in exercendo illum actum virtutis & hoc bono priuaret se, immo vitiose viueret, si illo actu tunc præter nullo, saluaret suum esse per quandocunq; esse, vnde melius est simpliciter maximum bonum & momentaneum, q̄ remissum bonum virtutis, vel vita vitiosa per magnum tempus. Et ex isto loco colligit de intentione Philosophi eundem ter q̄ bonum cōe sm rationem rectam est magis eligendum, q̄ bonum proprii. quia totum bonum proprium debet homo exponere etiam destructioni simpliciter, si nesciat animam immortalem propter saluationē boni cōis. Sapiens igit in casu isto agit, sicut agit agens naturale, quod primo intendit inductionem formæ generandæ, sed quia forma illa non potest induci nisi ad destructionem præexistentis in materia, secundario, & per accidens intendit corruptionem, sic sapiens, quia non potest in casu, in quo loquit Auer. consequi beatitudinē, & euitare mortem, nisi exponat se morti, morte per accidens, & secundaria intentione præcipit. Ad obiecta autem ex dictis patet iam solutio.

Solutio.

Tertia contradi. est super. 1. cōm. 1 phy. ibi. n. exponit per principium causas agentes & mouentes: per causas aūt exponit fines: & per elementa causas, quæ sunt partes res, & materiam & formam. Huius tñ oppositum inuenimus in dictis eius. 12. meta. cō. 23. vbi habet, q̄ causa dr de ob̄. principii aūt dr de extrinseco, elemētū vero de intrinseco. & subdit. Et ideo dixit in Physicis q̄ dispositio sacietur in duobus arubus habentibus principia, causas, & elementa, quia intendebat per principia causas mouentes, & p causas illud quod est cōmune illis quatuor, & per elementa, ea quæ sunt in re. Cōtradictio igitur est super expositione illius verbi, causa quia hic exponit causam pro finendo vero causam pro cōi ad oia gña causarum. Sed solutio hoc nomen causa sumi Solutio. tur dupliciter, cōiter & proprie. Et primo quidē mō dr de obus. & ita sumpsit Philosophus & Cōm causam, 2. phy. tex. cō. 18. & 19. & etiam. 12. meta. 23. & ita est synonymum cū principio: sicut etiam ipemet Cōm. dicit. 1. phy. cō. 1. inquit. n. q̄, cū hoc nomen principium, & causa vtitantur cōiter, sunt nomina synonyma. et sic sumpsit etiam causam Philosophus. 5 meta. ad principium. Alio modo sumitur causa proprie. & sic distinguit contra principium, & etiam contra elementum, causa. n. proprie sumpta vertitur solū de fine. Et huius ratio est, quia causalitas finis est simpliciter in causata, intra illud Philosophi 2. phy finis est causa causarum: principium aūt proprie sumptū dr de causa agēte & mouente. Et huius ratio est, quia. 5. meta. tex. cō. 1. de rōne principij est primū esse, & quia causa agens sm esse precedit alias causas, licet causa finalis præcedat quantū ad causalitatem, ideo hoc nomen principiū appropriatur causæ efficienti alia. n. est ratio causarum quantum ad esse, & alia quātum ad causalitatem, sicut late disputauimus superiori anno. 2. phy. Elementum vero proprie sumptum dr de causis intrinsecis, f. de materia & forma, & ratio est, quia vt dr. 5 meta. tex. cō. 4. elementum est ex quo ht aliquid primum in existente inclusibili sm speciem. Et comparando adhuc materiam ad formam, magis proprie elementum dr de materia q̄ de forma, sicut scribit Commen. cō. 4. 5. meta. & ratio est ista. quia magis proprie definitio elementi

:phvsico. com. 1.

comperit materiæ, quia non comperitur forma: materia enim hic describitur 1 physico 18. materia est, ex quo fit aliquid cum inest forma vero ibi describitur per hoc quod est id ad quod ipsius quod erat esse. Et hic solutio illa quantum ad rem satisfacit, licet tu videas tamen quantum ad verba non videatur satisfacere Auer. quia eandem propositionem hic exponitam aliter exponit hic, & aliter ibi. Sed ad hoc dicimus, q; forte peccauit per obliuionem, dum dixit q; in Phylicis per causas intellexit illud, quod est cõe omnibus. Aut aliter q;. 1. phy. qñ ipse exponit per causas finem, locutus fuit ꝑm sententiam. Alex. sicut dicit ipsemet hic inquit. n. & hic exponit ipse Alex. vt mihi videtur in 1. meta. 3 1. cõ. hic exponat illam eandem propositionem, quæ ponitur in ter 1 phyli dū exponat causam pro cõi ad omnes causas, dico q; locutus est ꝑm proprium sententiam. Aut tertio, & magis iuxta realem solutionē prius datam in illo loco, dico Auer videri verbum aliter exponit hic, & aliter in 1. metaphysicæ, vt offendet et nobis distinctionem huius. verbi causa, q; videlicet quandoque potest sumi cõiter, & quoq; proprie. & dum cõiter accipitur, pōt sumi pro omni causa, qñ vero sumitur proprie, dicitur solū de hac 1 causa dicit q; causam hic sumpsit proprie cum vero in 1. meta 11 sumpsit cõiter.

2. physico. com. 2. Quarta contrad. super cõ. est. Quia hic dicit q; Metaphysica cõsiderat tria genera causarum, f. mouentem, formalem & finalē. Hanc th. oppositā inuenimus ab illo. 1. meta. cõ. 6 vbi dicit Metaphysicum cõsiderare omnia genera causarū. Similiter. 3. meta. cõm. 1 & 11. meta cõ. 6 dicit Metaphysicū duo genera causarū cõsiderare, f. formam. & finem. Sed ad hoc solentes dicimus q;, referi apud me plurimum dicere aliquē artificem cõsyderare quatuor genera causarū, & ipsum cõsiderare quatuor prima genera causarū. Similiter refert aliquē artificē cõsyderare oēs causas sub rōnibus vltibus, & eandem cõsyderare eisdem sub rationibus propriis. Et tunc dico q;, cum in omni genere causæ sit deuenire ad vnū primum in illo genere, sicut probat Philosophus 11. meta. dico q; duo prima genera causarum cõsyderat Metaphysicus & duo prima cõsyderat Naturalis prima. n. forma & primus finis à Metaphysico cõsyderantur, sicut scribit Cõmen. 1 meta. cõ. 1 & 11. meta. cõ. 6. Et huius ratio est, quia ratio primæ formæ, quatenus primo est, & ratio primi finis, quatenus primus finis est, abstrahit à motu, & transmutatione, sicut colligitur ex intentione Aristotelis primo metaphysicæ cõmen. quinto. & nono. prima aut materia, à primum mouens cõsyderatur à Naturali, quia ratio primæ materiæ, & primi mouentis est ratio cõcernens, vt hic, motum, & transmutationem. Dicetur aut igitur tibi hæreditatem illæ duæ scientiæ, Naturalis, scilicet, & Diuina, & ex quatuor primis causis duas primas causas vendicauit tibi Naturalis, & duas primas appropriauit sibi Diuina. Vltimo dico, quod Diuina omnes causas cõsyderat sub rationibus vniuersalibus, & transcendentium. Nam materia prima, de qua minus videtur sub ratione qua substantia, & sub ratione, qua ens, seu potentia a Diuino cõsyderatur, sicut patet. 7. meta cõ. 2 & 3. cõ. 21 & 12. meta. cõ. 4 & alibi frequenter. materia tamen sub ratione primæ materiæ tantum a Naturali, vt. f. est primum subiectum transmutationis, est quo aliquid hic vt nunc fieri dicitur patet. 7 meta cõ. 2 ita etiam dicendum est mō mouente, q; sub rōne qua ens & substantia seu actus, a Metaphysico cõsyderatur. sed sub rōne, qua mouens a Naturali cõsyderatur quodlibet genꝰ causæ sub rōnibus vltibus à Diuino cõsyderatur. Et hoc forte intendebat Auer. 1 meta cõ. 6 vbi forte. videtur dicere, quod Metaphysicus cõsyderando vltimum eo, q; sunt causæ, est hoc tantum Diuinum cõsyderare, vltimas causas sub rationibus vltibus, videlicet sicut est ratio causæ, ratio actus & potentiæ, ratio ens, ratio substantiæ, & huiusmodi, sub illis rationibus omnes causæ à Diuino cõsyderantur. et omnes etiam causæ cõsyderantur a Naturali, vt quilibet dat esse, per motum, non videtur esse, absolute sicut etiam subtilis Scotus, Declarat. 12. sua metaq. quæstio. & Albertus Magnus super 2 phy. super tex. 2 Sed quo Diuinus tria genera causarum cõsyderat. Ad hoc dicit Burle⁹ in præsenti loco q; hoc est quatenus ad illa partem, quæ cõsyderat de abstractis subsistentibus, in quibus non est materia. Sed ista solutio cõtrauenit a Modernis molestiari, quia à pari Naturalis in. 8. phy. vbi agit de primo motore, quæ est à materia separata, diceretur abstrahere a materia. Et propter hoc aliter alii respondet, & dicunt q; Metaphysicus solū tres causas consyderat, vt causæ sunt, f. forma, finis, & efficiens, nā hæ cõe sunt abstractæ, & materialibus, ideo solū illis cõsyderat sub rōnibus tantum, quę est vna de dnis entis Diuinus, non consy-

consyderat abstracta à materia & à motu, vel per effentiam, vel saltem per rationem, si cui est sententia Auic. in. 1. tract. Meta. cap. 2. Sed illa opinio non vide stare. primo quidem ad illam contra Burleu. dico q̄ non cognitio quia Diuinus quidditatiue consyderat abstracta a materia & ideo in prima parte, in qua Diuinus agit de abstractis subsistentibus, recte poterit dici q̄ in illa parte abstrahit a materia. Naturalis aut in illa parte, in qua agit de abstractis, non de agere de eis, nisi quantū ad id est, non quantū ad quod est. vbi quantū ad ea, que quidditatiue à Naturali consyderant, dico q̄ in eis reperit ratio materię vt habitudo essentialis ad materiam. sumo autem materiam hic analogicè, sicut nostis ex via Auer. Et propter hoc dixit Cōmen. in 1. phy. cō. 70. q̄ oportet Naturalē dare in rebus opinionē de causis, quia in scientia Naturali apparet materia, & in quo est materia, sunt de causis. antiqui ergo aliquasi de propositione materia abstrahere quantum ad consyderata quidditatiue ab eo, nō quantū ad ea quę sunt quantū ad si est consyderat sciatū in speculatiua ut distinctio est penes quidditatiue consyderationē, & non penes simplicē intentionē consyderatorū: sicut patet ex sententia Philosophi. 6. met. te. cō. 1. &. 2. phy. te. cō. 16. vbi ponit terminus physicę cōsyderationis quicquid igit sit de rationē Burlei in se dico q̄ instantia Modernorū non cogit contra illam. Peccat aut̄ ū responsio Modernorum in eo, quod dicunt, q̄ Diuinus consyderat solum tres causas, vt causę sunt: nō aut̄ materiam Diuinus consyderat. vt causa est, sed solū vt potentia. Sed ista ratio est purus error. Nā Cōm. 2. meta. cō. 6. dicit q̄ consyderatio vtilis in omnibus causis, in eo q̄ causę sunt, est bonus scientię, s. Diuinę. ecce q̄ dicit in omnib⁹ causis, & non in tribus. Nec obstat dictū ipsorū, q̄ quia materia non est cōis materialibus, & abstractis, ideo non consyderat à Diuino sub ratione, qua causa, quia tunc, eū ratio lapidis non sit ratio cōis abstractis & materialibus, sequeretur q̄ lapis nō posset à Diuino consyderari sub ratione qua ens, vel sub ratione qua causatum est absolute quod est contra Philosophū in prohœmio meta. & 4. meta. te cō 1. & 6. meta. ad principiū, qui vult q̄ Diuinus consyderat ens inquantū ens, & ō a inquisitū entia, & vt contingit. Licet igit ratio materię consyderatę non sit cōis abstractis & materialib⁹ qa eti rō causę, quę est rō, sub qua materia consyderat, est cōmunior ens ad materialia & abstracta, iuxta illud Auer. in meta. cō. 29. in substantia materia inuenitur causę, quę per similitudinem dicunt causę cum causis generabilibus & corruptibilib⁹. & eandem sententiam habet ibidē cō. 44. &. 4. cœli. cō. 1. &. 2. de generatione. cō. 51. propter hoc d cō q̄ materia a Diuino est consyderatur, vt causa. Vnde propositio ista materia est causa, est diuinę consyderationis. Item ista, materia est ens in potentia. sicut ens potentia & actus sunt de dñis entis, ita causa & causatū. & licet materia in suo genere non sit, per transmutationē causalitatē habeat supra cōpositum, prout ēt est rō causandi fm naturā, q̄ rō motus, & trāsmutationis. & ideo in illo priori ad Diuinū spectat. Abiectis igitur aliorū solutionibus, dico q̄ Diuinus debet ens genera causarū consyderare propriè, pro quāto forma & finis, & efficiens idem sunt subiecto, & sola ratione distinguunt. 12. meta. cō. 6. &. quia materia prima nō conuenit cū aliquo istorum, ideo materia Diuinus nō consyderat, nisi sub rationibus transcendētibus. Et breuiter concordia in omnibus dictis Auerr. consistit in hoc puncto, vt dicamus Diuinum sub rationib⁹ cōibus oēs causas cōsyderare. sub rōnibus transcēdentibus tres tm pro quanto in vnū subiecto conueniunt. vt vero à pparat Naturali Diuinus quo ad quatuor prima genera causarū. sic appropriate Naturalis duo prima consyderat, s. materia primā & primū mouens, sicut patet. 12. meta. cō. 6. ēt sententia Alex. primus autem finis, & prima forma à Diuino appropriate consyderantur. Et hoc est, quod elegāter dixit Auer in. 7. meta. cō. 5. vbi dicit, q̄ prima diuisio, fm quā diuidit ens, est in substantiam & accidens. Et ista quæstio differt ab illa, quæ est in scientia Naturali, qm̄ ista quæstio inducit ad sciendum primam formā omnium entium, & vltimam finem. & prima quæstio, quam incepit in scientia Naturali, inducit ad sciendum primam materiā, & formas naturales, & primum motorem. Et hanc eandē sententiam scribit Cō. 1. phy. in suo prœmio. vbi dicit q̄ Naturalis habet cognoscere causas primas, fm q̄ possibile est scire in hac scientia, sicut materia primā, & mouens primū: forma aūt prima & primus finis à Metaphysico consyderat. Ista n. sacet vera littera in antiquissimo codice manu scripto, & sic caltigaui. Et cōcordat hoc Auer. 1. meta. cō. 3. vbi dicit. scię cordat hoc Auer. 1. meta. cō. 3. vbi dicit. scię tia Naturalis consyderat de duabus primis causis. s. motore & materia: ista aūt de duabus vltimis, s. forma & fine. Nouā igit̄ bene

istam solutionē, quia nullus auer non vidit verisimē in hac materia, sicut videre potest.

1. physico 100. 1. 1 Quinta contradictio est in eodem cō. 1. ibi. n. in expositione probationum maioris per primā principia exponit primum agens, & virtutem habens omnium rerum ei quo vidente q̄ virtutem suam omnium rerum à Naturali consyderetur. Non autem inconuenit oppositum huius. 7. meta cōm. 1 & 2. meta. cō 6 vbi dicit vir mem suam omnium rerum à Diuino consyderari. Sed ad hoc soluetur dicendum q̄. Naturalis consyderat virtutem suam omnē rerum naturalium. Diuinē aūt consyderat virtutem suam omnium rerum tempit, & absolute: hoc in tamen d. est Commentator q̄ de principijs subiectum ne quaestionis subiectum est, consyderat Deum. de principijs autem subiectum scientiabilis quaestionis scibile est, consyderat Naturalis. 2. met. principio. 3. & 6. commentum.

Solutio.

1. physico cum. 4. Sexta contradictio est in tex. cō 4. Quia vbi Philosophus & Cōm. volunt q̄ ab vltimis ad particularia sit in scientia procedendū. Hoc cū oppositū inuenimus ab ipsius in. 2. posterior. cōm. 21. vbi dicit, q̄ facilius est singulare dehinc q̄ vle. vnde oportet in singularibus in vltā ascendere, absque demonstrationem in eius magis in vltimis, q̄ in differentibus specie. Responderetur q̄ nulla est contradictio. Nam Philosophus hic loquitur de ordine doctrinæ, qui ordo non est aliquod genus demonstrationis, sicut dixerūt vulgares, sed est respectus quidam vnus prius & posterius, qui fundatur in scibilibus scitatis. & de illo respectu loquitur est Philosophus vbi, & Cōmen. q̄ dicit, q̄ ex vltimis ordine doctrinæ ad particularia, i. ad nostras vsuerlalia scibilia debet ordo scientiæ Naturalis assendi. Sed in posterioribus locutus fuit de declaratione, quæ manifestari habet per viam diuisionis, & compositionis, & resolutionis, sicut dicit Commentator. in illo loco, & dicit, q̄ facilius est dehinc (per se) quæ singularibus est communia & proxima, q̄ genus q̄ est communia speciebus propter latitudinem aequiuocationum existentem in ipso genere. Quæ etiam patet. 7. phy. tex. cō 31.

1. physico tex. 4. Septima contradictio est etiam inter tex. 4. Dicit Philosophus compositum est notius apud sensum. vbi Commen. exponit indubitanter demonstratum. Sed videtur contradictio, quia licet etiam Arist. hoc asserat in textu, dum dicit totum enim notius est apud sensum. & 1. de anima tex. cōm. 60. scientia est vniuersalium, & sensus est singularium, eorum oppositum legitur apud Arist. in. 1. poster. in fine in illo cap. De primis cognitis nostris, vbi dicit q̄ sensus est vniuersalis. Et confirmatur per rationem demonstratam, quam mouit Themistius ibidem & Cōmen eandem rationem adducit in. 2. de anima in tex. cō. 65 quia. si sensus esset circa singularia tanquam obiecta adæquata nunc sequeretur q̄ sensus non posset iudicare nisi aliud, vt in respectu vnius aliquis color demonstratus esset obiectum adæquatum, accederet nullum aliud coloratum esse visibilem a vsu priuare illum demonstratum. qd est absurdum. Et propter hoc Arist. in tu, ra anima. dubitaret an hoc, quod modo dicimus quæ, sensus est homo, nō caliter homo. Ad formam igitur contradictionis dicit q̄ in. 2. de anima. & eo am hic Arist. consyderat sensum, vt est in actu secundo, & tunc est verū q̄ id, qd sentit, est singulare. in ratio obiectalis ipsius sensus materialis est natura cōis. & ideo dicit q̄ sensus est vle. inest sentire in singularis. Sed nunc est difficultas, quo est differentia inter sensum & intellectum, si vtrumque obiectū est vle. Nisi esset q̄ obiectum intellectus est vle in actu, quia est ipsa natura cōmunis abstracta ab hac, & nunc, & vle ab omnibus appendentijs materiæ virtute intellectus agentis, cuius operatio est transferre res de ordine in ordinem. & facere de poetia intellectu actu intellecta. 3. de anima cō. 18. sed obiectū virtutis sentiendi est natura communis singularis, & appendentijs materiæ. Et ideo dicit Cō. 12. meta. cō. 14. q̄ cōmunitas, quæ intelligit in formis communibus extra animā est in potentia. Est enim alia dicta inter intellectū & sensum, vt dicit Themi. quia intellectus primo intelligit vle, & subinde intelligit singulare. 3. de anima tex. cō. 9. sed sensus primo sentit singulare, & subinde sentit vle. nam, qui videt hoc rubicundum, dicitur etiā rubicundum videre, & qui videt hunc hominem, dicitur etiam hominem videre.

1. physico cōm. 2. Octava contradictio est in cō. 17. vbi habet q̄ totum nobis aliud est, quam sunt partes. Huius cū oppositum inuenimus. 7. meta. tex. cō. vlt. & alibi frequenter. Ista contradictio est satis difficilis, omnes tā Auerroistæ currunt eodem cursu dicentes de inseritione eius fuisse totū nobis aliud esse, quam sunt partes simul sumptas. Et pro hoc facit authoritas Auer. 7. meta. commen. 10. vbi habet q̄ Socrates nobis aliud est quām animalitas, & rōnalitas. & infra ibidē cō. 44. dicit q̄ in individuo nō est nisi materia & forma,

Antequam sit aliquid unum per se

forma ex quibus componit & Philosophus. 2. de anima tex. cō. 10 dicit q, ut pupilla visus oculus est, sic anima & corpus animal. Dicit insuper q totum est aliud à suis partibus diuisim sumptis. Et primo modo dicunt Auer. locutum fuisse hic. secūdo vero modo locutus est 7. meta. cō. vlti. & in aliis locis, ubi videtur oppositum sentire. Et istā sententiam etiam imposuit Auer. subtilis Doctor in 4. sententiarum distinctione 11. quæstione 2. Nobis autem videtur q nō sit ista verum de intentione Auer. hoc. manifestum est enim, si totū quodlibet nil aliud esset quam suæ partes simul sumptæ, tunc mistū ex quatuor elementis nil aliud esset, q quatuor elementa simul sumpta. & sic non haberet aliquam formam superadditā formis elemētorū, per quā esset hoc aliquid & vnū ens, qd est contra Arist. in fine primi de generatione, & cōtra Auer. 2. cæli. cō. 67 & 7. meta. cō. 60. dicit q caro non est terra & ignis, ex quibus componitur, sed est aliquid aliud additum. Et eandem sententiam habet. 1. de anima cō. 77. & 1. de generatione 84. & 1. meta. cō. 12. Nec valet dicere ad hoc, sicut quidā dicunt q elementa non sunt partes misti, quia quælibet pars misti mista est nam elementa sm Auer. formaliter sunt in misto, & sunt partes materiales eius. Amplius Cōmen. 3. de anima cōm. 5. in solutione secundæ quæstionis principalis dicit, q ex intellectu & intelligibili fit verius vnū q ex materia & forma & reddens causam sui dicti subdit quod. n. componitur ex eis, non est aliquod tertium aliud ab eis, sicut est de aliis compositis ex materia & forma. ecce q vult expresse compositum dicere tertiam entitatem distinctam à partibus etiam simul sumptis. nam, si sic non intelligeret dictū suū, non esset ad propositū. Amplius Cōm. 5. meta. cō. 6. in fine commenti dicit q in compositis est natura addita naturæ componentiū, s. illud, quod fit ex cōpositione. quid clarius? Amplius Commen. 7. meta cō. 27. habet q generatum componitur ex materia & forma, & est aliud ab eis. ecce quod dicit q est aliud. & hoc nō dixisset, si tenuisset compositum non superaddere aliquam naturam partibus componētibus. Amplius ibidem cōmen. 27. dicit. in natura hac, s. singulari sunt tria, materia, forma, & aliquid quasi mediū, i. mistum inter materiā & formam, ecce quō ponit tertiam entitatem. Amplius Philosophus. 2. de anima, & Commentator diuidunt substantiā, tex. commen. 2. & 8. meta. tex. cōm. 3. & 12. meta. te. cō. 14. in tres, s. in materiā, formā, & compositum & dicunt q substantiarum quædam est materia. quæ nō est per se hoc. & quædam est forma, per quam res est hoc. est autem tertia, & est illud, quod fit ex ambobus. ecce q volunt substantiam compositam esse vnam tertiā substantiam, aliam ab ambobus. si autem substantia composita non esset nisi materia & forma simul, tunc proprie non diceretur substantia tertia, sed essent duæ substantiæ simul: quod est contra oēm Philosophiam. Amplius Cō. 1. phy cōm. 4. comparans materiā, formā, & compositum adinuicem, dicit composito igitur est dignius habere hoc nomen substātia, q materia: quia est in actu, & materia est in potentia. & forma est dignior habere hoc nomen substātia, q compositum: qm per illam compositū est in actu. & causa rei est dignior causato. patet autē q inter causam & causatū cadit realis distinctio sm principia omni Philosophorum & Theologorum nullus. n. intellā capere pōt. q aliquid seipsum causet, sicut colligitur ex intētione Philosophi, 2. de aīa te. cō. 47. & ex intētione diui Augu. in. 1. de trinitate. Vnde, si substantia composita nil aliud esset q materia & forma simul sumptæ, accideret formam esse suimet causam, & ita etiā de materia. Et confirmatur. certū est q materia, & forma sunt duæ causæ reales intrinsecæ ipsius compositi. vel igitur causant aliquid reale, vel nihil si nihil pro nihilo habeatur. si aliquid. illud vel est aliquod absolutū vel aliquod respectiuum. & si absolutum, vel erit substantia, vel accidens. non potest dici, qd sit accidens, quia tunc generatio substantialis non distingueretur ab accidentali. si igitur sit substantia, tunc vel est substantia formæ. & hoc non, quia forma non est causa interna & hoc non, quia forma non est causa effecta formæ, nec etiam materia est causa essentialis intrinseca formæ. vel est materia. & hoc non, propter eandem rationem. ergo oportet q ista substantia sit quedā substantia tertia alia à substantia formæ & materiæ. Nec valet responsio chimerica, quæ cōsueuit dari q causalitas materiæ, & formæ terminatur nō ad formā absolute, nec ad materiā absolute, sed ad materiam & formam simul. Sed contra. simultas ista est relatio, modo relatio non potest esse primus, & per se terminus generationis substantialis. Amplius, licet sit conditio necessaria ad illā. Amplius sequetur aliquid causare seipsum, quia forma cū materia erit causa formæ cū materia si. n. cōpositū no dicit nisi formā cum materia,

materia.cum sit verū dicere formā cē materia cauſare cōpoſitū, inconueniēs ſequit̄, ſi cui vides idem cauſare ſeptiū. Amplꝰ cū mot⁹,& o s mutatio p te vna debeāt ee per ſe vnū terminū. ſi ignatio igit̄ eſt p te vna, mutatio ergo habet per ſe vnū terminū. Sed aūt cōpoſitū quod eſt terminus per ſe ꝑ generationē ꝛ meta 16 &. 17 &. 41.cō. nil aliud eſſet niſi tres partes ſimul ſumpte,tunc ibi nō eſſet aliq̄d p ſe vnū,ſed duo materia n. & forma ſimul ſumpta nō ſunt vna ſubſtātia,ſed ſunt duæ ſubſtātiæ. Et cōfirmaſ Cōs, qđ per accidens dr ghari, eſt tūc aliquid, qđ per ſe gnatur ſed tam materia q̄ forma per accidens dicunt ghari. 7. meta. cō allegatū ergo vtra materiam & formam eſt aliqua ſubſtantia,quæ ipſe generatur & iſta non eſt niſi ſubſtantia cōpoſita. Nec valet ſi dicas q̄ materia & forma ſimul,eſt aliud quod per ſe gnatur.quia vt ſupra dictū fuit, tunc cū tangeret rep̄ctū aliquē eſſe primū & per ſe terminum ghationis ſubſtantialis: quod nullus ſanꝰ capiſus concedet. Nec valet ſi dicatur,vt quidam imperiti dicunt,q̄ partes dantiue cauſant ſuum totum, & vt hic non ſunt ſuum totū partes vero collectiue non cauſant ſuum totū, & hæ ſunt ſuum totū. Sed iſtud dictum eſt adeo fatuum, q̄ forte eſſet magis fatuū ipſum improbare. Ariſt. 8. meta in tex cō. 11. oſtendit ideo ex forma & materia heri vnum per ſe,quia aliud poterat, illud vero actus. nunquā n. reperiuntur ab Ariſt. nec ab aliquo Peripatetico q̄ materia ſit cauſa cōpoſiti ſine forma, vel forma ſine materia,ſed ſemper inueniemus materia & formā ſimul cauſas eſſe cōpoſiti. vñ Albertus cognomento Magnus ſuper 2.7. tex. 2. phy. dicit expreſſe materiam eſſe cauſam compoſiti, vt eſt forma ſubſtātia: licet enim eſt cognationis principiū, vt ſtat ſub forma. Et Auer. 8. phy. cō. 4. expreſſe habet q̄ impoſſe eſt aliquod generari à materia, vt intelligāt nuda a forma ſtat igitur argumentū ſuperius factum, q̄ ſi cōpoſitum eſſet aliud q̄ forma & materia ſimul, cum materia & forma ſimul tint cauſæ compoſiti, tunc idē eſſet cauſa ſuimet & eodē modo quod eſt inconueniens impoſſibile. Amplius Cōm. expreſſe cōtra hoc eſt ſibi, & Ariſt. 8. meta. tex. cō. 15. vbi ponit cōpoſitum per ſe habere materiā vnitate q̄ compoſitum per aggregationem. quod non eſſet verū, ſi cōpoſitum ſubſtantiale nihil aliud eſſet,q̄ ſuæ partes ſimul ſumptæ. quia ita eſſet de cōpoſito per aggregationem. vnde Cōm. cō. vlti. 7. meta. hanc ponit differentiam inter compoſita per ſe. & compoſita per cōtactum. quia in cōpoſitis per contactum non ſit vnum niſi per contactum, ſed in compoſitis per ſe ex partibus componentibus in mul congregatis fit vnum additum aliud componentibus. Et ideo non poſſum dicere quo illi ſuperſtitioſi tertius ſuiſſe tes imponant iſtam poſitionem manifeſti errorꝭ ipſi Auer. cum tamen ipſi ſe emendatos in via eius opinentur. Ad auctoritates omnes Auer. in oppoſitum, q̄ videntur ſonare eorum nihil aliud eſſe niſi ſuæ partes ſimul ſumptæ,reſpondetur q̄ hoc eſt vere rum conſtantiue & integraliter. quia nihil aliud intrinſece per ſe concurrit ad totum conſtituendum, q̄ ſuæ partes ſimul ſumptæ. cum hoc tamen ſtat q̄ entitas totius ſit alia ab entitate partium eſſum ſimul ſumptarum. Aut aliter. non eſt totū aliud a partibus ſimul ſumptis, verum eſt aliud diſtinctum loco & ſubiecto bene tamen eſt aliud ſm rem ipſam.

Nona concluſio. eſt in cōmē. cō. ſi ſic enim eſt ſententia Auer. videtur colligi, q̄ quodlibet ens indiuiſibile ſit in predicamentis & in habitus intellectuales, cum in indiuiſibili conſiſtam .non videntur eſſe in predicamēto. Cuius tamen oppoſitum inuenimus in predicamentis ab Ariſto cap. de Qualitate, & alibi. Nec eſſet q̄ via Auer. eſt ipſa, ſicut Solutio. patet ab ipſo ſuper Porphyrio, capitulo de Specie,&c. 2. conſi. commen 4 9. quod ſolum materialia & corruptibilia ſunt in predicamento. Et ideo ipſe poſuit genus generum predicamentū ſubſtantiæ non eſſe ſubſtantiam,ſed corpus compoſitum ex materia, & forma. vnde Deus & intelligentiæ nō ſunt in predicamento. & ratio huc datur hic in cōm. 18. primi phy q̄ omne, quod eſt in aliquo decem prædicamentorū, eſt diuiſibile, aut per ſe. aut per accidens. de habitibus autem intellectualibus exiſtentibus in noſtro intellectu dicendum puto in via eius q̄, ſi conſyderentur ratione phantaſmatum, cū quibꝰ ſunt colligati, ſicut patet. 3. de anima cō. 30.& 39. tic tales habet ſpectare ad prædicamentum qualitatis. quia vt hic continuo & tempori inhærunt, iuxta illud Philoſophi. 2. &. 3. de anima. noſtrum intelligere hic eum continuo & tempore. Si aūt habitus intellectuales conſyderentur, vt ſunt in intellectu poſſibili, vt ſic conſtituunt in indiuiſibili. & vt ſic non ſpectant ad aliquod prædicamentum ſecundum viam eius. Et eo iſtam diſtinctionem ex cōmen. 3. rerū de anima in ſolutione primæ quæſtionis.

Et,

Et. si tu habes subtiliorem modum, dicas illum: quia facile est inuentes addere.

Decima contradi. est in tex cō 24. Quia ibi dicitur aliquid moueri posse fm partes, toto remanente immobili. Huius th oppositum inuenimus. 4 phy. cōmen. 44. contra Themistium, si intelligatur dictum istud de omnibus partibus: quia secundū ipsum totum nihil aliud. est q̄ fuit partes manere loquendo de toto integrali. Si autem intelligatur dictum suum de vna parte, restat hoc videtur falsum esse. quia. 5. meta. tex. cō. 8. mota vna parte continui totum mouetur. Ad hoc dici potest q̄ dictum Philosophi. & Cōmentatoris verificari potest hac, vt dicamus q̄ partibus totius motus secundum materiam stat, totum immobile esse, secundū materiam sicut declarat Comen. 6. phy cō. 8. circ. quando. 4. phy. cō. 44. negat hoc dicto q̄ non habet illud pro inconuenien de motu secundum materiam tantum, sed de motu tam secundum formā, q̄ fm materiam. Aut aliter, & magis iuxta literam tedari potest ista controuersia, vt dicamus Auer. contra Them. 4. phy. 44. locutum fuisse de omnibus partibus, hic vero de vna parte tantū. Et hoc consonat literę dicenti, sicut. n. pars vna, &c. Alij autem dixerunt. 4. phy. Auer. locutum fuisse de motu locali puro: hic vero de mota indifferenter ad purum & non purum. Et multi formauerunt casus de rarefactione & condensatione, in quibus ostenditur manifeste totū non mutare locum qualibet parte mota. vt si aer rarefiat secundum vnam medietatē versus aliam medietatem, sed alia medietas tantum condensetur, vltima superficie remanente immobile, quamuis prima rarefiat, tunc totus aer non mutat locum, & tamē quelibet pars moueretur. nec in tali motu oportet quicquid est illius moueri, vltima. n. superficies est immobilis. Similiter format alios casus, in quo aliquid moueretur aliquo eius quiescente. sicut si vna pars moueretur rarefaciendo versus vnum extremū, & alia versus aliud, tunc superficies media remaneret immobilis, quia non magis haberet moueri ad vnam partem quam ad aliam. haec & alia dici consueuerunt, quae gratia brevitatis omittimus, alibi diffusius pertractanda dommodo concedenda.

Vndecima contradi. est in eodē cō. 24. Quia ibi dicit. q. opinio dicens omnia esse vnum in substantia non potest verificari, nisi fm illud, ex quo generat, s. materia. q̄ adē entia sint vnum in forma impossibile est opinari videt velle ois entia materialia eductae posse in eadē materia. Huius th oppositum inuenimus in. 8. phy. cō. 46. vbi ex diuersitate materiarum infert diuersitatem formarū contra Auer. Nisi esset q̄ materia est duplex, remota & propinqua. materia remota est vna omnia indifferentia & primaeua 12. meta cō. 14. sed materiae propinquae sunt plures, & sunt distinctę fm formarū numerū & distinctione & hoc tenet expresse Philosophus. 8 meta. te cōm. 11. de materia igit remota dicit Auer. hic habet locum: de materia aūt propinqua verificat dictū suum in 8. phy. Et ex isto commento potest colligere q̄ distinctionis prima radix est ipsa formalitas illud Philosophi. 7. met. 49. actus separat & distinguit & ideo distinctio ea formę entiū est manifestior q̄ in eorū materijs. Et ideo dicit. Auer. in fine libri cōmenti. 14. q̄ adē entia sint vnum in forma, impossibile est opinari. homo. n. manifestū est q̄ est alius ab equo in forma.

Solutio.

Solutio.

Duodecima contradi. est in cō. 28. Quia ibi dicit partes definitionis esse reales. Huic tamen oppositum inuenimus. 1. phy. com. 5. vbi partes definitionis appellat partes fm imaginationem. &. 7. meta. cōm. 33. 43. & 46. adē sentire videtur. Nisi esset q̄ de partibus definitionis dupliciter possumus loqui, vel fundamentaliter, vel formaliter. Et primo quidem modo sunt reales. nam. 7. meta. 43. genus sumitur à materia, & differentia sumitur à forma: sicut etiā habet ipse Cōmen. 2. coeli. cō. 49. & iuxta hoc dixit ipse. 1. de anima. cō. 7. q̄ partes definitionis sumuntur à diuersis principijs. quae sunt in re. & ita etiā loquitur in praesenti loco, dū dicit. q̄ animal, quod est genus hominis, & bipes, quod est eius differentia, sunt entia in rei veritate. nā partes rei, quae sunt secundū definitionē, praecedunt rē in esse. Loquendo aūt de partibus definitionis formaliter, sic illae sunt partes fm imaginationem, & fm rationem. praedicata. n. quidditatiua de intentione eius sunt ab intellectu, sicut est genus & differentia sicut colligitur ex sententia eius. 1. meta. cō. 45. vbi habet q̄ Aristot. opinabatur, q̄ intellectus rebus notificant substantias rerum, & non sunt substantiae earum. Et isto quidem modo loquitur de partibus definitionis. 1. phy. cō. 5. & in alijs locis. vbi videtur dicere q̄ sunt à ratione, & non reales.

1. physico. com. 24.

1. physico. com. 29.

Decimatertia contradi. est in cō. 29. vbi dicit partes definitionis praecedere definitum, non definitum praecedere definitionem. Huius tamen oppositum

Inconueniat: phy. aut. cō 4 Respondetur non inconuenire totum prædictæ partes. & præcedit a partib⁹ ſm diſtinctas rationes Auer. enim ⁊ meta cō 1 habet q̄ principia tot⁹ ad partes, eſt principium ſui mat ad materiam: principia aũt partium ad totum eſt priuatiue materiæ ad formã. ita in propoſito partes definitionis præcedunt definitum ſimpliciter. & cognitione diſtincta definitum autem præcedit partes definitionis quo ad nos. & cognitione confuſa.

1 phyſico. com. 32.

Decima quarta contrad. eſt in cō 32 vbi rectam opinionem Anaxa de mundo, dicit ipſum poſſibile mundum factum a principio ſed a parte poſt volunt ipſum in infinitum permanere. Huius in oppoſitum inuenitur. 1 cœli cō 101 vbi recitat quatuor opiniones de mundo, d. q̄ opinio Anaxa. fuit mundum eſſe generabilem & corruptibilem. & hanc eidem ſententiam habet. 8 phyſi. cō 21. Aliqui voluerunt conciliare iſtam controuerſiam. dicentes literam cōmenti eſſe depraua tam & volunt q̄ vbi eſt Anaxa. debet ſtare Anaximander Sed iſtud non poteſt ſtare. quia eadem textus Ariſt. loquitur de Anaxa & Emped. quo differebat in generatione mundi. Præterea hoc aliter dicendum puto cum Alberto Magno ſuper 1. cœli, trac. 4. cap. vbi habet q̄ Emped & Anaxa differebant circa generationem, & corruptionem mũdi. hic quia Anaxa poſuit mundum incepiſſe per generationem, & durare ipſum corrumpi nunquam in eodem numero tetera arbitrat. Empedocles aũt dixit mundum generari & corrumpi. & eũ hoc eundem numero reuertari in magno anno, qui ſacramento Deorum confirmatus eſt, qui annus magnus erat ſpatium, quo ſuperiores orbes, & ſtellæ reuertuntur ad omnes ſimul ad principium. primum ſui motus. qđ non accidit ſm Pto eiuſdem, nec in. 10. annorum. Et ſtante iſta ſententia facile ſedari pōt contradictio in Auer. quia q̄ dicit mundum a parte poſt in infinitum permanere, verum eſt ſm unitatem ſpecificam, non ſm unitatem numeralem: q̄ vero. 1. cœli. & 8 phy dicit mundum apud Anaxa. & infinites generari, & infinites corrumpi, illud verum habet ſm unitatem numeralem.

Solutio.

1 phyſico. com. 41.

Decima quinta contra eſt in te. cō. 41. Ibi enim dicit Parmenidem poſuiſſe ignem & terram principia rerum naturalium. Huius oppoſitum inuenimus primo de Anima ter. cō 12. vbi dicit omia elementa inducem accepiſſe unt, præter terram. Et eandem ſententiam inuenimus 1. meta. ter. cō 1. & 2. 4 Hinc adit contradictionē quidam ſedare conati ſunt dicentes, q̄ per terram & ignē Parmenides intellexit calidum & frigidum, non ſubſtantias terræ vel ignis. Sed iſta ſolutio, vt mihi videt dicit totum oppoſitum illi⁹, qđ eſt in textu. nam in textu dicit. Parmenidem poſuiſſe calidum & frigidum principia materialia rerum hanc aũt appellat terram. & ignem. & ſic contradictio adhuc eſt in ſuo robore. Dicamus igitur melius q̄ nullum est naturaliter loquentium poſuit ſolam terrã eſſe principium materiale rerum, ſicut quidam poſuerũt ſolam aquam, vt Thales. miletus & quidam ſolum aerem, vt Diogenes & quidam ſolum ignē, vt Hyppaſus Metapontinus. & Heraclitus, vt dicitur in textu 1. meta. Solum aũt ponentes legem poſuerũt terram ſolam eſſe principium, ſicut Hieſiodus, qui fuit ex Antiquis theologizantibus, qui hanc opinionem mentre figurauit. Nõ tñ negauit Philoſophus, vel Cõmenta. cum aliqui Platici poſuerint terram mixtã cum aliquo alio elemento, vel cũ omnibus reliquis eſſe principium materiale. Empedocles in. poſuit quatuor elementa eſſe principia materialia omnium, & literam & amicitiam eſſe principia efficientia. ita etiam Parmenides terram cum igne poſuit principium. nõ terram ſolam. Soluto iſta colligit in Auer. 2 phy. co. 4. ad finem. vbi habet. Et dicit & quidam terram, intendebat cum aliis elementis. vt dixit Parmenides terrã & ignē nullum tñ dixit iam terram eſſe principiũ, ſimpliciter de naturaliter loquentibus.

Solutio.

Decima ſexta contradi eſt in eodem cō 41 vbi habet q̄ figura diuiditur per contraria. Hoc tñ oppoſitum te, enitur in textu cō 6. Reſpondet q̄ aliquid contrariatur figuræ dupliciter contingit, vel vere, vel ap parenter. Et primo quidẽ mõ figuræ illud eſt contrarium. & hoc verificatur dicti philoſophi. 1 cœli. 70. Secundo modo poteſt apparenter & ſm famam contrariari. Et eadem dicit Cõm. hic q̄ figura diuiditur in contraria differentia ſm famam. & in fine comment. ponit documentum dicens. Et notandum eſt q̄ hoc nomen contrarium vſitatur hic large. pro contrario & priuatione & habitu, ſiue ſit in rei veritate, ſiue ſm famam, quod contrarium, ſecundum q̄ ego credo, nos appellamus diſperatum.

Solutio.

Decima ſeptima contrad. eſt ſuper te. 41. 1 phyſico. Ariſt vbi ponit q̄ conditiones principiorum ſunt q̄ nõ fiunt ex aliis, ex hoc q̄ ſunt prima

prima: & q non fiunt ex alterutris, ex hoc q sunt contraria: & q omnia fiant ex eis. Sed obstabam, quia forma fit ex materia, & priuatio etiam. Soluitur literæ translatio Arabicæ, quæ fere omnes Latinas imitatur. Habet q Arist. ibi probat prima principia sunt cõtraria, & ex contrariis est q fiat conuersio. q prima cõtraria sint principia. & ita legunt Greci expositores. & tunc instantia nulla est, quia materia nulli est contraria, cum sit ens in potentia, sed bene est subiectum contrariorum. sed vnum cõtrariorum non potest esse subiectum alterius. Si respicitur q illæ etiam sunt conditiones principiorum, & cum materia sit principiũ adhuc argumentum stat in suo vigore. Dicendo assumptum, q forma fit ex materia, sed formarum, q materia. text. cõ. 26. & ibidem text. cõ. 27. necesse est omne, quod fit, diuisibile esse, & hoc esse hoc, & hoc hoc, dico aũt hoc materiam, illud vero formã. vnde ista forma fit, & priuatio fit ex materia, sunt vere per accidens, de quibus scientia non confyderatur, & vnde Cõm. 12. met. cõ. 18 scribit, imaginatio super creationes formarũ induxit hoíe dicere formas & ideas esse, et dixerũt, esse formarũ qđ dixit Auic. primum aũt fuit dictũ propter Platonem.

Tho. 2. cõ. 49.

Decimaoctaua contradi. est in cõm. 49. in quo dicit Cõm. q rarum & densum sunt minus vtia q̃ magnum & paruum, quia rarum & densum solum sunt in corporibus sensibilibus naturalibus, magnum aũt. & paruum comprehenduntur in corporibus naturalibus & mathematicis. Sed huius oppositum sequitur ex cõ. 84. 4 phy. vbi habetur q raritas & densitas insequuntur quantitatem, cùm quia in mathematicis sit ratio quanti, erit etiam ratio illius, quod inseparabiliter & immediate consequitur quantitatem. Solue. rarũ & densum in vna Auer. qđq. sumuntur pro qualitatibus sensibilibus consequentibus calidum & frigidum. & sic solum reperiuntur in corporibus naturalibus generabilibus, & corruptibilibus, quod addo propter tantarem, & densitatẽ existentem in corporibus cœlestibus, quæ non dicetur, vt inquit Cõm. 2. cõ. de substantia orbis, eam raritate & densitate istorum materialium. & sic locus est. cõ. hic. & 4. phy. 88. & 2. de generatione cõ. 12. Alio modo sumuntur pro dilatantia, & approximatione parũm quantitatis ad inuicem. & sic insequuntur quantitatem. & vt sic reperiuntur in mathematicis corporibus, & naturalibus indifferenter. & sic locutus est ille de raro & densõ Cõmen. 4. phys. com. 84. & 72.

Soluo.

1. physico. tex. 50.

Decimanona contradi. est super tex. 50. Arist. n. & Cõm. 1. phys. tex cõ. 50. volentes nũ merum principiorũ p̃m veritatem inuestigare, addiscunt istam rationẽ, quia in omni genere est vna cõtrarietas, substantia aũt est vnum genus vbi Cõm. dicit q. Arist probat q principia non sunt infinita, quia cùm in omni genere sit vna contrarietas & substantia sit vnum genus, cuius principia sunt quæsita, erũt substantia sit subiectum aliorum generum: necesse est vt contrarietas existens in principijs sit vna. & est contrarietas existens in substantia, medium vt tint infinita. Sed opponebam per authoritatem Philosophi. 1. de anima tex. cõ. 78. vbi Cõ. dicit in cõ. quod impossibile est substantiã elementum esse aliorũ p̃dicamentorum: principia. n. nõ substantiæ sunt nõ substantiæ. Amplius per eat etiam dictum Cõ. in alio, quia dicit substantiæ elementa inquiri. hoc aũt falsum est, quia infra tex. cõ. 97. Philosophus proponit se inuestigaturum principia cuiuslibet generationis simplicis, videlicet ita generationis, quæ est in substantia, & generationis, quæ est in accidentibus. Et ita Philosophus, si volebat inuestigare numerum principiorum, debuit eõrum contrarietatem decem prædicamentorum inuestigare, & non illam, quæ erat solum in prædicamento substantiæ. Ad hanc aũt secundam dubitationem dicit Ammonius, & etiam Alex. q contrarietas in substantia primitus est, & eius principaliter principia quærũntur, in aliis vero est secundario. vnde ens primo saluatur in substantia. & ideo prima contrarietas saluatur in primo ente. in aliis aũt secundario, tanquam in his, quæ sunt ab vno, & ad vnum. Ad contradictionem aũt respondetur, q principia substantiæ sunt numero agens, neq; finẽ, sed quia est subiectum & materia eorum. Et ad authoritatem Cõm. 1. de anima cõ. 78. vbi habet q substantia impossibile est vt sit elementũ alterius, ita impossibile est vt sit elementũ alterius, quia ens est loquendo de elemento proximo, sed fallit de elemento remoto. ista n. est determinatio Philosophi in 12. primæ philosophiæ, vbi inuestigauit vtrũ eadem sint principia oĩum prædicamentorum. & soluitur q loquendo de principijs propinquis sunt

Solutio cõ tradictionis.

sunt dicere ſi, ſed loquendo de remotis, ſunt eadem, quia principia ſubſtantiæ ſibi mo-
do ſunt principia cæterarum, vt etiam clare ſcribit ibi Cõm in cõm 11.

1 phyſico. com. 51. Vigeſima contradi. eſt in cõmen. 51. vbi dicit q ratio coegit Antiquos ad ponendũ principia eſſe contraria. Hoc tamen oppo-
ſitum dicit in text. 48 ſupra, q omnes Antiqui ſine ratione, tanquam ab ipſa veritate coacti, poſuerunt elementa, & ab ij, ita voca
ta principia eſſe contraria. Soluitur per dicta Auer cõm. 48. quia dicit Antiquos ſine ratione quocunq modo poſuiſſe principia eſſe contraria, quia ſine ratione perfecta & demonſtratiua. nam vt dicit Cõmentator ibi, inductio inducit tm̃ eos ad hoc, in qua non inducuntur omnia particularia, ſed aliquid eorum. Cõmentator cõmen. 11. quarto coeg it eos ad dicendũ principia eſſe contraria, intelligendum eſt de ratione imperfecta.

Inſtantia. Sed hic eſt dubitatio nam inductio in qua non inducuntur omnia ſingularia, eſt inductio demonſtratiua, quæ ſit in materia neceſſaria, in qua idem eſt inductum de vno inductionis, & de omnibus. Et cœli. cõm. 19 talis autem inductio eſt perfecta ratio quia non petit, licet alię inductiones ſicut patet 1 poſteriorum. cap. 11 in Auerro. Reſpondetur q̃ referi dicere inductionem in qua non inducuntur omnia ſingularia, eſſe inductionẽ imperfectam, & dicere illã eſſe rationem perfectam. Et primum quidem eſt verum, præcipue loquendo de inductione, quæ ſit in materia neceſſaria, & ſecundum quidem dictũ eſt falſum. ſicut refert dicere aliquod eſſe perfectiſſimũ animal, & illud eſſe perfectiſſimum animal, inter ſpecies enim argumentationis ſolus ſyllogiſmus eſt ratio perfecta: alię vero ſunt rationes imperfectę, & quaſi obliquatæ eius.

Soluitur. Soluitur ſecundum Diuum Thomam vnde ipſum & verba eius. Auerroes Ariſto. hic loquit ſ ſecũs ſum veritatem, & mentem proprią in multis locis ſuorum commenta in priorem cõmen. ſubſtantiarum veritate eſt materia, cuius eſſe eſt in potentia & quia id eſt vltimus, quod ſuſcipit vero propinquius, cum verum ſubſtantiæ generationis ſecundum eſſentiam datũ ab omni contrarietate, quæ ſunt minoreni cõtrarietate, & ſunt propinqui veritati indiuiſ. quæ ſunt rem & quia minor eſt contrarietas in diuiſ. q̃ in extremis, ponentes vnum pro ſubiecto rectius dixerunt, q̃ ponentes vnũ ex extremis & eadem ratione ex his vnũ ex quatuor elementis rectius dixerunt, ponẽtes illud, cuius differentię & qualitates ſunt magis occultę, q̃ quę, ponentes pro elemento illud, quod habet qualitates magis manifeſtas & quia aer eſt humidus. ideo fm veritatem ponentes aerem melius poſuerunt, q̃ qui ignem poſuerunt. Sed in primo meta. Ariſto loquitur ſm mentẽ Antiquorum, aſſerentium generationem fieri per congregationem, quia congregatio & mixtio per minima, & ſubtilia magis eſt expedita. hæc vt patet in hac prima de generatione & corruptione tex. cõm. 9 inducens hanc rationẽ aſſerentem generationẽ fieri per minima & ſubtiliſſima, ſequitur ergo, q̃ qui poſuerunt ignem conuenientius dixerunt. Et hoc videtur eſſe de mente Philoſophi in primo meta tex cõ 1. quando ait, patet enim eſſe omnium, ea quo hi primo congregatione, tale vero eſt, quod in minuſſimarum partiũ, ſubtiliſſimumq; ſit coperiens. Vnde quicunque ſtatuunt ignẽ principium maxime conuenienter hanc rationẽ dicunt. Primiſtũ modum aſſerentem generationem fieri per congregationem partium magis videntur ad hanc rationem, & fundamentum dicere ponentes ignem eſſe elementum, ea quo per congregationem partium omnia generantur, q̃ ponentes vnũ ex reliquis, quia eſt ſubtiliſſimum partium inter omnia. nõ igitur Ariſto. laudat eos abſolute, ſed dicit hoc ſequi ad rationem eorum errones. & iſta eſt melior ſolutio q̃ prima, quæ eſt beati Thomę in 1. phyſi in loco allegato. Et cum hęc ſemper ſtetiſſem, inuenio Alexandrum illo modo dicere, inquiẽtem. Hęc præfatus quærit, cur nulla ratione terra debeat aliorum elementũ eſſe, vt vulgo mortales putant, atq; adeo Hetiodus exiſtimauit, qui hanc primũ poſt chaos

1 phyſico. com. 51.

Soluitio.

Inſtantia.

Soluitio.

1 phyſico. com. 51.

Soluitio.

phyſico. tex. 54

sharos genitos esse tradit, senectus suam vul-
gi testimonio confirmans. sed fortasse de
terra dicit, nihil prouves ad modum genera-
tionis spectantes illa elementa esse tebani,
cui non terram quoque ipsam, vt homines
communiter opinantur elementum esse dicebat.
quibus dictis, redit ad id quod dixerat, ele-
mentum videri id, quod tenuissimus est par-
tibus, docetq; hinc hanc sententiam, qui pre-
ter ignem quidpiam aliud corpus elementum
esse statuebant, siue de horum quatuor nu-
mero, siue medium corpus inter ignē & aē-
rem, horum nemini recte dicere. Ecce quo
Alexander exponit illa dicta sequi ad fun-
damentum erroneum Anaxagorae, nō q;
illis assentiat Aristote. ex mente propria, &
multum fuit gaudia animus meus. inquit
enim Aristote. in text. 14. hm igitur hanc ra-
tionem, nec si quis horum aliquid praeter
ignem dicat, nec si quis aere quidem dictus
hoc ponat, aqua vero nequam, nō recte vtiq;
dicet. Vnde hm solum ignem sancti Thomas
Aristo. videtur assentire illa dicto q; videli-
cet generatio dat hm subtilitatem partium.
quod ita falsum est, quia Aristo. non assen-
tit Antiquis generationem fieri per rarum
simplicem per congregationem, immo pri-
mo de generatione & corruptione text. cō.
86 &. 89. &. 90. &. 2. de generatione. text.
cō. 42. dicit manifestum non esse per paru-
tatem paruum, licet illud congat ad illud,
quia tunc minus esset ad sensum. Et hoc re
flatur etiam Cōmen. 1. meta. commen. 16.
inquit enim. minus nō est per paruitatem
partium, sed minus vera est, vt mixta alte-
rentur, donec ex eis fiat forma media. verbi
gratia forma oxymellis, quae fit ex mixtione
mellis & aceti.

Vigesimatertia contradi. est in cō. 54. ibi
enim dicit q; contrarietas est minus sensi-
bilis in medijs, quam in extremis. ex hoc se-
qui videt q; cum terra sit extremum, aqua
autem sit medium, vt etiam hic dicitur, se-
quitur terram frigidiorem esse aqua. Et hoc
idem formari potest ratione. nam quanto
aliquid distat a motu coeli, tanto illud est
frigidius. quia, vt scribit Commentator. 2.
coeli. cōm. 94. Remotio a motu dat grauita-
tem, & quietē, & frigiditatem, sicut vici-
nitas dat leuitatem, & caliditatem & mo-
tū. modo sicut simpliciter ad simpliciter, ita
magis ad magis. & maxime ad maxime. si
remotio igitur a motu dat frigiditatem, er-
go maior maiorē, & maxima remotio ma-
ximam frigiditatem dabit. sed huiusmodi
est naturae remotio, vt patet: ergo terra est
primū frigidorū. Huius tamen oppositum
inuenitur in dictis Aristo. & Commenta. de
generatione. text. cō. 12. vbi habet terram es-
se magis siccū q; frigidū, aquam vero magis
frigidū q; humidū. ista materia est multum
difficilis solutionis. & signum difficultatis
eius est diuersitas opinantium. Aliqui pro-
peer primam rationem moti, & alias quam
plures tenuerunt terram aqua frigidiorem
esse, sicut Albert⁹ Alem. & multi sequaces.
Alij vero tenuerūt aquā esse terra frigidio-
rē propter authoritatem Philosophi allega-
tā in. 2. de generatione & propter duplicem
rationē, vnā a priori, & alia a posteriori: qua
rum quaelibet de per se innititur quintuplici
medio, vt est videre in Occhamo in dif-
ferentia. 12. Alij vero conati sunt vtranque
viam tenere, vnica distinctione conciliare
dicta istorum repugnantia. dicunt tamen
dupliciter esse frigiditatem. sicut in duplex
est caliditas, elementalis & coelestis, vt est
videre 2. de generatione animalium. cap. 1.
&. 2. cap. de substantia orbis. &. 12. meta. cō.
18. sic duplicem aiunt frigiditatem esse vnā
elementalem. & talī aquam frigidiorem in
quinto esse terra. aliam vero coelestem: &
talī terram aiunt esse frigidiorem aqua. &
hac via professus Egidius Roma. Est eam
materia ista difficilis. quia multas secū tra-
hit difficultates quarum vna est, verū quae-
libet qualitas in elementis existens sit in
summo, vel vna tantum. &, si fuerit vna tan
tum, tunquod alia sit remissa per admixtio
nem sui contrarij, nec ne. & alia quidē est,
vtrunq; vna & eadem proprietas elementa-
lis possit esse eiusdem speciei cum cōsimili
repetita in alio elemento. & tertia est. vtrum
duabus qualitatibus in summo existentibus
in elementis, adhuc magno possit fieri, vel
non. vt videtur velle Auer. 4. meteo. cō. 10.
Et videre meo Thomas de Garbo in sum-
ma sua, tractatu primo in summa de ele-
mentis quaest. secunda, multum subtiliter
prosecutus est istas difficultates, & decla-
rauit q; opiniones narratae non habent ali-
quā rationem demonstrauam ad adhęc
dū potuus vni parti q; alteri. quia siqua fuis-
set ad hoc ratio demonstratiua, probabile
est Arist. eam addiuisse: sed ex medijs tōi
innitis quandoq; videtur sequi vnum, quā-
doque videtur sequi oppositum. Et dixit q;
illud, super quo debemus inniti in hoc quę
stione, est via sensus, quia rectissimus iudex
de qualitatibus tangibilibus est sensus ta-
ctus: &, quia per tactum dicere nimus aquā
frigidiorem esse terra, ideo tenendum

Digressio de qualita tibus ele mentori.

est

est hoc hac sola via: & non propter aliquas rationes, quæ omnes solas possunt sicut patet inducens ipsum. Illud autem, quod mihi videtur dicendum in hac materia, est vnū, ꝙ dicere vnum elementum esse frigidum, aut calidum altero contingit dupliciter vno modo quantum ad gradum & intentionem formæ, alio modo quantum ad agere & posse. Ita enim primo modo aliquid esse calidius altero, non tamen secundo modo. Sicut flamma ſhuppæ est calidior intensiue ferro ignito ferrum tamen plus calefacit. & potentius ꝙ facit ipsa flamma, sicut erit sensus ostendit. Dico tunc terram, quantū ad gradum est simpliciter frigidissima, sicut & aqua. Et hoc tenuit Philosophus primo metheo. vbi dicit expresse ꝙ in nullo, & circa medium est quod grauissimum & frigidissimum & sua argumentum primum ex remotione a nobis, credo ipsum demonstrare ad ipsum sensum. Nec obstat ꝙ vna, & eadem qualitas in summo reperiatur in duobus elementis, vbi fuerit diuersis affocata qualitatib⁹. & vbi vna minus principale competat vni ꝙ alteri. Vnde teneo frigiditatē tam in aqua, ꝙ in terra esse in summo sed in aqua est hæc inditas continuēda, in terra vero secundū aquæ esse principaliter cōperat ꝙ terra est vbi fundamentum: quia sine fundamentum Philosophi ab vno inquantum vnū immediate non prouenit nisi vnū. Et ideo probabile est, ꝙ si ambæ qualitates in summo reperiuntur in vno elemento, tamen penes naturā vna illarum consequit formam elementi, ꝙ altera. vnde cum ignis sit formalissimum elementorum, consentientissimum videtur ꝙ formalissima qualitas penes ipsum naturam sibi cōperat. Et, quia caliditas formalior est siccitate, hinc est ꝙ, ignē calidū & siccū existentē, dicim⁹ ignē plus esse calidū, ꝙ siccū, & ita discurrendo per alia dicas consequenter. Si vero quæras, vtrū aqua sit frigidior terra secundo modo, quia magis infrigidat, & per consequens magis infrigidare, hoc patet ad sensum. & qui de hoc dubitat sensui indiget. & sic possunt dicta ista exponi.

11. Et licet posito ista contradicat Auer. 4. meteo. cō. 10. vbi videtur dicere duas qualitates in fine non posse reperiri in vno, & eodē elemento, quia tunc non posset ex elementis contrarijs in ambabus qualitatibus fieri aliquod nec possent adinuicem misceri. & separari, illud tñ non multū mouet: tū quia authoritas eius in illo libro, nō multum cōstare tenetur: quia ibidem primo me teororū possunt dari epocicles, & excentricos, quos tñ destruit inhanicus in. 3. cœli: tū etiā, quia si ratio illa aliquid cogit, sequeretur ꝙ ignis & aqua nunquam possent agere naturaliter, cum actio sit mentio contrarietatis ignis ergo per caliditatem aget in frigiditatem aquæ. & cum ambæ istæ sint in summo, sequitur ignem ꝙ non erit actiuus. Nec valet si dicat ꝙ reactio non fit per eadem qualitates, quia tūc sequeretur ꝙ quodlibet elementū non posset in aliud immediate conuerti contra Philosophū. 2. de generatione. Quia tunc ignis conuerteretur in aerem in ignis patiens ab aere per humiditatem, & aer agens reagent si per siccitatem habeo intentum, ꝙ reactio ne per eadem qualitates, si per caliditatem, hoc non potest stare, quia actio est mentio contrarietatis. modo caliditas non contrariatur humiditati, sed frigiditati. Nec valet, si dicatur reactionem non posse fieri in elementis habentibus symbolum, sicut quidam dicunt, quia illud est contra Philosophum primo de generatione in multis locis, vbi dicit ꝙ quæcūq; contrarietatem habentia communicant in materia, in agendo reparantur. Et ista etiam est mens Alexandri, & Iohan. Grammatici in primo de generatione. & in secundo, præcipue super expositione rei cū. 8. vbi expresse ponit reactionem per eadem qualitates cū actio sit mentio contrarietatis: licet expresse Philosophus dicit. Ité tunc sequeretur ꝙ in habentibus symbolum non esset facultas transiua, sicut patet discurrenti. Si igitur cōm intellegat ambas qualitates in elemento simplici non esse in fine, & in summo quantū ad gradū, sed vna sit in summo, & alia sit remissa, non sunt cum ipso. nam in habentibus contrarium remissio sit per admixtionem contrarij, iuxta illud Philosophi, illud est albū⁹, qđ est nigro imperceptibiliter. Et ideo sequeretur ꝙ elemēta nō essent simplicia. Et hoc est qđ ante nos tenuit præcipuus expositorum Antiquorū Alexander super commēto suo in primo metheo. Inquit enim, magis quidem aqua frigida ꝙ terra sed nō mistura caliditatem terra est min⁹ frigida ꝙ aqua. & magis est terra sicca ꝙ ignis: sed nō ignis mistura humiditatem est manus sicca. & magis quidē calidus ignis ꝙ aer: sed nō mistura frigiditatis aer min⁹ calidus quām ignis. & aer magis quidem humidꝰ quāmi aqua: sed non solida alicuius mistura aqua min⁹ humida ꝙ aer. non. a. vsq; absqued simplicium corpori esset. hæc ille ad litterā. Pōt etiam illud alia rōne fulciri. quia, si qualitas altera esset penitus suo contrario, tūc Arist.

in combinationibus quarum qualitatum primarum non ſufficienter obſeruabiles naturam quarumcunq; elementorum dicit enim q̃ calefaciat & ſiccitas cõmunicet ignẽ ei q̃ ſit ſubtilis aliquam humiditatem ſiccitati ignis commiſcẽs, vnde. &c. Ille memoratus & hoc videtur ſenſiſſe eius Commentator in 1. de cœli cõmen. 4 — Sic autem authoritates Commentatoris mediantes quantum ad poſſe. Iſtud q̃ vnum elementum non habet ſimplicem ſimplex ſuum qualitatem, ſicut vult Philoſophus ſententia 2. de generatione text. cõmen. 4 &. mixtum non ita, quando aliarum dominatur ſuper aliarum, neque quilibet habent equalitem potentiam. Si enim poſſibile aliarum fuerit metaphoricè dominari, contingit eam dominari & generatio dominatis &. 2. equales fuerint potentie, nunc non fiet alterabile, ſicut declaratum eſt in. 4. me teoro. Iuppiter in ſi commen. 10. ſuperius allegato. &. cum potentia alterius fuerit dominata dominio non dominatus ſimpliciter, quare aboleat ea ens ab quod medium, ſed tamen declinat ad partem dominatis. hanc Cõmentator. Patet igitur exponendo Auer. per Auerroem, q̃ elementa non habent ambas qualitates in ſumma quantum ad gradum, ita q̃ vna ſit in ſummo, & alia ſit remiſſa per totum contrarii, ſicut cõmunitur ab poſteriores expoſuerunt: ſed hoc intelligitur quantum ad potentiam agendi: ſicut ſæpiùs ſæpiùs declaratum eſt verbis allegatis. Et hoc verificatur dicto Philoſophi, quia

Solutio cõtradictionis.

adinuicem videntur adueſſa. q̃d. n. dicit per hoc meteorotum terram eſſe frigidiſſimã, hoc eſt verum quantum ad gradum, quia non eſt terra frigidior calidum permixta, vt bene dixit Alexander. quãdo vero dixit. 2. de generatione. 31 aquam eſſe magis frigidã q̃ humidã, & terram magis ſiccã q̃ frigidam, hoc intelligitur quantum ad poſſe. quia plus poteſt infrigidare aqua q̃ terra: ſicut ſenſus demonſtrat. Aut aliter poteſt dici q̃ Philoſophus ibi nõ comparat vnum elementum alteri in eadem qualitate, ita q̃ velit aquam eſſe terra frigidiorem: hoc enim nõ dicitur in littera: ſed ibi comparantur duæ qualitates ad vnum, & idem elementum, & quia ab vno inæquantum vnum, non prouenit immediate noſti vnũ, propter hoc dicuntur ignem per prius ſibi determinare calidatem q̃ ſiccitatẽ, & aerem per prius humiditatem q̃ caliditatem. cùm hoc ſit ſtatim ignis q̃ aeris calidatem ſummam eſſe. nulla enim in hoc eſt contradictio, q̃ ea ſit qualitas in ſummo poſſit repetiri in duobus ſubiectis facie differẽtibus, ſicut patet. Ad contradictionem igitur formaliter reſpondendum dicimus q̃ quando dicit Commentator q̃ contrarietas eſt magis ſenſibilis in extremis q̃ in medio: illud habet veritatem de medijs per comparationem ex extremis, nõ autem habet locum de medijs per comparationem. aqua autem eſt medium inter terram & ignem ſecundo modo. Quod ſi dicatur q̃ Commentator, & Philoſophus loquuntur de medijs per comparationẽ, quia laudabiliora ignis poſſerunt aer & eſſe inferiora, vel aliquam, potius q̃ dico, qui poſſet reprehendere ignem vel terram. Reſpondetur, q̃ Philoſophus loquitur ibi per opinionem Antiquorum, qui credebant aquam ex quo eſt medium per totum, & etiam per comparationem inter elementa, ſicut refert Cõmen. 4. cœli, cõmen. 28. q̃ habetur manus ſenſibiles qualitates q̃ terra vel ignis. quod tamen non eſt verum, maxime loquendo de aqua, vt cõi patuit terræ in qualitatibus alteratiuis, ſicut eſt frigiditas & humiditas. nulli enim dubium eſt q̃ frigiditas aquæ eſt magis ſenſibilis q̃ frigiditas terræ. Si vero intelligatur propoſitio Commen etiam in iſtis mediis per totum & comparationem, dicimus contrarietatem in mediis talibus eſſe minus ſenſibilem q̃ ſit contrarietas in extremis, verum eſt quantũ ad qualitates locales inter motiuas. quia terra eſt grauis ſimpliciter, aqua autem eſt grauis in reſpectu humiditatis aer eſt leuis in reſpectu, ſed ignis eſt leuis ſimpliciter. quo audito qualitates alteratiuis non creuit illa propoſitione eſſe vniuerſaliter verã in talibus mediis, non per cõpoſitionẽ ex tremorum reſultantibus, licet quandoque verificari poſſit. licet caliditas ignis eſt magis ſenſibilis q̃ caliditas aeris. ſed q̃ vniuerſaliter verificetur hoc non videtur. Et per hoc patet ad authoritatem Philoſophi & Cõmentatoris hoc. Sed ad authoritatem eius. 2. de generatione iam dictam eſt. Iſta ſunt, quæ tenuimus in hac materia quæ licet noua videantur, forte tamen ſunt falſa antiqua, ſicut poteris intueri. Non me latet concordia Modernorũ dicentiũ aquã frigidiorẽ terra quantũ ad gradũ, terram autem frigidiorem quantum ad formam: quia multumodo formæ ſequuntur multitudinẽ materiæ. ita primũ dictũ eorũ non credo verũ eſſe, quia non video quo poſſet teneri ſimplicitas in elementis cũ remiſſione alterius qualitatis per admixtionẽ cũ ſuocõtrario. Et ita magnifice dñe Marce ipſum, ſuffitiat mihi exercitare per hoc conſyderatibus, ſuffitiat mihi exercitare

intel-

intellectum esse in istis. ea autem homines ingenui sui, & solertia poterit facile verissima inuenire.

1 physico. c. 2. m. 56.

Vigerimaquarta contradi est in eodem cō. 56. Quia ibi dicit q̄ subiectum est in potentia ad vtrūque extremū. Horum ibi opponitur dicere velle ista in cō. 2. 1. phy. sic.

Solutio. Ad hoc est dicendū distinguendo de duplici in subiecto primo, & secundo. sicut ipsemet distinguit in cō illo 2. 1. Et loquendo de primo subiecto, quod vnum appellat primam materiā q̄ subiectū, vt illarum dicit, tale est in potentia pura vtrunq; extremum. & tale subiectū cōmodissime cōtra medium in hoc cō. 56. Sed loquendo de secundo subiecto, qd vere subiectū dicit, tale non est in pura potentia vtrunq; extremorum: quia tale est in actu, aut modo medio inter actū & potentiam. Dicit autem notabiliter primū subiectū, quod est in pura potentia vtrūq; extremū: rectius dici materiam q̄ subiectum. & per oppositū secundum subiectum rectius appellari subiectum q̄ materiā. Et ista fuit sententia Philosophi ad principium primo eorum verbo deducit. Acta super illo verbo, quare accidentium circa ipsum ignem oui dem & terrā, & cōgnata sua, vt in materiæ specie, oportet putare eorū, quę habent subiectum. & patiens appellamus hoc modo. Et ista erat sententia luculentissimi Themistij in paraphrasi super 1. phys. in digressione, quā facit de potentia materiæ, & eius prima tione. Nomē materiæ cū potentia & prima tione est. dicit. n. materia esse rerum, quæ nondum orta aut fa ctæ sunt. Vnde, si considerentur materiam, vt est remota forma, hæc materia recte dicit sed cum accompanyeo subiecto, vt sic cum priuatione non est. vnde materia, ex qua generatur homo, antequā hominis formam recipiat mare non recte nūcupatur, sed vbi forma hominis est assecta, non amplius vt sic materia dicitur, sed subiectum. Vnde authoritate Poeti materia qualitatibus informata nō amplius materia remanet. nam firma informata est, & speciebus omnibus caret sed adhibitis qualitatibus materia abit in subiectū. Et propter hoc dixit ens Auer. imitando istā sententiā in 2. ca. de substantiis & materia. cō. 12. q̄ certum rectius dicitur subiectū q̄ materia. quia videbat in cœlo non esse materiā, quę sit in potentia pura vtrūque extremum. sicut sonat ratio materiæ nec est ibi priuatio formæ substantialis, ad quam sit in potentia: quæ priuatio importatur per nomen materiæ ex sententia Themistij, sed quia semper est acta sub sua forma. ideo rectius dicit subiectū, q̄ materia. Accedat ad hoc, quia materia ecclam est ex quo fit aliquid non differens. 2. phys. 17. Sed quia subiectum non educitur de potentia materiæ, cū in actu ista forma educatur ex ea, & bene, cōuenit illum subiectum, q̄ materiam dicere.

Vigerimaquinta contradicit est in eodem cō. Quia ibi ponens differentiā inter subiectum & medium dicit q̄ medium est vt subiectum, non pura potentia. Horum ibi opponitur reperio in dictis eius in meis cō. 2. 1. loquens de colonibus rationibus quę non debent aliquas dicere q̄ alij colores opponuntur ex albo & nigro. ibi nigrū est privatio albi, sicut obiectum est priuatio lucis. Ad hoc conferuimus de ere luminis. opinio fuit autem illa Auer. quæ dicit q̄ medium ponunt ex extremis, distinguendo de subiecto medio. sicut q̄rimus distinguit extra cō. 2. Quoddam. n. est medium per cōpositionē inter grauitatem & terram. quoddam per separationē inter grauitatem & aerem est medium per compositionem inter grauitatem & aerem. & quoddam simpliciter. nam respectu ignis grauitas est, respectu aquæ & terræ est leuis. proportionibus autem diuersis aerem esse compositum ex grauitate & leuitate. & ideo de talibus medijs dependo, extrema nō fiunt in actu per mixtionem vel extremis medijs. sed sunt quantū ad denominationē quæ in cōpositis talia media in comparatione vnius extremi sunt. ibi denominationē a extremis. Aliud est medium per realē cōpositionem ex extremis. & de talibus verificatur dicta Auerroi. & 2. cō. cō. 60. & 61. & 62. mera. 2. vbi adducens rationes demonstratiuas, ex hoc q̄ mixtiones componuntur ex punctis extremis, aliter non esset mixtio. & in coloribus medijs sunt colores extremi formaliter, in quibus refractis & illa est indubitata sententia. Cōm in hoc quicquid dicat Burleus in hoc, & quidā iuniores, qui nouum phantasias imponunt Auer. Et tunc ad authoritatem Auer. in oppositum dico, q̄ nolunt dicere q̄ colores medij non componantur ex albo & nigro absolute. sicut male intellexit Burlei, & sequaces. Sed non cōponunt, tanquā ex duobus principijs eque perfectis mensurantibus suum esse. Et hoc volunt dicere ibi Philosophus & Cōm quia ibi volunt ostendere q̄ in omni genere est deuenire ad vnum primum, quod est mensura & mensura omnium, quæ sunt in illo genere. & ita in genere colorum est color albus, qui est mensura omnium aliorum colorum. Et, quia aliquis posset dicere q̄ cum colore

colores medij fiat eclipsis ex ambobus extremis, albo & nigro, posset aliquis opinari, tam albedo q̃ nigredo est mixtura aliorum, & ita nõ esset unum primum merũ respectu eorum. Et Porta opinat. & Comm. videtur istam obiectionem excludunt eã, dicentes q̃ hoc non esset dicendum, quia nigredo est, quando adest, licet tenebra est privatio lucis modo ratio mensurandi competit habenti non privationem, iuxta illud Philosophi de anima. Rectũ ipsum, & obliquum cognoscit. Et q̃ ista fuerit mens Auerr. ostenditur verbis suæ sequelæ, quia vbi dixit q̃ nõ debet aliquis dicere q̃ alij colores cõponantur ex albo & nigro, q̃m nigrum est privatio albi, licet obscuritas é privatio lucis, ita tamen subdit, ergo in coloribus nõ est primum & mensura, nisi unum. Bene igitur dicimus g̃ colores medios non cõponi ex extremis, tanquam ex duabus mensuratis, tamen absolute sunt incompositi, quoad esse.

Vigesima sexta contradi. est in cõ. 60. vbi dicit, quod quod vere generat, est materia. Hic tamen videtur dicere ipse infra cõ. 74. & 75. & 76. & 84. vbi habet q̃ vere generatũ est cõpositũ, & materia & forma generãtur, & accidũ. Nisi esset q̃ aliquid vere generatũ est compositũ, subiectũ, & terminati ad ipsum. Et in ipsa ratione vere dicit, quod, primum, videlicet est fundamentum deferens generationem. nam, cum motus sit vere in mobili non in motore, nec in forma, quæ acquiritur, vt accidens in subiecto, ideo motus debet denominari a motu. vnde cõ. 59. post cõ. Cum motus est aliud ab eo ad quod est motus & est forma, manifestum est, q̃ motus est in moto, non in illo, ad quẽ est motus, & est forma sicut igit̃ passio vere denominat passum, sic motus vere denominat mobile & ideo, cum materia sit vere subiectum generationis, ideo verissime dicitur generari. Aliud modo aliquid dicitur generari terminative quia videlicet tale accidens esse per generationem. & modus iste est famosior. & de isto locutus fuit Philosophus in metaphysica. text. cõ. 27. & 32. vbi dicit q̃ illud quod fit, oportet q̃ sit diuisibile semper. & quod non sit ens, nec substans sed ens secundum quid. Et Cõmentator cõ. 32. subdit dicit q̃ agens facit ex alio aliud, non aliud in alio, facit. n. ex materia formatũ. non materia formã. Et sic istum modum veritatis dicti suum q̃ compositũ vere & per se generatur materia aut & forma per accidens. primus igit̃ modus est verior, & secundus est famosior.

Valeant igitur qui dicunt q̃ materia non põt dici aliquo modo generari. dicunt. n. q̃ ista distinctio posita nunquã inuenta est in Aristo. nec in Auer. Sed videant ista quæso præsens cõ. 60. 1. phy. & inuenient q̃ omne generatum semper indiget aliquo subiecto, & est illud, quod in rei veritate dicitur generari, & interpone, in quo generatio in actu. generandi. n. complectum fuit generatum, & non est in actu. generatio igitur, sm q̃ est motus, necessario habet subiectũ, & est illud, quod dicitur fieri in actu. hęc ille formaliter. Et in eodem cõmen. parum infra dicit. Recipiens formã hominis est illud, qđ in rei veritate dicit generari, illud in quo inuenit iste motus. & reddens causam subiecti motus. n. debet esse in subiecto, sicut diximus. Recte igit̃ diximus nos q̃ primus modus est verior, & secundus est famosior. & hoc prouenit ꝓpter latentiã materiæ, quæ est subiectũ generationis. Et ideo prouenit q̃ subiectum generationis modo denominatur generari secundum famositatem, licet vere ge nerari modo expolito.

Vigesima septima contradi est in eodem cõm. in paucis verbis. Primo. n. dicit quod à veritate nunquam est impedimentum, sed impedimentum semper est à falsitate. Sed parum infra dicit, q̃ qui prius audiuit leges, & postea Philosophiam, habet recipere veritatem, quia qui habet consuetudinẽ audiendi falsum, aptus est vt impediatur à veritate. Solui. sed mo eo sic intelligit, q̃ impedimentum, & malum semper est à falso, nunquam à vero, quia bonum intellectus est veritas, & falsitas est malum eius, & imperfectio, vnde hoc declarat exemplum eius. nã ille, qui consuevit comedere panem, qui est cibus ẽperatus, & conueniens, semper nutritur eo, & nunquam impeditur, quin eo nutriatur, sic veritas semper perficit intellectum. per oppositum, qui nutritur cibo nõ conueniente naturæ poterit impediri ab eo vt non nutriatur sic est de assuetis sermonibus falsis, quod isti non perficiuntur. Aut aliter. duplex est impedimentum, quoddã, quod arrestatur malo, & sic veritas non impedit: quoddam vero, quod est mali destructiũ, & sic, veritas est impedimentum mendacij, quia destruit illud. & sic patet concordia

1. physicorum. com. 60.

Vigesimaoctaua contradi. est in cõm. eodem. Auer. dicit q̃ in legibus non est verũ, neque falsum. Sed hoc videtur impossibile. nam omnis oratio & opinio, quæ significat, aut opinatur aliter q̃ est, est falsa: & si significat,

Solutio.

1. physicorum. com. 60.

significat, aut opinamur, sicut est, est vera ex præd. a memoria in cap. de substantia. Nisi esset quod dictum est hic intelligendum, q. operationes legum non sunt iustæ, ipsæ vero, neque simpliciter falsæ, quas famosum non putarit esse ex toto falsum. vnde Alex. dicit in libro de Fato, q. huiusmodi opiniones, quæ fuere famosæ apud ods gentes, & sunt etiã apud ods, fuisse nobis necessarias habitæ. Pro hoc vide verba eius in hac solutione 2. quæstio. an. 1. de anima, cõ. 3. vbi scribit q. ista in tempore apparuit a remoto animam esse immortalem. sicut elle. Sum speculationum. & quibusdam interpositis subdit. Et vtilitas in tanto animæ est pars vera in propositionibus probabilibus, quæ dicunt animam esse vtique, & esse immortalem & mortalem. probabilia. n. impossibile est vt sint falsa simpliciter. & hoc apologizaverunt Antiqui. & in repræsentatione illius conturbati ordinem legis intelligunt aliter in ista de lege tua fallit an eam hoc de lege nostra, quia tradita est ab illis, qui est inhabilis veritati. hoc etiam intelligitur dictum Philosophi de legibus suo tempore latis, de quibus inquit in 2. meta. tex. cõ. 14. quantum vim habeat consuetudo legem offendunt. in qu bus fabulosa & puerilia plus possunt propter consuetudinem. q. si cognoscerem? ea. Dicit etiam Cõm. q. plures opiniones fuerunt Deum. Deum. ponuntur in legibus non ad essendi, sed ad inquirendum bonitatem. Et causa in hoc est, quia hominum complementum, non completur nisi per congregationem. & cõgregato per bonitatem. esse ergo bona est necessarium, & non est necessarium eos scire veritatem. ita etiam scribit Philosophus in 12. meta. in tex. cõ. 10. multa tam addicta sunt fabulosæ ad persuasionem multorum, & ad opportunitatem multorum ad leges & consensus. Vnde Themistius in primo de anima. cap. 2. scribit q. Pythagoras fabulosè communicebatur transmigrationem animarum in corpora indifferenter, nam ad canem aliquem vsum. Vnde Vergilius, Primus in orbe Deos timor fecit. Sapientes etiam vt inquit Plato in Dialogo de morte, vt vulgus inhiberetur, persuaserunt supplicia esse post mortem animarum in alia vita. & etiam Mahumeth observantibus legem promisit mel & lac. Quæcunque sit de aliis, lex Christi vera est, & pro veritate mortuum esse fatemur, & vere resurrecturi sic, qui indicabit in veritate omnem creaturã rationabilem.

1. phy. 6. tex. 62.

Vigesimanona contrad. est in tex. 62. Aristi. distinguit duplicem generationem q. in simpliciter dictam, quæ est substantiæ. & 2. secundum quid, quæ est accidentis. sed huius oppositum ignorat in. 1. meta. 2. tex. cõm. 16. vbi dicitur, q. generationes sunt nisi in substantijs. nõ in accidentibus. Solutur. Aristi. & Cõm. loquuntur de Antiquos ponentes vnum esse ens in. Parmenides nã non vere ipsum ante esse ens, qd erat in esse substantiæ. nisi secundum q. accedebat nõ posse esse tantum. tunc plura esse ens. & sunt aperte ignari sequit q. cum nullum sit ens nisi substantia, omnis generatio erit in substantia. non in accidentibus. Ad hominem quod est sermo eius, non q. ipse hoc videat.

Trigesimasecunda contrad. est in cõ. 62. vbi dicitur videtur generationem successive heri. quia a. q. partes oppositi successive recedunt a subiecto. & hunc in ipso partes generationis. & similiter est in substantia. in spermate. in apud generationem hominis non cessant partes spermatis recedere. & partes hominis. donec forma humana perficiatur. et hoc. si forma hominis esset partibilis. Et huius tã oppositum reperitur in dicta sua super 8 phy. cõ. 1. vbi vult generationem heri subito. & q. non est motus. sed bonus motus. Debes scire ex sententia Auer. q. generatio sumitur dupliciter. primo pro aggregato ex alteratione præuia. & ex subito proueniente forma. aliquando pro subito proueniente forma tantum. illa dat. subito contingitur cõ. 19. 6. phy. li. Videtur tamen Auer. innuisse omnem formam materialem esse tam esse ad subsectã extensionem. sicut potest videri ab ipso primo cap. de substantia orbis. Videtur notare debes Auer. potuisse maximas naturalis in rebus naturalibus. da tur. n. minima caro. 1. phy. 8. & alibi saepe. Dubium tñ arduum est, an de intentione Auer. in formis materialibus. & remissibilibus. sicut sunt formæ elementorum. sit dare minimum. sicut est dare maximum. sicut est verum in qualitatibus habentib? contrarium. sit dare minimum ex parte formæ. Et in hoc est magna discordia apud viros magnos. Aliqui voluerunt dari minimum ignem genitum. ita q. voluit generationem elementi heri isto modo. imaginantur q. primo inducitur minimum ignis in materia. sed post illud minimum imaginantur generationem elementi heri successive per partem ante partem in infinitum. vnde isti consequenter dicunt q. etiam in qualitatibus elementorum est dare maximam quantitatem,

titatem, cui respondeans minimū alteratū esse, minimum gradibile de forma elementi. & quia post illud minimū qualitas per partem ante partem generat, & sit, ita dicunt de forma elementi post minimum gradibile sui fit per partē ante partē in infinitū. Alij vero magnæ authoritatis viri tenent de intentione Auer formas elementorū, cùm illæ indūbiles sint & remissibiles, hm ipsum ad intensionem & remissionem suorū accidentium intendi & remitti, & tales probabiliter videre meo tenent non dari minimū ex parte formæ in talibus. & consequenter tenent q̄ in qualitatibus ipsorum elementorum non est dare minima, immo tales qualitates inducuntur per partem ante partem in infinitum. & ratio est ista, quia tales qualitates habent contrariū vbi aūt contraria ibi resistentia: vbi aūt resistentia ibi de necessitate successio, sicut patet in 4. phy. sic. cōm. 71. & ita, si debet induci minimus gradus caloris cum tal⁹ contrariū habeat, quo in instanti inducetur non video. & in veritate istud argumentum apud me est satis efficax pro ista via. & multi, qui oppositam partem tenuerunt, non potuerunt euadere ab hoc argumento sine incursu in grauiora inconuenientia. Et ideo probabilius videtur nobis tenere viā istam, ad quā pauciora inconuenientia sequuntur, iuxta illud Cōm. 2. cœli. cō. 1. ex sententia Alexā. sustentans sumus super sermonibus istius viri, quia inuenimus eos magis remotos à contradictione. Vnde dicimus non dari minimam qualitatē, loquendo de qualitatib⁹ habentibus contrarium. & licet non detur propter rationem dictam minima qualitas tā bene tenemus dari minimum alteratū, quia in talibus datur bene minimum quo ad subiectum, non tñ quantum ad formā.

In motu datur minimū, quo ad subiectum, nō autem vltimū adhuc dans.

Et si adducatur authoritas Cōm. in. 8. phy. cō. 25. vbi dicit q̄ in omni motu est dare primum: & per consequens in motu alterationis est dare primum, & ita dabit minima qualitas. Ad hoc dicimus q̄ bene in omni motu est dare primū, verū est quantum ad subiectū, non aūt vlt hoc est verū quantum ad formā. & ita dicimus q̄ in motu alterationis est dare primum alteratū, non primam qualitatē per alterationem inductā. & per istam glosam soluuntur oēs authoritates, in quibus Cōm. videt ponere minimū in talibus formis, quæ variē & ferè infinitæ sunt. Loquendo aūt de formis materialib⁹ mixtorum, quia illæ sunt veræ substantiæ, & non intenduntur, neq; remittuntur, tales acquiruntur paruibiliter. sed ista paruibilitas, & successio non habet attendi sic, q̄ continue per partē ante partē in infinitū acquirantur, sed acquiruntur per minima. prius enim disponit materia qualitatiue, & quantitatiue, & deinde introducit vnū minimū formæ in primo non esse formæ præcedentis. & hic de secundo minimo dicendū est. & sic intelligit dictū Auer. hic dicentis, q̄ non cessant partes spermatis per partes. a. sperm atis, & hoīs intelligit ipse minima, q̄ successiue. s. vnū post aliud inducunt, non successiue, quia continue. His igitur stantibus, respondet soluendo contradictionem, q̄ loquendo de generatione simplicium, tales fit successiue ad modum declaratum ex hoc tñ non sequet ghatione illam esse motum quia est fallacia consequentis. quia vltra diuisibilitatē formæ requiritur q̄ subiectum motus sit ens in actu, ad hoc q̄ sit vere motus. Vnde et iam Lincolniensis. t. post. no. in fine illius capituli. Si autem est idem syllogistica interrogatio. super isto exēplo Philosophi dicētis igné generari in multiplicata analogia, dicit q̄ in simplicibus forma generata indiuit partem materiæ post partem successiue. quia pars generanti propinquior citius præparat ad receptionem formæ substantialis: vnde prius recipit eam q̄ pars remotior. sed inquit q̄, cùm pars alia quæ recipit formam substantialē, non vltra recipit intensionē in prima forma recepta. sed, si forma accidentalis fuerit recepta in aliquo, pōt intendi successiue, vsq; ad summum calorē & erit alteratio successiua, & per diuersitatem, & diuisibilitatē caloris, & etiam propter receptionē partis ei⁹ post partem in parte sua, & hanc successionem, q̄ est per diuersitatē vel diuisibilitatē formę recepta, non habet generationē, tñ ghatio recepta, non habet generationē, q̄ est per substantiæ bene habet successionē, q̄ est per diuisibilitatē materiæ recipitis formā substantialē in parte sua post partē. Et p̄ ista dicta Lincolniēsis voluerunt aliqui cōcordare quo generatio sit successiua, & quo successiue caret. Sed iudicio meo istud non pōt stare quantum ad oia. Nam fm Auer. in forma simplicium pōt esse successio in forma rec. pta. quia ipse tenet q̄ formæ elementorum intenduntur, & remittuntur. & ideo rum intenduntur difficultas qualiter generatiuo formæ elemēti ab alteratione distinguatur, cùm vtrobiq; sit vtraq; successio, maxime fm secundam viam. Et propter hoc dicimus q̄ differentia est ex parte subiecti, & ex parte termini, quia subiectum ghationis

est ens in potentia alternationis vere subiectum est ens in actu. Similiter terminus vario est subditineus, aut modo loquendi Cõmen. id. quod est medium inter subditineum, & accidens, alterius vero terminus est qualitas. si igitur generatio formaetur pro aggregato ex alteratione praevia, & subiecto proueniente formae in forma mixtorum, successivo est quaestum ad alterationem, sed generatio pro subiecto proueniente formae in calidum fit subiecto: sicut patet per Cõmen. 6. physic. 9. de carne in simplicibus autem ducas cõsequentiam iuxta alteram duarum viarum, quarum prima communior. & secunda veniet: vt mihi datur cernere.

1. physico. tex. 69.

Tertia conclusio. Tertia conclusio est in text. 69. Aristo. n. & Cõm. asserunt materiam esse ens in se, & Cõm. asserit in cõm. 9. non posse intelligi per se. Sed obiectum per text. 14. decimi primae philosophiae, vis scribere 9. materia negatione cognoscitur. Amplius si verum esset q materia per se intelligi non posset, sed intelligi esse in comparatione, sequeretur q materia esset per se in capitulo relationis, quod abhorret Aristo locans ipsam in praedicamento subditineum, vt patet in. 2. de anima. text. Cõmen. 2. & tunc relatio esset in subditineum materiae: quod etiam ipse Cõm. abhorret in 1. phy cõm. 70 & in. 1. cap. de subditineum ordine. Deinde non quod duplex est cognitio materiae. Una est, quam vendimur ex nostra prima cognitione naturali. & ista est prima quo ad nos, & pertinet ad naturalem. & de hac verum est q cognoscitur semper per analogiam, & comparationem ad formã, aut ad habens formam & sic intelligitur sermo eius hic. & sic materia dicitur relative ad formam, vt à Naturali concipitur. Et propter hoc Aristote. in 1. phy. text. Cõm. 16. dixit q materia dicitur relative ad formã. Alia est cognitio à priori de materia. & ista pertinet ad Dunsium. vnde. cùm scientia Dunsi ordine doctrinae sit vltima, vt asserit Cõmen. in. 7. me ta. cõmẽt. 39. & Auicen. in principio suae primae Philosophiae, postquã Dunsus praesupposuit esse materiae insertis garum per transmutationem substantiali ab ipso naturali, vt vult Cõm. 1. phy. cõ. vlti. contra Auer. deinde ipse cognoscit ipsam per negationem, & cognoscit ipsam a priori inquantum ens, & inquantã substantia, immo enti inquantũ ens in potentia, quia potentia & actus sunt de differentijs entis. Et ista est sententia lucidissimi Themistij in 3. phy. in digressione de positu & privatione materiae. & est sententia Alex. quam est infrascriptus diffuse Cõm. in 1. primae philosophiae in cõmen. 14.

Solutio.

Tertia conclusio secunda cõradi est in cõ. 6. primi phy. ubi n dicit q primũ principium in hoc genere nõ potuit scire in hac forma: hoc primum subiectũ, per primũ adiectum quod intelligit primã formam, quae Deus est. Huius th opposituin reperit cõ. vlti in hoc 1. & cõ. 5. 6. phy si vis habes contra Auic. haec verba. Et quod exaltamus nos Aut. q Dunsus debet demonstrare primum principiũ esse est falsum. Et accedit ad hoc q primũ subiectum fuit scitum in scientia Naturali demonstratione signi: sed subditineum separatum ipsum, & per consequens prima forma, quae est primũ principiũ in scientia Naturali, demonstrantur demonstratione signi. ergo primum principiũ potest scitum in hac scientia, sicut potest scitum primum subiectũ. cuius oppositum ipse dicit. Et ad hoc aliqui de nouo incipientes philosophari dicerunt de inuentione Auerr. Metaphysicum posse demonstrare subditineum separatum esse demonstratione signi sed dixerunt q aliquo modo q tu meorum naturale. Naturalis demonstratione signi in. 8. phy. probat primum motorem esse sed Dunsus in. 12. meta. demonstrat primam formam esse, quae est idem re cum primo motore. Et confirmant hoc authoritate Cõm. 12. meta. cõ. 3. &. 6. &. 3 meta cõ. 3 Sed istud est dictum eorum, & nullo modo potest stare quod dicit. Et ratio est ista, quia sm Auer. 1 phy. cõ. vlti. & 2. phy cõm. 22. &. 24. nulla scientia, siue vniuersalis fuerit, siue particularis, demonstrat suum subiectum esse aliquo genere demonstrationis. Et ratio est, quia vt ipse dicit subiectũ in qualibet scientia supponitur tanquam notum vel quia ipsum ille se est notũ vel quia assumit ex alia scientia tanquam notum. tunc sic, prima forma. vt prima forma, est subiectum in Metaphysica, modo loquendo Auer. de subiecto, siue sit adaequatum siue principalior pars subiectus: ergo primam formam esse, vt sit dictum non potest demonstrare. Et ideo aliter nobis videtur esse dicere, repetendo ea, q diximus à principio q de duabus prima causis considerat Naturalis, s. de primo motore, & de prima materia. de prima aut forma. & de primo fine considerat Dunsus. Nam vt scribit Cõm. 7. meta. cõ. 9. in Naturali philosophia potuit cognosci prima materia. non aũt prima forma. & ratio est ista, quia ex transmutatione substantiali, quae est

est actio materiæ, vt ipse dicit, materia omnium materialium scire possit, vtpote ex medio communi, in quo omnia ista inferiora communicant participatione materiæ, sed formæ rerum naturalium, quæ plures sunt, & non habent vnam actionem communem, ideo non possit Naturalis ex actionibus formarum in scientia Naturali demittere primã formã esse, cõsyderando actionem formæ, inducti ad primã formã, est cõsyderatio de forma, vt est subiecta. Naturalis autem non sic consyderat. Et forte ista verba male intellecta fuerunt causa illius opinionis adductæ. Sed aduerte quod Dominus bene declarat primum principium, quòd sit forma & finis omnium entium: tamen hoc est, postquam accepit pro constanti a Naturali Philosopho, q̃ motus æternam substantiã est ab substãtia à materia. Diuinũ eum tũc esse Deũ declarat, vt est prima forma, & primus finis, & primũ efficiẽs omnium entiũ. Bene igit̃ tenemus de mente Auer. q̃ post quã Naturalis via motũ demittauit substantias abstractas esse, tunc Dominus declarat q̃ tales abstractæ substantiæ sunt principia sensibilium substantiarũ, vt substantiæ sunt sub ratione finis & sub ratione formæ nunquam th̃ concedimus Diuinũ demittere primã formã esse demtone signi, sicut fatui sibi imponunt. quia impossibile est scientiã aliquã habere eorum formalẽ sui subiecti ignoram modo, vt dixi, subsistunt abstractæ sunt subiectum in Metaphysica: non vt sunt mouẽtes, sed vt sunt forma & finis omnium Et licet Cõ. ducat. 1. meta. cõ. 4. q̃ prima causa omnium entium declaratur in scientia Naturali, illud th̃ non oportet intelligi inquantũ omnium entium absolutè cõtracte, videlicet vt est prima causa omnium sensibilium & mobilium. Naturalis. n. formaliter demõstrat primum mouẽtem esse, qui est primum ens, non th̃ formaliter demõstrat primum ens esse, vt sic. Et ex hoc colligas de intentione Cõm. philosophum Naturalem non demonstrare subiectũ formale Metaphysicæ, sed materiale tantum. Nã subiectum formale Metaphysicæ sunt substantiæ separatæ, vt sunt finis & forma. & sub istis rationibus non demonstrantur esse in scientia Naturali: sicut expresse scribit Cõmen. in cõ. allegam, videlicet cõm. 9. 7. meta. & cõ. 9. 12 meta &. 7. meta. cõ. 5 Dicit enim q̃ prima quæstio in scientia Naturali deducit in cognitionem primæ materiæ, et formarum naturalium. & primi motoris. sed prima quæstio in scientia Diuina producit in cognitionẽ primæ formæ omnium entiũ, & vltimi finis. Sed contra hoc magnificentia tua subtilissime dubitauit. Nã ẽm Auer. 12. meta. cõ. 5. &c. 6. &c. 10. meta. cõ. 7. idẽ est primũ mouens, prima forma, & primus finis. si igitur Naturalis demonstrat primũ mouẽtem esse: ergo potest etiam demittere primam formã, & primũ finem. & ad hoc dicõ iuxta doctrinã Auer. 12. meta. cõ. 6. stat aliquã esse subiectũ eadem, quæ th̃ proprijs rationibus sunt distincta. & sic est in casu isto. licet. n. primus motor, & prima forma, et primus finis sint eadẽ subiecto, non sunt th̃ rationibus formalibꝰ eadẽ. Et ideo stat vnũ & idẽ obiectũ sub vna ratione consyderari ab vna scientia, & ẽm aliam rationẽ consyderari ab alia scientia, sicut tettat Cõm. 2. phy. cõ. 71. Et per hoc soluitur argumentũ Subtilis doctoris, quod adducit. quæstio. 4. in. 6. meta. inquit enim. Si naturalis demonstrat subiectum Metaphysicæ, tunc philosophia Naturalis esset prior Diuina, quod falsum est. Et ad hoc dicimus nos q̃ hoc argumentũ demonstraret, si Naturalis formale subiectum Metaphysicæ demonstraret. quia si ea le demonstraret, non posset illud à posteriori demonstrare. quia, vt dixit Cõm. consyderando de forma, quę inducit ad primam formam, est consyderatio vt forma est substantia, non vt forma est naturalis. relinquetur igitur q̃ illa demõstratio fieret à priori. & ita Naturalis haberet aliquam rationẽ prioritatis simpliciter, per quam demonstrare posset primum subiectũ Diuinę scientię quod est mere impossibile. & sic Naturalis esset scientia simpliciter prior. nisi adæquate Naturalis non demonstrat nisi subiectũ materiale Metaphysicæ: quia demonstrat primũ esse mouẽtem esse, qui est subiectum materiale Diuinæ scientiæ. quia illud, quod est primus motor, & subiectum materiale: prima autem forma, & primus finis est subiectum formale. Ad subiectũ igitur materiale Naturalis habet medium à posteriori: &. Illud est motus. & sic ex quo Naturalis materiale subiectum scientiæ Diuinæ esse demonstrat à posteriori: sequitur, quòd sit prior via doctrinæ, non autem simpliciter. quia subiectum formale eius, nec à priori, nec à posteriori Naturalis demonstrare potest. & ad hæc non aduertunt Moderni, sicut nostis. Et nunc dubitabis. Cùm subiectum formale Metaphysicæ non videatur omnino notum esse, videtur igitur, quòd in aliquo notum esse, videtur igitur, quòd in aliquo notum esse, videtur igitur, quòd in aliquo quæ scientia demonstrari possit: in nulla autem scientia videtur demonstrare posse,

nisi in Metaphysica: ergo prior opinio vera. Et ad hoc dicemus cum Arist. nostro & Themistio, & Auer. 2. poste. tex. cõm. 9. q. talia subiecta scientiarum demonstrari non possunt: sed, si indigeant aliqua notificatione, illa non erit demonstratio, sed inferior ad illam, & ad syllogismum categoricum. Vbi Themistius habet illa aurea verba, quæ volui adducere propter quosdam perversores Aristotelis & bonarum literarum. inquit enim ibi ea. haec verba. At quæ per se sunt, nec in alio in sunt, in his eadẽ ratio obtinuit non posse demonstrari: quæ enim demonstrari possunt, & sunt res alteri inhærentes, de quibus supra locuti sumus, per media sunt demonstrandæ. Et reddens causam subdit, quia causam superiorẽ non habet, per quã monstrent, causa monstrant sua subiecta singulis subiectis, quæ tũ vi sunt, tũ quod sint certa, & confessum esse necesse est: nec aliter modo cognoscibilia exadiant, q̃ aut inductione, aut fide alicuius, aut perculo, demonstrone non exadiut. & hoc est, quod dicit Cõmentator. 4. coeli. cõ. 11. Alia est lacerna, quæ indiget syllogismo, & alia est lacerna, quæ indiget inductione, & secundo phy. cõmen. 1. dicit, q̃ syllogismus hypotheticus per naturã sumitur in declaratione alicuius, quæ indiget modicula instructione seu vitæ duntaxat inductione per talia. nullã omnino ignorãtiã naturalẽ obedire, quia ad implicatã contradictionẽ aliquod subiectũ in scientia, in qua est subiectũ, esse omnino ignorãtiã naturalẽ, quia tunc non esset subiectum, cui de subiecto oporteat præcognoscere quod. & quia si ita contingat subiectũ illud aliquale indigere aliqua declaratione, illud fiet q̃ disciplinæ manentẽ, & nõ per viam doctrinæ, sicut est inferius genus demonstratis. Et hoc etiam est de intentione Auer. manifestum. Priorum in digressione de syllogismis hypotheticis. Dicamus ergo Deum esse subiectũ sui formale: habito, & recepto pro cognitum à Naturali subiecto suo materiali, declarare illud posse aliqua fide, aliquo periculo, aliqua inductione, vt dicit Arist. & Themistius loco allegato: sed dicimus ipsum tale demonstrare non posse. Vnde Cõm. cõ. 5. 12. metaphy. dicit q̃ primus Philosophus declarat abstractũ esse q̃ est principiũ subsistens sensibilis, sed postquam accepit pro concesso huiusmodi esse subsistentiam à Naturali. ecce quod dicit declarat, & non demonstrat. quia secundum Arist. expresse. 2. poste. tex. cõ. 9. talia oportet supponere, vt sint, & quid sint, & si indigeant aliqua declaratione, oportet ea alio modo, scilicet, q̃ demonstrativo, ea nota facere, sicut bene exponunt ibi Themistius & Cõmentator. Vnde in proposito exemplum quo modo pot declarare Deum esse ex consideratione subsistentiæ vt ens est materiam formam esse, dico per syllogismum hypotheticum per naturã, hic argumentando: subsistentia, quæ sunt entia per partes existentes, sunt, primum ens est, & prima forma est sed subsistentiæ per partes quæ inveniuntur sunt ergo primum ens est, & prima forma est. ista est declaratio, non demonstratio, est inductio, est indicium, est fides aliqua, nõ vera. Ista basis quia syllogismus ille habet ad sua fundamenta, quæ indigent aliqua declaratione, non ad probandũ naturaliter aliquid.

Tertia materia conclusa est in Cõmento dicit q̃ potentia materiæ non est de essentia materiæ. Et in. ca. de subiectis orbium dicit opponitum in quæst. 18. q̃ potentia est differentia subsistentialis materiæ. Et ad hoc quidam Auerroistæ discrunt in materia duplicem esse potentiam, vnam, quæ est potentia recipiendi formæ, & est altera pars compositi, & illa potentia est subsistentia materiæ & essentia eius, & de hac locutus fuit Timotheus. 8. meta. tex. cõ. 13. vbi reddens causam, quo ex materia & forma fit vnum, dicit quia est & nulla alia est, nisi quia materia est potentia, & forma est actus. ex actu autẽ & potentia fit per se vnum. & de hac locutus est Cõm. 1. cap. de subsistentia orbis, vbi dicit potentia esse de iam subsistentiale materiæ. Alii dixerunt potentiam esse in materia, quia respicit potentiã ad actuandum agentis, per quã potentia deducitur de potentia in actum, vt actu impernatur sibi forma. & illa potẽtia, quia sic respicit agens, est de genere relationis: & est quædam proprietas consequens essentiam materiæ. & de hac potentia dicit locutum fuisse Auerroim hoc cõ. 9. vbi dicit q̃ potentia non est in essentia materiæ: quia tunc materia esset de prædicamento ad aliquid. Alij dixerunt in materia duplicem esse potentiam remotam & propinquam: sicut est sententia Cõm. 1. coeli. com. 120. &. 4. phys. cõm. 120. & tunc dixerunt potentiam remotam esse de essentia materiæ. secundam vero dixerunt esse relationem. & sic concordant dicta Cõm. Alij dixerunt distinguentes de duplici potentia vna est absoluta: & hanc dicunt esse proprietatem materiæ passionem. & dicunt eam esse absolutam, non quia per talem materia nulla ratione relativa sit ad operationem, sed est respectu generatum, & indifferenter omne genꝰ, omnemq̃ speciẽ, ac omne individuũ fuerint.

ferunt. & dicunt hanc potentiam esse propriam materiæ naturalitèr. Aliam vero dicunt potentiam esse respectiuam, quæ non vna ratione est sed, si ad formã generici, generatiui est si ad specifici specifica: si ad individua individualis. primo igitur modo potentia est dicta substantialis, vel loco dicta potestate. secundo modo est relatiua. & dicunt primam secundo modo dictam esse generabilem & corruptibilẽ omnino & ideo dicunt istam secundã potentiam differre a materia. Ista fuit doctrina olim ferè Auerroistarũ vsq; ad nostra tempora. Et licet nos scrimꝰ prolixè satis quòdam hoc anno super istum loco, vbi diffuse satis materiam istam pertractauimus: tamẽ eã quæ iam breuiter volo collegere pro veritate vestra. & pro inquisitione veritatis. Et, quia ois eloquentior super inquisitione veritatis in primis excutiendus est, dico salua reuerentia oium talium quantumcunq; ipsi non habeant mentem Auerr. nec recte glosant eius verba. ois istæ tres responsiones concordant super hoc pd dicto q̃ in materia est duplex potentia, vna q̃ est relatiua, alia quę est distincta à relatione, & per consequens illa est absoluta. omne. ens distinctum contra relationẽ est ens absolutum. Sed istud est purus error. & contra ois peripateticos. Nam quæro de potentia illa absoluta quid sit, vtrũ sit potentia actiua. an potentia passiua. an vt alij dicunt, sit aliqua potentia obiectiua. & si fingendi data fuit licentia, non posset in casu verificari, nisi alterum istorum. Non est dicendum q̃ sit potẽtia actiua. quia omnes dicunt q̃ per istam potentiam materia recipit formam. Nec obiectiua. quia, si obiectiua, ista est res relatiua ad actum entitatiuum, & per consequens nõ est absoluta. Si passiua, vt dicere videntur omnes. tunc arguamus sic. Potentia passiua non est aliquid absolutum: quia suum esse est ad aliud se habere. nam potentia passiua est principium transmutandi ab altero inquantum alterum. patet autẽ, q̃ hoc importat respectum ad actum recipiendi ab agente vt ab agente: sicut potentia actiua importat respectum ad actum, vt imprimitur in passum vt in passum. quælibet igitur potentia respectiua est. ergo vti distinctione, vbi non opus est, est distinguere de lana caprina. Præterea specialiter contra tertiam viam, falsum est q̃ potentia respectiua sit corruptibilis omnino. Nam potentia respectiua specifica, & generica sunt eternæ simpliciter, & a parte ante, & a parte post respectu primi termini, ad quẽ primo referuntur, cùm species sint æternæ ꝑm Philosophos. bene verũ est q̃ potentiæ istæ respectiuæ formæ individuales, quæ per accidens & secundario respiciunt, sunt corruptibiles ꝑ accidens à parte post tantum, sicut recte declarat Cõm. 1. cæli. cõ. 120. & 4. phy. cõ. 120.

Et propter hoc aliter nobis visum est dicere q̃ quælibet potentia in materia existens respectiua est. Et vltimus dico potentiam istã vno modo esse de essentia materiæ, & alio modo mixtum. vnde indubitanter credo Auerr. timuisse fuisse Themistium in sua diffinitione speciali & aurea, quam facit sua per primo phy. cuius opinio, vt summatim dicam, consistit in hoc puncto. Materia dupliciter potest considerari. Vno modo in se, & quo ad sua prædicata, quę in suo esse quidditativo sibi attribuuntur, & sic, cum materia sit quoddam ens absolutum, cùm substantia sit, sic non includit quidditative, & essentialiter aliquem modum petentiæ, neq; remotum, neq; propinquum, neq; passiuũ, neq; actuum, neq; obiectiuum. Nam vt dicit Auicẽ. 1. suæ metæ. Equinitas est tantum equinitas, nec vna, nec plures, nec singularis, nec vniuersalis, nec actu, nec potentia. Et istam primam considerationem subulæ nominauere primum signum naturæ. Alia est consideratio materiæ, vt habet comparationem ad alia, & ad ipsam formã, quam recipit, & ad agens, à quo ipsam formã recipit. & in tali consideratione, quæ considerato in comparatione consistit, ipsa materia includit quidditatiue ipsam potentiam, q̃ potentia est potentia passiua, quæ potentia passiua non est res absoluta, immo est relatiua quædã, quæ identificat realiter cui essentiæ materiæ: & est dicta substantialis materiæ eo modo, quo Auer. loquitur de dicto dum dixit. Actus & potentia sunt differentiæ valde oppositæ entis, & circuunt omne genus. Declarauimus alias de intentione Cõ. duplex esse genus, & duplices esse differentias. ſ. per analogiam, & per vniuocationẽ. vnde sicut ens, ꝑm ipsum, genus est analogum, ita actus & potentia sunt differentiæ analogicæ entis: quas Moderniores modales differentias nuncupauerũt. ens igitur per potentiam constituit materiam, sicut ens per actum constituit formam. Vnde Philosophus. 12. meta. tex cõm. 8. volens declarare quod sit esse materiæ, dixit prius esse per potentiam & actum, & concludit materiam esse ens in potentia. Et, si cõsideretur ista probatio Philosophi & processus eius, loquitur de potẽtia passiua & receptiua materiæ,

Propria solutio Sermonis de potentia materiæ.

uerit, & non de possibili obuectum, licet quandam voluerit. sed hoc alias. Ad propositum igitur dico tam actum q; potentiam esse de quidditate & materiæ & formæ, in secunda illa consideratione. Sed quam habent ad inuicem comparationem: quia materia, vt ens in potentia refertur ad formam, vt est ens in actu. Et illa consideratio de materia, in qua consideratur quòd ad præsentia qui dicuntur, sunt sibi compertis in primo signo naturæ, est Deumo prædicata in sub quibus concipitur materia in tali esse, sunt absoluta, cuiusmodi est subsistentia & ens. possunt autem q; talia pertinere ad Deumum. Naturalis uero non consideret materiam sub aliquo prædicato absoluto, quod competat materiæ in prima sua contemplatione. quia, si quod esset, maxime esset potentia. potentia autem prædicatur respectiuè est, eâm sic principij motus. Et hoc expressè sentit Cõmen. 2. phy. cõm. 11. vbi dicit, q; materia, vt est vna cum eis, pertinet ad Deumum. Et Cõm. 4. Iibri de cœlo. 7. meta. cõm. 9. & 8. meta. commen. 4. expressè dicit, q; materiam esse substantiam pertinet ad Metaphysicum: sed materiam esse subiectum pertinet ad Naturalem. Et hoc eisdem fatentur Commenta. 12. metaphy. commen. 14. vbi dicit quòd consideratio materiæ in se, & absolutè pertinet ad primum Philosophum. sed de consideratione materiæ in secunda sui consideratione, per quam cognoscitur in comparatione ad alia, distinguendum est, nam talis comparatio potest esse transcendens, & potest esse limitata & primo quidem modo considerabitur adhuc à Deumo. nam Cõm. expressè. 7. metaphys. Cõmen. 9. dicit quòd materia, vt est ens in potentia, consideratur a Diuino Philosopho. & ita etiam forma, vt actus, consideratur à Deumo, quia Philosophus. 8. metaphys. 14. dicit ideo ex materia & forma fieri per se vnum: quia illud potentia, hoc vero actus. sed loquendo de materia in secundo esse, quo ad comparationem limitatam, videlicet vt est in potentia ad formam per transmutationem, sic pertinet ad Naturalem. Et sic intelligunt dicta Cõmenta. in. 2. physico. cõm. 11. q; materia in respectu formæ est consideratione naturalis. vnde licet materia non fiat in potentia ad formã, nisi per transmutationẽ, tã prior est ratio possibile & actus, q; ratio transmutationis, tamen illud Philosophi. 9. metaphy. text. cõm. 1. an plus est potentia & actus eorum, quæ dicuntur secundũ motum? solum. Dico igitur tertia Themistij, & Cõmen. sententiam materiam in secunda sui consideratione includere quidditatem potentiam, siue limitata sit, siue transcendens. nam potentia absolutè est de quidditate materiæ, vt materia refert ad formã, quia materia, vt refertur ad formã, quæ est actus, non potest absolui à potentia intellectiua. Sed cum potentialis ratio referibilis sit ad actũ. vnde licet patrimitas non sit de ratione Socratis, vt est subsistentia, est tamen de ratione Socratis, vt refertur ad filiũ, quia non nisi paternitate refertur. Vnde Boetius super prædicamentis dixit nihil inconuenire vnum, & eidem repugnare esse in diuersis prædicamentis sub diuersis considerationibus. homo absolutè est in prædicamẽto substantiæ: sed homo, vt pater, est in prædicamento relationis. similiter materia vt refertur ad formam vt ad actum transmutabilem, quæ tamen includit vt sic potentiã transmutabilem: & sic consideratur eam Naturalis. vnde omnis consideratio, quam habet Naturalis de materia est consideratio relationis. Et ideo non inconuenienter dixit Philosophus. 1. physic. 16. materiam relatiue dici ad formã. non omnis tã consideratio, quam habet Diuinus de materia, est relatiua: quia eam aliquam absolutam habet, sicut illam, quæ est prima, & mere quidditatiua. Vnde Naturalis consyderat materiam, vel sub habitudine, qua habet ad formam transmutabilem nondũ existentem in actu, vel sub habitudine ad formã transmutabilẽ, quæ actu est in ea. Et primo quidẽ modo recte dicetur materia, & secundo modo recte non dicetur subiectũ. Vnde Cõ. 7. meta. cõ 9. dicit q; materia, vt est ens in potentia per transmutationẽ, pertinet ad Naturalẽ. Et hoc dicit quantũ ad ipsũ consyderationẽ, sed quã materia a Naturali consyderata respicit futura, & in. 8. meta. cõm. 4. dicit materia vt est subiectum, consyderatur à Naturali & hoc dicit, quantum ad consyderationem, qua respicit præsentia. Vnde Themistius authoritate Boethij, materia qualitatibus sensibilibus informata est materia tanãs in subiectum. Et istam sententiam videtur docere Cõm. 1 cap de substantia orbis. vbi etiam consyderat materiã naturalem. & vt est receptiua omnium formarum per transmutationem. Et ideo dicit, q; necesse est naturam huius subiecti esse naturam potentiæ. Cæ. potentia sit differens a subiectis alias eius. & ideo nullã habet formã. Et patet q; hæc loquitur de potentia passiua materiæ: quia illa est, per quã recipit omnem

tem formam à primo motore, in cuius potentia actiua sunt omnes formæ. Et hoc testatur Philosophus & Cõm. 9. meta. tex. cõ. 2. vbi habent ipsi q̃ in definitione omnis potentiæ passiuæ accipit definitio primæ materiæ: sicut in definitione omnis potentiæ actiuæ sumitur definitio actionis primæ formæ & sequitur posita Cõ. in eodem primo cap. & dicit. Et ideo nulla habet formã propriã, & naturã existentem in actu. sed dicitur substantia est eius posse. & ex hoc materia recipit omnes formas. ecce q̃ loquit̃ de potentia passiua materiæ. Et posita sequitur. Sed posse, quo substantiantur hoc subiectũ, differt etiã a natura subiecti, quod substantiatur per hoc posse in hoc, q̃ posse dicitur respectu formæ. hoc aũt subiectum est vnũ entium, & absolutorum. Ecce, bone Deus, quo Commenta. de vna & eadem potentia materiæ loquit̃ semper vno formiter, & vno modo, quia de illo posse, de quo supra dixerat, q̃ erat differentia substantialis materiæ, de illo ponit differentiam posse cũ ipsa materia, q̃ tale posse est relatio. & materia est ens absolutum. Quomodo ipsi erubescerent ita grauiter exponiores Auer. existimantes ipsum in conexa dictione esse? Et quo imaginantur aliam esse potentiam, quam Cõm. dicit esse differentiam substantialem materiæ, & aliam esse potentiã, quæ sit relatio, & non sit de eius essentia, cum vniformiter de vna potẽtia loquat̃ semper: sicut luce clarius ostendunt verba eius. Et quo fixerunt potentiã receptiuã materiæ esse ens absolutum, cum ipse dicat eam esse relationẽ. Et vbi inuenerunt in Arist. vnquã potentiã absolutã non videntes nisi velint impropriè loqui, & metaphoricè. quod nõ decet Philosophum. Dicamus ergo q̃ imaginatio Auer. est eadem cum imaginatione Themistij, sed sub obscuriori bus verbis dicta. Eadem potentia passiua est de essentia materiæ, & est differentia substantialis materiæ. & dico q̃ est dicta analoga, non vniuoca: sicut ens est genus analogum. 2. de anima cõm. 10. &. 5. meta. cõ. 4. &. 4. meta. cõ. 2. &. 1. de anima. cõ. 7. &. 3. de anima. cõ. 4. Et non oportet dicere q̃ sit differentia circũlocutiua: vt dicunt omnes, qui malũt detrahũt intellectui nostro. ferẽ. n. dicunt ista terũ differentias esse circũlocutiuas. & nihil rum est quo intellectus noster sit adeo rudis, cum tũ nihil sit naturaliter ignotum nostro intellectui 2. phy. 4 7. & talis potentia non est de essentia materiæ, nisi in fecũda sui consideratione. Et, quia aliquis posset credere talem potentiã omni modo esse de quidditate materiæ. &, quia Cõm. tenet cum Themistio q̃ materia in sui primo intellectu non includit nisi prædicata quidditatiua, quæ absoluta sunt, propter hoc statim docu mentum apposuit, declarando differentiã inter materiam, & talem potentiã, dicẽs, q̃ materia est ens absolutum, & talis potentia est ens respectuum. &, quia absolutum, vt absolutũ, non includit in primo signo nã tunc aliquid respectuum, sic materia in primo signo non includit potentiam, sed solũ in secundo. Et sic etiam locut⁹ est Cõ. de potentia. 1. phy. cõ. 7. vbi dicit q̃, si potentia esset de quidditate materiæ, tunc substãtia materiæ esset ad aliquid. ibi. n. habet pro inconueniens materiam in suo esse quidditatiuo primo, scm quod in se consideratur, q̃ potentia tũ de eius quidditate: quia tunc sine dubio materia non esset ens absolutũ, sed ens respectuum. similiter substantia materiæ corrumperetur ablatione potentiæ & præsentia formæ. nam talis potentia passiua respectũ dicit ad formã recipiendã sub rõne, qua recipit eã ab agẽte. & talis potẽtia, quõ ad illũ respectũ corrũpit, inducẽdo formã. & ideo, si potentia esset de primo concepto materiæ, materia esset corrupibilis, quod tñ falsum est. quia materia in suo primo esse abitrahit à ghatione & corruptione: quia est tantum ipsa, eo modo, quo Auic. dixit q̃ equinitas est tãtum equinitas. Sed ex dictis cum per te materia in secunda contemplatione sui includat quidditatiue talem potentiam. igitur, cum talis potentia sit corruptibilis, sequit̃ q̃ materia erit corruptibilis. Et ad hoc dico q̃ materia per potentiam sui passiuã includit respectũ ad formã cõeni p se primo & ordine ad agẽs, & talis nõ est corrupibilis nisi p accidẽs: quia nõ corrũpit illẽ respectus, nisi in ordine ad individuale formã, quæ per accidens respicit à tali potẽtia. & sic non habeo pro inconueniẽti materiã esse corrupibilẽ, & variabilẽ scm esse, dum tñ scm sui essentiã inuariabilis permaneat. Bene tñ pono in materia potẽtias pro prias distinctas a materia, p quas materia primo respicit formas indiuiduales. numerus. n. formarũ coegit ponere numerũ potẽtiarũ. 12. meta. cõ. 11. Et istæ potentiæ indiuiduales sunt bene simplẽ generabiles & corrupibiles. & tales nullo modo sunt de quidditate materiæ. Et istæ sunt infinitę, successiuę, tate materiæ. Et istæ sunt infinitę, successiuę, non in actu. sicut pessime opinat⁹ est Iohã. de Gandauo in quæstione, vtrũ de potẽtia materiæ sit supra. 1. physic. sed ipse non vidit

Cõm. 1. cont. cõ. 110. nec recordatus est cõ. 110. 4. phy. illa est ignipit sententia nostra. q vt videt otm contradi thrud excludit eam. nam 4. difficultatem absolut. et licet nosa sit. non tñ propter hoc consernanda: cũ cõ sternado sit quid errarent, accidit veritati.

Tragesimaquarta contradi. est in tex. 79. Dicit Arist. & Cõm. q Plato debuit in hoc, q non anumadvertit diam inter materiã, & privationem. vnde Cõm. dicit cõ. 79. q Arist. incepit inducere differencias veras in ter materiam & privationem. Sed opponibi q cap. 1 prima de partibus animalid, vbi habet Arist. q privationes, qua privatio est, nulla est dia. Dicimus q Plotinus ille nobis In Platonem us; multũ insistit adversus Peripateticos asserentes materiam & privationem esse vnum subiectũ, & ratione tñ differre. Nam debuisset prius Arist. ponere veritatẽ, rationem, & tunc debuit videre an differrent ratione definitionis. nam que rõnibus, & definitionibus differunt, oportet talia definitiones habere. Et tunc, si materia habet rõnem, & privatio similiter hoc quidem esse nõ potest, sub alterq trium modorũ. aut q neutrũ in ratione alterius ponatur, & tunc erunt non solũ duo in ratione, immo duo in esse & subiecto. aut verũque ponitur vicissim in ratione alterius. sicut fimum cum naso simo. nam in definitione simi ponitur nasus, & econtra in definitione nasi simi ponitur simum. & tunc etiam sequitur q sint duo. si vero se habeãt q vnum ponatur in ratione alterius, & non econtra, sicut calor ponitur in ratione ignis, non aũt ignis in ratione caloris, tunc sequitur q privatio erit sicut forma, & materia vt subiectũ. & tunc adhuc sequitur q non sint vnum. Dicimus q se habent tertio modo, quia privatio ponitur in ratione materiæ, quatenus ad secundam sui nominem, qua refertur ad alia. materia .n. negatione cognoscitur, vt dicit Philosophus in. 10. me ta in tex. cõm. 14. non tñ ex hoc sequitur q sint duo, nisi fm rationẽ. Et quod objciebatur, quia tunc privatio erit species, & materia erit subiectũ, sicut calor respectu ignis nam calor necessario ponitur in ratione ignis, & non econtra. Solvitur, q privatio, q est in prima materia, est sicut species, vt dicit Philosophus in. 2. phy. in tex. cõ 11. fm aliam expositionem Cõmẽ. ibi, sed non est vera species, sicut calor respectu ignis. vnde est dia magna inter calor em & ignem, & inter materiam & privationem. calor enim dicit formam quandam positivam, & rem additam supra naturam ignis, siue sit substantia, siue accidens non curo sed privatio supra naturam materiæ non ponit aliquam formam positivam: aliquin materia ipsa esset formata nec posset aliquam rem ponere in ea: quia sit substantia vel accidens, sed solum dicit negationem omnium formarum formabiles loquendo & hoc est, quod pulchre dicit Themistius in digressione. q cum dicimus materiam informẽ, vel in alterã. nomen inaffecta, non dicit aliquam privationem quia cũ privatio qualitas quædam sit, accideret materiam esse qualem, sed dicit negationem puram. Et hoc asseuerat & Cõmẽ. in cõ. 79. dicens q privatio non est substantia, nec accidens, formaliter loquendo. Dicit aũt tales privatio in materia, quæ negationem formarum omnium importat, esse quodammodo species materiæ, unquantum natura eius tali privatione, seu negatione cognoscitur. dicim° n. vt asserit Cõ. in. 7. meta. cõ. vlt. q materia est natura illa, cuius quidditas, & forma est recipere formã. nam. 7. meta. te. cõ. 8. Materia non est quid, nec quale, nec q. quanti, nec vlt aliquod eorum quibus ens est determinatum, sed est potentia qua hæc. ens ignit in secunda nocione sui materia, qua comparatur ad alia privatione & negatione deferuntur. hæ privatio est de ratione eius, & est illa, sicut species & forma. in prima aũt fm nocione est quædam substantia & entitas absoluta. & hæ numerantur in entibus. & quia eius privatio formaliter confœderata non numeratur in entibus, sic sunt duo in ratione, materia, & eius privatio. Ad authoritatem aũt Arist. respondet, q verũ est, q privatio dicitur non habet, quib° in speciebus dupla possit. Arguit. enim ibi contra illos, qui dicãt per privationes dicebant fieri nõ posse, vt eius, quod non est species aliqua, esse possit. per hoc tñ non negat Philosophus, quin rario privationis non sit aliquid, ratione distinctum à materia privationes .n. quodammodo habent definitiones. Moderni aũt formaliãtes dicunt non ens esse non idem ens, & non proprie concedunt differre, aut distinguit ab esse sed non aliũ modũ vitatum inter nominos apud Peripateticos: & ideo non curamus de dicto eorum.

Tragesimaquinta contradictio est in te. 81. Dicit Philosophus. Et ultenee. n. quodam duumo, & bono, & appetibili, alterum quidem contrarium ipsi esse dicimus, alterum vero, quod apcum natum est appetere, & deſyderare ipsum fm suipsius naturam. vbi Themistius

physico. tex. 79.

Solutio.

1 phy. tex. 81.

Themistius & Cõm. per bonum diuinum, & appetibile exponunt primam formam, & primi causam. Sed nunc est cõtradictio, quia sequit̃ q̃ primum sit contraria primæ formæ. sed hoc est inconueniens, quia ex fine duodecimæ primæ philosophiæ. Primo nihil est contrarium. & ratio est, vt ibi dicitur, nam ois cõtraria materiam habent. est n. eadem materia contrariorũ. prima causa adit sese prima forma est abstracta a materia. Themistius dicit, hanc igitur formæ primæ, quæ ab omni absentia est materia, quæ libera vndiq; & impromixta in toto mũdo, abstracta & separata, atque his priorem formam, quæ profecto sunt ab illa, & in materia constituunt, contraria est & adversa priuatio. Et ista sententia Themistij est valde difficilis, & forte falsa. quia licet formæ in materia constitutæ, quæ sunt participationes quædam primæ formæ, & primæ perfectionis, sit cõtraria primæ, tamẽ quo priuatio sit cõtraria primæ formæ difficile, immo impossibile est saluare. non. n. omni bono malum, aut priuatio dicitur esse contraria, sed bono existenti in materia. & in ghatione, quod est bonum per participationem dictum. malũ dicitur esse contrarium. similiter nõ omni cognitioni ignorantia dr esse contraria: vt saltem Philosophus in fine duodecimi primæ Philosophiæ contra Antiquos inquit. n. & alijs quidem necesse est scientiæ honoratissimæ, & sapientiæ aliquid cõtrarium esse, nobis aũt non

Solutio. Et ideo dicendum puto, q̃ bene formis in materia existentibus, quæ sunt participationes primæ formæ, & bonitatis, eius ratione, cuius materia naturaliter formas tales desyderat, priuatio est contrarium. hoc. n. consequitur, vt participet perfectionem primæ formæ, inquantũ recipit formas, quæ sunt participationes quædam diuinæ bonitatis, & diuini esse. Si quis tñ ob Themistij authoritatem vellet dicere priuationem esse contrariam primæ formæ, dicat q̃ per contrarium intelleat diuersum. nam cũm prima forma sit ois forma in virtute & eminenter 11. primæ philosophiæ cõmẽ. 18. ois formæ sunt in potentia in prima materia, & sunt in actu in primo motore, priuatio autem, cũm inquantum priuatio, sit absentia formæ, inquantum forma, sic intellectus priuationis est primo diuersus ab intellectu primæ formæ. Formis agit̃ in materia existẽte priuatio cõtrariat̃, sicut priuatio habitui. per nullã formã adit priuatio adueniẽs mõ prædicto, qa sunt istæ cõceptualiũ primo diuersi.

Tripartita materia conradi. est in tex. 81. 1. physico. Arist. & Cõm. asserunt priuationem in materia existentem corrumpi per se, non aũt per accidens. Sed obiiciabam per authoritatẽ Cõm. in. 4. phy. cõ. 110. vbi dicit q̃ potentiæ, quæ sunt in materia, corrumpuntur. & 12. metaphy. cõ. 11. dicit q̃ multiplicant̃ ad multiplicationem formarũ. Amplius non valet ratio eius in. 1. phy. cõ. 70. ad probandũ q̃ potentia non est de substantia materiæ. quia tunc accideret materiam corrumpi in adventu formæ, si talis potentia, quæ est in materia, esset incorruptibilis. Amplius, quia priuatio per se corruptibilis esse potest, si non sit neq; substantia, neq; accidens. 1. phy. cõ. 79? Soluitur. in materia duplex est potentia. Remota, per quam videlicet materia est in potentia ad formam cõem. v.g. specificã, & per istam per accidens respectu materia formas individuales. & ista potentia est sicut quædam materiæ proprietas, & est eadẽ realiter cum materia. & de ista intelligitur, q̃ sit in corruptibilis per se, sicut & materia. Sunt iterum quædam potentiæ propinquæ respectuesque multiplicant̃ ad multiplicationem formarũ. & istę præcipue individuales sunt generabiles & corruptibiles. & postquam sunt corruptę amplius redire non possunt. quia tunc corruptum posset eadem numero redire. quia qñ materia fuerit eadem, & agens fuerit idem, & potentia eadem, tunc quod fit est idẽ, vt dicit Cõmẽta. cõ. 11. potentia igitur remota materię non est corruptibilis per se, sed per accidẽs, sicut materia. Ad illud adit, quod quærebat, ratione priuationis, quæ per se corrumpit, cũm priuatio sit formalis non ens, dico q̃ hoc intelligitur quantum ad denominationem: quia in aduentu formæ non amplius materia denominatur priuata illa forma. vnde etiam de non entibus possunt suo modo propositiones verę formari, vt q̃ chimera est non ens, & quòd hircocervus est

Solutio.

figmentum. Materia igitur dicitur corrumpi per accidens ratione alterius, scilicet priuationis, quæ dicitur per se corrumpi, quantum ad denominationem.

SOLV-

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois.

Super Secundo Physicorum.

1. physic. com. 1.

PRima contradictio in 1. Physicorum, est super ter. primo. Aristotele enim in principio Libri inuestigaturus naturæ definitionem, incepit a rebus naturalibus, quia res naturales sunt manifestiores apud nos, quàm natura, vt dicit Cõmen. in cõm. primo. Sed oppositum quia tunc cum innata sit nobis via, vt a manifestioribus nobis ad nostram naturæ procedamus, vt patet 1 phy. te. cõ. 1. & 7. primi philosophus ter. cõ. 10. tunc qui Naturalis posset ex rebus naturalibus demittere definitionem quia, natura esse cuius oppositi scribit Philosophus 2. phy. te. cõ. 6. & Cõ. in cõ. 1. dubdo.

Solutio. Nisi esset, q ad hoc, q aliquid demõstretur in aliqua scientia, non sufficit q sit aliquid notius eo, vel quo ad nos, vel quo ad naturã, sed requirit cũ hoc de necessitate q illud sit quæsitũ in illa scientia, & per consequẽs q sit naturaliter ignotũ, quia ad per se nota, vel ad ea, quæ sumunt pro per se notis ex superiori scientia, & sensu non pot ergere aliquod genus demõstrationis, quia non demõstratur nisi illud, quod est dubium, & ignotũ, alioquin sequeretur q Naturalis posset demõstrare motum esse demõstrõe figura contra Philosophum. 1. phy. tex. cõm. 11. vbi habet, Nobis autem subijciatur omnia, aut quædam eorum, quæ natura constant moueri. & Cõ. 1. phy. com. 8. dicit q motum esse, & pluralitatem entium esse sunt de principijs cognitionis in scientia Naturali. Probatur consequentia, quia mobile est notũ quo ad nos ipso motu, vt testatur Philosophus in. 4. phy. tex. cõ. 104. vbi dicit q mobile maxime notum est, & motus propter id quod mouet, & loci mutatio propter id quod fertur. & reddit causam. hoc aliquid enim est quod fertur, motus autem non. vbi Cõm. inquit, q motum est notus motu, quia est demõstratum, & motus non est demõstratus, sed mens facit ipsum. & idem dicit 7. phys. cõm. 32. vbi dicit q motum apud nos est notus motu idem. 4. physico. cõm. 99. propterea igit dicamus cũm naturam esse sit per se notũ, licet naturalia quo ad nos sint notiora, nõ sequitur q ex illis natura possit demõstrari. Vnde etiam Cõm. in. 2. physico. loquens de principijs subiecti scientiæ dicit, q possunt demõstrari in illa scientia demõstratiue signa, & possunt etiam demõstrari demõstratione propter quid in scientia continente subiectum illius artis, & hoc verum est inquit, si principia illa tamen quæ adsumpsit, quia ad hoc, q aliquid demõstretur in aliqua scientia, vel a posteriori, vel a priori non sufficit q scientia habeat effectum, aut causam notiorem, sed requiritur q illud latens, & sit quæsitum in illa arte.

Secunda contradi. & manifesta est in eodem ter. & cõ. Quia Arist. inter ea, quæ natura constant, enumerat animalia, & plantas, & partes ipsorum, & dicit q ea, quæ natura constant habent principium intrinsecum alicuius motus, hanc quidem fm locũ, hanc aũt fm augmentũ, & diminutionem, quædam aũt fm alterationem. vbi Cõmentator ponens, quæ sint, quæ habent principium augmenti, inquit, & innuit principiũ transmutationis proprie in vegetabilibus & augmentum. vbi etiam Themistius eodem modo exponit videtur igitur motus augmenti in vegetabilibus & animalibus a natura physicis. Sed hanc oppositum habet in secundo de anima. in text commen. 19 vbi contra Empedoclem Aristot. concludit animam esse causam alimenti & augmenti. Et confirmatur ratione, qua ibidem innuitur quia natura non mouet ad contraria positiones. sed motus augmenti fit, non solum sursum, verum etiam deorsum igitur non est a natura, sed ab anima. Et confirmatur quia anima est actus corporis instrumentalis, naturalis, potentia vitã habentis. patet aũtem q vita sumitur p operationibus vitæ, quæ sunt vegetare, sentire, moueri fm locum, & intelligere. Nisi esset q non inquit q eadem res sit anima, & natura diuersis modis. nam natura proprie est principium intrinsecũ motus, aut passiuum quod est materia, aut actuum quod est forma. natura etiam dupliciter est, materia videlicet & forma. Omnia igitur corpora physica dicuntur, si composita fuerint naturalia, seu naturalia, p quanto sunt cõposita ex materia & forma &. quia in Libro physicorum agitur de principijs, et elementis, tam corporũ simplicium, q compositorum, vt scribit Cõm. 3. cœli cõ. 11. sic corpora perfecta etiam vt sint animalia & plantæ, vt habent istã compositionẽ ex materia & forma, dicuntur naturalia corpora. nam vt dicitur in. 2. de anima semper in perfectionẽ consurgit in virtute motus perfecti, sicut in sensitiuo vegetatiuum. & hoc etiam in ve-

in vegetabile naturale continet. Anima igitur, vt est forma & principiū internū secum, facliens per se vnum cum corpore vt materia, nanita dicit porcell. & sic corpora animata vt sunt composita ex anima & corpore, tanquā ex materia & forma, vt ex duabus naturis, dicuntur esse naturalia, & differunt ab ensibus artificialibus per habere principium aliquod internsecum sui motꝰ. talia enim sunt & cætera à natura constantia ꝙ non habent artis opera, inquantū talia sunt ab arte. sed pro quanto anima est in sua ratione actus corporis organici, quod non est de ratione naturæ: & similiter pro quanto anima est principium motus ad oppositas dñas positiones, qđ non est de rōne naturæ, sic anima distinguit à natura, & dicit esse in aliquo gradu entis, ꝙ sit natura. Philosophus igitur concessit viventia esse à natura sm prædictum modū, & non sm quod anima à natura sm rōnē distinguit.

Terna conrad. est in eode m cōm. 1. ibi enim dicit ꝙ vnumquodque ens naturale habet principium transmutationis. & numerando ea, quæ habent principium motꝰ locales, enumerat elementa, & habentia animas, & corpora cœlestia. videtur igitur velle motum cœli esse naturalē. Et pro hoc facit authoritas eiusdem. 1. cœli. cōm. 81. vbi dicit, ꝙ non est corꝑ naturale, cuius motꝰ non sit naturalis. Sed huius oppositum ipse habet ex parte. 1. cœli. cō. 3. vbi dicit motum cœli non esse naturalem. Solutio istius qōnis præsupponit solutionē qōnis, qua quæritur, vtrum cœlū sit corpus naturale, quam diffuse pertractat Cōmē. 1. cœli. cōm. 3. sed quantū ad rem nostram attinet, debet scire ex sententia Auer. cō. 3. primi de cœlo. & cō. 3. secundi phy. Natura dicitur sm prius & posterius, de inferioribus & superioribus corporibus. vnde sm naturā rei natura per prius dicitur de superioribus, vtpote de causa, quām de inferioribus, quæ sunt causata respectu superiorū. ch sm similitudinem ista inferiora dicunt magis naturalia ꝙ superiora, sicut testatur Cōmen. manifeste. 2. meta. cō. 16. Dico igit ꝙ Cōm. tenet motum cœli esse naturalem, quia est ipsum cœlū quoddā motū ex se cōpositū ex duab⁹ naturis, scꝫ natura agente motū, & natura recipiente motū, sicut patet. 1. cap. de substan. orbis, & 8. physico. tamen non est naturalitas motus cœli eiusdem rationis cum naturalitate istorum inferiorum. Et in tantum proceditur quidam cum hoc fundamento, quod cœlestia sunt dicere intelligentiam esse formam totaliter danam esse ipsi orbi. non .n. aliter cœlum esset motum ex se. Nec valet, si dicatur ꝙ cœlum pro aggregato ex intelligentia, & orbe sit motum ex se quia à pari diceretur ꝙ aggregatum ex plaustro & bobus moueretur localiter. Et confirmant istud. 7. phy. tex. cō. 10. Omne motus localis aut est se, aut ab alio. Motꝰ aūt ab alio, aut est pulsio, aut tractus, aut vectio, aut vertigo. & si pulsio, aut impulsio, aut expulsio. ergo, si intelligentia non sit forma internseca cœlo per formalem inhærentiam, sequit igit cœlum non esse motum ex se, sed ab alio. & si ab alio, mouebit igitur aliqua istarū quatuor spec. erū motꝰ, videlicet vel pultionis, vel tractionis, vel vectionis, vel vertigi: quod impossibile dicere, sicut patet ex rationibus factis ad oppositum. Nos aūt, licet fecerim⁹ prolixam quæstionem de triplici causalitate intelligentiæ, in qua diffuse declarauī fuisse putamus intelligentiam non esse vnitam per informationem ipsi orbi, sed solum per appropriationē eo modo, quo motor dicit forma mobilis, vnde Cō. 8 phy. cō. 1. Principiū motus de omnibus mobilibus est, sicut anima de rebus vitis: th quantum spectat ad præsens dicimus motum cœli non esse naturalem à sua forma, cum sua forma nō sit natura, sed sit supra naturā. natura. n. est inferior ad animam, & anima est inferior ad intelligentiam. Quo igitur dicimus motū cœli esse naturalem ab intelligentia sequeretur igitur intelligentiam esse naturam, si intelligens motum cœli formaliter esse naturalem, quia est à forma, quæ est natura. si autem intelligans motum cœli esse naturalem effectiue ab ipsa intelligentia, tunc non sequitur ꝙ intelligentia sit forma dans esse orbi, quia stat aliquem motum esse naturalem à principio passiuo intrinseco, tamen motus efficitur ab aliquo principio effectiuo extrinseco: sicut est respectu simplicium motu alterationis in via Cōmen. Vnde formo contra istos rationem, cuius solutionē adhuc habere non potui, ꝙ impossibile sit intelligentiam esse formam sui orbis, vt illi asserunt. Quia si hoc esset, aut hoc esset propter appetitum, aut propter motū in loco. non .n. vt scribit Cōm. 1. cap. de substantia orbis, non fuit dictum cœlum habere animā nisi propter appetitum, & motum in loco, sed neq; propter appetitū, neq; propter motū necesse est intelligentiam formaliter animare ipsum orbem: ergo nullo modo informare ipsum orbem: ergo nullo modo informat, vt illi dicunt. Maior est Auer. vt dixi: & minor probatur. Primo quod non propter appe-

a physic. b cœli.

Solutio.

Virtus intelligentiæ deferte ordinem motus.

apperitū indiget intelligentia, vt sit forma informans orbem. Nam intelligentia intelligat & appetat per suam essentiam, vt est de intentione Cōm. 12. meta. cō. 21. 46. & 49 & 51. qui vult q̄ in abstractis à materia idem sit intelligens & intellectio & intellectum. si. a. intelligentia in intelligendo dependeret à suo orbe, cū sua intellectio sit sua substantia sm ipsum: accideret ergo intelligentiā esse causatā à suo orbe quod est impossibile, & contra Cōm. 2. phisi. cōm. 64. Si vero dicas propter seruandum, s. propter motum in intelligentiam esse formam. Contra. intelligentia ad causandum motum habet eum actū in natura absque hoc, q̄ vnatur sibi formaliter. ergo propter istam causam non oportet ipsam dare esse orbi. assumptum probatur quia intelligentia non mouet orbē manu, aut pede, aut aliquo corporeo instrumento, sed solo intelligere, & velle, iuxta illud Auer. 12. meta. cō. 16. corpora cœlestia sunt animata. & declaratur quo sint animata, & dicit, & non habent de virtutibus animę nisi intellectum, & virtutem desiderativam, quę mouet in loco. si igitur intelligentia mouet orbē mouet p̄ intelligere, & velle. sed non mouet intelligere & velle abstractū est, & non in mediante corpore, nec mediante aliquo existente in corpore, sequitur ergo propter motum istorum intelligentiam dicere esse formaliter orbi. Et hoc testatur ibi Cōm. 2. meta. cō. 12. vbi dicit, q̄ corpora cœlestia sunt animata ex corpore & forma in intelligibili. Et declaratur quo, subdit, non ita ip̄ anima sit res animata, neq; hic q̄ ibi sit aliquid, quod animetur per animam, aut vnatur per vitam, sed sunt animata per se. & vita comune in quod vnatur per vitam, & animatur per animam, est generabile, & corruptibile. Ista aut verba pro tanto dicit, quia in rebus animatis non manet animatum per animatum sit anima tua quia tota quidditas talium est a sua forma. 7. meta. 14. & 21. quod tas hoc. est homo vno modo. Sed corpora cœlestia sunt animata p̄ se. & vita, hoc est ductiu, habēt formā, quā appellat vita & anima orbis per se. quia non transfundit in orbem formale viuere, & animatum esse. Si enim sic esset, vnique verum esset dicere orbē viuere per intelligentiā, sicut est in istis inferioribus. & ideo ei sm ipsum non ponitur ibi alia imaginatiua, sicut ponit Auer. Sunt igit animata corpora cœlestia, & vita per se, i. solitarie, quia habent sibi appropriatū principiū, quod pōt dici anima & vita, unita illud supra allegatū principium motus de orbis mobilibus est, sicut anima de rebus viuis. vt 2. in quinto cap. de substantia orbis, declarauit quo intelligentia est separata ab orbe, dicit q̄ hoc est inquantum istud corpus non indiget ipso, quia ipsum est permanens per se. Reuertamur igitur, & dicamus motum cœli esse naturalem non quia sit a forma naturali causatus, sed, quia est a principio passiuo habente ex sui ratione inclinationem ad susc̄ipiendū motum ab ipsa intelligentia. quæ est intrinseca cœlo, sumendo cœlum pro aggregato ex intelligentia & orbe. & est intrinseca quantū ad operationem, non quantum ad formale esse. & sic dico cœli esse motū ex se. Orbis aut natura est. & quidditative a Naturali cōsideratur. est aut natura, quæ est materia non in potentia, sed in actu natura in analogice dicit de illa & ista materia. Naturalitas aut accidentium habet attendi penes subiectū suum. & non penes efficiens. substantia n. vt dicit Cōm. 4. meta. cō. : non est causa accidentis sm finem & efficiens, sed sm materiam motus n. lapidis proiecti deorsum ab aliquo non est naturalis ratione proiicientis, sed ratione sui. Et q̄b dicit, q̄ a pari aggregatum ex plaustro & bobus esset motum ex se. quia boues sunt animatę ex tali aggregato. Respondetur negando cōsequens. & consequentiam. quia non est talis habendo inter plaustrum, & boues. qualis est inter orbem & intelligentiam. nā sm Auer. 2. cœli. cō. 4 ex intelligentia et orbe fit vnum vnum q̄ ex materia & forma. nam intelligentia non vnitur orbi dualiter, nec mediante qualitate, sicut vnitur forma materiæ. similiter plaustrum non habet naturalem inclinationem ad motum. sicut orbis ad motum. & ideo bene motus plaustri est ab alio. & de illo bene concedim⁹ q̄ sit de aliquo illorum generū. videlicet vel pulso, vel vecto, vel vertigo, vel tracto. Vn de illa diuisio pertinet ad motus violentos. violentū aut. vt dicit Philosophus in 7. phi. est cuius principiū extrinsecū. est nihil conferens illo, cui vis affertur. quasi non est in proprio de orbe, licet hoc sit verū de plaustro respectu boū. quare patet solutio. Ad formam igitur contradictionis principalē dicimus, motum cœli esse naturalem. Ad oppositum aut respondetur q̄ Cō. non negauit motū cœli esse modis esse naturalē. sed negauit ipsum nō esse naturalē, sicut motus elementorū est naturalis, vt ipse expresse habet. Pro quo aduerte q̄ elementa mouent à principio intrinseco actiuo, sicut patet

poset per ipsum cō. t. &c. 3. in. 2. ph. & in cō. 7. super. 4. phy. &c. 3. cœli cō. 18. & alibi in hunc modum. elementa. n. nō habent principiū passiuū intrinsecū, per quod moueantur, quia illud est ens in actu, elementa autem non habent nisi primā materiā, & sic nihil prima autem materia est ens in pura potentia, & ideo naturalitas in motu elementorū est a principio intrinseco actuato, quod est natura tale aut est ipsa forma elementi. motus autē cœli est naturalis oppositio modo. quia sua naturalitas ē ex parte principij passiui. quia cœlum habet materiā in actu, & non habet naturalitatem sua a forma, quæ sit natura. intima sua forma est aliquid de natura. Et hoc considerauit Magnus Albertus in. 3. phy ad primum ipsum, dum dixit motum cœli non esse motum naturæ, sed intelligentiæ comparādo videlicet ipsum motui ad principium actiuum, quia tale non est naturale, sed intelligentiæ. Recte igitur dixit Cōmen. corporis cœlestis motum non esse naturalem, licut est motus elementorum. ma naturalitas in motu elementi est a forma non a materia. sed naturalitas in motu cœli est a materia, non a forma. Cuius th oppositum sentiunt Moderni ad pauca respicientes

Quarta earū contrarīa. est in cō. 1. Dicit q̄ non inuenitur corpus simplex, quod alteret ex se, sicut inuenitur ex suis simplex, quod mouetur in loco ex se. Huius th oppositum videtur senire. 7. meta. cōm. 29. vbi videtur falsiter loqui videtur de mobilibus motu locali, & de mobilibus motu generationis, & alterationis. inquit enim q̄ quemadmodū eorum, quæ mouentur in loco, quædā mouentur ex se, & quædā ex alio, sic est de generabilibus. & ita videtur quod motu alterationis & generationis aliquid moueatur ex se. Ad hoc dicimus, q̄ aliud est loqui in simplicibus corporibus, aliud in mixtis. vnde ipsemet Cōmentat in hoc cōmen. dicit q̄ in compositis posset esse, principiū alterationis in ipso alterato ab ex, quæ aduenit corpori suo, vt in animalibus, & plantis. In. 7. igitur meta. loquitur de compositis: sed hic loquit' de simplicib⁹. vide, & glosa sic Auer. in. 8. ph. cō. 20. & te. cō. 60. & 4. cœli. cō. 140. & 2. de anima. cō. 50. & 9. met. cō. 2. Et pro ista solutione vide textum cōmenti. 14. primi de generatione.

Quinta contrarī. est in ter. 4. Aristoteles enim declarās quæ sunt naturata, dicit, quod sunt quæcunque natura m habent, & hæc omnia sunt substantiæ, reddens autem causam huius assert, quia subiectum est quoddā, & in subiecto est natura semper. quasi dicat natura non est nisi subiectum, & forma, quæ est in subiecto, & talia sunt substantiæ, & ideo composita naturata ex natura in, quæ sunt substantiæ, sunt substantiæ. Ista est vera illius loci expositio. non .n. potest legi, vt hæc omnia Aristotel. asserat esse substantias, videlicet subiectū, quod est materia. & id quod est in subiecto, qd est forma quia ex primo cœli & mun. tex. cō secundi, duos ambos dicim⁹, & ambos duos, omnes vero non dicimus. Pro illo th dicto in expositione &c. & sunt hæc omnia substantia, &c. non. refert hy hæc omnia ad naturam, & ad habens naturā. Et si dicatur quod hy omne, non dicitur de duobus, sed de trib⁹, modo natura & habens naturā sunt duo: Solutur q̄ natura includit duo, materiā & formā, & habens naturam est ternum. ista enim denominatio ad numerum ternarij spectat. Sed tunc secundum illā Philosophi sententiam forma dicatur esse in subiecto. Huius aūt oppositum legit in prædicamentis, vbi dicit proprie esse substantiæ in subiecto non esse. Nisi esset vt inquit Alexād. q̄ sermo Philosophi in prædicamentis intelligitur de substantia composita ex materia & forma, & non de forma, quæ est substantia simplex. Aut aliter. non intellexit Arist. in hoc loco esse in subiecto proprie dictum, sicut sumpsit in prædicamentis, sed large, videlicet ad, quod ad hoc vt si indiget aliquo subiecto. Et hoc etiā adnotat Cōmen. in prō sentiloco, q̄ forma est in subiecto, quod subsistentatur per illā non quia est in subiecto, per quod subsistentiat, sicut accidētia. Vbi Commentator dat pulchram differentiā, ex qua intelligi potest q̄ esse in subiecto æquiuoce dicitur de formis substantialibus, & de accidentibus. nā forma substantialis est in subiecto, i. in prima materia, quæ substentatur, idest quæ est in actu per ipsam, quia materia non est in actu seu in effectu, nisi per formā, nec sine forma potest existere, vt deducit Cōmen. in secundo physico. cōm. 12. sed accidentia sunt in subiecto existentia. à quo sumunt actualem existentiā. dicit enim Philosophus in prædicamentis, q̄ destructis primis substantijs impossibile est aliquid aliorum remanere. Aliam etiā est aliquid aliorum remanere. Aliam etiā differentiā innuit Cōm. in. 2. de anima cō. 4. quia est causa istius nam subiectum formæ substantialis p̄m quod est subiectum est ens in potentia, & subiectum formæ accidentalis est ens in actu. Ex hoc .n. sequitur vt subiectum formæ substantialis sub'rentur

Soluit

: in sic cœli..

: physic. tex 4.

rentes per finem fabricatum, quod est causa eius, sicut materia, 4 metaphys. commen. 2. quia tale est eius actus.

2 physic. ca. 6.

Secunda contradictio est in text. 6. Dicit Aristo. q circa de animalibus disputans de nominibus rationem habebat, nihil ab intelligere, & confirmatem sententiam habet in primo posteriorum ana hyderorum in illo cap. Manifestum autem quia deficientibus aliquibus sensibus, non esse scientiam illorum sensibilium deficere. Sed huius oppositum habet Themistius in 1. de anima in expositione istius cõm. 144. vbi Arist. ponit differentiam inter imaginationem, & sensum. nam aperit imaginantur colores, licet non sentiant illos. & ſi habent imaginationem de coloribus, possunt ignorare habere scientiam, quia intellectio immediate dependet ab imaginatione, sunt enim intellectiva vniuersalia collecta cum intentionibus imaginatis, vt dicit Cõmen. 3. de anima. cõ. 30. ibi enim dicitur in textu q phantasmata apud intellectum sunt, vt sensibilia apud sensum. Propertea visum est quibusdam ex eis, licet non possit habere scientiam de coloribus per intentionem, vt qui à natiuitate cæcus existit, posse tñ habere scientiam per doctrinam & p audituꝫ. & in hac sententia est Auctor Venetus, & aliqui alij commentatores. Sed ista opinio est contra Arist. quia imaginatio est mortuorum à sensu pm actum, cum adhuc propriam sensus colores sic visus. & non auditus, quia auditus non indicat de colore, nec visus de sono, nisi per accidens. & 2. de anima text. cõ. 114. & Themistius ibidē sensibile per accidens nõ mouet sensum, nec imprimit suam speciem in sensum. & ita per auditum non potest generari species coloris in imaginatione, & per consequens neque intellectus potest habere speciem coloris. Amplius ista positio destruit indictum Aristo. in proximo loco, qui asserit circa de coloribus disputantem de nudis nominibus habere rationem, sed non habere conceptū rei, quæ apta erat significari. & ideo dicit ipsum nihil intelligere.

Soluto. quæstiõ.

Soluto. propria.

Et ideo asserto et mente Arist. cæcum à natiuitate non solum non sentire, nec posse sentire immo nec imaginari colorem, nec q habeat coloris speciem, & sic nec q colorem possit intelligere per speciem, licet possit habere quandam cognitionem negatiuam, vt videlicet q est res quædam, quæ neque auditu per se percipitur, neque tactu, nec gustu, nec olfactu, sed positiuam nequaquam. nec de tali cæco intelligitur dictum Themistij, sed de illo, qui ex tempore obtenebrescit, & non à generatione.

Septima contradictio est in commento 30. [illegible] sic enim dicit tertium est comprehensibile [illegible] lorum intellectus & hoc adeo ipse sentit in primo cœli commen. 92. vbi habet formam et se subiectum vniuersalitatis, & per consequens intelligibilitatis. Huius tamen oppositum [illegible] Ad hoc dicendum puto cum Auct. [illegible] duodecimo metaphys. commen. 14 q forma non comprehenditur secundum se à sensu, sed secundum esse à materia, & ideo non comprehenditur ipsa nisi ab intellectu. quando igitur queritur hoc. & primo circa ab intellectu comprehendi, dicendum est intelligendum de ipsa forma in se. sed quando dicit eam sensu comprehendi, hoc est quantum ad suam actionem. Sed in hac substantia, nunc restat manus dubium, quia pm Auct. 2. de anima cõm. 6. sensus hominis, & præcipue visus cognoscit intentiones individuales omnium decem prædicamentorum, & per consequens ipsa forma substantialis cognoscitur à sensu ne dum in sua operatione, verū etiã in ipsa. Secundo. Dicamus ergo aliter cū ipso. 2. meta cõ. 1. vbi dicit q sensibilia habent duos modos comprehensionis: modū, qui nõ est scientia eorum, sed imago, & modum, qui est scientia eorū. & est intellecta vlia. Vnde solutio consistit in hoc. sensibilia ista particulariter concepta, & formæ ipsorum vt sic à sensu concipiuntur, & præcipue à sensu hominis, qui est vtriusq; tantum. sed sensibilia ista & suæ formæ vt concepta à solo intellecta concipiuntur. & hoc intellexit cõmentator dicens q per rationē intellectiuā determinatē. & dixit hoc, quia forma comprehenditur per intellectum, acce quo formatur ibi forma pro forma vlī, quæ deterninationem constituit. Vnde Commentator pleruncque vniuersalia formam appellat, & intelligere formare per intellectum.

Octava contradictio est in text. 12. Aristo. ibi 2 physic. in text. videt dicere q forma est natura, quæ tenet esse separabilis à materia pm esse, sed sm rationem. Hutus tamen oppositum legimus ab ipso. 2. phy. text. cõ. 26. vbi dicit q materia & forma dicuntur relatiue, & per consequens vnum non potest intelligi sine alio. Amplius ait Cõm. 4. physicæ auscultationis cõ. 16. scribit q sicut quidditates vtinorum principiorum difficile est, & scire materiam absq; forma, aut formam sine materia impossibile est. Quòd ſi dicatur, vt dicit

dicit Cõm. lib. 9. debet intelligi fm definitionem, non fm esse, quia potest definiri sine materia, licet non possit esse sine materia. Hoc autem stare non potest, quia primo de anima cõm. 16. qui in definitionib⁹ naturalibus demittit materiam, videtur de mittere aliquod non necessarium. sed non est ita, quia forma debet sumi in dispositionibus, in quibus existit. Amplius videmus Aristo. in definitione ascribere corpus, & ita de aliis formis naturalibus dicendũ est. Solutio. Solutio. dicit Alex. 9. modus abstrahendi matheaticus in multis deficit scientiæ Naturali. Et dat exemplũ in principio libri Priorum: in casu nostro, posita qñ Naturali per intellectum abstrahit formam à materia, quæ tñ fm esse est in materia. in hoc. n. imitatur Geometram, qui licet existentem in materia sensibili abstrahit à materia sensibili. similiter quãdo abstrahit prædicamentum subſtantiæ ab aliis prædicamentis, & in multis aliis casibus. Vnde scire debes 9. licet Arist distinxerit in. 6. primæ philosophiæ scientias speculativas penes triplicem modum definiendi, tñ modo abstrahendi fm rationem in pluribus unus nitur communis in his duabus scientijs, vt dicit prædictus doctor. & est dictum aureũ, & magni momenti: soluit. n. multas arduas difficultates in philosophia. Et istum modũ dicendi latenter innuit Aristo. in primo de anima in tex. cõm. 15. vbi scribit 9. si anima non haberet aliquam operationem sibi propriam, fm quam posset esse separata fm esse à corpore, tunc esset de illa, sicut est de recto, cui multa conueniunt, inquantum rectum est, quę non contingere sibi possunt vt est in corpore sensibili: & sicut etiãm spheræ, & plano, quæ fm rationem mathematicam & imaginarium contangit planum in puncto, cùm tñ naturaliter hoc fieri nequeat, quia omnis conus seu naturalis est diuisibilis, quia corpora coniunguntur in superficie ibi. n. Aristote. voluit dare intelligere 9. anima in illo casu solum fm rõnem posset abstrahi à corpore, non fm esse, sicut sunt entia mathematica. Et ideo rñdetur ad tertiã conuadictionis. Pro quo aduerte 9. vt scribit Cõm. in. 12. primæ philosophiæ. cõ. 39. intellectus est maioris virtutis, q̃ sit natura. potest. n. aliqua diuidere, quæ natura non potest. sicut diuidit materiam à forma, qđ non pót fieri per naturã. materia. n. per intellectum potest apprehendi in secunda notione post illam, quam habuit Naturalis, fm quam cognita est per analogiam ad formam: per privationem omnium formarũ. & ista consideratio pertinet ad Diuinum, vt scribit Cõ. 12. meta. cõ. 14. materia. n. negationẽ cognoscitur, vt patet. 10. meta. text. cõ. 12. & si intellectus potest abstrahere materiã à forma, multo magis potest formã abstrahere à materia. quia vt scribit Aristo. in. 7. primæ Philosophiæ in tex. cõm. 8. forma est magis separabilis. Et ratio est, quia vt dicit Commenta. 2 phys. cõ. 16. materia est propter formã, & forma non est propter materiam. & est sententia etiam Philosophi in. 2. Physi. tex. cõ. 91. vbi habet 9. forma est causa materiæ, sed non econtra. Et quod dicitur, 9. fiunt ad aliquid, soluntur 9. sunt fm dici, & non fm esse, licet physice loquendo dici possit 9. materia refertur ad formã relatione reali, cum sit propter formã. forma adi ad materiam aut non refertur, aut si refertur, referitur relatione rationis, sicut est de potẽtia & actu. scribit. n. Cõ. in. 12. primæ Philosophiæ. cõm. 3 7. 9. potẽtia refertur ad actũ, sed actus non refertur ad potentiam. & est sententia Philosophi in. 9. primæ Philosophiæ in tex. cõ. 13. potentia adi reducit ad materiã, & actus ad formã, vt scribit Cõ. 12. meta. cõm. 16. Dic igitur 9. licet quãdo Naturalis definit formam naturalem, cum definitio debebat complere & distincte declarare naturam definiti, non pót sine materia eam definire, vt notat Cõ. in. 1. de anima. cõ. 16. potest tñ abstrahere in prima intellectiua operatione formã à materia, pro quanto pót intelligere formã, non intellegendo materiã. hoc. n. est abstrahere hoc ab hoc, videlicet intelligere primus non intellecto posteriori, sicut est de linea. in plus. n. est abstrahere q̃ definire, vt patet. Secundum adi sententiã Auer. forma est separabilis à materia fm definitionẽ, non fm esse. quia alia est forma definitiua, & alia materiæ, eo modo, quo talia definitiones habere dicuntur. sed non possunt separari in esse, quia materia non pót existere sine forma, nec forma potest existere extra materiam. Noluit tñ Cõm. dicere formam separari definitione à materia, quia sine materia definiri possit, sed modo, quo dixi mus.

Nona contradi. est in cõmẽ. 16. vbi dicit Astrologiam abstrahere à motu. Huius tñ oppositum videtur dicere. 1. meta. cõm. 19. Nisi esset 9. Astrologus abstrahit à motu, pro quanto non considerat, & demonstrat per medium sensibile, sicut demonstrat Naturalis. immo formale medium in consideratione Astrologica est mathematicum. bene

2. physic. com. 18.

Solutio.

bene ꝯh considerat morum in ratione materie, non in ratione formæ. considerat.n. motus corporum cœlestium ꝑm ius quanti tatem, & ꝑm velocitatē & tarditatē, & ꝑm proportionalitatem. quā habent adinuicē. & patet ꝙ ods alii modi sunt mathematici. formale igitur in Astrologia est mathematicum, sed materiale est naturale & ideo re ꝑte dicit Cō. 1. meta. cō. 19. &. 2. cœli cō 3ª. &. 12. meta. cō. 44. ꝙ Astrologus considerat corpora cœlestia, quæ sunt substantia naᵗ, non ꝯh considerat ea, ꝑm ꝙ sunt mota. & hc se datur contradictio, ut ait vides.

2 physic tex. 19. Decima contradictio est in tex. 19 Arist. contra ponentes ideas inquit ꝙ ipsi ea, quæ nō sunt separata ꝑm rationē a materia, faciūt esse separata ꝑm rationem. & latet eos hoc contingens, quia ipsi formas materiales ponunt esse separatas ꝑm esse a materia. sed vt dicit Cōm. in cō. quæ sunt separata ꝑm esse, possunt seperari & ratione, & non contingit. Theſh. etiam. 2 phy. 26 dicit ꝙ formæ materiales possunt qdq. à materia cognitione, atque animo extimi, sed non actu. aut subsistentia. Sed obviabam per doctrum Arist. in. 2. phy tex cōm. 12. vbi definiens materiam, quæ est forma, dixit eam secundum rem non esse separabilem, sed secundū rationem. & Themistius ibi exponens inquit. formam potuo dicimus non re ipsa, sed ratione abiungi & ita Aristo. patetur eisdem angustias, quas patet Plato. Nisi esset ꝙ. vt dicit Alex. Naturalis in abstrahendo formas materiales à materia vult mathematica abstrahendo, & non naturali, sed apud Platonem sequitur ꝙ erit Naturalis posset definire sine materia, quia quicquid est separatum à esse potest etiam definiri sine eo. hoc aūt est impossibile, quia Naturalis definit per materiam. t. de anima. 16. &. 2. phy. vlt. Definitiones naturales, vt naturales, oēs cōtinent materiā, aut aperte aut cōfuse.

Solutio.

2. physic. tex. 25. Vndecima contradictio est in tex. 25. Arist. & Cōmē. videntur velle ꝙ in artibus artifices, qui solum habent cognitionem, sunt præstantiores artibus operatiuis. vnde Cō. in cō. dicit ꝙ Geometria operationum non facit materiam. neq. formam. licet vtrūque cognoscat, & præcipiat aliis volentibus, seu operantibus. Et aduertso aūt est authoritas Philosophi m. 2. ethic. cap. 4. vbi habet ꝙ in virtutibus ipsum scire parum est, aut nihil. Et confirmatur, quia tales sunt propter opꝰ tanqui propter finem, & per consequens artes, quæ operantur, sunt nobiliores & honorabiliores artibus solam cognitionem habentibus. Solutio. ꝑm Peripateticos cognoscere simpliciter & absolute honorabilius, & præstantius est ipsa præxi seu operatione. Cuius ratio est quia præxis ad aliud & non sui gratia exercetur, sicut cognitio. cuius argumento est, vt ait Alex in principio ꝓmæ philosophiæ ꝙ actus maxime expetibiles & præxes à nobis sunt, quæcunq; sunt à virtutibus, & tā tales non propter se, sed ad aliud relationem habent, puta ad passionem & affectus ordinatæ. Cuius argumento est, ꝙ in animalibus diuinus nō sunt humanimodi virtutes mores non indigentes. cū sint impassibiles, vt ait status etiam Aristo in 1 ethi. cap. 10 sed non, qui natura sumus artefactibus, & passionibus obnoxij, indigemus illis. vnde etiam in factibus cognitio præstantior operationem. nā artes architectonicæ sunt honoratiores artibus operatiuis. Et ista est sententia Philosophi etiam, in proœmio ꝓmæ philosophiæ, quæquod tenuerit Scotus, & sequaces eius in hoc. Ad taliandam aūt contradictionem sciendū est, vt notat Philosophus m. 2. ethic. in illomet cap. ꝙ virtus est inter artes & virtutes. Nam quæ ab arte procedunt non te laudem habent, quare satis est illa tm existere. sed quæ a virtute ita præfacta untur, non satis est fuisse quodā modo se habentes, & morlesse agantur, sed fi agens ita operet, primo h sciens, secundo eligens. & eligens propter ipsa, tertio firmo & immobili habitu agat. ad cæteras vero artes habendas nihil horum requiritur præter quā scientia & ipsa est ratio discretiuus, sicut vides. Amplius aūt scire debet ꝙ differentia est inter vsile & honorabile, vt colligatur ex proœmio meta. & ideo sententia Philosophi & Alex. hui, artes cognoscentes esse principaliores ꝑm dignitatem & honorem, licet ꝑm vtilitatem forte opponitur contingat. vnde Philosophus etiam de scientia Diuina scribit, ꝙ nec flagitiosus quidem hac omnes, dignior vero nulla.

Duodecima contradictio est in cō. 16 vbi dicit cōsyderationem quidditatum esse vtiq; ad formam hominis vltimam, quæ est media inter formas materiales & abstractas. ex quo patet dari aliqua naturam mediam inter naturam abstractam & materialem. Huius th oppositum scribit ipse 2 meta. cō. 19. vbi dicit ꝙ nouum est per se ꝙ nulla natura est media inter abstractum & materiale. Ad hoc dicemus medium duplex esse. Solutio. videlicet per abnegationem extremorum, & hc dicit Cōm 1. meta. nullam esse naturam in esse rei, quæ nec sit materialis, nec abstracta.

abstractis. sicut videt Auer. contra Averroes, contra quos maxime tbi Philosoph⁹ & Cõm. Aliud aũt est medius fm cõparationem, vel participationẽ ꝓprietatũ ipsarũ extremorũ & sic dicunt⁹ de tertia natura Auer. elementa media esse inter substantiã & accidẽs. sic & veritas ait dictũ esse hoc. ꝙ intellectiuus. ꝙ est forma hois vniuersalis. est medius inter abstractas & materiales. quia ꝓ quãto in ista operatione deprehendit ꝓ phantasmate⁹, sic cũ materiali b⁹ cõuenit. ꝙ quãto vero nõ est forma educta d̃ potẽtia materię, & hãt aliquã sibi operationẽ ꝓpriã in se cõsiderata, in qua nõ dependet a corpore fm ipsum. i. de anima. cõ. 10. sic cũ abstractis dicit cõuenire. Et hoc forte volunt dicere Themistius super. 2. phy. ad principiũ ꝙ scientia de anima est Mathematica, & media. est n. mathematica oppositio modi, quo sunt entia Mathematica, quia talia fm esse sunt i materia, sed fm cõsyderationẽ a materia abstrahũtur: scia vero de aia. & scripsit quo ad istã partẽ, in qua agit de aia intellectiua, esse de obiecto fm esse abstracto à materia, non aũt fm cõsyderationẽ, cuius ratio aia intellectiua sibi cõsyderet⁹ vt actus corporis. Deinde⁹ igit⁹ nil phubere fm cõsyderationẽ dari medium inter abstractũ, & materiale: sed hũ fm esse inclinamentu ad aliqd esse, qd nõ est neq; hoc, neq; illud. Et sta hęc pro esse secũdo solo, vel ex duabus hat vna.

Decimaseptima consequ. est in te. 31. Arist. videt velle hic ꝓpositiones esse materiã cõclusionis. Sed hoc⁹ opposita habet infra in hoc. 2 in tex. cõ. 89. vbi hãt ꝙ propositiones cõcludũtur se hãt sicut fines cui bus. ꝙ sunt inter fines. hinc aũt & materia nõ coincidit. vt patet in. 2. phy. in te. cõ. 70. Amplius pet. multi vident esse causã effectis cõclusionis. dicit⁹ Lincolniensis in 2. posteꝝ. ꝙ notitia ꝑmissarũ videt̃ gignere notitiã cõclusionis in aia. Amplius Aut. in. 6. suę meta. cap. 4. dicit. Ibi aũt posituꝝ quidã ꝓpositiones ita ma teriã cõclusionis, & est error: immo ꝓpositiones sunt materia figurę syllogismi. cõclusio vero nõ est forma ꝓpositionũ, sed ẽ qdã, qđ cõsequat̃ ex illis. cũ ꝓpositiones efficiãt ea in aia. vbi manifeste Aut. videt̃ repre hendere Arist. in hac sua. Simplicius in ꝑsuũ loco, ait aduertẽs fm ꝓ hoc, dicit ꝓpositiones respectu eor⁹ syllogismi esse materiã sed respectu cõclusionis esse causam efficiẽtẽ. & rectus in opinionẽ Auer. sed nõ saluat tex. quia tex⁹ dicit suppositiones esse, sicut ea quo respectu cõclusionis, & nõ respectu syllogismi. Deinde⁹ igit⁹ ꝙ propositiones quo dãmodo sunt materia, quodãmodo efficiũt & quodãmodo finis. nã ista verificant respectu diuersoꝝ respectu conclusionis. Nã respectu extremitatũ, ꝙ sunt disperse in premissis, sunt materia cõclusionis, & sunt materia cõpositionis tantũ, & cõclusio, in qua est vnio, & cõpositio extremitatũ, est forma cõpositionis respectu earũ. Ratione termini medij, virtute cuius infert cõclusio, sic hãt quodãmodo rõnẽ causę efficientis: quia me diũ est causa in inferẽdo, & est in demtatis ut in inferendo cõclusionis, saltem in tribus. Premisse vero in doctrinis in ꝓpria forma respectu cõclusionis, se hãt sicut finis ei hus. ꝙ sunt ante finẽ, nã sicut ex fine sequunt̃ ea, ꝙ sunt ante finẽ, & non econtra, sic in doctrinis veritas premissarũ infert necessario veritatẽ conclusionis, & non econtra. & sicut destructio finis infert destructionẽ eorũ, ꝙ sunt ante finẽ, sic destructio conclusionis infert destructionẽ premissarũ. quia si cõclusio nõ est vera, nec ꝑmisse sunt vere. Et ideo ad hoc forte pertinus Simplicius dixit in fi cunda solutione ꝙ forte aliquo modo premisse sunt in conclusione, sed non declarat ut distincte. Non inconuenit ergo respectu diuersoꝝ idẽ posse dici materiã, efficiens, et finẽ respectu eiusdẽ. quia hoc est fm diuersa, & fm diuersos modos cõsyderanda.

Decimaquarta cõtradi. est in tex. 33. Arist. ibi innuit ꝙ causarũ per accidens quędam sunt propinquiores. quędã remotiores aliis. Sed huius oppositũ habet ex. 2. phy. tex. cõ. 30. vbi Aristo ponit duas inter causas ꝑ se & per accidens, dicens causam per se esse finitam, sed causa per accidens est infinita. sed in infinitis nõ est accipere, neq; primũ, neq; vltimũ, vt patet. 2. meta. tex. cõ. 6. & ꝙ consequens non est ibi neq; ꝓpinquũ, neq; remotũ. Solus⁹, & est dictũ The. & Simp. in 2. phy. in expositione te. cõ. 51. vbi fm Simp. Aristo. videt̃ hanc dubitationẽ inducere: & ei⁹ solutionẽ omittit. unquã n. tũ erit in quibusdã dubitabit aliquis nunquid contingit ea fiant causę fortunæ, i. eius qđ est à fortuna, vt sit in terris spiritꝰ aut astras, sed nõ de pilari vt sanitatis, sunt. n. causarũ per accidens, ut aliis propinquiores. vnde dubitatio consistit contra id, qđ Arist. ibi pręmittit tex. cõ. 51. ꝙ eius qđ est à fortuna sunt causę infinitæ. Sed tunc est dubitatio, quia cũ fortuna sit causa per accidens, & in talibus ꝓpinquũ & remotũ, nõ videt̃ ꝙ sint infinitæ causę, quia in illis nõ est ꝓpinquũ. Themistius aũt & Simplꝰ solubiliter causę per accidens si actu sumant̃ & vicissim cõparent, nõ discrepãt, ꝙ sint ꝓpinquæ & re-

2. physicorum. tex. 33.

Solutio.

mater, sed absolute non pōt, quia fuit infinitus vt hic. Sed nunc est difficultas, vtrū in causis per accēs infinitis fuit, cōditionis actus non pōt & sic materē cōperari, cū infinitū non det', nec cōstituī pōt in actu. vt patet. 3. phy. Nūl esset p̄ fuit in potentia infinita, & tales pōt determinari ad actū per cōparationem ad causam per se. sicut hom causis per accēs ista dom' fuit infinitus, absolute cōsiderētur, & sic in ess non ponit difficultas q̄ fuit p̄pter hoc, & quia remouet in actu cōparatū ad causam per se, quæ est difficultas, sic multa ei causa per accidens magis pro pinqua q̄ albedo, & Polycletus est causa p̄ accidēs magis p̄pinqua q̄ hō, & hō magis q̄ animal. & eodem modo posset solui de fortuna, cum sit causa per accidens, & per consequens infinita, cognosci pōt cuius tam ratio est ignotum, & nunc opus est eadē distinctione, quam Themistius adduxit.

2. phy. tex. 64.

Decima quæsita consequit. est in tex. 64. Dicit Arist. ponens dictum inter id, quod est a casu, & à fortuna, q̄ in his q̄ à natura fiunt, non dī aliquod a fortuna fieri, in eisdem autē fiat. sed magis a casu, & subdit q̄ differēt, quia hæ sunt causa est extra, illius vero intra: ita q̄ videt' dicere id, quod est a casu habere causam intra, sed id quod a fortuna hīt causam extra. & isto modo exponit dictum Thomas hic 1 dist. Sed huius oppositū mouet animus in eodē. 2. phy. in tex. cō. 61. vbi Arist. dī id, quod est a casu q̄ id, quod est a fortuna dicet hīre causam extra. A d hoc dicit q̄ hīne dubio olim Græcorū, vt Alex. Themi. Simpli. hanc, ha sic sententiam, q̄ ambo in hoc conueniunt, q̄ non habent causam intra, vnde dicunt in 6 o. tex. q̄ licet tripes casu dem, querens suum locū, cadat sub tali intellectu sub quo pōt esse apertus sessioni, & hoc à casu esse dicatur: in ade corpus cubum cadit rere vt esset apta sessioni, hoc à casu nō esset quia loquitur intra se talē rectum figuram, q̄ qualitercūq; cadat semper é sessioni aptū. Vnde sine dubio Diuus Thomas non bene interpretatus est locū illū. ideo fm Simplicij expositionē Arist. ibi notat dictum inter formā & causam quia in his quæ à natura fiunt, non rē fm naturā, fm naturalē ordinem talia nullo pacto a fortuna esse dīr, quia fortuna est in his, in quibus est apposituī. seu electio, sed magis dīr a casu hēri. nō aūt dicit simpliciter talia à casu esse, sed dicit magis posse dīri à casu q̄ à fortuna, præterea quia fortuna solum vbi est electio est, & pōt, sed casus pōt esse in rebus carentibus electione. Ne in aliquis suspicaret talia vere & p̄prie à casu esse, & non à natura, idcirco posuit dictum & dicit. Est aūt & hoc alterū. vbi Cō. dicit q̄ est hoc aliis modus naturæ, sed propriè loquendo māfēsta à natura esse dīr, sed est alius modus naturæ a modo cū fuerō & ordinato. & talia, eidem sunt à natura, aliquo modo differens ab his, q̄ vere & propriè dīr à casu fieri, quia quæ vere & p̄prie à casu fieri dīr, horū causa est extrinseca, vt casus imprudēs cadēs. ita q̄ fit fedes, aut talus equs fugiendus pp fictum, qui a casu talis natus est. sed talia monstrorū causa est intra, quia procreantur ex materia, vel pp superabundantiam, vel pp defectum materiæ, vel p̄pter malā complexionē euidem. vbi pōdera illata dicunt Cō. quia dicit illud esse aliam modum naturæ. Pro quo debes scire vt scribit Alex & Themi. & Simpli. sup. 2. phy. in tex. cō. 61. dicta magna est inter esse à natura & esse fm naturā. nam à natura esse non solum est dīr, quę fm debitum naturæ ordinē & naturalem institutionē fiunt, verum etiam & monstra. A priuatione enim, seu defectus à natura esse dīr, sed fm naturam solum illa fieri, & esse dīr, quæcunq; fm naturalem ordinem fiunt & idcirco bene dicit Cō. m. q̄ talia quæ præter naturā fiunt, sunt collocata sub alio modo naturæ, q̄ simpliciter sunt omnia perfecta, quæ fm naturæ ordinem, & inuariatorem processum naturæ vnde talia fm Peripateticos præter naturā, aut præter finem eueniunt dīr. licet quę fm naturalem ordinē infinita, fm naturā, & fm finem fieri dīr cūm finem & naturā idem significent apud Peripateticos. vt bene notauit Alexand. in tracta. de fato. & electē est finis Arist. 4. phy. in tex. cō. 7. vt ami plius notauī in speciali q̄stione mea de fato.

Solutio.

Dicit materia contradi est in cō. 60. vbi dicit Cō. q̄ Diuina scientia cōsiderat res existentes fm q̄ existūt. Horum diuisionem scribit ipse, & Philosophus. 7. met. tex. cō. 31. vbi habet rerum existentium non esse definitionem, nec demonstrationē. Nihil esset, q̄ per res existētes, fm q̄ existūt Cō. volunt res materiales, voluit in. dicere Thomas, scientia non solū considerare de rebus abstractis à materia, verū etiam de rebus existentibus fm q̄ existunt, i. de rebus materialibus. vnde de istis materialibus Diuina scientia considerat inquantum existunt, inquantum entia sunt, & sub communibus, quæ competunt eis inquantum ens est. Et ista est expressa sententia Cō. 12. meta. cō. 1. &. 19. &. 4. meta. tex. cō. 1. &. 6. meta. tex. cō. 7. Scientia Diuina est eorū inquantum ens, & entia.

cord. quæ huic influat. & in proximo motu physico Sapientis est oia cognoscere, vt contingat sub rõnibus cõsecendi ethum. Per res spũ existentes non intelligit res cũ actuali essentia, sed quidditates materiales sub rõnibus transcendentibus consideratas.

Decimasexta ma cõtradicit est in tex. 71. Scribit Philosophus ꝙ principia mouentia naturalia duo sunt, quorũ alterũ non physicum est, non. n. habet motus principiũ in se ipso. ex quo vt ꝙ primo mouetur, qui est Deo gloriosus, naturaliter mouet. Huius oppositũ scribitur ab Auer. in libro destructio destructionũ in dictũ 12. in solutione dubb. vbi d. cũm aũt dant de Philosophis ꝙ ipsi tenẽt, ꝙ ad quod prouenit à Deo glo. prouenit naturaliter, est fermo corruptus de eis. & qui tenent in rei veritate ꝙ emanatio ennũ fit ab eis est no effecto nobiliori modo ꝙ naturaliter, & voluntarie humana. Soluitur. Multi Antiqui doctores, vt Algazel & Rabi Moyses, & ex Latinis Scotus cũ sequacibꝰ iam tenuerunt hoc, videlicet Deũ fm Peripateticos agere ex necessitate naturę. Vnde fuit hoc fundamento Scotus in. 2. dist. 1. quæstio. 2. ostendit in via Philosophi sequitur ea ex necessitate prouenire. Sed cõ. & al. Peripatetici oppositum tenent. Et vera authoritate Auer confuetus formare aduersus ipsum talẽ rõnem, quæ vt in via Arist. maximam ndẽ facere. Nã, si anima agit altiori modo ꝙ natura. & intellẽctus agit altiori modo ꝙ anima, cum Deus sit altior intellẽctu, aget altiori modo ꝙ intellẽctus ergo à fortiori altiori modo ꝙ anima, & multo altius ꝙ natura. attamen ostenditur. nam anima agit altiori modo, ꝙ natura, quia natura nõ agit, nisi fm vnũ motum determinatum mouendo. sed anima fm qualibet dictam vnde motus animę est circularis, quæ est perfectior motu recto. sic n. Arist. in. 2. de anima tẽ. 41. & infra. arguit & accusat Antiquos, asserentes mutũ augmentari esse a natura ignis. & Arist. d. ꝙ est alienata, quia ignis concurrit vt instrm. immo Cõ. & Arist. in. 2. de gener. & corrup. tex. cõ. 11. motio ignis est deterior in generatione, ꝙ motio organi. aut instr, & ibi redditur causa, intellẽctus agit altiori modo ꝙ anima, quia intellẽctus est altior anima, vt patet. 2. de anima tex. cõ. 21. vbi dicit ꝙ vt esse aliud genus animæ, & hoc solum contingere separari, sicut perpetuũ à corruptibili. Deus aũt est altior intellẽctu. vt d. Philosophꝰ in libro de bona fortuna. vbi inquit, quod n. est melius scia & intellẽctus, nisi Deus? Vnde C. in. 4. phy. auscultationis i cõ. 113. d. ꝙ esse efficiens fit in aliquo non est nisi à causa agente, quæ est aut anima, aut natura, aut intellẽctus. & ego addo quartũ, aut Deus. nam distantiæ entium sunt valde diuersę. Quantum aũt spectat ad præsentem contradictionẽ scire debes, ꝙ natura multipliciter & naturæ nomen vt patet ex 4. primæ philosophiæ tex. cõ. 3. & vt notauit cũ luci dissimus Theth. in 2. phy. in tẽ. cõ. 7. sic est etiã de naturaliter agere, qñq. sumitur ꝓprie vt distinguitur contra agere fm animam, aut intellectum. & qñq. sumit cõiter, vt illud dicat naturaliter agere, qđ est sua natura agit. vnde vt inquit Cõ. 1. cœli, sicut fm naturæ formæ naturalis est hîc propriam materiam, vt forma ignis, sic formæ abstractæ, fm ꝙ sunt formæ abstractæ, innatæ sunt, vt illud, qđ mouet ab ęs. non tit grane, neq. leue, et vt mortũ ab eis sit resuscitãdũ. vñ est iudicio, ꝙ portiõs, vel analogiæ, & nõ vnius cationis.

De intellectus contrad. est in cõm. 79. Scribit Cõm quod illud, quod innatum est existere casu, non est innatum existere per intentionem. Sed huius oppositum habet in. 2. phy. in tex. cõ. 61. vbi Arist. d. in litera, ꝙ percussio capitis a lapide potest fieri à casu, & eadem potest fieri per se ab aliquo propinquiore cũm intentione percutiendi. Soluitur, dictum Cõ. intelligitur de speciebus præsertim, quæ sunt in subsistentijs. nã fm opinionem. n. phy. in cõ. 46. nulla species fit a casu, quia illud, quod est à casu, semper est oppositum ei quod est à natura. vnde a natura sunt species. nulla. n. species est à casu, sed à casu sunt monstra non naturalia. idẽ. 6. meta. tẽ. cõ. 4. &. 7. meta. cõ. 22. & quia Antiqui, contra quos arguit Philosophus, ośt species rerũ naturaliũ asserebant esse a casu, ideo Cõm. fm Philosophũ tenet oppositum. vnde in cõ. 22. tex. 82. ostendit ꝙ ea, quæ sunt a casu, proueniunt ab impedimento naturę: sed ea, quæ sunt à natura & fm cursum naturalem, nõ proueniunt ex impedimento naturæ, sicut sunt monstra. Dictum aũt Philosophi in. 2. physi. non est dictum de agente per accidente. de speciebus, sed de actione seu accidente. quia percussio vtroq; mõ põt ꝙuenire, et si ne intentione, & cum intentione, vt patet.

Decimanona cõ. tadi. est in cõ 80. lbi. n. d. Philosopus & Cõ. apes & formicas agere sine cognitione. Huius th oppositũ scribit cõ. 2. de anima cõ. 156. Nihil esset ꝙ dictum in hoc loco intelligitur sic, ꝙ videlicet talia animalia agunt sine cognitione finis rei agit, non tamen agit per cognitionẽ finis

1. physic. com. 79.

Solutio.

2. physic. com. 8 c.

uel alter mutabunt tamen agit per cognitionem respectu rerum, quæ ad hunc ordinantur, vel ad opus. nisi a cognoscente essent, & sic non esset opus. nisi a cognoscente posset. SOLVTIONES contradictionum in dictis Arist. & Auerroys, Super Terno Phyſicorum.

3. phyſic. tex. 1.

RIma cõtradictio est in tex. 1. Arist. habet q infinitum primo apparet in continuo. Sed oppositum quæ primo posse. tex. 1. in illo cap. Certum aũt tamen alterũ, alterũ est, & prius, videtur Arist velle q scientia illa, quæ de simplicibus tribuspluribus est, illa est natura prior, & est Arithmetica, Geometria. Nam Arithmetica est de vnitate, quæ est primus apud numeros, Geometria vero de punctis, quod est prius quoad magnitudines. vnitas aũt simpliciter est, quia vnitas hãc caret punctus autem est subalterna posita, vt ibi dicunt. Et ex hoc videtur q quando eadem accidentia competunt indifferenter quantitati continuæ & discretæ, tunc prius natura cõsentit discretæ q continuæ. cum igitur infinitudo inuenitur in numeris & in magnitudinibus, quia sicut magnitudo est diuisibilis in infinitũ, sic numerus est augmentabilis in infinitũ, videtur q infinitudo prius natura competit numeris q continuis. & confirmatur quia. 1. phy. tex cõ. 15. infinita ratio comprehendit quantitatem, vbi. 1. phy. tex. cõ. 35. & .36.

Solutio. Nihil esset q vt dicit Alex. & Themistius ideo infinitũ primo dicitur apparere in continuo, & in discreto, quia in definitione continui ponitur infinitum, non aũt in definitione discreti. nam continuũ est, quod diuidi in infinitum: non sic numerus est de discreto. Aut quia enim discretum consistit ex diuisione continuitatis: sicut. n. continuum est diuisibile in infinitum, sic discretũ est augmentabile in infinitũ. nam. n. discretũ est diuisibile in infinitũ, nec augmentabile est continuũ in infinitũ 3. phy. tex. cõ. 69 & quia ex hoc, q̃ cõtinuũ est diuisibile in infinitũ, ex hoc discretũ est augmentabile in infinitũ, numerus. n. causat ex diuisione cõtinui, vt dicit 4. phy. Ideo dicitur esse infinitũ primo apparere in cõtinuo, & hoc scipse loquendo de hoc secũdum naturalẽ cõsiderationẽ discreti & numeri & cantari in diuisione continui, sicut ibi Arist. hic loquit. sed secundum mathematicã cõsiderationẽ, quæ est sine abstractione, & imaginationẽ, credo q infinitudo. & alia hmõi accidentia, cõia vtrisq; & cõtinuo & discreto, ex parte, quæ sunt quanta, per participationẽ a discreto & à cõtinuo, & quantũ ad analogiæ, aut saltẽ æqualẽ, si vnusquisq; duorũ sit quantus, sine cõsideratione naturalẽ quãtus discretus, & est numerus, causat ex diuisione cõtinui: sic infinitudo inuenit in numero pp̃ cõtinuũ, saltẽ in ghe causæ materialis. Sed Arithmeticus, qui naturã percedit Geometrã, non considerat ibi rõnẽ numeri, qui est subiectũ eius, inquantũ à cõtinuo hꝰ causam, quia ibi ratio sibi est extranea. inquantum est subiectũ suæ cõsiderationis. aliquam scientiã Arithmeticæ naturã esse posse nor Geometriæ. & præsupponere ibi. quod in falsum est. Nec videtur ubi mirũ hoc, quia multa hãt verificari pm naturalẽ considerationẽ, quorũ oppositũ hant vera pm considerationem mathematicã. sicut dr in cõ. 11. cõi. cõ. 31. q motus circularis nihil est contrariũ naturaliter, & tamen potest esse contrarietas in motibus circularibus mathematice, & secundum imaginationem.

1. phyſic. tex. 4.

Secunda concedit. aũt super eodẽ tex. Arist in principio 3. phyſi. dicit q sicut Naturalis cõsiderans dẽt de motu, quia motus ponit in definitione naturę, sic dẽt rõne, quia motꝰ videt esse de ghenere cõmensurũ. Naturalis dẽt cõsiderare de cõtinuo, vbi Themistius expresse dicit q continuũ adiunctũ in dehoc motus. & ita etiã videt dicere Cã. in cõ. 1. & claruis in sua media expositione. vbi cõmunando intentionẽ Philosophi dicit. q quæ in definitione motus ponuntur, oportuit loqui de motu definiendo. & non videt declarare partes definitionis, & de passionibus partiũ. cũ in aũt in definitione motus apparet cõtinuũ, & cõtinuũ cõsequitur infinitũ, quare erit de cõtinuo & infinito loqui dẽt Naturalis. videtur igit q̃ continuũ sit de quiditate motꝰ. Et ariostilis aũt videtur esse authoritas ipsius Cã. in. 4. phy. in cõ. 99. vbi dicit q vnum accidentium motus est cõtinuatio. Amplius est ratio. Si. n. cõtinuatio esset de quiditate motus, quibbet motus esset cõtinuus. quia quod per se competit superiori, & primo, competit omnibus inferioribus per se, hoc non primo, sed in vniuoco, sed analogiæ: sed non quilibet motus est continuꝰ, vt patet. 3. phy. cõ. 6 &. 8 phy. cõ. 23. igitur cõtinuũ non est de quiditate motus. Amplius videtur esse authoritas Philosophi in. 5. meta. in ca. de quãto. tex. cõ. 18. q quantum, & diuisibile in, & cõtinuatio

Solucio. riamodo accidunt motui. Dicimus, sine preiudicio melioris sententiae, q motus quidditatiue non includit continuu , licet videatur continuatio esse de accidentibus consequentibus substantiam eius. & ideo videtur mihi, q Cō. in 3. phy in cō. 2. animaduertit. ad ea,q paulò ante dixit,inquit,q illorū,quę consequuntur motū,q sunt ppinqua substantię eius, est cōtinuū. vnde nō dixit absolute cōtinuū esse de substantia motus,sed de his , q sunt propinqua substantię eius. quia,qa vera genera & verę terū dñę latent,licet nobis cir cūloqui illa per proprietates & accidentia, sicut dicit Cō in. 7. meta.in cō. 4 2. & 8.me ta. cō. 5. contra Alex. & ideo dicimus nos q contrariū cadit in descriptione motus", nō q illa sit vera definitio. vnde Alex.in. 1.lib. naturaliū quęstionum quęstione 21.expresse determinat motum per se non esse quantum,sed ꝑm diuersas consideratiōnes spectare posse ad diuersa praedicamenta, vt potes ibi clare videre.

Tertia contradictio. Tertia contradi. est in tex. 1. Arist. diuidit ens per ens in actu tantū, & per ens in actu & potentia simul. postea diuidit ens actu & decē praedicamenta Ex hac igitur diuisione videtur q ens in potentia non diuidatur in decem praedicamenta,sed ens actu solum. Ex aduerso aūt videtur esse sententia Philosophi in. 12.met. tex. cō. 26. vbi vult q potentia & actus sunt principia oium decē praedicamentorū. &,cū hoc est authoritas Cō. in 2. de anima. cō. 6.vbi scribit q potentia & actus sunt duę entis valde oppositę,& circuunt omne genus praedicamenti Soluitur.

Solucio. nā vt recitat Simplicius in. 3. phy. si in praesenti loco,sunt circā hoc duę expositiones. prima est Alex.& Them. qui sequentes antiquā seriem textus,qui cōiter inueniebatur, exponunt q entiū quędā sunt actu tantū, sicut sunt res materia carētes,vt sunt abstractę substantię,quę semper eodē mō se hñt & mutari non pōt, quędā vero sunt cōposita ex potentia & actu,vt sunt gñabilia, & corruptibilia.coelū aūt quodāmmodo est actu, ꝑ quanto ꝑm substantiā transmutari non pōt, & quodāmodo in potētia est, inquantū localiter moueri pōt, & idē secundū se totū vbiq; esse non pōt. & istius etiā opinionis est Cō.in lib. de substan. orbis,& 1.cęli in paraphrasi in summa. 6. iuxta principiū. Porphyrius istam expositionē non admittit,sed vult diuisionē dari per actum & potētiā,quod confirmat ex his,quę repetit & reassumit Philosophus infra in eodē loco l te.cō. 6. vbi dicit. Diuiso aūt vnoquoq; generū per potentiā & actū. & vult q entia actu diuidatur per decē praedicamenta , non ens in potentia,quia ens in potentia non dicitur decē modis,sicut ens in actu , immo ens in potentia tantū nō dr nisi vno mō tantū, videlicet de prima materia oium . Sed nec ista expositio Porphyrij soluit contradictionē ꝑpositā, nec vera esse videtur:tū quia sibi ipsi contradicit, quia primo dicit ens in potētia non diuidi in decē pdicamenta,& tñ adducit dictū Arist. in tex. 6.quod cōtinet oppositū. quia d. Diuiso secundū vnūquodq; generū per potentiā & actū. Amplius contradicit antiquę literę, quę cōiter sic iacet. Eorū q sunt,quędā sunt actu tantū,quędā vero potētia & actu.horū aūt aliud est hoc aliquid,aliud tñ,& aliud tale. vbi manifeste patet q ꝑ illā notā exclusionis,tñ,cōtra diuidit id,qd est in actu tñ,contra id,quod simul est in potentia & in actu.alioquin, si diuidit ens per actū & potentiā,quid igitur deseruit illi diuisioni illa exclusionis nota? Dico igitur q Arist. qñq; consueuit ens diuidere ꝑ potentiā & actū,sicut fecit in. 9.primę philosophię.sed illa diuisio est entis sensibilis,vt dicit Cō. in. 7.meta. in procemio, q scientia Diuina diuiditur in tres partes. in prima agitur de diuisione entis in substantiam & accidens.in secūda de diuisione entis per potentiā,& actū.in tertia de diuisione entis per vnū & multa. Et,quia substantia alia sensibilis, alia abstracta, de substantia sensibili tractat in. 7.& 8. met. deinde in 9. agit de potētia & actu. 3. in decimo agit de vno & multo.postea in. 11. tractat de substātijs separatis & numero earū, qui est duodecimus apud nos. vbi patet illas diuisiones in libris praecedentibus librū duodecimū esse respectu substantiarū sensibilium. Vnde in 9. meta. tex cō. 17. dr quod nullū sempiternū est in potentia. & confirmatur authoritas Cō.in. 12. met.cō. 8.vbi Ari. volens declarare q esse sit et materię,diuidit ens per potentiā & actū & Alex. dicit q hoc fuit declaratū in nono trac.in quo loquitur de potētia & actu,& intendebat per hoc,q in hoc tractatu demōstrat,potentiā pcedere actū, & dicit impossibile contingentia ad negantes potētiā esse.ecce igitur q potentia, quę cū actu condiuidit ens in nono,est illa, quę est antecedens actū:talis aūt non est,nisi in rebus gñabilibus & corruptibilibus. vnde oē ens in pdīcamento existens, est qñq; in potētia & quādoq; in actu. & ideo actus & potentia sunt principia oium decē praedicamentorū , vt dr in. 12. meta. in te.cō. 26. Et qñq; Arist. cō-

 sueuit

dumde addunture diuisionem magis generalem cōprehendentem o in omni simpli, & ois alia, quā omnia hec, videlicet q̄ omnium q̄dā sunt actus cū quibus sunt in actu & potentia sibi: Ita natura dicitur q̄dā sunt potentia tm, hoc quod hmōi quod sunt compositum vt ē hmōi materia: & nō reperit aliquē eam, quod sit in potia potentia tm sine diuisione, quia aliquo modo actus sit aliquid, quia Plotinus in hac dicit, q̄ est in potentia ad aliquid, oportet vt dicat prius sit aliquid actus in se vt ens, q̄ est in potentia diuisa, per q̄ est actus ens & hinc dicebant philosophi esse materia Philosophi. 21. metā. in ca. 8 vide etiā fundit Thomā in. 11. met. in lectione nona sua secundū expositionem, q̄do illa verba dicūtur per actum tm, per potentiam vero, & q̄ materia sit materialitas, quia placet.

9. physico. com. 4.

Quarto contendo, est in cā. 4. libri. cōm. dubitatum motum materiali sumptum dare quād motus nihil aliud est q̄ gradus per eis posse partium aliqua positionis ad quam vnde motus, donec perficiat, & sic in actu. ex quo patet motū esse, & materie motū imaginamur p̄ additionem partium gradualis ad partē gradualē. Hanc cū opposito vt sunt aperte Ca. in. 4. phy. cō. 84. ibi enim dicit additionem calorū agentis in calent corporis non fieri fm̄ additionem partis i sono. & vt pars materie in materiam, sed fm̄ additionem agentis in passionem passi cū. C. q̄ calor agentis vegetabilē, crudum in his pomorum, non fm̄ additionē partis calē dorum cruditē corpus, cuius ad partē non cruditatē aliquid ab agente. Ibi enim dicit, nequit materiā obtinere nisi mediante dicta, & declarat dubitatum, quā in. 2. libro cap. 17. in materia de habitudine, quod. 1. de modo augmenti dicemus fieri dicendū. quia in omnibus inuenimus illā non fieri per additionem gradus ad gradū, quia illi gradus, aut eiusmodi speciei dubitatis, aut numero: non specie quia eēs charissimi sunt eiusdē speciei, neq; enī diffingimus in numero, q̄a quia est ex parte materiae: sicut hic albedo differt numero ab illa, quia est in alio subiecto. charissimi adē, q̄ addit pōt, addit in eodē subiecto, in quo est prodit. inuenio aut̄ charitatis, & cuilibet formę non fit p additionē aliquem gradus, sed totā quia illa qualitas. q̄ potest intendi, intendit fm̄ quasquas ad terminū. Et ista est vna sētī Doctorū vbi supra. Scotus vero ponens duas echentias, dicit inuenionem fieri p additionē gradus ad gradū, & dicit illos gradus numero differre per suas echentias, licet in eadem subiecto sint. In via aut̄ sēti Doctoris dubitatum est an ter disputandum sit, vtrū inuētio formę huiusmodi sit per gradū. Nam q̄ sit effectus hmōi simpli est. q̄a effectus vtrū cōsistant in pdicto, sicut vt vult Philosophus. 6. met. cō. & in. 2. opponit oppon. illa inuētio sint, aut per ens, aut per gradū. Quidā ad̄ sequax Thomistarū innouerunt inuentionē formę hmōi non per ens, quia hoc vt ostē contra sanctū Thomā in multis locis. 1. distinct. 17. quæst. 1. ar. 1. & in. 2. distinctio quæst. 1. q. ar. 4. ter. & locis ad secundū. Et ideo dicunt ibi inuentionem formę fieri per additionem gradus ad gradū, qui gradus additus vtificat̄ perficiunt̄, & non remanent̄ dubitatus, sicut ponit Scotus. Et hāc vā tenuerunt alii subtiliorum Thomistarū Herueus Brito 1. quodlibeto. 2. quæst. 13. sicut est in aliquā tm̄ pars sequens additus vtificat̄ perficitur, hoc est de inuentione formę quousq; ad gradus. Capreolus ad. 1. distinct. tenuit in inuentionem formę fieri fm̄ ens, quicquid sit vna istarū vtrū vt hīc authoritatem Cā. 3 phy. cā. 4. pro fa, & alio habet cō. 8 4. & testatum etiam. 4. phy. & in Cōm. ipse remanet in contradictione. Nisi adhuc. 9 hoc dum mo tum esse acquisitionem partis post partem. quæ quidem acquisito est vtia ac cōtinua fm̄ acquisibilitatem per motum, quia fm̄ ipsum sunt partabilitate acquisibilem. vtrū aūt omnem per motum, nec ne, in primo fa ne dictum fuper cō. 61. Illum aūt acquisitionem ponit Cā. ter. 9 fieri ex potentia materiæ 9 dicit ad actū, negat tñ Cā. 4. phy. cō. 84. acquisitionem partis post partem ab ex tranō. o fieri. & alia non contradicunt. sicut vides, vnde. 9 pendentia verba cō. 84. nihil plus mutuēs. Videre adē, quæ illarū vtrū erroneard sit vestor, nō est plus speculationis. vbi a. est discordia inter Scotū & sanctū Thomā, difficile est videre veritatē.

Solutio.

1. physico. tex. 6.

Quarto concludi. est in tex. 16. Arist. dicit 9 omne mouens physice, vel vt hēt alia litera, qui legit Alex. (omne quod mouetur physice mouetur) idem fit possibile mobile, & cui immobilitas quies est. & Arist. ibi potest causam quia agens in hoc qd aliud est, q̄ mouere. hoc adē facit tactus, quare simul & pati. vnde ibi expositores dicunt mouēs corporeum, cui immobilitas quies est, si mouendo moueatur. Sed tunc est contradictio. quia idem respectu eiusdem esset in potentia, & in actu fm̄ idem contra Philosophū. 8. phy. tex. cō. 4. & cōtra Com. 3. de anima cō. 4. Preterea motor non pōt mouere nisi habet

Difficultas circa vltimā conclusionē.

habet ꝓportionē maioris inequalitatis ſu pra mobile. ſi igitur oē mouens in mundo mouetur ab eo,quod mouet, ex parte, qua mouet,ſuperat,et parte, qua mouetur, ſuperat ab eodē.quod nō capit intellē. Ad tollendā hanc contrarietatem dicendum aliquis ꝙ non inconuenit idem eſſe mouēs & mouēs. & agens & patiens reſpectu eiuſdē, ſed non ſm idem,ſed ſm diuerſa. vnde dico ꝙ reactio non fit per eaſdem qualitates, ſed per diuerſas. vnde, ſi ignis agit in aquā per calefactionē,aqua reagit in ignem per humectationē. Sed iſta opinio ſtare nō pōt.qa Ariſt. in 2. de gene. & corrup.in tē.cō. 24.dicit ꝙ oia elēta poſſunt adinuicem tranſmutari, & in tē. 25.d.ꝙ differūt in cuius & tan dis. quia in habentibus ſymboli caſum & facilior eſt tranſmutatio & ex conſequenti cuiuslibet eſſētia habentia ſymbolum,habent cōtrariū ſolū vnā qualitatem.& facile in naturalib.& talis alteratio fiat per contactū,tūc talis reactio erit ſm eaſdem qualitates:qđ concedimus. Et ideo aliter dicendū puto ad primā rationem contrarietatis, vt locus ille requirit.nā materia iſta pertinet magis ad libri primi de gene. & corrup. Dico igitur ꝙ omne agens corporeum cōiunctum eidē materiæ cum paſſo in agēdo patitur.& hoc pōt eſſe reſpectu eiuſdē contrarietatis. ſed hoc non eſt eodem modo,ſed diuerſis. & hoc non inconuenit,dicit.n.Cō. 3.phy.cō. 8 ꝙ idem reſpectu eiuſdem pōt eſſe in actu et in potentia ſm duos modos.vt patet reſpectu corporis eſt in actu,& in potentia. nam patet vt eſt in actu,agit in corpus, vt vero eſt corpus in potentia patitur à corpore. ſiſt ignis, vt eſt actu calidus agit in aquā vt eſt potentia frigida,ſed ignis patitur ab aqua, vt eſt potentia frigidus, aqua vero agit, vt eſt actu frigida.ecce igitur ꝙ ſi agit & patitur ignis,nō eſt eodē mō, ſed diuerſis modis.nā agere & mouere actꝰ ſunt. 3.phy.17. & 1.de gene.& corrup.te.cō. 55.moueri vero,& pati alterius ſunt principij, videlicet materiæ & potentiæ. quia igitur paſſio eſt rōne potentiæ,& rōne materiæ,quæ ſubiacet tur per potentiā, ideo quoꝝ materia vna eſt,talia dum agunt. neceſſe eſt ꝙ patiant in agendo,quia talis actio eſt per contactū. &,cum ſit cōcauio in materia, q eſt ſubiectū contrarietatis,ꝑ quā fit actio, de neceſſitate ſequitur dicta Philoſophi ꝙ oē tale, dum agit,patitur. Sed, ſi inferatur ꝙ idem reſpectu eiuſdem erit ſuperans et ſuperatū, excedens & exceſſum, quod videtur abſurdum.nam,ſi ignis agit per caloré in aqua, habet proportionem maioris inequalitatis in frigiditatem aquæ: ſi econtra aqua per frigiditatem reagit i caliditatē, ſequitur ꝙ frigiditas habet proportionē minoris inequalitatis reſpectu caliditatis. & ita idem erit excedens & exceſſum reſpectu eiuſdē. Amplius ſequeretur ꝙ nunquā ignis poſſet aſſimilare ſibi aquā,ſi ita agendo patitur,& patiendo reagit. Et confirmatur. quia agēs, & patiēs,aut ſunt adæquata potētijs, & tūc nō ꝓueniet achoc,aut agēs eſt maioris potētiæ,& tunc mouebit, & nō mouetur,aut eſt minoris,& tūc mouetur & non mouet. Amplius,ſit motor agēs ſm vltimū virtutis in paſſum aliquod per longā diſtantiā, patet ꝙ paſſum per totā illā diſtantiā nō pōt agere in paſſum:igitur aliquid agit,& non patitur. Dicit Burleus ꝙ ſm Ariſt.& Cō. agens corporeū in materia conueniens cū paſſo, patitur in agendo non à toto,ſed à primo, & dicꝙ non oē mouens mouetur,vt patet ꝙ primo motore,nec oē mouens corporeum mouetur à motō ab eo, vt corpus celeſte, ſed oē corpus cōcauū in eadē materia cum motō,dum modo materia ſit recepiua formæ,quia agens agit,qđ apponit ꝓpter ſenſibile,qđ agit ſenſum, ſed nō patit à ſenſu & eſt motus alterationis per formā, qui licet fiat per contactū,vt patet.7.phy.te.cō.12. nihilhominus non fit reactio. quia cū materia nō ſit recepiua formæ contrariæ,ideo ſenſibile non patitur à ſenſu.& tūc ad illud de exceſſu dicꝙ eſt ſm diuerſas formas. ſed illud ſtare non pōt,vt diximus, qa tūc non poſſet in eſſētia ſymboli neē reactio. Amplꝰ, ſi aqua frigida ponatur in caliditā, patet ad ſenſum ꝙ caliditas remittitur à caliditate. Paulus Venetus dicit ꝙ quælibet qualitas eſt actiua & paſſiua. & ideo idem reſpectu eiuſdē eſt agēs & patiens, ſed nō eodē mō, licet ſit ſm idē. qa mouens per formā eādē mouet,vt eſt in actu per illā,& mouet,inquātū eſt in potentia. vt illa eſt paſſiua.vñ ignis per caloré agit,& per caloré patitur:ſed agit per caloré vt eſt actiua, & patit per caloré vt eſt paſſiua. & ſiſt eſt de aqua reſpectu frigiditatis. vnde motor mouet vt eſt in actu,& mouet vt eſt potētia mobilis. licet igitur mouens moueatur à motō,non mouet ab eo inquātū motū,ſed vt eſt motiuū:& motū mouet mobile,nō vt eſt mobile mouens,ſed vt eſt potentia motū. vnde licet mutꝰ agat in mutū,tñ agit ꝑ apportionē maioris inequalitatis, ex quo maior eſt ne maioris inequalitatis, q̄ potētia paſſiua maioris. Iſta ꝓbatio é cōtra principia Philoſ.

Solutio. quæſtiū.

Contra hoc.

Aliā ſolū.

q aliquid fit in actu fit in potentia per eadē formā respectiu eiusdē. nunc .a. reuertor contra octauum phy. & demonstro Philoponū in. 8. phy. tex. cō. 40. vbi habet q tonum non pōt per se mouere tord. quia tunc idem esset in actu & in potentia. Et reuertendo ad textum Cō. 1. eiusdē cō 28. vbi habet q elementū non pōt esse per se mouens. & per se manet sm formā. quia cū mouens sm q est actu. & subiectū mouens sit eius in actu. &. eidem nō sit in actu nisi p formā. rōe eius sm eā elementū esset mouens & motū. & in actu & in potentia. vnde licet sm Peripatenicos idē sit in potentia ad & in actu. tā hoc non pōt esse per se rōe specifica eiusdē. formæ eius per se mouet. sed mouet per accidens rōne materiæ. & vt est forma in materia. Dico igit est q ignis inquantū est in actu. q calefaceret aquā. inquantum aqua est in potentia calefactibili aqua nō est in potentia calida rōne frigiditatis quæ ibi potentia est passiua. & vnum contrariorū non est receptiuū alterius cum tamen sit. licet. a. frigidū actu sit calidū potens. hoc est rōne priuationis annexæ. quæ est in materia. quæ non pōt expelli à contrarie cum sm eandē. Ista aqua vt est actu frigida agit in ignē. quā est potētia frigida. sed ignis non dicit esse potentia frigidus. loquēdo de potentia primatiua rōne calefactionis. quia tūc calidū. remanet calidū. pōt recipere frigiditatē: sed est rōne materiæ. q stat sub forma ignis calidi. Et ideo. 1. de ghatione te. cō. 43 laudans Thogerū. dicit q. si non esset ex vno dia. nō esset facere & pati actionem. Et ideo Arist. dicit q. est alia necessaria cū dicto in hoc. q. fiat ista mutua actio. & passio. vt sit cōis materia. quia per materiā cōmunē verū. est in potentia. sed per formas diuersas verū. est in actu. & verū agit p illud. qd est sibi proprium. & verū quæ patiuntur illud in quo est cōcanio. Vnde Arist. in. 1. lib. de Ghat. & Corru. isto modo conciliat opiniones Anaxagoræ. quæ. a. actionem et passionē dicebat fieri mercio similia. & qui dā mercio contraria. ipse dicit q. cum oculi videre debuissent. parē videremus ambo. vnde text. cō 50. determinat q. receptio & mercio similiū non dicit passionē. sed connexum in eodē ghā. subiecto seu materia. & actio est mercio contrariorum. nō ignis agit in se agit. & per se patit caliditatē. sed q caliditas sit per se ratio. per quam agit. & per quā patit: sed agit per caliditatē per se. & per eandē patit per accidēs. & quia id per accidēs reducit ad per se. per se patit rōne materiæ subiectæ calori. sic nō est inconueniēs quia dicit Cō. q. forma vt forma mouet. sed vt est materia mouet: quia motus passiua est à materia nō à forma. sic dat de aqua. q. per frigiditatē per se actu in ignē vt est in potentia passiua per se per materiā. sm quā est potentia frigida. & eadem aqua potest. vt est in potentia passiua per materiā per se vt est potentia calefactibilis per frigiditatē quæ non est in potentia passiua mutari per accidens. Sed ad dictū. altare de exercitu. dico q. ab contraria non sunt adæquata in sua potentia. q. vna eorum potest agere in reliquā. quamvis aliquā resistere. non possunt actu in hoc casu. Vnde Cōm. in hoc sensu negat Aristot. qualitates esse aquæ pares in summo in vtrumq. quia non possunt actuo. vt patet. 4. metco cō. 10. Et ideo dicit Arist. in. 1. lib. de gha. tex. cō. 89. & in. 2. est te cō. 84 q. in mixtione. qā contraria sunt adæquata potentijs æqualē. tūc transmutat vtrūq. in sui rōnē naturā. non a. gharur alterū. sed modici cōe. Et ita etiā dicit Cō in. 2. de gha. cō. 48. q. mercio contrariorum non fit. quia simplex alterū dñatur super alterū. neq. qñ hñt æqualē potentiā. si a. potentia alterius fuerit simplex dñans gladio ens dñantes. & contrapositū dñans. &. si fuerint æquales potentiæ. tunc non fiet altera forma. vt declarat ibi in. 4. meteo. Vbi ante audiuerte q. nō fuit opinio Cō. q. duo contraria æqualia in gradibus non pōt agere. vt multi ex ista authoritate male intellecta intellexerunt. quia hoc est contra sensum. quia calidū vt. 1. potest agere in frigidū vt. 1. sed sensus est q. ex talibus. quæ sunt æqualia in potentijs. non pōt resultare forma media: quia oporteret talem formā. si deberet prouenire. declinare ad alterum extremorū. qd fit dñans dñatū. quia non dat copiosum ponderalis. nec æquale ad pondus. vnde sic intelligitur authoritas ens in. 4. meteo in cōm. 10 quia & in. 10. meta. cō. 13. & in. 2. colligit cap vlt & hæc semper eodem modo loquitur. Quartū n ex illa authoritate in. 4. meteo. colligunt sm Auer. non posse res ihonem fieri sm eandē contrarietatē: sed fallunt. Sed opinio sua est ista q. qñ est ita alterandū a dominof. h debet fieri mixtum. oportet. q. alterū fit dñans. & alterū dñatū. sed p p hoc non sequit illud. quod ipsi sibi imponunt. sed solū q. nō pñt hre potentias æquales. nam semper vnum dñatur reliquis: & ideo mixtum mouet ab effecto dñante. & licet sint in gradibus æqualia. potentia tñ vnius superat resistentiam alterius. nam ignis vt est actu calidus. superat aquā. q est potētia frigida: & sīt ā aqua respectu

respectu ignis. et quo frigescit ꝙ licet ignis agat, & patiatur ab aqua, & in aquam, tamen plus proportionabiliter agit, quàm patiatur. aqua enim plus proportionabiliter patitur, q̃ agit. si grauis dum mouetur, & aqua est dormiens. vt dicunt Medici. pm ꝙ in cõcepcione ferus mas, & femina vterq; concurrit actiue & passiue. sed mas magis agit q̃ patitur. femina vero magis patitur, q̃ agit. & tamẽ actio semper sequitur à proportione maioris inæqualitatis. vnde si manus in gradu proficit reagere in manum, multo fortiꝰ æquale. tamẽ cũ hoc actio semper fuerit à proportione maioris inæqualitatis, quã hẽt potentia agentis supra resistentiã passi. vade licet idem sit respectiu eadẽ, agens & patiens, in actu & in potentia, possit eandẽ cõtrarietatẽ, hoc tamẽ est fm duos modos diuersos. & hoc nichil est inconueniens: quia potentia caliditatis superat resistentiã aquæ, & potentia frigiditatis superat resistentiam caliditatis. ista aũt sunt diuersa, vt patet. & fm diuersos modos. Nota tamẽ ꝙ licet expositores dicant hic, & præcipue Cõ. ꝙ agẽs physicũ. ex quo agit per contactum, necesse est ꝙ patiatur ab eo, in quod agit, hoc est verum, vbi est cõis materia. sed hoc non habet ex isto loco, sed ex 1. de gener. vbi Arist. hic loquitur vltra q̃ ibi ex hoc loco non habetur, nisi quia motus ens physicũ mouet per contactum, ex tactu motus accidit ꝙ patit, sed ex hoc non habetur ꝙ patiatur ab illo, quod agit. sed hoc habetur ex libro de generatione, vbi dr ꝙ agens per contactũ, cõcidit in eadẽ materia cũ passo in agendo, patitur ab eo, in quod agit: licet Cõ. saluari possit quia lineta sua loquitur de motore in potentia, & ille est motor materialis. sed fm literã Alexã. quæ est de eo, qđ mouet, non plus elicitur. q̃ id, qđ dicimus, ꝙ id quod mouetur, moueatur inquantũ est in potentia mobile. & de tali, cui immobilitas est vera q̃es, cum moueat tactu, accidit ex contactu, vt patiatur, i. ꝙ in mouendo moueatur. Sed ex hoc non habetur, nisi ꝙ de corpus in mouendo mouet. & sic est de cœlo, qđ mouet ista & mouetur, licet non moueatur à motu, sed à motore separato. Vbi animaduerte ꝙ, cũ multiplex sit motus, non eodem modo verificatur ista propositio in oi motu. nam in motu locali absolute est vera, ꝙ omne corpus localiter mouẽ. aliud localiter mouet, siue sit cœlum, siue sit aliud generabile. hoc enim probatum est in 7. phy. in principio. sed non intelligitur ꝙ moueatur ab illo, qđ mouetur ab eo: sed sufficit ꝙ moueatur ab alio. Nam in hoc sunt influentiæ manifestæ in oppositum. Nõ oportet si manus mouet baculum, vt baculus moueat manũ. sic cœlum mouet quæ motu circulari, qualiscũq; sit, tamẽ cœlũ non moueatur ab igne motu circulari. Nec etiã est intelligenda propositio ista in motu locali, vt volunt Pomponatius in tractatu de reactione, in sectione secunda cap. 8. ꝙ eadẽ specie motus, qua aliquid mouet localiter aliquod sibi proximũ, eadẽ specie, cum moueat per contactũ, mouetur vt si aliquod mouens moueat aliquã ad dextrũ, ipse etiã moueat ad dextrũ. Hoc enim falsum est in quam pluribus casibus. Nam non oportet ꝙ si homo mouet lignũ motu recto, ꝙ homo motu tractus trahatur à ligno. Sic vapores in Solis attractione mouentur fm angulos rectos sursum, & tamen Sol non mouet fm lineam rectã, sed in circulũ. Amplius dextrũ & sinistrũ non constituit speciẽ motus localis. sed sursum & deorsum. & circa medium. alia aũt sunt motus cõpositi, vnde licet mouens corporaliter in mouendo moueat, non tamen oportet ꝙ moueatur ab illo qđ mouet. nec vlt oportet, licet moueatur, ꝙ moueatur eadẽ specie motus. sed sufficit ꝙ moueatur localiter fm genus. Ita expresse dicit luculentissimꝰ Themistius in. 1. de anima in ca. 17. vbi solute rationes Theophrasti contra Arist. Amplius non est necessarium in motu locali, vt mouens localr moueatur semper ad eandẽ distantiam, ad quã mouetur motũ. qua. 7. phy. text. cõ. 10. at tractio põt esse ad se, & ad alterum, vbi Cõ. dicit ꝙ in naturalibus attractio est ad se, sed in voluntariis mutuum vtrũq;. Amplius Arist. expresse determinat oppositum in. 8. phyli. in tex. cõ. 38. vbi probat ꝙ nõ est necessarium oẽ, quod mouet, moueri. quia hoc esset alterũ duorũ modorũ, vel eadẽ specie motus, vel altera, & ohẽdat impossibile vtrũq; membrũ, vt manifeste patet ibidẽ dicit. n. ꝙ. si aliquid projcit, non est necessario projci fm eundẽ modũ. quæstionis. & mirũ est de isto viro quòd sic deliuat in limitatione istius propositionis. In motu aũt alterationis distinguo. Quia aut alteratis & alteratũ cõcidit in eadẽ materia, aut non. Si non, pono istã conclusionẽ ꝙ non oportet alterans, in in cõcidans in materia cũ alterato, in alterando alterari, patiendo cum alterato qđ est primũ alterans, & tamẽ non alteratur alteratione passiua, vt dem fatum est in. 1. cœli te. cõ. 10. & 11. Si aũt cõcidat in eadem materia cũ alterato, dico ꝙ refert idem materia cũ alterato, dico ꝙ refert idem materia cũ alterato, dico ꝙ refert idem

re ꝙ

re q̃ in alterando repugnet vel resistat. Nihil n. aliquod alteratur a re adeo forti virtute, & intensiue excedente potentiã passiui alterabilis, q̃ aliquid retahat ibi in sua natura, à quo ch non reahabitur. Iacet gutta aquæ frigida in maximo igne extinguitur ab igne. & gutta vini proiecta in mari, potest q̃ ibi alteris nõ resistentibus ab eo quod patit, licet possit dici q̃ patiatur: q̃a adeo est meticulosa contrarietas. & quia resistit sibi, propter impedimenti contrarietatem. sic quodammodo agens dicit poni, quia ex contrario impeditur. & ideo tempore alterationis impedire videtur motum, neq. alteri ere dicendum. Arist. in. 8. phy. in te. cõ. 32. q̃ repercussio sphæræ a pariete non dicit moueri à pariete, sed à propriomotu, per illoquendo. vt dicit C. in cõ. vnde pro conuenienter q̃ passum sit adeo debile, q̃ non possit reagere. sicut potest q̃ non est necessarium, q̃ ois cõtrarietas in materia alterabili & resistentia, deueniant ad aliquã mensurã. Post quã cõpassi possunt adinuicem & sic cessabit actio. quia quoties illo modo mediat ex eis talis alteratio, quod vergat ad alterius, quod est dominans. Vnde stat q̃ cessat reactio, vel propter defectum proportionis potentiæ supra resistentiã, quia vtrq; passi est adeo debilis, q̃ licet possit aliquatũ impedire, q̃a tamen operationem agentis per aliquod tps, non sit sufficiens ad agendũ: vel propter defectum contrarietatis, quia stat q̃ aliqua in summa gradibus non se patiantur inuicem, & ch in aliquo modo possint, sicut tamen C. 1. phy. cõ. 42. vel propter defectũ proportionis, quia non est victoria potentiæ supra resistentiã. Vnde non inuenitur alia propositio de reactione in cõcretibus in eadẽ materia, nisi intelligendo per reactionem cõtrariũ motus mouentis, nisi in motu alterationis passiuæ, quæ sit meritò primarij qualitatiũ q̃a in motu locali, licet omne mouens localiter mouetur in mouendo, quia corpus est, nõ tñ est necessarium q̃ moueatur contrario motu ab illo, quod mouetur ab eo. vt si aliquod mouet deorsum, q̃ ab illo moueatur sursum. immo nec. eodẽ motu, vt dat de intentione Philosophi: tm̃ specie, sit in motu augmenti & diminutionis, ista esse reactio nem, quæ est ex contrario motu, & non est necessarium, vt patet inuentu. Iacet. n. augeatur, nõ tñ patitur motu contrario, q̃a videlicet diminuatur sibi in quibuslibet secundo non est necessarium, q̃ si aliquid albedinis aliquid, quod ab illo nigredinis. Intendentes aũt conclusionem in positum apprehendunt hunc de apparentiam loquendi ex ista proportionem, & dicebant, vis nõ opus est, q̃a reactio cõcedimus rõne materiæ cõmodõ dicunt duos oculos oculo sibi agere & reagere adinuicem, sed per aliud agit, & per aliud patitur, quia agunt, vt sunt colurati, & patiuntur, vt sunt diaphana. & dicunt idẽ agere in lapidem oculo sibi: actione spirituali q̃ tñ est contra Cõ. 3. de ala. cõ. 4. vbi vult tñ apprehendi, ut recipiens esse denudatũ a natura recepta. esse verũ in actione spirituali & materiali, & habet verobq. p̃ conuenienter, q̃ idem sit mouens & motũ, & actu & potentia. Inuenio igitur Philosophi non esse de actione, nisi vera, quæ sit per veri alterationem positam. nã quibus cõuenire possit, q̃ in illa natura adeo sit virtuosa, apprehenditur, & apparentia, non tñ est necessaria q̃a multi vident & nõ sunt viri, multi amat, & nõ sunt amati, sicut sensibile agit in sensum actione spirituali, et nõ patit a sensu. vt patet. Quod aũt aliqua in qualitatiũ primis negãt q̃ nõ sit data licet agere & resistere, & q̃ quælibet agunt, tñ patiuntur, est cõtra sententiã, & cõtra Arist. & oes Medicos. Auic. n. in. 4. fen. 1. ca. 2. d. q̃ ignis in fine calefactionis dat frigidum est, q̃ calidũ in hoc infrigidat. & Commentator in. 7. methodi medendi ca. 9. d. q̃ humida intemperantia, vel caliditas vel frigiditas adiuuatur facilius & cure. & ibidẽ ca. 10. ex in reperiuntur simplices deteriores est illa ca, ex corporibus frigida & sicca. Et q̃ caliditas sit minus resistentia q̃ frigiditas, colligitur ex mente Philosophi in. 1. meteo. sum. 1. ca. 1. vbi d. q̃ cõuertit ad celeritatem congelationis aquæ esse pcalefactã, vbi q̃ multa fiunt ad pisces venationes intercidentes glaciẽ aquæ calidã circũstandunt arundinibus, propterea q̃ citius congelat. Causa aũt, propter quã nõ potuerunt illi confestim videre, inexperientia fuit vt dicit Philosoph⁹. 1. de Gener. tex. cõ. 7. Dicamus igit̃ idem in agentibus corporis pati & agere modo predicto. sed alia est agendi ratio, alia patiendi. actio ab actu, passio à potentia est.

Sexta cõtra. est in 2. cõ. 17. Quia ibi declarat quo semper sit nobis rõnem agendi, & mouendi, declarat hoc de quibusdam & qualitate & sic videt ponere quibusdam esse de principijs actuum. Hunc ch oppositũ ipse scribit. 7. meta. cõ. 32. vbi habet q̃ nõ est necessariũ vt aliqua qualitas ghaui, aut quantitatem, 1. phy. cont.

q̃ vt actū dī in littera. sic alia quedam agunt, aut quantitas. sīlr. q. phy. com. 8 4. dicit quā tuorum non esse de principijs actuum sed se quod potentia actuum. & quor actionem natu- In textu.
rum. Ad hoc dicimus quantitatem nō esse de principijs actuum adhuc remit-bene ch̃ est de principijs actuum actionē specialē. & manifestū. sicut etiam Co. 2. de aīa ch̃. 131. talia sensibilia cōs sentiri per aptā specē. In actione autē reali, licet non sit ratio agendi, est ch̃ condens q̃ ita agunt̃ materialibus actio est per connectionē contingentes ad sua. quorū vtrūq; sunt ḡl. 5. phy. 11. Et sic quoquo modo quātitas pōt dici forma agens. q̃a non pōt immediate in sua alterare parata recipere materiā, vt dicit Com. 7. meta. 18. & 31. eoꝝ sic igitur cum quātum agat, vt quantum, licet qualitates non agat, vt principio actiuo. sed vt condicione necessaria ad ipsum actiuum. Illud adit. q̃ addūcit ex 7. met. 32. non vt alīe manēt ad ꝓpositū cōtra textū ibīd. & cō. 17. huius textꝰ. Quia ibi Philosophus, & Cō. non negāt qualitatē vel quātitatē esse de principijs actuum, sed solū dicunt. q̃ in his hoc fuit ēt necessariū. q̃ ad q̄ generatū, generat̃ ab aliquo sibi sīlī in spē. In q̄ libro autē dī qualitatēm illud nō oportuit. sīlr. in aliquā qualitatem generari, sicut d. Cō. q ch̃ non generabat̃ à sīlī sibi in spē permanente, sicut qualitatem. q̃ subsequitur formā matrimonii primarium qualitatē.

Septima conclusio. est in cō. 31. Quia ibi d. q̃ est per se notū connexū dictis in antecedēti. Sed vo adit phy. collige oppositū. quia ibi demōstratur, demōstratio adit non est ad per se nota. Respondetur à Modernis: q̃ non inconuenit vnā & eādem ꝓpositionem esse per se notā in vna scia, & in alia demōstrabilem. & docet Philosophus. 1. poster. Cū tur gia syllogizantes Mathematici scilr, quòd ad istā conclusionem, quod vulnera circularia sunt cardini similia. ita etiā licet scia Naturalis & Mathematica non sint se inuicē subalternātes simpliciter. ch̃ scia Naturalis quòd ad istā ꝓpositionem subalternat sibi sciam Mathematicā. n̄. vt vsque Com. in eōdē cō. ista est vna maxia in Mathematicis, quod diuisio mensurantium vsurpat se inuicē. & Co. subdit q̃ hoc vt esse per se notum. sed illi qui ponunt magnitudines compositas ex indiuisibilibus, vt Plato, non concedent hāc diuisionem. Sed vnum, per q̄d destruit ista opinio, est hoc principiū, videlicet q̃ magnitudo non componit ex indiuisibilibus. & istud hanc destruit per principia naturalia. & subdit Cō. q̃ existimat illic, Com. 6. phy. q̃ hoc demōstratū in scia Naturali. q̃ continuū in diuisibile in infinitū. Et subdit q̃ non est memoratū. q̃ hoc principium sit per se notum, videlicet continuū esse diuisibile in infinitum, & ch̃ sit ignorum naturaliter q̃ continuum, vel magnitudo sit compositū ex indiuisibilibus. ch̃ eius fuerit declaratum magnitudines non compōs ex indiuisibilibus. ch̃ sic in de hoc principio extat certū casu, sequitur. n. ex hac positione q̃ magnitudo diuidatur in semper diuisibilia, vedificetur aut. 6. forte ignur Geometer pōt hoc principiū, & Naturalis deliberat hanc quæstionem, vt dicamus quòd istud principium indiget demōstratione. & hoc erit in hac sententia. & de hoc perseuerabimus in sermo. In quibus verbis cōis. secundum expositionem Modernorum innuit duas solutiones. Vna est quòd ista, continuum est diuisibile in infinitum, est per se nota, ch̃ in scientia Naturali, quàm in Mathematica. sed ista, quòd magnitudo sit composita ex indiuisibilibus, est ignota, & demōstranda in scientia Naturali. Alia responsio est quòd vtraq; est ignota, et vtraq; est demōstranda in scientia Naturali. Sed salua pace talium ex ponentium hoc non potest stare. quia Comen. infra. 6. Amen. 70. dicit super verba Philosophi, ibi, quando dicit quòd posse dī cemus de vnoquoque eorum, & de causis in hoc, quòd omnes mensura sit in magnitudine, non diuisibili. ea per ipsis verbis dicit Com. quòd hoc significat q̃ diuisio mētis erit semper est nota per se. & q̃ causa eius indigat de mētatione: non sicut quidam existimāt. q̃ Geometer accipit hoc esse à Naturali. Et ea ignota clarissimā sententiam Auer. cōtra eōdem errorē Modernorū tenentē Naturalem demōstrare continuū esse diuisibile i infinitū. ipse. n. vult hāc esse per se notā in vtraq; scientia. scilr Naturali, & Mathematica quantū ad esse. sed bene est ignota quātum ad propter quid. & quòd ad hoc Commendat illam demōstrari in scientia Naturali. & alia demōstratio secundum ipsum est demōstratio causæ tantum, non enim inconuenit aliquam propositionem, quòd ad quod est, notam esse, quæ tamen non sit ea quòd est, notam esse quæ tamen non sit eadem eadem causæ. sicut Luna eclipsabilem esse notum est ad sensum, non tamen propter quid eclipsetur est notum. Causa ignor.

Im vtraq; cō.

Alia solu. & ex; ma pugn cō

ipse, propter quā contrarium est diuisibile in infinitū, ignota est, & est ista, quia magnitudo ipsa non est corporalis ex indiuisibilib⁹, & ista dematē in scia Naturali, & sic dicit C. 6. 1 cō. 31. istud principiū indigere demōstratione. s. demōstratione causę rei, nam demōstratione datur causam & esse, quia quando ad esse istud est p se notū, & 1 nulla scia demōstratiua, & sic patet q nō dubiū. Cō. dum ratio non. sed est vna ratio. ad 2. Cō. cōcederetur sibi in cōmento dico, & 1 c. 60. & ita in isto dicto spatio fuit obiectus obstacula decentia. Me Solutio propria. lius est ipse exponere ipsum Auer. p ipsum met, et dicere, sicut dicimus⁹, q decimus diuisibile in infinitū est p se notū. & in nulla scia demōstrat. sed causa eius⁹ ē ignota. & quo ad istud dicit ibidem quod istud principiū. q communi scē diuisibile in infinitū patet hoc ex talibus, quia demōstrato ergo super re ignota istud a dē principiū est notū p se. sicut inquit Cō. in vltimo. ita ergo est idem dubiū 1 vel aq. Sed patet q frustra quę vult super. 6. phy. vult demōstrare, quia demōstrat communē esse diuisibile in infinitū, sit demōstratio naturalis, vel mathematica. & facunda quæstionem latius diffusius super hoc. patet q ad 2 illa fuit satis propositū. quia in. 6 phy. non fuit demōstratū an cōtinuū sit diuisibile in infinitū: sed causa. pp quā est diuisibile. huius demōstrata. Nota igitur tu Mecenas solum istā, & manda me mortuę: quia vos magni & illustres, nostri temporis super illo passu fuisse decepti errore manifesto.

1 physico. com. 40. Solutio. Octaua conclusio est in cō. 40. Quia dicit q̄ corpus esse figuratū. Instantia est. 1. cœli 67. de cœlo, q̄ nulla figura hāt. R. dicit. q̄ corpę esse figuratū, vel ōne sua forme, vel rōne continentis. Et hic efficax, quia sit inclinat seruare oēm figuratū receptiuus. adeo de se dāt infigurata esse. terminat. adit ipsa merito cōtinentis. & adeo merito cōtinentis hāt figurā, & sm eos⁹ dispositiones disponunt. & ipsa. & hic patet qualiter omne corpus dicit esse actu figuratum. & hoc non contradicit, q elementa de se dicantur infigurata.

1 physico. com. 14. Solutio. Nona cōclusio est. 1. phy. cō. 14 vbi hēt mundū esse in loco p partes. Hui⁹ cōclusionis sicā vt senore. 4 phy. 41. R. dicit. q̄ hic sum pāt mundū p loco immerso: & de hoc est verum ipsum esse in loco, quia partes eius sunt in loco, sicut ipsemet dicit. 4 ph. c. 44 sed q̄ dicunt q̄ mundo non inouet p partes cōtra Thom. dū sumpsit mundū p corpore cœlesti, q̄ est circulariter mouēs. quia relē sum ipsum mouet sm totū. quātū ad totē sm. sm partes vero, quātū ad formā & materiā sumit sicut ipse dicit hic &c. 4 phy. 1 c.

Decima conclusio est in cō. 60. vbi tenet magnitudinē esse mathematicam q̄ naturalē, considerata esse diuisibilē in infinitū. Hui⁹ cōclusionis oppositū reperit in dicto eius⁹. 4 ph c. 71. vbi dicit. q̄ licet linea. sm q̄ linea. diuisibilis sit in infinitū, nō tā sm q̄ ē terrestris, aut ignea. Solut. Linea pōt cōsiderari vt linea pertinēs. & sic cōsideran hēt a Mathematico, prout relicta abstrahit a materia sensibili & sic diuisibilis est in infinitum. Also modo pōt cōsiderari, vt est in materia prima absolute, & vt sic cōsideratur a Naturali. & vt sic diuisibilis est in infinitū. quia infinitas est ex parte materię, huiusmodi vero est ex parte formæ. 1. phy. cō. 61. infinitas accidit materię sm q̄ est materia. Also modo pōt cōsiderari linea sm q̄ est in materia qualis & sic a Naturali cōsideratur. & vt sic non est diuisibilis in infinitū. quia vt sic concernit formam, à qua est terminata, & actū. Et sic verificat dicta cōm. hæc de linea naturali, vt est in materia prima absolute. sed 4. phy. 72. verificat ista dicta de linea naturali, vt est in materia qualis, sicut manifestis verbis ea. Verū adit in aliquo casu etiā linea, vt in materia quali sit diuisibilis in infinitū, pertinet ad quæstionē de maximis, quia in via corruptionis nō inconuenit in multis talibus negari minima sm multos solennes Auerroistas. sed de hu alias.

Primo Pa... Ita...

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois, *Super Quarto Physicorum.*

PRima contra. est in cō. 10. Di 4 phy. cit C. 6 q illud, q̄ est p accidēs, ... aliud est rarū, & aliud ē semper. Hanc cō opponit inuenit. 8. phy. cō. 36. vbi hēt q illud, qd est per accidēs, non ē sī semper, neq; necessarii. R. cōcedit q̄ p̄ per accidens. Solutio. 8. phy. sumit vt distinguit contra primo, & p̄ sa. Non sic adit in illo loco, sed sumit absolute. vnde dicit q̄ tale aut est semper vel frequenter. & de talibus fiunt demōstrationes iuxta salam Philosophi in. 1. post. Eorū, quæ sæpe fiunt, quę demōstrationes appellant dialectice, vt inquit Cō. ibi. de his autem, quæ raro, nō fit demonstratio.

Secūda

Secunda contra. est in cō. 27. q nihil sepsum recipit motū, per se, neq; p accidens. Huius th oppositu mouentes. 5. de anima in textu, qm recipit sepsum per accidens: quia posit aliquid receptionē, vt patet ibi. cō. 8. & 10. de cœlo & mūdo. cō. 21. Nisi esset q. 4. per sequē de receptione corporali & dimensionata, in. 3. vero de alia, loquit de receptione spirituali. & in tali non inconuenit q idem sit mouens & motū, respectu & receptū: sicut habet. 7. cō. 8. phy. cō. 40. in intellectu nostro verificat' per accidēs in aliqs vero intellectib⁹. & purpure in primo intellectu verificat' p se in rebus mobilib. quod clare requiritur. 12. met. cō. 39. & 51. De hac th opportune plura disputata in q̄one de mouente & moto.

Tertia contra. est in text. 32. Aristo. in hoc text. vt ens luce dulcissimus Thomas videt docere motū localis tria ibi a esse ens, videlicet latus ad augmentum, & diminutionē. Sed huius oppositu habet ex. 7. vbi de in text. cō. 18. quo tu esse in tribus prædicamentis, videlicet i quāto esse, qualitatis, & vbi. Mōdi motū augmenti, & diminutionis esse gñs motus localis, totū in duobus gñeribus motus naturalium est. Nisi esset q. inconueniēs Aristo. ponere locū esse ōtinētem q locus non queretur, nisi aliquas motus esset localis, a. per quē a continētem locus. & ad locū ibi aliquā habitudinē. sed hoc dupliciter esse pōt. vel per se & immediate. & iste vere ponunt ad primū text vbi, vel q vtā cōsecutionis. & isto mō motū augmēti, qui per se est ad quantitatē, & decrementi per vtā sequelle est ad locū maiorē vel minorē, causa adū motus localis, quia in vbi spēciāt directe, alius rectus, alius circularis est, ab vtroq; differt motus augmenti, vt pertinet ad locū, a recto qu dē, quia mobile per illū motū tendit motus locū, sed illud, qd augef, mutat locū sm partē. ab eo vero, qui circularis est, differt ēs, quia licet ambo mutent locū sm partes, tñ partes motus circularis semper manent in eodē loco. sed gen motus augmēti vel decrementi nō semp manent in eodē loco, sed partes eius, qd augef, mouent ad locū maiorē, & partes eius, qd diminuit, mouent ad locū minorē, vt dī in. 1. de gña. & cor. in text. 25. Et aliaduerte q id qd augef, licet p se imediate moueat motus augmēti, q est ad quantitatē, nō tñ mouet per accidēs ad locū, sicut fit dū aliquid augetur calefiat, aut frigefiat, mouet ad qualitatē per accidēs tamē per se ēs mouet motu locali, q a locus per se cōsequit' corpus, qd augef, q a od tale corpus est, cui per se debet locus, sed qualitatibus nō debet locus per se, sed per accidens. & hoc dixit Arist. expresse in. 4. phy. in text. cō. 45. vbi oēdens quo aliqua fiant i loco per se, dicit vt od corpus aut sm latitud, aut sm augmentū mobile alicubi per se, qd mouet agit motus augmenti per se primo mouet ad quantitatē, per se nō primo mouet locale. Sed tunc est difficultas, qua. 5. phyti. oñdit motū per se non ad motū, nec vt subiectū, nec vt terminū, sed inter accidens contingere pōt vt vnus motus terminet ad alid. Solut, sīc aliquid esse per accidens respectu motus inquantū motus, qđ non est per accidēs respectu mobilis inquantū est tale mobile in specie confyde rati. Sic in proposito in. 5. phy. qui est sermo vñs de motu, loquit in eo q motus, tñ mobile qđ locatū mouet, & qđ augef cum corpus habeat debet per se locus, non solū vt fertur, verū etiā vt augef. sed est dīra, quia vt fertur, per se primo debet sibi locus seu vbi: vt augef, per se primo quantitas. sed dū augef per se primo, locatū mouet per se nō primo, modo pdicto. Sed tunc est difficultas, quia tunc motus augmenti haberet in cpe, & non per rationē, quod ē q qualitio est in in stanti contra Auer. in 5 phy. cō. 6. Respōdet q opinio cōis, quecūq; alij dicant, fatt q augmentatio a principio rei, q augef vsque ad statū, nō est vn⁹ numero motus, sed cō stat ex pluribus motibus & ex pluribus quie ubus. Vnde sumpta vna pte tali augmenta tionē, maiorē q transmutata & apposita nouā materiā in ambito, nunc anima mentibi extendit sm oēm dimensionē ipsam membrū, per qui extensionē per se primo non acquirit' tantus non. n. ista est varietas, vt imaginatus est Petrus Pōponatus. Ideo, vt imaginamus est augmentatio terminata ad qualitatē terminatā sm tres dimēsiones. & iste motus in cpe fit, & per te primo ad qualitatē terminat', & ad locū per se nō primo. quia ista motus non repugnāt, nisi inquantū terminat', & ad locū per se nō primo. Et ista est via Auer. cō, vt in eodē cpe fiant. Et ista est via Auer. in 1. de gene. & cor. in cō. 38. vt alibi dixim⁹ dem⁹ rau. Vnde quod me mouet ad hoc est quia Arist. hic enumerat illa, quæ per se sunt in loco. odicit q mouent motu locali & augmenti. Si dicas est, quia subiectū motus est mentū. Si dicas est, quia subiectū motus est corpus, tñ localis, q augmento, hoc nihil est: quia ēt subiectū alterationis eadem rōne corp⁹ est, non pōt. n. alterari alteratione passiua, q est motus, nisi corpus. sed dīra est, q a quitate alterant, non per se mouentur mutando locū. nec sm partes, nec sm totū. secus aūt est de his, quæ augentur. quia ista per se sm partem mutant locū, aut maiorem, vt

quæ

Instantia

Soluitur.

Instantia.

Soluitur.

quæ augeat aut minuat, vt q decrescit. Sic .8. Arist. increpauit Melissum asserentē prīa quod infinitū vnd esse. & inmobile nā qđ p mbere. tamen nō poſſet mouerī ſm locū. ſm sorē quas poſſet alterari, vt dī in. 1 phy. in ten com. 24. & in. 4 phy. in ten. com. 61. alteratione. a non ens est locus.

4. phyſic. com. 32.

Quarta contrarū eſt in cō. 11. Dicit Cō. habitū nonū. cū eſſe p̄ uatione. Humus th oppoſiti dicit. 8 phy. cō 1 - vbi habet q in quibuſdā locis accidit deſcribere habitū p negationes p̄uationum in caſu. quo prīua tio eſt notior habitu. & fatetur q p̄uatio, quatenꝰ p̄uatio eſt, nunquā eſt notior habitu. Et ratio eſt in promptu. quia rō cognoſcendi eſt ab actu. - meta 10 habitus sūt habet rōnem actus. & p̄uatio habet rōnē potentiæ. a qua eſt ocultatio. Et ideo prīa tiones nāt cognoſci per ſuos habitus, licet po tentia p actum. & ſicut materia per formā, ſicut patet. 1. de aia. te. cō. 15. & 1. de aia. te. cō. 8 - vbi dī q recto & ipſum, & obliqui cognoſcimus. Sed th per accidens contingit cognoſcere hiemē per p̄uationem. & hoc vbi ad vias formā ignoti deuenire volu mus per aliā formā notiorē diſperatā. tunc .n. ſi volumus cognoſcere illā ignotā quid ſit in ſe, poterimꝰ eā cognoſcere p negatio nes. formā notiorū apud nos, q̄ p̄uationes non ſunt notiores rōne ſui, ſed rōne ſui habentis. in quo habent reduci, ſicut contingit in cognitione ætatis abſtractæ ſubſtantiæ ex cognitione creaturarum. in qua ſm partē ponēs Theologus potius attingimus qđ non ſunt, q̄ quid ſunt. Et iſtud voluit dicere Com. in 8 phy. qa ibi reddit cauſam quare Ari. deſcripſit illud, quod eſt per ſe, p negationem accidētis & inquit quod hoc fecit, qua illud, quod eſt per accidens, eſt notius illo, quod eſt per ſe. & ideo accidit in quibuſdam locis deſcribere habitum per negationes p̄uationū. Bene igitur dimiſ nos, q̄ p̄uatio, & negatio, quatenus p̄uatio et negatio, nō ſunt notiores habitibus, & affirmationibus, ſed rōne alterius hiſus, & affirmationis. ad quas reducī habent, contingere pōt p̄uationem notiorem eſſe habitu

4 phyſic. com. 64.

Quinta contrarū eſt in cō 64. & 41. Dicit vacuum eſſe naturę contimilis. Oppoſitum vero tenet in com. 45. vbi habetur, quod vacuum non eſt naturę contimilis.

Solutio.

com. 12. ſed. ſm imaginationem. Antiqui rum ponentium vacuum, ſuppoſitū vacuū eſſe naturę contimilis per totum. & ſic ad hoverm probat th Philoſophus quod ſuppoſito vacuo nō poſſet ibi motus fieri, cum ſit naturę contimilis per totū. vnde ſm tē vacuum non eſt naturę contimilis. neq. diuerſit, tamen ſm imaginationē, quæ eſt res ſatis ampla, naturę contimilis eſſe videtur.

Sexta contrarū eſt in cō. 71. Dicit Com in motu eſſet formam mouens, & materiā mouens. 4. de cœlo dicit formā eſſe cā verunq; mouens, & motum. Solutio. illud quod mouet vt quod, non eſt materia, neq. forma, quia in primo mota. actiones ſunt ſuppoſitorum. materia. n. nō potest eſſe per ſe mouēs, vt quod. in motu eſt ens quia ſubſectum motus eſt ens in actu. 1 phy te com 8 nec forma, quia forma vt forma habet mouere. 1. de Generatione 41. & 3 phy 19 tum quia forma habet rationem partis, pars autem non competit tanto per ſe motō, ſed toti quia totum eſt operatiuū. Illud igit, quod mouet. & qđ mouet, eſt totum ens tum. th paſſum mouet vt quo, rōne materiæ, & mouentia vt quo actuat, rōne formæ. bene verū eſt quōd etiam concurrit medium, tanquā cauſa materialis extrinſeca neceſſaria requiſita, ad motum effectu debet perfici & exire in actum, quia in motu requiritur, ſucceſſio, & ſucceſſio eſt mentio reſiſtentiæ reſiſtens aūt non eſt materia nuda: th ſufficit, quod ens tum & ſua forma ab intrinſeco habeat potentialitatem ratione materiæ. Vnde. 8 forma eſſet eſſet a materia ſeparata, nullo mō eſſet nota nec per ſe, neq; per accidēs. quia forma ſeparata, licut dicit C. 8 metā. 2 ſunt in actibus et nullo modo patientes, neq; eſſentialiter, neq; accidentaliter. & iſta eſt ſalta Philoſophi - de Gene. & Corrup te. com. 11. Formæ autem in materia exiſtentibus competit paſſibilitas ratione materiæ. & ideo per accidens ſunt mobiles, non per ſe. quia dixerit formas eſſe per ſe mobiles, non eſt dignus vt a Naturali Philoſopho impugnetur. 8 phy com 1. Et ideo. 4 cœli com 12. dicitur, quod forma elementi, vt forma mouet ſed, vt in materia, mouetur. quod intelligo per accidens. in hoc vero. vt dicit materiā mouere, vt quo, tanquā principio per ſe potentialitatis ad motum: licet vt dixi non ut adæquatum. dixit vero formā mouere tanquam principium formale per ſe incipiendi motum, cum actu ſit forma. Sed contra obijcies. et hac ſolutione ſequitur idem motū eſſe & motum: quia ut

concedis

conceditur formā elementare ille vero q. D' tñ
in tertio rotum ad bonum inuestiga, videli
cet quod nō inchoentis idem esse per se mo
uens, & ch q sit per accidens mouibile mazi
me in his, q non mouent, neq; mouentur.
vt quod sed q vide sm vide sit mouile, & mo
uens, hoc bene sunt à Peripateticis negatū.
ali, vt scribit Cō. in lib. destructio destructio
nis, disputatione prima, in sextione primi
dubi, principal ab oibus concessum est, q
nihil se ipsum permutare potest.

4 phic. c. 14. Septima conradi. est in cōm. 76. Dicit Cōm. corpus mathematicū non abstrahere a loco, & eādem fm̄ iam habet supra in cō. 4° & 1. de Ghatione cō 44. Sed huius oppositū in seminot. 1. colli cō. 55. Nisi esset, q corpus mathematicū non abstrahit a loco indeterminato, th bene abstrahit a loco determinato. Nā ratio propter quam aliquid est in loco indeterminato, est q sit dimensionatum. & quia corpus mathematicum quantum est, ideo vt sic competit sibi in loco esse. sed q aliquid sit in loco determinato vel q superius vel inferius, hoc competit corporibus quibusdam naturalibus corporā habentia grauitatē, vel leuitatem, vel aliquid hmōi sunt i loco. Aut aliter. corpus mathematicum non abstrahit à loco, fm̄ imaginationem, th fm̄ rem abstrahit. quia secundū rē omne corpus est naturale, quia corpus mathematicū in effectu non est separatū à naturali, sed sunt eadē 2. phy. 18 Et hoc vidit Cō. 4 physi. cō. 47. in hoc, vbi dicit quod corpus mathematicū nō est in loco, nisi secundū imaginationē. & vt oēs ppositiones mathematicę sunt verę ad imaginationē 3. phy. cō. 60. & 3. cor. cō. 72.

4 phic. Octava conradi. est in cō. 84. dicit Auer. quod raritas & densum sunt contraria in quantitate. Huius th oppositum dicit in cō. sequenti, vbi habetur quod raritas & densitas non sunt de essentia quantitatis. Et 7. phy. cō. 35. dicit, quod sunt qualitates. In. 1. aūt meta. cō. 14. dicit, quod sunt de prædicamento situs. In. 8. phy. cō. 77. dicit, quōd densari & rarefieri sunt motus locales. qua liter ergo est tanta diuersitas in dictis eius? Solutio. soluitur. Raritas & densitas sunt de prædicamento situs, verū est secundū opinionem Antiquorū. sic glosat Cōm. 1. meta. cō. 14. & sic pōt eā glosari authoritas Philosophi in prædicamento qualitatis, dum dixit raritatē, & densitatē non esse qualitates, sed de prædicamento situs. nā Philosophus in prædicamentis, vt in pluribus loquit secundū famositatē sicut colligit de intentione Cō. 5. mota. cō. 18. Et tūc est glosa Cō. 7. phy. cō. 14. vbi dicit quōd raritas & densitas sunt rerum quārundam consequentes caliditatem & frigiditatē, & sic patet. Antiqui vero dicebant, q densitas est constrictio pororum, & raritas expansio: & per consequens secundū Antiquos sequit quōd sint de prædicamento situs. & contra istos Antiquos loquit Philosophus & Cō. 5. meta. te. cō. 15. sicut patet intuenti. Dimitto hic rationes Burlei. & aliorum. q multa est, & inutilitatem hēt multas raritas th & densitas formaliter sunt quales, & tales, vt sunt in generabilibus & corruptibilibus, ita sequuntur caliditatem & frigiditatē quod dico propter raritatem & densitatem corporum combustorum, quę est alterius rōnis ab istis. q a tbs non consequuntur caliditas neq; frigiditas, sicut patet, a causa subiectiua ostensa. & hic intelligas dictum Cō. 7. phy. 14. Vnde motus rarefactionis, & condensationis sunt in prædicamento qualitatis, quia sui termini sunt formæ qualitates. vnde th philosophus in. 2. de partibus animalium cap. 1. inter qualitates earundem enumerat eas raritatem, & densitatē, quas tacuit, non enumerauerit eas in. 1. de generatione: vel quia reducunt ad grauitatem & leuitatem, vel quia reducunt ad mollitiē & duritiem: vt dixit Alex. vel ideo tacuit, quia vt dicit Cō. tibi in cō. 15. raritas & densitas non sunt qualitates actiuę, sed consequuntur calorē & frigus. & est finis Philosophi in. 2. de Gene. te. cō. 17. hoc bene notat ibi Io. Gramaticus. Quōdo vero dicit Cō. in cō. 84. quod raritas & dēsitas sūt contraria in quantitate, hoc intelligitur nō formaliter, sed cōsecutiue. vnde ipsemet sepissime declarat ibi inquit n. raritas & dēsitas sunt contraria in quantitate. & subdit causam, dicens cū trāslatio corporis de raritate in densitatē est transitus de maiori quātitate in minorē. & hoc idēhēt ipse. & physicus in cō. 31. Et propter hoc ipse in cō. 84. 4. phy. dixit raritatē & densitatē non esse de essentia quantitatis: q a videbat, quōd non esset quantitates formaliter, sed consecutiue. Quia vero dixit. 8 phy cō. 77. quōd densari & rarefieri sunt motus locales, dr quōd ibi loquitur ad hoiem, quia ibi dicit quōd Antiqui dicebāt ģnationē & corruptionem fieri per congregationem & segregationem, & huerunt illi, qui dixerunt ex raro, aut denso, & illi ponebant quod rarefieri & cōdensari sunt motus locales, & tales colloca bāt raritatē & densitatem in ģne cōgregationis, & segregationis & separationis: sicut, ibi Cō. expresse hēt. Pōt & dici fm̄ ventatē

q̃ mor°locales consequunt' ad motũ rectũ dicon it. & cõdẽsationes, sic ut possit intelligi.

4 phyſic. com. 84. Nona cõclusio est. Licet cõ. 84. dicat. Cõ. q̃ quantitas non sit à quantitate, locus celitus à cælo distare. Hanc tamen videtur dicere oppositũ. i. dicit generantur cõ. 30. vbi habet q̃ facium partes magnitudinis est magnitudo. Solutionem huius quære superius in. 1. phyſi. comẽt. de thone. 6. super cõm. 17.

Solutio.

4. phyſic. com. 97. Decima conclusio est in cõ. 97. Dicit. Cõ. q̃ motus põt imaginari extra rpm. Hanc tã oppositũ innuit in dicto suo. 12. meta. cõ. 19. vbi habẽt q̃ tunc rpm pole est imaginari motũ. Rñdetur q̃ Cõ. hic loquit' de abstractione. A sit in prima operatione intellẽ, in qua pot considerari prius non considerato posteriori. Nã, sicut scribit Cõ. 12. meta. cõ. 39. intellẽ nar' est dividere ea, quæ sunt unita nata in esse. licet in re rpũ non sint divisa & tũc cũ tempus nõ sit de quidditate motus, intellẽ põt abstrahere motũ a tempore. Et ex hoc posset ymaginatio vulgaris decerni, non esse de mẽ natura motus, sed est de consequentibus ipsum. Sed. 12. meta. cõ. 19. loquitur de abstractione, que fit in secunda operatione intellẽ, & sic non potest imaginari motus sine tempore. quia imaginatio hoc, talis imaginatio mendax est, prima autem nunquã qua. 1 phyſi. text. cõ. 18. absit. rhensum non est mendacium.

Solutio.

4. phyſic. tex. 99. Undecima conclusio est in text. 99. Aristo. videt dicere motũ esse connexũ, quia magnitudo, super qua fit motus, est connexa. Sed huius oppositũ asserẽdo per text. cõ. 24. in 1. phy. vbi affert q̃ ullo q̃ spaciũ, per qđ fit motus, non sit connexũ, dũmodo utpus, in quo fit motus, sit connexũ, adhuc motº est cõtinuus. Amplius adit dubitatur dicẽdo. quia vult rpe esse connexũ, quia motus est connexus: sed. 1 phy dicit motũ esse connexũ, quia rpe est connexũ, aliter ignor sermo falsus esse videtur, aliquam erit circulº. Eudemus, vt asserit Simplicius in. 1. phy. accelerationes, tenet cõnexitatem motus esse ex spacio, super quo fit motus. Sed non adit non solum ex spacio, verũ etiã ex supposito rum hre connexitatem asserẽdo. Dicimus nos, q̃ connexitas motus ex pluribus consistẽtiam põt, & diuersimode, quia & à persona & a portione. a prion quidem ex parte mobilis, & ex parte spacij, a posteriori vero ex parte rpis. Vide Aristo. 1. phy. text. cõ. 70. dicit q̃ infinitũ non eodẽ modo inuenitur in magnitudine, motu, & tpe, sed rpus est infinitum pp motũ, & motus pp magnitudinẽ, vbi luculentius. Themistius per magnitudinem in qua aliquam, monstrat non augeri, ex parte subiecti motus. cum a motus non localis, aut alterationis, aut augmenti in magnitudine, quæ corpus est, tanquã in subiecto sit. & ita expressit etiã Cõmẽ. dictũ. & 6 phy. text. 49. dicit. secundũ est aut alia diuisibilia ab ipso manẽte. a subiecto motus, quod manẽte, quæ aliud est diuisibile, adeo motus & tpis sunt diuisibilia. Vide sine dubio potẽ connexitas motibus est causa prima connexitatis & diuisibilitatis, motus, q̃ diuisibilitas & connexitas spacij. Dicit. n. Themistius q̃ non sic motus coexistentia ex spacio est, aliquam motus oppositum ita stando lacessit', & interruptus effic. sed non põt motus esse quin motus. si motile non fuisset vnũ & continuum, vt patet. 4. phyſi. text. cõ. 14. Amplius adit motus circularis ex rpore connexus est, & ita non dicit esse ex spacio. vnde consequitur motus circularis est ex parte mobilis, licet 1 motu recto hoc possit esse. quia ille dicit spacio esse, licet loca. Cõ. in. 2. cœli & mun in text. cõm. 44 spacium in circulari motu est magnitudo spius corporis, magnitudines. a. in sibi, in circulari motu sibi tam, licet spacia in recto. Et ista est decem mirabilis, licet mi. Aristo. formalit in. 2. de generat & corrup. in text. cõ. 61 vbi ex proposito monet cõtra illã, verum motus connexitas formalit principaliter ex parte mobilis, vel ex parte spacij, seu termini, et concludit pro opinione nostra, quã dabitur tenere in Theorematibus, q̃ ex parte mobilis. de eo vide, si placet. Ad formã igitur contrariationis dico, q̃ dictũ Aristo verũ est, sed non dicit illam esse causam primã & adæquatam, vt ibi probari est. Ad alia difficultatẽ dicimus tpe esse causam connexitatis motus in rõne mensuræ, quia tpe est numerus motus, & ad motus varietatẽ & continuitatem requirit' q̃ sit vnitas mobilis termini & tpis. sed motus est causa cõnexitatis tpis in rõne subiecti & causæ. & hoc non incõuenit. Quod solũ ita vera sit, vide principia cõ. 93. vbi supplet defectũ Aristo. dicit. n. Cõ. q̃ motus est connexus, quia magnitudo, q̃ quam sit motus, est connexa, & motũ esse est tale, quia requiritur alia causa, inmo illa est prima. Nam Aristo. 2. cœli text. cõ. 47. demrat q̃ stellæ, cui in sint partes orbis, non pũt moueri per se orbe quæ forte quia, cũ motus cœli sit connexus, oportet q̃ mobile sit vnũ & continuũ. & ideo, si partes eius essent diuisæ, motus ille non esset. contra tamen motus posset esse connexus, licet de finas res, idest spacij parumper, super quo sit mo-

sit motus. vt patet. 6. phy. tex. commen. 23.

Duodecima conclusio est in cō. 99. Videtur dicere cō. q̄ motus sit quidam successus partium in successiuo. Philosophus. & ipse in 4. meta. cō. 14. & ibi. Burleus & Modernistinguunt de triplici consideratione motus. dicunt enim motu posse tunc primo, vt nō differt a termino ad quē, nisi sicut imperfectū a perfecto & hic est de ipso vt motus ad quē. Alio modo pro fluxu continuo, quo mobile tendit ad suā perfectionē, & hic est de primamento passionis. Tertio modo pōt capi pro illa successione, vel durazione transmissa & non manente. & hic est in predicamento quantitatis per se & hic dicit Philosophus considerandū motū in 5. meta. qñ dicit motu esse quantitatē. Motū est quō ille vult manifestē per cat in ponendo proprias quantitatē motus & in decendo de inductione Philosophi motū esse per se quantitatē. Immo Philosophus expresse. 5. met. cap de quātū. & tex. cō. 18. enumerat motum. & tps inter quanta per accidens. & dicit alia, vt motus. & tps. eorum tamen quanta quandā dātur. & continua. eo q̄ alia diuisibilia sunt. quorū sunt hę passiones. Et cō. in cō. dicit q̄ tps & motus sunt quantitates, eō q̄ sunt accidentia consequentia essentialiter illa, quę sunt quantitates q̄ sua subiectiua. (magnitudine, quę dicuntur essentialē & primo. Dicam⁹ ergo ad contradictionē. q. cō. nō dicit in. 99. cō. motū quodammodo esse quantitatē. sed solum q̄ accidēs. Vnde. si ponderent verba sua, in reddit causam connumerationis in motu, & dicit q̄ est quantitas, per quā est motus. nolunt dicere q̄ motus est connumerus, quia motus sit quantitas, sicut imaginantur contradicentes. sed volunt motum habere connumerationem a quantitate, idest a magnitudine, super quam fit motus.

4. physic. tex. 104.

Decimaseptima contradicit. est in tex. 104. Aristot. vt dicetur vt exponit Themist. xps esse quodāmodo numerū ex momentis collectum. Sed hanc oppositū habet. 6. phy. vbi ondat q̄ tps non cōponit ex instantibus, sicut neq. linea ex punctis. Solutur. Tempus quodāmodo est discretum, & quodāmodo continuū. si considerat vt est numerus numerans, sic est discretū & mathematicum: & tunc sicut numerus causat ex repetitione vnitatis indiuisibilis, & licet vnitas ipsa indiuisibilis sit numerus, ch. r. tamen est q̄d diuisibile, sic exē modo tps, si consyderet, vt est numerus resultans ex repetitione instantis indiuisibilis, ipsum ch. diuisibile est. & hoc expresse dicit Them. in pēu loco, q̄ instans est quodāmodo vnitas tps in numerando. & est vt hic causatū ex partibus diuisibilibus & continuis, quasi partes tps sunt tps. & ideo Arist. in definitione tps admonuit intelligendū esse numerū non pro numero numerato, qui est continuus & nō discretus: licet cō. alii sentiat cōtra Them. & male. vt alias declaratus, vbi dicit Them. Ipēu loco q̄ dicat ter momenta respectu vnitatis in hoc cernitur, quia nomēta vnā continentia partē, in vnum continuū efficiunt, sed vnitas discretionem mouet, & facit vnā distretionem, & hoc pm mathematicā imaginationē, vt dixi, vnde momenta continuāt tps, & diuidunt sed vnitates solū diuidunt, non continuant. Pōt etiā aliud naturaliter intelligi, vt quo, non vt quod. quia partes tps continua remanent instanti, sed quę continuantur non sunt instantia sed vnitates nullo modo sunt continuantia momenta.

Decimaquarta cōtradi. est in tex. 105. Aristo. ponens distinctionē inter nunc, respectu tps, & id quod fert respectu motus, dicit q̄ licet tps sit numerus motus, nc nunc est numerus eius qd fert. postmodū vero dicit ipsum aūt nunc est, sicut qd fertur, vt vnitas est numeri. & ita tacet littera ad verbum. & Argyropylus ex presumptione male transtulit. Vnde sensus est q̄ nunc est respectu tps, sicut id quod fert est causa lationis: & sicut vnitas est respectu numeri, sic ipsum nunc quodāmodo est vnitas respectu tps. & non vult in his verbis Philosophus dicere q̄ nunc sit numerus eius qd fertur, sicut interpretatus est Argyropylus, nec. q̄ velit Arist. dicere nunc, cui sit indiuisibile quodā, non cōparat ipsi mobili in rōne numeri, cum numerus sit quod diuisibile, sed in rōne vnitatis, vt interpretatus est diuus Thomas illū locū. dn concesserat Philosoph⁹ numerum lationis. & numerū eius qd fert sī esse. & hoc. qd est numerus latus patet qd non est, nisi nunc. sed sensus Arist. est, sicut legit lucidissimus Them. & Simpl. & cō in cō. qui volunt q̄ ipsum nunc, quod est numerus trāsiens, ita se hēt ad tps, sicut vnitas se habet ad numerū, vt qd dmodo vnitas ex sui retentatione causat numerū, licet vnitas sit quid indiuisibile, sic instans sui repetitione causat tēpus, licet instans sit quid indiuisibile. Vnde hanc sunt verba Them. Claritum est semel comitari & appellare vicissim tēp⁹ & momentū, ita vt sine altero neutrum possit consistere. Est. n. tempus ferē de momentis constitus, constatusq; numerus.

4. physic. tex. 105.

ad momentū quodlibet modo vnitas est tpis. & sicut vnitas repentinone aliter accidit, nu merū facit, ita momentū respectu motus & motionis tpis & quodlibet modo vnitas, quo an quā infectibilis constituit tā numerū sectibilē, ita momentū, quod indiuisibile est, inuehit tpi quod diuisibile est, cetera dicta nō sicut q. momēta vel continentia parua, vna tan dicere cogimur motū. Ita cui scribit Cō in vi inquit n. Cō 10 o inflans, quod est numerus tranſlatus ta secūdū de tpe, sicut vnitas de nu mero deinde dedit motū, sm quem affirmi Lat vnitati & motui in quo differt, & dixit tps n est continuū, sed tps cōtinuatur per inflans & diuidit per ipsum per vnitas tem vero diuiditur numerus, sed non continuatur & subtus continuatur tps cum accipit pro termino cōi duabus tpibus, sicut punctus ac accipit vltimum cōe duabus lineis & diuidit illud, qn accipit pro principio futuri, & fine precedentis, vt declarabit post bene. Sed tam Ph illā exponi nonē Themi Simpl & Cō insurgit magna contradictio apud Ari. Nā, si inflans sit repentinone causa tps, si cut vnitas numeri, sequit tps cōponi ex inſtantibus cuius oppositū demōstratum est in 6 phy. Confirmat per Themi dicentē tpus esse numerū constatū de momentis, cōsti nitum. Amplius Themi in prēcedenti loco subdit. Plane continuans momenta tps, vt dixi, sed & diuidunt quoq; eo modo, quo motū suū mobile. & delatile delationem. Sed ad hoc patet soluō ex hīs, quæ declarat Philosophus infra in tex cō 102 vbi vult q tps est numerus, nō sicut enūsde punctis, sed sicut ultima ignee magnitudinis, & nō sicut partes medio n punctio, vt dixim⁹ vter. quare quæ scere contingit, & re cō 10 o continuando, dicit q nunc non est pars tpis, neq. diuisio motus, sicut nec. punctū lineæ sed sunt ter mini, qui sunt semper in terminato.

Inflans.

Solutio.

4 physic. tex. 104.

Dicit maquinta cōtra dicit est in ande tex. Ari in hoc tex volens assignare causā an vni tatis & continuitatis motus, inquit eremum motus & latio vna est ipso quod ferī, quia vnū & nō quodlibet. em. eremum deficeret, sed & rōne. vbi vr dicere Philosophus, q ad hoc vr motus sit vnus & continuus, oportet mobile esse vnū non qualitercunq; sed sm rōnē. qd Argyropylus iuxta sensum tra nsferens apernus dixit, inquit n nō motus ac la eo vna est. sane ipso qd ferī, apperea q vnū est, & nō subiecto sū. n. intercapedines esse phi, sed rōne. In tex aūt immediate precedē te, 103 4. oppositū vr dicere scribitur. n. ubi, hoc aūt quodcunq; ens est, adē est punctū. n. non tamen, aut aliquod huiusmodi est, rōne adē alte rū est, sicut Soncinas dicit & patet q. loquit de mobili qd facet in toto motu in ade sm subiectū, cū rōne, cū aūt alterū & alterū sm rōnem, vbi est apertissima contradictio. Pro pter quā causā Thomas de Latino ōes legūt illud locū negative. Volūt n q. ar. stare. sed non rōne & hoc nulla est cōtradictio. Nec aūt inconueniens locū illū in Greco codice affirmatiue, & Argyropylus ita est translatū & luculētissimus Themi & Simpl. qui verbo tenus exponunt & Themi sequitur per ferens locū esse affirmatiue legūt. Propter quas debes scire q. mobile duplicit cōsiderat po test, vno modo, quo ad subſtantiā, seu sm subiectū, & sic mobile non est necessarium q. sit simul cū motu, nec illa rōne dat mota et & continuatē motus quia si lapis mo uetur, ibi mouetur quoſcunq; & licet vetera uerit, & sit vnus & ide lapis sm subſtantiā motus, tñ ille non erit vnus & continuus, oportet ageſ id, qd ferī, semper esse vnū sm rōnē, sm quā confirderat, vt est causa mot⁹. & hoc est in eo, qd ferī hoc n est motus, ni ſa vñ si non interlarat. ſed remouat illā rōnē formalē ex toto motus, sic motus erit vnus & continuus. Vñ illa fuit verba Themi est n sicco magis & vna delatio, quia motus est qd ferī, vnū modo] non simpliciter nā hoc q dē mō vna res fuerit, q manifestū, corpus. eſt qui lapis, qui a ferrū, qui a lana, sed q deferī, i ferro qd i motus, delationes. est, quo res fe rēs vnū esse nō pōt, si motus distrahat ter rilpanie tunc n neq. eremus⁹, neq. vnus fo ret quibus in ad qd moueret⁹ vnū terminū & vnus & eremus est, cū qd deferī in eo qd deferetur est vnū. hoc est cū non interlarat, nec interquiescat. alioquin interpollando prior motus destrueret, & a posteriori ablcin deret q. diximus & hic est sanus ad verba dicit Simpli. Sed quid tunc ad contradictionem dicem⁹, cū superius dixerim⁹ mobile i motu esse aliter sm rōnē? Rñdet q. illa alterat sm rōnē effectiua ab ista, ab. loquebat de aliena te rōnis contingenti mobili rōne spacij, sup quo ferī. Nā Arist. declarat hoc per ex ēplū. inquit n. hoc aūt rōne alterū est, sicut So phistæ accipiunt alterū. Con sum in Greco esse, & Consci m foro. sed an hoc tex. dum asserit q. mobile in motu vno & continuo dr manere ide sm rōnē, intelligit de rōne formali, sm quā est causa motus, & continuatis eius: & est inquātū mouet & deter tur sic. n. tale rōnem semper retinet in cau sando motum, videlicet inquantū est in sta tu & delatione. quia non est causa motus

immo-

formabilem pro sui subiecto, q̃a hic quiescere & delectare pōt. & hoc aperte dicit Them. in expositione tex. 106 vbi etiam Arist. iterum dicit q̃ id, quod latet, tempus est alterū. vbi dicit Them. non quod sit alterū a re in re, quod delectare, sed quia est in alio & ab alio loco. Et sic nulla est contradictio, quia est respectu diuersorū. Et istud sene, quia multi errores possūt euitari pp̃ ignorātiā literarū Graecarū. & Deus sit dator auxilij.

4 physic. tex. 118

Decimasexta conradicit est in tex. 108. Arist. & Cō. dicūt in illo tex. cō. 108. q̃ in tpe non est aliquid esse maximū seu magnitudinē, sed solū sm̃ multitudinē. Sed opponebā ex tex. cō. 92. de cœlo. vbi dr̃ q̃ vnusquisq; actus hoc maximū tpus ad non excedere & ibi dr̃ Aristo. exemplū, q̃ est dare maximū tpus, in quo nō cōtigit aliquem mouere cœlū, sed non de 3. citharizare, neq; tex in quo dr̃, tpore possibile. Amplius non est maior rō de tpore, q̃ de motu sed in motu est dare maximū motū sm̃ magnitudinē, scribo. 6. phy. tex. 18. q̃ maximus motus est, qui est velocissimus. tales aūt est motus cœli, qui est mensura aliorū motuū. in vnoquoq; ergo actu mensura, quod maximum, vt dicebat, & ecclesiastes tex. cō. 3. & 4. Solutur Considerandū de tpore & motu duobus modis tam pōt. Vno modo simpliciter. & sm̃ rōnem ghalē, inquantū videlicet sunt continua, & inquantū motus aut tpus absolute. & alia rōne loquit de motu & tpore Aristo. in libris physicæ auscultationis, inquantū videlicet motus inuenitur in corpore absolute, & in eo q̃ motus. Alio mō considerandū est secundū applicata ad sensibilibus determinatis per formas sensibiles & naturales. Tunc dico q̃ tpus sm̃ aliā abstractā considerationē non hēt maximum nisi sm̃ multitudinē, non aūt sm̃ magnitudinē. nam cum sit de numero continuorū, & continuū sit diuisibile in infinitū, sub illa rōne non est dare minimū tpus. Si aūt tpus fuerit considerātū sm̃ contractā considerationē, vt hēt mensurare motū, & actus determinatos quiescentes ab agēnibus naturalibus de terminatis. oium. n. natura constituit determinatus est numerus magnitudinis & augmenti: sic bene in tpore inuenitur minimū. & sic est inuentū minimus motus, vt bene probatur ex obiectis. Continuiter solutionē tenuitur Cōm. in 6 physi. in cōm 15 sicut poterit videre.

4 physic. tex. 112

Decimaseptima conradicit est in tex. 112. Arist & Cō. dicūt q̃ tpi per se cōperit mensurare motū. Sed hui⁹ oppositū colligit a Philosopho inferius in tex. cō. 118. vbi 3 bis Philosophus. q̃ licet tpus sit mensura quietis, non sequitur ex hoc vt quiescens sit in motu, ex quo quiescens est i tpe quia tp̃s non est mot⁹, sed est numerus mot⁹ vbi Them. & Alex. dicunt q̃ tpus est accidens motus, & nō sequit̃ q̃ vt aliquod subiectū in accidēte alicui⁹, q̃ pp̃ hoc esse in illo. cui illud accidens accidit non. n. si quis habeat in die, erit in latione Solis & expertise Alexā vt recitat ibi simpl. dicunt q̃ tpi accidit mēsurare motū. est igit aperissima contradictio sicut videt. Nisi esset q̃ per accidens sumit̃ pro aliq. Solutio. vno modo, vt distinguit̃ cōtra per se primo modo. alio modo, vt distinguit̃ contra per se secundo modo. & tunc dico sm̃ Alex. & Themist. q̃ substantia seu quidditas tporis consistit in numerato esse prioris & posterioris ipsius motus, sm̃ quod hoc est prius & illud posterius. & sic tps quidditative est numerus motus tantū & non quietis, quia tps. n. essentia non consistit in priore alicui⁹ ad aliquod posterius transitu, vterq; asseritur. & ideo numerus in debitatione tporis sumitur pro numero numerato sed tpus bene est mensura, non solum motus, verum etiā quietis, quia mensurare est de accidentibus tporis, & non est de quidditate. est. n. ppria passio ei⁹, sm̃ quā primo respicit motū. & p̃ se, secundario vero & p̃ accēs respicit quietē, q̃ est mot⁹ privatio. eadē. n. est mēsura permanentis & literis, licet nō eodē modo sicut est eadē portio discretiua loci & temporis, & sonus, & silētij, & eadē est regula obliqui & recti. Sic igit, si ly per accēs opponit cōtra per se primo mō, dico q̃ mēsurat motū nō cōperit tps per se, sed per accēs. vñ intellē spōs quidditatiue intelligere tpis subiam, absq; hoc q̃ intelligat mensurationē respectu motus. pōt. n. intelligi duūdē q̃ sunt cōiūcta i esse. vt d. Cō. in 12. primæ p̃tis in cō. 39. sed si ly per accēs distinguit cōtra per se secundo mō, sic dico q̃ tpi nō accidit mensurare motū, sed cōperit sibi per se. & sic intelligit dictū Arist. in tex. cō. 112. Sed tūc est difficultas, quia Cō. 4. phy. cō. 112. cōtra Them. vult q̃ numerus pona⁹ in definitione tpis q̃ numero numerāte, quia tpus per se cōperit mensurare motū, motus aūt mensurat per accidens. & ideo, vt tpus competit per accidens. & ideo, vt inquit Aristot. non posset numeratum motus in tporis definitione, sed posset numerū. & Themi. nō animaduertit ad hoc. tunc igit, si mensu. are motū ponit̃ in definitione tpis, male ponit̃ dictum est hoc cōperire tpis, male igitur dictum est hoc cōperire tpis per se sm̃ secundo modo, & q̃ intellecte sibi per se sm̃ secundo modo, & q̃ intellecte

Difficultas.

pōt intelligere quidlibet tps abstrahendo
Solutio. a rōne mensurationis respectu motus. Deo
q de Auer ego magis miror, q nō adverrit
iudicij. & verba magistri, q de Them. q nō
aliquerit verba sua, si hoc verū esset. Arist.
enim vult resultiplicasse illas nois numeri,
posita tps definitione fluxus admonuit
nos, q est numerus, alterius numerans, alius
sit numeratus, tps non est tps quo numeramus,
sed quod numeratur ex quo sequit q
quodlibet tps cōstat in numerato esse prioris
& posterioris in motu, sm quod hoc est
prius, & illud posterius q aut tps motū mē
furet, hoc consequit tps quodcunq, licet ac-
cidentaliter se consequantur subiecta: & hoc
est, q multos viros illustres decepit vsq. ad
tps nra, qui videntes tps non esse numerū
numerantē tempſit, quia ille est quantitas di
screta solū ex virtualibus inēntibus habens re-
sultans acq. cōposita neq. est permanēs res nu
merata, sed est quodam modo numerus nu
merans, & quodammodo est numerus nume
ratus, credulerunt pp cōcomitantiā inseparā-
bilē illarū duarū cōditionū, q licet verū
est de quadtate tpis, ita hic & reliquis dicit
eruni Cō in 4 phy. in cō. 95. multotiens ex
stimat q illud, quod cōsequit ē de ipsa rei-
sed est error, quia vnū consequit tēpus quā-
titatiue, aliud vero licut passio. Et ideo bñ
dixit Alex. q quadtas tpis cōsistit in numera-
to esse prioris & posterioris motus, mētira-
tur aūt consequitur sicut accidens. Vnde
q quoscunq decepit Auer. & sequaces Lati-
nos, qui in hac re oēs hallucinati sunt cū eo,
quia nō distinxerunt inter numerū & mēsu-
rā, credulerunt. a. ista aequipollere, sicut
inquit Alex.) credulerunt illi, qui opinati
sunt tps diuinorum esse imperfecti, volen-
tes debere addi tps esse numerū motus, &
quietis, ac si eadē esset rō numeri & rō mē-
suræ. sed longe decepti sunt, quia tps solū
est numerus motus, sed est mēsura virtualis,
videlicet mor & quies licet diuersis modis
quia mores mensurat per se, & quietem p
accidens. & ideo sm viam Alex. & Them.
numerus, positus in definitione tpis quadtā
tiua, stat pro numero numerato, quia illa
est tēporis quadtas & ista est via eorum. et
est via Aristo. vt mihi vt sine dubio. Si quis
aūt vellet numerum positū in definitione
tpis hic verāq. rēnem, videlicet & numera
tu respectu prioris & posterioris primi mo-
tus, & numerātis respectu cæterorum, quæ
est natura eiusdem, sicut natura eius ambi
guū, & res definiuntur, sicut sunt: est. n. vt dī-
cit Cō. quasi cōpositū ex duabus quantā ta-
tibus, videlicet cōmensa & differēs, & sic
dicet Cō. exponere definitionem illā cum tan
te illa vna, quā cōsuet Latini requirere, dicē
illa definitio non est pure quidditiua, sed
est de numero illarū definitionū, q dāt nu
dātas & esse, sive est de numero illarū defi-
nitionū, quæ dūtaxat sicut a dentrone Vin-
cēcio q numeratio actus cōperti pte tpis
specie cæterorū motū, q apta excellentia ō
stātia in numerato esse priorū & posterio-
rum motus. & sic Cō intellexit, & ita
bene intellexit. & Latina cū eo sed in oīe
est q verāq. rō est de tpis quadtate, credo
ipsum male sensisse, & Græcos melius intel-
lexisse mentē, & verba Arist. ista n distin-
guendo sunt numeri, & ratio mentis.

De 3ª nocliua consideratione est in eo vbi 4 phy. tex. 114.
Arist dicit q tps & motus se mutuo metiū
tur, quia adinuicē definiunt. Sed hunc op-
positū scribit per Auer. in 4 phy. in cō 99
vbi dr q tēpus non pōt imaginari sine mo-
tu, & motus pōt imaginari extra tempus. Et
consi mil, quia motus ponit in definitio-
ne tpis, sed tps nō ponit in definitione mo-
tus, vt patet in 3 phy tex cō. 6. Nisi esset q Solutio.
non fuit mens Philosophi dicere motum,
& tempus adinuicem definiri, quia recipro
ce fumant in sua definitionibus. Incut rela-
tiua sumuntur definiunt, vt dicit Porph in
ca. de specie, & Philosoph in 6. topico. sed
dbr definiuē definiens, i. determinate q vñ
a dequatione: quia tps adequat extremi
motus, ita q non excedit, nec exceditur ab
eo, vt dicit Cōmen. 4 physico. cōmē. 111. &
ibidem cōmen. 99. dicit q quantitas tem-
poris sequitur quantitatem motus, scilicet
quia est æqualis ei, nolo tñ credere q quan-
tas tempora, & quantitas motus sint duæ
quantitates realiter distinctæ, & q vna sit
fundata in alia, sed sunt vna quantitas re-
liter & fundamentaliter, & non distinguū-
tur nisi formaliter, vnde tēpus vitra motū, vt
motus includit proprium successionē, nihil
aliud addit nisi rationem mensuræ formalis
ter: sicut bene ante nos notauit Iubalm
Scotus in. 4. sentēn. dubit. 4 ii. quæst. 2.

Decimanona cōsideratio est in tex. 114 Ari. 4 phy.
dicit q tēpus mensurat de motu vt q. s. tex. 114.
quantitatē, & esse. & hoc accidit motui, q
non habet oēs suas partes in actu. ideo vt q
per accidēs motus mensurē à tpe, quo ad
quantitatem, & esse. Sed in tex. cō. 112. dicit
oppositū, q tēpus per se mensurat motū, sed
motus mensurat tēpus per accidens. Nisi Solutio.
esset q absolute loquendo verum est, tēpus
per se mensurare motū, quia substantia est

est mensurare motū, modo supra declarato sed sermo præsens est comparationis quæ dicta est inter tempus, vt cōparatas ad motū, & vt comparatas ad res permanentes, q̄ sunt subiecte res n. temporales non mensurant aliquid p̄ter illa fm esse, i quantum ad duratione earum vt patet in text. cō. 115 non adū mensurant quō ad sui quantitatē. v.g. lapis, qui ad suum esse i. quo ad durationem & permanentiam sui esse, mensurat a tpe, sed lapis quantitas mensurat non a tpe, sed a cubito vel aliquo consimili. sed motus cū sit res successiua. & non habeat ee partes simul, mensurat a tpe. & quō ad sui quantitatē, quia vt dicit Cō in cō 115. cùm tempo fuerit imaginatum esse mensuram extensam per extentionem motus, sic mensurat motū per se. & adæquate ei, vt dicit Cōm in cō 90. & mensurat a motu illo modo per accidens & tempus ētiā mensurat motum eo ad esse, i. quo ad durationem eius. & sic unum sine permanente. & ita motui mē surari quo ad vltimum. s. quō ad quantitatē & esse. accidēs ex parte qua est ens, non habens ee sui partes in actu, sicut est spacium, & vt sicut sine res permanentes.

Vigesima conclō est in text. 117. Aristo. dicit q̄ cum tēpus sit numerus quidā, esse in tpe dr dupli, vel quod aliquod sit tunc, cū tempus est, vel tanquā in numero esse. In numero autem esse continguit dupli, vel sicut partem, vel sicut passionem, vt vnitas, & par & impar, quia vnitas est pars numeri, impar aūt & superfluum sunt numeri affectiones. sic & inquit in tpe nunc, & prius & posterius. sicut n. illa numeri aliquid sunt tamen hæc sunt aliquid tpis. Vnde 4. phy. text. cō 117. vnitas nō se habet ad numerū, sicut instans ad tēpus. sicut. n. numerus est collectus ex reiteratione vnitatis, sic tēpus est numerus quidā collectus, & constatus ex instātibus, vt dicit ead Themistius par aūt & impar & superfluum sunt de passionibus numeri, sicut etiam prius & posterius sunt de passionibus tpis. Vnde Tnem expresse dicit q̄ sicut illa sunt accidentia numeri, sic hæc sunt accidentia tpis patet aūt q̄ hoc nō intelligēde vnitate, quia vnitas est pars numeri, sed de pari & impari & superfluo igitur prius & posterius sunt passiones tpis. Sed ex aduerso videtur q̄ sint dræ substantiales tpis, quia ponuntur in definitione eius. Solūt, q̄ prius & posterius, quæ ponuntur in definitione temporis, non sunt prius & posterius tēporis sed sunt prius & posterius motus primi, vt dicit Them. Ad argumentum Galeni, qui contra Aristo. inserius affert hoc enumeratos ibus significatus prioris, nullus alius modus videbat congruere nisi prioritas fm tēpus, & ita tēpus definiebat per tēpus. Them aūt, & diuus Thomas, & Cōm. dicunt q̄ prius & posterius ibi sunt prius & posterius primi motus. Et ex hoc potest videre q̄ prius & posterius non sunt de quidditate motus, sed sunt accidētia motus, vt dicit Arist & Cō in. 4 phy. in te cō 90 sunt enim eadē fm subiectū quia qñ consideratur, vt dicit Cō vt sunt in subiecto, sunt partes motus, sed qñ considerantur fm definitionem & quidditatem, sunt aliud à motu quia motus est in quantitate, & prius, & posterius sunt in numero. Tūc sic, sicut motus est in quantitate, vt mēsuratur a tpe, sic eadē tēpus vt mensurat motū, est in quantitate: sicut dicit Cōm in cō 111. vbi declarat quō motus mensuratur tempus per accidēs, tēpus vero motum per se. inquit n. hoc accidit ei. eō fuerit imaginatum esse mensurā extensā per extensionem motus. quod in telligas quō ad extensionē durationis motus merito illarum partiū. quæ sunt successiuæ. & non mentio, partium motus, quias hēt simul additionē mobilis. hēt. n. motus duplices partes. 4. phy. cō. 102. nā partes motis mobilis diuisione sunt fm triplicē dimē sionē, & penes illas tempus non est mēsura motus. sed solū quō ad partes successiuas & ita tēpus non est mensura motus nisi fm longitudinē durationis taquā linea successionis & eadē sicut prius & posterius fm quidditatē differunt à motu, sic prius & posterius fm quidditatē differunt a tpe. sunt. n. accidētia & passiones accidentia numeri & ista est vna solō. Quia aūt Them. substinet eadē prius & posterius posita in definitione tēporis posse recipi. prout sunt dræ tēporis. in illa solone ad argumentū Galeni, tūc fm illā secundā solonem esset magis difficile argumentū, & contradictio magis valida. & tūc tuta illam solonem oportet dicere q̄ vera & substantiales tēporis dræ sunt nobis occultæ, & circūloquimur eas per suas proprietates. Vnde diuus Aug. confessus est se ignorare tēporis quidditatē. Vnde in hoc casu licet ad circūloquendū dras occultas pone re consequenter & propria. sicut dicit Cōm. in simili de qualitatibus elementorum cōtra Alex. in. 4. meta cō. 3. & alibi frequēter. & Auic. in. c. suæ metaphy. & tu cogita.

Vigesimaprima contradi. est in tex. 117. Aristo. & Cō. volunt tēpus esse causam cor-

4. phy. tex. 117.

ruptibilis per se, quia tempus est numerus motus, & motus distare facit, generationis vero per accidens tantum: quare videtur generationem esse per accidens intentam a natura, & corruptionem per se. Huius autem oppositum legimus in .2. de gña & cor. in tex. cõ. 59. vbi Arist. reddens causam continuationis & sempiternitatis generationis, finalem, inquit quod in omnibus sequimus naturam desiderare, quod melius est, melius est autem esse quam non esse: ideo compleuit Deus esse, continuum faciens generationem. & ex consequenti generatio est per se intenta,

Solutio. & corruptio per accidens. Nisi esset quod effectus ad duo comparari potest ad instrumentum, & ad agens principale & tunc. sine dubio in naturalibus simpliciter & absolute effectus dicitur per se, aut per accidens in ordine ad agens principale, & non in ordine ad instrumentum. instrumentum etiam dupliciter considerari potest, vel materialiter, vel in ratione instrumenti quod si consideratur materialiter, non habet rationem instrumenti sed agentis principalis. & tunc dico quod possunt opposite proprietates competere vni & eidem rei, dum est agens, & dum est instrumentum. & huius est accommodatum exemplum de igne. nam, vt dicitur .2. de anima tex. cõ. 41. augmentum ignis apposito combustibili procedit in infinitum. hinc Aristo. reprehendit ibi Antiquos asserentes augmentum & nutritionem fieri ab igne, vt ab agente principali. sed secundum sententiam Arist. ignis concurrit vt concausa & instrumentum anima: anima omnes operatur mediante igne, vt dicit Arist. in libro de morte & vita. ita ignis, vt est animæ instrumentum mouet ad certum terminum præfixum, & naturæ cognitum. sic etiam est particulariter quod motus natura simpliciter consyderata distare facit, & illa est causa per se ablationis rei a sua substantia, vt inquit Cõ. tamen motus vt est instrumentum regulatum a Deo & intelligentia mouente, habet per se intendere generationem, & per accidens corruptionem. non n. sicut diximus, impossibile est opposita & diuersas dispositiones competere rei, vt est agens, & eidem, vt est instrumentum.

4. physic. Vigesimasecunda contradi. est in cõ. 117.
com. 117. dicit motum abijcere a substantia. Oppositum infra in eodem. 4. cõ. 128. Et 8 physi.
Solutio. 59. Soluitur dictum suum fallit in motu locali per se, verificatur tamen per accidens.

4. physic. Vigesimatertia contradi. est in tex. 127.
tex. 127. Arist. definiens, repente, dicit esse illud, quod tempore non sensibili propter eius paruitatem est remotum. Sed opponebam, quia ex libro de sensu & sensibilibus, omne tempus sensibile est sua apte natura.
Solutio. Nisi esset quod tempus iudicatur esse sensibile, aut non sensibile, eo quod alicuius passio facta in eo, sensibilis est, aut non sensibilis & quia contingit alicuius passionem aliquam fieri propter motus velocitatem & temporis breuitatem insensibiliter. ita quod licet nonnulla omne tempus respectu illius passionis insensibile iudicatur, sed respectu alterius passionis illud tempus sentitur omne quidem tempus in se sensibile est, & sic in libro de sensu loquutus est, scilicet respectu cuiuslibet passionis in eo factæ sensibile esse potest. & sic sumptus hoc. Aut aliter dici potest quod tempus hic sumitur large pro termino temporis, qui est ipsum nunc indiuisibile in tempore existens, in quo sunt termini mutationum, & omnes instantaneæ mutationes consistunt atque. Philosophus large consueuit tempus appellare continuum tempus seu ipsum instans, quod idem est. & est solutio Alexandri.

Vigesimaquarta contradi. est in tex. 128. 4. phy. tex. 128.
Arist. hic & cõ. 6 asserunt tempus per se causam esse obliuionis & ignorantiæ quam scientiæ & cognitionis. vnde laudat & præfert sententiam Pythagorici Paronis asserentis tempus esse indoctissimum, quia & obliuiscimur. Sed huius oppositum legitur in Them. in .4. phy. super tex. 41. vbi dicit tempus esse, & longa ætate aptissimam ad indaginem veritatis rationem atque efficacissimam. & hoc etiam dicit Cõm. in sua media expositione in .2. phy. imitatus in eodem loco Them. sententiam.
Solutio. Nisi esset quod sermo Arist. est comparatiuus, magis n. operatur obliuionem quam scientiam, vnde & in .1. de anima Arist. increpat Antiquos, cum de deceptione, & causa eius non consyderauerint. magis n. proprium est animalibus, & plurimum tempus in hoc perficit anima. vbi Them. dicit in tex. cõ. 151. quod ea, quæ nouimus, portione minima continentur, si collata & comparata his fuerint, quæ ignoramus. Sed sermo Them. est simpliciter. nam vt inquit Auic. in trac. 7. suæ primæ philosophiæ, ars quælibet in sui exordio est cruda & immatura, sed maturatur postea & deinde paulatim decoratur & perficitur. item docet Arist. in .1. meta. Philosophiam balbutiendo incepisse. vnde Arist. 1. cæli. 22 & in 1. meteo. dicit ex temporis longitudine putandum esse infinities Philosophiam fuisse renouatam, & infinities easdem opiniones extitisse. & ista est via eius.

Vigesimaquinta contradi. est in eod. tex. 4. physic. tex. 128.
Dicit tempus esse per se causam corruptionis, quia tempus est per se numerus motus, omnis autem motus, seu mutatio a natura remotiua est. & eandem sententiam habet Philosophus in eodem. 4. phy. in te. cõ. 117. Sed est in hoc

duplex

dupler dubitatio. Primo, quia cœpus est motus motus primi motus, qui localis est. motus aũt localis non abijcit a subſtantia. 8. phyſ. tex. cõ. 19. & eſt limitatus eiũ Auerr. hoc in cõ. 11 d vbi dicit q̃ o's transmutatio naturaliter aũtem ſubſtantiã transmutari in quacunque ſpecie fuerit transmutatio, nihil in hoc & ea ratio Ariſt. non vt eſſe ad propinquũ. Amplius aũt faltum vt q̃ motus eſt, ſeu transmutatio per ſe ſit cauſa corruptionis quia a de gene & cor. te. cõ 19 ſemper naturã in ordine deſyderare quod melius eſt deinde melius eſt aũt eſſe q̃ non eſſe. & per conſequens ghatio, quæ ducit ad eſſe, eſt magis de intentione naturæ, q̃ corruptio, q̃ ducit ad non eſſe. Et cõfirmat. quia. 1 cœli tex cõ 4 motus ſemper ex diminutione p̃fectior. & intentio eius eſt perfectio. hic n. ab proximo q̃ cœpereſt magnitudo perfecta, quia non pót ferri in aliam vltra nõ. & per conſequens motus potius eſt cauſa perfectionis, & bonitatis, & ſapientiæ, q̃ obliuionis, & corruptionis, & intiquentiæ. cuius th oppoſitũ ſcribit Philoſophus. Niſi eſſet q̃ referri conſyderare tranſmutationẽ & motum in ſe, & conſyderare ipſum, vt cõparat ad intentionẽ agentis naturalis, cuius eſt inſtituere ſub ratione, qua eſt inſtitũ. & tunc dico duo dicta, quorum primũ eſt q̃ quilibet motus in ſe conſyderatus diſtare facit ad, quod eſt, vt dicit Philoſophus in tex. cõ. 117 ſeu a natura termonet re, pro quanto ratione eius ſubiectũ remouet à forma, ſub qua erat. immediate. n. quòd aqua incipit calefieri ab igne, incipit remoueri à frigiditate, quę erat ſibi naturalis. & quia ſubiectũ non pót exploitũ eſſe ab oi forma, ideo ac cidit q̃, qñ ſubiectũ virtute motus ſeu mutationis remouet ab vna forma, oportet q̃ tranſmutet ad aliã formã oppoſitã. ſed prima operatio de intentione motus & mutationis eſt remotio ſubiecti à ſua diſpoſitione. & quia iſta eſt corruptio quædã, ideo mot⁹ & mutatio per ſe eſt cauſa corruptionis, generationis vero eſt cauſa per accidẽs. eſſe. n. quod eſt terminus generationis, eſt effectus per ſe & eſſentialiter agentis, aut generãtis, ſiue illud ſit natura, ſiue alia, ſiue intellm, vt dicit Cõ. in cõ præſenti, vbi ſimiliter tripliciter agens, as naturale, quod eſt inhimitatiam, qd eſt medium & intellm, qd eſt ſupremũ i ordine agentiũ diuin. eſt inter alam & intellm, vt eſt videre in. 1. de anima, vbi Ariſt. reprehendit Antiquos, qui non diſtinxerunt inter alam & intellm. & iſti anima eſt ſupra naturam, vt alibi declarauimus. aũt conſyderarur tranſmutatio & motus, vt eſt inſtitum agentis. cũm agens naturale ſemper appetat quod melius eſt, & eſſe eſt melius, q̃ non eſſe, ſic generatio per ſe eſt a motu, & corruptio eſt per accidens. Ne videatur aliquis nobis mirũ, in oppoſita verificantur de vna & eadẽ re ſub diuerſis reſpectibus conſyderata. Scribit. n. Cõ. in. 3 cœli in cõ. 9 cõparatio eſt accidens ſeparabile a te, res aũt non ſemper ſeparatur à ſe. Prim. n. quod reſpectuum habet diſpoſitiones contrarias, & inhabitas. & pro quod eſt, eſſentiam non habet nili vnam, & eſt quaſi ſua eſſentia. Et ne cum melius poſſis capere hoc, manuducam intellm tuum per quod ſani ſimile. Certum eſt q̃ in motu augmenti ignis concurrit ſm ſententiam Philoſophi, vt concauitas, & inſtrm: & menſtruum eſt q̃ augmentatio non eſt ab igne, inquantum ignis, quia augmentum ignis, vt dicit Philoſophus. 2. de anima. tex. cõ. 41. eſt in infinitũ appoſito combuſtibili, ſed ignis, vt eſt anima inſtrm, ducit ad certum terminũ datum in natura, quia agit ſm exigentiam animæ, quæ eſt agens principale. hic pariter inter debes imaginari de tranſmutatione, q̃ oppoſitas habet diſpoſitiones, vt abſolute conſyderatur, & vt eadem refertur ad intentionem agentis. & hoc eſt pulchre notauit ſubtilis Doctor in Theoremanbº ſuis. nequit. n. aliũ cuiuſcunque, qñ ipſum ſit inſtrumentum, variatur ſpecie ab actione eius, vt principalis agentis. Per hoc patet ad obiecta. q̃ licet tempus ſit numerus motus, ſi eſt mentura nõ ſolum motus localis, verum etiam aliorum mtouum, qui a ſubſtantia abijcunt. & quia motus localis eſt causa aliorum motuum, ratione hac poterit Philoſophus habere intellectum ſuum. Ad aliud patet q̃ cõcludit q̃ in ordine ad agẽs, eſſe eſt magis intentum quãm non eſſe: ſiue ſit natura, ſiue anima, ſiue intellectus, vt dicit Cõ. in cõ. Ad aliud. 1. de cœlo dico q̃ mundus ille eſt imaginarius, & mathematicus, & ille eſt, vt res perficiat. hic n. dicit pl̃ ſtũ fluentẽ cauſare lineã, lineã ſuperficiẽ, & ſuperficiẽ corpus. ſed motus naturalis, qui eſt in rebus ſenſibilib⁹, primo operat remotionẽ, & diſtare facit. & ſi operat ghationẽ, & eſſe. eſt p accñs, inquãtũ ſubum trãſmutarũ nõ pót remouere ab vna forma, q̃ n̄ ſupat aliã, aliogn ſtat poſſet ſine oi forma.

Vigeſimaſexta contradict. eſt in tex. 111. Ariſt. abſoluens primam quæſtionẽ de illis duabus propoſitis in tex cõm. 130. in qua quærebatur vtrum cõpus eſſet circũſcripta

Solo ad argumenta.

4. phyſic. tex. 131.

anima, inquit, q̃ est rēpus sit numerus motus, numerus aūt duplex est, videlicet numerans & numerabilis: cum aūt nihil aptum sit numerare, nisi aia & alr portio illa, quę intellus appellatur, nisi aia esset, impossibile esset rēpus esse. Sed hanc oppositā habet ex. 1. de aia in text. 16. 141 contra Antiquos, qui asserebant non existere sensus nisi cum sit sensile, vt non existente visu non esse colorem quia color est de visibilib⁹, & visibile dr relatiue ad visum: non existente aūt visu correlativo, nec alterū existeret. Ariſtot. aūt soluens eorū instantiā, dicit eos peccasse p̃ fallaciam accidentis, quia in non simplici dicto loquendi tanquā de simplici dicto. nam sensus & sensibile dr̃ dupliciter actu & frm potentiā. est licet dicta eorū sit vera, dum sumunt frm actū, quia si non sit visus in actu, non est visum in actu: q̃ aūt dr̃ frm potentiā, dicto eorum non sequit, quia licet non sit visus in actu, potest tamē esse color, qui est visibilis in potētia. & hoc eorum expresse dicit Cōm. in cō inquit n. in an. aūt, quę sunt in potentia, non sequitur vt corrupto eorū, & esse sit semper: sic Am plius est scita Ari. in prædicamentis, vbi hēt q̃ sensus & sensibile non sunt sūl natura qa sensibile absolutū aufert sensum, sed nō ecōtra. Forte pp̃ istas rōnes Boethius, vt recitat Simpl. auctoritate Alex. in pñti loco, & est auctoritas & Them. in sua paraphrasi, volunt sn̄am Arist non esse verā in hac solutione. inquit n. nihil prohibere numerū esse, dato q̃ non sit aliquod sensū numerari, licet pōt esse aliquod sensile. dato q̃ non sit sensus. Hanc aūt obiectionē Alex & Them soluet cupientes ipso morbo abstinere. dicunt n. q̃ ea, q̃ referunt, tū sunt cum aūt aliqua ad inuicem referunt dupl̃ sumi pōt, actu vide licet & potē. relatio aūt dr̃ fieri frm eandē rōnem, vt q̃ referunt actu ambo sumant, vt actu, & q̃ potē ambo sumant potē. vnde sensus in actu refert ad sensatū in actu, & econtra. & sīt sensus in potentia ad sensibile importūm, & ecōtra. Sic ergo propositio, si non est numerans in actu, non erit numerus numeratus in actu: & si non sit numerabil, quod dicit aperturinem, neq. ens pōt eodē modo remanere numerabile, q̃d erit aperturinē dicit licet. n. possit remanere res illa, cui accidit iste respect⁹ numerabilitatis, tñ non remanebit sub rōne qua numerabilis. qu tñ dicendū, si non sit sensus in actu, non est sensatū in actu & si non fuerit sensus in potentia, non erit ens sensibile in potentia, licet remanere possit id, cui accidit sensibile esse. sicut si non fuerit videt in potentia non erit visibile in potentia. licet remanere possit color, cui accidit visibile esse, sed non remaneret in rōne visibilis. sed sub rōne, qua color absolute. ita licet sine eo ossē numerat, remanere potest numerabile. tamen numerabile remanere nō potest nisi remaneret numerans. cum aūt motus sit motus esse pōt, si nulla res remaneat ad numerā. sed pr̃as & posteritas esse non pōt, vt dicit Them. nisi numerens sit. 3. manifestū, si sup̃ ea pon manifestatio priorū & posteriorū cōstitutum, qui effectus vt tūc actione ens nisi tēpus consistet. imo, vt asserit, si bene perpēdas, nec motus aliq̃ de tempore remaneret, qua aīa est forma, & origo motus circularis, qui est principium, & causa cæteroꝝ motuum, vt asserit. Sed in hac solutione sunt multa ambigenda. Nam tū dicit Aristo. 2. de aia non esset verū, vbi cor, solueru rōnem Antiquorum, q̃ licet sensus in actu sint sūl & sensatum in actu, non sūt aūt, quę sunt petre loci non hēt, licet ex C.6. dicit in cō modo p̃ vos erit in his, quę sunt petre, loco hēt. nisi sensibile in potētia referat ad sensum in potentia. Amplius tunc vt dicit Arist. in prædicamentis non esse verum, vt probat q̃ non o relatiua sunt sūl natura, dans instantiā de scibili respectu scīæ, & de sensibili respectu sensus. quia inquit q̃ destructo sensu nō remanere sensibile & destructa scīa nō remanere scibile sed dicam sibi q̃ est falsum, & est purus error quia si scibile ad scīam referat in actu, sunt sūl. si in apon dtne, erit sūl sum & non sunt tūc n. sunt relatiua, q̃ si sumant vnū in aptudine, & aliud in actu, tunc non est hoc in comparatio vnde licet destru. scīa in actu pōt remanere id, quod est scibile, nō tñ remanere sub rōne, qua scibile, ita econtra de sinere & actu, & aptitudine, vt patet de lux gen. Vñ Porphyr. dicit, amēn corrigit dictū Ari. ibidē, vt recitat Boet. q̃ non o. vt. verū esse in oibus relatiuis esse sūl natura. vnde neq. sensibile est prius sensu, neq. scibile est prius scīa. nam licet sensu gustus sublato, mel remanere posset, non tñ remanere tñ ne qua gustabile. & licet scīa sublata, subtilitate rerū possunt permanere, non tñ permanerent quoad nos scibiles. quia oē scibile scīa scibile est. Mihi tñ videt pro defensione Aristo. dicendū esse q̃ dictum suum in 2. de aia sit: verum ad hoc, nam loquit̃ cōtra Antiquos, qui asserebant oia entia consistere in apparentia & existimatione, & ad eorum opinionem sequebatur quidam rerum

Boethi opinio

Alexan. & Them. soluto.

Dissen. ter cō. soluen.

Opinio propria

rum constituere? actus ii relatione, & q ola erant actu ad aliquid, ficut eſt videre in 4. primæ philoſophiæ, vbi in te. cō. 26. ſequente, qui dicit ola, q apparent, eſſe vera, ola quæ ſunt facit ad aliquid. & ibidē in tex. cō. 15. arguit q ſi ſenſus & ſenſibile ſunt relatiua, ſ'm eſſe, ſicut dicebant Antiqui, tunc non poſſent eſſe ſenſibilia ſine ſenſibus. Et ſimiliter ſi ſenſibile ſolū eſſet, nihil eſſet. Ideſto, cum alia non eſſent, ſenſus nāque non eſſet neq; ſenſibilia nec, neq; ſenſiones eſſe poſſent, vel eſſet, ſenſientes. n. hæc paſſio eſt ipſa vero ſubiecta, q ſenſum facium, nō eſſe erit abiq; ſenſu, hoc impoſſe eſt. Senſus nāque non ipſe eſt ſui ipſius, ſed eſt alicuius aliud etiam præter ſenſum, qđ neceſſe eſt prius ſenſu eſſe. mouens n. natura prius eſt moto. & ſi ad inuicem dñt hæc ipſa nihil minus. vbi ſ'm Ariſt. in his, q ſunt relatiua, ſ'm dicti, vnū pōt eſſe natura prio alio: ſicut dicit de mouente & moto, qđ lapis inuicem dicant, vnū eſt natura prius reliquo. ſed ſm ſuam Antiquorū ſenſibile & ſenſus erant relatiua ſ'm eſſe, & ſua ſubſtantia erat vnū hæc ſe ad aliud. hoc. n. eſt, qđ facit has ipſius difficultatem. quia opiniones Antiquorū non ſunt famoſæ, vt patet per Auer. 1. de aia cō. 26. Vnde Alex. in expoſitione illius tex. 31. 4. met. ex preſſe dicit illa eſſe dicta cōtra Protagorā, qui dū ſenſibilia eſſe putarent in ſimilitudine quadā ſenſus, ad extrema ſenſibilia ghari tradebant quare qualecūq; videret tale illi eſſe ſenſuale. & ibidē Alexā dicit q & ſi mouens & motum inuicē inter ſe referant, & agens & patiens, & quatenus talia ſunt ſimul exiſtant, natura tū mouens efficiens q. prius eſt q̄ motū, & patiens ſenſibilia igitur ſenſum præcēſſunt & poſſent eſſe, etſi non ſentirent. ſed ſm ſuam Protagoræ, & ſequacū ſequentes q ablatis ſenſibus auferent ſenſibilia. Beatus doctor th in illo loco dicit conformiter dicit. n. ſi ſolū ſic eſt aliq̄d, vt eſt ſentibile vel dicūt Antiqui, ſequeret q nihil eſſet, ſi ſenſus non eſſent, & per conſequēs ſi non eſſent animata vel aialia. hoc aūt eſt impoſſe nā hoc pōt eſſe vt ſi, q ſenſibilia, vt ſunt ſenſibilia i actu, vt hic nō ſunt ſine ſenſibus. quia ſic ſunt, vt ſunt in ſenſu, & ſub hac rōne q̄ ſenſibile in actu eſt quædā paſſio ſentientis, q non poteſt eſſe, ſi ſenſus non ſunt. ſed q ſenſibilia, q facium iſtā paſſionē in ſenſu nō ſint. hoc eſt impoſſe. quoniā hic patet remoto. n. poſteriori non remouet prius. ſed res faciens paſſionē in ſenſu non eſt ipſe met ſenſus, quia ſenſus non eſt ſui ipſius, ſed alterius, quod oportet eſſe prius naturaſt, ſicut mouens eſt prius natura moto. vi ſus. n. non videt ſe, ſed colorem. Et ſi contra hoc obijciatur q ſenſus & ſenſibile ſunt relatiua, & ita ſunt ſiſ natura, & intendēdo vno inter mīc aliud, nihilominꝰ ſequit propoſitū, quia ſenſibile in potentia non dñt relatiue ad ſenſum, quaſi ad ipſum referat, ſed quia ſenſus refert ad ipſum, vt dñt in. 4. meta. in tex. cō. 10. Et iſta ſolutio concordat cū dicta Philoſophi in. 2. de aia in tex. cōmē. 141. & concordat dictis Auer. vbi dicit, q̄ licet ſenſus in actu & ſenſibile in actu ſunt ſimul, non tamen eſt verum, quando duo mutuo ſm potentiam.

Vigeſima ſeptima contradi. eſt ſuper eo. tex. Ariſt. quærit vtrū ipſe habeat eſſe extra aiam. vel in aia. vel determinare q̄ cum tēpus ſit numerus motus, ſi nihil aliud eſt actum numerare, q̄ aia, & aia intellī, impoſſe eſt tēpus eſſe, niſi aia ſit. Et aduerſo aūt eſt ſnia Auer in. 4. phy in tex. cō. 97. vbi dicit Ariſt in tex. q̄. ſi eſſet idē inſtans oino, nō fieret tēpus. ſiſt, ſi reputaremus ipſum eſſe idē, non reputaremus tēpus fieri. vbi cō. notat q̄ ex iſtis verbis determinatur, & ſignificat, q̄ tēpus hēt eſſe extra aiam. In hac inſtantia qui vult diſtincte videre veritatem, oportet inſpicere naturā numeri. nam in hoc oſtitit tota difficultas. quia rō Philoſophi cōcludentis tēpus non eſſe, aia dempta, conſiſtit ſuper hoc, q̄ tēpus eſt numerus. & cum numerus, aut ſit numeratus, aut numerabi lis, vtrerq; aūt dependet ab aia id aia dēpta, nō remanebit tēpus. Primo igit videndum eſt, cum tēpus ſm mentē Cō. 4. phy. cō. 109. id quod eſt quaſi forma in re, eſt diſcretio, quia eſt numerus. & id, quod eſt quaſi materia, eſt cōtinuatio, quia motus eſt, cuius tempus eſt numerus, oportet igitur videre quid ſit formale in numero. ad hoc autem quædā dicendum q̄ formale in numero eſt vnitas. & hoc videt̄ probari authoritate Philoſophi in. 4. phy. in tex. cō. 111. vbi dicit q̄ extra menſuram nihil aliud eſt q̄ menſurātū, & toſt menſuratum nihil aliud eſt q̄ multa meta. vbi Cō. dicit in cō. q̄ numer nihil aliud eſt q̄ vnitates multæ, & vnū nō eſt aliud à numero. Et confirmatur. quia ſi lud eſt formale in numero, quo addito, vel ſubtracto variaſ ſpecies, & forma numeri terī addita aut ſubtracta vnitate, variatur ſpecies numeri. quare, &c. antecedens patet ex. 6. met. te. cō. 10. vbi dñ q̄ ſpecies entium ſunt ſicut numeri. vbi expreſſe dñ q̄ addito aut ablato aliquo à numero, variaſ ſpecies numeri. Sed iſta opinio non pōt ſtare. quia materia

4. phyſic. tex. 134.

Quid ſit formale i numero prima opinio.

materia & forma non conueniunt. 2 phys. text. cō. 70. sed vnitates sunt partes materiales numerorum igit nō sunt partes formales. Vnde sicut duo semina quæ sunt partes materiales circuli & nō formales, ita vnitates numeri (Ab. mat. 7 met. text. 6.) sunt partes materiales quæ sunt distinctæ a forma libr. 8. formales sunt natura priores, & diuisionem in esse & definitione cōtinent vnitates sunt materia & partes integrales. cōparatæ ad partes 2 text. cō. 3. & 4 metæ cō. 10. Secundo vnitas non potest esse subiectum in numero. Aliqui dicunt quod determinata diffusa abstractaque est proprium numeri, est forma numeri, & diffusa determinata, quæ diffusa vocat ab vnitate, distinctum ab vnitate, & definitum ab indefinito. Sed ista positio stare non potest quia talis diffusa est per magis & minus definitur & talis facit ultimum in multitudinem & parum, quia numeri minores diffusa sunt pauci & definita numerabiles, sed maiores & pauci sunt indefinita numerabiles, sicut magni, & parui, & huiusmodi sunt accidentia, & non facit diuisum in continuo, nec speciē. Amplius differre per substantiā est differre per respectum, & ita differt species numerorum sunt absolutæ, & diuersificant differunt per respectum. Iste effectus primus differre est causa primo, talis diffusa & primo abstracta, &c. Io Bachonis. Vnitas dat 2 diffusa dicit quod est mere Platonica 7 met. text. cō. 11. vnū dicatur formaliter dupliciter, & qua ois negatio reducit ad sui affirmationē ois numerus vnus, qa est indiuisus in se & ab alio, talis indiuisio reducit ad suā affirmationē & est, qa quilibet numerus in se est semel tantus & ista est ratio formalis, quæ est de subsistentia numeri. vnde 7 meta. text. cō. 19. sex est semel ter, non est bis tria, neq; ter duo. Vnde vnitas dupliciter sumit. Vno mō materialiter, & illo modo sumit, dum decimus binarium esse cōpositū ex duabus vnitatibus & ternarium ex tribus: & illo mō vnitas nō est forma numeri, sed materia seu pars integrales. Alio mō sumit vnitas pro illa rōne formali, per quā aliquid est semel tale, puta semel ter, vel semel bis. & hic tale est formale in numero, & est de subsistentia numeri. & per hoc patet ad argumenta superius, & probatum est, vnitatē non esse formale in numero, q̄ pro eo stat sumendo vnitatē primo modo, & non secundo modo. Et ad authoritatē Cō. soluitur q̄ numerus non est aliquid ab vnitate, verum est integraliter loquendo de talibus vnitatibus, quæ sunt materia numeri, sed vnitas illas vnitates, quæ sunt de materia, oportet intelligere vnitates numeri. & licet forma & subsistentia positiua dicta vnitas quæ est principium numeri, non sit vnitas materialis, tamen est quid habet numerus est forme. tamen sic differt ab vno, quod vnitas est cum ente. vnum vero dicat additionem quia vnum est & vnum est ens. & de ente & de vno conuertuntur. & vnum addit ultra ens, & meta text. cō. 3. vnū addit ens, & quod est principium numeri, & non de vno contrario, immo est modus oppositus illi secundo dicto quia vnum quod conuertitur cum ente non addit ens, sed tantum determinatum ens. vt dicit Cō. contra Auic. 4 met. cō. 4. & 10 meta cō. 2. sed vnū quod est principium numeri, est accidens addita cuilibet rei accidit numero. Tertia dicta est, q̄ vnū, quod conuertitur cum ente, est transcendens, & conuertit cuilibet rei, & nulla est mensura sed vnum, quod est principium numeri, est mēsura cuiuslibet rei. sed ista opinio istius doctoris stare non potest, quia vnū quod est principium numeri non (Cō. est vnitas materialis, quæ pertinet ad praedicamentū quantitatis. tale vnū est accidens, & dispositionem additā essentiæ. sed vnitas formalis, quæ constituit numerū in specie, per quā quilibet numerus est semel tantus, suus dicit dispositionē additā essentiæ, immo talis vnitas constituit quidditatē & essentiam numeri. vnde talis vnitas formalis, constituens speciē numeri, insequitur vnitatem & tam numeri constituti & talis vnitas est quoddam complexum sub vno transcendenter sumpto, sicut infert sub vno superiori, qđ est rōne causæ ad ola analogice. Vnde æquiuocatio decepit virū illū. nā Cō. vult q̄ vnū, quod est vnum sui ens, conuertit cū ente. & nō dicit dispositionem accidentalē in entibus, sicut volebat Auic. q̄ ens & vnū essent accidentia addita essentiis rerū. sed vnū, quod est principiū numeri prædicamentalis, qui causat ex diuisione continui, & in solis materialibus numeris, tale vnū est qđ est accidens & ita eorum vnitas illa numeri discreta secundum mathematicā abstractionē est accidentaliter essentiæ, & tales vnitates sunt pars integrales numeri, & nulla talis est formalis, sed vnitas formalis est in sequentibus dictam essentialē, vt dictum est & talis continuet sub vnitate transcendente, & ista est via Auer. sine dubio secundū, quod oportet videre esse, an numerus habeat esse extra animam, vel in alia. Pro quo animaduertendum q̄ Cō. 4 phy. cō. 131. d. q̄ esse numeri non est in anima oibus modis quia

Secunda opinio

Aristot. 1

quia tũc esset fict⁹. sicut chimera & hircocervus sed ens extra mentẽ est in potẽtia pp̃ subiectũ .ppriũ. & esse eius in anima est in actu. q̃n anima egerit illã actionem in subiecto præparato ad recipiendum illã actionẽ, quæ dr numerus. vbi per subiectũ intelligam obiectũ, sicut pleriq; fumit Phi losophus, vt patet. 1. de gene. & cor. tex. 67. tale n. est apte recipere actionẽ aiã terminatiuæ non receptiuæ quia numeratio ille actualis est actio immanens, & est in ala actu numerante. Et vt possis bene intelligere, debes scire q̃ duplex est numerus. Mathematicus videlicet, & formalis, vt elicit ex sententia Cõ. 1. meta. ch. 14. & est dr̃a in tertio numeros. Quia numerus mathematicus est forma abstracta a rebus numeratis, & est in ala solũ in esse abstractionis, & non multiplicatur ad multiplicationẽ rerũ numerandarũ. de hoc numero loquit Arist. in. 4 phi in tex. 68. vbi dicit q̃ numerus semper causa, & numerus semper equorũ est vn⁹, & æqualis, licet res sint diuersæ. Et etiã hoc idẽ repetit in vltimo textus illius tractatus tex. 68. 14. vbi dicit, q̃ bene dr̃ q̃ numerus bouum & numerus canum est idẽ, cũ fuerint æquales. Numerus formalis est numerus dens mensuratus res, vt numerus dece⁹ hominũ: vt est hoium decem, & numerus linearũ vt est linearum. & ille numeri formales sunt multiplicati ex diuersificatu, sicut formæ sũt diuersæ. quia tales sunt subiectiue in ipsis rebus, vel esset illę res sic diuersas vias. Hoc ẽt̃ dee, si sumat⁹ numer⁹ in actu, quo ala actu numerat res numerabiles, talis vt hic est in actu in ala extra alam, aũt non hẽt esse nisi in potentia, videlicet vt considerantẽ res, q̃ sunt apte nate numerari sicut decẽ hominũ numerus formalis est extra alam, quia talis numerus, licet ala non numeret illum in actu, ch̃ille est numerabilis ex natura rei ab ala. & ideo dico q̃ ala non esset in rõne actu numerãs, dico q̃ ille numerus formalis, qui est subiectiue in ipsis rebus, vel q̃ numerus est subiectũ apti nati numerari per alam, remanet & hẽt esse in esse numerabili. & hoc est, quod dicit Cõ. q̃ numerus hẽt esse extra mentẽ in potentia pp̃ subiectũ, q̃ est apti recipere illã actionẽ ab anima. i. q̃ est apti nati numerari per alam. Sed nunquid si ala desineret esse, nõ solum in actu numerans, veritatis & in potentia seu in aptitudine, numerus haberet esse extra alam in potentia? R. fateo q̃ bene posset remanere fundamentũ absolutũ, sed nõ remanere in rõne numerabile, sicut, q̃ gustus desineret in actu, posset remanere gustabile in potentia. sed si desineret gustus in actu, & aptitudo. desineret gustabile omnibus modis, licet esse posset in illo casu permanere medio sed non remaneret sub rõne gustabilis. sic de visu, destructo actu & aptitudine, destrueretur visibile actu, & aptitudine, sed bene illo casu posset remanere color sub ratione destructa ala ad imaginationẽ in rõne numeri sui, non tali in actu, vel de ea in aptitudine, nõ remanere posset, nec posset intelligi remanere aliquid in rõne numerabilis, quia sicut numerus numerat⁹ dr̃ relatiue ad numerantẽ, sic numer⁹ numerabilis dr̃ relatiue ad numerantẽ, vt dicit Capositores. & hic solus⁹ argumentũ Boetii cõtra Arist. qui dicit, dato q̃ ala deniat, posset remanere numerab le, licet dempto sensu põt remanere sensibile verũ est. q̃ destructo sensu actu, põt remanere sensibile in potentia, q̃ non dr̃ relatiue ad sensum in actu, quia sensatũ in actu refert ad sensum in actu, sed sensibile in potẽtia refert ad sensum in potẽtia: & destructo sensu in potentia non posset remanere sensibile in potentia sub illa rõne, qua sensibile, quia implicat cõtradictionẽ, licet bñ posset remanere illud, q̃d est sensibile, puta color, aut sapor: sed illud nõ remaneret vt visibile, destructo visu in aptitudine, nec illud vt gustabile, destructo gustu in potẽtia seu aptitudine. Et hoc sequit̃ q̃, licet numer⁹ sit qualitas diuersa, & quo ad suũ materiale sit ens absolutũ, ch̃ illa quantitas, vt numerata, aut numerabilis, dr̃ relatiue ad alam. aff. decisio Phi in textu nulla esset. nõ. n. incõuenit, q̃ aliquid possit numerari diuersis gñibꝰ sm̃ diuersas rõnes formales, vt dicit Arist. in fine p̃dicamẽti qualitatis. & est finis 4ᵉ Cõ. in. 5. met. ca. de quãto, de magno & paruo, q̃ vno mõ sunt accidẽtia quãta, & also modo sunt in ca. relationis, vt vnũ dr̃ in respectu alterius. & in hoc, multi sunt decepti credentes numeri⁹ simpliciter esse rẽ absolutã, sed illud nõ est verũ ex ol parte, sicut diximus. His præmissis deueniũ ad quæstitũ propositæ contradictionis, qua quærebat an tps sit in ala vel extra alam. cum hinc inde videant̃ authoritates, & rõnes ad vtrãque partem, dico q̃ cũ tempus sit numerus motus, dicendũ ita est de tẽpore, sicut de numero. Pro quo animadvertẽdũ, vt patet ex determinatis in hoc tractatu de tẽpore, tẽp⁹ dicit duo, videlicet numeratũ esse prioris & posterioris primi motus passiue: vel sm̃ actũ, & tunc dr̃ numer⁹ numerans: vel sm̃ aptitudinem, & tunc dicitur

An tps sit in ala, vel extra ala. ans.

dit numer⁹ numerabilis, unum diſtinctum⁹ Philoſophis in ſe ordinatu & dicit eum rōnem numeri addi, ſeu ponit ſm Gerardū rōnē ordinandi a. hinc & hoc vel actu, vel aptitudine ſuo modo recipiat tempus & motū. Q̄ men tur a. quia non ſolum eſt motū ſora motus, ver ūtamen queritur, vt dicunt ex poſteriores Graeci, ſed non eſt numer⁹ motus tantus, aut numerabilis ſm priusi et poſterius, niſi reſpectu motus tantum, & ideo ſi hoc eſt per numerū cognoſcentem. Et aut videtur ſm Alex. & Themiſ. q̄ prima rō quę in poſitione conſiſtit, conſtituit ſpēs quinq; tatē. Secunda vero eſt paſſio eius, quę dicit in actu ne conſiſtere ſed ſm Cō. in ordine, & ſic verū, verūq; pertinet ad q̄duarē ſpēs. Licet prima per prius, & ſecunda per poſterius ſit in vt nihil ipſe intelligetur in redargutione Themiſ. Et vt facere poſſ opinione eius re cōtra vbi Ariſto potuit tēporis definitionē in qua ſi cens tēpus eſſe numerū motus, a tigno probat numerū eſſe tēpus, cuius cō, per quod determinat plus & minus de aliquo eſt numerus eius, ſed per tēpus determinat pōt & minus de motu igit tēpus eſt numer⁹ eius. Sed quare licet nec eo, quod habet eſſe certū illum in ſecunda parte ſui nec Graecis, quia Arist. ibi ſtatim poterat hunc eſſe numerū, vt dicit. cuius numeramus, & quod numeratū eſt, & ita vult q̄ tēpus ſit numerus numerans primo & per ſe. Dico igit, quia qd ſit de hoc, quia tanta fuerat de hoc dictū eſt, tū pus vt eſſe quoddā ens medium quia quo dā modo eſt ens naturale, & quoddā modo ens imaginabile ſeu mathematicū & hoc eſt, quod multi non poſſuerunt videre in illo tractatu ante nata ipſa & nihil ſe dicam, nū quā per vtrū meam ph̄m hoc & tantū contra dictiones tolla. Dico igit, cum quibuſdā termīs, vel prima rō eius quę ad eius quidditā ſpectat, ſit i numeratione paſſiua, vel ſm actū, vel ſm aptitudinem, ſic tēpus in formā vt eſt numerus numerabilis, eſt anima ſam & illo mō eſt ens naturale & motus formā in definitione eius, ſicut ſubiectū in definitione propriæ paſſionis, quia motus exiſtit anīmā hēt aptitudine naturalem, vt paſſit numerari ſm prius & poſterius, dato q̄ actu non eſſet actu numerat⁹, et in hoc caſu dicit, ſicut dixit de ſenſibili in 3. de anima per ſecundā ſpēs quę ponit in definitione quo ad rōnem numerabilis, nō ſolū actu, ſed aptitudine, tunc dico q̄ nullo modo tempus eſſet tēpus quia id, quo formale eſt numerus & numerus, vt numerus eſt, aut eſt numerans, aut numerabile, & eo modo ſuperius ſuperficiale ad ens in illo caſu remaneret motus, quia motus, vt motus, nō refert ad aliam numerantem, nec numeratum. Et hoc voluit dicere Cō in 4. phy. in cō. 100 vbi dicit a ſuperiori quarē tur cur, cum tēpus ſit quoddā modo continuū, & quoddā modo diſcretū, potius hunc ſe ſimilē per diſcretū, cūm tū dicit tēpus eſſe numerū motus. & ioluendo dicit, dicamus ad hoc q̄ extra mentem nō eſt nili motū, & motus & tēpus non ſit nili ch a a diuiſibus motū per prius & poſterius, & nus eſt in tempo numeri motus i motū eſſe numerā tū & ideo ſubſtantia tēporis in quā eſt quaſi forma, eſt numerus. & q̄ eſt in eo quaſi materia eſt motus continuus. Sic at ſumat tēpus, vt eſt numerus actu numerans ab alia ſm prius & poſterius primi motus ſubiecta tēne nō eſt, nili in a a quia numerans illa actualis eſt actio in mente nra, & non eſt nili in ala. Sic illo modo vt nihil tēpus eſſe ens imaginarū & mathematicū dicit in Cō in 4 phy cō. 111 ſta eſt diſpositio entiū naturaliū, vt habent eſſe, licet ab ala non comprehendant, & in mente eſt & rei cō 46. ſubſtantiæ tentibiles non diuertiū ant eā definiunt, & q̄ non definiunt, ſicut eſt diſpoſitio in viribilibus, quę non ſunt magnitudinis, q̄ videnſ, q̄ nō non videnſ. & idē habet ibidē in rei cō 81. q̄ eſſentiæ rerum intelligibiliū ſunt ſubſtantiæ, licet non intelligā. Et ex hoc ſcire poteſt, ſi tater mi. q. de Deſcon ſimilimone rerū dantē ſm aptitudinem, & nō ſm actū, quia tū definitio tēporis intelligetur ſm actū, ſenſus eſſet q̄ tēpus eſt numerus numerans actu primo & poſterius mo actus ſed per Auer. numerus, vt eſt actu numeratus, eſt in anima & eſt ens imaginabile, & non naturale igitur definitio illa non eſſet naturalis & ideo oportet dicere q̄ intelligatur ſm aptitudinē, quia illo modo hēt eſſe entia a am ppter ſubiectū ꝓprū, quod aptū natū eſt recipere illā actionem. vnde Cō 4. phy cō 111. dicit res, quę ſunt ſimiliter, non actu ſed motus in definitione illarū ſed dicens in definitione illa ſm actum eſt quid, quod cuius dicatis pōt, quia quo quo conuenit a nobis naturali per te, quia tēpus illo modo non eſt naturale nec a Mathematico, quia in illa definitione ſunt motus, & in definitione entium imaginabiliū non ſumitur motus nec a 1. imo. vt patet, quia ille non definit per motum & eſt pulchra difficultas, ſicut vides. Rādet q̄. ſi illa definitio illo modo intelligat, ſpectat vel ad Mathematicū, vel ad Naturalē vertē mathematica abſtractionē & conſiderationē.

nant.

ab,sicut dicit Alex. in principio libri præcedẽtis. Naturalia in quibuslibet locis vtit cõsyderate tantum mathematica. Et ꝙ dr in definitione motus imaginabilis nõ ponit motus. Respõdet ꝙ in casu illa prępone non esset de huiusmodi quia definitiones non sunt existẽtiũ in aliqua re ita, sed esset quędã notificatio. et tunc dico ꝙ motiones mathematicę, licet non sumant motũ in enubo: mathematici qui est naturalis, pñt tñ sumere motum imaginariũ. sicut Mathematicus non definit aliquid per motũ tanquã per subiectũ, sicut facit Naturalis in definitione tpis, ita bene Mathematicus posset definire per motum in rõne numerati, inquantũ numeratũ abstractũ, quia tñ numeri vt sic abstrahit, in eo quod numerus est a materia sensibili vñ de motus, vt numeratus vel numerabilis, absolute est res mathematica. sed vt est numerabilis sm prius & posterius motus existentiũ in primo mobili, tic est res naturalis, sicut dictum in simili, ꝙ eisdem sunt linee naturales, & mathematicę. 1 phy. 18. Sz adhuc tempus sumat, quo ad secundã sui conditionem, ꝙ est mensurare actiue, tic dico ꝙ hęc quędã ab ẽ actio essẽtiã imaginariã. est. n ad istãr. & infinitudinem numeri mathematici, qui vt dicit C. 1 met. cõ. 18. nõ multiplicat ad multiplicatũdẽ rerũ numeratarũ. & sm tale esse numerus hẽt esse abstractũ in alia ifio. n. mõ docuit Arist. nos imaginati tpus in re cõ. 112. & 114. sicut est inquit, idem numerus & equalis septem canũ, aut septem equorũ, aut decem ouiũ, & decem boiũm. sic est vnũ tempus, licet res numerate i eo sunt eisdem. patet aũt ꝙ ista non vertificantur nisi de numero mathematico, & ideo intelligit tpus, in rõne: qua est numerus mensurans oẽs motus, & est vnũ & idẽ respectu oiũm, nõ pñt imaginari nisi sm mathematicũ abstractionẽ. vnde ẽt in. 104. recitat ꝙ ista est de nube in toto tpe, sicut est de puncto, vbi Cõ. expresse dicit ꝙ quemadmodũ Geometrę dicunt ꝙ est vnum & idem punctũ, quod per sui fluxũ causat lineam ita est de spũ. nunc vnde sine dubio non pñt motus imaginari mensurari à tpe, neq; tps à motu, nisi sm silitudinẽ dimensionis linealis, vt supra diximus. Et sm istã consyderationẽ verificat dictũ Alex. qui dixit, vt refert Simpl. ꝙ numerus est in alia, intelligit de numero in rõne, qua est mẽsura, cui competit mensurare actiue in rõne instrumenti. quia quod principaliꝫ mensurat est alia, & de alię pertibus est alię intellꝫ. Et isto modo verificat dictũ Boethi, qui asserit, referrnte Themistio in digressione, ꝙ nulla res mensurata sit a natura, sed mensurare & numerare nrm est opus, & alię nrę est functio loquẽdo. de mensura & numero, vt est anim, per quod alia mensurat & numerat. Et isto modo verificatur dictũ Auer. in cõm. 31. ꝙ esse numeri non est in alia o hus modis: quia tunc esset ens fictũ & falsum, sicut chymera & huiusmodi. sed esse eius in alia est in actu, & esse eius extra alam est in potentia propter subiectũ proprium, quod est aptum recipere illã actionẽ. Et ex hac fraternitate pñt tibi ꝙ ex his ardua difficultates non solute per Them. quo pñt esse idẽ numerus in diuersis numeratis, si numerus sit accidens, quo idẽ accidens, aut eadẽ affectio. Arist. n. ips affectionẽ, habitumq; motus appellat. Dicunt aũt aliqui ad hoc, & est Iohã de Rachone ꝙ accidentia sunt duplicis dñi. quędã. n. ita se hãt, ꝙ eorũ vna tm contingit in quantam determinatam, vt decem mnata albedo est in determinato subiecto: & talia non hãt nisi subiectũ vnũ. sunt iterũ alia, quorũ vnitas cõsistit in quadam collectione, sicut exercitus, vel ordo: & ibi non tenet quin idẽ accidens possit esse in pluribus subiectis & ita vnus senarius, qui est semel sex, constitit in vnitate collectiua, & ita pñt esse in pluribus. Quod si dicat ꝙ vnũ in multis est vtle, & ita si numerus idẽ esset in multis, sequitur ꝙ non esset numerus singularis, sed vtls. Soluunt ꝙ illud, quod est vnũ in multis per prędicationem, est vtle, non aũt vnũ, cuius vnitas est p collectionẽ, est vtle. nã vnitas domus, & arez constitit & cõiunctione partium in collectione & cõiunctione partium consistit. & sic eisdem dicit Herueus in quolibeto. 2. quæst. 11. ꝙ vnum accidens discretum pñt esse in pluribus subiectis. & ii dicitur ꝙ tunc idem accidens esset in duobus subiectis, quorum vnum est vltra mare, & aliud extra, dicit hoc non inconuenire, sed bene hoc vt inducere quandam admirationem Cogunt aũt isti ad istas solones. quia videntes Arist collocare numerũ in prędicamento quantitatis, quæ à toto ẽsse est ens amento quantitatis, quæ à toto ẽsse est ens absolutũ. credẽrdit numerum esse formã absolutũ. credẽrdit numerum esse formã oibus modis absolutam. & cũm sit accidẽs & omne accidens sit in subiecto, ideo dixerunt numerũ esse in diuersis subiectis: & ita non hãt pro inconuenienti ꝙ vnum acita non hãt pro inconuenienti ꝙ vnum acceidens numero possit esse in diuersis subiectis sm rem extra alam. Sed ista opinio procedit ex falsa imaginatione. quia, si numerus diceret formam oibus modis absolutã, tunc ; eriret inducitũ Aristoteles ꝙ phy. in text. cõ. 131.

ctum. 111. vbi dicit q. cū ergo sit numerus
motus, & numerus sit duplex, non numera-
tus, aut numerabilis. & verū, relatiōe cō
frāctet. & constituat, quia numerationem refert
ad numerantē, & numerabilis ad numera-
tum, cū nihil numeretur, vel sit apta numera-
re nisi alia, & alia intellecta, sequitur q̄ ergo
alia non remanerent ipsa. Amplius sequeretur,
q̄ dicit Auerr. esse falsum, q̄ esse numeri
extra animam non est in actu, sed in potentia.
Amplius non maioris virtutis est cōclusio
formae accidentalis q̄ substantialis: sed impo-
sibile est vnā formā substantialē numerari in
formare plures materias separatas, quarū
vna non est pars alterius. nec cum alia facit
vnū, sicut patet ex prouerbio Philosophi &
Auer. 8. de an. & meta contra Platonē q̄ multi
hominēs vnum accidēs numerari in actu po-
test esse in diuersis subiectis separatis. Amplius cū numerus in accidens in diuersis
subiectis existēs separatis, tunc sequeretur q̄
vnū accidēs posset diuisim per plura subiecta,
& tunc sequi q̄ cum ipse sit numerus
motus, & numerus numeratus per vnum vel
plures subiectos, sequitur ipsum per plura subie
cta consequens. est contra 6. de an. 4. ponitur
enim vnus motus habens vnā formā cum
subiecto ipso non hēt, nisi cū primo motu,
sed habens solū numeri cui re numerata hēt
cū ceteris motibus, & quia numerus non est
in rebus numeratis, sunt accidens in subie-
ctis, ideo numerus non multiplicat ad mul
tiplicationē rerū numeratarū & per conse-
quens numerus inquantū numerus nō sun
dat in pluribus subiectis. Dicamus igitur q̄
fundamentū illorū saltum est, videlicet q̄
numerus in tempore forma absoluta. & cū
dicit q̄ est in perpetuamento qualitatis, vndē
q̄ est in eo q̄ quantitas est, sed in eo q̄ nu-
meratur, est in praedicamento relationis, quia
non in comento vnū & idē esse in diuersis
praedicamentis sm diuersas cōsiderationes.
Dico igitur q̄ numerus extra animā hēt esse in
potētia in rebus numerabilibus vel numerabili-
bus, quia secluſa omni operatione intellectus ma-
nus mea hēt quinque digitos, & iste nume-
rus quinarius extra animam, inquantū est ita est
quinque vnitatibus digitalibus, est idem
re, quod quinque digiti. sed ibi ista nō fue
runt in actu, iste numerus non est in actu, sed
bene est numerus numerabilis in potentia.
si aūt debet extrahi de potētia ad actū hoc
fit per opus aut actū numerantis. & sic ille
numerus est in anima in actu. & in rebus est
obiectiue non subiectiue. si aūt alia debine-
ret in rōne numeri sic actu & potētia, quam-
digiti remanerent. sed non remanerent sub
esse numerabilis. sed in rōne qua digiti &
quaelibet habentia. vñ numerus extra ani
mā dicto modo factus, nihil aliud est nisi res
illa, ad quas sequebar apertudo ad nu-
merationē. hāc igit alia esse numerus numera
bilis, & nil aliud est nisi res illa, quae numera
ri sunt aptae sed alia apertudo infequen il-
los numeros in ordine ad animā. & sm rē é
hāc veritas & positio, quae deducit ad ter
ab alia opinionum quae possunt esse in
tanta multitudine & diuersitate, quae in or-
dine ad animā non sunt aptae recipere vnam
rōnē, ex ab alia sunt cōparabiles. Sic igit ra
tem, intellectus quo esse numeri est in
potentia, & nō in actu extra animā. Et hoc q̄
sic verū obdat ad Arist. & meta text. cō. vbi dicit q̄ ista syllaba BA. nō est idē. q̄ B & A:
quia B & A pōt existere separata in rerum
natura, & ex syllaba illa non, est tale dico q̄
numerus hoc tantus, qui est in duobus bouis,
nō est aliquid extra animā, nisi illi duo boues
& tantus vnus non est vnus alterius. & il-
li sunt vnus binarius in potentia. sed bina-
rius in actu apprehendit ab ala apprehen-
dente decem illa vicinia in potentia existen
tē extra animā in illis duabus vnitatibus in
potētia existentē. & sic est binarius in actu.
vnde dicta illa, quae importat vnitatē formae
id, educitur ex actu ab intellectu agente. & ideo
anima dicitur q̄ sunt quaedā accidentia, quae
consequuntur res absolutas, non per aliquā
habitudinē ad animā & talia sunt accidē-
tia, quae hnt esse perfectum, sicut est quanti
tas, & qualitas, & id genus, quae tā vere, quae
consequuntur res per comparationē, quam
hāc ad animā, sicut esse sensibile, esse intelli-
gibile, esse numerabile, esse cōparabile, &
id genus. vnde color in seipso est res ab-
solute, sed coloris visibilitas non insequitur
colorem, nisi vt hēt habitudinem advēm.
vnde Them. in 2. de anima cap 12. in expo
sitione tex. 66. inquit q̄ visile visu absolu
non manet, nisi in potentia ac color etiam
nunquam consequitur semper est color. Et
ideo in hoc est dicta, quia accidentia, quae
insequuntur subiectum absolute, hāt esse na
turae in esse in actu perfecto sine opere alq.
sicut est color, & sapor, & odor, & id genus.
sed accidentia, q̄ insequuntur subiectū in or-
dine ad animam, non hāt esse perfectū, neque
cōpletū extra animam, sed solū hāt esse in po-
tentia, & vnitas eorū extra animam est in po-
tētia. E. de hoc ghe frater mi, est numerus.
qa sm sua esse insequitur rem in ordine ad
animam.

a'tem q̃ numer⁹ inquit de numer⁹ est. aut ē actu numeratus aut ponitur. & quocūq; fi-mas semper deprehendet ab alio tuo mō, vt dixi. & ideo numerus extra animam non hēt veritatem in actu, sed in potētia secundū operationē alterius, p quem extra animam fiunt numerata in actu (subiectus.) numerari pōt, & efficere vt numeretur in actu. aut in potentia numerabilis ab anima. vt numerus decē homines, secundū operē alterius numeratus in actu est. numerus numerabilis in potentia & si anima non esset numerans, adhuc ille numerus numerabilis esset numerabilis. sed solū esset in virtute absolute, quasi quilibet esset vnus ens & vnum. sed non esset aliquis numerus numerabilis est aliquē actū subiectiue existentis in rebus numeratis. sed forte nil aliud est, nisi vnitates illæ rerū, q̃ numerari pōt. Sunt igit̄ secundū istā viā, quia credidere tanti numeri formalē esse actū absolutū distinctū a rebus numeratis, & subiectiue existentē in rebus numeratis, licet diuersis, & in quadā q̃. distincta existētibus. sed nō est ita prout melius esse numeri extra animā et in potentia mō p̄dicto, & nō est aliud, nec rectū numerari p̄hs. vnde numerus, qui dicit actū distinctū & abstractū à rebꝰ numeratis. est numerus mathematicus: & alius est in anima esse abstractionis, & non est in rebꝰ numeratis, sicut actus in subiecto, sed solū dicit esse in eis p̄ denominationē existentis extra eos quo alia p̄ talē numerū abstractū in qua existentē numerat illas res. hoc ille res denominant numerare. aliaduerte igit & bñ cōsidera. q̃a pauci admodū possunt ipingere ad hæc. Aduerte ch̄ hoc tractatum maximē esse obscurū. dixit Graecus expositores & Auer. q̃a Graeci volūt, licet Arist dixerit res esse passionē quātū. ſ. hītū motus, p passionē nō intelligit̄ q̄ sit passio alicuī⁹ motꝰ. vel alterius motus per informationē, sicut vult Com. q̃ est passio vt forma respectu primi motus. cum motus volunt q̃ quātitas tps est numerus numeratus prioris & posterioris motuum nūcupatum, licet hoc principaliter verificet de primo. Vnde Themi. sic exponit text. 112. vbi Arist. quærit vtrū tps sit numerꝰ motus an cuiuslibet. & sub hoc intellu procedit digressio, quo non sunt plura tpa. sed volunt q̃ tps habet mensurare oēm motum, & hoc est passio eꝰ. Sed dicens ſ. Græcos numerus numeratus cuiuslibet motus tps, igitur quot sunt motus, tot sunt tpa. R̄ndetur q̄ illæ numerꝰ numerans non dicit aliquod accidens existens per informationem in rebus numeratis, sicut forma in subiecto, quia tunc sequeretur duos ares: scil. esse in eis terminatos, & per denominationē extrinsecā. nā actus illa numeralis, qua ista numerat primꝰ & posterius in quolibet motu, est actus mentis, & p illā denominantur numerata esse vel numerari illa prioris & posterioris. & quia ois motus continuus sub ista rōne, qua sunt apti numerari, quia non mēsurant nisi quanti ad quantitates certi, ideo oium motuū æquales quātitates habentiū est vnus numerus, & æqualis. hæc ch̄ volanti vera sententia Philosophi, q̄ hoc prius verificet de primo, tanquam de causa, & regula omnium.

Vque in hanc partem continuata est in text. 132. Arist. Solueni quæstionē, qua quærebat vtrū motus cuiuslibet vel cuiuslibā tps sit numerus, dicit q̄ cuiuslibet. Sed opponebat per Themist. in text. 99. & 113. vbi Arist. determinat prius & posterius in tempore esse ex priori & posteriori in motu, in motu autē ex priori & posteriori in spacio. cū autem tempus non sit numerus motus, nisi sint prius & posterius motus: & motus non habet prius & posterius, nisi à spacio, sequitur, q̄ tempus solū sit numerus motus habentis prius & posterius ex spacio. sed talis non est nisi localis: igit̄ tps solū est numerus motus localis. Amplius aut cū motus localis alter sit circularis, & alter rectus: motus aūt circularis non fit in spacio, sicut dicit Cō. in. 2. cœli & mun. in cō. 46. spaciū in circulari est magnitudo corporis, motus autē rectus proprie dicit esse in spacio: sequitur q̄ tps erit solū numerus motus localis recti, non tñ erit numerus motuum in eius primo & primo palatur, & non circularis. cuius oppositum scribit Philosophus, & cō. 4 phy. te. cō. 113. & cō. in cō. 112. & 114. & in cō. 102. vbi vult q̄ ly prius & posterius ponitur in definitione tps sicut proprium & posteriori primi motus. Confirmatur, quia motus augmenti & motus alterationis non sunt in spacio. Et licet aliquis, vt dicit Them. posset hoc defendere in motu augmenti aliquo modo, eo quia illud quod augetur, videat moueri à minori loco ad amplior, in motu tñ alterationis & generationis & corruptionis hoc dici non potest. quia stat totum simul alterari in eodem loco quiescendo. & ita istorū motuū tps non erit numerus ēt prius & posterius. Themistius ad videtur paucis innuisse solutionē. inquit. n. Quo ſt vt tps sit numerus solū motuum localem principaliter mensurans, aut, si cæteros motus mēsura, principaliter, cū eo possint, & posterius. e non ēq̄ essē

4. physi. text. 132.

a spa-

à priori suoq; orit. Solutio ad ista dubia
relicta est ab ipso C. 8. ubi aperte dicit in eo
110 & 112. q; tempus nõ est numerus cuiuslibet
motus, sed tm̃ prius & posterius motus
prius est numerus motus localis. q; aliorũ,
& de localib⁹ prius circularis q; aliorũ, & de
circularibus prius motus diurni. q; aliorũ.
Dubitationes cõtra Aver. Sed tame restãt alia difficultates cõtra Aver
Nam cum motus diurnus sit prius mobi-
li, quod non moueat super spacio, neq; mo
tus eius, vt dicit Alb. 2. de cæl loco, quia tunc
prius & posterius in eo essent in tali motu a
priori & posteriori in spacio? Amplius aũt
si motus augmenti & alteracionis non ha-
beant hmõi prius, quõ igitur tẽpus erit nu
merus talis motus? vnde dicit videre gran-
des & true dubias difficultates, à quibus vix
Solutio. solum augendi pñs euadere. Dicam tñ id qđ
occurrit q; confirmãdo Arist. has in rebus
manifestibus ex notioribus nobis deducere
nos ad res occultas. venaturus aut Aristo.
prius & posterius in successiuis, in quibus
nõ est simultas, neq; suum esse est tñ, deducit
nos ex priori & posteriori ens successiuis in
magnitudine concernentibus istũ abs. n. ap
paret q; mobile prius pertransit priorẽ par-
tem spacij, q; posteriorẽ & tunc dubio mot⁹
illic localis, qui vere super spacio & in loco
esse dr̃ est rectus. ex hoc aũt vt notiori ma-
nuducit nos, vt inselligamus propriũ prius,
& ppter̃ posterius, q; sunt in motu, q; nõ
coexistunt sibi, nec sit sunt, immo vno exi
stente aliud abolet. vnde motus hñt ppria
terminos, quibus claudũt, & sunt mutua, et
talem habent in motu ꝓportionẽ, qualem
habent instantia in tpe, & qualẽ punctꝰ in
linea. quãdo igitur intellꝫ imaginat̃ quanti-
tatẽ aliquã tpis coexistentem quibuslibet ꝑtib⁹
motus, q; tẽporis quãtus est terminatus p
duo instantia, & adæquat̃ quantitati mot⁹
terminatæ per duo mota, ita q; correspon-
deat terminus termino, & continuũ continuo,
tunc dicimus tẽpus illud esse mensurã
illius motus. & eodẽ modo quãdo p motũ
mensuramꝰ motũ, oportet vt anima sumat
ista coaptationẽ motus respectu tẽporis. & eo-
dẽ modo, quãdo sumimus quantitatẽ ma-
gnitudinis & coaptamus eã motui, vel eccõ-
tra. tunc p motũ mensuramus magnitudi
nẽ, & per magnitudinẽ finẽ motus. tempꝰ igit
ꝓsequit motũ localẽ circularem primũ, vt
determinat eũ Philosophus in tex. cõ 111.
& mẽsurando aliquã partem motus, per il-
lã replicatã põt alia mensurare motũ, & to-
tũ tẽpus, vt supra dixi, & per illud esse cõs re
liquos motus secundarios quia cæteris mo-
tibus huiusmodi ꝑmissis sufficienter ad instã
tiam correspondet vnũ tẽpus quod est pri
mum. tex. nõ. Philosophus igit̃ plurimũ ve
rẽpsit loquendo verbis & dictis suis de motu
locali, quia tẽpus apparet in eo tam ex ui
qua ex natura rei profequitur illa, alios vero
secundarios. & hæ veritates dicta Philoso-
phi vnde non est necessarium vt ad primũ
& motu mutuũ oriat̃ a priori habeatur in
tũ sed hoc de locali loquẽdo, vt diximus.
Sed est alia instantia inuestigãda per Them
ti. a. vt aiunt, tẽpus est cõs numer⁹ motꝰ se-
cundũ quẽ hẽri pñs vt ab istũ motu pendat
effectus ꝑticulãris, ti neq; ab hoc, neq; ab isto
motu pẽdet tẽpus, neq; simꝑr a motu pẽ-
debit. Sic in simili arguit Philosophus in
ꝑdicamentis. inquit in color in corpore
est, ergo in aliquo corpore est. nã si non es
aliquo singulari, nec esset in corpore erit.
Ita in aũt Themist. consequentiam quã
abinde dum est fingere sit esse prius & poste
rius in oi motu. hoc. n. est in qñe, quo sit
motũ possit esse in oi tpe. Nã si vnũ tñ, aut
genere, aut specie, aut numero. in genere &
specie fuerit vnũ, erunt igit̃ plura numero. si
vero fuerit vnum numero, quõ in rebus dr̃
ꝺcrentibus vnũ est accidens, & passio vna?
Vnde. si tẽpus ꝑtiens quod passione & ac-
cidens motus appellat Philosophus, est vnũ
numero in oi motu, vnũ accidens erit ipsis
rebus subiectis. & ita vnum conueniret in
plura. & per consequens destrueret vnũ esse
& sic vt ꝓ in diuersis motibus sunt diuersa
momenta. Et aduersus aũt, in nõ sit vnũ mo
mentum in oi motu, tũc tẽpus nihil erit ip
sius motus, consequentia deducit quia nũc
est mensura mobilis. & mobile, qđ est cau-
sa motus, est vnum in toto motu igitur, &
tunc erit vnum in toto tpe. Ad hanc aũt
qõnem duci posset, posse vnũ esse tẽpꝰ in oi
motu cui respondens, vt aũt Philosophus in
tex. cõ. 114. sicut vna est numeri forma, qua
numerant decem equi, & decem canes, sic
vno tpe oẽs motus numerantur. & hoc nil
aliud est, nisi idẽ prius & posterius ꝑtiens
in oi motu quod falsum est, quia non idem
prius & idem posterꝰ ex oi motu colligi-
mus forte hoc referas ad istam cognitionẽ,
vt quibuslibet diuersis res eodem numero
numerare. & tunc sequi vt tempus nullam
hꝫ solidꝫitatẽ in natura. quod Arist. vt con-
cedere, qui dempta anima absente admi tẽ
pus. nam vocare tempus mensurã, aut nu-
merũ putare, hoc ipsi fingimꝰ, nisi in hoc
opus, vt. n. ait Boethius nulla mensura con-
stituat̃ à natura, sed mẽsurare & numerare
nostrum

sectum est opus. Et ideo dicit, vt inquit Themistius non curium sed pensum laus & diligentiæ tunc examinanda, vnde forsit non semper est recedendum ab opinione Aristotelis. sic etiam non est ignorare allenandum. Dicimus nos in hac ardua quæstione q. cum ipse sit numerus motus, esse numeri, vt dicit Com. non est omnibus modis in anima (com. 111. quoniam si esse eius in anima esset omnibus modis. tunc esset ens fictum, vt chimera & hircocervus. sed esse eius extra manentem est in potentia, scilicet propter subiectum proprium, & esse eius in anima est in actu. ideo anima facere illam actum quæ dicitur numerus. Illo stante, remota paruitate in memoriam ad, quod supra dictum est, quod cum motus habet duplices partes, quasdam ex duratione mobilis, & illas habet simul, & quod ad illam duationem partium motus non mensuratur à tempore, nec hæc tempus est in motu, vt motus est in mobili, & vt sunt eorum accidentia in suis subiectis, quia sic tempus multiplicaretur ad multiplicationem motuum, sicut & reliqua accidentia illo modo subiecta multiplicantur ad multiplicationem subiectorum. Habet rerum alias partes suę successionis, quæ non sunt simul, & illa sic cessio imaginatur ad instar dimensionis linealis. & illo modo imaginatur tempus esse lineale quantitatis, inæquens linealem quantitatem primi motus in ratione mensuræ, sicut formæ adæquatæ in subiecto adæquato. Vnde imaginari docuit Aristot. quod sicut idem mobile causat per sua flatum motum, sic instans, quod est mensura mobilis, causat totum tempus. sub hoc autem instante quod est idem secundum subflantiam in toto tempore, continentur omnes reliqui motus, habentes propria instantia, & proprias successiones. Vnde cum tempus sit numerus numerans priora & posteriora in primo motus principaliter, & secundario aliorum motuum, propter causam assignatam à Philosopho in textu 135. quia rationes mensuræ non inueniuntur in tempore, vt habet mensurare nisi vt comparantur ad primum motum, quia ille est natura prior, & notior. & regularis, & velocissimus inter omnes motus, & sic habet rationem minimi & indiuisibilis in illo genere, videlicet mensuræ, tempus igitur, quod ad subie. tum suum, est extra animam, quia res numerata, quæ est prius & posterius primi motus, principaliter est ens extra animam, tamen quando accipitur tempus in ratione, qua est numerus actu numerans motum aliquem, qui est pars primi motus, & vt per illum talis determinatum à tempore animæ numerat reliquum tempus & omnem alium motum, sic dependet actu ab operatione animæ, & illo modo habet esse abstractum in anima. & separatum à rebus ad similitudinem numeri mathematici, quo anima actiue numerat diuersas species rerum numerarium per illam formam numeri abstractam: sicut cum dicit, quod eodem numero numerantur decem canes & decem equi, manifestum est quod hoc non est nisi de forma numeri abstracta in anima existente, & est illa forma numeri in anima saltem obiectiue, & est vna in se, licet respectiue diuersa subiecta, quę ea tenus denominantur numerata ab illa. talis enim forma numeri numerantis sic hoc esse non est in rebus numeratis. Eodem modo oportet te imaginari omnem motum, quo ad suum prius & posterius subiacere in ratione rei numeratæ, vel numerabilis ipsi tempori, vt est in anima in ratione numeri numerantis. quia omnes motus veniunt sub vna & eadem ratione in ordine ad tempus, sicut omnes panni, in ratione, qua sunt mensurabiles, veniunt in vnam rationem vt habent mensurari per vlnam. Et hoc est, quod dixit Philosophus in tex. commen. 112. quod omnium motuum simul terminatorum idem est tempus: licet vnus sit velox, alter verò non, & alter sit loci mutatio, alter vero alia ratio. tempus autem idem est, quia tempus, cùm sit numerus priorum motuum, est idem & æqualis, & simul est idem motus localis & alterationis. non enim tenuis mensurat motum sub ratione, qua localis, aut alterationis, aut augmenti, aut ratione, qua hic est velox, aut tardus, sed ratione, qua sunt quanti. sicut vlna non est mensura panni, vt pannus est sericus, aut lineus, aut laneus, aut sub ratione viridis, vel albi, sed ratione qua quantus. & sic omnes panni vt mensurabiles veniunt, & participant eandem rationem in ordine ad vlnã, quæ est communis mensura omnium. Vnde Aristotel. 4. physico. text. commen. 119. dicit quod illud, quod simpliciter mouetur, aut quod simpliciter erit mensurabile à tempore, secundum quod quantum aliquod est, sed secundum quod motus ipsius est quantus. Omnes igitur motus respectu suę quantitatis fluentis veniunt in vnam rationem in ordine, qua habent mensurari per tem-

gnificat hanc rationem participans secundã primã & posteriorem, vt dicit Comm. in 6ũ & 8. Iuo non oportet tempus multiplicari ad multiplicationem motuum. quia tempus, vt comparatur ad omnem motum in ratione numeri numerantis, est vnum, licet ratione numerati secundum materiam sint plura. sed vt vnumquodque proportionatur rationi, quæ numerantur, aut numerari possunt, reducũtur ad vnitatem, sicut dictum est. Et per illam solutionem verificatur dictum Alexandri asserentis numerum non esse in rebus numeratis, sed in anima numerante. nec de numero numerante in actu. Et similiter verificatur dictum Boethi asserentis mẽsuram & numerum esse vnum & non esse, quia quod numerare & mensurare animæ nostræ est opus & functio propria, verum est de numero numerante in actu, quando anima per ipsum tanquam per instrumentum facit illam actionem. non autem verificatur habet pro numero numerabili, quod est res numerata, quia ille bene est extra naturã. nam numerus quinarius dignorum manus mee habet esse extra animam. Et sic intelligunt dictum Aueroꝛ. in quarto phyꝛ. cõ. 131. quod esse numeri non est in anima omnibus modis, quia tunc esset res fictum, sicut chimera & hircocervus, sed habet esse extra mentem propter subiectum proprium, & tale est esse in potentia: & habet esse in anima in actu, quando anima exercet illam actionem in subiecto præparato ad recipiendum illam actionem. Et quo sequitur quomodo tempus quodammodo est ens naturale & mobile, & quodammodo est ens mathematicum & imaginabile. Nam, quo ad esse in potentia, quod habet extra animam in subiecto proprio, quod est motus, est ens naturale. pro quanto autem anima sumit ipsum in ratione formæ numeri, per quem numerat aliquam partem primi motus, & per illam mensurat etiam totum tempus & motus alios, sic habet esse abstractum in anima. licut numerus, quo anima numerat decem canes & decem equos. & aliter non potest intelligi. dicit enim Alexander, quòd abstractio mathematica in quamplurimis locis deficiat a motu Naturali. Vide Aristote. vt supra diximus, isto modo manudum nos, vt intelligamus ad esse tempus præsens in omnibus, sicut est idem numerus æqualis in diuersis speciebus numerabilibus. & supra declarauimus, quomodo sit idem instans in toto tempore, declaratis hoc per similitudinem, per quam Geometra dicens punctum per sui fluxum causare lineam, & vt dicimus, cum tempus sit mensura motus, non potest imaginari, nisi pro quanto comparatur ad quamcunque motum, quæ sunt res diuersæ nomen. nam non mensurat motum, quo ad partes, quas habet in se, sed quo ad partes, quæ in successione longitudinali constituit & imaginamur. aliter enim non posset in vtroque. Et sic habes, quomodo in definitione temporis cadit motus, quia cadit ex parte, quæ est ens extra animam naturale & mobile in potentia propter subiectum proprium, licut forma eius in actu, dum anima facit illam actualem actionem sic in anima numerãs. & sic patet, quomodo cessante anima in ratione numerantis in actu, tempus non esset in actu, sed solum esset in potentia propter subiectum proprium, quod apium est recipere illam actionẽ. sed quia in per imaginationẽ desineret anima, quo ad rationem numerantis in actu & in aperitudine, an aliquo modo esset tempus? Dico quod non, quia forma temporis cum consistat in hoc, quod est numerus mouendi secundum, in eo quod numerus est, aliter est numerabile, & aliter est numerabile, vt quæ sub modo dicit relationẽ ad animam. quia numerus numerans in actu dicitur dependere ab anima numerante in actu, & numerus numerabilis in potentia dependet ab anima numerante in potentia, vt patet in text. com. 131. Sic enim soluitur argumentum Boethi contra Aristi. vt dicit Alex. & Themist. in illo loco. Et sic soluitur obiectio Themistij dubitantis quomodo posset idem nunc esse in pluribus motibus. accideret enim vnum & idem accidens esse in pluribus subiectis. & ita vnum & idem deberet esse in plura, & per consequens non remaneret vnum. patet enim quòd tempus præsens, quod est passio quædam motus, seu accidens non est in pluribus, licut albedo, & magredo, quia per istam rationẽ & actus lens inhærentiam vnum accidens impossibile est esse in plura subiectis non communicantibus. sed dico quòd esse temporis vt sumitur vt habet esse in actu, in tanto ne, quia est numerus numerans actu, est vnũ in actu: & sumatur, vt est numerus numerans potentia, etiam est vnum in potentia, & sic habet esse in anima numerante, vel actu, vel potentia, proportionabiliter tamen numerus pro rebus numeratis est multiplicatus, sicut sunt res numeratæ. Et ideo animaduerte bene, & considera quòd

numerus

numerus numerabilium eſt forma abſoluta, quæ modo modum aliquid exiſtimauerunt aliquam ſubſtam eſſe dicunt Philoſophus, q̃ anima dempta, quæ eſt apta numerare, subtraherentur tempus, quod eſt numerus motus numerus igitur pro rebus numeratis po teſt eſſe res abſoluta, numen numerus vel actu numerans, vel actu numerabilis importat reſpectum ad animam, vel actu, vel aptitudine numerantem. dicit enim Commentator in 4. metaphyſ. commento. 18. relatio accidit quantitati, & cæteris prædicamentis. hic enim dicit, q̃ magnum & parvum vno modo ſunt paſſiones quanti, & alio modo ſunt in capitulo relationis, vt vnum referatur ad aliud. Ex quo ſequitur, q̃ tempus in via ſua habet maximam difficultatem. imaginamur enim q̃ tempus compa ratur ad primum motum in ratione menſuræ menſurantis eo modo, quo menſuratur forma in re. quia vult q̃ tempus ſit paſſio primi motus, & non ſit paſſio omnium motuum: alias vero motus reſpicit, ſicut numerus reſpicit numerantem. nam dato hoc, ſequeretur q̃, ſi eſſent plures mundi, eſſent plures primi motus, & per conſequens eſſent plura tempora ſimul non communicantia quod implicat contradictionem. quia mul tiplicatis ſubiectis multiplicarentur & paſſiones. Et tanto magis augetur difficultas in via eius, quia vult tenere aliquam conſequentiam eſſe neceſſariam, licet tam antecedens, quam conſequens ſint impoſſibilia vt tenet in caſu 4. phyſ. cõ. 91. Amplius autẽ cum ſit Philoſophum tempus implicatẽ ſit numerus cuiuſlibet motus & non vnius, ſi motus primus menſuraretur a tempore ſecũda forma, & alij motus vt a numero, tũc æquinoxe eſſet illa menſuratio. Et confirmatur. quia Commentator vult q̃ in definitione temporis, in qua dicitur q̃ tempus eſt numerus motus, by motus ſiet pro quolibet motu, & vult quòd numerus fiet actiuus, quia tempori per ſe competit menſurare motum contra Themiſtium, motus autem competit per accidens menſurare tempus, & ita illa definitio eſſet laborans in æquiuoco. Amplius ſequeretur q̃ primus motus proprie non diceretur eſſe in tempore, nec ſecundum totum, neque ſm partem, quia motum eſſe in tempore eſt ſicut menſuratum eſſe in numero, & eſt mẽſurari per tempus, vt dicit Philoſophus in 4. phyſicorũ. in tex. commen. 114. & 115. & 117. ſi igitur tempus ad primum motum non comparatur vt numerus, ſed vt paſſio, & forma, non igitur poteſt dici aliquo modo alle motus in tempore eſſe. quod eſt contra Philoſophum, quia Philoſophus vult in tex. commen. 114. q̃ tempus menſurat motum ab determinando quendam motum, qui menſurabit totum, ſicut longitudinem cubitus. in 115. in ſpeciali dicit hoc de primo motu. nam quando per aliquam partem temporis menſuratus aliquam partẽ primi motus, per illam menſuram poteſt & aũ recenſi ipſe & alios motus, & loquitur Ariſt. de menſuratione actiua vniuerſaliter, & ſine aliquo determine, ſicut patet intuẽti. Et pro vitam mea ſoor difficultates peras dare. à quibus non mihi ſolent ingenium poteſt euadere. Dico igitur ſi dicendo dictum a contra. q̃ ideo dicit tempus eſſe paſſionem primi motus, & eſſe menſuratum eius, ſicut forma rei, quæ habet definiri per ſuum ſubiectum. nam prima ratio temporis conſiſtit in numerato eſſe prioris, & poſterioris primi motus, & ſecunda eius ratio eſt, q̃ eſt numeratus numerans per ſe omnes motus. & quia propria paſſio habet definiri per ſuum ſubiectum. ealem habitudinem, quæ ſibi ex ſuo primo intellectu competit, non habet, niſi cum primo motu. & quia alle eſt vnus, ſic etiam tempus eſt vnum. poſtquam autem hæc eſt ſua quidditas, nunc ani ma vtitur ea in ratione menſuræ menſurantis per motum numen omnem motum & primum & alios a primo. Vbi animaduerte q̃ tempus reſpectu primi motus habet duplicẽ habitudinem, & paſſionis, & hoc eſt tempus in quidditas vt ſit primus motus paſſio quædam: & habet etiam habitudinem numeri numerantis primo & principaliter ipſum, & ſecundario alios. Et q̃ iſtam habitudinem habeat cũ primo motu, patet ex his, quæ ſcribit Commentator in commento. 111. vbi dicit & debes ſcire, q̃ licet tempus ſit numerus cuiuſlibet motus, non tamen eodem modo, ſed ſecundũ prius & poſterius, quia numerat alios motus à motu translationis, quia numerat translationem. & ſi de motu translationis non eſſet niſi circularis, eſſet tempus, & de circulari tantùm ille, qui eſt velocioris circulationis, ſ. diurni motus. ecce igitur q̃ cum motu diurno, qui eſt primus motus, habet etiam iſtam habitudinem numeri numerantis. & ideo differentia illa eſt intelligenda cum præciſione, quia videlicet cum primo motu habet habitudinem paſſionis, & hoc ſibi prius natura competit: & habet etiam habitudinem menſuræ menſuratæ

ipsum principaliter, & aliis secundario. Sed cum cæteris mensibus non habet nisi habitudinem numeri ad numeratum tantum, & sibi modo possit salvari via Cõm. quomodo tempus mensuret partem primi motus & per illum mensuratur totum, & totum ipsum, & reliquos motus. Et ex his solutione apparet contradictio in dicto Auer. nam in cõm. 111. vult q̃ tempus cum alijs mensibus non habet comparationem, nisi numeri cõ numerato, quod non adhuc tenet in definitione numeri: sed cum primo motu habet comparationem, sicut passio cum subiecto, quod ponitur in definitione passionis. Sed tunc contradicit sibi in eodem loco, vbi vult quod in definitione temporis, in quo dicitur q̃ est numerus motus, ly motus hoc posuit pro quolibet motu, sicut volebat determinare Philosophus in text. cõmen. 111.

Solutio contradictionis in dicto Auer.

Solutio. Solutus. nam quando dixit q̃ numeratum non ponitur in definitione numeri, exponendum est, licet subiectum ponatur in definitione passionis quia numerus numeratus non est in numerante, sicut passio in subiecto, sed est in anima in esse abstractionis, vnde bene numeratum potest poni in definitione numeri numeratus, sicut correlatum definitur per suum correlatum. & hic animaduerte quod in definitione temporis formetur quilibet motus, sicut numeratum in definitione numeri, vt correlatum per suum correlatum ex parte, quo dicitur q̃ est numerus motus. ex parte autem prioris & posterioris sumitur primus motus, sicut subiectum temporis, quia definitio illa dicit quid, & propter quid secundum viam Cõmentatoris vt alias declarauit. hoc est igitur, quod sicut perplexum inuolucrum, quia tempus ad duorum comparatur habet varios & oppositos respectus. Et propterea autem potuit intelligitur q̃ Commentator habet dicere, q̃ prima ratio constituens temporis quodammodo sit numerus numeratus prioris & posterioris primi motus, quia, vt ipse concedit in commen. 132. 6 nullus motus esset nisi localis, & de localibus circularis tantum, & de circularibus ille, qui est velocissimi circulationis, & est ille, qui est motus diurni, adhuc esset tempus. & patet quòd in illo casu non esset numerus numerans per se alios motus. ab ipsa igitur veritate cogitur dicere, sicut dicit Themistius, quòd numerus positus in definitione temporis stat pro numero numerato principaliter, & non pro numero numerante, nisi secundario. quia Philosophus intendit dicere aliud, vnde prius numerus quam est tempus esse aliquod formaliter, & dicit de quod aduertendum est, ratio manifestandi vt est vita prius natura dicit aliquod potius natum in se, & posita dicta ratione, actum per quam manifestat. cum igitur tempus sit in numerato esse, & in numerante, prius natura est ens numerans, quam per numerare. & consumerare, aut est passio 6°. vt dicit Alexander, aut is est de quibus quis, huic non est ens principale, sed secundario, vt videtur velle Commentator nec videtur sibi mirum, quia complexum temporis manifestius non est ex simplici dependet propter tuis dissimilem naturam, licet simpliciter dari.

Vtrum motus contradictionis est in commen. 4 p
ens. 111. Commentum dicit tempus non mi
nisi ut est motus certi vt numerus, sed bene
ad alios motus se habet vt numerus. Huius
autem oppositum dicit in commen. 111.
Solutio. Solutum quòd dictum fuerit intelligitur
cum precisione, quia ad motum certi temporis habet duplicem habitudinem, & passionis per se consequentis subiectum, & habitudinem numeri & mensure. sed ad alios motus comparatur solum in ratione numeri. Et sic stetur controuersia.

Trigesima contrad. est in text. 111. Philo- 4 ph
sophus dicit q̃ motus alterationis & aug
menti & generationis non possunt esse re
gulares. Sed huius oppositum habetur 7.
phys. text. 18m. 4°. vbi dicunt q̃ quilibet
istus & continuus indifferenter potest esse
regularis, & non. Solutus per Auer. ibid. Solutio
q̃ termino ibi est de motu, inquantum motus est. & sic alterationis & augmento non repugnat, inquantum motus sunt. q̃ possint esse regulares. sed vt de facto sunt in rebus sensibilibus secus est, sic dicit Commen. in simili dubio in. 6. phys. cõm. 15.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Quatuor Physicorum.

Contradictio est in 5. phy sica super text. 7. Aristote. enim scribit quòd transitio de non subiecto in subiectum secundum contradictionem generatio est. Sed obstabam. quia transitio inter contradictoria non fit per medium, sed

sed transeo de non esse ad esse per medi-
fieri folet, vt teſtatur Philoſophus in quin-
to de generat one animalium capitulo pri-
mo. Solutio. inter non esse & esse absolu-
te non est medium, & talia fuisse errore
ma contradictiones & generationes: sed in-
ter non esse ſimpliciter, & esse in actu ſe-
cundo, quod est esse perfectum, medius
actus primus. & ita Ariſtoteles dicit aliter
tantum ex parte privationis ad actum ſecun
dum per actum primum, qui ſecundo de
anima eſt, ſicut formatus, & ſcientia: actus
vero ſecundus eſt ſicut vigilia, & ſicut con-
ſiderare. & illo modo Ariſtoteles loquitur
ibi allegata, quòd tranſitio de non esse ad
esse per medium fieri ſolet, quatenus enim
ibi virtus in prima animalis generatione
ſeminis præcedat vigiliam, an vigilia ſemi-
num, & aſſerit, properare quas formam ta-
li ſua natura esse videtur, vt viuendi, &
non viuendi inertiſſimum eſt, & neque
omnino ſit qui dormit, neque non ſit: vi-
uitur enim potiſſimum propter ſenſum.
ſed, ſi animal habere ſenſum neceſſe eſt,
& tunc primum eſt animal cùm primum
contingit ſenſus, primum illam diſpoſitio-
nem non ſomnum, ſed ſimilem ſomno pu-
tandum eſt, &c. ibi vult actum primum
mediare inter non esse & esse in actu ſe-
cundo & perfecto.

Secunda contradictio eſt in conſequens
aſſum. Dicit Commen. quòd materia non
eſt in loco. Oppoſitum apparet primo de
generatione cõmen. 27. vbi dicitur quòd
illud, ex quo aliquid generatur, neceſſe eſt
vt ſit in loco. Solutur. materiam non esse
in loco per ſe, ſed per accidens. ratione vi-
delicet totius generati, cuius ipſa eſt pars,
quod quidem per ſe eſt in loco. Et Philoſo-
phus deſtruit hic materiam non esse in lo-
co, vt eſt ſeparata à phyſicis corporibus, vt
imaginabatur Anaxag. tamen vt eſt in phy-
ſicis corporibus, ſic eſt in loco per accidẽs:
quia locatur ad locationem illius, cui per
ſe debetur locus. Eſſet tamen hic locus
dubitatiuus in via Commenta. an materia
ſit in loco non ratione totius, ſed ratio-
ne ſui, vel ratione alicuius conſequentis ad
ipſam. Et videtur quod ſic. nam ſtantibus
quantitatibus interminatis corrumpi ipſi
materiæ, videtur quòd ſibi debeatur locus.
Nam videtur quòd ratio locandi abſolute
ſumatur à quantitate, iuxta illud Philoſo-
phi quarto phyſico. textu commen. 76. Si
corpus cubum ſeparatum à qualitatibus
ſenſibilibus ponatur in aqua, tantum cedet
ſibi aqua, quanta eſt ſua diſmenſio. Ad hoc Solutio.
dicerentur q̃ materia ſub quantitatibus in-
terminatis conſyderata vt abſtrahit ab om
ni forma ſubſtantiali, & ab omni qualitate
ſenſibili, vt ſic non eſt ens, niſi in anima ſm
viam Auerr. 3. meta. cõm. 14. & ita etiam
diceretur eſſe in loco ſm imaginationem,
aut ſicrerent eſſe in loco indeterminato,
ſed q̃ ſit in aliquo loco determinato requi
runtur quantitas terminata & forma, ad quã
conſequuntur tales quantitates. & ſic dicemus
ſubiectum generationis non occupare lo-
cum determinatum, & ſi illud ſit materia
quanta. Soluitur igitur contradictio quod
Commen. non dicat q̃ illud, ex quo aliquid
generatur ſit in loco per ſe, ſed dicit q̃ hoc
eſt, aut per ſe, aut per accidens, ſicut dicit
de materia. ecce quòd vult materiam eſſe
in loco per accidens. ſed quando dixit. 4.
phyſico. cõmen. 8. q̃ materia non eſt in lo-
co, intelligit eam non eſſe in loco per ſe. &
ita non contradicunt. Aut aliter, non eſt
in loco determinato, eſt bene in loco inde-
terminato. Sed prima ſolutio eſt magis ad
mentem Philoſophi, & Commenta. primo
de generatione text. commen. 27. ſicut vide-
re poteris.

Tertia cõtradi. eſt in cõm. 9. Dicit Cõm. 5. phyſicæ
q̃ contrarietas, quæ eſt in loco, latet. & eam cõm. 9.
dem ſententiam habet. 8. phyſico. cõm. 16.
Hi tres tamen oppoſitum videntur dicere. 8.
metaphyſi. cõmen. 4. & 10. metaphy. cõ. 13.
vbi habet q̃ contrarietas in rei veritate pri-
mo inuenitur in eis, quæ ſunt in loco, ideo
accepta eſt in definitione contrariorum di
ſtantia, cum dicitur, contraria ſunt, quę ſub
eodem genere poſita maxime diſtant. Re-
ſponderur, vt ſupra Cõmmen. 4. cœli, cõ. 3 8.
q̃ contrarietas, quæ eſt in forma, & qualita
te, & in loco, dicitur æquiuoce. quia contra-
ria in qualitate, & in aliis prædicamentis
ſunt ſolum duo in forma, & ſunt vnum in
ſubiecto: ſed contraria in loco ſunt contra-
ria tam ſecundum ſubiectum, quàm ſm
formam. Et quia de ratione contrariorum
eſt diſtantia: & plus diſtant illa, quæ ſunt
duo in forma, & duo in ſubiecto, quàm il-
la, quæ ſunt duo in forma & vnum ſubie-
cto: ideo contrarietas ex natura rei primo
& ideo contrarietas in loco quàm aliis com
competit contrariis in loco quàm aliis con
trariis. Accedit ad hoc, vt dicit etiam Cõm.
10. meta. cõm. 11. diſtantia in loco eſt maxi-
ma, ſ. cœuans ad circumferendiam: & iſta di-
ſtantia eſt cauſa in contrarietate ſubſtan-
tiarum corporũ propriorum iſtis locis. ideo
contrarietas primo reperitur ex materia rei

in loco, quia in alio contrarie aberit pars dicta motorum. Et hoc etiam asserunt Cō. 4. phy. cō. 1. dum dicit ꝙ cor pota contraria pro naturam moueunt ad loca contraria secundum naturam. quia loca non solum sunt extra ma vnum longe, rectas longissime, sed & cum hoc sunt cōtraria pro potentia. ita etiam, quarum substantiae sunt simules contrarie, habent substantias contrarias aliquo modo. ecce quod vult contrarietatem in loco esse causam contrarietatem in substantia. & in quadruplico modo, quo in substantijs contingit substantiae contrarietas esse. Et licet sit quod cō. ar arietas primo reperiatur in loco, tamen non est notum quod omne quod localiter mouetur, contrarietatem talem habeat. & sic dicit Cōmentator in hoc quinto. cō. 19. & octauo physic. 16. & secundo physico. cōm. 9 Quod contrarietas, quae est in loco, licet non qua illa tantum quod sit contrarietas, immo est prima & causa aliarum, & ponitur in diffinitione aliarum tanquam notior, sed licet patet hoc, quod non est notum per se eam inesse cuilibet motibi, quod mo motus localis & sic motus est contrarietas, licet vides. Sed contra dicit immutationem illam dubitare subditum magistrum ita ma quae nunc non esset vera cōtrarietas dicit quod dicimus, contraria sunt, quae habent hinc circa idem subiectum non simul, sed successiue: modo, si contraria in loco sunt duo in subiecto, & duo in forma, manifestum quod aliquo modo circa idē subiectum habet fieri, nec simul, nec successiue. Et ad hoc dicit quod argumentum istum demonstrat, nam locus superior vnus si numquam fiet inferior. & dicit declarationem illam verificari de contrarijs in qualitate, non de contrarijs in loco, & dicit cum Aueroe contra. 18. quarto de cælo contrarietatem non dici vnoce, sed equiuoce vel analogice de his & de illis. Aut aliter. ali quid contrarie, aliquid ratione generis, quod tamen repugnat eidem ratione speciei, sicut patet sexto physicorum commento decimoquarto & septimo physicorum cōmento secundo.

1. physico. com. 19.

Quarto contradicit est in com. 19. Commentator dicit quod non fit motus nisi per admotionem contrarij. Oppositum. secundo cœli commento. 15. Solutio. in habentibus contrarium fit via Cōmē. remotio per admotionem contrarij, & per oppositum intentio per remotionē à contrario, unde aliud Philosophi, aliud est albū, quod est nigro imperuentibus. in caremibus vero contrarijs, fieri est hominem, & alia huiusmodi, non est sic. Et idem Cōm. in com. 15. de cælo sum allegans supra. & non sequitur ex remotio sit semper ex mutatione contrarij, sicut dicit Aber. in multis locis.

Quinta contradicit est in comm. 11. Dicit generationem non esse motū, quia forma est indiuisibilis. Sed oppositum videtur tenere de formis elementorum. 1. cœli cō. 6. vbi tenet ꝙ in endumque & remittuntur. Solutur. de ratione motus dare conditiones requisitas. vna ꝙ subiectum fit ens in actu, alia ꝙ forma sit diuisibilis. vnde quia physicorum probatur ad relationem nō esse motum. & eiusm septimo physicorum de prima specie qualitatis. Et commentator 6 physico commentum 1. probat ꝙ ad tria non est motus, quia est relatio. & relatio cō subsit in indiuisibili. Et aquinas ait quod subiectum sit in actu, quando physicorum sex. commento. 8. Et propter hoc in formis eductis de potentia materiae, quandam sunt perfectae, non successibiles, neque remissibiles, sicut sunt formae numerorum. & de alia manuae verificant dicta Commentatoris, ꝙ generatio talium non est motus, quia tales sunt indiuisibiles, dicit non successiue acquisibiles, sed per instans acquirentur. Formae autem elementorum sunt modae inter subsistentiam & accidens secundum Commentatorem sexto cœli commento 67. & tales partibiliter acquirantur, & successiue. Ideo earum generatio non est motus, quia subiectum non est ens in actu. Vide quae scripsi primo physicorum commento secundo, & septimo secundo.

Sexta contradicit est in commen. 11. Dicit Commentator ꝙ vltima non sunt in loco, nisi per accidens, non essentialiter. Sed hanc oppositum ipse scribet primo de generatione commento 19. vbi habet ꝙ linea, superficies, & puncta non sunt in loco, neque secundum se, neque secundū accidens. Solutur. Solutur. aliquid mouetur per accidens contingit dupliciter, pure, & non pure. Appello illud moueri per accidens pure, quod praecise mouetur ad motum alterius, & nullo modo potest per se moueri. & illo modo intelligitur dictū Com. hic in commen. 11. quando dicit, ꝙ vltima moueantur per accidens, i. pure, quia praecise mouentur ad motum illius, cuius sunt vltima. Alio modo aliquid dicitur non pure per accidens moueri, & est illud, quod mouetur ad motum alterius, quod tamen, si separatū fuerit ab eo

ab eo.ad eaſdem motuum ducitur mouent. poterit per ſe mouere, ſicut mouens partes ad mouens totum.quia pars ſignatum à toto poterit per ſe mouere.ſicut patet. 4. phyſicorū commento. 11. & quinto phyſico. commento 30. primo.& primo de anima cōmento. 17. Et propterea hoc dixit Cōmentator ſexto phyſico.cōmento 66.quòd motus partis in toto non eſt motus pure per accidēs. Formaliter igitur ſolutum.decimus quòd quinto phyſico.cōmen. 12. loquitur de accidente puro, primo de generatione. 19. loquitur de accidente non puro. Aut aliter ſolui poteſt, quòd Cōmentator primo de generatione loquitur ex ſententia Platonis, contra quem arguit hic Philoſophus. Plato enim poſuit mathematicas eſſe ſubſtantias corporum naturalium.& quia ipſe poſuit talia.ſecundum conſequentiam, verum etiam ſecundum eſſe ſeparata à ſenſibilibus, videtur ſequi ergo talia nullo modo in loco eſſe,neque per ſe,neque per accidens, realiter loquendo. in quinto autem phyſicorum loquitur ſecundum ſententiā Ariſtotelis.& dicit,quòd talia ſunt in loco per accidens,quia locatorem ſui ſubiecti,quod eſt per ſe in loco. Et iſta ſolutio non eſt remota à veritate ſecundum rem ipſam. tamen,ſicut dicit Cōmenta. primo de anima cōm. 26. veriſimiliter hodie non poſſumus intelligere operationes Antiquorum,quia non ſunt notæ apud nos.

hyſica. n. 14.

Septima conſequētia eſt in cōmen. 34. Dicit Cōmentator tempus conſiſtere motum. Hanc tamen oppoſitum habetur ſupra in hoc quinto cōmento tertio,vbi enumerata ea, quę conſiſtunt eſſentiam motus, non enumerat tempus. Reſpondetur, quòd rectus conſyderare motum in ſua qui dicunt,& rectus conſyderare ipſum,quòd ad ſuam veritatem conſequuntur ipſum. Et tunc dicimus, quòd motus conſyderatus quidcunque conſiſtunt in ſua diffinitione ex tribus & talia ſunt ſubiectum,terminus ad quē,& terminus à quo. Vnde Com. ſic conſyderatum motum,& Philoſophus. 5. phyſic. tex. cōmen. tertio,nam ipſe dicit ibi, quod ſubſtantia motus conſiſtunt ex iſtis tribus cauſis exiſtentibus in eo non extrinſecis. & ideo non numeratur motuum, aut tempus, vt ipſe habet ibi. Sed conſyderatio motus, quòd ad ſui veritatem numeralem, bene concurrit veritatem temporis, & motoris & ſic conſyderatur motus ab Auctore. & ab Ariſtotele. quinto phyſicorum. 14. quando dixit quòd ad veritatem numerā di motus requiritur veritas temporis. & ſic eſt cum conſyderatur motum in octauo phyſ. tex. commen. 82. vbi dixit motum proiectorum non eſſe continuum, ſed veleri ob aerem. Et reddendo cauſam dixit.ob.a. vnd eſt motus vbi expreſſe patet motoris veritatem requiri ad continuitatem, & veritatē motus,quæ tamen non ſunt de quidditate motus,licet ſunt conſyderati.

Octaua conſequētia eſt in 35. cōmento ad veritatem numeralem motus dicit tria requiri:& hæc ſunt veritas ſubiecti, veritas mobilis,& veritas termini ad quem. Sed hæc ſunt oppoſitum videtur. 8. phyſic. tex. cō. 82. vbi habetur quòd vera hæc requiritur veritas motoris. Ad hoc dicitur quòd Ariſtot. non poſuit hæc veritatem motoris requiri ad veritatem temporis,quia nondum declarauit eſt verum omne motum ab alio fit motum.& ideo tacuit illud differens illud vltimo ad. 8. phyſ. verum autem in aliquo caſu poſſit eſſe veritas motus à pluribus motoribus permanet ad octauum phyſicorum.ſed pro nunc demittatur.

5. phyſico. com. 35.

Solutio.

Nona conſequētia eſt in eodem cōmento. 35. & cōmento ſequenti. Quia in hoc commento dicit tria illa requiri ad veritatem motus, ſcilicet tempus, ſubiectum & terminum. Sed contra. ſequens ſolum ſubiectum & terminum requiri dicit. Niſi eſſet,quòd veritas motus magis intime dependet ab veritate ſubiecti, cùm ſubiectū motus ponatur in ſua diffinitione, & enim terminus ad quem, qui eſt ex ſubſtantia motus,quia ab ipſo ſumit ſpeciem, cùm non differat ab ipſo, niſi ſicut imperfectū à perfecto. ſexto phyſicorum cōmento. 4. motus autem à tempore dependet tanquā ab aliquo extrinſeco,& non quidditatiue per ipſum, ideſt tempus non eſt de quidditate eius,ſicut dicit Cōmentator hic in cōmento trigeſimo quinto, quòd accidit naturæ motus,quòd ſit in tempore,non quòd motus quidditatiue per tempus,ideſt quidditatiue conſiſtunt per tempus & ideo tacuit Cōmentator in cōmento ſequēti tempus,quia ſolum conſyderauit motum, quòd ad præcedaria, quæ conſiſtunt ipſum quidditatiue. licet autem ſubiectum non ſit de quidditate accidentis, ſufficit tamen, quod ſit de latiuum quidditatis eius.

5. phyſico. com. 35.

Solutio.

Decima conſequētia eſt in cōmento. 37. Dicit omnem motum continuum eſſe. Huius tamen oppoſitum dicit. 5. phyſi. cōmen. 6. & 8. phyſico. cōmento. 23. vbi habet motum augmentationis non eſſe continuum.

5. phyſico. com. 37.

Solutio. Solutur. motui, sub ratione qua motus, non repugnare consentaneum. sicut culpe inquantum animal non repugnat vitio tamen motui applicato ad materiam aliquid similibem determinantem sue contrarietatis sibi repugnare. sicut est in ratio de motu augmenti, qui non potest esse cōtinuus, sicut probat Cō. in tertio allegatus. adhuc ad prob hoc vnum & idem possibile cum vno & eodē re nō repugnare sub ratione cōmuni, & sub ratione generis, quod tamen repugnabit illi sub ratione speciali, sicut culpe, vt culpe, non potest voluntati vt animal nō sibi repugnare. Arguitur autem in hoc quia in physico & in. 6. considerat motum in communi, nō applicando ipsum ad aliquas mobilia determinata. Et ideo omnia, que verificantur de motu in illis locis, verificantur sub ratione communi, quę tamen communia non repugnant rationibus specialibus aliorum motuum. Vide pro hac solutione in fonte Auerroys capitale. 6. physico. commento 1. in fine de tertio, sequentem textum, & sequentem corpus.

5 physico. com. 48. Videtur ista contradictio esse in cōm. 48. Dicit Auer. terminum à quo non esse de substantia motus, sed esse accidens motui. Sed non opponitur huic nostro in dicto ar° supra in cō. 5. huius quinti. Solvitur. terminus, à quo dupliciter potest comparari motui Vno modo absolute: & sic est de quidditate motus, cūm ponatur in eius definitione. motus. n. est de affirmatio in affirmatiū. Alio modo respective, videlicet in comparatione ad terminum, ad quem. Et sic terminus à quo est accidens respectu motus in respectu termini ad quem. motus enim termino ad quem identificatur & reponuntur in specie, non autem per terminū à quo. terminus. n. à quo abjicitur. Sumitur igitur hic accidens prout omne illud, quod non est aque necessarium, sicut alibi. & quia terminus à quo non est aque necessarius motui, sicut terminus ad quem, ideo nomen accidentis accepit. & hoc est de mente Cō. infra in cōm. 49. vbi dicit q̄ licet contrarietas in motibus sit tam ex termino à quo, quam ex termino ad quem, magis tamen motus sunt contrarij ex termino ad quē, quam ex termino à quo

Solutio.

SOLVTIONES contradictionum in dicto Arist. & Auerroys.

Super Sexto Physicorum.

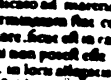

Contradictio est in sexto phy in cōm. 16. Dicit Commentator q̄ exempla, quæ adducuntur in textu ad hoc, ut sermo sit manifestior. Huius tamen oppositum ipse scribit. 4. physic. com. 72. Solutur. q̄ exemplificatio in textu ad duo potest comparari, videlicet ad materiam subiectam, de qua est sermo. & sic tales dicuntur esse manifestationes sermonis. & isto modo vtitur Philosophus plerumq; in libro priorum, & in libro posteriorum. Alio modo possit comparari ad exempla communia in materia de qua manifesta. & q̄ secunda sequatur primā, sic sermo reddetur manifestior. Et isto modo loquebatur Commentator 4. physico. commen. 71. inquit enim & cum dicit exemplum de loco, dedit exemplum de materia, vt demonstratio sit manifestior. Primo autem modo loquebatur hic quas dicit quod Aristote. adduxit exemplum in textu, vt sermo ei° sit manifestior. quando enim casus ponit in terminis, reddunt magis clariores. 6 phy com 16

Secunda contradictio est in cōm. 41. habet Cōmen. q̄ transmutatio in substantia est principaliter transmutatio. Huius in oppositum dicit in hoc sexto commento 12. vbi dicit transmutationem in substantia non esse transmutationem, sed finem transmutationis. sicut vniuersaliter est de qualibet transmutatione inducibili. sicut habet etiam ipse. 4. physico. commen. 129. vbi habet transmutationem duci aquore de transmutatione per se, & de transmutatione que non est per se, sed est finis transmutationis. & consimilem sententiam habet ipse. 6. physic. in commen. 45. Solutur transmutatio in substantia dicitur simpliciter & principaliter transmutatio terminata, quia terminatur ad illud, quod est simpliciter & principaliter ens. 7. metaphy. tex. commen. 4. substantia precedit accidens. Et sic dixit Philosophus primo de generatione. tex. cōm. 11. & 5. physico. tex. cōm. 7. generatio substantiæ est simpliciter transmutatio, accidentium vero non est simpliciter transmutatio, sed est aliqua transmutatio,

termino à quo, quam ex termino ad quem

mouendo, & quandam cuiusdam. tamen in
ratione motus formaliter semper transmu
tatio in substantia non dicitur principali-
ter transmutatio, sed est finis transmuta-
tionis, nec est motus, sed sequitur motum
Et sic authoritates contrariae procedunt
vijs suis.

6. physic. tex. 41. Tertia contradictio est in eodem cō. 41.
Dicit inter nō ens & ens nihil mediare. Huius
tamen oppositū habet. 1. phy. cō. 78. & 12.
Solutio. meta. cō. 11. & 5. phy. cō. 8. de materia. Solui
tur. 12. meta. cō. 11. Non ens sumitur tripli-
citer. Primo, pro illo, quod non habet esse,
nec imaginationem, & istud est vere nihil,
& solum istud. vnde illud, quod non habet
esse, nec imaginationem, est illud, quod im
plicat contradictionē, & tale est vere nihil.
nam tale non potest facere vnum per se cō
ceptum, nec sicut obiectum cum obiecto,
nec sicut modus cum obiecto, sicut dicit
Subtilis doctor in secunda quaestio. Quoli-
betorum, & Commentator. 4. methororum
commento nono, qui dicit aliquod intelli-
gibile, ponit hoc fundamentum quòd op-
posita non congregantur in simul. Alio mo
do sumitur pro priuatione existente in pri
ma materia. Tertio modo sumitur pro il-
lo, quod non est in actu. Tunc dicitur quod
inter non ens primo modo, & ens nihil, ca-
dit medium: quia talia contradictione op-
ponuntur, quorum non est medium secun-
dum se inuenire primo post. & 10. metaph.
tex. cō. 21. & sic loquitur Commenta. in hoc
cō. 41. huius sexti. Sed inter non ens primo
modo, s. inter non ens simpliciter & ens in
actu, est bene dare medium. Et istud est ens
in potentia, talia autem non opponuntur
contradictione. vnde ens in potentia non est
vere nihil neque est ens, sicut Philosophus
dicit. sed medium inter vtrunque, & sic lo-
quitur Commen. in alijs locis allegatis.

6. physic. tex. 59. Quarta contradi. est in com. 59. Scribit
Commen. accidentia carnis induci in ma-
teria ante formam substantialem carnis.
Huius tamen oppositum habet primo cap.
de substantia orbis, vbi dicitur quod acciden-
tia consequentia formam sequuntur for-
mam. Accedit ad hoc quod subiectum accidē-
tium est ens in actu. 2. de anima. cōm. 4. &
Solutio. alibi frequenter. Soluitur. accidentia sunt
in duplici differentia. quaedam in fieri, & ta
lia ab Auerroistis interminata dici con-
sueuerunt. & quaedam sunt in facto esse, &
talia dicta sunt terminata. Tunc dicimus
accidentia in fieri praecedere formā in ma-
teria, sed terminata sunt post formam po-
sterioritate naturae, non temporis vt scribit
ipse primo capitu. de substan. orbis. Replica
primo de generatione & corruptione, gene
ratio est transmutatio totius in totum nul-
lo sensibili remanente: ergo videtur quod om-
nia accidentia fundentur in composito, &
per consequens non est dare accidentia prę
cedentia formam in materia. Soluitur. ibidē
dicitur nullo sensibili remanente vt subie-
cto. vnde accidentia interminata, licet prę-
cedant formam in materia secundū Auer.
propter hoc tamen non dicimus ea conue-
nire in ratione subiecti, sed sunt dispositio-
nes subiecti, quod est materia. Et hoc aduer
tens Commenta. dixit. 2. de anima com. 4.
subiectum formae substantialis, secundum
quòd est subiectum, est ens in pura poten-
tia: datur intelligere nullam aliam rem ha-
bere rationem subiectiuam praeter ipsam
materiam. Replica. nunc ergo accidens re-
manebit corrupto subiecto, & migrabit de
subiecto in subiectum. Soluitur. licet pro-
ximum subiectum alterationis sit compo-
situm, radicale autem est ipsa materia, quae
est pars essentialis compositi. non enim
oportet, vt inquit Commenta. primo de ge
neratione commen. 1. quod subiectum trans-
mutationis substantialis sit aliud à subie-
ctis aliarum transmutationum: alioquin
sublato tali subiecto, remanere possent su-
biecta aliarū transmutationum: quod est
merum impossibile. & sic non est ibi tran-
situs de subiecto in subiectum, quia manet
subiectum radicale talium accidentium in
aduentu formae, quae inducitur, sicut mane
bat in corruptione formae praeexistentis. 6. phy. te. & cō. 86.
Quinta contradictio est in commen. 86.
Dicit Philosophus & Cōmē. quod indiuisibile
mouetur per accidens. Instantia est de po-
lis ipsius orbis, qui omnibus modis sunt im Instantia.
mobiles, sicut patet. 2. caeli cō. 14. Soluitur.
ibidem dicitur quod quies polorum est quies
metaphorica, & non est vera quies. Sed ista
propositio, in qua cōmuniter dici solet po-
los orbis immobiles esse omnibus modis,
verificatur ad imaginationem Mathema-
ticorum, abstrahentiū à motu. propositio-
nes. n. ipsorum ferè oēs sunt verę ad imagi-
nationē. 2 phy. cō. 60. Naturaliter tñ loquē
do, ipsi poli, siue sint aliquid diuisibile, siue
indiuisibile, mouentur per accidens ad mo
tum orbis, in quo sunt formaliter. Et ex hoc
patet quod illi, qui tenent intelligentiam esse
formā caeli, non rectè respondent ad argu-
mentum, per quod probatur quod tunc ipsa
moueretur per accidens. quia omne, quod
formaliter

formaliter est in re mota, sicut forma subsistens mota, vel sicut pars in toto, vel sicut terminus in terminata, movetur ad motorem vel movet per accidens. Quidam solebant dicere volentes multa solvere aliud argumentum, dicendo inflammam de polo mundi, qui formaliter est immobilis orbis, & tamen non sunt mobilia aliquo pacto, nec per se, nec per accidens. Sed ego replicavi per authoritatem ad hoc Auer. in commento allegato. 1. de cœlo, & in 4. phy. cō. 118. vbi habet q̄ quies polaris est res aliquo modo mota, & non immobilis. Et facta replica nullum amplius loquutus.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auerroys,

Super Septimo Physicorum.

7. physic. cōm. 1. & cōm. 4.

[D]icit Commentator super cō mento primo & quarto septimi physic. q̄ primum motum in animali est cor. Hoc tamen oppositum manifestum primo de anima commento 17. vbi dicit, quòd sunt pedes. Solvetur primo quem, & sua solutio fundatur in motu est optimum cor: sic probat Philosophus in. 1. de partibus animalium cap. 10. & in libro de sensu & sensi. & in. 1. de anima expresse habet cor esse originale principium omnis motus existentis in animali, sicut patet in text. cō. 55. & in libro de motibus animalium. Et ista sunt sententia omnium Antiquorum Peripateticorum, quicquid dicant Moderni recentiores, & confundentes opinionem Peripateticam cum opinione Medicorum. videtur Alexandri in paraphrasi de anima. videtur Themistius. & Simplicius in. 2. de anima, & videbimus, manquod cerebrum sit principium motus vel sensus de memoria Arist. Deo igitur cor esse principium motus animalis. 1. & ex motus attribuitur vt origini & vt principi: pedibus aut attribuit tanquam instrumento, quò ad extra manifestetur, & exaptationi demandetur & sic teneo cum Aristotele & pene totis Peripateticis esse de qualibet sensatione, siue sit sensuum ex teriorum siue sit sensuum interiorum, q̄ qualibet talis sit a corde, tanquam a radicali principio. & ista est solubilis sententia Aristotelis, licet Auerro. pro parte, non ex toto attigerit veritatem, sicut alij antiquiores. Moderni autem in hoc aberrant manifeste, & non est excusabilis ignorando ea quae sunt aliorum in sermonibus latis & non possunt adhuc ex aperte verba principis.

Secunda contradictio est in commento Vadecum Commentator habet qualitates sensibiles esse differentias corporum coelestium. Et tamen oppositum habet ipse in quinto physicorum commento decimo, & octavo metaphysicorum commento 1. contra Alexandrum. Moderni voluerunt gravitatem & levitatem esse formas substantiales elementorum, motus forte propter authoritatem allegatam hic ex videlicet commento. & ex authoritate ipsius Commentatoris secundo de anima male intellecta, commento. 108. vbi habet gravitatem & levitatem esse substantiam. Sed ista opinio est purus error, quia quod vna est accidens alterius non est substantia, in his, quae vniuersaliter dicuntur. sed gravitas & levitas elementi est eadem ratione cum gravitate & levitate mixti, quod patet ex operationibus essentialibus ipsorum. cùm igitur in mixto sint accidentia, quomodo in elementis erunt substantiae? Ista arguit Commentator contra Alexandrum quinto physicorum commento decimo, & octavo metaphysi. commento. 5. Sed dicunt quòd rationes Commentatoris, sic procedunt de aliis qualitatibus, non autem de gravitate & levitate. Contra. Philosophus secundo de generatione. textu commenti octavi enumerat qualitates elementorum, & tamen non facundo de Partibus animalium capitulo primo, & ibi potius gravitatem & levitatem. Amplius, quo modo solvetur ratio facta? atque enim ratio procedit de gravitate & levitate, sicut de aliis qualitatibus. & quomodocunque fuerit volueris ista solvam pro Alexandro rationem Auerroys. Amplius, forma substantialis non est sensibilis sensu exteriori. sed gravitas & levitas sentiuntur sensu tactus, sicut patet secundo de anima, text. cōmen. 108. ergo, &c. Solvunt q̄ forma substantialis est sensibilis a sensibus hominis. Nam secundum Auer. in commen. super libro de sensu & sensi. homo comprehendit differentias rerum, & earū intentiones proprias quae sunt in re sensata, qua si medullam de fructu: animalia autem bruta comprehendunt ea, quae sunt extra, quasi corticem fructuum. Sed contra. quia sensus brutorum etiam sentiunt gravitatem & levitatem. nam alimus magno pondere oppressus doleret, quod non esset, nisi gravitatem sensu tactus sentiret, igitur gravitas est simpliciter accidens.

accidens. sed qualitates grauium est vnius & eiusdem rationis essentialis. si igitur quod vere est, nulla accidit. si grauium & leuium in elementis essent formæ substantiales: quod ignur essent accidentia in mixtis. Multa etiam alia inconuenientia deuitio horum in causa. nam tunc substantia substantiæ per se primo contrariarentur, & multa huiusmodi. Dicamus igitur differentias vltimas corporum simplicium esse nobis ignotas, & circumloquimur eas per suas proprietates. & hoc colligimus ex sententia Philosophi in octauo physicorum in textu comm. 11. vbi habet quod essentia grauis est vocata a inferius, & essentia leuis est vocata superius. & tamen supra. 27. dixit motum sursum & deorsum esse actiones grauium & leuium naturales: quod non contingeret, nisi esset verum, quod diximus. & hoc est etiã de intentione Auerro. octauo metaphysicorum commen. 5. & 7. metaphysi. commen. 41 Grauia igitur & leuia sunt differentiæ circum locorum elementorum, & non sunt vere formæ substantiales illorum, sicut loquunt Moderni. Quomodo autem authoritas Commenta. in secundo de anima soluatur, illorum patebit in sequenti contradictione.

Tertia contradictio est in eodem commen. Dicit grauitatem & leuitatem esse qualitates tangibiles. Oppositum habet secundo de anima. commen. 108. vbi dicit quod sunt substantiæ. & 5. metaphysi. commen. 18. dicit quod sunt qualitates. Soluitur. formaliter qualitates sunt, sicut dicit Philosophus. 2. de generatione, & secundo de partibus animalium sunt substantiæ, imitatione, & similitudine quod ad modum imitandi sensum. Nam licet substantia non immutat sensum, nisi mediantibus accidentibus, sic grauitas & leuitas non immutant sensum tactus, nisi mediante motu: & sic assimilantur substantiæ, & non sunt illis, sed sicut ille. In. 5. metaphysi. commen. 18. dicit eas esse quantitates secundaria intentione. sicut ipse dicit ibi. nam dubitant eade diuisione, qua magnitudo diuiditur, tanta illud Philosophi primo cæli in maiori quanto est maior virtus. tamen ipse in se sunt qualitates naturales. Et sic sedatur contradictio.

Quarta contradictio est in com. 15. Dicit raritatem & densitatem esse qualitates. sed quarto phy. 8. 4. dicit quod sunt quantitates. Contradictio ista in quarto fuit soluta, in commento. 8. 4. ideo recurre illuc.

Quinta contradictio est in commento vigesimo. Dicit quod scientia dignius est vt sit ad aliquid. Oppositum dicit decimo metaphysicæ vigesimo secundo & in principio commen. vbi habet quod sit qualitas. Solutur. formaliter qualitas est, & maxime in nostro intellectu. ad eam tamen consequitur relatio ad subiecta. 5. metaphysicorum 30. Verum autem dictum Philosophi in septimo physicorum tex. commen. vigesimo, & sui Commentato. habent locum secundum mentes eorum, vel secundū mentem Platonis, non est præsentis speculationis. Also tamen morio potest declarari sententiam esse in capitulo relationis, tam secundum mentem Platonis ponentis nostrum scire esse reminisci, quàm secundum mentem Auerrois ponentis virtutem intellectus colligari cum intentionibus imaginatis in malligedo. Sed ista pertinent ad scitum de anima, nec est opus præsentis negocij. nam sufficit nobis magnifice Domine in istis fragmentis intellectum tuum ex cutare, nec opus est calcaria subdere spontaneo.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Auic. & Auerrois,

Super Octauo Physicorum.

IN octauo physi. commen. 2. est contradictio de opinione Anaxagoræ, &. 1 physi. com. 32. Sed quia in primo physic. commen. 32. fuit soluta, ideo non oportet eam hic repetere. 8. physico com. 2.

Secunda contradictio est in commen. 4. Dicit Auerroys si materia esset denudata ab omni forma non posset aliam formam recipere. Huius oppositum videtur quinto physicorum tex. commen. octauo vbi dicitur quod materia, secundum quod est ens in pura potentia, est subiectum recipiuū formæ. quæ per generationem inducitur. Aliqui ex Antiquis, quos multi Moderni imitantur, tenent formam corporeitatis de intentione Auerro. & sic tenendo viam istam dicerent quod Commenta. dixit hic quod, si materia esset denudata ab omni forma. & præcipue à forma istã corporeitatis de prædicamento substantiæ, tunc vtique non posset aliam recipere: quia talis forma est necessaria, tum quia, vt dicunt, omnes formæ reducuntur de potentia eius, tum quia est dispositio materiæ ad hoc, vt 5. physico com. 4. Digressio de forma corporeitatis. Nicolai Soti opinio.

ipſã recipiat formas ſpeciales. Nam, cum materia ſua natura ſit a forma remota, oportet materiam neceſſario diſponi per talem formã generalem imperfectam tum ea propter perpetuitatem dimenſionum interminatarum, quas ſuæ materiæ conferunt, nullam enim accidens valeret habere perpetuitatem, niſi propter ſubiectum, & ideo videtur quod talis dimenſio fundetur in materia mediante forma corporeitatis: prædicam ergo ſubſtantiæ tibi contraria. A ſtrude hanc opinionem eſſe Auerro. in habuimus per quas ſerio cæli communem 6. vbi Ariſt. in littera habet oportet autem forte ſempiternorum ſenſibilium ſenſibilia, ſempiternum vero ſempiternum, corruptibilium autem corruptibilia eſſe principia. Commenta. gloſam illa verba inquit quod hoc habet veritatem de principiis propinquis, & non remotis rerum ſenſibilium quia talia non ſunt ſenſibilia, ſicut ſunt prima materia & prima forma per primam autem formam, vt dicunt non poteſt intelligi, niſi forma corporis, nõ enim dimenſio eſt principium ſubſtantiæ, quia illa eſt accidens. item talis eſt ſenſibile commune. Amplius Commen. 1 phyſic. commen. 17. exponens quomodo forma diuiſa priuatio, dicit q̃ primum eſſentiam in prima materia eſt quaſi forma materiæ, & non eſt priuatio. hoc autem non videtur poſſe intelligi niſi de forma corporis ſubſtantialis: quia illa non eſt ſimplex priuatio, ſed eſt quædam generalis priuatio, de quo omnes formæ educuntur. Amplius Cõmen. 7. meta. cõm. 29 reddens cauſam, quare quædam generantur ab arte tantum, & quædam à natura & arte, dicit q̃ in illis, in quibus eſt pars poſſumus naturalis ſimilis artificio, illa poſſunt à natura generari & ab arte ſed illa, in quibus non eſt pars poſſunt naturalis ſimilis artificio, talia generantur ab arte tantum. videtur igitur generatio rerum naturalium præſupponere aliquam promptitudinem in materia ex qua educuntur. & hæc non poteſt eſſe niſi forma ſubſtantialis corporis. Amplius ratione probatur ſic dimenſiones ſecundum Auer. remanent eædem in genito & in corrupto, tunc quæro vel ſecundum rem eſt illa remanentia, vel ſecundum rationem. Si ſecundum rationem, tunc nõ erit niſi ſm ſpeciẽ, quod tamen Auer. negat, quia ponit eas remanere eaſdẽ numero. Si aũt ſm rem remanent, tunc oportet ponere formã ſubſtantialem contentã materiæ, per quam illa ſemper remanent: vel oportet materiam ſm eſſe rem

le non dependere à forma, quod eſt contra Auer. 11. metaphyſ. cõm. 14. Non autem à 6 mentionem confirmãs iſte ſpeciales quæſtiones ſuper adductionibus noſtris quæſtionum metaphyſicalium Iohannes de Caſale tamen hoc aliqua tangit, quæ ibi patebunt in contra oſtium vii. Et quia omnia contradictoria auctore veritate in primo cœli ſunt dicta eſſe rata ſupportantibus talibus opinionem multa videtur q̃ illa nunquã fuerit opinio Auer. nec Ariſt. ſicut patet ex dictis Philoſophi in 1. phyſ. & in 2. de generatione vbi dicebatur Antiquos ponentes ſubiectã generationis eſſe aliquod habens formam, & enim hoc eſſet, cuius quidem formæ conſequuntur accidentia, per quæ ſenſui poſſit, tunc accideret ſubiectum generationis eſſe ſenſibile, quod eſt contra ſenſum. Et illa via procedens Philoſophus poſuit ſubiectum generationis eſſe ens in puta potentia, non habens aliquam formam ſubſtantialem conſeruatam, neque generationem, neque ſpecificam, forma enim generis, & forma ſpecies vna eſt, & eadem apud q̃ quæ talis de vna & eadem re per le perdi cantur. Ita enim probatur. 4 met. tex 68. 1. eius & vnum eandem naturam ſignificare, quia de eadem re per ſe perdicantur. Et idco definiens generationem, primo de generatione 49. dicit q̃ generatio eſt tranſmutatio ex ente in non ens, nullo ſenſibili remanente, vt ſubiecto, quod non dixiſſet, ſi opinatus fuiſſet materiam eſſe corpus, immo dicens Antiquos hoc opinantes. Nec aliquis locus eſt in Auer. vbi ponat talem formam, immo reprehendit Auic hoc opinantem in 1. phyſ 6 1. 1. cap. de ſubſtantia orbis, vbi dicit q̃ Auic fuit opinatus q̃ eadem eſt diſpoſitio dimenſionum interminatarum & terminatarum, quod non dixiſſet, ſicut male gloſauit Iohannes & ſequaces, quia Auic poſuerit illam formam in materia ſpecifica. Commenta. autem ponit eam genericam: quia notibi Auic. dixit illam ſecundum manifeſti errores. ſed illud dixit, quia ſm Auicennicentes interminatæ fundabantur in compoſito ex materia & forma corporeitatis, ſicut fundantur quantitates terminatæ. & in hoc d ſtruxit Cõmen. ab ipſo, quia ſm ipſum vnaquæque ex prima materia tunc aliqua forma ſibi permiſcuiſſet. Mirum, profecto mirum, quomodo Auerro. ponat iſtam formam, & tamen in libro de ſubſtantiis orbis, & præcipue in. 1. caſp. vbi manifeſtat omnes diſpoſitiones materiæ, nullam facit mentionem de tali forma ſubſtantiali.

vbi.

vbi postquam concludit materiam esse ens in potentia ad omnes formas, statim subdit quod primum, quod accidit materiæ, est trina dimensio quomodo igitur præterm. de formam substantialem præexistentem, nullam de ea mentionem facit? Authoritates autem adductæ non sonant hoc quidquo enim 3. cœli cõ. 61. dixit principia rerũ sensibilium esse sensibilia, loquitur de propinquis & non de remotis, sicut est prima materia & prima forma, dico q̃ hoc est verum nisi per primam formam non intelligit formam corporis substantiæ, quia vniq; illa sensibilis esset, cum sit dimensionata quantacunque. Vnde mirum est quomodo sibi ad pauca respexerit, dicens Cõm. non posse intelligere dimẽsiones, quas alię sunt sensibile cõmune, cum tamen hoc eadem re sequeret; posset contra eos de forma corporeitatis quia talium erit sensibilis ratione dimensionum, quæ in ea fundantur sm ipsum. & ideo, si dimensiones istæ sunt sensibiles, vt dicunt, consequeretur formam corporeitatis esse sensibilem ratione ipsarum: quod ipsi negant accedat ad hoc, q̃ cum forma gene ris non sit re distincta à forma speciei: & cũ formæ speciales sint sensibiles mediante suorum accidentium: vtique & forma illa sensibilis appareret. Dicamus igitur primam materiam esse insensibilem, quia sm se nullam formam habet, per quam sentiri possit quia illud, quod sentitur, est in actu. quia aũt materia non est in actu per aliquam formam, non est sensibilis: quantitas etiam interminata, quatenus interminata, est ens potentiale, & vniq. ipsa sentiri non potest. Et ideo dicit Cõ. q̃ materia, vt est denudata ab omni actu, est ens rationis: quia solus intellectus hc potest intelligere eam in actu secundo, q̃ non sit forma, nec formam habens. per primam autem formam Cõmentator intellexit Deum gloriosum, qui etiam sensibilis nõ est. dicitur enim esse principium remotum sensibilium, & prima materia, inxta illud Auer. 12. meta. cõm. 18. omnes proportiones & formæ sunt in potentia in prima materia, & sunt in actu in primo motore. Et hoc confirmatur authoritate eiusdem. 12. meta. cõ. 6. vbi gloriatur de Sancto Alexandri docentis Naturalem sumere à Deo tanquam principia subsistantia, quæ est in motu, dicebat quod illud habet veritatem de causa formali & finali, non de causa materiali & mouente. Vnde dicimus non quòd prima principia remota rerum sensibilium sunt prima forma & prima materia, tamen prima materia à Philosopho Naturali consyderatur, sed prima forma consyderatur a Diuino. & hoc etiam est de intentione ipsius Auerro. 1. physi. cõmen. 69. vbi gloriatus dictum Philosophi, enumerãs illa tria principia rerum naturalium, s. materiam, formam, & priuationem, ponens differentiam inter materiam & formam, inquit cetera habent aliud principiũ à subiecto, & est forma. sed primum principium in hoc genere, s. in genere causę formalis non potuit scire in hac scientia, sicut primum subiectum. Et hoc idem dixit Philosophus ante ipsum in. 1. physico. ad finem, vbi postquam egit de prima materia dicit. De principio aũt rei formam, verum vnũ, aut plura, aut quot, aut quæ sunt cum aliis genera Philosophiæ primæ est determinare. Si igitur ens naturalia haberent formam corporeitatis tanquam primam, illa vniq. a Naturali consyderaret. Non aduertunt Moderni q̃ aliud est Naturalem consyderare quatuor genera causarũ, & aliud est ipsum quatuor prima genera causarum consyderare. prima enim vera est, & secunda falsa. nam duo prima causarum genera consyderat Diuinus, s. primam formam & primum finem & duo prima consyderat Naturalis, s. primam materiã & primum mouens. ipsa autem prima forma, quæ à Diuino consyderatur, non est forma corporei tantũ. nam sm Auer. prima forma est idem subiecto cũ primo fine & primo mouente. Et hoc est, quod dixit egregie Cõ. nostet. 7. metaphy. cõm. 3. quòd prima quæstio, quã incepit in scientia Diuina, perduxit ad cognitionem primæ formæ & vltimi finis: sed prima quæstio, quam incepit in scientia Naturali perduxit ad scientiam primã materiam, & formas naturales, & primum motorem. Idem confirmatur eodem. 7. meta. cõm. 9. vbi expresse habet q̃ Naturalis potest deuenire ad cognitionem primæ materiæ, non autem ad cognitionem primæ formæ. & ibi dat rationem illius, sicut poterius videre. Idem habet ipse. 3. met. cõ. 3. & 4. meta. cõm. 1. vbi habet q̃ hæc scientia consyderat de nobilissima causarum, s. de prima forma & de primo fine. Nunquam igitur primam formam appellauit Cõ. corporeitatis formam. immo vbiq; locorum, vbi loquitur de prima forma, dicit eam à Diuino consyderari, & dicit illam esse eandem subiecto cũ primo fine & primo mouente: quæ de forma corporis minime veneficari possunt. Ad aliam authoritatem

Cõm. 2.

primo propter

Cōmen. 2. phil. com. 15. dico quòd per primam rationem ibi nō intelligit formam corporeitatis: cum enim illa daretur, non daretur Cōmen. q̄ esset haec forma materiae, sed daretur q̄ esset forma materiae. sed per primam intelligit q̄dammodo primam rationem materiae, quae consistit apprehendendo aptitudinem quae est summe potentia, per quam omnem formarum est capax & mersio illarum apprehendens, quae est aliquid ex natura rei, primum materiae non est simplex primum, sed q̄ sit primum nihil & tale primum est quale forma materiae quae, vt dicit Commentator = metaphisi commen. 6. 6. exponens dictum Philosophi a differentia quam dicit. A. Auer. vt est recipere omnem formam, quid classis possit movere, bene Deus. sed fumit et exponere illa quae est forma materiae, q̄ sit nullam habere formam, & q̄ sam esse receptiua omnium. Et hoc volunt etiam dicere primo cap. de substan. corpo. dicunt dicit q̄ haec ratio materiae subsistentiae per se & q̄ essentia est differentia subsistentia = materiae. & q̄ omnes alii verum conuenientia omni parte Ad aliam rationem Cōmen. 7. meta. cō. 10. dico q̄ sic ponit differentiam inter res artificiales & naturales in hoc, quia formae artificiales non sunt in potentia materiae sua Auer. non. a. materia habet inclinationē naturalē ad tales formas, sed tales inducit ab extra seco mouente, vt testatur ipse. 1. de anima com. 18. Et illa est ratio, propter quam ipse dicit in. 4 meta. com. 11. q̄ solum in naturalibus est possibile, quod stante vnitate materiae possit esse diuersitas formarum propter diuersitatem materiarum. sed in rebus naturalibus non est hoc possibile, quia daretur materiae propriae proprij formis. & ideo res illae in quibus est pars potentiae naturalis similis artificio, possunt induci a natura & ab arte simul. licet est de Medico, qui est manifest naturae, vt testatur Galenus 1. techars ten. Cōmen. 19. vbi dicit. Omnium autem eorum natura operatrix, medicus vero manifest. & Auic. prima fen. quarti tractā. 1. cap. 8. Cutans, licet scientia est virtus, non medicus. quoniam medicus facit pertingere instrumenta ad virtutem. Dicamus igitur q̄ ad hoc q̄ aliqua forma inducatur a natura, vel a natura & ab arte simul, est necessarid in subiecto esse aptitudinem naturalem ad talem formam: & non oportet aliquam formam corporalem ponere, sed sola potentia materiae ad hoc sufficit, ex qua omnes formae educuntur ad actum ex quibus autem ista promptitudo determinata hanc ab arte tantum inducto-positum, sed a natura manente. Et hanc veritatem experientia docuit aliquot Medici. & q̄. 6 ad eam esset ingenium, ellus ingenium ad motum vt dicit Auic. in prima quarti in cap. propino. Et propter quod est non est propter aliud, nisi quia in tali corpore est corrupta omnis potentia, & omnis virtus. & cōplexio, per quā corpus inclinabatur ad sanitatē, licet dicit plusquā Cō cō. 18. 1. techars, & quia inducto sanitatis necessario requirit talem naturae promptitudinem, hanc est q̄ ad eam nullum valet arma ingenium. Formae vero mere artificiales non requirunt in subiecto talem inclinationem. subiectum. n. potius inclinat ad oppositum, cum vna pluribus talis formae inducentur cum dissolutione, & inclusione & remotione partium subiecti. quę cuis artificiales corruptionis, aut talem est in potentia materiae respectu talium, licut dicit subtilis ductus in. 1. sensum dist. 17. ne. 18. quarti vnica. & hoc in casu, quo talis forma non inducuntur contra inclinationem naturalem principij passiui. Ad rationem aliquorum, quam reputant demonstrate, respondetur, cum quaritur an dimensio interminata remanet sine rem, vel sine ratione, dico q̄ remanet vna numero, eo modo, quo materia secluta omni forma dicit vna numero & vt hic est ens rationis, vt metā. cō. 14. illa autem vnitas numerata est pluralitas, licet ipsa vnitas materiae. nam licut materia dicitur vna numero, quia non habet aliquam vnam formā numero, per quam sit haec, sed est in potentia ad omnes formas: ita pariformiter dicendum puto de mensionem interminatā esse vnam numero, pro quanto non habet aliquem vnum terminum, per quem sit terminata, sed fm se est indifferens ad omnes terminos. Et q̄d dicunt q̄ perpetuitas ista requirit aliquam formam subiectantalem in materia, per quā ista materia perpetuo sit sub tali dimensione, nego argumentum. quia alia est dispositio ad identitatem terminatorum, & alia est interminatorum. accidentia terminata bene praesupponunt formam in materia, non ad interminata. Vnde in hoc discrepat Cō. vt supra dixi ab Auic. q. Auic. credidit vna, & eandem dispositionem esse verorique accidentium, q̄ videtur talia in compositio ex materia

materia & forma fundarentur. & ideo posſunt in materia ante dimenſiones interminatas formam corporeitatis ſubſtantiæ. Et, ſi hoc eſſet, vt inquit Comen. tunc forma illa eſſet indiuiſibilis. & non haberet diuiſionem per ſuum ſubiectum, & ipſam eſſe æternam & ipſam non habere contrarium ſibi ſuccedens in eodem ſui ſubiecto. Et, ſi ita eſſet, tunc nullam aliam formam ſibi recipere, præter illam ſibi primam. Et nequit credi aut me tomentare iſta, decreui adducere verba eius formaliter, in primo cap. de ſubſtan orbis. inquit n. ſic. Vnde putauit Auic. q. diſpoſitio cuius dimenſionum exiſtentium in materia ſimpliciter, ſi non terminata: tũ eſt diſpoſitio dimenſionum terminatarum in ea. & declaratam hoc ſubdit. quapropter dixit, neceſſe eſt primam formam exiſtere in prima materia, antequã dimenſiones exiſtant in ea eo ipſo q. non dicit, vt dicunt Moderni q. Aut poſuerit illam formã ſpecificam. & ideo reputauit q. eadem eſt diſpoſitio vtrorũque ted quia putauit q. dimenſio interminata fundaret in compoſito ea materia & forma corporea. in hoc dixit eſſe conuenientiam. Vnde etiam ipſe Auic. in. 2. fuit met cap. 2. de prioritate formæ ad materiam, dicit materiam non dependere à forma, inquantum eſt forma ſpecifica deſignata in ſuo eſſe, ſed ſolum à forma inquantum eſt forma. cũ igitur forma corporis ſit illa. à qua dependet in ſuo eſſe, ſequitur quod per ipſum cap. 2. illius ſecundi. ſequitur q. illa ſit generata. Et hoc adẽ habet ipſe in illo loco. Si ponderes rem bene verba eius Mirũ, profecto mirum, q. Auic. qui fuit adeo perfectus Logicus tenet ſuo aduerſario. de anima cõm. 2. o. ignorauerit corpus de prædicamento ſubſtantiæ eſſe genus. & non ſpeciem ſpecialiſſimam. cum tñ omnes Sorbeuli hoc ſciant. & videant Auic. 1. ſufficienter ſuæ cap. 1. & videbunt errorẽ ſuum. Auer. poſtea in illo loco impugnat Auic. & ſua verba ſunt iſta. Ex quo accidũt ei multa impoſſibilia. quorum vnum eſt, formam non diuidi per diuiſionem materiæ. quapropter non recipiet diuiſionem. & ipſam eſſe æternam non diuiſibilem per diuiſionem ſui ſubiecti. & ipſam non habere contrarium ſibi ſuccedens in eodem ſubiecto. q. ſi ita eſſet, tunc materia nullam reciperet formam præter iſtam ſibi primam. hæc ille. Patet autem omnia iſta inconuenientia ſequi contra Auer. ſi ipſe ponat talẽ formam, vel ſub ratione generis, vel ſub ratione ſpeciei. & ideo erubeſcant Moderni imponere iſtum errorem tẽo Philoſopho, cũ ipſe oppoſitum teneat vbique. vnd. & 1. phyſi. cõ. 61. & 1. cap. de ſubſtantia orbis. & 12. meta. cõm. 14. oppoſitum tenet. Reuertamur igitur eò, vnde diuertimus, & dicamus Auer. non ſibi contradicere. vnde dicta ſua vera ſunt in hac materia. nam quando dicit q. ſi materia eſſet denudata ab omni forma, non poſſet aliam recipere. hoc verum eſt. nam ſibi ipſum & Ariſt. alteratio eſt neceſſario ad generationem. & quia ſubiectum alterationis, proximum eſt ens in actu, tunc materia nuda nõ poſſet alterari. modo. ſi alteratio eſſet impoſſibilis vniq. & impoſſibile eſt generari. & econtra. 1. de gñatione cõ. 3. in. 1. caſu phy. dicit materiã non recipere in ratione ſubiecti formam, vt eſt ens actu, ſed vt eſt ens in potentia. bene in materia alterabili eſt, vt ens actu & ſi non eſſet alterabilis vt ens actu. neq. etiam ſuſcipere poſſet formam vt ens in potentia. Propter eſſentialem ordinem & conſequentiam exiſtentiæ inter iſta. & hic fecit ut contradictio. Ratio aũt Modernorũ nulla eſt. quia. vt dictum eſt. materia dependet à forma ſubſtãtiali, quo ad eſſe accidentium in ipſa. prout talia terminata ſunt. terminus. n. eſt à forma. ſed non dependet à forma in eſſe accidentium interminatorum in ipſa, prout talia interminata ſunt a forma. quia vt ſic materia per ſuam mẽſuram quidditatem, ſeu naturã ſubſternitur talibus accidentibus. quatenus ſunt interminata, cũm interminatio ſit à materia. Et ideo materia non indiget forma pro ſuſtentatione accidentium interminatorum, inquantum interminata ſunt, niſi per accidens, inquantũ identificantur terminatis. non autem vt ratione diſtinguũtur ab illis, & hoc non videruntur Moderni.

Tertia contradicit eſt in tex. 10. Dicit Philoſophus q. ſolus Plato generat tempus. Hus tamen oppoſitum manifeſte deducitur ex his, quæ ſcribuntur in. 12. primæ philoſophiæ in tex. cõm. 30. vbi dicitur q. Eudoxus, & Plato ſemper dicunt motum extitiſſe, ſed tempus apud Platonem nihil aliud eſt niſi motus, & reuolutio totius, completa, vt dicit in. 4. phy. in tex. cõ. 91. patet aũt q. ſi poſuit motũ eſſe æternum. q. poſuerit etiam tempus eſſe æternum. Propter quod quidam defendentes Platonem dicunt nõ daſſentire in ſenſu ab Ariſto. vnde dicunt Platonem tenuiſſe mundum & motum eſſe æternum. ſed ideo dixit mundum generatum, quia partes mundi præcedunt natura ipſum non tempore, vt ſcribit Commen. in

ſolutio q. poſitæ cõtra concluſionẽ

ta.1.cœli cō.101.&.106.&.6 ita effet, Arist. non defenderet a Platone in hoc Alexander autem, vt recitat Simplicius in secundo de cœlo & mundo, est alia via opinandi, & etiam Cōmenta quod fuit discordia vera in hoc inter Platonem & Aristotelem, & gratiosus Aristot. procedunt contra Platonē in hoc sensu, q Plato opinabatur rem pm esse vere generatam, & eram mundū.

Solutio. Vnde ad propositū contradictionē secundum viam illorum illo modo est respondendum, nam Plato bene posuit motū ordinatum fuisse ab æterno elementa in se eundum Platonem ante mundi generationem motus erant motus ordinatus, sed Deus deduxit illum motum ad ordinem vnde in generatione mundi ex elementis, simul duo cœlum factum fuisse, & ipsum tempus, vt dicunt in præsenti tex. Accedit autem Platonis, vt deducit bene Philosophus & Cōmen. 12. metaphysico cōmen. 30. vt motus violentus sit prior naturaliter motu naturæ, & sequitur vt priusquam sit natura prior habeat esse, quia possit motum ordinatum eternum esse, sed motum ordinatū possit esse factum, non ordinatū autem est priusquam ordinatorem & ex hoc sequitur in via Platonis motum & mundum vere fuisse generatum in tempore. nam quod deducitur de priusquam ad habitum non potest deduci nisi per veram transmutationem, & generationem temporalem & hoc est quod pulchre notauit Commenta. aduertens illos, qui volunt defendere Platonem illo modo prædicto. inquit enim in commento. 101. in primo cœli quod Plato male fecit in ponendo mundum esse generatum, sed non corruptibilem. hoc enim cū difficultate intelligitur de generatione, & maxime cum dicit quod effectus ex non ordine in ordinem. & 1. eo dicit ibidem commentator 6. dicit quod illud, quod innatum est reperiri in tempore, non inuenitur sine tempore. & quod non est natum inueniri in tempore, non habet prius & posterius, nisi secundum esse. quod est de linea cum figura, & magis de rebus abstractis. quamuis sit aliqua generatio fuerit ex rebus non temporalibus tunc illæ res non erunt priores, nisi in esse tantum. si igitur intenderent, ex hoc discedunt mundum esse generatum quia est ex causis prioribus in esse, est verum sed verba eorum non compatiuntur hoc, aut ergo peccant, aut hoc dicunt a veritate, aut male dicunt. Et in cupit hæc videre impugnationem illius opinionis

ens, vide Auerro in tertio cœli in comment. 1. primo quinto contra Themistium, qui dicit modo consabatur defendere Platonem. sat mihi fuerit ostendere ubi locutum, cujus enim quo ad eius hæresim potest breuis esse.

Quarta contradictio est in cō. 20. Deus est cā. & non inuenitur aliquid mouens se secundum motum localem. Homo tamen opponitur de eo, vide anima. cōm. 30. de animalibus, & planetas, quo ad aliquos motus. Solutio. in simplicibus habet locū dictum fuit, dicit ipse glosat sensum. 2 physicorum. talium autem in nobis, præcipue perfectis, dicit tamen planetas & animalia. talia enim ab intrinseco possunt alterari.

Quinta contradictio est in tex. 31. Scribit Philosophus & Cōmen. q non est necesse q omnis collectio gustus, vt operatus in lapide primum operationem, quæ apparet in actu in alio tempore, vt ille gustus faciant medietatem illius operationis in medietate temporis, aut partes illius faciant partem illius operationis. Hanc tamen oppositum intendimus in 7. physicorum in tex. comm. 31. 6. vbi ostendimus quod in aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spacium in aliquo tempore, quod dimidiata potentia mouet medietatem mobilis per medietatem temporis. Nihil esse q, vt dicit Alexander, modus considerandi mathematicus in multis deficit Philosophus Naturalis quia agitur Aristotelis, q plura loquitur de motu secundū generalem sui cōsiderationem, sic multa fm imaginationem sibi competere possunt, quæ tamen non competunt sibi applicato ad determinatum subiectum per formam naturalē, quæ est ratio terminationis & terminationis. Ita in multis scribit Cōmen. in 6. physicorum. 11. & 7. physicorum 45. & hoc concordat dicto Cōmenta ibidem in cōm. 36. cum dicit & cū dissimus motū in duas medietates, & similiter motorem tunc proportio motoris, quæ est medietas, ad motū, quod est medietas erit sicut proportio totius motoris ad totum motum, vt vniuersaliter declarauerunt Geometræ. & communiter dicendi modum de illis proportionibus dicit in cōm. 6. Solutio igitur contradictionis in hoc consistit, q sermo eius in 7. physic. verificatur fm vniuersalem considerationem motus, quæ est fm imaginationem vt est in corpore mobili absolute sed in 8. physicorum loquitur de motu augmenti. & de motu alterationis, & de causatione lapidis

quæ

qui sunt mot⁹ applicari ad determinandum subiectum determinatum per formam. & sic in talibus est deuenire ad vnum in actu, quod totum simul acquirimus, vnde etiam ibi considerat motum, & transmutatio non vt sunt in tempore absolute, quia talis diuisio est in potentia, & vadit in infinitum. & sic de hoc fuit considerandum in. 6. physi. vbi fuit dictum q̄ in motu & transmutatione non est dare primum. sed in. 8. physi. in loco allegato loquitur de motu & transmutatione, vt sunt in quanto & quali, & vbi. & ista diuisio est in actu, & est finita, & ita est dare primum in actu. timebant ibi considerantes tales motus, vt prouenirent à motore naturali, qui est finite virtutis, vn de Commentator ibidem dicit, non enim sequitur in alteratione, si diuidatur alteratio in infinitum, vt propter hoc etiam alteratio diuidatur in infinitum, Cinquantum fit ab alterante quod videtur mihi videtur, apposuit Commentator, quia aliud est considerare alterationem, inquantum alteratio, & aliud inquantum prouenit ab alterante. nā alteratio agit per formam & virtutem naturalem, quæ sunt terminatæ necessario, vt patet. 2. de anima contra Empedoclem de motu augmenti tex. commen. 4 . omnium natura constantium, &c. Et ideo subdit Commentator ibidem, q̄ prima pars, quæ fit ex alteratione, est determinata necessario, & alterans agens ipsam est determinatum. & si prima pars, quæ fit ex transmutatione, non esset determinata, & agens transmittans ipsum non esset determinate virtutis, tunc omnia, sicut illi fingunt, essent in continua transmutatione, & contingeret vt inter duas transmutationes sensibiles non esset quies media.

Sexta contradictio est in commen. 14. Dicit plures qualitates transmutabiles non recipere magis & minus. Huius tamen oppositum habet. 5. physic. commen. 19. & 22. & 10. metaphys. commen. 31. Nisi esset q̄ illud intelligitur secundum actum. aut forte loquitur de qualitatibus transmutabilibus per accidens. qualitates enim, quæ per transmutationem per accidens acquiruntur, non oportet q̄ recipiant magis & minus, sicut est de secunda specie qualitatis. 7. physico. commen. 20 & 5. metaphys. commen. 19. similiter qualitates quartæ speciei nō recipiunt magis & minus, sicut patet. 7. phy. commen. 15. & 16.

Septima contradictio est in tex. 27. Arist. dicebat motul per se in aliud, quod moueatur ex se. 2. per principium intrinsecum existens in eo, vt habentia animas, & in illud quod mouetur ab aliquo principio extrinseco, vt sunt inanimata. & talia, vt inquit Philosophus, quæ mouentur ab alio, dupliciter moueri possunt, natura videlicet, & extranaturali. extra naturam mouentur vt extra sursum, & ignis deorsum: natura vero vt ignis sursum, & terra deorsum. vbi patet de intentione Arist. & Commen. fuisse. grauia & leuia moueri ab extrinseco. Cuius tamē oppositum scribit Commen in infinitos locis, vt. 1. phy. comme. 1. & 1. & 7. phy. cō. 1. & 4. cœli commen. 28. & alibi innumeris. Di cimus nos vltam fuisse Arist. indubitatam sententiam, qui in quæstionibus arduis, & difficilibus, vt inquit Themist. de anima loquitur pro proprietate sermonis, & nō per metaphoras. in hoc n. ipse in plenique redarguit Platonem. Dico igitur, q̄ propter illud dictum motum per se ex se, quod apparet moueri ab aliquo principio intrinseco, nullo motore extrinseco sentibiliter mouente & sensibiliter concurrente ad talem motum. hoc autē est animalibus proprium, quia videntur posse perfectam quietem à principio intrinseco mouente, non apparente aliquo extrinseco motore sensibiliter ex citante, aut mouente illa. & hoc proprie apud Græcos dicitur motum esse per se. ita le autem non videmus accidere in aliquo inanimatorum, sed semper videmus q̄ aliquod exteriorum mouet ipsa. si enim mouentur de potentia accidentali, concurrit & remouens prohibens. &, si mouentur de potentia essentiali, concurrit generās. Et ideo eum hoc fundamento procedens Arist. cōcluxit grauia & leuia in. 8. phy. & ex iam in 4. cœli & mun esse de numero eorum, quę mouentur ab extrinseco motore. Vnde Cōmenta in. 4. cœli & mun. in commen. 25. inquit. In hoc capitulo vult perficere sermonem de modo motus elementorum, & ostendere quo modo mouentur, & determinare q̄ non mouent ex se in rei veritate, sed ex extrinseco. Et hoc clare elucitur ex verbis tex. ibi. vbi Ari. post longam perscrutationē finaliter cōcludit, & mouet etiā & qd à principio fecit, et id qd subtraxit, aut vt retinuit, quēadmodū dictū est in primis sermonibus, in quibus determinauimus. q̄ nihil horum ipsum ipsum mouet. vbi expresse & clare patet vtrobique, & in. 8. phy & etiam in. 4. cœli istam sine dubio fuisse Arist. sententiam, q̄ grauia & leuia, & vniuersaliter omnia inanimata sunt de numero motorum inanimatorum

Physico. 14.

Solutio.

Physico. tex. 27.

rum per se, quae mouentur ab alio, idest ab extrinseco. Et causa vt bene notat Auerro. in côm. 17. vbi vides huiusmodi difficultatem & contradictionem dicit, quia talia nô mouentur ex se, nisi prius mouerentur ex alijs. vnde dicit & posuit ista moueri ex alijs, quia ista non mouentur ex se, donec mouerentur ex alijs, vt post declarabitur. Non igitur negat Arist. q grauia & leuia habent principium intrinsecum sui motus, sicut tenet Cômen. in plerisque locis, & q tenet Philosophus, sed causam, propter quam potuit sibi collocare in numero eorum, quae mouentur ab extrinseco, dicta est. Et ista est sententia Philoso. hi sine dubio in 8. phy. in tex. côm. 17. quam repetit etiam in tex. côm. 17. sicut vt leve potes resoluere. Confirmatur. quia in tex. 29 ait q corpora simplicia ipsa a seipsis moueri impossibile est. vitale enim est hoc, & animatorum proprium. Et tollere possent ipsa secundum seipsa. Id clarissime legitur. 8 physico. tex. cô. 77 vbi habet q motum ex se proprie est in motu locali tantum. & in animatis.

8 physico. com. 17. Octaua contradictio est in côm. 17. Habet Cômentator motum caeli esse naturalem ex parte animae. & ex parte corporis. Huius tamen oppositum videtur dicere 2. caeli. cômen. 3. vbi dicit motum caeli non esse naturalem.

Solutio. Respondetur. non dicit motum caeli Cômen. ibi non esse naturalem absolute, sed dicit q non est naturalis, sicut est motus elementorum. Sed dicere, vt diximus supra in 2. phy. in contradictione secunda, q motus caeli non est naturalis ex parte suae formae, quae est anima eius, sed solum ex parte corporis modo Commen. hic dicit oppositum, sicut vides. Dico q non est contradictio, quia ibi negauit motum caeli esse naturalem ex parte intelligentiae, ita q ipsa sit natura, sed vt dixi, vt sic motus caeli est supra naturam, pro quanto est ab aliquo principio alio, q sit natura. Vnde Commen. disputatione. 11. in solutione primi dubij contra Algazelem inquit * inquit Peripatetici secundum veritatem loquentes dicunt q entia procedunt ab eo modo altiori quam sit natura, & quam sit humana voluntas. Et ideo illud, quod ipse dicit nomine Philosophorum, q id, quod procedit ab ipso Deo, procedit modo naturae, falsum est. hic autem concedo motum caeli esse naturalem ex parte animae, quia motus circularis est motus animae, sicut patet secundo capitu. de substantia orbis: non tamen anima caeli est natura, sed est supra naturam.

* A.I. & q tenent in rei veritate, q emanatio sit ab eo, est perfecto non alio, nisi modo, q non naturaliter, & voluntate humana.

tam. sed tenemus illam animam dare esse, sequitur illam esse vere naturam, quod est absurdum. *

Nona contradictio est in côm. 30. Dicit q impossibile est elementum esse mouens, & motum secundum formam eodem modo. Huius oppositum dicit 4. caeli. côm. 22. vbi habet q in motu elementi forma est mouens & motum. Soluitur quia dicit eodem modo. Pro quo debes scire, q si esset mouens aequaliter forma, sed vt sic non potest moueri, sed forma vt in materia moueri potest, ratio est illa, quia omnis passibilitas & potentialitas, & vniuersaliter imperfectio, quae attribuitur formae, est ratione materiae secundum Philosophos. & ideo. 4. caeli dicit forma elementi mouet: sed vt est forma in materia mouetur. Et propter hoc secundum ipsum. 9. meta. côm. 2. formae abstractae à materia sunt tantum agentes, nullo modo patientes, neque essentialiter, neque accidentaliter. & hoc est conueniens principijs Philosophi. nam ratio essentialis patiendi est à materia & à potentia, secundo de generatione. 55. materia est moueri. & ideo nulla forma per se est passibilis, sicut abstracta, neque materialis sunt, quia forma essentialiter est actio, secundo de generatione, vbi supra, & 3. phys. 17. & 9 meta. 10. tamen materiales sunt passibiles per accidens, quia ratione materiae, & si quae sunt, cum aliae in abstractis à materia non sit rô passibilitatis aliquo modo: quia nec vt formae, nec vt in materia, quia ibi materia nô est. sequitur illas esse actiones tantum. sed illae, q sunt hic, sunt actio & passio, sicut nosti.

Decima contradictio est in cô. 34. Dicit q omne mouens habet motorem aliud à se in esse. Oppositum patet. 4. caeli côm. 22. ad finem, vt dixi q in motu elementi motor & motum sunt idem secundum subiectum, & differunt secundum modum. Soluitur. in per se mouentibus, & per se motis motor, & motum debent distingui secundum esse sed in per se mouentibus, & per accidens motis, sicut est de forma elementi, nô oportet hoc. sed sufficit q illud ratione cuius dicitur esse mota, forma per accidens sit distinctum secundum esse ab ipsa forma, & illud est ipsa materia. & ideo Philosophi dixerunt nullam omnino simplex posse esse: mouens & motum aliquo modo, sicut supra iam diximus.

Vndecima contradi. est in côm. 35. Dicit motum ferri ad magnetem esse ab extrinseco. Oppositum dicit. 7. meta 16. cô. Soluitur. est ab extrinseco, quia non mouetur à sua

Ex primis. com. 30.

Solutio.

8 physico. com. 34.

Solutio.

8 physico com. 35.

Solutio.

sus forma intrinseca. est ab intrinseco, pro quanto mouetur vt alterarum, & informatum sub qualitate imperfecta sibi ab ipsa ma gnetem cum in omnia motu moueri. et motui debeant esse simul. & sic debent imaginari ei de ponentibus elasticis virtute. Sofia ad me dium reponem aerem, & de motu attractionis instrumenti ad membra. Sed tunc est difficultas quia forma existens in subiecto non agit in suum subiectum. Nihil effici. & hoc fatis in motu locali. Alia enim limitationes habet ista propositio, sicut postea videre in huius tractatibus nostris.

8 physico. 67 quest. 15. Duodecima contradi. est in eodem cõm. Dicit calorem naturalem esse primum motum, vt posterius videre in fine cõ. 5 .. in cõ. isto causa principium. & in cõ. 59 inferius dicit & mouet vt instrumentum. & per cõ sequens non est primus motor sed est medius componitur ex motu & motore. Nisi effici & eius motorum non requiritur vt dicatur, sed manifestatio. & de anima cõ. 67. Vnde calor naturalis comparatus ad animam esse instrumentum eius tamen calor naturalis comparatus ad lapidē, & baculū, de quibus cõmen. exemplificat ibi, habet rationem primi motoris, quia lapis est vltimum motum in illo exemplo baculus est medius mouens vel manus & calor naturalis ibi supponunt pro primo motore, licet absolute comparatus ad animam sit motor instrumentalis. & hic est sua omnis contradictio.

Soluitur.

8 physico. quest. 48. Decimaseptima contradi. est in cõ. 46. Scribat Cõmen. & cõsequenter ad o de pluralitate rerum est propria meta. & hoc idem dicit superius in cõm. 44. hoc idem videtur de intentione Philosophi. physi. ad finem, vbi habet. De principio autem sm formam verum vnum, aut plura. & quot, aut q sunt, cum diligentia primæ Philosophiæ opꝰ est determinare. Huius tamen oppositum videretur. de anima cõ. 2. vbi declarans veritatem scientiæ de anima, probat dari pluribus scientijs plura principia, dicit & Deus in illa est substantiam sui subiecti, & multa alia de diffinitionibus consequentibus intelligentiam, inquantum intelligentia, & intellectus. & 3. de anima cõm. 5. in fine nono. 5. quæstionis. & in cõm. 14. ibidem dicit &, si non esset ista natura, quæ est intellectus possibilis, non esset multitudo in abstractis. & ideo scientia de anima est necessaria in studio primam Philosophiam. Dicunt aliqui & numerus substantiarum abstractarum, & si in Metaphysica per motum & per motores astrologicum sit demonstratus, tamen ex natura scibilium est conclusio metaphysica, & est medium metaphysicum ad probandum talem numerum. sed & non demonstretur, dicunt & hoc est merito defectus cognitionis nostræ, quæ satis obscura est. & non potest attingere tale medium. & ita erant dicti & substantias abstractas esse intelligentes. est conclusio in Metaphysica. sed & non concludatur, est quia ignoramus tale medium. & sic dicunt numeri abstractorum concludi posse a diuino, & non a Philosopho Naturali. Ego autem nil quam potui intelligere istā opinionem, & dau fm in speculatione istius difficultatis. Nam fm Auer. videtur & ista positio istorum non posse stare. & ratio est ista. quia à parte ejus dicam sibi. & esse abstractorum est conclusio diuina, tamen medium est ignotum. Soluunt dicentes esse rationem diuersitatis, quia illa sunt principium in scientia Diuina, cum sint subiectum eius. sed numerus substantiarum est conclusio, & nullo modo principium. Sed contra istud arguo sic. ens & vnum significant eandem naturam per Auer. cùm autē numerus istæ substantiarum separatarum causarus sit nō ex diffinitione continui, sed ex contradictione propter imperfectionem & possibilitatem in eis repertam: sequitur, si Deus nus demōstrater numerum, demonstraret vtique & esse Sed dicunt & ens & vnum significant eandem naturam, sed non eodem modo. & ideo potest Deus nus demōstrare aliquid esse vnum, licet non possit demonstrare illud esse propter distinctionem rationis inter esse & vnum: esse: sicut est de primo motore, qui & sidem sit cum primo fine, et prima forma, tamen ratione distinguuntur. & ita distinctio sufficit, vt de eo diuersæ scientiæ considerent. Naturalis enim considerat primum motorem. Diuina primā formam Sed contra, quia propter hoc non euadunt argumentum. nam vnum, vt ratione distinguitur ab ente, nil aliud dicit, fm Auerr. cō. 4. meta. nisi indistinctionem in esse fundatam: quia nō importat aliquē conceptum positiuum, vt voluit Auicen. Sed igitur diuinus demonstrat aliquid vnum esse, hoc non est, nisi inquantum illud est indiuisum in esse. sed qui demonstrat indistinctionem in esse, ipsum esse demonstrat. esse enim et indiuisum esse idem sunt omnibus modis, et non differunt nisi ex modo significandi. & ideo quicunque demonstrat vnū esse vtique et esse demonstrat. Confirmatur per Philosophum. 4. meta. ter cõm. 3. idem

Digressio de numero abstractorum, an

fit conclusio diuina probandum talem numerum. sed & non cōtra Modernos.

ens homo et vnus homo, et non dicendi aliquid offendat fm definitionem reperiemus homo, et ens homo, et vnus homo. Nec inſtantia de primo motore valet, quia primus motor et prima forma, licet dicant vnam naturam, tamen dicunt duos conceptus poſſe ſimul diſtinctos, qui ſunt ſufficientes ad cauſandum diuerſos habitus in actu, ſalte partialiter. Sed illa, quæ differunt, ſicut poſt tuum et primogenitum, maxime poſſunt hoc facere, quia primatio non habet aliquid ſubſtantialitatem, vel conceptum potentiæ diſtinctum a conceptu ſui fundamenti, per quem poſſit intelligi, et ideo dicit Philoſophus q̃ intelligimus primationem per ſuos habitus. 3. de anima. 11. ſi igitur Deus numerum abſtractorum demonſtrare poſſet, nunc vnitates eorum demonſtrarent eſſe. & ſi vnitates, ergo et entitates. Et ideo mihi videtur de intentione Auer. dicendo eſſe q̃ nulla ſcientia neque vniuerſalis, neque particularis poteſt demonſtrare de numero ſui ſubiecti, nec eſſe poteſt demonſtrari. Et cõtinuatur per ipſum in. 2. de anima cõ. 17. vbi Ariſto enumerat potentias animæ ſine aliqua probatione et cõmento. ubi in cõ. redrietis cauſam inquit in principio cõ. Cum volumus incipere loqui de vnaquaque virtutum animæ, incepit primo numerare eas eſſe. et q̃ quædam animalia habent ouaſdam earum propter. ſm q̃ artifex ponit ſubiectum ſuæ artis. Artifex non poteſt demonſtrare ſubiectum ſuæ artis, neque ſpecies eius, et in principio cõ. 19. illum ſecundi dicit. ouia vult ponere hoc numerum virtutum, ſm q̃ artifex ponit ſubiecta ſuę artis. et qui habet ponere ſubiectum ſuæ artis, et qui habet ponere artifex, qui ſumit ſubiectũ ſuæ artis vt conceſſum, habet accipere et numerare. Vnde a nullo prima ſcientia, vbi agit de ſubiecto Medicinæ, dicit q̃ Medicina non habet declarare, quæ ſunt elementa, et quid ſunt, aut q̃ ſunt. nec humores, complexiones, virtutes, quæ ſunt, quid ſunt, aut quot ſunt. ſed in his Phyſico credere debet. Licet igitur numerus abſtractorum ſit in Metaphyſica demonſtratus, non tamen eſt metaphyſicale conclusũ, ſed eſt principii in ea, ſicut eſt. Ille. et eas eſſe intelligentes ſunt principia, et non cõclusiones. 1. de anima. cõ. 2. et. 12. meta. cõ. 36. & 2 cæli. cõ. 61 & 3. cap. de ſubſtantia orbis. Vnde mirum eſt de iſtis dicentibus tales ꝓpoſitiones eſſe dianas conclusiones, cum tamen Cõmẽ. dicit q̃ ſunt principia diuina. & concluſiones neceſſarias, donec ignor alia nõ inuenias media diuina, per quæ iſtas concluſiones demonſtrentur. nunquam concedam illas diuinas concluſiones eſſe, licet Ariſt. eas in diuina ſcientia concludat, propter hoc tamen non ſunt concluſiones Diuinæ, quia concluſiones ſpeculabiles amant a medijs. Et Ariſt. multas demonſtrationes naturales adducit in ſua Metaphyſica, in eis patet. Deinde igit q̃ numerus abſtractorum eſt concluſio de monſtrabili modo aſtrologico, & naturali ſicut patet in numeri demonſtratione de ſeptem Philoſophi ab. 4. ingreſſum habent ratio naturalis, & ibi etiam eſt aſtrologicum medium. Similiter Naturalis poteſt demõſtrare multitudinem in abſtractis propter intellectum poſſibilem ſuperiorem in eis, ſicut dicit cõ. 3. de anima. & 14 cõ. q̃ quo ſit intelligendum non eſt preſentis negocij.

Sed quod dicimus ad authoritatem Comẽ. & Ariſt. Dico q̃ omnes gloſatores debent iſta gloſare, q̃ determinatio de abſtractorum numero eſt Diuinæ ſcientiæ propriæ, nõ ratione medij, ſed ratione ſubiecti & prædicati, quæ bene ſunt diuinæ conſyderationis. vnitas enim & multitudo ſunt de conſequentibus ens inquantum ens. ſimiliter dicitur ꝓpria Metaphyſicæ iſta diuina manatio, quia in Metaphyſica pertractatur. Nam, ſi bene aduertas, in illa demonſtratione ſummus multæ propoſitiones declaratæ in Naturali philoſophia, ſicut illa q̃ vnus motus habet vnum motorem, & q̃ omne motũ habet motorẽ, & q̃ motus æternus habet motorem æternum, licet patet per Auer. & Philoſophum ibidem cõ. 41. ſimiliter. quia ibi ſumit pro conſtanto numerum motuũ ab Aſtrologis, ſicut patet infra ibidem tex. cõ. 45. Hinc eſt q̃ placuit Ariſtoteli materiam pertractare in Metaphyſica nõ in Naturali philoſophia, nec in Aſtrologia. Sed, quia iſtę duæ ſcientiæ manifeſtę ſunt in hoc caſu Metaphyſicæ, ideo Metaphyſicus ab vtroque partem aliquam accipere erexit ibi demonſtrationem. & hic ſibi illam conſyderationem appropriauit, præſertim cum ſubſtantiæ abſtractæ tam ſubſtantia eius ibi & Metaphyſica indaget cognitione numeri ſpecierum ſubiecti ſui. & quia declaratio numeri earum in iſtis ſcientijs ſpecialibus nõ fuit facta, cum neutra ſine alia ſufficiat, hinc eſt q̃ conuocauit eas in ſcientia communi. ſic igitur eſt propria ſcientiæ communis talis determinatio. Si n. Naturalis iſtum numerum vellet demonſtrare via motus, oporteret

operuere ipsam sumere numerum motus ab Astrologo. sed ad quam utilitatem? nō ad utilitatem propriam quidem. Naturalis vult facere de numero, aut in quo sibi deseruit talis numeratio abstracta. quomodo igitur hoc facerent Naturalis, hoc esset ad utilitatē Metaphysicæ. quæ sumit subiectum suum esse à Naturali philosophia: et quia scientia debet cognoscere numerū sui subiecti, notant Arist. demonstrare numerum in Naturali philosophia, sed tolli esse, quia esse abstractorum Naturalis per medium proprii nullo indagem aut rio alicuius alterius artificis potest demonstrare. Numerum aūt non potest efficacuer demonstrare per solum motum, sed indiget alio artificio. ideo numerū volunt demōstrare in Metaphysica in illum habitū virtutique. scientia enim specialis debet adiuuare specialem scientiam in his, quæ sunt sibi propria. sicut plerunque Mathematicus adiuuat Naturalem in naturalibus: vt est videre. 8 phy. cō. 96. sed vel le Mathematicum seruire naturali nō propter se, sed propter Diuinum, esset multo te dio afficere ipsum. Et ideo, sicut mihi videtur alia fuit causa, q̄ Arist. voluit istam determinationem de numero abstractorum in scientia Diuina hēri quia Diuinus indiget cognoscere sui subiecti & numeri eius: esse autem subiectū à solo Naturali potuit accipere. non potuit autem numerum accipere a solo Naturali aliquo manifesto medio: ideo ipse Diuinum numerum in Metaphysica à duobus artificibus probatum sumit. Dico autem notabiliter manifesto medio, quia Cōmenta bene vult Naturalem posse ostendere multitudinem abstractorū, quia in ea est natura intellectus possibilis. sed medium istud non est sensatum, sed latus obscurum, sicut vides. Et ideo primus magister nihil vnquam dixit sine forti ratione, sicut dicit Commen. 1. de generatione. 18. com. Ne autem videamur inutile ista gratia volo conte mare istam sententiam authoritate Auer. 1. cœli cō. 90 vbi dicit q̄ vnitas mundi potest demōstrari ex duabus scientijs. s. Naturali & Diuina. & Aristo. in illo tex. vult hoc declarare. Et ibi Cō. dicit q̄ Philosophus dicit illā q̄ rationem Diuinam esse, ad probandum mundum vnum esse, quia sumit quendam, quæ sunt principia in Diuina scientia, & non sunt probata in scientia Diuina, sed in scientia Naturali: sicut q̄ omne, quod non est in materia, est vnū & q̄ motus circularis est sine principio & fine, & q̄ ab vno moueute nō est nisi vnus motū. quæ omnia probata fuere in Philosophia Naturali, licet sint etiam scripta in Metaphysica, sicut patet. 12. meta. à 19. vsq; ad 49. Excipiatur q̄to 8m Auer. Arist. quandoq; appellat aliquam considerationem diuinam, non quia à medio diuino procedat, sed quia in Diuina scientia pertractatur, & scribit. Et sic patet q̄ 8m Auer. sententiam, tenentis subtantias abstractas esse à Diuino non posse demonstrari, habemus consequenter dicere q̄ nec eas esse in tali numero est demonstrabile ab ipso. Decere autem illam esse conclusionem diuinam, & q̄ est medium diuinum ad eam, ign. rum tamen nobis, est loqui sine ratione. quia, vt dicit Cōmen. in proœmio primi phy. Arist. inuenit istas tres scientias, & cōpleuit. Ō contradictionis aūt sedatio et claritas liquet. et mihi hoc nō fuit declarati nisi cū maximo labore, & ab aliis nihil.

Decimaquarta contra 2. est in tex. 55. Arist. ostendit motum localem priorem esse natura tempore & perfectione respectu aliorum. Sed q̄ non sit natura prior, elicitur ex sententia eius. 1. phys. tex. cō. 24. vbi contra Melissum, ponentem vnum principium & infinitum, & propterea immobile, arguit Philosophus, q̄ licet nō posset moueri motu locali, quia prohibet vt possit alterari. igitur alteratio potest esse sine motu locali. Et confirmatur per Themistium ibidem, dicentem q̄ neque calefaciendis rebus, neque frigefaciendis opus est loco. modo non est ista conditio prioris 8m naturam, vt posterioris possint esse sine eo? vt patet. 5. metaph. de priori. Nisi esset q̄ argumentum est ad hominem quia posito q̄ corp? aliquod esset infinitū occupans totum, & non posset locabiter moueri de vno loco ad aliud locum, nihil vetaret illud posse alterari. qa non est necesse, vt quod alteratur transferatur 8m locum, vt dicitur. 1. de generatione & corruptione tex. cōm 25. quia aliquid in eodem loco existens alterari potest. & sic habet Philosophus intentum suum contra Antiquos. Nec hoc contradicit Arist. Nam si non esset motus lo alis corporis cœlestis, nulla alteratio esset ipse. n. est tanquā vna otum natura constantium. 8. phy. tex. cō. 1.

R. physico. tex. 55.

Solutio.

Decimaquinta contradictio est super eodem tex. Aristote. habet quòd raritas & densitas principia sunt omnium passionū. nam grane & leue, molle & durum, calidū & frigidum raritates & densitates quędam esse videntur. Huius tamen oppositum habet 10. 2. de generatione & corruptione tex. cōmen

R. physico. tex. 55.

dimen. 15. & 7. phy. tex. 28. 31. vbi dicitur q̃ motus & duratio sunt rerum quæ habent in se successionem calidum & frigidum, solummodo quatuor Antiqui. in 8. phys. intendunt operationem Antiquorum, non secundum proprium operationem, vt ostendat conclusionē quam intendit ibi probare secundum verbum quæ omnia se habent vt nunc. Nam operatio Antiq. fuit q̃ principia transmutationis fiunt quatuor qualitates primæ, vt patet in principio secundi de ghatione & corruptione. Opinio vero Antiquorum fuit q̃ principia transmutationis sunt tantum 2. scilicet, vnde secundum istos omnes passiones causantur ab istis, & quomodocunque sit semper, vt dicebat, sequitur q̃ motus localis secundus alios motus non cursus sunt sibi Aristo. quomodo se habent virtus circa illud, an videlicet generatio sint vt Antiqui asserebant, an per vtī alterationis per quatuor primas qualitates, quas ille speculatus perfectus ad liberum de generatione & corruptione, vnde Arist. 1. physico. text. comengen. 49. dixit quòd magnum & parvum sunt secundum rationem, istarum autem & similium secundum sensum, quod nō dixisset, nisi ere dubitasset rationem, & similiter infert qualitates primas in solis sensibilibus generabilibus inesse.

Solutio.

Solutio.

Decimasexta contradictio est in cōmē. 71 dicit Auer. quod in linea recta est maxima distantia. Oppositum. 1. physico. 33. & primo cœli cōm. 18. Solutur. est brevissima, quæ possit cadere inter duo extrema in actu, inter enim duo puncta distantia nulla brevior linea potest cadere quam linea recta, tamen est longissima, quia maxima remotio non invenitur, nisi in recto inquantum recta. vnde linea imaginata à centro terræ vsq; ad concavum supremæ sphæræ est longissima distantia possibilis in natura.

8 physico. com. 71.

8. physico. tex. 74.

Decimaseptima contradictio est in tex. 74. Habetur ibi q̃, cum motus augmenti & diminutionis sint oppositi, non possunt esse communes, sed de necessitate inest eis esse terminus quietis & ita videtur poni tempus statuum inter motum augmenti & diminutionis. Huius tamen oppositum colligitur ex 2. de generatione & corruptione in tex. cō. 17. vbi dicitur q̃ in æquali severpore est generatio & corruptio secundum naturam. & Commen. ibi in cō. expresse dicit q̃ tempus senectutis est æquale tempori iuventutis. ex quibus videtur non dari tempus statuum medium. Decimaoctava est q̃ Arist. & Auer. ibi per tempus generationis naturalis, aut

Solutio.

tantummodo insensibilium eorum tempus possibile, in quo videbatur res habere se in naturali dispositione. & sic in tali consideratione includitur tam tempus augmenti, quàm eorum tempus status. nam propter quod vnumquodq; tale & illud magis non erunt motus augmenti dicunt naturalia, nisi pro quanto tendit ad finem naturalem. naturalia sunt propter finem. & ideo tempus status est longæ perfectum quam tempus augmenti. Vnde Auic. in cap. de accidentibus vulg. q̃ alia sunt res aut pulchrum dum & perfectionis. quia in statu consistimus. (dum possit homo habere operationem simpliciter naturalem & perfectam in quo statu fuit creatus in Paradiso propter noster. Accedit vero corruptionis & fœtus appellatus tempus in quo redit ad diminutionem, quæ est via ad nihil, vt dicit Cōm. 1 phy cō 80. Vnde Arist ibi respondendo ad vnum Galeni casum, quæ est motus solus qui per se fit sine appropinquat, & per se fit sigma recedit, & sic est causa consecutionem, & lo modo venatus est æqua locatem illam in temporibus generationis inuentutis, & profectus, & tempus corruptionis (imo) & defectus sed per accidens. vt dixi, simul quod totum aggregatum ex tempore in quo res vere augetur, & ex tempore status, quia totum illud tempus attribuitur perfectionis. & sic inest inuentutem, & senectutem non dant medium. sed in 4. phy. & alibi alteruquod, & magis in parvis vt dicit in ordine ad actus animæ. Vnde id pus in quo plus reparatur, quàm deperditur ex actione animæ, & calorie innati, tale dicitur tempus augmenti tempus vero, in quo æqualiter reparatur, sicut deperditur, est tempus status. quando vero minus reparatur, quàm deperditur, est tempus diminutionis. & sic inest augmentum & diminutionem dicitur quies media. impossibile enim est motum contrarios continuari.

Solutio.

Decimanona contradictio est in 77. cōmen. Dicit denique, & rarefieri motus locales. Oppositum. 7. physi. commen. 11 vbi habet quòd sunt quales, & per consequens alterationes. Ibi soluitur: quia loquit̃ sm Antiquos. vide in. 4. phy. super cōmen. 84. quæ ibi dicti facta difficile.

8 physico. com. 77.

Solutio.

Decimanona contradictio est in cō. 78. Dicit finaliter esse ex parte materiæ, non ex parte formæ. Oppositum dicit. 1 physic. com. 60 Solutur. hæ loquitur de finitate actionis & durationis, ibi loquitur de finitate, quæ est rei actualitas, & inextensa perfectio.

8 physico. com. 78.

sectio, ac terminatio. Vnde Cõment. 8. phy sico. comm. 84. dicit quod causa, propter quam motores mouent laudantur, est quia sunt in materia finitas spirit actionis est materia. Et ideo qui tenent an animali à principio vitæ vsque ad vltimum ineſſe aliquam vnam actionem numero continuã, fatis errant. Nam, si quæ eſſet, maxime eſſet actio vitalis, quæ eſt motus cordis. & manifeſtum eſt quòd illa non eſt continua, quia inter oppoſitos motus neceſſario cadit quies media, ſicut demonſtrauit Ariſtoteles in octauo phyſicorum. Deo laus, & Virgini.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ, AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK LLL MMM NNN OOO PPP QQQ RRR SSS.

Omnes Quaterniones, præter ✠, & SSS, Duerniones.

Venetijs apud hæredes Lucæ Antonij Iunctę.

Anno Dñi. M D LXII.